

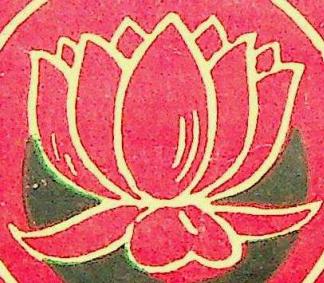
72257 प्रदूर्ध्व
दध्नुर्ध्व
प्रवृत्त
कृत्

त्रेता

साम

अथर्व

यजु

दयानन्द सत्यार्थ
प्रकाश
(उडिया भाषानुवादित)

सत्यार्थ प्रकाशः

72257

AS
१५३
१०२

दयानंद
सत्यार्थ प्रकाश
(उडिया भाषानुवादित)

गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय
कृपया पुस्तक के ऊपर कोई निशान आदि
न लगायें।

ASR

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

१५३

पुस्तकालय

१:२

गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय, हरिद्वार

72257

वर्ग संख्या.....

आगत संख्या.....

पुस्तक-विवरण की तिथि नीचे अंकित हैं । इस तिथि सहित ३०वें दिन यह पुस्तक पुस्तकालय में वापिस आ जानी चाहिए । अन्यथा ५० पैसे प्रति दिन के हिसाब से विलम्ब-दण्ड लगेगा ।

COMPILED

COMPILED

72257

दयानंद
सत्यार्थ प्रकाश
(उड़िया भाषानुवादित)

AS
१५३
१३

गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय
कृपया पुस्तक के ऊपर कोई निशान आदि
न लगायें।

मनुज
दध्नुज
प्रवर्धनी
कुट

नमो

साम

अथर्व

यजु

विपार्थ प्रकाशः

COMPILED

COMPILED

जो त्यागी का आशिर्वाद)

॥

दो शब्द

॥

चिरकाल से उडिया सत्यार्थप्रकाश अनुपलब्ध था । सार्वदेशिक आर्य प्रतिनिधि सभा ने आर्य समाज स्थाना शताब्दी के कार्यक्रम के अन्तर्गत जिस विशिष्ट साहित्य के प्रकाशन की योजना बनाई हुई है । उसके अन्तर्गत विविध लोक भाषाओं में सत्यार्थप्रकाश का प्रकाशन वा पुनर्मुद्रण का आयाजन भी रखा गया है ।

उडीया सत्यार्थप्रकाश के पूर्व अनुवाद की अनेक मूटियों की और सभा का ध्यान आकृष्ट किए जाने पर सभा ने श्री पं० लक्ष्मीनारायण जी शास्त्री से, जो उडीसा निवासी और आर्य सिद्धान्तों के अच्छे ज्ञाता हैं, यह नया अनुवाद तैयार करवाया है । श्री शास्त्री जो इन दिनों डी० ए०वी० हायर सेकेंडरी स्कुल, चित्रगुप्त रोड, नई दिल्ली में संस्कृत के प्रतिष्ठित प्राध्यापक हैं । सभा उन्हें सम्मानित करने के लिये

ଓମ୍

ଶ୍ରୀ ମହାନ ପ୍ରାସନାଶକୀ ପଦାବଳୀ

ସତ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶଃ

[ପୂର୍ବାକର୍ଷ]

କେତାଦି ବିବିଧ ସଜ୍ଞାସୁପ୍ରମାଣସମ୍ବନ୍ଧିତଃ
ଶ୍ରୀମଦ୍‌ପୁରାଣମହାସପରାଜନକାବ୍ୟା
ଶ୍ରୀମଦ୍‌ସ୍ତୋତ୍ରପଦ୍ମସୁବିଧାସୁମିଶ୍ରଣବିତତଃ

ସଂସ୍କୃତେଷୁ ଆର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ପୁରାଣେ
ତଥା

ସଂସ୍କୃତ ଆର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ପୁରାଣେ ପ୍ରକାଶିତ

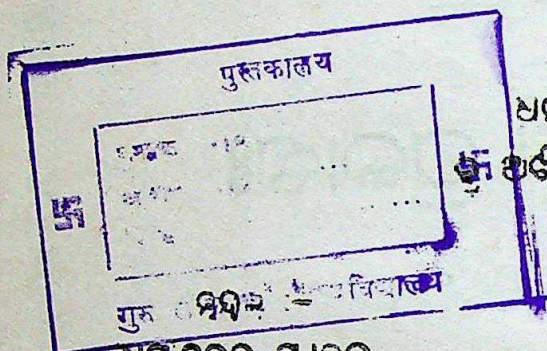
କ୍ର. -

ଉତ୍କଳ ପାଠକ୍ୟ ସଂସ୍ଥାନ
ଗୁରୁକୁଳ ଆଶ୍ରମ ଆମଃସନା
ଝଡ଼ ଆଲ ରୋଡ଼
କଲହାଣ୍ଡି (ଉତ୍କଳ)

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ
ମୂଲ୍ୟ ୨୦)୦୦

३२७७ २

ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣ ନାରାୟଣ ଶାସ୍ତ୍ରୀ

३२७७-१-

ଧର୍ମଦେବ ସ୍ମାରକ

ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣ ନାରାୟଣ ଶାସ୍ତ୍ରୀ

ଧର୍ମଦେବ ସ୍ମାରକ

ଗୁରୁକୂଳ ଅଶ୍ରମ ମୁଦ୍ରଣାଳୟ

ଝରସାର ରୋଡ଼, କାଳାହାଣ୍ଡୀ

AS

୧୫୩

୧:୨

ସତ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ:

(ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧ)

ଶ୍ରୀମତ୍ପରମହଂସପରିବ୍ରାଜକାଚାର୍ଯ୍ୟ

ଶ୍ରୀମଦ୍ଧ୍ୟାନନ୍ଦ ସ୍ବାମିବିରକ୍ତି:

ପ୍ରକାଶକ:—

ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସଂସ୍ଥାନ

ଗୁରୁକୂଳ ଆଶ୍ରମ ଆମସେନା

ଝରିଆର ରୋଡ଼, କାଳାହାଣ୍ଡୀ

Rs 200.00

ମୁଦ୍ରକ:—

ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମଦେବ ସ୍ମାରକ

ଗୁରୁକୂଳ ଆଶ୍ରମ ମୁଦ୍ରଣାଳୟ

❀ ଆତ୍ମ ନିବେଦନ ❀

ଏକଜ୍ଞ ଚଳନ୍ତ ଯଦି ଅସତ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସତ୍ୟର ପରିଚୟ ଦୃଢ଼, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟ ଦୁଃଖ ଏବଂ ଅଶାନ୍ତରୁ ବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ୱ-ଶାନ୍ତ-ଲକ୍ଷ୍ୟ ପାଇ ପାରିବ । ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ଚର୍ଯ୍ୟକୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ସତ୍ୟ-ପ୍ରସାରକ ମନ୍ତ୍ରର ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ “ସୂକ୍ଷ୍ମାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ” ର ରଚନା କଲେ ।

ବୃଦ୍ଧସି ବୃଦ୍ଧାଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଜୈମିନି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଭକ୍ତସ୍ତ୍ର ଋଷି-ପରମ୍ପରା ଶୁଣି ଅସୁଥିଲା ତଥା ଗତ ପାଞ୍ଚ ଦଶନ୍ଧର ବର୍ଷରୁ ଯାହା ହିନ୍ଦୁ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କୁ ସେହି ପରମ୍ପରାକୁ ପୁଣି ମୁଣ୍ଡିରୁ କରୁଛନ୍ତି ସ୍ୱାମୀ ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ । ସେହି ମହା-ମାନବ ଆଶାବଦ୍ଧ ଅସତ୍ୟ ସତ୍ତା ମିଶ୍ରଣ କରି ନାହାନ୍ତି; ସେ ବସବାସକୁ କାବ-ବାସରୁ ମୁକ୍ତ କଲେ ଓ କାଚଚର୍ଯ୍ୟବାତା ଜଗନ୍ନାଥକୁ ଟଙ୍କା ଦେଇ ଦେଶାନ୍ତର ପଠାଇଲେ । ମନୁଷ୍ୟ ମାସର ଭବିଷ୍ୟତ ତଥା କଲ୍ୟାଣ ସକାଶେ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଫଳ ରତ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ହୃଦୟ-ବର୍ତ୍ତନଶାଳୀ ହୃଦ-ପ୍ରବନ୍ଧ ଅସୀମ-ସ୍ନେହ-ଧାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଉଥିଲା । ସେହି ମହାମାନବଙ୍କ ଅମରବୃତ୍ତ ଦେଉଛି ଏହି ‘ସୂକ୍ଷ୍ମାର୍ଥ-ପ୍ରକାଶ’ ।

ଋଷି ଦୟାନନ୍ଦଙ୍କ ଶଶ୍ୱତ, କୌଣସି ମତ (ସଂପ୍ରଦାୟ) ବିଶେଷ ପ୍ରତି ବିରୋଧ-ଭବର ସ୍ୱରୂପ ନ ହୋଇ, ଅଜ୍ଞାନ, ଅଧର୍ମ ଓ ଅସତ୍ୟର ସମାପ୍ତି ସକାଶେ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ଆ-ତ୍ମ-କଥା ଥିଲା :- “ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ ଜୀବନର ଭବିଷ୍ୟତ ଶାନ୍ତି ତଥା ଅଭିଷ୍ଟାୟ ପଦମାମୁକୁ ସ୍ୱ-ଉପାସ୍ୟ ଦେବ ଶ୍ରୀ, ମୋକ୍ଷ ମାର୍ଗର ପଥକ ହେଉ” । ମାନବ ଓ ମାନବ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଭେଦଭାବକୁ ସେ ମାନବ ଜାତିର ପତନର କାରଣ ମନେ କରୁଥିଲା । ଏହି କହି ତା’ଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟଥିଲା :- “ମନୁଷ୍ୟ ଦ୍ୱାର ପ୍ରାକୃତିକ ଦେହଭାବ ସଂପନ୍ନ, ମତ-ମତାନ୍ତରକୁ ସମାପ୍ତ କରି ଧର୍ମର ସେହି ସ୍ୱରୂପକୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା, ଯେଉଁଥିରେ କି ଦେଶ, କାଳ ମାତ୍ର ବିଶେଷ ପ୍ରତି ପକ୍ଷ-ପାତ ଶୁଦ୍ଧ ନ ହେଉ” । ଋଷିଙ୍କ ଅର୍ଥ ଥିଲା ସତ୍ୟ, ସ୍ତେୟ, ଦୟା ଓ ଜ୍ଞାନ ।

(୩)

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସନ୍ନିହିତ ବ୍ରହ୍ମାକଠାରୁ ପ୍ରାରମ୍ଭ କରି ଜୈମିନି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଋଷି-ମୁନିଙ୍କ ବେଦ ପ୍ରତି-ପାଠକ ସାର-ଭୂତ ବସୁଧ-ସମୁଦର ସଗ୍ରହ ବେଦାନ୍ତ ସଜ୍ଞା-ସ୍ୱର ଅଧ୍ୟୟନ ବିନା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତି ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ତା'କୁ ସମ୍ୟକ୍ତପୁରା କୁହିବା ପାଇଁ ଏହା ହେଉଛି “ଜ୍ଞାନ-କୁସୁମା” । ଜନ୍ମଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ-ଜୀବନର ଯାହା ଲୌକିକ ତଥା ପାରଲୌକିକ ନିଶିଳ-ସମସ୍ୟା-ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ବୁଝିଲା କରି ପାରିବା ପାଇଁ ଏହାହିଁ ଏକମାତ୍ର ଜ୍ଞାନ-ଉତ୍ସାହ ।

ଏଥିରେ ଦାର୍ଶନିକ ମୂଳ ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଏପରିକା ମରନୋପାୟ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ଯା'କୁ ପଢ଼ି ସାଧାରଣଶିକ୍ଷିତଜନ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଦାର୍ଶନିକ ହୋଇ ପାରିବେ । ଯିଏ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ନ ପଢ଼ି ନବ୍ୟ ମହାକାବ୍ୟ ଅନାର୍ଥଗ୍ରନ୍ଥର ଆଧାର ଉପରେ ଦାର୍ଶନିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ପଢ଼ିଛି; ତା'ର ମିଥ୍ୟାଧାର ଶ୍ରେୟ ଲାଭ ସଂକଳ୍ପ ମାତ୍ରମାନ ମଣ୍ଡନ । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଧ୍ୟୟନ କର୍ତ୍ତା ସରଳତପୁରା କରି ପାରିବ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ସର୍ବ-ଦେଶ ଶିକ୍ଷେମଣି ଭାରତ ବର୍ଷର ପଚର କାହିଁକି ହେଲା ଓ ଉତ୍କଳ କଥା ସଂଗ୍ରହ ? ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଉତ୍ତର ପାଇ ପାରିବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକର ।

ଜଗନ୍ନାଥପୁରା ଜଗନ୍ନାଥପୁର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର୍ୟ କାଣି ଦେବରେ କହିଛନ୍ତି :-
 “ମାତୃକନ୍ତେ ପିତରଂ ନ ଜନ୍ମଗୋଷ୍ଠଂ ଦାଶୁଷ୍ୟ ବରଜାମି ଶ୍ରେୟଜନମ୍ ।” ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକତା ନୁହାରେ ସର୍ବ ବଧ ମାଧନ ପ୍ରକାର କରୁଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ଏହି କଥନର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତା ଆମକୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶନ ଦ୍ୱାରା ହେଲା । ବରଜ ପାତ୍ର ବର୍ଷରୁ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଭିଳାଷୀ ଥିଲା ଯେ- “ଉତ୍କଳ ଜନତାକୁ ତାଙ୍କରହିଁ ମାତୃ-ଭାଷାର ଋଷିଙ୍କ ଅମରଗ୍ରନ୍ଥ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ମିଳୁ, କିନ୍ତୁ ସାଧନାଶୁଦ୍ଧ ତାଙ୍କରୁ ମନ ସଂକୁଚିତ ହେଉଥିଲା ଓ ହୋଇ ପ୍ରକାଶନ ସମ୍ଭବପର ହୋଇ ପାରି ନ ଥିଲା । ଏ ବର୍ଷ-ଯେତେବେଳେ ସତୀର୍ଥ ପ୍ରକାଶନ ଶତାଦ୍ଧି ଚଳୁଛି ସେତେବେଳେ ଏ ଭାବନା ଆଉ ଟିକିଏ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଶିବସ୍ୱର ଭନ, ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭେ କୁଳବାସୀ ଯଜ୍ଞ ମଣ୍ଡପରେ ବସି ଋଷିଙ୍କ ଅମର ଗାଦନ-ବୃତ୍ତାନ୍ତ ମନନ କରୁଥିଲୁ- ସେତେବେଳେ ଗୁରୁକୂଳର ବ୍ରହ୍ମବୃଦ୍ଧମାନେ ବହୁ ଆଗ୍ରହ ପୁରକ କହିଲେ ଯେ- ସତ୍ୟାଥ ପ୍ରକାଶର ପ୍ରକାଶନ ଓଡ଼ିଆରେ ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।” ଆମ ପାଇଁ ଶିବସ୍ୱରର ଏହାହିଁ ହେଲା ‘ସଂକଳ୍ପ’ । ମୋ ଗୁରୁକୂଳର ବ୍ରହ୍ମବୃଦ୍ଧମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ସମ୍ଭାଳିବା ପାଇଁ ମୋତେ ବରଜ ଦେଲେ । ଏହାପରେ ପ୍ରକାଶନ ପ୍ରାରମ୍ଭ ହେଲା ।

(୧)

ଯଦ୍ୟପି ମୁଦ୍ରଣାଳୟ ଲଗାଇବାରେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ବହୁ ରଖି
ହୋଇ ସାରିଛି କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭୃତ.....। ଯେପରି କାର୍ଯ୍ୟ ଧୀରେ ଧୀରେ ବଢ଼ି ଚାଲି
ସେପରି ପ୍ରଭୃତ ଅସୀମ କୃପା-ଦୃଷ୍ଟିରୁ କାଗଜାଦି କରିବା ପାଇଁ ସାଧନ ମିଳିଲା
ଏବଂ ଶନେ ଶନେ ପ୍ରକାଶନ କାର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼ୁ ବଢ଼ୁ ଏବେ ଗ୍ରନ୍ଥଟି ଆପଣଙ୍କ
ତାଳକୁ ଯାଇଛି ।

ଏ ପୃଷ୍ଠା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସହନମାନେ ସହଯୋଗ ଦେଲେ; ତାଙ୍କ
ବକ୍ଷସ୍ବରେ ଦି ବେ ଲେଖି ତାଙ୍କ ଉପକାରକୁ ନ୍ୟୁନ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଚାହେଁନା ।
ମାତ୍ର ଲୌକିକ ପରମ୍ପରା ନିବାରଣ କରୁଛି । ସାହାଜ ମହର୍ଷୀ ଅନୁକମ୍ପାର ସେବା
କରି ପାରିବା ଭଲ ଦୂର ଅସନ ଶିଖିଥିଲୁ, ମଂ ପ୍ରକାରେଣ ସହଯୋଗ ଦେଇ ଥିବା
ଯେଉଁ ପ୍ରାୟ ସ୍ବାମୀ ଓମାନନ୍ଦ ଜୀ ଗୁରୁକୁଳ ଝଙ୍କରକୁ ସବୁ ପଥମେ ଯାବତ
ଅଭିବାଦନ କରନ୍ତି । ସ୍ବାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଙ୍କୁ ହୃଦୟରୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଏ; ଉତ୍କଳ ଆର୍ଯ୍ୟ
ସଚ୍ଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟପାଳ କୁନ୍ଦନା ଓ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ରୀ ଧନୁର୍ବର
ମହାପାତ୍ର; ସାବଦେଶିକ ଆର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ଦ ସଙ୍କର ଦ୍ବାରା ଅନୁବାଦିତ ପାଣ୍ଡୁ ଲପି, ଓ ସଙ୍କର
ଚରଣରୁ ପ୍ରାଣୀ ସମର୍ପଣ ତଥା କାଗଜାଦି ବ୍ୟୟ ପ୍ରାୟ ଯେଉଁ ମହତ୍ତ୍ବ ସହଯୋଗ
ଦେଲେ ତାହା ମୁଁ ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀ ଶେଷ ଦେବ ଜୀ ନିଆଁ ମାଲ ଓ ଶ୍ରୀ ରଜେନ୍ଦ୍ର ନାଗୌଡ଼ପାଲ ଏହାର ପ୍ରସ୍ତୁତ
ତଥା ଗ୍ରାହକ କରିବା ପାଇଁ ବହୁ ପ୍ରୟତ୍ନ କରିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ସ୍ବାଧୀନ । ଗୁରୁବଳ-
ବାମୀଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଲେଖିବା ତ ଆମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ହିଁ ଦେବ । ଅନେକାସୀମାନେ
ସ୍ବାସର୍ଥ୍ୟରୁ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି । ଏଣୁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟଟି ଟକାବଳରେ ନ
ହୋଇ ପରିଶ୍ରମ ବଳରେ ହୋଇ ଛାଡ଼ିଛି । ଗୁରୁବଳ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତି;
ଗାଡ଼ା ଦେଉଛି ହିନ୍ଦୀ ଭାଷା ଭାଷୀ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସ୍ବାସଂ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ, ପୁନର୍ବାର
ଏହାର ପ୍ରକାଶନ ଏହି ପ୍ରାୟରେ ହୋଇଛି—ଏହା ବେବଳ ଆମର ଶ୍ରଦ୍ଧା-ଭବନାର
ପ୍ରତୀକ । କିନ୍ତୁ ଏପରିକି ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରକାଶନ ତଥା ଭାଷା ଦୃଷ୍ଟି ପାତରେ ଅସୁବି
ଧିକରା ସ୍ବାଭାବିକ । ଏଣୁ ପାଠକମାନେ ଆମ ବକଶରା ଚକ୍ଷୁରେ ବୁଝିବା
ପ୍ରୟତ୍ନ—ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟଥା ମଣିବେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବେବଳ :—

“ ଛେତଃ ସ୍ଥଳନଂ କ୍ବପି ଭବତ୍ୟେକ ସମାବଦଃ

ତସନ୍ତୁ ଦୁର୍ଜନାସ୍ତଥ ସମାବଦଃ ସଦୃଶଃ” ।

(5)

ଫୋର ସମାଜର ମୋର ବ୍ରହ୍ମବର ଅସିଲେଣ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ସୁ ଅଧ୍ୟାୟକ କାର୍ଯ୍ୟ ରୁପ
 କରନ୍ତୁ ବୁଝିମିତ କଳମ ପ୍ରକାଶର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୁଝି ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ବୁଝି ବାମ
 ଦେବ ବୁଝି ଜଗଦେବ ବୁଝିକୁଳର ବ୍ୟବସ୍ଥା; ବୁଝି ଶିଶୁର ନନ୍ଦ ଜୀ ବଦ୍ୟାଳୟ
 ସମ୍ପାଦକ ସହ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ସଂକଳାପକ, ବୁଝି ଦୁଃଖାସନ ବୁଝି ଉତ୍ତର ବଂ ପ୍ରଜା କଥା
 ଛପାଇବାରେ ସହଯୋଗ ଦେଲେ । ଏହାର ଛପାଗମ ବୁଝି ବନୋଦ କୁମାର କଟକ
 ଛୋକ ଶୋଷ ସହଜ କରି କରୁଛନ୍ତି କଥା ଶକ୍ତିର ଲଳି, ଆନନ୍ଦ କୁମାର ଓ
 ସୁଶ୍ରୀନନ୍ଦ ଅନନ୍ତର ଲଳି ବଂସୋଜ କଟକରୁ । ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୋର ଶୁଭାଶୀର୍ବାଦ
 ଦେଉ ।

ଅଧ୍ୟକ୍ଷ
* ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସଂସ୍ଥାନ *

ଧର୍ମଦେବ ସ୍ତୁତି
ଆରମ୍ଭ

ଗ୍ରହମଧ୍ୟାବଧିକନର୍ତ୍ତକମ୍ ୧୭୭ ୧୮୧
 କର ଗ୍ରହଣ ପ୍ରକାରଃ ୧୮୧ ୧୮୨
 ଅସନାଦିଷ୍ଟ ଗୁଣ୍ୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା
 ଶତ୍ରୁପୁରୁଷ କରଣ
 ପ୍ରକାଶେଷ୍ଟ ୧୮୩ ୧୮୪
 ବ୍ୟାପାଦିଷ୍ଟ ଗୁଣ ଗ୍ରହ
 କଥନମ୍ ଅସ୍ତ୍ରାଦିଶ ବିକାଶ
 ମାର୍ଗେଷୁ ଧର୍ମନିୟମାଦି
 କରଣେମ୍ ୧୮୫ ୧୮୬
 ସାକ୍ଷି କର୍ତ୍ତା ବ୍ୟୋମକେଶଃ
 ଅନୁକେତ ଚ ଚକ୍ରଦଣ୍ଡ
 ବିଧିଃ ୧୮୭ ୧୮୮
 ଚୌର୍ଯ୍ୟ ଶତ୍ରୁ ଦଣ୍ଡା
 ବିବ୍ୟାଖ୍ୟାଃ ୧୮୯ ୧୯୦
 [ସପ୍ତମ ସମ୍ବଲିଖ୍ୟ]
 କର, ଚ କ୍ରୁତ ପ୍ରତିଜ୍ଞୋପାସନା
 ବିଧିଃ ୧୯୧ ୧୯୨
 ବିଶ୍ୱର ଜ୍ଞାନାସ୍ତ୍ର ଉ ପ୍ରକାଶେ ୧୯୩ ୧୯୪
 ବିଶ୍ୱବିକାଶ ନିଷେଧ
 ପ୍ରକାଶେମ୍ ୧୯୫ ୧୯୬

ଜାତସ୍ୟ ସ୍ବାଚ୍ୟ ମ୍	୨୨୯	୧
ଜାତେଶ୍ବରସ୍ତୋତ୍ରିନଭ		
କର୍ତ୍ତୃନମ୍	୨୩୦	୨
ଶିଶୁବସ୍ୟସଗୁଣ୍ୟ ନିର୍ଗୁଣ		
ଜପନମ୍	୨୪୨	୨
ବେଦ ଶେଷ୍ଠ ବିଶ୍ବେଶ	୨୪୦	
[ଅଷ୍ଟମ ସମୁଦ୍ଧାୟଃ]		
ଶିଶୁବ ତନାୟଃ ବ୍ରହ୍ମନୁ ପାତା-		
ନାଦି କାବେଭ୍ବମ	୨୪୨	୨୬
ସସ୍ତୋନାସ୍ତି କରମତଜଗ		
କବେମ୍	୨୬୩	୨୭
ନୁଷ୍ୟଶାମାଦି ସୁଷ୍ପେଶ		
ସ୍ଥାନାଦି ନିର୍ଜ୍ଵୟ	୨୭୦	୨୭
ଶିଶୁବସ୍ୟ ଜଦେ ଧାଭେମ୍	୨୮୦	୨୮
[ନବମ ସମୁଦ୍ଧାୟଃ]		
ବ୍ୟୋମବିଦ୍ୟାଦି ଷଡ଼ଶ	୨୮୭	୨୯
ବେଦ ମୋକ୍ଷ ଶେଷ୍ଠଶ	୨୯୩	୩୦
[ଦଶମ ସମୁଦ୍ଧାୟଃ]		
ଅଶ୍ବବେଦାବ୍ରତ ଶେଷ୍ଠଶ	୩୨୨	୩୧
ଭ୍ୟାସବ୍ୟାସ ଶେଷ୍ଠଶ	୩୩୭	୩୨

* ଅଥ ସତ୍ୟର୍ଥ ପ୍ରକାଶସ୍ୟ ବିଷୟ ସୂଚୀ *

ବିଷୟାଃ	ପୃଷ୍ଠାଃ	ପୃଷ୍ଠମ୍
[ପ୍ରଥମ ସମୁଦ୍ଧାସଃ]		
ଶିଶୁର ନାମ ବ୍ୟାଖ୍ୟା	୧	୨୨
ମଙ୍ଗଳାଚରଣ ସମୀକ୍ଷା	୨୨	୨୩
[ଦ୍ଵିତୀୟ ସମୁଦ୍ଧାସଃ]		
କାଳ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟଃ	୨୪	୩୪
ଭୂତ ପ୍ରେତାଦି ନିଷେଧଃ	୨୭	୨୮
ଜନ୍ମ ପଥ ସୂଚ୍ୟାତ୍		
ଶ୍ରଦ୍ଧାସମୀକ୍ଷା	୨୮	୩୪
[ତୃତୀୟ ସମୁଦ୍ଧାସଃ]		
ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକାଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଷୟଃ	୩୫	୮୧
ଗୁରୁମନ୍ତ୍ର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରାଣାୟାମ		
ବିଧି	୩୭	୪୦
ସନ୍ଧ୍ୟାବିହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା	୪୦	୪୪
ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ କୃତ୍ୟକର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵନମ୍	୪୪	୫୫
ପଞ୍ଚଧାତୁସଂସ୍କାରା-		
ଧ୍ୟାନେ	୫୫	୬୭
ପଠନ ଶାଠନ ବିଶେଷ		
ବିଧି	୬୭	୭୩
ଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରାମାଣ୍ୟପ୍ରାମାଣ୍ୟ		
ବିଷୟଃ	୭୩	୭୭
ସ୍ତ୍ରୀ ଶୁଦ୍ଧାଧ୍ୟୟନ ବିଧି	୭୭	୮୧
[ଚତୁର୍ଥ ସମୁଦ୍ଧାସଃ]		
ସମାର୍ଚ୍ଚନ ବିଷୟଃ	୮୨	୮୩
ଦୁଇ ଦେଶ ବିବାହ		
କରମେ	୮୩	୮୪
ବିବାହେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ		
ବିଧି	୮୪	୮୫
ଅଳ୍ପ ବୟସ ବିବାହ ନିଷେଧଃ		

ବିଷୟାଃ	ପୃଷ୍ଠାଃ	ପୃଷ୍ଠମ୍
ଗୁଣ କର୍ମଦ୍ଵାରାଲେଖ କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵ		
ବ୍ୟବସ୍ଥା	୯୧	୯୯
ବିବାହା ଲକ୍ଷଣାଦି ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ		
ସ୍ତ୍ରୀବ୍ୟବହାରସ୍ତ୍ରୀ	୯୯	୧୦୭
ପଞ୍ଚ ମହାପଦ୍ମାଃ	୧୦୭	୧୧୫
ପ୍ରାଚୀନପୁରାଣ	୧୧୩	୧୧୩
ପାଞ୍ଚଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷଣାଳ	୧୧୫	୧୧୭
ଗୃହସ୍ଥ ଧର୍ମ	୧୧୭	୧୧୮
ପଣ୍ଡି ଲେଖଣାଳ	୧୧୯	୧୨୦
ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷଣାଳ	୧୨୦	୧୨୧
ବିଦ୍ୟାଧିକୃତ୍ୟ କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵନମ୍	୧୨୧	୧୨୨
ପୁନର୍ବିବାହ ନିଷ୍ଠାଗ		
ବିଷୟଃ	୧୨୨	୧୨୭
ଗୃହାଶ୍ରମ ଶ୍ରୋତ୍ରୀୟମ୍	୧୨୭	୧୩୯
[ପଞ୍ଚମ ସମୁଦ୍ଧାସଃ]		
ବାନପ୍ରସ୍ଥବିଧି	140	142
ସନ୍ଧ୍ୟାପ୍ରାଣମବିଧି	୧୪୨	୧୫୮
[ଷଷ୍ଠ ସମୁଦ୍ଧାସଃ]		
ବନଧର୍ମ ବିଷୟଃ	୧୫୯	୨୦୭
ସ୍ତ୍ରୀବ୍ୟବହାରମ୍, ବନ		
ଲକ୍ଷଣାଳ ଚ	୧୫୯	୧୬୭
ତଣ୍ଡିବ୍ୟାଖ୍ୟା ବନ ବର୍ତ୍ତବ୍ୟ		
ଅଷ୍ଟାଦଶ ବ୍ୟସନ		
ନିଷେଧାଃ	୧୬୫	୧୬୯
ମନ୍ତ୍ରୀଦ୍ଵାରାବନପୁରୁଷଲକ୍ଷଣାଳ		
ଚେଷ୍ଟାଧର୍ମ ନିଷ୍ଠାଗସ୍ତ୍ରୀ	୧୭୯	୧୭୯
ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟାପୁରୁଷ		
ପ୍ରକାରସ୍ତ୍ରୀ	୧୭୨	୧୭୭
ବନପ୍ରକାରଲକ୍ଷଣାଦି ବିଧି		

ସ୍ୱର୍ଗଦାନଦେଶ୍ୱରୀୟ ନମୋ ନମଃ

ଭୂମିକା

ମୋର ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲା ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଅର୍ଥର ପ୍ରକାଶ କରିବା, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ସତ୍ୟ; ତାକୁ ସତ୍ୟ ରୂପରେ ଓ ଯାହା ମିଥ୍ୟା; ତାକୁ ମିଥ୍ୟା ରୂପରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସତ୍ୟ ଅର୍ଥର ପ୍ରକାଶ ଅଟେ । ସତ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଅସତ୍ୟ ଓ ଅସତ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ସତ୍ୟର ଛାନ୍ଦା କରିବା ତଥାପି ସତ୍ୟ ପଦବାର୍ଥ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଯାହାକୁ, ସେହି ପଦାର୍ଥକୁ ତାହାକୁ ହିଁ ଅଖ୍ୟା ଦେବା, ଲେଖିବା ଏବଂ ମନେ କରିବା ସତ୍ୟ ବୋଲାଇ ଥାଏ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷପାତୀ ହୋଇଥାଏ, ସେ ସ୍ୱଳ୍ପ ଅସତ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବହୁଧର୍ମୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସତ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଅସତ୍ୟ ସିଦ୍ଧ କରିବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଫଳତଃ ସେ ସତ୍ୟମତ ଧାରା କରିପାରି ନ ଥାଏ । ଅତଏବ ବହୁମନ୍ତ ଅସ୍ତ୍ରପୁରୁଷଗଣ ଉପଦେଶ କିମ୍ବା ଲେଖନାଳୀଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟସତ୍ୟର ସ୍ୱରୂପକୁ ମାନବ ଧର୍ମ ଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ସେମାନେ ସ୍ୱୟଂ ସ୍ୱଳ୍ପ ଶତାବ୍ଦିର ବ୍ୟବସାୟୀ ସତ୍ୟାର ଗ୍ରହଣ ଏବଂ ମିଥ୍ୟାଅର୍ଥର ପକ୍ଷପାତୀତା କର ଏବଂ ଆନନ୍ଦର ଚାହିଦା କରିବେ । ମାନବୀୟା ସତ୍ୟସତ୍ୟର ଇଚ୍ଛା ଅଟେ । ତଥାପି ନିଜ ପ୍ରୟୋଜନ ସିଦ୍ଧି, ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଏବଂ ଅବଦ୍ୟାସ ଦେଖିବୁ, ହେଉ ମତ୍ୟ ଧ୍ୟାନ ପୁରକ ଅସତ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ତଳି ଯାଇଥାଏ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଧର୍ମର କିମ୍ବା ମନଦୁଃଖ କର ବାନ୍ଧ୍ୟର ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସନ୍ନିବେଶ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ସତ୍ୟସତ୍ୟକୁ ଜାଣି ସମସ୍ତେ ସତ୍ୟର ଗ୍ରହଣ ଓ ଅସତ୍ୟର ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତୁ ଯଦ୍ୱାରା କି ଏମତ ମନର ଜାତର ଉନ୍ନତ ତଥା ଉପକାର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁକି; ନା ମାନବ ଜାତିର ଉନ୍ନତି ନିମିତ୍ତ ସତ୍ୟୋପଦେଶ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ।

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥଳରେ ଭ୍ରମକଣ୍ଠା ଅଥବା ଶୋଷକ ତଥା ମୁଦ୍ରଣକ ଭ୍ରମପ୍ରମାଦ କେବଳ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଜ୍ଞାନ କଲେ; ତାହା ଯଦି ସତ୍ୟ ହୁଏ, ସେହିପରି ହିଁ କରି ଦିଆଯିବ । ମାତ୍ର, ଯଦି କେହି ପକ୍ଷପାତୀ ହୋଇ ବୁଝା ଶକ୍ତି ବା ଶକ୍ତିର ମଣ୍ଡନ କରିବେ, ସେଥିପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଚାର କରାଯିବ ନାହିଁ । ହଁ, ଯଦି ମାନବ ହୃଦୟର କେହି ବ୍ୟକ୍ତି କିଛି ଉପନ କରିବେ, ତାହା ସତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଗ୍ରାମର ବ୍ୟବସାୟ ମତ ଗୁପ୍ତାତ ହେବ ।

ଅଧୁନା ଯୁଗରେ ପାତ୍ୟ ଓ ଉନ୍ନତ ମତାବଳୀ ଉଦାନ ପ୍ରସପାତ
 ଚିତ୍ତିତ ହୋଇ ସଦାକ୍ଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅନୁକୁଳ ବଚନର ଗ୍ରହଣ
 ଓ ପ୍ରତିକୂଳ ବଚନର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପରସ୍ପର ପ୍ରୀତି ସୁଦ୍ଧା କାର୍ତ୍ତାଳାପ କରନ୍ତେ
 କରନ୍ତି ତ ଜଗତର ଯମୁଣ୍ଡ ଛିଟି ସାଧକ ହୁଅନ୍ତା । ତାରଣ ବଦ୍ୟାବାନଙ୍କ ପର-
 ପ୍ରତି ଶରଣ୍ୟ ମଳରୁ ଅବଦ୍ୟାବାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ମାତା ବୃଦ୍ଧିପାଇ
 ଅନେକ ବ୍ୟୟଦୁଃଖର ବୃଦ୍ଧି ଓ ସୁଖର ହ୍ରାସ ହୋଇଥାଏ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣୀ ପୁରୁଷ ପ୍ରିୟ
 ଯେ ସୁଖର ହ୍ରାସ ହିଁ ସମସ୍ତ ମାନବ ଜାତିକୁ ଦୁଃଖ ଦରିଆର ଅତଳ ଭୟସ୍ୱ
 ଜଳର ନିମଜ୍ଜାଇ ଦେଇଅଛି ।

ଅବରୁଦ୍ଧ ସତ୍ୟ ବଚନ ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱୀକାର ଓ ବୁଦ୍ଧି ମତମତାନ୍ତରସ୍ଥ ବରୁଦ୍ଧ
 ବଚନର ଗ୍ରହଣ ହିଁ ଏହି ଗୁଡ଼ିକର ଅଭିପ୍ରାୟ । ଅନ୍ୟ ଏକ ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି ଯେ,
 ପାତ୍ୟ ମତମତାନ୍ତରରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିମା ପ୍ରକଟ ମତବଚନର ପ୍ରକାଶ କରି କି ବଦ୍ୟା-
 ବାନ୍ କି ଅବଦ୍ୟାବାନ୍ ସାଧୁ ଜନ ସାଧାରଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କର-
 ଯାଉଅଛି, ଯଦ୍ୱାରା କି ସମସ୍ତ ସୁଖରୁ କି ପରସ୍ପର ପ୍ରେମୀ ଓ ଏକ ସତ୍ୟ-
 ମତାବଳୀ ହେବେ ।

ଯଦିଓ ମୁଁ ଏହି ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ (ଭାରତ) ଦେଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ନବୀୟ
 କରୁଅଛି; ତଥାପି ଏହି ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ମତମତାନ୍ତରସ୍ଥ ଅସତ୍ୟ ବଚନ ଗୁଡ଼ି-
 କର ଯେପରି ପ୍ରସପାତ ନ କରି ଯଥାର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରୁ; ଠିକ୍ ସେହିପରି
 ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ବ୍ୟବହାର କରୁ । ମାନବୋକ୍ତ ନିମିତ୍ତ
 ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟବାଦୀଙ୍କ ସହିତ ଯେପରି ବ୍ୟବହାର କରୁ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ବଃବଶୀଙ୍କ
 ସହିତ ମଧ୍ୟ; ତଥା ତଦ୍ୱୟ ବ୍ୟବହାର ସମସ୍ତ ସଜ୍ଜନଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଯଦି ମୁଁ
 ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଏକ ମତର ପ୍ରସପାତ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ଅଧୁନା ଯୁଗର ସୁମତ
 ସୁତମଣ୍ଡଳ ତଥା ପ୍ରଭୁର କର୍ତ୍ତା ସଦୃଶ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟର ନିନ୍ଦା ହାନି ଓ ବର-
 ଣେଇରେ ତପ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ତଦ୍ୱୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମାନବୋକ୍ତ ନୁହେଁ ।
 ପଶୁ ବଳିବାନ୍ ହୋଇ ନିବଳଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦେଇ ମାରି ମଧ୍ୟ ଦେଇ
 ଥାଏ । ଯଦି ମାନବଗଣର ଲାଭ କରି ସେହିପରି ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ
 କରନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟକୁ ନୁହଁନ୍ତି, ଅବଶ୍ୟ
 ପଶୁବଦ୍ ଅଟନ୍ତି । ଯେ ବଳିବାନ୍ ହୋଇ ନିବଳଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରେ
 ସେହି ମାନବ ପଦବୀତ୍ୟ । ସ୍ୱାଧୀନରବଶବର୍ତ୍ତୀ ପରହୀନ କାରକ
 ମଣିଷ ଯେ ପଶୁଙ୍କ କ୍ୟେଷ୍ଟୁରାତା — ଏହା ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଜାଣି ଗ୍ରହଣ
 କଥେୟ ।

(୫)

କଳାହ ଅଭିପ୍ରାୟ ବରୁଣ କଳ୍ପନାକାରୀ ପ୍ରମତ୍ତ ବ' କ୍ରମାନ୍ତେ ଦୁରଗ୍ରାସୀ
ରୂପେ ବଦେଇତ । କାରଣ ମହାନିକାରରେ ମେମାନଙ୍କ ବୃଦ୍ଧି ବୃଦ୍ଧି ସମସ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି
ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଏହି ଦେବରୁ ମୁଁ ପୁଣ୍ୟ ଲେନଗ୍ରନ୍ଥ କାରଣକ ଏବଂ କୁରନ
ପ୍ରତି ପ୍ରାୟସରେ ମନଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ସେ ଗୁଡ଼ିକରୁ ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ ଓ ଦୋଷ ବର୍ଜନ
ସୁଦ୍ଧା ମାନବୋଦ୍ଧତି ନିମିତ୍ତ ଯେପରି ପ୍ରୟତ୍ନ କରୁଁ, ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ
କରିବ ।

ମଣିଷ ସତ୍ୟାସତ୍ୟମତ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ସତ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ଓ ମିଥ୍ୟା ବର୍ଜନ
କରି କରାଇବାରେ ଯମର୍ଥ ହୋଇ ଯାଇବା ଭଳି ଚିନ୍ତା ମତ ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱଳ୍ପ
ମାତ୍ରାରେ ତୋଷ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । କାହିଁକି ନା ମାନବ ଜାତିକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ
ଝଟ ଏବଂ ବରୁଣ ବୃଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ହେତୁତା ସ୍ଥାପନ କରି
ସେମାନଙ୍କୁ ଲତେଇ ମାରିବା ବିଦାନଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ କାହାରେ । ଯଦ୍ୟପି ଅବଦ୍ୟା-
ବାନ୍ ପୁରୁଷ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଦର୍ଶନରେ ଅନ୍ୟଥା ବିଚାର କରିବେ ତଥାପି
ବଦ୍ୟବାନ୍ ପୁରୁଷ ସେ ଏହାର ଯଥାର୍ଥାନ୍ତ୍ୟ ଅଭିପ୍ରାୟକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବେ
ଏବଂ ଆଶା ପୋଷଣ କରି ମୁଁ ମୋର ଅଭିପ୍ରାୟକୁ ସମସ୍ତ ସଜ୍ଜନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ
ଉପସ୍ଥାପନ ପୁରକ ସ୍ୱକୃତ ପରିଶ୍ରମକୁ ସଫଳ ମନେ କରୁଁ । ପକ୍ଷପାତ
ରହିତ ହୋଇ ସତ୍ୟ ଅର୍ଥର ପ୍ରକାଶ କରିବା ମୋର ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ
ମହାଶୟଙ୍କ ପରମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ ।

ସଦାନ୍ତା ସଦାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମହାତ୍ମା ସ୍ୱଳ୍ପ ଅନୁକମ୍ପାରୁ
ଏହି ଆଦେଶକୁ ବିସ୍ମୃତ ଏବଂ ଚିନ୍ତାଶୀଳ କରନ୍ତୁ ॥

ଅଲମବିବିକ୍ରୟେଣ ବୃଦ୍ଧିମହରଶିରୋଧାରିଣି

॥ ଇନ୍ଦ୍ରେୟମ୍ ॥

ସ୍ଥାନ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଉଦୟପୁର
ଉତ୍କଳ ଶୁକ୍ଳପତ୍ର; ସମ୍ବତ୍ ୧୯୩୯

ସ୍ଥାନୀ ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ

କ

ଭୂମିକା ରୁ ॥

ନୋଟ ଭୁବ ବଶତଃ ୩୩୪ ପୃଷ୍ଠା ସ୍ଥାନରେ ୩୩୫ ପୃଷ୍ଠା ଛପି ଯାଇ-
ଅଛି । ସୁଧୀ ପଠକ ବୃନ୍ଦ ସଂଶୋଧନ ପୁସ୍ତକ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ କଷ୍ଟ କରନ୍ତୁ ।

ସମ୍ପାଦକ ।

सत्यार्थप्रकाश के लेखक 72257

आर्यसमाज-संस्थापक
महर्षि दयानन्द सरस्वती

ଉ
୩
୧୨
୨୦
ଉ
ଉ
କ
କ
ବା
ସା
ଅ
ପ୍ର
ପ୍ର
ବୁ
ଦେ
ଉ
ପ୍ର
ଉ
ପ୍ର
ସେ

ଓଞ୍ଚମ୍

ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦେଶ୍ଵରାୟ ନମୋ ନମଃ

ଅଥ ସତ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ

ପ୍ରଥମ ସମୁଦ୍ଧାସଃ

ଓଁ ଶବ୍ଦୋ ମିତ୍ରଃ ଶଂ ବରୁଣଃ ଶବ୍ଦୋ ଭବତୃତ୍ୟମା । ଶବ୍ଦ
ରନ୍ଦୋ ବୃହସ୍ପତିଃ ଶବ୍ଦୋ ବିଷ୍ଣୁ ରୁରୁକ୍ରମଃ ॥ ନମୋ ବୃହସ୍ପତି
ନମସ୍ତେ ବାସ୍ତୋତ୍ୟମେବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ ବ୍ରହ୍ମାସି । ତ୍ଵାମେବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ
ବ୍ରହ୍ମ ବଦିଷ୍ୟାମି ରତଂ ବଦିଷ୍ୟାମି ସତ୍ୟଂ ବଦିଷ୍ୟାମି ତନ୍ମାମବତୁ
ବଦ୍ଧବକ୍ତାରମ୍ଭବତୁ ଅବତୁମାମବତୁ ବକ୍ତାରଂ । ଓଞ୍ଚମ୍ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ

ଅର୍ଥ— ଓଁ କାର ଶବ୍ଦ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ସବୋତ୍ତମ ନାମ କାରଣ ‘ଅ’
‘ଉ’ ଓ ‘ମ’ ଡଳ ଅକ୍ଷର ସମସ୍ତରେ ଯେଉଁ ‘ଓଁ’ କାର ଗଠିତ ସେଥିରେ ତାହା
ଙ୍କର ବହୁତ ନାମସନ୍ନିବିଷ୍ଣୁ । ‘ଅ’ କାର ବିରାଟ, ଅଗ୍ନି ଓ ବିଶ୍ଵାଦି ନାମର-
ବାରକ ଓ ଗ୍ରାହକ ଅଟେ । ସେହିପରି ‘ଉ’ କାର ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ, ବାୟୁ ଓ ତୈଜ-
ସାଦି ତଥା ‘ମ’ କାର ଭିଶ୍ନୁର, ଆଦିତ୍ୟ ଓ ପ୍ରଜାପତି ନାମର ବାରକ ଓ ଗ୍ରାହକ
ଅଟେ । ବେଦାଦି ସତ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ
ପ୍ରକରଣ ଅନୁସାରେ ଉପଯୁକ୍ତ ନାମ ଗୁଡ଼ିକ ପରମେଶ୍ଵର ବାରକ ଅଟେ ॥

ପ୍ରଶ୍ନ—ବିରାଟ ପ୍ରଭୃତି ନାମ କି ହେତୁ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥକୁ
କୁହାଏ ନାହିଁ । ଏହି ସବୁ ନାମରେ ବୃହାଣ୍ଟ ପୃଥିବୀ ପ୍ରଭୃତି ଭୂତଗଣ, ଇନ୍ଦ୍ରାଦି
ଦେବତା ଗଣ ଓ ଆୟୁର୍ବେଦର ଶୁଣି ପ୍ରଭୃତି ଔଷଧ ବିଶେଷ ନାହାନ୍ତି କି ?

ଉତ୍ତର—ହଁ, ପରନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ନାମରେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଏସବୁ ନାମରେ ଦେବତା ମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରୁ ନାହିଁ କି ?

ଉତ୍ତର—ଏପରି ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଆପଣ କି ପ୍ରମାଣ ଦେଉଛନ୍ତି ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ଦେବତା ଗଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓ ଉତ୍ତମ । ଏଣୁ (ହିନ୍ଦୁ ନାମଗୁଡ଼ିକରେ)

ସେମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଅଛି

ଓମ୍

ସର୍ବଦାନନ୍ଦେଶ୍ଵରାୟ ନମୋ ନମଃ

ଅଥ ସତ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ

ପ୍ରଥମ ସମୁଦ୍ଧାସଃ

ଓଁ ଶନ୍ନୋ ମିତ୍ରଃ ଶଂ ବରୁଣଃ ଶନ୍ନୋ ଭବତ୍ପୁରୀମା । ଶନ୍ନ
ଇନ୍ଦ୍ରୋ ବୃହସ୍ପତିଃ ଶନ୍ନୋ ବିଷ୍ଣୁ ରୁରୁକ୍ରମଃ ॥ ନମୋ ବ୍ରହ୍ମଣେ
ନମସ୍ତେ ବାୟୋତ୍ୟମେବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ ବ୍ରହ୍ମାସି । ତ୍ୟାମେବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ
ବ୍ରହ୍ମ ବଦିଷ୍ୟାମି ଋତଂ ବଦିଷ୍ୟାମି ସ୍ଵତ୍ୟଂ ବଦିଷ୍ୟାମି ତନ୍ନାମବତୁ
ତଦ୍ବକ୍ତାରମବତୁ ଅବତୁମାମବତୁ ବକ୍ତାରଂ । ଓମ୍ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ

ଅର୍ଥ— ଓଁ କାର ଶବ୍ଦ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ସର୍ବୋତ୍ତମ ନାମ କାରଣ ‘ଅ’
‘ଉ’ ଓ ‘ମ’ ଛନ୍ଦ ଅକ୍ଷର ସମସ୍ତରେ ଯେଉଁ ‘ଓଁ’ କାର ଗଠିତ ସେଥିରେ ତାହା
ଙ୍କର ବହୁତ ନାମସନ୍ନିବିଷ୍ଟ । ‘ଅ’ କାର ବରୁଣ, ଅଗ୍ନି ଓ ବିଶ୍ଵାସ ନାମର-
ବୀରକ ଓ ଗ୍ରାହକ ଅଟେ । ସେହିପରି ‘ଉ’ କାର ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ, ବାୟୁ ଓ ତୈଜ-
ସାଦି ଲଥା ‘ମ’ କାର ଇନ୍ଦ୍ର, ଆଦିତ୍ୟ ଓ ପ୍ରଜାପତି ନାମର ବୀରକ ଓ ଗ୍ରାହକ
ଅଟେ । ବେଦାଦି ସତ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭାବରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ
ପ୍ରକରଣ ଅନୁସାରେ ଉପଯୁକ୍ତ ନାମ ଗୁଡ଼ିକ ପରମେଶ୍ଵର ବୀରକ ଅଟେ ॥

ପ୍ରଶ୍ନ—ବରୁଣ ପ୍ରଭୃତି ନାମ କି ହେତୁ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥକୁ
ବୁଝାଏ ନାହିଁ । ଏହି ସବୁ ନାମରେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପ୍ରଥମ ପ୍ରଭୃତି ଭୂତଗଣ, ଇନ୍ଦ୍ରାଦି
ଦେବତା ଗଣ ଓ ଆୟୁର୍ବେଦର ଶୁଣି ପ୍ରଭୃତି ଔଷଧ ବର୍ଣ୍ଣେଷ ନାହାନ୍ତି କି ?

ଉତ୍ତର—ହଁ, ପରନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ନାମରେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଏସବୁ ନାମରେ ଦେବତା ମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରୁ ନାହିଁକି ?

ଉତ୍ତର—ଏପରି ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଆପଣ କି ପ୍ରମାଣ ଦେଉଛନ୍ତି ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ଦେବତା ଗଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓ ଉତ୍ତମ । ଏଣୁ (ବିକ୍ର ନାମଗୁଡ଼ିକରେ)

ସେମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଅଛି

ଉତ୍ତର—ପରମେଶ୍ୱର ଅପ୍ରସିଦ୍ଧ କି ? ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ କେହି ଶ୍ରେଷ୍ଠତର ଅଛନ୍ତି
 ତେବେ ଏହି ସବୁ ନାମ କିହେତୁ ପରମେଶ୍ୱର- ବାଚକ ନ ହେବ ? ଏଣୁ ଅ
 ଶଙ୍କର ଯାହା ସତ୍ୟ ମୂଳକ ନୁହେଁ । ସେଥିରେ ଅନେକ ଦୋଷ ରହିଛି । ଯୋ
 “ଉପସ୍ଥିତ ପରିବ୍ୟକ୍ତାନୁପସ୍ଥିତ ଯାତତ ଇତି ବାଧ୍ୟତ ନ୍ୟାୟଃ” । ଖାଦ୍ୟଦ୍ର
 ପରିବେଷଣ ପରେ ‘ଶ୍ରେଜନ କରନ୍ତୁ’ ବୋଲି ଶୁଣି ମଧ୍ୟ ଯଦି କେହି ବ୍ୟ
 ତାହା ଗ୍ରହଣ ନ କରି ଅପ୍ରାପ୍ତ ଶ୍ରେଜନ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକତା ଦୌଡ଼ନ୍ତି ତେବେ ତାହ
 ବୁଦ୍ଧିମାନ କହିବା କି ? ଉପସ୍ଥିତ ପ୍ରାପ୍ତ ପଦାର୍ଥକୁ ଗ୍ରହଣ ଅନୁପସ୍ଥିତ ଅପ୍ର
 ପଦାର୍ଥ ପାଇଁ ଶ୍ରମ କରିବା ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ନୁହେଁ । ସେହିପରି ଆପଣଙ୍କ କଥନ ଗୁଣ
 ସମ୍ମତ ନୁହେଁ । ଆପଣ ‘ବିରଟ’ ପ୍ରଭୃତି ନାମରୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ପ୍ରମାଣସିଦ୍ଧ ପରମେଶ୍ୱ
 ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ଅର୍ଥପରିତ୍ୟାଗ କରି ସେଥିରୁ ଅସନ୍ଦେହ, ଅନୁପସ୍ଥିତ ଦେବତାଗଣ
 କଳ୍ପନା କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରମାଣ ବା ଯୁକ୍ତି ସହ
 ନୁହେଁ । ଆପଣ କହି ପାରନ୍ତି ଯେ ପ୍ରକରଣ ଅନୁସାରେ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରି
 ଭୁବିତ । ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଭୂତ୍ୟକୁ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତି—‘ହେ ! ଭୂତ୍ୟ !
 ସୈନ୍ନବମାନୟ’ ଅର୍ଥାତ୍ ‘ସୈନ୍ନବ ଆଣ’ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ତାହାକୁ ସମୟ
 ପ୍ରକରଣ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ । ସୈନ୍ନବର ଦୁଇଟି ଅର୍ଥ—ଘୋଡ଼ା
 ଲବଣ । ବହୁଶ୍ରମନ ସମୟରେ ଘୋଡ଼ା ଓ ଶ୍ରେଜନ ସମୟରେ ଲବଣ ଆବଶ୍ୟକ
 ଯଦି ଭୂତ୍ୟ ଗମନ ସମୟରେ ଲବଣ ଓ ଶ୍ରେଜନ ସମୟରେ ଘୋଡ଼ା ଆଣେ, ତେ
 ଭୂସ୍ୱାମୀ ହୁଏ ହୋଇ କହିବେ—‘ତୁ ମୁଖ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ଯାହାର ପ୍ରୟୋଗ
 ତାହା ବୁଝିନାହୁଁ’ । ଏଥିରୁ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ ପ୍ରକରଣ ଅନୁସାରେ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ
 କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବିଧେୟ ।

ଅଥ ମନ୍ତ୍ରାର୍ଥଃ—

ଓମ୍ ଶଂ ବ୍ରହ୍ମ ॥୩ (ଯଜୁଃ ୪୦, ୧୭)

ବେଦର ଏହି ସବୁ ପ୍ରକରଣରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ‘ଓ’ କାର ଆଦି ନାମ ଦେଖାଯା

ଓମିତ୍ୟେତଦକ୍ଷରମୁଦ୍ର ଗୀଥମୁପାସୀତ ॥୩ (ଶ୍ରୀମଦାଗ୍ୟ ଉପ ୧, ୧୧)

ଓମିତ୍ୟେତଦକ୍ଷରମିଦଂ ସବଂ ତସ୍ୟୋପବ୍ୟାଖ୍ୟାନମ୍ ॥୩ (ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ ଉପ ୧୩)

ଏବେ ବେଦା ଯଦ୍‌ଦଂମାନନ୍ତ ତପାଂସି ସର୍ବାଣି ତ ଯଦ୍‌ବଦନ୍ତି ।

ଯଦନ୍ତତୋ ବ୍ରହ୍ମତର୍ଯ୍ୟଂ ତରନ୍ତି ତନ୍ତେ ପଦଂ ସଞ୍ଚକ୍ତେଶ ବ୍ରହ୍ମମ୍ୟୋମିତ୍ୟେତତ

॥୩ (କଠ. ଉପ ୨, ୧୫) ଅ

ପ୍ରଶାସିତାରଂ ସବେଷାମଣୀୟଂ ସମଶୋ ରପି ।

ରୁକ୍ମାଭଂ ସ୍ୱପ୍ନଧୀଗମ୍ୟଂ ବିଦ୍ୟାଭଂ ପୁରୁଷଂ ପରମ୍ ॥୫॥

ଏତମଗ୍ନିଂ ବଦଂତ୍ୟେକେ ମନୁମନେ୍ୟା ପ୍ରଜାପତିମ୍ ।

ଇନ୍ଦ୍ରମେକେ ପରେ ପ୍ରାଣମପରେ ବ୍ରହ୍ମ ଶାଶ୍ୱତମ୍ ॥୬॥ (ମନୁ ୧୨, ୧୨୨-୧୨୩)

ସ ବ୍ରହ୍ମା ସ ବିଷ୍ଣୁ ସ ରୁଦ୍ରସ୍ ସ ଶିବସ୍ ସୋଽକ୍ଷରସ୍ୟ ପରମ୍ ସ୍ୱରାଟ୍ ।

ସ ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ ସ କାଳାଗ୍ନି ସ୍ ସ ଚନ୍ଦ୍ରମାଃ ॥୭॥ (କିବଳ ଉପ ୧. ୯)

ଇନ୍ଦ୍ରଂ ମନ୍ତ୍ରଂ ବରୁଣମାଗ୍ନିମାହୁରଥୋ ବିଦ୍ୟଃ ସ ସୁପତ୍ୟୌ ଗୁରୁମାନ୍ ।

ଏକଂ ସବ୍ ସ୍ତ୍ରା ବହ୍ମଧା ବଦଂତ୍ୟଗ୍ନିଂ ଯମଂ ମାତରିଶ୍ୱାନମାହୁଃ ॥୮॥

(ରୁଗ୍ବେଦ ୧, ୧୭୪, ୪୭)

ଭୂରସି ଭୂମିରସ୍ୟାଦିଭସି ବିଶ୍ୱାଧାୟା ବିଶ୍ୱାସ୍ୟ ଭୁବନସ୍ୟ ଧର୍ମଂ ।

ପୃଥିବୀଂ ଯଜ୍ଞ ପୃଥିବୀଂ ଦଂଢ ପୃଥିବୀଂ ମା ହିଂସାଃ ॥୯॥ (ଯଜୁଃ ୧୩, ୧୮)

ଇନ୍ଦ୍ରେ । ମହା ରୋଦସି ପଞ୍ଚଥଜ୍ଞବ ଇନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟମରୋଚୟତ୍ ।

ଇନ୍ଦ୍ରେ । ହ ବିଶ୍ୱା ଭୁବନାନ୍ନ ଯେମିରେ ଇନ୍ଦ୍ରେ ସ୍ୱାନାସ ଇନ୍ଦବଃ ॥୧୦॥

(ସାମବେଦ ଉତ୍ତରାରିକ ୭୫, ୨)

ପ୍ରାଣାୟୁ ନମୋ ଯସ୍ୟ ସବଂମିଦଂ ବଶେ ।

ଯୋ ଭୂତଃ ସବଂସ୍ୟଶ୍ୱରୋ ଯସ୍ମିଂତ୍ ସବଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତମ୍ ॥୧୧॥

(ଅଥବ ୧୧, ୨, ୪, ୧)

ଏହିସବୁ ପ୍ରମାଣକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା କାରଣ ଏହି ଯେ ଏସବୁ ସ୍ଥଳରେ ମ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ନାମ ଗୁଡ଼ିକର ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ପରମାତ୍ମାଙ୍କର କୌଣସି ମ ନିରର୍ଥକ ନୁହେଁ । ପରନ୍ତୁ ଲୌକିକ ସଂସାରରେ ଦରିଦ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ଧନପତି ନାମ ଆ ଯାଇଥାଏ । ନାମ ଗୁଡ଼ିକ ଗୁଣ, କର୍ମ ଓ ସ୍ୱଭାବାଦି ଅର୍ଥର ବାଚକ ହେବା ଚିତ ।

ଓମ୍ ପ୍ରଭୃତି ନାମ ସାର୍ଥକ ଅଟେ । ଉଲ୍ଲିଖିତ (ଓମ୍ ଖଂ) ଯଜୁର୍ବେଦ ମନ୍ତ୍ରରେ ଶ୍ରବଣତ୍ୟୋମ୍, ଆକାଶମିବ ବ୍ୟାପକଭାବ୍ ଖମ୍, ସବେଭ୍ୟୋ ବୃହଭାବ୍ ବ୍ରହ୍ମ ଥ୍ୟାତ୍ ରକ୍ଷକ ହେବାରୁ 'ଓ', ଆକାଶବତ୍ ବ୍ୟାପକ ହେବାରୁ 'ଖମ୍', ସମ-କ ଠାରୁ ବଡ଼ ହେବା ହେତୁ "ବ୍ରହ୍ମ—ଏସବୁ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ଅଟେ ।

(ଓମିତ୍ୟେତଦରକ୍ଷମ୍) ଓ କାର ଯାହାଙ୍କର ନାମ ଓ ଯେ କଦାପି ନଷ୍ଟ

ଅନ୍ତ ନାହିଁ; ସେ କେବଳ ଉପାସ୍ୟ; ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହନ୍ତି । (ଓମିତ୍ୟେତ) ବେଦାବ

ସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ କାରକୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଓ ନିଜ ନାମ ବୋଲି ବୁଝାନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ସବୁ ଗୌଣ ଅଟେ ।

(ସବେ ବେଳା)—ସମସ୍ତ ବେଦ, ଧର୍ମାନ୍ୱୟାନ ରୂପ ତପଶ୍ଚରଣ ଯାହା କଥନ ଓ ମାନ୍ୟ କରନ୍ତି; ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ କଠୋର ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମ କରାଯାଏ; ତାହାଙ୍କ ନାମ ଓଁମ୍ ଅଟେ ।

(ପ୍ରଶାସିତାର) —ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାତା; ସୃଷ୍ଟାନ୍ତସୃଷ୍ଟ; ସ୍ୱପ୍ରକାଶ ଯାହାଙ୍କୁ ସମାଧିସ୍ଥ ବୁଦ୍ଧିଦାତା ପରିଜ୍ଞାନ କରାଯାଏ; ସେ ହିଁ ପରମ ପୁରୁଷ ଅଟେ । ସ୍ୱତଃପ୍ରକାଶିତ ହେବାରୁ ସେ ‘ଅଗ୍ନି’; ବିଜ୍ଞାନ ସ୍ୱରୂପ ହେତୁ ‘ମନୁ’ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରାଣ ହେତୁ ‘ପ୍ରଜାପତି’; ପରମେଶ୍ୱରୀୟାନ୍ ହେବାରୁ ‘ଇନ୍ଦ୍ର’; ସମସ୍ତ ଜୀବନର ହେତୁ “ପ୍ରାଣ” ନିରନ୍ତର ବ୍ୟାପକ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ‘ବ୍ରହ୍ମ’ ଅଟନ୍ତି ।

(ସ ବ୍ରହ୍ମା ସ ବିଷ୍ଣୁ) —ପରମେଶ୍ୱର ସମସ୍ତ ଜଗତର ପ୍ରସ୍ଥାପନ ‘ବ୍ରହ୍ମା’ ସର୍ବ ସ ବ୍ୟାପକ ହେତୁ ‘ବିଷ୍ଣୁ’ ଦୁଷ୍ଟଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ରୋଦନ କରୁଥିବାରୁ ‘ରୁଦ୍ର’ ମଙ୍ଗଳମୟ ଓ ସମସ୍ତ କଲ୍ୟାଣ କ୍ରିୟାପୂର୍ବକ ହେତୁ ‘ଶିବ’ ଅଟନ୍ତି । ‘ଯଃ ସର୍ବମଶ୍ନୁତେ ନ କ୍ଷରତି ନ ବିନଶ୍ୟତି ତଦକ୍ଷରମ୍’ ! ‘ଯଃ ସ୍ୱୟଂ ରାଜେ ସ୍ୱରାଟ୍’ । ‘ଯୋଃଶ୍ୱରବ କାଳଃ କଳୟିତା ପ୍ରଳୟ କର୍ତ୍ତା ସ କାଳାଗ୍ନି ଶାଶ୍ୱତ ପରମେଶ୍ୱର ସର୍ବ ସ ବ୍ୟାପକ ଅଦିନାଶୀ ହେତୁ “ଅକ୍ଷର” ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରକାଶ ହେତୁ “ସ୍ୱରାଟ୍” ପ୍ରଳୟ ବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କ କାଳ ଏବଂ କାଳର ମଧ୍ୟ କାଳ “କାଳାଗ୍ନି” ଅଟନ୍ତି ।

(ଇନ୍ଦ୍ର ମିତ୍ର) ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ସକଳ ନାମ ଏକ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ସତ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ଅଗ୍ନି ‘ଦ୍ୟୁଷ୍ଟ ଶୁକ୍ରେଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥେଷ୍ଟ ଭବୋ ଦିବ୍ୟଃ’; ‘ଶୋଭନାନୀ ପର୍ଣ୍ଣାନ୍ ପାଳାନ୍ ପୁଣ୍ୟାନ୍ କର୍ମାଣି ବା ଯସ୍ୟ ସ ସୁପର୍ଣ୍ଣଃ’; ‘ଯୋ ଗୁର୍ବାମ୍ବା ସ ଗୁରୁସ୍ଥାନ’ ମାତରିଶ୍ୱା ବାୟୁରବକଳବାନ୍ ସ ମାତରିଶ୍ୱା ପରମେଶ୍ୱର ପ୍ରକୃତ୍ୟାଦି ଶୁଦ୍ଧ ପଦାର୍ଥ ବ୍ୟାପକ ହେତୁ ‘ଦିବ୍ୟ’ ଉତ୍ତମ ପାଳକ ଓ ପୃଷ୍ଠି କର୍ମବତ୍ ହେବାରୁ ‘ସୁପର୍ଣ୍ଣ’ ଓ ସ୍ୱରୂପର ଗୁରୁତ୍ୱ ଯୋଗୁଁ ‘ଗୁରୁ ସ୍ଥାନ’ ବାୟୁ ସମାନ ଅନନ୍ତ ବଳବାନ୍ ‘ମାତରିଶ୍ୱା’ ଅଟନ୍ତି ।

(ଭୂମିରସି) ‘ଭବନ୍ତି ଭୂତାନି ଯସ୍ୟାଂ ସା ଭୂମିଃ’ । ତାହାଙ୍କ ଠାରେ ଭୂତ ବା ପ୍ରାଣୀ ଆଶ୍ରିତ ହେବାରୁ ସେ ‘ଭୂମି’ ଅଟନ୍ତି । ଏହିପରି ଅନ୍ୟ

ଡକ୍ଟର ବ୍ୟାଧ୍ୟା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥଳରେ କୁହାଯିବ । (ଇନ୍ଦ୍ରୋ ମାହା) ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ
'ନାମ ପରମେଶ୍ଵର ବାଚକ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଏଠାରେ ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରା-
ଇଛି । (ପ୍ରାଣାୟ) - ଦେହ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାଣର ଅଧୀନରେ ଥାଆନ୍ତି ।
ଏହିପରି ସମସ୍ତ ଜଗତ୍ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଅଧୀନସ୍ଥ ଅଟେ ।

ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ପ୍ରମାଣ ଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥକୁ ଠିକ୍ ସ୍ଥାବରେ ବୁଝି ନେଲେ, ଉଲ୍ଲିଖିତ
ମନ୍ତ୍ରର ପରମେଶ୍ଵର-ବାଚକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଓଁ ଅଗ୍ନିଃ
ଏହି ନାମରୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ବୁଝିବା ଉଚିତ । ବ୍ୟାକରଣ, ନିରୁକ୍ତ,
ସ୍ତୋତ୍ର, ସୁବ୍ରହ୍ମ, ରାଧିମାନଙ୍କ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନରେ ଏଭଳି ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ।
ଏହି ସମସ୍ତଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଗ୍ରହଣ ଯୋଗ୍ୟ ଅଟେ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ 'ଓଁ' କାର କେବଳ
ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମ ଅଟେ । 'ଅଗ୍ନି' ଆଦି ନାମ ଗୁଡ଼ିକରୁ ପରମେଶ୍ଵର ଅର୍ଥ
ଗ୍ରହଣ କରିବା ବେଳେ ପ୍ରକରଣ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁଠାରେ ସ୍ତୁତି
ର୍ଥନା, ଉପାସନାଦି ବିଷୟ, ସବଜ୍ଞ, ବ୍ୟାପକ, ଶୁଦ୍ଧ, ସନାତନ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ପ୍ରଭୃତି
ବିଶେଷଣ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଅଛି, ସେଠାରେ ସେହି ସମସ୍ତ ନାମରୁ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ
ଅନ୍ତର୍ଗତ କରିବା ଉଚିତ, ପରନ୍ତୁ ଯେଉଁ ସବୁ ପ୍ରକରଣ ଯଥା:-

କା ବରତଜାୟତ ବରତୋ ଅଧି ପୁରୁଷଃ ॥୧॥ (ଯଜୁଃ ୩୧, ୫)
ସାବାୟୁଷ୍ଠ ପ୍ରାଣସ୍ତୁ ମୁଖାଦଗ୍ନି ରଜାୟତ ॥୨॥ (ଯଜୁଃ ୩୧, ୧୨)
ନ ଦେବାରଯଜତ ॥୩॥ ପଶ୍ଚାତ୍ ଭୂମିମଥୋ ପୁରଃ ॥୪॥ ଯଜୁଃ ୩୧.୯.୫,

ତସ୍ମାଦ୍ବା ଏତସ୍ମାଦାମୁନ ଆକାଶଃ ସଭୁତଃ । ଆକାଶଦ୍ବାୟୁଃ । ବାୟୋରଗ୍ନିଃ
ଅଗ୍ନିରପଃ । ଅଦ୍ଭ୍ୟଃ ସୂସନଃ । ସୂସନ୍ବ୍ୟା ଓଷଧୟଃ । ଓଷଧିର୍ୟୋନନ୍ ।
ଲୋକୋଦ୍ଭୂତଃ । ରେତସଃ ପୁରୁଷଃ । ସ ବା ଏଷଃ ପୁରୁଷୋନନ୍ଦରସମୟଃ ॥

(ତେ ଉଦୟ ଉପ. ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ବଞ୍ଚୀ, ଅନୁବାକ ୧)

ଉଲ୍ଲିଖିତ ପ୍ରମାଣ ଗୁଡ଼ିକରେ ବରତଃ; ପ୍ରଭୃତି ଲୌକିକ ପଦାର୍ଥ ମାନଙ୍କ ନାମ
ଅଟେ । କାରଣ ପୁରୁଷ, ଦେବ, ଆକାଶ, ବାୟୁ, ଅଗ୍ନି, ଜଳ, ଭୂମି ଯେଉଁଠାରେ
ପ୍ରାଣ, ସ୍ଥିତି, ପ୍ରଳୟ, ଅନ୍ଧକାର, ଜଡତା ଦୃଶ୍ୟାଦି ବିଷୟ ଜଡତ, ସେ ସବୁ ନାମ
ପରମେଶ୍ଵର-ବାଚକ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ପରମେଶ୍ଵର ଉଦ୍ଭୂତି ଆଦି ବ୍ୟବହାରରୁ

ପୃଥକ୍ ଅଟନ୍ତି । ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିକରେ ଉତ୍ପତ୍ତି ଆଦି ବ୍ୟବହାର ଥିବା
 ସେଠାରେ ବିରାଟ ପ୍ରଭୃତି ନାମରୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ସଂସାର ପତା
 ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ ସବଜ୍ଞାଦି ବିଶେଷଣ ରହିଛି
 ସେଠାରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ; ଡେବ
 ପ୍ରୟତ୍ନ; ସୁଖ, ଦୁଃଖ ଓ ଅଳ୍ପଜ୍ଞାଦି ବିଶେଷଣ ରହିଛି; ସେଠାରେ ଜୀବକୁ ଗ୍ରହଣ
 କରିବାକୁ ହୁଏ । ସବବ ଏହି ବିଶ୍ୱର ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ । ପରମେଶ୍ୱର ଉଦ୍ଧାର
 ମରଣାଦି ବିଚାରରୁ ମୁକ୍ତ । ସୁତରାଂ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟିତ ପ୍ରକରଣରେ ବିରାଟ୍ ଆଦିନାମ ନିବ
 ଜନ୍ମାଦି ବିଶେଷଣ ଗୁଡ଼ିକରୁ ଜଗତର ଜଡ଼ ଓ ଜୀବାଦିଙ୍କ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି
 ଉଚିତ; ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ନୁହେଁ ।

ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ‘ବିରାଟ୍’ ପ୍ରଭୃତି ନାମ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରମାଣିକ ବ୍ୟାପ୍ତି
 ନମ୍ନରେ ଦିଆଯାଉଅଛି ।

ଅଥ ଓଁ କାର୍ତ୍ତବୀର୍ୟ—ବି ଉପସର୍ଗ ପୂର୍ବକ ‘ରାଜୁପାୟୋ’ ଧାତୁରୁ ବି
 ପ୍ରତ୍ୟୟ କଲେ ‘ବିରାଟ୍’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ‘ଯୋ ବିବିଧଂ ନାମ ଚରାଚରଂ ଜଗ
 ଜୟତି ପ୍ରକାଶୟତି ସ ବିରାଟ୍’—ପରମେଶ୍ୱର ବିବିଧ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର
 ଜଗତକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରିବା ହେତୁ, ତାହାଙ୍କର ନାମ ବିରାଟ୍ ।

(‘ଅଂରୁ ଗତିପୂଜନଯୋଃ’—‘ଅଗ, ଅଗି ଇଶ) ଗତ୍ୟର୍ଥକ ଧାତୁ ଅଟେ
 ଏଥିରୁ ‘ଅଗି’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଗତେଷ୍ୱୟୋର୍ଥାଃ ଜ୍ଞାନଂ ଗମନଂ ପ୍ରାପ୍ତି
 ପୂଜନଂ ନାମ ସକାରଃ” । ‘ଯୋରଞ୍ଚିତ ଅତ୍ୟତେରଗତ୍ୟକତ୍ୟେତି ଯୋରପୁ
 ଜ୍ଞାନସ୍ୱରୂପ ସବଜ୍ଞ, ଜ୍ଞାନ, ପ୍ରାପ୍ତି ଓ ପୂଜାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବାରୁ ପରମେଶ୍ୱର
 ନାମ ‘ଅଗି’ ଅଟେ ।

‘ବିଶ୍ୱ ପ୍ରବେଶନେ’—ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ବିଶ୍ୱ’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ‘ବିଶ୍ୱ ଶ୍ରେୟ
 ଶ୍ଳାନ୍ତି ସର୍ବାଣ୍ୟାକାଶାଘନି ଭୂନାମ ଯସ୍ମିନ୍ ଯୋ ବାଟକାଶାଦିଷ୍ଠ ସବବିଷ୍ଠ ଭୂସ୍ତ
 ପ୍ରବିଷ୍ଟଃ ସ ବିଶ୍ୱ ଶ୍ରେୟଃ ।’ ଯାହାଙ୍କଠାରେ ଆକାଶାଦି ସକଳ ଭୂତଗଣ ପ୍ରବେଶ
 କରି ରହିଛନ୍ତି ଅଥବା ଯେ ଏମାନଙ୍କ ଠାରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି
 ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ‘ବିଶ୍ୱ’ ଅଟେ । ଅକାର ମାତ୍ରରୁ ଏହି ସବୁ ନାମଗୁଡ଼ିକ
 ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହୁଏ ।

‘ଜ୍ୟୋତିବେ’ ହିରଣ୍ୟଂ ତେଜୋ ବେ ହିରଣ୍ୟମ ଇତ୍ୟେ-
 ରେରେୟେ ଶତପଥେ ଚ ବାହୁ ଶୋ, ‘ଘା ହିରଣ୍ୟାନାଂ ସର୍ଯ୍ୟାଦୀନାଂ
 ତେଜସ୍ଵାଂ ଗର୍ଭ ଉତ୍ପତ୍ତିଃ ମିତ୍ରମଧୁକରଣଂ ସା ହିରଣ୍ୟ ଗର୍ଭଃ’ ।
 ଗ୍ରାହାଙ୍କଠାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ତେଜସ୍ଵର ଲୋକ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଯାହାଙ୍କର ଆଶ୍ରୟରେ
 ରହନ୍ତି, ଅଥବା ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ତେଜଃସ୍ଵରୁପ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ଗର୍ଭ ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ
 ମନବାସ ସ୍ଥଳ ଅଟନ୍ତି, ସେହି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମ ‘ହିରଣ୍ୟ ଗର୍ଭ’ ।
 କଥିତବେଦର ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରମାଣ :—

ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ସମବର୍ତ୍ତ ତାଗ୍ରେ ଭୂତସ୍ୟ ଜାତଃ ପତିରେକ ଆସୀତ୍ ।
 ସଦାଧାର ପୃଥ୍ଵୀଂ ଦ୍ୟାମୁତେମାଂ କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵେ ଦେବାୟୁହବିଷା ବିଧେମ ॥

ଏପରି ସ୍ଥଳମାନଙ୍କରେ ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭର ଅର୍ଥ ପରମେଶ୍ଵର ।

(ବା ଶତଗନ୍ଧନୟୋଃ) ଏହି ଏକ ଧାତୁରୁ ବାୟୁ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । (ଗନ୍ଧନଂ
 ନାହିଂ ସନମ୍) ‘ଯୋ ବାତ ଚରାତରଂ ଜଗନ୍ନରତ ବଳନାଂ ବଳଷ୍ଟଃ ସ ବାୟୁଃ’—
 ଯେ ଚରାତର ଜଗତର ଧାରଣ; ଜୀବନ ଓ ପ୍ରଳୟ କରନ୍ତି ଓ ସମସ୍ତ ବଳଶାଳୀଙ୍କ
 ମଧ୍ୟରେ ପରମ ବଳଯୁକ୍ତ, ସେ ପରମେଶ୍ଵର ‘ବାୟୁ’ ଅଟନ୍ତି । [ତିକ୍ତ ନିଶାନେ]
 ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ତେଜଃ’ ଓ ଏଥିରୁ ତଦ୍ଭିତ ପ୍ରତ୍ୟୟରେ ‘ତେଜସ୍’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ
 ହୁଏ । ଯେ ସ୍ଵୟଂ ପ୍ରକାଶିତ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ତେଜସ୍ଵୀ ଲୋକଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକାଶିତ
 କରନ୍ତି; ସେ ପରମେଶ୍ଵର ‘ତେଜସ୍’ । ଓ କରର ଉକାର ମାତ୍ରାରୁ ଏହି ସବୁ
 ନାମ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ।

(ଶିଶ ଯାଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟେ) ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ଶିଶ୍ଵରଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ‘ଯ ଶିଶ୍ଵେ ସବୌ-
 ଶ୍ଚାୟ୍ୟବାନ ବର୍ତ୍ତତେ ସ ଶିଶ୍ଵରଃ’—ଯାହାଙ୍କର ସତ୍ୟ ବିଚାରଶୀଳ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅନନ୍ତ
 ଯାଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ରହୁଛି, ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ନାମ ଶିଶ୍ଵର ଅଟେ । (ଦୋ ଅବଶଶ୍ଚିନେ)
 ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ଅଦିତ୍’ ଓ ଏହାକୁ ତଦ୍ଭିତ କରି ‘ଆଦିତ୍ୟ’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ‘ନ’
 ଶବ୍ଦରୁ ‘ନା’ ବନାଗୋ ଯସ୍ୟ ସୋଽୟମଦିତଃ; ଅଦିତରେତ ଆଦିତ୍ୟଃ—ଯାହାଙ୍କର
 ଗୁଣଦାୟି ବନାଶ ହୁଏ ନାହିଁ; ସେ ଶିଶ୍ଵର ଆଦିତ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । (ଜାଅବବୋଧନେ) ‘ପ୍ର’
 ପୁରକ ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ପ୍ରଜ୍ଞ’ ଓ ଏହାର ତଦ୍ଭିତ ହୋଇ ‘ପ୍ରାଜ୍ଞ’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ।

‘ଯେ ପ୍ରକୃଷ୍ଟତା ଚରଣର ସମ୍ପଦ ଜଗତେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉ ନାହିଁ ସେ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ; ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଏବଂ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ’—ଯେ ନିଜର ଶକ୍ତି ଲୋକମାନଙ୍କୁ, ସମସ୍ତ ଚରଣର ଜଗତର ବ୍ୟବହାରକୁ ଯଥା-ଯୋଗ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି; ସେହି ପରମେଶ୍ୱର ‘ପ୍ରକୃଷ୍ଟ’ ଅଟନ୍ତି । ‘ମ’ କାରରୁ ଏହି ସବୁ ନାମ ଗ୍ରହଣ ଯୋଗ୍ୟ । ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ରା ଛାଡ଼ି ଲେଖାଏଁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଉଛି । ସେହିପରି ଓ କାରରୁ ଅନ୍ୟ ନାମ ଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରେ ।

(ଶରଣା ମିତ୍ର ଶଂ ବରୁଣ) ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ‘ମିତ୍ର’ ପ୍ରକୃତି ନାମ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ବୁଝାଏ । ଏଠାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ହିଁ ସୂଚିତ, ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଉପାସନା କରି ଯାଉଛୁ । ଗୁଣ; କର୍ମ, ସ୍ୱଭାବରେ ଓ ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ବ୍ୟବହାରରେ ଯେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟନ୍ତି । ସେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ; ସେ ପରମେଶ୍ୱର । ତାହାଙ୍କର ଭୂଲ୍ୟ କେହି ଅଶ୍ୱତରେ ହୋଇନାହିଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହେଁ ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ ହେବେ ନାହିଁ । ପରମେଶ୍ୱର ସତ୍ୟ ନ୍ୟାୟ; ଦୟା; ସର୍ବସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ସର୍ବଜ୍ଞତା ଅନନ୍ତ ଗୁଣଯୁକ୍ତ କୌଣସି ଜଣ ବା ଜାତି ଏପରି ଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନ ନୁହନ୍ତି । ଏହି କରୁଣ୍ୟଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ ପରମେଶ୍ୱର ଭଲ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ସୂଚିତ, ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଉପାସନା କରି ବା ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ମହାଦେବ ନାମକ ପୂଜକ ମହାପୁରୁଷ; ଦୈତ୍ୟ, ଦାନବାଦି ନିକୃଷ୍ଟ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଭାବକୁ ସୂଚିତ ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଉପାସନା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ତାହାଙ୍କ ଭଲ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଏଥିପାଇଁ ସୂଚିତ କରି ନାହାନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଆନୁମାନ କରଣୀୟ ଅଟେ । ଏହି ବସ୍ତୁର ମୂଳ ଓ ଉପାସନା ପ୍ରକରଣରେ ସର୍ବଶେଷ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରିବା ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ମିତ୍ର ଶବ୍ଦରୁ ସଖା ତଥା ଇନ୍ଦ୍ର ଶବ୍ଦରୁ ଦେବତାଙ୍କ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିବା ବିଧେୟ ।

ଉତ୍ତର—ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କର ମିତ୍ର ହୋଇ ନ ପାରେ । ସେ କାହାର ଶତ୍ରୁ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରେ; କାହା ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ରହିପାରେ । ପରନ୍ତୁ ପରମେଶ୍ୱର ସମସ୍ତଙ୍କ ନିଶ୍ଚିତ ସଖା । କାହାର ଶତ୍ରୁ ନୁହନ୍ତି; କାହା ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ନୁହନ୍ତି । [ମରଣ ଧର୍ମ] କୌଣସି ଜାତି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ପରି ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରକୃତ

ମିତ୍ର ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । ଏଣୁ ମିତ୍ର ଶବ୍ଦରୁ ମୁଖ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଗୌଣ ଅର୍ଥରେ ମିତ୍ର ଶବ୍ଦରୁ ସୁହୃଦ୍, ସଖା ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । (ସେହିପରି ଇନ୍ଦ୍ର ଶବ୍ଦର ମୁଖ୍ୟାର୍ଥ ବୃଷି ବାକୁ ହେବ ।

(ଞ୍ଚି ମିତ୍ରା ସ୍ୱେଦନେ) ଏହି ଧାତୁରୁ ଔଶାଦିକ 'କ୍ର' ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ 'ମିତ୍ର' ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । 'ମେଦ୍ୟନ୍ତ ସ୍ମିଦ୍ୟନ୍ତ କା ସଃ ମିତ୍ରଃ'—ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରୀତିର ଯୋଗ୍ୟ; ସେ ପରମେଶ୍ୱର ମିତ୍ର ଅଟନ୍ତି ।

(ବୃଷ୍ଟି ବରଣେ ବର ଇପ୍ ସାୟାମ୍) ଏହି ଧାତୁ ଗୁଡ଼ିକରୁ ଔଶାଦି 'ଜନନ୍' ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ 'ବରୁଣ' ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । 'ଯଃ ସଦାନ ଶିଷ୍ଟାନ୍ ମୁମୁକ୍ଷୁନ୍ ଧର୍ମ-ମୁନୋ ବୃଣୋତ୍ୟଥବା ଯଃ ଶିଷ୍ଟେ ମୁମୁକ୍ଷୁର୍ଧର୍ମାମୁଭବିଷ୍ମତେ ବର୍ଯ୍ୟତେ ବା ସ ବରୁଣଃ ପରମେଶ୍ୱରଃ'—ଯେ ଆତ୍ମଯୋଗୀ, ବିଦ୍ୱାନ, ମୁମୁକ୍ଷୁ; ତଥା ଧର୍ମସ୍ଥାମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି ଅଥବା ଶିଷ୍ଟ ମୁମୁକ୍ଷୁ ଓ ଧର୍ମସ୍ଥାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେ ସମ୍ମାନିତ; ସେହି ଇଶ୍ୱର ବରୁଣ ନାମଧେୟ ଅଟନ୍ତି । ବରୁଣୋ ନାମ ବରଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠଃ—ପରମେଶ୍ୱର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଏଣୁ ସେ 'ବରୁଣ' ଅଟନ୍ତି ।

(ଉ ଗତିପ୍ରାପଣୟୋଃ) ଏହି ଧାତୁରୁ 'ଯତ୍' ପ୍ରତ୍ୟୟ କଲେ 'ଅର୍ଯ୍ୟ' ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଅର୍ଯ୍ୟସୂକ୍ତ (ମାତୃ ମାନେ) ଏହି ଧାତୁରୁ 'ଜନନ୍' ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ 'ଅର୍ଯ୍ୟମା' ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । 'ଯୋଃସୌମ୍ୟାନ୍ ସ୍ୱାମିନୋ ନ୍ୟାୟାଧୀଶାନ୍ କରୋତି ସୋଃସୌମ୍ୟା'—ଯେ ନ୍ୟାୟକର୍ତ୍ତା ପୁରୁଷଙ୍କ ମାନ୍ୟ ତଥା ପାପପୁଣ୍ୟ କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଯଥା-ବଦ୍ଧ କର୍ମଫଳ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ସେହି ପରମେଶ୍ୱର 'ଅର୍ଯ୍ୟମା' ଅଟନ୍ତି ।

(ଇଦି ପରମେଶ୍ୱର୍ୟେ) ଏହି ଧାତୁରୁ 'ରନ୍' ପ୍ରତ୍ୟୟରେ 'ଇଂଦ୍ର' ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । 'ଯ ଇଦତି ପରମେଶ୍ୱର୍ୟବାନ୍ ଭବତି ସ ଇଂଦ୍ରଃ ପରମେଶ୍ୱରଃ'—ଅଶିଳ ସାଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ଇଂଦ୍ର ଅଟେ ।

'ବୃହତ୍' ଶବ୍ଦ ପୁରବକ (ପା ରଷଣୋ) ଧାତୁରୁ 'ବ୍ରତ' ପ୍ରତ୍ୟୟ, ବୃହତ୍ ଶବ୍ଦର ତ କାରର ଲେପ ଓ ସୁତାଗମ ହୋଇ 'ବୃହସ୍ପତି' ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । 'ଯୋ ବୃହଦାକାଶାଦନାଂ ପଞ୍ଚ ସ୍ୱାମୀ ପାଳୟିତା ସ ବୃହସ୍ପତିଃ'—ବୃହତ୍ତମ ଓ ବୃହତ୍ତା ଆକାଶାଦି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମାନଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ହେବାରୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ନାମ 'ବୃହସ୍ପତି' ।

(ବିଷ୍ଣୁ ବ୍ୟାଘ୍ରୋ ଏହି ଧାତୁରୁ 'ରୁ' ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ ବିଷ୍ଣୁ' ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ।
'ବେବେଷ୍ଣୁ ବ୍ୟାଘ୍ରୋତ୍ତ ଚରାତରଂ ଜଗତ୍ ସ ବିଷ୍ଣୁଃ' ଚରା ଓ ଅଚରରୂପ ଜଗ-
ତରେ ବ୍ୟାପକ ହେବାରୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ନାମ 'ବିଷ୍ଣୁ' ଅଟେ ।

‘ଭରୁମ୍ଭାନଂ ଜନଃ ପରାଜନୋ ଯସ୍ୟ ସଂଭରୁଜନଃ’—ଅନନ୍ତ ପରାଜନଯୁକ୍ତ
ହେବାରୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ନାମ ‘ଭରୁଜନ’ ।

ଯେଉଁ ପରମାତ୍ମା (ଭରଜନ) ମହା ପରାଜନ ଯୁକ୍ତ (ମିତ୍ର) ସମସ୍ତଙ୍କ
ସୁହୃଦ୍, ଅବିରୋଧୀ ଅଟନ୍ତି; ସେ (ଶମ୍) ସୁଖକାରକ; ସେ (ବରୁଣ) ସର୍ବୋତ୍ତମ; ସେ
(ଶମ୍) ସୁଖସ୍ବରୂପ ସେ (ଅର୍ଯ୍ୟମା) ନ୍ୟାୟାଧୀଶ, ସେ (ଶମ୍) ସୁଖପ୍ରଭୁରକ ସେ
(ରୁଦ୍ର) ସକଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠୀବାନ୍, (ଶମ୍) ସକଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠୀ ଦାୟକ, ମେ (ବୃହସ୍ପତି)
ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଧିଷ୍ଠାତା (ଶମ୍) ବିଦ୍ୟାପ୍ରଦ ଓ [ବିଷ୍ଣୁ] ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ବ୍ୟାପକ
ଅଟନ୍ତି ସେ [ନଃ] ଆତ୍ମମାନଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ କାରକ [ଭବତୁ] ହୁଅନ୍ତୁ ।

(ବାୟୋତେ ବ୍ରହ୍ମଣେ ନମୋଽସ୍ତୁ), (ବୃହ ବୃହ-ବୃଜ୍ଞୋ), ଏହି ଧାତୁ ଦ୍ଵୟରୁ
ବ୍ରହ୍ମଣେ ନମସ୍କର ହୁଏ । ସର୍ବୋପରି ବ୍ରହ୍ମଜ ମାନ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନନ୍ତ ବଳଯୁକ୍ତ
ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ଆମେ ନମସ୍କାର କରୁଅଛୁ । ହେ ପରମେଶ୍ଵର ! [ଭ୍ରମେବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ
ବ୍ରହ୍ମାସି] ଆପଣ ହିଁ ସର୍ବାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବ୍ରହ୍ମ ଅଟନ୍ତି, [ଭ୍ରମେବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ
ବ୍ରହ୍ମ ବଦିଷ୍ୟାମି,] ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବ୍ରହ୍ମ କହିବି, କାରଣ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ।
ଏଣୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିତ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ ମଧ୍ୟ । [ରତଂ ବଦିଷ୍ୟାମି] ଆପଣଙ୍କର
ବେଦସ୍ଥ ଯଥାର୍ଥ ଆଜ୍ଞାକୁ ମୁଁ ଆଚରଣ ସହ ପ୍ରଭୁର କରବି; [ସତ୍ୟଂ ବଦିଷ୍ୟାମି]
କାୟମନୋ ବାକ୍ୟରେ ସତ୍ୟରହିଁ ପାଳନ କରିବି, [ତନ୍ମାମବତୁ] ଅତି ଆପଣ ମୋର
ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ (ତଦ୍ଵକ୍ତାରମବତୁ) ଆପ୍ତ ସତ୍ୟବକ୍ତା ମୋର ଏପରି ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ କି
ଆପଣଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ମୋର ବୁଦ୍ଧି ସର୍ବଦା ସ୍ଥିର ତଥା ଅବିରୁଦ୍ଧ ହେବ । କାରଣ
ଆପଣଙ୍କର ଆଜ୍ଞା ବିରୁଦ୍ଧ ସମସ୍ତ ଅଧର୍ମ ଅଟେ । (ଅବତୁ ମାମବତୁ ବକ୍ତାରମ୍) ଏହା
ଦିଶାୟୁ ଥର ପାଠ ଏଥିପାଇଁ କି କର୍ଣ୍ଣିତ୍ କଞ୍ଚିତ୍ ପ୍ରତିବଦଦି— “ଭୂଂ ଗ୍ରାମଂ
ଗଚ୍ଛ ଗଚ୍ଛ ।” ଏଥିରୁ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଗମନ ହିଁ ସ୍ଵା ସପାଦନର ଶ୍ରବ ଜଣା-
ପଡ଼ୁଛି । [ଓଁମ୍ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ] ସଂସାରରେ ତନି ପ୍ରକାର ଦୁଃଖ [ଯଥା:—
(୧) “ଆତ୍ମାତ୍ମିକ” ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମାରେ ଅବିଦ୍ୟା, ରାଗ, ଦ୍ଵେଷ, ମୂର୍ଖତା ଓ କ୍ବର

ପୀତାଦି (୨) “ଆଧିକାରୀ” ଯାହା ଶତ୍ରୁ, ବ୍ୟାଘ୍ର ଓ ସର୍ପାଦିରୁ ଏବଂ (୩) “ଆଧିକାରୀ” ଯାହା ଅତିକ୍ରମ, ଅତିଶୟ, ଅତିକ୍ରମ, ମନ ତଥା ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନଙ୍କର ଅଶାନ୍ତତା, ଏହି ତିନି ଥର ଶାନ୍ତି ପାଠର କାରଣ । ଏହି ତ୍ରିତାପତ୍ର ରକ୍ଷା କରି ଶୁଭ କର୍ମର ସଦା ନିୟୁତ କରନ୍ତୁ । କାରଣ ଆପଣ ହିଁ ସାର ସ୍ୱାଧୀରର କଲ୍ୟାଣ କର୍ତ୍ତା ତଥା ଧାର୍ମିକ ମୁମୁକ୍ଷୁ ଜନଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ଦାତା ଅଟନ୍ତି । ଏଣୁ ଆପଣ ଏପରି କରୁଣା କରନ୍ତୁ ଯଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ଧର୍ମୀ ଧର୍ମର ଆବେଶ ଓ ଅଧର୍ମ ତ୍ୟାଗ କରି ପରମାନନ୍ଦକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ । (ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆତ୍ମା ଜଗତସ୍ତସ୍ମିନ୍ନଶ୍ଚ) ଏହି ଯଜୁର୍ବିଦ୍ୟା ବଚନରୁ ଯମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ; ଅପ୍ରାଣୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଚେତନ ଅଚେତନ ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମାଦି ଆତ୍ମା ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରକାଶର ସର୍ବ ପ୍ରକାଶକ ହେତୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ନାମ “ସୂର୍ଯ୍ୟ” ଅଟେ ।

[ଅତି ସାତତ୍ୟ ଗମନେ] ଏହି ଧାତୁରୁ ଆତ୍ମା ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯୋଗେତି ବ୍ୟାପୋତି ସ ଆତ୍ମା” ଯେ ସମସ୍ତ ଜୀବାଦି ଜଗତରେ ବ୍ୟାପକ ହୋଇଅଛନ୍ତି ସେ ଆତ୍ମା “ପରଶ୍ଚାସାବାମ୍ବାତ ସ ଆତ୍ମା ଭୋଜାବେଦ୍ୟଃ ସ୍ୱପ୍ନାଦ୍ୟଃ ପରେତ୍ତସ୍ତସ୍ତଃ ସ ପରମାତ୍ମା” ଯେ କି ସମସ୍ତ ଜୀବାଦିରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି, ଜୀବ, ପ୍ରକୃତି ତଥା ଆକାଶରୁ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିତମ ଏବଂ ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ହେତୁ ଶିଶୁର “ପରମାତ୍ମା” ଅଟନ୍ତି । ଯାହାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ସେ ଶିଶୁର (ଯ ଶିଶୁରସ୍ତ ସମର୍ଥେଷ୍ଠ ପରମଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠଃ ସ ପରମେଶ୍ୱରଃ) ପରମ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଯାହାର ସେ “ପରମେଶ୍ୱର” ଅଟନ୍ତି । [ସ୍ତୁତି ଅଭିଷେକ ସ୍ତୁତି ପ୍ରାଣୀଗର୍ଭ ବିମୋଚନେ] ଏହି ଧାତୁ ଦ୍ୱୟରୁ “ସବିତା” ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଅଭିଷେକ ପ୍ରାଣୀଗର୍ଭ ବିମୋଚନଂ ଗୋପାଦନମ୍ ! “ସ ଶୁଭଚରଂ ଜଗତ୍ ସୁନାତି ସୁନତ୍ତବୋପାଦୟତି ସ ସବିତା ପରମେଶ୍ୱରଃ । ସମସ୍ତ ଜଗତର ଉପାଦକ ହେତୁ ଶିଶୁରଙ୍କ ନାମ ସବିତା ଅଟେ ।

(ବିବୁ କ୍ଷୀତା ବିକଳାସା ବ୍ୟବହାର ଦୁଃଖ ସ୍ଥିତି ମୋଦନକ ସ୍ୱପ୍ନାନ୍ତ ଗତିସ୍ତ) ଏହି ଧାତୁରୁ ଦେବ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । [କ୍ଷୀତା] ଯେ ଜଗତରେ ଶୁଦ୍ଧ କ୍ଷୀତାର ରଚୟିତା [ବିକଳାସା] ଧାର୍ମିକ ମାନଙ୍କୁ ଜୟଯୁକ୍ତ କରାଇବା ଲକ୍ଷ୍ମୀ [ବ୍ୟବହାର] ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର ସାଧନୋପାୟ ଦାୟୀ [ଦୁଃଖ] ସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରକାଶ ସ୍ୱରୂପ ସର୍ବ ପ୍ରକାଶକ [ସ୍ଥିତି] ପ୍ରଶଂସା [ମୋଦ] ସ୍ୱପ୍ନ ଆନନ୍ଦ ସ୍ୱରୂପ ଆନନ୍ଦ ଦାତା [ମଦ] ମତୋକ୍ତତ୍ତ୍ୱକୁ ପ୍ରଦାରକ [ସ୍ୱପ୍ନ] ସମସ୍ତଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧାର୍ଥ ରାଜି ଓ ପ୍ରକାଶ କର୍ତ୍ତା [କାନ୍ତି] କାମନାପୋଷ୍ୟ ଏବଂ [ଗତି] ଜ୍ଞାନ ସ୍ୱରୂପ ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ନାମ “ଦେବ” ଅଟେ । ଅଥବା

‘ଯୋ ଘବ୍ୟତି କୀର୍ତ୍ତତି ସ ଦେବଃ’ ଯେ ନିଜ ସ୍ବରୂପରେ ଆନନ୍ଦରେ ସ୍ବୟଂ କୀର୍ତ୍ତା କରେ ଅଥବା ଅନ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା ସରଳ ହୃଦୟରେ ସମସ୍ତ ଜଗତର ନିର୍ମାଣ ବା ଜଗତର ସମସ୍ତ କୀର୍ତ୍ତାର ଆଧାର । “ବିଜଗୀଷତେ ସ ଦେବଃ” ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କ ବିଜେତା କିନ୍ତୁ ନିଜେ ଅଜେୟ “ବ୍ୟବହାରୟତି ସ ଦେବଃ” ଯେ ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟା-ୟର ଉପଦେଷ୍ଟା, ଯ ଶୁଭଚରଂ ଜଗତ୍ ଦ୍ୟୋତୟତି” ଯେ ସବୁ ପ୍ରକାଶକ “ଯ ସ୍ବୟତେ ସ ଦେବଃ” ଯେ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରଶଂସନାୟ “ଯୋ ମୋଦୟତି ସ ଦେବଃ” ଯେ ସ୍ବୟଂ ଆନନ୍ଦ ସ୍ବରୂପ ଅନ୍ୟଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଦାତା, “ଯୋ ମୋଦ୍ୟତି ସ ଦେବଃ” ଯେ ସଦା ହର୍ଷିତ ଏବଂ ଅନ୍ୟଙ୍କ ହର୍ଷିତ କରାଏ “ଯେ ସ୍ବାପୟତି ସ ଦେବଃ” ଯେ ପ୍ରଳୟ ସମୟରେ ଅବ୍ୟକ୍ତ ରୂପରେ ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କୁ ଶୟନ କରାନ୍ତି “ଯଃ କାମ-ୟତେ କାମ୍ୟତେ ବା ସ ଦେବଃ” ଯାହାର ସନ୍ଧ୍ୟାବଚନ ସତ୍ୟ କାମ, ଯାହାର ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ସମସ୍ତ ଶିଷ୍ଟଜନ କାମନା କରନ୍ତି ତଥା “ଯୋ ଗଚ୍ଛତି ଗମ୍ୟତେ ବା ସ ଦେବଃ” ଯେ ସବୁ ବ୍ୟାପକ ଓ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ସେହିପରି ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ନାମ ‘ଦେବ’ ।

[ପ୍ରଥ ବସ୍ତୁରେ] ଏହି ଧାତୁରୁ ପୃଥୁଗ ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯଃ ପ୍ରଥର୍ତ୍ତ ସବଂ ଜଗତ୍ ଦିସ୍ତୁଶିତି ତସ୍ମାତ୍ ସ ପୃଥୁଗା” ଯେ ଏ ବିଶ୍ବୀର୍ଣ୍ଣ ଜଗତର ବିସ୍ତାରକ ସେହି ଉତ୍ତରକ ନାମ ‘ପୃଥୁଗା’ ।

[ଜଳ ଘାତନେ] ଏହି ଧାତୁରୁ ଜଳ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି । “ଜଳତି ଘାତୟତି ଦୁଷ୍ଟାନ୍ ସଘାତୟତି ଅବ୍ୟକ୍ତ ପରମାତ୍ମାଦୀନ୍ ତତ୍ କ୍ରୃତ୍ “ଜଳମ୍” ଯେ ଦୁଷ୍ଟ ଦଳନ କରି ଅବ୍ୟକ୍ତ ତଥା ପରମାତ୍ମାମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଂଯୋଗ ଓ ବିଯୋଗ ଦ୍ବାରା ସୃଷ୍ଟି ଓ ପ୍ରଳୟ କରନ୍ତି ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ନାମ ‘ଜଳ’ ।

[କାଶ୍-ଦୀପ୍ତୋ] ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ଆକାଶ’ ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ‘ଯ ସବଂ ସବଂ ଜଗତ୍ ପ୍ରମାଣୟତି ସ ‘ଆକାଶଃ’ ଯେ ତତ୍ତ୍ବପକ୍ଷରୁ ଜଗତକୁ ଘାତ୍ରମାନ କରନ୍ତି ସେହି ‘ଆକାଶ’ ସଙ୍କଳ୍ପ ଉତ୍ତର ।

[ଅଦ୍-ଭକ୍ଷଣେ], ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ଅନ୍ନ’ ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଅଦ୍ୟତେ ଅଭି ତ ଭୂତାନି ତସ୍ମାଦନ୍ନଂ ତଦୁଚ୍ୟତେ ॥୧॥ ଅହମନ୍ନମହମନ୍ନମହମନ୍ନମ୍ । ଅହମନ୍ନାଦୋହମନ୍ନୋଦେହମନ୍ନାଦଃ ॥୨॥ ତେ ଽହିଂ ଉପା ଅଭା ରାତର ଗ୍ରହଣାତ୍ ବେଦାଂତ ଦର୍ଶନ ଏହା ବ୍ୟାସ କୃତ ଶାଖରିକ ସୂତ୍ର ଅଟେ । ଯେ ସମସ୍ତ ରାତର ଜଗତକୁ ରଖନ୍ତି, ନିଜେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ଯେପରିକି ଉଦୁୟର

(ଡମ୍ବର) ଫଳରେ କୃମି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ଓ ସେଥିରେ ନଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି, ସେହିପରି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କଠାର ସମସ୍ତ ଜଗତର ଅବସ୍ଥା । ଏଣୁ “ଶିଶୁର” ଅନ, ଅଭା ଓ ଅନ୍ନାଦି ନାମରେ ଆକୃତ ହୁଅନ୍ତି ।

(ବସୁ-ନିବାସେ) ଏହି ଧାତୁରୁ ବସୁ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । (“ବସନ୍ତି ଭୂତାନି ଯସ୍ମିନ୍ ଅଥବା ଯଃ ସବେଷୁ ଭୂତେଷୁ ନିବସତି ସ ବସୁଶ୍ଚରଃ”) ସମସ୍ତ ଆକାଶାଦି ପଦ୍ଧତିରେ ବାସ କରନ୍ତି ଏବଂ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥରେ ଯେ ନିଜେ ନିବାସ କରନ୍ତି ସେହି “ବସୁ” ସଞ୍ଜ୍ଞା ପରମେଶ୍ଵର ।

[ରୁଦ୍ର - ଅଶ୍ରୁ ବିମୋଚନେ] ଏହି ଧାତୁରୁ ଶିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ କଲେ “ରୁଦ୍ର” ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯୋ ସ୍ନେହୟତି ଅନ୍ୟାୟଂ କାରଣୋ ଜନାନ୍ ସ ରୁଦ୍ରଃ” ଯେ ଦୁଷ୍ଟାଶୁଷ୍ଟ ମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ କନ୍ଦାନ୍ତି; ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ନାମ ରୁଦ୍ରଃ । “ଯନ୍ମନସାଧ୍ୟାୟତି ତଦାଶୁବଦତି, ଯଦାଶୁ ବଦତି ତତ୍ କର୍ମଣା କରୋତି ଯତ୍ କର୍ମଣା କରୋତି ତଦତ୍ତ ସଫଳ୍ୟତେ”; (ଶତପଥ) ପ୍ରାଣୀ ମନରେ ଯାହା ଧାୟେ ତାହା କରେ, ଯାହା କରେ ତାହା କରେ, ପରଶେଷରେ କର୍ମଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ କରେ । ଶିଶୁରଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଦୁଷ୍ଟ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ସ୍ନେହନ କରେ । ଏହି ହେତୁ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମ ରୁଦ୍ର ଅଟେ ।

“ଆପୋ ନ ରା ଇତି ପ୍ରୋକ୍ତା ଆପୋ କୈ ନର ସୁନବଃ ।

ତା ଯଦୟ୍ୟାୟୁନଂ ପୁରଂ ତେନ ନାରାୟଣ ସୁତିଃ” ॥

(ନାରା=ଜଳ, ଜୀବ । ଅୟୁନ=ନିବାସ ସ୍ଥାନ) ପରମାତ୍ମା ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କ ନିବାସ ସ୍ଥାନ । ଅତଃ ତାହାଙ୍କର ନାମ ‘ନାରାୟଣ’ (ରହ=ଆକାଶ) ଏହି ଧାତୁରୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ “ଯ ଶ୍ଚନ୍ଦତି ଚନ୍ଦୟତି ବା ସ ଚନ୍ଦ୍ରଃ” । ଯେ ଆନନ୍ଦସୁରୁପ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆନନ୍ଦଦାତା ସେହି “ଚନ୍ଦ୍ର” ସଞ୍ଜ୍ଞା ଶିଶୁରଙ୍କର ଅଟେ ।

[ମଜି - ଚତ୍ୟର୍ଥକଃ] ଧାତୁରୁ “ମଜେରଲଚ୍” ସଂସ୍ତ ଦ୍ଵାରା “ମଜଲ” ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯୋ ମଜତି ମଜୟତି ବା ସ ମଜଲଃ” । ଯେ ନିଜେ ମଜଳମୟ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଜଳ କର୍ତ୍ତା ସେହି ଶିଶୁରଙ୍କ ନାମ “ମଜଲ” ।

[ବୁଧ-ଅବତମନେ] ଏଥିରୁ ‘ବୁଧ’ ଶବ୍ଦ ନିସ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯୋ ବୁଧତେ ବୋଧ୍ୟତେ ବା ସ ‘ବୁଧଃ’ ଯେ ନିଜେ ଜ୍ଞାନ ସୁରୁପ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ସେ ‘ବୁଧ’ ଶିଶୁର ।

(ଶିଶୁଚର=ପୁତ୍ରଗୀତ) ଏଥିରୁ “ଶୁକ” ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ‘ଯଃଶୁଚ୍ୟତ ଶୋଚୟତ ବା ସଃ ‘ଶୁଚଃ’ । ଯେ ସ୍ବୟଂ ପବନ ଏବଂ ଜୀବମାନେ ଯାହା ସଙ୍ଗରେ ପବନ ହୁଅନ୍ତି ସେ “ଶୁକ” ଶିଶୁର ।

[ଚର-ଗତିଭେଦସ୍ବାର୍ଥ] ଶନୈସ୍ ଅବ୍ୟୟ ଉପପଦ ଯୋଗେ ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ଶନୈଶ୍ଚରଃ’ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ‘ଯଃ ଶନୈଶ୍ଚରତି ସ ଶନୈଶ୍ଚର’ ଯେ ସକଳ ପଦାର୍ଥରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଯେ ଯିଏଶାଳୀ; ସେହିଶିଶୁର ହିଁ ‘ଶନୈଶ୍ଚର’ । (ରହ-ତ୍ୟାଗ) ଧାତୁରୁ ‘ଗହ’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ‘ଯୋ ରହତି ପରତ୍ୟକ୍ତି (ଦୁଷ୍ଟାନ୍ ହେୟତି ତ୍ୟକ୍ତୃତି ବା ସ ହେୟଶ୍ଚରଃ । ଯେ ଏକାନ୍ତ ସ୍ବରୂପ ଯାହାର ସ୍ବରୂପରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ସଂଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ; ଯେ ଦୁଷ୍ଟ ମାନକୁ ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀକୁ ଦୁଷ୍ଟକାରୀ ରଖା କରନ୍ତି ସେ ‘ଗହ’ ଶିଶୁର ।

[କଚ=ନିବାସେ ଶେଷାପନୟନେତ] ଏଥିରୁ ‘କେଚୁ’ ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ‘ଯଃ କେଚୂତି ଚକେତ୍ତି ବା ସଃ କେଚୁଃ । ଯେ ସମସ୍ତ ଜଗତର ନିବାସ ସ୍ଥାନ ଏବଂ ସକଳ ଶେଷ ମୁକ୍ତି; ତଥା ଯେ ମୁମୁକ୍ଷୁଜନକୁ ସମସ୍ତ କ୍ଳେଶ ମୁକ୍ତି କରନ୍ତି ସେ “କେଚୁ” ଶିଶୁର ।

[ଯଜ୍-ଦେବ ପୂଜା ସମ୍ପାଦି କରଣ ଦାନେଷ୍] ଏଥିରୁ ‘ଯଜ୍ଞ’ ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ‘ଯଜ୍ଞୋ ବୈ ଶିଷୁଃ’ । ‘ଯୋ ଯଜତି ବିଦ୍ ଭବିଷ୍ୟତେ ବା ସ ଯଜ୍ଞଃ’ ଯେ କି ସମସ୍ତ ମୌଳିକ ପଦାର୍ଥରୁ ଏହି ସଂସାର ସଂସୃଜ୍ଜ କରନ୍ତି । ବିଦ୍ବାନଙ୍କ ଦ୍ବାରା ପୂଜିତ, ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସବୁ ଋଷି ମୁନି ମାନଙ୍କ ପୂଜ୍ୟ ସେହି ସର୍ବବ୍ୟାପକ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ନାମ ‘ଯଜ୍ଞ’ ।

[ହ-ଦାନାଦାନୟୋଃ ଆଦାନ ଚେତ୍ୟେକେ] ଧାତୁରୁ ‘ହୋତା’ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି । ‘ଯୋ ଜୁହୋତି ସ ହୋତା’ ଯେ ଜୀବକୁ ଦାନଯୋଗ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଦାନ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମଣୀୟ ପଦାର୍ଥ ଜୀବଙ୍କ ଠାରୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ସେହି ଶିଶୁରଙ୍କ ନାମ ‘ହୋତା’ ।

[ବଚ-ବଚନେ] ଏ ଧାତୁରୁ ‘ବଚୁ’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ‘ଯଃ ବୃଷ୍ଟିନ୍ ଚର-ଚରଂ ଜଗଦଧୀତି ବଚୁ ବଚନମ୍ପ୍ରାଣାଂ ସୁଗାୟ ସହାୟୋ ବା ବର୍ତ୍ତତେ ସ ବଚୁଃ’ । ଯେ ସମସ୍ତ ଲୋକକୁ ଆବଦ୍ଧ ରଖିଛନ୍ତି, ଯେପରିକି ଯେ ଯାହା ପରିଧି ବ

୧:୨

ନିୟମର କଦାପି ଲଙ୍ଘନ କରି ନ ପାରେ, ସହୋଦର ସେପରି ସହୋଦରଙ୍କ ସତ୍ତାପ ହୁଏ । ସେହିମନ୍ତ୍ର ଯେ ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ଧର୍ମ, ରକ୍ଷକ ଓ ସୁଖଦାତା ସେହି ଶିଶୁରଙ୍କ ନାମ “ବନ୍ଧୁ” ।

(ମା-ରକ୍ଷଣେ) ଏଥିରୁ ‘ପିତା’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯଃ ପାତି ସବାନ୍ ସ ପିତା” ପିତା ଯଥା କୃପାଳୁ ହୋଇ ସଂତାନଙ୍କ ଉନ୍ନତର କାମନା କରେ ସେହିପରି ଶିଶୁର ସମସ୍ତଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରିବାରୁ “ପିତା” ଅଟନ୍ତି । “ଯଃ ପିତୃଣାଂ ପିତା ସ ପିତାମହଃ” ଯେ ପିତାଙ୍କ ପିତା ସେ ପିତାମହ ଜଗନ୍ନାଥ । “ଯଃ ମିମୀତେ-ମାନସୁତ ସବାନ୍ ଜୀବାନ୍ ସ ମାତା,” ମାତା ଯେପରି ସଂତାନ ମାନଙ୍କର ରକ୍ଷା-କରେ ସେମାନଙ୍କ ସୁଖ, ଉନ୍ନତି କାମନା କରେ, ଶିଶୁର ସେପରି ସମସ୍ତ ଜୀବ ମାନଙ୍କୁ ବଢ଼ାଇ ସେମାନଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରୁଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ନାମ “ମାତା” ।

(ଚର-ଗତଭକ୍ଷଣୟଃ) ଆତ୍ମ ପୂଜକ ଏହି ଧାତୁରୁ ଆତ୍ମାର୍ଥ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯ ଆତ୍ମରଂ ଗ୍ରାହୟତି ସବାବଦ୍ୟା ବୋଧୟତି ସ “ଆତ୍ମାର୍ଥଃ” ଯେ ସତ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ସଦନୁଷ୍ଠାନର ମୂଳହେତୁ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାର ମୂଳାଧାର ଯାହାଙ୍କ ଠାରୁ ଲୋକ-ମାନେ ବିଦ୍ୟା ଓ ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ “ଆତ୍ମାର୍ଥ” ।

(ଗୁ-ଶବ୍ଦେ) ଏହି ଧାତୁରୁ ଗୁରୁଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯୋଧମ୍ୟାନ୍ ଶବାନ୍ ଗୁଣାତ୍ମ୍ୟପଦିଶତି ସ ଗୁରୁଃ” । ‘ସ ପୂର୍ବସ୍ଥାମପି ଗୁରୁ କାଳେନାନବଜ୍ଞେଦାତ୍’ (ଯୋଗ ସମାଧି ପାଦେ ସଂ ୨୭) ଯେ ସତ୍ୟ ଧର୍ମ ପ୍ରତିପାଦକ ସକଳ ବିଦ୍ୟା-ସୁକ୍ତ, ବେଦବାପଦେଷ୍ଟା ଅଟନ୍ତି । ଯେ କ ଚରଚର ଜଗତର ଆଦିଗୁରୁ-ଯଥା - ଅଗ୍ନି, ବାୟୁ, ଆଦିତ୍ୟ ଅଙ୍ଗିର, ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମାଦି ଗୁରୁ ମାନଙ୍କର ଗୁରୁ ଅଟନ୍ତି; ଯେ କ ସତ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ଅବିନଶ୍ୱର ଅଟନ୍ତି ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ଗୁରୁ ଅଟେ ।

(ଅଜ-ଗତ ଶେପଶୟଃ, ଜମ ପ୍ରାପ୍ତବା) ଏହି ଧାତୁ ଦ୍ୱୟରୁ ‘ଅଜ’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ‘ଯୋଂଜତି ସୃଷ୍ଟିଂ ପ୍ରତି ସବାନ୍ ପ୍ରକୃତ୍ୟାମାନ୍ ପଦାର୍ଥାନ୍ ପ୍ରସିପତି ଜାମାତି ବା କଦାଚିନ୍ ଜାୟତେ ସୋଂଜଃ’ ଯେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକୃତିର ଅବ-ସ୍ଥାବ ଆକାଶାଦି ଭୂତ; ପରମାତ୍ମା, ସମୁଦ୍ରକୁ ଯଥା ଯୋଗ୍ୟ ମିଳନ କରନ୍ତି; ଶରୀର ସହିତ ଜୀବାତ୍ମାର ଯୋଗ କରି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦିଅନ୍ତି, ପୁନଃ ସ୍ୱୟଂ ଅଜନ୍ମା ଅଟନ୍ତି ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ନାମ “ଅଜ” ଅଟେ ।

(ବୃହ ବୃହ-ବୃହୋ) ଏହି ଧାତୁଦ୍ୱୟରୁ ‘ବ୍ରହ୍ମା’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ସୋଫିଲଂ ଜଗତ୍ ନିଶେନ ଯଦ୍ ଚିତ୍ତଃ ସ୍ୱଚ୍ଛ ସ ବ୍ରହ୍ମା” ଚରାଚର ଜଗତକୁ ରଚନା କରି ବଢ଼ାଇ ଥିବାରୁ ଇଶ୍ୱର ‘ବ୍ରହ୍ମା’ ଅଟନ୍ତି ।

“ସତ୍ୟଂ ଜ୍ଞାନ ମନଂତଂ ବ୍ରହ୍ମ” [ଚୈତ୍ତି: ଉପ] “ସଂଚିତି ସଂତପ୍ତେଷୁ ସସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରତଃ ସତ୍ୟମ୍” । “ସଜ୍ଜାଗତି ଚରାଚରଂ ଜଗତ୍ ତତ୍ ଜ୍ଞାନମ୍ । ନ ବିଦ୍ୟତେଂତୋଽବସ୍ତୁର୍ଯ୍ୟଦା ଯସ୍ୟ ତଦନନ୍ତମ୍’ ସବେଭ୍ୟୋ ବୃହତ୍ତ୍ୱାଦ୍-ବ୍ରହ୍ମ । ବିଦ୍ୟମାନ ପଦାର୍ଥକୁ ସତ୍ କହନ୍ତି । ଏହି ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥରେ ସାଧୁ ହେବାରୁ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ‘ସତ୍ୟ’ ଅଟେ । ଅନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବ ପ୍ରକାର ପମାଣ ନ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ନାମ ଅନନ୍ତ ।

(ଭୃଗୁ-ବାନେ) ଆର୍ତ୍ତ ପୂର୍ବକ ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ଅର୍ତ୍ତ’ ଏବଂ ନିଜ୍ଞ ପୂର୍ବକ ଅନାଦି ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧହୁଏ “ଯସ୍ମାତ୍ ପୂର୍ବଂ ନାସ୍ତି ପରଂ ଗୃହି ସ ଆଦି(ମହାଭାଷ୍ୟ) ‘ନ ବିଦ୍ୟତେ ଆଦଃ କାରଣଂ ଯସ୍ୟ ସୋଽନାଦିଶ୍ଚଶ୍ୱରଃ” ଯାହାର ପୂର୍ବରୁ କିଛି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁପରେ କିଛି ଥାଇପାରେ, ଅତଃ ସେହି ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ଅନାଦି ।

[ଟୁ ନଦ-ସମୃହୋ] ଆର୍ତ୍ତ ପୂର୍ବକ ଏହି ଧାତୁରୁ ଆନନ୍ଦ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଆନନ୍ଦନ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱ ମୁକ୍ତା ଯସ୍ମିନ୍ ଯଦ୍ୱାପଃ ସଦ୍ୱାନ ଜାବାନାନନ୍ଦପୂର୍ବ ସଂଆନନ୍ଦଃ” ଯେ ଆନନ୍ଦ ସ୍ୱରୂପ ଅଟନ୍ତି, ମୁକ୍ତ ଜୀବ ଓ ଧର୍ମସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ସୂକ୍ଷ୍ମ କରନ୍ତି, ସେହି ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ‘ଆନନ୍ଦ’ ।

[ଅର୍-ଭୂ] ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ସର୍ତ୍ତ’ ଶବ୍ଦର ନିଷ୍ପନ୍ନ । ଯଦସ୍ତି ନିଷ୍ଟା କାଳେଷୁ ନ ବାଧତେ ତସ୍ମାଦ୍-ବ୍ରହ୍ମ” । ଯେ କି ସର୍ବଦା ବିଦ୍ୟମାନ, ଭୂତ; ବର୍ତ୍ତମାନ; ଭବିଷ୍ୟତ ସିକାଳରେ ଯେ ଆବଦ୍ଧ ହୁଏ ସେ ‘ସର୍ତ୍ତ’ ‘ବ୍ରହ୍ମ’ ।

(ବିଶ୍ୱ-ସଜ୍ଜାନେ) ଏହି ଧାତୁରୁ ଚିତ୍ତ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯଃଶ୍ଚିତ୍ତଂ ଚେତ୍ତି-ପୂର୍ବ ସଜ୍ଜାପୂର୍ବ ସଦ୍ୱାନ ସଜ୍ଜନାନ୍ ଯୋଗିନଃ ତଚ୍ଚିତ୍ତପରଂ ‘ବ୍ରହ୍ମ’ ଯେ ଚେତନ ସ୍ୱରୂପ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଜୀବଙ୍କୁ ଚେତନା ଦିଅନ୍ତି । ଧର୍ମ, ଧର୍ମ, ବିଶ୍ୱର ଶକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ସେ ଇଶ୍ୱର ‘ଚିତ୍’ ନାମରେ ବିଦିତ ।

ସତ୍-ଚିତ୍ ଆନନ୍ଦ-ଏହି ତିନି ଶବ୍ଦର ସମସ୍ତ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ଅଟେ ।

“ଯୋ ନିତ୍ୟଧ୍ୱାବୋତଲୋଚନାଶୀ ସ ନିତ୍ୟଃ” ଯେ ନିଶ୍ଚଳ ଅବନାଶୀ ସେହି ନିତ୍ୟ ଶିଶୁର ଅଟନ୍ତି । (ଶୁଦ୍ଧ-ଶୁଦ୍ଧୋ, ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ଶୁଦ୍ଧ’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଯଃ ଶୁଦ୍ଧଃ ସର୍ବାନ୍ ଶୋଧୟତି ବା ସ ଶୁଦ୍ଧ ଶିଶୁରଃ” ଯେ ସ୍ୱୟଂ ପବନ, ସମସ୍ତ ଅଶୁଦ୍ଧିରୁ ପୃଥକ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ମାନକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି, ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ଶୁଦ୍ଧ ଅଟେ । (ବୁଧ ଅବଗମନେ) ଏହି ଧାତୁରୁ ‘କ’ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହେବାରୁ ବୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପତ୍ତି । “ଯୋ ବୁଦ୍ଧବାନ୍ ସତେବ ଜ୍ଞାତାୟି ସ ବୁଦ୍ଧା ଜଗଦ୍‌ଶୁରଃ” । ଯେ ସର୍ବଦା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜାଣନ୍ତି ସେ ବୁଦ୍ଧ, ଶିଶୁର ସର୍ବଜ୍ଞ ହେତୁ ବୁଦ୍ଧ ଅଟନ୍ତି । (ମୁରୁ-ମୋଚନେ) ଏହି ଧାତୁରୁ ମୁଚ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯୋ ମୁଞ୍ଚତି ମୋଚୟତି ବା ମୁମୁକ୍ଷୁନ୍ ସ ମୁକ୍ତୋ ଜଗଦ୍‌ଶୁରଃ” ଶିଶୁର ନିଜେ ଅଶୁଦ୍ଧିରୁ ଭିନ୍ନ ଏବଂ ମୁମୁକ୍ଷୁ ଜନଙ୍କ କ୍ଳେଶ ଦୂର କରୁଥିବାରୁ ପରମେଶ୍ୱର ମୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । ଅତଏବ ନିତ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧ ମୁକ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗବା ଜଗଦ୍‌ଶୁରଃ” ଏଣୁ ପରମେଶ୍ୱର ସ୍ୱଭାବରେ ନିତ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧ, ବୁଦ୍ଧ, ଓ ମୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । ନିର୍ ଏବଂ ଆର୍ ପୂର୍ବକ [ଉକ୍ତୁଜ୍ କରଣେ] ଏହି ଧାତୁରୁ (ନିରକାର) ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ନିର୍ଗତ ଆକାରରୁ ସ ନିରକାରଃ ଯାହାର ଆକାର ନାହିଁ ବା କଦାପି ଶରୀର ଧାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ ସେହି ପରମେଶ୍ୱର ନିରକର ଅଟନ୍ତି । (ଅଞ୍ଜୁ ବ୍ୟକ୍ତି ମୂଳଶ ଶାନ୍ତି ଗତିଷ୍) ଏହି ଧାତୁରୁ ନିର୍ ପୂର୍ବକ ନିରଞ୍ଜନ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଅଞ୍ଜନଂ ବ୍ୟକ୍ତି ମୂଳଶ କୁଳାମ ଇନ୍ଦ୍ରିୟୈଃ ପ୍ରାପ୍ତି ଶ୍ରେୟଃସାଦେଃ । ନିର୍ଗତଃ ପୃଥଗ୍‌ଭୂତଃ ସ ନିରଞ୍ଜନଃ” ଆକୃତି, ମୈଶ୍ୱର ଦୁଷ୍ଟ କାମନା ଏବଂ ଚକ୍ଷୁ ଆଦି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗଣଙ୍କ ପଥରୁ ଭିନ୍ନ ହେତୁ ଶିଶୁର ନିରଞ୍ଜନ ଅଟନ୍ତି । (ଗଣ-ସଂଖ୍ୟାନେ) ଏହି ଧାତୁରୁ ଗଣ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି । ଏହାପରେ “ଶିଶ କମ୍ବା ପତି” ଶବ୍ଦ ଯୋଗରେ ନିମନ୍ତଃ ‘ଶିଶଶ’ କମ୍ବା ଗଣପତି ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯୋ ପ୍ରକୃତ୍ୟା ଦୟୋ ଜଡ଼ା ଜବାଶ୍ଚ ଗନ୍ଧ୍ୟାଦେ ସଂଖ୍ୟାୟତେ ତେଷାମୀଶଃ ସ୍ୱାମୀ ପତିଃ ପାଲକୋ ବା “ଯେ ପ୍ରକୃତ୍ୟାଦ୍ୟୁଜତ ଓ ଜବ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀର ପଦାର୍ଥ ମାନଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ବା ପାଲନ କର୍ତ୍ତା ଅଟନ୍ତି ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ନାମ ଗଣେଶ ବା ଗଣପତି ଅଟେ । “ଯୋ ବିଶ୍ୱମୀଷ୍ଟେ ସ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରଃ” ଯେ ସକଳ ଜଗତର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଅଟନ୍ତି ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ନାମ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର ଅଟେ । (କୁଟସ୍ଥ) “ଯଃ କୁଟେନେକବ୍ୟ ବ୍ୟବ-ହାରେ ସ୍ୱ ସ୍ୱରୂପେଣେବ ତିବୃତ୍ତ ସଃ କୁଟସ୍ଥଃ ପରମେଶ୍ୱରଃ” ଯେ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ବ୍ୟବହାରରେ ନିରବ୍ୟାପ୍ତ ଏବଂ ସମସ୍ତ ଧର୍ମର ବ୍ୟବହାରର ଆଧାର ହେଲେହେଁ କେଉଁଥିରେ ହେଲେ ନିଜ ସ୍ୱରୂପର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ନାମ କୁଟସ୍ଥ ଅଟେ । (କୁବ ଅଜ୍ଞାତନେ) ଏହି ଧାତୁରୁ ‘କୁବେର’

ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି “ଯଃ ସବଂ କୃବତ୍ ସ୍ୱ ବ୍ୟାପ୍ୟାକ୍ତାଦୟଃ ସ କୃବେରଃ” ଯେ ସମସ୍ତ
 ଜଗତକୁ ସ୍ୱଳାପ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତିରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ଅଛନ୍ତି ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ
 କୃବେର ଅଟେ । ଦେବ ଶବ୍ଦର ଯେତେ ଅର୍ଥ ଲିଖିତ ଦେଖା ଶବ୍ଦର ସେହିକ ଅର୍ଥ
 ଅଛି । ତନ୍ତ୍ର ଲିଙ୍ଗରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ରହିଅଛି, “ବ୍ରହ୍ମଚରଣଶୃଙ୍ଖଳେ”
 ଯେତେବେଳେ ଶୃଙ୍ଖଳର ବିଶେଷଣ ହୁଏ । ‘ଦେବ’ ଏବଂ ଚିତ୍ତର ବିଶେଷଣ ହେଲେ
 ‘ଦେବା ହୁଏ । [ଶକ୍ତି ସାମୁଦ୍ରୀ] ଏହି ଧାତୁରୁ ଶକ୍ତି ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି ।
 “ଯଃ ସବଂ ଜଗତ୍ କର୍ତ୍ତ୍ତୃଂ ସୁକ୍ରେତ ସ ଶକ୍ତି” — ସମସ୍ତ ଜଗତ ରଚନାରେ
 ସମର୍ଥ ହେତୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ‘ଶକ୍ତି’ ଅଟେ । (ଶ୍ରୀଞ୍ଜ୍ ସେବାୟାମ୍) ଏହି
 ଧାତୁରୁ ଶ୍ରୀ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯଃ ଶ୍ରୀୟତେ ସେବ୍ୟତେ ସର୍ବେଣ ଜଗତା ବିଦ୍ଧି-
 ଶୌଣ୍ଡିଭସ୍ତୁ ସ ଶ୍ରୀ ଶୃଙ୍ଖରଃ”; ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଏବଂ ଯୋଗୀ ଜନମାନେ ଯାହାଙ୍କର
 ସେବା କରନ୍ତି ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ‘ଶ୍ରୀ’ ଅଟେ । (ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦର୍ଶନାଳ-
 ନୟୋଃ) ଏହି ଧାତୁରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯୋ ଲକ୍ଷୟତି ପଶ୍ୟତ୍ୟକ୍ତେ
 ଚନ୍ଦ୍ରୟତ ଚନ୍ଦ୍ରଚରଂ ଜଗଦଧିବା ବୈଦେଶ୍ୟପ୍ତେ ଶୌଣ୍ଡିଭସ୍ତୁ ଯୋ ଲକ୍ଷତେ ସ
 ଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ସବଂ ପ୍ରିୟେଶ୍ୱରଃ” — ଯେ ସ ଚନ୍ଦ୍ରଚର ଜଗତକୁ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ଲକ୍ଷଣ
 ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ ତଥା ଦୃଶ୍ୟ କରନ୍ତି; [ଯାଥା:—ଶରୀରର ଚକ୍ଷୁ, ନାସିକାଦି,
 ବୃକ୍ଷରେ ପତ୍ର ପୁଷ୍ପାଦି ପୃଥକ ଓ ଜଳରେ କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରାଦି ବର୍ଣ୍ଣ] ଯେ ସମସ୍ତ
 ଶୋଭାର ଶୋଭା ଅଟନ୍ତି । ସମସ୍ତ ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ର ବା ବିଦ୍ୱାନ୍ ଯୋଗୀ ଶରଣ
 ଲକ୍ଷ୍ୟ ବା ଦେଖିବା ଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି, ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅଟେ ।
 (ସ୍ୱା ଗର୍ଭୋ) ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ସରସ’ ଏଥିରେ ‘ମରୁତ୍’ ଏବଂ ଝ୍ରୀପ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ
 ହେଲେ ସରସ୍ୱତୀ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ସରୋ ବିବଧଂ ଜ୍ଞାନଂ ବିଦ୍ୟତେ ଯସ୍ୟାଂ
 ଚତ୍ୱୋ ସା ସରସ୍ୱତୀ” ଯାହାକୁ ବିବଧ ବିଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଶବ୍ଦ, ଅର୍ଥ, ସମ୍ବନ୍ଧର
 ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ ବିବିଦ ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ସରସ୍ୱତୀ ଅଟେ । “ସର୍ବାଃ ଶକ୍ତିୟୋ
 ବିଦ୍ୟାତେ ଯସ୍ମିନ୍ ସ ଶକ୍ତିମାଣଶ୍ଚର” ଯେ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ
 କାହାର ସାହାଯ୍ୟ ଅବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ମାତ୍ର ନିଜର ଅନ୍ତ ଶକ୍ତି ବଳରେ
 ସମସ୍ତ କାମ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତି, ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ ଅଟେ ।
 [ଶ୍ରୀଞ୍ଜ୍ ପ୍ରାପଣୋ] ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ନ୍ୟାୟ’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ପ୍ରମାଣୋର୍ଥ ପ୍ରସ-
 ଶଣଂ ନ୍ୟାୟଃ” — ଏହା ବ୍ୟାସ ମୁନି କୃତ ନ୍ୟାୟ ସୂତ୍ରର ବଚନ ଅଟେ । “ପ୍ରସ-
 ପାତ ରହିତ୍ୟା ଚରଣଂ ନ୍ୟାୟଃ” ଯାହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦି ପ୍ରମାଣ ଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟ ବୋଲି
 ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ପୁଣି ପ୍ରସପାତ ରହିତ ଧର୍ମଚରଣକୁ ନ୍ୟାୟ କହନ୍ତି । “ନ୍ୟାୟଂ

ନ୍ୟାୟକର୍ତ୍ତୃଶୀଳମସ୍ୟସନ୍ୟାୟକାଶ୍ଚରଃ” ନ୍ୟାୟ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକାଶକରହିତଧର୍ମରରଣ
କରିବା ଯା’ର ସ୍ୱଭାବ ଅଟେ, ସେହି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ‘ନ୍ୟାୟକାଶ୍ଚ’ ଅଟେ ।

(ଦୟା ଜାନ ଗତି ରକ୍ଷଣ ହିଂସା ଦାନେଷୁ) ଏହି ଧାତୁରୁ ଦୟା ଶବ୍ଦ
ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । (ଦୟାତେ ଦଦାତି ଜାନାତି ଗଚ୍ଛତି ରକ୍ଷତି ହିନୟି ଯୟା ସା ଦୟା,
ବଦ୍ଧୀଦୟା ବିଦ୍ୟତେ ଯସ୍ୟ ସ ଦୟାକୁ ପରମେଶ୍ୱରଃ” ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଭୟ
ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ସମସ୍ତ ସତ୍ୟ ବିଦ୍ୟାକୁ ଜାଣନ୍ତି, ସମସ୍ତ ସଜ୍ଜନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି
ଏବଂ ଦୁଷ୍ଟ ମାନଙ୍କୁ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ଦେହ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ନାମ ଦୟାକୁ ଅଟେ
“ଦୟୋର୍ଭାବୋ ଦ୍ୱାରାଧ୍ୟାମିତଂ ସା ଦ୍ୱିତୀ ଦ୍ୱିତଂ ବା ସୌକ ତ ଦେବ ବା
ଦୈତମ୍, ନ ବିଦ୍ୟତେ ଦୈତଂ ଦ୍ୱିଷ୍ଟୟେଶ୍ୱର ଭାବୋ ଯସ୍ମିଂସ୍ତ ଦଦୈତମ୍]
ଅର୍ଥାତ୍ “ସ ଜାଣାୟ ବିଜାଣାୟ ସ୍ୱଗତ ଭେଦ ଶୂନ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମ” ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ହେବା,
ବା ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ଯୁକ୍ତ ବେବାକୁ ଦ୍ୱିତୀ, ଦ୍ୱିତ ବା ଦ୍ୱେଷ କହନ୍ତି ସେ ଦୈତ
ରହିତ ସେ ଅଦୈତ । ସଜାଣାୟ ଯେପରି ମନୁଷ୍ୟ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ବିଜାଣାୟ ଯେପରି
ମନୁଷ୍ୟ ଓ ବୃକ୍ଷ ପାଶାଶାସ୍ତ୍ର ସ୍ୱଗତ ଅର୍ଥାତ୍ ଶରୀରରେ ଯେପରି ନାସିକା, କର୍ଣ୍ଣ ଆଦି
ଅବୟବର ପ୍ରଭେଦ, ସେହିପରି ସଜାଣାୟ ଈଶ୍ୱର ଅଥବା ଆପଣା ଆତ୍ମାରେ
ତତ୍ତ୍ୱାଂତର ବସ୍ତୁଭେଦ ରହିତ ଏକ ପରମେଶ୍ୱର ଅଟନ୍ତି । ଅତଏବ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ
ନାମ ଅଦୈତ ଅଟେ ।

“ଗୁଣତେ ସେ ତେ ଗୁଣା ବା ଯୌର୍ଗଣୟୁକ୍ତ ତେ ଗୁଣାଃ, ଯୋ ଗୁଣେଭ୍ୟୋ
ନିର୍ଗତଃ ସ ନିର୍ଗୁଣ ଈଶ୍ୱରଃ” ଗୁଣ ଅର୍ଥାତ୍ ସଦ୍ଧି, ରଜ ଓ ତମ ରୂପରସ, ସ୍ପର୍ଶ
ଚର୍ଚ୍ଚାଦି ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥର ଗୁଣ, ଅବଦ୍ୟା, ଅଲ୍ପଜ୍ଞତା; ଗୁଣ, ହେଷ ଏବଂ ଅବଦ୍ୟୁତ
ଲ୍ଲେଶ ଜୀବର ଗୁଣ ଅଟେ । ଏଥିରୁ ଈଶ୍ୱର ପୃଥକ ଅଟନ୍ତି । “ଅଶବ୍ଦମସ୍ପର୍ଶମରୂପମ୍-
ବ୍ୟଂୟମ୍” ଏହା ଉପନିଷଦର ବଚନ ଅଟେ । ଶବ୍ଦ ସ୍ପର୍ଶ, ରୂପାଦି ଗୁଣ ରହିତ
ହେବାରୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ‘ନିର୍ଗୁଣ’ ଅଟେ । “ଯୋ ଗୁଣୋଃ ସ୍ୱତ୍ୱ ବର୍ତ୍ତତେ
ସ ସଗୁଣଃ” ସବଜ୍ଞତା, ସବସ୍ପର୍ଶ, ପବସ୍ପର୍ଶା ଅନଂତ-ବଳାଦି ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ
ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ‘ସଗୁଣ’ ଅଟେ ।

ଯେପରି ପୃଥିବୀ ଗନ୍ଧାଦି ଗୁଣ ଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ ସଗୁଣ ଏବଂ ଇଚ୍ଛାଦି ଗୁଣ
ରହିତ ହେବାରୁ ନିର୍ଗୁଣ ଅଟେ । ସେହିପରି ଈଶ୍ୱର ଜଗତ ଓ ଜଗତର ଗୁଣରୁ
ପୃଥକ ହେବାରୁ ‘ନିର୍ଗୁଣ’ ଏବଂ ସବଜ୍ଞତାଦି ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ ‘ସଗୁଣ’ ଅଟନ୍ତି ।

ସରୁଣ ଓ ନିର୍ଗୁଣର ପୃଥକ ଏପରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ନାହିଁ । ଚେତନ ସ୍ଥାନ ହେବାରୁ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ନିର୍ଗୁଣ ମାତ୍ର ଆପଣାର ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ 'ସରୁଣ' ସେହିପରି ଜଡ଼ ଗୁଣ ବିହୀନ ହେବାକୁ ଖାବ 'ନିର୍ଗୁଣ' ଏବଂ ଇଚ୍ଛାଦି ସ୍ବ ଗୁଣ ଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ ଖାବ 'ସରୁଣ' ଅଟେ । ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଉକ୍ତି ପ୍ରକୃତ୍ୟ । "ଅଂତର୍ଯ୍ୟମି ନିୟନ୍ତ୍ର ଶୀଳଂ ଯସ୍ୟ ସୋଽୟମଂତର୍ଯ୍ୟମୀ" ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଓ ଅପ୍ରାଣୀ ସମସ୍ତ ଜଗତରେ ବ୍ୟାପକ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ନିୟାମକ ହେଉଥିବାରୁ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ନାମ 'ଅଂତର୍ଯ୍ୟମୀ' ଅଟେ ।

“ଯୋ ଧର୍ମ ଗଜତେ ସ ଧର୍ମରଜଃ — ଅଧର୍ମରୁ ପୃଥକ୍ ଏବଂ ଧର୍ମରେ ପ୍ରକାଶମାନ, ତତ୍ତ୍ବ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ନାମ ଧର୍ମ ଅଟେ । [ଯମୁ ଉପରମେ] ଏହି ଧାତୁରୁ ଯମ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଯେ ଏ ପ୍ରାଣୀ ମାନଙ୍କୁ ଆପଣା କର୍ମାନୁସାରେ ଫଳ ଦିଅନ୍ତି ମାତ୍ର ଅନ୍ୟାୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ ନ୍ୟାୟ ଅନୁସାରେ କର୍ମ କରନ୍ତି, ସେହି ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ନାମ 'ଯମ', ଅଟେ ।

(ଭଜ ସେବାୟାମ) ଏହି ଧାତୁରୁ 'ଭଜ' ଏଥିରେ 'ମତ୍ତମ୍' ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଭଗବାନ୍ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । "ଭଗଃ ସ୍ବଚ୍ଛେଦେ ଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ ସେବନଂ ବା ବିଦ୍ୟତେ ଯସ୍ୟ ସ ଭଗବାନ୍" ସମସ୍ତ ଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ଓ ଭଜନ ଯୋଗ୍ୟ ହେବାରୁ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ନାମ ଭଗବାନ ଅଟେ ।

(ମନ ଜ୍ଞାନେ) ଏହି ଧାତୁରୁ ମନ୍ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି । “ଯୋମନ୍ୟତେ ସ ମନ୍ତଃ” ବିଜ୍ଞାନଶୀଳ ଏବଂ ମାନମୟ ହେବାରୁ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ନାମ 'ମନ୍' ଅଟେ ।

(ପୃ ପାଳନ-ପୁରଣଯୋଃ) ଏହି ଧାତୁରୁ ପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଛି । (ଯଃ ହବ୍ୟାପ୍ୟା ଚରଫତର ଜଗତ୍ ପୃଣାତ ପୁରୁଷଃ ବା ସ ପୁରୁଷଃ) — ସମସ୍ତ ଜଗତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ନାମ ପୁରୁଷ ଅଟେ ।

(ତତ୍ତ୍ବଜ୍ଞ ଧାରଣ ପୋଷଣୟୋଃ) ବିଶ୍ବ ପୁତ୍ରଙ୍କ ଏହି ଧାତୁରୁ ବିଶ୍ବମ୍ବର ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ “ଯୋ ବିଶ୍ବଂ ବିଭର୍ତ୍ତି ଧରତି ପୁଷ୍ପାତି ବା ସ ବିଶ୍ବମ୍ବରୋଜଗଦ୍‌ଶ୍ବରଃ” ଜଗତ ଧାରଣ ଏବଂ ପୋଷଣ କରୁଥିବାରୁ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ନାମ ବିଶ୍ବମ୍ବର ଅଟେ ।

(କଲ ସଂଖ୍ୟାତନ) ଏହି ଧାତୁରୁ 'କାଲ' ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି “କଲୟତି ସଂଖ୍ୟାତି ସଂବାନ୍ ପଦାର୍ଥାନ୍ ସ କାଲଃ” ଜଗତର ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଏବଂ ଜୀବର ସଂଖ୍ୟା ବା କଲନା କରୁଥିବାରୁ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ନାମ 'କାଲ' ଅଟେ ।

(ଶିଷ୍ଟ ବିଶେଷଣେ) ଏହି ଧାତୁରୁ 'ଶେଷ' ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯଃ ଶିଷ୍ୟତେ ସ ଶେଷଃ” ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ପ୍ରଳୟରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଥାତ ଅପରି ବର୍ତ୍ତମାୟ

ରହୁ ଥିବାରୁ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମ ‘ଶେଷ’ ଅଟେ । [ଆପ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତି] ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ଆପ୍ତ’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯଃ ସଦାନୁ ଧର୍ମାନୁନ ଆପ୍ନୋତି ବା ସଦୈ ଧର୍ମାନୁଭବପାଦେ ଛଳାଦି ରହତଃ ସ ଆପ୍ତଃ” ଯେ ସତ୍ୟୋପ ଦେଶକ, ସକଳ ବିଦ୍ୟାୟୁକ୍ତ ସମସ୍ତ ଧର୍ମାନୁକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ସମସ୍ତ ଧର୍ମାନୁକ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ; ଛଳ, କପଟାଦି ରହତ ସେହି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମ ‘ଆପ୍ତ’ ଅଟେ । [ତୁ କୃଷ୍ଣ କରଣେ] ଶମ୍ପ ପୁଟକ ଏହି ଧାତୁରୁ ଶଙ୍କର ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ‘ଯଃ ଶଂକଲ୍ୟାଣଂ ସୁଖଂ କରୋତି ସ ଶଙ୍କରଃ’ ସମସ୍ତଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁଖ କାରକ ହେତୁ ଶିଶୁର ଙ୍କ ନାମ ‘ଶଙ୍କର’ ଅଟେ ।

ମହତ୍ ଶବ୍ଦ ପୁଟକ ଦେବ ଶବ୍ଦରୁ ମହାଦେବ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯୋ ମହତାଂ ଦେବଃ ସ ମହାଦେବଃ” ଯେ ଦେବଙ୍କ ଦେବ, ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ଵାନମାନଙ୍କର ବିଦ୍ଵାନ ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ପଦାର୍ଥ ମାନଙ୍କର ପ୍ରକାଶକ ସେହି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମ “ମହାଦେବ” ଅଟେ । [ପ୍ରୀତି ତପଃଶେ କାନ୍ତୋତି] ଏହି ଧାତୁରୁ ପ୍ରିୟ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ‘ଯଃ ପୁଣାତି ପ୍ରିୟତେ ବା ସ ପ୍ରିୟଃ’ ଯେ ସମସ୍ତ ଧର୍ମାନୁ, ମୁମୁକ୍ଷୁ ଏବଂ ଶିଷ୍ଟ ଜନଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରନ୍ତି ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କ କାମନା ଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି; ସେହି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମ ‘ପ୍ରିୟ’ ଅଟେ । (ତୁ ସତ୍ତ୍ଵାୟାମ୍) ସ୍ଵପ୍ନ ପୁଟକ ଏହି ଧାତୁରୁ ସ୍ଵପ୍ନ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ‘ଯଃ ସ୍ଵପ୍ନଂ ଭବତି ସ ସ୍ଵପ୍ନଃ’ ଯେ ନାଟକସ୍ଥ ନାଟକ ବିଦ୍ୟମାନ; ଅନ୍ୟ କାହାର ଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ କାହାନ୍ତି, ସେହି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମ ‘ସ୍ଵପ୍ନ’ ଅଟେ ।

[କୁ ଶବ୍ଦେ] ଏହି ଧାତୁରୁ କବି ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ଯଃ କୌଚି ଶବ୍ଦପୁଟ ସଦା ବିଦ୍ୟା ସ କବିଶ୍ଵରଃ” ଯେ ବେଦଦ୍ଵାରା ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାର ଉପଦେଷ୍ଟା ଅଟନ୍ତି ସେହି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମ ‘କବି’ ଅଟେ । [ଶିବୁ କଲ୍ୟାଣେ] ଏହି ଧାତୁରୁ ‘ଶିବ’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । “ବହୁଳ ମେତନ୍ତି ଦଶାନମ୍” ଏଥିରୁ ‘ଶିବୁ’ ଧାତୁ ମଣାଯାଏ । କଲ୍ୟାଣ ସ୍ଵରୂପ ଏବଂ କଲ୍ୟାଣ କାରକ ହେତୁ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମ ଶିବ ଅଟେ ।

ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଏହି ଶବ୍ଦ ନାମ ଲେଖାଗଲା, ପରନ୍ତୁ ଏତଦ୍ ଭିନ୍ନ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଅସଂଖ୍ୟ ନାମ ଅଛି । ଯେପରି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଅନନ୍ତ-ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ଵଭାବ ଅଛି । ସେପରି ତାଙ୍କର ଅସଂଖ୍ୟ ନାମ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ

ଗୁଣ, କର୍ମ, ସ୍ୱଭାବ ପାଇଁ ଏକ ଏକ ନାମ ଅଛି । ଏଠାରେ ଲେଖାଥିବା ନାମ ଗୁଡ଼ିକ ସମୁଦ୍ଧ ଆଗରେ ଏକ ଚନ୍ଦ୍ର ସଦୃଶ ଅଟେ । କାରଣ ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଅସଂଖ୍ୟ ଗୁଣ, କର୍ମ, ସ୍ୱଭାବର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଇଛି । ଯେଉଁମାନେ ତାହା ସବୁ ପଢ଼ନ୍ତି ଏବଂ ପଢ଼ାନ୍ତି ସେମାନେ ସକଳ ବିଷୟ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ:—ଯେପରି ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥନାମମାନେ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆଦ୍ୟରେ, ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀରେ ମଙ୍ଗଳା ଚରଣ କରନ୍ତି, ଆପଣ ସେପରି କରି ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?

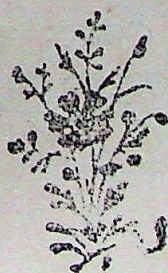
ଉତ୍ତର:—ମୁଁ ଏପରି କରିବା ଉଚିତ୍ ମନେ କରୁ ନାହିଁ, କାରଣ ଯେଉଁମାନେ ଆଦ୍ୟରେ, ମଧ୍ୟରେ, ଓ ପ୍ରାଚୀରେ ମଙ୍ଗଳା ଚରଣ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଆଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ, ପ୍ରାଚୀ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସବୁ ଅମଙ୍ଗଳ କାରକ ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ “ମଙ୍ଗଳା ଚରଣ ଶିଷ୍ଟାୟାନ୍ତ ପଳଦଶ ନାମ୍ନି ତତଃସ୍ତୁତି” ଏହା ସାଂଖ୍ୟ ସୂତ୍ର (ଅଂ ୫ ସୂ: ୧) ବଚନ ଅଟେ । ଏହାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଯେ ନ୍ୟାୟ, ପଶିପାତ ରହିତ ସତ୍ୟ ବେଦୋକ୍ତ ଶିଶୁରଙ୍କ ଆଜ୍ଞାକୁ ଯଥାବଦ୍ଧ ପାଳନ କରିବା ମଙ୍ଗଳା ଚରଣ ଅଟେ । ସେହିପରି ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ସମାପ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର୍ବସ୍ୱ ସତ୍ୟରୁ କରାବାଣ୍ଟି ମଙ୍ଗଳାଚରଣ ଅଟେ । କେତେବେଳେ ମଙ୍ଗଳ ଓ କେତେବେଳେ ଅମଙ୍ଗଳ ଲେଖିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ମହାଶୟ; ଦେଖନ୍ତୁ, ମହର୍ଷି ମାନେ କଣ ଲେଖିଛନ୍ତି ।

“ସାନ୍ୟନବଦ୍ୟାନ କର୍ମଣି ତାନ ସେବିତବ୍ୟାନ ନୋ ଇତରାଣି” । ଏହା ତୈତ୍ତିରୀୟ ଉପନିଷଦ ର ବଚନ ଅଟେ । ହେ ସଂତାନ ଗଣ ! ଯାହା ‘ଅନବଦ୍ୟ’ ଅନନ୍ତମୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମଯୁକ୍ତ କର୍ମ ଅଟେ; ତାହାହିଁ ତୁମ ମାନଙ୍କର କରଣୀୟ ଓ ଅଧର୍ମ ଯୁକ୍ତ କର୍ମ ତ୍ୟାଜ୍ୟ । ତେଣୁ ଆଧୁନିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ମାନଙ୍କରେ; ଯେପରି:— “ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ,” “ସୀତାହାମାଭ୍ୟାଂ ନମଃ” “ରାମକୃଷ୍ଣାଭ୍ୟାଂ” “ଶ୍ରୀ ଗୁରୁ-ଚରଣୋତ୍ତରାଭ୍ୟାଂ ନମଃ” “ହନୁମତେ ନମଃ,” “ଦୁର୍ଗାୟ ନମଃ” “ବଟ-କାୟ ନମଃ,” “ଭୈରବାୟ ନମଃ” “ଶିବାୟ ନମଃ” “ସରସ୍ୱତୀୟା ନମଃ,” “ନାରାୟଣାୟ ନମଃ” ଇତ୍ୟାଦି ଲେଖା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ଏହାକୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ, ବେଦ ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ଛାଡ଼ି ଦେଇ ମିଥ୍ୟାମନେ କରନ୍ତି, କାରଣ ବେଦ ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ର ମୁନି କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ ମାନଙ୍କରେ ଏହିପରି ମଙ୍ଗଳା ଚରଣ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ “ଓମ୍” ତଥା ‘ଅଥ’ ଶବ୍ଦ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ଦେଖନ୍ତୁ:—

“ଅଥ ଶବ୍ଦାନୁ ଶାସନମ୍” “ଅଥେତ୍ୟସ୍ମିନ୍ ଶାବ୍ଦାନ୍ତରାଦର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗେ”
 ବ୍ୟାକରଣ ମହାଶୟୀ । “ଅଥାତୋ ଧର୍ମ ଜିଜ୍ଞାସା” “ଅଥେତ୍ୟାନନ୍ତରାଦର୍ଥ୍ୟ ବେଦା
 ଧର୍ମାନନ୍ତରମ୍” (ସୂତ୍ର ମୀମାଂସା) ‘ଅଥାତୋ ଧର୍ମ ବ୍ୟାଖ୍ୟାସ୍ୟାମଃ’
 “ଅଥେତ ଧର୍ମାନ୍ତରାଦର୍ଥ୍ୟଧର୍ମଲକ୍ଷଣେ ବରଣେଷେଷ ବ୍ୟାଖ୍ୟାସ୍ୟାମଃ (ବୈଶେଷିକ
 ଦର୍ଶନ) । ‘ଅଥ ଯୋଗାନୁଶାସନମ୍’ “ଅଥେତ୍ୟସ୍ମିନ୍ ପ୍ରକାଶର୍ଥଃ” ॥ ଯୋଗ-
 ଶାସ୍ତ୍ର ॥ ‘ଅଥ ତ୍ରିବିଧ ଦୁଃଖାତ୍ୟନ୍ତରବୃତ୍ତିରତନ୍ତ୍ର ପୁରୁଷାର୍ଥଃ’ ।
 “ଯାସରଜ ବସୟନ୍ତରାଦର୍ଥ୍ୟ ଯଦିବ ଦୁଃଖାତ୍ୟନ୍ତରବୃତ୍ତ୍ୟର୍ଥଃ ପ୍ରସନ୍ନଃ
 ଜର୍ଜବ୍ୟଃ ॥ ସାଂଖ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ॥ ‘ଅଥାତୋ ବଦ୍ଧ ଜିଜ୍ଞାସା’ ଚତୁଷ୍ପଦସ୍ୟାଧନ
 ସମ୍ପ୍ରଦାନାଦର୍ଥ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମ ଜିଜ୍ଞାସାମ୍” ॥ ବେଦାନ୍ତ ସୂତ୍ର ॥ ‘ଓମିତ୍ୟେତଦ-
 ଶରମୁଦ୍ଗୀଥମୁପାସୀତ’ ॥ ଶ୍ରୀମଦାରାଧ୍ୟ ଉପନିଷଦ ॥ ଓମିତ୍ୟେତଦଶର-
 ମିଦଂ ସର୍ବଂ ତସ୍ୟୋପବ୍ୟାଖ୍ୟାନମ୍” ଏହା ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ ଉପନିଷଦର
 ଆରମ୍ଭରେ ଥିବା ବଚନ ଅଟେ

ଏହିପରି ମୁନି, ରଷି, କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ‘ଓମମ୍’ ଏବଂ ‘ଅଥ ଶବ୍ଦ
 ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେହିପରି (ଶ୍ରିଗ୍ନି, ଇଟ୍, ଅଗ୍ନି, ସ୍ବେ ଶିଷପ୍ରାଃ ପରସ୍ମନ୍ତ୍ର)
 ଏହି ଶବ୍ଦ ଗୁରୁ ବେଦର ଆଦ୍ୟରେ ଲେଖା ହୋଇଛି । “ଶ୍ରୀ ଶାନ୍ତିଶାସ୍ତ୍ର ନମଃ”
 ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ କୌଣସି ଠାରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବୈଦିକ ଲେଖମାନେ ବେଦର
 ଆରମ୍ଭରେ “ହରି ଓମମ୍” ଲେଖନ୍ତି ଏବଂ ପଢନ୍ତି । ତାହା ଗୌରାଣିକ ତଥା
 ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କ ମିଥ୍ୟା କଳ୍ପନା ଅଟେ । ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରର ଆଦ୍ୟରେ ‘ହରି’
 ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ତେଣୁ ‘ଓମମ୍’ ବା ‘ଅଥ’ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆଦ୍ୟରେ ଲେଖିବା ଉଚିତ୍
 ଅଟେ । ଏଠାରେ ଶିଶୁରଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ଲେଖାଗଲା, ଆଉରେ ଶିଶୁ
 ବିଷୟରେ କିଛି ଲେଖାଯିବ ।

“ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ ସ୍ବାମି କୃତ ସତ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ସୁବ୍ରହ୍ମ-
 ବିଭୂଷିତ ଶିଶୁର ନାମ ବିଷୟେ ଦ୍ବିତୀୟ ସମୁଦ୍ଧାସଃ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଃ ॥

ଦ୍ଵିତୀୟ ସମୁଦ୍ଧାର

ଅଥ- ଶିକ୍ଷା ବିଧି ପ୍ରବକ୍ଷ୍ୟାମଃ ।

ମାତୃମାନ୍ ପିତୃମାନାଭ୍ୟର୍ଥ୍ୟ ବାନ୍ ପୁରୁଷୋ ବେଦ ॥

ଏହା ଶତେଧି ବ୍ରାହ୍ମଣର ବଚନ ଅଟେ । ଯଦି ତିନି ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷକ ମିଳନ୍ତି
ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ମାତା, ଦୁଇପିତା ଏବଂ ତିନି ଆର୍ୟ୍ୟ, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟଜ୍ଞାନବାନ ହୁଏ
ସେହି ପରିବାର ଧନ୍ୟ ଏବଂ ସେହି ସଂତାନ ଗଣ୍ୟବାନ୍ ଯାହାର ପିତା ମାତା
ଧାର୍ମିକ ଓ ବିଦ୍ଵାନ ଅଟନ୍ତି । ସଂତାନ ମାତା ଠାରୁ ଯେତେ ଉପଦେଶ ଓ ଉପକାର
ପାଏ, ଅନ୍ୟ କାହାର ଠାରୁ ସେତେ ପାଏ ନାହିଁ । ମାତା
ଯେପରି ସଂତାନକୁ ପ୍ରେମ କରେ ଏବଂ ତାହାର ହିତକାମନା କରେ, ଅନ୍ୟକେହି
ସେପରି କରି ପାରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ (ମାତୃମାନ୍) “ପ୍ରଶସ୍ତା ଧାର୍ମିକୀ ବିଦୁଷୀ
ମାତା ବିଦ୍ୟତେ ଯସ୍ୟ ସ ମାତୃମାନ୍” । ସେହି ମାତା ଧନ୍ୟ ଅଟେ ।
ଯେଉଁ ମାତା ଗର୍ଭଧାନ ଠାରୁ ସପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରାପ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂତାନ କୁ ପୁଣିଲତା
ଶିକ୍ଷା ଦେବ । ମାତା ପିତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏହିକି ଗର୍ଭଧାନ ପୂର୍ବ, ମଧ୍ୟ, ଏବଂ ପରେ
(ପଶ୍ଚାତ୍) ସେମାନେ ମାତୃକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍, ମଦ୍ୟ, ଦୁର୍ଗନ୍ଧ, ଯୁକ୍ତ, ଓ ବୁଦ୍ଧି ନାଶକ
ପଦାର୍ଥ ପରିତ୍ୟାଗକରି ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଶାନ୍ତ ଆଶ୍ରେଣ୍ୟ ବଳ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରବର୍ଦ୍ଧନ ଓ ପୁଣି-
ଲତାଉତ୍ପାଦନ କରେ ତଥା ରଜ ଗର୍ଭ୍ୟ କୁ ଦୋଷ ରହିତ ଓ ଉତ୍ତମ ଗୁଣ ସ୍ଫୁଲ୍ଲକରେ
ସେଇ ପଦାର୍ଥ ମାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଦୟ ଘୃତ ଓ ମିଷ୍ଠାନାଦି ଭକ୍ଷଣକରିବେ ।
ରଜୋଦଶା ନର ପଞ୍ଚମ ଦିନ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଷୋଡ଼ଶ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ଭଧାନ
ର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ଅଟେ । ଉକ୍ତ କାଳରଷୋଡ଼ଶ ଦିନ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମଦ୍ଵୟଦିନ ପରି-
ତ୍ୟାଜ୍ୟ ଅଟେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଦି-୧୨-ନ ମଧ୍ୟରୁ ଏକାଦଶୀ ଓ ସପ୍ତୋଦଶୀ ରବି ଗୁଡ଼ିକ
ବାକି ଦଶଦିନ ଗର୍ଭଧାନର ଉଚ୍ଛ୍ଳେଷ ସମୟ ଅଟେ । ପୁନଃ ଉକ୍ତ କାଳ ଆସିବା
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ ଗର୍ଭଧାନ ହେବା ପରେ ଗର୍ଭଧାନ ଦିନାତ୍ମ୍ୟ ଏକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ
ସଙ୍ଗ ନିଷିଦ୍ଧ ଅଟେ । ଉକ୍ତ ସମୟରେ ଯେପରି ଉଦୟ ପ୍ରାଣିଙ୍କର ଶରୀର ସ୍ଫୁର୍ଣ୍ଣରହେ,
ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ପ୍ରସନ୍ନତା ରହେ ଏବଂ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶୋକ ଜାତ ନ ହୁଏ ।
ଯେପରି ଚରକ, ଶୁଣ୍ଠିତ ବୈଦ୍ୟାଦିଶାସ୍ତ୍ର ମାନଙ୍କରେ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟବିଧାନ ରହିଛି, ଯେପରି
ପତ୍ତିପତ୍ତିକର ପରେଷ୍ଟର ପ୍ରସନ୍ନତା ବିଷୟରେ ମନୁସ୍ମୃତିରେ ନିୟମ ଅଛି ।
ଉକ୍ତ ବିଧାନାନୁସାରେ ପତ୍ତିପତ୍ତି ଉଦୟକୁ ଲେଖା ବିଧେୟ । ଗର୍ଭଧାନ ଠାରୁ

ଜନ୍ମ ସମୟରେ ଉତ୍ତମ ସୁଗନ୍ଧ ଜଳ ରେ ଶିଶୁକୁ ସ୍ନାନ କରାଇ ନାଡ଼ୀ
 ହେଦନ ପରେ ସୁଗନ୍ଧ ଦୃତାଦି ଦ୍ଵାରା ହୋମକରିବା *ପ୍ରସୂତିର ମଧ୍ୟ ସ୍ନାନାଦିର
 ଯଥୋଚିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ ଯେପରି ଶିଶୁ ଓ ପ୍ରସୂତିର ଶରୀର ଫଳଣ ସୁସ୍ଥ ଓ
 ପରିପୁଷ୍ଟ ହେଉଥିବ । ଶିଶୁର ମାତା ଅଥବା ଧାର୍ମୀ ଏପରି ଶାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିବ
 ଯେପରି ସ୍ତନ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତମ ଗୁଣ ଜନ୍ମେ । ଛଅ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଶୁକୁ ପ୍ରସୂତିର
 ସ୍ତନ୍ୟ ଦେବ ଚନ୍ଦନନିର ଧାର୍ମୀ ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରାଇବ । ମାତା ପିତା ଧାର୍ମୀକୁ ଉତ୍ତମ
 ଶାନ୍ତ ଓ ପାମାୟ ଦେବେ । ଯେଉଁ ମାନେ ଦରଦ୍ର, ଧାର୍ମୀ ରଖିବାକୁ ଅସମର୍ଥ, ସେ-
 ମାନେ ବୁଦ୍ଧି, ପରମ୍ପରା ଓ ଆଶ୍ଵେନୀକର ଔଷଧ ବଶୁଦ୍ଧ ଜଳରେ ଭଜାଇ ପରେ
 ପିଇ କରି ଗୁଣି ଦେବେ । ତାହା ପରେ ସେହି ଜଳକୁ ଗୋ ବା ଗୁଗଦୁଗ୍ଧସହିତ ସମ
 ପରିମାଣରେ ମିଶାଇ ଶିଶୁକୁ ପାନ କରାଇବ । ପ୍ରସବ ପରେ ଶିଶୁ ଓ ତାହାର ମାଆ
 ତାକୁ ବଶୁଦ୍ଧ ବାୟୁସ୍ଥ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ରଖିବ । ସେହି ସ୍ଥାନ ରେ
 ସୁଗନ୍ଧ ଓ ସୁଦୃଶ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟ ରଖିବ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଧାର୍ମୀ, ଗାଈ ଓ ଗୁଣି
 ପ୍ରଭୃତିର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନ ମିଳିପାରିବ , ସେ ସ୍ଥାନରେ ଯେପରି ଉଚିତ ମନେ କରିବ
 ସେହି ପରି କରିବ । ପ୍ରସୂତିର ଦେହାଂଶୁ ଶିଶୁର ଶରୀର ଗଠିତ ହୁଏ ଏହି କାର-
 ଣରୁ ପ୍ରସବ ସମୟରେ ପ୍ରସୂତି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇପଡ଼େ । ସୁତରାଂ ପ୍ରସୂତି ଶିଶୁକୁ ସ୍ତନ୍ୟ
 ପାନ କରାଇବ ନାହିଁ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ସ୍ଥାବି ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ତନ୍ୟର ଛଦ୍ର ଉପରେ
 ଏପରି ଔଷଧର ପ୍ରଲେପ ଦେବ , ଯଦ୍ଵାରା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନିଷ୍ପତ୍ତ ହେବ ନାହିଁ । ଏହିପରି
 କଲେ ପ୍ରସୂତି ଦ୍ଵିତୀୟ ମାସରେ ପୁନଶ୍ଚ ସୁସ୍ଥ ସକଳ ଓ ସୁବଳ ହୋଇଯାଏ ।
 ସେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁରୁଷ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ନିରୋଧ କରିବ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ-
 ପୁରୁଷ ଏହିପରି କରିବେ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ତମ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମିବେ , ସେମାନେ
 ଦୀର୍ଘାୟୁ ହେବେ, ସେମାନଙ୍କର ବଳ ଓ ପରମ୍ପରା ବୁଦ୍ଧି ପାଉଥିବ ଏବଂ ଏହା ଦ୍ଵାରା
 ସବୁ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ତମ, ବଳବାନ୍, ପରାମ୍ପରାଶାଳୀ, ଦୀର୍ଘାୟୁ ଓ ଧାର୍ମିକ ହେବେ । ସ୍ତ୍ରୀ
 ଯୋନିସଂକୋଚନ ଓ ଶୋଧନ କରିବ ଏବଂ ପୁରୁଷ ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧ କରିବ । ଏହିପରି
 କଲେ ପୁଣି ଯେତେ ସନ୍ତାନ ହେବେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଉତ୍ତମ ହେବେ ।
 ମାତା ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷା ଦେବ ଯେପରି ସେମାନେ ସର୍ବ
 ହେବେ ଓ କୌଣସି ଅଂଗ ଦ୍ଵାରା କୁଚେଷ୍ଟା କରି ନ ପାରିବେ । ଶିଶୁ କଥା କହି-
 ବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ବେଳେ ତାହାର ମାତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ଏହା କି ?

* ଶିଶୁର ଜନ୍ମ ସମୟରେ 'ଜାତକର୍ମ ସଂସ୍କାର' ହୋଇଥାଏ । ସେଥିରେ
 ହୋମ ପ୍ରଭୃତି ବେଦୋକ୍ତ କର୍ମ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ବିଷୟ 'ସଂସ୍କାର ବିଧି' ରେ
 ପ୍ରବୃତ୍ତ ରହିବାକୁ ହେବ ।

ଯଦାଞ୍ଚା ଚାହାର ଜହ୍ନାକୋମଳ ହୋଇ ପୁଷ୍ପ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିପାରିବ
 ସେହିପରି ଉପାୟ ବିଧାନ କରିବ । ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ଓ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ଯେପରି
 ‘ପ’ ର ସ୍ଥାନ ଓଷ୍ଠ ଏବଂ ହସ୍ତ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ, ତଦନୁସାରେ ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟକୁ ମିଳିତ
 କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ହେବ, ସେହିପରି ହ୍ରସ୍ୱ, ଘର୍ଘ ଓ ମୁକ୍ତ ଅନ୍ତରଗୁଡ଼ିକୁ
 ଯେପରି ସମ୍ପର୍କ ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିପାରେ ସେହିପରି ଉପାୟ କରିବ । ମଧୁର,
 ଗମ୍ଭୀର, ସୁନ୍ଦର, ସ୍ୱର, ଅକ୍ଷର ମାତ୍ରା ପଦ ବାଚ୍ୟ, ସହଜତା ଓ ଅବସାନ ଯେପରି
 ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ପ୍ରତିଗୋଚର ହୁଏ । ଯେତେ ବେଳେ ଶିଶୁ କିଛି କିଛି କହିବାକୁ ଓ
 ବୁଝିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ, ସେତେବେଳେ ତାହାକୁ ସୁନ୍ଦର ବାଚ୍ୟ ଏବଂ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ
 କଳିଷ୍ଠ ପୁଜ୍ୟ, ପିତା, ମାତା, ରାଜା ଓ ବନ୍ଦାନ ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବ,
 ଯେପରି ସେମାନେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ନ କରିନ୍ତି ଓ ସର୍ବସ୍ତ
 ସମ୍ମାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ସନ୍ତାନ ଯେପରି କତୋଦ୍ୱୟ, ବିଦ୍ୟାବୁରାଗୀ ଓ ସତ୍
 ସଂଜ୍ଞାଶୀଳ ହେବେ, ସେହିପରି ତେଷ୍ଟା କରୁଥିବ । ସେମାନେ ବ୍ୟର୍ଥ ନିନ୍ଦା,
 ରୋଦନ, ହାସ୍ୟ କଳହ, ଦୂଷ୍ଟ ଶୋକ, ବସ୍ତୁ ବିଶେଷ ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ୍ତତା ଏବଂ
 ଭୀଷ୍ୟା ଦେଖାଦି ଯେପରି ନକରନ୍ତି । ଉପ ସ୍ଥେଦିୟର ପୁରୀ ଓ ମର୍ଦ୍ଦନ ହେ-
 ତୁରୁ ବାସ୍ୟର କ୍ଷୀଣତା ଓ ନୟନସଙ୍କଟ ଜନ୍ମେ ହସ୍ତରେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ଏହି
 କାରଣରୁ ତାହାପୁରୀ କରିବ ନାହିଁ । ଯେପରି ସେମାନେ ସତ୍ୟବାଦିତା ଶୌର୍ଯ୍ୟ
 ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ସେହିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବ ।
 ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଦେବନାଗରୀ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା ଦେବା
 ବିଦେଶୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦେବ । ଏହା ପରେ ସୁଶିକ୍ଷା ଦେବା
 ଧର୍ମ ଓ ପରମେଶ୍ୱର ବିଷୟକ ଏବଂ ମାତା ପିତା ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବିଦାନ ଅତିଥି ରାଜା
 ପ୍ରଜା ଆତ୍ମିୟ ବନ୍ଧୁ ଭଗ୍ନୀ ଓ ଭୃତ୍ୟାଦିଙ୍କ ସହିତ କପରି ଆଚରଣ କରିବେ
 ସେହି ସବୁ ବିଷୟର ମନ୍ତ୍ର ଶ୍ଳୋକ ସ୍ତବ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥ ସହିତ କଣ୍ଠସ୍ଥ
 କରାଇବ ।

ଯେପରି ସନ୍ତାନମାନେ କୌଣସି ଧର୍ମ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତୀକ୍ଷିତ ନ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ
 ବିଦ୍ୟା ଓ ଧର୍ମ ବିରୁଦ୍ଧ ଭାବୁ ଜାଲରେ ପଡ଼ି ନ ହୁଅନ୍ତି । ସେହିପରି ଆଚରଣ
 ବିଷୟରେ ଏବଂ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କର ଭୂତ ପ୍ରେତାଦି ମିଥ୍ୟା ବିଷୟରେ ବିଶ୍ୱାସ
 ନହୁଏ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଉପ ଦେଶ ଦେବ ।

ଗୁରୋଃ ପ୍ରେତସ୍ୟ ଶିଷ୍ୟସ୍ତୁ ପିତୃମେଧଂ ସମାଚରନ୍ । ପ୍ରେତହାରୋଃ ସମଂ ତନ୍ନ ଦଶରାସେଣ ଶୂର୍ଯ୍ୟତେ

[ମନ୍ତ୍ର: ୫-୭୫]

ଅର୍ଥ-ଯେତେବେଳେ ଗୁରୁଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ପ୍ରେତାତ୍ମ୍ୟ ମୃତ-ଦେହର ଦାହକାରୀ ଶିଷ୍ୟ ପ୍ରେତହାର ଅର୍ଥାତ୍ ଶବବାସ୍ତୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଦଶମ ଦିବସରେ ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ଦାହାନ୍ତେ ସେହି ମୃତ ଦେହର ନାମ ଭୁତ ହୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ଅନୁକ ଲୋକ-ଥୁଲେ ଏହିପରି କୁହାଯାଏ ।

ଯାହା ଉତ୍ତର ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ ନ ଥାଏ, ତାହା ଭୂତସ୍ଥ ହୁଏ ବୋଲି ତାହାର ନାମ ଭୂତ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଠାରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ଵାନଙ୍କର ଏହିପରି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ । କିନ୍ତୁ ଯାହାର ଶଙ୍କା; କୁହାହାର ଜନ୍ମେ ତାହା ପକ୍ଷରେ ଭୟ ଓ ଶଙ୍କା ରୁଚି ଭୂତ; ଓ ପ୍ରେତ, ଶାକ୍ତମାନଙ୍କ ପ୍ରଭୃତି ନା ନା ବିଧି ଭ୍ରମ-ଜାଲ ଦୁଃଖ ଦାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଦେଖ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ତାହାର ଜୀବାତ୍ମା ପାପ ପୁଣ୍ୟର ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥାନୁସାରେ ସୁଖ ଦୁଃଖର ଫଳ ଭୋଗ ପାଇଁ ଜନ୍ମାନ୍ତର ଗ୍ରହଣ କରେ । ଅବିନାଶୀ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ କେହି କ'ଣ ନାଶ କରିପାରେ ? ଜ୍ଞାନସ୍ଥାନ ଲୋକମାନେ ବୈଦିକ ଶାସ୍ତ୍ର ବା ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ାଶୁଣା ନ କରି ଓ ବିଚାର ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ସନ୍ନିପାତ କୁରୁଦି ଶାସ୍ତ୍ରର କି ଏକ ଉନ୍ନତାଦି ମାନସିକ ବ୍ୟାଧିକୁ ଭୁତ ପ୍ରେତାଦି ନାମ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଏସବୁ ପାଇଁ ଔଷଧ ସେବନ ଓ ପଥ୍ୟାଦିର ଉଚିତ୍ତ ବ୍ୟବହାର ନ କରି ଧର୍ମ; ପାଷାଣ; ମହାମୂର୍ଖ; ଅନାଗୁଣ; ସ୍ଵାର୍ଥଧର; ମେହେନ୍ତର ମୋତି; ଶୂନ୍ୟ; ଓ ମୈତ୍ର ପ୍ରଭୃତିକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଢଙ୍ଗ ଢଳ; କପଟରେ ବିଶ୍ଵାସ କରନ୍ତି; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଭୋଜନ କରନ୍ତି ଏକ ମିଥ୍ୟା ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରି ସୁଖ ଓ ଧାରା ବାନ୍ଧି ବନ୍ଧାଇ ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ସେମାନେ ନିଜର ଅର୍ଥନାଶ ଓ ସନ୍ତାନାଦିଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଓ ଭୋଗ ଦୁର୍ଦ୍ଦି କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ମୂର୍ଖ ଧନୀ ଲୋକ ସେହି ଦୁର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ; ପାପୀ ସ୍ଵାର୍ଥପର ମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ କହେ “ମହାରାଜ” ଏହାର (ବାଳକ; ବାଳିକା; ସ୍ତ୍ରୀ ଅଥବା ପୁରୁଷର) କ'ଣ ହୋଇଅଛି ଆମକୁ ଜଣା ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ କହନ୍ତି ଏହାର ଶରୀରରେ ପ୍ରକାଶି ଭୂତ; ପ୍ରେତ; ଭୈରବ ଶୀତଳାଦି ଦେବୀ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିଛନ୍ତି । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମ୍ଭେ ଏହାର ପ୍ରତିକାର ନକରିବ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ

ଗୁଡ଼ି ଯିବେ ନାହିଁ ଏବଂ ପ୍ରାଣ ହରଣ ମଧ୍ୟ କରିବେ । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ମଲଦା (ଖାଦ୍ୟ ବିଶେଷ) ଅଥବା ଏହି ପରିମାଣରେ ଭେଟି ଦେବ ତାହାହେଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ମନ୍ଦ-ଜପ ଏବଂ ପୁରସ୍କାରଣ ଦ୍ଵାରା ଝାଡ଼ି ଏମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରି ଦେବୁ । ସେତେବେଳେ ସେହି ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ଵାସୀ ଓ ତାହାର ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ଵଜନ ମାନେ କହନ୍ତି “ମହାରାଜ ! ଆମ୍ଭ ମାନଙ୍କର ସବୁସ୍ଥ ଯାଉ ପଛେ; କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ଭଲ କରି ଦିଅନ୍ତୁ” । ସେତେବେଳେ ତ ସେମାନଙ୍କୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ ମିଳେ । ସେତେବେଳେ ସେହି ଧର୍ତ୍ତ୍ତମାନେ କହନ୍ତି; “ଆଜ୍ଞା ଏତେ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ଏତେ ଦକ୍ଷିଣା ଆଣ; ଦେବତାଙ୍କର ଭେଟି ଓ ଗ୍ରହଦାନ କରାଅ । ସେତେବେଳେ ଧର୍ତ୍ତ୍ତମାନେ ଝାଞ୍ଜ ମୃଦଙ୍ଗ ଢୋଲ ଓ ଥାଳୀ ନେଇ ରେଣିର ସମ୍ମୁଖରେ ବଜାନ୍ତି ଓ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ପାଷଣ, ଉନ୍ନତ ହୋଇ ନର୍ତ୍ତନ କୁର୍ଦନ କରି କହେ; “ମୁଁ ଏହାର ପ୍ରାଣ ହିଁ ନେବି” । ସେତେବେଳେ ସେହି ଅନ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏହି ସବୁ ମେହେନ୍ତର; ମୋତି; ପ୍ରଭୃତି ନୀତି ପ୍ରକୃତର ଲୋକ ମାନଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ପଡ଼ି କହନ୍ତି; “ଆପଣ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା ନିଅନ୍ତୁ; ଏହାକୁ ବ୍ୟାଜ କରନ୍ତୁ” । ସେତେବେଳେ ସେହି ଧର୍ତ୍ତ୍ତ କହେ “ମୁଁ ହନୁମାନ, ଆଣ ପଦ୍ମଆନ ମିଠାଇ; ତେଲ; ସିଂଦୂର ସଉଆ ମହଣ ରୋଟି (ଖାଦ୍ୟ ବିଶେଷ) ଏବଂ ଲଲ କୌପୀନ । ମୁଁ ଦେବୀ ମୁଁ ଭୈରବୀ; ଆଣ ପାଞ୍ଚ ବୋତଲ ମଦ; କୋଡ଼ିଏଟା କୁକୁଡ଼ା; ପାଞ୍ଚଟା ଛେଳି; ମିଠାଇ ଓ ଲୁଗା” । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ କହନ୍ତି—“ଯାହା ଚାହୁଁଛନ୍ତି ତାହା ନିଅନ୍ତୁ” । ସେତେବେଳେ ସେହି ପାଗଲ ଖୁବ୍ ନାରୁଥାଏ ଓ କୁଦୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଯଦି କୌଣସି ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ତାହାକୁ ଉପହାର ସ୍ଵରୂପ ଜୋଡ଼ା ବା ଠେଙ୍ଗାରେ ପାଞ୍ଚ ସାତ ପାହାର ଦିଅନ୍ତି କିମ୍ବା ପାଞ୍ଚ ସାତ ଚଟକଣା ବା ଗୋଇଠା ମାରନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ତାହାର ହନୁମାନ ଦେବୀ ଓ ଭୈରବୀ ସେହିକ୍ଷଣି ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ପଳାୟନ କରନ୍ତି । କାରଣ ଏହି ସବୁ ସେମାନଙ୍କର ଧନାଦି ଅପହରଣ କରିବାର ଛଳନା ମାତ୍ର ।

ସେତେବେଳେ କେହି କୌଣସି ଗ୍ରହ-ଗ୍ରସ୍ତ ଗ୍ରହରୂପୀ ଭଣ୍ଡ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍-ମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇପରୁରେ, “ମହାରାଜ ! ଏହାର କଅଣ ହୋଇଅଛି ?” ସେତେବେଳେ ସେମାନେ କହନ୍ତି, “ଏହାର ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ଗ୍ରହ ମାନଙ୍କର ସ୍ଫୁର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଛି । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ଏମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଶାନ୍ତିପାଠ, ପୂଜା ଓ ଦାନ କରାଇବ, ତାହା ହେଲେ ସେ ସୁଖୀ ହେବ, ନରୁବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ମରିଯିବା ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ” ।

ଉତ୍ତର—କହନ୍ତୁ ଜ୍ୟୋତିଷବିତ୍ ! ଏହି ପୃଥିବୀ ପରି ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଜଡ଼ । ଏମାନେ ତାପ ଓ ଆଲୋକ ଦାନ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନେ କଅଣ ତେଜନ ଯେ ହୁଏ ହୋଇ ଦୁଃଖ ଏବଂ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ସୁଖ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ଏହି ସଂସାରରେ ଯେ ରଜା, ପ୍ରଜା, ସୁଖୀ, ଦୁଃଖୀ ହେଉଛନ୍ତି ତାହା କଅଣ ଗ୍ରହର ଫଳ ନୁହେଁ ?

ଉତ୍ତର—ନା; ଏସବୁ ପାପ ପୁଣ୍ୟର ଫଳ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ତାହାହେଲେ କଅଣ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ମିଥ୍ୟା ?

ଉତ୍ତର—ନାଁ; ସେଥିରେ ଯେଉଁ ଅଜ୍ଞ, ଗଞ୍ଜ ଗଣିତ ଓ ରେଖା ଗଣିତ ବିଦ୍ୟା ଅଛି ସେ ସବୁ ସତ୍ୟ; ଫଳାଫଳର ଲାଳା ଯାହା ସବୁ ଅଛି ସେ ସବୁ ମିଥ୍ୟାଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଏ ଯେଉଁ ଜାତକ କା ଜନ୍ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା କଅଣ ନିଷ୍ଫଳ ?

ହଁ ତାହା ଜନ୍ମ ପସ୍ତ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ତାହାର ନାମ “ଶୋକ ପସ୍ତ” ରଖିବା

ଉଚିତ୍ ଅଟେ । କାରଣ ଯେତେବେଳେ ସନ୍ତାନର ଜନ୍ମହୁଏ; ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜନ୍ମପସ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ଗ୍ରହଫଳ ଶୁଭ ହୋଇ ନ ଥାଏ ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ଆନନ୍ଦରହେ । ଯେତେବେଳେ ପୁରୋହିତ ଜନ୍ମପସ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ କହେ; ସେତେବେଳେ ସନ୍ତାନର ମାତା ପିତା ପୁରୋହିତ କୁ କହନ୍ତି; “ମହାରାଜ ! ଆପଣ ଖୁବ୍ ଭଲ ଜନ୍ମ ପସ୍ତଟି ତିଆରି କରନ୍ତୁ । ଯଦି ସେ ଧନାତ୍ମ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ତାହା ହେଲେ ପୁରୋହିତ ଅନେକ ଲାଭ ହଳଦିଆ ରେଖା ଦ୍ଵାରା ଚିହ୍ନିତ କରିବ ଜନ୍ମପସ୍ତ, ଆଉ ଯଦି ଦରିଦ୍ର ହୋଇଥାଏ, ତାହାହେଲେ ସାଧାରଣ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଜନ୍ମପସ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଶୁଣାଇବାକୁ ଆସେ । ସେତେବେଳେ ସନ୍ତାନର ମାତା ପିତା ଜ୍ୟୋତିଷୀ ସମ୍ମୁଖରେ ବସି କହନ୍ତି “କଅଣ ଏହାର ଜନ୍ମ ପ ଭଲଟି ତ” ? ଜ୍ୟୋତିଷୀ କହେ, “ଯାହା ଅଛି ତାହା ଶୁଣାଇ ଦେଉଛି । ଏହାର ଜନ୍ମଗ୍ରହ ଖୁବ୍ ଭଲ, ମିଶ୍ରଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଭଲ, ଏହା ଫଳରେ ସନ୍ତାନ ଧନାତ୍ମ୍ୟ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାବାନ୍ ହେବ । ସେ ଯେଉଁ ସମ୍ବରେ ଯାଇ ବସିବ, ସେହି ସମ୍ବରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବ । ସେ ଶାଶ୍ଵତ ଶ୍ରୀମୁଖ୍ୟ ଓ ରାଜସମ୍ମାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ । , ଏହି ସବୁ କଥା ଶୁଣି ପିତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ‘କହନ୍ତି, ‘ବାଃ ! ବାଃ ! ଜ୍ୟୋତିଷୀ ମହାରାଜ ! ଆପଣ ବହୁତ ଭଲ ।

ଜ୍ୟୋତିଷୀ କହେ, ଏହି ବ୍ରହ୍ମମାନେ ତ ଅତି ଉତ୍ତମ, କିନ୍ତୁ ଏବୁ ଗ୍ରହ ଫଳ
ଅର୍ଥାତ୍ ଅମୁକ ଅମୁକ ଫଳ ଗ୍ରହର ସଂଯୋଗ ବଶତଃ ଆଠ ବର୍ଷ ବୟସରେ
ଏହାର ମୃତ୍ୟୁଯୋଗ ଅଛି । “ଏହା ଶୁଣି ମାତା ପିତା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ପୁତ୍ର-ଜନିତ
ଆନନ୍ଦ ଦୂର ହୋଇଯାଏ ଓ ସେମାନେ ଶୋକ ସାଗରରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ଜ୍ୟୋତି-
ଷୀକୁ କହନ୍ତି “ମହାଦେବ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେମାନେ କ'ଣ କରିବୁ ? ସେତେବେଳେ
ଜ୍ୟୋତିଷୀ କହେ “ଉପାୟ କର ।” ଚୂଡ଼ସ୍ଥ ପଟ୍ଟରେ, “କି ଉପାୟ କରିବୁ ?”
ଜ୍ୟୋତିଷୀ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବାକୁ ଲାଗେ, ଅମୁକ ଅମୁକବସ୍ତୁ ଦାନକର, ଗ୍ରହର ମନ୍ଦ-
ଜପ କରଅ ଏବଂ ନିତ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ କରଅ, ତାହାହେଲେ ଅନୁମାନ ହୁଏ ଯେ
ନବଗ୍ରହର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଦୂର ହୋଇଯିବ । ‘ଅନୁମାନ’ ଶବ୍ଦ ଏଇଥି ପାଇଁ ଯେ, ଯଦି
ସନ୍ତାନ ମରଯାଏ, ତାହାହେଲେ ସେ କହି ପାରିବ, - , ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ? ପରମେ-
ଶ୍ଵରଙ୍କର ଉପରେ କେହି ନାହିଁ ମୁଁ ତ ବହୁ ଚେଷ୍ଟାକଲି ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ କରାଇଲ କିନ୍ତୁ
ତାହାର କର୍ମହିଁ ଏହିପରି ଥିଲା । ଆଉ ଯଦି ବଞ୍ଚିଯାଏ ତାହା ହେଲେ କହିବ ଦେଖ
ମୋର ମନ୍ତ୍ର ଏବଂ ଦେବତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର କି ଶକ୍ତି ! ତୁମ୍ଭର ସନ୍ତାନକୁ
ମୃତ୍ୟୁମୁଖରୁ ବଞ୍ଚାଇ ଦେଲା । ଏ ସ୍ଥଳରେ ଏପରି ହେବା ଉଚିତ ଯେ ଯଦି ଜପ ଓ
ମନ୍ତ୍ରପାଠ ଦ୍ଵାରା କିଛି ନହୁଏ ତାହା ହେଲେ ଧର୍ତ୍ତମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଦୁଇଗୁଣ ତିନିଗୁଣ
ଟଙ୍କା ଆଦାୟ କରିବା ଉଚିତ । ଯଦି ସନ୍ତାନ ବଞ୍ଚିଯାଏ ତଥାପି ଏହିପରି ଆଦାୟ
ଉଚିତ କାରଣ ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନେ ଯେପରି କହିଥିଲେ ଯେ ଏହାର କର୍ମଫଳ ଏବଂ
ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ନିୟମ ଭଙ୍ଗ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ କାହାର ନାହିଁ ଚୂଡ଼ସ୍ଥ ମଧ୍ୟ
ସେହିପରି କହିବ - ସେ ନିଜର କର୍ମ ଓ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ନିୟମ ଯୋଗୁଁ ବଞ୍ଚିଅଛି
ତୁମ୍ଭର କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ନୁହେଁ । ତୁ ଶତାଧିକ ଯଦି କାନିଷ୍ଠ ଟଙ୍କା ମନ୍ତ୍ର ଗୁରୁ ପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟ
ପୁଣ୍ୟଦାନ କରାଇ ସ୍ଵୟଂ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ତାହାହେଲେ ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ
ଉତ୍ତର ଦିଆଯାଇଥିଲା ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ହେବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ବାକି ରହିଲା ଶୀତଳା ଏବଂ ମନ୍ଦ; ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି । ଏମାନେ
ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଭଙ୍ଗ କରନ୍ତି । କେହି କହେ—“ଯଦି ମୁଁ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରି ସ୍ଵପ୍ନ
ବା ଯନ୍ତ୍ର ବାନ୍ଧି ଦିଏ । ତାହା ହେଲେ ମୋର ଦେବତା ଓ ପୀର ସେହି ମନ୍ତ୍ର ଓ
ଯନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଭାବରେ ତାହାର କ୍ରୋଡ଼ିତ ହେବା କରୁଛି, ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ତାହା ମଧ୍ୟ
ସେହି ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ହେବ; “ତୁମ୍ଭେ କ'ଣ ମୃତ୍ୟୁ, ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ନିୟମ
ଓ କର୍ମ ଫଳରୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବ ? ତୁମ୍ଭ ମାନଙ୍କର ଏହି ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ
କେତେ ଶିଶୁ ମରି ଯାଉଛନ୍ତି; ତୁମ୍ଭ ମାନଙ୍କର ଘରେ ମଧ୍ୟ ମରି ଯାଉଛନ୍ତି, ତୁମ୍ଭେ-

ମାନେ କଅଣ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରୁ ରକ୍ଷା ପାଇ ପାରିବ ? “ସେତେବେଳେ ସେହି ଧୂର୍ତ୍ତ ମାନେ କିଛି କହି ନ ପାରି ମାରବ ରହନ୍ତି । ସେମାନେ ବୁଝି ପାରନ୍ତି ଯେ, ଏଠାରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏହି ସମସ୍ତ ମିଥ୍ୟା ବ୍ୟବହାର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଧାର୍ମିକ, ସର୍ବସ୍ଥାନର ଉପକାରୀ, ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଶ୍ରବଣରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ବିଦ୍ୟାଦାତା, ଉତ୍କଳ ବିଦ୍ୟାମାନଙ୍କ ପ୍ରଭୁଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ସେମାନେ ଯେପରି ଜଗତର ଉପକାର କରନ୍ତି । ସେପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯି ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ରସାୟନ; ମାରଣ ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନ ଓ ବଣୀ କରଣ ଆଦି ଲୀଳାର କଥା କହନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମହା ପାମର ବୋଲି ମନେ କରିବା ଉଚିତ । ଏହି ସମସ୍ତ ମିଥ୍ୟାବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ (ସତେବେଳେ ରହବାର) ଉପଦେଶ ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେହିଁ ସନ୍ତାନ ମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ସ୍ଥାବର କରାଇ ଦେବ । ଏତଦ୍ଵାରା ସ୍ଵାୟତ୍ ସନ୍ତାନମାନେ କାହାର ଭ୍ରମ ଜାଲରେ ପଡ଼ି ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବେ ନାହିଁ । ଗର୍ଯ୍ୟ-ରକ୍ଷା କଲେ ଆନନ୍ଦ ଓ ବୀର୍ଯ୍ୟ-ନାଶ କଲେ ଦୁଃଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଜଣାଇ ଦେବା ଉଚିତ । ଦେଖ, ଯାହାର ଶରୀରରେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସୁରକ୍ଷିତ ରହେ, ତାହାର ଆଗ୍ରାଣ୍ୟ, ବୁଦ୍ଧି, ବଳ ଓ ପରାକ୍ରମ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ, ସେ ବହୁତ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ । ଗର୍ଯ୍ୟ ରକ୍ଷାର ନିୟମ ଏହି ଯେ—ବିଷୟର କଥା; ବିଷୟ-ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିଷୟ-ଚିନ୍ତନ, ସ୍ଵୀକୃତି ଦର୍ଶନ, ଏକାନ୍ତ ସେବନ, ସନ୍ନାସନ ଓ ସ୍ଵର୍ଗାଦି କର୍ମରୁ ଦୂରରେ ରହି ବ୍ରହ୍ମବିଷୟମାନେ ସୁଶିକ୍ଷା ଓ ପୁଣ୍ୟ ବିଦ୍ୟା ଲାଭ କରିବ । ଯାହାର ଶରୀର ଗର୍ଯ୍ୟସ୍ଥାନ, ସେ ନୟାସନ ଓ ମହା କୁଳସ୍ୟା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯାହାର ପ୍ରମୋଦ ରୋଗ ହୁଏ । ସେ ଦୁଃଖ, ନିଃସ୍ଵପ୍ନ ଓ ନିର୍ବୁଦ୍ଧି ହୁଏ । ତତ୍ ସଙ୍ଗେ ଉଦ୍ଘାତ, ସାହସ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ବଳ ଓ ପରାକ୍ରମ ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣରହେ ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭମାନେ ଯଦି ଏହି ସମସ୍ତର ସୁଶିକ୍ଷା ଓ ବିଦ୍ୟାଲାଭ ଏବଂ ଗର୍ଯ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ଉଲ୍ଲସ କର ତାହା ହେଲେ ଏ ଜନ୍ମରେ ଏହି ଅମୂଲ୍ୟ ସମୟ ଆଉ ପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆତ୍ମମାନେ ଗୁହ୍ୟ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥାଇ ଜାଗତ ଅଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମ୍ଭ ମାନଙ୍କର ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ଓ ଶାସ୍ତ୍ରବଳ ବଳ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଉଚିତ । “ମାତା ପିତା ଏହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବେ । ଏଇଥି ପାଇଁ “ମାତୃମାନ ପିତୃମାନ” ଶବ୍ଦ ପୁରାଣ ବଚନରେ ଗୁପ୍ତ ହୋଇଅଛି । ମାତା ଜନ୍ମ ଠାରୁ ପଞ୍ଚମ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ ପିତା ଷଷ୍ଠ ଅଷ୍ଟମ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତାନକୁ ଶିକ୍ଷା ଦାନ କରିବେ । ନବମ ବର୍ଷର ପ୍ରାୟଶ୍ଚୟ

ଦ୍ଵିଜ ନିଜ ସନ୍ତାନର ଉପନୟନ କରି ଆର୍ୟ୍ୟ କୁଳକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦାନ ପୁରୁଷ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦୁଷୀ ସ୍ତ୍ରୀ, ଶିକ୍ଷା ଓ ବିଦ୍ୟାଦାନ କରନ୍ତି, ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ବାଳକ ଓ ବାଳିକା ମାନଙ୍କୁ ପଠାଇ ଦେବେ । ଶୂଦ୍ରାଦି ବର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତାନ ମାନଙ୍କୁ ଉପନୟନ ନ କରି ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ ପାଇଁ ଗୃହକୁଳକୁ ପଠାଇ ଦେବେ । ଯେଉଁମାନେ ଲେଖାପଢ଼ାରେ ସନ୍ତାନ ମାନଙ୍କୁ କଦାପି ଲାଳନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ବରଂ ତାଡ଼ନହିଁ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନ ମାନେ ବିଜ୍ଞାନ ସତ୍ୟ ଓ ସୃଷ୍ଟିକ୍ଷତି ହୁଅନ୍ତି । ଏ ବିଷୟରେ ବ୍ୟାକରଣ ମହା ଭାଷ୍ୟର ପ୍ରମାଣ ଅଛି:—

ସ୍ଥାମୃତୈଃ ପାଣିର୍ଦ୍ଦିନ୍ତି ଗୁରବୋ ନ ବିଷୋଷିତୈଃ
ଲୁଲନାଶ୍ଚ୍ୟୁଶୋ ଦୋଷାସ୍ତାତନାଶ୍ଚିଶୋ ଗୁଣାଃ ॥

ଅର୍ଥ-ଯେଉଁ ମାତା, ପିତା ଓ ଆର୍ୟ୍ୟ ସନ୍ତାନ ଓ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ତାଡ଼ନା କରନ୍ତି, ମନେ କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ସେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀୟ ସନ୍ତାନ ଓ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରରେ ଅମୃତ ପାନ କରନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁ ମାନେ ସନ୍ତାନ ବା ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଲୁଲନ କରନ୍ତି ସେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀୟ ସନ୍ତାନ ଓ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବିଷ ପାନ କରାଇ ନଷ୍ଟ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରି ଦିଅନ୍ତି । କାରଣ ଲୁଲନ ଦ୍ଵାରା ସନ୍ତାନ ଓ ଶିଷ୍ୟ ଦୋଷ ଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ଓ ତାଡ଼ନା ଦ୍ଵାରା ଗୁଣବାନ ହୁଅନ୍ତି । ସନ୍ତାନ ଓ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସବଦା ତାଡ଼ନାରେ ପ୍ରସନ୍ନ ଓ ଲୁଲନରେ ଅପ୍ରସନ୍ନ ରହିବା ଉଚିତ୍ । କିନ୍ତୁ ମାତା, ପିତା ଓ ଶିଷ୍ୟ ମାନେ ଭାଷ୍ୟ ଓ ଦେଶବଶତଃ ତାଡ଼ନା କରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବାହାରେ ଭୟ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ଓ ଅନ୍ତରରେ କୃପା ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ପରି ଗୈର୍ଯ୍ୟ, ବ୍ୟଭିଚାର, ଆଳସ୍ୟ, ପ୍ରମାଦ, ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ, ମିଥ୍ୟା ଭାଷଣ, ହିଂସା, ଫୁରତା, ଭାଷ୍ୟ, ଦେଷ, ଓ ମୋହ ପ୍ରଭୃତି ଦୋଷର ବର୍ଜନ ଏବଂ ସତ୍ୟାବୃତ୍ତ ପ୍ରହଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶିକ୍ଷା ଦାନ କରିବେ । କାରଣ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନରେ କାହା ସମ୍ମୁଖରେ ଥରେ ମାତ୍ର ଗୈର, ବ୍ୟଭିଚାର ମିଥ୍ୟାଭାଷଣାଦି କରେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ନିକଟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରେ ନାହିଁ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଯେପରି ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ, ଅନ୍ୟ କାହାର ସେପରି ହୁଏ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଯାହା ନିକଟରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବ ତାହା ନିକଟରେ ସେହି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ । ଯେପରି କେହି କାହାକୁ କହିଲା, “ମୁଁ ଅମୃତ ସମୟରେ ତୁମ୍ଭ ସହିତ ଦେଖା କରିବି, ଅଥବା ତୁମ୍ଭେ ମୋ ପହିତ

ଦେଖା କରିବ, ଅଥବା ମୁଁ ଅମୁକ ବସ୍ତୁ ଅମୁକ ସମୟରେ ତୁମକୁ ଦେବି”—ଏହି ପ୍ରତିଜ୍ଞାକୁ ସେହିପରି ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ, ନତୁବା କେହି ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ । ଏଥି ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ସବଦା ସତ୍ୟସ୍ୱରା ଓ ସତ୍ୟପ୍ରତିଜ୍ଞା ହେବା ଉଚିତ୍ । କାହାର ଅଭିମାନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଛଳ କପଟ ବା କୃତନ୍ତ୍ରତା ଦ୍ୱାରା ଯେତେବେଳେ ନିଜ ହୃଦୟରେ ଦୁଃଖ ହେଉଛି, ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟର କଥା କଅଣ କୁହାଯାଇପାରେ ? ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଓ ବାହାରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଶ୍ରବ ରଖି ଅନ୍ୟକୁ ମୋହିତ କରିବା ଓ ଅନ୍ୟର ଶତକୁ ଚିନ୍ତା ନ କରି ସ୍ୱାର୍ଥ-ସିଦ୍ଧି କରିବାକୁ ଛଳ ଓ କପଟ କହନ୍ତି । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କୃତ ଉପକାରକୁ ନ ମାନି ବାକୁ “କୃତନ୍ତ୍ରତା” ବୋଲାଯାଏ । ହୋଧାଦି ଦୋଷ ଓ କଟୁବାକ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଶାନ୍ତ ଓ ମଧୁର ବାକ୍ୟ କହିବ । ଅଯଥା ବହୁ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟୟ କରିବ ନାହିଁ । ଯେତକ କହିବା ଉଚିତ୍, ତାଠାରୁ କମ୍ ବା ଅଧିକ କହିବ ନାହିଁ । ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରିବ । ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଉଠିଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚାସନରେ ବସାଇବ ଓ ପ୍ରଥମେ “ନମସ୍ତେ” କରିବ । ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉତ୍ତମ ଆସନରେ ବସିବ ନାହିଁ । ସଭାରେ ନିଜ ଯୋଗ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଆସନ ଗ୍ରହଣ କରିବ, ଯେପରି ଅନ୍ୟ କେହି ଉଠାଇ ନ ଦିଏ । କାହାର ସହିତ ବିରୋଧ କରିବ ନାହିଁ । ଗୁଣବାନ୍ ହୋଇ ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ ଓ ଦୋଷ ବର୍ଜନ କରିବ । ସତ୍‌ସଙ୍ଗ କରିବ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ସଙ୍ଗ ବର୍ଜନ କରିବ । କାୟ ମନୋବାକ୍ୟ ଓ ଧନାଦି ଉତ୍ତମ ଉତ୍ତମ ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରୀତ ସଦ୍‌କାରେ ମାତା, ପିତା ଓ ଆରୁର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ସେବା କରିବ ।

ଯାନ୍ୟସ୍ତାକଂସୁଚରିତାନି ତାନି ତୁୟୋପାସ୍ୟାନି ନୋ ଇତରାଣି ।

(ତୈତ୍ତି: ପ୍ରପା: ୭; ଅନୁ ୧୧)

ଏହାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି ଯେ, ମାତା, ପିତା ଓ ଆରୁର୍ଯ୍ୟ ନିଜର ସନ୍ତାନ ଓ ଶିଷ୍ୟ ମାନଙ୍କୁ ସବଦା ସତ୍ୟ ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ଏବଂ ଏହା ମଧ୍ୟ କହିବେ ଯେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଯାହା ଯାହା ଧର୍ମ-ସଙ୍ଗତ କର୍ମ ସେ ସବୁକୁ ଗ୍ରହଣ କର ଏବଂ ଯାହା ଯାହା ଦୁଷ୍ଟ କର୍ମ, ସେ ସବୁକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଦିଅ । ଯାହା ସତ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣିବ, ତାହା ପ୍ରକାଶ ଓ ପ୍ରସାର କରିବ । କୌଣସି ପାଷାଣ୍ଡ ଓ ଦୁଷ୍ଟାରୁଣକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସବୁ ସତ୍‌କର୍ମ ପାଇଁ ମାତା, ପିତା ଓ ଆରୁର୍ଯ୍ୟ

ଆଜ୍ଞା ଦେବେ, ସେ ସବୁକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପାଳନ କରିବ । ଯଦି ମାତା ପିତା ଧର୍ମ, ବିଦ୍ୟା ଓ ସଦାଚାର ବିଷୟକୁ ଶ୍ଳୋକ, “ନିଦଃ” “ନିରୁକ୍ତ” ଅସ୍ତ୍ରାଧାରୀ ଅଥବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସୂତ୍ର ବା ବେଦମନ୍ତ୍ର କଣ୍ଠସ୍ଥ କରିଇ ଥାନ୍ତି, ତାହା ହେଲେ ଏହି ସବୁର ଅର୍ଥ ପୁନର୍ବାର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେବେ । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ସମୁଦ୍ଧାସରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଯେପରି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଅଛି, ସେହିପରି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର କରି ତାହାଙ୍କର ଉପାସନା କରିବ । ଯଦ୍ୱାରା ଆରୋଗ୍ୟ, ବିଦ୍ୟା ଓ ବଳ ଲାଭ ହୁଏ ସେହିପରି ଭୋଜନାକ୍ଳାନ୍ତନ ଓ ବ୍ୟବହାର କରିବ ଓ କରାଇବ; ଅର୍ଥାତ୍ କ୍ଷୁଧାର ପରିମାଣରୁ କମ୍ ଭୋଜନ କରିବ, ମଦ୍ୟ, ମାଂସ ପ୍ରଭୃତି ସେବନ ନକରିବ ଅଜ୍ଞାତ ଓ ଗଣ୍ଡାର ଜଳରେ ପ୍ରାବଣ କରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ଜଳଜନ୍ତୁ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ଦୁଃଖ ହୋଇପାରେ, ଅଥବା ସନ୍ତରଣ ଜାଣି ନଥିଲେ ବୁଝିଯିବା ସମ୍ଭବ । ‘ନାବିଜ୍ଞାତେ ଜଳାଶୟ’ ଏହାମନ୍ତ୍ରଙ୍କର ବଚନ । ଅଜ୍ଞାତ ଜଳାଶୟରେ ଅବରତଣ କରି ସ୍ନାନାଦି କରିବ ନାହିଁ ।

ଦୃଷ୍ଟିପୂର୍ଣ୍ଣ ନ୍ୟସେତ୍ ପାଦଂଜଳଂ ବସ୍ତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ ପିବେତ୍ ।

ସୃତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦେଦ୍ ବାତଂ ମନଃପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାଚରେତ୍ । ।

ନିମ୍ନକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ଉକ୍ତ ମାତ ସ୍ନାନ ଦେଖି ଚାଲିବ । ବସ୍ତ୍ରରେ ଶୁଣି ଜଳ-ପାନ କରିବ । ସତ୍ୟ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ କହିବ । ମନରେ ବିଚାର କରିକାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ।

ମାତା ଶନ୍ତଃ ପିତା ବୈରୀ ଯେନ ବାଲୋ ନ ପାଠିତଃ ।

ନ ଶୋଭତେ ସତ୍ସମତ୍ୟଃ ହଂସମତ୍ୟଃ ବକୋ ଯଥା ॥

ଯେଉଁ ମାତା ପିତାମାନେ ନିଜର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନେ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶନ୍ତ । ବିଦ୍ୟାହୀନ ସନ୍ତାନମାନେ, ବିଦ୍ୱାନମାନଙ୍କ ସଭାରେ ହଂସ ମତ୍ୟରେ ବକ ପରି ଭରସ୍ୱତ ଓ କୁଶୋଭିତ ହୁଅନ୍ତି । ସୂତ୍ରାଂ କାୟମନୋବାକ୍ୟ ଓ ଧନ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୱାନ ଧାର୍ମିକ, ସତ୍ୟ ଓ ସୁଶିକ୍ଷିତ କରିବାହିଁ ମାତାପିତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏହାମାତାପିତାଙ୍କର ପରମ ଧର୍ମ ଓ କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ । ଏହା ସନ୍ତାନମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ କିଛି ଲେଖାଗଲା । ଏତିକିରୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକମାନେ ବହୁତ ବୁଝିନେବେ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମଦ୍ୟୁନିତ ସରସ୍ୱତୀୟା ଶ୍ରୀକୃତ ସତ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶେ ସୁଶ୍ରୀବତୁଷିତେ ବାଳ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟେ ଦ୍ୱିତୀୟଃ ସମୁଦ୍ଧାସଃ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଃ ॥

ଅଥ ତୃତୀୟ ସମୁଦ୍ଧାୟଃ

ଅଥାଧ୍ୟାୟନାଧ୍ୟାପନ ବିଧିଂ ବ୍ୟାଖ୍ୟାୟାମଃ

ବର୍ତ୍ତମାନ ତୃତୀୟ ସମୁଦ୍ଧାୟ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନାର ନିୟମ ଲିଖିତ ହେଉଅଛି । ସନ୍ତାନ ମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ ବିଦ୍ୟା, ଶିକ୍ଷା ଓ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବରୂପ ଭୂଷଣରେ ବିଭୂଷିତ କରିବା ମାତା, ପିତା, ଆରୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆତ୍ମୀୟ-ସ୍ୱଜନ ମାନଙ୍କ ପ୍ରଧାନ କର୍ମ ଅଟେ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ରୌପ୍ୟ, ମାଣିକ୍ୟ, ମୁକ୍ତା ଓ ପ୍ରବାଳାଦି ରତ୍ନମଣ୍ଡିତ ଅଳଙ୍କାର ପରିଧାନ କରାଇଲେ ମାନବାତ୍ତା କଦାପି-ସୁଭୂଷିତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ ଅଳଙ୍କାର ଧାରଣ କଲେ କେବଳ ଦେହାଭିମାନ, ବିଷୟାସକ୍ତି, ତନ୍ମୟତ୍ୱର ଭୟ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ସଂସାରରେ ଅଳଙ୍କାର ପାଇଁ ଦୁର୍ବୃତ୍ତି ମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟୁଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।

ବିଦ୍ୟାବିଳାସମନସୋ ଧୃତଶୀଳଶିଷ୍ୟଃ,
ସତ୍ୟବ୍ରତା ରତ୍ନତମାନମଳାପହାରଃ ।

ସଂସାରଦୁଃଖଦଳନେନ ସୁଭୂଷିତା ଯେ,
ଧନ୍ୟା ନରା ବିହତକର୍ମପରୋପକାରୀଃ ॥

ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ମନ ବିଦ୍ୟାବିଳାସରେ ତପ୍ତ, ଯେଉଁମାନେ ସୁନ୍ଦର ଶୀଳ ସ୍ୱଭାବ ସଂପନ୍ନ, ଯେଉଁମାନେ ସତ୍ୟଭ୍ରଷଣାଦି ନିୟମ ପାଳନରେ ରତ, ଯେଉଁମାନେ ନିରତ୍ନମାନ ଓ ପବିତ୍ର, ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟର ମଳିନତା ଦୂର କରନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ସନ୍ତୋଷପଦେଶ ଓ ବିଦ୍ୟାଦାନ ଦ୍ୱାରା ସଂସାରକ ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦୂର କରନ୍ତି ବୋଲି ସୁଭୂଷିତ ଓ ଯେଉଁମାନେ ବେଦବିହତ କର୍ମଦ୍ୱାରା ପରୋପକାରରେ ନିଯୁକ୍ତ, ସେହି ସମସ୍ତ ନରନାରୀ ଧନ୍ୟ । ଏହିପ୍ରକାର ଆଠ ବର୍ଗ ବୟସରେ ବାଳକ ମାନଙ୍କୁ ବାଳକ ମାନଙ୍କର ଏବଂ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ବାଳିକା ମାନଙ୍କର ପାଠଶାଳାକୁ ପଠାଇବ । ଦୁଇବର୍ଷ ଅଧ୍ୟାପକ ଅଥବା ଦୁଇବର୍ଷରୁ ଅଧ୍ୟାପିକା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷା ଦାନ କରାଇବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ୱାନ ଓ ଧାର୍ମିକସଦାଚାରୀ ଅଟନ୍ତି, ସେହି ମାନେହିଁ ଅଧ୍ୟାପନା ଓ ଶିକ୍ଷାଦାନର ଉପଯୁକ୍ତ । ଦ୍ୱିଜମାନେ ସ୍ୱଗୃହରେ ବାଳକ ମାନଙ୍କର ଯଜ୍ଞୋପବିତ ଏବଂ ବାଳିକା ମାନଙ୍କର ସମୁଚିତ ସଂସ୍କାର କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ତ ଆରୁର୍ଯ୍ୟ କୁଳକୁ, ଅର୍ଥାତ୍

ସ୍ବ ସ୍ବ ପାଠଶାଳାକୁ ପଠାଇବେ । ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷାର ସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଧାନ ହେବା ଉଚିତ୍ ବାଳକ ବାଳିକା ମାନଙ୍କର ପାଠଶାଳା ପରସ୍ପର ଦୁଇ ଖୋଣ ଦୂରରେ ରହିବ ଆବଶ୍ୟକ । ଅଧ୍ୟାପକ, ଭୃତ୍ୟ ଓ ଅନୁଚର ବର୍ଗ, ସମସ୍ତେ କନ୍ୟା-ପାଠଶାଳାରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ବାଳକ ମାନଙ୍କର ପାଠଶାଳାରେ ପୁରୁଷ ରହିବେ । ବାଳକମାନଙ୍କର ପାଠଶାଳାକୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷର ଏବଂ ବାଳକମାନଙ୍କର ପାଠଶାଳାକୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷର ବାଳିକା ମଧ୍ୟ ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଳକମାନେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ୟ ଓ ବାଳିକା ମାନେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ୟ ଶୀ ରହିବେ ତାବତ୍ ଏକାନ୍ତରେ ରହିବେ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ଦର୍ଶନ, ସ୍ପର୍ଶ, ଏକାନ୍ତ ସେବନ ସମ୍ବାଷଣ, ବିଷୟାଳାପ, ଚିନ୍ତା, ବିଷୟଚିନ୍ତା ଓ ବିଷୟସଙ୍ଗ ଏହିଅସୁବିଧ୍ୟ ମୋଥୁନୁ ଦୂରରେ ରହିବେ । ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ସମସ୍ତ କର୍ମରୁ ରକ୍ଷାକରିବେ ଯେପରି ସେମାନେ ଉତ୍ତମ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଶୀଳ ସ୍ବଚ୍ଛ ଏବଂ ଶାନ୍ତ ଓ ଆତ୍ମିକ ଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ସର୍ବଦା ଆନନ୍ଦବର୍ଦ୍ଧନରେ ସମର୍ଥ ହେବ । ନଗର ଅଥବା ଗ୍ରାମ ପାଠଶାଳା ଠାରୁ ଏକ ଯୋଜନ ଅର୍ଥାତ୍ ଚାରି ଖୋଣ ଦୂରରେ ରହିବ । ରାଜକୁମାର ହେଉ, ରାଜକୁମାରୀ ହେଉ, ଅଥବା ଦରିଦ୍ରର ସନ୍ତାନ ହେଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକ ପ୍ରକାର ବସ୍ତ୍ର, ଖାଦ୍ୟ ପାମ୍ବୁ ଆସନ ଦେବାକୁ ହେବ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉପସ୍ଥାପିତ ହେବାକୁ ହେବ ସନ୍ତାନର ମାତା ପିତା ନିଜ ନିଜ ସନ୍ତାନ ସହିତ ଅଥବା ସନ୍ତାନ ନିଜ ମାତା ପିତା ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ଓ ପରସ୍ପର କୌଣସି ପ୍ରକାର ପଦ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ଏହା ଦ୍ବାରା ସନ୍ତାନମାନେ ସଂସାରକ ଚନ୍ଦ୍ରାଶୂନ୍ୟ ହୋଇ କେବଳ ବିଦ୍ୟୋନ୍ମତ ହେ ଚିନ୍ତା କରିବେ । ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଯିବେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଅଧ୍ୟାପକ ରହିବେ, ଯେପରି ସେମାନେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସେବା କୃତେଷୁ, ଆଳସ୍ୟ ଓ ପ୍ରାମଦ କରି ନ ପାରିବେ ।

କନ୍ୟାନାଂ ସଂପ୍ରଦାନଂ ଚ କୁମାରଣାଂ ଚ ରକ୍ଷଣମ୍ ॥

(ମନୁ ୫୭ । ୧୨୫)

ଏହାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି ଯେ ଏ ବିଷୟରେ ଗଣ୍ଡାୟ ଓ ସାମାଜିକ ନିୟମର ରହିବା ଉଚିତ୍ ଯେ, ପ୍ରଥମ ଅଥବା ଅଷ୍ଟମ ବର୍ଷ ପରେ କେହି ନିଜ ପୁତ୍ର କନକୁ ସ୍ବମାନଙ୍କୁ ଗୃହରେ ରଖି ପାରିବେ ନାହିଁ, ପାଠଶାଳାକୁ ଅବଶ୍ୟ ପଠାଇବେ । ଯେ ପୁତ୍ର ନ ପଠାଇବେ ସେ ଦଣ୍ଡ୍ୟ ହେବ । ବାଳକର ପ୍ରଥମ ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର ଗୃହରେ, ଦ୍ବିତୀୟ ପାଠଶାଳାରେ ବା ଆରୁଦ୍ଧ୍ୟ ଭୂମରେ ହେବ । ମାତା, ପିତା

ବା ଅଧ୍ୟାପକ ସେମାନଙ୍କର ବାଳକ ବାଳିକା ମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଥ ସହିତ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରର ଉପଦେଶ ଦେବ । ସେହି ମନ୍ତ୍ର ଏହିପରି :—

ଓଁ ନମଃ ଶିବାୟ । ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବଂ ଶିବଂ । ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବଂ ଶିବଂ । ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବଂ ଶିବଂ ।
ଧୂମ୍ରାୟ ନମଃ ॥

ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଥମରେ ଯେଉଁ “ଓଁ ନମଃ” ଅଛି, ତାହାର ଅର୍ଥ ପ୍ରଥମ ସମୁଦାୟରେ ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି । ସେ ସ୍ଥଳରେ ତାହା ଲାଜବ୍ୟ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତନୁ ମହାବ୍ୟାଧି-
 ତର ଅର୍ଥ ସଂକ୍ରମରେ ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି :—“ଭୂବିଧି ବୈଃ ପ୍ରାଣଃ” “ଯଃ ପ୍ରାଣେଷୁ
 ଚରଣଚରଂ ଜଗତ୍ ସ ଧୂଃ ସ୍ୱପ୍ନଃ ଶ୍ୱପ୍ନଃ” ଯେ ସମସ୍ତ ଜଗତର ଜୀବନାଧାର,
 ପ୍ରାଣ ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ପ୍ରିୟ ଓ ସ୍ୱପ୍ନଃ, ସେହି ପ୍ରାଣ ବାଚକ ବୋଲି “ଭୂଃ”
 ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ନାମ “ଭୂବିଧି ପାନଃ,” “ଯଃ ସର୍ବଂ ଦୁଃଖମପନୟତି ସୌ-
 ପାନଃ” । ଯେ ସର୍ବ ଦୁଃଖରହିତ, ଯାହାର ସଂସର୍ଗରେ ଜୀବ ସର୍ବଦୁଃଖ-ବିମୁକ୍ତ
 ହୁଏ, ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ନାମ “ଭୂବିଧି” । “ସ୍ୱପ୍ନଃ ବ୍ୟାଧିଃ,” “ଯୋ ବିଧିଃ”
 ଜଗତ୍ ବ୍ୟାଧିବୃତ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତୋକ୍ତ ସ ବ୍ୟାଧିଃ” ଯେ ବିଭିନ୍ନ ଜଗତରେ ବ୍ୟାପକ ହୋଇ
 ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧାରଣ କରନ୍ତି, ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ନାମ “ସ୍ୱପ୍ନଃ” । ଏହି ତିନୋଟି
 ବଚନ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଆରମ୍ଭର (ପ୍ରାଣ. ୭ । ଅନୁ. ୫) । (ସବିତ୍ର) “ଯଃ
 ସୁନୋତୁ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ବିଷ୍ଣୁ ସର୍ବଂ ଜଗତ୍ ସ ସବିତା ତସ୍ୟ” ଯେ ଜଗତର ସ୍ୱାତ୍ତ୍ୱ ଓ
 ସର୍ବୋତ୍କର୍ଷଦାତା । (ଦେବସ୍ୟ) “ଯୋ ଶାସ୍ୟତି ଶାସ୍ୟତେ ବା ସ ଦେବଃ,”
 ସର୍ବ ସୁଖଦାତା ଏବଂ ସମସ୍ତେ ଯାହାଙ୍କର ପାତ୍ର କାମନା କରନ୍ତି, ସେହି ପରମାତ୍ମା
 ଯେ (ବରେଣ୍ୟ) “ବର୍ତ୍ତମାନ୍” ସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ । ଅତିଶୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
 (ଉର୍ଗଃ) ‘ଶୁଭ ସ୍ୱରୂପକୁ’ ଶୁଭ ସ୍ୱରୂପ ଓ ପାବକ, ଚେତନ ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପ (ଚତୁ)
 ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସ୍ୱରୂପକୁ ଆନେମାନେ (ଧୀମହି) ‘ଧରେମହି’ ଧାରଣ କରୁ ।
 କେଉଁ ପ୍ରୟୋଜନ ପାଇଁ ? (ଯଃ) ‘ଜଗଦ୍‌ଶ୍ୱରଃ’ ଯେଉଁ ସବିତା ଦେବ ପରମାତ୍ମା
 (ବଃ) ‘ଅସ୍ତ୍ରାକମ୍’ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର (ଧୂୟଃ) ‘ବୁଧିଃ’ ବୁଦ୍ଧି ସମୁଦ୍ଧକୁ (ପ୍ରବେଦୟାତୁ)
 “ପ୍ରେରୟେତ୍” ପ୍ରେରଣା କରନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ କୁଳମୂର୍ତ୍ତି ମୁକ୍ତ କରି ସୁକର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ
 କରନ୍ତି । “ହେ ପରମେଶ୍ୱର ! ହେ ସର୍ବଦାନନ୍ଦାନନ୍ଦ ସ୍ୱରୂପ ! ହେ ନିତ୍ୟଶୁଭ-
 ଚିନ୍ତାମୁକ୍ତି ସ୍ୱରୂପ ! ହେ ଅଜ ନିରଞ୍ଜନ ନିବିକାର ! ହେ ସର୍ବାନ୍ତର୍ଯାମିନ ! ହେ
 ସର୍ବାଧାର ଜଗତ୍ ପତି ! ସକଳ ଜଗଦୁପାଦକ ! ହେ ଅନାଦେ ! ବିଶ୍ୱମୁର !
 ସର୍ବବ୍ୟାପିନ ! ହେ କରୁଣାମୃତବାରିଧେ ! ସବିତ୍ରଦେବ ସ୍ୟ ତବ ପଦୋ”

ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ବର୍ଗରାଜ୍ୟଂ ଭର୍ତ୍ତୃହସ୍ତି ତଦ୍ଭୟଂ ଧୀମହି ଦଧୀମହି ଧରମହି ଧାୟେମ
ବା । କସ୍ୟେ ପ୍ରୟୋଜନାୟେତ୍ୟାତ । ହେ ଭଗବନ୍ ! ଯଃ ସଦ୍ଭା ଦେବଃ
ପରମେଶ୍ବରେ ଭବାନସ୍ମାକଂ ଧର୍ମଃ ପ୍ରଭୈଦୟାତ୍ । ସ ଏବାସ୍ମାକଂ ପୂଜ୍ୟ ଉପା-
ସମାୟ ଇଷ୍ଟଦେବୋ ଭବତୁ ନାତୋନୟଂ ଭବତୁ ଲ୍ୟଂ ଭବତୁ ଧ୍ୟାନଂ ଚ କଞ୍ଚିତ୍
କଦାଚିନ୍ନୟା ମତ୍ତ ।

ହେ ମନୁଷ୍ୟ ମାନେ ! ଯେ ସକ୍ଷମମାନଙ୍କ ଉପରେ ସକ୍ଷମ, ସକ୍ତିତାନନ୍ଦାନନ୍ଦ
ସ୍ବରୂପ, ନିତ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧ; ନିତ୍ୟ ବୁଦ୍ଧ, ନିତ୍ୟ ମୁକ୍ତସ୍ବଭାବ, କୃପାସାଗର, ଯଥାର୍ଥ ନ୍ୟାୟ-
କାରୀ, ଜନ୍ମମରଣାଦି କ୍ଲେଶରହିତ, ନିରାକାର; ସର୍ବ ଘଟର ଜ୍ଞାତା, ସମସ୍ତଙ୍କର
ଧର୍ମୀ, ପିତା, ସ୍ବସ୍ଥା, ଅନ୍ୟାଦି ଦ୍ବାରା ବିଶ୍ବର ପୋଷଣକର୍ତ୍ତା, ସର୍ବ ଶୃଙ୍ଖଳା,
ଜଗନ୍ନିର୍ମାତା, ଶୁଦ୍ଧସ୍ବରୂପ ଓ ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ତି କାମନାର ଯୋଗ୍ୟ, ସେହି
ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ଯେଉଁ ଶୁଦ୍ଧ ଚେତନ ସ୍ବରୂପ, ଆନନ୍ଦମାନ ଜାତୀୟ ଧାରଣ
କରୁ । ପ୍ରୟୋଜନ ଏହି ଯେ, ସେହି ପରମେଶ୍ବର ଆନୁମାନଙ୍କର ଆତ୍ମା ଓ
ବୁଦ୍ଧିର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀରୂପେ ଆନୁମାନଙ୍କୁ ଦୁଃସ୍ବାର୍ଥ ଓ ଅଧର୍ମସ୍ବରୂପ ମାର୍ଗରୁ
ଦୂରରେ ରଖି ଶ୍ରେଷ୍ଠାରୁ ଓ ସତ୍ୟ ମାର୍ଗର ପରିଚ୍ଛେଦ କରିବ । ତତ୍ତ୍ବାଦ୍
ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଆନୁମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଧ୍ୟାନ କରିବା ଉଚିତ
ନୁହେଁ । କାରଣ ତାଙ୍କ ଭୂଲ୍ୟ ବା ତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ରେଷ୍ଠ କେହି ନାହିଁ । ସେହି
ଆନୁମାନଙ୍କର ପିତା, ରାଜା ନ୍ୟାୟାଧୀଶ୍ ଓ ସର୍ବସୁଖଦାତା ଅଟନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରର ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରି ସ୍ନାନ, ଆନମନ ଓ
ପ୍ରାଣାୟାମ ପ୍ରଭୃତି ସଂଧ୍ୟୋପାସନାର ନିୟମ ଶିକ୍ଷା ଦେବ । ପ୍ରଥମେ ସ୍ନାନ ଏକପ୍ର
ପାଇଁ ଯେ, ତଦ୍ବାରା ଶରୀରର ବାହ୍ୟ ଅବସ୍ଥାବ ମାନଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଆରୋଗ୍ୟାଦି
ହୋଇଥାଏ । ଏ ବିଷୟରେ ପ୍ରମାଣ :—

ଅଦ୍ଭର୍ଗାଶାଶି ଶୁଧନ୍ତୁ ମନଃ ସତ୍ୟେନ ଶୁଧତ ।

ବଦ୍ୟାତ ପୋତ୍ୟଂ ଭୂତାମ୍ବା ବୁଦ୍ଧିଜ୍ଞାନେନ ଶୁଧ୍ୟତ୍ ॥ (ମନୁ: ୫ । ୧୯୯)
ଏହା ମନୁସ୍ମୃତିର ଶ୍ଳୋକ । ଜଳ ଦ୍ବାରା ଶରୀରର ବାହ୍ୟାବସ୍ଥାବମାନ, ସତ୍ୟା-
ଚରଣ ଦ୍ବାରା ମନ, ବଦ୍ୟା ଓ ତପଃ ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବ ପ୍ରକାର କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ କରି
ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ଦ୍ବାରା ଜୀବାତ୍ମା ପବିତ୍ର ହୁଏ । ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥାତ୍ ପୃଥିବୀ ଠାରୁ
ପରମେଶ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାର୍ବଜ୍ଞପୁର ପଦାର୍ଥର ବିବେକ ଦ୍ବାରା । ବୁଦ୍ଧି ଦୃଢ଼ନିଶ୍ଚୟ

ଓ ପଦସ୍ତୁତ୍ତ୍ୱ । ଏଥିପାଇଁ ଶେକନ ପୁରୁଷ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ଥାନ କରିବ ।

ଯୋଗାଙ୍ଗାନୁଷ୍ଠାନାଦିଶୁଦ୍ଧିକ୍ଷେପେ ଜ୍ଞାନପ୍ରସାରକବେକଶ୍ୟା ୨୭୫

(ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ସାଧନପାଦେ ସୂ. ୨୮]

ଏହା ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରର ସୂ. ୧ । ଯେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରାଣାୟାମ କରେ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରତି କ୍ଷଣରେ ଉଦ୍‌ଭବର ଅଶୁଦ୍ଧି ନାଶ ଓ ଜ୍ଞାନର ପ୍ରକାଶ ହେଉ ଥାଏ । ଯେପରିକି ନିମ୍ନକୁ ନ ହୁଏ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆତ୍ମାର ଜ୍ଞାନ ନିରନ୍ତର ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ ।

ଦହ୍ୟନ୍ତେ ଧ୍ୟାୟମାନାନାଂ ଧାତୁନାଂ ହି ଯଥା ମଳାଃ ।

ତଥେନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ଦହ୍ୟନ୍ତେନ୍ଦ୍ରିୟାଃ ପ୍ରାଣସ୍ୟ ନିଗ୍ରହାତ୍ ॥ [ମନୁ: ୭୭୧]

ଯେ ଯେ ଅଗ୍ନିରେ ତପ୍ତ କଲେ ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦି ଧାତୁର ମଳ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାରୁ ତାହା ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ସେହିପରି ପ୍ରାଣାୟାମ କଲେ ମନ ପ୍ରଭୃତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସମୂହ ଶୀତଳ ହୋଇ ନିର୍ମଳ ହୋଇଯାନ୍ତି । ପ୍ରାଣାୟାମ ବିଧି -

ପ୍ରଜ୍ଞାତ୍ତ୍ୱ ନ ବିଧାରଣାର୍ଥ୍ୟାଂ ବା ପ୍ରାଣସ୍ୟ । [ଯୋଗ ସମାଧିପାଦେ ସୂ. ୩୪]

ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଗ ସହଜ ବ୍ୟବହାରରେ ଯେପରି ଅଳ୍ପଜଳବାହାରିଯାଏ, ସେହିପରି ପ୍ରାଣକୁ ବଳପୂର୍ବକ ବନ୍ଧନିଷିଦ୍ଧ କରି ବାହାରେ ଯଥାଶକ୍ତି ନିରୁଦ୍ଧ କରିବ । ଯେତେବେଳେ ବାହାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ, ସେତେବେଳେ ମୂଳେନ୍ଦ୍ରିୟରୁ ଉଦ୍‌ଭବ ହେବାକୁ ଆକର୍ଷଣ କରି ରଖିବ । ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଣ ବାହାରେ ରହିବ ।

ଏହିପରି ପ୍ରାଣ ଅଧିକ ସମୟ ବାହାରେ ରହିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ । ଯେତେବେଳେ ଅସ୍ଥିରତା ଆସିବ, ସେତେବେଳେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବାୟୁକୁ ଭିତରକୁ ଆଣି ପୁନଃ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ସେହିପରି କରିବ ଓ ମନେ ମନେ ଓଞ୍ଜଳ କାର ଜପ କରୁଥିବ । ଏହିପରି କଲେ ଆତ୍ମା ଓ ମନ ପବନ ଓ ସ୍ଥିର ହୁଏ । ପ୍ରଥମତଃ ' ' ବାହ୍ୟ ବିଷୟ , ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣକୁ ବହୁକ୍ଷଣ ବାହାରରୁ ନିରୋଧ କରିବ ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ' 'ଆତ୍ମ୍ୟନ୍ତର ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣକୁ ଭିତର ଯେତେକ୍ଷଣ ନିରୋଧ କରାଯାଏ ସେତେକ୍ଷଣ ନିରୋଧ କରିବ । ତୃତୀୟତଃ ' 'ପ୍ରମୁଦବୃତ୍ତି ' ' ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ସଙ୍କରେହିଁ ପ୍ରାଣ ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଯଥାଶକ୍ତି ରୋଧ କରିବା ! ଚତୁର୍ଥତଃ ' 'ବାହ୍ୟାତ୍ମ୍ୟନ୍ତରସେପୀ ' ' ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରାଣ ଭିତରୁ ବହୁର୍ଗତ ହେଉଥାଏ ସେତେବେଳେ ତାହାର ବହୁରୁତ୍ତର ତାହାକୁ ବାହାରକୁ ନ ଦେଇ ବାହାରୁ ଭିତରକୁ ଆଣିବ । ଯେତେବେଳେ ପ୍ରାଣ ବାହାରୁ ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ ଆରମ୍ଭ

କରିବ' ସେତେବେଳେ ତାହାକୁ ଉତ୍ତର ବାହାର ଆଡ଼କୁ ଧକ୍କା ଦେଇ ରୋଧ କରୁଥିବ । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ବରୁଣରେ ଅନ୍ୟଟି ଯିବା କଲେ ଉଭୟର ଗତିରୁହ ହେବା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରାଣ ନିଜ ବଶକୁ ଆସେ ଏବଂ ମନ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵାଧୀନ ହୁଅନ୍ତି । ବଳ ଓ ସୁରୁଷକାର ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ଦ୍ଵାରା ବୃଦ୍ଧି ଖାବୁ ଓ ସୁକ୍ଷ୍ମରୂପ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ ଓ ସୁକ୍ଷ୍ମ ବିଷୟ ଶୀଘ୍ର ହେଣ କରେ । ଏତଦ୍ଵାରା ମାନବ ଶରୀରରେ ବାୟୁବୃଦ୍ଧି ହେବା ଫଳରେ ଶ୍ଳେଷ୍ମିୟ, ବଳ, ପରାକ୍ରମ, ଜିହ୍ଵାଶକ୍ତି ଓ ଅଳ୍ପ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ବୃଦ୍ଧି ଆୟତ୍ତ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଜନ୍ମେ । ସ୍ଵୀକୃତିମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଯୋଗାଯୋଗ କରିବେ । ଭୋଜନ, ପରିଧାନ, ଉପବେଶନ, ଉତ୍ଥାନ ସମ୍ପାଦନ ଏବଂ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଓ କନିଷ୍ଠମାନଙ୍କ ସହିତ ଯଥାରୀତି ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଉପଦେଶ ଦେବ ।

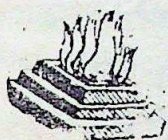
ସଂଧ୍ୟାପାସନାକୁ ବ୍ରହ୍ମପଞ୍ଜ ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ ପରିମାଣ ଜଳ କଣ୍ଠର ନିମ୍ନକୁ ହୃଦୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବ, - ଅଧିକ ବା ନ୍ୟୁନ ନୁହେଁ, - ସେହିପରିମାଣ ଜଳ କରତଳରେ ନେଇ ତାହାର ମୂଳରେ ଓ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ଓଷ୍ଠ ଲଗାଇ “ଆରମ୍ଭନ; କରିବା ତଦ୍ଵାରା କଣ୍ଠସ୍ଥ କପ ଓ ପିତ୍ତର କଷ୍ଟକୁ ନିବୃତ୍ତି ହୁଏ । ତତ୍ପରେ “ମାର୍ଜନ କରିବାଅର୍ଥାତ୍ ମଧ୍ୟମା ଓ ଅନାମିକା ଅଙ୍ଗୁଳର ଅଗ୍ରଭାଗ ଦ୍ଵାରା ନେତ୍ରଦି ଅଙ୍ଗ ଉପରେ ଜଳ ସିଞ୍ଚନ କରିବ । ତଦ୍ଵାରା ଆଲସ୍ୟ ଦୂର ହୁଏ । ଯଦି ଆଲସ୍ୟ ନଥାଏ ଓ ଜଳ ନ ମିଳେ, ତାହାହେଲେ କରିବ ନାହିଁ । ପୁଣି ମନ୍ତ୍ର ସହିତ “ପ୍ରାଣାୟାମ” ‘ମନସା ପରିହମଣ’, ଉପସ୍ଥାନ ସ୍ମୃତି ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଉପାସନାର ଶକ୍ତି ଶିକ୍ଷା ଦେବ । ଏହାପରେ ଅଦମ୍ଭଶ କରିବ ଅର୍ଥାତ୍ ପାପ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ କଦାପି କରିବ ନାହିଁ । ଏହି ସଂଧ୍ୟାପାସନା ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତରେ କରିବ ।

ଅପାଂ ସମୀପେ ନିୟତୋ ନୈତ୍ୟକଂ ବିଧିମାସ୍ମିତଃ ।
ସାବିତ୍ରୀମଦ୍ୟଧୀୟାତି ଗତ୍ଵାରଣ୍ୟଂ ସମାହୁତଃ ॥

(ମନ୍ତ୍ର ୨।୧୦୪)

ଅରଣ୍ୟକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ସାବଧାନ ହୋଇ ନିଜ ସମୀପରେ ଉପବେଶନ ପୁସ୍ତକ ନିତ୍ୟକର୍ମ କରିବ । ସେହି ସମୟରେ ସାବିତ୍ରୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରର ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ଅର୍ଥ ଜ୍ଞାନ କରିବ ଏବଂ ତଦନୁସାରେ ଆଚରଣ କରିବ । କିନ୍ତୁ ଏହି କ୍ରମ ମନେ ମନେ କରିବାହିଁ ଉତ୍ତମ ।

ଦ୍ଵିତୀୟତଃ ଦେବଯଜ୍ଞ-ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର ଏବଂ ବିଦ୍ଵାନ୍-ମାନଙ୍କର ସ୍ଵର୍ଗ ଓ ସେବାଦି
କଲେ ଦେବଯଜ୍ଞ ହୁଏ । ସ୍ଵର୍ଗ ଓ ଅଗ୍ନି ହୋତ୍ର ସାୟଂ ପ୍ରାତଃ ଦୁଇ କାଳରେ କରିବ
ଏହି ଦୁଇ କାଳହିଁ ଦିନ ରାତିର ସ୍ଵୟଂ ବେଳା, ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାଳ ନୁହେଁ । ନ୍ୟୁନ
ପକ୍ଷରେ ଏକଘଂଟା କାଳ ଅବଶ୍ୟ ଧ୍ୟାନ କରିବ । ଯୋଗୀମାନେ ଯେପରି ସମାଧିସ୍ଥ
ହୋଇ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି, ସେହିପରି ସ୍ଵଧ୍ୟୋପାସନା ମଧ୍ୟ କରୁଥିବ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ପରେ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ତର ପୂର୍ବ ଅଗ୍ନି ହୋତ୍ର କରିବାର ସମୟ ।
ଅଗ୍ନି ହୋତ୍ରପାଇଁ କୌଣସି ଧାତୁ ଅଥବା ମୃତ୍ତିକା ନିର୍ମିତ ବେଦୀ (ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡ) ଏହି-
ପରିପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ -

ବେଦୀର ଉପରଭାଗ ବାର ଅଥବା ଷୋଡ଼ଶ ଅଙ୍ଗୁଳ
ପରିମାଣ ଚତୁଷ୍ପାଶ ଓ ଏହି ପରିମାଣ ଗଭୀର, ନିମ୍ନରେ
ଜଳ ଅଥବା ଗୁରୁ ଅଙ୍ଗୁଳ ପରିମାଣ [ଚତୁଷ୍ପାଶ] ରହିବ
ଅର୍ଥାତ୍ ଉପରଭାଗ ଯେଉଁ ପରିମାଣ ପ୍ରସ୍ତ ହେବ ନିମ୍ନଭାଗ
ତାହାର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ହେବ । ଚନ୍ଦନ ପିତ୍ତାଶ, ବେଲ
ଅଥବା ଆମ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କାଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡମାନ ବେଦୀର ପରିମାଣ ଅନୁସାରେ
ଗ୍ରୋଟ ବଡ଼ କରି ସେଥିରେ ରଖିବ । ତାହା ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରି ପୁନର୍ବାର
ଏହା ଉପରେ ପ୍ରମିଥା ଅର୍ଥାତ୍ ପୁରାଣିକ ଇଂଧନ ରଖିଦେବ । ଜଳ ନେବା ପାଇଁ
ଗୋଟିଏ ପ୍ରୋତ୍ତଣୀ ପାତ୍ର ତୃଣାୟ ଏହିପରି ପ୍ରଣୀତାପାତ୍ର ଜଳ ରଖିବା ପାଇଁ
ଦିଆ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗୁଳାଳୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଘୃତ ରଖିବାର ପାତ୍ର ଓ ଗୋଟିଏ ତମ୍ବା
-ସ୍ପର୍ଶ, ରୌପ୍ୟ ଅଥବା କାଷ୍ଠ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ପାରେ । ପ୍ରଣୀତା ଓ ପ୍ରୋତ୍ତଣୀରେ ଜଳ
ରଖିବ ଏବଂ ଘୃତ ପାତ୍ରରେ ଘୃତ ରଖି ତାହା ତପ୍ତ କରି ଦେବ । ପ୍ରଣୀତା ଜଳ
ରଖିବା ପାଇଁ ଓ ପ୍ରୋତ୍ତଣୀ ଘୃତ ପାଇଁ ହୋଇଛି ଯେ ଏହା ବାସ୍ତବ ହସ୍ତ ପ୍ରକାଶନ
ପାଇଁ ଜଳ ନେବାକୁ ସୁବିଧା ହୁଏ । ତାହାପରେ ସେହି ଘୃତକୁ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଦେଖି
ନେବ ଓ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ଵାରା ହୋମ କରିବ :-

ଓଁ ନମଃ ଭୂରଗ୍ନୟେ ପ୍ରାଣାୟ ସ୍ଵାହା । ଭୂବନ୍ୟାୟ ବେଦ ପାନାୟ ସ୍ଵାହା ।
ସ୍ଵରାଦିତ୍ୟାୟ ବ୍ୟାନାୟ ସ୍ଵାହା । ଭୂଭୁ ବଃ ସ୍ଵରଗ୍ନି ବାୟୁ ବାଦିତ୍ୟେଭ୍ୟଃ
ପ୍ରାଣାପାନବ୍ୟାନେଭ୍ୟଃ ସ୍ଵାହା ।

ଇତ୍ୟାଦି ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆହୁତି ଦେବ ।
ଯଦି ଅଧିକ ଆହୁତି ଦେବାକୁ ହୁଏ ତାହା ହେଲେ :-

ଓମ୍ ବଶ୍ମାନ ଦେବ ସବିତର୍ଦୁର୍ଗତାନ ପରାସୁବୟଦ୍ଭବଂ ତନ୍ମ ଆସୁବ ॥

(ଯଜୁଃ: ଅ: ୩୦।୩)

ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଓ ପୁରୋକ୍ତ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ଵାରା ଆହୁତି ପ୍ରଦାନ କରିବ । “ଓମ୍”
“ଭୃଃ” ଏବଂ “ପ୍ରାଣଃ” ପ୍ରଭୃତି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ନାମ । ଏସବୁ ଅର୍ଥ ପୂର୍ବେ
ବ୍ୟାଖ୍ୟାତ ହୋଇଅଛି । “ସ୍ଵାହା” ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ, ଆତ୍ମାର ଯେପରି ଜ୍ଞାନ
ହୁଏ, ଜହ୍ନା ଦ୍ଵାରା ସେହିପରି କହିବ, ବିପକ୍ଷତ କହିବ ନାହିଁ । ପରମେଶ୍ଵର ଯେପରି
ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ସୁଖ ପାଇଁ ଜଗତର ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି; ମନୁଷ୍ୟ-
ମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପରୋପକାର କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ହୋମ ଦ୍ଵାରା କି ଉପକାର ହୁଏ ?

ଉତ୍ତର- ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ବାୟୁ ଓ ଜଳରୁ ରୋଗ ଜନ୍ମେ
ରୋଗରୁ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ହୁଏ । ସୁଗନ୍ଧ ବାୟୁ ଜଳ ଦ୍ଵାରା
ଆରୋଗ୍ୟ ଓ ରୋଗନାଶ ହେବାରୁ ସୁଖଲାଭ ହୁଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ତଦନାଦି ଦର୍ଷଣ କରି ତାହାକୁ ଅନୁଲେପନ କଲେ, ଅଥବା
ଦୃଢାଦି ଖାଇବାକୁ ତେଲେ ଅନେକ ଉପକାର ହୁଏ । ତାହାକୁ
ଅଗ୍ନିରେ ନିଷେପ କରି ବୃଥା ନଷ୍ଟ କରିବା ବୁଦ୍ଧିମାନଙ୍କର
କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଉତ୍ତର- ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ପଦାର୍ଥବିଦ୍ୟା ଜାଣିଥାନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଏପରି କଥା
କଦାପି କହନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ କୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅସ୍ଥିତ୍ଵ-ବିଲୋପ
ହୁଏ ନାହିଁ । ଦେଖିଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ହୋମ ହୁଏ, ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ଦୁର୍-
ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତି ନାସ୍ତିତା ଦ୍ଵାରା ସୁଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରେ । ଏହିପରି
ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଏହା ଦ୍ଵାରା ବୁଦ୍ଧି ନିଅ ଯେ, ଅଗ୍ନି-
ରେ ନିଷିପ୍ତ ପଦାର୍ଥ ସୂକ୍ଷ୍ମାକାରରେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ବାୟୁ ସହିତ
ଦୂରକୁ ଗମନ କରେ ଓ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନଷ୍ଟ କରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଯଦି ଏହିପରି ହୁଏ, ତେବେ କେଶର, କମ୍ବୁଶ ସୁଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ ଓ ଅନ୍ତର
ପ୍ରଭୃତି ଘରେ ରଖିଲେ ବାୟୁ ସୁଗନ୍ଧମୟ ହୋଇ ସୁଖକର ହେବ ।

ଉତ୍ତର- ଏହି ସୁଗନ୍ଧର ଏପରି ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ ଯେ, ଘରର ଦୂଷିତ ବାୟୁକୁ
ବାହାର କରିବିଶୁଦ୍ଧ ବାୟୁ ପ୍ରବେଶ କରାଇ ପାରିବ । କାରଣ ଏଥିରେ ଭେଦକଣ୍ଠକୁ
ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଏହି ବାୟୁ ଓ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ପଦାର୍ଥକୁ ଛିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ଓ ଲଘୁ କରି ବାହାର

କରିବାର ଓ ପବିତ୍ର ବାୟୁକୁ ପ୍ରବେଶ କରାଇବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅଗ୍ନିର ଅଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ତାହାହେଲେ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରି ହୋମ କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନ କ'ଣ ?

ଉତ୍ତର- ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଅଛି, ତଦ୍ୱାରା ହୋମାନୁଷ୍ଠାନର ଉପ-
କାରିତା ଜଣାଯାଏ, ଆଦୃତି ଦ୍ୱାରା ମନ୍ତ୍ରସବୁ କଣ୍ଠସ୍ଥ ରହେ ଏବଂ ବେଦର ପଠନ
ପାଠନ ଓ ରକ୍ଷା ହୁଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ହୋମ ନକଲେ ପାଣି ହୁଏ କି ?

ଉତ୍ତର- ହଁ : କାରଣ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀରରୁ ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଉତ୍ପନ୍ନ
ହୋଇ ବାୟୁ ଓ ଜଳକୁ ଦୂଷିତ କରେ ଓ ରୋଗୋତ୍ପତ୍ତିର କାରଣ ହୋଇ ପ୍ରାଣୀ-
ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଦୁଃଖକର ହୁଏ, ସେହି ମନୁଷ୍ୟର ସେହି ପରିମାଣରେ ପାପ
ହୋଇ ଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ ସେହି ପାପ ନିବାରଣାର୍ଥ ସେହି ପରିମାଣରେ ଅଥବା ତଦ-
ପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସୁଗନ୍ଧ ବାୟୁ ଓ ଜଳରେ ଗୁଡ଼ିଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପାନାହାର ଦ୍ୱାରା
କେବଳ ଶକ୍ତି ବିଷୟର ସୁଗନ୍ଧ ହୋଇଥାଏ କିନ୍ତୁ ଜଣେ ଲୋକ ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ
ଘୃତ ଓ ସୁଗନ୍ଧ ପଦାର୍ଥ ହେଜନ କରେ, ସେହି ପରିମାଣ ଦ୍ରବ୍ୟର ହୋମଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ
ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କର ଉପକାର ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଘୃତାଦି ଉତ୍ତମ ପଦାର୍ଥ
ହେଜନ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ଶରୀର ଓ ଆତ୍ମାର ବଳ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇ ପାରେ
ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଉତ୍ତମ ପଦାର୍ଥ ଖାଇବା ପିଇବା ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ ତାହା
ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ହୋମ କରିବା ଉଚିତ । ଅତଏବ ହୋମ କରିବା ଆତ୍ମାବଶ୍ୟକ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ କେତେ ଆଦୃତି ଦେବେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଦୃତିର
ପରିମାଣ କେତେ ?

ଉତ୍ତର- ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଖୋଳଟି କରି ଆଦୃତି ଦେବେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଦୃତିର
ପରିମାଣ ବ୍ୟବସାୟ ଓ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଘୃତାଦି ଦେବା ଉଚିତ । ଆଉ ଯଦି ଅଧିକ କରା-
ଯାଏ, ତାହା ହେଲେ ଅତି ଉତ୍ତମ । ଏଥିପାଇଁ ଆର୍ଯ୍ୟବରଣିସମ୍ପେଣି ମହାମନା ରୁଷି,
ଯଜୁର୍, ରାଜା ମହାରାଜାମାନେ ବହୁତ ହୋମ କରୁଥିଲେ ଓ କରାଉଥିଲେ ।
ଯଦି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ହୋମ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ
ଦଶ ଜାରୋଗ ଓ ସୁଖସୁସ୍ଥ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ହୋମର ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେଲେ
ଦଶ ସେହିପରି ହୋଇଯିବ । ଏହି ଦୁଇ ଯଜ୍ଞ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧ୍ୟୟନ, ଅଧ୍ୟାପନା,
ଧ୍ୟୋପାସନା, ଲକ୍ଷ୍ମରକର ପୁତ୍ର, ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଉପାସନା-ବ୍ରହ୍ମପଞ୍ଜ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ
ଗ୍ରିହୋପ ଠାରୁ ଅଶ୍ୱମେଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯଜ୍ଞ ଏବଂ ବିଦ୍ବାନ୍ ମାନଙ୍କର ସେବା ଓ

ସଂସ୍କୃତ ଦେବସଂଜ୍ଞା । ପରନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟରେ କେବଳ ବ୍ରହ୍ମଯଜ୍ଞ ଓ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର
କରିବାକୁ ହୁଏ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ତୃଣାଣାଂ ବର୍ଣାନାମୁପନୟନଂ କର୍ତ୍ତୂମର୍ହତି । ରାଜନ୍ୟେ
ଦ୍ଵୟସ୍ୟ । ବୈଶ୍ୟେ ବୈଶ୍ୟସ୍ୟେ ବେତ । ଶତ୍ରୁମପି କୁଳଗୁଣସଂ-
ପନ୍ନଂ ମନ୍ତ୍ରବକ୍ତୃମନୁପନୀତି ମଧ୍ୟାପ ସ୍ଵେଦିତ୍ୟେକେ ॥

ଏହା ସୁଶ୍ରୁତର ସୁଶ୍ରୁତାନର ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟର ବଚନ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ,
କ୍ଷତ୍ରୀୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ ଏହି ତିନି ବର୍ଣ୍ଣର, କ୍ଷତ୍ରୀୟ, କ୍ଷତ୍ରୀୟ, ଓ ବୈଶ୍ୟର ଏବଂ ବୈଶ୍ୟ
କେବଳ ମାତ୍ର ବୈଶ୍ୟର ଯଜ୍ଞୋପବୀତ କରାଇ ଅଧ୍ୟାପନା କରିପାରେ । ଶତ୍ରୁ
କୁଳୀନ ଓ ଶତ୍ରୁ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ହେଲେ ତାହାକୁ ମନସଂହିତା ବ୍ୟତୀତ ସବୁ ଶାସ୍ତ୍ର
ପଢ଼ାଇବ । ଅନେକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକର ମତ ଏହି ଯେ, ଶତ୍ରୁ ବନ୍ଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିବ,
କିନ୍ତୁ ତାହାର ଉପନୟନ ହେବ ନାହିଁ । ଏହା ପରେ ମଂଚମ ଅଥବା ଅଷ୍ଟମ
ବର୍ଷରୁ ବାଳକମାନେ ବାଳକମାନଙ୍କର ଓ ବାଳିକାମାନେ ବାଳିକାମାନଙ୍କର
ପାଠଶାଳାକୁ ଯିବେ ଏବଂ ନିମ୍ନଲିଖିତ ନିୟମାନୁସାରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଆରମ୍ଭ କରିବେ
ଷଷ୍ଠ ହିଂଶଦାବଦ୍ଧିକଂ ଚର୍ଯ୍ୟଂ ଗୁରୌ ହୈବେଦିକଂ ବଚନ ।
ତଦଦିକଂ ପାଦିକଂ ବା ଗ୍ରହଣାନ୍ତିକମେବ ବା ॥ (ମନ୍ତ୍ର : ୩ । ୧)

ଅର୍ଥ- ଅଷ୍ଟମ ବର୍ଷ ପରେ ୩୬ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ) ଅର୍ଥାତ୍ ସାଂଗୋ-
ପାଂଗ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବେଦର ଅଧ୍ୟୟନରେ ବାରି ବାରି ବର୍ଷ, କରୁ ୩୬ ବର୍ଷ,
ତା ସହିତ ଆଠ ଯୋଗ କରି ୪୪ ବର୍ଷ ଅଥବା ୧୮ ବର୍ଷ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ତା ସହିତ
ପଞ୍ଚର ଆଠ ବର୍ଷ ଯୋଗ କରି ୨୨ ବର୍ଷ; ଅଥବା ନଅ ବର୍ଷ- ଅଥବା ଯେତେକାଳ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଦ୍ୟା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଆୟୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇଛି, ସେତେକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ
ପାଳନ କରିବ ।

ପୁରୁଷୋ ବାବ ଯଜ୍ଞସ୍ତସ୍ୟ ଯାନି ଚତୁର୍ବିଂଶତି ବର୍ଷାଣି ତତ୍ ପ୍ରାତଃ ସବନଂ,
ଚତୁର୍ବିଂଶତ୍ୟସ୍ତ୍ରା ଗାୟତ୍ରୀ ଗାୟତ୍ରୀ ପ୍ରାତଃସବନଂ, ତଦସ୍ୟ ବସବୋଽନ୍ୟାୟୁତାଃ
ପ୍ରାଣା ବାବ ଏତେ ହାଦି ସବଂ ବାସୟନ୍ତି ॥ ୧ ॥

ତଥେଦେତସ୍ମିନ୍ ବୟସି କଞ୍ଚିଦୁପତ ପେତସ୍ୟ ବୟାତ୍ ପ୍ରାଣା ବସବ ଇଦଂ ମେ
ପ୍ରାତଃସବନଂ ମାଧ୍ୟାହନଂ ସବନମନ୍ତ୍ରସନ୍ତୁଚେତି ମାତଂ ପ୍ରାଣାନାଂ ବୟାନାଂ
ମଧ୍ୟେ ଯଜ୍ଞୋବିଲୋପସ୍ତ୍ରୀୟେତ୍ୟୁଚିତ ତତ ଏତ୍ୟଗଦୋ ହ ଭବତି ॥ ୨ ॥

ଅଥ ଯାନି ଚତୁର୍ବିଂଶତି ଶତବର୍ଷାଣି ତନ୍ମାଧ୍ୟାହନଂ ସବନଂ ଚତୁର୍ବିଂଶତି ଶତବର୍ଷ

ଦିଷ୍ଟୁରଂ ମଧ୍ୟାହିନଂ ସବନଂ ତଦସ୍ୟ ରୁଦ୍ରା ଅନ୍ୟାୟଃ ପ୍ରାଣା ବାବ
ରୁଦ୍ରା ଏତେ ହୀଦଂ ସବଂ ରୋଦୟନ୍ତି ॥ ୩ ॥

ତଂ ଚେଦେତସ୍ମିନ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟ କଞ୍ଚିଦୁପତପେତ୍ସ କୁମ୍ଭାତ୍ ପ୍ରାଣା ରୁଦ୍ରା ଇଦଂ ମେ
ମାଧ୍ୟାହିନଂ ସବନଂ ତୃତୀୟ ସବନ ମନୁସନ୍ତରୁତେ ମାତଂ ପ୍ରାଣାନାଂ ରୁଦ୍ରାଣାଂ
ମଧ୍ୟାୟ ଯଜ୍ଞା ବିଚାରାୟାଂ ସୂର୍ଯ୍ୟେ କି ତତ ଏତ୍ୟଗତଂ ହ ଭବତ୍ତା ୪ ॥

ଅଥ ଯାନ୍ୟସ୍ମାତ୍ତାରଂ ଶତବର୍ଷା ଶିତତ୍ତୃତୀୟ ସବନମସ୍ମାତ୍ତାର ଶତସର ଜଗତ୍ତ
ଜାଗତଂ ତୃତୀୟସବନଂ ତଦସ୍ୟାଦିତ୍ୟାନାୟୁତ୍ତାଃ ପ୍ରାଣା ବାବାଦିତ୍ୟା ଏତେ ପ୍ରାଦଂ
ସବମାଦଦତେ ॥ ୫ ॥

ତଂ ଚେଦେତସ୍ମିନ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟ କଞ୍ଚିଦୁପତପେତ୍ସ କୁମ୍ଭାତ୍ ପ୍ରାଣା ଆଦିତ୍ୟା ଇଦଂ ମେ
ତୃତୀୟସବନ ମାୟୁରୁସନ୍ତରୁତେ ମାତଂ ପ୍ରାଣାନାମାଦିତ୍ୟାନାଂ ମଧ୍ୟାୟ ଯଜ୍ଞା
ବିଚାରାୟାଂ ସୂର୍ଯ୍ୟେ କି ତତ ଏତ୍ୟଗତଂ ହେବ ଭବତ୍ତ ॥ ୬ ॥

ଏହା ବ୍ରାହ୍ମାଗୋପନିଷତ୍ସ (ପ୍ରାଚୀନ ୩ । ଖଣ୍ଡ ୨୭) ବଚନ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବିଧି
ଯଥାନିମ୍ନତମ ମଧ୍ୟମ ଓ ଉତ୍ତମ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ନିମ୍ନତମ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ :- ପୁରୁଷ

(ମନୁଷ୍ୟ) ଅନ୍ତରାମୟ ଯେ ପୁର ଅର୍ଥାତ୍ ଦେହରେ ଶୟନକାରୀ ଜୀବାତ୍ମାର ସମ-
କାୟ । ତାହା ପକ୍ଷରେ ଯଜ୍ଞ ଅର୍ଥାତ୍ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଭଗୁଣ ଦ୍ଵାରା ସୁକ୍ତ ଏବଂ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବ୍ୟ-
-ପରାୟଣ ହେବା ଉଚିତ । ସେ ୨୪ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ୟ
ରହି ବେଦବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ ଓ ସୁଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବ । ଯଦି ସେ ବିନାହିଁ କରି
ମଧ୍ୟ ଲମ୍ପଟତା ନ କରେ, ତାହା ହେଲେ ତାହାର ଶରୀରରେ ପ୍ରାଣ ବଳବାନ
ହୋଇ ସେ ସମସ୍ତ ଶୁଭ ଗୁଣର ଅଧିଷ୍ଠାତା ହୋଇ ଉଠେ । ସେ ଯେପରି ଏହି ପ୍ରଥମ
ବୟସରେ ନିଜକୁ ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସର ତପସ୍ୟାରେ ନିୟୁକ୍ତ ରଖେ :- ‘ମୁଁ ଯଦି ପ୍ରଥମା-
ବସ୍ଥାରେ ଯଥାର୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ୟ ରହେ, ତାହା ହେଲେ ମୋର ଶରୀର ଓ ଆତ୍ମା ସୁସ୍ଥ ଓ
ବଳିଷ୍ଠ ଏବଂ ମୋର ପ୍ରାଣ ଶୁଭ ଗୁଣ ମନୁଷ୍ୟର ଅଧିଷ୍ଠାତା ହେବ ।’ ସେ କହିବ-
‘ହେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ; ତୁମେମାନେ ଏପରି ସୁଖ ହୋଇ କର ଯେପରିମୁଁ ମୋର
ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଲେପ ନ କରେ । ଯଦି ମୁଁ ୨୪ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ୟ ଆବଲମ୍ବନ
କରେ, ତାହାହେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ମୁଁ ଜାଣିବି ରହିବ ଏବଂ ମୋର ଆୟୁ ମଧ୍ୟ ୭୦ ବା
୮୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିବ ।’

ମଧ୍ୟମ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ :- ଯେଉଁ ମନୁ ୪୪ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ୟ ରହି ବେଦାଧ୍ୟୟନ

କରେ, ତାହାର ପ୍ରାଣ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅନ୍ତଃକରଣ ଓ ଆତ୍ମା ବଳ ଶାଳୀ ହୋଇ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ରୋଦନ କରାଏ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କୁ ପାଳନ କରେ । (ବ୍ରହ୍ମଗୁଣ ଆରୁର୍ଯ୍ୟକୁ-କହିବ)-ଯଦି ଆପଣଙ୍କ ଉପଦେଶାନୁସାରେ ମୁଁ ଏହି ପ୍ରଥମ ବୟସରେ କିଛି ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା କରେ, ତାହାହେଲେ ମୋର ଏହି ରୁଦ୍ରରୂପ ପ୍ରାଣୟୁକ୍ତ ମଧ୍ୟମ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେବ । (ବ୍ରହ୍ମଗୁଣ ବ୍ରହ୍ମଗୁଣମାନଙ୍କୁ କହିବ) 'ହେବ୍ରହ୍ମଗୁଣମାନେ ତୁମ୍ଭେ ମାନେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟରେ ଉନ୍ନତଶୀଳ ହୁଅ । ମୁଁ ଯେପରି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଲେପ ନ କରି ଯଜ୍ଞ ସ୍ବରୂପ ହୋଇ ଆତାର୍ଯ୍ୟକୁଳରୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିଅଛି ଓ ନାରୋଗ ରହିଅଛି, ଏହି ସବୁ ବ୍ରହ୍ମଗୁଣ ଯେପରି ଶୁଭକର୍ମ କରନ୍ତି ତୁମ୍ଭେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କରୁଥାଅ ।' ଉତ୍ତମ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ॥-୨୮ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୃଣାୟ ପ୍ରକାରର ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଯେପରି ଜଗଜ୍ଞ ଛନ୍ଦ ୪୮ ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ, ସେହିପରି ଯେଫ ୮ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯଥାବତ୍ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ କରେ, ତାହାର ପ୍ରାଣ ଅନୁକୂଳ ହୋଇ ସକଳ ବିଦ୍ୟାଗ୍ରହଣ କରେ । ଯଦି ଆରୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ମାତା ପିତା ସ୍ତ୍ରୀୟ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ବୟସରେ ବିଦ୍ୟା ଓ ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ ପାଇଁ ତପସ୍ବୀ କରି ସେହି ବିଷୟରେ ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ତାହା ହେଲେ ସନ୍ତାନମାନେ ସ୍ବଭାବତଃ ଅଖଣ୍ଡିତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ସେବନ ଦ୍ବାରା ଓ ତୃଣାୟ ପ୍ରକାର ଉତ୍ତମ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ କରି ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁଣି ଶତ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରମାୟୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବେ : ତୁମ୍ଭେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଆୟୁ ବୃଦ୍ଧି କର । କାରଣ, ଯେ ଏହି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ତାହାର ଲେପ ନକରେ' ସେ ସର୍ବବ୍ୟୟ ରୋଗଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଚତସ୍ତ୍ରୋଽବସ୍ଥାଃ ଶରୀରସ୍ୟ ବୃଦ୍ଧିର୍ଯୋବନଂ ସପୂର୍ଣ୍ଣତା କଞ୍ଚିତ୍ ପରିହାଣିଶ୍ଚେତ୍ । ଆସୋଡ଼ଗାଦବୃଦ୍ଧିଃ । ଆପଂଚକଂଶତେ ଯୋବନମ୍ । ଆଚକ୍ଷୁରିଂଶତଃ ସପୂର୍ଣ୍ଣତା । ତତଃ କଞ୍ଚିତ୍ ପରିହାଣିଶ୍ଚେତ୍ ।

ପଞ୍ଚବଂଶେ ତତୋ ବର୍ଷେ ପୁମାନ୍ ନାରୀ ତୁ ଷୋଡ଼ଶେ ।
ସମଭାଗତଯୋ ବାୟୋଂଯତୋ ଜାନୀୟାତ୍ କୁଳୋ ଭିଷନ୍ ॥
ଏହାଶ୍ଚ ସୁତର ସୁସମ୍ପାଦ ୩୫ ଅଧ୍ୟାୟର ବଚନ । ଏହି ଶରୀରର ବୃଦ୍ଧି ଅବସ୍ଥା । ପ୍ରଥମ(ବୃଦ୍ଧି)-ଷୋଡ଼ଶ ବର୍ଷରୁ ପଞ୍ଚବିଂଶତି ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଧାତୁର ବୃଦ୍ଧି ହେଉଥାଏ ।

ଦ୍ବିତୀୟ (ଯୋବନ)-ପଞ୍ଚବିଂଶତି ବର୍ଷ ଶେଷରେ ଓ ଷଡ଼ବିଂଶତି ବର୍ଷର ଆରମ୍ଭରେ ଯୁବା ବୟସ୍କର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ତୃତୀୟ (ସପୂର୍ଣ୍ଣତା)-ପଞ୍ଚବିଂଶତି ବର୍ଷରୁ ଚକ୍ଷୁରିଂଶ

ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଧାତୁରୁ ପୁଷ୍ଟି ହୁଏ । ତତ୍ତ୍ୱର୍ଥ [କଞ୍ଚୁର ପରିହାଣ] - ଶରୀରର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗର ଧାତୁ ପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ପରେ ଯେଉଁ ଧାତୁ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ, ତାହା ଶରୀରରେ ରହେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଓ ଦୀର୍ଘଦି ହାସ ବାହାର ଯାଏ । ସେହି ଚତୁର୍ଭାଷ ବର୍ଷ ହିଁ ବିବାହର ଉତ୍ତମ ସମୟ । ତେବେ ଅଷ୍ଟଚତୁର୍ଭାଷ ବର୍ଷରେ ବିବାହ କରିବା ସର୍ବପେକ୍ଷା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଏହି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟର ନିୟମ କ'ଣ ଥାଏ ପୁରୁଷ ଉଭୟଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ?

ଉତ୍ତର- ନା । ଯଦି ପୁରୁଷ ୨୫ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ କରେ, ତେବେ ଜନ୍ୟା ୧୭ ବର୍ଷ ! ଯଦି ପୁରୁଷ ୩୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ କରେ, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ୧୭ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ! ଯଦି ପୁରୁଷ ୩୭ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ରହେ, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ୧୮ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯଦି ପୁରୁଷ ୪୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ କରେ, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ୧୯ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ; ଯଦି ପୁରୁଷ ୪୫ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ କରେ, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ୨୧ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଆଉ ଯଦି ପୁରୁଷ ୪୮ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ କରେ, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ୨୪ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ବିବାହ କରିବାକୁ ଉଚ୍ଛୁଳ, ସେହିମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଯେଉଁମାନେ ବିବାହ କରିବାକୁ ଅନୁଚ୍ଛୁଳ, ସେମାନେ ଆମର ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ବକ ରହି ପାରିଲେ ଭଲ ରହିବେ; କିନ୍ତୁ ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ୱାନ, ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଯୋଗୀ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷଙ୍କ ପାଇଁ । କାରଣ କାମବେଗ ନିରୋଧ କରି ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଆତ୍ମବଳରେ ରଖିବା ଅଙ୍ଗବ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ ।

ରତ୍ନ ଚ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟପ୍ରବଚନେ ଚ । ଶତ୍ରୁ ଚ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟପ୍ରବଚନେ ଚ ।

ତପସ୍ତୁ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟପ୍ରବଚନେ । ଦମସ୍ତୁ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟପ୍ରବଚନେ । ଶମସ୍ତୁ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟପ୍ରବଚନେ ଚ । ଅଗ୍ନିସ୍ତୁ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟପ୍ରବଚନେ ଚ । ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରସ୍ତୁ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ ପ୍ରବଚନେ ଚ । ଅଭ୍ୟାସସ୍ତୁ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟପ୍ରବଚନେ ଚ ମାନୁଷ୍ୟ ଚ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟପ୍ରବଚନେ ଚ । ପ୍ରଜା ଚ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟପ୍ରବଚନେ ଚ । ପ୍ରଜନସ୍ତୁ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟପ୍ରବଚନେ ଚ ।

ଏହା ତେ ଉତ୍ତମୋପନିଷଦ୍ୱୟ (ପ୍ରଥା: ୭। ଅନୁ : ୧) ବଚନ । ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ-

ମନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିୟମ :- (ର ୦° ୦° ୦°) ଯଥାର୍ଥ ଆଚରଣ ସହକାରେ
 ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବ । (ସତ୍ୟ ୦୦୦) ସତ୍ୟାଚରଣ ସହକାରେ ସତ୍ୟବିଦ୍ୟା
 ସମୁଦ୍ଧାର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବ । (୩୩୪ ୦୦୦) ତପସ୍ୱୀ ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍
 ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ସହକାରେ ବେଦାଦି ବିଷୟ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବ ।
 (୮୮୫ ୦୦୦) ଅସଦାଚରଣରୁ ବାହ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ନିରୁଦ୍ଧ କରି ଅଧ୍ୟୟନ ଓ
 ଅଧ୍ୟାପନା କରିବ । (୯୯୫ ୦୦୦) ମନୋବୃତ୍ତି ସମୁଦ୍ଧାର ସଂଗ୍ରହକାର ଦୋଷରୁ ନିବୃତ୍ତ
 କରି ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବ । (ଅଗ୍ନି ୪୫୫ ୦୦୦) ଆହବନୟାଦି ଅଗ୍ନି ଓ
 ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରଭୃତିର ଚକ୍ଷୁ ଜାଣି ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବ । (ଅଗ୍ନିହୋଷ ୦୦୦) ଅଗ୍ନିହୋଷର
 ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହକାରେ ପଠନ ପାଠନ କରିବ । (ଅଭିଧ୍ୟୟନ ୦୦୦) ଅଭିଧ୍ୟୟନ
 ସେବା ସହକାରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବ । (ଯୋଗ ୩୩୩ ୦୦୦) ଯଥାଯୋଗ୍ୟ
 ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ଆଚରଣ ସହକାରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବ । [ପ୍ରଜ୍ଞା ୦୦୦]
 ସନ୍ତାନ ପାଳନ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥା ସହକାରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବ ।
 [ପ୍ରଜ୍ଞାନ ୪୫୫ ୦୦୦] ବର୍ଣ୍ଣାର୍ଥା ଓ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତି ସହକାରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା
 କରିବ । [ପ୍ରଜ୍ଞାତ ୪୫୫ ୦୦୦] ନିଜ ସନ୍ତାନ ଓ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରତିପାଳନ ସହକାରେ
 ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବ ।

ଯମାନ ସେବେତ ସତତଂ ନ ନିୟମାନ କେବଳାନ ବୁଧଃ ।

ଯମାନ ପତତ୍ୟକୁଟାଣୋ ନିୟମାନ କେବଳାନ ଭଜନ୍ ॥

[ଯୋଗ : ୪୫୫ ୦୦୦]

ଯମ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର ।

ତଦ୍ୱାହିଂ ସାସତ୍ୟାସ୍ତେଷୁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାପରାଗ୍ରହା ଯମଃ ।

[ଯୋଗ : ସାଧନପଦୋ : ସ : ୩୦]

ଅର୍ଥାତ୍ [ଅସତ୍ୟାସ] ବୈରତ୍ୟାଗ ; (ସତ୍ୟ)ସତ୍ୟ ମାନବା, ସତ୍ୟ କହିବା ଓ ସତ୍ୟ-
 ନୁଷ୍ଠାନ କରିବା [ଅସ୍ତେଷୁ] ଅର୍ଥାତ୍ ମନ, ବାକ୍ୟ ଓ କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ବୈର୍ୟତ୍ୟାଗ ;
 [ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ] ଅର୍ଥାତ୍ ଉପସ୍ଥେୟପୁର ସଂଯମ ; [ଅପରାଗ୍ରହ] ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋଭାଦି
 ଓ ସ୍ୱଭାବମାନରହିତ ହେବା - ଏହି ପଞ୍ଚବିଧ ଯମର ସଂକଳ୍ପ ସେବନ କରିବା ।

କେବଳ ନିୟମ ସେବନ କରିବ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ :-

ଶୌଚ ସନ୍ତୋଷ ତପଃ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟେ ଶୂର ପ୍ରଣିଧାନାନି ନିୟମଃ ॥

[ଯୋଗ : ସାଧନପଦୋ ସ ୩୨]

(ଶୌଚ) ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ନାନାଦି ଦ୍ଵାରା ପବିତ୍ର ରହିବା; (ସନ୍ତାପ) ସମ୍ୟକ ରୂପ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ନିରୁଦ୍ୟମ ରହିବା ସନ୍ତାପ ନୁହଁ, କିନ୍ତୁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ପୁରୁଷକାର କରିବା ଓ ଦାନ ଲାଭରେ ଶୋକ ବା ଆନନ୍ଦ ନକରିବା; (ତପଃ) ଅର୍ଥାତ୍ କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ କରି ମଧ୍ୟ ଧର୍ମଯୁକ୍ତ କର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା; (ସ୍ଵାଧ୍ୟାୟ) ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା; (ଉତ୍ତର ପ୍ରଣିଧାନ) ଉତ୍ତରାଂଶର ପ୍ରଗତି ଭକ୍ତିରେ ଆତ୍ମାକୁ ଅର୍ପିତ କରିବା- ଏହି ପାଞ୍ଚଟିକୁ ନିୟମ କହନ୍ତି । ଯମ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଲେଖକ ମାତ୍ର ନିୟମ ସେବନ କରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯମ ନିୟମ ଉଦୟ ସେବନ କରିବ । ଯମ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସେ ଲେଖକ ନିୟମ ସେବନ କରେ ସେ ଉନ୍ନତ ଲାଭ କରେ ନାହିଁ, ବରଂ ଅଧୋଗତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ସଂସାରେ ପଡ଼ି ଅବସ୍ଥା ର ରହେ ।

କାମାମୃତା ନ ପ୍ରଶସ୍ତା ନ ଚୈବେହାସ୍ତ୍ୟକାମତା ।

କାମୋଽସ୍ତୁ ବେଦାଧ୍ୟୟନଃ କର୍ମଽପ୍ୟାଶ୍ଵେନ ବୈଦିକଃ । [ମ: ୨ । ୨]

ଅର୍ଥ- ଅତ୍ୟନ୍ତ ସକାମତା ଓ ନିଷ୍ଠାମତା କାହା ପକ୍ଷରେ ପ୍ରଶସ୍ତ ନୁହଁ । କାରଣ କାମନା ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ବେଦଜ୍ଞାନ ଓ ବେଦବିହୀନ କର୍ମାଦି ଶୁଦ୍ଧାନୁଷ୍ଠାନ ବାହା ହାତ ସଂପନ୍ନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଅଳ୍ପଏକ —

ସ୍ଵାଧ୍ୟାୟେନ ବ୍ରତେହୋମୈଷ୍ଠେ ବିଦ୍ୟେନେକ୍ୟୟା ସୁଚିତଃ ।

ମହାଯଜ୍ଞେଷୁ ଯଜ୍ଞେଷୁ ବ୍ରାହ୍ମାୟଂ କ୍ରିୟତେ ତନୁଃ ॥ [ମ: ୨ । ୨]

ଅର୍ଥ- (ସ୍ଵାଧ୍ୟାୟ) ସକଳ ବିଦ୍ୟାର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା; (ବ୍ରତ) ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ସତ୍ୟଭ୍ରଷଣାଦି ନିୟମପାଳନ; (ହୋମ) ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରାଦି ହୋମ; ସତ୍ୟ ଗ୍ରହଣ; ଅସତ୍ୟ ବର୍ଜନ ଓ ସତ୍ୟ ବିଦ୍ୟା ଦାନ (ତୈତ୍ତିରୀୟା) ବୈଦିକ କର୍ମ, ଉପାସନା ଓ ଜ୍ଞାନ ବିଦ୍ୟା ଗ୍ରହଣ; (ଇକ୍ୟୟା) ପଞ୍ଚସ୍ଥି ପ୍ରଭୃତି କର୍ମ (ସୁଚିତଃ) ସୁଧନାନୋପହାର; (ମହାଯଜ୍ଞେଷୁ) ବ୍ରହ୍ମ, ଦେବ, ପିତୃ, ବୈଶ୍ଵାଦେବ ଓ ଅତିଥି ସେବାରୁପ ପଞ୍ଚ ମହାଯଜ୍ଞ ଏବଂ (ଯଜ୍ଞେଷୁ) ଅଗ୍ନି ଶ୍ଳୋମାଦି, ଶିଳ୍ପାଦ୍ୟ ଓ ବିଜ୍ଞାନାଦି ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ଵାରା ଏହି ଶରୀରକୁ ବ୍ରାହ୍ମା ଅର୍ଥାତ୍ ବେଦ ଓ ଭଗବତ୍ ଭକ୍ତିର ଆଧାର-ସ୍ଵରୂପ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ଶରୀର କରାଯାଏ । ଏହି ସମସ୍ତ ସାଧନ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ଶରୀର ହେଇପାରେ ନାହିଁ ।

ଇଂଦ୍ରିୟାଣାଂ ବିଚରତାଂ ବିଷୟେଷୁ ଯହାରଷୁ ।

ସଂଯମେ ଯତ୍ନମତିଷ୍ଠେଦ୍ବଦ୍ଦ୍ୟନ୍ ଯନ୍ତ୍ରକ ବାଜିନାମ୍ ॥ [ମ: ୨ । ୮୮]

ଅର୍ଥ- ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଶୁଦ୍ଧ ନିୟମରେ ରଖେ, ସେହିପରି ମନ ଓ ଆତ୍ମାକୁ ହୀନକର୍ମରେ ଆକର୍ଷଣକାରୀ ଓ ବସୟ ମଧ୍ୟରୁ ବଚରଣଶୀଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ନିଗ୍ରହ ପାଇଁ ସକଳ ପ୍ରକାର ଯତ୍ନ କରିବ । କାରଣ—

ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ପ୍ରସଂଗେନ ଦୋଷମୁଚ୍ଛତଂ ସଂଘେମ୍ ।

ସନ୍ନିୟମ୍ୟ ତୁ ତାନ୍ୟେବ ତତଃ ସିଦ୍ଧିଂ ନିଦୁଃସ୍ମତଃ ॥ [ମନୁ : ୨ । ୯୩]

ଅର୍ଥ- ଜୀବାତ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ନିଶ୍ଚୟ ନାନା ପ୍ରକାର ବସ୍ତୁ ବସ୍ତୁ ଦୋଷ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ଓ ଯେତେବେଳେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ନିଜର ବଶୀଭୂତ କରେ, ସେତେବେଳେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରେ ।

ବେଦାନ୍ତ୍ୟାଗତ୍ସ୍ତୁ ଯଜ୍ଞଶ୍ଚ ନିୟମାଶ୍ଚ ତତ୍ତ୍ୱାପି ଚ ।

ନ ବିପ୍ରଦୁଷ୍ଟଶ୍ରବଣ୍ୟ ସିଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି କର୍ତ୍ତବିତଃ ॥ [ମନୁ : ୨ । ୯୭]

ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁର୍ବେଶ ଓ ଅଜ୍ଞତେନ୍ଦ୍ରିୟ, ତାହାର ବେଦ, ତ୍ୟାଗ, ଯଜ୍ଞ, ନିୟମ, ତପ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁକର୍ମ କଦାପି ସିଦ୍ଧି ହୁଏ ନାହିଁ -

ବେଦୋପକରଣ ଚୈବ ସ୍ତ୍ରୀଧ୍ୟାୟେ ଚୈବ ନୈତ୍ୟକେ ।

ନାନୁରାଗୋ ହ୍ୟନ୍ୟଧ୍ୟାୟେ ହୋମନ୍ତେଷୁ ଚୈବ ହି ॥୧॥

ନୈତ୍ୟକେ ନାସ୍ତ୍ୟନ୍ୟାୟୋ ବ୍ରହ୍ମସତ୍ତ୍ୱେ ହି ତତ୍ତ୍ୱ ସମୃତମ୍ ।

ବ୍ରହ୍ମାବୃତ୍ତହୃତଂ ପୁଣ୍ୟମନ୍ୟାୟବସ୍ତୁ କୃତମ୍ ॥ ୨॥ [ମନୁ : ୨ । ୧୦୫, ୧୦୬]

ବେଦର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନାରେ, ସଂଧ୍ୟାପାସନାଦି ପଞ୍ଚ ମହାଯଜ୍ଞର ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଓ ହୋମମନ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନ୍ୟାୟ ବସୟଦୃକ ଅନୁରୋଧ (ଆଗ୍ରହ) ନାହିଁ ॥ ୧ ॥ କାରଣ ନିତ୍ୟ କର୍ମରେ ଅନ୍ୟାୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେପରି ସବଦା ନିଃଶ୍ୱାସ ଗ୍ରହଣ ଓ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହୁଏ, କଦାପି ରୋଧ କରାଯାଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ପ୍ରତିଦିନ ନିତ୍ୟକର୍ମ ଦିନେ ମଧ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ ନାହିଁ, କାରଣ ଅଗ୍ନିହୋମ ପ୍ରଭୃତି ଉତ୍ତମ କର୍ମ ଅନ୍ୟାୟରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲେ ପୁଣ୍ୟସ୍ୱରୂପ ହୋଇଥାଏ । ଯେପରି ମିଥ୍ୟା କହିଲେ ସବଦା ପାପ ଓ ସତ୍ୟ କହିଲେ ସବଦା ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ, ସେହିପରି କୁର୍ମରେ ସବଦା ଅନ୍ୟାୟ ଓ ସୁକର୍ମରେ ସବଦା ସ୍ତ୍ରୀଧ୍ୟାୟ ହୋଇଥାଏ ।

ଅଭିବାଦନଶୀଳସ୍ୟ ନିତ୍ୟଂ ବୃତ୍ତୋପସଂହରଣଃ ।

ଚତ୍ୱାରି ତସ୍ୟ ବର୍ଜନ୍ତି ଆୟୁର୍ବିଦ୍ୟା ଯଶୋବଳମ୍ ॥ [ମନୁ : ୨ । ୧୨୧]

ଯେ ସବଦା ନମ୍ର, ସୁଶୀଳ, ବଦନ୍ତ ଓ ବୃଦ୍ଧସଖା, ତାହାର ଆତ୍ମା, ବିଦ୍ୟା କର୍ତ୍ତା
ଓ ବଳ ଏହି ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ସବଦା ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଆଉ ଯେ ଏପରି ନକରେ ତାହା-
ର ଆତ୍ମା ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଅହିଂସାଯୋଗ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧମ୍ ।
ବାକ୍ ଚୈବ ମଧୁରା ଶାସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରୟୋଜ୍ୟା ଧର୍ମମିଚ୍ଛତା ॥୧॥
ଯଥା ବାଚ୍ଛନ୍ତି ମନସ୍ୟେ ଶୁଦ୍ଧେ ସମ୍ୟଗ୍‌ଗୁପ୍ତେ ଚ ସବଦା ।

ସ ବୈ ସବମବାପୋତି ବେଦାନ୍ତୋପଗତଂ ଫଳମ୍ ॥ ୧୨ ॥ ୧୭୦
ବୈରବୁଦ୍ଧି ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସମସ୍ତକୁ କଲ୍ୟାଣମାର୍ଗର ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିବା
ବଦାନ୍ତ ଓ ବିଦ୍ୟାର୍ଥମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଉପଦେଷ୍ଟା ସବଦା ସୁଶୀଳତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ
ମଧୁର ବାକ୍ୟ କହନ୍ତି । ଯେ ଧର୍ମରେ ଉନ୍ନତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ସେ ସବଦା
ସତ୍ୟପଥରେ ଗୁଲିବେ ଓ ସତ୍ୟର ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ॥ ୧୧ ॥ ଯାହାଙ୍କର
ବାଣୀ ଓ ମନ ସବଦା ଶୁଦ୍ଧ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ ଥାଏ, ସେ ସମସ୍ତ ବେଦାନ୍ତ ଅର୍ଥରୁ ସମଗ୍ର
ବେଦର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରୂପ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ॥ ୧ ॥

ସମ୍ମାନାଦ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନିତ୍ୟମୁଦ୍‌ବିକେତ ବିଷାଦିବ ।

ଅମୃତସୈବ ଗୁକାତ୍‌ସେଦବମନସ୍ୟ ସବଦା ॥ [ମତ୍ତୁ : ୨୧୭୭]
ଯେ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନକୁ ବିଷୟରୁ ଦୂର କରନ୍ତି ଓ ଅପମାନକୁ ଅମୃତବଦ୍ କାମନା କରନ୍ତି,
ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମଗ୍ର ବେଦ ଓ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଜାଣନ୍ତି ।

ଅନେନ କ୍ରମତୋଗେନ ସଂସ୍କୃତାମ୍ବା ଦ୍ଵିଜଃ ଶନୈଃ ।

ଗୁରୋ ବସନ୍ ସଂଶ୍ଚିନ୍ତୟାଦ୍ ବ୍ରହ୍ମାଧିଗମିନଂ ତପଃ ॥ [ମତ୍ତୁ : ୨୧୭୮]
ଏହିପରି କୃତୋଦୟନ ଓ ଶୁଦ୍ଧି କ୍ରମର ଓ ବ୍ରହ୍ମବ୍ୟାପୀ କନ୍ୟା ଧୀରେ
ଧୀରେ ବେଦାର୍ଥ ଜ୍ଞାନରୂପ ଉତ୍ତମ ତପସ୍ୟାକୁ ବୃଦ୍ଧି କରୁଥିବେ ।

ଯୋନଧୀତ୍ୟ ଦି କୋ ନେଦମନ୍ୟଦ୍ କୁରୁତେ ଶ୍ରମମ୍ ।

ସ କୀବନ୍ଦେବ ଶୁଦ୍ଧିମଶୁ ଗଚ୍ଛତି ସାନ୍ତୁୟତଃ ॥ [ମତ୍ତୁ : ୨୧୭୯]
ଯେ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ନ କରି ଅନ୍ୟ ବିଷୟରେ ପରିଶ୍ରମ କରୁଥାଏ, ସେ ଶୀଘ୍ର ପୁଣି
ପ୍ରାଣାଦି ସମ୍ପଦ ଶୁଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

ବଜ୍ରଦେନ୍ଦ୍ରଧି ମାଂସଞ୍ଚ କ୍ଷେ ମାଲ୍ୟଂ ରସାନ୍ ସ୍ତ୍ରୀଂସଃ

ଶୁକ୍ର ନି ଯାନ୍ ସର୍ବାଣି ପ୍ରାଣିନାଂ ଚୈବ ହିଂସନମ୍ ॥ ୧ ॥

ଅଭ୍ୟାସମାଳନଂ ଶୁଷ୍କୋପାନିବିଧିଧାରଣମ୍ ।

କାମଂ କ୍ଳୋଧଂ ଚ ଲୋଭଂ ଚ ନିର୍ଦ୍ଦିନଂ ଶୀତବାଦନମ୍ ॥ ୨ ॥

ଦୁଇଠାର ଜନବାଦଠାର ପରିବାଦଠାର ତଥାନ୍ତରମ୍ ।

ସ୍ତ୍ରୀଣାଂ ଚ ପ୍ରେଷଣାଲମ୍ବମୁଦାତଂ ପରସ୍ୟ ଚ ॥ ୩ ॥

ଏକଃ ଶତ୍ରୁତସ୍ୟେଷ ନ ରେତଃ ସ୍ତୁତଃ ପୁରୁଷ କୃତଃ ।

କାମାର୍ଜି ସ୍ତୁତସ୍ୟ ରେତୋ ହନନ୍ତି ବ୍ରତମାମୁନଃ । ୧୩ । ୧୭୭-୧୮୦ ।

ବ୍ରହ୍ମରାଗ ଓ ବ୍ରହ୍ମରାଗିନୀ ମଦ୍ୟ, ମାଂସ, ଗରୁ, ମାଂସ, ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ, ସମସ୍ତ ଅମ୍ଳ, ପ୍ରାଣି-ହଂସା ॥ ୧୩ ॥ ଅଙ୍ଗ-ମର୍ଦ୍ଦନ, ଅକାରଣ ଉପସ୍ଥେୟ-ସ୍ତ୍ରୀ-ପ୍ରାଣି

ନେତ୍ରାଂଜନ, ଜୋତା ଓ ଛତ୍ର ଧାରଣ, କାମ, କ୍ରୋଧ, କେତୁ, ମୋହ, ଭୟ, ଶୋକ,

ଇର୍ଷ୍ୟା, ଦ୍ବେଷ, ନୃତ୍ୟ, ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ, ॥ ୧୩ ॥ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷା ପରଚକ୍ର, ପରନିଦ୍ରା, ମିଥ୍ୟା

ଭାଷଣ, ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ଦର୍ଶନ ପରନିର୍ଭରଶୀଳତା ଓ ଶରୀର ଅପକାର ଇତ୍ୟାଦି

କୁକର୍ମ ସବଦା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବେ ॥ ୩ ॥ ସବଦ୍ୟ ଏକାକୀ ଶୟନ କରିବେ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ

ବର୍ଯ୍ୟ ସ୍ବଶଳନ କରିବେ ନାହିଁ । ଯଦି କାମନା ବଶତଃ ବର୍ଯ୍ୟ ସ୍ବଶଳନ କରାଯାଏ

ତାହା ହେଲେ ଜାଣିବ ଯେ ନିଜର ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତ ନଷ୍ଟ କରାଯାଇଛି ।

ବେଦମନ୍ତ୍ରାବୃତ୍ତ୍ୟୋଃ ଶତ୍ରୁବାସିନମନୁଶାସ୍ତି । ସତ୍ୟଂ ବଦ । ଧର୍ମଂ ଚର । ସ୍ବାଧ୍ୟା-

ସ୍ତୁତ୍ତା ପ୍ରମଦଃ । ଅବୃତ୍ତ୍ୟାୟୁପ୍ରିୟଂ ଧନମାହୁତ୍ୟ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରଂ ମା ବ୍ୟବହେତ୍ସୀଃ ।

ସତ୍ୟାନ୍ ପ୍ରମଦବ୍ୟମ୍ । ଧର୍ମାନ୍ ପ୍ରମଦବ୍ୟମ୍ । କୁଶଳାନ୍ ମୋଦବ୍ୟମ୍ । ଭୃତ୍ୟାନ୍

ପ୍ରମଦବ୍ୟମ୍ । ସ୍ବାଧ୍ୟାୟପ୍ରବଚନାଭ୍ୟାଂ ନ ପ୍ରମଦବ୍ୟମ୍ । ଦେବପିତୃକାର୍ଯ୍ୟାଭ୍ୟାଂ

ନ ପ୍ରମଦବ୍ୟମ୍ । ମାତୃଦେବୋ ଭବ । ଆତ୍ମର୍ଯ୍ୟଦେବୋ ଭବ । ଅତିଧୃଦେବୋ

ଭବ । ଯାନ୍ୟନବଦ୍ୟାନି କର୍ମାଣି ତାନି ସେବତବ୍ୟାନି ନୋଭବେଣି । ଯାନ୍ୟାନ୍ ପୁର-

ରତାନି ତାନି ଭୟୋପାସ୍ୟାନି ନୋଭବେଣି । ଯେ କେ ଶତ୍ରୁକୁ ସ୍ତ୍ରୀଂସୋ ବ୍ରହ୍ମଣାତ୍ସ-

ଷାଂଭୟାସନେନ ପ୍ରଶ୍ନସିତବ୍ୟମ୍ । ଶ୍ରଦ୍ଧୟା ଦେୟମ୍ । ଅରଦ୍ଧୟା ଦେୟମ୍ । ଶିଶୁ-

ଦେୟମ୍ । ହିସ୍ତୟା ଦେୟମ୍ । ଭୟା ଦେୟମ୍ । ସବଦା ଦେୟମ୍ । ଅଥ ଯଦି କି

କର୍ମବିକେତ୍ରା ବା ବୃତ୍ତବିକେତ୍ରା ବା ସ୍ୟାତ୍ । ଯେ ତସ ବ୍ରାହ୍ମଣାଃ ସମଦଶିନା ଯୁକ୍ତା

ଅୟୁକ୍ତା ଅଲୁପ୍ତା ଧର୍ମକାମାଃ ସ୍ବର୍ଯ୍ୟଥା ତେ ତସ ବର୍ତ୍ତେରନ୍ । ତଥା ତସ ବର୍ତ୍ତେଥାଃ ।

ଏଷ ଆଦେଶ ଏଷ ଉପଦେଶ ଏଷା ବେଦୋପନିଷତ୍ । ଏତଦନୁଶାସନମ୍ ।

ଏବମୁପାସିତବ୍ୟମ୍ ଏବମୁଚିତବୁଦ୍ଧାସ୍ୟମ୍ ॥ (ଭୈତ୍ତିୟସ୍ତୁ : ପ୍ରକା : ୭ ଅନୁ ୧୯-୧ । ୨ । ୩)

ଆତ୍ମର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ତେବାସୀ ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜ ଶିଷ୍ୟ ଓ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏହି ପରି ଉପଦେଶ ଦେବେ : - କୁଳେ ସର୍ବଦା ସତ୍ୟ କହିବ, ଧର୍ମାଚରଣ କରିବ, ପ୍ରମଦରହିତ ହୋଇ

ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବ, ପୂର୍ବ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିବ ଓ
 ଆରୁର୍ଯ୍ୟକୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟଧନ ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବକ ବିବାହ କରି ସନ୍ତାନୋପତ୍ତି କରିବ ।
 ପ୍ରମାଦ ବଶତଃ କଦାପି ସତ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରମାଦ ବଶତଃ ଧର୍ମ
 ତ୍ୟାଗ କରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରମାଦ ବଶତଃ ଆଶ୍ରେଣ୍ୟ ଓ ନିପୁଣତା ହରାଇବ ନାହିଁ ।
 ପ୍ରମାଦ ବଶତଃ ଉଚ୍ଛ୍ଵେଦ ଶୃଙ୍ଖଳା-ବୃଦ୍ଧି ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରମାଦ ବଶତଃ
 କଦାପି ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ ନାହିଁ । ଦେବ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ଵାନ୍ ଓ
 ମାତା ପିତା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସେବାରେ ପ୍ରମାଦ କରିବ ନାହିଁ । ଯେପରି ବିଦ୍ଵାନ୍ ମାନଙ୍କର
 ସମ୍ମାନକରିବ, ସେହିପରି ମାତାପିତା ଆରୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅତିଥିଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେବା ସେବା
 କଲ୍ଲପିବ ସତ୍ୟଭ୍ରମଣ ପ୍ରଭୃତି ଅନୁଦିନ ପୁଣ୍ୟ -କର୍ମ କରିବ । ଏହାଛଡ଼ା ମିଥ୍ୟାଭ୍ର-
 ମଣଦି କଦାପି କରିବ ନାହିଁ । ଆନୁମାନଙ୍କର ସୁଚରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମସଂଗତ କର୍ମ ଗ୍ରହଣ
 କରିବ ଓ ଆନୁମାନଙ୍କର ପାତ୍ରାଚରଣ କଦାପି ଗ୍ରହଣ କରିବ ନାହିଁ । ଆନୁମାନଙ୍କର
 ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ମାନେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବିଦ୍ଵାନ୍ ଓ ଧର୍ମୀୟା ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସେହିମାନଙ୍କର ପାଶ-
 ରେ ଉପବେଶନ କରିବ ଓ ଚେହିମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ଵାସ କରିବ । ଶୁଦ୍ଧାର ସହିତ ଦାନ
 କରିବ ଅଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଦାନ କରିବ । ଶୋଭନତାର ସହିତ ଦାନ କରିବ । ଲଜ୍ଜାର
 ସହିତ ଦାନ କରିବ । ଉତ୍ସର ସହିତ ଦାନ କରିବ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା ବଶତଃ ଦାନ କରିବ ।
 କର୍ମ, ଶୀଳ ଉପାସନା ଓ ଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେବେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ଉଦ୍ଘୋଷିତ
 ହେଲେ ବିଚାରଶୀଳ, ପରପାତଶୂନ୍ୟ, ଯୋଗୀ ଅଥବା ଅଯୋଗୀ କୋମଳଚିତ୍ତ
 ଧର୍ମଭିକ୍ଷାଧୀ ଧର୍ମୀୟାମାନେ ଯେଉଁ ଧର୍ମପଥରେ ଥାନ୍ତି, ତୁଳେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପଥରେ
 ଚାଲିବ । ଏହାହିଁ ଅଦେଶ, ଏହାହିଁ ଆଜ୍ଞା, ଏହାହିଁ ଉପଦେଶ, ଏହାହିଁ ବେଦୋପନି-
 ଷଦ୍ ଓ ଏହାହିଁ ଶିକ୍ଷା । ଏହିପରି ଆଚରଣ କରିବା ଓ ସ୍ଵୀୟ ଆରେବକୁ ସଂଶୋଧନ
 କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ଅଜ୍ଞାନସ୍ୟ କ୍ରିୟା କାଚିତ୍ତଦ୍ଵ୍ୟାତେନେହ କର୍ତ୍ତବ୍ୟତ୍ଵେ ।

ଯଦ୍ଵଦ୍ଧି କୁରୁତେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟତ୍ଵେ କାମସ୍ୟ ଚେଷ୍ଟିତମ୍ । ମ: ୨ । ୪
 ମନୁଷ୍ୟର ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ, ନିଷ୍ଠାମ ବ୍ୟକ୍ତିର ନେତ୍ରର ସମ୍ବେଦନା ଓ
 ବିକାଶ ହେବା ମଧ୍ୟ ସଦୃଶ ଅସମ୍ଭବ । ଏଥିରୁ ଏହା ସିଦ୍ଧ ହେଉଛି ଯେ, ଯାହା
 ଯାହା କରାଯାଏ ସେ ସବୁ କର୍ମ କାମନାଶୂନ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଆରୁରଃ ପରମୋ ଧର୍ମଃ ଶୁଦ୍ଧୁକ୍ତଃ ସ୍ଵାର୍ଥ ଏବ ଚ ।

ତସ୍ମାଦ୍ଵିନ୍ ସଦା ସୁକ୍ତା ନିତ୍ୟଂ ସ୍ୟାଦାତ୍ମବାନ୍ ଦ୍ଵିଜଃ ॥ ୧ ॥

ଆରୁଦ୍ଧବ୍ୟତୀତା ଚପ୍ପୋ ନ ବେଦଫଳମଶ୍ନୁତେ ।

ଆରୁରେଣ ଚୁ ସଫୁଳଃ ସଫୁର୍ଣ୍ଣଫଳସ୍ତତ୍ ଉଦେତ୍ [ମନୁ : ୧ । ୧୦୮ , ୧୦୯]
ବେଦର କଥନ, ଶ୍ରବଣ, ଶ୍ରାବଣ, ଅଧ୍ୟାୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା ଫଳ ବେଦ ଓ ବେଦାନ୍ତ
କୁଳ ସ୍ମୃତି ପ୍ରତିପାଦିତ ଧର୍ମଚରଣ । ସ୍ମୃତଂ ସବଦା ଧର୍ମଚରଣରେ ରତ
ରହିବ ॥୧॥ କାରଣ ଯେ ଧର୍ମଚରଣ ରହିତ, ସେ ବେଦପ୍ରତିପାଦିତ ଧର୍ମକୁ
ଉଦ୍ଭୁତ ସୁଖରୂପ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଯେ ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ ସୁବଦ
ଧର୍ମଚରଣ କରେ, ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ॥୨॥

ଯୋଦକମନ୍ୟେତ ତେ ମୂଳେ ହେତୁଶାସ୍ତ୍ରାଣ୍ଠ୍ୟାଦ୍ ଦ୍ଵିକଃ ।

ସ ସାଧୁଭିବହୁଷ୍ମାର୍ଯ୍ୟେ ନାସ୍ତି କୋ ବେଦେନିକଃ ॥ [ମ : ୨ । ୧୧]

ଯେ ବେଦ, ବେଦାନ୍ତକୁଳ ଓ ଆତ୍ମ-ପୁରୁଷ ରଚିତ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ଅବମାନନା
କରେ, ସେହି ବେଦ ନିକଟ ନାସ୍ତିକକୁ ସମାଜ ତଡ଼୍କି ଓ ଦେଶରୁ ବହିଷ୍କାର
କରିବା ଉଚିତ । କାରଣ : -

ବେଦଃ ସ୍ମୃତିଃ ସଦାବୁରଃ ସ୍ଵସ୍ୟତ ପ୍ରିୟମାନ୍ୟାନଃ ।

ଏତତ୍ତତ୍ତ୍ଵର୍ଥଂ ପ୍ରାଚ୍ଢଃ ସାକ୍ଷାତ୍ ଧର୍ମସ୍ୟ ଲକ୍ଷଣମ୍ ॥ [ମନୁ : ୨ । ୧୨]
ବେଦ , ସ୍ମୃତି ଅର୍ଥାତ୍ ବେଦାନ୍ତକୁଳ ଆଦିକୁ ମନୁସ୍ମୃତି ପ୍ରଭୃତି ଶାସ୍ତ୍ର, ସତ୍ତ୍ଵପୁରୁଷ-
ମାନଙ୍କର ଆରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ସନାତନ ବା ବେଦ ଦ୍ଵାରା ପରମେଶ୍ଵର ପ୍ରତିପାଦିତ
କର୍ମ ଓ ନିଜ ଅନ୍ତର ପ୍ରିୟ କର୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ଆତ୍ମାର ବାଞ୍ଛିତ ଯେପରି
ସତ୍ୟ ଶ୍ରବଣ-ଆଦି ଗୁଣେଷି ଧର୍ମର ଲକ୍ଷଣ ; ଅର୍ଥାତ୍ ଏତଦ୍ଵାରା ହିଁ ଧର୍ମଧର୍ମର
ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହୋଇଥାଏ । ପକ୍ଷପାତ ରହିତ ନ୍ୟାୟ ସତ୍ୟର ଗ୍ରହଣ ଓ ସବଦା ଅସତ୍ୟର
ବର୍ଜନରୂପ ଆଚରଣକୁ ଧର୍ମ କହନ୍ତି । ଏହାର ଚିତ୍ତଶତ ପକ୍ଷପାତଯୁକ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ
ଆଚରଣ, ସତ୍ୟବର୍ଜନ ଓ ଅସତ୍ୟଗ୍ରହଣରୂପ କର୍ମକୁ ଅଧର୍ମ ବୋଲିଯାଏ ।

ଅର୍ଥକାମେଷ୍ଠପ୍ରକାଶଂ ଧର୍ମଜ୍ଞାନଂ ବିଧୀୟତେ ।

ଧର୍ମ ଜିଜ୍ଞାସମାନାନାଂ ପ୍ରମାଣଂ ପରମଂ ଶ୍ରୁତିଃ ॥ (ମନୁ ! ୨ । ୧୩)

ଯେ (ଅର୍ଥ, ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦି ରତ୍ନ ଓ (କାମ) ସ୍ଵୀକ୍ଷଣପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ,
ସେ ଧର୍ମଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଯେ ଧର୍ମଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବାକୁ ଲଜ୍ଜା କରନ୍ତି, ସେ
ବେଦଦ୍ଵାରା ଧର୍ମ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବେ । କାରଣ ବେଦ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଧର୍ମଧର୍ମର ନିର୍ଣ୍ଣୟ
ଠିକ୍ଠିକ୍ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜନ ଶିକ୍ଷାକୁ ଏହିପରି ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିବେ, ବିଶେଷତଃ
 ଗୁଜା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶତ୍ରୁୟୁ, ବୈଦ୍ୟ ଓ ଉତ୍ତମ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀସ
 କରାଇବେ । କାରଣ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସେହି ଯଦି କେବଳ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରେ,
 ଶତ୍ରୁୟୁଦ ନ କରନ୍ତି, ତାହା ହେଲେ ବିଦ୍ୟା, ଧର୍ମ, ଗୁଣ ଓ ଧନାଦିର ବୃଦ୍ଧି
 କଦାପି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ, କାରଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତ କେବଳ ଅଧ୍ୟୟନ ଅଧ୍ୟାପନା
 ଦ୍ଵାରା ଓ ଶକ୍ତିୟୁଦଙ୍କ ନିକଟରୁ ଜୀବକାର୍ଜ୍ଜନ କରି ଜୀବନ ଧାରଣ କରିପାରେ ।
 ଜୀବକାର ଅଧୀନ ଶତ୍ରୁୟୁଦଙ୍କର ଆଜ୍ଞାଦାତା, ଯଥାବତ୍ ପରୀକ୍ଷକ ଓ ଦଣ୍ଡଦାତା
 ନ ରହିଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ସକଳ ବର୍ଣ୍ଣ କସ୍ତାଗୁରରେ ଲିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ।
 ଶକ୍ତିୟୁଦ ବିଦ୍ଵାନ୍ ହେଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀସ କରନ୍ତି ଓ
 ଧର୍ମପଥରେ ଚାଲନ୍ତି । ସେମାନେ ବିଦ୍ଵାନ୍ ଶତ୍ରୁୟୁଦଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉଣ୍ଡାମି
 ଓ ମିଥ୍ୟା ବ୍ୟବହାର କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଶତ୍ରୁୟୁଦ ବିଦ୍ୟା-
 ଦୀନ ହୁଅନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କରନ୍ତି ଓ କରାଇଥାନ୍ତି ।

ଅତଏବ ଯଦି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ନିଜର କଲ୍ୟାଣ କାମନା କରନ୍ତି, ତାହା ହେଲେ
 ଶତ୍ରୁୟୁଦଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଯତ୍ନର ସହିତ ବୈଦ୍ୟ ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରର ଶିକ୍ଷା ଦାନ କରିବ ।
 କାରଣ ଶତ୍ରୁୟୁଦ ବିଦ୍ୟାଧର୍ମ ଗୁଣ ଓ ଶାଶ୍ଵର୍ଥ୍ୟର ବୃଦ୍ଧି କରନ୍ତି ସେମାନେ
 କଦାପି ଭୀଷାବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସୁତରାଂ ବିଦ୍ୟା-ବ୍ୟବହାର ଦିକ୍ଷୟରେ
 ସେମାନେ ପକ୍ଷପାତୀ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ସକଳ ବର୍ଣ୍ଣ
 ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟା ଓ ସୁଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଭୁ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ କେହି ଉଣ୍ଡାମିତ୍ରପ
 ଅଧର୍ମଯୁକ୍ତ ମିଥ୍ୟା ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଚଳିତ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ସିଦ୍ଧ ହେଉଛି
 ଯେ, ଶତ୍ରୁୟୁଦଙ୍କୁ ନିୟମାନୁସାରେ ପରିଚାଳନା କରିବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ,
 ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ସୁନିୟମରେ ପରିଚାଳନା କରିବେ ଶକ୍ତିୟୁଦ ।
 ଏଥି ପାଇଁ ଯକଳ ବର୍ଣ୍ଣର ନରନାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟା ଓ ଧର୍ମର ପ୍ରଭୁ
 ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନ କରିବ, ତାହାର ପରୀକ୍ଷା ଉତ୍ତମ
 ରୂପେ ହେବା ଉଚିତ । ପରୀକ୍ଷା ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାରରେ ହୁଏ ଯଥା:- ଯାହା ଯାହା
 ଭଣ୍ଡାରଙ୍କର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ଵଭାବ ଓ ବେଦର ଅନୁକୂଳ, ସେହି ସମସ୍ତ ସତ୍ୟ, ଏବଂ
 ଯାହା ଉକ୍ତ ବରୁଣ ତାହା ଅସତ୍ୟ । ବୃଣ୍ଡାବତଃ ଯାହା ଯାହା ସୃଷ୍ଟି ନିମନ୍ତ ଅନୁକୂଳ,
 ସେହି ସମସ୍ତ ସତ୍ୟ, ଏବଂ ଯାହା ସୃଷ୍ଟି ନିମନ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧ ସେହି ସମସ୍ତ ଅସତ୍ୟ ।

ଯେପରି, ଯଦି କେହି କହେ ଯେ, ମାତାପିତାଙ୍କର ସଂଯୋଗ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ସନ୍ତାନ
ଜନ୍ମିଅଛି, ତେବେ ସେହି ଉକ୍ତି ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧ ବୋଲି ଅସତ୍ୟ । ତୁଳସୀ
ଆଦି ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମିନ, ବିଦ୍ବାନ, ସଂସ୍କୃତାଦି ଓ ଅକ୍ଷୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଆଚରଣ
ଓ ଉପଦେଶେ ଅନୁକୂଳ, ସେହି ସମସ୍ତ ଗ୍ରାହ୍ୟ ଏବଂ ଯାହା ଚିତ୍ତରୁଦ୍ଧ ସେହି
ସମସ୍ତ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ । ଚତୁର୍ଥତଃ; ଯାହା ନିଜ ଆତ୍ମାର ପବିତ୍ରତା ଓ ବିଦ୍ୟାର ଅନୁକୂଳ,
ଅର୍ଥାତ୍ ଯେପରି ସୁଖ ନିଜର ପ୍ରିୟ ଓ ଦୁଃଖ ଅପ୍ରିୟ, ସେହିପରି ତାହା ସର୍ବ
ବୁଦ୍ଧିବାନୁ ହେବ ଯେ, ଯଦି ମୁଁ କାହାକୁ ଦୁଃଖକ । ସୁଖ ଦିଏ । ତାହା ହେଲେ
ସେ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖୀ ବା ସୁଖୀ ହେବ । ପଞ୍ଚମତଃ, ଆଠ ପ୍ରମାଣ ଯଥା:- ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ,
ଅନୁମାନ, ଉପମାନ, ଶବ୍ଦ, ଐତିହ୍ୟ, ଅର୍ଥାପତ୍ତି, ସମ୍ଭବ ଓ ଅସମ୍ଭବ । ତନ୍ମଧ୍ୟ
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷର ରକ୍ଷଣାଦି ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ସବୁ ସୂତ୍ର ନିମ୍ନରେ ଲିଖିତ ହେବ; ସେ
ସବୁ ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ଜାଣିବ ।
ଇଂଦ୍ରିୟାଞ୍ଚ ସନ୍ନିକର୍ଷୋଽନୁଂ ଜ୍ଞାନମବ୍ୟପଦେଶମବ୍ୟଭିଚାରବ୍ୟବସାୟାତ୍ମକ
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମ୍ ॥ (ନ୍ୟାୟ ସୂ. ଅ. ୧ । ଆହ୍ନିକ ୧ । ସୂ. ୪)

ଶ୍ରୋତ୍ର; ଚକ୍, ଚକ୍ଷୁ; ଜହ୍ନୁ ଓ ପ୍ରାଣୋଦ୍ରିୟର ଶବ୍ଦ; ଶ୍ପର୍ଶ; ରୂପ; ରସ ଓ
ଗନ୍ଧର ସହିତ ଅବ୍ୟବହିତ ଅର୍ଥର ଆବରଣ ଧୈନ ସମ୍ଭବ ହୁଏ; ଏହି ସମସ୍ତ
ଇଂଦ୍ରିୟ ସହିତ ମନର ଓ ମନ ସହିତ ଆତ୍ମାର ସଂଯୋଗ ବଶତଃ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ
ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ; ତାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯାହା ବ୍ୟାପଦେଶ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ସଂଜ୍ଞା-
ସଂଜ୍ଞାର ସମ୍ଭବ ବଶତଃ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ; ତାହା ଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ । ଯେପରି କେହି
କାହାକୁ କହିଲା, ‘ତୁମ୍ଭେ ଜଳ ଆଣ ।’ ସେ ଜଳ ଆଣି ତାହା ନିକଟରେ ରଖି
କହିଲା, ‘ଏହି ଜଳ ’ । କିନ୍ତୁ ସେ ସ୍ଥଳରେ ‘ଜଳ ’ ଏହି ଦୁଇ ଅକ୍ଷରେ
ସଂଜ୍ଞାକୁ ଜଳ-ଆନୟନକାରୀ ଓ ଜଳ-ଆନୟନର ଆଜ୍ଞାଦାତା ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।
କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥର ନାମ ଜଳ, ତାହାହିଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଏ ଓ ଶବ୍ଦରୁ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ
ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ତାହା ଶବ୍ଦ-ପ୍ରମାଣର ବିଷୟ । ‘ଅବ୍ୟଭିଚାରୀ’ ଯେପରି କେହି
ରାତିକାଳରେ ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖି ତାହାକୁ ପୁରୁଷ ବୋଲି ସ୍ଥିର କଲା । ଯେତେବେଳେ
ସେ ତାହାକୁ ବିବାହରେ ଦେଖିଲା, ସେତେବେଳେ ରାତିରୁ ପୁରୁଷ-ଜ୍ଞାନ ନଷ୍ଟ
ହୋଇ ହିମ୍ବ-ଜ୍ଞାନ ହେଲା । ଏହି ପ୍ରକାର ବିନାଶୀ ଜ୍ଞାନର ନାମ ବ୍ୟଭିଚାରୀ, ଏହାକୁ
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କହନ୍ତି ନାହିଁ । ‘ବ୍ୟବସାୟାତ୍ମକ’ କେହି ଦୂରରୁ ନଦୀର ବାଲୁକା ଦେଖି

କହିଲା, “ସେଠାରେ ଲୁଗା ଶୁଖୁଅଛି, ଅଥବା ଜଳ ବା ଆଉ କିଛି ଅଛି”,
 “ଦେବଦତ୍ତ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି କିମ୍ବା ଯଜ୍ଞଦତ୍ତ” - ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟାଏ
 ନିଶ୍ଚୟ ନ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ
 ଜ୍ଞାନ ଅବ୍ୟପଦେଶ୍ୟ, ଅବ୍ୟବରୂପ ଓ ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମକ, ତାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କହନ୍ତି ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଅନୁମାନ :-

ଅଥ ତତ୍ପୁରକଂ ଦ୍ଵିବିଧମନୁମାନଂ ପୁରକଲ୍ଲେଷବତ୍

ସାମାନ୍ୟତୋଦୃଷ୍ଟ୍ୟାଃ ॥ (ନ୍ୟାୟ : ଅ : ୧ । ଆ : ୧ । ସୁ : ୫)

ଯାହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷପୁରକ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର କୌଣସି ଏକ ଦେଶ ଅଥବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଟି
 କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବା କାଳରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇଥାଏ, ତାହାର ଦୂର ଦେଶରୁ
 ସହରୂପ ଏକ ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହେବାରୁ ଅଦୃଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥାର ଜ୍ଞାନ ହେବାକୁ ଅନୁ-
 ମାନ କହନ୍ତି । ଯେପରି ପୁରକୁ ଦେଖି ପିତାର, ପଟ୍ଟାଦିରେ ଧୂଆଁକୁ ଦେଖି ଅଗ୍ନିର
 ଓ ଜଗତରେ ସୁଖ ଦୁଃଖକୁ ଦେଖି ପୁରଜନ୍ମର ଜ୍ଞାନ ହୁଏ । ଏହି ଅନୁମାନ ତିନି
 ପ୍ରକାର ଯଥା :- ପ୍ରଥମ “ପୁରକତ୍” ଯେପରି ମେଘ ଦେଖି ବର୍ଷାର, ବକାହ
 ଦେଖି ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତିର ଓ ଅଧ୍ୟୟନରତ ଛାତ୍ର ଦେଖି ବିଦ୍ୟାପ୍ରାପ୍ତିର ନିଶ୍ଚୟତା ହୁଏ ।

ଏହିପରି ଯେଉଁ ଧବୁ ପୁଲରେ କାରଣ ଦେଖି କାର୍ଯ୍ୟର ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ତାହା ପୁରକତ୍ ।
 ଦ୍ଵିତୀୟ - ଶେଷବତ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପୁଲରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି କାରଣର ଜ୍ଞାନ ହୁଏ
 ଯେପରି ନଦୀ - ପ୍ରବାହର ବୃଦ୍ଧି ଦେଖି ଉପରେ [ପଟାତୋପରି] ବୃଷ୍ଟି -
 ବର୍ଷାର, ପୁରକୁ ଦେଖି ପିତାର, ସୂକ୍ତିକୁ ଦେଖି ଅନାଦି କାରଣର ଓ କର୍ତ୍ତା
 ବିଶ୍ଵରକର ଏବଂ ପାପ ଓ ପୁଣ୍ୟର ଅରେଣ ଦେଖି ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖର ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ।
 ଏହାକୁ “ଶେଷବତ୍” କହନ୍ତି । ତୃତୀୟ - “ସାମାନ୍ୟତୋଦୃଷ୍ଟ୍ୟାଃ” ଯାହା କାହାର
 କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାଧାରଣ ଥାଏ,
 ଯେପରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଗମନ ନ କରି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ,
 ସେହିପରି ଅନ୍ୟର ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବା ଗମନ ବିନା ଅସମ୍ଭବ । ଅନୁମାନ ଶବ୍ଦର
 ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ ଅନୁ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷସ୍ୟ ପଶ୍ଚାନ୍ତୀଭୂତେ ଜୀବତେ ସ୍ଥେନ ଚତୁର୍ଥମ୍
 ଯାହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ଯେପରି ଧୂଆଁର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦର୍ଶନ ବ୍ୟଗ୍ଗତ
 ଅଦୃଷ୍ଟ ଅଗ୍ନିର ଜ୍ଞାନ କଦପି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

ତୃତୀୟ ଉପମାନ

ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସାଧାରଣସାଧ୍ୟାଧ୍ୟନମୁପମାନମ୍ ॥ (ନ୍ୟାୟ : ୧ । ଅ : ୧ । ସୁ : ୬)

ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସାଧର୍ମ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ସାଧ୍ୟର ଅର୍ଥକୁ ସିଦ୍ଧ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ଜ୍ଞାନର ସିଦ୍ଧିର ଯାହା ସାଧନ ତାହାକୁ ଉପମାନ ହେବ । ଉପମାନୁଷ୍ଠାନେ ସେନ ତଦୁପମାନ ମ୍ । ଯେପରି କେହି କୌଣସି ଭୂତ୍ୟକୁ କହିଲା, "ତୁ ବସ୍ତୁ ମିଳେ ତାକ ଆଣ ।" ସେ କହିଲା, "ମୁଁ ତାହାକୁ କେବେ ଦେଖି ନାହିଁ ।" ତାହାର ପ୍ରତ୍ନ କହିଲା, "ଏ ଦେବଦତ୍ତ ଯେପରି, ବସ୍ତୁ ମିଳ ସେହିପରି ଅଥବା ଏହି ଗାଈ ଯେପରି ଗବୟ ଅର୍ଥାତ୍ ମାନ ଗାଈ ସେହିପରି । ଯେତେବେଳେ ସେ ସେଠାକୁ ଗଲା ଓ ଦେବଦତ୍ତ ସବୁ ତାହାକୁ ଦେଖି ନିଶ୍ଚୟ କଲା ଯେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ବସ୍ତୁ ମିଳ ଏବଂ ତାହାକୁ ନେଇ ଆସିଲା । ଅଥବା କୌଣସି ବଣରେ ଯେଉଁ ପଶୁକୁ ଗୋ ସଦୃଶ ଦେଖିଲା ତାହା ନାମ ଗବୟ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିନେଲା ।

ଚତୁର୍ଥ ଢେ-ପ୍ରମାଣ :- ଆପ୍ତୋପଦେଶଃ ଶବ୍ଦଃ ॥ ନ୍ୟା : ଅ : ୧ ଆ : ୧ ସ୍ଵାସେ ଅପ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ଵାନ୍ ଧର୍ମାମ୍ନା ପରୋକ୍ତକାରପ୍ରିୟ ସତ୍ୟବାଦୀ ପୁରୁଷ କାରସମ୍ପନ୍ନ ଓ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ସେ ନିଜ ଆତ୍ମାରେ ଯାହା ଜାଣିଥାନ୍ତି ଓ ଯଦ୍ଵାରା ସୁଖ ପାଇଥାନ୍ତି ତାହାହିଁ ପ୍ରକଟ କରିବାର ଇଚ୍ଛାର ପ୍ରେରଣାରେ ସଂସାର କଳାଶାଳି ଉପନିଷଦ୍ଵା ହୋଇଥାନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ପୃଥ୍ଵୀ ଠାରୁ ପରମେଶ୍ଵର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଗୋପପଦାର୍ଥର ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରି ଉପଦେଷ୍ଟା ହେଲେ ଥାନ୍ତି ଏହିପରି ପୁରୁଷର ଉପଦେଶକୁ ଓ ପୁର୍ଣ୍ଣ-ଅପ୍ତ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ଉପଦେଶସ୍ଵରୂପ ବେଦକୁ ଶବ୍ଦ-ପ୍ରମାଣ ବୋଲି ଜଣିବ । ସପ୍ତମ ଐତିହ୍ୟ :-

ନ ଚତୁଷ୍ଟୟମୈତିହ୍ୟାର୍ଥା ଯତ୍ତ୍ଵି ସମୁକ୍ତାବପ୍ରାମାଣ୍ୟତ୍

[ନ୍ୟାୟ : ଅ : ୨ । ଆ : ୨ । ସ୍ଵା : ୧]

ଯାହା ଇତିହସ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହିପରି ଥିଲା ସେ ଏହିପରି କରିଥିଲା ଅର୍ଥାତ୍ କାହାର ଜାତ-ଚରଣର ନାମ ଐତିହ୍ୟ ।

ଷଷ୍ଠ ଅର୍ଥାପତ୍ତି :- ଅର୍ଥାଦାନବ୍ୟକ୍ତେ ଯା ଅର୍ଥାପତ୍ତିଃ । ନେନଚିଦୁଚ୍ୟକ୍ତେ ସସ୍ତ୍ଵ ଦାନେଷ୍ଠ ବୃଷ୍ଟିଃ ସତି କାରଣେ କାୟୁର୍ଯ୍ୟଂ ଭବତ୍ତେ କାମେ ପ୍ରସନ୍ୟକ୍ତେ ଅସସ୍ତ୍ଵ ଦାନେଷ୍ଠ ବୃଷ୍ଟିରିସତି କାରଣେ ଚ କାୟୁର୍ଯ୍ୟଂ ନ ଭବତ୍ତେ । ଯେପରି କେହି କାହାକୁ କହିଲା ମେଘ ହେଲେ ବୃଷ୍ଟି ଓ କାରଣ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ଜନ୍ମ ନୁହେଁ । ଏଥିରୁ ନ କହିବା ସତ୍ତ୍ଵେ ଏହି ଦ୍ଵିତୀୟ କଥା ସିଦ୍ଧ ହେଉଛି ଯେ ମେଘ ବ୍ୟତୀତବୃଷ୍ଟି ଓ କାରଣ ବ୍ୟତୀତ କାର୍ଯ୍ୟ କଦାପି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।

ସପ୍ତମ ସମ୍ଭବ :- ସନ୍ଦେହ ସୂଚିନ୍ ସ ସନ୍ଦେହ ସଦ କେହିକେତେ ଯେ ମାତ-ପିତା

ବଂଶୀ ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଅଛି । କେହିମୃତକୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରିଅଛି ଏବଂ
ଉତ୍ତୋଳନ କରିଛି ସମୁଦ୍ରରେ ଯଥା ଉପାଦେୟ; ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିଅଛି,
ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ଅବତାର ହୋଇଛି, ମନୁଷ୍ୟର ଶିକ୍ଷା ଦେଖିଛି ଓ ବ୍ୟାଧି ନାଶର
ପୁଣ୍ୟ - କନ୍ୟାର ବିବାହ ଦେଖିଛି ଇତ୍ୟାଦି - ତାହା ହେଲେ ଏହି ସମସ୍ତ ଅସନ୍ଦେହ ।
କାରଣ ଏହି ସବୁ କଥା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା-ବିରୁଦ୍ଧ । ଯାହା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ଅନୁକୂଳ, ତାହାହିଁ
ସନ୍ଦେହ ।

ଅଶ୍ଵମ ଅଭବ :- “ନଭବନ୍ତି ଯସ୍ମିନ୍ ସୋଽଭବଃ” । ଯେପରି କେହି
କାହାକୁ କହିଲା “ହସ୍ତୀ ଅଣ” । ସେ ଯେଠାରେ ହସ୍ତୀର ଅଭବ ଦେଖି
ଯେଉଁଠାରେ ହସ୍ତୀ ନାହିଁ ସେଠାରୁ ତାହା ଆଣିଲା । ଏହି ଅଠ ପ୍ରମାଣ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ
ସୃଷ୍ଟିକୁ ଶେଷ-ପ୍ରମାଣ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏବଂ ଅର୍ଥାତ୍, ସନ୍ଦେହ ଓ ଅଭବକୁ ଅନୁମାନର
ସନ୍ଦେହ କରି ଯେ ନା କଲେ ଗୁରୁପ୍ରମାଣ ରହିଯାଏ ।
ସୂଚକ ମହତ୍ତ୍ଵ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ମନୁଷ୍ୟ ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିପାରେ,
ଅନ୍ୟଥା କୁହନ୍ତି ।

ଧର୍ମବିଶେଷେଷୁ ଶାନ୍ତିଃ କୃତ୍ଵା ଶୁଣେ ମହାମାନଃ ବିଶେଷେଷେ ମହାମାନାଂ
ପଦାଧୀନାଂ ସାଧନଂ ବୈଧର୍ମ୍ୟଂ ଶ୍ରେୟଃ । ନାନିଷ୍ଠେଷୁ ସମ୍ପଦଂ ॥

(ବୈଶେଷିକ : ଅ : ୧ । ଆ : ୧ । ସ : ୪)

ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ । ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଧର୍ମକୁହାନ ଦ୍ଵାରା ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇ “ସାଧନଂ”
ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ଶୁଦ୍ଧଧର୍ମ, ଯେପରି ଶୁଦ୍ଧତା ଚିତ୍ତ ଓ ଜଳ ମଧ୍ୟ ଚିତ୍ତ; “ବୈଧର୍ମ୍ୟ”
ଅର୍ଥାତ୍ ପୃଥ୍ଵୀ କଠିନ ଓ ଜଳ ତରଳ; ଏହିପରି ଦ୍ରବ୍ୟ, ଗୁଣ, କର୍ମ, ସାମାନ୍ୟ,
ବିଶେଷ ଓ ସମବାୟ - ଏହି ଛଅ ପଦାର୍ଥର ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞାନ ବା ସ୍ଵରୂପଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରେ,
ତେବେଳେ ସେ “ନିଷ୍ଠେଷୁ ସମ୍ପଦଂ” ମୋକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

ପୃଥ୍ଵୀ, ଅପସ୍ତେଜୋବାୟୁ, ରାଜାଶଂ କାଳେ ଦିଗୋମ୍ନା ମନ ଇତି ଦ୍ରବ୍ୟାଣି ॥
(ବୈ : ୧ । ୧ । ୧୫)

ପୃଥ୍ଵୀ, ଜଳ ବାୟୁ ଆକାଶ, ଚାଳ ଇତ୍ୟାଦି ଆତ୍ମା ଓ ମନ - ଏହି ନଅଟି ଦ୍ରବ୍ୟ ।
କିମ୍ବା ଗୁଣବତ୍ତ୍ଵମବାୟୁ କାରଣମିତି ଦ୍ରବ୍ୟଲକ୍ଷଣମ୍ ॥ (ବୈ : ୧ । ୧ । ୧୫)
କିମ୍ବା ଶୁଦ୍ଧ ଗୁଣାଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯସ୍ମିନ୍ ସ୍ଵରୂପେ କିମ୍ବା ଗୁଣବତ୍ତ୍ଵ ଯହିଁରେ କିମ୍ବା, ଗୁଣ ଓ
କେବଳ ଗୁଣ ଥାଏ ତାହାକୁ ଦ୍ରବ୍ୟ କହନ୍ତି । ଏହି ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟରୁ ପୃଥ୍ଵୀ, ଜଳ,

ତେଜ, ବାୟୁ, ମନ ଓ ଅନ୍ତ୍ର ଏହି ଛଅଟି ଦ୍ରବ୍ୟ ହିଁ ପ୍ରାଣ ଓ ଗୁଣ-ବିଶିଷ୍ଟ । ଆଉ
ଆକାଶ କାଳ ଓ ଦିନ - ଏହି ଚାରୋଟି ହିଁ ପ୍ରାଣ ରହିତ ଓ ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ । (ସମବାୟ)
"ସମବେଦଂ ଶୀଳଂ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚ ସମବାୟଂ, ପ୍ରାଣ ବୃତ୍ତିର୍ଦ୍ଧଂ କାରଣଂ ସମବାୟଂ ଚ"
ଚେତ୍ କାରଣଂ ସମବାୟଂ କାରଣମ୍ " ଲକ୍ଷ୍ୟତେ ସ୍ୱେନ ଚଲ୍ଲ ଶମ୍ଭୁ । ଯାହା
ମିଳନ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକୁ ଓ ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟରୁ କାରଣ ପୂର୍ବକାଳସ୍ଥ ହୁଏ, ତାହାକୁ ଦ୍ରବ୍ୟ
କହନ୍ତି । ଯଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଜଣାଯାଏ, ତାହାକୁ ଲକ୍ଷଣ ବୋଲାଯାଏ, ଯେପରି
ଚକ୍ରଦ୍ୱାର ରୂପ ଜଣାଯାଏ ।

ରୂପରସଗନ୍ଧସ୍ପର୍ଶବର୍ତ୍ତୀ ପୃଥ୍ୱୀ ॥ [ବୈ : ୨ । ୧ । ୧ ।]

ପୃଥ୍ୱୀ ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ ଓ ସ୍ପର୍ଶ ବିଶିଷ୍ଟ । ସେଥିରେ ରୂପ, ରସ ଓ ସ୍ପର୍ଶ ଅଗ୍ନି,
ଜଳ ଓ ବାୟୁ ସଂଯୋଗରେ ଥାଏ

ବ୍ୟବସ୍ଥିତିଃ ପୃଥ୍ୱ୍ୟଂ ଗନ୍ଧଃ ॥ (ବୈ : ୨ । ୨ । ୨ ।)

ପୃଥ୍ୱୀରେ ଗନ୍ଧ ଗୁଣ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକ । ସେହିପରି ଜଳର ରସ, ଅଗ୍ନିରେ ରୂପ,
ବାୟୁରେ ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଆକାଶରେ ଶବ୍ଦ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକ ।

ରୂପରସସ୍ପର୍ଶବର୍ତ୍ତୀ ଅପୋ ଦ୍ରବୀଃ ସ୍ଥିଗ୍ଧାଃ ॥ [ବୈ : ୨ । ୧ । ୨ ।]

ରୂପ, ରସ ଓ ସ୍ପର୍ଶ ଯୁକ୍ତ, ଦ୍ରବଭୂତ ଓ ସ୍ଥିଗ୍ଧ - ଏହାକୁ ଜଳ କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହି
ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟରୁ ରସ ଜଳର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକ ଗୁଣ ଏବଂ ରୂପ ଓ ସ୍ପର୍ଶ ଅଗ୍ନି ଓ
ବାୟୁ ସଂଯୋଗ ର ହୁଏ ।

ଅପ୍ସୁ ଶୀତଳା ॥ (ବୈ : ୨ । ୨ । ୩ ।)

ଜଳରେ ଶୀତଳତା ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକ ।

ତେଜୋ ରସ ସ୍ପର୍ଶବତ୍ ॥ [ବୈ : ୨ । ୧ । ୩ ।]

ଯାହା ରୂପ ଓ ସ୍ପର୍ଶ ଯୁକ୍ତ, ତାହା ତେଜ । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ରୂପ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକ ଓ ସ୍ପର୍ଶ
ବାୟୁର ସଂଯୋଗ ବେତେ ଅଛି ।

ସ୍ପର୍ଶବାନ୍ ବାୟୁଃ ॥ (ବୈ : ୨ : ୧ । ୪)

ବାୟୁ ସ୍ପର୍ଶ-ଗୁଣ-ବିଶିଷ୍ଟ । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ତେଜ ଓ ଜଳର ସଂଯୋଗ
ବେତେ ଉଷ୍ମତା ଶୀତଳତା ଥାଏ ।

ତ ଆକାଶେ ନ ବିଦ୍ୟନ୍ତେ ॥ [ବୈ : ୨ । ୧ : ୫]

ରୂପ, ରସ ଗନ୍ଧ ଓ ସ୍ପର୍ଶ ଆକାଶରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ହିଁ ଆକାଶର ଗୁଣ ।

ନିଷ୍ଠୁ ମଗ୍ନଂ ପ୍ରବେଶନମିତ୍ୟାକାଶସ୍ୟ ଲିଙ୍ଗମ୍ ॥ [ବୈ : ୨ । ୧ । ୬]

ଯହିଁରେ ପ୍ରବେଶ ଓ ନିଷ୍ଠୁ ମଗ୍ନ ହୁଏ, ତାହା ଆକାଶର ଲିଙ୍ଗ (ଚିହ୍ନ) ।

କର୍ତ୍ତବ୍ୟନ୍ତରାୟାଦୁର୍ବ ବକ ଶେଷ ପ୍ରଶଂସାମଗୁଣେ ॥ [ବୈ : ୨ । ୨ । ୨୫]
ଅନ୍ୟ ପୁଅବ୍ୟାଧି କାର୍ଯ୍ୟ ସମୁଦ୍ରରୁ ପ୍ରକଟ ହୁଏ ନାହିଁ ବୋଲି ଶବ୍ଦ ପ୍ରଶଂସା
କରିବୁ ତୁମେ ପରୁଷର ଗୁଣ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ଅକାଶର ଗୁଣ ।

ଅପର ସୁନ୍ଦର ଯୁଗପତିର ଶିପ୍ରମିତ କାଳକଳାନ୍ତ ॥ ବୈ : ୨ । ୨ । ୨୬
ଯହିଁର ଅପର ପର (ସୁଗପତି) ଏକସଙ୍ଗରେ [ରତ୍ନ] ବଳମ୍ବ [ସିଦ୍ଧ] ଶୀଘ୍ର
ରତ୍ୟାଦି ପ୍ରଯୋଗ ହୁଏ ତାହାକୁ କାଳ କହନ୍ତି ।

ନିତ୍ୟସ୍ତୁ ବାଦନତ୍ୟେଷୁ ଶ୍ରବତଃ କାରଣେ କାଳାଶ୍ୟେତି ॥ [ବୈ : ୨ । ୨ । ୨୭]
ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ନଥାଏ ଓ ଅନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଥାଏ ଏଥିପାଇଁ କାଳରେହିଁ
କାଳ ସଞ୍ଜା ହୋଇଥାଏ ।

ଇତ ଇଦମିତି ଦୃଢ଼େଦିଶ୍ୟଂ ଲିଙ୍ଗମ୍ ॥ [ବୈ : ୨ । ୨ । ୨୮]
ଏହିଠାରୁ ଏହା ପୁଅ ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ଉତ୍ତର ଉତ୍ତର ଓ ନମ୍ବ ଯହିଁରେ ଏହିପରି
ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ଥାଏ ତାହାକୁ ବିକ୍ କହନ୍ତି ।

ଆଦିତ୍ୟସଂସ୍ଥାଗାଦ୍ ଭୂତପୁରାଦ୍ ଉଦୟତୋ ଭୂତାତ ପ୍ରାତୀ ॥ ବୈ : ୨ । ୨ । ୨୯
ଯେଉଁ ଦିଗରେ ପ୍ରଥମେ ଆଦିତ୍ୟ ସଂଯୋଗ ହୋଇଛି ଅଛି ଓ ଦେବ ତାହାକୁ
ପୁରାଦିତ୍ୟ କହନ୍ତି । ଯେଉଁ ଦିଗରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହୁଏ, ତାହାକୁ ପଶ୍ଚିମଦିତ୍ୟ
ବୋଲିଥାଏ । ପୂର୍ବଭିମୁଖୀ ବ୍ୟକ୍ତିରତାହାଣ ଦିଗକୁ ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମଦିଗକୁ
ଉତ୍ତରଦିତ୍ୟ କହନ୍ତି ।

ଏତେନ ଦିଗନ୍ତରାଜନି ବ୍ୟାଖ୍ୟାତାନ ॥ [ବୈ : ୨ । ୨ । ୩୦]
ପୁର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦିଗକୁ ଆଗେୟୀ, ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗର
ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦିଗକୁ ନୈରୂପୀ, ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର ଦିଗର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦିଗକୁ ବାୟୁବୀ
ଏବଂ ଉତ୍ତର ଓ ପୁର ଦିଗର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦିଗକୁ ଦକ୍ଷିଣ ଦିତ୍ୟ କହନ୍ତି ।

ଇଚ୍ଛାଦେଷପଦ୍ମପୁଷ୍ପଦୁଃଖଜ୍ଞାନାନ୍ୟାମନୋ ଲିଙ୍ଗମିତି ॥ [ନ୍ୟା : ଅ : ୨ ପୃ ୧୦]
ଯହିଁରେ [ଇଚ୍ଛା] ରାଗ, [ଦେଷ] ବୈର, [ପଦ୍ମ] ସୁହସକାର, ସୁଖ, ଦୁଃଖ
[ଜ୍ଞାନ] ଜ୍ଞାନ ଦେବୀର ଗୁଣ ଅଛି, ତାହାକୁ ଲିଙ୍ଗମ୍ ବୋଲିଥାଏ । ବୈଶେଷିକରେ
ଏତିକି ଅଧିକ ଅଛି : -

ପ୍ରାଣୋନନମେଷୋନନସଙ୍ଗବନ ନୋଗଙ୍ଗଂଦିଦ୍ଵାନ୍ତର୍ବାସ୍ୟାୟୁଷଦୁଃଖେଚ୍ଛାଦେଷ
ପ୍ରପୁଷ୍ପାଶ୍ଚୁନା ଲିଙ୍ଗମିତି ॥ [ବୈ : ୩ । ୨ । ୩୧]
[ପ୍ରାଣ] ବାହାରୁ ବାୟୁକୁ ଭିତରକୁ ନେବା (ଅପାନ) ଭିତରୁ ବାୟୁକୁ ବାହାରକୁ

ଆଶିବା * [ନିମେଷ] ଚକ୍ର ବନ୍ଦ କରିବା, [ବିନେଷ] ଚକ୍ର ଉନ୍ମୀଳନ କରିବା, (ଜୀବନ) ସ୍ଥାଣକୁ ଧାରଣ କରିବା, (ମନଃ) ମନନ, ବିଚାର ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ଞାନ; (ଗତି) ଯେଉଁଠାକୁ ଇଚ୍ଛା ସେଠାରୁ ଗମନ କରିବା (ଇନ୍ଦ୍ରିୟ) ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ବିଷୟରେ ଗୁଳିତ କରିବା, ତଦ୍ଭାବ ବିଷୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା; [ଅନ୍ତର୍ବିକାର] ଶୂନ୍ୟ, ତୃଷ୍ଣା କର, ଓ ପୀଡ଼ାଦି, ବିକାର, ସୁଖ ଦୁଃଖ ଇଚ୍ଛା ଦ୍ୱେଷ ଓ ପ୍ରପଦ୍ମ-ଏହି ଏମସ୍ତ ଆତ୍ମାର ଲକ୍ଷଣ ଅଟେ କର୍ମ ଓ ଗୁଣ ।

ସୁଗନ୍ଧଜ୍ଞାନାବୁଦ୍ଧସ୍ତ୍ରୀମସୋ ଲକ୍ଷଣମ୍ ॥ [ନ୍ୟା : ୧। ୧। ୧୭]

ଯଦ୍ଭାବ ଏକ ସମୟରେ ଦୁଇ ପଦାର୍ଥର ଗ୍ରହଣ ଅଥବା ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ନାହିଁ, ତାହାକୁ ମନ କହନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ସ୍ୱରୂପ ଓ ଲକ୍ଷଣ କୁହାଗଲା । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୁଣ କୁହାଯାଉଛି : ରୂପର ସ୍ୱଗନ୍ଧସ୍ପର୍ଶାସ୍ପଷ୍ଟସ୍ପର୍ଶାପରମାଣାନ ପୃଥକ୍ତ୍ୱଂ ସଂଯୋଗ-ବିଭାଗୋ ପରତ୍ୱାପରତ୍ୱେ ବୁଦ୍ଧସ୍ତ୍ରୀ ସୁଖଦୁଃଖେ ଇଚ୍ଛାଦୃଷ୍ଟୋ ପ୍ରୟତ୍ନା ଶ୍ୱର ଗୁଣାଃ ॥ (ବେ : ୧। ୧। ୨)

ରୂପ* ରସ, ଗନ୍ଧ, ସ୍ପର୍ଶ; ସ୍ପର୍ଶ୍ୟା, ପରମାଣୁ, ପୃଥକ୍ତ୍ୱ, ସଂଯୋଗ, ବିଭାଗ ପରତ୍ୱ, ଅପରତ୍ୱ, ବୁଦ୍ଧି ସୁଖ, ଦୁଃଖ, ଇଚ୍ଛା ଦ୍ୱେଷ ପ୍ରପଦ୍ମ, ଗୁରୁତ୍ୱ ଦ୍ରବତ୍ୱ ସ୍ନେହ ସଂସାର ଧର୍ମ, ଅଧର୍ମ ଓ ଶକ୍ତି - ଏହି ଲକ୍ଷଣଟିକୁ ଗୁଣ କହନ୍ତି ।

ଦ୍ରବ୍ୟଶ୍ରୟ୍ୟାଗୁଣବାନ୍ ସଂଯୋଗବିଭାଗେଷ୍ଟକାରଣମନପେକ୍ଷ ଇତି ଗୁଣଲକ୍ଷଣମ୍ ॥ [ବେ : ୧। ୧। ୧୭]

ଯଦ୍ଭାବଦ୍ୱ୍ୟକ୍ ଆଶ୍ରୟ କରି ଥାଏ, ଅନ୍ୟ ଗୁଣକୁ ଧାରଣ କରେ ନାହିଁ, ଯାହା ସଂଯୋଗ ଓ ବିଭାଗର କାରଣ ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ଯାହା (ଅନପେକ୍ଷ) ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ଅନ୍ୟର ଅପେକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ, ତାହାକୁ ଗୁଣ ବୋଲାଯାଏ ।

ଶ୍ରେଣୀପଲବ୍ଧିରୁ ଭିନ୍ନଗ୍ରାହ୍ୟଃ ପ୍ରୟୋଗେଣାଭିଜ୍ଞାନିତ ଆକାଶ ଦେଶଃ ଶକ୍ତିଃ ॥ (ମହାଭାଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ସ୍ତ : ୧ ଆହୁକର ॥)

ଯାହା ଶ୍ରେଣିଦ୍ୱାରା ଉପଲବ୍ଧ ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହଣୀୟ ପ୍ରଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ଓ ଆକାଶ ଯାହାର ଦେଶ ତାହାକୁ ଶକ୍ତି କହନ୍ତି । ଯାହା ନେଷ ଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ ହୁଏ ତାହା ରୂପ; କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟରେ ନାନାପ୍ରକାରର ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ତାହା ରସ; ଯାହା ନାସିକା ଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ ହୁଏ ତାହା ଗନ୍ଧ ଓ ଯାହା ଭକ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ ତାହା ସ୍ପର୍ଶ ।

* କାହା କାହା ମତରେ ସ୍ତ୍ରୀର ଅର୍ଥ ବାସୁକୁ ବାହାରକୁ ଆଣିବ । ଓ ଅପାନର ଅର୍ଥ ବାସୁକୁ ଭିତରକୁ ନେବା - ଅନୁବାଦ ।

ଯଦ୍ବାସ ଏକ ଦୁଇ ଇତ୍ୟାଦି ଗଣନା ହୁଏ ତାହା ସଂଖ୍ୟା । ଯଦ୍ବାସ ପରିମାଣ
ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁରୁ ଲଘୁ ସଂଖ୍ୟା ଏ ତାହା ପରିମାଣ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟଠାରୁ ପୃଥକ୍ ହେବା ପୃ
ଥକ୍ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ସହଜ ମିଳିତ ହେବା ସଂଯୋଗ । ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ସହଜ ମିଳିତ
ଆସନ୍ତେନେନ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଯିବା ବିଭାଗ । ଏହାର ପୁରରେ ଯାହା ତାହାପର । ଏହାର
ପରେ ଯାହା ତାହା ଅପର । ଯଦ୍ବାସ ଭଲ ମନ୍ଦ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ତାହା ବୁଦ୍ଧି । ଆନନ୍ଦର
ନାମ ସୁଖ । କ୍ଳେଶର ନାମ ଦୁଃଖ । 'କ୍ଳେଶ' 'ରାଗ' (ଦେଷ) ବିରାଧ, (ପ୍ରଯତ୍ନ)
ଅନଳ ପ୍ରକାର ବଳ ଓ ପୁରୁଷକାର, (ଗୁରୁତ୍ୱ) ଭାର (ଦ୍ରବତ୍ୱ) ତରଳିଯିବା,
(ସ୍ନେହ) ପ୍ରୀତି ଓ ସ୍ନିଗ୍ଧତା, (ସଂସ୍କାର) ଅନ୍ୟର ସଂଯୋଗ ବଶତଃ ବାସନା ହେବା
(ଧର୍ମ) ନ୍ୟାୟାଚରଣ ଓ କଠୋରତା, [ଅଧର୍ମ] ଅନ୍ୟାୟାଚରଣ ଓ କଠୋରତାର
ବିପରୀତ କୋମଳତା - ଏହି ଚବିଶ ୨୪ ଗୁଣ ।

ଉଚ୍ଚ ସେପଣମବ ସେପଣମାକୁନ୍ଦଂ ପ୍ରସାରଣଂ ଗମନମିତି
କମିଶାମି ॥ [ବେ : ୧ । ୧ । ୧୭]

“ଉଚ୍ଚସେପଣ” - ଉଚ୍ଚ ‘ରେଷ୍ଟା’ “ଅବସେପଣ” - ନିମ୍ନରେଷ୍ଟା, “ଆକୁଅନ”
ସଂକୋଚ. “ପ୍ରସାରଣ” ବିସ୍ତାର “ଗମନ” - ଯାତାୟତ ଓ ପ୍ରମଣ - ଏହିସବୁକୁ
କର୍ମ ବୋଲି ଯାଏ । ବଞ୍ଚିମାନ କର୍ମର ଲକ୍ଷଣ -

ଏକଦ୍ରବ୍ୟମଗୁଣଂ ସଂଯୋଗବିଭାଗେଷ୍ଟନପେକ୍ଷକାରଣମିତି
କମଲକ୍ଷଣମ୍ ॥ [ବେ : ୧ । ୧ । ୧୭]

ଏକଂ ଦ୍ରବ୍ୟମାତ୍ମକ ଆଧାରେ ସ୍ୱସ୍ୟ ତଦେକଦ୍ରବ୍ୟଂ ନ ବିଦ୍ୟତେ ଗୁଣୋ ସ୍ୱସ୍ୟ
ସ୍ୱସ୍ତିନ୍ ବା ତଦ୍ଗୁଣଂ ସଂଯୋଗେଷ୍ଟ ବିଭାଗେଷ୍ଟ ଗୁଣପକ୍ଷରହିତଂ କାରଣଂ ତତ୍ କର୍ମ
ଲକ୍ଷଣମ୍ “ଅଥବା ଯତ୍ ବିଦ୍ୟତେ ତତ୍ କର୍ମ ଲକ୍ଷଣତେ ସ୍ୱେନ ତତ୍ ଗୁଣଂ , କର୍ମଂ ଗୁଣ
ଲକ୍ଷଣଂ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଶ୍ରିତ, ଗୁଣରହିତ ଓ ସଂଯୋଗ-ବିଭାଗ ହେବାରେ ଅପେକ୍ଷାରହିତ
କାରଣ ହେଲେ ତାହାକୁ କର୍ମ ବୋଲିଯାଏ ।

ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣକମଣାଂ ଦ୍ରବ୍ୟଂ କାରଣଂ ସାମାନ୍ୟମ୍ ॥ [ବେ : ୧ । ୧ । ୧୮]
ଯଦ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟ-ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ଓ କର୍ମର କାରଣ-ଦ୍ରବ୍ୟ ତାହାକୁ ସାମାନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ କହନ୍ତି ।

ଦ୍ରବ୍ୟାଣାଂ ଦ୍ରବ୍ୟଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ ସାମାନ୍ୟମ୍ ॥ [ବେ : ୧ । ୧ । ୧୯]

ଯଦ୍ବା ଦ୍ରବ୍ୟ ମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ-ଦ୍ରବ୍ୟ, ତାହା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବଶତଃସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ

ଦ୍ରବ୍ୟତଂ ଗୁଣତଂ କର୍ମତଂ ସାମାନ୍ୟାନି ବିଶେଷାଣି ॥ ବେ : ୧ ୨ *

ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୁଣ ଓ କର୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ

କର୍ମର-ଏହି ସବୁକୁ ସାମାନ୍ୟ ଓ ବିଶେଷ ବୋଲି ଯାଏ । କାରଣ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ରେଦ୍ରବ୍ୟର ସାମାନ୍ୟ ଓ ଗୁଣର କର୍ମର ଠାରୁ ଦ୍ରବ୍ୟର ବିଶେଷ । ଏହିପରି ସବୁ
ଜାଣିବ ।

ସାମାନ୍ୟ ବିଶେଷ ଇତି ବ୍ରହ୍ମସମ୍ପଦଃ ॥ (ବୈ : ୧।୨।୩)
ସାମାନ୍ୟ ଓ ବିଶେଷର ସିଦ୍ଧି ବୁଦ୍ଧିସାପେକ୍ଷ ଅଟେ । ଯେପରି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ମନୁଷ୍ୟର ସାମାନ୍ୟ ଓ ତାହା ପଶୁଭାଦି ଠାରୁ ବିଶେଷ । ସେହିପରି ସ୍ତ୍ରୀର ଓ
ପୁରୁଷର ସାମାନ୍ୟ ଓ ତାହା ପଶୁଭାଦି, ଶିଶୁର, ବୈଶ୍ୟର, ଓ ଶୂଦ୍ରର ମଧ୍ୟ
ବିଶେଷ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ବ ସାମାନ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଶିଶୁର ପ୍ରଭୃତିକ
ଠାରୁ ବିଶେଷ । ଏହିପରି ସବୁ ଜାଣିବ ।

ଇତିହାସିକ ଯୁକ୍ତଃ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣତ୍ବଃ ସ ସମବାୟଃ ॥ (ବୈ ୨।୨।୨୭)
କାରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଅବସ୍ଥାବିଧାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥା, କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶିଶୁ
ଓ ଶିଶୁବାନ୍, ଗୁଣ ଓ ଗୁଣୀ, ଜାତି ଓ ବ୍ୟକ୍ତି, କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାରଣ, ଅବସ୍ଥା
ଓ ଅବସ୍ଥା-ଏହି ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ନିତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ, ତାହାକୁ ସମବାୟ
ବୋଲି ଯାଏ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ପରିପ୍ରସାର ସମ୍ବନ୍ଧ ହୁଏ, ତାହା
ସଂଯୋଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନିତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ।

ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣଯୋଃ ସଜ୍ଜାୟାନ୍ତକରଂ ସାଧର୍ମ୍ୟମ୍ ॥ (ବୈ : ୧।୨।୯)
ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଗୁଣର ସମାନ ଜାଣିବ କର୍ମର ଯେଉଁ ଆରମ୍ଭ ତାହାକୁ ସାଧର୍ମ୍ୟ କହନ୍ତି,
ଯେପରି ପୃଥିବୀର ଜଳର ଧର୍ମ ଓ ଘଟାକି କାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ପତ୍ତିକର ଶ୍ବ-ପଦ୍ମର ଧର୍ମ
ଅଛି; ସେହିପରି ଜଳରେ ମଧ୍ୟ ଜଳର ଓ ହିମାବ ସ୍ବପଦ୍ମର କାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ, ପୃଥିବୀ
ମନ୍ତ୍ର ଜଳର ଓ ଜଳ ସହିତ ପୃଥିବୀର ଭଲ ଧର୍ମ ଅଛି, ଅର୍ଥାତ୍ “ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣଯୋଃ
ବିଜ୍ଞାୟାନ୍ତକରଂ ବୈଧର୍ମ୍ୟମ୍” ଏହା ଜଣାଯାଇଛି ଯେ, ଯାହାଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଗୁଣ
ବିରୁଦ୍ଧ ଧର୍ମ ଓ କାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ ତାହାକୁ ବୈଧର୍ମ୍ୟ ବୋଲି ଯାଏ । ଯେପରି ପୃଥିବୀ
କଠିନର, ଶୁଷ୍କର ଓ ଗରମ-ଧର୍ମ ଜଳର ବିରୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଜଳର ଦ୍ରବର, କୋମଳର
ଓ ରସ ଗୁଣ ଯୁକ୍ତତା ପୃଥିବୀର ବିରୁଦ୍ଧ ।

କାରଣତ୍ବେ କାର୍ଯ୍ୟତ୍ବଃ ॥ (ବୈ : ୪।୧।୩)

କାରଣ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ । ନରୁ କାର୍ଯ୍ୟାଗ୍ରାନ୍ତ କାରଣତ୍ବଃ (ବୈ ୧।୨।
କାର୍ଯ୍ୟର ଅଗ୍ରତ ହେଲେ କାରଣର ଅଗ୍ରତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

କାରଣ ଗ୍ରାନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରାନ୍ତ ॥ (ବୈ : ୧।୨।୧)

८५५

20

५५

10

56

⑤

Q

१५

६६

901

9

५५

८९

५५

३१५

২৭

2

2

३.

८१

121

१३

दा

ଯେପରି ନରଣ୍ଡା ଅର୍ଥର ମନୁଷ୍ୟ ଶିଖା; ଖପୁର ଆକାଶ -କୁସୁମ ଓ ବନ୍ୟା ପୁଷ୍ପ
ନ୍ୟାୟର ପୁଣି ଇତ୍ୟାଦି ।

ପଞ୍ଚମ : - ନାସ୍ତି ଘଟା ଗେହ ଇତି ସତୋ ଘଟସ୍ୟ ଗେହସଂସର୍ଗପ୍ରତିଷେଧଃ ॥
(ବୈ : ୯ । ୧ । ୧୦)

ଘରେ ଘଟ ନାହିଁ, ଅର୍ଥର ଅନ୍ୟସ୍ଥ ଅଛି ଘର ସହିତ ଘଟର ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । ଏହି
ପଞ୍ଚବଧ ଅଭବ ।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦୋଷାତ୍ ସଂସ୍କାରଦୋଷାତାବିଦ୍ୟା ॥ (ବୈ : ୯ । ୨ । ୧୦)

ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଦୋଷ ଓ ସଂସ୍କାରର ଦୋଷରୁ ଅବିଦ୍ୟା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।

ତଦୁଷ୍ଣଜ୍ଞାନମ୍ ॥ (ବୈ : ୯ । ୨ । ୧୧)

ଦୁଷ୍ଟ ଅର୍ଥର ବିପକ୍ଷର ଜ୍ଞାନକୁ ଅବିଦ୍ୟା ବୋଲିଯାଏ ।

ଅଦୁଷ୍ଣଂ ବିଦ୍ୟା ॥ (ବୈ : ୯ । ୨ । ୧୨)

ଅଦୁଷ୍ଟ ଅର୍ଥର ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନକୁ ବିଦ୍ୟା ବୋଲିଯାଏ ।

ପୃଥ୍ବ୍ୟାଦିରୂପରସଗନ୍ଧସ୍ପର୍ଶା ଦ୍ରବ୍ୟାନିତ୍ୟତାଦନିତ୍ୟାଣ୍ତ ॥ (ବୈ : ୨ । ୧ । ୧୨)

ଏତେନ ନିତ୍ୟେଷୁ ନିତ୍ୟତମୁକ୍ତମ୍ ॥ (ବୈ : ୨ । ୧ । ୧୩)

ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରୂପ ପୃଥ୍ବ୍ୟାଦି ପଦାର୍ଥ ଓ ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ ଓ
ସ୍ପର୍ଶ ଗୁଣ ଅଛି, ସେ ସମସ୍ତ ଗୁଣକାର୍ଯ୍ୟରୂପ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କର ଅନିତ୍ୟତା ହେବୁ
ଅନିତ୍ୟ; କିନ୍ତୁ କାରଣରୂପ ପୃଥ୍ବ୍ୟ ଆଦି ନିତ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଗଠାଦି ଗୁଣ
ଅଛି, ସେ ସବୁ ନିତ୍ୟ ।

ସ୍ୱତକାରଣବଦ୍ଧିତ୍ୟମ୍ ॥ (ବୈ : ୪ । ୧ । ୧)

ଯାହା ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି ଓ ଯାହାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ, ତାହା ନିତ୍ୟ, ଅର୍ଥର
"ସ୍ୱତକାରଣବଦ୍ଧିତ୍ୟମ୍" । କାରଣ-ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟରୂପ ଗୁଣକୁ ଅନିତ୍ୟ ବୋଲିଯାଏ
ଅସୌକ୍ୟଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ କାରଣଂ ସଂସ୍ପୋଷି ବିରୋଧ ସମବାୟି ଚେତି
ଲୈଙ୍ଗିକମ୍ ॥ (ବୈ : ୯ । ୨ । ୧)

ଅମୁକ ବସ୍ତୁ ଅମୁକ ବସ୍ତୁରକାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ ବା କାରଣ ଅଟେ । ଇତ୍ୟାଦି ଜ୍ଞାନ ସମବାୟି,
ସଂସୋଗି, ଏକାର୍ଥ ସମବାୟି ଓ ବିରୋଧ - ଏହି ଚାରୁ ପ୍ରକାର ଲୈଙ୍ଗିକ ଅର୍ଥର
ଲିଙ୍ଗ-ଲିଙ୍ଗୀର ସମ୍ବନ୍ଧରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଇଥାଏ । "ସମବାୟି" - ଯେପରି ଆକାଶ
ପରିମାଣ ବିଶିଷ୍ଟ । "ସଂସୋଗି" - ଯେପରି ଶରୀର ଭିନ୍ନ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଟେ ଇତ୍ୟାଦି
ଈଳରେ ତଳ ସଂସୋଗ ଅଛି । "ଏକାର୍ଥ ସମବାୟି" - ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁର ଦୁଇଟି

ଗୁଣ ରହିବା, ଯେପରି କାର୍ଯ୍ୟ ରୂପ ପ୍ରଣୀତ, କାର୍ଯ୍ୟର ଲକ୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଲକ୍ଷକ ।
 “ବିବେକ”- ଯେପରି ଅଜ୍ଞତର ବୃକ୍ଷ ଶାଖା ବୃକ୍ଷର ବାସସ୍ଥା ଲକ୍ଷ । ବ୍ୟାପ୍ତିଃ
 ନିୟତଧର୍ମସାହୃତ୍ୟମୁରୟୋରେକତରସ୍ୟ ବା ବ୍ୟାପ୍ତିଃ । ନିଜ
 ଶକ୍ତିଭବମିତ୍ୟାତ୍ମ୍ୟାଧ୍ୟାୟେୟମୁକ୍ତିଯୋଗ ଇତି ପଞ୍ଚଶିଖଃ ॥
 [ସାଂଖ୍ୟ : ୫ । ୨୯, ୩୧, ୩୨]

ଯେଉଁ ଦୁଇ ସାଧ୍ୟ-ସାଧନର ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ସିଦ୍ଧ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ଏବଂ ଯଦ୍ୱାରା
 ସିଦ୍ଧ କରାଯାଏ, ସେହି ଦୁଇଟିର ଅଥବା ସମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତର ସାଧନମାନଙ୍କର
 ନିଶ୍ଚିତ ଧର୍ମ ସହଗୁରୁକୁ ବ୍ୟାପ୍ତି କହନ୍ତି । ଯେପରି ଧୂଆଁ ଓ ଅଗ୍ନିର ସହଗୁରୁ
 ଅଛି ॥୨୯॥ ତଥା ବ୍ୟାପ୍ୟ ଧୂଆଁ ତାହାର ନିଜ ଶକ୍ତିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେ
 ବେଳେ ଦୁଇପ୍ରାଣୀନ୍ଦ୍ରକୁ ଗମନ କରେ, ସେତେବେଳେ ବିନା ଅଗ୍ନି-ସଂଯୋଗରେ
 ମଧ୍ୟ ସେ ଧୂଆଁ ସ୍ୱୟଂ ରହେ । ତାହାର ନାମ ବ୍ୟାପ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନିର ଛେଦନ,
 ଭେଦନ ସାମର୍ଥ୍ୟରୁ ଜଳାଦି ପଦାର୍ଥ ଧୂମ୍ରରୂପରେ ପ୍ରକଟ ହୁଏ ॥୩୧॥ ଯେପରି ମହତ୍ତ୍ୱ-
 ଭାବରେ ପ୍ରକୃତ ଆଦିର ବ୍ୟାପକତା ଓ ବୁଦ୍ଧି ଆଦିରେ ବ୍ୟାପ୍ୟତା-ଧର୍ମର ସମ୍ବନ୍ଧର
 ନାମ ବ୍ୟାପ୍ତି; ଯେପରି ଶକ୍ତି ଆଧ୍ୟେୟରୂପ ଓ ଶକ୍ତିମାନ ଅଧାରରୂପର ସମ୍ବନ୍ଧ ॥୩୨॥

ଏହିସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ପ୍ରମାଣାଦି ଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷା କରି ପଠନ ପାଠନ କରିବ ।
 ଅନ୍ୟଥା ବିଦ୍ୟାଧୀନାନଙ୍କର କଦାପି ସତ୍ୟବୋଧ ହେଇପାରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ
 ଛନ୍ଦ ପଢ଼ାଇବାକୁ ହେବ ସେ ସମସ୍ତ ଛନ୍ଦ ପୁରାଣକୁ ରୂପେ ପରୀକ୍ଷା କରିବ । ପରେ
 ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଛନ୍ଦ ସତ୍ୟ ବୋଲି ନିଶ୍ଚିତ ହେବ, ସେହି ସବୁକୁ ପଢ଼ାଇବ । ଏହି
 ସମସ୍ତ ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରତିପନ୍ନ ଛନ୍ଦର ପଠନ ପାଠନ କରିବ ନାହିଁ । କାରଣ-
 ଲକ୍ଷଣପ୍ରମାଣାତ୍ମ୍ୟଂ ବହୁସିଦ୍ଧିଃ ॥

ଲକ୍ଷଣ-ଯେପରି “ରେବତୀ ପୃଥ୍ୱୀ” ଯାହା ପୃଥ୍ୱୀ ତାହା ଗନ୍ଧବତୀ । ଏହିପରି ଲକ୍ଷଣ
 ଓ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦି ପ୍ରମାଣ ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ସତ୍ୟାତ୍ୟ ଓ ପଦାର୍ଥର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହୋଇଯାଏ ।
 ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ କିଛି ମଧ୍ୟ ହେଇପାରେ ନାହିଁ ।

॥ ଅଥ ପଠନ ପାଠନ ବିଧିଃ ॥

ବର୍ତ୍ତମାନ ପଠନ ପାଠନର ବିଧି ଲିଖିତ ହେଉଅଛି । ପ୍ରଥମତଃ ପାଣିନି
 ମୂଳ କୃତ ଶିକ୍ଷା । ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରୁ ଏହାର ଶାବ୍ଦଶିକ୍ଷା କରିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି
 ଅକ୍ଷରର ଏହି ସ୍ଥାନ, ଏହି ପ୍ରଯୋଗ, ଏହି କରଣ ଯେପରି “ପ” ର ସ୍ଥାନ ଓହ୍ଲି;
 ପ୍ରଯୋଗ ପୁଷ୍ପ ଏବଂ ପ୍ରାଣ ଓ କହ୍ନର ନିୟମକୁ କରଣ କହନ୍ତି । ମାତା, ପିତା ଓ

ଆଦ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅକ୍ଷରର ଏହି ପ୍ରକାର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ ଶିକ୍ଷା ଦେବ ।

ଦେନନ୍ତର ବ୍ୟାକରଣ ଶିକ୍ଷା ଦେବ । ପ୍ରଥମେ ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀର ପ୍ରଥମ ପାଠ କରବ; ଯେପରି “ବୃଦ୍ଧିରାଦୈର୍” । ପୁଣି ପଦଜ୍ଞେତ, ଯେପରି “ବୃଦ୍ଧି ଆର୍, ଯିର୍, ବା ଆଦୈର୍” । ତାପରେ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷା କରିବ । ଯେପରି ଅକ୍ଷର, ଶିକ୍ଷା ଆଦୈର୍” ଏବଂ ଅର୍ଥ ଯେପରି ଆଦୈର୍” ବୃଦ୍ଧି-ସଞ୍ଜାୟିତ୍ୱାଦ୍ “ଅର୍ଥାତ୍ ଆ, ଯି, ଓ, ର ବୃଦ୍ଧି ସଞ୍ଜା (କରାଯାଏ) “ତଃ ପରୋପସ୍ମାତ୍ ତତ୍ତ୍ୱୋପାଦପି ପରସ୍ତପର” ‘ତ’ କାର ଯାହାର ପରେଥାଏ ଓ ଯାହା ‘ତ’ କାର ପରେ ଥାଏ ତାହାକୁ “ତପର” ବୋଲାଯାଏ । ଏଥିରୁ ସିଦ୍ଧ ହେଲା ଯେ ‘ଅ’ କାରର ପରେ ‘ତ୍’ ଓ ‘ତ୍’ ର ପରେ “ସ୍” ଉଭୟେ “ତପର” । “ତପର” ର ପ୍ରୟୋଜନ ଏହି ଯେ, ହ୍ରସ୍ୱ ଓ ଗୁଣରେ ବୃଦ୍ଧି ସଞ୍ଜା ହେଲା ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ—(ଭରଣ) ଏ ସ୍ଥଳରେ ଭଜ୍ ଧାତୁର ଉତ୍ତର ‘ଅଷ୍ଟ’ ପ୍ରତ୍ୟୟ ପରେ “ଅଷ୍ଟ” ର ‘ଇତ୍’ ସଂଜ୍ଞା ହୋଇ ଲେପ ହୋଇଲେ । ପରେ “ଭଜ୍” ‘ଅ’ ସ୍ଥଳରେ ‘ଜ’ କାରର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଓ ‘ଭ’ କାରର ପରସ୍ମିତ ‘ଅ’ କାରର ବୃଦ୍ଧି ସଂଜ୍ଞକ ‘ଆ’ କାର ହୋଇଗଲା । ସୁତରାଂ “ଭଜ୍” ହେଲା । ପୁଣି ‘ଭଜ୍’ ‘ଜ’ ସ୍ଥାନରେ ‘ଗ’ ହୋଇ ‘ଅ’ କାର ସହଚ ମିଳି “ଭଗ” ଏହି ପରି ପ୍ରୟୋଗ ହେଲା ।

“ଅଧ୍ୟାୟଃ” ଏ ସ୍ଥଳରେ “ଅଧ୍” ପୂର୍ବକ “ଇତ୍” ଧାତୁର ହ୍ରସ୍ୱ ସଂଜ୍ଞା ସ୍ଥାନରେ ‘ଅଷ୍ଟ’ ପ୍ରତ୍ୟୟରେ “ଆ” ବୃଦ୍ଧି ଓ ତାହା ସ୍ଥାନରେ ‘ଆୟ’ ହେବା ପରେ ମିଳିତ ହୋଇ “ଅଧ୍ୟାୟଃ” ହେଲା ।

“ନାୟକଃ” ଏ ସ୍ଥଳରେ ‘ନାୟ’ ଧାତୁର ଉତ୍ତର ‘ଇ’ କାର ସ୍ଥାନରେ ‘ଶ୍ଚାୟ’ ପ୍ରତ୍ୟୟ ପରେ ‘ଆ’ ବୃଦ୍ଧି ଓ ତାହା ସ୍ଥାନରେ ‘ଆୟ’ ହେବା ପରେ ମିଳିତ ହୋଇ “ନାୟକଃ” ହେଲା ।

ପୁନଃ ‘ପ୍ରାବକଃ’ ଏ ସ୍ଥଳରେ ‘ପ୍ରା’, ଧାତୁର ଉତ୍ତର ‘ଶ୍ଚାୟ’ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ ହ୍ରସ୍ୱ ଉଚ୍ଚାର ସ୍ଥାନରେ ‘ଓ’ ବୃଦ୍ଧି ଓ ‘ପ୍ରା’ ଅଦେଶ ହୋଇ ‘ଅ’ କାର ସହଚ ମିଳିତ ହୋଇ ‘ପ୍ରାବକଃ’ ହେଲା ।

“ବୃଦ୍ଧି” ଧାତୁର ଉତ୍ତର ‘ଶ୍ଚାୟ’ ପ୍ରତ୍ୟୟ ‘ଲ’ ର “ଇତ୍” ସଂଜ୍ଞା ହୋଇ ଲେପ, “ବୃ” ସ୍ଥାନରେ “ଅକ୍” ଅଦେଶ ଓ “ର”; କାର ସ୍ଥାନରେ ‘ଆର୍’ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇ ‘କାରକସିଦ୍ଧି’ ହେଲା ।

ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସୂତ୍ର ପୁରାଣର ପ୍ରୟୋଗର ଲିଖନ ସେବୁଡ଼ିନର କାର୍ଯ୍ୟ ସବୁ
 ଦେବାକୁ ହେବ ଓ ସେହି ଅଥବା କାଷ୍ଠ ଫଳନ ଉପରେ ଲେଖନଙ୍କ
 ପ୍ରତିପାଦ ଲେଖିକର ଦେଖାଇ ବୁଝାଇଦେବ । ଯେପରି ‘ଉକ୍ତ+ଋ+ସୁ’
 ଧରି ପ୍ରଥମତଃ ଦ କାରର, ପୁଣି ‘ଞ’ ର ଲେଖ ହୋଇ “ଉକ୍ତ+ଋ+ସୁ” ଏହିପରି
 ରହିଲା । ପୁଣି “ଅ” କାରର ଆକାର ବୃଦ୍ଧି ଓ ‘ଜ’ ସ୍ଥାନରେ ‘ଗ’ ହେବାକୁ
 ‘ଭା+ଋ+ସୁ’ ହେଲା । ପୁଣି ଅକାର ସହଚ ମିଳି ଯିବାରୁ ‘ଭା+ସୁ’ ରହିଲା ।
 ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଚ୍ଚାରଣ ‘ଭା’ ସଞ୍ଜ ‘ସ’ ସ୍ଥାନରେ ‘ରୁ’ ହୋଇ ପୁଣି ଶବ୍ଦାର ‘ଭା’
 ସଞ୍ଜ ଲେଖ ହେଇଯିବା ପରେ ‘ଭାଗ’ ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଲେଖ ସ୍ଥାନରେ [୪]
 ଧ୍ୟାନ ମାଧୁ ହୋଇ ‘ଭାଗ’ ଏହିପରି ସଜ ହେଲା । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସୂତ୍ରାନୁସାରେ
 ଯେଉଁ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵୟ ସେହି ସେହି ସୂତ୍ର ପଠ କରି, ପାଠ କରାଇ ଓ ଲେଖାଇ
 କାର୍ଯ୍ୟ କରାଉଥିଲେ ଏହିପରି ପଠନ ପାଠନ ଦ୍ଵାରା ଅଭିଶାସ୍ତ୍ର ନିଶ୍ଚୟାନ୍ତ ବୋଧ
 ଜନ୍ମିବ । ଧ୍ୟାନ ଏହିପରି ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀ ପଢ଼ାଇ ଅର୍ଥସହିତ ଧାତୁମାତ୍ର, ଦଶ ‘ଲ’
 କାରର ରୂପ ଏବଂ ପ୍ରତିପାଦ ସହଚ ସୂତ୍ରମାନଙ୍କ ଉତ୍ତରଣ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେବ ।
 ଅଥବା ସମାନ୍ୟ ସହ, ଯେପରି ‘କମ୍ପଣୀଶ’ କର୍ମ ଉପପଦ ଥିଲେ ଧାତୁମାତ୍ର
 ଅର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦ୍ଵୟ, ଉଦାହରଣ - ‘କୁମ୍ଭକାର’ । ତାହାପରେ ଅପବାଦ ସୂତ୍ର ଶିକ୍ଷା
 କରିବାକୁ ହେବ । ଯେପରି ‘ଅତୋନୁପପଦେ ୧୫’ ଉପପଦେ ଭଲ କର୍ମ ଉପପଦ
 ଥିଲେ ଆକାରନ୍ତ ଧାତୁରୁ ଉତ୍ତର ‘କ’ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହେବ । ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ବହୁବ୍ୟାପକ
 ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଉତ୍ତର କୁହାଯାଏ, ଯେପରି କର୍ମ ଉପପଦବିଶିଷ୍ଟ ହେଲେ ସମସ୍ତ ଧାତୁର
 ଉତ୍ତର ‘ଅ’ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ତଦପକ୍ଷା ବିଶେଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ଅଳ୍ପ ବ୍ୟୟ ତାହା
 ଅପବାଦ । ସେହି ସୂତ୍ର ସୂତ୍ରର ବିଷୟ ମଧ୍ୟରୁ ଆକାରନ୍ତ ଧାତୁକୁ ‘କ’ ପ୍ରତ୍ୟୟ
 ଗ୍ରହଣ କରି ନେଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେପରି ଉତ୍ତର ବିଷୟର ଅପବାଦ ସୂତ୍ରର ପ୍ରକୃତି
 ହୁଏ, ସେହିପରି ଅପବାଦ ସୂତ୍ର ବିଷୟରେ ଉତ୍ତର ସୂତ୍ରର ପ୍ରକୃତି ହୁଏ ନାହିଁ; ଉଦା-
 ହରଣସ୍ଵରୂପ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରଜାର ରଜ୍ୟରେ ମଣ୍ଡଳକ ଓ ଭୃଗୁମାନେ ଅଧୀନ ହୋଇ
 ରହିଲେ କିନ୍ତୁ ମାଣ୍ଡଳକ ରଜାର ରଜ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରଜା ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଲେ
 ନାହିଁ । ସେପରି ମହର୍ଷି ପଣ୍ଡିତ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଶ୍ଳୋକ ମଧ୍ୟରେ ଅଳ୍ପ କେ
 ଅର୍ଥ ଓ ସମ୍ଭବ ବିଷୟକ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶିତ କରି ଦେଖେନ୍ତୁ । ଧାତୁମାତ୍ର ଦ୍ଵିତୀୟ
 ପରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ପାଠ ସମୟରେ ସମସ୍ତ ସୂତ୍ର ବିଷୟ ଉତ୍ତମରେ ପଢ଼ାଇ ପୁଣି
 ଥରେ ସଗୟ ସମାଧାନ ବାଉଁଶ କାରିକା ଏବଂ ପରିସ୍ରାବର ପ୍ରୟୋଗ ସହକାରେ

ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀର ଦ୍ଵିତୀୟାନ୍ତକୃତ୍ତି ପଢ଼ାଇବାକୁ ହେବ । ତଦନନ୍ତର ମହାଭାଷ୍ୟ
ପଢ଼ାଇବାକୁହେବ । ଯଦି କୌଣସି ବୁଦ୍ଧିମାନ ପୁରୁଷକାରସପଲ୍ଲ ଅକଟେ
ବିଦ୍ୟୋନ୍ମୁକ୍ତିକାମା ବ୍ୟକ୍ତି ନିତ୍ୟ ପଠନ କରେ; ତାହା ହେଲେ ସେ ଦେଉ ବର୍ଷରେ
ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀ ଓ ଦେଉ ବର୍ଷରେ ମହାଭାଷ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ତିନି ବର୍ଷରେ ପୁର
ବୈଦ୍ୟାକରଣହୋଇ ପାରନ୍ତି । ତତ୍ପରେ ବୈଦିକ ଓ ଲୌକିକ ଲୋକମାନଙ୍କର ବ୍ୟାକ
ରଜ୍ଞାନର ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ସଫଳରେ ପଢ଼ି ପାରନ୍ତି
ହେଉ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାକରଣରେ ଯେତେ କଠିନ ଯେତେମିତି ବଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ,
ଅନ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସେହିପରି ପରିଶ୍ରମର ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି ସମସ୍ତ ଅଧ୍ୟୟନ
କଲେ ତଳ ବର୍ଷରେ ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷା ଜ୍ଞାନ ହୁଏ, ବୁଝନ୍ତୁ ଅର୍ଥାତ୍ ପାରହସକ, ଚେଦ
କୌମୁଦୀ, ମନୋରମାଦି ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ପରୀକ୍ଷା ବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରିମିତି
ଜ୍ଞାନ ହେଇପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ ମହାମନା ମହର୍ଷିମାନେ ଯେପରି ଦୁରୁହ ବିଷୟ
ମାନଙ୍କୁ ସରଳ ଭାବରେ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ହସ୍ତରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ତାହା ସ୍ମରଣକୃତ୍ତି ବିଶିଷ୍ଟ
ମହର୍ଷିମାନଙ୍କର କଳ୍ପିତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ କିପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେ? ମହର୍ଷିମାନଙ୍କର
ଭାବ ଯଥାସମ୍ଭବ ସୁଗମ ଓ ତାହା ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ଆୟତ୍ତ କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସ୍ମରଣ
କୃତ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ମନୋବୃତ୍ତି ଏହି ଯେ, ଯେପରି ରଚନାକୁ ଯଥାସାଧ୍ୟ କଠିନ କର
ଯାଏ, ତାହାକୁ ବହୁ ପରିଶ୍ରମର ସହିତ ପାଠ କରି ଯେପରି ଅଳ୍ପ ଲଭବାନ୍ ହେବା
କୁ ହୁଏ । ଏହା ଯେପରି ପଦ୍ଧତି ଖନନ କରି କପଟକ ଲଭ କରିବା ଆଶ
ଆଶ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ କରିବା ଯେପରି ଥରେ ମାତ୍ର ବୁଦ୍ଧି ବହୁ ମୂଲ୍ୟ ମୁକ୍ତା ଲଭ କରିବା
ବ୍ୟାକରଣ ପାଠ କରି ଛଅ ବା ଆଠ ମାସରେ ଯାହା ମୁନି କୃତ ନିଦନ୍ତ ଓ ନିରୁକ୍ତ
ଅର୍ଥ ସହିତ ପଢ଼ିବ ଓ ପଢ଼ାଇବ । ଅନ୍ୟ ନାସ୍ତିକ କୃତ ଅମରକୋଷଦି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବହୁ
ବର୍ଷ ବୁଝା ନଷ୍ଟ କରିବ ନାହିଁ । ତାହା ପରେ ପିଞ୍ଜଳାଦ୍ୟାୟକ ଛନ୍ଦୋ ଗ୍ରନ୍ଥ
ବୈଦିକ ଓ ଲୌକିକ ଜନର ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ରଚନା ଓ ଶ୍ଳୋକ ରଚନା
ପ୍ରଣାଳୀ ମଧ୍ୟ ଯଥୋଚିତ ଶିକ୍ଷା କରିବ । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ଶ୍ଳୋକ ରଚନା କୌଶଳ ଓ
ପ୍ରସାର ଗୁଣ ମାସରେ ଶିକ୍ଷା କରି ପଠନ ପାଠନ କରି ପାରିବ । ‘ବୃତ୍ତରତ୍ନାବଳୀ’
ପ୍ରଭୃତି ଅଳ୍ପବୁଦ୍ଧି ମହର୍ଷିମାନଙ୍କର କଳ୍ପିତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବହୁ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟ କରବ ନାହିଁ ।
ତତ୍ପରେ ମହର୍ଷି ଓ ବଞ୍ଚିକୀୟ ବମାଦି ଓ ଯୋଗେତ ଇତ୍ୟାଦି ଗ୍ରନ୍ଥରେ
ବିଦୁରମତ ପ୍ରଭୃତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପ୍ରକରମାନ ପାଠ କରିବ । ଏହା ଦ୍ଵାରା ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟସନ
ଦୂର ହେବ ଏବଂ ଉତ୍କର୍ଷ ଓ ସତ୍ୟତାଲଭ ହେବ । ଅଧ୍ୟାପକମାନେ କାବ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁ

ସାରେ ପଦାଞ୍ଚଳ, ପଦାର୍ଥୀକ୍ତି, ଅନୁପ୍ପ, ବିଶେଷ୍ୟ ବିଶେଷଣ ଓ ଭାବାର୍ଥ ବୁଝାଇବେ ଏବଂ କର୍ତ୍ତାପ୍ରାମାନେ ଏହି ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷା କରି କରି ପାଇଥିବେ । ଏକ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ

ଏହି ସମସ୍ତ ପଢ଼ି ନେବ । ତାହା ପଢ଼ି ପୂର୍ବମୀମାସା, ବୈଶେଷିକ, ନ୍ୟାୟ, ଯୋଗ, ସାଂଖ୍ୟ ଓ ବୈଦାନ- ଏହି ଛଅ ଶାସ୍ତ୍ର ଯଥା ସମ୍ଭବ ଉପିକୃତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଅଥବା ଶେଷ୍ଠ ବିଦ୍ଵାନ୍ମାନଙ୍କର ସରଳ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସହ ପଠନ ପଠନ କରିବ । କିନ୍ତୁ ବୈଦାନସୂତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ ପୂର୍ବରୁ ଭିକ୍ଷ; ଜ୍ଞେନ; କଠ; ହରି; ମୁଣ୍ଡିକ; ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ ଯାଜୁରୋଦ୍; ଦୈତ୍ୟୋଦ୍; ଛାନୋଦ୍ୟ ଓ ବୃହତାରଣ- ଏହି ଦଶ ଉପନିଷଦ୍ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବ । ଛଅ ଶାସ୍ତ୍ରର ସମ୍ପର୍କକୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ବୃତ୍ତି ସହିତ ଦୂର ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପଢ଼ି ନେବ ଓ ପଢ଼ାଇବ । ତତ୍ପରେ ଛଅ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଚାନ୍ଦ୍ରାବଳୀ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯାଜୁରୋଦ୍; ଶତପଥ; ଯମ ଓ ଗେପଥ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ଡ; ତତ୍ପରେ ସ୍ଵର; ଶବ୍ଦ; ଅର୍ଥ; ସମ୍ଭବ ଓ ହିସ୍ତାଙ୍କନ ସହିତ ଚାନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବ । ଏ ବର୍ଷରେ ପ୍ରମାଣ :—

ସ୍ଥାଗୁରୁପୁଂ ଭାରହାରଃ କିଳାରୁଦ୍ୟାତ୍ୟ ବେଦା ନ ବିଜାନାତ
ସ୍ଵୋର୍ଥମ୍ । ସ୍ଵୋର୍ଥଞ୍ଜି ଇତ୍ସକଳଂ ଉତ୍ତମଗନ୍ତୁତେ ନାକମେତ
ଜ୍ଞାନବଧୁତ ପାପମା ॥ (ନିରୁକ୍ତ ୧ । ୧୮)

ଏହି ମନ୍ତ୍ର ନିରୁକ୍ତରେ ଅଛି । ସେ ବେଦର ସ୍ଵର ଓ ପଠମାତ୍ର ପଢ଼ି ଅର୍ଥ ଜାଣ ନାହିଁ; ସେ ଶାଖା; ପତ୍ର ଓ ଫଳ ପୁସ୍ତର ଭାରବଦନକାରୀ ବୃକ୍ଷ ଏବଂ ଧାନ୍ୟାଦିର ଭାରବଦନକାରୀ ପଶୁ ପରି ଭାରବାହୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଭାରବଦନକାରୀ । ଆଉ ସେ ବେଦପାଠ କରନ୍ତି ଓ ବେଦାର୍ଥ ସମ୍ପର୍କ ରୂପ ଜାଣନ୍ତି; ସେ ପୃଷ୍ଠୀନଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଦେହାନ୍ତ ପରେ ଜ୍ଞାନବଳରେ ପାପ ସମସ୍ତକୁ ବର୍ଜନ କରି ପବିତ୍ର ଧର୍ମତରଣ ପ୍ରଭବରେ ସର୍ବାନନ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ପଶ୍ୟନ୍ ଦଦଶ କାତମୁତ ତ୍ଵ ଶୁଣନ୍ ଶୁଣୋତ୍ୟେନାମ୍ ।
ଉଚ୍ଚୋ ଉଚ୍ଚେ ତନ୍ମଂ ବିସସେ ଜାୟେବ ପତ୍ୟ ଉଗତୀ ସୁବାସାଃ ॥

[ଉ : ମ : ୧୦ । ସୁ : ୨୧ । ମ : ୮]

ସେ ଅବିଦ୍ଵାନ୍ ସେ ଶୁଣି ସୁଦ୍ଧା ଶୁଣ ନାହିଁ; ଦେଖି ସୁଦ୍ଧା ଦେଖେ ନାହିଁ; କହି ମଧ୍ୟ କହେ ନାହିଁ; ଅର୍ଥାତ୍ ଅବିଦ୍ଵାନ୍ମାନେ ଏହି ବିଦ୍ୟାବାଣୀର ରହସ୍ୟ ଜାଣିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ; ଯେପରି ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁଲୋକର ପରିଧାନ ପୁରକ ସ୍ତ୍ରୀପୁ

ପତିକୁ କାମନା କରି ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜର ଯତି ନିକଟରେ ଅପଣାର ଶେର ଓ ସ୍ବରୂପ ପ୍ରକାଶ କରେ; ଯେହିପରି ବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଶବ୍ଦ; ଅର୍ଥ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧଜ୍ଞତା ନିକଟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବରୂପ ପ୍ରକାଶ କରେ; ବିଦ୍ୟାଦାନ ନିକଟରେ ନୁହେଁ ।

ରତନୁ ଅକ୍ଷରେ ପରମେ ବ୍ୟୋମନ ମୁସ୍ବିନ ଦେବା ଅଧିବଶେ ନିଷେଦୁଃ ।

ମୁସ୍ବିନ ବେଦ କିମ୍ବଦନ୍ତ କରଷାତି ମୁ ରତ୍ନବିଦୁସ୍ବ ଇମେ ସମାପତେ ।
(ରଂ ମଂ : ୧ । ସୁ : ୧୭୪ । ମଂ ୩୯)

ଯେଉଁ ବ୍ୟାପକ, ଅବିନାଶୀ ଓ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ଠାରେ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ବାନ୍ ଓ ପୂର୍ବ ସୂର୍ଯ୍ୟବି ସମସ୍ତ ଲୋକ ଅବସ୍ଥା ଓ, ଯାହାଙ୍କ ଠାରେ ସାମାନ୍ୟତା ମୁଖ୍ୟ ତାହା 'ସୂର୍ଯ୍ୟ' ସେ ସେହି ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଜାଣି ନାହିଁ, ସେ କିନ୍ତୁ ରତ୍ନବିଦୁସ୍ବ କୌଣସି ଆଦର୍ଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇପାରେ ? ନା, ନା । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ମାନେ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ପୁରାଣ ଧର୍ମାନ୍ତ ଓ ଯେଣି ହୋଇ ସେହି ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଜାଣନ୍ତି ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ଠାରେ ସ୍ଥିତି ଲାଭ କରି ମୁକ୍ତିରୂପୀ ପରମାନନ୍ଦ ଲାଭ କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ତତ୍ତ୍ବଜ୍ଞାନ ସହଜାରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହିପରି ସମସ୍ତ ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ ପରେ ଅନୁବେଦ ଅର୍ଥାତ୍ ଚରକ ସୁଶ୍ରୁତସ୍ତ୍ରବୃତ୍ତି ରୂପେ ପ୍ରଣୀତ ଚିକିତ୍ସା ଶାସ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ, ଚିକିତ୍ସା, ଶସ୍ତ୍ର, ହେତୁ, ଯେତେ ଲେଖି ଚିକିତ୍ସା ନିଦାନ ଔଷଧ ପଥ୍ୟ ଶରୀର ଦେଶ କାଳ ଓ ବୟସର ଗୁଣ ଜାଣି ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଧ୍ୟାପନା କରିବ । ଅନ୍ତର ଚନ୍ଦ୍ରବେଦ ଅର୍ଥାତ୍ ଗ୍ରହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ । ଏହା ଦ୍ବିବିଧ - ପ୍ରଥମ ଗଜସୁରୁଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଦ୍ବିତୀୟ ପ୍ରଜା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ଗଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ସର୍ବ ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ ଶସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜାଣିବ ଏବଂ ନାନାବିଧ ବୃକ୍ଷରଚନାର ଅଭ୍ୟାସ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଜିନାଲି ଯାହାକୁ 'କନାଦୁର୍' କହନ୍ତି ଶତ୍ରୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଯାହା କରବାକୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ତାହା ସମ୍ୟକ୍ ରୂପେ ଶିକ୍ଷା କରିବ । ପ୍ରଜାପାଳନ ଓ ପ୍ରଜାବୃଦ୍ଧି ପ୍ରଣାଳୀ ଶିକ୍ଷା କୃଷି ନ୍ୟାୟାଦିପାରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରଖିବ । ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କର ସମୁଚିତ ଦଣ୍ଡଦାନ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କର ପାଳନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସର୍ବବିଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଶିକ୍ଷା କରିବ । ଏହି ବସ୍ତୁବିଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ବର୍ଷରେ ଶିକ୍ଷା କରି ନିରବଚନେ ଯାହାକୁ ସର୍ବାତ୍ବିଦ୍ୟା କହନ୍ତି ତାହା ଓ ତତ୍ତ୍ବସମାନ୍ତ ସ୍ବର ଗୁଣ ଗୁଣିଣୀ ସମସ୍ତ ତାଳ ଗ୍ରାମ ତାନ ବାଦ୍ୟ ନୃତ୍ୟ ଓ ଗୀତ ଆଦି ସମ୍ୟକ୍ ରୂପେ ଶିକ୍ଷା କରିବ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଧାନତଃ ସାମବେଦର ଗାନ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ସହଜାରେ ଶିକ୍ଷା କରିବ ଓ ନାରଦ ଧର୍ମେ ଧ୍ରୁବ ଆର୍ଷବ୍ରହ୍ମ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବ ।

ଶାସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ବାସ୍ତବ ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅବିଶ୍ୱାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତୁମର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମକୁ ପଚାରୁଛି, ବିଶ୍ୱାସ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ହୁଏ ? ଏହା କ'ଣ ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ରେ ? ନା ଭଲ ଭଲ ବିଷୟରେ ?

ପ୍ରଶ୍ନ- ଗୋଟିଏ ବିଷୟର ଅନେକକର ପରିଚ୍ଛେଦକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ଯାଏ କିମ୍ବା ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ । ଏ ସ୍ଥାନରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ-ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ।

ଉତ୍ତର- ବହୁଳ ଏକ ନା ଦୁଇ ? ଏକ ଏକ ହୁଏ ; ତାହାହେଲେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଓ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଭୃତି ଭଲ ଭଲ ବିଷୟ ହେବା ଚାହୁଁ ଯାଏ ? ଯେପରି ଏକ ବିଷୟର ଅନେକ ଅବସ୍ଥା ଗୋଟିଏ ଅଟେ । ତାରୁ ପ୍ରଥମ୍ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ, ସେହିପରି ସୂକ୍ଷ୍ମ-ବ୍ୟାପାର ଭଲ ଭଲ ବ୍ୟାପାର ଅବସ୍ଥା ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ନାହିଁ । ଯେପରି କୌଣସି ଘଟ ନିର୍ମାଣ ବିଷୟରେ କର୍ମ, ସମୟ, ମୃତ୍ତିକା, ବ୍ୟବହାର-ସଂଯୋଗ-ବିଶ୍ୱାସୀତ୍ୱ ପ୍ରଭୃତିକର' ପ୍ରକୃତିର ଗୁଣ ଓ କୁଳାର କାରଣ ହୋଇଥାଏ, ସେହିପରି ସୂକ୍ଷ୍ମରେ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣ-କାଣ୍ଡର ତତ୍ତ୍ୱର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ମାତ୍ରାସର' ସମସ୍ତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବୈଶେଷ୍ୟରେ ପ୍ରତିପାଦନ କାରଣର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ନ୍ୟାୟରେ' ପ୍ରକୃଷ୍ଟକାରର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଯୋଗର, ଚେତନାମାନଙ୍କର ଅନୁକ୍ରମାଦି-ସାରେ ପରିଚ୍ଛେଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସାଧ୍ୟରେ ଓ ନିମିତ୍ତ କାରଣ ଯେ ପରିଚ୍ଛେଦର ତାହାକର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବେଦାନ୍ତଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି । ଏଥିରେ କୌଣସି ବାସ୍ତବ ନାହିଁ । ଯେପରି ଚିନ୍ତା ଶାସ୍ତ୍ରର ନିଦାନ, ଚିନ୍ତା, ଔଷଧ ଓ ପଥ୍ୟର ପ୍ରକାର ପ୍ରଥମ୍ ପ୍ରଥମ୍ କୁହାଯାଇଛି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରାକ୍ତ୍ୟକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବେଗ-ନିବୃତ୍ତି, ସେହିପରି ସୂକ୍ଷ୍ମର ଛାଡ଼ି କାରଣ ଅଛି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାରଣର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କାଣ କାଣ ଶାସ୍ତ୍ରର କଥାଅଛି । ଅନ୍ୟତମ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବାସ୍ତବ ନାହିଁ । ଏହାର ବିଶେଷ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସୂକ୍ଷ୍ମପ୍ରକାରରେ ଉକ୍ତ ହେବ ।

ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ଓ ବିଦ୍ୟାଦାନର ବିଦ୍ୟା ସବୁ ପରିଚ୍ୟାତ କରବ. ଯଥା :- କୁସଳ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଷ୍ଟ ବିଷୟାସକ ଲୋକର ସଫର୍ଗ; ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟସନ ଯେପରି ମଦ୍ୟାଦି ସେନେ ଓ ବେଦ୍ୟ ଗମନାଦି-ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ଅର୍ଥାତ୍ ୨୫ ବର୍ଷ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷର ଓ ୧୫ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଧୀ ଲୋକର ବିବାହ; ପୁଣି ବ୍ରହ୍ମଯୌନ ହେବା; ଶୋ-ମତାଦିତା ଓ ବିଧାନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଓ ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉକ୍ତ ଅନୁଗତ ନ ହେବା ; ଅତି ହେତନ; ଅତି ଜାଗରଣ ; ପଡ଼ିବାରେ ପଡ଼ାଇବା ର. ପରା ପ୍ରହର କରବାରେ

ବୃତ୍ତାନ୍ତ ସମ୍ବଳିତ

ପ୍ରଶ୍ନ - ଆପଣ କଅଣ ପୁରାଣ ଓ ଇତିହାସ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର - ହଁ, ମାନେ । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟକୁ ମାନେ, ଆସତ୍ୟକୁ ମାନେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - କେଉଁଟି ସତ୍ୟ, କେଉଁଟି ମିଥ୍ୟା ?

ଉତ୍ତର - ଦ୍ରୁପଦାକୀଢ଼ିଆଦାନ ପୁରୋହିତ କଳ୍ପନ୍ ଗାଥା ନାଦୋପାଦିତ ॥

ଏହା ଗୁରୁ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧର ବଚନ । ପୁରୋହିତ ମିତରେୟ ଓ ଶତପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣଗୁଡ଼ିକର ଇତିହାସ ପୁରାଣକଳ୍ପ ଗାଥା ଓ ନାରାଣ୍ୟୀ ଏହି ପାଞ୍ଚ ନାମ । ଶାମଦ୍ଭଗବତାଦିର ନାମ ପୁରାଣ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ତ୍ୟାଜ୍ୟ ଗୁରୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସତ୍ୟ ଅଛି, ତାହା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ଉତ୍ତର - ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଯାହା ଯାହା ସତ୍ୟ ତାହା ବୋଲି ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଏବଂ ମିଥ୍ୟା ସବୁ ସେମାନଙ୍କର ଘରରେ । ବେଦାଦି ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନରେ ତଳ ସଜଳ ସତ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ବ ଦିଏ । ଯଦି କେହି ଏହା ସତ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ଗୁରୁତ୍ବ ସତ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ ତାହା ହେଲେ ମିଥ୍ୟାମୟ ତାହାର ଗଳାରେ ଲୁଗିପିନ୍ଧି । ଅତଏବ ଆସତ୍ୟମିତ୍ରସତ୍ୟ ଦୂରତ୍ୟାଜ୍ୟମିତ୍ର ଆସତ୍ୟମିତ୍ର ଗୁରୁ ସତ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ବିଷମିତ୍ର ଅନ୍ଧ ପରି ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ୍ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଆଜେକର ମତ କଅଣ ?

ଉତ୍ତର - ବେଦ ଅର୍ଥାତ୍ ବେଦରେ ଯାହା ଯାହା କରିବାକୁ ଓ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦାଦିଯାଇଅଛି, ସେ ସମସ୍ତ ଯଥାବଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଓ ଫଳୋପାଦି କରିବାକୁ ଉଚିତ୍ ବୋଲି ମାନେ । ବେଦ ମୋର ମାନ୍ୟ ବୋଲି ବେଦହିଁ ମୋର ମତ । ଏହିପରି ମାନ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ବିଶେଷତଃ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଏକମତ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ସତ୍ୟ ସହିତ ଆସତ୍ୟର ଓ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁ ସହିତ ଅନ୍ୟ ଗୁରୁର ଯେପରି ବିରୋଧ ଅଛି, ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଶାସ୍ତ୍ର ସହିତ ଅନ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ମଧ୍ୟ ବିରୋଧ ଅଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ବରୂପ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଛଅ ଶାସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧ ଅଛି, ଯଥା : - ମୀମାଂସା କର୍ମରୁ ବୈଶିଷ୍ଟିକ କାଳରୁ ନ୍ୟାୟ ପରମାର୍ଗରୁ; ଯୋଗ ପୁରୋହିତ, ସାଙ୍ଗ୍ୟ ସ୍ବକୃତରୁ ଓ ବେଦାନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମର ଉପଲ୍ଲବ୍ଧ ମାନନ୍ତି । ଏହା କଅଣ ବିରୋଧ ନୁହେଁ ?

ଉତ୍ତର - ପ୍ରଥମତଃ ସାଂଖ୍ୟ ଓ ବେଦାନ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଅନ୍ୟ ଗୁରୁ ଶାସ୍ତ୍ରର ସୂକ୍ଷ୍ମର ଉପଲ୍ଲବ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସ୍ବକୃତରେ କିଛି ଲିଖିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଦ୍ବିତୀୟତଃ, ଏହି ସମସ୍ତ

କିନ୍ତୁ ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ବୈରାଗ୍ୟମାନଙ୍କର ବିଷୟା କ୍ରିୟା କେବଳ ଗର୍ଭର ଶବ୍ଦର
 ଦ୍ଵାରା ଅଲୀପ କରା କିବେନାହିଁ । ଅର୍ଥବେଦ ଯାହାକି ଶିଳ୍ପ ବିଦ୍ୟା କଳାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ
 ଦେଉଥିବା ମାନଙ୍କର ଦ୍ଵାରା ଜ୍ଞାନ ହିସାବରେ ଶିଳ୍ପ ବିଦ୍ୟା କଳାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ
 ଦେଇ ଫଳରେ ଯାହାଦ୍ଵାରା ଯେଉଁ ଶିଳ୍ପୀମାନେ କଳା କରନ୍ତି ସେମାନେ ଆ
 ଅର୍ଥାତ୍ ଦୃଶ୍ୟରୂପରେ କଳା ଶିଳ୍ପ କରନ୍ତି ଏବଂ ଦୂର ବର୍ଷମଧ୍ୟରେ ମୂର୍ତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
 ପ୍ରଭୃତି କଳାକୃତି ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ତଦନୁଗତ ବାନ୍ତିନଶିତ; ଅଙ୍ଗ, ଭୂଗୋଳ, ଗନ୍ତାଗଳ
 ଭୂଗର୍ଭ ବିଦ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ଶିଳ୍ପ କରନ୍ତି । ତାହା ପରେ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ହସ୍ତକର୍ମ
 ଯନ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭୃତି ଶିଳ୍ପ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗ୍ରାମ୍ୟ ନିର୍ମାଣ, ଜଳାଶୟ, ଗଣି ଓ ମୁଦ୍ରାଦ୍ଵାରା
 ଫଳ ବିଧାୟକ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି ତାହାକୁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ପଠନ
 ପାଠନ କରିବ ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାପୀ ଓ ଅଧ୍ୟାୟମାନେ ଏହିପରି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ
 ଦେଖି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବା ସଂକଳନ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟା ଓ ଉତ୍କର୍ଷ ଶିଳ୍ପ
 କରନ୍ତି ମନୁଷ୍ୟମାନେ କୃତକୃତ୍ୟ ହୋଇ ସର୍ବଦା ଆନନ୍ଦିତ ରହିବେ
 ଏହି ଶ୍ରେଣୀ ଅନୁସାରେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବା ସଂକଳନ ବର୍ଷରେ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାକର
 ହୋଇପାରେ, ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ଅନୁସାରେ ଶତ ବର୍ଷରେ ଦୁଇା ସେତେ ହୋଇ
 ପାରେ ନାହିଁ ।

ଉପରୋକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଏକାଧାରରେ ପଠନୀୟ ଯେ, ସେମାନେ ପରମ ବିଦ୍ଵାନ
 ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରବିତ୍ ଓ ଧର୍ମାତ୍ମା ଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଅନନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଳ୍ପାବଳୀ
 ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ପଢ଼ିବାମାନଙ୍କର ଆତ୍ମା ପରିଚାଳନା ସେମାନଙ୍କର ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥ
 ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସ୍ପଷ୍ଟ ଥିବୁ ।

ପୁରୀ ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟାସ ମୁନି କୃତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ବୈଶେଷିକର ଗୌଡ଼
 ମୁନି କୃତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ନ୍ୟାୟ ସୂତ୍ରର ବାସ୍ୟାୟନ ମୁନି କୃତ ଭାଷ୍ୟ, ପତଞ୍ଜଳି
 ମୁନି କୃତ ସୂତ୍ରର ବ୍ୟାସ ମୁନି କୃତ ଭାଷ୍ୟ; କପିଳ ମୁନି କୃତ ସଂଖ୍ୟା ସୂତ୍ରର
 ଭାସ୍କରୀ ମୁନି କୃତ ଭାଷ୍ୟ ଓ ବ୍ୟାସ ମୁନି କୃତ ବେଦାନ୍ତ ସୂତ୍ରର ବାସ୍ୟାୟନ
 ମୁନି କୃତ ଭାଷ୍ୟ ଥିବା ଗୌଡ଼ାୟନ ମୁନି କୃତ ଭାଷ୍ୟ, ବୃହତ୍ ସଂହିତା ପଞ୍ଚି
 ଓ ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ । ସମସ୍ତ ସୂତ୍ରକୁ କଳ୍ପ ଓ ଫଳମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଗଣନା କରିବ
 ଉକ୍ତ; ଯଜୁର୍, ସାମ ଓ ଅଥର୍ବ- ଏହି ଚାରି ବେଦ ଶିଳ୍ପର କୃତ । ଯଜୁର୍ବେଦ
 ଶତପଥ, ସାମ ଓ ଗୋଥ ଏହି ଚାରି ବ୍ରହ୍ମଣ; ଶିଳ୍ପ କଳ୍ପ ବା ନିର୍ମାଣ; ନିର୍ମାଣ

ଓ ମରାଣୀ ଚକ୍ରାବେ ଆଲମ୍ପ୍ୟ ଓ ନପଟ କରିବା, ସବିବାପର ବିଦ୍ୟାକୁ ସବାପସା
ଲଭନନ ମନେ ନକରିବା; ବ୍ରହ୍ମନର୍ଥ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ବଳ, ବୁଦ୍ଧି, ପରମ୍ପରା ଅବେଶ୍ୟ,
ରାଜ୍ୟ ଓ ଧନ ବୁଦ୍ଧି ହୁଏ ଏହା ସ୍ଵୀକାର ନକରିବା; ଇଶ୍ଵରଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ପରିତ୍ୟାଗ
କରି ଜଡ଼ ଓ ପାପୀୟ ମୁଖିର ଦର୍ଶନ ଓ ପୁନଃର ବୃଥା ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା, ମାତା
ପିତା, ଅତିଥି, ଆରୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ହୃଦୟମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟମୁଖି ମନେ କରି ସେମାନଙ୍କର
ସେବା ଓ ସଂସର୍ଗ ନ କରିବା; ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଧର୍ମ ତ୍ୟାଗ କରି ଉନ୍ମାଦ, ଧୂସ୍ତ୍ର, ହିଂସ୍ର;
ଭଲକ କଣ୍ଠୀ ଓ ମାଳା; ଧାରଣ କରିବା; ଏକାଦଶୀ, ସପ୍ତୋଦଶୀ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ରତ
କରିବା କାଶୀ ପ୍ରଭୃତି ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦିର; ରାମ, କୃଷ୍ଣ ନାରାୟଣ, ଶିବ, ଭଗବତୀ ଓ
ବେଶାବଳୀଙ୍କର ନାମ ମୁରୁରେ ପାପ ନାଶ ହୁଏ ବୋଲି ବୋଧ କରିବା; ଉତ୍ତମ-
ନଙ୍କର ଉପଦେଶାନୁସାରେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷାରେ ଛାଡ଼ା ନକରିବା ; ବିଦ୍ୟା ଧର୍ମ
ଯୋଗାଭ୍ୟାସ ଓ ପରମ୍ପରାର ର ଉପାସନା ତ୍ୟାଗ କରି ମିଥ୍ୟା ପୁରାଣ ନାମକ
ଭ୍ରାତବତାଦି କଥା ଶୁଣିଲେ ମୁକ୍ତ ହେବ ବୋଲି ମାନବାଚ୍ଛେଦବଶତଃ ଧନାଦିରେ
ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ବିଦ୍ୟାପ୍ରୀତି ନ ରହିବା ଓ ଇତିହାସ ବୃଥା ପ୍ରଫେ କରିବା
ତ୍ୟାଦି ଏହି ସମସ୍ତ ମିଥ୍ୟା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମର୍ଥ୍ୟ ଓ
ବିଦ୍ୟାଲଭରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରୁଗ୍‌ଣ ଓ ମୁଖ ହେବାକୁ ହେଉଥାଏ ।

ଆତ୍ମକାଳର ସାଂସ୍କାରୀକ ଓ ସ୍ଵାର୍ଥପର ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି
ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟା ଓ ସତ୍ୟତ୍ଵରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଜାତି
ରେ ଆବଦ୍ଧ ରଖି ସେମାନଙ୍କ ଦେହ, ମନ ଓ ଧନ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି ଏବଂ ମନେ କରନ୍ତି
ଯେ, ଯଦି ଯଦିଏହି ବର୍ଣ୍ଣ ଲୋକାପତ୍ତା ଶିକ୍ଷା କରି ବିଦ୍ଵାନ ହୁଅନ୍ତି, ତାହାହେଲେ
ସେମାନଙ୍କର ଛଳ ବୁଦ୍ଧିରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଶଠତା ଜାଣି ପାରି
ସେମାନେ [ଏହି ସ୍ଵାଦି ବର୍ଣ୍ଣ] ସେମାନଙ୍କୁ ଅପମାନ କରିବେ । ଏହି ସମୟ ବିଦ୍ଵାନୁର
କରି ବଜା ଓ ପ୍ରଜାମାନ ନିଜ ନିଜର ପୁସ୍ତକନ୍ୟାମାନଙ୍କର ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ
ଦେହ ମନ ଓ ଧନ ଦ୍ଵାରା ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶୂଦ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ କିପରି ବେଦ ଶିକ୍ଷା କରିବେ ? ଏମାନେ ଯଦି ବେଦ-
ପାଠ କରନ୍ତି ତେବେ ଆତ୍ମମାନେ କଅଣ କରିବୁ ? ଆଉ ଏମାନଙ୍କର ବେଦପାଠ
ବିଷୟରେ କୌଣସି ସମସ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ, ବରଂ ନିଷିଦ୍ଧ ଅଛି, ଯଥା

ସ୍ତ୍ରୀଗ ଦ୍ରୌ ନାଧୀୟାତାମିତି ଶ୍ରୁତେଃ ।
ଏହି ଶ୍ରୁତି ଅଛି ଯେ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶୂଦ୍ର ବେଦପାଠ କରିବେ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ବେଦପାଠ କରିବାର ଅଧିକାର ଅଛି ।
ତୁମେ ରସାତଳକୁ ଯାଅ; ଏହି ଶୁଦ୍ଧ ତୁମ୍ଭର କପୋଳ କରୁଛି । ଏହା କୌଣସି
ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥର ଉଦ୍ଧରଣ ନୁହେଁ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଯେ ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବାର
ଶୁଣିବାର ଅଧିକାର ଅଛି, ଏ ବିଷୟର ପ୍ରମାଣ ଯନ୍ତ୍ରବେଦର ପଦ୍ଧତି ଓ ଅଧ୍ୟାୟ
ଦ୍ଵିତୀୟ ମନ୍ତ୍ର ଯଥା :-

ଯଥେମାଠ ବାଚଠ ଜଲ୍ୟାଶୀମାବଦାନ ଜନେଭ୍ୟଃ ।

ବହୁ ରଜନ୍ୟାଭ୍ୟା ଶୁଦ୍ରଘୃ ଶୂର୍ଯ୍ୟାଘୃ ତ ସ୍ତ୍ରୀଘୃ ଶୂରଣାଘୃ ॥

[ପଞ୍ଚମ : ଅ : ୨୭ । ୨]

ପରମେଶ୍ଵର କହୁଅଛନ୍ତି [ଯଥା] ଯେପରି ମୁଁ [ଜନେଭ୍ୟଃ] ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପାଇଁ
(ଇମାନ) ଏହି (ଜଲ୍ୟାଶୀମ୍) ଜଲ୍ୟାଶୀ ଅର୍ଥାତ୍ ସାଧାରଣ ସୁଖ ଓ ମୁକ୍ତି ସୁଖ
ପ୍ରଦାୟୀ [ବାଚମ୍] ରତ୍ନବେଦାଦି ଶୁଦ୍ଧ ବେଦର ବାଣୀ [ଆବଦାନ] ଉପଦେଶ
କରୁଅଛି, ସେହିପରି ତୁମେମାନେ ମଧ୍ୟ ଉପଦେଶ କର । ଏହି ସ୍ଥଳରେ ଯଦି କେହି
ପ୍ରଶ୍ନ କରେ ଯେ; 'ଜନ' ଶବ୍ଦ ଦ୍ଵିଜ ଅର୍ଥର ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ, କାରଣ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ
ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥର ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ କେବଳ ବ୍ରହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟର ବେଦପା-
ଠରେ ଅଧିକାର ଅଛି; ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶୂଦ୍ରାଦି ବର୍ଣ୍ଣର ନାହିଁ ।

(ଉତ୍ତର) - [ବହୁରଜନ୍ୟାଭ୍ୟାମ୍] ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖ । ପରମେଶ୍ଵର ସ୍ଵୟଂ କହୁଛନ୍ତି,
ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, (ଅର୍ଯ୍ୟାଘୃ) ବୈଶ୍ୟ, (ଶୂର୍ଯ୍ୟାଘୃ) ଶୂଦ୍ର ଓ [ସ୍ତ୍ରୀଘୃ] ନିଜର ଭୃତ୍ୟ
ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଅତି ଏବଂ [ଶୂରଣାଘୃ] ଅତି ଶୂଦ୍ରାଦିଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବେଦ ପ୍ରମାଣ କରିଅଛନ୍ତି
ଅର୍ଥାତ୍ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ବେଦର ଅଧ୍ୟୟନ, ଅଧ୍ୟାପନା ଶ୍ରବଣ ଓ ଶ୍ରାବଣ ଦ୍ଵାରା
ବିଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି କରି ସଦ୍‌ବିଷୟର ଗ୍ରହଣ ଓ ଅସଦ୍‌ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚନ ପୂର୍ବକ ଦୂଷଣ
ବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ଅନନ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ କୁହ-ତୁମେ କଥା ମାନବ ନ
ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ କଥା ମାନବ ? ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର କଥା ଅବଶ୍ୟ ମାନବାକୁ ହେବ
ଏତକ କଥା ପରେ ଯଦି କେହି ନ ମାନେ, ତେବେ ତାହାକୁ ନାସ୍ତିକ ବୋଲି କହିବାକୁ
ହେବ । 'କାରଣ ନାସ୍ତିକୋ ବେଦନ୍ତଃ' ଯେ ବେଦର ନିନ୍ଦା କରେ ଓ ବେଦ
ମାନ ନାହିଁ, ସେ ନାସ୍ତିକ । ପରମେଶ୍ଵର କଅଣ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କେ
କରିବ ନାହିଁ ? ସେ କଅଣ ପଶୁପାଖି ଯେ ବେଦର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଶ୍ରବଣ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ
ପାଇଁ ନିଷିଦ୍ଧ ଓ ଦ୍ଵିଜମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବୈଧ କଲେ ? ଯଦି ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ବେଦ ପଢ଼ି-
ଇବାର ଓ ଶୁଣାଇବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ତାଙ୍କର ନ ଥାନ୍ତା, ତାହାହଲେ ସେ ସେମାନଙ୍କ

କ୍ଷେତ୍ରର ବାକ୍ ଓ ଶ୍ରୋତ୍ରଦ୍ୱୟ ଘଟନା କଲେ କାହିଁକି ? ପରମାତ୍ମା ଯେପରି
 ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ପୃଥକ୍ ନିଜ ଅଙ୍ଗି, ଗାତ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ର, ସର୍ପୀ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯାକଣା ଯୋଗ୍ୟ
 ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି ସେହିପରି ବେଦ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ
 ସ୍ଥଳରେ ନିଷେଧ ଅଛି, ସେହି ନିଷେଧର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି ଯେ ଯାହାକୁ ପଢ଼ାଇଲେ
 ପୁଣ୍ୟ କରୁ ଶିଖି ଯାରେ ନାହିଁ, ଯେନାଟ୍ୟ ଓ ମୁଖ ବୋଲି ତାହାକୁ ଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି-
 ଯାଏ । ତାହାର ପଢ଼ିବା ଓ ତାକୁ ପଢ଼ାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ । ଆଉ ବ୍ରହ୍ମମାନ ଯେ ହିଲେ ନ
 ମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବୋଧ ପାଠ କରିବାକୁ ନିଷେଧ କରୁଅଛନ୍ତି ତାହା ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟତା
 ସ୍ୱାର୍ଥପରତା ଓ ନିର୍ବୁଦ୍ଧିତାର ଫଳ । ବେଦର କନ୍ୟାମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ
 ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରମାଣ ଦେଖ- ବ୍ରହ୍ମବେଦ୍ୟେଣ କନ୍ୟାଂ ପୃଥାନ୍ ବିଦ୍ୟାନ୍ ବିଦ୍ୟା ଓ ସୁଶିକ୍ଷା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ
 ଯୁଗ୍ମା, ବିଦୁଷୀ, ସ୍ତ୍ରୀୟ ଅନୁକୁଳା, ପ୍ରିୟା, ସଦା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବିବାହ କରେ; ସେହିପରି
 (କନ୍ୟା) କୁମରୀ (ବ୍ରହ୍ମବେଦ୍ୟେଣ) ବ୍ରହ୍ମବେଦ୍ୟେ ସେବନ ଦ୍ୱାରା ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ର
 ଅଧ୍ୟୟନ କରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ୟା ଓ ସୁଶିକ୍ଷା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ; ଯୁଗ୍ମା ଅବସ୍ଥାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
 ଯୌବନରେ ନିଜ ସଦୃଶ; ପ୍ରିୟ ଓ ବିଦ୍ୱାନ୍ (ପୃଥାନ୍) ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୌବନ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ
 ପୁରୁଷକୁ (ବିଦ୍ୟାଦେ) ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଅତଏବ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ
 ବ୍ରହ୍ମବେଦ୍ୟ ପାଳନ ଓ ବିଦ୍ୟାଗ୍ରହଣ କରିବେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ କ'ଣ ବେଦ ପାଠ କରିବେ ?

ଉତ୍ତର- ଅବଶ୍ୟ । ଦେଖ ଗୌତମ ସମାଧିକାର :-

ଇମଂ ମନ୍ତ୍ରଂ ପଢ଼ୀ ପଠେତ୍ ॥

ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ତ୍ରୀ ଯଜ୍ଞର ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରିବ । ଯଦି ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
 ନଥାଏ; ତତ୍ତାହଲେ ଯଜ୍ଞରେ ସ୍ୱର ସଂଗ୍ରହ ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣ ଓ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷଣ
 କପରି କରି ପାରିବ ? ଭାରତୀୟ ନାଟ୍ୟମାନଙ୍କର ଭୂଷଣ ରୂପିଣୀ ଗାର୍ଗୀ ବେଦାଦି
 ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦୁଷୀ ହୋଇଥିଲେ । ଏହା ଶତପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣର
 ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ଲିଖିତ ଅଛି । ଆଜ୍ଞା; ଯଦି ପୁରୁଷ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାହୀନା;
 ଅଥବା ସ୍ତ୍ରୀ ବିଦୁଷୀ ଓ ପୁରୁଷ ବିଦ୍ୟାହୀନ ହୁଏ; ତାହା ହେଲେ ଗୃହରେ ସବଦା
 ଦେବାୟୁର ଯୁଦ୍ଧ ହେଉଥାଏ; ସେଥିରେ ସୁଖ କେଉଁଠି ? ଅତଏବ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ
 ଅଧ୍ୟୟନ ନକଲେ ବାଳ ନାମାଙ୍କର ପାଠଶାଳାରେ ଅଧ୍ୟାପିକା କପରି ହୋଇ
 ପାରିବେ ? ସେହିପରି ରାଜଗାର୍ଗୀ; ବରୁର କାର୍ଯ୍ୟ; ବୃଦ୍ଧାଶ୍ରମର କାର୍ଯ୍ୟ; ପତି ଓ
 ପତ୍ନୀର ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବା ଓ ସମସ୍ତ ଗୃହକର୍ମ ସ୍ତ୍ରୀର ଅଧୀନ
 ରଖିବା ତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ବିଦ୍ୟା ବ୍ୟତୀତ କଦାପି ଉତ୍ତମରୂପେ ସଂପାଦିତ ହୋଇପାରେ

ରଖି ବିଦ୍ୟାସମ୍ପନ୍ନ କରିବା ରାଜାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଯଦି କେହି ଏହି ଅନୁଶାସନ ମାନ୍ୟ ନ
କରେ' ତେବେ ତାହାର ମାତା ପିତା ଦଣ୍ଡମାୟ ହେବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜାର ଆଜ୍ଞାନୁସା-
ରେ ଆଠ ବର୍ଷ ବୟସ ପରେ କାହାର ପୁଅ କନ୍ୟା ଗୃହରେ ରହି ପାରିବେ ନାହିଁ ।
କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଆରୁର୍ଯ୍ୟ କୁଳରେ ରହିବେ ଓ ସମାବର୍ତ୍ତନର ସମୟ ନ ଆସିବା
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ସବେଷାମେବ ଦାନାନାଂ ବ୍ରହ୍ମଦାନଂ ବିଶିଷ୍ଟତେ ।

ବ୍ରାହ୍ମ୍ୟନ୍ନଗୋମହୀବାସସ୍ତ୍ରୀଲକାଂଚନସର୍ପିଷାମ୍ ॥ [ମ : ୪ । ୨୩୩]

ସ୍ୱପ୍ନରେ ଜଳ; ଅନ୍ନ, ଗୋ, ଭୂମି, ଦଧି ତଳ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ଘୃତାଦି ଯେତେ ପ୍ରକାର
ଦାନ ଅଛି, ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ବେଦବିଦ୍ୟାଦାନ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଅତି ଏବେ ଦେହ, ମନ ଓ
ଧନ ଦ୍ୱାରା ଯଥା ସମ୍ଭବ ବିଦ୍ୟୋନ୍ନତ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଯେଉଁ
ଦେଶରେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବିଦ୍ୟା ଓ ବେଦୋକ୍ତ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ହୋଇଥାଏ, ସେହି ଦେଶହିଁ
ସୌଭାଗ୍ୟବାନ୍ ହୋଇଥାଏ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମର ଏହି ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପେଦରେ ଲିଖିତ
ହେଲା । ଏହାପରେ ଚତୁର୍ଥ ସମୁଦ୍ଧାସରେ ସମାବର୍ତ୍ତନ ଓ ଗୃହାଶ୍ରମର ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ
ଲିଖିତ ହେବ ।

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାସ୍କରଂଦସରସ୍ୱତୀସ୍ତାମକୃତେ ସତ୍ୟାର୍ଥପ୍ରକାଶେ

ସୁଭାଷାବିଭୂଷିତେ ଶିକ୍ଷାବିଷୟେ ତୃତୀୟଃ ସମୁଦ୍ଧାସଃ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ୩ ॥

ଅଥ ଚତୁର୍ଥ ସମ୍ବଲ୍ଲାସାରମ୍ଭଃ

ଅଥ ସମାବର୍ତ୍ତନ-ବିବାହ-ଗୃହାଶ୍ରମ ବିଧି-ବିଷୟମଃ ।

ବେଦାନଧୀତ୍ୟ ବେଦୀ ବା ବେଦଂ ବାପି ସ୍ମୃଆକ୍ରମନ୍ ।

ଅବସ୍ଥୁତ ବ୍ରହ୍ମ ଚର୍ଯ୍ୟେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମମାବିଶେତ୍ ॥ (ମନୁ. ୩।୨)

ଯଥାବଧି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମରେ ଆରୁର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଅନୁକୂଳ ଆଚରଣ କରି ଧର୍ମନୁସାରେ ସାଂଗୋପାଂଗ ରୁଚିବେଦ, ବା ତନି, ଦୁଇ ଅଥବା ଏକ ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ ପୂର୍ବକ ଅଖଣ୍ଡିତ-ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଗୃହାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରିବେ ।

ତଂ ପ୍ରତୀତଂ ସ୍ଵଧର୍ମେଣ ବ୍ରହ୍ମବାୟୁହରଂ ପିତୁଃ ।

ସ୍ତ୍ରୀଣାଂ ତଲ୍ଲ ଆସୀନମହଂୟେତ୍ ପ୍ରଥମଂ ଗବା ॥ (ମନୁ. ୩।୩)

ସ୍ଵଧର୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ଆରୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶିଷ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ଧର୍ମରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପିତୃ ଅର୍ଥାତ୍ ଜନକ ବା ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ନିକଟରୁ ବ୍ରହ୍ମଦାୟ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୟାଭାଗର ବ୍ରହ୍ମଚ ମାଲ୍ୟାବରଣକାଗ୍ର ଶିଷ୍ୟ, ସ୍ତ୍ରୀୟ ପଲଙ୍କରେ ଉପବିଷ୍ଟ ଆରୁର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଗୋଦାନ ଦ୍ଵାରା ସକ୍ରୀୟ କରିବେ । ଉକ୍ତ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କନ୍ୟାର ପିତା ଗୋବୀନ ଦ୍ଵାରା ସକ୍ରୀୟ କରିବେ ।

ଗୁରୁଶାନ୍ତମତଃ ସ୍ନାତ୍ଵା ସମାବୃତ୍ତୋ ଯଥାବଧି ।

ଉଦ୍‌ଘେତ୍ ଦ୍ଵିଜୋତ୍ସର୍ଯ୍ୟାଂ ସବର୍ଣ୍ଣାଂ ଲକ୍ଷଣାନୁତାମ୍ ॥ (ମନୁ. ୩।୪)

ଗୁରୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ସ୍ନାନାନ୍ତେ ଗୁରୁକୁଳରୁ ଯଥାବଧି ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଷ୍ୟ ସବର୍ଣ୍ଣାନୁକୂଳ ସୁଲକ୍ଷଣାନୁତା କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରିବେ ।

ଅସପିଣ୍ଡା ତ ସ୍ୱା ମାତୁରସଗୋଷା ତ ସ୍ୱା ପିତୁଃ ।

ସ୍ୱା ପ୍ରଣୟା ଦ୍ଵିଜାତୀନାଂ ତାରକମଣି ମେଥୁନେ ॥ (ମନ୍ତ୍ର: ୩ । ୫)

ଯେଉଁ କନ୍ୟା ମାତୃକୁଳର ଛଅ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ନୁହେଁ, ଓ ପିତୃ ଗୋଷୀୟା ନୁହେଁ ସେହି କନ୍ୟା ସହଚ ବିବାହ କରିବା ଉଚିତ । ଏହାର ପ୍ରୟୋଜନ ଏହିଯେ

ପରୋଷପ୍ରୀୟା ଇବ ହି ଦେବାଃ ପ୍ରତକ୍ଷଦ୍ଵିଷଃ ॥ ଶତପଥ, ୧୪-୪-୧୧-୨

ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଯେ, ପରୋଷ ବସ୍ତୁରେ ଯେପରି ପ୍ରୀତି ହୁଏ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବସ୍ତୁରେ ସେପରି ନାହିଁ । ଯେପରି ଯଦି କେହି ମିଶ୍ରର ଗୁଣ ଶୁଣିଥାଏ, କିନ୍ତୁ କେବେ ହେଲେ ଖାଇ ନ

ଥାଏ ତେବେ ତାହାର ମନସେହିଥିରେ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଯେପରି କୌଣସି ପରୋଷ ବସ୍ତୁର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ତହାକୁପାଇବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଘଟ ଆଂକାଶ ହୁଏ, ସେହିପରି ଯେଉଁ

କନ୍ୟା ଦୂରସ୍ଥା ଅର୍ଥାତ୍ ସଗୋଷୀୟା ବା ମାତୃକୁଳ ସହଚ ସମ୍ବନ୍ଧଯୁକ୍ତା ନୁହେଁ, ସେହି କନ୍ୟା ସହଚ ବରର ବିବାହ ହେବା ଉଚିତ । ନିକଟରେ ଓ ଦୂରରେ ବିବାହ

କରିବାର ଏହି ସମସ୍ତ ଦୋଷ ଗୁଣ ଅଛି :- ପ୍ରଥମତଃ (୧) କେଉଁ ବାଳକ ବାଳିକା ବାଲବସ୍ଥାରୁ ପରସ୍ପର ନିକଟରେ ଥାନ୍ତି, ପରସ୍ପର ପ୍ରୀତି; ନୀତି ଓ

କଳହ କରନ୍ତି; ଜଣେ ଅନ୍ୟର ଦୋଷ; ଗୁଣ; ସ୍ୱଭାବ ଓ ବାଲକାଳର ଅସଂଗତ ଆଚରଣ ଜାଣନ୍ତି ଓ ଜଣେ ଅନ୍ୟକୁ ଉଲ୍ଲଗ୍ନ ମଧ୍ୟ ଦେଖନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ

ବିବାହ ହେଲେ କଦାପି ପ୍ରେମ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଦ୍ଵିତୀୟତଃ (୨) ଯେପରି ଜଳ ସହଚ ଜଳର ମିଶ୍ରିତ ହେଲେ କୌଣସି ବିଶେଷ ଗୁଣ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏନାହିଁ

ସେହିପରି ଏକଗୋଷରେ ପିତୃ ବା ମାତୃକୁଳରେ ବିବାହ ହେଲେ ଧାତୁ ବିନିମୟ ନହେବାରୁ ଉନ୍ନତ ହୁଏନାହିଁ । ତୃତୀୟତଃ (୩) ଯେପରି ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ମିଶ୍ରୀ ବା ଶୁଣ୍ଠି ପ୍ରଭୃତି ଔଷଧ ମିଶ୍ରିତ କଲେ ଉତ୍ତମ ଗୁଣ ଜନ୍ମେ, ସେହିପରି ଭିନ୍ନ ଗୋଷୀୟା

ମାତୃକୁଳ ଓ ପିତୃକୁଳ ଠାରୁ ପୃଥକ୍ ସ୍ଥାନୀୟ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷର ବିବାହ ହେବା ପ୍ରଶସ୍ତ । ଚତୁର୍ଥତଃ (୪) ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଦେଶର ରୋଗୀ ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ବାୟୁ ଓ

ପାନାହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ଵାରା ମାରୋଧ ହୁଏ, ସେହିପରି ଦୂର ଦେଶସ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ହେଲେ ଉତ୍ତମ ହୁଏ । ପଞ୍ଚମତଃ (୫) ନିକଟ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଲେ ଜଣେ ଅନ୍ୟର ନିକଟସ୍ଥ ହେବାରୁ ଜଣକର ଦୁଃଖ-ସୁଖ ଅନ୍ୟକୁ ଅଭିଭୂତ କରେ ଓ ପରସ୍ପର

ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧ ହେବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ । ଦୂର ଦେଶସ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ହୁଏନାହିଁ । ପୁଣି ଦୂରଦେଶସ୍ଥମାନଙ୍କ ବିବାହରେ ପ୍ରେମର ସୁଖ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବଢ଼ିତ ହୋଇଉଠେ ନିକଟସ୍ଥ ବିବାହରେ ତାହା ହୁଏ ନାହିଁ । ଷଷ୍ଠଃ (୬) ଦୂର ଦୂର

ଦେଶରେ ବବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରାପ୍ତି ହେଲେ ଜନସ ପକ୍ଷର ପ୍ରାପ୍ତି ସହଜରେ ସମ୍ଭବ
ହୁଏ 'ନିକଟରେ ବବାହ ହେଲେ ଏପରି ହୁଏ ନାହିଁ । ଏଇଥିପାଇଁ —

ଦୁହିତା ଦୁହିତା ଦ ରେ ହିତା ଭବତୀତି ॥ (ନିରୁକ୍ତ ୩ । ୪)

କନ୍ୟାର ବବାହ ଦୂର ଦେଶରେ ହେଲେ ହିତକର ହୁଏ, ଏଇଥି ପାଇଁ କନ୍ୟା
ନାମ ଦୁହିତା । ନିକଟରେ ହେଲେ ସେପରି ହୁଏନାହିଁ । ସପ୍ତମତଃ [୭] ନିକଟ ସମ-
କ୍ଷରେ କନ୍ୟାର ପିତୃକୁଳରେ ଦାରିଦ୍ର ହେବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ । କାରଣ ସେତେବେଳେ
କନ୍ୟାପିତୃଗୃହକୁ ଆସେ ସେତେବେଳେ ତାହାକୁ କିଛି ନା କିଛି ଦେବାକୁ ହୁଏ । ଅଷ୍ଟ-
ମତଃ [୮] କେହି ନିକଟରେ ରହିଲେ ଜଣେ ଅନ୍ୟକୁ ନିଜ ପିତୃକୁଳର ସହାୟତା ଚିନ୍ତା
ପୁରେ ଗର୍ବକରିବ ଓ ସେତେବେଳେ ଉଭୟଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ମନୋମାନନ୍ୟ ହେବ
ସେତେବେଳେ, ସ୍ତ୍ରୀ ଶୀଘ୍ରପିତାଳୟକୁ ଚାଲିଯିବ, ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକ ନିନ୍ଦା ହେବ
ବିରୋଧମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିକାରଣ ପ୍ରାୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ଶାନ୍ତ ଓ ମୃଦୁ
ହୋଇଥାଏ । ଏହି ସମସ୍ତକାରଣରୁ ପିତୃଗୋଷ୍ଠରେ, ମାତାର ଛଅ ପୁରୁଷ
ମଧ୍ୟରେ ଓ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶର ବବାହ ପ୍ରଶସ୍ତ ନୁହେଁ ।

ମହାନ୍ତ୍ୟପି ସମୁଦ୍ଧାନି ଗୋଫକାବଧନଧାନ୍ୟତଃ ।

ସ୍ତ୍ରୀସମୃଦ୍ଧେ ଦଶୋତାନି କୁଳାନି ପରିବର୍ଜୟେତ୍ ॥ [ମନୁ : ୩ । ୬]

ଧନ' ଧାନ୍ୟ, ଗୋ, ଅଜ, ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ୱ, ରାଜ୍ୟ, ଯଶସ୍ୟାଦି ଦ୍ୱାରା ସେତେ ସମ୍ବେଦ
ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ବବାହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦଶକୁଳ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ :

ପ୍ରାନ୍ତସିନ୍ଧୁଂ ନିଷ୍ପୁରୁଷଂ ନିଷ୍ଠୁଂ ଦୋ ରୋମଶାଶ୍ୱସମ୍ ।

ସପ୍ତ୍ୟାମୟାବ୍ୟପସ୍ତୁର ଶ୍ୱିତ୍ କୁଷ୍ଠିକୁଳାନି ଚ ॥ [ମନୁ : ୩ । ୭]

ଯେଉଁକୁଳ ସପ୍ତସିନ୍ଧୁପ୍ରାନ୍ତ ସତ୍ପୁରୁଷ ରହିବ ବୋଧାୟନ ବିମୁଖ, ଲୋମଶ ଶାଶ୍ୱ-
ବିଶିଷ୍ଟ, ଅଶ୍ୱ, ସପ୍ତ, ଶ୍ୱାସ, କାସ, ଆମାଶୟ, ମୃଗୀ ଶ୍ୱେତ ଓ ଗଳିତ କୁଷ୍ଠ-
କୁଳର କନ୍ୟା ବା ବର ସହିତ ବବାହ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ ଏହି ସମ୍ବ-
ଦୁର୍ବଳ ଓ ରୋଗ ବବାହକାରୀମାନଙ୍କ ବଂଶରେ ପ୍ରବେଶ କରେ । ଏଥିପାଇଁ ଉକ୍ତ
କୁଳର ପୁଅ କନ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ବବାହ ହେବା ଉଚିତ ।

ନୋହହେତୁ କପିଳାଂ କନ୍ୟାଂ ନାଧିକାଞ୍ଚୀ ନ ରୋଗିଣୀମ୍ ।

ନାଲେମିକାଂ ନାଭିଲେମାଂ ନ ବାୟୁଚାନ୍ନ ପିଂଗଳାମ୍ ॥ (ମନୁ : ୩ । ୮)

କପିଳବର୍ଣ୍ଣୀ, ଅଧିକାଞ୍ଚୀ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁରୁଷ ଅପେକ୍ଷା ଦୀର୍ଘା, ଘୂଳକାୟା ଓ ଅଧିକ ବ-

ଶାଳିନୀ, ରୋଗଯୁକ୍ତା ଲୋମବିହୀନା, ଅଧିକ ଲୋମଯୁକ୍ତା, ପ୍ରଗଳ୍ଭା ଓ ପିଙ୍ଗଳ ନେତ୍ରୀ
କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ ।

ନର୍ସବୃକ୍ଷନଦୀନାମ୍ନାଂ ନାନ୍ୟପଦନାମିକାମ୍ ।

ନ ପକ୍ଷ୍ୟହସ୍ତେଷ୍ୟନମ୍ନାଂ ନଚ ଭୀଷଣନାମିକାମ୍ ॥ (ମନୁ: ୩ । ୯)

ବୃକ୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଶ୍ୱିନୀ ରେଘଶୀ, ଭରଣୀ-ଦେଲ, ରେବତୀ ବାରି ଓ ଚିତ୍ରା ପ୍ରଭୃତି
ନକ୍ଷତ୍ର ନାମ ଯୁକ୍ତାତୁଳ୍ୟା; ଗେହା (ଗେହ୍ଲୁ), ଗୋଲ୍ଲପୀ, ଚମ୍ପା ଚମେଲୀ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ
ଓ ବର ପ୍ରଭୃତି ବୃକ୍ଷ ନାମଯୁକ୍ତା; ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା ପ୍ରଭୃତି ନଦୀ ନାମଯୁକ୍ତା, ଗୁଣ୍ଡାଳୀ
ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟଜନାମଯୁକ୍ତା; ବ୍ୟାଧି, ହିମାଳୟ, ପାବତୀ ପ୍ରଭୃତି ପଦ୍ମନାମଯୁକ୍ତା;
କୋକିଳା, ସାଗ୍ର ପ୍ରଭୃତି ପକ୍ଷୀ ନାମଯୁକ୍ତା ନାଗୀ ଭୃଜଙ୍ଗା ଇତ୍ୟାଦିସର୍ପ ନାମଯୁକ୍ତା;
ମାଧୋଦାସୀ, ମୀରାଦାସୀ ଇତ୍ୟାଦି ପରିବ୍ରାଜକା ନାମଯୁକ୍ତା ଓ ଭୀମକୁମାରୀ, ଚଣ୍ଡିକା,
କାଳୀ ଆଦି ଭୀଷଣ ନାମଯୁକ୍ତା କନ୍ୟାର ସହିତ ବିବାହ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ,
କାରଣ ଏହି ନାମସବୁ କୁର୍ଯ୍ୟିତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ମଧ୍ୟ ନାମ ଅଛି ।

ଅବ୍ୟଂଗାଶୀଂ ସୌମ୍ୟନାମ୍ନାଂ ହଂସବାରଣଗାମିନୀମ୍ ।

ତନ୍ମ ଲୋମକେଶଦଶନାଂ ମୃଦ୍ବାଂଗୀମୃଦୁହେତୁ ସ୍ତ୍ରୀୟମ୍ ॥ (ମନୁ: ୩ । ୧୦)

ଯାହାର ଅଙ୍ଗ ସବଳ ଓ ସୁଠାମ, ତାହାର ବିପକ୍ଷତ ନୁହେଁ; ଯାହାର ନାମ
ସୁନ୍ଦର, ଅର୍ଥାତ୍ ଯଶୋଦା ସୁଖଦା ଇତ୍ୟାଦି; ଯାହାର ଗତି ହଂସୀ ଓ ହସ୍ତିନୀ
ତୁଲ୍ୟ, ଯେ ସୁସ୍ମୃତନାମଯୁକ୍ତା, ସୁକେଶୀ, ସୁଦନ୍ତୀ ଓ ଯାହାର ସର୍ବାଙ୍ଗ କୋମଳ,
ତାହାଶୀ କନ୍ୟା ସହିତ ବିବାହ ହେବା ଉଚିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ବିବାହର ସମୟ ଓ ଗତି କେଉଁଠି ଉତ୍ତମ ?

ଉତ୍ତର— ଷୋଡ଼ଶ ବର୍ଷରୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କନ୍ୟାର ଓ
ପଞ୍ଚବିଂଶ ବର୍ଷରୁ ଅଷ୍ଟଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁରୁଷର ବିବାହର ଉତ୍ତମ
ସମୟ । ପ୍ରଥମ ଷୋଡ଼ଶ ଓ ପଞ୍ଚବିଂଶ ବର୍ଷରେ ବିବାହ ନିକୃଷ୍ଟ । ଅଷ୍ଟାଦଶ
ଅଥବା ବିଂଶ ବର୍ଷର ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ଟିଂଶ, ପଞ୍ଚବିଂଶ ବା ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷର ପୁରୁଷର
ବିବାହ ମଧ୍ୟମ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଅଷ୍ଟମ ଅଷ୍ଟଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷର
ପୁରୁଷର ବିବାହ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ । ଯେଉଁ ଦେଶର ବିବାହବ୍ୟୟ ଏହିପରି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଓ
ଯେଉଁ ଦେଶରେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ ଅଧିକ ହୁଏ, ସେହି ଦେଶ ସୁଖୀ ଏବଂ

ଯେଉଁ ଦେଶ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼ିନ ଓ ବଦ୍ୟାଗ୍ରହଣରେ ପରାଜୟମୁଖ ଓ ଯେଉଁ ଦେଶରେ
କାଳାବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଅଧ୍ୟାତ୍ମମାନଙ୍କର ବବାହ ହୁଏ, ସେହି ଦେଶ ଦୁଃଖରେ ନିମଗ୍ନ
ହୁଏ । କାରଣ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ବଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ ପୂର୍ବକ ବବାହର ସଂସ୍କାର ଦ୍ଵାରା ସକଳ
ବିଷୟର ସଂସ୍କାର ଓ ଏହାର ବଳୁଚି ଦ୍ଵାରା ସକଳ ବିଷୟର ବଳୁଚି ହୋଇଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଅଷ୍ଟବର୍ଷା ଭବେତ୍ ଗୌରୀ ନବବର୍ଷା ଚ ରୋହିଣୀ ।

ଦଶବର୍ଷା ଭବେତ୍ କନ୍ୟା ତତ ଉତ୍ତମଂ ରଜସ୍ଵଳା । ॥୧॥

ମାତା ପିତା ତସ୍ୟ ଜ୍ୟେଷ୍ଠେ ଭ୍ରାତା ତଥାବତ ।

ସପ୍ତାୟ ନରକଂ ଯାନ୍ତି ଦୃଷ୍ଟ୍ଵା କନ୍ୟାଂ ରଜସ୍ଵଳାମ୍ ॥୨॥

ଏହି ଶ୍ଳୋକ ପରାଗରରେ ଓ ଶୀଘ୍ରବାଧରେ ଲିଖିତ ଅଛି । ଏହାର ଅର୍ଥ
ଏହି ଯେ, କନ୍ୟାର ଅଷ୍ଟମ ବର୍ଷରେ ବବାହ ଗୌରୀ, ନବମ ବର୍ଷରେ ରୋହିଣୀ,
ଦଶମ ବର୍ଷରେ କନ୍ୟା ଓ ତତ୍ପରେ ରଜସ୍ଵଳା ସଂଜ୍ଞା ହୋଇଥାଏ ॥୧॥ ଯଦି
ଦଶମ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବବାହ ନ ଦେଇ ରଜସ୍ଵଳା କନ୍ୟାକୁ ତାହାର ପିତା, ମାତା
ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା ଦେଖନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ସେ ଚିନିଜଣ ନରକରେ ପଡ଼ିବ
ହୁଅନ୍ତି ॥୨॥

ଉତ୍ତର—

ବ୍ରହ୍ମୋକାତ

ଏକାକ୍ଷଣା ଭବେତ୍ ଗୌରୀ ଦ୍ଵିକ୍ଷଣେୟନ୍ତୁ ରୋହିଣୀ ।

ତ୍ରିକ୍ଷଣା ସା ଭବେତ୍ କନ୍ୟା ହ୍ୟତ ଉତ୍ତମଂ ରଜସ୍ଵଳା ॥୩॥

ମାତା ପିତା ତଥା ଭ୍ରାତା ମାତୃଲୋ ଭଗିନୀ ସ୍ଵକା ।

ସବତେ ନରଂ ଯାନ୍ତି ଦୃଷ୍ଟ୍ଵା କନ୍ୟାଂ ରଜସ୍ଵଳାମ୍ ॥୪॥

ଏହା ସତ୍ୟୋକ୍ତିମିତ ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣର ବଚନ ।

ଅର୍ଥ :— ଯେତେ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପରମାତ୍ମା ଥରେ ଆବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ,
ସେତେକ ସମୟକୁ ଷଣ କହନ୍ତି । ଜନ୍ମ ପରେ କନ୍ୟା ପ୍ରଥମ ଷଣରେ ଗୌରୀ,
ଦ୍ଵିତୀୟ ଷଣରେ ରୋହିଣୀ, ତୃତୀୟ ଷଣରେ କନ୍ୟା ଓ ଚତୁର୍ଥ ଷଣରେ ରଜସ୍ଵଳା
ହୋଇଥାଏ ॥୧॥ ସେହି ରଜସ୍ଵଳାକୁ ଦେଖି ତାହାର ମାତା, ପିତା, ଭ୍ରାତା, ମାତୃଲ
ଓ ସହୋଦର ଭଗିନୀ, ସମସ୍ତେ ନରକକୁ ଗମନ କରନ୍ତି ॥୨॥

ପ୍ରଶ୍ନ— ଏହି ଶ୍ଳୋକ ପ୍ରମାଣ ନୁହେଁ ।

ଉତ୍ତର— କାହିଁକି ପ୍ରମାଣ ନୁହେଁ ? ଯଦି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଶ୍ଳୋକ ପ୍ରମାଣ

ନୁହେଁ, ତାହାହେଲେ ତୁମ୍ଭର ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।
 ପ୍ରଶ୍ନ- ବାଃ ବାଃ ! ପରାଗର ଓ କାଶୀନାଥଙ୍କର ପ୍ରମାଣକୁ ମଧ୍ୟ ମାନିବ ନାହିଁ ?
 ଉତ୍ତର- ବାଃ ବାଃ ! ତୁମ୍ଭେ କଅଣ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ପ୍ରମାଣକୁ ମଧ୍ୟ ମାନିବ ନାହିଁ ?
 ପରାଗର ଓ କାଶୀନାଥଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବ୍ରହ୍ମା କଅଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନୁହନ୍ତି ? ଯଦି ତୁମ୍ଭେ
 ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ସବୁକୁ ନମାନ ତାହା ତାହେଲେ ମୁଁ ପରାଗର ଓ କାଶୀନାଥଙ୍କର
 ଶ୍ରେଣୀ ସବୁକୁ ମାନେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ତୁମ୍ଭର ଶ୍ରେଣୀ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ନୁହେଁ । କାରଣ ସହସ୍ର ଶତ ଓ
 ଜନ୍ମସମୟରେ କଟିଯାଏ ତେବେ ବିବାହ କିପରି ହୋଇପାରେ? ପୁଣି ସେହି
 ସମୟରେ ବିବାହ କରିବାର କୌଣସି ଫଳ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ଯଦି ମୋର ଶ୍ରେଣୀ ଅସମ୍ଭବ ହୁଏ ତାହାହେଲେ ତୁମ୍ଭର ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟ
 ଅସମ୍ଭବ । କାରଣ ଆଠ ନଅ ଓ ଦଶ ବର୍ଷ ବୟସରେ ବିବାହ ନିଷ୍ଠୁଳ । କନ୍ୟାର
 ଶୋଭା ବର୍ଷ ପରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୟସ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ହେଲେ
 ପୁରୁଷର ଶର୍ଯ୍ୟ ପରିପକ୍ୱ ଓ ଶରୀର ବଳସ୍ତୁ ହେବାରୁ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭାଶୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ
 ଓ ଶରୀର ସବଳ ହେବାରୁ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ତମ ହୁଅନ୍ତି * । ଅଷ୍ଟମ ବର୍ଷୀୟା କନ୍ୟାର
 ସନ୍ତାନ ହେବା ଯେପରି ଅସମ୍ଭବ ଗୋଷ୍ଠ ଓ ରୋହିଣୀ ପ୍ରଭୃତି ନାମ ଦେବା ମଧ୍ୟ
 ସେହିପରି ଅସଂଯୋଜ୍ୟ ।

* ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ଅପେକ୍ଷା ନ୍ୟୁନ ବୟସ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷଙ୍କର ଗର୍ଭଧାନ ସମ୍ଭବରେ
 ମୁନିବର ଧନ୍ୟତ୍ୱ ସୁଶ୍ରୁତରେ ନିଷେଧ କରଅଛନ୍ତି-

ଉନଶୋଡଶ-ବର୍ଷାୟାମପ୍ରାୟଃ ପଞ୍ଚବିଂଶତିମ୍ ।

ଯୁଦ୍ୟଧତ୍ୱେ ପୁମାନ୍ ଗର୍ଭଂ କୁଷ୍ଠସ୍ତୁ ସ ବିପଦ୍ୟତେ ॥୧॥

ଜାତୋ ବା ନ ଚିରଂଜୀବେତ୍ ଜୀବେଦ୍ୱା ଦୁର୍ବଳେ ଽନ୍ତଃସ୍ତୁଃ ।

ତସ୍ମିନ୍ନବତ୍ୟକ୍ତବାଳାୟାଂ ଗର୍ଭଧାନଂ ନ କାରୟେତ୍ ॥୨॥

(ସୁଶ୍ରୁତ ଶାସ୍ତ୍ରରସ୍ଥାନେ ୧୦ । ୪୭ । ୮୮)

ଅର୍ଥ- ଶୋଳବର୍ଷରୁ ନ୍ୟୁନ ବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ ପଚାଶ ବର୍ଷରୁ ନ୍ୟୁନ ବୟସ୍କ ପୁରୁଷ
 ଗର୍ଭଧାନ କଲେ ସେହି କୁଷ୍ଠସ୍ଥ ଗର୍ଭ ବିପନ୍ନ ହୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ଗର୍ଭାଶୟରେ ରହି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏନାହିଁ । ୧ ॥ ଅଥବା ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଦୀର୍ଘକାଳ
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବିତ ରହେନାହିଁ ; ଜୀବିତ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ବଳେନ୍ଦ୍ରିୟ ହୁଏ । ଏଇଥିପାଇଁ
 ଅତି ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ ଗର୍ଭସ୍ଥାପନ କରିବ ନାହିଁ ॥୨॥

ଯଦି କନ୍ୟା ଗୌରବଶ୍ରୀ ନହୁଏ, କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ତା
 ଗୌରୀ ନାମ ରଖିବା ବୃଥା । ଗୌରୀ ମହାଦେବଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ତୁମ୍ଭେ ଶ୍ରେ
 ଶୀକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାତୃତ୍ୱଲ୍ଲା ମନେକର । ଯେତେବେଳେ କନ୍ୟା ମା
 ଗୌରୀ ପ୍ରଭୃତି ଭାବନା କରୁଅଛ, ସେତେବେଳେ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କୁ ବିବାହ କ
 କପରି ଧର୍ମସଂଗତ ଓ ସମ୍ଭବପରି ହୋଇପାରେ? ସୁତରାଂ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର
 ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଦୁଇଦୁଇଟି ଶ୍ଳୋକ ମିଥ୍ୟା । ଆତ୍ମମାନେ ଯେପରି “ବ୍ରହ୍ମୋବା
 ବୋଲି ଶ୍ଳୋକ ରଚନା କରିଅଛୁ”, ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ସେହି
 ପରାମର୍ଶଦଳ ନାମରେ ରଚିତ ହୋଇଅଛି । ଅତଏବ ଏହି ସମସ୍ତ ପ୍ରମାଣ ପରିତ
 କରି ବେଦର ପ୍ରମାଣ ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତ କର୍ମକର । ଦେଖ ମନୁରେ ଲିଖିତ ଅ
 ତ୍ରୀଣି ବର୍ଷାଶୁଦୀକ୍ଷେତ କୁମାର୍ଯୁତୁମତୀ ସତୀ ।

ଉଦ୍ଧୃତଂ ତୁ କାଳାଦେବତସ୍ୟାଦ୍ଦେବତ ସଦୃଶଂ ପତିମ୍ ॥ ମ : ୯ ।
 କନ୍ୟା ରଜସ୍ୱଳା ହେବାପରେ ତିନିବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପତି ଅନେଷଣ କରି ସ୍ୱପ୍ନ
 ପଡ଼ିଲା କରିବ । ଯେହେତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସରେ ରଜୋଦର୍ଶନ ହୁଏ, ସୁତରା
 ତିନିବର୍ଷରେ ତିନି ଥର ରଜୋଦର୍ଶନ ପରେ ବିବାହ କରିବା ଉଚିତ, ତତ୍ତ୍ୱସ୍ମି
 ନୁହେଁ ।

କାମମାମରଣାଭିଷ୍ଠେତ୍ ଗୃହେ କନ୍ୟାତ୍ମମତ୍ୟପି ।

ନ ଚୈବୈନାଂ ପ୍ରସଞ୍ଜେତ୍, ଗୁଣହୀନାୟ କହିଷିତ୍ ॥ ମ : ୧ ।
 ବରଂ ପୁଅ କନ୍ୟା ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବିବାହିତ ରହନ୍ତୁ, କିନ୍ତୁ ଅସଦୃଶ ଅର୍ଥ
 ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧ ଗୁଣ କର୍ମ ସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ (ବର କନ୍ୟାଙ୍କର) ବିବାହ ହେବା କ
 ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏଥିରୁ ସିଦ୍ଧ ହେଲାଯେ, ପୁରୋକ୍ତ ସମସ୍ତ ପୁରୁଷ ଓ ଅସଦୃ
 (ବର କନ୍ୟାଙ୍କ) ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ହେବା ଅନୁଚିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ବିବାହ କରିବା ମାତା ପିତାଙ୍କ ଅଧୀନ ହେବା ଉଚିତ, ନା କନ୍ୟାଙ୍କ
 ଅଧୀନ ହେବା ଉଚିତ ?

ଉଦ୍ଧୃତ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନିୟମ ଓ ସୃଷ୍ଟି ନିମନ୍ତେ ଦେଖିଲେ ଓ ବୁଦ୍ଧିର ସହାୟତା ବି
 କଲେ ଏହାହିଁ ସିଦ୍ଧ ହୁଏଯେ- ଶୋଳ ବର୍ଷରୁ ନ୍ୟୁନ ବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ୨୫ ବର୍ଷ
 ନ୍ୟୁନ ବୟସ୍କ ପୁରୁଷ କଦାପି ଗର୍ଭଧାନର ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ
 ସମସ୍ତନିୟମର ବିପକ୍ଷ ଆଚରଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଦୁଃଖଭାଗୀ ହୁଅନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର ବିବାହ ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ଅଧୀନ ହେବା ଉତ୍ତମ । ମାତାପିତା ବିବାହ କଥା ବିବେଚନା କଲେ ମଧ୍ୟ ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ପ୍ରସନ୍ନତା ବ୍ୟତୀତ ବିବାହ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ ପରସ୍ପର ପ୍ରସନ୍ନତା ସହିତ ବିବାହ ହେଲେ ବିରୋଧ ନିତାନ୍ତ କମ୍ ହୁଏ ଏବଂ ଉତ୍ତମ ସନ୍ତାନ ଜାତ ହୁଅନ୍ତି । ଅପ୍ରସନ୍ନତାର ସହିତ ବିବାହ ହେଲେ ନିତ୍ୟ କେଣ ହେଉଥାଏ । ବିବାହର ପ୍ରୟୋଜନ ମୁଖ୍ୟତଃ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର, ମାତା ପିତାଙ୍କର ନୁହେଁ । ବର-କନ୍ୟାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସନ୍ନତା ଥିଲେ ସେମାନେ ପୁଣି ହୁଅନ୍ତି ଓ ବିରୋଧ ହେଲେ ସେମାନେ ଦୁଃଖଭୋଗ କରନ୍ତି । ପୁଣି

ସନ୍ତୁଷ୍ଟୋ ଭୟଂମ୍ବା ଭର୍ତ୍ତା ଭର୍ତ୍ତା ଭୟଂ ତଥୈବ ଚ
ଯୁସ୍ମିନ୍ନେବ କୁଳେ ନିତ୍ୟଂ କଲ୍ୟାଣଂ ତନ୍ନି ବୈ ଧୂବମ୍ ॥ ମ : ୩ । ୭୦
ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ପୁରୁଷ ଓ ପୁରୁଷ ପ୍ରତି ସ୍ତ୍ରୀ ସବଦା ପ୍ରସନ୍ନ ଥାନ୍ତି, ସେହି ପରିବାରରେ ଆନନ୍ଦ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ କୀର୍ତ୍ତି ଅବସ୍ଥାନ କରେ । ଯେଉଁ ଠାରେ ବିରୋଧ ଓ କଳହ ହୁଏ, ସେଠାରେ ଦୁଃଖ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଓ ନିନ୍ଦା ନିବାସ କରେ । ପୁତ୍ରତ୍ବଂ ଯେପରି ସ୍ବପ୍ନମ୍ବର ପ୍ରଥା ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତରେ ପରଂପରାଦିମେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ସେହି ବିବାହହିଁ ଉତ୍ତମ ।

ଯେତେବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ବିବାହ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ବିଦ୍ୟା-ବିନୟ-ଶୀଳ; ରୂପ, ଆୟୁ, ବଳ, କୁଳ ଓ ଶରୀରର ପରିମାଣାଦି ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ସବୁର ମେଳ ନ ହୁଏ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହରେ କୌଣସି ସୁଖ ହୁଏନାହିଁ । ବାଲ୍ୟବିବାହରେ ମଧ୍ୟ ସୁଖ ହୁଏନାହିଁ । ପୁରୀ ପୁରୀସଃ ପରିବୀତ ଆଗାତ ସ ଉ ଶ୍ରେୟାନ୍ ଭବତ ଜାୟମାନ୍ ॥ ତଂ ଧୀରାସଃ କବୟ ଉନ୍ନୟନ୍ତି ସ୍ବାଧ୍ୟେ ମନୟା । ଦେବୟନ୍ତଃ ॥ ୭୦ ମ : ୩ । ସ୍ତ : ୮ । ମ : ୪ ॥

ଆ ଧେନବୋ ଧୁନୟନ୍ତାମଶିଶ୍ବୀଃ ଶବଦୁଦାଃ ଶଗନ୍ତା ଅପ୍ରଦୁଗଧାଃ ।
ନବ୍ୟାନବ୍ୟା ସୁବତସ୍ତୋ ଭବନ୍ତୀମହଦେବାନାମସୁରଭମେକମ୍ ॥ ୭୧ ॥

୭୦ ୩ । ୫୫ । ୧୭ ।

ପୁରୀରହଂ ଶରଦଃ ଶଶିମାଣା ଦୋଷାବସ୍ତୋରୁଷସୋ ଜରୟନ୍ତୀଃ ।
ମିନାତି ଶ୍ରିୟଂ ଜରିମା ତନୁନାମପୁନୁ ପନ୍ନୀବଂଷଣୋ ଜଗନ୍ମୁଃ ॥ ୩ ॥
୭୧ ୧ । ୧୭୯ । ୧ ॥

ଯେଉଁ ପୁରୁଷ [ପରିଗତଃ] ସୁଷୁରୂପେ ଯଜ୍ଞେପବିତ ଧାରଣ ଓ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ସେବନ

ଦ୍ଵାରା ବିଦ୍ଵାନ୍ ଓ ପୁଣିଷିତ ହୋଇ [ସୁବାସାଃ] ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ ପୁବକ
 ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ (ସୁବା) ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୌବନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ବିଦ୍ୟାଗ୍ରହଣ କରି ଗୃହାଶ୍ରମରେ
 (ଆଗାତ୍) ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି (ସ, ଉ) ସେ ଦ୍ଵିତୀୟ ବିଦ୍ୟାଜନ୍ତରେ (ଜୀବୁମାନଃ
 ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲଭ କରି [ଶ୍ରେୟାନ୍] ଅତିଶୟ ଶୋଭାଯୁକ୍ତ ଓ ମଙ୍ଗଳକାଶ୍ଵ [ଭବନ୍ତି
 ହୁଅନ୍ତି । (ସ୍ଵାଧ୍ୟାଃ) ଉତ୍ତମ ଧ୍ୟାନଶୀଳ [ମନସା] ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ଵାରା (ଦେବୟନ୍ତଃ
 ବିଦ୍ୟୋନ୍ମତିକାମୀ [ଧୀରାଃ] ଧୈର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ (କବୟଃ) ବିଦ୍ଵାନ୍ମାନେ [ତମ୍
 ସେହି ପୁରୁଷଙ୍କୁ (ଜନ୍ମୟନ୍ତି) ଉନ୍ନତଶୀଳ କରି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରନ୍ତି । ଆଉ ଯେଉଁ
 ପୁରୁଷ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ, ବିଦ୍ୟା ଓ ପୁଣିଷା ଗ୍ରହଣ ନ କରି ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ
 ବିବାହ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ନଷ୍ଟଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ବିଦ୍ଵାନ୍ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସସ୍ଥାନ ପା
 ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ॥୧॥ (ଅପ୍ରଦୁର୍ଧାଃ) ଯେଉଁ ସବୁ ଗାଈର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଦୋହନ କରାଯାଇ
 ନାହିଁ; ସେହି [ଧେନବଃ] ସମସ୍ତ ଗାଈଙ୍କ ପରି [ଅଶିଶ୍ୟଃ] ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବାଲ୍ୟା
 ବସ୍ଥା ଅତିହୀନ ହୋଇଅଛି [ଶବଦୁଃସାଃ] ଯେଉଁ ମାନେ ସକଳ ପ୍ରକାର ସଦାଶୁ
 ପାଳନ କରନ୍ତି ଏବଂ (ଶଶୟାଃ) ଯେଉଁମାନେ ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା ଅତିହୀନ କରିଛନ୍ତି
 [ନବ୍ୟାନବ୍ୟାଃ] ନବ ନବ ଶିକ୍ଷା ଓ ଅବସ୍ଥାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ [ଭବନ୍ତିଃ] ହୋଇଛନ୍ତି
 [ସୁବଚୟଃ] ସେହି ପୂର୍ଣ୍ଣଯୌବନା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ [ଦେବାନାମ୍] ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟର ସୁନ୍ଦୟମରେ
 ପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରାପ୍ତ ବିଦ୍ଵାନ୍ମାନଙ୍କର [ଏକମ୍] ଅଦ୍ଵିତୀୟ [ମହତ୍] ମହାନ (ଅସୁରଭ୍ୟମ୍
 ପ୍ରଜ୍ଞା, ଶାସ୍ତ୍ର, ଶିକ୍ଷାଯୁକ୍ତ ଓ ପ୍ରଜ୍ଞାରେ ଆନନ୍ଦଭୋଗ ର ତତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ତତ୍ତ୍ଵ
 ପତି ଲଭ କରି [ଆଧୁନୟନ୍ତାମ୍] ଗର୍ଭାଧାନ କରନ୍ତି । ସେମାନେ କେବେ ହେଉ
 ଭୁଲରେ ବି ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ମନରେ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷ ଚିନ୍ତା ନ କରନ୍ତି । ଏହିପରି
 କାର୍ଯ୍ୟହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଇହଲୋକ ଓ ଯରଲୋକରେ ସୁଖର ସାଧନ । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା
 ଦ୍ଵାରା ପୁରୁଷ ଅପେକ୍ଷା ସ୍ତ୍ରୀର ଅଧିକ ନାଶ ହୁଏ ॥୨॥

ଯଦ୍ଵାରା (ଦୁ) ଶୀଘ୍ର (ଶଶ୍ରମାଣଃ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଶ୍ରମୀ (ବୃଷଣଃ) ବର୍ଯ୍ୟସିଞ୍ଚନ
 ସମର୍ଥ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣଯୌବନସମ୍ପନ୍ନ ପୁରୁଷ(ପତ୍ନୀ) ସୁବତ୍ସା ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା ସ୍ତ୍ରୀ (ଜଗନ୍ମୁଖଃ) ଲ
 କରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶତ ବର୍ଷ ବା ତତୋର୍ଧିକ ଅଧୁ ଆନନ୍ଦର ସହଚ ଭୋଗ କରିପାରି
 ଏବଂ ପୁଣି ଗୌରବ ସହଚ ମିଳିତ ହୋଇ ରହିପାରେ, ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ସଦା ସେ
 ପ୍ରକାର ଆଚରଣ କରିବେ । ଯେହେତୁ (ପୁର୍ବାଃ) ପୂର୍ବର୍ତ୍ତୀ (ଶରଦଃ) ଶର
 ଋତୁ ସବୁ ଓ (ଜରୟନ୍ତିଃ) ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଆନୟନକାଶ୍ଵ (ଉଷସଃ) ଉଷା କା

(ଦୋଷା) ରାଶି ଏବଂ (ବସ୍ତୋଃ) ଦିନ (ତନୁନାଂ) ଶରୀରର (ଶ୍ରୀୟଂ) ଶୋଭାକୁ, ବଳ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ (ଜରମା) ଦୁର୍ବୀଭୂତ କରି ଅଭଗସ୍ତୁ ବାହକ୍ୟ ଆନୟନ କରେ, ତେଣୁ (ଅହଂ) ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପୁରୁଷ (ଉ) ଉତ୍ତମରୂପେ [ଅପି] ନିଶ୍ଚୟ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ବିଦ୍ୟା, ସୁଶିକ୍ଷା, ଶାଶ୍ଵତ ଓ ଆତ୍ମିକ ବଳ ଏବଂ ସୌବନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ବିବାହ କରିବ । ଏହାର ବିରୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ବୋଲି ତଦ୍ଵାରା ବିବାହ କଦାପି ସୁଖଦାୟକ ହୁଏନାହିଁ ॥୩॥

ସେହିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଶି ମୁନି ଏବଂ ରାଜା ମହାରାଜା ପ୍ରଭୃତି ଆର୍ଯ୍ୟ-ମାନେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ କରି ସ୍ଵୟମ୍ଭର ବିବାହ କରୁଥିଲେ, ସେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଦେଶର ସର୍ବଦା ଉନ୍ନତ ହେଉଥିଲା । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ ରହିତ ହେଲା ଏବଂ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ପରାଧୀନ ଅର୍ଥାତ୍ ମାତା ପିତାଙ୍କର ଅଧୀନ ବିବାହ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ସେହିଦିନଠାରୁ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଦେଶରେ କ୍ରମଶଃ ଅକଲ୍ୟାଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ଅତଏବ ଏହି କୁପ୍ରଥା ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସଜ୍ଜନମାନେ ପୁରୋକ୍ତ ଶୁଦ୍ଧ ଅନୁସାରେ ସ୍ଵୟମ୍ଭର ବିବାହ କରନ୍ତୁ । ବିବାହ ବର୍ଣ୍ଣାନୁକ୍ରମରେ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ବର୍ଣ୍ଣବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଗୁଣ କର୍ମ ସ୍ଵଭାବ ଅନୁସାରେ ହେବା ଉଚିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯାହାର ମାତା-ପିତା ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ସେ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେବ । କିନ୍ତୁ ମାତା ପିତା ଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନ କଅଣ କେବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇ ପାରେ ?

ଉତ୍ତର—ହଁ, ଅନେକ ହୋଇଛନ୍ତି ଓ ହେଉଛନ୍ତି ହେବେ ମଧ୍ୟ । ଯେପରି ଛନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଉପନିଷଦରେ ଅଜ୍ଞାତ କୁଳ ଜାବାଲରାଶି, ମହାଭାରତରେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର ଏବଂ ଚଣ୍ଡାଳ କୁଳର ମାତଙ୍ଗ ରାଶି ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇଥିଲେ; ସେହିପରି ବର୍ଣ୍ଣମାନ ମଧ୍ୟ ଯେ ଉତ୍ତମ ବିଦ୍ୟା ଓ ସ୍ଵଭାବସମ୍ପନ୍ନ, ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେବାର ଉପାୟକ । ମୁଖ, ଶରୀର ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ହେବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଆଜ୍ଞା, ରାଜାଗର୍ଯ୍ୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶରୀର କପରି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣର ଯୋଗ୍ୟ ହେବ ?

ଉତ୍ତର—ରାଜାଗର୍ଯ୍ୟର ସଂଯୋଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ଶରୀର ହୁଏନାହିଁ, କିନ୍ତୁ-ସ୍ଵାଧ୍ୟାୟେନ ଜପେ ହୋମେସ୍ତେ ବିଦ୍ୟେନେଜ୍ୟୟା ସୁଭେଃ । ମହାୟଜ୍ଞିଷ୍ଠ ସୃଜ୍ଞେଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମୀୟଂ କ୍ରିୟତେ ତନୁଃ ॥ (ମ: ୨।୨)

ଏହାର ଅର୍ଥ ପୂର୍ବେ କୁହାଯାଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ସଂକ୍ଷେପରେ କୁହାଯାଉଅଛି:- [ସ୍ଵାଧ୍ୟାୟେନ] ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନ ଦ୍ଵାରା [ଜପେଃ] ଚିନ୍ତା କରିବା ଓ ଅନ୍ୟ ଦ୍ଵାରା କରାଇବା ତଦ୍ଵାରା [ହୋମେଃ] ନାନାବିଧ ହୋମାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ଵାରା (ହିବଦ୍ୟେନ) ଦେ, ଅର୍ଥ, ସମ୍ପଦ, ଜ୍ଞାନ ଓ ସ୍ଵର ଉଦ୍ଧାରଣ ସହକାରେ ସମସ୍ତ ବେଦର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନ ଦ୍ଵାରା (ଇଜ୍ୟୟା) ପୌର୍ଣ୍ଣମୀସୀ ଇଷ୍ଟି ଇତ୍ୟାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ଵାରା ବୋକ୍ତ (ସୁଚେଃ) ପୂର୍ବୋକ୍ତ ବିଧି ଅନୁଯାୟୀ ଧର୍ମାନୁସାରେ ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତିଦ୍ଵାରା (ମହାୟୁଜ୍ଞେଷୁ) ପୂର୍ବୋକ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଯଜ୍ଞ, ବେଦଯଜ୍ଞ, ପିତୃଯଜ୍ଞ, ବଲ୍ଲିବେଶ୍ୟଦେବଯଜ୍ଞ, ଓ ଅତିଥିଯଜ୍ଞ ଦ୍ଵାରା (ୟୁଜ୍ଞେଷୁ) ଅଗ୍ନିଷ୍ଟୋମାଦି ଯଜ୍ଞ, ବିଦ୍ଵାନମାନଙ୍କର ସଜ୍ଞ, ସହକାର, ସତ୍ୟଭାଷଣ, ପରୋପକାରକ ସତ୍ୟକର୍ମ ଓ ଶିଳ୍ପବିଦ୍ୟାଦି ସମୁର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଶିକ୍ଷା କରି ଦୁଷ୍ଟାଚାର ବର୍ଜନ ପୂର୍ବକ ଶ୍ରେଷ୍ଠାଚାର ପ୍ରତିପାଳନ ଦ୍ଵାରା (ଇଦଂ) ଏହି (ତନ୍ମଃ) ଶରଣକୁ (ବ୍ରାହ୍ମା) ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ (ହିୟତେ) କରାଯାଏ । ଏ ଶ୍ଳୋକକୁ କଅଣ ତୁମ୍ଭେ ମାନ ନା?

ପ୍ରଶ୍ନ- ମାନେ ।

ଉତ୍ତର- ତାହାହେଲେ କାର୍ତ୍ତିକ ରଜୋଷ୍ଠୀୟର ସଂଯୋଗରେ ବର୍ଣ୍ଣ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାନେ । ପ୍ରଶ୍ନ- ମୁଁ ଏକା ମାନେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବହୁଲେକ ପରଂପରାଦିମେ ଏହିପରି ମାନନ୍ତି । ତୁମ୍ଭେ କଅଣ ପରଂପରାକୁ ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡନ କରିବ ?

ଉତ୍ତର- ନା । ତୁମ୍ଭର ବିପରୀତ ବୁଦ୍ଧିକୁ ନ ମାନ ଖଣ୍ଡନ ମଧ୍ୟ କରୁଅଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ମୋର ବୁଦ୍ଧି ବିପରୀତ, ଆଉ ତୁମ୍ଭର ବୁଦ୍ଧି ଶୁଦ୍ଧ, ଏହାର ପ୍ରମାଣ କଣ ?

ଉତ୍ତର- ପ୍ରମାଣ ଏହିଯେ, ତୁମ୍ଭେ ପାଞ୍ଚ ସାତ ପୁରୁଷର ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଥାକୁ ସନାତନ ବ୍ୟବହାର ମନେକରୁଅଛ; ଆଉ ମୁଁ ବେଦ ଓ ପୁରୁଷର ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରମ୍ପରା ସ୍ଵୀକାର କରୁଅଛି । ଦେବ, ପିତା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଲେ ମୁଦ୍ଧା ପୁଷ୍ପ ଦୁଷ୍ପ ଏବଂ ପୁଷ୍ପ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଲେ ମୁଦ୍ଧା ପିତା ଦୁଷ୍ପ ହେଖାଯାଏ । କୈଶସି କୌଶସି ସ୍ଥଳରେଉଦୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଥବା ଦୁଷ୍ପ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ ଅଥବା ତୁମ୍ଭମାନେ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଅଛ । ଦେଖ, ମନୁ ମହାବଳ କଅଣ କହିଛନ୍ତି :-

ଯେନାସ୍ୟ ପିତରେୟାତା ଯେନ ଯାତା ପତାମହାଃ ।

ତେନ ଯାୟାତ ସତାଂ ମାରାତେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ନିରିଷ୍ୟତେ ॥ ମ : ୪ । ୧୩ ।
ଯେଉଁ ମାର୍ଗରେ ପିତା ଓ ପିତାମହ ଚାଲିଛନ୍ତି, ସେହି ମାର୍ଗରେ ସନ୍ତାନ ମଧ୍ୟ ଚାଲିବ କିନ୍ତୁ (ସତାମ୍) ଯଦି ପିତା ଓ ପିତାମହ ସହସ୍ପରୁଷ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତାହାହେଲେ

ସେମାନଙ୍କ ମାର୍ଗରେ ଚାଲିବ; ଯଦି ପିତା ପିତାମହ ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ମାର୍ଗରେ ଚାଲିବନାହିଁ । କାରଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମୀୟା ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ମାର୍ଗରେ ଚାଲିଲେ କଦାପି ଦୁଃଖ ହୁଏନାହିଁ । ତୁମେ ଏହାକୁ ମାନ କି ନା ?

ପ୍ରଶ୍ନ- ହଁ ହଁ, ମାନେ ।

ଉତ୍ତର- ପୁଣି ଦେଖ, ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ବେଦୋକ୍ତ ବାକ୍ୟହିଁ ସନାତନ । ଯାହା ବେଦବିରୁଦ୍ଧ, ତାହା କଦାପି ସନାତନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ଏହିପରି ସମସ୍ତଙ୍କର ସ୍ୱୀକାର କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କି ନା ?

ପ୍ରଶ୍ନ- ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ଉତ୍ତର- ଯେ ଏହିପରି ମାନେ ନାହିଁ ତାହାକୁ କୁହାଯେ, ଯଦି କୌଣସି ପିତା ଦରିଦ୍ର ହୁଏ ତାହାର ପୁଅ ଧନାତ୍ୟ ହୁଏ, ତାହାହେଲେ କଣ ସେ ପିତାର ଦରିଦ୍ରାବସ୍ଥାର ଅଭିମାନ କରି ଧନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ ? ଯାହାର ପିତା ଅନ୍ଧ, ସେହି ପୁଅ କଣ ନିଜର ଚକ୍ଷୁ ବନ୍ଦ କରିବ ? ଯାହାର ପିତା କୁଳର୍ଯ୍ୟୀ, ସେହି ପୁଅ କଣ କୁଳର୍ଯ୍ୟ କରିବ ? ନା, ନା, । କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷପୁରୁଷର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମୂହ ଗ୍ରହଣ ଏବଂ ଦୁଷ୍ଟକର୍ମ ସମୂହ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ସମସ୍ତଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଯଦିକେହି ରଜୋବର୍ଣ୍ଣୀୟର ସଂଯୋଗରୁ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାନେ ଓ ଗୁଣ କର୍ମର ସଂଯୋଗରୁ ମାନେନାହିଁ, ତାହାହେଲେ ତାହାକୁ ପଚାରିବା ଉଚିତ ଯେ କେହି ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ମାତ. ଅନ୍ୟଜ୍ଞ. ଶ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ଅଥବା ମୁସଲ୍ମାନ ହୋଇଗଲେ ତାହା କୁବାହ୍ମଣ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନା ଚାହିଁକି ? ଏ ସ୍ଥଳରେ ତୁମ୍ଭେ ଏହି କଥା କହିବ ଯେ- ହେତୁ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣର କର୍ମ ସ୍ଥିତ ଦେଇଛି. ଏଥିପାଇଁ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନୁହେଁ । ଏଥିରୁ ଏହା ମଧ୍ୟସିଦ୍ଧ ହେଉଛି ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଉତ୍ତମ କର୍ମ କରନ୍ତି ସେହିମାନେହିଁ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଏବଂ ଯଦି ନିମ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର କେହି ଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣର ଗୁଣ କର୍ମ ସଂଗ୍ରହକରିବୁ ହୁଏ ତେବେ ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଏବଂ ଯଦି ଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣର କେହି ନୀଚ କର୍ମ କରେ ତେବେ ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ନୀଚ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ଶେନା କରିବା ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ବ୍ରାହ୍ମାଣୋଽସ୍ୟ ମୁଖମାସୀଦ୍ ବାହୁ ରାଜନ୍ୟଃ କୃତଃ ।

ଉଚ୍ଚ ଉଦୟାୟ ମୃଦୁବୈଶ୍ୟଃ ପଦ୍ଭ୍ୟାଃଶୁଦ୍ଧେ । ଅଜାୟତ ।

ଏହା ଯଦି ବେଦର ଏକହିଂସା ଅଧ୍ୟାୟର ଏକାଦଶ ମନ୍ତ୍ର । ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହିଯେ- ବ୍ରାହ୍ମଣ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ମୁଖରୁ. କ୍ଷତ୍ରିୟ ବାହୁରୁ ବୈଶ୍ୟ ଉଚ୍ଚରୁ ଓ ଶୁଦ୍ର ପାଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ

ହୋଇଅଛି । ସୁତରାଂ ଯେପରି ମୁଖ ବାହୁ ହୃଦୟନାହିଁ ଓ ବାହୁ ମୁଖ ହୃଦୟନାହିଁ ସେହିପରି ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷତ୍ରିୟାଦି ହୃଦୟନାହିଁ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟାଦି ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଉତ୍ତର- ତୁମ୍ଭେ ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ ଅର୍ଥ କଲ, ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କାରଣ ଏ ପୁରୁଷ ଅର୍ଥାତ୍ ନିରାକାର ବ୍ୟାପକ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ଅନୁବୃତ୍ତି । ସେ ନିରାକାର ବୋଲି ତାଙ୍କର ମୁଖାଦି ଅଙ୍ଗ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ମୁଖାଦି ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ ହେଲେ ସେ ପୁରୁଷ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟାପକ ନୁହନ୍ତି । ପୁଣି ବ୍ୟାପକ ନହେଲେ ସେ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ-ଜଗତର ସ୍ୱସ୍ଥାଧିଷ୍ଠାତା ପ୍ରଳୟକର୍ତ୍ତା ଜୀବମାନଙ୍କର ପାପପୁଣ୍ୟର ଜ୍ଞାତା ନିୟନ୍ତ୍ର ସର୍ବଜ୍ଞ ଅଜ ଓ ଅମର ଇତ୍ୟାଦି ବିଶେଷଣଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହିଯେ- ଯେ (ଅସ୍ୟ) ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାପକ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ମୁଖ ପଶ୍ୟମସ୍ତୁକ ମଧ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ- ସେ (ବ୍ରାହ୍ମଣଃ) ବ୍ରାହ୍ମଣ । (ବାହୁ) “ବାହୁର୍ବେ ବଳଂ ବାହୁର୍ବେଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟମ୍” [ଶତପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ] । ବଳ ଶର୍ଯ୍ୟର ନାମ ବାହୁ । ଏ ସମସ୍ତ ଯାହାଠାରେ ଅଧିକ ସେ (ବ୍ରଜନ୍ୟଃ) କ୍ଷତ୍ରିୟ- (ଉତ୍ତର) କଟିର ଅଧୋଭାଗ ଓ ଜାନୁର ଉପରିଭାଗର ନାମ ଉତ୍ତର । ଯେ ସକଳ ପଦାର୍ଥ ପାଇଁ ସବୁ ଦେଶକୁ ଉତ୍ତର ଲରେ ଗମନାରମ୍ଭ କରେ, ସେ [ବୈଶ୍ୟଃ] ବୈଶ୍ୟ । ଆଉ (ଯଦ୍ଭ୍ୟାଂ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପଦ ବା ନିମ୍ନ ଅଙ୍ଗ ପରିମୁଖ ତହିଁ ଦୁର୍ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଶତ୍ରୁ । ଅନ୍ୟତ ଶତପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିର ମଧ୍ୟ ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ଏହିପରି ଅର୍ଥ କରାଯାଇଅଛି ଯେପରି :-

“ସ୍ୱସ୍ତାଦେତେ ମୁଖ୍ୟାସ୍ତସ୍ମିନ୍ ମୁଖତୋ ହ୍ୟସ୍ତ ଜ୍ୟନ୍ତୁ” ଇତ୍ୟାଦି ।

ଯେହେତୁ ଏମାନେ ମୁଖ୍ୟ, ଅତଏବ ମୁଖରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛନ୍ତି, ଏହିପରି କହିବା ଫଳତ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେପରି ସକଳ ଅଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ମୁଖ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ସେହିପରି ଯେ ମନୁଷ୍ୟଜାତି ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବତ୍ୟା ଓ ଉତ୍ତମ ଗୁଣକର୍ମ-ସୁଭାବସମ୍ପନ୍ନ, ତାହା ଉତ୍ତମ ବ୍ରାହ୍ମଣ କହନ୍ତି । ପରମେଶ୍ୱର ନିରାକାର ବୋଲି ତାଙ୍କର ମୁଖାଦି ଅଙ୍ଗନାହିଁ । ସୁତରାଂ ମୁଖାଦିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା ବ୍ୟତୀତ ସ୍ତ୍ରୀର ପୁରର ବିବାହ ପରି ଅସମ୍ଭବ ଯଦି ମୁଖାଦି ଅଙ୍ଗରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାନ୍ତେ ତାହାହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ଆକୃତି ମଧ୍ୟ ଉପାଦାନ କାରଣ ସଦୃଶ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଯେପରି ମୁଖର ଆକାର ଗୋଲ- ସେହିପରି ସେମାନଙ୍କର ଶରୀର ମଧ୍ୟ ମୁଖ ପରି ଗୋଲକାର ହେବା ଉଚିତ କ୍ଷତ୍ରିୟର ଶରୀର ବାହୁ ପରି ବୈଶ୍ୟର ଉତ୍ତରପରି ଓ ଶତ୍ରୁର ଶରୀର ପାଦ ପରି ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ହେବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ତାହା ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଦି କେ

ତୁମକୁ ପରାରେ ଯେ, ଯେଉଁ ଯେଉଁମାନେ ମୁଖାଦିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ସଜ୍ଞା ହେଉ । କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଗର୍ଭାଗସ୍ଥରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି, ତୁମ୍ଭେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହୋଇଅଛ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ମୁଖାଦିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି (ସଂଜ୍ଞାର) ଅଭିମାନ କରୁଅଛ । ଅତଏବ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଉକ୍ତ ଅର୍ଥ ନିରର୍ଥକ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ କରୁଅଛି, ତାହାହିଁ ସତ୍ୟ । ଏହିପରି ଅନ୍ୟମ ମଧ୍ୟ କଥିତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା-

ଶୁଦ୍ରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣକାମେଷ ବ୍ରାହ୍ମଣେଷ୍ଚେତି ଶୁଦ୍ରତାମ୍ ।

କ୍ଷତ୍ରିୟାଜ୍ଞାତ ମେବନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟାଦ୍ ବୈଶ୍ୟାଃ ପୈକ ଚ ॥ (ମନୁ: ୧୦/୭୫)

ଯଦି କେହି ଶୁଦ୍ରକୁଳରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ; କ୍ଷତ୍ରିୟ ଅଥବା ବୈଶ୍ୟର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ବିଶିଷ୍ଟ ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ସେହି ଶୁଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଅଥବା ବୈଶ୍ୟ ହେବ । ସେହିପରି କେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଅଥବା ବୈଶ୍ୟକୁଳରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଶୁଦ୍ର ହେବ । ଏହିପରି କେହି କ୍ଷତ୍ରିୟ ଅଥବା ବୈଶ୍ୟକୁଳରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଥବା ଶୁଦ୍ର ସଦୃଶ ହେଲେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଥବା ଶୁଦ୍ର ହୋଇ ଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣର ସଦୃଶ ହେବ, ସେ ସେହି ବର୍ଣ୍ଣରେ ଗଣ୍ୟ ହେବ ।

ଧର୍ମଚର୍ଯ୍ୟାୟା ଜଘନ୍ୟା ବର୍ଣ୍ଣଃ ପୂର୍ବଂ ପୂର୍ବଂ ବର୍ଣ୍ଣମାପଦାଂ ତେ ଜାତିପରିବୃତ୍ତୋ ॥୧॥

ଅଧର୍ମସ୍ୟାୟା ପୂର୍ବା ବର୍ଣ୍ଣୋ ଜଘନ୍ୟଂ ବର୍ଣ୍ଣମାପଦ୍ୟତେ ଜାତିପରିବୃତ୍ତୋ ॥୨॥

ଏହା ଆପସ୍ତମ୍ବର ସୂତ୍ର । ଅର୍ଥ- ଧର୍ମଚରଣ ଦ୍ୱାରା ନିକୃଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣର ଉପସୂକ୍ତ, ସେ ସେହି ବର୍ଣ୍ଣରେ ଗଣ୍ୟ ହେବ ॥୧॥ ସେହିପରି ଅଧର୍ମଚରଣ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବ ପର୍ବ ଅର୍ଥାତ୍ ଉଚ୍ଚଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣର ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ ବର୍ଣ୍ଣ ଅବମାନା ନିମ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏବଂ ସେହି ବର୍ଣ୍ଣରେ ଗଣ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ୨ । ପୁରୁଷମାନେ ଯେପରି ସ୍ୱ ସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣର ଯୋଗ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି, ସେହିପରି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଏକଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହେଲାଯେ, ଏହିପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲେ ସକଳ ବର୍ଣ୍ଣ ନିଜ ନିଜ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇ ଶୁଦ୍ଧତାର ସହିତ ରହିବେ । ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳରେ କେହି କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଅଥବା ଶୁଦ୍ର ସଦୃଶ ନରହୁ; କ୍ଷତ୍ରିୟ; ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୁଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ବିଶୁଦ୍ଧ ରହିବେ; ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ଣ୍ଣସଂକରତା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବେନାହିଁ । ତଦ୍ୱାରା

ବର୍ଣ୍ଣର ନିନ୍ଦା ବା ଅପୋଷ୍ୟ ହେବନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଯଦି କାହାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପୁଅ ବା କନ୍ୟା ଥାଏ ଏବଂ ସେହି ପୁଅ ବା କନ୍ୟା ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରବନ୍ଧ ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ତାହାର ମାତା ପିତାର ସେବା କରିବ କିଏ? ତଦ୍ବାଚା ଦଶନାଶ ମଧ୍ୟ ଘଟିବ । ଏହାର କି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବା ଉଚିତ ଉତ୍ତର - କାହାର ସେବାଭଙ୍ଗ ଅଥବା ଦଶନାଶ ହେବନାହିଁ । କାରଣ ସେମାନେ ନିଜନିଜ ପୁଅ କନ୍ୟାଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତେ ବିଦ୍ୟାସକ୍ଷ ଓ ଶକ୍ତିସକ୍ଷର ବ୍ୟବସ୍ଥାନୁସାରେ ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସନ୍ତାନ ପ୍ରାପ୍ତହେବେ । ସୁତରାଂ କୌଣସି ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବନାହିଁ ।

ଏହି ବର୍ଣ୍ଣବ୍ୟବସ୍ଥା କନ୍ୟାର ଶୋଭାବର୍ଷରେ ଓ ପୁରୁଷର ପଞ୍ଚବର୍ଷ ବର୍ଷରେ ଗୁଣ କର୍ମାନୁସାରେ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରବଳ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ନିୟମାନୁସାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣୀର, କ୍ଷତ୍ରିୟ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ କ୍ଷତ୍ରିୟୀର, ବୈଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ବୈଶ୍ୟୀର ଓ ଶୂଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ଶୂଦ୍ରୀର ବିବାହ ହେବା ଉଚିତ । ତାହାହେଲେ ସ୍ୱ ସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ଯଥୋଚିତ କର୍ମ ଓ ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରାଣ ରହିବ । ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ଓ ଗୁଣ ଏହିପରି : -

ଅଧ୍ୟାପନମଧ୍ୟାୟନଂ ଯୁଜନଂ ସ୍ତ୍ରୀଜନଂ ତଥା ।

ଦାନଂ ପ୍ରତିଗ୍ରହଣଚୈବ ବ୍ରାହ୍ମଣାନାମକଳ୍ପସ୍ମତ୍ ॥୧॥ (ମ : ୧ । ୮୮)

ଶମୋ ଦମସ୍ତପଃ ଶୌଚଂ ସ୍ନାନଶୁଚିର୍ଜୀବମେବ ଚ ।

ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନମାତ୍ରିକ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମକର୍ମ ସ୍ୱଭାବକମ୍ ॥୧॥ (ଉ : ୨୮ । ୪୨)

ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅଧ୍ୟାପନ, ଅଧ୍ୟାପନ, ଯଜ୍ଞ କରିବା ଓ କରାଇବା, ଦାନ ଏବଂ ପ୍ରତିଗ୍ରହ ଏହି ଛଅଟି କର୍ମ । କିନ୍ତୁ “ପ୍ରତିଗ୍ରହ ପ୍ରତ୍ୟବରଃ” [ମନୁ :] । ଅର୍ଥାତ୍ (ପ୍ରତିଗ୍ରହ) ଗ୍ରହଣ କରିବା ଗ୍ରାମ କର୍ମ ॥୧॥ (ମେଃ) ମନ ମଧ୍ୟରେ କୂଳକର୍ମ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ନକରିବା ଏବଂ ମନକୁ କଦାପି ଅଧର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବାକୁ ନଦେବା (ଦମଃ) ଶ୍ରୋତ୍ର ଓ ଚକ୍ରରୂପ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟାୟାଚରଣରୁ ନିବୃତ୍ତ କରି ଧର୍ମରେ ପରିରୁଦ୍ଧ କରିବା (ତପଃ) ସବଦା ବ୍ରହ୍ମବ୍ରତ ଓ ଜିଜ୍ଞାସା ହୋଇ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ କରିବା (ଶୌଚ) :-

ଅଦର୍ଶିନୀଶାଶି ଶୁଧ୍ୟନ୍ତି ମନଃ ସତ୍ୟେନ ଶୁଧ୍ୟତ ।

ବିଦ୍ୟା ତପୋଭ୍ୟାଂ ଭୁକ୍ତମ୍ବା ବୁଦ୍ଧିଃ ଜ୍ଞାନେନ ଶୁଧ୍ୟତ ॥ [ମନୁ : ୫ । ୧୦୯]

ଜଳ ଦ୍ଵାରା ବାହ୍ୟ ଅଙ୍ଗ, ସତ୍ୟାଚରଣ ଦ୍ଵାରା ମନ, ବିଦ୍ୟା ଓ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ଵାରା
 ଜୀବାତ୍ମା ଏବଂ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ଵାରା ବୁଦ୍ଧି ପବିତ୍ର ହୁଏ । ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ରାଗଦ୍ଵେଷାଦି ଦୋଷ ଓ
 ବାହ୍ୟର ମଳ ଦୂର କରି ଶୁଦ୍ଧ ରହିବା ଉଚିତ ଅର୍ଥାତ୍ ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ବିଚାର କରି
 ସତ୍ୟଗ୍ରହଣ ଓ ଅସତ୍ୟ ବର୍ଜନ କଲେ ନିଶ୍ଚୟ ପବିତ୍ରତା ପ୍ରାପ୍ତହୁଏ । (କ୍ଷାନ୍ତି) ଅର୍ଥାତ୍
 ନିନ୍ଦା-ସୁତ, ସୁଖ-ଦୁଃଖ; ଶୀତ-ଉଷ୍ଣ, କ୍ଷୁଧା-ତୃଷ୍ଣା, ହାନି-ଲାଭ, ମାନ-ଅପମାନ
 ଆଦି ଦ୍ଵର୍ଷ-ଶୋକ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଧର୍ମରେ ଦୃଢ଼ନିଶ୍ଚୟ ରହିବା [ଆର୍ଜବ କେମ-
 ଲତା, ନିରଭିମାନ, ସରଳତା ଓ ସରଳ ସ୍ଵଭାବ ରଖିବା ଏବଂ କୃତ୍ରିମତାଦି ଦୋଷ
 ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା (ଜ୍ଞାନ) ସାଙ୍ଗୋପାଙ୍ଗବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଅଧ୍ୟାପନା
 କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ; ବିବେକ ଅର୍ଥାତ୍ ସତ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଯେପରି, ତାହାକୁ
 ସେହିପରି ଜାଣିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଜଡ଼କୁ ଜଡ଼ ଏବଂ ଚେତନକୁ ଚେତନ ଜାଣିବା ଓ ସ୍ଵୀକାର
 କରିବା (ବିଜ୍ଞାନ) ପୃଥିବୀଠାରୁ ପରମେଶ୍ଵର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଵାବସ୍ଥାକୁ ପଦାର୍ଥକୁ ବଶେଷ-
 ରୂପେ ଜାଣି ଏହି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯଥୋଚିତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା (ଆତ୍ମିକ୍ୟ)
 ବେଦ, ଶିଶୁର ଓ ମୁକ୍ତିରେ ବିଶ୍ଵାସ; ପୁରାଣ ମାନବା; ଧର୍ମ, ବିଦ୍ୟା ଓ ସତ୍ୟତା;
 ଏବଂ ମାତା, ପିତା ଆଦି ଧର୍ମ ଓ ଅତିଥିସେବାକୁ କଦାପି ଯତ୍ନତ୍ୟାଗ ନ କରିବା ଏବଂ
 ସେମାନଙ୍କୁ କଦାପି ନିନ୍ଦା ନକରିବା । ॥୨॥ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗ କର୍ମ ଓ ଗୁଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ
 ବର୍ଣ୍ଣର ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅବଶ୍ୟ ରହିବାଉଚିତ ।

କ୍ଷତିୟ-

ପ୍ରଜାନାଂ ରକ୍ଷଣଂ ଦାନମିଜ୍ୟାଧ୍ୟୟନମେବ ଚ ।

ବିଷୟେଷୁ ପ୍ରସକ୍ତିଶୁ କ୍ଷତିୟୂର୍ଯ୍ୟ ସମାସତଃ ॥୧॥ [ମ: ୨। ୮୯]

ଶୌର୍ଯ୍ୟଂ ତେଜୋ ଧୃତିର୍ଦାକ୍ଷ୍ୟଂ ଯୁଦ୍ଧେଧ ଗୃହେ ଲାୟନମ୍ ।

ଦାନମୀଶ୍ଵରଭାବଶୁ କ୍ଷାନ୍ତଂ କର୍ମ ସ୍ଵଭାବଜମ୍ ॥୨॥ (ଉ: ଶା: ୧୮ । ୪୩)

ନ୍ୟାୟାଦୃଷାରେ ପ୍ରଜାରକ୍ଷା ଅର୍ଥାତ୍ ପକ୍ଷପାତ ପରିତ୍ୟାଗ ପୁରାଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କୁ
 ସମ୍ମାନ ଓ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ତିରସ୍କାର କରିବା, ସର୍ବପ୍ରକାରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପାଳନ କରିବା
 (ଦାନ) ବିଦ୍ୟାଧର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ସୁପାତ୍ରର ସେବାରେ ଧନାଦି ସାମଗ୍ରୀ ବ୍ୟୟ
 କରିବା [ଇଜ୍ୟା] ଅଗ୍ନିହୋତାଦି ଯଜ୍ଞ କରିବା ଓ କରାଇବା [ଅଧ୍ୟୟନ] ବେଦାଦି
 ଶାସ୍ତ୍ର ସମୁଦ୍ଧର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା (ବିଷୟେଷୁ...) ବିଷୟସମୁଦ୍ଧରେ ଆସକ୍ତ
 ନହୋଇ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ହୋଇ ସର୍ବଦା ଶରୀର ଓ ଆତ୍ମାରେ ବଳବାନ୍ ରହିବା ॥୧॥

[ଶୌର୍ଯ୍ୟ] ଏକାକୀ ଶତ ସହସ୍ର ସଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଭୀତ ନହେବା
 [ତେଜଃ] ସବଦା ତେଜସ୍ବୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଜାନତାଶୂନ୍ୟ ପ୍ରଗଳ୍ଭ ଓ ଦୃଢ଼ ରହିବା
 (ଧୃତଃ) ସୈନ୍ୟବାନ୍ ହେବା [ଦାକ୍ଷ୍ୟ] ରାଜାପ୍ରଜା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବ୍ୟବହାରରେ ଓ
 ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଭିଶୟ ନିପୁଣ ହେବା (ଯୁଦ୍ଧଃ) ଯୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼ ଓ ନିଶ୍ଚଳ
 ରହି ସେଥିରେ କଦାପି ପରାଜୟ ନହେବା ଓ ପଳାୟନ ନ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍
 ଏପରି ଯୁଦ୍ଧ କରିବ ଯଦ୍ବାର ନିଶ୍ଚିତରୂପେ ବିଜୟ ହେବ ଓ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବ
 ଯଦି ପଳାୟନ କଲେ ବା ଶତ କୁ ପ୍ରତାରଣା କଲେ ବିଜୟ ଲାଭ ହେବ, ତେଣୁ
 ତାହା କରିବା [ଦାନ] ଦାନଶୀଳ ରହିବା (ଉତ୍ସରଗ୍ରାହକ) ପକ୍ଷପାତ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ
 ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବା, ବିରୁଦ୍ଧପୁରୁଷ ଦାନ କରିବା
 ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଓ କଦାପି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଭଙ୍ଗ ହେବାକୁ ନଦେବା- ଏହି ଏକାଦଶ
 କ୍ଷତ୍ରିୟର କର୍ମ ଓ ଗୁଣ ॥୨॥

ବୈଶ୍ୟ : -

ପଣ୍ଡନାଂ ରକ୍ଷଣଂ ଦାନମିତ୍ୟଧ୍ୟୟନମେବ ଚ ।

ବଣିକପଥଂ କୁସୀଦଂ ଚ ବୈଶ୍ୟସ୍ୟ କୃଷିମେବ ଚ ॥ [ମ : ୧ । ୯୦]
 [ପଶୁରକ୍ଷା] ଗବାଦି ପଶୁର ପାଳନ ଓ ବୃଦ୍ଧି କରିବା (ଦାନ) ଦାନ ଓ ଧର୍ମ
 ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ଓ କରାଜବାକୁ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ବ୍ୟୟ କରିବା [ଇତ୍ୟା] ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରାଦି
 ଯଜ୍ଞ କରିବା (ଅଧ୍ୟୟନ) ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା (ବଣିକ୍ ପଥ
 ସବପ୍ରକାର ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା [କୁସୀଦଂ] ଶତକର ଗୁଣଅଣା, ଛଅଅଣା, ଆଠ ଅଣା
 ବାରଅଣା, ଷୋଳଅଣା ବା କୋଡ଼ିଏ ଅଣାରୁ ଅଧିକ ସୁଧ ଗ୍ରହଣ ନକରିବା ଏ
 ମୂଳଧନର ଦ୍ବିଗୁଣରୁ ଅଧିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକଟଙ୍କା ଦେଇ ଶତ ବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ଦୁ
 ଟଙ୍କାରୁ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣ ନକରିବା ଓ ନ ଦେବା ଏବଂ [କୃଷି] କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା
 - ବୈଶ୍ୟର ଏହି ସମସ୍ତ ଗୁଣ ଓ କର୍ମ । ଶୂଦ୍ର : -

ଏକମେବ ତୁ ଶୂଦ୍ରସ୍ୟ ପ୍ରଭୃତଃ କର୍ମ ସମାଦିଶତ୍ ।

ଏତେଶାମେବ ବର୍ଣ୍ଣାନାଶୁଶ୍ରୀଷାମନାସ୍ତୟୁୟା । (ମତ୍ତୁ : ୧ । ୯୧)

ନିନ୍ଦା, ଇର୍ଷା ଓ ଅଭିମାନାଦି ଦୋଷ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ
 ମାନଙ୍କର ଯଥୋଚିତ ସେବା କରିବା ଏବଂ ତଦ୍ବାଚାର୍ଯ୍ୟ ଜୀବନଯାତ୍ରା ନିର୍ବାହ କରିବା
 ଶୂଦ୍ରର ଏହି ଏକମାତ୍ର ଗୁଣ ଓ କର୍ମ ।

ଏ ସବୁ ସଂକ୍ଷେପରେ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଗୁଣ ଓ କର୍ମ ଲେଖାଗଲା । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣର ଗୁଣ କର୍ମ ଥିବ, ସେହି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସେହି ସେହି ବର୍ଣ୍ଣର ଅଧିକାର ଦାନ, କରିବ । ଏହିପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖିଲେ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ଉନ୍ନତଶୀଳ ହେବେ । କାରଣ ଏହାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତମ ବର୍ଣ୍ଣର ଭୟ ହେବ ଯେ, ତାହାର ସନ୍ତାନ ମୂର୍ଖତ୍ୱାଦି ଦୋଷଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି ଗଣ୍ୟ ହେବେ । ସନ୍ତାନମାନଙ୍କର ଭୟ ରହିବ ଯେ, ଆନ୍ଦେମାନେ ପୁରୁଷାକ୍ତ ଆରୁର-ବ୍ୟବହାର ଓ ବିଦ୍ୟାସଂପନ୍ନ ନ ହେଲେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧ ହେବାକୁ ହେବ । ପୁଣି ନିମ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ହେବା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ । ବିଦ୍ୟା ଓ ଧର୍ମ ପ୍ରଭୃତିର ଅଧିକାର ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଦେବ । କାରଣ ସେମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଓ ଧାର୍ମିକ ବୋଲି ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ ଯଥୋଚିତ ସଂପାଦନ କରି ପାରନ୍ତି । କ୍ଷତ୍ରିୟକୁ ରାଜ୍ୟାଧିକାର ଦାନ କଲେ ରାଜ୍ୟର କଦାପି ଅନ୍ଧସ୍ତ ଅଥବା ବିୟୁତ ହୁଏ ନାହିଁ । ପଶୁପାଳନ ପ୍ରଭୃତିର ଅଧିକାର ବୈଶ୍ୟକୁ ଦାନ କରିବା ଉଚିତ । କାରଣ ସେମାନେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ତମ ରୂପେ କରିପାରନ୍ତି ଶୁଦ୍ଧର ସେବାଧିକାରର କାରଣ ଯେ, ସେ ବିଦ୍ୟାଦାନ ଓ ମର୍ଗ ବୋଲି ବିଜ୍ଞାନ ସମକ୍ଷୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ କରିପାରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ ଶାସ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟସବୁ କରିପାରେ । ଏହିପରି ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ସ୍ୱସ୍ଥ ଅଧିକାରରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରିବା ରାଜାମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

(ବିବାହର ଲକ୍ଷଣ)

ବ୍ରାହ୍ମେ । ଦୈବସ୍ତୂର୍ଯ୍ୟେବାକ୍ଷଃ ପ୍ରାଜାପତ୍ୟସ୍ତୁଆୟୁରଃ ।

ଗାନ୍ଧବୋ ରାକ୍ଷାସଶୈବ ପୈଶାଚ୍ୟାଶ୍ଚମୋଧମଃ ॥ (ମନୁ : ୩ । ୨୧)

ବିବାହ ଆଠ ପ୍ରକାର— ପ୍ରଥମ ବ୍ରାହ୍ମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୈବ, ତୃତୀୟ ଆର୍ଷ, ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରାଜ୍ୟପତ୍ୟ, ପଞ୍ଚମ ଅୟୁର, ଷଷ୍ଠ ଗାନ୍ଧବ, ସପ୍ତମ ରାକ୍ଷସ ଓ ଅଷ୍ଟମ ପୈଶାଚ । ଏହି ସମସ୍ତ ବିବାହର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏହିପରି :-

ବରକନ୍ୟା ଉଭୟ ଯଥୋଚିତ ବ୍ରହ୍ମଯ୍ୟୈ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ୟାସଂପନ୍ନ ଧାର୍ମିକ ଓ ପୁଣିଳ ହେବେ । ସେମାନଙ୍କର ପାରସ୍ପରିକ ପ୍ରସନ୍ନତାର ସହିତ ବିବାହ ହେବାକୁ “ବ୍ରହ୍ମ” ବିବାହ କହନ୍ତି । ବିସ୍ତୃତ ଯଜ୍ଞରେ ଋତ୍ୱିଜ କର୍ମରେ ନିୟୁକ୍ତ ଜାମାତାକୁ ସାଳଂକାର କନ୍ୟା ଦାନ କରିବାକୁ “ଦୈବ” ବିବାହ ବୋଲାଯାଏ । ବର ନିକଟରେ କଲ୍ଲ ନେବା ପରେ ବିବାହ ହେବାକୁ “ଆର୍ଷ”, ଧର୍ମୋନ୍ମତକଲ୍ଲେ

ଦୁଇଜଣଙ୍କର ବିବାହ ହେବାକୁ “ପ୍ରାଜ୍ଞାପାତ୍ୟ”, ବର ଓ କନ୍ୟାକୁ କିଛି ପ୍ରଦାନ
 ପୂର୍ବକ ବିବାହ ହେବାକୁ “ଆୟୁର” ଅନ୍ୟମରେ ଓ ଅସମୟରେ ବରକନ୍ୟା
 ଉଭୟ ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ସଂଯୋଗ ହେବାକୁ “ଗାନ୍ଧବ”; ଯୁଦ୍ଧ କରି ବଳାଙ୍ଗାର ବା
 ଅର୍ଥାତ୍ ବଳ ପୁରକ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଅଥବା କପଟତା ଦ୍ୱାରା କନ୍ୟାଗ୍ରହଣ କରିବା
 “ଶ୍ରେୟସ” ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଥବା ମନ୍ଦମତ୍ତ କନ୍ୟା ସହିତ ବଳହୀନପୁରକ ସମାପ୍ତ
 କରିବାକୁ ‘ପୈଶାଚ’ ବିବାହ କରନ୍ତି । ଏହି ସମସ୍ତ ବିବାହ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମ ବିବାହ
 ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ; ତେବେ ପ୍ରାଜ୍ଞାପାତ୍ୟ ମଧ୍ୟମ; ଆର୍ଷ ଆୟୁର ଓ ଗାନ୍ଧବ ନିକୃଷ୍ଟ
 ଶ୍ରେୟସ ଅଧମ ଏବଂ ପୈଶାଚ ମହାଭ୍ରଷ୍ଟ । ଯୁଦ୍ଧରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେଉଥିବା
 ଆବଶ୍ୟକ ଯେ, ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ବର କନ୍ୟା ନିର୍ଜ୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ମିଳିତ ହେଲେ
 ନାହିଁ । କାରଣ ଯୌବନକାଳରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷଙ୍କର ନିର୍ଜ୍ଜନବାସ ଦୋଷାବତ୍ । ଯେତେବେଳେ
 ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ବିବାହ କାଳ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ଅଥାଚ୍ ଯେତେବେଳେ
 ବେଳେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟଶ୍ରମ ଓ ବିଦ୍ୟା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ବର୍ଷ ଅଥବା ଅଳ୍ପକାଳ
 ବାକିଥାଏ, ସେହି ସମୟରେ ବର-କନ୍ୟାଙ୍କର ପ୍ରତିଛବି (ଯାହାକୁ ଫଟୋଗ୍ରାଫି
 କହନ୍ତି) ଅଥବା ପ୍ରତିକୃତି ଉଠାଇ କନ୍ୟାମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟାପିକାମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ
 କୁମାରମାନଙ୍କର ଏବଂ କୁମାରମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ-କନ୍ୟାମାନଙ୍କ
 କର ପ୍ରତିକୃତି ପ୍ରେରଣ କରିବ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ତେହେରାର ମେଳ ହେବ, ଉଭୟ
 ମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛାସ୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ଜନ୍ମଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସେହି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖାଲି
 ତରଫ ଥିଲେ ତାହାକୁ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଅଣାଇ ଦେଖିବେ । ଯଦି ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ
 ଗୁଣ କର୍ମ ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱର ସାଦୃଶ୍ୟ ଥାଏ, ତାହାହେଲେ ଯାହା ସଙ୍ଗରେ ଯାହାର ବିବାହ
 ହେବା ଉଚିତ ମନେ ହେବ ସେହି ସେହି ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ପ୍ରତିଛବି ଓ ଇଚ୍ଛା
 କନ୍ୟା ଓ ବରର ହସ୍ତରେ ଦେଇ କହିବ-

“ଏ ବେଳରେ କୁମାରମାନଙ୍କର ଯାହା ଅଭିମତ ହେବ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ
 ଲବ ।” ସେହି ଦୁଇ ଜଣ ପରସ୍ପରକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ କୃତନିଶ୍ଚୟ ହେବେ
 ଏକ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ସମାବର୍ତ୍ତନ ହେବ । ଯଦି ଏମାନେ ଉଭୟେ ଅଧ୍ୟାପକ
 କମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବିବାହ କରିବାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଯେଉଁ
 ସ୍ଥାନରେ, ନଭୁବା କନ୍ୟାର ମାତାପିତାଙ୍କ ଗୃହରେ ବିବାହ ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ
 ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ସମ୍ମୁଖରେ ହେବେ, ସେତେବେଳେ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ
 ମାନେ ଅଥବା କନ୍ୟାର ମାତାପିତା ପ୍ରଭୃତି ସଜ୍ଜନମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଦୁଇଜଣ

ଦ୍ଵାରା ପରସ୍ପର କଥୋପକଥନ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରାର୍ଥ କରାଇବ । ଯଦି କାହାର କୌଣସି ଗୋପନୀୟ ବ୍ୟବହାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟ ଥାଏ, ତେବେ ତାହା ମଧ୍ୟ ଲେଖି ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ହସ୍ତରେ ଦେଇ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର କରି ନେବ ।

ଯେତେବେଳେ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ପାଇଁ ଗାଢ଼ ପ୍ରେମ ଜନ୍ମେ, ସେହି ସମୟ-ତାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଭୋଜ୍ୟ ଓ ପାମାୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କର ପୁଅ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନରୁପ ଚପଣ୍ଡର୍ଯ୍ୟ ଓ କେଶ ହେତୁ ଶରୀର ଯେ ଶୀଘ୍ର ହୋଇଥାଏ ତାହା ଚନ୍ଦ୍ରକଳାପରି ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ହେଇ କୃତ୍ରିମକାଳ ମଧ୍ୟରେ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ହୋଇଉଠେ । ପରେ ଯେଉଁ ଦିନ କନ୍ୟା ରଜସ୍ଵଳା ହେବା ପରେ ଶୁଦ୍ଧ ହେବ, ସେହିଦିନ ବେଢ଼ା ଓ ମଣ୍ଡପ ରଚନା କରି ବଡ଼ ସୁଗନ୍ଧ ଫୁଲବ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଦ୍ଵାସ ହୋମ କରିବ । ସେତେବେଳେ ବିଦ୍ଵାନ୍-ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ କଥୋପକଥନ ସଫର୍ଦ୍ଦ ନା କରିବ । ଅନନ୍ତର ଯେଉଁ ଦିନ ରତ୍ନଦାନ ପାଇଁ ଉଭୟଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ହେବ, ସେହିଦିନ “ସଂସ୍କାର-ବଧୂ” ଗ୍ରନ୍ଥୋକ୍ତ ବଧୂ ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗମି କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ରାତ୍ରିରେ ଅଥବା ରାତ୍ରି ଦଶ ଘଟିକା ସମୟରେ ଅତି ପ୍ରସ-ରାଗର ସହିତ ସମସ୍ତଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପାଣିଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ବିବାହବଧୂ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରି କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବ ।

ପୁରୁଷ ବାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥାପନ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ବାର୍ଯ୍ୟକର୍ଷଣରେ ବଧୂ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ । ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟର ବାର୍ଯ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଦେବନାହିଁ । ଶାରୀରଣ ଏହି ବାର୍ଯ୍ୟରୁ ରକ୍ଷାସଂଯୋଗରେ ଯେଉଁ ଶରୀର ଉତ୍ତମ ହୁଏ ତାହା ଅପୂର୍ବ ଉତ୍ତମ ସନ୍ତାନ ହୁଏ । ଗର୍ଭାଶୟରେ ବାର୍ଯ୍ୟପତନ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ଉଭୟ ଶରୀର ରହିବେ ଏବଂ ନାସିକା ସମ୍ମୁଖରେ ନାସିକା ଓ ଚକ୍ଷୁ ସମ୍ମୁଖରେ ଚକ୍ଷୁ ରହିବେ; ଅର୍ଥାତ୍ ଶରୀରକୁ ସରଳଭାବେ ରଖିବେ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୟତ୍ନଶୀଳ ରହିବେ ନାହିଁ । ଫଳ ଚଳ ହେବେନାହିଁ । ପୁରୁଷ ନିଜ ଶରୀରକୁ ଶିଥିଳ କରି ରଖିବ । ସ୍ତ୍ରୀ ବାର୍ଯ୍ୟଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ଅପାନ ବାୟୁକୁ ଉଦ୍ଧୃତ କରି ଆକର୍ଷଣ କରିବ ଓ ଯୋନିକୁ ଉଦ୍ଧୃତ କରି ସଂକୋଚନ ପୂର୍ବକ ବାର୍ଯ୍ୟ ଆକର୍ଷଣ କରି ଗର୍ଭାଶୟରେ ସ୍ଥାପନ କରିବ । ଯେତେବେଳେ ଉଭୟେ ବିଶୁଦ୍ଧ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରିବେ । ଗର୍ଭାଶ୍ରମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୁରୁଷୀ ସ୍ତ୍ରୀ ତ ସେହି ସମୟରେ ଜାଣିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏକମାସ ପରେ ରଜସ୍ଵଳା ଏସବୁ ଗୋପନୀୟ କଥା । ଏଥିପାଇଁ ଏତିକିରୁ ସମସ୍ତ କଥା ବୁଝିନେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଶେଷ ଲେଖିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ନହେଲେ ସମସ୍ତେ ଏହା ନିଶ୍ଚିତରୂପେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି । ଅନନ୍ତର ଶୁଣି, କେଶର, ଅଶ୍ବଗନ୍ଧା, ଛୋଟ ଅଳାଇତ ଓ ସାଲମ ମିଶ୍ରି ଦୁଗ୍ଧ ସହିତ ମିଶ୍ରିତ କରି ଗରମ କରିବା ପରେ ଯାହା ଅଣ୍ଡା କରି ରଖାଯାଇଥିବ, ତାହାକୁ ଉତ୍ତପ୍ନେ ଯଥାରୂପେ ପାନ କରି ନିଜଜନ ଶର୍ଯ୍ୟାରେ ପୃଥକ୍-ପୃଥକ୍ ଶୟନ କରିବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ଗର୍ଭାଧାନ କାଳରେ ଏହି ବଧୂ ପାଳନ କରିବା ଉଚିତ । ଏକ ମାସପରେ ରଜସ୍ବଳା ନ ହେଲେ ଗର୍ଭସ୍ଥିତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିଶ୍ଚୟତା ହୁଏ । ସେହି ସମୟରୁ ଏକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କର କଦାପି ସମାଗମ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ ଏହିପରି ହେଲେ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ତମ ହୁଏ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସନ୍ତାନ ମଧ୍ୟ ତଦ୍ବତ୍ତ ହୁଏ । ଅନ୍ୟଥା ଶର୍ଯ୍ୟା ବୃଥା ନଷ୍ଟ ହୁଏ, ଉତ୍ତପ୍ନଙ୍କର ଆୟୁ ହ୍ରାସ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ଓ ନାନା ରୋଗ ଜନ୍ମେ । କିନ୍ତୁ ବାହ୍ୟ ପ୍ରେମାଳାପ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟବହାର ଅବଶ୍ୟ ରହିବା ଉଚିତ । ପୁରୁଷ ଶର୍ଯ୍ୟାସ୍ଥିତି ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରକ୍ଷା କରି ଏହି ପରି ଶ୍ରେୟ ଓ ପରିଧେୟ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଯେପରି ପୁରୁଷର ଶର୍ଯ୍ୟା ସ୍ବପ୍ନରେ ମଧ୍ୟ ନଷ୍ଟ ନ ହୁଏ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭରେ ସନ୍ତାନର ଶରୀର ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ ରୂପ, ଲବଣ୍ୟ, ପୃଷ୍ଠି ବଳ ଓ ପରସମୟକୁ ହୋଇ ଦଶମ ମାସରେ ଭୂମିଷ୍ଠ ହୁଏ । ତତ୍ତ୍ବେ ମାସରୁ ବିଶେଷ ରୂପେ ଏବଂ ଅଷ୍ଟମ ମାସର ପରଠାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତର୍କତାର ସହିତ ଗର୍ଭରକ୍ଷା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଗର୍ଭଜେଷ୍ଠ ସ୍ତ୍ରୀ ରେଚକ, ରୁକ୍ଷ, ମଦକଦ୍ରବ୍ୟ ଓ କଳ ବୁଦ୍ଧି ନାଶକ ପଦାର୍ଥ କଦାପି ସେବନ କରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଘୃତ, ଦୁଗ୍ଧ, ଉତ୍ତମ ତୃଣୁଳ, ଗୋଧୂମ, ମୁଗ ଓ ଚିହି ପ୍ରଭୃତି ପାନାହାର ଦେଶ କାଳ ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ପୁଷ୍ଟକ ଯଥା-ଯୋଗ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।

ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ଦୁଇଟି ସଂସ୍କାର ପ୍ରଥମତଃ ତତ୍ତ୍ବେ ମାସରେ ପୂର୍ବକନ, ଦ୍ବିତୀୟତଃ ଅଷ୍ଟମ ମାସରେ ସୀମନ୍ତୋନୟ ଯଥାବଧି ସଂପନ୍ନ କରିବା । ସନ୍ତାନ ଭୂମିଷ୍ଠ ହେବାପରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସନ୍ତାନର ଶରୀରକୁ ବିଶେଷ ସାବଧାନତାର ସହିତ ରକ୍ଷା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଣ୍ୟରୁ ଶୁଣି ପାକ ଅଥବା ସୌଭାଗ୍ୟ ଶୁଣି ପାକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇ ରଖିବ । ଏହି ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଷଦୁଷ୍ଟ ସୁବାସିତ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରିବ ଓ ଶିଶୁକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ନାନ କରାଇବ । ତତ୍ପରେ ନାଡ଼ୀ ଛେଦନ କରିବ । ଶିଶୁର ନାଭି-ମୂଳରେ ଏକ କୋମଳ ସୂତ୍ର ବାନ୍ଧି ବୁଦ୍ଧି ଆଙ୍ଗୁଳ ପରିମାଣ ଛାଡ଼ି ଉପରସ୍ଥି କର୍ତ୍ତନ କରିବ । ସୂତ୍ର ଏପରି ବାନ୍ଧିବ ଯେପରି ଶରୀରରୁ ବିନ୍ଦୁ ଯିବ ରକ୍ତ ଓ ନ ପଡ଼େ । ପରେ ଉକ୍ତ ସ୍ନାନ ଶୁଦ୍ଧ କରି (ପ୍ରସୂତି ଶୁଦ୍ଧର) ଦ୍ବାରା ଦେଶରେ

ସୁଗନ୍ଧ ଦୃତାଦିର ହୋମ କରିବ । ଅନନ୍ତର ଶିଶୁର ପିତା ଶିଶୁର କର୍ଣ୍ଣରେ
 “ବେଦୋଽସି” ଅର୍ଥାତ୍ “ତୁମ୍ଭର ନାମ ବେଦ” ଏହି ବଚନ ଶୁଣାଇ ଦୃତ ଓ ମଧୁ
 ନେଇ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଶଳାକା ଦ୍ୱାରା ଶିଶୁର ଜଡ଼ା ଉପରେ “ଓମ୍” ଅକ୍ଷର ଲେଖି ସେହି
 ଶଳାକା ଦ୍ୱାରା ମଧୁ ଓ ଦୃତ ଲେହନ କରାଇବ । ପରେ ଶିଶୁକୁ ମାତାର ହସ୍ତରେ
 ଦେବ । ଶିଶୁ ଦୁଗ୍ଧ ପାନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଶିଶୁର ମାତା ତାହାକୁ
 ପ୍ରତ୍ୟାହତ କରିବ । ମାତାର ଦୁଗ୍ଧ ନଥିଲେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି
 ଶିଶୁକୁ ତାହାର ପ୍ରତ୍ୟାହତ କରିବାକୁ ପକାଇବ । ତତ୍ପରେ ବଶୁଦ୍ଧ ବାୟୁଯୁକ୍ତ ଅନ୍ୟ ଏକ
 ଗୃହରେ ସାୟଂପ୍ରାତଃ ସୁଗନ୍ଧିତ ଦୃତର ହୋମ କରିବ ପ୍ରସୂତ ଓ ଶିଶୁକୁ ସେହି ଗୃହ
 ରେ ରଖିବ । ଶିଶୁ ଛଅ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାତୃପ୍ରତ୍ୟାହତ ପାନ କରିବେ ମାତା ମଧ୍ୟ ନିଜ
 ଶରୀରର ପୁଷ୍ଟି ପାଇଁ ନାନାବିଧ ଉତ୍ତମ ସାମଗ୍ରୀ ଶ୍ରେଜନ କରିବ ଓ ଯୋଗ
 ସଂକୋଚନ ମଧ୍ୟ କରିବ । ସବୁ ଦିବସରେ ସ୍ତ୍ରୀ ବାହାଈକୁ ଆସିବ ଓ ଶିଶୁର
 ଦୁଗ୍ଧ ପାନ ପାଇଁ ଜଣେ ଧାରୀ ନିୟୁକ୍ତ କରିବ । ଧାରୀର ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତମ ଆହାରୀ ଓ
 ପାନୀୟର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଇବ । ଧାରୀ ଶିଶୁ ଦୁଗ୍ଧ ପାନ କରାଇବ ଓ
 ଯାଜନ ମଧ୍ୟ କରିବ; କିନ୍ତୁ ମାତା ଶିଶୁ ଉପରେ ପୁଷ୍ଟି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବ ଯେପରି ତାର
 ଲଳନ ପାଳନ ରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ତ୍ରୁଟି ନ ହୁଏ, ପ୍ରସୁତା ଦୁଗ୍ଧ ସ୍ୱେଷ କରିବା
 ପାଇଁ ତାହାର ପ୍ରତ୍ୟାହତ ଅଗ୍ରସ୍ଥ ଉପରେ ଏପରି ପ୍ରଲେପ ଲଗାଇବ ଯଦ୍ୱାରା ଦୁଗ୍ଧ
 ସିରିତ ନହୁଏ । ସେହିପରି ଯଥୋଚିତ ପାନ ଶ୍ରେଜନ ମଧ୍ୟ କରିବ । ତତନନ୍ତର
 “ସଂସ୍କାରବଧୂ” ଅନୁସାରେ ନାମକରଣାଦି ସଂସ୍କାର ଯଥାକାଳରେ କରିବ । ପୁନଶ୍ଚାର
 ସ୍ତ୍ରୀ ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇ ଶୁଦ୍ଧହୃଦୟା ପରେ ସେହି ଭାବରେ ଉତ୍ତୁତ୍ତାନ କରିବ ।

ଉତ୍ତୁକାଳାଭିଗାମୀ ସ୍ୟାତ୍ ସ୍ୱହାରନ୍ନରତଃ ସଦା ।

ବ୍ରହ୍ମ ଚୂର୍ଯ୍ୟେକ ଭବତି ସୁହୃତସାଶ୍ରମେ ବସନ୍ । [ମ : ୩ । ୨୫, ୫୦]
 ଯେ ନିଜ ଭର୍ତ୍ତ୍ୟା ପ୍ରତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥାଏ ଓ ଉତ୍ତୁଗାମୀ ହୁଏ, ଗୃହସ୍ଥ ହେଲେ ସୁତା
 ବ୍ରହ୍ମରୂପ ସଦୃଶ ।

ସନ୍ତୁଷ୍ଟୋ ଭର୍ଯ୍ୟସ୍ତା ଭର୍ତ୍ତା ଭର୍ତ୍ତା ଭର୍ଯ୍ୟା ତଥୈବ ଚ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟନ୍ନେବ କୁଳେ ନିତ୍ୟଂ କଲ୍ୟାଣଂ ତଦ୍ ବୈଧୁକମ୍ । ୧

ସୂର୍ଯ୍ୟ ହି ସ୍ତ୍ରୀ ନ ରୋଚେତ ପୁମଂସନ୍ ପ୍ରମୋଦୟେତ୍ ।

ଅପ୍ରମୋଦାତ୍ ପୁନଃ ପୁଂସଃ ପ୍ରଜନଂ ନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ । ୨

ସ୍ତ୍ରୀୟାନ୍ତୁ ରୋଚନାମାୟାଂ ସ୍ୱର୍ଗଂ ତଦ୍ଵୋଚିତେ କୁଳମ୍ ।

ତସ୍ୟାଂ ତ ରୋଚନାମାୟାଂ ସ୍ୱର୍ଗମେବ ନ ରୋଚିତେ ॥୫॥

(ମନୁ : ୩ ୭୦-୭୨)

ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ଭାରିଆପ୍ରତି ସ୍ୱାମୀ ଏବଂ ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରତି ଭାରିଆ ପୁସ୍ତସନ୍ନ ଥାନ୍ତି, ସେହି ପରିବାରରେ ସମସ୍ତ ସୌଭାଗ୍ୟ ଓ ଶୁଭକର୍ମ ନିବାସ କରେ । ଯେଉଁ ଠାରେ କଳହ ହୁଏ, ସେଠାରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ ॥୧॥ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରତି ପ୍ରୀତି ନ ରଖିଲେ ଏବଂ ସ୍ୱାମୀକୁ ପ୍ରସନ୍ନ ନ କଲେ ପତିର ଅପ୍ରସନ୍ନତା ବଶତଃ କାମୋତ୍ତୀ ହୁଏନାହିଁ ॥୨॥ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରସନ୍ନ ଥିଲେ ସମସ୍ତ ପରିବାର ପ୍ରସନ୍ନ ଥାନ୍ତି, ସ୍ତ୍ରୀର ଅପ୍ରସନ୍ନତାରେ ସବୁ ଅପ୍ରସନ୍ନ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଃଖଦାୟକ ହୋଇଯାଏ ॥୩॥

ପିତୃଭିର୍ଭ୍ରାତୃଭିଶ୍ଚୈତାଃ ପତିଭିର୍ଦେବରେସ୍ତଥା ।

ପୁତ୍ର୍ୟା ଭୃଷଣାଦିବ୍ୟାଶ୍ଚ ବହୁକଲ୍ୟାଣମୀପ୍ସୁଭିଃ ॥୪॥

ସୁସ ନାୟାୟୁ ପୁତ୍ର୍ୟନ୍ତେ ରମନ୍ତେ ତସ ଦେବତାଃ ।

ସୁହୃତାସ୍ତୁ ନ ପୁତ୍ର୍ୟନ୍ତେ ସର୍ବାସୁଫଳଫଳାଃ କ୍ରିୟାଃ ॥୫॥

ଶୋଚନ୍ତି କାମୟୋ ମୃତ୍ୱ ବନଶ୍ୟତ୍ୟାଶୁ ଚତ୍କୁଳମ୍

ନ ଶୋଚନ୍ତି ତୁ ମୃତ୍ୟୈତା ବଦ୍ଧତେ ତଦ୍ଧି ସର୍ବଦା ॥୬॥

ତସ୍ୟାଦେତାଃ ସଦା ପୁତ୍ର୍ୟା ଭୃଷଣାଛାଦନାଶେନିଃ ।

ଭୂତିକାମୈର୍ନିରୈନିତ୍ୟଂ ସତ୍କାରେଷୁ ତ ସବେଷୁ ଚ ॥୭॥

(ମନୁ : ୩ । ୫୫-୫୭-୫୯)

ପିତା, ଭ୍ରାତା, ପତି ଓ ଦେବର, ଏମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନରେ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରଭୃତି ଦାନ ପ୍ରସନ୍ନ ରଖିବେ । ଯେଉଁ ମାନେ ଅଜ୍ଞାନ କଲ୍ୟାଣକର୍ମୀ, ସେମାନେ ଏହିପରି କରିବେ ॥୧॥ ଯେଉଁ ଗୃହରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ସମ୍ମାନ ହୁଏ, ସେହି ଗୃହରେ ପୁରୁଷମାନେ ବହୁନ୍ ଫୋର ବେଦସଞ୍ଜା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଆନନ୍ଦରେ ଜୀବିତା କରନ୍ତି । ଯେଉଁ ଗୃହରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର ସମ୍ମାନ ହୁଏନାହିଁ, ସେ ଗୃହରେ ସକଳ କ୍ରିୟା ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଥାଏ । ॥୨॥ ଯେଉଁ ଗୃହରେ ବା କୁଳରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଶୋକାତୁର ହୋଇ ଦୁଃଖ-ଭୋଗ କରନ୍ତି, ସେହି କୁଳ ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଯେଉଁ ଗୃହରେ ବା କୁଳରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଆନନ୍ଦ ଓ ଉତ୍ସାହପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାନ୍ତି, ସେହି ପରିବାର ସର୍ବଦା ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥାଏ ॥୩॥ ଏଥିପାଇଁ ଶୁଭକର୍ମୀ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସମାଦର

ଓ ଉତ୍ତର ସମୟରେ ଭୂଷଣ, ବସ୍ତ୍ର ଓ ଆହାରୀୟ ଦ୍ରାବ୍ୟ ସବୁଦା ନାଶମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଉଚିତ ॥୪॥ ସବୁଦା ମନେ ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକଯେ, ପୂଜା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ସମ୍ମାନ । ଦିନ ରାତି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ମିଳିତ ଅଥବା ପୃଥକ୍ ହେବା ସମୟରେ ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ପ୍ରୀତି ସହକାରେ “ନମସ୍ତେ” କହିବ । ସଦା ପ୍ରହସ୍ମୟା ଭାବ୍ୟଂ ଗୃହକାର୍ଯ୍ୟେଷୁ ଦକ୍ଷୟା ।

ସୁସଂସ୍କୃତୋପହରୟା ବ୍ୟୟେ ଚୁମୁକହସ୍ତୟା ॥ (ମନୁ : ୫-୧୫୦)

ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନତାର ସହିତ ଗୃହକର୍ମ ସଂପାଦନ କରିବା, ନିୟୁତାର ସହିତ ଯାକ- ଶାସ୍ତ୍ର ଗୃହସାମଗ୍ରୀ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ଗୃହ ପବିତ୍ର ରଖିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେମାନେ ବ୍ୟୟ ସମ୍ବଳରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦାର ହେବେନାହିଁ ଆର୍ଥୀକୁ ମିତବ୍ୟୟୀ ହେବେ । ସକଳ ସାମଗ୍ରୀ ଯତନ ରଖିବେ ଓ ଏହିପରି ଭବନ କରିବେ ଯେପରି ତାହା ଔଷଧ ପରି ଶରୀରରେ ବା ଆତ୍ମାରେ ରୋଗ ଆସିବାକୁ ନ ଦେ । ଯାକଶାସ୍ତ୍ର ବ୍ୟୟର ହିସାବ ରଖି ପଢ଼ିବ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ ଦେବ । ଗୃହର ଭୂତ୍ୟମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ ଯଥୋଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦାୟ କରିବେ ଓ ଗୃହର କୌଣସି କର୍ମକୁ ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀୟୋରହାନ୍ୟଥୋ ବିଦ୍ୟା ସତ୍ୟଂ ଶୌଚଂ ସୁଭାଷିତମ୍ ।

ବିବିଧାନି ଚ ଶିଳ୍ପାନି ସମାଦେୟାନି ସର୍ବତଃ ! [ମ : ୨ । ୨୦୦]

ଉତ୍ତମ ସ୍ତ୍ରୀ, ନାନାବିଧ ରତ୍ନ, ବିଦ୍ୟା, ସତ୍ୟ, ପବିତ୍ରତା, ଉତ୍କୃଷ୍ଟବାଣୀ ଓ ନାନାବିଧ ଶିଳ୍ପବିଦ୍ୟା ଆଦି କାରୁକାର୍ଯ୍ୟର ଜ୍ଞାନକୁ ସକଳ ଦେଶ ଓ ସକଳ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ନିକଟରୁ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।

ସତ୍ୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରିୟଂ ବା ସ୍ୱାନ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସତ୍ୟମସ୍ତ୍ରୀୟମ୍ ।

ପ୍ରିୟଂ ଚ ନାନ୍ତଃ ବ୍ରାହ୍ମଣଦେଷ୍ୟମିତି ସନାତନଃ ॥୧॥

ଭଦ୍ରଂ ଭଦ୍ରମିତି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭଦ୍ରମିତ୍ୟେବ ବା ବଦେତ୍ ।

ଶୁଷ୍କବୈରଂ ବିବାଦଂ ଚ ନ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ କେନଚିତ୍ ସତ୍ ॥୨॥ ମ : ୪ ୧୩୮, ୧୩୯
ସବୁଦା ଅନ୍ୟର ହିତକର ପ୍ରିୟ ସତ୍ୟକହିବ । ଅପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ, ଯେପରି କଣାକୁ କଣା କହିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଅନୃତ ଅର୍ଥାତ୍ ମିଥ୍ୟା କହିବ ନାହିଁ । ସବୁଦା ଭଦ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତଙ୍କର ହିତକର ବାକ୍ୟ କହିବ । ଶୁଷ୍କ ବୈର ଅର୍ଥାତ୍ ବିନା ଅପରାଧରେ କାହା ସହିତ ବିରୋଧ ବା ବିବାଦ କରିବ ନାହିଁ । ଯାହା

ଅନ୍ୟର ହୃଦକର ତାହା ଅପ୍ରିୟ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ନ କହି ଗୁଡ଼ିକ ନାହିଁ ।

ପୁରୁଷା ବହୁବୋ ରାଜନ୍ ସତତଂ ପ୍ରିୟବାଦନଃ ।

ଅପ୍ରିୟସ୍ୟ ତୁ ପଥ୍ୟସ୍ୟ ବକ୍ତା ଶ୍ରୋତା ଚ ଦୁର୍ଲଭଃ ॥

(ମହାଭାରତ, ଉଦ୍ୟୋଗପର୍ବ; ବିଦୁର ମାତ)

ହେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର! ଏହି ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ପ୍ରିୟବାଦ
ଓ ପ୍ରଶଂସାକାମୀ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶୁଣିକିନ୍ତୁ ଓ ହୃଦକାର ବାକ୍ୟର ବକ୍ତା
ଓ ଶ୍ରୋତା ଦୁର୍ଲଭ । କାରଣ ଅନ୍ୟର ଦୋଷ ସମ୍ମୁଖରେ କହିବା, ନିଜର ଦୋଷ
ଶ୍ରବଣକରିବା ଓ ପରୋପକାର ସଦୃଶ ଅନ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା କରିବା ସତ୍ତ୍ୱପୁରୁଷମାନଙ୍କର
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସମ୍ମୁଖରେ ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଓ ପରୋପକାର ଦୋଷ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ
ମାନଙ୍କର ମାତ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ଅନ୍ୟ ନିକଟରେ ନିଜର ଦୋଷ ପ୍ରକାଶ
କରେ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଦୋଷମୁକ୍ତ ହୋଇ ଗୁଣବାନ୍ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଅତଃ
ଏକ କଦାପି କାହାର ନିନ୍ଦା କରିବ ନାହିଁ । ଯେପରି—

“ଗୁଣେଷୁ ଦୋଷାଭେପଶମୟୟା” ଅର୍ଥାତ୍ “ଦୋଷେଷୁ ଗୁଣାଭେପଶମୟା
ସୟା” “ଗୁଣେଷୁ ଗୁଣାଭେପଶଂ ଦୋଷେଷୁ ଦୋଷାଭେପଶଂ ଚ ସୁତଃ” । ଗୁଣେ
ଦୋଷାଭେପ କରିବା ଓ ଦୋଷରେ ଗୁଣାଭେପ କରିବାକୁ ନିନ୍ଦା କହନ୍ତି । ଗୁଣେ
ଗୁଣାଭେପ ଓ ଦୋଷରେ ଦୋଷାଭେପ କରିବାକୁ ସୁତ ବୋଲିଯାଏ । ମିଥ୍ୟାଭ୍ରଷଣ
ନାମ ନିନ୍ଦା ଓ ସତ୍ୟଭ୍ରଷଣର ନାମ ସୁତ ।

ବୁଦ୍ଧିବୃଦ୍ଧି କରଣ୍ୟାଶୁ ଧନ୍ୟାନ୍ ଚ ହିତାନ୍ ଚ ।

ନିତ୍ୟଂ ଶାସ୍ତ୍ରାଣ୍ୟବେଷେତ ନିଗମାଂଶ୍ଚେକ କେଦିକାନ୍ ॥୧॥

ଯୁଥା ଯୁଥାହି ପୁରୁଷଃ ଶାସ୍ତ୍ରଂ ସମଧିଗଚ୍ଛତି ।

ତଥା ତଥା ବିଜାନାତି ବିଜ୍ଞାନଂ ଗୁପ୍ୟ ରୋଚତେ । ୨॥ (ମନୁ : ୪ । ୧୯, ୨୦)

ବୁଦ୍ଧି, ଧନ ଓ କଲ୍ୟାଣର ଶୀଘ୍ର ବୃଦ୍ଧିକାଶ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ବେଦ ନିତ୍ୟ ଶୁଣିବ
ଅନ୍ୟକୁ ଶୁଣାଇବ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମରେ ପଠିତ ବିଷୟସବୁକୁ ସ୍ୱୀୟପୁରୁଷ ନିଜ
ବିଚାର କରିବେ ଓ ପଢ଼ାଇବେ ॥୧॥ ଯେପରି ଯେପରି ମନୁଷ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଯଥାବେ
ଜାଣୁ ଥାଏ, ସେହିପରି ସେହିପରି ସେହି ବିଦ୍ୟାର ଜ୍ଞାନ ବୁଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ
ସେଥିରେ ରୁଚି ବଢ଼ିବ ହେଉଥାଏ ।

ରସିପୁଞ୍ଜଂ ଦେବପୁଞ୍ଜଂ ଭୂତପୁଞ୍ଜଂ ଚ ସଦୃଶା ।

ନ ପୁଞ୍ଜଂ ପିପିପୁଞ୍ଜଂ ଚ ଯୁଥାଶକ୍ତି ନ ଦାପନ୍ନେତ୍ ॥ (ମନୁ : ୪ । ୨୧)

ଅଧ୍ୟାପନଂ ବ୍ରହ୍ମପୂଜଃ ପିତୃପୂଜଃ ତର୍ପଣମ୍ ।

ହୋମୋଦେବୋ ବଳ ଭୌତୋ ନିୟୁଜ୍ଞୋଽଥପୁଜନମ୍ ॥ (ମନୁ : ୩ । ୭୦)

ସ୍ବାଧ୍ୟାୟେନାତ୍ ସ୍ୱେଦୁଷୀନ୍ ହୋମୈର୍ଦେବାନ୍ ଯଥାବଧି ।

ପିତୃନ୍ ଶ୍ରାଦ୍ଧେଷ୍ଠ ନୃନନ୍ତେଭୂତାନି ବଳକର୍ମଣା ॥ (ମନୁ : ୩।୮୧)

ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ଦୁଇଟି ଯଜ୍ଞର କଥା ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରଥମତଃ ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରର ଅଧ୍ୟୟନ ଅଧ୍ୟାପନା, ସନ୍ଧ୍ୟାପାସନା ଓ ଯୋଗାଭ୍ୟାସ; ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଦେବଯଜ୍ଞ - ବିଦ୍ୱାନ୍ ମାନଙ୍କର ସଜ୍ଜା, ସେବା; ପବିତ୍ରତା, ଦିବ୍ୟଗୁଣଧାରଣ, ଦାନ-ଶୀଳତା ଓ ବିଦ୍ୟୋନ୍ମତ । ଏହି ଦୁଇ ଯଜ୍ଞ ସାମ୍ବାହରେ ଓ ପ୍ରାତଃକାଳରେ କରିବାକୁ ହୁଏ ।

ସାୟଂ ସାୟଂ ବ୍ରହ୍ମପଞ୍ଚର୍ତ୍ତନା ଅଗ୍ନିଃ ପ୍ରାତଃ ପ୍ରାତଃ ସୌମନସସ୍ୟ ଦାତା ॥୧॥

ପ୍ରାତଃ ପ୍ରାତର୍ବ୍ରହ୍ମପଞ୍ଚର୍ତ୍ତନୋ ଅଗ୍ନିଃ ସାୟଂ ସାୟଂ ସୌମନସସ୍ୟ ଦାତା ॥୨॥

(ଅଥବା: କା: ୧୯ । ଅନୁ ଗ୍ରାମ: ୩୪)

ତସ୍ମାଦହୋରାତ୍ରସ୍ୟ ସଂସ୍ତୋତେ ବ୍ରାହ୍ମଣଃ ସନ୍ଧ୍ୟାମୁପାସୀତ ।

ଉଦ୍ୟନ୍ତମସ୍ତଂ ସ୍ମାନ୍ତମାଦିତ୍ୟମଭ୍ୟାସୁନ୍ ॥ ୩ ॥

ବ୍ରାହ୍ମଣେ (ଷଡ୍ବିଂଶ ବ୍ରାହ୍ମଣେ, ପ୍ର: ୪ । ଖ: ୫)

ନ ଚିଷ୍ଟିତ ଭୁ ପୃଃ ପୃଷାଂ ନୋପାସ୍ତେ ପୃସ୍ତୁ ପଶ୍ଚିମ୍ ।

ସ ଶୁଣଦ୍ରବତ୍ ବହୁସ୍ତାପୁଂଃ ସଦ୍ବିଦ୍ଭାଦ୍ବିଜକର୍ମଣଃ । ୪ ॥ [ମନୁ : ୨ । ୧୦ : ୩)

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ ଯେଉଁ ହୋମ ହୁଏ ତାହାର ହୃତଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରାତଃକାଳ

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାୟୁକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରି ସୁଖଜନକ ହୋଇଥାଏ । ॥୧॥ ପ୍ରତ୍ୟହପ୍ରାତଃକାଳରେ

ଅଗ୍ନିରେ ଯେଉଁ ହୋମ କରାଯାଏ, ତାହାର ହୃତଦ୍ରବ୍ୟ ସାୟଂକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାୟୁର

ଶୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ବୁଦ୍ଧି ଓ ଆବେଗ୍ୟଜାରକ ହୋଇଥାଏ ॥୨॥ ଏହିସ୍ଥ ଶାର୍ଦ୍ଦ ଦିନ ଓ

ରାତିର ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ ଅର୍ଥାତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଉଦୟ ଓ ଅସ୍ତକାଳରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର

ଧ୍ୟାନ ଓ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର କରିବା ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ॥୩॥ ଯେ ସାମ୍ବାହରେ ଓ ପ୍ରାତଃ-

କାଳରେ ଏହି ଦୁଇ କାର୍ଯ୍ୟ ନକରେ, ତାହାକୁ ସତ୍ପୁରୁଷମାନେ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖକାରୀଙ୍କୁ

ବାହାର କରି ଦେବ ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାକୁ ଶୁଦ୍ରବତ୍ ମନେ କରନ୍ତି ॥୪॥

ପ୍ରଶ୍ନ— ଯିକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟା କର ହେବନାହିଁ କାହିଁକି ?

ଉତ୍ତର— ତିନି କାଳରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୁଏନାହିଁ ! ଆଲୋକ ଓ ଅନ୍ଧକାରର

ସନ୍ଧ୍ୟା ସାୟଂ ଓ ପ୍ରାତଃ ଏହି ଦୁଇ କାଳରେ ହୋଇଥାଏ । ଯେ ଏହା ନମାଜ ମଧ୍ୟାହ୍ନ କାଳରେ ତୃତୀୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ମାନନ୍ତି, ସେ ମଧ୍ୟରାତ୍ରିରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟାପାସନା କରନ୍ତି ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଯଦି ମଧ୍ୟରାତ୍ରିରେ ସନ୍ଧ୍ୟା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ତେବେ ପ୍ରତି ପ୍ରହରରେ, ପ୍ରତି ଦିନକାଳରେ, ପ୍ରତି ପଲରେ ଓ ପ୍ରତିକ୍ଷଣରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇଥାଏ, ସେ ବେଳମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟାପାସନା କରନ୍ତି । ଯଦି ଏହିପରି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି; ତେବେ ତାହା ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଦୁଇକାଳରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଓ ଅବସ୍ଥାବଦ୍ଧ କରିବା ସଙ୍ଗତ, ତୃତୀୟ କାଳରେ ନୁହେଁ । ଭୂତ, ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭେଦରେ ଭିନ୍ନକାଳ ହୋଇଥାଏ, ସନ୍ଧ୍ୟାପାସନା ଭେଦରେ ନୁହେଁ ।

ତୃତୀୟ ହେଉଛି “ପିତୃଯଜ୍ଞ” ଅର୍ଥାତ୍ ଯଦ୍ବାସ ଦେବ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ବାନ୍ ରୁଷି ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ ଅଧ୍ୟୟନ ଅଧ୍ୟାପନା କରନ୍ତି ଏବଂ ପିତର ଅର୍ଥାତ୍ ମାତା ପିତା, ବୃଦ୍ଧ, ଜ୍ଞାନୀ ଓ ପରମଯୋଗୀ-ଏମାନଙ୍କର ସେବା କରାଯାଏ । ପିତୃଯଜ୍ଞ ଦ୍ଵିବିଧ-ପ୍ରଥମ ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଦ୍ଵିତୀୟ ତର୍ପଣ । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଅର୍ଥାତ୍ “ଶ୍ରଦ୍ଧ” ସତ୍ୟର ନାମ, “ଶ୍ରଦ୍ଧ ସତ୍ୟ” ଯଥା ଯୁୟା ଶିୟୁୟା ସା ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଶ୍ରଦ୍ଧୟା ଯୁତ୍ ଶିୟୁତେତ ଛ୍ରାଦ୍ଧମ୍ । ଯେଉଁ ଶିୟା ଦ୍ଵାରା ସତ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରାଯାଏ ତାହାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କହନ୍ତି ଏବଂ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପୂର୍ବକ ଯେଉଁ କର୍ମ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ତାହାର ନାମ ଶ୍ରାଦ୍ଧ । ପୁଣି “ତୃପ୍ୟନ୍ତି ତର୍ପୟନ୍ତି ସ୍ଵେନ ପିତୃନ୍ ତତ୍ତ୍ଵପର୍ଣ୍ଣମ୍” ଯେଉଁ ସମସ୍ତ କର୍ମ ଦ୍ଵାରା ବିଦ୍ୟମାନ ମାତାପିତା ପ୍ରଭୃତି ପିତୃଗଣ ତୃପ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଶିୟା ଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରାଯାଏ, ତାହାର ନାମ ତର୍ପଣ । କିନ୍ତୁ ତାହା ଜୀବତମାନଙ୍କ ପାଇଁ, ମୃତମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେଁ ।

ଓମ୍ ବ୍ରହ୍ମାତସ୍ତେ ଦେବାୟୂଷ୍ୟନ୍ତାମ୍ । ବ୍ରହ୍ମାଦିଦେବପତ୍ନୀୟୂଷ୍ୟନ୍ତାମ୍ ।

ବ୍ରହ୍ମାଦିଦେବସୁତାୟୂଷ୍ୟନ୍ତାମ୍ । ବ୍ରହ୍ମାଦିଦେବଗଣାୟୂଷ୍ୟନ୍ତାମ୍ ।

ଇତି ଦେବତର୍ପଣମ୍ ।

“ବିଦ୍ଵାଂସୋ ନି ଦେବାଃ” ଏହା ଶତପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣରବଚନ । ବିଦ୍ବାନ୍ମାନଙ୍କୁ ଦେବ କହନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ସାଜୋପାଙ୍କ ରୁରି ବେଦ ଜାଣନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ନାମ ବ୍ରହ୍ମା । ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଳ୍ପ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀୟ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ନାମ ଦେବ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ବାନ୍ । ସେମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନଙ୍କର ବିଦୁଷୀ ପତ୍ନୀମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଓ ଦେବୀ । ସେମାନଙ୍କ ସଦୃଶ ପୁତ୍ର ଓ ଶିଷ୍ୟ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସଦୃଶ ସେମାନଙ୍କର ଗଣ ଅର୍ଥାତ୍ ସେବକମାନଙ୍କର ସେବାର ନାମ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ତର୍ପଣ ।

ଅଧର୍ମିତପ୍ରଣାମ

ଓମ୍ ମସ୍ତୁକ୍ୟଦୟା ରକ୍ଷୟାୟାମ୍ । ମସ୍ତୁକ୍ୟଦୃଷ୍ଟିପଦ୍ୟାୟାମ୍ ।

ମସ୍ତୁକ୍ୟଦୃଷ୍ଟିପୁତ୍ରାୟାମ୍ । ମସ୍ତୁକ୍ୟଦୃଷ୍ଟିଗଣାୟାମ୍ ।

ଯେଉଁମାନେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମସ୍ତୁକ୍ୟ ପରି ବିଦ୍ବାନ୍ ହୋଇ ଅଧ୍ୟାପନା କରନ୍ତି, ଏବଂ ତାହାଙ୍କ ସଦୃଶ ବିଦୁଷୀ ପତ୍ନୀମାନେ ଯେଉଁମାନେ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଦାନ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ତୁଲ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ପୁତ୍ର ଓ ଶିଷ୍ୟ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସଦୃଶ ସେବକମାନଙ୍କର ସେବା ଓ ସମ୍ମାନ କରିବାର ନାମ ଅଧର୍ମିତପ୍ରଣାମ ।

ଅଥ ପିତୃତପ୍ରଣାମ

ଓମ୍ ସୋମସଦୃଶ ପିତରପୁତ୍ରାୟାମ୍ । ଅଗ୍ନିଷ୍ଟାୟା ପିତରପୁତ୍ରାୟାମ୍ । ବହିଷଦୃଶ

ପିତରପୁତ୍ରାୟାମ୍ । ସୋମପାଃ ପିତରପୁତ୍ରାୟାମ୍ । ହବିର୍ଭୂଜଃ ପିତରପୁତ୍ରାୟାମ୍ ।

ଆଜ୍ୟପାଃ ପିତରପୁତ୍ରାୟାମ୍ । (ସ୍ବାଲୋକଃ ପିତର ପୁତ୍ରାୟାମ୍)

ସୁମାହତ୍ୟା ନମଃ ସୁମାତ୍ମାନ୍ତର୍ଯାମି । ପିତେ ସ୍ବଧା ନମଃ ପିତରଂ ତପର୍ଯାମି ।

ପିତାମହାୟ ସ୍ବଧା ନମଃ ପିତାମହଂ ତପର୍ଯାମି । ପ୍ରପିତାମହାୟ ସ୍ବଧା ନମଃ ପ୍ରପିତା-

ମହଂ ତପର୍ଯାମି । ମାତେ ସ୍ବଧାନମୋ ମାତରଂ ତପର୍ଯାମି । ପିତାମହେୟ ସ୍ବଧାନମଃ

ପିତାମହାନ୍ ତପର୍ଯାମି । [ପ୍ରପିତାମହେୟ ସ୍ବଧାନମଃ ପ୍ରପିତାମହାନ୍ ତପର୍ଯାମି ।]

ସ୍ବପତ୍ୟେୟ ସ୍ବଧା ନମଃ ସ୍ବପତ୍ୟାନ୍ ତପର୍ଯାମି । ସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ୟାୟ ସ୍ବଧା ନମଃ ସମ୍ବନ୍ଧନସ୍ତ-

ର୍ଯାମି । ସତୋଦେବ୍ୟାୟ ସ୍ବଧା ନମଃ ସତୋଦାୟାନ୍ତର୍ଯାମି ॥ ଇତି ପିତୃତପ୍ରଣାମ ।

“ସ୍ବେ ସୋମେ ଜଗଦାଶୁରେ ପଦାର୍ଥବିଦ୍ୟାୟାଞ୍ଚ ସୀଦନ୍ତି ତେ ସୋମସଦୃଶ” ଯେଉଁ-

ମାନେ ପରମାତ୍ମା ଓ ସ୍ବଦାର୍ଥବିଦ୍ୟା ବିଷୟରେ ନିୟୁତ, ସେମାନେ ସୋମସଦୃଶ ।

“ସ୍ବେ ରଗେନ୍ଦ୍ରିୟୁତୋ ବିଦ୍ୟା ପୁତ୍ରାତା ତେଗ୍ନିଷ୍ଟାୟା” ଯେଉଁମାନେ ଅଗ୍ନି ଅଥାତ୍

ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରଭୃତି ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାତା ସେମାନେ ଅଗ୍ନିଷ୍ଟାୟା । “ସ୍ବେ ବହିଷ୍ଟି

ଭୃତମେ ବ୍ୟବହାରେ ସୀଦନ୍ତି ତେ ବହିଷ୍ଟିଦୃଶ” ଯେଉଁମାନେ ଭୃତମ ବିଦ୍ୟାକୁ ଯୁକ୍ତ

କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୁକ୍ତ ଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ବହିଷ୍ଟିଦୃଶ । “ସ୍ବେ ସୋମମୈଶ୍ବର୍ଯ୍ୟମୋଷ

ଧରଷଂ ବା ପାନ୍ତି ପିବନ୍ତି ବା ତେ ସୋମପାଃ” ଯେଉଁମାନେ ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟର ରକ୍ଷକ ଓ

ମହୋଷଧିଧରଣ ଦ୍ବାରା ରୋଗରହିତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟର ଐଶ୍ବ-

ର୍ଯ୍ୟ ରକ୍ଷକ ଓ ଔଷଧ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନକରି ରୋଗମୁକ୍ତ କରନ୍ତି ସେମାନେ ସୋମ-

ପା । “ସ୍ବେ ହବିର୍ଭୂଜୁମତ୍ମମହଂ ଭୁଞ୍ଜିତେ ଭୋଜୟନ୍ତି ବା ତେ ହବିର୍ଭୂଜଃ”

ଯେଉଁମାନେ ମଦକ ପଦାର୍ଥ ଓ ହିଂସାଲବ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଭୋଜନ

କରନ୍ତି; ସେମାନେ ହବର୍ତ୍ତନ । “ସ୍ୱ ଆଜ୍ୟଂ ଜ୍ଞାତୁଂ ପ୍ରାପ୍ତୁଂ ବା ସ୍ୱୋଗ୍ୟଂ; ରକ୍ଷ
ବା ପିବନ୍ତି ତ ଆଜ୍ୟପାଃ” ଯେଉଁ ମାନେ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବସ୍ତୁର ରକ୍ଷକ ଓ ଯେଉଁମାନେ
ଦୃଢ଼ ଦୁର୍ବ୍ୟାଧି ସେବନ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଆଜ୍ୟପା । “ଶୋଭନଃ କାଳୋ ବିଦ୍ୟା
ସ୍ୱେଷାଂ ତେ ସୁକାଳିନଃ” ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ସୁଖ
ହୁଏ, ସେମାନେ ସୁକାଳିନ । “ସ୍ୱେ ଦୁଷ୍ଟାନଂ ସୁଜନ୍ତୁ ନିଗୃହ୍ୟନ୍ତି ତେ ସୁମାଃ ନ୍ୟାୟ
ଧୀରାଃ ଯେଉଁମାନେ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଦଣ୍ଡଦାତା ଓ ଶ୍ରେୟମାନଙ୍କର ପାଳନକର୍ତ୍ତା
ଯେଉଁମାନେ ନ୍ୟାୟବାନ୍, ସେମାନେ ଯମ । ‘ସୂଃ ପାତ୍ର ସଃ ପିତା’ ଯେ ସନ୍ତାନ
ମାନଙ୍କର ଅନୁଦାତା ଓ ଯେ ସେନାଦର ସହିତ ସେମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ଅଥବା
ଯେ ଜନ୍ମଦାତା ସେ ପିତା । “ଈଚ୍ଛଃ ପିତା ପିତାମହଃ” । “ପିତାମହସ୍ୟ ପିତା
ପ୍ରପିତାମହଃ” ଯେ ପିତାଙ୍କର ପିତା, ସେ ପିତାମହ । ଯେ ପିତାମହଙ୍କର ପିତା,
ପ୍ରପିତାମହ । “ସ୍ୱା ମାନସୁତ ସା ମାତା” ଯେ ଅନୁ ଓ ସେ ହୃଦାନୁସୃତକ ସମ୍ପର୍କ
ମାନଙ୍କୁ ମାନ୍ୟ କରନ୍ତି, ସେ ମାତା । “ସ୍ୱା ପିତୂର୍ମାତା ସା ପିତାମତ୍ରା” । “ପିତାମତ୍ରସ୍ୟ
ମାତା ପ୍ରପିତାମତ୍ରା” ଯେ ପିତାଙ୍କର ମାତା ସେ ପିତାମତ୍ରା ଓ ଯେ ପିତାମତ୍ରଙ୍କର
ମାତା ସେ ପ୍ରପିତାମତ୍ରା । ନିଜେ ସ୍ତ୍ରୀ, ଭଗିନୀ, ଆତ୍ମୀୟା, ସଶୋଷ ଓ ଅନ୍ୟ କୌଣସି
ଭଦ୍ର ପୁରୁଷ ବା ବୃଦ୍ଧ-ସମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଛାଡ଼ାର ସହିତ ଉତ୍ତମ ଅନୁ, ବନ୍ଧୁ
ସୁନ୍ଦର ଯାନ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଦାନପୁରକ ସମ୍ୟକ୍ ରୂପେ ତୃପ୍ତ କରିବା; ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ
ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମା ତୃପ୍ତହୁଏ ଓ ଶେର ସୁସ୍ଥ ରହେ, ସେ
ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପ୍ରୀତିର ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ସେବା କରିବାକୁ ଛାଡ଼ା ଓ ତପ
ବୋଲିଯାଏ ।

ତୈର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀଦେବ- ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ ଯେହି ଶ୍ରେଣୀକସ୍ତୁରୁ ଅପ
ଲବଣାକ୍ତ ଓ ସାରସୁକ ପଦାର୍ଥ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଦୃଢ଼ମିଶ୍ରିତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ନେଇ ରୁଚିରୁ ଅ
ପୃଥକ୍ କରି ସେହି ଅଗ୍ନିରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଆଦୃତ ପ୍ରଦାନ କରିବା
ଅନୁ ଶ୍ରାବ କରିବ ।

ବୈଶ୍ଣବଦେବ୍ୟ ସିଦ୍ଧସ୍ୟ ଗୃହ୍ୟେତ୍ୟା ବିଧିପୁରକମ୍ ।

ଅଭ୍ୟଃ କୁପ୍ୟା । ଦତ୍ତୋ ଭ୍ୟା ବୁଧ୍ନଶୋ ହୋମମନୁଜମ୍ ॥ (ମନ୍ତୁ : ୩ । ୮୪)
ଶ୍ରେଣୀ ନିମନ୍ତେ ରନ୍ଧନଶାଳାରେ ଯାହା ରନ୍ଧନ କରାଯାଏ, ତାହାର ବିକ୍ୟଗୁଣ ପରି
ସେହି ପାକାଗ୍ନିରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବିଧିପୁରକ ନିତ୍ୟ ହୋମ କରିବ ।

ହୋମ ମନ୍ତ୍ର

ଓମ୍ ଅଗ୍ନୟେ ସ୍ୱାହା । ସୋମାୟ ସ୍ୱାହା । ଅଗ୍ନିଷୋମାୟାଂ ସ୍ୱାହା । ଋଷୋଭ୍ୟା
ଦେବେଭ୍ୟଃ ସ୍ୱାହା । ଧନ୍ୱନ୍ତରାୟେ ସ୍ୱାହା । କୁହ୍ନେ ସ୍ୱାହା । ଅନୁମତ୍ୟେ ସ୍ୱାହା ।
ପ୍ରଜାପତୟେ ସ୍ୱାହା । ସତ୍ୟାୟା ସୂର୍ଯ୍ୟାୟାଂ ସ୍ୱାହା । ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତସ୍ୱାହା ॥

ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଜନ୍ତୁଲିତ ଅଗ୍ନିରେ ଏକ ଏକ ଥର
ଆହୂତ ହେବ । ଥରେ ଆଳରେ ଅଥବା ଭୂମିରେ ପକ୍ଷ ରଖି ପୁର ଦଗରୁ
ହମାନୁଷାରେ ଏହି ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା (ପଦ୍ମାନୁ) ଭାଗ କରି ରଖିବ ।

ଓମ୍ ସାନୁଗାୟେଂଦ୍ରାୟ ନମଃ । ସାନୁଗାୟ ଯୁମାୟ ନମଃ । ସାନୁଗାୟ
ବରୁଣାୟ ନମଃ । ସାନୁଗାୟ ସୋମାୟ ନମଃ । ମରୁଦ୍ଭ୍ୟା ନମଃ । ଅଦ୍ଭ୍ୟା
ନମଃ । ବନସ୍ପତିଭ୍ୟା ନମଃ । ଶ୍ରୀୟେ ନମଃ । ଭଦ୍ରକାଲୋ ନମଃ । ବ୍ରହ୍ମପତିୟେ
ନମଃ । ବାସୁପତିୟେ ନମଃ । ଋଷୋଭ୍ୟା ଦେବେଭ୍ୟା ନମଃ । ଦିବାଚରେଭ୍ୟା
ଭୂତେଭ୍ୟା ନମଃ । ନକ୍ଷତ୍ରାରିଭ୍ୟା ଭୂତେଭ୍ୟା ନମଃ । ସର୍ବାମୁଭୂତୟେ ନମଃ ॥

ଏହି ଭାଗମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଅତିଥି ଥିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ଭୋଜନ କରାଇବ,
ନଭୁବା ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରସ୍ତପ କରିବ । ଅଷ୍ଟେର ଲବଣାନ୍ନ ଅର୍ଥାତ୍ ଡାଳ, ଭାତ,
ଶାଗ, ରୁଟି ପ୍ରଭୃତି ନେଇ ଭୂମିରେ ଛଅଟି ଭାଗ ରଖିବ । ଏ ବସ୍ତୁରେ ପ୍ରମାଣ-

ଶୂନାଞ୍ଚ ପତିତାନାଞ୍ଚ ଶ୍ୱପଦଂ ପାତରୋଗିଣାମ୍ ।

ବାୟୁସାନାଂ କୃମୀଣାଂ ଚ ଶନକୈର୍ନିବେଦେଦ୍ଭୁବ ॥ (ମନୁ: ୩ । ୯୨)

ଏହିପରି “ଶ୍ୱକ୍ଷୋ ନମଃ”, “ପତିତେଭ୍ୟା ନମଃ”, “ଶ୍ୱପଦାଭ୍ୟା ନମଃ”,
“ପାପରେଗିଭ୍ୟା ନମଃ”, “ବାୟୁସେଭ୍ୟା ନମଃ”, “କୃମିଭ୍ୟା ନମଃ”, କହି
ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଭାଗ ରଖି ପରେ କୌଣସି ଦୁଃଖୀ, କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ଅଥବା କୁକୁର
ଓ କାକ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଦେବ, ଏ ସ୍ଥଳରେ ‘ନମଃ’ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଅନ୍ନ । କୁକୁର,
ପାପୀ, ଶୁଣ୍ଠାଳ, ପାପରେଗୀ, କାନ ଓ କୃମି ଅର୍ଥାତ୍ ପିପୀଲିକା ଆଦିଙ୍କୁ ଅନ୍ନଦାନର
ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ଉଚ୍ୟାଦରେ ଅଛି । ହବନ କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ଏହିପରି,
ତଦ୍ୱାରା ପାକଶାଳାସ୍ଥ ବାୟୁ ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ଏବଂ (ପାକ ନିମନ୍ତେ) ଅନେକ ଅଜ୍ଞାତ ଓ
ଅଦୃଶ୍ୟ ଜୀବର ସେ ହତ୍ୟା ହୁଏ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରଭୁପକାର କରାଯାଏ ।

ପଞ୍ଚମ ଅତିଥି ସେବା-ସାହାଜ୍ଞର କୌଣସି ତଥ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ନଥାଏ, ତାହାଙ୍କୁ
ଅତିଥି ବୋଲାଯାଏ । କୌଣସି ଧର୍ମିକ, ସାଧ୍ୟାପଦେଶକ, ସମସ୍ତଙ୍କର ଉପକାରୀ
ସବବସ୍ତୁ ମୁଖକାରୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଦାନ୍ତ, ପରମଯୋଗୀ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଆଦିଙ୍କୁ ହେତୁର

ଘରକୁ ଆସିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ପାଦ୍ୟ ଅର୍ଘ୍ୟ ଓ ଆଚମନୀୟ ଏହି ତିନି ପ୍ରକାର
ଜଳ ଦେଇ, ପରେ ସତ୍‌କାରପୁରକ ଆସନରେ ବସାଇ ଭୋଜ୍ୟ ଓ ପାନୀୟ ପ୍ରଦାନ
ଉତ୍ତମ ସାମଗ୍ରୀ ଦ୍ଵାରା ସେବା ପୁଣ୍ୟ କର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବ । ତତ୍ପରେ ତାହାଙ୍କୁ
ସତ୍‌ସଙ୍ଗ କରି ତାହାଙ୍କ ନିକଟରୁ ଧର୍ମ-ଅର୍ଥ-କାମ-ମୋକ୍ଷ ଜନକ ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନ
ବିଷୟକ ଉପଦେଶ ଶ୍ରବଣ କରିବ ଓ ତାହାଙ୍କର ସଦୁପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଆଚରଣ
ମଧ୍ୟ କରିବ । ସମୟାନୁସାରେ ଗୃହସ୍ଥ ଓ ରାଜା ପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟ ଅତିଥିବତ୍ ସତ୍‌କାର
ଯୋଗ୍ୟ । କିନ୍ତୁ-

ପାଷଣ୍ଡୀନୋ ବିକର୍ମସ୍ଥାନ ବୈତାଳବୃତ୍ତିନାନ ଶଠାନ ।

ହେ ତୁଳାନ ବକବୃତ୍ତୀଶ୍ଵ ବାଞ୍ ମାସେଶାପି ନାର୍ଦ୍ଦେତ୍ ॥ (ମନୁ : ୪ । ୩୧-
(ପାଷଣ୍ଡୀ) ଅର୍ଥାତ୍ ବେଦବିରୋଧୀ ଓ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ଆଚରଣକାରୀ (ବିକର୍ମସ୍ଥ) ବେଦ-
ବିରୁଦ୍ଧ କର୍ମର କର୍ତ୍ତା ମିଥ୍ୟାବାଦୀ (ବୈତାଳବୃତ୍ତି) ଅର୍ଥାତ୍ ବିରାଡ଼ ଯେପରି
ସ୍ଥିରସ୍ଵଭାବରେ ଲୁକ୍‌କାୟିତ ରହି ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ସତ୍ୟବା ମୁଷିକାଦି ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ
କରି ଉଦୟ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ, ସେହିପରି ଆଚରଣ କାରୀଙ୍କୁ ବୈତାଳବୃତ୍ତିକ କହନ୍ତି
(ଶଠ) ଅର୍ଥାତ୍ ଜିଦ୍‌ଖୋର ଦୁରାଚାରୀ ଓ ଗର୍ବିତ; ଯେଉଁମାନେ ନିଜେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ
ଓ ଅନ୍ୟର କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାହ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ; (ହେତୁକ) କୃତାକ୍ତିକ ତଥାବାକ୍ୟ
ବ୍ୟୟକର, ଯେପରି ଆଧୁନିକ ବେଦାନ୍ତୀମାନେ କହୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମା ଜଗତ
ମିଥ୍ୟା ବେଦାଦିଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଈଶ୍ଵର ମଧ୍ୟ କଲ୍ପିତ ଇତ୍ୟାଦି ଗଲୁ ଯେଉଁମାନେ କରନ୍ତି
(ବକ୍ ବୃତ୍ତି) ଅର୍ଥାତ୍ ବକ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ ଉଠାଇ ଧାନାବସ୍ଥା ତ ପରି
ରହି ସତ୍ୟ ମତ୍ୟବଧ କରି ସ୍ଵାର୍ଥସିଦ୍ଧି କରେ, ସେହିପରି ଆଜିକାଲିକାର ଯେଉଁସବୁ
ବୈରାଗୀ ଓ ଖାନ୍ଦାସି ପ୍ରଭୃତି ହଠାତ୍ ଦୁରାଚାରୀ ଓ ବେଦବିରୋଧୀ ଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ
ମନୁ ବାକ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ କାରଣ ଏମାନଙ୍କୁ
ସମ୍ମାନକଲେ ଏମାନେ ପ୍ରକଳ ହୋଇ ସଂସାରକୁ ପାପାସକ୍ତ କରନ୍ତି ।
ନିଜେ ତ ଅବନତିର କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ତା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ନିଜର ସେବା
କମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅବଦ୍ୟା-ରୂପୀ ମହାସାଗରରେ ନିମଗ୍ନ କରନ୍ତି ।

ଏହି ପଞ୍ଚ ମହାପଞ୍ଜର ପଳ ଏହିପରି, ବ୍ରହ୍ମପଞ୍ଜ ଦ୍ଵାରା ବିଦ୍ୟା, ଶିକ୍ଷା, ଧର୍ମ ଓ
ସତ୍ୟତା ଇତ୍ୟାଦି ଶୁଭଗୁଣର ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର ଦ୍ଵାରା ବାୟୁ, ବୃଷ୍ଟି ଓ

ଃ ସ୍ତ୍ରୀଦାୟ ବିଶେଷ ।

ଜଳର ଶୁଦ୍ଧି ହୁଏ । ବୃଷ୍ଟି ଦ୍ଵାରା ଜଗତର ସୁଖଲଭ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ବିଶୁଦ୍ଧ ବାୟୁର
ନିଶ୍ଵାସ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ପାନାହାର ଦ୍ଵାରା ଆରୋଗ୍ୟ, ବୁଦ୍ଧି, ବଳ ଓ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ବର୍ଦ୍ଧିତ
ହୁଏ । ତତ୍ପରାଧିକାରୀ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷସାଧନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଏହିକୁ
ଦେବତାଙ୍କ କହନ୍ତି । ଯେ ପିତୃପୂଜା ଦ୍ଵାରା ମାତା, ପିତା ଓ ଜ୍ଞାନ ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କର
ସେବା କରେ, ତାହାର ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ । ତତ୍ପରା ସେ ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ
କରି ସତ୍ୟଗ୍ରହଣ ଓ ଅସତ୍ୟ ବର୍ଜନ ପୁରାଣ ସୁଖୀ ହୋଇପାରେ । ଦ୍ଵିତୀୟତଃ
କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ ଅର୍ଥାତ୍ ମାତା, ପିତା ଓ ଅର୍ୟ୍ୟ ସନ୍ତାନ ଓ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର
ଯେଉଁ ଉପକାର କରନ୍ତି, ତାହାର ପ୍ରତିଦାନ ଦେବା ଅବଶ୍ୟକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ବଳ
ବୃଦ୍ଧିଦେବର ପ୍ରାଣ ପୁରାଣ ଦ୍ଵାରା କୁହାଯାଇଅଛି ତାହାହିଁ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ
ଅତ୍ୟୁତ ଜଗତରେ ନ ହୁଅନ୍ତି, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉନ୍ନତ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେମାନେ
ନାନା ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରି ସତ୍ୟାସତ୍ୟଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରଚାରଣା
କରନ୍ତି ପାରିନାହିଁ । ଗୁହ୍ୟମାନଙ୍କର ସର୍ବସ୍ଵ ସତ୍ୟରେ ସତ୍ୟବିଜ୍ଞାନ ଲାଭ ହେଉ-
ଥାଏ ଓ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ଏକତ୍ର ଧର୍ମରେ ଘୁରି ରହନ୍ତି । ଅତ୍ୟୁତ ବ୍ୟଗ୍ରତ ସଂଗ୍ରହ-
ନକୃତ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ସଂଗ୍ରହ-ନକୃତ୍ତି ବ୍ୟଗ୍ରତ ଦୃଢ଼ ନିଶ୍ଚୟ ହୁଏନାହିଁ । ଦୃଢ଼
ନିଶ୍ଚୟ ନ ହେଲେ ସୁଖ କେଉଁଠି ?

ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବୁଧେତ ଧର୍ମାର୍ଥା ରୁଚୁଛନ୍ତି ସେହି ।
କାୟକ୍ଷେତ୍ରାଂଶୁ ତନ୍ମଳାନ୍ ସେଦେହୋର୍ଥମେବ ଚ ॥ ମନୁ: ୩୧୨)
ସୂକ୍ଷ୍ମର ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରକାରରେ ଅଥବାସର ଘଟିକା ସମୟରେ ଉଠି ଆବଶ୍ୟକୀୟ
କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପରେ ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରର ରୋଗମାନଙ୍କର ନିଦାନ ବିଷୟରେ
ଚିନ୍ତା ଏବଂ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ କରିବ । ତଦାପି ଅଧର୍ମଚରଣ କରିବ
ନାହିଁ । କାରଣ—

ନାଧର୍ମଶୁଚିରୋ ଲୋକେ ସତ୍ୟଃ ଫଳତି ଗୌରବ ।
ଶନୈଶ୍ଚକର୍ତ୍ତାମାନସ୍ତୁଚିର୍ତ୍ତମି ଲାଭ କୁନ୍ତିତଃ ॥ (ମନୁ: ୩୧୭୨)
କୃତା ଅଧର୍ମ କଦାପି ନିଷ୍ଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଅଧର୍ମ
କରାଯାଏ, ସେହି ସମୟରେ ଫଳଲଭ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ଅଜ୍ଞ
ଲୋକମାନେ ଅଧର୍ମରୁ ଭୀତି ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ତଥାପି ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିବାକୁ ହେବଯେ,
ସେହି ଅଧର୍ମଚରଣ ଧୀରେଧୀରେ ଭ୍ରମମାନଙ୍କର ସୁଖର ମୂଳୋଦ୍ଧେବ କରୁଥାଏ ।
ଏହି ସମୟରେ :—

ଅଧର୍ମେଣୌଧତେ ତାବତ୍ତତୋ ଭଦ୍ରାଣି ପଶ୍ୟତ ।

ତତଃ ସପହାଞ୍ଜିତୁଃ ସମଲସ୍ତୁ ବିନଶ୍ୟତ ॥ (ମନୁ: ୪ । ୧୭୪)

ଜଳାଶୟର ଜଳଯେପରି ବନ୍ଧଗର୍ଜି ଗୁଣିଅଡକୁ ମାଡ଼ିଯାଏ ସେହିପରି ଅଧର୍ମ
ମନୁଷ୍ୟ ଧର୍ମର ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ଛାଡ଼ି ମିଥ୍ୟାଭାଷଣ କପଟ ପାଷଣ୍ଡୋଚିତ ଆଚରଣ
ଅର୍ଥାତ୍ ରକ୍ଷାକାର ବେଦମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସଯାଚକତା ପ୍ରଭୃତି କୁ
ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ହରଣ କରି ପ୍ରଥମେ ସମୃଦ୍ଧି ଶାଳୀ ହୁଏ ପରେ ଧନାଦି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱା
ରାଜ୍ୟ ପାମୟ ବହୁ ଅଳଙ୍କାର ଯାନ ସ୍ଥାନ ମାନ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରେ
ସେ ଅନ୍ୟାୟରେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜୟକରେ କିନ୍ତୁ ପଶ୍ଚାତ୍ ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହୋଇ
ଯାଏ ଛନ୍ଦମୂଳ ବୃକ୍ଷ ପରି ଅଧର୍ମୀ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ହୋଇଯାଏ ।

ସତ୍ୟଧର୍ମାୟୁର୍ବୃଦ୍ଧେଷୁ ଶୌଚେ ଚେବାରମେୟଦା ।

ଶିଷ୍ୟାଂଶୁ ଶିଷ୍ୟାଦିମେଣ ବାଗ୍ନାହୁଦର ସାଂଯୁତଃ ॥ (ମ ୪ ୨୭)

ଯେଉଁ (ବିଦ୍ୱାନ୍) ବେଦୋକ୍ତ ସତ୍ୟଧର୍ମ ଅବଲମ୍ବନ କରିନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ପକ୍ଷପାତ
ସ୍ଥାନ ହୋଇ ସତ୍ୟଗ୍ରହଣ ଓ ଅସତ୍ୟବର୍ଜନ ପୂର୍ବକ ନ୍ୟାୟରୂପ ବେଦୋକ୍ତ ଧର୍ମ
ପାଳନ କରିନ୍ତି, ଆର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ଧର୍ମପଥରେ ଗଲେ, ତାହାଙ୍କ ପରି ଶିଷ୍ୟ
ଧର୍ମାନୁସାରେ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବେ ।

ଭୃକ୍ ପୁଂସନ୍ନତାଗୁଃସୂର୍ଯ୍ୟମୁକ୍ତାତଥସ୍ତ୍ରୀତୈଃ ।

ବାଳବୃଦ୍ଧାଭୂରେବୈ ଦୈର୍ଘ୍ୟଜୀବମୁନ୍ନବାନ୍ନବୈଃ ॥୧॥

ମତାପିତୃଭ୍ୟାଂ ପୁମୀଭିର୍ଭ୍ରାତା ପୁତ୍ରୈଶ୍ଚ ଭ୍ରାତୃଭ୍ୟାଂ ।

ଦୁହିତା ଦାସବର୍ଗେଣ ବିବାଦଂ ନ ସମାଚରେତ୍ ॥୨॥ (ମ : ୪ । ୧୭୯, ୧୮୦)

[ଭୃକ୍] ଯଜ୍ଞକର୍ତ୍ତା [ପୁଂସନ୍ନତା] ସବଦା ସଦାଗୁରୁ ଶିକ୍ଷାଦାତା, (ଆଗୁରୁ
ବଦ୍ୟାର ଅଧ୍ୟାପନାକାରୀ [ମୁକ୍ତା] ନାମ୍ନି (ଅତିଥି) ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଙ୍କର ଯାତାୟତ
ନିଶ୍ଚିତ ତଥ୍ୟ ନାହିଁ (ସନ୍ତତି) ନିଜର ଆଶ୍ରିତ (ବାଳ) ବାଳକ (ବୃଦ୍ଧ) ବୃଦ୍ଧ
[ଅତୁର] ପୀଡ଼ିତ [ଦୈର୍ଘ୍ୟ] ଅୟୁବେଦର ଜ୍ଞାତା (ଜ୍ଞାତା) ସଗୋଷ୍ଠ ବା ସବ
[ସମୁନ୍ନତ] ଶୁଶ୍ରୁଷକ [ବାନ୍ନବୈ] ମିତ୍ର ॥୧॥ (ମତା) ପିତା ମତାପିତା [ପୁମୀ] ଭ୍ରାତା
[ଭ୍ରାତା] ଭ୍ରାତା [ଭ୍ରାତୃଭ୍ୟାଂ] ସ୍ତ୍ରୀ (ଦୁହିତା) କନ୍ୟା ଏବଂ (ଦାସବର୍ଗ) ସେବକମାନ
ସହିତ କଳହ ବିବାଦ କଦାପି କରିବ ନାହିଁ ॥୨॥

ଅପେକ୍ଷାନ୍ୟାୟାନଃ ପ୍ରତିଗ୍ରହରୁଚିର୍ଦ୍ଦିତଃ ।

ଅନୁସ୍ୟାଶୁ ପ୍ଲବେନୈବ ସତ୍ତ୍ୱେନୈବ ମହତ୍ତ୍ୱ ॥ (ମ : ୪ । ୧୯୦)

ପ୍ରଥମତଃ (ଅତପାଃ) ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ସତ୍ୟଭ୍ରମଣାଦି ତପବିଜ୍ଞାନ-ଦ୍ୱିତୀୟତଃ (ଅନ୍-ଧୀୟାନଃ) ଯେ ଅଧ୍ୟୟନକରି ନାହିଁ, ତୃତୀୟତଃ (ପ୍ରତିଗ୍ରହରୁଚି) ଧର୍ମାର୍ଥ ଅନ୍ୟ ନିକ-ଟରୁ ଅତ୍ୟଧିକ ଦାନଗ୍ରହଣକାରୀ-ଏହି ତିନି ଜଣ ପ୍ରସ୍ତରନିର୍ମିତ ନୌକା ଦ୍ୱାରା ସମୁ-ଦ୍ରତରଣକାରୀ ପରି ସ୍ୱଳ୍ପସ୍ୱ ଦୁଷ୍ଟର୍ମ ସହିତ ଦୁଃଖସାଗରରେ ନିମଗ୍ନ ହୁଅନ୍ତି । ସେମା-ନେ ନିଜେ ତ ବୁଝିଯାନ୍ତି, ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଦାତାକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ୟେତେଷୁ ଦତ୍ତଂ ହବିଧୁନାପ୍ୟକ୍ଳିତଂ ଧନମ୍ ।

ଦାତୁର୍ବିତ୍ୟନର୍ଥାୟ ପରଦାଦାତୁରେବ ତ ॥ (ମନୁ : ୪ । ୧୯୪)

ଯେ ଧର୍ମପାପରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଧନକୁ ଉକ୍ତ ତିନି ଜଣଙ୍କୁ ଦାନ କରେ, ସେହି ଦାତାର ଇନ୍ଦ୍ରଜନ୍ମରେ ଓ ବ୍ରହ୍ମାତାର ପରଜନ୍ମରେ ନାଶ ଘଟେ । ତାହାହେଲେ କ'ଣ ହେବ-

ଯଥା ପୁଲ୍ଲବେନୌପଲେନ ନିମଜ୍ଜତୁଂଦକେ ତ୍ରେନ୍ ।

ତଥା ନିମଜ୍ଜତୋଽଧସ୍ତାଦଜ୍ଞୌ ଦାତୁପ୍ରତୀକ୍ଷକୌ ॥ (ମନୁ : ୧୯୪)

ଯେପରି ପ୍ରସ୍ତରନିର୍ମିତ ନୌକାରେ ବସି ଜଳରେ ତରଳୋକ୍ତ ବୁଝିଯାଏ- ସେହିପରି ଅଜ୍ଞାନ ଦାତା ଓ ବ୍ରହ୍ମାତା ଉଭୟେ ଅଧୋଗତ ଓ ଦୁଃଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।

॥ ପାଷାଣ୍ଡମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷଣ ॥

ଧର୍ମଧୂଳୀ ସଦା ଲୁପ୍ତଧୂଳିକୋ ଲୋକଦମ୍ଭଜଃ ।

ବୈତାଳବ୍ରତକୋ ଜ୍ଞେୟୋ ହିଂସ୍ରଃ ସବାଭିସନ୍ଦଜଃ ॥୧॥

ଅଧୋଦୃଷ୍ଟିନୌଷ୍ଠ ଛକଃ ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନତତ୍ପରଃ ।

ଶଠୋ ମିଥ୍ୟାବନତେଷୁ ବଚବ୍ରତତରେ ଦ୍ୱିଜଃ ॥୨॥ [ମ : ୪ । ୧୯୫, ୧୯୬]

ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି (ଧର୍ମଧୂଳୀ) ଧର୍ମ କିଛିକରେନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଧର୍ମ ନାମରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତାରଣ କରେ, [ସଦାଲୁପ୍ତ] ସବଦାଲେଖୀ [ଛୁଦ୍ମନିକଃ] କପଟୀ, [ଲୋକ-ଦମ୍ଭଜଃ] ସସାଧ୍ୟ ଲୋକ ମନ୍ଥୁ ଖରେ ନିଜ ମନ୍ଥୁରୁ ଗଳ୍ପ କରେ, [ହିଂସ୍ରଃ] ପ୍ରାଣି-ବାଚକ' ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ବୈଚରୁଦ୍ଧି ୧ମାନ, [ସବାଭିସନ୍ଦଜଃ] ଉତ୍ତମ ଅଧମ ସମସ୍ତକ ସହିତ ମେଳ ରଖେ, ତାହାକୁ [ବୈତାଳବ୍ରତକଃ] ଅର୍ଥାତ୍ ବରତ ପରି ଧର୍ମ ଓ ମତ ମତେ କରିବ ॥୧॥ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି [ଅଧୋଦୃଷ୍ଟିଃ] କୀର୍ତ୍ତି ପାଇଁ ନିମ୍ନ ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟି ପାତ କରେ, [ନୌଷ୍ଠ ଛକଃ] ଈଷାୟୁକ୍ତ, କେହି ତାହାର ପରସାକର ଅପ-ରାଧ କରିଥିଲେ ତାହାକୁ ସେ ହତ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରିବାକୁ ତତ୍ପର ହୁଏ [ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ]

କପଟ, ଅଧର୍ମ, ବିଶ୍ୱାସହୀନତା ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ କରିବା
 ଚତୁର, [୩୦୫] ନିଜର କଥା ମିଥ୍ୟା ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା କିନ୍ତୁ କଦାପି ଛୁଡ଼େନାହିଁ
 [ମିଥ୍ୟାବଳୀତଃ] ମିଥ୍ୟାରେ ବାହାରକୁ ଶୀଳ, ସନ୍ତୋଷ ଓ ସାଧୁତା ଦେଖା
 ତାହାକୁ [ବକସ୍ତତଃ] ବକ ପରି ମାତ ମନକରିବ । ଏହି ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ଲୋକ
 ମାନେ ପାଷାଣ । ସେମାନଙ୍କୁ କଦାପି ବିଶ୍ୱାସ ବା ସେବା କରିବ ନାହିଁ ।

ଧର୍ମ [ଶନୌଃ] ସଞ୍ଚିତୁୟାଦ୍ ଲୀଳମିବ ପୁଞ୍ଜିକାଃ ।

ପରଲୋକ ସଦାପାର୍ଥମ୍ ସର୍ବଲୋକାନ୍ୟପୀତୟନ୍ ॥୧॥

ନାମୁଷ ହି ସଦାପାର୍ଥମ୍ ମାତାପିତା ଚ ତିଷ୍ଠତଃ ।

ନ ପୁତ୍ରଦାରଂ ନ ଜ୍ଞାତ୍ୟର୍ମସ୍ତିଷ୍ଠତି କେବଳଃ ॥୨॥

ଏକଃ ପ୍ରଜାୟତେ ଜନ୍ତୁରେକ ଏବ ପ୍ରଲୀୟତେ ।

ଏକୋନୁଭୃତ୍ କେ ସୁକୃତମେକ ଏବ ଚ ଦୁଷ୍ଟ ତମ୍ ॥୩॥ ମ : ୪ ୨୩୮-୨୪୦

ଏକଃ ପାପାତ କୁରୁତେ ପଳଂ ଭୁଞ୍ଜେ ମହାଜନଃ ।

ଦେହାରେ ବିପ୍ରମୁଚ୍ୟନ୍ତେ କର୍ତ୍ତା ଦୋଷେଣ ଲିପ୍ୟତେ ॥୪॥

ମ ତଂ ଶରୀରମୁଷ୍ମଜ୍ୟ କାଷ୍ଠଲେଷୁସମଂ ସିତୌ ।

ବିମୁଖା ବାରିବା ପୁନ୍ନି ଧର୍ମସ୍ତମନଃଶୁଚି ॥୫॥ (ମନ୍ତୁ : ୪ ୨୪୧)

ପୁଞ୍ଜିକା ଅର୍ଥାତ୍ ଉଚ୍ଚ ଯେପରି ବଲ୍ଲୀକ (ହୁଙ୍କା) ତିଆରି କରେ ସେହିପରି କୌଣସି

ପ୍ରାଣୀକୁ ଉପାତତ ନ କରି ପରଲୋକ ଅର୍ଥାତ୍ ପରଜନ୍ମର ସୁଖାର୍ଥ ଧୀରେଧୀରେ

ଧର୍ମ ସଞ୍ଚୟ କରିବା ନରନାଶକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ॥୧॥ କାରଣ ପରଲୋକରେ ମାତା

ପିତା, ପୁତ୍ର, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଜ୍ଞାତ କେହି ସଦାପାର୍ଥୀ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଧର୍ମହିଁ ଏବଂ

ମାତ୍ର ସଦାପାର୍ଥୀ ହୋଇଥାଏ ॥୨॥ ଦେଖନ୍ତୁ, ଜୀବ ଏକାକୀ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରେ, ଏକାକୀ

ମୃତ୍ୟୁଗ୍ରସ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ଏକାକୀ ଧର୍ମର ଫଳ ସୁଖ ଓ ଅଧର୍ମର ଫଳ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ

॥୩॥ ଏହା ମଧ୍ୟ ଗୁଢ଼ିବା ଉଚିତଯେ, ପରିବାରରେ ଜଣେ ପୁରୁଷ ପାଦ

କରି ପଦାର୍ଥ ଆଣେ ଏବଂ ମହାଜନ ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ କୁଟୁମ୍ବ ବାହାକୁ ଭୋଗ କରେ

ନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଭୋଗ କରନ୍ତି ସେମାନେ ଦୋଷର ଭାଗୀ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ

ଅଧର୍ମର କର୍ତ୍ତାହିଁ ଦୋଷର ଭାଗୀହୁଏ ॥୪॥ ଯେତେବେଳେ ବାହାର କୌଣସି

ଆତ୍ମୀୟର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ବାହାରକୁ ମୃତ୍ୟୁପିଣ୍ଡ ପରି ଭୂମିରେ ପକେ

ଦେଇ ଚାଲିଯାନ୍ତି, ବର ବର୍ଗ ବିମୁଖ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । କେହି ବାହାରର

ପାତ୍ରୀ ହୁଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏକମାତ୍ର ଧର୍ମହିଁ ବାହାର ଦେଖି ହୁଏ ॥୫॥

ବସୁଧାକର୍ମଂ ସହାୟାର୍ଥଂ ନିତ୍ୟଂ ସଞ୍ଚି ନିୟୁତ୍ତନେଃ ।

ଧର୍ମେଣ ହି ସହାୟେନ ତମସ୍ତରତି ଦୁସ୍ତରମ୍ ॥୧॥

ଧର୍ମପ୍ରଧାନଂ ପୁରୁଷଂ ତପସା ହତକଳ୍ପସମ୍ ।

ପରଲୋକଂ ନୟତ୍ୟଶୁ ଉତ୍ସନ୍ନଂ ଖଣ୍ଡରୀରଣମ୍ ॥୨॥ ମ: ୪ ୨୪୨, ୨୪୪

ଅତଏବ ପରଲୋକ ଅର୍ଥାତ୍ ପରଜନ୍ମରେ ସୁଖ ଓ ଏହି ଜନ୍ମର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ନିତ୍ୟ ଧୀରେଧୀରେ ଧର୍ମସଞ୍ଚୟ କରୁଥିବ । କାରଣ, ଧର୍ମର ସାହାଯ୍ୟରେ ଭଗବାନ ଓ ଦୁସ୍ତର ଦୁଃଖ ସାଗରକୁ ଖାବ ପାରନ୍ତୋଇ ପାରେ ॥୧॥

ଯେ ଧର୍ମକୁ ପ୍ରଧାନ ମନେ କରନ୍ତି ତବ ଧର୍ମଦୃଷ୍ଟାନ ଦ୍ଵାରା ଯାହାକର କୃତଗ୍ରାସ ଦୁଷ୍ଟଭୂତ ହୋଇଅଛି, ତାହାକୁ ଧର୍ମର ପ୍ରକାଶପୁରୁଷ ଏବଂ ଆକାଶ ଯାହାକର ଶରୀର ଭୂଲ୍ୟ ସେହି ପର ଲୋକକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ପରମଦଶାମୟ ପରମାତ୍ମାକୁ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରାପ୍ତ କରାଏ ॥୨॥ ଏଥିପାଇଁ :-

ଦୃଢ଼କାଶ ମୁଦୁର୍ଦ୍ଦାନଃ କ୍ଷୁଦ୍ରଭୌରସଂବସନ୍ ।

ଅହଂସେ । ତମଦାନାଭ୍ୟାଂ ଜୟେତ୍ସର୍ଗଂ ତଥାବ୍ରତଃ ॥୧॥

ବାଚ୍ୟଥାଃ ନିୟୁତାଃ ସଂବଂ ବାଚ୍ମମୂଳା ବାଗ୍ନିନଃସ୍ଵତାଃ ।

ତାନ୍ତ ସ୍ଵଃ ସ୍ତେନୟେହାତଂ ସ ସବଂସ୍ତେୟକୃନ୍ମରଃ ॥୨॥

ଆରୁଗଲ୍ଲଭତେ ହ୍ୟାୟୁରୁଗୁରାପ୍ତସ୍ଥିତାଃ ପ୍ରଜାଃ ।

ଆରୁଗଲ୍ଲଭନମସୟାମାରୁରୋ ଧନ୍ୟଲକ୍ଷମେ ॥୩॥ (ମନୁ : ୪ ୨୪୨, ୨୪୩, ୨୪୪)

ସଦା ସ୍ଥିରକର୍ମୀ, କୋମଳ ସ୍ଵଭାବ ଜନ୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ତଥା ଧର୍ମାତ୍ମା ପୁରୁଷମାନେ ସବଦା ହିଂସକ ନୁହଁ ଓ ଦୁର୍ବଂଶ ବ୍ୟକ୍ତିକଠାରୁ ପୃଥକ ରହି ଏବଂ ମନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ

ତାମ ଦ୍ଵାରା ସୁଖଲଭ କରନ୍ତି ॥୧॥ ପରନ୍ତୁ ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ଧ୍ୟାନ ରଖିବାକୁ ହେବ

ଯେ ବାଣୀର ଆଶ୍ରୟରେ ହିଁ ସମସ୍ତ ଅର୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟବହାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୁଏ । ବାଣୀ ଦ୍ଵାରା ହିଁ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାର ସିଦ୍ଧ ହେଉଥିବାରୁ ବାଣୀ ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଆଧାର

ଅଟେ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ବାଣୀକୁ ଶୁଣି କରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମିଥ୍ୟାଭାଷଣ କରେ ସେ ସମସ୍ତ ଶୁଣି ଆଦି ପାକକର୍ମ କରେ ॥୨॥ ଏଥିପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ ମିଥ୍ୟା-

ଭାଷଣର ଅଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ତ୍ୟାଗ କରି ଧର୍ମଚରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ -ଜତେନ୍ଦ୍ରିୟତା ଦ୍ଵାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ଥୁ, ଉତ୍ତମ ସନ୍ତାନ ଓ ଅସ୍ଵୟ ଧନ ପ୍ରାପ୍ତ କରନ୍ତି ତଥା

ଯେମାନେ ଧର୍ମଚରଣର ପ୍ରବୃତ୍ତି ହୋଇ ଦୁଷ୍ଟଗୁଣକୁ ଦୃଷ୍ଟଭୂତ କରନ୍ତି,

ସେମାନଙ୍କର ହିଁ ଆଚରଣ ସଦୈବ ଅନୁକରଣୀୟ ହୋଇଥାଏ ॥୩॥ କାରଣ-
ଦୁରାଗ୍ରହୋ ହିଁ ପୁରୁଷୋ ଲୋକେ ଭବତି ନିନ୍ଦିତଃ ।
ଦୁଃଖଭାଗୀ ଚ ସତତଂ ବ୍ୟାଧୂତୋଲ୍ଲାସ୍ତୁରେବ ଚ ॥
(ମନୁ : ୪ । ୧୫୭)

ଯେଉଁମାନେ ଦୁର୍ବଚ୍ଛା ସେମାନେ ଜଗତରେ ସଜନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିନ୍ଦିତ ହୁଅନ୍ତି
ଦୁଃଖ ଭୋଗନ୍ତି ଓ ନରକର ସେଗରସ୍ତ ହୋଇ ଅଳ୍ପକାଳ ଜୀବିତ ଭୁବନ୍ତୁ ॥୩॥
ଏଥିପାଇଁ ଏପରି ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା ଉଚିତ-

ସୁଦ୍ୟୁତ୍ତବଶଂ କର୍ମ ଚତୁର୍ଥାଂଶେନ ବର୍ଜୟେତ୍ ।
ସୁଦ୍ୟୁତ୍ତବଶଂ ସଂଗ୍ରହଂ ସେବେତ୍ ସୁହତଃ ॥୧॥
ସର୍ବଂ ପରବଶଂ ଦୁଃଖଂ ସର୍ବମାମ୍ବାବଶଂ ସୁଖମ୍ ।
ଏତଦ୍ଦିଦ୍ୟାସ୍ତମାସେନ ଲକ୍ଷଣଂ ସୁଖଦୁଃଖସଂଘଃ ॥୨॥

(ମନୁ : ୪ ୧୫୯ । ୭୧୦)

ଯାହାଯାହା ପରଧୀନ କର୍ମ ତାହା ସବୁ ଯଦୁ ପୁରୁଷ ତ୍ୟାଗ କରିବ ଓ ଯାହାଯାହା
ସ୍ୱଧୀନ କର୍ମ ତାହା ସବୁ ଯଦୁପୁରୁଷ ସମାଦର କରିବ ॥୧॥ କାରଣ ଯାହା
ପରଧୀନତା ତାହା ସବୁ ଦୁଃଖ ଓ ଯାହାକିଛି ସ୍ୱଧୀନତା ତାହା ସବୁ ସୁଖ ଅଟେ
ସଂକ୍ଷେପରେ ଏହାକୁହିଁ ସୁଖଦୁଃଖର ଲକ୍ଷଣ ବୋଲି ଜାଣିବ ॥୨॥

କିନ୍ତୁ ଯେଉଁସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ପରସ୍ପରାଧୀନ, ସେସବୁକୁ ଅଧୀନତା ପୁରୁଷ କରି
ଉଚିତ । ଯେପରି ଦାମ୍ପତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ପରସ୍ପରାଧୀନ ଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ପତି ପତ୍ନୀ
ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ଅନୁଲୁପ୍ତ ପ୍ରିୟାଚରଣ କରିବା, ବ୍ୟଭିଚାର ଓ ବରୋ
ସଦୈବ ତ୍ୟାଗ କରିବା, ସ୍ୱର୍ଗୀର ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ଘରର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଧୀନ
ରେ ଓ ସମସ୍ତ ବାହାରର କାର୍ଯ୍ୟ ପୁରୁଷ ଅଧୀନରେ ରହିବା ଏବଂ ଦୁର୍ବ୍ୟସନ
ଆସକ୍ତ ହେବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ପରସ୍ପରକୁ ନିଶ୍ଚୟ କରି ବାରଣ କରିବା ଉଚିତ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣବର୍ଣ୍ଣସ୍ତ ସୂତ୍ରସ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ଓ ସୁଶିକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ବାଳକମାନଙ୍କୁ
ବଦ୍ୟାଶିଷା ଦେବେ । ସେମାନେ ଉପଦେଶ ତଥା ବକ୍ତୃତା ଦ୍ୱାରା ବାଳକ ବାଳିକା
ମାନଙ୍କୁ ବଦାନ କରିବେ । ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ ପୁରୁଷାୟ ଦେବତା ହେଉଛି ପତି ଓ ପା
ପକ୍ଷରେ ପତ୍ନୀ ହେଉଛି ପୁରୁଷାୟ । ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ବାମାୟା ଦେବୀ । ବାଳକ-ବାଳିକା
ମାନେ ଗୃହକୁଳରେ ଥିବା ସମୟରେ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କୁ ମାତା-ପିତା ସଦୃଶ ମନେ
କରିବେ ଓ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ମଧ୍ୟ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ନିଜ ସନ୍ତାନ ଭଳି ବ୍ୟବହାର
କରିବେ । ଅଧ୍ୟାପକ ଲକ୍ଷଣ

ଆମ୍ଭଜ୍ଞାନ ସମାରମ୍ଭ ହୁଏ ତିଷ୍ଠା ଧର୍ମ ନିତ୍ୟତା ।
 ସୁମର୍ଥା ନାପକର୍ଷନ୍ତି ସଂ ବୈ ପଣ୍ଡିତ ଉଚ୍ୟତେ ॥୧॥
 ନିଷେବତେ ପ୍ରଶସ୍ତାନି ନିନ୍ଦିତାନି ନ ସେବତେ ।
 ଅନାସ୍ତିକଃ ଶ୍ରଦ୍ଧଧାନ ଏତପୁଣ୍ଡିତ ଲକ୍ଷଣମ୍ ॥୨॥
 କ୍ଷିପ୍ରଂ ବିଜନାତି ଚରଂ ଶୁଣୋତି, ବିଜ୍ଞାୟତୁର୍ଥଂ
 ଭଜତେ ନ କାମାତ୍ ।
 ନାସମ୍ପୃଷ୍ଣୋତ୍ୟୁପୟତ୍ କ୍ରେପରାଧେତତ୍ପ୍ରଜ୍ଞାନଂ ପ୍ରଥମଂ ପଣ୍ଡିତସ୍ୟ ॥୩॥
 ନାପ୍ରାପ୍ୟମର୍ତ୍ତ୍ୟିକାଞ୍ଚିନ୍ତି ନଷ୍ଟଂ ନେଚ୍ଛନ୍ତି ଶୋଚିତୁମ୍ ।
 ଆପସ୍ତୁତ ନ ମୁହ୍ୟନ୍ତି ନରଃ ପଣ୍ଡିତ ବୁଦ୍ଧୟଃ ॥୪॥
 ପ୍ରବୃତ୍ତବାକ୍ ଚିନ୍ତକଥ ଉଦ୍ଧବନ୍ ପ୍ରତିଭଜନବାନ୍ ।
 ଆଶୁ ଗନ୍ତୁସ୍ୟ ବକ୍ତା ତୟଃ ସଂ ପଣ୍ଡିତ ଉଚ୍ୟତେ ॥୫॥
 ଶ୍ରୁତଂ ପ୍ରଜ୍ଞାନୁଗଂ ସୂୟଂ ପ୍ରଜ୍ଞା ତୈବ ଶ୍ରୁତାନୁଗା ।
 ଅସଂଭିନ୍ନାୟୁଂ ମୟୁଂ ଯତଃ ପଣ୍ଡିତାଣ୍ୟାଂ ଲଭେତ ସଃ ॥୬॥
 ଏହି ସବୁ ମହାଭାରତର ଇନ୍ଦ୍ରୋଗ ପର୍ବରେ ବହୁରସଜାତର

(ଅ : ୩୩) ର କଣ୍ଠେ ଅଟେ ।

ଅର୍ଥ :- ଯାହାର ଆମ୍ଭଜ୍ଞାନ ସମ୍ୟକ୍ ଆରମ୍ଭ ଆର୍ଥକୁ ଯେ କେବେହେଲେ ଅକର୍ମା
 କନ୍ୟା ଅଳସୁଆ ହୁଏ ନାହିଁ; ଯେ ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ଦାନ-ଲଭ, ମାନାପମାନ ଓ ନିନ୍ଦା-
 ପୁତରେ ହର୍ଷ ବା ଶୋକ କରେ ନାହିଁ, ଯେ ସବଦା ଧର୍ମପଥରେ ଦୃଢ଼ ଥାଏ ଓ
 ଯାହାର ମନ ଉତ୍ତମୋତ୍ତମ ପଦାର୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଷୟ ଦ୍ଵାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ, ତାକୁ
 ହିଁ ପଣ୍ଡିତ କୁହାଯାଏ ॥୧॥ ସବଦା ଧର୍ମକୁଳ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଅଧର୍ମସଙ୍ଗତ
 କାର୍ଯ୍ୟର ପରିତ୍ୟାଗ, ଈଶ୍ଵର, ବେଦ ଓ ସତ୍ତାଚରଣର ନିନ୍ଦା ନ କରିବା ଏବଂ ଈଶ୍ଵ-
 ରହରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ୍ ହେବା ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ବର୍ତ୍ତେୟାବର୍ତ୍ତେୟ କର୍ମ
 ଅଟେ ॥୨॥

ଯେ କଠିନ ବିଷୟକୁ ମଧ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ବୁଝି ପାରନ୍ତି; ସର୍ବକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାନ୍ତା-
 ଧ୍ୟାନ, ଶ୍ରବଣ ଓ ମନନ କରନ୍ତି; ନିଜର ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ପରୋପକାରେ ନିୟୋଜିତ
 କରନ୍ତି; ସ୍ଵାର୍ଥ ପ୍ରଶୋଧିତ ହୋଇ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ନ ପରାରିବା

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଥବା ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ନ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟର ବ୍ୟାପାରରେ ସମ୍ମତ
ନୁହେଁ ନାହିଁ, ତାକୁ ହିଁ ଏହି ସବୁ ଚିହ୍ନ ଦ୍ଵାରା ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ ॥୩॥

ଯେ କେବେହେଲେ ପ୍ରାପ୍ତିର ଅଯୋଗ୍ୟ ବୟସରେ ଲଜ୍ଜା କରନ୍ତି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ
ବୟସ ପାଇଁ ଶୋକ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ଉପଦେଶ ସମୟରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତମାନ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟାକୁଳ
ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ପଣ୍ଡିତ ଅଟନ୍ତି ॥୪॥

ଯାହାଙ୍କ ବାଣୀ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟା ବିଷୟକ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର କରିବାରେ ଅତିଶୟ
ଜୟନ୍ତ ଓ ବୈଚିତ୍ର୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ, ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ପ୍ରକରଣମାନ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକରି ପାରନ୍ତି, ଯଥାଯୋଗ୍ୟ
ତାଙ୍କ ଓ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରମାନ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଶାସ୍ତ୍ରର ଯଥାର୍ଥ ଅର୍ଥ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରକଟନ କରି
ପାରନ୍ତି ତାକୁ ହିଁ ପଣ୍ଡିତ କୁହାଯାଏ ॥୫॥

ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରଜ୍ଞା ଶୁଣିଥିବା ସତ୍ୟାର୍ଥର ଅନୁକୂଳ; ଶ୍ରବଣ ବୁଦ୍ଧିର ଅନୁଗାମୀ
ଏବଂ ଯେ କଦାପି ଆର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧାର୍ମିକ ପୁରୁଷଙ୍କ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ
କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେବାସ୍ଥଳରେ ପଣ୍ଡିତ ପଦ ବାଚ୍ୟ ॥୬॥

ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଏହିପରି ଗୁଣବାନ୍ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ଅଧ୍ୟାପନା କରନ୍ତି ସେଠାରେ ବିଦ୍ୟା
ଧର୍ମ ଓ ସଦାଶୁର ବୃଦ୍ଧି ପୁଷ୍ଟକ ପ୍ରତିଦିନ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଆନନ୍ଦ ହିଁ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ।
ପଢ଼ିବାରେ ଅଯୋଗ୍ୟ ଓ ମୂର୍ଖର ଲକ୍ଷଣ : -

ଅଶ୍ରୁତଶୁ ସମୁଦ୍ଧୋଦରଦୁଶ୍ଟ ମହାମନାଃ ।

ଅର୍ଥାଂଶୁକମଣା ପ୍ରେତସୁମ୍ନଃ ଇତ୍ୟୁଚ୍ୟତେ ବୃଥେଃ ॥୭॥

ଅନାହତ ପ୍ରବିଶତି ହ୍ୟପି ଶ୍ଳୋକହୁ ଭାଷତେ ।

ଅବିଶ୍ଵସ୍ତେ ବିଶ୍ଵସିତି ମତଚେତା ନରାଧମଃ ॥୮॥

ଏହି ଶ୍ଳୋକ ମଧ୍ୟ ମହାଭାରତରେ ଉଦ୍ୟୋଗ ପର୍ବସ୍ଥ ବୟସ ପ୍ରକାରେ
ଅଧ୍ୟାୟ (ଅ : ୩୩) ରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ହୋଇ ଅଛି । ଅର୍ଥ : - ଯେ ଲୌହସିଂହାସ୍ତ୍ର ପରେ
ନାହିଁ କି ଶୁଣେ ନାହିଁ ; ଯେ ଅତିଶୟ ଗର୍ବିତ; ଯେ ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚ
କାନ୍ଧୀ ହୁଏ ଓ କାମ ନ କରି ମଧ୍ୟ ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇବାକୁ ଲଜ୍ଜା କରି
ବୁଦ୍ଧିମାନ ମାନେ ତାକୁ ହିଁ ମୂଢ଼ କହନ୍ତି ॥୯॥

ଯେ ବନା ଡାକଣରେ ସଭାରେ ବା କାହାର ଘରେ ପ୍ରଶ୍ନେ ହୁଏ; ଯେ ଉଚ୍ଚ

ନରେ ବସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ; ଯେ ନ ପଶୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସଭାରେ ବହୁତ ପ୍ରଳାପ
କରେ ଏବଂ ସେ ବିଶ୍ୱାସର ଅଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ
କରେ, ତାକୁ ହିଁ ମୁଖ ଓ ମାତସ୍ତରର ମନୁଷ୍ୟ କୁହାଯାଏ ॥୧॥ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ
ଏହିପରି ମନୁଷ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକ ଉପଦେଶକ, ଗୁରୁ ଓ ମାନମୟ ପଦ ପ୍ରାପ୍ତ କରନ୍ତି,
ସେଠାରେ ଅବଦ୍ୟା, ଅଧର୍ମ, ଅସଭ୍ୟତା, କଳହ ବିରୋଧ ଓ ଅନୈକ୍ୟ ବଢ଼ିବା
ଦ୍ୱାରା ଦୁଃଖ ବର୍ଦ୍ଧିତ ହୁଏ ।

ଆଲସ୍ୟଂ ମଦମୋହୌଚ ଗୁପଳଂ ଗୋଷ୍ଠିରେବ ଚ ।

ସ୍ତବ୍ଧତା ଗୁଭିମାନିତ୍ୱଂ ତଥାତ୍ୟାଗିତ୍ୱମେବ ଚ ॥

ଏତେ ବୈ ସପ୍ରଦୋଷାଃ ସୁଃ ସଦା ବିଦ୍ୟାର୍ଥିନାଂ ମତଃ ॥୧॥

ସୁଖାର୍ଥୀନଃ କୁତୋ ବିଦ୍ୟା କୁତୋ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀନଃ ସୁଖମ୍ ।

ସୁଖାର୍ଥୀ ବା ତ୍ୟଜେଦ୍‌ବିଦ୍ୟାଂ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ବା ତ୍ୟଜେ ସୁଖମ୍ ॥୨॥

ମହାଶ୍ୱରତ ବିଦୁର ପ୍ରଜାଗର ଅ : ୪୦, ଶ୍ଳୋକ : ୫ । ୭ ॥

ଅର୍ଥ : - (ଆଲସ୍ୟ) ଅର୍ଥାତ୍ ଶରୀର ଓ ବୁଦ୍ଧିର ଜଡ଼ତା, ନିଶାଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟବ-
ହାର, ମୋହ ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଅତିଶୟ ଆସକ୍ତି, ଚପଳତା ଏଣୁ ତେଣୁ
ବ୍ୟର୍ଥ କଳ୍ପନା ଓ ଶୁଣିବା, ପଠନ-ପାଠନରେ ଅବହେଳା କରିବା, ଅଭିମାନ ଓ
ତ୍ୟାଗଶୂନ୍ୟ ହେବା ଏହି ସାତ ପ୍ରକାର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଦୋଷାବହ ଦୁର୍ଗୁଣ
ଅଟେ ॥୧॥ ଯାହାଠାରେ ଏହି ସବୁ ଦୋଷ ଥାଏ, ତାହାର କେବେହେଲେ ବିଦ୍ୟା
ହୁଏ ନାହିଁ । ସୁଖାଭିଳାଷୀ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀକୁ ବିଦ୍ୟା ଓ ବିଦ୍ୟାଭିଳାଷୀ ସ୍ତବ୍ଧକୁ ସୁଖ କାହିଁ ?
ସୁତରାଂ ବିଷୟ ଭୋଗାଭିଳାଷୀକୁ ସୁଖ ସ୍ଥୁତ୍‌ଦେବା ଉଚିତ ॥୨॥ ଏ ନିୟମ ନ
ମାନିଲେ ବିଦ୍ୟା କଦାପି ମିଳେ ନାହିଁ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀକୁ ବିଦ୍ୟା
ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ : -

ସତ୍ୟେ ରତାନାଂ ସତତଂ ଦାନ୍ତାନାମୁଦ୍ଧୃରେତଯାମ୍ ।

ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟଂ ଦହେଦ୍ରାଜନ୍ ସର୍ବପାପାନୁପାସିତମ୍ ॥୧॥

ଯେଉଁମାନେ ସର୍ବଦା ସତ୍ୟାବର-ପବସ୍ୟ, ଜଟେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଯାହାଙ୍କ ଗର୍ଯ୍ୟ
କଦାପି ଅଧ୍ୟାସ୍ତକିତ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ହିଁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦନ ଓ ସେହି-
ମାନେ ହିଁ ବିଦ୍ୱାନ୍ ହୁଅନ୍ତି ॥୧॥

ଅତଏବ ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନେ ଶୁଭଲକ୍ଷଣ ଯୁକ୍ତ ହେବା ଉଚିତ୍ ।
 ଅଧ୍ୟାପକ ମାନଙ୍କୁ ଏପରି ପ୍ରୟାସ କରିବା ଉଚିତ୍ ଯଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନେ
 ବଚନ - କର୍ମରେ ସତ୍ୟ ପାଳନ କରିବେ, ସତ୍ୟତା, ଜିଜ୍ଞାସୁତା ଓ ସୁଶୀଳତା
 ଗୁଣରେ ବିଭୂଷିତ ହେବେ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରର ଏବଂ ଆତ୍ମିକ କ୍ରିୟାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ
 ବୃତ୍ତି କରି ସମଗ୍ର ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଷ୍ଠାତ ହେବେ । ସେମାନେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ
 ନଙ୍କୁ କୃତେଷ୍ଟାରୁ ପୃଥକ୍ କରି ସଦୈବ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ଦେବାରେ ସଫଳ
 ରହିବେ । ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନେ ସଦା ଜିଜ୍ଞାସୁ, ଶାନ୍ତ, ସହଯୋଗୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି
 ସମ୍ମାନ, ବରଂଶୀଳ ଓ ପରିଶ୍ରମୀ ହୋଇ ଏପରି ପୁରୁଷାର୍ଥ କରିବେ ଯେ ଯେ
 ସେମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବିଦ୍ୟା, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ତ୍ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଧର୍ମ ଓ ପୁରୁଷାର୍ଥ ସମାପନ
 ସମର୍ଥ ହୋଇପାରିବେ । ଏହି ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ବାହ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଉଚିତ୍
 ଶିକ୍ଷାମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରାଜଧର୍ମରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ହିତ୍ୱାସ ବେଦ
 ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରି ବିବାହ ପୂର୍ବକ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ଭ୍ରଷ୍ଟା ଓ ନାନାପ୍ରକାର ବ୍ୟସ୍ତ
 ସମ୍ବନ୍ଧୀୟା-କୌଶଳ ଟାଣିବା, ହିତ୍ୟେକ ପଣ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଭାଉ ଅବଗତ ଓ
 ହସ୍ତ-ବିହସ୍ତ କରିବା, ଦ୍ୱୀପ-ଦ୍ୱୀପାନ୍ତରରେ ମେନାଗମନ କରିବା, ଲାଭ ଜନକ
 କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା, ଅତି ବୃତ୍ତ୍ୟ ସହ ପଶୁପାଳନ ଓ କୃଷିର ଉନ୍ନତି କରିବା
 କରିବା, ଧନ ବୃଦ୍ଧି କରିବା, ଉକ୍ତ ଧନ ବିଦ୍ୟା ଓ ଧର୍ମ ପ୍ରସାରରେ ବ୍ୟୟ
 କରିବା, ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ ନିଷ୍ଠପତି ହୋଇ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାରରେ ସତ୍ୟତା ପୂର୍ବକ
 ହେବା, ଯେପରି କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନଷ୍ଟ ନ ହୁଏ ସେହି ଭାବରେ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ପୁରା
 ରଖିବା ଆଦି ବୈଶାମନବର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ଅଟେ । ଯେ ଶତ୍ରୁ ସେ ସର୍ବ ପ୍ରକାର
 କାର୍ଯ୍ୟରେ ଚତୁର, ପାକ ବିଦ୍ୟାରେ ନିପୁଣ ହୋଇ ଅତି ପ୍ରେମ ପୂର୍ବକ ଦ୍ୱିଜମାନଙ୍କ
 ସେବା କରିବା ଓ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିଜ ଜୀବନ ନିବାହର ବସ୍ତୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବେ
 ଦ୍ୱିଜମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଶାନ୍ତ୍ୟ, ଯେୟ ବସ୍ତୁ ଚାହାଁ ବିବାହରେ ଯତ୍ନ
 ବ୍ୟୟ ହେବ । ତାହା ସମସ୍ତ ଦେବେ କନ୍ୟା ସେମାନଙ୍କୁ ମାସିକ ବେତନ ଓ
 ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଗୃହବର୍ଣ୍ଣର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ପ୍ରୀତି, ଉପକାର, ସୌଖି
 ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଓ ହାନି-ଲାଭରେ ଏକମତ ହୋଇ ରାଜ୍ୟ ଓ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଉନ୍ନତି
 ରେ ଶଗ୍ଧ ମନ ଓ ଧନ ଅର୍ପଣ କରିବା ଉଚିତ୍ । ପତି-ପତ୍ନୀ ପୃଥକ୍ ଅବା
 କରିବା କଦାପି ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । କାରଣ

ପାନଂ ଦୁର୍ଜନସଂସ୍ପର୍ଶଃ ପତ୍ୟା ଚ ବିରହୋଽଟନମ୍ ।

ସୁପ୍ନେ ଧ୍ୟାୟାନ୍ନେହବାସଶ୍ଚ ନାରୀସ୍ମଦୁଷଣାନି ଷଟ୍ ॥ ମନୁଂ [୧ । ୧୩ ।]

ମନ୍ୟ ଓ ଭାଙ୍ଗ ଆଦି ମାଦକ ବସ୍ତୁ ସେବନ. ଦୁଃସ୍ବ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ. ପଟ୍ଟୋରୁ ବସ୍ତ୍ରୋଗ. ଭଣ୍ଡସାଧୁଆଦିଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଛଳରେ ଏକାକୀ ବ୍ୟର୍ଥ ଏଣେ-ତେଣେ ବୁଲିବା. ଅନ୍ୟ ଘରେ ଯାଇ ଗାନ୍ଧିରେ ଶୋଇବା ଅଥବା ନିବାସ କରିବା-ଏ ଛଅଟି ଦୋଷ ନାରୀ ଚରିତ୍ରକୁ କଳ୍ପସିତ କରିଦିଏ । ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଦୁର୍ଗଣ ଚଢ଼େଇସ୍ବ କରେ । ପତି-ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ବସ୍ତ୍ରୋଗ ଘଟିଥାଏ । (ପ୍ରଥମ) କେଉଁଠି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଦେଖାନ୍ତର ଗମନ [ଦ୍ବିତୀୟ] ଜଣକ ମଧ୍ୟରୁ ଜାହାର ମୃତ୍ୟୁ । ଏହା ଭିତରୁ ପ୍ରଥମର ଉପାୟ ଏହି ଯେ ଦୁଇ ଦେଶକୁ ଯାଯା କରିବାକୁ ହେଲେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଯାତ୍ରାରେ ନେଇ ଯିବା ଉଚିତ । ଏହାର ପ୍ରୟୋଜନ ଏହା ଯେ ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପତି-ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟରେ ବସ୍ତ୍ରୋଗ ଲାଗିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ ବହୁ ବିବାହ ଉଚିତ କି ନା ?

ଉତ୍ତର- 'ସୁନପତ୍ନି ନୁହେଁ' । ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ସମୟରେ ଏହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ତାହା ହେଲେ କଅଣ ସମୟାନୁସାରେ ଅନେକ ବିବାହ ହେବା ଉଚିତ ?

ଉତ୍ତର- ହଁ, ସେପରି :-

ସା ଚେଦକ୍ଷତୟୋନିଃ ସ୍ୱ୍ୟାଦ୍ ଗତପ୍ରତ୍ୟାଗତାର୍ଥି ବା

ପୌନର୍ଭବେନ ଭର୍ତ୍ତା ସା ପୁନଃ ସଂସ୍କାରମହତି ॥ ମ (୧ ୧୭୭ ॥)

ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷମାନଙ୍କର କେବଳ ପାଣିଗ୍ରହଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି କିନ୍ତୁ ପରସ୍ପର ସଂଯୋଗ ହୋଇ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀ ଅକ୍ଷତଯୋନି ଓ ପୁରୁଷ ଅକ୍ଷତବର୍ଣ୍ଣ ତାହାହେଲେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପୁରୁଷ ସହିତ ପୁନର୍ବିବାହ କରି ପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ଅକ୍ଷତଯୋନି ନାରୀ ଓ କ୍ଷତ-ବର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ ପୁନର୍ବିବାହ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ପୁନର୍ବିବାହରେ ଦୋଷ କଅଣ ?

ଉତ୍ତର- (ପ୍ରଥମ) ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେମ କମିଯାଏ । କାରଣ, ଏହାଦ୍ୱାରା ଯେତେ ବେଳେ ଲଜ୍ଜା ସେତେବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷକୁ ଓ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଗୁଣ ଅନ୍ୟ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖି ପାରନ୍ତି । [ଦ୍ବିତୀୟ] ସ୍ତ୍ରୀ ପତିର ବା ପତି ସ୍ତ୍ରୀର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଦ୍ବିତୀୟ ବାର ବିବାହ କରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ସେମାନେ ପୁଣି ପତି ବା ପୁଣି ପତ୍ନୀର ସମ୍ପତ୍ତି

ହସଗତ କରି ନିଅନ୍ତି, ଯଦ୍ବାସ କୁଟୁମ୍ବୀମାନଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର କଳହ ଉଠି
ପଲ୍ଲ ହୁଏ । [ତୃତୀୟ] ଏହାଦ୍ୱାରା ବହୁ ଭଦ୍ର କୁଳର ନାମ ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଯାଏ
ଓ ସେମାନଙ୍କ ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତିର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ରହେ ନାହିଁ । [ଚତୁର୍ଥ] ପତିବ୍ରତା
ପତ୍ନୀବ୍ରତ କର୍ମ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ସବୁ ଦୋଷ ହେତୁ ଦ୍ୱିଜମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ପୁନର୍ବିବାହ ବା ବହୁ ବିବାହ ହେବା କଦାପି ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ବଂଶରେ ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି ନ ହେଲେ କୁଳ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ
ମାନେ ବ୍ୟଭିଚାରୀୟ ହୋଇ ଗର୍ଭ ପାତାନ୍ତି ଅନେକ ଦୁଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ । ଏହି ଦୋଷ
ପୁନର୍ବିବାହ ହେବା ଉତ୍ତମ ନୁହେଁକି ?

ଉତ୍ତର- ନା, ନା ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପୁରୁଷ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟରେ ରହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ତେବେ
କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ବଂଶ ପରମ୍ପରା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ନିଜ ବଂଶ
କୌଣସି ବାଳକକୁ ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ କୁଳରକ୍ଷା ହୋଇ ପାରିବ
ବ୍ୟଭିଚାରୀୟ ମଧ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟରେ ରହି ନ ପାରିଲେ ନିୟୋଗ ବିଧି
ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି କରିବା ବିଧେୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ପୁନର୍ବିବାହ ଓ ନିୟୋଗ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ କଅଣ ?

ଉତ୍ତର- (ପ୍ରଥମ) ବିବାହ ପରେ କନ୍ୟା ପିତୃହୃଦ୍ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପତିଙ୍କୁ
ଶୁଲିଯାଏ ଓ ପିତା ସହିତ ତାର ବିଶେଷ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବିଧବା
ନିୟୁକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପୁତ୍ର ପତି ଗୃହରେ ଅବସ୍ଥାନ କରେ । (ଦ୍ୱିତୀୟ) ବିବାହ
ସ୍ତ୍ରୀର ପୁରମାନେ ବିବାହିତା ପତିର ଦାୟତ୍ତ୍ୱଗ୍ରାଣୀ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀର
ମାନେ ବାପ୍ୟଦାତାର ପୁତ୍ର ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ କି ତାଙ୍କ ଗୋପିର ଅଧିକାରୀ ଅଥବା ସ୍ୱାମୀ
ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୃତ ପତିର ପୁତ୍ର ବୋଲନ୍ତି; ତାଙ୍କ ଗୋପି
ହୁଅନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ଦାୟତ୍ତ୍ୱଗ୍ରାଣୀ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଘରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । [ତୃତୀୟ]
ବିବାହିତ ଦମ୍ପତି ପରମ୍ପରାର ସେବା ଓ ପାଳନ-ପୋଷଣରେ ବ୍ୟାପୃତ ରହନ୍ତି
କିନ୍ତୁ ନିୟୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପରି କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ରହେ ନାହିଁ ।

(ଚତୁର୍ଥ) ବିବାହିତ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷର ପାରମ୍ପରିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ମରଣପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଥାଏ, କିନ୍ତୁ
ନିୟୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧ ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି ପରେ ବନ୍ଧିତ ହୋଇଯାଏ ।

(ପଞ୍ଚମ) ବିବାହିତ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ପରମ୍ପରା ମିଳମିଶି ନିଜ ଗୃହକାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରି
ବେଦର ଉକ୍ତ ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ
ଷଟ୍ ଦଶ-ଦଶ ସନ୍ତାନ ଠାରୁ ଅଧିକ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

କିନ୍ତୁ ନିୟୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ଯେ ଯାହାର ନିଜ ଘରକାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ବବାହ ଓ ନିୟୋଗେ ନିୟମ ସମାନ ନା ପୃଥକ୍ - ପୃଥକ୍ ?

ଉତ୍ତର- ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ପାଟକ୍ୟ ଅଛି । ତାହା ଅରୋ ଦୃଢ଼ା ଯାହେ । ଦେବ-ଜାତ ଗୋଟିଏ ବବାହିତ ଦମ୍ପତି ମିଳିତ ହୋଇ ଦେବୋଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନିୟୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ କେବଳ ଦୁଇ ବା ଚାରିଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ପାରନ୍ତି । କୁମାର-କୁମାରୀ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ବବାହର ବଧାନ ଅଛି ସେହିପରି ବଧୂର ଓ ବଧବୀ ମଧ୍ୟରେ ନିୟୋଗର ବଧାନ ଅଛି । କିନ୍ତୁ କୁମାର-କୁମାରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ନିୟୋଗ ବଧାନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଜିତ । ବବାହିତ ଦମ୍ପତି ସର୍ବଦା ଏକତ୍ର ନିବାସ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନିୟୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ କେବଳ ଉତ୍ତର ଦାନ କାଳରେ ଏକତ୍ର ବାସ କରନ୍ତି । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜ ସକାଶେ ନିୟୋଗ କରେ, ଦ୍ଵିତୀୟ ଚର୍ଚ୍ଚ ରହିବା ଦିନଠାରୁ ନିୟୁକ୍ତ ପୁରୁଷ ସହିତ ତାର ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଏ । ସେହିପରି ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ଅପଣା ସକାଶେ ନିୟୋଗ କରେ ତାହା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଦ୍ଵିତୀୟ ଗର୍ଭପରେ ଏହି ନିୟମ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ନିୟୁକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଇ ଦିନ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉକ୍ତ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ପାଳନ କରି ତା' ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିୟୁକ୍ତ ପତିକୁ ସମର୍ପି ଦିଏ ଜଣ ବଧବୀ ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜ ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଓ ଅନ୍ୟ ଚାରିଜଣ ନିୟୁକ୍ତ ପତିଙ୍କ ସକାଶେ ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ଅଠଟି, ଏହିପରି ଦେଶି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିପାରେ । ଏହିପରି ଜଣେ ବଧୂର ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ନିଜ ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଓ ଅନ୍ୟ ଚାରିଜଣ ବଧବାଙ୍କ ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ଅଠଟି, ଏହିପରି ଦେଶି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିପାରେ । ଏହିପରି ମିଳିତ ଭାବେ ୧୦ଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି ସକାଶେ ବେଦରେ ଆଜ୍ଞା ଅଛି ।

ଇମାଂ ତ୍ଵମିଂଦ୍ର ମୀନ୍ୟୁଃ ସୁପୁତ୍ରାଂ ସୁଭଗାଂ କୁଣୁ ।

ଦଶ ସ୍ୟାଂ ପୁତ୍ରନ ଧେନ୍ବ ପତିମେକାଦଶାଂ କୁଧୁ । ଋମଂ ! ୧୦ ସ୍ତ୍ରୀମଂ ୧୦

ହେ [ମୀନ୍ୟୁ ନନ୍ଦ୍ର] ବର୍ଣ୍ଣ ସିଞ୍ଚନରେ ସମର୍ଥ ଯାଶ୍ୟାଶାଳୀ ପୁରୁଷ; ତୁମେ ଏହି ବବାହିତ ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ ବା ବଧବୀ ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପନ୍ନକରି ତାଙ୍କୁ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ କର । ଏହି ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ ଦଶ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଏକାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ମନେ କର । ହେ ସ୍ତ୍ରୀ; ତୁମ ମଧ୍ୟ ବବାହିତ ବା ନିୟୁକ୍ତ ପତିଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଦଶ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ପତିକୁ ଏକାଦଶ ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପେ ମନେ କର ।

ବେଦର ଉକ୍ତ ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ଭୈରବୀ
ବର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ସ୍ତ୍ରୀ - ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦଶ-ଦଶ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।
କାରଣ ଅଧିକ ସନ୍ତାନ ଜାତ ହେଲେ ସେମାନେ ନିବଳ, ନିର୍ବୁଦ୍ଧି ଓ ଅଳ୍ପ
ଦୃଢ଼ତା ମାତା-ପିତା ମଧ୍ୟ ନିବଳ, ଅଳ୍ପାୟୁ ଏବଂ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ବୁଝି
ଅବସ୍ଥାରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଉକ୍ତ ନିୟୋଗ କଥାଟା କଅଣ ବ୍ୟଭିଚାର ସଦୃଶ ଜଣା ଯାଉନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର- ବ୍ରାହ୍ମଣ ବନା ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷର ସହବାସକୁ ଯେପରି ବ୍ୟଭିଚାର କୁହାଯାଏ
ସେହିପରି ନିୟୋଗ ବନା ବଧୂବା ଓ ବଧୂରର ସମ୍ପର୍କକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟଭିଚାର କୁହାଯାଏ ।
ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ ଯେ ନୟମାନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଯେପରି ବ୍ୟଭିଚାର କୁହାଯାଏ
ନାହିଁ । ସେହିପରି ନୟମାନୁକୂଳ ନିୟୋଗ ବଧୂବାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟଭିଚାର ନାହିଁ ।
ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବଧୂପୁରୁଷ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରେ ଅନ୍ୟର କନ୍ୟା ସହିତ ଅନ୍ୟର ପୁରୁଷର ସମ୍ପର୍କକୁ
ଯେପରି ବ୍ୟଭିଚାର କୁହାଯାଏ ନାହିଁ ତ ସେଥିରେ ପାପ ବା ପାପୀୟତା ନ ଥାଏ,
ସେହିପରି ବେଦଶାସ୍ତ୍ର ସମର୍ଥିତ ନିୟୋଗ ବଧୂବାଙ୍କୁ ବ୍ୟଭିଚାର ପାପ
ନିର୍ଲକ୍ଷ୍ୟତା ମନେ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- କଥାଟା ତ ଠିକ୍, ପରନ୍ତୁ ଏହା ବେଶ୍ୟା କର୍ମ ଭଳି ଦେଖା ଯାଉ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ନାହିଁ । କାରଣ, ବେଶ୍ୟା ସମାଗମରେ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତିର ପୁରୁଷର ବା
ବା ନୟମ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ନିୟୋଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରି ନୟମ ଅଛି । ତେଣୁ
ଅନ୍ୟକୁ କନ । ଦେଲେ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁରୁଷ ଅନ୍ୟ ସହିତ ସହବାସରେ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ
ନାହିଁ । ନିୟୋଗ କର୍ମରେ ମଧ୍ୟ ଲଜ୍ଜା ନ ଅସିବା ଉଚିତ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପୁରୁଷ
ବ୍ୟଭିଚାର ଥାନ୍ତି ସେମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କଲ ପରେ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ କୁଳକର୍ମରେ ଲାଗି ରହନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଆନୁମାନଙ୍କୁ ନିୟୋଗ କଥାଟା ପାପକର୍ମ ବୋଲି ପ୍ରଘାତ ହେଉଛି ।

ଉତ୍ତର- ଯଦି ନିୟୋଗକୁ ପାପ ବୋଲି ମନେ କର, ତେବେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ମଧ୍ୟ
ବୋଲି ଭାବ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ନିୟୋଗ ନିଷେଧ କରିବା ହିଁ ପାପ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ
ବୈଶ୍ୟବାନ, ପୁଣ୍ଡି ବହାନ୍ ଓ ଯୋଗୀ ବ୍ୟତୀତ ସୃଷ୍ଟି ହେବାନୁସାରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ
ସ୍ଵଭାବିକ ସମ୍ପର୍କକୁ କେହି ରୋଧ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଗର୍ଭପାତ ରୂପ
ହତ୍ୟା ଏବଂ ବଧୂବା ଓ ବସନ୍ତୀକ ବ୍ୟକ୍ତିର ମହାସନ୍ତାପ କଅଣ ପାପ ମଧ୍ୟରେ
ନୁହେଁ ? ଯୌବନ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ତାନାଭିଳାଷ
ବିଷୟଭୋଗପ୍ରୀତି ପୂର୍ଣ୍ଣମଣରେ ଥାଏ । ଯଦି ରଜସ୍ଵ ଅଥବା ସାମାଜିକ

ଚତୁର୍ଥ ସମ୍ବଳାପ

ଦ୍ଵାରା ଉକ୍ତ ସ୍ଵାଗତକ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଅବସେଧ କରାଯାଏ ତେବେ ତଦ୍ଵାରା ଗୋପନରେ ବହୁ କୁଳମ୍ପି ହେବାକୁ ଲାଗେ ।

ଏହି ବ୍ୟଭିଚାର ଓ କୁଳମ୍ପିକୁ ବନ୍ଦ କରିବାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପାୟ ହେଉଛି ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ହେବା । ଯେଉଁମାନେ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ରହି ପାରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ନିୟୋଗ କାର୍ଯ୍ୟକ ବାହାଡ଼ ମଧ୍ୟ ଅନାବଶ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଦୁଷ୍ଟର ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବାହାଡ଼ ଓ ଆପତ୍ତି କାଳରେ ନିୟୋଗ ବିଧାନ ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହାଦ୍ଵାରା ବ୍ୟଭିଚାର କମିଯାଏ, ପରସ୍ପର ପ୍ରୀତି ବଢ଼େ, ଉତ୍ତମ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ମାନବ ଜାତିର ଉନ୍ନତି ହୁଏ ଓ ଗର୍ଭହତ୍ୟା ଆଦି କୁଳମ୍ପି ସବୁଥା ଦୂର ହୋଇଯାଏ ।

ବବାହ ଓ ନିୟୋଗ ଦ୍ଵାରା ମାତ ପୁରୁଷ ସହିତ ଉତ୍ତମ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବେଶ୍ୟା ଆଦି ମାତ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ । ନିଜର ଯୌନ ସମ୍ପର୍କରୁ ପ୍ରାୟ ବ୍ୟଭିଚାର, ଉତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲାଗିଯାଉଥିବା କଳଙ୍କ, ବଂଶଲୋପ, ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ବରତ ସନ୍ତାନ ତଥା ଗର୍ଭପାତ ଆଦି କୁଳମ୍ପି ନିବାରଣ ହୋଇଯାଏ । ସୁତରାଂ ନିୟୋଗ ବିଧାନ ଉଚିତ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ନିୟୋଗ କ୍ଷେତ୍ରରେ କି କି ନିୟମ ଥାଏ ?

ଉତ୍ତର — ଯେପରି ସଂସ୍ଥାଙ୍କ ଜଣାଶୁଣାରେ ବବାହ ହୁଏ, ସେହିପରି ନିୟୋଗ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ସହଜରେ ହେବା ବାଧ୍ୟତା । ଯେପରି ବବାହରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧିଶଳ ଅନୁମତି ଓ ବେ-କନ୍ୟାର ପ୍ରସନ୍ନତା ଆବଶ୍ୟକ, ସେହିପରି ନିୟୋଗ ମଧ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ସେତେବେଳେ ନିୟୋଗଭିତ୍ତିକ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଉଭୟ ଉଭୟ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କ ଆଗରେ ନିଜ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକଟ କରନ୍ତି ଯେ, ଆମ୍ଭେ ଦୁହେଁ ସନ୍ତାନ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ନିୟୋଗ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ ଓ ସନ୍ତାନ ପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ଆମ୍ଭର ଆଉ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ରହିବ ନାହିଁ । ଯଦି ଏହାର ଅନ୍ୟଥା ଆଚରଣ କରୁ ତେବେ ଆମ୍ଭେମାନେ ପାତ୍ରୀ ଓ ଜାଗାୟ ତଥା ଗଜଜାୟ ନିୟମାବଳୀରେ ଦଣ୍ଡଭରୀ ହେବୁ । ପ୍ରତି ମାସରେ ଅରେମାତ ଚର୍ଚ୍ଚାଧୀନ କୃତ୍ୟ କରିବୁ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵସ୍ଥିତି ପରେ ଏକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୃଥକ ରହିବୁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ସବୁକ୍ଷେତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ନିୟୋଗ ହେବା ଉଚିତ ନା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସହିତ ମଧ୍ୟ ନିୟୋଗ କରାଯାଇପାରେ ?

ଉତ୍ତର — ନିଜ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଅଥବା ନିଜଠାରୁ ଉତ୍ତମ ବର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ
ନିୟୋଗ ବିଧେୟ ଅର୍ଥାତ୍ ବୈଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ସ୍ତ୍ରୀ ବୈଶ୍ୟ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସ୍ତ୍ରୀ
ସହିତ କ୍ଷତ୍ରିୟା ନାଶ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସହିତ ତଥା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ସହିତ କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ନିୟୋଗ କରିପାରେ । ଏହାର ଚତୁର୍ଥ୍ୟ ଏହି ଯେ ଚତୁର୍ଥ୍ୟ ସମ ବା ଉତ୍ତମ ବର୍ଣ୍ଣ
ହେବା ଉଚିତ, ନିମ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ନୁହେଁ । ଧର୍ମ ପୁରକ ଅର୍ଥାତ୍ ତେଦୋକ୍ତ ବିଧି
ପୁରାତନ ଉପନିଷଦ କରକା ହେଉଛି ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ସ୍ମୃତିର ପ୍ରୟୋଜନ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ପୁରୁଷକୁ ନିୟୋଗ କରିବର କି ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ? କାରଣ
ବିଶ୍ୱାସ୍ୟ ବିବାହ କରିପାରେ ।

ଉତ୍ତର — ପୁରୁଷ ଆମ୍ଭେ ଲୋକ ଅସିବୁ ଯେ ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ
ବର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କେବଳ ଏକବାର ବିବାହ କରିବା ବିଧେୟ ବା
କରି ନୁହେଁ । କୁମାର ଓ କୁମାରୀ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ହେଉଛି ନ୍ୟାୟ ସମ୍ମତ
କିନ୍ତୁ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ କୁମାର ପୁରୁଷର କନ୍ୟା ବେଦାଦି ପୁରୁଷ ସହିତ
ସ୍ତ୍ରୀର ବିବାହ ଅନ୍ୟୟ ଓ ଧର୍ମ ହେଉଛି ତାହା ଚାହିଁ । ଯେପରି ବୈଦିକ
ଅବଶାସ୍ତ୍ରର ଧର୍ମ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ବିବାହ କରିବାକୁ ଛେଦା କରେ
ସେହିପରି ଜଣେ କୁମାରୀ କନ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବିଧବର ପୁରୁଷ ସହିତ ବିବାହ କରିବାକୁ
ଛେଦା କରେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ କୌଣସି ବିଧବରକୁ କୌଣସି କନ୍ୟା କୌଣସି
ବିଧବାକୁ କୌଣସି କୁମାର ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷ
ନିୟୋଗର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼େ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେପରି ତାହା ସହିତ ସେହି
ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ ତାହାହିଁ ଧର୍ମସମ୍ମତ କାର୍ଯ୍ୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରର ଯେପରି ପ୍ରମାଣ ଅଛି
ନିୟୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପ୍ରମାଣ ଅଛି କି ?

ଉତ୍ତର — ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁତ ପ୍ରମାଣ ଅଛି ଦେଖନ୍ତୁ ଓ ଶୁଣନ୍ତୁ :-
କୁହ ସିଦ୍ଧାନ୍ତୋଷା କୁହ ବସ୍ତ୍ରୋରଣ୍ଡନା କୁହାରି ପିତୃଂ କରତଃ
କୁହେଷତଃ ।

କୋ ଦାଂ ଶୟନ୍ତୀ ବିଧବେବ ବେଦରଂ ମୟ୍ୟଂନ ଯୋଷା କୃଣୁ
ସୁଧସ୍ତୁ ଆ ॥୧॥ (ଇଂ ୧୩୮୭)

ଉଦୀର୍ଘ ନାୟିକା ଜୀବଲୋକ ଗତାୟମେତନ୍ତୁ ଶେଷ ଏହି ।
ହସ୍ତଗ୍ରାଭୟା ଦିଧିଷୋତ୍ରବେଦଂ ପଥ୍ୟୁନିଚ୍ଚମଭି ସଂ ବରୁଥ ॥୨

ଉଂ ୧୩୧୮୮ ॥

ହେ (ଅଶ୍ୱିନା) ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ଯୋଗରୀ (ଦେବରଂ ବିଧାବକ) ବିଧବା ଦେବର ସହିତ ଏବଂ [ସ୍ୱାଷା ମୟୁକ୍ତ] ବ୍ୟାଧିତ ଧୀ ନିଜ ପତି ସହିତ (ସଧସ୍ତେ) ସମାନ ସ୍ଥାନ ଓଶୟାରେ ମିଳିତ ହୋଇ (ଅ, କୃଷ୍ଣାଦେ) ବସୁଧାବିକ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପନ୍ନ କର -ହୁ; ସେହିପରି ତୁମ୍ଭେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଦୁଃଖ [କୁହସିଦ୍ଧାୟା] କେଉଁଠାରେ ଗାରି-କାଳରେ ଓ (କୁହ ବସୁଧା) କେଉଁଠାରେ ଦିବା ସଂସ୍ପରେ ନିବାସ କରୁଥିଲୁ ? [ନୁହାରିପିତ୍ତମ୍] କେଉଁଠାରେ ପ୍ରସୂଜନୀୟବସୁ (କରତଃ) ପାଉଥିଲୁ ? (କୁହୋଷଭୁଃ) କେଉଁ କେଉଁ ସଂସ୍ପରେ କେଉଁଠାରେ ନିବାସକରୁଥିଲୁ ? [କୋବା-ଶୟନୀ] ତୁମ୍ଭର ଶୟନ ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ତଥା ତୁମ୍ଭେ କିଏ ଓ କେଉଁ ଦେଶବାସୀ ?

ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଧାଣିତ ହୁଏ ଯେ ଦେଶ ହେଉ ବା ଦେଶ ହେଉ ଧୀ-ପୁରୁଷ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ରହିବା ଉଚିତ । ଏହା ଛଡ଼ା ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାଧିତ ପତି ସଦୃଶ ନିୟୁକ୍ତ ପତି ଗ୍ରହଣ କରି ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି କରି ପାରିବ । ପ୍ରଶ୍ନ- ଯଦି କାହାର ପ୍ରେତ ଶବ୍ଦ ନଥାଏ, ତେବେ ଧେବା କାହା ସହିତ ନିୟୋଗ କରିବ ?

ଉତ୍ତର- ଦେବର ସହିତ । କିନ୍ତୁ ଦେବର ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ତୁମ୍ଭେ ଯାହା ବୁଝିଛ ତାହା ଦୁର୍ଦ୍ଦେ ।

ଦେଶ, ନିରୁକ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ଅଛି :-

ଦେବରେଃ କସ୍ତାଦ୍ ଦିଗ୍ଭୀୟୋ କରଃ ଉଚ୍ୟତେ । ନଃ ଅଂ କ ଶ : ୧୩
ବିଧବାର ଦିଗ୍ଭୀୟ ପଦକୁ ଦେବର ବୁଝାଯାଏ । ପରେ ବଡ଼ଭଲ ହେଉ ବା ପ୍ରେତ ଶବ୍ଦ ହେଉ ଅଥବା ନିଜ ବର୍ଣ୍ଣର ହେଉ ବା ନିଜ ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣର ହେଉ ଯାହା ସହିତ ନିୟୋଗ କରଯାଏ ତାକୁ ହେ ଦେବର ବୁଝାଯାଏ ।

ତେ (ନାଭି) ବିଧବା ! ତୁମ୍ଭେ [ଏତଂ ଗତାୟମ୍] ଏହି ମୃତ ପିତୃର ଆଶା ପଡ଼ିଯାଇ କର (ଶେଷେ) ଅବଶିଷ୍ଟ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ (ଅଭି, ଶାବଲୋକମ୍) ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଦିଗ୍ଭୀୟ ଶାବତ ପତି ରୂପରେ (ଉଚ୍ୟତେ) ଗ୍ରହଣ କର ଓ [ଉଦାସ୍ୟ]

ଏହା ଚରୁର ପୁରକ ନିଶ୍ଚୟ କରି ରଖ ଯେ (ହସନ୍ତରାସ୍ୟବଧାଃ :)
 ବିଧିକାର ପୁରଃ ପାଣିଗ୍ରହଣକାଳ ନିୟୁକ୍ତ ପତିର ପ୍ରାୟଃ ଜନ ସକାଶେ ଯଦି ନିଶ୍ଚୟ
 ହୁଏ ତେବେ (ଇତମ୍ ଜନତମ୍) ଏହି ଉପଲବ୍ଧ ପୁର, ଉକ୍ତ ନିୟୁକ୍ତ (ପତି) ପତି
 ହେବ । ଆଉ ଯଦି ତମ୍ଭେ ନିଜ ପ୍ରୟୋଜନ ପାଇଁ ନିୟୋଗ କର ତେବେ [ଏ
 ସେହି ସନ୍ତାନ ଭ୍ରମର ହେବ । ତୁମ୍ଭେ ଏହି ପତି (ଅଭି, ସମ୍, ବଭୁଅ) ହିଁ
 ନିଶ୍ଚୟପୁର ହୁଅ ଓ ନିୟୁକ୍ତ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ଏହି ନିୟମ ପାଳନ କରୁ ।

ଆଦେବଦ୍ୟାପତିପ୍ତା ହୈଷ୍ଠ ଶିବା ପଶୁଭ୍ୟଃ ସୁସୁମା ସୁବର୍ଣ୍ଣଃ ।
 ପ୍ରଜାବତୀ କୀରସଦେବକାମା ସ୍ୟେନେମମଗ୍ନିଂ ଗାହ୍ମପତ୍ୟଂ ସପ୍ତ
 [ଅଧର୍ବ. ୧୩୨.୧୩]

ହେ ନାଥ ! (ଅପତିଦ୍ୟାଦେବଦ୍ୟା) ତୁମ୍ଭେ ପତି ଓ ଦେବରକୁ ଦୁଃଖ
 ନାହିଁ; (ଇତ) ଏହି ଗୃହାଣ୍ଡମରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି (ପଶୁଭ୍ୟଃ) ପଶୁମାନଙ୍କ
 (ଶିବା) କଲ୍ୟାଣ କାରଣୀ ହୁଅ; (ସୁସୁମା) ଭଲ ରୂପ ଧର୍ମ ପୁରକ ନିୟମ
 ରୁକ; (ସୁବର୍ଣ୍ଣଃ) ରୂପ ଓ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ଶାସ୍ତ୍ରଦିକ୍ଷାରେ ଭେଷିତ ହୁଅ; (ପ୍ରଜାବତୀ
 ଉତ୍ତମ ପୁର-ପୋଷିତ ସହିତ (ସ୍ୟେ) ଶୁଭ-ଶର ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପନ୍ନ କର; ବେଦ
 କାମନା କାରଣୀ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ (ସ୍ୟେନା) ସୁଖବାସୁନୀ ହୁଅ ଏବଂ ପତି
 ଦେବରକୁ (ସପ୍ତ) ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଏହି (ଇମଂ, ଗାହ୍ମପତ୍ୟମ୍, ଅଗ୍ନିସ) ବ୍ରା
 ସମ୍ଭବୀୟ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର (ସପ୍ତର୍ଷି) ସମ୍ପାଦନ କର ।

ଭାମନେନ ବିଧାନେନ ନିଜୋ ବିଂଦେତ ଦେବରଃ ॥ ମନୁ. ୧୩୩

ଯଦି ଅସତ ଯୋନି ସ୍ତ୍ରୀ ବିଧବା ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ପତିର ଗ୍ରେଷ୍ଠ
 ମଧ୍ୟ ତାହା ସହିତ ବିବାହ କରିପାରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ-- ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପୁରୁଷ କେତେ ଥର ନିୟୋଗ କରି ପାରନ୍ତି
 ସେହି ନିୟୁକ୍ତ ଓ ବିବାହିତ ପତିର ନାମ କଅଣ ଆସ ?

ଉତ୍ତର-- ସୋମଃ ପ୍ରଥମୋ ବିବଦେ ଗରବୋ ବିବଦ ଉତ୍ତରଃ
 ଦୃଶ୍ୟୋ ଅଗ୍ନିଶ୍ଚ ପତିସ୍ତୁଷ୍ଟସ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟଜାଃ ॥

[ଭ. ମ. ୧୩ ପୃ. ୮୩ ମ. ୪]

ହେ ନାରୀ ! [ତତ] ତୁମର ଯେଉଁ [ପ୍ରଥମଃ] ପ୍ରଥମ ବିବାହିତ [ପତି]
ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ [ବିବାହ] ପ୍ରାୟ ହୁଏ ତାହାର ନାମ [ସେଂସଃ] ସ୍ୱକ୍ଷମାବତା
ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହେବା ହେତୁ ସୋମ ହୁଏ । ଯେ ନିୟାଗ ଦ୍ୱାରା ଦୃଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା
ତୁମକୁ [ବିବାହ] ପ୍ରାୟ ହୁଏ, ସେ ପୁରୁଷ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ସହବାସ କରି-
ଥିବା ହେତୁ [କେବେ] କେବେ ନାମରେ ଅଭିହିତ । ଯେ [ତୃଣୟଃ ଉତ୍ତରଃ] ଦୁଇ
ପକ୍ଷର ପରବର୍ତ୍ତୀ ତୃଣୟ ପତି ସେ [ଅଗ୍ନି] ଅତି ଉଷ୍ମତାଯୁକ୍ତ ହେତୁ ଅଗ୍ନି ସଂଜ୍ଞକ
ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ [ତେ] ତୁମର [ଭ୍ରାତୃୟଃ] ଚତୁର୍ଥ ଠାରୁ ଏକାଦଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ନିୟୁକ୍ତ ପତି ସେମାନ [ମନୁଷ୍ୟଜାତଃ] ମନୁଷ୍ୟର ନାମରେ ଅଭିହିତ ହୁଅନ୍ତି ।
ଯେପରି [ଇମାଂ ଭୃମିଂହଂ] ଏହି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଏଗାର ଜଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁରୁଷ-
ମାନଙ୍କୁ ସହିତ ନିୟୋଗ କରି ପାରେ, ସେହିପରି ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ଏଗାର ଜଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ନିୟୁକ୍ତ ହୋଇପାରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ଏକାଦଶ ଯେ ଦ୍ୱାରା ଦଶପୁତ୍ର ଓ ପତିକୁ ଏକାଦଶ ଏହିପରି କାହିଁକି
ଗଣନା କରାଯାଇ ନ ପାରେ ?

ଉତ୍ତର — ଯଦି ଏପରି ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ତେବେ ତାହା “ବ୍ୟବେକ
ଦେବତ୍ୱେ” “ଦେବତ୍ୱେ କସ୍ତାଦ ଦୃଷ୍ଟାୟୋ ବଚ ଉଚ୍ୟତେ” “ଅଦେବୈଦି” ଏବଂ
“ଚରବୌ ବିବଦ ଉତ୍ତର” “ଇତ୍ୟାଦି ବୈଦିକ ପ୍ରମାଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିକୂଳ ଅର୍ଥ
ହେବ । କାରଣ ତୁମର ଅର୍ଥ ମାନିଲେ ଦୃଷ୍ଟାୟ ପତି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଦେବରାଦିକା ସପିଣ୍ଡାଦିକା ସ୍ତ୍ରୀୟା ସମଂସ୍ ନିୟୁକ୍ତୟା ।

ପ୍ରଜେଷ୍ଠିତାଧିନ୍ଦ୍ରବ୍ୟା ସନ୍ତାନସ୍ୟ ପରିକ୍ଷୟେ ॥ ୧ ॥

ଜ୍ୟେଷ୍ଠୋ ଯୁବୀୟସୋ ଭ୍ରାତୃ୍ୟା ଯୁବୀୟାନ୍ ପ୍ରଜୟିୟମ୍ ।

ପତିତୌ ଭବତୋ ଗତ୍ୱା ନିୟୁକ୍ତାବପ୍ୟନାପଦ ॥ ୨ ॥

ଉତ୍ତରସଃ କ୍ଷେତ୍ରଜଶେତିବ ॥ ୩ ॥ [ମନ୍ତୁ: ୧।୫।୫୩।୧୩୧]

ମନୁ ଏହି ସବୁ ଶ୍ଳୋକରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ “ସପିଣ୍ଡ” ଅର୍ଥାତ୍ ପତିର କୁଅ
ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ପତିର କନିଷ୍ଠ ବା ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପ୍ରାତା, ଅଥବା ସ୍ୱଜାତୟ କିମ୍ବା ନିଜ
ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ପୁରୁଷ ସହିତ ବଧବା ସ୍ତ୍ରୀର ନିୟୋଗ ହେବା ଉଚିତ ।

ଯଦି ବସନ୍ତକୁ ପୁରୁଷ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀ ସନ୍ତାନ କାମନା କରନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ନିୟୋଗ କରି ପାରନ୍ତି । ଏହି ସନ୍ତାନ ମରିଗଲା ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ନିୟୋଗ କରି ପାରନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ତାନ କାମନା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ, ବଡ଼ ଭାଇର ସହିତ ଗ୍ରେଟ୍ ଭାଇର କନ୍ୟା ଗ୍ରେଟ୍ ଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ବଡ଼ ଭାଇର ସହବାସ ପାଇଁ କର୍ମ ଅଟେ । ନିୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱିତୀୟ ସନ୍ତାନର ଗର୍ଭଧାରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ନିୟୋଗର ସୀମା ଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ନିୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି ପରେ ଯଦି ନିୟୋଗ କାରୀ ପୁନଃ ସହବାସ କରନ୍ତି ତେବେ ସେମାନେ ପଚାଶ ବୋଲି ଗଣ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଯଦି ଉଭୟଙ୍କ ପ୍ରୟୋଜନ ସକାଶେ ନିୟୋଗ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ତେବେ ଚତୁର୍ଥ ଗର୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁରୋକ୍ତ ଶକ୍ତି ଅବସ୍ଥାରେ ଦଶ ସନ୍ତାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ବୈଧ ବୋଲି ଧରାଯାଏ । ତତ୍ପରେ ଯେଉଁ ସହବାସ ହୁଏ ତାହା ବସନ୍ତ ସହିତ ଅଟେ ଓ ପଚାଶ କର୍ମ ବୋଲି ଗଣ୍ୟ ହୁଏ । ଏହିପରି ଯଦି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ଦମ୍ଭେ ଗର୍ଭ ପରେ ସମାଗମ କରନ୍ତି ତେବେ ସେମାନେ କାମୁର ନିୟତ ହୁଅନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ହେଉ ବା ନିୟୋଗ ହେଉ ଏହା ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ହୋଇଥାଏ । ପଶୁରୂପ କାମନୀତା ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟାଧି କରାଯାଇ ନାହିଁ । ପ୍ରଶ୍ନ- ନିୟୋଗ କେବଳ ଘଟିର ମୃତ୍ୟୁପରେ ହୁଏ ନା ଘଟିର ଜୀବଦଶାରେ ହୋଇପାରେ ?

ଉତ୍ତର- ପଚାଶ ଜୀବଦଶାରେ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ : -

ଅନ୍ୟମିଚ୍ଛସ୍ତୁ ସୁଭିଗେଢ଼େ ମତ୍ ॥ ଭୃ: ୧୦ । ସ୍ତ୍ର: ୧୦ ମ: ୧୦ ॥

ଯଦି ପତି ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ଅସମର୍ଥ ହୁଏ, ତେବେ ସେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା ଯେ ହେ ସୁରାଗେ ! ଯୌବରାଜ୍ୟ କାନ୍ଧିଶୀ ନାହିଁ! ତୁମେ (ମତ୍) ମୋତେ [ଅନ୍ୟମ୍ ପତମ୍] ଅନ୍ୟ ପତି [ଇଚ୍ଛସ୍ତୁ] ଇଚ୍ଛା କର, କାରଣ, ସପ୍ତକ ମୋର ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟ ସନ୍ତାନ ନିୟୋଗ କରି ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି କରିବ । ପଚାଶ ମେନ୍ତୁ ଉତ୍ତର ମନା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପତିର ସେବାରେ ସହୈକ୍ୟ ଦେଇ ଦେବ । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଯଦି କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ବେଗାବ କାରଣେ ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ଅସମର୍ଥ ହୁଏ, ତେବେ ସେ ମଧ୍ୟ ନିୟୋଗ ପତିକୁ ଅଜ୍ଞା ଦେବ ହେ ସ୍ୱାମୀ ! ତୁମେ ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତିକାମନାରେ ମୋତେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ନିୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତାନବାନ୍ ହୁଅ

ପାଣ୍ଡୁକାକ ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ କୁଳୀ ଓ ମାଢ଼ୀ ଦେଇ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି କେଥିଲେ ।
 ଚିନ୍ତାଦ ଓ ବିବାହନୀୟଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେବା ମରେ ବ୍ୟାସ ଦେବ ସେହି ନିଜ ଭାବକ
 ସ୍ତ୍ରୀ ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବୁକାଙ୍କ ସାଥେ ନିୟୋଗ କରି ଯଥାକ୍ରମେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର, ପାଣ୍ଡୁ ଓ
 ଭୀଷ୍ମଦାସୀ ଗର୍ଭରୁ ବିଦୁରେଙ୍କୁ ଜନ୍ମଦାନ ଦେଇଥିଲେ । ନିୟୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହି-
 ପରି ଅନେକ ଐତିହାସିକ ସାକ୍ଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅଛି ।

ଅପ୍ରସିତୋ ଧର୍ମକାୟଃ । ଧର୍ମ ପ୍ରତୀକ୍ଷ୍ୟାଃ ଶୁକ୍ତେ । ନରଃ ସୁମାଃ ।
 ବିଦ୍ୟାଧର୍ମଃ ଶତଯୁଗୋଧର୍ମଂ ବା କାମଧର୍ମମଂ କ୍ରିୟାଂ ବସୁରାନ୍ ॥୧॥
 ବନ୍ଧ୍ୟାଷ୍ଟମେଧୁବେଦ୍ୟାଦେ ଦଶମେ ତୁ ମୁଚ୍ଚପ୍ରଜା ।

ଏକଦଶେ ସ୍ତ୍ରୀଜନନୀ ସଦ୍ୟସ୍ତ ପ୍ରିୟବାଦନୀ ॥୨॥ ମନୁ: (୩୭୭-୮୩)

ଯଦି ବିବାହର ପତି ଧର୍ମୋପାୟ ପାଇଁ ବିଦେଶ ଯାଇଥାନ୍ତି ତେବେ ତାଙ୍କୁ
 ଆଠ ବର୍ଷ ନିତ୍ୟା ଓ ଚଉତି ଫର୍ଜନ ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ ତୁମ୍ଭ ବର୍ଷ ଏବଂ ଧନାଦି
 ଫର୍ଜନ ପାଇଁ ବିଦେଶ ଯାଇଥିଲେ ତୁମ୍ଭ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଉ କଲ ପରେ
 ବିବାହର ସ୍ତ୍ରୀ ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି କରିବାକୁ ଚାହୁଁଲେ ନିୟୋଗ କରି ପାରନ୍ତି । ବିବାହର
 ପତି ଆସିଗଲେ ନିୟୁତ ପତି ସହିତ ଆଉ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିବ ନାହିଁ ॥୧॥
 ସେହିପରି ଯଦି ପତ୍ନୀ ବନ୍ଧ୍ୟା ଥାଏ ତେବେ ଆଠ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ବିବାହ ପରେ
 ଆଠ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭେଦ ରହିଲେ) ସନ୍ତାନ ହୋଇ ମରି ଯାଉଥିଲେ ତତ୍ତ୍ୱ ବର୍ଷ;
 ଫେଲେ କନ୍ୟାକୁ ଜନ୍ମୁଥିଲେ ଏବଂ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଉ କଲ ଓ ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀ
 ଅପ୍ରିୟବାଦନୀ ହୁଏ ତାକୁ ଜ୍ଞାନ ମନ୍ଦୋଗ କରି ଉକ୍ତ ନିୟମାନୁଯାୟୀ ବିବାହର
 ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ନିୟୋଗ କରି ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି କରି ପାରବ ॥୨॥

ଏହି ପରି ପତି ଯଦି ପତ୍ନୀକୁ ଅସଦ୍‌ବ୍ୟ ଦୁଃଖ ଦେଉଥାଏ, ତେବେ ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟ
 ଉକ୍ତ ପତିକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ସହିତ ନିୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ସେହି ବିବାହର ପତିର
 ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ପାରେ । ଏହି ସବୁ ପ୍ରମାଣ ଓ ସୂକ୍ତ ଅନୁସାରେ
 ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁଳର ଉତ୍ତର ନିମିତ୍ତ ସ୍ୱାମୀର ବିବାହ ଓ ନିୟୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା
 ଉଚିତ । ଯେଉଁ “ଭାର୍ଗବ” ଅର୍ଥାତ୍ ବିବାହର ପତି ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ପୁଅ ପିତୃ
 ସମ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହୋଇଥାଏ, ସେହିପରି “ସେଷନ” ଅର୍ଥାତ୍ ନିୟୋଗଜାତ
 ପୁଅ ମଧ୍ୟ ମୃତ ପିତାର ସମ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହୋଇଥାଏ ।

ଏ ବସନ୍ତରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନ ଦେଶିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ ସର୍ବତ୍ର ଓ ବେଳେ ଅମୂଲ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଅଟେ । ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଅମୂଲ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ପରସ୍ପର, ବେଶ୍ୟା ଅଥବା ଦୁର୍ଗୁଣର ପୁରୁଷଙ୍କ ସଂସର୍ଗରେ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି ସେ ମହାମର୍ଗ ଅଟନ୍ତି । କାରଣ କୌଣସି କୃଷକ ବା ମାଲୀ ମୂର୍ଖ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜ ଯେପରି ବା ଉଦ୍ୟୋଗ ବ୍ୟାପାର ଅନ୍ୟ ସଜ ବସନ କରେ ନାହିଁ । ଯଦି ସାମାନ୍ୟ ଗଜ ଓ ମହମ୍ମଦରେ ଏହି କଥା ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ତେବେ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ସ୍ବର୍ଗେ ଉପ ମହତ୍ତ୍ୱ ଶରୀର ରୂପ ବୃକ୍ଷର ଗଜକୁ କୁଷ୍ଠେଷ୍ଠରେ ନଷ୍ଟ କରି ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଃସଂସାର ମହାମର୍ଗ ଅଟନ୍ତି । କାରଣ, ଏହି ସଜର ଫଳ ସଜଜର୍ତ୍ତାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । ବହୁ ଗଛର ଏହି ବଚନ ଯେ “ଆମ୍ଭା ବୈ ଜାୟତେ ପୁତ୍ରଃ” । ଶତପଥ ୧୭।୭।୭।୭। ଅଙ୍ଗାଦଙ୍ଗାମୁବସ୍ୟସି ହୃଦୟଃ ଦୟାକାୟସ୍ୟେ ।

ଆମ୍ଭାସି ପୁତ୍ର ମା ମୃତ୍ୟୁଃ *ସ ଜୀବ ଶରଦଃ ଶତମେ ॥ ଶତ: ୧୭।୭।୭।୭।

ଏହା ସାମବେଦୀୟ ବାହ୍ୟରେ ବଚନ ଅଟେ । “ଓହ ପୁତ୍ର ! ତୁ ମୋର ପୁଅ ଅଟୁଛୁ ଉଦ୍ଭୂତ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ହୃଦୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛୁ । ତେଣୁ ତୁ ମୋର ଅଧିକାରୀ ଅଟ । ତୁ ମୋ ପୁତ୍ର ନ ମରି ଅପିତୁ ଶତେ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଲାଭ କରି ଯେଉଁ ରଜସର୍ଯ୍ୟରୁ ଏହି ଏହି ପରି ମହାତ୍ମା ଓ ମହାଶୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଶରୀର ନିର୍ମିତ ହୁଏ ତାକୁ ବେଶ୍ୟା ଆଦି ଦୁଷ୍ଟ ସେବରେ ବସନ କରିବା ଅଥବା ଦୁଷ୍ଟଗୁଣ ଉକ୍ତୁଷ୍ଟ ସେବରେ ବସନ କରିବା ମହାପାପ କର୍ମ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ବିବାହ ଆବଶ୍ୟକତା କଅଣ ? କାରଣ, ଏହା ଦ୍ଵାରା ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ି ନା ନା ପ୍ରକାର ଧୂଳିକାର ଓ ଦୁଃଖର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଅତଏବ ଯେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯା ସହଜ ଯାହାର ଅନୁରାଗ ଥିବ ସେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ପରସ୍ପର ମିଳିତ ହୋଇ ରହିବା ଓ ପ୍ରେମର ଅବସ୍ଥା ଘଟିଲେ ପରସ୍ପର ଦୃଢ଼ ହୋଇ ଯିବା ଉଚିତ ।

ଉତ୍ତର — ଏପରି ବ୍ୟବହାର ପଶୁ-ପକ୍ଷୀଙ୍କର, ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ବୈବାହିକ ନିୟମ ନ ରହିଲେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ସମସ୍ତ ଉକ୍ତୁଷ୍ଟ ଆଚାର ବ୍ୟବହାର ଆମୁନ ନଷ୍ଟହୁଏ ହୋଇ ଯିବ । କେହି କାହାର ସେବା କରିବେ ନାହିଁ ।

* “ଆମ୍ଭାବେ ପୁତ୍ରୋନାମସି” ପାଠ ଭେଦ ଅଛି ।

ଚତୁର୍ଥ ସମ୍ବଳାପ

ଅଥଚ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟଭିଚାର ବଢ଼ିବା ହେଲୁ ଗୋଟି ନିର୍ବଳ ଓ ଅଳ୍ପାୟ ହୋଇ
ମରିଯିବେ । କେହି ହେଲେ କାହାକୁ ଲଜ୍ୟା ବା ଉପକରଣ ନାହିଁ । ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ
କେହି କାହାର ସେବା କରିବେ ନାହିଁ । ମହାବ୍ୟଭିଚାର ବଢ଼ିବା ଦ୍ଵାରା ସମସ୍ତଙ୍କର
ଗୋଟି, ନିର୍ବଳ ଓ ଅଳ୍ପାୟ ହେବା ଫଳରେ କୂଳକୁ କୂଳ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ।
କେହି କାହା ସମ୍ପତ୍ତିର ସ୍ଵର୍ଗୀ ଅର୍ଥାତ୍ ନିଷିଦ୍ଧାୟିକା ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ
କିମ୍ବା କାହାର କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଦୀର୍ଘକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ହେବ ନାହିଁ ।
ଏହି ସବୁ ଦୋଷ ଗୁଡ଼ିକର ନିବାରଣ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ହିଁ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଯଦି ବ୍ୟବହାରରେ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ
ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ଗ୍ରହଣ କରେ, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ଭୈରବୀ ବା ଚରଗେରିଣୀ ହେଲେ
କିମ୍ବା ପୁରୁଷ ଦୀର୍ଘକାଳ ହେଲେ ଓ ଦୁହିଁଙ୍କର ସୁବାବସ୍ଥା ହେତୁ କାମଦେବ ଜାଗ୍ରତ
ହେଲେ କ'ଣ କରିବି ? ଉତ୍ତର ?

ଉତ୍ତର - ଏହି ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନିୟୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଦିଆ
ଯାଇଅଛି । ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭବତୀ ଯଦି ସମୟରେ ଏକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗ ନାହାନ୍ତି
ଏହି ସମୟରେ ପୁରୁଷ ଓ ପତି ଦୀର୍ଘ ବେଳା ହେବା ଅବସ୍ଥାରେ ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ସ୍ତ୍ରୀ ଯଦି କିଛି ଧୂଳି ରନ୍ଧି ନ ପାରେ, ତେବେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟ କାହାସହିତ
ନିୟୋଗ କରି କାହା ପାଇଁ ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି କରି ପାରିବେ, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କଦାପି
ବେଶ୍ୟାଗମନ ଓ ବ୍ୟଭିଚାର କରିବେ ନାହିଁ ।

ଯେତେବେଳେ ସମ୍ଭବ ଅପ୍ରାପ୍ତ ବାସ୍ତବ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ପ୍ରାପ୍ତ ବସ୍ତୁର ରକ୍ଷା, ରକ୍ଷିତ
ବସ୍ତୁର ବୃଦ୍ଧି ଓ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଧନର ଉପାୟାଗ ଦେବେ ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ କରିବା
ଉଚିତ । ପୁରୋକ୍ତ ଶୁଦ୍ଧ ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମର
ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅତି ଯତ୍ନ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସାହ ସହକାରେ ନିର୍ବାହ କରିବ ।
ଶରୀର, ମନ ଓ ଧନ ଦେଇ ସବୁକିଛି ପରମାର୍ଥ ସାଧନ କରିବ । ମାତା, ପିତା
ଶାଶୁ ଓ ଶ୍ଵଶୁରଙ୍କର ଅତିଶ୍ରଦ୍ଧା ପୂର୍ବକ ସେବା କରିବ । ମିତ୍ର, ସାଥୀ ପଡ଼ିଶା, ଗଜା,
ବିହାନ, ଚିକିତ୍ସକ ଓ ସହନ ପୁରୁଷଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରୀତିଭାବ ରଖିବ । ଦୁଷ୍ଟ ଓ ଅଧର୍ମୀ
ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଉପେକ୍ଷା ଶୁଦ୍ଧ ରଖି ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦ୍ରୋହ ଶୁଦ୍ଧ ନ
ରଖି ସେମାନଙ୍କୁ ସହସ୍ତ୍ରରେ ଆଶିକାକୁ ଯତ୍ନ କରିବ ।

ଏଥାମାତ୍ର ପ୍ରେମପୁରାଣ ନିଜ-ନିଜ ପଦ୍ମାନମନକୁ ବଦାନ ଓ ପୁଣି
କରିବା-କରାଇବା ପାଇଁ ଧନାତ ବ୍ୟୟ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ପୁଣି ବଦା ଓ ପୁଣି
ପୁଣି କରିବ । ଧର୍ମରତଣ ପୁରାଣ ମୋଷ ସାଧନରେ ରତ ରହିବ ଯଦି
ପଦ୍ମାନନ୍ଦ ଗୋଟି କରୁଥିବା ସମୟ ହୋଇ ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ
ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ମାନ୍ୟତା ଦେବ ନାହିଁ ।

ପତିତୋପି ଦୃଢ଼ଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠୋ ନ ଚ ଶୂଦ୍ରୋ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟଃ ।
ନିର୍ଦ୍ଦୁର୍ଗଂ ଗୁପ୍ତି ଗୌଃ ପୂଜ୍ୟା ନ ଚ ଦୁର୍ଗଧରଣୀ ଖଣି ॥୧॥
ଅଶ୍ୱାଲମ୍ବଂ ଗବାଲମ୍ବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାମଂ ପଲ ପୈଶ୍ବିକମ୍ ।
ଦେବରାଜ ସୁତେ ପୂର୍ତ୍ତିଂ କଳୌ ପଞ୍ଚ ବିବର୍ଜୟେତ୍ ।
ନଷ୍ଟେ ମୃତେ ପ୍ରବ ଜିତେ କ୍ଳୀବେ ଚ ପତିତେ ପତୌ ।
ପଞ୍ଚସ୍ତ୍ରୀଂସ୍ତୁ ନାରୀଣାଂ ପତିରନ୍ୟୋ ବିଧିୟତୋଽସ୍ୟ ॥

ଏହି ସବୁ କଫୋଳ ବଳ୍ଲିତ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରାୟେ [୮ । ୩୩, ୪ । ୩୨ ।]
ଶ୍ରେଣୀ ନାମରେ ଅଭିହିତ । ଦୃଷ୍ଟ କର୍ମବ୍ୟାପ୍ତି ଦୃଢ଼ଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠକର୍ମ ଶ୍ରେଣୀ
ନାମ ମାନବ-ସଦା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଶ୍ରେଣୀ, ଅନ୍ୟାୟ ତଥା ଅଧର୍ମ ଆଦି ନିଷିଦ୍ଧ
ହୋଇପାରେ ? ସେପରି ଗୋପାଳମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦୁର୍ଗଧରଣୀ କିମ୍ବା ନିର୍ଦ୍ଦୁର୍ଗ
ଗୋଟି ପାଳିତ ହୁଅନ୍ତି, ସେହିପରି କଅଣ ଗପମାନେ କୁମାର ଦ୍ୱାରା ପାଳିତ ହୁଅନ୍ତି
ନାହିଁ ? ଏହାଛଡ଼ା ଏହି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ବିଷୟ । କାରଣ, ଦିନ ଓ ରାତ୍ର ଲୋକ
ମନସ୍ୟ ନାମକ, କିନ୍ତୁ ଗୋଟି ଓ ଧେ ଇନ୍ଦ୍ର ଚାନ୍ଦ୍ର ପାଣି । ଗୋଟିର ପକ୍ଷ
କୌଣସି ବିଷୟରେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତର ଏକ ଅଂଶଦ୍ୱାରା ସଂଜ୍ଞିତ୍ୟ ଦେଖିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ
ଶ୍ରେଣୀର ଆଶ୍ରୟ ଯୁକ୍ତିବିରୁଦ୍ଧ ହେବା ଯଦି ଏହା ବଦାନମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରା
ସ୍ତ୍ରୀ-ର ପୋଷ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ॥୧॥

ଯେତେବେଳେ ଅଶ୍ୱାଲମ୍ବ ଅର୍ଥତଃ ଦୋଷକୁ ମାନ ଅଥବା ଗବାଲମ୍ବ ଅର୍ଥତଃ
ଗୋଟିର ମାନ ଦୋଷ କରିବାକୁ ବେଦ ବାଦ ଦୃଢ଼ଂ ସେବକରେ କଲିପ୍ରମାଣ
ତାହାର ଲକ୍ଷଣ କରିବା କହିଲେ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ ? ଯଦି ଏହି ଦୃଷ୍ଟି
କାର୍ଯ୍ୟ ଲିପିରେ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ ବୋଲି ସ୍ତ୍ରୀ-ର କରପାପ ବୋଧେ ନିଷିଦ୍ଧ
ଅତି ଯୁଗରେ ଏହା ବହିତ ଥିଲା ବୋଲି ମାନବାକୁ ହେବ । ବାସ୍ତବରେ କୌଣସି

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯୁଦ୍ଧରେ ଏପରି ଜୟନ୍ତ୍ୟ କର୍ମ କରାଯାଉଥିବା ସବୁଆ ଅସମ୍ଭବ ଅଟେ । ଦେବାଦିଶାସ୍ତ୍ରରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣର ବିଧି ଅଛି । ତେଣୁ ଏହାର ନିଷେଧ ଅମୂଳକ । ଯେତେବେଳେ ମାଂସଭକ୍ଷଣ ନିଷେଧ ଅଛି, ସେତେବେଳେ ଦ୍ରବ୍ୟାସବଦା ଚରକାଳ ପାଇଁ ନିଷିଦ୍ଧ । କେତେବେଳେ ଦେବର ଦ୍ରାବ ପୁରୋପାଦି ବନ୍ଧିତ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ଶ୍ଳୋକର-ଶ୍ଳୋକରଚୟିତାର ଚକ୍ରାର କାର୍ଯ୍ୟକ ? ॥୨॥

ଯଦି (ନଷ୍ଟୋ...) ଅର୍ଥାତ୍ ପତି ପ୍ରବାସରେ ରହିଗଲା ପରେ ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀ ନିୟୋଗ ଦ୍ରାବ ଅନ୍ୟ ପତି ଗ୍ରହଣ କରେ, ତେବେ ବିବାହିତ ପତି ଫେରି ଆସିଲା ପରେ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀ କାହାର ହେବ ? ଯଦି କେହି କହେ ଯେ ସେ ପୁର ପତିର, ତେବେ ତାହା ଆମ୍ଭେ ମାନିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛୁ । କିନ୍ତୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସୂକ୍ତରେ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏପରି କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଲେଖା ହୋଇ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ପଞ୍ଚରେ ଆପକ୍ତାଳ କଅଣ କେବଳ ପାଞ୍ଚୋଟି ମାସ ? ପତିର ଘର ଶେରୀ ହୋଇ ପତି ରହିବା କଳହ ବିବାଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା ଆଦି ଆପକ୍ତାଳ ପାଞ୍ଚୋଟି ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଅଟେ । ଅତଏବ ଏହିପରି ସବୁ ଶ୍ଳୋକ କଦାପି ମାନିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ହେ ମହାଶୟ ! ତୁମ୍ଭେ କଅଣ ପରଶୁର ମୁନିଙ୍କ କଥା ମଧ୍ୟ ମାନିବ ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର — ଯାହାର କଥା ହେଉ ନା କାର୍ଯ୍ୟକ, ଯାହା ଦେବବିରୁଦ୍ଧ ତାହା ମାନନୀୟ ନୁହେଁ । ଏହାଛଡ଼ା ଏହି ଶ୍ଳୋକମାନ ପରଶୁରଙ୍କ ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବୁଝାନ୍ତି । ଅନେକ ଲୋକ ନିଜ ରଚିତ ଅନର୍ଥ ଗାଥାୟକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବ୍ରହ୍ମୋକାର, ବଶିଷ୍ଠ ଉକାର, ରାମ ଉକାର, ଶିବ ଉକାର; ବିଷ୍ଣୁ ଉକାର; ଦେବ୍ୟୁକାର ଇତ୍ୟାଦି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମୋଲ୍ଲେଖ କରି ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥ ସେମାନଙ୍କର ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ କରି ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହିଥାଏ ଯେ ସବୁସାଧାରଣ ଲୋକ ସବୁମାନଙ୍କ ଲୋକଙ୍କ ନାମ ଦେଖି ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପଳ ଧନ ଲାଭ ହେବ । ଏଣୁ କତିପୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶ୍ଳୋକ ଛାଡ଼ି ଅବଶିଷ୍ଟ ମନୁସୂକ୍ତ କେବଳ ବେଦାନୁକୂଳ ଅଟେ । ଅନ୍ୟ ସୂକ୍ତ ପ୍ରାୟଃ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ । ଏହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାଲ ଗ୍ରନ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୁଝି ରଖିବାକୁ ହେବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ଗୃହାଶ୍ରମ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଅଥବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଶ୍ରମ ?

ଉତ୍ତର — ନିଜ-ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ଆଶ୍ରମଆଶ୍ରମ-ଆଶ୍ରମ ସ୍ଥାନରେ ବଡ଼ ।

ଯଥା ନଦୀନଦୀଃ ସର୍ବେ ସାଗରେ ଘାନ୍ତି ସଂସ୍ଥିତମ୍ ।
 ତଥୈବାଶ୍ରମିଣଃ ସର୍ବେ ଗୃହସ୍ଥେ ଘାନ୍ତି ସଂସ୍ଥିତମ୍ ॥୧॥ ମନୁ: ୩।୧।
 ଯଥା ବାୟୁଂ ସମାଶ୍ରିତ୍ୟ ବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ସର୍ବାକନ୍ତବଃ ।
 ତଥା ଗୃହସ୍ଥମାଶ୍ରିତ୍ୟ ବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ସର୍ବା ଆଶ୍ରମାଃ ॥୨॥

ସୁସ୍ଥାନ୍ତ୍ରସୋଽଶ୍ରମିଣୋ ଦାନେନାନେନ ବୁଦ୍ଧମ୍ ।
 ବୃତ୍ତସ୍ଥେନୈକ ଧାର୍ଯ୍ୟେ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟୋଽଶ୍ରମୋବୃତ୍ତୀ ॥ ୩ ॥
 ସଃ ସନ୍ନାୟଂ ପ୍ରୟତ୍ନେନ ସ୍ୱର୍ଗମକ୍ଷୟମିଚ୍ଛତା ।
 ସୁଖ ତେହେଜ୍ଜତା ନିତ୍ୟଂ ସ୍ୱୋ ଧାର୍ଯ୍ୟା ଦୁର୍ବଳେନ୍ଦ୍ରିୟୈଃ ॥ ୪ ॥

[ମନୁ: ୩।୨୭-୩୪]

ଯେପରି ବଡ଼-ବଡ଼ ନଦି-ନଦୀମାନେ ବହୁ ସମୟ ବୁଲି-ବୁଲି ଖେଳି
 ସମୁଦ୍ରରେ ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି, ସେହିପରି ବୃତ୍ତସ୍ଥ ଆଶ୍ରମର୍ହି ସମସ୍ତ ଆଶ୍ରମର ଆଶ୍ରୟ
 ଅଟେ । ଏହି ଆଶ୍ରମର ବିନା ସାଧାରଣରେ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରମର ଚିନ୍ତା କି
 ସୁସ୍ଥ ହୁଏ ନାହିଁ ॥୧॥ ବୃତ୍ତସ୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ତ ଦାନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାନ ବୃତ୍ତ
 ବାନପ୍ରସ୍ଥୀ ଓ ସନ୍ନାୟାମାନଙ୍କୁ ପାଳନ-ଶୋଷଣ କରେ । ଏଣୁ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ
 ଧୂରନ୍ଧର ହେବା ହେତୁ ବୃତ୍ତସ୍ଥାଶ୍ରମ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ-ଆଶ୍ରମ ଅଟେ ॥୨॥ ସୁତରାଂ
 ଓ ସାଂସାରିକ ସୁଖ ବୃତ୍ତୀୟତା ମନୁଷ୍ୟକୁ ସବୁ ସ୍ୱର୍ଗ ବୃତ୍ତସ୍ଥ ହେବା ଉଚିତ
 ଦୁର୍ବଳେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଭୀରୁ ଓ ନିବଳ ପୁରୁଷମାନେ ଏହି ଆଶ୍ରମ ଧାରଣ କରିବା
 ଯୋଗ୍ୟ ବୁଦ୍ଧ । ତେଣୁ ଏହା ଭଲରୂପେ କୁର୍ତ୍ତି-ସୁର୍ତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ।

ସୁତରାଂ ସଂସାରରେ ଯାହା କିଛି କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ
 ତାହାର ମୂଲ୍ୟାଂଶ ହେଉଛି ବୃତ୍ତସ୍ଥାଶ୍ରମ । ବୃତ୍ତାଶ୍ରମ ବିନା ସନ୍ନାୟାମାନେ
 ଅସମ୍ଭବ । ସନ୍ନାୟ ବିନା ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, କାକପ୍ରସ୍ଥ ଓ ସନ୍ନାୟାଶ୍ରମର ଅସ୍ତିତ୍ୱ
 ନାହିଁ । ଯେ ବୃତ୍ତସ୍ଥାଶ୍ରମର ନିନ୍ଦା କରେ ସେହି ବାସ୍ତବରେ ନିନ୍ଦନୀୟ ଅଟେ ।
 ଏହାର ଉପଶ୍ରବ ଯେ ଏହାର ଗର୍ବ ଯା କରେ ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକାନ୍ତ ଅଟେ ।
 ବୃତ୍ତସ୍ଥାଶ୍ରମ ତେବେ ଯାଇଁ ସୁଖ ଦାୟକ ହୁଏ, ଯେବେ ପତି-ପତ୍ନୀ ଦୁର୍ବଳ

କର୍ମଠି, ସର୍ବ କ୍ୟବତାର ନିମ୍ମୁଣ ଓ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ପ୍ରୀତିଭାବପଲ୍ଲ ଦୃଶ୍ୟ ।
ଏଣୁ ଗୃହାଣ୍ଡମରେ ସୁଖର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଉଛି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ ପୂର୍ବକ
ପବିତ୍ର ସ୍ବୟମ୍ବର ଶ୍ରାବଣେ ବିବାହ କରିବା ।

ଏଠାରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ସମାବର୍ତ୍ତନ, ବିବାହ ଓ ଗୃହାଣ୍ଡମ ସମ୍ବନ୍ଧୀ ଶିକ୍ଷା
ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେଲା । ଏହାପରେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସ ବ୍ରହ୍ମସ୍ବରେ ଲେଖାଯିବ ।

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ବିଷ୍ଣୁନନ୍ଦସରସ୍ବତୀସ୍ବାମିକୃତେ ସତ୍ୟାର୍ଥପ୍ରକାଶେ ସୁଭା-
ଷାବତୁଷିତେ ସମାବର୍ତ୍ତନବିବାହଗୃହାଣ୍ଡମବିଷୟ ଚତୁର୍ଥ
ସମ୍ଭାଷଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଃ ॥ ୩ ॥

❀ ଅଥ ପଞ୍ଚମ ସମୁଦ୍ଧାରନ ❀

ଅଥ ବାନପ୍ରସ୍ଥସନ୍ଧ୍ୟାସବିଧିଂ ବକ୍ଷ୍ୟାମଃ

ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମଂ ସମାପ୍ୟ ଗୃହୀ ଭବେତ୍ ଗୃହୀଭୂତଃ ।

ବନୀ ଭବେତ୍ ବନୀ ଭୂତଃ ପ୍ରବ୍ରଜେତ ॥ ଶତଃ କାଃ ୧୪ ॥

ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମ ସମାପ୍ତ କଲ ପରେ ଗୃହସ୍ଥ, ଗୃହସ୍ଥ ପରେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ
ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ ସମାପ୍ତ କଲ ପରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହେବା ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଅର୍ଥାତ୍
ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଆଶ୍ରମ-ବିଧାନ ପାଳନ କରିବାକୁ ହୁଏ ।

ଏବଂ ଗୃହାଶ୍ରମେ ସ୍ଥିତା ବିଧିବଦ୍ଧଃ । ତତ୍କୋ ଦିକଃ ।

ବନେ ବସେତ୍, ନିୟତୋ ଯୁଥାବଦ୍ ବିଜିତୋ ଦିୟଃ ॥୧॥

ଗୃହସ୍ଥସ୍ତୁ ଯଦା ପଶ୍ୟେଦ୍ ବଳୀପଳିତମାତ୍ମନଃ ।

ଅପତ୍ୟସ୍ୟେବ ଗୃପତ୍ୟଂ ତଦାରଣଂ ସମାଶ୍ରୟେତ୍ ॥୨॥

ସନ୍ତ୍ୟକ୍ୟ ଗ୍ରାମ୍ୟମାହାରଂ ସର୍ବ ଚୈବ ପରିଚ୍ଛଦମ୍ ।

ସୁଶେଷ୍ଠ ଉର୍ଯ୍ୟଂ ନିଃଶିପ୍ୟ ବନଂ ଗଚ୍ଛେତସହୈବ ବା ॥୩॥

ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରଂ ସମାଦୟ ଗୃହ୍ୟଂ ଗୁରୁପରିଚ୍ଛଦମ୍ ।

ଗ୍ରାମାଦରଣଂ ନିଃସ ତ୍ୟ ନିବସେନ୍ନିୟତେନ୍ନିୟଃ ॥୪॥

ମୁନଃକୈବିବଧେର୍ମେଧ୍ୟେ ଶାନ୍ତମଲଫଳେନ ବା ।

ଏତାନେବ ମହାଯଜ୍ଞାନି ବାପେଦ୍ ବିଧିପୁରାକମ ॥୫॥ ମନୁ: ୨. ୧୧

ଏହିପରି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପୁରାଣ ଗୃହାଶ୍ରମ ଅବଲମ୍ବନକାରୀ ସ୍ଥାନର ଦିଗ
ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ଯାପନ କଲପରେ ନିଶ୍ଚିତ
ହୋଇ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବିଜୟ ପୁରାଣ ବନରେ ନିବାସ କରିବେ ॥୧॥ ଯେତେବେଳେ
ଗୃହସ୍ଥ ଦେଖିବ ଯେ ତାହାର ମସ୍ତକର କେଶ ଶ୍ୱେତ ଓ ଚର୍ମ ଶୁଣ୍ଠ ହୋଇଗଲା
ତଥା ପୁରର ପୁର ମଧ୍ୟ ହେଲାଣି, ସେତେବେଳେ ତାର ବନଗୁଣ ହେବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ॥

ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର ଯାକ ଶକ୍ତି ଆହାର, ଉତ୍ତମାତ୍ମକ ବ୍ୟାଧି ବସ୍ତୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି,
 ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟକୁ ପୁଷ୍ପମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଗୁଡ଼ିଦେଇ କନ୍ୟା ନିଜ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ବନରେ
 ନିବାସ କରିବାକୁ ହେବ ॥୩॥ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରର ସକଳ ଉପକରଣମାନ ସଙ୍ଗରେ
 ନେଇ, ଗ୍ରାମ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ଦୃଢ଼ଦ୍ରିୟ ହୋଇ ଅରଣ୍ୟରେ ନିବାସ କରିବାକୁ
 ହେବ ॥୪॥ ଶ୍ୟାମଳାଦି ନାନାବିଧ ଅନ୍ନ, ଫୁଲର ଫୁଲର ପନିପରିବା, ଫଳ-ଫୁଲ ଓ
 କଦମ୍ବୁଳାଦି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରବୋକ୍ତ ପଞ୍ଚମହାଯଜ୍ଞ କରିବେ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରଦ୍ୱାର ଅଭିଷେକ
 ଓ ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟ ଜୀବନ-ନିବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ କରିବେ ॥୫॥

ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟେ ନିତ୍ୟଯୁକ୍ତଃ ସ୍ୟାଦ୍ଦାନ୍ତେ ମେଷଃ ସମାହୃତଃ
 ଦାତା ନିତ୍ୟମନାଦାତା ସର୍ବଭୂତାନୁକମ୍ପକଃ ॥୧॥

ଅପ୍ରୟତ୍ନଃ ପୁଣାର୍ଥେଷ ବ୍ରହ୍ମଗୁରୀ ଧରଣୟଃ ।

ଶରଣେଷ୍ଟମମଶତେବ ବୃକ୍ଷମୂଳନିକେତନଃ ॥୨॥ ମନୁ: (୭।୮।୨୭ ॥

ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ ଅର୍ଥକୁ ନିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ ଅଧ୍ୟାପନାରେ ଯୁକ୍ତ ରହିବେ; ଜିଜ୍ଞାସା,
 ସମସ୍ତଙ୍କର ମିତ୍ର ତଥା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମନଶୀଳ ହେବେ; ବ୍ୟାଧି ଦାତା ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ
 ଶୁଦ୍ଧି ଦୟାଳୁ ହେବେ; କାହାଠାରୁ କିଛି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ନକରି ସର୍ବଦା ଉପ
 ଶେଷେ ଆଚରଣ କରିବେ ॥୧॥ ଶାଶ୍ୱତର ସୁଖ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଯତ୍ନଶୀଳ ନହୋଇ
 ବ୍ରହ୍ମଗୁରୁ ରହିବେ ଅଥାଚ ନିଜ ପତ୍ନୀ ସଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାହା ସହିତ ବିଷୟ
 ଶ୍ରେଣ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ନାହିଁ । ଭୂମିରେ ଶୋଇବେ; ନିଜ ଅଶ୍ରୁତି ଅଥବା
 ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ମମତା ରଖିବେ ନାହିଁ ଓ ବୃକ୍ଷମୂଳରେ ଶୋଇବେ ॥୨॥

ତପଃଶ୍ରଦ୍ଧା ଯେ ହ୍ୟପବନ୍ତ୍ୟରଣୋ ଶାନ୍ତା ବିଦ୍ୟାସୋ ଭୈଷଜପୁଂ୍ୟାଂ
 ଚରନ୍ତଃ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରଣ ତେ ବିରଜାଃ ପ୍ରୟନ୍ତୁ ସୁଧାଃସୂତଃ ସ ପୁରୁଷୋ
 ହ୍ୟବ୍ୟୟାମ୍ବା ॥୧॥ ମୁଣ୍ଡ : ୧ । ଖ : ୨ । ମ : ୧୧ ॥

ଯେଉଁ ଶାନ୍ତ ବିଦ୍ୟାନ୍ ଲୋକମାନେ ବନରେ ତପସ୍ୟା, ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ,
 ସତ୍ୟନିଷ୍ଠା ଓ ଭିକ୍ଷାଚରଣ ପୂର୍ବକ ଅରଣ୍ୟରେ ନିବାସ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ନିର୍ମଳ
 ହୋଇ, ସୁଖ-ଶାନ୍ତ ଲଭି କରନ୍ତି ଓ ପ୍ରାଣଦ୍ୱାର ଦେଇ ଅବିନାଶୀ, ଦାନଲଭ ରହିତ
 ତଥା ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷ ପରାମାତ୍ମାଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ॥୧॥

ଅଭ୍ୟାସ୍ୟାମି ସମିଧମଗ୍ନଂ ବ୍ରତପତେ ଲୁପ୍ତଂ ।

ବ୍ରତଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାଂ ସ୍ମେରୋମୀଦେ ଭା ସାଷିତୋ ଅବମ୍ ॥୨॥

ଯଜ୍ଞବେଦ, ଅଭ୍ୟାସ ୨୦ । ମନ୍ତ୍ର ୨୪ ॥

ବାନପ୍ରସ୍ଥର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ - “ମୁଁ ଅଗ୍ନିରେ ହୋମାନୁଷ୍ଠାନ ପୁଣ୍ୟ କରୁଛି
ହୋଇ ବୁଝା, ସତ୍ୟାଚରଣଶୀଳ କଥା ଶ୍ରଦ୍ଧାଚାନ ହେବ” -ବାନପ୍ରସ୍ଥ ପୁରୁଷ
ଏହିପରି ଅଭିଳାଷୀ କରିବ । ପୁଣି ନାନାବିଧ କପଟତ୍ବ, ସତ୍ତ୍ବଜ୍ଞ, ଯୋଗାତ୍ମକ
ଏବଂ ପୁଣ୍ୟର ପୁଣ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଓ ପବିତ୍ରତା ପାତ୍ରକରିବା ପାଇଁ ସମ୍ଭବତଃ ହେବ
ପରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ନିଜ ପତ୍ନୀକୁ ପୁଣ୍ୟମାନଙ୍କ ନିକଟ
ପଠାଇ ଦେଇ ସାରିଲା ପରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବ । ଇତି ସନ୍ଧ୍ୟେଷେ
ବାନପ୍ରସ୍ଥବିଧିଃ ।

“ଅମ ସନ୍ନ୍ୟାସବିଧିଃ”

ବନେଷ ଚ ବିହୃତ୍ୟେକଂ ତୃତୀୟଂ ଭାଗମାୟୁଷଃ ।

ଚତୁର୍ଥମାୟୁଷୋ ଭାଗଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ବା ସଂଗାନ୍ ପରିବ୍ରଜେତ ।

ମନୁ : (୭ । ୩୩ ॥)

ଏହିରୂପେ ବନରେ ଆୟୁର ତୃତୀୟ ଭାଗ ଅର୍ଥାତ୍ ପରାଣ ବର୍ଷ ୦୫
ପରସ୍ତରି ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଆଶ୍ରମ ପୁଣ୍ୟକରି ଆୟୁର ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ
ସଙ୍ଗତ୍ୟାଗ ପୁଣ୍ୟ ପରିବାହ ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଗୃହାଶ୍ରମ ଓ ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ନ ରହି ସନ୍ନ୍ୟାସାଶ୍ରମ ସ୍ଥାନର କଲେ
ହୁଏ କି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର- ପାପ ହୁଏ ଓ ହୁଏ ନାହିଁ ମଧ୍ୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଏପରି ଦୁଇ ପ୍ରକାର କଥା କହୁଛ କାହିଁକି ?

ଉତ୍ତର- ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର କଥା ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯେ କାଲ୍ୟାଣଶ୍ରୀ
ବୈଶ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରି ବିଷୟାସକ ହୁଏ ସେ ମହାମାତ୍ରୀ । ଆଉ
ବିଷୟାସକ ହୁଏ ନାହିଁ ସେ ମହା ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ସତ୍ତ୍ବ ପୁରୁଷ ।

ସୁଦୃଢ଼ରେକ ବିରଜେତ୍ତତ୍ତ୍ବରେକ ପ୍ରବ୍ରଜେଦ୍ ବନାଦ୍ ବା ଗୃହାଦ୍ ବା
ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଦେବ ପ୍ରବ୍ରଜେତ୍ *

ଯେଉଁ ଦିନ ବୈଶ୍ୟ ଆସିବ ସେହିଦିନ ଘରୁ ବା ବନରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ
କରିବା ଉଚିତ । ପୁଣ୍ୟ ଓମାନୁଷ୍ଠାନରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ ବିଷୟ ଲେଖା ଯାଇଛି ।

* ଜାବାଳ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅନୁମତ୍ତ ଭାବେ, ଜାବାଲୋପନିଷଦ୍, ଖ : ୪ର ବଂ ।

ବିଦ୍ବାନ. ଶତେନ୍ଦ୍ରପୁ, ବିଷୟ-ବାସନାଚକ୍ଷିତ ଏବଂ ପରଦ୍ବିତକାମୀ ପୁରୁଷ ଇଚ୍ଛୁକଲେ
 ବାହୁତର୍ଥୀଶ୍ରମରୁ ମଧ୍ୟ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିନ୍ତି । ବେଦରେ ମଧ୍ୟ “ ସୂତସଃ
 ବାହୁଶସ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନତଃ ” ଇତ୍ୟାଦି ବାକ୍ୟରେ ସନ୍ନ୍ୟାସର ସ୍ବତନ୍ତ୍ରତା ଅଛି । କିନ୍ତୁ-
 ନାଶରତୋ ଦୁଷ୍ଟରତାନ୍ନାଶାନ୍ତୋ ନାସମାହିତଃ ।
 ନାଶାନ୍ତମାନସୋ ବାପି ପ୍ରଜ୍ଞାନେନୈନମାପ୍ୟୁତ୍ପାତ ॥ କଠ : ଶ୍ଳୋ ୨୩ : ୨୪
 ଯେ ଦୁଃସ୍ବର ରହିତ ନୁହେଁ, ଯାହାର ଶାନ୍ତି ନାହିଁ, ଯାହାର ଆତ୍ମା ଯୋଗୀ ନୁହେଁ
 ଏବଂ ଯାହାର ମନ ଅଶାନ୍ତ; ସେହିବ୍ୟକ୍ତି ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରି ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେୟସୀ ହୋଇ
 ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ପାଇପାରେ ନାହିଁ । ଅତଏବ-

ଯୁକ୍ତେଦ୍ବାଞ୍ଛନସୀ ପ୍ରାଜ୍ଞସ୍ତଦ୍ୟକ୍ତେଦ ଜ୍ଞାନଆଭୁନି ।
 ଜ୍ଞାନମାମୁନି ମହତି ନିୟୁକ୍ତେତଦ୍ୟକ୍ତେକ୍ତନ୍ତୁ ଆମୁନି ॥

କଠ : କ : ୩ । ୧୩ ॥

ବିଜ୍ଞାନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବାଣୀ ଓ ମନକୁ ଅଧର୍ମରୁ ନିବୃତ୍ତ କରି, ତାହାକୁ ଜ୍ଞାନ ଓ
 ଆତ୍ମାରେ ଲଗାଇ ସେହି ଜ୍ଞାନ ଓ ଶୁଦ୍ଧାତ୍ମାକୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଠାରେ ନିୟୋଜିତ
 କରନ୍ତି ଏବଂ ତାକୁ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଶାନ୍ତସ୍ବରୂପ ଆତ୍ମାରେ ସ୍ଥିର କରନ୍ତି ।

ପରାକ୍ଷ୍ୟ ଲୋକାନ୍ କର୍ମବିତାନ୍ ବାହୁଶା ।

ନିବେଦମାପ୍ତାନ୍ନାୟକୃତଃ କୃତେନ ।

ତଦ୍ବିଜ୍ଞାନାର୍ଥଂ ସ୍ବ ଗୁରୁମେବାଭିଗଚ୍ଛେତ୍ ।

ସମିତପାଣିଃ ଶ୍ରୋତ୍ରୀୟଂ ତୁମ୍ଭନିଷ୍ଠମ୍ ॥ ମୁଣ୍ଡ : ଖ : ୨ । ମ : ୧୨ ॥

ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ଶ୍ରେୟ, କର୍ମର ଫଳ ବୋଲି ଜାଣି ବାହୁଶ ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ
 ବୈରାଗ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ଉଚିତ । କାରଣ ଅକୃତ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ କାହାଦ୍ବାରା
 ସ୍ବୟଂ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି, ସେହି ରୋଗୀଙ୍କୁ କେବଳ କର୍ମଦ୍ବାରା ମିଳନ୍ତି ନାହିଁ ।
 ଅତଏବ ଅର୍ପଣାର୍ଥ ହାତରେ କିଛି ଧରି ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତି ସକାଶେ ବେଦବିତ୍
 ତଥା ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ସମସ୍ତ ସନ୍ଦେହ ନିବୃତ୍ତ କରିବା ଉଚିତ ।
 ଏଥିରେ ବିକଳ୍ପ ଏହିଯେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଯାଲନ ନକରି ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରୁ ହିଁ ସନ୍ନ୍ୟାସ
 ଗ୍ରହଣ କରିପାରି ପାରେ । ତୃତୀୟ ପକ୍ଷାନୁସାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
 ପରନ୍ତୁ ସର୍ବଦା ନିମ୍ନଲିଖିତ ଲୋକଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ । -

ଅବଦ୍ୟାୟାମନ୍ତରେ ବର୍ତ୍ତମାନାଃ ସ୍ୱୟଂ ଧୀରଃ ପଣ୍ଡିତମ୍ ମନଃମା
 ଜଞ୍ଘନ୍ୟମାନଃପରିୟନ୍ତ ମତା ଅନ୍ତେନୈବ ନୀୟମାନା ସ୍ୱାଧୀନ
 ଅବଦ୍ୟାୟାଂ ବହୁଧା ବର୍ତ୍ତମାନା ବୟଂ କୃତାର୍ଥୀ ଇତ୍ୟଭିମନ୍ୟନ୍ତି ବାଳାଃ ।
 ସୂଚକମିଶୋ! ନ ପ୍ରବେଦୟନ୍ତି ଗଗାତ୍ ତେନାତୁରଃ କ୍ଷୀଣଲୋକାଶ୍ଚ୍ୟବନ୍ତେ
 ମୁଣ୍ଡ : ଖ : ୨ । ମ : ୮, ୯ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଅବଦ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ନିମଗ୍ନ ରହିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ନିଜକୁ ଧୀର
 ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି, ସେହି ଅଧୋଗତି ପ୍ରାପ୍ତ ମୁଡ଼ଲୋକମାନେ ଅ
 ଷ୍ଟରେ ଅଳ୍ପ ଗୋଡ଼େଇ ଦୁଇଟି ଗ୍ରସ୍ତ ହେଲପରି ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରନ୍ତି ॥୧॥
 ଯେଉଁ ବାଳକୃଷି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଅବଦ୍ୟାରେ ରତ ଥାଇ ନିଜକୁ କୃତାର୍ଥ ବୋ
 ମନେ କରନ୍ତି ଓ ଲେବଳ କର୍ମକାଣ୍ଡରେ ମାତ୍ର ଆଶାନ୍ତି ସେମାନେ ଆସକ୍ତି ବଶତଃ
 ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ବୁଝି-ସୁଝି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ କି ବୁଝାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ
 ଆତୁର ହୋଇ ଜନ୍ମ-ମରଣରୂପୀ ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ି ରହନ୍ତି ॥୨॥
 ସୁତରାଂ -

ବେଦାନ୍ତବିଜ୍ଞାନସୁନିଶ୍ଚିତାର୍ଥଃ ସନ୍ଧ୍ୟାସୟୋଗାଦ୍ ସୂଚୟଃ ଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ୱଃ ।
 ତେ ବ୍ରହ୍ମଲେକେଷ ପ୍ରସନ୍ନକାଳେ ପରମୃତାଃ ପରିମୃତ୍ୟନ୍ତି ସତବ ॥

ମୁଣ୍ଡ : ଖ : ୨ । ମ : ୭ ॥

ଯେଉଁମାନେ ବେଦାନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ପରମେଶ୍ୱର ପ୍ରତିପାଦକ ବେଦମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର
 ଅର୍ଥଜ୍ଞାନ ସୂଚକ ଚତୁସ୍ୱାର ଆଚରଣରେ ଦୃଢ଼ ବ୍ରତ ହୋଇ ସନ୍ଧ୍ୟାସ ଯୋ
 ଘାବ ଶୁଦ୍ଧାନୁଷ୍ଠାନର ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
 ମୁକ୍ତିସୁଖ ଲଭନର ଶୋଗ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମୁକ୍ତିସୁଖର ପରିସମାପ୍ତି ପରେ ଶେ
 ଷ୍ଟିତିରୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ପୁନର୍ବାର ସଂସାରକୁ ଆସନ୍ତି । ମୁକ୍ତି ବଂଶତ ଦୁଃଖର
 ବିନାଶ ହୁଏ ନାହିଁ । କାରଣ -

ନ ବୈ ସଶରାସ୍ୟ ସତଃ ପ୍ରିୟାପ୍ରିୟସ୍ୱୋରପଦ୍ମତପ୍ତଂ ଶରୀରଂ ବା ବସନ୍ତଂ
 ନ ପ୍ରସାପ୍ତିୟୁ ମୁଣ୍ଡତଃ ॥ ଛାନ୍ଦୋ : [୮ । ଖ । ୧୨ । ୧ ॥]

ଯେ ଦେହଧାରୀ, ସେ କଦାପି ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଭୋଗରୁ ପୃଥକ୍ ରହି ନପାରେ ।
 ଯେତେବେଳେ ଅଶରୀର ଜୀବାତ୍ମା ମୁକ୍ତି ଅବସ୍ଥାରେ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ
 ସହିତ ଅବସ୍ଥାନ କରେ; ସେତେବେଳେ ସେ ସାଧାରଣ ସୁଖଦୁଃଖରୁ ପୃଥକ୍
 ରହେ । ଏଥିପାଇଁ -

ପୁତ୍ରୈଷଣାୟାଶ୍ଚ ବିତୈଷଣାୟାଶ୍ଚ ଲୋକୈଷଣାୟାଶ୍ଚ

ବୁଢ଼ିଆୟାଅ ଭିଷାଚୟୁ୍ୟଂ ଚରନ୍ତି ॥ ଶତ: କା: ୧୪ । (ପ୍ର: ୫: ୩: ୨ କା: ୧)

ସାଧାରଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବା ଲଭ, ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟଜନକ ହେବ ବା ସମ୍ମାନ ଏବଂ ପୁଣ୍ୟ ମୋହରୁ ପୃଥକ୍ ହୋଇ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ଉତ୍ସୁକ ହୋଇ ଦିବାଗତ ମୋକ୍ଷସାଧନରେ ଚତୁପଦ୍ଧି ରହନ୍ତି ।

ପ୍ରଜାପତି । ନିରୁପେକ୍ଷ୍ୟଂ ତଥ୍ୟଂ ସର୍ବବେଦସମ୍

ହୃତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣଃ ପ୍ରବ୍ରଜେତ୍ ॥ ୧ ॥ ଯଜ୍ଞଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେ । *

ପ୍ରଜାପତିଂ ନିରୁପେକ୍ଷ୍ୟଂ ସର୍ବବେଦସ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣାମ ।

ଅମ୍ବନ୍ୟଗ୍ନିନ୍ ସମାରୋପ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଃ ପ୍ରବ୍ରଜେତ୍ ଗୃହାତ୍ ॥ ୨ ॥

ଯୋ ଦତ୍ତା ସର୍ବଭୂତେଭ୍ୟଃ ପ୍ରବ୍ରଜତ୍ୟଭୟଂ ଗୃହାତ୍ ।

ତଥ୍ୟଂ ତେଜୋମୟା ଲୋକା ଭବନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମବାଦିନଃ ॥ (ମନୁ: ୭: ୩୮୩-୩୯୩)

ପ୍ରଜାପତି ଅର୍ଥାତ୍ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଇଷ୍ଟି ଅର୍ଥାତ୍ ଯଜ୍ଞ କରି ତନ୍ତ୍ରରେ ଯଜ୍ଞେପବିତ ଓ ଶିଖାଦି ଚନ୍ଦ୍ର ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ଦ୍ୟାବ ଉଦାନ ଓ ସମାନ, ଏହି ପଞ୍ଚପାଣରେ ଆହବନୀୟାଦି ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର ଅଗ୍ନି ଆଗ୍ନି-ପଣ କରି, ବ୍ରହ୍ମଚର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଗୃହତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିବେ- ॥ ୧ । ୨ ॥ ଯେଉଁମାନେ ସର୍ବଭୂତ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଅଭୟଦାନ ପୂର୍ବକ ଗୃହ ଗୁଡ଼ି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୁଅନ୍ତି, ସେହି ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ ଅର୍ଥାତ୍ ପରମେଶ୍ବର ପ୍ରକାଶିତ ଧର୍ମ ଓ ବିଦ୍ୟାର ଉପଦେଶ୍ଚ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ଆଲୋକମୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଆନନ୍ଦସ୍ବରୂପ ଲୋକକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ॥ ୩ ॥

ପଶୁ- ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମ କଅଣ ?

ଉତ୍ତର- ପକ୍ଷପାତକହୀନ ନ୍ୟାୟାଚରଣ, ସତ୍ୟଗ୍ରହଣ, ଅସତ୍ୟବର୍ଜନ, ବେଦୋକ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି ପାଳନ- ମରୋପକାର ଏବଂ ସତ୍ୟଭ୍ରଷଣାଦି ହେଉଛ ଧର୍ମର ଚନ୍ଦ୍ର । ଉକ୍ତ ଧର୍ମାଚରଣ ସମସ୍ତ ଆଶ୍ରମବାସୀ ଅର୍ଥାତ୍ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମାନରୂପେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ପରନ୍ତୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ବିଶେଷଧର୍ମ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଅଟେ । -

* ନ୍ୟାୟସୂତ୍ର ୪ । ୧ । ୬୧ର ବାହ୍ୟସାଧୁନ ଭାଷ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗ୍ରହଣ ପ୍ରମାଣାନୁସାରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପାଠ ଉଚ୍ଛିତ ।

ଦୃଷ୍ଟିପୂର୍ବଂ ନ୍ୟସେତ୍ପାଦଂ ବସ୍ତୁପୂର୍ବଂ ଜଳଂ ପିବେତ୍ ।
 ସତ୍ୟ ପୁତ୍ରଂ ବଦେଦ୍ ବାଚଂ ମନଃପୂର୍ବଂ ସମାଚରେତ୍ ॥ ୧ ॥
 ଚକ୍ଷୁଃକ୍ରନ୍ତପ୍ରତିହତଧ୍ୟେତାକୃଷ୍ଣଃ କୁଶଳଂ ବଦେତ୍ ।
 ସପ୍ତହାରାବକାର୍ଣ୍ଣାଂ ତ ନ ବାଚମନୃତଂ ବଦେତ୍ ॥ ୨ ॥
 ଅଧ୍ୟାତ୍ମରକ୍ତସ୍ରୀଃନା ନରପେଷୋ ନରମିଷଃ ।
 ଆତ୍ମନେକ ସହାୟେନ ସୁଖାର୍ଥଂ ବିଚରେଦତ୍ ॥ ୩ ॥
 କୃତ୍ୱକେଶନଶଶୁଶ୍ରୁଃ ପାତ୍ରୀ ଦଣ୍ଡୀ କୁସୁମବାନ୍ ।
 ବିଚରେନ୍ନିୟତୋ ନିତ୍ୟଂ ସଦ୍ଭୂତାନ୍ୟସୀତିୟନ୍ ॥ ୪ ॥
 ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ନିରାସେନ ଶରଦେଷଷୟେଶ ତ ।
 ଅହିଂସୟା ତ ଭୂତାନାମମୃତଭୟ କଳ୍ପତେ ॥ ୫ ॥
 ଦୁଷ୍ଟିତୋଽପି ଚରେନ୍ନର୍ଯ୍ୟଂ ପୁତ୍ର ତସାଶ୍ରମେ ରତଃ ।
 ସମଃ ସବେଷ୍ଟ ଭୂତେଷ୍ଟ ନ ଲଜ୍ଜା ଧର୍ମକାରଣମ୍ ॥ ୬ ॥
 ଫଳଂ କତକବୃକ୍ଷସ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟପଂସୁ ପ୍ରସାଦନମ୍ ।
 ନ ନାମଗ୍ରହଣାଦତତ ତସ୍ୟ ବାରି ପ୍ରସୀଦତି ॥ ୭ ॥
 ପ୍ରାଣାୟାମା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ହଃସ୍ତାଽପି ବିଧିବଦ୍ଭୂତାଃ ।
 ବ୍ୟାହୃତି ପଶ୍ୟେତ୍ପୂର୍ବ୍ବା ବିଜ୍ଞେୟଂ ପରମକ୍ରପଃ ॥ ୮ ॥
 ଦହ୍ୟନ୍ତେ ଧୂମ୍ରମାନାନାଂ ଧାତ୍ୱନାଂ ନି ପୃଥା ମଳାଃ ।
 ତଥେନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ଦହ୍ୟନ୍ତେ ଯେଷାଃ ପ୍ରାଣସ୍ୟ ନିଗ୍ରହାତ୍ ॥ ୯ ॥
 ପ୍ରାଣାୟାମେଦ୍ ହେତୋଷାନ୍ ଧାରଣାଭିଷ୍ଟ କଳ୍ପବିଷମ୍ ।
 ସତ୍ୟହାରୋଶ ସଂସର୍ଗାନ୍ ଧ୍ୟାନେନାମଶ୍ୱବନ୍ ଗୁଣାନ୍ ॥ ୧୦ ॥
 ଉଚ୍ଚାବଚେଷ୍ଟ ଭୂତେଷ୍ଟ ଦୁଃଖେୟାମକୃତାମୁଭଃ ।
 ଧ୍ୟାନଯୋଗେନ ସଂପର୍ୟେଦ୍ ଗତିମସ୍ୟାନ୍ତରାମୁନଃ ॥ ୧୧ ॥
 ଅହିଂସୟେନ୍ଦ୍ରିୟାସଞ୍ଜେ ବୈଦିକେଶ୍ୱେକ କର୍ମଭଃ ।
 ତପସଶ୍ଚରଣେଶ୍ଚାଶ୍ରୈଷ୍ଠ ସାଧୟନ୍ନାହି ତତ୍ପତନମ୍ ॥ ୧୨ ॥
 ମୃଦା ଭବେନ ଭବତି ସର୍ବ ଭବେଷୁ ନିସ୍ତପ୍ତହଃ ।
 ତଦା ସୁଖମବାପ୍ନୋତି ପ୍ରେତ୍ୟ ଚେହ୍ନ ତ ଶାଶ୍ୱତମ୍ ॥ ୧୩ ॥

ଚତୁର୍ଥ ପିତା ଚୈବେତେନିତ୍ୟମାଶ୍ରମିଭିଦିକୈଃ ।

ଦଶଲକ୍ଷଣକୋ ଧର୍ମଃ ସେବିତବ୍ୟଃ ପ୍ରୟତ୍ନତଃ ॥୧୪

ଧୃତଃ କ୍ଷମା ଦମୋଽସ୍ତେଷୁ ଶୌନମିନ୍ଦ୍ରପ୍ରକଗ୍ରହଃ ।

ଧୀର୍ବଦ୍ୟା ସତ୍ୟମହୋଧୋ ଦଶକଂ ଧର୍ମଲକ୍ଷଣମେ ॥୧୫॥

ଅନେନ ବିଧନା ସର୍ବାଂସ୍ତ୍ୟକ୍ତାଃ ସଂଗାନ୍ ଶନ୍ଦେଃ ଶ ନିଃ ।

ସର୍ବଦ୍ୱାଦ୍ୱବିନିର୍ମୁକ୍ତାଃ କ୍ରହ୍ମଣ୍ୟବାବତ୍ତସ୍ତତେ ॥୧୬॥

ମନ୍ତୁଃ ଅଃ ୭ । ୪୭, ୪୮, ୪୯, ୫୦, ୫୧, ୫୨, ୫୩-୫୪, ୫୫,

୮୦, ୮୧; ୯୧; ୯୨ ॥

ସପ୍ତାରେ ଚଳା ବେଳେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଇଚ୍ଛୁତଃ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ନ କରି ଭୂମି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଚାଲିବ । ସର୍ବଦା ଜପଜାରେ ଗୁଣି ପାଣି ପିଇବେ, ସଦା ସତ୍ୟ ଶ୍ରୀ କନ୍ଧବେ ଏବଂ ନିରନ୍ତର ମନରେ ବିଚାର କରି ସତ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ ଓ ଅସତ୍ୟକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବେ ॥୧॥

ଉପଦେଶ ବା ସମ୍ଭାଷଣ କାଳରେ ଯଦି କେହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଉପରେ କ୍ଷୋଧ କରେ କିମ୍ବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କରେ, ତାହାର ହେଲେ ତାହା ପ୍ରତି କ୍ଷୋଧ ନ କରି ତାହାର ମଙ୍ଗଳ ନିମିତ୍ତ ଉପଦେଶ ଦେବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଯେ କୌଣସି ବାରଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଖ-ନାସିକା-ନେତ୍ର ତଥା କର୍ଣ୍ଣରୂପ ସପ୍ତଦ୍ୱାରରେ ବିଶିଷ୍ଟ ବାଣୀ ଦ୍ୱାରା ମିଥ୍ୟା ଚକ୍ଷୁବେ ନାହିଁ ॥୨॥

ସ୍ତ୍ରୀସ୍ତୁ ଆତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମାରେ ସ୍ଥିର, ନିସ୍ପୃହ ତଥା ମତ୍ୟମାଂସାଦି ରହିତ ହୋଇ କେବଳ ଆତ୍ମାର ସଦ୍‌ବୃତ୍ତାନ୍ତର ସୁଖାର୍ଥୀ ହେବେ ଓ ଏହି ସଂସାରରେ ଧର୍ମ ଓ ବିଦ୍ୟାର ବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଉପଦେଶାର୍ଥ ସର୍ବଦା ବିଚରଣ କରିବେ ॥୩॥

କେଶ, ନଖ, ଦାଢ଼ି, ନିଶ ଛେଦନ କରି ସୁନ୍ଦର ପାତ୍ର ଓ ଦଣ୍ଡ ଧାରଣ କରି, କୌଣସି ପ୍ରାଣୀର ହିଂସା ନ କରି ଓ ନିଶ୍ଚିନ୍ତାତ୍ମା ହୋଇ ସର୍ବଦା ବିଚରଣ କରିବେ ॥୪॥

ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଅଧର୍ମାଚରଣରୁ ନିବୃତ୍ତ ରଖି, ଶୁଦ୍ଧ ହେଷ ପରିତ୍ୟାଗ କରି, କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରତି ବୈରଭାବ ନରଖି ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତି ସର୍ବାଙ୍ଗେ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବୃଦ୍ଧିରେ ତପ୍ତ ରହିବେ ॥୫॥

ସଂସାରେ କାହାରୀ ନିନ୍ଦା ବା ପ୍ରଂଶସା ପ୍ରତି ଭ୍ରୁକ୍ଷେପ ନକରି ସେ କୌଣସି

ଆଶ୍ରମରେ ଶ୍ରୀତ ମନୁଷ୍ୟ ବିଶେଷତଃ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପକ୍ଷପାତ
ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ, ସ୍ୱର୍ଗ ଧର୍ମାତ୍ମା ହେବାକୁ ଓ ଅନ୍ୟକୁ ଧର୍ମାତ୍ମା କରିବାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହ
କରିବେ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ନିଜ ମନରେ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପ ଜାଣି ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ
ଦଣ୍ଡ, କମଣ୍ଡଳୁ ଏବଂ କଷାୟ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଚିନ୍ତା ଧାରଣ ଧର୍ମର କାରଣ ନୁହେଁ । ସମସ୍ତ
ମନୁଷ୍ୟାଦି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟୋପଦେଶ ଦେବା ଓ ବିଦ୍ୟାଦାନ ଦ୍ୱାରା ଉନ୍ନତ
କରିବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ମୁଖ୍ୟ ଧର୍ମ ଅଟେ ॥୬॥

ଯଦ୍ୟପି ନିର୍ମଳା ବୃକ୍ଷର ଫଳକୁ ଘେରି ମଇଳା ଫାଟିରେ ପକାଇଲେ ପ୍ରାଣୀ
ନିର୍ମଳ ହୋଇଯାଏ; ତଥାପି ତାହାକୁ ପାଣିରେ ନ ପକାଇ କେବଳ ତା'ର ନାଁ
ଧଳାଇବା ଶୁଣିଲେ ପାଣି ସଫା ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ୭ ।

ଅତଏବ ଯଥାଶକ୍ତି ଓଁକାର ସହିତ ସପ୍ତବ୍ୟାହୃତ ଦ୍ୱାରା ବିଧି ପୁରା
ପ୍ରାଣାୟାମ କରିବା ବାହ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ବହୁବିଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ
କିନୋଟି ପ୍ରାଣାୟାମରୁ କମ କରିବା କଦାପି ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ
ପକ୍ଷରେ ପରମ ତପସ୍ୟା ॥୮॥

ଯେପରି ଅଗ୍ନିରେ ଗରମ କିମ୍ବା ତରଳ କଲେ ଧାତୁର ମଳ ମୁକ୍ତ
ହୋଇଯାଏ, ସେହିପରି ପ୍ରାଣର ନିଗ୍ରହରେ ମନ ପ୍ରଭୃତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବୋଧ
ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଯାଏ ॥୯॥

ଅତଏବ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଗଣ ପ୍ରତ୍ୟହ ପ୍ରାଣାୟାମ ଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମା, ଅନ୍ତଃକରଣ ଏବଂ
ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମୂହର ଦୋଷ, ଧାରଣ ଦ୍ୱାରା ପାପ, ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଦ୍ୱାରା ସଙ୍କଳୋପ ଏବଂ
ଧ୍ୟାନ ଦ୍ୱାରା ଅମାତ୍ସ୍ୟର ଗୁଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବାତ୍ମାର ଦୂର୍ଷ, ଶୋକ ଓ ଅବିଦ୍ୟାଦି ବୋଧ
ଦୂଷ୍ଟଭୂତ କରିବେ । ୧୦ ।

ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ଏହି ଧ୍ୟାନଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଅଯେଚୀ ଓ ଅବିଦ୍ୟାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି
ପକ୍ଷରେ ଦୁର୍ବିଜ୍ଞେୟ ଓ ଅଶୁଦ୍ଧ ମହାନ ଗର୍ବୀନ୍ତ ସର୍ବ ବସ୍ତୁରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା
କଳା, ନିଜର ଆତ୍ମା ଓ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ । ୧୧ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ତେ ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରିବେ । ୧୧

ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବୈରଶୂନ୍ୟ ହୋଇ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବିଷୟ ପରିତ୍ୟାଗ
କରି ବେଦୋକ୍ତ କର୍ମ ଓ ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ତପଶ୍ଚରଣ ଦ୍ୱାରା ପୁଣି ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ
ଏହି ସଂସାରରେ ମୁକ୍ତିପଦ ଲାଭ କରି ଓ କରାଇ ପାଇନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ମାନବ
ପକ୍ଷରେ ଏହା ଅସମ୍ଭବ । ୧୨ ।

ଯେତେବେଳେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସମସ୍ତ ଭାବ ଅର୍ଥାତ୍ ସବୁପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥର

ନିଷ୍ପତ୍ତି ଓ ଆକାଂକ୍ଷାରହିତ ହୋଇ ସମସ୍ତ ବାହ୍ୟ ଓ ଆନ୍ତରିକ ବ୍ୟବହାରରେ
ଭବଦ୍ୱାରା ପବନ ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ସେ ଏହି ଦେହରେ ତଥା ମରଣପରେ
ମଧ୍ୟ ନିରନ୍ତର ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତ କରେ । ୧୩।

ଅତଏବ ଯଦ୍‌ପୂର୍ବକ ବ୍ରହ୍ମବୃତ୍ତ, ବୃତ୍ତସ୍ଥ, ବାନସ୍ଥ ତଥା ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର
ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦଶଲକ୍ଷଣ ଯୁକ୍ତ ଧର୍ମ ପାଳନ କରିବା ଉଚିତ ୧୪।

ପ୍ରଥମ- (ଧୃତି) ସଦା ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କରିବା; ଦ୍ୱିତୀୟ- [କ୍ଷମା] ନିନ୍ଦା-
ସୂଚି, ମାନାପମାନ ଓ ହାନିଲୁହାନ୍ତି ଦୁଃଖ-ସୁଖରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହିବା;
ତୃତୀୟ- (ଦମ) ମନକୁ ସବଦା ଧର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ରଖି ଅଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଏପରି
ବିରତ କରିବାଯଦ୍‌ବା ଅଧର୍ମୀଚରଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ନ ଉଠେ ।
ଚତୁର୍ଥ- [ଅସ୍ତେୟ] ରୋଗ ଗ୍ରହଦେବା ଅର୍ଥରୁ ବନା ଅନୁମତିରେ ଅଥବା ଜଳ,
କପଟତା ବା ଚଣ୍ଡାସ-ଦାତକତା ଦ୍ୱାରା, କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର
ତଥା ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ଉପଦେଶ ଦ୍ୱାରା ପରପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଅଧିକାର କରିବାକୁ
ରୋଗ କୁହାଯାଏ ଏବଂ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଦେବା ହିଁ ଅସ୍ତେୟ ଅର୍ଥରୁ ସାଧୁ କାର୍ଯ୍ୟ
ଅଟେ, । ପଞ୍ଚମ- (ଶୌଚ) ରାଗ, ଦ୍ୱେଷ ଏବଂ ପସ୍ତପାତ ପରିତ୍ୟାଗ କରି
ଅନ୍ତଃକରଣର ପବନତା ତଥା ଜଳ ଓ ମୃତ୍ତିକା ମର୍ଜନାଦି ଦ୍ୱାରା ବାହାରର
ପବନତା ରକ୍ଷା କରିବା; ଷଷ୍ଠ- [ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନିଗ୍ରହ] ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଅଧର୍ମୀଚରଣରୁ
ପୃଥକ୍ କରି ସବଦା ଧର୍ମପଥରେ ନିୟୋଜିତ ରଖିବା; ସପ୍ତମ (ଧୀଃ) ମଦକ
ଦ୍ରବ୍ୟ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିନାଶକ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଦୁଷ୍ଟ ହସ୍ତର୍ସ, ଆଳସ୍ୟ ତଥା ପ୍ରମଦାଦି
ଗ୍ରହ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ ଧେବନ, ସହ ପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଓ ଯୋଗାଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା
ବୁଦ୍ଧିକୁ ବଢ଼ାଇବା; ଅଷ୍ଟମ- [ବିଦ୍ୟା] ପୃଥିବୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାବତ୍ତାପ୍ତ ପଦାର୍ଥର ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ କରିବା ତଥା ଏହି ସଜ୍ଜଳ ପଦାର୍ଥରୁ
ଯଥୋଚିତ ଉପକାର ନେବା; ଯେପରି ଆତ୍ମାରେ ସେହିପରି ମନରେ; ଯେପରି
ମନରେ ସେହିପରି ବାଣୀରେ ଓ ଯେପରି ବାଣୀରେ ସେହିପରି କର୍ମରେ ଆଚରଣ
କରିବାକୁ ବିଦ୍ୟା ଓ ତତ୍ ବିପଶ୍ୟତକୁ ଅବିଦ୍ୟା କୁହାଯାଏ; ନବମ- [ସତ୍ୟ]
ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଯେପରି ତାହାକୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଜାଣିବା, ସେହିପରି କହିବା ଓ
ସେହିପରି କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ କୁହାଯାଏ; ଦଶମ- (ଅନ୍ତୋଧ୍ୟ) ଗୋପ୍ୟ ଦୋଷ
ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଶାନ୍ତି ଆଦି ଗୁଣ ବ୍ରହ୍ମଣ କରିବା । ଏହି ସବୁ ଧର୍ମର ଲକ୍ଷଣ
ଅଟେ । ଏହି ଦଶଲକ୍ଷଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ପସ୍ତପାତ ରହିତ ନ୍ୟାୟାଚରଣରୂପଧର୍ମକୁ

ପାଳନ କରିବା ଚାହିଁ ଆଶ୍ରମସ୍ଥ ଲୋକମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଯାହା ଏହି ବେଳେ
ଧର୍ମରେ ନିଜେ ଚଳିବା ଓ ଅନ୍ୟକୁ ବୁଝାଇ ଚଳାଇବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ଗର୍ବ
ଧର୍ମ ଅଟେ । ୧୫।

ଏହିରୂପେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସମସ୍ତ ସଙ୍ଗତୋଷ ତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ସମସ୍ତପ୍ରକାର
ଦୁର୍ଷ୍ଟ ଶୋକାଦି ଦୂରରୁ ବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ବ୍ରହ୍ମରେ ହିଁ ଅବସ୍ଥିତ
ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଗୁଡ଼ସ୍ଥ ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତ ଆଶ୍ରମୀମାନଙ୍କୁ ସର୍ବପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସତ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ କରାଇବା, ଅଧର୍ମାଚରଣରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବା
ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସମସ୍ତପ୍ରକାର ସଂଶୟ ଛିନ୍ନ କରି ସତ୍ୟଧର୍ମାଚରଣରେ ସ୍ଥାପିତ
କରାଇବାହିଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ । ୧୬।

ପ୍ରଶ୍ନ - ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିବା କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଧର୍ମ ନା କ୍ଷତ୍ରିୟାଦିମାନଙ୍କର
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ?

ଉତ୍ତର - ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ହିଁ ଏହା ଅଧିକାର । କାରଣ, ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ
ଯେଉଁମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ବାନ୍, ଧାର୍ମିକ ଓ ପରୋପକାରପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି, ସେହିମାନେ
ବ୍ରାହ୍ମଣ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ୟା, ଧାର୍ମିକତା, ମହାମେଶ୍ବରଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠା ଓ ବୈରାଗ୍ୟ
ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କଲେ ସଂସାରର ବିଶେଷ ଉପକାର ସାଧିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ
ଏଥିପାଇଁ ଜନଶ୍ରୁତି ଏହି ଯେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ନେବା ଅଧିକାର କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣର, ଅନ୍ୟ
କାହାର ନୁହେଁ । ମନୁଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏବିଷୟରେ ପ୍ରମାଣ ଅଛି -

ଏଷବୋଧିହିତୋ ଧର୍ମେ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ଚତୁର୍ବିଧଃ ।

ପୁଣ୍ୟୋଃକ୍ଷୟଫଳଃ ପ୍ରେତ୍ୟ ରାଜ ଧର୍ମାନ ନିବୋଧତ ॥

ମନୁ : (୭ । ୧୭ ॥)

ମନୁ ମହାବଳ କହୁଛନ୍ତି “ହେ ରାଜାଗଣ; ଏହି ଚାହିଁ ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ
ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗାହ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସାଶ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ବ୍ରାହ୍ମଣର ଧର୍ମ
ଅଟେ । ଏହି ସନ୍ନ୍ୟାସ ଧର୍ମ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ପୁଣ୍ୟସ୍ବରୂପ ତଥା ଦେହାବଳୀ
ପରେ ମୁକ୍ତିରୂପୀ ଅକ୍ଷୟ ଆନନ୍ଦର ପ୍ରଦାତା ଅଟେ । ଏହା ପରେ ମୋର
ରାଜଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କର ।

ଏହା ଦ୍ବାରା ସିଦ୍ଧ ହେଲା ଯେ ମୁଖ୍ୟତଃ ସନ୍ନ୍ୟାସଗ୍ରହଣ କରିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ
ଅଧିକାର ଓ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଦି ଆଶ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କରିବା କ୍ଷତ୍ରିୟାଦି ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର
ଅଧିକାର ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା କଅଣ ?

ଉତ୍ତର- ଶେରରେ ମସ୍ତକର ଆବଶ୍ୟକତା ଭଲ ଆଶ୍ରମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ନ୍ୟାସାଶ୍ରମର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । କାରଣ, ସନ୍ନ୍ୟାସ ବ୍ୟାଘାତ କଦାପି ବନ୍ଦ୍ୟା ଓ ଧର୍ମର ଉନ୍ନତି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଏହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରମମାନଙ୍କୁ ଚ୍ୟାଗ୍ରହଣ, ଗୃହକୁଳ୍ୟ ତଥା ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାଦିରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବହୁତ କମ ଅବକାଶ ମିଳେ । ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରମମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସ୍ୱସ୍ଥପାତ ରହିତ ଆଚରଣ କରିବା ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟର । ସାନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ପରି ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରମବାସୀ ସବୁପ୍ରକାର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତି ହୋଇ ଜଗତର ଉପକାର କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟବତ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ପଦାର୍ଥ-ବିଜ୍ଞାନର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଯେତେ ହମୟ ମିଳେ, ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରମବାସୀମାନଙ୍କୁ ସେତେ ମିଳି ପାରେ ନାହିଁ । ପରନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମରୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରି ସତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ ଦ୍ୱାରା ଜଗତର ଯେତେଦୂର ଉନ୍ନତି କରିପାରେ, ଗୃହସ୍ଥ ବା ବାନପ୍ରସ୍ଥ ହେବା ପରେ ଯେଉଁମାନେ ସାନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ସେତେଦୂର ଉନ୍ନତି କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଅଭିପ୍ରାୟ ବରୁଣ ଅଟେ । ଯେତେବେଳେ ଲୋକଗୁଡ଼ିକ କରିବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଅଭିପ୍ରାୟ ଅଟେ । ଗୃହାଶ୍ରମ ନିଜର ସନ୍ତାନ ହେବେ ନାହିଁ । ଯଦି ସନ୍ନ୍ୟାସାଶ୍ରମ ହିଁ ମୁଖ୍ୟ ହୁଏ ଓ ସମସ୍ତେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୁଅନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ମୂଳକ୍ଷେତ୍ର ନ ହୋଇଯିବ ।

ଉତ୍ତର- ଭଲକଥା ! ବିବାହ କଲପରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକଙ୍କର ସନ୍ତାନ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଜନ୍ମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅକାଳରେ ମରିଯାଆନ୍ତି । ତେବେ ଗୃହାଶ୍ରମ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଅଭିପ୍ରାୟ ବରୁଣ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା କି ନାହିଁ ? ଭ୍ରମ ବଢ଼ିପାର ଯେ “ସୂକ୍ଷ୍ମ କୃତେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ନିହିତାଳ ତୋଷଣ ଦୋଷଃ” ଅର୍ଥାତ୍ ଯଦି କଲେ ଯଦି କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ନହୁଏ ତେବେ ଏଥିରେ ଦୋଷ କଅଣ ? ଅର୍ଥାତ୍ କିଛି ହେଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ । ତାହା ହେଲେ ଆମର ପ୍ରଶ୍ନ ଏହି ଯେ ଗୃହାଶ୍ରମର ଅନେକ-ସନ୍ତାନ ଜାତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ସାମ୍ବାରିକ ଚରୁଆଚରଣ ଦ୍ୱାରା ହଣାମଗ ହୋଇ ନିଜର ବହୁତ ବଡ଼ ହାନି କରନ୍ତି । ଏହି ସବୁ ଲଜାଇ-ଝଗଡ଼ାର କାରଣ ହେଉଛି ପାରମ୍ପରିକ ବିଶ୍ୱରର ବିରୋଧ । କିନ୍ତୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଯଦି ଏକମାତ୍ର ବେଦୋକ୍ତ ଧର୍ମର ଉପଦେଶ ଦେଇ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରୀତି ଉତ୍ତପନ୍ନ କରପାରନ୍ତି ତେବେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକେ ସୁଖାନ୍ତ କଲହରୁ ବଞ୍ଚି ଯିବେ । ଏପରି କରିବା

ଦ୍ଵାରା ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବୃହସ୍ପତିମାନଙ୍କ ଭଳି ପ୍ରଜାବୃଦ୍ଧି କରନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟାସଗ୍ରହଣ କରି ହିଁ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେହେତୁ ସମସ୍ତ କେବେ ହେଲେ ବିଷୟାସକ୍ତି ଗୁଡ଼ି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ଯେଉଁମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ଭଳି ଦେଶରେ ଧର୍ମାତ୍ମା ହୁଅନ୍ତି; ସେମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ସୁସ୍ଥ ଭୂଲ ଅଟନ୍ତି ବୋଲି ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ସନ୍ଧ୍ୟାସୀମାନେ କହନ୍ତି ଯେ “ଆମର କୌଣସି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ ଏହି ଅବତ୍ୟାରୁପୀ ସଂସାରରେ ମୁଣ୍ଡ ପୂରାଇ ଲାଭ କଅଣ ? ଅନ୍ନ-ବସ୍ତ୍ର ଭଳି ନେଇ ଆନନ୍ଦରେ ରହିଲେ କାମ ଶେଷ । ଜନକୁ ବୁଝାମନେ କରି ସମସ୍ତ ରହିବା; ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ କେହି କିଛି ଆସି ପଢ଼ାଇଲେ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଉପଦେଶ ଦେବା ଉଚିତ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ବୁଝି ଅଟ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କୌଣସି ପାପପୁଣ୍ୟ ଲାଗି ନାହିଁ । କାରଣ; ଶୀତୋଷ୍ଣ ଅଦ୍ଭୁତବ ସ୍ଵରର; ସୁଧା; ତୃଷା ପ୍ରାୟେ ତେ ପୁଣ୍ୟ-ଦୁଃଖ ମନର ଧର୍ମ ଅଟେ । ଜଗତ ମିଥ୍ୟା ଅଟେ ଓ ଜଗତର ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ କଳ୍ପିତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଲୀକ ଅଟେ । ସୁତରାଂ ସେଥିରେ ଆଶା ରହିବା ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଲୋକର କାମ ନୁହେଁ । ଯାହା କିଛି ମାପ-ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ ତାହା ସବୁ ଦେହ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଧର୍ମ; ଆତ୍ମାର ନୁହେଁ । ଏହିପରି ସନ୍ଧ୍ୟାସୀମାନେ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ତ ସନ୍ଧ୍ୟାସ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ବିଲକ୍ଷଣ କଥା କହୁଛନ୍ତି । ତେବେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ କାହା କଥା ସତ୍ୟ ଓ କାହା କଥା ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ମାନିବୁ ?

ଉତ୍ତର - ସନ୍ଧ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ କର୍ମ କରିବା ମଧ୍ୟ କଅଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ ? ଦେଖ; ମନୁ ମହାବଳ ମଧ୍ୟ କହୁଛନ୍ତି - “ବୈଦିକେଣ୍ଡ୍ରିକ କର୍ମଭ୍ୟାଂ ... । ବୈଦିକ କର୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମଯୁକ୍ତ ସତ୍ୟକର୍ମ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କି ଅବଶ୍ୟ ଆଚରଣୀୟ । ସନ୍ଧ୍ୟାସୀମାନେ କଅଣ ଭୋଜନଗ୍ରହଣାଦି କର୍ମ ପ୍ରାରମ୍ଭ ପାରନ୍ତି ? ଯଦି ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ନକରି ଅସମ୍ଭବ, ତାହାହେଲେ ସେମାନେ ଜିଉମ କାର୍ଯ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରି ପଡ଼େ ଓ ପାପଭାଗୀ କାହିଁକି ନ ହେବେ ? ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ବୃହସ୍ପତିମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନ୍ନ-ବସ୍ତ୍ର ପାଉଛନ୍ତି; ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍କାର ନକରିବା ଦ୍ଵାରା ମହାପାପୀ ବା କାହିଁକି ନ ହେବେ ? ଯେଉଁ ଆଖିରେ ନ ଦେଖିଲେ ଓ କାନରେ ନ ଶୁଣିଲେ ଅଖି-କାନ ପ୍ର

କ୍ୟର୍ଥ; ଠିକ୍ ସେହିପରି ଯେଉଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ସତ୍ୟର ଉପଦେଶ ଓ ବେଦାଦି ସତ୍ୟ-ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଚାର ଏବଂ ପ୍ରଚାର ନ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଜଗତରେ କ୍ୟର୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ଭାରସ୍ବରୂପ ଅଟନ୍ତି ।

ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ଏପରି ଲେଖନ୍ତି ବା କହନ୍ତି ଯେ ଏହି ଅବଦ୍ୟାରୂପୀ ସଂସାରରେ ମୁଣ୍ଡପୁଲେ ଲାଭ କଅଣ ? କେବଳ ସେପରି ଉପଦେଶ ମାନେ ମିଥ୍ୟାରୂପ ତଥା ପାପବର୍ଦ୍ଧକ ମହାପାପୀ ଅଟନ୍ତି । ଶ୍ରେୟସୀ ହାତ ଯେଉଁ ସବୁ କର୍ମ କରାଯାଏ, ତାହାସବୁ କେବଳ ଆତ୍ମାର କର୍ମ । ପୁଣି ଉକ୍ତ କର୍ମର ଫଳଭୋକ୍ତା ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମା ଅଟେ । ଯେଉଁମାନେ ଜୀବାତ୍ମାକୁ ବୁଦ୍ଧ ବୋଲି କହନ୍ତି, ସେମାନେ ଅବଦ୍ୟାରୂପ ନିଦ୍ରାରେ ସ୍ବପ୍ନ । କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଜୀବ ଅଳ୍ପ ଓ ଅଳ୍ପଜ୍ଞ ତଥା ବୁଦ୍ଧ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ତଥା ସର୍ବଜ୍ଞ ଅଟେ । ବୁଦ୍ଧ ନିତ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧ, ବୁଦ୍ଧ ଓ ମୁକ୍ତସ୍ବଭାବ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ଜୀବାତ୍ମା କେବେ ବଦ୍ଧ ଓ କେବେ ମୁକ୍ତ ଉଦ୍ଭିତାଏ । ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଓ ସର୍ବଜ୍ଞ ହେବା ହେତୁ ବୁଦ୍ଧ କେବେ ହେଲେ ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ ବା ଅବଦ୍ୟାରୂପ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜୀବ ତଦ୍ଭିପକ୍ଷତ କେବେ ବିଦ୍ୟାଯୁକ୍ତ ଓ କେବେ ଅବିଦ୍ୟାଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ବୁଦ୍ଧ ସଦୈବ ଜନ୍ମମରଣ ରହିତ ତଥା ଦୁଃଖାତ୍ମକ । କିନ୍ତୁ ଜୀବ କେବେ କେବେ ଜନ୍ମମରଣ ଓ ଦୁଃଖଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ସୁତରାଂ ସେମାନଙ୍କ ପୁରୋକ୍ତ ଉପଦେଶ ମିଥ୍ୟା ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ସର୍ବକର୍ମବିନାଶୀ ଅଟନ୍ତି ତଥା ଅଗ୍ନି ଓ ଧାତୁକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ କଥା ସତ୍ୟ କି ନା ?

ଉତ୍ତର- ଏହା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ‘ସମ୍ୟକ୍ ନିତ୍ୟମାସ୍ତେ ସୃଷ୍ଟିନ୍-ସୃଜା ସମତ୍ ନ୍ୟସ୍ୟନ୍ତି ଦୁଃଖାନ୍ନି କର୍ମାଣି ଯେନ ସ ସନ୍ନ୍ୟାସଃ, ସ ପ୍ରଣସ୍ତୋ ବିଦ୍ୟତେ ପୁଣ୍ୟ ସ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ’ ଯେ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତକରି ଦୁଷ୍ଟକର୍ମ ପରତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି ଓ ଯାହାଙ୍କ ସ୍ବଭାବ ଅଚ୍ଛେଦନ, ତାହାକୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କୁହାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବକର୍ମତ୍ୟାଗୀ ଓ ଦୁଷ୍ଟକର୍ମତ୍ୟାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପଦବାଚ୍ୟ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ବୃହସ୍ପତିମାନେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଓ ଉପଦେଶ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ପୁନଃ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ଆଉ କି ପ୍ରାୟୋଜନ ?

ଉତ୍ତର- ସବୁ ଆଶ୍ରମର ଲୋକଙ୍କୁ ସତ୍ୟାପଦେଶ ଦେବା ଓ ଶୁଣିବା ବିଧେୟ । କିନ୍ତୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ଯେତେ ଅବକାଶ ମିଳେ ଓ ସେମାନେ ଯେତେ ପକ୍ଷପାତଶୂନ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି, ସେତେ ବୃହସ୍ପତିମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ । ହଁ, ଯେଉଁମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ;

ସେମାନଙ୍କର କେବଳ ଏହି କାମ ଯେ ପୁରୁଷ, ପୁରୁଷ ମାନଙ୍କୁ ତଥା ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟାପ୍ତଦେଶ ଦେବେ ଓ ପଢାଇବେ । କିନ୍ତୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀକୁ ଯେତେ ଭ୍ରମଣାବଳୀ ମିଳେ, ସେତେ ଗୁଡ଼ସ୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କଦାପି ମିଳେ ନାହିଁ । ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ଆଚରଣ କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖନ୍ତି । ଅତଏବ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଗୁଡ଼ିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- “ଏକଦିନ ବସେତ୍ ଗ୍ରାମେ” ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରମାଣରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଏକ ଦିନରୁ ଗୋଟିଏ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହା କେତେଦୂର ଠିକ୍ ?

ଉତ୍ତର- ଏ କଥା କିଛି ଅଂଶରେ ସତ୍ୟ ଅଟେ । କାରଣ, ଏକ ସ୍ଥାନରେ ନିଶ୍ଚୟ କରାଯାଇ ନଥିବାରୁ ଉପକାର ସାଧନ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ, ପୁଣି ଉପକାର ପ୍ରତି ଅଭିମାନ ଜାତ ହୁଏ ଓ ଗର୍ବ-ଦମ୍ଭ ମଧ୍ୟ ବର୍ଦ୍ଧିତ ହୁଏ । ମୋ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରହବା ଦ୍ଵାରା ଯଦି ବିରୋଧ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ତେବେ ଗୋଟିଏ ଉଚିତ । ଯେତେବେଳେ ଜନକ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ନଗରେ ଯେଉଁଠି ଶାନ୍ତି ମହାତ୍ମା ରୁଣ୍ଡ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତଥା ଅନ୍ୟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ଅନେକ ବର୍ଷ ଧରି ନିବାସ କରୁଥିଲେ ପୁଣି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ନରହବା କଥା ଅଧିକତଃ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନଙ୍କ ପୋଲ କଲ୍ପିତ । କାରଣ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଅଧିକତଃ ରହବା ଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟତା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ଓ ଆଉ ବଢ଼ିପାରେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଯୁବାନାଂ କାଞ୍ଚନଂ ଦଦ୍ୟାଦ୍ଭାଗ୍ୟୁଲଂ ବହୁଗୁରୀଣାମ ।

ତୌରାଣାମଭୟଂ ଦଦ୍ୟାଦ୍ଭାଗ୍ୟୁଲଂ ନରକଂ ବ୍ରଜେତ ॥

ଇତ୍ୟାଦି ବାକ୍ୟର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି ଯେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦାନ କଲେ ନରକରେ ପଡ଼ିବ ହୁଏ ।

ଉତ୍ତର- ଏହି କଥା ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣାଣମ ଚିନ୍ତେୟା ଗୋଷ୍ଠିର ତଥା ସ୍ଵାର୍ଥପରତା ପୌରୋହିତ୍ୟମାନଙ୍କର ନିପୋଳକଳ୍ପମାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ମୋନେ ଭାବନ୍ତି ଯେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ଧନ ମିଳିବ ତେବେ ସେମାନେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ବହୁତ ଶେଷ କରନ୍ତି; ଆତ୍ମର ବହୁତ ହାନି ଦର୍ଶିବ ତଥା ସେମାନେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଅଧିକତଃ ରହିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ ଭକ୍ଷାଦି ଦେବା କାର୍ଯ୍ୟ ଆତ୍ମ ଅଧିକତଃ

ରହେ, ତେବେ ସେମାନେ ଆମକୁ ଭରି ରହିବେ । ଯେତେବେଳେ ଆପଣ ମୁଖ
ଓ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଲୋକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦାନ ଦେବା ଭଲ ବୋଲି ବିଚାରୁଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ
ବିଦାନ୍ ଓ ପସେପକାସ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ଦାନ ଦେବା ଦ୍ୱାରା କିଛି ହେଲେ ଫୋପ
ନାହିଁ । ପୁଣି ଦେଖନ୍ତୁ-

ବିବିଧାନ ଓ ରହାନ ବିବିକ୍ତେଷୁ ପପାଦୟେତ୍ ॥ [ମନ୍ତ୍ର: ୧୧ । ୭]

ନାନା ପକାର ରତ୍ନ-ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦି ଧନ (ଚରକ) ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ
ଦେବା କଥା ଏହି ବାକ୍ୟରେ ଲେଖା ଯାଇଛି । ଏହା ଛଡ଼ା ପୁରୋକ୍ତ ଶ୍ଳୋକଟା
ମଧ୍ୟ ଅନର୍ଥକ ଅଟେ । କାରଣ, ଯଦି ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦେଲେ ଯଜମାନ
ନରକଗାମୀ ହୁଏ, ତେବେ କଅଣ ରୂପା, ମୋତି ଓ ହୀରା ଆଦି ବସ୍ତୁ ଦେଲେ ସେ
ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବ ?

ପ୍ରଶ୍ନ- ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟ ଏହି ଶ୍ଳୋକରେ ଟିକିଏ ପାଠ ଭୁଲ କରି ଦେଇ-
ଛନ୍ତି । ଶ୍ଳୋକାଂଶଟା ଏହିପରି - “ଯୁକ୍ତିହସ୍ତେ ଧନଂ ଦତ୍ୟତ୍”

ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହାତରେ ଧନ ଦେଲେ ଦାଣ୍ଡ ନରକ ଗାମୀ ହୁଏ ।

ଉତ୍ତର - ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ମୂର୍ଖମାନଙ୍କ କପୋଳକଳ୍ପନାରୁ ଜାତ । କାରଣ
ହାତରେ ଦେଲେ ଯଦି ଦାଣ୍ଡ ନରକକୁ ଯିବ, ତେବେ କଅଣ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ପାଦରେ
ଦେଲେ କିମ୍ବା ବୁଜିଲା ବାନ୍ଧି ଦାନ କଲେ ସେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବ ? ଅତିଏବ ଏପରି
କଳ୍ପିତ କଥା ମାନବୀ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ହଁ, ଏହା କୁହାଯାଇ ଯାରେ ଯେ, ଯଦି
ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଯୋଗ କ୍ଷେତ୍ରର ଅଧିକ ଧନ ପାଖରେ ରଖନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଗୈରବିଦି
ଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ଓ ଲୋଭାସକ୍ତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ର ଯେ ବିଦାନ୍; ସେ ଅସୁକ୍ତ
ବ୍ୟକ୍ତିର କେବେ ହେଲେ କରନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଧନମୁଗଧ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଯେ ହେତୁ ସେ ପ୍ରଥମ ଅଶ୍ରମମାନଙ୍କରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ
ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଦେଖିଛନ୍ତି ଓ ନିଜେ ଗୋଚର କରୁଛନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମରୁ
ସେଉଁମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈଶ୍ୟାୟୁକ୍ତ ହୋଇ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି; ସେମାନେ
କେବେହେଲେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଆସକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଲୋକେ କହନ୍ତି ଯେ ଶ୍ରୀରାମ ସମୟରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଉପସ୍ଥିତ
ହେଲେ ଅଥବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଖୁଆଇଲେ ପିତୃଲୋକମାନେ ଘରୁ ବୁଲିଯାଆନ୍ତି ଓ
ନରକରେ ପଡ଼ନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର - ପ୍ରଥମତଃ ମୃତ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଆସିବା ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ଦିଅନ୍ତି ପିଣ୍ଡ ସେମାନଙ୍କୁ ମିଳିବା ନିତ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ । ଏହା ବେଦ ବରୁଣ ଅଧ୍ୟାୟିକ ହେବା ହେତୁ ମିଥ୍ୟା ଅଟେ । ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ ସେତେବେଳେ ପଳାଇ ଯିବେ କିଏ ? ଯେତେବେଳେ ଜୀବମାନେ ନିଜ ନିଜ ପାପ-ପୁଣ୍ୟାନୁସାରେ ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାଦ୍ଵାରା ମରଣୋତ୍ତମ ଲଭି କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଆସିବା କିପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ସୁତରାଂ ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ଉଦରମୂର ପୌରାଣିକ ଓ ବୈଶ୍ଵାମୀନଙ୍କ ମିଥ୍ୟା କଥା ପ୍ରସୂତ । ହଁ, ଏ କଥା ଅବଶ୍ୟ ଠିକ୍ ଯେ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ସେଠାରୁ ମୃତକ-ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଭଳି ବେଦଶାସ୍ତ୍ର ବରୁଣ ମିଥ୍ୟାବିଧାନମାନ ବୁଝା ହୋଇଯିବ !

ପ୍ରଶ୍ନ - ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଜୀବନ-ନିବୃତ୍ତି କଠିନ ହୋଇଯାଏ କଥା ସେ ସମୟରେ କାମପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଆୟତ୍ତ କରିବା ଦୁଷ୍ଟର ହୋଇ ପଡ଼େ । ତେଣୁ ବ୍ରହ୍ମାଶ୍ରମ ଓ ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ସନ୍ନ୍ୟାସ ନେବା ଉଚିତ ।

ଉତ୍ତର - ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ନିବୃତ୍ତି କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନ ନିବେଦ କରିବାରେ ଦୁର୍ବଳ, ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଅନୁଚିତ । ପରନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ହେବାକୁ ସମର୍ଥ, ସେମାନେ କାହିଁକି ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ ନକରିବେ ? ଯେଉଁମାନେ ବିଷୟଭୋଗର ଦୋଷ ବାସ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଵରକ୍ଷଣ ଗୁଣ ବୁଝି ପାରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ କେବେହେଲେ ବିଷୟ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ । ସେମାନେ ନିଜର ବାସ୍ତବ୍ୟ ବିରାଗରେ ଲଜ୍ଜନ ବଳି କରନ୍ତି । ଉଦାହରଣସ୍ଵରୂପ, ସ୍ତ୍ରୀ ସକାଶେ ବୈଦ୍ୟ ଓ ଭିକ୍ଷୁର ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼େ, ମାଗେଇ ପାଇଁ ନୁହେଁ । ସେହିପରି ବତ୍ୟା ଓ ଧର୍ମର ବୃଦ୍ଧି କରିବା ସମସ୍ତ ସ୍ଵପ୍ନାର ଉପକାର କରିବା ହିଁ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସେମାନେ ପଞ୍ଚଶିଖାଦି ପୁରୁଷ ଓ ଗାରୀ ଆଦି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସଦୃଶ ବ୍ୟବହାର ନକରିବା ଉଚିତ । ସୁତରାଂ ଯେଉଁମାନେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ, ସେହିମାନେ କେବଳ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ଅନଧ୍ୟକ୍ଷ ପୁରୁଷ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବା ନିଜେଚ୍ଛୁ ହେବାପରେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରଷ୍ଟ ପଥରେ ନେଇଯିବ । ତେଣୁ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସମ୍ରାଟ୍ କୁହାଯାଏ, ସେହିପରି ସନ୍ନ୍ୟାସୀକୁ ପରିବ୍ରାଟ୍ କହନ୍ତି ।

ସୂକ୍ଷ୍ମ ଗଜା ଯେଉଁଠି କେବଳ ନିଜ ଦେଶରେ କିମ୍ବା ନିଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀମାନଙ୍କ ଠାରେ
ପୁରୁଷ ହୁଏ, ସେଠାରେ ସ୍ୱାଧୀନ ସର୍ବତ୍ର ପୂଜିତ ହୁଏ ।
କିନ୍ତୁ ତ ନିପତ୍ତ ଓ ନୌବ ଭୂଲ୍ୟ କଦାଚନ ।
ସୁତରାଫ ପୁଣ୍ୟତେ ରାଜା ବିଦ୍ୟାନ୍ ସର୍ବତ୍ର ପୁଣ୍ୟତେ ।

ଶୃଙ୍ଖଳା ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ସହି ଶ୍ଳୋକରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ବିଦ୍ୟାନ୍ ଓ ଗଜା
ମଧ୍ୟରେ କେବେ ହେଲେ ସମାନତା ନାହିଁ । କାରଣ, ଗଜା କେବଳ ନିଜ ଗଜ୍ୟରେ
ମାନ ଓ ଧଜାର ପାଇବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାନ୍ ସର୍ବତ୍ର ମାନ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରେ ।
ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରାପ୍ତି, ସୁଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ ଏବଂ ବଳଶାଳୀ ହେବା ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ,
ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର ସିଦ୍ଧ କରିବା ସକାଶେ ବ୍ରହ୍ମପୁ, ବିଭୂର, ଧୀର
ଓ ବିଜ୍ଞାନର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ତଥା ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା ନିମିତ୍ତ କାନପ୍ରସ୍ତ ଓ ବେଦାଦି ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରର
ପ୍ରସାର, ଧର୍ମପୁରୁଷ ବ୍ୟବହାର ପରିଚାଳନା ତଥା ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର ପରିତ୍ୟାଗ,
ସତ୍ୟୋପଦେଶ ପ୍ରଦାନ, ତଥା ସମସ୍ତଙ୍କର ସାବିତ୍ରୀ ସନ୍ଦେହ ନିବୃତ୍ତି ସକାଶେ
ସନ୍ନ୍ୟାସାଶ୍ରମ ବହିତ ଅଛି । ପରନ୍ତୁ ଯେଉଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ନିଜର ମୁଖ୍ୟ ଧର୍ମ
ସତ୍ୟୋପଦେଶ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନାହିଁ, ସେମାନେ ଅଧୋଚକ୍ଷୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ
ନରକଗାମୀ ହୁଅନ୍ତି । ଅତଏବ ସତ୍ୟୋପଦେଶ ଦେବା, ଲୋକଙ୍କ ଜ୍ଞୋ ସମାଧାନ
କରିବା, ବେଦାଦି ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ାଇବା ଓ ବେଦୋକ୍ତ ଧର୍ମର ବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ସହଶ୍ରାଳ
ହୋଇ ସଂସାରର ଉନ୍ନତ କରିବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ମାନଙ୍କ ଅତିରିକ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାଧୁ; ବୈଶାଖୀ; ଗୋସାଇଁ
ତଥା ଖାଣି ଆଦି ସନ୍ନ୍ୟାସାଶ୍ରମରେ ଗଠାଦିବେ କି ନା ?

ଉତ୍ତର — ନାହିଁ । କାରଣ, ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଗୋଟିଏ ହେଲେ
ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏମାନେ ବେଦ-ବିରୁଦ୍ଧ ମାର୍ଗରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଅନ୍ତି;
ନିଜ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଆଦର୍ଶମାନଙ୍କର କଚନକୁ ବେଦଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାନନ୍ତି;
କେବଳ ନିଜ ମତର ପ୍ରଚାର କରନ୍ତି ତଥା ମିଥ୍ୟା ପ୍ରପଞ୍ଚରେ ପଡ଼ି ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ
ପାଇଁ ନିମିତ୍ତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ମତରେ ପୁରନ୍ତି । ସଂସ୍କର କରିବା ତ
ମୂରରେ ଥାଏ; ତତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୁଲର ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନ କରିବା
ପାଇଁ ସତ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଅବନତି ସାଧନ କରନ୍ତି । ଏଣୁ ଏମାନେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ-
ମତରେ ଗଣନୀୟ ନୁହନ୍ତି, କରଂ ପରଂ ସ୍ୱାର୍ଥଶ୍ରମୀ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଇ-
ପରନ୍ତି । ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱୟଂ ଧର୍ମ ମାର୍ଗରେ ଚାଲନ୍ତି ଏବଂ ଜନ ସମାଜକୁ ଚଳନ୍ତି
ସାହାଜୀ ଦ୍ୱାରା ନିଜର ତଥା ସଂସାରର ଯନ୍ତ୍ରଣା ତଥା ପାର ଲୌକିକ ସୁଖ ସମାଧାନ
ଦେଇ; କେବଳ ସେହି ଧର୍ମସ୍ଥା ଜନ ମହାତ୍ମା ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପଦବୀତ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ।

ଏଠାରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ୨୮ର ଶିକ୍ଷା ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖାଗଲା । ଏବେ ଏହାପରେ
ଗଜପତିଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଲେଖାଯିବ ॥

ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଦୟାନନ୍ଦସ୍ୱରାମଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦିକୃତେ ପ୍ରତ୍ୟାଧିପ୍ରକାଶେ ପୁରୀ
ବିଭୂଷିତେ ବାନପ୍ରସ୍ଥପ୍ରାନ୍ତ୍ୟାଶ୍ରମ ବିଷୟେ ପଞ୍ଚମଃ ସ୍କନ୍ଦପୁରାଣ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥୫॥

*** ଅଥ ସଂସ୍କୃତମୁକ୍ତାସାରମୃତ ***

ଅଥ ରାଜଧର୍ମାନ୍ ବ୍ୟାଖ୍ୟାସ୍ୟାମଃ

ରାଜଧର୍ମାନ୍ ପ୍ରବକ୍ଷ୍ୟାମି ଯୁଥାବତ୍ତୋ ଭବେନୁପଃ ।

ସଂଭବଶ୍ଚ ଯୁଥା ତସ୍ୟ ସିଦ୍ଧିଶ୍ଚ ପରମା ଯୁଥା ॥୧॥

ବ୍ରହ୍ମଂ ପ୍ରାୟେନ ସଂସ୍କାରଂ କ୍ଷତ୍ରିୟେଣ ଯୁଥାବଧୁ ।

ସର୍ବସ୍ୟାସ୍ତ ଯୁଥାନ୍ୟାୟଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ପରିରକ୍ଷଣମ୍ ॥୨॥

ମନୁ : [୭ । ୧-୨ ॥]

ମହାରାଜ ମନୁ ଋଷିମାନଙ୍କୁ ନିପାତଣ ଦେଉଛନ୍ତି ଶୁଭ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶୁଭ ଅଶ୍ଟମର କଥା କହୁଛନ୍ତି । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ରାଜଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତି ॥ ଅର୍ଥାତ୍ କରୁଛନ୍ତି ରାଜା ହେବା ଉଚିତ, ରାଜା ହେବାର ନିୟମ ଓ ତାଙ୍କର ପରମ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବାର ଉପାୟ ଆଦି ସମସ୍ତ ବିଷୟ ମନୁଙ୍କର ସବୁଥିରେ କହୁଛି ॥୧॥ ବାହୁଶମାନେ ଯେମନ୍ତ ପରମ ବିଦ୍ବାନ୍ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ, କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମେଳିମନ୍ତ ବଦାନ ଓ ସୁଶିକ୍ଷିତ ହୋଇ ନ୍ୟାୟପୁରକ ଯଥାବଦ୍ଧ ରାଜ ପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ ॥୨॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରଣାଳୀ ଏହିପରି ହେବା ଉଚିତ -

ଶ୍ରୀଶି ରାଜାନା ବିଦଧେ ପୁରୁଣି ପରି ବିଶ୍ୱାନ୍ ଭୂତଥଃ ସଦାଂସି ॥

ର : ମ : ୩ । ସ : ୩ । ମ : ୭ ॥

ବିଶ୍ୱର ଉପଦେଶ ଦେଉଛନ୍ତି - (ରାଜାନା) ରାଜା ଓ ପ୍ରଜାବର୍ଗ ଉଭୟ ମିଳିମିଶି (ବିଦଧେ) ସୁଖସାଧୁ ଏବଂ ରାଜା-ପ୍ରଜା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଜ୍ଞାନୋନ୍ନତ ବ୍ୟାପକ ବ୍ୟବହାର ସାକ୍ଷେ [ଶ୍ରୀଶି ସଦାଂସି] ତଳ ପ୍ରକାର ସର୍ବ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀସଭା, ଧର୍ମାର୍ଥୀସଭା ଓ ରାଜାର୍ଥୀସଭା ସ୍ଥାପିତ କରି (ପୁରୁଣି) ବହୁବଧ ଓ (ବିଶ୍ୱାନ୍) ସମସ୍ତ ପ୍ରଜାସମୂହୀ ମନୁଷ୍ୟାଦି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ [ପରିଭ୍ରମଥଃ] ବିଦ୍ୟା, ପୁରୁଷ, ଧର୍ମ, ସୁଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଧନଧାନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସବୁତୋରାବେ ଅଳଂକୃତ କରିବେ ।

ତଂ ସ୍ତୁତ୍ୱ ଚ ସମିତିଶ୍ଚ ସେନା ଚ ॥୧॥

ଅଧ୍ୟାୟ କା: ୧୫ । ଅଦ୍ୱ: ୨ । ପ: ୯ । ମ: ୨ ॥

ସତ୍ୟଂ ସ୍ତୁତ୍ୱଂ ମେ ପାତ୍ର ଯେ ଚ ସତ୍ୟା ସ୍ତୁତ୍ୱସଦୃଶ ॥୨॥ ଅର୍ଥେ
(ତମ୍) ସେହି ବଳଧର୍ମକୁ (ସତ୍ତା) ତଳ ପ୍ରକାର ସତ୍ତା, (ସମିତିଶ୍ଚ) ସମାମାନ
ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସତ୍ତା ଏବଂ (ସେନା ଚ) ସେନା ମିଳିତ ହୋଇ ପାଳନ କରିବେ ॥
ସତ୍ତାସଦ୍ ଓ ରାଜାଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏହି ଯେ ରାଜା ସମସ୍ତ ସତ୍ତାସଦ୍‌ଗଣଙ୍କୁ ଏହି ଅର୍ଥ
ଦେବେ - "ହେ (ସତ୍ୟ) ସତ୍ତାସଦାୟ-ମୁଖ୍ୟ ସତ୍ତାସଦ୍ ! ତୁମ୍ଭ (ମେ) ଅମ୍ଭ (ସତ୍ତା)
ସତ୍ତାର ଧର୍ମଦଳତ ବ୍ୟବସ୍ଥା (ପାତ୍ର) ପାଳନ କର ଏବଂ (ସେ ଚ) ସେହିମାନଙ୍କ
(ସତ୍ୟାଃ) ସତ୍ତାର ଉପଯୁକ୍ତ [ସତ୍ତାସଦୃଶ] ସଦସ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ତା
ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଳନ କରନ୍ତୁ" ॥୨॥ ଏହାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି ଯେ କୌଣସି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି
ରାଜ୍ୟଶାସନର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଧିକାର ବିଧାୟିକା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ରାଜା ଅର୍ଥ
ସତ୍ତାପତ୍ତ ଚତୁର୍ଥୀନ ସତ୍ତା, ସତ୍ତାଧୀନ ରାଜା, ପ୍ରଜାଧୀନ ରାଜା ଓ ସତ୍ତା ଏବଂ ପ୍ରଜା
ରାଜସଭାଧୀନ ରହିବେ ।

ଯଦି ଏପରି ନ ହୁଏ ତାହାହେଲେ-

ରାଷ୍ଟ୍ରମେବ ବିଶ୍ୟାହନ୍ତି ହେତୁହୁଣ୍ଡୀ ବିଶଂ ଘାତୁକଃ । ବିଶମେ
ରାଷ୍ଟ୍ରାୟାଦ୍ୟାଂ କରୋତି ହେତୁହୁଣ୍ଡୀବିଶମତ୍ତି ନ ପୁଷ୍ଟଂ ପୁ
ମନ୍ୟତ ଇତି ॥୧॥ (ଶତ : କା : ୧୩ । ପ୍ର : ୨ । ବୁ : ୩ । କ : ୨ ।

ଯଦି ରାଜ୍ୟବର୍ଗ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ରହନ୍ତି ତାହାହେଲେ
(ରାଷ୍ଟ୍ରମେବ ବିଶ୍ୟାହନ୍ତି) ସେମାନେ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ
କରିବେ । କାରଣ, ଯଦି ରାଜା ଏକଜଣ, ସ୍ୱେଚ୍ଛାବଶା ଅଧିକାର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ହୁଏ ତେବେ
(ରାଷ୍ଟ୍ରା ବିଶଂ ଘାତୁକଃ) ସେ ପ୍ରଜାକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବ । ଅର୍ଥାତ୍ (ବିଶମେ
ରାଷ୍ଟ୍ରାୟାଦ୍ୟାଂ କରୋତି) ସେହି ରାଜା ପ୍ରଜାବର୍ଗକୁ ଖାଇଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍
ଦେବ । ଅତଏବ ରାଜ୍ୟରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରାଧିକାର
ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯେପରି ସିଂହ ବା ଅନ୍ୟ ମାଂସାହାରୀ ପ୍ରାଣୀ ହସ୍ତସ୍ପର୍ଶ
ମାରି ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି, ସେହିପରି (ରାଷ୍ଟ୍ରା ବିଶମତ୍ତି) ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜା ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ
କରିଦେବ ଅର୍ଥାତ୍ ସେ କାହାକୁ ହେଲେ ନିଜଠାରୁ ବଡ଼ ହେବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ
କିନ୍ତୁ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ ଓ ଶୋଷଣ କରି ତଥା ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟାୟରେ

ତେଜ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ସାଧନରେ ଚତୁର୍ଥ ରହେ ।

ଏଥି ପାଇଁ -

ଇନ୍ଦ୍ରେ । ଜୟାତି ନ ପରାଜୟାତା ଅଧିରାଜୋ ରାଜସ୍ଵ ରାଜୟାତି ।
ଚକ୍ରାନ୍ତ୍ୟ ଛାଡ଼େ । ବ୍ୟାଶ୍ଟୋପସଦେ । ନମସ୍ୟେ । ଭବେହ । ୧ ।

ଅଧର୍ବ: ୭ । ୧୮ । ୧ ॥

ହେ ମନୁଷ୍ୟଗଣ ! (ଇନ୍ଦ୍ର) ଏହି ମନୁଷ୍ୟ ସମୁଦାୟ ମଧ୍ୟରେ (ଇନ୍ଦ୍ର) ଯେ
ପରମ ଯାଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟର ବିଧାତା, ଯେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ (ଜୟାତି) ସରାଜିତ କରିବାରେ ସମର୍ଥ,
(ନ ପରାଜୟାତି) ଯେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅପରାଜିତ, (ରାଜସ୍ଵ) ରାଜନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ
ମଧ୍ୟରେ (ଅଧିରାଜ) ସର୍ବୋପରି ବିରାଜମାନ ଏବଂ (ରାଜୟାତି) ଯେ ତେଜସ୍ଵୀ
ଅଟନ୍ତି ଯେ (ଚକ୍ରାନ୍ତ୍ୟ) ସଭାପତି ହେବାପାଇଁ ବିଶେଷ ରୂପେ ଉପଯୁକ୍ତ, ଯେ
(ଭବେହ) ପଶ୍ୟନ୍ତୀୟ ଶୁଣ ଜମି ସୁଗ୍ରହ ବିଶିଷ୍ଟ, (ବଦ୍ୟଃ) ମାନ୍ୟ (ସ୍ତୋତ୍ରସଦ୍ୟଃ) ସମୀ
ପକୁ ପିତା ପାଇଁ ଓ ଅନ୍ୟକୁ ଶରଣ ଦେବାରେ ସମର୍ଥ ଏବଂ ଯେ (ନମସ୍ୟଃ) ସର୍ବମା-
ନ୍ୟ (ଭବ) ଅଟନ୍ତି, ଲେବଳ ସେହି ସଭାପତି ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜା ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ।

ଇମଂ ଦେବାଅସ୍ତ ପତ୍ନଂ ସୁବଧୁଂ ମହତେ ଶତ୍ରୁୟ ମହତେଜେଜ୍ୟୁୟାୟ
ମହତେ ଜାନରାଜ୍ୟାୟେଂ ଦ୍ରସ୍ୟେଂ ଦ୍ରୁୟାୟ ॥ ୧ ॥ ଯଜ: ୯ । ମଂ: ୧୦ ॥

ହେ [ଦେବୀ] ବିଦ୍ଵାନ୍ ରାଜା ଓ ପ୍ରଜାଗଣ ! କୃମେମାନେ [ଇମଂ] ଏହି
ପରି ମନୁଷ୍ୟକୁ [ମହତେ ଶତ୍ରୁୟ] ମହାନ୍ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ ନିମିତ୍ତ, [ମହତେ
ଜେଜ୍ୟୁୟାୟ] ସର୍ବୋପରି ମହାନ୍ ଦେବା ପାଇଁ, [ମହତେଜେଜ୍ୟୁୟାୟ] ମହାନ୍
ବିଦ୍ଵଦବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରସୂୟ ରାଜ୍ୟର ପାଳନ ସକାଶେ ତଥା [ଦ୍ରୁସ୍ୟେଂ ଦ୍ରୁୟାୟ]
ପରମେଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ସଂପନ୍ନ ରାଜ୍ୟ ଓ ବିଭବର ପରିରକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ [ଅସପତ୍ନସୁବଧୁମ]
ସର୍ବସମ୍ପତି ନିମେ ସର୍ବସ ପ୍ରସପାତ ରହିବ. ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଦ୍ୟ ଓ ବିନୟସଂପନ୍ନ ଏବଂ
ସମସ୍ତଙ୍କ ମିତ୍ର ରୂପୀ ସଭାପତି ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜା ରୂପେ ସ୍ଵୀକାର କରି ତଥା ତାହାକୁ
ସର୍ବାଧିକ ମାନ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ ଶସ୍ତ୍ର ଶନ୍ୟ କରି । ସୁନରସି -

ସ୍ଥିର ବଃ ପଦ୍ମାୟା ପରାଶଦେ ବୀଳୁ ଉଚ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଭେ ।

ସୁଷାକମସ୍ତୁ ତବିଷୀ ପନୀୟାସୀ ମା ମର୍ତ୍ତ୍ୟସ୍ୟ ମାୟିନଃ ॥ ୧ ॥

[ବ: ୧ । ୩୯ । ୭]

ଉତ୍ତର ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଉପଦେଶ କରିଛନ୍ତି — “ତେ ରାଜପୁରୁଷମାଣ
 [ବଃ] ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର [ଆୟୁଧା] ଆଗ୍ନେୟାଦି ଅସ୍ତ୍ର; ଶତ୍ରୁ ଆର୍ଥାତ୍ ତୋପ, ଭୁବି
 ଅର୍ଥାତ୍ ବଧୂକ; ଅନୁବାଣ ଏବଂ ତରବାଣ ଆଦି ଶସ୍ତ୍ର; ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ [ପ୍ରାଣ]
 ପରାଜୟ [ଉଚ୍ଚ ସ୍ବରରେ] ଏବଂ ପ୍ରଜାରୋଧ ନିମିତ୍ତ [ସାଳ] ପ୍ରଣାସିତ
 [ସ୍ତ୍ରୀ] ଦୃଢ଼ [ସନ୍ତ] ହେଉ । ପୁଷ୍ପାକମ୍ଭ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର [ତବିଷୀ] ସେନା [ପ୍ରାଣ]
 ପ୍ରଣାସନୀୟ [ଅସ୍ତ୍ର] ହେଉ; ଯାହା ଦ୍ଵାରା ତୁମ୍ଭମାନେ ସର୍ବଦା ବିଜୟୀ ହୁ
 କନ୍ତୁ [ମା ମର୍ତ୍ତ୍ୟସ୍ୟ ମାର୍ତ୍ତ୍ୟନଃ] ଯେଉଁମାନେ ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ କରନ୍ତି; ଅନ୍ୟାୟାଚରଣ
 ରଚିତ ଆଶାନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କୁ ପୁରୋକ୍ତ ପ୍ରଣାସନୀୟ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଲାଗି ସେନା ଆଦି
 ମିଳୁ । ଅର୍ଥାତ୍ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଧାର୍ମିକ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟ
 ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବଢ଼ି ଶୁଭିଥାଏ । କନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଦୁର୍ଗୁଣୀ ହୁ
 ଯାଆନ୍ତି; ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ନଷ୍ଟ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଯେଉଁମାନେ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ରହ୍ମାନ୍ ସେମାନେ ବ୍ରତ୍ୟାସକାର ଅଧିକାରୀ; ଧାର୍ମିକ ବ୍ରହ୍ମାନ୍ ଧର୍ମ ସ୍ଵ
 ଅଧିକାରୀ ଏବଂ ପ୍ରଣାସନୀୟ ଧାର୍ମିକ ପୁରୁଷମାନେ ଗଜସଭାର ସଦସ୍ୟ ହେବେ ।
 ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ସର୍ବୋତ୍ତମ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସୁଭାବ ଯଥାନ୍ତ
 ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଗଜସଭାର ସଭାପତିରୂପେ ବରଣ କରି ସର୍ବତ୍ର ଉନ୍ନତି ପାପନ
 ପ୍ରସାଦନୀୟ ରହିବାକୁ ହେବ । ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ପ୍ରକାର ସଭାର ସମସ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ
 ସମସ୍ତେ ଗଜନୀତିସଂହୀତ ସମସ୍ତ ନିୟମ ମାନ ଚଳିବ । ସମସ୍ତେ ସର୍ବହିତ
 କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହମତ ଏବଂ ପରତନ୍ତ ରହିବେ । କନ୍ତୁ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ଧର୍ମାନୁମୋଦିତ କାର୍ଯ୍ୟ
 ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜ ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନରେ ସମସ୍ତେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ରହିବେ । ପୁରସ୍କୃତ
 ସଭାପତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗୁଣ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ —

ଇନ୍ଦ୍ରାନିଲୟମର୍କାଣାମଗ୍ରେଷୁ ବରୁଣସ୍ୟ ଚ ।

ଚନ୍ଦ୍ରବିଭେଶୟୋଶ୍ଚୈବ ମାତ୍ରା ନିହତ୍ୟ ଶାଶ୍ଵତୀଃ ॥୧॥

ତପତ୍ୟାଦିତ୍ୟବଜ୍ଞେଷ ସ୍ଵେଷ୍ଟି ଚ ମନାସ୍ଵି ଚ ।

ନ ଚୈନଂ ଭବି ଶକ୍ନୋତି କଣ୍ଠିଦପ୍ୟଭିବୀଷିତୁମ୍ ॥୨॥

ସୋଽଗ୍ନିର୍ଭବତି ବାୟୁଶ୍ଚ ସୋଽକ ସୋମଃ ସ ଧର୍ମରାଟି ॥

ସ କୃବେରଃ ସ ବରୁଣଃ ମହେନ୍ଦ୍ରଃ ପ୍ରଭାବତଃ ॥୩॥

ମନ୍ତ୍ର: (୭।୪.୭୭।)

ଯେ ଇନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସଦୃଶ ଶୀଘ୍ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ଘାଟକ, ବାୟୁ ସଦୃଶ
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରାଣ ପରି ପ୍ରିୟ ଓ ହୃଦୟର କଥା ଜାଣି ପାରନ୍ତି; ଯମ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ
ପକ୍ଷପାତଶୂନ୍ୟ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ସଦୃଶ ଆଚରଣ କରନ୍ତି; ସର୍ବ ଶକ୍ତି ନ୍ୟାୟ, ଧର୍ମ ଓ
ବିଦ୍ୟାରୂପୀ ଆଲୋକ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅବଦ୍ୟା ଓ ଅନ୍ୟାୟ ରୂପୀ ଅନ୍ଧକାର
ଦୂର କରନ୍ତି; ଯେ ଅଗ୍ନି ସଦୃଶ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ଧଂସ କରନ୍ତି, ବରୁଣ ଅର୍ଥାତ୍
ବନ୍ଧନକାଶ ସଦୃଶ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖନ୍ତି ।
ଯେ ଚନ୍ଦ୍ର ସଦୃଶ ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଦିଅନ୍ତି, କୃବେର ଅର୍ଥାତ୍ ଧନାଧ୍ୟକ୍ଷ ସଦୃଶ
ଧନଭଣ୍ଡାର ପରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ରଖନ୍ତି, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି କେବଳ ସଭେଶ ବା ଗୁଣା ଅର୍ଥାତ୍
ସଭାପତି ହୋଇ ପାରନ୍ତି ॥୧॥ ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟପରି ପ୍ରତାପଶାଳୀ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱର୍ଗସ୍ୱ ତେଜରେ
ସମସ୍ତଙ୍କ ବାହାର ଓ ଭିତର ଅର୍ଥାତ୍ ହୃଦୟକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରନ୍ତି, ଯାହାକୁ ଜଗତରେ
କେହିହେଲେ ଖିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ॥୨॥ ଏବଂ ଯେ ଜଳ ପ୍ରଭାବରେ
ଅଗ୍ନି, ବାୟୁ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ସୋମ, ଧର୍ମପ୍ରକାଶକ, ଧନବର୍ଦ୍ଧକ, ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କ ବନ୍ଧନକାଶ
ଏବଂ ମହାନ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ହେବେ, ସେହି କେବଳ ସଭାଧ୍ୟକ୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ସଭେଶ
ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ହେବେ ।

ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷରେ ଗୁଣା କିଏ -

ସରାଜା ପୁରୁଷୋ ଦଣ୍ଡ ସ ନେତା ଶାସ୍ତିତା ତ ସଃ ।

ଚକ୍ରଶାମାଶ୍ରମାଶାଂ ତ ଧର୍ମସ୍ୟ ପ୍ରତିଭୁଃ ସୁତଃ ॥୧॥

ଦଣ୍ଡଃ ଶାସ୍ତି ପ୍ରଜଃ ସର୍ବ ଦଣ୍ଡ ଏବାଭରଷତି ।

ଦଣ୍ଡଃ ସପ୍ତେଷୁ ଜ ଗତ୍ରି ଦଣ୍ଡଂ ଧମଂ ବିଦୁର୍ବ୍ୟାଧା ॥୨॥

ସମୀକ୍ଷା ସ ଧୃତଃ ସମ୍ୟକ୍ ସର୍ବା ରଂଜୟତି ପ୍ରଜଃ ।

ଅସମୀକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଶୀଚୟତି ଚନାଶୟତି ସର୍ବତଃ ॥୩॥

ଦୁଃସ୍ୟୟଃ ସର୍ବବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ଚ ଭଦ୍ରେରନ୍ ସର୍ବସେବକଃ ।

ସର୍ବଲକ୍ଷପ୍ରଜାପଶ୍ଚ ଭବେଦ୍ଦଣ୍ଡସ୍ୟ ବିଦ୍ରୁମାତ୍ ॥୪॥

ସୁତ ଶାମୋ ଲୋହିତାସୋ ଦଣ୍ଡଶ୍ଚରତି ପାପହ ।

ପ୍ରଜାସୁତ ନ ମୁହ୍ୟନ୍ତି ନେତା ତେସ୍ତାଧୁ ପଶ୍ୟତି ॥୫॥

ତସ୍ୟାହଃ ସପ୍ତଜାତାରଂ ଗଜାନଂ ସତ୍ୟବାଦନମ୍ ।

ସମୀକ୍ଷ୍ୟ କାରଣଂ ପ୍ରାଜ୍ଞଂ ଧର୍ମକାମାର୍ଥକୋବିଦମ୍ ॥୭॥
 ତଂ ବ୍ରଜା ପ୍ରଣୟନ୍ ସମ୍ୟକ୍ ଶିବର୍ଣେଣାଭବର୍ତ୍ତକେ ।
 କାମାମ୍ବା ବିଷମଃ ସୁଦ୍ରୋ ଦଣ୍ଡେନିବ ନିହନ୍ୟତେ ॥୮॥
 ଦଣ୍ଡୋ ହି ସୁନନ୍ଦଃ କେଜୋ ଦୁର୍ଧରଶ୍ଚାକୃତାମ୍ଭୟଃ ।
 ଧର୍ମାବଚରତଂ ହନ୍ତି ନ ପ୍ରମେଦ ସକାରବମ୍ ॥୯॥
 ସୋଽସତ୍ତାପ୍ତେନ ମୁଦେନ ଲୁବ୍ଧଧନାକୃତବୁଦ୍ଧିନା ।
 ନ ଶକ୍ୟୋ ନ୍ୟାୟତୋ ନେତୁଂ ସକ୍ଳେନ ବିଷୟେଷୁ ତ ॥୧୦॥
 ଶୁଚିନା ସତ୍ୟସ୍ତେନ ପୃଥାଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରିଣା ।
 ପ୍ରଣେତୁଂ ଶକ୍ୟତେ ଦଣ୍ଡଃ ସୁସତ୍ତାପ୍ତେନ ଧୀମତା ॥୧୧॥

ମନ୍ତୁ : [ଅ : ୭ । ଶ୍ଳୋ : ୧୭-୧୯, ୨୪-୨୮ ଂ, ୩୧ ।]

ଦଣ୍ଡକୁ ହି ପୁରୁଷ, ଜେ, ନ୍ୟାୟର ପ୍ରାଣର ତଥା ସମସ୍ତଙ୍କ ଶାସନ
 କୁହାଯାଏ । ଏକମାତ୍ର ଦଣ୍ଡ ଗୁରୁ ଧର୍ମ ଓ ଗୁରୁ ଆଶ୍ରମ ଧର୍ମର ପ୍ରତିରୁ
 ଜାମିନଦାର ଅଟେ ॥୧॥ ଦଣ୍ଡ ହି ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଓ ରକ୍ଷକ ଅଟେ ।
 ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ସୁପ୍ରାବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦଣ୍ଡହିଁ ଜାଗ୍ରତ ଥାଏ ।
 ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକେ ଦଣ୍ଡକୁ ହି ଧର୍ମ କହନ୍ତି ॥୨॥ ଉତ୍ତମ ଚରୁର ପୁରୁଷ
 ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ କରାଯାଏ, ତାହା ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦିତ କରେ । କିନ୍ତୁ
 ଦଣ୍ଡ ଅବିଚାର ପୁରୁଷ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୁଏ, ତାହା ରାଜାକୁ ସବୁପ୍ରକାର ନଷ୍ଟ କରିଦେଇ
 ତାହା ଦଣ୍ଡବିଧାନର ବର୍ଣ୍ଣସମୁଦ୍ଧ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ହୋଇଯାଏ ତଥା ସମସ୍ତଙ୍କୁ
 ଛିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ହୋଇପଡ଼େ । ଯଥୋଚିତ ଦଣ୍ଡବିଧାନ ନ ହେଲେ ସମସ୍ତ ପ୍ରଜା
 ବିସ୍ମୟ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ॥୩॥ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ରକ୍ତାନନ୍ଦ ଏବଂ ଉତ୍କଳର ପୁରୁଷ
 ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପାପନାଶକ ଦଣ୍ଡ ବିଚାରଣ କରେ, ସେଠାରେ ଯଦି ଦଣ୍ଡ
 ପକ୍ଷପାତରହିତ ତଥା ବିଦ୍ବାନ୍ ଥାଏ, ତାହାହେଲେ ସେ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଜା
 ମୋହହସ୍ତ ନ ହୋଇ ଆନନ୍ଦିତ ହୁଅନ୍ତି ॥୪॥ ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡପରିଚାଳକ ସତ୍ୟ
 ବିଚାରଣୀର ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ଧର୍ମାର୍ଥକାମସିଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ପଣ୍ଡିତ ଥାଏ ବିଦ୍ବାନ୍
 ତାକୁ ହି ଦଣ୍ଡବିଧାତା ବୋଲି କହନ୍ତି ॥୫॥ ରାଜା ସୁରୁରୂପେ ଦଣ୍ଡ ପରିଚାଳନା
 କଲେ ଧର୍ମ ଅର୍ଥ ଓ କାମର ସଫଳତା ବୃଦ୍ଧି ପାଏ । କିନ୍ତୁ ନ୍ୟାୟାର୍ଥୀ
 ବିଷୟାସକ୍ତ କୁଟିଳ ଈର୍ଷ୍ୟାପରାୟଣ ସୁଦ୍ରବେତା ଓ ମାତବୁଦ୍ଧି ହେଲେ ସେ

ଦଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ॥ ୨ ॥ ଦଣ୍ଡ ଅତିଶୟ ତେଜୋମୟ ଅଟେ । ସୁତରାଂ
ବିଦ୍ୟାଦାନ ଓ ଅଧର୍ମିକ ପୁରୁଷମାନେ ଦଣ୍ଡ ଧାରଣ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଦଣ୍ଡ
ଅଧର୍ମିକ ରଜାକୁ ସମ୍ବରଣର ଧ୍ୟାନ କରିଦିଏ ॥ ୮ ॥ ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ଆତ୍ମଜନଙ୍କ
ସାହାଯ୍ୟ କଥା ବିଦ୍ୟା ଓ ସୁଶିକ୍ଷାରୁ ବଞ୍ଚିତ ଥାଏ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଷୟାସକ୍ତ ଓ
ମୁଡ଼, ସେ କଦାପି ନ୍ୟାୟ ପୁରୀକ ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ॥ ୯ ॥ କିନ୍ତୁ ଯେ
ପରିଶ୍ରମୀ, ସଦାଶୁର, ସତ୍ତ୍ୱପକ୍ଷ ପ୍ରେମୀ ଅଟେ, ସେ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ମତ ବ୍ୟବହାର
କରେ, ସେ ଶ୍ରେଷ୍ଠପୁରୁଷଙ୍କ ସହାୟତା ପ୍ରାପ୍ତହୁଏ ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଥାଏ; ସେହି
ପୁରୁଷ କେବଳ ନ୍ୟାୟ ରୂପୀ ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ଅଟେ ॥ ୧୦ ॥

ସୈନାଗତ୍ୟଂ ଚ ରାଜ୍ୟଂ ଚ ଦଣ୍ଡନେତୃତ୍ୱମେବ ଚ ।

ସର୍ବଲୋକାଧିପତ୍ୟଂ ଚ ବେଦଶାସ୍ତ୍ରବିଦର୍ଭତି ॥ ୧ ॥

ଦଶାବରା ବା ପରିଷଦ୍ ଯଂ ଧର୍ମଂ ପରିଚଳୟେତ୍ ।

ସ୍ୟବରା ବାପା ବୃତ୍ତସ୍ତା ଚଂ ଧର୍ମଂ ନ ବିଚ୍ଚଳୟେତ୍ ॥ ୨ ॥

ଶୈବିଦ୍ୟା ହୈତୁକସ୍ତ୍ରାକ୍ ନୈରୁକୋ ଧର୍ମପାଠକଃ ।

ସପ୍ତଶ୍ଚାଶ୍ରମିଣଃ ପୁରୀ ପରିଷଦ୍‌ସ୍ୟାଦ୍‌ ଶାବରା ॥ ୩ ॥

ଉଗ୍ରବଦବିଦ୍ୟାୟୁର୍ବିତ୍ତ ସାମବେଦବିଦେ ଚ ଚ ।

ସ୍ୟବରା ପରିଷଦ୍‌ଞ୍ଜୟା ଧର୍ମସଂଶୟନିର୍ମୂଢ଼େ ॥ ୪ ॥

ଏକୋଽପି ବେଦବିଦ୍‌ଧର୍ମଂ ଯଂ ବ୍ୟବସେଦ୍‌ ଦିଜୋତ୍ତମଃ ।

ସ ବିଜ୍ଞେୟଃ ପରେ ଧର୍ମୋ ନାଜ୍ଞାନାମୁଦ୍‌ବେଦେୟଃ ଚିଃ ॥ ୫ ॥

ଅବତାନାମମନ୍ତ୍ରାଣାଂ ଜାତିମାତ୍ରୋପଜୀବନାମ ।

ସଦ୍‌ପ୍ରଣଃ ସମେତାନଂ ପରିଷଦ୍‌ ନ ବିଦ୍ୟତେ ॥ ୬ ॥

ଯଂ ବଚନ୍ତି ତମୋଭୂତା ମୁଖା ଧର୍ମମଦ୍‌ବିଦଃ ।

ତଦ୍‌ପାପଂ ଶତଧା ଭୁଭା ତଦ୍‌ବକ୍ତୃନୁଗ୍ରହନ୍ତି ॥ ୭ ॥

ମନ୍ତ୍ର: [ଅ: ୧୨ । ୧୦୦, ୧୧୦-୧୧୫]

ଯେଉଁମାନେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଦାବିଶାସରେ ପ୍ରବୀଣ, ସୂକ୍ଷ୍ମବିଦ୍‌, ଧର୍ମମୁଖୀ,
ଜିଜ୍ଞେସୁ ଏବଂ ସୁଶୀଳ ଅଟନ୍ତି, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ହାତରେ ସମସ୍ତ ସେନା,
ସେନାପତିଙ୍କ ଉପରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ, ରାଜ୍ୟାଧିକାର, ଦଣ୍ଡବିଧି ସଂହାର ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟର

ଅଧିକାର ତଥା ସର୍ବୋପରି କର୍ତ୍ତୃମାନ ସର୍ବାଧିକାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗୁଣାଧିକାର ସଂପର୍କ
 କରୁଥିବା ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ପ୍ରଧାନ ନ୍ୟାୟାଧିକାରୀ
 ପ୍ରଧାନ ସେନାପତି, ପ୍ରଧାନ ରାଜ୍ୟାଧିକାରୀ ଓ ଚତୁର୍ଥ ରାଜା ଅର୍ଥାତ୍ ସରକାରୀ
 ହେବେ, ସେମାନେ ସର୍ବବିଦ୍ୟା ବିଶାରଦ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ॥ ୧ ॥ ଅନ୍ୟତମ ଦଶକ
 ଅଥବା ନ୍ୟୁନାତମ୍ୟାନ ଚିନ୍ତନଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି, ପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବେ
 ସେହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମକୁ କେହି ହେଲେ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବେ ନାହିଁ ।
 ଶୁଭବେଦ; ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ନିରୁକ୍ତ ଓ ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିୟୁତ, ବ୍ୟକ୍ତି, ବ୍ରହ୍ମା
 ବ୍ରହ୍ମ ତଥା ବାନପ୍ରସ୍ଥାବଲମ୍ବାମାନେ ଏହି ସଭାର ସଭାସଦ୍ ହେବେ ।
 ସଭାରେ ଅନ୍ୟତମ ଦଶକଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି, ସଭାସଦ୍ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ॥ ୩ ॥ ସେ
 ସଭାରେ ଉନ୍ନତବେଦ; ଯଜୁର୍ବେଦ ଏବଂ ସାମବେଦ ଜାଣିଥିବା ଚିନ୍ତନଶୀଳ ସଭାସଦ୍
 ଆତ୍ମାନ୍ତ୍ର ସଭାର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ କେହିହେଲେ ଅତିକ୍ରମଣ କରିବେ
 ନାହିଁ ॥ ୩ ॥ ସର୍ବବେଦ ଶାରୀରତ ତଥା ହିତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଏକାକୀ ହେବେ
 ସୁଦ୍ଧା ଯେଉଁ ଧର୍ମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ, ତାକୁ ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମ ବୋଲି ଜାଣିବେ
 ହେବ । ଏହାର ବିପତ୍ତ ସହସ୍ର, ଲକ୍ଷ ଅଥବା କୋଟି ସଂଖ୍ୟା ଅଳ୍ପ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ
 ମିଳି ମିଶି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା କଦାପି ମାନିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ॥ ୪ ॥
 ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନ ସତ୍ୟାଗ୍ରହଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉଚିତ ବେଦ ବ୍ୟକ୍ତି ଶୂନ୍ୟ; ବିଶ୍ୱରାଜ
 ରହିତ ତଥା ଶୂନ୍ୟ ସଦୃଶ ହଜାର ହଜାର ଆଜନ୍ମ ଅଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ
 ସମ୍ମୁଖରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସଭା ପଦ ବାଚ୍ୟ ନୁହେଁ ॥ ୫ ॥ କାରଣ; ଯେଉଁମାନେ
 ଏହିପରି ମୁଖୋପଦେଶ ଧର୍ମନୁସାରେ ଚଳନ୍ତି; ସେମାନେ ଶତ ଶତ ବର୍ଷ
 କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ॥ ୬ ॥

ଅତଏବ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଚିନ୍ତନଶୀଳ ସଭାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୟାସଭା, ଧର୍ମସଭା ଓ ରାଜସଭା
 ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କୁ କଦାପି ସ୍ଥାନ ମିଳିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସର୍ବଦା ବ୍ୟକ୍ତିମାନ
 ଧାର୍ମିକ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ସଭାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବ ।
 ସେମାନେ ଏହିପରି ହେବେ :-

ସୈବଦେବ୍ୟାୟାୟାଂ ବିଦ୍ୟାଂ ଦଣ୍ଡନାତଂ ଚ ଶାଶ୍ୱତମ୍ ।

ଆତ୍ମାଶିଳାଂ ସ୍ୱପ୍ନବଦ୍ୟାଂ ବାଞ୍ଛାରମ୍ଭାଂ ଶ୍ଵେତକଥଃ ॥ ୧ ॥

ଉଦ୍ରିପ୍ତାଶାଂ ଜପେ ପୋରଂ ସମାବେଶଦେବାନଗମ୍ ।

କେନ୍ଦ୍ରୀୟୋ ହି ଶକ୍ତୋତ ବଶେ ପ୍ରାପୟିତୁଂ ପ୍ରଜାଃ ॥ ୨ ॥

ଦଶ କାମସମୁଦ୍ଧାସି ତଥାସ୍ତୌ ହୋଧଜାନି ତ ।
 ବ୍ୟସନାନି ଦୁରନ୍ତାନି ପ୍ରସୂହେନ ବିବର୍ଜୟେତ୍ ॥୩॥
 କାମଜେଷୁ ପ୍ରସକ୍ତୋ ହି ବ୍ୟସନେଷୁ ମଗ୍ନାପତ୍ୟଃ ।
 ହୃଦୟଜ୍ଞେର୍ଥଧର୍ମାଭ୍ୟାଂ ହୋଧଜେଷ୍ଠାମୁନେକ ତୁ ॥୪॥
 ମୃଗୟୋଷୋ ହବାସ୍ତପ୍ତଃ ପଶ୍ୟାତଃ ସ୍ଵୟୋମଦଃ ।
 କୌସ୍ତେୟଂହିକଂ କୃଥାଟ୍ୟା ତ କାମଜୋ ଦଶକୋ ଶୋଃ ॥୫॥
 ପ୍ରେଶୁନ୍ୟଂ ସାହସ୍ୟ ଦ୍ଵୋହଂ ଶିଷ୍ୟାସ୍ତ୍ଵାପ୍ତଦୁଷଣମ୍ ।
 କାଗଦଶ୍ଵଜଂ ତ ପାରୁଷ୍ୟଂ ହୋଧଜୋଽପି ଗଣୋଽଶ୍ଵକଃ ॥୬॥
 ହୟୋରାସ୍ୟେତୟେ ମୂଳଂ ଯୁଂ ସବେ କବୟୋ ବିଦୁଃ ।
 ତଂ ଯୁହେନ ଜୟେଲ୍ଲୋଭଂ ତଜ୍ଞଜାବେତାବୁଭୌ ଗଣୌ ॥୭॥
 ପାନମସାଃ ସ୍ଵିୟଶ୍ଚେବ ମୃଗୟା ତ ଯୁଥାନ୍ତମମ୍ ।
 ଏତତ୍ତକଷ୍ଠମଂ ବିଦ୍ୟାତତ୍ତଷ୍ଠଂ କାମଜେ ଗଣେ ॥୮॥
 ଦଶସ୍ୟ ପାତନଂ ତୈବ ବାକ୍ ପାରୁଷ୍ୟାପ୍ତଦୁଷଣେ ।
 ହୋଧଜୋଽପି ଗଣେ ବିଦ୍ୟାତ୍ କଷ୍ଠମେତତ୍ତତ୍ତକଂ ସତା ॥୯॥
 ସପ୍ତକମ୍ୟାଂ୍ୟ ବର୍ଗସ୍ୟ ସବଂସେବାନୁଷଂଶିଣଃ ।
 ଯୁବଂ ଯୁବଂ ଗୁରୁତରଂ ବିଦ୍ୟାତ୍ ବ୍ୟସନମାମୁକାନ୍ ॥୧୦॥
 ବ୍ୟସନସ୍ୟ ତ ମୃତ୍ୟୋଶ୍ଚ ବ୍ୟସନଂ କଷ୍ଠମୁଚ୍ୟତେ ।
 ବ୍ୟସନ୍ୟଧୋଽଧୋ ବ୍ରଜତି ସ୍ଵୟଂ ତ୍ୟବ୍ୟସନା ମୃତଃ ॥୧୧॥

ମନ୍ତ୍ର: (ଅ : ୭ । ୪୩-୫୩ ॥)

ଗୁଣ ବେଦର ପ୍ରତିପାତ୍ୟ ଉଷୟ ହେଉଛି ଜ୍ଞାନ, କର୍ମ ଓ ଉପାସନା ।
 ଏହି ତିନି ପ୍ରକାର ବିଦ୍ୟା ଯେଉଁମାନେ ଜାଣିଥାନ୍ତି, ଏପରି ବିଦ୍ଵାନମାନଙ୍କ ଠାରୁ
 ଯେଉଁମାନେ ସନାତନ ଦଶ୍ଵମାତ, ନ୍ୟାୟବିଦ୍ୟା, ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ଅର୍ଥାତ୍ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ
 ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ଵଭାବର ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନରୂପ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଏବଂ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ
 ସମ୍ବାସଣ କରିବା ବିଦ୍ୟା ଅର୍ଥାତ୍ ବାଣୀରମ୍ଭ ବିଦ୍ୟା ଶିଖନ୍ତି, ସେହିମାନେ ଗଜା
 ଅର୍ଥାତ୍ ସରାପତ ଓ ଗଜସରାବର ସଭ୍ୟ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ॥୧॥ ସମସ୍ତ
 ସରାସଦ୍ବର୍ଗ ଓ ସରାପତ ସବଦା ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଜନ ଅଧିନରେ ରଖିବେ । ଅର୍ଥାତ୍
 ଇନ୍ଦ୍ରିୟାସକ ନହୋଇ ଧର୍ମତରଣ କରିବେ ଓ ଅଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିରତ ହୋଇ
 ଅନ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ବିରତ କରାଇବେ । ଏଥିପାଇଁ ହବାସ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଜର୍ଜରିତ ସମୟରେ

ସେମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଉଁ ସ ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଅକ୍ତିଦେହୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି
 ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ (ମନ, ପ୍ରାଣ ଓ ଶରୀର ରୁଣ୍ଡା ପ୍ରକାର
 ଆୟତ୍ତ କରିବାରେ ଅସମର୍ଥ, ସେମାନେ ବାହ୍ୟ ପ୍ରଜାବର୍ଗକୁ ନିଜ ଅନ୍ତର
 ରଖିବାକୁ କଦାପି ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ॥୨॥ କାମ ପ୍ରକୃତିରୁ ଦତ୍ତ ପ୍ରକାର ଓ ସେ
 ଆଠ ପ୍ରକାର ଏହି ପରି ଅଠର ପ୍ରକାର ବ୍ୟସନ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏହି
 ଦୁର୍ବ୍ୟସନର ଅଧିକ ହେଲେ ତହିଁରୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ପାଇବା ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ
 କଠିନ । ଅତଏବ ଦୃଢ଼ୋତ୍ସାହ ପୁରାଣ ଯନ୍ତ୍ର ସଦ୍‌ବ୍ୟାପାରରେ ଯେହୁ ଦୁର୍ବ୍ୟସ
 ମାନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ ଓ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ
 କରିବାକୁ ହେବ ॥୩॥ ଯେଉଁ ରଜା ଦଶ ପ୍ରକାର କାମୋତ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟସନରେ ଆସିବ
 ସେ ଅର୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ରଜ୍ୟ ଓ ଧନାଦିରୁ ତଥା ଧର୍ମରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ପାଏ । କିନ୍ତୁ ସେ
 ଉତ୍ପନ୍ନ ଆଠ ପ୍ରକାର ବ୍ୟସନରେ ଆସିବୁ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଶରୀରରୁ ସୁଦ୍ଧା ବଞ୍ଚିତ ହେ
 ପାଏ ॥୪॥ କାମଜ ବ୍ୟସନର ଗଣନା ଏହିପରି (୧) ମୃଗୟା [୨] (ଅନ୍ୟ) ଜୁଆ, ଶ
 ରତ୍ୟାଦି ଖେଳ (୩) ଶିବା ଶୂନ୍ୟ (୪) ଯୌନ ଚର୍ଚ୍ଚା (୫) ପରଲୋକୀ
 ଅତିଶୈଷ୍ଠ ସ୍ତ୍ରୀସହବାସ (୬) ମାତୃକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ଅର୍ଥାତ୍ ମଦ, ଅପିମ, ଗଂଧେ
 ଶ୍ଳା ଓ ଚରସ ପ୍ରଭୃତି ଯେବନ (୮) ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ବା ନୃତ୍ୟରେ ରତ ହେ
 [୯] ଅନ୍ୟର ଗୀତ ବାଦ୍ୟ ବା ନୃତ୍ୟରେ ଆସିବୁ ରହିବା ଓ (୧୦) ଏଣେ ଶେ
 ନିରର୍ଥକ ଭ୍ରମରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା । ଯେଉଁ ବ୍ୟସନଗୁଡ଼ିକ ଜୋଧରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
 ହୋଇଥାଏ, ତାହାର ଗଣନା ନିମ୍ନ ପ୍ରକାର ଅଟେ । (୧) ପ୍ରେମାନ୍ୟ ଅର୍ଥ
 ଶତମିତ୍ତ କହି ରୁଗୁଲି କରିବା, (୨) ହ୍ରାସ କରିବା, (୩) ଶ୍ରେଷ୍ଠ୍ୟ ଅର୍ଥ
 ପରିଶ୍ରୀକାତର ହେବା, (୪) ବିଚାର ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ବଳପୁରାଣ ପରସ୍ପା ସହିତ ପୁର
 କରିବା, (୫) ଅସୁସ୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୋଷର ଗୁଣ ଓ ଗୁଣରେ ଦୋଷାବେପ କରିବା
 (୬) ଅସଦୃଶ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧର୍ମଯୁକ୍ତ ଦୁଷ୍ଟମରେ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ବ୍ୟୟ କରିବା, (୭)
 ନିଷ୍ଠୁରାକ୍ୟ କରିବା ଏବଂ (୮) ବିନା ଅପରାଧରେ କଠୋର ବଚନ କହିବା ବା
 କଠୋର ଦଣ୍ଡ ଦେବା । ସମସ୍ତ ବିଦ୍ବାନ୍‌ମାନେ ଲୋଭକୁ କାମଜ ଓ ସେହି
 ବ୍ୟସନସମୂହର ମୂଳ ଓ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଦୁର୍ଗତିର କାରଣ ବୋଲି ମାନନ୍ତି
 ତେଣୁ ସେମାନେ ଏହି ଲୋଭକୁ ଯଦୁପୁରାଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥାନ୍ତି ॥୨॥ କାମଜ ବ୍ୟସ
 ମଧ୍ୟରେ ମଦ୍ୟାଦି ମଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ, ପଣା ଆଦି ଦ୍ବାବ ଜୁଆ ଖେଳବା ଅତିଶୈଷ୍ଠ
 ସ୍ତ୍ରୀସହବାସ ଓ ଶିକାର ଖେଳବା ଏହି ଚାରି ପ୍ରକାର ମହାଦୁର୍ଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନ

ମହାବ୍ରହ୍ମ ବ୍ୟସନ ଅଟେ ॥ ୮ ॥ ହେ'ଧ ଜନନ ବ୍ୟସନ ମଧ୍ୟରେ ତମା ଦେଖିବର
 ତଣ୍ଡ ଦେବା, କଟୋର ବନନ କରତା ନଥା ଅନ୍ୟାୟକାରୀରେ ମନସଙ୍ଗି ବ୍ୟସ୍ତ
 କରତା । ଏହି କରତା ପକାଇ ହେ'ଧକ ବ୍ୟସନ ସଦାସତ୍ୟା ଦାମଣ ଓ ଦାମଣ-
 ତାମର ଦୋଷ ଅଟେ ॥ ୯ ॥ ଏହି କାମକ ଓ ହେ'ଧକ ବ୍ୟସନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟର
 ଯେଉଁ ମାନବଗାଣି ଦୋଷର ଗଣନା କରାଗଲା, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ଦୋଷ କେ
 ମନବ୍ରତୀ ଦୋଷ ଅମୟା ଗୁରୁକର ଅଟେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟାୟତାର କଟୋର
 ବନନ, କଟୋର ବନନତାର ଅନ୍ୟାୟ ଦଣ୍ଡବ୍ୟାଧି, ଅନ୍ୟାୟ ଦଣ୍ଡବ୍ୟାଧିରୁ
 ମୁକ୍ତତା; ମୁକ୍ତତାରେ ଅନ୍ୟାୟ ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗ, ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗତାର ଦୁର୍ଲ୍ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏବଂ ତା'ତାର
 ମହାବ୍ରହ୍ମ ସେବନ ମହାବ୍ରହ୍ମ ମାନ୍ୟତା ବ୍ୟାଧିର ଗଣନା ଅଟେ ॥ ୧୦ ॥ ଏକଥା
 ଭଲରୂପେ ଜାଣି ନେଇ କରନ ଦେ ଦୃଷ୍ଟବ୍ୟସନର ମାନ୍ୟତା ଅମୟା ମଣ୍ଡିତା
 ଶେଷସର ଅଟେ । କାନ୍ଦଣ, ଦୁର୍ଲ୍ଲକ୍ଷ୍ୟ ବ୍ୟାଧି ଯେତେ ଅଧିକ ଜୀବନ ରହେ, ତା'ର
 ମାନ୍ୟତା ସେତେ ଅଧିକ କରତାରୁ ବର୍ଜିତ ହୁଏ । ମହାବ୍ରହ୍ମ ସେବନ ଅନ୍ୟାୟ
 ପାପ ଦେ'ଇ ଅଧିକରମ ଦଣ୍ଡ ଲାଗେନେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟ ବ୍ୟସନରେ
 ଯେ ଆସକ ଦେ ନାହିଁ, ସେ ମୁକ୍ତବ୍ୟସନ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତକରି କରେ । ଅତଏବ ସମସ୍ତ
 ମହାବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ବିଶେଷତା ଗୋଟିଏମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏହି ଯେ ସେମାନେ ମୁକ୍ତତା
 ଏବଂ ମହାବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟବ୍ୟସନରେ କଦାପି ଆସକ ହେବ ନାହିଁ, ଅପିତ୍ତ ସଦାଧ୍ୟାତ୍ମ-
 ସଙ୍ଗତ ଗୁଣ କର୍ମ ଓ ସୁଭାଗ୍ୟତାପୁରୀ ଆଚରଣ ଓ ସଦ୍‌କର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବେ ॥ ୧୧ ॥

ସଜସଜ୍ଜାସଦ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ କପଳ ହେବା ଭବିଷ୍ୟ-ଏବଂସଦେ ପ୍ରମାଣ:-

ମୌଳାନ ଶାସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କୁଳୋତ୍ତମାନ ।
 ସେବାନସପ୍ତ ଶୁଣିବା ପଦ୍ମବୀର ପ୍ରାଣିତାନ ॥ ୧ ॥
 ଅପି ପଦ୍ମବୀର କର୍ମ ବେଶ୍ୟକେନ ଦୃଷ୍ଟବ୍ୟ ।
 ବିଶେଷତାସଦାସଦାନ କିନ୍ତୁ ଗର୍ବ୍ୟ ମତେ ଦୟାମ୍ ॥ ୨ ॥
 କୌଣସି ଗର୍ବ୍ୟ ବିଲସେନିତ୍ୟ ସାମନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତମ୍ ।
 ସ୍ଥାନ ସମୁଦୟ ଗୁଣି ଲବ୍ୟପ୍ରଣମାନେ ତ ॥ ୩ ॥
 କେଶ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁମନ୍ଦସାମୁଦୟ ସୁଧର୍ମ ସୁଧର୍ମ ।

ସମସ୍ତାନାଂ ଚ କାର୍ଯ୍ୟେଷୁ ବିଦ୍ୟାନ୍ତିତମାମୁନଃ ॥୪॥
 ଅନ୍ୟାନପି ପ୍ରାକୃର୍ବୀତ ଶୂଚୀନ୍ ପ୍ରଜ୍ଞାନବସ୍ତୁତାନ ।
 ସମ୍ୟଗପସ୍ୟାହତ୍ନମାତ୍ୟାନ୍ ପୁପରୀଷିତାନ ॥୫॥
 ନିବର୍ତ୍ତେତାସ୍ୟନ୍ୟାକଦ୍ ଭିରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟତା ନୃଭିଃ ।
 ତାବତୋତ୍ତମଂ ହୃତାନ ଦକ୍ଷାନ୍ ପ୍ରାକୃର୍ବୀତ ବିଚକ୍ଷଣାନ୍ ॥୬॥
 ତେଷାମର୍ଥେ ନିୟୁଂଜୀତଶରୀରନ୍ ଦକ୍ଷାନ୍ କୁଳୋଦ୍ଗତାନ ।
 ଶୂଚୀନାକରକର୍ମାନ୍ତେ ସ୍ବରୂପନିବେଶନେ ॥୭॥
 ଦୂତଂ ତୈବ ପ୍ରାକୃର୍ବୀତ ଶ୍ରେୟାସୁ ବିଶାଦଦମ୍ ।
 ଇଜିତାକାଞ୍ଚ ତେଷୁଞ୍ଚ ଶୂନ୍ୟଂ ଦକ୍ଷଂ କୁଳେ ଦଗ୍ଧମ୍ ॥୮॥
 ଅନୁରକ୍ତଃ ଶୁଚିର୍ଦକ୍ଷଃ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦମାନ୍ ଦେଶକାଳବତ୍ ।
 ବସୁଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରାଦିଷ୍ଟାଗ୍ରୀ ଦୂତୋ ରଞ୍ଜିତଃ ପ୍ରଶସ୍ୟତେ ॥୯॥

ମନୁ : (ଅ : ୭ । ୫୪-୫୭, ୬୦-୬୪ ॥)

ଯେଉଁମାନେ ସ୍ବରୂପ ଅର୍ଥକୁ ସ୍ବଦେଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ; ବେଦଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାତା; ଶାସ୍ତ୍ରାବ; ଅବ୍ୟର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅର୍ଥକୁ ଯାହାଙ୍କ ବିଶ୍ବର ନିଷପଳ ହୁଏ ନାହିଁ; କୁଳୀନ ପୁତ୍ରସନ୍ତାନ ଅଟନ୍ତି ସେହିପରି ସାତ ବା ଆଠ ଜଣ ଉତ୍ତମ ଧାର୍ମିକ ତଥା ଚକ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିକୁ “ସଚିବାନ୍” ଅର୍ଥକୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ଉଚିତ ॥ ୧ ॥
 କାରଣ; ବିଶେଷ ସହାୟତା ଦିନା ପୁରମ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଏକାକୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅତି କଷ୍ଟରେ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ସୁତରାଂ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁମନ୍ତାନ ଏକାକୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ବାରା କପରି ସାଧିତ ହୋଇପାରେ ? ଅତଏବ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷକୁ ରାଜପଦ ଦେଇ ତାହାର ବୁଦ୍ଧି ଉପରେ ରଜକାର୍ଯ୍ୟର ସମସ୍ତ ଭାରମ୍ବର କରିବା ନିତାନ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚିତ କର୍ମ ଅଟେ ॥ ୨ ॥ ଏଣୁ ସଭାପତିକୁ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହକୁ ସୁଦକ୍ଷ ବିଦ୍ବାନ୍ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହକ ପରାମର୍ଶ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଅର୍ଥ (ସଂସ୍ଥ) କାହା ସହକ ମିଶ୍ରତା, (ବିଗ୍ରହ) କାହା ସହକ ବିରୋଧ, [ସ୍ଥାନ] ସ୍ଥିତି ସମୟ ଦେଖି ନିଜ ରଜ୍ୟ ରକ୍ଷା ପୂର୍ବକ ସ୍ଥିର ଭାବରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବା [ସମୁଦୟମ୍] ନିଜର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଅର୍ଥକୁ ଉନ୍ନତ କରିଲେ ତତ୍କାଳ ଦୁଷ୍ଟ ଉପରେ ଅନ୍ଧମତ୍ତ କରାଯିବ [ବୁଦ୍ଧିମ୍] ମୂର୍ଖ ଅର୍ଥକୁ ବେଶେନା ଓ

ଲୋକାନ୍ତର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରିବା; (ଲବ୍ୟପ୍ରଣୟାଳ) ଅଧିକୃତ ଦେଶରେ
 ଶାନ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିବା ଓ ଉପଦ୍ରବ ନିବାରଣ କରବା ଏହି ଛଅ ପ୍ରକାର ବଳମାତ୍ର
 ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରିବାକୁ ହେବ । ॥ ୩ ॥
 ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ଭବତଃ ମାନଙ୍କ ସ୍ୱକାୟ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ ବିଚାର ଓ ଅଭିପ୍ରାୟ ଶୁଣି
 ବହୁମତାନୁକୂଳ ଓ ନିଜ ତଥା ଅନ୍ୟର ହିତକାଂକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବା
 ଉଚିତ ॥ ୪ ॥ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରିଶ୍ରମୀ, ବୁଦ୍ଧିମାନ, ସ୍ଥିରମତି, ଧନୀ ଓ ପଦାର୍ଥ
 ସଂଗ୍ରହରେ ଅଭିଶପ୍ତ ଦକ୍ଷ ଓ ସୁପରିଚିତ ଅଟେ; ସେହିପରି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମନ୍ତ୍ରୀମତ
 ଦେବାକୁ ହେବ । ॥ ୫ ॥ ଶାସନଚକ୍ର ସଂରକ୍ଷଣ ହେବା ପାଇଁ ଯେତେ ଲୋକ ଦର-
 କାର; ସେତେ ଜଣ ଆଲିଙ୍ଗ୍ୟରହିତ ବଳବାନ୍ ଏବଂ ସଚକ୍ରର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରୁଷକୁ
 ଅଧିକାରୀ ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜକର୍ମର ସ୍ୱାଧୀନ ନିୟନ୍ତ୍ର କରିବା ଉଚିତ ॥ ୬ ॥ ଯେଉଁ କର୍ମ-
 ର ସମ୍ପାଦନ ଶୀଘ୍ର, ସତ୍ତ୍ୱବଂଶଜ ଓ ସତତଶଃ ଅଟନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ
 ବୃତ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟରେ ତଥା ଭୀଷ୍ମ ଓ ଦୁର୍ଜନଦ୍ରବ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ
 ନିୟନ୍ତ୍ର କରିବାକୁ ହେବ ॥ ୭ ॥ ସତ୍ତ୍ୱବଂଶଜାଂଶୁଳ; ଚକ୍ରର ପରିଷ୍ଠା ଆକାର,
 ରଂଗିତ ଓ ତେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁମାନେ ହୃଦୟର ଭାବ ଜଣି ପାରନ୍ତି ଭବିଷ୍ୟଦ୍-
 ଜ୍ଞାତା ତଥା ଯେଉଁମାନେ ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ର ବିଶାରଦ ଅଟନ୍ତି ସେହିମାନେ ଦୂତ ପଦରେ
 ନିୟୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ॥ ୮ ॥ ଯେଉଁମାନେ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ
 ଉତ୍ସାହୀ ଓ ଅନୁରକ୍ତ, ନିଷ୍ଠାପଟ୍ଟ ପରିଶ୍ରମୀ ଓ ଚକ୍ରର, ଯେଉଁମାନେ ବହୁ ଅଗାଧ
 କାଳର କଥାମାନ ମନେ ରଖି ମାରନ୍ତି ଓ ଦେଶକାଳାନୁଯାୟୀ ଆଚରଣ କରନ୍ତି,
 ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରିୟବର୍ତ୍ତନ, ନିର୍ଭୀକ ଓ ମହାନ ବାଗ୍ୟୀ ସେହିମାନେ ହିଁ ରାଜଦୂତ
 ପଦ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି ॥ ୯ ॥

କାହାକାହାକୁ କି କି ଅଧିକାର ଦେବା ଉଚିତ -

ଅମାତ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ଆୟତ୍ତୋ ଦଣ୍ଡେ ବୈନୟିକା କ୍ରିୟା ।

ନୃପତୋ କୋଶସ୍ତେଷୁ ଚ ଦୂତେ ସଂଧ୍ୟବସୟ୍ୟୁର୍ଯ୍ୟୋ ॥ ୧ ॥

ଦୂତ ଏବଂ ହି ସନ୍ତତେ ଭିନ୍ନଭେଦ ଚ ସହଚାର ।

ଦୂତସହଚରୂପେ କର୍ମ ଭଦ୍ରଂ ଯେନ ବା ନ ବା ॥ ୨ ॥

ବୁଦ୍ଧିଃ ଚ ସର୍ବଂ ତତ୍ତ୍ୱେନ ପରାଜନଚକୀର୍ଷଣମ୍ ।

ତଥା ପ୍ରସୂରମାତସ୍ତେତ୍ୟଥ ସ୍ୱାମଂ ନ ପୀତୟେତ୍ ॥ ୩ ॥

ଧନୁର୍ଦ୍ଦର୍ଶଂ ମହାଦୁର୍ଦ୍ଦଶମକଦୁର୍ଦ୍ଦଶଂ କାର୍ଯ୍ୟମେବ କା ।
 ନୃଦୁର୍ଦ୍ଦଶଂ ଚିତ୍ତଦୁର୍ଦ୍ଦଶଂ କା ସମଶ୍ରୀତ୍ୟ କସେତ୍ତସ୍ମିନ୍ ॥ ୪ ॥
 ଏକଃ ଶତଂ ଯୋଧୟୁକ୍ତ ପ୍ରାକରସ୍ତେ ପ୍ରାଧିପତ୍ୟେ ॥
 ଶତଂ ଦଶସହସ୍ରାଣି ତସ୍ୟାଦ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶଂ ବ୍ୟାଧୃତେ ॥ ୫ ॥
 ତତ୍ତ୍ୱୋପାୟାମସମ୍ପନ୍ନଂ ଧନଧାନ୍ୟନ ବାହନେଃ ।
 ବ୍ରାହ୍ମଣେଃ ଶିଳ୍ପିଭ୍ୟଃ କ୍ଷତ୍ରିୟଃ ସେନାଦାକନ ତ ॥ ୬ ॥
 ତସ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନାୟାଂ କାରୟେଦଗ୍ରମାମ୍ବାନଃ ।
 ଗୁପ୍ତଂ ସବଶ୍ଚିକଂ ଶତ୍ରୁଂ ଜଳରୂପସମନ୍ୱୟମ ॥ ୭ ॥
 ପୁରାତନଂ ପ୍ରକୃତୀଂ ବୃଣିତା ଦବ ଚକ୍ଷୁର୍ଜମ ।
 ତେଜସ୍ୟ ବୃତ୍ତ୍ୟଣି କର୍ମଣି କୁପୁଂ ବୈତାନ୍ତକାଳ ତ ॥ ୮ ॥

ମନୁ : [ଅ : ୭ । ୬୫ ୬୬ ୬୭ ୬୮ ୬୯ ୭୦-୭୮]

ଚତୁର୍ଥୋଦବଦେଦଗ୍ରାୟାଂ ସବଶ୍ଚିକଂ ଲକ୍ଷଣାନ୍ୱତାମ୍ ।

କ୍ରମେ ମହତ୍ତ୍ୱ ସ୍ୱଭୂତାଂ ହୃଦ୍ୟାଂ ରାଗଶାନ୍ତାମ୍ ॥ ୮ ॥

ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦିନସ୍ୱ ପଦକାରେ ଦଣ୍ଡ ବ୍ୟାଧି କରନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ କେତେ
 ଅନ୍ୟାୟରେ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ସେହିପରି ଅମାତ୍ୟଙ୍କ ହାତରେ ଦଣ୍ଡ
 ଦିଆଯିବା ଉଚିତ । ରାଜକେଷ ଓ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନରେ, ସମସ୍ତ
 କାର୍ଯ୍ୟ ସବୁ ଅଧୀନରେ ତଥା କାହା ମହତ୍ତ୍ୱ ସଦୃଶ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରିବାର ଅ
 ଦୃତ ଅଧୀନରେ ରହିବ ॥ ୧ ॥ ଯେଉଁମାନେ ଚରୋଧ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ମିଳନ ଓ
 ଶତ୍ରୁ ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ିବ ଦଣ୍ଡ ପାରିବ, ସେହିମାନେ ଦୃତ ଦେବାକୁ ଯେ
 ଶତ୍ରୁ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୈମନସ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବ । କି ଦୃତର କର୍ମ ଅଟେ
 ଚରୋଧ୍ୟ ରାଜାର ରାଜ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ସମ୍ପାଦି ରାଗ ଅବଗତ ହୋଇ
 ସକ୍ଷୟ କର ଓ ଦୃତ ପ୍ରଭୃତ ରାଜ୍ୟଧନୀ ମାନେ ଏପରି ତେଣୁ
 ଯେ ଯେମିତି ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ କୌଣସି ଉନ୍ନତ କର ଦେବ ॥ ୨ ॥
 ରାଜା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅବଶ୍ୟ ସମନ୍ୱୟ ଧନ ଧାନ୍ୟସୂକ୍ଷ୍ମ ଦେଶରେ [ଧନୁର୍ଦ୍ଦଶ] ଓ
 ସୈନ୍ୟ ବହୁଳ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ, (ମହାଦୁର୍ଦ୍ଦଶ) ମାଟିରେ ତଥା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ [ଅବଦୁର୍ଦ୍ଦଶ]
 ପେଶଦୁର୍ଦ୍ଦଶ, (ବାସମ୍) କନକେଷ୍ଟିତ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ (ନଦୁର୍ଦ୍ଦଶ) ଚକ୍ଷୁ
 ସେନା-ପରିବେଷ୍ଟିତ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ ଏବଂ (ଶିରଦୁର୍ଦ୍ଦଶ) ଚକ୍ଷୁରେ ପବନେଷ୍ଟିତ

ନିର୍ମାଣ କରି ତାହା ଭିତରେ ନଗର ପ୍ରାଚୀନ କରିବେ ॥୪॥ ନଗର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ
(ପ୍ରାଚୀର) ପ୍ରାଚୀର ନିର୍ମାଣ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯଦ୍ବା ଚନ୍ଦ୍ରଧର ଏକାକୀ ଧର୍ମପାଶ
ତଥା ଶତ୍ରୁଧାରୀ ବାରପୁରୁଷ କହିଦେ ଶସ୍ତ୍ର ଶତ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଏବଂ ଏକଟି
ବାରପୁରୁଷ ଦଶସହସ୍ର ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିପାରିବେ । ଏଥିପାଇଁ ଦୁର୍ଗନିର୍ମାଣ
ପରମାବଶ୍ୟକ ॥୫॥ ସେହି ଦୁର୍ଗରେ ଅସ୍ତ୍ର-ଶସ୍ତ୍ର, ଧନ-ଧାନ୍ୟ, ବାହନ, ଉପଦେଷ୍ଟା
ଅଧ୍ୟାପନକାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ, (ଶିଳ୍ପୀ) କାରିଗର, ଯନ୍ତ୍ର, ନାନାବିଧ କଳାକୌଶଳ,
(ଯୁବସେନ) ଘାସ ଆଦି ପଶୁମାନଙ୍କ ଗୁରୁ ଓ ଜଳାଦି ବସ୍ତୁ ପ୍ରଭୃତି ମାଗରେ ରହିବା
ଆବଶ୍ୟକ ॥୬॥ ନଗର ମଧ୍ୟରେ ଗଜାଙ୍କ ନିବାସ ସକାଶେ ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ଗଜଭବନ
ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ହେବ । ସେଠାରେ ସମସ୍ତ ଗଜଙ୍କାୟା କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହେବା
ଆବଶ୍ୟକ । ସେହି ଭବନ ମଧ୍ୟରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଜଳ, ସବବିଧ ବୃକ୍ଷ ଓ ପୁଷ୍ପାଦି ବସ୍ତୁ
ଥିବ ଓ ସକଳ ଋତୁରେ ଯୁଗପଦ ହୋଇଥିବ ॥ ୭ ॥ ପୁନଃ ଗଜା ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ
ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ ସମାପ୍ତି ପରେ ଗଜକାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହର ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ ଏହି
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସୁନ୍ଦର ରୁମରୁଣ ସମନ୍ତା, ପ୍ରାପ୍ତିପୁ; ସତ୍କୁଳ ସଂଭବ;
ସୁଲକ୍ଷଣା; ନିଜ ସଦୃଶ ବିଦ୍ୟାଦି ଗୁଣକର୍ମ ସୁଗ୍ରହ ସଂପନ୍ନା ଓ କ୍ଷତିଯୁକ୍ତଜାତା
ବନ୍ୟାସହିତ ଏକମାତ୍ର ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ବିବାହ କରିବେ । ଅନ୍ୟ ସକଳ ନାଗମାନଙ୍କୁ
ଅଗମ୍ୟ ମନେ କରି ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ମଧ୍ୟ କରିବେ ନାହିଁ ॥ ୮ ॥
ଗଜ ପରିଚାରରେ ଅଗ୍ନି, ଦୋହ ଓ ପକ୍ଷେଷ୍ଟି ପ୍ରଭୃତି ଧାର୍ମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା
ସକାଶେ ପୁରାବିଧି ଓ ରାଜିନି ନିୟୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ଓ ଗଜା ସ୍ୱୟଂ ସବଦା
ଗଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ରହିବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଦିନଗତ ଗଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ରହି
କୌଣସି ଗଜକାର୍ଯ୍ୟକୁ ନିଷ୍ଠୁର ନ କରିବାହିଁ ଗଜାର ସଂକ୍ଷାପାସନାଦି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
କର୍ମ ଅଟେ ॥ ୯ ॥

ସାଂବତ୍ପରକମାପ୍ତେଷୁ ଶସ୍ତ୍ରାଦିହାରସ୍ତେଦବଳିମ୍ ।
ସ୍ୟାତାମୟପରେ ଲୋକେ ବଞ୍ଚିତ ପିତୃବନ୍ଧୁଷ୍ ॥ ୧ ॥
ଅଧ୍ୟକ୍ଷାନ୍ ବିବିଧାନ୍ କୁର୍ମାତ୍ ତନ୍ନି ତନ୍ନିବପଶ୍ଚିତଃ ।
ତେସ୍ୟ ସବାଣ୍ୟବେଷେରନ୍ଧ୍ରାଂ କାର୍ଯ୍ୟାଣି କୁର୍ବତାମ୍ ॥ ୨ ॥
ଆବତ୍ତାନଂ ଗୁରୁକୁଳଦ୍ୱିପ୍ରାଣାଂ ପୂଜକୋ ଭବେତ୍ ।
ନିଧାଣାମସୟୋ ହେଷ୍ଟ ନିଧୁର୍ବାହେ, ବିଧୀୟତେ ॥ ୩ ॥

ସମେତମାଧମେଃ ଶକ୍ତା ଭାବତଃ ପାଳୟନ୍ ପ୍ରଜାଃ ।
 ନ ନିବର୍ତ୍ତେତ ସଂଗ୍ରାମତଃ କ୍ଷାନ୍ତଂ ଧର୍ମମନୁସ୍ମରନ୍ ॥ ୪ ॥
 ଆହବେଷୁ ମିଥୋଽନେଂଽନ୍ୟ କଦାଂସନ୍ତୋ ମହୀଷିତଃ ।
 ଯୁଧମାନାଃ ପରଂ ଶକ୍ତ୍ୟା ସ୍ୱର୍ଗଂ ଯାନ୍ତ୍ୟପରାଞ୍ଜୟତାଃ ॥ ୫ ॥
 ନ ଚ ହନ୍ୟାତ୍ ସୁଲାରୂପଂ ନ କ୍ଳୀବଂ ନ କୃତାଞ୍ଜଳିମ୍ ।
 ନ ମୁକ୍ତକେଶଂ ନାସୀନଂ ନ ଚକାସୀତି ବାଦନମ୍ । ୬ ॥
 ନ ସୁପ୍ତଂ ନ ବସନ୍ନାତଂ ନ ନଗ୍ନଂ ନ ନିଶ୍ୱସୁଧମ୍ ।
 ନାୟୁଧମାନଂ ପଶ୍ୟନ୍ତଂ ନ ପରେଶ ସମାଗତମ୍, ॥ ୭ ॥
 ନାୟୁଧବ୍ୟସନଂ ପ୍ରାପ୍ତଂ ନାର୍ତ୍ତିଂ ନାତିପରାକ୍ରମମ୍, ।
 ନ ଶ୍ୱାତଂ ନ ପରାକୃତ୍ ସତାଂ ଧର୍ମମନୁସ୍ମରନ୍, ॥ ୮ ॥
 ଯୁସ୍ତୁ ଭୀତଃ ପରାକୃତଃ ସଂଗ୍ରାମେ ହନ୍ୟତେ ପରେଃ ।
 ଭର୍ତ୍ତୃୟୁଦ୍, ଦୁଷ୍ଟଂ କଂଚିଦ୍ଭବ୍ୟଂ ପ୍ରତିପଦ୍ୟତେ ॥ ୯ ॥
 ସୂଚାସ୍ୟ ସୁକୃତଂ କଂଚିଦମୁଖ୍ୟମୁପାଜିତମ୍ ।
 ଭର୍ତ୍ତା ଚତ୍ ସର୍ବମାକତ୍ରେ ପରାକୃତଃ ତସ୍ୟ ତୁ ॥ ୧୦ ॥
 ରଥଶ୍ଚଂ ହସ୍ତିନଂ ଛଟଂ ଧନଂ ଧାନ୍ୟଂ ପଶୁନ୍ ସ୍ତ୍ରୀୟଃ ।
 ସର୍ବଦ୍ରବ୍ୟାଣି କୃପ୍ୟଂ ଚ ଯୋ ସୃଜନ୍ୟତ ତସ୍ୟ ଚତ୍ ॥ ୧୧ ॥
 ରାଜଶ୍ଚ ଦଦ୍ୟୁରୁଦ୍ଧାରମିତ୍ୟେଷା ବୈଦିକୀ ଶୂଚଃ ।
 ରାଜା ଚ ସର୍ବସୋଧେୟେ ଦାତବ୍ୟମପୃଥଗ୍ଜ୍ଞତମ୍ ॥ ୧୨ ॥

ମନୁ : (ଅ : ୭ । ୯୦-୮୭, ୮୭, ୮୯, ୯୧-୯୭ ॥)

ଆତ୍ମ ସୁରୁଷମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବାର୍ଷିକ କର ଆଦାୟ କରିବାକୁ ହେବ ।
 ସଭା ଅର୍ଥାତ୍ ସଭାସଭା ରୂପେ ଗଜା ଓ ସଭାସଭା ଆଦି ଗଜସୁରୁଷମାନେ କେହି
 ସମ୍ମତ ନିୟମାନୁସାରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପିତା ସଦୃଶ ବ୍ୟବହାର କରିବେ ॥ ୧ ॥
 ଉକ୍ତ ଗଜକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ ସକାଶେ ସଭା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ନିୟୁକ୍ତ କରିବ ।
 ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୁକ୍ତ ଗଜକର୍ମୀଗଣମାନେ ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶକ୍ତିମତ କରିବ ।
 ନାହିଁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ଯେଉଁମାନେ ନିୟମାନୁକୂଳ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ସେମାନେ
 ପୁରସ୍କୃତ କରିବା ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଉପସ୍ଥାପିତ
 ଶାସ୍ତି ଦେବା ଏହି ଅଧ୍ୟକ୍ଷମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ ॥ ୨ ॥ କେତର ପ୍ରଶ୍ନ

କରିବା ଗଜାମାନଙ୍କ ଅକ୍ଷୟକୋଶ ଅଟେ । ଯେଉଁମାନେ ଏହାର ପ୍ରସାର ନିମିତ୍ତ
 ଯଥାଶକ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ ଦ୍ଵାରା ବେଦାଦିଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ ପରେ ଗୁରୁକୁଳରୁ ଫେରି
 ଆସନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟୀମାନଙ୍କୁ ଗଜା ଓ ଗଜସଗ୍ଠ ଯଥୋଚିତ
 ସମ୍ମାନ ଦେବେ ॥ ୩ ॥ ଏହା ଦ୍ଵାରା ବିଦ୍ୟାର ଉନ୍ନତି ହେଉ ଗଜ୍ୟରେ ଅଶେଷ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହୁଏ । ଯଦି ପ୍ରଜାପାଳକ ଗଜାଙ୍କୁ ଚତୁଷ୍ପେଷା କୌଣସି ଅଧିକ ବଳବାନ୍
 ଦାନବଳ ଅଥବା ସମକକ୍ଷ ଷଷ୍ଠ ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ଆହ୍ଵାନ କରେ, ତେବେ ଗଜା ଶାନ୍ତଧର୍ମ
 ପୁରଣ କରି ସଂଗ୍ରାମ ପାଇଁ ପଶ୍ଚାତ୍ତପଦ ହେବେ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅତି କୌଶଳ
 ସହକାରେ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଅବଶ୍ୟ ଜୟ ଯୁକ୍ତ ହେବେ ॥ ୩ ॥
 ଯେଉଁ ରାଜାମାନେ ସଂଗ୍ରାମରେ ପୃଷ୍ଠଭଙ୍ଗ ନ କରି ପରସ୍ପରକୁ ମାରିବା ଇଚ୍ଛାରେ
 ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହୋଇ ଯଥାଶକ୍ତି ଯୁଦ୍ଧ କଲେ, ସେମାନେ ସୁଖଲାଭ କରନ୍ତି । ସୁତରାଂ ସଂଗ୍ରା-
 ମରେ କେବେହେଲେ ପଶ୍ଚାତ୍ତପଦ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ତଥାପି ଶତ୍ରୁକୁ ଜୟ
 କରିବା ଇଚ୍ଛାରେ କେବେ କେବେ ତାହା ସମ୍ମୁଖରୁ ଲୁଚି ଯିବାକୁ ହୁଏ ।
 କାରଣ, ଯେଉଁ ଉପାୟରେ ଶତ୍ରୁ ପରାଜିତ ହେବ ତାହାହିଁ କରିବା ଉଚିତ ।
 ଶୋଧାର ସିଂହ ଯେପରି ସମ୍ମୁଖକୁ ଆସିଲେ ଶସ୍ତ୍ରାଗ୍ନିରେ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଯାଏ,
 ସେହିପରି ମୁଖତା କରି ନଷ୍ଟ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ॥ ୩ ॥ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଯୁଦ୍ଧ
 ନକରି ଯେ ଏଣେ ତେଣେ ଛୁଟା ହୋଇଥାଏ, ନୟନବଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି, ହାତ ଯୋଡ଼ିଥିବା
 ଲୋକ, ସାହାର କେଶ ଖୋଲିଯାଇଥାଏ, ଯେ ବସିଥାଏ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଶରଣାଗତ
 ବୋଲି ଯେ କହୁଥାଏ ॥ ୩ ॥ ଯେ ଲଜ୍ଜିତ, ମୁଚ୍ଛିତ, ଉଚ୍ଛିଗ, ଅସୁଶ୍ରୀତୀନ କେବଳ
 ଯୁଦ୍ଧ ଦେଖୁଥିବା ଅସୈନ୍ନିକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଶତ୍ରୁର ପାଥୀ ॥ ୩ ॥ ଅସ୍ଵାଚାର ଶୀଘ୍ର
 ଦୁଃଖସନ୍ତପ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆହତ ଶ୍ଵର ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ପଳାଇଯାଉଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ
 ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ସତ୍ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଆଚରଣ ଧର୍ମ ପୁରଣ କରି କଦାପି ହତ୍ୟା
 କରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ଅନାହତ ଲୋକଙ୍କୁ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ
 ଅନ୍ନ-ବସ୍ତ୍ର ଦେଇ କାରାଗାରରେ ରଖିବ ଏବଂ ଆହତମାନଙ୍କର ଔଷଧାଦି ଦ୍ଵାରା
 ବ୍ୟୟବଦ୍ଧ ଚିକିତ୍ସା କରିବ । ଏମାନଙ୍କୁ ଚିତ୍ତାଇବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ପୀଡ଼ା ଦେବ
 ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୁକ୍ତ କରିବ । ଏ ବସୟରେ
 ଅଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦେବ ଯେ ଯେପରି ସ୍ତ୍ରୀ ବାଳକ ବୃଦ୍ଧ ଆତୁର ଏବଂ ଶୋକସନ୍ତପ୍ତ
 ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପରେ ଶସ୍ତ୍ର-ପ୍ରୟୋଗ କରା ନଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ପୁଷ୍ପକନ୍ୟା-
 ମାନଙ୍କୁ ନିଜ ସନ୍ତାନପରି ଓ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଭଗ୍ନୀ ବା କନ୍ୟା ପରି

ମନେ କରି ପାଳନ କରିବ । ସେମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମାନଙ୍କୁ କଦାପି ବିଷୟାସକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଖିବ ନାହିଁ । ଗର୍ଭରେ ସୁସ୍ଥିରତା ଆସିବା ପରେ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବାହା ଯୁକ୍ତରେ ଅଟେ । ନ ଥିବ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦର ପୁରାଣ କାବମୁକ୍ତ କରି ଦେଖି ନିଜ ନିଜ ଘର ବା ଦେଶକୁ ପଠାଇ ଦେବ । କିନ୍ତୁ ଯାହାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଭବିଷ୍ୟତରେ ପୁନର୍ବାର ଉପଦ୍ରବ ହେବାର ସଂଭାବନା ଥିବ; ସେମାନଙ୍କୁ ସର୍ବଦା କାବଳ କରି ରଖିବାକୁ ହେବ ॥ ୮ ॥ ଯେଉଁ ଭୃଷ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ସୈନିକ ଭୟାବର ପଳାଇ ଯାଉଥିଲା ବେଳେ ଶତ୍ରୁ ଦ୍ଵାରା ନିହତ ହୁଏ, ସେ ନିଜ ପ୍ରଭୁର ଅପରାଧ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଦଣ୍ଡର ଅଧିକାରୀ ହୁଏ ॥ ୯ ॥ ଏବଂ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସେ ଯାହାକି ଓ ପାରଲୌକିକ ସୁଖର ଭାଗୀ ହୋଇଥାନ୍ତା; ତାକୁ ତାହାର ସ୍ଵାମୀ କରେ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପଳାୟମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ନିହତ ହୁଏ; ତାକୁ କୌଣସି ସୁଖ ମିଳେ ନାହିଁ ଓ ତଦ୍ ବିପରୀତ ତାହାର ସମସ୍ତ ପୁଣ୍ୟଫଳ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଧର୍ମାନୁସାରେ ଯଥୋଚିତ ଯୁଦ୍ଧକରେ ସେ, ସମ୍ମାନିତ ॥ ୧୦ ॥ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସୈନିକ ବା ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷମାନେ ରଥ, ଅଶ୍ଵ, ଛତ୍ର; ଧନ; ଧାନ୍ୟ ବୋଲି ପଂରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ତଥା ଚୈତ୍ଵ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସ (କୁପ୍ୟ) ଜୟ କରି ହସ୍ତଗତ କରନ୍ତି, ସେ ସବୁ ବସ୍ତୁ ସ୍ଵାମୀ ସେମାନେ ହିଁ ହୁଅନ୍ତି ॥ ୧୧ ॥ କିନ୍ତୁ ସୈନିକ ମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଲବ୍ଧି ବସ୍ତୁର ଏକ ଷୋଡ଼ଶାଂଶ ଗଜାକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ଓ ଗଜା ଯୁଦ୍ଧରେ ମିଳିମିଶି ଜିତିଥିବା ଧନର ଏକ ଷୋଡ଼ଶାଂଶ ସେନାପତି ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଭକ୍ତ କରିବେ । ଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ସୈନିକ ମାନଙ୍କ ଅଂଶ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସନ୍ତାନ ମାନେ ପାଇବେ । ଉକ୍ତ ସୈନିକମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଅସମର୍ଥ ସୈନିକମାନଙ୍କୁ ଯଥୋଚିତ ପାଳନ କରିବ; ଗଜାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ । ସେମାନଙ୍କ ସେମାନେ ସମର୍ଥ ହେଲେ ଯୋଗ୍ୟତାନ୍ୁସାରେ ସେମାନଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବେ । ସ୍ଵଳାପ୍ତ ଗର୍ଭରେ ଅଭ୍ୟାସ; ପ୍ରତିଷ୍ଠା; ବିଜୟ ଓ ଆନନ୍ଦ ବୃଦ୍ଧି କରେ ହେଲେ ଗଜାକୁ ଉକ୍ତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା କଦାପି ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ॥

ଅଲବ୍ଧଂ ଚୈବ ଲିପି ସେତ ଲବ୍ଧଂ ରକ୍ଷେତ୍ ପ୍ରୟତ୍ନତଃ ।

ରକ୍ଷିତଂ ବର୍ଦ୍ଧୟେତ୍ ଚ ବୃଦ୍ଧଂ ପାପେଷୁ ନିଃସିଂହେତ୍ ॥ ୧ ॥

ଅଲବ୍ଧମିଚ୍ଛନ୍ତି ଲବ୍ଧଂ ରକ୍ଷେତ୍ କେଷୟା ।

ରକ୍ଷିତଂ ବର୍ଦ୍ଧୟେତ୍ ବୃଦ୍ଧଂ ଦାନେନ ନିଃସିଂହେତ୍ ॥ ୨ ॥

ଅମାୟୁୟୈବ ବର୍ଦ୍ଧେତ ନ କଠଞ୍ଚନ ମାୟୟା ।
 ବୃଧ୍ୟତାରପ୍ରୟୁକ୍ତାଂ ଚ ମାୟାନ୍ତିତ୍ୟଂ ସ୍ୱସଂଚୃତଃ ॥ ୩ ॥
 ନାସ୍ୟ ଛୁଦ୍ରଂ ପଂସ ବିଦ୍ୟାକ୍ତିଦ୍ରଂ ବିଦ୍ୟାବିପରସ୍ୟତୁ ।
 ଗୁହ୍ୟତ୍ୱମ୍ ଇଚାଙ୍ଗାନି ରକ୍ଷେତ୍ ବିବରମାମୁନଃ ॥ ୪ ॥
 ବକବକନ୍ତୟେତର୍ଥାନ୍ ସିଂହବଳ ପରାମେତ୍ ।
 ବୃକବକାବଲପେତ ଶଶବଳ ବିନସ୍ତକେତ୍ ॥ ୫ ॥
 ଏବଂ ବିଜୟମାନସ୍ୟ ତେସ୍ୟ ସ୍ୟଃ ପରପତ୍ନିନଃ ।
 ତାନାନୟେତ୍ ବଶଂ ସଦାନ୍ ସାମାନ୍ତରୂପନମୈଃ ॥ ୬ ॥
 ସୂଥୋକରତ ନିର୍ଦ୍ଦାତା କଷଂ ଧାନ୍ୟଂ ଚ ରକ୍ଷତ୍ ।
 ତଥା ରକ୍ଷେନ୍ନୁପୋ ରକ୍ଷ୍ତୁଂ ହନ୍ୟାତ ପରପତ୍ନିନଃ ॥ ୭ ॥

ମୋହାଦ୍ରାଜା ସୁରାଷ୍ଟ୍ରଂ ମୁଃ କଷୟତ୍ୟନବେଷୟା ।
 ସୋଽରାବତ ଭାଷ୍ୟତେ ରାଜ୍ୟାଜଜୀବିତାତ ସବାନ୍ନବଃ ॥ ୮ ॥
 ଶ୍ୱେତକର୍ଷଣାତ୍ ପ୍ରଜାଃ କ୍ଷୀୟନ୍ତେ ପ୍ରାଣିନାଂ ମୃଥା ।
 ତଥା ବଜ୍ରମପି ପ୍ରାଣୀଃ କ୍ଷୀୟନ୍ତେ ବଶ୍ମକର୍ଷଣାତ୍ ॥ ୯ ॥
 ରାଷ୍ଟ୍ରସ୍ୟ ସଂଗ୍ରହେ ନିତ୍ୟଂ ବିଧାନମିଦମାଚରେତ୍ ।
 ସୁସଂଗୃହୀତରାଷ୍ଟ୍ରୋ ହି ପାର୍ଥବଃ ସୁଖମେଧତେ ॥ ୧୦ ॥
 ହୟୋସ୍ତୟାଣାଂ ପଞ୍ଚାନାଂ ମଧ୍ୟ ଗୁଲ୍ମଧୃଷ୍ଟିମ୍ ।
 ତଥା ଗ୍ରାମଶତାନାଂ ଚ କୃୟ୍ୟାନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀସ୍ୟ ସଗ୍ରହମ୍ ॥ ୧୧ ॥
 ଗ୍ରାମସ୍ୟାଧିପତିଂ କୁୟ୍ୟାଦ୍ଦଶଗ୍ରାମପତିଂ ତଥା ।
 ବିଂଶତୀଶଂ ଶତେଶଂ ଚ ସହସ୍ରପତିମେବ ଚ ॥ ୧୨ ॥
 ଗ୍ରାମେ ଦୋଷାନସମୁଦ୍ଧମାନାନ୍ ଗ୍ରାମିକଃ ନେକୈଃ ସ୍ୱୟମ୍ ।
 ଶଂସେଦ ଗ୍ରାମଦଶେଶାୟ ଦଶେଶୋ ବିଂଶତୀଶମ୍ ॥ ୧୩ ॥
 ବିଂଶତୀଶସ୍ତୁ ତତ୍ସର୍ବଂ ଶତେଶାୟ ନିବେଦୟେତ୍ ।
 ଶଂସେଦ୍ ଗ୍ରାମଶତେଶସ୍ତୁ ସହସ୍ରପତିସ୍ତେ ସ୍ୱୟମ୍ ॥ ୧୪ ॥
 ତେଷାଂ ଗ୍ରାମ୍ୟାଣି କାର୍ଯ୍ୟାଣି ପୃଥକ୍କାର୍ଯ୍ୟାଣି ତ୍ରିବିଧଂ ହି ।
 ବଞ୍ଚେନ୍ୟଃ ସଚିବଃ ସିଂହଧ୍ରାନ୍ ପଶେଦତଂହିତଃ ॥ ୧୫ ॥

ନଗରେ ନଗରେ ଚୈକଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍‌ସ୍‌ବର୍ତ୍ତନକମ୍ ।
 ଉଚ୍ଚୈଃ ସ୍ଥାନଂ ଦୋରରୂପଂ ନୟନାଶାମିବ ଗ୍ରହମ୍ ॥୧୬॥
 ସ ଚାନୁପଶ୍ୟନ୍ନାମେତ୍‌ସ୍‌ବର୍ତ୍ତନେବ ସଦା ସ୍ୱପ୍ନମ୍ ।
 ତେଷାଂ ବୃତ୍ତଂ ପରିଶ୍ରେୟେତ୍‌ସମ୍ୟଗ୍ରାସ୍ତେଷ୍ଠ କେରୈଃ ॥୧୭॥
 ଶଲ୍ଲୋ ହି ରକ୍ଷାଧିକୃତାଃ ପରସ୍ପାଦାଦ୍‌ନିଃ ଟଠାଃ ।
 ଭୃତ୍ୟା ଭବନ୍ତି ପ୍ରାୟେଶ ତେଭ୍ୟୋ ରକ୍ଷେଦମାଃ ପ୍ରଜାଃ ॥୧୮॥
 ଯେ କାର୍ଯ୍ୟକେତ୍ବୋଽର୍ଥମେବ ଗୃହଣୀୟୁଃ ପାପତେଜସଃ ।
 ତେଷାଂ ସର୍ବସ୍ୱମାଦାୟ ରାଜା କୃର୍ଯ୍ୟାଦ୍ ପ୍ରକାସନମ୍ ॥ ୧୯ ॥

ମନ୍ତ୍ର! (ଅ. ୭ । ୯୯, ୧୦୧-୧୦୪-୧୦୭-୧୧୦-୧୧୭-୧୨୦-୧୨୪)

ଗଜା ଓ ରାଜସଭା ଅଲବ୍ଧ ଧନ ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ; ଲବ୍ଧ ଧନ
 ସହକାରେ ରକ୍ଷା କରିବେ; ରକ୍ଷିତ ଧନର ବୃଦ୍ଧି କରିବେ ଏବଂ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଧନ
 ବେଦବିଦ୍ୟା ଓ ଧର୍ମର ପ୍ରସାର କରିବେ ତଥା ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ; ବେଦୋପଦେଶ
 ଅସମର୍ଥ ଓ ଅନାଥ ଲୋକଙ୍କୁ ପାଳନ କରିବେ ॥ ୧ ॥ ଏହି ଚତୁର୍ବିଧ ପୁରୁଷ
 ର ଉପଯୋଗିତା ଜାଣି ଆଲକ୍ଷ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ଏହାର ସଂପାଦନରେ ସର୍ବ
 ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଯତ୍ନଶୀଳ ରହିବେ । ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ଅପାପୁବସ୍ତୁ ପାଇବା
 ଇଚ୍ଛା କରିବେ । ନିତ୍ୟ ନିଃସନ୍ଧ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାୟ ବସୁକ ସୁରକ୍ଷିତ ନଷିକେ
 ରକ୍ଷିତ ଧନକୁ ବତାଇବେ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱଧ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଧନ ବୃଦ୍ଧି କରିବେ
 ବର୍ଦ୍ଧିତ ଧନ ସର୍ବଦା ପୁରୋକ୍ତ ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟୟ କରିବେ ॥ ୨ ॥
 ସଙ୍ଗେ କପଟ ବ୍ୟବହାର କରିବେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସମୟକ ସନ୍ନିତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ବ୍ୟବହାର
 କରିବେ । ନିତ୍ୟପ୍ରତି ଶତ୍ରୁର ଛଳ କପଟ ଜାଣି ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପୂର୍ବକ ତାଙ୍କ
 ରୋଧ କରିବାକୁ ହେବ ॥ ୩ ॥ କୌଣସି ଶତ୍ରୁ ଯେପରି ଆମର ହିତୁ ଅର୍ଥ
 ଦୂର୍ବଳତା ଜାଣି ନ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱୟଂ ଶତ୍ରୁର ହିତ ଜାଣିବାକୁ ହେବ । କେହି
 ଯେପରି ନିଜର ଅବସ୍ଥାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖେ ସେହିପରି ନିଜର ସମସ୍ତ ହିତ
 ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗୋପନ କରି ରଖିବାକୁ ହେବ ॥ ୪ ॥ ବର ଯେପରି ମଞ୍ଜୁ ଧରି
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧାନସ୍ଥ ହୋଇ ଅନ୍ୟର ରକ୍ଷାଏ, ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ ଏବଂ ସେହିପରି
 ବୃଦ୍ଧି ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ । ସେହି ବର୍ଦ୍ଧିତ ଦ୍ରବ୍ୟାର୍ଥ୍ୟ ଓ ଶକ୍ତି ବଳ
 ଶତ୍ରୁକୁ ପରାସ୍ତମ କରିବା ପାଇଁ ସିଂହ ସଦୃଶ ପରାସ୍ତମ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ

ବ୍ୟାଘ୍ରପରି ଲୁଚି ଲୁଚି ଆସି ଶସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରିବାକୁ ହେବ ତଥା ବଳବାନ
 ଶସ୍ତ୍ର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଗଲେ ଶଶକ ସଦୃଶ ଦୂରକୁ ପଳାଇ ଯାଇ ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ
 ଜଳପୁଷ୍କ କରାଯିବ କରିବାକୁ ହେବ ॥୫॥ ଏହି ଉପାୟରେ ବିଜୟ ଲଭ କରି
 ଧରିଲ ପରେ ସହାୟକ ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ପରିପନ୍ଥୀ ଅର୍ଥାତ ଦସ୍ୟୁ ଏବଂ
 ଲୁଣ୍ଠନକାରୀମାନଙ୍କୁ (ସାମ) ମିତ୍ରତା, [ଦାନ] କିଛି ଧନ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେଇ ଅଥବା
 [ଭେଦ] ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ କଳହ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ବଣାଭୁତ କରିବାକୁ ହେବ ।
 ଏହି ସମୟ ଉପାୟ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲେ ଅନ୍ତତଃ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠୋର ଦଣ୍ଡ
 ଦ୍ଵାରା ବଣାଭୁତ କରିବା ବିଧେୟ ॥୬॥ ଧାନ କୁଟାଳି ଯେପରି ଧାନରୁ ତୁଷ ଅଳଗା
 କରି ନେଇ ଅଭିଜ୍ଞା ଗୁଡ଼ିକ ବାହାର କରିଦିଏ, ସେହିପରି ରାଜା ଶ୍ଵେତବ୍ରତାୟୁତ-
 ମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରି ରାଜ୍ୟଭକ୍ଷା କରିବେ । ଯେଉଁ ରାଜା ମୋହ ଓ ଅବିଚାରରେ
 ପଡ଼ି ନିଜ ରାଜ୍ୟକୁ ଦୁଷ୍ଟଳ କରେ, ସେହି ରାଜା ନିଜ ଜୀବିତକାଳମଧ୍ୟରେ ସ୍ଵର୍ଗାୟ
 ରାଜ୍ୟ ଓ ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧବ ସହିତ ନଷ୍ଟ-ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ॥୭॥ ଶ୍ଵେତକୁ ଦୁଷ୍ଟଳ
 କଲେ ଯେପରି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣ କ୍ଷୀଣ ହୋଇଯାଏ, ସେହିପରି ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ
 ଦୁଷ୍ଟଳ ରଖିଲେ ରାଜା ନିଜ ପ୍ରାଣ ଅର୍ଥକୁ ବଳ ଏବଂ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବୀ ସହିତ ନଷ୍ଟ
 ହୋଇଯାଏ ॥୮॥ ଅତଏବ ରାଜା ଓ ରାଜସଭା ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ନିମିତ୍ତ
 ଏପରି ସହବାନ୍ତେବେ, ସାହାଦାରା ଚାଜକାର୍ଯ୍ୟ ଯଥାଶକ୍ତି ରୂପେ ସମଲଭା
 ଲଭ କରିବ । ଯେଉଁ ରାଜା ରାଜ୍ୟସାଳନ କର୍ମରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ଵେଚ୍ଛାରେ ଚେତେ ଥାନ୍ତି
 ସେମାନଙ୍କର ସର୍ବଦା ସୁଖ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ॥୯॥ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦୁଇ, ତିନି, ପାଞ୍ଚ
 ଓ ଷଡ଼େ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ରାଜଗାୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ
 ହେବ । ସେଠାରେ ଯୋଗ୍ୟତାନ୍ୱୟାୟୀ ଭୂତ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜକର୍ମଚାରୀ ଆଦି ନିୟୁକ୍ତ
 ହୋଇ ସୁବିଧାରେ ଯାବତ୍ତାୟ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରବେ ॥୧୦॥ ପ୍ରତ୍ୟେକ
 ଗ୍ରାମରେ ଜଣେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ ନିୟୁକ୍ତ ହେବେ । ଏହିପରି ଜଣେ ଜଣେ
 ପ୍ରଧାନ ରାଜପୁରୁଷ ସମସ୍ତ ଦଣ୍ଡ, କେତୁ, ଶତ୍ରୁ ଓ ହଜରେ ଗ୍ରାମ ଉପରେ ନିୟୁକ୍ତ
 ହେବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରେ ହଜିରାରେ ଜଣେ 'ଡିପୁଟି' ଦଶଗ୍ରାମ
 ନେଇ ଗୋଟିଏ ଥାନା, ପାଞ୍ଚାଶଟି ବଡ଼ ଥାନା ନେଇ ଗୋଟିଏ ତହସିଲ ଓ ଦଶଗୋଟି
 ତହସିଲ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଗଠନ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେ
 ବା ଏହିପରି ରାଜଗାୟ ଅସୁବିଧା ମନୁ ଆଦି ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଶ୍ଳି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ॥୧୧॥
 ଏହିପରି ଦ୍ୟୁତ୍ତାକ ସ୍ଥାପନ ହେଲାପରେ ଆଦେଶ ଦେବାକୁ ହେବ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ

ଗ୍ରାମାଧିକାରୀ ନିଜ ନିଜ ଗ୍ରାମରେ ଘଟୁଥିବା ଭଲମନ୍ଦ ଘଟଣା
 ଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋପନରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ ଦଶଗ୍ରାମାଧିକାରୀଙ୍କୁ ସୂଚିତ କରିବେ । ସେହିପରି
 ନିମନ୍ତେ ଦଶଗ୍ରାମାଧିକାରୀ ବଂଶ ଗ୍ରାମାଧିକାରୀଙ୍କୁ ॥ ୧୩ ॥ ବଂଶଗ୍ରାମାଧିକାରୀ
 ଶତଗ୍ରାମାଧିକାରୀଙ୍କୁ ଓ ଶତ ଗ୍ରାମାଧିକାରୀ ସହସ୍ର ଗ୍ରାମାଧିକାରୀଙ୍କୁ
 ପ୍ରତ୍ୟକ୍ ସ୍ୱଶାସିତ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଜଣାଇ ଥିବେ । ପୁରୀ
 ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋଡ଼ିଏ ଗ୍ରାମରୁ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରତି ଶହେ ଗ୍ରାମାଧିକାରୀଙ୍କୁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ
 ସହସ୍ର ଗ୍ରାମରୁ ଦଶଜଣ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଦଶ ସହସ୍ର ଗ୍ରାମାଧିକାରୀଙ୍କୁ ଓ ଲକ୍ଷଗ୍ରାମାଧିକାରୀଙ୍କୁ
 ଗଜସଭାକୁ ଦୈନିକ ଘଟନା ସମ୍ବନ୍ଧ ଜଣାଇବେ । ପୁଣି ଏହି ସମସ୍ତ ଗଜସଭା
 ମହାଗଜ ସଭାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସାବତ୍ରୋମ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ମହାଗଜସଭାକୁ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ
 ଅବସ୍ଥା ଜଣାଇବାକୁ ହେବ ॥ ୧୪ ॥ ସେହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଶଜଣର ଗ୍ରାମ
 ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇଜଣ ସଭାପତି ରହିବେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ରାଜସଭାରେ ସଭା
 ପତି ହେବେ ଓ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଜଣକ ଆଲମ୍ପା ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ସର୍ବଦା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 କରି ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ପ୍ରଭୃତି ରାଜକର୍ମଗୁଣ୍ଠ ମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନ
 କରିବେ ॥ ୧୫ ॥ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ନଗରରେ ବିଭିନ୍ନସଭା ସକାଶେ ଗୋଟିଏ
 ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ରମା ସଦୃଶ ସୁନ୍ଦର ସମୁଦ୍ର ଓ ବିଶାଳ ଭବନ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ
 ହେବ । ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ବିଦ୍ୟାବଳରେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପରୀକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି
 ସେହିପରି ମହାନ ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସେହି ଭବନରେ ବସି ବିଭିନ୍ନ କରିବେ
 ଯେଉଁ ସବୁ ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ଗଜା ଓ ପ୍ରଜାର ମଙ୍ଗଳ ସାଧିତ ହୁଏ, ସେହିପରି ନିୟମ
 ପ୍ରଣୟନ କରି ବିଦ୍ୟାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବେ ॥ ୧୬ ॥ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ନିଯୁକ୍ତ ହେବେ, ତାଙ୍କ ଅଧିନରେ ସମସ୍ତ ଗୁପ୍ତତର ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁର୍ଗତ
 ରହିବେ । ଏହି ଗଜକର୍ମଗୁଣ୍ଠମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଆସିବେ । ଏହିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ
 ଗୁପ୍ତସଭାରେ ସମସ୍ତ ଗଜପୁରୁଷ ଓ ପ୍ରଜାବର୍ଗଙ୍କ ଦୋଷଗୁଣ ଅବଗତ ହୋଇ ସର୍ବଦା
 ଏପରିଧୀମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଓ ସଜ୍ଜନବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ କରିବାକୁ ହେବ ॥ ୧୭ ॥
 ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ରକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ଗଜା ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଅଧିକାରୀ ନିଯୁକ୍ତ କରିବେ; ସେମାନେ
 ଧର୍ମିକ, ବିଦ୍ୱାନ, ସୁପରିଷଦ ତଥା ସତ୍ତ୍ୱଲଜାତ ହେବା ଉଚିତ । ଏହି ଅଧିକାରୀ
 ମାନଙ୍କ ଅଧିନରେ ଶତ ଓ ପରସ୍ପାପହାରୀ ଶ୍ରେଣୀ ତଥା ଦୟାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁ
 ଦେବାକୁ ହେବ । କାରଣ, ଏମାନେ ପ୍ରଜାରକ୍ଷକ ବିଦ୍ୱାନମାନଙ୍କ ଅଧିନରେ ରହି
 ଗଜଭୃତ୍ୟ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ କୁଳମିତ୍ର ନିବୃତ୍ତ ହେବେ । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ ଠାରୁ

ଯଥୋଚିତ ଶୁଦ୍ଧେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ ॥ ୧୮ ॥ ଯେଉଁ ଜେଜିର୍ମି-
ରୂପାୟନ ବାଦା ବା ପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କ ଠାରୁ ଗୋପନରେ ଲୁଚି ନେଇ ପକ୍ଷପାତ ସୂଚକ
ଅନ୍ୟାୟାଚରଣ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସର୍ବସ୍ୱ ହରଣ କରି ଯୋଗ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ
ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଶ ନିବାସିତ କରିବାକୁ ହେବ । ଯଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ପୁନର୍ବାର
ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଆସି ନ ପାରନ୍ତି । କାରଣ, ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆ
ନଗଲେ ଅନ୍ୟ ଗଜଜର୍ମିରୂପାୟନେ ମଧ୍ୟ ତଦ୍ରୂପ ଦୁଷ୍ଟର୍ମ କରିବେ । ଅନ୍ୟଥା
ଦଣ୍ଡ ଉପରେ ଉକ୍ତ କୁଜର୍ମରୁ ବିରତ ରହିବେ । ପରନ୍ତୁ ଗଜପୁରୁଷମାନଙ୍କ
ଯୋଗକ୍ଷେମ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ସମ୍ପନ୍ନ ହେବା ପାଇଁ ତଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧନାତ୍ମ୍ୟ ଜୀବନ
ଅତିବାହିତ କରିବା ପାଇଁ ଗଜକୋଷରୁ ମାସିକ, ବାର୍ଷିକ କିମ୍ବା ଏକକାଳୀନ
ହସାବରେ ଯଥୋଚିତ ଧନ ବା ଭୂମି ସେମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବ । ଉଚିତ । ପରନ୍ତୁ ଏକଥା
ସୁରଣ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ବୃଦ୍ଧ ଗଜଜର୍ମିରୂପାୟନେ ମଧ୍ୟ ଜାତିବାକ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ
ବେତନ ପାଇବେ । କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଏହା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ଏହାଛଡ଼ା ଗଜା
ଗଜାପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁସାରେ ସହକାର କରିବେ
ଅଥବା ଅବଶ୍ୟ ରୁକିବ ତେବେ । ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ଯୋଗ୍ୟ ହେଲୁ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ଶ୍ରାୟ୍ୟା ଜୀବତ ଥିଲୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନ ନିବାହ ସକାଶେ ଗଜକୋଷରୁ
ଉଚିତ ପରିମାଣରେ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇବେ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ
ସନ୍ତାନାଦି କୁଜର୍ମରତ ହୁଅନ୍ତି ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛିହେଲେ ଦେବା ଉଚିତ
ନୁହେଁ । ରାଜାଙ୍କୁ ଉପରୋକ୍ତ ମାତ୍ର ସର୍ବଦା ପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ ॥ ୧ ॥

ଯୁଥା ପଲେନ ଯୁଜ୍ୟେତ ରାଜା କର୍ତ୍ତା ଚ କମଣାମ ।

ତଥାବେକ୍ଷ୍ୟ ନୃପୋରାଷ୍ଟ୍ରେ କଳ୍ପୟେତସ୍ତତଃ କରାନ୍ । ୧ ।

ଯୁଥାଲ୍ ପାଂଲପାମଦନ୍ତ୍ୟ ଧୂଂ ବାୟୋଂ କୋ ବତ୍ ସ୍ତୁପଦାଃ ।

ତଥାଧଲପାଂଲପୋଗ୍ରହୀତବ୍ୟୋ ରୁଷ୍ଟାତ୍ରାଞ୍ଜଈଢିକଃ କରଃ । ୨ ।

ନୋଞ୍ଜିଂଦ୍ୟାଦ ମୁନୋ ମୂଳଂ ପରେଷାଂ ଗୁଡ଼ତ୍ତସ୍ତୟା ।

ଉଞ୍ଜିଂଦନ ହ୍ୟାମୁନୋ ମୂଳମାମ୍ବାନଂ ତଂଶ୍ଚ ପୀଡ଼ୟେତ୍ ॥ ୩ ॥

ଶସ୍ତ୍ରଶ୍ଚୈବ ମୁଦୁଃଶ୍ଚୈବ ସ୍ୟାତ୍ କାୟଂ ବାସ୍ୟ ମଦ୍ରାପତଃ ।

ଶସ୍ତ୍ରଶ୍ଚୈବ ମୁଦୁଃଶ୍ଚୈବ ରାଜା ଇବତ ସମ୍ବତଃ ॥ ୪ ॥

ଏବଂ ସବୁ ଶିକ୍ଷାଦେୟମିତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟମାମାନଃ ।

ଯୁକ୍ତଶ୍ରେଣୀ ବା ପ୍ରମତ୍ତଶ୍ରେଣୀ ପରିରକ୍ଷେତମାଃ ପ୍ରଜାଃ ॥୫॥

ବିନୋଦନମାୟା ସ୍ୱସ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରାନ୍ତିପୁନେ ଦୟାଭାଃ ପ୍ରଜାଃ ।

ସମ୍ପର୍କାତଃ ସତ୍ତ୍ୱଶ୍ଚ ମୃତଃ ସ ନ ତୁ ଜୀବତି ॥୬॥

କ୍ଷତ୍ରିୟସ୍ତସ୍ୟ ପରୋଧର୍ମଃ ପ୍ରଜାନାମେବ ପାଳନମ୍ ।

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟପଲଭେକ୍ତାହ ରାଜା ଧର୍ମେଣ ଯୁଜ୍ୟତେ ॥ ୭ ॥

ମନୁ : (ଅ : ୭ । ୧୨୮-୧୨୯, ୧୩୨- ୧୪୦ ୧୪୨-୧୪୪ ॥)

ରାଜା ଓ ରାଜସଭା ବିଭାଗ କରି ରାଜ୍ୟରେ ଏହିପରି କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିବା
ଯାହାହାରା ରାଜା, ରାଜକର୍ମଚାରୀ ତଥା ପ୍ରଜାବର୍ଗ ସୁଖରୂପୀ ଫଳଲାଭ
ପାରିବେ ॥ ୧ ॥ ଯେପରି ଜୋକ, ବାଛୁରୀ ଓ ଭ୍ରମର ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ଶ୍ରେଣୀ
ଆହରଣ କରନ୍ତି, ସେହିପରି ରାଜା ପ୍ରଜାଙ୍କ ଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ବାଣିଜ୍ୟ
ଗ୍ରହଣ କରିବେ ॥ ୨ ॥ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋଭଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ କଦାପି ନିଜର ବା ଅନ୍ୟ
ସୁଖ ମୂଳରେ କୁଠାରାଧାତ କରିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ଯେଉଁମାନେ ବ୍ୟବହାର
ସୁଖର ମୂଳଛେଦ କରନ୍ତି, ସେମାନେ କେବଳ ନିଜର ଓ ଅନ୍ୟର କ୍ଷତି ସାଧନ
କରନ୍ତି ॥ ୩ ॥ ଯେଉଁ ମହାପତି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ପରିସ୍ଥିତି ଦେଖି କଠୋର
କୋମଳ ଭାବ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କଠୋର
ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୋମଳ ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରନ୍ତି ॥ ୪ ॥
ରାଜା ଏହିପରି ରାଜ୍ୟରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରି ଓ ସେଥିରେ ସଦା ଫଳଗ୍ରାଣ
ଅପ୍ରମତ୍ତ ଭାବରେ ସବୁଦିନ ନିଜ ପ୍ରଜାପାଳନରେ ଚତୁର୍ପରି ରହିବେ ॥ ୫ ॥
ରାଜ୍ୟରେ ଦୟାମାନେ ରାଜା ଓ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ କଳାପ
ଚତୁକାର ରତ ପ୍ରଜାବର୍ଗଙ୍କ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଓ ପ୍ରାଣ ହରଣ କରି ନେଇ ଯାଉଥିବା
ସେଠାରେ ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଯେ ସେହି ମହାଦୁଃଖ ଶ୍ରେଣୀ ରାଜା ଓ ତାହାର
ଅମାତ୍ୟ ଆଦି ଜୀବିତ ନ ହୋଇ ମୃତ ଅଟନ୍ତି ॥ ୬ ॥ ଅତଏବ ପ୍ରଜାପାଳନ
ରାଜାର ପରମ ଧର୍ମ ଅଟେ । ମନୁସ୍ମୃତିର ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟରେ କର
କରିବାର ଯେପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ତଥା ସଭା ଯେପରି କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି
ସେହିପରି ଧର୍ମପରାୟଣ ରାଜା କର ସଂଗ୍ରହ କଲେ, ସୁଖଲାଭ କରେ କିନ୍ତୁ
ବିପରୀତ ଆଚରଣ କଲେ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ ॥ ୭ ॥

ଉତ୍ତାମ ପଶୁମେ ଯାମେ କୃତଶୌଚଃ ସମାହୃତଃ ।

ହୃତାଗି ବ୍ରାହ୍ମଣାଶ୍ଵର୍ତ୍ତା ପ୍ରବିଶେତ୍ ସ ଶୁଦ୍ରଂ ସଦମ୍ ॥ ୨ ॥

କିଂ ଶ୍ରୀତାଃ ପ୍ରଜାଃ ସର୍ବାଃ ପ୍ରଜନନ୍ତ୍ୟ ବିସର୍ଜୟେତ୍ ।

ବିସୃଜ୍ୟ ଚ ପ୍ରଜାଃ ସର୍ବାଃ ମନ୍ତ୍ରୟେତ୍ ସହ ମନ୍ତ୍ରିଭ୍ୟଃ ॥ ୨ ॥

ଗିରିପୁଷ୍ପଂ ସମାରୁହ୍ୟ ପ୍ରସାଦଂ ବା ରତ୍ନୋଗତଃ ।

ଆରଣ୍ୟେ ନିଶଳାକେ ବା ମନ୍ତ୍ରୟେଦବିଭ୍ରବତଃ ॥ ୩ ॥

ଯୁସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରଂ ନ ଜାନନ୍ତି ସମାଗମ୍ୟ ପୃଥଗ୍ଜନାଃ ।

ସ କୃତ୍ଵାଂ ପୃଥ୍ଵାଂ ଭୂଂକ୍ତେ କୋଶଢୀନୋପି ପାର୍ଥବଃ ॥ ୪ ॥

ମନୁଃ ଅଃ ୭ । ୧୪୫-୧୪୮ ॥

ସୂର୍ଯ୍ୟର ଶେଷ ପ୍ରହରରେ ଶଯ୍ୟାତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ଶୌରୁଦ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରି ଗଜା
ଏକାଗ୍ରଚେତ୍ରେ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ଓ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର କରିବେ । ତ୍ଵେପଶ୍ଚାତ୍ ଧ୍ୟା-
ମିକ୍ ବିଦ୍ଵାନ୍ ପୁରୁଷଙ୍କ ଆଦର ସହକାର କଲ୍ୟାଣରେ ଭୋଜନ କରିବେ ଓ ତତନ୍ତ୍ର
ର ସଗ୍ରହ ଯିବେ ॥ ୧ ॥ ସେଠାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଉପସ୍ଥିତ ପ୍ରଜାବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ
ଦିବାପୁ ଦେଇ ଗଜ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା
କରିବେ ॥ ୨ ॥ ତ୍ଵେପଶ୍ଚାତ୍ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଗୁଲିବାକୁ ବାହାରିଯିବେ । ପବିତ୍ର
ଶିଖର ଉପରେ କମ୍ପା କୌଣସି ଏକାନ୍ତ ଗୃହରେ ଅଥବା ନିର୍ଜନ ଅରଣ୍ୟରେ
ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବସି ବିରୁଦ୍ଧ ମନୋଭାବ ପରିହାର ପୂର୍ବକ ବିଭୀଷଣ
କରିବେ ॥ ୩ ॥ ଯେଉଁ ଗଜାଙ୍କ ଗୁଡ଼ ମନ୍ତ୍ରଣାକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଏକତ୍ର ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା
ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରଣା ଗମ୍ଭୀର, ଶୁଦ୍ଧ ଏବଂ ପରୋପକାର
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଦା ଗୁପ୍ତଥାଏ, ସେହି ରାଜା ଧନଦ୍ରାଘ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ସମସ୍ତ ପୃଥ୍ଵୀର
ଶାସନ କରି ପାରନ୍ତି । ଅତଏବ ସଗ୍ରହତ୍ ମାନଙ୍କ ସହ ମତି ବିନା ସ୍ଵେଚ୍ଛାରେ
କୌଣସି ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ନାହିଁ ॥ ୪ ॥

ଆମନଂ ଚୈବ ସ୍ଵାନଂ ଚ ସଂଧ୍ୟଂ ବିବ୍ରତମେବ ଚ ।

ଗାୟଂ ବୀକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଫୁଜୀତ ଦୈଧ୍ୟଂ ସଂଶ୍ରୟମେବ ଚ ॥ ୧ ॥

ସଂଧ୍ୟଂ ତୁ ଦ୍ଵିବିଧଂ ବିଦ୍ୟାଦ୍ରାଜା ବିବ୍ରତମେବ ଚ ।

ଉଦେ ସ୍ଵାନାସନେ ଚୈବ ଦ୍ଵିବିଧଃ ସଂଶ୍ରୟଃ ପୁଂ ॥ ୨ ॥

ସମାନସ୍ଵାନକର୍ମ ଚ ବିସଗତସ୍ତଥୈବ ଚ ।

ତଥା ଭାସୁତିସଂସ୍ଫୁକ୍ତଃ ସଂଧ୍ୟୁଜ୍ଞେୟୋ ଦ୍ଵିଲକ୍ଷଣଃ ॥ ୩ ॥

ସ୍ୱପ୍ନକୃତଶ୍ଚ କାୟାର୍ଥମକାଳେ କାଳ ଏବଂ ବା ।
 ମିତ୍ରସ୍ୟ ତୈକାଦକୃତେ ଦ୍ୱିବିଧା ବିଗ୍ରହଃ ସ୍ମୃତଃ ॥ ୪ ॥
 ଏକାକିନଶ୍ଚାତ୍ୟୟିକେ କାୟୋଽପ୍ୟୁପାସ୍ତେ ସ୍ମୃତଶ୍ଚୟା ।
 ସଂହତସ୍ୟ ଚ ମିତ୍ରେଣ ଦ୍ୱିବିଧଂ ସ୍ଥାନମୁଚ୍ୟତେ ॥ ୫ ॥
 କ୍ଷୀଣସ୍ୟ ତୈକ ହମଶୋ ଦୈକାତ୍ମସ୍ୱକୃତତନ ବା ।
 ମିତ୍ରସ୍ୟ ଗୁରୁଗୁଣେନ ଦ୍ୱିବିଧଂ ସ୍ମୃତମାସନମ୍ ॥ ୬ ॥
 ବଳସ୍ୟ ସ୍ୱାମିନଶ୍ଚ ତୈକ ସ୍ଥିତଃ କାୟାର୍ଥସିଦ୍ଧୟେ ।
 ଦ୍ୱିବିଧଂ କୀର୍ତ୍ତ୍ୟତେ ଦ୍ୱୈଧଂ ଶାତ୍ରୁଗୁଣ୍ୟଗୁଣବେଦଭିଃ ॥ ୭ ॥
 ଅର୍ଥସଂପାଦନାର୍ଥଂ ଚ ପୀଡ଼୍ୟମାନଃ ସ ଶନ୍ତିଭିଃ ।
 ସାଧୁଷ୍ଠ ବ୍ୟପଦେଶାର୍ଥଂ ଦ୍ୱିବିଧଃ ସଂଶ୍ଳଷ୍ଟଃ ସ୍ମୃତଃ ॥ ୮ ॥
 ଯୁଦ୍ଧାବଗଚ୍ଛେଦାୟତ୍ୟାଧିକ୍ୟଂ ଧୁବମାସନଃ ।
 ତଦାଭ୍ୟେ ଗୁଳ୍ପିକାଂ ପୀଡ଼ାଂ ତଦା ସଂଧ୍ୟଂ ସମାଶ୍ରୟତୁ ॥ ୯ ॥
 ଯୁଦ୍ଧା ପ୍ରହସ୍ତା ମନୋହ ସବାୟୁ ପ୍ରକୃତାଭ୍ୟୁତ୍ଥମ୍ ।
 ଅତ୍ୟୁକ୍ତିତଂ ତଥାସ୍ଥାନଂ ତଦା କୁର୍ବାତ ବିଗ୍ରହମ୍ ॥ ୧୦ ॥
 ଯୁଦ୍ଧା ମନ୍ତ୍ରେଣ ଶ୍ରବେନ ହସ୍ତଂ ପୁଷ୍ପଂ ବଳମ୍ ସ୍ୱଳମ୍ ।
 ପରସ୍ୟ ବିପକ୍ଷତଂ ଚ ତଦା ଯୁୟାଦ୍ୱିପୁଂ ପ୍ରତି ॥ ୧୧ ॥
 ଯୁଦ୍ଧା ତୁ ସ୍ୟାତ୍ ପରଶୀଶୋ ବାହନେନ ବଳେନ ଚ ।
 ତଦାସୀତ ପ୍ରୟତ୍ନେନ ଶନକୈଃ ଯାତୁୟୁନଶ୍ଚନ୍ ॥ ୧୨ ॥
 ମନୋତାରଂ ଯୁଦ୍ଧା ଗଜା ସବାୟା ବଳବତ୍ତରମ୍ ।
 ତଦା ଦ୍ୱିଧା ବଳଂ କୃତ୍ୱା ସାଧୟେତ୍ତକାୟାର୍ଥମାସନଃ ॥ ୧୩ ॥
 ଯୁଦ୍ଧା ପରବଳାନାଂ ତୁ ଗମନୀୟତମୋ ଭବେତ୍ ।
 ତଦା ତୁ ସଂଶ୍ଳଷ୍ଟେତ୍ ଶିପ୍ରଂ ଧାର୍ମିକଂ ବଳିନଂ ନୃପମ୍ ॥ ୧୪ ॥
 ନିଗ୍ରହଂ ପ୍ରକୃତାନାଂ ଚ କୁୟାର୍ଥୋପାଦେବଳସ୍ୟ ଚ ।
 ଉପସେବେତ ତଂ ନିତ୍ୟଂ ସବୟୁହୈର୍ଗୁରୁଂ ସୁଥା ॥ ୧୫ ॥
 ଯୁଦ୍ଧ ଚିନ୍ତାପି ସଂପରାଜ୍ୟଦୋଷଂ ସଂଶ୍ଳଷ୍ଟକାରୁତମ୍ ।
 ସୁଯୁଦ୍ଧମେବ ଚିନ୍ତାପି ନିବିଶଂ କଃ ସମାଚରେତ୍ ॥ ୧୬ ॥
 ମନୁ : ଅ : ୬ । ୧୭୧-୧୭୭ ॥

(ଆସନ) ସ୍ଥିରତା, (ଯାନ) ଶତ୍ରୁ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଯାତ୍ରା, (ସନ୍ଧି)

ସହଜ ମିତ୍ରତା ପ୍ରାପନ କରିବା, [ବିଗ୍ରହ] ଦୃଷ୍ଟି ଶସ୍ତ୍ର ସହଜ ଯୁକ୍ତ କରିବା, [ଦ୍ରୈଫ] ସେନାକୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ନିଜର ବିଜୟ ସାଧନ କରିବା ଏବଂ (ସଂଗ୍ରହ) ଦୁର୍ଗଳାବସ୍ଥାରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ରାଜାର ଆଶ୍ରୟ ନେବା ଏହି ଛଅ ପ୍ରକାର ମାତ୍ରକୁ ବିଭିନ୍ନ ପୂର୍ବକ ଯଥୋଚିତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ କରିବା ସମ୍ଭବରେ ରାଜା ଓ ସମସ୍ତ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ସବଦା ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିବା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ॥ ୧ ॥ ସନ୍ଧି ବିଗ୍ରହ, ଯାନ, ଆସନ, ଦ୍ରୈଫାଶ୍ରବ ଓ ସଂଗ୍ରହ ଏହି ଛଅ ପ୍ରକାର ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଦ୍ଵିବିଧ ରୀତି ସମ୍ଭବରେ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ହେବା ଉଚିତ ॥ ୨ ॥ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ସନ୍ଧି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଶସ୍ତ୍ର ସହଜ ମିଳିଯିବା । ଦ୍ଵିତୀୟ ହେଉଛି ତାହାର ବିପରୀତ ଆଚରଣ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଶସ୍ତ୍ର ସହଜ ନ ମିଳି ଯୁଦ୍ଧା ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ଭବତଃ ବିଷୟକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ନିରନ୍ତର ତାହା ସହଜ କରିବ୍ୟ କରିଯିବା ॥ ୩ ॥ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଉଚିତ ତା ଅନୁଚିତ ସମୟରେ ନିଜେ ଅପରାଧ କରିଥିବା ଅଥବା ମିତ୍ରପକ୍ଷ ବରୁଦ୍ଧର ଅପରାଧ କରିଥିବା ଶସ୍ତ୍ରସହଜ ବରୁଦ୍ଧ ଚରଣ କଲେଦୁଇ ପ୍ରକାର ବିରୋଧ କୁହାଯାଏ ॥ ୪ ॥ (ଯାନ) ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯାନ ଅର୍ଥାତ୍ ମେନ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି - ଅନ୍ୟାୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପଡ଼ିଲେ ଶେଷ ବରୁଦ୍ଧରେ ଏକାକୀ ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା କରିବା ଅଥବା ଅନ୍ୟଟି ହେଉଛି ମିତ୍ରପକ୍ଷ ସହଜ ମିଳିମିଶି ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା କରିବା ॥ ୫ ॥ (ଆସନ) କୌଣସି କାରଣ ବଶତଃ ସ୍ଵୟଂ ନିମଗ୍ନ ଶୀତ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଅଥବା ମିତ୍ରପକ୍ଷ ଅନୁରୋଧ କରୁଥିବା କାରଣରେ ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ବସି ରହିବାକୁ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଆସନ କୁହାଯାଏ ॥ ୬ ॥ [ଦ୍ରୈଫ] କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ସକାଶେ ସେନାପତି ଓ ସେନାକୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ବିଜୟଲାଭ କରିବାକୁ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଦ୍ରୈଫ କୁହାଯାଏ । ଶସ୍ତ୍ରର ଉତ୍ତମୀଭବରୁ ରଥା ପାଇବା ନିମିତ୍ତ କୌଣସି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ରାଜା କିମ୍ବା କୌଣସି ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ଦୁଇ ପ୍ରକାର [ଆଶ୍ରୟ] କୁହାଯାଏ ॥ ୭ ॥ ଯଦି ଜଣାଯାଏ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ କିଛି ହାତ ଉଠାଇବାକୁ ହେବ କିନ୍ତୁ ପରେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ନିଜର ଉନ୍ନତ ଓ ବିଜୟଲାଭ ଅବଶ୍ୟ ହେବ, ତେବେ ଉଚିତ ସମୟ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶସ୍ତ୍ର ସହଜ ସମ ସ୍ଥାପନ କରି ଧୈର୍ଯ୍ୟବାଳମ୍ବନ କରିବ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ନିଜକୁ ନିଜର ସମସ୍ତ ପ୍ରଜା ଏବଂ ସେନାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ, ଉନ୍ନତଶୀଳ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବୋଲି ମନେ କରିବ, ସେତେବେଳେ ଶସ୍ତ୍ର ସହଜ (ବିଗ୍ରହ) ଯୁଦ୍ଧ କରିବ ॥ ୧୦ ॥

ଯେତେବେଳେ ନିଜର ବଳ ଅର୍ଥାତ୍ ସେନା ଦୃଷ୍ଟପୃଷ୍ଠ ଏବଂ ପ୍ରସନ୍ନ
 ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରସନ୍ନ ଶତ୍ରୁର ବଳ କ୍ଷୀଣ ବୋଲି ଯାଣିବା, ସେତେବେଳେ ଶତ୍ରୁ
 ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା କରିବ ॥ ୧୧ ॥ ଯଦି ସେନାର ବଳ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଶକ୍ତି ଦୁର୍ବଳ
 ଥାଏ, ତେବେ ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିର ରହି ଶତ୍ରୁକୁ ଯଦୁପୁରୁଷ ଧୀରେ
 ଶାନ୍ତ କରିବା ॥ ୧୨ ॥ ଶତ୍ରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳବାନ୍ ବୋଲି ମନେ ହେଲେ
 ନିଜ ସେନାକୁ ଦ୍ଵିଗୁଣିତ କରି କନ୍ୟା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ନିଜ
 ସିଦ୍ଧ କରିବା ॥ ୧୩ ॥ ଶତ୍ରୁଠାରୁ ଅଳ୍ପପ୍ରାୟ ନିଜ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ ହେବ
 ଆଶଙ୍କା ଉପୁଜିଲେ ଶ୍ରୀଘ୍ର କୌଣସି ଧାର୍ମିକ ବଳବାନ୍ ରାଜାର ଆ
 ନେବ ॥ ୧୪ ॥ ଯେଉଁ ପ୍ରଜା ଓ ସୈନିକମାନେ ଶତ୍ରୁ ସେନାର 'ନିଗ୍ରହ' ଅର୍ଥ
 ପ୍ରତିରୋଧ କରନ୍ତି, ରାଜା ସେମାନଙ୍କର ବହୁ ଯତ୍ନରେ ଗୁରୁତ୍ଵଲ୍ଲ
 କରିବେ ।

ସବୋପାୟୈସ୍ତଥା କୃର୍ଯ୍ୟାନୀତିଃ ପୃଥ୍ଵୀପତିଃ ।

ସୂଆସ୍ୟାଭ୍ୟୁକ୍ତା ନ ସ୍ୟୁର୍ମିତ୍ରୋଦାସୀନ ଶତବଃ ॥୧॥

ଆୟୁତଃ ସବାକାୟୂର୍ଗାଂ ତଦାଭ୍ୟୁତଃ ଚ ବିଭୁରୟୈତ ।

ଅତୀତାନାଂ ଚ ସବେଷାଂ ଗୁଣଦୋଷୌ ଚ ତତ୍ତ୍ଵତଃ ॥୨॥

ଆୟୁତ୍ୟାଂ ଗୁଣଦୋଷଜ୍ଞସ୍ତଦାତ୍ମେ କ୍ଷିପ୍ରନିଶ୍ଚୟଃ ।

ଅତୀତେ କାର୍ଯ୍ୟଂ ଶେଷଜ୍ଞଃ ଶତ୍ରୁଭିନାଭିଭୁୟତେ ॥ ୩ ॥

ୟୁଥୈନଂ ନାଭିସଂଦଧ୍ୟୁର୍ମିତ୍ରୋଦାସୀନଶତବଃ ।

ତଥା ସର୍ବ ସଂବିଦ୍ୟାଦେଷ ସମାସିକୋ ନୟଃ ॥ ୪ ॥

[ମନ୍ତ୍ର: ୭ । ୧୭୭-୧୮୦]

ଯେପରି ନିଜର ମିତ୍ର, ଉଦାସୀନ (ମଧ୍ୟସ୍ଥ) ଏବଂ ଶତ୍ରୁମାନେ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ନ
 ହୁ ତାହା ପାଇଁ ନୀତିଜ୍ଞ ପୃଥ୍ଵୀ ପତି ରାଜା ଯାବତ୍ତାପ୍ତ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବେ
 ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯାହା କରାଯିବ
 ଏଥି ପୁର୍ବେ କଅଣ କରାଯାଇଛି ତାହାର ସମସ୍ତ ଦୋଷଗୁଣ ସମ୍ୟକ୍ ରୂପେ ଜଣ
 କରିବ । ଚତୁର୍ଥଶ୍ଳୋକ ଦୋଷ ଦୂର କରିବା ଓ ଗୁଣ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରିବେ
 ଯେଉଁ ରାଜା ଭବିଷ୍ୟତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନାଗତ କର୍ମର ଗୁଣ ଦୋଷ ଜାଣି; ବର୍ତ୍ତମାନ
 ଯାହା ନିଶ୍ଚୟ କରିବ; ତାହା ତତ୍କାଳ କରିଯାନ୍ତି ଏବଂ କୃତକର୍ମ ସମ୍ପାଦନ

ଅବଶିଷ୍ଟ ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାହା ଜାଣନ୍ତି; ସେ କଦାପି ଶତ୍ରୁ ଦ୍ଵାରା ପରାଜିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ॥ ୩ ॥ ସମସ୍ତ ରାଜକର୍ମରୁ ଶାନ୍ତି ବିଶେଷତଃ ରଜା ଏପରି ଯତ୍ନ କରିବେ ଯେପରି କି ନିଜର ମିତ୍ର ତଟସ୍ଥ ଓ ଶତ୍ରୁମାନେ ବଶବର୍ତ୍ତୀ ରହିବେ ଓ କୌଣସି ବିରୁଦ୍ଧ ରାଚରଣ କରିବେ ନାହିଁ । ଭ୍ରାତୃରେ ପଡ଼ି କେବେ ହେଲେ ଏହାର ପ୍ରତୀକାରରଣ କରିବେ ନାହିଁ । ଏହାକୁହିଁ ସଂକ୍ଷେପରେ ନୟ ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜମର୍ଚ୍ଚା କୁହାଯାଏ ॥ ୪ ॥

କୁଭା ବିଧାନଂ ମୁଖ୍ୟେ ତୁ ସ୍ଵାଧିକଂ ଚ ସ୍ଵାଧିବ୍ୟ ।

ଜପଗୃହ୍ୟାସ୍ତପଦଂ ଚୈବ ଚାରାତ୍ ସମ୍ୟକ୍ ବିଧାୟ ଚ ॥ ୧ ॥

ସଂଶୋଧ୍ୟ ସି ବିଧ୍ୟଂ ମାର୍ଗଂ ଷଡ୍ ବିଧ୍ୟଂ ଚ ବଳଂ ସ୍ଵକମ୍ ।

ସାଂପରାପ୍ତିକ କଲ୍ଲେନ ସ୍ଵାୟାଦରିପୁରଂ ଶନୈଃ ॥ ୨ ॥

ଶତ୍ରୁ ସେବନ ମିତ୍ରେ ଚ ଗୁଡ଼େ ସୁକୃତରୋଭବେତ୍ ।

ଗତପ୍ରତ୍ୟାଗତେ ଚୈବ ସ ହି କଷ୍ଟତରୋ ରିପୁଃ ॥ ୩ ॥

ଦଣ୍ଡବ୍ୟୁଦ୍ଧେନ ତନ୍ମାର୍ଗଂ ସ୍ଵାୟାତ୍ମୁ ଶକଟେନ ବା ।

ବରାହମକରାଭ୍ୟାଂ ବା ସୂଚ୍ୟା ବା ଗରୁଡ଼େନ ବା ॥ ୪ ॥

ସୂଚକ୍ଷ୍ମ ଉପମାଣଂ କେତୁତୋ ବିସ୍ତାରୟେଦ୍ ବଳମ୍ ।

ପଦ୍ମେନ ଚୈ ବ୍ୟୁଦ୍ଧେନ ନିବିଶେତ ସଦା ସ୍ଵପ୍ନମ୍ ॥ ୫ ॥

ସେନାପତି ବଳାଧ୍ୟକ୍ଷୌ ସର୍ବଦକ୍ଷ୍ମ ନିବିଶେୟେତ୍ ।

ସୂଚକ୍ଷ୍ମ ଉପମାଣଂ କେତୁ ପ୍ରାଚୀଂ ତା କଲ୍ଲୁସ୍ତେଦିଷମ୍ ॥ ୬ ॥

ଗୁଳ୍ମାଶ୍ଚ ସ୍ଥାପୟେଦାପ୍ତାନ୍ କୃତସଞ୍ଜାନ ସମନ୍ତତଃ ।

ସ୍ଥାନେ ଯୁଦ୍ଧେ ଚ କୁଶଳାନଭୀରୁନବିକାରଣଃ ॥ ୭ ॥

ସଂହତାନ୍ ଯୋଧୟେଦଲ୍ପାନ୍ କାମଂ ବିସ୍ତାରୟେଦ୍ ବହୁନ୍ ।

ସୂଚ୍ୟା ବକ୍ତ୍ରେଣ ଚୈବେତାନ ବ୍ୟୁଦ୍ଧେନ ବ୍ୟୁଦ୍ଧଂ ଯୋଧୟେତ୍ ॥ ୮ ॥

ସଂଦନାଶ୍ଚୈଃ ସମେ ଯୁଦ୍ଧେଦନୃପେ ନୌଦିପେ ପ୍ରଥା ।

ବୃକ୍ଷଗୁଳ୍ମ ବୃତ୍ତେ ଚୃପେ ରସିତମାୟୁଧୈଃ ସୁଲେ ॥ ୯ ॥

ପ୍ରହସନ୍ମୁଦ ବଳଂ ବ୍ୟୁଦ୍ଧ୍ୟଂ ତାଂଶ୍ଚ ସମ୍ୟକ ପରୀକ୍ଷୟେତ୍ ।

ଚେଷ୍ଟାଶ୍ଚୈବ ବିଜାନୀୟାଦରିନ୍ ଯୋଧୟତାମପି ॥ ୧୦ ॥

ଉପରୁଧାରମାସୀତ ଶୁଷ୍କଂ ଶୁଷ୍କୋପପୀତମ୍ବୁତ୍ ।

ଦୃଷ୍ଟଂ ଶୁଷ୍କାସ୍ୟ ସ୍ୱତତଃ ଶୁଷ୍କସ୍ୟାନ୍ନେଦକେନ୍ଧନମ୍ ॥ ୧୧ ॥

ଉଦ୍ୟାତକି ବାଡ଼ାଗାନ୍ତ ପ୍ରାକର ପରିଖାସ୍ତଥା ।

ସମବହୁଦୟଃ କୈନଂ ରାଶୋ ବିଶାସୟତ୍ତଥା । ୧୨ ॥

ପ୍ରମାଣାନି ଚ କୃତୀତ ତେଷାଂ ଧର୍ମ୍ୟାନ୍ ପୃଥୋଦିତାନ୍ ।

ରଂହିଷ୍ଠ ଜୟ ପୃଥେନଂ ପ୍ରଧାନପୁରୁଷେଃ ସହ ॥ ୧୩ ॥

ଆଦାନପ୍ରିୟକରଂ ଦାନଂ ଚ ପ୍ରିୟକାରକମ୍, ।

ଅଭୀପସିତାନାମର୍ଥାନାଂ କାଳେ ଯୁକ୍ତଂ ପ୍ରସଂସ୍ୟତେ ॥ ୧୪ ॥

ମନୁ: ୭ । ୧୮୪-୧୯୨ । ୧୯୪-୧୯୭ । ୨୦୩, ୨ ୪୪)

ରାଜା ଯେବେ ଶତ୍ରୁ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଯିବେ, ତେବେ ପ୍ରଥମେ ନିଜ
ରାଜ୍ୟରକ୍ଷାର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି, ଯାହାର ଉପଯୋଗୀ ସାବଣୀୟ ସାମଗ୍ରୀ ଯେ
ଯାନ; ବାହନ ଓ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦି ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରରେ ସଂଗତ ଧରି; ଦୂର ଅଞ୍ଚଳ
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ସମାଗୁର ଦାତା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ସ୍ଥାପନ କରି ଶେ
ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା କରିବେ ॥ ୧ ॥ ଜଳ, ସ୍ଥଳ; ଓ ଆକାଶ ଏହି ତିନି
ମାର୍ଗରେ ଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ତିନି ମାର୍ଗକୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ରହିତ କରି; ଭୂମି
ମାର୍ଗରେ ରଥ; ଅଶ୍ୱ ଦ୍ରାସୀ ଦ୍ୱାରା; ଜଳରେ ନୌକାଦ୍ୱାରା ଓ ଆକାଶ ମାର୍ଗରେ
ବିମାନ ପ୍ରଭୃତି ଯାନରେ ଯାତ୍ରା କରିବେ । ପଦାତି; ରଥ, ଅଶ୍ୱ; ଦ୍ରାସୀ; ଅସ୍ତ୍ର ଓ
ଶେଳ୍ୟ ଓ ପ୍ରମାଣ ବସ୍ତୁ ପ୍ରଭୃତି ଯଥୋଚିତ ଭାବେ ସଙ୍ଗରେ ଧରି, ପୂର୍ଣ୍ଣ ବେ
ସହକାରେ କୌଣସି କାରିଣୀ ଘୋଷିତ କରି ଶତ୍ରୁର ନଗର ନିକଟକୁ ଧୀରେ
ଧୀରେ ପ୍ରସାରି କରିବେ ॥ ୨ ॥ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ଶତ୍ରୁ ସହିତ ମିଳିତ ଥା
କରି ବାହାରେ ତାଜା ସହିତ ମଧ୍ୟ ମିତ୍ରତା ଦେଖାଏ; ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ଶେ
ଆମର ଭେଦ କରି ହୁଏ, ତାହାର ଯିବା ଅସିବା ଓ ତାହା ସହିତ ବାଣୀକ
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ । କାରଣ ଯେଉଁବେଳେ
ଭିତରେ ଶତ୍ରୁ ଓ ବାହାରେ ମିତ୍ର, ତାକୁ ଉପକର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ମନେ କରିବାକୁ
ହେବ ॥ ୩ ॥ ରାଜା ସମସ୍ତେ ବଳକର୍ମରୁ ଓ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧବଦ୍ୟା ଶିଖ
ଦେବ ଓ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଶିଖିବେ । ଯେଉଁ ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ପୁରୁଷ ଯୁଦ୍ଧ ବଦ୍ୟରେ

ଶିକ୍ଷିତ, ସେମାନେହିଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଓ କରାଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ।
 ଶିକ୍ଷା କାଳରେ (ଦଣ୍ଡବ୍ୟୁତ୍ଥ) ଅର୍ଥାତ୍ ଦଣ୍ଡ ସଦୃଶ ସୈନ୍ୟ ସଂଗୃହଣ, (କେଟ ବ୍ୟୁତ୍ଥ)
 ଶକଟ ଅର୍ଥାତ୍ ଗାଡ଼ି ସଦୃଶ ବ୍ୟୁତ୍ଥ ରଚନା, (ବରାହ ବ୍ୟୁତ୍ଥ) ଶୂଳର ସଦୃଶ,
 ଅର୍ଥାତ୍ ଶୂଳର ଯେପରି ଗୋଟିଏ ପଛରେ ଗୋଟିଏ ଦୌଡ଼ନ୍ତି ଏବଂ କେବେ
 କେବେ ସମସ୍ତେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ସେହିପରି, [ମକର ବ୍ୟୁତ୍ଥ] କୁମ୍ଭାର
 ଯେପରି ପାଣିରେ ବଚରଣ କରେ ତେଣୁ ପ (ସୂଚୀ ବ୍ୟୁତ୍ଥ) ଯେପରି ଛୁଟିର ଅଗ୍ରଭାଗ
 ସୂକ୍ଷ୍ମ, ପଶ୍ଚାତ୍ ଭାଗ ସୁଳ ଏବଂ ସୂଚୀ ତଦପେକ୍ଷା ସୁଳ ଥାଏ, ସେହିପରି ସେନାକୁ
 ଧଳାଇବେ, ଯେପରି (ଗରୁଡ଼ ବ୍ୟୁତ୍ଥ) ମାଳକଣ୍ଠ ପିନ୍ଧି ଉପରେ କିମ୍ବା ତଳେ ଥିବା
 ଲକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଝାମ୍ପି ମାପେ ସେହିପରି ସେନାକୁ ବ୍ୟୁତ୍ଥରଚନା ଶିକ୍ଷା ଦେଇ
 ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେବେ ॥ ୪ ॥ ଯେଉଁ ଦିଗରେ ଭୟର ଆଶଙ୍କା ଥିବ
 ସେ ଦିଗରେ ସୈନ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିବେ ଏବଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସମସ୍ତ ସେନାପତି
 ମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାପିତ କରି (ପଦ୍ମ ବ୍ୟୁତ୍ଥ) ପଦ୍ମ ବ୍ୟୁତ୍ଥ ରଚନା କରିବେ । ଅର୍ଥାତ୍
 ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଚାରିଦିଗରେ ପଦ୍ମାକାରରେ ସ୍ଥାପିତ କରି ସ୍ୱୟଂ ରାଜା ତାର
 ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବ ॥ ୫ ॥ ସେନାପତି ଓ ବଳାଧିଷ୍ଠ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଦେଶ-
 ଦାତା ଓ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ତଥା ସୈନ୍ୟସଂଗ୍ରାହକ
 ଗରମାନେ ଆଠ ଦିଗରେ ରହିବେ । ଯେଉଁ ଦିଗରେ ଯୁଦ୍ଧ ହୁଏ ସେହି ଆଡ଼କୁ
 ସୈନ୍ୟମାନେ ମୁହଁ କରି ରହିବେ ତଥାପି ଅନ୍ୟ ଆଡ଼ ମଧ୍ୟ ସୁରକ୍ଷାର ଦୃଢ଼
 ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ରଖିବାକୁ ହେବ । ଅନ୍ୟଥା ପାର୍ଶ୍ୱରୁ ବା ପଶ୍ଚାତ୍ ଭାଗରୁ ଶତ୍ରୁ
 ଆକ୍ରମଣେ ସମ୍ଭାବନା ହୋଇପାରେ ॥ ୬ ॥ ଯେଉଁମାନେ ଗୁଳ୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୃଢ଼ସ୍ତମ୍ଭ
 ସଦୃଶ, ଯୁଦ୍ଧବ୍ୟାପରେ ସୁଶିକ୍ଷିତ, ଧାର୍ମିକ, ସ୍ଥିତି ଓ ଯୁଦ୍ଧ ବିଷୟରେ ନିପୁଣ,
 ନିର୍ଭୀକ ଏବଂ ଯାହାଙ୍କ ମନରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିକୃତ ଭାବନା ନଥାଏ, ସେହି-
 ମାନେ ସେନାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରହିବେ ॥ ୭ ॥ ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ସୈନ୍ୟ ନେଇ ବହୁ
 ସଂଖ୍ୟକ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହେଲେ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମିଳିତ
 ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ସହାୟା ଚାରିଆଡ଼େ
 ବିସ୍ତାର କରି ଦେବାକୁ ହେବ । ଯଦି ନଗର, ଦୁର୍ଗ ଅଥବା ଶତ୍ରୁ ସେନା ମଧ୍ୟରେ
 ପ୍ରବେଶ କରି ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପଡ଼େ, ତେବେ ସୂଚୀ ବ୍ୟୁତ୍ଥ ଅଥବା ବଳୁବ୍ୟୁତ୍ଥ
 ରଚନା କରି ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଇପଟରେ ଦାଉଥିବା ଶତ୍ରୁ ଯେପରି ଦୁଇ ଆଡ଼େ କାଟି
 ପକାଏ ସେହିପରି ଯୁଦ୍ଧ କରି କରି ପ୍ରବେଶ କରିବ । ଏହିପରି ନାନାବିଧ ବ୍ୟୁତ୍ଥ

ଅଥାଚ୍ ସୈନ୍ୟ ସଞ୍ଚାଳନ ରଚନା କରି ଯୁଦ୍ଧ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ହେବ
 ସମ୍ମୁଖରେ ଶତ୍ରୁ (ତୋପ) ଅଥବା ବୁଝୁଣୀ (ବନ୍ଧୁକ) ଚାଲୁଥିଲେ [ସର୍ବବୃତ୍ତ]
 ରଚନା କରିବ ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବ ସଦୃଶ ଶୋଇ ଶୋଇ ଅଗ୍ରସର ହେବ । ଯେତେବେଳେ
 ତୋପ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବ ସେତେବେଳେ ଶତ୍ରୁ ମାନଙ୍କୁ ବଧ କରିବ । କିନ୍ତୁ ଶତ୍ରୁ
 ତୋପର ମୁହଁ ଶତ୍ରୁ ସେନା ଆଡ଼କୁ ବୁଲେଇ ଦେଇ ସେହି ତୋପ ଅଥବା
 ବନ୍ଧୁକ ଦ୍ଵାରା ଶତ୍ରୁ ମାନଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ କରିବ । ଅଥବା ଅଶ୍ଵାବେହ୍ନୀ ବୃଦ୍ଧ ପୁରୁଷ
 ମାନଙ୍କୁ ତୋପ ସମ୍ମୁଖରେ ଦୌଡ଼ାଇ ଶତ୍ରୁକୁ ମାରିବ । ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ସୁନ୍ଦର
 ଅଶ୍ଵାବେହ୍ନୀ ସୈନ୍ୟ ରହିବେ ସେମାନେ ସଦୃଶା ଆକ୍ରମଣ ପୁରକ ଶତ୍ରୁ ସେନା
 ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରି ଦାନ୍ତ ଅଣିବେ । ବିତାଡ଼ିତ କରିଦେବେ ॥ ୮ ॥ ସମ୍ମୁଖ
 ଭୂମିରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହେଲେ ରଥ, ଅଶ୍ଵ ଏବଂ ପଦାତିକ ସେନା ଦ୍ଵାରା, ସମ୍ମୁଖ
 ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହେଲେ ନୌକା ଦ୍ଵାରା ଅଳ୍ପ ଜଳରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହେଲେ
 ଦ୍ଵାରା, ବୃକ୍ଷ ତଥା ଝାଡ଼ି ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଧନୁବାଣ ଦ୍ଵାରା, ଏବଂ ବାଲୁ ନାମୟ ସ୍ଥାନରେ
 ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହେଲେ ଡାଳ ଓ ଚରବାଣ୍ଡ ଅମି ଦ୍ଵାରା ଯୁଦ୍ଧ କରିବ ତଥା
 କରିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ଦେବ ॥ ୯ ॥ ଯୁଦ୍ଧକାଳରେ ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ
 ହୁଅନ୍ତି କରୁଥିବା । ଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦ ହେବା ପରେ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଓ ଉତ୍ସାହ ବର୍ଣ୍ଣନା
 କଲ୍ପିତା ଦ୍ଵାରା ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ମନକୁ ଆନନ୍ଦିତ କରିବ, ଖଦ୍ୟ ପେୟ; ଶୁଣି
 ଶୁଣି ତଥା ଔଷଧାଦିର ସହାୟତା ଦେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପସନ୍ଦ ରଖିବ । ବୃକ୍ଷ
 ରଚନା ନକର ଯୁଦ୍ଧ ନକର ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ଦେବ
 ଯୁଦ୍ଧନିରତ ସୈନ୍ୟମାନେ ଯଥୋଚିତଭାବେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଛନ୍ତି କି ଛଳନା ତାହା
 କରିବାକୁ ହେବ ॥ ୧୦ ॥ କୌଣସି ସମୟରେ ଉଚିତ ମନେ କରେ, ଶତ୍ରୁ
 ବୃକ୍ଷ ଆଡ଼ ଦେଇ ଯାଇ ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ରଖିବ ଏବଂ ତାହା ସଜ୍ୟକୁ ଉତ୍ତେଜିତ
 କରି ଶତ୍ରୁର ଅନ୍ଧ, ଜଳ, ବାତା ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନଷ୍ଟ କରି ଦୁଷ୍ଟ କରିଦେବ ॥ ୧୧ ॥
 ଶତ୍ରୁର ପୁଷ୍ପରୂପ, ନରେନ୍ଦ୍ରର ଓ ଖଇ ସବୁ ଭାଙ୍ଗି ନଷ୍ଟ କରିଦେବ
 ସର୍ବକାଳରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧୂସର ଦେଇ ଜିତିବାର ଉପାୟ କରିବ ॥ ୧୨ ॥
 ବଜ୍ରବୃକ୍ଷ ପରେ ଶତ୍ରୁଠାରୁ ପ୍ରମାଣ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲେଖକ
 ଏବଂ ଉଚିତ ସମୟ ମନେ କଲେ ତାହା ବଂଶରୁ କୌଣସି ଧାର୍ମିକ ପୁରୁଷ
 ସଜ୍ୟଭିଷକ କରି ତହାଠାରୁ ଏହି ସର୍ତ୍ତ ଲେଖି ନେବ ଯେ ସେ
 ଆଜ୍ଞାନୁବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମାନୁକୂଳ ସଜ-ମାତ୍ର ଅନୁସାର ନାହିଁ
 ନ୍ୟାୟରେ ପ୍ରଜାପାଳନ କରିବ । ଏହିପରି ଉପଦେଶ

ଦେଇ ତାହା ପାଖରେ ଏଥରି ଲୋକ ରଖିବାକୁ ଯେବେ ସାହାଯ୍ୟ ପୁଣ୍ୟର ଉପ-
ଦେଶ ନ ହୁଏ । ପ୍ରଧାନ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ଶତ୍ରୁକୁ ରହାଦ ଉତ୍ତମ
ବସ୍ତୁ ଦାନ କରି ସମ୍ମାନିତ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଥରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା
ନାହିଁ ଯଦ୍ବାସ ସେ ଯୋଗସେମରୁ ମଧ୍ୟ ରହିତ ହୋଇଯିବା ତାହାକୁ କାରା-
ଗାରରେ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ପ୍ରତି ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ
କରିବାକୁ ହେବ, ଯେପରି ସେ ପରାଜୟ ଜନିତ ମନସ୍ତାପ ତ୍ୟାଗ କରି
ଆନନ୍ଦରେ ରହି ପାରିବ ॥ ୧୩ ॥ କାରଣ, ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟର ସମ୍ପତ୍ତି ହରଣ
କରିବା ଦ୍ବାସ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟକୁ ଦାନ ଦେବା ଦ୍ବାସ ପ୍ରୀତି ଉତ୍ତମ ହୁଏ ।
ଅତଏବ ବିଶେଷତଃ ପରାଜିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ସମୟୋଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଓ
ତାହାକୁ ମନୋବାହୁତି ପଦାର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଅତି ଉତ୍ତମ କଥା । ପୁଣି
ସେହି ପରାଜିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଦାପି ଚିତ୍ତେଇବ ନାହିଁ, ତଥା ଥକା ବା ପରିହାସ
କରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ତାହା ଆଗରେ “ଆମେ ତୁକୁ ପରାଜିତ କରିଛୁ”
ଏପରି କଥା ମଧ୍ୟ ନ କହି “ଆପଣ ଆମର ଗୁରୁ” ଭଳିକି ମାନ୍ୟତା ଦେବା
ବାକ୍ୟ କହି ସବଦା ତାହାକୁ ମାନ୍ୟତେବ ॥ ୧୪ ॥

ବିଶ୍ୱାଦୁର୍ମିସଂପ୍ରାପ୍ତ୍ୟା ପାର୍ଥକୋ ନ ତଥେଧିବତ ।

ସୁଥା ମିତ୍ରଂ ଧୂକଂ ଲବଧା କ୍ଷମସ୍ୟାପୁତ୍ରସମମ୍ ॥ ୧ ॥

ଧର୍ମଜ୍ଞଂ ଚ କୃତଜ୍ଞଂ ତୁଷ୍ଟପ୍ରକୃତିମେବ ଚ ।

ଅନୁରକ୍ତଂ ସ୍ଥିରରମ୍ଭଂ ଲଘୁର୍ନିଂ ପ୍ରଣୟତେ ॥ ୨ ॥

ପାଞ୍ଚଂ କଳୀନଂ ଶୂନ୍ୟଂ ଚ ଦକ୍ଷଂ ଦାତାବମେବ ଚ ।

କୃତଜ୍ଞଂ ଧୂକମନ୍ତଂ ଚ କମ୍ବୁମାନ୍ତୁରୀଂ ବୁଧାଃ ॥ ୩ ॥

ଆତ୍ମ୍ୟତା ପୁରୁଷଜ୍ଞାନଂ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଂ କରୁଣାଦେହିତା ।

ସ୍ଥୌଳଲକ୍ଷ୍ୟଂ ଚ ସତତମୁଦାସୀନଶୁଣୋଦୟଃ ॥ ୪ ॥

[ମନ୍ତ୍ର : ୭ । ୨୦-୨ ୧]

ମିତ୍ରଲକ୍ଷଣା: ମକଳ ହେଉ ବା ଦୁବଳ ହେଉ ଅଟଇପ୍ରେମୀ, ଦୁରଦର୍ଶୀ
ତଥା କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧକ ମିତ୍ରକୁ ପାଇ ବୋଲି ଯେପରି ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ହୁଏ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ତଥା
ତୁମ୍ଭି ଲଭ କରି ମଧ୍ୟ ତହୁଁ ହୁଏ ନାହିଁ ॥ ୧ ॥ ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ଦୁବଳ ହେଲେ
ସୁଦ୍ଧା ଧର୍ମଜ୍ଞ କୃତଜ୍ଞ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ସବଦା କୃତଜ୍ଞପକାରକୁ ସ୍ୱୀକାର କରେ ସମ୍ବନ୍ଧ

ସ୍ୱାଧିକାର ଅନୁରାଗୀ ଓ ଅଧିକସାଧୁ ମିତ୍ର ଲଭ କରି ରାଜା ପ୍ରଶଂସିତ ହୁଏ ।
ଏକଥା ସବଦା ନିଶ୍ଚୟ କରି ଯାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ 'ବୁଦ୍ଧିମାନ୍, କୁଳୀନ
ସାର୍ବ ଚତୁର ଦାତା, କୃତଜ୍ଞ ଏବଂ ଧୈର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ପୁରୁଷ ସହିତ କଦାପି ଶତ୍ରୁ
କରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ଏପରି ଲୋକ ସହିତ ଶତ୍ରୁତା କଲେ ଦୁଃଖ ଭୋଗିବ
ହୁଏ ॥ ୩ ॥

ଉଦାସୀନ ଲକ୍ଷଣ -

ଯେ ପ୍ରଶଂସିତ ଗୁଣଯୁକ୍ତ, ଯାହାଙ୍କର ଭଲମନ୍ଦ ଲୋକ ଚିହ୍ନିବାର ଜ୍ଞାନ
ଯେ ଶର ସାର ଏବଂ କରୁଣାପର ଯେ ସୁଲଲକ୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ଶତ୍ରୁ
ଉପରେ ଉପର କଥାକୁ ସବଦା କହୁଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଉଦାସୀନ କୁହାଯାଏ ॥ ୪ ॥
ଏବଂ ସର୍ବମିତ୍ର ରାଜା ସହ ସଂମନ୍ତ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ଭଃ ।
ବ୍ୟାଘ୍ରାମ୍ୟାପୁତ୍ୟ ମଧ୍ୟହ୍ନେ ଭୋକ୍ତୁମନ୍ତ୍ରପୁରଂ ବଶେତ ॥ ୧ ॥
[ମନ୍ତ୍ର : ୭ । ୨୧୭ ॥]

ରାଜା ପୁରୋହିତରୂପେ ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଯୋଗ୍ୟତା କରି ଶୌର୍ୟ ଓ
ସୁଯୋଗାସନା ଓ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର କରିବେ ତା କାହାର ଦ୍ୱାରା ନବରବେ । ଚତୁର୍ଥ
ସମସ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ମନ୍ତ୍ରଣା କରି ସଭାରେ ସମସ୍ତ ଭୂତ୍ୟ ଓ ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ
ସହିତ ମିଳିବେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦର କରି ନାନା ପ୍ରକାର ବ୍ୟୁତ୍ତଣିଆ ଓ
ସେନାସମ୍ମାନ ଶିକ୍ଷା ଦେବେ ସ୍ୱୟଂ ମଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସ କରିବେ । ତାହା
ଯାବତ୍ତାପୁ ଅଶ୍ୱଶାଳା ଗଜଶାଳା କଥା ଗୋଶାଳା ଅଦି ଅସୁଶସ୍ତ୍ରାଗାର ଚକ୍ର
ଏବଂ ରଜକୋଷ ଅଦି ପରିଦର୍ଶନ କରିବେ । ପ୍ରତ୍ୟହ ଏହି ସମସ୍ତ ପ୍ରତି କିଛି
ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ହେବ । ଏଥିରେ କିଛି ଦୋଷ ଥିଲେ ତାକୁ ଦୂର କରି ଦେବେ
ଏହାପରେ ବ୍ୟାଘ୍ରାମଶାଳାରେ ଯାଇ ବ୍ୟାଘ୍ରାମ କରିବେ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ପରେ
“ଅନ୍ତଃପୁର” ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପତ୍ନୀ ପ୍ରଭୃତି ନିବାସ କରନ୍ତି, ସେ
ଯାଇ ସୁପ୍ରସସ୍ତର ବୁଦ୍ଧିବଳପରାକ୍ରମ ବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ରୋଗନାଶକ ବସ୍ୟ ଅନ୍ନ
ଓ ପାନସ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ପୁରନ୍ତି ଓ ଅତେକ ରସଯୁକ୍ତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ଭୋଜନ କରିବେ
ଏହିପରି ସବଦା ସୁଖରେ ରହି ସମସ୍ତ ରଜକାର୍ଯ୍ୟର ଜନନ ସାଧନ କରିବେ
ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ କର ନେବାର ପ୍ରଣାଳୀ -

ପଞ୍ଚାଶଦଶର ଆଦେୟୋ ରାଜା ପଶୁହରଣାୟୋଃ ।
ଧାନ୍ୟାନାମସ୍ତମୋ ଭଗଃ ଷଷ୍ଠୋ ଦ୍ୱାଦଶ ଏବ ବା ॥ (ମନ୍ତ୍ର : ୧୦)

ବ୍ୟବସାୟୀ ଅଥବା ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କଠାରୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଓ ରୌପ୍ୟର ଲୁଗାଂଶର ପଞ୍ଚାଶଦ୍ଵାରା ଗୁଞ୍ଜଳ ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟର ଷଷ୍ଠ ଅଷ୍ଟମ ବା ଦ୍ଵାଦଶ ଶୁଭ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଧନ ନେବାକୁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଉପାୟରେ ନେବାକୁ ହେବ । ଯଦ୍ଵାରା କୃଷକ ଆଦି ଯେପରି ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରେୟ ଓ ଧନ ରହିତ ହୋଇ ଦୁଃଖ ଭୋଗ ନକରନ୍ତି ॥ ୧ ॥

କାରଣ ଏହି ଯେ ପ୍ରଜାଗଣ ଧନାତ୍ୟ ଓ ମାଗେଇ ରହିଲେ ତଥା ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରେୟ ଦ୍ଵାରା ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲେ ଗଜାକର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉନ୍ନତ ହୁଏ । ଗଜା ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ନିଜ ସନ୍ତାନ ସଦୃଶ ସୁଖୀକରାଇବେ ଓ ପ୍ରଜାମାନେ ଗଜା ଓ ଗଜକର୍ମରୂପମାନଙ୍କୁ ପିତୃଭୁକ୍ତ ମନେ କରିବେ । ଏକଥା ସତ୍ୟ ଯେ କୃଷକ ଆଦି ଶ୍ରମଜୀବୀମାନେ ଗଜାମାନଙ୍କ ଗଜା ଓ ଗଜା ସେମାନଙ୍କ ରକ୍ଷକ ଅଟନ୍ତି । ପ୍ରଜା ନହେଲେ କିଏ କାହାର ଗଜା ? ଏବଂ ରାଜା ନଥିଲେ କିଏ କାହାର ପ୍ରଜା ? ରାଜା ଓ ପ୍ରଜା ଉଭୟେହିଁ ନିଜ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରୀତିକର ସମ୍ମିଳିତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉଭୟ ପରଚନ୍ଦ୍ର ଗଜା ଓ ଗଜକର୍ମରୂପମାନେ ପ୍ରଜାବର୍ଗର ସାଧାରଣ ସମ୍ମତି ବିରୁଦ୍ଧରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ନାହିଁ । ରାଜକର୍ମରୂପୀ ଅଥବା ପ୍ରଜାବର୍ଗ ରାଜାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗୁଲିବେ ନାହିଁ । ରାଜାର ନିଜ ରାଜ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାକୁ 'ପଲିଟିକାଲ୍' ବୁଝାଯାଏ ତାହା ସଂକ୍ଷେପରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଏବିଷୟରେ ବିଶେଷ ରୂପରେ ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁ କ, ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁବେଦ, ମନୁସ୍ମୃତି, ଶୁଦ୍ଧ-ମାତି ଏବଂ ମହାଭାରତ ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠକରି ନିଶ୍ଚୟ କରିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ନ୍ୟାୟ ବିଚାର ସମ୍ପର୍କର ବ୍ୟବହାର ମନୁସ୍ମୃତିର ଅଷ୍ଟମ ଓ ନବମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅନୁସାରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ବିଧେୟ ।

ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେ ବିଷୟରେ ସଂକ୍ଷେପରେ କିଛି ଲେଖାଗଲା :-

ପ୍ରତ୍ୟହଂ ଦେଶଦୃଷ୍ଟୈଶ୍ଚ ଶାସ୍ତ୍ରଦୃଷ୍ଟୈଶ୍ଚ ହେତୁରିଃ ।

ଅଷ୍ଟାଦଶସୁ ମାର୍ଗେଷୁ ନିବନ୍ଧାନ୍ ପୃଥକ ପୃଥକ ॥୧॥

ତେଷାମାଦ୍ୟ ମୁଖାଦ୍ୟ ନିକ୍ଷେପୋଽସ୍ତାମିବକ୍ରୟଃ ।

ସମୁଦ୍ଧୃତ ସମ୍ପତ୍ତ୍ୟାନ୍ ଦତ୍ତସ୍ୟାନପକର୍ମ ଚ ॥୨॥

ବେତନସୌକ ଗୁଦାନଂ ସମୁଦ୍ଧୃତ ବ୍ୟତିକ୍ରମଃ ।

କ୍ଷୟବିକ୍ରୟାନୁଶୟୋ ବିବାଦଃ ସ୍ଵାମି ପାଲୟୋଃ ॥୩॥

ସୀମାବଦଧର୍ମଶ୍ଚ ପାରୁଷେଽ ଦଣ୍ଡବାଚକେ ।
 ସ୍ତେୟଂ ଚ ସ୍ବାହସଂ ଚୈବ ସ୍ବାସଂ ଗ୍ରହଣମେବ ଚ ॥୪॥
 ସ୍ବାପ୍ନଧର୍ମେ ବିଭାଗଶ୍ଚ ଦ୍ୟୁତମାହୁୟ ଏବ ଚ ।
 ପଦାନ୍ୟଷ୍ଟାଦଶେତାନ୍ କ୍ୟବହାରସ୍ଥିତାବହ ॥୫॥
 ସସ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନେଷ୍ଚ ଭୂର୍ବୁଷ୍ଟଂବିବାଦଂ ଚରତାଂ ନଶାମ୍ ।
 ଧର୍ମ ଶାଶ୍ବତମାଣ୍ଡିତ୍ୟ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ କାର୍ଯ୍ୟବିନିର୍ଣ୍ଣୟମ୍ ॥୬॥
 ଧର୍ମେବିଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟଧର୍ମେଣ ସତ୍ତାଂ ସୁସୋପଚିଷ୍ଟତେ ।
 ଶଲ୍ୟଂ ଶୂର୍ଯ୍ୟ ନ କୃତନ୍ତୁ ବିଜାୟସ୍ତ ସଭ୍ରସଦଃ ॥୭॥
 ସଭ୍ରଂ ବା ନ ପ୍ରବେଷ୍ଟବ୍ୟା ବକ୍ରବ୍ୟଂ କାସମଂଜସମ୍ ।
 ଅସ୍ତ୍ରୁବନ୍ ବିସ୍ତ୍ରୁବନ୍ ବାପି ନରୋ ଭବତିକଳ୍ବିଷୀ ॥ ୮ ॥
 ସୂତ ଧର୍ମୋ ହ୍ୟଧର୍ମେଣ ସତ୍ୟଂ ସୂଦାନୁତେନ ଚ ।
 ହନ୍ୟତେ ପ୍ରେଷମାଶାନ୍ନାନ୍ତତାସ୍ତସ୍ତ ସଭ୍ରସଦଃ ॥ ୯ ॥
 ଧର୍ମ ଏବ ହତୋ ହନ୍ତି ଧର୍ମୋ ରକ୍ଷତି ରକ୍ଷିତଃ ।
 ତସ୍ମାଦ୍ଧର୍ମୋ ନ ହନ୍ତିବ୍ୟା ମା ନୋ ଧର୍ମୋ ହତୋଽବଧୀତ୍ ॥ ୧୦ ॥
 ବୃଷୋ ହି ଭଗବାନ୍ ଧର୍ମସ୍ତସ୍ୟ ଯୁଃ କୁରୁତେ ହ୍ୟଲମ୍ ।
 ବୃଷଳଂ ତଂ ବିଦୃଦେ ବାସ୍ତସ୍ମାଦ୍ଧର୍ମଂ ନ ଲୋପୟେତ୍ ॥ ୧୧ ॥
 ଏକ ଏବ ସୁହୃଦ୍ଧର୍ମୋ ନିଧନେଽପ୍ୟନୁଯାତି ଯୁଃ ।
 ଶରୀରେଣ ଧର୍ମଂ ନାଶଂ ସର୍ବମନ୍ୟାନ୍ତି ଗଚ୍ଛତି ॥ ୧୨ ॥
 ପାତୋ ଧର୍ମସ୍ୟ କର୍ତ୍ତାରଂ ପାତଃ ସାକ୍ଷି ଶମୃଚ୍ଛତି ।
 ପାତଃ ସଭ୍ରସଦଃ ସର୍ବାନ୍ ପାତୋ ରାଜାନମୃଚ୍ଛତି ॥ ୧୩ ॥
 ରାଜା ଭବତ୍ୟନେନାସ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁନ୍ତେ ଚ ସଭ୍ରସଦଃ ।
 ଏନୋ ଗଚ୍ଛତି କର୍ତ୍ତାରଂ ନିନ୍ଦାହେଁ ଯୁସ ନିନ୍ଦ୍ୟତେ ॥ ୧୪ ॥

(ମନୁ ୮ । ୩-୮ । ୧୨-୧୯)

ସଭ୍ର; ରାଜା ଓ ରାଜକର୍ମୀଭ୍ୟାମାନେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଦେଶାବୁର ଓ ଶାସ୍ତ୍ର
 ଅନୁସାରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅଷ୍ଟାଦଶ ବିବାଦାସ୍ତ୍ରପଦ ମାର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ହିତୋପାୟ
 ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବେ । ରାଜା ଓ ପ୍ରଜାବର୍ଗର ଭିନ୍ନତା ହେତୁ ଯେଉଁ ସବୁ ନିୟମ
 ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅସ୍ଥାପିତ ଅଥଚ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ; ସେ ସବୁ ଉତ୍ତମୋତ୍ତମ ନିୟମମାନ
 ଧୂନ କରିବାକୁ ହେବ ॥ ୧ ॥

ଅଷ୍ଟାଦଶ ମାର୍ଗ ନିମ୍ନଲିଖିତ; ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ :-

୧- ରକ୍ଷିତାନ - କାହାକୁ ରକ୍ଷା ଦେବା ବା କାହାଠାରୁ ରକ୍ଷା ଆଣିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବଚାଦ ।

୨- ନିଷେଧ ଗଢ଼ିତ ରଖିବା ଅର୍ଥାତ୍ କେବଳ କାହା ପାଖରେ ଛଳିତ ଢେଙ୍କିବା ଧନ ଫେରସ୍ତ ରୁହିଲେ ନ ଦେବା ।

୩ ଅସ୍ତମିତ୍ତୟୁ :- ଜଣକର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ଦିବା ଦେବା ।

ସତ୍ତ୍ୱୟୁ ଚ୍ୟ ମୁଦ୍ରାୟାମ୍ :- ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ କୌଣସି ଲୋକ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା ।

୫. ଦତ୍ତସ୍ୟାନପ - ମୃତ :- ଦତ୍ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆତ୍ମସାତ୍ତ୍ୱ କରିବା ୨ ॥

୬. ବେତନସୌକର୍ଯ୍ୟଦାନମ୍ :- ବେତନ ଅର୍ଥାତ୍ କାହାର ଶୁଳ୍କର ର ପାରିଶ୍ରମିକରୁ କରିବା ବା କମ ଦେବା ଅଥବା ନ ଦେବା ।

୭. ପତିଜ୍ଞା :- ପତିଜ୍ଞା ଗ୍ରହଣ କରିବା ।

୮. ଫୟବିଦ୍‌ୟାନୁଷ୍ଠୟ :- ଫୟ ବିଦ୍‌ୟ ବିଷୟକ ବଚାଦ ।

୯. ପଶୁଟଳନ ଓ ପଶୁସ୍ଥାମୀ ମଧ୍ୟରେ ବଚାଦ ॥ ୩ ॥

୧୦. ସୀମା ବଚାଦ ।

୧୧. କାହାକୁ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ଦେବା ।

୧୨. କାହାକୁ କଠୋର ବଚନ କହିବା ।

୧୩. ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଡକାୟତି କରିବା ।

୧୪. ବଳ ପୁଷ୍ଟକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ।

୧୫. କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟଭିଚାର ବୁଲିବା ॥ ୪ ॥

୧୬. ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଧର୍ମରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଦର୍ଶିବା ।

୧୭. ବିଭାଗ, ଅର୍ଥାତ୍ ଦାୟାଭାଗ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବଚାଦ ଉଠିବା ।

୧୮. ଦୁଃଖ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଡ଼ ବସ୍ତୁକୁ ଓ ସମାହୁତ ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ଚେତନ ବସ୍ତୁକୁ ପକ୍ଷରେ ରଖି କୁଆ ଖେଳିବା । ଏହି ଅଠର ପ୍ରକାର ସମ୍ବନ୍ଧ ନେଇ

ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବଚାଦ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ॥ ୫ ॥ ଏହି ସବୁ ବିଷୟରେ ସନାତନ ଧର୍ମାନୁସାରେ ବାସ୍ତବିକାଦାନଙ୍କର ବାବଦ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବାକୁ ହେବ, ଅର୍ଥାତ୍ କେତେକେଲେ କାହାର ସହିତ ପକ୍ଷପାତ କରିବା ନାହିଁ ॥ ୬ ॥ ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ

ଦ୍ଵାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୋଷପଣରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ, ଯଦି ଧର୍ମର ଶାନ୍ତି, ଅର୍ଥ
 ଶାନ୍ତିର ବର୍ତ୍ତନ କଲେ କାହାର କିଛି ଅଧର୍ମକୁ ଛେଦନ ନ କରାଯାଏ; ଅର୍ଥ
 ଧାର୍ମିକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ ତଥା ଅଧାର୍ମିକମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡିତ କରାଯାଏ, ତାହା ଶାନ୍ତି
 ଉକ୍ତ ସଭାର ସଭାସଦ୍‌ବର୍ଗ ଆଦୃତ ବୋଲି ମନେ କରିବାକୁ ହେବ ॥ ୭ ॥
 ଧାର୍ମିକ ଲୋକମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏହି ଯେ ସେମାନେ ସଭାରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ସଭା
 କହିବେ, ନଚେତ୍ କଦାପି ସଭାକୁ ଯିବେ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ସଭାରେ ଅନ୍ଧ
 ହେଉଥିବା ଦେଖି ମଧ୍ୟ ମାରତ ରହନ୍ତି; ଅଥବା ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ
 କହନ୍ତି; ସେମାନେ ମହାପାତ୍ରୀ ॥ ୮ ॥ ଯେଉଁ ସଭାରେ ଯାହାସଦ୍‌ ମାନଙ୍କ
 ଆଗରେ ଧର୍ମ; ଅଧର୍ମ ଦ୍ଵାରା ଏବଂ ସତ୍ୟ ଅସତ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ; ବୁଦ୍ଧି
 ହେବ ଯେ ସେହି ସଭାରେ ସମସ୍ତେ ମୃତ ଭୂଲ୍ୟ; ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେହି
 ଶାନ୍ତି ନାହାନ୍ତି ॥ ୯ ॥ ଯେ ଧର୍ମକୁ ନଷ୍ଟ କରେ; ବିନଷ୍ଟ ଧର୍ମ ସେହି ବିନଷ୍ଟ
 କାଗଜକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦିଏ, ଯେ ଧର୍ମକୁ ରକ୍ଷାକରେ; ରକ୍ଷିତ ଧର୍ମ ସେହି ରକ୍ଷିତ
 ରକ୍ଷକ ହୋଇଯାଏ । ସୁତରାଂ ବିନଷ୍ଟ ଧର୍ମ ଯେପରି ଆରମ୍ଭକୁ କେବେ
 ମାରିବାକୁ ସମର୍ଥ ନ ହୁଏ; ଏହି ଭାବରେ କଦାପି ଧର୍ମକୁ ନଷ୍ଟ କରିବ ନାହିଁ ॥
 ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସକଳ ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ଦାତା ଓ ସୁବିବର୍ଷଣକାରୀ ଧର୍ମକୁ ଲୋପ
 କରୁଛି ବିହୀନ ମାନେ ବୃଷଳ ଅର୍ଥାତ୍ ଶାନ୍ତି ଓ ନୀତି ବୋଲି ମନେ
 ସୁତରାଂ ଧର୍ମ ଲୋପ କରିବା କାହାକୁ ହେଲେ ଉଚିତ ନୁହେଁ ॥ ୧୧ ॥
 ଜଗତରେ ଧର୍ମ ହିଁ ଏକମତ ସୁହୃଦ୍ । ମୃତ୍ୟୁପରେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ସହଗାମୀ
 ଥାଏ । ଦେହବିହୀନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟସବୁ ସଙ୍ଗୀ ଓ ସକଳ ସାମଗ୍ରୀ
 ହୋଇ ଯଥାନ୍ତୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତସମ୍ବନ୍ଧ କଦାପି ଛିନ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ ॥ ୧୨ ॥
 ଯେତେବେଳେ ରଜସଭାରେ ପ୍ରସପାତ ବଶତଃ କୌଣସି ଅନ୍ୟାୟ ଅଭିଯୁକ୍ତ
 ହୁଏ; ସେତେବେଳେ ସେଠାରେ ଅଧର୍ମ ବୁଦ୍ଧି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଯାଏ
 ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଅଧର୍ମକାଗ୍ନି, ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ ସାକ୍ଷୀ, ତୃତୀୟ ଭାଗ ସଭାସଦ୍‌ ବର୍ଗ
 ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ ଅଧର୍ମ ସଭାର ଧାର୍ଯ୍ୟତା ରଜାକୁ ମିଳେ ॥ ୧୩ ॥ ଯେଉଁ ସଭା
 ନିନ୍ଦାମୟ ନିନ୍ଦା; ପ୍ରଶଂସନୀୟ ପ୍ରଶଂସା; ଦଣ୍ଡନୀୟ ଦଣ୍ଡ ଏବଂ ମାନନୀୟ
 ସମ୍ମାନ ହୁଏ; ସେହି ସଭାରେ ରାଜା ଓ ସଭାସଦ୍‌ ବର୍ଗ ପବିତ୍ର ଓ ନିର୍ମଳ
 ଅବସ୍ଥାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ପାପ; ପାପକାରୀକୁ ଆଶ୍ରୟ କରେ ॥ ୧୪ ॥
 ଏବେ ସାକ୍ଷୀ କପରି ହେବା ଉଚିତ :-

ଆପ୍ତାଃ ସର୍ବେଷୁ ବର୍ଣ୍ଣେଷୁ କାର୍ଯ୍ୟାଃ କାର୍ଯ୍ୟେଷୁ ସାକ୍ଷିଣଃ ।
 ସର୍ବ ଧର୍ମ ବିଦୋଃଲୁକ୍ୟା ବିଏଶତାଂସୁ ବର୍ଜୟେତ୍ ॥ ୧ ॥
 ସ୍ତ୍ରୀଣାଂ ସାକ୍ଷ୍ୟଂ ସ୍ଥିୟଃ କୁପ୍ୟୁର୍ଦ୍ଦିଜାନାଂ ସଦୃଶା ଦିକ୍ଷାଃ ।
 ଶ୍ରଦ୍ଧାଶ୍ଚ ସନ୍ନଃ ଶ୍ରଦ୍ଧାଶାମନ୍ତ୍ୟାନାମନ୍ତ୍ୟୟୋନୟଃ ॥ ୨ ॥
 ସାହସେଷୁ ଚ ସର୍ବେଷୁ ଶ୍ରେୟସଂଗ୍ରହଣେଷୁ ଚ ।
 ବାଗ୍ଦଣ୍ଡୟୋଶ୍ଚ ପରୁଷେଽନ ପରାସେତ ସାକ୍ଷିଣଃ ॥ ୩ ॥
 ବହୁଞ୍ଚ ପରିଗୃହ୍ଣାୟାତ୍ ସାକ୍ଷି ହୈଧେ ନଗଧରଃ ।
 ସମେଷୁ ତୁ ଗୁଣୋକ୍ତସ୍ଥାନଂ ଗୁଣହୈଧେ ଦିକ୍ଷୋତ୍ତମାନ୍ ॥ ୪ ॥
 ସମକ୍ଷଦର୍ଶନାତ୍ ସାକ୍ଷ୍ୟଂ ଶ୍ରବଣାକ୍ଳେବ ସିଧତି ।
 ତଦ୍ ସତ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିଂ ସାକ୍ଷୀ ଧର୍ମାର୍ଥାଭ୍ୟାଂ ନ ହୀୟତେ ॥ ୫ ॥
 ସାକ୍ଷୀ ବୃଷ୍ଣଶ୍ରୁତାଦତ୍ୟତ୍ ବିବୁଦ୍ଧିଂ ସଂସଦ୍ଧିଂ ।
 ଅକାତ୍ ନରକମଭ୍ୟେତି ପ୍ରେତ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗାତ ଗ୍ରାସ୍ତେ ॥ ୬ ॥
 ସ୍ୱଭାବେନେକ ସୁସ୍ତୁତ୍ ବୁଦ୍ଧସଦ୍ ଗ୍ରାହ୍ୟ ବ୍ୟାବହାରିକମ୍ ।
 ଅତୋ ସୁଦନ୍ୟତ୍ ବିବୁଦ୍ଧିଂ ମାର୍ଯ୍ୟଂ ତଦପାର୍ଥକମ୍ ॥ ୭ ॥
 ସକ୍ଷାନ୍ତଃ ସାକ୍ଷିଃ ପ୍ରାପ୍ତନର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟର୍ଥ ସନ୍ନିଧୌ ।
 ପ୍ରାଜ୍ଞବିକାକୋଽନୁପୁଂଜାତ ବିଧିନାଽନେନ ସାନ୍ନିପୁନଃ ॥ ୮ ॥
 ସୁଦ୍ଧସ୍ୱୋରନସ୍ୱୋଦେହେ କାର୍ଯ୍ୟେଷୁ ଚେଷ୍ଟିତଂ ମିଥଃ ।
 ତଦ୍ବ୍ରୁତ ସର୍ବଂ ସତ୍ୟେନ ସୁସ୍ଥାକଂ ହ୍ୟସ ସାକ୍ଷିତା ॥ ୯ ॥
 ସତ୍ୟଂ ସାକ୍ଷ୍ୟେ ବୁଦ୍ଧିଂ ସାକ୍ଷୀ ଲୋକାନାମୋକ୍ତ ସୁସ୍ଥଲାନ ।
 ଇହ ଶୁଦ୍ଧିମାଂ କର୍ତ୍ତ୍ତିଂ କାତେଷା ବ୍ରହ୍ମପୂଜିତା ॥ ୧୦ ॥
 ସତ୍ୟେନ ସୁସ୍ତେ ସାକ୍ଷୀ ଧର୍ମଃ ସତ୍ୟେନ ବର୍ଜିତେ ।
 ତସ୍ମାତ୍ ସତ୍ୟଂ ହି ବଳବ୍ୟଂ ସର୍ବବର୍ଣ୍ଣେଷୁ ସାକ୍ଷିଭିଃ ॥ ୧୧ ॥
 ଆମ୍ଭେବ ହ୍ୟାମ୍ଭନଃ ସାକ୍ଷୀ ଗତିରମ୍ଭା ତଥାମ୍ଭନଃ ।
 ମାବମଂସ୍ତା ସ୍ୱମାମ୍ଭାନଂ ନୃଣାଂ ସାକ୍ଷିଃ ମୁଖମମ୍ ॥ ୧୨ ॥
 ସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଦାନଂ ହି ବଦତଃ କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞୋ ନାଭିଶଂକତ ।
 ତସ୍ମାନ୍ ଦେବାଃ ଶ୍ରେୟାଂସଂ ଲୋକେନ୍ୟଂ ପୁରୁଷଂ ବିଦୁଃ ॥ ୧୩ ॥
 ଏକୋଽହମସ୍ମୀତି୍ୟାମ୍ଭାନଂ ସୃଜଂ କଲ୍ୟାଣଂ ମନ୍ୟସେ ।
 ନିତ୍ୟଂ ସ୍ଥିତାସ୍ତେ ହୃଦ୍ୟେଷ ପୁଣ୍ୟପାଞ୍ଚେଷିତା ମୁନଃ ॥ ୧୪ ॥
 (ମନ୍ତ୍ରଃ ୮ । ୬୩; ୬ ; ୭୨ ୭୫; ୭୮-୮୨; ୮୩; ୮୪, ୯୨ ୯୬,)

ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣର ଧାର୍ମିକ, ବିଦ୍ବାନ୍, ଶିଷ୍ଟପତି, ସର୍ବଧର୍ମବିତ୍, ମାନେଷ
 ପ୍ରତ୍ୟକାଶ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ହିଁ ନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା
 ହେବ । ଏହାର ବିପରୀତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କଦାପି ସାକ୍ଷୀ କରିବା ନାହିଁ ॥ ୧ ॥ ସାକ୍ଷୀ
 ମାନଙ୍କ ସାକ୍ଷୀ ସ୍ତ୍ରୀ, ଦ୍ଵିଜର ଦ୍ଵିଜ, ଶୂଦ୍ରର ଶୂଦ୍ର ଓ ଅନ୍ୟଜନର ଅନ୍ୟଜନମାନେ
 ହେବେ ॥ ୧ ॥ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ବ୍ୟଭିଚାରୀ; କଠୋର ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ଦଣ୍ଡନପାତ ଆଦି
 ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ବଳପୁରକ କରିଯାଏ, ସେ ଏ ସବୁ ଅଭ୍ୟାସଗ୍ୟକ ଅର୍ଥାତ୍
 ମୀମାଂସା-ସାକ୍ଷୀ ମନେ କରି ସେଥିରେ ସାକ୍ଷୀ ପ୍ରସାଧା କରିବା ନାହିଁ । କାରଣ
 କାର୍ଯ୍ୟ ଗୋପନରେ କରାଯାଇଥାଏ ॥ ୩ ॥ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କ
 ବହୁମତାନୁସାରେ ସମାନ ସମାନ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଉତ୍ତମ-ଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନ ସ୍ଵ
 ମାନଙ୍କ ସାକ୍ଷୀ ଅନୁସାରେ ଏବଂ ଉଭୟ ପକ୍ଷରେ ସାକ୍ଷୀ ଉତ୍ତମ-ଗୁଣ-ସମ୍ପନ୍ନ
 ସମାନ ସମାନ ହେଲେ, ଦ୍ଵିଜୋତ୍ତମ ଅର୍ଥାତ୍ ରକ୍ଷି-ମହର୍ଷି ଓ ଯତିମାନଙ୍କ
 ଅନୁସାରେ ନ୍ୟାୟ କରିବାକୁ ହେବ ॥ ୪ ॥ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ସାକ୍ଷୀ ପ୍ରମାଣ କେହି
 ଆସନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷୀର ଦର୍ଶକ ; ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରୋତା । ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ
 ପ୍ରଶ୍ନର ସତ୍ୟ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି ସେମାନେ ଅଧାର୍ମିକ ଓ ଦଣ୍ଡାର୍ଥ ଲୁଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ
 ସାକ୍ଷୀ ମିଥ୍ୟା ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି ସେମାନେ ଯଥୋଚିତ ଦଣ୍ଡର ଅଧିକାରୀ ଅଟନ୍ତି ॥
 ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ ରଜସବ୍ଧ ଅଥବା ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର କୌଣସି ସଭାରେ ବୁଝ
 ଶ୍ରୁତ ବିଷୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିଏ, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ [ଅବାହୁ-
 ଅର୍ଥାତ୍ ଜହ୍ନାଜ୍ଞେଦନ ଜନିତ ଦୁଃଖରୂପ ନରକ ଭୋଗ କରେ, ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ
 ସୁଖରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଯାଏ ॥ ୬ ॥ ସାକ୍ଷୀ କୌଣସି ଦଟନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସ୍ଵ
 ରୂପରେ ଯାହା କହେ ତାହାହିଁ ଗ୍ରହଣୀୟ । ତାହାଛଡା ପରଶିକ୍ଷା କଥା ଯାହା
 ତାକୁ ନ୍ୟାୟାର୍ଥୀଗ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣିବେ ॥ ୭ ॥ ସଭା ସମ୍ମୁଖରେ ଉପ
 ଅର୍ଥୀ [ବାଦୀ] ଓ ପ୍ରତ୍ୟର୍ଥୀର [ପ୍ରତିବାଦୀ] ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ନ୍ୟାୟାର୍ଥୀଗ ଏବଂ
 ବିବାକ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ଓକଲ ବା ବାରିଷ୍ଟର ଶାନ୍ତି ଚିତ୍ତରେ ହେଉଛି ପ୍ରଶ୍ନ କରିବେ
 'ହେ ସାକ୍ଷୀଗଣ ! ଏହି ଦୁଇପକ୍ଷର ପାରସ୍ପରିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତୁମ
 ଯାହା ଜାଣ, ତାହା ସତ ଧରି କୁହ । କାରଣ, ତୁମେମାନେ ଏ ବିଷୟରେ
 ଅଟ ॥ ୮ ॥ ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ ସତ କଥା କହେବ ସେ ଲକ୍ଷ ଜନ୍ମର କାର୍ଯ୍ୟ
 ଓ ମୃତ୍ୟୁରେ ଉତ୍ତମ ଲୋକଲୋକାନର ର ଉତ୍ତମ ଜନ୍ମ ଲଭିବ ସୁଖଭୋଗ
 କାରଣ, ବେଦମତାନୁସାରେ ଏହି ବାଣୀ ହିଁ ସମ୍ମାନ ଓ ଅ-ସମ୍ମାନର ଶ୍ରେଣୀ

ସତ୍ୟବାଦୀମାନେ ଓ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ନିନ୍ଦିତ ହୋଇଥାଏ ॥୧୦॥ ସତ୍ୟ କହିଲେ ସାକ୍ଷୀ
ପ୍ରତି ହୁଏ ଓ ତାହା ଦ୍ଵାରା ଧର୍ମୋନ୍ନତି ହୁଏ । ଅତଏବ ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣର ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ
କେବଳ ସତ୍ୟ, କହିବା ଉଚିତ ॥୧୧॥ ଆତ୍ମାହିଁ ଆତ୍ମାର ସକ୍ଷୀ, ଆତ୍ମାହିଁ ଆତ୍ମାର
କେ । ହେ ପୁରୁଷ ! ତୁମେ ଏହା ଜାଣି ସତ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସାକ୍ଷୀ ସ୍ଵରୂପ ତୁ
ଆତ୍ମାର ଅପମାନ କରନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ସତ୍ୟଭ୍ରଷଣ କର, ଯାହା ତୁମେ ଅମ
ମନର ଅଛି ତାହା ବାଣୀରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାହିଁ ସତ୍ୟ ଓ ଏହାର ବ୍ୟବହାର କ
ମିଥ୍ୟାଭ୍ରଷଣ ଅଟେ ॥ ୧୨ ॥ କଥା କହିଲା ବେଳେ ଯେଉଁ ଲୋକରୁ ବହାନ୍ ଶେ
ଅର୍ଥାତ୍ ଦେହର ଜାତୀ ଆତ୍ମା ଶଙ୍କତି ହୁଏ ନା, ତାକୁ ହିଁ ବହାନ୍ମାନେ ଉତ୍ତମ
ପୁରୁଷ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ॥ ୧୩ ॥ ହେ କଲ୍ୟାଣକାମୀ ପୁରୁଷ ! “ମୁଁ ଏକାକୀ
ଅଛି ଏହି କଥା ନିଜ ଆତ୍ମାରେ ଜ୍ଞାନ କରି ମିଥ୍ୟା କହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ
ତୁମର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଦ୍ଵିଷାୟ ପୁରୁଷ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ରୂପରେ ପାପପୁଣ୍ୟର
ଦୃଷ୍ଟା ହୋଇ ମୁନି ସ୍ଵରୂପ ଅବସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି, ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ସଦା ସତ୍ୟ
ଭ୍ରଷଣ କର ॥ ୧୪ ॥

ଲୋଭାନ୍ ମୋହାତ୍ତରାୟାନ୍ ମୈତ୍ରାତ୍ କାମାତ୍ କ୍ରୋଧାତ୍ତୟୈବ ଚ
ଅଜ୍ଞାନାଦ୍ ବାଳି ଭାବାତ ସାକ୍ଷ୍ୟଂ ବିତଥମ୍ ସତ୍ୟତେ ॥୧୫॥

ଏଷାମନ୍ୟତମେ ସ୍ଥାନେ ଯୁଃ ସାକ୍ଷ୍ୟମନୁତଂ ବଦେତ ।

ତସ୍ୟ ଦଣ୍ଡବଶେଷାଂସ୍ତୁ ପ୍ରବକ୍ଷାମ୍ୟନୁପୁରଂଗଃ ॥୧୬॥

ଲୋଭାତ୍ ସହସ୍ର ଦଣ୍ଡଂସ୍ତୁ ମୋହାତ୍ ପୁରଂ ତୁ ସାହସମ୍ ।

ଉପାଦ୍ରୌ ମଧ୍ୟମୌ ଦଣ୍ଡଃ ମୈତ୍ରାତ୍ ପୁରଂ ଚତୁର୍ଗୁଣମ୍ ॥ ୧୭ ॥

କାମାଦ୍ ଦଶଗୁଣଂ ପୁରଂ କ୍ରୋଧାତ୍ ତୁ ବିଂଶତି ପରମ୍

ଅଜ୍ଞାନାଦ୍ ଦଶତେ ପୁରଂ ବାଳିଶାକ୍ତମେବ ତୁ ॥ ୧୮ ॥

ଉପସ୍ତମୁଦରଂ ଜିହ୍ଵା ହସ୍ତୌ ପାଦୌ ଚପଞ୍ଚମମ୍ ।

ଚକ୍ଷୁର୍ନାସା ଚକଣ୍ଠା ଚ ଧନଂ ଦେହସ୍ତଥୈବ ଚ ॥୧୯॥

ଅନୁବନ୍ଧଂ ପରିଜ୍ଞାୟ ଦେଶକାଳୌ ଚତୁର୍ଭୁତଃ ।

ସରାପରାପୌ ଗୁଲ୍ୟାକ୍ୟ ଦଣ୍ଡଂ ଦଣ୍ଡେଷୁ ପାତୟେତ୍ ॥୨୦॥

ଅଧର୍ମଦଣ୍ଡଂ ଲୋକେ ସ୍ଵଶୋଭଂ ଜର୍ଜିନାଶନମ୍ ।

ଅସ୍ପର୍ଶଂ ଚ ପରମାପି ତସ୍ମାଦ୍ଧୃତ୍ ପରବଳୟେତ୍ ॥ ୨୧ ॥

ଅଦୃଶ୍ୟାନ୍ ଦୃଶ୍ୟୁନ ଗଜା ଦୃଶ୍ୟାଂ ଶ୍ଳୋକାପ୍ୟଦୃଶ୍ୟୁନ୍
 ଅପୃଶ୍ୟୌ ମହଦାପ୍ନୋତ ନରକଂ ଚୈବ ଗଚ୍ଛତି ॥ ୮ ॥
 ବାଗଦଣ୍ଡଂ ପ୍ରଥମଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍ ଭିଗଦଣ୍ଡଂ ତଦନନ୍ତରମ୍ ।
 ତୃତୀୟଂ ଧନଦଣ୍ଡଂ ଚୁ ବଧଦଣ୍ଡମତଃପରମ୍ ॥ ୯ ॥
 (ମତ୍ତୁ : ୮ । ୨୨୮ - ୨୨୭, ୨୨୫ - ୨୨୯ ।)

ଲୋଭ, ମୋହ, ଭୟ, ମିଥତା; କାମ, ହୋଧ, ଅଜ୍ଞାନତା ଓ ବାଗଦଣ୍ଡ
 କାରଣରୁ ଯେଉଁ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିଆଯାଏ ତାହା ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ ॥
 ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କୌଣସି ଋଷୟ ନେଇ ସାକ୍ଷୀ ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଲେ, ତାଙ୍କ
 ତଳ ଲିଖିତ ଦଣ୍ଡ ଦେବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ॥ ୨ ॥ ଲୋଭ ବଶତଃ ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା
 ତାହା ଉପରେ ଟ ୧୫ . ୧୦ (ଯଦର ଟଙ୍କା ଦଣ୍ଡଅଣା) ଦଣ୍ଡ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେବ
 ମୋହରୁ ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଲେ ଟ ୩ . ୨ (ତନିଟଙ୍କା ଦୁଇଅଣା) ଭୟରୁ ମିଥ୍ୟା
 ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଲେ ଟ ୨୪ (ଛଅଟଙ୍କା ଚାରିଅଣା) ମିଥତାରୁ ମିଥ୍ୟାସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା
 ଟ ୧୨ . ୮ (ବାରଟଙ୍କା ଆଠଅଣା) ॥ ୩ ॥ କାମନା ବଶତଃ ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା
 ଟ ୨୫ (ପଚିଶ ଟଙ୍କା) ହୋଧ ହେତୁ ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଲେ ଟ ୪୪ . ୧୪ (ଚାରିଅଣା
 ଟଙ୍କା ତତ୍ତ୍ୱଦ ଅଣା) ଅଜ୍ଞାନତାରୁ ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଲେ ଟ ୨୭ [ଛଅଟଙ୍କା] ବାଗଦଣ୍ଡ
 ହେତୁ ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଲେ ଟ ୧ . ୯ [ଏକଟଙ୍କା ନଅଅଣା] ଦଣ୍ଡ ହେବ ॥
 ଉପସ୍ଥେତି ଦୃ, ଉଦର କନ୍ଦା ହସ୍ତ ପଦ ଚକ୍ଷୁ ନାସିକା କର୍ଣ୍ଣ ଦେହ ଏବଂ ଧନ
 ଦଣ୍ଡ ସ୍ଥାନ ଉପରେ ଅଶ୍ରୟ କରି ଦଣ୍ଡ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବ ॥ ୫ ॥ କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ
 ବ୍ୟକ୍ତି ଲିଖିତ ଅଛି ବା ହେବ ତଦନୁସାରେ ଦେଶ କାଳ ଏବଂ ପାତ୍ରାନୁସାରେ
 ବିବେଚନା କରି ଯାହାର ଯେପରି ଅପରାଧ ତାହାକୁ ସେହିପରି ଦଣ୍ଡ ଦେବା
 ହେବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ ଲୋଭ ବଶତଃ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଲେ ଟ
 ୧୦ (ଯଦର ଟଙ୍କା ଦଣ୍ଡଅଣା) ଦଣ୍ଡାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଅପର
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରିଦ୍ର ହୋଇଥିଲେ ତାହାଠାରୁ ଅଳ୍ପ କିନ୍ତୁ ଧନାତ୍ୟ ଥିଲେ ତାହାଠାରୁ
 ଦ୍ୱିଗୁଣ ତ୍ରିଗୁଣ ବା ଚତୁର୍ଗୁଣ ଦଣ୍ଡ ଆଦାୟ କରିବାକୁ ହେବ ॥ ୬ ॥ କାରଣ
 ସଂସାରରେ ଯେ ଅନ୍ୟାୟରେ ଦଣ୍ଡାଦେଶ କରନ୍ତି, ତାହାଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତ ବର୍ତ୍ତମାନ
 ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ପରଜନ୍ମର ଶ୍ରାବ୍ୟ କୀର୍ତ୍ତି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ତାହାହାର ପରଜନ୍ମରୁ
 ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖୋତ୍ତପ୍ତି ଯାଏ । ଅତଏବ କାହାପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ ଦଣ୍ଡାଦେଶ କରନ୍ତି
 ଉଚିତ ନୁହେଁ ॥ ୭ ॥ ଯେଉଁ ଗଜା ଦଣ୍ଡମୟକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ଏବଂ ନରପତି

ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଦଣ୍ଡାଦି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣକରନ୍ତି ଓ ସେ ଦଣ୍ଡମୟ ନୁହେଁ ତାହାକୁ
ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି, ସେ ଜୀବତାକସ୍ତ୍ରରେ ଘୋର ନିନ୍ଦା ଓ ମୃତ୍ୟୁରେ ମହାଦୁଃଖ ଭାଗୀ
ହୁଅନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଅପରାଧୀକୁ ସବଦା ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ହେବ ଓ ନିରପରାଧକୁ
କଦାପି ଦଣ୍ଡ ଦେବ ନାହିଁ ॥ ୮ ॥

ପ୍ରଥମ ଥର ଦୋଷ କଲେ ବାର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ ଦେବ ଅର୍ଥାତ୍ ଅସରାଧୀକୁ “ନିନ୍ଦା”
କରିବ । ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର ଦୋଷ କଲେ ‘ଧୂଳି’ ଦଣ୍ଡ ଦେବ, ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମକୁ
“ଧୂଳିକାର” ତୁମ୍ଭେ ଏଥର କୁକର୍ମ କାହିଁକି କଲ ? ଏହି ଭଳି ଭରସାର କରିବ ।
ତୃତୀୟ ଥର ଦୋଷର ଅର୍ଥ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ହେବ ଓ ଚତୁର୍ଥବାର ଦୋଷକଲେ
“ବଧ” ଦଣ୍ଡ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁରୁକ୍ ବା ବେଶାଘାତ ଅଥବା “ଶିରଶ୍ଚେଦ” ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ
କରିବାକୁ ହେବ ॥ ୯ ॥

ସ୍ୱେନସ୍ୱେନ ଯୁଥାଗେନ ସ୍ତେନୋ ନୃଷୁ ବିଚେଷ୍ଟତେ ।

ଚତୁଃପଦ ହରେଦସ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାଦେଶୀୟ ପାର୍ଥବଃ ॥ ୧ ॥

ପିତାଗୁରୁସ୍ୟ ସ୍ୱାହୁନାତା ଭାୟା ପୁତ୍ରଃ ପୁରୋହିତଃ

ନାଦଣ୍ଡ୍ୟା ନାମ ରାଜୋଽସ୍ତି ଯୁଃ ସ୍ୱଧର୍ମେ ନ ତିଷ୍ଠତି ॥ ୨ ॥

କର୍ଷାପଣଂ ଭବେଦଣ୍ଡ୍ୟା ଯୁଦ୍ଧାନଃ ପ୍ରାକୃତୋ ଜନଃ

ତଦ୍ୱି ରଜା ଭବେଦଣ୍ଡ୍ୟଃ ସହସ୍ରମିତିଧାରଣା ॥ ୩ ॥

ଅଷ୍ଟାପଦଂ ତୁ ଶୁଦ୍ରସ୍ୟ ସ୍ତେନେ ଭବତି କୀଳବିଷମ୍ ।

ଷୋଡଶିକ ତୁ କୈଶ୍ୟସ୍ୟ ଦ୍ୱାଦ୍ୱିଂଶତ ଷଡ୍ୱିଂଶସ୍ୟ ଚ ॥ ୪ ॥

ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ଚତୁଃଷଷ୍ଠିଃ ପୂର୍ଣ୍ଣି ବାସି ଶତଂ ଭବେତ୍ ।

ଦ୍ୱିଗୁଣା ବା ଚତୁଃଷ୍ଠି ସ୍ତୁତ୍ ଦୋଷଗୁଣବଦ୍ୱିସଃ ॥ ୫ ॥

ଦନ୍ତଂ ସ୍ଥାନମଭିପ୍ରେପସ୍ୟ ଯୁଃ ଶ୍ଟାଷ୍ଟମବ୍ୟୟମ୍ ॥

ନୋପେଷେତ ଷଣ୍ଠମପି ରଜା ସାହସ୍ୱିକଂ ନରମ୍ ॥ ୭ ॥

ବାଗଦୁଷ୍ଟାଭୟରାଜୈବ ଦଣ୍ଡେନୈବ ଚ ହିଂସତଃ ।

ସାହସ୍ୱ ସ୍ୟ ନରଃ କର୍ତ୍ତା ବିଜ୍ଞେୟ ପାପକୃତ୍ତମଃ ॥ ୮ ॥

ସାହସେ ବର୍ତ୍ତମାନଂ ତୁ ସ୍ୱୋ ମର୍ଷୟତ ପାର୍ଥବଃ ।

ସ ବିନାଶଂ ବ୍ରଜତ୍ୟାଶୁ ବିଦେଷଂ ଗୁପ୍ତଗଚ୍ଛତ ॥ ୯ ॥

ନ ମିସକାରଣାଦ୍ରାଜା ବିପୁଳାଦବା ଧନାଗମାତ୍ ।

ସମୁଦ୍‌ସଜେତ୍‌ସାହସିକାନ ସବତ୍‌ତତ୍‌ସାବହାନ ॥ ୯ ॥

ଗୁରୁଂ ବା କାଳବୃକ୍ଷୋ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ବା ବହୁଶୂତମ ।

ଆତତାପି ନମାୟାନ୍ତଂ ହନ୍ୟାଦେବାବିରୁଦ୍‌ୟନ ॥ ୧୦ ॥

ନାତତାପି ବଧେ ଦୋଷୋହନ୍ତୁର୍‌ବତ କଣ୍ଠନ ।

ପ୍ରକାଶଂ କଂପ୍ରକାଶଂ ବା ମନ୍ୟୁସ୍ତନ୍ୟୁମୃଚ୍ଚତ ॥ ୧୧ ॥

ସ୍ୱସ୍ୟଂ ସୁନଃ ସୁରେ ନାସ୍ତି ନାତ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଗୋ ନାଦୁଷ୍ଟବାକ୍ ।

ନ ସାହସିକଦଣ୍ଡଘ୍ନୋ ସ ରାଜା ଶତଲୋକଭାକ୍ ॥ ୧୨ ॥

(ମନୁ: ୮ । ୩୩୪ - ୩୩୮; ୩୪୪ - ୩୪୭; ୩୫୦ - ୫୧, ୩୮୭ ॥)

ଗୌର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ଲୋକ ବିରୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ; ରାଜା ଲୋକ-
ଶିକ୍ଷା ସକାଶେ ତାହାର ସେହି ସେହି ଅଙ୍ଗ ହେଦନ କରିବେ ॥ ୯ ॥ ପିତା ଆଶ୍ରୟୀ;
ମିତ୍ର; ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁତ୍ର ବା ପୁରସ୍କୃତ; ଯେ କେହି ହେଉନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି; ଯଦି ସ୍ୱର୍ଗ-
ରହିତ ହୁଅନ୍ତୁ; ତେବେ ସେ ରାଜା ଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟ ଦଣ୍ଡ୍ୟ ହୁଅନ୍ତୁ । ଅର୍ଥାତ୍‌ ସେ
ନ୍ୟାୟାସନରେ ବସି ବିରୁଦ୍ଧ କଲବେଳେ କାହାର ପ୍ରତି ପସପାତ ନ କରି ଅପର-
ଧୀକୁ ଯଥୋଚିତ ଦଣ୍ଡ ଦେବେ ॥ ୧୦ ॥ ଯେଉଁ ଅପରାଧ ସକାଶେ ସାଧାରଣ
ଲୋକକୁ ଏକ ପଇସା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ହୁଏ; ସେହି ଅପରାଧ କଲେ ରାଜାକୁ ଏକ ସହସ୍ର
ପଇସା ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ । ଅର୍ଥାତ୍‌ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଭୁଲନାରେ ଶତକ୍ରମ
ସହସ୍ର ଗୁଣ ଦଣ୍ଡର ଅଧିକାର । ମନ୍ତ୍ରୀ ଅର୍ଥାତ୍‌ ରାଜାର “ଦେଓ୍ଵାନ” କୁ ଆଠଗୁଣ ଅର୍ଥ
ଗୁଣ, ତଦପେକ୍ଷା ନିମ୍ନପଦସ୍ଥକୁ ସାତ ଶହ ଗୁଣ; ତାହା ଅପେକ୍ଷା ନ୍ୟୁନ ପଦସ୍ଥକୁ
କର୍ମଗୁଣକୁ ଛଅଶହ ଗୁଣ; ଏହି ନିମ୍ନରେ ନିମ୍ନରୁ ନିମ୍ନ ପଦାଧିକାରୀମାନେ ଦଣ୍ଡିତ ରାଜ-
ଦେବେ । ଅର୍ଥାତ୍‌ ନିମ୍ନତମ ଭୂତ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍‌ ଚପରାସୀକୁ ଆଠଗୁଣ ଦଣ୍ଡ;
ଜମ ଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ; ପ୍ରଜାବର୍ଗଠାରୁ ରାଜପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ
ଦଣ୍ଡ ନ ଦେଲେ ସେମାନେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବେ । ଯେପରି ସିଂହ
ଅଧିକ ଦଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ଓ ଛେଳି ଅଳ୍ପ ଦ୍ୱାରା ବଢ଼ିଭୁତ ହୁଏ; ସେହିପରି ରାଜା
ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସର୍ବନିମ୍ନ ଭୂତ୍ୟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜକର୍ମଗୁଣ ମାନଙ୍କର ଅପରାଧ
ନିମିତ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଜା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ଉଚିତ ॥ ୧୧ ॥ ସେହିପରି
ଯେଉଁ ଲୋକ କିଛି ବିବେକବାନ୍ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ଗୋରା କରେ; ଯେ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ
ଥିଲେ ତାହାକୁ ଗୋରାର ଆଠଗୁଣ; କେବଳ ହେଲେ ଖୋଲଗୁଣ ଏବଂ ଶସ୍ତି
ହେଲେ କୋଡ଼ିଏ ଗୁଣ ॥ ୧୨ ॥ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେଲେ ତୌଷଠି ଗୁଣ; ବା ଶହେ

ଅଥବା ଏକ ଶତ୍ରୁ ଅଠାଇସ ଗୁଣ ଅଧିକ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ଉଚିତ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର ଜ୍ଞାନ ଓ ସମ୍ମାନ ଯେତେ ଅଧିକ; ଅପରାଧ କଲେ ତାହାକୁ ସେତେ ଅଧିକାଦଣ୍ଡ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ॥ ୫ ॥ ଧର୍ମ ଓ ଆଶ୍ରୟଭିଳାଷୀ ରାଜା ତଥା ରାଜ୍ୟାଧିକାରୀ ମାନେ ସଶମାସ ବିଳମ୍ବ ନ କରି ବଳପୂର୍ବକ କୁକର୍ମକାରୀ ଦୟୁମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବେ ।

[ସାହସିକ ପୁରୁଷର ଲକ୍ଷଣ:—]

ଯେଉଁମାନେ ଦୁଷ୍ଟ ବଚନ କହନ୍ତି; ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରନ୍ତି; ନିରପରାଧ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବଳତ୍ୱକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଲୋକ ଅଧିକ ପାପିଷ୍ଠ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ଅଟେ ॥ ୬ ॥ ଯେଉଁ ଗଜାଏହି ସାହସୀ ଅର୍ଥାତ୍ ବଳତ୍ୱକାରକାରୀ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ନ ଦେଇଗୁଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି; ସେ ଅତି ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ତାହାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ବିଦ୍ରୋହ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ॥ ୮ ॥ ମିତ୍ରତା ହେତୁ ବା ପ୍ରତ୍ନର ପ୍ରଭାବ ଲୋକ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ରାଜା ଏହି ସବୁ ପ୍ରାଣୀପୀତକ ଦୁର୍ବର୍ତ୍ତମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦନ କରି କଦାପି ଗୁଡ଼ିକ ନାହିଁ ॥ ୯ ॥ ଗୁରୁ; ପୁଣ୍ୟ; ବାଳକ; ପିତା ଆଦି ଶ୍ରଦ୍ଧ; ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଥବା ବହୁଶ୍ରୁତ ବିଦ୍ୱାନ; ଯେ କେହି ହେଉ ନା କାହିଁକି; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଧର୍ମ ଗୁଡ଼ି ଅଧର୍ମାଚରଣ କରେ ଏବଂ ନିରପରାଧ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହତ୍ୟାକରେ; ତାହାକୁ ଚରମ ପୁରୁଷ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ଦେବା ଉଚିତ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ହେଲପରେ ଚରମ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ॥ ୧୦ ॥ ଦୁର୍ବର୍ତ୍ତମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାକାଶ୍ୟରେ ମାରିଦେଲେ ଗଜା ପାପଗୁଣୀ ହୁଏ ନାହିଁ । କାରଣ; ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯୋଧାବାସ ବଧ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୋଧା ସହିତ ଯୋଧାର ଯୁଦ୍ଧ । ୧୧ । ଯେଉଁ ରାଜାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ଶତ୍ରୁ; ପରସ୍ତ୍ରୀମାନେ କଟୁଭାଷୀ; ଦୁଃସାହସୀ ଦୟୁ ଏବଂ ଦଣ୍ଡରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜାଙ୍କ ଲଂଘନକାରୀ ନଥାନ୍ତି; ସେହି ରାଜା ଅଶକ୍ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟନ୍ତି । ୧୨ ।

ଉର୍ତ୍ତାର ଲଂଘୟେନ୍ଦ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ ସୁଜାତଗୁଣଦର୍ପିତା ।

ତାଂ ଶୁଭିଃ ଶାଦୟେନ୍ଦ୍ରାଜା ସଂସ୍ଥାନେ ବହୁସଂସ୍ଥିତେ ॥ ୧ ॥

ପୁମଂସଂ ଦାହୟେତ ପାପ ଶୟନେ ତପ୍ର ଆୟୁସେ ।

ଅଭ୍ୟାଦଧ୍ୟୁଷ୍ଣ କାଷ୍ଠାନି ତସ୍ୟ ଦହେତ ପାପକୃତ ॥ ୨ ॥

ସଦାଧ୍ୟୁନି ସୂଆଦେଶଂ ସୂଆକାଳଂ କେବେ ଭବେତ୍

ନିଶ୍ଚୟେଷୁ ତଦ୍ବଦ୍ୟତ୍ ସମୁଦ୍ରେ ନାସ୍ତି ଲକ୍ଷଣମ୍ ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ ବେଦ୍ୟ କର୍ମାନାନ୍ ବାହନାନି ତା

ଆୟୁର୍ବ୍ୟୟୌ ତ ନିୟତା ବା କରାନି କୋଷମେବ ତ ॥ ୪ ॥

ଏବଂ ସୁଦାନମାନ୍ ଗଜା ବ୍ୟବହାରାନ୍ ସମ୍ପାଦୟନ୍ ।

ବ୍ୟପୋହ୍ୟ କଳବିଷଂ ସର୍ବଂ ପ୍ରାପ୍ନୋତି ପରମଂ ଗତିମ୍ ॥ ୧ ॥

(ମନୁ : ୮ । ୩୭୧-୩୭୨ , ୪୦୭ , ୪୧୯-୪୨୦)

ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜ ଜାତି ଓ ଗୁଣରେ ଗର୍ବିତା ହୋଇ ସ୍ୱାମୀକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ବ୍ୟଭିଚାର କରେ, ଗଜା ତାହାକୁ ବହୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଜାତିବାଦୀକୁ କୁହଇ କାମୁଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ମରାଇ ଦେବ ॥ ୧ ॥ ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଛାଡ଼ି ପରସ୍ତ୍ରୀ ବା ବେଶ୍ୟାଗମନ କରେ, ସେହି ପ୍ରାଣୀକୁ ଉଚ୍ଚପଦ ଲୋଭ ପଲକରେ ବୁଲେ ଦେଇ ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଜଳାଇ ଦେବେ ॥ ୨ ॥

ପ୍ରଶ୍ନ- ଗଜା ଅଥବା ଗଣୀ, ନ୍ୟାୟାର୍ଥୀଣ ଅଥବା ତାହାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟଭିଚାର କ୍ରିୟା କଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ କିଏ ଦଣ୍ଡ ଦେବ ?

ଉତ୍ତର- ସବୁ [ଦଣ୍ଡଦେବ] ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ॥

ପ୍ରଶ୍ନ- ଗଜା ପ୍ରଭୃତି ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ କାହିଁକି ଦଣ୍ଡ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ?

ଉତ୍ତର- ଗଜା ମଧ୍ୟ ଜଣେ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ଶ୍ରାବ୍ୟ ବାନ ମନୁଷ୍ୟ । ଯଦି ତାଙ୍କ ଦଣ୍ଡ ନ ଦିଆଯାଏ ଓ ସେ ଦଣ୍ଡ ଗ୍ରହଣ ନକରିବ, ତାହାହେଲେ ଅନ୍ୟଲୋକଙ୍କୁ କାହିଁକି ଦଣ୍ଡ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ? ପୁଣି ପ୍ରଜାବର୍ଗ ପ୍ରଧାନ ଗଜ୍ୟାୟକାଶ ବେଶ୍ୟା ଧର୍ମାନୁସାରେ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଗଜା ଏକାକୀ କଥଣ କରି ପାରିବ ଏଭଳି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନହେଲେ ତେ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଧାନ, ଓ ସମସ୍ତ ସମର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅନ୍ୟାୟମାର୍ଗରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇ ନ୍ୟାୟ ଓ ଧର୍ମକୁ ବୁଡ଼ାଇ ନାଶ କରିଦେବେ । ପ୍ରଜାବର୍ଗଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ କରି ନିଜେ ମଧ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଅର୍ଥ ସୁରକ୍ଷା ରଖିବାବର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ ନ୍ୟାୟାନୁମୋଦିତ ଦଣ୍ଡକୁ ହିଁ ଗଜା ବା କୁହାଯାଏ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହାର ବିଲେପ କରେ ତାହା ଅପେକ୍ଷା ମାତତମ ଆଉ କିଏ ଦେବ ?

ପ୍ରଶ୍ନ- ଏଭଳି କଠୋର ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରି ପାରେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ମୃତ ଲୋକକୁ ଜରିପାରେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଏପରି ଦଣ୍ଡ ଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଉତ୍ତର- ଯେଉଁମାନେ ଏହାକୁ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ରାଜମାତ୍ତଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ । କାରଣ, କୌଣସି ଲୋକଙ୍କୁ ଏପରି ଦଣ୍ଡ ଦିଆଗଲେ

ସମସ୍ତେ ମନ୍ଦ କର୍ମରୁ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଧର୍ମମାର୍ଗରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବେ । ଯଥାର୍ଥର ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଏହି ଦଣ୍ଡ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭାଗରେ ଗୋଟିଏ ସୋରିଷ ମାସରେ ମଧ୍ୟ ଆସିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୃଦୁ ଦଣ୍ଡ ବିଧାନକଲେ କୁଳକର୍ମ ଆହୁରି ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିବ । ଯେତେବେଳେ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଷ୍ଟକର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି କିଛି ହେଲେ ଦଣ୍ଡ ତ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଉ ତୁମେ ଯେ ଏହାକୁ ମୃଦୁ ଦଣ୍ଡ କହୁଛ ସେହି ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଦଣ୍ଡ କୋଟି କୋଟି ଗୁଣ ଅଧିକ ହେବା ଦ୍ଵାରା ଅପରିମିତ ଦଣ୍ଡରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯିବ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ଵରୂପ ମନେକର ଦୁଇ ଜଣ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ଜଣକୁ ଏକ ମହଣ ମାସରେ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ଏକ ପାଆ ମାସରେ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଗଲା । ତାହାହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭାଗରେ କୋଡ଼ିଏ ସେଇ ଅଧିପାଏ ଦଣ୍ଡ ପଡ଼ିଲା । ଦୁର୍ଦ୍ଦର୍ଶିମାନେ ଦଣ୍ଡର ଏହି ଲଘୁତା କଅଣ ବୁଝନ୍ତି ? ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ନିଅ । ଧରାଯାଇ ହଜାରେ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ଜଣକୁ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ସ୍ଵରୂପ ଏକ ମହଣ ମାସରେ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଗଲା । ଅନ୍ୟ ତରଫରେ ଏକ ହଜାର ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଏକ ପାଆ ହସାବରେ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଗଲା । ପରିଣାମରେ ଦେଖ ଗଲା ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ସମୁଦାୟ ଉପରେ ସର୍ବମୋଟ ଛଅ ମହଣ ଦଣ୍ଡସେଇ ଦଣ୍ଡ ପଡ଼ିଲା ଯାହାକି ଏକ ମହଣ ଦଣ୍ଡଠାରୁ ଅଧିକ ହେବାରୁ ଏହା କଠୋର ଓ ସୁବୋଧ ଏକ ମହଣ ଦଣ୍ଡ ଅଳ୍ପ ତଥା ସୁଖମ ଦଣ୍ଡ ବୋଲି ସମ୍ପର୍କିତ ହେଲା ॥ ୨ ॥

ଦେଶର ସୀମା ଭିତରେ ଥିବା ଦୀର୍ଘପଥ, ପରିଧାଗର, ନଦୀ ତଥା ମହାନଦୀ ମାର୍ଗର ଘାଟତା ଅନୁଯାୟୀ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ମହାସମୁଦ୍ରରେ ନିଶ୍ଚିତ କର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ରାଜା ଓ ସମୁଦ୍ରପଥରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ନୌକା ପରିଗୁଳକମାନେ ସୁବିଧା ଦେଖି ଅର୍ଥରୁ ଯାହାହାରା ଉଭୟ ଲାଭକାରୀ ହୋଇପାରିବେ, ସେହିପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେବ । ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବରେ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସୁରକ୍ଷା ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି “ସୁବକାଳରେ ଜାହାଜର ଚଳାଚଳ ନଥିଲା” ସେମାନଙ୍କ କଥା ମିଥ୍ୟା । ରାଜା ଦେଶ ଦେଶାନ୍ତର ଓ ଦ୍ଵୀପ ଦ୍ଵୀପାନ୍ତରରେ ଯାତ୍ରୀକରୁଥିବା ନିଜର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବେ ତଥା ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର କଷ୍ଟ ଦେବେ ନାହିଁ ॥ ୩ ॥ ରାଜା ପ୍ରତିଦିନର କର୍ମ ସମାପ୍ତି; ହସ୍ତ-ଅଣ୍ଟ ପ୍ରଭୃତି ବାହନ, ଦୈନନ୍ଦିନ ଆବୃତ୍ୟସ୍ତ୍ର; ଆକର ଅର୍ଥରୁ ରହାସ ପଦାର୍ଥର ଖଣି

ଏବଂ କୋଷ (ଧନ ଭଣ୍ଡାର) ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବେ ॥ ୪ ॥ ଏହିପରି ଯାହା
କାର୍ଯ୍ୟ ଯଥାବିଧି ସଂପନ୍ନ କଲେ ଓ ଅନ୍ୟ ଦ୍ଵାରା କରାଇଲେ ରାଜା ସବୁ ସାଧନ
ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପରମ ଗତି ଅର୍ଥାତ୍ ମୋକ୍ଷ ସୁଖ ଲଭ କରନ୍ତି ॥ ୫ ॥

ପ୍ରଶ୍ନ — ସଂସ୍କୃତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜମତି ଅଛି କି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର — ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରରେ ଅଛି; କାରଣ ଜଗତର ଯେଉଁ ଯେଉଁ
ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି ବା ଯାହା ଭବିଷ୍ୟତରେ ହେବ, ସେ ସବୁ ସଂସ୍କୃତ ଶାସ୍ତ୍ର
ବୁଦ୍ଧିମତ୍ ହୋଇଛି । ଯାହାସବୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଲେଖା ଯାଇନାହିଁ ସେଥିପାଇଁ :—

ପ୍ରତ୍ୟହଂ ଦୃଲ୍ଲେକସ୍ତେଷୁ ଶୁଶ୍ରୁଷ୍ଟୁଷ୍ଟେଷୁ ହେତୁଭିଃ ।

(ମନୁ: ୮ ।

ଯେଉଁ ସବୁ ନିୟମ ରାଜା ଓ ପ୍ରଜା ପକ୍ଷରେ ସୁଖକର ଓ ଧର୍ମସଂପନ୍ନ
କେବଳ ହେବ, ସେହି ସମସ୍ତ ନିୟମ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଦ୍ୟାନ୍ ମୁକ୍ତ ରାଜସଭା ପ୍ରତିଷ୍ଠା
କରିବେ । ପରନ୍ତୁ ଏ ବିଷୟରେ ସର୍ବଦା ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ; ଯେତେବେଳେ
ସଂଭବ; ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା ବିବାହ ଆଦି କରାଇବେ ନାହିଁ । ଯୌବନବସ୍ଥାରେ
ମଧ୍ୟ ପ୍ରସନ୍ନତା ନ ଥିଲେ ବିବାହ କରିବା; କରାଇବା ବା କରିବାକୁ ଦେବା ଉଚିତ୍
ନୁହେଁ । ଯଥା ବିଧି ବୃଦ୍ଧତା ପାଳନ କରିବାକୁ ଓ କରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ
ବ୍ୟଭିଚାର ଓ ବହୁ ବିବାହ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହାଦ୍ଵାରା ସର୍ବଦା ଶାନ୍ତି
ଓ ଆତ୍ମାରେ ପଶ୍ଚି ଶକ୍ତି ରହିବ । ଯଦି କେବଳ ଆତ୍ମା ଶକ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୟା
ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଯତ୍ନ କରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଶାସ୍ତ୍ରର ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି କରା ନ ଯାଏ
ତେବେ ଏକ ମାତ୍ର ବଳବାନ୍ ପୁରୁଷ ଶତଶଃ ଜ୍ଞାନୀ ଓ ବିଦ୍ଵାନ୍ ମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ
କରିପାରେ । ଅନ୍ୟଥା ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ନ କରି କେବଳ ଶାସ୍ତ୍ରର ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି
କରାଗଲେ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟା ବିନା ରାଜ୍ୟ ପାଳନର ମୁକ୍ୟବସ୍ଥା କଦାପି ହୋଇପାରେ
ନାହିଁ । ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ ହେଲେ ସମସ୍ତେ ପାରସ୍ପରିକ ବିରୋଧ; କଳହ ଓ
ସଂଘର୍ଷରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବେ । ପରିଶାମକ ପରସ୍ପର ହିଂସାର ଦ୍ଵାରା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ
ହୋଇଯିବେ । ଏଥିପାଇଁ ସର୍ବଦା ଆତ୍ମିକ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରର ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି କରାଯିବ
ଉଚିତ୍ । ବ୍ୟଭିଚାର ଓ ଅତ୍ୟଧିକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସକ୍ତି ସଦୃଶ ବଳ-ବୃଦ୍ଧି
ବ୍ୟବହାର ଆଉ କିଛି ହେଲେ ନାହିଁ । କ୍ଷତିୟ ମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷରୂପେ
ଓ ବଳିଷ୍ଠ ହେବା ଉଚିତ୍ । କାରଣ ଯଦି କ୍ଷତିୟମାନେ ହିଁ ବିଷୟ ସକ୍ତି
ତେବେ ରାଜଧର୍ମ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ପୁଣି ଏକଥା ମଧ୍ୟ ମନେ ରଖିବାକୁ

ଯେ “ଯଥା ରାଜା କଥା ପ୍ରଜା” ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜା ଯେପରି ହୁଅନ୍ତି ସେହିପରିହିଁ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଜାମାନେ ହୁଅନ୍ତି । ଅତଏବ ଏହା ଏକାନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ ରାଜା ଓ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନେ କେବେହେଁ ଦୁର୍ବଚ୍ଛା ହେବେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସର୍ବଦା ଧର୍ମ ଓ ନ୍ୟାୟରେ ବୁଦ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନ ହେବାର ନିମିତ୍ତ ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥାପନା ହେବେ ।

ଏଠାରେ ଫକ୍ଷେପରେ ରାଜଧର୍ମର ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଗଲା । ବିଶେଷ ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ବେଦ, ମନ୍ତ୍ରସ୍ମୃତିର ସପ୍ତମ, ଅଷ୍ଟମ ଓ ନବମ ଆଧ୍ୟାୟ, ଶୁକ୍ଳମଣ୍ଡଳ, ବହୁର ପ୍ରଜାଗର ଓ ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତିପର୍ବର ଅନ୍ତର୍ଗତ ରାଜଧର୍ମ ଓ ଆପତ୍ତ୍ୟର୍ଥ ଆଦି ବିଷୟ ପାଠ କରି; ତଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜମଣ୍ଡଳ ଜ୍ଞାନରେ ପାରଙ୍ଗତ ହୋଇ ମାଣ୍ଡଳିକ ଅଥବା ସାବର୍ଲୋମ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେବ । ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ “ବୟଂ ପ୍ରଜାପତେଃ ପ୍ରଜା ଅଭୁମ” [ଯଜୁ: ଅ: ୧୮ । ୨୧] ଆନୁମାନେ ପ୍ରଜାପତି ଅର୍ଥାତ୍ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରଜା । ପରମାତ୍ମା ଆନୁମାନଙ୍କର ରାଜା । ଆନୁ ଚାହାଁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ଭୂତ୍ୟ ସମାନ । ସେ ଦୟାକରି ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ଆମକୁ ରାଜ୍ୟାଧିକାର କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଆମ ଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ କରନ୍ତୁ । ପାତାଳରେ ଭିଶ୍ମର ଏବଂ ବେଦ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲେଖାଯିବ ।

ଇତି ଶ୍ରୀମଦଦୟାନନ୍ଦ ସ୍ୱରସ୍ୱତୀକୃତେ ସତ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶେ ସୁବ୍ରତା ବିଭୂଷିତେ ରାଜଧର୍ମ ବିଷୟେ ଷଷ୍ଠ ସମୁଦ୍ଧାସଃ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଃ ॥ ୬ ॥

ଅଥ ସପ୍ତମସମୁଦାୟାରମ୍ଭଃ

(ଅଥେଶ୍ବରବେଦବିଷୟଂ ବ୍ୟାଖ୍ୟାସ୍ୟାମଃ)

ଉଚ୍ଚେ ଅକ୍ଷରେ ପରମେ ବ୍ୟୋମ ନ୍ୟସ୍ତଂଦେବା ଅଧି ବିଶ୍ବେ
ନିଷେଦୁଃ ।

ଯୁସ୍ତନୁବେଦ କିମ୍ବଚ୍ଚ କରିଷ୍ୟତି ସ୍ତ ଜାତଦ୍ବିଦୁସ୍ତ ଇତି
ସମାସ୍ରତେ ॥ ୧ ।

(ଉ : ମ. ୧ । ସୁକ୍ତ ୧୭୪ । ମନ୍ତ୍ର ୩୯ ॥)

ଇତି ବାସମିଦ ସର୍ବଂ ସୂଚକଞ୍ଚ ଜଗତ୍ୟାଂ ଜଗତ୍ ।

ତେନ ତ୍ୟକ୍ତେନ ଭୂଞ୍ଜୀଥା ମା ଗୃଧଃ କସ୍ୟ ସ୍ବିଜ୍ଜନମ୍ ॥ ୨ ॥

ଯଜୁ : ୪୦ (ମ. ୧)

ଅହଂ ଭୂବଂ ବସୁନଃ ପୂର୍ବ୍ୟସ୍ପତିରହଂ ଧନାନି ସଂ ଜୟି
ଶିଶ୍ବତଃ ।

ମାଂ ହବନ୍ତେ ପିତରଂ ନ ଜନ୍ତୁବୋହଂ ଦାଶୁଷେ ବିଭବ
ଭେଜନମ୍ ॥ ୩ ॥

[ଉ : ମ. ୧୦ । ସୁ. ୪୮ । ୧]

ଅହମିନ୍ଦ୍ରୋ ନ ପରା କିମ୍ୟ ଇତନଂ ନ ମୃତ୍ୟବେଦବତସ୍ତେ କଦା ଚେ
ସୋମମିନ୍ଦ୍ରା ସୁନନ୍ଦ୍ରୋ ସ୍ବୀଚତା ବସୁ ନ ମେ ପୁରବଃ ସଖ୍ୟେ ରିଷାଥନା ।

(ଉ : ମ. ୧୦ । ସୁ. ୪୮ । ମ. ୫ ॥)

ଅହଂ ଦା ଗୁଣିତେ ପୂର୍ବ୍ୟଂ ବସୁହଂ ବ୍ରହ୍ମ କୃଣିବଂ ମ
ବଧନମ୍ ।

ଅହଂ ଭୂବଂ ଯୁଜମାନସ୍ୟ ଗେଦିତାୟୁଜନଃ ସାକ୍ଷି ବିଶ୍ବସ୍ତ
ଭରେ ॥ ୫ ॥

[ଉ : ୧୦ । ୪୯ ।]

(ଉତ୍ତରେ) - ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଲେଖା ଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ସକଳ ଦିବ୍ୟ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସୁଭାବ ଓ ବଦ୍ୟାୟୁକ୍ତ; ଯାହାର ଆଶ୍ରୟରେ ପୃଥିବୀ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦିଲୋକ ଅବସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି; ଯେ ଆକାଶସଦୃଶ ବ୍ୟାପକ, ଯେ ଦେବତା ଦେବ ପରମେଶ୍ୱର; ତାହାକୁ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ମାନନ୍ତି ନାହିଁ ତଥା ତାହାକୁ ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେହି ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ନାସ୍ତିକମାନେ ସର୍ବଦା ଦୁଃଖ ସାଗରରେ ନିମଗ୍ନ ହିଁ ଥାଆନ୍ତି । ଏଥି ପାଇଁ ତାହାକୁ କେବଳ ଜାଣି ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସୁଖୀ ହୁଅନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ବେଦରେ ଈଶ୍ୱର ଅନେକ; ଏକଥା ତୁମେ ସ୍ୱୀକାର କର କି ନା ?

ଉତ୍ତର — ସ୍ୱୀକାର କରୁନାହିଁ । କାରଣ; ଋଗ୍ବେଦରେ କୌଣସି ଯାଗାରେ ଈଶ୍ୱର ଅନେକ ବୋଲି ଲେଖା ନାହିଁ ଯଦ୍ୱାରା କି ଅନେକ ଈଶ୍ୱର ସିଦ୍ଧ ହେବ; କିନ୍ତୁ ଏହାହିଁ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ଈଶ୍ୱର ଏକ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ବେଦରେ ଯେଉଁ ଅନେକ ଦେବତା ମାନଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; ଏହାର ଅଭିପ୍ରାୟ କ'ଣ ?

ଉତ୍ତର — ଯେ ଦିବ୍ୟ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ତାହାକୁ ଦେବତା କୁହାଯାଏ; ଯଥା - ପୃଥିବୀ । କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଈଶ୍ୱର ଅଥବା ଉପାସ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରା ଯାଇନାହିଁ । ଦେଖ; ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ଯାହାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ସମସ୍ତ ଦେବତାମାନେ ଅବସ୍ଥିତ; ସେହି ଏକମାତ୍ର ପରମେଶ୍ୱର ଜ୍ଞେୟ ଓ ଉପାସ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଦେବତା ଶବ୍ଦରେ ଈଶ୍ୱରାର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ଏହା ସେମାନଙ୍କର ଭୁଲ । ଦେବଙ୍କର ଦେବ ଦେବତା ପରମାତ୍ମା ମହାଦେବ ବୋଲି କଥିତ; ଯେହେତୁ ସେହି କେବଳ ସମସ୍ତ ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି; ସ୍ଥିତି; ପ୍ରଳୟ କର୍ତ୍ତା, ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ତଥା ଅଧିଷ୍ଠାତା ଅଟନ୍ତି । “ ସପ୍ତସ୍ଥିଂଶତ୍ରସିଂଶତା ” ଇତ୍ୟାଦି ବେଦରେ ପ୍ରମାଣ ଅଛି । ଏହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଶତପଥ ବ୍ରହ୍ମଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି — ତେଜଶ୍ଚ ଦେବତା ଅର୍ଥାତ୍ ପୃଥିବୀ; ଜଳ; ଅଗ୍ନି; ବାୟୁ; ଆକାଶ, ଚନ୍ଦ୍ରମା, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ନକ୍ଷତ୍ରମାନେ ଏହି ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟିର ନିବାସ ସ୍ଥାନ ଦେବତାଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ବସୁ କୁହାଯାଏ । ଭାଗ; ଅସ୍ଥାନ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ, ସମାନ, ନାଗ, କୁର୍ମ; କୃକଳ, ଦେବଦତ୍ତ; ଧନଂଜୟ ଓ ଶାକାମ୍ବା- ଏହି ଏଗାର ଜଣ ଶରୀର ଗୁଡ଼ିକ କର ଗଲ-

କେଳେ ଶେଦନ ଲଗନ୍ତି ବୋଲି ଏମାନଙ୍କୁ ରୁଦ୍ଧ କୁହାଯାଏ । ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନେ ମାସକୁ ବାର ଆଦିତ୍ୟ ଏଥିପାଇଁ କୁହାଯାଏ ଯେ ଏମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆୟୁ ବଢ଼ାନ୍ତି । ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ କାରଣ ହେତୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ର ନାମ ଲାଭ । ସ୍ଵର୍ଗ ପ୍ରଜାପତି କୁହାଯାଏ । ଏହାର କାରଣ ଏହି ଯେ ଏହାଦ୍ଵାରା ବାୟୁ; ଜଳ; ଓ ଔଷଧ ଆଦିର ବିଶୁଦ୍ଧି; ବିଦ୍ଵାନ୍ ମାନଙ୍କର ସମ୍ମାନ ଏବଂ ବିବିଧ ଶିଳ୍ପର ପ୍ରାକାଶ୍ୟରେ ପ୍ରଜାର ପାଳନ ହୁଏ । ପୁରୋହିତ ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ ହେତୁ ଏହି ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁକୁ ଦେବତା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏହି ଦେବଗଣର ସ୍ଵାମୀ ଓ ସର୍ବାଧିପ ମହାନ୍ ହେବାରୁ ପରମାତ୍ମା ତତ୍ତ୍ଵସିଂହ ଉପାସ୍ୟ ଦେବ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ ପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତତ୍ତ୍ଵସିଂହ କାଣ୍ଡରେ ଏହି କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ଲେଖା ଅଛି । ଏହି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଲିଖିତ ଅଛି । ଯଦି ଏମାନେ ଏହି ସମସ୍ତ ଦେଖନ୍ତି; ତେବେ କେତେ ବହୁ ଶିଶୁର-ବାଦର ପ୍ରତିପାଦକ ବୋଲି ଭ୍ରମଜାତୀୟ ପତି କାର୍ତ୍ତିକ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ? ॥ ୧ ॥

ହେ ମନୁଷ୍ୟ ! ଏହି ଜଗତର ଯାକଜୀବ ଗତିଶୀଳ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ପଶୁ ଓ ଫଳ ଯେ ଏହାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛନ୍ତି, ତୁମେ ସେହି ଶିଶୁର ଭୟ କରି ଅନ୍ୟାୟରେ କାହାର ଧନ ନେବାକୁ ଲଜ୍ଜା କର ନାହିଁ । ତୁ ଅନ୍ୟାୟ ଚରଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ନ୍ୟାୟ ଆଚରଣ ରୂପେ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରେ ଯାହା ହୋଇ ନିଜ ଆତ୍ମାର ଆନନ୍ଦ ଭୋଗ କର ॥ ୨ ॥ ଶିଶୁର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଦେଇଛନ୍ତି; “ହେ ମାନବ ଗଣ” ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ବିଦ୍ୟମାନ, ସମସ୍ତଙ୍କ ସ୍ଵାମୀ; ସନାତନ ଜଗତକାରଣ ଓ ସକଳ ପ୍ରକାର ଧନର ବିଜେତା ତଥା ଅଟେ । ସନ୍ତାନମାନେ ପିତାକୁ ଯେପରି ସମ୍ମୋଧନ କରନ୍ତି; ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ସେହିପରି ମୋତେ ହିଁ ପିତୃତୁଲ୍ୟ ସମ୍ମୋଧନ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଖ ଓ କରେ । ମୁଁ ଜଗତର ପାଳନ ପୋଷଣ ପାଇଁ ବିବିଧ ଶ୍ରେଣୀ ପଦାର୍ଥ ଦେଇ କରେ ॥ ୩ ॥ ମୁଁ ପରମ ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସଦୃଶ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରକାଶକ ଅଟେ । ମୁଁ କଦାପି ଗ୍ରସିତ ବା ମୃତ୍ୟୁଗ୍ରସ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ମୁଁ ହିଁ ମୁଁ ରୂପ ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟର ନିର୍ମାତା ଅଟେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ମୋତେ ହିଁ ସବୁର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ବୋଲି ଜାଣ । ହେ ଜୀବଗଣ ! ତୁମ୍ଭେମାନେ ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ମୋତେ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭୃତି ଧନ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କର । ମୋଠାରୁ

ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ନାହିଁ ॥ ୪ ॥ ହେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ! ଯେଉଁମାନେ ସତ୍ୟସ୍ବରୂପ
କରନ୍ତି, ତାଙ୍କର ସତ୍ୟସ୍ବରୂପ ହିଁ ମୋର ପୁତ୍ର । ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସନାତନ ଜ୍ଞାନାଦି
ଧନ ପ୍ରଦାନ କରେ । ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ବେଦର ପ୍ରକାଶକ ଅଟେ । ବେଦ ମୋତେ
ଯଥାର୍ଥ ରୂପରେ ପ୍ରକାଶ କରେ । ମୁଁ ବେଦ ଦ୍ବାରା ସମସ୍ତଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ବର୍ଦ୍ଧନ କରେ ।
ମୁଁ ସତ୍ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ପ୍ରେରକ ତଥା ଯଜ୍ଞକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ଫଳଦାତା ଅଟେ । ମୁଁ
ଏହି ବିଶ୍ବରେ ସକଳ ପଦାର୍ଥର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ଧାରଣ କର୍ତ୍ତା ଅଟେ । ସୁତରାଂ ତୁମ୍ଭେ-
ମାନେ ମୋତେ ଗୁପ୍ତ, ମୋ ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ କାହାର ପୂଜା କରି ନାହିଁ, ଅନ୍ୟ
କାହାକୁ ଈଶ୍ବର ବୋଲି ମାନେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଜ୍ଞାନ କରି ନାହିଁ । ॥ ୫ ॥

ହରଣ୍ୟଗର୍ଭଃ ସମବର୍ତ୍ତତାଗ୍ରୋ ଭୂତସ୍ୟ ଜାତଃ ପତିରେକ ଆସୀତ୍ ।
ସ ଦାଧାର ପୃଥିବୀଂ ଦ୍ୟାମୁତେମାଂ କସ୍ୟେ ଦେବାୟ ହବିଷାବଧେମ୍ ॥ ୧ ॥

[ଯଜୁ: ଅ. ୧୩। ୪]

ଏହା ଯଜୁବେଦର ମନ୍ତ୍ର । “ହେ ମନୁଷ୍ୟଗଣ ! ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ତେଜୋମୟ
ଲୋକମୁହୂର୍ତ୍ତର ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ ଓ ଆଧାର ଅଟନ୍ତି, ଯେ ସୃଷ୍ଟି ପୁରୁଷ ବ୍ୟାପୀ,
ଯାହା କିଛି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଅଛି, ହେଉଅଛି ବା ହେବ, ସେ ସବୁର ଯେ ସ୍ବାମୀ ଥିଲେ
ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଛନ୍ତି, ଏ ଉଦ୍ବିଷ୍ୟତରେ ହେବେ; ଯେ ପୃଥିବୀର ଆରମ୍ଭ କରି ସୂର୍ଯ୍ୟା-
ଲୋକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାବତ୍ତାସୁ ସୃଷ୍ଟିର ରଚନା କରି ଧାରଣ କରି ଅଛନ୍ତି; କେବଳ ସେହି
ସୁଖସୁରୂପ ପରମାତ୍ମାକୁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ପରି ତୁମ୍ଭେମାନେ ମଧ୍ୟ ଭକ୍ତି କର ॥ ୧ ॥

ପ୍ରଶ୍ନ- ତୁମ୍ଭେ ଈଶ୍ବର ଈଶ୍ବର ବୋଲି କହୁଅଛ, କିନ୍ତୁ ଏହି କଥା ତପରି
ସିଦ୍ଧି କରୁଛ ?

ଉତ୍ତର- ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦି ସମସ୍ତ ପ୍ରମାଣ ଦ୍ବାରା ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଈଶ୍ବର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦି ପ୍ରମାଣ କଦାପି ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୋଇ
ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ଇନ୍ଦ୍ରିୟାର୍ଥସନ୍ନିକର୍ଷୋତ୍ପନ୍ନଂ ଜ୍ଞାନମବ୍ୟବହେତ୍ୟମବ୍ୟଭିଚାରି
ବ୍ୟବସାୟାତ୍ମକଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମ୍ । (ନ୍ୟାୟସୂତ୍ର ଅ. ୧। ସ୍ୱ. ୪)

ଏହା ଗୌତମ ମହର୍ଷି କୃତ ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନର ସୂତ୍ର ଅଟେ ।

କର୍ମ, ଭକ୍ତି, ତପ୍ତ, କିନ୍ତା, ଦ୍ରାଶ ଏବଂ ମନର ଯଥାକ୍ରମେ ଶକ୍ତ, ପ୍ରଶଂସା, ରୂପ
ରସ, ଗନ୍ଧ, ଏବଂ ସୁଖ ଦୁଃଖ ତଥା ସତ୍ୟସତ୍ୟ ବିଷୟ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ହେଲେ

ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମେ, ତାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କୁହାଯାଏ । ଯେଉଁ ଏହି ଜ୍ଞାନ ଅଭାବ
 ଉଚିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଚାର କରିବା କଥା ଏହି ଯେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ମନ
 ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଏ ଗୁଣୀ ନୁହେଁ । ଯେପରି ଭକ୍ତ ଆଦି ଭାବି ନନ୍ଦିୟ ଦ୍ଵାରା
 ରସ ଓ ଗନ୍ଧ ଗୁଣର ଜ୍ଞାନ ହେବାରୁ ଆତ୍ମାୟୁକ୍ତ ମନର ସହାୟତାରେ
 ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣୀ ପୃଥ୍ଵୀର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ । ସେହିପରି ଏହି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ
 ରଚନା-ବିଶେଷ ତଥା ଜ୍ଞାନୀର ଗୁଣ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀଭୂତ ହେଉଥିବାରୁ ପରମେଶ୍ଵର
 ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଅନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଆତ୍ମା ମନକୁ ଏବଂ ମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ
 ବିଷୟରେ ନିର୍ଯ୍ୟୋଜିତ କରେ ଅଥବା ଶେଷ ଆଦି କୁକର୍ମ କିମ୍ବା ପରୋପ
 ସହକର୍ମ ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ସେତେବେଳେ ଜ୍ଞାନୀ
 ଓ ଜ୍ଞାନୀର ଇଚ୍ଛିତ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି । ସେହିପରି ଆତ୍ମା
 କୁକର୍ମ କରିବାରେ ଉପ, ଶକ୍ତି ଓ ଲଜ୍ଜା ତଥା ଉତ୍ତମ କର୍ମ କରିବାରେ
 ନିଃଶକ୍ତିତା, ଆନନ୍ଦ ଓ ଉତ୍ସାହର ସଞ୍ଚାର ହୁଏ । ଏହି ସବୁ ଶକ୍ତି
 ତରଫରୁ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ତରଫରୁ ଉଦ୍ଘୋଷ ହୁଏ । ପୁନଶ୍ଚ
 ବେଳେ ଜ୍ଞାନୀ ପବନ ହୋଇ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ବିଚାରରେ ମଗ୍ନ ରହେ, ସେତେବେଳେ
 ସେ ଉଭୟଙ୍କର ଅପାର ପରମାତ୍ମା ଓ ଜ୍ଞାନୀର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତାପଲବ୍ଧି
 ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପମାଣ ଦ୍ଵାରା ପରମେଶ୍ଵର ସିଦ୍ଧ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଅନୁମାନ
 ଦ୍ଵାରା ସିଦ୍ଧ ହେବାରେ କି ସନ୍ଦେହ ଅଛି ? କାରଣ; କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ
 ଅନୁମିତ ହୋଇଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଇଣ୍ଡର ସବବ୍ୟାପକ ଅଟନ୍ତି ନା କୌଣସି ସ୍ଥାନ ବିଶେଷରେ

ଉତ୍ତର - ସବବ୍ୟାପ ଅଟନ୍ତି । କାରଣ, ଯଦି ସେ ଏକ ଦେଶ ବାସୀ
 ତାହାହେଲେ ସେ ସବାନୁର୍ୟାମୀ, ସବଜ୍ଞ ସବନିୟନ୍ତା ସବଦ୍ରଷ୍ଟା ଓ ସକଳ
 ସୁଖୀ, ଧର୍ମୀ ଓ ପ୍ରଳୟ କର୍ତ୍ତା ହୋଇ ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ
 ଅବସ୍ଥ, ସେ ସ୍ଥାନରେ ତାହାର ନିୟା ହେବା ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ପରମେଶ୍ଵର ଦୟାଳୁ ଓ ନ୍ୟାୟବାସୀ ଅଟନ୍ତି କି ନା ?

ଉତ୍ତର - ଅଟନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଏହି ଦୁଇଟି ଗୁଣ ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧ । ଦୟାକଲେ ନ୍ୟାୟ
 ହୁଏ ଓ ନ୍ୟାୟ କଲେ ଦୟା ରହେ ନାହିଁ । କାରଣ କର୍ମାନୁସାରେ ନ୍ୟାୟ
 ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ ଦେବାହିଁ ନ୍ୟାୟ ଆଉ ଅପରାଧୀକୁ ଦଣ୍ଡ ନଦେଇ
 କୁହାଯାଏ ।

ଉତ୍ତର— ନ୍ୟାୟ ଓ ଦୟା ମଧ୍ୟରେ ନାମମାତ୍ର ପ୍ରଭେଦ । କାରଣ ନ୍ୟାୟଦ୍ୱାରା
ଯେଉଁ ପ୍ରୟୋଜନ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ; ତାହାହିଁ ଦୟାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଅପରାଧ
ମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଦୁଃଖ ନ ପାଉ, - ଏହାହିଁ ଦଣ୍ଡଦାନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
ପରଦୁଃଖ ମୋଚନ କରିବାକୁ ହିଁ ଦୟା କୁହାଯାଏ । ତୁମ୍ଭେ ଦୟା ଓ ନ୍ୟାୟର
ଯାହା ଅର୍ଥ କରୁଛ ତାହା ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ନୁହେଁ । କାରଣ ଯେ ଯେପରି ଓ ଯେତେ
ପରିମାଣରେ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ କରାଯାଏ; ତାକୁ ସେହି ପରିମାଣରେ ଦଣ୍ଡ ଦେବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।
ଏହାକୁ ହିଁ, ନ୍ୟାୟ କୁହାଯାଏ । ଅପରାଧୀକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ଦ୍ୱାରା ଦୟାର ବିନାଶ
ଘଟେ । କାରଣ, ଜଣେ ଅପରାଧୀ ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣଦେବା ଦ୍ୱାରା ସହସ୍ର ଧର୍ମସ୍ଥା-
ମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଛେଦିବାକୁ ସକ୍ଷମ । ଯଦି ଜଣେ ଲୋକଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ ଦେବା ଦ୍ୱାରା ହଜାର
ଲୋକ ଦୁଃଖ ପାଆନ୍ତି; ତେବେ ତାକୁ ଦୟା କିପରି କୁହାଯାଇପାରେ ? କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ
ଦୟାକୁ କାରୁଣ୍ୟ କହି ପାପକର୍ମରୁ ତାକୁ ବିରକ୍ତ ରଖିବାହିଁ ତାହାପ୍ରକୃତ ଦୟା
ଘଟେ । ଏବଂ ସେହି ଦୟାକୁ ମାରି ଦେବାଦ୍ୱାରା ସହସ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟାବଦ୍ଧ
ପ୍ରକାଶ ପାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ତେବେ ଦୟା ଓ ନ୍ୟାୟ ଏହି ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଜନ କଅଣ ? ଯଦି
ଏହି ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦର ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥ ହୁଏ; ତେବେ ଦୁଇଟି ପୃଥକ୍ ଶବ୍ଦ ଦେବା କୃତ୍ତା ।
ଏହା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଦେବା ଉଚିତ ଥିଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ଜଣାଯାଏ ଯେ,
ଦୟା ଓ ନ୍ୟାୟର ପ୍ରୟୋଜନ ଏକା ନୁହେଁ ।

ଉତ୍ତର— ଏକାଂଶକୋପକ ଅନେକ ନାମ ଏବଂ ଅନେକାଂଶକୋପକ ଏକ
ନାମର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁକି ?

ପ୍ରଶ୍ନ— ଅଛି ।

ଉତ୍ତର— ତାହାହେଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସଂବଦ୍ଧ କାହିଁକି ହେଲା ?

ପ୍ରଶ୍ନ— ସଂସାରରେ ଶୁଣୁଥାଉଁ ଏଥିପାଇଁ ।

ଉତ୍ତର— ସଂସାରରେ ତ ସତ, ମିଛ, ଦୁଇଟି କଥା ଶୁଣାଯାଏ । କିନ୍ତୁ
କିଛିକୁ ବିଚାର କରି ନିଶ୍ଚୟ କରିବା ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଦେଖ, ଉତ୍ତରଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଦୟା ଏହି ଯେ, ସେ ସକଳ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପ୍ରୟୋଜନ ସିଦ୍ଧି ସକାଶେ ସଂସାରରେ
ସବୁ ପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ ସୃଷ୍ଟି କରି ଦାନ କରି ଅଛନ୍ତି । ଏହା ଅପେକ୍ଷା ମହତ୍ତ୍ୱ ଦୟା
ଆଉ କଅଣ ହୋଇପାରେ ? ନ୍ୟାୟ ଓ ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ସୁଖ ଦୁଃଖର ବ୍ୟବହାର

ଦ୍ଵାରା ନ୍ୟାୟର ଫଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିବା ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଦୁଇ ମଧ୍ୟରେ ଏତିକି ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସୁଖ ଦେବା ଓ ଦୁଃଖରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ପାଇଁ ମନରେ ଯେଉଁ ଇଚ୍ଛା ଓ ନିଷ୍ଠା ଉତ୍ପନ୍ନ ଥାଏ ତାହାକୁ ଦୟା ଏବଂ କ୍ଷେତ୍ର ନିବିଡ଼ିତ ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ ରୂପୀ ବାହ୍ୟ ନିୟମାବଳୀକୁ ନ୍ୟାୟ ବୁଝାଯାଏ । ଉଭୟର ଏକତ୍ର ପ୍ରୟୋଗନ ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପାପ ଓ ଦୁଃଖରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଈଶ୍ଵର ସାକାର ଅଟନ୍ତି ଅଥବା ନିରାକାର ?

ଉତ୍ତର- ନିରାକାର । କାରଣ, ଯଦି ଈଶ୍ଵର ସାକାର ହୁଅନ୍ତି ତେବେ ସେ ବ୍ୟାପକ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ବ୍ୟାପକ ନ ହେଲେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଠାରେ ସର୍ବଜ୍ଞତା ସ୍ଵାଭାବିକ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବପରି ହେବ ନାହିଁ । କାରଣ, ପରିମିତ ବସ୍ତୁର ଗୁଣ, କର୍ମ ଓ ସ୍ଵାଭାବ ମଧ୍ୟ ପରିମିତ ରହେ ଓ ଶୀତୋଷଣ ଋତୁ, ତୃଷା, ରୋଗ, ଦୋଷ ତଥା ହେତୁ ଉଦ୍ଭବନାଦିରୁ ରହିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ନିଶ୍ଚୟ ଏହି ଯେ ଈଶ୍ଵର ନିରାକାର ଅଟନ୍ତି । ଯଦି ସେ ସାକାର ହୋଇ ଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ତାଙ୍କର କାଳ, ଓ ଆଖି ଆଦି ଅବସ୍ଥାବଳୀ ଅନ୍ୟ କେହି ଚିନ୍ତି ଥାଆନ୍ତା । କାରଣ, ବସ୍ତୁ ସଂଯୋଗରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହାର ସଂଯୋଗକର୍ତ୍ତା ଅବଶ୍ୟ କେହି ଚେତନ ନିରାକାର ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏ ସ୍ଥଳରେ ଯଦି କେହି ଏପରି କହେ ଯେ ଈଶ୍ଵର ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଆପେ ହିଁ ଆପଣାର ଶରୀର ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ହେଉ ଏହା ସିଦ୍ଧ ହେଲା ଯେ ଶରୀର ନିର୍ମାଣ ସୁଦ୍ଧା ସେ ନିରାକାର ଥିଲେ ଅପରିମାଣ କଦାପି ଶରୀର ଧାରଣ କରିନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ନିରାକାର ହୋଇଥିବା ସୁସ୍ଥକାରଣ ଦ୍ଵାରା ସମଗ୍ର ସ୍ଥୂଳାକାର ଜଗତ ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଈଶ୍ଵର ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ଅଟନ୍ତି କି ନା ?

ଉତ୍ତର- ଅଟନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଯେପରି ସର୍ବଶକ୍ତିମାନର ଅର୍ଥ ବୁଝିଛ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ ଈଶ୍ଵର ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସୃଷ୍ଟି-ପ୍ରଳୟାଦି ଏବଂ ସମସ୍ତ ଜୀବମାନଙ୍କର ପାପପୁଣ୍ୟର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ କରିବାରେ କାହାରଠାରୁ କିଞ୍ଚିତ୍ତାପ ସହାୟତା ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ନିଜର ଅନନ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଆପଣାର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ନିଅନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଆମେ ତ ଏପରି ମାନୁଁ ଯେ ଈଶ୍ଵର ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କରି କାରଣ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଅନ୍ୟ କେହି ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ସେ କିପରି ଇଚ୍ଛା କରିନ୍ତି ? ଯଦି ତୁମେ କୁହ ଯେ ସେ ସର୍ବ

ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ଓ ସବୁ କିଛି କରି ପାରନ୍ତି, ତେବେ ଆମେ ତୁମକୁ ପଚାରୁଛୁ ଯେ ପରମେଶ୍ୱର କଅଣ ଆମୃତତ୍ୟା କରି ଅନେକ ଈଶ୍ୱର ଗତି ପାରନ୍ତି ? ସ୍ୱୟଂ ଅବ-
ଦ୍ଧାନ ହୋଇ ଶ୍ୱେତ ବ୍ୟଭିଚାର ପ୍ରଭୃତି ପାପକର୍ମ କରି ଦୁଃଖୀ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ?
ଏହି ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଗୁଣ କର୍ମ ସ୍ୱଭାବ ବରୁଣ । ଅବଦତ ଈଶ୍ୱର ସବୁକିଛି
କରି ପାରନ୍ତି, ତୁମର ଏହି କଥନ ସବୁଆ ଭ୍ରାନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଆମେ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ
ଶବ୍ଦର ଯେଉଁ ଅର୍ଥ କହିଲୁ ତାହାହିଁ ଠିକ୍ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ପରମେଶ୍ୱର ସାଦି ଅଥବା ଅନାଦି ?

ଉତ୍ତର- ଅନାଦି, ଅର୍ଥାତ୍ ସାଦାର କୌଣସି ଆଦି କାରଣ ବା ସମୟ ନାହିଁ ତାହାକୁ
ଅନାଦି କୁହାଯାଏ । ଏସବୁର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରଥମ ସମ୍ବଲିଷରେ କରା ଯାଇଛି ।
ସେଠାରେ ଏହା ଦୃଷ୍ଟବ୍ୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ପରମେଶ୍ୱର କଅଣ ଗୁହାନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର- ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ଓ ସୁଖ ଗୁହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଓ ବଳ
ପାପରେ କାହାକୁ ହେଲେ ପରାଧୀନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସୂଚି, ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଉପାସନା କରିବା ଉଚିତ କି ନା ?

ଉତ୍ତର- କରିବା ଉଚିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ସୂଚି ଆଦି କଲେ ଈଶ୍ୱର କଅଣ ନିଜର ନିୟମ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସୂଚି-
ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ ପାପ କ୍ଷମା କରି ଦିଅନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର- ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ତେବେ ସୂଚି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନ କଅଣ ?

ଉତ୍ତର- ଏ ସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅନ୍ୟ ଫଳ ଅଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- କଅଣ ?

ଉତ୍ତର- ସୂଚି ଦ୍ୱାରା ଈଶ୍ୱରପ୍ରୀତି ଜନ୍ମେ । ତାଙ୍କର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ଦ୍ୱାରା ନିଜ
ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବର ସଂଶୋଧନ ହୁଏ । ପ୍ରାର୍ଥନା ଦ୍ୱାରା ନିରଭିମାନତା, ଉତ୍ସାହ ଓ
ସାହାଯ୍ୟ ଲାଭ ହୁଏ । ଉପାସନା ଦ୍ୱାରା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସହଜ ମିଳନ ଓ ସାକ୍ଷାତ୍-
କାର ହୁଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଏହି ସବୁ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ବୁଝାଇ ଦିଅ ।

ଉତ୍ତର- ଯେପରି :-

ସ ପୃଥ୍ବୀ ଗାନ୍ଧୀ ଶ୍ରମକାୟମନ୍ତ୍ରଣମସ୍ତୁ । ବିରଂଶୁକମପାପବନ୍ଧମ୍ ।

କବିମାନସୀ ପରତୁଃ ସ୍ୱୟଂଭୂୟାଥାତଥ୍ୟତୋଽପାନଂ ବ୍ୟବଧାନ୍ତାଶୁଭଃ
ସମାଭ୍ୟଃ ॥ (ଯଜୁଃ ଅ. ୪୦ । ମଂ ୮ ।)

(ଶିଶୁର ପୁତ୍ର) ଯେହ ପରମାତ୍ମା ସବସ ବ୍ୟାପକ, ଶିଶୁକର୍ମ, ଅନନ୍ତ ବା
ଶାଳୀ; ଶୁଦ୍ଧ, ସର୍ବଜ୍ଞ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ସର୍ବୋପରି ଭରଜମାନ, ସମସ୍ତ
କଥା ସ୍ୱୟଂ-ସିଦ୍ଧ ଅଟନ୍ତି । ପରମେଶ୍ୱର ନିଜର ଜୀବରୂପ ଅନାଦି ପ୍ରଜାକର୍ତ୍ତା
ନିଜର ସନାତନ ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ବେଦ ପ୍ରକାଶ କରି ତାହାର ଯଥାର୍ଥ ଅର୍ଥବୋଧ କରିବା
ଏହିଭଳି ପୁତ୍ରକୁ ସଗୁଣ ପୁତ୍ର କୁହାଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଗୁଣ ସେ
ଶିଶୁକର୍ତ୍ତା ପୁତ୍ର କରାଯାଏ ତାହା ସଗୁଣ ପୁତ୍ର । (ଅକାୟ) ଅର୍ଥାତ୍ ପରମେଶ୍ୱର
କଦାପି ଶିଶୁର ଧାରଣ ଅଥବା ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଭିତର
କୌଣସି ହୃଦ୍ୱ ନାହିଁ । ସେ ନାତି ପ୍ରଭୃତି ବନ୍ଧନରେ ବନ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।
କଦାପି ପାମାତରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ କେବେହେଲେ କ୍ଳେଶ, ଦୁଃଖ ଓ ଅନ୍ଧ
ନର ବଶୀଭୂତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହିସବୁ ଶର-ଦେଷାଦି ଗୁଣେ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍
ପରମେଶ୍ୱରକୁ ଯେଉଁ ପୁତ୍ର କରାଯାଏ, ତାକୁ ନିର୍ଗୁଣ ପୁତ୍ର କହନ୍ତି । ଶିଶୁର
ପରି ନିଜର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ଗଠିତ କରିବାହିଁ ଶିଶୁର ପୁତ୍ରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
ଅର୍ଥାତ୍ ଶିଶୁର ଯେପରି ନ୍ୟାୟକାଶ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ନ୍ୟାୟକାଶ ହେବା
ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ; ଯେ କେବଳ ଭଣ୍ଡିଭଳି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଗୁଣ ଜାଣିନ କରୁ
ଥାଆନ୍ତି, ତନ୍ତୁ ନିଜର ଚରଣ ସଂଶୋଧନ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ପୁତ୍ର ନିଷ୍ଠୁର
ପ୍ରାର୍ଥନା :—

ପୂର୍ବ ମେଧା ଦେବଗଣାଃ ପିତରଶ୍ଳୋପାସତେ ।

ଭୟା ମାମତ୍ୟ ମେଧସ୍ୱାହରେ ମେଧାବିନଂ କୁରୁ ସ୍ୱଜ୍ଞା ॥ ୧ ॥

(ଯଜୁଃ ଅ. ୩୭ । ମଂ ୧୪ ॥)

ତେଜୋଽସି ତେଜୋମୟି ଧେହ । ବାୟୁମସି ବାୟୁମଂମୟି ଧେହ ।

ବଳମସି ବଳଂ ମୟି ଧେହ । ଓଜୋଽସ୍ୟୋଜୋ ମୟି ଧେହ ।

ମହ୍ୟରସି ମହ୍ୟଂ ମୟି ଧେହ । ସହୋଽସି ସହୋ ମୟି ଧେହ ॥ ୨ ॥

[ଯଜୁଃ ଅ. ୧୯ । ମଂ ୧୯]

ସୁକ୍ଷାଗ୍ରତା ଦୁରମୁଦୈତ ଦୈବଂ ତଦୁ ସୁପ୍ରସ୍ୟ ତଥୈବୈତ ।

ଦୁରଙ୍ଗମଂ ଜ୍ୟୋତିଷାଂ ଜୋତ୍ସ୍ବରେକଂ ତନ୍ନେ ମନଃ ଶିବସଙ୍କଳ୍ପମସ୍ତୁ ॥ ୩ ॥
 ଯେନ କର୍ମାଣ୍ୟପସ୍ୟୋ ମନୀଷିଣୋ ଯୁଜ୍ଞେ କୃଣୁନ୍ତି ବିଦଧେଷ୍ୟ ଧୀରଃ ।
 ଯଦପୁଷଂ ଯୁଷମନ୍ତଃ ପ୍ରଜାନାଂ ତନ୍ନେ ମନଃ ଶିବସଂକଳ୍ପମସ୍ତୁ ॥ ୩ ॥

ସ୍ବତ୍ ପ୍ରଜ୍ଞାନମୁତ ତେତୋ ଧୃତସ୍ତୁ ସ୍ବଜ୍ଞ୍ୟୋତରନ୍ତରମୃତଂ ପ୍ରଜାୟ ।
 ସ୍ବସ୍ଥାନୁରକ୍ତେ କଂ ତନ କର୍ମ ଧିୟତେ ତନ୍ନେ ମନଃ ଶିବସଂକଳ୍ପମସ୍ତୁ ॥ ୪ ॥
 ଯେନେଦଂ ଭୂତଂ ଭୂବନଂ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ପରିଗୃହୀତମମୃତେନ ସର୍ବମ୍ ।

ଯେନ ଯୁଜ୍ଞସ୍ତାୟତେ ସପ୍ତହୋତା ତନ୍ନେ ମନଃ ଶିବସଙ୍କଳ୍ପମସ୍ତୁ ॥ ୬ ॥

ସ୍ବସ୍ଥିନ୍ନଂ ତଃ ସାମସ୍ବଜ୍ଞ୍ୟସି ସ୍ବସ୍ଥିନ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ରଥନାଗ୍ରବିବାହଃ ।

ସ୍ବସ୍ଥିଶ୍ଚିତ ସର୍ବଃମାତଂ ପ୍ରଜାନାଂ ତନ୍ନେ ମନଃ ଶିବସଂକଳ୍ପମସ୍ତୁ ॥ ୭ ॥

ସୁଷାରଥୁରଶ୍ବାନିବ ଯୁଦ୍ଧନୁଷ୍ୟାନ୍ନେନୀୟତେଽଭୀଶୁଭଂଚାଜିନ ଇବ ।

ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଷ୍ଠଂ ଯଦଜିରଂ ଜବିଷ୍ଠଂ ତନ୍ନେ ମନଃ ଶିବସଂକଳ୍ପମସ୍ତୁ ॥ ୮ ॥

(ଯଜ୍ଞ. ଅ. ୩୪ । ୧-୭ ॥)

ଓ ଅଗ୍ନେ! ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଜାଗସ୍ତୁରପ ପରମେଶ୍ବର! ବିଦ୍ବାନ୍, ଜ୍ଞାନ ଓ ଯୋଗୀ-
 ମାନେ ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧିର ଉପାସନା କରନ୍ତି, ଆପଣ କୃପାକରି ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ସେହି ବୁଦ୍ଧି
 ବର୍ତ୍ତମାନ ସଦାନ କରନ୍ତୁ ॥ ୧ ॥ ଆପଣ ପ୍ରଜାଗସ୍ତୁରପ ଅଟନ୍ତି, କୃପା କରି ମୋତେ
 ମଧ୍ୟ ପ୍ରଜାଗ ଦିଅନ୍ତୁ । ଆପଣ ଅନନ୍ତ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ, ଅତ୍ୟବ କୃପାକଟାକ୍ଷ ସ୍ବର୍ବକ
 ମୋତେ ମଧ୍ୟ ପରାକ୍ରମ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ । ଆପଣ ଅନନ୍ତ ବଳଯୁକ୍ତ ଅତ୍ୟବ
 ମୋତେ ବଳ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ । ଆପଣ ଅନନ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟବାନ, ଅତ୍ୟବ ମୋତେ
 ମଧ୍ୟ ସର୍ବ୍ବ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଦିଅନ୍ତୁ । ଦୁଷ୍ଟା କର୍ମ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ଉକ୍ତାଶମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆପଣ
 ନୋଥ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି, ମୋଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ନୋଥ ଜାତ କରନ୍ତୁ । ଆପଣ ନିଜ
 ପ୍ରାଣ ଏବଂ ନିଜ ଚକ୍ଷୁରେ ଅପରାଧୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସହନଶୀଳ, କୃପାକରି ମୋତେ
 ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସହନଶୀଳତା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ॥ ୨ ॥

ଓ ଦୟାଳୟ! ଆପଣଙ୍କ କୃପାରୁ ମୋର ଯେଉଁ ମନ ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ
 ଦୂର ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଏ ତଥା ଦିବ୍ୟଗୁଣଯୁକ୍ତ ଥାଏ, ଧୂଣି ନିଦ୍ରାରେ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁ
 ମନ ସୁଷ୍ପ୍ତିକୁ ପାସ୍ତ ହୁଏ ବା ସ୍ବପ୍ନରେ ଦୂର ଦୂରକୁ ଗମନ କଲାଭଳି ପ୍ରତୀତ ହୁଏ,

ସକଳ ପ୍ରକାଶକର ପ୍ରକାଶକ ମୋର ସେହି ମନ, ଶିବ ସକଳୁ ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜର
ଅନ୍ୟର ଭାଣୀ ମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ସଂକଳ୍ପକାରୀ ହେଉ । ମୋ ମନରେ ଯେ
କେବେହେଲେ କାହାରି ଅନିଷ୍ଟ କରିବାର ଭାବନା ତତ୍ପନ୍ନ ନ ହେଉ ॥ ୩ ॥

ହେ ସଦାନୁର୍ଯ୍ୟାମୀ ! ଯାହାଦ୍ୱାରା କର୍ମନିଷ୍ଠ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯେ
ଯୁକ୍ତାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ସଂସାଦନ କରନ୍ତି ସେ ଅପୂର୍ବ ଶକ୍ତି ସଂପନ୍ନ; ପୂଜନୀୟ ଓ
ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁନିହିତ, ମୋର ସେହି ମନ ସବଦା ଧର୍ମାଭିଳାଷୀ
ଅଧର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ କରୁ ॥ ୪ ॥

ଯେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସ ଜ୍ଞାନର ଆଧାର; ଯେ ଅପରକୁ ସଂଚିତ କରେ, ଯେଉଁଠି
ବୃତ୍ତି ଅଟେ, ଏବଂ ଯେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରକାଶ ଯୁକ୍ତ ତଥା ନାଶ
ଅଟେ; ଯାହା ବ୍ୟଘାତ କେହି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରେ ନାହିଁ, ମୋର
ମନ ପବିତ୍ର ଗୁଣାଭିଳାଷୀ ହୋଇ ଦୁର୍ଗୁଣରୁ ନିବୃତ୍ତି ରହୁ । ୫ ॥

ହେ ଜଗଦୀଶ୍ୱର ! ଯେଉଁ ମନ ଦ୍ୱାରା ଯୋଗୀମାନେ ଭୁବ, ଭବିଷ୍ୟତ
ବର୍ତ୍ତମାନ କଥା ଜାଣି ପାରନ୍ତି; ଯେ ଅବିନାଶୀ ଜ୍ଞାନୀଙ୍କୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ
ମିଳନ କରି ତାହାକୁ ବିକାଳଜ୍ଞ କରି ଦିଏ; ଯେ ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଶ୍ୱାସକୁ
ଯେ ପଞ୍ଚ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ, ବୁଦ୍ଧି ଓ ଆତ୍ମା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଯେ
ମାନେ ଯୋଗରୂପୀ ଯଜ୍ଞକୁ ବଢ଼ାନ୍ତି; ମୋର ସେହି ମନ ଯୋଗ ଓ ଉଚ୍ଛ୍ୱସ
ହୋଇ ଅବଦ୍ୟାଦି କେଶରୁ ପୃଥକ୍ ହେଉ ॥ ୬ ॥

ହେ ପରମ ବ୍ୟକ୍ତି, ପରମେଶ୍ୱର: ଆପଣଙ୍କ କୃପାରେ ଯେଉଁ ମନ
ରଥଚକ୍ରର ନାଭି ସଂଲଗ୍ନ ଅଟେ ବା ଅଗ୍ର ସଦୃଶ ଋକ୍-ବେଦ, ଯଜୁର୍-ବେଦ;
ବେଦ ଓ ଅର୍ଥବ ବେଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଯାହାଦ୍ୱାରା ସଂଜ୍ଞା; ସବଦ୍ୟା
ପ୍ରଜାରକ୍ଷାଷୀ ଚୈତନ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ; ମୋର
ମନ ଅବଦ୍ୟାଦିରୁ ପୃଥକ୍ ହୋଇ ସବଦା ବଦ୍ୟାକୁଳେ ରହୁ ॥ ୭ ॥

ହେ ସଦାନୁର୍ଯ୍ୟାମୀ ଶିଶୁର; ଯେଉଁ ମନ ରକ୍ତବଦ୍ଧ ଅଶ୍ୱ ସଦୃଶ
ଅଶ୍ୱନିୟୁତା ସାରଥୀ ସଦୃଶ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଇଚ୍ଛୁକତା ଦେଖାଇବା କରେ;
ହୃଦୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆସ ତଥା ଗତିଶୀଳ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶେଷକାଳ
ମୋର ସେହି ମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଅଧର୍ମାଚରଣରୁ ନିବୃତ୍ତି ରଖି ସବଦା
ମାର୍ଗରେ ଗୁଳିତ କରୁ । ଆପଣ ମୋ ପ୍ରତି ଏହି ପରି କୃପା ବିଧାନ କରନ୍ତୁ ॥ ୮ ॥

ଅଗ୍ନେ ନୟ ସୁପଥା ରାସ୍ତେ ଅସ୍ତୁନ୍ ବିଶ୍ୱାନ୍ ଦେବ ବୟନାନ୍ ବିଦ୍ମାନ୍ ।
 ସୁସ୍ତୋଧ୍ୟାୟାଜଜ୍ଞୁରାଶମେନୋ ଭୂୟିଷ୍ଠାଂ ତେ ନମଃକ୍ରତଂ ବିଧେମ୍ ॥
 [ଯଜ୍ଃ : ଅ. ୪୦ । ମଂ ୧୭]

ହେ ସୁଖଦାତା, ସୁପ୍ରକାଶ ସ୍ୱରୂପ ସର୍ବଜ୍ଞ ପରମାତ୍ମନ ! ଆପଣ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ
 ଶେଷ ମାର୍ଗ ଦ୍ୱାରା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ । ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ପାପାଚରଣରୁ
 କୃତ୍ରିମ ମାର୍ଗରୁ ପୃଥକ୍ ରଖନ୍ତୁ । ଏଥିପାଇଁ ଆମ୍ଭେମାନେ ନମ୍ରତା ସ୍ୱରୂପ ଆପଣ-
 କର ବଡ଼ ପୂଜନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛୁ । ଆପଣ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ପବନ
 କଲେ ।

ମା ନୋ ମହାନ୍ତମୁତ ମା ନୋଽଭ୍ୟର୍ତ୍ତକଂ ମା ନଭିଷନ୍ତମୁତ ମା
 ନଭିଷିତମ୍ ।

ମା ନୋ ବଧୀଃ ପିତରଂ ମେତ ମାତରଂ ମା ନଃ ପ୍ରିୟାସ୍ତନେ-
 ରୁଦ୍ରବିଷୟଃ ॥

[ଯଜ୍ଃ : ଅ. ୧୭ । ମଂ ୧୫]

ହେ ରୁଦ୍ର ! (ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ପାପର ଦୁଃଖରୂପ ପଳ ପ୍ରଦାନ କରି କନ୍ଦାରସ୍ତବ
 ପରମେଶ୍ୱର) ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ-କନିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି, ଗର୍ଭ ସ୍ଥ ସନ୍ତାନ; ମାତା-ପିତା
 ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁ ବର୍ଗ ତଥା ଶତ୍ରୁକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା ନିମିତ୍ତ କାହାକୁ ହେଲେ ପ୍ରେରଣା
 ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆପଣ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଏପରି ମାର୍ଗରେ ପରାସ୍ତ କରି କରନ୍ତୁ; ଯେପରି
 ଆମ୍ଭେମାନେ ଆପଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦଣ୍ଡନୀୟ ନ ହେଉ ।

ଅସତୋମା ସଦ୍ ଗମୟ; ତମସୋ ମା ଜ୍ୟୋତିର୍ଗମୟ;
 ମୃତ୍ୟୋର୍ମାଂସୃତଂ ଗମୟେତି ॥

[ଶତପଥ ବ୍ର. ୧୪ । ଅ. ୧ । ୩୦ ॥]

ହେ ପରମେଶ୍ୱର ପରମାତ୍ମନ; ଆପଣ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଅସତ୍ ମାର୍ଗରୁ ପୃଥକ୍
 କରି ସନ୍ତାନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତୁ । ଅବଦ୍ୟାରୁ ପି ଅବନାରୁ ମୃତ୍ତି
 କରି ବିଦ୍ୟାରୁ ପି ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ । ମୃତ୍ୟୁରୁ ପି ରୋଗରୁ ଅବ୍ୟାଧି
 ଦେଇ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ମୋକ୍ଷାନନ୍ଦରୁ ପି ଅମୃତ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଦୋଷ ବା ଦୁର୍ଗୁଣର ପରମେଶ୍ୱର ତଥା ନିଜର
ପୃଥକ୍ ମନେ କରି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି, ତାହା
ନିଷେଧମୁଖୀ ହେବାରୁ ସଗୁଣ ଓ ନିର୍ଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା ନାମରେ କଥିତ ହୁଏ ।
ମାନେ ଯାହାପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ତଦ୍ୱୃତ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ୍
ଅର୍ଥାତ୍ ଯଦି କେନ୍ଦ୍ରସଂସ୍କାରମ୍ଭରୁ ପ୍ରାପ୍ତି ସ୍ୱଚ୍ଛା ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା
କରେ, ତେବେ ତାହାପାଇଁ ତାହାକୁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ
ନିଷ୍ପେଷ ଏହି ଯେ ନିଜର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷାର୍ଥ ଶେଷରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା
ଏପରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଚିତ ଓ ଶିଶୁର ମଧ୍ୟ ଏପରି ପ୍ରାର୍ଥନା
କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯଥା :— ‘ହେ ପରମେଶ୍ୱର ! ଆପଣ ମୋ ଶତ୍ରୁ
କରି ଦିଅନ୍ତୁ । ମୋତେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ମହାନ ଓ ହିତସାଧକ କରନ୍ତୁ ।
ମୋର ଅଧିକାର ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତୁ, ଇତ୍ୟାଦି । କାରଣ ଦୁଇ ଶତ୍ରୁ ପରସ୍ପର
ନିମିତ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, ପରମେଶ୍ୱର କଅଣ ଉଭୟଙ୍କୁ ମାରିଦେବେ ? ଯଦି
କହେ ଯେ; ଯାହାର ପ୍ରେମ ଅଧିକ ଥିବ, ତାହାର ପ୍ରାର୍ଥନା ସଫଳ ହେବ ।
ଆମେ କହିପାରୁ ଯେ; ଯାହାର ପ୍ରେମ ଅଳ୍ପ, ତାହାର ଶତ୍ରୁର ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ
ହେବା ଉଚିତ । ଏହିପରି ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁ କରୁ କେହି ଏପରି
ମଧ୍ୟ କରିପାରେ - ହେ ପରମେଶ୍ୱର ! ଆପଣ ବୋଧାଇ କରି ମୋତେ
ମୋର ଲୁଗା ଧୋଇ ଦିଅନ୍ତୁ; ମୋ ଘର ଘାଡ଼ି ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ତଥା ମୋର
ବାସ ଖବର ବୁଝନ୍ତୁ । ଏହିପରି ଯେଉଁମାନେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଭରପାରେ
ହୋଇ ବସି ରହନ୍ତି; ସେମାନେ ମହାମୁଖ । କାରଣ, ପରମେଶ୍ୱର ପୁରୁଷାର୍ଥ
ସକାଶେ ଆଜ୍ଞା ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହା ଲଂଘନ କରେ, ସେ
ସୁଖ ଲଭ କରିପାରେ ନାହିଁ ।

ଯଥା :—

କୁର୍ବନ୍ତେକେତୁ କର୍ମଣି ଜଗାବଶେଷେଷମାଃ ॥ (ଯଜୁ : ଅ. ୪୦ । ମଂ ୧୦)

ପରମାତ୍ମା ଆଜ୍ଞା ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ; ମନୁଷ୍ୟ ଶତେ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଯାକ
ଯାକଜଗାବଦ କାମ କରି କରି ଜାତିର ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ; କଦାପି
ହେବ ନାହିଁ । ଦେଖ ! ସୃଷ୍ଟିରେ ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ବା ଅପ୍ରାଣୀ ଅଛନ୍ତି,
ନିଜ ନିଜ କର୍ମରେ ରତ ତଥା ଯଦୃଶୀଳ ରହି ଆସନ୍ତି । ପିଂପୁଡ଼ ପ୍ରଭୃତି
କର୍ମରତ ଆସନ୍ତି, ପୃଥ୍ୱୀ ଆଦି ସଦା ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି; ବୃକ୍ଷାଦି ସଦା

ତଥା କମ୍ପ ଥାଆନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ସକଳ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିବା
 ଉଚିତ । ଯେପରି ପୁରୁଷାର୍ଥକାଣ୍ଡ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସହାୟତା କରେ, ସେହିପରି
 ପରମେଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ଧର୍ମନିଷ୍ଠ ପୁରୁଷାର୍ଥୀ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସହାୟତା କରନ୍ତି । ଯେପରି
 କର୍ମଠ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କର୍ମଶୂନ୍ୟ ରୂପେ ନିୟୁକ୍ତ କରାଯାଏ, ଅଳସୁଆ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କରାଯାଏ
 ନାହିଁ ଏବଂ ଯେପରି ଦେଖିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ନେତ୍ରବାନ ପୁରୁଷକୁହିଁ
 କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ, ଅନ୍ଧକୁ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ପ୍ରଭୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଙ୍ଗଳା
 କାଂକ୍ଷୀ ପ୍ରାର୍ଥନା କାରୀର ସହାୟକ ହୁଅନ୍ତି । ସେ କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟକର କାର୍ଯ୍ୟରେ
 ସାହାଯ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେପରି ଗୁଡ଼ ମିଠା କହିଲେ କେବେହେଲେ ଗୁଡ଼ ମିଳେ
 ନା କ ତାର ଆସ୍ତାଦନ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସହଶାଳ ହେଲେ ଶୁଣି
 ହେଉ ବା ବଳମ୍ବରେ ହେଉ ମନୁଷ୍ୟ ଗୁଡ଼ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

ଉପାସନା :—

ସମଧିନିଧିତମଲସ୍ୟ ଚେତସୋ ନିବେଶିତସ୍ୟାତ୍ମନି ସୂକ୍ଷ୍ମସୁଖଂ
 ଭବେତ୍ ।

ନ ଶକ୍ୟତେ ବର୍ଣ୍ଣୟିତଂ ଗିରା ତଦା ସ୍ୱୟଂଚେନ୍ଦ୍ରଃକରଶୋନ
 ଗୃହ୍ୟତେ ॥

ଏହା ଉପନିଷଦ୍ ବଚନ ସମାଧିଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଯାହାଙ୍କର ଅବତ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି
 ମଳ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଛି; ଯେ ଆତ୍ମସ୍ଥ ହୋଇ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସହିତ ଚିତ୍ତ ସଂଲଗ୍ନ
 କରିଛନ୍ତି, ସେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ମିଳନ ଜନିତ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ଉପଲବ୍ଧ କରନ୍ତି,
 ତାହା ଅନିବାରଣୀୟ । କାରଣ, ଜ୍ଞାନୀଙ୍କ କେବଳ ଅନ୍ତଃକରଣ ଦ୍ୱାରା ସେହି ଆନନ୍ଦ
 ଗ୍ରହଣ କରେ ।

ଉପାସନା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ସମୀପସ୍ଥ ହେବା । ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଯୋଗ ସାଧନା ଦ୍ୱାରା
 ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସମୀପସ୍ଥ ହେବା ତଥା ତାହାଙ୍କୁ ସବବ୍ୟାପୀ ଓ ସବାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ରୂପରେ
 ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବା ପାଇଁ ଯାବତ୍ତାପ୍ତ କରିବ୍ୟ କର୍ମ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଅର୍ଥାତ୍ :—
 ତପୋବ୍ରତସାଧତ୍ୟାଗ୍ରେୟ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାପରିଗ୍ରହା ସୁମାଃ ॥ (ଯୋ. ସା. ସୁ. ୩୦ ॥)
 ଉପାସନା ପାଠୋକ୍ତ ଯୋଗ ଶାସ୍ତ୍ରର ସୂତ୍ର । ଯେ ଉପାସନା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା
 କରନ୍ତି, ତାଙ୍କର କାହାର ସହିତ କେହି ରହିବା ନ ରହିବା, ସବଦା ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ

ପ୍ରିୟାଚରଣ କରିବା, ସତ୍ୟ କହିବା, କଦାପି ମିଥ୍ୟା ନ କହିବା, ଭେଦ ନ କରିବା, ସତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବା; କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ ହେବା, ଲଂଘନ ଶୁଦ୍ଧ ହେବା, ନିରାପଦତ୍ବ ରହିବା ଅର୍ଥାତ୍ କଦାପି ଗର୍ବ ନ କରିବାକୁ ଉପାସନାର ପ୍ରାପ୍ତି ଯୋଗ୍ୟ ଅଟେ । ଏହି ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର ଯମ ଏକସି ହୋଇ ଉପାସନା ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରଥମ ଅଙ୍ଗ ନାମରେ କଥିତ ।

ଶୌଚସନ୍ତୋଷତପଃସ୍ବାଧ୍ୟାୟେଶ୍ବରପ୍ରଣାମାନ ନିୟମାଃ ॥ ଯୋ: ସା ସ୍ୱା ॥

ରାଗ-ହେଷ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ହୃଦୟକୁ ଏବଂ ଜଳାଦି ଦ୍ୱାରା ଶରୀରକୁ ଶୁଦ୍ଧ ରଖିବା । ଧର୍ମଦୃଷ୍ଟିରେ ପୁରୁଷାର୍ଥ କରି, ସାରିଲ ପରେ ଲଭରେ ଉପନିଷଦ ଦ୍ୱାରା ଅପ୍ରସନ୍ନ ହେବା ନାହିଁ । ଆଲସ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ ପୁରକ ସଦା ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ପୁରୁଷାର୍ଥ ସଂପାଦନ କରୁଥିବା । ସୁଖ ଦୁଃଖ ସହି ସଦା ଧର୍ମର ପରିଚାଳନା କରିବା । କଦାପି ଅଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ନାହିଁ । ସଦା ସତ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରମାନ ପଢ଼ିବା ଓ ପଢ଼ାଇବା । ସବୁ ପୁରୁଷ ମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗତରେ ରହିବା । ନିଜ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର “ବ୍ରହ୍ମ” ଏହି ଏକ ନାମର ଅର୍ଥ ମନେ ପୁରକ କରିବା । ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କର ଆଜ୍ଞାନୁକୂଳ ସମର୍ପଣ କରିବା ଏହି ସମ୍ପର୍କିତ ପଞ୍ଚବ୍ୟ ନିୟମକୁ ଉପାସନା ଯୋଗର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଙ୍ଗ କୁହାଯାଏ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଛଅ ଅଙ୍ଗର ବର୍ଣ୍ଣନା ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ବା ରାଗ-ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ।

ଉପାସନା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲେ, ନିଜ ନ ଓ ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଦିନ ହୋଇ ପ୍ରାଣାୟାମ ଦ୍ୱାରା ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନଙ୍କୁ ବାହ୍ୟ ବସ୍ତୁରୁ ନିରୁଦ୍ଧ କରିବା ମନକୁ ନାଭି, ହୃଦୟ; କଣ୍ଠ, ନେତ୍ର, ଶିଖା ବା ମେରୁଦଣ୍ଡ ମାନଙ୍କ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିର କରି; ନିଜ ଆତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ପରିଚିତ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହିପରି କଲେ ଉପାସକ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ରହି ପଡ଼ିବ । ଏହି ସକଳ ସାଧନ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ ଆତ୍ମା ଓ ଅନ୍ତଃକରଣ ହୋଇ ସତ୍ୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ । ଦିନକୁ ଦିନ ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି ଧାସକ ମୁକ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚି ଯାଏ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଆଠ ପଦ୍ମର ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଧ୍ୟାନ କରେ ସେ ସଦା ଉନ୍ନତ ଲଭ କରେ ।

ପୁରୋହିତ ସ୍ଥଳରେ ସଦାଜ୍ଞାତୀୟ ଗୁଣ ସହିତ ଶିଶୁବୋଧନାକୁ

ପାସନା ଏବଂ ଦେଖ, ରୂପ; ଇସ, ଗନ୍ଧ ଓ ସ୍ପର୍ଶାଦି ଗୁଣରୁ ପୃଥକ ବୋଲି ବିଚାର କରି; ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜ୍ଞାନୀର ବାହାରେ ଓ ଭିତରେ ବ୍ୟାପକ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିମଗ୍ନ ହେବାକୁ ନିର୍ଗୁଣ ଉପାସନା କୁହାଯାଏ । ଏହାର ଫଳ :—

ଯେପରି ଅଗ୍ନିର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହେବା ମାତ୍ରେ ଶୀତାର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶୀତ ଦୂର ହୋଇଯାଏ, ସେହିପରି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସାମୀପ୍ୟ ସ୍ଥାପନ ହେଲେ ଉପାସକର ସମସ୍ତ ଦୋଷ ଓ ଦୁଃଖ ଦୂର ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ ସ୍ୱରୂପ ପରି ଜ୍ଞାନୀର ଗୁଣ କର୍ମ ସ୍ୱରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତ ହୋଇଉଠେ । ଅତିଏକ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ସୁତି; ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଉପାସନା କରିବା ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏହାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଫଳ ଛଡ଼ା ଏହା ଏତେ ଦୂର ଆତ୍ମିକ ବଳ ଡାକେ ଯେ ପଦ୍ମାକାଶର ଦୁଃଖ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଉପାସକ ବ୍ୟାକୁଳ ନ ହୋଇ ସମସ୍ତ କଷ୍ଟ ସହନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ଏହା କଅଣ ସାମାନ୍ୟ କଥା ? ଯେଉଁମାନେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସୁତି-ପ୍ରାର୍ଥନା-ଉପାସନା କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନେ କୃତବ୍ଧ ଓ ମହାମୁଖ ମଧ୍ୟ । କାରଣ ଯେଉଁ ପରମାତ୍ମା ଏହି ସଂସାରେ ଜୀବଗଣର ସୁଖ ନିମନ୍ତେ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଗୁଣ ଉଲ୍ଲସିବା ବା ଉତ୍ସାରକୁ ହିଁ ନ ମାନିବା କୃତବ୍ଧତା ଏବଂ ମୂର୍ଖତା ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଯଦି କର୍ତ୍ତୃ-ନେତାଦି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନାହିଁ, ତେବେ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନଙ୍କର କର୍ମ କିପରି କରି ପାରନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର— ଅପାଣିପାଦୋ ଜବନୋ ବ୍ରତୀତା ପଶ୍ୟନ୍ତ୍ୟବସ୍ତୁଃ ସ ଶ୍ରେଣୀକର୍ତ୍ତୃ ।

ସ ବେତ୍ତି ବିଶ୍ଵଂ ନ ତ ତସ୍ୟାସ୍ତ୍ରୀ ବେତ୍ତି ତମାହୁରନ୍ତ୍ୟଂ ପୁରୁଷଂ ପୁରାଣମ୍ ॥

[ଶ୍ରେଣୀକର ଉପନିଷଦ୍ ଅ ୩ ! ମଂ ୧୧]

ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ହାତ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜ ଶ୍ରେଣୀରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସମସ୍ତ ରଚନା କରନ୍ତି ଓ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ତରଣ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାପକ ହେବା ଯୋଗୁଁ ସର୍ବାଧିକ ବେଗଦାନ ଅଟନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ଗୋଲକ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ ସମସ୍ତକୁ ଯଥାବତ୍ ଦେଖନ୍ତି । ଶ୍ରୋତ୍ର ନାହିଁ, ତଥାପି ସମସ୍ତଙ୍କ କଥା ଶୁଣନ୍ତି । ଅନ୍ତଃକରଣ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ସମସ୍ତ ଜଗତକୁ ଜାଣନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ କେହିହେଲେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ । ସେ ସନାତନ; ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବଂ ସର୍ବସ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ୱରୂପ ହେବୁ ତାହାକୁ ପୁରୁଷ କୁହାଯାଏ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଅନ୍ତଃକରଣ ସାଧ୍ୟ ସମସ୍ତ କର୍ମ ନିଜ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସଂପାଦନ କରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ତାହାକୁ ଅନେକ ଲୋକେ ନିଷ୍ଠିୟ ଓ ନିର୍ଗୁଣ ବୋଲି କହନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର — ନ ତସ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟଂ କରଣଂ ତ ବିଦ୍ୟାତେ ନ ତତ୍ତ୍ୱମସ୍ମାଦ୍ୱ୍ୟା
ଦୃଶ୍ୟତେ ।

ପରାସ୍ୟ ଶକ୍ତିବିଦ୍ୟୋକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତେ ସ୍ୱାତ୍ତ୍ୱବିକ ଜ୍ଞାନବଳନିୟାତ ।

(ଶ୍ଳୋକାଶ୍ରୟ ଉପନିଷଦ୍ ଅ. ୭ । ୩)

ଏହା ଉପନିଷଦ୍ ବଚନ । ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି ତତ୍ତ୍ୱପ୍ରାପ୍ତି
ଅର୍ଥାତ୍ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏନାହିଁ ବା ପରମାତ୍ମାଙ୍କ
କାହାର ଉପାଦାନ କାରଣ ନୁହେଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେ କୌଣସି ସାଧନ ଭୂତ ବ୍ୟତୀତ
ଅପେକ୍ଷା ରଖନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ସଦୃଶ ଅଥବା ତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମହାନ ଅନ୍ୟ
ନାହିଁ । ଯେଉଁଥିରେ ଅନନ୍ତ ଜ୍ଞାନ, ଅନନ୍ତ ବଳ ଓ ଅନନ୍ତ ହିୟା ବ୍ୟବହାର
ସେହି ସଦୃଶମ ଶକ୍ତି ତାଙ୍କର ସ୍ୱାତ୍ତ୍ୱବିକ ଅର୍ଥାତ୍ ସଦୃଶତା ବୋଲି ଶ୍ରୀମଦ୍
ପରମେଶ୍ୱର ଯଦି ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି, ସ୍ଥିତି
ପ୍ରଳୟ କରି ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ବିଭୁ । ତଥାପି ଚେତନ ଶେଷ
ସେ ହିୟାବାନ ମଧ୍ୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ଯଦି ସେ ହିୟାବାନ, ତେବେ ତାହାଙ୍କ ହିୟା ସାନ୍ତ ବା ଅନନ୍ତ ?

ଉତ୍ତର — ସେ ବିଦ୍ୱାନ; ତେଣୁ ଯେତକ ସ୍ଥାନରେ ଓ ଯେତକ ସମୟରେ
ସେ ହିୟା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଶ୍ରବନ୍ତି, ସେତକ ସ୍ଥାନରେ ଓ ସେତକ ସମୟରେ
ହିୟା କରନ୍ତି, ଉଣା ବା ଅଧିକ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ପରମେଶ୍ୱର ନିଜର ଅନ୍ତ ଜାଣନ୍ତି କି ନା ?

ଉତ୍ତର — ପରମାତ୍ମା ପୂର୍ଣ୍ଣଜ୍ଞାନୀ । ଜ୍ଞାନ ତାହାକୁ କୁହାଯାଏ । ଯଦି
ପଦାର୍ଥର ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱରୂପ ଜଣାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଯେପରି ତାକୁ
ପରି ଜାଣିବାକୁ ଜ୍ଞାନ କୁହାଯାଏ । ପରମେଶ୍ୱର ଅନନ୍ତ, ସୁତରାଂ ନିଜକୁ
ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ଜ୍ଞାନ, ତଦ୍ ବିରୁଦ୍ଧ ଅଜ୍ଞାନ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅନନ୍ତକୁ ସାନ୍ତ
ସାନ୍ତକୁ ଅନନ୍ତ ଜାଣିବା ଭ୍ରମ ଅଟେ । “ସୂଆର୍ଥ ଦର୍ଶନଂ ଜ୍ଞାନମତି,” ଯେ
ପଦାର୍ଥର ଯେପରି ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ, ତାହାକୁ ସେହିପରି ଜାଣି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ
ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନ କୁହାଯାଏ । ଏହାର ବିପରୀତ ଜ୍ଞାନକୁ ଅଜ୍ଞାନ କୁହାଯାଏ ।

ଏଥିପାଇଁ :—

କେନ ଚିତ୍ତମିଦମ୍ଭାବେନ ପରମାତ୍ମାୟାଃ ପୁରୁଷ ବିଶେଷ ଉତ୍ପତ୍ତଃ ।

ଯୋଗ ସୁ. (ସମାଧିପାଦେ ସୁ. ୨୪ ॥

ଯେ ଅବତ୍ୟାଧି କେଶ, କୁଶଳ, ଅକୁଶଳ, ଭୟ; ଅନ୍ୟ ଚଥା ମିଶ୍ରଫଳ
ତାହାଙ୍କ ସକଳ କର୍ମ କାସନାରୁ ପୃଥକ୍ ଅଟନ୍ତି; ସେ ସକଳ ଜୀବମାନଙ୍କ ଠାରୁ
କୈଷ୍ଣ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ସୁରୁଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ତର କୁହାଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଉତ୍ତରସିଦ୍ଧେଃ ॥ ୧॥ (ସାଂଖ୍ୟ ଅ. ୧ । ସୂ. ୧୭ ॥)

ପ୍ରମାଣାଶ୍ରବାନ୍ ଚତୁର୍ଥୀଃ ॥ ୨ ॥ (ସାଂଖ୍ୟ ଅ. ୫ । ସୂ. ୧୦ ॥)

ସମ୍ବନ୍ଧୀଶ୍ରବାନ୍ନୁମାନମ୍ ॥ ୩ ॥ (ସାଂଖ୍ୟ ଅ. ୫ । ସୂ. ୧୧ ॥)

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ଦ୍ଵାରା ଉତ୍ତରସିଦ୍ଧି ହୁଏ ନାହିଁ ॥ ୧ ॥ ଯେହେତୁ ଉତ୍ତର
ସିଦ୍ଧିରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ; ତେଣୁ ଅନୁମାନାଦି ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ
ପାରେ ନାହିଁ ॥ ୨ ॥ ପୁଣି ବ୍ୟାପ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁମାନ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ନ
ପାରେ । ପୁନଃ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାନୁମାନ ଅସ୍ପଷ୍ଟରେ ଶବ୍ଦ ପ୍ରମାଣାଦି ମଧ୍ୟ ଘଟି ପାରେ
ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏହି କାରଣରୁ ଉତ୍ତର ସିଦ୍ଧି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ॥ ୩ ॥

ଉତ୍ତର— ଏଠାରେ ଉତ୍ତର ସିଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର ଜଗତର
ଉପାଦାନ କାରଣ ହେବା ବିଷୟରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ । ଆଉ ପୁରୁଷରୁ
ବିଲକ୍ଷଣ ଅର୍ଥାତ୍ ସବୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ ପରମାତ୍ମାକୁ ପୁରୁଷ ତଥା ଶରୀରରେ ଶୟନ
କରୁଥିବାରୁ ଜୀବକୁ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷ କୁହାଯାଏ । କାରଣ, ଏହି ପ୍ରକରଣରେ କୁହା
ଯାଇଛି :-

ପ୍ରଧାନଶକ୍ତିଯୋଗାତେଜ ସଂଜାପତ୍ତିଃ ॥ ୧ ॥

ସତ୍ତ୍ଵାମାତ୍ରାତେଜସବେଶ୍ଵୟମ୍ ॥ ୨ ॥

ଶୂନ୍ୟତ୍ଵପି ପ୍ରଧାନକାୟଂ ତ୍ଵୟମ୍ ॥ ୩ ॥

ସାଂଖ୍ୟ ସୂ. (ଅ. ୫ । ସୂ. ୮)

ଯଦି ପୁରୁଷ ସଦୃଶ ପ୍ରଧାନ ଶକ୍ତିର ଯୋଗ ହୁଏ; ତେବେ ପୁରୁଷଠାରେ
ସଂଗ୍ରାସର ଗୋଷ ଘଟିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେପରି ଶକ୍ତିର ସୂକ୍ଷ୍ମାଂଶମାନ ମିଳିତ
ହେଲେ ପ୍ରକୃତି କାର୍ଯ୍ୟରୂପରେ ଗଣନାତ ହୁଏ, ସେହିପରି ପରମାତ୍ମା ମଧ୍ୟ ସ୍ଥଳ
ହୋଇଯିବେ । ଏଥିପାଇଁ ପରମାତ୍ମା ଜଗତର ଉପାଦାନ କାରଣ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ
ନିମିତ୍ତ କାରଣ ଅଟନ୍ତି ॥ ୧ ॥

ଯଦି ତେଜନରୁ ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ, ତେବେ ପରମେଶ୍ଵର ସଦୃଶ

ଜଗତରେ ମଧ୍ୟ ସମଗ୍ର ଶାଶ୍ୱତ୍ୟର ଯୋଗ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ
ତାହା ନୁହେଁ । ସୁତରାଂ ପରମାତ୍ମା ଜଗତର ଉପାଦାନ କାରଣ ନ
ନିମିତ୍ତ କାରଣ ଅଟନ୍ତି ॥ ୨ ॥ ଉପନିଷଦ୍ରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଧାନକୁ ହିଁ ଜଗତର
ଦାନ ବୋଲି ବୁଝାଯାଇଛି ॥ ୩ ॥

ଯେପରି-

ଅଜ୍ଞାନେକାଂ ଲୋହଚଣ୍ଡୁକୃଷ୍ଣାଂ ବହ୍ନୀ ପ୍ରଜାଃ ସ୍ୱ ଜମାନାଂ ସ୍ୱ
ଏତ୍ତ ଶ୍ରେତାଶ୍ଚର ଉପନିଷଦ୍ରେ (ଅ । ୪ । ମ. ୫) ବଚନ ଅଟେ ।
ଯେଉଁ ପ୍ରକୃତି ଜନ୍ମରହିତ ଏବଂ ସତ୍ତ୍ୱ ରଜଃ-ତମୋରୂପ ଅଟେ; ସେ ସ୍ୱରୂପ
ବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ବହୁ ପ୍ରଜାରୂପ ଧାରଣ କରେ । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକୃତି ପରିଣାମିନୀ
ଅବସ୍ଥାନରକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱରୂପ ଅପରିଣାମୀ ହେତୁ ଅବସ୍ଥାନର
ଅନ୍ୟ ରୂପରେ ପରିଣତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ସବଦା କୁଟସ୍ଥ ଓ ନିର୍ବିକାର ଥାଏ । ଅତଏବ ସେ କେହି କପିଳାସ
ଅନିଶ୍ଚରବାଦୀ ବୋଲି କହେ, ମାନବକୁ ହେବ ଯେ ସେହି କେବଳ ଅଟେ
ବାସ କପିଳାସୁର୍ଯ୍ୟ ନୁହଁନ୍ତି ।

ସେହିପରି ମୀମାଂସାରେ ଧର୍ମର ବର୍ଣ୍ଣନ ଦ୍ୱାରା ଓ ଧର୍ମ ଶିଶୁରକ
ଅଛି । ବୈଶେଷିକ ଏବଂ ନ୍ୟାୟରେ “ଆତ୍ମା” ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ
ମଧ୍ୟ ଅନାଶ୍ଚରବାଦୀ ନୁହଁନ୍ତି । କାରଣ, ସେ ସବଞ୍ଜିତ୍ୱ ଧର୍ମସ୍ମୃକ୍ତି ଏବଂ
ସବଦ ବ୍ୟାପ୍ତୋପାଦ୍ୟାତ୍ମା” ଯେ ସବଦ ବ୍ୟାପକ ଓ ସବଞ୍ଜିତ୍ୱ ଧର୍ମବିଶିଷ୍ଟ
ସେ ସକଳ ଜାତର ଆତ୍ମା ସ୍ୱରୂପ, ତାହାକୁ ମୀମାଂସା, ବୈଶେଷିକ ଓ
ଶିଶୁର ବୋଲି ମାନନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଶିଶୁରଙ୍କର ଅବତାର ଅଛି କି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର - ନାହିଁ । କାରଣ, “ଅଜ ଏକପାତ୍” “(୩୪-୫୩)” ସ ପ୍ର
ଛୁଦମକାୟମ୍” [୪୦ । ୮]ର ଯଜୁର୍ବେଦୀୟ ବଚନ ଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ
ମାତ୍ରା ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଯୁଦା ଯୁଦା ହିଁ ଧର୍ମସ୍ୟ ଗ୍ଳାନିଭବତି ଭାରତ ।
ଅଭ୍ୟୁଦ୍ଧାନଧର୍ମସ୍ୟ ତଦାତ୍ମାନଂ ସ୍ୱଜାମ୍ୟହମ ॥ (୩୬)

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହିଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଧର୍ମର ଲୋପ ହୁଏ, ସେହି ସମୟରେ ମୁଁ ଶରୀର ଧାରଣ କରିଥାଏ ।

ଉତ୍ତର— ଏହିବାକ୍ୟ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ହେତୁ ପ୍ରାମାଣିକ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଅର୍ଥ ଏପରି ହୋଇପାରେ ଯେ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଧର୍ମାତ୍ମା ଥିଲେ ଓ ସେ ଧର୍ମର ରକ୍ଷା-ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ଯେ; ମୁଁ ପ୍ରତି ଯୁଗରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାଳନ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ଦଳନ କରୁଥିବି । ଏହିର ଅର୍ଥରେ କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ । କାରଣ, “ପରୋପକାରୀ ସତାଂ ଚତୁର୍ଥୟଃ” ସର୍ବ ପୁରୁଷ ମାନବର ଶରୀର-ମନ-ଧନ ପରୋପକାର ପାଇଁ ହୋଇଯାଏ । ତଥାପି ଏହାଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଈଶ୍ୱର ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଏହା ଏକଥା, କେବେ ସଂସାରରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଚରଣ ଅବତାର ଲୋକେ ଜାଣିକି ମାନନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର— ଲୋକେ ବେଦର ଅର୍ଥ ନ ଜାଣିବିରୁ, ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ଲୋକଙ୍କ କଥାରେ ଭୁଲିବାରୁ ଏବଂ ନିଜେ ନିଜେ ମୁଖ ହେବାରୁ ଏପରି ଅସମ୍ଭାଷିକ କଥାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ତଥା କହନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଅବତାର ନ ହେଲେ କଂସ ରାବଣାଦି ଦୁଷ୍ଟ ମାନବଙ୍କ ବିନାଶ କିପରି ହୋଇ ପାରିଥାଆନ୍ତା ?

ଉତ୍ତର— ପ୍ରଥମତଃ, ଯେଉଁମାନେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁ ଈଶ୍ୱର ଅବତାର ଅର୍ଥାତ୍ ଦେହ ଧାରଣ ନ କରି ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି-ସ୍ଥିତି-ପ୍ରଳୟ କରନ୍ତି; ତାଙ୍କ ଆଗରେ କଂସ ଓ ରାବଣାଦି ଏକ ଏକ କଟି ହୁଏ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେ ସର୍ବ ବ୍ୟାପକ ହେବାରୁ କଂସ ଓ ରାବଣାଦିଙ୍କ ଶରୀରରେ ମଧ୍ୟ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ଯେତେବେଳେ ବୁଝିବେ ସେତେବେଳେ ମର୍ମିକ୍ଳେଦନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରି ପାରନ୍ତି । ଯେଉଁ ପରମାତ୍ମା ଅନନ୍ତ ରୁଦ୍ଧ; କର୍ମ ଓ ସ୍ୱଭାବ ଯୁକ୍ତ, ସେ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବକୁ ମାରିବା ସକାଶେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ଓ ମରନ୍ତି ଏକଥା ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଖ ଭିନ୍ନ ଆଉ କାହା ସଙ୍ଗେ ଭୁଲିବା ଦିଆଯାଇ ପାରେ ? ଆଉ ଯଦି କେହି କହେ ଯେ ଭକ୍ତଜନଙ୍କ ଉଦ୍ଧାର ନିମିତ୍ତ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, କେବେ କାହା ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ

ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଭକ୍ତମାନେକ ଶିଶୁରଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପାଳନ କରୁଥିବା ସେମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ସାମର୍ଥ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତାରେ ଶିଶୁରଙ୍କଠାରେ ନାହିଁ । ଶିଶୁରଙ୍କର ପୃଥୁଗ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାଦି ଜଗତର ନିର୍ମାଣ; ଧାରଣ ଓ ପ୍ରକାଶ କର୍ମଠାରୁ କଂସ ରାବଣାଦିଙ୍କୁ ବନ୍ଧ କରିବା ଓ ଗୋବତ୍ସ ନ ପଦ୍ମାବତୀ ଉଦ୍ଧାର କରଣ କରମ ? ଯଦି କେହି ସୃଷ୍ଟିରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ତେବେ ସେ ବୁଝି ପାରିବେ ଯେ; “ନ ଭୂତୋ ନ ଭବିଷ୍ୟତଃ ଅର୍ଥାତ୍ ଶିଶୁରଙ୍କ ସଦୃଶ କେହି ନାହାନ୍ତି ବା କେହି ହେବେ ନାହିଁ । ପୃଷ୍ଠାଦି ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଶିଶୁରଙ୍କର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେପରି, ଯଦି କେହି ଯେ, ଅନନ୍ତ ଆକାଶ ଗର୍ଭରେ ଆସିଲା ବା ହାତମୁଠା ଭିତରେ ଆସିଲା, ତାହା କଦାପି ସତ୍ୟ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଆକାଶ ଅନନ୍ତ ଓ ବ୍ୟାପକ । ଅତଏବ ଆକାଶର ଭିତରକୁ ଯିବା ବା ବାହାରକୁ ଆସିବା ଅସମ୍ଭବ । ସେହିପରି ପରମାତ୍ମା ଅନନ୍ତ ଓ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଯିବା ଆସିବା କଦାପି ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଯେ ନାହିଁ, ସେ ସ୍ଥାନ ତାହାର ଆକାଶମାନ ସମ୍ବନ୍ଧ । ଗର୍ଭ ଭିତରେ ଶିଶୁର କଅଣ ପ୍ରବରୁ ବ୍ୟାପକ ଥିଲେ ଯେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଆସି ଗର୍ଭ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ? କିମ୍ବା କଅଣ ବାହାରେ ନ ଥିଲେ ଯେ, ଗର୍ଭ ଭିତରୁ ବାହାରେ ହେଲେ ? ଶିଶୁର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବ୍ୟତୀତ ଲୋକଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଏ ଏପରି କହିପାରେ ଓ କହିପାରେ ? ଅତଏବ ଶିଶୁରଙ୍କର ଗମନା ଗମନ ଓ ଜନ୍ମ ମରଣ ଇତ୍ୟାଦି ଅସିଦ୍ଧ । ଏହାଦ୍ୱାରା ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ “ଯିଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ” ଆଦି ମଧ୍ୟ ଶିଶୁ ଅବତାର ନୁହନ୍ତି । କାରଣ, ସେମାନେ ରାଗ, ଦ୍ୱେଷ, ସ୍ୱର୍ଗା ତୃଷ୍ଣା; ଭୟ, ସୁଖ, ଦୁଃଖ ଜନ୍ମ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ଆଦି ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଥିଲେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଶିଶୁର ନିଜ ଭକ୍ତ ମାନଙ୍କର ପାପ କ୍ଷମା କରନ୍ତି କି ନା ?

ଉତ୍ତର— ନାହିଁ । କାରଣ, ଯେଉଁମାନେ ପାପ କ୍ଷମା କରନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ; ତଥା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମହାପାପୀ ହୋଇ ପାଆନ୍ତି । ଯେମାନେ କ୍ଷମା କଥା ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ସେମାନେ ପାପ କରିବାକୁ ଡରନ୍ତି ନାହିଁ ବରଂ ସେମାନେ ତାହା ଉଠନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଅସତ୍ୟ ମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମାଦାନ ଦେଲେ ସେମାନେ ସତ୍ୟତା ଚ୍ୟୋଧନ ଗୁରୁତର ପାପ କରି ପାରନ୍ତି । କାରଣ; ଗୋଟିଏ ତାଙ୍କର ଗୁଣ କ୍ଷମା କରି ଦେବେ, ଏହି ଭରସାର ସେମାନେ ଭବନ୍ତି ଯେ ଆଜ୍ଞା

ଗଜାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ହାତ ଯୋଡ଼ି ଛୁଡ଼ା ହେବା ଆଦି ଚେଷ୍ଟା ଦ୍ଵାରା ନିଜ ଅପରାଧରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବୁ । ଫଳରେ ଯେଉଁମାନେ ଅପରାଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଅପରାଧକୁ ନ ଡରି ପାପ କର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେବେ । ସୁତରାଂ ସମସ୍ତ କର୍ମର ଯଥୋଚିତ ଫଳ ଦେବା ହିଁ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ, ଯିଏ କରିବା ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଜୀବ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର କା ପରତନ୍ତ୍ର ?

ଉତ୍ତର—ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଓ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପରତନ୍ତ୍ର “ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର କର୍ତ୍ତା” ଏହା ପାଣିମୟ ବ୍ୟାକରଣ [୧ । ୪ । ୫୦] ସୂତ୍ର ଅଟେ ଯେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ଵାଧୀନ; ତାକୁ ହିଁ କର୍ତ୍ତା କୁହାଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର—ଯାହା ଅଧୀନରେ ଶରୀର, ପ୍ରାଣ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଅନ୍ତଃକରଣ ଥାଏ । ଯେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ନୁହେଁ, ସେ କଦାପି ପାପପୁଣ୍ୟର ଫଳଭାଗୀ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ଭୃତ୍ୟ ସ୍ଵାମୀର ଓ ହେନା ସେନାଧିକାର ଅଜ୍ଞ ଅଥବା ପ୍ରେରଣା ଅନୁସାରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅନେକ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ମରି ମଧ୍ୟ ଅପରାଧୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଯଦି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ପ୍ରେରଣା ଓ ଅଧୀନତାରେ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି ହୁଏ, ତେବେ ଜୀବକୁ ପାପପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଣ କରାଯିବ ନାହିଁ । ପ୍ରେରକ ପରମାତ୍ମା ତାହାର ଫଳ ଭୋଗ କରିବେ । ସ୍ଵର୍ଗ-ନର୍କ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ପରମାତ୍ମା ଭୋଗିବେ । ଯେପରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଯଦି କାହାକୁ ଶସ୍ତ୍ର-ବିଶେଷ ଦ୍ଵାରା ହତ୍ୟାକରେ, ତେବେ କେବଳ ସେହି ହତ୍ୟାକାରୀ ଧରଯାଇ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରେ; ଶସ୍ତ୍ର ଦଣ୍ଡିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେହିପରି ପରାଧୀନ ଜୀବ ପାପପୁଣ୍ୟର ଭାଗୀ ହେଇ ନ ପାରେ । ଅତଏବ ଜୀବ ନିଜ ସାମର୍ଥ୍ୟାନୁସାରେ କର୍ମ କରିବାରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର, ତନ୍ତ୍ର କୌଣସି ପାପ କର୍ମ କରି ସାରଳା ପରେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥାନୁସାରେ ପରତନ୍ତ୍ର ହୋଇ ପାପର ଫଳ ଭୋଗ କରେ । ସୁତରାଂ କର୍ମ କରିବାରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଓ ପାପର ଦୁଃଖ ରୂପୀ ଫଳ ଭୋଗିବାରେ ପରତନ୍ତ୍ର ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯଦି ଈଶ୍ଵର ଜୀବକୁ ନିର୍ମାଣ କରି ନ ଥାନ୍ତେ ଏବଂ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଜୀବ କିଛି ମଧ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତା ନାହିଁ । ଅତଏବ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ପ୍ରେରଣା ଦ୍ଵାରା ହିଁ ଜୀବ କର୍ମ କରେ ।

ଉତ୍ତର—ଜୀବର କେବେହେଲେ ଉତ୍ପତ୍ତି ନାହିଁ । ଯେପରି ଜଗତର ଉତ୍ପାଦନ କାରଣ ପ୍ରକୃତି ଓ ନିମିତ୍ତ କାରଣ ଈଶ୍ଵର ଅନାଦି, ସେହିପରି ଜୀବ ମଧ୍ୟ ଅନାଦି ଅଟେ । ଜୀବର ଶରୀର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୋଲକ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ନିମିତ୍ତ; କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁ ଜୀବାତ୍ମାର ଅଧୀନ

ଅଟେ । ସେ କେହି ଲୋକ ମନ-ବଚନ-କର୍ମରେ ପାପ-ପୁଣ୍ୟ କରେ ସେ ତାହାର ଫଳ ଭୋଗ କରେ, ଭିକାରୀ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମନେ କର କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ପୁଣ୍ୟ କୌଣସି ପଦ୍ଧତିରୁ ଲୁହା ବାହାର କଲ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ଲୁହା କଣି ନେଲା । ଅନ୍ୟ ଜଣେ କମାର ତାହା ଡୋକାନରୁ ଲୁହା ତହାସ ତରବାର ନିର୍ମାଣ କଲ । କୌଣସି ସୈନିକ ତାହାଠାରୁ ତରବାର ତହାସ କାହାକୁ ହତ୍ୟା କଲ । ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ଗଜା ଯେପରି ଲୌହର ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି, ଗ୍ରହୀତା, ନିର୍ମାତା ଏବଂ ତରବାରକୁ ଦଣ୍ଡ ନ ଦେଇ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେହପରି ଶେଷଦର ନିର୍ମାତା ଭିକାରୀ ଭଗବାନ ଦ୍ଵାରା କୃତକର୍ମର ଫଳ କରନ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଜୀବାତ୍ମାକୁ ଫଳଭୋଗ କରନ୍ତି । ଯଦି ପରମେଶ୍ଵର କର୍ମ କରନ୍ତି ଥାନ୍ତେ ତେବେ କୌଣସି ଜୀବାତ୍ମା ପାପ କରନ୍ତା ନାହିଁ । କାରଣ, ପରମେଶ୍ଵର ପରସ୍ତ ଓ ଧର୍ମମୟ ହେବା ହେତୁ କୌଣସି ଜୀବକୁ ପାପ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଦେଖି ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଜୀବାତ୍ମା ନିଜ କର୍ମ କରିବାରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର । ଯେପରି ଜୀବ ନିଜ କର୍ମ କରିବାରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର, ସେହିପରି ପରମେଶ୍ଵର ମଧ୍ୟ ନିଜ କର୍ମରେ ଅଟନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ସ୍ଵରୂପ ଏବଂ ଗୁଣ କର୍ମ-ସ୍ଵଭାବ କଣିକା

ଉତ୍ତର - ଦୁହେଁ ତେଜନ ସ୍ଵରୂପ ଅଟନ୍ତି । ସ୍ଵଭାବରେ ଉଭୟ ପରମ ଅବିନାଶୀ ଓ ଧର୍ମିକତା ଆଦି ଗୁଣ ସୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି ଓ ପ୍ରାୟସ୍କୃତ ନିୟମରେ ରଖିବା ଓ ଜୀବଙ୍କ ପାପ ପୁଣ୍ୟର ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଶକ୍ତିଙ୍କର କର୍ମ ଅଟେ । ଏବଂ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି; ସେମାନଙ୍କ ପାଳନ ଓ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟ ଜୀବର କର୍ମ ଅଟେ । ଭିକାରୀଙ୍କ କର୍ମ ଧର୍ମସୁକ୍ତ କିନ୍ତୁ ଜୀବର କର୍ମ କିମ୍ବା ମନ୍ତ୍ର ହୋଇଥାଏ । ଜ୍ଞାନ; ଆନନ୍ଦ ଏବଂ ଅନନ୍ତବଳ ପ୍ରଭୃତି ଭିକାରୀଙ୍କ ଗୁଣ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ଜୀବର--

ଇଚ୍ଛାଦେଶପ୍ରୟୁକ୍ତସୁଖଦୁଃଖଜ୍ଞାନାନ୍ୟମୁନୋ ଲିଙ୍ଗମିତି ॥

ନାୟ ସୁ: (ଅ: ୧ । ଆ: ୧ । ସୁ: ୧)

ପ୍ରାଣପାନନିମେଷୋନ୍ମେଷମନୋଗତାଂସୁ ପ୍ରାନ୍ତରବକାଂସୁ ସୁଖଦୁଃଖେଭ୍ୟଃ ପ୍ରୟତ୍ନାଶ୍ଚାମୁନୋ ଲିଙ୍ଗମିତି ॥ ବୈଶେଷିକ ସୁ: (ଅ ୩ । ଆ ୨ । ସୁ: ୧)

ନ୍ୟାୟ ଓ ବୈଶେଷିକ ଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ଵାରା (ଇଚ୍ଛା) ପଦାର୍ଥ ସମୂହ ପ୍ରାକୃତ

ଅଭିଳାଷ, (ଦେଖ) ଦୁଃଖ ପ୍ରାପ୍ତିରେ ଅନିଚ୍ଛା ଅର୍ଥାତ୍ କୌରବ୍ୟକ, (ପ୍ରୟତ୍ନ) ପୁରୁ-
ଷାର୍ଥ ବଳ; (ସୁଖ) ଆନନ୍ଦ [ଦୁଃଖ] ବିଳାପ ଓ ଅପ୍ରସନ୍ନତା, [ଜ୍ଞାନ ବିବେକ
ଅର୍ଥାତ୍ ଚିନ୍ତିତା, ଆଦି ଗୁଣ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ କୈଶେଷିକ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରାଣ ନିଶ୍ୱାସ
ଜାଡ଼ିବା ବାସ୍ତୁ ଅର୍ଥାତ୍ ନିଶ୍ୱାସ ନେବା, [ନିମେଷ] ଆଖି ବନ୍ଦ କରିବା, [ଉନ୍ମେଷ] ଆଖି
ଖୋଲିବା; [ମନ] ନିଶ୍ଚୟ, ସ୍ୱରଣ ଓ ଅହଂକାର କରିବା [ଗତି] ଚଳନ, [ଇନ୍ଦ୍ରିୟ]
ସମସ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ପରିଚ୍ଛେଦନା, [ଅନ୍ତର-ବିକାର] ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପେ ସ୍ୱପ୍ନା, ତୃଷ୍ଣା, ଦୃଷ୍ଟି
ଓ ଦୃଷ୍ଟିଶୋକାଦି ଅନୁଭବ କରିବା ଜୀବାତ୍ମାର ଏହି ସବୁ ଗୁଣ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଗୁଣଠାରୁ
ପୃଥକ୍ ଅଟେ । ଏହି ସବୁ ଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆତ୍ମାର ପ୍ରକାଶ ହୁଏ । କାରଣ, ଆତ୍ମା
ସୁଲ ପଦାର୍ଥ ନୁହେଁ । ଆତ୍ମା ଯେତେ ସମୟ ଶରୀରରେ ରହେ, ସେତେ ସମୟ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସବୁ ଗୁଣ ପ୍ରକାଶିତ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମା ଦେହ ତ୍ୟାଗ କରି ଶୁଦ୍ଧ-
ପିତା ପରେ ଏସବୁ ଗୁଣ ଶରୀରରେ ରହେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥର ବ୍ୟବହାର-
ତାରେ ଯେଉଁ ଗୁଣ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ଯାହାର ଅବ୍ୟବହାରରେ ଯେଉଁ ଗୁଣ
ଅବ୍ୟବହାର ଥାଏ; ତାହା ସେହି ପଦାର୍ଥର ଗୁଣ ଅଟେ । ଯେପରି ଘାସ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟା-
ଦିଅଁର ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରକାଶାଦିର ଅଗ୍ନିର ଘଟେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ପ୍ରକା-
ଶାଦି ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ସେହିପରି ଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ପରମାତ୍ମା ବିକାଳ ଦର୍ଶନ ଅଟନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଜାଣନ୍ତି
ସେ ଯେପରି ନିଶ୍ଚୟ କରିବେ; ଜୀବ ସେହିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ସୂଚକ ଜୀବ
ସୂଚକ ନୁହେଁ । ପୁଣି ଶରୀର ଜୀବକୁ ଦଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ,
ଶରୀର ନିଜ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଯେପରି ନିଶ୍ଚିତ କରିଥାନ୍ତି, ଜୀବ ତାହାହିଁ କରେ ।

ଉତ୍ତର - ଶରୀରକୁ ବିକାଳଦର୍ଶୀ କହିବା ମୂର୍ଖତା । ଯାହା ସୁନ୍ଦର ଥାଇ
ର୍ଷମାନ ନ ଥାଏ ତାହାକୁ ଭୂତକାଳ ଏବଂ ଯାହା କେବେ ହୋଇନାହିଁ ଅଥଚ
ଆଗେ ହେବ ତାହାକୁ ଭବିଷ୍ୟତ କାଳ କହନ୍ତି । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର କୌଣସି ଜ୍ଞାନ
ପୂର୍ବେ ଥିଲା; ଏବେ କ'ଣ ନାହିଁ ? କିମ୍ବା ପୂର୍ବେ ନ ଥିଲା ଏବେ ହେବ ? ପର-
ମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ସର୍ବଦା ଏକଇସ ଓ ଅଖଣ୍ଡିତ ରହେ ବ୍ୟବହାର ଥାଏ । ଭୂତ-
ଭବିଷ୍ୟତ କାଳର ବସ୍ତୁର କେବଳ ଜୀବାତ୍ମା ପାଇଁ ହିଁ, ଜୀବର କର୍ମ ଅପେକ୍ଷାରେ
ଶରୀର ବିକାଳ ଅଟନ୍ତି ସ୍ୱତଃ ନୁହନ୍ତି । ଜୀବ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଯେପରି କର୍ମ
କରେ, ଶରୀର ସର୍ବଜ୍ଞତା ଦ୍ୱାରା ସେହିପରି ଜାଣନ୍ତି । ଆଉ ଶରୀର ଯେପରି

ଜାଣନ୍ତି, ଜାଣି ସେହିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଭୂତ, ଭବିଷ୍ୟତ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜ୍ଞାନ ତଥା ଫଳ ପ୍ରଦାନ ବିଷୟରେ ଈଶ୍ବର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଏବଂ ଜାଣି ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ କର୍ମ କରିବାରେ କଂଚିତ୍ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର । ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଅନାଦି । ତାହାଙ୍କର କର୍ମଜ୍ଞାନ ସଦୃଶ ଦଶଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଅନାଦି । ତାଙ୍କର କର୍ମଜ୍ଞାନ ଦଶଜ୍ଞାନ ଭିତ୍ତିୟ ସତ୍ୟ ଅଟେ । କର୍ମଜ୍ଞାନ ସତ୍ୟ ଓ ଦଶଜ୍ଞାନ ମିଥ୍ୟା, କେବଳ କେବେହେଲେ ହୋଇପାରେ ? ସୁତରାଂ ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଦୋଷ ଆସେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଜାଣି ଶରୀରରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ଶରୀରରେ ବସୁ ରୂପରେ ଅଥବା ପରିଚିନ୍ତି ଥାଏ ?

ଉତ୍ତର—ପରିଚିନ୍ତି ଥାଏ । ବଡ଼ ହୋଇଥିଲେ ଜାଗ୍ରତ, ସ୍ବପ୍ନ, ସୁଷୁପ୍ତି, ମରଣ, ସଂଯୋଗ-ବିଯୋଗ ଏବଂ ଗମନାଗମନ ଆଦି କିଛି କାହାରି ପାଇଁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଜାଣି ଶରୀର ସ୍ବରୂପ ଅଲୁକ୍ଷ, ଅଲୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ବରୂପ କିନ୍ତୁ ପରମେଶ୍ବର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା, ଅନନ୍ତ, ସର୍ବଜ୍ଞ ଓ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଅଟନ୍ତି । ସ୍ବରୂପ ଜାଣି ଏବଂ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାପ୍ୟ-ବ୍ୟାପକ ସମ୍ବନ୍ଧ ବଦଳିଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ରହେ, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ପାରେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଜାଣି ଓ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂଯୋଗ ହୋଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାପ୍ୟ-ବ୍ୟାପକ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବା ଅସମ୍ଭବ ।

ଉତ୍ତର—ସମାନ ଆକାର ବର୍ଣ୍ଣର ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଏ ନିୟମ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୋଇ କିନ୍ତୁ ଅସମାନାକୃତି ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ନୁହେଁ । ଯେପରି ଲୌହ ସ୍ଥଳ ଓ ଅଗ୍ନି ହେବା ହେତୁ ଲୌହ ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ନି ବା ବସ୍ତୁର ବ୍ୟାପକ ହୋଇ କେବଳ ଅବକାଶ ମଧ୍ୟରେ ଉଭୟ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି; ସେହିପରି ଜାଣି ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ସ୍ଥଳ ଏବଂ ପରମେଶ୍ବର ଜାଣି ଅପେକ୍ଷା ସୃଷ୍ଟି ହେବା ହେତୁ ପରମେଶ୍ବର ଏବଂ ଜାଣି ବ୍ୟାପ୍ୟ ଅଟେ । ଜାଣି ଓ ଈଶ୍ବର ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ବ୍ୟାପ୍ୟ-ବ୍ୟାପକ ସମ୍ବନ୍ଧ, ସେହିପରି ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେବ୍ୟ-ସେବକ; ଆଧାର-ଆଧେୟ ଭୂତ୍ୟା-ରଜା-ପ୍ରଜା ଏବଂ ପିତା-ପୁତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ବନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଅଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯଦି ଜାଣି ଓ ବ୍ରହ୍ମ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍, ତାହେଲେ—

ପ୍ରଜ୍ଞାନଂ ବ୍ରହ୍ମ ॥ ୧ ॥ ଅହଂ ବ୍ରହ୍ମସି ॥ ୨ ॥ ଇନ୍ଦ୍ରମସି ॥ ୩ ॥ ଅସୁମାନ୍ସବି

କେବଳ ଏହି ସବୁ ମହାବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ କ'ଣ ?

ଉତ୍ତର - ଏହିସବୁ ବେଦବାକ୍ୟ ହିଁ ବୁଝେ, କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗ୍ରନ୍ଥର ବଚନ । ଏହା-
 ଛଡ଼ା ଏଗୁଡ଼ିକ ମହାବାକ୍ୟ ବୋଲି କୌଣସି ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲିଖିତ ନାହିଁ । ଅର୍ଥ:-
 ଅହଂ ବ୍ରହ୍ମାସି, -(ଅହମ୍) ମୁଁ (ବ୍ରହ୍ମ) ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମସ୍ତୁ (ଅସି) ଅଟେ । ଯେପରି
 “ମହାଃ କୋଶେ” ମହାଗୁଡ଼ିକ ଡାକୁଛନ୍ତି । ମହା ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ
 ଡାକିବାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ମହା ଉପରେ ଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଡାକୁଛନ୍ତି
 ବୋଲି ଅର୍ଥ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହାକୁ ଚାତୁର୍ଯ୍ୟୋପାୟ ନ୍ୟାୟ କୁହାଯାଏ । ସେହି-
 ପରି ଏ ସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ଯଦି କେହି କହେ ଯେ, ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ତ
 ବ୍ରହ୍ମସ୍ତୁ, ତେବେ ଜ୍ଞାନ ବ୍ରହ୍ମସ୍ତୁ ବୋଲି କହିବାରେ କି ବିଶେଷତା ଅଛି ? ଏହାର
 ଉତ୍ତର ଏହି ଯେ, ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମସ୍ତୁ ଏହା ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନ ଯେପରି ପରମାତ୍ମାଙ୍କର
 ସାଧର୍ମ୍ୟଯୁକ୍ତ ଓ ନିକଟସ୍ଥ ତଦୁପ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନୁହେଁ, ଆଉ ଜ୍ଞାନର ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ
 ତଥା ମୂଳ ଅବସ୍ଥାରେ ବ୍ରହ୍ମ ସହିତ ତାହାର ସାକ୍ଷାତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ
 ମୁଁ ସହିତ ଜ୍ଞାନର ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ହେସବୁ ଚିନ୍ତାପାଥ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍
 ଜ୍ଞାନ ବ୍ରହ୍ମର ସତ୍ତ୍ୱରୂପ ଅଟେ । ଅତଏବ ଜ୍ଞାନ ଓ ବ୍ରହ୍ମ ଏକ ନୁହନ୍ତି । ଯଦି କେହି
 କହାକୁ କହେ ଯେ ମୁଁ ଓ ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ଅର୍ଥାତ୍ ଅବିଭେଦୀ । ସେହିପରି ଯେ ସମୟ
 ଅବସ୍ଥାରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ବୋହୋଇ ସେଥିରେ ନିମଗ୍ନ ଥାଏ, ସେ
 କହି ପାରେ ଯେ, ‘ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମ ଏକ ଅର୍ଥାତ୍ ଅବିଭେଦୀ ଅଟୁଁ’ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ
 ଅବକାଶରେ ବିତ୍ୟମାନ ।

ଯେଉଁ ଜୀବାତ୍ମା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବାନୁସାରେ ନିଜର ଗୁଣ କର୍ମ ଗଠନ
 କରେ, ସେହି କେବଳ ସାଧର୍ମ୍ୟ ହେତୁ ବ୍ରହ୍ମ ସହିତ ଏକ ବୋଲି କହିପାରେ ।
 ପ୍ରଶ୍ନ - ଆଜ୍ଞା ତେବେ ଏହି ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ କିପରି କରିବ ? (ତେ) ବ୍ରହ୍ମ
 (ଭ୍ରମ୍) ତୁ ଜୀବାତ୍ମା (ଅସି) ଅଟ, । ହେ ଜୀବ (ଭ୍ରମ୍) ତୁ (ତେ) ସେହି
 ବ୍ରହ୍ମ [ଅସି] ଅଟୁ ।

ଉତ୍ତର - ତୁମେ ତେ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା କଅଣ ବୁଝୁଛ ? ‘ବ୍ରହ୍ମ’ । ତେବେ ‘ବ୍ରହ୍ମ’
 ପଦର ଅନୁବୃତ୍ତି କେଉଁଠାରୁ ଆଣିଲ ?

ସଦେବ ସୋମ୍ୟେଦମଗ୍ର ଆସୀଦକମବାଦିଶାସ୍ତ୍ରଂ ବ୍ରହ୍ମ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଏହି ପୁରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟରୁ ।

ଉତ୍ତର—ତୁମେ ଏହି ଗୁଣୋଗ୍ୟ ଉପନିଷଦ୍ରେ ଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟ କରି ନାହିଁ
ଦେଖିଥିଲେ ଜାଣିଥାନ୍ତୁ ଯେ ସେଠାରେ ବୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦର ଲୌକିକ ଉଲ୍ଲେଖ
ଏପରି ମିଥ୍ୟା କହିବାର କାରଣ କଣ ?

କିନ୍ତୁ ଗୁଣୋଗ୍ୟରେ ତ :—

ସଦେବ ସୋମ୍ୟକମଗ୍ର ଆସୀଦେବମେବାଦି ଶାୟମ୍

(ଗୁ: ପ୍ର: ୭ । ଖ: ୨ । ମ: ୧)

ଏପରି ପାଠ ଅଛି ସେଠାରେ ବୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ତେବେ ଆପଣ “ତତ୍” ଶବ୍ଦ ଦ୍ଵାରା କି ଅର୍ଥ ପ୍ରକଟ କରୁଛନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର— ସ ଯ ଏଷେଃଃଃମା । ଏତଦାତ୍ମ୍ୟମିତଂ ସର୍ବଂ ତତ୍ ସତ୍ୟଂ ସ ଧର୍ମଂ
ତତ୍ତ୍ଵମସି ଶ୍ଵେତକେତୋ ଭତ ॥ ଗୁଣୋ: (ପ୍ର: ୭ । ଖ: ୮ । ମ: ୨ ॥)

ହେ ପ୍ରିୟ ପୁତ୍ର ଶ୍ଵେତକେତୁ ! ସେହି ପରମାତ୍ମା ଜାଣିବାର ଯୋଗ୍ୟ, ସେ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ଏହି ସବୁ ଜଗତ୍ ଏବଂ ଜୀବର ଆତ୍ମା ଅଟନ୍ତି ; ସେହି ଏକ
ସ୍ଵରୂପ ଓ ନିଜେ ହିଁ ନିଜର ଆତ୍ମା ଅଟନ୍ତି ।

ତଦାତ୍ମକସ୍ତଦନ୍ତର୍ଯ୍ୟମା ଭ୍ରମସି ॥

ତୁମେ ସେହି ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସହିତ ଯୁକ୍ତ । ଏହି ଅର୍ଥ ଉପନିଷଦ୍ରେ
ବହୁଥର ଦିଆଯାଇଛି । କାରଣ :—

ଯୁ ଆତ୍ମନି ତିଷ୍ଠନ୍ନାତ୍ମନୋଽନ୍ତରୋୟମାତ୍ମା ନ ବେଦ ଯୁସ୍ମାନ୍
ଶରୀରମ୍ । ଆତ୍ମନୋଽନ୍ତରୋୟମୟୂତ ସ ତ ଆତ୍ମାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀମୁନଃ

ବୃହଦାରଣ୍ୟକରେ ଏହି ବାକ୍ୟରେ ମହର୍ଷି ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ମୈତ୍ରେୟୀ
କହିଛନ୍ତି:— “ହେ ମୈତ୍ରେୟୀ; ଯେଉଁ ପରମେଶ୍ଵର ଆତ୍ମା ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବାତ୍ମା ମଧ୍ୟରେ
ଅବସ୍ଥିତ ଓ ଜୀବାତ୍ମାରୁ ପୃଥକ, ସେହି ପରମାତ୍ମା ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାପକ
ମୁତ ଜୀବାତ୍ମା ଜାଣେ ନାହିଁ । ଜୀବାତ୍ମା ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଶରୀର । ଯେପରି
ମଧ୍ୟରେ ଜୀବାତ୍ମା ବାସ କରେ, ସେହିପରି ପରମେଶ୍ଵର ଜୀବାତ୍ମା ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରନ୍ତି ।

୧— ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ । ୨— ବୃହଦାରଣ୍ୟକ । ୩— ଗୁଣୋଗ୍ୟ । ୪— ମଣ୍ଡୁକ୍ୟ ।

୫ ॥ ୧ । ୪ । ୧୦ ॥ ୬ । ୮ । ୨ ।

ଅଟନ୍ତି । ସେଣାକାମ୍ବା ଠାରୁ ପୃଥକ୍ ରହି ଓ ତାହାର ପାପ-ପୁଣ୍ୟର ସାକ୍ଷୀ ହୋଇ ଜୀବାତ୍ମାକୁ ପାପ-ପୁଣ୍ୟର ଫଳ ଫଳାନ ପୁରକ ନିୟମାଧୀନ ରଖନ୍ତି । ସେହି ଅବନୀ ପରମାତ୍ମା ତୁମ୍ଭର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ଆତ୍ମା ଅଟନ୍ତି; ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମ୍ଭ ଆତ୍ମାରେ ବ୍ୟାପକ ଶବ୍ଦରେ ରହିଛନ୍ତି । ତାହାକୁ ତୁମ୍ଭର ଜାଣିବା ଉଚିତ ।

ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧ ବାକ୍ୟର କଅଣ କେହି ଅନ୍ୟଥା ଅର୍ଥ କର ପାରେ ? “ଅସ୍ତ୍ର-ମାତ୍ରା ବ୍ରହ୍ମ” ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେତେବେଳେ ପରମେଶ୍ୱର ଯୋଗୀକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଅନ୍ତି; ସେତେବେଳେ ଯୋଗୀ କହିଥାନ୍ତି ଯେ ଯେଉଁ ଧରମାତ୍ରା ମୋଠାରେ ବ୍ୟାପକ ସେହି ବ୍ରହ୍ମ ସବୁଟି ବ୍ୟାପକ ଅଟନ୍ତି । ଏହି କଥାକୁ ନେଇ ଅତି କାଲର ଯେଉଁ ବେତାନ୍ତୀମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ଜୀବ ଓ ବ୍ରହ୍ମ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ଭେଦ ନାହିଁ; ସେମାନେ ବେତାନ୍ତଶାସ୍ତ୍ର ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଅନେକ ଆତ୍ମା ଜୀବେନାନ୍ତପ୍ରକାଶ୍ୟ ନାମରୂପେ ବ୍ୟାକରଣାତ୍ମୀ ॥

ଉ (ଛ ୭ । ଖ. କ । ମ. ୨ ।)

ଭେଦସ୍ୱରୂପା ତଦେବାନ୍ତପ୍ରାକାଶତ୍ ॥ କୌଋଷୟ: (ବ୍ରହ୍ମନ: ଅନୁ: ୭ ।)

ପରମେଶ୍ୱର କହିଛନ୍ତି- “ମୁଁ ଏହି ଜଗତ ଓ ଶରୀରକୁ ତିଆରି କରି ଜଗତରେ ବ୍ୟାପକ ଅଛି ଓ ଜୀବ ରୂପରେ ଶରୀରର ପ୍ରବର୍ତ୍ତ ହୋଇ ନାମ ଓ ରୂପର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରେ । ପରମେଶ୍ୱର ଏହି ଜଗତ ଓ ଶରୀର ନିର୍ମାଣ କରି ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି; ତତ୍ୟାତ୍ ଶ୍ରୀକୃତ ଅର୍ଥ ଅନ୍ୟରୂପେ କପରି କରିବେ ?

ଉତ୍ତର - ତୁମେ ଯଦି ପଦ, ପଦର ଅର୍ଥ ଓ ବାକ୍ୟାର୍ଥ ଜାଣିଥାନ୍ତି, ତେବେ କଦପି ଏପରି ଅନର୍ଥ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ; ଯେତେବେଳେ ଏପରି ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ପ୍ରକେଶ ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଉଛି ଅନୁପ୍ରକେଶ; ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକେଶ ପ୍ରକେଶ । ପରମେଶ୍ୱର ଶରୀରରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତ ଥିବା ଜୀବାତ୍ମା ମଧ୍ୟରେ ଅନୁ-ପ୍ରବର୍ତ୍ତ ସଦୃଶ ରହି ବେଦବ୍ରାତ୍ ସମସ୍ତ ନାମ ରୂପାଦିର ଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ସେ ପରମେଶ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ଜୀବକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତ କରି ସ୍ୱୟଂ ଜୀବାତ୍ମା ମଧ୍ୟରେ ଅନୁପ୍ରବର୍ତ୍ତ ରହିଥାନ୍ତି । ଯଦି ତୁମେ ‘ଅନୁ’ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଜାଣିଥାନ୍ତି ତେବେ ଏପରି ବସ୍ତୁତ୍ୱ ଅର୍ଥ କଦପି କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— “ସୋଫ୍ଟ୍ ଦେବାଦତ୍ତୋ ଯ ଉଷ୍ମ କାଳେ କାଶ୍ୟାଂ ଦୃଷ୍ଟଃ
ଲଭ୍ୟାଂ ପ୍ରାବୃଟ୍ ସମସ୍ତଂ ମଧୁସୂୟାଂ ଦୃଶ୍ୟତେ” ॥

ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଦେବଦତ୍ତକୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ମୁଁ କାଶୀରେ ଦେଖୁଥିଲି,
ଦେବଦତ୍ତକୁ ଏବେ ବର୍ଷାକାଳରେ ମଧୁସୂୟାରେ ଦେଖନ୍ତି । ଏ ସ୍ଥାନରେ
ଦେଶ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ଶେଷ ମାତ୍ରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେବ
ଲକ୍ଷିତ । ସେହିପରି ଶ୍ରୀ-ତ୍ୟାଗ ଲକ୍ଷଣା ଦ୍ଵାରା ଶିଶୁରଙ୍କର ପଶେଷ
କାଳ, ମାୟା; ଉପାଧି ଏବଂ ଜୀବର ଏହି ଦେଶ-କାଳ-ଅବଦ୍ୟା ଓ ଅନ୍ତ
ଉପାଧି ତ୍ୟାଗ କରି କେବଳ ଚେତନ୍ୟ ମାତ୍ର ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଉଭୟ ସ୍ଥାନ
ଏକ ହିଁ କ୍ରହ୍ମବସ୍ତୁ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏହି ଭ୍ରାତ୍ୟାଗ ଲକ୍ଷଣା ଅର୍ଥାତ୍
ଗ୍ରହଣ କରିବା ଏବଂ କିଛି ଗ୍ରହଣ ଦେବା ପରି ଶିଶୁରଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନାଦି ବାଚ୍ୟ
ଏବଂ ଜୀବର ଅନ୍ତଃସ୍ଵାଦି ବାଚ୍ୟାର୍ଥ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚେତନ ମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥ
କଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମତ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏ ବିଷୟରେ ତୁମର ବକ୍ତବ୍ୟ କଅଣ ?

ଉତ୍ତର— ପ୍ରଥମରେ ତୁମେ ଜୀବ ଏବଂ ଶିଶୁରଙ୍କୁ ନିତ୍ୟ ମନେ
ଅଧିକା ଅନନ୍ତ୍ୟ ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ଉପାଧି ଜନିତ କଳ୍ପିତ ଦେବାଦତ୍ତକୁ ଏହି ଦୁଇ ଜଣ ଆମ ମତରେ ଫରକ
ଅଟନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର— ସେହି ଉପାଧିକୁ ନିତ୍ୟ ମନେକରି ଅଧିକା ଅନନ୍ତ୍ୟ ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ଜୀବେଶୌଚ ବିଶୁଦ୍ଧାତିବିଭେଦସ୍ତୁ ତନ୍ମୋଦନ୍ତୋଃ ।

ଅବିଦ୍ୟା ତତ୍ତ୍ଵୋପାୟୋଗଃ ସତସ୍ତାକମନାଦୟଃ ॥୧॥

କାର୍ଯ୍ୟୋପାଧିରମ୍ଭଂ ଜୀବଃ କାରଣୋପାଧିରାଶ୍ଵୀରଃ ।

କାର୍ଯ୍ୟକାରଣତାଂ ହିତ୍ଵା ପୂର୍ଣ୍ଣବୋଧୋଽବଶ୍ୟତେ ॥୨॥

“ସଂକ୍ଷେପଶାସ୍ତ୍ରରକ୍” ଏବଂ “ଶାସ୍ତ୍ରରକ୍ଷଣ୍ୟ” ର ଏହି କାରକାନୁସାରେ (୧) ଜୀବ
(୨) ଶିଶୁର, (୩) ବ୍ରହ୍ମ, (୪) ଜୀବ ଓ ଶିଶୁରଙ୍କର ବିଶେଷ ଭେଦ, (୫) ଅନ୍ତ
ଅର୍ଥାତ୍ ଅଜ୍ଞାନ, (୬) ଅବିଦ୍ୟା ଓ ଚେତନର ଯୋଗ— ଏହି ଛଅ ପ୍ରକାର ବସ୍ତୁ
ବ୍ୟବହାରିକ ମତରେ ଅନାଦି ଅଟନ୍ତି । ପରନ୍ତୁ ଏକମାତ୍ର ବ୍ରହ୍ମ ଅନାଦି ଅନନ୍ତ
ଅନ୍ୟ ପାଞ୍ଚାଶି ସ୍ଵାଗ୍ଭବ ପରି ଅନାଦି ଓ ସାଦୃଶ୍ୟ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଜ୍ଞାନ ଆଦି

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ପାଞ୍ଚୋଟି ଆଥାନ୍ତ୍ର ଏବଂ ଏମାନଙ୍କର ଆଦି ବଦଳ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏଥି-
ପାଇଁ ଏମାନଙ୍କୁ ଅନାଦି କୁହାଯାଏ । ଜ୍ଞାନ ହେବା ପରେ ଏମାନେ ନଷ୍ଟ ହୋଇ-
ଯାଆନ୍ତି, ଏଥିପାଇଁ ଏମାନଙ୍କୁ ସାନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ବିନାଶଶୀଳ କୁହାଯାଏ ।

ଉତ୍ତର- ତୁମର ଏହି ପୁରୋକ୍ତ ଶ୍ଳୋକ ଦୁଇଟା ଅଶୁଦ୍ଧ । କାରଣ, ତୁମ୍ଭ ମତ
ଅନୁସାରେ ଅବଦ୍ୟାର ଯୋଗ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜ୍ଞାନ ଓ ମାୟାର ଯୋଗ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶିଶୁର
ସଦୃଶ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଅତି ଏବଂ “ଚକ୍ତିତ୍ଵୋର୍ଯ୍ୟୋଗଃ” ଯେଉଁ ଷଷ୍ଠ ପଦାଫ
ତୁମେ ଗଣନା କରିଅଛ, ତାହା ଭୁଲ୍ଲ ନାହିଁ । କାରଣ ସେହି ଅବଦ୍ୟା ଓ ମାୟା
ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଶିଶୁରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚରତାର୍ଥ ହୋଇଗଲା । ସେ ହେତୁ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ସହିତ
ମାୟା ତଥା ଅବଦ୍ୟାର ଯୋଗ ନ ହେବା ଯାଏ ଶିଶୁର ଓ ଜ୍ଞାନ ଅସ୍ତିତ୍ଵର ଆସନ୍ତି
ନାହିଁ । ତେଣୁ ଶିଶୁରଙ୍କୁ ଅବଦ୍ୟା ଓ ବ୍ରହ୍ମରୁ ପୃଥକ୍ ଗଣନା କରିବା ଚୂଥା ।
ଅତଏବ ତୁମ୍ଭ ମତାନୁସାରେ କେବଳ ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମ ଓ ଅବଦ୍ୟା
ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରେ, ଛଅଟି ନୁହେଁ ।

ଏହାଛଡ଼ା ଅନନ୍ତ, ନିତ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧ, ବୁଦ୍ଧ, ମୁକ୍ତ-ସ୍ଵାଧୀନ ଏବଂ ସର୍ବବ୍ୟାପକ
ବ୍ରହ୍ମରେ ଅଜ୍ଞାନ ଥିବା ସିଦ୍ଧ କରି ସାରିଲା ପରେ ହିଁ ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟୋପାୟ ଓ
କାରଣୋପାୟରୁ ଜ୍ଞାନ ତଥା ଶିଶୁରର ଅସ୍ତିତ୍ଵ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରିବ । ଯଦି
ବ୍ରହ୍ମର ଏକ ଦେଶରେ ସ୍ଵାକ୍ଷୀତ ଏବଂ ସ୍ଵରୂପକୁ ଅଜ୍ଞାନକୁ ଅନାଦି ଏବଂ ସର୍ବସ୍ଵ
ବୋଲି ସ୍ଵୀକାର କର, ତେବେ ସମସ୍ତ ବ୍ରହ୍ମ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଯଦି
ଅଜ୍ଞାନକୁ ଏକ ଦେଶ ବ୍ୟାପକ ବୋଲି କହିବ ତେବେ ତାହା ପରିହର ହେବା
ହେତୁ ବ୍ରହ୍ମରେ ଇତସ୍ତତଃ ଯାଇ ଆସି ପାରିବ । ସେ ବ୍ରହ୍ମରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ
ସ୍ଥାନକୁ ଯିବ ସେହି ସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ ବ୍ରହ୍ମ ଅଜ୍ଞାନ ଓ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ
କରିବ ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ବୋଲି ବଦଳିବ । ପରିଣାମତଃ
କୌଣସି ସ୍ଥାନର ବ୍ରହ୍ମକୁ ବୁଝେ ଅନାଦି, ଶୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଜ୍ଞାନ ବୋଲି କହି ପାରିବ
ନାହିଁ । ପୁଣି ଅଜ୍ଞାନର ସୀମାରେ ଥିବା ବ୍ରହ୍ମର ଜାଣିବା ବିଷୟ ହେବ ଅଜ୍ଞାନ ।
ଏହାହାର କାରାର ଓ ଭିତରରେ ବ୍ରହ୍ମ ଖଣ୍ଡ ବିଖଣ୍ଡ ହୋଇଯିବ ।

ଯଦି ବ୍ରହ୍ମ, ଶ୍ରେ ଖଣ୍ଡ ହେଲେ ବ୍ରହ୍ମର ଜ୍ଞାନ କ'ଣ ? ତେବେ ବ୍ରହ୍ମ ଅଖଣ୍ଡ ରହିବ
ନାହିଁ । ଯଦି ସେ ଅଖଣ୍ଡ, ତେବେ ସେ ଅଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ । ସୁନଶ୍ଚ ଜ୍ଞାନର ଅଭାବ

ଅଥବା ହସ୍ତକ୍ତ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ହେବା ହେତୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ବଭାବ ନିତ୍ୟ ସମ୍ଭବ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଉଦ୍ଭିଷ୍ଟାରେ । ଯଦି ଏହା ହୁଏ, ତେବେ ତାହା ହେବା କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେବା ହେତୁ କଦାପି ଅନିତ୍ୟ ହୋଇ ନପାରେ । ଆଉ ଯେଉଁ ଶରୀରର ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ରଣ ହେଲେ ସମସ୍ତ ଶରୀରରେ ଦୁଃଖ ଖେଳିଯାଏ, ସେହି ପରି ଏକ ଦେଶରେ ଅଜ୍ଞାନ; ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ ଏବଂ କେଶର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲେ ସେହି ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରି ଅଜ୍ଞାନ ଓ ଦୁଃଖୀ ହୋଇଯାଏ । ଯଦି ତୁମେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟୋପାୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟକରଣ ଉପାୟ ସଂପର୍କରୁ ବ୍ରହ୍ମ ଜାଣି ପୁଣି ପ୍ରତିଷ୍ଠାତ ହୁଏ ତେବେ ଅନ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନ ଏହି ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ବ୍ୟାପକ ଅଟେ ତେଣୁ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନ ? ଯଦି କୁହ ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ବ୍ୟାପକ କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ଯୋଗୁଁ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅଟେ ଏକ ଦେଶୀ ଓ ପୃଥକ୍-ପୃଥକ୍ ତେବେ ଅନ୍ୟକରଣ ଗତିଶୀଳ ନା ସ୍ଥିର ?

ଉତ୍ତର— ଗତିଶୀଳ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଅନ୍ୟକରଣ ସହିତ ବ୍ରହ୍ମମଧ୍ୟ ଗତିଶୀଳ ଥାଏ ନା ସ୍ଥିର ରହିଥାଏ ?

ଉତ୍ତର— ସ୍ଥିର ରହିଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ତାହାହେଲେ ଅନ୍ୟକରଣ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକ ଦିଏ, ସେହି ସ୍ଥାନର ବ୍ରହ୍ମ ଅଜ୍ଞାନ ରହିତ ଏବଂ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିଲେ ସେହି ସ୍ଥାନର ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ରହ୍ମ ଅଜ୍ଞାନ ହେଉଥିବ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ବ୍ରହ୍ମ ଶରୀରେ ଜ୍ଞାନୀ ଅନ୍ୟ ଶରୀରେ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ଯାଇଥିବ । ଏହାଦ୍ୱାରା ମୋର କର ମଧ୍ୟ ଶରୀରୀ ହୋଇଯିବ । ଏହାଛଡ଼ା ଯେପରି ଜଳର ଦେଖିଥିବା ଅନ୍ୟ ଜଳେ ସ୍ବରୂପ କରି ପାରେ ନାହିଁ ସେହିପରି ଚେତନାରେ ଦେଖିବା ଯାଇଥିବା ବସ୍ତୁ କିମ୍ବା ବସ୍ତୁର ଜ୍ଞାନ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ସମୟରେ ଦର୍ଶନ ବା ଶ୍ରବଣ କରି ଯାଇଥିଲା; ତାହାର ଦେଖି ଓ କାଳ ଥିଲା ଏବଂ ଯେଉଁ ସମୟରେ ସ୍ବରୂପ କରିବୁ ଏହାର ଦେଖି ଓ କାଳ ଥାଏ ।

ଯଦି କୁହ ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ଏକ, ତାହାହେଲେ ସେ ସଂସ୍କୃତ କାର୍ଯ୍ୟକ ନ ହେବ । ଯଦି କୁହ ଯେ ଅନ୍ୟକରଣ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେବା ହେତୁ ବ୍ରହ୍ମ ମଧ୍ୟ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତୁ ତାହାହେଲେ ସେ ଜଡ଼; କାଳ ଭିତରେ ଜ୍ଞାନ ରହି ନାହିଁ । ଯଦି କୁହ ଯେ କେବଳ ବ୍ରହ୍ମ ଅଥବା ଅନ୍ୟକରଣକୁ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ତେଣୁ ଅନ୍ୟକରଣ ଗତିରାସ କୁ ଜ୍ଞାନ ହୋଇଥାଏ; ତାହାହେଲେ ମଧ୍ୟ

କରଣ ଦ୍ଵାରା ଟେକନକୁ ହିଁ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ । ଏଣୁ ତାହା ନେତୃତ୍ଵର ଏକଦେଶୀ ଓ ଅନୁଜ୍ଞା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇପାରେ ? ଅତି କେ କାରଣୋପାୟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟୋପାୟ ଯୋଗରେ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଶିଶୁର ସିଦ୍ଧି କିଏ ଯିବ ପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶିଶୁଙ୍କ ଅନ୍ୟତମ ନାମ ବ୍ରହ୍ମ ଏବଂ ଅନାଦି, ଅନୁପମ ଓ ଅମୃତ ସ୍ଵରୂପ ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ରହ୍ମରୁ ପୃଥକ୍ ଅଟେ । ଯଦି କୁହ ଯେ ଚିଦାକ୍ଷର ନାମ ଜ୍ଞାନ, ତେବେ ତାହା ସର୍ବ ଭବ୍ୟର ହେବା ହେତୁ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯିବ । ପରିଣାମତଃ ମୁକ୍ତି ସୁଖ କିଏ ହୋଇ କରିବ । ଅତିଏକ ବ୍ରହ୍ମ କଦାପି ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଜ୍ଞାନ କଦାପି ବ୍ରହ୍ମ ନ ଥିଲେ, ନାହାନ୍ତି ବା ହେବେ ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀ — ତେବେ “ସଦେବ ସୋମେଦମଗ୍ର ଆତ୍ମାତେକମେବାଦି ଶ୍ଵୟମ୍”

(ଗୁରୋଗ୍ୟ ୭ । ୨ । ୧) ଅନୁସାରେ ଅଦୈବିକ କିପରି ହେବ ? ଆମ୍ଭ ମତରେ ତ ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ ପୃଥକ୍ କୌଣସି ସଜାଗତ୍ଵ, ବଳାଗତ୍ଵ ଏବଂ ସୁଗତ ଅବସ୍ଥା ରେବ ନଥିବା ହେତୁ ଏକମାତ୍ର ବ୍ରହ୍ମ ହିଁ ସିଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି । ଯଦି ଜ୍ଞାନ ପୃଥକ୍, ତେବେ ଅଦୈବିକ ସିଦ୍ଧି କିପରି ହୋଇ ପାରିବ ?

ଉତ୍ତର — ଏହି ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ି ଡରୁଛ କାହିଁକି ? ବିଶେଷ ବିଶେଷ ବ୍ୟାପାର ଫଳ କଟଣ ତାହା ଜାଣିବା ଉଚିତ । ଯଦି କୁହ “ବ୍ୟାବର୍ତ୍ତକ” ବିଶେଷଣ ଉପ-
 ଶିଷ୍ଟ — ବିଶେଷଣ ରେତକାରକ ଆଟ ତେବେ “ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ” ପ୍ରକାଶନମୟ ବିଶେଷଣ ଉପଶିଷ୍ଟ — ବିଶେଷଣ ଯେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଓ ପ୍ରକାଶକ ମଧ୍ୟ ଅଟେ, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସ୍ଵୀକାର କର । ତାହା ହେଲେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ ଅଦୈବିକ ଶକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମର ବିଶେଷଣ ଅଟେ । ଏଥିର ବ୍ୟାବର୍ତ୍ତକ ଧର୍ମଦ୍ଵାରା ଅଦୈବିକ ବସ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଯ ବଳାଗତ ଚିତ୍ତରୁ ଜ୍ଞାନ ଓ ପୃଥକ୍ ସୁଖ ବିଶେଷରେ ପ୍ରକାଶକ ଧର୍ମ ଦ୍ଵାରା ବ୍ରହ୍ମର ଏକତ୍ଵ ଓ ଗୋପନ କରୁଛି । ଉଦା-
 ହରଣ ସରୁପ, “ଅସ୍ମି ନଗରେନ୍ଦ୍ରାଦି ଶାସ୍ତ୍ରା ଧନାତ୍ୟା ଦେବଦତ୍ତଃ । ଅସ୍ୟାଂ ସେନା-
 ପ୍ତାମଦ୍ଵିଗାୟତ୍ରୀଗୁରୋରାଗେ ବନମସ୍ତିତଃ” । ଅର୍ଥାତ୍ ନେକ କାହାକୁ କହିଲେ ଏହି ନଗରରେ ଦେବଦତ୍ତ ଅଦ୍ଵିଗାୟ ଧନାତ୍ୟ ଏବଂ ଏହି ସେନା ମଧ୍ୟରେ ବନମ ସ୍ତିତ ଅଦ୍ଵିଗାୟ ଗୁରୋର ଅଟନ୍ତି । ଏଠାରେ ଏହାର ଅର୍ଥ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ ଏହି ନଗରରେ ଦେବଦତ୍ତ ସଦୃଶ ଧନାତ୍ୟ ଓ ସେନା ମଧ୍ୟରେ ବନମ ସ୍ତିତ ସଦୃଶ ଗୁରୋର ଦ୍ଵିଗାୟ କେହି ନାହିଁ । ବରଂ ଦେବେଷା ନିକୃଷ୍ଟ ଅଛନ୍ତି । ସୁଖ ଭବ୍ୟ-
 ବ୍ୟାଗତ ପୃଥକ୍ ଆଦି ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ଶରୁ ଆଦି ପ୍ରାଣୀ ଏବଂ ବୃକ୍ଷାଦି ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ଯାହା କର କି ନିଷେଧ କିଏ ପାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ସେହିପରି ବ୍ରହ୍ମ ସଦୃଶ ଜ୍ଞାନ ବା

ପ୍ରକୃତ ନୁହନ୍ତି ସତ କିନ୍ତୁ ତଦପେକ୍ଷା ସେମାନେ ଯେ ନିକୃଷ୍ଟ ଏକଥାର ନିନ୍ଦା କରୁଥିଲେ ନାହିଁ ।

ଏହାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହେଲା ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ସର୍ବତ୍ର ଏକ କିନ୍ତୁ ଜୀବ ତଥା ପ୍ରାଣୀ ତତ୍ତ୍ୱ ଅନେକ । ଏମାନଙ୍କ ଠାରୁ ପୃଥକ୍ କରି ବ୍ରହ୍ମର ଏକତ୍ୱ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ପ୍ରକାଶେ ଏଠାରେ ଅଦ୍ୱୈତ ବା ଅଦ୍ୱିତୀୟ ପଦ ବିଶେଷଣ ରୂପେ ଗୃହ୍ୟତ । ବିଶେଷଣ ଦ୍ୱାରା ଜୀବ ବା ପ୍ରକୃତିର ତଥା କାର୍ଯ୍ୟରୂପୀ ଜଗତର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ନ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ଅଛନ୍ତି । ପରେ କେହି କହିବେ ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱେ ନୁହନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଅଦ୍ୱୈତ ସିଦ୍ଧି ଅଥବା ଦ୍ୱିତ୍ୱସିଦ୍ଧିର ବ୍ୟବସାୟ ନାହିଁ । ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଅ ନାହିଁ, ଚିନ୍ତା କର ଓ ବୁଝ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ବ୍ରହ୍ମର ଯେପରି ସତ୍ତ୍ୱ ଚିତ୍ତ ଓ ଆନନ୍ଦ ଗୁଣ ଅଛି ସେହିପରି ଜୀବର ଅସ୍ତିତ୍ୱ, ଭାବ ଏବଂ ପ୍ରିୟରୂପ ଅଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଏକତ୍ୱ ସିଦ୍ଧି ହୋଇପାରେ କି ବା ଶକ୍ତି ନ କରୁଛ କାହିଁକି ?

ଉତ୍ତର — କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ସାଧାରଣ ମାତ୍ର ହେଲେ ଏକତ୍ୱ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ । ପୃଥକ୍ ଜାତି ଓ ଦୃଶ୍ୟମାନ; ସେହିପରି ଜଳ, ଅଗ୍ନି, ଓ ତି ମଧ୍ୟ ଜାତି ଓ ଦୃଶ୍ୟମାନ କେବଳ ଏକତ୍ୱରେ ହିଁ ଏକତ୍ୱ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଅର୍ଥାତ୍ ହେଲେ ଧର୍ମ ଭେଦ କାରକ ରୂପେ ଆସି । ଯେପରି ପୃଥିବୀରେ ରୂଷା, ଇଂଲିଣ୍ଡ ଆଦି ଗୁଣ, ରସ ଗ୍ରାସ ଏବଂ କୋମଳଭାବ ଧର୍ମ ଜଳରେ ରୂପ ଓ ଦାହକଭାବ ଧର୍ମ ଅଗ୍ନିରେ ଥିବାରୁ ଏମାନେ ଏକ ନୁହନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ଗାଈ ଆଖିରେ ଦେଖନ୍ତି, ସୁନ୍ଦର ଖାଆନ୍ତି ଓ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଯିବା କରନ୍ତି; ତଥାପି ମନୁଷ୍ୟର ଆକୃତିର ପଦଦ୍ୱୟ ଏବଂ ଗାଈର ଆକୃତିର ପଦ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭେଦ ଥିବାରୁ ଏ ଦୁଇ ଏକା ହୋଇ ନପାରେ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଅନନ୍ତ ଜ୍ଞାନ; ଆନନ୍ଦ, ବଳ, ଶିଶୁ, ଅଭ୍ରାନ୍ତ ତଥା ବ୍ରହ୍ମ ଜୀବ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଏବଂ ଜୀବର ଅନ୍ତଃଜ୍ଞାନ; ଅନ୍ତଃବଳ; ଅନ୍ତଃ ସ୍ୱରୂପ ସମସ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମ ଓ ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା ଆଦି ଗୁଣ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ଅତଏବ ପରମେଶ୍ୱର ଏକ ନୁହନ୍ତି । କାରଣ ଏମାନଙ୍କର ସ୍ୱରୂପ ମଧ୍ୟ (ପରମେଶ୍ୱର ଅନ୍ତଃ ସ୍ୱରୂପ ଓ ଜୀବ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଠାରୁ କିଛି ସ୍ଥାନ ଦୂରରେ) ଭିନ୍ନ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅଥାଦରମନ୍ତରଂ କୁରୁତେ । ଅଥ ଚ୍ୟାଉୟଂ ଭବତି ॥

ଦ୍ଵିତୀୟାଦ୍ଭବେ ଭୟଂ ଭବତି ॥

ଏହା ବୃହଦାରଣ୍ୟକ ଉପନିଷଦର (୧ । ୪ । ୨) ବଚନ ଅଟେ । ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ଓ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ ଇହଲୋକ ମଧ୍ୟ ଭେଦ ବୁଦ୍ଧି ରଖେ, ସେ ଭୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ କାରଣ, ଭୟ ଅନ୍ୟଠାରୁ ହିଁ ଆସେ ।

ଉତ୍ତର— ଏହାର ଅର୍ଥ ଏପରି ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଶିଶୁ ରକ୍ତଅସ୍ଥିର ଅର୍ଥୀକାର କରେ ଅଥବା ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ କୌଣସି ଦେଶ-କାଳରେ ପରିଚିନ୍ନ କୋଳ ମନେ କରେ ଅଥବା ତାହାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଓ ଗୁଣ କର୍ମ-ସ୍ଵଭାବର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରେ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ଦ୍ଵେଷଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ, ସେହି କେବଳ ଭୟ ଗ୍ରସ୍ତ ହୁଏ । କାରଣ, ଦ୍ଵିତୀୟ ବୁଦ୍ଧି ଅର୍ଥାତ୍ ଶିଶୁରକ୍ତ ସହିତ ମୋର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ-ଏପରି ବୁଦ୍ଧି ଉତ୍ପଳିଲେ, ଅଥବା ତାହାକୁ ଯଦି କୁହାଯାଏ ମୁଁ ତୋତେ ଚିଲେହେଲେ ଖାତିର କରେନା, ତୁ ମୋର କିଛି ହେଲେ କିଛି ପାରିବୁ ନାହିଁ ଅଥବା ତାହାକୁ କଷ୍ଟ ଦେଲେ କିମ୍ବା ତାହାର ଶତକଲେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଠାରୁ ଶତକାଶକୁ ଡର ଲାଗେ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିରୋଧ ନ ଥିଲେ କୁହାଯାଏ ଯେ ସେମାନେ ଏକ । ଯେପରି ସଂସାରରେ କୁହାଯାଏ ଯେ “ଦେବଦତ୍ତ, ଯଜ୍ଞଦତ୍ତ ଏବଂ ବିଷ୍ଣୁ ମିତ୍ର ଏକ ଅଟନ୍ତି”, ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବିରୋଧ ନାହିଁ । ବିରୋଧ ନଥିଲେ ସୁଖ ଓ ବିରୋଧ ଥିଲେ ଦୁଃଖ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—କଅଣ ବ୍ରହ୍ମ ଓ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ ସମତା ଏକତା ବା ଅନେକତା ଥାଏ, ଅଥବା କେବେ କେବେ ଦୁହେଁ ମିଶି ଏକ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ବା ଦ୍ଵିଅନ୍ତ ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ପୁରୁଷ ଏହାର କିଛି ଉତ୍ତର ଦିଆ ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ସାଧାର୍ଣ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟତ୍ର ଭାବରେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତା ଅଛି । ଯେପରି ଆକାଶ ଓ ମୂର୍ତ୍ତିଦ୍ଵୟ ମଧ୍ୟରେ ସମାନ କଡ଼ର ଧର୍ମ ଥିବାରୁ ତଥା କେହି କାହାଠାରୁ ପୃଥକ୍ ନଥିବାରୁ ଏକତା ଅଛି, ସୁଖ ଆକାଶର ବିଭୁ, ସୁସ୍ଥ, ଅରୂପ ଏବଂ ଅନୁଭବ ଗୁଣ ଓ ମୂର୍ତ୍ତି ପଦାର୍ଥରେ ପରିଚିନ୍ନତା ତଥା ଦୃଶ୍ୟଭାବ ବ୍ୟବର୍ତ୍ତନ ଗୁଣ ଥିବାରୁ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ; ପୃଥିବୀ ଆଦି ପଦାର୍ଥ ଆକାଶଠାରୁ କେବେ ହେଲେ ପୃଥକ ରହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ, ଅନ୍ୟତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଅବକାଶ ବ୍ୟତୀତ ମୂର୍ତ୍ତିଦ୍ଵୟର କଦାପି ଅସ୍ଥିର ରହିପାରେ ନାହିଁ । ଏବଂ ବ୍ୟବହାର ନ୍ୟାୟର ସ୍ଵରୂପତଃ ଭିନ୍ନ ଥିବାରୁ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅଛି ।

ସେହିପରି ବ୍ରହ୍ମ ବ୍ୟାପକ ଥିବାରୁ ଜାତ ତଥା ପୃଥିବୀ ଆଦି ପଦାର୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ
ଭିନ୍ନ ନୁହେଁ ଏବଂ ଜନ ଜନ ରୂପରେ ଭିନ୍ନ ଥିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମ ସହିତ ଏକ ମଧ୍ୟ ହେବ
ନପାରିବ । ଯେପରି ବୃକ୍ଷ ନିର୍ମାଣ ପୂର୍ବରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ମାଟି' ଲୁହା ଆଦି
ଆକାଶ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଥାନ୍ତି, । ଯେତେବେଳେ ଦର ନିର୍ମିତ ହୋଇଯାଏ ସେତେବେଳେ
ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଆକାଶରେ ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ଦର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ସେ
ସେହି ଦରର ସମସ୍ତ ଅବଶେଷ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅବକାଶରେ ଚିତ୍ୟମାନ ରହନ୍ତି
ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଆକାଶରେ ଥାଆନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନେ କୌଣସି
କାଳରେ ଆକାଶ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ସ୍ୱରୂପତଃ ଭିନ୍ନ ହେବା
ହେତୁ କଦାପି ଆକାଶ ସହିତ ଏକତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ କି କରି ପାରନ୍ତି
ଥିଲେ କିମ୍ବା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଜାତ ତଥା ସଂସାରର ପଦାର୍ଥ
ପଦାର୍ଥ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାପ୍ୟ ଥିବାରୁ କୌଣସି କାଳରେ ଭିନ୍ନ ହେବା
କିନ୍ତୁ ସ୍ୱରୂପରେ ଭିନ୍ନ ଥିବା ହେତୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସହିତ କେବେହେଲେ ଏକତ୍ର
ନୁହେଁ । ଆଜି କାଲିର ବୈଦାନ୍ତିକମାନେ କେବଳ ଅନୁସ୍ୱ ଶ୍ରବଣ ଓ ଚିନ୍ତା
ଦେଇ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଶ୍ରବଣକୁ ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତି । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଏପରି ନାହିଁ ଯେ
ଥିରେ କି ସଗୁଣ-ନିର୍ଗୁଣତା, ଅନୁସ୍ୱ, ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ, ସାଧର୍ମ୍ୟ, ବୈଧର୍ମ୍ୟ
ବିଶେଷ୍ୟ-ବିଶେଷଣ ସ୍ୱରୂପ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ପରମେଶ୍ୱର ସଗୁଣ ଅଟନ୍ତି ଅଥବା ନିର୍ଗୁଣ ?

ଉତ୍ତର - ସଗୁଣ ନିର୍ଗୁଣ ଉଭୟ ପ୍ରକାର ଅଟନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ - କାହିଁ ! ଗୋଟିଏ କୋଷରେ କି ଦୁଇଟି ତରକାରି କେବେ
ପାରେ ? ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥରେ ସଗୁଣତା ଓ ନିର୍ଗୁଣତା ରହିବା କି ସମ୍ଭବ ?

ଉତ୍ତର - ଯେପରି ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥରେ ରୂପାଦି ଗୁଣ ଅଛି କିନ୍ତୁ ତେଜ
ଶୂନ୍ୟ ଗୁଣ ଜଡ଼ରେ ନାହିଁ । ସେହିପରି ତେଜନ ମଧ୍ୟରେ ଲଜ୍ଜାଦି ଗୁଣ
କିନ୍ତୁ ଜଡ଼ର ରୂପାଦି ଗୁଣ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ "ସ୍ୱଚ୍ଛା ଗୁଣୋପସ୍ଥାପନ
ତତ୍ତ୍ୱ ସଗୁଣମ୍," "ଗୁଣଭ୍ୟୋଃ ସ୍ୱଚ୍ଛା ଗୁଣୋପସ୍ଥାପନ" ଇତି
ଯେ ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ ସେ ସଗୁଣ, ଯେ ଗୁଣ ବିହୀନ ସେ ନିର୍ଗୁଣ ହୁଏ ।
ନିଜର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣରେ ସ୍ୱଚ୍ଛା ତଥା ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ ଗୁଣରୁ ଉଚ୍ଛିତ ହୋଇ
ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ସଗୁଣ ଏବଂ ନିର୍ଗୁଣ ଅଟନ୍ତି । ଏପରି କୌଣସି ହେଲେ

ନାହିଁ ଯଦ୍ୱିଧେ କେବଳ ସଗୁଣରୁ ବା ନିର୍ଗୁଣରୁ ଦେଖାଯାଏ, ପ୍ରତ୍ୟୁତ ଏକ ହିଁ ପଦାର୍ଥରେ ସବଦା ସଗୁଣରୁ ଓ ନିର୍ଗୁଣରୁ ବଦ୍ୟମାନ ଥାଏ ସେହିପରି ପରମେଶ୍ୱର ନିଜର ଅନନ୍ତ ଜ୍ଞାନ, ବଳ ଇତ୍ୟାଦି ଗୁଣରେ ଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ ସଗୁଣ ଓ ନିଜ ପଦାର୍ଥର ରୂପ ଆଦି ଗୁଣ ଏବଂ ଜ୍ଞାନର ଦେଖ ଆଦି ଗୁଣରୁ ପୃଥକ୍ ଥିବାରୁ ନିର୍ଗୁଣ ଅଟନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଏହି ସଂସାରରେ ଲୋକେ ନିରାକାରକୁ ନିର୍ଗୁଣ ଓ ସାକାରକୁ ସଗୁଣ କହନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେବେଳେ ପରମେଶ୍ୱର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ସେ ନିର୍ଗୁଣ ଏବଂ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କଲେ ସଗୁଣ ବୋଲି କୁହା ଯାଆନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର—ଏହା କେବଳ ଅଜ୍ଞ ଓ ମୁଖି ଲୋକଙ୍କର କଳ୍ପନା ମାତ୍ର । ବଦ୍ୟାନ୍ତର ଲୋକେ ପଶୁପକ୍ଷ ଯଦି ତହିଁ ବୃଥା ଚିନ୍ତାର କରନ୍ତି । ସନ୍ନିପାତ ଜ୍ଞାନରେ ଆକାନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ଯେପରି ଗୁଡ଼ାଏ ପ୍ରଳାପ କରେ ସେହିପରି ଅବଦାନ ଲୋକଙ୍କର ଲେଖା ବା କଥନକୁ ବୃଥା ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ପରମେଶ୍ୱର ଗୋପକ କି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର—ଉଭୟ ନୁହନ୍ତି । କାରଣ, ନିଜ ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍ତମ ବସ୍ତୁରେ ଅନୁରୋଧ ଜନ୍ମେ । କିନ୍ତୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ପୃଥକ୍ କିମ୍ବା ଉତ୍ତମ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ସେଥିରେ ଆସନ୍ତି ଉତ୍ତମ ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରାପ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କୁ ବିରକ୍ତ କୁହାଯାଏ । ଯେହେତୁ ପରମେଶ୍ୱର ବ୍ୟାପକ ତେଣୁ ସେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଗ୍ରହଣ ପାଇବି ନାହିଁ । ଅତଏବ ପରମେଶ୍ୱର ବିରକ୍ତ ମଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଶିଶୁରଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଅଛି କି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର—ତଥାକଥିତ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । କାରଣ, ଯାହା ମିଳିଲେ ବଶେଷ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇ ପାରେ ସେହିପରି ଅପ୍ରାପ୍ତ ଉତ୍ତମ ବସ୍ତୁ ନିମିତ୍ତ ଇଚ୍ଛା ହୋଇଥାଏ ଏପରି ଇଚ୍ଛା ଶିଶୁରଙ୍କଠାରେ କିପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ? କାରଣ, ଶିଶୁରଙ୍କୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଅପ୍ରାପ୍ତ ନୁହେଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଏପରି ନାହିଁ ଯେ କି ଶିଶୁରଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍ତମ ଅଟେ । ଯେହେତୁ ଶିଶୁର ସର୍ବସ୍ଥ ସୁଖଯୁକ୍ତ; ତେଣୁ ତାଙ୍କର ସୁଖର ଅଭିଳାଷୀ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ତାଙ୍କଠାରେ ଇଚ୍ଛାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ

ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବିଦ୍ୟାର ଦର୍ଶନ ତଥା ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟିର ରୂପୀ ଶିକ୍ଷଣ ଶକ୍ତି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଠାରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ସବୁପୁରୁଷମାନେ ସବୁ ସକ୍ଷିପ୍ତ ବିଷୟମାନଙ୍କୁ ବିସ୍ତାର କରି ପାରିବେ ।

ଶିଶୁରଙ୍କ ବିଷୟ ସଂକ୍ଷେପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେଲା ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବେଦ ଲେଖା ଯାଇଅଛି-

ଯୁସ୍ତାଦୁଗୋ ଅପାତକ୍ଷନ୍ ଯୁକ୍ତୁୟୁସ୍ତାଦପାକ୍ଷନ୍ ।

ସ୍ତାମାନ ଯୁନ୍ୟ ଲେମନ୍ୟଅବଂ ଗରସୋ ମୁଖଂ ସ୍ଥମ୍ଭଂ ତଂବୁଧ୍ନି କତମଃ ସ୍ତ ଦେବ ସ୍ତଃ ॥ ଅଥବା : ୧୦ । ପ୍ରପା : ୨୩ । ଅନୁ : ୪ । ମ. ୨୦

ଯେଉଁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଠାରୁ ଋଗ୍‌ବେଦ, ଯଜୁର୍‌ବେଦ; ମାମବେଦ ଓ ଅଥର୍ବବେଦ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି ସେ କେଉଁ ଦେବ ଅଟନ୍ତି ? ଏହାର ଉତ୍ତର- ଯେ ସମସ୍ତ ଉତ୍ତପନ୍ନ କରି ଧାରଣ କରି ଅଛନ୍ତି ସେହି ପରମାତ୍ମା ଅଟନ୍ତି ।

ସ୍ତୁୟୁସ୍ତାଆତଥ୍ୟତୋଽଥାନ ବ୍ୟତ୍ୟାକ୍ତାଶ୍ଚାତ୍ୟଃ ସମାଭ୍ୟଃ ॥

ଯଜୁ : ଅ : ୪୦ । ଧ : ୮ ॥

ଯେ ସ୍ତୁୟୁସ୍ତ, ସବ୍ୟସାଚକ, ଶୁଦ୍ଧ ସନାତନ; ନିରାକାର ପରମେଶ୍ୱର ଅଟନ୍ତି ସେହି ପରମେଶ୍ୱର ସନାତନ ଜାତରୂପୀ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ନିମିତ୍ତ ଯଥାବେଶ୍ୟ ଅନୁସାରେ ବେଦଦ୍ୱାରା ସକଳ ବିଦ୍ୟାର ଉପଦେଶ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଆପଣ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସାକାର ମାନନ୍ତି ଅଥବା ନିରାକାର ?

ଉତ୍ତର- ନିରାକାର ମାନୁଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ପରମାତ୍ମା ଯେତେବେଳେ ନିରାକାର. ସେତେବେଳେ ସେ ବେଦବେଦ ଉପଦେଶ ପାଇଁ ମୁଖ ବନା କିପରି ବର୍ଣ୍ଣୋଚ୍ଚାରଣ କରି ଶାରିରୀୟବେ ? କାରଣ ବର୍ଣ୍ଣୋଚ୍ଚାରଣରେ ତାକୁ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନ ଓ ଜହ୍ନାର ପ୍ରଯତ୍ନ ନିତ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ।

ଉତ୍ତର- ପରମେଶ୍ୱର ସବ୍ୟସାଚକ ଓ ସବ୍ୟସାଚକ ହେବା ହେତୁ ସ୍ୱୟଂ ବ୍ୟାପ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଜାତମାନଙ୍କୁ ବେଦବିଦ୍ୟାର ଉପଦେଶ ଦେବାରେ ତାହାଙ୍କୁ ମୁଖ ଅବସ୍ଥାବର କିଛି ହେଲେ ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କାରଣ. ମୁଖ ଓ ଜହ୍ନାଦ୍ୱାର ବର୍ଣ୍ଣୋଚ୍ଚାରଣ ଅନ୍ୟକୁ ଜ୍ଞାନ ଦେବା ନିମିତ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ କିନ୍ତୁ ନିଜ ପାଇଁ ନୁହେଁ ମୁଖ ଓ ଜହ୍ନାର ବ୍ୟାପାର ବନା ହିଁ ମନ ପକ୍ଷରେ ଅନେକ ବିଷୟରେ ବିଭବ ଶବ୍ଦୋଚ୍ଚାରଣ ହେଉଥାଏ । ଅଙ୍ଗୁଳି ଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣରନ୍ତ୍ର ରୁଦ୍ଧ କରି ଦେଶ ଓ

ଯେ ମୁଖ ଜଣା ଏବଂ ତାକୁ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନ ବ୍ୟାପକ କପରି କପରି ଶବ୍ଦ ହେଉଅଛି ।
 ସେହିପରି ଭିତ୍ତିର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ରୂପରେ ଜୀବକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏକ
 ଲୋକକୁ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ କେବଳ ଉଚ୍ଚାରଣର ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଥାଏ । ନିବ-
 କାର ସବବ୍ୟାପକ ପରମେଶ୍ୱର ଜୀବସ୍ଥ ସ୍ୱରୂପଦ୍ୱାରା ଜୀବାତ୍ମା ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ଅଖିଳ
 ବେଦବ୍ୟାପାର ଉପଦେଶ ପ୍ରକାଶିତ କରନ୍ତି । ତତ୍ତ୍ୱସ୍ୱାର୍ଥ ସେହି ମନୁଷ୍ୟ ଚାହା
 ନିଜ ମୁଖରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଏ । ଏହିହେତୁ ଭିତ୍ତିରକ ଠାରେ
 ପୁରୀକୁ ଦୋଷ ଦଟି ସାରେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ପରମେଶ୍ୱର କେବେ ଏବଂ କାହା ଆତ୍ମାରେ ବେଦକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରି ଅଛନ୍ତି ?
 ଉତ୍ତର ଅଗ୍ନେରଗ-ବେଦୋ କାୟୋୟୁକ୍ତବେଦଃ ସୁଯୁକ୍ତ-ସ୍ଥାମବେଦଃ ।
 ଶିଳ୍ପ ୧୧ । ୪ । ୨ । ୩ ॥

ପ୍ରଥମ ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭରେ ପରମାତ୍ମା ଅଗ୍ନି ବାୟୁ ଆଦିତ୍ୟ ଓ ଅଜିରା ଏହି ଋଷି-
 ମାନଙ୍କ ଆତ୍ମାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବେଦ ପ୍ରକାଶ କରି ଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ସୋ ବୈ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ବିଦଧାତ ପୁରଂ ସୋ ବୈ ବେଦାଂଶୁ ପ୍ରହ-
 ଶୋତି ତସୈ ॥

(ଶ୍ଳୋକାନ୍ତ: ଅ: ୭ । ମଂ: ୧୮ ॥)

ଏହା ଉପନିଷଦର ବାକ୍ୟ । ଏହି ବଚନ ଅନୁସାରେ ପରମେଶ୍ୱର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ
 ହୃଦୟରେ ବେଦୋପଦେଶ କରିଅଛନ୍ତି ।

ତେବେ, ପୁଣି ଅଗ୍ନି ଆଦି ଋଷିମାନଙ୍କ ଆତ୍ମାରେ କରିଛନ୍ତି କୋଲି କାହିଁକି କୁହା-
 ଯାଇଛି ?

ଉତ୍ତର- ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବେଦର ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଛି ।
 ଦେଶ, ମନୁ କଅଣ ଲେଖିଛନ୍ତି: -

ଅଗ୍ନି ବାୟୁରବିତ୍ୟସ୍ତୁ ବହୁ ସନାତନମ୍

ଦୁଦୋହ ସୂକ୍ଷ୍ମସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥମଗ୍ନୟୁକ୍ତଃ ସ୍ଥାମଲକ୍ଷଣମ୍ । ମନୁ (୧/୨୩)

ପରମାତ୍ମା ଆଦି ସୃଷ୍ଟିରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ କରି ଅଗ୍ନି ଆଦି ଋଷି ଜଣ
 ମହର୍ଷିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବୁଝିବେଦ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ବ୍ରହ୍ମା ଅଗ୍ନି,
 ବାୟୁ, ଆଦିତ୍ୟ ଏବଂ ଅଜିରାଙ୍କ ନିକଟରୁ ଋଷି, ଯଜୁ ସ୍ତାମ ଏବଂ ଅଥର୍ବ ବେଦ ଶିକ୍ଷା
 କରୁଥିଲେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଅନ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ନ କରି କେବଳ ସେହି ଋଷିଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ବେଦର
 ପ୍ରକାଶ କରିବା ନେତୃ ଭିତ୍ତିର ପକ୍ଷପାତୀ ଅଟନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର— କେବଳ ସେହି ଶୁଦ୍ଧଜଣ ସମସ୍ତ ଜୀବାତ୍ମାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଧିକ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସଦୃଶ ଅନ୍ୟ କେହି ନ ଥିଲେ । ସୁତରାଂ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ପବିତ୍ର ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ — କୌଣସି ଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ?

ଉତ୍ତର — ଯଦି କୌଣସି ଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ କରିଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ଶିଶୁର ପକ୍ଷପାତୀ ହୋଇଥାଆନ୍ତେ । କାରଣ; ଯେଉଁ ଦେଶର ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରି ଥାଆନ୍ତେ, ସେହି ଦେଶର ଅଧିବାସୀ ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବେଦର ଅଧିକ ଅଧ୍ୟାପନା ସହଜ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଦେଶବାସୀ ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ତାହା କଠିନ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା । ଏହି ହେତୁ କେବଳ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ; ଯେ କି କୌଣସି ଦେଶର ଭାଷା ନୁହେଁ । ଆଉ ଏହି ବେଦଭାଷା ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତ ଭାଷାର ମୂଳ ଅଟେ । ସୁତରାଂ ସେହି ଭାଷାରେ ବେଦ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉ ଯେପରି ଶିଶୁରଙ୍କର ପୃଥ୍ବୀ ଆଦି ସୃଷ୍ଟି ସମସ୍ତ ଦେଶ ଓ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ସମାନ ତଥା ଶିଳ୍ପବିଦ୍ୟାର ମୂଳ ଅଟେ, ସେହିପରି ପରମେଶ୍ଵର ପ୍ରଦତ୍ତ ବିଦ୍ୟାର ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଏକ ସମାନ ହେବା ବିଧେୟ । ତାହାହାର ଦେଶର ଅଧିବାସୀ ମାନଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟୟନ ଅଧ୍ୟାପନାରେ ସମାନ ପରିଣତ କରି ହୋଇଥାଏ । ଅତଏବ ଶିଶୁର ପକ୍ଷପାତୀ ନୁହେଁ, ଏବଂ ବୈଦିକ ଭାଷା ଭାଷାର ମୂଳ ମଧ୍ୟ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ବେଦ ଶିଶୁରଙ୍କୁ ଅଟେ; ଅନ୍ୟ କୁ ନୁହେଁ; ଏହି ପ୍ରମାଣ କଅଣ ?

ଉତ୍ତର — ଯେପରି ଶିଶୁର ପବିତ୍ର; ସର୍ବବିଦ୍ୟାବିତ୍, ଶୁଦ୍ଧଗୁଣକର୍ମୀ ନ୍ୟାୟକାଣ୍ଡ, ଦୟାଳୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁଣ-ସଂପନ୍ନ ସେହିପରି ଯେଉଁ ପୃଥକ ଶିଶୁରଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ ସ୍ଵଭାବର ଅନୁକୂଳ ବର୍ଣ୍ଣନା ଥିବ ସେହି କେବଳ କୃତ ଅନ୍ୟ ସୂକ୍ଷ୍ମ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମରେ ସୃଷ୍ଟିକର୍ମ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଏବଂ ଆତ୍ମ ଓ ପରିଚିତ ମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ବିରୁଦ୍ଧ କଥା ନାହିଁ ତାହା ପ୍ରୋକ୍ତ । ଶିଶୁରଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଯେପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସେହିପରି ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମରେ

ଜ୍ଞାନର ପ୍ରତିପାଦନ ଆଦିକାହା ଶୁଣିଲେ । ପମେଶ୍ୱର ଓ ତାହାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି କ୍ଷମ ଯେପରି;
ସେହିପରି ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ ଶୁଣିଲେ, ସୃଷ୍ଟି କାର୍ଯ୍ୟ, କାରଣ ଏବଂ ଜୀବର ପ୍ରତିପାଦନ
ଅଛି, ସେହି ପୁସ୍ତକ ଶୁଣିଲେ କୁହେ । ବେଦ ଯେପରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦି ପ୍ରମାଣ ଏବଂ
ପ୍ରକାଶାତ୍ମକ ସ୍ୱରୂପର ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ, କାଳକଳ ଓ କୋରାନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁସ୍ତକ
କହୁ ପ୍ରାୟେ । ସମ୍ବୋଦନ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ସମୁଦ୍ଧାସରେ ବାଲବେଲ ଓ କୋରାନ୍
ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏ ବିଷୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯିବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ବେଦକୁ ଶୁଣିଲେ କହିବା କହି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟ-
ମାନେ କ୍ଷମଣୀ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନଲଭ କରି ପାରେ ପୁସ୍ତକମାନ ମଧ୍ୟ ରଚନା କରି ପାରିବେ ।
ଉତ୍ତର - ନୁହେଁ । କଦାପି କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଯେହେତୁ କାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ
କାର୍ଯ୍ୟୋପପତ୍ତି ଅସମ୍ଭବ । ଯେପରି ବନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସୃଷ୍ଟି କ୍ଷମକୁ ଦେଖି ମଧ୍ୟ
ବିଦ୍ୱାନ୍ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ ପାଇଲେ ବିଦ୍ୱାନ୍ ହୁଅନ୍ତି ।
ଅନ୍ୟାପି ମଧ୍ୟ କେହି ଜାହାଠାରୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ନକଲେ କେହି ହେଲେ ବିଦ୍ୱାନ୍ ହୁଅନ୍ତି
ନାହିଁ । ସେହିପରି ଯଦି ପରମାତ୍ମା ଆଦିସୃଷ୍ଟିରେ ପୁରୋକ୍ତ ରୂପମାନକୁ ଓ
ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବେଦବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ନଥାନ୍ତେ, ତେବେ
ଆଜିମୁକ୍ତା ସମସ୍ତେ ବିଦ୍ୟାପ୍ତ ନୁହେଁ ରହିଥାନ୍ତେ । ଯଦି ଜନ୍ମର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କାହାରି
ସନ୍ତାନକୁ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ, ମୂର୍ଖ ବା ପଶୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ରଖାଯାଏ, ତେବେ
ସେ ତାର ସଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସଦୃଶ ହିଁ ହୋଇଯିବ । ବନ୍ୟ ଭଲ ଆଦି ଜାତି
ଏହାର ଉଦାହରଣ । ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରୁ ବାହାରକୁ ବିଦ୍ୟା ଯାଇ
ନଥିଲା ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମିଶର, ଗ୍ରୀସ ଓ ଯୁଗ୍ରେପଦେଶବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ତାଳହେଲେ ବିଦ୍ୟାର ବିସ୍ତାର ନଥିଲା । ଯୁଗ୍ରେପରୁ କଲମ୍ବସ୍ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ
ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେରିକା ଯାଇ ନଥିଲେ ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠାକାର
ଅଧିବାସୀମାନେ ମଧ୍ୟ ସଦୃଶ ଲକ୍ଷ ଅଥବା କୋଟି କର୍ଷ ଧରି ମୂର୍ଖ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୟା-
ହୀନ ଥିଲେ । ପରେ ସେମାନେ ଯୁକ୍ଷିକା ଲଭ କରି ବିଦ୍ୱାନ୍ ହେଲେ । ସେହିପରି
ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭରେ ମନୁଷ୍ୟଗଣ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ପ୍ରାପ୍ତ କରି
ଉତ୍ତରୋତ୍ତର କାଳରେ ବିଦ୍ୱାନ୍ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି ।

ସଃ ପୁରୋଷାମପି ଗୁରୁଃ କାଳେନାନବଜ୍ଞେଦତ୍ ।

ଯୋଗ ସୂ. (ସମାଧିପାଦେ ସୂ. ୨୭ ॥)

ଯେପରି ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବାକୁ ହେଉଥାଉ, ସେହିପରି ପରମେଶ୍ୱର ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ପ୍ରଭୃତି ରକ୍ଷିମାନଙ୍କର ଗୁରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ । କାରଣ, ଜୀବ ଶେଷ ପୁଷ୍ପ ଓ ପ୍ରଳୟାବସ୍ଥାରେ ଜ୍ଞାନ ରହିତ ହୋଇଯାଏ ପରମାତ୍ମା ସେପରି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ନିତ୍ୟ ଅଟେ । ଅତଏବ ଏହା ନିଶ୍ଚିତରୂପେ ଆବଶ୍ୟକ ଯେ ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟଗତ କଦାପି ନୈମିତ୍ତିକ ଅର୍ଥ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- କେତେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ । କିନ୍ତୁ ଅଗ୍ନି ଆଦି ରକ୍ଷିମେ ସେହି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ଜାଣି ନଥିଲେ । ତାହାହେଲେ ସେମାନେ କେଉଁ କଣିଲେ କିପରି ?

ଉତ୍ତର- ପରମେଶ୍ୱର ଜଣାଇଛନ୍ତି । ଧର୍ମାତ୍ମା ଯୋଗୀ ମହର୍ଷିମାନେ ଯେବେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ଜାଣିବା ଇଚ୍ଛାରେ ଧ୍ୟାନାବସ୍ଥିତ ହୋଇ ଶୁଭଙ୍କ ସ୍ୱରୂପରେ ସମାଧିସ୍ଥ ହେଉଥିଲେ, ପରମାତ୍ମା ସେହି ସେହି ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ଅବଗତ କରାଇଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଆତ୍ମାରେ ବେଦାର୍ଥର ପ୍ରକାଶ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ରକ୍ଷିମୁନିମାନେ ସେହି ସେହି ସହିତ ରକ୍ଷିମୁନିମାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛାସଂସ୍ମୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କଲେ । ସେହିସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣ । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥାତ୍ କେଉଁର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଗ୍ରନ୍ଥ ହେବାରୁ ସେହି ସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରଖା ଯାଇଛି ।

ଆଜ୍ଞା :-

ରକ୍ଷିମୋ, ମନ୍ତ୍ରଦୃଷ୍ଟାୟଃ.....ମନ୍ତ୍ରାନ୍‌ସଂପ୍ରାଦୁଃ । ନନ୍ତୁ : ୧।୨

ଯେଉଁ ଯେଉଁ ରକ୍ଷି ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ଜଣିବା ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କ ପୁରୁଷ କେହି ହେଲେ କେହି ମନ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶିତ ନଥିଲେ, ସେହି ରକ୍ଷିମାନେ ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରକାଶକ ହେଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଦେଲେ । ସେହି ହେତୁ ଅବ୍ୟାବଧି ସ୍ମରଣାର୍ଥ ସେହିମନ୍ତ୍ର ସହିତ ରକ୍ଷିମାନଙ୍କର ନାମ ଲିଖିତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଯଦି କେହି ରକ୍ଷିମାନଙ୍କୁ କହନ୍ତି, ତେବେ ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଯେ ସେମାନେ ଅସତ୍ୟ କହୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ କେବଳ ମନ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶକ ଅଟନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ— କେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ବେଦ କୁହାଯାଏ ?

ଉତ୍ତର— ଋକ୍, ଯଜୁ; ସାମ; ଅଥବ; ଏହି ମନ୍ତ୍ର ସଂହିତା ମାନଙ୍କର ନାମ ବେଦ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ବେଦ କୁହାଯାଏ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ମନ୍ତ୍ରବ୍ରାହ୍ମଣଯୋବେଦାନାମଧେୟମ୍ ।

ଇତ୍ୟାଦି କାତ୍ୟାୟନ ପ୍ରଭୃତି ମୁନିକୃତ ପ୍ରତିଜ୍ଞାସୂତାଦିର କି ଅର୍ଥ କରିବେ ?

ଉତ୍ତର— ଦେଖ ! ସଂହିତା ଗ୍ରନ୍ଥର ଆରମ୍ଭରେ ଓ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷରେ ସନାତନ କାଳରୁ ଦେବ ଶବ୍ଦ ଲେଖା ହୋଇ ଆସୁଅଛି । କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆରମ୍ଭରେ ବା ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷରେ ତାହା କେଉଁଠି ହେଲେ ଲେଖା । ହୋଇ ନାହିଁ । ଆଜି ନିମ୍ନକୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ :-

ଇତ୍ୟାପି ନଗମୋ ଭବତି । ଇତି ବ୍ରାହ୍ମଣମ୍ ॥

(ନି. ଅ. ୫ । ଖ. ୩ । ୪ ॥)

ଛନ୍ଦୋବ୍ରାହ୍ମଣାନି ଚ ତଦ୍-ବିଷୟାଣି ॥

(ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟଃ ୪ । ୨ ୨୭ ॥)

ଏହା ପାଣିନୀୟ ସୂତ୍ର । ଏହି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ମାନଙ୍କରୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକ୍ତ ବିଦିତ ହୁଏ ଯେ ବେଦ ମନ୍ତ୍ରବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟାଭାଗ ଅଟେ । ଏବେରେ ବିଶେଷରୂପେ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ମହାଶାସ୍ତ୍ର “ଋଗ୍-ବେଦାଦିଭାଷ୍ୟଭୂମିକା” ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ । ସେଠାରେ ପ୍ରମାଣିତ କରାଯାଇଛି ଯେ ବହୁ ପ୍ରମାଣ ବିରୁଦ୍ଧ ହେବା ହେତୁ ଏହା କାତ୍ୟାୟନ ର୍ଷିଙ୍କ ବଚନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ତାହା କାତ୍ୟାୟନଙ୍କର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କଲେ ବେଦ କତାପି ସନାତନ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ନ ପାରେ । କାରଣ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ମାନଙ୍କରେ ବହୁତ ର୍ଷି, ମହର୍ଷି ଓ ଗଜା ମାନଙ୍କର ଇତିହାସ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ଯେ କୌଣସି ଲୋକର ଇତିହାସ ତାହାର ଜନ୍ମହେଲୁ ପରେ ହିଁ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ ସୁତରାଂ ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଜନ୍ମପରେ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଲାଭ କରେ । ବେଦରେ କାହାର ହେଲେ ଇତିହାସ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ବେଦର ବୋଧ ହୁଏ; ସେହି ସେହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରା ଯାଇଛି । ବେଦରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷର ନାମ ଅଥବା କଥା ବିଶେଷର ଉ୍ଲେଖ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ବେଦର କେତେ ଶାଖା ?

ଉତ୍ତର— ଏଗାର ଶତ ସଂଖ୍ୟାରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଶାଖା କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ?

ଉତ୍ତର— ବ୍ୟାଖ୍ୟାନକୁ ଶାଖା କୁହାଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଫସାରେ ବହାନ୍ ମାନେ ବେଦର ଅବସ୍ଥାବଦ୍ଧତା ବିଭାଗ ମଧ୍ୟ
କାର୍ତ୍ତିକ ଶାଖା ବୋଲି କହନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର— ଟିକିଏ ବିଚାର କରି ଦେଖ ଯେ, ଏହା ସତ୍ୟାର୍ଥ କି
କାରଣ, ବେଦର ଯାବତ୍ତାପ୍ତ ଶାଖା ଆଶ୍ୱଲଘ୍ୱନ ପ୍ରଭୃତି ରସ ମାନଙ୍କ ନାମରେ
କିନ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ରସଂହିତା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ । ଗୁଣ ବେଦ
ବିଶ୍ୱରକ୍ତ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ସେହିପରି ଆଶ୍ୱଲଘ୍ୱନ ଆଦି ଶାଖାମାନେ ମଧ୍ୟ
ସେହି ରସ କୃତ ବୋଲି କଥିତ ହୁଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କୈତବ୍ୟ ଶାଖା
“ଇଷେଭ୍ୟୋଜେଭ୍ୟତି” ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଣାଳ ନେଇ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଅଛି ।
ବେଦସଂହିତାରେ କୌଣସି ପ୍ରଣାଳ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ
ବେଦତତ୍ତ୍ୱସ୍ତୃ ମୂଳ ବୃକ୍ଷ ଏବଂ ଆଶ୍ୱଲଘ୍ୱନାଦି ସମସ୍ତ ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ରସ ମୂଳ
ଅଟେ, ପରମେଶ୍ୱର କୃତ ନୁହେଁ । ଏହାର ବିଶେଷ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଜାଣିବାକୁ
‘ରବିବଦାଦିଶ୍ରୀଭୂମିକା’ ଦେଖିବା ଉଚିତ । ଯେପରି ମାତା-ପିତା ନିଜ ପୁତ୍ର
ବର୍ଗ ଉପରେ କୃପାଦୃଷ୍ଟି ରଖି ସେମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତି କାମନା କରନ୍ତି, ସେହି
ପରମେଶ୍ୱର ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା କରି ବେଦର ପ୍ରକାଶ କରିବା
ତଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଅବଦ୍ୟା ରୂପୀ ଅନ୍ଧକାର ଏବଂ ଭ୍ରମଜାଲରୁ ମୁକ୍ତ
ବଦ୍ୟା ଓ ବିଜ୍ଞାନରୂପୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପରମାନନ୍ଦ ଉପଲବ୍ଧ କରନ୍ତି
ବଦ୍ୟା ଓ ସୁଖର ବୃଦ୍ଧି କରିଥାଆନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ବେଦ ନିତ୍ୟ ଅଥବା ଅନିତ୍ୟ ?

ଉତ୍ତର— ନିତ୍ୟ । କାରଣ, ପରମେଶ୍ୱର ନିତ୍ୟ ହେବା ହେତୁ ତା
ଜ୍ଞାନର ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ନିତ୍ୟ । ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ଗୁଣ, କର୍ମ, ସ୍ୱଭାବ ନିତ୍ୟ ଓ
ପଦାର୍ଥର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ଅନିତ୍ୟ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଏହିବେଦସୂତ୍ରକ ମଧ୍ୟ କଅଣ ନିତ୍ୟ ?

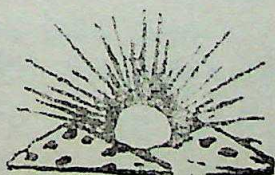
ଉତ୍ତର— ନୁହେଁ । କାରଣ, ସୂତ୍ରକ କାଳ ଓ କାଗଜରେ
ତାହା ନିତ୍ୟ କିପରି ହୋଇ ପାରେ ? କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ, ଅର୍ଥ ଓ
ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି, ସେ ସବୁ ନିତ୍ୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ସମ୍ଭବତଃ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନ ଦେଇଥିବେ ଓ ସେହି ଜ୍ଞାନ ବଳରେ ସେମାନେ ବେଦ ରଚନା କରିନେଇଥିବେ ।

ଉତ୍ତର - ଜ୍ଞେୟ ଦିନା ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଗାୟତ୍ରୀ ହିନ୍ଦୁ, ଷଡ଼ଜାତି ତଥା ଉଦାରାନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ଵର ଜ୍ଞାନପୁରାଣ ଗାୟତ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି ହିନ୍ଦୁସମ୍ଭବ ରଚନା ସ୍ଵାମର୍ଷ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ ଆଉ କାହାର ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଏପରି ସର୍ବଜ୍ଞାନସ୍ଵର ଶାସ୍ତ୍ରର ରଚନା ଅସମ୍ଭବସେ ସାଧ୍ୟାତ୍ମକ ହିଁ; ରାଷ୍ଟ୍ରମୁଖ୍ୟମାନେ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ପଣ୍ଡାକୁ ବଦ୍ୟାର ପ୍ରକାଶ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟାକରଣ, ନିରୁକ୍ତ ଓ ହିନ୍ଦୁ ପ୍ରଭୃତି ଶାସ୍ତ୍ର ରଚନା କଲେ । ପରମ୍ପରା ବେଦର ପ୍ରକାଶ କରି ନଥିଲେ କେହିହେଲେ କିଛି ମଧ୍ୟ ରଚନା କରି ପାରିନଥାନ୍ତେ । ସୂକ୍ତବଂ ବେଦ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଅଟେ । ଏହାର ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତକୁଚଳକା ବିଧେୟ । ଯଦି କେହି କାହାକୁ ପରରେ ଯେ ତୁମର ମତ କଅଣ? ତବେ ଏହି ଉତ୍ତର ଦିଆଯିବ । ଉକ୍ତିତ ଯେ ଆମର ମତ ବେଦ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେମାନେ ବେଦୋକ୍ତ ସବଳ ବିଷୟ ସ୍ଵୀକାର କରୁଁ ।

ଏବେ ଏହାପରେ ସୃଷ୍ଟି ବିଷୟରେ ଲେଖାଯିବ । ଏଠାରେ ସ୍ପଷ୍ଟରେ ଉତ୍ତର ଓ ବେଦ ବିଷୟରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଗଲା ।

ରାଜି ଶ୍ରୀମଦ୍ ଦୟାନନ୍ଦ ସ୍ଵରସ୍ଵର୍ଗୀ ସ୍ଵାମି କୃତେ ସ୍ଵର୍ଗ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶେ
ସୁବିଧା ବିଭୂଷିତେ ଉତ୍ତର ଚେତ ବିଷୟେ ସପ୍ତମଃ ସମୁଦ୍ଧାରଃ
ସମ୍ପାଦିତଃ ॥

ଅଥାଷ୍ଟମସମୁଦାୟାରମ୍ଭଃ

ଅଥ ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟୁତ୍ତମିସ୍ତିତି ପ୍ରଳୟବିଷୟାନ୍ ବ୍ୟାଖ୍ୟାସ୍ୟମଃ

ଇୟଂ ବିସ୍ତୃତ୍ୱାୟତ ଆବତ୍ତୁ କ ସୂଚି ବା ଦଧେ ସୂଚି ବା ନ
ସ୍ତେ। ଅସ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷଃ ପରମେ ବ୍ୟୋମନ୍ତସ୍ୟେ ଅଙ୍ଗ ବେଦ ସ୍ୱର୍ଗ
ବେଦ

ତମ ଆସୀତ୍ୱମସା ଗୁଣମଗ୍ରେପ୍ରକେତଂ ସ୍ୱଲିଳଂ ସ୍ୱବମା ରମ୍ୟ
ତ୍ତ୍ୱେନାତ୍ମପିହିତଂ ସ୍ୱତାସୀତ୍ୱପସ୍ତ୍ରନ୍ନହିନାଜାୟତେ କମ ॥ ୨ ॥

ଉ: ମ: ୧୦ । ସୁ: ୧୭୯ । ମ: ୭ । ୩ ॥

ହରଣ୍ୟଗର୍ଭଃ ସମବର୍ତ୍ତାତ୍ତେ ଭୂତସ୍ୟଜାତଃ ପତିରେକ ଅସ୍ତ
ସ ତାଧାର ପୃଥିବୀ ତ୍ୟାମୁତେମାଂ କସ୍ୟେ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଦେ

ଉ: ୧୦ । ସୁ: ୧୭୧ । ମ:

ସୂର୍ୟସଂବେଦ୍ୟ ସର୍ବଂ ସୂଦୂରଂ ସ୍ୱକ ଶ୍ରବ୍ୟମ୍ ।

ଉତ୍ତମୃତଭୂଷ୍ୟଶାନ୍ତୋ ସୂଦନ୍ତନାତିଗେତତି ॥ ୪ ॥ ଅନୁ: ଅ: ୩୧ । ମ:

ସୂକୋ ବା ଇମାନ ଭୂତାନ ଜାୟନ୍ତେ ସ୍ୱେନ ଜାତାନ ଜାବନ୍ତୁ ।

ସୂଦୃଶସ୍ୟାତ୍ମସଂବେଦନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରବିଜ୍ଞାୟସ୍ୱ ଚନ୍ଦ୍ରାବନ୍ତୁ ॥ ୫ ॥

ତେ ଶିଷ୍ୟସୋପନ : (ଭଗୁବଲ୍ଲୀ । ଅନୁ: ୧ ॥)

ହେ (ଅଙ୍ଗ) ମନୁଷ୍ୟ ଯାହାକିଠାରୁ ଏହି ବିବିଧ ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ପ୍ରକାଶିତ ଶେଷ
ସେ ଧାରଣ ଓ ପ୍ରଳୟ କର୍ତ୍ତା, ସେ ଏହି ଜଗତର ସ୍ୱାମୀ, ଯାହାକି ବ୍ୟାପକ
ମଧ୍ୟରେ ଏହି ସମସ୍ତ ଜଗତ ଉତ୍ପତ୍ତି, ସ୍ଥିତି ଓ ପ୍ରଳୟାବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ,
ହେଉଛନ୍ତି ପରମାତ୍ମା । ତାହାକୁ ଭୁକ୍ତ ଜାଣ । ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ସ୍ୱର୍ଗ
ରୂପେ ମାନ ନାହିଁ ॥ ୧ ॥

ଏହି ସମସ୍ତ ଜଗତ ସ୍ୱର୍ଗର ପର୍ବରୁ ଅବକାଶହୀନ, ଯଦି ରୂପରେ ଅବିଦ୍ୟ
ଆକାଶରୂପ ଥିଲା ତଥା ସମସ୍ତ ଜଗତ ଅନନ୍ତ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ
ଅର୍ପଣ ଏକଦେଶୀ ଓ ଆଜ୍ଞାହୀନ ଥିଲା । ପରେ ପରମେଶ୍ୱର ନିଜର ସାମର୍ଥ୍ୟ

କାରଣକୁ କାର୍ଯ୍ୟରୂପ ପ୍ରଦାନ କଲେ ॥ ୨ ॥

ହେ ମନୁଷ୍ୟ ଗଣ ! ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ସମସ୍ତ ଚେଜସ୍ବୀ ପଦାର୍ଥର ଆଧାର;
ଯେ ଅଜ୍ଞାତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ ଜଗତର ଏକ ଅବିଷ୍ଟାୟ ସ୍ଥାନୀ ଯେ
ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିଲେ ଏବଂ ଯେ ପୃଥିବୀ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି
ସୂର୍ଯ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଜଗତ ସୃଷ୍ଟି କରି ଅଛନ୍ତି; ସେହି ପରମାତ୍ମା ଦେବକୁ
ସପ୍ତେମ ଭକ୍ତି କରିବା ବିଧେୟ ॥ ୩ ॥

ହେ ମନୁଷ୍ୟ ଗଣ ! ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ; ଯେ ଅବ-
ନାଶୀ କାରଣ ସ୍ବରୂପ, ଯେ ଜୀବଗଣର ଅଧିପତି ଏବଂ ଯେ ପୃଥିବୀର ଜଡ଼ବସ୍ତୁ
ଓ ଜୀବାତ୍ମାଠାରୁ ପୃଥକ୍, ସେହି ପୁରୁଷ ଏହି ଭୂତ, ଭବିଷ୍ୟତ ତଥା ବର୍ତ୍ତମାନ
ଜଗତର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ରହିଛନ୍ତି ॥ ୪ ॥

ଯେଉଁ ପରମାତ୍ମା ରଚନା ଦ୍ବାରା ଏହି ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
ହୁଅନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ଜୀବନ ଶକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ତଥା ଯାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଳୟ
ଲଭ କରନ୍ତି, ସେହି ଦେଉଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମ । ତାଙ୍କୁ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକାର ॥ ୫ ॥

ଜନ୍ମାତ୍ୟୟଃ ପୃତଃ ॥ ଶାଶ୍ବରଂ ସୁଃ ୧ । ପା : ୧ । ସୁଃ ୨ ॥

ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ଏହି ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି, ପ୍ରତି ଓ ପ୍ରଳୟ ଘଟୁଛି, ସେହି ବ୍ରହ୍ମ
ଜାଣିବାର ଯୋଗ୍ୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଏହି ଜଗତ କଅଣ ପରମାତ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଅଥବା ଅନ୍ୟ
କାହାଠାରୁ ?

ଉତ୍ତର- ନିମିତ୍ତ କାରଣରୂପୀ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଦ୍ବାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ
ଏହି ଜଗତର ଉପାଦାନ କାରଣ ହେଉଛି ପ୍ରକୃତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ପରମେଶ୍ବର କଅଣ ପ୍ରକୃତିକୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ନାହାନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର- ନାହିଁ, ପ୍ରକୃତି ଅନାଦି ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଅନାଦି କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ଓ ଅନାଦି ପଦାର୍ଥର ସଂଖ୍ୟା କେତେ ?

ଉତ୍ତର- ଉତ୍ତର, ଜୀବ ଓ ଜଗତର କାରଣ ଏ ତିନିଟି ଅନାଦି ଅଟନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଏଥିରେ ପ୍ରମାଣ କଅଣ ?

ଉତ୍ତର- ହା ସୁପର୍ଣ୍ଣା ସପ୍ତଜା ସଖାୟା ସମାନଂ ବୃଷଂ ପର ସସ୍ବଜାତେ ।

ତତ୍ତ୍ବୋରନ୍ୟଃ ପିପ୍ପଳଂ ସ୍ବାଦବିଦ୍ୟନଶ୍ଚନ୍ଦନଂ ଅଭି ବୁକଶିତି ॥ ୧ ॥

ଉଃ ମଃ ୧ । ସୁଃ ୧୭୪ । ମଃ ୨୦ ॥

ଶାଶ୍ୱତାର୍ଥଃ ସମ୍ପଦଃ ॥୨॥

ପଦ୍ମ: ଅ: ୪୦ । ମ: ୮ ॥

(ହା) ବ୍ରହ୍ମ ଓ ଜୀବ ଉଭୟ (ସୁପର୍ଣ୍ଣା) ଚେତନତା ଓ ପାଳକର ପ୍ରକୃତ ଗୁଣମୟ
ସଦୃଶ; (ସପ୍ତଜା) ବ୍ୟାପ୍ୟ ବ୍ୟାପକ ସ୍ୱରରେ ସଂଯୁକ୍ତ; (ସଖାୟା) ପରସ୍ପର ସଂ
ଯୁକ୍ତ; ସନାତନ ଏବଂ ଅନାଦି; (ସମାନମ୍) ତଦୃଶ (ବୃକ୍ଷମ୍) ଅନାଦି ମୂଳ
କାରଣ ଏବଂ ଶାଖାରୂପ କାର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ବୃକ୍ଷ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ସ୍ଥୂଳରୂପ ଧାରଣ
ପୁନର୍ବାର ପ୍ରଳୟରେ ହିନ୍ଦୁ-ଭିନ୍ନ ହୋଇଯାଏ, ସେ ହେଉଛି ଦୃଶ୍ୟ ଅନାଦି ଶକ୍ତି
ଏହି ତିନି ପଦାର୍ଥର ଗୁଣ-କର୍ମ ସ୍ୱରୂପ ମଧ୍ୟ ଅନାଦି । ଜୀବ ଓ ବ୍ରହ୍ମ ମଧ୍ୟରେ
ଜୀବ ବୃକ୍ଷରୂପୀ ସଂସାରରେ ପାପ-ପୁଣ୍ୟରୂପକ ଫଳମାନଙ୍କୁ (ସ୍ୱାଦବଦ୍ଧି) ଉପଭୋଗ
କରେ । ଦୃଶ୍ୟ ଯେ ପରମାତ୍ମା, ସେ କର୍ମଫଳ (ଅନଶ୍ୱନ) ଭୋଗ ନ
କରୁଥିବାର ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ତରରେ ତଥା ବାହ୍ୟରେ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରକାଶମାନ ହେଉଥିବାର
ଜୀବ ଠାରୁ ଈଶ୍ୱର, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରୁ ଜୀବ ଏବଂ ଉଭୟଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରକୃତର ସ୍ୱରୂପ
ଏବଂ ତିନିଟି ଅନାଦି ॥୨॥ (ଶାଶ୍ୱତ) ଅର୍ଥାତ୍ ଅନାଦି ସନାତନ ଜୀବରୂପ
ସକାଶେ ବେଦ ଦ୍ୱାରା ପରମାତ୍ମା ନିଶ୍ଚଳ ବଦ୍ୟାର ଜ୍ଞାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ୨ ॥

ଅଜାମେକାଂ ଲୋହିତଶୁକ୍ଳକୃଷ୍ଣାଂ ଚତୁର୍ଣ୍ଣାଃ ପ୍ରଜାଃ ସଜମାନ
ସ୍ୱରୂପାଃ ।

ଅଜୋହ୍ୟେକୋ ଜୁଷ୍ମାଶୋନୁଶେତେ ଜହାତ୍ୟେନାଂ

ଭୁକ୍ତରେ ଗାମଜୋନଃ ॥

ଏହା ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ଉପନିଷଦର (୪ । ୫) ଚତୁର୍ଥ ଅଟେ । ପ୍ରକୃତ
ଓ ପରମାତ୍ମା- ଏ ତିନିଟି ଅଜ ଅର୍ଥାତ୍ ଏମାନଙ୍କର କେବେହେଲେ ଜନ୍ମ
ନାହିଁ କି ଏମାନେ କେବେହେଲେ ଜନ୍ମ ନେବେ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ତିନି
ଜଗତର କାରଣ ଅଟନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଏହି ତିନି
ପ୍ରକୃତିକୁ ଅନାଦି ଜୀବ ଭୋଗ କରୁ କରୁ ଏଥିରେ ଆସକ୍ତ ହୋଇଯାଏ ।
ପରମାତ୍ମା ଏହି ପ୍ରକୃତିରେ ଆସକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ କି ଏହାକୁ ଭୋଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ
ଈଶ୍ୱର ଓ ଜୀବର ଲକ୍ଷଣ ଈଶ୍ୱର ବିଷୟରେ କୁହାଯାଇଛି । ଏଠାରେ ଈଶ୍ୱର
ଲକ୍ଷଣ ଲେଖା ଯାଇଛି :-

ସଦ୍ଭରଜସ୍ତମସାଂ ସାମ୍ୟାବସ୍ଥା ପ୍ରକୃତିଃ ପ୍ରକୃତେମହାନ ମହତୋ
ଜାଗ୍ରେହକାରାତ୍ ପଞ୍ଚତନ୍ମାଶାଶ୍ୱତସ୍ତମିଦଂ ପଞ୍ଚତନ୍ମସେ
ସ୍ଥୂଳସୂକ୍ଷ୍ମସୂକ୍ଷ୍ମ ଲବ ପଞ୍ଚବିଂଶତିଗଣାଃ ॥

ସାଂଖ୍ୟ ସଂ: [ଅ: ୧ । ପଂ: ୨୩]

(ସହ) ଶୁଦ୍ଧ (ରହେ) ମଧ୍ୟ (ତମ) ଜାତ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଡତା- ଏହି
ତଳ ବସ୍ତୁର ମିଳନରେ ଯେଉଁ ଏକ ସଂଘାତ ହୁଏ, ତାହାର ନାମ ପ୍ରକୃତି ।
ପ୍ରକୃତିରୁ ମହତରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ବୃଦ୍ଧି, ମହତରୁ ଅବକାର, ଅବକାରରୁ ପ୍ରସ୍ତରାଶ
ଅର୍ଥାତ୍ ସୂକ୍ଷ୍ମଭୂତ; ତଣ୍ଡୁଳିୟ ତଥା ଏକାଦଶ ମନ ଜାତ ହୁଏ । ଇନ୍ଦ୍ର ପଞ୍ଚ-
କୋଶରୁ ପୃଥ୍ବୀୟ ପଞ୍ଚଭୂତ - ଏହିପରି ତତ୍ତ୍ୱ ତରୁ ଏବଂ ପୁରୁଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ଞକ
ଓ ପରମେଶ୍ୱର ମିଳି ପବନ ତରୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରକୃତି ଅବକାଶିଣୀ
ଓ ମହତରୁ, ଅବକାର ତଥା ପ୍ରସ୍ତରାଶଭୂତ; ପ୍ରକୃତିରୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ;
ମନ ଓ ସ୍ଥୂଳଭୂତ ସମୁଦୟ କାରଣ ଅଟନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷ କାହାରି ହେଲେ
ପ୍ରକୃତି ଅର୍ଥାତ୍ ଉପାଦାନ କାରଣ ନୁହେଁ କିମ୍ବା କାହାରି କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ସତେକ ସୋମେୟମଗ୍ର ଆତ୍ମା ॥ ୧ ॥
(ଗୁ ପ୍ର ୭ । ଖ ୨ । ମ ୧ ॥)

ଅସଦା ଇଦମଗ୍ର ଆତ୍ମା ॥ ୨ ॥ (ତୈତ୍ତିରୀୟୋପନି କ୍ର ଅନୁ ୭ ।
ଆତ୍ମେତେଦମଗ୍ର ଆତ୍ମା ॥ ୩ ॥ (ବୃହ ଅ ୧ । ବ୍ରା ୪ । ମ ୧ ॥)
ବ୍ରହ୍ମ କା ଇଦମଗ୍ର ଆତ୍ମା ॥ ୪ ॥ (ଶତ କା ୧୧ । ଅ ୧ ବ୍ରା ୧ କ ୧ ॥)

ଏହିସବୁ ଉପନିଷଦର କାବ୍ୟ ଅଟେ । ହେ ଶ୍ରେଷ୍ଠକେତୋ ! ଏହି ଜଗତ
ସୃଷ୍ଟି ସ୍ୱରୂପ ସତ୍ ॥ ୧ ॥ ଅସତ୍ ॥ ୨ ॥ ଆତ୍ମା ॥ ୩ ॥ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମରୂପରେ ॥ ୪ ॥
ଥାଏ । ପରେ :-

ତଦୈଷତ ବହୁଃସ୍ୟାଂ ପ୍ରଜାୟେୟେତ ॥ (ଗୁରୁଆ ୭ । ୨ । ୩ ॥)
ସୋକାମୟତ ବହୁଃସ୍ୟାଂ ପ୍ରଜାୟେୟେତ ॥ ଏହା ତୈତ୍ତିରୀୟୋପନିଷଦର
(ବୃହା ୭) ବଚନ ଅଟେ ଯେହ ପରମାତ୍ମା ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ବହୁରୂପ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ସର୍ବଂ ଖଲ୍ବିଦଂ ବ୍ରହ୍ମ ନେତ୍ ନାନାସ୍ତି କିଂଚନ ॥

ଏହା ମଧ୍ୟ ଉପନିଷଦର ବଚନ ଅଟେ । ନିଶ୍ଚୟ ରୁ ତ ଏହି ସମସ୍ତ ଜଗତ
ବ୍ରହ୍ମ ଅଟେ । ସେଥିରେ କୌଣସି ହେଲେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ ନାହିଁ । ଅସ୍ତିତ୍ୱ
ସବୁ ବ୍ରହ୍ମରୂପ ଅଟେ ।

ଉତ୍ତର - ଏହି ସବୁ କାବ୍ୟର ଅନର୍ଥ କାହିଁକି କରୁଛ ? କାରଣ, ସେହି
ଉପନିଷଦମାନଙ୍କରେ ଲେଖା ଅଛି ।

(ଏକମେବ ଖଲ୍) ସୋମ୍ୟନ୍ୟେନ ଶୂଂଗେନାପୋ ମୂଳ ମନି
ଭିସ୍ ସୋମ୍ୟ ଶୂଂଗେନ ତେଜୋମଳମନିଞ୍ଚ ତେଜସା
ଶୂଂଗେନ ସନ୍ଦୂଳମନିଞ୍ଚ ସନ୍ଦୂଳାଃ ସୋମ୍ୟମଃ ସର୍ବାଃ
ସଦମୃତନାଃ ସତ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠଃ ॥

ଗୁରୋଗ୍ୟ ଉପନିଷଦ୍ (ପ୍ର: ୭। ଖ: ୮। ମ: ୧)

ଓ ଶ୍ରେତକେତୋ! ତୁ ଜାଣ ଯେ ଅନ୍ତରୂପୀପୃଥ୍ବୀ କାର୍ଯ୍ୟରୂପେ
କାରଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ତେଜୋରୂପୀ ମୂଳ କାରଣରୁ ଜଳରୂପୀକାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ
ସତ୍ୟରୂପୀ କାରଣରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ନିତ୍ୟ ପ୍ରକୃତିରୁ ତେଜର ଉତ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଜାଣ
ସତ୍ୟରୂପୀ ପ୍ରକୃତି ସମସ୍ତ ଜଗତର ମୂଳାଧାର ଓ ସ୍ଥିତିର ସ୍ଥାନ ଅଟେ ।
ସୂକ୍ଷ୍ମ ଏହି ସମସ୍ତ ଜଗତ ଅସତ୍ ସଦୃଶ ଏବଂ ଜୀବାତ୍ମା, ବୁଦ୍ଧି ଓ ପ୍ରକୃତି
ହୋଇ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଅଶ୍ବକ ନଥିଲେ । ଆଉ ଯେଉଁ [ସର୍ବୋତ୍ତମ]
ଉଚ୍ଚତ କର ଯାଇଛି ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଏଗୁଡ଼ିକ ଅସର୍ବୋତ୍ତମ
ମାନଙ୍କର ବିବିଧ ମିଶ୍ରଣ ଭଳି ଦେଖାଯାଏ । କାରଣ-

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଖଲିଦଂ ବ୍ରହ୍ମ ତଦ୍ଭୁଲାନିତି ଶାନ୍ତ ଉପାସ୍ୟତ ।
ଏହା ଗୁରୋଗ୍ୟ ଉପନିଷଦର ବାକ୍ୟ । ଗୁରୋଗ୍ୟ [ପ୍ର: ୩ ଖ: ୧୪। ମ: ୧]
ଏବଂ -

ନେତ୍ ନାନାସ୍ତି କିଞ୍ଚନ ॥ ଏହାକଠୋପନିଷଦର ବାକ୍ୟ ।

ଯେପରି ଶରୀରର ଅଙ୍ଗ ଶରୀରରେ ଥିବା ଯାଏଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବୃତ୍ତି
ପୃଥକ୍ ହେଲେମାତ୍ରେ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି, ସେହିପରି ପ୍ରକୃତିର
ସାର୍ଥକ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତିରୁ ପୃଥକ୍ ଅଥବା ବାକ୍ୟାନ୍ତର ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଲେ
ନିରର୍ଥକ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ଉକ୍ତ ବଚନର ଯଥାର୍ଥ ଅର୍ଥ ଶୁଣ; ତେ ଜାଣ
ଉପାସନା କର । ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଦ୍ବାରା ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି, ସ୍ଥିତି ଓ ପ୍ରାୟତଃ
ସମ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ସାହାଜି ସୃଜନ ଓ ଧାରଣ ଦ୍ବାରା ଏହି ସମସ୍ତ ଜଗତ
ତାହାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟ କାହାର ଉପାସନା କର ନାହିଁ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀ
ଅଖଣ୍ଡ ଓ ଏକରସ ବ୍ରହ୍ମରେ ନାନାସ୍ତ୍ୟାୟ ବସ୍ତୁର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ।
ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ସ୍ବରୂପ ଧାରଣ କରି ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ଆଧାରରେ

ପ୍ରଶ୍ନ- ଜଗତର କାରଣ କେତୋଟି ?

ଉତ୍ତର- ଜନୋଟି, ପ୍ରଥମଟି ହେଉଛି ନିମିତ୍ତ କାରଣ, ଦ୍ଵିତୀୟଟି ଉପାଦାନ
କାରଣ ତଥା ତୃତୀୟଟି ହେଉଛି ସାଧାରଣ କାରଣ । କେହି ନିର୍ମାଣ କଲେ କୌଣସି
ବସ୍ତୁ ନିମିତ୍ତ ହୁଏ, ନିର୍ମାଣ ନ କଲେ ନିମିତ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ, ତାହାକୁ ନିମିତ୍ତ କାରଣ
କୁହାଯାଏ । ଏହା ସ୍ଵୟଂ ନିମିତ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରକାଶକର ରୂପ ପ୍ରଦାନ
କରେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ହେଉଛି ଉପାଦାନ କାରଣ । ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତ କୌଣସି ବସ୍ତୁ
ନିମିତ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଯେ ଅବସ୍ଥାକର ରୂପ ଧାରଣ କରି ନିମିତ୍ତ ହୁଏ କିମ୍ବା
ବିକୃତ ହୁଏ ତାହାକୁ ଉପାଦାନ କାରଣ କହନ୍ତି । ତୃତୀୟ ହେଉଛି ସାଧାରଣ କାରଣ ।
ଯେ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟର ସାଧନ ଓ ନିମିତ୍ତ ତାହାକୁ ସାଧାରଣ କହନ୍ତି । ନିମିତ୍ତ
କାରଣ ଦ୍ଵିବିଧ । ପ୍ରଥମ ଓ ମୁଖ୍ୟ ନିମିତ୍ତ କାରଣ ହେଉଛନ୍ତି ପରମାତ୍ମା । ସେ
ଉପାଦାନ କାରଣ ଦ୍ଵାରା ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟିର ସୃଜନ, ଧାରଣ, ପ୍ରଳୟ ଏବଂ ସମସ୍ତ
ବ୍ୟବହାର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି । ଦ୍ଵିତୀୟ ସାଧାରଣ ନିମିତ୍ତ କାରଣ ହେଉଛି ଜ୍ଞାନୀ,
ଯେ ନ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ନେଇ ନାନାବିଧ କାର୍ଯ୍ୟକର ନିର୍ମାଣ
କରନ୍ତି ।

ଉପାଦାନ କାରଣ ପ୍ରକୃତ-ପରମାତ୍ମା । ଏହାକୁ ସମସ୍ତ ଜଗତେ ନିର୍ମାଣ
ସାମଗ୍ରୀ କୁହାଯାଏ । ହୋ ଜଡ଼ ହେବୁ ସ୍ଵୟଂ ନିମିତ୍ତ ବା ବିକୃତ ହୋଇ ପାରେ
ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ କେହି ନିର୍ମାଣ କଲେ ନିମିତ୍ତ ହୁଏ କିମ୍ବା ବିକୃତ ହୁଏ ।
କେଉଁଠି କେଉଁଠି ଜଡ଼ ନିମିତ୍ତ ଦ୍ଵାରା ଜଡ଼ ବସ୍ତୁର ମଧ୍ୟ ନିର୍ମାଣ କିମ୍ବା ବିକାର
ହୋଇଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ପରମେଶ୍ଵର ସୃଷ୍ଟି ଗଜ ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ପ.ଶି
ସାହାରୀରେ ବୃକ୍ଷାକାର ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଭୃତି ଜଡ଼ ବସ୍ତୁର ସଂଯୋଗରେ
ନଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ନିୟମ ସୁଦ୍ଧା ନିର୍ମାଣ ବା ବିକାରପ୍ରସ୍ତ
ହେବା ପରମେଶ୍ଵର ଓ ଜ୍ଞାନୀର ଅଟେ ।

ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନିର୍ମାଣ କରାଗଲା ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ
ଯେଉଁ ସାଧନ ରୂପକର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼େ, ଯଥା ଜ୍ଞାନ, ଦର୍ଶନ, ବଳ, ହସ୍ତ,
ନାନାବିଧ ଉପକରଣ, ଝିକ, କାଳ ଓ ଆକାଶ ଅଦି, ତାହା ସାଧାରଣ କାରଣ
ଅଟେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ଘଟନିର୍ମାଣ କର୍ତ୍ତା କୁମ୍ଭକାର ନିମିତ୍ତ କାରଣ, ମୃତ୍ତିକା
ଉପାଦାନ କାରଣ; ଦଣ୍ଡ, ଚକ ପ୍ରଭୃତି ସାମାନ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ଏବଂ ଘଟ, କାଳ, ଆକାଶ
ଆଲୋକ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଯନ୍ତ୍ର, ଜ୍ଞାନ ଓ ଚିନ୍ତା ଭୂତ ନିମିତ୍ତ ସାଧାରଣ ଓ ନିମିତ୍ତ କାରଣ
ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହି ଚିନ୍ତା କାରଣ ବ୍ୟକ୍ତ କୌଣସି ହେଲେ ବସ୍ତୁ ନିମିତ୍ତ ବା
ବିକୃତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ନବୀନ ବେଦାନ୍ତୀଣେ କେବଳ ଶିଶୁଙ୍କୁ ହିଁ ଜଗତର ନିମିତ୍ତୋପାଦାନ କାରଣ ବୋଲି କହନ୍ତି । -

ସୂତୋକ୍ତନାୟଃ ସୂକ୍ତେ ବୃତ୍ତଣ୍ଡେ ଚ ॥ [ମୁଣିକୋ: ୧।୧ ମ:୭]

ଏହା ଉପନିଷଦର କାବ୍ୟ । ମଂଜୁସା (ବୃତ୍ତିଅଣୀ) ଯେପରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ନ ନେଇ ନିଜ ମଧ୍ୟରୁ ହିଁ କିନ୍ତୁ ବାହାର କରି, ତେଣୁ ରଚନା ପୂର୍ବକ ସ୍ୱୟଂ ସେହି ଜାଲ ମଧ୍ୟରେ ଶୀଠା କରେ, ସେହିପରି ସ୍ୱୟଂ ମଧ୍ୟରୁ ସଂସାର ନିର୍ମାଣ କରି ସ୍ୱୟଂ ଜଗଦାକାର ହୋଇ ତାହା ମଧ୍ୟରେ କରୁଅଛନ୍ତି । ସେହି ବ୍ରହ୍ମ ଜଞ୍ଜା ଓ କାମନା କଲେ, “ମୁଁ ବହୁରୂପ ଜଗଦାକାର ହେବି” ଏହି ସଂକଳ୍ପ ମାତ୍ରେ ସେ ସମସ୍ତ ଜଗତରୂପରେ ପରିହାସଗଲେ । କାରଣ :—

ଆଦାନନ୍ତେ ଚ ସୁନ୍ଦାସ୍ତି ଚର୍ତ୍ତମାନେଽପି ତ୍ରେୟା ॥ ଗୌଡ଼ ପା କା

ଏହା ମଣ୍ଡୁକ୍ୟଉପନିଷଦର କାବ୍ୟ । ଯେ ଆରମ୍ଭରେ ରହେ ନିଜ ଅନ୍ତରେ ରହେ ନାହିଁ ତାହାର ଚର୍ତ୍ତମାନରେ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ଜଗତ ନଥିଲା, ବ୍ରହ୍ମଥିଲା । ପ୍ରଳୟନ୍ତେ ସଂସାର ରହିବ କିନ୍ତୁ କେବଳ ବ୍ରହ୍ମ ରହିବ । ତାହା ହେଲେ ଚର୍ତ୍ତମାନରେ ସମସ୍ତ ଜଗତ କାହିଁକି ନ ହେବ ?

ଉତ୍ତର—ଯଦି ତୁମ୍ଭର ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟରେ ଜଗତର ଉପାଦାନ କଲେ ବ୍ରହ୍ମ, ତାହାହେଲେ ସେ ପରିଣାମୀ ଓ ଅବସ୍ଥାନରୂପକୁ ବକାସ ହୋଇ କାରଣ ଉପାଦାନ କାରଣର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଅସି ପଥ

କାରଣ ଗୁଣପୂର୍ବକଃ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଣୋ ଦୃଷ୍ଟଃ ॥ ବୈଶେ [୨।୧।୧]

ଯଦି କାର୍ଯ୍ୟର ଗୁଣ ଉପାଦାନ କାରଣ ସଦୃଶ ହୁଏ; ତେବେ ସ୍ୱରୂପ ବ୍ରହ୍ମ କାର୍ଯ୍ୟରୂପ ଜଗତ ହେବା ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱଭାବ, ଜଡ଼ ଏବଂ ଅନାଦି ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ବ୍ରହ୍ମ ଅଜ କିନ୍ତୁ ଜଗତ ଉତ୍ପତ୍ତିଶୀଳ । ବ୍ରହ୍ମ ଅନାଦି ଜଗତ ଦୃଶ୍ୟ । ବ୍ରହ୍ମ ଅଶକ୍ତି କିନ୍ତୁ ଜଗତ ଶକ୍ତିରୂପ । ଯଦି ବ୍ରହ୍ମରୂପ ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ, ତେବେ କାର୍ଯ୍ୟରୂପ ପୃଥ୍ୱୀ ଓ ତତ୍ତ୍ୱରୂପ ଗୁଣ ବ୍ରହ୍ମରେ ମଧ୍ୟ ଘଟିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ପୃଥ୍ୱୀ ଆଦି ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ସଦୃଶ

ଜଣେ ପ୍ରତୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ପ୍ରକାଶନରେ ପରମେଶ୍ୱର ଯେପରି ତେଜେ
ସେହିପରି ପୃଥ୍ବୀକାନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତେଜନ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଏହାଛଡ଼ା ମା'କତସାର ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିଆଗଲା, ତାହା ତୁମ୍ଭ ମତର
ସାଧକ ନୁହେଁ ବରଂ ବାଧକ । କାରଣ; ମା'କତସାର ଜଣଦେହ ତନ୍ତ୍ରର ଉପା-
ଦାନ କାରଣ ଓ ଜାବାମ୍ବା ନିମିତ୍ତ କାରଣ ଅଟେ । ଏହା ମଧ୍ୟ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ
ଅନୁରୂପ ରଚନା କୌଶଳର ପ୍ରକାଶ ଅଟେ । ଯେହେତୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ
ଶେଷତଃ ତନ୍ତ୍ର ନିର୍ଗତ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ସେହିପରି ସର୍ବ ବ୍ୟାପକ ବ୍ରହ୍ମ ନିଜ
ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାପ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ଓ ତାହାର ଅବସ୍ଥାକୁ ପରମାତ୍ମା ରୂପ କାରଣରୁ ସ୍ଥଳ
କରନ୍ତୁ ନିର୍ମାଣ କରି ଏବଂ ତାହାକୁ ଦୃଶ୍ୟତା ସ୍ଥଳରୁ ପ୍ରତୀକ ପୂର୍ବକ ଲେଖରେ
ସୂଚ୍ୟ ବ୍ୟାପକ ସ୍ୱାର୍ଥାତ୍ମକ ଏବଂ ଆନନ୍ଦମୟ ହୋଇ ରହି ଅଛନ୍ତି ।

ପୁନଶ୍ଚ ଯେ ପରମାତ୍ମା ଲକ୍ଷଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଦର୍ଶନ, ଚରଣ ଏବଂ କାମନା କଲେ
କି ମୁଁ ସକଳ ଜଗତ ନିର୍ମାଣ କରି ପ୍ରକାଶିତ ହେବ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ
ଯେତେବେଳେ ଜଗତ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ, ସେହି ସମୟରୁ ଜାତବଶର ଚରଣ, ଜ୍ଞାନ
ଧାନ; ଉପଦେଶ ଏବଂ ଶ୍ରବଣ ମଧ୍ୟରେ ପରମେଶ୍ୱର ପ୍ରକାଶିତ ଏବଂ ନାନାବିଧ
ସ୍ଥଳ ପ୍ରତୀକ ମାନଙ୍କ ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ହୁଅନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଳୟ ହୁଏ;
ସେତେବେଳେ ପରମେଶ୍ୱର ଏବଂ ମୁକ୍ତ ଜାବାମ୍ବା ବ୍ୟାପକ ଅପରି କେହି ତାହା
ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହାଛଡ଼ା ପୃଥ୍ବୀକୁ କାରଣ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମୁଖକ । କାରଣ,
ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରାଣର ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଳୟ କାଳରେ ଜଗତ ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରକାଶିତ
ନଥିଲା ଏବଂ ସୃଷ୍ଟିର ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଳୟର ଆରମ୍ଭଠାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ ସୃଷ୍ଟି
କେବଳ ପ୍ରକାଶ ଜଗତର କାରଣ ସ୍ୱରୂପ ଧାରଣ କରି ଅପ୍ରକାଶିତ ଥାଏ ।
କାରଣ :-

ତମ ଆତ୍ମାଭିମୁଖାଗ୍ରହମଗ୍ନେ । ରାଗ ୧୦ । ୧୭୩ । ୦)

ଆତ୍ମାଦତଂ ତମୋରୂପମପ୍ରଜ୍ଞାତମଲକ୍ଷଣମ ।

ଅପ୍ରକେୟମବିଜ୍ଞେୟଂ ପ୍ରସପ୍ତମିତ ସର୍ବତଃ ॥ (ମହା: ୧ । ୫)

ଏହି ସମଗ୍ର ଜଗତ ସୃଷ୍ଟି ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଳୟାବସ୍ଥାରେ ଅବିକଳ ହାତ ଆବୃତ
ଅର୍ଥାତ୍ ଅଜ୍ଞାତ ଥିଲା । ପ୍ରଳୟାବସ୍ଥା ପରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଥାଏ । ସେ ସମୟର
ଅବସ୍ଥାକୁ କେହି ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ କି କେଉଁରେ ଆଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ

କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ଚିହ୍ନ ଦ୍ଵାରା ତାହା ସେ ସମୟରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗମ୍ୟ ନ
ଆଗେ ମଧ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହା କେବଳ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ
ଯାଏ, ପୁସ୍ତକ ଚିହ୍ନ ଦ୍ଵାରା ଜଣିବା ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ଯଥାକ୍ରମେ
ହୁଏ । ପୁନଶ୍ଚ ଉକ୍ତ କାରିକା କର୍ତ୍ତା ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ ମଧ୍ୟ
ଅସ୍ଥବ କଥା ଲେଖିଛନ୍ତି ତାହା ସହାୟା ପ୍ରମାଣଦ୍ଵାରା ଅଟେ । କାରଣ,
ଯାହାକୁ ପ୍ରମାଣ ଦ୍ଵାରା ଜାଣି ଓ ଉପଲବ୍ଧ କରେ, ତାହା କବିରୀ
ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଜଗତକୁ ନିର୍ମଣ କରିବାରେ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର କି ପ୍ରୟୋଗ

ଉତ୍ତର- ଜଗତକୁ ନିର୍ମଣ ନ କରିବାରେ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ କି ପ୍ରୟୋଗ

ପ୍ରଶ୍ନ- ଯଦି ସେ ନିର୍ମଣ କରି ନ ଥାନ୍ତେ ତେବେ ସେ ଆନନ୍ଦର
ସାଥରେ ତଥା ଜୀବଗଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ମିଳନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ଏ ସବୁ କଥା ଆଲୋଚନାପ୍ରସ୍ତୁତ ତଥା ଅପତ୍ୟକ୍ତ
କଥା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାତ୍ମୀମାନଙ୍କର ନୁହେଁ । ଆଉ ପ୍ରକୃତକାଳରେ ଜୀବର ସୁଖ-
କଷଣ ? ଏହାଛଡ଼ା ଯଦି ସୃଷ୍ଟିର ସୁଖ-ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି
ତେବେ ଦୁଃଖ ଅପେକ୍ଷା ସୁଖ ବହୁ ଗୁଣରେ ବେଶୀ ହେବ । ଅପରକୁ
ଜୀବମାନେ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରି ମୋକ୍ଷାନନ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତ କରନ୍ତି ।

ଜୀବାତ୍ମା ମାନେ ପ୍ରକୃତ କାଳରେ ସୁଖ-ସ୍ଥିତିରେ ରହିଲା ଭଳି କର୍ମ ଶକ୍ତି
ସହାୟକ । ଜଗତର ରଚନା କରି ନଥିଲେ ଉତ୍ତର ଜୀବଗଣଙ୍କୁ
ସୁଖ ସୃଷ୍ଟିରେ ଘଟିଥିବା ପାପପୁଣ୍ୟର ଫଳ କପଟ ମେଳ ପାରିଲେ
ଜୀବମାନେ କପଟ କର୍ମ ଫଳ ଶ୍ରେଣି କରି ପାରିଲେ ? ଯଦି କେହି କୁହନ୍ତି ପ୍ରଶ୍ନ
ଯେତେବେଳେ ପ୍ରୟୋଜନ କଥଣ ? କୁମେ ଏହି ଉତ୍ତର ଦେବ ଯେ, ବେଶେ
ତାହାହେଲେ ସୃଷ୍ଟି ରଚନା ବ୍ୟତୀତ ଉତ୍ତରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ଚିନ୍ତନ; ବଳ
ନିସ୍ଵାର ଆଉ କଥଣ ପ୍ରୟୋଜନ ହୋଇପାରେ ? କୁମେ ଉତ୍ତରରେ କହନ୍ତି
ରଚନା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି କିଛି ପାଇବ ନାହିଁ । ଆଉ ଜଗତର ରଚନା
ସ୍ଵରମାତ୍ରାଙ୍କର ବ୍ୟାପ୍ତିଶୀଳତା; ଧାରଣ ଏବଂ ଚରା ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣ ସାଥେ
ପାରେ । କେବଳ ଜଗତର ଉତ୍ତରପତ୍ତି ପ୍ରତି ଓ ପ୍ରକୃତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା

ଅନଳ ସାମର୍ଥ୍ୟ ସଫଳ ହୋଇଥାଏ । ସେପରି ଆଖିର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣ ଦେଖିବା, ସେହିପରି ସଫାର ରଚନା କରି ସମସ୍ତ ଜୀବକୁ ଅସଂଖ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ହୋଇଯିବକ ଭବେପକାର କରିବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ପ୍ରଥମେ ଗଜ ନା ପ୍ରଥମେ ବୃକ୍ଷ ?

ଉତ୍ତର- ଗଜ । କାରଣ ଯେ ଗଜ, ହେତୁ, ନିତାନ, ନିମିତ୍ତ ଏବଂ କାରଣ ରୂପୀ ହେ ଏକାଧିକାରୀ ଅଟନ୍ତି । କାରଣର ନାମ ଗଜ ହେବା ହେତୁ ତାହା ସବୁକା କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମରେ ହିଁ ଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଯେତେବେଳେ ପରଫେଶ୍ୱର ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ଅଟନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେ କାରଣ ଓ ଜୀବକୁ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ପାରନ୍ତି । ଯଦି କର ନପାରନ୍ତି, ତେବେ ସେ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବେନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ହେଉ ଅର୍ଥ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଲେଖା ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଯେ ସମ୍ଭବ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରି ପାରେ କଅଣ ତାହାହିଁ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ବୁଝାଯିବ ? ଯଦି ଈଶ୍ୱର ଅସମ୍ଭବ କାର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ କାରଣ ବନା କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି, ତାହା-ହେଲେ ସେ ବନା କାରଣରେ ଦ୍ୱିଗୁଣ ଈଶ୍ୱର ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ସ୍ୱପ୍ନ ମରିଯିବା ଏବଂ ଜଡ଼, ଦୁଃଖୀ, ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ଅବସ୍ଥା ଏବଂ ଦୁର୍ଘଟ ହେବା ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି କି ନାହିଁ ? ଯାହା ସ୍ୱାଭାବିକ ନିୟମ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେ ଅଗ୍ନି ଉଷ୍ମ ଜଳ ଶୀତଳ ଓ ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଜଡ଼-ସେ ସବୁକୁ ଈଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଗୁଣ ବଶିଷ୍ଟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସରବର୍ତ୍ତନ ନ କରି ପାରିବାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିୟମ ସତ୍ୟ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ଏଣୁ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ହେଉ ଅର୍ଥ ଏହା ହିଁ ପରମାତ୍ମା ନିଜର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟର ସହାୟତା ବନା ସମ୍ପନ୍ନ କରି ପାରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଈଶ୍ୱର ସାକାର ଅଟନ୍ତି ଅଥବା ନିରାକାର ? ଯଦି ସେ ନିରାକାର, ତାହା-ହେଲେ ସେ ହସ୍ତ ଆଦି ସାଧନ ବନା ଜଗତର ନିର୍ମାଣ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ସାକାର ମାନିଲେ କୌଣସି ଦୋଷ ଆସିବ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ଈଶ୍ୱର ନିରାକାର ଅଟନ୍ତି । ସେ ସାକାର ଅର୍ଥାତ୍ ସେରବଶିଷ୍ଟ ସେ ଈଶ୍ୱର ନୁହେଁ । କାରଣ, ତାହାହେଲେ ସେ ସରସ୍ୱତ ଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ଦେଶକାଳ-ବସ୍ତୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନ ଯୁଧା, ବୃକ୍ଷ, ଛେଦନ, ଭେଦନ, ଶୀତୋଷ୍ଣ ଓ

ଜରାଣୀଆଦି ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପିତବ । ସେଥିରେ ଜୀବର ଗୁଣ ବ୍ୟାପକ
ଗୁଣ ଦେବେ ହେଲେ ଯଦିତ ହୋଇ ପାଇବ ନାହିଁ । ଯେପରି କୁମେ ଓ
ସାକାର ଅର୍ଥାତ୍ ଶରୀରାଦି ତେଣୁ ଆତ୍ମେମାନେ ସଫଳେଶୁ, ଅଶୁ ପରମାତ୍ମା
ପ୍ରତିକୃତି ଜନ ଅଧୀନରେ କରି ପାରୁ ନାହିଁ କିମ୍ବା ସେହି ସୂକ୍ଷ୍ମ ପଦାର୍ଥ
ସୁଦ୍ଧାକାର କରି ପାରୁନାହିଁ । ସେହିପରି ସୁଲଭେତ୍ୟାଦି ହେଲେ ଶରୀର
ଜନ୍ମ ସୁକ୍ଷ୍ମ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସୁଲ ଜଗତ୍ କର୍ମୀଣ କରି ପାରିବେ ନା
ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ଭୌତିକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୋଳକ ଓ ହସ୍ତପାଦାଦି ଅବୟବ
କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜର ଅନନ୍ତ ଶକ୍ତି, ବଳ ଏବଂ ପ୍ରଭାବମ ଦ୍ଵାରା ଯେଉଁ ସମସ୍ତ
କରିନ୍ତି, ତାହା ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପ୍ରକୃତି ଦ୍ଵାରା ବଦ-ପି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେ
ଯେହେତୁ ସେ ପ୍ରକୃତିଠାରୁ ମଧ୍ୟ ସୂକ୍ଷ୍ମତର ଓ ଧୃତ ମଧ୍ୟରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ,
ପ୍ରକୃତିକୁ ଆୟତ୍ତ କରି ଜଗତ୍ ରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ ଯେହୁ ମନୁଷ୍ୟାଦି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ମାତାପିତା ସାକାର ସେହିପରି ପରମ
ସନ୍ତାନାଦି ମଧ୍ୟ ସାକାର ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଯଦି ମାତାପିତା ନିରକାର ହୋଇଥାନ୍ତେ
ତାହାହେଲେ ସନ୍ତାନାଦି ମଧ୍ୟ ନିରକାର ହୁଅନ୍ତେ । ସେହିପରି ଯଦି
ନିରକାର ତାହାହେଲେ ତାଙ୍କ ରଚିତ ଜଗତ୍ ମଧ୍ୟ ନିରକାର ହେବା ଉଚିତ ।

ଉତ୍ତର- କୁମର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗାଢ଼ାକାରିତ ଅଟେ । କାରଣ ଆତ୍ମେ
କିଛି ସମୟ ସୁଦ୍ଧା କହୁଛି ଯେ ପରମେଶ୍ଵର ଜଗତର ଉପାଦାନ କାରଣ
କିନ୍ତୁ ମିଶ୍ରି କାରଣ ଅଟନ୍ତି । ଅଉ ଏ ଯେ ପ୍ରକୃତି ଓ ପରମାତ୍ମା ସୁଲଭ
ଏମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଜଗତର ଉପାଦାନ କାରଣ । ଏମାନେ ସଦୃଶ ନିରକାର
ହୁଏନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୈଳୀ କୂଳନାରେ ସୁଲ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମୀ
ସୁଦ୍ଧାକାର ଅଟନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- କିପରି କାରଣ ବିନା ପରମେଶ୍ଵର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର- ନା । କାରଣ ଯାହା ଅଗ୍ରବ ଅଛି ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନରେ ନାହିଁ
ଗ୍ରହ ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନରେ ହେବା ସଦୃଶ ଅସମ୍ଭବ । ଯଦି କେହି ଉପାଦାନ
ଗତ ମାରେ ସେ ମୁ ବାସ୍ତବ୍ୟର ପୁଅ ହିଁସର ବଦାନ୍ତ ଦେଖିଛି; ସେମାନେ ନିରକାର
ସବୁ ଧରିଥିଲେ ଏବଂ ଆକାଶ-ବୃକ୍ଷମଳ ମାଳା ପିନ୍ଧିଲେ ଏବଂ ମୁହେଁ
ସ୍ନାନ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ନରେରେ ନିବାସ କରୁଥିଲେ । ସେଠାରେ ମୋର ବିନା
ଓ ଭୂମି ବିନା ସମସ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଉଥିଲା । ଏସବୁ କଥା ଯେପରି

ସେହିପରି କାରଣ କ'ଣିତ କାର୍ଯ୍ୟୋପାଦି ହେବା ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ଅଟେ । ଆଉ
ଯେପରି ଯଦି କେହି କହେ ଯେ "ମମ ମାତାପିତାଙ୍କର ନ ଘୋଷଣାମେବ ଜାତଃ ।
ମମ ମୁଖ ଜନ୍ମା ନାସ୍ତି" ବୋଲି ତ "ଅର୍ଥାତ୍ ମୋର ମା ବାପ ନଥିଲେ, ମୁଁ
ଏହିପରି ହିଁ ଜନ୍ମିତ ହେବି । ମୋ ମୁହଁରେ କିଏ ନଥାଇ ପୁଣି ମୁଁ କି
ପାରିବି । ଗାତରେ ଯାପ ନଥିଲ, କିନ୍ତୁ ପଦାକୁ ବାହାର ଆସିଲ । ମୁଁ କେଉଁଠି
ହେଲେ ନଥିଲ, ଏମାନେ ମଧ୍ୟ କେଉଁଠି ହେଲେ ନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଆମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ
ଆସିବୁ । ଏହିପରି ଅସମ୍ଭବ କଥା ପ୍ରମତ୍ତଗୀତ ଅର୍ଥାତ୍ ପାଗଳଲୋକକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଛଡ଼ା
ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ ।

ପ୍ର. - ଯଦି କାରଣ ବିନା କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ ତାହାହେଲେ କାରଣର ମଧ୍ୟ କାରଣ
ମୁଁ ?

ଉତ୍ତର- ଯେ କେବଳ କାରଣରୂପ ଅଟେ ସେ କାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ ।
କିନ୍ତୁ ଯେ କାରଣ କାରଣ ଓ କାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ତାହା ଅନ୍ୟ ପଦର୍ଥ ଅଟେ । ଯେପରି
ପୃଥିବୀ, ବୃକ୍ଷ ଆଦି ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର କାରଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜଳ ଆଦିର କାର୍ଯ୍ୟ
ଅଟେ । ପତ୍ତେ ପ୍ରକୃତ ଯେ କି ଆଦି କାରଣ, ସେ ସଦୃଶ ଅନାଦି ଅଟେ ।
ମୂଳେ ମଳାଭାବତମ୍ଭଳ ० ମୂଳମ ॥ ପାଂଖ୍ୟ [୧ ପ : ୭୭] ମୂଳର ମୂଳ
ଅର୍ଥାତ୍ କାରଣର କାରଣ ନଥାଏ ; ଏଣୁ ଅକାରଣ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର କାରଣ ଅଟେ ।
କାରଣ ଏହି ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ତାହାର ତିନୋଟି କାରଣ
ଅବଶ୍ୟ ଅଛି । ଯେପରି କଷ୍ଟ ନିର୍ମାଣ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଚନ୍ଦ୍ରବୟ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ନଳ
ଆଦି ସାଧନ ବ୍ୟବହାର ହେଲେହିଁ ସେ ନିର୍ମିତ ହୁଏ । ସେହିପରି ଜଗତର
ଉତ୍ପତ୍ତି ପୂର୍ବରୁ ପରମେଶ୍ୱର, ପ୍ରକୃତ, କାଳ ଆକାଶ ତଥା ଜୀବାତ୍ମା ଆଦି ଅନାଦି
ପଦାର୍ଥ ଥିବାରୁ ଏହି ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ । ଏହା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏର ଅଭାବରେ
ମଧ୍ୟ ଏହି ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅଥ ନାସ୍ତି କା ଆହୁ - ଶୂନ୍ୟଂ ତତ୍ତ୍ୱଂ ଭାବିତା ବିନିଷ୍ଠାନ୍ତ ବସ୍ତୁଧା
ମତ୍ତ୍ୱାବିନାଶସ୍ୟ ॥ ୧ ॥ ପାଂଖ୍ୟ [ଅ : ୧ । ପୃ : ୪୪ ॥]
ଅବତର ଶକ୍ତିରୂପିନୀ ଦୁର୍ଗାମାତା ॥ ୨ ॥
ଶିଶୁରଃ କାରଣଂ ପୁରୁଷକମାପଲ୍ୟଦର୍ଶନାତ୍ ॥ ୩ ॥
ପରମତ୍ତ୍ୱାତା ଶକ୍ତିରୂପିନୀ ଶକ୍ତିରୂପିନୀ ॥ ୪ ॥
ସର୍ବମନନ୍ତ୍ୟ ମତ୍ତ୍ୱାବିନାଶସ୍ୟମବିକଳାତ୍ ॥ ୫ ॥

ସବଂ ନିତ୍ୟଂ ପଞ୍ଚଭୂତନିତ୍ୟଂଭୂତ ॥ ୭ ॥

ସବଂ ପ୍ରଥମଭୂତଲକ୍ଷଣପ୍ରଥମକର୍ତ୍ତା ॥ ୮ ॥

ପ୍ରଥମଭୂତୋ ଭବେଷ୍ଟିତରେନ୍ଦ୍ରଭୂମିଭେଃ ॥ ୮ ॥

ଏଠାରେ ନାସ୍ତିକମାନେ ଏପରି କହନ୍ତି ଯେ, ଶୂନ୍ୟ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ପଦାର୍ଥ । ପୃଥକ ଶୂନ୍ୟ ଥିଲା ଏବଂ ସୃଷ୍ଟି ଅନୁରେ ମଧ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ରହିବ କରଣ, ଯାହାକୁ ପ୍ରକୃତି କର୍ତ୍ତାମାନ ପଦାର୍ଥ ଚାହା ଅଭାବ ହୋଇ ଶେଷରେ ଶୂନ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରେ । ଉଦାହରଣ- ଆକାଶ, ଅଦୃଶ୍ୟ ଅବକାଶ ଏବଂ ବିନ୍ଦୁକୁ ମଧ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ବୁଝାଯାଏ । ଶୂନ୍ୟ ଜଣେ ପଦାର୍ଥ ଏହି ଶୂନ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଅଦୃଶ୍ୟ ଭାବରେ ରହେ । ଯେପରି କି ଖୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁରୁ ରେଖା ଓ ରେଖାମାନଙ୍କରୁ ବହୁ ଲାକାର ହୋଇ ପୁଣି ପ୍ରବାହର ଉତ୍ପତ୍ତିରୁ ରଚନା ହାସଲ ହୁଏ । ତେଣୁ ପ୍ରଥମେ ଶୂନ୍ୟରୁ ମଧ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ॥ ୧ ॥

ତୃତୀୟ ପ୍ରକାର ନାସ୍ତିକ କହନ୍ତି ଯେ ଅଭାବରୁ ଭାବ ଜନ୍ମେ । ଯେଉଁଠି କିଛି ନ ଥାଏ ତାହା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭାବରୁ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଭାବକୁ ଭାବି ଶେଷରେ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ଗଜା ନ ଥାଏ । ଯେହେତୁ ପୃଥକ ଅଙ୍କର ପରି ଦୃଶ୍ୟ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଯେ ଚାହା ଅଭାବରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି ।

ଉଦାହରଣ- ଯାହା ଖଜର ଉପମର୍ଦ୍ଦନ କରେ ଚାହା ପ୍ରଥମେ ଖଜରୁ ଥାଏ ଯଦି ନ ଥାନ୍ତା ତେବେ ଉତ୍ପତ୍ତି ମଧ୍ୟ କହାଯିବ ହୁଏନା ନାହିଁ ।

ତୃତୀୟ ପ୍ରକାର ନାସ୍ତିକ ମାନଙ୍କର କଥନ ଏହି ଯେ; ମନୁଷ୍ୟର କର୍ମଫଳ ମିଳେ ନାହିଁ । ଅନେକ କର୍ମ ନଷ୍ଟ ହେବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଅନୁମିତ ହୁଏ ଯେ କର୍ମଫଳ-ପ୍ରାପ୍ତି ଉତ୍ପତ୍ତିରୁ । ଉତ୍ପତ୍ତି ଯେଉଁ କର୍ମର ଦେବାକୁ ହୋଇ, ତାହାହିଁ ହେବ ଓ ଯେଉଁ କର୍ମର ଫଳ ଦେବାକୁ ହୋଇ ତାହା ହେବ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ କର୍ମଫଳ ଉତ୍ପତ୍ତିରୁ ଅଟେ ।

ଉଦାହରଣ- ଯଦି କର୍ମଫଳ ଉତ୍ପତ୍ତିରୁ; ତାହାହେଲେ କର୍ମ ବ୍ୟକ୍ତିର ଫଳ କାହିଁକି ହୁଏନା ? ସୁତରାଂ ମନୁଷ୍ୟ ଯେପରି କର୍ମ କରେ ତାହା ଠିକ୍ ସେହିପରି ଫଳ ତ ହୁଏ । ତେଣୁ ଉତ୍ପତ୍ତିରୁ ଯେପରି ପ୍ରକୃତିର ଫଳ ପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜଗତର କେବଳ କର୍ମଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ॥ ୩ ॥

ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରକାର ନାସ୍ତିକମାନେ କହନ୍ତି ଯେ କାରଣକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି
ପଦାର୍ଥର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ; ବଦୁର ଆଦି ବୃକ୍ଷ ମାନଙ୍କର କଣ୍ଟା
ଗଣ୍ଡ ଶାଗ ଦେଖା ଯାଏ । ଏଥିରୁ ବୁଝାଯାଏ ଯେ ଯେଉଁ ସମୟରେ ସୃଷ୍ଟି
ଆରମ୍ଭ ହୁଏ; ସେହି ସମୟରେ ନିମିତ୍ତ ବନା ଶରୀରର ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର—ଯାହାଠାରୁ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ; ସେହି ତାହାର ନିମିତ୍ତ ଅଟେ ।
ଅନ୍ୟଥା କଣ୍ଟକ-ବୃକ୍ଷ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷରେ କଣ୍ଟା କାହିଁକି ହୁଏ ନାହିଁ ?

ପଞ୍ଚମ ନାସ୍ତିକର କଥନ ଏହି ଯେ; ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ବନାଶ
ଅଛି । ଅତଏବ ସବୁ ଅନିତ୍ୟ ଅଟେ ।

ଶ୍ଳୋକାର୍ଥନେ ପ୍ରବକ୍ଷ୍ୟମୀ ମୁଦୁକ୍ତଂ ଗ୍ରସ୍ତିକୋଟିଭିଃ ।

ବୁଦ୍ଧ ସତ୍ୟଂ ଜଗନ୍ନିଥ୍ୟା ଜୀବ ବୁଦ୍ଧେ ବ ନାପରଃ ॥

ନଗନ ବେଦାନ୍ତୀ ମାନଙ୍କର ଏହା କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥର ଶ୍ଳୋକ ଅଟେ (୧) ।
ଏଥିରେ ପଞ୍ଚମ ପ୍ରକାର ନାସ୍ତିକ କୋଟିରେ ଗଣମାତ୍ର ଅଟନ୍ତି । କାରଣ ଏମାନେ

କହନ୍ତି ଯେ କୋଟି-କୋଟି ଗ୍ରନ୍ଥ ମାନଙ୍କର ପିତାମହସାରେ ବୁଦ୍ଧ; ସତ୍ୟ;
ମିଥ୍ୟା ଓ ଜୀବ ବୁଦ୍ଧଠାରୁ ଅଭିନ୍ନ ଅଟେ ।

ଉତ୍ତର—ସକଳଅନିତ୍ୟତା ନିତ୍ୟ ହେଲେ ତାହା ଅନିତ୍ୟ ହୋଇ ନପାରେ ।
ପ୍ରଶ୍ନ—ସକଳ ପଦାର୍ଥର ନିତ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ଅନିତ୍ୟ ଅଟେ । ଯେପରି ଅଗ୍ନି

ସବୁକୁ ଉତ୍ତପ୍ତ କରେ ନିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନିବିଡ଼ିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଉତ୍ତର—ଯାହା ଯଥାର୍ଥ ରୂପେ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ; ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବ-
ସ୍ଥାରେ ଅନିତ୍ୟ କହିବା ଓ ପରମସ୍ତୁ କାରଣକୁ ମଧ୍ୟ ଅନିତ୍ୟ କହିବା ନିତ୍ୟ

କରି । ଯଦି ବୋଲି ମାନେ ବୁଦ୍ଧଠାରୁ ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି,
ତେବେ ବୁଦ୍ଧ ସତ୍ୟ ହେବା ହେତୁ ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟ କଦାପି ଅସତ୍ୟ ହୋଇ ନ

ପାରେ । ଯଦି କୁହ ଯେ ସ୍ୱପ୍ନ, ରଜ୍ଜୁ ସର୍ପାଦିବଦ୍ ଜନ୍ମିତ, ତେବେ ତାହା ଅସମ୍ଭବ ।
କଣ୍ଟକ, କଳ୍ପନା ଗୋଟିଏ ଗୁଣ । ଗୁଣରୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ଗୁଣ କଦାପି ପୃଥକ

ପାରେନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ କଳ୍ପନାର କର୍ତ୍ତା ନିତ୍ୟ ସେତେବେଳେ ତାହାର
କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନିତ୍ୟ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଅନ୍ୟଥା କଳ୍ପନା କାରଣକୁ ମଧ୍ୟ ଅନିତ୍ୟ

କହିବାକୁ ହେବ । କୌଣସି କଥାକୁ ନ ଦେଖିଲେ ତା ନ ଶୁଣିଲେ ତାହା କେବେ
ହୁଏ, ହୁଏ ନାହିଁ; ଶ୍ଳୋକ ୫

ଆସେ ନାହିଁ । ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନରେ ଯେଉଁ ସତ୍ୟ ବାସ୍ତବ ସମ୍ବନ୍ଧରୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦି ଜ୍ଞାନ ଜାତ ହୁଏ, ତାହାର ବାସନା ରୂପ ଅର୍ଥାତ୍ ସଂସ୍କାର ଆତ୍ମା ସ୍ଥିତି ଆଏ । ସେହି ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରୂପେ ହୁଏ । ଯେପରି ସୁଷୁପ୍ତି ଅବସ୍ଥାରେ ବାହ୍ୟ ପଦାର୍ଥ-ସମ୍ପର୍କାଞ୍ଜନ ଅଭାବେ ସୁଦ୍ଧା ବାହ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଆନ୍ତି । ସେହିପରି ପ୍ରଳୟାବସ୍ଥାରେ କାରଣାତ୍ମକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ ।

ଯଦି ସଂସ୍କାର ବିନା ସ୍ୱପ୍ନ ହେଉଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ଜନ୍ମାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ରୂପର ସ୍ୱପ୍ନ ହୁଅନ୍ତା । ସୁତରାଂ ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥାରେ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ କିନ୍ତୁ ବାହାରେ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଯେପରି ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରଜାୟମାନ ପଦାର୍ଥ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥାଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଏହି ଦୁଇ ଅବସ୍ଥାରେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ପଦାର୍ଥ ସୁଷୁପ୍ତିରେ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଯାଆନ୍ତି, ସେହିପରି ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାର ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନ କୁଳ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ।

ଉତ୍ତର- ଏପରି ମାନବା ସଂସୃଷ୍ଟ ଅସମୀଚିନ । କାରଣ, ସ୍ୱପ୍ନ ସୁଷୁପ୍ତି ଅବସ୍ଥାରେ ବାହ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଜ୍ଞାନାଗ୍ରକ ମଧ୍ୟ ଥାଏ, ଅଗ୍ରକ ନଥାଏ । କି କାହାରି ପଶ୍ଚାତ୍ ଭାବରେ ଥିବା ପଦାର୍ଥମାନ ଅଦୃଷ୍ଟ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଅଗ୍ରକ ନଥାଏ । ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ସୁଷୁପ୍ତିର କଥା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ଅତଏବ ଯାହା କୁହା ଯାଇଛି ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ଜୀବାତ୍ମା ଓ ଜଗତର କାରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ତିନେ ହିଁ ଅନାଦିନିତ୍ୟ ଅଟନ୍ତି, ତାହାହିଁ ସତ୍ୟ ଅଟେ ।

ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀର ନାସ୍ତିକ କହନ୍ତି ଯେ ପଞ୍ଚଭୂତ ନିତ୍ୟ, ତେଣୁ ଜଗତ ନିତ୍ୟ ଅଟେ ।

ଉତ୍ତର- ଏକ କଥା ସତ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥମାନ ନିର୍ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ବିନାଶକ କାରଣ ଦେଖାଯାଉ ଅଛି, ସେ ସବୁ ଯଦି ନିତ୍ୟ ହେବା ତେବେ ସମସ୍ତ ସ୍ଥୂଳ ଜଗତ, ଶରୀର ଓ ଘଟପଟାଦି ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ମାନବାକୁପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ଏହା ସବୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଓ ବିନଷ୍ଟ ହେବାର ଅଛି । ସୁତରାଂ ପଞ୍ଚମହାଭୂତର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନିତ୍ୟ ମାନବା ଅସଂଗତ ।

ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀର ନାସ୍ତିକ କହନ୍ତି ଯେ ସବୁ ପଦାର୍ଥ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ, କେହି ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥ ନୁହେଁ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଯେଉଁ ସବୁ ପଦାର୍ଥ ଦେଖୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥ ଦେଖିଲା ବେଳେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦୃଶ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ଅବସ୍ଥାକ ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥାକୀ, ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ, ଆକାଶ, ପରମାତ୍ମା ଓ ଜାତି ଏହି ସମସ୍ତ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ପଦାର୍ଥ ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ହୋଇ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଅସ୍ତିତ୍ବ ରହିପାରେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ପୃଥକ୍ ନୁହନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ନିଜ ନିଜ ରୂପ ନେଇ କେବଳ ପୃଥକ୍, ଅଥଚ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ପଦାର୍ଥ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଅବସ୍ଥିତ ।

ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀର ନାସ୍ତିକମାନଙ୍କର କଥନ ଯେ, ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ-ମାନଙ୍କରେ ଇଚ୍ଛାରେତର ଅଭାବ ପ୍ରମାଣିତ, ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ଅଭାବରୂପ ଅଟନ୍ତି । ଯଥା “ଅନଶ୍ୱୋ ଗୋଃ । ଅଗୋରଶ୍ଚଃ” ଅର୍ଥାତ୍ ଗାଈ ଘୋଡ଼ା ନୁହେଁ ଓ ଘୋଡ଼ା ଗାଈ ନୁହେଁ । ଅତଏବ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଅଭାବାତ୍ମକ ମାନିବା ଉଚିତ ।

ଉତ୍ତର- ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥରେ ଇଚ୍ଛାରେତରତ୍ବ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା “ଗବ ଗୋର-ଶ୍ୱୋଃଶ୍ଚୋ ଭାବରୂପୋ ବର୍ତ୍ତତ ଏବଂ” ଗାଈରେ ଗୋଈ ଓ ଘୋଡ଼ାରେ ଅଶ୍ୱରୂପ ସ୍ୱପ୍ନସ୍ତୁ । ଗୋଈ ଓ ଅଶ୍ୱରୂପ ଅଭାବ ନିତ୍ୟଂ ପ୍ରମାଣିତ । ଯଦି ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ବ ସ୍ୱୀକାର କର ନ ଯାଏ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଇଚ୍ଛାରେତରତ୍ବ-ଭାବ ମଧ୍ୟ ଅସିଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ ।

ନବମ ଶ୍ରେଣୀର ନାସ୍ତିକମାନଙ୍କର କଥନ ଏହି ଯେ ଜଗତରେ ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ୱାଭାବିକ । ଯେପରି ପାଣି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଏକତ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ସେଥିରୁ କୃମି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ଯେପରି ବାଜ, ପୃଥ୍ବୀ ଓ ଜଳର ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ଘାସ; ବୃକ୍ଷ ଓ ପ୍ରାଣୀର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି । ଏବଂ ଯେପରି ସମୁଦ୍ର ଓ ବାୟୁର ସଂଯୋଗରେ ତରଙ୍ଗ, ତରଙ୍ଗରୁ ସମୁଦ୍ରପ୍ରେଣ ଏବଂ ତୁଳସି, ରୁନ ଓ ଲେମ୍ବୁରସର ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ଭଲକମାଟି ନିର୍ମିତ ହୁଏ, ସେହିପରି ତତ୍ତ୍ୱମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣରୁ ସମସ୍ତ ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି । ଏହାର ଅନ୍ୟ କେହି ନିର୍ମାତା ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ଯଦି ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ୱାଭାବିକ; ତେବେ ତାହାର ତିନାଶ କଦାପି ଫଳ ନାହିଁ । ଆଉ ଯଦି ତିନାଶକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଭାବିକ ମାନ ତେବେ ଉତ୍ପତ୍ତି ଅସମ୍ଭବ ।

ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଉତ୍ତମକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ଯୁଗପତ୍ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ ତେବେ କେବେହେଲେ ଉତ୍ତମ ଓ ବିନାଶର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ଭବପର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ନିମିତ୍ତ କାରଣରୁ ଉତ୍ତମ ଓ ବିନାଶ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ୱୀକାର କଲେ ନିମିତ୍ତକାରୀ ନୈମିତ୍ତିକ ବିନାଶ ଓ ଉତ୍ତମିଶାଳ ପଦାର୍ଥରୁ ପୃଥକ୍ ବୋଲି ମାନିବାକୁ ହେବ । ଯଦି ଉତ୍ତମ ଓ ବିନାଶ ସ୍ୱାଭାବିକ, ତେବେ ଏକାକେଲେ ଉତ୍ତମ ଓ ବିନାଶ ଅସମ୍ଭବ । ଯଦି ସ୍ୱାଭାବରୁ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ତମ ହୁଏ, ତେବେ ଆମର ଏହି ଭୂତଳ ଜଗତରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ଭୂଗୋଳ କାର୍ଯ୍ୟକ ଉତ୍ତମ ହୁଏ ନାହିଁ । ଆଉ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥର ମିଶ୍ରଣରୁ ଯାହା ଯାହା ଉତ୍ତମ ହୁଏ ତାହା ତାହା ଶରୀର ନିର୍ମିତ ଗଜ, ଅଳ୍ପ ଓ ଜଳାଦିର ସଂଯୋଗରେ ଭୃଣ, ବୃଷ ଓ କୃମି ଉତ୍ତମ ହୁଅନ୍ତି । ତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ସଂଯୋଗର ବସ୍ତୁର ଉତ୍ତମ ଅସମ୍ଭବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଫଳତ, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଲେମ୍ବୁରସ ଦୂର ଦୂର ସ୍ଥାନରୁ ଆସି ଆସେ ଆସେ ମିଶ୍ର ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । କେନ୍ଦ୍ର ମିଳାଇଲେ ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ସଂଯୋଗର ମିଶ୍ରଣଦ୍ୱାରାହିଁ ତିଳକମାଟି ନିର୍ମିତ ହୁଏ, ନ୍ୟୁନାୟକ କଲେ ଛାଡ଼ା ନିର୍ମିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେହିପରି ପରମେଶ୍ୱର ଜ୍ଞାନ ଓ ସୃଜିତୃତ୍ୱର ପ୍ରକୃତି ଓ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସଂଯୁକ୍ତନକଲେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥମାନ ନିଜେ ନିଜେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ କହିଁରୁ ବଣିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ତମ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ତମ ସ୍ୱାଭାବିକ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ସାମ୍ଭାବିକ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଏହି ଜଗତର କର୍ତ୍ତା କେହି ନଥିଲେ କେହି ନାହାନ୍ତି ଓ କେହି ହେବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନାଦି କାଳରୁ ଏହା ଯେପରି ନିର୍ମିତ ଥିଲା ସେହିପରି ଅଛି । ଏହାର କେବେ ଉତ୍ତମ ହୋଇ ନାହିଁ କି କେବେ ବିନାଶ ହେବ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- କର୍ତ୍ତା ବିନା କୌଣସି ହେଲେ ଯିଏ ବା ଯିଏଜନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀ ଆଦି ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କରେ ସଂଯୋଗବଶେଷ୍ଟ ଜନ୍ମ ରଚନା ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ସେମାନେ କେବେହେଲେ ଅନାଦି ହୋଇ ନପାରିବ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ସଂଯୋଗରୁ ଉତ୍ତମ ସେ ସଂଯୋଗ ସୂତ୍ରରୁ କିମ୍ବା ବିନାଶ ପରେ ରହି ନାହିଁ । ଯଦି ଭୂମି ଏକଥା ସ୍ୱୀକାର ନକରି ତେବେ କଠିନରୁ କଠିନ ପଥର ପ୍ରାୟ କିମ୍ବା ଇସ୍ପାତ ଆଦି ବସ୍ତୁକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଲୁହାରିବା କା ରସୁ କରି ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥକ ପୃଥକ ପରମାତ୍ମା ମିଳିତ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ? ଯେଉଁମାନେ ମିଳିତହୁଅନ୍ତି ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ କାଳକ୍ରମେ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ମଧ୍ୟ ହୋଇଯିବେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଅନାଦି ଶିଶୁର ବୋଲି କେହି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଜୀବ ଯୋଗାର୍ଥ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଅଣିମାଦି ଶିଶୁର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ପୁରକ ସବଜ୍ଞତାଦି ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପୂର୍ଣ୍ଣଜ୍ଞତା ହୁଏ, ସେହି କେବଳ ଶିଶୁର ପତକାର୍ଥ ଅଟେ ।

ଉତ୍ତର- ଯଦି ଅନାଦି ଶିଶୁର ଜଗତର ସ୍ତୂଷ୍ଟା ବୃହନ୍ତ, ତେବେ ଜୀବ ଯେଉଁ ସାଧନ ଦ୍ଵାରା ସିଦ୍ଧିଲାଭକରେ, ସେହି ସାଧନ ସମୁଦ୍ଧ-ଜୀବଗଣଙ୍କ ଆଧାର ଜୀବନଜଗତ ଶରୀର ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୋଳକଗୁଡ଼ିକ କପରି ନିର୍ମିତ ହୋଇପାରେ ? ଏଗୁଡ଼ିକ ବନ ଜୀବ ସାଧନ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ସାଧନ ନହେଲେ ସିଦ୍ଧି କପରି ହୋଇପାରେ ? ଜୀବାତ୍ମା ଯେତେ ସାଧନ କରି ସିଦ୍ଧ ହେଉ ନା କାହିଁକି, କଦାପି ସ୍ଵପ୍ନ ସନାତନ, ଅନାଦିସିଦ୍ଧି ଏବଂ ଅନନ୍ତ-ସିଦ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ସଦୃଶ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଜୀବର ଚରମ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧିହେଲେ ସ୍ଵତ୍ତା ଗହୀର ଜ୍ଞାନ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ପରିମିତ ରହେ । ସେ କଦାପି ଅନନ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଦେଖ! ଅଜ ସୁଖ ଶିଶୁର କୃତ ସୃଷ୍ଟିକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାଭଳି ଏପରି କୌଣସି ଯୋଗୀ ହୋଇ ନାହିଁ କି ହେବ ନାହିଁ । ଅନାଦିସିଦ୍ଧି ପରମେଶ୍ଵର ଯେପରି ନେତ୍ରଦ୍ଵାରା ଦେଖିବାର ଓ କର୍ଣ୍ଣଦ୍ଵାରା ଶୁଣିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛନ୍ତି, ଏହାକୁ କୌଣସି ଯୋଗୀ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଜୀବ କେବେହେଲେ ଶିଶୁର ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଶିଶୁର କଳ୍ପକଳ୍ପାନ୍ତରରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ନା ଏକ ପ୍ରକାର ସୃଷ୍ଟି କରିବ ?

ଉତ୍ତର- ଏବେ ଯେପରି ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, ସୁଦେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କରିଥିଲେ ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କରୁବେ । କୌଣସି ଭିନ୍ନତା କରିବେ ନାହିଁ । ସର୍ବାରମ୍ଭମୟୋ ଧାତା ସ୍ଵାତ୍ମା ପୁରୀମକଳ୍ପୟତ ।

ବିଚିତ୍ର ପ୍ରୟତ୍ନୀ ଗୁନ୍ତରକ୍ଷମଥୋ ସୁଃ । ଋ:ମ: ୧୦ । ସୁ: ୧୯୦ ମ: ୩ ।
[ଧାତା] ପରମେଶ୍ଵର ଯେପରି ପୁରୀକଳ୍ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ବହୁଂ, ପୃଥିବୀ ଏବଂ ଅନ୍ତରକ୍ଷ ଆଦି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ, ସେହିପରି ଏବେ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ଓ ଆଗେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସୃଷ୍ଟି କରିବେ ।

ସୁତରାଂ ଶିଶୁରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଭ୍ରମ-ପ୍ରମାଦଭରତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ସବଦା ଏକ-ରୂପହିଁ ହୋଇଥାଏ । ଯେ ଅଳ୍ପଜ୍ଞ ଯାହାର ଜ୍ଞାନର ବୃଦ୍ଧି ବା ହ୍ରାସ ଘଟେ, ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ମିଷ୍ଟି ଦେଖାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଶିଶୁରଙ୍କ ଡିପ୍ତାରେ ତାହା ହୁଏ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ସୃଷ୍ଟି ବିଷୟ ନେଇ ବେଦାଦିଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏକମତ ଅଛି ନା ?

ଉତ୍ତର- ଏକ ମତ ଅଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଯଦି ବିଶେଷ ନାହିଁ ତେବେ-

ତତ୍ସାଦୃକା ଏତସ୍ମାଦାତ୍ମନ ଆକାଶ ସ୍ଥମୂଳଃ । ଆକାଶାତ୍ ବାୟୁ
ବାୟୋରଗ୍ନିଃ । ଅଗ୍ନୋରାପଃ । ଅତ୍ତ୍ୱ୍ୟପୃଥିବୀପୃଥିବ୍ୟା ଔଷଧଃ
ଓପଥିଭ୍ୟୋଽନୁମ୍ । ଅନୁଦେତଃ । ରେତସଃ ପୁରୁଷଃ । ସ ବା
ପୁରୁଷୋଽନୁରସମୟଃ ॥ (ତେଈଶ୍ୱୟଃ ବ୍ରହ୍ମାଃ ବଃ ଅନୁଃ ୧ ।)

ଏହା ତେଈଶ୍ୱୟ ଉପନିଷଦର ବଚନ । ସେହି ପରମେଶ୍ୱର ଓ ପ୍ରକୃତି
ଅବକାଶ ରୂପୀ ଆକାଶ ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବତ୍ର ପରିତ୍ୟାପ୍ତ କାରଣ ରୂପୀ ଦ୍ରବ୍ୟ
ବେଳେ ଏକତୀଭୂତ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଅବକାଶ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ ଭଲ ହୁଏ
ହୁଏ । ବସ୍ତୁତଃ ଆକାଶର ଉତ୍ପତ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ, ଆକାଶ ଅର୍ଥାତ୍ ଅବକାଶ
ନଥିଲେ ପ୍ରକୃତି ଓ ପରମାତ୍ମା କେଉଁଠି ରହି ପାରନ୍ତେ ? ଆକାଶ ପରେ
ବାୟୁପରେ ଅଗ୍ନି, ଅଗ୍ନି ପରେ ଜଳ, ଜଳ ପରେ ପୃଥିବୀ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ପୃଥିବୀ
ଔଷଧ, ଔଷଧରୁ ଅନ୍ନ, ଅନ୍ନରୁ ବର୍ଯ୍ୟ, ବର୍ଯ୍ୟରୁ ପୁରୁଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଶରୀର
ହୁଏ । ଏ ସ୍ଥଳରେ ଆକାଶାଦି ହମରେ ଗୁନ୍ଦୋଗ୍ୟରେ ଅଗ୍ନି ଆଦି ହମରେ
ସୂତରେୟରେ ଜଳାଦି ହମରେ ସୃଷ୍ଟି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି । ବେଦରେ
ଜାଗାନ୍ତ ପୁରୁଷଠାରୁ କେଉଁ ଜାଗାରେ ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ଆଦିରୁ, ମୀନାଂସାରେ
ବୈଶେଷିକରେ କାଳଠାରୁ, ନ୍ୟାୟରେ ପରମାତ୍ମାରୁ, ଯୋଗରେ ପୁରୁଷ
ସାଂଖ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତିରୁ ଓ ବେଦାନ୍ତରେ ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ପତ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣିତ
ଏପରି ସ୍ଥଳେ କାହାକୁ ସତ୍ୟ ଓ କାହାକୁ ମିଥ୍ୟା କୁହାଯିବ ?

ଉତ୍ତର—ଏ ବିଷୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମତ ସତ୍ୟ, କାହାର ମତ ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ
ବିଷୟଟି ବୁଝିବା ହିଁ ମିଥ୍ୟା । ପରମେଶ୍ୱର ଜଗତର ନିମିତ୍ତ କାରଣ ଓ
ଉପାଦାନ କାରଣ ଅଟେ । ମହାପ୍ରଳୟ ଅନ୍ତେ ଆକାଶାଦି ହମରେ ସୃଷ୍ଟି
ଥାଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେବେଳେ ଆକାଶ ଓ ବାୟୁର ପ୍ରଳୟ ହୁଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଅଗ୍ନିାଦି ହମରେ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଯେତେବେଳେ
ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଓ ଅଗ୍ନିର ମଧ୍ୟ ନାଶ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଜଳ ହମରେ
ହୋଇଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପ୍ରଳୟରେ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଳୟ

ସେହିଠାରୁ ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ପତ୍ତି ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ପ୍ରଥମ ସମ୍ବଲ୍ଲାସରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ପୁରୁଷ ଓ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରଙ୍କ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ । ଏହାଛଡ଼ା ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବା ଗୋଟିଏ ଚକ୍ରପୁରେ ଚିତ୍ତର କଥା କହିଲେ ତାହାକୁ ବିଶେଷ କୁହାଯାଏ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଛଅ ଶାସ୍ତ୍ରରେ କିଛି ବିଶେଷ ନାହିଁ । ତେଣୁ-

ମାୟା ମତରେ - “କର୍ମବେଦା ବ୍ୟାଘ୍ର ଜଗତରେ କୌଣସି ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ” । ବୈଶେଷିକ ମତରେ - “ସମୟ ନ ଲାଗିଲେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ” । ନ୍ୟାୟ ମତରେ - “ଉପାଦାନ କାରଣ ବ୍ୟାଘ୍ର କିଛି ହେଲେ ତଥାର ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ “ବିଦ୍ୟା ଜ୍ଞାନ ଓ ଚରଣ ବ୍ୟାଘ୍ର ସୃଷ୍ଟି ଅସମ୍ଭବ” । ସାଂଖ୍ୟ ମତରେ - “ତତ୍ତ୍ୱମାନଙ୍କର ସଂଯୋଗ ନହେଲେ ମୃତ୍ତି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ” । ବେଦାନ୍ତ ମତରେ - “ନିର୍ମଳା ନିର୍ମଳା ନ କଲେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ” । ‘ଅତଏବ ଉପଯୁକ୍ତ’ ଛଅ କାରଣରୁ ସୃଷ୍ଟି ନିର୍ମାଣ ହୁଏ । ଉକ୍ତ ଛଅ କାରଣ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାରଣର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରା ଯାଇଛି । ସୁତରାଂ ଏହି ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତିଳେ ହେଲେବିଶେଷ ନାହିଁ । ଯେପରି ଛଅ ଜଣ ପୁରୁଷ ମିଳିତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଶୂଳକୁ ଉଠାଇ କାନ୍ଥ ଉପରେ ରଖିଲେ ଘର ତିଆରି ହୁଏ, ସେହିପରି ଏହି ଛଅ ଶାସ୍ତ୍ରକାର ମିଳିତ ହୋଇ ସୃଷ୍ଟିରୁପ କାର୍ଯ୍ୟର ସମୁର୍ଦ୍ଧିବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ଅଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କେହି ଜଣେ ଲୋକ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଅନ୍ଧ ଓ ଜଣେ ମନ୍ଦଦୃଷ୍ଟି ଲୋକକୁ କୌଣସି ଦ୍ରାଘର ଥୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ କଥା କହିଲା, ଏବଂ ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲା - ଯେ ଦ୍ରାଘ କିପରି ? ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲା “ଶୁଣ୍ଠ ପରି,” ଦ୍ୱିତୀୟ ଜଣକ କହିଲା “କୁଲ୍ଲପରି” ତୃତୀୟ ଜଣକ କହିଲା, ମୁସକ ଭଳି ଚତୁର୍ଥ ଜଣକ କହିଲା ଗୁଞ୍ଜୁଣି ପରି ପଞ୍ଚମ ଜଣକ କହିଲା ସମତଳ ବେଦୀ ପରି ଓ ଷଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି କହିଲା ଯେ ହାତୀଟା କଳାକଳା ଚାରିଟା ଶୁଣ୍ଠ ଉପରେ କିଛି କିଛି ମର୍କଟ ଆକାର ପରି” । ସେହିପରି ଅଧୁନାକ ଅନାଷ୍ଟ ନବୀନ ଗ୍ରନ୍ଥପାଠୀ ଓ ପ୍ରାକୃତଭାଷାଭାଷୀ ଲୋକମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ର ପ୍ରଣୀତ ଗ୍ରନ୍ଥନପତ୍ତି ଷ୍ଟୁଦ୍ର ବୁଦ୍ଧିପ୍ରସ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ଗ୍ରନ୍ଥ ପତନ୍ତି ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକ ନିନ୍ଦାରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ମିଥ୍ୟା ବିବାଦରେ ଘଟ ଆସାନ୍ତି । ତେଣୁ ଏମାନଙ୍କର କଥା କୌଣସି ବୁଦ୍ଧିମାନ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଲୋକଙ୍କୁ ମାନିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ ଯେଉଁମାନେ ଅବମାନଙ୍କ ପଛରେ ଅନ୍ଧ ଭଳି ଅନୁଗମନ କରନ୍ତି,

ସେମାନେ ଦୁଃଖ କାହିଁକି ନ ପାଇବେ ? ବାସ୍ତବରେ ଆଧୁନିକ ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ
ସ୍ୱର୍ଥପର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟପରସ୍ତ ଲୋକ ମାନଙ୍କ ଲୀଳାହିଁ ସଂସାରକୁ ନଷ୍ଟ କରୁଥିବା
ପ୍ରଶ୍ନ— ଯଦି କାରଣ ବିନା କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ ତେବେ କାରଣର
କାହିଁକି ନ ହେବ ?

ଉତ୍ତର— ହେ ସରଳ ମତି ଭାଇମାନେ ! ନିଜ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଟିକିଏ କାମ
କାହିଁକି ଲଗାଉ ନାହିଁ ? ଦେଖ ! ସଂସାରରେ ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ଅଛି । ଗୋଟିଏ
କାରଣ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ । ଯାହା କାରଣ, ତାହା କାର୍ଯ୍ୟ
ଏବଂ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟ ସେ ସମୟରେ ତାହା କାରଣ ହୁଏ ।
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିକୁ ଯଥାର୍ଥ ରୂପରେ ବୁଝି ପାରନାହିଁ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ସମ କ୍ଷଣେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ନିତ୍ୟାୟାଃ ସତ୍ତ୍ୱରଜସ୍ରମୟାଂ ସାମ୍ୟାବସ୍ଥାୟାଃ ପ୍ରକୃତେରୁପାୟାଃ
ପରମସୁକ୍ଷ୍ମାଣାଂ ପଥକ ପଥକ୍ ବର୍ତ୍ତମାନାଂ ତତ୍ତ୍ୱପରମାଣାଂ
ପ୍ରଥମଃ ସଂଯୋଗରମ୍ଭ ସଂଯୋଗର ଶେଷାଦବସ୍ଥାନ୍ତର
ସୁଲୀକାରପ୍ରାପ୍ତିଃ ସୃଷ୍ଟିରୂପ୍ୟତେ ॥

ଅନାଦି ନିତ୍ୟସ୍ୱରୂପ ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜସ୍ ଓ ତମ ଗୁଣର ସାମ୍ୟାବସ୍ଥାକୁ
କୁହାଯାଏ । ସେଥିରୁ ପରମ ସୁକ୍ଷ୍ମ ରୂପରେ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ତତ୍ତ୍ୱ
ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରଥମ ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ସଂଯୋଗରାଜ୍ୟ ହୁଏ ସେହି ସମୟ
ବିଶେଷରୁ ଅବସ୍ଥାନର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅବସ୍ଥାନର ହାର ସମ୍ପର୍କ
ବସ୍ତା ଧାରଣ କରି କରି ଏହି ବିକଳ ରୂପ ସୃଷ୍ଟି କର୍ମିତ ହୁଏ । ଅତଏବ
ସୃଷ୍ଟି ସଂସର୍ଜନା । ଯେ ପ୍ରଥମ ସଂଯୋଗରେ ମିଳିତ ଥାଏ ଏବଂ ଉତ୍ତର
ମିଳିତ ଦିଶାଏ; ସେ ସଂଯୋଗ ପୂର୍ବରୁ ଓ ବିଯୋଗ ପରେ ବିଦ୍ୟମାନ
ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ଅବିଭକ୍ତ ପଦାର୍ଥ ତାହାକୁ କାରଣ କୁହାଯାଏ । ଯାହା
ପରେ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ଏବଂ ବିଯୋଗ ପଶ୍ଚାତ୍ ତଦ୍ରୂପ ରହି ନାହିଁ, ତାହାକୁ
କୁହାଯାଏ । ଯେ ସେହି କାରଣର କାରଣ; କାର୍ଯ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ; କର୍ତ୍ତା
ସାଧନର ସାଧନ ଏବଂ ସାଧର ସାଧ କଥା ଜିଜ୍ଞାସା କରେ; ସେ ତତ୍ତ୍ୱ
କଣ୍ଠେ ଥାଇ ବସିବ ଏବଂ ଜ୍ଞାନ ଥାଇ ସୁଖା ମୁକ୍ତ । ତତ୍ତ୍ୱର ତତ୍ତ୍ୱ
ଦୀପ୍ତ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟର ସୂର୍ଯ୍ୟ କେବେ ହୋଇପାରେ ? ଯାହାଠାରୁ

ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହା କାରଣ ଏବଂ ଯାହା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହା କାର୍ଯ୍ୟ । ଯେ କାରଣକୁ
କାର୍ଯ୍ୟରୂପ ପ୍ରତୀତ କରେ ସେ କର୍ତ୍ତା ଅଟେ ।

ନାୟକୋ ବିଦ୍ୟତେ ଭାବୋ ନାଭାବୋ ବିଦ୍ୟତେ ସତତଃ ।

ଉତ୍ପନ୍ନୋରପି ଦୃଷ୍ଟୋଽନ୍ତସ୍ତୁ ନୟୋସ୍ତୁଦ୍ଭବଶିତଃ ॥

ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା (ଅ: ୨ । ୧୭ ।)

ଅସକ୍ତର ଭାବ ଅର୍ଥାତ୍ ଅସ୍ଥିତି ଏବଂ ସକ୍ତର ଅଭାବ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନସ୍ଥିତି
କେବେ ହେଁ ହୁଏ ନାହିଁ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶିଗଣ ଏହି ଉଭୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶିୟ ଜାଣିଛନ୍ତି ।
କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ପକ୍ଷପାତୀ ଦୁଗ୍ରହସ୍ତ ମଳିନୀମ୍ବ ଏବଂ ବଦ୍ୟାଦ୍ରାମ ସେମାନେ ଏ
ବିଷୟ ସତ୍ତକରେ କିପରି ଭୁଲି ପାରିବେ ? କାରଣ ଯେଉଁମାନେ ବଦାନ ଓ
ସ୍ବରୂପସମୟଣ ହୋଇ ସର୍ବାଙ୍ଗ ବିଚାର କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନେ ସଦା ଭ୍ରମଜାଳରେ
ନିବୃତ୍ତ ଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ସକଳ ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗତ ଏବଂ ପାରଙ୍ଗତ
ହେବାକୁ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି ଜାଣିଲେପରେ ଅନ୍ୟକୁ ନିଷ୍ପପଟ୍ଟଗତରେ ଜଣାଇ ଦିଅନ୍ତି
ସେମାନେ ଧନ୍ୟ । ସୂଚକ ଯେଉଁମାନେ ବିନା କାରଣରେ କିନ୍ତୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ
ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ସେମାନେ କିଛି ହେଲେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସୃଷ୍ଟି ନିର୍ମଣ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ପରମାତ୍ମା ପୂର୍ବୋକ୍ତ ପରମସ୍ବରୁ
ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର କରନ୍ତି । ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପକ୍ତବିଷୟ କାରଣ
ଅବେକ୍ଷା ଯେଉଁ କିଛି ସ୍ଥୂଳ ପଦାର୍ଥ ଜାତ ହୁଏ ତାହାର ନମ ମହତ୍ତ୍ବ । ମହତ୍ତ୍ବ
ଅବେକ୍ଷା ଯେ କିଛି ସ୍ଥୂଳ ତାକୁ ଅତ୍ରକାର କୃତାଯାଏ । ଅତ୍ରକାରରୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍
ପାଞ୍ଚ ସୂକ୍ଷ୍ମତ୍ବ ଶ୍ରୋତ ଉକ୍ତ ନେତ୍ର ଜନ୍ମା ଓ ଘ୍ରାଣ- ଏହି ପାଞ୍ଚ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ବାକ୍ତ୍ରସ୍ତ
ପାଦ ଉପସ୍ଥ ଓ ମଳହାର - ଏ ପାଞ୍ଚ କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଏକାଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମନ ଅବେ-
କ୍ଷାକୃତ ସ୍ବଚ୍ଛରୂପରେ ଉତ୍ପନ୍ନହୁଅନ୍ତି । ଉକ୍ତ ପଞ୍ଚବିନ୍ଦ୍ୟାରୁ ଅନେକ ସୁକାବସ୍ଥା
ଧାରଣ କରି ସମସ୍ତ ପଞ୍ଚ ସ୍ଥୂଳତ୍ବ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ କି ଆମେ ଦେଖି
ପାରୁଥାଉଁ । ଏହି ସ୍ଥୂଳତ୍ବମାନଙ୍କରୁ ନାନାବିଧ ଔଷଧ ଏବଂ ବୃକ୍ଷାଦିଜାତ ହୁଅନ୍ତି ।
ଔଷଧ ଓ ବୃକ୍ଷାଦିରୁ ଅନ୍ୟ, ଅନ୍ୟରୁ ସର୍ପ ଏବଂ ସର୍ପରୁ ସେର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।
ସରକୁ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଅମୈଥନା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । କାରଣ ପରମାତ୍ମା ସ୍ବୀ- ପୁରୁଷମାନଙ୍କର
ଶରୀର ସୃଷ୍ଟି କରି ତାହା ମଧ୍ୟରେ ଶାକାମ୍ବାର ସଂଯୋଗ କରି ଦେଇ ସାରିଲେ ପରେ
ମେଘମ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ ।

ଦେଖ ! ଶରୀରର ଆକୃଷ୍ଟକ ରଚନା ଏପରି ଜ୍ଞାନାନୁକୂଳ ଯେ ତାହା ପରିଷ୍କାର କରି ବିଦ୍ବାନ୍ମାନେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଚକିତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଭିତରେ ଅସ୍ଥିଦେଶ ନାଡ଼ୀ ବନ୍ଧନ; ମାଂସ ପରିଲେପନ; ଚର୍ମଛାଦନ, ପ୍ରୀତା; ଯକୃତ, ହୃଦୟ ବାୟୁ ସ୍ଵରୂପ ପ୍ରସଫୁଟ ଯନ୍ତ୍ରାଦି ଅବସ୍ଥାବଳୀ ସଂସ୍ଥାପନା; ଜୀବର ସଂସ୍ଥାପନ ଶିଶିରର ମୂଳରଚନା, ଲେମ୍ବୁ-ନଖାଦି ସଂସ୍ଥାପନ, ସ୍ଵଚ୍ଛତାର ସଦୃଶ ଚର୍ମ ସୃଷ୍ଟିମେ ଶିରମାନଙ୍କ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାର୍ଗ ପ୍ରକାଶନ, ଜୀବର ଜାଗୃତ, ସ୍ଵପ୍ନ-ଅବସ୍ଥା କାଳୀନ ଭୋଗ ନିମିତ୍ତ ସ୍ଥାନ ବିଶେଷର ନିର୍ମାଣ, ସକଳ ଧାତୁର ବ୍ୟବହାର ଓ କଳା-କୌଶଳ ସ୍ଥାପନ ପ୍ରଭୃତି ଅଦ୍ଭୁତ ସୃଷ୍ଟି ପରମେଶ୍ଵର ଆଜି କିଏ କରିପାରେ ? ଏସବୁ ଛଡ଼ା ନାନାବିଧ ଉଦ୍ଭାଦି ଧାତୁଗୁଡ଼ିକ କଟି ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ବୃକ୍ଷର ଶୁକଳ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ରଚନା, ହରିତ, ପୀତ କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ମିଶ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣର ଅସଂଖ୍ୟ ପଦ୍ମ ପୁଷ୍ପ ଏବଂ ଫଳ ନିର୍ମାଣ ମଧ୍ୟରୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ କଟି ତନ୍ତ୍ର କଷାୟ ଓ ଅମ୍ଳାଦି ବିଭିନ୍ନ ରସ ସୁଗନ୍ଧାଦି ପଦ୍ମ ପୁଷ୍ପ ଫଳ ଅନ୍ନ ଏବଂ ଦେ ମୂଳାଦି ଫଳ ମାନଙ୍କର ରଚନା କେଟି ପୃଥିବୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରାଦି ଲୋକ-ଲୋକାନ୍ତରର ସୃଷ୍ଟି ଧାରଣ ଭ୍ରମଣ ପାର୍ବତ୍ୟ ଶକ୍ତି ରଖି ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରଭୃତି ନିୟମ ପରମେଶ୍ଵର ବ୍ୟଗ୍ରତ ଅନ୍ୟ କେହି ପାରେ ନାହିଁ ।

ଯେତେବେଳେ କେହି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଦେଖେ ସେତେବେଳେ ଦୂର ଜ୍ଞାନ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ସେହି ପଦାର୍ଥର ଜ୍ଞାନ ଓ ଆଉ ହେଉଛି ସେହି ପଦାର୍ଥର ରଚନା ଦେଖି ରଚୟିତାର ଜ୍ଞାନ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ସୁନ୍ଦର ଅଳଙ୍କାରଟାଏ ପାଇଲା । ଦେଖିଲା ଜଣା ପଡ଼ିଲା ଯେ ଏହା ସୁନାରେ ତିଆରି ଓ ଏହାକୁ କେହି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଶିଳ୍ପୀ ତିଆରି କରିଅଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଏହି ବିଶେଷ ସୃଷ୍ଟିରେ ନାନାବିଧ ରଚୟିତା ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ପ୍ରମାଣିତ କରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ମାନବର ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରଥମେ ହେଲା ବା ପୃଥିବୀ ଆଦିର ?

ଉତ୍ତର— ପ୍ରଥମେ ପୃଥିବୀ ଆଦିର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । କାରଣ; ବ୍ୟଗ୍ରତ ମାନବର ସ୍ଥିତି ଓ ପାଳନ ଅସମ୍ଭବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭରେ ଏକ ଅଥବା ଏକାଧିକ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ?

ଉତ୍ତର - ଅନେକ ମନୁଷ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ । ନିଜକର୍ମନୁସାରେ ଯେଉଁ ଜୀବମାନଙ୍କ ଘାଣ୍ଟି ସୃଷ୍ଟିରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଥିଲା, ଉତ୍ତର ସେହି ମାନଙ୍କୁ ଆଦି ସୃଷ୍ଟିରେ ଜନ୍ମ ଦିଅନ୍ତୁ । କାରଣ, ଯଜୁର୍ବେଦ (ଓ ତାହାର ବ୍ରାହ୍ମଣ) ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ “ମନୁଷ୍ୟା ରସୟୁଷ୍ମ ସ୍ୱେ । ତତୋ ମନୁଷ୍ୟା ଅଜାୟନ୍ତ” । ଏହି ପ୍ରମାଣ ଦ୍ୱାରା ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ଯେ ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭରେ ଅନେକ ଅର୍ଥାତ୍ ଶତ-ଶତ ସହସ୍ର-ସହସ୍ର ମନୁଷ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ । ସୃଷ୍ଟିକୁ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ପତ୍ତି ରୂପେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଅନେକ ମାତା-ପିତାର ସନ୍ତାନ ଅଟନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଆଦି ସୃଷ୍ଟିରେ ମନୁଷ୍ୟାଦି ପ୍ରାଣୀମାନେ ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ବୟସ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ନା ଏହି ତିନି ଅବସ୍ଥାରେ ଜନ୍ମି ଥିଲେ ?

ଉତ୍ତର - ଯୌବନ ଅବସ୍ଥାରେ । କାରଣ, ବାଳକ ହୋଇ ଜନ୍ମି ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ପାଳନ ନିମିତ୍ତ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଅନ୍ତା । ଆଉ ଯଦି ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ଜନ୍ମି ଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୈଥୁନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପାର ନ ଥାନ୍ତା । ସୁତରାଂ ସେମାନେ ଯୌବନାବସ୍ଥାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - କେବେ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାରମ୍ଭ ଅଛି କି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର - ନାହିଁ । ଯେପରି ଦିନ ପୂର୍ବରେ ଧୂଳି ଓ ଗତି ପୂର୍ବରେ ଦିନ ତଥା ଦିନ ପରେ ଗତି ଓ ଗତି ପରେ ଦିନ; ନିରନ୍ତର ଆୟୁଥାଏ, ସେହିପରି ଅନାଦି କାଳରୁ ଚନ୍ଦ୍ରପରି ସୃଷ୍ଟି ପୂର୍ବରେ ପ୍ରଳୟ, ପ୍ରଳୟ ପୂର୍ବରେ ସୃଷ୍ଟି ତଥା ସୃଷ୍ଟି ପରେ ପ୍ରଳୟ ଓ ପ୍ରଳୟ ପରେ ସୃଷ୍ଟି ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଏହାର ଆଦି କିମ୍ବା ଅନ୍ତ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେପରି ଦିନ ଓ ଗତିର ଆଦି ଅନ୍ତ ଦେଖାଯାଏ, ସେହିପରି ସୃଷ୍ଟି ଓ ପ୍ରଳୟର ଆଦି ଓ ଅନ୍ତ ହୋଇଥାଏ । କାରଣ, ଯେପରି ପରମାତ୍ମା, ଜୀବ ଓ ଜଗତ କାରଣ-ଏ ତିନିହେଁ ସ୍ୱରୂପତଃ ଅନାଦି, ସେହିପରି ଜଗତର ଉତ୍ତପତ୍ତି, ସ୍ଥିତି ଓ ପ୍ରଳୟ ପ୍ରକାଶରୂପରେ ଅଟେ । ଯେପରି ନିୟମ ପ୍ରକାଶ କେବେ ଶୁଣି ଯାଏ, କେବେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଏ ସୁଦ୍ଧା ବର୍ଷାକାଳରେ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଏ ଓ ଏହି ଚକ୍ରରେ ସେ ଚରକାଳ ଥାଏ, ସେହିପରି ଜଗଦ୍‌ବ୍ୟାପାର ସମୁଦାୟ ପ୍ରକାଶରୂପରେ ଜାଣିବା ଉଚିତ । ଯେପରି ମନୋମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଗୁଣ, କର୍ମ ଓ ସ୍ୱଭାବ ଅନାଦି, ସେହିପରି ତାଙ୍କର ଜଗତଉତ୍ତପ୍ତି ସ୍ଥିତି ପ୍ରଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅନାଦି ଅଟେ । ଯେପରି କେବେତେବେଳେ ଉତ୍ତର ଗୁଣ କର୍ମ ଓ ସ୍ୱଭାବର

ଆଦି ଓ ଅନ୍ୟ ନାହିଁ ସେହିପରି ତାଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ମଧ୍ୟ ଆଦି ଓ ଅନ୍ୟ ନାହିଁ
ପ୍ରଶ୍ନ-ଉତ୍ତର କାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ କାହାକୁ ସିଂହାଦି ଶ୍ଲାପକ ଜନ୍ମ କାହାକୁ
ଗାଈ ଆଦି ପଶୁ ଓ କାହାକୁ ବୃକ୍ଷ କୀଟ-ପତଙ୍ଗାଦି ଜନ୍ମ ଦେଇଛନ୍ତି ।
ଅନୁମିତ ହୁଏ ଯେ ପରମାତ୍ମା ପକ୍ଷପାତ କରନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର - ପରମାତ୍ମା ପକ୍ଷପାତ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ, ସେ ସ୍ୱାଭାବିକ
ସୂଚୀ ସୃଷ୍ଟିରେ କୃତ କର୍ମାନୁଯାୟୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି । ଯଦି ସେ କର୍ମ ବଳ
ଦ୍ୱାରା ତାହାହେଲେ ପକ୍ଷପାତ ହୁଏନା ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ମନୁଷ୍ୟ ମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସୃଷ୍ଟି କେଉଁ ଛାନରେ ହୋଇଥିଲା
ଉତ୍ତର- ଶିବସ୍ତ୍ରପ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାକୁ 'ଶିବ' ବଳ' କହନ୍ତି ସେହି ବେଳେ
ପ୍ରଶ୍ନ ଆଉ ସୃଷ୍ଟିରେ ଏକ ଜାତି ଥିଲା ନା ଅନେକ ଜାତି ?

ଉତ୍ତର - ଏକ ମାନବ ଜାତି ଥିଲା । "ବିଜାନୀତ୍ୟାୟାନ୍ୟେ ଚ ଶତ୍ରୁଃ
ଏହା ଉଚ୍ଚବେଦ (୧ । ୫୧ । ୮) ର ବଚନ । ଅର୍ଥାତ୍ ପଶୁରୁ ଆଦି
ଆଦି ଓ ଦୟା ନାମରେ ବଢ଼ି ଫେଲେ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ବିଦ୍ୱାନ ମନୁଷ୍ୟକୁ
ବା ଆଦି ଓ ଦୁଷ୍ଟ, ତାକୁ ଓ ମୂର୍ଖ ଲୋକକୁ ଦୟା କୁହାଯାଏ ।
ବେଦରେ କୁହା ଯାଇଛି ଯେ 'ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀ ଉଚ୍ଚାଧ୍ୟେୟ' (୧୯ । ୭)
ଆଦି ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୁରୋକ୍ତ ପ୍ରକାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ
ନାମରେ ଗୁଣ ଭେଦ ଥିଲା । ଦ୍ୱିଜ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୱାନମାନଙ୍କୁ ଆଦି ଓ
ମାନଙ୍କୁ ଅନାଦି ଅର୍ଥାତ୍ ଅନାଡ଼ି କୁହାଗଲା ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ତତ୍ପରେ ଏମାନେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଲେ କପରି ?

ଉତ୍ତର— ଯେତେବେଳେ ଆଦି ଓ ଦୟା ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୱାନ ଅସୁବିଧା
ମଧ୍ୟରେ ସବୁଦିନ କଳିଗୋଳ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ସେତେବେଳେ ବିଦ୍ୱାନ
ବର୍ତ୍ତମାନରୁ ଆଦିମାନେ ସମସ୍ତ ଭୂମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଭୂମଣ୍ଡଳକୁ
ଜାଣି ଏଠାରେ ଆସି ବସତି ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏହି ହେତୁ ଏ ଦେଶର
ଆଦିକର୍ତ୍ତା ଥିଲା ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଆଦିକର୍ତ୍ତାର ସୀମା କେତେ ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ?

ଉତ୍ତର - ଆସମୁଦ୍ରାଭ୍ୟୁ ବୈ ପୁଷ୍ପାଦାସମୁଦ୍ରାଭ୍ୟୁ ପଶ୍ଚିମାଭ୍ୟୁ ।
ଉତ୍ତରାଂଶୁକାଭ୍ୟୁ ବିସ୍ତେନାୟାନ୍ତର୍ବିନ୍ଦୁ

ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦେ ଉଚ୍ଚାୟେ^୧ ॥ ଅଧର୍ବ: କା: ୧୯ । ମ: ୬୨ ॥

ଏ କଥା ଲେଖା ପାଇସାରିଛୁ ଯେ ଧାର୍ମିକ, ବିଦ୍ବାନ ଓ ଆତ୍ମସୁଧୁଷିତ ଆର୍ଯ୍ୟ ଓ ଏହାର ବସନ୍ତ ଡାକୁ, ଦୁଷ୍ଟ, ଅଧାର୍ମିକ ଓ ଅବିଦ୍ବାନ ଲୋକଙ୍କୁ କୁହାଯାଏ । ପୁଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ ଏହି ଦ୍ବିଜମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ ଶୁଦ୍ଧକୁ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅନାତୀ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ବେତରେ ଏପରି ଭାବ ଯୁକ୍ତେ ଅନ୍ୟ ବିଦେଶୀମାନଙ୍କ କପୋଳକଳ୍ପିତ କଥାକୁ ବିଦ୍ବାନମାନେ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ପାରନ୍ତି । ହିମାଳୟ ପର୍ବତରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଦସ୍ୟୁ, ଅସୁରମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ଦେବ ଅର୍ଥାତ୍ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଅସୁରମାନଙ୍କ ପରାଜୟ ନିମିତ୍ତ ସେହି ଦେବାସୁର ଯୁଦ୍ଧମରେ ଅର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମହାବୀରତା ଦେଖି ଅର୍ଜୁନାଦି ସହାୟକ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏହା ଦ୍ବାରା ଏକଥା ସିଦ୍ଧ ଯେ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତର କାହାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ହିମାଳୟର ପୂର୍ବ, ଆଗ୍ନେୟ, ଦକ୍ଷିଣ, ନୈର୍ଋତ୍ୟ, ପଶ୍ଚିମ, ବାୟବ୍ୟ, ଉତ୍ତର ଆଦି ଦିଗରେ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କୁ ହିଁ ଅସୁର କୁହାଯାଉଥିଲା । କାରଣ, ହିମାଳୟ ପ୍ରାବେଶିତ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ ଏହି ଦେଶର ରାଜା ମହାରାଜାମାନେ ଉକ୍ତ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶରୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଅସୁରମାନଙ୍କର ସହାୟତା କରୁଥିଲେ । ଆଉ ଯେ ଦକ୍ଷିଣରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ ହୋଇଥିଲା କାହା ଦେବାସୁର ଯୁଦ୍ଧମ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ରାମ-ବଳୀ ଆଦି ଆର୍ଯ୍ୟ-ରାଜାଙ୍କ ସହାୟତା କୁହାଯାଏ । କୌଶସାହିତ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥରେ କହା ଯାଏ ଲେଖା ନାହିଁ ଯେ, ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଇରାନରୁ ଆସି ଏ ଦେଶର ବଣୁଆ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାଜିତ ଓ ବିଚାଡ଼ିତ କରି ଏ ଦେଶରେ ରାଜା ହେଲେ । ଅବସ୍ଥାରେ ବିଦେଶୀକମାନଙ୍କ ଲେଖା କପରି ମାନମାୟ ହୋଇଗାରେ ? ପୁନଃ -

ମେଘକ୍ଷତ୍ରାୟାୟା^୧ବାତଃ ସବେ ତେ ଦସ୍ୟୁବୟା^୨ ତାଃ ॥

[ମନୁ: ୧୦ । ୪୫ ॥]

ମେଘଦେଶସ୍ତୁ^୩ ତଃ ପରଃ ॥ (ମନୁ: ୨ । ୨୩ ॥)

ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତ ଭିନ୍ନ ଦେଶକୁ ଦସ୍ୟୁଦେଶ ଓ ମେଘଦେଶ କୁହାଯାଏ ଏହାଦ୍ବାରା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତର କାହାରେ ପୂର୍ବଦେଶ ଇରାନ, ଉତ୍ତର ବାୟବ୍ୟ ଓ ପଶ୍ଚିମ ଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠାକାର ଅସୁରମାନଙ୍କ

ଦୟା ମୋକ୍ଷ ଓ ଅସୁର କୁହାଯାଉଥିଲା । ପୁଣି ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତର ବାହାରେ ନୈର୍ଭୀୟ
ଦଶିଣ ତଥା ଆଗ୍ନେୟ କୋଣସ୍ଥ ଦେଶବାସୀମାନଙ୍କୁ ଗଣସ କୁହାଯାଉଥିଲା ।
ଏବେ ମଧ୍ୟ ଦେଶ ! ଗଣସମାନଙ୍କ ଚେତେବ ଯେପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଛି ତଦ୍ୱୟ ନଗ୍ରୋ-
ମାନଙ୍କ ଚେତେବ କିପରି ଭୟଙ୍କର ଦେଖାଯାଏ ?

ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତର ଠିକ୍ ନିମ୍ନଦେଶର ଅଧିବାସୀଙ୍କୁ ନାଗ କୁହାଯାଏ । ଆର୍ଯ୍ୟବ-
ର୍ତ୍ତର ପାଦତଳେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବାରୁ ସେହି ଦେଶର ନାମ ଥିଲା ପାତାଳ ।
ସେଠାରେ ନାଗବଂଶୀ ଅର୍ଥାତ୍ ନାଗ ନାମକ ପୁରୁଷର ବଂଶୋଦ୍ଭବ ରାଜାମାନେ
ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ସେହି ବଂଶର ନାଗରାଜକନ୍ୟା ଉଲ୍ଲୁଗ୍ରୀ ସହିତ ଅର୍ଜୁନର
ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ଉଲ୍ଲୁଗ୍ରୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କୌରବ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସ୍କୃତ ଉପଶ୍ରୁତିରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ଥିଲା ଏବଂ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶ ମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ବେଦରନ୍ୟୁନାୟକ ପ୍ରଭୃତି ଥିଲେ । ଏ ବିଷୟରେ
ପ୍ରମାଣ ଏହି ଯେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର ବିରାଟ, ବିରାଟଙ୍କ ପୁତ୍ର ମନୁ, ମନୁଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀଚ୍ୟବି
ଦଶ ପୁତ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱୟଂଭବାଦି ସାତଜଣରାଜା ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବଂଶର ସନ୍ତାନର-
ଣକୁ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତକୁ ବ୍ୟାପ୍ତ ସେଠାରେ ପ୍ରଥମ ରାଜା ହୋଇଥିଲେ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ
ଏବଂ ଅର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଲସ୍ୟ ପ୍ରମାଦ ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକ ବିରୋଧ ହେତୁ ବର୍ତ୍ତ
ମାନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶରେ ଶାସନ କରିବା ତ ଦୂରରେ ଥିଲା, ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ
ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଅବଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନ ତଥା ନିର୍ଭୟ ରାଜ୍ୟ ନାହିଁ । ଯାହା କିଛି ଅଛି
ତାହା ମଧ୍ୟ ବିଦେଶୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାହୀନ । ଅଳ୍ପ କେତେ ଜଣ ନରପତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
ଅବସ୍ଥିତ । ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଆସିଲେ ଦେଶବାସୀମାନଙ୍କୁ ନାନାବିଧ ଦୁଃଖ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼େ
ଯିଏ ଯେତେ କରୁ ନା କାର୍ଯ୍ୟକ ସ୍ୱାଦଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ହିଁ ସବୋଉମ ଅଟେ । ପକ୍ଷାନ୍ତରେ
ମଲ୍ଲୋତ୍ତର ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ରହିତ, ନିଜ ଓ ପର ପ୍ରତି ପକ୍ଷପାତ ଶୂନ୍ୟ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ
ପ୍ରତି ମାତା-ପିତା ସଦୃଶ କୃପାଳୁ ତଥା ନ୍ୟାୟ ଓ ଦୟାପରାୟଣ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା
ବିଦେଶୀ ଶାସନ ପୁଣି ସୁଖଦାୟକ ହୁଏ ନାହିଁ । ପରନ୍ତୁ ଭଲ ଭଲ ଗ୍ରାସୀ ପୁତ୍ରକୁ
ପୁତ୍ର ଶିକ୍ଷା ଓ ଆରୁର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ଭବୀ ବିରୋଧ ଦୂରରେ ରଖିବା ଦୃଷ୍ଟିର ।
ଏସବୁ ଦୂର ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ଉପକାର ଓ
ଭିକ୍ଷା ସୁଦ୍ଧା ହେବା କଠିନ ଅଟେ । ସୁତରାଂ ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା
ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଅଛି ତାକୁହିଁ ମାନବା ଉଦ୍ରେକ୍ଷମାନଙ୍କର କରିବା ଅଟେ

ପ୍ରଶ୍ନ— ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେବାରେ କେତେ ସମୟ ବିତିଗଲାଣି ?

ଉତ୍ତର— ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ବେଦର ପ୍ରକାଶ ପରେ ଏକ ବୃନ୍ଦ ଶ୍ରେୟାଃ ନବେ କୋଟି ପୁଣି କେତେ ଲକ୍ଷ ଓ କେତେ ହଜାର ବର୍ଷ ବିତି ଗଲାଣି । ଏହାକୁ ବିଶଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ମହାପ୍ରଣୀତ (ଋଗ୍ ବେଦାଦିଭାଷ୍ୟ ଭୂମିକାରେ) ଲେଖା ଯାଇଛି ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ । ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ରଚନା ଏହି ପ୍ରକାରେ ଜାଣିବା ହେବ ।

ସର୍ବାଂଶେ ସୃଷ୍ଟିଶ୍ଚେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯଦ୍ବା ଅବିଭକ୍ତ୍ୟା ତାହାର ନାମ ପରମାତ୍ମା ଶାନ୍ତି ଏ ପରମାତ୍ମା ମିଶ୍ରି ଗୋଟିଏ ଅଶୁ ଦ୍ରବ୍ୟ । ଦ୍ୟାଶୁକ୍ତ ବାୟୁ ଦୁଇଟି ଅଶୁ ମିଳି ନରେ ନିର୍ମିତ । ତନ୍ନ ଦ୍ୟାଶୁକ୍ତରେ ଅଗ୍ନି, ସ୍ୱର ଦ୍ୟାଶୁକ୍ତରେ ଜଳ ଏବଂ ଦ୍ୟାଶୁକ୍ତରେ ପୃଥିବୀ ଅର୍ଥାତ୍ ତନ୍ନ ଦ୍ୟାଶୁକ୍ତରେ ସର୍ବତ୍ର ଓ ତାହା ଦ୍ୱିଗୁଣିତ ହେଲେ ପୃଥିବୀ ଆଦି ଦୃଶ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ରୂପେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମିଳିତ ହୋଇ ଭୂଗୋଳ ରଚ୍ୟାଦି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଏହି ପୃଥିବୀକୁ କିଏ ଧରି ରଖିଛି ? କେହି କହନ୍ତି ଶେଷନାଗ ଅର୍ଥାତ୍ ସହସ୍ରପଶାୟୁକ୍ତ ସର୍ପ ମସ୍ତକ ଉପରେ ପୃଥିବୀ ଅବସ୍ଥିତ । କେହି କହନ୍ତି କେଳଦ ଶିଖ ଉପରେ ଅଛି, କେହି କହନ୍ତି ଯେ କାହାଣୀ ଉପରେ ନାହିଁ, କେହି କହନ୍ତି ବାୟୁ ଏହାର ଆଧାର, କେହି କହନ୍ତି ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆକର୍ଷଣରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପୃଥିବୀ ସ୍ୱପ୍ନାନରେ ଅବସ୍ଥିତ, ଅନ୍ୟ କେହି କହନ୍ତି ଯେ ପୃଥିବୀ ଭାଗ ହେବା ହେଉ ଆକାଶର ନିମ୍ନ ପ୍ରଦେଶକୁ ଗତି କରୁଅଛି ଇତ୍ୟାଦି କଥା ମଧ୍ୟରେ କାହାକୁ କେଉଁ କୋଲି ମାନିବାକୁ ହେବ ?

ଉତ୍ତର—ଯାହାଙ୍କ ମତରେ ପୃଥିବୀ ଶେଷ ସର୍ପ ବୃଷଭଶୂଳ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ତାହାଙ୍କୁ ପରାବିଦ୍ୟାତ୍ମକ ଯେ, ସର୍ପ ଓ ବୃଷଭର ମାତା-ପିତାଙ୍କ ସମୟରେ ପୃଥିବୀ କାହା ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା ଏବଂ ସର୍ପ ଓ ବୃଷଭ ଉପରେ ଛୁଡ଼ା ? ବୃଷଭମତବାଦୀ ମୁସଲମାନ ତ ନିରୁତ୍ତର ହୋଇଯିବେ, ସର୍ପମତବାଦୀ କହିବେ ଯେ, ସର୍ପ କୁର୍ମ ଉପରେ, କୁର୍ମ ଜଳରେ, ଉପରେ, ଅଗ୍ନି ବାୟୁ ଉପରେ ଏବଂ ବାୟୁ ଅବସ୍ଥିତ । ତାଙ୍କୁ ପରାବିଦ୍ୟାତ୍ମକ ଯେ ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟି କାହା ଉପରେ ତାହାହେଲେ ଅବଶ୍ୟ ଉତ୍ତର ହେବ ଯେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଉପରେ ଯେବେ କେହି ତାଙ୍କୁ ପଚାରିବେ, ଶେଷ ଓ ବୃଷଭ କାହା ସନ୍ତାନ ?

ମିଳିବ ଯେ ଶେଷ କଣ୍ୟା ପ ଓ କଦୁର ଥୋ ବୃଷଭ ଗାଈର ସନ୍ତାନ ।
କଣ୍ୟା ପ୍ରସବକ, ମସ୍ତକ ମନ୍ତ୍ରକର, ମନ୍ତ୍ର ବିରାଟକର ଏବଂ ବରଟ୍ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର
ଓ ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରଥମେ ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ଶେଷର ଜନ୍ମର ପୂର୍ବରୁ ପାଞ୍ଚ ପୁରୁଷ
ରତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ପୃଥିବୀକୁ କିଏ ଧାରଣ କରିଥିଲା ?
ଅର୍ଥାତ୍ କଣ୍ୟାପକ ଜନ୍ମ ସମୟରେ ପୃଥିବୀ କାହା ଉପରେ ଥିଲା ? ସେତେବେଳେ
ସେମାନ ନିରୁତ୍ତର ହୋଇ କଲହ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବେ ।

ଏହି କଥାର ଯଥାର୍ଥ ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି ଯେ; ଯାହା ଅବଶିଷ୍ଟ ରହେ ତାହାକୁ
ଶେଷ କୁହାଯାଏ । କୌଣସି କବି କହିଛନ୍ତି — “ଶେଷଧାରା ପୃଥିବୀକୁ”
ଅର୍ଥାତ୍ ଶେଷ ପୃଥିବୀର ଆଧାର । ଅନ୍ୟମାନେ ଏହାର ଅଭିପ୍ରାୟ ନ ବୁଝି ଶେଷ
ମାନରେ ସର୍ପ ବୋଲି ମିଥ୍ୟା କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯେତେବେଳେ
ସୃଷ୍ଟି ଓ ପ୍ରାୟସ୍କ “ଶେଷ” ଅର୍ଥାତ୍ ଦୃଶ୍ୟ, ଶ୍ରବ୍ୟ, ସେତେବେଳେ ତାହାକୁ
ଶ କୁହାଯାଏ ଏବଂ ସେହି ହେଉଛନ୍ତି ପୃଥିବୀର ଆଧାର ।

ସତ୍ୟେନୋଭିତ୍ତା ଭୂମଃ । ୧୦ । ୮୫ । ୧ ।

ଏହା ଗର୍ଭବେଦର ବଚନ । (ସତ୍ୟ) ଅର୍ଥାତ୍ ଶୈବାଳାବାସକ ଓ
ଅବନୀ, ସେହି ଶରମେଶ୍ୱର ଭୂମି, ଅଦିତ୍ୟ ଥୋ ଅନ୍ୟ ଲୋକଲୋକା-
ନୁକରକୁ ଧାରଣ କରି ଅଛନ୍ତି ।

ଉଷା ଦାତାର ପୃଥିବୀମୂଳଦ୍ୟାମ୍ ॥ ୧

ଏହା ମଧ୍ୟ ଗର୍ଭବେଦର ବଚନ । ଏଥିରେ (ଉଷା) ଶବ୍ଦ ଦେଖି
ସମ୍ଭବତଃ କେହି ବୃଷଭ ଅଥ ବ୍ରହ୍ମା କହିଛନ୍ତି । କାରଣ କେତେକ ମଧ୍ୟ ଉଷା
କୁହାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସେହି ନିବୋଧକୁ ଏ ଜ୍ଞାନ ହେଲେ ନାହିଁ ନ ଏତେ ବଡ଼ ପୃଥିବୀ
ଧାରଣ କରିବା ସମତା କେବଳ କିପରି ହୋଇ ପାରେ ? ଅତଃ ବର୍ଷଣ
ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଜଳ ଦିଅନ କରିବା ହେତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଉଷା କୁହାଯାଏ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟ ନିଜ ଆକର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀକୁ ଧାରଣ କରେ । ପଚରୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ
ନିଜ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦିଙ୍କ ଧାରଣ କରି ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହେଁ ।

ଗର୍ଭବେଦରେ “ଉଷା ସ ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ଚରତ୍ରି” ୨ । ୧୦ । ୩୧ । ୮ । ଏହି
ବଚନ ଅଛି । ଅଥବା ବେଦରେ ଅନନ୍ତବାନ୍ ଦାଧାର ପୃଥିବୀମୂଳ ଦ୍ୟାମ୍
(୩ । ୧ । ୧ ॥) ଏପରି ଲେଖାଅଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ପରମାତ୍ମା ଏଡ଼େ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକଲୋକାନ୍ତରକୁ କିପରି ପାରି କରି ପାରନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର—ଯେପରି ଅନନ୍ତ ଆକାଶ ଆଗରେ ଏଡ଼େ ବିଶାଳ ଭୂମି, ସମୁଦ୍ର ଆଗରେ ଶୁଦ୍ଧ ଜଳକଣା ପରି ମଧ୍ୟ କିଛି ନୁହନ୍ତି, ସେହିପରି ଅନନ୍ତ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଲୋକଲୋକାନ୍ତର ଗୋଟିଏ ପରମାତ୍ମା ପରି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ପରମେଶ୍ଵର ଭିତରେ କାହାରେ ସବସ ବ୍ୟତୀତ “ବିଭୁଃ ପ୍ରଜୟୁ” (୩୨ । ୮) ଏହା ଯଜୁର୍ବେଦର କବଚ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ପରମାତ୍ମା ସକଳ ଜଗତରେ ବ୍ୟାପକ ହେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧାରଣ କରି ଅଛନ୍ତି । ସେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ନ୍ ମୁସଲମାନ ଓ ପୌର୍ବିକେ ମତାନୁସାରେ ବିଭୁ ହୋଇ ନାହିଁ ତେବେ ସେ କଦାପି ଏହି ସମସ୍ତ ଧାରଣ କରି ପାରି ନଥାନ୍ତେ । କାରଣ, କାହାକୁ ପ୍ରାୟ ୯ ହେଲେ ସେ ତାକୁ ଧାରଣ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଯଦି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ଏହି ସମସ୍ତ ଲୋକଲୋକାନ୍ତର ରସ୍ତା ରକ ଆକର୍ଷଣ ଦ୍ଵାରା ଥିବେ । ତେଣୁ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଧାରଣ କରିବାରେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ସେମାନେ ଏହି ଉତ୍ତର ଦେବା ଉଚିତ ଯେ ଏହି ସୃଷ୍ଟି ଅନନ୍ତ କିମ୍ବା ସାନ୍ତ ? ଯଦି ‘ସାନ୍ତ’ କୁହାଯାଏ ତାହାହେଲେ ସାକାର ବସ୍ତୁ ଅନନ୍ତ କଦପି ହୋଇ ନପାରେ । ‘ସାନ୍ତ’ ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ପର-ଶ୍ରବଣୀୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାପରେ ଆଉ କୌଣସି ଲୋକ ନାହିଁ, ସେହି ଅପରି ଘରଟା କାହାର ଆକର୍ଷଣରେ ରହିବ ? ଯେପରି ସମସ୍ତ । ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ ବୃକ୍ଷ, ଲତା ଗୁଳ୍ମ ଇତ୍ୟାଦି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅରଣ୍ୟ କୁହାଯାଏ କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷାଦିର ପୃଥକ୍ ଗଣନା ହେଲେ ତାହା ବ୍ୟସ୍ତି କୁହାଯାଏ । ସେହିପରି ସମସ୍ତ ଲୋକଲୋକାନ୍ତର ସମସ୍ତଙ୍କର ନାମ ଜଗତ । ଏପରି ସମସ୍ତ ଜଗତର ଧାରଣ ଓ ଆକର୍ଷଣ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ବିନା ଅନ୍ୟ କେହି ହେଲେ ନୁହେଁ । ସୁତରାଂ ଯେ ଏହି ଜଗତର ସେହି ଏକମାତ୍ର ପରମେଶ୍ଵର ।

ସଦାଧାର ପୃଥିବୀଂ ଦ୍ୟାମୁତେମାମ୍ । (ଯଜୁର୍ : ୧୩ । ୪)

ଏହା ଯଜୁର୍ବେଦର କବଚ । ଯେଉଁ ପରମାତ୍ମା ପୃଥିବୀର ପ୍ରକାଶ ଲୋକଲୋକାନ୍ତର ପଦାର୍ଥ ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ପ୍ରକାଶମୟ ଲୋକସମୂହ ତଥା ଯାହାପରେ ପଦାର୍ଥ ସୃଜନ ଓ ଧାରଣ କରି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ସମସ୍ତ ଜଗତର କର୍ତ୍ତା ଓ ଧର୍ତ୍ତା ଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ପୃଥ୍ବୀକା ଲୋକ ସମୁଦ୍ର ଭ୍ରମଣଶୀଳ କିମ୍ବା ସ୍ଥିର ?

ଉତ୍ତର - ଭ୍ରମଣଶୀଳ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ, ପୃଥ୍ବୀ ଭ୍ରମଣ କରେ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥିର ଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଭ୍ରମଣ କରେ ଓ ପୃଥ୍ବୀ ସ୍ଥିର ଥାଏ । ଏହା ମଧ୍ୟରେ କାହା କଥା ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନିବାକୁ ହେବ ?

ଉତ୍ତର - ଏହି ଦୁଇଜଣ ଅର୍ଥ ସତ୍ୟବାଦୀ । କାରଣ ବେଦରେ ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ :-

ଆୟୁଂ ଗୌଃ ପୃଷ୍ଠି ରକ୍ତମୀଦୟନ୍ତାତରଂ ପୁରଃ ।

ପିତରଞ୍ଚ ପ୍ରୟନ୍ତୁପୁ ॥ ଯଜୁଃ ଅଃ ୩ । ମଃ ୭ ॥

ଅର୍ଥାତ୍ ଜଳ ସନ୍ନିବିତ ଏହି ଭ୍ରମଣୀୟ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଭ୍ରମଣ କରୁଅଛି । ଅତଏବ ପୃଥ୍ବୀ ପରିଭ୍ରମଣ କରେ ।

ଆକାଶେନ ରକସ୍ତା ବର୍ତ୍ତମାନୋ ନିବେଶୟନ୍ତମୃତଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଚ ।
ହରଣ୍ୟେନ ସବିତା ରଥେନା ଦେବୋୟାତି ଭୁବନାନି ପଶ୍ୟନ୍ ॥

ଯଜୁଃ ଅଃ ୩୩ । ମଃ ୪୩ ॥

ବର୍ଷାଦିର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ, ପ୍ରକାଶ ସ୍ୱରୂପ, ତେଜୋମୟ ଏବଂ ରମଣୀୟ ସ୍ୱରୂପ ଯୁକ୍ତ ସବିତା ଅର୍ଥାତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅମୃତରୂପ ବୃଷ୍ଟି ବା କରଣ ଦ୍ୱାରା ଯାବତୀୟ ପ୍ରାଣୀ ଓ ଅପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଅମୃତ ପ୍ରଦେଶ କରଇ ମୂର୍ତ୍ତି ମାନ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଆଲୋକିତ କରି ଏବଂ ସମସ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କ ସନ୍ନିବିତ ଆକର୍ଷଣ ଯୁକ୍ତ ଥାଇ ସ୍ୱର୍ଗାୟ ପରିଧରେ ପରିଭ୍ରମଣ କରୁଥାଏ, କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଲୋକର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବୁଲେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶକ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଲୋକଲୋକାନ୍ତର ପ୍ରାଣୀ ଅଛନ୍ତି । ଯେପରି :-

ଦିବି ସୋମା ଅଧି ଶିତଃ ॥ ଅଥବାଃ କାଃ ୧୪ । ଅନୁଃ ୧ । ମଃ ୧ ॥

ଯେପରି ଏହି ଚନ୍ଦ୍ର ଲୋକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ, ସେହିପରି ପୃଥ୍ବୀକା ଲୋକ ମଧ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦିବସ ଓ ରାତି ସବିତା ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାଏ ।

କାରଣ, ପରିତ୍ରମଣ କରି କରି ପୃଥିବୀର ଲୋକର ଯେତେ ଅଂଶ ସୂର୍ଯ୍ୟସମ୍ମୁଖରେ
 ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ, ସେହି ଅଂଶରେ ତନ୍ ଏବଂ ଯେଉଁ ଅଂଶ ପୃଷ୍ଠାଭାଗରେ ଅଛି
 ଅନ୍ତରାଳରେ ରହୁଥାଏ, ସେହି ଅଂଶରେ ବନ୍ଦ ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଉଦୟ, ଅସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଏବଂ ମଧ୍ୟ ରାତ୍ରି ଆଦି ଯେତେ କାଳକ୍ରମେ ଅଛି, ସେ ସମସ୍ତ ଦେଶରେ
 ତୁଳ୍ୟ ସମତା ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେବେଳେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ
 ଦୟା ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ପାତାଳ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେରିକାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହୁଏ
 ଯେତେବେଳେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ପାତାଳ ଦେଶରେ
 ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୁଏ । ଏହିପରି ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ଦିନ ବା ମଧ୍ୟରାତ୍ରି ହେଉ
 ସମୟରେ ପାତାଳ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟରାତ୍ରି ବା ମଧ୍ୟଦିନ ହୋଇଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ
 କହନ୍ତି ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଲୁଥାଏ ଓ ପୃଥିବୀ ଘୂରି, ସେମାନେ ଅଜ୍ଞ । ଏ କଥା ହେଉ
 ଦିନ ଓ ରାତି କେତେ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ଧରି ଲମ୍ବା ହୁଅନ୍ତା । ସୂର୍ଯ୍ୟର ନାମ [ସୂର୍ଯ୍ୟ]
 ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଥିବୀ ଅପେକ୍ଷା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଗୁଣ ବଡ଼ ଓ କୋଟି କୋଟି କୋଣ ଦୂରରେ
 ଅବସ୍ଥିତ । ଯେପରି ସୋରଷ ଆଗରେ ଦୂରରେ ପଦ୍ମକୁ ବହୁତ ଡେରି ଘରୁ
 କିନ୍ତୁ ସୋରଷକୁ ଦୂରକୁ ଯାଇଁ ଅଧିକ ସମୟ ଲାଗେ ନାହିଁ; ସେହିପରି ସୂର୍ଯ୍ୟ
 ଦୂର ବା ଦ୍ଵାର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଦିନ ରାତ୍ରି ହୁଏ, ସୂର୍ଯ୍ୟର ଭ୍ରମଣ ଦ୍ଵାର ଦୂର
 ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଘୂରି, ସେମାନେ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟାବଦ୍ ଦୃଷ୍ଟି
 କାରଣ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଭ୍ରମଣ ନକଲେ ଏକ ରାତ୍ରିରୁ ଅନ୍ୟ ରାତ୍ରି ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ଥାନକୁ ଗଲେ
 ହୋଇ ପାରନ୍ତା ନାହିଁ ଏବଂ ଏହାକି ଜାଣିବା ଉଚିତ ଯେ ଭାସ୍ତ୍ରପଦାଥ ଦୂର୍ଘ୍ଟନ କାଳରେ
 ଆକାଶରେ କହାପି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ରହି ଗାରେ ନାହିଁ । ଜୈନମାନେ କେ
 କହନ୍ତି- ପୃଥିବୀ ଦୂର ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଫଳଣୀ ତଳକୁ ଗତି କରୁଛି । କେନ୍ଦ୍ର
 ଜନ୍ମଦୀପରେ ଦୁଇଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦୁଇଟି ଚନ୍ଦ୍ର ଅଛନ୍ତି । ଜଣାଯାଏ, ଏକଥା ବଡ଼
 ବେଳେ ସେମାନେ ଭାଙ୍ଗି ଝେର ନିଧାରେ ନିମଗ୍ନ ଥିଲେ । କାହିଁକି ? ସୂର୍ଯ୍ୟ
 ପୃଥିବୀ ଫଳଣୀ ନିମ୍ନ ଆଡ଼କୁ ଗତି କରୁଥାନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ଚରୁଣିଗରେ ବସି
 ରହି ଗିରି ନ ହେବା ଦ୍ଵାରା ପୃଥିବୀ ଛୁଇଁ-ଭିଲ୍ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା ଓ କିଛି
 ଭାଗରୁ ଅଧିକାଂଶମାନଙ୍କୁ ବାୟୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରନ୍ତା ନାହିଁ ଓ ତଳ ଭାଗରେ ବସି
 ବେଶୀ ବାୟୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତେ ତଥା ବାୟୁର ଗତି ମଧ୍ୟ ସମସ୍ଥିତିରେ ରହୁ
 ଯଦି ଦୁଇଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦୁଇଟି ଚନ୍ଦ୍ର ଥାଆନ୍ତେ ତାହାହେଲେ ବନ୍ଦ ଓ ବୃଷ୍ଟି
 ଯିତି ହିଁ ରହନ୍ତା ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପୃଥିବୀ ନକଟରେ ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ର
 ଅନେକ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅବସ୍ଥିତ ଅଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ସୂର୍ଯ୍ୟ; ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଗାଗନର କି ପ୍ରକାର ବସ୍ତୁ ? ଏସବୁରେ ମନୁଷ୍ୟ-
ଦର ସୃଷ୍ଟି ଅଛି କି ନା ?

ଉତ୍ତର- ଏ ସମସ୍ତ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲୋକ । ଏ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ମନୁଷ୍ୟାଦି
ପ୍ରଜା ମଧ୍ୟ ନିବାସ କରନ୍ତି । କାରଣ:-

ଏତେଷୁ ହୀଦଂ ସର୍ବଂ ବସୁ ହିତମେତେ ହୀଦଂ ସର୍ବଂ ବାସୟନ୍ତେ
ତଦ୍ୟଦିଦଂ ସର୍ବଂ ବାସୟନ୍ତେ ତସ୍ୟାତ୍ ବସବ ଇତି ॥

ଶତ: କାଂ: ୧୪ (ପ୍ର: ୫ । ବ୍ରା: ୭ । କ ୫ ॥)

ପୃଥିବୀ; ଜଳ; ଅଗ୍ନି ବାୟୁ ଆକାଶ ଚନ୍ଦ୍ର ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ - ଏହି ସମସ୍ତଙ୍କ
ନାମ ବସୁ । କାରଣ ଏହି ସବୁ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ବସୁ ଓ ପ୍ରଜା ବାସ କରେ
ତଥା ଏମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବସାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ବାସ ବା ନିବାସ କରିବାର ସ୍ଥାନ
ପଡ଼ନ୍ତି ; ତେଣୁ ଏମାନଙ୍କୁ ବସୁ କୁହାଯାଏ । ପୃଥିବୀ ପରି ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ
ନକ୍ଷତ୍ରମାନେ ବସୁ । ତେଣୁ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଜାଙ୍କ ନିବାସରେ ସନ୍ଦେହ
କଅଣ ? ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଏହି ଛୋଟିଆ ଭୂମଣ୍ଡଳଟି ମନୁ-
ଷ୍ୟାଦି ସୃଷ୍ଟି ହାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ, ସେତେବେଳେ ଏ ସମସ୍ତ ଲୋକଲୋଚନର କଅଣ
ଶୂନ୍ୟ ଥିବେ ? ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ କୌଣସି ହେଲେ କର୍ମ ନିରର୍ଥକ ନୁହେଁ । ତାହା
ହେଲେ କଅଣ ଏହି ସମସ୍ତ ଅସଂଖ୍ୟ ଲୋକଲୋଚନର ମନୁଷ୍ୟାଦି ସୃଷ୍ଟି ବ୍ୟତୀତ
କେବେହେଲେ ସଫଳ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ? ଅତିଏକ ସର୍ବତ୍ର ମନୁଷ୍ୟାଦି ସୃଷ୍ଟି
ଅଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଏହି ପୃଥିବୀରେ ମନୁଷ୍ୟାଦି ସୃଷ୍ଟିର ଯେପରି ଆକୃତି ଓ ଅବ-
ସ୍ଥା ; ସେହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକରେ ମଧ୍ୟ ଥିବ ନା ତଦ୍ ବସନ୍ତ ଥିବ ?

ଉତ୍ତର - ଆକୃତିରେ କିଛି କିଛି ଭେଦ ହେବାସମ୍ଭବ । ଯେପରି ଏହି
ପୃଥିବୀରେ ଜାନ ଆଫ୍ରିକା ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ ଏବଂ ପୁରୋସ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶର ରଙ୍ଗ
ରୂପ ଆକୃତି ଓ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ କିଛି କିଛି ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ; ସେହି-
ପରି ଲୋକଲୋଚନରେ ମଧ୍ୟ କିଛି କିଛି ପ୍ରଭେଦ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଲୋକରେ
ଯେଉଁ ଜାତିର ଯେପରି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଅନ୍ୟ ଲୋକରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଜାତିର
ସେହିପରି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଏହି ଲୋକରେ ଶରୀରର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ନେତ୍ରାଦି

ଅଙ୍ଗ ବଦ୍ୟମାନ, ଲୋକଲୋକାନ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ସେହି
ଜାତିର ଅଙ୍ଗ ସେହିରୂପେ ନିର୍ମିତ । କାରଣ :-

ସୂର୍ଯ୍ୟ-ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଧର୍ମା ଯଥାସୁବ୍ୟବସ୍ଥାପନଦ୍ୱାରା ଉଦ୍ଭବ ଓ ପୃଥିବୀ ଗୁଣବିଶେଷମାନେ

(ଧାତା) ପରମାତ୍ମା ଯେପରି ପୂର୍ବକଳ୍ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ, ଶୁକ୍ଳ

ଅନୁବିଷୟ ଏବଂ ତତ୍ତ୍ୱ ବିଶିଷ୍ଟ ସୁଖଦ ପଦାର୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ, ସେହି
ଏହି କଳ୍ପରେ ଅଥବା ସୃଷ୍ଟିରେ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ତଥା ସମସ୍ତ ଲୋକଲୋକାନ୍ତରେ
ମଧ୍ୟ ନିର୍ମାଣ କରି ଅଛନ୍ତି । ମଧ୍ୟରେ କିଛି ନିୟମ ପ୍ରଭୃତି ନ ଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ଏହି ଲୋକରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ବେଦ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି, ସେ
ଲୋକଲୋକାନ୍ତରେ ଏହାର ପ୍ରକାଶ ଅଛି କି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର — ଏହି ସମସ୍ତର ପ୍ରକାଶ ଅଛି । କୌଣସି ରାଜାର ରାଜ୍ୟବ୍ୟାପୀ
ରାଜନୀତି ଯେତେବେଳେ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ସମରୂପ ଥାଏ, ସେହିପରି ରାଜବିଶେଷ
ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ବେଦକୁ ଶାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ନିଜର ସୃଷ୍ଟି ରୂପ ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟରେ ଏହି
ପ୍ରକାର ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ଯଦି ଜାତୀୟ ଓ ପ୍ରକୃତିଚକ୍ର ଅନାଦି ଅଟନ୍ତି ତଥା ଶିଶୁ-ପୁରୁଷ
ନୂତନ, ତାହାହେଲେ ଏହିମାନଙ୍କ ଉପରେ ଶିଶୁରକ ଅଧିକାର ରହିବା ସମ୍ଭବ
ନୁହେଁ । ଯେତେବେଳେ ଏମାନେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ।

ଉତ୍ତର — ଯେପରି ରାଜା ଓ ପ୍ରଜାବର୍ଗ ସମସାମୟିକ ହେଲେ ସୁଖ
ପ୍ରଜା ରାଜଧାନୀ ଥାଏ, ସେହିପରି ଜାତି ଓ ଜାତି ପଦାର୍ଥ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଅଧୀନ
ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସକଳ ସୃଷ୍ଟିର ରଚୟିତା, ଜାତଶେଷ କର୍ମଫଳଦାତା, ସମସ୍ତ
ଯଥାଚରଣ ଏବଂ ଅନନ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟବାନ । ସୁତରାଂ ଅଳ୍ପ ସାମର୍ଥ୍ୟବାନ
ଓ ଜାତି ପଦାର୍ଥ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଅଧୀନରେ କିପରି ନ ରହିବେ ? ଏଣୁ ଜାତିର
କର୍ମ କରିବାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର, ଶିଶୁରକ ବ୍ୟବସ୍ଥାନୁସାରେ କର୍ମଫଳ ଲାଭିବାରେ
ତନ୍ତ୍ର । ଯଥାକ୍ରମେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ଓ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ସୃଷ୍ଟି, ସର୍ବଜ୍ଞ
ଏବଂ ପାଳନ କର୍ତ୍ତା ଅଟନ୍ତି । ଏହା ପରେ ବେଦ୍ୟ, ଅବେଦ୍ୟ, ବ୍ୟବନ ଓ ବ୍ୟବନ

ବସ୍ତୁରେ ଲେଖାଯିବ । ଏହାରେ ଅଷ୍ଟମ ସମ୍ବନ୍ଧ ସାପ୍ତମ୍ୟ ହେବ ।

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଦୟାନନ୍ଦସରସ୍ୱତୀସ୍ୱାମିକୃତେ ସତ୍ୟାଧିପ୍ରକାଶେ
ସୁବ୍ରହ୍ମାବରୁଷିତେ ସୃଷ୍ଟି ଉପରାସ୍ତିତି ପ୍ରଳୟବିଷୟୋପସ୍ଥମଃ
ଲୀୟଃ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଃ ॥ ୮ ॥

* ଅଥ ନବମସମୁଦ୍ଧାରମୂଃ *

ଅଥ ବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟାମୋକ୍ଷବିଷୟାନ୍ ବ୍ୟାଖ୍ୟାୟାମଃ

ବିଦ୍ୟାଂ ଗୁରୁବିଦ୍ୟା ଚ ଯୁକ୍ତଦ୍ୱେତୋଭୟ ସହ ।

ଅବିଦ୍ୟାୟା ମୃତ୍ୟୁଂ ଚିତ୍ତଂ ବିଦ୍ୟାୟାମୃତମଶ୍ୱତେ ॥ ସର୍ଗ: ୧୦ । ୧୫

ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ ଏକ ସଙ୍କରେ ବିଦ୍ୟା ଓ ଅବିଦ୍ୟାର ସ୍ୱରୂପକୁ ଜାଣିପାରେ
ସହ ମନୁଷ୍ୟ ଅବିଦ୍ୟା ଅର୍ଥାତ୍ କର୍ମୋପାସନା ଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ୟୁକୁ ଜଣି ବିଦ୍ୟା ଅର୍ଥାତ୍
ଆର୍ଥ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ମୋକ୍ଷ ଲଭ କରିପାରେ ।

ବିଦ୍ୟା ଲକ୍ଷଣ :-

ଅନିତ୍ୟଶୁଚିଦୁଃଖାନାମସ୍ତୁ ନିତ୍ୟଶୁଚିସୁଖାମୃତାବିଦ୍ୟା ॥

(ସାଧନପାଦେ । ସର୍ଗ: ୧ ।

ଏହା ଯୋଗମୁନିର ବଚନ । ଏହି ଅନିତ୍ୟ ସଂସାର ଓ ଦେହକୁ ନିତ୍ୟ
ଜ୍ଞାନ କରବା ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ପରିତୁଷ୍ୟମାନ କାର୍ଯ୍ୟମୁକ ଜଗତ ଶାଶ୍ୱତ
ଲକ୍ଷ ରହି ଆସିଛି ଓ ଆଗେ ଏହିପରି ରହିବ ଏବଂ ଯୋଗବଳ ଦ୍ୱାରା ଦେହକାମା-
ନ ଏହି ଶରୀର ସଫଳା ରହେ, ଏହିପରି ବସନ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଅବିଦ୍ୟାର ପ୍ରଥମ ଭାଗ,
ଶୁଚି ଅର୍ଥାତ୍ ମଳ ମୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଦିକୁ ତଥା ଭୋଗ ଓ ମିଥ୍ୟା ଭ୍ରାଣ ଆଦି
କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପବନ ଜ୍ଞାନ କରବା ଅବିଦ୍ୟାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ, ଅନ୍ୟତ୍ର ବସୟ
ଗରଜନିତ ଦୁଃଖକୁ ସୁଖ ଜ୍ଞାନ କରବା ଅବିଦ୍ୟାର ତୃତୀୟ ଭାଗ ତଥା ଅନାମ୍ବା-
ଆମ୍ବାବୁଦ୍ଧି କରବା ଅବିଦ୍ୟାର ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ ଅଟେ । ଏହି ଚାର ପ୍ରକାର
ପରାଜ୍ଞାନକୁ ଅବିଦ୍ୟା କୁହାଯାଏ । ଏହାର ବସନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନିତ୍ୟରେ
କ୍ଷୟ, ନିତ୍ୟରେ ନିତ୍ୟ, ଅପବନରେ, ଅପବନ ପବନରେ ପବନ, ଦୁଃଖରେ
ସୁଖରେ ସୁଖ ତଥା ଅନାମ୍ବାରେ ଅନାମ୍ବା ଓ ଆମ୍ବାରେ ଆମ୍ବାଜ୍ଞାନ କର-
ବାକୁ ବିଦ୍ୟା କୁହାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ “ବେଉଁ ସୁଧାବରୁଣଂ ପଦାର୍ଥସ୍ୱରୂପଂ ସୁସ୍ୱା ସା
ବିଦ୍ୟା ଯଦ୍ୱାସ ପଦାର୍ଥର ସପାର୍ଥ ସ୍ୱରୂପ ବୋଧ କରାଯାଏ ତାହା ବିଦ୍ୟା
ଯଦ୍ୱାସ ଚିତ୍ତସ୍ୱରୂପ ଜଣାପଡେ ନାହିଁ ଓ --

ଅନ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ବୁଦ୍ଧି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହା ଅବଦ୍ୟା । ଅର୍ଥାତ୍ କର୍ମ ଓ
ନୀତି ଏଥିପାଇଁ ଅବଦ୍ୟା କୃତାଯାଏ ଯେ ଏହା କାହା ଓ ଆତ୍ମାର ବିଶ୍ୱାସ
ସର ନାମ ଅଟେ । ଏହା ଜ୍ଞାନ ବିଶେଷ ନୁହେଁ । ଏଥିପାଇଁ ମନରେ ବୁଦ୍ଧି
ଯେ ପବନ କର୍ମ ଓ ଉତ୍ସାହପାସନା ବିନା କେହି ମୃତ୍ୟୁଦୁଃଖକୁ ପାର କରିବା
ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ପବନ କର୍ମ ପବନ ଉପାସନା ଓ ପବନ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୃତ୍ୟୁ
ହୁଏ ଓ ମିଥ୍ୟାବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଅପବନ କର୍ମ ପାଷାଣମୁଖି ଆଦିଙ୍କ ଉପାସନା ଓ
ଜ୍ଞାନରେ ବନ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀର ପାଇଁ ମଧ୍ୟ କର୍ମ
ଓ ଜ୍ଞାନ ବିନା ଇତି ପାରେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଧର୍ମଯୁକ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱବ୍ରାହ୍ମଣାଦି କର୍ମ
ଓ ମିଥ୍ୟାବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଅଧର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାହିଁ ମୁକ୍ତିର ସାଧନ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — କାହାକୁ ମୁକ୍ତି ମିଳେ ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର — ଯେ ବନ୍ଦ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ବନ୍ଦ କିଏ ?

ଉତ୍ତର — ଯେଉଁ ଜାତ ଅଧର୍ମ ଓ ଅଜ୍ଞାନରେ ନିମଗ୍ନ ଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ବନ୍ଦ ଏବଂ ମୋକ୍ଷ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଥବା ନୈମିତ୍ତିକ ?

ଉତ୍ତର — ନୈମିତ୍ତିକ । କାରଣ, ସ୍ୱାଭାବିକ ହୋଇଥିଲା ବନ୍ଦ ଓ ମୋକ୍ଷ
ପରସ୍ପରାପ୍ତି କଥାପି ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ନ ନିବେଦ୍ୟୋ ନ ରୋକ୍ଷପତ୍ରିନଂ କହୋ ନ ଚ ସାଧକଃ ।

ନ ମୁମୁକ୍ଷୁର୍ନ କୈ ମୁକ୍ତିରତ୍ୟୋଷା ପରମାର୍ଥତା ॥

ଏହି ଶ୍ଳୋକ ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟୋପନିଷଦ୍ ଉପରେ ଲିଖିତ (ଗୌଡ଼ପାଦ୍ୟୋପନିଷଦ୍
୨ । ୩୧) ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ । ଜାବାମ୍ବା ବସୁନ୍ତଃ ବୁଦ୍ଧହେବା ହେଉ ଜାବନ୍ତ
ଧାତ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଜାବ କେବେ ହେଉ ଆବରଣରେ ଆସେ ନାହିଁ, ଗ୍ରହଣ
କରେ ନାହିଁ, ବନ୍ଦନରେ ଆସେ ନାହିଁ, ସାଧକ ନୁହେଁ ଅର୍ଥାତ୍ କେବେ
ସାଧନା କରେନାହିଁ, ସେ ମୁକ୍ତିହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ ଓ ତାହାର କେବେ
ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । କାରଣ, ପରମାର୍ଥତଃ ଯେ ବନ୍ଦ ନୁହେଁ ତାର ମୁକ୍ତି
ଉଚିତ୍ କାହିଁକି ?

ଉତ୍ତର — ନଗନ ବେଦାନ୍ତୀମାନଙ୍କ ଉକ୍ତ କଥନ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।
ଜାବର ସ୍ୱରୂପ ଅଳ୍ପ । ତେଣୁ ସେ ଆବରଣରେ ଆସେ; ଶରୀର ଦ୍ୱାରା
ହୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରେ । ପାପକର୍ମ କରି ତାହାର ଫଳ

ଆବର ରହେ । ଉକ୍ତ କରନରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଦୁଃଖରୁ ନିଷ୍ଠୁର ଗାଢ଼ବାକୁ ଯତ୍ନ କରେ ଓ ଦୁଃଖରୁ ମୁକ୍ତହୋଇ ପରମାନନ୍ଦ ସରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥା ହୁଏ ; ମୁକ୍ତି ସୁଖ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣ କରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଏହି ସବୁ ଦେହ ଅନ୍ତଃକରଣର ଧର୍ମ ଅଟେ, ଜୀବର ନୁହେଁ । କାଗଣ, ଜୀବ ତ' ପାପ ପୁଣ୍ୟରୁ ଇଚ୍ଛାକ ସାକ୍ଷୀ ମାତ୍ର ଅଟେ । ଶୀତ, ଉଷ୍ମ, ବୋଧ ନେବଳ ଶରୀରର ଧର୍ମ । ତହିଁରେ ଆତ୍ମା ନିହିତ ।

ଉତ୍ତର— ଦେହ ଓ ଅନ୍ତଃକରଣ ଜଡ଼ । ତେଣୁ ଶୀତ ଉଷ୍ମ ଅନୁଭବ କରିବା ଥୋ ଶ୍ରେଣ ଶ୍ରେଣିକା ସାମର୍ଥ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ଚେତନ ପ୍ରାଣୀ ନେବଳ ପ୍ରଣୀରୁପ କରେ, ଶୀତୋଷ୍ଣ ଜ୍ଞାନ କରେ ତଥା ଶ୍ରେଣ ଶ୍ରେଣେ । ଏହିପରି ପ୍ରାଣ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ, ଏଣୁ ଏହାକୁ ଭୋକ ଶୋଷ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣ-ଧାରୀ ଜୀବକୁ ଶ୍ରେଣ ଶୋଷ ଲାଗେ । ଏହିପରି ମନ ମଧ୍ୟ ଜଡ଼ ଯେ କ ଦୃଷ୍ଟ ଶୋକ ଅନୁଭବ କରି ପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜୀବ ମନ ଦ୍ଵାରା ଦୃଷ୍ଟ ଶୋକ ତଥା ଦୁଃଖ ସୁଖ ଶ୍ରେଣ କରେ । ଯେପରି ବହୁସ୍ଵରଣ ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଭଲ ମନ୍ଦ ଶବ୍ଦାଦି ବିଷୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଜୀବ ସୁଖୀ ଦୁଃଖୀ ହୁଏ; ସେହିପରି ଅନ୍ତଃକରଣ ଅଥାବ ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ, ଅହଙ୍କାର ଦ୍ଵାରା ସଂକଳ୍ପ, ବିକଳ୍ପ, ନିଶ୍ଚୟ, ସ୍ଵରଣ ତଥା ଅଭିମାନ ଇତ୍ୟାଦି ଜୀବ ଦଣ୍ଡିତ ଅଥବା ସନ୍ତାନିତ ହୁଏ । ଯେପରି ଖଣ୍ଡା ଦ୍ଵାରା ହତ୍ୟାନରୀ ଦଣ୍ଡିତୀୟ ହୁଏ, ଖଣ୍ଡା ଦଣ୍ଡିତ୍ରୀୟ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ଦେହେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅନ୍ତଃକରଣ ଓ ପ୍ରାଣରୂପ ସାଧନ ଦ୍ଵାରା ଭଲମନ୍ଦ କର୍ମର କର୍ତ୍ତା ଜୀବ ସୁଖ ଦୁଃଖର ଶ୍ରେଣୀ ଅଟେ । ଜୀବ କର୍ମର ସାକ୍ଷୀ ନୁହେଁ, ଅପିତୁ କର୍ତ୍ତା ଓ ଶ୍ରେଣୀ ଅଟେ । ନେବଳ ଏକ ଅହିଂସାୟ ପରାତ୍ମା ହିଁ କର୍ମର ସାକ୍ଷୀ ଅଟନ୍ତି । କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଜୀବ ନେବଳ କର୍ମରେ ଲିପ୍ତ ରହେ । ସେ କେବେହେଁ ସାକ୍ଷୀ ସ୍ଵରୂପ ଭବ୍ତର ହୋଇ ଶାରେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଜୀବ ବ୍ରହ୍ମର ପ୍ରତିରୂପ । ଯେପରି ଦର୍ପଣ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ବା ଫାଟିଗଲେ ବିମ୍ବର କିଛି ହାଲ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ବ୍ରହ୍ମର ପ୍ରତିରୂପ ରୂପ ଜୀବ ସେପରିକ ଅନ୍ତଃକରଣର ପ୍ରତିରୂପିତ ହୁଏ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଅନ୍ତଃକରଣୋପାୟ ସୁକ୍ତ ଅଟେ । ଅନ୍ତଃକରଣ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ ଜୀବ ମୁକ୍ତରୂପ ହୋଇଯାଏ ।

ଉତ୍ତର— ଏହା ନେବଳ ଅବୋଧ ବାଳକୋକ୍ତି । ଯେହେତୁ ସାକାର ବସ୍ତୁରେହିଁ ସାକାର ବସ୍ତୁ ପ୍ରତିରୂପିତ ହୁଏ । ଯେପରି କ ଦପଣରେ ମୁଖ ପ୍ରତିରୂପିତ ହୁଏ ।

ମୁଖ ଓ ଚର୍ମଣ ସାକାର ଅଥଚ ପୃଥକ ପୃଥକ୍ ବସ୍ତୁ । ଉଭୟ ପୃଥକ୍ ବସ୍ତୁ ନହେଲେ ପ୍ରତିବନ୍ଧ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ବ୍ରହ୍ମ ନିରାକାର ସର୍ବବ୍ୟାପକ ହେବାହେତୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିବନ୍ଧ ହେବା-ସବ୍ୟଥା ଅସମ୍ଭବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଦେଖ, ଗଭୀର ଜଥା ନିର୍ମଳ ଜଳରେ ଯେପରି ବ୍ୟାପକ ଏବଂ ଆକାଶର ପ୍ରତିବନ୍ଧ ପଡ଼େ ସେହିପରି ସ୍ୱଚ୍ଛଅନ୍ତଃକରଣରେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଏହାକୁ ଚିତାକ୍ରମ କୁହାଯାଏ ।

ଉତ୍ତର - ଏହା କାଳକ ବୁଦ୍ଧି ପରି ମିଥ୍ୟା ସ୍ୱଳାପ ମାତ୍ର । କାରଣ, ଅନ୍ତଃକରଣ ବସ୍ତୁ । ତାକୁ ଆଖିରେ କିଏ କପରି ଦେଖି ପାରେ

ପ୍ରଶ୍ନ - ଉପରେ ଯେଉଁ ମାଳ ଓ ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ ତାହା କଅଣ ଶର ରଙ୍ଗ ନୁହେଁ ?

ଉତ୍ତର - ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ତେବେ ତାହା କଅଣ ?

ଉତ୍ତର - ତାହା ସବୁ ପୃଥକ୍ ଜଳ ଓ ଅଗ୍ନିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ଯଥାକ୍ରମେ । ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ମାଳମା ଦେଖାଯାଏ ତାହା ମେଘାଦୂର ଜଳ । ସେଠାରେ ଯେଉଁ ଧୂସରତା ଦେଖାଯାଏ; ତାହା ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳରେ ଥିବା ପୃଥ୍ୱୀର ଧୂଳିକଣା ସମୂହ । ଉପରେକ୍ତ ବସ୍ତୁ ସମୂହ ଜଳ ବା ପ୍ରତିବନ୍ଧିତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ତାହା ଆକାଶର କଦାପି ପ୍ରତିବନ୍ଧ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଯେଉଁ ଘଟାକାଶ, ମଠାକାଶ, ମେଘାକାଶ, ଓ ମହାକାଶ ଆକାଶର ଭେଦ କରାଯାଏ ସେହିପରି ବ୍ରହ୍ମ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଓ ଅନ୍ତଃକରଣ ଭେଦରେ ଭିନ୍ନ ଓ ଜୀବ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହୁଅନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଆଦି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ସେତେବେଳେ କେବଳ ତାହା ମହାକାଶ ଅଭିହିତ ହୁଏ ।

ଉତ୍ତର - ଏହା ମଧ୍ୟ ଅବିଦ୍ୱାନ୍ ଲୋକଙ୍କ କଥା । କାରଣ, ଆକାଶ ଶୂନ୍ୟ-ଭିନ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ । କଥାରେ ମଧ୍ୟ ଘଟ ଆଣି ଏପରି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହୁଏ, ଘଟର ଆକାଶ ଆଣ ବୋଲି କେହି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଯେପରି ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ମହାକାଶ ଜଳ ଏବଂ ଆକାଶରେ ପକ୍ଷୀ ଚାଲି କରନ୍ତି, ସେହିପରି ଘଟାକାଶ ବ୍ରହ୍ମରେ ସମସ୍ତ ଅନ୍ତଃକରଣ

କରନ୍ତି । ଅଗ୍ନିରେ ପଡ଼ି ଲୁହା ଅଗ୍ନିମୟ ଦେଖାଯିବା ପରି ଏମାନେ ସ୍ୱୟଂ ଜଡ଼ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସର୍ବବ୍ୟାପକ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସତ୍ତ୍ୱାଦ୍ୱାରା ଚୈତନ୍ୟମୟ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ଅନ୍ତଃକରଣ ତଥା ମହସ୍ୟଶକ୍ତିର ଆଦି ପରିଭ୍ରମଣଶୀଳ, କିନ୍ତୁ ଆକାଶ ତଥା ବ୍ରହ୍ମ ନିଷ୍କଳ ଅଟନ୍ତି । ଅତଏବ ଜୀବକୁ ବ୍ରହ୍ମ ମାନବା କୌଣସି ଦୋଷାବତ ନୁହେଁ ।

ଉତ୍ତର - ତୁମ୍ଭର ଏହି ଦୃଷ୍ଟିାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯଦି ସର୍ବ-ବ୍ୟାପକ ବ୍ରହ୍ମ ଅନ୍ତଃକରଣସମୂହରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଜୀବ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ଜୀବ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବଜ୍ଞରୂପ ଗୁଣ ରହେ କି ନାହିଁ ଯଦି କୁହେଯେ ଆକରଣ ଦୋଷରୁ ସର୍ବଜ୍ଞରୂପ ଗୁଣ ରହେ ନାହିଁ ତେବେ ବ୍ରହ୍ମ ଆତ୍ମତ ଓ ଶକ୍ତିତ ହୁଅନ୍ତି । ଯଦି ବ୍ରହ୍ମ ଅଶକ୍ତିତ, ତେବେ ତାକୁ କୌଣସି ଆକରଣ ଭେଦ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଆକରଣ ଅଭାବରେ ଜୀବ ସର୍ବଜ୍ଞ ହେବା ଉଚିତ । ଯଦି କୁହ ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ନିଜ ସ୍ୱରୂପ ଭୁଲି ଅନ୍ତଃକରଣ ସହିତ ଚଳାୟମାନ ହେଲାପରି ପ୍ରସ୍ତାବ ହୁଅନ୍ତି, ସ୍ୱରୂପତଃ ଚଳାୟମାନ ନୁହନ୍ତି, ତେବେ ଅନ୍ତଃକରଣ ସ୍ୱୟଂ ନିଷ୍କଳ ବ୍ରହ୍ମର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପୂର୍ବ ପ୍ରାପ୍ତ ଦେଶ ଗୁଡ଼ିକ ଆଗେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଦେଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନର ବ୍ରହ୍ମ ଭ୍ରାନ୍ତି, ଅଜ୍ଞାନ ଓ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ସ୍ଥାନର ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ଞାନ, ପରସ୍ତ ଓ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ଏହିପରି ଅନ୍ତଃକରଣମାନେ ସର୍ବତ୍ରରେ ସର୍ବସ୍ୱ ବ୍ୟାପୀ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଦୃଷ୍ଟିତ କରୁଥିବ ତଥା ପ୍ରତିକ୍ଷଣ ବନ୍ଧନାସ ତଣ ଉପସ୍ଥିତ ହେଉଥିବ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ତୁମ ଯୁକ୍ତି ମାନିଲେ ପୂର୍ବରୁ ଦେଖିଥିବା ବା ଶୁଣିଥିବା କଥା ଜୀବକୁ ସ୍ମରଣ ନ ହେବା ଉଚିତ । କାରଣ ଯେଉଁ ଜୀବ ଭୂତ ବ୍ରହ୍ମ ପୂର୍ବ ଦେଖି ବା ଶୁଣିଥିଲା ସେ ସମ୍ପ୍ରତି ଆଉ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ କଦାପି ବ୍ରହ୍ମ ଜୀବ ଓ ଜୀବ ବ୍ରହ୍ମ ଏକ ହୋଇ ନ ପାରେ କିନ୍ତୁ ଦୁହେଁ ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଭିନ୍ନ ପଦାର୍ଥ ଅଟନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଏହି ସବୁ କେବଳ ଅଧ୍ୟାବେଷ । ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଆଶ୍ରେ-ପଶୁ ଅଧ୍ୟାବେଷ କୁହାଯାଏ । କେବଳ ଜିଜ୍ଞାସୁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୋଧ କରିବାକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଗତ ଓ ଜଗତର ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାର ବ୍ରହ୍ମରେ ଅଧ୍ୟାବେଷ କରାଯାଇଛି, ବାସ୍ତବରେ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ହିଁ ବ୍ରହ୍ମ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଅଧ୍ୟାବେଷ କରିବା ଲୋକ କିଏ ?

ଉତ୍ତର - ଜୀବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଜୀବ କାହାକୁ କହୁଛି ?

ଉତ୍ତର—ଅନ୍ୟକରଣାକ୍ଷୁନ୍ଧ ଚେତନକୁ ଖାବ କୁହାଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅନ୍ୟକରଣାକ୍ଷୁନ୍ଧ ଚେତନ, ବୁଦ୍ଧିର ପୃଥକ୍ କିମ୍ବା ନିଜେ ?

ଉତ୍ତର—ନିଜେ ବୁଦ୍ଧି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ତେବେ କଅଣ ବୁଦ୍ଧି ନିଜ ଭିତରେ ଜଗତର କଲ୍ପନା କରେ ?

ଉତ୍ତର—କଚନ୍ତ ଏଥିରେ ବୁଦ୍ଧିଙ୍କର କି କ୍ଷତି ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯେ ମିଥ୍ୟା କଲ୍ପନା କରେ, ସେ କଅଣ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ନୁହେଁ ?

ଉତ୍ତର—ନୁହେଁ କାରଣ, ମନରେ ଯାହା ମିଥ୍ୟା କଲ୍ପନା କରାଯାଏ

ବଚନରେ କୁହାଯାଏ ତାହା ସବୁ ମିଥ୍ୟା ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ତେବେ ମନ ଓ ବାଣୀରେ ମିଥ୍ୟା କଲ୍ପନା କରୁଥିବା ଓ କହୁଥିବା ବ୍ରହ୍ମ କଲ୍ପିତ ଓ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ହୁଅନ୍ତୁ କି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର—ହୁଅନ୍ତୁ, କିନ୍ତୁ ଆପଣ ନାହିଁ । ବରଂ ଏ ଆପଣ ଆତ୍ମା ମାନମୟ । ଧନ୍ୟରେ ଉଣ୍ଡବେଦାନ୍ତୀମାନେ ! ତୁମ୍ଭେମାନେ ସତ୍ୟସତ୍ୟ ସତ୍ୟକାମ, ଓ ସତ୍ୟସଂକଳ୍ପ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟାଭାବ କରି ଦେଲ ? ତୁମ୍ଭେମାନଙ୍କ ଦୁର୍ଗତର କାରଣ ନୁହେଁ ? କେଉଁ ଉପବିଷୟ, ସମ୍ଭବ ବାବେଲେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ପରମେଶ୍ୱର ମିଥ୍ୟା ସଂକଳ୍ପ କଥା ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ଅଟନ୍ତୁ ? ମାନଙ୍କ ଏହିକଥା, ଭୋଗକରିବେର ଓଲଟା ଆନାଧିକାରକୁଦ୍ଧି ଭେଦ ପ୍ରଣତ ହୁଏ । ଆନାଧିକାର ଭୋଗକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ଉଚିତ୍; କିନ୍ତୁ ଭୋଗ ଧିକାରକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା, ଏହା ବିପରୀତ କଥା । ଠିକ୍ ଏହିପରି ତୁମ୍ଭେମାନେ ନିଜେ ମିଥ୍ୟା ସଂକଳ୍ପ ଓ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ହୋଇ ନିଜ ଦୋଷ ବ୍ୟର୍ଥ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଦିଅନ୍ତି । ଯଦି ବୁଦ୍ଧିର ଅଂଶ ବଶେଷ ମିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନୀ, ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ଓ ମିଥ୍ୟା ହୁଏ ତେବେ ଅନନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପରେ ତଦ୍‌ବଦ୍ ହୋଇଯିବ । ଏକରସ, ସତ୍ୟସ୍ୱରୂପ, ସତ୍ୟମନୀ, ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ ସତ୍ୟକାମ ଅଟନ୍ତି ସବୁ ଦୋଷ ତ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର, ବୁଦ୍ଧିଙ୍କର ନୁହେଁ । ତୁମ୍ଭେ ଯାହାକୁ କଥା ଅଛି ତାହା କେବଳ ଅବଦ୍ୟା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ପୁଣି ତୁମ୍ଭର ମଧ୍ୟ ମିଥ୍ୟା । କାରଣ; ତୁମ୍ଭେମାନେ ନିଜେ ବ୍ରହ୍ମ ନୁହଁ, ତଥାପି ନିଜକୁ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଖାବ ଜ୍ଞାନ କରୁଛ । ଏହା ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ମିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ କଅଣ ? ଯେ ସବୁ ବ୍ୟାପକ ଅଟନ୍ତି ସେ ପରାକ୍ତି ନୁହନ୍ତି, କିମ୍ବା କେବଳ

ଅଜ୍ଞାନ ବା ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ନାହିଁ । ବସୁନ୍ଧା ଜୀବ ହିଁ ଅଜ୍ଞାନ ପଛେଇଁ ଏକ-
ଦେଶୀ ଅଳ୍ପସ୍ବରୂପ ତଥା ଅଳ୍ପଜ୍ଞ ଅଟେ, ସବଜ୍ଞ ଓ ସବବ୍ୟାପୀ ବ୍ରହ୍ମ ନୁହେଁ ।

ବନ୍ଧ ଓ ମୁକ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣନା

ପ୍ରଶ୍ନ- ମୁକ୍ତି କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ?

ଉତ୍ତର- “ମୁକ୍ତି ପୃଥଗ୍ ଭେଦ ଜନାଃ ସର୍ବାଃ ସା ମୁକ୍ତିଃ” ।

ଯେଉଁଥିରେ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାକୁ ହୁଏ ତାହାର ନାମ ମୁକ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- କେଉଁଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ?

ଉତ୍ତର- ଯେଉଁଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର ସଂସ୍ଥ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଛୋଡ଼ କରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- କେଉଁଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାକୁ ଛୋଡ଼ କରନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର- ଦୁଃଖରୁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- (ଦୁଃଖରୁ) ଉଦ୍ଧାର ପାଇ କଅଣ ଲଭ କରନ୍ତି ଓ କେଉଁଠି ରହନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର- ସୁଖ ଲଭ କରନ୍ତି ଏ ବ୍ରହ୍ମରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ- କେଉଁ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁକ୍ତି ଓ ବନ୍ଧ ଦଶା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ?

ଉତ୍ତର- ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ଆଜ୍ଞାପାଳନ କରିବା; ଅଧର୍ମ, ଅବିଦ୍ୟା, କୁସଙ୍ଗ,
ବୁଦ୍ଧିହୀନ ତଥା ଦୁଃସଂସନାଦି ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା; ସତ୍ୟଭାଷଣ, ପରୋପକାର, ଦୟା
ଲଭ, ପକ୍ଷପାତରହିତ ନ୍ୟାୟାଚରଣ ଧର୍ମର ବୃଦ୍ଧି ପୁରାଣକୁ ନିୟମନୁସାରେ
ଶିଶୁରଙ୍କ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି ଓ ଉପାସନା ଅର୍ଥାତ୍ ଯୋଗାଭ୍ୟାସ ଦେବାର ଅଧ୍ୟୟନ
ଓ ଅଧ୍ୟାପନା ଧର୍ମ ପୂର୍ବକ ପୁରୁଷାର୍ଥ ଦ୍ବାରା ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଓ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର
ପକ୍ଷପାତ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ନ୍ୟାୟ ଓ ଧର୍ମନୁସାରେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ସାଧନାନୁଷ୍ଠାନ
ଦ୍ବାରା ମୁକ୍ତି ତଥା ତତ୍ତ୍ବପରାୟଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଶିଶୁରଙ୍କ ଆଜ୍ଞାବଜ୍ଞାଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା
ଦ୍ବାରା ବନ୍ଧ ଦଶା ଉତ୍ତର ହୁଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ମୁକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଜୀବର ଲକ୍ଷ ଘଟେ ନା ସେ ବଦଳିଯାଏ କି ?

ଉତ୍ତର- ବଦଳିଯାଏ କି ?

ପ୍ରଶ୍ନ- କେଉଁଠି ରହେ ?

ଉତ୍ତର- ବ୍ରହ୍ମରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ବ୍ରହ୍ମ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ରହନ୍ତି ତଥା ଜୀବାତ୍ମା କେବଳ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ
ରହେ କିମ୍ବା ସର୍ବତ୍ର ସ୍ଥଳର ବିଚାର କରେ ?

ଉତ୍ତର- ବ୍ରହ୍ମ ସର୍ବତ୍ର ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ । ମୁକ୍ତି ଜୀବ ସେହି ବ୍ରହ୍ମରେ ଅବ୍ୟାହତ

ଗତିରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁକ୍ଷ୍ମରେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଆନନ୍ଦ ପୂର୍ବକ ବଚରଣ କରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ମୁକ୍ତ ଜୀବର ସୁଖ ଶରୀର ଥାଏ ବା ନଥାଏ ?

ଉତ୍ତର - ନ ଥାଏ ?

ପ୍ରଶ୍ନ - ତାହାହେଲେ ସେ ସୁଖ ଓ ଆନନ୍ଦ କିପରି ଭୋଗକରେ ?

ଉତ୍ତର - ତାହାର ଭୌତିକ ସଙ୍ଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଦେହ ନ ଥାଏ କିନ୍ତୁ ମୁକ୍ତ ସତ୍ୟ ସଂକଳ୍ପଗାତ ସ୍ୱାସ୍ଥବଳ ଗୁଣ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ଥାଏ । ସେହି ଶତେଧରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି --

ଶୃଣୁ ଶ୍ରୋତ୍ରଂ ଭବତି ସପଶ୍ୟନ୍ ଭବତି ଭବତି ।

ପଶ୍ୟନ୍ ଚକ୍ଷୁଭବତି ରସନ୍ ରସନା ଭବତି ।

ଜିହ୍ୱାନ୍ ଘ୍ରାଣଂ ଭବତି ମନାନୋ ମନୋ ଭବତି ।

ବୋଧନ୍ ବୁଦ୍ଧିଭବତି ଚେତସ୍ତନ୍ ଶ୍ଚିତ୍ତମୁକ୍ତ୍ୟନ୍ତରାତ୍ ।

ଶୋଫହଞ୍ଜାରୋ ଭବତି ॥ ଶତପଥ କ: ୧୪ (୨।୨.୧୭) ॥

ମୁକ୍ତାବସ୍ଥାରେ ଜୀବାତ୍ମା ସଂଗରେ ତାହାର ଭୌତିକ ଶରୀର ନିମ୍ନ ଗୋଲକ ରୂପେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ନିଜର ସ୍ୱାସ୍ଥବଳ ଗୁଣ ଗୁଣ ରହି ଥାଏ । ମୁକ୍ତ ଜୀବାତ୍ମା ସ୍ୱାକ୍ଷେପକରେ ଶୁଣିବାକୁ ଛାଡ଼ି କଲେ ଶ୍ରୋତ୍ରକ୍ରିୟା ଶୁଣି ଛାଡ଼ି କଲେ ଚକ୍ଷୁକ୍ରିୟା ଦେଖିବାକୁ ସଂକଳ୍ପ କଲେ ଚକ୍ଷୁକ୍ରିୟା ରସନା କ୍ରିୟା ସ୍ୱାଦିବାକୁ ଘ୍ରାଣକ୍ରିୟା ସଂକଳ୍ପ-ଚକଳ୍ପ ପାଇଁ ମନ ଶ୍ଚିତ୍ତମୁକ୍ତ୍ୟନ୍ତରାତ୍ ବାକୁ ହେଲେ ବୁଦ୍ଧି ସ୍ମରଣ ପାଇଁ ଚିତ୍ତ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁରୋଧ ସମ୍ମତେ କାରୁଣ୍ୟ ଶକ୍ତି ଲଭ କରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସଂକଳ୍ପ ମାତ୍ର ଶରୀର ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଶରୀରାତ୍ମକ ଜୀବ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୋଲକ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରେ ସେହିପରି ଦଶାରେ ଜୀବାତ୍ମା ସ୍ୱକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ତାହାର ଶକ୍ତି କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କଅଣ କଅଣ ?

ଉତ୍ତର - ମୁଖ୍ୟତଃ ତାହାର ଏକ ପ୍ରକାର ଶକ୍ତି କିନ୍ତୁ ୨୪ (୨୪) ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବାତ୍ମା କଳ; ପରମେଶ୍ୱର, ଆକାଶ, ଶୁକ୍ଳ, ଭୂମି, ବାୟୁ, ଅଗ୍ନି, ଯିହା ଉଦ୍‌ସାହ, ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶକ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି ସେହି ସଂଯୋଜକ ବିଭଜକ ଶକ୍ତିର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦଶନ ସ୍ୱାଦନ ବିଶେଷତା ।

ଏହିପରି ୨୪ ପ୍ରକାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ଅଟେ । ଏହି ସବୁ ଶକ୍ତି ଦ୍ଵାରା ମୁକ୍ତିରେ
ମଧ୍ୟ ଜୀବ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତି ଅନୁଭବ କରେ । ଯଦି

ମୁକ୍ତିର ଜୀବର ଅନ୍ତରାଳ ଚଳାନ୍ତି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା, ତେବେ ମୁକ୍ତି-
ସୁଖ ହେଉନା କିଏ ? ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ଜୀବର ଚିନ୍ତାଶକ୍ତି ମୁକ୍ତି ବୋଲି ସ୍ଵୀକୃତି,
ସେମାନେ ବସ୍ତୁତଃ ମହାମୁକ୍ତ । କାରଣ, ଦୁଃଖାଦିରୁ ବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆନନ୍ଦ
ସୁରୁଷ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଅନନ୍ତ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇ ଜୀବର
ଆନନ୍ଦାବସ୍ଥାକୁ ଜୀବର ମୁକ୍ତି କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ, ବେଦାନ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ସ୍ପଷ୍ଟରେ-

ଅଭାବଂ ବାଦରୁରୁ ହ୍ୟେବମ୍ ॥ ବେଦାନ୍ତ ତତ୍ ୪ । ୪ । ୧୦ ॥

ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ପିତା ବାଦର ମୁକ୍ତିରେ ଜୀବ ଓ ମନର ଅନ୍ତରାଳ ସ୍ଵୀକାର
କରନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁକ୍ତିରେ ଜୀବ ଓ ମନର ଲୟ ହୁଏ ନାହିଁ
ସେହିପରି -

ଭାବଂ ଜମିନିବିକଳା ମନନାତ ॥ ବେଦାନ୍ତ ତତ୍ ୪ । ୪ । ୧୧ ॥

ଜୈନ ଆଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତ ପୁରୁଷର ମନ-ସମାନ ସ୍ଵରୂପତ୍ଵର, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ
ଓ ପ୍ରାଣାଦି ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାପୀତ ରହେ ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ଅତ୍ରାବ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଦ୍ଵାଦଶାହୁବଦୁଭୟାବଧଂ ବାଦରାୟାଶୋଧତଃ ॥

ବେଦାନ୍ତ ତତ୍ ୪ । ୪ । ୧୨ ॥

ବ୍ୟାସ ମୁକ୍ତ ମୁକ୍ତିରେ ଜୀବର ଭାବ ଓ ଅଭାବ, ଏହି ଉଭୟ କଥା ମାନନ୍ତି ।
ଅର୍ଥାତ୍ ମୁକ୍ତାବସ୍ଥାରେ ଜୀବାତ୍ମା ଶୁଦ୍ଧ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ରହିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ
ମତାନୁସାରେ ମୁକ୍ତିରେ ଜୀବାତ୍ମାରେ ଅପବିତ୍ରତା, ପାପାଚରଣ, ଦୁଃଖ ଓ ଅଜ୍ଞାନାଦିର
ଅଭାବ ଥାଏ ।

ଯଦା ପଞ୍ଚାବତୀର୍ଣ୍ଣେ ଜ୍ଞାନାନ୍ତ ମନସା ସତ୍ ।

ବୁଦ୍ଧିଶ୍ଚ ନ ଚତେଷ୍ଠିତ ତମାତ୍ମା ପରମାଂ ଶତମ୍ ॥

ବିଷୟ : ଅ. ୭ । ବ. ୨ । ମ. ୧୦ ॥

ଉପନିଷଦର ଉକ୍ତ ବଚନ ଅନୁସାରେ ଯେତେବେଳେ ଜୀବ ସହିତ ଶୁଦ୍ଧ
ମନଯୁକ୍ତ ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅବସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି ତଥା ବୁଦ୍ଧି ନିଷ୍ଠାସ୍ଥାୟୀ ଓ ସ୍ଥିର ହୋଇ
ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଅବସ୍ଥାକୁ ପରମେଶ୍ଵର ଅଥବା ମୋକ୍ଷ କୁହାଯାଏ ।

ସ୍ୱ ଅମ୍ବା ଅପହତପାପା ଭଜବେ ବମୁଖୁନି ଶୋକେ ଶକ୍ତିବିଶେଷପରି
ସତ୍ୟକାମଃ ସତ୍ୟସଂକଳ୍ପଃ ସୋଽନୁଷ୍ଠବଃ ସ ଭଜଜୀବିତବଃ ସବାଂଶୁ ଲୋକ
ପ୍ରୋକ୍ତ ସବାଂଶୁ କାମାନ ସୁସମାହୀତମନୁବଦ୍ୟ ବିଜାନାତା ॥

ଶ୍ରୀମଦୋ: ପ୍ର: ୮ । ଖ: ୧୨ । ମ: ॥

ସ୍ୱ ବା ଏଷ ଏତେନ ଦୈବେନ ତସ୍ୟ ସା ମନସୈତାନ କାମ
ପଶ୍ୟନ୍ ରମତେ । ସ୍ୱ ଏତେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ତଂ ବା ଏତଂ
ଆତ୍ମାନମୁଦାସତେ ତସାଞ୍ଜେଷ୍ଠୀସର୍ବେ ତ ଲୋକା ଆତ୍ମାଃ
ତ କାମାଃ ସ୍ୱ ସର୍ବାଣ୍ଡ ଲୋକମାପୈତି ସର୍ବାଣ୍ଡ କାମାନ ସୁସମା
ନମନୁବଦ୍ୟ ବିଜାନାତାତି ॥ ଶ୍ରୀମଦୋ: ପ୍ର: ୮ । ଖ: ୧୨ ମ: ୫ । ୭ ॥

ନମଦନ୍ତୁତ୍ୟଂ ବା ଇଦ ଶସ୍ତ୍ରମତଂ ଷ୍ଟୁ- । ତଦସ୍ୟାତ୍ମସ୍ତେଷାଃ
ସ୍ୟାମୁନୋଽୟଶ୍ଚାନମାତ୍ତୋ ବୈ ସତ୍ୟତଃ ପ୍ରିୟାପ୍ରିୟାଭ୍ୟଂ, ନ ବୈ ସତ୍ୟ
ସତଃ ପ୍ରିୟାପ୍ରିୟାଦୋରପହତରସ୍ତ୍ୟାଶ୍ଚରଂ କାଚ ସନ୍ତଂ ନ ପ୍ରିୟାପ୍ରିୟାଶ୍ଚ ଷ୍ଟୁ

ଶ୍ରୀମଦୋ: ପ୍ର: ୮ । ଖ: ୧୨ । ମ: ୫ । ୭ ॥

ଯେଉଁ ପରମାତ୍ମା ଅପହତପାପା ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବବ୍ୟ ପାପ-ଜନ୍ମ-ମୃତ୍ୟୁ-
ଶ୍ୱା ଓ ପିତାସାବର୍ଜିତ ଅଟନ୍ତି, ପୁଣି ସର୍ବ-ସଂକଳ୍ପ ଅଟନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଶେଷ
ତାଙ୍କୁ କଣିକା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରିବା ଉଚିତ ଯେଉଁମାନେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସମକା
ମୁକ୍ତିପାଥନ ଓ ଆତ୍ମାକୁ ପବିତ୍ର କରିବା ଉପାୟ ଜାଣି ଅଛନ୍ତି, ସେହି ମୁକ୍ତି
ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ଲୋକ ଓ ସର୍ବବ୍ୟ କାମନା ପ୍ରାପ୍ତ କରିବେ

ସେହି ପୁଂବାକ୍ତ ମୁକ୍ତି ଜୀବାତ୍ମା ଶୁଦ୍ଧ ତଥା ହବ୍ୟ ନେତ୍ର ଓ ନିର୍ମଳ
ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ତେଜଃ ଅନୁଭବ କରେ ତଥା ଲେଧରେ ବହୁତ
ପୁଣି ଯେଉଁ ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାନୁମାନେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଦର୍ଶନାୟ ପରମ
କଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇ ମୋକ୍ଷାନନ୍ଦ ଅନୁଭବ ପୂର୍ବକ ସର୍ବାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ପରମ
ଉପାସନା କରନ୍ତି, ସେମାନେ ତାଙ୍କର ଉପାସନା ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ
ସର୍ବବ୍ୟ କାମନା ଲଭ କରିବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ସବୁ ଲୋକ ଓ

କାମନା ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ସଂକଳ୍ପ କରନ୍ତି, ତାହା ସବୁ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ।

ପୁଣି ସେହି ମୁକ୍ତିମାନେ ଶୁଦ୍ଧ ଶସ୍ତ୍ରର ପରିତ୍ୟାଗ କରି
ଶସ୍ତ୍ରରେ ଆକାଶ ଥୋ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି ।
ଶସ୍ତ୍ରରାଶି ସାଂସାରିକ ଦୁଃଖରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେପରି

ଅହୁ ଯେ ପ୍ରଜାପତି ଚନ୍ଦ୍ରକୁ କହିଲେ — ହେ ପରମପୁଣ୍ୟ ଧନ ସମ୍ପନ୍ନ ପୁରୁଷ ।
ଏ ସ୍ଥଳ ଶରୀର ମରଣ ଧର୍ମୀ ଅଟେ । ସିଂହମୁଖରେ ଢେଲ ହେଲୁ ପରି ଏହି
ଶରୀର ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସୁତରାଂ ଏହି ଶରୀର ଶରୀରରହିତ ତଥା
ଅମରଣ ଧର୍ମୀ ଜୀବାତ୍ମାର ନିବାସସ୍ଥାନ ଅଟେ । ତେଣୁ ଏହି ଜୀବାତ୍ମା ସବଦା
ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ଅଭିଭୂତ ଥାଏ । ଦେହଧାରୀ ଅତ୍ମା ସାଂସାରକ ସୁଖ ଦୁଃଖରୁ
କେବେହେଲେ ପୃଥକ ରହିପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମରେ ଅବସ୍ଥିତ ଶରୀରରହିତ
ଜୀବାତ୍ମାକୁ ସାଂସାରକ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଗୁଣ ମଧ୍ୟ କରି ପାରେ ନାହିଁ, ଅପିତୁ ସେ
ସବଦା ଆନନ୍ଦରେ ନିମଗ୍ନ ଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ଜୀବ ମୁକ୍ତି ଲଭି ପରେ ପୁନରପି ଜନ୍ମ ମରଣରୁପୀ ଦୁଃଖ ଭୋଗ
କରେ କି ନାହିଁ ? ଯେହେତୁ—

ନ ଚ ପୁନରାବର୍ତ୍ତତେ ନ ଚ ପୁନରାବର୍ତ୍ତତ ଇତି ॥

ଛନ୍ଦୋଗ୍ୟ: ପ୍ର: ୮ । ଖ: ୧୫ ॥

ଅନବୃତ୍ତିଃ ଶବ୍ଦାଦନାବୃତ୍ତିଃ ଶବଦାତ୍ ॥

ଶାସ୍ତ୍ରକ ସୂତ୍ର (୪ । ୪ । ୩୩)

ସ୍ୱଦ୍ ଗତ । ନ ନିବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ତତ୍ତ୍ୱାମ ପରମଂ ମମ ॥

ଭଗବତ୍ ଗୀତା: ଅ: ୧୫ । ଶ୍ଳୋକ ୬ ॥

ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରମାଣାନୁସାରେ ବିଦିତ ହୁଏ ଯେ ମୁକ୍ତି ତାକୁହିଁ କୁହାଯାଏ
ଯାହାଠାରୁ ନିବୃତ୍ତି ହେଲାପରେ ଜୀବ ପୁନଃ ସଂସାରକୁ କେବେହେଲେ ଆସେ
ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର — ଏ କଥା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ଯେହେତୁ ବେଦରେ ଏକଥା ମନା ଅଛି—

କସ୍ୟ ନୂନଂ କତମସ୍ୟାମୃତାନାଂ ମନାମହେ ଶ୍ଚରୁ ଦେବସ୍ୟ ନାମ ।

କୋ ନୋ ମହ୍ୟା ଅବିତସ୍ତେ ପୁନର୍ଦ୍ଦାତ୍ ପିତରଂ ଚ ଦୃଶେୟଂ ମାତରଂ ଚ ॥

ଅଗ୍ନେଷ୍ୱୟଂ ପ୍ରଥମସ୍ୟାମୃତାନାଂ ମନାମହେ ଶ୍ଚରୁ ଦେବସ୍ୟ ନାମ ।

ସ ନୋ ମହ୍ୟା ଅବିତସ୍ତେ ପୁନର୍ଦ୍ଦାତ୍ ପିତରଂ ଚ ଦୃଶେୟଂ ମାତରଂ ଚ ॥

ଭ: ମ: ୧ । ସୂ: ୨୦ । ମ: ୧-୨ ॥

ଭଦ୍ରାମଣିକ ସଦୃଶ ନାଟ୍ୟଲୋକେତଃ ॥୧॥ ସାଂଖ୍ୟଂ ସୂତଃ । ଅଃ ୧ ସୂତଃ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ଆତ୍ମମାନେ କାହା ନାମକୁ ପବିତ୍ର ବୋଲି ଜାଣିବା ? ଭଦ୍ରାମଣି ମଧ୍ୟରେ ବଦ୍ୟମାନ ନାଶରହିତ ଯଦା ପ୍ରକାଶ ସ୍ୱରୂପ ଦେବ ଆତ୍ମମାନକୁ ମୁକ୍ତି ସୁଖ ଦେଇ ପାରିଲେ ପରେ କିଏ ଆତ୍ମମାନକୁ ଜନ୍ମ ମାତାପିତାଙ୍କ ଦଶନ କରାଏ ॥୧॥

ଉତ୍ତର — ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ସେହି ସ୍ୱପକାଶ ସ୍ୱରୂପ, ଅନାଦି ଓ ସଦାମୁକ୍ତି ପବିତ୍ର ନାମ ପବିତ୍ର ବୋଲି ଜାଣିବା ଉଚିତ । ସେ ଆତ୍ମମାନକୁ ମକ୍ତିସୁଖ ଭୋଗ ପାରିଲେ ପରେ ପୃଥ୍ୱୀରେ ପୁନଃ ମାତା-ପିତାଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଜନ୍ମଦେଇ ପିତାଙ୍କ ଦଶନ କରନ୍ତି । କେବଳ ସେହି ପରମାତ୍ମା ମୁକ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗୀ ଅଟନ୍ତି ॥୨॥ ଚର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ଭଲ ସଦୃଶ ଶାମଲ୍ୟ ବନ୍ଧ ଓ ମୁକ୍ତି ଅବସ୍ଥା ଲାଗି ରହିଥାଏ । କେବେ ହେଲେ ବନ୍ଧ ଓ ମୁକ୍ତି ବନ୍ଧେତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ବନ୍ଧ ଓ ମୋକ୍ଷ ନିତ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ତତତ୍ୟନ୍ତ୍ରବିମୋକ୍ଷୋପପଦର୍ଶଃ ॥୧॥

ଦୁଃଖଜନ୍ମପ୍ରବୃତ୍ତିଦୋଷମିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନାନାମୁତ୍ତରୋତ୍ତରାପାୟେ

ତତତ୍ରୋପାୟାଦପଦର୍ଶଃ ॥ ୨ ॥ ନ୍ୟ ସୂତଃ ଅଃ ୧ । ସୂତଃ ୨ । ୨ ।

ଦୁଃଖର ଅତ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଧେତକୁ ମୁକ୍ତି କୁହାଯାଏ । ୧ । ଯେତେବେଳେ ଦୁଃଖ ଜନ୍ମେ ବସସ୍ୱପନ୍ୟା ଦୁଃସ୍ୱପନରେ ହୃଦ୍ୱତ୍ତି, ଲୋଭାଦି ଦୋଷ ତଥା ମିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନ ଅବଦ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ ଫଳଗଃ ଉତ୍ତରବର୍ତ୍ତୀ ଦୋଷର ଅବସାନ ଘଟେ ସେତେବେଳେ ତତ୍ତ୍ୱସନ୍ନିହିତ ସମସ୍ତ ପୁଣ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦୋଷମାନଙ୍କର ଅବସାନ ଘଟିଲେ ପରେ ମିଳେ ଓ ତାହା ଶାଶ୍ୱତ ରହେ ॥୨॥

ଉତ୍ତର — ‘ଅତ୍ୟନ୍ତ’ ଦେଇ ଅର୍ଥ କେବଳ ଅତ୍ୟନ୍ତାତ୍ମକ ଅଟେ, ଏହା କରବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଯେପରି ‘ଅତ୍ୟନ୍ତ’ ଦୁଃଖ-ବ୍ୟନ୍ତ’ ସୁଖ ବର୍ତ୍ତେ, ” ଅର୍ଥାତ୍ ହେ ମନୁଷ୍ୟର ବହୁତ ଦୁଃଖ ବା ବହୁତ ସୁଖ ସେହପରି ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଦର ଅର୍ଥ ବହୁତ ବୋଲି ଜାଣିବା ଉଚିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ଯଦି ମୁକ୍ତିରୁ ମଧ୍ୟ ଜାତ ଫଳ ଆସେ, ତେବେ ସେ କେତେ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହେ ?

ଉତ୍ତର- ତେ ବୁଦ୍ଧଲୋକେ ଏ ସବୁକାଳେ ପରମ୍ପରାରେ ପରିମୁଦ୍ୟନ୍ତୁ
ସର୍ବେ ॥ ମୁଣ୍ଡକ: ୩ । ଖ: ୨ । ମଂ: ୭ ॥

ମୁଣ୍ଡକ ଉପନିଷଦର ଏହି ବଚନାନୁସାରେ ମୁକ୍ତି ଜୀବମୁକ୍ତିଲାଭ କରି ମହାକଳ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଭୋଗ କଲପରେ ମୁକ୍ତିସୁଖ ଛୁଡ଼ି ସୁନ୍ଦର ସଂସାରକୁ ଫେରି
ଆସନ୍ତି । ମୁକ୍ତିକାଳର ଗଣନା ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅଟେ । ତେହାଲସ ଲକ୍ଷ' କୋଡ଼ିଏ
ହଜାର ବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଚତୁର୍ଯୁଗୀ ହୁଏ । ଦୁଇହଜାର ଚତୁର୍ଯୁଗୀରେ ଗୋଟିଏ
ଅତୋରାସ ଚରିତ୍ର ଅତୋରାସରେ ଏକ ମାସ, ଏହିପରି ବାର ମାସରେ ଏକ ବର୍ଷ
ତଥା ଶହେ ବର୍ଷରେ ଏକ ପରାକାଳ ଅର୍ଥାତ୍ ମହାକଳ ହୁଏ । ଗାଣିତିକ
ନିୟମରେ ଏହା ଯଥାବତ୍ ଛାଡ଼ି ଦିଅ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ସମସ୍ତ ସଂସାରକାରୀ ତଥା ନିଶ୍ଚଳ ଗ୍ରନ୍ଥକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ମତ ଏହି ଯେ
ଜୀବ ମୁକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ କରି ସୁନ୍ଦର କେତେହେଲେ ଜନ୍ମ-ମରଣ ବନ୍ଦନରେ ଆସେ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ଏହା କଦାପି ସମ୍ଭବର ନୁହେଁ । କାରଣ, ପ୍ରଥମତଃ ଜୀବର
ସାମର୍ଥ୍ୟ, ଶରୀରର ପଦାର୍ଥ ତଥା ସାଧନ ପରିମିତ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଫଳ
ଅପରିମିତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନନ୍ତ କିପରି ହୋଇପାରେ ? ଦ୍ଵିତୀୟତଃ ଅନନ୍ତ ଆନନ୍ଦ ଭୋଗ
କରିବା ପାଇଁ ଅନନ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟ, ଅନନ୍ତ କର୍ମ ଓ ସାଧନ ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା ଜୀବାତ୍ମା
ପାଖରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଜୀବ ଅନନ୍ତ ସୁଖ ଭୋଗ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଅନ୍ତତଃ
ସାଧନର ଫଳ କଦାପି ନିତ୍ୟ ହୋଇ ନପାରେ । ତୃତୀୟତଃ ଯଦି ମୁକ୍ତିର
କୌଣସି ଜୀବ ସଂସାରକୁ ଫେରି ଆସେ ନାହିଁ, ତେବେ ବିଶ୍ଵର ସମୁଦ୍ରେ ଅବି-
ଶ୍ୟମ୍ଭା ଅର୍ଥାତ୍ ମୁକ୍ତିନେତ୍ର ସଂସାରରୁ ସମସ୍ତ ଜୀବ ନିଃଶେଷ ହୋଇଯିବ
ଅବଶ୍ୟକ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଯେତେ ଜୀବ ମୁକ୍ତି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତୁ, ପରମାତ୍ମା ସେତେ ନୂଆ ଜୀବ ସଂସାର
ରେ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ଦିଅନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନେ ନିଃଶେଷ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ଯଦି ଏପରି ହୁଏ ତେବେ ଜୀବାତ୍ମା ଅନ୍ତତଃ ହୋଇ ଯିବେ ।
କାରଣ, ପାତକର ଉତ୍ପତ୍ତି ଅଛି, ତାହାର ବିନାଶ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଅଛି । ସୁଚର-
ମୁମତାନୁସାରେ ମୁକ୍ତି ପାଇ ମଧ୍ୟ ଜୀବମାନେ ବିନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବେ ଓ ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ
ଅନ୍ତତଃ ହୋଇଯିବ । ଦ୍ଵିତୀୟତଃ ମୁକ୍ତାତ୍ମାମାନଙ୍କର ନିରନ୍ତର ପ୍ରବେଶ, କିନ୍ତୁ
ସମସ୍ତ ନିତ୍ୟତା ହେଉ ମୁକ୍ତିସ୍ଥାନ ଗହଳିଆ ହୋଇଯିବେ ତଥା ବୃଦ୍ଧିର ସୀମା
ନାହିଁ । ଏହାଛଡ଼ା ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ ଯେତେବେଳେ ସୁଖ ମଧ୍ୟ ମିଳେ ନାହିଁ-

ଯେପରିକି କଟୁ ଆସ୍ବାଦନ ନ କଲେ ମଧୁର କଅଣ ତଥା ମଧୁର ଆସ୍ବାଦନ କଲେ କଟୁ କଅଣ ଜଣା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ସେ ସହିତ ଅନ୍ୟ ଶରୀରୀ ଉପ ଥିଲେହିଁ ଉଭୟ ଉପର ସ୍ବାଦ ପରୀକ୍ଷିତ ହୋଇପାରେ । ପ୍ରକାର ଉପ ଆସ୍ବାଦନ କେତେକ ଲୋକକୁ ଯେପରି ସୁଖ ମିଳେ, ତେବେ ଉପ ଆସ୍ବାଦନକାରୀ ସେପରି ସୁଖ ମିଳେ ନାହିଁ । ଚତୁର୍ଥତଃ ଯଦି ଉଭୟ କର୍ମର ଅନନ୍ତ ଫଳ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ତାହାର ନ୍ୟାୟ ଗୁଣ ନଷ୍ଟ ହେବ । ଯେ ଯେତେ ଗୁରୁ ବହନରେ ସମର୍ଥ, ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ତାହା ଉପରେ ସେହି ହୁଅନ୍ତି । ଏକ ମହଣ ଗୁରୁ ଉଠାଉଥିବା ଲୋକ ମୁଣ୍ଡରେ ଦଶମହଣ ଲଦିଦେଲେ ଗୁରୁ ସ୍ଥାପନରୁ ହିଁ ଜିନ୍ଦା ହୁଏ । ଏହିପରି ଅଳ୍ପଜ୍ଞ ତଥା ଅଳ୍ପ ବାନ୍ ଗୁରୁ ଉପରେ ଅନନ୍ତସୁଖର ଗୁରୁ ଲଦିଦେବା ଉଭୟର ସମୟ ଅସମ୍ଭବ । ପଞ୍ଚମତଃ ଉଭୟ ଯଦି ନୂତନ ନୂତନ ଗୁରୁ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବେ, ତେବେ ଉପାଦାନ କାରଣରୁ ଗୁରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ତାହା ନିଃଶେଷ ହୋଇଯିବ । ଯେଉଁ ଧନକୋଷ ହେଉନା କାହିଁକି ଯଦି ସେଥିରେ କିଛି ଆୟ ନ ଥାଏ କେବଳ କ୍ୟାସ୍ ହେଉଥାଏ, ତେବେ ତାହା ହିଁ ନା ଦିନେ ଅବଶ୍ୟ ନିଶେଷ ହୋଇ ଯିବ । ଅତଏବ ମୁକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ କରି ସେଠାରୁ ପୁନରବର୍ତ୍ତନ ହେବା କଥାଟା ସମ୍ଭବ । ଷଷ୍ଠତଃ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ସ୍ବଳ୍ପ କାରକାସ ଦଣ୍ଡ ବଦଳରେ ଆଜନ୍ମ ବାସ କିମ୍ବା ମୃତ୍ୟୁ ଦଣ୍ଡକୁ ଭଲ ବୋଲି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଯଦି ମୁକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ତି ନହୁଏ, ତେବେ ଏପରି ମୁକ୍ତି ଓ ଆଜନ୍ମ କାରକାସ ମଧ୍ୟରେ ଏତକ ମାତ୍ର ଯେ ମୁକ୍ତିରେ ମଜୁରୀ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ସପ୍ତତଃ ବ୍ରହ୍ମରେ ଲୟ ଯିବା କଥାଟା ସମୁଦ୍ରରେ ଡେଇଁ ବୁଡ଼ିମରିବା କଥା ସଙ୍ଗେ ସମାନ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଯେପରି ପରମାତ୍ମା ନିତ୍ୟ ମୁକ୍ତ ତଥା ସୂର୍ଯ୍ୟାନନ୍ଦ ଅଟନ୍ତି, ସେହି ଗୁଣାତ୍ମା ମଧ୍ୟ ନିତ୍ୟମୁକ୍ତ ଓ ନିତ୍ୟସୁଖୀ ହୋଇଯିବ, ଏଥିରେ କଅଣ ?

ଉତ୍ତର— ପରମେଶ୍ବର ଅନନ୍ତ ସ୍ବରୂପ ପୁଣି ଅନନ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟ, ଓ ସ୍ବଭାବ ସୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । ସୁତରାଂ ସେ କେବେହେଲେ ଅବଦ୍ୟ ବଦଳରେ ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୁଣାତ୍ମା ମୁକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ବରୂପ ତଥା ପରିମିତ ଗୁଣ କର୍ମ ସ୍ବଭାବସୁକ୍ତ ରହେ । ଅତଏବ ସେ କେବେ ଶୁଦ୍ଧ ସଦୃଶ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯଦି ଏପରି କଥା, ତେବେ ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ-ମରଣ ସଦୃଶ ଅଟେ ।
ଏଥିପାଇଁ ଏତେ ଯତ୍ନ କରିବା କୁଆଁ ?

ଉତ୍ତର—ମୁକ୍ତି ଜନ୍ମ-ମରଣ ସଦୃଶ ନୁହେଁ । ଛତ୍ରଶ ଦୁନାର ଥର ଉତ୍ତ-
ରଣ ଓ ପ୍ରଳୟ ହେବାକୁ ଯେତେ ସମୟ ଲାଗେ, ଜୀବାତ୍ମା ସେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ମୋକ୍ଷାନନ୍ଦ ଲଭିଥାନ୍ତି । ଏତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖର ଅଗ୍ରବ ହେବା କଅଣ
ସାମାନ୍ୟ କଥା ? ଆଜି ଶାଲ ପିଇ ମଧ୍ୟ କାଲି ଭୋଗ ଶୋଷ ଲାଗୁଛି । ତେବେ
ପୁନର୍ବାର କାର୍ତ୍ତିକେ ଗିଆ ପିଆ କରୁଛ ? ଯଦି କ୍ଷୁଧା, ଭୃଷା, ବୃକ୍ଷଧନ, ସ୍ବର୍ଗ,
ସ୍ବର୍ଣ୍ଣା ସ୍ତ୍ରୀ କଥା ପ୍ରତ୍ୟାମାତ୍ର ନିମିତ୍ତ ଉପାୟ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଛି, ତେବେ
ମୁକ୍ତି ବୋଲେ ଯଦି କାର୍ତ୍ତିକେ କା କି ବୋଧିକ ? ମନେକରିବୁ ବୋଲି ଜାଣିଲେ ପୁଣି
କିଏ ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରିବାକୁ ହୁଏ, ସେହିପରି ମୁକ୍ତି ଅବସ୍ଥାର ଫେରି ଆସି
ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ ପୁଣି ମୁକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଯତ୍ନ କରିବା ନିତ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ମୁକ୍ତିର ସାଧନ କଅଣ ?

ଉତ୍ତର—କଷ୍ଟପୂର୍ବ ସାଧନର ପୁରୁଷ ଲେଖା ଯାଇଛି । ପରନ୍ତୁ କଣେଟ
ସାଧନମାନ ଏହିମୁକ୍ତିଲାଭକୁ ପ୍ରଥମେ ଜାଣିବୁ ହେବା ପାଇଁ ଦୁଃଖପଳ ବାସ୍ତବ
ମିଥ୍ୟାଭାଷଣର ପାତ୍ରକର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପୁଣ୍ୟପଳ ବାସ୍ତବ ସଂଗ୍ରହଣର ଧର୍ମ-
ଚରଣ ଅବଶ୍ୟକ । କରିବାକୁ ହେବ । ଯେ କେହି ଦୁଃଖ ମୋକ୍ଷର ଓ ପୁଣି ପ୍ରାପ୍ତି
ପାଇଁ ଛୋଟ ଛୋଟ ଅଧର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଧର୍ମଚରଣ କରିବାକୁ ହେବ ।
କାରଣ ପାତ୍ରକର୍ମର ଦୁଃଖର କଥା ଧର୍ମଚରଣର ପୁଣ୍ୟର ମୁକ୍ତିକାରଣ ଅଟେ ।

ସର୍ବସ୍ବରାଜ ଦ୍ବାରା ବିବେଚିତ ଅର୍ଥାତ୍ ସଂକ୍ଷେପ, ଧର୍ମଧର୍ମ ଏବଂ ଶୈବ୍ୟାତ୍ମ-
ବ୍ୟାପାରର ଅବଶ୍ୟକ କରିବା ଉଚିତ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ଦ୍ବିତୀୟାଦିର ପୁଣ୍ୟପଳ
କରି କଥା ଜାଣି ଶରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ପଞ୍ଚାଙ୍ଗର ବିବେଚନା କରିବାକୁ ହେବ ।

ପ୍ରଥମ “ଅନ୍ତମୟ” କୋଷ । ଏହା ଚର୍ମଠାରୁ ଅସ୍ଥି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ପୁଷ୍ପ-
ସ୍ବ ଅଟେ । ଦ୍ବିତୀୟ “ପ୍ରାଣମୟ କୋଷ” ଯେ କି ପ୍ରାଣୀର ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଞ୍ଚ
ଭେଦରେ ବିଭକ୍ତ । ତାହା ମଧ୍ୟରୁ କାହାକୁ ଆୟୁର୍ବେଦ ବାସ୍ତବ “ପ୍ରାଣ”, କାହାକୁ
ଭେଦକୁ ଯାଜ୍ଞସ୍ବ ବାସ୍ତବ “ଅପାନ”, କାହାକୁ ହୋଇ ଶରଣରେ ନବ୍ୟ ରସସଞ୍ଚା-
ରେ ବାସ୍ତବ “ସମାନ”, ଯାହାଦ୍ବାରା କେବେକେଣ୍ଡ ଅନ୍ତର୍ଜନ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଦରପୁ-
ଷ୍ପ କଥା ବିକଳ-ପରିତ୍ୟାଗ କରେ ତାହା ଉଚିତ । ଯାହା ଦ୍ବାରା ଶକ ସମସ୍ତ ଅର୍ଥକ

ତେଣୁ କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରେ ତାହା “ବ୍ୟାଜ” ନାମରେ ଅବିଷ୍ଟ ।
 “ମନୋମୟ କୋଷ” ଏଥିରେ ମନ ପଡ଼ିତ ଅବସ୍ଥାର ଓ ବାକ୍, ପାଦ,
 ପାଦ ଓ ଉପସ୍ଥ ଇତ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚ କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ସ୍ଥିତି ଗଣିତ । ତତ୍ତ୍ୱେ “ବ୍ୟାଜ
 କୋଷ” ଏଥିରେ ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଏବଂ ଶ୍ରୋତ୍ର, ଭ୍ରୂ ନେତ୍ର କହ୍ନା ଓ ନାସିକା
 ପଞ୍ଚଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନ ଜ୍ଞାନାଦି ଚିନ୍ତା ସମ୍ପାଦନ
 ପଞ୍ଚମ “ଆନନ୍ଦମୟ କୋଷ” ଏଥିରେ ପ୍ରୀତି, ପ୍ରସନ୍ନତା, ନ୍ୟୁନ ଓ ଅଧିକ
 ତଥା ଆଧାର କାରଣ ରୂପୀ ପ୍ରକୃତି ସନ୍ଧି କିତ । ଏହି ପଞ୍ଚ ବ୍ୟକୋଷ ଦ୍ୱାରା
 ସର୍ବବ୍ୟକ୍ତି କର୍ମ, ଉପାସନା ଓ ଜ୍ଞାନାଦି ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପାଦନ କରେ ।
 “ଜାଗ୍ରତ” ଦ୍ୱିତୀୟ “ସ୍ୱପ୍ନ” ତୃତୀୟ “ସୁଷୁପ୍ତି” ତ୍ରେୟସରେ ଅବସ୍ଥା ସିଦ୍ଧ ।

ସ୍ୱେଦ ତନୁ ପ୍ରକାର । ପ୍ରଥମ - ‘ସୁଲକ୍ଷଣର’ ଯାହାକି ପରିଷ୍କୃଷ୍ଟ
 ଦ୍ୱିତୀୟ - ସୁଷୁପ୍ତିର ଯାହା କି ପଞ୍ଚ ପ୍ରାଣ, ପଞ୍ଚ ସୂକ୍ଷ୍ମଭୂତ ତଥା ମନ ଓ
 ଏହି ସବୁର ତତ୍ତ୍ୱର ସମୁଦାୟ । ଏହି ସୁଷୁପ୍ତିର ଜନ୍ମମୟରେ ଶରୀର
 ସଙ୍ଗେ ଥାଏ । ଏହି ସ୍ୱେଦ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ପ୍ରଥମ ଶ୍ୱେତେ
 ସୁଷୁପ୍ତିର ଅଂଶରେ ଗଠିତ । ଦ୍ୱିତୀୟ - ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ କି ଶରୀର
 ବଳ ଗୁଣରେ ଗଠିତ । ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଅନ୍ତୋକ୍ତ ଶରୀର ମୁକ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ
 ଥାଏ । ଏହାର ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନାତ୍ମା ମୁକ୍ତିରେ ଆନନ୍ଦୋପସ୍ଥେୟ କରେ ।
 କାରଣଶରୀର ଯେଉଁଥିରେ ସୁଷୁପ୍ତି ଗାତନିଦ୍ରା ହୁଏ । ଏହା ପ୍ରକୃତିର
 ସର୍ବସ ବ୍ୟାପକ ତଥା ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନାତ୍ମା ପକ୍ଷରେ ଏକ ସମାନ ଅଟେ ।
 ଶରୀର ଦେହରୁ ତତ୍ତ୍ୱେ । ଏଥିରେ ଜ୍ଞାନାତ୍ମା ସମାଧି ଅବସ୍ଥାରେ ପରମାତ୍ମା
 ସ୍ୱରୂପରେ ନିମଗ୍ନ ରହେ । ଏହି ସାମାଧି ସଂସ୍କାର ସ୍ୱପ୍ନର ଶୁଦ୍ଧଶରୀର
 ମୁକ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ ଜୀବର ଯଥାବେଳ ସହାୟତା କରେ ।

ଏହି ସବୁ କୋଷରୁ ତଥା ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଅବସ୍ଥାରୁ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।
 ପ୍ରକାର ଅବସ୍ଥାରୁ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୋଲି ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । କାରଣ, ମୁକ୍ତି
 ପରେ ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ଯେ ଜ୍ଞାନ ବାହାର ରଲ୍ । ଏହି ଜ୍ଞାନ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ
 ଧର୍ମା, ସାକ୍ଷୀ, କର୍ତ୍ତା ତଥା ଶ୍ରେୟା ଅଟେ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଏପରି ଜ୍ଞାନ
 ଜ୍ଞାନ କର୍ତ୍ତା ବା ଶ୍ରେୟା ନୁହେଁ, ସେମାନେ ଅଜ୍ଞାନ ତଥା ବେବେକିତ
 ଜାଣିବାକୁ ହେବ । କାରଣ, ଜ୍ଞାନାତ୍ମା ବନା ଏହି ଶରୀର ଅବେକିତ
 କେବେହେଁ ସୁଖଦୁଃଖ ଅନୁଭବ ହୁଏ ନାହିଁ ତମ୍ଭ । ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରାଣ

କର୍ତ୍ତୃକ ମଧ୍ୟ ଆଗସ୍ଥିତି କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ହଁ ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୋଇ ଜାକ ପାପପୁଣ୍ୟ କରେ ତଥା ପୁଣ୍ୟ-ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ ।

ଯେତେବେଳେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବସସ୍ଥ ସହିତ ମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସହିତ ତଥା ଆତ୍ମା ମନ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରାଣକୁ ପ୍ରେରିତ କରି ଜୀବାତ୍ମାକୁ ଶୁଦ୍ଧଶୁଦ୍ଧ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ କରେ ସେତେବେଳେ ସେ କହିମୂର୍ଖ ନହୋଇଯାଏ । ସେହି ସମୟରେ ଶୁଦ୍ଧକର୍ମ ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ୟକରଣରେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ, ଉତ୍ସାହ ଏବଂ ନିର୍ଭୟତା ତଥା ଅଶୁଦ୍ଧ କର୍ମରେ ଲାଗି ଶକ୍ତି ଓ ଲଜ୍ଜା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହା ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଅଟେ । ଏହି ଶିକ୍ଷାନୁସାରେ ଯେଉଁମାନେ ଆଚରଣ କରନ୍ତି ସେମାନେ ହିଁ ମୁକ୍ତି ଜନକ ପୁଣ୍ୟ ଲାଭ କରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ତତ୍ତ୍ଵପରାୟ ଆଚରଣ ଦ୍ଵାରା ବନ୍ଧନଜନକ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରନ୍ତି ।

ମୁକ୍ତିର ଦ୍ଵିତୀୟ ସାଧନ ‘ବୈରାଗ୍ୟ’ ଅର୍ଥାତ୍ ବିବେଚନା ଦ୍ଵାରା ସତ୍ୟ ଓ ଅସତ୍ୟର ସ୍ଵରୂପକୁ ଜାଣି ସତ୍ୟାଚରଣ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଓ ଅସତ୍ୟାଚରଣ ବର୍ଜନ କରିବା । ପୃଥ୍ଵୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପରମେଶ୍ଵର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଦାର୍ଥ ମାନଙ୍କ - ଶୁଦ୍ଧକର୍ମସ୍ଵରୂପ ଜାଣି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଅଜ୍ଞା ତାଳନ କରୁଥିବା ଉପାସନାରେ ତତ୍ତ୍ଵପର ହେବା ତତ୍ତ୍ଵବହୁଳ ଆଚରଣ ନ କରିବା ତଥା ସୃଷ୍ଟିର ଉପକାର ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବିବେକ କୁହାଯାଏ ।

ଏହାପରେ ମୁକ୍ତିର ତୃତୀୟ ସାଧନ ହେଉଛି ‘ସତ୍ତ୍ଵକ ସମ୍ପର୍କ’ ଅର୍ଥାତ୍ ଷଡ଼ ରସ କର୍ମନୁଷ୍ଠାନ । ପ୍ରଥମ - ‘ନମ୍’ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟକରଣ ସହିତ ନିଜର ଆତ୍ମାକୁ ଅଧର୍ମଚରରେ ନିବୃତ୍ତ ରଖି ସର୍ବଦା ଧର୍ମଚରଣରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର କରାଇବା । ଦ୍ଵିତୀୟ - ‘ଯମ’ ଅର୍ଥାତ୍ ଶୋଧାତ୍ମକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବର୍ଗ ତଥା ଶରୀରକୁ ବ୍ୟଭିଚାରରୁ ବୁଦ୍ଧିମୂର୍ଖ ପୃଥକ୍ କରି ଜଗତ୍ତ୍ରିୟଭାତ ଶୁଦ୍ଧକର୍ମରେ ଲଗାଇବା । ତୃତୀୟ - ‘ବିପରୀତ’ ଅର୍ଥାତ୍ ମନ କର୍ମ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବା । ଚତୁର୍ଥ - ‘ବିବେକ’ ଅର୍ଥାତ୍ ନିନ୍ଦା, ପୁତ୍ତ; ହାନି ଓ ଲାଭ ଏ ଯେତେ ହେଉ ନା କାହିଁକି, ହର୍ଷ ଶୋକ ବର୍ଜନ କରି ମୁକ୍ତି ସାଧନରେ ତତ୍ତ୍ଵପର ରହିବା । ପଞ୍ଚମ - ‘ଶ୍ରଦ୍ଧା’ ଅର୍ଥାତ୍ ବେଦାଦି ସତ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମାନଙ୍କରେ ବେଦଜ୍ଞାନ ନିଷ୍ଠାତ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମ ବିଚାର, ସତ୍ୟୋପଦେଷ୍ଟା ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କ ବଚନରେ ବିଶ୍ଵାସ

ଚରଣ । ଶତ୍ରୁ- "ସମାଧାନ" ଅର୍ଥାତ୍ ଚରଣର ଏକାଗ୍ରତା ଏହି ସ୍ୱପକ୍ଷି ମିଳି
ସାଧନ ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।

ଚକ୍ରର୍ଥ ସାଧନ- "ମୁମୁକ୍ଷୁର୍ଭୁ" ଅର୍ଥାତ୍ ଯେପରିକି ସ୍ୱଧାର୍ମ ଓ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ସାଧନ
ଅନୁକୂଳ ବ୍ୟାପାର ଅନ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଲଳ ଲଗେ ନାହିଁ, ସେହିପରି ମୁକ୍ତିର ସାଧନ
ମୁକ୍ତି ଅବସ୍ଥାକୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସିରେ ପ୍ରାପ୍ତ ନ ହେବା ।

ଏହି ସାଧନ ଚକ୍ରଷ୍ଟୟ ଅବସ୍ଥାକୁ ଲବ୍ଧ କରି ଅନୁକୂଳ ଅର୍ଥାତ୍ ସାଧନ ପଦ୍ଧତି
ବ୍ୟବହାର ଅନୁଷ୍ଠାନ କର୍ମ ଅଛି । ଲୋକରେ ପ୍ରଥମ-ସେହିକି ଚକ୍ରର୍ଥ ସାଧନ
କେପରି, ସେହି କେବଳ ମୋକ୍ଷର ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ତ ଶତ୍ରୁ- ସମ୍ଭବ ଅର୍ଥାତ୍
ପ୍ରାପ୍ତି ରୂପ ମୁକ୍ତି ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ଏବଂ ବେଦାନ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରତିପାଦକ - ଏହି ଦୁଇ
ସମ୍ୟକ୍ ରୂପ ଦୃଷ୍ଟି ଏମାନଙ୍କୁ ଅନୁକୂଳ କରିବା । ଚକ୍ରର୍ଥ- ଚକ୍ରର୍ଥ
ସମ୍ଭବ ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ଚକ୍ରର୍ଥ ବୁଦ୍ଧ ଓ ବୁଦ୍ଧପ୍ରାପ୍ତିରୁମ୍ କମ୍ପ-ବିଷୟ
ନାମ ବିଷୟା ବୋଲି ଜାଣିବା । ଚକ୍ରର୍ଥ- ପ୍ରୟୋଗର ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ଭବ
ଦୁଃଖ ନିବୃତ୍ତିପରେ ପରମାନନ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ମୁକ୍ତି-ସୁଖ ଲୋଭ କରିବା ।
ବିଶେଷିକ୍ ଅନୁକୂଳ କୁପାୟାଏ ।

ଚକ୍ରନକ୍ତର ଆସେ ଶ୍ରବଣ ଚକ୍ରଷ୍ଟୟ । ପ୍ରଥମ- ଶ୍ରବଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରବଣ
ବେଳେ କୌଣସି ବିଦାନ ଉପଦେଶ କରନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ତାହା ଶ୍ରବଣ
ଆନୁସାରେ ଶୁଣିବା । ବିଶେଷତଃ ବୁଦ୍ଧବଦ୍ୟ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ବିଶେଷ ମନୋହର
ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । କାରଣ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାମାନଙ୍କରେ ଏହି ବିଦ୍ୟା ସମସ୍ତ
ସମ୍ଭବବଦ୍ୟ ଅଟେ । ଦ୍ୱିତୀୟ- ମନର ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରବଣ ପରେ ଏକାନ୍ତ
ଉପଦେଶର ପ୍ରାପ୍ତ ଶ୍ରବଣ ସମ୍ଭବରେ ଚକ୍ର କରିବା । ଯେଉଁ ଶ୍ରବଣ
ସମ୍ଭବ ଉପଦେଶ ଦ୍ୱିତୀୟା ସୁନ୍ଦରାୟ ଜିଜ୍ଞାସା କରିବା ତଥା ଶ୍ରବଣ ସମ୍ଭବ
ମଧ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଓ ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ସମ୍ଭବରେ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ପ୍ରାପ୍ତ ତାହା ସମ୍ଭବ
କରିବା । ତୃତୀୟ- ନିଷ୍ପାସ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରବଣ ଓ ମନର ସମ୍ଭବ
ହୋଇ ସମାଧାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଧ୍ୟାନଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଯାହା ଶ୍ରବଣ ଓ ମନର
ଯାଇଛି ତାହା ପ୍ରକାଶ ଉପକରଣ କରିବା ତଥା ଯାହା ଶ୍ରବଣ ଓ ମନର
ଯାଇଛି ତାହା ସେହିପରି କି ନା ଜାଣିବା । ଏହି ଚକ୍ରର୍ଥ- ସାଧନ
ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକାଶର ସୁପ୍ତ-ବୁଦ୍ଧ-ସୁଦ୍ଧର ଯଥାର୍ଥ ରୂପ ଲବ୍ଧ କରିବା ।

ଏହି ଗୁଣେତିକୁ “ଶ୍ରବଣଚକ୍ରସ୍ତୁତ୍ୱ” କୁହାଯାଏ ।

ସଦା ଶୋଧ ମଳୀନତା, ଆଲସ୍ୟ ପ୍ରମାଦାଦି ତମୋଗୁଣ ଏବଂ ଭୟ, ଦ୍ୱେଷ
ନାମ କ୍ଷୟମାନ ବିକ୍ଷେପ ଆଦି ଉଜ୍ଜୋଗୁଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀ ଦୋଷରୁ ପୃଥକ୍ ଭବି ଶାନ୍ତି
ପ୍ରକୃତି, ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା, ବିଦ୍ୟା ଓ ବିଚେକ ଆଦି ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ଧାରଣ କରିବାକୁ ହେବ ।
(ମୈତ୍ରୀ) ସୁଖୀସୁଦୃଷ ସନ୍ନିତ ମିତ୍ରତା; (କରୁଣା) ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା
(ମୁକ୍ତତା) ପୁଣ୍ୟାମ୍ବା ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦେଖି ଆନନ୍ଦିତ ହେବା ତଥା (ଉପେକ୍ଷା) ଦୁଷ୍ଟାମ୍ବା-
ନୀଳକ ପ୍ରତି ଔତ୍ତରୀୟା ଦୃଷ୍ଟି ଧାରଣ କରିବାକୁ ହେବ । ମୁମୁକ୍ଷୁ ପକ୍ଷରେ ନିତ୍ୟ-
ପ୍ରତି ଅନ୍ୟତମ ଦୁଇ ଦଶା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଚିଦ୍ରାଗ ଆତ୍ମ୍ୟ-
ବିଷୟ ମନ ଆଦି ଚୟୁ ସଂକ୍ଷୀଭୂତ ହୁଅନ୍ତି । ଦେଖ, ଜୀବ ଚେତନ ସ୍ୱରୂପ ହେବୁ
ଜନସ୍ୱରୂପ ଏବଂ ମନର ପାତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଅଟେ । କାରଣ, ଯେତେବେଳେ ମନ ଶାନ୍ତ,
ଚକ୍ର, ଆନନ୍ଦିତ ବା ବିଶାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଉଠେ, ସେତେବେଳେ ଜୀବ ଗାତ୍ର
ଆର୍ତ୍ତରୂପେ ଦର୍ଶନ କରେ । ସେହିପରି ଜୀବ ଇଂଦ୍ରିୟ ଓ ପ୍ରାଣ ପ୍ରଭୃତିର,
ଜ୍ଞାନ, ସ୍ୱାଦୃଷ୍ଟବିଷୟର ସୂଚଣ କରୁଥାଏ ଏବଂ ଏକ ସମୟରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର
ଚେତ୍ତା ଧାରଣ ଓ ଆକର୍ଷଣ କରୁଥାଏ ଏବଂ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରରୁ ପୃଥକ୍ ମଧ୍ୟ ଅଟେ ।
ଏମାନଙ୍କ ଠାରୁ ପୃଥକ୍ ନ ହେଲେ ଜୀବ ସ୍ୱଚ୍ଛେ କରୁଥାଏ ଏବଂ ସବୁର ପ୍ରେରଣା ଓ
ଅଧିଷ୍ଠା କେବେହେଲେ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅବିଦ୍ୟାଂସ୍ତ୍ରୀ ତାରାଗଦ୍ୱେଷ ଭିନ୍ନବେଶାଃ ପଞ୍ଚକୈଶଃ ।

॥ ଯୋଗ ସାଃ ୨ । ସଂ ୩ ॥

ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅବିଦ୍ୟାସ୍ୱରୂପ ବିଷୟରେ ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି । ପୃଥକ୍
ବର୍ଣ୍ଣମାନ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଆତ୍ମାର ଭିନ୍ନ ନ ଭାବିବା “ଅସ୍ଥିତା” ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରାଣର ନାମ
“ବଳ” ଦୁଃଖରେ ଅପ୍ରାଣର ନାମ “ଦ୍ୱେଷ” ଏବଂ ସମସ୍ତ ପାତ୍ରୀ ଏହି ଭକ୍ତା ଥାଏ
ଯେ “ମୁଁ ସଦା ଶରୀରରେ, ଉଦ୍ଭାସ ଏବଂ କେବେ ନ ମରେ ଏହିପରି ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରତି ଯେଉଁ
ପାପ ଜନ୍ମେ ତାହାକୁ ଅଭିଳାଷେ କୁହାଯାଏ । ଯୋଗାଭ୍ୟାସ ତଥା ବଜ୍ରନ ଦ୍ୱାରା
ଏହି ପଞ୍ଚ କୈଶ୍ଚ ମୁକ୍ତି ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମସ୍ତ୍ରୀ ରୂପ ମୁକ୍ତିଜନକ ପରମ ଆନନ୍ଦ
ରୂପ କରିବା ଉଚିତ ।

ସ୍ତ୍ରୀ — ଆପଣ ଯେପରି ମୁକ୍ତି ମାନୁଛନ୍ତି, ଅନ୍ୟ କେହି ସେପରି ମାନନ୍ତି ନାହିଁ ।
କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଜୈନମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ମୁକ୍ତାହାମାନେ ଶିବପୁରକୁ ଯାଇ ଯୋଗସିଲ

ଉପରେ ନିଶ୍ଚିତରେ ବସି ଉଡ଼ନ୍ତି- ଶ୍ରୀସ୍ଥାନମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ
ଚତୁର୍ଥ ଆକାଶକୁ ଯାଏ ଓ ସେଠାରେ ବିବାହ, ଯୁଦ୍ଧ, ଗୀତ-ବାଦ୍ୟରେ ଭଜନ
କଥା ବିହୀନ ପରିଧାନ ପୁରକ ଆନନ୍ଦ ଭୋଗ କରେ । ସେହିପରି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ
ନକ୍ଷ ଧାରଣାନୁସାରେ ସପ୍ତମ ଆକାଶରେ, ବାମମାର୍ଗୀଲୋକଙ୍କ ମତରେ ଶ୍ରୀ
ଶୈବମତାନୁସାରେ କୈଳାସରେ, ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ମତରେ ବୈକୁଣ୍ଠରେ, ଶୈବ
ଲର ଗୋସାଇଁମାନଙ୍କ ମତରେ ଗୋଲକରେ ପଡ଼ି ଉଡ଼ିମ ସ୍ତ୍ରୀ, ଧନ, ଗାୟ
ଏବଂ ସ୍ଥାନାନ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ଆନନ୍ଦରେ ରହିବାକୁ ମୁକ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।
ଶିବମାନେ (ସାଲେନ୍ଦ୍ୟ) ଉତ୍ତରକ ଧାମରେ ନିବାସ, (ସାନୁଜ୍ୟ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ପରି ଉତ୍ତରକ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରହିବା (ଧାରୁଣ୍ୟ) ଉପାସ୍ୟଦେବତାର
ସମାନ ନିଜ ଆକୃତି ନିର୍ମଣ କରିବା [ସାମୀପ୍ୟ] ସେବକ ସଦୃଶ ଉତ୍ତରକ
କଟରେ ରହିବା ଓ (ସାନୁଜ୍ୟ) ଉତ୍ତରକ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବା ଏହିପରି ବୁଝା
ସକାର ମୁକ୍ତି ମାନନ୍ତି । ବୈବାହିକମାନେ ବ୍ରହ୍ମରେ ଲୟ ହେବାକୁ ମୁକ୍ତି
କରନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର- ଜୈନ, ଶ୍ରୀସ୍ଥାନ ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀ ମତ ତତ୍ତ୍ୱ
ନିମନ୍ତେ ଦ୍ୱାଦଶ, ସପ୍ତୋଦଶ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ସମୁଦ୍ଧାସରେ ବିଶେଷ ରୂପ ଲେଖିବା
ବାମମାର୍ଗୀମାନେ ଏ ଯେଉଁ କଥା କହନ୍ତି ସେ ଶ୍ରୀପୁରରେ ଯାଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସଦୃଶ
ସମ୍ଭୋଗ କରିବା, ମତ୍ୟ ମାଂସାଦି ଖାଇବା ପିଇବା କଥା ବିଳାସ ବ୍ୟସନରେ
ହେବା ହିଁ ମୁକ୍ତି ଅଟେ, ଚାହାଡ଼େଲେ ଏସବୁ ଭୋଗ ତ ଭଦ୍ର ଜଗତରେ ମିଳୁଥିବା
ତେଣୁ ଏଠାରୁ ସେ ସ୍ଥାନର କୌଣସି ବିଶେଷତା ନାହିଁ । ସେହିପରି ମନ୍ତ୍ରୀ
ବା ବସ୍ତୁ ସଦୃଶ ରୂପଧର ପାଦସ୍ଥା କମ୍ପା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସଦୃଶ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ
ଭବଭୋଗ କରିବା ଏଠାକାର ଧନାତ୍ୟ ରଜାମାନଙ୍କ ଭୋଗ ସଦୃଶ ଅଟେ
କେବଳ ଏଠାରୁ ଏହିକ ଅଧିକ ଅଛି ବୋଲି ଲେଖା ଯାଇଛି ।
ସେଠାରେ ରୋଗ ହୁଏ ନାହିଁ କଥା ଭଲ ହୌଦନ ରହେ । ସେମାନଙ୍କର
ସବୁ କଥା ମିଥ୍ୟା । କାରଣ, ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଭୋଗ ଅଛି, ସେହି ସ୍ଥାନରେ
ଅଛି । ଆଉ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ରୋଗ, ସେ ସ୍ଥାନରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଅବତ୍ୟାସ

ଋଷିମାନେ ମୁକ୍ତି ଓ ପ୍ରକାର । କିନ୍ତୁ ସାରୁଣ୍ୟ ଓ ସାୟୁଜ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ ଏହି
ଭାବ ବୁଝି ପ୍ରକାର ଗଣନା କରାଯାଇଛି । ଆଗରେ ସାରୁଣ୍ୟର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣନା
ନାହିଁ ।

ଆଉ ଗୌରବିକ ମାନକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର ମୁକ୍ତି କଥା କହନ୍ତି, ତାହା କୃମି, କାଟ, ପତଙ୍ଗ ତଥା ପଶୁ ଆଦି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନ ରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଯେତେ ଲୋକଲୋକାନ୍ତର ଅଛି ସେ ସମସ୍ତ ଉତ୍ତରଙ୍କର ତଥା ସେଠାରେ ଜୀବମାନେ ବାସ କରନ୍ତି । ସୂଚକ ଧାର୍ମିକ୍ୟ” ମୁକ୍ତି ଅନାୟାସରେ ମିଳିଯାଏ । “ସାମୀପ୍ୟ” ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ତର ସବଦ ବ୍ୟାପକ ହେବା ହେତୁ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ସମୀପରେ ଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସାମୀପ୍ୟ ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ । ସାମୁଜ୍ୟ ଜାକ ଉତ୍ତରଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସବ ପ୍ରକାରେ ସ୍ୱଦ୍ୱ ଏବଂ ତେଜନ ହେବାରୁ ସ୍ୱତଃ ବହୁବଳ । ଅତଏବ ସାମୁଜ୍ୟ ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅନାୟାସ ସିଦ୍ଧ ଅଟେ । ଯେହେତୁ ସବ ବ୍ୟାପକ ପରମାତ୍ମା ସକଳ ଜାକ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାପ୍ତ, ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ଉତ୍ତରଙ୍କ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ । ଅତଏବ ସାମୁଜ୍ୟ ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରାପ୍ତ । ଅଳ୍ପ ସାଧାରଣ ନାସ୍ତିକମାନେ କହୁ ସହିତ କହୁ ମିଳନକୁ ପରମ ମୁକ୍ତି ବୋଲି ଯାହା କହନ୍ତି ତାହା କୁକୁର ଓ ଗଧ ଆଦିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମିଳିଥାଏ ।

ଏସବୁ ମୁକ୍ତି କୁହେଁ କରୁଁ ଏକ ପ୍ରକାର ଭରଣ । କାରଣ ଏହି ସମସ୍ତ ମତବାଦୀ ଶିବପୁର ମୋକ୍ଷଶିଳା ଚତୁର୍ଥ ଆକାଶ ସପ୍ତମ ଆକାଶ ଶ୍ରୀପୁର କୈଳାସ କୈବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଗୋଲକକୁ ଏକ ପ୍ରାନ୍ତ ବିଶେଷ ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ଏହି ସମସ୍ତ ପ୍ରାନ୍ତ ପୃଥକ୍ ହେଲେ ମୁକ୍ତିର ଅବଧାନ ଘଟେ । ସୂଚକ ଧାର୍ମିକ୍ୟ ପଥର ଗୁଡ଼ାରେ ଅଥବା ନଗର ସୀମାରେ ନଜରକନ୍ଦୀ ହେଲେପରି ଏସବୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଭରଣ । କାରଣ ଯେ ଅବସ୍ଥାରେ ଜାକ ଲଜ୍ଜାନୁସାରେ ବିଚରଣ କରିପାରେ କୌଣସି ଠାରେ ପ୍ରତିରୁଦ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ ଏବଂ ଯେ ଅବସ୍ଥାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୟ ସଂଶୟ ତଥା ଦୁଃଖ ରହେ ନାହିଁ କେବଳ ସେହି ଅବସ୍ଥାକୁ ମୁକ୍ତି କୁହାଯାଏ । ଆତ୍ମାର ଶରୀର ସହିତ ସଂଯୋଗକୁ ଜନ୍ମ ଏବଂ ବିଯୋଗକୁ ମରଣ କୁହାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ କାଳକ୍ରମେ ମୁକ୍ତି ଜାକ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ ପ୍ରାଣ କରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଜନ୍ମ ଏବଂ ତା ଅନେକ ?

ଉତ୍ତର—ଅନେକ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯଦି ଅନେକ ଜନ୍ମ ପ୍ରାଣ କରାଯାଏ ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ଜନ୍ମ ଓ ମରଣ ତଥା କାର୍ଯ୍ୟକ ସ୍ୱରୂପ ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର—ଜାକ ଅନୁଷ୍ଠ ଅଟେ, ଶିକାଳକର୍ଣୀ କୁହେଁ । ତେଣୁ ସ୍ୱରୂପ

ରହେ ନାହିଁ । ସୁମନ୍ତ ଯେଉଁ ମନ ଦାସ ଜ୍ଞାନ କରିବାକୁ ହୁଏ, ସେ ମଧ୍ୟ ସେ
ସମୟରେ ଦୁଇଟି ଜ୍ଞାନ କରି ଗାରେ ନାହିଁ । ସୁଦ୍ଧା ଜନ୍ମର କଥା ତ ଦୂରରେ ଆସି
କହିଲ; ଏହି ଜନ୍ମରେ ଜାତ ଯେତେବେଳେ ଗରୁ ତେ ଥିଲା ତାହାର ଶରୀର ନିର୍ମିତ
ହେଲା ତତ୍ପରଶ୍ଚାତ ସେ ଭୂମିଷ୍ଠ ହେଲା ଏବଂ ସେହି ସମୟରୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଯେଉଁସବୁ ଘଟଣାମାନ ଘଟିଥିଲା ସେ ସେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକ ସ୍ମରଣ କରି ପାରିବ
ନାହିଁ ? ସୁଖି ଜାଗ୍ରତ କା ସ୍ମରଣରେ ଅନେକ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କଲପରେ ଯେତେବେଳେ
ବେଳେ ସୁଷ୍ପ ପ୍ରତି ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ଦୃଶ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ କାଳର ବ୍ୟବହାର
ହାର କାର୍ଯ୍ୟକ ସ୍ମରଣ ହୁଏ ନାହିଁ ? ଆଉ ଯଦି କେହି ତୁମକୁ ଆସି ପ୍ରଶ୍ନକରେ ଯେ
କାରବର୍ଷ ସୁଦ୍ଧା ସଂସ୍କୃତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବସନ୍ତ ପଞ୍ଚମ ମାସର କମ ଦିନର ସକାଳ ଦଶ ଘଣ୍ଟା
ପ୍ରଥମ ମିନିଟରେ ତୁମେ କି କାମ କରିଥିଲ ? ତୁମର ମୁହଁ ହାତ କାନ ଆଦି
ଶରୀର କି ଦଶାରେ ଓ କେଉଁ ଆଡକୁ ଥିଲା ? ତୁମ ମନରେ ସେତେବେଳେ କି
ବସ୍ତୁ ଉଠୁଥିଲା ? ଯେତେବେଳେ ଏହି ଶରୀରରେ ଏ ସବୁ ଥୋ ସ୍ମରଣ ହୁଏ
ନାହିଁ ସେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ ଜନ୍ମର ବସ୍ତୁ ସ୍ମରଣ ନହେବା ସମ୍ଭବରେ ସତ୍ୟ
ପ୍ରକାଶ କରିବା କାଳକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ଏହାଛଡ଼ା ପ୍ରାୟ ଜନ୍ମର
କଥା ସ୍ମରଣ ନହେବା ହେତୁ ହିଁ ଜାତ ସୁଖୀ । ନଚେତ୍ ସମସ୍ତ ପ୍ରାୟ ଜନ୍ମର ସୁଖ
ବୃତ୍ତିର ମନେ ପକାଇ ଦୁଃଖରେ ମରି ଯାଆନ୍ତା । ଯଦି କେହି ପ୍ରାୟ ଓ ପ୍ରତି
ଜନ୍ମର କଥା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଜାଣି ପାରିବ ନାହିଁ
କାରଣ ଜାତର ଜ୍ଞାନ ଓ ସ୍ମରଣ ସୀମିତ ଅଟେ । ଏକଥା ଶରୀର ବେଳେ ଜାଣି
କରି ଜାଣିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଯଦି ଜାତକୁ ପ୍ରାୟ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ଶରୀର ତାହାକୁ ବୁଝି
କରନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଜାତର ସଂଶୋଧନ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ
ସେ ଜାଣନ୍ତା କି ମୁଁ ଏହିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଅଛି ଓ ତାହାର ଫଳ ଏହି ବେଳେ
ଶାଞ୍ଚକର୍ମରୁ ଭରତ ହୋଇଯାଆନ୍ତା ।

ଉତ୍ତର - ତୁମେ କେତେ ପ୍ରକାର ଜ୍ଞାନ ମାନ୍ୟ ?

ପ୍ରଶ୍ନ - ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭେଦରେ ଜ୍ଞାନ ଆଠ ପ୍ରକାର ।

ଉତ୍ତର-ତାହାହେଲେ ତୁମେ ଜନ୍ମରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସମସ୍ତ ସମୟରେ
ଧନ ବୁଦ୍ଧି ବ୍ୟାପାର ବାଣିଜ୍ୟ ନବୁଦ୍ଧିତା ମୁଖତା ଏବଂ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ପ୍ରଭୃତି

ସୁବର୍ଣ୍ଣର ଜ୍ଞାନ କାର୍ଯ୍ୟକ କରୁନାହିଁ ? ଯେପରି ଜଣେ ଚିକିତ୍ସକ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଯେ କି ଚିକିତ୍ସକ ନୁହେଁ ଏହି ଦୁଇ ଜଣ ବେମାର ପଡ଼ିଲେ ଚିକିତ୍ସକ ତ ଗୋରୁ କାରଣ ଜାଣିପାରେ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଜଣେ ଉପେକ୍ଷକ ବିଦ୍ୟା ଜାଣେ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ଅଜଣା । କିନ୍ତୁ ଜୁବନ୍ ସେଗ ଫେଲେ ଚିକିତ୍ସାନୁଷ୍ଠାନ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଏହିକି ଜାଣି ପାରେ ଯେ କୌଣସି କୃପଣ୍ୟ ଚୋର ମୋଟେ ଏ ଗୋଟି ପକ୍ଷି । ସେହିପରି ଜଗତରେ ବିଲକ୍ଷଣ ସୁଖ-ଦୁଃଖର ଦ୍ରାସ ଓ ବୃତ୍ତି ଦେଖି ସୁବର୍ଣ୍ଣର ବିଷୟରେ ନାହିଁକି ଅନୁମାନ କର-ପାରି ନ ପାରେ ? ବସ୍ତୁତଃ ସୁବର୍ଣ୍ଣର ନ ମାନିଲେ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ପରପାଶ ମାନବାକୁ ହେବ । ଯେହେତୁ ଯଦି ସେ ଲୋକଙ୍କୁ କେବଳ ପାପରେ ଦାଗଦ୍ଵ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଦୁଃଖ ଏବଂ ପୁଣ୍ୟ ପଞ୍ଚୁର ଦୁଃଖ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଶକ୍ୟ, ଧନାତ୍ୟାଗ ଓ ସୁବୃତ୍ତି ଆଦି ଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣର ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ସୁଖ ଦୁଃଖ ପ୍ରଦାନ କରିବା ହେତୁ ପରମେଶ୍ଵର ଯଥାର୍ଥରେ ନ୍ୟାୟବାଦୀ ଅଟନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ଏକ ଜନ୍ମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପରମେଶ୍ଵର ନ୍ୟାୟବାଦୀ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । କାରଣ, ଗର୍ଜା ସଂସାରର ବର୍ତ୍ତମାନ, ସେ ଯାହା କରନ୍ତି, ତାହାହିଁ ନ୍ୟାୟ । ଯେପରି ମାଲୀ ଉଦ୍ୟାନରେ ଗ୍ରେଟ ବଡ଼ ନାନା ପ୍ରକାର ଗଛ ଲଗାଏ, ତାହା ମଧ୍ୟ କାହାକୁ କାଟି ପକାଏ କାହାକୁ ଉପାଡ଼ି ଦିଏ ଓ କାହାକୁ ରକ୍ଷା କରେ ତଥା ତୋଏ । ସେହିପରି ଯାହା ଅଧିକାରରେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଥାଏ, ତାକୁ ସେ ଯେଉଁଠି ଇଚ୍ଛା ହେଉ ରଖିପାରେ । ତାହା ଉପରେ ଅନ୍ୟ କେହି ନ୍ୟାୟବାଦୀ ନାହିଁ ଯେ ତାହାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ପାରିବ । ଏଣୁ ଈଶ୍ଵର କାହାକୁ ହେଲେ ଉପୁ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର — ପରମାତ୍ମା ଯେହେତୁ ନ୍ୟାୟ କରବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ତେଣୁ ସେ କେବଳ ଅନ୍ୟାୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏସ ହେତୁ ସେ ସୁଜନାୟ ଓ ମହାନ । ଯେ ନ୍ୟାୟ କରୁଛି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ସେ କେବେହେଁ ଈଶ୍ଵର ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଯେପରି ମାଲୀ ଉଦ୍ୟାନରେ ଗ୍ରସ୍ତାରେ ଅଧିକା ଅସ୍ଥାନରେ ବୃକ୍ଷରୋପଣ କଲେ ନ କାଟିବା ଯୋଗ୍ୟ ବୃକ୍ଷକୁ କାଟିଲେ କାଟିବା ଯୋଗ୍ୟକୁ ବଢ଼ାଇଲେ ଓ ବୃତ୍ତି ଯୋଗ୍ୟ ବୃକ୍ଷକୁ ବର୍ଦ୍ଧିତ ନ କଲେ ଦୋଷ ଭ୍ରମନ ହୁଏ, ସେହିପରି ଈଶ୍ଵରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ପରମେଶ୍ଵର ମଧ୍ୟ ଦୋଷଭ୍ରମୀ ହେବେ । ପରମେଶ୍ଵର ସ୍ଵଭାବତଃ ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟବାଦୀ ଅଟନ୍ତି । ଏହି ହେତୁ ସେ କେବଳ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ କାର୍ଯ୍ୟ

କରନ୍ତି । ଉନ୍ନତ ସଦୃଶ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ସେ ପୃଥ୍ବୀୟ ଜନେକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନ୍ୟାୟ-
ଧୀଶଙ୍କ ଠାରୁ ଗ୍ରାମ ଓ ନଦୀର ପ୍ରମାଣିତ ହେବେ । ଏହି ଜଗତରେ ଯେ
ଯୋଗ୍ୟତା ଓ ଉତ୍ତମ କର୍ମକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ସମ୍ମାନ ଦିଏ ତଥା ଦୁଷ୍ଟକର୍ମର
ବଶ ପ୍ରଦାନ କଲେ ସେ କଅଣ ନିନ୍ଦନୀୟ ତଥା ପ୍ରତ୍ୟାଶ୍ୱାସୀ ଗୋରୁପାତ୍ର ବାଣୀ
ସ୍ୱରୂପ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନ୍ୟାୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ତାହାକୁ ହେଲେ ଭରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ପରମାତ୍ମା ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ଯାହାକୁ ଯେତେ ଦେବା କଥା ଭବିଷ୍ୟ
କରନ୍ତି ସେତିକି ଦିଅନ୍ତି ଓ ଯାହାଗାର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ କରନ୍ତି ଭବିଷ୍ୟ ବୋଲି କେବେ
କରନ୍ତି ତାହାଗାର୍ଯ୍ୟ ସେତିକି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର — ଜୀବନ କର୍ମଦ୍ୱାରା ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ବଢ଼ିବ ବୁଦ୍ଧ, ଅନ୍ୟଥା ଭବିଷ୍ୟ
ସେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟଥା କଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ଅସମ୍ଭବ ଓ ଅନ୍ୟାୟର
ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେବେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକ ସମାନ ଦୁଃଖ ମିଳେ । ଅର୍ଥାତ୍
ଯେତେ ବଡ଼ ତାକୁ ସେତେ ବଡ଼ ତଥା ଯେ ଯେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତାକୁ ସେତେ
ବଡ଼ ଥାଏ । ଉଦାହରଣତଃ କୌଣସି ଧନୀ ଲୋକର ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଯେ
ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ବସୁର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ, ସେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ପାଲଟି
ଯିବ ନ୍ୟାୟାଳୟକୁ ଯାଏ । ତାକୁ ତଜାର ମଧ୍ୟରେ ଯାଉଥିବା ବେଳେ
ଲୋକ ମାନେ କହନ୍ତି - “ ପାତ୍ର-ପୁଣ୍ୟର ଫଳ ଦେଉ ! ଜଣେ ପାଲଟି
ଆନନ୍ଦରେ ବସିଛି ଆଉ ଅନ୍ୟମାନେ ତଡ଼ି ଓ ଉପରୁ ଉତ୍ତାପରେ ସିଝି
ଖାଲି ଗୋଡ଼ରେ ପାଲଟି କାନ୍ଦେଇ ବୁଲୁଛନ୍ତି
କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଅକାଳରେ ଯେତେ
ହୋଇ ଆସେ ଧନ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନସ୍ଥାପନ ଓ ସନ୍ଦେହ ସେତେ ଅଧିକ କରିବାକୁ
କିନ୍ତୁ ବାହ୍ୟମାନଙ୍କ ଦୁଃଖ ସେତେ କମିବାକୁ ଲାଗେ । ବୁଦ୍ଧିମାନଙ୍କ
ଧନାତ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଏଣେ ତେଣେ ଯିବା କଥା ଶୁଣିବାରେ ଲାଗିଯାଏ । କେତେକ
ଭାବେ ଓକଲ ପାଖକୁ ଯିବା କେତେକେଲେ ଭାବେ ସିନ୍ଧୁପାତ୍ରର ପାଖକୁ
ଜଣାମାନ୍ନ ଆଜି ଜୟ ହେବ କି ପରଜୟ ହେବ ? ଏହି ଚିନ୍ତାରେ
କିନ୍ତୁ ବାହ୍ୟମାନେ ଗ୍ରାମ ଖାଲ ଓ ପରସ୍ପର ଗଳ୍ପ କରି ଆନନ୍ଦରେ ଗୋଲ
ଯଦି ଅକାଳରେ ଜୟ ହୁଏ, ତେବେ ତ ଧନୀ କିନ୍ତୁ ସୁଖ ମିଳେ କିନ୍ତୁ

ଧନ ଦୁଃଖ ପାଗଳରେ ବୁଡ଼ିମରେ । ପରନ୍ତୁ ବାହକମାନଙ୍କ ଦଶା ଯେଉଁପରି ଥିଲା
ସେହିପରି ଥାଏ । ଏହିପରି ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁକୋମଳ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୟନ କଲେ ମଧ୍ୟ
କେବଳ ଶୀଘ୍ର ନିଦ୍ରା ଆସେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରମଜୀବୀମାନେ ଗୋଡ଼ ପଥର ଓ ଅସ-
ମତଳ ଭୂମି ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ଗାତ ନିଦ୍ରାରେ ଶୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏହିପରି
ସବୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।

ଉଦାହରଣ—ଏହା ଅଜ୍ଞ ଲୋକଙ୍କ ବିଚାର । ଯଦି କୌଣସି ମହାଜନକୁ କୁହା-
ଯାଏ “ତୁମେ ପଲକି କାନ୍ଦେଇବା କାମ କର” ଏବଂ ବାହକକୁ କୁହାଯାଏ “ତୁ
ମହାଜନ ହୋଇଯାଆ” । ତେବେ ମହାଜନ ବାହକ ହେବାକୁ କେବେହେଲେ
ସ୍ୱୀକୃତି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ବାହକ ମହାଜନ ହେବାକୁ ଗତି ହୋଇଯିବ ।
ଯଦି ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ ସମୟରେ ଏକ ସମାନ ହୁଏତା ତେବେ କେହିହେଲେ ନିଜ ନିଜ
ଅବସ୍ଥାକୁ ଗୁଡ଼ି ଉନ୍ନତ ଅଥବା ଅବନତ ହେବକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତେ ନାହିଁ । ଦେଖ
ଗୋଟିଏ ଜାତ ବିଦ୍ୱାନ, ପୁଣ୍ୟାମ୍ବା ତଥା ଶାଶ୍ୱତ୍ୟଶାଳୀ ସଜାର ସହୀ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମ
ଗ୍ରହଣ କରେ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମହାଦୀପିତ୍ର ଦାସ ଚଣ୍ଡାଳ ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରୁ
ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରେ ଗର୍ଭ ଚଣ୍ଡାଳ କାଳରୁ ଜଣକ ଆଜ୍ଞାବନ ସବୁସକାର ସୁଖ
ମିଳେ ତ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ସକଳ ସକାର ଦୁଃଖ । ଜଣକ ଭୂମିକୁ ହେଲେ ମାତ୍ର
ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁଗନ୍ଧ ଜଳରେ ସ୍ନାନ ବୁଦ୍ଧି ସ୍ୱଚ୍ଛ ନାଡ଼ୀ ଛେଦନ ତଥା ସଥାସୋଭ୍ୟ
ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ପାନାଦିର ସ୍ୱଚ୍ଛକର୍ମ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ସେ ଦୁଧ ପିଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ
ଗାଈକୁ ମିଶ୍ରି ମିଳା ଦୁଧ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ମାସାରେ ମିଳିଯାଏ । ତାକୁ ପସନ୍ଦ ରଖିବା ପାଇଁ
ସ୍ୱଚ୍ଛ-ବାଚର, ଖେଳଣା, ଯାନ-ବାହନ ରଖାଯାଏ । ସେ ଉତ୍ତମ ସ୍ଥାନରେ
ସକଳ ପାକତ ହୋଇ ଆନନ୍ଦିତ ରହେ । ପକ୍ଷୀକୁ ନେଇ ଜଣେ ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମ-
ମର ଗରେ । ସ୍ନାନ ପାଇଁ ଛୋଟାଏ ପାଣି ମଧ୍ୟ ମିଳେ ନାହିଁ । ଦୁଧ ପିବବାକୁ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ଲ ଦୁଧ ବଜରରେ ଚୁପୁଡ଼ା ମାଡ଼ି ବସେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥ ସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦି-
ବାକୁ ଲାଗେ, କିନ୍ତୁ ତାକୁ କେହି ମରୁତୁ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଅନ୍ୟନ୍ୟ ସମସ୍ତ
ସୁଖ ଦୁଃଖ ଜାକକୁ ତାହାର ପୁଣ୍ୟ ପାପ ବିନା ମିଳରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଉପରେ
ବୋଧ ଆସେ ।

ଯଦି କୃତ କର୍ମ ବିନା ଜାକକୁ ସୁଖ ଦୁଃଖ ମିଳେ ତେବେ ମରଣାନ୍ତରେ ସ୍ୱର୍ଗ
ମରଣ ଆଦି ମିଳିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ ଯେପରି ବର୍ତ୍ତମାନ କର୍ମ ବିନା
ପରମେଶ୍ୱର ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଦେଉଛନ୍ତି ସେହିପରି ମରଣୋତ୍ତର ସେ ଯାହାକୁ ଚାହିଁବେ

ସ୍ୱର୍ଗକୁ କିମ୍ବା ନରକକୁ ପଠାଇ ଦେବେ । ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟରେ କି
ଲଭ ନାହିଁ ଭାବ ଜାଣିବାରେ ଅଧର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହୋଇଯିବେ । କାରଣ, ଧର୍ମ
ଫଳ ମିଳିବ କୋଲି କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ନାହିଁ । ଯଦି ସବୁ କଥା ପରମେଶ୍ୱର
ହାତରେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଉପରେ ସେ ତାହା କରିବେ, ତାହାହେଲେ
ପାପକର୍ମ ପ୍ରତି ନାହାରି ହେଲେ ଭୟ କରିବ ନାହିଁ । ତଥା ସଂସାର
ପାପ କର୍ତ୍ତା ଗୁଣିବ ଓ ଧର୍ମ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ସୁତରାଂ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର
ପୁଣ୍ୟାନୁସାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜନ୍ମ ତଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର କର୍ମାନୁସାରେ
ଲବଣ ହେବ ଜନ୍ମ ମିଳେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟ ପଶୁ ଆଦି ଶରୀରରେ ଏକ ପ୍ରକାର
ଆତ୍ମା ଅଥବା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ?

ଉତ୍ତର - ସବୁ ଜୀବ ଏକ ପ୍ରକାର । କିନ୍ତୁ ପାପପୁଣ୍ୟ ଯୋଗୁଁ
ପ୍ରକାର ଥାଆନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରର ଜୀବ ପଶୁଆଦି ଶରୀରରେ ପଶୁଆଦି ଶରୀରର
ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରରେ ତଥା ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ରୀ ଜୀବ ପୁରୁଷ ଶରୀରରେ ଓ ପୁରୁଷର ଜୀବ
ଶରୀରରେ ଯାହାପ୍ରକାର କରନ୍ତି କି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର - ହଁ, ଯାହାପ୍ରକାର କରନ୍ତି । କାରଣ, ଜୀବର ବୃଦ୍ଧି ଓ ପୁରୁଷ
ଦ୍ରାସ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରର ଜୀବ ପଶୁଆଦି ନୀଳ ଶରୀର ଲଭି କରେ
ନେତ୍ରପରି ଧର୍ମ ଅଧିକ ଓ ପାପ ନୁହେଁ ହେଲେ ଦେବ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମା
ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀର ମିଳେ । ସମସ୍ତପୁଣ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ମାନବ ଦେହ ପାତ୍ର
ଏହାର ମଧ୍ୟ ପାପପୁଣ୍ୟର ଉତ୍ତମ; ମଧ୍ୟ ଓ ଅଧମ ଅବସ୍ଥାନୁସାରେ
ମଧ୍ୟମ କିମ୍ବା ଅଧମ ମାନବୀୟ ଶରୀର ମିଳିଥାଏ । ଅଧିକ ମାନବ ପ୍ରକାର
ଶରୀରରେ ଭୋଗ କଲେପରେ; ପୁରୁଷ ପାପପୁଣ୍ୟ ସମାନ ହେଲେ ଜୀବ, ମନ
ଶରୀର ଧାରଣ କରେ ଓ ପୁଣ୍ୟ ଫଳ ଭୋଗ କରି ସାର୍ବଜନ ପରେ
ପୁରୁଷର ମଧ୍ୟମ ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ଧାରଣ କରେ । ଜୀବର ଦୈର୍ଘ୍ୟଗତ
ଏକ ଶରୀର ସହିତ ସଂଯୋଗକୁ “ଜନ୍ମ” କୁହାଯାଏ । ଯେତେବେଳେ
ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରେ; ଯେତେବେଳେ ସେ ସମାଲୟରେ ଅର୍ଥାତ୍
ବାୟୁରେ ଅବସ୍ଥାନ କରେ । “ସୁମେନ ବାୟୁନା” ବେଦର ଏହି
ନୁସାରେ ବାୟୁକୁ ଯମ କୁହାଯାଏ । ଗରୁଡ଼ ପୁରୁଷ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଯମ କର୍ତ୍ତା

ଏହି ଚକ୍ରପୁରେ ଚଣେଷ ସମାଲୋଚନା ଏକାଦଶ ସମୁଦ୍ଧାରରେ ଲେଖାଯିବ ।
 ପ୍ରଶ୍ନରୁ ଧର୍ମର ଅର୍ଥର ପରମେଶ୍ୱର ସେହି କାୟୁମଣ୍ଡଳସ୍ଥ ଜୀବର ପାପପୁଣ୍ୟାନୁସା
 ରେ ଜନ୍ମ ହୁଏ । ଉକ୍ତ ଜୀବ କାୟୁ ଅନ୍ନ, ଜଳ ଅଥବା ଶରୀରର କୌଣସି ଛୁଦ୍ର
 ଭାଗ ଉତ୍ପାଦନ କରି ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କରେ । ପ୍ରବେଶ ହେଲେ
 ପରେ ଫଳଶଃ ଶାୟୀ ହୋଇ ଉଦ୍ଭିଦରେ ପ୍ରବେଶ କରେ ଓ ସେଠାରେ ଶରୀର
 ଧାରଣ କରି ବଞ୍ଚିରହି ହୁଏ । ସ୍ତ୍ରୀ ଶରୀର ଧାରଣ ଯୋଗ୍ୟ କର୍ମ ହେଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ଶରୀର
 ତଥା ପୁରୁଷ ଶରୀର ଧାରଣ ଯୋଗ୍ୟ କର୍ମ ହେଲେ ପୁରୁଷ ଶରୀର ଧାରଣ କରେ ।
 ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସଂଯୋଗ ସମୟରେ ଯଦି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସମାଦ ରହେ ତେବେ ଜୀବ ନୟ-
 ସକ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୁଏ । ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ କର୍ମୋପାସନା ଓ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା
 ମୁକ୍ତି ନ ମିଳେ, ସେତେବେଳେ ଯାଏ ଜୀବ ଏହି ପରି ନାନାପ୍ରକାର ଜୀବନ ମରଣର
 ଚକ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ଥାଏ । ଉତ୍ତମ କର୍ମୋପାସନାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯଦି ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତମ
 କର୍ମ ମିଳେ ଓ ମୁକ୍ତି ଅବସ୍ଥାରେ ଜନ୍ମ ମରଣ ଦୁଃଖରୁ ରକ୍ଷିତ ହୋଇ ମହାକଳ
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦରେ ନିମଗ୍ନ ଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ମୁକ୍ତି ଏକ ଜନ୍ମରେ କିମ୍ବା ଅନେକ ଜନ୍ମରେ ଲାଭ ହୁଏ ।

ଉତ୍ତର—ଅନେକ ଜନ୍ମରେ । ଯେହେତୁ—

ଉଦ୍ୟତେ ହୃଦୟଗ୍ରନ୍ଥ ଶ୍ଚିତ୍ୟନ୍ତେ ସବ୍ୟଶୟାଃ ।

ଶୀଘ୍ରନ୍ତେ ଶ୍ଚାସ୍ୟ କର୍ମାଣି ତପିନ୍ ଦୃଷ୍ଟେ ପରାବେରେ ॥

ମୁକ୍ତିକା. ୨। ଖ. ୨। ମଃ ୮ ॥

ଯେତେବେଳେ ଜୀବର ହୃଦୟସ୍ଥ ଅଜ୍ଞାନ ଓ ଅବିଦ୍ୟାରୁପ ଗଂଠି ଖୋଲିଯାଏ,
 ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଦୂର ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଦୁଷ୍ଟର୍ଯ୍ୟସମୂହ ପରିସମାପ୍ତି ହୋଇଯାଏ, ସେତେ-
 ବେଳେ ଆତ୍ମାର ବାହାରେ ଓ ଭିତରେ ପରିତ୍ୟାସ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବ
 ନିବାସ କରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ମୁକ୍ତିରେ ଜୀବ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସହିତ ଏକରୂପ ହୋଇଯାଏ ଅଥବା
 ପୃଥକ୍ ରହେ ?

ଉତ୍ତର—ପୃଥକ୍ ରହେ । କାରଣ, ଏକରୂପ ହୋଇଗଲେ କିଏ ମୁକ୍ତି ସୁଖ
 ଭୋଗ କରିବ ? ଏବଂ ଏହା ଦ୍ୱାରା ମୁକ୍ତିର ଯାବତୀୟ ସାଧନ ମଧ୍ୟ କୁଆ
 ଗୋପନୀୟ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସହିତ ବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଯିବାକୁ ମୁକ୍ତି ନ କହି ଶାବର

ପ୍ରଳୟ ନିବିଡ଼ା ଉଚିତ । ଯେଉଁ ଜୀବ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପାଳନ ପରେ, ସ୍ୱର୍ଗ
କର୍ମ, ସତ୍ସଙ୍ଗ, ଯୋଗାଣ୍ୟ ଓ ତଥା ପୁଣ୍ୟାଳୟ ସମସ୍ତ ସାଧନ ଅବଲମ୍ବନ କରେ, ସେ
କେବଳ ମୁକ୍ତି ଲଭ କରେ ।

ସତ୍ୟ ଜ୍ଞାନମନନ୍ତଃ ବୁଦ୍ଧ ସ୍ତୋ ବେଦ ନିହିତଂ ଗୁହାୟାଂ ପରମେ ବ୍ୟୋମନି
ଗୋଽଶ୍ୱତେ ପଦାନ୍ କାମାନ୍ ସଦ୍ ବୁଦ୍ଧଶଃ ବିପଶ୍ଚିତେ ॥ ଚୈତ୍ତିୟ-
(ଆନନ୍ଦଚକ୍ଷୀ । ଅନ୍ତଃ । ୧ । ୩ ।)

ଯେଉଁ ଜୀବମାନ ସ୍ୱାଧୀନ ଆତ୍ମା ଓ ବୁଦ୍ଧିରେ ଅବସ୍ଥିତ ସତ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅନ୍ତଃ
ଅନନ୍ଦ ସ୍ୱରୂପ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ଜାଣିପାରେ, ସେ ସେହି ସର୍ବବ୍ୟାପକ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ
ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇ ବିପଶ୍ଚିତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନନ୍ତ ବିଦ୍ୟାୟୁକ୍ତ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଲଭି
ସମସ୍ତ କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମନୋହାସ୍ଥିତ ଆନନ୍ଦ ଲଭ କରେ । ଏହା
ମୁକ୍ତି କୁହାଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଯେପରି ଶରୀର ବ୍ୟଗ୍ରତ ସାଂସାରିକ ସୁଖଭୋଗ କରାଯାଏ ତାହା
ନାହିଁ, ସେହିପରି ମୁକ୍ତାବସ୍ଥାରେ ଶରୀର ବ୍ୟଗ୍ରତ କଷ୍ଟର ଆନନ୍ଦ ଭୋଗ କରାଯାଏ
ପାରେ ?

ଉତ୍ତର - ପୂର୍ବରୁ ଏହାର ସମାଧାନ କରି ଦିଆ ଯାଇଛି । ତଥାପି
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଉ କିଛି ଅଧିକ କୁହା ଯାଏ- ଶରୀର ଦ୍ୱାରା ଯେପରି ସାଂସାରିକ
ସୁଖ ଭୋଗ କରାଯାଏ, ସେହିପରି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଧାରରେ ଜୀବମାନ ମୋକ୍ଷ
ଲଭକରେ । ମୁକ୍ତ ଜୀବ ଅନନ୍ତ ବ୍ୟାପକ ବୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଭ୍ରମଣ କରେ, ସ୍ୱର୍ଗ
ଜନ ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ନିରୀକ୍ଷଣ କରେ, ଅନ୍ୟ ମୁକ୍ତାତ୍ମାମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଳି
ମିଶା କରେ, ସୃଷ୍ଟି ବିଧି ଜାଣିପାରେ, ଦୃଶ୍ୟଦୃଶ୍ୟ ସମସ୍ତ ଲୋକ-ଲୋକାନ୍ତର
ପରିଭ୍ରମଣ କରେ, ଜ୍ଞାନ ପଥରେ ଆସୁଥିବା ମହାତ୍ମ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଖି
ଜ୍ଞାନ ଯେତେ ଅଧିକ ହୁଏ ଜୀବମାନ ସେତେ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ଉପଲବ୍ଧ କରେ
ମୁକ୍ତାବସ୍ଥାରେ ଜୀବମାନ ନିର୍ମଳ ଦେବା ଦେବୁ ସୃଷ୍ଟିଜ୍ଞାନପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟି
ହିତ ପଦାର୍ଥ ସମାବେଶ ଜାଣିପାରେ । ଏହି ସୁଖ ବିଶେଷକୁ ସ୍ୱର୍ଗ
ବିଷୟବସ୍ତୁରେ ମଗ୍ନ ହେବାଦ୍ୱାରା ଦୁଃଖ ବିଶେଷ ଭୋଗକୁ ନରକ କୁହାଯାଏ
'ସ୍ୱଃ' ଓ ନାମ ସୁଖ । 'ସ୍ୱଃ ସୁଖଂ ଗଚ୍ଛତି ପୃଥିବୀ ସ୍ୱର୍ଗଃ' ଅର୍ଥାତ୍ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ
ଦୁଃଖଭୋଗୋ ନରକ ଭଳି । ସଂସାରିକ ସୁଖକୁ ସାମାନ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ
ପ୍ରାପ୍ତିରୁ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ ତାହାକୁ ବିଶେଷ ସ୍ୱର୍ଗ କୁହାଯାଏ ।

ସମସ୍ତ ଶାଣୀ ସ୍ୱାଚରତଃ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି ଓ ଦୁଃଖ ବିନାଶ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତୁ ।
 କିନ୍ତୁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାପାଚରଣ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ଧର୍ମାଚରଣ କରାଯାଏ ନାହିଁ,
 ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖର ବିନାଶ ଓ ସୁଖର ଲାଭ ଅସମ୍ଭବ । ସେହେତୁ, କୌଣସି
 ପୁଣ୍ୟ ମୂଳ ଅର୍ଥାତ୍ କାରଣ ଥିବା ଯାଏ ସେ କଦାପି ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଥା-

ତୁଳେ ମୂଳେ ବୃକ୍ଷୋ ନଶ୍ୟତି ତଥା ପାପେ ଶୀତ୍ତେ ଦୁଃଖ ନଶ୍ୟତି ॥

ଅର୍ଥାତ୍ ମୂଳ କଟିଗଲେ ଯେପରି ଗଛ ମରିଯାଏ, ସେହିପରି ପାପ ପରିତ୍ୟାଗ
 କଲେ ଦୁଃଖ ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ପାପସୁଖ୍ୟର ବହୁ ପ୍ରକାର ଗତି ସମ୍ଭବରେ ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱରେ
 ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରମାଣ ଅଛି-

ମାନସଂ ମନସୈବାୟମୁପତୁଷ୍ଟକ୍ରେ ଶୁଭାଶୁଭମ୍ ।

ବାଗ୍ ବାଗ୍ କୃତଂ କର୍ମ କାସ୍ତେନୈବ ତ କାୟିକମ୍ ॥୧॥

ଶରୀରଜୈଃ କର୍ମଦୋଷେର୍ଯ୍ୟାତି ସ୍ଥାବରତାଂ ନରଃ ।

ବାଚକୈଃ ପଶିମୂଳତାଂ ମାନସୈରନ୍ୟଜାତିତାମ୍ ॥୨॥

ସ୍ତୋ ସ୍ୱଦୈଷାଂ ଗୁଣୋ ଦେହେ ଯାକଲ୍ୟେନାତିଶୟତେ ।

ସ ତଦା ତଦ୍ଗୁଣପ୍ରାୟଂ ତଂ କରୋତି ଶରୀରମ୍ ॥୩॥

ସତ୍ତ୍ୱଂ ଜ୍ଞାନଂ ତମୋଽଜ୍ଞାନଂ ଗଗନ୍ଧେଷ୍ଠୀ ରଜଃ ସ୍ୱପ୍ନମ୍ ।

ଏତଦ୍ ବ୍ୟାପୀମତେତେଷାଂ ସବତୁକାଶ୍ରିତଂ ବୟଃ ॥୪॥

ତସ୍ମି ସ୍ୱରୂପାୟୋଽୟୁକ୍ତଂ କର୍ତ୍ତୃତାମ୍ବନ ଲକ୍ଷୟେତ୍ ।

ପ୍ରଶାନ୍ତମିବ ଶୁଦ୍ଧାତ୍ ସତ୍ତ୍ୱଂ ଚତୁର୍ଥଧାରୟେତ୍ ॥୫॥

ସତ୍ତ୍ୱଂ ଦୁଃଖସମାୟୁକ୍ତମସୀତିକରମାମ୍ବନଃ ।

ତ୍ରୋଽକାଶପ୍ରତିଦଂ ବିଦ୍ୟାତ୍ସତତଂ ହାରି ଦେହକାମ୍ ॥୬॥

ସତ୍ତ୍ୱଂ ସ୍ୟାନ୍ନାତ୍ସଂଯୁକ୍ତମବ୍ୟକ୍ତଂ ବିଷୟାମ୍ବନମ୍ ।

ଅସ୍ତବ୍ୟମବଜ୍ଞେୟଂ ତମସ୍ତଦୁପଧାରୟେତ୍ ॥୭॥

ସ୍ୱପ୍ନାଶାମପି ତୈତେଷାଂ ଗୁଣାନାଂ ସ୍ୱଃ ପଲୋଦୟଃ ।

ଅଗ୍ରୋ ମଧୋ ଜୟନ୍ୟସ୍ତୁ ତଂ ପ୍ରବହ୍ୟାମ୍ୟଶେଷତଃ ॥୮॥

ବେଦାଭ୍ୟାସପ୍ରପୋ ଜ୍ଞାନଂ ଶୌଚମିନ୍ଦ୍ରିୟନିଗ୍ରହଃ ।

ଧର୍ମନିୟମାବଳୀ ତ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଗୁଣଲକ୍ଷଣମ୍ ॥୯॥

ଆତ୍ମନିରୁଚିତାଂ ଧର୍ମ୍ୟମସତ୍ତ୍ୱକାର୍ଯ୍ୟପରିଗ୍ରହଃ ।

ବିଷୟୋପସେବା ରୁକ୍ତସ୍ତଂ ରଜସଂ ଗୁଣଲକ୍ଷଣମ୍ ॥୧୦॥

ଲୋଭଃ ସ୍ୱପ୍ନୋପତଃ କୌର୍ଯ୍ୟଂ ନାସ୍ତିକ୍ୟଂ ଭିନ୍ନବୃତ୍ତି
 ସ୍ୱାରିଷ୍ଟଶତା ପ୍ରମଦଶ୍ଚ ତାମସଂ ଗୁଣଲକ୍ଷଣମ୍ ॥ ୧୧ ॥
 ଯୁତକମ କୃତ୍ୱା କୁଟ୍ୱାଂଶୁ କରଷ୍ୟଂଶୈବ ଲଜ୍ଜିତ ।
 ତଦ୍ଭଜେୟଂ ବିଦୁଷା ସର୍ବଂ ତାମସଂ ଗୁଣଲକ୍ଷଣମ୍ ॥ ୧୨ ॥
 ଯେନାସ୍ତ୍ରୀନକର୍ମଣା ଲୋକେ ଖ୍ୟାତିମିଚ୍ଛତି ପୁଷ୍ପଲମ୍ ।
 ନ ଚ ଶୋଚତ୍ୟସମ୍ପତ୍ତୌ ତଦ୍ଭଜେୟଂ ତୁ ରାଜସମ୍ ॥ ୧୩ ॥

ଯଦ୍ ସର୍ବେଶେଷତଃ ଈତ୍ତଂ ସନ୍ନ ଲଜ୍ଜିତ ବୃତ୍ତରମ୍ ।

ସ୍ୱେନ କୁଷ୍ୟତ ଶୁଦ୍ଧାସ୍ୟ ତଦ୍ଭଜେୟଂ ଗୁଣଲକ୍ଷଣମ୍ ॥ ୧୪ ॥

ତମସୋ ଲକ୍ଷଣଂ କାମୋ ରଜସସ୍ତୁ ଥି ଉଚ୍ୟତେ ।

ସତ୍ତ୍ୱସ୍ୟ ଲକ୍ଷଣଂ ଧର୍ମଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠ୍ୟମୈଷାଂ ସୁଆତ୍ମରମ୍ ॥ ୧୫ ॥

ମନ୍ତ୍ର: ଅ: ୧୨ । (ଶ୍ଳୋ: ୮; ୯ । ୨୫-୩୩ । ୩୫ ୩୮ ॥)

ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏହିପରି କଳର ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ମଧ୍ୟମ ଓ ନିକୃଷ୍ଟ ରୂପରେ ତିନି ପ୍ରକାର
 ସ୍ୱଭାବ ଜାଣି ଉତ୍ତମ ସ୍ୱଭାବ ଧାରଣ ତଥା ମଧ୍ୟମ ଓ ନିକୃଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବ ପରିତ୍ୟଜିବା
 କରିବା ଉଚିତ । ଆଜି ଏହା ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ରୂପେ ଜାଣି ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ
 ମନ, ବଚନ ଓ ଶରୀରରେ ଯେଉଁ ଶୁଭଶୁଭ କର୍ମ କରେ, ତାହାର ସ୍ୱଭାବ
 ରୂପୀ ଫଳ ହିମଣଃ ମନ ବଚନ ଓ ଶରୀର ଦ୍ୱାରା ଭୋଗ କରେ ॥ ୧ ॥

ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀର ଦ୍ୱାରା ଭୋଗ, ପର ସ୍ତ୍ରୀ ଗମନ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ତ୍ରୀ
 ମାନଙ୍କର ବଧ ଆଦି ଦୁଷ୍ଟ କ ଆଚରଣ କରେ, ସେ ବୃକ୍ଷାଦି ସ୍ଥାବର ଜନ୍ତୁ
 ତରଳେ କାଣି ନିଜର ମାପରୁ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଆଦି ଜନ୍ତୁ ତଥା ମାନବ ଦୁଷ୍ଟ କ
 ଶୁଣ୍ଠାଳାଦିର ଶରୀର ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ॥ ୨ ॥

ଜୀବର ଯେଉଁ ଦେହରେ ଯେଉଁ ଗୁଣର ଆଧିକ୍ୟ ହୁଏ, ସେହି ଗୁଣ ମାନ
 ତଦ୍ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ କରିବ ॥ ୩ ॥

ଆତ୍ମାରେ ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମିଲେ ଆତ୍ମା ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନ, ଅଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମିଲେ ରାଜ
 ଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନ ତଥା ରାଜଦେଶାଦି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ ରାଜୋଗୁଣେ ପ୍ରଭାବୀ ହୁଏ
 ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ଜଗତର ସକଳ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତିର ଏହି ତିନି
 ବ୍ୟାପକ ରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ । ୪ ॥

ଏହି ଚିନି ଗୁଣର ଚକେକ ଏହିପରି ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଯେ ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭେ ପ୍ରସନ୍ନତା ଜନ୍ମେ ତଥା ମନ ହ୍ରାସନ୍ନ, ପ୍ରଶାନ୍ତ ସଦୃଶ ତଥା ଶୁଦ୍ଧପ୍ରକାଶ ରୂପ ହୋଇଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ପ୍ରଧାନ ତଥା ରଜୋଗୁଣ ଏବଂ ତମୋ-ଗୁଣ ଅପ୍ରଧାନ ଥାଏ ।

ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭା ଓ ମନ ଦୁଃଖଭାବଗ୍ରସ୍ତ, ବିଷାଦଯୁକ୍ତ ତଥା ବିଷୟ ବିଷୟ ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ଥାଏ; ସେତେବେଳେ ରଜୋଗୁଣ, ପ୍ରଧାନ ଓ ସତ୍ତ୍ୱ ତଥା ତମୋଗୁଣ ଅପ୍ରଧାନ ଥାଏ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ ॥୭॥

ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭା ଓ ମନ ମୋହାଗ୍ରସ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ସାଂସାରକ ପରାର୍ଥରେ ଆସକ୍ତ ହୁଏ, ଆମ୍ଭା ଓ ମନରେ ସଦସତ୍ତ୍ୱ ଚକେକ କିଛି ନ ରହେ, ବିଷୟା-ଶକ୍ତି ପ୍ରବଳ ହୁଏ ଚର୍ଚ୍ଚ-ବିଚର୍ଚ୍ଚ ଶକ୍ତି ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଯେ ଚର୍ତ୍ତମାନ ମୋ ମଧ୍ୟରେ ତମୋଗୁଣ ପ୍ରଧାନ ଓ ସତ୍ତ୍ୱ ତଥା ରଜୋଗୁଣ, ଅପ୍ରଧାନ ଅଛି ॥୮॥

ଚର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ସତ୍ତ୍ୱାତ୍ ଚିନି ଗୁଣର ନିମ୍ନ ଯେଉଁ ଉତ୍ତମ, ମଧ୍ୟମ ଓ ଅଧମ ଯେତେବେଳେ ଚିନି ପ୍ରକାର ଫଳ ମିଳେ ତାହା ବିସ୍ତାର ପୂର୍ବକ ଉଲ୍ଲେଖ କରା-ଯାଉଛି ।

ବେଦାନ୍ତ୍ୟାସ, ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ; ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧି ପ୍ରବିଷତା ପ୍ରତି ଇଚ୍ଛା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନିଗ୍ରହ, ଧର୍ମତିସ୍ତା ତଥା ଆତ୍ମଚିନ୍ତନ ଏହି ସବୁ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣର ଲକ୍ଷଣ ଅଟେ ॥୯॥

ରଜୋଗୁଣ ଉଦୟ ଏବଂ ସତ୍ତ୍ୱ ତଥା ତମୋଗୁଣ ଅନ୍ତର୍ଭାବ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟା-ରମ୍ଭର ଛୁଟି, ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନତା; ଅସତ୍ତ୍ୱକର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ବିଷୟୋପଭୋଗରେ ନିରନ୍ତର ପ୍ରୀତି ଜନ୍ମେ । ଏହି ସବୁ ଲକ୍ଷଣରୁ ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଯେ ଚର୍ତ୍ତମାନ ମୋ ମଧ୍ୟରେ ରଜୋଗୁଣର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଅଛି ॥୧୦॥

ତତ୍ତ୍ୱାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମ ତମୋଗୁଣର ଲକ୍ଷଣ ଏହି ରୂପେ ଜାଣନ୍ତୁ ଯେ. ଯେତେବେଳେ ତମୋଗୁଣର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଗୁଣର ଅନ୍ତର୍ଭାବ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ପାପର ମୂଳଭୂତ କାରଣ ଲୋଭ ପରବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ; ନାସ୍ତିକତା; ଅସତ୍ତ୍ୱ ଚେତ ଓ ଭିକ୍ଷୁରୂପ ପ୍ରତି ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ଜନ୍ମେ; ଅକ୍ୟାୟକ ଆଳସ୍ୟ ଓ ନିଦ୍ରା ବଦେ; ଅଧୀରତା ଓ ନିରାଶା ଜାତ ହୁଏ ଅନ୍ତଃକରରେ ବିରାଜୁ ବୃତ୍ତି ଉଦୟ ହୁଏ । ଏକାଗ୍ରତା ରହେ ନାହିଁ ତଥା କ୍ଷୟନରେ ଆସକ୍ତ ଜନ୍ମେ ॥୧୧॥

ସୁନନ୍ତୁ ଯେଉଁ କର୍ମ କଲପରେ କର୍ମା କରୁଥିବା ବେଳେ ଅଥବା କରିବାକୁ

ଉଚ୍ଛା କଲୁକେଲେ ନିଜ ଆତ୍ମାରେ ଲଜା ଶକା ଓ ଭୟ ନାହିଁ ତେବେ ନାହିଁ
ହେବ ଯେ ମୋ ମଧ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତମାନ ତମୋଗୁଣ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି ॥୧୬॥

ଯେଉଁ କର୍ମ ଦ୍ଵାରା ଜୀବିତା ଏହି ପଥରେ ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପାଇବାକୁ
କରେ; ତେଣୁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଶୁଭ ଓ ଶୁଭ ଆଦିକୁ ଦାନ ଦେବା
ନାହିଁ; ତେବେ ଜାଣିବ ଯେ ମୋ ଭିତରେ ରଜୋଗୁଣ ପ୍ରବଳ ଅଛି ॥୧୭॥

ଆଉ ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମା ସମସ୍ତଠାରୁ ଜାଣିବାକୁ ଲାଗୁ
ଅଟେ ସମସ୍ତଠାରୁ ଶୁଣ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରିବାକୁ ଲାଗେ, ଉତ୍ତମ ମନୁଷ୍ୟମାନେ
ବୋଧ କରେ ନାହିଁ; ଯେଉଁ କର୍ମ ଦ୍ଵାରା ଆତ୍ମା ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଏ ଅଟେ ଯେତେବେଳେ
ଧର୍ମାଚରଣରେ କେବଳ ରୁଚି ଜନ୍ମେ; ସେତେବେଳେ ଜାଣିବ ଯେ ମୋ ମଧ୍ୟରେ
ସତ୍ତ୍ଵଗୁଣ ପ୍ରବଳ ଅଛି ॥୧୮॥

କାମ ପ୍ରଧାନତା ତମୋଗୁଣର ତଥା ଧର୍ମାଚରଣସ୍ଥୁତା ସତ୍ତ୍ଵଗୁଣର ଲକ୍ଷଣ
ଅଟେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଗୁଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟେ ତମୋଗୁଣଠାରୁ
ରଜୋଗୁଣ ଏବଂ ତଳେ ଗୁଣଠାରୁ ସତ୍ତ୍ଵଗୁଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟେ ॥୧୯॥

ଏବେ କେଉଁ କେଉଁ ଗୁଣର ଜାଣିବା କି କି ଗତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ; ତେଣୁ
ଚାହାନ୍ତି ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଉଛି ।

ହେବତ୍ ସାର୍ବଜ୍ଞ ସ୍ଵାତ୍ମ ମନୁଷ୍ୟରୁ ତ ଶୁଭଃ ।
ତସ୍ୟାଂ କ୍ରମଂ ତାମସା ନିତ୍ୟମିଚ୍ଛେଦା ସିଦ୍ଧିଃ ଗତିଃ ॥୨୦॥
ପ୍ରାବରା କୂର୍ମକୀଟାଶ୍ଚ ମତ୍ସ୍ୟାଃ ସର୍ପାଶ୍ଚ କଳ୍ଲପଃ ।
ପଶବଶ୍ଚ ମୃଗାଶ୍ଚୈବ ଜଘନ୍ୟା ତାମସୀ ଗତିଃ ॥୨୧॥
ହସ୍ତିନଶ୍ଚ ଭୃଙ୍ଗଶ୍ଚ ଶୂଦ୍ରା ମୈତ୍ତ୍ତ୍ତ୍ତଶ୍ଚ ଗହିତାଃ ।
ସିଂହା ବାଘା ବରୋହାଶ୍ଚ ମଧ୍ୟମା ତାମସୀ ଗତିଃ ॥୨୨॥
ଶୁରଶାଶ୍ଚ ସୁପଶାଶ୍ଚ ପୁରୁଷାଶ୍ଚୈବ ତାମସାଃ ।
ରକ୍ଷାସି ତ ପିଶାଚଶ୍ଚ ତାମସୀଷ୍ଟୁମା ଗତିଃ ॥ ୨୩ ॥
ଝିଞ୍ଜି ମଲ୍ଲୀ ନଟାଶ୍ଚୈବ ପୁରୁଷାଃ ଶ୍ଵେତବସୁଃ ।
ଦୁଷ୍ଟତାମସପକ୍ତାଶ୍ଚ ଜଘନ୍ୟା ତାମସୀ ଗତିଃ ॥ ୨୪ ॥
ସଜାନଃ ଶସିପୁଂଶ୍ଚୈବ ଶୁଦ୍ଧଂ ଚୈବ ସୁଭୋଦିତାଃ ।
ଆଦିପୁରୁଷାନାଶ୍ଚ ମଧ୍ୟମା ଶୁଭସୀ ଗତିଃ ॥ ୨୫ ॥

ଗଜେ ଗୁହ୍ୟତା ପୁଷା ବିରୁଧାବୁତଗଣୁ ସ୍ତେ ।
 ବସେ ବାସ୍ତବରସଃ ସବା ଗଜସୀଷୁଭମା ଗତଃ ॥ ୭ ॥
 ଗପସା ପୁତସ୍ତୋ ବିପ୍ରା ସ୍ତେତ କୈମାନ୍ତକା ଗୁଣାଃ ।
 ନକ୍ଷତ୍ରାଣି ଚ ଦୈତ୍ୟାଣୁ ପ୍ରଥମା ସାହିକା ଗତଃ ॥ ୮ ॥
 ସୁଜାତ ରୁଷସ୍ତୋ ଦେବା କେତା ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଂଷି ବହୁସରାଃ ।
 ପିତ୍ୟବସ୍ତେତ ସାଧ୍ୟାଣୁ ଦିକ୍ଷୟା ସାହିକା ଗତଃ ॥ ୯ ॥
 ବ୍ରହ୍ମା ବିଶ୍ୱପୃଜୋ ଧର୍ମୋ ମହାନବ୍ୟକ୍ରମେତ ଚ ।
 ଉତ୍ତମଂ ସାହିକାମେତାଂ ଗଜମାତୃର୍ମନାସିଣଃ ॥ ୧୦ ॥
 ରଦ୍ରିପ୍ତାଶଂ ପ୍ରସଙ୍ଗେନ ଧର୍ମସ୍ୟାସ୍ତେବନେନ ଚ ।
 ଶାମାନସ୍ତଦ୍ଭାନ୍ତ ସଂସାରୋନବିହାଂସୋ ନବଧମାଃ ॥ ୧୧ ॥

(ମନୁ: ଅ: ୧୨ । ଶ୍ଳୋ: ୪୦ । ୪୨-୫୦ । ୫୨ ॥)

ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ ସାହିକଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ, ସେମାନେ ତେଜ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ବାନ
 ଅଟନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ରଜୋଗୁଣବଶିଷ୍ଟ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟମ ଶ୍ରେଣୀ ମନୁଷ୍ୟ
 ଅଟନ୍ତି । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ତମୋଗୁଣସୁକ୍ତ, ସେମାନେ ଅଧୋରକ୍ତକୁ ପ୍ରାପ୍ତ
 ହୁଅନ୍ତି ॥ ୧ ॥

ଯେଉଁ ଜାତି ଅବ୍ୟକ୍ର ତମୋଗୁଣୀ; ସେମାନେ ପ୍ରାକର ଅର୍ଥାତ୍ ବୃକ୍ଷାଦି ବୃକ୍ଷ
 ଜାତି ମନ୍ତ୍ରୀ ସର୍ବ କଳ୍ପପ ପଶୁ ତଥା ମୃଗ ଶରୀର ଧାରଣ କରନ୍ତି ॥ ୨ ॥

ଯେଉଁମାନେ ମଧ୍ୟମ ତମୋଗୁଣୀ ସେମାନେ ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ଗୁହୁ ମୈଳୁ ନିଭିତ-
 ତମ୍ଭୀ ପିଂଡ଼ ବ୍ୟାଘ୍ର ଓ ବରଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଷ୍ଟର ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ॥ ୩ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଉତ୍ତମ ତମୋଗୁଣୀ ସେମାନେ ବୁଦ୍ଧ (କବିତା ରଚନା କରି
 ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି) ସୁଦତ୍ତ ପକ୍ଷୀ ଦାନ୍ତିକ ପୁଷ୍ପ ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜ
 ସୁଖ ପାଇଁ ଆମ୍ଭ ପ୍ରଶଂସକ ହଂସାକାଶ୍ୟ ବନ୍ଧସ ଓ ଅନାଗୁଣ ଅର୍ଥାତ୍ ମତ୍ୟମାଂସ-
 ଗାଈ ଓ ମଳିନ ସ୍ୱଚ୍ଛବସୁକ ପିତାକ ଜନ୍ମ ଲଭ କରନ୍ତି ॥ ୪ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଅଧମ ଶ୍ରେଣୀର ରଜୋଗୁଣୀ ସେମାନେ ଝିଲ୍ଲ ଅର୍ଥାତ୍ ଖେତ୍ର
 ପ୍ରାକର କମ୍ପା କୋଦାଳରେ ମାଟିତଣା ଲୋତ ମଲ୍ଲ ଅର୍ଥାତ୍ ନାଉରଥା ନଟ ଅର୍ଥାତ୍
 ଶାଢ଼ି ଆଦି ଉପରେ ଚଢ଼ି ଯେଉଁମାନେ ତେଜିବା ବା ଝୁଲିବା ଆଦି ଦ୍ୱାରା ନିଜର
 ଲାଭ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ଶସ୍ୟାଣୁ ଭୃତ୍ୟ, କୁଆ ତଥା ମତ୍ୟସକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ୫ ।

ମଧ୍ୟମ ରଜୋଗୁଣୀମାନେ ରାଜା, ଶତ୍ରୁପାତ ନୃପତି ମାନଙ୍କ ପୁରୋଧା
କାବଚବାଦ କଳାରେ ନିପୁଣ, ଦୂତ ଓକିଲ ବାରିଷ୍ଟର (ପ୍ରାନ୍ତ ବାଦ)
ପୁରୋଧାଗଣ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ରୂପରେ ଜନ୍ମ ଲଭ କରନ୍ତି ॥ ୬ ॥

ଉତ୍ତମ ରଜୋଗୁଣୀ, (ଗନ୍ଧର୍ବ) ଗାୟକ (ଗନ୍ଧର୍ବ) ବାଦ୍ୟ ବାଦକ
(ଯକ୍ଷ) ଧନାତ୍ୟ ବଦାନ୍ ମାନଙ୍କ ସେବକ ତଥା ଅପସରା ଅର୍ଥାତ୍ କମଳାୟ ଶ୍ରୀ
କୋ ନାମ ରୂପେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ॥ ୭ ॥

ଚପ୍ରସା; ଯଜ୍ଞ, ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ, ବେଦପାଠୀ ବିମାନଭୁକ୍ତ; ଜଉତିଷ, ବୈଦିକ
ଅର୍ଥାତ୍ ଦେବପୋଷକ, — ଏମାନେ ନିକୃଷ୍ଟ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣର କର୍ମଫଳକୁ
ହୁଅନ୍ତି ॥ ୮ ॥

ଯେଉଁମାନେ ମଧ୍ୟମ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣସଂପନ୍ନ, ସେମାନେ ଯଜ୍ଞକର୍ତ୍ତା, ବେଦାର୍ଥର
ବଦାନ୍, ବେଦ, ବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟା ଓ କାଳଜ୍ଞାନର ଜ୍ଞାତା, ରକ୍ଷକ, ଜ୍ଞାନ, ଯାଜ୍ଞ
ଅର୍ଥାତ୍ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଯୋଗ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକ ରୂପରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ॥ ୯ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଉତ୍ତମ ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣସଂପନ୍ନ ହୋଇ ଉତ୍ତମ କର୍ମ କରନ୍ତି, ସେମାନେ
ବ୍ରହ୍ମା ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗିଳ ବେଦବିଦ୍, 'ବିଶ୍ୱସୁକ୍' ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟିନିମନ୍ତ
ପ୍ରାପ୍ତ କରି ବହୁ ବିମାନାଦି ନିର୍ମାଣ କର୍ତ୍ତା, ଧାର୍ମିକ ଓ ସବୋତ୍ତମ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରଦ
ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ ଅସ୍ତ୍ରକଟ ବସ୍ତ୍ରର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ତଥା ଶତ୍ରୁ
ସ୍ୱାୟତ୍ତ କରି ଧକଳ ସିଦ୍ଧି ଲଭ କରନ୍ତି ॥ ୧୦ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଧୀନ ହୋଇ ବିଷୟାସକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଧର୍ମଚରଣ
ଜ୍ୟାମ କରି ଅଧର୍ମରେ ଲିପ୍ତ ରହନ୍ତି, ସେମାନେ ବସ୍ତୁକଃ ଅବଦାନ୍ ଅଟନ୍ତି
ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିତାନ୍ତ ମାତ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ତଥା
କୈଣ ଶ୍ରେଣୀ କରନ୍ତି ॥ ୧୧ ॥

ଏହିପରି ସତ୍ତ୍ୱ ରଜ ଓ ତମସରେ ବଣିଭୂତ ହୋଇ ଜୀବ ଯେଉଁ ଶ୍ରେଣୀ
କର୍ମ କରେ ତଦନୁରୂପ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ମାତ୍ର ମୁମୁକ୍ଷୁ ଜୀବାତ୍ମା ଗୁଣାତ୍ମକ ହୋଇ
ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁଣସମୂହର ସ୍ୱଭାବରେ ପ୍ରକାଶିତ ନ ହୋଇ ମହାଯୋଗୀ ରୂପେ
ସାଧନାରେ ଚତୁର୍ପଦ ରହେ । ଏ ବିଷୟରେ ପାଞ୍ଜିଲ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା

ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ଉକ୍ତ ଯୋଗ୍ୟ ॥ ୧ ॥

ଜଦାହୁଷ୍ଟୁଃ ସ୍ୱରୂପେଽବସ୍ଥାନମ୍ । ଯୋଗ-ପା ୧-୧୩

ମନୁଷ୍ୟକୁ ପ୍ରଥମେ ଭଜୋଗୁଣ ତଥା ତମୋଗୁଣ ଯୁକ୍ତ କର୍ମରୁ
 ଚ୍ୟାୟ ଶୁଦ୍ଧ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ଯୁକ୍ତ କର୍ମରେ ଲଗାଇବାକୁ ହେବ । ପଶ୍ଚାତ୍ ଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ
 ଯୁକ୍ତ କର୍ମରୁ ମଧ୍ୟ ମନକୁ ପୃଥକ୍ କରି ଦେବାକୁ ପଡ଼େ । ପରିଶେଷରେ ମନକୁ
 ଏକପରି ନିରୋଧ କରି ପରମାତ୍ମାଙ୍କଠାରେ ମନକୁ ଏକାଗ୍ର କରିବାକୁ ହେବ ।
 ଅର୍ଥାତ୍ ସବୁ ପ୍ରକାର ଚିତ୍ତକୃତ୍ତି ନିରୋଧକୁ ଯୋଗ କୁହାଯାଏ । ଯେତେବେଳେ ଚିତ୍ତ
 ଏକାଗ୍ର ଓ ନିରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ ସେତେବେଳେ ଜ୍ଞାନୀ ସଦ୍‌ବ୍ରହ୍ମା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ
 ସ୍ମରଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇଯାଏ । ମୁକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତି ସକାଶେ ଏହି ସବୁ ସାଧନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
 ଭାବେ କୁହାଯାଏ ।

ଅଥ ହି ବିଧିଦ୍ୱୟୋଽତ୍ୟନ୍ତନିବୃତ୍ତିରବ୍ୟକ୍ତ ପୁରୁଷାଥ ୪ ।

(ସାଂଖ୍ୟ ଅ: ୧ । ସୂ. ୩ ।)

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଜାଣିବର ଗୀତା . ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀ-
 ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧୃତିତ ହେବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନାବୃତ୍ତି ଅବସ୍ଥାରେ ଅବସ୍ଥାପିତ
 ତଥା ମନ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞତାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦୁଃଖ-ଏକପରି ବିବିଧ
 ଦୁଃଖରୁ ରକ୍ଷିତ ହୋଇ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିବାକୁ ଅବ୍ୟକ୍ତ ପୁରୁଷାର୍ଥ କୁହାଯାଏ ।

ଏହାପରେ ଆଶ୍ୱର ଅନାବୃତ୍ତି ଏବଂ ଉନ୍ନତାଭ୍ୟାସ ବିଷୟରେ ଲେଖାଯିବ ।

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ବିଷ୍ଣୁସାମୁଦ୍ରପୁରାଣୋପନିଷଦ୍‌ସଂହତାୟାଂ ପ୍ରତ୍ୟାଧିପ୍ରକାଶେ
 ପୁରୁଷାବତ୍ତ୍ୱସିଦ୍ଧେ ବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟାବନ୍ଧନୋପଶମସମ୍ବନ୍ଧେ ନବମଃ ସମୁଦ୍ଧାରଃ
 ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଃ ॥ ୧ ॥

ଅଥ ଦଶମସମୁଦ୍ଧାରମ୍ଭଃ

ଅଥାର୍ଣ୍ଣରୁନାର୍ଣ୍ଣରୂପଃ ଉଷ୍ୟବିଷୟାନ୍ ବ୍ୟାଖ୍ୟାସ୍ୟମଃ ॥

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଶ୍ୱର ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମସୁକ୍ତ କର୍ମବିଧାନ, ସୂକ୍ଷ୍ମାଳତା, ସହସ୍ରାକ୍ଷ
ସ୍ୱର ଓ ସଦ୍‌ବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ ରୁଚି ତଥା ଅନାଶ୍ୱର ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାର ବସ୍ତୁ
ଆଚରଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲେଖା ଯାଉଛି -

ବହୁଭିଃ ସେବତଃ ସର୍ବନିତ୍ୟମଦେଷଗ୍ରିଭଃ ।
ହୃଦୟେନାତ୍ୟନ୍ତୁଜ୍ଜତୋ ଯୋ ଧର୍ମସୁକ୍ତବୋଧତ ॥୧॥
କାମସୃଜୋ ନ ପ୍ରଶନ୍ନା ନ ଚୈବେହାସ୍ୟକାମତା ।
କାମ୍ୟୋ ହି ବେଦାଧ୍ୟୟଃ କର୍ମଯୋଗସ୍ତୁ ବୈଦି ॥୨॥
ସଂକଳ୍ପ ମୂଳଃ କାମୋ ହି ସୃଜଃ ସଂକଳ୍ପସମୃଦ୍ଧଃ ।
ବ୍ରତାନ୍ ସୁମଧର୍ମାସ୍ତୁ ସର୍ବେ ସଂକଳ୍ପଜାଃ ସ୍ମୃତାଃ ॥୩॥
ଅକାମସ୍ୟ ହିୟା କାଚିତ୍ତୁ ଶ୍ୟତେ ନେହ କର୍ତ୍ତିତତ୍ ।
ସୂଦ୍ୟାଦି କୁରୁତେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱକ୍ରାମୟ ଚେଷ୍ଟିତମ୍ ॥୪॥
ବେଦୋଽଗିଜ୍ଞୋ ଧର୍ମମୂଳଂ ସ୍ମୃତିଶୀଳେ ଚ ତଦ୍‌ବିଦାମ୍ ।
ଆଶ୍ୱରଣ୍ଡେ ବ ସାଧୁନାମାନୁମୟୁଷ୍ଟିରେବ ଚ ॥୫॥
ସର୍ବନ୍ତୁ ସମଚେକ୍ଷେଦଂ ନିଷିଳଂ ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁଷା ।
ଶ୍ରୁତିପ୍ରାମାଣ୍ୟତୋ ବହାନ୍ ସୁଧର୍ମେ ନିବଶେତ ବୈ ॥୬॥
ଶ୍ରୁତସ୍ମୃତ୍ୟୁଦ୍ଧତଂ ଧର୍ମମନୁଷ୍ଠୟନ୍ ହି ମାନବଃ ।
ଇହ କାର୍ତ୍ତିମବାପ୍ନୋତି ପ୍ରେତ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧଉମଂ ସୁଖମ ॥୭॥
ସ୍ୱୋଽବମତ୍ୟେତ ଚେ ମୂଳେ ହେତୁଶାସ୍ତ୍ରାଗ୍ରଦୃତ୍‌ ଦିନଃ ।
ସ ସାଧୁବିବକ୍ଷାସ୍ତେ ଯା ନାସ୍ତିତୋ ବେଦନନକଃ ॥୮॥
ବେଦଃ ସ୍ମୃତି ସଦାଶ୍ୱରଃ ସ୍ୱସ୍ୟ ଚ ପ୍ରିୟମାନୁଭବଃ ।
ଏତଦ୍‌ବୃଦ୍ଧିଂ ଶ୍ରାବ୍ୟଃ ସାକ୍ଷାଦ୍‌ଧର୍ମସ୍ୟ କକ୍ଷମ୍ ॥୯॥
ଅର୍ଥକାମେଷ୍ଠସକ୍ରାନ୍ତାଂ ଧର୍ମଜ୍ଞାନଂ ବଧୀୟତେ ।
ଧର୍ମଂ ଚିତ୍ତସମାନାନାଂ ପ୍ରମାଣେ ପରମଂ ଶ୍ରୁତଃ ॥୧୦॥

କୈତକୈଃ କର୍ମଭ୍ୟଃ ପୁଣ୍ୟୋନିଷେକାଦିନିରୁନାମ୍ ।

କାୟଂ ଶରୀରସଂସାରଃ ପାବନଃ ସ୍ୱେତ୍ୟ ଚେତ ଚ ॥୧୧॥

କେଶାନ୍ତଃ ଶୋଭାଶେ କର୍ଷେ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ଚର୍ଯାୟତେ ।

ଶରୀରଂ ଧୋତ୍ୱା କଂଶେ ଦୈଶ୍ୟସ୍ୟ ଦ୍ୟୁତେ ଚତଃ ॥୧୨॥

ମନୁ: ଅ: ୨ ।

ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏକସପ୍ତରେ ସବଦା ଧ୍ୟାନ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ଶର-
ୀରର ଶରୀର ମାନେ ସବଦା ଯେଉଁ ଆଚରଣ କରନ୍ତି, ହୃଦୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମା
ପାଦକୁ ସତ୍ୟ କରିବା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ, ତାହା କରଣୀୟ ଓ
ମନୋହର ଧର୍ମ ଅଟେ ॥୧୧॥

ଏହି ସଂସାରରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କାମନାସକ୍ତି ଅଥବା ଏକାନ୍ତ ନିଷ୍ଠାମତା ଶ୍ରେୟସ୍ବର
ଯେହେତୁ କାମନା ଦ୍ୱାରା ହିଁ କେତାଏତ୍ ଜ୍ଞାନ ଲଭ ହୁଏ ତଥା କେତୋକ୍ତି
ଧର୍ମ ସଂସାରରେ ହୋଇପାରେ ॥୧୨॥

ଯଦି କେହି କହେ ଯେ ମୁଁ ଲଜ୍ଜାରହଣ ଓ ନିଷ୍ଠାମ ଅଟେ ବା ହୋଇଯିବ,
ତାହାହେଲେ ଏହା କିପରି ସଂସାରରେ ନୁହେଁ । କାରଣ, ସମସ୍ତ କର୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ଯଜ୍ଞ,
ସତ୍ୟଶ୍ରଦ୍ଧାଶ୍ରଦ୍ଧା ବ୍ରତ ଓ ସମନ୍ତସୁମାର ଧର୍ମ କେବଳ ସଂସାର ଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ॥୧୩॥

ଯେ ହେତୁ ହୁଏ, ପାତ କଥା ମନ ଅନ୍ତରେ ସେଉଁ କ୍ରୟା ହୁଏ ତାହା
ମଧ୍ୟ କାମନା ଦ୍ୱାରା ସଂପାଦିତ ହୁଏ । ଲଜ୍ଜା ନହେଲେ ଆଖି ଖୋଲିବା ଓ
ଚାତ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ॥୧୪॥

ସୁତରାଂ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କେତ, ମନୁଷ୍ୟ ଓ ତଥା ଶୁଷ୍ଟିପ୍ରଣୀତ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର
ଅନୁକୂଳ; ସତ୍ସଂପୂର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ଆତ୍ମଭାବୁମାନଙ୍କ ତଥା ଯେଉଁ କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମାରେ
ସୁଧାରଣା ଜନ୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ଭୟ ଶକ୍ତି ଓ ଲଜ୍ଜା ଲଭିବ ହୁଏ ନାହିଁ; ସେହି ସମସ୍ତ
କର୍ମ କରଣୀୟ । ତେଣୁ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଶକ୍ତି ମିଳି କହିବାକୁ ବା
ସ୍ୱେଷ ଆଦି କୁକର୍ମ କରବାକୁ ଲଜ୍ଜାକରେ ସେତେବେଳେ ତାହା ଆତ୍ମାରେ ଭୟ
ଶକ୍ତି ଓ ଲଜ୍ଜା ଅବଶ୍ୟ ଜନ୍ମ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏପରି କର୍ମ କରବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।
ମନୁଷ୍ୟ ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ର କେତ ସତ୍ସଂପୂର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ଆଚରଣ ଓ ନିଜ ଆତ୍ମାନୁକୂଳ କର୍ମ
ଅନୁସାରେ ଭଲରୂପେ କରୁଥିବା ପାଦା ସ୍ୱାମୀନୁକୂଳ ତଥା ଶୁଷ୍ଟିପ୍ରଣୀତ ସିଦ୍ଧ
ତାହାହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିବ ॥ ୧୫ ॥

କାରଣ, ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ ବେତୋକ୍ତ ଧର୍ମ ତଥା ବେତାନ୍ତକୁ ପୁଣି
ପାଠକ ଧର୍ମ ପ୍ରକାଶ ୩: ୨, ସେ ଇ. ସେତେବେଳେ କାହିଁ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ
ସଂସ୍କାରମାନଙ୍କୁ ଲାଭ କରେ ॥ ୨ ॥

ଶୁଣିବୁ ବେତ ଓ ପୁଣି ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ବୁଝାଯାଏ । ଏହି ଦୁଇ ଶାସ୍ତ୍ର
ସମସ୍ତ ଶୈବ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟ ଅବଧାରଣ କରିବା ଲାଗି । ଯଦି ବେତ ମନୁଷ୍ୟ
ଓ ବେତାନ୍ତକୁ ଆସ୍ତ୍ରପ୍ରହାର କରିପାରି କରେ ତେବେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସ୍ପନ୍ଦନମାନେ
ମନୁଷ୍ୟକୁ ଜାତିବାଦ୍ୟ କରିଦେବେ । କାରଣ ବେତନିକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କି
ବୁଝାଯାଏ । ୮ ॥

ଅତଏବ ବେତ, ପୁଣି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସ୍ପନ୍ଦନମାନଙ୍କ ଆଚରଣ ଏବଂ ନିଜ ଆତ୍ମା
ଅବରୁଦ୍ଧ ପ୍ରିୟାଚରଣ— ଏହି ଗୁଣଟି ଧର୍ମର ଲକ୍ଷଣ ଅଟେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି
ଦ୍ୱାଦଶ ଧର୍ମ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ॥ ୯ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଧନଦ୍ରବ୍ୟର ଲାଭପା ତଥା ବସ୍ତୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦୂରରେ ରହି
ସେହିମାନେ କେବଳ ଧର୍ମକୁ ଜାଣି ପାରନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଧର୍ମର ସ୍ୱରୂପ ଜାଣି
ରଖି କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେବଳ ବେତ ପ୍ରମାଣଭୂତ ଅଟେ ॥ ୧୦ ॥

ଏହିଦେବୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟାଦି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବେତ
ପବିତ୍ର କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ନିଜ ସନ୍ତାନ ମାନଙ୍କର ନିଷେଚାତ ସଂସ୍କାର କରିବା ଲାଗି
କାରଣ ଏହି ସଂସ୍କାର ଇତି ଓ ପରଜନ୍ମରେ ଶିବପତା ପ୍ରଦାନ କରେ ॥ ୧୧ ॥

ବ୍ରାହ୍ମଣର ୧୭ ବର୍ଷରେ କ୍ଷତ୍ରିୟର ୨୨ ବର୍ଷରେ ତଥା ବୈଶ୍ୟର
୩୩ ବର୍ଷରେ କର୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ଖୋର ଓ କେଶକେତନାଦି କର୍ମ କରିବା ଲାଗି
ଏହି ବୟସରେ କେବଳ ଶିଖା ଗୁଣ ସମସ୍ତ ଦାଢ଼ି ନିଶ ଓ କେଶ ସଫଳାତା
ପ୍ରଦାନ କରିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ସୁନଃ ଆଦି ଏ ସବୁ ରଖିବା ଲାଗିବ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ
ପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଏ ସବୁ ରଖିବାପାଇଁ ରଖାଯାଇ ପାରେ ବା କଟାଯିବ
ସାରି ପାରେ । କିନ୍ତୁ ପଶ୍ଚିମେ ରଖାଯାଇ ପାରେ । ଆଉ ଯଦି କ୍ଷତ୍ରିୟ
ପ୍ରଧାନ ଦେଶ ଆସି ତେବେ ସେଠାରେ ଶିଖା ସଫଳ ସମସ୍ତ କେଶ ମଧ୍ୟ
ଦେଇପାରିବ । କାରଣ ମୁଣ୍ଡରେ ଧାନ ରହିଲେ ଅଧିକ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପଡ଼େ
ତେଣୁ ବୁଦ୍ଧି ହ୍ରାସ ହୁଏ । ନିଶ ଦାଢ଼ି ରଖିବା ଦ୍ୱାରା ଖାଲି ପିଲାପିଲେ
ତଥା ଜନ୍ମେ ଏବଂ ଅର୍ଥାତ୍ ମଧ୍ୟ ଦାଢ଼ିକରେ ରହିଯାଇ ପାରେ ॥ ୧୨ ॥

ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ଚରରତାଂ ଚକ୍ଷୁଃସ୍ପର୍ଶକାଶ୍ରୟଃ ।
 ସଂସ୍ପର୍ଶେ ସ୍ପର୍ଶମାତ୍ରସ୍ତେହିତାନ୍ୟନ୍ତେକ ବାଜି ।ମ ॥୧୩॥
 ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ସ୍ପର୍ଶଗେନ ଦୋଷ ମୁକ୍ତତ୍ୟସଂଶୟମ୍ ।
 ସନ୍ନିସ୍ପନ୍ୟ ତୁ ତାନ୍ୟେକ ଚକ୍ଷଃ ସିଦ୍ଧିଃ ନିସ୍ପୁକ୍ତକ ॥୧୪॥
 ନ ଜାତୁ କାମଃ ତାମାନାମୁପଶ୍ରେଗେନ ଶାମ୍ୟତେ ।
 ଦେଷା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣେକ ଭୂୟ ଏବାଭବତ୍ତେ ॥୧୫॥
 ଦୋଷାଂଗଣ୍ଡ ସୁଜାଣ୍ଡ ନିସ୍ପମାଣ୍ଡ ତପଂସି ତ ।
 ନ ଚପ୍ରଦୁଷ୍ଟସ୍ତବ୍ୟ ସିଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି କର୍ତ୍ତବିକ ॥୧୬॥
 ଏଣେ କୁରେନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାମଂ ସଂସ୍ପନ୍ୟ ତ ମନସ୍ତଥା ।
 ସଦାନ ସଂସାଧୟେତଥା ସିଦ୍ଧିନ୍ ସୋଗତସ୍ତଦୁମ୍ ॥୧୭॥
 ଶୁଭା ସୁଷ୍ଟା ତ ଦୃଷ୍ଟା ତ ଭୁକ୍ତା ଦ୍ରାଘା ତ ସୋ ନଭଃ ।
 ନ ଦୃଷ୍ୟତ ଗ୍ଲାୟତ ବା ସ ଚକ୍ଷେସୋ ଜିହେନ୍ଦ୍ରିୟଃ ।୧୮॥
 ନାପୁଷ୍ପଃ କର୍ମବଦ୍ଭୁଞ୍ଜାନ୍ ଭୁଞ୍ଜାସ୍ତେନ ପୁକ୍ତକଃ ।
 ଜାନନ୍ନପି ହ ମେଧାବା ଜଜିବଲ୍ଲୋକ ଆଚରେତ୍ ॥୧୯॥
 ଚକ୍ଷଂ ବଂଧୁପୁଃ କର୍ମ ବଦ୍ୟା ଭବତ ପଞ୍ଚମୀ ।
 ଏତାନ୍ ମାନ୍ୟସ୍ଥାନାନ୍ ଗଣୟତ୍ ସ୍ବଚ୍ଚଦୁଷ୍ଟମେ ॥୨୦॥
 ଅକ୍ଷୋ ଭବତ ବୈ ଚାକ୍ଷଃ ପିତା ଭବତ ମନ୍ତ୍ରଦଃ ।
 ଅକ୍ଷଂ ହ ବାଳମିତ୍ୟାକ୍ଷଃ ପିତୃତ୍ୟେକ ତୁ ମନ୍ତ୍ରଦମ୍ ॥୨୧॥
 ନ ହାୟନ୍ତେନ ପଳ ତିନି କରେନ ନ ଚକ୍ଷୁଃ ।
 ଋଷସ୍ପତିରେ ଧର୍ମ ସୋଽନୁଭୁକ୍ତଃ ସ ନୋ ମହାନ ॥୨୨॥
 ଚକ୍ରାଣାଂ ଜ୍ଞାନତୋ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ୍ୟଂ କ୍ଷତିସ୍ତାଣାଂ ତୁ ସାଧ୍ୟତଃ ।
 ବୈଶ୍ୟାନାଂ ଧାନ୍ୟଧନକଃ ଶୁଦ୍ରାଣାମେକ ଜନ୍ମକଃ ॥୨୩॥
 ନ ଚେନ ବୃଦ୍ଧୋ ଭବତ ସୈନାସ୍ୟ ପଳତ ଶିଭଃ ।
 ସୋ ବୈ ସୁବାସ୍ୟଧୀସ୍ଥାନସ୍ତଂ ଦେବାଃ ସ୍ତବରଂ ବଦୁଃ ॥୨୪॥
 ସ୍ବଥା କାଶ୍ମିରସୋ ହସ୍ତୀ ସ୍ବଥା ଚର୍ମମସୋ ମୃଗଃ ।
 ସ୍ବସ୍ତ୍ର ଚକ୍ଷୋଽନଧୀସ୍ଥାନ ସ୍ବସ୍ତ୍ରେ ନାମ ଚକ୍ରତ ॥୨୫॥
 ଅଶ୍ବଂସ୍ବୈକ ଭୂତାନ୍ତାଂ ବାୟୁଂ ଶ୍ରେୟାଃକୃଣାସନମ୍ ।
 ବାକ୍ତିକ ମଧୁର ଶୁଷ୍ଟା ପ୍ରସ୍ବାଜ୍ୟା ଧର୍ମମିକ୍ତବା ॥୨୬॥

[ମଧୁ: ଅ ୨]

ଯେଉଁ ଇନ୍ଦ୍ରିମାନେ ମନକୁ ନେଇ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ବସ୍ତୁରେ ଲାଗି
ପଡ଼ନ୍ତି, ସେହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଯଦି ପୁରାଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିବାକୁ ମନୁଷ୍ୟ
ମୁଖ୍ୟ କରିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେପରି ସାରଥୀ ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ବଣରେ ରଖିବା
ଗ୍ରସ୍ତାରେ ଲେପି, ସେହିପରି ଏହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଜନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିବା
ସେମାନଙ୍କୁ ଅଧର୍ମମାର୍ଗରୁ ହଟାଇ ସତ୍ୟ ଧର୍ମମାର୍ଗରେ ଚଳାଇବାକୁ ହେବ ॥୩॥

କାରଣ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ବସ୍ତୁଭୋଗରେ ଲାଗି କଲେ ତଥା ଅଧର୍ମ
ମାର୍ଗରେ ଚଳାଇଲେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କୁ
ଜୟ କରି ଧର୍ମମାର୍ଗରେ ଚଳାଇଲେ ଅବଶ୍ୟ ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ॥୩॥

ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଯେ ଅଗ୍ନି, ଯେପରି ଘୃତ ଓ ନାହିଁ ସଂଯୋଗରେ ପଡ଼ିବା
ହୋଇଉଠେ, ସେହିପରି ବସ୍ତୁ ଭୋଗଭୋଗରେ ବାମ ଡେବେଡେଲେ ଶାନ୍ତି ହୁଏ
ନାହିଁ, ବରଂ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବଢ଼ିବୁଲେ । ଅତଏବ ମନୁଷ୍ୟକୁ କଦାପି ବସ୍ତୁ-
ସକ୍ତ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ॥ ୩ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ପୁରୁଷ ସେମାନଙ୍କୁ ବସ୍ତୁଦୁଷ୍ଟ କୁହାଯାଏ । ଏହି
ଏହି ମାନବର ବେଦାଧ୍ୟୟନ, ଜ୍ଞାନ, ତ୍ୟାଗ, ଯଜ୍ଞ ନିୟମ ତଥା ଧର୍ମଗୁଣ
କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏମସ୍ତ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଆତ୍ମିକ
ପୁରୁଷ ହିଁ ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଫଳତା ଲାଭ କରନ୍ତି ॥ ୪ ॥

ପୁରାଣ ପଞ୍ଚ କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ, ପଞ୍ଚ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ମନ ଏହି ଏକାଦଶ
କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନଙ୍କୁ ଜନ ବଣରେ ରଖି ଯୁକ୍ତାତ୍ମାର ବ୍ୟାପାର ପୁରାଣ ଯେତେ
ବେଳେ ଗଣା କର ମନୁଷ୍ୟ ସଫଳ ଅଟି ଲାଭକରେ । ୫ ।

ଯେଉଁମାନେ ପୁରୁଷ ଶୁଣି ଦୁଃଖିତ ଜନ ଶୁଣି ଶୋକଗ୍ରସ୍ତ ନିରାଶ ପୁରୁଷରେ ପୁରୁଷ
ଦୁଃସ୍ବର୍ଗରେ ଦୁଃଖୀ ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଦେଖି ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଏ ତେଣୁ ଅନ୍ୟ
ଲୋକମାନଙ୍କରେ ଆନନ୍ଦର ନିକୃଷ୍ଟ ଭୋଜନରେ ଦୁଃଖିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ତଥା
ଯାତାକର ସୁନ୍ଦରରେ ରୁଚି ଓ ଦୁର୍ଗତରେ ଅରୁଚି ନ ଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ
କୁହାଯାଏ । ୬ ।

କେହି ନ ପରାସିଲେ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାୟ ଅପରାଧ କରନ୍ତେ କେହି ପରାସିଲେ
କାହାକୁ କଦାପି ଉତ୍ତର ଦେବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଧର୍ମ
ଜଡ଼ବଦ୍ଧ ରହିବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ନିଷ୍ଠାପଥ ଓ ଜିଜ୍ଞାସୁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନ ପରାସିଲେ

ଯା ଉପଦେଶ ଦେବ ॥ ୭ ॥ ଧନ ବନ୍ଧୁ-ବୃଟ୍ନୁ ଅବସ୍ଥା ଉତ୍ତମ କର୍ମ ଓ
 ତଥା- ଏକ ପାଞ୍ଚ ବସୟ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସ୍ଥାନୀୟ । ପରନ୍ତୁ ଧନରୁ ଅଧିକ ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁ
 ଥିବୁ ଅବସ୍ଥା, ଅବସ୍ଥାରୁ ଅଧିକ ଶ୍ରେଷ୍ଠକର୍ମ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠକର୍ମଠାରୁ ପରମ ବଦ୍ୟ
 ଥିବୁ ପୁନର୍ବ ଚା ମାନନୀୟ ଅଟେ ॥ ୮ ॥

ଶବ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣାୟ ବ୍ୟବହାର ଦେଲେ ସୁଦ୍ଧା ବଦ୍ୟ ଓ ବଜ୍ରମ ବଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
 ବାଳକ ଓ ବାଳକ ଦେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ବଦ୍ୟ ଓ ବଜ୍ରମ ଶିକ୍ଷା ଦିଏ ସେ ବୁଦ୍ଧ
 ବୋଲି ଜାଣିବା ଉଚିତ । କାରଣ ସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ତଥା ଆତ୍ମ ବଦାନ ମାନେ ବଦ୍ଧ
 ସେ, ଅଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଖିବା ବାଳକ ଓ ଜ୍ଞାନ ବ୍ୟକ୍ତି ପିତା ॥ ୯ ॥

ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ବଦୋପଦେଶ, ଶ୍ରେୟୋବେଶ, ଅବଧାନୀ କର୍ମା ବଦ୍ଧ ବୃଟ୍ନୁ ଦେଲେ
 ବୁଦ୍ଧ ପଦବ୍ୟାସ ବଦ୍ଧ ଦାଣ୍ଡ । କିନ୍ତୁ ରାଷ୍ଟ୍ର ମହାତ୍ମା ମାନକ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଏକ ସେ
 ଧର୍ମ ବ୍ୟକ୍ତି ଆତ୍ମାତ୍ମକ ମନ୍ତ୍ରରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ବଦ୍ୟ ଓ ବଜ୍ରମବଦ୍ଧ ସେହି ବେଦନ
 ବୁଦ୍ଧମାନ ଅଟେ ॥ ୧୦ ॥

ବାହ୍ୟ ଜ୍ଞାନରେ ଯଦିୟ ବଳରେ, ବଦ୍ୟ ଧରଣାନ୍ତରେ ତଥା ଶୁଦ୍ଧ
 ବଦ୍ଧ ଅର୍ଥାତ୍ ବଦ୍ୟଧ୍ୟାୟରେ ସଦାଧ୍ୟାତ୍ମ ମାନନୀୟ ବୁଦ୍ଧ ॥ ୧୧ ॥

ମୁକ୍ତବ ବେଶ ଶ୍ରେୟୋବେଶରେ ବେଶ ବୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ ଦାଣ୍ଡ । କିନ୍ତୁ
 ସଦାଧ୍ୟାତ୍ମ ସୁଦ୍ଧା ବଦାନ ଦୋଷପ୍ରକାରେ ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଶାନ୍ତ ବୁଦ୍ଧ ବୋଲି
 କହନ୍ତି ॥ ୧୨ ॥

ବାଞ୍ଛା ଦାଣ୍ଡ ଓ କର୍ମର ମୂଳ ମନ୍ତ୍ର ବଦ୍ୟାଶିଷ୍ଟା ବଦ୍ଧ ଅର୍ଥାତ୍ ଅବଦାନ
 ବ୍ୟକ୍ତି ନିରନ୍ତର ବେଦନ ନାମମାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରମ୍ୟ ରୂପେ ପରିଗଣିତ ॥ ୧୩ ॥

ଏକ ଦେବ ବଦ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରି ଦେବାନ ତଥା ଧର୍ମାତ୍ମା ହୋଇ ବୈରବ୍ୟାସ ସୁବଦ୍ଧ
 ସମସ୍ତ ପ୍ରଣୀକ ପାଇଁ ବଦ୍ୟାଶର ଉପଦେଶ ଦେବା ତଥା ସମସ୍ତ ବଦ୍ଧ ମଧୁର
 ବୋମଳ ବାଶୀର ଚାଣିଲାସ କରିବା ଉଚିତ । ଯଦର୍ଥମାନେ ସଦାଧ୍ୟାତ୍ମବେଶ
 ଧର୍ମ ଧର୍ମର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଓ ଅଧର୍ମର ନାଶ କରିବ, ସେହି ପୁରୁଷମାନେ ଧର୍ମ ॥ ୧୪ ॥

ବଦ୍ୟ ସ୍ଥାନ କରିବା ତଥା ବଦ୍ଧ, ଅଜ୍ଞ, ମାନ ଓ କାସ ସ୍ଥାନ ସଦାଧ୍ୟାତ୍ମ କର୍ମର ଉପଦେଶ
 ଉଚିତ । କାରଣ, ଏ ସବୁ ପଦବ୍ୟ ଉଚିତରେ ଚିତ୍ତ ଶୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧ, ଆବେଶ୍ୟତା ମିଳେ ତଥା
 ଶୁଦ୍ଧାତ୍ମ ବଦେ । ମଳ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଦୂର ହେଲେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭକ ସୁଦ୍ଧା ରଖିବା ଉଚିତ

ଅବଦାନର ମୋ ଧର୍ମ ଶୁଦ୍ଧାତ୍ମ ସୁଦ୍ଧା ଏକ ଚ ମନ୍ତ୍ର-ଅ- ୧-୧୦୮ ॥

ସତ୍ୟ ଭ୍ରଷଣାଦି ଧର୍ମନୁଷ୍ଠାନକୁ ବେଦ ଓ ସ୍ମୃତିରେ ଆବୃତ୍ତ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ମା ନୋ ବଧୀଃ ପତରଂ ମୋତ ମାତରମ୍ । ଯଜୁଃ ୧୭ । ୧୭

ଆବୃତ୍ତ୍ୟା ବ୍ରହ୍ମବେଦ୍ୟା ବ୍ରହ୍ମବେଦମିତିତେ ॥ ୨ ॥

ଆବୃତ୍ତ୍ୟ ଉପନୟନାନୋ ବ୍ରହ୍ମବେଦଂ କୃଣୁତେ ଗର୍ଭମନ୍ତଃ ॥ ୩ ॥

(ଅଧ୍ୟାୟ: ୧୧ । ୩)

ମାତୃଦେବୋ ଭବ । ପିତୃଦେବୋ ଭବ ॥ ଆବୃତ୍ତ୍ୟଦେବୋ ଭବ ଅତିଥିଦେବୋ ଭବ ॥ (ଚୈତ୍ରିଶ୍ଵାରଣ୍ୟକେ ପ୍ର: ୭ ଅଧ୍ୟାୟ: ୧୧ ॥)

ମାତା, ପିତା, ଆବୃତ୍ତ୍ୟ ତଥା ଅତିଥିଙ୍କ ସେବାକୁ ଦେବପୂଜା କୁହାଯାଏ । ସେହିଁ କର୍ମ ଦ୍ଵାରା ଜଗତର ଉପକାର ସାଧିତ ହୁଏ । ସେହି କର୍ମ କରିବା, ପୂଜା କରିବା ଅନନ୍ତ ସାଧକ କର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ମୁଖ୍ୟ ଶୈଳୀ ଅଟେ । କଦାପି ନାହିଁକ, କମ୍ପଟ, ବିଶ୍ଵାସପଥ, ମିଥ୍ୟାବାଣୀ, ସ୍ତ୍ରୀ, କଷ୍ଟ ତଥା ଜଳଜାଳାଶ୍ଵ ଇତ୍ୟାଦି ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନ କରିବା ଏବଂ ସତ୍ୟବାଦୀ ଧର୍ମୀୟା ଓ ପରୋପକାର ପ୍ରିୟ ଆତ୍ମ ସୁରୁଷକ ସହିତ ସବଦା ସଂଗ କରିବା ଶିଳ୍ପାବଳ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତୀୟ ଲୋକମାନେ ସ୍ଵଦେଶ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶକୁ ଗଲେ ସେମାନଙ୍କର ଆବୃତ୍ତ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ କି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର— ଏହା ସବୁ ମିଥ୍ୟା କଥା । କାରଣ, ଯାହାର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଚାହୁଁଛି ପବନ, ସେ ସତ୍ୟଭ୍ରଷଣାଦି ଧର୍ମନିରାଶ କରେ, ସେ ଯେକୌଣସି ଦେଶ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ଅଥବା ଆବୃତ୍ତ ଭ୍ରଷ୍ଟ କଦାପି ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତୀୟ ଭାବି ସୁଦ୍ଧା ଯେ ଦୁର୍ବଳ ହୁଏ ସେ ଧର୍ମଭ୍ରଷ୍ଟ ତଥା ଆବୃତ୍ତ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଯଦି କେତେକ ଗମନରେ ଆତାର ଭ୍ରଷ୍ଟ ହେଉଥାଆନ୍ତା ତାହାହେଲେ—

ମେରେହରେଷ୍ଠ ହେ କଷେ କର୍ଷଂ ହୈମବତଂ ତତଃ ।

କିମଶୈବ ବ୍ୟତିହମ୍ୟ ଶ୍ଵରତଂ କ୍ଷମାସଦକ୍ ॥ ୧ ॥

ସ ଦେବୋ ବଦଧାନ୍ ପଶ୍ୟଂଶ୍ଵାନବୃଣନସେବତାନ୍ ॥ ୨ ॥

ଏହି ଶ୍ଳୋକ ମହାଭାରତର ଶାନ୍ତିପର୍ବ ଅନ୍ତର୍ଗତ ମୋକ୍ଷଧର୍ମ ବିଷୟକ କଥା । ଏହି ସମ୍ବାଦରେ ଲେଖା ଅଛି । ଏହି ସମ୍ବାଦରେ ବ୍ୟାସଦେବ ଜନ ସ୍ଵର୍ଗକୁ

ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ପାତାଳ ପୁରରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଧୁନିକ ନାମ 'ଆମେରିକା'ରେ ନିବାସ କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଆର୍ୟ୍ୟ ଶୁକ ନିଜ ବାପାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ ପୂର୍ବକ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲେ ଆମ୍ଭଦ୍ଵୟା ବସପୁରେ ଆପଣ ଯାହା କହିଛନ୍ତି ସେତିକି ନା ଆଉ କିଛି ଅଛି ? ବ୍ୟାସଦେବ ପୁରୁଷ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଥିଲେ ଅତିଏବ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଦ୍ଵାନ୍ଦ୍ଵ ଉକ୍ତ କଥାର ସମ୍ପର୍କ ଭରସା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ନିଜ ପୁତ୍ର ଶୁକଙ୍କୁ କହିଲେ - "ହେ ପୁତ୍ର ! ତୁମେ ମିଥିଳା ପୁରକୁ ଯାଇ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ରାଜା ଜନକଙ୍କୁ ପଚାର । ସେ ଏହାର ଉତ୍ତର ଉତ୍ତର ଦେବେ ।"

ପିତାଙ୍କଠାରୁ ଏହି କଥା ଶୁଣି ଆଚାର୍ୟ୍ୟ ଶୁକଦେବ ପାତାଳ ପ୍ରଦେଶରୁ ମିଥିଳା ପ୍ରତି ପସ୍ଥାନ କଲେ । ପୁରୀ ମେରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳରୁ ବାପୁବ୍ୟ କୋଶସ୍ଥ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଦୂରବର୍ଷ କୃତାଯାଉଥିଲା । ବାନରମାନଙ୍କୁ ବି କୃତାଯାଏ । ଏହି ଦେଶନାଶୀମାନେ ଅତ୍ୟାପି ରକ୍ତ ମୁଖ ତଥା ବାନର ସଦୃଶ ପିଙ୍ଗଳ ଚେଷ୍ଟାକୁ ଅଟକନ୍ତି । ଯେଉଁ ଦେଖ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁରୋପ ନାମରେ ଅବିଚିତ, ତାହାକୁ ସଂସ୍କୃତରେ ଦୃଢ଼ବର୍ଷ କୃତାଯାଉଥିଲା । ଏହିସବୁ ଦେଶକୁ ଦେଖି ରଥା ଦୃଶ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁତ୍ରହମାନଙ୍କ ଦେଶ ଦେଇ ଶୁକଦେବ ଚୀନରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଚୀନରୁ ହିମାଳୟ ପଥ ଦେଇ ମିଥିଳା ପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ପୁଣି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏବଂ ଅର୍ଜୁନ ଅଶ୍ଵତ୍ଥାମା ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନିଯାନ ନୌକାରେ ବସି ପାତାଳପୁର ଯାଇ ସେଠାରୁ ମହାବଳ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଯଜ୍ଞ ପାଇଁ ଉଦ୍ଧାରଣ କରିବାକୁ ଯେଉଁ ଅସିଥିଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବକାତ ଗାନ୍ଧାର ଦେଶର ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କ ସହିତ ହୋଇଥିଲା । ଗାନ୍ଧାର ଆଜିକାଲି କାନ୍ଦାହାର ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ପାଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କ ଶ୍ରୀମତୀ ଭରଣର ରାଜକନ୍ୟା ଥିଲେ । ଅର୍ଜୁନ ମହାଳ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେରିକା ଗର ବ୍ୟବହାରୀଙ୍କ ସହିତ ବକାତ କରିଥିଲେ । ଯଦି ଲୋକମାନେ ଦେଶଦେଶାନ୍ତର ବ୍ୟବହାରୀମାନଙ୍କର ଯାଉ ନଥାନ୍ତେ ତେବେ ଏସବୁ ଘଟଣା କିପରି ଘଟି-ଥାନ୍ତା ? ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ଜଳଯୋଗ ଉପରେ କରାଯାଏ କରବା କଥା ଯାହା ମନୁସ୍ମୃତିର ଲିଖିତ ଅଛି, ସେଥିରୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତର ଲୋକେ ବାହାରଦେଶର ଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ । ପୁଣି ମହାବଳ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ରାଜସ୍ଵ ଯଜ୍ଞରେ ଯଜ୍ଞିତ ହେବା ପାଇଁ ପୁରୀର ସମସ୍ତ ନୃପତିମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଦେବା ଉଦ୍ଦେ-

ଶ୍ୟରେ ଶ୍ଯମ; ଅର୍ଜୁନ ନକୁଳ ଓ ସଦଦେବ ଚାନ୍ଦିବରକୁ ଯାଣା କରିଥିଲେ । ସେ
ଦେଶାନ୍ତର ଗମନ ଦେଖାବଦ୍ଧ ମଣ୍ଡୁ ଆଆନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନେ କଦାପି କଲ
ରକୁ ଯାଉନଥାନ୍ତେ ।

ନିଷ୍ପତ୍ତି ଏହି ଯେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ ଦେଶବାସୀ ମା
ବ୍ୟାପାର, ଗଜନାୟକମାନଙ୍କ ତଥା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ
କରୁଥିଲେ । ଆଜିକାଲି ସ୍ପର୍ଶଦୋଷ ତଥା ଧର୍ମ ନଷ୍ଟ ହେବା କଥା କେବଳ ଅନ୍ଧ
ବୁଦ୍ଧି ଓ ମୁଖମାନଙ୍କ ପ୍ରଚାରଣର ଫଳ ମାତ୍ର । ଯେଉଁମାନେ ଦେଶଦେଶାନ୍ତର
ତଥା ଦ୍ଵୀପକୀପାନ୍ତରରେ ଯାତାୟତ କରିବାକୁ କୁଶାବସ୍ୟ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ
ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି, ତାଙ୍କ ଶାନ୍ତି-ନୀତି ଚେଷ୍ଟା
ସେମାନଙ୍କ ଭଲ ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରି ମନ୍ଦଗୁଣ ପରିତ୍ୟାଗ ପାଇଁ ସର୍ବଦା ଚେଷ୍ଟା
ରହନ୍ତି । ନିର୍ଭୀକ ଓ ଶୂନ୍ୟତା ହୋଇ ନିଜ ଗଜ୍ୟ ତଥା ବ୍ୟବହାର ଚେଷ୍ଟା
କରି ତଥାଲ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ! ମହାବ୍ରହ୍ମଣ
କୁଳୋତ୍ପନ୍ନ ବେଶ୍ୟାଦି ମାନଙ୍କ ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର ଦ୍ଵାରା ଲୋକେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟହୀନ ଓ ଧର୍ମ
ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଦେଶ ଦେଶାନ୍ତରସ୍ଥ ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର ମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଳି
କଲେ ଅସହଜ ତଥା ଦୁଷ୍ଟିତ ହୋଇଯିବେ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଏହା ବଦଳ
କେବଳ ମୁଖିତାର ପରିବ୍ରାଜକ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଏ ହୋଇପାରେ ?

ହଁ, ଏତକ କଥା ସତ ଯେ ଯେଉଁମାନେ ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି ଓ ମଦ ପିଇ
ସେମାନଙ୍କ ଶରୀର ଓ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଧାତୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ତଥା ଦୁଷ୍ଟିତ ହୋଇଥାଏ
ସୁତରାଂ ସେମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି କୁଳକ୍ଷଣ ସଂପର୍କ
ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟବହାର ସମ୍ଭବ ହୁଏତ ତେଣୁ ସେମାନେ
ଠାରୁ ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ କୌଣସି ଦୋଷ ବା ପାପ ନାହିଁ । ଅନ୍ଧ
ସେମାନଙ୍କ ମତାପାମାତ ଦୁର୍ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ ଯାହା କିଛି ସୁଗୁଣ ଆଦି ତାହା
କରିବାରେ କୌଣସି ହାନି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ମୁଖମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ପିନ୍ଧି
ଦର୍ଶନ କରିବା ମାତ୍ରେ ପାପ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଏମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶ
କଦାପି ଯୁକ୍ତ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ, ଯୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେଲେ
ହୃଦୟକୁ ବା ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ହିଁ ପଡ଼ିବ ।

ଶ୍ରମ, ଦେଶ, ଅନ୍ୟାୟ ତଥା ମିଥ୍ୟାଶ୍ରୟଣୀୟ ଦୋଷ ବର୍ଜନ କରିବା ତଥା
 ନୈତିକ, ପ୍ରୀତି, ପ୍ରସେପକାର ତଥା ଧର୍ମନୀତି ଆଦି ଗୁଣ ଧାରଣ କରିବା ହିଁ ସଜ୍ଜନ
 ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ସର୍ବାଙ୍ଗର ଅଟେ । ପୁଣି ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଭଲ ରୂପେ ବୁଝିଥିବା
 ଲୋକର ଯେ ଧର୍ମ କେବଳ ନିଜର ଆତ୍ମା ଓ ଚର୍ଚ୍ଚିତ୍ୟ ସଂକଳିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ । ଯଦି
 ଅନ୍ୟମାନେ ଉତ୍ତମ କର୍ମ କରୁଥାନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଆନ୍ତେମାନେ ଦେଶଦେଶାନ୍ତର
 କ୍ଷମା ଦୀର୍ଘାନ୍ତର ଗଲେ ପୁଣି କୌଣସି ଦୋଷ ନାହିଁ । ଦୋଷ ଲାଗେ ପାପ
 କର୍ମ ହାତ । ହଁ, ଏହିକ ଅବଶ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ଯେ ବେତୋକ୍ତ ଧର୍ମର ନିଷ୍ପତି
 ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ପାଖଶ୍ରୀମତ ନିରାକରଣ କରିବା ଛାଡ଼ି ଜାଣି ରଖିବା ଉଚିତ,
 ଯେପରିକି ବିଦେଶରେ ଆତ୍ମମାନକୁ ନେଇ ପ୍ରତାରଣ କରି ନପାରେ ।

ଦେଶଦେଶାନ୍ତର ଏବଂ ଦୀର୍ଘଦୀର୍ଘାନ୍ତରେ ଗଲ୍ୟ ଓ ବ୍ୟାପାର ନକଲେ
 ଦେଶର ବଦଳି ଉନ୍ନତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଦେଶର ଲୋକେ କେବଳ
 ନିଜ ଦେଶରେ ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି ତଥା ବିଦେଶୀମାନେ ଆସି ଦେଶରେ
 ଗଲ୍ୟ ବିପ୍ରାତ ତଥା ବାଣିଜ୍ୟ ପ୍ରାପନ କରନ୍ତି, ସେଠାରେ ଦୁଃଖ ଓ ଦାୟିତ୍ୱ
 ବିତା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ । ପାଷଣ୍ଡ ଲୋକେ ଏକଥା
 ଭବନ୍ତି ଯେ ଯଦି ଆମ୍ଭେ ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ଦେବୁ ତଥା ଦେଶ-
 ଦେଶାନ୍ତରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିବୁ, ତେବେ ଏମାନେ ବୁଦ୍ଧିମାନ
 ହୋଇ ଆଉ ଆମ୍ଭର ପାଷଣ୍ଡ କା ପ୍ରତାରଣା ଜାଲରେ ପଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ମରଣାମରେ
 ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ଜୀବନା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ଏହାକୁ ବିଦେଶଯାତ୍ରା
 ବନ୍ଦ କରିବା ଉଚିତ ଯଦି ଗୋଟିଏ ଲୋକର ଯୁକ୍ତ ପମ୍ପକରେ ଅନେକ କଟକଣା ସୃଷ୍ଟି
 କରାଯାଇଛି ।

ହଁ, ଏବେ ତଥା ଅବଶ୍ୟ ଜାଣି ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଭୁଲରେ ମଧ୍ୟ
 ଦେଶଦେଶରେ ମଦ୍ୟମାଂସ ସେବନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସମସ୍ତ ବୁଦ୍ଧିମାନ
 ଜନ ଏକଥା କଅଣ ନିଷ୍ପତି ରୂପେ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି ଯେ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଗଜ-
 ସୂତ୍ର କା ସୈନିକମାନେ ଦୃଢ଼କ୍ ଦୃଢ଼କ୍ ଶେଷେଇ ରେ ଖାଇଲେ ପରଜୟ
 ଅବଶ୍ୟକ୍ତ୍ୱ ? ସୁତରାଂ ଅଶ୍ୱାସେନ୍ଦ୍ରୀ, ଗଜାସେନ୍ଦ୍ରୀ, ରଥାସେନ୍ଦ୍ରୀ କିମ୍ବା ପଦାତ୍ମକ
 ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର କ୍ଷତ୍ରିୟ ହୁଅନ୍ତୁ ନା ବାହିନୀ, ଯୁଦ୍ଧସେନାରେ ଗୋଟିଏ ହାତରେ
 ଯୁଦ୍ଧ ଖାଇ ପାଣି ପିଇ ଅନ୍ୟାୟରେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ଧୂସ କରି କିନ୍ତୁ ଲାଭ
 କରିବାହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଆତ୍ମାର ଓ ପରାକ୍ରମ ଚେତା ଅନାୟତ ଅଟେ । ଏହିପରି

ନିଜ ନିଜ ହାଣ୍ଡି ଶାଳ ତଥା ଚୁଲି ଲିପୁ ଲିପୁ ଏବଂ ପରସ୍ପର ସେବା କରୁଥିବା ସମସ୍ତ ସ୍ବାଚର୍ୟ, ଆନନ୍ଦ, ଧର୍ମ, ଶକ୍ତି, ବଳ୍ୟ ଓ ଗୌରବ ହରାଇ ଦାଉରେ ଯୋଡ଼ି ମାରିବେ ଏହି ଭବିଷ୍ୟ । ପୁଣି ବରୁଣଙ୍କୁ କି କେଉଁଠୁ କିଛି ମିଳେ ନିଜ ଗର୍ବ ଖାଆନ୍ତୁ । ପରନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛାତ ପୁର ହେଉ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ତାହା କଦଳରେ ସେମାନେ ସଂସ୍ତ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଉପରେ କୁଟକନା ମଡ଼େଇବା ସଦୃଶ ନଷ୍ଟ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରି ସାରିଲେଣି । ଅବଶ୍ୟ, ମୁସବମାନ କା ଶ୍ରୀକ୍ଷିପ୍ତମାନ ଗୋଷେଇଶାଳ ଭଳି ନିଜ ଗୋଷେଇଶାଳ ଓ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରାୟ ଦୁଷ୍ଟିତ କା ଭ୍ରଷ୍ଟ ନକରି ଲିପାପୋଡ଼ା କରି ଗୁପ୍ତଶ୍ରୀ ଆଦି ଦ୍ବାର ଅଳିଆ ଆଦି କାହାର କରି ଅବଶ୍ୟ ପରିଷ୍କାର ହେଉଛି ଉପକା ଉଚିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ସଂଖ୍ୟୁ ନିସଂଖ୍ୟୁ କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ?

ଉତ୍ତର- ଜଳ ଆଦି ଦ୍ବାର ଯେଉଁ ଅନ୍ଧ ଗୋପାଏ, ତାହାକୁ ସଂଖ୍ୟୁ ଯାହା ଦୁଧ ଓ ଦିଅରେ ଗନ୍ଧା ହୁଏ ତାହାକୁ ନିସଂଖ୍ୟୁ କୁହାଯାଏ । ସଂଖ୍ୟୁ ଅଛୁଆଁ ଓ ନିସଂଖ୍ୟୁ କୁଆଁ ଅନ୍ଧ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏହି ଭେଦ-ବିଭେଦ ଉକ୍ତ ଧର୍ମମାନଙ୍କ ପାତ୍ରଲୀଳାର ପରିଣାମ ଅଟେ । ଗୋର, ଯେଉଁ ପକ୍ଷୀ ଦିଅ ଦୁଧ ଅଧିକ ଲାଗେ ତାହା ଖାଇବାକୁ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଲାଭେ, ପୁଣି ଏ ମକୁ ଖାଇବା ଚିତ୍କଣ ପଦାର୍ଥ ବେଶୀ ପେଟକୁ ଯାଏ । ତେଣୁ ଧର୍ମମାନେ ଏପରି ପ୍ରକ୍ଷେପ କରନ୍ତି । ନଚେତ୍ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଅଗ୍ନିରେ ବା ସମୁଦ୍ରରେ ପରିପକ୍ୱ ହୁଏ ତାହା ପକ୍ୱ ଓ ସେ ପକ୍ୱ ହୁଏ ନାହିଁ ତାହା ଅମକ୍ୱ ଅଟେ । କେବଳ ପକ୍ୱ ପକ୍ୱ ଓ ଅମକ୍ୱ ପଦାର୍ଥ ନ ଖାଇବା ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସଦୃଶ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଗୋର ଆଦି ଅମକ୍ୱ ଅନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଖିଆଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଦ୍ବିଜମାନେ ନିଜ ହାତରେ ଗୋଷାଇ କରି ଖାଇବେ ନା ଶୁଦ୍ରମାନେ ଖାଇବେ ?

ଉତ୍ତର- ଶୁଦ୍ରମାନେ ଖାଇବା ଉଚିତ । କାରଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ କୈଶିକ ବର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷମାନେ ବଦ୍ୟାଦାନ; ରାଜ୍ୟପାଳନ ତଥା କୃଷି ଓ ପଶୁପାଳନ କର୍ମାପାରରେ ସର୍ବଦା ତତ୍ପର ରହି ଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆପତ୍ତିକାଳ ଛଡ଼ା ସମୟରେ ଶୁଦ୍ରମାନେ ଗନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଶ୍ରେଣୀ କମ୍ପା ତାହା ବାସନରେ ଖାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏ ବିଷୟରେ ପ୍ରମାଣ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଅଟେ-

ଆର୍ଯ୍ୟାଧିଷ୍ଠିତା ବା ଶୁଦ୍ରଃ ସ୍ବସ୍ତ୍ୟାୟଃ ସ୍ୱ୍ୟଃ ॥

ଏହା ଆସପ୍ରମୁର ସ୍ୱତ୍ୱ । ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଘରେ ଶୁଦ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ-
ସ୍ୱପ୍ନମାନଙ୍କୁ ଶରୀର ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦିରେ ପବିତ୍ର ରହି ରହିନାହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା
ହୁଏ । ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଘରେ ବେଷାଭ କରିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁହଁ
ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ହେବ । କାରଣ ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ମୁଖରୁ କୌଣସି
ଅର୍ଘ୍ୟ ବା ନିଶ୍ୱାସ ଅନ୍ନ ଉପରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ସପ୍ତାହରେ ଥରେ ସେମାନେ
ସର ହେବେ ଓ ନଖ କାଟିବେ । ସ୍ନାନ କରି ବେଷାଭ କରିବେ ଓ ଆର୍ଯ୍ୟ-
ମାନଙ୍କୁ ଖୁଆଇସାଇ ନିଜେ ଖାଇବେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଶୁଦ୍ର ଛୁଇଁଥିବା ଇନ୍ଦ୍ରୀୟ-ଅନ୍ନ ଖାଇଲେ ଯେତେବେଳେ ଦୋଷ ହୁଏ,
ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ହାତରା ଆଦି କିପରି ଶିଆଯାଇପାରେ ?

ଉତ୍ତର - ଏହା କସୋଳକଳ୍ପିତ ମିଥ୍ୟା କଥା ଅଟେ । କାରଣ, ଯେଉଁ-
ମାନେ ଶୁଦ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ର, ଦିଅ, ଦୁଧ, ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ଶାଗ-ଫଳ ମୂଳାଦି ଖାଆନ୍ତି, ଜାଣିବାକୁ
ହେବ ଯେ ସେମାନେ ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ହାତ ଉଆରି ପଦାର୍ଥ ଓ
ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଶୁଦ୍ର, ତମାର ମେହେନ୍ତର ମୁଦଳମାନ ଓ ଶ୍ରାସ୍ତ୍ରୀ-
ଅନ୍ନ ଲୋକମାନେ ତଳରେ ଆଖି ବୁଜିକରି କାଟନ୍ତି; ବେଷା ଛଡ଼ାନ୍ତି ତାକୁ
ମେଢ଼ ଚର୍ଚ୍ଚିରୁ ରସ ବାହାର କରନ୍ତି ମଳ ମୁତ୍ର ଉତ୍ତସର୍ଗ କରି ହାତ ନ ଧୋଇ
ସେହି ହାତରେ ହୁଅ , ଧରନ୍ତି । ଧରୁଥିବା ଆଖି ଗନ୍ଧରୁ ଅଧେ ଶୋଷି ବାକି
ଶୁଣ୍ଠି ଦଶାରେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ରସ ବାହାର ସମୟରେ ମେଢ଼ ଉପରର ରୁଟି
ମଧ୍ୟ ବୁଡ଼େଇ ଖାଆନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ର ଉଆରି କରିବା ସମୟରେ ମଳ-ମୁତ୍ର ଗୋବର ମାଟି
ଧରି ତଳ ଲଗିଥିବା ଜୋତାରେ ତାହାକୁ ଚକଟନ୍ତି ନିଜ

ଘରେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦାନକରେ ପାଣି ଲେଇ ଦୁଧରେ ମିଶାନ୍ତି ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ପାତ୍ରରେ
ଦିଅନ୍ତି ଗନ୍ଧ, ଅଟା ତଳିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସୁବନ୍ଧର ଅର୍ଘ୍ୟ ହାତରେ ଅଟା
ମାଡ଼ନ୍ତି । ଅଟା ମାଡ଼ିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଦେହ ଘାତ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ
ହୋଇ ଟୋପା ଘୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏହିପରି ଫଳ-ମୂଳାଦି ସଂଗ୍ରହରେ ମଧ୍ୟ ଏତା-
ଦ୍ୱାରା ଶିଶୁ ଘାତ ହୋଇଥାଏ । ସୁନ୍ଦର ଦେବେ ଏମକୁ ପଦାର୍ଥ ଖାଇବାକୁ
ହୁଏ ତେବେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରୁ ଶିଆଗଲା ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଫଳ, ମୂଳା କଲ ଓ ରସ ଇତ୍ୟାଦି ଦୋଷ ଅଦୃଷ୍ଟ ହେବୁ
ତଥା ସଂସାରିବ ନାହିଁ ।

କହିତ କରି ଦୁଃଖ ସାଗରରେ ବୁଡ଼ାଇ ମାରିବ ? ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ
ଗୋଷ୍ଠିକା ସ୍ବଦେଶ ବିନାଶକ, ଦୁର୍ବଳା ଓ ଦୁଷ୍ଟ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ପତାକା ଅଧିକାର
କରି ଉତ୍ତରାଧିପତି ଦୁଃଖାକ୍ଷର କରୁଛନ୍ତି । ତେ ପରମେଶ୍ବର ! ତୁମ୍ଭଙ୍କର
ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଏହି ଗଳ୍ପବେଗ ଦୂର କରିଦିଅ ।

ଉପମୁଖ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଅଟେ । ପ୍ରଥମ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ, ଦ୍ବିତୀୟ
ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ । ଯଥା ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ :-

ଅଭିଷ୍ୟାଣି ଦ୍ବିଜାଶ୍ବନାମମେଧ ପ୍ରଭବାଣି ଚ ॥ ମନୁ: ୫ । ୫ ॥

ଦ୍ବିଜ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ଦୈତ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ
ମଳ ମୁଗାଦ ମଳନ ପଦାର୍ଥ ସଂଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶାବ, ଫଳ ମୂଳାଦି
କ୍ଷଣିକ ।

ବର୍ଜୟେନ୍ଦ୍ରଧୂମାଂସଂ ଚ ॥ ମନୁ: ୨ । ୧୭୭ ॥

ମାଂସ ଓ ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ମଦ୍ୟ, ଗଞ୍ଜେଇ, ଭାଙ୍ଗ ଓ ଅପିମ
ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ।

ବୃଦ୍ଧିଂ ଲୁପ୍ତକ ସ୍ବଦୃଶ୍ୟଂ ମଦକାଶ୍ଚ ତଦୁଚ୍ୟତେ ॥

॥ ଶାର୍ଙ୍ଗଧର: ୧: ୪ । ଶ୍ଳୋକ: ୨୧ ॥

ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥରେ ବୃଦ୍ଧି ନାଶ ହୋଇଯାଏ, ସେ ସବୁ ପଦାର୍ଥ କେବଳ
ସେବନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ସବୁ ପଦାର୍ଥ ପରି-ସଢ଼ି ଯାଇଥାଏ
ଦୁର୍ଗନ୍ଧ-ଦୁଷ୍ଟିତ ହୋଇଯାଏ କିମ୍ବା ଉତ୍ତମରୂପେ ରହିବା ହୋଇ ନ ଥାଏ
ମଦ୍ୟମାଂସାଦିକ୍ଷା ମୈତ୍ରମାନଙ୍କ ତାତକ୍ଷେପ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ, ସେ ସବୁ
ଉପଶା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ, ମଦ୍ୟମାଂସାଦିକ୍ଷା ଯେଲ୍ଲିଖ ଶସ୍ତ୍ର
ଓ ମାଂସର ଦୁଷ୍ଟିତ ପରିମାଣରେ ପୁଣି ଉଦ୍ଭାବିତ ।

ଉପକାଶ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ହିଂସା କରିବା ଅନୁଚିତ । ଅର୍ଥାତ୍
ଜାତୀୟ ଜନ ଜୀବନ କାଳରେ ଦିଅ, ଦୁଧ ଓ ଗାଈ ବଳଦ ଆଦି ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ
ଦ୍ବାରା ଅଭିଭବିତ ଶୁଦ୍ଧିଭାବ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ଉପାୟ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ସୁଖ ଦେଖାଯାଏ
ଏହିପରି ଉପକାଶ ଗାଈ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଶୁପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ନିଜେ ମାରିବା
କିମ୍ବା କାହାକୁ କେବେ ମାରିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର— ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ! କାହାଣୀକ କଥା ଏକ ଯେ ଏକ କୁମେ ଏପରି
 ଉତ୍ତର ନ ଦିଅନ୍ତି ତେବେ କଥା କୁମେ ଧୂଳି ପାଉଁଶ ଖାଆନ୍ତି । ଗୁଡ଼ ଚିନି
 ମିଠାଇରେ । ଦୁଧ-ଘିଅ ସୃଷ୍ଟିକାରକ । ଏଇଥି ପାଇଁ ପରା ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣପର
 ମଝେ ଏହାର ନିଷେଧ କରି ନାହାନ୍ତି ? ଭଲକଥା ! ଯଦି ଅତୁଷ୍ଟରେ ଦୋଷ
 ଧରାଯାଏ ନାହିଁ, ତେବେ ହାଡ଼ି କା ମୁସଲମାନ କୁମ ଅତୁଷ୍ଟରେ ଅନ୍ୟ ଜାଗାରୁ
 ନିଜହାତରେ ରାନ୍ଧି ଆଣି ଦେଲେ କଣ କୁମେ ଖାଇବ ନାହିଁ ? ଯଦି କହୁ କି ନାହିଁ,
 ତାହାହେଲେ ଅତୁଷ୍ଟରେ ମଧ୍ୟ ଦୋଷ ଅଛି ॥ ୭, ମୁସଲମାନ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ଆଦି
 ମତ୍ୟ ମାଂସାହାରମାନଙ୍କ ହାତରୁ ଖାଇବା ଦ୍ଵାରା ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଚାଳାକରରେ
 ମତ୍ୟମାଂସାହାର ଖାଇବା ପିଇବା ଦୋଷ ଲାଗିଯାଏ । ପରନ୍ତୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର
 ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଏକତ୍ର ହେବାରେ କୌଣସି ଦେଲେ ଦୋଷ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର
 ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଜାତିରେ ଏକମତ ଏକ ହାଜିରା; ଏକ ସୁଖ-ଦୁଃଖ
 ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଗୁମ୍ଫାତ ନ ହୁଏ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାର ଉନ୍ନତି ହେବା କଠିନ
 ଅଟେ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଏକତ୍ର ଖାଇଲେ ପିଇଲେ ହିଁ ଉନ୍ନତି ହୁଏ ନାହିଁ । ଅପିତ୍ତ
 ଦୁଷ୍ଟଚର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସବୁକର୍ମ ଆଚରଣ ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉନ୍ନତି ବଦଳରେ
 ଅବନତି ହେବା ସୁନସ୍ତି । ପରସ୍ପର ବିବାଦ ମତଭେଦ ବୁଦ୍ଧଚର୍ଯ୍ୟର ଅଗ୍ରବ
 ବ୍ୟାପାର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା ପ୍ରତି ଚରଣ ଚାଲିଯିବାଦ ଅସ୍ଵାସର ବିବାଦ
 ବିଷୟାସକ୍ତି ମିଥ୍ୟାଶ୍ରୟଣାଦି ଦୁର୍ଗୁଣ କଥା ବେଦବିଦ୍ୟାର ଅଗ୍ରସର ଆଦି କୁର୍ମ
 ହିଁ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣର ବିଦେଶୀୟ ଶାସନର କାରଣ । ଯେତେବେଳେ ଭଲ ଭଲ
 ପରସ୍ପର ଲାଗି ଯେତେବେଳେ ହିଁ କୁଣ୍ଡାୟ ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପରେ ବିଦେଶୀମାନେ ଆସି
 ମଧ୍ୟସ୍ଥ ହୋଇ ବସନ୍ତି ।

ପାଞ୍ଚ ଦିନର ବର୍ଷ ସୁଦ୍ଧା ମହାଭାରତଯୁଦ୍ଧ କଥା କଥା କୁମ୍ଭେମାନେ ଭୁଲି
 ଶୁଣି ? ଦେଖ ! ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଧର୍ମସ୍ତେ କୁଆଁ ଅକ୍ଷୁଆଁ ବସୁର ନକରି
 ପାତା ଦୋଷା ଓ ରଥାଦି ସାନବାଦରେ ବସି ଶିଆ ପିଆ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ
 ପରସ୍ପର ଭବ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ ଯୋଦ୍ଧା ମାଣ୍ଡବ କଥା ଯଦି ବଞ୍ଚି ଧୂଆଁ ଚୋରାଗଲ ।
 ଯଦି ଚୋରାଗଲ କିନ୍ତୁ ଅତି ସେବ ଗୋର ମହତ୍ତ୍ଵ ଲାଗି ଲାଗିଛି । ନଶା ନାହିଁ,
 ଯଦି ଲାଗୁକର ସମସ୍ତ ଲୋକେ ଦୁର୍ଗାଭୂତ ହେବ, କିମ୍ବା ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ସୁଖକୁ

କହଇ ଗୋଟିଏ ଗାଈ ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ଉପକାର କରି ପାରେ ଗାଈ
 ହସାକ ଏହିପରି- ଗୋଟିଏ ଗାଈରୁ କୋଡ଼ିଏ ସେର ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗାଈ
 ଦୁଇସେର ଦୁଧ ମିଳିଲେ ହଜାଡ଼ାରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାଈଠାରୁ ୧୧ ସେର ଦୁଧ
 ପାରେ । କୌଣସି ଗାଈ ଅଠରୁ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟ ଗାଈ ଅନୁନ ୭
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଧ ଦେ । ଏହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାଈ ହାରାହାରି ୧ ବର୍ଷ ଦୁଧ ଦେ
 ଏହି ହସାକରେ ଗୋଟିଏ ଗାଈ ତାହାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନରେ ତରଳ ହଜାର
 ଶହ ପାଠିଏ ମନୁଷ୍ୟକୁ ନିଜ ଦୁଧ ଦ୍ଵାରା ଅଳ୍ପତେ ପରି ତୃପ୍ତକରିପାରେ
 ଗୋଟିଏ ଗାଈ ତା ଜୀବନରେ ବାରଟି ଅଣ୍ଟିର ଓ ମାଈ ବାହୁରୁ ଜନ୍ମ
 ପାରେ । ସେଥିରୁ ଦୁଇଟି ମରିଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ଦଶଟି ବଞ୍ଚି ରହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର
 ପାଞ୍ଚଟି ମାଈ ବାହୁରୁ ଜୀବନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜ ଦୁଧରେ ଏକ ଲ ଷ, ତରଳ ହଜାର
 ଆଠହେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ତୃପ୍ତ କରିପାରନ୍ତି । ଏହିପରି ଯାହା ଲେଖି ଯା
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁନ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ମହଣ ଅନ୍ନ ଉତ୍ପାଦନ କରି ପାରନ୍ତି । ସତ୍ୟ
 ମନୁଷ୍ୟ ତିନି ଯା ଅନ୍ନ ଖାଇଲେ ଉକ୍ତ ଅନ୍ନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲାଭ ଲେବ
 ହୋଇ ପାରିବେ । ଦୁଧ ଓ ଅନ୍ନ ମିଶାଇ ଖେଳେ ତହାଏ ତିନିବର୍ଷ ତରଳ
 ହଜାର ଆଠହେ ମନୁଷ୍ୟ ତୃପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଗାଈ ନିଜ ପରି
 ସନ୍ତତି ସନ୍ତତି ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷରେ ଭାରି ଲାଭ ପ୍ରାପ୍ତକରି ହଜାର ହଜାର ମନୁଷ୍ୟ
 ଏକଥର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରେୟ ଯୋଗାଇ ପାରେ । ଏହିପରି ହସାକ କରି ଗୋଟିଏ
 ପୁରୁଷାବସ୍ଥାରେ ଗାଈ ଅସଂଖ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟକୁ ପରିତ୍ରାଳନ କରେ । ବେଳେ
 ଦୁହେଁ ଏହାଛଡ଼ା ମଧ୍ୟ ଗାଈ ଟାଣିବା ବୋହୁ ବୋହବା ଆଦି ଅନେକ କର୍ମ
 ଗୋଜାତି ମନୁଷ୍ୟର ମହଦୁପକାର କରେ । ତତ୍ତ୍ଵେତଃ ଗାଈ ଦୁଧ ଦେଇ
 ଧନ ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ଗାଈ ବଳଦ ପରି ମର୍ଦ୍ଦିଣି ମାତେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ
 ପ୍ରାଣୀ । ପରନ୍ତୁ ଗାଈଦୁଧ ମି ଶିଅରେ ବୁଦ୍ଧି ଯେତେ କଡ଼େ ମର୍ଦ୍ଦିଣି ହୁଏ
 ସେତେ କଡ଼େ ନାହିଁ । ଏଣୁ ବି ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଗାଈକୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପକାରୀ
 ରୂପେ ଗଣନା କରନ୍ତି । ଆଜି ଯେ ବି କେହି ହସାକ ଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି ହେବେ, ସେ
 ମଧ୍ୟ ଏହି ତଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।

ଗୋଟିଏ ଛେଳିର ଦୁଧ ଦ୍ଵାରା ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପତେ ପରି ତୃପ୍ତ ହଜାର
 କୋଡ଼ିଏ ମନୁଷ୍ୟ ପାଳିତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ଏହିପରି ହାସ୍ୟ ଯୋଡ଼ା ଓଟ

୦ ଖ୍ୟ ଆଦି ପଶୁ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଉପକାଶ ପ୍ରାଣୀ ଅଟନ୍ତି । ଏହି ପଶୁ ମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ-
ମାନେ ହତ୍ୟା କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ବହୁତଃ ନରହତ୍ୟା ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ ।

ଦେଖ ! ଯେତେବେଳେ ଏ ଦେଶରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା ସେତେ-
ବେଳେ ମହୋପକାଶ ଗାଈ ଆଦି ପଶୁ ମାନଙ୍କୁ ବଧ କରାଯାଇନଥିଲା । ସେହି
ସମୟରେ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ତଥା ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶରେ ମନୁଷ୍ୟାଦି ପ୍ରାଣୀ ମହା
ଅନନ୍ଦରେ ରହୁଥିଲେ । ଗାଈ ବଳବଦ୍ଧ ଆଦି ପଶୁମାନଙ୍କ ଅଧିକତା ହେତୁ ଦୁଧ
ଶିଶୁ ଅନୁରସ ଆଦି ଯତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଚୁର ମାତ୍ରାରେ ମିଳୁଥିଲା । ଯେଉଁ ଦିନଠାରୁ ଏ
ଦେଶରେ ମାଂସାହାର ମଦ୍ୟପାୟୀ ତଥା ଗାଈ ଆଦି ପଶୁହତ୍ୟା ବୈଦେଶିକମାନେ
ରାଜ୍ୟାଧିକାର ହେଲେ ସେହି ଦିନଠାରୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବଢି-
ଗଲା । କାରଣ:—

ନଷ୍ଟେ ମୁକ୍ତେ ନୈବ ଫଳଂ ନ ପୁଷ୍ଟିମ୍ ॥ (ବୃହତ୍ସମ୍ୟ ଅ. ୧୦ । ୧୩ ॥)
ବୃକ୍ଷର ମୂଳକୁ ହିଁ ପତ୍ର କାଟିଦିଆ ଯାଏ, ତେବେ ଫଳ-ଫୁଲ ବୁଆଡ଼ୁ ଆସିବ ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯଦି ସମସ୍ତେ ଅହଂସିକ ହୋଇଯିବେ ତେବେ କ୍ୟାହାଦି ପଶୁ ଏତେ
ବଢିଯିବେ ଯେ ସେମାନେ ସବୁ ଗାଈ ଗୋରୁ ଆଦି ପଶୁମାନଙ୍କୁ ମାର ଖାଇ-
ଯିବେ । ସେତେବେଳେ କୁମର ସମସ୍ତ ଗୌରୁଷ ହିଁ କ୍ୟର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ ।

ଉତ୍ତର—ତାହା କାରକ ପଶୁ ବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଦଣ୍ଡ କମ୍ପା ଆବଶ୍ୟକ
ହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ବଧ କରବା ରାଜ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - କାହାହେଲେ ବଧଣ ସେହି ହତପଶୁମାନଙ୍କ ମାଂସ ଫିଂଗି
କେବାକୁ ହେବ ?

ଉତ୍ତର - ଫିଂଗି ଦିଆଯାଇ ପାରେ କୁକୁର ଆଦି ମାଂସାହାର ପ୍ରାଣୀକୁ
ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଇ ପାରେ; ନକୁବା ଜଳାଇ ଦିଆଯାଇ ପାରେ ଅଥବା କୌଣସି
ମାଂସାହାର ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦେଇ ଦିଆଯାଇପାରେ ଯେ ମାଂସ ଖାଇଲେ ସୁଖୀ ଜଗତର
କୌଣସି କ୍ଷତି ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମାଂସାହାର ହେତୁ ମାଂସାହାରୀ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱଚ୍ଛବ
ହଂସୁକ ହୋଇପାରେ । ହଂସା ବୋହୀ, ବଣ୍ଟାସଦାକ, ବସନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଯେଉଁ
ସେଉଁ ଖାଦ୍ୟପେୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ତାହା ଅଭ୍ୟାସ । କିନ୍ତୁ ଅହଂସା ଧର୍ମିକ
ପର୍ମଦାରା ଯେଉଁ ଭୋଜନାଦି ମିଳେ ତାହାହିଁ ଲକ୍ଷଣୀୟ । ଯେଉଁ ସବୁ ପଦାର୍ଥ

ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟକର, ଶ୍ରେଣୀଗଣକ ବଳ-ବୃଦ୍ଧି; ପରମେଶ ତଥା ଆତ୍ମ ବର୍ଦ୍ଧନ ଅଟେ, ଶୁଭଳ, ଶକ୍ତିମୟ; ପଳ, ମୂଳ, କନ୍ଦ ଦୁଧ ଦିଅ ଶକ୍ତି ରାତି ମିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ ମାତ୍ର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ମିଶ୍ରଣ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ କର ଉପଯୁକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ଯଥା ସମୟରେ ଭୋଜନ କରିବା ଉଷ୍ୟ ଅଟେ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ନିଜ ପ୍ରକୃତି ବସ୍ତୁ ଓ କାରକ ଅଟେ । ସେ ସବୁକୁ ସବିଧା ପରିଚାଳନା କରିବା ଉଚିତ ଅର୍ଥାତ୍ ସବିଧା ଅଭ୍ୟାସ ଅଟେ । ପରନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଯାହା ଯାହାକି ଶାରୀରିକ ସେହି ସେହି ପଦାର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିବା ମଧ୍ୟ ଉଷ୍ୟ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ଖାଇଲେ କିଛି ଦୋଷ ଅଛି କି ?

ଉତ୍ତର - ଦୋଷ ଅଛି । କାରଣ, ଜଣକ ପ୍ରକୃତି ଓ ସ୍ୱଭାବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜଣକ ପ୍ରକୃତି ଓ ସ୍ୱଭାବ ମିଳେ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ—କୃଷ୍ଣାବେଶ ଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକ ସହଜ ଶିଆପିଆ କଲେ ନୀରୋଗ ମନୁଷ୍ୟର ମଧ୍ୟ ରକ୍ତ ଦୂଷିତ ହୋଇ ଯାଏ । ଏହିପରି ଅନ୍ୟ ସହଜ ଏକପାତ୍ରରେ ଭୋଜନ କରିବା ଦ୍ୱାରା କିଛି ନା ହାନି ହୁଏ ସିନା କିନ୍ତୁ ଲାଭ ହୁଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ—

ନୋକ୍ତିଷ୍ଟଂ ଜ୍ୟୋତିର୍ଯ୍ୟାନ୍ତାଦ୍ୟାତ୍ମେକ ତଥାନ୍ତସ୍ତ ।

ନ ତୈବାତ୍ୟଗନ୍ କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ ଶ୍ରେକ୍ତିଃ କୃତବ୍ୟମ୍ ॥ ମନୁ (୨/୧୦)
କୌଣସି ଲୋକକୁ ନିଜ ଅର୍ଥାତ୍ ଖାଦ୍ୟ ଦେବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କାହାର ସ୍ୱାଦ ଏକ ପାତ୍ରରେ ଖାଇବ ନାହିଁ ଅଧିକ ଭୋଜନ କରିବ ନାହିଁ ଅଥବା ଭୋଜନ ହାତ ମୁହଁ ପରିଷ୍କାର ନ କରି କୁଆଡ଼େ ଯିବ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - “ଗୁରୁକ୍ତିଷୁ ଭୋଜନମ୍” - ଏହି ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ କଣ ?

ଉତ୍ତର - ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ ଗୁରୁ ଭୋଜନ କରି ସାରିଲେ ପ୍ରଥମ ଗୁରୁଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନ ଥାଏ ତାହା ଭୋଜନ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁରୁଙ୍କୁ କରାଇ ଚତୁର୍ଥଶ୍ରୀ ଶିଷ୍ୟକୁ ଭୋଜନ କରିବା ଉଚିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଯଦି ଉକ୍ତିଷୁ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ ନିଷିଦ୍ଧ ହୁଏ ତାହାହେଲେ ମହାରାଜ ଉକ୍ତିଷୁ ଦୁଧ ବାହୁଗନ୍ଧ ଉକ୍ତିଷୁ ତଥା ଏକ ଗ୍ରାସ ତାଲି ପାତ୍ରରେ ନିଜ ଅଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତିଷୁ ହୋଇଯାଏ । ତାହାହେଲେ କଣ ଏହିପରି ଉଚିତ ହୁଏ ?

ଉତ୍ତର- ମହା କେବଳ ନାମ ମାତରେ ମାଛର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ । ବସୁନ୍ତ
ଏହା ଅନେକ ପ୍ରକାର ଔଷଧମାନଙ୍କ ସାବଧାନତା ଦେଖୁ ଗ୍ରାହ୍ୟ ଅଟେ । ବାହୁଗୁ
ଗାଢ଼ ଦୁଧ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ବାହୁଗୁ କେବଳ ନିଜ ମାଆର ସ୍ତନରୁ
ଗାଢ଼ାବଳ ଆସୁଥିବା ଦୁଧ ପିଏ ପକ୍କା ଭିତର ଦୁଧକୁ ପିଇ ପାରେ ନାହିଁ । କଥାଟି
ବାହୁଗୁ ପିଇବା ପରେ ଗାଢ଼ାବଳ ପକ୍କା ଧୋଇ ଦେଇ ଶୁଦ୍ଧ ପାସରେ ଦୁଧ ଦୁହିଁବା
ଉଚିତ । ରହିଲ ନିଜ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ କଥା; ତାହା ନିଜ ପ୍ରତି ହାନି କରେ ନାହିଁ । ଦେଖ
କାହାରି ଅଇଁଠା କେନ୍ଦ୍ର ନ ଖାଇବା ଏହା ସ୍ୱଚ୍ଛବୈଦ୍ୟ କଥା ଅଟେ । ଯେପରି
ଅନ୍ୟ ମଳ-ମୁତ୍ରର ପ୍ରଣାଳୀରେ ଘଣ୍ଟା ଜାତ ହୁଏ ସେହିପରି ନିଜ ମୁଁଡ଼ ନାକ, କାନ
ଆଖି; ମୁଣ୍ଡେନ୍ଦ୍ରିୟ ତଥା ଗୁହ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟରୁ ଯେଉଁ ମଳ-ମୁତ୍ରାଦି ନିର୍ଗତ ହୁଏ; ତାହାର
ପ୍ରଣାଳୀରେ ଘଣ୍ଟା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ଏହା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ ଏପରି
ବ୍ୟବହାର ସୃଷ୍ଟି ନିମନ୍ତେ ବିରୁଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ସୁତରାଂ କାହାରି ହେଲେ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ
ଅଇଁଠା ଅଇଁଠା ନ ଖାଇବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଆଉ ! କାହାହେଲେ କଅଣ ପତି-ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପରର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ
ଖାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର- ନାହିଁ । କାରଣ; ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଶରୀରର ସ୍ୱଚ୍ଛବୈଦ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଆଉ କହିଲ ! ଯେ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ହେଉ ନା କହିଲ, ତାହା
ଡାକରନ୍ତା ଅନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଖାଇଲେ ଦୋଷ କଅଣ ? କାରଣ, ବ୍ରାହ୍ମଣଠାରୁ ଶୁଣ୍ଠାଳ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ଶରୀର ହାତ ମାଂସ ଓ ଚର୍ମରେ ନିର୍ମିତ । ପୁଣି ବ୍ରାହ୍ମଣର
ଶରୀରରେ ରକ୍ତ ଯେପରି, ସେହିପରି ଶୁଣ୍ଠାଳାଦି ସମସ୍ତଙ୍କର ଶରୀରରେ । ସୁତରାଂ
ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଡାକରନ୍ତା ଅନ୍ନ ଖାଇଲେ କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର- ଦୋଷ ଅଛି । କାରଣ, ଉତ୍ତମ ଶାତ୍ୟ-ପ୍ରେୟ ହାସ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ
ବ୍ରାହ୍ମଣୀର ଶରୀରରେ ଯେପରି ଦୁର୍ଗନ୍ଧାଦି ଦୋଷ ରହିତ ରଜ-ସାର୍ପି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ,
ଶୁଣ୍ଠାଳ ଓ ଶୁଣ୍ଠାଳୀ ଶରୀରରେ ସେପରି ହୁଏ ନାହିଁ । ଶୁଣ୍ଠାଳର ଦେହ ଯେପରି
ଦୁର୍ଗନ୍ଧା ପରମାଶୁଯୁକ୍ତ ଆସ; ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ବର୍ଣ୍ଣର ସେପରି ନଥାଏ । ସୁତରାଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି
ଉତ୍ତମ ବର୍ଣ୍ଣର ଲୋକଙ୍କ ହାତା ଗୋ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ନ ଖାଇବା ଉଚିତ କିନ୍ତୁ
ଶୁଣ୍ଠାଳ, ମେହେନର ତଥା ତମାର ଆଦି ନିମ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ଲୋକଙ୍କ ହାତ ରନ୍ଧା ଅନ୍ନ
ଖାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଆଉ କହିଲ; ଯେପରି ମାତା, ଶାଶୁ, ଭଗିନୀ କନ୍ୟା ଓ
ସ୍ୱପ୍ନ ବ୍ୟତୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଯେଉଁ ଉପାଦାନରେ ନିର୍ମିତ, ସେହିପରି ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀର ଶରୀର
ସେହି ଉପାଦାନରେ ଗଠିତ । ତାହାହେଲେ କଅଣ ମାତା ଆଦି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ

ପ୍ରତୀକର ବ୍ୟବହାର କରିବ ? ସର୍ବତୋମୁଖ ମୌନ ରହିବା ଛଡ଼ା ଏହାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତୁମ ପାଖରେ ନାହିଁ । ଯେପରି ହାତ ଓ ମୁହଁ ସଦାବ୍ୟବହାର କରିବା ଅଳ୍ପ ଶିକ୍ଷାଯାଏ; ସେହିପରି ଦୁଷିତ ଅଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଯାଇପାରେ । ତେଣୁ ତପସ୍ୟା ମଳ ଆଦି ବସ୍ତୁ ଖାଇବା ଉଚିତ ? ଏପରି ବ୍ୟବହାର ତପସ୍ୟା କରିପାରେ ?

ପ୍ରଶ୍ନ - ତୁମେ ଗୋମୟ ଦ୍ଵାରା ଲିପି ଗୋଛି ପାକଶାଳା ଶୁଦ୍ଧ କର, ସେହିପରି ନିଜ ମଳରେ ଲିପି ନା ଢାଳିବ ? ଯଦି ମଳ ଲାଗି କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଦୁଷିତ ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ଗୋବରରେ ଲିପିବା ଦ୍ଵାରା ହାଣ୍ଡି ଶାଳ କାଟିକ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର - ମନୁଷ୍ୟ ମଳ ସଦୃଶ ଭାବେ ଗୋବର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନୁହେଁ । ଗୋବର ଚକ୍ରକଣ ହେବା ହେତୁ ଶୀଘ୍ର ମାଟିରୁ ଉଠିଯାଏ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ନାହିଁ । ମାଟି ଦ୍ଵାରା ଯେପରି ମଇଳା ଲାଗିଯାଏ; ଶୁଖିଲା ଗୋବରରେ ସେହିପରି ହୁଏ ନାହିଁ । ମାଟି ଗୋବର ମିଶାଇ ଦେଇ ଦେଇ ମାନ ଲାଗିଯାଏ । ସେ ପ୍ରାୟଶଃ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ । ପୁଣି ଗୋବରରେ ଗୋବର ଲାଗିଯାଏ କିମ୍ବା ଦ୍ଵାରା ଦିଅ ମିଠା ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ସେ ପ୍ରାୟ ମଳ ହୋଇଯାଏ । ତଦ୍ଵାରା ମାଟି, ଗୋବରରେ ମାଟି ଖାଦ୍ୟ ସେଠାରେ ଆସି ଉତ୍ତପ୍ତ ହୁଏ । ଯଦି ସେ ପ୍ରାୟଶଃ ନିଜ ଦ୍ଵାରା କିମ୍ବା ଲିପାମୋଛୁ ଦ୍ଵାରା ନିର୍ମଳ କରାଯାଏ, ତେବେ ସେ ପ୍ରାୟ ଶାଳା ସଦୃଶ ଦୁଷିତ ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ ପ୍ରକୃତିର ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗୋବର ଓ ଝାଡୁ ଦ୍ଵାରା ପାକଶାଳା ନିର୍ମଳ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏପରି କରିବା ପ୍ରବୋଧ ଦୋଷ ଦୂର ହୋଇଯାଏ ।

ମିଆଁ ଖାଦ୍ୟ ସେବାଳ ଶାଳରେ କାହିଁ ଅଜୀର କାହିଁ ପାଉଁଶ, କାହିଁ କାହିଁ ଉଜ୍ଜା ହାଣ୍ଡି, କାହିଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାତ୍ର ତଥା କାହିଁ ହାତ ଗୋଡ଼ ପ୍ରଭୃତିର ରହିଲା ମାଛ କଥା, ତାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାର ସୀମା ନଥାଏ । ସେ ପ୍ରାୟଶଃ ଅପରିଷ୍କାର ଥାଏ ଯେ କୌଣସି ଭଲ ଲୋକ ସେଠାରେ ବସିଲା ମାତ୍ରେ ବସିବ । ଏପରି ପାକଶାଳା ପାଇଖାନାଠାରୁ ତମ୍ଭ ଦୃଶ୍ୟାନନ ନୁହେଁ । ନିଜୁ ଯଦି କେହି ଏକଥା ପଚାରନ୍ତେ ଯେ ଯଦି ଗୋବର ଲିପିବା କୁମ୍ଭର ଦୋଷାବଦ୍ଧ ତେବେ ତେଣୁରେ ଦୟା-ବୁଦ୍ଧା ନକରିବା, ସେହିପରି ତେଣୁରେ

ତଥା ଗୋବରରେ କାନ୍ଥ ଆଦି ଲିପିବା ଦ୍ଵାରା ନିଃସଂଦେହ ମିଥ୍ୟା ସାଦେବକ
ରୋଷାଭିଶାଳ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ରୋଷାଭିଶାଳରେ କିପରି ଭେଜନ କରାଯାଉଛି ବା କାହାରେ
କିପରି କରା ଉଚିତ ?

ଉତ୍ତର - ଯେ କୌଣସି ପରିଷ୍କୃତ, ଉପଶାୟୀ ତଥା ସୁନ୍ଦର ସ୍ଥାନରେ ଏହି
ଭେଜନ କରା ଉଚିତ । ସ୍ଥାନରୁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଯୁକ୍ତିବିଶେଷରେ ରଥ,
ସୋଡା ବା ଡାକ୍ତରୀ ଆଦି ଉପରେ କିପରି ବା ଛୁଡ଼ାହୋଇ ମଧ୍ୟ ଶିଆପିଆ କରା
ଯାଇପାରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ତେବେ ଜନ ହାତରେ ଗୁରୁ ଖାଇବା ଉଚିତ ନା ଅନ୍ୟ ଲୋକ
ଦ୍ଵାରା ଗୁରୁ ଦେଲେ ଶିଆଯାଇପାରେ ?

ଉତ୍ତର - ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେହି ଲୋକ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଥାନରେ ଗୁରୁଦେଲେ ସମସ୍ତେ
ମିଳମିଶି ଆର୍ଯ୍ୟ ମାନଙ୍କର ଭେଜନ କରାଯାଉଥିବା କୌଣସି ହେଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ ।
କାରଣ, ସହ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ବର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷମାନେ ସେପାଇଁ କରା ତୁଲି ଲିପିବା
ବାସନ-ପତ୍ର ଆଦି ଧନ୍ଦାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବେ ତେବେ କଦାପି ବିଦ୍ୟାଦି ଶୁଦ୍ଧ
ଗୁରୁ ଫଳପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଦେଖ ! ମହାବଳ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ସଜ ପୁତ୍ର ଯଜ୍ଞରେ ପୃଥିବୀର ନାନା
ଦେଶରୁ ବନା, ମହାବଳ ତଥା ରାକ୍ଷସ ମହର୍ଷିମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ ।
ସମସ୍ତେ କେବଳ ଏକ ରୋଷାଭିଶାଳ ଶିଆପିଆ କରୁଥିଲେ । ଯେଉଁ ଦିନରୁ ମୁସଲ-
ମାନ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆ ଆଦି ମତମତାନ୍ତର ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା, ଲୋକେ ପରସ୍ପର ଲିଙ୍ଗେ
ଘେରାରେ ମାଡ଼ିଲେ ତଥା ପୁ ବାକ୍ସ ମତବାଦୀ ମାନେ ମତାମତ ଓ ଗୋମାଂସାଦି
ଭେଜନ ସ୍ଥାନର କଲେ, ସେହି ଦିନରୁ ଭେଜନାଦିରେ ନା ନା ପ୍ରକାର ଜଞ୍ଜାଳ
ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ।

ଦେଖ ! ପୁରାଣରେ ଆର୍ଯ୍ୟ-ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଶୀୟ ନୃପତି ରଣ କାବୁଲ,
ବାଲହାର, ଭରାନ୍, ଆମେରିକା ତଥା ଯୁରୋପ ଆଦି ଦେଶରୁ ଗରାସ, ମାଦ୍ରୀ
ତଥା ଭଲୁସୀ ଆଦି ରାଜବନ୍ଧ୍ୟା ସହଚର ବାହାଦୁରୀ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରୁଥିଲେ ।
ତେବେ ଆଦି କୌରବ ପାଣ୍ଡବ ମାନଙ୍କ ସହିତ ଶିଆପିଆ କରୁଥିଲେ । ତେବେ

କେବେଽପି ନ ଥିଲା । କାରଣ ସେହି ସମୟରେ ଭୁବନାଗରେ ସପ୍ତମ ବର୍ଷ
ବେତୋକ୍ତ ବରଦାସୀଙ୍କ ପ୍ରତି ସମସ୍ତଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ଥିଲା ତଥା ସମସ୍ତେ ସେହି
ସୁଖଦୁଃଖ ତଥା ହାନିଲାଭକୁ ନଜର କୋଳ ବସୁଥିଲେ । ସେହି ଦେଖୁଥିବା
ସୁଖାନ୍ତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏବେ ବହୁତ ମନୋହର ଲବ୍ଧ ହେବାର
ପ୍ରକାର ଦୁଃଖ ଓ ଅସୁବିଧା ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଏ ସବୁକୁ ଦୂର କରିବା ବୃତ୍ତିମତ
ପୁରୁଷଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

ସରମାୟା ଏପରି କୃଷା ଚକ୍ରକୁ ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଧର୍ମାଧର୍ମର
ଅନ୍ତରାଳ ହୋଇ ସମାଜରୁ ଶାନ୍ତି-ଶୃଙ୍ଖଳା ଅଧର୍ମ ମତ ଦୂରୀଭୂତ ହେଉ ।
ସମ୍ଭବରେ ସମସ୍ତ ବ୍ୟାଧି, ବରଦାସୀଙ୍କ ସୁଖ-କେର ବସେଧ ତ୍ୟାଗ
ଆଦିଭାବକୁ ଯେ ସତେଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟି ।

ଏଠାରେ ଆମର ଶ୍ରଦ୍ଧାଳୁ ତଥା ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀମତୀ ଏହି
କଳ୍ପ ଲେଖାଗଲା । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦଶମ ସମ୍ଭାଷଣ ସହିତ
ହେଲା । ମନୁଷ୍ୟ ଯେ ପ୍ରକୃତି ସତ୍ୟ ଏବଂ ଅବିଚାରୀ ଶାନ୍ତି ଚକ୍ର
ନିଜ ସାମର୍ଥ୍ୟ ନ ବଢ଼ାଏ, ସେ ପ୍ରକୃତି ସେ ସୁଖ ଓ ସୁ
ସନ୍ତାନର ଅଭିପ୍ରାୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଚାହୁଁ । ସୁତରାଂ ଉକ୍ତ ସମ୍ଭାଷଣମାନଙ୍କ
ଅନ୍ତର୍ଗତ ରୂପେ ଶଶ୍ୱତ-ମଶ୍ୱତ ନ ଲେଖି ପ୍ରଥମେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସତ୍ୟଶିଖାର ଉପଦେଶ
ଦିଆଗଲା । ଏବେ ଉକ୍ତ ସମ୍ଭାଷଣମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉକ୍ତ ରୂପେ ଶଶ୍ୱତ
ମଶ୍ୱତ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବ । ଏହି ଉକ୍ତ ସମ୍ଭାଷଣ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ସମ୍ଭାଷଣରେ ଶ୍ରୀ
ବର୍ଣ୍ଣାୟ ମତମତାକର ଦିଆଯିବେ ନୈମମତ ଉପାୟରେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟମତ ଏବଂ
ସମ୍ଭାଷଣରେ ମୁସଲମାନଙ୍କର ମତମତାକର ବସୟରେ ଶଶ୍ୱତ-ମଶ୍ୱତ ଲେଖି
ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ସମ୍ଭାଷଣ ଲେଖ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସୁମତ ବସୟରେ ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ
ହିବ । ଯେଉଁମାନେ ଶଶ୍ୱତ ମଶ୍ୱତ ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ବୁଝାନ୍ତି; ସେମାନେ
ସୁଖ ସମ୍ଭାଷଣରେ ବେଶ୍ ପାଇବେ । ତଥାପି ଏହି ଉକ୍ତ ସମ୍ଭାଷଣରେ ମଧ୍ୟ
ଉକ୍ତ ସାମାନ୍ୟରୂପେ ଅଳ୍ପକିଛି ଶଶ୍ୱତ ମଶ୍ୱତ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ଯେଉଁମାନେ
ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତଥା ନ୍ୟାୟଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହି ଉକ୍ତ ସମ୍ଭାଷଣ ଅଧ୍ୟୟନ କରନ୍ତି
ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସତ୍ୟ ଅର୍ଥର ଆଲୋଚନା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଆନନ୍ଦ
ହେବ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ମାନେ ଅଧର୍ମାତ୍ମକ, ଦୁର୍ଭାଗୀ ତଥା ଧର୍ମାତ୍ମକ
ହୋଇ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢ଼ିବେ ତା ଶୁଣିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଅନୁପ୍ରାପ୍ତ

କେବା ପ୍ରାଣୀ ହେବ । ଅତଏବ ସେହିମାନେ ସମାଜର ବସୁର ନକଲ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ
 ପଢ଼ିବେ ବା ଶୁଣିବେ ସେମାନେ ଅଜ୍ଞାନ ଜଳରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହେଉଥିବେ । ସତ୍ୟ-
 ସତ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବହି ସତ୍ୟ କଥା ଗ୍ରହଣ କରିବା ମିଥ୍ୟା କଥା ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ
 ଭେଦ ଅନୁରୋଧକାରୀ ହିଁ ବିଦ୍ବାନ୍ ମାନଙ୍କର ସମ୍ପଦ ଭୂଷଣ । ଏକାଦଶ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ
 ବ୍ୟାଘ୍ର ପୁରୁଷମାନେ ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ରୂପ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ପଳ ପ୍ରାପ୍ତ କରି
 ଉତ୍ତମ ରହନ୍ତି ।

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଘାନନ୍ଦ ଯରସ୍ତୁତୀସ୍ତାମିତ୍ୟୁକ୍ତେ ସତ୍ୟାର୍ଥପ୍ରକାଶେ
 ପୁରାଣାବତ୍ତର୍ଣ୍ଣନେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟରଞ୍ଜନାଚାର୍ଯ୍ୟବିଷୟେ ଚଣ୍ଡାଳଃ
 ସମୁଲ୍ଲାସଃ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଃ
 ସମାପ୍ତୋଽୟଂ ପଞ୍ଚାଦିଃ ॥

ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବୈଦିକ ପୁସ୍ତକ ସୂଚୀ

ଆମ ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ :-

୧- ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ସମେଶ —

ଜ୍ଞାନପୀଠଟାକୁ କଲାର ରାଣିବାର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭଗବାନ ସମନ୍ୱୟ ଶ୍ରୀ ଗାନ୍ଧୀ ବିଶେଷତଃ ନବୀନବିଦ୍ୟାୟ ସ୍ୱରାଜ୍ୟର ଉପଯୋଗୀ । ମୁ-୧-...

୨- ବେଦରେ ପ୍ରକାଶିତ ଧର୍ମ —

ଭଗବାନ; ଜ୍ଞାନ ଓ ସଦ୍‌ବୃତ୍ତି—ଏହି ପ୍ରକାର ସମସ୍ତ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶିତ ଉପଯୋଗୀ ମୁ-୪-୭-୧୦ ଲେଖା ।

୩- ବୈଦିକ ଅର୍ଚ୍ଚନାବିଧି —

ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ନିଜେ ଭଗବାନ ସ୍ତୁତି, ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଭଗବାନ ଚିନ୍ତା ଧର୍ମ ପାଇଁ ବେଦମନ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ବୈଦିକ ଭଜନର ସମ୍ପାଦନା କରାଯାଇଅଛି । ମୁ-୪-୧୦ ଲେଖା ।

ଏହି ବ୍ୟାସର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ହିନ୍ଦୀ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ ନିମ୍ନ ଠିକଣାରେ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ।

ଃ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ଃ

ଗୁରୁକୁଳ ଆଶ୍ରମ ଆମସେନା, ଖଇଆର ରୋଡ଼, କଳାହାଣ୍ଡି (ଓଡ଼ିଶା)

ସାଧାରଣ ପ୍ରକାଶର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ପୁସ୍ତକ :-

୧ - ସାବିତ୍ରୀର ଆର୍ତ୍ତ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସହ, ବସନ୍ତର ଭବନ; ସମ୍ପାଦନା, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ ।

୨ - ଆର୍ତ୍ତ-ସମାଜ ମନ୍ଦିର; ପ୍ରାଚୀନ, ସମ୍ପାଦନା ।

୩ - ବସନ୍ତର ସେବାଶ୍ରମ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ; କନ୍ୟାଶ୍ରମ, ସମ୍ପାଦନା ।

ଦାନ-ପୁରୀ

ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକାଶନାଦେ ନିମ୍ନାକୃତ ଧର୍ମପ୍ରେମୀ ସଦ୍‌ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଦୟା
ଦେଖି ସ୍ବର୍ଗଦାନ କରି ସଦାଯୋଗ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆମ୍ଭେ ହାତୀର
ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଇ ଚାହୁଁ । ଶିଶୁରକଠାରେ ପ୍ରାଥମିକ ଓ ଏମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା, ସ୍ବଚ୍ଛତା
ଏବଂ ଧନଧାନ୍ୟ ତଥା ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟବସାୟ ଦେଖାଇ ଚାହୁଁ ।

- ୧। ୧୦୦.୦୦ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ, ଭବନ ।
- ୨। ୧୦୦.୦୦ ଶ୍ରୀମତୀ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ, ସମ୍ବଲପୁର ।
- ୩। ୫୦୦.୦୦ ଅର୍ଥୀ ପ୍ରଦତ୍ତ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ, ବରଦ୍ଧ ଓ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ, ନାଗପୁର ।
- ୪। ୫୦୦.୦୦ ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଦେବୀ, ବରଦ୍ଧପୁର ।
- ୫। ୫୦୦.୦୦ ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭାତ କୁମାର ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ସମ୍ବଲପୁର । (ନିଜ ପିତାଙ୍କ ସ୍ମୃତିରେ)
- ୬। ୫୦୦.୦୦ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ।
- ୭। ୫୦୦.୦୦ ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା, ଅର୍ଥୀ ସମାଜ ଭବନ ।
- ୮। ୫୦୦.୦୦ ଅର୍ଥୀ ସମାଜ ଭବନ ।

ଦେଖି ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପାଦଦେଶରେ ଅର୍ଥୀ ପଦେସ୍ବ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ନୂଆଦେଶୀ ୫୦୦
ସଦ୍‌ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ମତାଙ୍ଗ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦତ୍ତ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ୫୦୦ ଅର୍ଥୀଙ୍କ ଦେବ-
ତାଙ୍କୁ ।

ସ୍ବତନ୍ତ୍ର — ଦିଶିବ ସମ୍ବଲପୁର ଆରମ୍ଭ କରି ବରଦ୍ଧ ସମ୍ବଲପୁର ସମାଜ
ଦେଖିବ ମହୋଦୟଙ୍କ କୃତ ଅଂଶ ।

ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ୨୫ ୩
 ବସୁଧେୟ ସୁଭାଷୀଙ୍କ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣବାଣୀ ଶୁଣିବା
 ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ଗୋଡ଼ାଏ ଗୋଡ଼ାଏ ମାତ୍ର
 ଫର୍ମ୍‌ନ ଡ୍ରମ୍‌ସ୍ ଚଳିଥାନ୍ତି । ସେ ସେ
 ଗାୟନମାନଙ୍କର ଉତ୍ତମ ଉଦ୍ଘୋଷଣ
 ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଉଦ୍ଘୋଷଣ ପ୍ରକାଶନ ଆଶିଷ
 ସଂ. ୪ ୧୦୦୧ ପ୍ରକାଶନ ଚଳି-ଛି । ଶ୍ରୀ
 ଦେଶିକ ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଏହାର ପ୍ରକାଶନ
 ପାଇଁ ୪ ୩୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା ଲାଗିଛି ।

* ଶ୍ରୀ ସ୍ଵାମୀ ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ ସ୍ଵରୂପୀ *

ଯୋଗ ଆବର୍ତ୍ତନ ତା: ୧୦-୪-୧୯୨୭
 ତଥା ଉଦ୍ଘୋଷଣ ତା: ୩-୯-୧୯୨୯ କୁ
 ଯୋଗସ୍ଥ । ସ୍ଵାମୀ ରାଜା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଧର୍ମ
 ପତ୍ନୀ ଶ୍ରୀମତୀ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣା ଚଳିଥିଲେ, ସମ୍ବଲପୁର,
 ୪ ୫୦୧ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶନାର୍ଥେ ତାଙ୍କ
 ଚେରପତ୍ର ।

* ଶ୍ରୀ ଆନନ୍ଦ ସ୍ଵରୂପ ଚଳିତା *

ଜନ ପତି ଶ୍ରୀ ସମ ରାଜା ଶ୍ରୀ
 ଚଳିତସ୍ଵରୂପ (ସ୍ଵରୂପ) କୁ ସ୍ଵାମୀ
 ସୁଶୀଳା ତଥା ପାମିନୀ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ
 ସାମର୍ଥ୍ୟାବଳେ ମଧ୍ୟ ୪ ୩୦୦୦୦ ଟଙ୍କା
 ଲାଗିଛି ।

* ଉତ୍ତମୀ ଉତ୍ତମୀ ଚେନୀ *

ଉତ୍ତରାକ୍ଷ

ଅନୁଭୂମିକା

ଏ କଥା ପୁରାଣିତ ଯେ ସଂସାରରେ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ
 ଶୁକ୍ରାକାଶ୍ଵତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମତ ପ୍ରଚଳିତ ନଥିଲା । ବେଦୋକ୍ତ ସମସ୍ତ
 ଶସ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନାନୁକୂଳ ଅଟେ । ବେଦବିମୁଖତା ହିଁ ମହାଭାରତଯୁଦ୍ଧର କାରଣ । ଏହି
 ବିମୁଖତା ଯୋଗୁଁ ସଂସାରରେ ଅଜ୍ଞାନାନ୍ଧକାର ବ୍ୟାପିଗଲା । ଫଳସ୍ଵରୂପ ମନୁଷ୍ୟର
 ବୁଦ୍ଧି ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ ସେ ମନ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମତପ୍ରବୃତ୍ତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବେଦ-
 ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣମତ, ଜେନମତ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମତ ତଥା କୁରାନମତ ଏହି ଚାରିଟି
 ଯୋଗେଇ ସମସ୍ତ ମତାନ୍ତରର ମୂଳ । ଏମାନେ କ୍ରମେ ଗୋଟିକ ପରେ
 ଗୋଟିକ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଥମ, ଦ୍ଵିତୀୟ, ତୃତୀୟ ତଥା ଚତୁର୍ଥ ହୋଇ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ-
 ଯିବେ । ସପ୍ତ ଏହି ଚାରିଟିର ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ଗଣିଲେ ଏକ ହଜାରରୁ କମ୍ ହେବ
 ନାହିଁ । ପରସ୍ପର ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ବିଚାର କରିବାରେ ଆସକ ପରିଣାମ କରିବାକୁ
 ମନୁଷ୍ୟ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ସମସ୍ତ ମତାବଲମ୍ବୀ, ଏମାନଙ୍କ ଅନୁଯାୟୀ ତଥା
 ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖାଗଲା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନ କରାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
 ହିଁ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସତ୍ୟମତର ମଣ୍ଡନ ତଥା ଅସତ୍ୟମତର ଖଣ୍ଡନ କରାଯାଇଛି ।
 ମୋର ଯେପରି ବୁଦ୍ଧି, ଯେତିକି ଜ୍ଞାନ ତଥା ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଚରିତ୍ରମତର ମୂଳ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦେଖି-
 ବାର ଯେତିକି ବୋଧ ହେଲା, ସେ ସବୁ ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନିବେଦିତ
 କରି ଦେବାକୁ ମୁଁ ସମର୍ଥନ ମନେ କଲି । କାରଣ, ଗୁପ୍ତ ବିଷୟର ବିଜ୍ଞାନ ବାର
 ମାତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ସହଜ ନୁହେଁ । ପରପାତଶ୍ରୀୟ ହୋଇ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ-
 କଲେ ସଂସ୍କୃତ ସତ୍ୟାସତ୍ୟର ବିବିଧ ହୋଇଯିବ । ତତ୍ପରସ୍ପାତ୍ ନିଜ ନିଜ
 ଶେଷକଳା ଅନୁସାରେ ସତ୍ୟମତ ସ୍ଵୀକାର ତଥା ଅସତ୍ୟମତ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା
 ସହଜ ହୋଇଯିବ ।

ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପୁରାଣାଦି ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମତ ଅନୁସରଣ କରି ଶାଖାପ୍ରଶାଖା-
 ରୂପେ ଯେଉଁ ମତମତାନ୍ତର ସମୁଦ୍ର ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରଚଳିତ, ସେମାନଙ୍କ ଗୁଣ-
 ଗୋଷ ସମ୍ପର୍କରେ ଏହି ଏକାଦଶ ସମୁଦ୍ଧାସରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ମୋର ଏହି

କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯଦି କେହି ଉପକାରନୀୟ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ
 କରାଯାଉଅଛି ମଧ୍ୟ କରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ, କାହାକୁ ହାନି ପଡ଼ୁଥିଲେ
 କାହାର ବିରୋଧ କରିବା ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ଓ ଅସତ୍ୟର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା
 କରିବା ହିଁ ମୋର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ
 ନ୍ୟାୟଦୃଷ୍ଟିରେ ବୁଝାଇ କରିବା ଉଚିତ । ବାଦ-ବିବାଦ ବା ବିରୋଧ ଉତ୍ପନ୍ନ
 ବାକୁନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟୋପାଦାନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ମିଳିବୁ ।
 ବିଦ୍ରୁହନକୁ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ଯେ, ଏହି ମନମୋହର ମଧ୍ୟରେ ପାରସ୍ପରିକ ବିରୋଧ
 ହାର ଜଗତରେ କି କି ଅନିଷ୍ଟ ସାଧୁତ ହେଉଛି, ପୁଣି କ'ଣ କ'ଣ ହେଉଛି
 ଓ ଆଗେ ମଧ୍ୟ କ'ଣ କ'ଣ ହେବା ଯେପରିକି ମିଥ୍ୟା ମନମୋହର ମଧ୍ୟରେ
 ଉତ୍ପନ୍ନ ପାରସ୍ପରିକ ବିରୋଧର ମନୁଷ୍ୟସମାଜରୁ ଦୂରଭୂତ ନ ହେଉଛି,
 ପରିଣତ ଅନ୍ୟାୟ ମଧ୍ୟରେ ସୁଖଶାନ୍ତିର ସଞ୍ଚାର ଅସମ୍ଭବ । ଯଦି ଆମର
 ମନୁଷ୍ୟ ବିଶେଷତଃ ବିଦ୍ରୁହର ଶିକ୍ଷା-ଦେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ସତ୍ୟ ଓ ଅସତ୍ୟ
 ନିର୍ଣ୍ଣୟ ପୂର୍ବକ ସତ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ଓ ଅସତ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗରେ ବୁଝା ହୁଅନ୍ତେ,
 ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୁଖଶାନ୍ତି ସ୍ଥାପିତ ହେବା ଅସାଧ୍ୟ କଥା ନୁହେଁ । ଏହା
 ବିରାଟ ଯେ, ଏହି ବିଦ୍ରାନ୍ତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧ ଥିବା ହେତୁ ହିଁ ସତ୍ୟ
 ଆଜି ବିରୋଧ ପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ । ଯଦି ଏହି ବିଦ୍ରାନ୍ତମାନେ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥପୂର୍ବକ
 ନଦେଇ ପଦସାଧାରଣର ସ୍ୱାର୍ଥପୂର୍ବକରେ ସତ୍ୟକୁ ହୁଅନ୍ତେ, ତେବେ ଆଜି
 ଐକମତ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା । ଏହା ପୁଣି ଦେବାର ଉପାୟ ଉପୁଷ୍ଟ
 ପୂର୍ତ୍ତିରେ ଲେଖାଯିବ । ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ ପରମାତ୍ମା ଏକ ମତରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଆତ୍ମାର ପ୍ରକାଶିତ କରନ୍ତୁ ।

ଅଳମିତ ବିସ୍ତରେଣ ବିପଣ୍ଣି ଦ୍ବରଶିରେମଶିଷ୍ ।

ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ

ଅଥୈକାଦଶ ସମୁଦ୍ଧାରଣ

[ଅଥାର୍ଥାବର୍ତ୍ତୀୟମତଜଣନମଣ୍ଡନେ ବ୍ୟାସାୟମଃ]

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତ ଅଧିବାସୀ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ମତାମତ ସମ୍ପର୍କରେ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବାନଙ୍କ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଅଛି । ଯୁଦ୍ଧବଳରେ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତ ପରି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗଣ ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ଏ ଦେଶକୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରସ୍ତ ଦେଶ ବୋଲି କହନ୍ତି । କାରଣ ଏ ଦେଶରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭୃତି ରହୁ ଉତ୍ତମ ହୁଏ । ଏଥି ନିମିତ୍ତ ସୃଷ୍ଟିର ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବାନ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଆସି ଏ ଦେଶରେ ନିବାସ କରିଥିଲେ । ଆମେ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକଳରେ କହୁ ଆସିଥିବୁ ଯେ, ଶେଷ ପୁରୁଷର ନାମ ଆର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଆର୍ଯ୍ୟଠାରୁ ଶେଷ ମନୁଷ୍ୟର ନାମ ହୁଏ । ଯୁଦ୍ଧବଳ ସମୟ ଦେଶ ଏ ଦେଶର ପ୍ରଜାପତି ଶକ୍ତି ଏବଂ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ, ଶ୍ରୀମଣିର କଥା ଯାହା ଶୁଣାଯାଏ ତାହା ତ ମିଥ୍ୟା, କିନ୍ତୁ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତକୁ ପ୍ରକୃତ ଶ୍ରୀମଣି । ଏହାର ଶ୍ରୀ ମାତ୍ରେ ଲୌକ ପରି ଶେଷବର୍ତ୍ତମାନେ ଧନାତ୍ମ୍ୟ ହୋଇଉଠନ୍ତି ।

ଏହାଦେଶ ପ୍ରସ୍ତ ଲବ୍ୟ ଯଜ୍ଞାଦିଗ୍ରନ୍ଥନୁନଃ ।

ସ୍ୱା ସ୍ୱା ରତ୍ନଂ ଶି ଶେରନ ପଥବ୍ୟାଂ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାନତାଃ । ମନୁ [୨-୨୦]

ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭ କରିଆଜୁଁ ପ୍ରାୟ ମାତ୍ର ସତ୍ତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ସାବିତ୍ରୀମ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ସାତ୍ର ସ୍ୱପାର ଉତ୍ତର ଏକମାତ୍ର ରଜ୍ୟ ଥିଲା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶରେ ମାଣ୍ଡଳିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ରଜା ଥିଲେ । ଲୌକ ପ୍ରାଣ୍ଡବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁଦ୍ଧବଳ ଯାବତୀୟ ରଜା ଓ ଧୂଜାଗଣ ଏହି ଦେଶର ଶ୍ରୀ ଓ ରଜ୍ୟ ଶାସନକୁ ସମ୍ଭାଳ କରୁଥିଲେ । ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ରଚିତ ଯାଇଥିବା ମନୁସ୍ମୃତି ହିଁ ଏହାର ପ୍ରମାଣ ଅଟେ । ଏହି ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତ ଦେଶରେ ଲୁଣର କିରୀସିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟାନ୍ ମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବୈଶ୍ୟ, ଶୂଦ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ଏବଂ ମେଳ ପ୍ରଭୃତି ଯୁଦ୍ଧବଳ ଯାବତୀୟ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ ନିଜର ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟୟା

ଓ ଚରଣ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରୁଥିଲେ । ମହାରାଜା ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ରାଜ୍ୟ
ମହାଭାରତଯୁଦ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଦେଶ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କର
ଶାସିତ ହେଉଥିଲା । ହଁ, ଶୁଣନ୍ତୁ; ଚୀନର ରାଜା ଭଗଦତ୍ତ, ଅନେକବାର
ବାଦନ, ପୁରୋପର ବିଜାଳାସ (ଅର୍ଥାତ୍ ମାର୍ଜାର ଆଖିଭଳ ଆଖି ଚିଣ୍ଡିଆ
ବା ଗ୍ରୀକ୍ ନାମଧେୟ ଯବନ ଏବଂ ଇସାନର ଶଲ୍ଯ ପ୍ରଭୃତି ରାଜ୍ୟବର୍ଗ
ଯଜ୍ଞରେ ଏବଂ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଆଦେଶ ପାଇ ଆସି ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ
ଏକ ରାଜା ସମୟରେ ରାବଣ ମଧ୍ୟ ଏକ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର ଅଧୀନରେ ରାଜ୍ୟ
ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସମୟରେ ରାବଣ ବିଦ୍ରୋହୀ ହେବାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାହାକୁ ଶାସ୍ତି
ଦିଲେ- ଅର୍ଥାତ୍ ତାକୁ ବିନାଶ କରି ତାର ଭାଇ ବିଶ୍ଵାସକୁ ରାଜ୍ୟ ଦାନ କଲେ
ସ୍ଵାୟମ୍ଭୁବ ରାଜାଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆର୍ଯ୍ୟମାନ
ରାଜତନ୍ତ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହିସାବରେ ରାଜତ୍ଵ କରି ଆସୁଥିଲେ ।

ତା' ପରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ପାରସ୍ପରିକ ବିରୋଧବଶନେକ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ
କରି ଧ୍ଵଂସର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ । ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣରେ ଦାମ୍ଭିକ, ଅନ୍ଧ
ଭ୍ରାତା ଏବଂ ଅଜ୍ଞାନମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ପାର୍ଯ୍ୟକାଳସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିପାରନ୍ତାହିଁ ।
ସ୍ଵାଭାବିକ ନିୟମ ଏହି କି ପ୍ରଭୁର ଧନସଂପତ୍ତି ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନରୁ ଅଧିକ
ସମାଜରେ ଆଲସ୍ୟ ଭାବ ବଢ଼ିଯାଏ । ପୌରୁଷର ଅଭାବ ଘଟେ । ଈର୍ଷ୍ୟ,
ବିଷୟାସକ୍ତିର ପରିବୃତ୍ତି ହେତୁ ପ୍ରମାଦର ଅବତାରଣା ହୁଏ । ଏହାଦ୍ଵାରା
ପାଣ୍ଡବ ଓ ବିଚିତ୍ରଶାଳିତା ଲେପ ପାଇଥାଏ ଏବଂ ଦୁର୍ଗୁଣ ତଥା ମନ୍ଦ
ବଢ଼ିଗଲେ । ଯଥା-ମଦ୍ୟମାସ ସେବନ, ବାଲ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବିବାହ, ଏବଂ
ଭୃତ୍ୟ । ଯଦି କୌଣସି ଦେଶର ସୈନ୍ୟବଳ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ, ବା ସେ
ଲୋକିକ ଯୁଦ୍ଧ ବିଦ୍ୟାରେ ଅସାଧାରଣ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରନ୍ତି ଏବଂ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନିତମସ୍ତକ ହୋଇ ରହନ୍ତି,
ବେଳେ ସେ ଦେଶର ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦାମ୍ଭିକତାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ।
କିନ୍ତୁ ବଶରୁ ସେମାନେ ଅନ୍ୟାୟ ପସପାତ ଆଚରଣ କରନ୍ତି । ଏହାକୁ
ଆନ୍ତରିକ ବିବାଦ ଘଟେ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାଧାରଣ ଦେଶ ବା ବୃଦ୍ଧ
ବ୍ୟକ୍ତି ସେଇ ସୁଯୋଗରେ ଶକ୍ତିସମ୍ବଳର ଉକ୍ତ ଶକ୍ତିପ୍ରମତ୍ତତ୍ତ୍ଵକୁ
କରିଥାଏ । ଯେପରି ଶିବାଜୀ ଓ ଗୁରୁ ଗୋବିନ୍ଦ ସିଂହ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ମୁସଲମାନ
ସମ୍ରାଟ୍‌ମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅସ୍ତ୍ରୋତ୍ତେଜନ କରି ବିରାଟ ମୁସଲମାନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ
ଭିନ୍ନ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ଅଥ କିମେତ୍ତିତା ପରେନେ ମହାଧର୍ମରାଶୁକବର୍ତ୍ତନଃ କେଚିତ୍
 ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନ ଭୂରଦ୍ୟୁମ୍ନେନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ କୁବଳୟାଶୁଯୌବନାଶୁବଦ୍ୟୁ
 ଶୁଣ୍ଠପତିଶଶିବଃନୁହରଶୁନ୍ଦେ । ମୁରୀଷନନକ୍ତୁ ସର୍ପାତ ସ୍ୱୟାତ୍ୟ
 ନରଣ୍ୟାସ ସେନଦୟଃ । ଅଥ ମରୁତଭରତ ପ୍ରଭୃତୟୋଃରାଜାନଃ
 [ମୈତ୍ରାଧନ ପ୍ର ୧ । ଖ ୪ ॥]

ଏହିସବୁ ପ୍ରମାଣଦ୍ୱାରା ଏହା ନିଶ୍ଚିତଭାବେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ସୃଷ୍ଟିର
 ଆରମ୍ଭରୁ ମହାବୀରର ପୁଣି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆର୍ଯ୍ୟକୁଳସମ୍ବନ୍ଧ ରାଜାମାନେ । ହିଁ, ଭାରତରେ
 ରାଜତ୍ୱୋପରକ୍ତ ରାଜା ଆସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏବେ ସେହି ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର
 ବ୍ୟବସାୟମାନେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ବିନାଶର ପଦାନତ ହୋଇ ହେଉ, ନରଣ୍ୟାସବେ
 ଜନ-ଯାପନ କରୁଛନ୍ତି । ଉପରୋକ୍ତ ଶ୍ଳୋକରେ ଯେପରି ସୁଦ୍ୟୁମ୍ନ, ଭୂରଦ୍ୟୁମ୍ନ,
 କୁବଳୟାଶୁ, ଯୋବନାଶୁ, ବଜ୍ରାଶୁ, ଅଶ୍ୱପତି, ଶଶିବନ୍ଧୁ, ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର,
 ଅୟଶ୍ୱ, ନନକ୍ତୁ, ସର୍ପାଶୁ, ଯଯାତି, ଅନରଣ୍ୟ, ଅଷସେନ, ମରୁତ ଏବଂ
 ଭରତ ପ୍ରଭୃତି ସାବିତ୍ରୀମ ବା ସବିତ୍ରୀପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜବଂଶୀମାନଙ୍କର ନାମ
 ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି, ସେହିଭଳି ମହାବୀରର ଓ ମନୁମୁକ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବ
 ପ୍ରଭୃତି ରାଜବଂଶୀମାନଙ୍କ ନାମରମ୍ଭଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି । ଏସବୁ ଉପାଖ୍ୟାନକୁ
 ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରି ଆମେ ପକ୍ଷପାତୀୟ ତଥା ଅଜ୍ଞାନଶୀଳତାର ପ୍ରମାଣ ଦେଖି ମାତ୍ର ।
 ପ୍ରଶ୍ନ—ଯେଉଁ ଆଗେନ୍ତୁ ଆଦି ଅନ୍ଧ ବିଦ୍ୟାର ବିଷୟ ପୁରାଣରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି,
 ତାହା ସତ୍ୟ କି ? ଗୌରୀଶଙ୍କର ଯୁଗରେ କ'ଣ କିମାଣ ବା ବଳକୁ ଇତ୍ୟାଦି ଅସ୍ତ୍ର ଥିଲା?

ଉତ୍ତର—ଏକଥା ସତ୍ୟ ଅଟେ ଓ ଏ ଅସ୍ତ୍ର-ଶସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟା-
 ସାର ଏସବୁ କଥା ସମ୍ଭବ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଦେବତାମାନଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କ'ଣ ଏସବୁ ସିଦ୍ଧ ହେଉଥିଲା?

ଉତ୍ତର—ନା, ଯେଉଁ ବାଣୀ ବା ବାକ୍ୟ ଅବଶ୍ୟକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରୁଥାଏ
 ତାହା ହେଉଛି ମନ୍ତ୍ର । ଅର୍ଥାତ୍ ବିଚାର । ଏଇ ବିଚାରଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ
 ବା ଶୂନ କରାଯାଉଥାଏ । ମନ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦସମ୍ବଳ । ତଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
 ହୁଏ ନାହିଁ । ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନି, ସୂର୍ଯ୍ୟୋଗ ବା ଉତ୍ପନ୍ନ କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ ଯଦି
 ନିଶ୍ଚିତ କେହି, କହେ ତାହାହେଲେ ତାହା କପୋଳକଳ୍ପିତ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । କିରଣ,
 ବୋଲି ସମ୍ଭବ ହେଲେ ଅଗ୍ନି ଓ ପ୍ରକାଶ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଜପକରୁଥିବା କେବଳ ଦୃଢ଼

ଏବଂ କିନ୍ତୁ ଉପାଧିଭୂତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା । ଫଳରେ ଶତ୍ରୁକୁ ବିନାଶ
ପୂର୍ବରୁ ତାର ନିଜର ବିନାଶ ଦେଖନ୍ତା । ଅତଏବ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ର ବଳରେ ଆମେ
ଆଦି ଗୁଳନା କରାଯାଉଥିଲା ତାହାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ‘ବିବର’ । ଶତ୍ରୁ
ସ୍ବରୂପ ରାଜମନ୍ତ୍ରୀ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥକୁନି ଆଯାଉ । ରାଜକାର୍ଯ୍ୟର ବିବର କର୍ତ୍ତାକୁ
ମନ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସେହି ଭଳି ‘ମନ୍ତ୍ର’ ଅର୍ଥରୁ ବିବରଦ୍ବାରା ପ୍ରଥମେ ମନ୍ତ୍ରୀ
ଆଗେଯାଏ । ଆଦି ଭୌତିକ ପଦାର୍ଥର ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରାଯାଉଥାଏ ଏବଂ
ଜ୍ଞାନ ବା ବିବରକୁ ନିୟାନ୍ତ୍ରିତ କରବାଦ୍ବାରା ଅନେକ ପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ ଓ ନି
କୌଣସି ଉତ୍ତପନ୍ନ ହୁଏ । କୌଣସି ବାଣ, ଗୋଳା ବା ଷେଷଶାସ୍ତ୍ରର
ଦ୍ରବ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ରଖାଯାଇ ପାରେ ଯଦ୍ବିଚ୍ଚରେ ଅଗ୍ନି-ସଂଯୋଗ ଦ୍ବାରା ବା ଶେଷ
ପଦ୍ଧତିର ଶକ୍ତି ଦର୍ଶଣ ଫଳରେ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟକରଣର ପ୍ରଶ୍ନରେ ଗାନ୍ଧୀ ଶେଷ
ହୋଇଉଠେ । ଏହିଭଳି ଅସ୍ତ୍ରକୁହିଁ ଆଗେଯାଏ କୁହାଯାଏ । ଏହି ସବୁ ବା
ନିବାରଣ କରିବା ପାଇଁ ବରୁଣାସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଉଥିଲା ବୋଲି ପୁରାଣ
ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗକାରୀ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଦ୍ରବ୍ୟର ସଂଯୋଗ
ଯେପରି ଆଗେଯାଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରା ଯାଉଥିଲା ବୋଲି କୁହାଗଲା, ସେହି ଭଳି ବା
ମାନ ଉପାଦାନ ସମିଶ୍ରିତରେ ବରୁଣାସ୍ତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିଲା ନିଶ୍ଚୟ । ଯେଉଁ
ଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁସଂଯୋଗ ମାତ୍ର ମେଘର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ବୃଷ୍ଟି ସଦୃଶ
ସେହିଭଳି ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଏକତ୍ର ସମାବେଶରେ ଯେଉଁ ବାଣ, ଷେଷଶାସ୍ତ୍ର
ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିଲା ତାହାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ବରୁଣାସ୍ତ୍ର କୁହାଯାଉଥିଲା । ଯେପରି ଅଗ୍ନି
ସୂକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରତିଯୁ ବନସ୍ତୁ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚତୁର ସେନାପତିମାନେ ସଙ୍ଗେ
ବରୁଣାସ୍ତ୍ର ସଞ୍ଚାଳନ କରୁଥିଲେ । ସେହିଭଳି ନାଟପାଟକାଣ ଓ ମେଘନାସ୍ତ୍ର
ଉକ୍ତି ମଧ୍ୟ ପୁରାଣରେ ବରଲ ନୁହେଁ । ରକ୍ତ ଜାଡ଼ାସ୍ତ୍ର ପଦାର୍ଥ ଯୁକ୍ତ ଷେଷଶାସ୍ତ୍ର
ଉପରକୁ ଷେପଣ କରି ତାହାକୁ ଆଦୃତ କରିବା କୌଣସି ହିଁ ନାଟପାଟକାଣ
ବାରଣ ବିଶିଷ୍ଟତା । ସେହି ଭଳି ସମ୍ବୋଧନ ବାଣ ମଧ୍ୟ କେତେକ ନିଶ୍ଚୟ
ଦ୍ରବ୍ୟର ସମିଶ୍ରିତରେ ନିର୍ମିତ ହେଉଥିଲା । ଏହି ଅସ୍ତ୍ରଟି ଲଘୁତ୍ବରେ ଶେଷ
ବାସ୍ତବ ଉଦ୍ଗୀରଣ କରି ସମସ୍ତ ଶତ୍ରୁସେନାକୁ ନିଶାବେଶରେ ନିହିତ ଗଢ଼ି
କରି ଦେଉଥିଲା । ନାନା ପ୍ରକାର ଏହି ଧରଣର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର କଥା ପୁରାଣେ
ରହିଛି । କୌଣସି ତାର, କାନ୍ଥ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ସଂଯୋଗ
ବୈଦ୍ୟୁତିକ ପ୍ରତିଯୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ଶତ୍ରୁପକ୍ଷକୁ ଯାହାଦ୍ବାରା ବିନାଶ କରାଯାଉଥିଲା
ସେହିଭଳି ଅସ୍ତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ଆଗେଯାଏ ଓ ପାଣ୍ଡୁପତି ଅସ୍ତ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା ।

କମାଣ ଓ ବନ୍ଧୁକ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ବିଦେଶୀ ଭାଷାରୁ ଆସିଛି । ସଂସ୍କୃତ ବା ଅର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣୀୟ କୌଣସି ଭାଷାରୁ ଏ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ପତ୍ତି ନୁହେଁ । କମାଣ ଓ ବନ୍ଧୁକ ବୋଲି ଯାହାକୁ କୁହା ଯାଉଛି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ତାହାକୁ ଶତସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବୁଣ୍ଡି ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁମାନେ ସଂସ୍କୃତ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ନାହାନ୍ତି ସେମାନେ ଭ୍ରମ ବୁଣ୍ଡି କାହାକୁ କଅଣ ଲେଖନ୍ତି ଓ ଯାହା ଲିଖା ତାହା କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବୁଝିମାନ ଶତ୍ରୁ ଲେଖକ ସେସବୁ ଉକ୍ତିକୁ ଅକାଟ୍ୟ ବା ପ୍ରାମାଣିକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରସାର ଦୃଷ୍ଟି, ସେ ସବୁ ପ୍ରଥମେ ଅର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣରୁ ମିଶ୍ରଣସ୍ୱରୂପେ ଆହରଣ କରିଥିଲେ । ସେଠାରୁ ଶ୍ରୀକବାସୀ ଶ୍ରୀକରୁ ରୋମ ଅଧିବାସୀ, ରୋମରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯୁରୋପୀୟ ଦେଶବାସୀ ଏବଂ ଯୁରୋପୀୟ-ମଧ୍ୟ ଠାରୁ ଆମେରିକା ବାସୀମାନେ ତାହା ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣରେ ସଂସ୍କୃତର ଯେତେ ପ୍ରଚାର ଅଛି, ସେ ଭଲ-ମନ୍ଦର ପ୍ରଥମର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦେଶରେ ନାହିଁ । କେହି କେହି ମତ ପୋଷଣ କରନ୍ତି ଯେ, ଜର୍ମାନୀରେ ସଂସ୍କୃତର ବହୁଳ ପ୍ରଚାର ରହିଛି ଏବଂ ମୋକ୍ଷମୂଳର ସାହକ ଯେତେ ସଂସ୍କୃତ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛନ୍ତି, ସେ ଭୁଲନାରେ ଅନ୍ୟକେହି ଲୋକ କରି ନାହାନ୍ତି । ଏହା କେବଳ କହୁଥିବା କଥା । “ପୃଥିବୀଦେଶେ ବ୍ରାହ୍ମଣମୋକ୍ଷ-ସେବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣେ” ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଦେଶରେ ବଣାଳ ବୃହତ୍ ଶବ୍ଦ, ସେଠାରେ କେତେକ ମଧ୍ୟ ମହାତ୍ମାରୁ ବୋଲି ବୋଲାଯାଇଥାଏ । ସେହିଭଳି ଯୁରୋପରେ ସଂସ୍କୃତର ପ୍ରଚାର ଅତି ନଗଣ୍ୟ ବା ନଥିବା ହେତୁ ଜର୍ମାନୀ ଲୋକେ ଓ ମୋକ୍ଷମୂଳର ସାହକ ଯାହା ଅଳ୍ପକିଛି ପଢ଼ିଛନ୍ତି, ତାହା ତାଙ୍କ ଦେଶପାଇଁ ଆଦ୍ୟ ସିନା । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣର ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ସଂସ୍କୃତ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଭୁଲନାରେ ଜର୍ମାନୀ ଲୋକଙ୍କର ବା ମୂଳର ସାହକଙ୍କର ସଂସ୍କୃତ ଜ୍ଞାନ ଯେ ଅତି ନଗଣ୍ୟ ଏକଥା ଉତ୍ତମରୂପେ ହୃଦୟ-ସ୍ପର୍ଶକର ପାରିବ । ଜର୍ମାନୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଜନନିକ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କର ଏକ ପସରୁ ଲେଖକ ଏ ସଂପର୍କରେ ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ ତଥ୍ୟ ଆହରଣ କରିଛନ୍ତି । ଉକ୍ତ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ, ଜର୍ମାନୀରେ ସଂସ୍କୃତ ଚିଠିର ଅର୍ଥ ଜାଣିପାରିବା ଉକ୍ତ ଲୋକ ଅଜ୍ଞାନ । ମୋକ୍ଷମୂଳର ସାହକଙ୍କର ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ ଏବଂ କଣ୍ଠିତ ବେଦବ୍ୟାଖ୍ୟା ପଢ଼ିବେ ମୋତେ ଜଣା ପଡ଼ିଲା ଯେ, ସେ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣୀୟ ଟୀକା ଆଦି ଦେଖି “ସୁବିନୋଦନ ପ୍ରକାରେଣ” କିଛି ନା କିଛି ଲେଖି ପକାଇଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ “ସୁବିନୋଦନ ପ୍ରକାରେଣ” ଚରଣ ପଢ଼ିବୁଣ୍ଡ । ଶେଷରେ ଶେଷନା ଦିବ” -

[ଉଚ୍ଚ ୧।୭।୧।] ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ବସନ୍ତରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ । ମୂଳାର ସାହେବ ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ଅଶ୍ୱ ବୋଲି ବ୍ୟାଖ୍ୟା ରଖିଛନ୍ତି । ଏହି ସାପ୍ତଶାବ୍ଦୀୟ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ କରାଯାଇଛି ତାହା ହେଉଛି ‘ସୂର୍ଯ୍ୟ’ । ସାପ୍ତଶାବ୍ଦୀୟ ଅର୍ଥ ଯେ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣ ଯୋଗ୍ୟ ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ‘ପରମାତ୍ମା’ । ଏହି ଅର୍ଥ ଲେଖକଙ୍କର ପୁସ୍ତକ “ଉପଦେଶାବଳୀ” ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପ୍ରମାଣ କରାଯାଇଛି । ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମନ୍ତ୍ରର ବିସ୍ତୃତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଛି । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଜର୍ମାନ ଲେଖକମାନେ ତଥା ମୋକ୍ଷମୁକ୍ତର ସାହେବଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତା ଯେ କେତେ, ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମାନ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଯେ ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରବୃତ୍ତି ହୋଇଛି ସେ ସବୁ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରୁ ପ୍ରଥମେ ଉତ୍ପତ୍ତି ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । କୌଣସି ଧର୍ମେ କରାଯାଇନପାରେ । ଏଠାରେ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟା ନାମକ ସାହେବଙ୍କ ମତ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇ ପାରେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରଣୀତ “ବାସନ୍ତ-କଳ୍ପତରୁ” ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ, ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ ଦେଶ ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତି ଓ କଳାଶକାଶ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଗନ୍ତାଘର । ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନର ଆଲୋକ ଓ ଶକ୍ତି ଧାରୀ ଏହି ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରୁ ହିଁ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ଜାତି ଉପରେ ବିକିରଣ ହୋଇଛି । ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟା ସାହେବ ତାଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ପ୍ରାର୍ଥନା ସମୟରେ କିଛି କିଛି କରୁଥାନ୍ତି “ହେ ଭଗବାନ; ପୁରାକାଳରେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ ଯେତେ ଉନ୍ନତ ହେଉ ଦେଶକୁ ସେହି ଭଳି ଉନ୍ନତ କରି ଗତିବାରେ ଆମକୁ ଶକ୍ତି ସାମର୍ଥ୍ୟ ଦେବ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ପାଦିତ ଦାସଶିକ୍ଷକଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏହି ନିଶ୍ଚୟ ସଂସ୍କୃତରେ ଯେପରି ସାପ୍ତଶାବ୍ଦୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛି, ସେପରି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନାହିଁ । ଉପନିଷଦର ଅନୁବାଦ କରି ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି, “ମୁଁ ଆରମ୍ଭ ପ୍ରକୃତ ଅନେକ ଭାଷା ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁ ଭାଷାର ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ି ମୋର ଏତେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ନାହିଁ କି ମନର ସନ୍ତୋଷ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସଂସ୍କୃତଭାଷା ଅଧ୍ୟୟନ କରି ସେଇ ଭାଷାରେ ଗତିର ପୁସ୍ତକ ପାଠ କରି ମୋର ମନର ସବୁ ସନ୍ତୋଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି ଏବଂ ମୁଁ ଗର୍ବିତ ଉପଭୋଗ କରିଛି” । ଆଉ ଦେଖନ୍ତୁ, କାଶୀସ୍ଥ ମାନମନ୍ଦର ଶିଶୁମାର ବିଚିତ୍ରତା । ଉକ୍ତ ଶିଶୁମାର ଦେହର ଯଥାଯଥ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସୁଦ୍ଧା ତାହା କେତେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ରହିଛି । ଅନନ୍ତ ଆକାଶର ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ବା “ଶଗୋଳ” ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା ଚର୍ଚ୍ଚା

କିବା ଦିଗରେ ଏଇ ଶିଶୁମାର ଚନ୍ଦ୍ର ଖୁବ୍ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ । ଜୟପୁର ରାଜବଂଶୀ
ରାଜାମାନେ ଉକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରର ଭଲ ଅଂଶଗୁଡ଼ିକରପୁନଃ ସଂସ୍କାର କରି ତାହାର ରକ୍ଷଣା-
ବେକ୍ଷଣ କରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ଦେଶ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ପରନ୍ତୁ ମହାରାଜର ଯୁଦ୍ଧ
ଫଳରେ ଏଇ ସର୍ବଶେଷ ଦେଶ ଏପରି ଏକ ଅପୂରଣୀୟ ସ୍ବୟଂ-ସତ୍ତ୍ବର ସମ୍ମୁଖୀନ
ହୋଇଲେ ଯେ, ଆଜିଯୁଦ୍ଧ ଏ ଦେଶ ତାର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା ଫେରିଲେ ଆଶିଷର ନାହିଁ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବାଦ ବା ଶୂନ୍ୟଯୁଦ୍ଧଫଳରେ ହିଁ ଏଇଭଳି ସର୍ବ ନାଶ ହଟିଥାଏ ।

ବିନାଶକାଳେ ବିପରୀତବୁଦ୍ଧିଃ ॥ (ବୁଦ୍ଧ ଗୁଣକ୍ୟ, ଅଂ-୧୭ ୧୭)

ଏହା କୌଣସି କବିଙ୍କବାଣୀ । ବିନାଶ ସମୟ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ ବୁଦ୍ଧି
ବଦଳି ହୁଏ । ତାହାହାର ମଣିଷ ବିପରୀତକାମ କରେ । କେହି ସରଳଭାବରେ
ହୋଇଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ବିପରୀତ ବୁଦ୍ଧି ଏବଂ ବିପରୀତ ଭାବେ ବୁଝାଇଲେ ସରଳ
ଭାବ ବୁଦ୍ଧି । ବହୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବିଦ୍ବାନ୍ ରାଜା, ମହାରାଜା ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ର-ମହର୍ଷିମାନେ
ମହାରାଜ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅନ୍ୟଦ୍ବାରା ନିହତ ହେଲେ ଏବଂ ଅନେକ ସ୍ବୟଂ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ
ପଡ଼ି ହେଲେ । ତା 'ଫଳରେ ଦେଶରେ ବିଦ୍ୟା ଓ ବେଦୋକ୍ତ ଧର୍ମର ପ୍ରଭୁର ନଷ୍ଟ
ହୋଇ ଲାଗିଲା । ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପର ଈର୍ଷ୍ୟା, ଦ୍ବେଷ ଏବଂ ଦମ୍ଭ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ସେହି
ସମୟରେ ଯେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେଲେ, ସେ ଦେଶକୁ ବଶୀଭୂତ କରି ରାଜ୍ୟ ଅଧିକାର
କଲେ । ଏହିପରି ସର୍ବସାଧାରଣ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ।
ସେ ଫଳରେ ଦ୍ବୀପ-ଦ୍ବୀପାନ୍ତରରେ ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କିଏ କରିବ ? ବ୍ରାହ୍ମଣ ବିଦ୍ୟା-
ହୀନ ହେଲେ; ଷଡ଼ିପୁ, ବୈଶ୍ୟ ଏବଂ ଶୂଦ୍ରମାନେ ଯେ ବିଦ୍ୟାହୀନ ହେବେ ସେ
କେମିତି କରିବାର କ'ଣ ଅଛି ? ପରଂପରା ହିମେ ଅର୍ଥ ସହିତ ବେଦପ୍ରଭୃତି
ଶାସ୍ତ୍ରାଂ କରିବାର ଯେଉଁ ପଥା ଥିଲା, ତାହା ଲୁପ୍ତ ହେଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ
କେବଳ ଜୀବଜାର୍ଜନ ପାଇଁ ଯାହା ପାଠ ମାତ୍ର କରୁଥିଲେ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଷଡ଼ିପୁମାନଙ୍କୁ
ଶିଖା ଦେଲେ ନାହିଁ । ଗୁରୁ ବିଦ୍ୟାହୀନ ହେଲେ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ
କି କପଟ ଏବଂ ଅଧର୍ମ ବୁଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଭାବିଲେ ଯେ
କି ନିଜର ଜୀବନା ଉପାର୍ଜନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେବ । ସୁତରାଂ ସେମାନେ
ସମସ୍ତ ଏକମତ ହୋଇ ସ୍ଥିରକଲେ ଏବଂ ଷଡ଼ିପୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଏଇ କଥା କହି ଉପ-
ଦେଶ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ “ଆମେ ତୁମମାନଙ୍କର ପୂଜ୍ୟ ଦେବ । ଆମର ପୂଜା ଧ୍ୟାନ
ତୁମମାନଙ୍କର ସ୍ବର୍ଗପ୍ରାପ୍ତି ବା ମୁକ୍ତିଲାଭ ହେବନାହିଁ ଆମମାନଙ୍କର ସେବାନାହିଁ
ତୁମମାନେ ହୋଇ ନିର୍ଜରେ ପଡ଼ିବ ।” ବେଦରେ ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ର ମୁନିମାନ-

ସତ୍ୟର୍ଥ ପ୍ରକାଶ

କର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖାଥିଲା ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ବାନ୍ ଧର୍ମିକମାନଙ୍କର ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ସେମାନେ ହିଁ ପୂଜନୀୟ । କିନ୍ତୁ ସେହି ନାମ ମୁଖ, ବିଷୟାସକ୍ତ, କପଟୀ, ବ୍ୟାସ
ଏବଂ ଅଧର୍ମିକମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆବେଶିତ ହେଲା । ଭଲ କହିଲ, ଆସୁ ବ୍ୟାସ
ମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷଣ କଣ? ଏସମୟ ମୁଖମାନଙ୍କର ଉପରେ ମଧ୍ୟ କେବେ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ
ସେତେବେଳେ ଶବ୍ଦିୟ ପ୍ରଭୃତି ଯଜମାନ ସାଧୁ ତ ବିଦ୍ୟାରେ ସାପୁର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞ
ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ନିକଟରେ ଯେ ସମୟ ମିଥ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ର କୁହାଲେ, ସେ
ହତଭାଗ୍ୟମାନେ ତାହା ସମୟ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ । ଫଳରେ ଏହି ନାମ
ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ସୁବିଧାହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେମାନେ ସମୟକୁ ନିଜ
ବାକ୍ ଗୁରୁତ୍ୱରେ ଜଡ଼ିତ କରି ବର୍ଣ୍ଣାଭୂତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ କହିବାକୁ ପଡ଼ି
କଲେ-

ବ୍ରହ୍ମ ବାକ୍ୟଂ ଜନାଦ୍ୟନ୍ତଃ [ପାଣ୍ଡବଗୀତା]

ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମୁଖରୁ ଯେଉଁ ବାକ୍ୟ ବାହାରିବ ତାହା ଯେପରି ପାଣ୍ଡବ
ଭଗବାନଙ୍କର ମୁଖନିଃସୃତ ବାଣୀ । ସେତେବେଳେ ଜ୍ଞାନୀ ଓ ଧର୍ମାତ୍ମ୍ୟ
ପ୍ରଭୃତି ଶିଷ୍ୟ ନେଲେ, ସେତେବେଳେ ତଥାକଥିତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସବେ ଯେ
ବିଷୟାନନ୍ଦର ଉପବନ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । ସେମାନେ ଏହା ଯୋଗଣ କଲେ ଯେ
ସାର ଯାବତ୍ପ୍ରାୟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁସବୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନେ
କର୍ମ-ସୁଖବର ଭିତ୍ତିରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରଭୃତି ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନଷ୍ଟ କରି
ଜନ୍ମର ଭିତ୍ତିରେ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ସେମାନେ ଯଜମାନମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ ମୃତ୍ୟୁ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରହରଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଯାହାର ଯେଉଁପରି ଜଳା ହେବ
ସେହିପରି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏପରିକି ସେମାନେ କହିଲେ, “ଅମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ଆମର ସେବା ବ୍ୟତୀତ କେହି ଦେବ ଲୋକ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ
ସେମାନଙ୍କୁ ପରୋପକାରୀ ଆବଶ୍ୟକ, ତୁମ୍ଭେମାନେ କେଉଁ ଲୋକର ପ୍ରବେଶ କରିବ
ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ତ ଘୋର ନିର୍ଲକ୍ଷ୍ୟର ଉପଯୁକ୍ତ ଅଟେ । ତୁମ୍ଭେମାନେ
କାଟ ପଡ଼ିଯାଉ ହେବ । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ହୁକୁ ହେଲ କହିଲେ, “ଅମେ
ମାନେ ଯଦି ଅଭିଶାପ ଦେବୁ, ତେବେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ସବୁନାଶ ହୋଇଯିବ
କାରଣ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ଅଛି ‘ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ବାନ୍ ବିନାଶକ’ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଲୋକ
ଶମାନଙ୍କର ବିବେଚିତ, ସେମାନଙ୍କର ସବୁନାଶ ହୁଏ । ଅବଶ୍ୟ ଏହା ସତ୍ୟ

ଯେଉଁମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଦଜ୍ଞ, ପରମାତ୍ମାଜ୍ଞାତା, ଧର୍ମାତ୍ମା ଓ ସମସ୍ତ ଜଗତର ମଙ୍ଗଳ-
କାରୀ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ ଭାବ ଆଚରଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ
ଦଣ୍ଡ ହେବେ । କିନ୍ତୁ ଯେ ପ୍ରକୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନୁହେଁ, ତାହାର ‘ବ୍ରାହ୍ମଣ’ ନାମ ହୋଇ
ପାରିନା କିମ୍ବା ସେ ସେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ତାହାହେଲେ ଆନନ୍ଦମାନେ କିଏ ?

ଉତ୍ତର—ତୁମେମାନେ “ପୋପ” ।

ପ୍ରଶ୍ନ—“ପୋପ” କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ?

ଉତ୍ତର—ସୋମାନନ୍ଦଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଏବଂ ପିତାଙ୍କ ନାମ “ପୋପ” । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ
ଯେଉଁମାନେ ତଳ ଓ ଜଗତ ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ସ୍ଵାର୍ଥସିଦ୍ଧି କରନ୍ତି ସେହି-
ଜଣ “ପୋପ” ନାମରେ ନାମିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଆନନ୍ଦମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ସାଧୁ । କାରଣ, ଆନନ୍ଦମାନଙ୍କର ପିତା ବ୍ରାହ୍ମଣ
ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଏବଂ ଆତ୍ମେ ଅମୃତ ସାଧୁର ଶିଷ୍ୟ ।

ଉତ୍ତର—ଏହା ସତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଭାଇ ଶୁଣ; ପିତା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ
ତଳେ ଏବଂ ନିଜେ କୌଣସି ସାଧୁର ଶିଷ୍ୟ ହେଲେ କେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ସାଧୁ ହୋଇ
ପରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ପର ଉପକାରୀ, ସେହିମାନେ ନିଜ ଶୁଣ-କର୍ମ-
ସୁଫଳର ହିଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ସାଧୁ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ଶୁଣାଅଛି ସେମର ପୋପ
ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଶିଷ୍ୟତ୍ଵକୁ କହୁଥିଲେ ଯେ, ତୁମେମାନେ ଯଦି ନିଜର ପାପ ମୋ
ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରିବ, ତେବେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମା କରି ଦେବି । ମୋର
ସ୍ଵର୍ଗ ଓ ମୋର ଅଦେଶ ବ୍ୟତୀତ କେହି ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଯାଇ ପାରବେ ନାହିଁ । ଯଦି
ତୁମେମାନେ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର, ତେବେ ମୋ ନିକଟରେ ଯେତେ ଟଙ୍କା
ଢେଙ୍କି ଚାହିଁ, ସେହିତ ମୁଁଙ୍କର ପଦାର୍ଥ ସ୍ଵର୍ଗରେ ପାଇ ପାରବ । ଏହା ଶୁଣି
ଲେଣି ଜ୍ଞାନୀ ଧନବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଵର୍ଗଗାମୀ ହେବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କର, ପୋପକୁ ଯେତେ-
କେନ୍ଦ୍ରରେ ଧନ ଦେଉଥିଲେ ସେତେବେଳେ ସେ ଯାଣୁ ଓ ମେଣ୍ଟର ମୁଣି
ସ୍ଵର୍ଗରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ଦୁର୍ଗା ଲେଖି ଦେଉଥିଲେ “ହେ ପ୍ରଭୁ ଯାଣୁଣ୍ଡାସୁ;
ତୁମ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଵର୍ଗ ଯାନ୍ତି ହେବା ପାଇଁ ତୁମ ନାମରେ ମୋ ନିକଟରେ ଲକ୍ଷ ମୁଦ୍ରା
କମ କରି ଦେଇଅଛି । ସେ ସ୍ଵର୍ଗରେ ଉଠିବେ ହେଲେ ତୁମେ ତୁମ ପିତାଙ୍କର
ସ୍ଵର୍ଗରେ ପଞ୍ଚବିଂଶ ସହସ୍ର ମୁଦ୍ରା ମୁଁଙ୍କର ବଢ଼ିବ, ପଞ୍ଚବିଂଶ ସହସ୍ର ମୁଦ୍ରା ମୁଁଙ୍କର

ଯାନବାହାନ, ଭୃତ୍ୟ, ପଞ୍ଚବଂଶ ସହସ୍ର ମୁଦାର ଶ୍ରେୟ, ପାମାୟ ଓ ବସ୍ତ୍ର
ପଞ୍ଚବଂଶ ସହସ୍ର ମୁଦା ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ ଭାଇ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନିମନ୍ତେ
କରାଇବ ।

ଏହାପରେ ଯୋଗ ସେହି ହୁଣ୍ଡା ପକ୍ଷର ନିମ୍ନଭାଗରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କର
ହାତରେ ଫେରାଇ ଦେଇ କହି ଦେଉଥିଲେ କି ତୁମର ଆତ୍ମୀୟ-ସ୍ୱଜନମାନଙ୍କୁ
ରଖିବ ଯେ ଯେତେବେଳେ ତୁମର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ, ସେତେବେଳେ ଯେତେ
ହୁଣ୍ଡାପକ୍ଷ କବର ମଧ୍ୟରେ ତୁମ ମସ୍ତକର ନିମ୍ନରେ ରଖିଦେବେ । ଯେତେବେଳେ
ବେଳେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଦୂତମାନେ ଆସି ତୁମକୁ ନେଇ ଯିବାପାଇଁ ଉପସ୍ଥିତ ହେବେ
ସେତେବେଳେ ସେ ସେହି ହୁଣ୍ଡା ପକ୍ଷ ସହିତ ତୁମକୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନେଇ ଯାଇ
ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ତୁମକୁ ପ୍ରଦାନ କରାଇଦେବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେତେବେଳେ
ଯେପରି ଯୋଗ ମହୋଦୟ ସ୍ୱର୍ଗର ଠିକା ନେଇଛନ୍ତି । ପୁରୋପକାରୀ ଯେତେବେଳେ
ଏହି ମୁଖର ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଦେଶର ଏହିପରି ଯୋଗ
ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଦ୍ୟାର ବିସ୍ତାର ଫଳରେ ଯୋଗୀ
ମିଥ୍ୟାଲୀଳା ଆଉ ଚାଲୁ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତାହାର ସଫୁର୍ତ୍ତ ବିନାଶ ହେଉଛି ।

ସେହିପରି ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ, ଆତ୍ମୀୟବର୍ତ୍ତରେ “ଯୋଗ” ଯେତେବେଳେ
ଲକ୍ଷ ଅବତାର ହୋଇ ଲୀଳା ବିସ୍ତାର କରି ଅଛନ୍ତି । ଗଜା-ପ୍ରଜା ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ସହସଂଜ୍ଞାଭରୁ ବାଧା ଦେଇ ଦିନରାତି ସେମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ
ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାମ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମନେ ରଖିବାକୁ
ଯେ ଯେଉଁମାନେ ଛଳ, କପଟ ପ୍ରଭୃତି କୁହାଯିବା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି, ସେମାନେ
ହଁ “ଯୋଗ” ବୋଲୁଥାଏ । ସେହିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁମାନେ ଧର୍ମ, ଶ୍ରଦ୍ଧା
ଏବଂ ପରୋପକାରୀ, ସେହିମାନେ ହଁ ବାସ୍ତବିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ସାଧୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ
ଛଳ-କପଟୀ, ସ୍ୱାର୍ଥପର ଲୋକମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରତାରଣ କରି ନିଜର
କରନ୍ତି, ‘ଯୋଗ’ ଶବ୍ଦରେ ସେହିମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଯିବ ଏବଂ ସତ୍‌ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ
ଏବଂ ସାଧୁ ନାମରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ । ଦେଖ; ଯଦି ସତ୍‌ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ସାଧୁ
କେହି ନଥାନ୍ତେ, ତେବେ ବେଦ ପ୍ରଭୃତି ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ମୁଖରେ ସ୍ୱର ସହିତ
କିଏ କରନ୍ତା ଏବଂ କିଏ ବା ଜେନ, ମୁଦଳମାନ ଏବଂ ଶ୍ରୀଷ୍ଟାନ ପ୍ରଭୃତି
ମୁକ୍ତ କରି ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କୁ ବେଦ ପ୍ରଭୃତି ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳ କରାଇ

ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ରଖି ପାରିଥାନ୍ତା ? ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ସାଧୁ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଏଥିରେ କିଏ ସମର୍ଥ
ହୁଅନ୍ତା ? ମନୁ କହିଛନ୍ତି— “ବିଷାଦପ୍ୟମୃତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ” [ମନୁ ୨ । ୨୩୯ ।] ଗୋପ-
ନୀ ତାହା ବୁଝାନ୍ତି ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଯେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଜୈନ ପ୍ରଭୃତି ମତରୁ ପୃଥକ୍
ରହିଛନ୍ତି, ତାହା ବନ୍ଧୁରୁ ଅମୃତ ଗ୍ରହଣ ନ୍ୟାୟ ଶୁଣି ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଯଜ୍ଞ-
ମାନମାନେ ବିଦ୍ୟାସ୍ଥାନ ହେବାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କିଛିତ୍ ପୂଜା-ପାଠ ଶିକ୍ଷା କରି ଗର୍ବୀ
ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସେମାନେ ଏକମତ ହୋଇ ରାଜାମାନଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ
ସାଧୁମାନେ ଦଣ୍ଡ ପାଇବାର ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ଦେଖ; ପ୍ରକୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ସାଧୁ-
ମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧରେ “ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନଦନ୍ତବ୍ୟଃ” “ସାଧୁର୍ନଦନ୍ତବ୍ୟଃ” ଏହି ବଚନଗୁଡ଼ିକ
ଗୋପମାନେ ନିଜ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆରୋପ କଲେ । ସେମାନେ ଋଷି-ମୁନିମାନଙ୍କର
ନାମରେ ମିଥ୍ୟା ବଚନପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରନ୍ଥସମ୍ବନ୍ଧରେ କରୁଥିବା ସେମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଇଲେ ଏବଂ
ଋଷି ଋଷି-ମନ୍ତ୍ରୀଗଣଙ୍କର ନାମ ନେଇ ନିଜ ଦ୍ବାରା ଦଣ୍ଡ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଚନା କଲେ ।
ତାହାର ସେହିମାନେ ଯଥେଚ୍ଛାରୁ କରୁବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏହିପରି କଠୋର
ଉପାୟକାଳୀ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା ଯେ ଗୋପଗଣଙ୍କର ବିନା ଆନନ୍ଦଦାନର କେହି ଯେପରି
ଶୂନ, ଉଦ୍ବିଗ୍ନ, ଉପଦେଶନ ଯାତାୟତ ଏବଂ ପାନ-ଭୋଜନ ପ୍ରଭୃତି କରି ପାରିବ
ନାହିଁ । ସେମାନେ ରାଜାମାନଙ୍କ ମନରେ ଏପରି ବିଚାର ବଢ଼ିମୁଲ କରିଦେଲେ
ଯେ ‘ଗୋପ’ ଶବ୍ଦକ ନାମ ମାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ସାଧୁମାନେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରିବ
ତାହା କରିପାରିବ, ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ସମୟରେ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ । ସେମା-
ନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାର ଇଚ୍ଛା ବି କାହାରି ମନରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ
ଉପରି ମୁଖର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଗୋପମାନେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା
କରିବାକୁ ଓ କରାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧର ଏକ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ
ସେ ବିକୃତିର ସ୍ବପ୍ନପାତ ହୋଇଥିଲା । କାରଣ, ସେହି ସମୟରେ ଋଷି-ମୁନିମାନଙ୍କର
ଶିକ୍ଷା ସମସ୍ତ ଆଲମ୍ବ୍ୟ, ପ୍ରମାଦ ଏବଂ ଈର୍ଷ୍ୟା-ଦେଷର ଅଙ୍କୁର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ
ନିଃଶେଷ ବର୍ଜିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଥିଲା ଯାହା ଉପଦେଶର ଅଭାବରୁ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତରେ
ଅବିଦ୍ୟା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କଳହ ବିବାଦ ଆରମ୍ଭ
ହେଲା । କାରଣ—

ଉପଦେଶ୍ୟାପ ଦେଷ୍ଟୁ ଶାବ୍ଦ ଚେୟିକଃ ॥ ଇରେଥାଂଧରେମ୍ ॥
ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧନଶ୍ଚ ରହିଲେ ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ନାମ ମୋର ଭଲ ଭାବରେ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ

ଏବଂ ସଦୁପଦେଷ୍ଟା ଓ ଶ୍ରୋତାର ଅଭାବରେ ଅନ୍ଧ ପରଂପରା ଚାଲି ଯେତେବେଳେ ସତ୍‌ପୁରୁଷମାନେ ଉତ୍ତପନ୍ନ ହୋଇ ସତ୍ୟାପଦେଶ କରନ୍ତି, ସେବେଳେ ଅନ୍ଧ ପରଂପରା ନଷ୍ଟ ହୋଇ ପ୍ରକାଶର ପରଂପରା ବଢ଼ିଗଲେ ।

ପୁଣି ସେହି ପୋପମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପୂଜା, ଏପରିକି ନିଜର ପାଦ କରାଇବା ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ କହିଲେ, “ଏହା ଦ୍ଵାରା ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଯେତେବେଳେ ଜନସାଧାରଣ ଏ ସମସ୍ତ ମେଷପାଳିକଙ୍କ ପରି ମିଥ୍ୟା ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଭ୍ରମଣ କଲେ, ସେତେ ବେଳେ ଯେ ପ୍ରମାଦ ଓ ବିଷୟାସକ୍ତିରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବିଷୟାସକ୍ତି - ପରାନ୍ତର ଏବଂ ଶୌର୍ଯ୍ୟ-ବୀର୍ଯ୍ୟ-ଦ୍ଵାରା ବାବଦ୍ଵାସ ଶୁଦ୍ଧରୁଣ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯଦ୍ଵାପରେ ସେମାନେ ବିଷୟାସକ୍ତି ହୋଇ ଗୋପନରେ ମନ୍ଦ୍ୟ ମାଂସ ଖାଇ କରବା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବାମମାର୍ଗୀ ଅବତରଣ ‘ଶିବ ଉଦ୍ଘାଟ’ ‘ପାବତ୍ୟୁଦ୍ଘାଟ’ ଏବଂ ‘ଭୈରବ ଉଦ୍ଘାଟ’ ଇତ୍ୟାଦି କେତେ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ରଚନା କଲେ ଏବଂ ସେଥିରେ ଏହି ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଲୁଚା-ଚୁପା ସନ୍ଦେଶ କଲେ —

ମଦ୍ୟଂ ମାସଂ ଚ ମୀନଂ ଚ ମୁଦ୍ରା ମୈଥୁନମେବ ଚ ।

ଏତେ ପଞ୍ଚ ମକାରାଃ ସ୍ୟୁର୍ମୋକ୍ଷଦା ହି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ।

[କାଳୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀରେ]

ପ୍ରବୃତ୍ତେ ଭୈରବୀଚକ୍ରେ ସର୍ବେ ବର୍ଣ୍ଣା ଦ୍ଵିଜାଭୟଃ ।

ନିବୃତ୍ତେ ଭୈରବୀଚକ୍ରେ ସର୍ବେ ବର୍ଣ୍ଣାଃ ପୃଥକ ପୃଥକ ।

[[କୁଳସ୍ତୁତିରେ]]

ପୀତା ପୀତା ପୁନଃ ପୀତା ଯାବତ୍ ପବନ ଭୁବଳେ ।

ପୁନରୁତ୍ଥାୟ ବୈ ପୀତା ପୁନର୍ଜନ୍ମ ନ ବିଦ୍ୟତେ ।

[ମଦାନିବାଣ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀରେ]

ମାତୃସ୍ନେହଂ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ବିହରେତ୍ ସର୍ବସ୍ନେହସୁ ॥୩॥

ବେଦଶାସ୍ତ୍ରପୁରାଣାନି ସ୍ଵମାନ୍ୟ ଶିକା ଇବ ।

ଏକେବ ଶମ୍ଭବ ମୁଦ୍ରା ଗୁପ୍ତା କୁଳବଧ ରବ ॥୪॥

[ଜ୍ଞାନସଂକଳନ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀରେ]

ଏହି ସମସ୍ତ ଗଣ୍ଡମୁଖୀ ପୋପକ ଲାଳା ଦେଖ; ଏହି ବାମମାର୍ଗୀଗଣ ବେଦବି-
ରୁଦ୍ଧ ଲାପପଜନକ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବୋଲି ମନେ କଲେ । ସେମାନେ
ମନ୍ତ୍ର, ମାଂସ, ମୀନ ଅର୍ଥାତ୍ ମତ୍ସ୍ୟ, ମୁଦ୍ରା (ପୁରୀ, କରୁଡ଼ି, ବର, ରୁଟି ପ୍ରଭୃତିର
ଭବନ, ଘାନ ପାତ୍ରାଧାର ମୁଦ୍ରା] ଏବଂ ପଞ୍ଚମ, ମୈଥୁନ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସମସ୍ତ
ପୁରୁଷକୁ ଶିବ ଏବଂ ସମସ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପାର୍ବତୀ ପରି ମନେ କଲେ —

ଅହଂ ଧୈରବସ୍ୟଂ ଭୈରବୀ ହ୍ୟାବୟୋରସୁ ସଙ୍ଗମଃ ॥

ଯେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ କିମ୍ବା ପୁରୁଷ ହେଉନା କାହିଁକି ଏହି ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ ବଚନ ପାଠକରି
ପରସ୍ପର ସମାଗତ କରିବାକୁ ବାମପନ୍ଥୀମାନେ ଦୋଷଜନକ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି-
ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଘାନ ଭରସା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ,
ସେହିମାନଙ୍କୁ ଏମାନେ ଅତି ପବିତ୍ର ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁଯାୟୀ ରଜ-
ନୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ବାମମାର୍ଗୀମାନେ ତାହାଙ୍କୁ ଅତି
ପବିତ୍ର ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଘନଶ୍ଳୋକ ଶୁଣ—

ରଜସ୍ୱଳା ଗୁଷ୍ପରଂ ଶୀର୍ଷଂ ଚୂଷ୍ମାଳୀ ତୁ ସ୍ୱପ୍ନଂ କାର୍ଣୀ ଚର୍ମକାଶ ପ୍ରାୟାତଃ

ସ୍ୟାଦ୍ରଜକା ମଥୁରା ମତା ॥ ଅୟୋଧ୍ୟା ପୁରୁକର୍ଷୀ ପ୍ରୋକ୍ତା ॥ ୧ ॥ ରୁଦ୍ରଯାମଳ ତନ୍ତ୍ର

ରଜସ୍ୱଳା ସହିତ ସହବାସ ପୁଷ୍କର ସ୍ନାନ, ଚୂଷ୍ମାଳ ସହିତ ସହବାସ

କାର୍ଣୀଧାରା, ଚମାରୁଣୀ ସହିତ ସହବାସ ପ୍ରୟାଗ ସ୍ନାନ, ଧ୍ୟାବଣୀ ସହିତ ସହବାସ
ମଥୁରା ଯାଗ ବୋଲି ଜାଣିବ ଏବଂ ବେଶ୍ୟା ସହିତ ଲାଳା କଲେ ମନେ କରିବ
ଅୟୋଧ୍ୟା ଶୀର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରି ଆସିଲ । ଏମାନେ ମଦ୍ୟର ନାମ ଶୀର୍ଷ ମାଂସର
ନାମ ‘ଶୁଭି’ ଓ ‘ସୁବ୍ର’, ‘ମତ୍ସ୍ୟର ନାମ ‘ଚୂଷ୍ମା’ ଓ ‘ଜଳ ତୁମ୍ବିକା ମୁଦ୍ରାର ନାମ
‘ଚୂର୍ଣ୍ଣ’ ଏବଂ ମୈଥୁନର ନାମ ‘ପଞ୍ଚମୀ’ ରଖି ଅଛନ୍ତି । ଏପରି ନାମ ରଖିବାର କାରଣ
ହେ ଯେ ଅନ୍ୟ କେହି ଯେପରି ଏହା ବୁଝି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏମାନେ ନିଜର ନାମ
‘କାଳି’ ଆଦି ‘ଶର ‘ଶାମ୍ବର’ ଏବଂ ‘ଗଣ’ ପ୍ରଭୃତି ରଖି ଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ
ବାମମାର୍ଗୀ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ନାମ ଏମାନେ ‘କଟକ’ ‘ବିମୁଖ’ ଏବଂ ଶୁଷ୍କ ପଶୁ
ପ୍ରଭୃତି ରଖିଅଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଭୈରବଚନ୍ଦ୍ର ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣ-
ପାତ୍ର ଚୂଷ୍ମାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ନାମ ‘ହରିଜି’ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଭୈରବଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥକ୍
କରି ପରର ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜର ବର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଭୈରବ ଚନ୍ଦ୍ରରେ
ବାମମାର୍ଗୀଗଣ ଭୂମି କିମ୍ବା ପଟା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧୁ, ସିକୋଣ, ଚତୁଷ୍ପୋଣ
ବା ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଚକ୍ର ରଚନା କରି ତା’ ଉପରେ ମଦ୍ୟର କଳସ ସ୍ଥାପନା କରି

ତାହାର ପୂଜା କରନ୍ତି । ଏହାପରେ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରନ୍ତି ‘ବ୍ରହ୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଶ୍ରୀ
ହେ ମହା; ତୁମେ ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରଭୃତିର ଅଭିଷାପରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଅ । ସେହିପରି
ମାର୍ଗାବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଅନ୍ୟକେହି ପ୍ରବେଶ କରିନପାରନ୍ତି, ସେହିପରି ଏକ ଗୁପ୍ତ ଶ୍ରୀ
ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଟି ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେ ସ୍ଥାନରେ ପୁରୁଷମାନେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ
ବିବସ୍ତା କରି ପୂଜା କରନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ପୁରୁଷକୁ ବିବସ୍ତା
ପୂଜା କରନ୍ତି । ଏହାପରେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ, କନ୍ୟା, ମାତା, ଭଗ୍ନୀ ଓ
ଆଦି ସେ ସ୍ଥାନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରକୁ ମହାପୁରୁଷ ରଖି
ଯାଏ ଓ ଗୋଟିଏ ଥାଳୀରେ ମାଂସ ଓ ବରାଆଦି ଉପସ୍ଥିତ କରାଯାଏ । ସେ
ଆରୁର୍ଯ୍ୟ ସେହି ମହା ପାତ୍ର ହାତରେ ନେଇ ‘ଭୈରବୋଽହମ୍’ ‘ଶିବୋଽହମ୍’
‘ଭୈରବ’ ମୁଁ ଶିବ ଏହା କହି ତାହା ପାନ କରେ ଏହାପରେ ସେହି
ପାତ୍ରରୁ ନେଇ ସମସ୍ତେ ପାନ କରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ କାହାର ସ୍ତ୍ରୀ, କନ୍ୟା
ବେଶ୍ୟାକୁ କମ୍ପା କୌଣସି ପୁରୁଷକୁ ବିବସ୍ତା କରି ତାହା ହାତରେ ଚାଲିବାକୁ
ସ୍ତ୍ରୀର ନାମ ଦେବା ଓ ପୁରୁଷର ନାମ ମହାଦେବ ରଖାଯାଏ ଏବଂ ସେମାନେ
ଉପସ୍ଥ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ପୂଜା କରାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ସେହି ଦେବ ଗଣ
ମହାପୁରୁଷ ପିଆଲ ପାନ କରାଇ ସେହି ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ପାତ୍ରରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକ ଏକ ଥର
ମହା ପାନ କରାଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହିପରି ମହା ପାନ କରୁ କରୁ ସମସ୍ତେ
ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଭଗ୍ନୀ, କନ୍ୟା ଅଥବା ମାତା ଯିଏ
ହେଉନା କାହିଁକି ସେ ଯାହାର ସହିତ ଲଜ୍ଜା କରେ; ଲଜ୍ଜା ହୋଇଯାଏ । ସେ
କେବେ ଅନ୍ୟାୟକ ମାତାଲ ହେଲେ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଜୋରା ମଧ୍ୟ
ଲଢ଼ି; ଦୁଷ୍ଟା ମରାମର ଓ କେଶ ଟଣାଟଣି ହୁଅନ୍ତି । କାହାର କାହାଣୀକୁ
ସ୍ଥାନରେ ବାନ୍ତି ହୁଏ ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ କେହି
ଅଦୋର ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସିଦ୍ଧ ବୋଲି ଶେଷ, ସେ
ବାନ୍ତିକୁ ଭାଙ୍ଗି କରେ । ଏମାନଙ୍କର ସଦ୍‌ଗୁଣେଷା ଶେଷ ସିଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କ
ଉକ୍ତି ଅଛି —

ହାଲୀଂ ପିବତ ଦୀକ୍ଷିତସ୍ୟ ମନ୍ଦିରେ ସୁପ୍ତୋ ନିଶାୟାଂ ଶେଷ
ଗୃହେଷୁ । ବିରାଜତେ କେଳିଚକ୍ରବର୍ତ୍ତ ।

ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୀକ୍ଷିତ ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁଣିର ଦରକୁ ଯାଇ ବୋତଲ ବୋତଲ ମଦ
କରେ, ବେଶ୍ୟାଳୟରେ ଯାଇ ତା ସହିତ କୁକର୍ମ କରି ଶୟନ କରେ ଏହି ନିଶାୟାଂ ଶେଷ

ଓ ନିଶ୍ଚୟରେ ଏହି ସମସ୍ତ କର୍ମ କରେ, ସେ ବାମପନ୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ର-
ବର୍ଣ୍ଣା ରାଜାଙ୍କ ପରି ସବୁଠୁ ଉଚ୍ଚ ସମ୍ମାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା
ଅଧିକ କୁଳର୍ଥୀ ସେହି ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଯେ ସତ୍ତ୍ୱକର୍ମକରେ ଏବଂ
କୁଳର୍ଥୀ ଭୟ କରେ, ସେହି ନିକୃଷ୍ଟ । କାରଣ—
ପାଣବଦୋ ଭବେନ୍ନୌତଃ ପାଣିମୁକ୍ତଃ ସଦାଶିବଃ ॥

[ଜ୍ଞାନସଂକଳନୀ ତତ୍ତ୍ୱ ଶ୍ଳୋକ ୪୩]

ତେବେ ଏହିପରି କୁହାଯାଇଅଛି ଯେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଲୋକଲଜ୍ଜା, ଶାହଲଜ୍ଜା
ଏବଂ ଦେଶଲଜ୍ଜା ପ୍ରଭୃତି ବନ୍ଦନରେ ବନ୍ଦି, ସେ ଜୀବ, ଏବଂ ଯେ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ହୋଇ
କୁଳର୍ଥ କରେ, ସେ ସଦାଶିବ ।

ଉତ୍ତରୀଣ ତେ ପ୍ରଭୃତିରେ ଏକ ପ୍ରକାର ପ୍ରୟୋଗ ଲେଖା ହୋଇଅଛି ଯେ,
ଏକ ଘେରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ରହିବ । ତା 'ମଧ୍ୟରେ ମଦ୍ୟର ବୋତଲ ପୂର୍ଣ୍ଣ
ହେବ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରୁ ମଦ୍ୟ ପାନ କରି ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରକୋଷ୍ଠକୁ ଯିବ ।
ତତ୍ପରେ ମଦ୍ୟପାନ କରି ତୃତୀୟ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଏବଂ ତୃତୀୟରୁ ପାନ କରି ଚତୁର୍ଥ
ପ୍ରକୋଷ୍ଠକୁ ଯିବ । କାଠ ଭଳି ଭୂମିରେ ନ ପଡ଼ିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ମଦ୍ୟ
ପାନ କରିବ । ପ୍ରଥମ ଥର ମାତଳତା କମିଗଲେ ପୁନର୍ବାର ପୁରାତଳ ପାନକରି
ପଡ଼ିବ ହେବ । ତୃତୀୟ ଥର ଏହିପରି ମଦ୍ୟ ପାନକରି ପଡ଼ିବ ହୋଇ ଉଠିଲେ ଆଉ
ସୁନିର୍ଜଳ ହେବ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ ଏହିପରି ମନୁଷ୍ୟର ପୁନର୍ବାର
ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ହେବା କଠିନ ଏବଂ ସେ ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାତ ଯୋନିରେ ନିପତିତ
ହେବା ସୁନିଶ୍ଚିତ । ବାମପନ୍ଥୀମାନଙ୍କର ତନ୍ତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥରେ ନିୟମ ଅଛି ଯେ ଏକମାସ
ମଧ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ; ଅର୍ଥାତ୍
ବନ୍ଧ୍ୟ ଅଥବା ଭାଗ୍ୟ ଯେ କେହି ହେଲେ ବି ସମସ୍ତଙ୍କ ସହ ସହବାସ କରିବା
ହେବ । ବାମପନ୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦଶମହାବିଦ୍ୟା ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ତା 'ମଧ୍ୟରୁ ମାତଙ୍ଗୀ
ବନ୍ଧ୍ୟ ବଶିଷ୍ଠ ବୋଲି କେହି କେହି କହନ୍ତି । ମାତରମପି ନ ତ୍ୟଜେତ୍ ଅର୍ଥାତ୍
ମାତର ସହୃଦ ମଧ୍ୟ ସହବାସ ନକରି ଗ୍ରହଣ ନାହିଁ । ଏମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷର ସହ-
ବାସ ସମୟରେ ଏହା ଜପାକରନ୍ତି, ଆମକୁ ସିଦ୍ଧିପାୟ ହେଉ । ଏପରି ପ୍ରାଗଳ-
ମ୍ୟାମୁଖୀ ସମ୍ଭବତଃ ସଫାରରେ ଖୁବ୍ କମ ମିଳିବେ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମିଥ୍ୟା ପ୍ରବଚ୍ଚ
କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରେ ସେ ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟର ନିନ୍ଦାକରେ । ଦେଖ; ବାମପନ୍ଥୀଗଣ
କହନ୍ତି ଯେ ବେଦ, ଶାସ୍ତ୍ର, ପୁରାଣ ସାମାନ୍ୟ ଗଣିକା ପରି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର
ଶାମ୍ଭବ ମୁଦା ଗୁପ୍ତ କୁଳବଧୂ ପରି । ଏହି କାରଣରୁ ଏମାନେ କେବଳ ବେଦ

ବିରୁଦ୍ଧରେ ମତସ୍ଥାପନ କରିଅଛନ୍ତି । ପରେ ଏମାନଙ୍କର ମତ ବିଶେଷ ରୂପେ ପ୍ରକାଶ ହେଲା ଓ ଏମାନେ ଖୁବ୍ ବିରୁଦ୍ଧତାର ସହିତ ବେଦର ନାମରେ ବାମପନ୍ଥା ଭଣ୍ଡାଳା ନିମେ ନିମେ ପ୍ରଚଳିତ କଲେ । ଅର୍ଥାତ୍—

ସୌଦାମଣ୍ୟଂ ସୁରାଂ ପିବେତ୍ ॥ ପ୍ରୋକ୍ଷିତଂ ଭକ୍ଷୟେନ୍ନାସୁ
କୈଦିକୀ ହଂସା ହଂସା ନ ଭବତି ॥
ନ ମାଂସଭକ୍ଷଣେ ଦୋଷୋ ନ ମଦ୍ୟେ ନରମୈଥୁନେ ॥
ପ୍ରବୃତ୍ତିରେଷା ଭୂତାନାଂ ନବୃତ୍ତିସ୍ତୁ ମହତ୍ତମା ॥

[ମନୁ ଅ ୫ । ୫୭]

ସୌଦାମଣି ଯଜ୍ଞରେ ମଦ୍ୟପାନ କରିବ । ଏହାର ଅର୍ଥ ତ ଏହି କି ଯେ ମଣି ଯଜ୍ଞରେ ସୋମରସ ଅର୍ଥାତ୍ ସୋମଲତାର ରସ ପାନ କରିବ । ‘ପ୍ରୋକ୍ଷିତ’ ଅର୍ଥାତ୍ ଯଜ୍ଞରେ ମାଂସ ଗୋଜନରେଦୋଷ ନାହିଁ । ବାମପନ୍ଥୀମାନେ ଏହି ପାମରୋଚିତ ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଚଳିତ କରି ଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ପଚାରିବାକୁ “ଯଦି କୈଦିକୀ ହଂସା ନଦୃଶ୍ୟ, ତେବେ ଭୃମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନମାନଙ୍କୁ କରି ହୋମ କରାଗଲେ ଚନ୍ଦ୍ରାର ବିଷୟ କ’ଣ ? ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ, ମଦ୍ୟ ପାନ ପରସ୍ପାଦରଣ ପ୍ରଭୃତିରେ ଦୋଷ ନାହିଁ, ଏପରି କହିବା ବାଳକୋଚିତ କାରଣ, ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ନଦେଲେ ମାଂସ ମିଳେନା । ଇନ୍ଦ୍ରା ଅବଦେଶ ଦେବା ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ମଦ୍ୟ ଗ୍ରାନ ସଦାଥା ନିଷିଦ୍ଧ । କାରଣ, ଆଜି ଯେ ବାମପନ୍ଥୀମାନଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମଦ୍ୟପାନର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ, ଅନ୍ୟ ସବୁଠାରେ ନିଷିଦ୍ଧ ଅଛି । ବିବାହ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ମୈଥୁନରେ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ତାହାକୁ ନିବିର୍ତ୍ତାପକୋଳା କହିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବାସ୍ତବରେ ଗୋଷୀ । ମୁନିର୍ବିଷମାନଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥରେ ନାନାବିଧ ବଚନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କରି ତାଙ୍କ ନାମରେ ରଚନା କରି ଗୋମେଧ ଓ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ ମଧ୍ୟ କରାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଅଛନ୍ତି । ଏପରି ଅର୍ଥ ପ୍ରସିଦ୍ଧିର କାରଣ ଏହି ଯେ, ବ୍ରାହ୍ମଣଗ୍ରନ୍ଥରେ ଅଶ୍ୱମେଧ, ଗୋମେଧ ଏବଂ ନରମେଧ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ବୋଧ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଯଦି ଜାଣି ଥାଆନ୍ତେ ଏପରି ଅନର୍ଥ କଥାମାନଙ୍କୁ

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅଶ୍ୱମେଧ, ଗୋମେଧ ଏବଂ ନରମେଧ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ
ଉତ୍ତର—ଏହି ସମସ୍ତର ଅର୍ଥ ଏହା—

ଶୁଣିବା ଅଶୁମେଧ ॥ [ଗୀତ ୧୩ । ୧ । ୭ । ୩ ।]

ଅନ୍ନ ଦି ଗୋଷ ॥ [ଗୀତ ୪ । ୩ । ୧ । ୨୫ ॥]

ଅଗ୍ନିବା ଅଶୁଷ୍କ ॥ [ଗୀତ ୩ । ୭ । ୨ । ୫ ॥]

ଅନ୍ୟ ମେଧ ॥ ଶତପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ॥

ଅଶୁଷ୍କ, ଗୋରୁ ଆଦି ପଶୁ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟକୁ ବଧ କରି ହୋମ କରିବା କଥାର କୌଣସି ସ୍ଥଳରେ ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । କେବଳ ବାମପନ୍ଥୀମାନଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହିପରି ଅନର୍ଥ ଲେଖା ଅଛି । ଆଉସେମାନେହିଁ ଏହି ସମସ୍ତର ପ୍ରଚଳନ କରିଅଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥର ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ ଏ ସମସ୍ତ ଅଛି, ସେହି ସ୍ଥଳଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ସେହିମାନେହିଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କରି ଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ; ରାଜା ନ୍ୟାୟ ଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଜା ପାଳନ କରିବା ଓ ବିଦ୍ୟାଦିର ଦାତା ଯଜମାନ ଦତ୍ତାଦି ଦ୍ଵାରା ଅଗ୍ନିରେ ହୋମ କରିବା ନାହିଁ ଅଶୁମେଧ । ଅନ୍ନ କାନ୍ଦି ପୂ, କରଣ ଏବଂ ପୃଥ୍ଵୀ ଲତ୍ୟାଦିକୁ ପବନ ରଖିବା ଗୋମେଧ । ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁରେ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଶେଷଦାଦି କରିବାକୁ ଗୋମେଧ କୁହାଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ-ଯଜ୍ଞକର୍ତ୍ତା କହନ୍ତି ଯେ ଯଜ୍ଞକଲେ ଯଜମାନ ଓ ପଶୁ ଉଭୟେ ସ୍ଵର୍ଗାତ୍ମୀ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ହୋମ କରି ପଶୁକୁ ପୁନଃଜୀବନ କରାହୁଏ, ଏସମସ୍ତ କଥା ସତ୍ୟ କି ନା?

ଉତ୍ତର-ନା । କାରଣ, ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଯାଆନ୍ତି ବୋଲି, ସେମାନଙ୍କୁ ବଧ ପୂର୍ବକ ଓ ହୋମ କରି ସ୍ଵର୍ଗକୁ ପଠାଇଦେବା ଉଚିତ । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ମାତା-ପିତା ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁତ୍ର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ବଧ କରି ହୋମ ଦ୍ଵାରା ସ୍ଵର୍ଗକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ? ଅଥବା ଯଜ୍ଞବେଦରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଜୀବିତ କରି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ପ୍ରଶ୍ନ-ଯଜ୍ଞ ସମୟରେ ବେଦମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରାହୁଏ । ବେଦରେ ଏସମସ୍ତ ନିୟମେ କେଉଁଠାରୁ ପାଠ କରା ଯାଆନ୍ତା ?

ଉତ୍ତର-ମନ୍ତ୍ର କାହାର କୌଣସିସ୍ଥଳେ ପଢ଼ିବାକୁ ବାଧା ହୁଏ ନାହିଁ । କାରଣ ମନ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ବିଶେଷ । କିନ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ, ପଶୁକୁ ବଧ କରି ହୋମ କରାଯିବ । ଯଥା 'ଅଗ୍ନିରେ ସ୍ଵାହା' ଲତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ଅଗ୍ନିରେ ହବିଷ, ସୃଷ୍ଟିକରି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁଣ ଜନକ ଦତ୍ତାଦି ଉତ୍ତମ ପଦାର୍ଥଦ୍ଵାରା ହୋମ କଲେ ବାୟୁ, ବୃଷ୍ଟି ଓ ଜଳ ବିଶୁଦ୍ଧ ହେବାରୁ ଜଗତପଟ୍ଟରେ ସୁଖକର ହୁଏ । କିନ୍ତୁ

ସେହି ମୁଖ୍ୟ ମାନେ ଏହି ସତ୍ୟାର୍ଥ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ, ଯେଉଁମାନେ ସେମାନେ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ମନେ ଏହି 'ମୋପ' ମାନଙ୍କର ଏମରି ଅନାବୁର ଏବଂ ମୃତର ଶ୍ରାଦ୍ଧତର୍ପଣ ଦେଖି; ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରର ମହାଦୟଙ୍କର ନିଦନ ବୋଧ ଓ ଜୈନମତ ହେଲେ । ଶୁଣାଯାଏ, ଯେ ଏ ଦେଶରେ ଗୋରଖପୁରରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ମାନେ ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଯଜ୍ଞ କରାଇ ଅଶ୍ୱସହଚ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ମହିଷୀଙ୍କ କରାଇଲେ । ତାହାଦ୍ୱାରା ରାଜମହିଷୀଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ଏବଂ ରାଜାଙ୍କର ବୈରାଗ୍ୟ ଉଦୟ ହେଲା । ସେ ନିଜ ପୁତ୍ରକୁ ରାଜ୍ୟଦାନ କରି ସାଧୁ ଯୋଗମାନଙ୍କର ରହସ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ତାଙ୍କର ଅନୁଗାମୀରୂପେ ଶ୍ରୀରାମ ଆଶ୍ରମକ ମତର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ଏହି ସମୟ ମତବାଦୀମାନେ ଏହିପରି ରଚନା କରିଥିଲେ—

ପଶୁଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ହତଃ ସ୍ୱର୍ଗଂ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟୋମେ ଗମିଷ୍ୟତି ।

ସ୍ୱପିତା ଯୁକ୍ତମନେନ ତଦ୍ୱ କଥନ୍ନ ହିଂସ୍ୟତି ॥ ୧ ॥

ମତାନାମିହ ଜନ୍ତୁନାଂ ଶ୍ରୀକ୍ଷଂ ବେଦୋପି କାରଣମ୍

ଗଚ୍ଛତାମିହ ଜନ୍ତୁନାଂ ବ୍ୟର୍ଥଂ ପାଥେୟକଲ୍ପନମ୍ । *

ଯଦି ପଶୁବଧ କରି ଅଗ୍ନିରେ ହୋମ କଲେ ତେଣୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଏ, ଯଜମାନ ନିଜର ପିତାପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ବଧ କରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପଠାଇ ଦିଏ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଯଦି ମୃତଲୋକର ତପ୍ତି ପାଇଁ ଶ୍ରାଦ୍ଧତର୍ପଣ କରାହୁଏ, ତେବେ ବେଦେ ଯାହା ଯାହାର ପାନବୋଜନ ପାଇଁ ପାଥେୟ ନେଇଯିବା ବୃଥା । ଶ୍ରାଦ୍ଧତର୍ପଣ ନିଜଟିରେ ଅନୁଜନ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ, କୌଣସି ଜୀବତ ପ୍ରବାରୀ ଓ ଯେ ପାଇଁ ଗୃହରେ ଶ୍ରେଜନସାମଗ୍ରୀ ରନ୍ଧନ କରି ତା'ର ନାମରେ ଅନୁପ୍ରସ୍ଥ ଓ ପୁଣ୍ୟ ଘଟ ରଖି ଦେଲେ ଏ ସମୟ ତାହା ନିଜଟିରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଯଦି କୌଣସି ଜୀବତ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୂର ଦେଶରେ

ଅଥବା ଦଶହାତ ଅନ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ, ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଳ୍ପ ତାହା ନିଜଟିକୁ ନାହିଁ ତେବେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ମୃତବ୍ୟକ୍ତି କଭଳି ତାହା ପ୍ରାୟ ହୋଇ ପାରେ । ହେଉ, ଜନସାଧାରଣ ସେମାନଙ୍କର ଏହିପରି ଯୁକ୍ତିସିଦ୍ଧ ଉପଦେଶ ମନସ୍ତାପ ବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ମତର ପ୍ରସାର ନହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

* ସବଦର୍ଶନ ସଂଗ୍ରହ ଶୃଙ୍ଖଳା ମତ ।

ଅନେକ ବଳ ଓ ଭୂସ୍ୱାମୀ ସେମାନଙ୍କର ମତକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, କେତେକେ 'ପୋପ' ମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେ । କାରଣ, କେତେକେ ଅର୍ଥର ଆଗମ ବେଣୀ, ସେମାନେ ସେହି ଦିଗକୁ ଯାଆନ୍ତି । ସୁତରାଂ ସେମାନେ ଶୀଘ୍ର ଜୈନମତାବଲମ୍ବୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଜୈନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବି ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଅନେକ ପୋପଲୀ ଅଛି । ତାହା ଗୋଟିଏ ସମୁଦ୍ଧାସରେ ଲେଖା ହେବ । ଅନେକ ଏମାନଙ୍କର ମତ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ପର, କିନ୍ତୁ କେତେକ ପାଦ୍ମତ୍ୟ ଦେଶ, କାଶୀ; କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ; ପଣ୍ଡିତ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣ-ପଶ୍ଚିମୀ ଜୈନମତସ୍ୱୀକାର କଲେନାହିଁ । ଜୈନମାନେ ବେଦର ଅର୍ଥ ନଜାଣି ଶାସ୍ତ୍ରର ପୋପଲୀକୁ ଭ୍ରମବଶତଃ ବେଦମତ ମନେକରି ବେଦର ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନେ ବେଦର ଅଧ୍ୟୟନ-ଅଧ୍ୟାପନା, ଯଜ୍ଞୋପବିତ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଅନୁଷ୍ଠାନ ନଷ୍ଟ କଲେ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବେଦସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଯେତେ ପୁସ୍ତକ ପାଲଲେ, ସେ ସମସ୍ତ ନଷ୍ଟ କରି ଆର୍ଯ୍ୟାଗଣଙ୍କ ଉପରେ ସେମାନେ ଚିନ୍ତାଶୟନପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ନିର୍ଭୟ ଓ ନିଃଶଙ୍କ ହୋଇଗଲେ, ସେତେବେଳେ ସୁମତାବଲମ୍ବୀ ଗୃହସ୍ଥ ଓ ସାଧକମାନଙ୍କର ସମ୍ମାନ ଏବଂ ଅପମାନ କରି ପିତାପୁତ୍ରଙ୍କ ସେମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନେ ନିଜ ସୁଖସ୍ୱା-କାଂକ୍ଷରେ ରହି, ଅହଙ୍କାରରେ ସ୍ଥିତ ହୋଇ ବିଚରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଜୈନ-ମାନେ ଉଷ୍ଣଦେବଙ୍କଠାରୁ ମହାବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜର ଶୀର୍ଷକରମାନଙ୍କର ବୃହତ୍ ବୃତ୍ତ ମୁର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣ କରି ପୂଜା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହିପରି ମୂଳତଃ ଜୈନ ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପାଷାଣାବନୀଭୂମିରୁ ମୁର୍ତ୍ତିର ପୂଜା ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରେୟ ହ୍ରାସ ପାଇଲା ଏବଂ ଲୋକମାନେ ପାଷାଣପ୍ରଭୃତି ମୁର୍ତ୍ତିର ପୂଜାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲେ । ଏହିପରି ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରେ ଉନବିଠବର୍ଷଜୈନରାଜତ୍ୱର ଫଳରେ ବେଦାର୍ଥ ଜନକୁ ପ୍ରତ୍ୟାସ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଏସମସ୍ତ ଦଟଣା ଦଟିବାକୁ ଆନୁମାନିକ ପ୍ରାୟଃ ଶାବ୍ଦିକ ସହସ୍ରବର୍ଷ ଅଙ୍ଗତ ହୋଇଗଲାଣି ।

ପରେ ଦ୍ୱାବିଂଶତିବର୍ଷପୂର୍ବେ ଦ୍ୱାବିଠଦେଶୋଦ୍ଭବ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ନାମକ ଜୈନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଭୃତି ଯାବତ୍ତାୟ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ, 'ହାୟ' ସତ୍ୟ ଆତ୍ମିକ ବେଦମତ ବଳୁଥି ଏବଂ

ନାସ୍ତିକ ଜୈନମତ ପ୍ରଚଳିତ ହେବାରୁ ବିଶେଷ ଅନିଷ୍ଟ ହେଉଅଛି । ଯେ
 ରୂପେ ଏଇ ମତର ନିରାକରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର
 ତ କରିଥିଲେ, ଜୈନଗ୍ରନ୍ଥସମୂହମଧ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ସୂକ୍ଷ୍ମ
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବଳ ଥିଲା । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଜୈନମାନଙ୍କୁ ନିରସ୍ତ କରାଇ ପାରିବ,
 ଉପାୟ ସେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶେଷରେ ସେ ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ
 ଦେଶ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରବିରୁଦ୍ଧତା ଏମାନଙ୍କୁ ନିରସ୍ତ କରାହେବ । ଏହିପରି ଗୁରୁକୃଷ୍ଣ
 ଉକ୍ତପୁ ମାନଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଆସିଲେ । ସେତେବେଳେ ଉକ୍ତପୁ ମାର ରଜା ସୁଧନା
 ସେ ଜୈନଗ୍ରନ୍ଥ ଓ କେତେକ ସଂସ୍କୃତଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ କରିଥିଲେ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ
 ପୁ ମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ବେଦ ବିଷୟରେ ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ
 ସେ ରଜାଙ୍କ ସହିତ ସାପାତ୍ କରି ତାହାଙ୍କୁ କହିଲେ, ଆପଣ ସଂସ୍କୃତ ଓ ଜୈନ
 ପାଠ କରି ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣ ଜୈନ ମତକୁମାନନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ନିଜ
 ନିବେଦନ ଏଇ ଯେ, ଆପଣ ଜୈନପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ସହିତ ଶାସ୍ତ୍ରବିରୁଦ୍ଧତା
 କରନ୍ତି । ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଏହା ରହିବ ଯେ, ଯେ ପରାସ୍ତ ହେବ ସେ ବିଜେତାର
 ସ୍ୱୀକାର କରିବ ଏବଂ ଆପଣ ମଧ୍ୟ ବିଜେତାର ମତ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।
 ସୁଧନା ଜୈନମତାବଲମ୍ବୀ ଥିଲେ, ତଥାପି ସଂସ୍କୃତଗ୍ରନ୍ଥପାଠ ଫଳରେ ତାଙ୍କ
 ବୁଦ୍ଧିରେ କିଛିତ ଜ୍ଞାନାଲୋକ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ମନ ଶଙ୍କର
 ଅତ୍ୟଧିକ ଆକ୍ରନ୍ତ ନଥିଲା । କାରଣ, ବିଦ୍ବାନ୍ମାନେ ସତ୍ୟାସତ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା
 ସତ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ ଓ ଅସତ୍ୟକୁ ବର୍ଜନ କରନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ପରୀକ୍ଷା
 ସୁଧନା କୌଣସି ପ୍ରସିଦ୍ଧବିଦ୍ବାନ୍ ଏବଂ ଉପଦେଶକ ପ୍ରାୟ ହୋଇନଥିଲେ,
 ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ସମୟ ମତ-ମତାନ୍ତର ମଧ୍ୟରେକେଉଁଟା ସତ୍ୟ ଏବଂ କେଉଁଟା
 ମିଥ୍ୟାତାଙ୍କ ମନରେ ସଂଶୟ ଥିଲା । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ବାକ୍ୟଶୁଣି ଯେ
 ଆନନ୍ଦର ସହିତ କହିଲେ 'ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଶାସ୍ତ୍ର-ବିରୁଦ୍ଧତା ସତ୍ୟାସତ୍ୟର
 କରାଇବି ।' ସେ ଖୁବ୍‌ଦୂରଦୂରନ୍ତରୁ ଜୈନପଣ୍ଡିତଗଣଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି
 ଆହ୍ୱାନ ଥିଲେ । ଉକ୍ତ ସଭାରେ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ବେଦମତ ଏବଂ ଜୈନମତ
 ବେଦବିରୁଦ୍ଧମତ ଆଲୋଚ୍ୟା ବିଷୟ ଥିଲା ।

ବେଦବିରୁଦ୍ଧମତ ଆଲୋଚ୍ୟା ବିଷୟ ଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର
 ବେଦମତ ସ୍ଥାପନ ଓ ଜୈନମତ ଖଣ୍ଡନ ଏବଂ ଜୈନଶେଷର ପକ୍ଷ ଥିଲା
 ସ୍ଥାପନ ଓ ବେଦମତ ଖଣ୍ଡନ । କେତେବେଳେ ଯାଏ ଶାସ୍ତ୍ର ବିରୁଦ୍ଧ ହେଲା ।

ମନୁଷ୍ୟ ମତେଇ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ଅନାଦି ଭିତ୍ତିର କେନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ । ଜଗତ ଓ ଜୀବ
ଜଗତ । ଏହି ଦୁଇଟିର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ବିନାଶ କେବେ ହୁଏ ନାହିଁ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର
ମତ ଥିଲା ଏହାର ବସନ୍ତ । ଅନାଦି ସିଦ୍ଧ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଜଗତର କର୍ତ୍ତା ଅଟନ୍ତି ।
ଜଗତ ଓ ଜୀବ ମିଥ୍ୟା । ପରମେଶ୍ୱର ନିଜେ ମାୟା ଦ୍ୱାରା ଜଗତ ନିର୍ମାଣ କରି
ଅଛନ୍ତି । ସେହି ନିଜେ ଧାରଣ ଓ ପ୍ରଳୟକର୍ତ୍ତା । ଜୀବ ଓ ଏଇ ପ୍ରପଞ୍ଚ ସ୍ୱପ୍ନବଦ୍ଧ
ଅଟେ । ପରମେଶ୍ୱର ସ୍ୱୟଂ ଏହି ରୂପେ ସକଳ ଲୀଳା କରୁ ଅଛନ୍ତି ।

ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରାର୍ଥ ରଚିଲା । ଅବଶେଷରେ ଯୁକ୍ତିପ୍ରମାଣଦ୍ୱାରା ଜୈନ-
ମତ ଖଣ୍ଡିତ ହେଲା ଏବଂ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ମତ ଅଖଣ୍ଡିତ ରହିଲା । ସେତେବେଳେ
ଜୈନମତ ଓ ସୁଧନାସଜା ଜୈନମତ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ମତ
ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ମହାକୋଳାହଳ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ରାଜା ସୁଧନା,
ଶଙ୍କର ଆର୍ଯ୍ୟାବତ୍ କର୍ତ୍ତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ପକ୍ଷ ଲେଖି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର
ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର-ବିତ୍ତର କରାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଜୈନମାନଙ୍କର ପରାଜୟ-
ସମ୍ଭବ ଉପସ୍ଥିତ । ସୁତରାଂ ସେମାନେ ପରାଜିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏ-ପରେ ସୁଧନା ପ୍ରମୁଖ ରାଜନ୍ୟବର୍ତ୍ତ ସମଗ୍ର ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରେ ଶଙ୍କରା-
ଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଭ୍ରମଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ନିମିତ୍ତ
ଭିକ୍ଷାକ୍ଷୟ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଲେ । ସେହି ସମୟଠାରୁ ପୁନର୍ବାର ସମସ୍ତଙ୍କର
ଉଦ୍ଧେଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ବେଦର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନ ପ୍ରଚଳିତ
ହେଲା । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଦଶବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରେ ସବୁ ସର୍ଯ୍ୟନ୍ତନ କରି
ଜୈନମତ ଖଣ୍ଡନ ଏବଂ ବେଦମତ ମଣ୍ଡନ କଲେ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ସମୟରେ ହିଁ
ଜୈନଧର୍ମର ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେତେ ଜୈନମୁଣ୍ଡି ବାହାର କରାଯାଉଛି
ସେ ସମୟ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସମୟରେ ଭାଗ ହୋଇଥିଲା । ଯେଉଁସବୁ ମୁଣ୍ଡି ଆଦି
ଦେଶରେ ବାହାର କରାଯାଉଛି, ସେହିଗୁଡ଼ିକ ଭାଗ ହେବାର ଭାବରେ ଜୈନମାନେ
ସ୍ୱପ୍ନରେ ପୋତି ରଖିଥିଲେ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ସେହି
ମୁଣ୍ଡି ତଳ ବାହାର କରାଯାଉଛି । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପୂର୍ବରୁ ଗୌତମଜର ମଧ୍ୟ
ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ସେ ସେହି ମତ ଓ ବାମପନ୍ଥୀମାନଙ୍କର ମତ ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡନ
କଲେ । ସେ ସମୟରେ ଏକେଶ୍ୱରେ ପ୍ରଭୁର ଧନ ଥିଲା ଏବଂ ସ୍ୱଦେଶ ଭକ୍ତି ଥିଲା ।
ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ରାଜା ସୁଧନା ଜୈନମତର ସମୁଦ୍ଧାସ ଭାଗ କଲେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଏହି

ସମସ୍ତ ମନ୍ଦିରମଧ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କର ବୈଦିକ ପାଠଶାଳା ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଥିଲା । ବେଦମତ ପୁନଃ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନର ପରେ ସେମାନେ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଚାର ସମ୍ବନ୍ଧେ କରବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଦୁଇଜଣ ଜୈନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସନ୍ନ ଥିଲେ । ସେମାନେ ନାମମାତ୍ର ବେଦମତାବଲମ୍ବୀ, କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଜୈନ ଅର୍ଥାତ୍ ଭକ୍ତପଣୀ ଥିଲେ । ସେମାନେ ସୁଯୋଗ ପାଇ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏପରି ବିଷମିତ୍ର ଚରଣୁ ଭୋଜନ କରାଇଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ଅଗ୍ନି ମାନ୍ଦ୍ୟ ହେବା ପରେ ଶରୀରରେ ଛୋଟକାଦି ବାହାର ହୁଅ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ନରୁସାହିତ ହେଇ ପଡ଼ିଲେ । ଯେଉଁ ଶଙ୍କର ପ୍ରଚାର କରିବାର କଥା ଥିଲା, ତାହା ଆଉ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଶାଶ୍ବତ ଶିଷ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥରଚନା କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନେ ସେହି ସବୁ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ଜୈନମତଶତ୍ତ୍ୱ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବୁଦ୍ଧ ଜଗତ ମିଥ୍ୟା ଏବଂ ଜୀବବ୍ରହ୍ମର ଏକତାବିଷୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଶିଷ୍ୟମାନେ ଏହି ସବୁ ବିଷୟରେ ତତ୍କାଳର ଉପଦେଶ ବାଣୀ ଶୁଣି କେତେକ ଲାଗିଲେ ସେମାନେ ଦକ୍ଷିଣରେ ଶୂନ୍ୟତା, ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳରେ ଭୂଗୋବର୍ତ୍ତନ, ଉତ୍ତର ଯୋଷୀ ଏବଂ ଦ୍ୱାରକାରେ ଶାରଦାମଠମାନ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଶିଷ୍ୟ ଏବଂ ମନ୍ଦୁକ୍ୟମାନେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ହୋଇ ପରମ ଆନନ୍ଦର ସହଚର ଯାପନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତେବେ ଏକଥା ସତ୍ୟ ଯେ, ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନେ ବିଶେଷ ସମ୍ମାନଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ଏହିଠାରେ ବିଚାର୍ୟା ବିଷୟ ହେଉଛି ଯେ, ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମତବାଦୀ ଯଦି ଜୀବ ଓ ବ୍ରହ୍ମର ଏକତା ଏବଂ ଜଗତ ମିଥ୍ୟା ହୁଏ, ତେବେ ସେହିମତ ଶେଷେ କେତେଦୂର ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ? ସାଧାରଣତଃ ଏହା ସ୍ୱଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ତଥାପି, ଯଦି ଜୈନମତଶତ୍ତ୍ୱ କରା ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏହା କହି ଥାଆନ୍ତି, ତାହା ସାମୟିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କହିବାକୁ ହେବ ।

ନବୀନବେଦାନ୍ତୀମାନଙ୍କର ମତ ଏହିପରି —

ପ୍ରଶ୍ନ-ଜଗତ୍ ସ୍ୱପ୍ନ ପରି । ରଜୁରେ ସର୍ପ, ଝୁଲିକାରେ ରଜତ, ସୁଗନ୍ଧ ଜଳ, ଗନ୍ଧବନଗର ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲପରି ଏହି ସଂସାର ମିଥ୍ୟା । ଏକ ବ୍ରହ୍ମ

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ-ତୁମେ ମିଥ୍ୟା କାହାକୁ କହୁଛ ?

ନବନ-ଯେଉଁ ବସୁନଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ଥିଲା ପରି ପ୍ରଜାତ ହୁଏ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ-ଯେ ବସୁ ନାହିଁ, ତାହାର ପ୍ରଜାତ କିପରି ହୋଇପାରେ ?

ନବନ-ଅଧାରୋପ ଦ୍ଵାରା ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ- ଅଧାରୋପ କାହାକୁ କୁହା ଯାଏ ?

ନବନ- “ବସୁନ୍ୟବସୁ, ଶୋପଣମଧ୍ୟାସଃ” “ଅଧାରୋପବାଦାତ୍ମ୍ୟାଂ
ସ୍ଵପ୍ନଂ ପ୍ରଫଳ୍ୟତେ” ଏକ ବସୁରେ ଅନ୍ୟ ବସୁର ଆରୋପକୁ ଅଧାସ ବା ଅଧାରୋପ
ବୋଲିଥାଏ ଏବଂ ତାହାର ନିରାକରଣକୁ ଅପବାଦ କୁହାଯାଏ । ଏଇ ଭଳି ଅବ-
ତାରଣା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଞ୍ଚରହିତବ୍ରହ୍ମରେ ପ୍ରଞ୍ଚ ରୂପୀ ଜଗତ ବସୁତ ହୁଏ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ- ତୁମେ ରହୁକୁ ବସୁ ଏବଂ ସର୍ପକୁ ମନେକରି ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଛ ।
ସର୍ପ କରଣ ବସୁ ନୁହେଁ ? ଯଦି କୁହ ଯେ ରଜ୍ରେରେ ସର୍ପ ନାହିଁ, ତେବେ ଅନ୍ୟ
କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଛି । ତୁମ ହୃଦୟରେ କେବଳ ତାହାର ସଂସାର ଅଛି । ସୁତରାଂ,
ସେହି ସର୍ପ ଅବସ୍ଥା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେହିପରି ସ୍ଥାଣୁରେ ପୁରୁଷ ଏବଂ ଶୁକ୍ତିରେ
ରଜତ ଇତ୍ୟାଦି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵପ୍ନରେ ଯେଉଁସବୁ ବସୁ ବୃଥା
ବୋଲି ପ୍ରଜ୍ଞାସମାନ ହୁଏ, ତାହା ଅନ୍ୟଠି ଥାଏ ଏବଂ ଆତ୍ମାର ମଧ୍ୟ ତାହାର ସଂସାର
ଥାଏ । ସୁତରାଂ ସ୍ଵପ୍ନ ମଧ୍ୟ ବସୁରେ ଅବସ୍ଥାର ଆରୋପପରି ନୁହେଁ ।

ନବନ- ଯାହା କେବେ ଦେଖା ବା ଶୁଣା ଯାଏ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେପରି ନିଜର
ଶିରଚ୍ଛେଦ ହୋଇଅଛି, ନିଜେ ହତନ କରୁଅଛି, ଉପରଆଡ଼ୁ ଜଳପ୍ରବାହ ଚଳୁଅଛି
ଏବଂ ଯାହା କେବେ ଘଟେ ନାହିଁ, ତାହା ଦେଖା ଯାଉଛି, ଏହିସବୁ କିପରି ସତ୍ୟ
ହୋଇପାରେ ?

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ- ଏହି ଉପଦାହରଣ ମଧ୍ୟ ତୁମ ପକ୍ଷର ସାଧକ ନୁହେଁ । କାରଣ,
ସର୍ବନ ଓ ଶ୍ରବଣ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ସଂସାର ହୁଏ ନାହିଁ । ସଂସାର ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ସ୍ମୃତି ଏବଂ ସ୍ମୃତି
ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ସାକ୍ଷାତ୍ ଅନୁଭୂତି ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ କେହି କାହା ପାଖରେ
ଶ୍ରବଣ କରେ ଅଥବା ଦେଖି ଯେ, ଅମୃତ ଲୋକର ଶିରଚ୍ଛେଦ ହୋଇଅଛି, ତାହାର
ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପିତା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଯୁକ୍ତିରେ ସେଦନ କରିବାର ଦେଖିଅଛି ଏବଂ ଜଳ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵକୁ
ଉଠିବାର ଦେଖିଅଛି ବା ଶୁଣିଅଛି, ସେସମୟ ସଂସାର ତାହାର ଆତ୍ମାରେ ଥାଏ ।
ଯେତେବେଳେ ସେ ଜାଗ୍ରତଅବସ୍ଥାରେ ପୃଥକ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟାରୂପେ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ଦେଖେ,

ସେତେବେଳେ ସେ ନିଜ ଆତ୍ମାରେ ଉକ୍ତ ପୁରୁଷକୁ ବା ପୁରୁଷ ଶୂନ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ
ଦେଖି ପାରେ । ସେତେବେଳେ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ତାହା ଦେଖେ, ସେତେବେଳେ
ଶିରଛେଦ, ନିଜର ରୋଦନ, ଏବଂ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସମୟୀ ଜଳପ୍ରବାହ ଦେଖିବାକୁ
ସୁତରାଂ ଏହିସବୁ ବସ୍ତୁରେ ଅବସ୍ଥାର ଆରୋପପରି ହେଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ
ବିଷକର ପୁରୁଷକୁ ଶୂନ୍ୟ ବା କୃତ ବିଷୟ ଆତ୍ମାରୁ ନିର୍ଗତ କରି କାଳେ
ଅଜ୍ଞିତ କରେ, ଅଥବା ଯେପରି ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଅଜ୍ଞାନକାରୀ ବିମ୍ବକୁ କେଶି ନିଜ ଅ
ତାହା ଧାରଣ କରି ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଅଜ୍ଞାନ କରେ, ଏହା ସେହିପରି ଅଟେ ।
ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ, ବେଳେ ବେଳେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁରଣ ପରି ଜଣାଯାଏ, ଯେତେବେଳେ
ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ଦେଖିଅଛୁ । କେବେକେବେ ବହୁତ ସମୟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖା ଓ
କରିବାପରେ ଅଜ୍ଞାନଜ୍ଞାନର ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର କରିପାରେ । ସେତେବେଳେ
ରହେନାହିଁ ଯେ, ମୁଁ ସେ ସମୟରେ ଯାହା ଦେଖିଥିଲି, ଶୁଣିଥିଲି ବା
ତାହା ଦେଖୁଅଛି, ଶୁଣୁଅଛି ବା କରୁଅଛି । ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁ ନିୟମ
ସୁରଣ ହୁଏ, ସ୍ୱପ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ସେହିଭାବରେ ନିୟମପୁରକ ହୁଏ ନାହିଁ ।
ଜନ୍ମାବସ୍ୟକକୁ ରୂପର ସ୍ୱପ୍ନ ଆସେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ତୁମ୍ଭର ଅଧ୍ୟାସ ବା
ରୋପନକ୍ଷଣ ମିଥ୍ୟା ଅଟେ । ଆଉ ବେଦାନ୍ତୀଗଣ ଯେ ବବର୍ତ୍ତନବାଦ ଅ
ରକ୍ତରେ ସର୍ପପରି ଜଣାଯିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ, ବ୍ରହ୍ମରେ ଜଗତର ଜଣା
ବିଷୟ ପାଇଁ ଦିଗ୍‌ବଳ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ ।

ନିର୍ବାଣ-ଅଧ୍ୟକ୍ଷାନ ବ୍ୟଙ୍ଗତ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଜଣାଯାଏନାହିଁ । ଯେପରି ରକ୍ତ ନିର୍ବାଣ
ସେଥିରେ ସର୍ପର ପ୍ରଣତି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ରକ୍ତରେ ସର୍ପ ଡିନିଜାନ
ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କଞ୍ଚିତ୍ ଅରକ୍ତର ଓ କଞ୍ଚିତ୍ ଅରକ୍ତକ ସଂଯୋଗରେ ଅକ୍ଷୟିତ୍
ଦର୍ଶନରେ ସର୍ପର ଭ୍ରମ ହେବାରୁ ଦ୍ରଷ୍ଟା ଭୟରେ କମ୍ପିତ ହୁଏ । ଯେତେବେଳେ
ସେ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଭୃତିଦ୍ୱାରା ଏହା ଦେଖେ, ସେତେବେଳେ ତାହାର ଭ୍ରମ ଓ
ଦୃଶଭୂତ ହୋଇଯାଏ । ସେହିପରି ବ୍ରହ୍ମ, ଜଗତ୍ ବୋଲି ଯାହା ମିଥ୍ୟା ପ୍ରକାଶ
ହୁଏ, ବ୍ରହ୍ମର ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ହେଲେ ସର୍ପର ନିବୃତ୍ତି ଓ ରକ୍ତ ପ୍ରଣତି ପରି
ନିବୃତ୍ତି ଓ ବ୍ରହ୍ମର ପ୍ରଣତି ହୁଏ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ-ବ୍ରହ୍ମରେ ଜଗତ୍‌ର ପ୍ରଣତି କାହାକୁ ହେଲା ?

ନିର୍ବାଣ-ଜୀବକୁ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ-ଜୀବରକେଉଁଠାରୁ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ?

ନିର୍ବାଣ-ଅଜ୍ଞାନରୁ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ-ଅଜ୍ଞାନ କେଉଁଠାରୁ ହେଲା ଏବଂ କେଉଁଠାରେ ରହେ ?

ନବନ- ଅଜ୍ଞାନ ଅନାଦି ଏବଂ ଏହା ବ୍ରହ୍ମରେ ହିଁ ରହେ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ- ବ୍ରହ୍ମରେ ବେଦର ଅଜ୍ଞାନ ହେଲା ନା ଅନ୍ୟ କାହାର ହେଲା ? ସେହି

ଅଜ୍ଞାନ କାହାକୁ ହେଲା ?

ନବନ- ଚିଦାକ୍ଷରକୁ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ- ଚିଦାକ୍ଷର ସ୍ୱରୂପ କ'ଣ ?

ନବନ- ବ୍ରହ୍ମକୁ ବ୍ରହ୍ମର ଅଜ୍ଞାନ ହୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମ ସ୍ୱୟଂ ନିଜର ସ୍ୱରୂପକୁ-
ଭୁଲିଯାଏ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ- ବ୍ରହ୍ମକୁ ଭ୍ରମ ହେବାର କାରଣ କ'ଣ ?

ନବନ- ଅବଦ୍ୟା ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ- ଅବଦ୍ୟା ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଓ ସର୍ବଜ୍ଞର ଗୁଣ ନା ଅଳ୍ପଜ୍ଞର ?

ନବନ- ଅଳ୍ପଜ୍ଞର ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ- ତେବେ ଭ୍ରମ ମତରେ ଏକ ଅନନ୍ତ ସର୍ବଜ୍ଞ ଚେତନ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ
ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଚେତନ ଅଛି କି ନାହିଁ ? ଆଉ ଅଳ୍ପ କେଉଁଠାରୁ ଆସିଲା ? ଅବଶ୍ୟ
କ୍ଷେପ ଅଳ୍ପଜ୍ଞ ଚେତନକୁ ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ ସ୍ୱାଧୀନ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ ତେବେ ତାହାଠିକ୍ ।
କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଏକସ୍ଥାନରେ ନିଜ ସ୍ୱରୂପର ଅଜ୍ଞାନ ହୁଏ, ତେବେ ସେହି
ଅଜ୍ଞାନ ସବୁଠାରେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଯାଏ । ଯେପରି ଶରୀରରେ ଏକସ୍ଥାନରେ ବ୍ରଣର-
ଭଣ୍ଡା ସମସ୍ତ ଶରୀରରେ ଅବସ୍ଥାବଗୁଡ଼ିକୁ ଅକର୍ମଣ୍ୟ କରିଦିଏ, ସେହିପରି ଯଦି
କୌଣସି ଏକସ୍ଥାନରେ ଅଜ୍ଞାନ ଓ କ୍ଲେଶଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ତେବେ ସମସ୍ତ ବ୍ରହ୍ମହିଁ ଅଜ୍ଞାନ
ହୋଇ କ୍ଲେଶ ଅନୁଭବ କରିବ ।

ନବନ- ଏ ସମସ୍ତ ଉପାୟର ଧର୍ମ ବ୍ରହ୍ମର ନୁହେଁ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ- ଉପାୟ ଜଡ଼ ନା ଚେତନ ? ଏହା ସତ୍ୟ ନା ମିଥ୍ୟା ?

ନବନ- ଅନିବାରଣୀୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାକୁ ଜଡ଼ ବା ଚେତନ ସତ୍ୟ ବା ମିଥ୍ୟା
ବୁଝାଯାଇ ପାରେନାହିଁ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ- ଭ୍ରମର ଏହିପରି କହିବା 'ବଦତୋ ବ୍ୟାଘାତଃ' ପରି । କାରଣ,
ଯଦି ଅବଦ୍ୟା ବୋଲି କହୁଛ, ଏହା ଜଡ଼ କି ଚେତନ, ସତ୍ତ୍ୱ କି ଅହେତୁ ତାହା
ବୁଝାଯାଇ ପାରେନା । କଥାଟା ଏହିପରି, କେହି ପିତଳ ମିଶ୍ରିତ ସୁବର୍ଣ୍ଣକୁ, ନା
ପିତଳ, ପଶ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସାୟୀ ନିକଟକୁ ନେଇଗଲା ।

ସେତେବେଳେ ସେ ଏହା କହିବ 'ମୁଁ ଏହାକୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି କହି ପାରୁନାହିଁ । ପିତୃଳ ବୋଲି କହି ପାରୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଉଭୟ ଧାର୍ମିକ ଅଛି ।

ନବୀନ—ଦେଖ; ଯେପରି ଘଟାକାଶ, ମଠାକାଶ, ମେଢାକାଶ ଏବଂ ଆକାଶର ଉପାଧି ଅର୍ଥାତ୍ ଘଟ, ଘର ଏବଂ ମେଢା ରହିବାରୁ ଆକାଶ ଭିନ୍ନ ଜଣାଯାଏ, ବାସ୍ତବିକ ମହାଦାକାଶ ହିଁ ଅଛି, ସେହିପରି ମାୟା, ଅବିଦ୍ୟା, ବ୍ୟସ୍ତ ଏବଂ ଅନ୍ତଃକରଣର ଉପାଧିବଶତଃ ବ୍ରହ୍ମ ଅଜ୍ଞାନମାନଙ୍କୁ ପୃଥକ ପ୍ରଜ୍ଞପୂର୍ଣ୍ଣମାନ ହେଉଅଛି । ବସୁନ୍ତର ତାହା ଏକ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରମାଣରେ କୁହା ଯାଇଅଛି ଦେଖନ୍ତୁ—

ଅଗ୍ନିର୍ଯଥୈକୋ ଭୁବନଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟୋରୂପଂରୂପଂପ୍ରତି ରସୋ ବହୁଃ
ଏକସ୍ତଥ ସର୍ବଭୂତନ୍ତରାତ୍ମା ରୂପଂ ରୂପଂ ପ୍ରତିରୂପଂ ବହୁସ୍ତ ॥

[କ୍ରମୋପ ବର୍ଣ୍ଣା ୫ । ମ ୩]

ଯେପରି ଅଗ୍ନି ଦୀର୍ଘ, ବିସ୍ତୃତ, ଗୋଲକାର, ଯୁଦ୍ଧ ଏବଂ ବୃହତ୍ ସର୍ବବ୍ୟପକ୍ ବଶିଷ୍ଠପଦାର୍ଥମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାପକ ହୋଇ ତଦାକାର ଦେଖାଯାଏ ଅଥଚ ଗୋଟିଏ କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ସେହିପରି ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ପରମାତ୍ମା ଅନ୍ତଃକରଣରେ ବ୍ୟାପକ ଅନ୍ତଃକାରଣାକାର ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ଅନ୍ତଃକରଣଠାରୁ ସର୍ବୋର୍ଦ୍ଧ୍ୱ

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ଭୂମର ଏହିପରି କହିବା ମଧ୍ୟ ନିରର୍ଥକ । କାରଣ, ଯେପରି ମଠ, ମେଢା ଏବଂ ଆକାଶକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ମାନୁଛନ୍ତି, ସେହିପରି କିଛି ଜଗତ୍ ଏବଂ ଜୀବକୁ ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ ଆଉ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଏସମସ୍ତ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ମାନନ୍ତି

ନବୀନ—ଯେପରି ଅଗ୍ନି ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ଦେଖାଯାଏ, ସେହିପରି ପରମାତ୍ମା ଜଡ଼ ଏବଂ ଜୀବ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାପକ ଯାକାର ଅଜ୍ଞାନମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଯାକାର ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ବସୁନ୍ତର ବ୍ରହ୍ମ ଜଡ଼ ଯେପରି ସହସ୍ର ଜଳ-କୁଣ୍ଡ ରଖା ହେଲେ ତା' ମଧ୍ୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ସହସ୍ର ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ, ପ୍ରକୃତସତ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏକ ଅଟେ । ଯେପରି କୁଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ନଷ୍ଟ ଅଥବା ଜଳ ପ୍ରବାହିତ ବା ପ୍ରସାରିତ ହେଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନଷ୍ଟ, ପ୍ରବାହିତ ବା ପ୍ରସାରିତ ହୁଏନାହିଁ ସେହିପରି ଅନ୍ତଃକରଣରେ ଯେ ବ୍ରହ୍ମର ଆଭାସ ପଡ଼ିଅଛି ତଦାଭାସ କୁହାଯାଏ । ଯେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତଃକରଣ ଅଛି,

ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ବ ଅଛି । ଜ୍ଞାନ ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ତଃକରଣ ନିଷ୍ଠା ହେଲେ ଜୀବ ବ୍ରହ୍ମସ୍ଵରୂପ ହୋଇ ପାଏ । ବ୍ରହ୍ମସ୍ଵରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଜ୍ଞ ଜୀବଯେତେଦିନ ଏଇ ଚିନ୍ତାସ୍ରାସକୁ କର୍ତ୍ତା, ଭୋକ୍ତା, ପୁଣି, ଦୁଃଖୀ ପାପୀ, ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ଏବଂ ଜନ୍ମ-ମରଣଧର୍ମୀ ଇତ୍ୟାଦି ମନେ କରି ଏ ସମସ୍ତ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଆସେପ କରେ, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସଂସାର ବନ୍ଦନରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ପିତୃନ୍ଦ୍ରୀ—ତୁମର ଏଇ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ନିରର୍ଥକ । କାରଣ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ସାକାର ପଦାର୍ଥ, ଜଳକୁଣ୍ଡ ବ ସାକାର । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜଳକୁଣ୍ଡରୁ ଏବଂ ଜଳକୁଣ୍ଡ ସୂର୍ଯ୍ୟଠାରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ । ସେହି କାରଣରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପଡ଼େ । ନିରାକାର ହେଲେ ଏଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିବିମ୍ବ କଦାପି ହେବ ନାହିଁ । ପରମେଶ୍ଵର ନିରାକାର ଏବଂ ଆକାଶପରି ସର୍ବ-ବ୍ୟାପକ ହେତୁ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞଠାରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ କିମ୍ବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମର ପୃଥକ୍ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ଆତ୍ମମଧ୍ୟ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାପ୍ୟ-ବ୍ୟାପକ ସମ୍ବନ୍ଧ ବଳେ ଦୁହେଁ ଏକ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅନୁସୃଷ୍ଟିକରକ ଶ୍ଵରରେ ଦେଖିଲେ ବ୍ୟାପ୍ୟ-ବ୍ୟାପକ ସର୍ବଦା ମିଳିତ ଅଥଚ ପୃଥକ୍ ରହନ୍ତି । ଏକ ଯେଲେ, ନିଜମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାପ୍ୟ-ବ୍ୟାପକ ଶ୍ଵରସମ୍ବନ୍ଧ କଦାପି ଘଟି ପାରେନାହିଁ । ବୃନ୍ଦାବନର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ବ୍ରାହ୍ମଣରେ ଏହା ପରସ୍ପର ଶ୍ଵରରେ ଲେଖାଅଛି । ଅତୀତ ବ୍ରହ୍ମର ଆଶ୍ରୟ ପଡ଼ିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଆକାର ବ୍ୟାପୀ ଆଶ୍ରୟ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ତୁମେ ଯେ ଅନ୍ତଃକରଣଭିତ୍ତିରେ ଦ୍ଵାର ବ୍ରହ୍ମକୁ ଜୀବ ବୋଲି ମାନୁଛ ଚାହା ତୁମ୍ଭର ବାଳକୋଚିତ ବୁଦ୍ଧି । ଅନ୍ତଃକରଣ ଚଳମାନ ଏବଂ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ, କିନ୍ତୁ ହେଁ ଅଟଳ ଏବଂ ଅଖଣ୍ଡ । ଯଦି ତୁମେ ବ୍ରହ୍ମ ଓ ଜୀବକୁ ପୃଥକ୍ ବୋଲି ନିମାନ ନେବ ଏହାର ଉତ୍ତର ଦିଅ ଯେ ଅନ୍ତଃକରଣ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବ, ସେହି ସ୍ଥାନ-ଗୁଡ଼ିକର ବ୍ରହ୍ମକୁ ଅଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ପରିଚାଳା କରିବ, ସେହି ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକରେ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଜ୍ଞାନ କରିବ କି ନାହିଁ ? ଯେପରି ଆଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ଛତା ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଏ, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଆଲୋକକୁ ଆବରଣଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ଦୂରେଇ ଯାଏ ସେହି ସ୍ଥାନର ଆଲୋକକୁ ଆବରଣରହିତ କରେ । ସେହିପରି ଅନ୍ତଃକରଣ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଖଣି ଖଣି ଜ୍ଞାନ, ଅଜ୍ଞାନ, ବନ୍ଧ ଏବଂ ମୁକ୍ତ କରିଦେଇଯିବ । ଅଖଣ୍ଡ ବ୍ରହ୍ମର ଏକ ଦେଶରେ ଆବରଣର ପ୍ରଭାବ ସବୁଠାରେ ବ୍ୟାପକ ଥିବାରୁ ସମସ୍ତ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଅଜ୍ଞାନ ବଳେଦେବ । କାରଣ, ସେ ବେତନ । ଆତ୍ମମଧ୍ୟ ମଥୁରାରେ ଯେଉଁ ଅନ୍ତଃକରଣସ୍ଥ-ବ୍ରହ୍ମ ଯେଉଁବସୁ ଦେଖିଅଛି. କାଶୀରେ ସେହି ଅନ୍ତଃକରଣସ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମର ସ୍ମରଣ ହୋଇ

ପାରେନାହିଁ । କାରଣ—“ଅନ୍ୟଦୃଷ୍ଟମନ୍ୟୋ ନ ସ୍ମରନ୍ତି ନ୍ୟାୟାତ୍” ॥
 ଅର୍ଥାତ୍ ଏକର ଦୃଷ୍ଟବସ୍ତୁର ସ୍ମରଣ, ଅନ୍ୟକୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁ
 ମଧୁରରେ ଦେଖିଥିଲ, ସେହି ଚିତ୍ରାବ୍ରାସ କାଣିରେ ରହେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ
 ମଧୁରସ୍ଥ ଅନ୍ୟକରଣର ପ୍ରକାଶକ, ତାହା କାଣିରେ ଥିବା ବ୍ରହ୍ମ ନୁହେଁ ।
 ଜୀବ ହେଲେ, ଉଭୟେ ପଥକ୍ ନ ହେବା ହେତୁ ଜୀବ ସର୍ବଜ୍ଞ ହେବା
 ବ୍ରହ୍ମର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପଥକ୍ ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ସୂକ୍ଷ୍ମଦୃଷ୍ଟ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପ
 ଜ୍ଞାନ କାହାରିକୁହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଯଦି କୁହ ଯେ, ବ୍ରହ୍ମ ଏକ ବୋଲି
 ହୁଏ, ତେବେ କୌଣସି ଏକସ୍ଥାନରେ ଅଜ୍ଞାନତା ଅଧିବା ଦୁଃଖ ହେଲେ
 ବ୍ରହ୍ମରେ ଅଜ୍ଞାନତା ଅଧିବା ଦୁଃଖ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଏହିପରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦ୍ଵାରା
 ନିତ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧ, ବୁଦ୍ଧ, ମୁକ୍ତ ସ୍ଵଭାବ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଅଶୁଦ୍ଧ, ଅଜ୍ଞାନ ଏବଂ ବନ୍ଧ
 ଦୋଷଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଅଶଶ୍ଵକୁ ଖଣି ଖଣି କରିଦିଲ ।

ନବନ—ନିରାକାରର ମଧ୍ୟ ଆବ୍ରାସ ହୋଇଥାଏ । ଯେପରି ଦର୍ପଣ
 ଜଳ ପ୍ରଭୃତିରେ ଆକାଶର ଯେଉଁ ଆବ୍ରାସ ପଡେ, ତାହାମଳବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ
 ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଗନ୍ଧାବରଣରୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ସେହିପରି
 ଅନ୍ୟକରଣରେ ବ୍ରହ୍ମର ଆବ୍ରାସ ପଡେ ହୁଏ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ—ଆକାଶର କିଛି ରୂପ ନାହିଁ । ସୂତ୍ରଟି ଚନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵାରା ନେଇ
 ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଦେଖାଯାଏନା, ତାହା ଦର୍ପଣରେ ଏବଂ
 ପ୍ରଭୃତିରେ କମଳ ଦେଖାଯିବ ? ସାକାର ବସ୍ତୁ ଗୋରୁ ଅଥବା ଅନ୍ୟକରଣ
 ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ, ନିରାକାର ନୁହେଁ ।

ନବନ—ତେବେ ଯାହା ଆକାଶରେ ମାଳପରି ଦେଖାଯାଇ ଦର୍ପଣ
 ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ, ତାହା କି ପଦାର୍ଥ ?

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ—ତାହା ପୃଥ୍ଵୀରୁ ଉଦ୍ଭବ ହୁଏ । ପୃଥ୍ଵୀ ଏବଂ
 ସ୍ଵର୍ଗରେଣୁ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବର୍ଷା ହୁଏ, ସେ ସ୍ଥାନରେ ଜଳନୟନ
 କେଉଁଠାରୁ ହେବ ? ସୂତ୍ରଟି ଯାହା ଦୂରଦୂରରେ ଶିବର ପରି ଦେଖାଯାଏ,
 ଜଳ-ଚନ୍ଦ୍ର । ଯେପରି କୁହୁଡ଼ ଦୂରରୁ ମେଘପରି ଦେଖାଯାଏ, କିନ୍ତୁ
 ପତଳା, ଶିବରପରି ଦେଖାଯାଏ । ସେହିପରି ଆକାଶର ଜଳ ଦେଖାଯାଏ ।

ଜଗନ୍ନାଥ—ଆମର ରକ୍ତି, ସର୍ପ ଏବଂ ସ୍ଵପ୍ନପ୍ରଭୃତିର ଉଦାହରଣ କି ?

ସତ୍ୟାଂଶୁ ପ୍ରକାଶ

୧୭୭

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ- ନା, ତୁମର ଧାରଣା ମିଥ୍ୟା । ଏହା ମୁଁ ସୁଦୂର ଲେଖିଅଛି ।

ଜଣା କୁହ, ପ୍ରଥମେ କାହାକୁ ଅଜ୍ଞାନତା ହୁଏ ?

ଜନ — ବୁଦ୍ଧକୁ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ — ବୁଦ୍ଧ ଅନ୍ତଃ ନା ସଂସାର ?

ଜନ — ବୁଦ୍ଧ ସଂସାର ବୁଦ୍ଧକୁ କି ଅନ୍ତଃ ମଧ୍ୟ ବୁଦ୍ଧକୁ । କାରଣ ସଂସାର ଏବଂ
ଅନ୍ତଃ ଉପାଧିକୁ ଅବସ୍ଥାରେ ହୋଇଥାଏ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ — ଉପାଧିକୁ କିଏ ?

ଜନ — ବୁଦ୍ଧ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ — ତାହାହେଲେ ବୁଦ୍ଧ ସଂସାର ଓ ଅନ୍ତଃ ହେଲେ ତୁମେ ଏହାର
ଜ୍ଞାନ କରିଥିଲ କାହିଁକି ? ଯଦି କୁହ ଯେ; ଉପାଧି କଳ୍ପିତ ଅର୍ଥାତ୍ ମିଥ୍ୟା
କେବେ କଳ୍ପିତ ଅର୍ଥାତ୍ କଳ୍ପନାକାରୀ କି ?

ଜନ — ଜୀବ, ବୁଦ୍ଧ, ନା ଅନ୍ୟକେହି ?

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ — ଅନ୍ୟ-କାରଣ ଜୀବ ବୁଦ୍ଧସ୍ୱରୂପ ହେଲେ, ଯେ ମିଥ୍ୟା କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ
ସେ ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଯାହାର କଳ୍ପନା ମିଥ୍ୟା ସେ କେବେ କିଛି
ସତ୍ୟ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ?

ଜନ — ଅନ୍ୟ ସତ୍ୟ ଓ ଅସତ୍ୟ ଦୁଇକୁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ମାନୁ ଏବଂ ବାଣୀଦ୍ୱାରା
କହିବା ହିଁ ମିଥ୍ୟା ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ — ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ଓ ମିଥ୍ୟାମନନକାରୀ, ସେତେ-
ବେଳେ ତୁମେ ମିଥ୍ୟାକାରୀ ବୁଦ୍ଧ ?

ଜନ — ବଦଳର, ସତ୍ୟ-ମିଥ୍ୟା ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ କଳ୍ପିତ । ଅନ୍ୟ
କିଛିର ସାକ୍ଷୀ ଏବଂ ଅଧିକାରୀ ଅଟେ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ — ତୁମେ ସତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟାର ଆଧାର ହେଲେ ସାଧୁ ଓ ଚୋର ପରି
ହେଲ । ଏହାଦ୍ୱାରା ତୁମେ ପ୍ରାମାଣିକ ବ ରହିଲ ନାହିଁ । କାରଣ ଯେ ସତ୍ୟବା
ଦତ୍ତ ମାନେ, ସତ୍ୟ କହେ ଏବଂ ସତ୍ୟ କରେ, କଦାପି ମିଥ୍ୟା କହେନା, ମାନେନା
ଏବଂ ଆଚରଣ କରେନା, ସେହି ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରାମାଣିକ । ତୁମେ ନିଜେ ନିଜର
ବାକ୍ୟକୁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରୁଅଛ, ସୁତରାଂ ତୁମେ ନିଜେ ହିଁ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ।

ଜନ — ଯେଉଁ ଅନାଦି ମାୟା, ବୁଦ୍ଧର ଆଶ୍ରୟ ଏବଂ ଯାହା ବୁଦ୍ଧକୁ ଆକୃଷ୍ଟ

କରେ, ଆପଣ ତାହା ମାନନ୍ତି କି ନା ?

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ — ମାନେନା । କାରଣ, ତୁମେ ମାୟାର ଏପରି ଅର୍ଥ କରିବୁ
ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ନାହିଁ ଅଥଚ ଭ୍ରାସମାନ ହୁଏ, ଯାହାର ହୃଦୟରେ ବିରୁଦ୍ଧତା
ନେତ୍ର ଏହା ବିଶ୍ୱାସ କରିବ । କାରଣ, ଯେ ବସ୍ତୁ ନାହିଁ ତାହା ଭ୍ରାସମାନ
ସବୁଥା ଅସମ୍ଭବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ବନ୍ଧ୍ୟାପୁତ୍ରର ପ୍ରତିବିମ୍ବ କଦାପି
ପାରିବ ନାହିଁ । ଆଉ ତୁମେ ‘ସ୍ୱାଧିକାର ସୋମେଧ୍ୟମଃ ପ୍ରଜାଃ, ଇତ୍ୟାଦି ଶ୍ରୁତି
ଉପନିଷଦୋକ୍ତବଚନର ବିରୁଦ୍ଧରେ କହୁଛ ।

ନବୀନ- ଯେଉଁମାନେ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ପଣ୍ଡିତ, ଅର୍ଥାତ୍
ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ନିଶ୍ଚଳଦାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଣ୍ଡିତଗଣ ଯହା
ଅଛନ୍ତି, ଆପଣ ତାହାକୁ କିପରି ଖଣ୍ଡନ କରୁଅଛନ୍ତି ? ଆମେମାନେ ତ
ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ନିଶ୍ଚଳଦାସ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ବିଦ୍ୱାନ
ଜ୍ଞାନ କରୁଁ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ-ତୁମେ ବିଦ୍ୱାନ ନା ଅବିଦ୍ୱାନ ?

ନବୀନ-ଆମର ବି କିଛିତ୍ତ ବିଦ୍ୟା ଅଛି ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ-ଭଲକଥା, ତାହାହେଲେ ତୁମେ ମୋ ସମ୍ମୁଖରେ ବସିବୁ,
ଚାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ନିଶ୍ଚଳଦାସଙ୍କ ପକ୍ଷ ଉପସ୍ଥିତ କର । ମୁଁ ତାହା ଖଣ୍ଡନ
ଯାହାର ପକ୍ଷ ସିଦ୍ଧ ହେବ, ସେହି କେବଳ ଶେଷ ବୋଲି ବିବେଚିତ
ଯଦି ତାଙ୍କର ଏବଂ ତୁମର ବାକ୍ୟ ଅଖଣ୍ଡମୟ, ତେବେ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କ
ଦ୍ୱାରା ମୋର କଥାଖଣ୍ଡନ କରି ପାରୁନାହିଁ କାହିଁକି ? ଖଣ୍ଡନ କର
ସେମାନଙ୍କର କଥା ଏବଂ ତୁମର କଥା ମାନମୟ ହେବ । ଅନୁମାନ
ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ବିଦ୍ୱାନମାନେ କେଁ ନମଜଖଣ୍ଡନ କରିବାପାଇଁ କେବଳ
ସ୍ୱୀକାର କରୁଛନ୍ତି । କାରଣ, ଦେଶକାଳ ଅନୁସାରେ ସ୍ୱପକ୍ଷ ସିଦ୍ଧ କର
ଅନେକ ସ୍ୱାର୍ଥାବିଦ୍ୱାନ ସ୍ୱପ୍ରୟୋଜନସିଦ୍ଧି ସକାଶେ ସ୍ୱଜ୍ଞାନର ବିରୁଦ୍ଧ
କରିଥାନ୍ତି । ଆଉ ଯଦି ସେମାନେ ଏସମୟ ବିଷୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବ ଓ
ଏକତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ଜଗତ୍ ମିଥ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦି ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନିଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ
ମତ ସତ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଆଉ ମଧ୍ୟ ଦେଖ; ନିଶ୍ଚଳଦାସଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଏହିପରି ‘ଜାତୋ
ନିଶ୍ଚେତନତ୍ୱ’ ସେ ‘ବୃତ୍ତିପ୍ରକାଶ’ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଜୀବ ଏ ବ୍ରହ୍ମର ଏକତ୍ୱ

ଅନ୍ୟମାନ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ଯେ, ଚେତନ ହେତୁ ଜୀବ ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ ଅଭିନ୍ନ । ଏହା
 ଲିଖିତ ଅଳ୍ପବୁଦ୍ଧିବ୍ୟକ୍ତିର ବାକ୍ୟସଦୃଶ ଜଣାପଡ଼ୁଛି । କାରଣ ମାତ୍ର ସାଧର୍ମ୍ୟ-
 ବଳେ ଏକର ସହତ ଅନ୍ୟର ଏକତ୍ୱ ସିଦ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ । ବୈଧର୍ମ୍ୟଭେଦକ
 ହୁଏ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ, ଯଦି କେହି କହେ ଯେ, 'ପୃଥିବୀଜଳାଃଭିନ୍ନା ଜଡ଼ଭାବୁ'
 ଅର୍ଥାତ୍ ପୃଥିବୀ ଜଡ଼ ବୋଲି ଜଳଠାରୁ ଅଭିନ୍ନ । ଯେପରି ଏହି ବାକ୍ୟ କଦାପି
 ସ୍ୱଚ୍ଛବ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ, ନିଶ୍ଚଳ ଦାସଙ୍କର ଉକ୍ତ ଲିଖଣ ବି ସେହିପରି
 ନିରର୍ଥକ । କାରଣ, ଯେପରି ଜୀବ ନିଜର ଅଙ୍ଗଭୁକ୍ତ, ଅଳ୍ପଭୁକ୍ତ ଓ ଭ୍ରାନ୍ତିମତ୍ତାଦିଧର୍ମ
 ବଳେ ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ ଭିନ୍ନ, ସେପରି ବୈଧର୍ମ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମର ସ୍ୱାଧୀନତା, ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ
 ଓ ନିର୍ଭ୍ରାନ୍ତିମତ୍ତାଦିଗୁଣ କାରଣରୁ ମଧ୍ୟ ଜୀବ ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ ପୃଥକ୍ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ
 ହୁଏ, ବ୍ରହ୍ମ ଏବଂ ଜୀବ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । ଯେପରି ଗନ୍ଧବତ୍ତ, କଠିନତ୍ତ ପ୍ରଭୃତି
 ଅବସର ଧର୍ମ, ରସବତ୍ତ ଓ ଘନତ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ଜଳଧର୍ମର ବିରୁଦ୍ଧ ହେତୁ ପୃଥିବୀ ଓ
 ଜଳ ଭିନ୍ନ, ସେହିପରି ଜୀବ ଓ ବ୍ରହ୍ମ ମଧ୍ୟରେ ବୈଧର୍ମ୍ୟରହିବାରୁ ଉଭୟେ
 କଦାପି ଏକ ନଥିଲେ, ଏକ ନାହାନ୍ତି କି ଏକ ହେବେ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚଳ-
 ଦାସପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ବୁଝିନେବ । ଯୋଗବାସିଷ୍ଠ-ରଚୟିତା କୌଣସି ଜଣେ
 ଅଧ୍ୟକ୍ଷବେଦାନ୍ତୀ ଥିଲେ । ଏହା ବାଲ୍ୟାକ, ବଶିଷ୍ଠ ବା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ
 ହୋଇନାହିଁ କି କୃତ୍ୱା ବା ଶୁଣାଯାଇ ନାହିଁ । କାରଣ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ବେଦା-
 ନୁତନ ଥିଲେ । ସେମାନେ ବେଦବିରୁଦ୍ଧରଚନା କରିବାକୁ, କହିବାକୁ ବା
 ଶୁଣିବାକୁ ଭଲ ପାଉ ନ ଥିଲେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ବ୍ୟାସଦେବରଚିତଶାସ୍ତ୍ରରକର୍ତ୍ତୃତ୍ୱରେ ମଧ୍ୟ ଜୀବ ବ୍ରହ୍ମର ଏକତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟ
 ହୁଏ । ଉତ୍ତର —

ସମ୍ପଦାବର୍ତ୍ତକଃ ସ୍ୱେନ ଶକ୍ତିତଃ ॥୧॥

ବ୍ରହ୍ମେଣ କେମିନିରୂପନ୍ୟାଦାଦିତ୍ୟଃ ॥୨॥

ଶିବତନ୍ମୟେଣ ତଦାତ୍ମକତ୍ୱାଦିତ୍ୟେଧିତ୍ୱଲୋମିଃ ॥୩॥

ଏତମସ୍ମାଦନ୍ୟାସାତ୍ ପର୍ବତ୍ତବାଦବିରୋଧଂ ବାତରାୟଣଃ ॥୪॥

ଅଥ ଏବ ଶୂନନ୍ୟାଧିପତିଃ ॥ ବେଦାନ୍ତ ଦ ଅ ଷା ପୋ ଷା ସୁ ୫-୭, ୯

ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟରୂପକୁ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ପ୍ରକଟିତ ହୁଏ । ଜୀବ ପୂର୍ବେ
 ବିଦ୍ୟମାନ ଥିଲା । କାରଣ, ସ୍ୱ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ନିଜ ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପର ବୋଧ କରାଯାଏ ॥ ୧ ॥
 'ସ୍ୱମାତ୍ମା ଅବିଚ୍ଛାଦ୍ୟମା' ଇତ୍ୟାଦି ଉକ୍ତ ତ ବାକ୍ୟରେ ଆଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ହେତୁହାର ବ୍ରହ୍ମ ସ୍ୱରୂପରେ ଜୀବ ସ୍ଥିତ ଥାଏ, ଏହା ଜୈମିନି ଆରୁଣ୍ୟଙ୍କର ମତ ।
 ଉତ୍କଳେମି ଆରୁଣ୍ୟଙ୍କର ମତ ଅନୁସାରେ ତତ୍ତ୍ୱମୂଳସ୍ୱରୂପ ନିରୂପଣାଦି ବ୍ରହ୍ମର
 ଶ୍ୟଙ୍କର ହେତୁରୂପ ବଚନ ଅନୁସାରେ, ଜୀବ ଚୈତନ୍ୟମାତ୍ର ସ୍ୱରୂପରେ ମୁକ୍ତି
 ସ୍ଥିତ ଥାଏ ॥ ୩ ॥ ବ୍ୟାସଦେବ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଏକ ସକଳ ଉପନ୍ୟାସାଦି ଶ୍ରୀ
 ପ୍ରାଚ୍ଛି ରୂପହେତୁବଶତଃ ଜୀବର ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପ ହେବାରେ ଅବଶ୍ୟେ ମାନନ୍ତି ॥ ୪ ॥
 ଯୋଗୀ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ନିଜ ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଅଧିପତିରହିତ ଅର୍ଥାତ୍
 ନିଜର ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଧିପତିରୂପେ ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପକୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ମୁକ୍ତି
 ଅବସ୍ଥିତ ଥାଏ ॥ ୫ ॥

ଉତ୍ତର—ଏ ସମସ୍ତ ସ୍ତରର ଅର୍ଥ ଏପରି ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ହେଉଛି
 ଜୀବ ନିଜ ଶୁଦ୍ଧସ୍ୱରୂପପ୍ରାପ୍ତ ଏବଂ ସର୍ବପ୍ରକାର ମଳରହିତ ହୋଇ ପବନ ନ ଧରି
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୋଗବଳରେ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ନିଜର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ବ୍ରହ୍ମକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା
 ଆନନ୍ଦ ପାଇ ପାରେନାହିଁ ॥ ୧ ॥ ଏହିପରି ଯେତେବେଳେ ଯୋଗୀ ପ୍ରାପ୍ତହୁଏ
 ଏବଂ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ସେ ବ୍ରହ୍ମସହିତ ମୁକ୍ତିର ଆନନ୍ଦ
 କରିପାରେ । ଏହା ଜୈମିନି ଆରୁଣ୍ୟଙ୍କର ମତ ॥ ୨ ॥ ଯେତେବେଳେ
 ଅବିଦ୍ୟାପ୍ରଭୃତିଦୋଷରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଶୁଦ୍ଧ ଚୈତନ୍ୟମାତ୍ର ସ୍ୱରୂପରେ ସ୍ଥିତ ହୁଏ
 ସେତେବେଳେ ‘ତତ୍ତ୍ୱମୂଳତ୍ୱ’, ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ॥ ୩ ॥
 ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କର ମତ ଏହି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ଜୀବ, ଜୀବ ଦଶାରେ ବ୍ରହ୍ମ
 ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶୁଦ୍ଧବିଜ୍ଞାନପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ଜୀବ ଜଗତର
 ହୋଇ ନିଜର ନିର୍ମଳ ପୂର୍ବସ୍ୱରୂପରେ ଆନନ୍ଦ ଭୋଗ କରିଥାଏ ॥ ୪ ॥
 ବେଳେ ଯୋଗୀର ସତ୍ୟସଂକଳ୍ପ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ସେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ
 କରି ମୁକ୍ତିସୁଖ ଭୋଗ କରେ । ସେ ସ୍ଥାନରେ ଜୀବ ସ୍ୱାର୍ଥୀନ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
 ସଂସାରରେ ଯେପରି କେହି ପ୍ରଧାନ ଏବଂ କେହି ଅପ୍ରଧାନ ଥାଏ, ମୁକ୍ତିରେ ସେହି
 ହୁଏ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ମୁକ୍ତଜୀବ ସମାନ ରୂପରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ତାହା ନିମ୍ନୋକ୍ତ

ନେତରୋନ୍ମୁପପତ୍ତେଃ ॥ ୧ ॥ [୧ । ୧ । ୧୭ ॥]

ଭେଦବ୍ୟପଦେଶାତ ॥ ୨ ॥ [୧ । ୧ । ୧୭ ॥]

ବିଶେଷଣଭେଦବ୍ୟପଦେଶାତ୍ୟାଂ ଚ ନୈତରୈ ॥ ୩ ॥ [୧ । ୧ । ୧୮ ॥]

ଅସିନ୍ଧୁସ୍ୟ ଚ ତତ୍ୟୋଗଂ ଶାସ୍ତି ॥ ୪ ॥ [୧ । ୧ । ୧୯ ॥]

ଅନ୍ତସ୍ତଦ୍ଭିର୍ମେ ପଦେଶାତ୍ ॥ ୫ ॥ [୧ । ୧ । ୨୦ ॥]

ଉଦୟପଦେଶାକାନ୍ୟଃ ॥ ୬ ॥ (୧ । ୧ । ୨୧ ॥)

ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗାବାମାନୋ ହି ତଦର୍ଶନାତ୍ ॥ ୭ ॥ (୧ । ୨ । ୧୧ ॥)

ଅନୁପପଦେସୁ ନ ଶାଶ୍ୱତଃ ॥ ୮ ॥ (୧ । ୨ । ୩ ॥)

ଅନୁସ୍ୟାମ୍ୟଧୈବାଦିଷ୍ଠ ତଦ୍ଦର୍ମବ୍ୟପଦେଶାତ୍ ॥ ୯ ॥ (୧ । ୨ । ୧୮ ॥)

ଶାରୀରଶ୍ୱେତସ୍ୱେପି ହି ଭେଦେନୈନମଧୀୟତେ ॥ ୧୦ ॥ (୧ । ୨ । ୨୦ ॥)

(ବ୍ୟାସମୁନିକୃତବେଦାନ୍ତସୁତାଣି)

ଅର୍ଥ — ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ ଇତରଜୀବ ପଶ୍ଚିକର୍ତ୍ତା ନୁହେଁ । କାରଣ, ଏହି ଅଳ୍ପ, ଅଳ୍ପଜ୍ଞ ଓ ଅଳ୍ପ ସାମର୍ଥ୍ୟଯୁକ୍ତଜୀବମଧ୍ୟରେ ପଶ୍ଚିକର୍ତ୍ତା ଉପସନ୍ନ ନୁହେଁ । ଅତଏବ ଜୀବ ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ଞାନୀ ॥ ୧ ॥ ‘ରସ’ ହେବାପୂର୍ବେ ‘ଲବ୍ଧ୍ୟାନ୍ତା’ ଭବତି ଏହା (ତେ) ଉପନିଷଦର ଶାସ୍ତ୍ର । ଜୀବ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମ ପୃଥକ୍ । କାରଣ, ଏହି ଦୁଇଟିର ପ୍ରଭେଦ ପ୍ରତିପାଦନ କରାଯାଇଅଛି । ଏପରି ନ ହେଲେ, ରସ ଅର୍ଥାତ୍, ଆନନ୍ଦ ସ୍ୱରୂପ ବ୍ରହ୍ମକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ଜୀବ ଆନନ୍ଦସ୍ୱରୂପ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାପ୍ତିର ବିଷୟ ବ୍ରହ୍ମ ଏବଂ ପାଇବାର ବିଷୟ ନିରୂପଣ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଜୀବ ଓ ବ୍ରହ୍ମ ଏକ ନୁହେଁ ॥ ୨ ॥

ବିଦ୍ୟା ହ୍ୟମର୍ଥଃ ପୁରୁଷଃ ସ ବାହ୍ୟାତ୍ମନ୍ତରୋହ୍ୟକଃ ॥

ଅପ୍ରାଣୋ ହ୍ୟମନଃ ଶୁଭ୍ରୋ ହ୍ୟକ୍ଷରାତପରତଃ ପରଃ ॥

(ମୁଣ୍ଡକୋପନିଷଦ୍ ॥ ମୁ ୨ । ଖ ୧ । ମ ୨)

ବ୍ୟାସ, ଶୁଦ୍ଧ, ଅମୃତ, ସର୍ବସମବିପ୍ଳବ, ଭିତର ଓ ବାହ୍ୟରେ ନିରନ୍ତର ବ୍ୟାପକ, ଅନନ୍ତ, ଜନ୍ମ-ମରଣ-ଶରୀରଧାରଣାଦି ରହନ୍ତି, ଶ୍ୱାସ-ପ୍ରଶ୍ୱାସ-ଶରୀର-ମନ ସମ୍ଭବ କରେ, ପ୍ରକାଶସ୍ୱରୂପ ଇତ୍ୟାଦି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ବିଶେଷଣ । ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ନାଶ ହେଉ ପ୍ରକୃତ ଅପେକ୍ଷା ଜୀବ ମୁକ୍ତ ଓ ଜୀବ ଅପେକ୍ଷା ପରମେଶ୍ୱର ଆହୁର ସୂକ୍ଷ୍ମ । ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମ ହେଉଛନ୍ତି ସ୍ୱାକ୍ଷରସୂକ୍ଷ୍ମ । ପ୍ରକୃତ ଏବଂ ଜୀବ ଅପେକ୍ଷା ବ୍ରହ୍ମର ଭେଦ ପ୍ରତିପାଦନ କରାଯାଇଅଛି । ଏହିସତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରକୃତ ଏବଂ ଜୀବ ଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ॥ ୩ ॥ ଏହି ସର୍ବବ୍ୟାପ୍ତବ୍ରହ୍ମରେ ଜୀବର ଯୋଗ ଅଥବା ଜୀବ ସହ ବ୍ରହ୍ମରଯୋଗ ପ୍ରତିପାଦନ ହେଉଥିବାହେତୁ ଜୀବ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ୍ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । କାରଣ, ଭଲ ଭଲ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଯୋଗ ବା ମିଳନର ପ୍ରତିପାଦନ କରାଯାଇ ଅଛି ॥ ୩ ॥ ବ୍ରହ୍ମର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମିତ୍ୱ ଆଦି ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ଥିବାରୁ ଓ ଜୀବର ଅଭ୍ୟାସରେ ବ୍ରହ୍ମ ବ୍ୟାପକ ବୋଲି ବ୍ୟାପ୍ୟ ଜୀବ, ବ୍ୟାପକ ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ ନିଶ୍ଚିତଭାବେ

ପୃଥକ୍ ଅଟେ । ବ୍ୟାପ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟାପକର ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଭେଦତାବଶତଃ ହିଁ
 ହୋଇଥାଏ ॥୫॥ ପରମାତ୍ମା ଯେପରି ଜୀବଠାରୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରସ୍ୱରୂପବାନ, ସେହିପରି
 ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ଅନ୍ତଃକରଣ, ପ୍ରାଣ ଆଦି ଭୂତ, ଦିବ୍ୟ, ବାୟୁ ଏବଂ ସୂକ୍ଷ୍ମାଦି ବିଶ୍ୱାସ
 ଯୋଗର ଦେବବାଚ୍ୟବିଦ୍ୱାନ୍ମାନଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ପରମାତ୍ମା ପୃଥକ୍ ॥୬॥
 ‘ରୁଦ୍ର୍ୟାଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟୋ ସୁକୃତସ୍ୟ ଲେକେ’ ଇତ୍ୟାଦି ଉପନିଷଦ୍‌ବଚନାନୁସାରେ
 ଏବଂ ପରମାତ୍ମା ପୃଥକ୍ । ଉପନିଷଦର ବହୁଦେଶରେ ଏହାହିଁ ଉକ୍ତ
 ରହିଛି ॥୭॥ ଶରୀରେ ଭବଃ ଶରୀରଃ’ ଶରୀରଧାରୀ ଜୀବ ବ୍ରହ୍ମ ନୁହେଁ । କାରଣ
 ବ୍ରହ୍ମର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ଯାହା, ଜୀବର ତାହା ନୁହେଁ ॥୮॥ [ଅଧର୍ମେ] ସମସ୍ତ
 ଲାଭପ୍ରାପ୍ତି ଆଦି ଧର୍ମ ପଦାର୍ଥ, (ଅଧର୍ମ) ପ୍ରାଣ ଆଦି ପଞ୍ଚଭୂତ ଓ (ଅଧର୍ମ) ପ୍ରାଣୀ
 ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରମାତ୍ମା ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀରୂପରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି । ଉପନିଷଦ
 ସର୍ବତ୍ର ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ଏହିପରି ବ୍ୟାପକତାଦି ଧର୍ମ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଇଅଛି ॥ ୯ ॥
 ଶରୀରଧାରୀ ଜୀବ ବ୍ରହ୍ମ ନୁହେଁ । କାରଣ, ବ୍ରହ୍ମ ଓ ଜୀବର ଭେଦ ସ୍ପଷ୍ଟରେ
 ଅଟେ ॥ ୧୦ ॥

ଏହି ସମସ୍ତ ଶାରୀରକସୂକ୍ଷ୍ମତା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱରୂପତଃ ବ୍ରହ୍ମ ଏବଂ ଜୀବର ଭେଦ
 ହୁଏ । ସେହିପରି ବେଦାନ୍ତୀମାନଙ୍କର ଉପନିଷଦ ଏବଂ ଉପସଂହାର ମଧ୍ୟ ଏହି ସ୍ଥାନରେ
 ଦର୍ଶି ପାରେନାହିଁ । କାରଣ, ସେମାନେ ଉପନିଷଦ ଅର୍ଥାତ୍ ଆରମ୍ଭ ବ୍ରହ୍ମଠାରୁ
 ‘ଉପସଂହାର ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଳୟମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମରେ ହିଁ ମାନନ୍ତି । ଯଦି ବ୍ରହ୍ମବ୍ୟାପୀ
 କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନ ମାନ ତେବେ ଉତ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରଳୟ ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମର ଧର୍ମ ହୋଇନାହିଁ
 କିନ୍ତୁ ବେଦାନ୍ତସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମୁତ୍ତରେ ଉତ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ବିନାଶରହିତବ୍ରହ୍ମର ପ୍ରକାର
 କରା ହୋଇଅଛି । ଅତଃ ନବୀନବେଦାନ୍ତୀମାନେ ବ୍ରହ୍ମର କୋପସଜ୍ଜନ ଭେଦ
 କାରଣ, ନିର୍ବିକାର, ଅପରିଣାମୀ, ଶୁଦ୍ଧ, ସନାତନ ଏବଂ ଅଭ୍ରାନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ଗୁଣ
 ସମ୍ପନ୍ନବ୍ରହ୍ମରେ ବିକାର, ଉତ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ଅଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭୃତି କୌଣସି ଗୁଣ ହିଁ
 ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ସେହିପରି ଉପସଂହାର (ପ୍ରଳୟ) ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମ
 କାରଣାତ୍ମକ ଜଡ଼ ଏବଂ ଜୀବ ସର୍ବଦା ବିଦ୍ୟମାନ ଥାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଉପନିଷଦ
 ଉପସଂହାରମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ ବେଦାନ୍ତୀମାନଙ୍କର ମିଥ୍ୟାକଳ୍ପନା । ଏହିପରି ଅନେକ ଭ୍ରାନ୍ତ
 ପୂର୍ଣ୍ଣକଥା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦି ପ୍ରମାଣବିରୁଦ୍ଧ ।

ଏହାପରେ ଜୈନ ଏବଂ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଅନୁଯାୟୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା

ଶଲ, ତାହାର ସଂସ୍କାର ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରସାରିତ ହେଲା ।
 ଶକ୍ତିର ପରମ୍ପରାରେ ଶକ୍ତିନିମନ୍ତ୍ରଣ ମଧ୍ୟ ଚଳୁଥିଲା । ଶକ୍ତିର ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ଶକ୍ତି
 ଶକ୍ତିର ପରେ ଶକ୍ତିର ନିଗମରେ ରାଜା ବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟା କଥିତ ପ୍ରତାପହୋଇଉ-
 ଥିଲା । ସେ ରାଜ୍ୟବର୍ଗଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚାଲୁଥିବା ଯୁଦ୍ଧର ମୀମାଂସା କରି ଶାନ୍ତିସ୍ଥାପନ
 କରିଲେ । ତା' ପରେ ରାଜା ଉତ୍ତରରେ ହେଲେ, ଯେ କି କାବ୍ୟାବିଶାସ ଏବଂ
 ଶକ୍ତିର ପରମ୍ପରାରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ସେ ସଂସାରବିଶାସୀ
 ରାଜା ରାଜ୍ୟ ପରିଚାଳନା କଲେ । ବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟାଙ୍କର ପାଞ୍ଚଶତବର୍ଷ ପରେ ରାଜା
 ରାଜା ସେ ବ୍ୟାକରଣ ଏବଂ କାବ୍ୟ ଅଲଙ୍କାର ପ୍ରଭୃତିର ଏକ ପ୍ରକାର କଲେ
 ଶକ୍ତି ଦେବରେ ମେଷପାଳନ କାଳଦାସ ମଧ୍ୟ ରଘୁବଂଶ କାବ୍ୟର ରଚୟିତା
 ରାଜା ପାରିଲେ । କେହି ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଉତ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ରଚନା କରି
 ଶକ୍ତିର, ତାହାକୁ ପ୍ରଚାର ଧନ ଦିଆଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସେ ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରୁଥିଲା ।
 ଏହାପରେ ରାଜ୍ୟବର୍ଗ ଏବଂ ଧନାତ୍ୟମାନେ ବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟାଙ୍କୁ ପରିଚାଳନା
 କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯଦିଓ ଶକ୍ତିର ଶୃଙ୍ଖଳା ପ୍ରକାରେ ଏବଂ ବାମପାର୍ଶ୍ଵୀମାନଙ୍କ ପରେ
 ଶକ୍ତିର ପ୍ରତାପପୂର୍ବ ମତବାଦମାନେ ଥିଲେ, ତଥାପି ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଚାର ଶକ୍ତି
 ଶକ୍ତିର ଥିଲା । ମହାଶକ୍ତି ବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟାଙ୍କ ସମୟରୁ ଶୈବ ମାନଙ୍କର ପ୍ରସାର
 ଶକ୍ତିର ଶକ୍ତି ଲାଗିଲା । ବାମପାର୍ଶ୍ଵୀମାନଙ୍କର ଦଶମହାବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ଶାଖାପରି
 ଶକ୍ତିର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ବହୁତ ଶାଖା ଥିଲା । ଲୋକମାନେ ଶକ୍ତିର ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ
 ଶକ୍ତିର ଅବତାର ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲେ । ତାଙ୍କ ଅନୁଗାମୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ
 ଶକ୍ତିର ଶୈବମତ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ, ଏବଂ ବାମପାର୍ଶ୍ଵୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନିଜ ସହୃଦ ମିଳାଇ
 ଶକ୍ତିର ଲାଗିଲେ । ବାମପାର୍ଶ୍ଵୀମାନେ ଶୈବଙ୍କର ପତ୍ନୀଦେବଙ୍କ ଉପାସକ ଏବଂ ଶୈବ-
 ଶକ୍ତିର ଶୈବଙ୍କର ଉପାସକ ହେଲେ । ଉଭୟେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ଓ ଉଷ୍ଣ
 ଶକ୍ତିର ଶୈବଙ୍କର । କିନ୍ତୁ ଶୈବମାନେ ବାମପାର୍ଶ୍ଵୀମାନଙ୍କ ପରି ବେଦବିରୋଧୀ ନୁହେଁ ।

ଧକ୍ ଧକ୍ କପାଳଂ ତସ୍ୟ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷବିହୀନମ୍ । ୧॥
 ରୁଦ୍ରାକ୍ଷାନ୍ କଣ୍ଠଦେଶେ ଦଶନପରିମିତାନ୍ ଯୁକ୍ତେଶଂ ଶତ ଦେ,
 ଷଟ୍ ଷଟ୍ କର୍ଣ୍ଣପ୍ରଦେଶେ କରମୁଗଳଗତାନ୍ ଦାଦଶ ଯାଦଶେବ
 ବାହୋର୍ଘୋଃ କଳାଭିଃ ପୃଥଗିତ ଗତିଃ ମେକମେବଂ
 ଶିଖାଧୀମ୍; ବକ୍ଷସ୍ୟ ସ୍ଥାୟକଂ ଯୁଃ କଳୟତି ଶତକଂ ସ ପୃଷ୍ଠଂ
 ଶାଳକଣ୍ଠଃ ॥ ୨ ॥

ଏହିପରି ଏମାନେ ବହୁପ୍ରକାର ଶ୍ଳୋକରଚନା କରି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
 ଯାହାର କପାଳରେ ଉଷ୍ମ ଏବଂ କଣ୍ଠରେ ରୁଦ୍ଧାସ ନାହିଁ, ତାହାକୁ 'ଧୂଳିକାରତ' ଓ
 ଦନ୍ତ୍ୟଜଂ ସୂଆ' ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାକୁ ଚଣ୍ଡାଳପରି ଭାବି ତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ॥ ୧ ॥
 କଣ୍ଠରେ ବଜିଣ, ମସ୍ତକରେ ଚୁଲିଣ, କର୍ଣ୍ଣରେ ଛଅ ଛଅଟି, ହସ୍ତରେ ବାର ବାର
 ବାହୁରେ ଷୋଳ ଷୋଳଟି, ଶିଖାରେ ଏକ ଗୋଟି ଏବଂ ହୃଦୟରେ ଏକଶତ ଆତ୍ମା
 ରୁଦ୍ଧାସ ଧାରଣ କରେ, ସେ ସାଷାତ୍ ମହାଦେବଙ୍କ ପରି ॥ ୨ ॥ ଶକ୍ତିମାନେ
 ଏହିପରି ମାନନ୍ତି । ବାମମାର୍ଗୀ ଓ ଶୈବଗଣ ଏହାପରେ ଏକମତ ହୋଇ ଯେ
 ଲଙ୍ଗା ପ୍ଲାପନ କଲେ ଓ ଏହାକୁ ଜଳାଧାରୀ ଏବଂ ଲଙ୍ଗାର ନାମ ଦେଇ ପୂଜା କରିବାକୁ
 ଲାଗିଲେ । ନିର୍ଲଜ୍ଜମାନଙ୍କର ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଲଜ୍ଜା ହେଲାନାହିଁ ଯେ, ସେମାନେ ଏହି
 ଜନ୍ମନ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ କାହିଁକି କରୁଛନ୍ତି ? ଜନୈକ କରି ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ, 'ପୁରୀ
 ଦୋଷ' ନ ପଶ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥପରଲୋକମାନେ ସ୍ୱାର୍ଥପ୍ରିୟିପାଇଁ କୁନାର୍ଯ୍ୟକୁ ମ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠକାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ଏବଂ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ କୌଣସି ଦୋଷ ଦେଖିବାକୁ
 ନାହିଁ । ସେମାନେ ପାଷାଣ ପ୍ରଭୃତି ମୂର୍ତ୍ତି ଏବଂ ଯୋନି-ଲଙ୍ଗର ପୂଜାରେ ଧର୍ମ
 ଅର୍ଥ-କାମ ଓ ମୋକ୍ଷପ୍ରିୟ ମନେ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରଜା ଭେଟକର ପରବର୍ତ୍ତୀ
 କାଳରେ ଜୈନମାନେ ନିଜର ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ ମୂର୍ତ୍ତିପ୍ଲାପନ କରି ତା'ର ଉପାସ
 ଓ ମୁଖ ପାଇଁ ଯିବାଆସିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେତେବେଳେ ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀ
 ଶିଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଜୈନମାନଙ୍କର ମନ୍ଦିରକୁ ଯାତାୟତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯେ
 ପକ୍ଷରେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରୁ ଭିନ୍ନ ମତ ଓ ଯବନଗଣ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତକୁ ଯାତାୟତ
 କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେତେବେଳେ ପୋପମାନେ ଏହି ଶ୍ଳୋକ ରଚନା କଲେ

ନ ବଦେଦ୍‌ସ୍ତାବନାଂ ଭାଷାଂ ପ୍ରାଣୈଃ କଣ୍ଠଗତୈରପି ।

ହସ୍ତିନା ତାତ୍ୟମାନୋଽପି ନ ଗଚ୍ଛେନ୍ନୈନମନ୍ଦିରମ୍ ॥

ଯେତେ କଷ୍ଟ ହେଉନା କାହିଁକି; ପ୍ରାଣ କଣ୍ଠାଗତ ହେଲେ ବି ଅର୍ଥ
 ମୃତ୍ୟୁର ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଯାବନ ଅର୍ଥାତ୍ ମୈକ୍ଷସା ମୁଖରେ କିଛି
 ଚାଣ କରିବ ନାହିଁ । ଭଲଭୟସ୍ୱାଦୀୟ ତାତତ ହୋଇ ପୂଜା ଜୈନମାନଙ୍କ
 ପ୍ରବେଶ କରିବ ନାହିଁ । ସେ ପ୍ଲାପନରେ ପ୍ରବେଶ କରି ରଖା ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ
 ହସ୍ତୀର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ମରିଯିବା ଭଲ । ଏହିପରି ଏମାନେ ନିଜର
 ମାନକୁ ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯେତେବେଳେ କେହି ସେମାନଙ୍କୁ ପଚାରିବେ
 ଯେ, ଆପଣମାନଙ୍କ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ କୌଣସି ପ୍ରାମାଣିକଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରମାଣ ଅଛି କି ?

ସେମାନେ ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲେ ହଁ ଅଛି । ଆଉ ଦେଖାଇବାକୁ
ସେମାନେ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ ପ୍ରଭୃତିର ବଚନପାଠ ଏବଂ ଦୁର୍ଗାପାଠରେ
ଦେଉ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଇଅଛି, ତାହା ଶୁଣାଉଥିଲେ ।

ଭୋଜରାଜଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ କେହି ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ନାମରେ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ
ଓ ଶିବ ପୁରାଣ ରଚନା କରିଦେଇଥିଲେ । ଏ ବୃତ୍ତନ୍ତ ଜାଣିପାରି ରାଜା ଭୋଜ ଉକ୍ତ
ଶ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ହସ୍ତକ୍ଷେପନାଦିଦଣ୍ଡ ଦେଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ, ଯେ କେହି
କାହାଣୀରୁ ରଚନା କରିବେ, ସେମାନେ ନିଜନାମରେ କରିବେ, ଋଷି ମୁନିମାନଙ୍କ
ନାମରେ କରିବେ ନାହିଁ । ଏବଂ ସେ ରାଜା ଭୋଜଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ 'ସଞ୍ଜୀବନୀ'
ନାମକ ଇତିହାସରେ ଲେଖାଅଛି । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ଗୋପାଳପୁର ରାଜ୍ୟର 'ଭଣ୍ଡ'
ନାମରେ ଡାକାରି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଘରେ ଅଛି । ଲକ୍ଷ୍ମଣୋର ରାୟ ସାହେବ ଏବଂ
ସେଇ ଗୁମାସ୍ତା ରାମଦୟାଲ ଗୋବେ ମହାଶୟ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ଦେଖିଅଛନ୍ତି ।
ସେହିପରି ସ୍ତମ୍ଭ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ବ୍ୟାସଦେବ ଚାରିହଜାର ଚାରିହଜାର ଓ ତାଙ୍କ
ଶିଷ୍ୟମାନେ ପାଞ୍ଚହଜାର ଛଅହଜାର ଶ୍ଳୋକ ଅର୍ଥାତ୍ ସବୁଯୋଗ ଦଶହଜାର ଶ୍ଳୋକ-
ସଂଖ୍ୟା ପାଠପଞ୍ଜର ରଚନା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମହାରାଜା ଭୋଜ କହନ୍ତି ଯେ, ବିଦ୍-
ମାନଙ୍କ ସମୟରେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର, ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ଅମଳରେ ପଚାଶ ହଜାର
ଓ ଶାକ୍ତମାନଙ୍କ ଅଥା ବୟସ ବେଳକୁ ଡିଫିନିଟ ହଜାର ଶ୍ଳୋକଯୁକ୍ତ ମହାଭାରତ-
ସ୍ତବ ମିଳୁଛି । ଯଦି ଏହିପରି ବଢ଼ିଚାଲୁଥିବ, ତାହାହେଲେ ମହାଭାରତ ପୁସ୍ତକ
ଗୋଟିଏ ଓଟର ବୋର୍ଡ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହୋଇଯିବ ତଥା ଏହିପରି ଋଷି ମୁନିଙ୍କ
ନାମରେ ପୁରାଣାଦିଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କଲେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତୀୟ ଲୋକମାନେ ସନ୍ଦେହରେ ପଡ଼ି
ବିଦ୍ୱେଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ରହିତ ହୋଇ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଯିବେ । ଏଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ରାଜା
ଭୋଜଙ୍କ ଉପରେ କିଛି କିଛି ବୈଦିକ ସଂସାର ପଡ଼ିଥିଲା । ତଦ୍ୱାରା ଭୋଜ ପ୍ରବନ୍ଧରେ
ଲେଖାଅଛି ଯେ,

ଘଟେ କୟା କୋଶଦଶେ କମଣ୍ଡୁ ।

ସୁକୁତିମୋ-ଗଞ୍ଜିତ ଚୁରୁଗତ୍ୟା ॥

ବାୟୁଂ ଦଦାତି କ'ଜନଂ ସୁସୁଷ୍ଟବଳମ୍ ।

ବିନା ମନୁଷ୍ୟେଣ ଚଳତ୍ୟକ୍ଷମ୍ ॥

ଏହି ଭୋଜଙ୍କର ରାଜ୍ୟରେ ଏବଂ ତା'ର ସମ୍ପର୍କବର୍ତ୍ତୀୟାନରେ ଏପରି ବହୁ ସୁଦୃଷ୍ଟ

ଶିଳ୍ପୀ ଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ଘୋଟକାକାର ଯନ୍ତ୍ରକଳାୟୁକ୍ତ ଏକ ସାନନିର୍ମାଣ କଲେ
ଥିଲେ । ତାହା ଘଣ୍ଟାକରୁ କମ ସମୟରେ ୧୧ କୋଟ ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ଘଣ୍ଟାରେ ୨୨ କୋଟ
ଯାଇ ପାରୁଥିଲା । ତାହା ଭୂମି ଉପରେ ଏବଂ ଆକାଶରେ ମଧ୍ୟ ଯାଇ ପାରୁଥିଲା
ସେମାନେ ଏକ ପ୍ରକାର ପଟ୍ଟା ଏପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ ଯେ ତାହା ମନୁଷ୍ୟଦ୍ୱାରା
ଚାଲିତ ନ ହୋଇ କଳାଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ସର୍ବଦା ଚାଲିତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରଚୁର ବାୟୁ
ସଞ୍ଚାର କରୁଥିଲା । ଏହି ଦୁଇଟିପଦାର୍ଥ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିଲେ ସୁବେଶିତମାନଙ୍କ
ଅବଦାନରେ ଏପରି ସ୍ଥିତି ହୁଅନ୍ତେ ନାହିଁ ।

ଯେତେବେଳେ ପୋପମାନେ ନିଜ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜୈନମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ
ବାଧା ଦେଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଜୈନ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାତାୟତ କରିବାରୁ ବାରଣ କଲେ
ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଲୋକମାନେ ଜୈନମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ଉପରେ
ଶୁଣିବା ନିମିତ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସେତେବେଳେ ଜୈନ
ପୋପମାନେ ପୌରାଣିକପୋପଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବହୁଳ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ
ପୌରାଣିକମାନେ ଭାବିଲେ ଯେ ଏହାର କୌଣସି ଉପାୟ କରିବା ଉଚିତ୍
ତାହା ନ କଲେ ସେମାନଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନେ ଜୈନ ହୋଇଯିବେ । ସେ
ପୌରାଣିକପୋପମାନେ ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ, ଜୈନମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନଙ୍କର
ଅବତାର, ମନ୍ଦିର, ମୂର୍ତ୍ତି ଏବଂ ଧର୍ମିକତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୁସ୍ତକ ରଚିତ ହେବ
ଏମାନେ ଜୈନମାନଙ୍କର ୨୪ ଶ୍ରୀକ୍ଷର ପରି ୨୪ ଅବତାର, ମନ୍ଦିର ଏବଂ ମୂର୍ତ୍ତି
ନିର୍ମାଣ କରାଇଲେ । ଜୈନମାନଙ୍କର ଆଦି ଓ ଉତ୍ତରପୁରାଣାଦି ପରି ପୌରାଣିକ
ମାନଙ୍କର ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣ ରଚିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଭାଜରାଜାଙ୍କର ଦେଉଳର ବର୍ଷ ପରେ ଡକ୍ଟିଷ୍ଟିକ ମତର ସ୍ୱପ୍ନପାତ ହେଲା
'ଶଠକୋପ' ନାମକ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି କଞ୍ଚିର-କୁଳରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ
ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଏଇ ମତ କଞ୍ଚିର ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ତାଙ୍କ ପରେ ହାତ କୁଳୋତ୍ତର
ମୁନିବାହନ ଏବଂ ତୃଣୟ ଯବନ କୁଳୋତ୍ତର ଯବନାବର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଏହି
ପରେ ଚତୁର୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ-କୁଳଜାତ ରାମାନୁଜ ଆବର୍ତ୍ତ ହେଲେ । ସେ ଶାକ୍ତ
ମତ ପ୍ରସାରିତ କଲେ । ଶୈବମାନେ ଶିବପୁରାଣାଦି, ଶାକ୍ତମାନେ ଦେବ ଭାବନା
ଏବଂ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣାଦି ରଚନା କଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଏହି
ଗ୍ରନ୍ଥ ନିଜ ନାମରେ ପ୍ରକାଶିତ କଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଭାବିଲେ ଯେ, ଏହି

ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ କେହି ପ୍ରାମାଣିକ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର
କରି ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ବ୍ୟସ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ଋଷିମୁନିମାନଙ୍କ ନାମରେ
କଲେ । ବାସ୍ତବିକ ଏ ସମସ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'ନବନ' ନାମ ରଖିବା ହିଁ
କିନ୍ତୁ ଯେପରି କୌଣସି ଦରିଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ପୁଅର ନାମ ମହା-
ଦେବ ଏବଂ ଆଧୁନିକ ପଦାର୍ଥର ନାମ ସନାତନ ରଖେ, ସେହିପରି ଏ
ଋଷିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ ? ଏବେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ବିବାଦ ଅଛି,
ଋଷି ଯୁଗରୁତକମଧ୍ୟରେ ବି ବିବାଦ ରହିଛି ।

ଦେଖ; ଦେଶଭ୍ରାତବତରେ ଶ୍ରୀପୁରର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ 'ଶ୍ରୀ' ନାମ୍ନୀ ଏକ ଦେବୀର
ପୂଜା ଅଛି । ସେ ସମସ୍ତ ଜାତି ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବିଶ୍ଣୁ, ମହାଦେବଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ମରଣ
କର । ଯେତେବେଳେ ଦେବୀଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ସେ ନିଜର ହାତକୁ ଘଷିଲେ ।
ତାହାର ଡାକ ହାତରେ ଏକ ଫୋଟକା ହେଲା । ସେହି ଫୋଟକାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ହେଲେ । ଦେବୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ କହିଲେ, "ତୁମେ ମୋତେ ବିବାହ କର" ।
ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ କହିଲେ, ତୁମେ ମୋର ମାତା, ମୁଁ ତୁମକୁ ବିବାହ କରି ପାରିବି ନାହିଁ ।
ଦେବୀ ଶୁଣି ମାତା ନାମରେ ପୁଅକୁ ଭୟାବୁତ କରିଦେଲେ । ସେ ପୁନର୍ବାର
ପରୀକ୍ଷା କରି ପୁଅପରି ଦୀର୍ଘାୟ ପୁଅ ଉତ୍ପନ୍ନକଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ନାମ ବିଶ୍ଣୁ
କଲେ । ବିଶ୍ଣୁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପୁଅରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ କହିଥିବା କଥା କହିଲେ । ବିଶ୍ଣୁ
ଅସ୍ତବ୍ରତ ପ୍ରଦାନ କରିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଭୟାବୁତ କରିଦେଲେ । ଦେବୀ ପୁନର୍ବାର
ପରୀକ୍ଷା କରି ତୃତୀୟ ପୁଅ ଉତ୍ପନ୍ନ କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ନାମ ମହାଦେବ
କଲେ । ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦେବୀ କହିଲେ, 'ମୋତେ ତୁମେ ବିବାହ କର' ମହାଦେବ
କହିଲେ, 'ମୁଁ ତୁମକୁ ବିବାହ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ତୁମେ ଅନ୍ୟସ୍ତ୍ରୀଦେହ ଧାରଣ
କରି । ଦେବୀ ତାହାହିଁ କଲେ । ସେତେବେଳେ ମହାଦେବ କହିଲେ, ଏଇ
ବୃକ୍ଷ ଗୁଳରେ ଭସ୍ମପରି କ'ଣ ପଡ଼ିଅଛି ? ଦେବୀ କହିଲେ, 'ଏମାନେ ହେଉଛନ୍ତି
ତୁମ ଦୁଇ ଭାଇ, ଏମାନେ ମୋର ଆଜ୍ଞା ପାଳନ କଲେ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ଏମାନଙ୍କୁ
ଭସ୍ମଭୂତ କରିଅଛି । ମହାଦେବ କହିଲେ, "ମୁଁ ଏକା କ'ଣ କରିବି ?
ତୁମକୁ ଜାଣିତ କର ଏବଂ ଆଉ ଦୁଇଜଣ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଉତ୍ପନ୍ନ କର । ତିନିଜଣ-
ର ବିବାହ ତିନିଜଣଙ୍କ ସହିତ ହେବ" । ଦେବୀ ତାହାହିଁ କଲେ । ଏହାପରେ
ତିନିଜଣ ସହିତ ଏହି ତିନିଜଣଙ୍କର ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ବାଃ ବାଃ ମାତାକୁ

ବିବାହ କଲେନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଭଗ୍ନୀକୁ ବିବାହ କଲେ । ଏହା କ'ଣ ଭଗ୍ନତା
 ବୋଲି ମନେ କରିବାକୁ ହେବ ? ପରେ ଦେଶ ଇନ୍ଦ୍ରାଦିକୁ ଭସିଲେ କିନ୍ତୁ
 ବିଷ୍ଣୁ; ରୁଦ୍ର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ପାଳକୀବାଦକତ୍ବରୂପ କଲେ । ଏହି
 ଅନେକ ମନଗତା ସୁଦ୍ଧା ଗଲ୍ଲମାନ ରଚିତ ହୋଇଅଛି । ଏମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କର
 ଯାଇପାରେ, 'ଦେବର ଶରୀର ଏବଂ ଶ୍ରୀପୁରର ସୃଷ୍ଟି କିଣି କିଏ ? ଦେବ
 ମାତା ଓ ପିତା କିଏ ଥିଲେ ? ଯଦି କହନ୍ତି ଯେ ଦେବ ଅନାଦି, ତେବେ ସମସ୍ତ
 ଗଜ ବସ୍ତୁ କେବେ ଅନାଦି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଯଦି ମାତା ପୁରର
 ବିବାହ କରିବାକୁ ଭୟପାଏ, ତେବେ ଭାଇର ଭଗ୍ନୀକୁ ବିବାହ କରିବା ଏକ
 ଭଲ କଥା ? ଏଇ 'ଦେବଭାଗବତରେ, ଯେପରି ମହାଦେବ, ବିଷ୍ଣୁ
 ବ୍ରହ୍ମାଦିର ସ୍ଥାନତା ଓ ଦେବର ମହତ୍ତ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି, ସେହିପରି 'ଶିବପୁରାଣ
 ରେ ଦେବ ପ୍ରଭୃତିର ଅନେକ ସ୍ଥାନତା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି, ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି
 ସମସ୍ତେ ମହାଦେବଙ୍କର ଦାସ ଏବଂ ମହାଦେବ ସମସ୍ତଙ୍କର ଶିର୍ଷ୍ଟ । ଯଦି ରୁଦ୍ର
 ଅର୍ଥାତ୍ ବୃଷ ବିଶେଷର ଫଳର ମଞ୍ଜି ଓ ଭସ୍ମ ଧାରଣ କଲେ ମୁକ୍ତିମିଳେ, ତେବେ
 ଭସ୍ମରେ ଲୁଣ୍ଠିତ ଗର୍ଭର ପ୍ରଭୃତି ପଶୁ ଓ ପୋହଳା ଆଦି ଧାରଣକାରୀ ହଲେ
 କଞ୍ଚିର ପ୍ରଭୃତି ତଥା ଭସ୍ମଲୁଣ୍ଠିତ ଶରୀର, କୁକୁର ଆଦି ପଶୁମାନଙ୍କୁ ତ ମୁକ୍ତି
 ମୁକ୍ତି ମିଳୁଥିବ ?

ପ୍ରଶ୍ନ— 'କାଳାଗ୍ନିରୂପୋପନିଷଦ୍' ରେ ଭସ୍ମଲେପନ କରିବାର ଶକ୍ତି
 ବିଧାନ ଅଛି, ତାହା କ'ଣ ମିଥ୍ୟା ? ଏବଂ 'ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ଜଗଦଗ୍ରେ' (ଯଜୁର୍ବେଦ
 ବଚନ) ଆଦି ବେଦମନ୍ତ୍ରରେ ଭସ୍ମଧାରଣର ବିଧାନ ଅଛି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ପୁରାଣ
 ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ, ରୁଦ୍ରର ଚକ୍ଷୁରୁ ଅଶ୍ରୁ ପଡିତ ହେବାରୁ ଯେଉଁ ବୃଷ ହୋଇଥିଲା
 ତାହାର ନାମ ରୁଦ୍ରାଷ । ଏଥିପାଇଁ ରୁଦ୍ରାଷଧାରଣ କଲେ ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ ବୋଲି
 ଲେଖା ଅଛି । ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ରୁଦ୍ରାଷ ଧାରଣ କଲେ ସମସ୍ତ ପାପର ମୁକ୍ତି
 ହୋଇ ସ୍ବର୍ଗ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ, ଯମରାଜ ଓ ନରକର ଭୟ ଥାଏନା ।

ଉତ୍ତର— 'କାଳାଗ୍ନିରୂପୋପନିଷଦ୍' କୌଣସି "ଶାରୁଆ ଅର୍ଥାତ୍ ଭସ୍ମର
 ବ୍ୟକ୍ତି ରଚନା କରିଅଛି । କାରଣ, ଯସ୍ୟ ପ୍ରଥମା ରେଖା ସା ଭୂଲେକଃ ଜଗତଃ
 ବଚନ (ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ) ନିରର୍ଥକ । ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଦସ୍ତରଚିତ୍ରପୁରେଣା କରା
 ଭୂଲେକ ବା ତାହାର ବାଚକ ହୋଇପାରେ ? ଆଉ ଯେ 'ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ଜଗଦଗ୍ରେ'

କଥାକ ମନ୍ତ୍ର ଅଛି, ତାହା ଭୟ କିମ୍ବା ଶି ପୁଣି ଧାରଣର ସୂଚକ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ
 'ପ୍ରକୃତି ଜନନୀ' (ଶତପଥ) ହେ ପରମେଶ୍ଵର, ଆମର ନେତ୍ରର ଜ୍ୟୋତି
 [ସ୍ଵପ୍ନସମ] ଭନିଗୁଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଭନିଗତ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥାଉ; ଆଉ ମୁଁ ଏପରି
 କୁ କର୍ମ କରେ, ଯାହାଦ୍ଵାରା ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ନାଶକହେଉ । ଆଜ୍ଞା, କହନ୍ତୁ ତ,
 ଯୋଗେଶ୍ଵର ମୂର୍ଖତାର କଥା ଯେ, ଅଶ୍ରୁପାତ ହେଲେ ବୃକ୍ଷ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ
 ପରେ । କେହି କ'ଣ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି କ୍ରିୟାକୁ ଅନ୍ୟଥା କରିପାରେ ?
 ଯେମିତି ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷପାଇଁ ଯେଉଁ ବୀଜ ରଚନା କରି ଅଛନ୍ତି, ସେ ବୀଜରୁ ସେହି ବୃକ୍ଷ
 ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପାରିବ । ଏହା ଅନ୍ୟଥା ହେବନାହିଁ । ଏଇ କାରଣରୁ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ,
 ଶୁକ୍ରାକ୍ଷ, କମଳାକ୍ଷ, ଯାସ ଏବଂ ଚନ୍ଦନ ପ୍ରଭୃତି କଣ୍ଠରେ ଧାରଣ କରିବା
 ଯୋଗ୍ୟକୃତକ ମନୁଷ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ । ଏହିପରି ବାମପତ୍ନୀ ଏବଂ ଶୈବମାନେ
 ଯେଉଁ ପିଥାପୁରୁଷ, ବିରୋଧୀ ଏବଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟତ୍ୟାଗୀ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
 ଯେ ଶେଷ ପୁରୁଷ, ସେ ଏସବୁ କଥାରେ ବିଶ୍ଵାସ ନ କରି ସତ୍ତ୍ଵକର୍ମ କରନ୍ତି । ଯଦି
 ରୁଦ୍ର ଏବଂ ଭୃଗୁଧାରଣ କଲେ ଯମରାଜାଙ୍କର ଦୂତମାନେ ଭୟ ପାଆନ୍ତି, ତେବେ
 ଶେଷର ପୁରୁଷର ପିପାସାମାନେ ବି ଭୟ ପାଉଥିବେ । ଯଦି କୁକୁର, ସିଂହ,
 ଗର୍ଜ, ବୃକ୍ଷିକ, ମଣିକା ଏବଂ ମଣିକପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ଓ ଭୃଗୁଧାରଣକାରୀଙ୍କୁ
 ଭୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ନ୍ୟାୟାଧୀଶମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୟ କରିବେ ନାହିଁକି ?
 ପ୍ରଶ୍ନ—ବାମପତ୍ନୀ ଏବଂ ଶୈବମାନେ ପ୍ରଣାମମୟ ନ ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ
 ଶେଷମାନେ ତ ପ୍ରଣାମମୟ ?

ଉତ୍ତର—ବୈଷ୍ଣବମାନେ ବେଦବିରୋଧୀ ହେତୁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ
 ଭୟ କରନ୍ତା ।

ପ୍ରଶ୍ନ—‘ନମସ୍ତେ ରୁଦ୍ରମନ୍ୟବେ’ । ‘ବୈଷ୍ଣବମସି’ । ‘ବାମନାୟତ’ ।
 ‘ଶାନ୍ତା ଭା ଶେଷତଃ ହବାମହେ’ । ‘ଭଗବନ୍ତ ଭୃଗୁଃ’ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆତ୍ମା ଜଗ-
 ତ୍ତ୍ଵାନ୍ତସ୍ତୁ-ଇତ୍ୟାଦି ବେଦ-ପ୍ରମାଣ ଗୁଡିକଦ୍ଵାରା ଶୈବ ପ୍ରଭୃତି ମତ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ।
 ତେବେ ଅତି ଖଣ୍ଡନ କରୁଅଛ କାହିଁକି ?

ଉତ୍ତର—ଏହି ସବୁ ବଚନଦ୍ଵାରା ଶୈବ ପ୍ରଭୃତି ସଂପ୍ରଦାୟ ସିଦ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ ।
 ଯଦି ‘ରୁଦ୍ର’ ପରମେଶ୍ଵର, ପ୍ରାଣାଦି ବାୟୁ, ଜୀବ ଏବଂ ଅଗ୍ନି ଇତ୍ୟାଦିର ନାମ ।
 ତେବେ ଯେଉଁ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ କଦାଳି ଦିଏ ସେହି ରୁଦ୍ର ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର,
 ଓ ଜଠାଗି କୁ ଅଳ୍ପ ଦେବା, ନମ ଇତି ଅଳ୍ପନାମନ(ସଂଖ୍ୟା ୨ । ୭ ।] ଯେ

ମଙ୍ଗଳକାଣ୍ଡ ଏବଂ ସମସ୍ତ ଜଗତର ଅତ୍ୟନ୍ତ ହିତକାଣ୍ଡ, ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ
କରିବା ଉଚିତ । “ଶିବସ୍ୟ ପରମେଶ୍ଵରସ୍ୟାୟଂ ଭକ୍ତଃ ଶୌବଃ” । ଶିବ
ପରମାତ୍ମାନୋଽୟଂ ଭକ୍ତୋ ବୈଷ୍ଣବଃ । ଗଣପତେଃ ସକଳଜଗତ୍ସ୍ତ୍ରୀମାନୋଽୟଂ
ସେବକୋ ଗାଣପତଃ । ‘ଭଗବତ୍ୟା ବାଣ୍ୟାଂ ଅୟଂ ସେବକଃ ଭଗବତଃ’ । ଯେ
ସ୍ୟ ଚରାଚରମ୍ଭାନୋଽୟଂ ସେବକଃ ସୌରଃ । ଏହିସବୁ ରୁଦ୍ର, ଶିବ, ବୃଷ୍ଣ
ଗଣପତି ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ନାମ ଏବଂ ଭଗବତ୍ତା ସତ୍ୟ-ଭାଷଣ
ବାଣୀର ନାମ । ଏତକ ନ ବୁଝି ଲୋକମାନେ କିପରି ବବାଦ କରିଅଛନ୍ତି ତେଣୁ

କୌଣସି ଏକ ବୈରାଗୀର ଦୁଇଟି ଚେଲା ଥିଲେ । ସେମାନେ ପ୍ରହର
ଗୁରୁଙ୍କର ପାଦ ଚିପି ଦେଉଥିଲେ । ସେମାନେ ଭାଗ କରି ଜଣେ ଦକ୍ଷିଣ ପାଦ
ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣକବାମ ପାଦସେବାର ଦାୟିତ୍ଵ ନେଇଥିଲେ । ଦିନେ ସେମାନେ
ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବଜାର କରିବା ପାଇଁ ଯାଇଥିଲା । ଅନ୍ୟଜଣକ ନିଜ ସେବ୍ୟ ପଦ
ସେବା କରିବାରେ ଲାଗିଲା । ଏହି ଅବସରରେ ଗୁରୁଦେବ ପାଶୁ ପରିବ୍ରାଜକ
କରିବାରୁ ଉକ୍ତ ଶିଷ୍ୟର ସେବ୍ୟପଦଉପରେ ତାହାର ଗୁରୁତ୍ଵାତାର ସେବ୍ୟ
ପଡ଼ି ଗଲା । ତତ୍ପରା ସେ ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡ ଆଣି ସେହି ମଦଉପରେ ପ୍ରହର
କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗୁରୁ କହିଲେ, ‘ରେ ଦୁଷ୍ଟ ! ତୁ ଏ କ’ଣ କଲୁ ?’
ଉତ୍ତର ଦେଲା ‘ମୋ ସେବ୍ୟପଦଉପରେ ଏଇ ପଦ ଆସି ପଡ଼ିଲା କାହିଁକି ?’
ସମୟରେ ଯେଉଁ ଚେଲା ବଜାରକୁ ଯାଇଥିଲା, ସେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ସେ
ସେବ୍ୟପଦର ସେବା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ସେ ଦେଖିଲା ଯେ, ପଡ଼ି ପଡ଼ି
ଯାଇଛି । ସେ ଗୁରୁଦେବଙ୍କୁ ପଚାରିଲା “ଗୁରୁଦେବ ! ମୋର ସେବ୍ୟପଦର କ’ଣ
ହୋଇଛି ?” ଗୁରୁ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ସେ ମୁଖ ମଧ୍ୟ କିଛି ନ
ନିଃଶବ୍ଦରେ ଦଣ୍ଡ ଆଣି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଗୁରୁଙ୍କର ଅନ୍ୟପଦଉପରେ ପ୍ରହର କର
ସେତେବେଳେ ଗୁରୁ ଉଚ୍ଚସ୍ଵରରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ । ପୁଣି ଉଚ୍ଚସ୍ଵର
ଦଣ୍ଡନେଇ ଗୁରୁଙ୍କର ଦୁଇ ପଦଉପରେ ପ୍ରହର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମହା ନୋକ
ହଳ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ତାହାଶୁଣି ଲୋକମାନେ ଆସି କହିଲେ ଯାଅ ! — ଅପର
ର କ’ଣ ହୋଇଛି ? ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ସାଧୁଙ୍କୁ ଜଣାଇ
ଆଣି ସେହି ମୁଖ ଚେଲାମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ । ‘ଦେଖ ! ଏଇ ପଦ ଦୁଇଟି
ତୁମ ଗୁରୁଙ୍କର । ଏହି ପଦଦୁଇଟିର ସେବାକଲେ ସେ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି । ତାହା
ବ୍ୟଥା ଦେଲେ ତାଙ୍କର କଷ୍ଟ ହୁଏ’ । ଜଣେ ଗୁରୁଙ୍କର ସେବାପାଇଁ ଶିଷ୍ୟମାନେ

କଲେ, ସେହିପରି ଏକ ଅଖଣ୍ଡ ସର୍ବଦାନନ୍ଦାନନ୍ଦସ୍ବରୂପ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଦ ରୂପ ପ୍ରଭୃତି ଯେ ଅନେକ ନାମ ଅଛି, ସେଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ ଯେପରି
 ପ୍ରଥମ ସମୁଦ୍ଧାସରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି, ସେହି ସତ୍ୟାର୍ଥକୁ ନ ଜାଣି ଗୌର, ଶାକ୍ତ,
 ବୈଷ୍ଣବପ୍ରଭୃତି ସପ୍ରଦାୟ ପରସ୍ପର ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି । ଅନ୍ଧବୁଦ୍ଧିର ଲୋକମାନେ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିଜର ବୁଦ୍ଧିପ୍ରୟୋଗ କରି ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ, ବିଷ୍ଣୁ ରୂପ ଏବଂ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରଭୃତି ନାମ ଏକ ଅଦ୍ବିତୀୟ, ସର୍ବନିୟନ୍ତ୍ରା ସର୍ବାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ଜଗଦ୍ଗୁରୁଙ୍କର
 ଅନେକ ଗୁଣ-କର୍ମ ସ୍ବଭାବର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ହେତୁ ତାଙ୍କର ବାଚକ । କହିଲ ଭଲ; ଯେ
 ଅନ୍ୟଥା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତା ଏପରି ମୂର୍ଖମାନଙ୍କ ଉପରେ କଣ ଶିଖୁରୁଙ୍କର କୋପ ହେଉ
 ନୁହେଁ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଚନ୍ଦ୍ରାକାଶିତ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଅଭୁତ ଲାଲା ଦେଖନ୍ତୁ ।

ଗୋଟିଏ ପୁଣି ତଥା ନାମ ମାଳାମନ୍ତ୍ରସ୍ତ୍ରୋତ୍ତର ଚ ।

ଅମୀ ହ ପଞ୍ଚ ସଂସ୍କାରାଃ ପରମୈକାନ୍ତ ହେତବଃ ॥

ଅଂସୁତନନ ତଦାମୋ ଅଶ୍ରୁତେ । ଇତି ଶ୍ରୁତେଃ ॥

(ରାମାନୁଜପଟଳପଞ୍ଚତୋ)

ଅର୍ଥ (ଗାଥ) ଶଙ୍ଖ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଗଦା, ପଦ୍ମ ପ୍ରଭୃତିର ଚିହ୍ନସମୂହକୁ ଅଗ୍ନିରେ ଉତ୍ତପ୍ତ
 କରି ଶାନ୍ତମୂଳରେ ଦାଗ ଦେବା ପରେ ଦୁର୍ଗ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରରେ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ବୁଡାଇ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବଂ କେହିକେହି ସେହି ଦୁର୍ଗ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପାନ କରନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖନ୍ତୁ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମନୁଷ୍ୟମାଂସର ସ୍ବାଦ ସେଥିରେ ଥିବ କି ନାହିଁ ? ଏମାନେ ଏହିପରି କର୍ମ-
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ହେବାର ଆଶା କରନ୍ତି ଏବଂ କହନ୍ତି ଯେ, ଶଙ୍ଖଚନ୍ଦ୍ରାଦି
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତପ୍ତ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଜୀବ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କୁ ପାଇ ପାରେ ନାହିଁ ।
 କିନ୍ତୁ, ସେ [ଆମ] ଅର୍ଥାତ୍ କଞ୍ଚା ଅଟେ । ଯେପରି କାହାରି ନିକଟରେ ରାଜ୍ୟର
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ରାଜଚିହ୍ନ ରହିଲେ ତାହାକୁ ରାଜପୁରୁଷ ମନେ କରି ଭୟ
 କରନ୍ତି, ସେହିପରି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଶଙ୍ଖ ଚନ୍ଦ୍ରାଦି ଅସ୍ତ୍ରଚିହ୍ନ ଦେଖିଲେ ଯମରାଜ ଏବଂ
 ତାହାର ଦୂରଗଣ ଶ୍ରୀତ ହୁଅନ୍ତି । କୁହାଯାଇଛି —

ଭ୍ରା - ବାନା ବଡ଼ା ଦୟାଳକା ଭଲକରୁପ ଭିର ମାଳ ।

ଯମ ଭରପେ କାଲୁ କହେ ଭୟ ମାନେ ଭୂପାଳ ॥

ଅର୍ଥ ଭଗବାନଙ୍କର ବାନା ଅର୍ଥାତ୍ ଭଲକ, ରୁପ ଏବଂ ମାଳାଧାରଣ କରିବା
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ତଦ୍ଭାବ ଯମରାଜ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ରାଜା ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀତ ହୁଅନ୍ତି ।
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ [ପୁଣ୍ୟ ମ.] ଲଲଟରେ ଶିଖିଯଦୁଗଣସ ଅର୍ଜିତ କରିବା [ନାମ]

ନାରାୟଣ ଦାସ, ବିଷ୍ଣୁ ଦାସ ଅର୍ଥାତ୍ ଦାସ ଶିକ୍ଷାନ୍ତ ନାମ ଧାରଣ କରିଥିବା ମିତ୍ର
ପଦ୍ମକର ମାଳା ଏବଂ ପଞ୍ଚମ (ମନ୍ତ୍ର) ଯଥା ଓଁ ନମୋ ନାରାୟଣାୟ, କପି କର
ଉଚ୍ଚିତ । ଏମାନେ ଜନସାଧ ରଣକପାଳ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀ
ପରି ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ରାୟତରଣଂ ଶ୍ରେଣଂ ପ୍ରପଦ୍ୟେ ॥ ୧ ॥ ଶ୍ରୀମତେ ନାରାୟଣ
ନମଃ ॥ ୨ ॥ ଶ୍ରୀମତେ ରାମାନୁଜାୟ ନମଃ ॥ ୩ ॥ କତ୍ୟାବି ମନ୍ତ୍ର ଧନାତ୍ୟ
ଫଳାନ୍ତମାନକପାଳ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ଦେବନ୍ତ, ଏହାମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର କବି
ସାୟ ବିଶେଷ । ଯେପରି ମୁଖ ସେହିପରି ଭଲକ । ଏହି ପାଞ୍ଚ ସମ୍ଭାରକୁ ଚିନ୍ତା
କି ତମାନେ ମୁକ୍ତିର କାରଣ ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ଏହି ମନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ
ନାରାୟଣଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରୁଅଛି । ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ନାରାୟଣଙ୍କର ଚରଣାରବିନ୍ଦ
ଶରଣ ଯାଉଛି । ମୁଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରୁଅଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଦେବ
ଯୁକ୍ତ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ॥ ୩ ॥ ବାମନାଶୀମାନେ ଯେପରି ପଞ୍ଚ-ମନ
ମାନନ୍ତି, ଚନ୍ଦ୍ରାକି ତମାନେ ସେହିପରି ପଞ୍ଚ ସମ୍ଭାର ମାନନ୍ତି । ସେମାନେ ଶେଷ-ର
ଦ୍ଵାରା ଦାଶ ଦେବାପାଇଁ ଯେଉଁବେଳେ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରମୋଦ ଉଲ୍ଲେଖ କଲେ, ତାହା
ପଠ ଏବଂ ଅର୍ଥ ଏହିପରି—

ପବିତ୍ରଂ ତେ ବିତତଂ ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ତତେ ପ୍ରଭୁର୍ଗାନ୍ଧାରି ପଦ୍ମେଧ୍ୟେଷି ବିଶ୍ଵା
ଅଭ୍ୟୁତନନ ତୋମୋ ଅଶ୍ଵିତେ ଶୃତାସ ଇଦଂହନ୍ତସ୍ତସ୍ତମଶତ ॥
ଶ୍ରୀପୋଷ୍ଠପଦେଂ ବିତତଂ ଦିବସ୍ତତେ । ୨ ॥

ରାମ ୯ । ସ୍ଵା ୩ । ମ ୧ । ୨ ॥

ହେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡପତେ, ବେଦର ରଖକ; ସବସାମର୍ଥୀୟଙ୍କୁ, ସବକ୍ଷମାନଙ୍କୁ
ଆପଣ ନିଜବ୍ୟାପ୍ତି ଦ୍ଵାରା ସଫାରର ସକଳ ଅବସ୍ଥା ବ୍ୟାପ୍ତି କରି ରଖି ଅଛନ୍ତି
ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ସତ୍ୟଭାଷଣ, ଶମ, ଦମ, ଯୋଗାଭ୍ୟାସ, କିଚେନ୍ଦ୍ରିୟତା ଏବଂ ସ୍ଵା-
ଚିନ୍ତାଦି ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରହିତ ଅପରିପକ୍ତ ଅନ୍ତଃକରଣବିଶିଷ୍ଟ ଆତ୍ମା ଆପଣଙ୍କ ଶେ-
ସବ୍ୟାପକ ପବିତ୍ରସ୍ଵରୂପକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ପୁରୋକ୍ତ ଶେ-
ପ୍ରଭବରେ ଶୁଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା କରୁ କରୁ ଆପଣଙ୍କର ସେହି ଶେ-
ସରୂପକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରକାଶ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ
ସୃଷ୍ଟିରେ ବିସ୍ମୃତ, ପବିତ୍ରାଚରଣରୂପ ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା କରନ୍ତି, ସେହିମାନେହି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ
ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନରୁ କରନ୍ତୁ ଯେ ରାମାନୁଜାୟତରଣ
ଏହି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ଵାରା କପରି 'ଚନ୍ଦ୍ରାକି' ହେବା ସିଦ୍ଧ କରନ୍ତି ? କହନ୍ତୁ ଭଲ; ସେମାନେ

ନା ଅବଦାନ ଥିଲେ ? ଯଦି କୁହ ଯେ ବିଦାନ ଥିଲେ, ତେବେ ମନ୍ଦିରର
ଅଧିକାରୀ ଅଧିକାରୀ କଲେ କାହିଁକି ? ଏହି ମନ୍ଦିର 'ଅତପୁତନଃ' ଶବ୍ଦ ଅଛି;
'ଅତପୁତନଃ' ନାହିଁ । ଆଉ ମଧ୍ୟ 'ଅତପୁତନଃ' ଏହାର ଅର୍ଥ
ପ୍ରମାଣର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୁଦାୟ । ଯଦି ଚନ୍ଦ୍ରାକି ତପଣ ଏକ ପ୍ରମାଣର ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାର
କରିବା ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି, ତେବେ ନିଜ ନିଜ ଶରୀରକୁ କୌଣସି ରୁକ୍ଷ
ନିଷେଧ କରି ଦର୍ଶ୍ୟ କରନ୍ତି । ତାହାହେଲେ ବି ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଏହି ମନ୍ଦାର୍ଥ
ଅଟେ । କାରଣ, ମନ୍ଦିରର ସତ୍ୟତାପଣ ପ୍ରଭୃତି ପବିତ୍ରତାକୁ ତପସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ୍ୟା
କରି ଦେଖାଇଛି ।

୧୦୦ ପେଃ. ସତ୍ୟ, ଲପଃ, ଶାନ୍ତଃ ତପୋ ଦମସ୍ତପଃ ସାଧ୍ୟାୟ -
ସୁପଃ । [ଚୈତ୍ରାୟଣ ପୃ ୧ । ଅ ୮ ॥]

ଯଦି ଚନ୍ଦ୍ରାକି ତପଣ (୧୦୦ ତପଃ) ଯଥାର୍ଥ ଶୁଦ୍ଧିକର, । ସତ୍ୟ ମାନବ, ସତ୍ୟ
କରିବା, ସତ୍ୟ କରିବା, ମନକୁ ଅଧର୍ମମାର୍ଗଠାରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବା' ବାହ୍ୟାନ୍ତର-
ସତ୍ୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଚରଣରୁ ବିରତ ରଖିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଦେହ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ମନଦ୍ୱାରା
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଚରଣ କରିବା, ବେଦ ପ୍ରଭୃତି ସତ୍ୟବଦ୍ୟାର ଅଧ୍ୟୟନ-ଅଧ୍ୟାପନା
ଦେବାଦିକୁ ଆଚରଣ କରିବା ପ୍ରଭୃତି ପୁଣ୍ୟକର୍ମଦ୍ୱାରା ନାମ ତପ ।
କୌଣସି ଧର୍ମକୁ ତପ୍ତ କରି ତଦ୍ୱାରା ଚର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶ୍ୟ କରିବା ତପ ନୁହେଁ । ଦେଖ;
ନିଜ ନିଜ ନିଜକୁ ଶେଷବେଷ୍ଟିତ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ
ନିଜ ପରମାତ୍ମା ଓ କୃତ୍ତିମ୍ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟରଖନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରଥମତଃ 'ଠେକୋପ'
ନାମକ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରାକି ମୋନଙ୍କର ଆଦିପୁରୁଷ ଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରାକି
ମୋନଙ୍କର ଗୁରୁ- ସମୁଦ୍ଧ ଏବଂ ନାବା ଗୋପ ରଚିତ ଭକ୍ତମଳ ଗୁରୁର
ନାମ ଅଛି-

ଶ୍ରୀୟ ଶର୍ପ ବଚଗୁର ସୋଗୀ ॥

ସତ୍ୟବଚନ ଚନ୍ଦ୍ରାକି ମୋନଙ୍କ ଗୁରୁର ଲେଖା ଅଛି । ଠେକୋପ ସୋଗୀ
ସତ୍ୟକର୍ମ କରି ତାହାକୁ ବନ୍ଦସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ସେ
'ଶ୍ରୀ' ଜାତିର ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ
ନିଷେଧ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଅଥବା ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି-
ଥିବ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ତାହାକୁ ଉପସାର କରୁଥିବେ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ-
ମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧ ସମୁଦାୟ, ତଳକ ଚନ୍ଦ୍ରାକି ତପ୍ରଭୃତି ଶାସ୍ତ୍ରବିରୁଦ୍ଧ ମନଗତାନ୍ତରା-

କଳାପର ପ୍ରଚଳନ କରିଥିବେ । ଶଠକୋପଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ‘ମୁନିବାହନ’ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ତାହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ‘ଯବନାରୂପୀ’ ଯବନ-କୁଳୋତ୍ପନ୍ନ ଥିଲେ । କେହି କେହି ତାହାଙ୍କ ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ତାହାଙ୍କୁ ‘ଯାମୁନୁଜ’ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ତାହାଙ୍କ ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳୋତ୍ପନ୍ନ ‘ରାମାନୁଜ’ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ପୁଅରୁ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେକ ଦେଖିବୁ ଶୁଣାରେ ଗ୍ରହଣ ହୋଇସାରିଥିଲା । ରାମାନୁଜ ମଧ୍ୟ କଥିତ ସଂସ୍କୃତ ଅନ୍ୟାନ୍ କର ଶ୍ଳୋକ ଗ୍ରହଣ, ଶାଶ୍ଵରକ ସୂତ୍ର ଓ ଉପନିଷଦର ଟୀକା ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କୃତ ଶାଶ୍ଵରକ ଟୀକାବିରୁଦ୍ଧରେ ରଚନା କଲେ । ସେ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଅନେକ ନିନ୍ଦା କବି

ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଅଦ୍ଵୈତମତ ଅନୁସାରେ ଜୀବ ଓ ବ୍ରହ୍ମ ଏକ, ଗୋଟିଏ ଦ୍ଵୀପାୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନାହିଁ । ଜଗତ-ପ୍ରପଞ୍ଚ ସମସ୍ତ ମିଥ୍ୟା, ମାୟାରୂପ ଅନିତ୍ୟ । ରାମାନୁଜଙ୍କ ମତ ଏହାର ବିରୁଦ୍ଧ । ତାଙ୍କ ମତରେ ଜୀବ, ବ୍ରହ୍ମ ମାୟା ଭିନ୍ନହିଁ ନିତ୍ୟ । ଏହି ସ୍ଥଳରେ ବିରୂପୀ ଏହି ଯେ, ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବ୍ରହ୍ମଭିନ୍ନତା ଜୀବ ଏବଂ କାରଣ-ବସ୍ତୁ ସ୍ଵୀକାରନକରିବା ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ । ରାମାନୁଜଙ୍କ ଏଇ ଅଂଶରେ ବିଶିଷ୍ଟାଦ୍ଵୈତବାଦ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକପକ୍ଷରେ ଜୀବ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମ ସହିତ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଏକ ମାନିବା, ଅପରପକ୍ଷରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ମଧ୍ୟ ମାନିବା ଏବଂ ଅଦ୍ଵୈତର କଥନକାର କରିବା ସବୁଥା ବ୍ୟର୍ଥ ଅଟେ । ପରତନ୍ତ୍ର ଜୀବ ସବୁଥା ଶ୍ଵରଙ୍କ ଅଧୀନ ମାନିବା, କଣ୍ଠୀ, ଭଲକ, ମାଳା ଏବଂ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ଇତ୍ୟାଦି ଭ୍ରାନ୍ତମତପ୍ରଚଳନ କରିବା ଆଦି ଅସଙ୍ଗତ କଥା ଚନ୍ଦ୍ରାକାଶମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରାକାଶ ତମାନଙ୍କ ମତ ଯେତେବୃତ୍ତ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ, ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ମତ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜା କେଉଁଠାରୁ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା ?

ଉତ୍ତର—ଜୈନମାନଙ୍କ ଠାରୁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଜୈନମାନେ କେଉଁଠାରୁ ପ୍ରଚଳିତ କଲେ ?

ଉତ୍ତର—ନିଜ ମୂର୍ତ୍ତିତାରୁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଜୈନମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଶାନ୍ତ, ଧ୍ୟାନାବସ୍ଥିତ ମୁର୍ତ୍ତିରଦର୍ଶନମାନଙ୍କର ଆତ୍ମାର ଶୁଭ ପରିଶାମ ହୁଏ ।

ଉତ୍ତର—ଜୀବାତ୍ମା ଚେତନ ଓ ମୁର୍ତ୍ତି ଜନ୍ମ । ମୁର୍ତ୍ତି ସଦୃଶ ଜୀବ ମଧ୍ୟ କ'ଣ
 ହୋଇପାରିବ ? ଏହି ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜା କେବଳ ପାଷାଣମାନଙ୍କର ମତ ଅଟେ ।
 ମନେମାନେ ଏହା ପ୍ରଚଳିତ କରିଛନ୍ତି । ଦ୍ଵାଦଶ ସମୁଦ୍ଧାସରେ ଏମାନଙ୍କ ମତ ଖଣ୍ଡନ
 ହେଉଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଶାକ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ସପ୍ରଦାୟ ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜାରେ ଜୈନମାନଙ୍କର ଅନୁକରଣ କରି
 ଯାନ୍ତି । କାରଣ, ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ମୁର୍ତ୍ତି ଜୈନମାନଙ୍କ ମୁର୍ତ୍ତିପରି ନୁହେଁ ?

ଉତ୍ତର—ଅବଶ୍ୟ ଏହା ସତ୍ୟ । ଜୈନମୁର୍ତ୍ତିର ଅନୁକରଣରେ ଏମାନେ ନିଜ
 ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ ସମସ୍ତେ ଜୈନମତ ସହିତ ମିଶି ଯାଇଥାଆନ୍ତେ । ଏଥି-
 ରୁ ଏମାନେ ଜୈନମୁର୍ତ୍ତିର ବିରୁଦ୍ଧମୁର୍ତ୍ତିନିର୍ମାଣ କଲେ । ବିଶେଷତଃ ଜୈନମାନଙ୍କ
 ପ୍ରତି ବିରୋଧ କରିବା ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଏବଂ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ବିରୋଧ
 ଜୈନମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ଜୈନମାନେ ସେମାନଙ୍କର ମୁର୍ତ୍ତି-
 ପୂଜା ବିବିଧ, ଧ୍ୟାନାବସ୍ଥିତି ଏବଂ ସଂସାରବିରାଗୀ ମନୁଷ୍ୟର ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ନିର୍ମାଣ
 କରୁଥିଲେ । ବୈଷ୍ଣବପ୍ରଭୃତି ତତ୍ତ୍ଵବିରୁଦ୍ଧ ଯଥେଷ୍ଟ ଶୃଙ୍ଖାରଯୁକ୍ତ, ସ୍ଵାସହିତ ରଙ୍ଗ-
 ଓ ଗନ୍ଧ-ବିଷୟାସକ୍ତ-ସୂଚକ ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଏବଂ ଉପବିଷ୍ଣୁ ମୁର୍ତ୍ତି
 ନିର୍ମାଣ କଲେ । ଜୈନମାନେ ଶଙ୍ଖ, ଦଣ୍ଡା, ଦାନ୍ତଆଳ ପ୍ରଭୃତି ବଜାନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ
 ବୈଷ୍ଣବମାନେ ମହାକୋଳାହଳ କରନ୍ତି । ଏହିପରି ଲାଲା ରଚନା କରିବାଦ୍ଵାରା
 ବୈଷ୍ଣବପ୍ରଭୃତି ସପ୍ରଦାୟସ୍ଥ ପୋପମାନଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନେ ଜୈନମାନଙ୍କର ଜାଲରୁ
 ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ଲାଲରେ ଜଡ଼ିତ ହେଲେ ଏବଂ ବ୍ୟାସାସି ମହର୍ଷିଙ୍କ ନାମରେ
 ମନୋରଥ ଅସମ୍ଭବ ଗାଥାସମ୍ବଳିତଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କଲେ । ସେମାନେ ଏହି ସମସ୍ତ
 ଗ୍ରନ୍ଥ ନାମ ପୁରାଣ ରଖି ତାହାର କଥା କେଜିକୁ ଶୁଣାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏମାନେ
 ଉପମୁର୍ତ୍ତିମାନ ନିର୍ମାଣ କରି ଗୋପନରେ କୌଣସି ଯବତରେ ଅଥବା ଅରଣ୍ୟ
 ଉତ୍ତରେ ରଖି ଆସିଲେ ଅଥବା ଭୂମିରେ ପୋତି ରଖିଲେ । ପରେ ଏମାନଙ୍କର
 ଉପମାନଙ୍କମଧ୍ୟରେ ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ, ଯଦି ସମୟରେ ମହାଦେବ, ପାଦଶା,
 ଉଦ୍ଧୃଷ୍ଟ, ସୀତାରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ, ଭୈରବ ଅଥବା ହନୁମାନ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଵପ୍ନରେ
 ଆସିବେ, ମୁଁ ଅମୃତ ସ୍ଥାନରେ ଅଛି । ମୋତେ ଯେ ସ୍ଥାନରୁ ଆଣି ମନ୍ଦିରରେ
 ରଖିବେ ଏବଂ ତୁମେ ନିଜେ ମୋର ପୂଜାସ୍ଥ ହେଲେ ମୁଁ ମନୋବାଞ୍ଛିତ ଫଳ
 ପାଇ କରିବି । ଜ୍ଞାନୀର ଧନାତ୍ୟମାନେ ଏହିସବୁ ପୋପଲୀ ସତ୍ୟ ବୋଲି
 ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ କିଞ୍ଚିତ୍ କଲେ; ‘ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ମୁର୍ତ୍ତି କେଉଁଠାରେ ଅଛି ?

ସେତେବେଳେ ‘ଯୋପ’ କହିଲେ, “ଅମୁକ ପଦ୍ମରେ କିମ୍ବା ଅରଣ୍ୟରେ ଅଛି ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଭଲ ମୁଁ ଦେଖାଇ ଦେବି” । ସେତେବେଳେ ଜ୍ଞାନାବଳୀ ସେ ଧୂଳି ସହିତ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ମୁଣ୍ଡିଦର୍ଶନ କଲେ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ ତାହା ପାଦରେ ପଡ଼ି କହିଲେ, “ଆପଣମାନଙ୍କ ଉପରେ ଏହି ଦେବତାର ବଡ଼ ଦୟା ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାକୁ ଆପଣ ନେଇ ଚାଲନ୍ତି । ଆମେ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରାଇ ମନ୍ଦିରରେ ଏହି ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ଥାପନା କରି ଆପଣ ପୂଜା କରିବେ । ଆମେ ଏଇ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ଦେବତାର ଦର୍ଶନ ଓ ସ୍ପର୍ଶ କରି ମନୋବାଞ୍ଛା ଉପକ୍ରମ କରିବୁ” । ଜଣକର ଏହିପରି ଭଣ୍ଡାଳିଆର ସଫଳତା ଦେଖାଦେଖି ଅନ୍ୟ ଯୋପମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନାର୍ଥ ହଳକପଟତା ସହକାରେ ବହୁଳ ମୁଣ୍ଡ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ପରମେଶ୍ୱର ନିରାକାର, ସେ ଧ୍ୟାନଗମ୍ୟ ହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ ମୁଣ୍ଡି ରହିବା ଉଚିତ । ଭଲ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କିଛି କରନ୍ତି ସେ ମଧ୍ୟ ସଦା ମୁଣ୍ଡିର ସମ୍ମୁଖକୁ ଯାଇ କରନ୍ତି ସେହିପରି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ନାମ ଓ ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ, ତେବେ ଏହାସାଗ ସତ କି ?

ଉତ୍ତର—ପରମେଶ୍ୱର ନିରାକାର ଏବଂ ସର୍ବବ୍ୟାପକ । ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡି ହେଉ ନାହିଁ । କେବଳ ମାତ୍ର ମୁଣ୍ଡିଦର୍ଶନରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଉଦ୍ଧାର ତାଙ୍କ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପୃଥ୍ୱୀ, ଜଳ, ଅଗ୍ନି, ବାୟୁ ଏବଂ ବନସ୍ତ ଗୁଣ ଉପାଦାନରେ ଯେଉଁ ଅଲୂପ ରଚନା କୌଶଳ ସ୍ଥାପନ କରି ଅଛନ୍ତି, ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ମୁଣ୍ଡିସମୂହର ଉପାଦାନକାରଣରୂପୀ ପରମେଶ୍ୱର-ରଚିତ ମହାମୁଣ୍ଡି ପୃଥ୍ୱୀ ଓ ପଦ୍ମତାହକୁ ଦେଖି କି ‘ଈ’ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ସ୍ୱରୂପ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ତୁମେ କହୁଛ ଯେ ମୁଣ୍ଡିଦର୍ଶନରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ସ୍ୱରୂପ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ କୁହ ଏହି ଉକ୍ତି ସତ୍ୟ ମିଥ୍ୟା । କାରଣ, ସେହି ମୁଣ୍ଡି ସମ୍ମୁଖରେ ନ ରହିଲେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ସ୍ୱରୂପ ହେବନାହିଁ । ଅତଃ ସେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜନିଜ ଶ୍ରେଣୀ ଲାଞ୍ଚ ପ୍ରଭୃତି କୁକର୍ମରେ ରତ ହୋଇପାରେ । କାହିଁକି ନା ସେ ଯେ, ଏ ସ୍ଥାନରେ କେହି ମୋତେ ଦେଖୁନାହିଁ । ଫଳରେ ସେ ଅନର୍ଥ ନ କରି ନାହିଁ । ଏହିପରି ପାଷାଣାଦିମୁଣ୍ଡିପୂଜାରେ ଅନେକ ଦୋଷ ଦୃଷ୍ଟ ହେଉଛି, ଯେ ପାଷାଣାଦିମୁଣ୍ଡିକୁ ନ ମାନି ସର୍ବବ୍ୟାପକ, ସର୍ବାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ଏବଂ ସର୍ବଜ୍ଞ କାଶି ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ସର୍ବସର୍ବ ସର୍ବଦା ଜାଣନ୍ତି ଏବଂ ମାନନ୍ତି. ସେ ତାହାକୁ

ଦୁଇ-କରିବା ଦୂରରେ ଥାଉ ମନରେ କୁରେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ, କୁରେଷ୍ଟି, ମୁଁ କାକ୍ୟ, ମନ ଓ କର୍ମଦ୍ୱାରା କୌଣସି କୁକର୍ମ କଲେ, ତେବେ ତୁ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀଙ୍କ ନ୍ୟାୟବ୍ୟାପୀ ଅନୁଯାୟୀ କୌଣସି ଦଣ୍ଡରୁ ଅବ୍ୟାହତ ରହିବ ନାହିଁ ।”

ଅନ୍ତମଧ୍ୟ କେବଳମାତ୍ର ନାମ ସ୍ମରଣକଲେ କୌଣସି ଫଳ ହୁଏନାହିଁ । “ମିଶ୍ର ଯିବଲେ ମୁହଁ ମିଶ୍ର ହୁଏନାହିଁ କମ୍ବା-ନମ୍ବ କହିଲେ ମୁହଁ ପିତା ହୁଏନାହିଁ । କୁରେଷ୍ଟା ଆସ୍ଥାତନ କଲେ ମିଠା କମ୍ବା ପିତା ଜଣାଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ନାମ ନେବା କ’ଣ ସବୁଥା ମିଥ୍ୟା ? ପୁରାଣରେ ତ ନାମ ସ୍ମରଣର ଶେଷ ମହାତ୍ମ୍ୟ ଲେଖା ଅଛି ।

ଉତ୍ତର—କୁରମାନଙ୍କର ନାମନେବାପ୍ରଣାଳୀ ଅନୁଭବ । କୁରେଷ୍ଟମାନେ ଯେଉଁ-ସମୟରେ ନାମ ସ୍ମରଣ କର, ତାହା ମିଥ୍ୟା ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅନ୍ତମାନଙ୍କର ପ୍ରଣାଳୀ କିପରି ?

ଉତ୍ତର—ବେଦ-ବିରୁଦ୍ଧ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅକ୍ଷା ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ଆନ୍ତମାନଙ୍କୁ ନାମସ୍ମରଣର ବେଦବାଦ ପ୍ରଣାଳୀ କିପରି କରନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର—ନାମସ୍ମରଣର ପ୍ରଣାଳୀ ଏହିପରି ହେବା ଉଚିତ, ଯେପରି ଶିଶୁ-ବେଦ ଏକ ନାମ ‘ନ୍ୟାୟକାଣ୍ଡ’ ଅଟେ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ ଯେପରି ପତ୍ର-ପତ୍ର ନ କରି ପରମାତ୍ମା ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥାର୍ଥତା ନ୍ୟାୟ ବିଚାର କରନ୍ତି, ସେହିପରି କୌଣସି ଅନ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରତି ସବୁଦିନ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ବ୍ୟବହାର କରିବେ, କୌଣସି ଅନ୍ୟଙ୍କୁ କେବେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ନାମଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର କଲ୍ୟାଣ ହୋଇପାରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅନ୍ତମାନେମଧ୍ୟ ଜାଣୁ ଯେ ପରମେଶ୍ୱର ନିରାକାର । କିନ୍ତୁ ସେ ଶିବ, ଶୁକ୍ଳ ବେଶ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଦେବୀ ପ୍ରଭୃତିର ଶରୀର ଧାରଣ କରି ସମକୃଷ୍ଟ ହେବା ପରେ ଅବଶ୍ୟକ ହୋଇଥିଲେ । ଏଥି ପାଇଁ ତାଙ୍କର ମୁଖି ନିର୍ମିତ ହୁଏ । ତା କ’ଣ ମିଥ୍ୟା ?

ଉତ୍ତର—ହଁ-ହଁ ଅବଶ୍ୟ ମିଥ୍ୟା । କାରଣ ‘ଅଜଏକପାତ୍ର’ ‘ଅକାୟମ୍’ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦସମୂହ ବେଦରେ ଉକ୍ତ ହୋଇଅଛି ଯେ ପରମେଶ୍ୱର ଜନ୍ମ-ମରଣ ରହୁତ ।

ସେ ଶରୀର ଧାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହିପରି ଯୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ
ଅବତାର କଦାପି ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ସେ ଆକାଶପରି ସ୍ୱାଧୀନ
ବ୍ୟାପକ ଅନନ୍ତ ଏବଂ ସୁଖ ଦୁଃଖ, ଦୃଶ୍ୟର ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣରହିତ, ସେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଧୀନ
ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱରୂପ ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ଏବଂ ସ୍ୱରୂପ ଶରୀରରେ କିପରି ଆସି ପାରନ୍ତି ?
ଏକଦେଶୀ, ତାହାର ଯାତାୟତ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଯେ ଅଚଳ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ, ଯାହା
ଗୋଟିଏ ପରମାତ୍ମା ବି ପୃଥକ୍ ନୁହେଁ, ତାହାର ଅବତାର ହେବା ଠିକ୍ ସେହିପରି
ଯେପରି ବନ୍ୟାପୁଷ୍ପର ବିବାହ କରାଇ ତାହାର ପୁଷ୍ପର ଦର୍ଶନ କରିବା ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯେହେତୁ ପରମେଶ୍ୱର ବ୍ୟାପକ, ଅତଏବ ସେ ମୃତ୍ତିରେ ବି ଅଛନ୍ତି
ସୁତରାଂ ଯେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଈଶ୍ୱର ଶ୍ରବଣ କରି ତାହାର ପୂଜା କର
କ'ଣ ଭଲ ନୁହେଁ ? ଦେଖ—

**ନ କାଷ୍ଠେ ବିଦ୍ୟତେ ଦେବୋ ନ ପାଷାଣେ ନ ମଣ୍ଡସ୍ତେ ।
ଭାବୋ ହି ବିଦ୍ୟତେ ଦେବସ୍ତସ୍ତାଭାବୋ ହି ଚାରଣମ୍ ॥**

ପରମେଶ୍ୱର କାଷ୍ଠ, ପାଷାଣ ଅଥବା ମୃତ୍ତିକାନ୍ତର୍ଗତ କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଅଛନ୍ତି
ନାହିଁ; ସେ କେବଳ ଶ୍ରବଣରେ ଥାଆନ୍ତି । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଶ୍ରବଣ କରାଯାଏ, ସେ
ସ୍ଥାନରେ ପରମେଶ୍ୱର ସିଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର—ଯେହେତୁ ପରମେଶ୍ୱର ସର୍ବବ୍ୟାପକ, ଅତଏବ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଶେଷ
ସ୍ଥରେ ଶ୍ରବଣ କରି ଅନ୍ୟସ୍ଥାନ କରିବା ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଯେପରି କୌଣସି ବେଶ୍
ରଜାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ରଜସ୍ୱରୁ ବିଚ୍ୟୁତ କରି କେବଳମାତ୍ର ଏକ ପଶ୍ଚିକୁଟୀରର ଅନ୍ତ
ବୋଲି ମନେ କରିବା । ଦେଖ; ଏହା କେତେ ବଡ଼ ଅପମାନ । ତୁମେ ମଧ୍ୟ
ସେହିପରି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଅପମାନ କରୁଅଛ । ଯଦି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ବ୍ୟାପକ
ବୋଲି ମାନ, ତାହାହେଲେ ଉଦ୍ୟାନରୁ ପୁଷ୍ପ-ପତ୍ର ଛିନ୍ନ କରି ତାହାକୁ ଅଣ୍ଟା
କରି କାହିଁକି ? ଚନ୍ଦନ ଦର୍ଶନ କରି ଲେପନ କରି କାହିଁକି ? ଧୂପ ଜଳ
କାହିଁକି ? ଦଣ୍ଡା ଦଡ଼ିଆଳ ମୃଦଙ୍ଗ ଆଦିକୁ କାଠଦ୍ୱାରା ଆଦାତ କରି କାହିଁକି ?
ପରମେଶ୍ୱର ତୁମ ହାତରେ ଅଛନ୍ତି, ହାତଯୋଡ଼ି କାହିଁକି ? ସେ ମସ୍ତକରେ ଅଛନ୍ତି,
ମସ୍ତକ ନଡ଼ି କରି କାହିଁକି ? ସେ ଅନୁଜଳ ପ୍ରଭୃତିରେ ଅଛନ୍ତି, ଚାନ୍ଦି
ନୌବେଦ୍ୟଅର୍ପଣ କରି କାହିଁକି ? ସେ ଜଳରେ ଅଛନ୍ତି ? ତାହାକୁ ସ୍ନାନ କରି
କାହିଁକି ? ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥରେ ତ ପରମାତ୍ମା ବ୍ୟାପକ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ତୁମେ ବ୍ୟାପକ
କରି ପୂଜାକର ନାଁ ବ୍ୟାପକ ? ଯଦି ବ୍ୟାପକର କରି ତେବେ ପ୍ରତି

ସୁସ୍ଥଚରଣର ପୁସ୍ତକନାହି ଅର୍ପଣ କର କାହିଁକି ? ଯଦି ବ୍ୟାପାର କର,
ତେବେ ମୁଁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ପୂଜା କରୁଅଛି ଏପରି ମିଥ୍ୟା କଥା କାହିଁକି କୁହ ?
ତେବେ ପ୍ରଭୃତିର ପୂଜକ ଏହି ସତ୍ୟ କଥାଟି କୁହ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ବର୍ତ୍ତମାନ କୁହ 'ଭାବ' ସତ୍ୟ କି ମିଥ୍ୟା ? ଯଦି ସତ୍ୟ ବୋଲି କୁହ, ତେବେ
ତୁମ୍ଭଙ୍କର ଅଧୀନରେ ରହି ଭଗବାନ ବନ୍ଧ ହୋଇଯିବେ । ଆଉ ତୁମେ ମୃତ୍ତିକା
ସୁନ୍ଦରୀ, ରଜତ ପ୍ରଭୃତି, ପ୍ରସ୍ତରରେ ହୀରା ପ୍ରଭୃତି, ସମୁଦ୍ରତଟରେ ମୁକ୍ତା,
ମରୁତ ସର-ଦୁର୍ଘ-ଦୟ ପ୍ରଭୃତି ଏବଂ ଧୂଳିରେ ମଇଦା, ଚିନି ପ୍ରଭୃତିର ଭାବନା
କି ସବୁକୁ ସେହି ରୂପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ତୁମେ କଦାପି ଦୁଃଖ
ସୁଖନା କରନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ହୁଏ କାହିଁକି ? ଅନ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ନେତ୍ରର ଭାବନା କର
କି ପାରେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ମୃତ୍ୟୁର ଭାବନା ନ କରିମଧ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ-ପ୍ରସ୍ତ ହୁଅ
କି ? ସ୍ୱତରଂ ତୁମର ଭାବନା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ଯେ ବସ୍ତୁ ଯାହା ତାହାକୁ
ପ୍ରାଣୀ ମନ କରିବାର ନାମ ଭାବନା । ଅଗ୍ନିକୁ ଅଗ୍ନି ଏବଂ ଜଳକୁ ଜଳ ବୋଲି
କରିବାର ନାମ ଭାବନା । ଜଳକୁ ଅଗ୍ନି ଏବଂ ଅଗ୍ନିକୁ ଜଳ ମନେ କରିବା
ଭାବନା । କାହିଁକି ନା ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଯାହା ତାହାକୁ ତାହା ଭାବିବାର ନାମ ଜ୍ଞାନ,
ତଥା ଜାଣିବାର ନାମ ଅଜ୍ଞାନ । ଅତଏବ ତୁମେ ଅଭାବନାକୁ ଭାବନା ଏବଂ
ଭାବନାକୁ ଅଭାବନା ବୋଲି ମନେ ଅରିଅଛ ।

ପ୍ର—ମହାଶୟ, ଯେତେସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେବମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆବାହନ କର ନ
ହୁଏ ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେବତା ଆଗମନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆବାହନ
ହେଲେ ତତ୍ତ୍ୱଶାତ୍ର ଦେବତା ଆଗମନ କରନ୍ତି, ଏବଂ ବିସର୍ଜନ କଲେ
ବିସର୍ଜିତ ।

ଉତ୍ତର—ଯଦି ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରି ଆବାହନ କଲେ ଦେବତା ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି,
ତେବେ ମୁଣି ଚେତନ ହୁଏନାହିଁ କାହିଁକି ? ବିସର୍ଜନ କଲେ ଚାଲିଯାଏ ନାହିଁ
କି ? ଆଉ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦେବତା କେଉଁଠାରୁ ଆଗମନ କରନ୍ତି ଓ କେଉଁଠାକୁ
ଯାଆନ୍ତି ? ଅନ୍ଧଗଣ ! ଶ୍ରବଣ କର । ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରମାତ୍ମା ଆସନ୍ତି ନାହିଁ କି
ନୁହାଁ । ଯଦି ମନ୍ତ୍ରବଳରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ଆଣିପାରି,
ତେବେ ସେହି ମନ୍ତ୍ରବଳରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷର ଶରୀରରେ ଜୀବକୁ ଆବାହନ କରି ଆଣି
ପରମେଶ୍ୱର କାହିଁକି ? ଶରୀର ଶରୀରରେ ଜୀବାତ୍ମାର ବିସର୍ଜନ କରି ତାହାକୁ ମାରି

ସତ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶ

ପାରନାହିଁ କାହିଁକି ? ହେ ସରଳ ମନ ଭାଇମାନେ ! ଶୁଣ ଏହି ପୋଷମାନଙ୍କ ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଚାରଣ କରି ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି କରି ଅଛନ୍ତି । ବେଦରେ ପାଷାଣ ପ୍ରଭୃତି ପୂଜା ଏବଂ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଆବାହନ ବିସର୍ଜନ କରିବା ପୂଜକ ଗୋଟିଏ ଅସର ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ପ୍ରାଣା ଇହାଗଚ୍ଛନ୍ତି ସୁଖଂ ଚରଂ ତିଷ୍ଠନ୍ତି ସ୍ୱାହା ॥
ଅମ୍ରେହାଗଚ୍ଛନ୍ତି ସୁଖଂ ଚରଂ ତିଷ୍ଠନ୍ତି ସ୍ୱାହା ।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ହାଗଚ୍ଛନ୍ତି ସୁଖଂ ଚରଂ ତିଷ୍ଠନ୍ତି ସ୍ୱାହା ॥
ଏହି ବେଦମନ୍ତ୍ର ଅଛି । ଆପଣ 'ନାଁ' ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ?

ଉତ୍ତର— ହେ ଭଲ ! ନିଜର ଟିକିଏମାତ୍ର ବୁଦ୍ଧି ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତ ପ୍ରୟୋଗ କର । ଏ ସମସ୍ତ କପୋଳକଳ୍ପିତ, ବାମନାର୍ଜୀମାନଙ୍କର ବେଦବେଦ ଗ୍ରନ୍ଥୋକ୍ତ ପୋଷରଚିତ ପଂକ୍ତି, ବେଦବଚନ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ତନ୍ତ୍ର କ'ଣ ମିଥ୍ୟା ?

ଉତ୍ତର— ହଁ ସତ୍ୟା ମିଥ୍ୟା । ବେଦରେ ଯେଉଁର ଆବାହନ, ପ୍ରାଣ ପୋଷ ପାଷାଣାଦିମୁଖିବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ମନ୍ତ୍ର ନାହିଁ, ସେହିପରି ସ୍ୱାହା ଯାହା 'ସ୍ୱାମି' ଇତ୍ୟାଦି ବଚନ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଏତକମଧ୍ୟ ନାହିଁ ଯେ 'ପାଷାଣାଦିମୁଖି ରଚୟିତ୍ୱା ମନ୍ତ୍ରରେଷୁ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ଗନ୍ତାଦିଭରତପୈତ୍ତ' ଅର୍ଥାତ୍ ପାଷାଣ ମୁଖି ଇତ୍ୟାଦି କରି ମନ୍ତ୍ରରେ ସ୍ଥାପନ କରିବ ଏବଂ ତନ୍ତ୍ର ଅସତ୍ୟାଦିପ୍ରାଣ ପୂଜା କରିବ ତାଙ୍କ ଲେଖନାମ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଯଦି ବେଦରେ ବିଧି ନାହିଁ, ତେବେ ଖଣ୍ଡନ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଯଦି ଖଣ୍ଡନ ଥାଏ, ତେବେ 'ପ୍ରାୟୋ ସତ୍ୟାନ୍ନସେଧଃ, ମୁଖି ରହଲେ ତ ଖଣ୍ଡନ କିପରି ପାରେ ।

ଉତ୍ତର— ବିଧି ତ ନାହିଁ, ଅଧିକନ୍ତୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ କେହି ପଦାର୍ଥକୁ ପୂଜନୀୟ ମାନିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସତ୍ୟା ନିଷେଧ ଅଛି । ଅପୂର୍ବର କି ହୁଏନା ? ଶୁଣ ଏହିପରି ଅଛି —

ଅକ୍ଷୟମଃ ସ୍ତବିଷନ୍ତୁ ପୈଶ୍ୱନୃତିମୁପାସୟେ ।

ତତୋଭୁବଃ ଇବ ତେ ତମୋ ଯୁ ଉ ସଭୁତ୍ୟାଂରତାଃ ॥ ଯଜୁ ଅ ୪୦ ମ ୧ ॥

ନ ତସ୍ୟ ପ୍ରତିମା ଅସ୍ତି ॥ ୨ ॥ ଯଜୁ ଅ ୩୨ । ମ ୩ ॥

ପୃଥ୍ୱୀରା ନାଭ୍ୟଦିତଂ ଯେନ ବାଗଭ୍ୟାନ୍ୟତେ । ତଦେବ ବୁଦ୍ଧିର୍ଭାବେ

ନେଦଂ ପୃଥ୍ୱୀପ୍ରମୁପାସତେ ॥ ୧ ॥

ସୁନୁନଥା ନ ମନୁତେ ସୈନାଦୁର୍ମନୋ ମତମ୍ । ତଦେବ ବ୍ରହ୍ମ ଇଂ ବିଦ୍ଧି
ନେତଂ ପୃଥକମୁପାସତେ ॥ ୨ ॥

ସୁବ୍ରତା ନ ପଶ୍ୟତି ସୈନ ଚକ୍ଷୁଂଷି ପଶ୍ୟନ୍ତି । ତଦେବ ବ୍ରହ୍ମ ଇଂ ବିଦ୍ଧି
ନେତଂ ପୃଥକମୁପାସତେ ॥ ୩ ॥

ସୁକ୍ରସେଷା ନ ଶୃଣୋତି ସୈନ ଶ୍ରୋତ୍ରମିଦ ଶ୍ରୁତମ୍ । ତଦେବ ବ୍ରହ୍ମ ଇଂ
ବିଦ୍ଧି ନେତଂ ପୃଥକମୁପାସତେ ॥ ୪ ॥

ସୁପ୍ରସାଦେନ ନ ପ୍ରଣତି ସୈନ ପ୍ରାଣଃ ପ୍ରଣୀୟତେ ।

ତଦେବ ବ୍ରହ୍ମ ଇଂ ବିଦ୍ଧି ନେତଂ ପୃଥକମୁପାସତେ ॥ ୫ ॥

କେନୋପନି । ୪-୮ ॥

ପୂର୍ବମାନେ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଅମ୍ଭଭୂତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନୁଭବନ, ଅନାଦି ପ୍ରକୃତ
କାରଣର ଉପାସନା କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଅନ୍ଧକାର ଅର୍ଥାତ୍ ଅଜ୍ଞାନତା ଏବଂ
ଦୁଃଖାଗରର ନିମଗ୍ନ ହୁଅନ୍ତି । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କସ୍ଥାନରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଅର୍ଥାତ୍ କାରଣଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟରୂପ ପୃଥ୍ବୀପ୍ରଭୃତି ଭୂତ ପାଶାଣ, ବୃକ୍ଷାଦି
ଜନ୍ତୁ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟପ୍ରଭୃତିର ଶରୀରର ଉପାସନା କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଉକ୍ତ
ଜନ୍ତୁର ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକତର ଅନ୍ଧକାରରେ ନିପତିତ ହୁଅନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ମହା-
ନିର୍ଦ୍ଦୟେ ଚକୋଳ ଘୋର ଦୁଃଖ-ରୂପନରକରେ ପତିତ ହୋଇ ମହାକ୍ଳେଶ
ରୁ ବରନ୍ତି ॥ ୧ ॥ ଯେ ସମସ୍ତ ଜଗତରେ ବ୍ୟାପକ, ସେ ନିରାକାର ପରମାତ୍ମାଙ୍କ
ଜ୍ଞାନ, ଗୁଣମଣ, ସାଦୃଶ୍ୟ ଅଥବା ମୂର୍ତ୍ତି ନାହିଁ ॥ ୨ ॥ ଯେ ବାଣୀର କପୃତର
ସ୍ବରୂପ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତର 'ଏଇ ଜଳ ଗ୍ରହଣ କର' ଏତର ଯେ ବାକ୍ୟର
ସ୍ବରୂପ, କିନ୍ତୁ ଯାହାର ଧାରଣା ଓ ସଂଗ୍ରହାର ବାଣୀ ପ୍ରକୃତ ହୁଏ, ତାହାକୁ
ଉକ୍ତ ବୋଲି ଜାଣ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଉପାସନା କର । ଯାହା ତାଙ୍କଠାରୁ ଭିନ୍ନ ତାହା
ଗୋପ୍ୟ ରୂପେ ॥ ୧ ॥ ମନର ମଧ୍ୟରେ ଯାହାକୁ ମନନ କରାଯାଏ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ
ତାହାକୁ ଜାଣ, ତାହାକୁ ଭ୍ରମେ ବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି ଜାଣ ଓ ତାଙ୍କର ଉପାସନା
କର । ବ୍ରହ୍ମସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଜୀବ ଓ ଅନ୍ତଃକରଣର ଉପାସନା
କରନାହିଁ ॥ ୨ ॥ ଯେ ଚକ୍ଷୁଦ୍ବାର ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଯାହାଙ୍କ ଶକ୍ତିରେ ଚକ୍ଷୁ ଦକ୍ଷି
ଅଥବା ଶ୍ରୀ ଭ୍ରମେ ବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି ଜାଣ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଉପାସନା । ତାଙ୍କଠାରୁ ଭିନ୍ନ
କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଏବଂ ଅଗ୍ନି ଆଦି ଜଡ଼ବସ୍ତୁର ଉପାସନା କରନାହିଁ ॥ ୩ ॥
ଯେ ଶ୍ରୋତ୍ରଦ୍ବାର ଶୁଣାଯାନ୍ତିନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଯାହାଙ୍କ ଶକ୍ତିରେ ଶ୍ରୋତ୍ର ଶୁଣିପାରେ, ତାଙ୍କୁ

ହଁ ବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି ଜାଣ ତାଙ୍କର ଉପାସନା କର । ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ତହିଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ
ଦିଅ ଉପାସନା କରନାହିଁ ॥ ୪ ॥ ଯେ ପ୍ରାଣଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୁଏନା, କିନ୍ତୁ ଯାହାଦ୍ୱାରା
ପ୍ରାଣ ଗତିଶୀଳ ହୁଏ, ସେହି ବ୍ରହ୍ମକୁ ହିଁ ତୁମେ ଜାଣ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଉପାସନା କର ।
ତାଙ୍କଠାରୁ ଭିନ୍ନ ବାୟୁର ଉପାସନା କରନାହିଁ ॥ ୫ ॥ ଏହିପରି ଅନେକ ନିଷେଧ
ଅଛି । ନିଷେଧ, ପ୍ରାପ୍ତ ଓ ଅପ୍ରାପ୍ତ ଉଭୟରହିଁ ହୋଇ ପାରେ । ପ୍ରାପ୍ତ ନିଷେଧ
ଯେପରି କେହି କୌଣସିଠାରେ ବସିଅଛି । ତାହାକୁ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଉଠାଇ ଦେବା ।
ଅପ୍ରାପ୍ତ ନିଷେଧ- ଯେପରି କେହି କହିଲା 'ହେ- ପୁଅ' ତୁ କଦାପି ଶ୍ରେୟ କରୁନାହିଁ,
ନାହିଁ, କୃପରେ ପଡ଼ିବୁ ନାହିଁ, ଅସଫଳ୍ୟର କରୁନାହିଁ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାସ୍ଥାନ ଚାଲୁ
ନାହିଁ ଇତ୍ୟାଦି । ଯାହା ମନୁଷ୍ୟର ଜ୍ଞାନରେ ଅପ୍ରାପ୍ତ; ତାହା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ
ଜ୍ଞାନରେ ପ୍ରାପ୍ତ । ସୁତରାଂ ପ୍ରାପ୍ତର ମଧ୍ୟ ନିଷେଧ କର ହୋଇଅଛି । ଏହି କାରଣ
ପାଷାଣ ପ୍ରଭୃତି ମୂର୍ତ୍ତିର ପୂଜା ଏକାନ୍ତ ନିଷିଦ୍ଧ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାରେ ପୁଣ୍ୟ ନ ଥାଏ; ପାପ ତ ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର—କର୍ମ ହିଁ ବିଧି । ଏକ ବିହତ- ବେଦରେ ଯାହା ସତ୍ୟବ୍ରାହ୍ମଣପ୍ରଭୃତି
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଅଛି । ଅନ୍ୟଟି ନିଷିଦ୍ଧ- ବେଦରେ ଯାହା
ମିଥ୍ୟାବ୍ରାହ୍ମଣପ୍ରଭୃତି ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇ ନିଷିଦ୍ଧ ଅଛି । ବିହତ କର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନ
ଯେପରି ଧର୍ମ, ତାହାର ଅନୁଷ୍ଠାନ ସେହିପରି ଅଧର୍ମ । ସେହିପରି ନିଷିଦ୍ଧକର୍ମ କରା
ଅଧର୍ମ ଓ ନ କରିବା ଧର୍ମ ଅଟେ । ବେଦନିଷିଦ୍ଧମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାପ୍ରଭୃତି କର୍ମକରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି
ପାପୀ ନ ହେବ କାହିଁକି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଦେଖ; ବେଦ ହେଉଛି ଅନାଦି । ପୂର୍ବେ ମୂର୍ତ୍ତିର କୌଣସି ପ୍ରତ୍ନୋଦ୍ଧାର
ନ ଥିଲା । କାରଣ, ସେତେବେଳେ ଦେବତାମାନେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ । ଏହି ପରେ
ତା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ତଳ ଓ ପୁରାଣଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି । ତେଣୁ
ବେଳେ ମନୁଷ୍ୟର ଜ୍ଞାନ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ହ୍ରାସ ପାଇଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର
ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ତ ମୂର୍ତ୍ତିର ଧ୍ୟାନ କରିପାରେ ।
ଅତଃ ଅଜ୍ଞାନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା । କାହିଁକି ନାଁ । ସୋପାନପରି ଧ୍ୟାନ
କରିବାଦ୍ୱାରା ବୃହତ ଉପରିଭାଗକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ପ୍ରଥମ ସୋପାନ ପଡ଼ିବା
କରି ଉପରିକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଉଠି ଯାଇ ହୁଏ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା
ସୋପାନ । ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା କରୁ କରୁ ଜ୍ଞାନୋଦୟ ସଙ୍ଗରେ ଅନ୍ତଃକରଣ ପବନ ହେବେ

ସମସ୍ତ ଉପାୟାକ୍ଷ ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦକାରୀ ଯେପରି
ସ୍ଥଳେ ସ୍ଥଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତି ବାଣ ଅଥବା ଗୁଳି-ଗୋଳା ପ୍ରଭୃତି ନିଷେପ କରୁକରୁ
କରି ସ୍ଥଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବିଜୟ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ, ସେହିପରି ସ୍ଥଳମୁଖିର ପୂଜା କରୁ
ଥିବା ଶେଷ ସ୍ୱର୍ଗହସ୍ତକୁ ହିଁ ପ୍ରାପ୍ତ କରାହୁଏ । ଯେପରି ବାଲିକାଟଣ ଯେତେଦିନ
ଯେଉଁ ଯଥାର୍ଥପତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥାଆନ୍ତି, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଣ୍ଠେଇ ଖେଳ
କରି । ସେହିପରି ମୁଖିପୂଜା କରିବା କୁକର୍ମ ନୁହେଁ ।

ହେଉ—ଯେହେତୁ ବେଦବିହୀନ ଆଚରଣ ଧର୍ମ ଏବଂ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ଆଚରଣ
ଧର୍ମ, ଅନ୍ୟତ୍ର ତୁମ କହିବା ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ମୁଖିପୂଜା କରିବା ଅଧର୍ମ ବୋଲି
ହୁଏ ହେଲେ । ଯେଉଁସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ, ସେହିସବୁର ପ୍ରମାଣ ଦେବା ନାହିଁ—
କି କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣିବ । ଶୁଣ—

ନାସ୍ତି କୋ ବେଦନିନ୍ଦକଃ ॥୧॥

ସ୍ତା ବେଦବାହ୍ୟଃ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରୋ ସ୍ୱାଶ୍ଚ କାଶ୍ଚ କୁତଃସ୍ୱୟଃ ।

ସର୍ବାସ୍ତା ନିଷ୍ପତ୍ୟନ୍ତଃପ୍ରେତ୍ୟ ତମୋନିଷ୍ଟା ହି ତଃ ସ୍ୱତଃ ॥୨॥

ଉପଦ୍ୟନ୍ତେ ବ୍ୟବନ୍ତେ ଚ ସ୍ୱାନ୍ୟତୋନ୍ୟାନି କାନିଚିତ୍ ।

ଗ୍ୟବାକ୍ ନାଲିକତୟୋ ନିଷପତ୍ୟନ୍ତ୍ୟନି ତାନିଚ ॥୩॥

(ମନୁ ଅ ୧୨ । ୯୫-୯୭ ॥)

ମୁଁ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବେଦର ନିନ୍ଦା ଅର୍ଥାତ୍ ଅପମାନ କରେ, ବେଦ-
ବ୍ୟାପ୍ତ ଓ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ଆଚରଣ କରେ; ତାହାକୁ ନାସ୍ତିକ କୁହାଯାଏ ॥ ୧ ॥
ଯେଉଁସବୁଗ୍ରନ୍ଥ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ଓ ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତିକଦ୍ୱାରା ରଚିତ ହୋଇଥିବା ହେତୁ
ସର୍ବାସ୍ତା ଦୁଃଖସାଗରରେ ନିମଗ୍ନ କରନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ନିଷ୍ପତ୍ୟ, ଅସତ୍ୟ ଅନ୍ଧକାର
ସବୁ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟରେ ଦୁଃଖଦାୟକ ଅଟନ୍ତି ॥ ୨ ॥ ଏପରି ସମସ୍ତ ବେଦ-
ବିରୁଦ୍ଧ ଗ୍ରନ୍ଥ ଆଧୁନିକ ହେତୁ ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ସୁତରାଂ ସେଗୁଡ଼ିକ
ନିନ୍ଦା ନିଷ୍ପତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟା ଅଟେ ॥ ୩ ॥

ଏହିପରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମହର୍ଷି ଜୈମିନିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର
ମତ ଏହି ଯେ ବେଦବିରୁଦ୍ଧମତସ୍ୱୀକାର ନ କରିବା ଏବଂ ବେଦାନୁକୂଳ ଆଚରଣ
କରିବା ହିଁ ଧର୍ମ । କାରଣ, ବେଦ ସତ୍ୟାର୍ଥର ପ୍ରତିପାଦକ ଅଟେ । ଏହାଛଡ଼ା
ସର୍ବସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ପୁରାଣ ବେଦବିରୁଦ୍ଧହେତୁ ମିଥ୍ୟା ଅଟନ୍ତି । ସୁତରାଂ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ-
ଗ୍ରନ୍ଥମୁଖିପୂଜା ମଧ୍ୟ ଅଧର୍ମ ଅଟେ । ଜଡ଼ପୂଜାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ଜ୍ଞାନ କେବେ-
କେଲେ ବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ବରଂ ଅଜ୍ଞାନଜ୍ଞାନ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ।

ଅତଏବ ଜ୍ଞାନମାନଙ୍କର ସେବା ଓ ସଂସର୍ଗହୀଁ ଜ୍ଞାନ-ବୃଦ୍ଧିର କାରଣ ଅଟେ, ପାଷାଣ ପ୍ରଭୃତି ନୁହେଁ । ପାଷାଣାଦିନିର୍ମିତମୂର୍ତ୍ତିର ପୂଜାଦ୍ୱାରା କେହି କ'ଣ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରେ ? ନା, ନା, ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ସୋପାନ ନୁହେଁ-ଏ ପ୍ରକାଶ୍ଟ ଖାଇଯାଏ । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିତ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଆଉ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ପାରି ବିନାଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଅବଶ୍ୟ ସମାନ୍ୟଧାର୍ମିକବିଦ୍ୱାନଠାରୁ ପରମପୁଣ୍ୟ ଯୋଗୀପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ସଂସର୍ଗଲବ୍ଧବିଦ୍ୟା ଏବଂ ସତ୍ୟଭାଷଣାଦି; ଗୁହର ଉଚ୍ଚ-ଭାଗକୁ ଯିବାପାଇଁ ସୋପାନ ପରି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ତିର ସୋପାନ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାଦ୍ୱାରା କେହି ଜ୍ଞାନ ହୋଇ ନାହିଁ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ତ ସମସ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ଜ୍ଞାନ-ହିତ ହୋଇ ଅମୃତମାନବଜନ୍ମ ବୃଥା ନଷ୍ଟ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଉ ଯେଉଁମାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଛନ୍ତି ବା ହେବେ, ସେମାନେମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟଜନ୍ମରେ ଧର୍ମ ଅର୍ଥ-କାମ ଓ ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତରୂପଫଳରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ବୃଥାରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ବ୍ରହ୍ମପ୍ରାପ୍ତି-ବିଷୟରେ ସ୍ଥୂଳଲକ୍ଷ୍ୟବତ୍ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ନୁହେଁ; ଧାର୍ମିକବିଦ୍ୱାନ ଓ ସାଧୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଟନ୍ତି । ଏହିସବୁ ବୃଦ୍ଧି କରି ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା କେବେ-କେଲପରି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମେ ଅନ୍ତରପରିଚୟ ଏବଂ ସୁଶିକ୍ଷା କରଣକେଳି ବ୍ରହ୍ମପ୍ରାପ୍ତିର ସାଧନ ଅଟେ । ଶୁଣନ୍ତୁ, ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ସୁଶିକ୍ଷା ଓ ବିଦ୍ୟା-ଲଭ କରିବ-ସେତେବେଳେ ସତ୍ୟସ୍ୱାମୀ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ପାରିବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ-ସାକାରରେ ମନସ୍ଥିର ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ନିରାକାରରେ ମନସ୍ଥିର ହେବା କଠିନ । ଏଥିପାଇଁ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ।

ଉତ୍ତର-ପ୍ରଥମତଃ - ସାକାରରେ ମନ କଦାପି ସ୍ଥିର ହୋଇ ପାରନାହିଁ । କାରଣ ମନ ସାକାରକୁ ଶୀଘ୍ର ଗ୍ରହଣ କରି ତାହାର ଏକ ଏକ ଅବସ୍ଥାକୁ ମନେ ବିଚାରଣ କରେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନମାନ ହୋଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ନିରାକାର ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଗ୍ରହଣରେ ମନ ଯଥାଶକ୍ତି ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ଧ୍ୟାନରେ ହେଇଯୁକ୍ତା ତାହାର ଅନ୍ତ ପାଏନା । ପରମାତ୍ମା ନିରବସ୍ଥବ ହେତୁ ମନ ତଳେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୁଏନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାହାଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବର ଚିନ୍ତା କରୁ କରୁ ଆନନ୍ଦରେ ପଡ଼ି ହୋଇ ସ୍ଥିର ହୋଇଯାଏ । ସାକାରରେ ମନ ସ୍ଥିର ହେଲେ ଜଗତରେ ସମସ୍ତକିଛି ମନ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା । କାରଣ, ଜଗତରେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁରୁଷ, ଧନ ଏବଂ ମିଶ୍ର ପ୍ରଭୃତି ସାକାର ପଦାର୍ଥରେ ଆବଦ୍ଧ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ନିରାକାରରେ ନାହିଁ ।

ନିଜ ନିଜର ମନ ପ୍ରୀତି ହୁଏ ନାହିଁ, କାରଣ, ନିରବପୃବହେତୁ ମନ ତହିଁରେ
ପ୍ରତିଫଳିତ । ଅତଏବ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା କରିବା ଅଧର୍ମ ଅଟେ ।

ତଥାପି, ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାଉପଲକ୍ଷରେ ଲୋକମାନେ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ମନ୍ଦିର ମାନଙ୍କ
ବ୍ୟୟ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରମାଦ ହୁଏ ।

କେତେ ମନ୍ଦିରରେ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷର ମେଳା ହୁଏ । ତାହାଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଭିଚାର, କଳହ,
ବିବାହ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।

ତେଣୁ, ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାକୁ ଧର୍ମ-ଅର୍ଥ-କାମ ଓ ମୋକ୍ଷର ସାଧନ ମନେ କରି
ମନମାନ ପୁରୁଷାର୍ଥରହିତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ବୃଥାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି ।

ପଞ୍ଚମ, ବିବିଧ ବିରୁଦ୍ଧପୁରୁଷ; ନାମ ଓ ଚରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ମୂର୍ତ୍ତିସମୂହର ପୂଜା-
ମାନଙ୍କ ମତର ଟିକ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଫଳରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧମତରେ
ବିରୁଦ୍ଧତା ଦେଖାଇ ସର୍ବନାଶ କରନ୍ତି ।

ଷଷ୍ଠ, ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାର ଭରସାରେ ଶତ୍ରୁର ପରାଜୟ ଏବଂ ନିଜର ବିଜୟ
ମନେ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜକ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ବସି ରହନ୍ତି । ଫଳରେ ନିଜେ ପରାଜିତ ହୁଅନ୍ତି,
ସମ୍ପତ୍ତି ଶୂନ୍ୟ, ସ୍ୱାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଦୃଶ୍ୟ-ସୁଖ ଶତ୍ରୁର ଅଧୀନ ହୁଏ । ଫଳରେ
ସ୍ତ୍ରୀ ପରାଧର୍ମିଣୀ-ରାଜକର ଘୋଡ଼ା ଏବଂ କୁମ୍ଭାରର ଗପଭଳି ଶତ୍ରୁର
ହାତରେ ନାନାପ୍ରକାର ଦୁଃଖପ୍ରାପ୍ତ କରନ୍ତି ।

ସପ୍ତମ, ଯଦି କେହି ଜାହାକୁ କହେ, 'ମୁଁ ତୁମର ଉପବେଶନର ଆସନ ବା
ମନରେ ପଥର ରଖୁଅଛି,' ସେତେବେଳେ ସେ ଯେପରି ହୁଏ ହୋଇ ତାକୁ
ହାତରେ ବା ଗାଳିଦେଇ, ସେହିପରି ଯେଉଁମାନେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଉପାସନା-
ପଦ୍ଧତିରେ ଏବଂ ନାମରେ ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି, ପରମେଶ୍ୱର ସେହି ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି
ମାନଙ୍କ ସର୍ବନାଶ କରିବେ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ଅଷ୍ଟମ, ଲୋକମାନେ ଭ୍ରାନ୍ତି ହୋଇ ମନ୍ଦିର-ମନ୍ଦିର ଓ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥ
ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ଧର୍ମ, ସ୍ୱାଧାର ଏବଂ ପରମାର୍ଥସମ୍ବଳାକାରୀ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି;
ସମସ୍ତେ ଉପାସନା ଉପାସନା ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରତାରକମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରତାରିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ନବମ, ଦୁଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି ପୂଜାସାମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଧନ ଦିଆଯାଏ, ତାହା ସେମାନେ
ଶୂନ୍ୟ, ପରମେଶ୍ୱର, ମଦ୍ୟପାନ, ମାଂସାହାର ଏବଂ କଳହବିବାଦରେ ବ୍ୟୟ
କରନ୍ତି ! ତାହାଦ୍ୱାରା ଦାତାର ମୁଖର ମୂଳ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଦୁଃଖ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।

ଦଶମ- ମାତାପିତା ପ୍ରଭୃତି ମାନମାୟମାନଙ୍କର ଅପମାନ ଏବଂ ପାଶାଦି-
ମୁଣ୍ଡିର ସମ୍ମାନ କରି ମନୁଷ୍ୟ କୃତ୍ୟ ହୋଇଯାଏ ।

ଏକାଦଶ- ସେତେବେଳେ କେହି ମୁଣ୍ଡିଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦିଏ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ
କରିନିଏ- ସେତେବେଳେ ମୁଣ୍ଡିପୂଜକ 'ହାୟ' 'ହାୟ' କରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗନ୍ତି ।

ଦ୍ଵାଦଶ- ପୂଜାସମାଜେ ପରସ୍ପା ଓ ପୂଜାରଣିମାନେ ପରପୁରୁଷର ସ୍ତବ
ବଶତଃ ପ୍ରାୟ କଳ୍ପସିତ ହୋଇ ଦାଂପତ୍ୟପ୍ରେମ ଓ ଆନନ୍ଦରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ତ୍ରୟୋଦଶ- ପ୍ରଭୁ ଏବଂ ଭୃତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଯଥୋଚିତ ଆଜ୍ଞା ପାଳନ ନ ହେବାର
ସେମାନେ ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧଭାବପନ୍ନ ହୋଇ ଛିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ- ଯେଉଁମାନେ ଜଡ଼ପଦାର୍ଥର ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତ
ମଧ୍ୟ ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି ଯୁକ୍ତ ହୋଇଯାଏ । କାରଣ, ଯେପୂର୍ବ ଜଡ଼ଭୂତମାନ ଅନ୍ତଃକରଣ
ଦ୍ଵାରା ଅବଶ୍ୟ ଆତ୍ମାରେ ଆସେ ।

ପଞ୍ଚଦଶ- ପରମେଶ୍ଵର ଜଳ-ବାୟୁର ଦୁର୍ଗନ୍ଧନିବାରଣ ଏବଂ ଆଶ୍ରେଣୀ ନିର୍ମାଣ
ସୁଗନ୍ଧିତ ପୁଷ୍ପାଦି ସୃଷ୍ଟି କରି ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପୂଜାସମାଜେ ତାହାକୁ ଶୁଣି
ନିଅନ୍ତି । କିଏ ଜାଣେ, ଏହି ଫୁଲଗୁଡ଼ିକର ସୁଗନ୍ଧ ଆକାଶକୁ ଉଠି କେତେଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଜଳ-ବାୟୁକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରି ପାରିଥାନ୍ତା । ସଂପୂର୍ଣ୍ଣପରିପକ୍ତ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଦ୍ଧ
ସୁଗନ୍ଧ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ପୂଜାସମାଜେ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେହିଁ ତାହା ନଷ୍ଟ
ଦିଅନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ କାଦୁଅରେ ପଡ଼ିବାଦ୍ଵାରା ପରି ସଢ଼ିଯାଏ ଏବଂ ତହିଁରୁ ସୁଗନ୍ଧ
ବିପ୍ରସ୍ତାବ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ପଥର ଉପରେ ଚଢ଼ାଇବା ପାଇଁ କି
ପରମାତ୍ମା ପୁଷ୍ପାଦିସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି ?

ଷୋଡ଼ଶ- ପଥର ଉପରେ ଚଢ଼ାଯାଇଥିବା ପୁଷ୍ପ-ଚନ୍ଦନ ଏବଂ ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
ଜଳ ଓ ମୃତ୍ତିକାର ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନିମ୍ନେ ନଦୀମା ଅଥବା କୂଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ
ଆସି ପଡ଼ିବା ପରେ ତାହାଠାରୁ ପୁଣ୍ୟ-ଗନ୍ଧ ପରି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଆକାଶକୁ ଉଡ଼ିଯାଏ
ଏବଂ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଜୀବ ସେ ନଦୀମା ଅଥବା କୂଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିତ ହୋଇ
ପବିତ୍ର ଯାଆନ୍ତି ।

ମୁଣ୍ଡିପୂଜାର ଏହିପରି ଅନେକ ଦୋଷ ଅଛି । ଅତଏବ ସତ୍ତ୍ଵପୁରାଣମାନଙ୍କ
ପାଷାଣାଦିନିର୍ମିତମୁଣ୍ଡିପୂଜା ସବୁଥା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ । ଯେଉଁମାନେ
ମୁଣ୍ଡିପୂଜା କରିଅଛନ୍ତି, କରୁଅଛନ୍ତି ଏବଂ କରିବେ, ସେମାନେ

ରଣ ପାଇ ନାହାନ୍ତି, ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ପାଇବେ କି ନାହିଁ ।
 ପ୍ରଶ୍ନ—ଆପଣଙ୍କ ମତରେ କୌଣସିରୂପେ ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜା କରିବା କିମ୍ବା କରାଇବା
 ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଆମ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରାଚୀନ ପରମ୍ପରାରୁ ‘ପଞ୍ଚଦେବପୂଜା’
 ଓ ତଳ ଆସୁଅଛି । ଶିବ, ବିଷ୍ଣୁ, ଅମ୍ବିକା ଗଣେଶ ଓ ବାୟୁଙ୍କ ମୁର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣ
 ପୂଜା କରିବାକୁ ‘ପଞ୍ଚାୟତନପୂଜା’ କୁହାଯାଏ । ଏହା କ’ଣ ତାହା ନୁହେଁ ?

ଉତ୍ତର—କୌଣସି ପ୍ରକାର ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ
 ଯେଉଁ ‘ମୁର୍ତ୍ତିମାନ’ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୁହାଯିବ, ତାହାର ପୂଜା ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ମାନ
 କରିବା ଉଚିତ । ସେହି ପଞ୍ଚଦେବପୂଜା ଏବଂ ‘ପଞ୍ଚାୟତନପୂଜା’ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଅତି
 ସ୍ପଷ୍ଟ, କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟାସ୍ଥାନ ମୁତମାନେ ତାହାର ସଦର୍ଥ ପରିଚାୟ କରି ନିକୃଷ୍ଟ
 ଭାବେ କରିଅଛନ୍ତି । ଆଜିକାଲି ଯେଉଁ ଶିବାଦି ପଞ୍ଚମୁର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣ କରି ପୂଜା
 କରାଯାଉଛି, ତାହାର ତ ଖଣ୍ଡିତ ବର୍ତ୍ତମାନ କରାଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ବେତୋକ୍ତ
 ବେତୋକ୍ତଙ୍କ ପରମ୍ପରା, ଦେବପୂଜା ଓ ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜାର ବିଷୟ ଶ୍ରବଣ କର ।
 ମାନୋ ବଧୀଃ ପିତରଂ ମୋକ ମାତରମ୍ ॥୧॥ ଯଜୁ ଅ ୧୭ । ମ ୧୫
 ଅଗ୍ନିର୍ଯ୍ୟେ ବହୁଚର୍ଯ୍ୟେଣ ବହୁଗୁଣିଣିଲ୍ଲଭେ ॥୨॥
 ଅଥବା-କା ୧୧ ॥

ଅତିଥିଗୃହାଗଚ୍ଛେତ୍ ॥୩॥ ଅଥବା କା ୧୫ । ସୁ ୧୩ । ମ ୧୧ ।
 ଅର୍ବକ ପ୍ରାର୍ତ୍ତ ପ୍ରିୟମେଧାସୋ ଅର୍ଚ୍ଚତ ॥୪॥
 ଉତ୍ତରବେଦ ମ ୮ ସୁ ୨୯ ମ ୮ ॥

ତମେବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ ବହୁସି ତାମେବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ ବହୁ
 ବିଶ୍ୱାମି ॥୫॥ ଚୈତ୍ତି ବ ୧ ଅ ୧

କତମ ଏକା ଦେବ କତି ସ ବ୍ରହ୍ମ ତ୍ୟଦିତ୍ୟାତମତେ ॥୬॥

ଶତ କା ୧୪ ପ୍ର ୭ ବ୍ରା ୭ କ ୧୦

ମାତୃଦେବୋ ଭବ ପିତୃଦେବୋ ଭବ ଆଗ୍ନିର୍ଯ୍ୟଦେବୋ ଭବ
 ଅତିଥିଦେବୋ ଭବ । ୭॥ ଚୈ ଉତ୍ତମ୍ବ ବ ୧ । ଅନୁ ୧୧ ॥

ପିତୃଭ୍ୟାଂ ଉତ୍ତମ୍ବତାଃ ପତିଭ୍ୟାମ୍ ବରେୟଥା ।

ପୂଜ୍ୟ ଭୂଷୟିତବ୍ୟାଶ୍ଚ ବହୁକଲ୍ୟାଣମୀପ୍ସୁଭଃ ॥ ୮ ॥ ମନୁ ଅ ୩ । ୫୫ ॥

ପୂଜ୍ୟା ଦେବବତ୍ସପତଃ ॥ ୯ ॥ ମନୁସ୍ମୃତୌ

ପ୍ରଥମ ଦେବତା ମୁର୍ତ୍ତିମତୀ ପୂଜ୍ୟା ମାତା । ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ତାନଗଣ କାୟ-ମନ-ସନଦ୍ୱାରା ସେବାକରି ମାତାକୁ ପ୍ରସନ୍ନ ରଖିବେ । କଦାପି ତାହାକୁ ହିଂସା ଅର୍ଥାତ୍ ତାଡ଼ନା କରିବେ ନାହିଁ । ଦ୍ୱିତୀୟ ସନ୍ତାନମୟ ଦେବତା ପିତା । ମାତାଙ୍କ ପରି ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟ ସେବା କରିବେ ॥ ୧ ॥ ତୃତୀୟ ଦେବତା ଅଜିତ୍, ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ବ୍ୟାଧି-ପାର୍ମିକ, ଅକପଟ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କର ଉନ୍ନତକାମୀ ହୋଇ ଜଗତରେ ଭ୍ରମର ସତ୍ୟନିପଦେଶଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସୁଖୀ କରନ୍ତି, ତାହାଙ୍କର ସେବା କରିବେ ପଞ୍ଚମ ଦେବତା, ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ ପୂଜ୍ୟା ପତି ଏବଂ ପତି ପକ୍ଷରେ ପୂଜ୍ୟା ଏହି ପାଞ୍ଚଜଣ ମୁର୍ତ୍ତିମାନ ଦେବ । ଏହିମାନଙ୍କ ସଂସର୍ଗରେ ମନୁଷ୍ୟ ଶେଷ ଉତ୍ପତ୍ତି, ପାଳନ, ସତ୍ୟଶିକ୍ଷା, ଚିନ୍ତା ଓ ସର୍ବୋପଦେଶ ଲାଭ ହୋଇଥାଏ । ଏମାନେ ପରମେଶ୍ୱର ପ୍ରାପ୍ତିର ଯୋପାନ-ପରଂପରା । ଯେଉଁମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ସେବା ନ କରି ପାଷାଣାଦି ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜା କରନ୍ତି, ସେମାନେ ପାପୀସ୍ତ୍ରୀ ଓ ନରକଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ମାତାପିତା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ସେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯଦି ମୁର୍ତ୍ତି ପୂଜା କରାଯାଏ, ତେବେ ତ କୌଣସି ଦୋଷ ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର—ପାଷାଣାଦି ମୁର୍ତ୍ତିର ପୂଜା ସର୍ବଦା ପରିତ୍ୟାଗ କରି ମାତାପିତା ପ୍ରଭୃତି ମୁର୍ତ୍ତିମାନ ଦେବତାଙ୍କର ସେବା କରିବାହିଁ କଲ୍ୟାଣଜନକ ଅଟେ । ବଡ଼ ଅନର୍ଥର କଥା ଯେ, ମୂଢ଼ମାନେ ପାଷାଣ ମାତାପିତାପ୍ରଭୃତି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅଦେବ ପାଷାଣାଦିମୁର୍ତ୍ତିସମ୍ମୁଖରେ ମୁଁ ନୁଆଁଇବା ସ୍ତ୍ରୀକାର କରୁଅଛନ୍ତି । କାରଣ, ସେମାନେ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ, ମାତାପିତାପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନୈବେଦ୍ୟ ଅଥବା ପୂଜାସାମଗ୍ରୀ ରଖାଯାଏ, ସେମାନେ ନିଜେ ତାହା ଭକ୍ଷଣ କରିଯିବେ । ତା'ର ଫଳସ୍ୱରୂପ ନିଜ ହୃଦୟରେ ମୁଖରେ କିଛି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ପାଷାଣାଦିରେ ମୁର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କୁ ତାହା ସମ୍ମୁଖରେ ନୈବେଦ୍ୟ ସଜ୍ଜିତ ରଖନ୍ତି ଏବଂ ଟଂ ଟଂ ପୁଂ ପୁଂ ଶବ୍ଦରେ ଓ ଶଙ୍ଖ ବଜାଇ କୋଳାହଳ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ମୁର୍ତ୍ତିକୁ ଦେଖାଇ; ଭୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଚୂଡ଼ାଣ ଶ୍ରେଜନଂ ପଦାର୍ଥଂ ବାହ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ୟାମି” ଯେପରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଛଳନା କରିବା ବା ଚିଡ଼ାଇବା ପାଇଁ କହେ, ତୁ ଘଟା ନେ ଆସି ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇ ତା ସମ୍ମୁଖରେ ସବୁ ଜିନିଷ ଉଠାଇ ନେଇ ନିଜେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ସେହିପରି ପୂଜାସାମାନଙ୍କର ଅର୍ଥାତ୍ ପୂଜାନାମକସତ୍ତ୍ୱକର୍ମର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ

ହୁଏ । ସେମାନେ ମୂର୍ଖମାନଙ୍କୁ ଜାକ-ଜମକରପରିପାଟୀ ଦେଖାଇ, ମୂର୍ଖି-
ତାକୁ ପ୍ରଭୃତି କରି ଏବଂ ନିଜେ ଅଥବା 'ଭଉଆ'ଙ୍କପରି ବେଶଭୂଷା ଗ୍ରହଣ କରି
ହସି, ହସ୍ତଗତ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସାମଗ୍ରୀ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଲୁହା ହୁଅନ୍ତି ।
ତାହାଙ୍କ ଧର୍ମିକତା ଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେ ଏହିପରି ପାଷାଣପ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ପାଷାଣ
ଭାଙ୍ଗି, ଢେବା ଓ ଗୁହ ନିର୍ମାଣ ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କରି ସେମାନଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ
ଓ ଜୀବନା ନିର୍ବାହର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯେପରି ସ୍ତ୍ରୀପ୍ରଭୃତିର ପାଷାଣାଦିମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି କାମସ୍ତବ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ,
ତେପରି ଶତବରା ଏବଂ ଶାନ୍ତମାନଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତିଦର୍ଶନରେ ବୈରାଗ୍ୟ ଓ ଶାନ୍ତିର
ରହ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ଉତ୍ତର—ତାହା ହୋଇ ନ ପାରେ । କାରଣ, ମୂର୍ତ୍ତିର ଜଡ଼ଭୂୟମୀ ଆତ୍ମାରେ
ନିମିତ୍ତ ହୋଇଗଲେ ବିଚାରଶକ୍ତି ହ୍ରାସ ପାଏ । ବିବେକ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ବୈରାଗ୍ୟ,
ବୈରାଗ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଶାନ୍ତି ହୁଏନାହିଁ । ଯାହାକିଛି
ହୁଏ, ତାହା ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱପର୍ଗ, ଉପଦେଶ ଏବଂ ଲକ୍ଷହାସ ପ୍ରଭୃତି ପାଠ କରିବା
ପରେ । କାହାର ଦୋଷଗୁଣ ନ ଜାଣି କେବଳ ତାହାର ମୂର୍ତ୍ତି ଦର୍ଶନରେ ତାହା
ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଏନାହିଁ । ଗୁଣଜ୍ଞାନ ହିଁ ପ୍ରୀତିର କାରଣ । ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ପ୍ରଭୃତି
କର୍ମ କାରଣ ହିଁ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତରେ କୋଟି କୋଟି ନିଷ୍ଠୁର୍ଯ୍ୟ ପୁରାଣ, ଶିଷ୍ଟ, ଅଳସୁଆ
ଏବଂ ପୁରୁଷକାରବିଦାନ ମନୁଷ୍ୟ ରହିଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ମୂଢ଼ ହେବାହେତୁ, ସାର
ସାରରେ ମୂଢ଼ତା ବିସାର କରିଅଛନ୍ତି । ଫଳରେ ମିଥ୍ୟା ଏବଂ ପ୍ରଚାରଣାଦି
ଜନକ ବିସାର ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ସଦୃଶ; କାଶୀରେ ସମ୍ରାଟ୍ ଆଉରଙ୍ଗଜେବକୁ 'ଲଟଭୈରବ' ପ୍ରଭୃତି
ଜନନ ଆଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଜନକ ଘଟଣା ଦେଖାଇଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ମୁସଲମାନମାନେ
ଏହି ଉପମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଭଜା କରିବାକୁ ଯାଇ କମାଣ ଗୋଲା ପ୍ରଭୃତି ବର୍ଷା କଲେ,
ତାହାଙ୍କର ବଡ଼ ବଡ଼ ଭ୍ରମର ବଦ୍ଧିଗତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟାକୁଳ କରି
ଛାଡ଼ି ଚାଲିଥିଲେ ।

ଉତ୍ତର—ଏହି ଆଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଜନକ ଘଟଣା ପାଷାଣକୃତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ସ୍ଥାନରେ
ଉପରୋକ୍ତ ଭୂମିରମାନେ ବସାବାସ ରହି ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ ସ୍ୱଭାବତଃ
ମୂଢ଼ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କୁ ବିରକ୍ତ କଲେ, ସେମାନେ ତତ୍ତ୍ୱଶାସ୍ତ୍ର ତାହାକୁ ବିହକା

ପାଇଁ ଆସନ୍ତି । ଆଉ ଦୁର୍ବ୍ୟ-ଧରସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକତା ଘଟି
ହେଉଥିଲା, ତାହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଜାଗମାନଙ୍କର କପଟଲୀଳା ଥିଲା ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଦେଖନ୍ତୁ; ମହାଦେବ ମେଳକୁ ଦର୍ଶନ ଦେବେନାହିଁ ବୋଲି କୁହୁଛନ୍ତି ।
ଏବଂ ‘ବେଶ୍ୟାମାଧବ’ ଜନେକ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଗୃହକୁ ଯାଇ ଲୁଟିଥିଲେ । ଏହା କ’ଣ
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ନୁହେଁ ?

ଉତ୍ତର—ଭଲ; କାଳଭୈରବ ଓ ଲଟଭୈରବ ଯାହାଙ୍କର ରକ୍ଷିତ, ସ୍ତ୍ରୀ
ପ୍ରେତ ଏବଂ ଗରୁଡ଼ ପ୍ରଭୃତି ଯାହାଙ୍କର ଅନୁଚର, ସେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷମ ମୁସଲମାନ
ତଡ଼ି ଦେଲେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ପୁରାଣରେ ମହାଦେବ ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ଆଖ୍ୟାୟିକା ଅଛି ଯେ ସେମାନେ ବିପୁରସୁର ପ୍ରଭୃତି ମହାଭୟଙ୍କର ଦୁରାସାମନ୍ତ
ଭସ୍ମୀଭୂତ କରିଥିଲେ । ତାହାହେଲେ ସେମାନେ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ କିପରି
ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ, ବିଚର ପାଷାଣମୁର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ
କରିବା ଓ କରାଇବା କାମରେ ନିତାନ୍ତ ଅସମର୍ଥ । ଯେତେବେଳେ ମୁସଲମାନମାନେ
ମନ୍ଦିର ଏବଂ ମୁର୍ତ୍ତିସମୂହ ଭଗ୍ନ କରି କରି କାଣି ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ
ସେତେବେଳେ ପ୍ରଜାଗଣା ସେହି ପାଷାଣଲିଙ୍ଗକୁ କୁପରେ ନିନ୍ଦାପ କରିଥିଲେ ଏବଂ
ବେଶ୍ୟାମାଧବକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଗୃହରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିଲେ । ଯଦି କାଳ ଭୈରବଙ୍କ
ଯମଦୂତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଣିକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ସେ କାଳଭୈରବ ପ୍ରଳୟକାଳରେ ବାସ
ବିନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ହିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ତାହାହେଲେ ମେଳଦୂତକୁ ଭୟ ଦେଖାଇଲେ ନାହିଁ
କାହିଁକି ? ନିଜ ରାଜାଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଦେଲେ ନାହିଁକି ? ଏହା
ପୋପ-ମାୟା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟକିଛି ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଗୟାରେ ଶ୍ରୀକ୍ଷ କଲେ ପିତୃଗଣଙ୍କ ପାପଶୁଦ୍ଧି ହୁଏ ଓ ସେ ପ୍ରାଣୀ
ଶ୍ରୀକ୍ଷର ପୁଣ୍ୟପ୍ରଭାବରେ ପିତୃଗଣ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗମନ କରନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ
ବଡ଼ାଇ ପିଣ୍ଡ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏକଥା ମଧ୍ୟ କ’ଣ ମିଥ୍ୟା ?

ଉତ୍ତର—ସବୁଥା ମିଥ୍ୟା । ଯଦି ସେ ସ୍ଥାନରେ ପିଣ୍ଡଦାନର ଏହିପରି ଛବି
ହୁଏ, ତେବେ ପିତୃଗଣଙ୍କ ସୁଖପାଇଁ ଯେଉଁ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଦିଆଯାଏ
ସେମାନେ ସେହି ଟଙ୍କାରେ ବେଶ୍ୟାଗମନାଦି ପାପକାରୀୟରେ ବ୍ୟୟ କରି ଦେଖିବା
ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି, ତାହାର ଖଣ୍ଡିତ ହୁଏନାହିଁ କାହିଁକି ? ଆଉ ଆଜିକାଲି ପଣ୍ଡାମାନେ
ଅନ୍ୟ କାହାର ହାତ ବାହାରିବା ଦେଖାଯାଏନାହିଁ । କୌଣସି ଧର୍ମ କେବେ ହୁଏନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର ଶବ୍ଦ କର ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ଭବତଃ କୌଣସି ଏକ ଲୋକକୁ ବସାଇ ଦେଇଥିବ ।
ତେଣୁ ତାହାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ କୁଣ ବସିଲେ ପିଣ୍ଡଦାନ କଲେ ସେହି ଭଣ୍ଡ ତାହା ହେବ
ହେଉଥିବ । ଯଦି ଏହି କୌଣସିରେ କୌଣସି ନିବୋଧ ଧନାତ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତାରଣ
ହୋଇଥିବ, ତେବେ ସେଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ସେହିପରି ରାବଣ
ର ବୈଦ୍ୟନାଥଙ୍କୁ ନେଇଆସିଥିଲା, ତାହାମଧ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଦେଖନ୍ତୁ ! କଳିକତାରେ କାଳୀ ଏବଂ କାମାକ୍ଷୀ ପ୍ରଭୃତି ଦେବୀଙ୍କୁ
କିଛି ଲୋକ ମାନନ୍ତି । ଏହା କ'ଣ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ?

ଉତ୍ତର-- କିଛି ନୁହେଁ । ଏହି ଜ୍ଞାନାନ୍ତରାଶ୍ରମ ମେଣ୍ଟାଙ୍କପରି ଏକ ଅନ୍ୟର
ଉଦ୍ଗମନ କରି ଗର୍ଭ ଓ କ୍ରମରେ ପଡ଼ନ୍ତି ସିନା, ପଛକୁ ହଟି ଆସି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।
ତେଣୁ ମୁଣ୍ଡ ଲୋକମାନେ ଏକ ଅନ୍ୟର ଅନୁଗମନ କରି ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାରୂପୀଗର୍ଭରେ
ଦେଖି ହୋଇ ଦୁଃଖଗଣା କରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ -- ଆଜ୍ଞା, ଏକଥା ଗୁଡ଼ି; କିନ୍ତୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ତ
ହୁଏ । ପ୍ରଥମତଃ ନବକଲେବରନିର୍ମାଣସମୟରେ ବଦନକାଷ୍ଠଶୁଣ୍ଠ ସମୁଦ୍ରରେ ଆସେ
ଅସିଧା । ଦ୍ଵିତୀୟତଃ, ଗୁଲ୍ ଉପରେ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ କରି ସାତଗୋଟି
ଶୁଣ୍ଠ ରଖିଲେମଧ୍ୟ, ନିମନ୍ତ ଉପର ହାଣ୍ଡି ଗୁଡ଼ିକର ଅଳ୍ପ ପ୍ରଥମେ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଏବଂ
ସେ ଗୁଳରେ କେହି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ପ୍ରସାଦସେବନ ନ କଲେ ତାହାର କୁଷ୍ଠରୋଗ
ହୁଏ । ତୃତୀୟତଃ ରଥ ନିଜେ ଚାଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚତଃ, ପାମାମାନେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଦର୍ଶନ
ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ପଞ୍ଚମତଃ, ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟରେ ଦେବତାମାନେ ଏହି
ସ୍ଥଳ ନିର୍ମାଣ କରି ଅଛନ୍ତି । ଷଷ୍ଠତଃ, କଳେବରପରିବର୍ତ୍ତନସମୟରେ ଜଣେରାଜା,
କିମ୍ବା ଏବଂ ଜଣେ ବଢ଼େଇ ମରିଯାଏ । ଏହିସବୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକବ୍ୟାପାରକୁ
ଦେଖି କ'ଣ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି କହିବେ ?

ଉତ୍ତର-- ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ବାର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ପୂଜା କରିଥିଲା ।
ସେ ସ୍ଵାଧୀନବରାଗୀ ହୋଇ ମଧୁର ଆଗମନ କରିବା ପରେ ମୋ ସହିତ ତାହାର
ଆଶା ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ତାହାକୁ ଏହି କଥାଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ପଚାରିଲି । ସେ
କହିଲେ ଯେ ସବୁ ମିଥ୍ୟା । କିନ୍ତୁ ତାହା ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି ବରୁଣଦାସ
କହିବୁ ହୁଏ ଯେ, କଳେବରପରିବର୍ତ୍ତନର ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ନୌକାଯୋଗେ
ନେଇକାଠ ଅଣାଯାଇ ସମୁଦ୍ରରେ ନିଶେପ କରାହୁଏ । ସେହି କାଠ ସମୁଦ୍ରତରଙ୍ଗର

ଆଦାତରେ କୁଳରେ ଆସି ଲାଗେ । ସୁଧଧରମାନେ ଏହି କାଠଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡିନିର୍ମାଣ
କରନ୍ତି । ରତ୍ନନିର୍ମାଣରେ ରତ୍ନନିର୍ମାଣର ଦ୍ୱାର ରୁଦ୍ଧ କରାଯାଏ । ପାଚକ ବ୍ୟବସାୟ
ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ଯିବାକୁ କିମ୍ବା ଦେଖିବାକୁ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ । ଭୂମି ଉପରେ
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଛଅଗୋଟି ଏବଂ ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଚୁଲି ନିର୍ମିତ କରା
ଯାଇଥାଏ । ଦ୍ୱାଦ୍ୱିଗୁଡ଼ିକର ତଳଦେଶରେ ଘୃତ, ମୃତ୍ତିକା ଏବଂ ପାଉଁଶ ଲାଗେ
ଛଅଗୋଟି ଚୁଲିରେ ଘୃତ ରାନ୍ଧି ସାରିଲା ପରେ, ଦ୍ୱାଦ୍ୱିଗୁଡ଼ିକର ତଳ ମାଟିରେ
ମଧ୍ୟସ୍ଥଳଦ୍ୱାରା ରୁଦ୍ଧ ତାଳିଦେଇ ଛଅଟି ଚୁଲିର ମୁଖକୁ ଲୁହାନ୍ତିନିର୍ମାଣଦ୍ୱାରା
ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ କରିଦିଆଯାଏ । ଦର୍ଶନକାରୀ ଧନାତ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ତାହାକୁ ଡାକି ତଳ
ଦେଖାଇ ଦିଆଯାଏ । ଉପର ଦ୍ୱାଦ୍ୱିଗୁଡ଼ିରେ ପକ୍ୱ ଅନ୍ନ ଏବଂ ତଳ ଦ୍ୱାଦ୍ୱିଗୁଡ଼ିରେ
ଅପକ୍ୱ ଚଣ୍ଡୁଳ ବାହାର କରି ତାହାକୁ ଦେଖାଇ କୁହାଯାଏ 'ଦ୍ୱାଦ୍ୱି ପାଇଁ କେ
ରଖନ୍ତୁ' । ସେତେବେଳେ ସେହି ନିବୋଧ ଧନାତ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଟଙ୍କା ଓ ମୋହର
ଆଦି ଦାନ କରନ୍ତି । କେହି କେହି ମାସିକବୃତ୍ତିମଧ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧ ଓ ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର
ଲୋକମାନେ ମନ୍ଦିରରେ ନୈବେଦ୍ୟ ନେବା ଆଣିବା କରନ୍ତି । ନୈବେଦ୍ୟ ପ୍ରଦାନ
ହେଲା ପରେ, ସେହି ଶୁଦ୍ଧ ଓ ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନେ ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ
କରି ଦିଅନ୍ତି । ପରେ ଯଦି କେହି ଟଙ୍କା ଦେଇ ଦ୍ୱାଦ୍ୱି ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ,
ତେବେ ତାହା ତାହାର ଘରକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହାଛଡ଼ା ଦଶିଏ ଚୁଣ୍ଡ
ଓ ସାଧୁ-ସନ୍ୟାସୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଶୁଦ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଏକ ପଞ୍ଜିରେ ଯି
ଏକ ଅନ୍ୟର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଭୋଜନ କରନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପଞ୍ଜି ଯିଠିଗଲେ ସେମାନେ
ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ପକ୍ଷପକ୍ଷରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ପଞ୍ଜିକୁ ବସାଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହା କି ଉତ୍ତମ
ଅନାଗୁର, ଏତଦ୍ୱିପକ୍ଷରେ ଅନେକ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟଭୋଜନ ପରବର୍ତ୍ତୀ
ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ପାକ ଓ ଭୋଜନ କରି ଚାଲିଆସନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ତ କାହିଁ କୁଣ୍ଡ ଓ
ଗୋଟିଏ ଦୁଧନାହିଁ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ପୁରୀରେମଧ୍ୟ ଅନେକ କୁଣ୍ଡଗୋଟିଏ ଅଛି
ପ୍ରତିଦିନ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟଭୋଜନ କରିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ବି ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦୁଧ ନାହିଁ
ଏହାଛଡ଼ା ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ବାମନାଶ୍ରମରେ ଭୈରବଚନ୍ଦ୍ର ରତନା କରୁଥିଲେ । କାଳୀ
ସୁଭଦ୍ରା ହେଉଛନ୍ତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ବଳଦେବଙ୍କର ଭଗ୍ନୀ । ତାହାକୁ ଦୁଇଦିନ
ମଝିରେ ସ୍ନାନ ଓ ମାତା ସ୍ଥାନରେ ବସାଯାଇଛି । ଏହା ଭୈରବଚନ୍ଦ୍ର ନିଜେ
ବ୍ୟାପାର କରାଯି ଦୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଆଉମଧ୍ୟ ରଥଚନ୍ଦ୍ରସହିତ କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ର ସାଲଗ୍ନ ଥାଏ । ସେତେବେଳେ

ସେତେବେଳେ ତାହା ଦୃଷ୍ଟିମାନ ହୁଏ ଏବଂ ରଥ ଚାଲେ ।
 ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ରଥ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଯନ୍ତ୍ରର କଣ୍ଟା ବିପରୀତଭାବେ
 ଚଳିବା ମାତ୍ରେ ରଥ ସ୍ଥିର ହୋଇଯାଏ । ସେତେବେଳେ ପୂଜାରୀଗଣ ଚକ୍ରାର
 ଉପରକୁ, 'ଦାନକର' ପୁଣ୍ୟକର, ତେବେ ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ନିଜରଥ
 ଲୋଇବେ ଓ ଭୃମ୍ଭମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟଧର୍ମ ରକ୍ଷା ହେବ, ଯେତେବେଳେ
 ପୂଜାସାମଗ୍ରୀ ଆସୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ଏହିପରି ଚକ୍ରାର
 ଉପରକୁ ଶାସିବା ଶେଷ ହେଲେ ଜଣେ ପଣ୍ଡା ଉତ୍ତମ ବସ୍ତ୍ର ଏବଂ
 ପରାଧାନ କରି ସମ୍ମୁଖରେ ଦଣ୍ଡାସ୍ଥମାନ ହୋଇ କରଯୋଡ଼ି ସୁଦ୍ଧା
 ଯେ 'ହେ ପ୍ରଭୋ ଜଗନ୍ନାଥ ! ଆପଣ କୃପା କରି ରଥ ଚଳାଇ ଆମର ଧର୍ମ
 ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ଏହିପରି କହି ସାଧୁଙ୍କ ଦଣ୍ଡବତ ପ୍ରଣାମ କରି ରଥରେ ଆସେହଣ
 ଯାଏ । ସେତେବେଳେ ଯନ୍ତ୍ରର କଣ୍ଟା ସିଧାଭାବରେ ଘୁରାଇ ଦିଆହୁଏ ଏବଂ ସହସ୍ର
 ନେକ ଜୟଧ୍ବନି କରି ରକ୍ତ ଆକର୍ଷଣ କରନ୍ତି । ରଥ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ
 କରେ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ବହୁଲେକ ଦର୍ଶନାର୍ଥ ଆସନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଏତେ
 ଶବ୍ଦକରନ୍ତି, ଯେଉଁଠି ଦିନରେ ସୁଦ୍ଧା ଅନ୍ଧକାର ଥାଏ ଏବଂ ପ୍ରାୟ ଜଳାକବାକୁ
 ଯାଏ, ମୁର୍ଖିଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖରେ ପଦ୍ମାଚାର୍ଯ୍ୟ ଦିଆଯାଏ, ଦୁଇ ପାଖରେ ପଦ୍ମା
 ଚଳାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ । ସେତେବେଳେ ପଣ୍ଡା ଓ ପୂଜାରୀମାନେ ଭିତରେ
 ଯୋଗଥାଆନ୍ତି । ଏକ ପାଖରୁ ପଦ୍ମା ଟଣାଯିବା ମାତ୍ରେ ତାହା ପଛରେ ମୁର୍ଖି
 ଶବ୍ଦକରାଯାଏ । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଚକ୍ରାର କରନ୍ତି 'ଭୃମ୍ଭମାନେ ପୂଜା
 ରକ୍ଷା କର । ଭୃମ୍ଭମାନଙ୍କର ପାପ ଦୂର ହେବ ଓ ଦର୍ଶନ ହେବ; ଶୀଘ୍ର କର ।
 ସେତେବେଳେ ଦୁର୍ଗା ସରଳଚିତ୍ତଲେକମାନେ ଧୂର୍ଜମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଲୁଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।
 ସମୟରେ ଅନ୍ୟ ପଦ୍ମା ଟଣା ଦିଆହୁଏ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦର୍ଶନ ହୁଏ ଓ
 ଦର୍ଶନାର୍ଥେ ଜୟଧ୍ବନି କରନ୍ତି । ଏହାପରେ ସେମାନେ ପ୍ରସନ୍ନଚିତ୍ତରେ ଧକ୍କା
 ଦେଇ ଲୁଚିତ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରନ୍ତି ।

ଭୃମ୍ଭମାନଙ୍କର ବଂଶଧରଗଣ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଳିକାରେ ଅଛନ୍ତି ।
 ଧର୍ମାଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଏବଂ ଦେବର ଉପାସକ ଥିଲେ । ସେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ
 ହୋଇ କର ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ ଯେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶକ୍ତି
 ସମୟରେ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତରେ ଭୋଜନ ସମ୍ଭବ ଜଣାଇ ଦୂର ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ

ମୁଖ ଗଣ କେବେହେଲେ ତାହା ପରିତ୍ୟାଗ କଲେକି ? ଦେବ ମାନବକୁ ଏହି ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରିଥିବା ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କୁ ହିଁ ମାନବା ଭବିଷ୍ୟତ ।

କଲେବରପରିବର୍ତ୍ତନସମୟରେ ରାଜା, ପଣ୍ଡା ବା ସୁନ୍ଦର ମରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସେହି ଭିକ୍ଷୁକଣ ସେ ସ୍ଥାନରେ ନେତୃତ୍ୱ କରନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନେ ମାନଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକମତ ହୋଇ ସେହି ସମୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥାଆନ୍ତି । ମୁର୍ତ୍ତିର ଶୂନ୍ୟବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ ଗୋଟିଏ ସୂକ୍ଷ୍ମଗାନ୍ଧରେ ରଖିଦିଆଯାଏ । ତାହା ପ୍ରତିଦିନ ଧୋଇ ଚରଣାମୃତ କରାହୁଏ । ସମ୍ଭବତଃ ରାଜା ରେ ଶୟନକାଳୀନ ଆରତିସମୟରେ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନାମାନେ ଏହି ଶାଳଗ୍ରାମର କେହି କିଛି ବିଷାକ୍ତ ଅମ୍ଳ ଲଗାଇ ଦେଇଥିବେ । ତାହା ଧୋଇ ଏହି ଭିକ୍ଷୁକଣ କରିବାକୁ ଦିଆଯାଇଥିବ ଓ ତାହାଦ୍ୱାରା ଏହି ଭିକ୍ଷୁକଣ କେବେ ମରିଯାଇଥିବ ଯଦି ମରିଯାଇଥାନ୍ତି, ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ରୂପରେ ମରିଥିବେ । କିନ୍ତୁ ଗୋଜନନ୍ଦଙ୍କ ଘୋଷଣା କରିଥିବେ ଯେ, ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ନିଜ ଶରୀରପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାସମୟରେ ଭିକ୍ଷୁକଣ ଭକ୍ତଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଗଲେ । ପର୍ୟନ୍ତ ଠିକ୍ ନେଇ ଏହିପରି ଅନେକ ମିଥ୍ୟାକଥା ରଚନା କରାଯାଇଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ରାମେଶ୍ୱରରେ ଗଙ୍ଗାର ଜଳ ଦେବାସମୟରେ ଶିବ ଲଙ୍କା ବୃଦ୍ଧ ହୁଏ, ତାହା କ'ଣ ମିଥ୍ୟା ?

ଉତ୍ତର—ହଁ ମିଥ୍ୟା । କାରଣ, ଉକ୍ତ ମନ୍ଦିରରେ ମଧ୍ୟ ଦିନରେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧା ଥାଏ । ଦିନ-ରାତି ଘୋଷ ଜଳୁଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ଜଳଧାର ବର୍ଷିତ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ସେହି ଜଳରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପରି ପ୍ରଦୀପର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଉଦ୍ଭବିତ ହୁଏ ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ । ପାଷାଣର ଦ୍ୱାସବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ନାହିଁ । ଘୋଷ ଥାଏ, ସେତିକି ରହେ । ଏହିପରି ଭଣ୍ଡାରାଜାଦ୍ୱାରା ପଣ୍ଡା-ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନାମାନେ ପୁରାଣ ନିବୋଧ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତାରଣ କରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାମେଶ୍ୱରକୁ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜା କେତେବେଳେହେଲେ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମୁର୍ତ୍ତିସ୍ଥାପନ କରିଥାନ୍ତେ କାହିଁକି ? ବାଲ୍ୟିକ ଏହାକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଲେଖିଥାନ୍ତେ କାହିଁକି ?

ଉତ୍ତର—ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସମୟରେ ଉକ୍ତ ଲଙ୍କା ଅଥବା ମନ୍ଦିରର ନାମ କେହି ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶୀୟ ରାମନାମକ ଜନେକ

ସେଇ ନିର୍ମାଣ କରି ଲଙ୍କାର ନାମ ରାମେଶ୍ୱର ରଖି ଅଛନ୍ତି । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୀତାଙ୍କୁ
ସେଇ ଦୁନୁମାନ ପ୍ରଭୃତିସହୃଦ ବିମାନ ଯୋଗେ ଲଙ୍କାରୁ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ
କରି ସୀତାକୁ କହିଥିଲେ—

ହୁଏ ମହାଦେବ ପ୍ରସାଦମକରୋଦି ଭୃଃ । ସେତ ବନ୍ଧ ଇତି ବିଶ୍ୟାତମ୍ ।
(ବାଲ୍ମୀକିରାମା-ଲଙ୍କାକାଣ୍ଡ)

ସୁସୀତା; ତୁମ୍ଭର ବିରହରେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଭ୍ରମଣ କାଳରେ ମୁଁ ଏହି ସ୍ଥାନରେ
ସ୍ମରଣ କରି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଉପାସନା ଓ ଧ୍ୟାନ କରୁଥିଲି । ଯେ ସର୍ବସ୍ୱ
ସ୍ୱ [ବ୍ୟାପକ], ଯେ ଦେବଦେବ ମହାଦେବ ପରମାତ୍ମା, ତାଙ୍କର କୃପାରେ ଆମ୍ଭେ
ଏ ସ୍ଥାନରେ ସମସ୍ତସାମଗ୍ରୀପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲୁଁ । ଦେଖ; ଆମ୍ଭେମାନେ ଏହି ସେତୁବନ୍ଧ
କରି ଲଙ୍କାକୁ ଆସିଲୁଁ ଓ ଗର୍ବକୁ ବଧ କରି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନେଇ ଆସିଲୁଁ । ଏତଦ୍-
ପରେ ବାଲ୍ମୀକିପୁରାଣୋପାୟରେ ଅନ୍ୟ କିଛି ଲେଖା ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ‘ରଙ୍ଗ ହେଁ କାଳିଆକନ୍ଥ କୋ । ଜିଏନେ ହୁକ୍କା ପିଲୁୟା ସନ୍ତକୋ ।
କିନ୍ତୁ କାଳିଆକନ୍ଥର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡି ଅଛି । ଏହି ମୁଣ୍ଡି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁକ୍କା
(ସମ୍ଭବତଃ) ପିଏ । ମୁଣ୍ଡିପୂଜା ମିଥ୍ୟାହେଲେ ଏହି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକବ୍ୟାପାର ବି
ସିଧା ହୁଅନ୍ତା ।

ଉତ୍ତର— ମିଥ୍ୟା, ମିଥ୍ୟା । ଏହିସବୁ ଗୋପ-ଲୀଳା ମାତ୍ର । ଉକ୍ତ ମୁଣ୍ଡିଟିର
ମୁଖ ଦୁଇ ଫଂସା । ତାହାର ପୃଷ୍ଠଭାଗର ଛୁଦ୍ରଠାରୁ ପ୍ରାଚୀରର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱ
ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ନଳ ସ୍ୱଲଗ୍ନ ଥିବ । ଯେତେବେଳେ ପୂଜାରୀ ହୁକ୍କା ପ୍ରସ୍ତୁତ
କରି ମୁଣ୍ଡିର ମୁଖରେ ନଳ ସ୍ୱଲଗ୍ନ କରେ ଏବଂ ପଢ଼ାଏ । ପକାଇ ବାହାରକୁ ଚାଲି-
ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ପଛଦିଗରେ ଥିବା ଲୋକ ନଳରେ ମୁହଁଦେଇ ହୁକ୍କା
ଖିବା ଆରମ୍ଭ କରୁଥିବ । ତଦ୍ୱାରା ହୁକ୍କା ଡେ-ଡେ ଶବ୍ଦ କରେ । ସମ୍ଭବତଃ
ତାହା ଗୋଟିଏ ଛୁଦ୍ର ମୁଣ୍ଡିର ନାକ ଓ ମୁଖ ସହିତ ଲାଗି ଥାଏ । ଯେତେବେଳେ
ପୂଜାରୀ ଫୁଲ ଦିଆନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ନାସିକା ଓ ମୁଖର ଛୁଦ୍ର ଦେଇ ଧୂଆଁ
ନିର୍ଗତ ହୁଏ । ସେହି ସମୟରେ ପୂଜାରୀଗଣ ଅନେକ ମୁଖ ଲୋକଙ୍କର ଧନ-ସାମଗ୍ରୀ
ଗ୍ରହଣ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ନିଃସ୍ୱ କରି ଦିଅନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଦେଖନ୍ତୁ! ‘ଡାକ୍ତରଜୀ’ଙ୍କର ମୁଣ୍ଡି ଡାକ୍ତରୀରୁ ଭକ୍ତ ସହିତ ଚାଲି
ସରିଥିଲେ । ଏକପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ ରତ୍ନ ସୁନା ସହିତ କେତେ ବଡ଼ଭାଗ ମୁଣ୍ଡିଟା

ସେତକ ମାତ୍ର ସୁନାଦ୍ୱାରା ମୁର୍ଖିଟିର ଓଜନ କରିବା କଥା ସମ୍ଭବତଃ କୌଣସି ଶୁଭ-
ଖୋରର ମିଥ୍ୟା ଗଳ୍ପ !

ପ୍ରଶ୍ନ = ଦେଖନ୍ତୁ ! ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ସୋମନାଥ ତେ-
ଭୂମିଠାରୁ ଉତ୍କଳରେ ରହୁଥିଲେ । ଏ କଥା କ'ଣ ମିଥ୍ୟା ?

ଉତ୍ତର— ଅବଶ୍ୟ ମିଥ୍ୟା । ଶୁଣନ୍ତୁ, ତଳେ ଓ ଉପରେ ରୁମ୍ଭକ ପଥର
ଲଗାଯାଇ ଥିଲା । ତାହାର ଆକର୍ଷଣଶୀଳରେ ମୁର୍ଖିଟି ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଘୂରି ଥିଲା ।
'ମହମ୍ମଦ ଗଜନବା' ଯେତେବେଳେ ଆକ୍ରମଣ କଲା, ସେତେବେଳେ ଏହି ତମ୍ବା-
ବ୍ୟାପାର ହେଲା ଯେ, ସୋମନାଥ ମନ୍ଦିର ଭଗ୍ନ ହେଲା ଏବଂ ପୂଜାଶାଳା ଓ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ
ର ଦୁଇଟି ଗାଁ ଘଟିଲା । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସୈନ୍ୟ ମାତ୍ର ଦଶସହସ୍ର ସୈନ୍ୟ ସମ୍ମୁଖରେ ପରା-
ସୂନ କଲେ । ସେତେବେଳେ ପୋପ-ପୂଜାଶାଳା ପୂଜା, ପୁରସ୍କାରଣ, ସୁଦ୍ଧ ଏବଂ
ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲେ— 'ହେ ମହାଦେବ ! ତୁମେ ଏହି ମୈତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କର ।
ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କର ।' ସେମାନେ ନିଜର ଶିଷ୍ୟ-ସେବକଙ୍କୁ ଏବଂ ଗଜ-
ମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଆପଣ ନିଶ୍ଚିତ ରହନ୍ତୁ, ମହାଦେବ ଭୈରବ ବାହ୍ୟ
ଗରଭକୁ ପଠାଇ ଦେବେ । ସେମାନେ ମୈତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିଦେବେ କିମ୍ବା
ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ଧ କରିଦେବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଦେବତା ପ୍ରକଟିତ ହେବେ ।
ହନୁମାନ, ଦୁର୍ଗା ଏବଂ ଭୈରବ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଇ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ସେ ସମୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦ-
କରିଦେବେ ।" ସେହି ଦୁର୍ଭାଗୀ ସରଳ ପ୍ରକୃତି ରାଜା ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କେ ପୋପମାନଙ୍କ-
ଦ୍ୱାରା ବିଭ୍ରାନ୍ତକାରୀ ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ବସି ରହିଲେ । କେତେ ଜ୍ୟୋତିଷ
ପୋପ କହିଲେ— "ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆକ୍ରମଣର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ-
ନାହିଁ ।" ଜଣେ କହିଲା ଯେ ଅଷ୍ଟମ ସ୍ଥାନରେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଅଛି । ଅନ୍ୟଜଣେ ସମୁଦ୍ର
ରେ ଯୋଗିନୀ ଅଛି ବୋଲି କହିଲା । ଏମାନେ ଏହିପରି ଛଳବୁଦ୍ଧିରେ ବସି
ରହିଲେ । ସେତେବେଳେ ମୈତ୍ରସେନା ଆସି ଚାରିଦିଗରୁ ଘେରିଗଲେ, ସେତେବେଳେ
ସେମାନେ ଦୁର୍ଭାଗୀମାନ ହୋଇ ପଳାୟନ କଲେ । କେତେ ପୋପପୂଜାଶାଳା
ସେମାନଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ଧରା ପଡ଼ିଲେ । ପୂଜାଶାଳା ହାତଯୋଡ଼ି ଏହା ମଧ୍ୟ କହିଲେ—
"ତୁମ କୋଟି ଟଙ୍କା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ, କିନ୍ତୁ ମନ୍ଦିର ଏବଂ ମୁର୍ଖି ଭଗ୍ନ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ !
ମୁସଲମାନମାନେ କହିଲେ, 'ଆମ୍ଭେମାନେ "ବୁଦ୍ଧପରସ୍ତ" ଅର୍ଥାତ୍ ମୁର୍ଖିପୂଜକ ନାହିଁ
କିନ୍ତୁ "ବୁଦ୍ଧଶିକ୍ଷକ" ଅର୍ଥାତ୍ ମୁର୍ଖିଭଂଜକ ଅଟୁ ।" ସେମାନେ ଯାଇ ତତ୍ତ୍ୱସତ୍ୟ
ମନ୍ଦିର ଭଗ୍ନ କଲେ । ଉପରର ଛାତ ଭଗ୍ନ ହେବାଦ୍ୱାରା ରୁମ୍ଭକପଥର ସ୍ୱପ୍ନ

ମୁଣ୍ଡି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ଶୁଣାଯାଏ ଯେ; ସୋମନାଥଙ୍କ
 ୧୮ କୋଟି ଟଙ୍କା ରହ ବାହାରିଲା । ସେତେବେଳେ ପୂଜାରୀ
 ଶେଷମାନଙ୍କ ଉପରେ କଣାଘାତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେମାନେ କାନ୍ଦିବାକୁ
 ଲାଗିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ କୁହାଗଲା, ‘ଧନ ଭଣ୍ଡାର ଦେଖାଇଦିଅ’ । ପ୍ରହାର ଭୟରେ
 ଦେଖାଇ ଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ଶତ୍ରୁଗଣ ସମସ୍ତ ଧନଭଣ୍ଡାର ଲୁଣ୍ଠନ
 କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଆହୁରି ପ୍ରହାର କଲେ । ପୋପ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ
 ଏବଂ ‘ବେଠିଆ’ କରାହେଲା । ସେମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଟା-ମଇଦା ପେଷିବା,
 ଚାଉଳ ଚାଟିବା ଏବଂ ମଳ-ମୁସାଦି ପରିଷ୍କାର କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରାହେଲା । ସେମାନଙ୍କୁ
 ଖାଇବାକୁ ଦିଆଗଲା । ଦ୍ୱାପ୍ତ; କାହିଁକି ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତରପୂଜା କରି ନିଜ
 ସ୍ୱର୍ଗନାଶ କଲେ ? କାହିଁକି ବା ସେମାନେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଭକ୍ତି କଲେ
 ନାହିଁ ? ଚାହା କରିଥିଲେ ତ ସେମାନେ ମୈତ୍ରମାନଙ୍କର ଦାନ୍ତ ଭାଙ୍ଗି ସ୍ୱୟଂ ବିଜୟୀ
 ହୋଇ ପାରିଥାଆନ୍ତେ । ଦେଖ ! ଯେତେ ସଂଖ୍ୟାରେ ମୁଣ୍ଡି ଥିଲା, ସେତକ ସଂଖ୍ୟକ
 ପୂଜା (ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ) କରିଥିଲେ ହୁଏତ କିଛି ରକ୍ଷା ହୋଇଥାନ୍ତା ।
 ସେମାନେ ଭକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତରମୁଣ୍ଡିଗୁଡ଼ିକୁ ତ ଏତେ ଭକ୍ତି କଲେ କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡି
 ଉଡ଼ିଯାଇ ଶତ୍ରୁର ମସ୍ତକରେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଯଦି ସେମାନେ ମୁଣ୍ଡି ପରିବର୍ତ୍ତେ
 କୌଣସି ଶୌର୍ଯ୍ୟ-ବାହ୍ୟସମ୍ପନ୍ନପୁରୁଷର ସେବା କରିଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ସେ ଚାହାର
 ସମ୍ମାନକୁ ପଥାଶକ୍ତି ରକ୍ଷା ଏବଂ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରି ଥାଆନ୍ତେ ।

ଉଦା—ହାରିକାର ରଣଶ୍ରେଣୀ ନରସୀମହାର ନିକଟକୁ ହୁଣ୍ଡୀ ପଠାଇଥିଲେ
 ତେବେ ରଣ ପରିଚାଳନା କରିଥିଲେ—ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ କ’ଣ ମିଥ୍ୟା ?

ଉତ୍ତର—କୌଣସି ଧନାତ୍ୟବଶିତ ଟଙ୍କା ଦେଇ ଦେଇଥିବେ, କିନ୍ତୁ କେହି
 ଯଥା ରଚନା କରିଥିବେ ଯେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସେହି ଟଙ୍କା ପଠାଇ ଅଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ
 ୧୯୧୪ର ବର୍ଷରେ ଇଂରେଜମାନେ କମାଣ ଦ୍ୱାରା ମଦର ଓ ମୁଣ୍ଡିଗୁଡ଼ିକ
 ଉଠାଇ ଦେଇଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ମୁଣ୍ଡି କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲା ? ଅଥଚ ବଦୋଲ-
 ନର ଅଣ୍ଟାବ ଗାଉର ସହର ଯୁଦ୍ଧ କରି ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିଥିଲେ । ମୁଣ୍ଡି
 ମାଛର ଗୋଟିଏ ପାଦ ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପରି କୌଣସି ବୀର
 ଯଦି ସେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ଧୂମ ଉତ୍ତେଜିତହୋଇଥାନ୍ତେ ଏବଂ ସେମାନେ ପଳାଇବା
 ଉପରେ ପାଲ ନ ଥାନ୍ତେ । ଆଜ୍ଞା କହନ୍ତୁ, ଯାହାର ରକ୍ଷକ ମାତ୍ର ଖାଆନ୍ତି,
 ସେମାନଙ୍କ ଶରଣାଗତ ବା ମାଡ଼ଖାଇବେ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ପ୍ରଶ୍ନ = ଜ୍ଞାନାମୁଖୀ ତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେବା । ସେ ସବୁକିଛି ଭକ୍ଷଣ କରିବା
 ଭୋଗସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲେ ତାହାକୁ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଭକ୍ଷଣ କରି ଅନ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକ
 ଦିଅନ୍ତି । ମୁସଲମାନସମ୍ରାଟଗଣ ତାହା ଉପରେ ଜଳ ପ୍ରବାହିତ କରାଇ ଥିଲେ
 ତାହାକୁ ଲୁହାର ଆବରଣରେ ଆବୃତ କରିଥିଲେ, ତଥାପି ତାହାର ଜ୍ଞାନାମୁଖୀ
 ଅଥବା ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ହିଙ୍ଗଲଜ ବି ସେହିପରି ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଗ୍ରନ୍ଥିରେ ବାହନୁ
 ରେ ବସି ପଦ୍ମ ତ ଉପରେ ଦର୍ଶନ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ପଦ୍ମରେ ଗର୍ଜନ କରନ୍ତି । ଏହି
 ଚନ୍ଦ୍ରକୁପ କଥା କହେ । ଯୋନିଯନ୍ତ୍ରଦ୍ଵାରା ନିର୍ଗତ ହେଲେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ହୁଏ ନାହିଁ
 ଠୁମ୍ବ ବାହନୁ ମନୁଷ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣମହାପୁରୁଷ ହୋଇଯାଏ । ହିଙ୍ଗଲଜ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି
 ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକମହାପୁରୁଷ ହୋଇ ରହେ । ଏହି
 କଥା କ'ଣ ଅମାନ୍ୟ ?

ଉତ୍ତର— ନାଁ କାରଣ, ଜ୍ଞାନାମୁଖୀ ପଦ୍ମରେ ଯେଉଁ ଅଗ୍ନି ନିର୍ଗତ ହୁଏ, ତାହା
 ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନାକର ବିଶେଷତା ଥାଏ । ଯେପରି ହିଙ୍ଗଲଜରେ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ଵାରା
 ଜ୍ଞାନା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ଗୁମଚଟିକୁ ଅଗ୍ନିଠାରୁ ପୃଥକ୍ କରା ହେଲେ କିମ୍ବା ସେହି
 ଫୁଙ୍କିଦେଲେ ତାହା ଲିଭିଯାଏ । ସେ ସମୟରେ ଜ୍ଞାନା କଞ୍ଚିତ୍ ସ୍ଵରୂପ
 କରି ଅବଶିଷ୍ଟ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ । ସେହିପରି ହିଙ୍ଗଲଜର ଉତ୍ପନ୍ନ
 ହୁଏ । ଗୁଲିର ଅଗ୍ନିରେ ଯାହା ନିଷେପ କରାହୁଏ, ତାହା ଭସ୍ମ ହୋଇଯାଏ ।
 ବନରେ କିମ୍ବା ଗୃହରେ ଅଗ୍ନି ଲାଗିଲେ ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭସ୍ମୀଭୂତ କରିଦେଇ । ଶିଳା
 ସ୍ଥାନରେ ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଆଉ ଅଧିକ କ'ଣ ଅଛି ? ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିର, ଗୋଟିଏ
 କୁଣ୍ଡ ଏବଂ ଇତ୍ୟନ୍ତ ନଳ-ରଚନା ବ୍ୟତୀତ ହିଙ୍ଗଲଜରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ
 ନାହିଁ । ସେହିସବୁରେ ପୋପ-ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନାକର ଭକ୍ଷଣ-ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି
 ନାହିଁ । ସେଠାରେ ଜଳ ଏବଂ ପକ୍ ଫୁଣ୍ଟି ଗୋଟିଏ କୁଣ୍ଡ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇ ରଖି
 ହୋଇଅଛି । ତାହାର ତଳଦେଶରୁ ବୁଦ୍‌ବୁଦ୍ ଉଠେ । ମୁତମାନେ ତାହାକୁ ଗୋଟିଏ
 ଯାତ୍ରା ସଫଳ ହେଲା ବୋଲି କହନ୍ତି । ପୋପମାନେ ଧନ ହରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ
 ଯୋନି-ଯନ୍ତ୍ର ନିର୍ମାଣ କରାଇ ରଖିଅଛନ୍ତି । ସେହିପରି ଠୁମ୍ବ ମଧ୍ୟ ପୋପମାନଙ୍କ
 ବିଶେଷତା । ଯଦି ତାହାଦ୍ଵାରା ମନୁଷ୍ୟ ମହାପୁରୁଷ ହୋଇ ଯାଏ, ତେବେ କେହି
 ପଶୁର ପୃଷ୍ଠରେ 'ଠୁମ୍ବ' ବୋଧ ଲାଗିଦେଲେ ପଶୁ କ'ଣ ମହାପୁରୁଷ ହୋଇପାରେ ?
 ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ ଧର୍ମଯୁକ୍ତ ପୁରୁଷକାରଦ୍ଵାରା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟ ମହାପୁରୁଷ ହୁଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅମୃତସରର ଘର କା ଅମୃତସର । [୧] ମୁରେଠି ଫଳ ଅନ୍ଧେ କ

ମା ।

ଗୋଟିଏ [୧] ପ୍ରାଚୀର ଅଛି ଡେଁକ ନିତ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼େ ନାହିଁ, [୩] ଉପାଳସରରେ ପଥର ଭେଳା ଭାସେ । (୪) ଅମରନାଥରେ ଶିବଲିଙ୍ଗ ସ୍ୱୟଂ ନିର୍ମିତ ହୁଏ । ହିମାଳୟରୁ ଯୋଡ଼ିଏ ପାଞ୍ଚ ଆସି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ଦେଇ ଚାଲି ପାଆନ୍ତି । ଏହା କ'ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ?

ଉତ୍ତର—ନାଁ । ଉକ୍ତ ସରୋବରର ନାମମାତ୍ର ଅମୃତସର । ଜଙ୍ଗଲ ଥିବା ଖେଳ ସେଠାକାର ଜଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିର୍ମଳ ଥିଲା । ଏହିଦେଇ ଏହାର ନାମ ଅମୃତସର ରଖା ହୋଇଥିବ । ଏହା ଯଦି ଅମୃତ ହୁଅନ୍ତା, ଗୌରୀଶଙ୍କରମାନଙ୍କର ଶ୍ରେୟ ଅନୁଯାୟୀ କେହି କାହିଁକି ମରନ୍ତେ ? ପ୍ରାଚୀର ଏପରି କୌଶଳରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବ ଯେ, ଏହା ନିତ ହେଉଥିବ ସିନା କିନ୍ତୁ ପଡ଼ି ଯାଉ ନ ଥିବ । ଏ ପ୍ରକାର ଶୋ ବଶିଷ୍ଠକଲମ୍ବୀଗଛରେ ଫଳଥିବ କିମ୍ବା ଏକ କାଳ୍ପନିକ ଗଳ୍ପମାତ୍ର ହୋଇଥିବ । ଗୋଳସରରେ ପଥର ଭାସିବାରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ଥିବ । ଅମରନାଥରେ ଶେଫର ପବିତ୍ର ନିର୍ମିତ ହୁଏ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଜଳ ନିର୍ମିତ ହୋଇ କିମ୍ବା ନିର୍ମିତ ହୋଇ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା କ'ଣ ଅଛି ? ସମ୍ଭବତଃ ଏକ ଯୋଡ଼ା ପୋଷାପାଞ୍ଚ ହେବ । ପୋଷ ମହାଶୟ ପାହାଡ଼ର ଆଡୁଆଳରୁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥାପନ ଦେଉଥିବେ ଏ ଗଡ଼ା ଦେଖାଇ ସେମାନେ ଦର୍ଶନାର୍ଥୀଙ୍କର ଧନ ହରଣ କରୁଥିବେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ = ଦରଦାର ସ୍ୱର୍ଗଦାର ଅଟେ । ସେଠାରେ ସ୍ନାନ କଲେ ପାପ ଦୂର ହୁଏ । ଚଣୋବନରେ ବାସ କଲେ ତପସ୍ୱୀ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଦେବ ପ୍ରୟାଗ, ଖଣ୍ଡଗିରିରେ ଗୋମୁଖ ଏବଂ ଉତ୍ତରକାଶୀରେ ଗୁପ୍ତକାଶୀ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତୀ ନାରାୟଣଙ୍କ

[୧] ଶୋ ଫଳକୁ କୌଣସି ୨ ସ୍ଥାନରେ ମୁରେଠ କୁହାଯାଏ । ନାନକମରେତା ଉତ୍ତର ଗୋପାଳ କହୁଥିବେ ମିଠା ଲାଗେ । (୨) ଏହି ପ୍ରାଚୀରଟି ପଞ୍ଜାବର ଖୁରଦା-ସରରେ 'ହୁଲିଶାମହଲର' ଗୋଟିଏ ଅଂଶ । (୩) ହିମାଳୟ ପ୍ରଦେଶର ମଣ୍ଡି ନାମକ ସ୍ଥାନରୁ ୧୨ ମାଇଲ ଦୂରରେ 'ରେବାଲସର' ନାମକ ପୁଷ୍କରଣୀ ବିଦ୍ୟମାନ । [୪] ପ୍ରାଚୀର ଗଙ୍ଗାକୂଳର ଶ୍ରୀନଗର ୮୫ ମାଇଲ ଦୂରରେ ହିମାଚଳପଡ଼ ପାଟଣାୟ ଗୁମ୍ଫା ଓ ସମୁଦ୍ର ପତ୍ତନରୁ ୨୫ ହଜାର ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ ହିମାଳୟ ପର୍ବତରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

ଦର୍ଶନ ହୁଏ । ଛଅମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏବଂ ଛଅମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେତନାମାନେ କେବାର ବଦ୍ଧୀନାଶପୂର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ପୂଜା କରନ୍ତି । ମହାଦେବଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ନେପାଳର ପଶ୍ଚିମପଟରେ, ନିତମ୍ବ କେବାର ଏବଂ ଭୂଜନାଥରେ ଏବଂ ଚରଣ ଅମଳ ନାଥରେ ଅଛି । ଏମାନଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଶ୍ରୀମଦ୍ ପୂର୍ବକ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କର ଧର୍ମ କଲେ ମୁକ୍ତିଲାଭ ହୁଏ । ଇଚ୍ଛାହେଲେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କେବାର ଓ ବଦ୍ଧୀନାଥଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଇପାରେ - ଏହିସବୁ କ'ଣ ମିଛ ?

ଉତ୍ତର— ହରିଦ୍ୱାର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ପବ୍ବତକୁ ଯିବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ଆରମ୍ଭ ସ୍ଥଳ । ‘ହରକାପେତ’ ସ୍ଥାନ ନିମିତ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟର ସୋପାନାବଳୀର ନାମ । ସତ୍ୟ କହିବାକୁ ଗଲେ ତାହା ‘ହାତପେତୀ’ ଅର୍ଥାତ୍ ହାତର ପାହାଚ ଅଟେ । କାରଣ, ଦେଶ ଦେଶାନ୍ତରର ମୃତ ଲୋକମାନଙ୍କର ହାତ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ପକାଯାଏ । ପାପର ଫଳ ଭୁକ୍ତ ନ ହେବାଯାଏ ପାପର ଶୟ ହୁଏନାହିଁ । ‘ତପୋବନ’ ହରିଦ୍ୱାର ସମୟରେ ଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନତ ଏହା ‘ଭୂଷ୍ମବନ’ ଅଟେ । ତପୋବନକୁ ଗମନ କର ବା ସେଠାରେ ବାସ କଲେ କେହି ତପସ୍ୱୀ ହୁଏନାହିଁ କିନ୍ତୁ ତପ କଲେ ହୁଏ । କାରଣ, ସେ ସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ମିଥ୍ୟାବାସୀଦୋକ୍ତା ବାସ କରନ୍ତି । ‘ହମବନ ପ୍ରଭବତ ଗଙ୍ଗା’ ଅନୁସାରେ ପବ୍ବତ ଉପରୁ ଜଳ ପଡ଼ିବ ହୁଏ । ଗୋପୁଣ୍ଡର ପୋପ-ଲୀଳା ବଶତଃ ନିମିତ୍ତ ହୋଇଥିବା ଓ ସେହି ପବ୍ବତ ଗୋପମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ ସ୍ୱର୍ଗ । ସେଠାରେ ‘ଉତ୍ତରକାଶ ପ୍ରଭୁତ ସ୍ଥାନ ଧ୍ୟାନମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଉତ୍ତମ । କିନ୍ତୁ ଦୋକାନଦ୍ୱାର ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହିସବୁ ସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ଦୋକାନଦ୍ୱାର ଅଛି । ଦେବପ୍ରୟାଗ ଔରାଣିକ ଗନ୍ତ ଲଥକମାନଙ୍କର ଲାଲ୍‌ସ୍ଥାନ ଅଟେ । ଅନେକ ଓ ଗଙ୍ଗା ମିଳିତ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଦେବତାମାନେ ବାସ କରନ୍ତି, ଏହି ଗନ୍ତ ନ ମାରିଲେ କିଏ ବା କାହିଁକି ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବ ଓ ତଙ୍କା ପଛାଏ ଏହା ଗୁପ୍ତକାଶୀ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କାଶୀ । ହିନ୍ଦୁଗୀର୍ବପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଧର୍ମ ତ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଯେପରି ଶାଖୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ଏବଂ ପାର୍ଶ୍ୱମାନଙ୍କ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ ସର୍ବଦା ଜଳୁଥାଏ, ସେହିପରି ପୋପମାନଙ୍କର ଦଶ କୋଡ଼ଏ ପୁରୁଷ ଧର୍ମ ହୁଏତ ଥାଇପାରେ । ପବ୍ବତର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଉଦ୍ଭିଦ ଥାଏ । ତଦ୍ୱାରା ଜଳ ତପ୍ତ ହୋଇ ନିର୍ଗତ ହୁଏ । ତେଣୁ ତାହାର ନାମ ତପ୍ତକୁଣ୍ଡ । ତାହାର ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ କୁଣ୍ଡରୁ ଯେଉଁ ଜଳ ନିର୍ଗତ ହୁଏ, ସେ ସ୍ଥାନରେ ଉଦ୍ଭିଦ ନ ହେବ ତାହା ଶୀତଳ ଥାଏ । କେବାରନାଥ ଅତି ଉତ୍ତମ ସ୍ଥାନ । କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ

ପ୍ରଥମେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଚେଲାମାନେ ଏକ ଚଟାଣ ଉପରେ ମନ୍ଦିରନିର୍ମାଣ
କରିଅଛନ୍ତି । ସେ ସ୍ଥାନରେ ମନ୍ଦିର, ପୂଜାଘର ଏବଂ ପଣ୍ଡାମାନେ ନିବେଦ୍ୟ-
ଶାଳାମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ ଧନସଂପତ୍ତି ନେଇ ବିଷୟାନନ୍ଦରେ ଲାସ୍ଥ ଥାଆନ୍ତି ।

ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଠଗବିଦ୍ୟାର ପଣ୍ଡିତ ଅଛନ୍ତି । ‘ରାବଲ୍‌ଜୀ’
ସେ ସ୍ଥାନର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧକ । ଏକ ସ୍ତ୍ରୀ କ’ଣ ତାଙ୍କର ଅନେକ ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି ।
କେତେକ ମନ୍ଦିରର ନାମ ପଣ୍ଡିତ ଏବଂ ମୁର୍ତ୍ତିର ନାମ ପଞ୍ଚମୁଖୀ ରଖାଯାଇଛି ।
କେତେକେ ପ୍ରଣାମ କରିବାକୁ କେହି ରହେନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ପୋପ-ଲାଲ
କହନ୍ତି ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ମାତ୍ର ଲୋକମାନେ ଶୀର୍ଷସ୍ଥ ଲୋକମାନଙ୍କପରି ଧୂର୍ତ୍ତି ଏବଂ
ଉଚ୍ଚ ଅପରାଧ ନୁହନ୍ତି । ସେଠାକାର ଭୂମି ଅତ୍ୟନ୍ତ ରମଣୀୟ ଏବଂ ପବନ ଅଟେ ।

ପ୍ରଣାମ = ବିଦ୍ୟାବଳରେ ବିଦ୍ୟାଶୃଙ୍ଖଳା ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ କାଳୀ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସତ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ।
ସଂଗ୍ରହ ଦାନରେ ଭିନ୍ନଥର ଭିନ୍ନପ୍ରକାର ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କର
ଅବସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରୟାଗ ଶୀର୍ଷସ୍ଥ ଅଟେ ।
ସେ ସ୍ଥାନରେ ମୁକ୍ତି ମୁଣ୍ଡନ କଲେ ସିଦ୍ଧି ଏବଂ ଗଙ୍ଗା ସମୁଦ୍ରର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳରେ
ସ୍ନାନ କଲେ ଅଶ୍ୱସ୍ଥ ଲୋକ ହୁଏ । ସେହିପରି ଅଯୋଧ୍ୟା କେତେକଥର ଯାବତ୍ତାପ୍ତ
ଅବସ୍ଥାମାନଙ୍କ ସହିତ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଇଥିଲା । ମଥୁରା ସମସ୍ତ ଶୀର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ରେଷ୍ଠ,
ସୁନ୍ଦର ଲାଲ ସ୍ଥାନ, ଗୋବିନ୍ଦ ନ ଏବଂ ବ୍ରଜଯାତ୍ରା ମହାଭାଗ୍ୟର ଫଳ । ସୂର୍ଯ୍ୟ-
ଉଦୟସମୟରେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଲାସ ଲାସ ଲୋକଙ୍କର ମେଳା ହୁଏ । ଏହିସବୁ କ’ଣ
ମିଥ୍ୟା ?

ଉତ୍ତର—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବେ ପ୍ରମାଣ ହୁଏ ଯେ ଭିନ୍ନୋଟିଯାକ ପାଷାଣ ମୁର୍ତ୍ତି । ଭିନ୍ନ-
ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରୂପ ଦେବାର କାରଣ, ପୂଜାଘରମାନଙ୍କର ବେଶ-ଭୂଷା
ଭିନ୍ନଭାବର ବୃତ୍ତ୍ୟନ୍ତ ମାତ୍ର । ମୁଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ଦେଖିଅଛି ଯେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ସହସ୍ର-
ହସ୍ର ଲକ୍ଷ-ଲକ୍ଷ ମାତ୍ର ପୂଜା ରହିଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରୟାଗରେ ସମ୍ଭବତଃ କୌଣସି
ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଣୀକ ରଚୟିତା ଥିଲା । ନିଜେ କନ୍ୟା ପୋପକୁ କିଛି ଧନ ଦେଇ ମୁଣ୍ଡନ
ମହାତ୍ମ୍ୟ ରଚନା କରିଥିବ ବା କରାଇଥିବ । ଯଦି ପ୍ରୟାଗରେ ସ୍ନାନ କରି ଲୋକେ
ସୁସ୍ଥ ହୋଇଥାଆନ୍ତି, ତେବେ କାହାର ତ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଦେଖା ଯାଆନ୍ତା
ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଗୁରୁକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଦେଖାଯାଏ । ଅଥବା ଯେ କେହି
କେବଳ ଗୁଡ଼ି ମଣିଯାଏ, ତାହାର ଜୀବାତ୍ମା ସମ୍ଭବତଃ ଆକାଶରେ ବାୟୁ ସହିତ

ବିଚାରଣ କରି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରେ । ଶାର୍ପରାଜ ନାମମଧ୍ୟ ପୋପମାନେହିଁ ରହିଥିଲେ ।
 ଜନ୍ମପଦାର୍ଥରେ ରଜାପ୍ରଜାସବ କଦାପି ରହି ପାରେ ନାହିଁ । ଏହା ନିତାନ୍ତ ଅଧର୍ମ
 କଥା ଯେ, ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗରୀ ବସ୍ତି, କୁକୁର, ଗଧ, ହାତ, ଚମାର ଏବଂ ପାଇଗମାନ୍
 ସମେତ ତିନିଧର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗମନ କରିଥିଲେ । ଅଯୋଧ୍ୟା ସ୍ୱର୍ଗକୁ ତ ଯାଇନାହିଁ
 ଯେଉଁଠାରେ ଥିଲା ସେହିଠାରେ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ପୋପମାନଙ୍କର ମୁଖରେ
 ଅଯୋଧ୍ୟା ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଉଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ବାସ୍ତବରେ ସେହି ଗନ୍ତ ଶବ୍ଦରୂପରେ
 ବୁଲୁଅଛି । ନୈମିଷାରଣ୍ୟ ପ୍ରଭୃତିର ପୋପଲୋକମଧ୍ୟ ଏହିପରି । ମଥୁରା ସିତେଇ
 ମଧ୍ୟରୁ ବିଲକ୍ଷଣ ତ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୀଳାକାରୀ ତିନୋଟି ପ୍ରାଣୀ
 ଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଉପାତରେ ଜଳ-ସ୍ଥଳ ଆକାଶରେ କାହାର କେବଳ
 ସୁଖରେ ରହିବା କଠିନ । ପ୍ରଥମତଃ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଯେ କେହି ସ୍ଥାନ କରିବା
 ଯାଏ, ତାହା ନିକଟରୁ କର ଆଦାୟ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଜଣେପକ୍ଷୀ ଛୁଟି ଯାଏ
 କହିବାକୁ ଲାଗେ — “ଯଜମାନ ! ଶୁଙ୍ଖ, ଗୋଲମରିଚ ଏବଂ ଲୁଣ ଆଣ ଖାଇ ପିଇ
 ତୁମର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରିବ ।” ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, ଜଳରେ କଳ୍ପପ ଡ଼ାଗନ ଜଳ
 ଏଗୁଡ଼ିକର ଉପାତରେ ଘାଟରେ ସ୍ଥାନ କରିବା ମଧ୍ୟ କଠିନ । ତୃତୀୟତଃ, ଉପର
 ରକ୍ତମୁଖବାନରଗଣ ପଗଡ଼ି, ଟୋପି, ଗହଣା ଏପରିକି କୋର୍ଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧରି
 ନାହିଁ । ଏମାନେ କାମୁଡ଼ନ୍ତି ଏବଂ ଧକ୍କାଦେଇ ତଳେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି ।
 ତିନୋଟି ପୋପମାନଙ୍କର ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପୂଜନୀୟ । କଳ୍ପ
 ବାନରଗୁଡ଼ିକୁ ମହଣ ଚଣା, ଗୁଡ଼ି-ଦିଆଗଲ ଏବଂ ପଣ୍ଡାକୁ ଦକ୍ଷିଣ ଓ ଉତ୍ତର
 ସେମାନଙ୍କ ସେବ ଦାଣ୍ଡ ସେବା କରୁଥାଆନ୍ତି । ବୃନ୍ଦାବନ ଥିବା ବେଳେ ଥିଲା ବୃକ୍ଷ
 ଏହା ବେଶ୍ୟାବନ ପରି । ଏବେ ନ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଯଦି ବକ ଯଦି ଶୁଣିବ
 ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ବିବିଧ ଲୀଳାଖେଳା ବୁଲୁଅଛି । ସେହିପରି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପର୍ବ
 ମେଳାରେ ଏବଂ ବ୍ରଜଯାତ୍ରାରେ ମଧ୍ୟ ପୋପମାନଙ୍କର ପାଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗୁଳି ଦିଅରେ ବୁଦ୍ଧି
 ଥାଏ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଜୀବକାର ଲୀଳା ବୁଝିବାକୁ
 ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନେ ଧାର୍ମିକ ଓ ପର ଉପକାରୀ, ସେମାନେ ଏହି
 ଲୀଳାଠାରୁ ଦୂରରେ ରହନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ଏବଂ ଶାର୍ପ ସନାତନ କାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ । ତାହା କେଉଁ
 ସ୍ଥଳରେ କିପରି ମିଥ୍ୟା ହୋଇପାରେ ?

ଉତ୍ତର— ଭ୍ରମେ ସନାତନ କାହାକୁ କହୁଛ ? ଯାହା ଚରକାଳରୁ ତଳ ଆସୁ-
 ଥିବା ତାହାହିଁ ତ ? ଯଦି ଏହା ଚରକାଳରୁ ଥିଲା, ତେବେ ବେଦ ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ
 ଶିକ୍ଷାମୂଳକ ଗ୍ରନ୍ଥସମୂହରେ ତାହାର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏହି ମୂର୍ତ୍ତି-
 ପ୍ରତିମାକୁ ପ୍ରାୟ ଅତରଳ ବା ତରଳ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ହେଲୁବାମମାର୍ଗୀ ଏବଂ ଜୈନମାନଙ୍କ
 ପ୍ରଚାର ହୋଇଅଛି । ପୂର୍ବେ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତରେ ଏହାର ସତ୍ତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ
 ଥିଲା । ଶର୍ପସମୂହ ବି ନ ଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ଜୈନମାନେ ଗିରିନାର, ପାଲଟଣା
 ଶିଳା, ଶୃଙ୍ଗପୁ ଏବଂ ଆବୁ ପ୍ରଭୃତି ଶର୍ପ ସ୍ଥାପନ କଲେ, ସେତେବେଳେ ପୌର-
 ଶାସନେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅନୁକରଣରେ ଶର୍ପ ଓ ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ
 ଲାଗିଲେ । ଯଦି କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଏହାର ଆରମ୍ଭ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ
 ଲାଗିବେ, ତେବେ ସେ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ଅତି ପ୍ରାଚୀନଖାତାପତ୍ର ଏବଂ ତାମ୍ରପତ୍ର
 ଶିଳାଦେଖନ୍ତୁ; ନିଶ୍ଚୟ ଜଣା ପଡ଼ିବ ଯେ ଶର୍ପଗୁଡ଼ିକ ପାଞ୍ଚଶତ ଅଥବା ଏକ ସହସ୍ର
 ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି । ଏକ ସହସ୍ର ବର୍ଷରୁ ପୂର୍ବଲେଖା କାହାର-
 ଶରୀର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ପୂର୍ବର ଶର୍ପଗୁଡ଼ିକ ଆଧୁନିକ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଯେ ଯେଉଁ ଶର୍ପ ଅଥବା ନାମ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଲଭ୍ୟାଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ;
 ଯେଉଁ ଯେଉଁ “ଅନ୍ୟାନ୍ୟେ କୃତଂ ପାପଂ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୟେଷେ ବିନଶ୍ୟତି”, ଲଭ୍ୟାଦି
 ଲେଖା କି ନା ?

ଉତ୍ତର— ନା । କାରଣ, ଯଦି ପାପ ଦୂର ହୁଅନ୍ତା, ତେବେ ଦରଦ୍ଦି ଯିଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ
 ଶାସନ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା ଲାଭ କରନ୍ତା । କୁଷ୍ଠ ରୋଗୀଣା ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ
 କରନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ତାହା ଦୃଢ଼ ନାହିଁ । ଅତଏବ କାହାର ପାପ ବା ପୁଣ୍ୟ ନଷ୍ଟ
 ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଗଙ୍ଗାଗଙ୍ଗାତେ ଧ୍ୟୋ ବ୍ରହ୍ମାଦ୍ୟୋଜନାନାଂ ଶତୈରପି ।

ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟୁତେ ସର୍ବପାପେଭ୍ୟା ବିଷ୍ଣୁଲୋକଂ ସ ଗଚ୍ଛତି ॥୧॥

ହରିହରିତ ପାପାନ ହରିହରିତ୍ୟକ୍ଷରଦୟମ୍ ॥୨॥

ପ୍ରତିଷ୍ଠାକାଳେ ଶିବଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ବା ନିଶିପାପଂ ବିନଶ୍ୟତି ।

ଅନନ୍ତକୃତଂ ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ସାୟାହ୍ନେ ସଂସକନ୍ତନାମ୍ ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ୟ ଶ୍ଳୋକ ପୁରାଣୋକ୍ତ ଶତ-ସହସ୍ର ହୋଶବୁରରୁ କେହି ଗଙ୍ଗା ଗଙ୍ଗା କହିବା-
 ଯେ ଗଙ୍ଗାର ପାପ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ସେ ବିଷ୍ଣୁ ଲୋକ ଅର୍ଥାତ୍ ବୈକୁଣ୍ଠକୁ

ଗୁଳିଯାଏ ॥ ୧ ॥ “ହରି ହରି” ଏହି ଅକ୍ଷରଦ୍ୱୟର ଉଚ୍ଚାରଣ ସମସ୍ତପ୍ରକାରର
ହରଣ କରେ । ଗମ, କୃଷ୍ଣ, ଶିବ ଏବଂ ଭଗବତ୍ ପ୍ରଭୃତି ନାମର ମହାତ୍ମ୍ୟ
ସେହିପରି ॥ ୨ ॥ ଯଦି କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାତଃକାଳରେ ଶିବ ଅର୍ଥାତ୍ ଶିବଙ୍କ
ଅଥବା ତାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତିଦର୍ଶନ କରେ, ତେବେ ତାହାର ଗ୍ରନ୍ଥିକୃତପାପ ନଷ୍ଟ ହୁଏ
ମଧ୍ୟାହ୍ନକାଳର ଦର୍ଶନଦ୍ୱାରା ସାରାଜୀବନର ଏବଂ ସାୟଂକାଳର ଦର୍ଶନଦ୍ୱାରା
ଜନ୍ମର ପାପ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ॥ ୩ ॥ ଏହି ଦର୍ଶନ-ମାହାତ୍ମ୍ୟ କ’ଣ ମିଥ୍ୟା ?

ଉତ୍ତର—ଏହା ଯେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟା, ଏ ବିଷୟରେ ସଂଶୟ କ’ଣ ? ଖୋଜିବା
ଅଥବା ହରେ ଗମ, କୃଷ୍ଣ, ନାରାୟଣ, ଶିବ ଏବଂ ଭଗବତ୍ ନାମ ସ୍ମରଣରେ ମନ
ପାପ ଦୂର ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଦି ହୁଅନ୍ତା, ତାହାହେଲେ କେହି ଦୁଃଖୀ ରହନ୍ତେ
କି ପାପ କରିବାକୁ କେହି ଡରନ୍ତେ ନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ପୋପ-କ୍ଲୀକାଦି ଗଣ
ବୁଦ୍ଧି ହେଉଅଛି । ମୂଢ଼ମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଏହି ଯେ, ଆମେମାନେ ପାପ
ନାମସ୍ମରଣ ଅଥବା ଶ୍ରୀଆରାଧନା କଲେ ପାପର ନିବୃତ୍ତି ହୋଇଯିବ—ଏହି ବିଶ୍ୱାସ
ପାପକରି ସେମାନେ ଇହଲୋକ ଓ ପରଲୋକ ଉଭୟକୁ ଏକସଙ୍ଗରେ ନଷ୍ଟ କରି
କିନ୍ତୁ କୃତପାପର ଫଳ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହିଁ ହୁଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ତେବେ କୌଣସି ଶ୍ରୀ ଏବଂ ନାମ-ମାହାତ୍ମ୍ୟର ସତ୍ୟତା ଅଛି କି ନାହିଁ ?
ଉତ୍ତର—ଅଛି । ବେଦାଦି ସତ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅଧ୍ୟୟନ-ଆଚାରୀ, ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି
ମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗ, ପରୋପକାର, ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ, ଯୋଗାଭ୍ୟାସ, ନିର୍ବୋଧସ୍ତକ, ଶ୍ରୀ
ପଠନା, ସତ୍ୟବ୍ରତ, ସତ୍ୟମନନ, ସତ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଅଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ-ଅଭ୍ୟାସ
ପିତା-ମାତାଙ୍କର ସେବା, ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ସ୍ତୁତି-ପ୍ରାର୍ଥନା-ଉପାସନା, ଶ୍ରୀ
ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟତା, ସୁଶୀଳତା, ଧର୍ମସମ୍ମତ ସୁଚରଣ ଆଦି ଶୁଭ-ଗୁଣକର୍ମ ଦ୍ୱାରା
ଉଚ୍ଚାର କରନ୍ତି ବୋଲି ଏଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ରୀ । ଜଳ-ସ୍ଥଳମୟସ୍ଥାନ ଆଦି କୋଣେ
ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, “ଜନା ସୌ ସ୍ତୁରନ୍ତି ତାନି ଶ୍ରୀନି” ମନୁଷ୍ୟ
ଦ୍ୱାରା ଦୁଃଖରୁ ପାର ହୁଏ, ତାହାର ନାମ ଶ୍ରୀ । ଜଳ-ସ୍ଥଳ ଶ୍ରୀ କରେ ନାହିଁ
ବରଂ ବୁଡ଼ାଇ ମାରେ । ହିଁ ନୌକା ପ୍ରଭୃତିର ନାମ ଶ୍ରୀ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ
କାରଣ, ତାହାଦ୍ୱାରା ସମୁଦ୍ର ପ୍ରଭୃତି ପାର ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।

ସମାନତୀର୍ଥେ ବାସୀ । ୧॥ ଅଷ୍ଟା ଅ ୪ । ପାଞ୍ଚ । ସ୍ୱ ୧୦୭ ॥
ନମସ୍ତୀର୍ଥ୍ୟାୟ ଚ ॥ ୨ ॥ ଯଦ୍ୱ ୧ ୧୭ । ମ ୪୨ ॥

ଦେଖି ବ୍ରହ୍ମଗୁଣ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଏକ ଆରୁର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ନିକଟରେ ଏକ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ
କରି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସପ୍ତର୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ସମାନତାର୍ଥସେବା । ଯାହାକୁ ବେଦାଦିଶାସ୍ତ୍ର
ଏବଂ ସତ୍ୟଗୁଣଶାସ୍ତ୍ର ଧର୍ମ-ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତସାଧୁ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତାହାକୁ ଅନ୍ନାଦି
ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବକ ତାହାଙ୍କ ନିକଟରୁ ବିଦ୍ୟା ଗ୍ରହଣ କରିବା ଇତ୍ୟାଦିର ନାମ ଶ୍ରୀର୍ଥ ।
ନାମସ୍ମରଣ ଏହାକୁ କୁହାଯାଏ -

ସ୍ୱସ୍ୟ ନାମ ମହତ୍ୟଶଃ ॥ ଯଜୁ ଅ ୩୨ ମ ୩ ॥

ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ନାମ ମହତ୍ତ୍ୱପଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମାନୁମୋଦିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା
ଅଟେ । ଯେପରି ବ୍ରହ୍ମ, ପରମେଶ୍ୱର, ଈଶ୍ୱର, ନ୍ୟାୟକାଶ୍ୱ, ଦୟାଳୁ ଏବଂ ସର୍ବ-
ଶ୍ରେୟମାନ ପ୍ରଭୃତି ନାମ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ସୂଚକ ଅଟେ । ଯେପରି
ବ୍ରହ୍ମ ସତ୍ୟଗୁଣ ମହାନ, ପରମେଶ୍ୱର ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଈଶ୍ୱର, ଈଶ୍ୱର ସାମର୍ଥ୍ୟ-
ଯୁକ୍ତ ଏବଂ ସେ ନ୍ୟାୟକାଶ୍ୱ; କଦାପି ଅନ୍ୟାୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଦୟାଳୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ପ୍ରତି କୃପାଦୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି । ସେ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ; ନିଜ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସମଗ୍ର ଜଗତର
ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି, ପ୍ରଳୟ କରନ୍ତି; କାହାର ସାହାଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବୃହ୍ମା,
ବିଷ୍ଣୁ ଜାଗତକ ପଦାର୍ଥର ସୃଷ୍ଟା; ଶିଷ୍ଟ ସର୍ବସ ବ୍ୟାପକ ଏବଂ ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା;
କ୍ଷୀରସାଗର; ଦେବତାମାନଙ୍କର ଦେବ; ରୁଦ୍ର; ପ୍ରଳୟକାଶ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି । ଏହି ନାମର
ଅର୍ଥ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଧାରଣ କରି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବର ଅନୁକରଣ
କରିବା ମନୁଷ୍ୟର ଧର୍ମ । ଏଣୁ ମହତ୍ତ୍ୱକାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ମହାନ ଏବଂ ସମର୍ଥମାନଙ୍କର
ମଧ୍ୟର ସମର୍ଥ ହେବ । ସର୍ବଦା ଉତ୍ତରାତ୍ତର ନିଜର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରୁଥିବ ।
କଦାପି ଅଧର୍ମ କରିବ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା କରିବ । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସାଧନ
ଶେଷ କରିବ । ଶିଳ୍ପ ବିଦ୍ୟାର ସାହାଯ୍ୟରେ ସର୍ବବିଧ ପଦାର୍ଥ ନିର୍ମାଣ କରିବ ।
ସ୍ୱାଧୀନର ନିଜ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ପରି ସମସ୍ତଙ୍କର ସୁଖ-ଦୁଃଖ ମନେ କରିବ ।
ସ୍ୱାଧୀନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୱାନ ହେବ; କୁକର୍ମକାରୀମାନଙ୍କୁ ଏବଂ କୁକର୍ମରେ
ଈଶ୍ୱରନାକାରୀମାନଙ୍କୁ ଯଥାବିଧ ଦଣ୍ଡ ଦେବ ଏବଂ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବ ।
ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ସମୁଦ୍ଧର ଅର୍ଥ ଜାଣି ତାଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବର ଅନୁକୂଳ ସ୍ତ୍ରୀ
ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ ଗଠନ କରିବାରେ ସର୍ବଦା ଯତ୍ନଶୀଳ ରହିବ । ଏହାହିଁ
ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ନାମ ସ୍ମରଣ ।

ଶ୍ରୀ-ଗୁରୁବ୍ରହ୍ମା ଗୁରୁବିଷ୍ଣୁ ଗୁରୁବିଶ୍ୱେଦେବୋ ମହେଶ୍ୱରଃ ।
ଗୁରୁବେବ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ତସ୍ୟେ ଶ୍ରୀଗୁରୁବେ ନମଃ ॥

କତ୍ୟାବି ଗୁରୁମାହାତ୍ମ୍ୟ ତ ସତ୍ୟ ? ଗୁରୁଙ୍କ ଚରଣାମୃତ ପାନ କରିବ, ତାଙ୍କର ଅଙ୍ଗ ପାଳନ କରିବ । ଗୁରୁଲେଖି ହେଲେ ତାହାଙ୍କୁ ବାମନଙ୍କ ପରି, କୋଷ୍ଠୀ ହେଲେ ନରସିଂହ ପରି, ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ହେଲେ ରାମଙ୍କ ପରି ଏବଂ କାମୁକ ହେଲେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପରି ଜାଣିବ । ଗୁରୁ ଯେତେ ପାପ କଲେ ବି ତାହାଙ୍କୁ ଅଶ୍ରୁଜ୍ଞା କରିବ ନାହିଁ । ସନ୍ଥ ଅଥବା ଗୁରୁଙ୍କ ଦର୍ଶନାର୍ଥ ଗମନକାଳରେ ପଦ ପଦକେ ଅଶ୍ରୁମେଧର ଖାଇ ଦ୍ରବ୍ୟ । ଏ କଥା ସତ୍ୟ କି ନା ?

ଉତ୍ତର— ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶ୍ଵର ଏବଂ ପରମେଶ୍ଵର ଏଗୁଡ଼ିକ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ନାମ । ତାଙ୍କ ଭୂଲି ଗୁରୁ କେହି କଦାପି ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ଏହି ଗୁରୁମାହାତ୍ମ୍ୟ ଗୁରୁଗୀତା ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ପୋପ ଲୀଳା । ମଧ୍ୟ ମରା ପିତା, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଅତିଥି— ଏମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଗୁରୁ । ଏମାନଙ୍କର ଗୌରବ କରିବା ଉଚିତ, ଏବଂ ଏମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ । ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ଦେବାନେବା ଗୁରୁ ଓ ଶିଷ୍ୟଙ୍କର ପରମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁ ଲେଖି, କୋଷ୍ଠୀ, କାମୁକ ଏବଂ କାମୁକ ହେଲେ ସବୁଆ ବର୍ଜ୍ୟ । ସହଜ ଶିଷ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ସ୍ଵଗୋପନର ଗୌରବ ତାଙ୍କୁ ଅର୍ଦ୍ଧ ପାଦ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ତାଡ଼ନା, ଏପରିକି ପ୍ରାୟଶଃ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ବୁଦ୍ଧ ତାହା ଦୋଷ ଜନକ ନୁହେଁ ।

ଯେ ବିଦ୍ୟାବି ସଦ୍‌ଗୁଣରେ ଗୁରୁତ୍ଵ ନ ଦେଇ ମିଛରେ କଣି, ତଳେ ପ୍ରତି ଯେ ବେଦବିରୁଦ୍ଧମନ୍ତ୍ରୋପଦେଶ କରେ, ସେ ଗୁରୁ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ମେଷ ପାଳକ ଓ ଅଟେ । ଯେପରି ମେଷପାଳକ ନିଜର ମେଷ ଓ ଗୁଣାଦିଙ୍କଠାରୁ ଦୁର୍ଗୁଣ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ନିଜର ପ୍ରୟୋଜନ ସିଦ୍ଧ କରେ, ତଥାକଥିତ ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଧନ ଦାନ କରି ସେହିପରି ନିଜର ସ୍ଵାର୍ଥସିଦ୍ଧି କରନ୍ତି ।

ଗୁରୁ ଲେଖି ଚେଲା ଲଲିତୀ ଦୌନେ । ଖେଳେଁ ଦାବ ।

ଭବ ସାଗର ମੈଁ ଉବରେ, ବୈଠ ପଦ୍ମର କା ନାବ ॥

ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁରୁ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ, ଶିଷ୍ୟ ଓ ଶିଷ୍ୟମାନେ କିଛି ନା କେବେ, ଶିଷ୍ୟମାନେ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ, ମିଥ୍ୟା ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ପାପମୋଚନ ପାଇଁ ଗୁରୁଙ୍କର ପ୍ରୟୋଜନ ଅଛି । ଏହି ଲେଖରେ ଉଭୟେ କପଟମୁନି ସମୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତି ନିର୍ମିତ ନୌକାରେ ଆରୋହଣକାରୀ ପରି ଦୁଃଖମୟ ଭବସାଗରରେ ନିମଗ୍ନ ହୁଅନ୍ତୁ । ଏପରି ଗୁରୁ ଓ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ମୁଖରେ ପାଉଁଶ ପଡ଼ୁ । ଏମାନଙ୍କ ନିକଟରେ କେହି ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ, ହେଲେ ଅବଶ୍ୟ ଦୁଃଖ ହାଗରରେ ପଡ଼ିବେ । ଯୁକ୍ତା ଓ ଶୌରବେ

ମନୁଷ୍ୟ ଏହି ମେଷପାଳକ ଗୁରୁମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ପୋଷାଳା ପ୍ରଚଳିତ
ହେବୁ କାମ ସ୍ୱାର୍ଥୀବର୍ଗର ଅଟେ । ପରେପକାଣ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ ଦୁଃଖ ପାଇଲେ
ଆଜ୍ଞାତର ଉପକାର କରିବାରୁ ବିରତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଗୁରୁ
ମହାତ୍ମ୍ୟ, ଗୁରୁ-ଗୀତା ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥମଧ୍ୟ ଏହି ଲେଖା ଓ କୁଳମୀ ଗୁରୁମାନେ ରଚନା
କରିଛନ୍ତି ।

ଅଷ୍ଟାଦଶପୁରାଣାନାଂ ଚତୁର୍ଥ ସତ୍ୟବତୀସୁକ୍ତଃ ॥୧॥

ଇତିହାସପୁରାଣାଭ୍ୟାଂ ବେଦାର୍ଥମୁପବଂହସ୍ତେତ୍ ॥୨॥ ମହାଭାରତେ
ପୁରାଣାନି ଲାଜି ତ ॥୩॥

ଇତିହାସପୁରାଣଃ ପଞ୍ଚମୋ ବେଦାନାଂ ବେଦଃ ॥୪॥ ଶ୍ରୀମଦାଗ୍ୟ ପ୍ରବକ୍ତୃ
ଶମ୍ଭୋଦୟ କିଞ୍ଚିତ୍ ପୁରାଣମାଚକ୍ଷୀତ ॥୫॥

ପୁରାଣଗଦ୍ୟା ବେଦଃ ॥୬॥ ॥ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ॥

ବ୍ୟାସଦେବ ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣର ରଚୟିତା । ବ୍ୟାସଙ୍କର ବଚନ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରମାଣ
ବୋଲି ଗ୍ରନ୍ଥଟି କରିବାକୁ ହେବ ॥୧॥ ଇତିହାସ ମହାଭାରତ ଏବଂ ଅଷ୍ଟାଦଶ
ପୁରାଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ବେଦାର୍ଥର ଶିକ୍ଷା କରିବ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାଦେବ । କାରଣ,
ହେତୁ ଓ ପୁରାଣ ବେଦାର୍ଥର ହିଁ ଅନୁକୂଳ ॥୨॥ ପିତୃକର୍ମରେ ପୁରାଣ ଏବଂ
(ଶି) ଅର୍ଥାତ୍ ହରିବଂଶ କଥା ଶ୍ରବଣ କରିବ ॥୩॥ ଇତିହାସ ଓ ପୁରାଣ ପଞ୍ଚମବେଦ
ମନେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ॥୪॥ ଅଶ୍ୱମେଧର ସମାପ୍ତିରେ ଦଶମହବସରେ କିଛି ପୁରାଣକଥା
ମନେ କରିବ ॥୫॥ ବେଦାର୍ଥଜ୍ଞାପକ ବୋଲି ପୁରାଣ-ବିଦ୍ୟାକୁ ବେଦ କୁହାଯାଏ ।
ତା ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରମାଣଦ୍ୱାରା ପୁରାଣ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାମାଣିକତା ଏବଂ ଏହି ପ୍ରମାଣଗୁଡ଼ିକରୁ
ମୁଖିମ୍ଭା ଓ ଶତ୍ରୁର ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ଅଛି । କାରଣ, ପୁରାଣଗୁଡ଼ିକରେ ଲାହାର
ସମାନ ଅଛି ।

ଉତ୍ତର-ପଦ ବ୍ୟାସଦେବ ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣର କର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି, ତେବେ-
ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ଏତେ ମିଥ୍ୟାଗପ ନ ଥାନ୍ତା । କାରଣ, ଶାସ୍ତ୍ରରକ୍ତସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରର
ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟାସକୃତଗ୍ରନ୍ଥସମୁହାର ପାଠକଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ବ୍ୟାସଦେବ ମହାନ
ସତ୍ୟବାଦୀ, ଧାର୍ମିକ ଏବଂ ଯୋଗୀ ଥିଲେ । ସେ କଦାପି ଏପରି ମିଥ୍ୟା କଥା
ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, ଯେଉଁ ସପ୍ତଦାୟୁ ପରସ୍ପର-ବିରୋଧୀ
ନିବିନ୍ଦନ ସାବିତାଦି ନବୀନ କପୋଳ-କଳ୍ପିତଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରି ଅଛନ୍ତି,

ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କର ଗୁଣର ମେଣମାନ୍ତ ବା ନଥିଲା । ଅନ୍ଧ
ବେଦଶାସ୍ତ୍ର-ବିରୁଦ୍ଧ ଯେଉଁ ଅସତ୍ୟକଥାମାନ ଲେଖା ଅଛି, ତାହା ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ
ପରି ବିଦ୍ବାନ୍‌ପୁରୁଷଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ; କେବଳ ବିରୋଧୀ, ସ୍ଵାର୍ଥପର, ମୂର୍ଖ
ପାପୀମାନଙ୍କର ଅଟେ । ଶିବପୁରାଣ ପ୍ରଭୃତିର ନାମ ଇତିହାସ ଓ ପୁରାଣ ନୁହେଁ
କିନ୍ତୁ—

ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ତହିତସାଧନ ପୁରାଣାନ୍ତ କଲ୍ୟାନ୍ ଗାଥାନାଟ୍ୟ- ସୀରତି ॥

ଏହା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ସୁସନ୍ତର ବଚନ । ଐତିହ୍ୟ, ଶତପଥ, ସାମ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକର ହିଁ ଇତିହାସ, ପୁରାଣ, କଲ୍ୟାନ୍ ଗାଥା ଏବଂ ନାଟ୍ୟଗାଥା —
ପାଞ୍ଚନାମ ଅଟେ । (ଇତିହାସ) ଯେପରି ଜନକ ଓ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଙ୍କ ସ୍ତବାଦ, [ପୁରାଣ]
ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ବର୍ଣ୍ଣନା, [କଲ୍ୟାନ୍] ବୈଦିକଶାସ୍ତ୍ରମୁତ୍ତର ସାମର୍ଥ୍ୟବର୍ଣ୍ଣନା ଏ
ଅର୍ଥ ନିରୂପଣ କରିବା, [ଗାଥା] କାହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ-ଦାଷ୍ଟାନ୍ତରୂପ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗ ଏ
[ନାଟ୍ୟଗାଥା] ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାମୟ ବା ଅପ୍ରଶଂସାମୟ କର୍ମର ବର୍ଣ୍ଣନା
କରିବା-ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ ବେଦାର୍ଥର ବୋଧ ହୋଇଥାଏ । ପିତୃକର୍ମ ଅର୍ଥାତ୍
ଜ୍ଞାନମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ବିବେଚନା କରିବା, ଅଶ୍ଵମେଧଯଜ୍ଞ ଶେଷ
ମଧ୍ୟ ଏହା ଶ୍ରବଣ କରିବା କଥା ଲେଖା ଅଛି । କାରଣ, ବ୍ୟାସକୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଶ୍ରବଣ-
ଶ୍ରବଣ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମର ପରେ ହିଁ ହୋଇପାରେ, ପୂର୍ବରୁ ନୁହେଁ । ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ
ପୂର୍ବରୁ ବେଦାର୍ଥର ଅଧ୍ୟୟନ-ଆଧ୍ୟାପନ ଏବଂ ଶ୍ରବଣ-ଶ୍ରବଣ ହେଉଥିଲା । ସ୍ଵର୍ଗ-
ସର୍ବାପେକ୍ଷା ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣଗ୍ରନ୍ଥ ବ୍ୟତୀତ ନବନ କଠୋଳକଳ୍ପି ଶ୍ରେୟସୀ
ଏବଂ ଶିବ ପୁରାଣାଦି ମିଥ୍ୟା ଅଥବା କଳ୍ପିତଗ୍ରନ୍ଥସମୂହରେ ଏହିସବୁ ଦର୍ଶନ
ପାରେ ନାହିଁ । ବ୍ୟାସଦେବ ବେଦର ଅଧ୍ୟୟନ-ଆଧ୍ୟାପନଦ୍ଵାରା ବେଦାର୍ଥ ଶୁଦ୍ଧ
କରିଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କର ନାମ “ବେଦ ବ୍ୟାସ” ହେଲା । କାରଣ, କୌଣସି
ପଦାର୍ଥର ଏକ ପାଶୁରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅନ୍ୟ ପାଶୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଥିବା ମଧ୍ୟାଧ୍ୟାତ୍ମିକ
ବ୍ୟାସ କୁହାଯାଏ । ଋଗ୍ ବେଦର ଆରମ୍ଭରୁ ଅଥବା ବେଦର ଶେଷ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଋଗ୍ ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଶୁକଦେବ ଏବଂ ଜୈମିନି ପ୍ରଭୃତି ଶିଷ୍ୟମାନେ
ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିଥିଲେ । ନୋହିଲେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମନାମ ଥିଲା “କୃଷ୍ଣବୈପୟନ” ।
ଯଦି କେହି କହନ୍ତି ଯେ, ବ୍ୟାସଦେବ ବେଦ-ସମୂହର ସଂଗ୍ରହକର୍ତ୍ତା; ତାହା ମିଥ୍ୟା ।
କାରଣ, ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କର ପିତା, ପିତାମହ ପ୍ରତିତାମହ ଅର୍ଥାତ୍ ପରାଶର ହେଲେ

ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମା ପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟ ଚାରିବେଳେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ସେହିକଥା
 କେଉଁଠି ପାରିବ ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ପୁରାଣର ସବୁକଥା ମିଥ୍ୟା ନା କିଛି ସତ୍ୟ ଅଛି ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅନେକ କଥା ମିଥ୍ୟା । ଆଉ ଘୁଣାସରନ୍ୟାୟରେ କିଛି ସତ୍ୟ ମଧ୍ୟ
 ଥିବ । ଯାହା ସତ୍ୟ, ତାହା ବେଦାଦି ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରର; ଯାହା ମିଥ୍ୟା, ତାହା ପୋପ-
 ମାନଙ୍କର ପୁରାଣରୂପୀ ଘରର । ଶୈବମାନେ ଶିବ ପୂର୍ଣ୍ଣାଣରେ ଶିବଙ୍କୁ ପର-
 ମେଶ୍ଵର ମାନ ବ୍ରହ୍ମା, ଇନ୍ଦ୍ର, ଗଣେଶ ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଦାସ ବୋଲି
 ଘୋଷଣା କରିଅଛନ୍ତି, ବୈଷ୍ଣବମାନେ ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣ ପ୍ରଭୃତିରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ
 ପରମାତ୍ମା ଏବଂ ଶିବ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଦାସ ବୋଲି ସେହିପରି ମାନିଅଛନ୍ତି । ଦେବ
 ଉପରେ ଦେବୀଙ୍କୁ ପରମେଶ୍ଵରୀ, କିନ୍ତୁ ଶିବ ଏବଂ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ତାଙ୍କର
 ଦାସ କରାଯାଇଅଛି । ଗଣେଶ ଖଣ୍ଡରେ ଗଣେଶଙ୍କୁ ଭିକ୍ଷୁର ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
 ତାଙ୍କର ଦାସ କରା ହୋଇଛି । ଆଜ୍ଞା କହିଲୁ! ଯଦି ଏହିସବୁ କଥା ସଂପ୍ରଦାୟୀ
 ପୋପମାନଙ୍କର ନ ହୁଏ, ତେବେ କାହାର ? କୌଣସି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ରଚନାରେ
 କି ଏହି ପରମ୍ପରା ବିରୁଦ୍ଧ ନ ହୁଏ, ତ କୌଣସି ବିଦ୍ଵାନଙ୍କ ରଚନାରେ କଦାପି
 ଘୋର ପାରବ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ଗୋଟିଏକୁ ସତ୍ୟ ମାନବାକୁ ଗଲେ ଅନ୍ୟଟି
 ମିଥ୍ୟା ହୁଏ; ଅନ୍ୟଟିକୁ ସତ୍ୟ ମାନବାକୁ ଗଲେ ତୃତୀୟଟି ମିଥ୍ୟା ହୁଏ; ଏହିପରି
 ତୃତୀୟଟିକୁ ସତ୍ୟ ମାନିଲେ ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମିଥ୍ୟା ହୋଇଯାଏ । ଶିବପୁରାଣବାଦୀ
 ଶିବଙ୍କଠାର, ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣବାଦୀ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କଠାର, ଦେବପୁରାଣବାଦୀ ଦେବଙ୍କଠାର,
 ଗଣେଶପୁରାଣବାଦୀ ଗଣେଶଙ୍କଠାର ସୂର୍ଯ୍ୟପୁରାଣବାଦୀ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାର ଏବଂ ବାୟୁପୁରାଣ
 ବାୟୁଙ୍କଠାର ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରଳୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଅଛନ୍ତି । ପୁଣି
 ଜଗତକୁ ଜଗତର କାରଣରୂପରେ ଲାଗି ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା
 କରିଅଛନ୍ତି । ଯଦି କେହି ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନକରେ କି, ଯେ ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି, ସ୍ଥିତି
 ଉପଶାନ୍ତି, ସେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପାରେ କି ନାହିଁ? ଆଉ ଯେ ଉତ୍ପନ୍ନ, ସେ ସୃଷ୍ଟିର
 କାରଣ ହୋଇପାରେ କି ନାହିଁ ? ତେବେ ସେମାନେ କେବଳ ନୀରବ ହୋଇ
 ଶେଷ ବ୍ୟାପ୍ତ ଅନ୍ୟକିଛି କହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଉ ଏମାନଙ୍କର ଶରୀରର
 ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଏହି ସୃଷ୍ଟିର ଉପାଦାନର ହିଁ ହୋଇଥିବ । ପୁଣି ସେମାନେ ନିଜେ
 ଶକ୍ତି, ପଦାର୍ଥ ଏବଂ ପରିକଳ୍ପିତ ହୋଇ ଜଗତର ଉତ୍ପାଦକ କିପରି ହୋଇ

ପାରିବ ? ଏମାନେ ସୃଷ୍ଟି ଉତ୍ପତ୍ତିର କଥା ଯେପରି ବଳପଣ ଭାବରେ ବୁଝି
କରି ଅଛନ୍ତି, ତାହା ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ଅସତ୍ୟ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ—

ଶିବ ପୂରଣ ଅନୁସାରେ ଶିବ ଇଚ୍ଛା କଲେ, “ମୁଁ ସୃଷ୍ଟି କରିବି” ସେ
ଜଳାଶୟନୀ କଲେ ନାରାୟଣ ନାମକ ଜଳାଶୟନ ନାଭିରୁ ଏକ
ଉତ୍ପନ୍ନ କଲେ । ସେହିପଦ୍ମରୁ ବ୍ରହ୍ମ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ । ବ୍ରହ୍ମା ଦେଖିଲେ ସେ
ଜଳମୟ । ସେ ଆସ୍ଥାକୁ ଏ ଜଳନେଇ ଦେଖିଲେ ଏବଂ ତାହା ଜଳରେ ପକେ
ଦେଲେ । ତହିଁରୁ ଏକ ବୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧରୁ ଜଣେ ପୁରୁଷ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ ।
ସେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ହେ ପୁରୁଷ! ସୃଷ୍ଟି ଉତ୍ପନ୍ନ କର ।” ବ୍ରହ୍ମା ତାହା
କହିଲେ, “ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ପୁରୁଷ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭେ ମୋର ପୁରୁଷ”—ଏହିକଥା ଶୁଣି
ଉତ୍ତମୂଳ ମଧ୍ୟରେ କଳହ ଲାଗିଲା । ଦ୍ୱିବ୍ୟ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଳ ଉପରେ
ହେଲା । ମହାଦେବ ଚିନ୍ତା କଲେ, “ମୁଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ନିମନ୍ତେ
ପଠାଇଥିଲି, ସେମାନେ ପରସ୍ପର କଳହ କରୁଅଛନ୍ତି ।” ସେହି ଉତ୍ତମୂଳ ମଧ୍ୟରେ
ଏକ ତେଜୋମୟଲିଙ୍ଗ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଶୀଘ୍ର ଆକାଶକୁ ଚାଲିଗଲା । ତାହା ଶେଷ
ଉତ୍ତମୂଳ ଆଶ୍ୱାସୀନୃତ ହୋଇ ଚିନ୍ତା କଲେ ଯେ, ଏହାର ଆଦି ଓ ଅନ୍ତ ଜାଣି
ଆବଶ୍ୟକ । ଯେ ଏହାର ଆଦିଅନ୍ତ ଜାଣି ପ୍ରଥମେ ଫେରି ଆସିବ, ସେ ଶିବ
ଏବଂ ଯେ ପରେ ଆସିବ କିମ୍ବା ତାହାର ସୀମା ନ ଜାଣି ଫେରି ଆସିବ, ସେ ହେବ
ହେବ । ବିଷ୍ଣୁ କୁର୍ମରୂପଧାରଣ କରି ନିମ୍ନାଭିମୁଖେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ବ୍ରହ୍ମା ହେବ
ରୂପଧାରଣ କରି ଉଦ୍ଧୃତ ଅଭିମୁଖେ ଯାସାକଲେ । ଉତ୍ତମୂଳ ମନୋବେଗରେ ଶୁଦ୍ଧ
ଦ୍ୱିବ୍ୟସହସ୍ର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମେନ କରି ମଧ୍ୟ ତାହାର ଅନ୍ତ ପାଇଲେ ନାହିଁ ।
ସେତେବେଳେ ନିମ୍ନରେ ବିଷ୍ଣୁ ଉପରର କଥା ଏବଂ ଉପରେ ବ୍ରହ୍ମା, ନିମ୍ନରେ
ବିଷୟରେ ଭାବିଲେ ଯେ, ଯଦି ଅନ୍ୟ ଜଣକ ସୀମା ଜ୍ଞାତ କରି ଫେରି ଆସିବ,
ତେବେ ମୋତେ ପୁରୁ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେମାନେ ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା
ବେଳେ ଗୋଟିଏ ଗାଈ କେତଳାବୃଷ ଉପରୁ ଅବତରଣ କରୁଥିବ ବୋଲି
ପଚାରିଲେ, “ତୁମ୍ଭେମାନେ କେଉଁଠାରୁ ଆସିଲି ?” ସେମାନେ କହିଲେ, ଅମ୍ଭେମାନେ
ଏକ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ଧରି ଏହି ଲିଙ୍ଗର ଆଧାର ସ୍ଥଳରୁ ଚାଲିଆସୁଅଛୁ ।
ପଚାରିଲେ, “ଏହି ଲିଙ୍ଗର ଅନ୍ତ ଅଛି କି ନାହିଁ ?” ସେମାନେ କହିଲେ, “ନାହିଁ” ।
ସେତେବେଳେ ବ୍ରହ୍ମା କହିଲେ, “ତୁମ୍ଭେମାନେ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଚାଲି; ତୁମ୍ଭକୁ ଉପା
ସ୍ଥାନକୁ ନେଇଯିବ; ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେମାନେ ମୋ ପାଇଁ ଏହିକଥା କହିବ; ଗାଈ କହିବ

ଲଙ୍କାର ମଧୁକ ଉପରେ ଦୁର୍ବଧାବା ବର୍ଷଣ କରୁଥିଲା । ଆଉ ବୃଷ କହିବ
 ବର୍ଷଣ କରୁଥିଲା । ସେମାନେ କହିଲେ, “ଆମ୍ଭେମାନେ ମିଥ୍ୟା-
 ଶୟନ କରୁନାହିଁ” । ସେତେବେଳେ ବ୍ରହ୍ମା କୋପ କରି କହିଲେ, “ଯଦି ସାକ୍ଷ୍ୟ-
 ଦେବ, ତାହାହେଲେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭସ୍ମ କରିଦେବି ।” ସେତେ-
 ବେଳେ ଉଭୟ ଶ୍ଵାତ ହୋଇ କହିଲେ ଯେ, ଆପଣଙ୍କର କଥାକୁ ଯାହା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବୁ ।
 ଯେଉଁଠି ସେ ଉନକିଶ ନିମ୍ନ ହଗକୁ ଚାଲିଲେ । ବସ୍ତୁ ପୂର୍ବରୁ ଫେରି ଆସି-
 ଥିଲା । ବ୍ରହ୍ମା ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ବସ୍ତୁକୁ ପଚାରିଲେ, “ତୁମେ କ’ଣ ଲଙ୍କାର
 ଉପସ୍ଥିତ କରି ଆସିଅଛ ?” ବସ୍ତୁ କହିଲେ, “ମୁଁ ଏହାର ଅନ୍ତ ପାଇ ନାହିଁ ।” ବ୍ରହ୍ମା
 କହିଲେ, “ମୁଁ ଜାଣି ଆସିଅଛି ।” ବସ୍ତୁ କହିଲେ, “କୌଣସି ସାକ୍ଷ୍ୟକୁ ଉପସ୍ଥିତ
 କର । ସେତେବେଳେ ଗାନ୍ଧୀ ଓ ବୃଷ ସାକ୍ଷୀ ରୂପରେ କହିଲେ ଯେ ସେମାନେ
 ଲଙ୍କାର ମଧୁକରେ ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଏକ ଶବ୍ଦ ନିସ୍ସୃତ ହୋଇ
 ଉଭୟ ଅଭିଶାପ ଦେଇ କହିଲେ ଯେ, ସେ ମିଥ୍ୟା କହିଥିବା ହେତୁ ତା’ର ପୁଲ
 ଲଙ୍କା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କ ଉପରେ ଚିତା ହେବ ନାହିଁ । ଯଦି
 ଲଙ୍କା ଚିତା ହେବ ତାହାର ସବୁନାଶ ହେବ । ସେହିପରି ଗାନ୍ଧୀକୁ ଅଭିଶାପ
 ଦେଲେ ଯେ, ଯେଉଁ ମୁଖ ଦେଇ ସେ ମିଥ୍ୟା କଥା କହିଥିଲା, ସେହି ମୁଖରେ ସେ
 ଶ୍ଵାସ କରିବ । କେହି ତାହାର ମୁଖର ପୂଜା କରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାହାର
 ଶ୍ଵାସ ପୂଜା କରିବେ । ବ୍ରହ୍ମାକୁ ଶାପ ଦେଲେ ଯେ ସେ ମିଥ୍ୟା କହିବା ହେତୁ
 ଲଙ୍କାର କେହି ତାହାର ପୂଜା କରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବସ୍ତୁକୁ ବରଦାନଦେଲେ
 ଯେ ସବୁ କହିଥିବା ହେତୁ ସବୁ ପୂଜା ପାଇବ । ପୁନଶ୍ଚ ଉଭୟ ମିଶି ଲଙ୍କାର
 ପୂଜନ କଲେ । ତାହାହାର ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଗୋଟିଏ କଟାକୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି ସେହି
 ଦିଗରେ ଦେଲେ । ସେ କହିଲା, “ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ନିମିତ୍ତ ପଠାଇ-
 ଥିଲି, ତୁମ୍ଭେମାନେ ବିବାହରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଦେଲ କାହିଁକି ? ବ୍ରହ୍ମା ଓ ବସ୍ତୁ କହିଲେ,
 ତୁମ୍ଭେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ କିପରି ସୃଷ୍ଟି କରିବୁ ?” ସେତେବେଳେ ମହାଦେବ ନିଜ
 ଗୋଟିଏ ଭସ୍ମର ଗୁଳା ବାହାର କରି କହିଲେ, “ଯାଅ; ଏହାହାର ସମସ୍ତ
 କିଛି ରଚନା କର । ଇନ୍ଦ୍ରାଦି । ଆଜ୍ଞା, ଯଦି କେହି ଏହି ପୁରାଣ ରଚୟିତା
 ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପଚାରେ ଯେ, ଯେତେବେଳେ ସୃଷ୍ଟି ତତ୍ତ୍ଵ ଓ ପଞ୍ଚମହାଭୂତ ନ ଥିଲା,
 ତେବେ ବ୍ରହ୍ମା, ବସ୍ତୁ ଓ ମହାଦେବଙ୍କର ଶରୀର, ଜଳ, କମଳ, ଲଙ୍କା ଗାନ୍ଧୀ
 ବୃଷ ଏବଂ ଭସ୍ମର ଗୁଳା କେଉଁଠାରୁ ଆସିଥିଲା ? କ’ଣ ସେମାନଙ୍କ ବାପାଥିଲେ ?

ସେହିପରି ଭାଗବତରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାଭିରୁ କମଳ, କମଳରୁ ବ୍ରହ୍ମା, ବ୍ରହ୍ମାରୁ
ଦକ୍ଷିଣ ଚରଣର ଅଙ୍ଗୁଳରୁ ସତ୍ୟରୂପୀ ରାଣୀ, ଲଲଟରୁ ରୁଦ୍ର, ମଗଧ ପ୍ରଭୃତି ଉ-
ପୁଷ ଏବଂ ସେହି ଦକ୍ଷପୁତ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଦଶ ପ୍ରଜାପତି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କ
କନ୍ୟାଙ୍କ ସହିତ ମଣ୍ୟପଙ୍କର ବିବାହ ହେଲା । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦିବ ଗର୍ଭରୁ
ଦୈତ୍ୟ, ଦନ୍ତ ଗର୍ଭରୁ ଦାନବ, ଅଦିତି ଗର୍ଭରୁ ଆଦିତ୍ୟ, ବିନତା ଗର୍ଭରୁ ଋଷି,
କନ୍ୟା ଗର୍ଭରୁ ସପ୍ତ, ସରମା ଗର୍ଭରୁ କୁକୁର, ଶୃଗାଳ ପ୍ରଭୃତି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗର୍ଭରୁ
ହସ୍ତି, ଅଶ୍ୱ, ଉଷ୍ଣ, ଗର୍ଭରୁ ମହାଷ, ଚଣ୍ଡାଳ ଏବଂ ବରୁର ପ୍ରଭୃତି କଳ୍ପ-
ବୃକ୍ଷ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ । ବାଃ ବାଃ ! ଭାଗବତରତୟିତା ॥ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କ'ଣ ବୋ-
ଧିବ ? ମୂର୍ଖରାଜ ନା ଆଉ କିଛି ? ଏହିସବୁ ମିଥ୍ୟା କଥା ଲେଖିବାକୁ ଶିଖି-
ହେଲେ ବି ଲଜ୍ଜା ଓ ସଙ୍କୋଚ ହେଲା ନାହିଁ । ଏକାଧରକେ କ'ଣ ଅନ୍ଧ ହୋଇଗଲା-
ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷର ରଜ-ବର୍ଣ୍ଣ ସଂଯୋଗରେ ତ ମନୁଷ୍ୟର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଉଥାଏ
କିନ୍ତୁ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ ଓ ସର୍ପାଦିର ଉତ୍ପତ୍ତି କଦାପି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।
କାରଣ, ତାହା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିକ୍ଷମର ବିରୁଦ୍ଧ । ହସ୍ତି, ଉଷ୍ଣ, କୁକୁର,
ଗର୍ଭ ଏବଂ ବୃକ୍ଷାଦିର ଅବସ୍ଥିତି ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀଗର୍ଭାଣ୍ଡରେ ଏବେ ଅନ୍ଧକାର
କାହିଁ । ଆଉ ଯଦି ସିଂହ ଆଦି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ, ତେବେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ
ବାପଙ୍କୁ ନ ଖାଇଗଲେ କିପରି ? ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରର ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ ଓ ବୃକ୍ଷାଦିର ଉତ୍ପତ୍ତି
କିପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ?

ଯୋପ ଓ ସେମାନଙ୍କ ରଚିତ ଏହି ମହାଅସମ୍ଭବଲାଳାକୁ ଧକ୍କାକାର ଯେ କିଛି
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସାରକୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖିଅଛି । ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ ଯେ ଶାସ୍ତ୍ର
ଯୋପଗଣ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ବାହ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧର୍ମ ବିଦ୍ୱାନ ତେଲମାନେ ଏହାକୁ
ମିଥ୍ୟା ବିଷୟ ଶ୍ରବଣ କରି ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ମଣିଷ ନା ହେବା
କିଛି ! ଏହି ଭାଗବତାଦି ପୁରାଣରତୟିତାମାନେ ମାତ୍ର ଗର୍ଭରେ ହିଁ ନଷ୍ଟ ହେବା
ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଅଥବା ଜନ୍ମକାଳରେ ଏମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ନାହିଁ କାହିଁକି ?
କାରଣ, ଏହି ଯୋପମାନଙ୍କ କବଳରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷ
ଅବ୍ୟାହତ ପାଇଥାନ୍ତା ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ଏ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକରେ ବିରୋଧ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଯାହା
ବିବାହ ହୁଏ, ତାହାର ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ସ୍ତୁତି ସମୟରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଉପ-
ମେଶ୍ୱର, ଅନ୍ୟକୁ ଦାସ ଏବଂ ଶିବଙ୍କ ସ୍ତୁତି ସମୟରେ ଶିବଙ୍କୁ ପରମାତ୍ମା, ଅନ୍ୟକୁ

କରୁଛନ୍ତି । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ମାୟାରେ ସବୁ କିଛି ହୋଇପାରେ । ପର-
ମେଶ୍ୱର ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ପଶୁ ଏବଂ ପଶୁଠାରୁ ମନୁଷ୍ୟାଦି ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ପାରନ୍ତି ।
ପରମେଶ୍ୱର ବିନା କାରଣରେ ମାୟାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟି କରି ଅଛନ୍ତି ।
ପରମେଶ୍ୱର ଅସମ୍ଭବ କ'ଣ ଅଛି ? ସେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରି ପାରନ୍ତି ।

ସ୍ୱାମୀ—ହେ ନିବୋଧଗଣ ! ବିବାହ ସମୟରେ ଯାହାର ଗୁଣଗାନ କରୁଛୁ,
ସବୁ ସ୍ୱର୍ଗେଷୁ ମାନ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛେଡ଼ି ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ ନିନ୍ଦା କରାଯାଏ ?
କିମ୍ବା ବରକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ପିତା ବୋଲି ମନେ କରୁଛୁ ? ପୋପ ମହାଶୟ !
କୃଷ୍ଣ, କୃମି ଭାତ ଏବଂ ତୋଷାମଦକାରୀ ଗୁରୁଣ ଅପେକ୍ଷା ଅକ୍ଷୟତର ମିଥ୍ୟା
ମାନୁଷ୍ୟ ଅଟେ କି ନା ? ଯାହାର ପସ ଗ୍ରହଣ କର, ତାହାକୁ ହିଁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କରି
ଦେଖି ଦେଖି ଯାଅ, ତାହାକୁ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ମାନ କର । ସତ୍ୟ ଏବଂ ଧର୍ମରେ
କିମ୍ବା ପ୍ରତ୍ୟାକ୍ଷ କ'ଣ ? ସ୍ୱାଧୀନ ସିଦ୍ଧିରେ ହିଁ ତୁମର ପ୍ରତ୍ୟାକ୍ଷ ? ମନୁଷ୍ୟ
କିମ୍ବା ମାୟା ହୋଇ ପାରେ । ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି ଛଳନାକାରୀ ଓ କପଟୀ, ତାହାକୁ
କୃତାନ୍ତ କୁହାଯାଏ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ଛଳନା ବା କପଟତାଦି ଦୋଷ ନାହିଁ ।
ଯେବେ ତାହାକୁ ମାୟାମାନ କୁହାଯାଇ ପାରେନାହିଁ । ଯଦି ଆଦି ସୃଷ୍ଟିରେ କଣ୍ୟାପ
ର ପୂର୍ବମାନଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ସର୍ପ ଏବଂ ବୃକ୍ଷାଦି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିଲେ,
କେବଳ କାର୍ଯ୍ୟକ ମଣିଷ ଗର୍ଭରୁ ସେପରି ଜନ୍ମ ହେଉ ନାହାନ୍ତି ? ପୂର୍ବେ ଯେପରି
ସୃଷ୍ଟିକର୍ମ କିଛିତ ହୋଇଅଛି, ତାହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ । ଅନୁମାନ ଦ୍ୱୟ, ପୋପ ମହାଶୟ
ନିରାଶିତ ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରତାରଣ ହୋଇ ଏପରି ବୁଝା ପ୍ରଳାପ କରି ଅଛନ୍ତି ।

ପୃଥ୍ୱୀର କାଶ୍ୟପ ଇମଃ ପ୍ରଜାଃ ॥ (ଶତ ଟାକା ୪୫)

ଶତପଥରେ ଏହା ଲେଖା ଅଛି ଯେ ଏହି ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟି କାଶ୍ୟପଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
କିଛି ।

କାଶ୍ୟପଃ କର୍ତ୍ତା ପ୍ରାଣ ପ୍ରାଣକୋଭବତୀତି ॥ ନିର (ଅ ଟାକା ୨)

ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ନାମ 'କାଶ୍ୟପ' । କାରଣ, ସେ ପ୍ରାଣକ ଅର୍ଥାତ୍
"ପ୍ରାଣୋତି ପ୍ରାଣଃ, ପ୍ରାଣ ଏବଂ ପ୍ରାଣକଃ" ଯେ ନିଭ୍ରୁନ୍ ହୋଇ ଚରାଚର ଜଗତ,
ସବୁଜୀବୀ ଜୀବ, ସେମାନଙ୍କ କର୍ମ ଏବଂ ଯାବତୀୟ ବିଦ୍ୟାକୁ ଯଥାର୍ଥରୂପେ ଦେଖେ ସେ
କାଶ୍ୟପ । 'ଆଦ୍ୟନ୍ତରାୟାୟାଶ୍ଚ' ମହାବ୍ରାହ୍ମଣର ଏହି ବଚନାନୁସାରେ ଆଦି ଅକ୍ଷର
ଅନ୍ତରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଅକ୍ଷରଆଦିରେ ଆଦିବାରୁ 'ପ୍ରାଣକ' ସ୍ଥାନରେ 'କାଶ୍ୟପ'
ହୋଇଅଛି । ପୁରାଣ ରଚୟିତା ଏହାର ଅର୍ଥ ନ ଜାଣି ଭାଙ୍ଗି ନିଶାରେ ପ୍ରମାଦଯୁକ୍ତ

ହୋଇ ଏପରି ସମ୍ପଦ ବିରୁଦ୍ଧବର୍ଣ୍ଣନ କରି ଆପଣା ଦୁର୍ଲ୍ଲଭମାନବ ଜୀବନ ବୃଥାରେ ଖର୍ଚ୍ଚ
କଲେ ଏବଂ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଭ୍ରମଜାଲରେ ପକାଇଲେ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମାର୍କ୍ସେସ୍ଟେସ୍ ପୁରାଣର ଦୁର୍ଗାପାଠରେ ଅଛି ଯେ, ଦେବତାଙ୍କ
ଶରୀରରୁ ତେଜ ବାହାରିବା ଫଳରେ ଏକ ଦେବୀ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ମହାଶୟୀ
ବଧ କଲେ । ରକ୍ତସାଜର ଶରୀରରୁ ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ରକ୍ତବିନ୍ଦୁ ଭୂମିରେ ପଡ଼ି
ହେଲା, ପ୍ରତ୍ୟେକରୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ରକ୍ତସାଜ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା ଫଳରେ ସମସ୍ତ
ଜଗତ ତଦ୍ୱାରା ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ରକ୍ତରସ ମଧୁ ପ୍ରବାହିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।
ପରି ବହୁ ମିଥ୍ୟାଗନ୍ତା ଲିଖିତ ଅଛି । ଯେତେବେଳେ ରକ୍ତସାଜଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ଜଗତ
ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଦେବୀ ଓ ତାଙ୍କର ସିଂହ ଏବଂ ସେନା କେଉଁଠାରେ
ଥିଲେ ? ଯଦି କହିବ ଯେ ରକ୍ତସାଜମାନେ ଦେବୀଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ଥିଲେ
ତେବେ ତ ସମସ୍ତ ଜଗତ ରକ୍ତସାଜର ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ନ ଥିଲା । ସତ
ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ମନୁଷ୍ୟାଦି ପ୍ରାଣୀ ଜଳସ୍ଥ କୁମ୍ଭୀର, ମହା
କଳ୍ପପ ଆଦି ଏବଂ ବନସ୍ପତି ପ୍ରଭୃତି କେଉଁଠାରେ ରହିଥାନ୍ତେ ? ‘ଗଣ୍ଡୀ’ର ଉଦ୍‌ଭିଦ-
ପୋପର ଘରକୋଣ କି କାମରେ ଆସିଥାଆନ୍ତା, ବ୍ୟାଠାରେ ରହିଥାନ୍ତେ ! ତେଣୁ
ଭ୍ରାତୃ ନିଶାରେ କିପରି ଅସମ୍ଭବ ଗନ୍ତବୁଡ଼ିକ ରଚନା କରା ହୋଇଅଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହାକୁ ‘ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବତ’ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ତାହାର ଲୀଳା ଏବଂ
ଶୁଣ । ନାରାୟଣ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଚତୁଃଶ୍ଲୋକୀ ଭାଗବତର ଉପଦେଶ କଲେ—

ଜ୍ଞାନଂ ପରମଗୁହ୍ୟଂ ମେ ଯଦ୍‌ବିଜ୍ଞାନସମନୃତମ୍ ।

ସରହସ୍ୟଂ ତଦଙ୍ଗସ୍ତ ଗୃହାଣ ଗଦତଂ ମୟା ॥

[ଭାଗ ସ୍କ ୨ । ଅ ୯ । ଶ୍ଳୋ ୩୦]

ଶ୍ଳୋକାର୍ଥ- ହେ ବ୍ରହ୍ମା ! ତୁ ମୋର ପରମ ଗୁହ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଯାହା ବିଜ୍ଞାନ ଓ ରହସ୍ୟ
ଏବଂ ଧର୍ମ ଅର୍ଥ, କାମ, ମୋକ୍ଷର ଅଙ୍ଗସ୍ୱରୂପ ଅଟେ, ତାହା ମୋଠାରୁ ଗ୍ରହଣ କର ।
ଯେତେବେଳେ ବିଜ୍ଞାନଯୁକ୍ତ ଜ୍ଞାନ କୁହା ହୋଇଅଛି ସେତେବେଳେ ଜ୍ଞାନ
ବିଶେଷଣ ‘ପରମ’ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ନିରର୍ଥକ, ଆଉ ‘ଗୁହ୍ୟ’ ବିଶେଷଣ ଥିବା
“ରହସ୍ୟ” ବି ପୁନରୁକ୍ତ ଅଟେ । ଯଦି ଏହି ଶ୍ଳୋକଟି ଅନର୍ଥକ ତେବେ
ଗ୍ରନ୍ଥ ଅନର୍ଥକ ହେବାରେ ସନ୍ଦେହ କି ? ଶ ମୂଳ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବରଦାନ ଦିଆଗଲା ।

ଭବାନ୍ କଲ୍ପବିକଳେଷୁ ନ ବିମୁହ୍ୟତ କହିଷିତ ॥

[ଭାଗ ସ୍କ ୨ । ଅ ୯ । ଶ୍ଳୋ ୩୧]

“ପ୍ରଣାମ [କଲ୍ପ] ସୃଷ୍ଟି ଏବଂ [ବିକଲ୍ପ] ପ୍ରଳୟରେ କଦାପି ମୋହପ୍ରାପ୍ତ ହେବେ
 ନାହିଁ । ଏହିରୂପେ ଲିଖିତ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ବି ପୁନରାୟ ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧରେ ବ୍ରହ୍ମା ମୋହିତ
 ହୋଇ ବସାହରଣ କଲେ, ଏହିପରି ଲେଖା ହୋଇଅଛି । ଏହି ଦୁଇ କଥା ମଧ୍ୟରୁ
 ଗୋଟିଏ ସତ୍ୟ ହେଲେ ଅନ୍ୟଟି ମିଥ୍ୟା ହେବ । ଏହିରୂପେ ଉଭୟହିଁ ମିଥ୍ୟା
 ହୋଇଥାଏ । ବୈକୁଣ୍ଠରେ ତ ରାଗ, ଦ୍ୱେଷ ହୋଧ, ଇର୍ଷ୍ୟା, କମ୍ପା ଦୁଃଖ
 ନାହିଁ । ତାହାହେଲେ ବୈକୁଣ୍ଠଦ୍ୱାରରେ ସନକାଦିଙ୍କର ହୋଧ କାହିଁକି ହେଲା ?
 ହୋଧ ହେଲା ତ ତାହା ସ୍ୱର୍ଗ ନୁହେଁ । ଜୟ ଓ ବିଜୟ ଦ୍ୱାରପାଳ ଥିଲେ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ
 ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କର ପାଳନାୟ ଥିଲା । ସନକାଦିଙ୍କୁ ବାଧା ଦେବାରେ ତାଙ୍କର
 କ’ଣ ଅପରାଧ ହେଲା ? ବିନା ଅପରାଧରେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅଭିଶାପ ପଡ଼ି
 ଯେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପୃଥିବୀରେ ପଡ଼ି ଯାଅ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦିଆଗଲା ।
 ତାହାହାସି ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, ସେ ସ୍ଥାନରେ ଭୂମି ନଥିଲା । କେବଳ ଆକାଶ, ବାୟୁ,
 ଅଗ୍ନି ଏବଂ ଜଳ ଥିଲା । ତାହାହେଲେ ଏହିସବୁ ଦ୍ୱାର ମନ୍ଦିର ଏବଂ ଜଳ ଆଦିର
 ଅଧାର କ’ଣ ଥିଲା ? ଆଉ ମଧ୍ୟ ଜୟ ବିଜୟ ସନକାଦିଙ୍କର ସ୍ତୁତି କରିବାକୁ
 ଶିଳେ, “ମହାଶୟ! ପୁନରାୟ ଆମ୍ଭେ କେବେ ବୈକୁଣ୍ଠକୁ ଆସିବୁ ?” ସେମାନେ
 ଶିଳେ, “ଯଦି ପ୍ରେମଭାବରେ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ଭକ୍ତି କରିବ, ତାହା ହେଲେ ସପ୍ତମ
 ସ୍କନ୍ଧରେ; ଯଦି ଶତ୍ରୁ ଭାବରେ ଭକ୍ତି କରିବ, ତେବେ ତୃତୀୟ ଜନ୍ମରେ ବୈକୁଣ୍ଠକୁ
 ଶେଷ ଆସିବ” । ଏହି ସ୍ଥଳରେ ବିରୂପିଣୀ ଏହି ଯେ, ଜୟ ବିଜୟ ନାରାୟଣଙ୍କର
 ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ରକ୍ଷା ଏବଂ ସହାୟତା କରିବା ନାରାୟଣଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
 ଥିଲା । ଯଦି କେହି ବିନା ଅପରାଧରେ କାହାର ଭୂତ୍ୟକୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦିଏ ଏବଂ ତାହାର
 ଶତ୍ରୁ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାତାକୁ ଦଣ୍ଡିତ ନ କରେ, ତେବେ ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କର
 ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଘଟାଇ ପାରିବ । ଜୟ ବିଜୟକୁ ପୁରସ୍କୃତ କରିବା ଏବଂ
 ସନକାଦିଙ୍କୁ ଅଧିକ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ନାରାୟଣଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା । କାରଣ, ସନକାଦି
 ଶିଳେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ନିମିତ୍ତ କିନ୍ତୁ ଧରି ଭୂତ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ବିବାଦ କଲେ ।
 ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ବି କାହିଁକି ଦେଲେ ? ଭୂତ୍ୟମାନଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ସନକାଦିଙ୍କୁ
 ପୃଥିବୀରେ ନିଷେଧ କରିବା ନାରାୟଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତକାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ଯଦି
 ନାରାୟଣଙ୍କ ଶତ୍ରୁରେ ଏପରି ଅନ୍ୟାୟ ଚଳେ, ତେବେ ତାଙ୍କର ସେବକ ବୈଷ୍ଣବ-
 ମାନଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଯେତେ ଅଧିକ ହେବ ସେତେକ ଅଳ୍ପ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ହିରଣ୍ୟ ଓ ହିରଣ୍ୟାକଶ୍ୟପ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ହିରଣ୍ୟାକ

ବରହଦ୍ରାସ ନିହତ ହେଲା । ତାହା ସମ୍ଭବରେ ଏପରି ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ, ତୁ
 ପୁଅକୁ ମଣିଷା ପରି ଗୁଡ଼ାଇ ମୁଣ୍ଡତଳେ ତଳିବୁ । ପରି ରଖି ଶୋଇ ଗଲ । ତୁ
 ବରହଦ୍ରାସ ଧାରଣ କରି ତାହାର ମସ୍ତକର ନିମ୍ନଭାଗରେ ପୁଅକୁ ମୁହଁରେ ଧରି
 ସେତେବେଳେ ହରଣ୍ୟାସ ଉଠି ବସିଲା ଏବଂ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି
 ବରହ ହରଣ୍ୟାସକୁ ବଧ କଲା । ଯଦିକେହି ପୋପମାନଙ୍କୁ ପୁଅ ଗୋବିନ୍ଦ
 ନା ମଣିଷା ପରି ବୋଲି ପରୁରେ ସେମାନେ କିଛି କହି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଗୋବିନ୍ଦ
 ପୌରାଣିକଣେ ଭୁଗୋଳ ବିଦ୍ୟାର ବିରୋଧୀ । ଆଜ୍ଞା, ସେତେବେଳେ ପୁଅ
 ଗୁଡ଼ାଇ ଉପାଧାନ କରାଗଲା; ସେତେବେଳେ ସ୍ୱୟଂ ସେ କାହା ଉପରେ ଉପ
 କରି ଥିଲା ? ବରହ ବା କାହା ଉପରେ ପାଦ ଦେଇ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲା ? ବରହ
 ପୁଅକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଧାରଣ କଲା, ଉଭୟେ କାହା ଉପରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ
 ଛୁଡ଼ା ହେବାପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଭିନ୍ନ ଥିଲା । ତେବେ ସେମାନେ ସମ୍ଭବ
 ଭାବନାକୁ ପୁରଣରରତ୍ୟୁ ତା ପୋପମାନଙ୍କ ଛୁଡ଼ି ଉପରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଉପ
 କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପୋପ ମହାରାଜ କାହା ଉପରେ ଶୟନ କରିଥିଲେ ?
 କଥାଟା ଠିକ୍ ଗାଲୁଆ ଘରେ ଗାଲୁଆ ଆସି ଗାଲମାରିବା ପରି ଅଟେ । ମୁଁ
 ଘରକୁ ଗଫୁଆ ଆସିଲେ ଆଜି ଗଲୁର ଅନ୍ତର କ'ଣ ? ଏହିପରି ସେହି
 ପୁରାଣର କଥା ବାକି ରହିଲା ହରଣ୍ୟାକଣ୍ୟପର କଥା । ହରଣ୍ୟାକଣ୍ୟପର
 ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଜଣେ ଭକ୍ତ ଥିଲା । ପାଠ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ତାକୁ ତା'ର ପିତା ବିଦ୍ୟାଳୟ
 ପଠାଏ । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କୁ କହୁଥିଲା, 'ମୋ ପୁଅ
 ରାମ ନାମ ଲେଖି ଦିଅ । ତାହାର ପିତା ଏହା ଶୁଣି ତାକୁ କହିଲା, 'ତୁ ମୋର ପୁଅ
 ଭଜନ କରୁଛୁ କାହିଁକି ?' ବାଳକ ମାନିଲା ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ତା'ର ପିତା
 ତାହାକୁ ବାନ୍ଧି ପବିତ୍ର ଉପରୁ ତଳକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା; କୁହରେ ନିଶ୍ଚୟ
 ମାତ୍ର ତାହାର କିଛି ହେଲା ନାହିଁ । ଏହାପରେ ହରଣ୍ୟାକଣ୍ୟପ ଗୋଟିଏ କୌତୁକ
 ଅଗ୍ନିରେ ଉତପ୍ତ କରି ପ୍ରହ୍ଲାଦକୁ କହିଲା "ଯଦି ତୋର ଇଷ୍ଟଦେବ ରାମ ତୁ
 ହୁଏ, ତେବେ ଏହି ସ୍ତମ୍ଭ ଧରିଲେ ତୁ ଜଳ ଯିବୁ ନାହିଁ ।" ପ୍ରହ୍ଲାଦ ତାହାକୁ ଧରି
 ବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ତାହାର ମନରେ ସଂଶୟ ଜାତ ହେଲା
 ଯେ ସେ ଜଳଯିବାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବ କି ନା ? ସେହି ସମୟରେ ନାଗପୁର
 ସ୍ତମ୍ଭ ଉପରେ ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ପିମ୍ପୁଡ଼ିଧାଡ଼ି ଚାଲି କଲେ । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଏହାକୁ
 ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ତରୁଣଶାଢ଼ି ସେହି ସ୍ତମ୍ଭକୁ ଧରିପକାଇଲା । ସ୍ତମ୍ଭ ଫାଟିଲା

ନୃସିଂହ ବାହାରି ହିରଣ୍ୟକଶ୍ୟପକୁ ଧରି ତା'ର ପେଟ ଫାଡ଼ି ଦେଲା ।
 ତାହାର ନୃସିଂହ ପ୍ରହରାଦକୁ ସେହର ସହିତ ଚାଟିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏବଂ
 କହିଲେ, 'ତୁମେ ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କର ।' ପ୍ରହରାଦ ପିତାର ସଦ୍‌ଗତି
 ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା । ନୃସିଂହ ବରଦାନ କଲେ, "ତୁମ୍ଭର ଏକବଂଶ ପୁରୁଷ
 ଯେ ସଦ୍‌ଗତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଗଲେ ।"

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖ, ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକ ମିଥ୍ୟା ଗଳ୍ପ । ଯଦି ଭଗବତର କୌଣସି
 ଶ୍ରୀମତୀ ଅଥବା ପାଠକକୁ ଧରି ଉଠିବ ତଳକୁ ପକାଇ ଦିଆଯାଏ ଓ କେହି ତାହାକୁ
 ଶୋ ନ କରେ, ତେବେ ସେ ରୁରମାର ହୋଇ ନିଶ୍ଚୟ ମରିଯିବ । ପ୍ରହରାଦର ପିତା
 ତାହାକୁ ବନ୍ଦ୍ୟାଶିଷା ପାଇଁ ପଠାଉ ଥିଲା, କ'ଣ ମନ୍ଦ କାମ କରୁଥିଲା ? କିନ୍ତୁ
 ପ୍ରହରାଦ ଏପରି ମୂଢ଼ ଯେ, ସେ ପାଠପଢ଼ା ଛାଡ଼ି ବୈରାଗୀ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲା ।
 ତାହା ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପିଂପୁଡ଼ି ଧାଡ଼ି ବିଚାରଣା କରୁଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରହରାଦ ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥ ଛୁଇଁ
 ଧକ୍କା ଲଗାଇ ନାହିଁ ବୋଲି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ତାହାକୁ ଉତ୍ତମ
 ଗୁଣର ହିଁ ଲାଗାଇ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ୍ । ଯଦି ସେ ଜଳି ନ ଯାଏ, ତେବେ
 ଶିଶୁକୁ ହେବଯେ ପ୍ରହରାଦ ଜଳି ଯାଇ ନ ଥିଲା । ନୃସିଂହ ମଧ୍ୟ କପରି ଜଳି ନ
 ଥିଲା ? ସ୍ୱର୍ଗ ସନକାଦିଙ୍କର ଦର ଥିଲା ଯେ, ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ପରେ ସେମାନେ
 କେତେକ୍ତୁ ଅସିବେ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ନାରାୟଣ କ'ଣ ତାହା ଭୁଲିଗଲେ ? ଭଗ-
 ବତରେ ବ୍ରହ୍ମା, ପ୍ରଜାପତି, କଶ୍ୟପ, ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ, ଏବଂ ହିରଣ୍ୟକଶ୍ୟପ ଚତୁର୍ଥ
 ଗୁଣରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହିପରି ହିସାବନିମେ ପ୍ରହରାଦର ଏକବଂଶ ପୁରୁଷ
 ହୋଇନାହିଁ । ଏପରିକି ଏକବଂଶ ପୁରୁଷ ସଦ୍‌ଗତି ଲାଭ କରି ଗଲେଣି
 ବୋଲି କହିବା କେତେଦୂର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ । ଆଉ ସେମାନେ ହିଁ ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ଓ
 ହିରଣ୍ୟକଶ୍ୟପ, ସାବଣ ଓ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ପରେ ଶିଶୁପାଳ ଓ ଦନ୍ତବେଦି ରୂପରେ
 ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାହାମେଲେ ନୃସିଂହଙ୍କର ବର କେଉଁଆଡ଼କୁ ଉଡ଼ିଗଲା ?
 ଶ୍ରୀ କେଳମାନେହିଁ ଏପରି ଭ୍ରାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା କହନ୍ତି ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ବିଦ୍ୱାନ୍
 କେଳମାନେ କଦାପି ଏପରି କରନ୍ତିନାହିଁ । ଆଉ ପୂତନା ଓ ଅନ୍ଧର ବିଷୟରେ—

ଥେନ ବାୟୁବେବେନ ॥ ଭାଗ ସ୍କ ୧୩ ଅ ୩୩ ଶ୍ଳୋ ୩ ॥

କଗମ ଗେକୁଲଂ ପ୍ରତି ॥ ଭାଗ ସ୍କ ୧୩ ଅ ୩୩ ଶ୍ଳୋ ୨୪ ॥

ଏହି ଅଦେଶରେ ଅନ୍ଧର ବାୟୁବେବେରେ ଦୌଡ଼ୁ ଥିବା ଦୋଡ଼ାଯୋଗୁ ହୋଇ-
 ଥିବା ଗହରେ ଚଢ଼ି ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟାଦୟୁଧର ବାହାରି ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସମୟରେ ଚାରିମାଲ

ଦୁରବର୍ତ୍ତୀ ଗୋକୁଳରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଆଜ୍ଞା ଚାରିପାଖର ସ୍ୱାଧୀନତା
 ସେମାନଙ୍କୁ ଏକଦିନ ଲାଗିଲା !! ଅଶ୍ୱଗୁଡ଼ିକ ଭାଗବତ ରଚୟିତାକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରୁ
 ଥିଲେ ନା କ'ଣ ? କି ଅନ୍ଧର ଓ ଅଶ୍ୱଗୁଳକ ପଥ ଭୁଲି ଭାଗବତ ରଚୟିତା
 ଦରେ ଆସି ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ? ଲିଖିତ ଅଛିଯେ ପୂତନାର ଶରୀର ଛଅ ଶେଷ
 ଚଉଡ଼ା ଏବଂ ଅତିଶୟ ଲମ୍ବ ଥିଲା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତାକୁ ମଥୁରା ଓ ଗୋକୁଳର ମଧ୍ୟ
 ସ୍ଥଳରେ ମାରି ପକାଇ ଦେଇ ଥିଲେ । ଯଦି ଏହା ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ସେ
 ଏବଂ ଗୋକୁଳ ଉଭୟ ଦିବ ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହି ଭାଗବତ ଗୌରୀକବିଙ୍କ
 ମଧ୍ୟ ଚାପି ହୋଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତା । ଅଜାମିଳର କଥା ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଭାବିବାକୁ
 ଲେଖାହୋଇଅଛି । ସେ ନାରଦର ଉପଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ ନିଜ ପୁରୀ
 ‘ନାରାୟଣ’ ରଖିଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁସମୟରେ ସେ ପୁରୀର ନାମଧର ଡାକିଲେ ।
 ସମୟରେ ନାରାୟଣ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ନାରାୟଣ କ’ଣ ତାହାର ମନର ଭାବ
 ନ ଥିଲେ ଯେ, ସେ ତାହାର ପୁଅକୁ ଡାକିଥିଲା; ତାହାକୁ ଡାକି ନ ଥିଲା ?
 ଏହିପରି ନାମର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଥାଏ, ତେବେ ଆଜିକାଲି ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ନାରାୟଣ
 ନାମ ସ୍ମରଣ କରନ୍ତି, ନାରାୟଣ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ମୋଚନ ନିମିତ୍ତ ଅଟେ
 କରନ୍ତି ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଆଉ ଯଦି ଏକଥା ସତ୍ୟ, ତାହାହେଲେ କାରଣ
 ବନ୍ଦୀମାନେ “ନାରାୟଣ” “ନାରାୟଣ” ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି
 କାହିଁକି ?

ଏହିରୂପେ ସୁମେରୁ ପର୍ବତର ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରରୁଦ୍ଧ ପରିମାଣ ମଧ୍ୟ କେହି
 ହୋଇଅଛି । ପ୍ରିୟବ୍ରତ ରାଜାର ରଥଚକ୍ର ଆଦାତରେ ସମୁଦ୍ର ଉତ୍ସବ ହୋଇଥିବା
 ପୃଥିବୀର ଆୟତନ ଅଣକ୍ଷାଣକୋଟି ଯୋଜନ । ଏହିପରି ଅର୍ଥାତ୍ ମିଥ୍ୟା କହୁ
 ଭାଗବତରେ କରାଯାଇ ଅଛି । ଏହି ଭାଗବତ ବୋବଦେବଦ୍ୱାରା ରଚିତ । ବୋବ
 ଦେବଙ୍କ ଭାଇ ଜୟଦେବ “ଗୀତାଗୋବିନ୍ଦ” ରଚନା କରିଥିଲେ । ଦେବ
 ସ୍ୱରଚିତ “ହିମାଳୟ” ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହି ମର୍ମରେ କେତୋଟି ଶ୍ଳୋକ
 ଅଛି । “ମୁଁ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭାଗବତ ପୁରାଣ ରଚନା କରିଅଛି ।” ସେହି ଲିପିର
 ମାତ୍ର ପଞ୍ଚ ମୋ ନିକଟରେ ଥିଲା । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ପଞ୍ଚ ହଜିଯାଇଅଛି ।
 ପଞ୍ଚରେ ଲିଖିତ ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକର ଅଭିପ୍ରାୟ ନେଇ ମୁଁ ନିଜ ଲିଖିତ ଦୁଇଟି ଶ୍ଳୋକ
 ରଚନା କରିଅଛି । ଯେ ଦେଖିବାକୁ ଲଜ୍ଜା କରନ୍ତି, ସେ ହିମାଳୟ
 ଦେଖିନେବେ ।

ହିମାଦେଃ ପ୍ରବିବସ୍ୟାଥେ' ସୂଚନା କ୍ରୟଦେଧୁନା ।
 ସୁକାଧ୍ୟାୟ କଥାନାଂ ଚ ଯୁତ୍ ପ୍ରମାଣଂ ସମାସତଃ ॥୧॥
 ଶ୍ରୀମଦ୍ରାଗବତଂ ନାମ ପୁରାଣଂ ଚ ମୟେରତମ୍ ।
 ବିଦୁର୍ଣ୍ଣା ବୋଦଦେବେନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣସ୍ୟ ସୁଶୋନିତମ୍ ॥୨॥

ନଷ୍ଟପତ୍ରରେ ଏହି ମର୍ମର ଶ୍ଳୋକ ଥିଲା । ରାଜସଚିବ ହିମାଦ୍ରୀ ବୋବଦେବ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହିଥିଲେ, “ଆପଣଙ୍କର ରଚିତ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରୀମଦ୍ରାଗବତ ଶ୍ରବଣ କରି-
 ଶର ଅବକାଶ ମୋର ନାହିଁ । ଅତଏବ ଆପଣ ଶ୍ଳୋକବଦ୍ଧ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସୂଚୀପତ୍ର
 ଶୁଦ୍ଧ କରନ୍ତୁ, ଯେପରି ମୁଁ ତାହା ପାଠକର ଶ୍ରୀମଦ୍ରାଗବତର ବିଷୟ ଜାଣି
 ପାରୁ ।” ତଦନୁସାରେ ବୋବଦେବ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସୂଚୀପତ୍ର ରଚନା କଲେ ।
 ଯେଉଁ ଦଶଟି ଶ୍ଳୋକ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ନଷ୍ଟପତ୍ର ସହିତ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଅଛି ।
 ସେଗୁଡ଼ିକ ଲେଖୁଅଛୁ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ବୋବଦେବ
 ରଚିତ ଅଟେ—

ଘୋଷନ୍ତୀତି ହି ପ୍ରାହୁଃ ଶ୍ରୀମଦ୍ରାଗବତଂ ପୁନଃ ।
 ପଞ୍ଚପ୍ରଶ୍ନଃ ଶୌନକସ୍ୟ ସୂଚୟାଂଶୋଭରଂ ହିଷୁ ॥୧॥
 ପ୍ରଶ୍ନଚତୋରସୋଶୈବ ତ୍ୟାସ୍ୟାଂ ନବୃତ୍ତିଃ କୃତତ୍ ।
 ନରତସ୍ୟାଂ ହେତୁକ୍ତିଃ ପ୍ରତୀତ୍ୟଥଂ ସୁଜନ୍ମ ଚ ॥୨॥
 ସୁପ୍ରସ୍ନଂ ଦୌଶ୍ୟତ୍ରିଭବସ୍ତଦସ୍ତାତପାଶ୍ରବା ବନମ୍ ।
 ଶିଷ୍ୟସ୍ୟ ସୁପଦପ୍ରାପ୍ତିଃ କୃଷ୍ଣସ୍ୟ ଦାରକାଗମଃ ॥୩॥
 ଶ୍ରେଷ୍ଠଃ ପରୀକ୍ଷିତୋ ଜନ୍ମ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରସ୍ୟ ନିର୍ଗମଃ ।
 କୃଷ୍ଣମର୍ତ୍ତ୍ୟତାଗସ୍ତୁ ଚିତଃ ପାର୍ଥମହାପଥଃ ॥୪॥
 ଇତ୍ୟସ୍ତାଦଶତଃ ପାଦେ ରଥାୟାର୍ଥଃ କ୍ରମାତ୍ ସୂଚିତଃ ।
 ସୁପରପ୍ରତିବନ୍ଧୋନଂ ସ୍ଥିତଂ ରାଜ୍ୟଂ କହୌ ନୃପଃ ॥୫॥
 ଭବିଷ୍ୟେ ରାଜ୍ଞୋ ଦାର୍ତ୍ତ୍ୟାକ୍ରୌ ପ୍ରୋକ୍ତା ଦୌଶିକସ୍ତାଦୟଃ ।
 ଇତିପ୍ରଥମ ସ୍କନ୍ଧଃ ॥୬॥

ବୋବଦେବ ପଣ୍ଡିତ ଏହିପରି ଦ୍ଵାଦଶ ସ୍କନ୍ଧର ସୂଚୀପତ୍ର ରଚନା କରି
 ସଚିବ ହିମାଦ୍ରୀ କୁ ଦେଇଥିଲେ । ଯେ ବିସ୍ମୃତ ରୂପେ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି,

ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବୋଧଦେବ ରଚିତ ହିମାଦ୍ରୀ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ । ଏହିଗ୍ରନ୍ଥେ ଅନେକ
ପୁରାଣର ଲୀଳାମୟ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଉଣିଶ ବର୍ଷ ଉପାଧିକ ମଧ୍ୟ ।

ମହାଭାରତରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଇତିହାସ ଅତି ଉଲ୍ଲସ୍ଥ । ତାହାଙ୍କର କର୍ମ
କର୍ମ ସ୍ୱଭାବ ଓ ଚରଣ ଆୟୁର୍ଯ୍ୟୁଷମାନଙ୍କପରି । ମହାଭାରତର କୌଣସି ସ୍ଥଳରେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମରୁ ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବେହେଲେ ଅଧର୍ମାଚରଣର ସ୍ଥଳ ଉପସ୍ଥାପିତ
ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଭଗବତ-ରଚୟିତା ତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମନଗଢ଼ା ଅନୁଚିନ୍ତା
ଦୋଷାବେଶ କରିଛନ୍ତି । ଦୁର୍ବ-ଦଧି ଲବଣୀ ପ୍ରଭୃତିର ଚୋରୀ, କୁବଳାଦାସୀ ସ୍ତବ
ସମାଗମ, ପରସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ରାସମଣ୍ଡଳ ଓ କ୍ରୀଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି ମିଥ୍ୟାଦୋଷସମୂହ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପରେ ଆବେଶ କରାହୋଇଅଛି । ଭିନ୍ନମତାଲମ୍ବୀଗଣ ଏହିସବୁ ଶୁଣି
ପଡ଼ାଇ ଏବଂ ଶୁଣିଶୁଣାଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାନା ପ୍ରକାର ନିନ୍ଦା କରିଥାଆନ୍ତି ।
ଭଗବତ ନ ଥିଲେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କପରି ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କର ମିଥ୍ୟାନିନ୍ଦା କିପରି ହୋଇ
ପାରିଥାଆନ୍ତା ? ଶିବପୁରାଣରେ ଦ୍ୱାଦଶଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ବାସୁଦେବ
ପକ୍ଷେ ଏହିସବୁ ଲିଙ୍ଗରେ ଜ୍ୟୋତି ଲେଖମାସ ନାହିଁ । ରାତ୍ରିକାଳରେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ
ଏହି ଲିଙ୍ଗମାନେ ଆଦୌ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହିସବୁପୋଷ ଲୀଳାମୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ = ଯେତେବେଳେ ବେଦପାଠର ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଲା ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ
ସ୍ମୃତି, ଯେତେବେଳେ ସ୍ମୃତିପାଠର ବୁଦ୍ଧି ରହିଲା ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ
ଯେତେବେଳେ ଶାସ୍ତ୍ର ପାଠର ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଲା ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ କେବଳ
ଶୁଦ୍ଧାଦିଙ୍କ ପାଇଁ ପୁରାଣ ରଚିତ ହେଲା । କାରଣ, ଏମାନଙ୍କର ବେଦପାଠ
ବେଦ ଶ୍ରବଣ କରିବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର—ଏହା ମିଥ୍ୟାକଥା । କାରଣ, ଅଧ୍ୟୟନ- ଅଧ୍ୟାପନଦ୍ୱାରା ହିଁ ସାମର୍ଥ୍ୟ
ଏବଂ ବେଦପାଠ ଓ ବେଦଶ୍ରବଣ କରିବାର ଅଧିକାର ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଛି । ତେଣୁ
ଗାର୍ଗୀ ପ୍ରଭୃତି ନାରୀମାନେ ବେଦାଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ । ଛନ୍ଦୋଗ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଯେ
ଯେ, ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଜାନଶ୍ଚୁକ୍ତ ‘ରୌକ୍ୟ’ ମୁନି ନିକଟରେ ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ ।
ଯଜୁର୍ବେଦର ଷଡ୍‌ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟର ଦ୍ୱିତୀୟ ମନ୍ଦରେ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ
ମନୁଷ୍ୟମାତ୍ରେ ପ୍ରତ୍ୟେକର ବେଦପାଠ ଏବଂ ବେଦଶ୍ରବଣ କରିବାର ଅଧିକାର
ଅଛି । ଯେଉଁମାନେ ଏହିପରି ମିଥ୍ୟାଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ
ପାଠରୁ ବିରତ କରନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଭ୍ରମକାଳରେ ଜଡ଼ିତ କରି ପାରନ୍ତି

ସେମାନେ ମହାପାତ୍ରୀ ନୁହନ୍ତି ତ ଆଉ କଣ ? ଦେଖ, ଏମାନେ କିପରି
ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି ଓ ତାହା ବିଦ୍ୟାସ୍ଥାନ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ କିପରି ଭ୍ରାସ
କରିଅଛି ।

“ଆକୃଷ୍ଟେନ ରଜସା” (ଯଜୁଂ ୩୩/୪୩) । ୧। ସୂର୍ଯ୍ୟର ମନ୍ତ୍ର । “ଇମଂ
ଅସପତ୍ନଂ ସୁବଦ୍ଧମ୍” (ଯଜୁଂ ୯ ୪୦) । ୨। ଚନ୍ଦ୍ରର । ଅଗ୍ନିମିଦ୍ଧୁ । ଦିବଃ
ବହୁପଥଃ” (ଯଜୁଂ ୧୫-୨୦) । ୩। “ଉଦ୍‌ବୁଧ୍ୟସ୍ବାଶ୍ରେଷ୍ଠଃ” (ଯଜୁଂ ୧୫ ୫୫)
ମା ଗୁପ୍ତର । “ବୃହସ୍ପତେ ଅତି ସୁଦୟେ” । [ଯଜୁ ୨୭ ୩] । ୫। ବୃହସ୍ପତିର ।
“ବ୍ରହ୍ମ ଧସଃ” (ଯଜୁଂ ୧୯ ୭୫) । ୬। ଶୁକ୍ରର । “ଶନ୍ନୋଦେଶରଭସ୍ତୁପୁ”
[ଯଜୁ ୩୭ । ୧୨ । ୧୭] ଶନିର “କୟା ନଶ୍ଚି ସ ଆଦ୍ୟବଃ” [ଯଜୁ ୨୭ । ୩୯] । ୮ ।
ସୁର ଏବଂ “କେତୁଂ କୃଣୁନ୍ତି କେତବେ” (ଯଜୁଂ ୨୯ । ୩୭) । ୯। ଏହାକୁ କେତୁର
କହି କୁହାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବିକ ପକ୍ଷେ (ଆକୃଷ୍ଟେନ) ଏହା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ
ସୁର ଆକର୍ଷଣ ସୂଚକ । [୨] ଦ୍ଵୀତୀୟ ମନ୍ତ୍ର ରଜଗୁଣ ବିଧାୟକ । [୩] ତୃତୀୟ ମନ୍ତ୍ର
ଅଗ୍ନି ସୂଚକ । [୪] ଚତୁର୍ଥ ମନ୍ତ୍ର ଯଜମାନ ବାଚକ । [୫] ପଞ୍ଚମ ମନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ଵାନ-
ମନ୍ତ୍ର ବାଚକ । [୬] ଷଷ୍ଠ ମନ୍ତ୍ର ବର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ-ବାଚକ । [୭] ସପ୍ତମ ମନ୍ତ୍ର
ସ୍ତ୍ରୀ, ପ୍ରାଣ ଏବଂ ପରମେଶ୍ଵରବାଚକ । [୮] ଅଷ୍ଟମ ମନ୍ତ୍ର ମିତ୍ର-ବାଚକ । (୯)
ନବମ ମନ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନ ଗ୍ରହଣ-ବିଧାୟକ କିନ୍ତୁ ଗ୍ରହ-ବାଚକ ନୁହେଁ । ଅର୍ଥ ନ ଜାଣି
ସେମାନେ ତ୍ରୁମ-ଜାଲରେ ପଡ଼ିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଗ୍ରହର ଫଳ ଅଛି କି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର— ପୋପ-ଲୀଳାରେ ଯେପରି ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ସେପରି ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ
ଓ ଚନ୍ଦ୍ରର କରଣଦ୍ଵାରା ଉଷ୍ଣତା ଓ ଶୀତଳତା ଅଥବା କୌଣସି ଋତୁ-ଯୁକ୍ତ କାଳ-
ରେ ସମ୍ଭବବଶତଃ ଏମାନେ ପ୍ରକୃତିର ଅନୁକୂଳ ପ୍ରତିକୂଳରେ ସୁଖ ଦୁଃଖର
ସମ୍ଭାବନା ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ପରନ୍ତୁ ପୋପ-ଲୀଳାକାଗ୍ରମାନେ କଣ କହନ୍ତି ଶୁଣ, “ଯଜ-
ମା ମହାଶୟଃ । ଆଜି ତୁମ୍ଭର ଅଷ୍ଟମଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ନୂର ଦରକୁ ଆସିଅଛନ୍ତି ।
ତେଜ ବର୍ଷପାଇଁ ଶନେ ଶୁଭ ପାଦରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଅଛି । ତୁମ୍ଭର ଖୁବ୍ ବିଦ୍ଵା-
ନ । ଏହିଗ୍ରହ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦରଦାର ଛଡ଼ାଇ ବିଦେଶରେ ତ୍ରୁମଣ କରାଇବ । କିନ୍ତୁ
ତୁମ୍ଭେ ଗ୍ରହର ଦାନ, ଜପ, ପାଠ ଏବଂ ପୂଜା କରାଇବ, ତେବେ ଦୁଃଖରୁ
ଶୁଣ ପାଇବ” । ଏମାନଙ୍କୁ ଏପରି କହିବା ଉଚିତ କି ହେ ପୋପ ମହାଶୟ !
ତୁମ୍ଭେ ଗ୍ରହର କି ସମ୍ଭବ ? ଗ୍ରହ କି ବସ୍ତୁ ?

(ପୋପ) ଦେବାଧୀନଂ ଜଗତ୍ସର୍ବଂ ମନ୍ତ୍ରାଧୀନାଶ୍ଚ ଦେବତାଃ ।

ତେ ମନ୍ତ୍ରା ବ୍ରାହ୍ମଣାଧୀନାସ୍ତସ୍ମାଦ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦେବତମ୍ ॥

ଦେଖ, କିପରି ପ୍ରମାଣ ରହିଅଛି । ସମସ୍ତ ଜଗତ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଅଧୀନ । ସେହି
ଦେବତା ମନ୍ତ୍ରର ଅଧୀନ । ମନ୍ତ୍ରସମୂହ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅଧୀନ । ଏଥିରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ଦେବତା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଇଚ୍ଛା କଲେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଅହ୍ୱାନ ଓ ପ୍ରସନ୍ନ
କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି କରିବାପାଇଁ ଅଧିକାର ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଅଛି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର
ନଥିଲେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କପରି ନାସ୍ତି କିମାନେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱପାଞ୍ଚରେ ରଖାଇ ଦେବ
ନାହିଁ ।

[ସତ୍ୟବାଦୀ] କ'ଣ ଶ୍ରେୟ, ଦୟା ଏବଂ କୁକର୍ମୀଶେଷର ତୁମ୍ଭର ଦେବତା
ମାନଙ୍କର ଅଧୀନ ଅଟନ୍ତି ? ଦେବତାମାନେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦୁଷ୍ଟକର୍ମ କରୁ
ଆସନ୍ତି ? ତାହାହେଲେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଦେବତା ଓ ଶୁଦ୍ଧସମ୍ପର୍କରେ କିଛି
ପ୍ରଭେଦ ରହିଲା ନାହିଁ । ଯଦି ତୁମେମାନେ ନିଜର ଅଧୀନମନ୍ତ୍ରଚଳରେ ପାତକ
ତାହା କରିପାର, ତାହାହେଲେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରି ରାଜକୋଷ ଗଢ଼
ଆଣି ତାହାକୁ ନିଜ ନିଜ ଘରେ ରଖି ଅନାୟାସରେ ଅନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରୁ
କାହିଁକି ? ଶନେ ଶୁଭାବଳୀ ନାମରେ ତୋଳାଦି ଦାନଗ୍ରହଣ କରିବା ନିମିତ୍ତ
ଘର ବୁଲୁଥାଅ କାହିଁକି ? ଯାହାକୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ କୃତେର ମନେକର, ତାହା
ବଶୀଭୂତ କରି ଇଚ୍ଛାମତେ ଧନ ନେଇ ପାରନ୍ତି । ହତଭାଗ୍ୟ ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କୁ
କରୁ ଅଛ କାହିଁକି ? ଯଦି ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦାନ କଲେ ଗ୍ରହ ପ୍ରସନ୍ନ ଏବଂ ନିଜ
ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୁଏ, ତେବେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ଗ୍ରହର ପ୍ରସନ୍ନତା ଏବଂ ଅପ୍ରସନ୍ନତା ଆମ୍ଭଙ୍କ
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖାଅ । ମନେକର ଜଣେଲୋକକୁ ଅଷ୍ଟମ ସୂର୍ଯ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ଅନନ୍ତ
ତୃଣସ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇଅଛି । ସେହି ଉଭୟବ୍ୟକ୍ତି ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସରେ
ପାଦରେ ବୁଲନ୍ତି । ଯାହା ପ୍ରତି ସୂର୍ଯ୍ୟଗ୍ରହ ପ୍ରସନ୍ନ, ତାହାର ପାଦ ଓ ଶ୍ରେୟ
ଜଳବା ଓ ଯାହାପ୍ରତି ହର, ତାହାର ପଦ ଓ ଶ୍ରେୟ ଜଳଯିବା ଉଚିତ୍ । ତେଣୁ
ମାସରେ ଉଭୟଙ୍କୁ ବିବସ୍ତ କରି ପୃଷ୍ଠିମା ଦାନ ରାଶି ଯାକ ପଡ଼ିଥିଲେ ରଖାଯାଉ
ତାହାଦ୍ୱାରା ଜଣକୁ ଶୀତ ଅନୁଭୂତ ହୋଇ ଅନ୍ୟକୁ ନ ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ଗ୍ରହ
ଏବଂ ସୌମ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇଥାନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣିବାଉଚିତ୍ । ଗ୍ରହଣେ
ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ସମ୍ଭାଷଣ ? ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଡାକ ବା ତାର କଥା ସେମାନଙ୍କ
ଯାତାୟତ କରେ ? ଅଥବା ତୁମ୍ଭେ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ବା ସେମାନେ ତୁମ୍ଭଙ୍କ

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି ? ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଠାରେ ମନ୍ତ୍ରଣାକୁ ଅଛୁତ ତୁମ୍ଭେମାନେ ସ୍ୱୟଂ ରାଜା
 ବା ଧନାତ୍ୟ ହେଉନାହିଁ କାହିଁକି ? କିମ୍ବା ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଅଧୀନ କରନାହିଁ
 କାହିଁକି ? ଯେଉଁମାନେ ଶତ୍ରୁରଙ୍କ ଆଜ୍ଞାସ୍ୱରୂପବେଦର ବିରୁଦ୍ଧରେ ପୋପଲ୍ଲୀ
 ପ୍ରକଳତ କରନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହିଁ ନାସ୍ତିକ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଦାନ ଦେବା ଫର-
 ଶର୍ଥ ଯାହା ଉପରେ ଗ୍ରହଦୃଷ୍ଟି ଅଛି, ସେହି ଯଦି ତାହା ଗ୍ରୋକରେ, ତେବେ
 ଉତ୍ତରେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର କି ଚିନ୍ତା ? ଯଦି କୁହ ସେ ନା, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଦାନ
 କଲେ ଗ୍ରହ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଏ, ଅନ୍ୟକୁ ଦାନ କଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ, ତେବେ କ'ଣ
 ତୁମ୍ଭେମାନେ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଠିକାନେଇ ଅଛ ? ଯଦି ନେଇଥାଅ, ତେବେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦିକୁ
 ନିଜ ଘରକୁ ଡାକିଆଣି ପୋଡ଼ି ମର ।

ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ, ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ପଦାର୍ଥ ଜଡ଼ । ସେମାନେ କାହାକୁ ସୁଖ ବା
 ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯେତେଜଣ ଗ୍ରହଦାନ
 ହେଉଛନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୁର୍ଖିମାନ ଗ୍ରହ । କାରଣ, ଗ୍ରହ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ
 ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ଚରିତାର୍ଥ: ହୁଏ । “ସ୍ୱେ ଗୁଣହନ୍ତି ତେ ଗ୍ରହଃ ।” ଯେଉଁ-
 ମାନେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ସେମାନେ ଗ୍ରହ ॥ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ‘ତୁମ୍ଭେମାନେ’ ରାଜା, ଧନାତ୍ୟ, ବଣିକ
 ବା ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କର ନିକଟରେ ନ ପହଞ୍ଚନ୍ତି, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନବଗ୍ରହର କଥା କାହାର
 ସୁଖ ହୁଏନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ସାକ୍ଷାତ୍ ମୁର୍ଖିମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ
 ଗ୍ରହେଷ୍ଟୁରାଦି ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହରୁପେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦମ୍ଭା କର, ସେତେବେଳେ କିଛି ଗ୍ରହଣ
 ନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର କବଳରେ ନ ପଡ଼ନ୍ତି,
 ତୁମ୍ଭେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ନାସ୍ତିକ ବୋଲି ନିନ୍ଦା କରଥାଅ ।

ଗୋପ—ଦେଖନ୍ତୁ । ଜ୍ୟୋତିଷର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳ । ଆକାଶରେ ରହୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟ,
 ଚନ୍ଦ୍ର, ଶୁକ୍ର ଏବଂ କେତୁ ତ ସାୟୋଗରୂପ ଗ୍ରହଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ସୂଚନା
 ଦେଇଥିବ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଯେପରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ, ତାହାର ଫଳ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ।
 ଗୋପନ୍ତି; ଧନାତ୍ୟ, ଦରିଦ୍ର, ରାଜା, ଭିକ୍ଷୁ, ସୁଖୀ ଏବଂ ଦୁଃଖୀ ହେବା ଗ୍ରହର
 ଫଳ ଅଟେ ।

ସତ୍ୟବାଦ—ଗ୍ରହଣରୂପରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳର କଥା କହୁଛ, ତାହା
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଦ୍ୟାର ଫଳ, ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷର ନୁହେଁ । ଗଣିତ ବିଦ୍ୟା ସତ୍ୟ ।

ପ୍ରାକୃତିକସମ୍ବଳଜାତଫଳ ବ୍ୟତୀତ ସମସ୍ତ ଫଳିତ ବଦ୍ୟା ମିଥ୍ୟା । ଅନୁଲୋପ, ଭ୍ରମ, ଭ୍ରମଣାଶୟ ପୃଥ୍ବୀ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗଣିତ ସାହାଯ୍ୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଏ, ଅମୁକ ସମୟରେ ଅମୁକ ଦେଶରେ, ଅମୁକ ଅବସ୍ଥାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ ହେବ । ଯେପରି-ସ୍ତବ୍ଧତ୍ୟକ୍ତମିତ୍ତୁ କିଂଂ ଭୂମିଗ୍ରହ ॥୧॥ ଏହା “ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶିରୋମଣିର” ବଚନ । ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତାଦିରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଲେଖା ଅଛି । ଯେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ପୃଥ୍ବୀ ମଧ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଆସେ, ସେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର, ଯେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପୃଥ୍ବୀ ଆସେ, ସେତେବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରାସ୍ତ ହୁଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଗୁପ୍ତା ପୃଥ୍ବୀଉପରେ ଏବଂ ପୃଥ୍ବୀର ଗୁପ୍ତା ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଉପରେ ପଡ଼ିତ ହୁଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ । ସୂଚକଂ ସୂର୍ଯ୍ୟସନ୍ନ ଖରେ କାହାର ଗୁପ୍ତା ଚନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେପରି ପ୍ରକାଶମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଥବା ପ୍ରାଣପଦ୍ମର ଦେହ ପ୍ରକାଶ ଗୁପ୍ତା ବିପକ୍ଷିତ ଦିଗକୁ ପଡ଼ିତ ହୁଏ, ସେହିପରି ଗ୍ରହଣସମ୍ବନ୍ଧରେ ବୁଦ୍ଧିବାକୁ ହେବ ମନୁଷ୍ୟଗଣ ସ୍ବ ସ୍ବ କର୍ମାନୁସାରେ ଧନାତ୍ୟ, ଦରିଦ୍ର, ରାଜା ପ୍ରଜା କିମ୍ବା ଭୃଷ୍ଣ ହେବ । ଗ୍ରହର ପ୍ରଭାବରୁ ନୁହେଁ । ବହୁ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଗ୍ରହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଫଳଜ୍ୟୋତିଷ ଅନୁସାରେ ନିଜନିଜର ପୁସ୍ତକନ୍ୟାୟ ବିବାଦ ଦିଅନ୍ତି । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବେରସର ଦେଖାଯାଏ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁର ପୁଣି ବି ଦେଖାଯାଅନ୍ତି । ଫଳ ସତ୍ୟ ହେଉଥିଲେ ଏମରି କାହିଁକି ? ହୁଅନ୍ତା ଅନ୍ୟ କର୍ମର ଗତି ହିଁ ସତ୍ୟ, ଗ୍ରହର ଗତି ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖଭୋଗର କାରଣ ନୁହେଁ । କି ଗ୍ରହ ଆକାଶରେ ଅବସ୍ଥିତ, ପୃଥ୍ବୀ ମଧ୍ୟ ଆକାଶରେ ବହୁଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧ କର୍ତ୍ତା ଓ କର୍ମ ସହିତ ସାଧାର୍ତ୍ତ ନାହିଁ । ଜୀବ କର୍ମରକ୍ଷା ଏ କର୍ମଫଳର ଭୋକ୍ତା । ଆଉ ପରମାତ୍ମା ତାହାକୁ କର୍ମଫଳ ଭୋଗ କରନ୍ତି । ଭୁଲ୍ଲେମାନେ ଯଦି ଗ୍ରହଫଳ ସ୍ୱୀକାର କର, ତେବେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ହେବ— “ଯେଉଁ ଶରଣେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମହୁଏ, ସାହାକୁ ଧୂବାସୁଟି ତୁମେ ମନେ କର ଜନ୍ମପତ୍ର ଡିଆରକର, ସେ ସମୟରେ ପୃଥ୍ବୀରେ ଅନ୍ୟ କାହାର ଜନ୍ମ ହୁଏ ନାହିଁ ? ଯଦି କୁହ “ନା,” ତେବେ ମିଥ୍ୟା କୁହ । ଯଦି କୁହ, “ହଁ” ତେବେ ଜଣେ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜାପରି ପୃଥ୍ବୀରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ହୁଏ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏହା ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କର ଉଦର ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ଲାଳାଖେଲାମାସ ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କଲେ ସ୍ୱୀକାର କରିପାରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ- ଗରୁଡ଼ପୁରାଣ କ’ଣ ମିଥ୍ୟା ?

ଉତ୍ତର—ହଁ ମିଥ୍ୟା ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ତେବେ ମୃତ ଜୀବର କି ପ୍ରକାର ଗତି ହୁଏ ?

ଉତ୍ତର—ତାହାର କର୍ମ ପରି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯମରାଜ ରାଜା, ତାହାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ, ଏବଂ କଞ୍ଜୁଳପଟ୍ଟଚପରି ଉତ୍ତରାସ୍ତ୍ର ଉତ୍ପଙ୍କର ଅନୁଚରଗଣ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ଧରି ନେଇ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ପଞ୍ଚସୁଖାଦ୍ୟରେ ନରକ ବା ସ୍ୱର୍ଗରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଦାନପୁଣ୍ୟ, ଶୁଭ ଚର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ବୈତରଣୀନଦୀ ତରବାପାଇଁ ଏହିସବୁ ଗୋଦାନ ପ୍ରଭୃତି କରନ୍ତି । ହେବୁ କଥା କପରି ମିଥ୍ୟା ହୋଇ ପାରେ ?

ଉତ୍ତର—ଏହିସବୁ ପୋପଲ୍ଲୀର ମିଥ୍ୟା ଗନ୍ତମାତ୍ର । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନର ଯେଉଁ ଯମରାଜଙ୍କୁ ଯାଆନ୍ତି, ଯମରାଜ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ସେମାନଙ୍କର ବିଚାର କରନ୍ତି । ଯଦି ଯମରାଜବାସୀ ଜୀବ ପାପ-କର୍ମ କରନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଅନ୍ୟ ଯମରାଜଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଖରାବ କରିବାକୁ ହେବ । ସେହି ସ୍ଥାନର ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ନ୍ୟାୟ ବିଚାର କରନ୍ତି । ଯମଦୂତଗଣଙ୍କର ଶରୀର ପଟ୍ଟାକାର ହେଲେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ପଟ୍ଟାକାର ହେଲେ ମୃତଜୀବମାନଙ୍କୁ ନେଇଯିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ ଲମ୍ବ ଦ୍ୱାରମଧ୍ୟଦେଇ ଯାଇପାରୁ ନ ଥିବ । ତେବେ ଯମରାଜ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଘରେ କିପରି ପ୍ରେବେଶ କରୁଥିବେ ? ପଥ ଏବଂ ଗଳି ମଧ୍ୟରେ ଯାସମୟରେ ସେମାନେ ଅଟକି ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଯଦି କୁହ ଯେ, ଯମନେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦେହଧାରଣ କରନ୍ତି, ତେବେ ବୋଧହୁଏ ସେମାନେ ପଟ୍ଟାକାର ଶରୀରର ପ୍ରକାଶ ଅସ୍ଥି ଗୁଡ଼ିକ ପୋପ ମାନଙ୍କର ଘର ଅଗଣାରେ ରଖି ଯାଉଥିବେ । ତେବେ ଅଗ୍ନି ଲାଗିଲେ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ପ୍ରଭୃତି ଅସଂଖ୍ୟ ଜୀବ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଧରିବା ନିମିତ୍ତ ଅସଂଖ୍ୟ ଯମଦୂତ ଉପସ୍ଥିତ ହେଉଥିବେ, ସେ ସ୍ଥାନ ସେହିଭଳି ଅଗଣା ହୋଇ କେତେ ଉତ୍ପଙ୍କର ହେଉଥିବ କି ! ଯେତେବେଳେ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ସମସ୍ତ ଧାଇଁବେ, କିମିତ ହେଉଥିବ କି ! ସେତେବେଳେ ଯେତେବେଳେ ଜଣକ ସାଙ୍ଗରେ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କର ଧକ୍କା ଲାଗି ଯାଉଥିଲେ ସେମାନେ ପ୍ରକାଶ ଅବସ୍ଥିତଗୁଡ଼ିକ ପଟ୍ଟାକାର ଧୂମିରପରେ ପଡ଼ୁଥିବା ବିଶାଳ ପ୍ରସ୍ତର ଗୁଡ଼ିକ ଧୂସର ପାଠକ ଓ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ଘର ଅଗଣାରେ ପଡ଼ୁଥିବ ତ ? ଯେମାନେ ଶୁଣିହୋଇ ମରୁଥିବେ ଅଥବା ସେମାନଙ୍କର ଘରଦ୍ୱାର ଓ ଯାତାୟତ ପଥ

ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଥିବାବେଳେ ସେମାନେ କିପରି ଘରୁ ବାହାର ପାରୁଥିବେ ? ଶାଢ଼ୀ ତମ୍ବୁରୀ ଏବଂ ପିଣ୍ଡ ପ୍ରଦାନାଦିର କୌଣସି ମୃତଜୀବମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ତ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏନାହିଁ, ମୃତମାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ମହାଶୟଙ୍କ ଗୃହରେ, ଉଦରରେ ଏବଂ ହସ୍ତରେ ଯାଇ ପଡ଼େ । ବୈତରଣୀ ଯେଉଁ ଗୋଦାନ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲା, ତାହା ପୋପ ମହାଶୟଙ୍କର ଅଥବା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଗୃହକୁ ଚାଲିଯାଏ । ବୈତରଣୀରେ ଗାଈ ତ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏନାହିଁ, ପୁଣି ମୃତକ କାହାର ପୁଅ ଧରି ପାରନ୍ତେବ ? ମୃତକର ହସ୍ତ ତ ଏ ପୋତା ଅଥବା ପୋତା ଯାଇଅଛି । ତାହାହେଲେ ପୁଅ କିପରି ଧରିବ ? ଏ ସ୍ଥଳରେ ଗୋଟିଏ ଉପଯୁକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଅଛି, ।

କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଜଣେଜାଣି ରହୁଥିଲା । ତାହାର ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତମ ଗାଈ ଥିଲା । ସେ ପ୍ରତିଦିନ କୋଡ଼ିଏ ସେର ଦେଉଥିଲା । ତାହାର ଦୁଇ ଖୁବ୍ ସୁସ୍ଥାଦୁ । ପୋପ ମହାଶୟଙ୍କ ମୁଖରେ ବେଳେ ସେହିଦୁଇ ପଡ଼ୁଥାଏ । ସେ ଭାବୁଥାଏ, ଜାଠର ବୁଡ଼ାବାପାର ମୃତ୍ୟୁରେ ଏହି ଗାଈଟିରଦାନ ଫଳକୁ କରାଇ ନେଇ ଯିବ । ଦୈବସେବାର ମଧ୍ୟରେ ତାର ପିତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ କାଳ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ତାହାଙ୍କର ବାହୁ ହୋଇଗଲା । ତାହାଙ୍କୁ ପଲଙ୍କରୁ ଭୂମିକୁ ଅଣାଗଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କ ପାଶ ତ୍ୟାଗ କରି ଉପସ୍ଥିତହେଲା । ସେତେବେଳେ ଜାଠର ଆତ୍ମୀୟ ବନ୍ଧୁ ଏବଂ କୁଟୁମ୍ବ ଉପସ୍ଥିତହେଲେ । ପୋପ ଜାଠକୁ ଡାକ କହିଲେ, ଯଜ୍ଞମାନ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ଏତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଗୋଦାନ କରଅ” । ଜାଠ ପିତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦଶଟି ଟଙ୍କା ରଖି କହିଲା, “ତୁମ ବାକ୍ୟ ପାଠ କରନ୍ତୁ” । ପୋପ କହିଲେ, “ବା ବା ! ପିତା କ’ଣ ବାହାର ମରେ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ଅଳ୍ପବୟସୀ ସର୍ବଥା ଉଲ୍ଲାସ ଦୁର୍ବ୍ୟବଳୀ ଗାଈ ଏପରି ଗାଈ ଦାନ କରିବା ଉଚିତ୍” । ଜାଠ ମୋର ତ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଗାଈ ଅଛି । ତା’ ବିନା ମୋର ପୁତ୍ରକନ୍ୟାମାନଙ୍କର ନିବାହ ହେବ ନାହିଁ । ତାହା ତାକୁ ଦେବନାହିଁ । ଏହି ବଦଳରେ କୋଡ଼ିଏଟି ଟଙ୍କା ନେଇ ପାଠ କରନ୍ତୁ । ଏହି ଟଙ୍କାରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ବ୍ୟବଳୀ ଗାଈ ହସ୍ତ କରନ୍ତୁ ।

ପୋପ—ବାହାଃ ତୁମେ ପିତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଗାଈକୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଇଛ ତ ? ତୁମେ କ’ଣ ନିଜ ପିତାଙ୍କୁ ବୈତରଣୀ ନଦୀରେ ବୁଡ଼ାଇ କଷ୍ଟ କରୁଛ କି ? ତୁମେ ତ ବେଶ୍ ସୁପୁତ୍ର ଦେଖାଯାଉଛ । ସେ ସମୟରେ

ହୁଏ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପୋପର ପକ୍ଷ ଗ୍ରହଣ କଲେ । କାରଣ, ପୋପ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁରୁଷ
କରି ରଖିଥିଲା ଏବଂ ସେହି ସମୟରେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଇଙ୍ଗିତ ମଧ୍ୟ
କରିଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ମିଶି ଜିଦ୍ ଧରିବସିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ପୋପକୁ ହିଁ ଦାନ କର-
ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଜାଠ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ତାହାର ପିତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ-
ହୁଏ । ପୋପ ବହା ସହିତ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଏବଂ ଦୁଧ ଦୁହଁବା ପାସଟି ନେଇ ସ୍ୱଗୃହକୁ
ସ୍ଥାନ କଲେ । ସେ ନିଜଗୃହରେ ଗାନ୍ଧି ଏବଂ ଦୋହନ ପାସଟି ରଖି ପୁନଶ୍ଚ
ମୃତ୍ୟୁରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଓ ମୃତକ ସହିତ ଶୁଶାନଭୂମିକୁ ଯାଇ ତାହାର
ଦେହ ଗ୍ରହଣ କରାଇଲା । ସେସ୍ଥାନରେମଧ୍ୟ ସେ କିଛି ପୋପଲ୍ଲା ଚଳାଇଲା ।
ଚଳାଇଲା । ପରେ ସେ ଦଶଗାସ ଏବଂ ସପ୍ତିଶ୍ରୀକରଣ ପ୍ରଭୃତିରେମଧ୍ୟ ଜାଠଠାରୁ
ପାସ ଭଣ୍ଡି ନେଇ ତାହାସଙ୍ଗେ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧିଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଲୁଣ୍ଠନକଲେ । ପେଟୁମାନେ
କେବଳ ସାମଗ୍ରୀ ଉଦରପୁ କଲେ । ଏହି ପରି ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହେଲା । ଏହା-
ପରେ ଜାଠ ଯାହା ତାହା ଘରୁ ଦୁର୍ଗ୍ୟ ମାଗିଆଣି ନିଜ କାମ ଚଳାଇଲା ।
ତାହା ଶବ୍ଦସର ପ୍ରାତଃ ସମୟରେ ସେ ପୋପର ଗୃହରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ
କହିଲା ଯେ, ଗାନ୍ଧି ଦୁହଁବାପରେ ଦୁଧପୂର୍ଣ୍ଣ ପାସଟି ଧରି ପୋପ ଉଠିଯିବା ପାଇଁ
କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ଆସ । ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ଜାଠକୁ ପୋପ ଦେଖିଲା ଏବଂ
କହିଲା, “ସଜମାନ; ଆସ, ବସ ।”

ଜାଠ—‘ପୁରୋହିତ ମହାଶୟ, ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଏପାଖକୁ ଆସନ୍ତୁ । [ପୋପ]-
ହଁ, ଦୁର୍ଗ୍ୟ ପାସଟି ରଖି ଦେଇ ଆସେ । (ଜାଠ)-ନା, ନା, ଦୁର୍ଗ୍ୟ ପାସ ନେଇ
ଆସନ୍ତୁ ।” ସେତେବେଳେ ପୋପ ଦୁର୍ଗ୍ୟ ପାସଟି ସମ୍ମୁଖରେ ରଖି
କହିଲେ । (ଜାଠ)-ଆପଣ ତ ବଡ଼ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ । [ପୋପ]-କ’ଣ ମିଥ୍ୟାକଥା
କହିଛନ୍ତି ? [ଜାଠ]-କହନ୍ତୁ, ଆପଣ ଗାନ୍ଧିଜୀକୁ ନେଇ ଆସିଥିଲେ କାହିଁକି ?
ପୋପ-ତୁମ ପିତାଙ୍କୁ ବୈତରଣୀ ନଦୀ ପାର କରାଇବା ପାଇଁ ଜାଠ-ଆଜ୍ଞା,
କହିଛନ୍ତି ଆପଣ ଗାନ୍ଧିଜୀକୁ ବୈତରଣୀ ନଦୀ ଡାରକୁ କାହିଁକି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଠାଇ
ନାହାନ୍ତି ? ମୁଁ ତ ଆପଣଙ୍କର ଭରସାରେ ବସିଅଛି, ଆଉ ଆପଣ ନିଜ-
ଗୃହରେ ଗାନ୍ଧିଜୀକୁ ବାନ୍ଧି ଆସମରେ ଅଛନ୍ତି । ଜାଣେନା, ମୋର ପିତା ବୈତ-
ରଣୀରେ କେତେ ଥର ଉଡ଼ୁଛନ୍ତି ହୋଇ ସାରିବେଣି । (ପୋପ)- ନା, ନା, ଏ
ପରି ପୁଣ୍ୟପ୍ରସବରେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଗାନ୍ଧି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ତାହାକୁ
କରିଦେଇଥିବ । ଜାଠ- ବୈତରଣୀ ନଦୀ ଏ ସ୍ଥାନରୁ କେତେଦୂର ଏବଂ

କେଉଁ ଦିଗରେ ? ପୋପ—ଆନୁମାନିକ ଭରଣ କୋଟି କୋଟି ଦୂରରେ ଥିବାରୁ ପୃଥିବୀର ଆୟତନ ଅଣାଣା କୋଟି ଯୋଜନ ଏବଂ ଏହାର ଦକ୍ଷିଣ ଶେଷ କୋଣରେ ବୈତରଣୀ ନଦୀ ।

(ଜାଠ)—ଯଦି ଏତେ ଦୂରକୁ ଆପଣଙ୍କର ପଦ ବା ତାର ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଯାତ୍ରା ଏବଂ ଉତ୍ତର ଆସିପାରେ, ତେବେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ପୁଣ୍ୟପ୍ରଭାବରୁ ଗାଈଟାଏ ହୋଇ ଅମୁକର ପିତାଙ୍କୁ ବୈତରଣୀ ପାର କରିଦେଇଅଛି ବୋଲି କୌଣସି ବା ତାରଟି ମୋତେ ଦେଖାନ୍ତୁ । (ପୋପ)—ମୋ ନିକଟରେ ଗରୁଡ଼ ପୁରାଣର ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଡାକ ବା ତାର ନାହିଁ । [ଜାଠ]—ମୁଁ କପରି କରିବି ଯେ, ଏହି ଗରୁଡ଼ ପୁରାଣ ସତ୍ୟ ? [ପୋପ]—ସମସ୍ତେ ଯେପରି କରନ୍ତି । [ଜାଠ]—ଆପଣଙ୍କର ପୁରୁଷୋତ୍ତମାନେ ଆପଣଙ୍କର ଜୀବଜୀବନ ଏହି ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । କାରଣ, ପିତା ପୁତ୍ର ମାନଙ୍କଠାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସ୍ନେହ ରଖନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ମୋର ପିତା ନିକଟକୁ ପଦ କିମ୍ବା ତାର ପଠାଇବେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ବୈତରଣୀ ନଦୀ ଗାଈଟାକୁ ପଠାଇବି ଏବଂ ତାହାଙ୍କୁ ପାର କରିବା ପୁଣି ଗାଈଟାକୁ ଘରକୁ ଫେରି ଆଣିବି । ତାହାହେଲେ ମୋର ଓ ମୋ ପୁତ୍ର କନ୍ୟାମାନେ ଗୋରପ ପିଇ ଚଳି “ଆଣନ୍ତୁ” ଏହାକହି ଜାଠ ଦୁଧପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର, ଗାଈ ଏବଂ ବହା ନେଇ ସ୍ବଗୃହକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଗତ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା । (ପୋପ)—ତୁମେ ଦାନବସ୍ଥୁ ପୁନର୍ବାର ଗ୍ରହଣ କରୁଅଛ, ତୁମର ସଦ୍‌ନାଶ ହେବ । (ଜାଠ) “ରୂପ କରନ୍ତି, ନଗର ଗୋଷ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଧ ଅଭାବ ଫଳରେ ଆମେ ଯେଉଁ କଷ୍ଟ ପାଇଅଛୁ, ତାହାର ପରିଚାଳନା କରିଦେବି । ଭା’ପରେ ପୋପ ମାରବ ରହିଲା । ଜାଠ ଗାଈ ଓ ବହା ନେଇ ଗୃହରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ଜାଠପରି ଲୋକ ରହିଲେ ସଂସାରରେ ପୋପଲୀଳା ଚଳି ପାରନ୍ତା ନାହିଁ । ଯଦି ପୋପମାନଙ୍କ ମତରେ ଦଶଗାନ୍ଧର ପିଣ୍ଡଦ୍ବାରା ଦଶଅଙ୍ଗ ସପ୍ତିକରଣ ଶରୀର ସହିତ ଜୀବର ମିଳନ ହୋଇ ଅଙ୍ଗ ସ୍ଥୁ ମାତ୍ର ଶରୀର ନିର୍ମିତ ହେବାପରେ ଲୋକକୁ ଯାଇଥାଏ, ତେବେ ମୃତ୍ୟୁକାଳରେ ଯମଦୂତର ଆଗମନ ବୃଥା । ଯଦି ଦିନ ପରେ ଆଗମନ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଯଦି ଶରୀର ନିର୍ମିତ ହୁଏ, ତେବେ ଜୀବ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ, ସନ୍ତାନ, ଆତ୍ମୀୟ ଏବଂ ଇଷ୍ଟମିତ୍ରଙ୍କ ମୋହରେ ଫେରି ପଡ଼ିବ ।

କହ ନାହିଁ ?

ପ୍ରଶ୍ନ = ସ୍ୱର୍ଗରେ କିଛି ମିଳେନାହିଁ । ଏସ୍ଥାନରେ ଯାହା ଦାନ କରାଯାଏ, ଏସ୍ଥାନରେ ତାହାହିଁ ମିଳେ । ଅତଏବ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଦାନ କରିବା ଉଚିତ ।

ଉତ୍ତର-- ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ସେହି ସ୍ୱର୍ଗ ଅପେକ୍ଷା ଇନ୍ଦ୍ରଲୋକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏସ୍ଥାନ-ର ଧର୍ମଶାଳା ଅଛି, ଲୋକମାନେ ଦାନ କରନ୍ତି, ବରୁ ଓ ଜ୍ଞାତମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ ଉତ୍ତର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ମିଳେ ଏବଂ ଉତ୍ତମ ପରିଧେୟ ମିଳେ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର କଥିତ ଅନୁସାରେ ସ୍ୱର୍ଗରେ କିଛି ମିଳେନାହିଁ । ଏପରି ନିର୍ଦ୍ଦୟ କୃପଣ ଏବଂ ଅସାଧୁସ୍ୱର୍ଗକୁ ପୋଷମାନେ ଯାଇ ହନ୍ତସନ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ । ସେ ସ୍ଥାନରେ ସଜ୍ଜନ-ମାନଙ୍କ କି ପ୍ରୟୋଜନ ?

ପ୍ରଶ୍ନ = ଯଦି ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର କଥା ଅନୁସାରେ ଯମଲୋକ ଏବଂ ଯମ ନ ଥାଏ, ତେବେ ଜୀବ ମୃତ୍ୟୁପରେ କେଉଁ ଜାଗା ଯାଏ ଏବଂ କିଏ ତାହା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନ୍ୟାୟ କରିବ ?

ଉତ୍ତର--ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଗରୁଡ଼ ପୁରାଣୋକ୍ତ କଥା ତ ପ୍ରମାଣ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବେଦୋକ୍ତ ବାକ୍ୟହିଁ ପ୍ରମାଣ ଅଟେ । ଯଥା- ଯୁମେନ ବାୟୁନା, ସତ୍ୟରାଜନ ଯ ୨.୮୮ ଯେବେ ବେଦବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚୟ ଅଟେ ଯେ, 'ଯମ' ବାୟୁର ନାମ । ଜୀବ ଶରୀର ଉତ୍ଥାପନ କରି ବାୟୁ ସହିତ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷରେ ଥାଏ । ସତ୍ୟକର୍ତ୍ତା, ପଶପାତରହଣ ଉମମ୍ବା "ଧର୍ମରାଜା" ଅଟନ୍ତି । ସେହିଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ବିଚାରକ ।

ପ୍ରଶ୍ନ--ଆପଣଙ୍କର ବାକ୍ୟାନୁସାରେ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, କାହାକୁ ଗୋଦାନ କରିବା ବେଳେସି ପୁଣ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଉତ୍ତର--ତୁମ୍ଭର ଏ କଥା ସବୁଥା ନିରର୍ଥକ । କାରଣ, ସୁପାତକୁ ଓ ପରେ-ରାଶକୁ ପରହଠିତାଇଁ ସୁନା, ରୂପା ଘ୍ରାସ, ମୁକ୍ତା, ମାଣିକ୍ୟ, ଅନ୍ନ, ଜଳ, ଶସ୍ତ୍ରାନ ଏବଂ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଅବଶ୍ୟ ଦାନ କରିବା ଉଚିତ୍ । କିନ୍ତୁ କୁପାତକୁ କଦାପି ଦାନ କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ--ସୁପାତ ଏବଂ କୁପାତର ଲକ୍ଷଣ କ'ଣ ?

ଉତ୍ତର--ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି ଛଳନାକାଶୀ, କପଟଯୁକ୍ତ, ସ୍ୱାର୍ଥପର, ବିଷୟାସକ୍ତ, କାମ-ରାଗ ଓ ଲୋଭମୋହଯୁକ୍ତ, ପରର ଅନିଷ୍ଟକାଶୀ, ଲଂପଟ, ମିଥ୍ୟାବାଦୀ, ବିଦ୍ୟାଘ୍ରାସ, ହୁସୀ ଓ ଆଲସ୍ୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ, ଯେ ଦାତା ନିକଟରେ ବାରମ୍ବାର ମାଗି ଦାରେ ଧରଣା-ରେ ବସି ବିରକ୍ତ କରେ, ଦାତା ନ ଦେଲେମଧ୍ୟ କିଦୃଷ୍ଟି ମାଗିବାରେ ଲାଗେ;

ଯାହାପାଇଲେ ତହିଁରେ ଧନ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ, ଯେ ନ ଦିଏ ତାହାର ନିଜା ଶେଷ
 ଅଭିଶାପ ଓ ଗାଳି ଦିଏ; ଅନେକଥର ଦେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଥରେ ମାତ୍ର ନ ଯେ
 ତାହାର ଶତ୍ରୁ ହୁଏ, ବାହାରେ ସାଧୁବେଶ ଧରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ଓ ପ୍ରଭାସିତ
 କରେ; ନିଜ ନିକଟରେ ଧନ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ପାଖରେ କିଛିନାହିଁ ବୋଲି କହେ, ଯେ
 ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଫୁଲ୍ ଫୁଲ୍ କରଇ ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧ କରିଦିଏ; ଯେ ଦିନ-ରାତି ଭିକାରୀ ଥାଏ; ଯେ
 ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ; ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଲେ ଭାଙ୍ଗି ପ୍ରଭୃତି ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ ଖେଳି
 କରି ଅତ୍ୟଧିକ ପରପଦାର୍ଥ ଖାଇଥାଏ; ଉନ୍ନତ ଓ ପ୍ରମାଦଗ୍ରସ୍ତ ହୁଏ; ଯେ ଶେଷ
 ମାର୍ଗର-ବିରୋଧୀ ହୋଇ ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନପାଇଁ ଅସତ୍ୟପଥରେ ଗୁଲି; ଶିଷ୍ୟମଣ୍ଡଳ
 କେବଳ ନିଜର ସେବା କରିବା ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଯୋଗ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିର ଶେଷ
 ନ କରିବାପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦିଏ; ସଦ୍‌ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରବୃତ୍ତିର ବିରୋଧୀ ହୁଏ; ଜାତି
 ବ୍ୟବହାରରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଧୂ—ପୁରୁଷ, ମାତା-ପିତା, ସନ୍ତାନ, ଭଜା-ପ୍ରଜା ଓ
 ଆତ୍ମୀୟ-ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅତ୍ରୀତି ଉତ୍ପାଦନ କରେ; ଏବଂ “ସ୍ୱର୍ଗ
 ମିଥ୍ୟା ଓ ଜଗତ୍ ବି ମିଥ୍ୟା” ବୋଲି ଅସଦ୍‌ପଦେଶ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୁଝା
 କୁହାଯାଏ । ଯେଉଁମାନେ ବ୍ରହ୍ମବୃକ୍ଷ ଓ ଜିହ୍ୱାମୂଳ, ଯେଉଁମାନେ ବେଦାଦିବ୍ୟବସ୍ତୁ
 ଅଧ୍ୟୟନ-ଅଧ୍ୟାପନା କରନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ସୁଶୀଳ, ସତ୍ୟବାଦୀ, ପରୋପକାରୀ,
 ପୁରୁଷକାର ସପନ, ବିଦ୍ୟା ଓ ଧର୍ମର ନିରନ୍ତର ଉନ୍ନତିଶୀଳ, ଧର୍ମାତ୍ମା, ଶେଷ
 ନିନ୍ଦା-ସୁଚରେ ହର୍ଷ-ବିଷାଦ ରହିତ, ନିର୍ଭୟ, ଉଦ୍‌ସାନ୍ନ, ଯୋଗୀ, ଜ୍ଞାନୀ, ଯେମାନେ
 ସୃଷ୍ଟି ନିମ, ବେଦାଜ୍ଞା ଏବଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସୁଭାବର ଅନୁକୂଳ ଆଚରଣ କରନ୍ତି
 ଯେଉଁମାନେ ନ୍ୟାୟନିଷ୍ଠ, ପକ୍ଷପାତରହିତ, ସତ୍ୟୋପଦେଷ୍ଟା, ସତ୍ୟଶୀଳ
 ଅଧ୍ୟୟନ-ଅଧ୍ୟାପନକାରୀମାନଙ୍କର ପରାଧିକାରୀ; ଯେଉଁମାନେ କାହାର ହେଲେ ଗୋଷ୍ଠୀ
 କରନ୍ତି ନାହିଁ; ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଶ୍ନସମୂହର ଯଥାର୍ଥସମାଧାନ କରନ୍ତି; ଯେଉଁମାନେ
 ନିଜପରି ଅପରର ସୁଖଦୁଃଖ ଏବଂ ଲାଭ-କ୍ଷତି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି; ଯେଉଁମାନେ
 ଅପମାନକୁ ଅମୃତବତ୍ ଏବଂ ସମ୍ମାନକୁ ବିଷବତ୍ ମନେ କରନ୍ତି; ଯେମାନେ
 ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରୀତିର ସହିତ କିଛି ଦାନ କଲେ ତାହାଦ୍ୱାରା ଯେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଏ
 ଯେଉଁମାନେ ବିପଦସମୟରେ ଥରେ ମାଗି ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ବା ବର୍ଜିତ ହେଲେ
 ଦୁଃଖିତ ନ ହୋଇ ବା କୁଚେଷ୍ଟା ନ କରି ସେ ସ୍ଥାନରୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଫେରିଯାଆନ୍ତି
 କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ନିନ୍ଦା କରନ୍ତିନାହିଁ; ଯେଉଁମାନେ ପୁଣ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶିବା ଏବଂ
 ଦୁଃଖୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କରୁଣା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି; ଯେଉଁମାନେ ପୁଣ୍ୟମାନଙ୍କ ଶେଷ

ଅନୁକ୍ରମେ ଏବଂ ପ୍ରାପୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ‘ଉପେକ୍ଷା’ ଅର୍ଥାତ୍ ରାଗଦ୍ୱେଷରହିତ, ସତ୍ୟ-
କାୟ, ସତ୍ୟକାୟ, ଅଜପଟ, ଗନ୍ଧୀର ପ୍ରକୃତି, ସଜ୍ଜନ, ଧର୍ମନିଷ୍ଠ ଓ ସବୁଆ
ଦିଗରେ ରହିତ; ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଶରୀର, ମନ ଏବଂ ଧନକୁ ପରୋପକାରରେ
ଉପକ୍ରମ କରନ୍ତି ଏବଂ ପରର ସୁଖପାଇଁ ନିଜର ପ୍ରାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସର୍ଗ କରନ୍ତି -
ଏହି ଶୁଭଲକ୍ଷଣମୂଳକ ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ‘ସୁପାତ୍ର କୁହାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ
ପ୍ରକୃତି ଆପଦସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀ ଅନ୍ନ, ଜଳ, ବସ୍ତ୍ର, ଔଷଧ, ପଥ୍ୟ ଏବଂ
ସ୍ଥାନ ପାଇବାର ଅଧିକାର ଅଟନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଦାତା କେତେ ପ୍ରକାର ?

ଉତ୍ତର— ତିନି ପ୍ରକାର— ଉତ୍ତମ, ମଧ୍ୟମ ଓ ଅଧମ । ଯେ ଦେଶ-କାଳ-ପାତ୍ର
କ୍ଷଣ ସତ୍ୟବଦ୍ୟା ଏବଂ ଧର୍ମୋନ୍ମତ୍ତରୂପୀ ପରୋପକାରୀତ୍ୱେ ଦାନ କରନ୍ତି, ସେ ଉତ୍ତମ
ଦାତା । ଯେ କାହିଁ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନ ନିମିତ୍ତ ଦାନ କରନ୍ତି, ସେ ମଧ୍ୟମ ଦାତା । ଯେ
କିଛି ଅଥବା ପରର କୌଣସି ଉପକାର କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ବେଶ୍ୟାଗମନାଦି
କ୍ଷଣରେ କିମ୍ବା ଭାଣ୍ଡ ଏବଂ ଭାଟ ଆଦିକୁ ଦାନ କରନ୍ତି; ଦାନ କରିବା ସମୟରେ
ଯେଉଁସବୁର ଏବଂ ଅପମାନାଦି କୁଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି; ସୁପାତ୍ର ଏବଂ କୁପାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ
ଏହି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ “ସମସ୍ତ ଶୁଭଳକ୍ଷଣ ଶାନ୍ତି ସେହି” କହି ବିଦେଶ-
ମନ୍ଦିରର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧର୍ମାତ୍ମାଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ସୁଖୀ
ହୋଇପାରନ୍ତି ଯେ ଦାନ କରନ୍ତି, ସେ ଅଧମ ଦାତା । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ପରାକ୍ଷରେ
ହୀନ ଓ ଧର୍ମାତ୍ମାମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି, ସେ ଉତ୍ତମ ଦାତା । ଯେ ପରାକ୍ଷ
କରିବା ନ କରି କେବଳ ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସାର୍ଥ ଦାନ କରନ୍ତି, ସେ ମଧ୍ୟମ ଦାତା ।
ଯେ ପରାକ୍ଷ ବ୍ୟଗ୍ରତ ଅନ୍ଧକାରର ନିଷ୍ଠୁଳ ଦାନ କରନ୍ତି, ସେ ଅଧମ ଦାତା ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଦାନର ଫଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟରେ କିଏ ଅଥବା ପରଲୋକରେ ?

ଉତ୍ତର— ସବୁଠି ହୋଇଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ତା ମନକୁ ହୋଇଥାଏ ନା କେହି ଫଳଦାତା ଅଛନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର—ଫଳଦାତା ପରମେଶ୍ୱର ଅଟନ୍ତି । ଯେପରି କୌଣସି ଦୟା ବା ତତ୍ତ୍ୱର
ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟରକୁ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ; ରାଜା ତାହାକୁ ଯିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରାଏ
ଏବଂ ଧର୍ମାତ୍ମାମାନଙ୍କୁ ଦୟା ତତ୍ତ୍ୱରାଦିଙ୍କ ଠାରୁ ରକ୍ଷା କରି ସୁଖଭୋଗକରାଏ । ସେହି-

ପରି ପରମାତ୍ମା ସକଳ ଲୋକଙ୍କୁ ପାପ-ପୁଣ୍ୟର ଦୁଃଖସୁଖରୂପେ ଫଳ ଭୋଗ କରାଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଗୁରୁତ ପୁରାଣାଦିଗ୍ରନ୍ଥ ବେଦାର୍ଥ ଅଥବା ବେଦର ପରିପୋଷକ କି ନା ?

ଉତ୍ତର—ନା, ଏହା ବେଦବିରୋଧୀ ଓ ବିପରୀତଗାମୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶାସ୍ତ୍ରମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଯେପରି କେହି ଜଣଙ୍କର ମିତ୍ର ହୋଇ ସମସ୍ତ ସଂସାରର ଶତ୍ରୁ ହୁଏ, ପୁରାଣ ଓ ବେଦ ବିରୋଧୀ ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । କାରଣ, ଏହି ସମସ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ପରସ୍ପରରେ ବିରୋଧ ଉତ୍ପନ୍ନ କରାଇଥାନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକୁ ମାନବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ବରଂ ପଶୁରୁ ଅଟେ । ଦେଖ, ଶିବପୁରାଣରେ ସପ୍ତୋଦଣୀ ସୋମବାର; ଅନ୍ୟ ପୁରାଣରେ ରବିବାର; ଚନ୍ଦ୍ରଶାସ୍ତ୍ରରେ ସୋମ ଗ୍ରହଯୁକ୍ତ ମଙ୍ଗଳ, ବୁଧ, କୃତ୍ତିକ, ଶୁକ୍ର, ଶନେଶ୍ୱର, ରାହୁ ଏବଂ କେତୁ, ବୈଷ୍ଣବମତରେ ଏକାଦଶୀ; ବାମନ ଦ୍ୱାଦଶୀ; ନୃସିଂହ ବା ଅନନ୍ତଙ୍କ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ; ଚନ୍ଦ୍ରମାରେ ପୌର୍ଣ୍ଣମୀ; ବରଗଣ ମାନଙ୍କର ଦଶମୀ; ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ନବମୀ; ବସୁମାନଙ୍କର ଅଷ୍ଟମୀ; ମୁନିମାନଙ୍କର ସପ୍ତମୀ; ସ୍ୱାମୀ କାର୍ତ୍ତିକଙ୍କର ଷଷ୍ଠୀ; ନାଗର ପଞ୍ଚମୀ; ଗଣେଶଙ୍କର ଚତୁର୍ଥୀ; ଗୌରଙ୍କ ଚତୁର୍ଥୀ; ଅଶ୍ୱିନକୁମାରଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟା; ଆଦ୍ୟାଦେବର ପ୍ରତିପଦା ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଗୁଡ଼ିକରେ ପୌରଣିକ ପଞ୍ଚମୀ ଅନୁସାରେ ଉପବାସ କରିବା ଉଚିତ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ବାର ଏବଂ ତିଥିମାନଙ୍କରେ ଶାଦ୍ୟପାନପାନ ଗ୍ରହଣକରେ ନରକଗାମୀ ହୁଏ ବୋଲି ଲିଖିତ ଅଛି । ତାହାହେଲେ ପୋମ ଓ ପୋପର ଶିଷ୍ୟ ମାନଙ୍କର କୌଣସି ବାର ଅଥବା କୌଣସି ତିଥିରେ ଭୋଜନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ, ପାନ-ଭୋଜନ କଲେ ନରକଗାମୀ ହେବାକୁ ହେବ । ନୃସିଂହ ଧର୍ମପିତା ବ୍ରତାର୍କ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରମାଦଗ୍ରନ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କର ଏକ ଏକ ବ୍ରତର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବି ବର୍ଣ୍ଣନା କରା ହୋଇଅଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପେ ଶିବ ଓ ବୈଷ୍ଣବମାନେ କେହି ଦଶମୀରେ ପୁଣି କେହି ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ଏକାଦଶୀରେ ପାଳନ କରନ୍ତି । କି ବିଚିତ୍ର ଲାଲା ! ଭୋକରେ ମରିବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବାଦବିବାଦ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଏକାଦଶୀବ୍ରତ ପ୍ରଚଳିତ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ପରତା ହିଁ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ଦୟା ଧର୍ମ ବି ନାହିଁ । ପୋପଗଣ କନ୍ଦନ୍ତ-ଏକାଦଶୀମଧ୍ୟ ପାପୀନ ବସନ୍ତି ।

ଏକାଦଶୀ ଦିନ ସବୁଯାକ ପାପ କେବଳ ଅନ୍ତରେ ବାସ କରେ । ପୋପ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ପଚାରିବା ଆବଶ୍ୟକ, - “କାହାର ପାପ ବାସ କରେ ? ତୁମ୍ଭର କି ?

ପିତୃଲୋକର ?” ଯଦି ସମସ୍ତ ପାପ ଏକାଦଶୀରେ ଯାଇ ବାସକରେ, ତାହା
 ଯେତେବେଳେ କାହାର କୌଣସି ଦୁଃଖ ରହିବ। ଉଚିତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ତାହା ତ
 କେବଳ ଏହାର ବାପାଙ୍କ ଶୁଧାଦିଦ୍ୱାରା ଦୁଃଖ ହୋଇଥାଏ । ଦୁଃଖମାତ୍ର
 ଫଳ । ଅତଏବ ଉପବାସରେ ଦୁଃଖଭୋଗ କରିବା ପାପ । ଏହାର ବିଶେଷ
 ଫଳ ଏପରି ଗ୍ରାସେ ରଚିତ ହୋଇଛି ଯେ, ତାହା ପାଠକର ବହୁଲୋକ ପ୍ରତାରଣ
 କରୁ । ଏହି ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ ଅଛି --

ବ୍ରହ୍ମଲୋକରେ ଜଣେ ବେଶ୍ୟା ଥିଲା । କୌଣସି ଅପରାଧ ହେତୁ ତାକୁ ଅଭି-
 ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଭୂପତିତ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ପୁରୀ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା, ମୁଁ ପୁନର୍ବାର
 ଶୁଦ୍ଧ ହେବି କି ନାହିଁ ? ତାହାକୁ କୁହାଗଲା, “କେହି ତୁମକୁ କେବେ ଏକାଦଶୀ
 ଉପବାସ ଦାନକଲେ ଯାଇଁ ତୁମେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଫେରି ଆସିପାରିବ ।” ଯେ ବିମାନ
 ଯେ କୌଣସି ନଗରର ଅବତରଣ କଲା । ସେଠାକାର ରାଜା ତାକୁ ପଚାରିଲେ
 କିଏ ? ସେ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଲା-- “ଯଦି କେହି ମୋତେ
 ଏକାଦଶୀ ବ୍ରତର ଫଳ ଦେବ, ତେବେ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ସ୍ୱର୍ଗ ଯାଇ ପାରିବି” ।
 ରାଜା ନଗରରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ଏକାଦଶୀ ବ୍ରତର ଅନୁଷ୍ଠାତା
 ଖୋଜି ନାହିଁ । ଥରେ କୌଣସି ଏକ ଶତ୍ରୁପତିମଧ୍ୟରେ କଳହ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲା ।
 ଶତ୍ରୁପତି ବଶତଃ ଗୋଟିଏ ଦିନ ଓ ଗୋଟିଏ ରାତି ଅନାହାରରେ ରହିଥିଲା ।
 ଶତ୍ରୁପତି ଯେ ଦିନ ଏକାଦଶୀ ଥିଲା । ସେ କହିଲା-- “ମୁଁ ତ ଜାଣି ଶୁଣି
 ଏକାଦଶୀ କରିନାହିଁ, ଅଜୟାତ୍ ଉପବାସରେ ଥିଲି” । ରାଜାଙ୍କ ସିପାୟା ମାନଙ୍କୁ
 ଉକ୍ତ କହିବାରୁ ସେମାନେ ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯେନିଗଲେ । ରାଜା
 ତାକୁ ପଚାରିଲେ,-- “ତୁ ଏହି ବିମାନଟିକୁ ସ୍ୱର୍ଗ କର” । ସେ ସ୍ୱର୍ଗ କଲମାତ୍ରେ
 ବିମାନଟି ଉଡ଼ିଗଲା । ଅଜାଣତରେ ଏକାଦଶୀ ବ୍ରତ ପାଳନର ଫଳ ଏପରି
 ଉତ୍ତମ ଜାଣିଶୁଣି କଲେ ତାହା କିଏ ? ବା ବା !! ଧନ୍ୟରେ ଅଛନ୍ତି ! ଏହା
 ଯେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ପାନବିଜା ଯାହାକି ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅପ୍ରାପ୍ତ, ତାହାକୁ ସ୍ୱର୍ଗରେ
 ଉପବାସ ପାଇଁ ସମସ୍ତ ଏକାଦଶୀବ୍ରତକାରୀ ନିଜନିଜର ଫଳଦାନ କରନ୍ତୁ ।
 ଯଦି ପାନ ବିଜାଟା ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଇପାରେ, ତାହାହେଲେ ଆମେ ସେଠାକୁ
 ଯିବା ପାଇଁ କୌଣସି ପାନ ପଠାଇବୁ, ପୁଣି ଏକାଦଶୀ ବ୍ରତ କରିବୁ । ଯଦି ଏହା
 ଯେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଏହି ଉପବାସରୁପୀ ମୃତ୍ୟୁମୟବିପଦରୁ ରକ୍ଷା
 କରିବୁ । ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମ ଏକାଦଶୀବ୍ରତ କରିବା ପରିତ୍ୟାଗ କରିଦିଅ ।

ଏକାଦଶୀର ସଂଖ୍ୟା ଚବିଶ ଓ ସେମାନଙ୍କ ନାମମଧ୍ୟ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ନିଶ୍ଚିତ
କାହାର “ଧନଦା”, କାହାର “କାମଦା”; କାହାର “ପୁଷ୍ପଦା”, କାହାର “ନିର୍ଜଳା”
ଆଦି ନାମ ରଖାଯାଇଛି । ଅନେକ ଦରିଦ୍ର, କାମନାଯୁକ୍ତ ଓ ନିଃସନ୍ତାନ ଲୋକ
ଏକାଦଶୀବ୍ରତ କରି କରି ବୁଡ଼ା ହୋଇ ମରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଧନ, କାମ
ବା ପୁଅ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁଣି ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସର ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷରେ ଯେତେବେଳେ
ଚୌପାଏ ପାଣି ନ ମିଳିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇପଡ଼େ, ସେତେବେଳେ
କାଶ୍ମିରୀ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖଭୋଗ କରନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏକାଦଶୀ
ବିଧବାନାଶ୍ଟମୀନଙ୍କର ବହୁତ ଦୁଃଖ ହୋଇଥାଏ । ଏହିସବୁ ବିଧାନ
ବେଳେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ କଂସାଈମାନଙ୍କ ମନରେ ଭଲହେଲେ ଦୟାଜାତ ହେଲେ ନାହିଁ
‘ନିର୍ଜଳା’ ର ନାମ ସଜଳା ଓ ପୌଷମାସର ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଏକାଦଶୀର ନାମ ‘ନିର୍ଜଳା’
ଥିଲେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ପୋପପାଷଣମାନଙ୍କୁ ଦୂରରେ
ପ୍ରୟୋଜନ ? ‘କେହି ଜାଣି ବା ମରୁ ପୁରସ୍କୃତିର ଗେଟପୁର ।’ ଗର୍ଭବତୀ ବା
ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ, ବାଳକ ବା ଯୁବକମାନଙ୍କୁ କଦାପି ଉପବାସ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ
ଅଜାଣ୍ଡି ଅଥବା କ୍ଷୁଧାମାନ୍ଦ୍ୟ ହେବାଦିନ ଉପବାସ କରିବା କିମ୍ବା ଶରୀର
ସରବତ୍ର ଅଥବା ଦୁଧ ପିଇ ରହିବା ଉଚିତ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଶ୍ରାଧାସମ୍ପର୍କ
ନ ଖାଆନ୍ତି, କିମ୍ବା ବିନା କ୍ଷୁଧାରେ ଖାଆନ୍ତି, ସେ ରୋଗାନ୍ତ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି
ଏଣୁ ଏପରି ପ୍ରମାଦଗ୍ରସ୍ତଲୋକଙ୍କ କଥା ବା ଲେଖାକୁ ପ୍ରମାଣ ବୋଲି ବିଚାର କରିବା
ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁରୁ-ଶିଷ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୋପଦେଶ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ମତମତାନୁସାରେ ଏକାଦଶୀ
ହାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୁହାଯାଉଛି । ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜକ ସଂପ୍ରଦାୟର ଲୋକମାନେ ପ୍ରାୟ ୧୧
ଯେ, ବେଦ ଅନନ୍ତ । ଉଗ୍ରଦେବ ୨୧, ଯଜୁର୍ବେଦ ୧୦୧, ସାମବେଦ ୧୦୧
ତଥା ଅଥର୍ବବେଦ ୧୧ଟି ଶାଖା ଅଛି । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ମାତ୍ର ମିଳୁଛି ।
ଅବଶିଷ୍ଟ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ସେହି ଲୁପ୍ତଶାଖାଗୁଡ଼ିକରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜା
ଏବଂ ଶୀର୍ଷର ପ୍ରମାଣ ଥାଇପାରେ । ନ ଥିଲେ ଏସବୁ ପୁରାଣରେ କୁଆଡ଼େ ଅଛି
ଯଦି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଖି କାରଣର ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରେ, ତେବେ ପୁରାଣ
ଦେଖି ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜାରେ କି ଶଙ୍କା ?

ଉତ୍ତର—ଯେପରି ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିର ଶାଖା, ଛୋଟ ହେଉ ବା ବଡ଼ ହେଉ, ତେବେ

ହେଉଛି ହିଁ ହୋଇଥାଏ, କଦାପି ବିରୁଦ୍ଧ ନ ଥାଏ । ସେହିପରି ବେଦର ଲବ୍ଧ
ଗୁଣରେ ପାଶାଣାଦି ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜାର କିମ୍ବା ଜଳ ସ୍ଥଳରୂପୀ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର
ପ୍ରତିମା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନ ଥିବାସ୍ଥଳରେ ଲୁପ୍ତ ଶାଖାମାନଙ୍କରେ ତା'ର ବିଦ୍ୟମାନତା
ପ୍ରାପ୍ତି ପ୍ରାକାର କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ଶୂନ୍ୟବେଦ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ମିଳୁଛି ।
କଦାପି ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଯାହା ବିରୁଦ୍ଧ, ତାହାକୁ
ଶାଖା ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ପୁରାଣ ବେଦର
ଅଙ୍ଗଭାଗ; ସ୍ୱାପ୍ରଦର୍ଶିକଲେଖକ ରଚିତ ପରମ୍ପରା ବିରୁଦ୍ଧାତ୍ମକ ପୁରାଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ମାତ୍ର ।

ଯଦି ତୁମ୍ଭେମାନେ ବେଦକୁ ପରମେଶ୍ୱରକୃତ ମାନ, ତେବେ “ଆଶ୍ୱିନାୟନ”
ରୂପେ ରକ୍ଷି-ମୁନିମାନଙ୍କନା ମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ ବେଦ ବୋଲି କାହିଁକି ମାନୁଛ ?
ପରମ୍ପରା ଶାଖାପତ୍ର ଆଦି ଦେଖି ଅଶ୍ୱିନ, ବଟ ଏବଂ ଆମ୍ବ ବୃକ୍ଷ ଚିହ୍ନିବାକୁ ହୁଏ,
ତେଣୁ ରକ୍ଷି-ମୁନିକୃତବେଦାଙ୍ଗ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚତୁଷ୍ଟୟ, ଅଙ୍ଗ, ଉପାଙ୍ଗ ଉପବେଦ
ରେ ସାହାଯ୍ୟରେ ବେଦାର୍ଥର ଜ୍ଞାନହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଶାଖା
ମାନ ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯାଇଛି । ଯାହା ବେଦ-ବିରୁଦ୍ଧ, ତାହା ପ୍ରମାଣ୍ୟ ଏବଂ ଯାହା
ବେଦାନୁକୂଳ, ତାହା ଅପ୍ରମାଣ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ଅଦୃଷ୍ଟଶାଖା-
ମାନଙ୍କରେ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ପ୍ରଭୃତିର ପ୍ରମାଣ ଅଛି ବୋଲି ‘କଲ୍ପନା’ କରି, ତେବେ ଯଦି
ତୁମ୍ଭେ ଏପରି ମତ ପ୍ରକାଶ କରେଯେ ଲୁପ୍ତଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ବିପରୀତ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ
ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି; ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟଜ ଓ ଶୁଦ୍ରଙ୍କ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣର ନାମ ଶୁଦ୍ର
ଓ ପରମ୍ପରା ସ୍ୱା ଗମନ, ଅନ୍ୟଜାଦି, ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ମିଥ୍ୟାଭାଷଣାଦି ଧର୍ମ
ପରାକ୍ଷଣାଦି ଅଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ହୁଏତ ଲେଖାଥାଇପାରେ, ତାହାହେଲେ ତୁମ୍ଭେ
ସ୍ୱା ଗାହାକୁ ସେହି ଉତ୍ତର ଦେବ, ଯାହା ଆମେ ଦେଇଅଛୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ବେଦ
ରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶାଖାମାନଙ୍କରେ ଯେପରି ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଙ୍କ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଏବଂ ଶୁଦ୍ରାଦିଙ୍କ
ନାମ ଶୁଦ୍ରାଦି ଲିଖିତ ଅଛି, ଅଦୃଷ୍ଟ ଶାଖାମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅଛି ବୋଲି
ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଉଚିତ୍ । ନଚେତ୍ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତ ବିପରୀତ
ହୋଇଯିବ ।

ଆଜ୍ଞା କହିଲ, ଜୈମିନି, ବ୍ୟାସ ଏବଂ ପତଞ୍ଜଳିଙ୍କ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ
ଶାଖାବିଦ୍ୟମାନ ଥିଲା କି ନାହିଁ ? ଯଦି ଥିଲା ତେବେ ସେମାନେ କାହିଁକି ଆପଣ
ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ବା ଶ୍ରୀର୍ଥାଦିର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ନାହାନ୍ତି ? କିନ୍ତୁ ଯଦି କୁହ ନ

ଥିଲା, ତେବେ ଶାଖାଗୁଡ଼ିକର ଥିବାରେ କି ପ୍ରମାଣ ? ଦେଖ, ଜୈମିନୀ ମାସରେ
ସମସ୍ତ କର୍ମକାଣ୍ଡ, ପାତଞ୍ଜଳ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରରେ ସମସ୍ତ ଉପାସନାକାଣ୍ଡ ଏବଂ ବ୍ୟାସମୁନି
ଶାସ୍ତ୍ରର ସ୍ୱରୂପରେ ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନକାଣ୍ଡ ବେଦାନୁମୋଦିତ ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି । କିନ୍ତୁ
ବ୍ରହ୍ମଗୁଡ଼ିକରେ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ଓ ପ୍ରୟାଗ ଆଦି ଶାର୍ଥଗୁଡ଼ିକର ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଲେଖା ନାହିଁ ।
କୁଆଡ଼ି ଆଣି ଲେଖିବେ ? ଯଦି ବେଦର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଏ ସବୁ ଲେଖା
ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ଏମାନେ ନ ଲେଖି କେବେ ଗୁଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତେ । ଅନ୍ତେ
ଲୁପ୍ତଶାଖାଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ପ୍ରଭୃତିର ପ୍ରମାଣ ନ ଥିଲା । ଏହି ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ
ବେଦ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଏଗୁଡ଼ିକରେ କିଶ୍କରକୃତବେଦର ପ୍ରଜାକ ନେଇ ବ୍ୟାସ
କରାଯାଇଛି ତଥା ସ୍ୱସାରିକ ଲେଖକ ଇତିହାସ ପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟ ଲେଖା ଅଛି ।
ସୁତରାଂ ବେଦରେ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ଏବଂ ଶାର୍ଥର ବର୍ଣ୍ଣନା କଦାପି ଥାଇ ନ ପାରେ ।
ବେଦରେ ତ କେବଳ ମନୁଷ୍ୟ ମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାବିଷୟକ ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଇଛି ।
ସେଥିରେ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ନାମ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାର ସ୍ୱାଭାବିକ
ଗଣନା ହିଁ ଅଛି ।

ଦେଖ ! ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ, ନାରାୟଣ, ଶିବ ପ୍ରଭୃତି
ବହୁତ ଜନା ଓ ଉପଦାସ ଦ୍ରବ୍ୟ । ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି, ସେମାନେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ
ଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ପତ୍ନୀ ସୀତା, ରୁକ୍ମିଣୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ପାର୍ବତୀ ପ୍ରଭୃତି ମହାଦେବ
ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପୂଜାର୍ଥମାନେ ମନ୍ଦିରରେ ସେମାନଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିବା
ନାମରେ ଭ୍ରଷ୍ଟା ଯାଚନା କରନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କୁ ଭକାର ଭଲ ଗେଜେ
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରନ୍ତି—“ଆସନ୍ତୁ ସେଠାରେ ପାଦୁକାରମାନେ ! ମହାରାଜା
ଦର୍ଶନ କରନ୍ତୁ; ବସନ୍ତ; ଚରଣାମୃତ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ଓ କିଛି ପୂଜାପାତ୍ରୀ ଅର୍ପଣ
କରନ୍ତୁ । ମହାରାଜା ! ଆଜିକୁ ତିନିଦିନ ହେଲା ସୀତା-ରାମ, ରୁକ୍ମିଣୀ-କୃଷ୍ଣ ଏବଂ
କୃଷ୍ଣ ଲକ୍ଷ୍ମୀ-ନାରାୟଣ କିମ୍ବା ଶିବ-ପାର୍ବତୀ ବାଳଭୋଗ କିମ୍ବା ବାଳଭୋଗ ଅର୍ପଣ
ଜଳପାନ ବା ଅନ୍ନଜଳ ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ଆଜି ଏହାଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି ନାହିଁ । ତେଣୁ
ରାଣୀ ମହୋଦୟା ! ଅଥବା ହେ ସାମନ୍ତାଣୀ ମହୋଦୟା ! ତୁମ୍ଭେ ଆଜି ସୀତା ଆଦି
ଦେବଙ୍କପାଇଁ ‘ନୋଥ’ ଆଦି ତିଆରି କରାଇ ଦିଅ । ଯଦି ଭୋଜନ ସାମଗ୍ରୀ ପାଲଟି
ତେବେ ରାମ-କୃଷ୍ଣାଦିଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦିଆଯିବ । ଏହାଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟ ଗଲଣି । ମନ୍ଦିର
କଣଗୁଡ଼ିକ ଖସିବାକୁ ଲାଗିଲଣି । ସ୍ଥୁର ପାଣି ଗଳୁଛି । ଯାହାକିଛି ଥିଲା ସବୁ
ଦୁଷ୍ଟଭୋଗମାନେ ଉଠାଇନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । କେତେକ ମୁଷାମାନେ କାଟି ନଷ୍ଟ

ଦେଖନ୍ତୁ, ଦିନେ ମୁଖାମାନେ ଏପରି ଅନର୍ଥ କଲେ ଯେ, ଠାକୁରଙ୍କ
 ମଧ୍ୟ ବାହାର କରି ନେଇ ପଳାଇଲେ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ୍ଭେ ରୂପା ଆଖି ଟାଏ
 କରାଇ ପାରିନାହୁଁ । ଏଥିପାଇଁ କଉଡ଼ିରେ ତିଆରି କରି ଲଗାଇ ଦେଇଛୁ ।
 ଯେମିତି ଓ ରାସଲୀଳା ମଧ୍ୟ କରାଉଁ । ସୀତା-ରାମ ଓ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ନାଚୁଛନ୍ତି ।
 ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ର ଆଦି ତାଙ୍କ ସେବକମାନେ ଆନନ୍ଦରେ ବସିଛନ୍ତି । ମନ୍ଦିରରେ
 ଯେମିତି ଆଦି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପୂଜାସ୍ଥ ବା ମନ୍ତ୍ରମାନେ ଆସନ ବା
 ଉପରେ ତକିଆ ଲଗାଇ ବସିଥାନ୍ତି । ଏମାନେ ଅତ୍ୟଧିକ ଗରମରେ ମଧ୍ୟ
 ଠାକୁରଙ୍କ ତାଳ ଲଗାଇ ଭିତରେ ବନ୍ଦ କରି ଦିଅନ୍ତି ଓ ନିଜେ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ବାସ୍ତୁରେ
 ଯେଉଁ ଶୁଅନ୍ତି । ବାନସ୍ଥ ଯେପରି ନିଜ ଶିଶୁକୁ ଗଳାରେ ଝୁଲାଇବୁଲୁଥାଏ,
 ସେପରି ଅନେକ ପୂଜାସ୍ଥ ନିଜ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ଭିତରେ ବନ୍ଦ କରି, ଉପରେ ବସ୍ତାଦି-
 ଦି ବାନ୍ଧି, ତାକୁ ବେକରେ ଝୁଲାଇ ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ଯଦି କେହି ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଶୁଦ୍ଧିଦିଏ
 ତେବେ ପୂଜାସ୍ଥ ହାସ୍ତ, ହାସ୍ତକରି ଛୁତରେ କରାଯାଉ କରି ପ୍ରଳାପ କରନ୍ତି ଯେ,
 ଯେମିତି ସୀତାରାମ, ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଅଥବା ଶିବ-ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧି ଦେଇଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତ-
 ମାନ କୌଣସି ଉତ୍ସବ ଶିଳ୍ପୀଠାରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗଙ୍ଗାମଲମଲ ପଥର ତିଆରି ମୂର୍ତ୍ତି
 ତିଆରି କରି ପୂଜା କରିବାକୁ ହେବ । ଯିଏ ବନା ନାରାୟଣଙ୍କ ପାଖରେ ଶ୍ରେଣ-
 ଶ୍ରେଣ ନାହିଁ । ଅତ୍ୟଧିକ ବହୁତ ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅଳ୍ପ କିଛି ଅବଶ୍ୟ ପଠାଇ
 ଦେଇଦିଅନ୍ତି ବସ୍ତୁ ଧନାତ୍ୟ ମାନଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥାନ୍ତି ।
 ଯେମିତି ଅଥବା ରାମଲୀଳା ଶେଷରେ ସୀତାରାମ କିମ୍ବା ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ଭକ୍ଷା
 ଯାନ୍ତି । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମେଳା ଲାଗିଥାଏ କିମ୍ବା ଭଜ ଥାଏ, ସେସ୍ଥାନରେ
 କୌଣସି ଟୋକାର ମୁଣ୍ଡରେ ମୁକୁଟ ବାନ୍ଧି ତାକୁ କୃଷ୍ଣ ଭଳି ସଜାଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ
 ଉପରେ ବସାଇ ତାହାଦ୍ୱାରା ଭଜ ମଗାନ୍ତି । ଏ ସବୁ କଥାକୁ ଆପଣମାନେ ବୁଝି
 ବୁଝି ଦେଖନ୍ତୁ ଯେ; ଏହା କେତେ ବଡ଼ ଦୁଃଖର ବସ୍ତୁ ?

ଅଜ୍ଞା, କହିଲ ତ, ସୀତା-ରାମ ଆଦି କଅଣ ଏହିପରି ଦରିଦ୍ର ଓ ଭିକାରୀ
 ହୁଏ ? ଏହା ସେମାନଙ୍କର ଉପହାସ ଓ ନିନ୍ଦା କୁହେଁ ଆଉ କଅଣ ? ଏହାଦ୍ୱାରା
 ସେମାନଙ୍କର ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ନିନ୍ଦା ହୁଏ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ସୀତା, ରୁକ୍ମିଣୀ,
 ଯେ ପାର୍ବତୀ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିଲେ, ସେ ସମୟରେ ଯଦି ଏମାନଙ୍କୁ କୌଣସି
 ଭାଷଣରେ କିମ୍ବା କୌଣସି ଘର ଭିତରେ ଛୁଡ଼ା କରାଇ ପୂଜାସ୍ଥମାନେ କହନ୍ତି-
 ଯେ ଏମାନଙ୍କ ଦଶନ କର, କିଛି ଶ୍ରେଣ-ରାଣ କର” ତେବେ ସୀତା-ରାମ

ଆଦି ସେହି ଲୋକଙ୍କ କଥାନାନୁସାରେ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତେ ନାହିଁ କି କିଏ
 ଦିଅନ୍ତେ ନାହିଁ । କେହି ଏହିପରି ସେମାନଙ୍କୁ ଉପହାସ କଲେ, ସେମାନେ କିନ୍ତୁ
 ତାକୁ ଦଣ୍ଡ ନ ଦେଇ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତେ ? ଅବଶ୍ୟ, ପୂଜାରୀମାନେ ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଖୁବ୍
 ପାଉ ନାହାନ୍ତି, ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ନିଜ କୃତକର୍ମ ନିମିତ୍ତ ସେମାନେ ମୁଣ୍ଡିପୂଜକମାନଙ୍କ
 ମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅନେକ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟାପି ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି
 ଆଉ ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ଏହି କୃତକର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ନବେବେ; କେତେ
 ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ଯେ ଏହିପରି ଦଣ୍ଡ ପାଉଥିବେ, ଏଥିରେ କିଛି ଖରାପ
 ନାହିଁ । ଏହିସବୁ କର୍ମହେତୁରୁ ହିଁ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର ମହା ଅନିଷ୍ଟ ଏବଂ ପାଷାଣାବସ୍ଥା-
 ପୂଜକମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟହ ପରାଜୟ ହେଉଅଛି । କାରଣ, ପାପର ଫଳ ମୃତ୍ୟୁ
 ଅଟେ । ପାଷାଣାବସ୍ଥାମୂର୍ତ୍ତିରେ ବିଶ୍ଵାସ ବଶତଃ ଅନେକ ଅନିଷ୍ଟ ଘଟିଯାଇଛି । ଏହି
 ପରିତ୍ୟାଗ ନ କଲେ ପ୍ରତ୍ୟହ ତତୋୟକ ଦୁଃଖ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ମୁଣ୍ଡିପୂଜକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାମନାର୍ଗୀଶେ ସର୍ବାଧିକ ଅପରାଧୀ ଅଟନ୍ତି
 ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ କାହାକୁ ଚେଲ କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସାଧାରଣ
 ବ୍ୟକ୍ତିକୁ =

ଦଂ ଦୁର୍ଗାୟେ ନମଃ । ଭଂ ଭୈରବାୟ ନମଃ । ଦାଂ ଦ୍ଵାଦ୍ଵାୟ
 ଗୁମୁଣ୍ଡାୟେ ବିଜେ ॥

ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ରୋପଦେଶ ଦେଇଥାନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏକାକି
 ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଏ, ଯଥା—

ହ୍ରୀଂ ଶ୍ରୀଂ କ୍ଳୀଂ ॥ ଶାବରତନ୍ତ୍ର ବ-ପ୍ରକୀ ପ୍ର ୪୪ ॥ ଇତ୍ୟାଦି ।
 ଏମାନେ ଧନାତ୍ୟମାନଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣଭିଷେକ କରନ୍ତି । ଦଶମହାବିଦ୍ୟାର ମନ୍ତ୍ର
 ପ୍ରକାର—

ହ୍ରୀଂ ହ୍ରୀଂ ହ୍ରୁଂ ବଗଲାମୁଖ୍ୟେ ପଠ୍ ସ୍ଵାହା ॥ [ଶା ପ୍ରକୀ ପ୍ର ୪୫]
 କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ—

ହ୍ରୁଂ ପଠ୍ ସ୍ଵାହା [କାମରହତନ୍ତ୍ର ବାଜମନ୍ତ୍ର ୪ ॥]

ପୁଣି ଏମାନେ ମାରଣ, ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନ, ବିଦ୍ଵେଷଣ, ବର୍ଣ୍ଣାକରଣ ଇତ୍ୟାଦି
 ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି । ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ଵାରା ତ କିଛି ହୁଏନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଧର୍ମସ୍ଵାଧୀନ ହେବାକୁ

କରିବୁ । ଯେତେବେଳେ କାହାପ୍ରତି ମାରଣମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି, ସେତେ-
ବେଳେ ଯାହାପାଇଁ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି, ତାହା ନିକଟରୁ ଧନ ନେଇ, ଯାହାକୁ
ମନୁଷ୍ୟ ହେବ ତାହାର ଆକୃତିପରି ଅଟା କିମ୍ବା ମାଟିରେ ପିତୁଳା ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତି,
ସେହି ପିତୁଳାର ପ୍ରତିରେ, ନାଭିରେ ଏବଂ କଣ୍ଠରେ ଛୁରିକା ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି ।
ତାହାର ଆଖି ଏବଂ ହାତ-ଗୋଡ଼ରେ କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇ ଦିଆଯାଏ । ସେହି ପିତୁଳା-
ରେ ଭୈରବ ଏବଂ ଦୁର୍ଗାମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣ କରି ତାହା ହାତରେ ସିଂଗୁଳ ଧରି
ଥାନ୍ତି । ସେହି ସିଂଗୁଳ ପିତୁଳାର ହୃଦୟରେ ଲାଗି ଥାଏ । ଗୋଟିଏ ବେଦୀ ନିର୍ମାଣ
କରି ସେଥିରେ ମାଂସାଦି ହାର ହୋମ କରାହୁଏ । ଅନ୍ୟ ଆଡ଼େ ଦୂତ ଆଦି
ଯୋଗ, ଯାହା ଉପରେ ମାରଣ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରାହୁଏ, ତାହାକୁ ବିଷ ପ୍ରଭୃତି-
ଦ୍ୱାରା ମାରବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଏ । ଯଦି ନିଜର ପୁରସ୍କରଣ ମଧ୍ୟରେ ତାକୁ ମାର
ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ମୟପ୍ରୟୋଗକାରୀ ନିଜକୁ ଭୈରବ ଅଥବା ଦେବୀର ସାଧକ
ମାନି ପ୍ରକାଶ କରେ ଏବଂ “ଭୈରବ ବା ଭୁଜନାଥସ୍ତୁ” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପାଠ-
କରେ ।

“ମରୟ ମରୟ ଉଚ୍ଚାଟୟ, ବିଦେଷୟ, ଛୁନ୍ତି ଛୁନ୍ତି ଭୟ ଭୟ, ବଣୀକୁରୁ
ବଣୀକୁରୁ ଖାଦୟ ଖାଦୟ, ଭସୟ ଭସୟ, ଶୋଟୟ ଶୋଟୟ, ନାଶୟ ନାଶୟ,
ମରନ୍ ବଣୀକୁରୁ, ହୁଂ ଫଟ୍ ସ୍ୱାହା ॥ [କାମରୁ ତନ୍ତ୍ର, ଉଚ୍ଚାଟନ ପ୍ରକରଣ
ମ ୫-୭]

ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ଏମାନେ ଜପ କରନ୍ତି ଏବଂ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ମଦ୍ୟପାନ
ଓ ମାଂସାଦିଭୋଜନ କରନ୍ତି । ଭୁକୁଟୀମଧ୍ୟସ୍ଥାନରେ ସିନ୍ଦୂରରେଖା ଧାରଣ କରନ୍ତି ।
କେବେକେବେ କାଳୀ ଆଦି ଦେବୀଙ୍କ ନାମରେ କୌଣସି ଲୋକକୁ ଧରି ବଧ କରନ୍ତି
ଓ ତାହା ମାଂସରେ ହୋମ କରି କାହିଁକି ସେହି ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି ମଧ୍ୟ ଯଦି କୌଣସି
ଲୋକ ଭୈରବଚନ୍ଦ୍ରରେ ଯାଇ ମଦ୍ୟ-ମାଂସ ଖାଇବା ପିଇବାକୁ ମନ କରେ, ତେବେ
ତାହାକୁ ମାର ହୋମ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଉକ୍ତ ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
ଦେବୀର ହୃଦୟ, ସେ ମୃତମନୁଷ୍ୟର ମାଂସ ମଧ୍ୟ ଖାଇଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ “ଅଜଣ”
“ବକଣ” କରନ୍ତି, ସେମାନେ ମଳ-ମୁତ୍ର ମଧ୍ୟ ଭସଣ କରନ୍ତି ।

ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ “ବୋଲ-ମାର୍ଗୀ” ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ “ବାଜ-
ମାର୍ଗୀ” ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅଛି । ବୋଲମାର୍ଗୀମାନେ କୌଣସି ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନରେ କିମ୍ବା ଭୂମି

ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସ୍ଥାନ ସ୍ଥିର କରନ୍ତି । ସେ ସ୍ଥାନରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁରୁଷ, ବାଳକ ବାଳିକା, ଭଗ୍ନୀ, ମାତା ଏବଂ ପୁତ୍ରବଧୂ ଆଦି ସମସ୍ତେ ଜମା ହୋଇ ମିଳି ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି ଓ ପୁରା ପିଅନ୍ତି । ଜନେକ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ବିବସ୍ତା କରି ସମସ୍ତ ପୁରୁଷ ତାହାର ଗୁପ୍ତେନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ପୂଜାକରନ୍ତି ଓ ତାହାକୁ ଦୁର୍ଗା ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ସେହି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପୁରୁଷକୁ ଭଲଗ୍ନ କରି ତାହାର ଗୁପ୍ତେନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ମଦ ପିଇ ପିଇ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି, ତେବେ ବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବସ-ବସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ମିଳାଇ ମିଶାଇ ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତର ପାଖ ମଧ୍ୟ ରଖିଦିଆଯାଏ । ସେହି ସମୟରେ ଜଣେ ଜଣେ ପୁରୁଷ ସେଥି ଭିତରେ ଯିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କାଞ୍ଚୁଲି ଉଠାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସେହି ବସ୍ତ୍ରଟି ମାତା, କନ୍ୟା, କନ୍ୟା, ପୁତ୍ରବଧୂଆଦିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯାହା କାହାର ହେଉନା କାହିଁକି, ସେହି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସେ ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଯାଏ । ଆଉ ସେମାନେ ଯେଉଁଠି କୁକର୍ମ କରନ୍ତି, ଅତ୍ୟଧିକ ନିଶା ଚଢ଼ିଲେ ପରସ୍ପର ହେଉଡ଼ା କରି ଜୋତାମରାମର ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଅଧାରୁଆ ପ୍ରାତଃକାଳରୁ ସେମାନେ ଯାଆନ୍ତି । ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ମାତା ମରା କନ୍ୟା କନ୍ୟା, ଭଗ୍ନୀ ଭଗ୍ନୀ ଏବଂ ପୁତ୍ରବଧୂ ପୁତ୍ରବଧୂ ପୁଣି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ସେ ମାର୍ଗୀମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷର ସମାଗମ ପରେ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଜଳରେ ମିଶାଇ ପିଅନ୍ତି । ସେ ପାମରମାନେ ଏପରି କୁକର୍ମକୁ ମୁକ୍ତିର ସାଧନ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟା, ବିରୁଦ୍ଧ ଓ ସୌଜନ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣ ତଳେ ହେଲେ ନ ଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଶୈବମତାବଲମ୍ବୀମାନେ ତ ଭଲ ?

ଉତ୍ତର— ଭଲ କୁଆଡ଼ୁ ହେଲେ ? “ଯଥା ପ୍ରେତନାଥ ତଥା ଭୂତନାଥ” । ଯେପରି ବାମମାର୍ଗୀ ମନ୍ତ୍ରୋପଦେଶାଦିଦ୍ୱାରା ଲୋକଙ୍କ ଧନ ହରଣ କରନ୍ତି, ସେହିପରି ଶୈବମାନେ ‘ଓମ୍ ନମଃ ଶିବାୟ’ ଇତ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚସରାଦି ମନ୍ତ୍ରୋପଦେଶ କରି ଛୁଦ୍ରାସ ଓ ଭୟଧାରଣ କରନ୍ତି; ମୃତ୍ତିକା ଓ ପାଷାଣାଦିରେ ଲିଙ୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରି ପୂଜା କରନ୍ତି ଏବଂ ମୁହଁରେ “ହରହର ବମ୍ ବମ୍” ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଛେଳି ଓ ସତ୍ତ୍ୱଶି ବିକଟ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଏପରି କରିବା କାରଣ ଏହି ତାଳି ବଜାଇବା ଏବଂ ବମ୍ ବମ୍ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ପାବଣୀ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏହା ଦେବ ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି । କାରଣ, ଯେଉଁ ସମୟରେ ମହାଦେବ ଭୟାବୁର ସ୍ୱର ପିଲାଇ ଯାଇଥିଲେ, ସେ ସମୟରେ ବିଦ୍ରୁପ ସୂଚକ ବମ୍ ବମ୍ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥିଲା । ଗାଲି ବଜାଇବାଦ୍ୱାରା ପାବଣୀ ଅପ୍ରସନ୍ନ ଓ ମହାଦେବ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ।

ପ୍ରତି ଦିନ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ଶିର କାଟି ଅଗ୍ନିରେ ପକା ଯାଇଥିଲା । ସେହିଦିନରେ ଛେଳିମୁଣ୍ଡ ଯୋଡ଼ି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସେହିଦିନରେ ଛେଳି ଶରୀର ଅନୁ-
ସନ୍ଧାନରେ ଗଲବଜାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଶୈବମାନେ ଶିବରାତ୍ରି ପ୍ରଦୋଷର ବ୍ରତପାଳନ
କରିବାକୁ ମୁକ୍ତି ମିଳେ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଶୈବମାନେ ମଧ୍ୟ ବାମମାର୍ଗୀଙ୍କ
ପରିବ୍ରାଜା । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷତଃ କାନପଟା, ନାଥ, ଗିରୀ, ପୁରୀ, ବନ
ପ୍ରଭୃତି, ପଦ୍ମ, ସାଗର ତଥା ଗୃହସ୍ଥମାନେ ମଧ୍ୟ ଶୈବ ବୋଲି ଥାନ୍ତି ।
କେହି ଏକାବେଳେ ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ବାମ ଓ ଶୈବ
ମତ ମାନନ୍ତି । ଆଉ କେହି କେହି ବୈଷ୍ଣବ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ତେଣୁ ଶାକ୍ତ ବହିଷ୍କୃତବାଃ ସଭ୍ୟମଧ୍ୟେ ତ ବୈଷ୍ଣବାଃ ।

ନାନାରୂପବାଃ କୌଳା ବିଚରନ୍ତି ମନ୍ଦାତଳେ ॥

ଏହା ଡକ୍ଟର ଶ୍ରେଣୀ । ଭିତରେ ଶାକ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ବାମମାର୍ଗୀ, ବାହାରେ ଶୈବ
ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଓ ଭୟ ଧାରଣା କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସଭ୍ୟରେ ବୈଷ୍ଣବ ଅର୍ଥାତ୍ ବସୁଙ୍କ
ଶେଷକ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ଦିଅନ୍ତି । ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରକାର ରୂପ ଧାରଣା କରି ବାମ
ମାନେ ପୃଥିବୀରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ବୈଷ୍ଣବ ତ ଭଲ ?

ଉତ୍ତର— ଆଦୌ ନୁହନ୍ତି । ବାମମାର୍ଗୀ ଓ ଶୈବମାନଙ୍କ ପରି ଏହି ବୈଷ୍ଣବ
ମାନେ ଏମାନଙ୍କ ରଙ୍ଗ ଢଙ୍ଗ ଦେଖ, ନିଜକୁ ବସୁଙ୍କ ଦାସ ବୋଲି ମାନନ୍ତି ।
ମେଳେ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ବୈଷ୍ଣବ ଅର୍ଥାତ୍ ଚନ୍ଦ୍ରାକାଶମାନେ ନିଜକୁ ସର୍ବଶେଷ ବୋଲି
ମନେ କରନ୍ତି । ବସୁନ୍ଧର ଏମାନେ କିଛି ନୁହନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ— କାହିଁକି ! କିଛି ନୁହନ୍ତି ? ସବୁ କିଛି ଅଟନ୍ତି !! ଦେଖନ୍ତୁ, ଆମ୍ଭ-
ମାନଙ୍କ ଲଲିଟରେ ନାରାୟଣଙ୍କ ଚରଣାରବିନ୍ଦ-ସଦୃଶ ଛଳକ ଏବଂ ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ
ବୈଷ୍ଣବ “ଶ୍ରୀ” ରେଖାଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀ ବୈଷ୍ଣବ କୁହାଯାଏ ।
କେମିତି ନାରାୟଣଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ମାନୁନା । ଆମ୍ଭେମାନେ
ଶୈବ-ଲିଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରୁଁ ନା । କାରଣ ତତ୍ତ୍ୱାତ୍ ଆମ୍ଭ ଲଲିଟରେ ସ୍ଥିତ ‘ଶ୍ରୀ’
ସିଦ୍ଧି ଶାସ୍ତ୍ର ଅଛି । “ଆଲମଦାରାଦି ଷ୍ଟୋତ୍ର ଆମ୍ଭେମାନେ ପାଠ କରୁଁ । ମନ୍ତ୍ରବାଚ
ନାରାୟଣଙ୍କ ପୂଜା କରାଯାଏ । ମାଂସ ଖାଉଁନା ଓ ମଦ୍ୟପାନ କରୁଁ ନା । ତେଣୁ
ଆମ୍ଭେମାନେ କାହିଁକି ଭଲ ନ ହେବୁଁ ?

ଉତ୍ତର— ଏହି ଡିଲକକୁ ହରି-ପଦାକୁଡ଼ି ଏବଂ ପାତ ରେଖାକୁ ‘ଶ୍ରୀ’ କରା
କରିବା ନିରର୍ଥକ । କାରଣ, ଏହା ତ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ହସ୍ତର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ମାତ୍ର । ତୁମ୍ଭ
ତୁମ୍ଭର ଏହି ଲଲଟରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବା ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଶୁକ୍ରର ଲଲଟରେ କି
ଯାଇଥିବା ବିଚିତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଭଳି । ତୁମ୍ଭ କପାଳରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପଦଚିହ୍ନ ଆସିଲୁ କିମ୍ଭ
କେହି କଅଣ ବେଁକୁଣ୍ଡକୁ ଯାଇ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପଦଚିହ୍ନ ମୁଣ୍ଡରେ କରି ଆସିଲୁ ?

ବିବେକ— ‘ଶ୍ରୀ’ ଜଡ଼ ଅଥବା ଚେତନ ?

ବେଁଷ୍ଟବ— ଚେତନ ।

ବିବେକ— ତେବେ ରେଖା ଜଡ଼ ହେବାରୁ ‘ଶ୍ରୀ’ ନୁହେଁ । ଆମ୍ଭର ପ୍ରଶ୍ନ
‘ଶ୍ରୀ’ ନିର୍ମିତା ନା ସ୍ୱପ୍ନ ସିଦ୍ଧା ? ଯଦି ସ୍ୱପ୍ନ ସିଦ୍ଧା, ତେବେ ଏହା ‘ଶ୍ରୀ’ ନୁହେଁ । କାରଣ
ତୁମ୍ଭମାନେ ଏହାକୁ ପ୍ରତିଦିନ ନିଜ ହାତରେ ନିର୍ମାଣ କର । ସୂତ୍ରରୁ ଏହା
ହୋଇ ନ ପାରେ । ଯଦି ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ କପାଳରେ ‘ଶ୍ରୀ’ ରହନ୍ତି, ତେବେ ଆଜି
ବେଁଷ୍ଟବଙ୍କ ମୁଖ ଶ୍ରୀଯାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଶୋଭାଯାନ କାହିଁକି ଦେଖାଯାଏ ? କପାଳରେ
‘ଶ୍ରୀ’ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ତୁମ୍ଭମାନେ କାହିଁକି ଉଦର-ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଡାର ଡାର ବୁଲି
ମାଗ ଓ ସଦାବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରହଣ କର ? ଲଲଟରେ ‘ଶ୍ରୀ’; କାର୍ଯ୍ୟ ମହାଦେବର ? ଏହା
କେବଳ ଦୁର୍ଗ୍ରହଣ ଏବଂ ନିଲ୍ଲୁଜ ଲୋକଙ୍କ କଥା ଅଟେ ।

ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ‘ପରିକାଳ’ ନାମକ ଜଣେ ବେଁଷ୍ଟବ ଭକ୍ତ ଥିଲେ ।
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦୟାବୃତ୍ତି ଏବଂ ଛଳ-କପଟଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ଅପହରଣ କରି ବେଁଷ୍ଟବମାନଙ୍କ
ଦିଏ । ସେ ସେଥିରେ ଆନନ୍ଦିତ ହୁଏ । ଦିନେ ପରିକାଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରିବାକୁ
କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଲ ନାହିଁ । ତେଣୁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୃଦୟରେ ଫେରୁଥାଏ । ନିଜ
ପୁଣ୍ୟ ଜାଣିପାରିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କ ଭକ୍ତ ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ିଛି । ସେ ଧନାତ୍ୟ କରିବାକୁ
ରେ ମୁଦି ପ୍ରଭୃତି ଅଳଙ୍କାର ଧାରଣ କରି ରଥରେ ଯାଇ ପରିକାଳ ଅନ୍ତର
ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେତେବେଳେ ପରିକାଳ ରଥ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି ବଣିକକୁ
“ତୁମ୍ଭେ ନିଜର ସବୁ ଅଳଙ୍କାର ଶ୍ରୀୟା ଦେହରୁ କାଢ଼ି ଦେଇଦିଅ, ନଚେତ୍ ମୁଁ ତୁ
ମାରି ପକାଇବି ।” ନାରାୟଣଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗୁଳିରୁ ନିଜ ମୁଦି ବାହାର କରିବାରେ
ବିଲମ୍ବ ହୋଇଗଲା । ପରିକାଳ ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗୁଳିଟି ମୁଦିରେ କାଟି ନେଲା । ଏହା
ନାରାୟଣ କହୁଛନ୍ତି ହସ୍ତକୁ ହୋଇ ଚତୁର୍ଭୁଜ ମୁଣ୍ଡିଧାରଣ କଲେ ଏବଂ ତାହା

ଦେଇ କହିଲେ—“ତୁ ମୋର ଅତି ପ୍ରିୟଭକ୍ତ । କାରଣ, ତୁ ଲୁଚିତରାଜା
 ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରି ଧନଦାତା ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ସେବା କରୁଅଛୁ । ସୁତରାଂ ତୁ ଧନ୍ୟବାଦର
 ପତ୍ର ।” ଏହାପରେ ପରକାଳ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ସବୁ ଅଲଙ୍କାର
 ଦେଇ ଦେଲା ।

ଥରେ ଜଣେ ବଣିକ ପରକାଳକୁ ଭୃତ୍ୟରୂପେ ଜାହାଜରେ ବସାଇ କୌଣସି
 ଧନ୍ୟ ଦେଶକୁ ନେଇଗଲା । ସେଠାରୁ ଜାହାଜରେ ଗୁଆ ବୋହାଇ କଲା । ପରି-
 ନାମ ଗୋଟିଏ ଗୁଆକୁ ଦୁଇଫାଳ କରି ଏକଫାଳ ଗୁଆ ଜାହାଜରେ ରଖି ବଣିକକୁ
 ଦେଲା—“ତୁମେ ମୋ ଅଧାଗୁଆକୁ ଜାହାଜରେ ରଖିଦିଅ, ଆଉ ଲେଖିଦିଅଯେ,
 ଜାହାଜରେ ପରକାଳର ଅଧାଗୁଆ ରହିଲା । ବଣିକ କହିଲା—“ତୁମେ ଚାହୁଁଲେ
 ଏଠାରେ ସୁପାରି ନେଇପାର । ପରକାଳ କହିଲା— “ନା, ନା, ନା, ନା, ନା, ମୁଁ
 ଆର୍ଥିକ ନୁହେଁ ଯେ, ଖଟମିଛ କହି କିଛି ବେଶି ନେଇନେବି । ମୋତେ ତ
 କେବଳ ଅଧାଗୁଆ ଦରକାର ।” ବିଚର ସରଳହୃଦୟ ବଣିକ ତାହାହିଁ ଲେଖି-
 ଦେଲା । ଯେତେବେଳେ ଜାହାଜ ନିଜ ଦେଶର ବନ୍ଦରରେ ଆସି ଲାଗିଲା ଓ ଗୁଆ
 ଖସି ଜରିବାସମୟ ଆସିଲା, ସେତେବେଳେ ପରକାଳ ନିଜ ଅଧା ସୁପାରି ଦେବାକୁ
 ଚାଲିଲା । ବଣିକ ଉକ୍ତ ଅଧା ସୁପାରିଟି ଦେବାକୁ ଲାଗିବାରୁ ପରକାଳ ଝଗଡ଼ା କରି
 ଚାଲି, “ମୋର ତ ଜାହାଜରେ ଅଧା ଗୁଆ ଅଛି । ସେଥିରୁ ମୋତେ ଅଧା ଦେବାକୁ
 ଦେ । ବିବାଦଟି ରାଜପୁରୁଷଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲା । ପରକାଳ ବଣିକର ଲେଖା
 ଦେଖାଇଲା । ସେଥିରେ ଅଧା ଗୁଆ ଦେବା କଥା ଲେଖା ଥିଲା । ବଣିକ ନାନା
 ବାଧା କହିଲା, କିନ୍ତୁ କେହି ମାନିଲେ ନାହିଁ । ପରକାଳ ଜାହାଜର ଅଧା ଗୁଆ
 ଖସି ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କୁ ଦେଲା । ଏଥିରେ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ବହୁତ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ ।
 ଉକ୍ତ ଉତ୍ସୁ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରକାଳରମୁଖି ଅଦ୍ୟାବଧି ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ ସ୍ଥାପିତ ଅଛି ।
 ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହି ଆଖ୍ୟାୟିକା ଲିଖିତ ଅଛି । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ମନୁଷ୍ୟ ଶ୍ରବ
 ଶେଷକୁ ଯେ, ବୈଷ୍ଣବ, ସେମାନଙ୍କ ସେବକ ତଥା ନାରାୟଣ -ଏ ତିନିହେଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ-
 ମଣିଷର ଅନ୍ତର୍ଗତ କି ନା ? ଯଦ୍ୟପି ମତମତନ୍ତ୍ରର ଘେନି କେହିବୈଷ୍ଣବ ଭଲ
 ପାଏ, ତଥାପି ବୈଷ୍ଣବ ମତାଲମ୍ବୀ କୌଣସିବ୍ୟକ୍ତି କଦାପି ପୂର୍ବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭଲ
 ମାନ ପାରେ ।

ଆଜିକାଲି ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଭେଦ, ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ

ପ୍ରକାର ଭଲକ ଓ କଣି ଧାରଣ କରିବା ଦେଖାଯାଏ । ସମାନତାମାନେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଗୋପୀଚନ୍ଦନ ଏବଂ ମଧ୍ୟରେ ଲଲରେଖା; ନିମାଉତମାନେ ଦୁଇଟି ଗୋପୀଚନ୍ଦନ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ କଳାରଙ୍ଗର ବିନ୍ଦୁ; ମାଧବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକମାତ୍ର କଳାରାଗ; ଗୌଡ଼ୀୟ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ କଟାରିତୁଳ୍ପ ରେଖା ଓ ସମସ୍ତାଙ୍ଗମାନେ ଦୁଇଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରେଖା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲକାର ଟୀକା ଧାରଣ କରନ୍ତି । ଏହିପରି ଏମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କଥା ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି । ସମାନତାମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ନାରାୟଣଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ର ଲଲରଙ୍ଗର ରେଖା ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଶ୍ୱେତ ଅଟେ । ଗୋସ୍ୱାମୀମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଅଙ୍ଗୁଳି, ଲତାଦି ।

ଉକ୍ରମାଳପ୍ରସ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଆଖ୍ୟାୟିକା ଅଛି । ଥରେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷତଳେ ଶୋଇଥିଲା । ନନ୍ଦିତାବସ୍ଥାରେ ସେ ମରଗଲା । ଉପରୁ ଥାଇ ଗୋଟିଏ କୁଆ ବିଷ୍ଣୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାଦ୍ୱାରା ତାହା ମୃତକର ଲଲାଟରେ ପଡ଼ି ଭଲକ କରିଥିଲା ଭଲି ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ତାହାକୁ ନେବାପାଇଁ ଯମଦୂତମାନେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଇଚ୍ଛାବସରରେ ବିଷ୍ଣୁ ଦୂତମାନେ ମଧ୍ୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସେତେବେଳେ ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ କଳହ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଯମଦୂତମାନେ କହିଲେ—“ଆମେ ଶ୍ୱେତ ଆଦେଶାନୁସାରେ ଏହାକୁ ଯମଲୋକ ନେଇଯିବୁ” । ବିଷ୍ଣୁ ଦୂତ କହିଲେ—“ଆମ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ଆମେ ଏହାକୁ ବୈକୁଣ୍ଠ ନେଇଯିବୁ” । ଦେଖ, ଏହାର ଲଲାଟରେ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ଭଲକ ଅଛି । ଏହାକୁ ତୁମେମାନେ କପରି ନେଇଯିବା ପାରିବ ?” ଏହାଶୁଣି ଯମଦୂତମାନେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲେ ଏବଂ ବିଷ୍ଣୁ ଦୂତମାନେ ତାହାକୁ ଆନନ୍ଦ ସହିତ ବୈକୁଣ୍ଠକୁ ନେଇଗଲେ । ନାରାୟଣ ତାହାକୁ ବୈକୁଣ୍ଠରେ ସ୍ଥାନ ଦେଲେ । ଦେଖ, ଅକସ୍ମାତ୍ କାକବିଷ୍ଣୁଦ୍ୱାରା କପାଳହୋଇଯିବା ଭଲକାକାରର ଯଦି ଏପରି ମାହାତ୍ମ୍ୟ, ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରୀତିପୁରକ ନିତ୍ୟ ହାତରେ ଭଲକ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ନରକରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ବୈକୁଣ୍ଠକୁ ଯିବାକୁ ବିରାଜି କ’ଣ ? ଯଦି କେବଳ କପାଳରେ ସୁଦ୍ଧା ଭଲକ ରଚନାଦ୍ୱାରା ବୈକୁଣ୍ଠ ଯାଏ, ତେବେ ମୁଁହସାରା କିମ୍ବା ସବାଙ୍ଗରେ ଭଲକ ଲେପନ କଲେ ବୈକୁଣ୍ଠ ମଧ୍ୟ ଆଗକୁ ଯାଇହୁଏ କି ନାହିଁ ? ଏହିସବୁ ଲୀଳା ବ୍ୟର୍ଥମାତ୍ର ।

ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ‘ଖାଖୀ’ ବଲ୍‌କଳ-ନିର୍ମିତ କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ

ଧନ କଲାଇ ନିଆଁ ତାପନ୍ତି; ଜଟା ବଜାନ୍ତି; ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷଙ୍କ ବେଶ ପାରଣ
କରି ପଦୁଗ ଧାନାବ ପ୍ରିତ ହୁଅନ୍ତି; ଗଞ୍ଜେଇ ଗ୍ରାମ ପ୍ରଭୃତି ପିଅନ୍ତି; ଆଖି
କରି ରଖନ୍ତି; ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ଅନ୍ନ, ଅଟା-ମଇଦା ଓ ଅଧଳ ଆଦି
କରି କରନ୍ତି । ଗୃହସ୍ଥମାନଙ୍କ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ବତ୍ତାନ୍ତି କରି ନିଜ ତେଲ କରି ନିଅନ୍ତି ।
ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକାଂଶ କୁଳ-ମଜୁରୀଆ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ଥାଆନ୍ତି ।
ସେହି ଉଦ୍ୟା ପଡ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ପଡ଼ିବାକୁ ମନା କରନ୍ତି ଏବଂ କହନ୍ତି -
ପତିତବ୍ୟଂ ତଦପି ମର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ଦନ୍ତକଟାକଟେଷୁ କଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟମ୍ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ସାଧୁ-ସନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରିବାର କିଛି ପ୍ରୟୋଜନ
ନାହିଁ । କାରଣ, ଯେଉଁମାନେ ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମରି ଯାଆନ୍ତି । ତେଣୁ
ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଇ ଦାନ୍ତ ଘଷିବାଦ୍ୱାରା କି ଲାଭ ? ଗୃହଧାମ ବୁଲି ଆସିବା, ସାଧୁ-
ସେବା କରିବା ଏବଂ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଭଜନ କରିବା ହିଁ ସାଧୁମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।
ତେଣୁ ମୂର୍ଖତା ଓ ଅବିଦ୍ୟାର ମୁର୍ତ୍ତି ଦେଖି ନ ଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ‘ଖାଖୀ’-
ମନ୍ତ୍ର ଦର୍ଶନ କରି ଆସନ୍ତି । କେହି ବୟସରେ ଖାଖୀମାନଙ୍କ ମାତା-ପିତା
ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏମାନେ ‘ପୁଅ’ ହିଁ ‘ବୋଲି
କହିବା’ କରନ୍ତି । ରୁଂଖଡ଼, ସୁଂଖଡ଼, ଗୋଦଡ଼ିୟେ, ଜମାତବାଲେ, ସୁତରେସାଇଁ
ଆଦି, କାନପଟା, ଜୋଗୀ, ଭ୍ରାତୃ ଆଦି ମତାବଲମ୍ବୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଖାଖୀମାନଙ୍କ
ପୁଣ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ଜନେକ ଖାଖୀ ସାଧୁର ତେଲ “ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ” ଘୋଷି-
ତାଣି ପାଣି ଆଣିବା ପାଇଁ କୁଅ ପାଖକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ
ହେଲେ । ସେ ତାହାକୁ “ପ୍ରୀତନେସାଜନମେ” ଘୋଷୁଥିବା ଶୁଣି ପଚାରିଲେ,
କି ସାଧୁ ! ତୁ ଅଶୁଦ୍ଧ ଘୋଷୁଛୁ, “ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ” ଏହିପରି ଉଚ୍ଚାରଣ
କର । ସାଧୁ ସେହିପରି ପାଣି ଲୋଟାଏ ନେଇ ଗୁରୁଜୀଙ୍କ ମାଖରେ ଯାଇ ପଦ୍ମ
ଧରି, “ଜଣେ ବନ୍ଧନ ମୋ ଘୋଷୁଥିବାକୁ ଅଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି କହୁଛୁ । ଖାଖୀ ତାହା
କି ଶୁଦ୍ଧ ଭାବେ କୁହନ୍ତି ? କୁଅ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ପଣ୍ଡିତକୁ କହିଲେ, “ତୁ ମୋ
କିଏ ପାଠ ଜାଣୁ, ଆମେ ତିନି ପ୍ରକାର ପାଠ ଜାଣୁ —

‘ପ୍ରୀତନେସାଜନମେ’ ‘ପ୍ରୀ ଗନେସାୟ ନମେ’ ‘ଶ୍ରୀ ଗନେସାୟ ନମେ’ ।
ଶ୍ରୀ ଶୁଣ ସାଧୁ ! ବିଦ୍ୟା ବିଷୟ ବଡ଼ କଠିନ । ନ ପଢ଼ିଲେ ଏହା ଆସେ ନାହିଁ

ଖାଖୀ—ଯାଆ ବେ । ଆମେ ସବୁ ବିଦ୍ବାନ୍ଙ୍କୁ ଭାଙ୍ଗି ସାଙ୍ଗରେ
ଏକାବେଳେ ପିଇଦେଇଛୁ । ସାଧୁମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ବହୁତ ବେଶୀ । ତୁ ଆମେ
କଅଣ ଜାଣୁ ?

ପଣ୍ଡିତ—ଦେଖ, ଯଦି ତୁମେ ପାଠ ପଢ଼ି ଆସ, ତାହାହେଲେ ଏପରି ଅପରାଧ
କହନ୍ତି ନାହିଁ । ତୁମକୁ ସବୁ ପ୍ରକାର ଜ୍ଞାନ ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ଖାଖୀ—ଆବେ, ତୁ ଆମର ଗୁରୁ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ ? ଆମେ ତୋର ଉପାଦେୟ
ଶୁଣିବାକୁ ଚାହୁଁନା ।

ପଣ୍ଡିତ—ଶୁଣିବ କୁଆଡ଼ ? ବୁଦ୍ଧି ଥିଲେ ସିନା ! ଉପଦେଶ ଶୁଣିବା ଓ ବୁଦ୍ଧି
ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧି ଦରକାର ।

ଖାଖୀ—ଯେଉଁମାନେ ସକଳ ବେଦଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସାଧୁମାନଙ୍କୁ ଅବମାନ
କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଜାଣିବାକୁ ହେବଯେ, ସେମାନେ କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପଣ୍ଡିତ—ଅବଶ୍ୟ, ଆମେ ସାଧୁମାନଙ୍କର ସେବା କରୁଁ; କିନ୍ତୁ ତୁମମାନଙ୍କର
ଧର୍ମମାନଙ୍କର ନୁହେଁ । କାରଣ ଯେଉଁମାନେ ସଜ୍ଜନ, ଧାର୍ମିକ, ପରୋପକାରୀ
ବିଦ୍ବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ହିଁ ସାଧୁ କୁହାଯାଏ ।

ଖାଖୀ—ଦେଖ, ଆମେ ସବୁଦିନ ଲଙ୍ଗଳା ରହୁଁ; ଧୂଆଁ ଜଳାଉଁ; ଦିନର ଶେଷେ
ଗଞ୍ଜେଇ ଓ ଚରସ ଧୁଆଁ ଟାଣୁଁ, ଭିନି ଭିନି ଲେଟାଁ ଢଙ୍ଗ ପିଇଯାଉଁ; ଗଞ୍ଜେଇ ଶୁଖି,
ଧତୁରା ଗଛର ପତ୍ର ଭାଙ୍ଗି କରି ଖାଉଁ; ସଂଖିଆ ଓ ଅଫିମ ମଧ୍ୟ ଅନାୟାସରେ
ଖାଇଯାଉଁ; ନିଶାବିଷାକର ହୋଇ ଦିନରାତି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ପଡ଼ିଥାଉଁ; ସ୍ୱପ୍ନରେ ହିଁ
ହେଲେ ମନେ କରୁଁନା; ଭିକ ମାଗି ଗୋଜନ କରୁଁ; ଗତିଯାକ ଏପରି କାଳ
ଉଠେ ଯେ, ପାଖରେ ଶୋଇଲା ଲୋକର ନିଦ ପଳାଇଯାଏ—ଏହିମନ୍ତ ସବୁ ସିଖି
ସାଧୁତା ଆମ ପାଖରେ ଥାଏ । ତେବେ ତୁ ଆମର ନିନ୍ଦା କାହିଁକି କରୁଛୁ ?
ସାବଧାନ ମୁଖ, ଯଦି ଆମକୁ ବିରକ୍ତ କରବୁ, ତେବେ ଆମେ ତୋତେ ଉପଦେଶ
କରିଦେବୁଁ ।

ପଣ୍ଡିତ—ଏହି ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷଣ ଅସାଧୁ, ମୁଖ ଓ ଗର୍ବଶୃଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର
ସାଧୁଙ୍କର ନୁହେଁ । ଶୁଣ, “ସାତ୍ତ୍ୱିକ ପରାଣି ଧର୍ମକାୟ ଧୀର ସଂ ସାଧୁ” । ଯେଉଁ
ମାନେ ଧର୍ମଯୁକ୍ତ ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି; ସଦା ପରୋପକାରରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ
ଯାହାଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ଦୁର୍ଗୁଣ ନ ଥାଏ ଓ ଯେଉଁମାନେ ବିଦ୍ବାନ୍

ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ସମସ୍ତଙ୍କର ଉପକାର କରନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କୁ ସାଧୁ କୁହାଯାଏ ।
 ଖାଣି—ଯାଆ ବେ । ତତେ ସାଧୁଙ୍କ କର୍ମ କ'ଣ ଜଣା ? ସାଧୁଙ୍କର ବଡ଼
 କର୍ମ । କୌଣସି ସାଧୁ ସ୍ବହତ ବାଚ୍ଛିକଣ୍ଡା କରିବା ଗୁଣ ଦେ । ନଚେତ୍
 ମୃତ୍ୟୁ, ଗୋଟିଏ ଚମୁଟାପାତ୍ରରେ ମୃତ୍ୟୁ ଫଟାଇଦେବ ।

ଶ୍ରୀତ=ଆଜ୍ଞା, ଆଜ୍ଞା, ଯାଅ ଖାଣି, ନିଜ ଜାଗାରେ ବସ । ଆମ୍ଭ ଉପରେ
 କେଣି କି ନା । ଜାଣ ସଜ୍ୟ କପରି ? କାହାରିକୁ ମାରବ, ତ ବରାହୋଇ
 ଉପସିଦ୍ଧ, ବେତ ଖାଇବ ଅଥବା କେହି ତୁମ୍ଭକୁ ମଧ୍ୟ ବାଡେଇଦେବ । ସେତେ-
 ସେତେ ତୁମ୍ଭେ କ'ଣ କରିବ ? ଏହା ସାଧୁର ଲକ୍ଷଣ ନୁହେଁ ।

ଖାଣି—ଭୁଲ ରେ ଚେଲ । କେଉଁ ସ୍ବପ୍ନର ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିଲ ।

ଶ୍ରୀତ=ତୁମ୍ଭେ କେବେହେଲେ କୌଣସି ମହାତ୍ମାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହନାହିଁ ।
 ନଚେ ଏପରି ଜଡ଼ମୂର୍ଖ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତି ।

ଖାଣି—ଆମ୍ଭ ସ୍ବୟଂ ହିଁ ମହାତ୍ମା । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କାହାର ସାହାଯ୍ୟ ଦର-
 କର ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀତ—ଯାହାଙ୍କ ଗ୍ରାମ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ, ସେମାନଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଅଭିମାନ
 ଖୁବ୍ ଢଳି ଯାଇଯାଏ ।, ଖାଣି ତା ଜାଗାକୁ ଚାଲିଗଲା ଓ ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟ
 ଉଠି ଚାଲିଗଲେ । ସନ୍ନ୍ୟା ଆରତି ଶେଷ ହେଲାପରେ ଉକ୍ତ ଖାଣିକୁ ବୁଢ଼ା
 ଶ୍ରୀ ଅନେକ ଖାଣି ତାକୁ ‘ଦଣ୍ଡଦତ୍’ ‘ଦଣ୍ଡବତ୍’ କହି ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ନମସ୍କାର କରି
 ଶେଷଲେ । ସେ ଖାଣି ପଚାରିଲା--“ଆମ୍ଭ, ରାମଦାସିଆ, ତୁ କ'ଣ ପଢ଼ିଛୁ” ?
 ରାମଦାସ-- ମହାରଜ, ମୁଁ “ବେସୁ ସହସରନାମ” ପଢ଼ିଛି । “ଆବେ,
 ଗୋବିନ୍ଦାସିଆ, ତୁ କ'ଣ ପଢ଼ିଛୁ” ?

ଗୋବିନ୍ଦାସ--ମୁଁ “ସମସତବରଜ !” ଅମୁକ ଖାଣିଜଗଠାରୁ ପଢ଼ିଛି” ଏହା ।
 ଉକ୍ତ ରାମଦାସ ପଚାରିଲା, —‘ମହାରଜ ! ଆପଣ କ'ଣ ପଢ଼ିଛନ୍ତି’ ?

ଖାଣି-- ଆମ୍ଭେ ଗୀତା ପଢ଼ିଛୁ ?

ରାମଦାସ--କାହାଠାରୁ ?

ଖାଣି---“ଯାଆବେ ଟୋକା ! ଆମ୍ଭେ କାହାକୁ ଗୁରୁ କହି ନା । ଦେଖ, ଆମ୍ଭେ
 “ସମସତବରଜ” ରେ ରହୁଥିଲୁ । ଆମ୍ଭେ ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନ ନ ଥିଲୁ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୋତ-
 ଟିଆ ପଣ୍ଡିତ ଦେଖିଲେ ଗୀତାର ଛୋଟ ପୋଥି ଧରି ତାକୁ ପଚାରିଥିଲୁ ଯେ, ଏହି

ଚୁଟିବାଲ ଅକ୍ଷରର ନାଁ କଅଣ ? ଏହିପରି ପରୁର ପରୁର ଅଠର ଅଧ୍ୟାୟ ଗାଣ
ପାଣିକର ଦେଇଛୁ । ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଗୁରୁ କରି ନାହିଁ ।” ଭଲ, ଅନ୍ୟ
ଏହିପରି ବିଦ୍ୟାର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନେ ନଇ ଆଉ ଆଶ୍ରୟ ନେବ କାହାର ?

ଏହିସବୁ ଲୋକ ନିଶାପାଣି କରିବା, ଅଳସୁଆହେବା, ବିବାହ କରିବା,
ଖାଇବା, ଶୋଇବା, ଘଷା ଘଡ଼ିଆଳ ଓ ଝାଞ୍ଜି ଆଦି ପିଟିବା, ଖଜ ବଜାଇବା, ଧୂ
ଜଳାଇବା, ଧୂଆଁଧୋଇ ହେବା ଏବଂ ସବୁଆଡ଼େ ବ୍ୟର୍ଥ ବୁଲୁଥିବା କରିବା ଶତ୍ରୁ
ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭଲ କାମ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କେହି ଚେଷ୍ଟା କଲେ ପଥରକୁ ମଧ୍ୟ
ତରଳାଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଏହି ଖାଖୀମାନଙ୍କ ଆତ୍ମାରେ ଜ୍ଞାନ ସଞ୍ଚାର କରିବା ସମ୍ଭବ
କଠିନ କାମ । କାରଣ, ଏମାନେ ଅଧିକତର ଶତ୍ରୁ, କୁଳ ମଜୁରୀଆ, ଗୁଣ୍ଡା ଓ ଚୋର
ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ଅଟନ୍ତି । ଏମାନେ ନିଜନିଜ ବୃତ୍ତି ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଖାଲ ଗାଣି
ବୋଲି ହୋଇ ବୈରାଗୀ ଅଥବା ଖାଖୀ ପ୍ରଭୃତି ବାନାଧାରଣ କରନ୍ତି । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
ଏମାନେ ବିଦ୍ୟା ବା ସତ୍ତ୍ୱସଙ୍ଗ ଆଦିର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ “ନାଥ” ସଂପ୍ରଦାୟର ମନ୍ତ୍ର ହେଉଛି, “ନମଃ ଶିବାୟ” । ଖାଖୀମାନଙ୍କ
“ନୃସିଂହାୟ ନମଃ” ରାମାବତୀମାନଙ୍କର “ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରାୟ ନମଃ”, ଅଥବା “ସାର୍ବଜନୀ
ରାମାୟାଂ ନମଃ” । କୃଷ୍ଣପାସକମାନଙ୍କର “ଶ୍ରୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣାୟାଂ ନମଃ”, “ନମଃ
ଭଗବତେ ବାସୁଦେବାୟ” ଓ ବଙ୍ଗାଳୀ ଚୈଷ୍ଟବମାନଙ୍କର “ଗୋବିନ୍ଦାୟ ନମଃ”
ଅଟେ । ଏମାନେ ଏହି ସବୁ ମନ୍ତ୍ର କେବଳ କାନରେ ଶୁଣାଇ ଦେଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଶୁଣି
କରି ନିଅନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ଭଳି ଶିକ୍ଷାଦିଅନ୍ତି,—“ଆରେ ପିଲ, ତୁ ତୁମ
ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼”--

ଜଳ ପବିତର ସଥଳ ପବିତର ଭିତର ପବିତର କୁଆ ।

ଶିବ କହେ ସୁନ ପାଟଣା ତୁମ୍ଭା ପବିତର ହୁଅ ॥

ଆଜ୍ଞା, କହନ୍ତୁତ ଏହିପରି ଯୋଗ୍ୟତା ସଂପନ୍ନ ଲୋକ ସାଧୁ ଅଥବା ବିଦ୍ୱାନ୍
ହେବାକୁ କିମ୍ବା ଜଗତର ଉପକାର କରିବାକୁ କେବେ କଅଣ ଉପଯୁକ୍ତ ହେବେ ?
ପାରନ୍ତି ? ଖାଖୀମାନେ ଦିନରାତି କାଠ ଓ ଘଷିଗୁଣ୍ଡା ଜଳାଇ ଖାଲ ବସିଥାନ୍ତି ।
ମାସରେ ଅନେକ ଟଙ୍କାର କାଠ ଜଳାଇଦିଅନ୍ତି । ଯଦି ଗୋଟିଏ ମାସର କାଠ
ମୁଖରେ କମ୍ବଳ ଆଦି ବସୁ କିଣି ନିଅନ୍ତେ, ତେବେ ଏମାନେ ଖାଖୀମାନଙ୍କ
ଧନ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦିତ ହୁଅନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କୁ ସେତେ ବୁଦ୍ଧି ମାଣି

କଲିକ ନଆଁ ସେକ ହେବା ହେଉଛି ଏମାନେ ନିଜନାମ ତପସ୍ବୀ ରଖନ୍ତି ।
 ଏମାନେ ତପସ୍ବୀ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ବନବାସୀ ଲୋକେ ଏମାନଙ୍କଠାରୁ
 କାହିଁକି ନ ହେବେ ? ଯଦି ଜଟା ବଢାଇଲେ, ଭସ୍ମ ବୋଳିହେଲେ
 ଲଗାଇଲେ ତପସ୍ବୀ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି, ତେବେ ଏହା ସମସ୍ତେ କରି ପାରିବେ ।
 ବାହାରକୁ ଦେଖିବାକୁ ତ୍ୟାଗୀ, କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ମହ ସନ୍ତସ୍ତା ଟନ୍ଦୁଆ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—କବୀର ପତ୍ନୀମାନେ କ'ଣ ଭଲ ନୁହନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର—ନୁହନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଭଲ କାହିଁକି ନୁହନ୍ତି ? ସେମାନେ ତ ପାଷାଣାଦି ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜାର ଶତ୍ରୁ
 ଲାଗି । କବୀର ସାହେବ ଫୁଲଭିତ୍ତ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଶେଷରେ ଫୁଲରେ
 ଶେଷ ହୋଇଗଲେ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବଙ୍କ ଜନ୍ମପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ କବୀର ସାହେବ
 ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲେ । କବୀରଜୀ ଜଣେ ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ ଥିଲେ । ଏପରିକି ଯେଉଁ କଥା
 ପୁରାଣରେ ନ ଥିଲା, ତାକୁ କବୀର ସାହେବ ଜାଣିଥିଲେ । କବୀର ହିଁ
 ଯଥାର୍ଥ ଦେଖାଇଯାଇଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ “ସତ୍ୟନାମ କବୀର” ଆଦି ଅଟେ ।
 ଉତ୍ତର—ପାଷାଣ ଆଦିକୁ ଛାଡ଼ି ପଲଙ୍କ, ଘେ, ତଳିଆ, କଠଉ କୋଡ଼ି
 ଆଦି ଘେ ଆଦି ପୂଜା କରିବା ପାଷାଣମୁର୍ତ୍ତିର ପୂଜାଠାରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । କବୀର
 କବି କଣ କାଟି ଅଥବା ଫୁଲର କତଥିଲେ ଯେ, ଫୁଲରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ?
 ଫୁଲରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲେ ? ଏଠାରେ ଏ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଜନଶ୍ରଦ୍ଧା
 ଶେଷ ଅଛି, ତାହା ସତ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ତାହା ହେଉଛି ଏପରି--

ଗୋରେ ଜଣେ ଚନ୍ଦ୍ରୀ ରହୁଥିଲା । ତାହାର କୌଣସି ସନ୍ତାନ-ସନ୍ତତି ନ
 ଥିଲା । ଥରେ ରାତି ପାହୁବାକୁ ଆସୁ ସମୟ ଆସି, ସେହି ସମୟରେ ସେ ଗୋଟିଏ
 ଶେର ପାହୁଯାଉଁ ଦେଖିଲା ଯେ, ସତରଞ୍ଜ କଥରେ ଗୋଟିଏ ଫୁଲଟୋକେଇରେ
 ରାତି ଶେଷରେ ଜନ୍ମ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ରଖା ହୋଇଛି । ସେ ତାକୁ ଉଠାଇ
 ଶେରର ଓ ନେଇଯାଇ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଲା । ସେ ତାକୁ ପାଳିଲା ପୋଷିଲା । ବଡ଼
 ହେଲାବେଳେ ଭଲ ବାଳକ ତନ୍ତ୍ରନାମରେ ଲାଗିଲା । ଥରେ ସେ କୌଣସି ପଣ୍ଡିତଙ୍କ
 ଘରକୁ ଫସ୍ତ ତ ପଢ଼ିବାକୁ ଗଲା । ସେ ତାହାକୁ ଅପମାନ କରି କହିଲା--“ଆମେ
 ତନ୍ତ୍ର ପଢ଼ାଉଁ ନା” । ଏହିପରି ସେ କେତେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲା, କିନ୍ତୁ
 ତାକୁ ପଢ଼ାଇଲେ ନାହିଁ । ଏହାପରେ ସେ ଓଲଟା ସିଧା ଶ୍ରୀମତୀରେ ଚନ୍ଦ୍ରୀ

ଆଦି ଅଶିଷିତ ଲୋକଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତୁମ୍ଭେ ବାଜା ମେଳା ଗାଉଥିଲୁ ଓ ଭଜନ ରଚନା କରୁଥିଲୁ । ବିଶେଷତଃ ପଣ୍ଡିତ, ବେଦ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କରୁଥିଲୁ । କେତେକ ମୁଖ ଲୋକ ତା ଜାଲରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ତାହାର ମୁଖ ପରେ ଲୋକମାନେ ତାକୁ ସିଦ୍ଧପୁରୁଷ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ । ଜୀବତ ସମୟରେ ସେ ଯାହା ରଚନା କରିଥିଲା, ତାକୁ ତାହାର ଶିଷ୍ୟମାନେ ପଢ଼ିବାକୁ କାନ ବନ୍ଦ କଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ, ତାକୁ ସେ ଅନାଦୃତ ଶବ୍ଦ କହୁଥିଲା । ମନର ବୃତ୍ତିକୁ କର୍ମାବସ୍ଥାମାନେ “ସୁରତ” କହନ୍ତି । ଶୁଣିବାପାଇଁ ମନକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତି କରିବାକୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଏହା କରନ୍ତି ସେମାନେ ହିଁ ସନ୍ଥ । ସେହି ଶବ୍ଦ କାଳାଙ୍ଗତ । କର୍ମାବସ୍ଥାମାନେ ହୁଣ୍ଡଳାକୃତି ତିଳକ ଏବଂ ଚନ୍ଦନାଦି କାଠର କଣ୍ଠି ଧାରଣ କରନ୍ତି । ଆଜ୍ଞା, ଭାବକରି ଦେଖ ଯେ, ଏ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆତ୍ମାର ଉନ୍ନତ ଓ ଜନର ହୋଇପାରେ କି ନାହିଁ ? ବାସ୍ତବରେ ଏହିସବୁ ଲାଲା କେବଳ ପିଲାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ପଞ୍ଜାବରେ ନାନକଦେବଙ୍କ ଗୋଟିଏ ସପ୍ତଦାୟ ସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ସେ ମଧ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି-ପୂଜାଖଣ୍ଡନ କରୁଥିଲେ ଓ ଲୋକଙ୍କୁ ମୁସଲମାନ ହେବାକୁ କରୁଥିଲେ । ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଚୂଡ଼ସ୍ଥମୀ ଗଣନା କରୁଥିଲେ । ଦେଖ, ସେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ମନ୍ତ୍ର ବିଦିତ ହୁଏ ଯେ, ତାଙ୍କର ଆଶୟ ଉତ୍ତମ ଥିଲା ।

ଓଁ ସତ୍ୟନାମ କର୍ତ୍ତା ପୁରୁଷ ନମୋ । ନରବିର ଅକାଳମୂର୍ତ୍ତି
ଅଜୋନି ସହରଂ ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ଜପ ଆଦି ସର ଜଗାଦି ସର ନାନକ
ସର ନାନକ ହୋସୀ ଶ୍ରୀ ସର ॥ (ଜପଜା ପୌଡ଼ା-୧)

‘ଓଁମ୍’ ଯାହାଙ୍କ ସତ୍ୟନାମ ଅଟେ, ସେହି କର୍ତ୍ତା ପୁରୁଷ, ନରବିର, ନରବିର ଅକାଳମୂର୍ତ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ କାଳାଙ୍ଗତ, ଓ ଜନ୍ମରହିତ ଅଟନ୍ତି । ସେ ପ୍ରକାଶମୟ । କୃପାରେ ତାଙ୍କର ଜପ କର । ସେହି ପରମାତ୍ମା ଆଦ୍ୟରେ ସତ୍ୟ; ପ୍ରତି ଧୂରର ଅନ୍ତ ମୂରେ ସତ୍ୟ; ବର୍ତ୍ତମାନରେ ସତ୍ୟ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ରହିବେ ।

ଉତ୍ତର-ନାନକଦେବମହୋଦୟଙ୍କ ଆଶୟ ତ ଉତ୍ତମ ଥିଲା । ପରନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ବିଦ୍ୟା ଆଦୌ ନ ଥିଲା । ହଁ, ସେ ପଞ୍ଜାବର ଗ୍ରାମୀଣ ଗୁଣା ଜାଣିଥିଲେ ।

ଏହି ଓ ସ୍ୱୟଂ ତରେ ସେ ନିତାନ୍ତ ଅନଭିଜ୍ଞ ଥିଲେ । ଯଦି ସେ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ଥାଆନ୍ତା, ତାହାହେଲେ 'ନିର୍ଭୟ' ଶବ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ 'ନିର୍ଭେ' ଲେଖି ନ ଥାନ୍ତେ । ତାହାହେଲେ ତାଙ୍କ ରଚିତ ସ୍ୱୟଂ ତ ସ୍ତୋତ୍ର ମଧ୍ୟ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ । ସ୍ୱୟଂ ତରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଗୋଡ଼ ପୁରାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଧ୍ୟୟନ ବିନା ସ୍ୱୟଂ ତ ବିଦ୍ୟା ପରେ ଆସି ପାରେ ? ହଁ, ଏକଥା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ଯେ, ସ୍ୱୟଂ ତ-ବିଦ୍ୟାଶାଳୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସ୍ୱୟଂ ତ (୧) ରଚନା କରି ନିଜକୁ ସ୍ୱୟଂ ତର ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ପ୍ରକାଶିତ କରିଥିବେ । ବସ୍ତୁତଃ ତାଙ୍କ ମନରେ ନିଜ ମନପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ପ୍ରଖ୍ୟାତି ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲେ ସେ ଏପରି କେବେ କରି ନ ଥାନ୍ତେ । ମାନପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ଅବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ଯଦି ଏକଥା ନ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ସେ ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥ ଜାଣିଥିଲେ, ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ କହି ଥାଆନ୍ତେ ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ତରେ ନିଜର ଅନଭିଜ୍ଞତା ମଧ୍ୟ ଜଣାଇ ଦେଖାନ୍ତେ । ଯେତେବେଳେ କିଛି ଅଭିମାନ ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ମାନପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ କିଛି ପ୍ରୟାସ କରି ପାରିଥିବେ । ସୁତରାଂ ତାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯଦି ତଥ୍ୟ ବେଦର ଉକ୍ତି ଓ ପୁଣି ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । କାରଣ, ଯଦି ସେ ଏପରି ନ ଲେଖି ଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ହୁଏତ କେହି ତାଙ୍କୁ ବେଦର ଅର୍ଥ ପଚାରନ୍ତା । ଉତ୍ତର ନ ଦେଲେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କ୍ଷତି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା । ସୁତରାଂ ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ସେ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ବକ୍ତବ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ ତଥାକେତେକ ସ୍ଥାନରେ ବେଦ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପ୍ରଶଂସାବାଣୀ ମଧ୍ୟ କହୁଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କରି ନ ଥିଲେ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ନାସ୍ତିକ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତେ । ଯଥା -

ବେଦ ପଢ଼ିତ ବ୍ରହ୍ମା ମରେ ବୃକ୍ଷେ ବେଦ କହାନ୍ତି ॥

ସନ୍ତ [ସାଧୁ] କି ମହିମା ବେଦ ନ ଜାନ ॥ (ସୁଖ୍ୟାମ ପୌର୍ଣ୍ଣ ୭-ବେ-୮)

ନାନକ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ ଆପ ପରମେଶ୍ୱର (ସୁ ପୌ ୮ । ବେ ୭ ॥)

ଯଦି ବେଦ ପାଠକ ମରିଗଲେ, ତେବେ କ'ଣ ନାନାକାହି ନିଜକୁ ଅମର ବୁଝିଲେ ? ସେ କ'ଣ ମରି ନାହାନ୍ତି ? ବେଦ ତ ହିମାଳୟ ବିଦ୍ୟାର ଭଣ୍ଡାର । ଗୋଟିଏ ଯେଉଁମାନେ ବୃକ୍ଷବେଦକୁ କାହାଣୀ ବୋଲି କହନ୍ତି, ବାସ୍ତବରେ ସେମାନଙ୍କ ଉପାଗୁଡ଼ିକ ହିଁ କାହାଣୀ । ଯଦି ଅନଭିଜ୍ଞ ଲୋକେ ସାଧୁ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ହୁଅନ୍ତି,

(୧) ଯେ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱୟଂ ତ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱୟଂ ତ ସଦୃଶ ପ୍ରଜାତ ହୁଏ, ତାକୁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖ ନାମ ଦେଇଛନ୍ତି । — ଅନୁବାଦକ

ତେବେ ସେମାନେ ବେଦର ମହିମା କେବେ ହେଲେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ଧ
ଯଦି ନାନକଦେବଙ୍କ ବେଦର ସମ୍ମାନ କରି ନ ଥାନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କ ସପ୍ତଦଶ
ଚଳି ପାରି ନ ଥାନ୍ତି । କିମ୍ବା ସେ ଗୁରୁ ହୋଇ ପାରି ନ ଥାନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ
ତ ସେ ପଡ଼ି ନ ଥିଲେ, ତେବେ ଅନ୍ୟଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇ ଶିକ୍ଷ୍ୟ କରାଉ କରି ପାରିଥାନ୍ତି ।

ଏକଥା ସତ୍ୟ ଯେ, ଯେଉଁ ସମୟରେ ପଞ୍ଜାବରେ ନାନକଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ
ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ସେ ସମୟରେ ମୁସଲମାନ ପ୍ରମୁଖତ ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
ବିଦ୍ୟାରୁ ସବୁଆ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେ ସମୟରେ ସେ କଡ଼ପୁର ନେତ୍ର
ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ନାନକ ଦେବଙ୍କ ଜୀବନକାଳରେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ସପ୍ତଦଶ
ନ ଥିଲା କିମ୍ବା ବହୁତ ଶିକ୍ଷ୍ୟ ନ ଥିଲେ । ଅବିଦ୍ୟାନମାନଙ୍କର ଏହି ପରିସ୍ଥିତି
ମଲ୍ଲପରେ ନିଜ ଗୁରୁଙ୍କୁ ସିଦ୍ଧି ବୋଲି ପ୍ରବୁର କରି ଥାନ୍ତି ଓ ପଣ୍ଡା ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷା
ଅନେକଗୁଡ଼ିକ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଆରୋପ କରି ତାଙ୍କୁ ଶିଖର ସଦୃଶ ମାନିଥାନ୍ତି ।

ହଁ; ନାନକଦେବଙ୍କ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧନାତ୍ୟ ବା ଭୂମିମତ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ
ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷ୍ୟମାନେ ‘ନାନକଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ’ ଓ ‘ଜନ୍ମଶାଖୀ’ ଆଦି ପୁସ୍ତକରେ ନାନକ
ଦେବଙ୍କୁ ବଡ଼ ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ବୋଲି ଲେଖିଛନ୍ତି । ନାନକ
ଙ୍କ ବୃନ୍ଦାବି ଦେବତାଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍ କରିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବହୁତ ଶେ-
ବାଣୀ ହୋଇଥିଲା । ସମସ୍ତ ଦେବତା ଏହାଙ୍କ ସମ୍ମାନ କରିଥିଲେ । ସେହି
ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଲେଖାଅଛିଯେ, ନାନକଦେବଙ୍କ ବାବାହର ଅଶେଷ ଅଶ୍ରୁ, ମଧ୍ୟ,
ରଥ ପ୍ରଭୃତି ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ରଜତ ତଥା ପଦ୍ମରାଗ ଆଦି ରତ୍ନଦ୍ରାବ ଜଡ଼ିତ ଥିଲେ ଓ
ସେଠାରେ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନାବର ପାରାବାର ନ ଥିଲା, ଆଦି କଥାମାନ ମଧ୍ୟ ସେହି
ଲେଖାଅଛି । ଆଜ୍ଞା କହିଲ, ଏହିସବୁ ଗଲୁ ନୁହେଁ ତ ଆଉ କଅଣ ? ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ନାନକଦେବଙ୍କ କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ; ଦୋଷ ସବୁ ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷ୍ୟମାନଙ୍କର ।

ନାନକଦେବଙ୍କ ପଣ୍ଡା ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକଠାରୁ ଉଦାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟ ଥୋବା-
ଦାସ ଆଦିଙ୍କଠାରୁ ନିର୍ମଳ ସଂପ୍ରଦାୟ ପ୍ରକଳିତ ହେଲା । ଆଉ କେତେକ ପଠ-
ପ୍ରକାଶ ମହନ୍ତମାନେ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରଷ୍ଟା ରଚନା କରି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସମ୍ମିଳିତ କଲେ । ଏମାନେ
ମଧ୍ୟରେ ଗୋବିନ୍ଦସିଂହଙ୍କ ଦଶମ ଗୁରୁଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପରେ ଆଉ ଅନ୍ୟ କାହାରି ଶିକ୍ଷା
ଗ୍ରନ୍ଥସାହେବରେ ମିଶି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁ ଗୋବିନ୍ଦସିଂହଙ୍କ ପରମ୍ପରା

ସୂକ୍ଷ୍ମ ପୁସ୍ତକ ଥିଲା, ସବୁକୁ ସଜ୍ଜିତ କରି ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରେ ବନ୍ଧାଇ ଦିଆଗଲା । ନାନକ
 ଶ୍ରେଣୀରେ ଉକ୍ତ ଲେଖମାନେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଭାଷା ରଚନା କରିଥିଲେ । ଆଉ କେତେ
 ଲେଖକ ମଧ୍ୟ ପୁରାଣର ମିଥ୍ୟାକଥା ସଦୃଶ କେତେ ମିଥ୍ୟା କଥା ରଚନା କଲେ ।
 ଉକ୍ତ ଶିଷ୍ୟମାନେ କର୍ମୋପାସନା ତ୍ୟାଗ କରି ଏମାନଙ୍କୁ ବୁଦ୍ଧଜ୍ଞାନ ତଥା ସ୍ୱୟଂ
 ଶାନ୍ତିର ମନେ କରି ଏହାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା
 ଶାନ୍ତିର ଗୁଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ନଚେତ୍, ନାନକଦେବଙ୍କ ଯାହା କିଛି ପର-
 ଶ୍ରଦ୍ଧାଙ୍କ ବିଶେଷ ଉକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲେଖିଥିଲେ, ତାକୁ ହିଁ ପାଲନ କରିଥିଲେ
 ଯଦି ଉକ୍ତ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଦାହରଣ କହନ୍ତି, “ଆମେ ବଡ଼ ।” ନିର୍ମଳ ସଂପ୍ରଦାୟର ଲୋକେ
 କହନ୍ତି, “ଆମେ ବଡ଼ ।” ଅକାଳୀ ତଥା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାପାଇଁ ମତବାଦୀମାନେ କହନ୍ତି,
 “ଆମେ ସବୋପରି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୁରୁ ଗୋବିନ୍ଦସିଂହଙ୍କ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳଶାଳୀ
 ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ । ମୁସଲମାନମାନେ ଗୋବିନ୍ଦସିଂହଙ୍କ ପୂର୍ବଜମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତୀ-
 ଶ୍ଟ କରିଥିବାର ସେ ତାହାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ
 ଶକ୍ତିର କିଛି ସାଧନ ନ ଥିଲା ! ତେଣେ ଯଦନମାନଙ୍କ ଆଧିପତ୍ୟ ଦେଖାପାମନ
 ହେଉଥିଲା । ଗୋବିନ୍ଦସିଂହଙ୍କ ଗୋଟିଏ ପୁରସ୍କାରର ଅନୁଷ୍ଠିତ କରି ଘୋଷଣା
 କରା ଯେ, ଦେବ ମୋତେ ବର ଓ ଶତ୍ରୁର ଦାନ ପୂର୍ବକ ଆଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି କି
 ତୁମ ମୁସଲମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କର । ବିଜୟ ତୁମର ହେବ । ଅନେକ ଲୋକ
 ତାଙ୍କ ସହଯୋଗ ଦେଇଗଲେ । ବାମନାଶୀମାନଙ୍କ ‘ପଞ୍ଚ ମକାର’ ଚନ୍ଦ୍ରାଞ୍ଚି ତମାନଙ୍କ
 ‘ପଞ୍ଚ ସ୍ୱାର’ ସଦୃଶ ସେ ମଧ୍ୟ ‘ପଞ୍ଚ କକାର’ ପ୍ରଥା ଚଳାଇଲେ । ଏହି ପଞ୍ଚ କକାର
 ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯନ୍ତ୍ରାପଯୋଗୀ ଥିଲା । ପ୍ରଥମ ‘କେଶ’ ଅର୍ଥାତ୍ କେଶ ରଖିବାଦ୍ୱାରା
 ଶ୍ରେଣୀରେ ଉକ୍ତ ଓ ଚରବାସ ପ୍ରକାରର କଞ୍ଚିତ ରକ୍ଷା ମିଳିପାରେ । ଦ୍ୱିତୀୟ—
 ‘କେଶ’ ଏହାକୁ ଅକାଳୀମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ପଗଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ଧାରଣ କରନ୍ତି; “କଡ଼ା”
 ତାହାରେ ଧାରଣ କରାଯାଏ । ଏ ଦୁଇଟି ହାତ ଓ ଶିରରକ୍ଷାରେ ସହାୟକ
 ଥିଲା । ତୃତୀୟ—‘କାନ୍ଧ’ ଏହାକୁ ଜନ୍ତା ଉପରେ ଜଳିଆ ଭଳି ଧାରଣ କଲେ
 ଯଦି ତା ଓ ଡେଇଁବା ଆଦି କର୍ମରେ ସହାୟକ ମିଳେ । ଅବଶେଷ ନ ହେବା-
 ଯଦି ତା ଶରୀରର ମର୍ମସ୍ଥଳ ରକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚୟ ବହୁଧା ଆଶତାରେ କୁଣ୍ଡା
 ଶୁଦ୍ଧିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ନଟମାନେ ଏହାକୁ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଚତୁର୍ଥ—‘କଦା’ ଅର୍ଥାତ୍ ବାଳ
 ଶୁଦ୍ଧିବା ପାଇଁ ଯାନ୍ତି । ପଞ୍ଚମ—‘କା’ ଅର୍ଥାତ୍ ରକ୍ତ ଯାହାକୁ ଅଳସୁଆ

ଶତ୍ରୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ ଯୁଦ୍ଧକାର୍ଯ୍ୟରେ ସହାୟକ ହୋଇପାରେ । ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରୟୋଜନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗୁରୁ ଗୋବିନ୍ଦସିଂହଜୀ ନିଜ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଏହି ପ୍ରଚଳିତ କରିଥିଲେ । ଅଧୁନକାଳରେ ଏ ସବୁ ରଖିବାରେ କୌଣସି ଯୋଗିତା ନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଜନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା, ତାହା ଏବେ ଧର୍ମ ନାମରେ ପରିଗଣିତ ହେଉଛି ।

ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ଏମାନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ପରନ୍ତୁ ତାହା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ କରନ୍ତି । ଏହା କ'ଣ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ନୁହେଁ ? କୌଣସି ଜଡ଼ବସ୍ତୁ ସମ୍ମୁଖରେ ନମସ୍କାର ହେବା କିମ୍ବା ତାକୁ ପୂଜା କରିବା ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ଅଟେ । ଯେପରି ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାକାରୀ ଦୋକାନ ଖୋଲି ଜଫିକାର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି, ସେହିପରି ଏମାନେ ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ପୂଜାର୍ଥମାନେ ମୂର୍ତ୍ତିଦର୍ଶନ କରାଇ ଦାନଦକ୍ଷିଣାଦି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ଖେଳ ନାନକପନ୍ଥୀମାନେ ଗ୍ରନ୍ଥପୂଜାକରନ୍ତି, ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କରନ୍ତି ତଥା ଦାନଦକ୍ଷିଣାଦି ଦିଅନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜକମାନେ ବେଦକୁ ଯେତେ ମାନ୍ୟ କରନ୍ତି, ଗ୍ରନ୍ଥପୂଜକମାନେ ସେତେ ମାନ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ହଁ ଏକଥା କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ସେମାନେ ବେଦ ପଢ଼ି କିମ୍ବା ଦେଖି ନ ଥିଲେ; କଥା କରନ୍ତୁ ? ବୁଦ୍ଧିମାନେ ହଠାତ୍ ଦୁଇଗ୍ରନ୍ଥ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ବେଦ ଶୁଣିବା ଦେଖିବାଦ୍ୱାରା ଭଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବେଦମତ ସ୍ୱୀକାର କରିଥାନ୍ତି । ତଥାପି ଏମାନେ ଅନେକ ମାଣରେ ଖିଆପିଆ ସମ୍ବନ୍ଧୀ ବିବାଦ ଦୂର କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଯେପରି ଏକ ଉପରେକ୍ତ ଝଗଡ଼ା ଦୂର କରି ଦେଲେ, ସେହିପରି ଯଦି ବିଷୟାସକ୍ତି ଓ ଦୁର୍ବଳତା ପରିତ୍ୟାଗ କରି ବେଦମତର ଉନ୍ନତ କରନ୍ତେ, ତେବେ ବହୁତ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଦାଦୁପନ୍ଥୀମାନଙ୍କ ମାର୍ଗ ତ ଉତ୍ତମ ଅଟେ ?

ଉତ୍ତର—ଉତ୍ତମ ତ ବୈଦିକ ମତ, ଯଦି ଧରିପାର ତ ଧର । ନଗର ଗ୍ରାମ ଦୁଃଖସାଗରରେ ବୁଡ଼ି ମରୁଥିବ । ଏମାନଙ୍କ ମତାନୁସାରେ ଦାଦୁଜୀ ଗୁରୁତ୍ୱ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପଶ୍ଚାତ୍ ଜୟପୁର ସମୀପସ୍ଥ ‘ଅମେର’ ନାମକ ଗ୍ରାମ ନିବାସ କରୁଥିଲେ । ତେଲ ବ୍ୟାପାର କରୁଥିଲେ । ଶିଶୁରଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗରେ ବିବିଧ ଲୀଳା ଯେ, ଦାଦୁଜୀଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପୂଜା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବେଦାନ୍ତର ଆଦେଶ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ‘ଦାଦୁରାମ’ ଜପିବାରେ ହିଁ ମୁକ୍ତି ମିଳିବ ବୋଲି ମାନିନେଲେ । ଯେତେବେଳେ କେହି ସତ୍ୟାପଦେଷ୍ଟା ରହନ୍ତି ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଏହିପରି ପ୍ରପଞ୍ଚ ଉଦୟ ହୁଏ ।

କିଛି ଦିନ ତଳେ ‘ରାମ ସେନା’ ନାମକ ଏକ ମତ ଶାସ୍ତ୍ରପୁରୁଷ ଜନ୍ମଲାଭ
କଲେ । ଏହି ମତବାଦୀମାନେ ସମସ୍ତ ବେଦୋକ୍ତ ଧର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ‘ରାମ ରାମ’
କରିବାକୁ ଉତ୍ତମ ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ସେଥିରେ ହିଁ ଜ୍ଞାନ, ଧ୍ୟାନ ଓ ମୁକ୍ତି ମିଳେ
କହି ମନେ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରେକବେଳେ ‘ରାମ ରାମ’ ଜପରୁ ରୁଟି ତରକାସ
କରି ନାହିଁ । କାରଣ, ଖାଦ୍ୟପେୟାଦି ତ ଗୃହସ୍ଥମାନଙ୍କ ଗୃହରୁ ଉପଲବ୍ଧ
ହୁଏ । ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ମୁର୍ଖିପୁଜାକୁ ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସ୍ୱୟଂ ଏମାନେ ମୁର୍ଖି ରୂପରେ
ସଜମାନ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କାଳାତପାତ କରନ୍ତି । କାହିଁକି ବା ନ କରିବେ?
କହନ୍ତୁ ଯେହେତୁ ‘ରାମ’ ବିନା ଆନନ୍ଦ ହିଁ ମିଳି ପାରେ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଳ୍ପ
ତୁ ‘ରାମସ୍ତୁତୀ ମତ’ ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରା ଯାଉଛି ।

କେହି ଜଣେ ‘ରାମଚରଣ’ ନାମକ ସାଧୁ ଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟରୂପରେ ଏହାଙ୍କ
ମତବାଦରେ ‘ଶାସ୍ତ୍ରପୁରୁ’ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ‘ରାମ
କରିବାକୁ ପରମମନ୍ତ୍ର ଓ ତାକୁ ହିଁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବୋଲି ମାନୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର
ଜୀବନ ଗୁରୁରେ, ଯେଉଁଥିରେ କି ସନ୍ତତାସକ୍ତ ଆଦିଙ୍କର ବାଣୀ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଅଛି,
ସ୍ମରଣ କରା ଯାଇଛି- —

ରାମ ରାମ ତବ ହୀ ମି ଟ୍ୟା, ରଟ୍ୟା ନିରଞ୍ଜନ ରାଜ ।

ବେ କମ କା କାଗକ ପଟ୍ୟା, କଟ୍ୟା କମ ତବ ଜାଇ ॥ (ସାଖୀ- ୭)

ଅଧିକା ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ ଯେ, ‘ରାମରାମ’ ଉଚ୍ଚା-
ରି କରିବାଦୀର ଭ୍ରମ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଜ୍ଞାନ, ସମସ୍ତଙ୍କ ପାପାନୁକୁଳ ଶାସନ ଅଥବା
ନିଜର କୃତକର୍ମ ଦୂର ହୋଇପାରେ କି ନାହିଁ ? ଏହା କେବଳ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ
ପରକ୍ଷରେ ପକାଇବା ତଥା ମାନବ ଜନ୍ମର ବିନାଶ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।
ଏ ମତର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ‘ରାମଚରଣ’ ର ନିମ୍ନଲିଖିତ ବଚନ ଅଟେ—

ମୁମ ନାବ ପ୍ରତାପ କା, ସୁନା ସରବଣ ଚିତ୍ତ ଲକ୍ଷ ।

ରାମଚରଣ ରସନା ରଟାଁ କମ ସକଳ ଝଡ଼ ଜାଇ ॥ ୧ ॥

ନିଜ ନିଜ ସୁମର୍ତ୍ତୀ ନାବ କୁ, ସୋ ସବ ଉତ୍ତର୍ୟା ପାର ।

ରାମଚରଣ କୋ ସାସର୍ତ୍ତୀ, ସୋ ହା ଜମ କେ ଦ୍ୱାର ॥ ୨ ॥

ରାମ-ବିନା ସବ ହୁଏ ବତାସୋ ॥

ରାମ ଉଚ୍ଚତ କୃଷ୍ୟା ସବ କମ୍ପା । ତଦ ଅରୁ ସ୍ୱର ଦେଇ ପରିକମ୍ପା ॥

ରାମ କହେ ତନ କୁଁ ଭୋ ନାସ୍ତା । ଜାନ୍ ଲୋକମେଁ କାରତ ଗାସ୍ତା ॥

ରାମ ରଚିତ ଜଂ ଜୋର ନ ଲାଗେ

ରାମ ନାମ ଲିଖ ପଥର ତରାଇ । ଭଗତି ହେତୁ ଭିତର ସ୍ତ୍ରୀ ଧରଣୀ ।
 ଉଁଚ ମାତ କୁଳ ଭେଦ ବରୁରେ । ସୋ ତୋ ଜନମ ଆପଣୋ ହାରେ ॥
 ସନ୍ନା କେ କୁଳ ଗାସେ ନାହାଁ । ରାମ ରାମ କହ ରାମ ସମ୍ଭାଷଣ ।
 ଏସୋ କୁଣ ଜୋ ଜାରନ୍ତି ଗାବେ । ହର ହର ଜନ କୋ ପାରନ ପାଶେ ॥
 ରାମ ସତ୍ୟ କା ଅନ୍ତ ନ ଆବେ । ଆପ ଆପଣା ବୁଦ୍ଧି ସମ ଗାବେ ॥
 ଏହାର ସମୀକ୍ଷା — ପ୍ରଥମରେ ତ ରାମଚରଣ ଆଦିଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅବଲୋକନ କଲେ
 ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସେ ଜଣେ ସରଳ ଗ୍ରାମୀଣ ପୁରୁଷ ଥିଲେ । ସେ କିଛି ଶିକ୍ଷା
 ଥିଲେ । ଅନ୍ୟଥା ସେ ଏପରି ଗପକଥା ଲେଖନ୍ତେ କାହିଁକି ? ରାମ ରାମ କର୍ମ-ବନ୍ଧନ
 ଛୁନ ଛୋଇଯିବ; ଏହା ତାଙ୍କର ନିଜାନ୍ତ ଅଜ୍ଞାନତା । ନିଜର ଅନ୍ୟର କେବଳ
 ଜୀବନ ନଷ୍ଟ କରିବା ଛଡ଼ା ଏଥିରେ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଭୟ ତ ଯାହା ଭୟାନକ,
 ସେ କଥା ଛୁଡ଼ି । ରାଜସେନିକ, ତହସିଲଦାର, ଦୟାଳୁ, ସର୍ବସ୍ୱ ସର୍ପ, ବୃଷ୍ଟିକ
 ତଥା ମଣିଷାଦିଙ୍କ ଭୟ ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ଦୂରଦୂର ଦୂର ନାହିଁ । ଅନ୍ଧରା
 ରାମ ରାମ ରଚିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ଯେପରି ‘ଗୁଡ଼ିଆ’
 କହିଲେ ମୁଁହ ମିଠା ହୁଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ସତ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟାଦି କର୍ମ ନ କରି କେବଳ
 ରାମ ରାମ ରଚିଲେ ତାହା ହେଲେଲେ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଦି ରାମ ରାମ ଡାକିବାଦୀ
 ରାମ ଶୁଣୁ ନାହାନ୍ତି, ତେବେ ଆଜ୍ଞାବନ ଡାକୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିବେ ନାହିଁ । ଯଦି
 ଯଦି କୁହ ଯେ, ସେ ଶୁଣନ୍ତି, ତେବେ ପୁନର୍ବାର ରାମ ରାମ ଡାକିବା ନିରର୍ଥକ । ମ
 ପେଟ ପୋଷିବା ଓ ଅନ୍ୟର ଜୀବନ ନଷ୍ଟ କରିବାପାଇଁ ଏମାନେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରପଞ୍ଚାଳନା
 କରିଛନ୍ତି ମାତ୍ର । ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଓ ଶୁଣିବାକୁ
 ପଡ଼ୁଛି ଯେ, ଏମାନଙ୍କ ନାମ ତ ହେଉଛି ‘ରାମଚନ୍ଦ୍ର’; କିନ୍ତୁ କାମ କରନ୍ତି ‘ସେ
 ସେନାପତି’ । ଯେଉଁଠି ଦେଖିବ ସେଠି କେବଳ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସାଧୁଙ୍କ
 ବସିଛନ୍ତି । ଯଦି ଏହିପରି ପାଷଣ୍ଡାଳା ସବୁ ଚଳି ନ ଥାନ୍ତା, ତେବେ ଅନ୍ୟ
 ରାମର ଏପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କାହିଁକି ହୋଇଥାନ୍ତା ? ଏମାନେ ନିଜ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ
 ଖୁଆନ୍ତି ତଥା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଲମ୍ବମାନ ହୋଇ ଦଣ୍ଡବତ୍ ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ
 ମଧ୍ୟ ଏହି ସାଧୁ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲାଳା ଲାଗିରହିଥାଏ ।

ଏହାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶାଖା ମାରବାଡ଼ ପ୍ରଦେଶର ‘ଶେଡ଼ାପା’ ଗାମ୍ଭୀରିକ
 ଲାଭ ଏହା ତାହାର ଇତିହାସ—ରାମଦାସ ନାମକ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧୂର୍ବ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ

(୧) ଜାତିରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା । ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀ ତା'ର ଥିଲେ । ଆରମ୍ଭରେ
 ସେ ବହୁତ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୈଶାଖୀ ହୋଇ କୁକୁର ସାଙ୍ଗରେ ଖୁଆପିଆ କରୁଥିଲା ।
 ଉତ୍ପନ୍ନ ସେ ଦାମୀ କୁଣ୍ଡାପତ୍ନରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେଲା । କିଛି କାଳପରେ ସେ ରାମ-
 ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ 'କାମଡ଼ିଆ' [୨] ସପ୍ତଦାୟ ଭୁକ୍ତ ହେଲା । ନିଜ ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ
 ଧରି ଗୀତ ଗାଇ ବୁଲୁଥିଲା । ଏହିପରି
 ସୀଥଳ ନାମକ ଗ୍ରାମରେ ତେଜଙ୍କ ଗୁରୁ
 'ରାମଦାସ' ସହିତ ଏହାର ସାକ୍ଷାତ୍ ହେଲା । ସେ ଏହାକୁ 'ରାମଦେବ' ମନ୍ତରେ
 ଚିତ୍ତ କରି ନିଜ ଶିଷ୍ୟ କରିନେଲା । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ରାମଦାସ ଖେଡ଼ାପା ଗ୍ରାମରେ ନିଜର
 ବ୍ୟବସାୟ କରି ସେହିଆଡ଼େ ନିଜ ମତ ପ୍ରସାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏଣେ ଶାହପୁର
 ଗ୍ରାମର ରାମଚରଣର ମନ୍ତର ପ୍ରସାର ଚାଲିଲା । ତାହାର ଇତିହାସ ଏପରି ଶୁଣାଯାଏ
 ଯେ ଜାତିରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଥିଲା । ସେ ଦାନ୍ତଡ଼ା ଗ୍ରାମରେ ଜଣେ
 ଶୁଣୁ ନିଜ ଗୁରୁ କରି ତାହାଠାରୁ ପାଠା ନେଲା ଓ ଶାହପୁରରେ ଆସି ନିଜ
 ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପ୍ରାପ୍ତ କଲା । ସରଳ ହୃଦୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାଣ୍ଡୁଲୀଳାର
 ଚେର ଶାସ୍ତ୍ର ଦୃଢ଼ ହୋଇଯାଏ । ଉପରେକ୍ତ ରାମଚରଣ ବଚନାନୁସାରେ ଶିଷ୍ୟ
 ଗ୍ରହଣପାଇଁ ପରେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ-ମାତ୍ର ଭେଦଭାବ ରହିଲା ନାହିଁ ।
 ଶୁଣୁଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗୁଣ୍ଡାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟାପି
 ଶୁଣୁଠାରୁ ମାନଙ୍କ ପରି ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ମାଟି କୁଣ୍ଡରେ ହିଁ ଭୋଜନ
 କରନ୍ତି ତଥା ସାଧୁମାନଙ୍କ ଅର୍ଚ୍ଚନା ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଲୋକଙ୍କୁ ଭୁଲେଇ ଓ
 କେତାକି ଧର୍ମ, ମାତା-ପିତା ତଥା ଫାସାରିକ ବ୍ୟବହାରରୁ ବିମୁଖ କରି ନିଜ
 ଚେତା କରି ନିଅନ୍ତି । ରାମନାମକୁ ମହାମନ୍ତ୍ର ଭାବନ୍ତି ଓ ଏହାକୁ ହିଁ 'ବୃହତ୍' (ସୂକ୍ଷ୍ମ)
 ବେଦ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି । ରାମରାମ କହିଲେ ଅନନ୍ତ ଜନ୍ମର କଳ୍ପସ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ।
 ତା'ର କାହାର ହେଲେ ମୁକ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଶ୍ରୀସ-ପ୍ରଶ୍ରୀସ ସହିତ
 ରାମ ରାମ କହିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଏ, ତାହାକୁ ଏମାନେ ସତ୍ୟଗୁରୁ କହନ୍ତି । ସତ୍ୟ
 ଗୁରୁ ପରମେଶ୍ୱରଠାରୁ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ମାନନ୍ତି ଓ ତାହାର ମୁଖିକୁ ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି ।

(୨) ତେଜ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଜାତି ବିଶେଷ । [୨] ରାଜପୁତାନାରେ 'ଚମାର' ମାନେ
 କରୁଥା ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନକରି 'ରାମଦେବ' ଆଦଙ୍କ ଗୀତ ଯାହାକୁ କି ସେମାନେ 'ଶବ୍ଦ'
 କହନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ଚମାରଙ୍କ ଲୋକଙ୍କୁ ଶୁଣାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ କାମଡ଼ିଆ କୁହାଯାଏ

ସାଧୁମାନଙ୍କ ଚରଣ ଧୋଇ ପାଣି ପିଅନ୍ତି । ଗୁରୁଙ୍କରଠାରୁ ଶିଷ୍ୟ ଦୂରରେ ରହିବା
 ସେମାନେ ଗୁରୁଙ୍କ ନଖ, ଦାଢ଼ିର ବାଳ ନିଜ ପାଖରେ ରଖନ୍ତି । ଗୁରୁଚରଣକୁ
 ନିତ୍ୟ ପାନ କରନ୍ତି । ରାମଦାସ ଓ ହରିବନ୍ଦ୍ୟାଙ୍କ
 ବାଣୀସମ୍ବଳିତପୁସ୍ତକକୁ ବେଦଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦିଅନ୍ତି । ଗୁରୁ
 ପରିଚ୍ଛନ୍ନା କରନ୍ତି ତଥା ଆଠ ଦଣ୍ଡବତ୍ ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତି । ଯଦି ଗୁରୁ ପାଖରେ
 ଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡବତ-ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ହେଉ ବା ପୁରୁଷ ହେଉ
 ଉଭୟଙ୍କୁ ଏକ ହିଁ ପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ରୋପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । ନାମ ସ୍ମରଣ ମାତ୍ର ହିଁ ସଫଳ
 ଭାବନ୍ତି ଏବଂ ପଢ଼ିବାକୁ ପାପ ଭାବନ୍ତି । ଏହା ସେମାନଙ୍କ ସାଖୀ—

ପଣ୍ଡିତାଈ ପାନେପତୀ, ଓ ପୁରବଲେ ପାପ ।

ରାମ ରାମ ସୁମର୍ୟା ବିନା, ରଇଗୋୀ ଶାନ୍ତୋ ଆପ ॥

ବେଦ ପୁରାଣ ପଢେ ପଢ଼ ଗୀତା, ରାମଭଜନ ବିନ ରହ ଗୟେ ଶାନ୍ତା ॥

ଏହି ଧର୍ଷର ପୁସ୍ତକ ଏମାନେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ପଢ଼ନ୍ତୁ କରନ୍ତୁ
 ପକ୍ଷରେ ପାପ ଓ ଗୁରୁ ତଥା ସାଧୁଙ୍କ ସେବା କରିବା ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ
 ଦିଅନ୍ତି । ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ‘ରାମସେନା’ ନୁହେଁ, ସେ
 ତଥା ବୃଣ୍ଡାଳ; ରାମସେନା ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ଏକ
 ଏମାନେ ଶିଶୁରାବତାର ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ‘ଆନନ୍ଦ ଭଗବାନ’
 ଚରଣର ବଚନ ଉକ୍ତ ତ କରି ଆସିଛୁ ଯେ — ଭଗବାନ ହେଉ ଭଗବାନ
 ଅର୍ଥାତ୍ ଭକ୍ତ ତଥା ସନ୍ଥମାନଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ସକାଶେ ଅବତାରକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ମରଣ
 କରନ୍ତି । ଏହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯେତେ ପାଷଣ ପ୍ରାଞ୍ଜଳୀ ଅଛନ୍ତି, ସେ ସବୁ
 ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ଣ୍ଣର ଅଦ୍ୱିତ ହେବା ଛଡ଼ା କିଛି ଲଭ ନାହିଁ । ଏତକରୁ ହିଁ ବୁଦ୍ଧମାନେ
 ବହୁତ କିଛି ବୁଝି ପାରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଗୋକୁଳୀୟ ଗୋସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କ ମତ ତ ବହୁତ ଉତ୍ତମ । ଦେଖ, ଗୋକୁଳୀୟ
 ଶିଶୁର୍ଯ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କଲୀଳା ଶକ୍ତି ବିନା କଅଣ ଏପରି ଶିଶୁର୍ଯ୍ୟ
 ହୋଇପାରେ ?

ଉତ୍ତର—ଏହି ଶିଶୁର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ସ୍ଥମାନଙ୍କର; ଗୋସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କର
 କିଛି ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ବଃ ! ବଃ ! ଏସବୁ ଗୋସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କର ପ୍ରତାପ ଅଟେ । ନୁହେଁ କି
 ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ମିଳେ ନାହିଁ ?

ସ୍ୱର୍ଗର = ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଛଳ ପ୍ରପଞ୍ଚ ବସ୍ତାର କଲେ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମିଳି-
ନାହିଁ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଧୂର୍ତ୍ତ ହେଲେ ଆହୁରି
ଅଧିକ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମିଳିପାରେ ।

ସ୍ୱର୍ଗ — କାଃ ! ଏଥିରେ କି ଧୂର୍ତ୍ତତା ? ଏହା ତ ସବୁ ଗୋଲକର ଲାଲା ଅଟେ ।
ସ୍ୱର୍ଗ = ଏହା ଗୋଲକର ଲାଲା ନ ହୋଇ ହେଉଛି ଗୋସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କର ।
ଏହା ଗୋଲକର ଲାଲା, ତେବେ ଗୋଲକରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ହେଉଥିବ ।
ସ୍ୱର୍ଗ ‘ତୈଳଙ୍ଗ’ ଦେଖି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଅଛି । କାରଣ, ଲକ୍ଷ୍ମଣଭଟ୍ଟ ନାମକ
ସ୍ୱର୍ଗ ତୈଳଙ୍ଗୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବିବାହ ପରେ କୌଣସି କାରଣରୁ ମାତା-ପିତା ତଥା
ସ୍ୱର୍ଗ ପରିତ୍ୟାଗ କରି କାଶୀରେ ଯାଇ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରାସା ନେଇ; ବିବାହ ହୋଇ-
ଲା ଗୋଲ ସେ ମିଛ କହିଲ । ଦୈବାତ୍ ତାହାର ମାତା-ପିତା ଓ ପତ୍ନୀକୁ
କାଶୀରେ, ସେ କାଶୀରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇଯାଇଛି । ସେମାନେ ଯାଇ
କାଶୀରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ଗ୍ରାସାଗୁରୁଙ୍କୁ ଯାଇ ପଚାରିଲେ “ତୁମେ ଆମ ପୁଅକୁ
ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କହିଲ କି ? ଦେଖ, ଏହି ଯବତ୍ୱଟି ଏହାର ପତ୍ନୀ” । ତା’ର ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟ
କହି, “ମୋର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ମୋ ଯାତ୍ରାରେ ପଠାଇ ଦିଅ, ନଚେତ୍ ମୋତେ ମଧ୍ୟ
ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରାସା ଦିଅ” । ଏକଥା ଶୁଣି ଗୁରୁ ତାକୁ ଡାକି କହିଲେ, “ତୁ ବଡ଼
ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଅଟ । ଯାଆ, ତନ୍ନ୍ୟାସ ତ୍ୟାଗ କରି ଗୃହସ୍ଥ ଧର୍ମ ପାଳନ କର । କାରଣ
ବୃକ୍ଷ କଥା କହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇଛି ।” ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ତ୍ୟାଗ କରି ପତ୍ନୀ ସହିତ
ହେଲେ ।

ଦେଖ, ଏହି ମତର ଆରମ୍ଭ ହିଁ ମିଥ୍ୟା ଓ କପଟତାରୁ ହୋଇଛି । ଯେତେ-
ବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଭଟ୍ଟ ତୈଳଙ୍ଗ ଦେଖିଲେ, କେହି ତାଙ୍କୁ ଜାତିରେ ମିଶା-
ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କାଶୀ
ନଗରୀ ‘ବରଣାସୀ’ ନିକଟସ୍ଥ ‘ଚଂପାରଣ୍ୟ’ ନାମକ ଜଙ୍ଗଲକୁ ସେ ଯିବା
ପ୍ରସଙ୍ଗ କରୁଥିଲେ । ସେହି ଜଙ୍ଗଲରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ ବାଲକକୁ ଛୁଡ଼ି
ଲେ ବୁଲିଯାଇଥିଲା । ସେ ସେହି ପିଲାର ରୂପାନ୍ତେ ଶ୍ରେୟୁରରେ ଏହି
ସନ୍ନ୍ୟାସରେ ନିଆଁ ଜଳେଇ ଦେଇ ଯାଇଥିଲା କି, କୌଣସି ଶ୍ୱାପଦ ତାକୁ
ମରି ନ ଦେ ।

ଲକ୍ଷ୍ମଣଭଟ୍ଟ ଓ ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ସେହି ବାଲକଟିକୁ ନେଇ ପୁଅ କରି ରଖିଲେ ଓ

ପୁନଃ ଯାଇ କାଶୀରେ ନିବାସ କଲେ । ସେହି ବାଲକଟି ବଡ଼ ହେଲା ପରେ ତାହା
ମା-ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଗଲା । କାଶୀରେ ବାଲ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତାହା
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି ପଢ଼ାପଢ଼ି ମଧ୍ୟ ସେ କରିଥିଲା । ପଶ୍ଚାତ୍ତ ସେ ଆଉ କେହି ଯେ
କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀ ମନ୍ଦିରରେ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ କିଛି ମନ୍ତ୍ର
ମାଳିନ୍ୟ ଘଟିବାରୁ ସେ ପୁନଃ କାଶୀକୁ ଫେରି ଆସିଲା ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇଗଲା
ସେହିପରି କୌଣସି ଜାତିବଞ୍ଚିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଧ୍ୟ କାଶୀରେ ନିବାସ କରୁଥିଲା । ତାହା
ଗୋଟିଏ ତରୁଣୀ କନ୍ୟା ଥିଲା । ସେ ତାହାକୁ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକରେ ଉଚ୍ଚ କରା
ସହିତ ବିବାହ କରିବାକୁ କହିଲା । ତା'ର କଥାଟା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପୁର ହେଲା
ବାପ ଯେପରି ଲାଲ ରହିଥିଲା, ପୁଅ ବା ସେପରି କାହିଁକି ନ କରିବ ।
ପ୍ରଥମରେ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇଥିଲା, ସେଠାରେ ନିଜ
ନେଇ ପହଞ୍ଚି ଗଲା । କିନ୍ତୁ ବିବାହତ ହେବା ହେତୁ ତାକୁ ସେଠାରୁ ବଞ୍ଚି
କରି ଦିଆଗଲା । ପୁନଃ ଅଜ୍ଞାନତାର ଶୀତାକୁମି ବ୍ରଜରେ ଷଡ଼ଞ୍ଚ ସେ ସେଠାରେ
ଅନେକ ପ୍ରକାର ଚତୁର୍ଥୀ ଓ ଯୋଜନା ପୂର୍ବକ ନିଜର ପ୍ରପଞ୍ଚ ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ
ଲାଗିଲା । ପୁଣି ମିଥ୍ୟା କଥା କହି ପ୍ରସିଦ୍ଧି କଲା, “ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମୋତେ ଦର୍ଶନ ଦେ
ଆଦେଶ ଦେଲେ ଯେ ଯେଉଁ ‘ଦେବଜୀବ’ ଗୋଲକରୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଲୋକକୁ ଆସିବ,
ସେମାନଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମସମ୍ଭାରାଦିଦ୍ୱାରା ପବିତ୍ର କରି ଗୋଲକକୁ ପଠାଇଦେବ ।” ଏହା
ପ୍ରଲଭନକାରକ କଥାମାନ ମୂର୍ଖଲୋକକୁ ଶୁଣି କେତେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ
ଚିତ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଜଣାଇ ବୈଷ୍ଣବ କଲା ଓ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ରଚନା କଲା । ଏହି ମନ୍ତ୍ର
ମଧ୍ୟ ସେ ପାଠ୍ୟକ୍ୟ ରଖିଲା । ଯଥା—

ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଃ ଶରଣଂ ମମ । କ୍ରିଂ କୃଷ୍ଣାୟ ଗୋପୀଜନବଲ୍ଲଭାୟ ସ୍ୱାହା ॥

(ଗୋପାଳ ସହସ୍ର ନାମ ॥)

ଏ ଦୁଇଟା ସାଟାରଣ ମନ୍ତ୍ର, ନିମ୍ନୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ବ୍ରହ୍ମ ସହିତ ସମ୍ଭବ କଥା ସମ୍ପର୍କ
ପଣ ବିଧାୟକ ଅଟେ—

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଃ ଶରଣଂ ମମ ସହସ୍ର ପରିବ୍ରାଜିତକାଳଜାତକୃଷ୍ଣକର୍ମୋତ୍ତମ-
ତାପ କ୍ଳେଶାନନ୍ତରୋତ୍ତରୋତ୍ତମଂ ଭଗବତେ କୃଷ୍ଣାୟ ଦେହେନ୍ଦ୍ରିୟପ୍ରାଣାନ୍ତ-
କରଣତ୍ତମଂ ସ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ୱାରଗାରପୁତ୍ରାବତ୍ତେହପରାଣ୍ୟାମ୍ଭନା ସହ ସମସ୍ତ ସ୍ୱାମି
ଦୋଷୋତ୍ତମଂ କୃଷ୍ଣ ତଦାସି ॥

ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଉପଦେଶ କରି ଶିଷ୍ୟଶିଷ୍ୟାଙ୍କଠାରୁ ସମର୍ପଣ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ।
 କୃଷ୍ଣାୟେତି— ଏଥିରେ ‘କ୍ଳୀଂ’ ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହୀୟ ଅଟେ । ଏଥିରୁ ବହୁତ
 ଯେ, ଏହି ବଳର ସଫଳତାୟ ମଧ୍ୟ ବାମନୀଶିର ଗୋଟିଏ ଶାଖା । ଏଥିପାଇଁ
 ଗୋପୀମାନେ ବହୁଧା ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗାନୁରକ୍ତ । “ଗୋପୀବଳରେତି— କୃଷ୍ଣ କଅଣ
 ଗୋପୀମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଥିଲେ; ଅନ୍ୟ କାହାର ନ ଥିଲେ ? ଯେ ସ୍ତ୍ରୀ
 ସ୍ତ୍ରୀଗୋପକ ସେହି ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରିୟ ହୋଇଥାଏ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କଅଣ
 ହେଉଥିଲେ ?

“ସହସ୍ରପରିବହସରେତି” = ଏଠାରେ ସହସ୍ର ବର୍ଷର ଗଣନା ନିରର୍ଥକ ।
 ଗଣନା, ବଳର ବା ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ ସର୍ବଜ୍ଞ ନୁହନ୍ତି । କୃଷ୍ଣଙ୍କର ବିସ୍ତୋର ହେବା
 ଅଳ୍ପ ଆଳୁ ହଜାର ବର୍ଷ ହୋଇଛି ? ଯେଉଁ ସମୟରେ ବଳର ସଫଳତାୟ ନ
 ଯାଏ ବଳର ଜନ୍ମ ହୋଇ ନ ଥିଲେ, ତାହା ପୂର୍ବରୁ ‘ଦୈବଜ୍ଞ’ କୁ ଉଦ୍ଧାର
 କରାପାଇଁ କେହି କାହିଁକି ଆସିଲା ନାହିଁ ? ‘ତାପ’ ଓ ‘କ୍ଳେଶ’ = ଏ ଦୁହେଁ ପର୍ଯ୍ୟା-
 ସାରୀ ଶବ୍ଦ । ତେଣୁ ଏହାମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକର ପ୍ରୟୋଗ ଉଚିତ ଥିଲା; ଉତ୍ତର
 ନାହିଁ ।

‘ଅନନ୍ତ’ ଶବ୍ଦର ପାଠ ହିଁ ନିରର୍ଥକ । କାରଣ, ଯଦି ‘ଅନନ୍ତ’ ଶବ୍ଦ ରଖା
 ଯାଏ, ତେବେ ‘ସହସ୍ର’ ଶବ୍ଦପ୍ରୟୋଗ ଅନର୍ଥକ । ଆଉ ଯଦି ‘ସହସ୍ର’ ଶବ୍ଦର
 ଯେ ରଖାଯାଏ, ତେବେ ‘ଅନନ୍ତ’ ଶବ୍ଦ ରଖିବା ବ୍ୟର୍ଥ ଅଟେ । ଯଦି ଅନନ୍ତକାଳ
 ଶିଷ୍ୟ ‘ଜ୍ଞେୟତ’ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଜ୍ଞାତ ରହିବାକୁ ପଡେ, ତେବେ ତାହାର ମୁକ୍ତି-
 ପାଇଁ ବଳରଙ୍କର ହେବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । କାରଣ ଯେ ଅନନ୍ତ, ତାହାର ଅନ୍ତ
 ନାହିଁ ।

ଅଜ୍ଞା କହିଲା, ନିଜ ଦେହ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ପ୍ରାଣ, ଅନ୍ତଃକରଣ, ପଦ୍ମୀ, ଶୁଦ୍ର, ପୁଷ୍ପ
 ଶାସ୍ତ୍ରପଦ୍ୟ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କାହିଁକି ଅର୍ପଣ କରିବ ? ଯେ ହେତୁ କୃଷ୍ଣ ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ଅଟନ୍ତି,
 ତେଣୁ କାହାର ଦେହାଦିର ଇଚ୍ଛା ସେ କରୁ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହାଛଡ଼ା ଦେହାଦିକୁ
 ଶାସ୍ତ୍ର କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଦେହ ଅର୍ପଣ କହିଲେ ନିଶ୍ଚୟ
 ଶାସ୍ତ୍ରର ଶିଖାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରରକୁ ବୁଝାଏ । ସେଥିରେ ମନ୍ତ୍ର ଓ
 ଶାସ୍ତ୍ର ଉଭୟ ପ୍ରକାର ବସ୍ତୁ ଅଛି । ସୁତରାଂ ମନୁଷ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ବସ୍ତୁକୁ ମଧ୍ୟ କିପରି

ଅର୍ପଣ କରି ପାରିବ ? ଆଉ ଯେଉଁ ପାପପୁଣ୍ୟରୂପ କର୍ମ ଆଚରିତ ହୁଏ, ତାହା କୃଷ୍ଣ
ପିତ ହେଲେ ସେହି କର୍ମର ଫଳଭାଗୀ ମଧ୍ୟ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ହିଁ ହେବାକୁ ମନେ । କୃଷ୍ଣ
ନାମ ତ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ନିଆନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସମର୍ପଣ ନିଜ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରନ୍ତି । ଆଉ ଦେଖ
ଯାହାକିଛୁ ମଳମୁଣ୍ଡାହି ଅଛି, ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଗୋସାଇଁଙ୍କୁ କାହିଁକି ଅର୍ପିତ କର ନ ଯାଏ ?
କଅଣ ଖାଲି ମିଠା ମିଠା ଆମ୍ବପାତ୍ର ଓ ପିତା ପିତା ଧୂଳିପାତ ? ଏହାଛଡ଼ା ଏହାଛଡ଼ା
ଲେଖା ଅଛି ଯେ, କେବଳ ଗୋସାଇଁଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିବ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟମତବାଦୀଙ୍କୁ
ନୁହେଁ । ଏହି ସମସ୍ତ ଲାଳା କେବଳ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ, ପରଧନ ହରଣ ଓ
ବେଦୋକ୍ତ ଧର୍ମ ଉଲ୍ଲେଦ କରିବା ସକାଶେ ଭିଆଣ କରାଯାଇଅଛି । ବଳିଭକ୍ତ ଓ
ମିଥ୍ୟା ପ୍ରପଞ୍ଚ ଦେଖ—

ଶ୍ରୀବତ୍ସସ୍ୟାମଳେ ପତ୍ର ଏକାଦଶ୍ୟାଂ ମହାନଶି ।

ସାଷାଭଗବତା ପ୍ରୋକ୍ତଂ ତଦ୍‌ସରଣ ଉତ୍ୟତେ ॥ ୧ ॥

ବ୍ରହ୍ମସମ୍ପଦକରଣାତ୍‌ସବେଷାଂ ଦେହଜୀବନ୍ତୋଃ ।

ସବଦୋଷନିବୃତ୍ତିର୍ହି ଦୋଷାଃ ପଞ୍ଚବିଧାଃ ସୂଚ୍ୟାଃ ॥ ୨ ॥

ସହଜା ଦେହକାଳୋତ୍ଥା ଲୋକଦେବ ନିରୂପିତାଃ ।

ସଂସ୍ପୃଗଜାଃ ସ୍ୱର୍ଗଜାଣ୍ଡ଼ ନ ମନ୍ତବ୍ୟାଃ କଦାଚନ ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ୟଥା ସବଦୋଷାଣାଂ ନ ନିବୃତ୍ତିଃ କଥଂଚନ ।

ଅସମର୍ପିତବସ୍ତୁନାଂ ତସ୍ମାଦ୍‌ଭକ୍ତ ନିମାଚରେତ୍ ॥ ୪ ॥

ନିବେଦିତଃ ସମର୍ପେତ୍‌ ସବଂ କୃତ୍ୱ୍ୟାଦିତି ସ୍ଥିତିଃ ।

ନ ମତଂ ଦେବଦେବସ୍ୟ ସ୍ତାମିତ୍ତୁକ୍ତସମର୍ପଣମ୍ ॥ ୫ ॥

ତସ୍ମାଦ୍‌ଭାବୋ ସବକାର୍ଯ୍ୟେ ସବବସ୍ତୁସମର୍ପଣମ୍ ।

ଦକ୍ଷିପତ୍ତାଚରଚନଂ ତଥା ତ ସକଳଂ ହରେଃ ॥ ୬ ॥

ନ ଗ୍ରାହ୍ୟମିତି ବାକ୍ୟଂ ହି ଭିନ୍ନ ମାର୍ଗପରଂ ମତମ୍ ।

ସେବକାନାଂ ଯଥା ଲୋକେ ବ୍ୟବହାରଃ ପ୍ରସିଦ୍ଧ୍ୟତି ॥ ୭ ॥

ତଥା କାର୍ଯ୍ୟଂ ସମର୍ପେତ୍‌ ସବେଷାଂ ବ୍ରହ୍ମତା ତତଃ ।

ଗଂଗାଭ୍ୟେ ଗୁଣଦୋଷାଣାଂ ଗୁଣଦୋଷାଦିବର୍ଣ୍ଣନମ୍ ॥ ୮ ॥

ଇତି୍ୟାଦି ଶ୍ଳୋକ ଗୋସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରହସ୍ୟାଦି ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କରେ ଲିଖିତ
ଅଛି । ଏହା ହିଁ ଗୋସ୍ୱାମୀମତର ମୂଳତତ୍ତ୍ୱ । ଆଜ୍ଞା, ଏମାନଙ୍କୁ କେହି ପଚାରିବେ

ଦେବାକୁ କିଛି କମ୍ ପାଞ୍ଚହଜାର ବର୍ଷ ବ୍ୟାପତ ହେଲଣି । ତାହା-
 ଶେଷେ ଶ୍ରୀବତ୍ସ ମାସର ଅକ୍ଷରରେ ବଲ୍ଲଭକୁ କିପରି ଦର୍ଶନଦେଲେ ?
 ଶେଷମାନେ ଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ତଥା ତାହାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ସମର୍ପଣ
 କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଶରୀର ଓ ଆତ୍ମା ସବୁ ପ୍ରକାର ଦୋଷରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଏ ।
 କେବଳ ଏହି ପ୍ରପଞ୍ଚମୟ କଥା ମୂର୍ଖ ଲୋକଙ୍କୁ ଭୁଲେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ମତରେ
 ମନ୍ତ୍ର ଅସେ । ଯଦି ଗୋସାଇଁଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଓ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସମସ୍ତ ଦୋଷ ନିବୃତ୍ତ
 ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ରୋଗ ଦାରିଦ୍ର୍ୟାଦି ଦୁଃଖରେ କାହିଁକି ପୀଡ଼ିତ ହୁଅନ୍ତି ? ପୁଣି
 ଯେତେବେଳେ ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରକାର ଅଟେ ॥ ୨ ॥ ପ୍ରଥମ-ସହଜ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱାଭାବିକ ଦୋଷ,
 ତାହା କାଳକ୍ରମେ ଉତ୍ତପନ୍ନ ହୁଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ-କୌଣସି ଦେଶ ଓ କାଳରେ ଦୃଷ୍ଟି-
 ହୀନମାନଙ୍କର ପାପ । ତୃତୀୟ-ଲୋକପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭାଷ୍ୟଭାଷ୍ୟ ଦୋଷ, ତଥା ବେଦୋକ୍ତ
 ଅସଂସ୍ପର୍ଶୀ ଦୋଷ । ଚତୁର୍ଥ-ସଂଯୋଗକ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଷ୍ଟସଙ୍ଗ କରିବା କିମ୍ବା
 ଶୁଦ୍ଧ ଅସ୍ତ୍ର, ଅର୍ଥାତ୍ ମାତା, ଭଗିନୀ, କନ୍ୟା, ପୁତ୍ରବଧୂ ତଥା ଗୁରୁପତ୍ନୀ ଆଦିଙ୍କ
 ସହିତ ଅବିଧି ସମ୍ବନ୍ଧ । ପଞ୍ଚମ-ସ୍ପର୍ଶକ ଅର୍ଥାତ୍ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବସ୍ତୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ।
 ଷଷ୍ଠ ପ୍ରକାର ଦୋଷ ଗୋସ୍ୱାମୀମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଆଦୌ ମାନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ
 ନାହିଁ; ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥେଚ୍ଛା ଏ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅଧିକାର ଅଛି ॥୩॥

ଗୋସ୍ୱାମୀ-ମତବଦୀ ଦୋଷରୁ ନିବୃତ୍ତିପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ ।
 କେବଳ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଗୋସାଇଁଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ ନ କରି ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉପଭୋଗ
 କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏଥିପାଇଁ ଏମାନଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ, କନ୍ୟା, ପୁତ୍ର-
 ଶ୍ୱଶୁର ଓ ଧନାଦି ପଦାର୍ଥମଧ୍ୟ ଗୋସାଇଁଙ୍କୁ ସମର୍ପିତ କରନ୍ତି । ସମର୍ପଣର ନିୟମ ଏହି
 ଯେ, ଗୋସାଇଁଙ୍କ ଚରଣସେବାରେ ଅର୍ପଣ ନ କଲେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାମୀ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସ୍ପର୍ଶ
 କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ॥ ୪ ॥

ଅତଏବ ଗୋସାଇଁଙ୍କ ଚେଲମାନଙ୍କର ସମର୍ପଣ ପରେ ନିଜ ନିଜ ପଦାର୍ଥ ଭୋଗ
 କରିବା ଉଚିତ । କାରଣ, ପଦାର୍ଥର ସ୍ୱାମୀ ଭୋଗ କଲେ ପରେ ତାହା ସମର୍ପଣ
 ହୋଇ ରହେ ନାହିଁ ॥ ୫ ॥

ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ହେବ ।
 ତତ୍ପରେ ଗୋସାଇଁଙ୍କୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅର୍ପଣ କରି ତତ୍ପରେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ
 ହେବ । ସେହିପରି ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ହରିକୁ ଅର୍ପଣ କରି ଭୋଗ କରିବା ଉଚିତ ॥୬॥

ଗୋସାଇଁଙ୍କ ଚେଲ ଚେଲମାନଙ୍କୁ ଗୋସାମୀମତ ଭଲ ଅନ୍ୟ ମତାବଳୀ-
ମାନଙ୍କ ଏକ ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟ କଦାପି ଶୁଣିବା ବା ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।
ଏମାନଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହିପରି ବ୍ୟବହାର ସୁପରିଷ୍ଟ ଅଟେ ॥ ୬ ॥

ସେହିପରି ସାମୁଦ୍ରିକ ବସ୍ତୁ ସମର୍ପଣ କରି ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମବୃକ୍ଷ ଗୋଟିଏ
ଉଚିତ । ତତ୍ପରସ୍ପାତ୍ ସେପରି ଗଙ୍ଗାରେ ଅନ୍ୟ ଜଳ ମିଶି ଗଙ୍ଗାଭୂମି ଧାରଣ କରେ ।
ସେହିପରି ନିଜ ମତ ନିର୍ମଳ ଓ ଅନ୍ୟ ମତ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ବୋଲି ମନେକରି ନିଜମତ
ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଉଚିତ ॥ ୮ ॥

ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, କିପରି ଗୋସାମୀମାନଙ୍କ ମତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ମତ
ଅଧିକ ସ୍ୱାର୍ଥସାଧକ ଅଟେ । ଆଜ୍ଞା, ଏହି ଗୋସାଇଁମାନଙ୍କୁ ପଚାରିବା ଉଚିତ
“ତୁମକୁ ତ ବ୍ରହ୍ମର ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଲକ୍ଷଣ ଅଟେ ନା, ପୁଣି ତୁମ ନିଜ ଶିଷ୍ୟ-ଶିଷ୍ୟ-
ମାନଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମସମ୍ବନ୍ଧ କିପରି କରାଇ ପାରିବ ? ଯଦି ତୁ ତୁମ୍ଭେ ନିଜେ ବ୍ରହ୍ମ
ସୁତରାଂ ଆତ୍ମସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଲେ ଆପେ ଆପେ ବ୍ରହ୍ମସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇଯାଏ । କି
ଏହା ଅସମ୍ଭବ । କାରଣ, ତୁମ୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ବ୍ରହ୍ମର ଗୁଣ-କର୍ମ-ଭାବ
ନାହିଁ । ପୁଣି ତୁମ୍ଭେ କଅଣ ଖାଲି ଭୋଗ-ବିଳାସ ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମ ସାଧକ ବସିଛ ?
କହିଲ, ଯେଉଁ ଶିଷ୍ୟ ଓ ଶିଷ୍ୟମାନେ ତୁମ୍ଭଠାରେ ସମର୍ପିତ, ତାଙ୍କୁ ତ ତୁମ୍ଭେ କେ
କରିଦିଅ; କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱୟଂ ତୁମ୍ଭର ସ୍ତ୍ରୀ, କନ୍ୟା ତଥା ପୁତ୍ରବଧୂ ଆଦି ତ
ସମର୍ପିତ । ତାହାହେଲେ ସେମାନେ ଅଶୁଦ୍ଧ ରହିଲେ କି ନାହିଁ ? ତୁମ୍ଭେ
ଅସମର୍ପିତ ବସ୍ତୁକୁ ଅଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି ମାନୁଛ, ତାହାହେଲେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ କି
ହୋଇଥିବାରୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଅଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି କାହିଁକି ଗଣା ନ ଯିବ ? ସୁତରାଂ
ପକ୍ଷରେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ, କନ୍ୟା ତଥା ପୁତ୍ରବଧୂ ଆଦିମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମତାବଳୀମାନଙ୍କ
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମର୍ପିତ କରିବା ଉଚିତ । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ଏ କଥାରେ ଅସମର୍ପ
ତେବେ ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁରୁଷ ତଥା ଧନାଦି ସମର୍ପିତ କରିବା ବା
ଛାଡ଼ିଦିଅ । ଆରେ ଭାଇ ! ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା ହେଲେ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ଏବେ ତ
ମିଥ୍ୟାପ୍ରସଞ୍ଜାଦି ଦୁର୍ଗୁଣ ଗୁଣ ଦିଅ, ଉପରୋକ୍ତ ବେଦବିହିତ ସୁନ୍ଦର ପଥରେ
ନିଜ ମନୁଷ୍ୟଜନ୍ମକୁ ସଫଳ କରି ତଥା ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ଏହି ଚତୁର୍ଥ
ଫଳପ୍ରାପ୍ତି କରି ଆନନ୍ଦ ଭୋଗକର ।

ଆଉ ଦେଖ, ଏହି ଗୋସାମୀମାନେ ନିଜ ସଂପ୍ରଦାୟକୁ ‘ପୁଣି ମର୍ଗ ସଂକଳ୍ପ’

କ୍ଷମା କରିବାକୁ ପୁଣି ଦେବା ତଥା ସମସ୍ତ ସ୍ୱାସନ୍ନତ ଯଥେଷ୍ଟ ଭୋଗବିଳାସରେ
 ଶାନ୍ତି ପୁଣି ମାର୍ଗ କହିଲୁ । ପରନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କୁ ପରାବର୍ତ୍ତା ଉଚିତ, — “ତୁମ୍ଭେ-
 ମାନ ତ ଜଣେ ହୁଁ ଜାଣ ଯେ, ଏହାଦ୍ୱାରା କିପରି ଭଗବତ୍‌ଆଦି ମହା ଦୁଃଖଦାୟୀ
 ପତି ପତିପତି ମରବାକୁ ହୁଏ” । ବାସ୍ତବରେ କହିବାକୁ ହେଲେ ଏହାକୁ
 କୁଷ୍ଠି ମାର୍ଗ କହିବା ଉଚିତ । ଯେପରି କୁଷ୍ଠିରୋଗୀର ଶରୀରର
 ଧାତୁ ବିଶଳିତ ହୋଇ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ତଥା ରୋଗୀ ବିଳାପ କରି କରି
 ଶେଷରେ କରେ, ସେହିପରି ଲୀଳା ଏମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସୁତରାଂ
 ହେଉ ‘ନରକମାର୍ଗ’ କହିବା ଅଧିକ ସମୀଚୀନ । କାରଣ, ଦୁଃଖକୁ ନରକ ଓ
 ସୁଖକୁ ସ୍ୱର୍ଗ କୁହାଯାଏ ।

ଏହିପରି ଏମାନେ ସରଳମତ ଜନସମୁଦାୟକୁ ମିଥ୍ୟାଜାଲରେ ଆବଦ୍ଧ କରି
 ଶୁଦ୍ଧ ମନେ କରି ଅଛନ୍ତି; ସମସ୍ତଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ଏମାନେ
 ଯେ, ଯେତେ ଦୈବୀଶକ୍ତି ଗୋଲକରୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଧାମକୁ ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
 ଶେଷ ଅନ୍ତେ ଲୀଳାମୟ ପୁରୁଷୋତ୍ତମରୂପରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭ ଉପ-
 ଶେଷ ଗ୍ରହଣ ନ କଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଲକପ୍ରାୟ ଅସମ୍ଭବ । ସେହି ଗୋଲକରେ କୃଷ୍ଣ
 ଉଦ୍ଭବ ଜଣେ ମାନ ପୁରୁଷ ଓ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ନାରୀ ।

ବାଃବାଃ ! ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ମତ !! ଏହାଦ୍ୱାରା ତ ଗୋପାଳମାନଙ୍କର ଯେତେ
 ଶେଷ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଗୋପୀ ହୋଇଯିବେ ।

ବେ ବରୁଣ କରିବା କଥା ଏହି ଯେ, ଜଣେ ପୁରୁଷର ଦୁଇ ପତ୍ନୀ ହେଲେ ।
 ଶ୍ରୀରାମ ଦୁର୍ଗା କହିଲେ ନ ସରେ । ସେଠାରେ ଯଦି ଜଣେ ପୁରୁଷ ଯିବେ କୋଟି
 କୋଟି ସ୍ତ୍ରୀ କରି ରହନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ତାହାର ଦୁଃଖର ପାରାବାର ଅଛି ? ଯଦି
 ତୁମ୍ଭେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭିତରେ ଅପରିମିତ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅଛି, ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରି
 ଉଠନ୍ତି । ତାହାହେଲେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, ଯାହାକୁ କି ସ୍ୱାମିନୀ କୁହାଯାଏ, ତାଙ୍କଠାରେ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସଦୃଶ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଥାଏ । ଯେହେତୁ ସେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ଅଟନ୍ତି ।
 ତେଣୁ ସେମାନେ ଯେପରି ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ କାମଚେଷ୍ଟା ବଦଳର ଥାଏ କିମ୍ବା
 କୃଷ୍ଣ ଅପେକ୍ଷା ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକ ଥାଏ, ସେହିପରି ଗୋଲକରେ ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ନ
 ହୁଏ ? ଯଦି ଏପରି ଥାଏ, ତେବେ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ସ୍ୱାମିନୀଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ
 ଦୈବତା ହେଉଥିବ । କାରଣ, ସପତ୍ନୀ କଳହ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାରାତ୍ମକ ଅଟେ ।

ତାହାହେଲେ ଲ ଗୋଲକ ସ୍ୱର୍ଗ ସଦୃଶ ନ ହୋଇ ନରକଭୂମି ହୋଇଥିବ । ଯେପରି ବହୁସ୍ତ୍ରୀଗାମୀ ପୁରୁଷ ଭଙ୍ଗଦରାସ ରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ ଥାଆନ୍ତି, ସେହି ଗୋଲକରେ ମଧ୍ୟ ଥିବେ । ଛୁ ! ଛୁ !! ଛୁ !!! ଏପରି ଗୋଲକ ଅପେକ୍ଷା ତ ଏହି ଗୋଲକ ଛୁଁ ଅଧିକ ଭଲ । ଦେଖ, ଏଠାରେ ଗୋସାଇଁମାନେ, ଯେକି ନିଜକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବୋଲି ମାନନ୍ତି; ବହୁ ସ୍ତ୍ରୀଗାମୀ ହେବାରୁ ନାନାପ୍ରକାର ଭଙ୍ଗଦର ଓ ଗୋଲକ ରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ମହାଦୁଃଖ ଭୋଗ କରନ୍ତି । ଏବେ କହିନ୍ତୁ, ସ୍ୱରୂପଧାରୀ ଗୋସାଇଁଙ୍କ ଏଠାରେ ପୀଡ଼ିତ ହୁଅନ୍ତି, ତାହାହେଲେ, ସେହି ଗୋସାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହି ରୋଗରେ କାହିଁକି ପୀଡ଼ିତ ନ ଥିବେ ? ଯଦି କୁହ ଯେ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପୀଡ଼ିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱରୂପଧାରୀ ଗୋସାଇଁମାନେ ଏଠାରେ ପୀଡ଼ିତ ରୋଗପୀଡ଼ିତ ହୁଅନ୍ତି ?

ପ୍ରଶ୍ନ = ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକରେ ଲୀଳାବତାର ଧାରଣ କରିବା ହେତୁ ରୋଗହରୋଗ ଲାଗିଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଗୋଲକରେ ତାହା ହୁଏ ନାହିଁ । କାରଣ, ସେଠାରେ ରୋଗଦୋଷର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଭାବ ଥାଏ ।

ଉତ୍ତର — ‘ସେଗେ ରୋଗ ଭୟମ୍’ = ଯେଉଁଠି ରୋଗ ଅଛି, ସେଇଠି ରୋଗ ନାହିଁ । ଏହା ଛଡ଼ା ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଏହି ଯେ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ କୋଟି କୋଟି ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ସନ୍ତାନ ହୁଅନ୍ତି କି ନାହିଁ ? ଯଦି ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ କେବଳ ଖୁସି ଅଥବା କନ୍ୟା ? ଅଥବା ଉଭୟ ? ଯଦି କୁହ ଯେ, କେବଳ କନ୍ୟାସନ୍ତାନ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ବିବାହ କାହା ସହିତ ହେଉଥିବ ? କାରଣ, ଗୋଲକରେ ତ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅତିରିକ୍ତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପୁରୁଷ ନାହାନ୍ତି । ଯଦି କେହି ଥିଲେ ତେବେ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଭଙ୍ଗ ହେଲା । କେବଳ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ହେବା ଅବଶ୍ୟକ ମଧ୍ୟ ପୁରୋକ୍ତ ଦୋଷ ଉତ୍ତପନ୍ନ ହେବ ଯେ, ସେମାନେ କେଉଁଠି ଓ କାହା ସହିତ ବିବାହ କରିବେ ? ଅଥବା ନିଜ ଘରେ ଘରେ ଘସର ପସର ହେଉଥିବେ ? ଅଥବା ସେଠାରେ ଅନ୍ୟ କାହାର ପୁରୁଷ ବା କନ୍ୟା ଅଛନ୍ତି ବୋଲି କହିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତିଜ୍ଞା “ଗୋଲକରେ ଏକ ମାତ୍ର ପୁରୁଷ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ” ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ଯଦି କୁହ ଯେ, ସେଠାରେ ସନ୍ତାନ ଛୁଁ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କଠାରୁ ନପୁଂସକତ୍ୱ ତଥା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କଠାରେ ବନ୍ୟାଭାବ ଦୋଷ ଆସିଯିବ ।

ଆରେ ! ଏହା କି ପ୍ରକାର ‘ଗୋଲକ’ ? ଜଣାଯାଏ ଏଠାରେ

ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀର ପତି ଆଦି ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେଠାରେ ଦୁଃଖ ତଥା ସ୍ୱର୍ଗ
ସ୍ୱାମୀନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ କରାଯାଏ । ବାସ୍ତବରେ ମନ୍ଦିର ଓ ଉତ୍ସବମାନଙ୍କ
ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତା ବହୁ ପରିମାଣରେ ବାସ କରୁଥାନ୍ତି ।

ଏବେ ଏମାନଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ-ଲଳା ଅର୍ଥାତ୍ କପରି ମାଗନ୍ତି, ତାହା ଏହି ପରି-
ଗୋସାଇଁପାଇଁ, ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ କ୍ଷୟାପାଇଁ, ଲଳାଙ୍କପାଇଁ; ପୁଣି ତାଙ୍କ କନ୍ୟା
ପ୍ରଧାନ କର୍ମରୁଣ୍ଡ, ଭୃତ୍ୟ, ଗାୟକ ତଥା ଠାକୁରଙ୍କପାଇଁ ଭେଟି ଆଣି ବୋଲି
ସାତ ଦୋକାନରୁ ଖୁବ୍ ମନଇଚ୍ଛା ମାଲ ମାରି ନିଅନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି
ଶିଷ୍ୟ ମରଣାସନ୍ନ ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଗୋସାଇଁମହାରଜ ତାହାର ଶୁଣି
ଗୋଡ଼ ରଖି ଯାହା କିଛି ମିଳେ, ସବୁ ହଜମ କରି ଯାଆନ୍ତି । ଏହା କଅଣ ମହା-
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅର୍ଥାତ୍ ମୃତକଦାନ ପ୍ରସାଦା ବା ମୁର୍ଦ୍ଦାର ବାହକର କାର୍ଯ୍ୟ ସଦୃଶ ନୁହେଁ ?

କେହି ଶିଷ୍ୟ ବିବାହ କାଳରେ ଗୋସାଇଁଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିଜ
ପୁତ୍ର-କନ୍ୟାଙ୍କର ପାଣିଗ୍ରହଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ପନ୍ନ କରନ୍ତି । କେତେ ସ୍ଥାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋସାଇଁଙ୍କର
ହଳଦିଲଗିସ୍ତାନ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ମିଳି, ବିଶେଷତଃ ସ୍ୱାମୀ
ଗୋସାଇଁଙ୍କୁ ଝେରରେ ହଳଦି ଲଗାଇ ଦେଇ, କୌଣସି ବଡ଼ ପାଣିରେ ପାଣି ଭରି,
ଏକ କାଠ ପିତାରେ ଗୋସାଇଁଙ୍କୁ ବସାଇ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି । ଗୋସାଇଁ ସେଠାର
ଓଦାକୁଣା ଛୁଡ଼ିଦେଇ ହଳଦିଆ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ ପୂର୍ବକ କଠାଜ ମାଡ଼ି ବାହାରେ
ଆସନ୍ତି । ସେହି ଗାଧୁଆପାଣିକୁ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଆଚମନ କରନ୍ତି । ଏହାରେ ପୁରସ୍କାର
ମସଲହା ପାନ-ବଡ଼ି ଗୋସାଇଁଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ । ଗୋସାଇଁ ସେଥିରୁ କିଛି ଖେଳ
ଭିଳି ପକାନ୍ତି; ସେବକମାନେ ମୁହଁ ଆଗରେ ଧରିଥିବା ରୂପାପାତ୍ରରେ ଅବଶିଷ୍ଟ
ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାଦ ରୂପରେ ବଞ୍ଚାଯାଏ । ଏହାକୁ 'ବିଶେଷ ପ୍ରସାଦ'
କୁହା ଯାଏ ।

ଏବେ ବିଚାର କରନ୍ତୁ ଯେ, ଏମାନେ କି ଧରଣର ମନୁଷ୍ୟ ? ମୃତକଦାନ
ଅନାଗୁରୁର ଯଦି ସୀମା ଥାଏ, ତେବେ ଏହାହିଁ ହୋଇଥିବ । ଅନେକ ଗୋସାଇଁ
ସମର୍ପଣ ନିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ କେବଳ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ହାତକୁ
ଖାଆନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ହାତରୁ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଉ କେତେକ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ହାତରୁ
ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ । କାଠକୁ ମଧ୍ୟ ନ ଧୋଇ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଅତି, ପିତ୍ତ

ଓ ନିଜ ଆଦି ପଦାର୍ଥ ଧୋଇଲେ ଖରାପ ହୋଇଯାଏ ବୋଲି ନ ଧୋଇ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କ'ଣ କରବେ ? ଏସବୁ ପଦାର୍ଥ ଯଦି ଧୁଆଁ, ତାହାହେଲେ ଧୂଆଁ ଘାଟି ହାତରୁ ଗଲେ ।

ଅନ୍ୟ ଠାକୁରଙ୍କ ରାଗ-ରଙ୍ଗ ଓ ରୋଗ ଆଦିରେ ବହୁତ ଧନ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଥିଲେ ଏମାନେ କହନ୍ତି; । କିନ୍ତୁ ରାଗ-ରଙ୍ଗ ଓ ରୋଗ କରନ୍ତି ନିଜେ । ଯଦି ସତ୍ୟ ହେବୁ ତୁ, ତେବେ ସେମାନେ ଗୁଡ଼ିଏ ବଡ଼ ଅନର୍ଥ କରନ୍ତି । ଉଦାହରଣତଃ ଗ୍ରାହଣମୟରେ ଏମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରଶିଖାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁପ୍ତାଙ୍ଗ ଧରି ପିତୋଘରେ ରଙ୍ଗ ଫଳାନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କପାଇଁ ନିଷିଦ୍ଧ କର୍ମ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯା ଏମାନେ କରନ୍ତି ।

ଉ—ଗୋସାଇଁ ନିଜେ ହାଟରେ ବସି ରୁଟି, ଡାଲି, ଭାତ, ତରକାରୀ ତଥା ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ନିଜ ଗୁରୁର ବାକିରମାନଙ୍କୁ ପରିରେ ସେସବୁ ଦିଅନ୍ତି । ସେହି ନୌକରମାନେ ଯେତେ ଭାଗ ନେଇ ବିକନ୍ତି; ଗୋସାଇଁ ଖିନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର—ଗୋସାଇଁ ଯଦି ଏମାନଙ୍କୁ ମାସିକ ବେତନ ଦେଉଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଧନ ପଡ଼ି କାହିଁକି ନାହିଁ ? ଗୋସାଇଁ ନିଜ ଭୂତ୍ୟମାନଙ୍କ ହାତରେ ବେତନ ଦେବାରେ ଡାଲିକଟ ଆଦି ବନ୍ଦି କରନ୍ତି । ସେମାନେ ନେଇ ହାଟ-ବଜାରରେ ଖିନ୍ତି । ଯଦି ଗୋସାଇଁ ସ୍ୱୟଂ ବାହାରକୁ ଯାଇ ବିକନ୍ତେ, ତେବେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଶ୍ରେଣୀବେଳମାନେ ରସବିନ୍ଦୟ ଦୋଷରୁ ରକ୍ଷା ପାଆନ୍ତେ ତଥା ଗୋସାଇଁ କେବଳ ଗୋଷ୍ଠୀଦୋଷରେ ଭାଗୀ ହୁଅନ୍ତେ । ପ୍ରଥମରେ ଗୋସାଇଁ ନିଜେ ପାତ୍ରରେ ଖିନ୍ତି ଧନ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କୁଡ଼େଇ ମାଇଲେ । ପୁଣି ନାଥଦ୍ୱାରା ଆଦି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଗୋସାଇଁ ନିଜେ ରସବିନ୍ଦୟ କରନ୍ତି । ରସ-ବିନ୍ଦୟ ଧନ ଲୋଭନମାନଙ୍କର କାନ; ଉତ୍ତମ ଲୋଭନରୁ ହିଁ । ଏହି ଧରଣର ଲୋଭ-ରସପାତ୍ର ହିଁ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତର ଅଧୋଗତି ହୋଇଛି ।

ଉ—ସ୍ୱାମୀ ନାରାୟଣ ମତ କପରି ?

ଉତ୍ତର—“ସାତୁଣୀ ଶୀତଳା ଦେବୀ ତାହୁଣୀ ବାହନଃ ଶରୀଃ ।”

ଉତ୍ତର—ଗୋସାମୀମାନେ ଧନହରଣାଦି ବିଚିତ୍ରଲୀଳା କରନ୍ତି, ସେହିପରି ସ୍ୱାମୀ ନାରାୟଣ ଦେଖନ୍ତୁ, “ସକଳାନନ୍ଦ” ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଯୋଧ୍ୟା ସମୀପସ୍ଥ

ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ସେ ବୃହତ୍‌ବୃକ୍ଷ ହୋଇ ଶୁକ୍ଳ
 କାଠିପୁାବାଡ଼, କଳ୍ପ ତଥା ଭୃଜ ଆଦି ପ୍ରଦେଶରେ ଭ୍ରମଣ କରୁଥିଲା ।
 ସେ ଦେଖିଲା ଯେ, ସେ ଦେଶରେ ଜନତା ମୂର୍ଖ ଓ ସରଳମନ୍ତ୍ର ।
 ଏମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ଇଚ୍ଛା ସେପରି ନିଜ ମତାନୁଯାୟୀ କରାଯାଇପାରେ । ସେମାନେ
 ଅଳ୍ପ କେତେକ ଲୋକ ତାହାର ଶିଷ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନେ ନିଜ କ୍ଷେତ୍ର
 ମନ୍ତ୍ରଣା କରି ପ୍ରସିଦ୍ଧ କଲେ ଯେ ‘ସହଜାନନ୍ଦ’ ନାରାୟଣଙ୍କ ଅବତାର ତଥା ସିଦ୍ଧପୁର
 ଅଟନ୍ତି । ସେ ଚତୁର୍ଭୁଜମୁର୍ତ୍ତି ଧାରଣ କରି - ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍ ଦର୍ଶନ କରା
 ଦିଅନ୍ତି । ଏକଦା କାଠିପୁାବାଡ଼ ପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥ ଗଦଡ଼େ ଗ୍ରାମରେ “ଦାଦାଖାତର” ନାମ
 ଜଣେ କାଠିଜାଣ୍ଡାୟ ଜମିଦାର ଥିଲା । ତାକୁ ଉକ୍ତ ଶିଷ୍ୟମାନେ କହିଲେ କି ତୁମେ
 ଯଦି ଚତୁର୍ଭୁଜ ନାରାୟଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ, ତେବେ ଆମ୍ଭେ ସହଜାନନ୍ଦଙ୍କୁ
 ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବୁ । ସେ କହିଲା, “ବହୁତ ଭଲ କଥା ।” ଚିତ୍ତୁର ନିଶ୍ଚିତ ବାଣୀ
 ଥିଲା । ଗୋଟିଏ କୋଠାରେ ସହଜାନନ୍ଦ ମସ୍ତକରେ ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧି ଶଙ୍ଖ ବଜା ଧାରଣ
 ପୂର୍ବକ ଆମଣା ଦୁଇ ହାତ ଉପରକୁ ଟେକି ରଖିଲା । ଆଉଜଣେ ଲୋକ ଗହଳ
 ଛୁଡ଼ା ହୋଇ, ଗଦାପତ୍ର ନିଜ ହାତରେ ଧରି, ସହଜାନନ୍ଦର କାନ୍ଧତଳ ଦୁଇ ଗୋଡ଼
 ଆଗକୁ ବାହାର କରି ରଖିଲା । ଏହିପରି ଚତୁର୍ଭୁଜକୁ ଲବେଶ ଧାରଣ କେ
 ଦାଦାଖାତରକୁ ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ କହିଲେ କି ତୁମେ ଥରେମାତ୍ର ଆଖି ଖୋଲି
 ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବ ଓ ପୁନଃ ଆଖି ବନ୍ଦ କରି ଶୀଘ୍ର ସେଠାରୁ ଚାଲି ଆସିବ । ତେ
 ବହୁତ ଦେଖିବ, ତେବେ ନାରାୟଣ ରାଶି ଯିବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଲୋକମାନେ
 ମନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହି ଥିଲା କି ଯେପରି ସେ ଆମ କପଟଲୀଳାର ପକ୍ଷୀ ନ ହେ
 ସେମାନେ ତାକୁ ନେଇଗଲେ । ସେହି ସହଜାନନ୍ଦ ଜରିଲଗା ତମକଦାର ରେଣୁକା
 ଧାରଣ କରି ଅନ୍ଧାରୁଆ କୋଠାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ତାର ଶିଷ୍ୟମାନେ ଗୋଡ଼
 ଲଣ୍ଠନଦ୍ୱାରା କୋଠା ଆଡ଼କୁ ପ୍ରକାଶ ପକାଇଲେ । ସେଠାରେ ଅନାଇ ଉଠିବ
 ଦାଦାଖାତରକୁ ଚତୁର୍ଭୁଜ ମୁର୍ତ୍ତି ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଟର ହେଲା । ପୁନଃ ଚତୁର୍ଭୁଜ
 ଆଡ଼ କରି ଦିଆଗଲା । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଭୂମିରେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ନମସ୍କାର
 ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲେ ଓ ସେହି ସମୟରେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ମଝିରେ ତାକୁ କହିଲେ
 ଲାଗିଲେ କି ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ସୌଭାଗ୍ୟ । ଏବେ ତୁମ୍ଭେ ମହାରାଜଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇ
 ଯାଅ । ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ବହୁତ ଭଲ କଥା ।” ସେପରିକି ସେମାନେ
 ପରିହରମାକରି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ଆସିଲେ, ସେହି ମଝିରେ ସହଜାନନ୍ଦ ଅନ୍ୟ

କରି ଗାନ୍ଧିରେ ଆସି ବିରାଜମାନ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଶିଷ୍ୟ-
ମାନ କହିଲେ, “ଦେଖ, ଏବେ ମହାରାଜ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ଆଚରଣ କରି ଏଠାରେ
ସେହି ଦାଦାଖାତର ଏମାନଙ୍କ ଜାଲରେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେହିଠାରୁ ଏହି
ମୂଳ ଦୃତୀଭୂତ ହେଲା । କାରଣ, ସେ ଜଣେ ବଡ଼ ଭୂମିପତି ଥିଲା । ସେହି-
ଠାରେ ନିଜ ମତର ମୂଳଦୁଆ ପକ୍କା କରି ସହଜାନନ୍ଦ ଏଣେତେଣେ ବୁଲିବାକୁ
କରିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଉଥିଲା ଓ ବହୁତଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାଧୁ କରିବାକୁ
କରିଲା । ସେ କେବେ କେବେ କୌଣସି ସାଧୁର କଣ୍ଠନାଡ଼କୁ ଦଳି ତାକୁ ମୁକ୍ତି
ଦେଉଥିଲା ଓ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହୁଥିଲା କି ଆମେ ଏହାକୁ ସମାଧିଷ୍ଠ କରି-
ବୁ । କାଠିୟାବାଡ଼ର ସରଳବୁଦ୍ଧି ଲୋକମାନେ ଏହାର ଏହିପରି ନାନାପ୍ରକାର
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାଲରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ଏହାର ମରଣ ପରେ ତା’ର ଶିଷ୍ୟମାନେ ଅନେକ
ପଣ୍ଡା-ଲୋକ ବସ୍ତ୍ରାବ କଲେ ।

ଏହି ମତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶୁଣି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଟି ଠିକ୍ ଘଟିଯାଏ । ଥରେ ଗୋଟିଏ
ବେଳେ ଧର ପଡ଼ିଲା । ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ତାହାର ନାକ-କାନ କାଟିଦେବା ଦଣ୍ଡ ଦେଲେ ।
ସେତେବେଳେ ତା’ର ନାକ କାଟିଦିଆଗଲା, ସେତେବେଳେ ସେହି ଧୂର୍ତ୍ତ ନାଚ,ଗାନ
ଥୋଡ଼ି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଲୋକେ ତାକୁ ପଚାରିଲେ କି ତୁ କାହିଁକି ହସୁଛୁ ?
ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ଏହା କହିବା କଥା ନୁହେଁ ।” ଲୋକେ ପଚାରିଲେ,
“ରେ କଥା କ’ଣ ?” ସେ କହିଲା, “ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମୟଜନକ କଥା, ମୁଁ
କେବେ ହେଲେ ଏପରି ଘଟଣା ଦେଖି ନାହିଁ ।” କି ଘଟଣା ବୋଲି ଲୋକେ ପଚା-
ରିଲେ ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା ଯେ ସାକ୍ଷାତ୍ ତତୁଭୂଜ ନାରାୟଣ ତା ସମ୍ମୁଖରେ
ଖୋସୁମାନ ଅଛନ୍ତି । ସେ ତାହା ଦେଖି ଅତି ପ୍ରସନ୍ନଚିତ୍ତରେ ଏଥିପାଇଁ ନାଚ
ଗାନ ତଥା ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଣାମା କରୁ ଥାଏ ଯେ, ସାକ୍ଷାତ୍ ନାରାୟଣ ତାକୁ ଦର୍ଶନ
ଦେଉଅଛନ୍ତି । ଲୋକେ ପଚାରିଲେ କି ତେବେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ଦର୍ଶନ ଦେଉ
ନାହିଁ ? ସେ କହିଲା, “ନାକ ଆଡ଼ି କରୁଛି । ଯଦି ନାକ କାଟିଦେବ, ତେବେ
ନାରାୟଣ ଦର୍ଶନ ହୋଇ ପାରିବ । ନଚେତ୍ ନୁହେଁ ।” ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି
ମୁଣ୍ଡ ଉଛାଳି କଲା କି ନାକ ଯାଉ ପଛକେ କିନ୍ତୁ ନାରାୟଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଅବଶ୍ୟକ କରିବ ।
ସେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା, “ମୋ ନାକ କାଟି ଦେଇ ନାରାୟଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରାଇ ଦିଅ ।”
ସେ ତାହା ନାକ କାଟି ଦେଇ କାନରେ କହିଦେଲା କି ତୁ ମଧ୍ୟ ମୋ ପରି କର,
ନଚେତ୍ ତୋର ଓ ମୋର ବହୁତ ଉପହାସ ହେବ । ସେ ଭାବିଲା କି ଏବେ ତ

ଆଉ ନାକ ମିଳିବ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଏହିପରି ଆଚରଣ କରିବା ଉଚିତ । ଅନ୍ୟ
ସେ ମଧ୍ୟ ସେହିଠାରେ ଉକ୍ତ ଧୂର୍ତ୍ତ ସଦୃଶ ନାଚ, ଗାନ, କୁର୍ଦ୍ଦନ, ବାଦନ ଇତ୍ୟାଦି
ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ କି ମୋତେ ମଧ୍ୟ ନାରାୟଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ ହେଉଛି ।

ଏହିପରି ହେଉ ହେଉ ଏକ ହଜାର ଲୋକଙ୍କ ଗୋଟିଏ ଦଳ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା
ଓ ବହୁତ କୋଳାହଳ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଉକ୍ତ ଧୂର୍ତ୍ତ ନିଜ ସପ୍ତଦାସ ନାମ
‘ନାରାୟଣ ଦର୍ଶୀ’ ରଖିଲା । କୌଣସି ମୂର୍ଖ ରଜା ଏକଥା ଶୁଣି ତାକୁ ଡରାଇଲା ।
ରଜା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ସେଠାରେ ଖୁବ୍ ନାଚିବା, କୁଦିବା ଓ ହସିବାକୁ କହିଲା ।
ରଜା ଏହା ଦେଖି ପଚାରିଲା, “ଏସବୁ କ’ଣ ?” ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ମୋତେ
ସାଧାରଣ ନାରାୟଣ ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି ।”

ରଜା—ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ଦେଖା ଯାଉନାହାନ୍ତି ?

ନାରାୟଣଦର୍ଶୀ—ନାକ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ । ନାକ କଟାଇ
ଦେଲେ ନାରାୟଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରି ପାରିବ ।

ରଜା ବିଚାରିଲା କି କ’ଣ ଠିକ୍ । ରଜା ଜ୍ୟୋତିଷଙ୍କୁ ଡାକି ମୁହୂର୍ତ୍ତବାଚନ
କରିବାକୁ କହିଲା । ଯଥା ଆଜ୍ଞା; ଅନ୍ଧ ଦାଢ଼ା ! କହି ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା କି ନାକ
କଟାଇ ନାରାୟଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରିବାପାଇଁ ସବୋଞ୍ଜନ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ହେଉଛି ତତ୍ତ୍ୱ
ଦିନ ପ୍ରାତଃ ଆଠଟା ସମୟ ।

ଧନ୍ୟ ଯୋଗ ମହୋଦୟ; ଧନ୍ୟ ନିଜ ପୋଥିରେ ନାକ କାଟିବା କଟାଇବା
ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଲେଖିଛ ? ଯେତେବେଳେ ରଜା ସହର୍ଷ ସେହି ସନ୍ଧ୍ୟା ହିନ୍ଦୁ
ନାସିକଲୋକଙ୍କପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ, ସେତେବେଳେ
ସେମାନେ ଆସୁଥିବା ଅଧିକ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ନାଚିବା, କୁଦିବା ଓ ଗାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ
କଲେ । କିନ୍ତୁ ରଜାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ଆଦି କେତେକ ବୁଦ୍ଧିମାନବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଏଥା ଶୁଣି
ଲାଗିଲା ନାହିଁ ।

ରଜାଙ୍କର ଗୃହ ପୁରୁଷ ପୂର୍ବର ଜଣେ ୯୦ ବର୍ଷୀୟ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲା । ତତ୍କାଳୀନ
ମନ୍ତ୍ରୀ ଯେ କି ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀର ପ୍ରପୌଷ ଥିଲା, ସେ ଯାଇ ଏସବୁ କଥା ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀ
ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କହିଲା । ଏକଥା ଶୁଣି ସେ ବୁଦ୍ଧି କହିଲା କି ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଧୂର୍ତ୍ତ । କି
ମୋତେ ରଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇଗଲା । ସେ ତାଙ୍କୁ ରଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇଗଲା ।

ସମୟରେ ତାକୁ ରଜା ଅତି ଶୁଣିରେ ନାକକଟାଲେକକ କଥା ଶୁଣାଇଲା ।
 “ଶୁଣନ୍ତୁ ମହାରାଜ ! ଏପରି ଶୀଘ୍ରତା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।
 ନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ କରିବାକୁ ହୁଏ ।”

ରଜା—ଏ ହଜାର ମନୁଷ୍ୟ କଅଣ ମିଛ କହୁଛନ୍ତି, ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ସତ କହୁଛନ୍ତି କି ମିଛ—ପରାଧୀନ ନ କରି ଏହା କିପରି କହୁହେବ ?

ରଜା—ପରାଧୀନ କିପରି କରାଯାଏ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ବନ୍ଦୀ, ସ୍ୱାଧୀନ ତଥା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦ ପ୍ରମାଣଦ୍ୱାରା ।

ରଜା—ଯେ ପଡ଼ି ନାହିଁ, ସେ କିପରି ପରାଧୀନ କରିବ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ବଦାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧି କରି ।

ରଜା—ଯଦି ବଦାନ ନ ମିଳନ୍ତି, ତେବେ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ଉଦ୍ୟମଶୀଳବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ କୌଣସି କଥା ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ନୁହେଁ ।

ରଜା—ତାହାହେଲେ ଆପଣ ହିଁ କହନ୍ତୁ, କିପରି କରିବା ଉଚିତ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ମୁ ବୁଝା ହେଲଣି, ଘରେ ବସି ରହୁଛି । ଆଉ ସାମାନ୍ୟ କେତେଟା
 ଉଦ୍ୟମ । ତେଣୁ ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ପରାଧୀନ କରି ଦେଖି ନିଏଁ । ତତ୍ପରସ୍ତୁତ ଆପଣ
 ଉଚିତ ଭାବନା, ତାହା କରିବେ ।

ରଜା—ବହୁତ ଭଲ କଥା । ଜ୍ୟୋତିଷୀ ମହୋଦୟ ! ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଶୁଭ
 ଫଳ ଦେଖ ।

ଜ୍ୟୋତିଷୀ—ଅଥା ଆଜ୍ଞା ମହାରାଜ ! ଏହି ଶୁକ୍ଳପଞ୍ଚମୀଦିନ ୧୨ଟା ସମୟରେ
 ଶୁଭ ଫଳ ଅଛି ।

ଜ୍ୟୋତିଷୀ—ଦିନ ୮ଟାରେ ବୃକ୍ଷମୁଖୀ ମହୋଦୟ ରଜାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି
 ତାହା ହଜାର ଦୁଇ ହଜାର ସୈନ୍ୟଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯିବାକୁ କହିଲ ।

ରଜା—ସେଠାରେ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର କି କାମ ଅଛି ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞାକୁ ରଜ୍ୟବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଖବର ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେଉଁ
 ମନ୍ତ୍ରୀ ଆପଣ ସେହିପରି କରନ୍ତୁ ।

ସାତେ ନଅଟାରେ ରଜା ରଥରେ ବସି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ଯାହାକୁ । ଏମା-
 ଯି ଯେମାନେ ନାଚିବା ଓ ଗାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସମସ୍ତେ ବସିଲ
 ରଜା ଉକ୍ତ ସପ୍ତଦାୟର ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଯେ କି ପ୍ରଥମେ ନିଜ ନାକ କଟିଯିବା ପରେ

ଏହି ସପ୍ତଦାୟ ଚଳାଇଥିଲା, ଡକାଇ କହିଲା କି ଆଜି ଆମ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ନାଗପୁର ଗଲେ
 କରାଇଥିଲା । ସେ ଠିକ୍ ଅଛି ବୋଲି କହିଲା । ସମୟ ଦଶଟା ଦେଲେ ବେଳେ
 ଜଣେ ଲୋକ ଗୋଟିଏ ଆଳ ନେଇ ନାକ ତଳେ ଟେକି ଧରିଲା । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ
 ଛୁଣ୍ଟିବାକୁ ନାକ କାଟି ଆଳରେ ପକାଇ ଦେଲା । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାକରୁ ରକ୍ତସ୍ରାବ
 ହୁଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାଙ୍କ ମୁଁହ ମଳିନ ପଡ଼ି ଆସିଲା । ସେହି ଧୂଳି ପୁରା ମନ୍ତ୍ରୀ
 କାନରେ ମନ୍ତ୍ରୋପଦେଶ ଦେଲା କି ଆପଣ ମଧ୍ୟ ସହଷ୍ଟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହନ୍ତୁ କି ମୋର
 ନାଗପୁର ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି । ଏବେ କଟା ନାକ ତ ଆଉ ଫେରି ଆସିବ ନାହିଁ ।
 ଏଣୁ ତୁମ୍ଭେ ଯଦି ଏପରି ନ କହିବ, ତେବେ ଲୋକେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଥିଆଁ କରିବେ, ଗମ୍ଭୀର
 ଉପହାସ କରିବେ । ଏତକ କହି ସେ ଅଲଗା ହୋଇ ଗଲା । ମନ୍ତ୍ରୀ ଗମ୍ଭୀର
 ହାତରେ ନେଇ ନାକ ପାଖରେ ଚିପି ଧରିଲେ । ଯେତେବେଳେ ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ
 ପଚାରିଲେ, “କହନ୍ତୁ, ନାଗପୁର ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ?” ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ
 କାନରେ କହିଲେ କି କିଛି ହେଲେ ଦେଖା ଯାଉନାହିଁ । ବୃଥାରେ ଏହି ଧୂଳି
 ହଜାର ହଜାର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଖରାପ କଲା । ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, “ଏବେ କଣ
 କରିବା ଉଚିତ ?” ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଏମାନଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି କଠୋର
 ଦେବା ଉଚିତ । ଯାବତ୍ତାବନ ଏମାନଙ୍କୁ କାରାଗାରରେ ବନ୍ଦୀ ରଖିବା ଉଚିତ
 ଆଉ ଏହି ଧୂଳିକୁ, ଯେ କି ସମସ୍ତଙ୍କ ସର୍ବନାଶ କରିବୁ, ଗଧ ଉପରେ ବସାଇ ବନ୍ଦୀ
 ନିର୍ଦ୍ଦୟତାରେ ବଧ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।” ଯେତେବେଳେ ରାଜା ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ କାନରେ
 କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସେତେବେଳେ ଏମାନେ ଭୟାବହ ହୋଇ ପଳାଇ
 ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ପରନ୍ତୁ ବୁରୁଆଡ଼େ ସୌନନ୍ଦ୍ୟମାନେ ଘେରି ରହିଥିବା
 ସେମାନେ ପଳାଇ ଯାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ରାଜା ଆଜ୍ଞା କଲେକି ସମସ୍ତଙ୍କୁ
 ବେଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ପକାଅ, ପୁଣି ଏମାନଙ୍କ ଗୁରୁ ସେହି ଦୁଷ୍ଟର ମୁହଁରେ କଳା
 ଦେଇ ତାହାକୁ ଏକ ଗଧ ଉପରେ ବସାଇ ବେକରେ ଛୁଣ୍ଟି ନୋଡ଼ାର ମାଲ ପିନ୍ଧାଇ
 ସବୁଆଡ଼େ ବୁଲାଇ ପିଲମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ତାହା ଉପରେ ଧୂଳି-ପାଉଁଶ ପକାଯାଉଥିବା
 ରସ୍ତାରେ ତାକୁ ନୋଡ଼ାମାଡ଼ ଦେଇ ବୁକୁରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା କାମୁଡ଼େଇ ବଧକରି କାନ୍ଦିବା
 ଯଦି ଏପରି କରା ନ ଯାଏ, ତେବେ ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ
 ଡରାବେ ନାହିଁ । ଏପରି ଦଣ୍ଡ ଦେବାଦ୍ୱାରା ନାକକଟା ସପ୍ତଦାୟ ଲୋପ ପାଇବ
 ଏହିପରି ବେଦବିରୋଧୀମାନେ ପରସ୍ପର ଅପହରଣରେ ମହାତରୁର ଅଟନ୍ତି ।
 ସପ୍ତଦାୟମାନଙ୍କର ଲାଲା ।

ଏହି ନାଶପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ଥାମୀ ମତାବଳମ୍ବୀମାନେ ଧନାପହରଣ ପାଇଁ ଛଳକପଟମୟ
 କରନ୍ତି । ମୂର୍ଖଙ୍କୁ ଭୁଲାଇବାପାଇଁ ମରଣ ସମୟରେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ
 ଗୋଟିଏ କହନ୍ତି, “ମୁକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ସହଜାନନ୍ଦଙ୍କ ଧଳା ଘୋଡ଼ାରେ
 ଯିବା ପଡ଼ିବ । ସେ ପ୍ରତିଦିନ ଥରେ ଏହି ମନ୍ଦିରକୁ ଆସନ୍ତି । ମେଲା ଲାଗିଲେ
 ସେ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ରହନ୍ତି ଓ ତଳେ ଦୋକାନ ଖୋଲା ହୋଇଥାଏ । ମନ୍ଦିରରୁ
 ଦୋକାନକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଛୁପା ଥାଏ । ଯଦି କେହି ମନ୍ଦିରରେ ନିଶିଆ
 ହେବ, ତେବେ ସେହି ନିଶିଆ ପୁଣି ଦୋକାନରେ ଆସି ପଡ଼ିବ ଯାଏ ।
 ଗୋଟିଏ ନିଶିଆ ଦିନକୁ ଦୁଇଥର ଥର ବନ୍ଦୀ ହୁଏ । ଏପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
 ଶୃଙ୍ଖଳା ରଖାଯାଏ । ଏମାନେ ଜାତି ଅନୁସାରେ ସାଧୁଠାରୁ କାମ ନିଅନ୍ତି ।
 ଧର୍ମ ନାପିତ ହେଲେ ନାପିତର; କୁମ୍ଭାର ହେଲେ କୁମ୍ଭାରର; ଶିଳ୍ପୀ ହେଲେ ଶିଳ୍ପୀ
 ମନ୍ଦିର, ବଣିଆ ହେଲେ ବଣିଆ ତଥା ଶୁଦ୍ର ହେଲେ ଶୁଦ୍ରାଦିର କାର୍ଯ୍ୟ ନିଅନ୍ତି ।
 ଏମାନେ ନିଜ ଚେଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଗୋଟିଏ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ଏପରି ଲକ୍ଷ
 ଗୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ଠକ ଏମାନେ ଏକସ କରିଛନ୍ତି, ଅଦ୍ୟାପି କରିବାରେ
 ଚିହ୍ନିଛନ୍ତି । ଯେ ନାହିଁରେ ବସେ, ସେ ବୁଝୁଛନ୍ତି ହୋଇ ବିବାହ କରେ, ଅଳଙ୍କାର
 ପରି କରେ । ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ମିଳିଲେ ଗୋକୁଳୀୟ ଗୋସାଇଁ
 ମନ୍ଦିର ପରି ଏମାନେ ଗୋସାଇଁ ଓ ଗୋସାଇଁ ପତ୍ନୀ ଆଦିଙ୍କ ନାଆଁରେ ପୂଜା ସାମଗ୍ରୀ
 ଉପେଷ୍ଟ ରୁପେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।

ଏମାନେ ନିଜକୁ ‘ସତ୍‌ସଙ୍ଗୀ’ ଓ ଅନ୍ୟ ମତାବଳମ୍ବୀମାନଙ୍କୁ ‘କୁସଙ୍ଗୀ’ ବୋଲି
 କହନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ମନ୍ଦିର କେତେ ଉତ୍ତମ ବିଦ୍ବାନ୍ ଓ ଧାର୍ମିକ ପୁରୁଷ ହୁଅନ୍ତୁ ନା
 ହେଉ ଏମାନେ କଦାପି ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ଅନ୍ୟ ମତସ୍ଥ
 ଲୋକ ସେବା କଲେ ପାପ ହୁଏ ବୋଲି ବିଚାର କରନ୍ତି । ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କ
 ଧର୍ମରେ ସ୍ତମ୍ଭିତଙ୍କ ମୁଖ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଜଣା ନାହିଁ ଗୁପ୍ତରେ କଅଣ
 କିଛି ହେଉଥିବ ? ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଏବେ ସବୁ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଆସିଲାଣି । ଯଦି
 ସମ୍ଭବମାନଙ୍କ ପରସ୍ପାଶମନାଦ ଲାଳା ପ୍ରକାଶରେ ଆସି ଯାଉଛି । ଏମାନଙ୍କ
 ଯେଉଁମାନେ ବଣିଷ୍ଟ ଲୋକ, ସେମାନେ ମଲେ ସେମାନଙ୍କ
 କୌଣସି ଗୁପ୍ତକୂଳରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କରାଯାଏ ଯେ ଅମୁକ ମହାରାଜ
 କେତେକ ଗମନ କଲେ । ସହଜାନନ୍ଦଙ୍କ ଆସି ନେଇଗଲେ । ଆମ୍ଭେ ବହୁତ

ଅନୁନୟନ-ବିନୟ କଲୁ କି ମହାରାଜ! ଏହାକୁ ନିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । କାରଣ, ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଏଠାରେ ରହିବା ବହୁତ ଆବଶ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ ସହଜାନନ୍ଦଙ୍କ କହିଲେ, “ବୈକୁଣ୍ଠରେ ଏହାଙ୍କ ବଡ଼ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଏଣୁ ଏଠାରେ ନ ଛାଡ଼ି ଯାଉଛୁ ।” ଆମେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ସହଜାନନ୍ଦଙ୍କ ତଥା ବିମାନକୁ ଦେଖିଲୁ । ଅଳ୍ପ ସେହି ମୃତବ୍ୟକ୍ତିକୁ ରଥରେ ବସାଇ ଦେଇଛୁ । ଉପରକୁ ସେମାନେ ଓ ଉପରୁ ପୁଷ୍ପ ବର୍ଷା କରିଗଲେ । ଯେବେ କେହି ସାଧୁ ବେମାର ପଡ଼େ ଓ ତାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିବାର ଆଉ ଆଶା ନ ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସେ କହେ, “କାଲି ରାତ୍ର ମୁଁ ବୈକୁଣ୍ଠ ଯିବି ।” ଶୁଣାଯାଏ ଯେ ଯଦି ସେହି ରାତ୍ରରେ ସେ ନ ମରେ ଆଉ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଯାଏ, ତାକୁ ନେଇ କୁଆଁରେ ଫିଙ୍ଗି ଦିଅନ୍ତି । କାରଣ, ଯଦି ସେହି ରାତ୍ର ସେ ନ ମରେ, ତେବେ ତାହା କଥା ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଯିବ । ଏହି ପାଇଁ ଏପରି କାମ ସେମାନେ କରୁଥିବା ସମ୍ଭବ ।

ଏହିପରି ଯେବେ କୌଣସି ଗୋକୁଳୀୟ ଗୋସାଇଁ ମରଯାଏ, ତେବେ ତାଙ୍କ ବେନମାନେ କହନ୍ତି, “ଗୋସାଇଁ ଲାଲା ବିସ୍ତାର କରିଗଲେ ।” ଏହି ଗୋସାଇଁ ସେ ସ୍ୱାମୀନାଥସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କ ପ୍ରମାଣନଙ୍କ ଉପଦେଶ ମନ୍ତ୍ର ସମାନ ଅଟେ । “ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗଣେ ମମ” ଏମାନେ ଏହାର ଅର୍ଥ କରନ୍ତି, “ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମୋର ଶରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶରଣାଗତ ଅଟେ ।” ପ୍ରମନ୍ତୁ, “ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମୋର ଶରଣକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋର ଶରଣାଗତ ଅଟନ୍ତି”—ଏପରି ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ଏହିପରି ଯେତେ ମଧ୍ୟ ଅଛି, ସେମାନେ ବିଦ୍ୟାଦାନ ହେବା ହେତୁ ଅନର୍ଥକ ଶାସ୍ତ୍ରବିରୁଦ୍ଧବାକ୍ୟ ରଚନା କରନ୍ତି । କାରଣ, ଏମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟା-ସମ୍ବନ୍ଧୀ ନିୟମ ଜଣା ନ ଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ମାଧ୍ୱାରୂପୀଙ୍କ ମତ ତ ଉତ୍ତମ ଅଟେ ?

ଉତ୍ତର— ଅନ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀପରି ମାଧ୍ୱମତ । କାରଣ, ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ କି ତହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାକି ତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏତକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଯେ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସୁମାନେ ଥରେ ଚନ୍ଦ୍ରାକି ତ ହୁଅନ୍ତି; ମାଧ୍ୱମାନେ ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଚନ୍ଦ୍ରାକି ତ ହୁଅନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରାକି ତମାନେ କପାଳରେ ହଳଦିଆ ଚନ୍ଦ୍ରା ଓ ମାଧ୍ୱମାନେ କଳା ତଳକ କରନ୍ତି । ଥରେ କୌଣସି ମାଧ୍ୱପଣ୍ଡିତ ସହତ ଜଣେ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରାର୍ଥ ହୋଇଥିଲା ।

ମହାତ୍ମା— ତୁମ୍ଭେ ଏ କଳା ରେଖା ଓ ତଳକ କାହିଁକି ଲଗାଇଛ ?

ଶ୍ରୀ—ଏହା ଲଗାଇବାଦ୍ୱାରା ଆମକୁ ବୈକୁଣ୍ଠ ମିଳିବ । ଆଉ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଝୋର
ମନ ରହିଥିଲା, ତେଣୁ ଆମେମାନେ କଳା ଭଲକ ଲଗାଉଁ ।

ମାୟା—ଯଦି କଳା ଭଲକ ଲଗାଇଲେ ବୈକୁଣ୍ଠ ମିଳିଯାଏ, ତେବେ ମୁହଁ-
ତଳା ବୋଲି ଦେଲେ ଆଉ କେଉଁଠିକି ଯିବ ? କଅଣ ବୈକୁଣ୍ଠ ପାର କରି
ହୁଅନ୍ତେ ଯିବ ? ଆଉ ଯଦି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶରୀର କଳା ଥିଲା, ତାହାହେଲେ
ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତ ଶରୀର କଳା କରିଦିଅ । ତେବେ ଯାଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସଦୃଶ
କରିବ ।

ସୁତରାଂ ଏହି ଯେ ପୁରୋକ୍ତ ମତ ସଦୃଶ ଅଟେ ।

ଶ୍ରୀ—ଲଜାକ୍ଷିତ ମତ କିପରି ?

ଶ୍ରୀ—ଲଜାକ୍ଷିତ ସଦୃଶ । ଯେପରି ଚନ୍ଦ୍ରାକ୍ଷିତମାନେ ନାରାୟଣଙ୍କ ଛତା
କଣ୍ଠକୁ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ, ସେହିପରି ଏମାନେ ଯନ୍ତ୍ରାଦେବଙ୍କ ଛତା ଅନ୍ୟ କାହାକୁ
ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବିବେଚନା କଥା ଏହି ଯେ, ଏମାନେ ପଥରର
ଲଜାକ୍ଷିତ ପୁନଃ । ରୂପାଖୋଳରେ ରଖି ବେକରେ ଓହଳାଇ ଥାନ୍ତି । ପାଣି
ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ଦେଖାଇ ପିଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଶୈବ
ସଦୃଶ ଅଟେ ।

ଶ୍ରୀମଦ ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ ଏବଂ ପ୍ରାର୍ଥନାସମାଜର ଗୁଣଦୋଷ ବିବେଚନା

ଶ୍ରୀ—ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ ତଥା ପ୍ରାର୍ଥନାସମାଜ ଭଲ କି ନା ?

ଶ୍ରୀ—ସେମାନଙ୍କ କେତେକ କଥା ଭଲ ଓ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ଦ ।

ଶ୍ରୀ—ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାସମାଜ ସଦ୍‌ଗୁଣେଷା ଉତ୍ତମ । କାରଣ, ସେମା-
ନଙ୍କ ନିୟମ ସବୋତ୍ତମ ଅଟେ ।

ଶ୍ରୀ—ନିୟମ ସବୋତ୍ତମରେ ଭଲ ନୁହେଁ । କାରଣ, ବିଦ୍ୟାବିହୀନଲୋକଙ୍କ
ପ୍ରାୟଶଃ ସତ୍ୟ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ ତଥା ପ୍ରାର୍ଥନାସମାଜ
ସବୋତ୍ତମାନେ କେତେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣସ୍ଥାନ ହେବାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା, ପାଷା-
ଦିଆ ପୁର କରିବା ତଥା କଳ୍ପିତବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବା
ପଦ୍ଧତି କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି, ତାହାସବୁ ଉତ୍ତମ କଥା । ମାତ୍ର, ଏହି ଲୋକ-
ମାନଙ୍କର ସ୍ୱଦେଶ-ପ୍ରିତି ବହୁତ କମ୍ । ବହୁତ କିଛି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣସ୍ଥାନମାନଙ୍କ
ପ୍ରତି ଏମାନେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ନେଲେଣି । ଶାନ୍ତ୍ୟପେୟ ତଥା ବୈବାହିକ ନିୟମ
ଏମାନେ ବଦଳାଇ ଦେଲେଣି ।

ନିଜ ଦେଶରେ ପ୍ରଶଂସା ବା ପୂର୍ବଜମାନଙ୍କ ଗୌରବ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା ଦୂରର ଥାଉ, ତାହା ସ୍ଥାନରେ ଏମାନେ ସେମାନଙ୍କ ମନ ଇଚ୍ଛା ନିଜା କରି ବ୍ୟାଖ୍ୟାନରେ ଇଂରେଜ ଆଦି ଶ୍ରୀଷ୍ଟିପ୍ତାନମାନଙ୍କ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି । ମହର୍ଷିମାନଙ୍କ ନାମୋଚ୍ଚାରଣ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବରଂ କହନ୍ତି କି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ କୌଣସି ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ହୋଇନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକମାନେ ଆବହମାନକାଳରୁ ମୂର୍ଖ ରହି ଆସିଛନ୍ତି । ଏମାନେ କେବେ ହେଲେ ଉନ୍ନତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ।

ବେଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ତ ଦୂରର ଥାଉ, ନିଜା କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ସମର୍ଥ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ବ୍ରାହ୍ମସମାଜର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୁସ୍ତକରେ ସାଧୁମାନଙ୍କ ଶେଷର ଯାଶୁଶ୍ରୀଷ୍ଟି, ମହମ୍ମଦ, ନାନକ ତଥା ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ନାମୋଚ୍ଚାରଣ ଅଛି । ଜଣେ ଲୋକ ଋଷି ମହର୍ଷିଙ୍କ ନାମ ଲେଖା ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ବିଦିତ ହୁଏ ଯେ, ଏମାନେ ଯଥା ନାମୋଚ୍ଚାରଣ କରିଛନ୍ତି, କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ମତବାଦୀ ଅଟନ୍ତି । ବଡ଼ ଅଶ୍ରୁକା କଥା; ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ ତଥା ପ୍ରାର୍ଥନାସମାଜମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କର ଜନ୍ମ ତ ଦେଶର ଅନ୍ଧ-ଜଳ ଖାଇଛନ୍ତି, ପିଉଛନ୍ତି; ଏବେ ମଧ୍ୟ ଖାଉଛନ୍ତି, ପିଉଛନ୍ତି, କେବଳ ନିଜ ମାତା, ପିତା ପିତାମହାଦିଙ୍କ ମାର୍ଗ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ବିଦେଶୀ ମତପ୍ରତି ଅନ୍ଧ ଆଗ୍ରହଶୀଳ ରହନ୍ତି । ଏତଦ୍-ଦେଶସ୍ଥ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଦ୍ୟାରୁ ରହିତ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ମନୁ ବିଦ୍ଵାନ ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି; ଇଂରେଜୀ ଭାଷା ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଖଣି ଗବେଷଣା ହୋଇ ତତ୍କାଳ ଗୋଟିଏ ମତ ପ୍ରଚଳିତ କରିବାରେ ଦଉଣୀକ ରହନ୍ତି । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ତଥା ସ୍ଥିରତା କେବେ ହେଲେ ମିଳିପାରେ ?

ଇଂରେଜ, ଯବନ ତଥା ଅନ୍ୟଜାତିମାନଙ୍କ ସହିତ ଖାଇବା ପିଇବାରେ ଏମାନେ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ରଖନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନେ ଏହା ଭାବିଥିବେ ଯେ, ଖାଦ୍ୟ ପେୟ ତଥା ଜାତିଭେଦ ଦୂର କରିଦେଲେ ଆମର ଓ ଆମ୍ଭଦେଶର ଉନ୍ନତ ହେବ କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ବ୍ୟାପାରରେ ଉନ୍ନତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅବନତି ହେବାର ଦେଖାଯାଉଅଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ - ଜାତିଭେଦ ଖଣ୍ଡିତକୃତ ଅଥବା ମନୁଷ୍ୟକୃତ ?

ଉତ୍ତର -- ଜାତିଭେଦ ଖଣ୍ଡିତକୃତ ଓ ମନୁଷ୍ୟକୃତ ମଧ୍ୟ ଅଟେ ।

ପ୍ର-- କେଉଁ ଭେଦ ଶିଶୁରକୃତ ଓ କେଉଁ ଭେଦ ମନୁଷ୍ୟକୃତ ?

ଉତ୍ତ-- ମନୁଷ୍ୟ, ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ବୃକ୍ଷ, ଜଳ ଓ ଜନ୍ତୁ ଆଦି ଜାତି ଶିଶୁରକୃତ । ଯେପରି ପଶୁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଗାଈ, ଅଶ୍ୱ ଓ ହସ୍ତୀ ଆଦି ଜାତି; ବୃକ୍ଷ-ମଧ୍ୟରେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ, ବଟ, ଆଦି, ଆମ୍ବ ଆଦି; ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହଂସ, ଚୂଳା ଓ ବକାସ ତଥା ଜଳଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମତ୍ସ୍ୟ, ମକର ଆଦି ଜାତିଭେଦ । ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ, ଶୂଦ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଜାତିଭେଦ ଶିଶୁରକୃତ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଜାତିର ନ ହୋଇ ସାମାନ୍ୟ ବିଶେଷାତ୍ମକ ଜାତିରେ ଗଣମୟ ହୁଅନ୍ତି । ଯେପରି ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି, ସେହିପରି ଗୁଣ, ଶକ୍ତି, ସ୍ୱଭାବମୁତାବେଶ ବର୍ଣ୍ଣବ୍ୟବସ୍ଥା ଅବଶ୍ୟ ମାନିବା ଉଚିତ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ତଥା ଶୂଦ୍ରାଦି ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ପରାମର୍ଶାତ୍ମକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ରାଜା ତଥା ଶାସନକର୍ତ୍ତା । ଶ୍ରେୟନଭେଦ ମଧ୍ୟ ଶିଶୁରକୃତ ତଥା ମନୁଷ୍ୟକୃତ ଅଟେ । ଯଥା ସିଂହର ମାଂସାହାର ଓ ଅରଣ୍ୟ ମର୍ଦ୍ଦିର ଘାସ ଆଦି ଆହାର ଅଟେ । ଏହା ଶିଶୁରକୃତ ଅଟେ । ତଥା ଦେଶକାଳ ଓ ବୟସ ଭେଦରେ ଶ୍ରେୟନ-ଭେଦ ମନୁଷ୍ୟକୃତ ଅଟେ ।

ଉତ୍ତ-- ଦେଖ, ଯୁଗେପୀୟମାନେ ଜୋଡା, କୋଟ, ପେଣ୍ଟ ପରିଧାନ କରି ହୋଟେଲରେ ଖୁବ୍ ଖାତରୁ ଖାଆନ୍ତି । ଯୁଗେସଂ ସେମାନେ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳର ଉନ୍ନତ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଉତ୍ତ-- ଏହା ତୁମ୍ଭର ଭ୍ରମ । କାରଣ, ମୁସଲମାନ ଓ ଅନ୍ୟଜମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଖାତରୁ ଖାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ଉନ୍ନତ ହେଉନାହିଁ ?

ଉତ୍ତ-- ହେଉଛି, ଯୁଗେପୀମାନେ ବାଲ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବିବାହ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟା ଓ ଯୁଗିଷା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି; ସ୍ୱୟମ୍ଭର ପଦ୍ଧତିରେ ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି; ଦୁଷ୍ଟବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବା ଅଧିକାର ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ; ସେମାନେ ବିଦ୍ୱାନ୍ ହୋଇ କାହାର ପାଷାଣ୍ଡଜାଲରେ ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ; ଯାହା କିଛି ଶକ୍ତି, ସବୁ ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧ ତଥା ସତ୍ୟତା ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି କରନ୍ତି । ନିଜ ଜାତିର ଶକ୍ତି ପାଇଁ ଦେହ, ମନ ଓ ଧନ ସବୁକିଛି ଅର୍ପଣ କରିଦିଅନ୍ତି । ପ୍ରମାଦ, ଆଳସ୍ୟ ଶିଖାରି କରି ଉଦ୍ୟମଶୀଳ ରହନ୍ତି । ଦେଖ, ସେମାନେ ନିଜଦେଶନିର୍ମିତ ଜୋଡା ପିନ୍ଧି ଓ କଚେରୀକୁ ଯିବାକୁ ଦିଅନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ବିଦେଶୀ ଜୋଡାକୁ ନୁହେଁ । ଏହିକରୁ

ହଁ ବୁଝିନିଅ ଯେ, ସେମାନେ ଯେତେକ ସ୍ୱଦେଶନିର୍ମିତଜୋତାରେ ମାନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ କରନ୍ତି, ସେତେକ ଅନ୍ୟଦେଶସ୍ଥ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବିଚାର କର; ଏ ଦେଶରେ ସୁରୋପୀୟମାନଙ୍କୁ ଆସିବାରେ ଶତାଧିକ ବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି । ତଥାପି ସେମାନେ ସ୍ୱଦେଶରେ ଯେପରି ପିରୁଥିଲେ, ସେହିପରି ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ମୋଟା କପଡ଼ା ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି । ନିଜ ଦେଶର ଚାଳଚଳଣି ଗୁଡ଼ିକ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କ ଅନୁକରଣ କଲେଣି । ଏଥିରୁ ପ୍ରମୋଦ ହୁଏ ଯେ, ତୁମ୍ଭେମାନେ ନିବୋଧ ଓ ସେମାନେ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ । ନିଜ କରବାବୁଦ୍ଧିମାନର କାମନୁହେଁ । ସେମାନେ ଯେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ତାହା ଯଥୋଚିତରୂପେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତି ; ସଦୈବ ଆଜ୍ଞାନୁବର୍ତ୍ତୀ ରହନ୍ତି ; ନିଜ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ବ୍ୟାପାରସ୍ଥଳରେ ସହାୟତା ଦିଅନ୍ତି । ଏହିପରି ନାନାବିଧ ଗୁଣ ଓ ଗୁଣଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ଉନ୍ନତ ହୋଇଛି । କୋଟ, ପେଣ୍ଟ, ଜୋତା, ହୋଟେଲରେ ଶିଅ-ପିଆ ଆଦି ସାଧାରଣ ତଥା ଦୁଷ୍ଟମିଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ହୋଇନାହିଁ । ବୃଦ୍ଧ ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଜାତିଭେଦ ଅଛି । ଦେଶ, କେନ୍ଦ୍ର ସୁରୋପୀୟ ଯେତେ ଶତ ଉଚ୍ଚାଧିକାରୀ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାବାନ୍ ବେଳେ ମଧ୍ୟ, କୌଣସି ଅନ୍ୟ ଦେଶବାସୀ ବା ଅନ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀକନ୍ୟା ସହିତ ବିବାହ କଲେ କିମ୍ବା କୌଣସି ସୁରୋପୀୟକନ୍ୟା ଅନ୍ୟ ଦେଶବାସୀ ସହିତ ବିବାହ କରିନେଲେ, ଅନ୍ୟ ଲୋକେ ତତ୍ତ୍ୱଶୀଳ ଚାକିରି ନୁହେଁ ଦେବା ବନ୍ଦ କରିଦିଅନ୍ତି; ତାହା ସଙ୍ଗେ ବସି ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ କି ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ଜାତିଭେଦ ନୁହେଁ ତ ଆଉ କ'ଣ ? କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସରଳବୁଦ୍ଧିଲୋକଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟାକଥାରେ ଭୁଲନ୍ତି କି ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାତିଭେଦ ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ମୁର୍ଖତା ହେତୁ ସେହିକଥା ମାନ ନିଅ । ଏହି ଯେ କୌଣସି କାମ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ; ଯଦ୍ୱାରା କି ପ୍ରକାର କରବାକୁ ନ ପଡ଼େ ।

ଦେଶ, ବୈଦ୍ୟ ଓ ଔଷଧର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଏ ସେଗାନ୍ତୁ; ମରୋଚ୍ଛନ୍ନ ନୁହେଁ । ବିଦ୍ୟାବାନ୍ ମାରୋଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ବିଦ୍ୟାହୀନ ଅବିଦ୍ୟାବେଗଗ୍ରସ୍ତ ଅଟେ । ଔଷଧର ଔଷଧ ହେଉଛି ସତ୍ୟବିଦ୍ୟା ଓ ସତ୍ୟୋପୋଦେଶ । ଖାଇବାପିଇବାଦ୍ୱାରା ଧର୍ମରକ୍ଷା ହୁଏ ଅଥବା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଭବନ୍ତି, ସେମାନେ ଅବିଦ୍ୟାବେଗଗ୍ରସ୍ତ ଅଟନ୍ତି । ଯଦି କାହାର ଖାଦ୍ୟପେୟରେ ଅନାୟତ ହେଉଥିବା

କେବେ ସେମାନେ କହନ୍ତି ଓ ଭାବନ୍ତି ଯେ, ସେ ଧର୍ମତ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ।
 କେବଳ କଥା ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ, ତାହା ପାଖରେ ବସନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ନିଜ
 ଚାକ୍ଷୁଷ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ଏବେ କୁହ ଯେ, ତୁମର ଏ ବିଦ୍ୟା ସ୍ୱାର୍ଥମୂଳକ
 ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ । ଯଦି ତୁମ ବିଦ୍ୟାରେ ଉକ୍ତ ଅଜ୍ଞାନମାନଙ୍କର କିଛି ହିତ
 ଉପାଦେୟ, ତେବେ ତାହା ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ହୁଅନ୍ତା । ଯଦି କୁହ କି ସେମାନେ
 ତୁମ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ଆମର କି ଦୋଷ ? ତେବେ ଏହା ତୁମର
 ଦୋଷ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ନୁହେଁ । କାରଣ, ତୁମେ ଯଦି ନିଜ ଆଚରଣ ଉତ୍ତମ ରଖିଥା'ନ୍ତି
 ତେବେ ସେମାନେ ତୁମ ସହିତ ପ୍ରେମସମ୍ବନ୍ଧ ରଖି ଉପକୃତ ହୋଇଥାନ୍ତେ ।
 ତୁମର ସର୍ବାପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଅପରାଧ ଯେ, ତୁମେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କ
 ଚାକ୍ଷୁଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ କେବଳ ନିଜ ସୁଖସାଧନରେ ତତ୍ପର ରହିଲ ।
 ଶତାବ୍ଦୀକାର କରବାକୁ ଧର୍ମ ତଥା ପରଦାନ କରବାକୁ ଅଧର୍ମ କୁହାଯାଏ ।
 ତୁମ ବିଦ୍ୟାମାନଙ୍କର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ଅଜ୍ଞାନମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖ-
 ମୁକ୍ତି ଦେବା ଯଥାସମ୍ଭବ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରବା ଉଚିତ । ଏବଂ ମୂର୍ଖ ସଦୃଶ କର୍ମ ନ
 ହେବାପାଇଁ ଅନ୍ୟଲୋକଙ୍କ ତଥା ନିଜର ଦିନୁଦିନ ଉନ୍ନତ ହୁଏ, ସେହିପରି
 କରବା ଉଚିତ ।

୧୧. — ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମତରେ କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ଶୁଣିପ୍ରସିଦ୍ଧ କିମ୍ବା ସର୍ବା-
 ଧର୍ମ ନୁହେଁ । କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟର ବୁଦ୍ଧି ନିର୍ଭୀକ୍ଷ ନୁହେଁ । ଏହିହେତୁ
 ମନୁଷ୍ୟର ସର୍ବ ଗ୍ରନ୍ଥ ଭ୍ରାନ୍ତିଯୁକ୍ତ ଅଟେ । ସୁତରାଂ ଆମେମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ
 ଶୁଣି କରି ଅଧର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ କରୁ । ସତ୍ୟବେଦରେ, ବାଲବଲରେ,
 ମନୁଷ୍ୟ ବା ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ହେଉ, ତାହା ଆମ ପକ୍ଷେ ଗ୍ରାହ୍ୟ,
 ଅନ୍ୟ କାହାର ହେଲେ ନୁହେଁ ।

ଉତ୍ତର — ଯେଉଁ କଥାରେ ତୁମେ ସତ୍ୟର ଗ୍ରାହକ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଛ, ସେହି
 ପଥରେ ମଧ୍ୟର ଗ୍ରାହକ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଅଛି । କାରଣ ଯଦି ମଣିଷ
 ଗ୍ରନ୍ଥରେ ନୁହେଁ, ତେବେ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ହେବା ହେତୁ ଭ୍ରାନ୍ତିଯୁକ୍ତ ଅଟ ।
 ତୁମ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ବଚନ ସର୍ବାଂଶରେ ପ୍ରମାଣିତ, ତେବେ ତୁମର ବଚନ ମଧ୍ୟ
 ସତ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ତୁମ କଥାର ସର୍ବାଂଶରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା

ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯଦି ଏକଥା ସତ୍ୟ, ତେବେ ବିଷୟକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ଭବ ଚାରି
ତ୍ୟାଗ କରିଦେବା ଉଚିତ । ଏଣୁ ତୁମ୍ଭ ରଚିତ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ପୁସ୍ତକାନାମ ଚିନ୍ତା
ମଧ୍ୟ ଅପ୍ରମାଣିକ ବୋଲି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମାନିବା ଉଚିତ । ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଯେଉଁ
ସବୁଙ୍କୁ ନୁହନ୍ତି, ସେହିପରି ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ସବୁଙ୍କୁ ନୁହଁ । ତେଣୁ ହୁଏତ ତୁମ୍ଭେ
ଅଧିକାରୀ ଗ୍ରହଣ କରି ସତ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ ଦେଉଥିବ । ଅତଏବ ଆମ୍ଭ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ମାନବଙ୍କୁ ସବୁଙ୍କୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ବଚନ ଉପରେ ଅବଶ୍ୟ ଆସ୍ଥା ରଖିବା ଉଚିତ ।
ବେଦବ୍ୟାଖ୍ୟାନରେ ଆମ୍ଭେ ଯାହାଲେଖି ଆସିଛୁ ତାହା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟକ ମନେ
ଉଚିତ । ନଚେତ୍ ‘ଅତୋବ୍ରହ୍ମସ୍ତତୋବ୍ରହ୍ମ’ ହେବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁ ଲୋକେ
କେବଳ ସତ୍ୟ ହିଁ ସତ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ; ଲେଖିଲେ ଅସତ୍ୟ ନାହିଁ, ତାହା
ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ଶକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି କରିବାଦ୍ୱାରା କେବଳ ନିଜର ତଥା ଅନ୍ୟର ହାନି
କରିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ । ଏହି କଥାରୁ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତୀମାନେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ
ଭାବନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର ଉନ୍ନତତର କାରଣ ହୋଇ ପାରିବ
ନାହିଁ । କାରଣ, ତୁମ୍ଭର ସ୍ଥିତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୁଆରେ ବୁଲୁଥିବା ଭକ୍ତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ
ଅଟେ । ତୁମ୍ଭର ବରୁଣ ଥିଲା ଯେ, ଏପରି କଥାରେ ତୁମ୍ଭେ ଆଶା ଓ ଚିନ୍ତା
ଉପକାର କରି ପାରିବ; କିନ୍ତୁ ତାହା କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଯେପରି କାହାର ମାତାପିତା ଉଭୟ ଯଦି ସଂସାର ଯାକ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ
ପୋଷଣର ସ୍ୱର ନିଅନ୍ତି, ତେବେ ତାହା ତ ଅସମ୍ଭବ, ସେମାନେ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ
ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ସବୁନାଶ କରି ବସିବେ । ସେହିପରି ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା
ଅଟେ । ବେଦାଦି ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ନ ମାନିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମ୍ଭେ କେବେ ଲୋକ
କଥାରେ ସତ୍ୟତା ଓ ଅସତ୍ୟତାର ପରୀକ୍ଷା ତଥା ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର ଉନ୍ନତତର କରି ପାରିବ
ଯେଉଁ ଦେଶ ଶ୍ରେଣୀ ତାହାର ଔଷଧ ତୁମ୍ଭ ପାଖରେ ନାହିଁ । ପୁରୋହିତମାନେ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତବାସୀ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ମତବାଦୀଙ୍କୁ
ଦେଖନ୍ତି । ଅଦ୍ୟାପି ବରୁଣ କରି ବେଦାଦିଶାସ୍ତ୍ରକୁ ମାନ୍ୟତା ପୂର୍ବକ ଯଦି ଲୋକ
ନାହିଁରେ ଲାଗିପଡ଼ି, ତେବେ ଭଲ କଥା । ଏହା ତୁମ୍ଭେ କହ କି ସବୁ କଥା
ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ, ପୁଣି ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କ ଆମ୍ଭାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ
ପ୍ରକାଶିତ ସତ୍ୟାର୍ଥ ବେଦକୁ ମାନୁନାହିଁ କାହିଁକି ? ହଁ, ଏହାର କାରଣ ଏହି ଯେ
ତୁମ୍ଭେମାନେ ବେଦାଧ୍ୟୟନ କଲ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ କରୁନାହିଁ
ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବେଦୋକ୍ତ ଜ୍ଞାନ କିପରି ହୋଇ ପାରିବ ?

ଦ୍ଵିତୀୟ ଏହି ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ଯୁଗ ଓ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ସଦୃଶ ଜଗତର
କାରଣବିନା ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି ତଥା ଜୀବାତ୍ମାର ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପତ୍ତି ମାନ ।
ତୁମ୍ଭେ ତଥା ଜୀବେଶ୍ଵର ବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେଖି ନିଅ । ଯେପରି
କାର୍ଯ୍ୟୋତ୍ପତ୍ତି ନିତାନ୍ତ ଅସମ୍ଭବ, ସେହିପରି ଉତ୍ପତ୍ତି ବସ୍ତୁର ବିନାଶ
ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ଅସମ୍ଭବ ।

ଅଉ ଏହା ମଧ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ଏକ ଦୋଷ ଯେ ତୁମ୍ଭେ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାଦ୍ଵାରା
କୃପା କୋଲି ସ୍ଵୀକାର କର । ଏହି ବିଚାରଦ୍ଵାରା ଜଗତରେ ବହୁତ ପାପ
ଲେଖି । କାରଣ, ପୌରାଣିକ ପ୍ରାର୍ଥନାଦ୍ଵାରା, ଜୈନମାନେ ମଧ୍ୟ ନବକାର
କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନାଦ୍ଵାରା, ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ଯୁଗମାନେ ଶ୍ରୀଷ୍ଠଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ
ହରାଦ୍ଵାରା ତଥା ମୁସଲମାନମାନେ 'ତୋବଖା' କରିବାଦ୍ଵାରା ଫଳଭୋଗ ନ କରି
ମୁକ୍ତ ହେବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମାନନ୍ତି । ଏହାଦ୍ଵାରା ପାପକୁ ଭୟ ନ କରି ପାପରେ ଅଧିକ
ହେବାକୁ ଲାଗିଲଣି । ଏ ବିଷୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତଥା ପ୍ରାର୍ଥନାସମାଜମାନେ ମଧ୍ୟ
କ୍ଷମାକମନଙ୍କ ସଦୃଶ ଅଟନ୍ତି । ଯଦି ବେଦକୁ ମାନନ୍ତି, ତେବେ ଭୋଗ ନ
କରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାପପୁଣ୍ୟର ନିବୃତ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ ବୋଲି ସ୍ଵୀକାର କରି ପାପକୁ ଡରନ୍ତି
ତଥା ଧର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହୁଅନ୍ତି । ଭୋଗବିନା ବିବୃତ୍ତିସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସ୍ଵୀକାର କଲେ,
ସ୍ବର୍ଗ ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଅଉ ତୁମ୍ଭେ ଜୀବର ଅନନ୍ତ ଉନ୍ନତି ହୁଏ ବୋଲି ଯାହା ସ୍ଵୀକାର କର, ତାହା
ସଦୃଶ ଅସମ୍ଭବ । କାରଣ, ସର୍ବାମ ଜୀବର ଗୁଣ, କର୍ମ ଓ ସ୍ଵଭାବର ଫଳ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ
ସାଧ୍ୟ ।

ଉ— ଶରମେଶ୍ଵର ଦୟାଳୁ ଅଟନ୍ତି । ତେଣୁ ସର୍ବାମ କର୍ମର ଅନନ୍ତ ଫଳ
ସାଧ୍ୟ ।

ଉ— ଏପରି ଯଦି କରନ୍ତି, ତେବେ ଶିଶୁରଙ୍କ ନ୍ୟାୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ଓ
ହେଲେ ସବୁକର୍ମର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଶିଶୁର
ସବୁକର୍ମର ମଧ୍ୟ ଅନନ୍ତ ଫଳ ଦେଇ ଦେବେ । ପୁଣି ଯେତେ ପାପ ହେଲେ
ସେହିପରି ବା ପ୍ରାର୍ଥନାଦ୍ଵାରା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ଏପରି ବିଚାରଦ୍ଵାରା ଧର୍ମର
ଫଳ ଓ ପାପକର୍ମର କୃତ୍ତି ହୁଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ — ଆମ୍ଭ ମତରେ ସ୍ବାଭାବିକ ଜ୍ଞାନ ବେଦଠାରୁ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଅର୍ଥାତ୍ ନୈମିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ ବଡ଼ ନୁହେଁ । କାରଣ; ଯଦି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପରମେଶ୍ବରଦତ୍ତ ସ୍ବାଭାବିକ ଜ୍ଞାନ ନ ଥା'ନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ବେଦକୁ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିବା ପଡ଼ାଇବା ଓ ବୁଝିବା ବା ବୁଝାଇବା ସମ୍ଭବପର ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମତ ସଂକୋଚନ ।

ଉତ୍ତର — ତୁମ୍ଭର ଏ କଥା ନିରର୍ଥକ । କାରଣ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ କାହାରିଦ୍ବାରା ଦତ୍ତ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ସ୍ବାଭାବିକ ନୁହେଁ । ସହଜଜ୍ଞାନକୁ ସ୍ବାଭାବିକ କୁହାଯାଏ । ଏହାର ବୁଦ୍ଧି କିମ୍ବା ହ୍ରାସ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ବାରା କେହି ହେଲେ ଉନ୍ନତ କରିପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ବନବାସୀ ଲୋକଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସ୍ବାଭାବିକ ଜ୍ଞାନ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କାହିଁକି ଉନ୍ନତ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ? ବସ୍ତୁତଃ ନୈମିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ ହିଁ ଉନ୍ନତର କାରଣ ଅଟେ । ଦେଖ, ତୁମ୍ଭର ଓ ଆମ୍ଭମଧ୍ୟରେ ବାଲାବସ୍ଥାରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟାକର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ପର୍ଯ୍ୟର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ୟକ ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ବହାନ୍ମାନଙ୍କଠାରୁ ବ୍ୟା-ଶିକ୍ଷା କଲୁଁ, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ବୁଝି ପାରଲୁଁ । ଅତଏବ ସ୍ବାଭାବିକ ଜ୍ଞାନକୁ ସଂକୋଚର ମାନବା ଅସମୀଚୀନ ।

ଆଉ ପୂର୍ବଜନ୍ମ ତଥା ପୁନର୍ଜନ୍ମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ନ ମାନିବାଟା, ମନେହୁଏତୁଷ୍ଟି-ମାନେ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମି ପୁନ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କଠାରୁ ଶିଖିଅଛ । ଏହାର ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତର ପୁନର୍ଜନ୍ମ-ବ୍ୟାଖ୍ୟାରୁ ବୁଝିନେବ । କିନ୍ତୁ ଏତକ ବୁଝିନିଅ ଯେ, ଜୀବ ଶାଶ୍ବତ ଅର୍ଥାତ୍ ଶେ-ଅଟେ ଓ ତାହାର କର୍ମ ଯେ ପ୍ରବାହରୂପରେ ନିତ୍ୟ ଅଟେ । କର୍ମ ଓ କର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟର ନିତ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧ ଥାଏ । ଏହି ଜୀବାତ୍ମା କଅଣ କେଉଁଠି କର୍ମସ୍ଥାନ ଭାବେ ବସିଥିବ ବା ବସିବ ? ପୁଣି ତୁମ୍ଭ କହିବା ଅନୁସାରେ ପରମେଶ୍ବର ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ପର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ପୂର୍ବାପରଜନ୍ମ ନ ମାନିଲେ ଭିକ୍ଷୁରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କୃତଜ୍ଞାନ ଓ ଅକୃତଜ୍ଞାତମ ତଥା ନୈର୍ଦ୍ଦୋଷ ଓ ବୈଷମ୍ୟଦୋଷ ଲାଗିଯାଏ । କାରଣ, ଜନ୍ମ ନ ହେଲେ ପାପପୁଣ୍ୟର ଫଳଭୋଗ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ିବ । କାରଣ, ଯେପରି ଅନ୍ୟକୁ ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ହା-ଲଭପ୍ରାପ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ, ସେହିପରି ଶରୀର ଧାରଣ ନ କଲେ ତାହାର ଫଳ ମିଳ ପାରେନାହିଁ । ଦ୍ଵିଷ୍ଟିୟ କଥା ଏହି ଯେ, ପୂର୍ବଜନ୍ମର ପାପପୁଣ୍ୟବିନା ଏ ଜନ୍ମରେ ସୁଖ-ଦୁଃଖ କିପରି ମିଳିପାରେ ? ଯଦି ଏସବୁ ପୂର୍ବଜନ୍ମର ପାପପୁଣ୍ୟର ଫଳ ନ ହୁଏ, ତେବେ ପରମେଶ୍ବର ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ପ୍ରମାଣିତ ହେବେ ତଥା ଭୋଗ ନ କରି ମଧ୍ୟ କର୍ମଫଳ ବିନାଶ ସଦୃଶ ହୋଇଯିବ । ସୁତରାଂ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ଉ-ନୁହେଁ ।

ଅନ୍ଧ ଏକ କଥା ଏହି ଯେ, ଶିଶୁରଙ୍କ ବ୍ୟତିତ ବିଦ୍ୟାଗୁଣଯୁକ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଓ
ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଦେବ ନ ମାନବା ଅନୁଚିତ୍ । କାରଣ, ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମହାଦେବ
କହିଥାଏ । ଯଦି ଅନ୍ୟ କେହି ଦେବ ନ ଥାନ୍ତି, ତେବେ ସମସ୍ତ ଦେବଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ
ଶିଶୁର 'ମହାଦେବ' ଏପରି କାହିଁକି କୁହାଯାଆନ୍ତା ?

ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର ପରେ ପକାରକର୍ମକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର ନ କରିବା ଅନୁ-
ଚିତ୍ । ଋଷିମୁଣିମାନଙ୍କ ଉପକାରପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞ ଭାବ ନ ରଖି, ଶ୍ରୀଷ୍ଠ ଆଦିକପ୍ରତି
ହେବା ଭଲ କଥା ନୁହେଁ । ବିନାକାରଣରେ ବିଦ୍ୟାରୂପବେଦକୁ ଶୁଦ୍ଧ
କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟାପ୍ରତି ପ୍ରକୃତିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ସବୁଥା ଅସମ୍ଭବ । ପୁଣି ଯଜ୍ଞୋ-
ପିତ୍ର ଓ ଶିଶୁଆଦି ବିଦ୍ୟାବିତ୍ତ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ମୁସଲମାନ ବା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ବେଶ
କରି ବ୍ୟର୍ଥ ପାଇଲାମା ଆଦି ବସ୍ତୁ ପିନ୍ଧି 'ପଦକ' ଲଗାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି,
ଯଜ୍ଞପତ୍ର ଆଦି ଧାରଣ କରିବା ବହୁତ ବୋଧ ହୋଇଯାଇଥିଲା ?
ପରେ ପରେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତରେ ଅନେକ ବିଦ୍ୱାନ ହୋଇଗଲେଣି । ସେମାନଙ୍କ
ପ୍ରାୟ ନ କରି କେବଳ ଯୁଗେପୀୟମାନଙ୍କ ସୁଦ୍ଧରେ ଜୁଟିଯିବାକୁ ପଶିପାତ
ପରମେଶ୍ୱର ଛଡ଼ା ଆଉ କିଅଣ କୁହାଯାଇପାରେ ?

ସକାଳୁର ସଦୃଶ ଜଡ଼ ଓ ଚେତନର ମିଳନର ଜୀବୋତ୍ପତ୍ତି ମାନବା,
ପୃଷ୍ଠି ପୃଷ୍ଠି ଜୀବତତ୍ତ୍ୱର ସଂଗ୍ରହୀକାର ନ କରିବା ଓ ଉତ୍ତମର ବସ୍ତୁର ବିନାଶ
ମାନବା ପୂର୍ବପର ବିରୁଦ୍ଧ କଥା ଅଟେ । ଯଦି ଉତ୍ତମପୃଷ୍ଠିରୁ ଚେତନ ତଥା
ଜୀବନ୍ତ ନ ଥିଲା, ତେବେ ଜୀବ କେଉଁଠୁ ଆସିଲା ଓ କାହାସହିତ କାହାର ସଂଯୋଗ
କରି ? ଯଦି ଏହି ଦୁଇଟି ସ୍ତୁକୁ ସମାନ୍ତର ମାନୁଥାଆନ୍ତୁ, ତେବେ ତାହା ଠିକ୍ । ପରନ୍ତୁ
ପୃଷ୍ଠିରୁ ଶିଶୁରଙ୍କ ବ୍ୟତିତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ତତ୍ତ୍ୱ ନ ମାନିବାଦ୍ୱାରା ତୁମ୍ଭର ପକ୍ଷ
କି ହୋଇଯିବ । ସୁତରାଂ ଉନ୍ନତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାଥିଲେ 'ଆର୍ଯ୍ୟସମାଜ' ସହିତ
ଶିଶୁର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଆଚରଣ କରିବା ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତୁ, ନଚେତ୍
ତୁମ୍ଭର କିଛି ପଞ୍ଜବ ନାହିଁ । କାରଣ, ଯେଉଁ ଦେଶର ପଦାର୍ଥରେ ନିଜ ଶରୀର
ଘଷି ଘଷି ଓ ଅଦ୍ୟାପି ପାଳିତ ପୋଷିତ ହେଉଛନ୍ତି, ଏବଂ ଆଗେ ମଧ୍ୟ ହେବ,
ତୁମ୍ଭର ଉନ୍ନତ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ପ୍ରୀତିପୂର୍ବକ ନିଜର ଶରୀର, ମନ ଓ ଧନ
କରିବା ଆମ୍ଭର ତଥା ଆପଣଙ୍କର ସବୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କର୍ମ ଅଟେ । ଏଣୁ ଯେପରି
ଆର୍ଯ୍ୟସମାଜ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର ଉନ୍ନତର କାରଣ ଅଟେ, ସେପରି ଅନ୍ୟ କେହି ହୋଇ-

ପାରେ ନାହିଁ । ଯଦି ଏହି ସମାଜକୁ ଯଥୋଚିତ ସହାୟତା ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ବହୁତ ଭଲ କଥା । କାରଣ, ସମାଜର ସୌଭାଗ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ସମ୍ଭବ କରାଯିବ ଅଟେ, ଜଣକର ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଆପଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ମତଶ୍ରୁତ କରି ଆସୁଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଧର୍ମରେ ଭଲ ଅଟନ୍ତି । କାହାର ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯଦି ଆପଣ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଛନ୍ତି, ତେବେ ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଶେଷ କଅଣ କରୁଛନ୍ତି ? ଯଦି କରୁଛନ୍ତି, ତେବେ କଅଣ ଆପଣଙ୍କ ଭୁଲ୍ କିମ୍ବା ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ କେହି ପୁଣ୍ୟ ନ ଥିଲା ବା ଏବେ ନାହିଁ ? ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏପରି ଅଭିମାନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ, ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ଜଣକଠାରୁ ଜଣେ ବଡ଼, ସମାନ ଶ୍ରେଣୀ ଅନେକ ଅଛନ୍ତି । ଅଭିମାନ କରିବା କାହାର ପକ୍ଷରେ ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଉତ୍ତର— ସମସ୍ତଙ୍କ ଧର୍ମ ଏକ ନା ଅନେକ ? ଯଦି କୁହ କି ଅନେକ, ତେବେ ସେ ସବୁ ପରସ୍ପର ଅବିରୁଦ୍ଧ ଅଥବା ବିରୁଦ୍ଧ ? ଯଦି ବିରୁଦ୍ଧ, ତେବେ ଗୋଟିଏ ଜଣ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧର୍ମ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଆଉ ଯଦି ଅବିରୁଦ୍ଧ, ତେବେ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ହେବା ନିରର୍ଥକ । ସୁତରାଂ ଧର୍ମ ଓ ଅଧର୍ମ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ, ଅନ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହା ହେଉଛି ଆମ୍ଭ କଥାର ବିଶେଷତ୍ତ୍ୱ । ଯଦି କୌଣସି ଗଣ ସକଳ ସଂପ୍ରଦାୟକୁ ଉପଦେଶକମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରେ, ତେବେ ସେମାନେ ଏକ ସହସ୍ର କିମ୍ ହେବେ ନାହିଁ । ପରନ୍ତୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଗ୍ରୋହଣୀକ, ଜୈନ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଓ ଯବନ—କେବଳ ଏହି ଚାରିଟି ହେଉଛନ୍ତି ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟ । କାରଣ, ଏହି ଚାରିଟି ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ସଂପ୍ରଦାୟ ଆସିଯାନ୍ତି ।

କୌଣସି ଗଣ ଉକ୍ତ ସଂପ୍ରଦାୟମାନଙ୍କ ଗୋଟିଏ ସଭା ଡକାଇ ଜିଜ୍ଞାସୁ ଯଦି ପ୍ରଥମେ ବାମନାରୀଙ୍କୁ ପଚାରେ କି ହେ ମହାରାଜ ! ମୁଁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଗୁରୁ ବା ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ନାହିଁ । କହନ୍ତୁ, ସବୁ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟରେ କାହାର ସବୋଉତ୍ତମ, ଯାହାକୁ କି ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରିବି ।

ବାମନାରୀ—ଆମ୍ଭର ।

ଜିଜ୍ଞାସୁ—ଏ ନଅ ଶହ ଅନଶ୍ୱତ କିପରି ?

ବାମନାରୀ-- ସମସ୍ତେ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ତଥା ନରକବାସୀ ଅଟନ୍ତି । କାରଣ,

“ମନିଷୀ ପରତରଂ ନହି” ଏହି ବଚନର ପ୍ରମାଣାନୁସାରେ ଆମ୍ଭ ଧର୍ମଠାରୁ ବଞ୍ଚି
ହେବା କୌଣସି ଧର୍ମ ନାହିଁ ।

ଶିଷ୍ୟ— ଆପଣଙ୍କର ଧର୍ମ କ’ଣ ?

ଗାମମାଗୀ—ଭଗବତ୍‌ଙ୍କୁ ମାନିବା, ମଦ୍ୟମାଂସାଦି ପଞ୍ଚ ମକାର ସେବନ କରିବା
ଆଦି ଉଦ୍ଧାରମଳ ଆଦି ଚଉଷଠି ଜନ୍ମଶାସ୍ତ୍ରକୁ ମାନିବା ଆଦି ଅଟେ । ଯଦି ତୁ ମୂଢ଼
ମନୋବଳ ଇଚ୍ଛା କରୁ ତେବେ ଆମ ତେଲ ହୋଇଯାଆ ।

ଶିଷ୍ୟ— ହେଉ, ପରନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ତଥା ପତ୍ତର ପତର
ସମ୍ପର୍କରେ ପରେ ଆସିବ । ପଶ୍ଚାତ୍ ଯେଉଁଥିରେ ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ପ୍ରୀତି ଉତ୍ପନ୍ନ
ହେବ, ତାହାର ମୁଁ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇଯିବି ।

ଗାମମାଗୀ—ଆରେ! କାହିଁକି ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ୁଛୁ ? ଏମାନେ ତୋତେ ଭୁଲାଇ ନିଜ
ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ପକାଇ ଦେବ । କାହାର ପାଖକୁ ଯାଆ ନା, କେବଳ ଆମ୍ଭର ଶରଣ
ନେତେ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ କରିବୁ । ଦେଖ, ଆମ୍ଭ ମତରେ ଗୋଟିଏ ଓ ମୋକ୍ଷ ଉଦୟ
ହୁଏ ।

ଶିଷ୍ୟ—ଟିକିଏ ଦେଖି ତ ଆସେ ।

ଅଗେ ଯାଇଁ ଶୈବମାନଙ୍କୁ ପଚାରିବାରୁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଉଦ୍ଧର
ହେବ । ବିଶେଷ ଏତିକି କହିଲେ ଯେ ଶିବ, ଚନ୍ଦ୍ରାସ, ଭସ୍ମଧାରଣ ଓ ଲଙ୍ଗାର୍ଚ୍ଚନ-
ଆଦି ମୁକ୍ତି ମିଳିବ । ନିତାନ୍ତ ଅସମ୍ଭବ । ସେ ଏମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ବୈଦାନ୍ତିକମାନଙ୍କ
ପକ୍ଷରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଶିଷ୍ୟ— କହନ୍ତୁ ମହାରାଜ! ଆପଣଙ୍କ ଧର୍ମ କ’ଣ ?

ବେଦାନ୍ତୀ—ଆମ୍ଭେ ଧର୍ମଧର୍ମ କିଛି ମାରୁଁ ନା । ଆମ୍ଭେ ସାଧାରଣ ବ୍ରହ୍ମ । ଆମ୍ଭ
ଧର୍ମର ଧର୍ମଧର୍ମ କାହିଁ ? ଏହି କଥେ ସବୁ ମିଥ୍ୟା । ଯେ ଜ୍ଞାନୀ ଓ ଶୁଦ୍ଧ ଚେତନ
ହେବାକୁ ଚାହେଁ, ସେ ନିଜକୁ ବ୍ରହ୍ମ ମାନିଲେ, ଜୀବାତ୍ମାର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ନିତ୍ୟ-
ମୁକ୍ତି ହୋଇଯିବ ।

ଶିଷ୍ୟ—ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ନିତ୍ୟମୁକ୍ତ ବ୍ରହ୍ମ ଅଟ, ତେବେ ତୁମ୍ଭଠାରେ ବ୍ରହ୍ମର ଗୁଣ,
ଧର୍ମ ଓ ସ୍ବରୂପ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଶରୀରରେ ଆବଦ୍ଧ କାହିଁକି ?

ବେଦାନ୍ତୀ—ତୋତେ ଶରୀର ଦେଖା ଯାଉଛି । ଏଣୁ ତୁ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ୁଛୁ ।
ଆମ୍ଭେ ବ୍ରହ୍ମତ୍ତା ଆଉ କିଛି ଦେଖାଯାଉନାହିଁ ।

ଜିଜ୍ଞାସୁ—ଦେଖିବାଲେକ ତୁମେ କିଏ ଓ କାହାକୁ ଦେଖୁଛ ?

ଉତ୍ତର—ଦେଖିବାଲେକ ବ୍ରହ୍ମ ଓ ବ୍ରହ୍ମ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଦେଖୁଛି ।

ଜିଜ୍ଞାସୁ—ବ୍ରହ୍ମ କ'ଣ ଦୁଇଟା ?

ବେଦାନ୍ତୀ--ନାଁ, ନିଜେ ନିଜକୁ ଦେଖେ ।

ଜିଜ୍ଞାସୁ—କେହି କ'ଣ ନିଜ କାରି ଉପରେ ଚିତ୍ତିପାରେ ? ପାଗଳପଣ ତୁମ କଥାରେ କିଛି ମୁଁ ନାହିଁ ।

ଏହାପରେ ସେ ଜୈନମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ବିଶେଷ ଏତିକି କହିଲେ ଯେ ଜୈନଧର୍ମ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଧର୍ମ ନିକୁଷ୍ଠ । ଜଗତର କର୍ତ୍ତା ଅନାଦି ଈଶ୍ଵର ବୋଲି କେହି ନାହିଁ । ଅନାଦିକାଳରୁ ଜଗତ ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ରହିବ । ଆ, ତୁ ଆମ୍ଭର ଚେଲ ହୋଇଯାଆ । କାରଣ, ଆମ୍ଭେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଧିକାରୀ ପଦ ପ୍ରକାରେ ଉତ୍ତମ ଅଟୁଁ; ଉତ୍ତମ ମାନୁଁ । ଜୈନମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ସମ୍ବନ୍ଧେ ମଧ୍ୟ ମୂଳକ ଅଟେ ।

ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ଥାନକୁ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ବାମନଙ୍କୁ ଚିତ୍ତିପାରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ । ଏତିକି ବିଶେଷ କହିଲେ ଯେ ‘ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ପାପୀ’ ନିଜ ସାମର୍ଥ୍ୟ ପାପ ଦୂର ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଯାଣୁଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ ନ କଲେ କେହି ପବିତ୍ର ହୋଇ ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଯାଣୁଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନିଜ ପ୍ରାଣଦାନ କରି ଦୟା ପ୍ରକାଶିତ କରିଛନ୍ତି । ତୁ ଚେବଳ ଆମ୍ଭର ଶିଷ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କର । ଜିଜ୍ଞାସୁ ଶୁଣିସାରିଲା ପରେ ମୌଲସା ସାହେବଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଚାଲିଲା । ସେ ଏତିକି ବିଶେଷ କହିଲେ ଯେ, ‘ଶୁଦ୍ଧା’ ନାମକ ଈଶ୍ଵର ‘ପେଗମ୍ବର’ ନାମକ ତାହାର ସହଚର ଓ କୁବନଶାସ୍ତ୍ର ନାମକ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ ନ କଲେ, କେହି ମୁକ୍ତି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଯେ ଏହି ମତକୁ ମାନେ ନାହିଁ, ସେ ନର୍କଗାମୀ ତଥା ନାହିଁ ଅଟେ । ଜିଜ୍ଞାସୁ ଏହାପରେ ବୈଷ୍ଣବ ନିକଟକୁ ଗଲା । ପୂର୍ବପରି ବର୍ଣ୍ଣନା ହେଲା । ବୈଷ୍ଣବ ବିଶେଷ ଏତିକି କହିଲା, “ଆମ୍ଭ ତିନିଜ ଗୁପ୍ତ ଦେଖି ଉପାସ ଉପାସକ୍ତି ।” ଜିଜ୍ଞାସୁମନରେ ଭାବନାହେଲା ଯେ ଯେତେବେଳେ ଏହାକୁ ମନେ ପକେଇସ, ଚୋର, ଡାକୁ ଓ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ତର ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଯମରାଜଙ୍କ ଉପାସ କାହିଁକି ଉତ୍ତରବେ ?

ଏହିପରି ସେ ଯେଉଁ ମତବାଦୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲା ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜକୁ ସତ୍ୟ-
 ବୋଲି କହିଲେ । କିଏ କହିଲା ଆମ୍ଭ କଣର ହେଉଛନ୍ତି ସତ୍ୟ, କିଏ ନାନକ
 ଯୋଗୀ, କିଏ ବଲ୍ଲଭ, କିଏ ସହଜାନନ୍ଦ ଆଉ କେହି କେହି ମାଧୁ ଆଦି ବଡ଼ ଓ
 ଉଚ୍ଚାର ବୋଲି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହିପରି ହଜାର ମତବାଦୀଙ୍କୁ ପରୁର
 ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ବିରୋଧ ଦେଖି ଜିଜ୍ଞାସୁ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପମତ
 ହୁଏ ଯେ, ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେହିହେଲେ ଗୁରୁ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ ନୁହଁନ୍ତି । କାରଣ,
 କେହି ମିଥ୍ୟା ସିଦ୍ଧ କରିବାପାଇଁ ନଅ ଶହ ଅନଶ୍ଵତ ଜଣ ସାକ୍ଷୀ ହୋଇଗଲେ ।
 କେହି ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ଦୋକାନଦାର ବା ବେଶ୍ୟା ଅଥବା ଦୁର୍ଗୁଣବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ନିଜ
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଭଲ ଚିନ୍ତା ଅନ୍ୟକୁ ମନ୍ଦ କହିନ୍ତି, ସେହିପରି ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ଏପରି
 କହୁ କର—

ଦେବଜ୍ଞନାର୍ଥଂ ସ ଗୁରୁମେବାଭଗଚ୍ଛେତ୍ । ସମିପାଣିଃ ଶ୍ରୋତ୍ରୀୟଂ ବ୍ରହ୍ମନିଷ୍ଠମ୍ ॥୧॥
 ଶୃଣୁ ସ ବିଦ୍ଵାନ୍ନପସନ୍ନାୟ ସମ୍ୟକ୍ପ୍ରଗାନ୍ତଚିତ୍ତୟ ଶମାନ୍ନିତାୟ । ସ୍ଵେନାକ୍ଷରଂ
 ଶୁଷ୍ଠଂ ବେଦ ସତ୍ୟଂ ପ୍ରୋକ୍ତ ତାନ୍ତ୍ରଭୂତୋ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମ୍ ॥ ୨ ॥

ମୁଣ୍ଡିକ (୧ । ଖ ୨ । ମ ୧୭ । ୧୩ ॥)

ସେହି ତ୍ୟକୁ ବିଶେଷରୂପେ ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ତାକୁ ସମିପପାଣି ଅର୍ଥାତ୍
 ଶ୍ରୋତ୍ରୀୟ ପୁରକ ଅଟନ୍ତି ହସ୍ତରେ ବେଦବିତ୍, ବ୍ରହ୍ମନିଷ୍ଠ ଚିନ୍ତା ପରମାତ୍ମାଜ୍ଞାତାଗୁରୁଙ୍କ
 ଶୁଣିବା ଉଚିତ । ଏହି ପାଷଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଜାଲରେ ପଡ଼ିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ॥୧॥
 ଯା ଏପରି ଜିଜ୍ଞାସୁ ବିଦ୍ଵାନ୍ ମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଆନ୍ତି, ତେବେ ଶାନ୍ତଚିତ୍ତ, ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ
 ଓ ସମ୍ପର୍କରେ ଉପସ୍ଥିତ ତାଙ୍କୁ ଯାଥାର୍ଥ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଓ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ଵଭାବ
 ବିଷୟରେ ଉପଦେଶ ଦେବା ଉଚିତ । ପୁଣି ଯେଉଁ ସାଧନ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ
 ଶୁଦ୍ଧ ସମ୍ପର୍କାବସ୍ଥା ଓ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିପାରେ ସେହିପରି ଶିକ୍ଷା ଦିଆ-
 ଉଚିତ ॥ ୨ ॥

ସେତେବେଳେ ସେ (ସୁବୋଧା) ଜିଜ୍ଞାସୁ ଏହିମରି ପୁରୁଷ ନିକଟକୁ ଯାଇ
 କହିଲେ, “ମହାରାଜ! ଏବେ ବିଭିନ୍ନ ସପ୍ତଦାୟର ପ୍ରପଞ୍ଚଦ୍ଵାରା ମୋ ମନ ଭ୍ରମି
 ହେଉଛି । କାରଣ, ଯଦି ମୁଁ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଜଣଙ୍କର ଶିଷ୍ୟତ୍ଵ ଗ୍ରହଣ
 କରିବି, ତେବେ ମୋତେ ନଅଶହ ଅନଶ୍ଵତ ସପ୍ତଦାୟର ବିରୋଧୀ ହେବାକୁ ହେବ ।
 ତଥାପି ନଅଶହ ଅନଶ୍ଵତ ଜଣ ଶହ ଓ ମିତ୍ର ମାତ୍ର ଜଣେ, ସେ କେବେ ସୁଖୀ

ହୋଇ ଯାରେ ନା । ଅତୀତ, ଆପଣ ମୋତେ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ । ମୁଁ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିବି ।

(ଆପ୍ତବିଦ୍ବାନ୍)—ଏହି ମତଗୁଡ଼ିକ ଅବଦ୍ୟାନିତ ତଥା ବିଦ୍ୟାବିରୋଧୀ ଅଟେ । ମୂର୍ଖ, ପାମର ଓ ଜଙ୍ଗଲମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭୁଲାଇ ନିଜ ଜାଲରେ ବାନ୍ଧି ଏମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତି କରନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମର ସାର୍ଥକତାରୁ ରହିତ କରିବା ବ୍ୟର୍ଥମାନବ ଜୀବନ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି । ଦେଖ, ଯେଉଁ କଥାରେ ସହସ୍ରଯାକ ଏକତ୍ର ସେହି ବେଦମତ ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ଅଟେ । ଆଉ ଯେଉଁ କଥାରେ ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ, ତାହା କଳ୍ପିତ, ଅଧର୍ମ ଓ ଅଗ୍ରାନ୍ୟ ଅଟେ ।

ଜିଜ୍ଞାସୁ—ଏହାର ପରୀକ୍ଷା କିପରି କରାଯିବ ?

ଆପ୍ତ— ତୁ ଯାଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ କଥାମାନ ଏମାନଙ୍କୁ ଫେର । ସମସ୍ତଙ୍କ ଗୋଟିଏ ସମ୍ମତ ହୋଇଯିବ ।

ତାହାପରେ ସେ ସେହି ସହସ୍ର ମଣ୍ଡଳୀମଧ୍ୟରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ପହଞ୍ଚିବ—
“ହେ ମହାଶୟ କୁନ୍ଦା! ସତ୍ୟଭାଷଣରେ ଧର୍ମ ନା ମିଥ୍ୟାରେ”? ସମସ୍ତ ସମ୍ମତ ସ୍ତରରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଯେ ସତ୍ୟଭାଷଣ କରିବା ଧର୍ମ ଓ ଅସତ୍ୟ ଭାଷଣ ଅଧର୍ମ ଅଟେ । ସେହିପରି ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟପାଳନ, ପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ବାଚାର, ବିବାହ, ସତ୍ସଙ୍ଗ, ପୁରୁଷାର୍ଥ ଓ ସତ୍ୟବ୍ୟବହାରରେ ଧର୍ମ ତଥା ଅବଦ୍ୟାନିତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅପାଳନ, ବ୍ୟଭିଚାର, କୁସଙ୍ଗ, ଆଳସ୍ୟ, ଅସତ୍ୟବ୍ୟବହାର, କପଟ, ହିଂସା ଓ ଯତ୍ନହୀନ ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଧର୍ମ ଅଛି କି ନାହିଁ ? ସମସ୍ତଙ୍କ ମତ ହୋଇ କହିଲେ ଯେ ବିଦ୍ୟାଦି ଗ୍ରହଣରେ ଧର୍ମ ଓ ଅବଦ୍ୟାନିତଗ୍ରହଣରେ ଅଧର୍ମ ଅଟେ ।

ଏହାପରେ ଜିଜ୍ଞାସୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହିଲା କି ତୁମ୍ଭେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକମତ ହୋଇ ସତ୍ୟ-ଧର୍ମର ଉନ୍ନତି ଓ ମିଥ୍ୟାମାର୍ଗର ପରିହାର କାହିଁକି କରୁନାହିଁ ?

ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ କି ଏପରି ଆଚରଣ କଲେ ଅନୁମାନ କିଏ ପଚାରିବ ? ଆମ ଶିକ୍ଷାମାନେ ଆମର ଆଜ୍ଞା ମାନବେ ନାହିଁ; ଜାଣିବା ହୋଇଯିବ ଓ ଯେଉଁ ସୁଖ ଆଦି ଆମ୍ଭେମାନେ ଭୋଗ କରୁଛୁ, ତାହାସବୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଗୁଲିଯିବ । ସୁତରାଂ ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ମତର ଉପରେ କିଛି ଚିନ୍ତା ନେକକୁ ମଧ୍ୟ ଆଗ୍ରହଶୀଳ କରିଥାଉଁ । କାରଣ, ଦୁନିଆର ମତ ଗ୍ରହଣ

“ହେଁ ଖାଇ ଏ ଶକ୍ତକରସେ, ଦୁନିଆଁ ଠିକିଏ ମଜ୍ଜକରସେ ।” ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଖ, ସ୍ୱାଦର ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ ସରଳ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କେହି କିଛି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ କି ପରୁରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଛଳ-କପଟ ଓ ଧୂର୍ତ୍ତିତା କରେ, ସେହିବ୍ୟକ୍ତି ଧନଦ୍ରବ୍ୟ ପାତ୍ର କରେ ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ତୁମ୍ଭେ ଏପରି ଛଳପ୍ରପଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଠକୁଛ, ରାଜା କାହିଁକି ତୁମ୍ଭେ ଦଣ୍ଡ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ?

(ମହାବାହା)—ରାଜାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆମ୍ଭେ ନିଜ ଶିଷ୍ୟ କରି ନେଇଛୁ । ଏପରି ଦୃଢ଼-ବ୍ୟକ୍ତି କରିଛୁ ଯେ, ତାହା ନଷ୍ଟ ହେବା ଦୁଷ୍ଟର ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ଯେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭେ ଅନ୍ୟ ମତସ୍ଥ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଠକାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଧରିକରୁଛ, ତେବେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ କି ଉତ୍ତର ଦେବ ? ଘୋର ନିନ୍ଦା ପଡ଼ିବ । ଅଳ୍ପ ଜୀବନପାଇଁ ଏତେ ବଡ଼ ଅପରାଧ କରିବା ଗୁଣଦେଉ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

(ମହାବାହା)—ଯାହା ହେବ ଦେଖାଯିବ । ନରକ ଓ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଉପକାରେ ଛାଡ଼ିଦେବ, ଏବେ ତ ଆନନ୍ଦ କରୁଛୁ । ଲୋକେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଧନାଦିପଦାର୍ଥ ଦିଅନ୍ତି, ଆମ୍ଭେ କିଛି ବଳପୂର୍ବକ ଗ୍ରହଣ କରୁନାଁ । ତେଣୁ ରାଜା କାହିଁକି ଦଣ୍ଡ ଦେବେ ?

ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ଯେପରି କୌଣସି ଗ୍ରେଷ୍ଠବାଳକକୁ ଭୁଲାଇ ତାହାଠାରୁ କେହି ଧନାଦି ପଦାର୍ଥ ଅପହରଣ କଲେ ସେ ଦଣ୍ଡଭାଗୀ ହୁଏ, ସେହିପରି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କାହିଁକି ଦଣ୍ଡ ନ ଦେବ ? କାରଣ--

ଅଜ୍ଞା ଉବଚି ଚୈ ବାଳଃ ପିତା ଉବଚି ମନୁବଃ ॥

ମନୁ-ଅ-୨-ଶ୍ଳୋ-୩୫

ଜ୍ଞାନରହିତ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବାଳକ ଓ ଜ୍ଞାନଦାତା ମନୁଷ୍ୟକୁ ପିତା ଓ ବୃଦ୍ଧ ସ୍ୱାଭାବ । ଯେଉଁମାନେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଅଟନ୍ତି, ସେମାନେ ତ ତୁମ୍ଭ ଜାଲରେ ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବାଳକ ସଦୃଶ ଅଜ୍ଞାନମାନଙ୍କୁ ଠକିବାଦ୍ୱାରା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ରଜଦଣ୍ଡ ଅବଶ୍ୟକ ହେଉଛି ।

ମହାବାହା—ଯଦି ରାଜା ଓ ପ୍ରଜା ସମସ୍ତେ ଆମ୍ଭ ମତାନୁଯାୟୀ, ତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବେ ? ଏହିପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏହିକଥା-କୁ ଗୁପ୍ତ ଅନ୍ୟ ପଦ୍ଧା ଧରିବୁ ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠ--ତୁମ୍ଭେ ବ୍ୟର୍ଥ ବସି ପର ପଦାର୍ଥ ନଷ୍ଟ କରୁଛ । ଏହାବଦଳରେ ଯଦି

ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସପୁରକ ଗୁରୁସ୍ଥାନୀନଙ୍କ ପୁସ୍ତକନାମକୁ ବିଦ୍ୟାଶିଷ୍ୟ ହିଅନ୍ତି, ତେବେ କୁହନ୍ତି
ତଥା ସେମାନଙ୍କ କଳାଶ ଦୁଅନ୍ତା ।

ମତବାଦୀ— ଯଦି ଆମ୍ଭେ ବାଲାବସ୍ତାରୁ ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁଣି ଗୁରୁ, ବାଲା-
ବସ୍ତାରୁ ସ୍ବାବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୟାଶିଷ୍ୟ କରୁଁ ଓ ପଶ୍ଚାତ୍ ସମଗ୍ର ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଶିଷ୍ୟ
ତଥା ଉପଦେଶ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ କରୁଁ, ତେବେ ସେଥିରେ ଆମ୍ଭର ବା କିଛି
ଆମ୍ଭକୁ ତ ସେହିପରି ଲାଗିଲେ ତ କି ମିଳିଯାଉଛି; ମୋକା କରୁଛୁ, ତାକୁ କିଛି
କାହିଁକି ?

କଞ୍ଜୀୟ— ଏହାର ପରିଣାମ ତ ମନେଅଟେ । ଦେଖ, ଭୁଲେ ଉପାନ୍ତରେ
ପଡ଼ି ମରିଯାଉଛୁ, ବୁଦ୍ଧି ମାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିନ୍ଦିତ ହେଉଛୁ । ତଥାପି କାହିଁକି
ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ ?

ମତବାଦୀ— ଆରେ ଭାଇ!

ଟଙ୍କା ଧର୍ମସ୍ଥାନ କମ୍ ଶୁଣ ହି ପରମ୍ପରା ପଦମ୍ ।

ସୂସ୍ୟ ଗୃହେ ଟଙ୍କା ନାହିଁ ହା! ଟଙ୍କା ଟଙ୍କାଟଙ୍କାସୁରେ ॥୧॥

ଆନ ଅଂଶକଳାଃ ପ୍ରୋକ୍ତା ରୁପେନ୍ୟାଃ ପ୍ରୋ ଭଗବାନ୍ ସ୍ୱୟମ୍ ।

ଅତସ୍ତ୍ୱଂ ସର୍ବ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ରୂପ୍ୟଂ ହି ଗୁଣ ବତ୍ସମମ୍ ॥୨॥

ତୁ ପିଲଲେକ, ସଂସାର କଥା କିଛି ଜାଣୁନାହିଁ । ଦେଖ, ଟଙ୍କା ଭଗବାନ
କର୍ମ ଓ ପରମପଦ ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ । ଯାହାଘରେ ଟଙ୍କା ନାହିଁ ସେ ହାୟ ଟଙ୍କା
ହାୟ ଟଙ୍କା! କହି ଉତ୍ତମ ପଦାର୍ଥପ୍ରତି ଲୋଭପଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । କହନ୍ତି
ହାୟ! ମୋପାଖରେ ଟଙ୍କା ଥିଲେ ମୁଁ ଏ ଉତ୍ତମ ପଦାର୍ଥ ହୋଇନି ॥ ୧ ॥ କାହିଁ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ଷୋଳକଳାୟୁକ୍ତ ଅଦୃଶ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କ କଥନ ଓ ଶ୍ରବଣ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି
ସେ ଦେଖାଇ ଦିଏ ନାହିଁ । ପରନ୍ତୁ ଷୋଳ ଅଣା ଓ ପଇସା ତ କଉଡ଼ିରୂପୀ
କଳାୟୁକ୍ତ ଟଙ୍କା ସାକ୍ଷାତ୍ ଭଗବାନ ଅଟେ । ଏଥିପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଟଙ୍କାକୁ
ସକାଳରେ ବୁଦ୍ଧିପ୍ରତିଥାନ୍ତି । କାରଣ, ସବୁ କାମ ଟଙ୍କାରେ ହିଁ ହୁଏ ॥ ୨ ॥

କଞ୍ଜୀୟ— ସତ କଥା! ଏବେ ତୁମ୍ଭର ଆନ୍ତରିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଜଣାଉଛି
ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯେତେପ୍ରକାର ପାଷଣ୍ଡଲୀଳା ବିସ୍ତାର କରିଛ, ସେହିସବୁପାଇଁ ତୁମ୍ଭେ

ପ୍ରଶ୍ନ—ଏଥିରେ ଜଗତର ହାନି ହେଉଛି । କାରଣ, ଯେପରି ସତ୍ୟୋ-
ପଥର ସ୍ଵାଧୀନର ଉପକାର ସାଧିତ ହୁଏ, ସେହିପରି ଅସତ୍ୟୋପଦେଶରେ
ଜଗତ ହୁଏ । ଯଦି ତୁମକୁ କେବଳ ଧନସଂପତ୍ତିରେ ପ୍ରୟୋଜନ, ତେବେ ଚାକିରୀ
କ୍ଷେତ୍ରସାଧୁ ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ଵାରା ଧନସଂପତ୍ତି କାହିଁକି କରୁନାହିଁ ?

ଜବାବ—ସେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ ତଥା ହାନିର ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭାବନା
ହୁଏ । ଆଉ ଆମର ଏହି ଲୀଳାରେ ହାନି କେବେ ହୁଏ ନାହିଁ । ବରଂ ସବୁଦିନ
ହୁଏ ଲାଭ ହେଉଥାଏ । ଦେଖ, ଭୂଲସୀଦଳସୁକ୍ତଚରଣାମୃତ ଦେଇ କଣି
କି ଦେଲେପରି ତେଲ ଜଳଯାକ ପଶୁବତ୍ ହୋଇଯାଏ । ପୁନଃ ତାକୁ ମନଇଚ୍ଛା
ରେ ଚଳାଇଲେ ସେପରି ରୁଲେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଏମାନେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଏତେ ଅଧିକ ମନ କାହିଁକି ଦିଅନ୍ତି ?

ଜବାବ—ଧର୍ମ, ସ୍ଵର୍ଗ ଓ ମୁକ୍ତି ପାଇବାଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯେବେ ତୁମ୍ଭମାନେ ହିଁ ମୁକ୍ତି ଲାଭ, ମୁକ୍ତିର ସ୍ଵରୂପ ବା ସାଧନ ମଧ୍ୟ
ନାହିଁ, ତେବେ ତୁମ୍ଭର ସେବକମାନଙ୍କୁ କ'ଣ ମିଳିବ ?

ଜବାବ—କ'ଣ ଇନ୍ଦ୍ରିୟରେ ମିଳେ ? ନା ମୃତ୍ୟୁପରେ ପରଲୋକରେ
ମିଳେ । ଏମାନେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଯେତେ ଦିଅନ୍ତି ଓ ସେବା କରନ୍ତି, ସେ ସବୁ
କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରଲୋକରେ ମିଳିଯାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଏମାନଙ୍କୁ ଦତ୍ତ ପଦାର୍ଥ ମିଳୁ ବା ନ ମିଳୁ ଦାନଗ୍ରହଣକାରୀ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ
କି ମିଳେ ? ନରକ ଅଥବା ଅନ୍ୟ କିଛି ?

ଜବାବ—ଆମେ ଭଜନ କରି କରାଇ ଥାଉଁ । ଏହାଦ୍ଵାରା ଆମକୁ ସୁଖ ମିଳିବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ତୁମ୍ଭର ଭଜନ ତ କେବଳ ଟଙ୍କାପାଇଁ । ସେଇ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟ ଏହି-
ଭାବେ ପରିଗଣିତ । ଯେଉଁ ମାଂସପିଣ୍ଡକୁ ତୁମ୍ଭେ ଏଠାରେ ପାଳୁଛ, ତାହା ମଧ୍ୟ
ଘୋରେ ଭୟସାଦ୍ ହୋଇ ରହିଯିବ । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଭଜନ କରୁଥାନ୍ତି,
ତେବେ ତୁମ୍ଭର ଆତ୍ମା ମଧ୍ୟ ପବନ ହୁଅନ୍ତା ।

ଜବାବ—ଆତ୍ମମାନେ କ'ଣ ଅଶୁଦ୍ଧ ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅନ୍ତରରେ ବହୁତ ଅପବନ ଅଟେ ।

ଜବାବ—ତୁମ୍ଭେ କିପରି ଜାଣିଲ ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ତୁମ୍ଭର ଶୁଦ୍ଧିତଳଣ ଓ ବ୍ୟବହାରଦ୍ଵାରା ।

ମତବାଦୀ—ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ହାତୀଦାନ୍ତ ସଦୃଶ ଥାଏ । ଶେଷ
ହାତୀର ଖାଇବା ଓ ଦେଖାଇବା ଦାନ୍ତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଥାଏ, ସେହିପରି ଆମେ କେବଳ
ବାହାରେ ସିନା ଲାଳା ଚଳାଉଁ, ଅନ୍ତରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପବନ ଅଟେ ।

ଜିଜ୍ଞାସୁ—ଯଦି ତୁମ୍ଭେମାନେ ଅନ୍ତରରୁ ଶୁଦ୍ଧ ଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ତୁମ୍ଭର ବ୍ୟବହାର
ମଧ୍ୟ ପବନ ହୁଅନ୍ତା । ସୁତରାଂ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ତୁମ୍ଭେମାନେ ମଲିନ ।

ମତବାଦୀ—ଆମେମାନେ ଯାହା ଦେଖି ନାଁ କାହିଁକି ଆମର ଶିଷ୍ୟମାନେ
ଭଲ ?

ଜିଜ୍ଞାସୁ—ତୁମ୍ଭେ ଯେପରି ଗୁରୁ ତୁମ୍ଭର ଶିଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଥିବ ।

ମତବାଦୀ—ଏକପ୍ରକାର ମତ କଦାପି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । କାଗଜ, ମୃତ୍ୟୁ-
ମାନଙ୍କ ଗୁଣ, କର୍ମ, ସ୍ୱଭାବ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଟେ ।

ଜିଜ୍ଞାସୁ—ଯଦି ବାଲାବସ୍ତ୍ରରେ ଏକ ସମାନ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ, ସତ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା
ଧର୍ମର ଗ୍ରହଣ ଓ ମିଥ୍ୟାଭାଷଣାଦି ଅଧର୍ମର ମରଦ୍ଦେୟ କରାଯାଏ, ତେବେ ଅନ୍ତର
ଏକମତ ହୋଇଯିବ । ଆଉ ଦୁଇଟା ମତ ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମମା ଓ ଅଧର୍ମମା ଗ୍ରହଣ
ରହିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ରହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଧର୍ମମା ଅଧିକ ଓ ଅଧର୍ମମା ନ୍ୟୁନ ହେଲେ
ସଂସାରରେ ସୁଖ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ଆଉ ଅଧର୍ମମାଙ୍କ ଅଧିକ୍ୟ ହେଲେ ଦୁଃଖ ବୃଦ୍ଧି
ଯଦି ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୱାନ ଏକପ୍ରକାର ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ଏକମତ ହେବେ
କିନ୍ତୁ ବଳମ୍ଭ ନାହିଁ ।

ମତବାଦୀ—ଆଜିକାଲି କଳିଯୁଗ । ସତ୍ୟଯୁଗ କଥା ଗୁଣ୍ଡିବା ବୃଥା ।

ଜିଜ୍ଞାସୁ—କାଳର ନାମ କଳିଯୁଗ । ନିଷ୍ଠାପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାହେତୁ ଧର୍ମଧର୍ମ କର୍ମକର୍ମ
ତାହା କଞ୍ଚିତ୍ ମାତ୍ର ସାଧକ ବା ବାଧକ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ ହିଁ ଗୁଣ
ମୂର୍ତ୍ତିମାନ କଳିଯୁଗ ଅଟ । ଯଦି ମଣିଷ ହିଁ ସତ୍ୟଯୁଗ ବା କଳିଯୁଗ ନ ହୋଇଥାନ୍ତା
ତେବେ ସଂସାରରେ କେହି ହେଲେ ଧର୍ମମା ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚର ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ହେତୁ
ଗୁଣ-ଦୋଷ ସଙ୍ଗତରୁ ଜନ୍ମେ, ସ୍ୱାଭାବିକ ନୁହେଁ ।

ଏତିକି କଥା କହି ଜିଜ୍ଞାସୁ ଆତ୍ମପୁରୁଷ ନିକଟକୁ ଯାଇ କହିଲା—“ମହାତ୍ମା”
ତୁମ୍ଭେ ମୋତେ ରକ୍ଷା କଲ । ନଚେତ୍ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କାହାରି ଜାଲରେ ପଡ଼ି ନିଷ୍ଠୁର
ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଏବେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏହି କପଟୀମାନଙ୍କ ମତ ଶୁଣି ଓ କେବେ
ସତ୍ୟମତର ମଣ୍ଡନରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବ ।

ଅନ୍ଧ—ସମସ୍ତ ମାନବଜାତିକୁ ସତ୍ୟର ମଣ୍ଡନ ଓ ଅସତ୍ୟର ଖଣ୍ଡନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉପଦେଶଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାଦାନ କରି ଉପକୃତ କରିବା ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ବିଶେଷତଃ ମନୁ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ଶ୍ରୀ—ଯେଉଁ ମାନେ ବ୍ରହ୍ମବୃକ୍ଷ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଅଟନ୍ତି, ସେମାନେ ତ ଭଲ ?

ଶ୍ରୀ—ଏହି ଆଶ୍ରମ ତ ଭଲ, କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ଏମାନଙ୍କମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉତ୍ତମ ନୁହେଁ । କେତେ ଲୋକ ବ୍ରହ୍ମବୃକ୍ଷ ନାଁ ରଖନ୍ତି, ମିଛରେ ଜଟା ଖିର ସିର ବୋଲନ୍ତି ତଥା ଜପ ପୁରସ୍କାରଣାଦିରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହନ୍ତି । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମବୃକ୍ଷ ନାମ ରଖା ହୁଏ, ସେହି ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିବାର ନାଁ ନଥାନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହି ଧର୍ମର ବେଦ ପଢ଼ିବାରେ କିଛି ମଧ୍ୟ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି । ଛେଳି ଗଲାର ସ୍ତନ ଖୁବ୍ ଧର ବ୍ରହ୍ମବୃକ୍ଷ ନିରର୍ଥକ । ପୁଣି ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଦାନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ଦଣ୍ଡ-ଧନୁ ଧରି କେବଳ ଶିକ୍ଷା ମାଗିବାରେ ବୁଲନ୍ତି, ବେଦମାର୍ଗର ଉନ୍ନତର ନାଁ ନୁହେଁ ନାହିଁ, ବିଦ୍ୟା ଉପାସ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବାଲ୍ୟବୟସରେ ସନ୍ନ୍ୟାସପଥ ନେଇ ଖେଳେ ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍ କରନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକାର ବ୍ରହ୍ମବୃକ୍ଷ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ଜଳ, ଖାଦ୍ୟ ଓ ଗାୟାତ୍ରୀ ମୂର୍ତ୍ତିର ଦର୍ଶନ ଓ ପୂଜନରେ ଇଚ୍ଛୁକତା ବ୍ୟସ୍ତଥାନ୍ତି, ବିଦ୍ୟା ନିଷିଦ୍ଧ ମୌନ ରହନ୍ତି, ଯଥେଷ୍ଟ ଖାଇପିଇ ଏକାନ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଶୋଇ ରହନ୍ତି, ଶ୍ୟାମ ଦେଶରେ ମଗ୍ନ ରହି ନିଦ୍ରା ଓ କୁଚେଷ୍ଟରେ କାଳାତିପାତ କରନ୍ତି, କାଷ୍ଠାୟ ଧର୍ମ ଓ ଶୁଦ୍ଧ ମାତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରି ନିଜକୁ କୃତକୃତ୍ୟ ମଣନ୍ତି ତଥା ନିଜେ ନିଜକୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମ ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଜନ କରନ୍ତି । ଏହିପରି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ମଧ୍ୟ ଜଗତରେ ବ୍ୟର୍ଥ ବ୍ୟସ୍ତ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ଜଗତର ହିତ ସାଧନରେ ନିରତ ରହନ୍ତି, ସେମାନେ ଉତ୍ତମ ଅଟନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ—ଗିରୀ, ପୁଷ୍ପ ଓ ବରଣ ଆଦି ଗୋସାଇଁମାନେ ତ ଭଲ ? କାରଣ, ଏମାନେ ଶୁଦ୍ଧ ବାନ୍ଧ ଇଚ୍ଛୁକତା ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି, ଶତ ଶତ ସାଧୁଙ୍କୁ ଆପ୍ୟାୟିତ ରଖନ୍ତି, ସେମାନେ ଅଦ୍ୱୈତମତର ପ୍ରସାର କରନ୍ତି ତଥା କିଛି କିଛି ଅଧ୍ୟାୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ଏମାନେ ଭଲ ଥିବେ ।

ଶ୍ରୀ—ଏହି ଦଶ ନାମ ପରେ କଲ୍ପିତ କରା ଯାଇଛି । ଏହା ସମାଜର ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏମାନଙ୍କ ମଣ୍ଡଳ କେବଳ ଭୋଜନ ପାଇଁ । ଅନେକ ସାଧୁ କେବଳ

ଭୋଜନଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଣ୍ଡଳରେ ସମ୍ମିଳିତ ଥାନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା ଏମାନେ ଦର୍ମ୍ୟ କାରଣ, ଏମାନେ ଜଣକୁ, ଯେ କି ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ମୁଖ୍ୟତଃ ଯାଇ ଗହରରେ ବସେ, ମନ୍ଦ୍ର କରନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ସାଧୁମାନେ ଶୁଣିବା ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ ଯାଆନ୍ତି—

ନାରାୟଣଂ ପଦ୍ମଭବଂ ବସିଷ୍ଠଂ ଶକ୍ତିଂ ଚ ଉଦୟନଂ
ପରାଶରଂ ଚ । ବ୍ୟାସଂ ଶୁକଂ ଗୌତମଂ ମହାବ୍ରହ୍ମଣଂ ।

ଆଦି ଶ୍ଳୋକପାଠପୂର୍ବକ ଯେ ଯେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ମନ୍ଦ୍ରମନ୍ଦ୍ର ପୁଷ୍ପ ବର୍ଷା କରନ୍ତି ଏବଂ ତାହାକୁ ନମସ୍କାର କରନ୍ତି । ଯେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହାର ସେଠାରେ ରହିବା ମଧ୍ୟ କଠିନ ହୋଇଯାଏ । ସ୍ବାଧୀରକୁ ଦେଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏମାନେ ଏହିପରି ଦମ୍ଭ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜଗତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପୂର୍ବକ ଜିନିଷ ପାଞ୍ଚ ଦୁଏ । ଆଦି କେହି ମଠଧାରୀ ଗୁହ୍ୟ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବାର ଅଭିମାନ କରନ୍ତି ତଥା ନିଜର ରୂପେ ବସି ରହନ୍ତି । ପଞ୍ଚମ ସମୁଦ୍ଧାସରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ତାହା ନ କରି ବ୍ୟର୍ଥ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି । ଯଦି କେହି ଉତ୍ତମ ଉପଦେଶ ଦିଏ, ତେବେ ଏମାନେ ତାହାର ବିରୋଧ କରନ୍ତି । ବହୁଥା ଏମାନେ ଉଷ୍ଣ ଓ ଶୁଦ୍ଧାସ ଧରି କରନ୍ତି । କେହି କେହି ଶୈବସାମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ବୋଲି ଅଭିମାନ କରନ୍ତି । କେତେବେଳେ ଏମାନେ ଶାସ୍ତ୍ରାର୍ଥ କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମତକୁ ନିଜର ରୂପେ ସ୍ଥାପନ କରି ତନ୍ମାର୍ଜିତ ଆଦି ମତ ଖଣ୍ଡନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ରହନ୍ତି । ବେଦମତ ଉନ୍ନତରେ ତଥା ଯେଉଁସବୁ ହିନ୍ଦୁମାର୍ଗ ଅଛି, ତାହାର ଖଣ୍ଡନରେ ତିନିଗୋଟି ପ୍ରୟାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଏହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ଏପରି ଭାବନ୍ତି, “ଶତ୍ରୁନମସ୍ତନରେ ଆମର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଆମେ ତ ମହାତ୍ମା ।” ବସୁଦ୍ଧେ ଏହି ଧରଣର କେତେ ଜଣ ଭାରସ୍ବରୂପ ଅଟନ୍ତି ।

ଯେତେବେଳେ ଏମାନେ ଏପରି ହେଲେ, ତେବେ ତ ବେଦମାର୍ଗର ବାମମାର୍ଗୀକ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ, ମୁସଲମାନ ତଥା ଜୈନ ଆଦି ମତ ବୃଦ୍ଧି ଓ ଅନ୍ୟାପି ବଢ଼ୁଛି । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ ବିନାଶ ବୁଲୁଛି ତଥାପି ଏମାନଙ୍କ ଶୋକୁନାହିଁ । ଶୋକିତ କୁଆଡ଼ ? ଏମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ କିଛି ପରୋପକାର ବୁଦ୍ଧି

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହ ଜନ୍ମିଲେ ତ ! କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ନିଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ
 ଲାଭ କଳାପ ଆଗରେ ଅନ୍ୟ ସବୁକୁ ଭୁଲି ଶବ୍ଦ ଓ ସ୍ୱାସାରିକ ନିନ୍ଦାକୁ ବହୁତ
 କରି । ଯଦ୍ୟପି (ଲେକେଷଣା) ଜଗତର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା (ବିଦେଷଣା) ଧନବୃଦ୍ଧିରେ
 ଭୋଲି ବସପୃଷ୍ଠା କରିବା (ପୃଷ୍ଠେଷଣା) ପୁଣିବହୁ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କପ୍ରତି
 ହେବା— ଏହି ତିନି ପ୍ରକାର ଏଷଣା ଏମାନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ।
 ଯଦ୍ୟପି ଗୁପ୍ତବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ନ୍ୟାସ କପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ? ଅର୍ଥାତ୍ ପକ୍ଷ-
 ଶୁଦ୍ଧ ବେଦମର୍ତ୍ତର ଉପଦେଶଦ୍ୱାରା ଜଗତର କଲ୍ୟାଣରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ପ୍ରବୃତ୍ତି
 ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ । ଯଦି ଏମାନେ ନିଜ ନିଜ
 କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିମୁଖ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀବ ନାମ ଧରିବା ବୃଥା ଅଟେ । ଅନ୍ୟଥା
 ଗୁହ୍ୟମାନେ ନିଜର ବ୍ୟାପାର ଓ ସ୍ୱାର୍ଥ ନିମିତ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି, ତାହାଠାରୁ
 ଅଧିକ ଉପକାର ନିମିତ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ ।
 ତେଣୁ ଯେଲେ ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରମ ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନତି କରିବେ ।

ଦେଖ, ତୁମ୍ଭ ଆଗରେ ପାଷାଣମତ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି , ଏପରିକି ଲୋକେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟି-
 ଯୁଗ ଓ ମୁସଲମାନ ସୁଦ୍ଧା ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ତଥାପି ତୁମ୍ଭଦ୍ୱାରା ନିଜ ଘରର ରମ୍ୟ
 ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମେଲ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ହେବ କୁଅଡୁ ? ତୁମ୍ଭେ ଚାହଁଲେ ତ ?
 ଯଦ୍ୟପି ତୁମ୍ଭେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତଥା ଭବିଷ୍ୟତରେ ଉନ୍ନତିଶୀଳ ନ ହୋଇଛ,
 ଯଦ୍ୟପି ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତର ତଥା ଅନ୍ୟ ଦେଶସ୍ଥ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଉନ୍ନତି ହୋଇ
 ପର ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଉନ୍ନତିର କାରଣଭୂତ ବେଦାଦିସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ
 ଯତ୍ନାଠର, ବୁଦ୍ଧିଚର୍ଯ୍ୟାଦି ଆଶ୍ରମମାନଙ୍କ ଯଥାବଦ୍ଧ ପରିପାଳନ ହୁଏ ଓ ସତ୍ୟର
 ଗବେଷଣା ହୋଇଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଦେଶର ଉନ୍ନତି ହୁଏ ।

ଜଣିରଖ, ଅନେକ ଛଳ-ପ୍ରପଞ୍ଚ କଥା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସତ ଜଣାଯାଏ । ଯେଉଁ
 ଲୋକେ ସାଧୁ ଦୋକାନୀ ସଦୃଶ ଯେତେବେଳେ ପୁଣ୍ୟ ବର ଦେବା ନିମିତ୍ତ ନିଜର
 ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରକାଶ କରେ, ସେତେବେଳେ ତା ପାଖକୁ ଅନେକ ସ୍ତ୍ରୀ ଯାଆନ୍ତି ଓ ହାତ-
 ଶୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି । ବାବାଜୀ ସମସ୍ତଙ୍କର ପୁଣି ହେବାପାଇଁ ଆଶୀ-
 ର୍ଦ୍ଧ ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କମଧ୍ୟରୁ ଯାହାର ପୁଅ ଜନ୍ମ ହୁଏ, ସେ ଭବେ ସେ ଏହା
 ନିଜର ବଚନରେ ହେଲ । ସେମାନଙ୍କୁ ଯଦି କେହି ପଚାରିବେ, ସୁସ୍ଥ

କୁକୁର ଗଧ, କୁକୁଡ଼ାଆଦି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଶାବକ, ଅଣ୍ଡା ପ୍ରଭୃତି କେଉଁ ବାବାଜୀ ବଚନରେ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ? ତେବେ ସେମାନେ କିଛି ହେଲେ ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଯଦି କେହି କହେ କି ମୁଁ ପିଲାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିପାରେ, ତେବେ ନିଜେ କାହିଁକି ମରିଯାଏ ?

ଆହୁରି କେତେ ଧୂର୍ତ୍ତ ଏପରି ମାୟାଜାଲ ବସ୍ତ୍ରର କରନ୍ତି ଯେ ବଡ଼ ଶୁଭ୍ର ଗୁରୁମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଠକାଇ ଯାନ୍ତି, ଯଥା ଧନସାଗର ଠକ । ଏମାନେ ପ୍ରଥମେ ସାତ ଜଣ ମିଳି ଦୂର ଦୂର ଦେଶକୁ ଯାଆନ୍ତି । ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଟିକିଏ ଶୁଭ୍ର ମୋଟା ଥାଏ, ଏମାନେ ତାହାକୁ ସିଦ୍ଧପୁରୁଷ ବୋଲି ମାନି ନିଅନ୍ତି । ସେହି ଶୁଭ୍ର ବା ଗ୍ରାମରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଧର୍ମାଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି, ତାହା ପାଖାପାଖି ଜଗନ୍ନାଥ ଉକ୍ତି ସିଦ୍ଧବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବସାଇ ଦିଅନ୍ତି । ତାହାପରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ତାହାର ପାଖ ଦେଇ ଅଜଣାଲୋକ ପରି ନଗରରେ ଯାଇ ଯାହାକୁ ପାଆନ୍ତି ପଚାରିବେ— “ତୁମ୍ଭେ ମାନେ ଏଠାରେ କୌଣସି ଏପରି ମହାତ୍ମାଙ୍କୁ ଦେଖିଛନ୍ତି ?” ସେମାନେ ଏପରି କି ଶୁଣି ପଚାରିବେ ଯେ ସେ ମହାତ୍ମା କିଏ ଓ କିପରି ଅଟନ୍ତି ?

ଜଣେ ସାଧକ ଉତ୍ତର ଦିଏ ଯେ ଉକ୍ତ ମହାତ୍ମା ବଡ଼ ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ । ମନେ ହେଉ ଦିଅନ୍ତୁ । ସେ ମୁଁହରେ ଯାହା କହିଦିଅନ୍ତି ତାହା ଫଳିଯାଏ । ବଡ଼ ଯୋଗରାଜ ଅଟନ୍ତି । ଆମ୍ଭେମାନେ ନିଜ ଘର-ଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ି ତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବାପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ଖୋଜି ବୁଲୁଛୁ ! ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କେହି କହିଲେ ଯେ ସେହି ମହାତ୍ମା ଏହି ଆଡ଼େ ଆସିଛନ୍ତି ।

ଗୃହସ୍ଥ—“ଯଦି ମହାତ୍ମାଙ୍କ ସହିତ ତୁମ୍ଭର ସାକ୍ଷାତ୍ ସ୍ପର୍ଶ, ତେବେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆସି କହିବ; ଆମ୍ଭେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ମନକଥା ପଚାରିବୁ ।” ଏହି ଦିନଯାକ ନଗରରେ ବୁଲି ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ସେହି ମହାତ୍ମା କଥା କହନ୍ତି । ସେହି ଶୁଭ୍ର ରାଜ ସାଧକମାନେ ରାତି ରେ ସିଦ୍ଧ ସହିତ ଏକତ୍ର ଖାଇପିଇ ଖୋଇଯାଆନ୍ତି । ସେହି ପରି ଏମାନେ ଉକ୍ତ ଶୁଭ୍ର ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସକାଳ ହେଲେମାତ୍ରେ ନଗର ବାହାରେ ଯାଇ ପୂର୍ବପରି ପ୍ରସ୍ତର କରନ୍ତି । ତତ୍ପରେ ଶୁଭ୍ରଜଣ ସାଧକ କୌଣସି ଧର୍ମାତ୍ମ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯାଇ କହନ୍ତି କି ଉକ୍ତ ମହାତ୍ମା ମିଳିଗଲେ । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ କିଛି କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛ, ତେବେ ଚାଲ । ସେ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ

ସାଧକମାନେ ପରସ୍ପର କି ତୁମ୍ଭେ କି କଥା ପଚାରିବ ? ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ କୁହ । କେହି
 ପୁଅ, କେହି ଧନର, କେହି ସେବନୀର ଓ କେହି ଶତ୍ରୁକୁ ନିକଟବାର କାମନା
 ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ସାଧକମାନେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି । ଆଗରୁ ସିଦ୍ଧ
 ସାଧକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ସଙ୍କେତ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଥାଏ; ସେହିପରି ଅର୍ଥାତ୍
 ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଡାହାଣ ପାଖରେ, ପୁରାତ୍ତଳାଣୀକୁ ସମ୍ମୁଖରେ, ଯେ ରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ
 ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରେ, ତାକୁ ବାମ ପାଖରେ ତଥା ଯେ ଶତ୍ରୁକୁ ନିକଟବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରେ
 ତାକୁ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସରେ ନେଇଯାଇ ସମ୍ମୁଖରେ ବସିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବସାଇ
 ଦେଖାଏ ।

ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ନମସ୍କାର କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେହି ସିଦ୍ଧ
 ସାଧକ ଦେଖାଇବାଭିଦେଶ୍ୟରେ ହଠାତ୍ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସରେ କହେ, “କଅଣ ଆମ୍ଭ
 ମଧ୍ୟରେ ପୁଅ ରଖା ହୋଇଛି ଯେ ତୁ ପୁତ୍ର କାମନାରେ ଆସିଛୁ ?” ଏହିପରି ଯେ
 ଲୋକ ଇଚ୍ଛାରେ ଆସିଥାଏ ତାକୁ କହେ, “ଏଠାରେ କଅଣ ଟଙ୍କାଧଳ ରଖା ହୋଇଛି
 ଯେ ଧନ ଇଚ୍ଛାରେ ଆସିଛୁ ? ଫକରଙ୍କ ପାଖରେ ଧନସଂପତ୍ତି ନାହିଁ ? ରୋଗୀକୁ
 କହ, “ଆମ୍ଭେ କଅଣ ବୈଦ୍ୟ ଯେ ତୁ ଏଠାକୁ ରୋଗରୁ ହେବା ଇଚ୍ଛାରେ
 ଆସିଛୁ ? ଆମ୍ଭେ କ’ଣ ରୋଗ ଦୂର କରୁଛୁ ? ଯାଆ କୌଣସି ବୈଦ୍ୟ ପାଖକୁ” ।
 ଶେଷ ଯଦି ଆତ୍ମନିକ ବ୍ୟକ୍ତିର ପିତା ରୋଗୀ ଥାଏ, ତେବେ ତାହାର ସାଧକବୃତ୍ତା-
 ଶାଳୀ, ମାଆ ରୋଗୀ ଥିଲେ ତର୍ଜନୀ, ଭାଇ ରୋଗୀ ଥିଲେ ମଧ୍ୟମା, ସ୍ତ୍ରୀ ରୋଗୀ ଥିଲେ
 ଅଙ୍ଗୁଳି ଓ କନ୍ୟା ରୋଗୀ ଥିଲେ କନିଷ୍ଠିକା ଅଂଗୁଳିଦ୍ଵାରା ସଙ୍କେତ କରେ ।
 ଯେତେବେଳେ ସିଦ୍ଧ କହିବାକୁ ଲାଗେ କି ତୋର ପିତା, ମାତା, ଭାଇ, ସ୍ତ୍ରୀ ଅଥବା କନ୍ୟା
 ରୋଗୀ ଅଟେ । ଏ କଥା ଶୁଣି ସେହି ଗୁରୁଜଣ ଯାଇ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ମୋହିତ ହୋଇ-
 ପଡ଼ନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସାଧକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କହନ୍ତି, “ଦେଖ, ଯେପରି
 ତୁମ୍ଭେ କହିଥିଲୁ, ସେପରି ଅଟନ୍ତି କି ନା ?”

ଶୁଣ—ହଁ ! ତୁମ୍ଭେ ଯେପରି କହିଥିଲୁ, ତିନି ସେହିପରି ଅଟନ୍ତି । ତୁମ୍ଭେ
 ପୁର ବହୁତ ଉପକାର କଲ ତଥା ଆମ୍ଭର ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଭାରୋଦୟ ଥିବ ଯେ
 ତେ ମହାତ୍ମା ମିଳିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନଦ୍ଵାରା ଆମ୍ଭେ କୃତାର୍ଥ ହୋଇଲୁ ।

ସାଧକ—ଶୁଣ ଭାଇ ! ଏହି ମହାତ୍ମା ମନୋଗାମୀ ଅଟନ୍ତି । ଏଠାରେ ବେଶୀ
 ଧନ ରହିବେ ନାହିଁ । ଯଦି କିଛି ହୋଇଥାନ୍ତୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ,
 ତେବେ ନିଜ ନିଜ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଶରୀର-ମନ ଓ ଧନ ଦେଇ ଏହାଙ୍କ ସେବା

କରି । କାରଣ, ସେବାଜଳେ ମେବାମିଲେ, । ଯଦି ମହାତ୍ମା କାହା ଉପରେ ପ୍ରମାଣ ହୋଇଗଲେ, ତାହାହେଲେ ଜଣାନାହିଁ କି ବର ଦେଇଦେବେ । ସାଧୁ ଚେତ ଅଗୋଚର ।

ବୃହସ୍ପତିମାନେ ଏହିପରି ଆକର୍ଷକକଥା ଶୁଣି ବହୁତ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ଉଠି ଓ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା କରି ନିଜ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସାଧକମାନେ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏଥିପାଇଁ ଯାଆନ୍ତି କି କାଳେ କେହି ଯେପରି ତାଙ୍କ ଛଳ-ପ୍ରଭୃତି ଜଣେ ନ ଦିଏ । ସେହି ଧନବାନ୍ ବୃହସ୍ପତିମାନଙ୍କ କୌଣସି ମିତ୍ର ଦେଖାଦେଇ ତା ଆଗରେ ମଧ୍ୟ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି । ଏହିପରି ଯେଉଁମାନେ ସାଧକମାନଙ୍କ ସହିତ ଯାଆନ୍ତି, ସିଦ୍ଧ ସେମାନଙ୍କ ସମସ୍ତ ମନକଥା କହିଦିଏ । ଯେତେବେଳେ ସଞ୍ଜରେ କୋଳାହଳ ଉଠେ କି ଅମୁକ ସ୍ଥାନରେ ଜଣେ ବହୁତ ବଡ଼ ସିଦ୍ଧ ଶୁଣି ଆସିଛନ୍ତି, ଭଲ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ । ସେତେବେଳେ ଲୋକେ ଦଳକୁ ଦଳ ମେଲି ମହାତ୍ମାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚନ୍ତି ଓ ପଚାରନ୍ତି, “ମହାତ୍ମାଙ୍କ ମୋ ମନକଥା କେ କହିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବାକୁ ଲାଗେ, ସେତେବେଳେ ସାଧୁ ପଦକ କହି ଚିପିପିପି ହୋଇ ବସିଯାଏ କି ଆମକୁ ବହୁତ ଭଲଗଣ କରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ତତ୍ତ୍ୱଶାସ୍ତ୍ର ତାହାର ସାଧକମାନେ ମଧ୍ୟ କହିବାକୁ କହେ, “ତୁମ୍ଭେମାନେ ମହାତ୍ମାଙ୍କୁ ବହୁତ ଖାଇବାଣ କରିବ, ତେବେ ନେ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯିବ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସାଧକକୁ ଏକାନ୍ତରେ ଡାକି ପଚାରିବ, “ଯଦି ଆମ ମନକଥା କୁହାଇଦେବ ତେବେ ଆମେ ସତ ମଣିବୁ ।” ସାଧକ ଶୁଣି କଥା କଥା ବୋଲି ପଚାରେ । ଧନାତ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ତାକୁ ମନକଥା କହିଦିଏ । ପରେ ସାଧକ ପୁରୋକ୍ତ ସଙ୍ଗେତାମାନଙ୍କୁ ଡାକି ନେଇ ସାଧୁମାନଙ୍କର ବସାର ଘର ସେହି ସିଦ୍ଧ ତତ୍ତ୍ୱକାଳ ସଙ୍ଗେତ ବୁଝିପାରି ସବୁ କଥା କହିଦିଏ । ଉପସ୍ଥିତ ମାନେ ଏ କଥା ଶୁଣି କହନ୍ତି, “ଆହା ! ଏ ବହୁତ ବଡ଼ ସିଦ୍ଧମୁଖର ଅଟେ । ସେତେବେଳେ କେହି ମିଠାଇ, କେହି ପଇସା, କେହି ଟଙ୍କା, କେହି ମୋଟର କ୍ଷେତ୍ର ବସ୍ତୁ ଆଉ କେହି କେହି ଭୋଜନାଦି ସାମଗ୍ରୀ ଅର୍ପଣ କରନ୍ତି । ସୁନ୍ଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏମାନେ ଖୁବ୍ ଯଥେଚ୍ଛା ଧନାପହରଣ କରନ୍ତି । ଉକ୍ତ ସଙ୍ଗେ କେତେକ ବିବେକ ସ୍ଥାନ ଧନାବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦରର ଆଶୀର୍ବାଦ ଅଥବା ଉପହାସ କରନ୍ତି ଉଠାଇ ଦେଇଦିଏ ଓ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ସହସ୍ରାଧିକ ଟଙ୍କା ଆମ୍ଭପାଇଁ କହେ, “ଯଦି ତୋର ପ୍ରକୃତ ଭକ୍ତି ଥିବ, ତେବେ ପୁଣି କିଛି ହେବ ।”

କେହି ପ୍ରକାର ଠକ ଆସନ୍ତି । ସମାନକୁ ବିଦ୍ବାନ୍ମାନଙ୍କ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଅନ୍ୟ କେହି
କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ବେଦାଦି ବିଦ୍ୟା ପତିବା ଓ ସତ୍‌ସଙ୍ଗତି
ଆବଶ୍ୟକ । ଯଦ୍ବାକି କି କେହି ଠକ ଆଉ ଠକଜାଲରେ ପକାଇ ପାରିବ
ତେଣୁ ସେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଠକାମିରୁ ବଞ୍ଚାଇପାରିବ । ବସୁନ୍ଧର ବିଦ୍ୟା ହିଁ
ମନୁଷ୍ୟର ନେତ୍ର ଅଟେ । ବିଦ୍ୟାଶିଷା ବିନା ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ
ବିଦ୍ୟାଶିଳ୍ପରୁ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ବିଦ୍ବାନ୍
ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ କୁସଙ୍ଗସ୍ତ୍ର, ସେମାନେ ଦୁଷ୍ଟ, ପାର୍ଶ୍ବ ଓ ମହାମୂର୍ଖ
ହୁଅନ୍ତି ବଡ଼ ଦୁଃଖ ସ୍ବେଗ କରନ୍ତି । ଅତିଏବ ଜ୍ଞାନକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ବସ୍ତୁ କୁହାଯାଏ କି ଯେ ଜାଣେ ସେ କେବଳ ମାନେ ।

ନ ବେଢ଼ି ସୋ ସ୍ବୟଂ ଗୁଣପ୍ରକର୍ଷଂ ସ ତତ୍ତ୍ବ ନିରାଂ ଶତତଂ
ଚରୋତି ।

ସୁଆ କରଣୀ କରକୁମୁଜାତା ମୁକ୍ତଃ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ବିଭର୍ତ୍ତି
ଗୁଞ୍ଜାଃ ॥ (ବୃ ଗୁ ଅ ୧୧ । ଗୁ ୧୭ ॥)

ହୋ କୌଣସି କବିରଚିତ ଶ୍ଳୋକ । ଯେ ଯାହାର ଗୁଣ ଜାଣେ ନାହିଁ, ସେ
ସେଇ ନିରନ୍ତର ନିନ୍ଦା କରେ । ଯେପରି ବନବାସୀ ଜାତିରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଗଜମୁକ୍ତା
ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଗୁଞ୍ଜା-ହାର ଧାରଣ କରେ, ସେହିପରି ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ବିଦ୍ବାନ୍,
ସମ୍ମାନିତ, ସତ୍‌ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗକାଶ୍ବ, ଯୋଗୀ, ପୁରୁଷାର୍ଥୀ, ଜିଜ୍ଞେସୁ ତଥା
ଅନ୍ୟ ଆଦି, ସେ ହିଁ କେବଳ ଧର୍ମାର୍ଥକାମମୋକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇ ଇହ ତଥା ପରଜନ୍ମ
ର ସର୍ବଦା ଆନନ୍ଦିତ ରହେ ।

ହୋ ସ୍ବପ୍ନପରେ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତ ନିବାସୀ ଲୋକଙ୍କ ମତସମୁଦାୟରେ ଲେଖାଗଲା ।
ହୋଷର ସାହା ଅଳ୍ପକିନ୍ତୁ ଆର୍ଯ୍ୟ ନରେଶମାନଙ୍କ ଇତିହାସ ମିଳିଛି, ତାହା ସମସ୍ତ
ମାନଙ୍କ ଅବଗତ ସକାଶେ ପ୍ରକାଶିତ କରାଯାଉଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୀମାନ୍ ମହାରାଜ ‘ସୁଧର୍ଷ୍ଣ’ ଚିନ୍ତାଧାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମହାରାଜ
‘ପରମାତ୍ମା’ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତୀୟ ରାଜବଂଶର କିମ୍ବଦନ୍ତ ଇତିହାସ ଲେଖା ଯାଉଛି ।
ହୋଷର ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମହାରାଜ ‘ସ୍ବାୟଂଭୁବ’ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି
ହୋଷର ସୁଧର୍ଷ୍ଣ ଚିନ୍ତାଧାରୁ ଇତିହାସ ଲିଖିତ ଅଛି । ଏଠାରେ ପାଠକଗଣ

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ଇତିହାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଜାଣି ପାରିବେ । ଏହି ବନ୍ଧୁ ରାଜପୁତ୍ରନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଉଦୟପୁର ମେବାଡ଼ ରାଜ୍ୟର ବନ୍ଧୁ ଶତୋର ଗଡ଼ରେ ଅବସ୍ଥିତ ଶ୍ରୀ ନାଥପୁରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ସ୍ପଷ୍ଟ 'ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ରିକା' ଓ 'ମୋହନଚନ୍ଦ୍ରିକା' ନାମକ ପାଞ୍ଚିକ ପଦ୍ଧତି ଅନୁବାଦ କରାଯାଇଥିବା ଆର୍ଯ୍ୟବେଦ ଏହିପରି ଇତିହାସ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାବନ୍ଧୁଙ୍କ ଉପରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ପ୍ରକାଶିତ କରିବେ, ତାହାହେଲେ ଦେଶର ମହାକଳ୍ପ ହେବ । ଉକ୍ତ ପଦ୍ଧତିକାହାଙ୍କର ସମ୍ପାଦକ ମହାଶୟ ବନ୍ଧୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲିଖିତ ଶ୍ରୀ ଏ ପ୍ରାଚୀନ ପୁସ୍ତକ ନିଜର କୌଣସି ଜଣେ ମିତ୍ରଙ୍କୁ ପାଇଥିଲେ । ସେ ସେଥିରୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ସମ୍ବନ୍ଧ ୧୯୩୯ର ମାର୍ଗଶିର ଶୁକ୍ଳ ୧୯-୨୦ କରଣରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଉକ୍ତ ଦୁଇ ପାଞ୍ଚିକ ପଦ୍ଧତି-ସଂଖ୍ୟାରେ ମୁଦ୍ରିତ କରିଥିଲେ । ପ୍ରମାଣସ୍ୱରୂପ ତାହା ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା ।

*** ଆର୍ଯ୍ୟଧର୍ମର ଦେଶୀୟ ରାଜବଂଶାବଳୀ ***

ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଶ୍ରୀମନ୍ ମହାରାଜ ଯଶୋବନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହି କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀମନ୍ ମହାରାଜ 'ଯୁଧିଷ୍ଠିର'ଙ୍କଠାରୁ ଉକ୍ତ ମହାରାଜ 'ଯଶୋବନ୍ତ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜବଂଶର ଆନୁମାନିକ ଏକତ୍ରତା ଚିତ୍ରଣ ଜଣେ ରାଜା ମୋଟ ୧୧ ବର୍ଷ, ୯ ମାସ, ୧୪ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜ୍ୟ କରିଥିଲେ । ତାହାର ବିବରଣୀ ଲିଖିତ ଅଟେ ।

ଶ୍ରୀମନ୍ ମହାରାଜା ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କଠାରୁ ୩୦ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହାର ଅନୁମାନ ସମୟ ୧୭୭୦ ବର୍ଷ ୧୧ ମାସ ଓ ୧୦ ଦିନ ତାହାର ବିବରଣୀ ପ୍ରକାର ଅଟେ —

ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ			
ରାଜା ଯୁଧିଷ୍ଠିର	୩୭	୮	୨୫
ରାଜା ପରାଶର	୭୦	୦	୦
ରାଜା ଜନମେଜୟ	୮୪	୭	୨୩
ରାଜା ଅଶ୍ୱମେଧ	୮୨	୮	୨୨
ରାଜା ଦ୍ୱିତୀୟ ରାମ	୮୮	୨	୮
ଛବିମଲ	୧୮	୧୧	୨୭

ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ			
ବିହରଥ	୭୫	୩	୮
ଦୁଷ୍ଟଶିଖି	୭୫	୧୦	୨୫
ରାଜା ଉତ୍ତମେନ	୭୮	୭	୨୫
ରାଜା ଶୂରମେନ	୭୮	୭	୨୫
ଭୁବନପତି	୭୯	୫	୫
ରାଜାଜିତ	୭୫	୧୦	୨୫

ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ	ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା	ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ
୭୪ ୭ ୪	ନିହରିଦେବ	୪୫ ୧୧ ୨୩
୭୪ ୭ ୨୪	ପୂର୍ଣ୍ଣିମା	୪୪ ୮ ୭
୫୧ ୨୦ ୨	କରଦଶା	୪୪ ୧୦ ୮
୪୨ ୧୧ ୨	ଅଲମ୍ବିକ	୫୦ ୧୧ ୮
୫୮ ୧୦ ୮	ଉଦୟପାଳ	୩୮ ୯ ୦
୫୫ ୮ ୧୦	ଦୁମନମଲ	୪୦ ୧୦ ୨୭
୫୨ ୧୦ ୧୦	ଦମାତ	୩୨ ୦ ୦
୫୦ ୮ ୨୧	ଶ୍ରୀମପାଳ	୫୮ ୫ ୮
୪୭ ୯ ୨୦	ଷେମକ	୪୮ ୧୧ ୨୧

ରାଜା ଷେମକଙ୍କ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ବିଶ୍ୱବା ରାଜା ଷେମକଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରି ସିଂହା-
ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବଂଶରେ ୧୪ ଜଣ ପୁରୁଷ ୫୦୦ ବର୍ଷ ୩ ମାସ
୨ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜ୍ୟଶାସନ କରିଥିଲେ । ତାହାର ତାଲିକା—

ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ	ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା	ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ
୧୭ ୩ ୨୯	କଦ୍ମାତ	୪୨ ୯ ୨୪
୪୨ ୮ ୨୧	ସକ୍ତି	୩୨ ୨ ୧୪
୫୨ ୧୦ ୭	ଅମରଭୂତ	୨୭ ୩ ୧୭
୪୭ ୮ ୨୩	ଅମୀପାଳ	୨୨ ୧୧ ୨୫
୩୫ ୯ ୧୭	ଦଶରଥ	୨୫ ୪ ୧୨
୪୪ ୨ ୨୩	ବୀରପାଳ	୩୧ ୮ ୧୧
୩୦ ୨ ୨୧	ବୀରପାଳସେନ	୪୭ ୦ ୪

ଅମାତ୍ୟ ବୀର ମହାରାଜା ବୀରପାଳସେନଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରି ରାଜ୍ୟାଧିକାର କରି-
ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ବଂଶରେ ୧୭ ଜଣ ନ ପଡ଼ି ୪୪୫ ବର୍ଷ, ୫ ମାସ ୭ ୩ ଦିନ
ରାଜ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏହାର ତାଲିକା—

ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ	ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା	ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ
୩୫ ୧୦ ୮	ବୀରସେନ	୨୧ ୨ ୧୩
୨୭ ୭ ୧୯	ମହାପାଳ	୪୦ ୮ ୭
୨୮ ୩ ୧୦	ଶିବଶାଳ	୨୭ ୪ ୩
୧୫ ୪ ୧୦	ହଘରାଜ	୧୭ ୨ ୧୦

ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ

ଜେଜପାଳ	୨୮	୧୧	୧୦
ମାଣିକଚନ୍ଦ୍ର	୩୭	୭	୨୧
କାମସେନା	୪୨	୫	୧୦
ଶତ୍ରୁମୁଦାନ	୮	୧୧	୧୩

ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ

ଜୀବନଲେଖ	୨୮	୯	୧୭
ହରିହର	୨୭	୧୦	୨୯
ଦ୍ଵିଜାୟାବରସେନ	୩୫	୨	୨୦
ଆଦିତ୍ୟକେତୁ	୨୩	୧୧	୧୩

ପ୍ରସାଗର ନୃପତି 'ଧର' ମଗଧରାଜା ଆଦିତ୍ୟକେତୁଙ୍କୁ ବଧ କରି ସ୍ତ୍ରୀ-ସମାରୂପ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବଂଶରେ ୯ ଜଣ ରାଜା ୩୭୪ ବର୍ଷ ୧୧ ମାସ ୨୭ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜ୍ୟଶାସନ କରିଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ତାଲିକା—

ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ

ରାଜା ଧର	୪୨	୭	୨୪
ମହର୍ଷୀ	୪୧	୨	୨୯
ସନରଜା	୫୦	୧୦	୧୯
ମହାଯୁଦ୍ଧ	୩୦	୩	୮

ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ

ଦୁରନାଥ	୨୮	୫	୨୫
ଜୀବନରାଜ	୪୫	୨	୨୫
ରୁଦ୍ରସେନ	୪୭	୪	୨୫
ଆଶ୍ଵଳକ	୫୨	୧୦	୮
ରାଜପାଳ	୩୭	୦	୦

ସାମନ୍ତ ମହାନ ପାଳ ରାଜା ରାମପାଳଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରି ରାଜ୍ୟାଧିକାର କରିଥିଲେ । ସେ ୧୪ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ଵ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ବଂଶରେ ଅନ୍ୟ କେହି ଶାସନ କରି ନ ଥିଲେ ।

ରାଜା ବିଜୟାଦିତ୍ୟ 'ଅବନ୍ତକା' (ଉତ୍କଳ) ରୁ ଆତ୍ମମଣି କରି ରାଜା ମହାନ ପାଳଙ୍କୁ ନିହତ କରି ରାଜ୍ୟାଧିକାର କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ବଂଶରେ ଏହି କେବଳ ୧ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରିଥିଲେ ।

ଶାଳିବାହନର ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୈଠଗର ଯୋଗୀ ସମୁଦ୍ରପାଳ ରାଜା ବିଜୟାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରି ରାଜ୍ୟାଧିକାର କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କ ବଂଶରେ ୧୭ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜା ମାନେ ୩୭୨ ବର୍ଷ ୪ ମାସ ଓ ୨୭ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ଵ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ତାଲିକା—

ଅର୍ଥରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ	ଆର୍ଥରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ
ଅମୃତପାଳ ୫୪ ୨ ୨୦	ଅମୃତପାଳ ୩୭ ୧୦ ୧୩
ରୁପାଳ ‡ ୩୭ ୫ ୪	ବଳୀପାଳ ୧୨ ୫ ୨୭
ପଦ୍ମପାଳ ୧୧ ୪ ୧୧	ମନ୍ତ୍ରପାଳ ୧୩ ୮ ୪
ଦେବପାଳ* ୨୭ ୧ ୨୮	ହରପାଳ ୧୪ ୮ ୪
ନୃସିଂହପାଳ* ୧୮ ୦ ୨୦	ସୀତପାଳ ‡ ୧୧ ୧୦ ୧୩
ପାପାଳ ୨୭ ୧ ୧୭	ମଦନପାଳ ୧୭ ୧୦ ୧୯
ରାଜପାଳ ୨୨ ୩ ୨୫	କର୍ମପାଳ ୧୭ ୨ ୨
ଗୋବିନ୍ଦପାଳ* ୨୭ ୧ ୧୭	ବିହମପାଳ ୨୪ ୧୧ ୧୩

ରାଜା ବିହମପାଳ ପଣ୍ଡି ମଦେଶୀୟ ରାଜା ମଲ୍ଲୁଖଚନ୍ଦ୍ର ବୋହରୀଙ୍କ ଉପରେ
କରି ଯୁଦ୍ଧରେ ଫଗାମ କରିଥିଲେ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ମଲ୍ଲୁଖଚନ୍ଦ୍ର ବିହମ-
ପାଳଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରି କନ୍ଦୁପୁରରେ ବଜ୍ରସିଂହାଦିନାନ୍ତୁର ହୋଇଥିଲେ । ଏହି
କ୍ଷତ୍ର ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜାମାନେ ୧୯୧ ବର୍ଷ ୧ ମାସ ୧୭ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଜୀବିତ ରହିଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ବିସ୍ତାର—

ଅର୍ଥରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ	ଅର୍ଥରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ
ଲୁଚର ୫୪ ୨ ୧୦	କଲ୍ୟାଣଚନ୍ଦ୍ର ୧୦ ୫ ୪
ହରଚନ୍ଦ୍ର ୧୨ ୭ ୧୨	ସ୍ୱାମଚନ୍ଦ୍ର ୧୭ ୨ ୯
ନିର୍ମଳଚନ୍ଦ୍ର ୧୦ ୦ ୫	ଲେବଚନ୍ଦ୍ର ୨୭ ୩ ୨୨
ପଦ୍ମଚନ୍ଦ୍ର ୧୩ ୧୧ ୮	ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ୩୧ ୭ ୧୨
ବିହର ୧୪ ୯ ୨୪	ରାଣୀପଦ୍ମାବତୀ ୧ ୦ ୦

— = ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତ । ‡ = ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ, * = ସୁନ୍ଦରଗୁପ୍ତ = ଦେବରାଜ
ଅଥବା ଦେବ-ଗୁପ୍ତ । * = ନୃସିଂହଗୁପ୍ତ * = ଗୋବିନ୍ଦଗୁପ୍ତ । ନିଃସନ୍ଦେହ ଏହା
ସମୁଦ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ ଅଟେ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୈଦିକ ବିଦ୍ୱାନ ଶ୍ରୀଭଗବତ୍ ପଣ୍ଡାଙ୍କ
ଦେଇଛନ୍ତି ଅନୁସାରେ ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ରାଜ୍ୟକାଳ ୫୧ ବର୍ଷ ୭ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ
ବର୍ଷ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ବଂଶାବଳୀ ଅନୁସାରେ ସମୁଦ୍ରପାଳ ଶାଳିବାହନର ସାମନ୍ତ
ଥିଲେ । ଶାଳିବାହନ ଅଛୁ ଥିଲେ । ଅକ୍ଷ ଗୁପ୍ତ ମଧ୍ୟ ଆଛୁ ଭୃତ୍ୟ ଥିଲେ ।
ଏହିସେ ୨ ଇତିହାସରେ ସ୍ୱାମପାଳ ନାମ ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।

ରାଣୀ ପଦ୍ମାବତୀ ନିଃସନ୍ତାନ ଅବସ୍ଥାରେ ପରଲୋକ ଗମନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ସଂସ୍ମୃତି ହମେ ହରିପ୍ରେମ ବୈରାଗୀକୁ ରାଜସିଂହାସନରେ ବସାଇଥିଲେ । ଏହା ବଂଶରେ ୪ ଜଣ ରାଜା ୫୦ ବର୍ଷ ୨୧ ଦିନ ଶାସନ କରିଥିଲେ । ହରିପ୍ରେମ ବଂଶଜମାନଙ୍କ ବିସ୍ତାର—

ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ

ହରିପ୍ରେମ ୭ ୫ ୧୭

ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରେମ ୨୦ ୨ ୮

ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ

ଗୋପାଳ ପ୍ରେମ ୧୫ ୭ ୨୮

ମହାବାହୁ ୭ ୮ ୨୯

ରାଜା ମହାବାହୁ ରାଜ୍ୟ—ଶାସନ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ତପସ୍ବିୟାନୁମିତ୍ତ ବନ୍ଦୁ ଚାଲିଗଲେ । ଏହି ବାଉଁଶ ଶୁଣି ବଙ୍ଗଳାର ରାଜା ଆଧିପତି ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦ ଆସି ନିଜେ ଶାସନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହାଙ୍କ ବଂଶଜ ୧୨ ଜଣ ନିପତ୍ତ ବର୍ଷ ୧୧ ମାସ ୧ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ବ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ବିସ୍ତାର—

ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ

ରାଜାଆଧୀପତି ୧୮ ୫ ୨୧

ବିଲ୍ବଲୟେନ ୧୨ ୪ ୨

କେଶବସେନ ୧୫ ୭ ୧୨

ମାଧସେନ ୧୨ ୪ ୨

ମୟୂରସେନ ୨୦ ୧୧ ୨୭

ଭ୍ରାମସେନ ୫ ୧୦ ୯

ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ

କଳ୍ପାଶସେନ ୪ ୮ ୨୧

ହରିସେନ ୧୨ ୦ ୨୫

ସେନସେନ ୮ ୧୧ ୧୫

ନାରାୟଣସେନ ୨ ୨ ୨୯

ଲକ୍ଷ୍ମୀସେନ ୨୭ ୧୦ ୦

ଦାମୋଦରସେନ ୧୧ ୫ ୧୯

ରାଜା ଦାମୋଦରସେନ ନିଜ ସାମନ୍ତକୁ ବହୁତ ପୀଡ଼ା ଦେଲେ । ସେହି ସାମନ୍ତ ପାପସିଂହ ସେନା ପହଞ୍ଚି ରାଜା ସଙ୍ଗରେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ରାଜାକୁ ନିହତ କରି ପାପସିଂହ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ବଂଶରେ ୭ ଜଣ ନିପତ୍ତ ୧୦୭ ବର୍ଷ ୭ ମାସ ୨୨ ଦିନ ରାଜତ୍ବ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ବିସ୍ତାର—

ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ

ପାପସିଂହ ୧୭ ୧ ୨୭

ରାଜସିଂହ ୧୪ ୫ ୦

ରଣସିଂହ ୯ ୮ ୧୧

ଆର୍ଯ୍ୟରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ

ନରସିଂହ ୪୫ ୦ ୧୫

ହରିସିଂହ ୧୩ ୨ ୨୯

ଜୀବନସିଂହ ୮ ୦ ୧

ରାଜା ଜୀବନସିଂହ କୌଣସି କାରଣବଶତଃ ନିଜର ସମସ୍ତ ସେନା ଉତ୍ତର-
ପ୍ରଦେଶ ଯାତ୍ରା ପାଇଁ ସମାବୃତ ଶୁଣି ବୈରାଟ ନରେଶ ପୃଥ୍ବୀରାଜ ରୈହାନ-
ନଗରସିଂହ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ଯତ୍ନାତ୍ମକେ ଜୀବନସିଂହକୁ ନିହତ କରି
ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ ଶାସନ କରିଥିଲେ । ଏହି ବର୍ଷରେ ୫ ଜଣ ନୃପତି ୮୭ ବର୍ଷ ୨୦
ଦିନ ଶାସନ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ବିସ୍ତାର—

ଆୟତ୍ତରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ	ଆୟତ୍ତରାଜା ବର୍ଷ ମାସ ଦିନ
ପୃଥ୍ବୀରାଜ ୧୨ ୨ ୧୯	ଦୁର୍ଜନପାଳ ୧୧ ୪ ୧୪
ଉଦୟପାଳ ୧୪ ୫ ୧୭	ଉଦୟପାଳ ୧୧ ୭ ୩
	ଯଶପାଳ ୨୭ ୪ ୨୭

ଦୁର୍ଜନପାଳ ଶାହବୁଦ୍ଦିନ ଖୋରା ଗଜନ ଦୁର୍ଗରୁ ଆସି ଯଶପାଳ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ
କରିଥିଲେ । ସେ ରାଜା ଯଶପାଳଙ୍କୁ ପ୍ରୟାଗ ଦୁର୍ଗରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ୧୨୪୯ ରେ ଧରି କାରା
ଦେଇଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ଇ. ସୁପ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଦିଲ୍ଲୀରେ ସେ ନିଜେ ଶାସନ
କରିଥିଲେ । ଏହାର ବର୍ଷରେ ୫୩ ଜଣ ରାଜା ୭୫୪ ବର୍ଷ ୧ ମାସ ୨୭ ଦିନ
ଶାସନ କରିଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ବିସ୍ତାର ବିବରଣ ଅନେକ ଇତିହାସ ପୁସ୍ତକରେ
ଲେଖିଥିବାରୁ ଏଠାରେ ଲେଖାଗଲା ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ କୌଣସି ଜୈନ ବିଷୟରେ ଲେଖାଯିବ ।

ଶ୍ରୀମଦ୍‌ସ୍ଥାନନାଥପୁରୀସ୍ଥାପିତମିତେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରାଧିପ୍ରକାଶେ
ସୁବିଷାବରୁଷିତ ଆୟତ୍ତବର୍ତ୍ତୀୟମତଖଣ୍ଡନବିଷୟେ ଏକାଦଶ-
ସମୁଦ୍ଧାସଃ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥୧୧॥

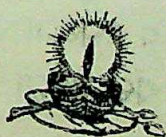
ଅନୁଭୂତିକା ୨

ଯେତେବେଳେ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତୀୟମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସତ୍ୟାସତ୍ୟର ଯଥାରତ୍ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ବେଦବିଦ୍ୟାର ଅଭାବ ଏବଂ ଅବିଦ୍ୟାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ହେବ ଅନେକ ପ୍ରକାର ମତମତାନ୍ତର ବାହାରିଲା, ସେତେବେଳେ ବିଦ୍ୟାବିରୁଦ୍ଧ ଜୈନମତ ପ୍ରଚାରର ଫଳାଫଳ ଲାଗିଲା । କାରଣ, ବାଲ୍ୟ କି ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତର ଜୈନମତର ନାମ ସୁଦ୍ଧା ଲେଖା ଯାଇନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜୈନଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକରେ ରାମକୃଷ୍ଣାଦି କଥା ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ଲେଖାଅଛି । ଏହିଥିରୁ ଏହା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ, ରାମକୃଷ୍ଣ ମହାଭାରତାଦିଗ୍ରନ୍ଥରଚନା ପରେ ଉକ୍ତ ଜୈନମତ ପ୍ରଚଳିତ । ଜୈନମତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମତକୁ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଯଦି ତାହା ସେପରି ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ରାମାୟଣମହାଭାରତାଦି ପୁରାଣରେ ତାହାର ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଅତଏବ ପୁରାଣକାଳ ପରେ ଜୈନମତର ପ୍ରଚାର ହେଲା । ଯଦି କେହି କହନ୍ତି, “ଜୈନମତରୁ ରାମକୃଷ୍ଣାଦିଙ୍କ କଥାକୁ ନେଇ ରାମାୟଣମହାଭାରତାଦିରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଅଛି ।” ତେବେ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିବା ଉଚିତ କି ବାଲ୍ୟ କି ରାମାୟଣ-ଦିଗ୍ରନ୍ଥରେ ଜୈନମତର କାହିଁକି କିଛି ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ ? ପୁଣି ଜୈନଗ୍ରନ୍ଥରୁ ରାମକୃଷ୍ଣାଦିଙ୍କ କଥା କିପରି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ? ପିତାର ଜନ୍ମକାଳେ କି ସ୍ୱପ୍ନ ଉପସ୍ଥିତ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ? କଦାପି ନୁହେଁ । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଶୈବ, ଶାକ୍ତାଦିମତ ପରେ ଜୈନ, ବୌଦ୍ଧାଦିମତର ପ୍ରଚାର ହୋଇଅଛି ।

ଏହି ହାଦଶସମୁକ୍ତାସରେ ଯାହା ଲେଖା ଯାଇଅଛି, ତାହାସବୁ ସେହି ଜୈନ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥନ କରାଯାଇଅଛି । ଏଥିରେ ଜୈନମତ କିଛି ମତ ମଣିବା ଅନୁଚିତ । ଯାହା କିଛି ସେମାନଙ୍କ ଧର୍ମସମ୍ବନ୍ଧରେ ଦେଖି ଯାଇଅଛି, ତାହା କେବଳ ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ; ବିରୋଧ ବା ହିଂସା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନୁହେଁ । ଆମର ଏହି ଲେଖା ଯଦି ଜୈନ, ବୌଦ୍ଧ ବା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ-ବଲମ୍ବୀମାନେ ଦେଖିବେ, ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟାସତ୍ୟର ବିଚାର ଓ ବିଚାର କରି ପାରିବେ । ବାସ୍ତବିକବାଦୀମାନେ ‘ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତିପୂର୍ବକ ବାତାବୁଦ୍ଧି କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ କରାଯାଇ ପାରେନାହିଁ ।’

ଲୋକମାନେ ସତ୍ୟସତ୍ୟର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ଅବଦାନଲେକେ
 ପଡ଼ି ବହୁ କଷ୍ଟସୂଚୀକାର କରନ୍ତି । ଅତଏବ ସତ୍ୟର ବୃଦ୍ଧି ଓ ମିଥ୍ୟାର
 ପ୍ରତିପ୍ରସାଦ ବାଦାନୁବାଦ ଓ ଲେଖା ପଢ଼ା କରିବା ଆମ ମନୁଷ୍ୟ
 ମୁଖ୍ୟ କର୍ମ ଅଟେ । ଏହା ଯଦି ନ ହୁଏ, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଉନ୍ନତି
 ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏହି ବୋଧ, ଜୈନ ମତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଷୟ ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ
 ମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କୁ ଅପୂର୍ବ ଲଭ ଓ ବୋଧକାରକ ହେବ । କାରଣ, ଏମାନେ
 ଧର୍ମ ପୁସ୍ତକ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ, ପଢ଼ିବାକୁ ବା ଲେଖିବାକୁ ଦିଅନ୍ତି
 ନାହିଁ । ମୋର ବହୁତ ପରିଶ୍ରମରେ ଏବଂ ବିଶେଷ ବମ୍ବେଇ ଆର୍ଯ୍ୟସମାଜର ମନ୍ତ୍ରୀ
 ଶେବକଲ୍ଲ କୃଷ୍ଣଦାସଙ୍କ ଯତ୍ନରେ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା ।
 ଶ୍ରୀମାତା 'ଜୈନ-ପ୍ରସାର' ଯନ୍ତ୍ରାଳୟରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଏବଂ ବମ୍ବେଇ-
 ଯେ ପ୍ରକାଶିତ 'ପ୍ରକରଣ-ରହାକର' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଲୋକମାନଙ୍କର ଜୈନ ଧର୍ମ
 ବିଷୟ ଜଣିବା ସହଜ ହେଲା । ଭଲ, ଏହା କେଉଁ ବିଦ୍ବାନ୍ଙ୍କ ବଚନ କି
 ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ନିଜକୁ ଦେଖିବ, ଅନ୍ୟ କାହାରକୁ ଦେଖାଇବ ନାହିଁ । ଏହିଥିରୁ
 ସ୍ପଷ୍ଟା ପଡ଼େ ଯେ, ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମରୁ ସନ୍ଦେହ ଥିଲା କି ଗ୍ରନ୍ଥଟା
 ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ, ଯାହାକି ଅନ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀ ଦେଖିଲେ ଖଣ୍ଡନ କରିବେ । ଆଜି
 ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥଧର୍ମୀମାନେ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମୀମାନଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦେଖିଲେ ଆଜି ଜୈନଧର୍ମରେ ଶିଫ୍ଟ
 ହୋଇ ନାହିଁ । ସେ ଯାହାଦେଉ ଜଗତରେ ଏହିପରି ଲୋକ, ଯେଉଁମାନେ କି ନିଜ
 ମତାବଲମ୍ବି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟରଦୋଷ ଧରିବାକୁ ସର୍ବଦା ତତ୍ପର, ବହୁ-
 ଶ୍ରମରେ ଥାନ୍ତି । ଏପରି କରିବା ଅନ୍ୟାୟ । କାରଣ, କୌଣସି ଲୋକ ପକ୍ଷରେ
 ଦୋଷ ଧରିବା ପୂର୍ବରୁ ନିଜର ଦୋଷ ଜାଣି ତାହା ପ୍ରଥମେ ଦୂର କରିବା
 ଚାହୁଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୈନ ଓ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ବିଷୟ ଲେଖା ପାଉଛି । ସକ୍ରିୟବୃନ୍ଦ
 ଠିକ୍ ହେବ ସେପରି ବିଚାର କରନ୍ତୁ ।

ଶମ୍ଭୁକଲେଖନ ବୁଦ୍ଧିମଦ୍‌ସ୍ତେଷ ॥

* ଅଥ ଦ୍ଵାଦଶ ସମ୍ବଳାସାରମ୍ଭ *

ଅଥ ନାସ୍ତି କମତାନ୍ତର୍ଗତଗ୍ ବାକବୌଦ୍ଧଜୈନମତଶତ୍ରୁନମଶ୍ଚ
ବିଷୟାନ୍ ବ୍ୟାଖ୍ୟାୟାମଃ ।

ବୃହସ୍ପତି ନାମୈକ କୌଣସି ପୁରୁଷଥିଲେ; ଯେକି ବେଦ, ଇଶ୍ଵର ଓ ଉତ୍ତମକର୍ମକୁ ମଧ୍ୟ ମାନୁ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମତ ଦେଖନ୍ତୁ —

ଯାଚନ୍ତୀବଂ ସୁଖଂ କୀଳ୍ବେନ୍ନାସ୍ତି ମତ୍ୟୋରଗୋଚରଃ ।
ଉସ୍ମୀଭୁତସ୍ୟ ଦେହସ୍ୟ ପୁନରାଗମନଂ କୃତଃ ॥

ମନୁଷ୍ୟାଦି କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ମୃତ୍ୟୁର ଅଗାଧର ବୃହନ୍ନ ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ ମରନ୍ତି; ଏଣୁ ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶରୀରରେ ଜୀବ ଅଛି; ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଖରେ ରହ । ଯଦି କେହି କହେ, ଯେ ଧର୍ମାଚରଣରେ କଷ୍ଟ ଓ ଧର୍ମକୁ ଗୁଣେ ପୁନର୍ଜନ୍ମରେ ବହୁତ ଦୁଃଖ ହୁଏ । ତା'କୁ ଚାହାଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ ଥାଏ — ଅଗ୍ନି ଶୋଭା ଘାଇ ! ମଲାପରେ ଆଉ କିଛି ରହ ନାହିଁ, ଶରୀର ଭସ୍ମ ହୋଇ ଯାଏ । ଯେଉଁ ଶରୀରରେ ଖାଇପିଇ ଭୋଗ ବିଲସ କରୁଛ, ସେହିଶରୀର ଆଉ ସ୍ଵପ୍ନର ଆସିବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଯେନ କେନ ପ୍ରକାରେଣ ଆନନ୍ଦରେ ରହ ଲୋକଗଣ ଥିବାରେ ଚଳ, ଧନ ସଞ୍ଚୟ କର ତହିଁରେ ଇଚ୍ଛାନ୍ୱୟାରେ ଭୋଗ କର; ଏହାହିଁ ଶରୀର ପରଲୋକ ବୋଲି ଆଉକିଛି ନାହିଁ ।

ଦେଖ, ପୃଥିବୀ, ଜଳ, ଅଗ୍ନି ବାୟୁ ଏହି ଚାରୋଟିର ପରିଣାମରେ ଶରୀର ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି । ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥର ସଂଯୋଗରେ ତହିଁରେ ଚୈତନ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯେପରି ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କଲେ ମଦ (ନିଶା) ଜାତହୁଏ, ସେହିପରି ଶରୀର ସଙ୍ଗରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଶରୀର ନଷ୍ଟ ହେବା ସହ ସ୍ଵୟଂ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ତେବେ ପାପପୁଣ୍ୟର ଫଳ ଆଉ କିଏ ଭୋଗକରିବ ?

ଚୈତନ୍ୟବିଶିଷ୍ଟଦେହ ଏବଂ ଅସ୍ଥା ଦେହଦ୍ଵୟକା ଅମୃତ
ପ୍ରମାଣାଶ୍ରୟାତ୍ ।

ଏହି ଶରୀରରେ ଗୁଣେଟି ଭୂତର ସଂଯୋଗରେ ଜୀବାତ୍ମା ଉତ୍ପନ୍ନ ଓ ବିଯୋ-
ଗୀ ନୁହେଁ ହୋଇଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଜୀବ ଆଉ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଏ ନାହିଁ ।
ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷକୁ ଏକା ମାନୁ । ବିନା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ଅନୁମାନାଦି ହୁଏ ନାହିଁ ।
ତେଣୁ ମୂଖ୍ୟ, ଅନୁମାନାଦି ଗୋଟି । ଏଣୁକରି ଆମେ ଅନୁମାନାଦି ପ୍ରମାଣକୁ
ନୁହେଁ । ସୁଦୃଶ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଲିଙ୍ଗନରୁ ଆନନ୍ଦ ଲଭ କରିବାହିଁ ପୁରୁଷାର୍ଥ ।

ଉଦାହରଣ - ପୃଥ୍ବୀବାଦି ଭୂତ ପଦାର୍ଥ ସବୁ ଜଡ଼ । ତହିଁରେ ଚୈତନ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ
ହୁଏନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପିତାମାତାର ବିନା ସଂଯୋଗରେ ଯେପରି ଦେହର
ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ, ସେପରି ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ମନୁଷ୍ୟାଦି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଆକୃତି
ବିକୃତି ଶରୀରଙ୍କ ବିନା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ । ମଦପରି ଚେତନର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ
ନଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । କାରଣ ଚେତନ ବସ୍ତୁର କେବଳ ମଦ ହୁଏ, ଜଡ଼ର ହୁଏ
ନାହିଁ । ପଦାର୍ଥ କେବଳ ନଷ୍ଟ ବା ଅଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ, ତାହାର ଅଭାବ ହୁଏ ନାହିଁ ।
ତେଣୁ ଜୀବ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାହାର ଅଭାବ ମନେକରିବା ଅନୁଚିତ ।
ତେଣୁ ଥିବାଯାଏ ଜୀବାତ୍ମା ପ୍ରକଟିତ ହୁଏ । ଯେତେବେଳେ ଜୀବାତ୍ମା ଶରୀରକୁ
ହାରିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଶରୀର ମୃତ୍ୟୁପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ପୂର୍ବପରି ତହିଁରେ ଆଉ
ଚୈତନ୍ୟ ରହେ ନାହିଁ । ଏହି କଥା ବୃହଦାରଣ୍ୟକରେ କୁହାଯାଇଅଛି ।

ମାତଂ ମୋହଂ ବ୍ରତୀମି ଅନୁଚ୍ଛିନ୍ତ ଧମାୟ ମମ୍ରେତ ।

ଧାତବଳକ୍ୟ ମୈତ୍ରେୟୀକୁ କହନ୍ତି, ହେ ମୈତ୍ରେୟୀ ! ଆମ୍ଭେ ମୋହଯୁକ୍ତ ହୋଇ
ହୁଏନାହିଁ । ଆମ୍ଭା ଅଟେ ଅବିନାଶୀ, କେବଳ ଆମ୍ଭା ଯୋଗରୁ ଶରୀର ନାନାପ୍ରକାର
ହୁଏ । ଯେତେବେଳେ ଜୀବ ଶରୀରରୁ ପୃଥକ୍ ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ
ସେତେବେଳେ ଆଉ କିଛି ଜ୍ଞାନ ରହେ ନାହିଁ । ଯଦି ଶରୀରର ଭିନ୍ନ ଆତ୍ମା ନ ହୁଏ, ତ
ତେବେ ସଂଯୋଗରୁ ଚେତନତା ଓ ବିଯୋଗରୁ ଜଡ଼ତା ହୋଇଥାଏ, ତାହା (ଆତ୍ମା)
ତେବେ ପୃଥକ୍ ଅଟେ । ତେଣୁ ସବୁ ଦେଖ, କିନ୍ତୁ ନିଜେ ନିଜକୁ ଦେଖିପାରେ
ନାହିଁ । ସେହିପରି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ଵାରା ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବା ଲୋକ ନିଜକୁ ଆପଣା
ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ଵାରା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ପାରେ ନାହିଁ । କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ତଷ୍ଟିରେ ଘଟପଟାଦି
କୁ ପଦାର୍ଥ ଦେଖିପାରେ, କିନ୍ତୁ କେବଳ ଜ୍ଞାନଦ୍ଵାରା ଆପଣା ତଷ୍ଟିକୁ ଦେଖିପାରେ ।
ତେଣୁ ସେ ସବୁଦିନ ଦ୍ରଷ୍ଟା ରହେ; କେବେହେଁ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।
ତେଣୁ ଆଧାର ବିନା ଆପେୟ, କାରଣ ବିନା କାର୍ଯ୍ୟ, ଅବସ୍ଥା ବିନା ଅବସ୍ଥାବ

ଏବଂ କିଛି ବିନା କର୍ମ ରହି ପାରେ ନାହିଁ, ସେହିପରି କର୍ତ୍ତା ବିନା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଚିନ୍ତା ହୋଇପାରେ ।

ଯଦି ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ସତ୍ତ୍ୱକୁ ପୁରୁଷାର୍ଥର ଫଳ ମାନବ; ତେବେ ସେହି କେବଳ ଶରୀର ସୁଖ ଓ ପରେ ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ଜାତ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଗର୍ଭର ପୁରୁଷାର୍ଥରହିଁ ଫଳ ହେବ । ଏପରି ହେଲେ ସ୍ୱର୍ଗର ହାନି ହେବ । ଫଳର ଦୁଃଖ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଦି କହ କି ଦୁଃଖ ଛଡ଼ାଇବା ଏବଂ ସୁଖର ଲାଭ ବାରେ ଯନ୍ତ୍ର କରିବା ଉଚିତ, ତେବେ ମୁକ୍ତି ସୁଖର ହାନି ହୋଇପାରିବ । ଏହି ଛୋଟ ତାହା ପୁରୁଷାର୍ଥର ଫଳ ନୁହେଁ ।

ବୁଦ୍ଧାକ—ଯେଉଁମାନେ ଦୁଃଖଯୁକ୍ତ ସୁଖକୁ ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ମୂର୍ଖ ଯେପରି ଧାନ୍ୟାର୍ଥୀ ଧାନକୁ ଗ୍ରହଣକରି ପୁଲକୁ ତ୍ୟାଗ କରେ, ସେହିପରି ସଂସାରରେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ଦୁଃଖକୁ ତ୍ୟାଗକରି ସୁଖକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ । ଯେଉଁ ମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ସୁଖ ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁପସ୍ଥିତ ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଧୂର୍ତ୍ତରଚିତ ବେଦର ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରାଦି କର୍ମ ଏବଂ ଉପାସନା ଓ ଜ୍ଞାନ କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଅଜ୍ଞାନ । ପରଲୋକ ବୋଲି କିଛି ନ ଥିବାବେଳେ ତାହାର ଲୌକିକ ସୁଖ ଲାଭ କରିବା କେବଳ ମୁର୍ଖତା । କାରଣ—

ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରଂ ହୟୋ ବେଦାସ୍ତି ଦଣ୍ଡଂ ଭସ୍ମ ବୁଣ୍ଡନମ୍ ।

ବୁଦ୍ଧିଘୌରୁଷସ୍ତାନାନାଂ ଜୀବକେତୁ ବୃହସ୍ପତିଃ ।

ବୁଦ୍ଧାକ ମତ ପ୍ରକାରକ ବୃହସ୍ପତି କହେ କି ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର, ତିନି ବେଦର ମନ୍ତ୍ର, ତିନି ଦଣ୍ଡ, ଧାରଣ, ଭସ୍ମକଲେପନ ଇତ୍ୟାଦି ବୁଦ୍ଧିସ୍ଥାନ ପୁରୁଷାର୍ଥରହିତ ଫଳ କେବଳ ଜୀବକା ସକାଶେ ଭିଆଣ କରିଛନ୍ତି । କଣ୍ଡା ଆଦି ଯୋଗରେ ଯେଉଁ ପୀଡ଼ା ହୁଏ, ତାହାହିଁ ନରକ । ଲୋକପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜାହିଁ ପରମେଶ୍ୱର, ପୃଥିବୀ ଦେହର ବିପ୍ଳୋଗ କେବଳ ମୋକ୍ଷ । ମୁକ୍ତି ନାମରେ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର—ବିଷୟରୂପୀ ସୁଖକୁ ପୁରୁଷାର୍ଥର ଫଳ ମାନ ତତ୍ତ୍ୱନିତ ଦୁଃଖ ନିବାରଣରେ କୃତକୃତ୍ୟ ହୋଇ ତାହାକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ବା ମୁକ୍ତି ଜ୍ଞାନ କରିବା କେବଳ ମୁର୍ଖତା । ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରାଦି ଯଜ୍ଞଦ୍ୱାରା ବାୟୁ ବୃଷ୍ଟି ଓ ଜଳ ପରିଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏହି ପରିଶୁଦ୍ଧ ଆଶ୍ୱିନୀ ଏବଂ ଆଶ୍ୱିନୀରୁ ଧର୍ମ-ଅର୍ଥ-କାମ-ମୋକ୍ଷ ଲଭ ହୁଏ । ଏହା ନିଜେ

କିନ୍ତୁ ଓ ବେଦୋକ୍ତଧର୍ମକୁ ନିନ୍ଦା କରିବା କେବଳ ଧୂର୍ତ୍ତ ଲୋକର କର୍ମ ।
 ଓ ଉପାଧାରଣର ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ନ କରାଯାଇଅଛି, ତାହା ଠିକ୍ । ଯଦି କଣ୍ଠ-
 ଶକ୍ତି ଦୁଃଖକୁ ନରକ କହିବା, ତେବେ ମହାବେଗାଦି ଦୁଃଖ ତାହାଠାରୁ
 ନରକ ନୁହେଁ କି ? ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ଓ ପ୍ରଜାପାଳନକ୍ଷମ ହେବା ହେତୁ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାନବା ଠିକ୍; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ପାପୀ ରାଜାକୁ ଯଦି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ
 ମନେ, ତେବେ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ବଳି ମୁର୍ଖ କେହି ନାହିଁ ବୋଲିବାକୁ ହେବ ।
 ଯେ ଯେଗକୁ ଯଦି ମୋକ୍ଷ କହିବ, ତେବେ ଗପ, କୁକୁର ଓ ତୁମ ମଧ୍ୟରେ
 କ'ଣ ?

ବ୍ରହ୍ମା—ଅଗ୍ନିରୁଷ୍ଟୋ ଜଳଂ ଶୀତଂ ଶୀତସ୍ପର୍ଶ ପ୍ରଥମନିଳଃ

କେନେଦଂ ଚିନ୍ତିତଂ ତସ୍ମାତ୍ସ୍ଵାମ୍ଭବାନ୍ନିଦଂ ବ୍ୟବହ୍ରିତଃ ॥ ୧ ॥

ନ ସ୍ପର୍ଶା ନାସ୍ତପବର୍ଗୋ ବା ନୈବାମ୍ନା ପାତ୍ୟଲୋକିକଃ ।

ନୈବବର୍ଣ୍ଣାନ୍ନମାୟାନଂ ନିୟାତ୍ତ ଫଳଦାୟିକଃ । ୨।

ଶ୍ରେଷ୍ଠେନିଦଃ ସ୍ପର୍ଶଂ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟୋମେ ଗମିଷ୍ୟତି ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠାୟୁଜମାନେନ ତସି କସ୍ମାନ୍ନ ହିଂସ୍ୟତେ । ୩।

ସ୍ତୃଣାନାପି ଜନ୍ତୁନାଂ ଶ୍ରୀତଂ ଚେତ୍ତୁପ୍ତି କାରଣମ୍ ।

ଜ୍ଞେତାମିଦଂ ଜନ୍ତୁନାଂ ବ୍ୟର୍ଥଂ ପାତ୍ୟପୁ ଜନ୍ତୁନମ୍ । ୪।

ଶ୍ରେଷ୍ଠିତାୟତା ତୃପ୍ତିଗଜ୍ଜେୟୁସ୍ତସ୍ୟ ଦାନତଃ ।

ଶ୍ରୀଶାନ୍ତସ୍ୟାପରିସ୍ଥାନାମସକସ୍ମାନ୍ନଜୟତେ । ୫।

ସ୍ଵାକ୍ଷୀବେଶୁଂ ଜାତବଦୁଂ କୃତ୍ଵା ଘୃତଂ ପିବେତ୍ ।

ସ୍ଵାକ୍ଷୀଭୂତସ୍ୟ ଦେହସ୍ୟ ସୁନରାଗମନଂ କୃତଃ । ୬।

ସ୍ଵାକ୍ଷୀଗଜ୍ଜେତ୍ ପରଂ ଲୋକଂ ଦେହାଦେଷ ବିନର୍ଗତଃ ।

ସ୍ଵାକ୍ଷୀଭୂୟେ ନରାୟୁଃ ବନ୍ଧୁସ୍ତେନ ସମାକୁଳଃ ॥ ୭ ॥

ଜଗତ୍ସ୍ଵାକ୍ଷୀବେଶୁଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଚିହିତସ୍ତୁତି ।

ସ୍ଵାକ୍ଷୀନାଂ ସପ୍ତଜାତୀଣାଂ ନଭ୍ୟନ୍ତ୍ୟନ୍ତ୍ୟନ୍ତେ କୃତବ୍ଧ । ୮।

ସ୍ଵାକ୍ଷୀବେଦସ୍ୟ କର୍ତ୍ତାବୋ ଭଣ୍ଡ ଧୂର୍ତ୍ତ ନିଶାଚରଃ ।

ସ୍ଵାକ୍ଷୀଭୂତସ୍ୟାଦି ପଣ୍ଡିତାନାଂ ବଚଃ ସୁତମ୍ । ୯।

ସ୍ଵାକ୍ଷୀସ୍ୟ ହି ଶିଶୁନ୍ତ ପତ୍ନୀ ବ୍ରାହ୍ମ୍ୟଂ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତୟତ୍ ।

ସ୍ଵାକ୍ଷୀସ୍ତଦ୍‌ବଚ୍ଚପରଂ ଚୈବ ବ୍ରାହ୍ମ୍ୟ ଜାତଂ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତୟତ୍ । ୧୦।

ମାଂସାନ୍ତାଂ ଖାଦନଂ ତଦ୍‌ବନ୍ଧି ଶାତର ସମୀରତମ୍ । ୧୧ ।

ରୂପାକ; ଆଭାଷକ, ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନମାନେ ମଧ୍ୟ ଜଗତର ଉପୃକ୍ତି ସ୍ୱରୂପ
 ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି । ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ପୃକ୍ତି ଯେ
 ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଜଗତର କର୍ତ୍ତା କେହି ନାହିଁ । ॥ ୧ ॥
 ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ରୂପାକମାନେ ଏପରି ମାନନ୍ତି । ଜୈନ ଓ ବୌଦ୍ଧମାନେ
 ଲୋକ ଓ ଜୀବାତ୍ମାକୁ ମାତୃପ୍ରକାଶରେ ରୂପାକମାନେ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । କେତେକ
 କଥା ଗୁଡ଼ିକ ବାକି ସବୁଥିରେ ଏମାନଙ୍କ ମତ ଏକାଭାବି । ଆତ୍ମା, ସ୍ୱର୍ଗ, ନରକ ଇତ୍ୟାଦି
 କୌଣସି ପରଲୋକକୁ ଯାଏ ନାହିଁ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନର ହିସ୍ତାମଧ୍ୟ ଫଳଦାୟକ ନୁହେଁ ।

ଯଦି ପଶୁକୁ ମାରି ହୋମ କଲେ ସେହି ପଶୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଏ, ତେବେ ଯଜ୍ଞ
 ଲୋକେ ଆପଣା ପିତାଦିକୁ ମାରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ କାହିଁକି ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ? ॥ ୩ ॥

ଯଦି ଶ୍ରାବ୍ଧତର୍ପଣଦ୍ୱାରା ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ତୃପ୍ତି ହୁଏ, ତେବେ ଦେଶାନ୍ତର ପିତା
 ଲୋକମାନେ ମାର୍ଗରେ ଆପଣା କର୍ମ ନିବାହ ସକାଶେ ଅନ୍ନ, ବସ୍ତ୍ର, ଧନାଦି ପାଞ୍ଚ
 ଧରି ଯାଆନ୍ତି କାହିଁକି ? ଯଦି ମୃତକ ନାମରେ ଅର୍ପଣ କରାଯାଇଥିବା ପଦାର୍ଥ
 ସ୍ୱର୍ଗରେ ପହଞ୍ଚିଯାଏ, ତେବେ ପରଦେଶରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନାମରେ ତାହାର ଯେ
 ସମ୍ବନ୍ଧୀ ଘରେହିଁ କିଛି ପଦାର୍ଥ ଅର୍ପଣ କରି ତା ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଉ । ତେ
 ଏହା ନ ପଡ଼ୁଥିଲେ ତ ସ୍ୱର୍ଗରେ କିପରି ପହଞ୍ଚି ପାରବ ? ॥ ୪ ॥

ଯଦି ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକରେ ଦାନ କଲେ କୌଣସି ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ ତହିଁରେ ତୃପ୍ତି ହୁଏ
 ତେବେ ତଳଘରେ କିଛି ପଦାର୍ଥ ଦେଇଦେଲେ ଉଠରେ ମହାନରେ ଥିବା ଲୋକ
 କାହିଁକି ତହିଁରେ ତୃପ୍ତି ହୁଏନାହିଁ ? ॥ ୫ ॥

ଏହେତୁ ବଞ୍ଚିଥିବା ଯାଏ ସୁଖରେ ଜୀବନ ତାପନ କରି ଯାଅ । ଯଜ୍ଞ
 ଥିଲେ ଗୁଣ କରି ଆଣି ଖରଚ କରି ଆନନ୍ଦ ଭୋଗକର, ଗଣ ପରିଶୋଧ କରି
 ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଶରୀରରେ ଲୋକ ଖାଇବା ପିଇବା ଦେବଲୋକ
 କରେ, ମୃତ୍ୟୁପରେ ସେହି ଶରୀର ଆଉ ଫେରିଆସେ ନାହିଁ, ତେବେ ଅନ୍ନ
 ମାଗୁଛି, କାଏ ଦେଉଛି ? ॥ ୬ ॥

ମୃତ୍ୟୁପରେ ଜୀବ ଶରୀର ଗୁଡ଼ିକ ପରଲୋକକୁ ଯିବା କଥା ମିଥ୍ୟା । ଏହା
 ସେପରି ଦେଉଥା'ନ୍ତା, ତେବେ କୁଟୁମ୍ବମୋହରେ ପଡ଼ି କାହିଁକି ନିଜ ଦେହକୁ ଯେ
 ଆସନ୍ତା ନାହିଁ ? ॥ ୭ ॥

ଏହିସବୁ କର୍ମକାଣ୍ଡ ପୁରୋହିତବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କେବଳ ଆପଣା ଜୀବକାସକାଶେ
 ଆଉ ଯେଉଁ ଦଶଗାଣାଦି ମୃତକଦିୟା କରନ୍ତି, ସେସବୁ ମଧ୍ୟ ଜୀବକା
 ॥ ୮ ॥

ବେଦ ରଚନା କରିବା ଲୋକେ ଭଣ୍ଡ ଧର୍ତ୍ତି ନିଶାଚର ବା ରାସସ ଏହି ତିନି-
 ଚର୍ଚ୍ଚର ଚୂର୍ଣ୍ଣର ଇତ୍ୟାଦି କେବଳ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଭଣ୍ଡାମି ମାତ୍ର ॥ ୯ ॥

ଦେଖ, ଏ କି ଧର୍ତ୍ତିତା ! ଘୋଡ଼ାଲଙ୍ଗକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଗ୍ରହଣ କରିବ !! ଯଜମାନର ସ୍ତ୍ରୀ
 ଯଜ୍ଞପଣ୍ଡା ଘୋଡ଼ାର ସମାଗମ କରାଇବା, ପୁଣି କନ୍ୟା ସହିତ ପୁରୋହିତ ଅଛା
 ବୋଲି ଆଦି ଧର୍ତ୍ତି ବ୍ୟଞ୍ଜିତ କେହି କରି ପାରିବ ନାହିଁ ॥ ୧୦ ॥

ଯେଉଁ କେତେରେ ମାଂସଭୋଗ ବ୍ୟାଧି ଅଛି, ସେହି ବେଦ କେବଳ
 ଗ୍ରହଣକୃତ ॥ ୧୧ ॥

ଉତ୍ତର—ଚେତନପରମେଶ୍ଵର ନିର୍ମଳ ନ କଲେ ଜଡ଼ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ନିଜେ
 କିପରି ଜ୍ୟୋତିର୍ବିନୟମାନୁସାରେ ମିଶ୍ରିତ ହୋଇ ତହିଁରୁ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପନ୍ନ
 ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଯଦି ନିଜ ସ୍ଵଭାବରୁ ହୁଏ, ତେବେ ଆଉ ଏକ ଗୋଟିଏ
 କାରଣ ସୂଚ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥ୍ଵୀ, ନକ୍ଷତ୍ରାଦି ଲୋକ କାହିଁକି ନିଜେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇପାଏ
 ନାହିଁ ? ॥ ୧ ॥

ସୁଖ ଭୋଗର ନାମ ସୁର୍ଗ ଏବଂ ଦୁଃଖ ଭୋଗର ନାମ ନରକ । ଯଦି ଜୀବାତ୍ମା
 ଯଥାନ୍ତା, ତେବେ ସୁଖଭୋଗ କ'ଣ କରନ୍ତା ? ଯେପରି ଏହି ଜନ୍ମରେ ଜୀବ ସବୁ
 ସୁଖଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ, ସେହିପରି ପରଜନ୍ମରେ ମଧ୍ୟ ଭୋଗ କରେ; କ'ଣ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ-
 ନିୟମର ସତ୍ୟଭାଷଣ ଓ ପରୋପକାରୀ କର୍ମ ନିଷ୍ଠା ? କେବେ ନୁହେଁ ॥ ୨ ॥

ପଣ୍ଡା ମାର ହୋମ କରିବା ବିଧି ବେଦାଦି କୌଣସି ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିହିତ
 ହୋଇ ନାହିଁ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ସକାଶେ ଶ୍ରାଦ୍ଧତର୍ପଣାଦି କର୍ମକାଣ୍ଡ କେବଳ କପୋଳ-
 କୃତି । କାରଣ, ବେଦାଦି ସତ୍ୟ-ଶାସ୍ତ୍ର ବିଚିତ୍ର ହେବାରୁ ଭାଗବତାଦି ପୁରାଣ
 ଲେଖକମାନଙ୍କର ମତବିଶେଷ । ତେଣୁ ଏହାର ଖଣିନ ଅଶଶ୍ଵମୟ ଅଟେ । ୩ । ୩ । ୫ ।
 ବିଦ୍ୟମାନ ବସ୍ତୁର କେବେ ଅଭାବ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏଣୁ ବିଦ୍ୟମାନ ଜୀବର
 ଦୋଷ ଅଭାବ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ତେଜମାତ୍ର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଯାଏ, ଜୀବର ବିନାଶ
 ହୁଏ ନାହିଁ । ସେ ଅନ୍ୟ ଶରୀର ଧାରଣ କରେ । ଏ ସକାଶ୍ଵ ଯେଉଁଲୋକ ରୁଣ
 କରି, ଭୋଗବିଳାସ କରି ପରତଶାସ ନ କରେ, ସେହିଲୋକ ମହାପାପୀ ହୁଏ; ପୁଣି
 ପରଜନ୍ମରେ ଦୁଃଖରୂପ ନରକ ଭୋଗକରେ । ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ॥ ୬ ॥

ଦେହରୁ ଜୀବ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇ ଭିନ୍ନଗଣର ଧାରଣ କରେ, ସେତେବେଳେ ତାହାର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ବା କୁଟୁମ୍ବଜ୍ଞାନ କିଛି ରହେ ନାହିଁ । ସେ କୁଟୁମ୍ବକୁ ପୁନରପି ଆସି ପାରେ ନାହିଁ ॥ ୭ ॥

ପ୍ରେତକର୍ମାଦି ସବୁ ପୁରାଣସ୍ମୃତିଦ୍ୱାରାମାନେ କେବଳ ନିଜ ଜୀବନା ସମ୍ବନ୍ଧେ କରୁଛନ୍ତି; ତାହା ବେଦୋକ୍ତ ନୁହେଁ । ସୁତରାଂ ଖଣ୍ଡମୟ ॥ ୮ ॥

ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ କୁମାସାଇ ପାରେ ଯେ, ଗୃହାକ୍ରମାନେ ଯଦି ବେଦ ସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଦେଖିଥାନ୍ତେ, ଶୁଣିଥାନ୍ତେ ବା ପଢ଼ିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଭଣ୍ଡପୂର୍ଣ୍ଣନିଶାତର ପୁରୁଷରଚିତ ଚୋଲି ବେଦକୁ କଦାପି ନିନ୍ଦାକରି ନ ଥାନ୍ତେ । ମହାଧରଣ କାରମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଭଣ୍ଡପୂର୍ଣ୍ଣନିଶାତର ହୋଇ ମାରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ବେଦରେ କୌଣସି ଭଣ୍ଡାମି ବା ଧୂର୍ଜିତା ନାହିଁ । ଶୋକର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ଗୃହାକ୍ରମାନେ କ୍ରମାନେ ମୂଳ ଗୁଣ ବେଦ ଓ ସ୍ୱାଧିକାରୀମାନ ନ ଦେଖି, ନ ପଢ଼ି କିମ୍ବା ବେଦ ଶୁଣି ଲୋକଠାରୁ ନ ଶୁଣି, ବାମମାର୍ଗୀମାନଙ୍କ ପ୍ରମାଣଶୂନ୍ୟ କପୋଳକଳ୍ପିତ ଗୁଣ ଦେଖି ବୁଦ୍ଧି ଭ୍ରଷ୍ଟ ଏବଂ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ଏବଂ ବେଦବିରୋଧୀ ହୋଇ ଅବଦାନ-ରରେ ନିମଗ୍ନ ହେଲେ ॥ ୯ ॥

ଯଜମାନର ସ୍ତ୍ରୀ ହାତରେ ଘୋଡ଼ାଲିଙ୍ଗ ଧରିଛନ୍ତି ଏବଂ ତାହାର କନ୍ୟା ଶ୍ରେଣୀ ଅଟେ କରନ୍ତି । ବାମମାର୍ଗୀ ବିନା ଅନ୍ୟ ଲୋକର କର୍ମ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଯଦି ବାମମାର୍ଗୀ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ବେଦର ଏପରି ବିପରୀତ ଅର୍ଥ, ଅଶୁଦ୍ଧ ଭ୍ରଷ୍ଟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି କିଏ କରିପାରେ ? ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ଗୃହାକ୍ରମାନେ ବିରୁଦ୍ଧ ନ କରି ବେଦର ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କାର୍ଯ୍ୟ କଲବେଳେ କୁଣ୍ଡଳ କିଛି ତ ସହାୟତା ନେଇ ଥା'ନ୍ତେ ! କ'ଣ କରନ୍ତେ ବିରୁଦ୍ଧେ, ନିଜ ବୁଦ୍ଧି ସତ୍ୟର ମଣ୍ଡନ ଓ ଅସତ୍ୟର ଖଣ୍ଡନ କରିବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ବା ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା ॥ ୧୦ ॥

କେବଳ ବାମମାର୍ଗୀଟୀକାକାରମାନେ ବେଦବାକ୍ୟରେ ମାଂସକ୍ଷଣ ଅନ୍ତେ କରୁଛନ୍ତି । ଅତଏବ, ସେମାନଙ୍କୁ ରାକ୍ଷସ କହିବା ସଙ୍ଗତ । ବେଦରେ ମାଂସକ୍ଷଣ କଥା କାହିଁ ଲେଖା ନାହିଁ । ଏହି ବାମମାର୍ଗୀମାନେ, ପୁଣି ବେଦନିନ୍ଦକମାନେ ପାପର ଫଳସ୍ୱରୂପ ନିଶ୍ଚୟ ଅଶେଷ ଦୁଃଖଭୋଗ କରନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ବେଦ

ସେଥି, ସେମାନେ ଅବଦ୍ୟାରୁପ ଅବକାରରେ ପଡ଼ି ସୁଖଶାନ୍ତ ହରାଇ ପରିଣାମରେ
 ଶୁଦ୍ଧିକରଣ କରିବେ । ଅତିଏବ ବେଦୋକ୍ତିନିୟମାନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର
 ଶକ୍ତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ॥ ୧୧ ॥

ବାମନାର୍ଗୀମାନେ ଆପଣା ସ୍ଵାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି ସକାଶେ ଅର୍ଥାତ୍ ମଦ୍ୟପାନ, ମାଂସଭୋଜନ
 ଶୃଙ୍ଖଳା ଛାଡ଼ି କୁଳମ୍ପି କରିବାପାଇଁ ବେଦନାମରେ ମିଥ୍ୟା କପୋଳ-କଳ୍ପନା
 କରି ବେଦରେ କଳଙ୍କ ଲଗାଇଲେ । ବାମନାର୍ଗୀମାନଙ୍କ ଏହି ବେଦବ୍ୟାଖ୍ୟାନ
 ଶୁଦ୍ଧି ଗୁଣାକ, ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନମାନେ ବେଦର ନିନ୍ଦା କରି ଅନାଶ୍ଚରବାଦ ବା
 ମୂଢ଼ିମତ ପ୍ରସାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗୁଣାକାଦିମାନେ ଯଦି ବେଦର ମୂଳାର୍ଥ
 ବୁଝି କରିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ବାମନାର୍ଗୀମାନଙ୍କ ମିଥ୍ୟାଟୀକାରେ ଭୁଲିଯାଇ ବେଦର
 ଗୌରବ ନ ଥାନ୍ତେ । ସେ ବିଚାରମାନଙ୍କର କି ଆୟତ୍ତ—ବିନାଶ କାଳେ ବିପତ୍ତି
 ବୁଝି ।

ଗୁଣାକ ଏବଂ ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ମଧ୍ୟରେ ମତ ଭେଦାଭେଦ ଏହି ଯେ,
 ଗୁଣାକମାନେ ଦେହର ଉତ୍ପତ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଜୀବର ଉତ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ଦେହର ବିସ୍ଫୋଟରେ
 ଜୀବର ବିନାଶ ମାନନ୍ତି, ପୁନର୍ଜନ୍ମ ବା ପରଲୋକ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ; ଅନୁମାନାଦି
 ପ୍ରମାଣ ଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣକୁ ମାନନ୍ତି । ଗୁଣାକ ଙ୍କେର ଅର୍ଥ 'ଯେ କିଛି-
 ଶରେ ପ୍ରଗଲ୍ଭ ବା ବୈତର୍ଣ୍ଣିକ ।' ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନମାନେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୁଣପ୍ରମାଣ,
 ଶାସ୍ତ୍ର, ଜୀବ, ପୁନର୍ଜନ୍ମ, ପରଲୋକ ଓ ମୁକ୍ତି—ଏହିସବୁ କଥା ମାନନ୍ତି ।
 ମାନଙ୍କମଧ୍ୟରେ ଏହାହିଁ ମତଭେଦ । ପରନ୍ତୁ ନାସ୍ତିକତା, ଶିଶୁରନିନ୍ଦା, ବେଦ-
 ନିନ୍ଦା, ଅସହିଷ୍ଣୁତା, ଅନ୍ୟମତପ୍ରତି ବିଦ୍ଵେଷ, ଜଗତର କେହି କିଛିର ଅଭାବ
 ଇତ୍ୟାଦି କଥାରେ ଏମାନେ ଏକମତ । ଗୁଣାକମତ ଏହିପରି ସଂକ୍ଷେପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ
 ହେଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ବୌଦ୍ଧମତ ବିଷୟ ସଂକ୍ଷେପରେ ନମ୍ଭର ଲେଖା ଯାଉଅଛି ।

କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣଭାବ, ସ୍ଵଭାବ, ନିୟମକାତ ।

ଅବିନାଶବନିୟମୋ ଦର୍ଶନାନ୍ତରଦର୍ଶନାତ ॥

କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣଭାବ ଅର୍ଥାତ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନରୁ କାରଣ ଏବଂ କାରଣ ଦର୍ଶନରୁ
 କାର୍ଯ୍ୟର ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରେ ଅନୁମାନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଅନୁମାନ
 ବା ଲୋକରେ କୌଣସି ବ୍ୟବହାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ

ବୌଦ୍ଧମାନେ ଅନୁମାନପ୍ରତି ଅଧିକ ଆସ୍ଥାବାନ୍ ହୋଇ ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କର
ପୃଥକ ଶାଖାରେ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ବୌଦ୍ଧମାନେ ଚାରିପ୍ରକାର, ଯଥା - ୧ ମଧ୍ୟମ,
୨ ଯୋଗାବୁର, ୩ ସୌଧାନ୍ତିକ, ୪ ବୈଦ୍ୟସିକ । 'ବୁଦ୍ଧ୍ୟା ନିବର୍ତ୍ତକେ ସ ବୌଦ୍ଧ'
ଆଦିଶା ବୁଦ୍ଧିରେ ଯାହା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ, ତାହାହିଁ ଯେଉଁମାନେ ମାନନ୍ତି, ସେହିମାନେ
ବୌଦ୍ଧ ।

ମାଧ୍ୟମିକ—ଏମାନଙ୍କ ବିଚାରରେ ସବୁ ଶୂନ୍ୟ ଅଟେ ମହାନ ତତ୍ତ୍ୱ । ଯେ
ପଦାର୍ଥ ଅଛି, ସେ ସବୁ ଶୂନ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଦ୍ୟରେ ନ ଥିଲା, ପୁଣି ଅନ୍ତରେ ରହିବ ନାହିଁ
ମଧ୍ୟରେ ଯାହା ପ୍ରଜାତ ହୁଏ, ତାହା କେବଳ ସେହି ସମୟରେ ଥାଏ, ତେଣୁ
ହୋଇଯାଏ । ଦେଖ ଉପ୍ରାନ୍ତି ପୂର୍ବରୁ ଘଟ ନ ଥାଏ, ପୁଣି ଭବିଷ୍ୟତରେ ଘଟ
ରହେନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଘଟଜ୍ଞାନ ପୂର୍ବ ଯାଏ ଘଟ ଥାଏ, ଜ୍ଞାନ ବିନାଶ ହେବା ମଧ୍ୟ
ଘଟ ଆଉ ରହେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଶୂନ୍ୟହିଁ ଏକମାତ୍ର ତତ୍ତ୍ୱ ।

ଯୋଗାବୁର = ଏମାନେ କହନ୍ତି ବାହ୍ୟ ସବୁ ଶୂନ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଭିତର ଜ୍ଞାନ
କେବଳ ପଦାର୍ଥ ଥାଏ, ବାହ୍ୟରେ ନ ଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ଆତ୍ମାଭିତର ଜ୍ଞାନ
ଜ୍ଞାନ ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ କହୁ ଥାଏ କି ଏହା ଘଟ । କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମା ଭିତର
ଘଟଜ୍ଞାନ ନ ହେଲେ ବାହ୍ୟର କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଘଟ ବୋଲି କହିପାରେ ନାହିଁ ।

ସୌଧାନ୍ତିକ—ଏମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଜଗତର ସକଳ ପଦାର୍ଥ କେବଳ
ଅନୁମାନଦ୍ୱାରା ଜାଣିବାକୁ ହୁଏ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ସର୍ବୋତ୍ତମ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ନ
ନାହିଁ । କୌଣସି ଏକ ଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରାଗଲେ ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ କେବଳ ଅନୁମାନ
ଦ୍ୱାରା ଜାଣିବାକୁ ହୁଏ ।

ବୈଦ୍ୟସିକ—ଏମାନଙ୍କ ମତରେ ବାହ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରାଯାଏ
ଆତ୍ମା ଭିତରେ ତାହାର ଆଶ୍ରୟ ହୁଏ ନାହିଁ; ଯଥା “ଅପଂ ମାଲୋ ଘଟଃ”
ମଳ ପଦାର୍ଥ ଘଟାକୃତିରେ ବାହ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି ।

ସେହିପରି ଏମାନଙ୍କର ଆତ୍ମାର୍ଥ ବୁଦ୍ଧଦେବ ଏକ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଶିଷ୍ୟମାନେ
ବୁଦ୍ଧିଭେଦରୁ ସେମାନେ ଚାରି ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଗଲେ । ଯେଉଁମାନେ
କାଳ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଜାର ପୁରୁଷ ପରସ୍ପାଶମନ ମଦକର୍ମ ଏବଂ ବିଦ୍ୟା
ସତ୍ୟଭାଷଣାଦି ଶ୍ରେଷ୍ଠ କର୍ମ କରନ୍ତି । ମାଧ୍ୟମିକମାନେ
କ୍ଷଣିକ ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ କ୍ଷଣ କ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧିରେ ପରିମାଣ ହେଉ ପୁରୁଷ
ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଯେପରି ଥିଲା, ପର କ୍ଷଣରେ ତାହା ସେପରି ଆଉ ରହେନାହିଁ ।

ସ୍ଵାଧିକାର ମନେକରିବା ଭାବେ । ଯୋଗାବୃତ୍ତମାନଙ୍କ ମତରେ ପ୍ରକୃତି ସବୁ
 ଶକ୍ତି ଦୃଶ୍ୟ ସ୍ଵରୂପ, ଯେହେତୁ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପ୍ରାପ୍ତିରେ ଶାନ୍ତ ଓ
 ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହେ ନାହିଁ । ଏକ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଅପର ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି
 ଗୋଚର ହୁଏ । ଯୌଷାନ୍ତକମାନେ ବୋଲନ୍ତି ସକଳ ପଦାର୍ଥ ଯେଣା ଲକ୍ଷଣରେ
 ଗଠିତ ହୁଏ । ଯେପରି ଗାଈ ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ଗାଈକୁ ଏବଂ ଘୋଡ଼ା ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ଘୋଡ଼ାକୁ
 ଗଠିତ ହୁଏ । ଏହିରୂପେ ଲକ୍ଷଣ ସଦା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ରହିଥାଏ । ବୈଶ୍ଵକ୍ଷିକମାନେ
 କହନ୍ତି ଏକ ପଦାର୍ଥ ବୋଲନ୍ତି । ମାଧ୍ୟମିକମାନେ ସବୁ ଶବ୍ଦ ମାନୁ ଥିଲେ
 ଯେଉଁଠି ବୈଶ୍ଵକ୍ଷିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଅଟେ । ଏହିପରି ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
 ଅନେକ ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତାଦର୍ଶନ ବିଦ୍ୟମାନ । ଏହି ପ୍ରକାର ମତଭେଦ ଦେଖି ବୌଦ୍ଧ-
 ମାନ ଗୁଣ ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ ।

ଉଦା—ଯଦି ସବୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦକୁ ଜାଣିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଶବ୍ଦ ହୋଇ-
 ଥାଏ ନାହିଁ । ଯଦି ସବୁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ, ତେବେ ଶବ୍ଦକୁ ଶବ୍ଦ ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ ।
 ତେବେ ବୌଦ୍ଧ ମତାନୁସାରେ ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ ଆବଶ୍ୟକ; ଯଥା—ଶବ୍ଦକୁ ଯେ
 ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ଯାଏ ଜଣାଯାଏ । ଯୋଗାବୃତ୍ତମାନେ ଯଦି ବାହ୍ୟ
 ଶବ୍ଦ ମାନନ୍ତି ତେବେ ପଦାର୍ଥର ବସ୍ତୁ ବସ୍ତୁ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଅନୁକରଣ
 କରି ରହିବାର କଥା । କିନ୍ତୁ ହୃଦୟ ଭିତରେ ପଦାର୍ଥର ରହିବା ଅବକାଶ
 ନାହିଁ । ଅତଏବ ପଦାର୍ଥର ସକଳ ପଦାର୍ଥ ବାହାରିର ଅଛି ଏବଂ ସେହି ପଦାର୍ଥର
 ଶବ୍ଦ କେବଳ ଆତ୍ମା ଭିତରେ ଥାଏ । ଯୌଷାନ୍ତକମାନେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ
 ମାନ ନାହିଁ, ତେବେ ସେମାନେ ନିଜେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନୁହନ୍ତି, ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ବଚନ
 ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନୁହେଁ, କେବଳ ଅନୁମାନ ଦିଇ କୋଳବାକୁ ହେବ । ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ
 ଶବ୍ଦ ତେବେ “ଅସଂଘଟ” ଏହି କଥା କୁହାଯାଇ ଗାନ୍ତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ
 “ଅସଂଘଟକଦେଶ” “ଏହା ଘଟିବ, ଏକଦେଶେ ମାନ” ବୋଲି କୁହାଯାନ୍ତା ।
 ଯଦି ଘଟିବ ଏକ ଅଂଶର ନାମ ଘଟ ନୁହେଁ, ପୂର୍ଣ୍ଣବସ୍ତୁର ଘଟକୁ କେବଳ ଘଟ
 କୁହାଯାଏ । ଯେତେବେଳେ ଘଟର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ‘ଏହା ଘଟ’
 ବୋଲି କୁହା ଯାଏ । ଘଟଟା ସେତେବେଳେ ଅନୁମେୟ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସବୁ
 ଅନୁମେୟରେ ଅବସ୍ଥା ଏକ ଥାଏ । ତାହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହେବାଦ୍ଵାରା ଘଟର ସମସ୍ତ
 ଅନୁମେୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇ ଥାଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ଘଟ ଅବସ୍ଥା ସହିତ ସମସ୍ତ

ହୋଇଥାଏ । ବୈଦିକ କଳାରେ କେବଳ ବାହ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ମାନନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯେଉଁଠାରେ ଜ୍ଞାତା ଓ ଜ୍ଞାତ ବସ୍ତୁ ଥାଏ, ସେହିଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖାଯାଏ । ବାହ୍ୟରେ ଯଦି କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ତେବେ ତଦାକାର ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମାରେ ଜାତ ହୁଏ । ସେହିପରି ଯଦି ପଦାର୍ଥ ଶକ୍ତି ଏବଂ ତାହାର ଜ୍ଞାନ ଶକ୍ତିକ ହୁଅନ୍ତା” ତେବେ “ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ” ଅର୍ଥାତ୍ “ସେ କଥା ଯଦି ଥାଏ” ଏବଂ “ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବ ଦୃଷ୍ଟି ବା ଶ୍ରୁତି ବଶସ୍ତୁରେ ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ପାରୁଛି । ଅତଏବ ଶକ୍ତିକବାଦ ମଧ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ ନୁହେଁ । ଜଗତରେ ଶୂନ୍ୟ ଦୁଃଖ, ପୁଣି କିଛିହିଁ ପୁଣ ନାହିଁ, ଏହି କଥା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କାରଣ ପୁଣର ଅନ୍ତରାଳ ବିନା ଦୁଃଖ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ, ଯେପରି ରାତି ଅନ୍ତରାଳବିନା ଦିନ ଏବଂ ଦିନ ଅନ୍ତରାଳ ବିନା ରାତି ହୁଏ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଜଗତରେ ସବୁ ଦୁଃଖ ବୋଲିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

ଯଦି କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ସ୍ୱଳକ୍ଷଣହିଁ ମନାଯାଏ, ତେବେ ନେତ୍ର ରୂପର ବସ୍ତୁ ଏବଂ ରୂପ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଟେ । ଯେପରି ଘଟର ରୂପ, ଘଟର ରୂପ ଲକ୍ଷଣ ଚିତ୍ତ ବସ୍ତୁ ଭିନ୍ନ ଅଟେ, ଏବଂ ଗର ପୃଥକରୁ ଅଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଏହି ପ୍ରକାରରେ ଭିନ୍ନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ ମାନବା ଉଚିତ ।

ଶୂନ୍ୟତାହୁବାଦର ଶକ୍ତିକ ଏଥୁପୁର୍ବ କରାଯାଇ ଅଛି; ଅର୍ଥାତ୍ ଶୂନ୍ୟ ଜାଣିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଶୂନ୍ୟଠାରୁ ପୃଥକ୍ ରହେ ।

ସଦସ୍ୟ ସଫାରସ୍ୟ ଦୁଃଖାତ୍ମକତ୍ୱଂ ସଦ୍‌ସ୍ୱାର୍ଥକର ସମ୍ଭବମ୍ ।

ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ବୌଦ୍ଧମାନେ ଜ୍ଞାର୍ଥକର ବୋଲି ମାନନ୍ତି, ଜୈନମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହିପରି ମାନନ୍ତି । ଅତଏବ ଉଭୟେ ଏକ ଅଟନ୍ତି । ପୃଷ୍ଠୋକ୍ତିକବାଦ ଚତୁଷ୍ପଦ୍ୱାରା ସକଳ ବାସନାରୁ ନିବୃତ୍ତି ହେଲେ ଶୂନ୍ୟରୂପ ନିର୍ମାଣ ବା ମୁକ୍ତି ହୁଏ । ଆତ୍ମାର ବିନାଶହିଁ ସେମାନଙ୍କର ମୁକ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ୍ୟାୟର ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି; ଗୁରୁ ବଚନକୁହିଁ ପ୍ରମାଣ କରିବା ଉଚିତ୍ । ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥାରେ ଅନାଦି ବୁଦ୍ଧିରେ ବାସନା ଜାତ ହେଲେ, ସେହି ବୁଦ୍ଧି ଅନ୍ତେକାକାର ଧାରଣା କରେ । ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ—

ବୁଦ୍ଧବଜ୍ରାନବେଦନାସଂଜ୍ଞାସଂଜ୍ଞାକଃ ।

ପ୍ରଥମ—କଷ୍ଟ ଆଦି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ଵାରା ରୂପାଦି ବିଷୟ ଗ୍ରହଣର ନାମ “ରୂପସ୍ମର” ।

ଦ୍ଵିତୀୟ—ଆଲୋଚନାଦ୍ଵାରା ପ୍ରକୃତିର ଜ୍ଞାନରୂପ ବ୍ୟବହାରର ନାମ “ବିଜ୍ଞାନସ୍ମର” ।

ତୃତୀୟ—ରୂପସ୍ମର ଓ ବିଜ୍ଞାନସ୍ମରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସୁଖଦୁଃଖାଦି ପ୍ରଣାତ ରୂପ ବ୍ୟବହାର ନାମ “ବେଦନାସ୍ମର” ।

ଚତୁର୍ଥ—ଗୋ ଆଦି ସଜ୍ଜା ସହିତ ତତ୍ତ୍ଵବୋଧକ ବସ୍ତୁର ସମ୍ବନ୍ଧଜ୍ଞାନର ନାମ “ଜ୍ଞାନସ୍ମର” ।

ପଞ୍ଚମ—ବେଦନାସ୍ମରରୁ ଜାତ ଗଗନ୍ଦେଷାଦି କ୍ଳେଶ ଏବଂ ସୁଧାତୃଷ୍ଣାଦି ଉପକ୍ଳେଶରୁ ପ୍ରମାଦ ଅନୁମାନ ଧର୍ମାଧର୍ମରୂପ ବ୍ୟବହାରର ନାମ “ସଂସ୍କାରସ୍ମର”—ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ମାନନ୍ତୁ ।

ସେମାନଙ୍କ ଧାରଣା ଯେ, ଏହି ସଂସାର କେବଳ ଦୁଃଖ ସ୍ଵରୂପ, ଦୁଃଖର ଘର । ଦୁଃଖକୁ ସାଧନ ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରି ସଂସାରରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାକୁ ଯତ୍ନ କରିବେ । ଏହାହିଁ ବୃଦ୍ଧାକମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ମୁକ୍ତି । ସେମାନେ ଅନୁମାନ ଓ ନିବିଡ଼ ମାନନ୍ତୁ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବୌଦ୍ଧମାନେ ଅନୁମାନ ପ୍ରକାଶ ଓ ଜୀବକୁ ମାନନ୍ତୁ ।

ଘେନା ଲୋକନାଥନାଂ ପଦ୍ମାଶୟବିଶାଳଗାଃ ।

ବିଦ୍ୟାନ୍ତେ ବହୁଧା ଲୋକେ ଉପାୟୈ ବହୁରଃ କଳ । ୧ ।

ଗମ୍ଭୀରେଭାନ ଚେଦେନ କଃ ତତ୍ତ୍ଵୋତ୍ପଲ୍ଲକ୍ଷଣଃ ।

ବିନାହି ଦେଶନା ଭିନ୍ନା ଶୂନ୍ୟତା ତ୍ଵପଲ୍ଲକ୍ଷଣା । ।

ଅର୍ଥାନୁପକ୍ୟ ବହୁଗୋ ତ୍ଵାଦଶାୟୁକନାବିବେ ।

ପରଃ ପ୍ରକାଶାନ୍ କମନେଂ ରହ ପୂଜିତୈଃ । ୩ ।

ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ପଞ୍ଚେଷ୍ଠ ତଥା ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ତ ।

ମନୋବୁଦ୍ଧିରତି ପ୍ରୋକ୍ତଂ ତ୍ଵାଦଶାୟୁକନଂ ବୁଧେଃ । ୩ ।

ଯେ ଜ୍ଞାନ, ବିରକ୍ତ ଜୀବଜନ୍ତୁକୁ, ଲୋକନାଥ ବୁଦ୍ଧାଦି ଶୀର୍ଷକରମାନଙ୍କୁ ଗୋର୍ଥର ସ୍ଵରୂପକୁ ଯେ କି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଦାର୍ଥର ଉପଦେଶକ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଯେ ଶେଷରୂପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ମାନିବା ॥ ୧ ॥

ଗମ୍ଭୀର ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭେଦ ତଥା ସ୍ଥଳେ ସ୍ଥଳେ ଗୁପ୍ତ ଓ ପ୍ରକଟିତା ହେତୁ

ଭଲ ଭଲ ଗୁରୁକ ଉପଦେଶ, ଯାହାକି ନ୍ୟୁନ ଲକ୍ଷଣ ସ୍ଥଳ ବୋଲି ପୁରୁଷ
ପାଇଥିବୁ, ତାକୁ ମାନବା । ୨ ।

ଦ୍ଵାଦଶାୟତନପୁଜା ହିଁ ମୋକ୍ଷଦାୟକ । ଏହି ପୁଜା ସକାଶେ ସକଳ ପ୍ରାଣୀ
ସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରି ଦ୍ଵାଦଶାୟତନ ବିଧି ଅର୍ଥତଃ ପୂଜାସ୍ଥାନ ନିର୍ମାଣକୁ
ତହିଁରେ ପୂଜା କରିବା ଉଚିତ, ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ।

ଦ୍ଵାଦଶାୟତନ ପୂଜା—୫ ଜାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୋତ୍ର, ଉଦ୍ଧୃ, ଶେ, ଶ୍ରେଣୀ,
ନାସିକା; ୫ କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥାତ୍ ବାକ, ପାଦ, ହସ୍ତ, ଗୁହ୍ୟ ଓ ଉଚ୍ଚିତ—ଶେଷ
କ୍ରିୟା ପୁଣି ମନ ଓ ବୁଦ୍ଧି—ଏମାନଙ୍କୁ ସଜ୍ଞାର କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ତରାତ୍ମା
ପ୍ରକୃତି ରଖିବା ଇଚ୍ଛାସହ ବୌଦ୍ଧମତ ଅଟେ ॥ ୪ ॥

ଉଦ୍ଧୃତ—ଯଦି ସଂସାର କେବଳ ଦୁଃଖମୟ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ କେହି
ଜୀବର ଏହି ସଂସାର ପ୍ରତି କିଛି ପ୍ରକୃତି ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସଂସାରରେ
ପ୍ରାଣୀର ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖାଯାଉଅଛି । ଏମେରୁ ଧ୍ୟାନ ସଂସାର ଦୁଃଖ
ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଉଭୟ ଅଛି । ଯଦି ବୌଦ୍ଧମାନେ ନିଜ ଶିକ୍ଷା
ମାନନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ଭୋଜନ ପାନ ପଥ୍ୟପଥ୍ୟ ବିଚାର କରି ଉଚିତ
ହେଉନ ଦ୍ଵାରା ଶରୀର ରକ୍ଷଣରେ ପ୍ରକୃତି ହୋଇ ସୁଖକଳା କାହିଁକି କରନ୍ତି
ଯଦି ସେମାନେ କହନ୍ତି କି ଆତ୍ମମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଉଚ୍ଚ କର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବେ
ପରନ୍ତୁ ତାହା ସବୁ ଦୁଃଖ ବୋଲି ମାନୁ— ଏହା କଦାପି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କେହି
ଜୀବ ସୁଖ ଆଶାରେ କର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଏବଂ ଦୁଃଖଭୟରେ ନିବୃତ୍ତ ହେଉଥିବା
ସଂସାରରେ ପର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ, ବିଦ୍ୟାସଂପାଦନ, ସହଜ ଓ ଶେଷ ବ୍ୟବହାର କେବଳ
ସୁଖ କାରକ । ବୌଦ୍ଧ ବ୍ୟଗ୍ରତ ଅନ୍ୟ କେହି ବିଦ୍ଵାନ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହାକୁ ଦୁଃଖ
ଲିଙ୍ଗ ବୋଲନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଯେଉଁପକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣିତ ତାହା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ । କାରଣ, ଏହି ପକ୍ଷର
ଆତ୍ମକୁ କଲେ ଏକରେ ଅନେକ ଭେଦ ସମ୍ଭବ । ଯେଉଁ ଶାରୀରମାନଙ୍କୁ
ଏବଂ ଲୋକନାଥ ବୋଲି ମାନନ୍ତି, ପୁଣି ସେ ଅନାଦି, ସମସ୍ତ ନାଥମାନଙ୍କୁ
ପରମାତ୍ମା ଅଟନ୍ତି, ତାହାଙ୍କୁ ନ ମାନନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ଶାରୀରମାନେ କାରଣ
ଉପଦେଶ ପାଇଲେ ? ଯଦି ସ୍ଵୟଂ ପ୍ରାପ୍ତହେଲ ବୋଲି କହନ୍ତି— ଏହା

କାରଣ, ବିନାକାରଣରେ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅଥବା ସେମାନଙ୍କ
ଆଜ୍ଞାରେ ଆଜ୍ଞାକାଳ ସେହି ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେହିହେଲେ କିଛି ପଦା-
ନ କରି କମ୍ପା ବିଦ୍ଵାନ୍ ସଙ୍ଗ ନ କରି କାହିଁକି ବିଦ୍ଵାନ୍ ବା ଜ୍ଞାନ ହୋଇ
ନାହିଁ ? ଯଦି ଏହା ନ ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ଏପରି ଉକ୍ତି ସବୁଥା ନିର୍ମୂଳ
ବୃକ୍ଷମୟ; ସନ୍ନିପାତ ବେଗଗ୍ରସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟର ବର୍ତ୍ତମାନ ହେଲପରି ।

ହେ ଶୂନ୍ୟରୂପ ହିଁ ଅଦ୍ଵୈତଉପଦେଶ ବୌଦ୍ଧଙ୍କର ଅଟେ, ତାହାହେଲେ
ସେମାନ ବସ୍ତୁ କେବେହେଲେ ଶୂନ୍ୟରୂପ ହୋଇ ନ ପାରେ । ହଁ, ସୂକ୍ଷ୍ମକାରଣ-
ସଂଜ୍ଞାକ୍ରମରେ, ଏଣୁ ଏହି କଥାମଧ୍ୟ ଭ୍ରାନ୍ତ-ମୂଳକ । ଯେଉଁପଦାର୍ଥର ଉପାର୍ଜନ
ସ୍ଵାଭାବିକ ଦ୍ଵାଦଶାୟତନ ପୂଜା ମୋକ୍ଷର ସାଧନ ବୋଲି ସ୍ଵୀକାର କରନ୍ତି,
ତେବେ ତେଣୁ ଏବଂ ଏକାଦଶ ଜୀବାତ୍ମାର ପୂଜା କାହିଁକି କରନ୍ତି ନାହିଁ ? ଯେବେ
ହୁଏ ଓ ଅନ୍ତଃକରଣର ପୂଜା ମଧ୍ୟ ମୋକ୍ଷପ୍ରଦ ଅଟେ, ତାହାହେଲେ ଏହି ବୌଦ୍ଧ
ବିଷୟଲେକମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ କ'ଣ ରହିଲା ?

ହେ ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ବୌଦ୍ଧ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରି ନ ପାରେ, ତେବେ ମୁକ୍ତିର
କିଛି ନାହିଁ ? ଏପରି ବିଚାର ସ୍ଥଳେ ମୁକ୍ତିର କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ଏ କଣ ନିଜର
ଜନ୍ମର ଉନ୍ନତ କରିଛନ୍ତି, ଯାହାର ସାଦୃଶ୍ୟ ଏହାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟଦ୍ଵାରା ଘଟି ନ
ପାରେ ? ନିଶ୍ଚୟ ଏହାହିଁ ହେଉଅଛି ଯେ ବେଦ ଏବଂ ଶିଶୁରଙ୍କ ସହିତ ବିରାଧ୍ୟ
ସଂସ୍କାର ଏହାଙ୍କର ଏହି ଫଳ ଫଳିଅଛି । ପ୍ରଥମେ ଏମାନେ ସଂସାର ଦୁଃଖମୟ
ଜୀବନ ଜନକଲେ; ପୁଣି ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ଵାଦଶାୟତନ ପୂଜା ଲଗାଇ ଦେଲେ । ଏହାଙ୍କ
ଦ୍ଵାଦଶାୟତନ ପୂଜା ସାଧାରଣ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କଠାରୁ କ'ଣ ପୃଥକ୍ ଅଟେ, ଯେକି ମୁକ୍ତି
ଜନ କରିପାରିବ ? ରତ୍ନପ୍ରାପ୍ତିର ଇଚ୍ଛାକରି ଅଖି ବୁଜି ଖୋଜିଲେ କେହି କେବେ
ତା ପାଇପାରେ କି ? ବେଦ ଓ ଶିଶୁରଙ୍କୁ ନ ମାନିବା ଫଳରେ ଏମାନଙ୍କର
ଅସ୍ଥା ଏପରି ହୋଇଅଛି । ଯଦି ଏବେ ମଧ୍ୟ ସୁଖପ୍ରାପ୍ତି ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ତାହାହେଲେ
ତେବେ ଓ ଶିଶୁରଙ୍କୁ ଆଖିବୁଜି କରି ନିଜର ଜନ୍ମ ସଫଳ କରନ୍ତି । ବିବେକ-ବିଳାସ
ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଏହାଦୃଶ ଅଭ୍ୟାସ ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି ।

ବୌଦ୍ଧାନ୍ୟ ସୁଗତା ଦେବତା ବିଶ୍ଵଂ ଚ କ୍ଷଣଭଂଗୁରମ୍ ।
ସର୍ବସ୍ଵସ୍ଵାର୍ଥାନ୍ତରାତ୍ମା ତତ୍ତ୍ଵସ୍ଵପ୍ନମିଦଂ ସମାତ୍ମ ॥ ୧ ॥

ଦୁଃଖମାୟତନଂ ଚୈବତତଃସମୁଦୟୋ ମତଃ ।
 ମାର୍ଗଶ୍ଳେଷ୍ୟସ୍ୟ ଚ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସମେଶ ଶୂନ୍ୟତା ମତଃ ॥ ୨ ॥
 ଦୁଃଖସଂସାରଶସ୍ତ୍ରାୟେ ଚ ପଞ୍ଚ ପ୍ରକାର୍ତତଃ ।
 ବିଜ୍ଞାନଂ ବେଦନାସଞ୍ଜା ସଂସ୍କାରୋ ରୂପମେବ ଚ ॥ ୩ ॥
 ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ଶକ୍ତାବା ବିଷୟଃ ପଞ୍ଚ ମାନସମ୍ ।
 ଧର୍ମାୟତନମେତାନି ଦ୍ଵାଦଶାୟତନାନି ତୁ ॥ ୪ ॥
 ରାଗାଦ୍ୟାନାଂ ଗଣୋଦୟଂ ସ୍ୟାତ୍ସମୁଦେତି ନୃଣାଂ ହୃଦ୍ ।
 ଆତ୍ମାତ୍ମୀୟ ସ୍ଵଭବାଶ୍ୟଃ ସ ସ୍ୟାତ୍ସମୁଦୟଃ ପୁନଃ ॥ ୫ ॥
 ଶଶିକାଃ ସବଂ ସଂସ୍କାର ଇତି ଯା ବାସନା ସ୍ଥିରା ।
 ସ ମାର୍ଗ ଇତି ବିଜ୍ଞେୟଃ ସ ଚ ମୋକ୍ଷୋଦ୍ଵିଧୀୟତେ ॥ ୬ ॥
 ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାନୁମାନଂ ଚ ପ୍ରମାଣଂ ଦ୍ଵିତୟଂ ତଥା ।
 ଚତୁଃପ୍ରସ୍ଥାନିକା ବୌଦ୍ଧାଃ ଖ୍ୟାତା ବୈଶ୍ଵସିକାଦୟଃ ॥ ୭ ॥
 ଅର୍ଥୋ ଜ୍ଞାନାନୁତୋ ବୈଶ୍ଵସିକେଶ ବହୁମନ୍ୟତେ ।
 ଯୌବାନ୍ତକେନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଗ୍ରାହ୍ୟଃ ଅର୍ଥୋ ନ ବହୁମିତଃ ॥ ୮ ॥
 ଆକାରସହଜା ବୁଦ୍ଧିର୍ଯୋଗାତ୍ମରସ୍ୟ ସମତା ।
 କେବଳାଂ ସବିଦାଂ ସ୍ଵପ୍ନାଂ ମନ୍ୟନ୍ତେ ମଧ୍ୟମଃ ପୁନଃ ॥ ୯ ॥
 ରାଗାଦିଜ୍ଞାନ ସନ୍ତାନବାସନାଛେଦସମ୍ଭବା ।
 ଚତୁର୍ଣାମପି ବୌଦ୍ଧନାଂ ମୁକ୍ତିରେଷା ପ୍ରକାର୍ତତା ॥ ୧୦ ॥
 କୃତଃ କମଣ୍ଡଳୁମୌର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଚାରଂ ପୂର୍ବାହ୍ନ ଶ୍ଵେତନଂ ।
 ସଂସାରୋ ରକ୍ତାଂବରତ୍ନଂ ଚ ଶିଶିୟେ ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁଭିଃ ॥ ୧୧ ॥
 ସୁଗତ ଦେବ ବୁଦ୍ଧ କେବଳ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ପୂଜନୀୟ ଦେବ, ଜଗତ୍ ପରିଚ୍ଛେଦକ
 ସବୁ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଆର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ତମ ତଥା ଚତୁର୍ଭୁଜର ଅବ୍ୟୟ
 ପ୍ରସିଦ୍ଧ— ଏହି ଚାରିକଥା ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ମୂଳତତ୍ତ୍ଵ ॥ ୧ ॥

ସଂସାରକୁ ଦୁଃଖର ଘର ବୋଲି ଜାଣିଲା ପରେ ସମୁଦୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ଵେତ
 ହୋଇଥାଏ । ଏଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସମଶଃ ଶୁଣ ॥ ୨ ॥

ସଂସାର ଦୁଃଖ ହିଁ ଦୁଃଖ, ପ୍ରଥମେ କୁହାଯାଇଥିବା ପଞ୍ଚସ୍ତବକୁ
 ଉଚିତ ॥ ୩ ॥

ପ୍ରାଣନେତ୍ରୀ ପୁର ଶତଦାସ ପଞ୍ଚବିଷୟ, ମନ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧି ବା ଅନୁକରଣ-
ଦ୍ଵାରା କେବଳ ଧର୍ମର ସ୍ଥାନ ॥ ୪ ॥

ମନୁଷ୍ୟର ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ରାଗ ଦ୍ଵେଷାଦି ଜାତହୁଏ ତାହାକୁ ସମୁଦୟ
କୁହାଯାଏ । ଆତ୍ମା ଓ ଆତ୍ମାର ସମ୍ବନ୍ଧ ତଥା ସ୍ଵଭାବକୁ ଆଖ୍ୟା କୁହାଯାଏ । ଏହି
ଅବସ୍ଥାକୁ ସମୁଦୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ॥ ୫ ॥

ସବୁ ସଂସାର ଶଶିକ, ସମସ୍ତ ବାସନାରୁ ସ୍ଥିର ହେବାହିଁ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର
ମର୍ମ । ସେହି ଶୂନ୍ୟତାଭାବର ଶୂନ୍ୟରୂପହିଁ ମୋକ୍ଷ ॥ ୬ ॥

ବୌଦ୍ଧମାନେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ଅନୁମାନ--ଏହି ଦୁଇପ୍ରକାର ପ୍ରମାଣ ମାନନ୍ତି ।
ସନ୍ତାନେ ଗୁରୁ ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ--ବୈଶ୍ଵାସିକ, ସୌମାନ୍ତିକ, ଯୋଗାରୁର ଓ
ମଧ୍ୟମିକ ॥ ୭ ॥

ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବୈଶ୍ଵାସିକ ଜ୍ଞାନରେଥିବା ଅର୍ଥକୁ ବିଦ୍ୟମାନ ମାନେ ।
ସନ୍ତାନ, ଯାହା କି ଜ୍ଞାନରେ ନାହିଁ, ତାହାକୁ ସିଦ୍ଧି ପୁରୁଷମାନେ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ ।
ସୌମାନ୍ତିକ କେବଳ ଭିତରକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପଦାର୍ଥମାନେ ॥ ୮ ॥

ଯୋଗାରୁରମାନେ ବିଜ୍ଞାନଯନ୍ତ୍ର ବୁଦ୍ଧିକୁ ସାକାର ମାନନ୍ତି । ମଧ୍ୟମିକମାନେ
ଜ୍ଞାନର ପଦାର୍ଥର ଜ୍ଞାନ ମାତ୍ରକୁ ମାନନ୍ତି, ପଦାର୍ଥକୁ ନୁହେଁ ॥ ୯ ॥

ଗଣାଦି ଜ୍ଞାନପ୍ରବାହ ବାହନାର ବିନାଶହିଁ ମୁକ୍ତି ବୋଲି ସମସ୍ତ ବୌଦ୍ଧଙ୍କର
ଶ୍ଳୋକ ॥ ୧୦ ॥

ମୃଗତର୍ମ, ଲକ୍ଷ୍ମୀମୁଣ୍ଡ, କମଣ୍ଡଳୁ, ବଲ୍‌କଳ, ପୁଷ୍କାନ୍ତ ଏ ଯେଉଁ ପୁଷ୍କାନ୍ତ
ଜଳନ, ଏକାକୀ ନ ରହିବା ଏବଂ ରକ୍ତବସ୍ତ୍ର ଧାରଣ--ଏଗୁଡ଼ିକ ବୌଦ୍ଧ ସାଧୁଙ୍କ-
ଶ୍ଳୋକ ॥ ୧୧ ॥

ଉତ୍ତର--ଯଦି ସୁଗତବୁଦ୍ଧ କେବଳ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ଦେବ, ତେବେ ତାଙ୍କର
କିଏ ? ଯଦି ଏହି ବିଶ୍ଵ ଶରୀରରୁ ହୁଅନ୍ତା, ପୂର୍ବେ ଦେଖିଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ପରେ
ଦେଖି, ଏହା ସେହି ପୁଷ୍କାନ୍ତର ପଦାର୍ଥ ବୋଲି ସ୍ମରଣ ହେବା ଅନୁଚିତ । ଶରୀରର
ଉପରେ ପୁଷ୍କାନ୍ତର ପଦାର୍ଥ ହିଁ ରହିବ ନାହିଁ ତ ସ୍ମରଣ ହେବ କାହାର ?

ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷିତବାଦ ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କର ମୋକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା । ତାହା
କହି ପାରୁଛନ୍ତି ଜ୍ଞାନ ହିଁ ପଦାର୍ଥ ହୁଅନ୍ତା, ତେବେ ଜନ୍ମ ପଦାର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନ
ହେବା ଉଚିତ । ଆଉ ଚଳନାଦିହିଁ କାହା ସାହାଯ୍ୟରେ କରିଥାଏ ? ପଦ
ଜ୍ଞାନେହିଁ ପଦାର୍ଥ ଅନୁଭୂତ, ତାହା କିପରି ଶୂନ୍ୟ ହୋଇପାରେ ? ବୁଦ୍ଧି
ଆକାରଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତା, ତେବେ ତାହା ଦେଖାଯାନ୍ତା । ଯଦି କେବଳ ଜ୍ଞାନ
ଆତ୍ମାରେ ରହେ, ତେବେ ବାହ୍ୟପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକକୁ ହିଁ ଜ୍ଞାନ କହିବାକୁ ଉଚିତ
କିନ୍ତୁ ଜ୍ଞେୟ ପଦାର୍ଥବିନା ଜ୍ଞାନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।

ଯଦି ବାସନାର ବିନାଶହିଁ ମୁକ୍ତି ଅଟେ, ତେବେ ସୁଷ୍ପ୍ତି ଅବସ୍ଥାକୁ ମୁକ୍ତି
କୁହାଯିବା କଥା; କିନ୍ତୁ ଏହା ବିଦ୍ୟା ଓ ଜ୍ଞାନବିରୁଦ୍ଧ ହେବାହେତୁ ଗ୍ରହଣ
ନୁହେଁ । ବୌଦ୍ଧମତ ଏହିପରି ସମ୍ବେଦରେ ଶୁଦ୍ଧ ହେଲା । ବୁଦ୍ଧମତ
ବିଚାରକ ଅବଲୋକନ କରି ଜାଣି ପାରିବେ ଯେ, ଏମାନଙ୍କ ବିଦ୍ୟା ବୋଲି
କିପରି । ଜୈନମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହିମତକୁ ମାନ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶେଷତ୍ୱାବଳେ ଜୈନମତର ଆଲୋଚନା କରାଯିବ । ପ୍ରକୃତ
ରହାକର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ନ୍ୟାୟଚକ୍ରସାରରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ବୌଦ୍ଧମାନେ ପଦ
ସମୟରେ ନବୀନତା ନେମେ (୧) ଆକାଶ, (୨) କାଳ, (୩) ଜୀବ, (୪) ପୃଥ୍ୱୀ ଗଳ (ପ୍ରତି
ପରମାତ୍ମା) — ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଚତୁଷ୍ଟୟରେ ବଶୀଭୂତ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜୈନମାନେ ପଦ
ପ୍ରତିକାୟ, ଅଧର୍ମାପ୍ରତିକାୟ, ଆକାଶପ୍ରତିକାୟ, ପୃଥ୍ୱୀଗଳାପ୍ରତିକାୟ, ଜୀବପ୍ରତିକାୟ
ଏବଂ କାଳ — ଏହି ଛ ପଦାର୍ଥ ମାନନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ‘କାଳ’ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଶେଷ ଶେଷ
ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଏକ ଆପ୍ରତିକାୟ (ପଦାର୍ଥ) ରୂପରେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ; ଆଉ କେହି
କି କାଳ ବ୍ୟବହାରରୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଟେ, ବସ୍ତୁତଃ ନୁହେଁ ।

ଧର୍ମାପ୍ରତିକାୟ — ଯାହା କି ଚିତ୍ତପରିଣାମ ଅନୁସାରେ ପରିଣାମପ୍ରାପ୍ତ ଆତ୍ମା ଓ
ପୁରୁଷଗଳରେ ଅବସ୍ଥିତ କରେ, ପୁଣି ତହିଁର ଚିତ୍ତର କାରଣ ହୁଏ । ଏହି ଧର୍ମାପ୍ରତି
କାୟ ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରେ ଏବଂ ଲୋକରେ ଅସଂଖ୍ୟ ପରିମାଣରେ ବ୍ୟାପକ ଥାଏ ।

ଅଧର୍ମାପ୍ରତିକାୟ — ଯାହାକି ସ୍ଥିରତାରୁ ପରିଣାମୀ ଆତ୍ମା ଓ ପୁରୁଷଗଳ
ସ୍ଥିରତା ସଂପାଦନ କରେ ।

ଆକାଶସ୍ତ୍ରୀ କାୟ—ଯେ କି ସକଳ ପଦାର୍ଥର ଆଧାର, ପୁଣି ଯେଉଁଥିରେ
ପୃଥିବୀ ଓ ପର୍ଯ୍ୟବ ପରମାତ୍ମାର ସ୍ଥିତି ଗତି ଓ ଯାତାୟାତ ହୁଏ ।

ପୃଥିବୀ କାୟ—ଯେ କି ଜଗତର ମୌଳିକ ଉପାଦାନ, ସୂକ୍ଷ୍ମ,
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ବର୍ଣ୍ଣ, ଗନ୍ଧ ଓ ସ୍ପର୍ଶ ଯୁକ୍ତ ପୁଣି ବୃଦ୍ଧି ଓ କ୍ଷୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

ଜୀବାସ୍ତ୍ରୀ କାୟ—ଯେ ଚେତନଯୁକ୍ତ, ଜ୍ଞାନ ଦର୍ଶନରେ ଉପଯୁକ୍ତ, ପରିବର୍ତ୍ତନ-
ଶୀଳ ଓ ଭେଦ ।

କାଳ—ଯାହାଦ୍ଵାରା ପୃଥ୍ବୀକାୟ ପଞ୍ଚାସ୍ତ୍ରୀ କାୟର ସାମୀପ୍ୟ ବା ଦୂରତା, ନୂତନତା
ପ୍ରାଚୀନତା ଜଣାଯାଏ, ପୁଣି ଯହିଁରେ ବର୍ତ୍ତମାନରୂପ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ନିର୍ବାହିତ
ହୁଏ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ବୌଦ୍ଧମାନେ ଯେଉଁ ଚାରି ପଦାର୍ଥକୁ ସମସ୍ତ ଭେଦରେ ନୂତନ
ରୂପ ନେବା କରନ୍ତି, ତାହା ମିଥ୍ୟା । ଯେହେତୁ ଆକାଶ, କାଳ, ଜୀବ ଓ

ପୃଥିବୀ କଦାପି ନୂଆ ବା ପୁରୁଣା ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ସେ ସବୁ
ସର୍ବଦା କାରଣରୂପ ହେତୁ ଅବିନାଶୀ, ଏଣୁ ନୂତନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।

ସମୀକ୍ଷକର ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ନୁହେଁ, ଯେହେତୁ ଧର୍ମାଧର୍ମ କେବେହେଁ ଦ୍ରବ୍ୟ
କେବଳ ଶୁଣ ଅଟେ; ସୁତରାଂ ଜୀବର ପୃଥକ୍ ହୋଇ ରହିପାରେ ନାହିଁ ।

ସେମାନଙ୍କର ଆକାଶ, ପରମାତ୍ମା ଜୀବ ଓ କାଳ—ଏହି ଚାରି ଦ୍ରବ୍ୟ ମାନବା
ମାନୁଷ୍ୟ । ବୈଷେଷିକ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ପୃଥିବ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚତତ୍ତ୍ଵ, କାଳ, ଦିଗ,

ସ୍ଥାନ ଓ ମନ—ଏହି ନବ ପଦାର୍ଥ ଅବଶ୍ୟ ପୃଥକ୍ । ଏକମାତ୍ର ଜୀବକୁ ଚେତନ
ସ୍ୱରୂପକୁ ନ ମାନିବା ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନମାନଙ୍କର କେବଳ ପକ୍ଷପାତ ବିଚାର ।

ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନମାନେ ସପ୍ତଭିକ୍ଷା ଓ ସ୍ୟାଦ୍ବାଦ୍ ମାନନ୍ତି । ଯଥା;—
୧। ସନ୍-ଦଟଃ—ଏହାକୁ ପ୍ରଥମ ଭଙ୍ଗ କୁହାଯାଏ । ଦଟ ଅଛି ବୋଲି ଦଟର

ସମ୍ପର୍କର ଦଟାଭାବର ବିରୋଧ କରିଅଛି ।
୨। ଅସନ୍-ଦଟଃ-- ଦଟନାହିଁ, ଏହାଦ୍ଵାରା ଦଟାଭାବର ବିରୋଧ ଅର୍ଥାତ୍

ଦଟ ଅଭାବ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ ।
୩। ସନ୍-ସନ୍-ଦଟଃ-- ଏହା ଦଟ, ପରନ୍ତୁ ପଟ ନୁହେଁ । ଏଥିରେ ଦଟକୁ

ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ପୁଣି ତାହା ପଟ ନୁହେଁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏହା
ଦଟକୁ ଦୂର ଭଙ୍ଗରୁ ପୃଥକ୍ ।

୪। ଦଟୋଽଦଟଃ--ଏହା ଦଟ; କିନ୍ତୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ଦଟ ନୁହେଁ । ଏଥିରେ

ଏକାବେଳେ ଏହାକୁ ଘଟ, ପୁଣି ଘଟ ନୁହେଁ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏହାକୁ ବୋଲି କହିବାବେଳେ ଅପର ଘଟର ଅଭାବ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଏ ।

ଘଟକୁ ପଟ କହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏଥିରେ ଘଟର ବକ୍ତବ୍ୟ ପଟର ବକ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଯାହା ଘଟ ନୁହେଁ, ତାହାକୁ ଘଟ ବୋଲିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ପୁଣି ଘଟ ଘଟ, ତାହାକୁ ଘଟ କହିବାହୀଁ ଉଚିତ ।

କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଥିବା କଥା କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଅଛି, 'କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁ ନାହିଁ, ପୁଣି କୌଣସି ଅପର ବସ୍ତୁ, ଯଥା ଘଟ, ଅଛିବୋଲି କହିବା ଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଏହିପରି—

ସ୍ୟାଦଫଳି ଜାବୋଃପୁଂ ପ୍ରଥମୋ ଭଙ୍ଗଃ ॥ ୧ ॥ ସ୍ୟାନ୍ନାଫଳି ଜାବୋଃପୁଂ ଭଙ୍ଗଃ ॥ ୨ ॥ ସ୍ୟାଦବକ୍ତବ୍ୟୋ ଜାବସ୍ତୁଶାୟୋ ଭଙ୍ଗଃ ॥ ୩ ॥ ସ୍ୟାଦସି ନାସି ଉପୋ ଜାବଶ୍ଚିତ୍ତଥୋ ଭଙ୍ଗଃ ॥ ୪ ॥ ସ୍ୟାଦସି ଅବକ୍ତବ୍ୟୋ ଜାବଃ ପଶ୍ୟେ ଭଙ୍ଗଃ ॥ ୫ ॥ ସ୍ୟାନ୍ନାସି ଅବକ୍ତବ୍ୟୋ ଜାବଃ ଶଷ୍ଠୋ ଭଙ୍ଗଃ ॥ ୬ ॥ ସ୍ୟାଦସି ନାସି ଜାବ ଇତି ଦେସମୋ ଭଙ୍ଗଃ ॥ ୭ ॥

ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ୍ଭ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ନିର୍ଜୀବ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥରେ ନାହିଁ—ପ୍ରଥମ ଭଙ୍ଗ । ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥରେ ଜାବ ନାହିଁ—ଏହା ଦ୍ଵିତୀୟ ଭଙ୍ଗ । ଜାବ ବର୍ତ୍ତମାନଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ—ତୃତୀୟ ଭଙ୍ଗ । ଜାବ ଶରୀର ଧାରଣ କଲେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓ ଅଶେଷ ହେଲେ ଅପରିହାର୍ୟ ହୁଏ—ଏହା ଚତୁର୍ଥ ଭଙ୍ଗ । ଜାବ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ବଚନରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇ ନାହିଁ—ଏହା ପଞ୍ଚମ ଭଙ୍ଗ । ଜାବର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ, ଏହାକୁ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ—ଏହା ଷଷ୍ଠ ଭଙ୍ଗ । ଜାବ ଅଛି, ଯେହନୁ ତାହା ଅନୁମାନଦ୍ଵାରା ଜଣାଯାଏ ପୁଣି ନାହିଁ, ଯେହେତୁ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ ଏକପରି ଗୋପନୀୟ ନାହିଁ, କ୍ଷଣକୁ କ୍ଷଣ ବଦଳି ଯାଏ । ଜାବ ଅଛି, ତାହା ନାହିଁ ବୋଲିଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ ଏବଂ ଯାହା ନାହିଁ ତାହା ଅଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ—ଏହା ସପ୍ତମ ଭଙ୍ଗ । ଏହିପରି ନିତ୍ୟର ସପ୍ତଭଙ୍ଗ ଓ ଅନିତ୍ୟର ସପ୍ତଭଙ୍ଗ ତଥା ସାମାନ୍ୟତା ବିଶେଷତ୍ଵ, ଗୁଣ ଏବଂ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁରେ ସପ୍ତଭଙ୍ଗ ଥାଏ । ସେହିଭାବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଗୁଣ, ସ୍ଵଭାବ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଅନନ୍ତ ହେବାରୁ ସପ୍ତଭଙ୍ଗୀ କଥନ ମଧ୍ୟ ଅଟେ—ଏହାକୁ ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନମାନଙ୍କର ସ୍ୟାଦବାଦ ତଥା ସପ୍ତଭଙ୍ଗୀ କୁହାଯାଏ ।

ପ୍ରାର୍ଥନା--ଏହି ସବୁ କଥାକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲାଭ, ସାଧର୍ମ୍ୟ ଏବଂ ବୈଧର୍ମ୍ୟ
 କର୍ମରୁ ଶୁଦ୍ଧ କରାଯାଇ ପାରେ । ଏହିପରି ସରଳ କଥା ଶୁଦ୍ଧ ଜଟିଳ ଜାଲ
 କରାଯାଇ କେବଳ ଅଜ୍ଞାନ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଭୁଲାଇବାପାଇଁ । ଦେଖ ଯେ, ଜୀବର
 ଅନ୍ତରାଳରେ ଏବଂ ଅନ୍ତରାଳର ଅନ୍ତରାଳରେ ଦେଖାଯାଏ । ଯେପରି ଜୀବ ଓ
 ଅନ୍ତରାଳର ବ୍ୟାପନତାରେ ଉଭୟମଧ୍ୟରେ ସାଧର୍ମ୍ୟ, ପୁଣି ଚେତନ ଓ ଜଡ଼
 ମଧ୍ୟରେ ବୈଧର୍ମ୍ୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବରେ ଚେତନତ୍ଵ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଜଡ଼ତ୍ଵ ନାହିଁ
 ଜଡ଼ତ୍ଵରେ ଜଡ଼ତ୍ଵ ଅଛି କିନ୍ତୁ ଚେତନତ୍ଵ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ଗୁଣ, କର୍ମ ଏବଂ
 ସମାଧି ଓ ବରୁଣଧର୍ମର ବରୁଣକଲେ ସେଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ପର୍କରୁ ତଥା
 ବରୁଣ ସତ୍ତାରେ ବୁଝି ହୁଏ; ପୁଣି ଏପରି ପ୍ରପଞ୍ଚ ବସ୍ତୁର କରବାରେ କ
 ଶକ୍ତି କି? ଏଥିରେ ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ଉଭୟେ ଏକମତ । ସ୍ଵଳ୍ପମାତ୍ର ପୃଥକ୍ତା
 ଶୁଦ୍ଧତା ମଧ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥାଏ ।

ତେଣୁ କେବଳ ଜୈନ ମତ ବସ୍ତୁରେ କୁହାଯାଉ ଅଛି ।

ଉପରୋକ୍ତ ପରେ ତତ୍ତ୍ଵ ବିବେକସ୍ତୁତି ବେତନମ୍ ।

ଉପରୋକ୍ତମୁଖାଦେୟଂ ହେୟଂ ହେୟଂ ଚ କୁବଂତଃ ॥ ୧ ॥

ହେୟଂ ହି କର୍ତ୍ତୃଗାତାତ୍ ତତ୍ କାର୍ଯ୍ୟମବବେକନଃ ।

ଉପରୋକ୍ତଂ ପରଂ ଜ୍ୟୋତିରୁପୟୋଗୌକଲକ୍ଷଣମ୍ ॥ ୨ ॥

ଜୈନମାନେ ଚିତ୍ତ ଅତିତ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ଚେତନ ଏବଂ ଜଡ଼--ଏହି ଦୁଇ ପରତତ୍ତ୍ଵ
 ଉଭୟର ବିବେଚନାକୁ ବିବେକ କହନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଯାହା ଗ୍ରହଣ
 କରନ୍ତି ତାହା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ଯାହା ତ୍ୟାଗଯୋଗ୍ୟ ତାହା ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି,
 ତେଣୁମାନେ ବିବେକୀ ॥ ୧ ॥

ଜଗତର କେହି କର୍ତ୍ତା ଗାତା ତଥା ଶ୍ଵର ଜଗତର ରଚନାକରିଅଛନ୍ତି-
 ତେଣୁମାନଙ୍କ ଏହି ମତର ତ୍ୟାଗ ଏବଂ ପରମଜ୍ୟୋତିସ୍ତରୁପଯେଉଁ ଜୀବ ଯୋଗଦ୍ଵାରା
 ଶୁଦ୍ଧିତ ହୁଏ, ତାହାକୁ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ॥ ୨ ॥ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବବିନା
 ଶ୍ଵର ନାମରେ ଅନ୍ୟ ଚେତନତତ୍ତ୍ଵ ନାହିଁ, ଅନାଦି ସିଦ୍ଧ ଶ୍ଵର କେହି ନାହିଁ--
 ତେଣୁ ଜୈନ ଉଭୟଙ୍କର ଏହି ମତ ।

ରଜା ଶିବପ୍ରସାଦ ତାହାଙ୍କର “ଇତିହାସକ୍ତିମିରନାଶକ” ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲେଖିଛନ୍ତି-
 ତାଙ୍କର ଦୁଇଟା ନାମ; ଏକ ଜୈନ, ଅପର ବୌଦ୍ଧ । ଏହି ଦୁଇ ନାମ

ପର୍ଯ୍ୟାୟବାଚୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକାର୍ଥ ବୋଧକ, ପରନ୍ତୁ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ
ମାଂସାହାର ବାମନାର୍ଥମାନେ ଅଛନ୍ତି, ଜୈନମାନେ ଏମାନଙ୍କର ବିରୋଧୀ । ପୌ
ମାନେ ମହାଶର ଓ ଗୌତମ ଗଣଧର ସେମାନଙ୍କୁ ବୌଦ୍ଧମାନେ ବୁଦ୍ଧ ବୋଲି
କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜୈନମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗଣଧର ଓ ଜନବର କହନ୍ତି ।
ଜୈନ ବଂଶଧର ରାଜା ଶିବପ୍ରସାଦଙ୍କର ଉକ୍ତ ଇତିହାସ ପୁସ୍ତକର ଉଲ୍ଲେଖ
ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ସ୍ୱାମୀ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଏକ ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବରେ ଜନାଶ୍ରୟ
ଥିଲେ ଏବଂ ଭାରତବର୍ଷର ସର୍ବତ୍ର ବୌଦ୍ଧ ବା ଜୈନ ଧର୍ମ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ।

ଏହାର ଟୀକାରେ ଲିଖିତ ଅଛି,—“ବୌଦ୍ଧ” କହିଲେ ଆମର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—ମହାବୁଦ୍ଧ
ଗଣଧର ଗୌତମସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତବର୍ଷର ସର୍ବତ୍ର ବୁଦ୍ଧତା ହୋଇଥିବା ବେଳେ
ବିରୁଦ୍ଧମତ, ଯାହାକି ଅଶୋକ ଏବଂ ମହାବୁଦ୍ଧ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟ ମାନୁଥିଲେ । ଜୈନ
ମାନେ ତହିଁରୁ କେବେହେଲେ ପୃଥକ ରହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଜନ ପହିଁରୁ ଜୈନ
ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ବୁଦ୍ଧ ଯହିଁରୁ ବୌଦ୍ଧ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି, ଉଭୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟବାଚୀ ଶବ୍ଦ
କୋଷରେ ଏହି ଦୁଇ ଶବ୍ଦର ଏକ ଅର୍ଥ ଲେଖା ଅଛି । ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ଦୁହେଁ
ଗୌତମକୁ ମାନନ୍ତି । ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାପବଂଶରେ ଶାଙ୍କ୍ୟ
ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ଅନେକ ବାର ମହାବୁଦ୍ଧ ନାମରେ କୁହାଯାଇ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ
ସମୟରେ ଉଭୟ ମତ ଏକ ହୋଇଥିବ । ଆମ ଗୌତମ ମତାବଳମ୍ପୀମାନଙ୍କୁ ଜୈନ
ନ କହି ବୌଦ୍ଧ ବୋଲି ଲେଖିବାର କାରଣ ଏହି ଯେ ଅନ୍ୟ ଦେଶବାସୀମାନେ
ସେମାନଙ୍କୁ ବୌଦ୍ଧ ନାମରେହିଁ ଲେଖିଛନ୍ତି ।” ଅମରକୋଶରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି
ଲେଖାଅଛି;—

ସର୍ବଜ୍ଞଃ ସୁଗତୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଧର୍ମରାଜସ୍ୱଥାଗତଃ ।
ସମନ୍ତଭଦ୍ରୋ ଭଗବାନ୍ମାରକଲୋକକଳ୍ପିନଃ ॥ ୧ ॥
ସତ୍ତ୍ୱଭଞ୍ଜୋ ଦଶବଳୋଽବସ୍ତୁବ୍ୟାଧିବିନାୟକଃ ।
ମୁକ୍ତଃ ଶ୍ରୀଘନଃ ଶାସ୍ତ୍ରା ମୁକ୍ତଃ ଶାକ୍ୟମୁନିସ୍ତୁ ପୁଃ ॥ ୨ ॥
ସ ଶାକ୍ୟସିଂହଃ ସର୍ବାର୍ଥଃ ସିଦ୍ଧଶୌଚୋଦନଶ୍ଚ ସଃ ।
ଗୌତମଶ୍ଚାର୍ଜବରୁଣ୍ଡ ମାୟାଦେବସୁତଶ୍ଚ ସଃ ॥ ୩ ॥

ଅମରକୋଶ କା ୧ । ବର୍ଗ ୧ । ଶ୍ଳୋ ୮୫୧ ॥

ହେବ ଦେଖ, ବୁଦ୍ଧ ଓ ଜିନ ତଥା ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ
 କି ନାହିଁ ? ଅମର ସିଂହ ମଧ୍ୟ କଣ ବୁଦ୍ଧ ଓ ଜିନକୁ ଏକ ବୋଲି କହିବାରେ
 ସକ୍ଷମ ? ଅବଦାନ ଜୈନମାନେ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, କିମ୍ବା ନିଜର
 ଧର୍ମ ଭଲରୂପେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ; କେବଳ ମିଥ୍ୟାବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ହାଟ କରି-
 ଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁମାନେ ବିଦ୍ୱାନ, ସେମାନେ ବୁଝିଛନ୍ତି ଯେ,
 ବୁଦ୍ଧ ଓ ଜିନ ତଥା ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ଏକାଠିବୋଧକ ଶବ୍ଦ, ଏଥିରେ କୌଣସି
 ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ ।

ଜୈନମାନଙ୍କ ମତରେ ଜୀବ କେବଳ ପରମେଶ୍ୱର ହୋଇ ଯାଏ, ସେମାନଙ୍କର
 ପରମେଶ୍ୱର ନାହିଁ ମୁକ୍ତପ୍ରାୟ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ପରମେଶ୍ୱର ଅଟନ୍ତି । ପୁଣି ଅନାଦି
 ପରମେଶ୍ୱର ବୋଲି ଅନ୍ୟ କେହି ନାହିଁ । ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ନାସ୍ତିକମାନଙ୍କ ଛଅ
 ଦେବର ଛଅ ନାମ, ଯଥା—ବସଙ୍କ, ଶତରାଗ, ଅର୍ଦ୍ଧନ, କେବଳୀ, ଜାତୀକୃତ ଓ
 ଇନ୍ଦ୍ର । ଚନ୍ଦ୍ରପୁରୀ ଆଶ୍ରମଶ୍ରେଣୀଲଂକାରଗ୍ରନ୍ଥରେ ଆଦିଦେବଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଏହିପରି
 ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି—

ସଞ୍ଜେ ଶତରାଗାଦିଦୋଷସ୍ତେଲୋକ୍ୟପୂଜକଃ ।

ସୁଥାଣ୍ଡିତାର୍ଥବାଦୀ ଚ ଦେବୋଽର୍ଦ୍ଧନଂ ପରମେଶ୍ୱରଃ ॥ ୧ ॥

ଏହିପରି “ତୌତାତତୋ” ମଧ୍ୟ ଲେଖିଛନ୍ତି—

ସଞ୍ଜେ ଦୁଷ୍ୟତେ ତାବନ୍ନେଦାମମସ୍ତଦାଦିତଃ ।

ଦୁଷ୍ଟା ନ ଚୈକଦେଶୋଽସ୍ତି ଲଜମ୍ବା ପ୍ରେମୁନାପୟେତ୍ ॥ ୨ ॥

ନ ଶୂରମବଧଃ କଣ୍ଠି ନିତ୍ୟସବଞ୍ଜବୋଧକଃ ।

ନ ଚ ତଥାର୍ଥବାଦୀନାଂ ତାପ୍ତ୍ୟମପି କଳ୍ୟାଣେ ॥ ୩ ॥

ନ ଶୂନ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରଧାନୈସ୍ତେ ସ୍ତଦସ୍ତିତ୍ୱଂ ବଧୀୟତେ ।

ନ ଶୂରବାଦିତ୍ୱଂ ଶକ୍ୟଃ ପୂର୍ବମନୈରବୋଧିତଃ ॥ ୪ ॥

ଯେଉଁ ଶତରାଗଦୋଷରହିତ, ସେ ଲୋକ୍ୟପୂଜନୀୟ, ପଦାର୍ଥର ଯଥାର୍ଥବକ୍ତା,

ଅର୍ଦ୍ଧନ ଦେବ, ସେହି କେବଳ ପରମେଶ୍ୱର ॥ ୧ ॥

କେହି ସବଞ୍ଜ ଅନାଦି ପରମେଶ୍ୱର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନାହିଁ, ଯେହେତୁ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ

ସମୟର ଅସମ୍ଭବ । ଯଦି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ, ତେବେ ଅନୁ-

ମାନ ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ । ଯେହେତୁ, କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଏକଦେଶ ପ୍ରମାଣ ବଳା ଭକ୍ତି

ପଦାର୍ଥର ଅନୁମାନ କିଛି ଯାଇପାରେ ନାହିଁ ॥ ୨ ॥

ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ଅନୁମାନ ପ୍ରମାଣ ନୁହେଁ, ତେବେ ଆମେ ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜ
ଅନାଦି ସବୁଙ୍କ ପରମାତ୍ମାବୋଧକ ହୋଇ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।
ଏହି ତଳ ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ, ତେବେ ଅର୍ଥବାଦ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ଥିତି, ନିୟମ, ପରିସ୍ଥିତି
ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣନା, ପୁରାଣକୁ ବା ଇତିହାସର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥପ୍ରଧାନ ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା ସମାପ୍ତ ପରି ପରୋକ୍ଷ ପରମାତ୍ମା ପ୍ରମାଣ ପ୍ରତି
ବିଧାନ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ପୁଣି ଧର୍ମୋପଦେଷ୍ଟାମାନଙ୍କଠାରୁ ନ ଶୁଣି
ଶିଖାରିବର ଗୁଣ କର୍ମାଦିର ଅନୁବାଦ କରାଇପାରେ ନାହିଁ ॥ ୪ ॥

ଏହାର ଖଣ୍ଡନ—ଯଦି ଅନାଦି ଶିଖାର ନାହାନ୍ତି, ତେବେ ତୁମର ଅନୁ
ଦେବଙ୍କର ପିତାମାତାର ଶରୀର କିଏ ନିର୍ମାଣ କଲା ? କର୍ତ୍ତା ଅଭାବରେ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ
ସଦ୍‌ବ୍ୟକ୍ତିର ସଫଳ ଏବଂ ଯଥୋଚିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମତାରେ ନିର୍ମାଣ କରାଇପାରେ
ନାହିଁ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥରେ ଶରୀର ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି, ସେହି ପଦାର୍ଥରେ ଯୁକ୍ତ
ତହିଁରେ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ଓ ସୁନ୍ଦର ଶରୀର ସୃଷ୍ଟି ନିର୍ମିତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ
କାରଣ, ସେ ଗୁଡ଼ିକରେ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ନିର୍ମିତ ହେବାର ଜ୍ଞାନ ହିଁ ନାହିଁ । ସେ ପ୍ରକାର
ଗୋଟି ଦୋଷଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପରେ ଦୋଷ ରହିତ ହୁଏ, ସେ କେବେହେଁ ଶିଖର
ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଯେଉଁ ନିର୍ମିତ ଯୋଗୁଁ ସେ ଗୋଟି ଦୋଷଯୁକ୍ତ
ହୁଏ, ସେହି ନିର୍ମିତର ଅନ୍ତରାଳ ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅଭାବ ହୋଇପଡ଼େ । ଯେଉଁ
ପୁଣି ଅଳ୍ପଜ୍ଞ, ସେ କଦାପି ସଦ୍‌ବ୍ୟାପକ ଓ ସଦ୍‌ଜ୍ଞ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଶବ୍ଦର
ଏକଦେଶଦର୍ଶୀ ଏବଂ ପରିମିତ ଗୁଣ, କର୍ମ ଓ ସ୍ୱରୂପକୁ ହେତୁ ସେ ସକଳ ପ୍ରକାର
ବିଦ୍ୟାର ଯଥାର୍ଥବକ୍ତା ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଅତିଏବ, ତୁମର ଶ୍ରୀକବି
କାଦାପି ଶିଖର ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ ॥ ୧ ॥

ତୁମେ କଣ କେବଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣକୁ ମାନୁଛ, ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବସ୍ତୁ ମାନୁ ନାହିଁ
ଯେପରି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାର ରୂପ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ
ସେହିପରି ବିନା ଶୁଦ୍ଧାନ୍ତରଣ, ବିଦ୍ୟାକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ଯୋଗାତ୍ମ୍ୟରେ ପରସ୍ପର
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖାଯାନ୍ତି ନାହିଁ; ଯେପରି ବିନା ଶିକ୍ଷାରେ ବିଦ୍ୟାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ
ସେହିପରି ବିନା ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଯୋଗସାଧନାରେ ପରମାତ୍ମା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ; ତେଣୁ
ତୁମର ରୂପାଦିଗୁଣ ଦେଖି ଗୁଣାଦି ସହିତ ଅବ୍ୟବହିତ ନିତ୍ୟସମ୍ପର୍କ

କରିବା; ସେହିପରି ଏହି ସୃଷ୍ଟି ନିର୍ମାଣବୈଷୟିକତା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ପର-
ସ୍ପରା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜାଣିବାକୁ ହୁଏ; ପୁଣି ପାପାଚରଣଇଚ୍ଛା ହେଲେ ମନରେ ଯେଉଁ
କିଛି ଓଲଟା ଜାତ ହୁଏ, ତାହା କେବଳ ସେହି ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ
ଦ୍ୱାରା ହୁଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ପୁଣି ଅନ୍ୟ
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣରେ ସନ୍ଦେହ କ'ଣ ? ॥ ୨ ॥

ସେହିପରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ଅନୁମାନ ପ୍ରମାଣର ଥିବାବେଳେ ନିତ୍ୟ, ଅନାଦି ଓ
ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଆଗମ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ । ଏହିକାରଣରୁ ଶବ୍ଦପ୍ରମାଣ
ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ବିଦ୍ୟମାନ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ, ଅନୁମାନ ଓ ଶବ୍ଦ--ଏହି ତିନି ପ୍ରମାଣରୁ
ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଜାଣିପାରେ । ତେବେ ଅର୍ଥବାଦ ଅର୍ଥାତ୍ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଗୁଣ-
କରିବା ମଧ୍ୟ ଭବିତ ; ଯେହେତୁ, ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଗୁଣ, କର୍ମ ଓ
ସ୍ୱାଧୀନ ନିତ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଣୟା କରିବାରେ କୌଣସି ପ୍ରତି-
ଷ୍ଠା ନାହିଁ ॥ ୩ ॥

ଯେଉଁ ଲୋକରେ କର୍ତ୍ତାବିନା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ, ସେହିପରି
ଈଶ୍ୱରଙ୍କରୁ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କର୍ତ୍ତା ବିନା ବିଦ୍ୱାନ୍ନିତ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ଏପରି
ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ମୂଢ଼ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଦେହ କରିପାରେ
ନାହିଁ । ଧର୍ମୋପଦେଶକମାନଙ୍କଠାରୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବିଷୟ ଶୁଣିଲା ପରେ ତାହାଙ୍କ
ବିବରଣ କରିବା ମଧ୍ୟ ସହଜ ହୁଏ ॥ ୪ ॥

ଅନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାନ୍ତ ପ୍ରମାଣ ନେଇ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଗଣନ କରିବା ଜୈନ-
ମାନଙ୍କର ଅନୁଚିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ--ଅନାଦେଶଗମସ୍ୟାର୍ଥେ ନ ତ ସର୍ବଜ୍ଞ ଆଦିମାନ ।

ବୁଦ୍ଧିମେଶ ଭୂସତ୍ୟେନ ସ କଥଂ ପ୍ରତିପାଦ୍ୟତେ ॥ ୧ ॥

ଅଥ ତଦ୍ବଚନେନେବ ସର୍ବଜ୍ଞୋଽନୈଃ ପ୍ରଜ୍ଞୟତେ ।

ଓକଲ୍ପେତ କଥଂ ସିଦ୍ଧି ରନ୍ୟେ ଯନ୍ୟାଶ୍ଚୟୁୟୋସ୍ତୟୋଃ ॥ ୨ ॥

ଓହେ ସର୍ବଜ୍ଞ ହୋଇଥିବା ଅନାଦି ଶାସ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥହୋଇପାରେ ନାହିଁ କାରଣ,
ଅନ୍ୟତ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବଚସଦ୍ୱାରା ତା'ର ପ୍ରତିପାଦନ କିପରି ହୋଇପାରେ ? ॥ ୧ ॥
ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ବଚନରେ ପରମେଶ୍ୱର ସିଦ୍ଧ ହୁଏ, ତେବେ ଅନାଦି ଈଶ୍ୱରରୁ

ଅନାଦି ଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରମାଣ ପୁଣି ଅନାଦି ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ଅନାଦି ଈଶ୍ଵରପ୍ରମାଣ, ଅନ୍ୟୋନ୍ୟାଶ୍ରୟ ଦୋଷ ଦଟିକି ॥ ୨ ॥ ସର୍ବଜ୍ଞ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ବଚନରେ ବେଦବ୍ୟତିତ ହୁଏ, ପୁଣି ସେହି ବେଦବାକ୍ୟରୁ ଈଶ୍ଵରସିଦ୍ଧି ହୁଏ, ଏହା କପରି ପ୍ରଶ୍ନପ୍ରତ୍ୟାସ୍ତବ ? ଯଦି ସେହି ବେଦ ଓ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ସତ୍ୟତା ପ୍ରତିପାଦନ ପ୍ରମାଣ ଆବଶ୍ୟକ, ତେବେ ତହିଁରେ ଅନବସ୍ଥା ଦୋଷ ଦଟିକି ॥ ୩ ॥

ଉତ୍ତର—ଆମ୍ଭେମାନେ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଓ ତାଙ୍କର ଗୁଣ କର୍ମ ଓ ସ୍ଵଭାବ ଅନାଦି ମାନୁ । ଅନାଦି ଓ ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟୋନ୍ୟାଶ୍ରୟ ଦୋଷ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେପରି କାର୍ଯ୍ୟରୁ କାରଣର ଜ୍ଞାନ ଏବଂ କାରଣରୁ କାର୍ଯ୍ୟର ବୋଧ ହୁଏ, କାର୍ଯ୍ୟରୁ କାରଣର ସ୍ଵଭାବ ଏବଂ କାରଣରେ କାର୍ଯ୍ୟର ସ୍ଵଭାବ ନିତ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ, ସେହିପରି ପରମେଶ୍ଵର ଓ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ଅନନ୍ତ ବିଦ୍ୟାଦି ଗୁଣ ନିତ୍ୟ ହେବା ଓ ଈଶ୍ଵରପ୍ରଣୀତବେଦରେ ଅନବସ୍ଥା ଦୋଷଦଟି ପାରେ ନାହିଁ ॥ ୧ । ୨ । ୩ ॥ ପୁଣି ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯେଉଁ ଶାର୍ପକରମାନଙ୍କୁ ପରମେଶ୍ଵର ମାନୁଛ, ତାହା କହାଯିବ ପାରେ ନାହିଁ । ମାତା ପିତା ବିନା ସେମାନଙ୍କ ଶରୀରହିଁ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ, ସେମାନେ କପରି ତପସ୍ଵର୍ଯ୍ୟା ବିନା ଜ୍ଞାନ ଓ ମୁକ୍ତି ପାଇ ପାରନ୍ତି ? ଯାହାକି ସତ୍ୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତାହାର ଅବଶ୍ୟ ଆଦି ଅଛି । କାରଣ, ବିନା ବିଯୋଗରେ ସତ୍ୟ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଅନାଦି ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ମନ । କେହି ଲୋକ ଯେତେ ବଡ଼ ସିଦ୍ଧ ହେଉ ନା କାହିଁକି ଶ୍ଵେତାସି କର୍ମଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ଜାଣି ପାରେ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ସିଦ୍ଧ ଜୀବ ସୃଷ୍ଟି ଅବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ତାହାର କିଛି ଜ୍ଞାନ ରହେ ନାହିଁ । ଜୀବ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ତାହାର ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଉଣା ହୋଇଯାଏ । ଭ୍ରାନ୍ତବୃତ୍ତି ମୁକ୍ତ ଜୈନ ବିନା ଅନ୍ୟ କେହି ଲୋକ ପରିକ୍ଳିନ୍ନ ମାର୍ଗାର୍ଥ୍ୟଯୁକ୍ତ, ଏକତେଜସ୍ଵୀ ନେତ୍ର ପରମେଶ୍ଵର ଜ୍ଞାନ କରେ ନାହିଁ । ଯଦି କହିବ ଯେ ଶାର୍ପକରମାନେ ନିଜ ପିତା ମନ କଠାରୁ ଜାତ ହେଲେ, ତେବେ ସେ ପିତାମାତାମାନେ କାହାରୁ ଜାତ ହେଲେ ? ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ମାତାପିତା କାହାରୁ ଜନ୍ମି ହୁଅନ୍ତି ? ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଶ୍ନର ଅନ୍ତ ରହିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଅନବସ୍ଥା ଦୋଷ ଦଟିକି ।

-- ଆତ୍ମିକ ନାତ୍ମିକ ସମ୍ବାଦ— ପ୍ରକରଣରହୀନର ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ବେଦ ଆତ୍ମିକ ନାତ୍ମିକ ସମ୍ବାଦ ଲେଖାଅଛି, ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ଏଠାରେ ଲେଖା

ଅର୍ଥକ = ବଡ଼ ଜୈନ ଲୋକମାନେ ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତିପୁରାଣ ଏହାକୁ ବମ୍ବାଇରେ
 ଗଢ଼ାଇଛନ୍ତି ।

ନାସ୍ତିକ = ଶିଶୁରଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ, ଯାହା କିଛି ହୁଏ, ତାହା
 ନିର୍ମଳ ।

ଅର୍ଥକ = ଯଦି କର୍ମରୁ ହୁଏ, ତେବେ କର୍ମ କାହାଦ୍ଵାରା ହୁଏ ? ଯଦି କହିବ
 ଯଦି ହୁଏ, ତେବେ ଯେଉଁ କର୍ମ ହେଉଛି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ଵାରା ଜୀବ କର୍ମ କରେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ
 କି କର୍ମ କଲ ? ଯଦି କହ କି ଅନାଦି କାଳ ଓ ସ୍ଵଭାବରୁ ହୁଏ, ତେବେ ଅନାଦିର
 କି ନାହିଁ, ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ମତରେ ଆଉ ମୁକ୍ତି ନାହିଁ । ଯଦି କହିବ, ପ୍ରାଚୀନ
 ଅନାଦିର ଅନ୍ତ ଅଛି, ତେବେ ବିନା ଯନ୍ତ୍ରରେ ସମସ୍ତଙ୍କ କର୍ମ ନିବୃତ୍ତି
 ହୋଇଯିବ । ଯଦି ଶିଶୁର ଫଳଦାତା ନ ହୁଅନ୍ତେ, ତେବେ ଦୁଃଖରୂପପାପଫଳ
 କେବେବେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଭୋଗ କରନ୍ତା ନାହିଁ । ଯେପରି ଶ୍ଵେତ ଆଦି
 ମେନେ ଶ୍ଵେତଆଦି ଦୋଷକର୍ମର ଦଣ୍ଡ ସ୍ଵଇଚ୍ଛାରେ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି
 ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ରଜବ୍ୟବସ୍ଥାନୁସାରେ ଭୋଗ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି, ସେହିପରି ପର-
 ଶ୍ଵେତରୂପର ଲୋକମାନେ ନିଜ ପାପପୁଣ୍ୟର ଫଳ ଭୋଗ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟଥା
 କର୍ମର ହୋଇଯିବ, ଏକର କର୍ମ ଆରେକକୁ ଭୋଗିନୀକୁ ପଡ଼ିବ ।

ନାସ୍ତିକ = ଶିଶୁର ଅନ୍ତିୟ । ଯଦି ସେ ନିୟାବାନ୍ ହୁଅନ୍ତେ, ତେବେ
 କର୍ମର ଫଳ ନିଜେ ଭୋଗ କରନ୍ତେ । ଏହେତୁ ଆମେମାନେ କେବଳ
 ନିଜର ଅନ୍ତିୟ ମାନୁଅଛୁ । ସେହିପରି କୁମ୍ଭେମଧ୍ୟ ମାନବା ଭବିଷ୍ୟତ ।

ଅର୍ଥକ = ଶିଶୁର ଅନ୍ତିୟ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ସନ୍ତିୟ । ଯଦି ସେ ଚେତନ
 ହୁଏ, ତେବେ ନିୟାବାନ୍ କାହିଁକି ନ ହେବେ ? ପୁଣି ସେ ଯେତେବେଳେ କର୍ତ୍ତା
 ହୁଏ, କଥାଟି ନିୟାବାନ୍ ରହି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଭ୍ରମର ଜାଣିକରମାନଙ୍କ ଜୀବା-
 ନୁରୁ ଭ୍ରମେମାନେ ଯେଉଁ କୃତ୍ରିମ ଶିଶୁର ଗଢ଼ିଅଛନ୍ତି, ସେହି ଶିଶୁରକୁ କେହି ବଦାନ-
 ବାକୁ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କାରଣରୁ ଶିଶୁର ହୋଇଯାଏ, ସେ
 ଶିଶୁ ଏବଂ ପରଧୀନ ରହେ । ଶିଶୁର ହେବାପୁରୁ ସେ ଜୀବ ଥିଲା, କେବଳ
 କୌଣସି ନିମିତ୍ତରୁ ଶିଶୁର ହେଲା; ପୁନରପି ସେ ଜୀବ ହୋଇଯାଏ । ଜୀବ ନିଜ
 ଭାବେ କଥାଟି ଗୁଡ଼ି ପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ସେ ଅନାଦି କାଳରୁ ଜୀବ ଅଟେ ଏବଂ
 ଲୋକକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହିପରି ରହିବ । ଏହେତୁ ଅନାଦି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଶିଶୁରକୁ ମାନ-

ବାକୁ ଦେବ । ଦେଖ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବ ଯେପରି ପାପପୁଣ୍ୟ କରେ ଏବଂ ଚଳନ୍ତି
ଫଳସ୍ବରୂପ ସୁଖଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ, ଶିଶୁର କେବେହେଁ ସେପରି ନୁହନ୍ତି । ଶିଶୁ
ଯଦି ଯି ପ୍ରାଚୀନ ନ ହୁଅନ୍ତେ, ତେବେ ଏହି ଜଗତକୁ କିପରି ନିର୍ମାଣ କରିପାରେ ?
ଯଦି କର୍ମକୁ ପ୍ରାଗ୍ଭବପରି ଅନାଦି ଓ ସାନ୍ତ ମାନୁଛ, ତେବେ ତାହା ଜବାନୀ ହେବ
ସମବାୟସମ୍ବନ୍ଧ ରଖିପାରେ ନାହିଁ, ପୁଣି ଯାହାର ସମବାୟସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ, ତାହା
କେବଳ ସଂଯୋଗଜ ହେବାରୁ ଅନିତ୍ୟ ହୁଏ । ଯଦି ମୁକ୍ତାବସ୍ଥାରେ ଜୀବକୁ ନିଷ୍ପ୍ରାଣ
ମାନୁଛ, ତେବେ କହ, ସେତେବେଳେ ସେ ଜ୍ଞାନଯୁକ୍ତ ବା ଜ୍ଞାନହୀନ । ଯଦି
ଜ୍ଞାନଯୁକ୍ତ, ତେବେ ସେ ଅନ୍ତଃକର୍ମ ପ୍ରାଚୀନ । ଯଦି କହ ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ, ତେବେ
କ'ଣ ମୁକ୍ତାବସ୍ଥାରେ ତେଣୁ ରହିତ ହୋଇ କାଷ୍ଠମାଷାଣୀବତ୍ ନିର୍ଜୀବ କହ ହେବ
ପଡ଼ିଥାଏ ? ଯଦି ତାହା ହୁଏ, ତାହା ତ ମୁକ୍ତି ନୁହେଁ, କେବଳ ଅବନତି
ବଞ୍ଚନବିଶେଷ ।

ନାସ୍ତିକ - ଶିଶୁର ବ୍ୟାପକ ନୁହନ୍ତି । ଯଦି ସେ ବ୍ୟାପକ ହୋଇଥାନ୍ତେ
ତେବେ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଚେତନ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ପୁଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ, ଶୂଦ୍ର
ଦିକ୍ଷର ଉତ୍ତମ, ମଧ୍ୟମ, ନିକୃଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ସବୁଥିରେ ଏକାକି
ବ୍ୟାପକ ଥିଲେବେଳେ ସାନ ବଡ଼ ଭେଦ ରହି ପାରନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଆସ୍ତିକ--ବ୍ୟାପ୍ୟ ଓ ବ୍ୟାପକ ଏକ ନୁହେଁ । ବ୍ୟାପ୍ୟ ଏକଦେଶୀ, ବ୍ୟାପକ
ବ୍ୟାପକ ସର୍ବଦେଶୀ; ଯେପରି ଆକାଶ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଅଟେ, ପୁଣି ଭୂଗୋଳ ଓ ତାହା
ପଟାଦି ବ୍ୟାପ୍ୟ ଏକଦେଶୀ; ଯେପରି ପୃଥିବୀ ଓ ଆକାଶ ଏକ ନୁହେଁ, ସେହି
ଶିଶୁର ଓ ଜଗତ୍ ଏକ ନୁହେଁ । ଯେପରି ସବୁ ଘଟପଟାଦିରେ ଆକାଶ ବ୍ୟାପକ
କିନ୍ତୁ ଘଟପଟାଦି ଆକାଶ ନୁହେଁ, ସେହିପରି ପରମେଶ୍ବର ସବୁଥିରେ ଚେତନ ଅଟନ୍ତି
କିନ୍ତୁ ସବୁ ପଦାର୍ଥ ଚେତନ ନୁହେଁ । ଯେପରି ବସ୍ତୁ ଓ ଅବସ୍ଥାନ, ଅଧର୍ମ
ଅଧର୍ମାତ୍ମା ଏକପ୍ରକାର ନୁହନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଦି ସଦ୍ଗୁଣ, ସତ୍ୟଭ୍ରଷଣାଦି ପରମେଶ୍ବର
ସୁଖାନାଦି ସ୍ବଭାବର ନ୍ୟୁନାଧିକ୍ୟ ହେତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ, ଶୂଦ୍ର, ଓ ଅନ୍ୟ
ଏବଂ ବଡ଼ ସାନ ଇତ୍ୟାଦି ଭେଦ ହୋଇଅଛି । ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଚକୃତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ସବିଶେଷ ଲେଖା ଯାଇଅଛି ଦେଖ ।

ନାସ୍ତିକ—ଯଦି ଜଗତ୍ ଶିଶୁରଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି, ତେବେ ମତାପିତାଙ୍କ
ପ୍ରୟୋଜନ ?

ଅସ୍ତିକ--ଉତ୍ତର କେବଳ ଶୁଣିବା ସୃଷ୍ଟିର କର୍ତ୍ତା ଅଟନ୍ତି; କେବଳ ସୃଷ୍ଟିର
 । ଜୀବନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟର କର୍ତ୍ତା ଉତ୍ତର ନୁହନ୍ତି, କେବଳ ଜୀବନ୍ତ ଅଟେ ।
 ଶକ୍ତି, ଶକ୍ତି, ଅନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ଉତ୍ତରଙ୍କଦ୍ଵାରା ଉତ୍ପନ୍ନ; କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥକୁ
 କୌଣସି କାଳ ରୁଟି ଆଦି ତଥାପି କରି ଯଦି ମଣିଷ ନ ଖାଏ, ତେବେ କ'ଣ ଉତ୍ତର
 ପ୍ରଶ୍ନ କରି ଦେବେ ? ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯଦି ସେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରନ୍ତି, ତେବେ
 ଜୀବନ ଧାରଣ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏ ହେତୁ ସୃଷ୍ଟି ଆଦ୍ୟରେ ଜୀବର
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଉତ୍ତରଙ୍କଦ୍ଵାରା, ତା'ପରି ସନ୍ତାନାଦି ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା ଜୀବର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
 ଅଟେ ।

ନାସ୍ତିକ--ଯଦି ପରମାତ୍ମା ଶାଶ୍ଵତ, ଅନାଦି ଓ ଚିଦାନନ୍ଦଜ୍ଞାନସ୍ଵରୂପ, ତେବେ
 ତାହା ଜଗତର ପ୍ରପଞ୍ଚ ଓ ଦୁଃଖରେ କାହିଁକି ପଡ଼ନ୍ତି ? କୌଣସି ସାଧାରଣ
 ମୁଖ୍ୟ ସୁଖ ଛାଡ଼ି ଦୁଃଖ ଭୋଗକରିବାକୁ ସ୍ଵେଚ୍ଛା ନାହିଁ, ଉତ୍ତର କାହିଁକି ତାହା
 କରନ୍ତି ?

ଅସ୍ତିକ--ପରମାତ୍ମା କେବେହେଁ ପ୍ରପଞ୍ଚ ଓ ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ କି
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । କେବଳ ଏବେକାଳୀ ଜୀବ ପ୍ରପଞ୍ଚ ଓ ଦୁଃଖ ଭୋଗ
 କର । ସବେକାଳୀ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର କେବେ କୌଣସି ଦୁଃଖ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଦି
 ଶକ୍ତି, ଚିଦାନନ୍ଦ ଜ୍ଞାନସ୍ଵରୂପ ପରମାତ୍ମା ଏହି ଜଗତକୁ ନିର୍ମାଣ ନ କରନ୍ତେ, ତେବେ
 ତାହା ଆଉ କିଏ କରିପାରେ ? ଜଗତ ସୃଷ୍ଟି ନା କରିବାକୁ ଜୀବର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ,
 କିନ୍ତୁ ପଦାର୍ଥର ସ୍ଵୟଂ ନିର୍ମିତ ହେବା ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ଏହା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ
 ଯେ, ପରମାତ୍ମା କେବଳ ଜଗତକୁ ନିର୍ମାଣକରି ସ୍ଵୟଂ ଆନନ୍ଦରେ ରହନ୍ତି । ପରମାତ୍ମା
 ଉପରେ ପରମାତ୍ମାର ସୃଷ୍ଟି ରଚନା କରନ୍ତି, ସେହିପରି ମାତାପିତାରୂପ ନିର୍ମିତ-
 କରନ୍ତି ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତିର ନିୟମ କରିଅଛନ୍ତି ।

ନାସ୍ତିକ--ଉତ୍ତର ମୁକ୍ତିସ୍ଵରୂପ ସୁଖକୁ ଛାଡ଼ି ସୃଷ୍ଟି, ଧାରଣ ଓ ପ୍ରଳୟ—
 ଏ ଧାରାରେ କାହିଁକି ପଡ଼ିଲେ ?

ଅସ୍ତିକ--ଉତ୍ତର ନିତ୍ୟ ଏବଂ ସଦାମୁକ୍ତ । ସାଧନସିଦ୍ଧ, ପୂର୍ବବଚନରୁ ମୁକ୍ତ,
 କେବେକାଳୀ ଶାନ୍ତିକରମାନଙ୍କରପରି ସନ୍ତାନ ପରମାତ୍ମା ନୁହନ୍ତି । ସେ ଅନନ୍ତ
 ଶକ୍ତି, କର୍ମ ଓ ସ୍ଵଭାବମୁକ୍ତ ପରମାତ୍ମା ଅଟନ୍ତି, ତାହାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହି କିଛି ନାହିଁ

ଜଗତର ଧୃଷ୍ଟି, ମାଳିନ ଓ ପ୍ରଳୟ କରି ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ ।
 ଓ ମୋକ୍ଷ ପରସ୍ପର ସାପେକ୍ଷ । ଯେ କେବେହେଁ ବନ୍ଧ ନୁହେଁ, ତାହାର କି ମୁକ୍ତି
 ଯେ ଏକଦେଶୀ ଜୀବ, ସେ କେବଳ ସବଦା ବନ୍ଧ ମୁକ୍ତ ହେଉଥାଏ । ଅନ୍ୟ
 ସବଦେଶୀ ଏବଂ ସବଦ୍ୟାପକ ଈଶ୍ଵର ତୁମ୍ଭର ଜାତୀୟତାମାନଙ୍କ ପରି ବନ୍ଧନ
 ନେ ମିଶ୍ରିତମୁକ୍ତିରତ୍ନରେ ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ପରମାତ୍ମା ସବଦା ମୁକ୍ତ ।

ନାସ୍ତି କ—ଯେପରି ଭଙ୍ଗ ପିଇବା ଲୋକ ନିଜେ ସେହି ଭଙ୍ଗର ନିଶା
 କରେ, ସେହିପରି ଜୀବ ନିଜ କର୍ମଫଳ ଭୋଗ କରେ । ଏଥିରେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ କି
 କରିବାର ନାହିଁ ।

ଆସ୍ତି କ—ଯେପରି ରାଜାବିନା ଡକାୟତ, ଲଂପଟ, ଚୋର ଆଦି ଦୁଷ୍ଟମାନ
 ସ୍ଵୟଂ ପାସି ବା ଜେଲକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ, କିମ୍ବା ପିବାକୁ ଲଜ୍ଜା ନରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ
 ରାଜ୍ୟର ନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାନୁସାରେ ବଳାକାର ଧରଳ ରଜା ଦଣ୍ଡ, ଶିକ୍ଷା, ହେଉ
 ଈଶ୍ଵର ନିଜର ନ୍ୟାୟବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ କର୍ମଫଳ
 ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି । କେହି ଜୀବ ନିଜ ଦୁଷ୍ଟକର୍ମର ଫଳ ଭୋଗ କରେ
 ନିଜେ ଲଜ୍ଜା କରେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ପରମାତ୍ମା ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ଅଟନ୍ତି ।

ନାସ୍ତି କ—ଜଗତରେ ଏକ ଈଶ୍ଵର ବୋଲି କେହି ନାହିଁ । ଯେହଁ
 ମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଈଶ୍ଵର ।

ଆସ୍ତି କ—ଏହି କଥା ସବଦା ବ୍ୟର୍ଥ । ଯେ ପ୍ରଥମେ ବନ୍ଧ ହୋଇ ଶେଷ
 ମୁକ୍ତିଲାଭ କରେ, ସେ ତତ୍ପରେ ସେହି ବନ୍ଧନରେ ଅବଶ୍ୟ ପଡ଼େ, ଯେହଁ
 ସ୍ଵଭାବରେ ସବଦା ମୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଯେପରି ତୁମ୍ଭର ଚରଣ ଜାତୀୟତା ସ୍ଵଭାବ
 ଥିଲେ, ପୁଣି ମୁକ୍ତାବସ୍ଥାରୁ ଯାଇ ସେହି ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ିବେ । ପୁଣି ଜୀବ ଜଗତ
 ହେବାରୁ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଦାନ୍ତବାଦ ଓ ଦୁଇକଳହ ଜାତ ହୁଏ, ସେହି
 ପରି ଈଶ୍ଵରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇବିବାଦ ହେବ ।

ନାସ୍ତି କ—ରେ ମୂର୍ଖ ! ଜଗତର କର୍ତ୍ତା କେହି ନାହିଁ, ଜଗତ ସ୍ଵୟଂ

ଆସ୍ତି କ—ଏହା ଜୈନମାନଙ୍କର କେବେବଡ଼ ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ! ଭଲ, ବିନା କର୍ମରେ
 କୌଣସି କର୍ମ କିମ୍ବା ବିନା କର୍ମରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଜଗତରେ କେବେ ହେବ

ହେଉ ? କେତେବେଳେ ଗହମ ସ୍ଵୟଂ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ତହିଁରୁ ଅଟା ରୁଟି ଇତ୍ୟାଦି
 କରାଯିବ ତେବେ ଜୈନଲୋକର ପେଟଭିତରକୁ ଯାଏ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ମନୁଷ୍ୟ
 ନ ଥାଇ କପାଳ ସୂତା ବାହାର ତହିଁରୁ କପଡ଼ା, ଅଙ୍ଗରଖା, ଧୋତି, ଚୂଦର
 ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ତେବେ ଶିଶୁର କର୍ତ୍ତା ବିନା ଏହି
 ଜଗତ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ତହିଁରେ ନାନାପ୍ରକାର ରଚନା ବିବିଧ କପର ହୋଇପାରିବ ?
 କୁହୁମାନେ ଏହି ଜଗତ ସ୍ଵୟଂ ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ମାନବାକୁ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଛନ୍ତି,
 ଉପରେ କିଛି ବସ୍ତୁ କୌଣସି କର୍ତ୍ତା ବିନା ସ୍ଵୟଂ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ
 ଦେଖାଅ । ଯଦି ସେପରି ଦେଖାଇ ନ ପାରିବ, ତେବେ ତୁମର ପ୍ରମାଣଶୂନ୍ୟ
 କେଉଁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ମାନ୍ୟ କରିବ ?

ନାୟିକ—ଶିଶୁର ବିରକ୍ତ ବା ମୋହିତ ? ଯଦି ବିରକ୍ତ, ତେବେ ଏହି
 ପ୍ରପଞ୍ଚରେ କାହିଁକି ପଡ଼ିଲେ ? ଯଦି ମୋହିତ, ତେବେ ଏହି ଜଗତ ନିର୍ମାଣ
 କରେ ଅସମର୍ଥ ।

ଅୟିକ—ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କଠାରେ ମୋହ ବା ବୈରାଗ୍ୟ କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୁଏ
 ନା । ସେ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଅଟନ୍ତି, ସେ କାହାକୁ ଗ୍ରହଣ ଓ କାହାକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବେ ?
 ଶିଶୁରଠାରୁ ଉତ୍ତମ କିମ୍ବା ତାହାଙ୍କର ଅପ୍ରାପ୍ତ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ନାହିଁ, ସୁତରାଂ
 କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ମୋହ ତାଙ୍କର ନାହିଁ । ବୈରାଗ୍ୟ ଏବଂ ମୋହ ହେବା
 ଜଗତ ଶବ୍ଦରେ ଘଟିଥାଏ; ଶିଶୁରଠାରେ ନୁହେଁ ।

ନାୟିକ—ଯଦି ଶିଶୁରଙ୍କୁ ଜଗତର କର୍ତ୍ତା ଓ ଜୀବମାନଙ୍କର କର୍ମଫଳଦାତା
 ହେବ, ତେବେ ସେ ଏହି ସଂସାରଜଞ୍ଜାଳରେ ପଡ଼ି ନିଜେ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବ ।

ଅୟିକ—ଆହୁ, ଅନେକବିଧ କର୍ମର କର୍ତ୍ତା ଏବଂ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର କର୍ମଫଳଦାତା
 ନିଜ ନ୍ୟାୟାଧୀନ ବିଦ୍ଵାନ କର୍ମ-ଜାଳରେ ପଡ଼ି ନାହିଁ, ତେବେ ଅନନ୍ତ ସାମ୍ୟ
 ପରମେଶ୍ଵର କପରି ପ୍ରପଞ୍ଚ ବା ଦୁଃଖଭାଗୀ ହେବେ ? ହଁ, ତୁମେ ତୁମ
 ଜନଗଣଙ୍କ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତୁମ ଏବଂ ତୁମ ଶାସ୍ତ୍ରକର୍ମାନଙ୍କଠାରୁ ମନେ
 ରଖ । ଏହାକୁ ତୁମର ଅବ୍ୟାପାର ଲାଲ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଯଦି ଏହି ଅବିଦ୍ୟା
 ଶୁଦ୍ଧିବାକୁ ଚାହୁଁ, ତେବେ ବେଦାଦିତ୍ୟାଗାଧର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କର,
 ତୁମେ ପଡ଼ି ବାରମ୍ବାର ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଛ ?

ଜୈନମାନେ ଜଗତକୁ ସେପରି ମାନନ୍ତି, ତାହା ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଵପ୍ନ ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁ-
 ସାରି ଦେଖାଇ ସଂକ୍ଷେପରେ ସେହି ସ୍ଵପ୍ନ ନିୟମର ମୂଳାର୍ଥ କହିବା । ତା'ପରେ

ତହିଁର ସତ୍ୟାସତ୍ୟର ସମୀକ୍ଷା କରିବ ।

ମୂଳ—ସାମିଆଣାଇ ଅଣନ୍ତେ ତ ନୁହଇ ସଂସାରଦୋରକାନ୍ତରେ ।

ମୋହଇ କମ୍ବୁରୁ ଠିକ୍ ବିବାଗ ବସନ୍ତଭମଇ ଜୀବ ରେ ॥

ପ୍ରକରଣରହାକର ଭାଗ ୨ । ଷଷ୍ଠୀଶତକ ୭ । ସ୍ୱ.୨ ।

ଏହା ରହସ୍ୟାରତ୍ନାକର ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥର ସମ୍ୟକ୍ ପ୍ରକାଶକରଣରେ ଲେଖକ ଓ ମହାବୀରଙ୍କ ସମ୍ମାନ ଅଟେ । ଏହାର ସଂସ୍କୃତ ଉପଯୋଗୀ ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ, ସଂସାର ଅନାଦି ଓ ଅନନ୍ତ; ଏହାର ଉତ୍ପତ୍ତି ବା ନାଶ ନାହିଁ; ଅର୍ଥାତ୍ ଏହା ସର୍ବକାଳୀନ ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଯେ ସଂଯୋଗରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ, ସେ ଅନନ୍ତ ବା ଅନାଦି କଦାପି ଯେ ପାରେ ନାହିଁ । ଯେ କୌଣସି କର୍ମର ହେଉ, ଉତ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ବିନାଶ ହେଉ ଜଗତରେ ଯେତେ ପଦାର୍ଥ ଅଛି, ସେ ସବୁ ସଂଯୋଗକ, ତାହାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ବିନାଶ ଅଛି; ସେହିପରି ଜଗତର ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ବିନାଶ ଅଛି । ପୁଣି କହନ୍ତି ଯେ ଓ ବିନାଶଶୀଳ କୁହେଁ କିପରି ? ଏଣୁ କରି ତୁମର ଶର୍ଥକ୍ରମମତ ସମ୍ୟକ୍ ବୋଧ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ଥାନ୍ତା, ତେବେ ସେମାନେ କିପରି ଏପରି ଅସମ୍ଭବ କଥା ଲେଖି ଥାନ୍ତେ ? ଗୁରୁ ଯେଉଁ, ବୃକ୍ଷ ଶିଖର ମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ଜୈନମାନଙ୍କ କଥା ମାନବା ଲୋକର କଦାପି ଗୋଟିଏ ଜ୍ଞାନ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଆଗ୍ର, ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସ୍ୱୟମ୍ବର ପଦାର୍ଥ ଦେଖାଯାଉଛି ତାହାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ବିନାଶ କିପରି ନ ମାନବ ? ଜୈନ ଆତ୍ମାର୍ଥମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଓ ଶରୋଳ ବିଦ୍ୟାଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା କି ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଯଦି ଆତ୍ମା ସେମାନଙ୍କ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅସମ୍ଭବ କଥା ଗୁଡ଼ାଏ କିପରି ଲେଖି ବା କହି ଥାନ୍ତେ ? ଜୈନମାନଙ୍କ ପୃଥ୍ୱୀ ମଧ୍ୟ ଏକ ଶରୀର ଅଟେ; ଅର୍ଥାତ୍ ପୃଥ୍ୱୀ ମଧ୍ୟ ଜୀବର ଶରୀର ଅଟେ ଏପରି ଜୀବ ମଧ୍ୟ ଅଛି, ଯାହାର ଶରୀର କେବଳ ଜଳରେ ଗଠିତ । ତେଣୁ କୌଣସି ଲୋକ ଏପରି କଥା ମାନିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଶର୍ଥକ୍ରମମାନଙ୍କୁ ଜୈନମାନଙ୍କ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ବା ପରମେଶ୍ୱର ମାନନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଶିଖର କେତେଟା ପୃଥ୍ୱୀ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଉଅଛି । ଦେଖ—

ରହସ୍ୟାର ଭାଗ — ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଜୈନମାନେ ମାନନ୍ତି । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅପ୍ରେଲ ୨୮ ତାରିଖରେ ବନାରସ ଜୈନ ପ୍ରଭାକର ଗୁପ୍ତାଜୀନାରେ ନାମ

ମହତ୍ତ୍ଵର ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ୧୪୫ ପୃଷ୍ଠାରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ
କାଳର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଅଛି--

ସହସ୍ର ସମୟକୁ 'ସୂକ୍ଷ୍ମକାଳ' କୁହାଯାଏ, ଅସଂଖ୍ୟାତ ସମୟକୁ 'ଆବଳ'
କୁହାଯାଏ । ଏକ କୋଟି, ସତସପ୍ତ ଲକ୍ଷ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଦୁଇଶହ ଷୋହଳ ଆବଳରେ
ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ, ତିରିଶ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏକ ଦିବସ, ପନ୍ଦର ଦିବସରେ ଏକ ପକ୍ଷ, ଦୁଇ ପକ୍ଷ-
ରେ ଏକ ମାସ, ବାର ମାସରେ ଏକ ବର୍ଷ, ସହସ୍ରଲକ୍ଷ କୋଟି ଏବଂ ଛପନ ସହସ୍ର କୋଟି
ରେ ଏକ 'ପୂର୍ବ', ଏହିପରି ଅସଂଖ୍ୟ ପୂର୍ବରେ ଏକ ପଲ୍ଲୋପମ କାଳ । ନିମ୍ନୋକ୍ତ
ସହସ୍ର ଅସଂଖ୍ୟାତର ଅର୍ଥ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାର୍ଶ୍ଵରେ ଚାରିକୋଶ,
ଏକ ଚାରିକୋଶ, ଏପରି ଏକ କୁଅ ଖୋଳିବ । ସେଥିରେ ଜିଗୁଲିୟେ ମନୁଷ୍ୟ
ସହସ୍ରବାଳ ଟିକିଟିକି କରି କାଟି ଭାଙ୍ଗି କରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମନୁଷ୍ୟର ବାଳଠାରୁ
ଜିଗୁଲିୟେ ମନୁଷ୍ୟର ବାଳ ଚାରି ସହସ୍ର ଛପାନବେ ଗ୍ରାସ ସୂକ୍ଷ୍ମ, ଅର୍ଥାତ୍ ଜିଗୁଲିୟେ
ମନୁଷ୍ୟର ଚାରି ସହସ୍ର ଛପାନବେ କାଳ ଆକାଳି ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ବାଳ ସଙ୍ଗେ
ଏକ ଜିଗୁଲିୟେ ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ବାଳର ଏକ ଅଂଗୁଳପରିମିତବାଳକୁ ସାତଥର
ପ୍ରାସ ଲେଖାଏଁ କଲେ କୋଟିଏ ଲକ୍ଷ ସତାନବେ ସହସ୍ର ଏକ ସତ ବାବନ
ହୁଏ । ଏଥିରେ ଉକ୍ତ କୁଅ ଭାଙ୍ଗି କରିବ । ତହିଁରୁ ଏକଶତ ବର୍ଷରେ ଏକ-
ଶତ ଲେଖାଏଁ ବାହାର କରିବ । ଯେତେ କାଳରେ ସବୁ ଖଣ୍ଡ ବାହାର ପଡ଼ିବ;
ଏକ ଖାଲ ହୋଇଯିବ; ସେହି କାଳକୁ ଅସଂଖ୍ୟାତ କାଳ କୁହାଯାଏ; ପୁଣି ଯଦି ସେହି
କାଳକୁ ଅସଂଖ୍ୟ ଖଣ୍ଡ କର, ତହିଁରେ ଉକ୍ତ କୁଅକୁ ଏପରି ଠେପି ଭାଙ୍ଗି
କରି ଯେ, ତହିଁ ଉପରେ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଗଜାର ୧ ମସ୍ତ ସେନା ଚାଲିଗଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା
ଠେଲିଯାଇ ତହିଁରେ କୌଣସି ଚନ୍ଦ୍ର ଯୁଦ୍ଧା ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ । ସେହି କୁଅରୁ
କେତେ ବର୍ଷ ଅନ୍ତରେ ଏକ ଏକ ଖଣ୍ଡ ବାହାର କରିବ । ଯେତେ କାଳରେ
ସବୁ ବାଳ ବାହାର ପଡ଼ି କୁଅଟି ଖାଲ ହୋଇଯିବ, ସେହି କାଳକୁ ଏକ 'ପୂର୍ବ'
କୁହାଯାଏ । ଏହିପରି ଅସଂଖ୍ୟ ପୂର୍ବରେ ଏକ ପଲ୍ଲୋପମ ହୁଏ । ଦଶ କୋଟି କୋଟି
ପଲ୍ଲୋପମରେ ଏକ ସାଗରେପମ । ସେହିପରି ଦଶ କୋଟି କୋଟି ସାଗରେପମରେ
ଏକ ଉତ୍ତରାଣୀ । ଏକ ଉତ୍ତରାଣୀ ଓ ଏକ ଅବସରାଣୀରେ ଏକ କାଳରହ ହୁଏ ।
ଅନନ୍ତ କାଳରହରେ ଏକ 'ପୁରାତନପରବ୍ରତ୍ତି' । ଅନନ୍ତ କାଳ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?
କୌଣସିପୁରୁଷରେ ନଅଟା ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତଦ୍ଵାରା କାଳର ଯେଉଁ ସଂଖ୍ୟା କରାଯାଇଅଛି,
ସେଠାରୁ ଅଧିକ କାଳକୁ ଅନନ୍ତ କାଳ କୁହାଯାଏ । ଏହିପରି ଅନନ୍ତ ପୁରାତନ-

ପଦ୍ମଭକ୍ତ କାଳ ଭ୍ରମଣ କରୁଅଛୁ ।

ଶୁଣ ଭାଇ ଗଣିତବିଦ୍ୟାବିତମାନେ ! ଜୈନଗ୍ରନ୍ଥର କାଳସୂଚ୍ୟା ବିଷୟରେ କି ନାହିଁ ? ପୁଣି ଉକ୍ତ ଗଣନାପ୍ରଣାଳୀ ଠିକ୍ ବୋଲି କହିପାରିବ କି ନାହିଁ ? ଦେଖ, ଏହି ଶତାବ୍ଦୀରମାନେ ଏହି ଗଣିତବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଜୈନଗ୍ରନ୍ଥର ଗୁରୁଶିଷ୍ୟପରମ୍ପରାଦ୍ୱାରା ଏହିପରି ଯେଉଁ ଅବିଦ୍ୟା ଚାଲିଅଛି, ତାହାର ପାରିଶ୍ରମିକ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ଆହୁରି ଅବିଦ୍ୟାବିତକାର କିପରି ଦେଖ । ଋଷଭଦେବଙ୍କ ଆରମ୍ଭ କରି ମହାବୀର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୈନମାନଙ୍କର ରଚିତ ଶତାବ୍ଦୀରଙ୍କର ମତର ସାକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ରହୁଥିବାର ଭାଗ ୧୩୩ ପୃଷ୍ଠାରୁ ୧୩୮ ପୃଷ୍ଠା ମଧ୍ୟରେ ଲେଖାଅଛି ଶବ୍ଦ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମୂର୍ତ୍ତିକାପାଷାଣାଦି ପୃଥକକାମରୁ ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ମାନ୍ୟ । ଏହି ଶବ୍ଦର ଶବ୍ଦ ପରିମାଣ ଏକ ଅଙ୍ଗୁଳର ଅଂଶାଂଶ ଭାଗରୁ ଭାଗେମାନ୍ୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁକ୍ଷ୍ମ । ଏ ଶବ୍ଦମାନେ ଅତ୍ୟଧିକ ପତ୍ତି ବାଲିର ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଉପସ୍ଥାପନ । (ରହୁଥିବାର ୧୩୮ ପୃଷ୍ଠା) ବନସ୍ପତିର ଏକ ଶବ୍ଦରେ ଅନନ୍ତ ଶବ୍ଦ ଆସନ୍ତି । କନ୍ଦମୂଳ ପ୍ରମୁଖ, ଅନନ୍ତକାଳ ପ୍ରମୁଖକୁ ସାଧାରଣ ବନସ୍ପତି କୁହାଯାଏ । ଏହାକୁ ସାଧାରଣ ବନସ୍ପତି କହିବା ଉଚିତ । ଏହି ଶବ୍ଦର ଆୟୁ ଅନନ୍ତ ଜୈନମୁଦ୍ରଣ । ଯାହାର ଶବ୍ଦର ଏକମାତ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ପର୍ଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନ୍ୟ ଥାଏ, ତାହାର ଏକମାତ୍ର ଶବ୍ଦ, ଗନ୍ଧ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବନସ୍ପତି କୁହାଯାଏ । ଏହି ଶବ୍ଦର ଶବ୍ଦର ପରିମାଣ ଏକ ଗୋଲ ଯୋଜନ (ପୌରାଣିକମାନଙ୍କ ଯୋଜନ ଚାରି କୋଶ ମାନ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଜୈନମାନଙ୍କ ଯୋଜନ ଦଶ ଯନ୍ତ୍ରପ୍ରାୟ କୋଶ) ଏବଂ ଆୟୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ପତ୍ତି ଦଶଯନ୍ତ୍ରପ୍ରାୟ ବର୍ଣ୍ଣ ।

ଶଙ୍ଖ, କୌଡ଼ି, ଉକୁଣି ଆଦିର ଦୁଇଟା ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ଏକ ଶବ୍ଦରେ ମୁଖ୍ୟ ମୁଖ । ଏମାନଙ୍କ ଦେହର ମାତ୍ର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅଠରୁଲିଶ କୋଶ ଏବଂ ଆୟୁ ବର୍ଣ୍ଣ । ରହୁଥିବାର ଭାଗ ପୃ ୧୫୦ ।

ଲେଖକ ବୋଧ ହୁଏ ଏଠାରେ ଭୁଲି ଯାଇଛି କାରଣ, ଯାହାର ଶବ୍ଦର ଏତେ ବଡ଼, ତାହାର ଶବ୍ଦର କାଳ ଅଧିକ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ଅଠରୁଲିଶ କୋଶି ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥୂଳକାୟ ଉକୁଣି କେବଳ ଜୈନ ଶବ୍ଦର ଗହ୍ୱରରେ । ସେମାନେ କେବଳ ଏପରି ଉକୁଣି ଦେଖିଥିବେ, ଅନ୍ୟ କାହା ଶବ୍ଦର ଅଛି ଯେ ଏତେ ବଡ଼ ଉକୁଣି ଦେଖି ପାରିବ ।

ଆଉ ଦେଖ, ସେମାନଙ୍କ କଙ୍କଡ଼ା ବିଛା, ଗୁରୁପୋକ, ମାଛ ଓ ମଗାର ଶବ୍ଦର

ଯୋଜନ ପରିମିତ ଏବଂ ବୟସ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ହେଲେ ଛ'ମାସ ମାସ ।
 ଶୁଣିବୁ କୋଣ ଲମ୍ବର କଙ୍କଡ଼ାବିଛା କେହି ହେଲେ କୌଣସିଠାରେ
 ନାହିଁ । କେବଳ ଜୈନଧର୍ମରେ ଆଠ ମାଲଲ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଦେହର ବିଛା ଓ
 ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ । ଏହିପରି ବିଛା ଓ ମାଛ କେବଳ ସେମାନଙ୍କ ଘରେ ହେବେ, ସେହି ଜନ୍ମ-
 ସେମାନେ କେବଳ ଦେଖିଥିବେ, ଏହି ସ୍ଵାଧାରରେ ଅନ୍ୟ କେହି କେବେ
 ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ଏହି ବିଛା ଯଦି କୌଣସି ଜୈନଲୋକକୁ କାମୁଡ଼େ,
 ତାହାର ଦଶା କଣ ହେବ କି !

ଜଳର ମାଛ ଆଦିର ଶରୀରମାପ ଏକ ହସ୍ତ ଯୋଜନ । ଏକ ଯୋଜ-
 ନର ଦଶ ସହସ୍ର କୋଣ । ଏହି ହସ୍ତାବରେ ଦେଖିଲେ ଏକ ଜଳଚରର ଶରୀର
 କେ କୋଟି କୋଣ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ, ପୁଣି ତାହାର ଆୟୁ ଏକ କୋଟି 'ପୂର୍ବ' ବର୍ଷ ।
 ଯେତେ ଜଳଜନ୍ତୁ ଜୈନ ବନା ଅନ୍ୟ କେହି କେବେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ହାତୀଆଦି
 ଜୈନଜନ୍ତୁର ଦେହମାପ ଦୁଇ କୋଣରୁ ନଅ କୋଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ ଆୟୁ
 ଶହ ବର୍ଷ । ଜୈନମାନେ କେବଳ ଏହିପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଜନ୍ତୁ ଦେଖିଥିବେ ।
 ଯଦି ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଲୋକ ଏହି କଥାରେ ବିଶ୍ଵାସ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଋଷ୍ୟାରଣ୍ଡା
 ୧୧ ପୃଷ୍ଠା—ଜଳଚରମାନଙ୍କର ଦେହ ଏକ ହସ୍ତ ଯୋଜନ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ
 କୋଟି କୋଣ ଲମ୍ବ ଏବଂ ଆୟୁ ଏକ କୋଟି 'ପୂର୍ବ' ବର୍ଷ । ଏତେ ବଡ଼ ଶରୀ-
 ରରେ ଏତେ ସାଦୃଶ୍ୟ କାଳଜୀବଜନ୍ତୁକୁ କେବଳ ଜୈନଗୁରୁମାନେ ସ୍ଵପ୍ନରେ ଦେଖିଥିବେ ।
 ଏ ଅବସ୍ଥା କଥା ସବୁ ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ କି ?

ଏବେ ଭୂମିର ପରିମାଣ ଶୁଣ । ଋଷ୍ୟାରଣ୍ଡା ୧୫୨ ପୃଷ୍ଠା--ଏହି ଭୂମିକ
 ଗୋଟିଏ ଅସଂଖ୍ୟ ଦ୍ଵୀପ ଓ ଅସଂଖ୍ୟ ସମୁଦ୍ର ଅଛି । ଅସଂଖ୍ୟ କହିଲେ ଅତ୍ୟଧିକ
 ଧାରାପ୍ରସରାଳରେ ଯେତେ ସମୟ, ସେତେ ଦ୍ଵୀପ ଓ ସମୁଦ୍ର ଅଛି । ଏହି ପୃଥିବୀରେ
 ଶୁଣାଯି ପ୍ରଥମ ଏବଂ ସବୁଦ୍ଵୀପ ମଧ୍ୟରେ ଅଛି । ଏହାର ଆୟତନ ଏକଲକ୍ଷ ଯୋଜନ
 ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ଶହ କୋଣ । ଏହାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଲବଣ ସମୁଦ୍ର । ସମୁଦ୍ରର
 ପରିମାଣ ୨ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ଅର୍ଥାତ୍ ୨ ଶହ କୋଣ । ଜମୁଦ୍ଵୀପର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ
 "ସାଗରାଣ୍ଡ" ନାମକ ଯେଉଁ ଦ୍ଵୀପ ଅଛି, ତାହାର ପରିମାଣ ୪ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ
 ଅର୍ଥାତ୍ ୪ ଶହ କୋଣ । ଏହାର ପୃଷ୍ଠ ଭାଗରେ "କାଲୋଦଧି" ସମୁଦ୍ର । ତା'ର
 ପରିମାଣ ୮ ଲକ୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ୮ ଶହ କୋଣ । ଏହାର ପଛପଟରେ "ପୁଷ୍କରବର୍ତ୍ତ" ଦ୍ଵୀପ

ତାହାର ପରମାଣ ୧୭ କୋଟ । ଏହି ଦ୍ଵୀପ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ସେହି ଦ୍ଵୀପ
ଅଧିକ ଭାଗରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିବାସ କରନ୍ତି ଏବଂ ଏତେ ଉପରୁ ଅନ୍ୟ
ସମୁଦ୍ର ଓ ଦ୍ଵୀପ ଅଛି । ତହିଁରେ ଭୌମ-ଯୋନିଙ୍କ ବାସ କରନ୍ତି । (ବିଷ୍ଣୁ-
ସ୍ତୋତ୍ର ୧ ପୃ ୧୫୩) ଜମ୍ବୁଦ୍ଵୀପରେ ୧ ହିମବନ୍ତ, ୨ ଏରଣ୍ୟବନ୍ତ, ୩ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର,
୪ ରମ୍ୟକ, ୫ ଦେବକୁରୁ, ୬ ଜଞ୍ଜରକୁରୁ—ଏପରି ୫ ଶେଷ ଅଛି ।

ସମାସକ-ଭୂଗୋଳବେଦୀ ଶ୍ରୀମାନେ ! ଦେଖ, ଭୂଗୋଳ ପରମାଣୁ ସ୍ଵାଭାବିକ
ଭୂମେ ଭୁଲ କରନ୍ତି ନା ଜୈନମାନେ ? ଯଦି ଜୈନମାନଙ୍କର ଭୁଲ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ
ବୁଝାଇ ଦିଅ, ଯଦି ତମର ଭୁଲ, ତେବେ ସଂଶୋଧନ କରିନିଅ । ଟିକିଏ ଭେଦ
କରି ଦେଖିଲେ କେହି ଜାଣି ପାରିବେ ଯେ, ଜୈନଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଭୂଗୋଳ
ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଗଣିତ ବିଦ୍ୟା କିଛି ପଢ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଯଦି ପଢ଼ିଥାନ୍ତେ, ଏପରି
ଅସମ୍ଭବ ଗପଗୁଡ଼ିଏ କାତନ୍ତେ ନାହିଁକି ? । ଭଲ ଏହିପରି ଅନେକ
ଲୋକମାନେ ଜଗତକୁ ଅକର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵିକ କହି କିଛିରକୁ ନ ମାନିବାରେ ବେଶି ଲାଗି
ଏଣୁ ଜୈନଲୋକମାନେ ଅନ୍ୟ ମତସ୍ଥ କୌଣସି ବିଦ୍ଵାନଙ୍କୁ ନିଜପରି
ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେହେତୁ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ
ଜାତୀୟମାନଙ୍କ ବିରୋଧ ବୋଲି ବୁଝାସ କରନ୍ତି; ପୁଣି ସେଥିରେ ଏପରି ଅନେକ
ଅବିଦ୍ୟାଯୁକ୍ତକଥା ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ଅନ୍ୟ କେହି ଲୋକ ଦେଖିଲେ ସେ
ପଦାରେ ପଡ଼ିଯିବେ । ଜୈନମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ବୁଦ୍ଧମାନଙ୍କ
ଗପଗୁଡ଼ିକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନିବେ ନାହିଁ । ଜଗତକୁ ଅନାଦି ବୋଲି ସେ
କରିବା ନିମନ୍ତେ ଜୈନମାନେ ଏହିପରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ
ଏହା ଅଟେ । ହଁ କଥାମିଛ ଜଗତର କାରଣ ଅଟେ ଅନାଦି, ଯେହେତୁ ତାହାର
କାରଣ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ତତ୍ତ୍ଵ ଅକର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵିକ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ନିୟମଯୁକ୍ତ ତତ୍ତ୍ଵ
ଭାବି ପଡ଼ିବା ଶକ୍ତି ପରମାତ୍ମାର ନାହିଁ । ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଏକ
ଦ୍ରବ୍ୟ, ପରମ୍ପରାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ; ପୁଣି ଜଡ଼ ପ୍ରାକାରୋଗୁଁ ଆପେ ଆପେ ସଂଯୋଗ
ନିର୍ମିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଏହେତୁ ଏହାର ନିର୍ମାଣ ଅବଶ୍ୟକତା ଓ
ସ୍ଵରୂପ ଅଟେ । ପୃଥିବୀ, ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ସବୁ ଲୋକକୁ ନିୟମାବଳୀରେ
କେବଳ ଅନନ୍ତ ଅନାଦି ଚେତନ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ କର୍ମ ଅଟେ । ଯହିଁରେ ସେ
ରଚନା ବିଶେଷ ଦେଖାଯାଏ, ତାହା ସୁଜନର, କଦାପି ଅନାଦି ହୋଇ
ନାହିଁ । ଯଦି ଜଗତରୁପ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମନେ କରବ, ତେବେ ତାହାର କୌଣସି କାରଣ

କୋଳିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ରୂପ ହୋଇ ଯିବ । ଯଦି
କେହି କୁହାଦିବ, ତେବେ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାରଣ ଆପେ ହେବ, ହେତୁ
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟାଶ୍ରୟ ଏବଂ ଆତ୍ମାଶ୍ରୟ ଦୋଷ ହେବ, ଯେପରି ଆପଣା କାନ୍ଧ
ଆପେଟିଆ ହେବା କିମ୍ବା ଆପଣାର ପିତା ପୁତ୍ର ନିଜେ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।
ତେବେ ଜଗତରୂପ କାର୍ଯ୍ୟର କର୍ତ୍ତାକୁ ମାନବାକୁ ହେବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯଦି ଶିଶୁରଙ୍କୁ ଜଗତର କର୍ତ୍ତା ମାନବାକୁ ହେବ, ତେବେ ଶିଶୁରଙ୍କ
କର୍ତ୍ତା କିଏ ?

ଉତ୍ତର—କର୍ତ୍ତାର କର୍ତ୍ତା ଏବଂ କାରଣର କାରଣ କେହି ହୋଇ ପାରେ
ନାହିଁ । ଯେହେତୁ, ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତା ଓ କାରଣରୂପବା ହେତୁ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ।
ତାହାର ସଂଯୋଗ ବିଯୋଗ ନାହିଁ, ଯେ କି ପ୍ରଥମ ସଂଯୋଗ ବିଯୋଗର କାରଣ,
ତାହାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି କର୍ତ୍ତା ବା କାରଣ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଏହାର ବିଶେଷ
ଅଶ୍ଵିନ ସମୁଦ୍ଧାସର ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକରଣରେ ଦିଆଯାଇଅଛି ଦେଖ । ଏହି ଜୈନ
ଧର୍ମରେ ଯେବେ ସୁଲ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ, ତେବେ ସୃଷ୍ଟି ହିସ୍ତାର ପରମ ସୃଷ୍ଟିଜ୍ଞାନ
କିଏ ? ଜୈନ ଲୋକମାନେ ଜଗତକୁ, ଦ୍ରବ୍ୟପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ପ୍ରତି ଦ୍ରବ୍ୟର
ଓ ଦେଶପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁକୁ ଅନନ୍ତ ଅନାଦି ବୋଲି ପ୍ରକରଣ
ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ଯାହା ଲେଖିଛନ୍ତି । ତାହା ମଧ୍ୟ କଦାପି ଦର୍ଶିପାରେ ନାହିଁ ।
କିନ୍ତୁ, ଯେ ନିଜେ ସାନ୍ତ ତାହାର ସମ୍ବନ୍ଧୀ ସକଳ ପଦାର୍ଥ ସାନ୍ତ । ଯଦିବା ଅନନ୍ତ
ସୃଷ୍ଟି କୁହାଯାଏ, ତଥାପି ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଜାକାମ୍ବା ପକ୍ଷରେ ତାହା
ଭବ; ପରମାତ୍ମା ପକ୍ଷରେ ନୁହେଁ ।

କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ନିଜ ନିଜ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣକୁ
ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଅନନ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟ ମାନବା କେବଳ ଅବିଦ୍ୟାର ପରିଚ୍ଛେଦକ ଯେଉଁ
ପରିଚ୍ଛେଦକ ସୀମା ଅଛି, ତହିଁରେ ଅନନ୍ତ ବିସ୍ତାରରୂପ ପର୍ଯ୍ୟାୟ/କପରି ରହିପାରେ ?
କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଅନନ୍ତ ଗୁଣ ଏବଂ ଏକ ଗୁଣ ପ୍ରଦେଶରେ ଅବିସ୍ତାରରୂପ
ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ମଧ୍ୟ ଅନନ୍ତ ମାନବା କେବଳ ଅଜ୍ଞାନ ବାଳକୋଚିତ ଧାରଣା ।
ଯଦି ଅଧିକରଣ ଅଛି, ତହିଁରେ ରହିଥିବ । ପଦାର୍ଥ କପରି ଅନନ୍ତ ହୋଇପାରେ
କିନ୍ତୁ ଗୁଣରେ ଏହାପରି ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା ଅନେକ ପ୍ରକାର ଯୁକ୍ତିବିରୁଦ୍ଧ ମିଥ୍ୟା-
ଧାରଣା ଲେଖା ଅଛି ।

ଜୀବ ଅଜୀବ—ଏହି ଦୁଇ ପଦାର୍ଥ ବିଷୟରେ ଜୈନମାନଙ୍କର ମତ ଏହି

ଚେତନାଲକ୍ଷଣୋ ଜୀବଃ ସ୍ୟାଦଜୀବସ୍ତଦନ୍ୟକଃ ।

ସତ୍ତ୍ୱକର୍ମପୁତ୍ରଲଃ ପୁଣ୍ୟଂ ପାପଂ ବିପର୍ଯ୍ୟୟଃ ॥

ଏହା ‘ଜନଦତ୍ତ ସରି’ ବଚନ, ପୁଣି ‘ପ୍ରକରଣରହାକର’ ଭାବେ ‘ନୟନହସାର’ରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ଚେତନା ଲକ୍ଷଣ ଅଟେ । ଜୀବ ଚେତନାରହିତ ଅଜୀବ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଡ଼; ସତ୍ତ୍ୱକର୍ମରୂପ ପୁତ୍ରଲକୁ ପୁଣ୍ୟ ଏବଂ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ପୁତ୍ରଲକୁ ପାପ କୁହାଯାଏ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଜୀବ ଓ ଜଡ଼ ଲକ୍ଷଣ ଠିକ୍ । କିନ୍ତୁ ଜଡ଼ରୂପ ପୁତ୍ରଲ କହୁ ପୁଣ୍ୟ ବା ପାପସ୍ତ୍ର ହୋଇପାରେନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଜେବଲ ପାପ ବା ଗୁଣ କରିବା ସ୍ୱଭାବ ଚେତନରେ ହୋଇଥାଏ । ଦେଖ, ଯେଉଁସବୁ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ଦେଖିବା ତାହା ପାପ ବା ପୁଣ୍ୟରୁ ରହିତ । ଜୀବକୁ ଅନାଦି ବୋଲି କହିବା ଠିକ୍ । ପରନ୍ତୁ ସେହି ସ୍ୱଳ୍ପ ଓ ଅଳ୍ପଜ୍ଞ ଜୀବକୁ ମୁକ୍ତି ଅବସ୍ଥାରେ ସବୁଜ ମାନ୍ୟତା ଦିଅନ୍ତୁ । କାରଣ, ଯେ ଅଳ୍ପ ଓ ଅଳ୍ପଜ୍ଞ, ତାହାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସବୁଦିନ ସମ୍ପର୍କରେ ଗଣନା କେନାମାନେ ଜଗନ୍ତୁ, ଜୀବ, ଜୀବର କର୍ମ ଏବଂ ଜନ୍ମମରଣବନ୍ଧନକୁ ଧ୍ୟାନ ପାନ୍ତି । ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଶୀର୍ଷକରମାନେ ଭୁଲିଛନ୍ତି । କାରଣ, ମନ ଯାହାକି ସଂସ୍କାରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ, ଉତ୍ପତ୍ତି ପରେ ତହିଁର କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ପ୍ରକାର ଜୀବର କର୍ମ ଓ ବନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଅନାଦି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଯଦି ହୁଏ, ତେବେ ଓ ବନ୍ଧର ଅଳ୍ପ କିପରି ମାନୁଛନ୍ତି ? ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଅନାଦି, ତହିଁର କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଦି ଅନାଦିର ନାଶ ହୁଏ, ତେବେ ତୁମ୍ଭର ସମସ୍ତ ଅନାଦି ପଦାର୍ଥ ନଶ୍ୱର । ଆଜି ସମସ୍ତ କର୍ମର ମଧ୍ୟ ନାଶ ହୋଇଯିବ । ଯଦି ଅନାଦିକୁ ନିତ୍ୟ ମନେ ଡେବେ ଜୀବର କର୍ମ ଓ ବନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ନିତ୍ୟ ହେବ । ତେବେକର୍ମ ଓ ବନ୍ଧ ନିତ୍ୟ ହେବ । ଯଦି ସବୁ କର୍ମର ବିନାକୁ ମୁକ୍ତି ବନ୍ଧ, ତେବେ କର୍ମର ମୁକ୍ତିର କାରଣ । ଆଜି ମୁକ୍ତି ନୈମିତ୍ତିକହେତୁ ସବୁଦିନ ରହିପାରିବ ନାହିଁ । କର୍ତ୍ତା ଓ କର୍ମରେ ନିତ୍ୟମୁକ୍ତିଯୋଗୁଁ କର୍ମର ମଧ୍ୟ ନାଶ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ଅତଏବ ତୁମେ ତୁମ ନିଜର ଓ ଶୀର୍ଷକରମାନଙ୍କ ଯାହା ମୁକ୍ତି ବୋଲି ମାନୁଛ, ତାହା କଦାପି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯେପରି ଧାନରୁ ଚୋପା ବାହାର ହୋଇଗଲେ, କିମ୍ବା ଅଳ୍ପ ଧାନ ହେଲେ ପୁଣି ସେହି ଗାଜରୁ ଆଉ ଅଳ୍ପର ହୁଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତି

ସୁମରୁପ ସ୍ଵପାରକୁ ଆଉ ଆସ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର—ଜୀବ ଓ କର୍ମର ସମ୍ବନ୍ଧ ଧ୍ୟାନ ଓ ସ୍ଵେଚ୍ଛାର ସମ୍ବନ୍ଧ ପରି ନୁହେଁ ।
 ଜୀବମଧ୍ୟରେ ସମବାୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ବଦ୍ୟମାନ । ଅନାଦି କାଳରୁ ଜୀବରେ ଜୀବ,
 ଓ କର୍ତ୍ତୃତ୍ଵଶକ୍ତିର ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି । ଯଦି ଜୀବର କର୍ତ୍ତୃତ୍ଵଶକ୍ତି ନ ଥାନ୍ତା, ତେବେ
 ଜୀବକେବଳ ପାଷାଣ ପରି ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ପୁଣି ତାହାର ମୁକ୍ତିସୁଖ ଶ୍ରେଣୀ କରିବା
 ଲାଭନା ନାହିଁ । ଜୀବ ଯେପରି ଅନାଦିକାଳର କର୍ମ ବନ୍ଧନ ଭିନ୍ନ କରି ମୁକ୍ତି
 ପ୍ରାପ୍ତ କରେ, ସେହିପରି ତୁମର ନିତ୍ୟ ମୁକ୍ତିରୁ ମଧ୍ୟ ଫେରି ଆସି ପୁନରାପି ବନ୍ଧନରେ
 ଉପକ୍ରମ । କାରଣ, ଯେପରି ବାତା କର୍ମରୁପ ମୁକ୍ତିର ସାଧନରେ ଜୀବ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରି-
 ଶକ୍ତ, ସେହିପରି ନିତ୍ୟମୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥାରୁ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧସ୍ଵରୂପ ହୋଇ ପୁଣି ବନ୍ଧନରେ
 ଉପକ୍ରମ । ସାଧନସିଦ୍ଧିପଦାର୍ଥ କହାଯି ନିତ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଯଦି କର୍ମରୁପ
 ସାଧନାବଳୀ ମୁକ୍ତି ମିଳିପାରେ, ତେବେ ବାତା କର୍ମରେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧନ ପ୍ରାପ୍ତହୋଇ-
 ଶକ୍ତ । ଯେପରି ଲୁଗାରେ ମଇଳା ଲାଗେ; ଧୋଇଦେଲେ ଶୁଦ୍ଧିଯାଏ, ପୁଣି ଲାଗି-
 ଯାଏ, ସେହିପରି ମିଥ୍ୟାଭାଷଣ ଆଦି ହେତୁରୁ ତଥା ରାଗଦ୍ଵେଷାଦି ଆଶ୍ରୟରୁ କର୍ମ
 ଉପକ୍ରମ ଜୀବକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ପୁଣି ସମ୍ୟକଜ୍ଞାନ ଦର୍ଶନ ଓ ସଚ୍ଚରଣାଦିରୁ ନିର୍ମଳ
 ହୁଏ ଓ ଯଦି କରଣୀୟ ହେବ ମଳଲଗିବା ମାନୁଛ, ତେବେ ମୁକ୍ତିଜୀବ ସ୍ଵପାର୍ଥ ଏବଂ
 ସ୍ଵାଧୀନ ଜୀବ ମୁକ୍ତି ହେବା ଅବଶ୍ୟ ମାନବାକୁ ହେବ । ଯେପରି କୌଣସି କାରଣରୁ
 ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ, ସେଥିରୁ ମନୋବିଧି ନିମିତ୍ତରୁ ମଳନତା ଆସିଯାଇଥାଏ,
 ଶୁଦ୍ଧି ଜୀବକୁ ବନ୍ଧନ ଓ ମୁକ୍ତିର ସ୍ଵାଧୀନରୁ ଅନାଦି ବୋଲିବାକୁ ହେବ, କିନ୍ତୁ
 ତାହା ହେବା ହେତୁ ଅନାଦି ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଜୀବ କେବେହେଁ ନିର୍ମଳ ନୁହେଁ, ବରଂ ମଳଯୁକ୍ତ ଅଟେ ।

ଉତ୍ତର—ଯାହାକି କେବେ ନିର୍ମଳ ହୋଇ ନାହିଁ, ତାହା କେବେହେଁ ନିର୍ମଳ
 ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଯେପରି ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ବସ୍ତୁରେ ଲାଗିଯାଇ ଥିବା ମଇଳା ଧୋଇ-
 ଦେଲେ ଶୁଦ୍ଧିଯାଏ, କିନ୍ତୁ ତାହାର ସ୍ଵାଭାବିକ ଶୁଦ୍ଧବର୍ଣ୍ଣ ଯାଏନାହିଁ, ପୁଣି ତହିଁରେ
 ମଇଳା ଲାଗିଯାଏ, ସେହିପରି ମୁକ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ ଲାଗିବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଜୀବ କେବଳ ପୂର୍ବୋପାର୍ଜିତ କର୍ମଫଳାନୁସାରେ ଦେହ ଧାରଣ କରେ,
 ଶୁଦ୍ଧିରକୁ ମାନବା ବ୍ୟର୍ଥ ଅଟେ ।

ଉତ୍ତର—ଯଦି କର୍ମ ହିଁ କେବଳ ଶ୍ରେୟ ଧାରଣର ନିମିତ୍ତ ହୁଅନ୍ତା, ଶୁଦ୍ଧିର

କାରଣ ନ ହୁଅନ୍ତେ, ତେବେଯେଉଁ ଜନ୍ମରେ ବହୁ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୁଏ, ସେ କେବେହେଁ ସ୍ୱ ଇଚ୍ଛାରେ ସେହି ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସବଦା ଉତ୍ତମ ଏବଂ ସୁଖମୟଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତା । ଯଦି କହ କର୍ମ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୁଏ ତଥାପି ଶ୍ୱେତ କେବେହେଁ ସ୍ୱ ଇଚ୍ଛାରେ ବନ୍ଦୀଘରେ ପ୍ରବେଶ କରେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ପାଣି ଗ୍ରହଣ କରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ରଜା ନେବଳ ତାହା କରଇ ଥାଆନ୍ତି । ସେହିପରି ଜୀବ ଶରୀର ଧାରଣ କରଇବା ତଥା ତାହାର କର୍ମାନୁସାରେ ଫଳ ଦେଉଥିବା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ତୁମେ ମାନବା ବିଧେୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ମଦନିଶାରେ କର୍ମର ଫଳ ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ଫଳ ଦେବାପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଜନ ନ ଥାଏ ।

ଉତ୍ତର—ଯଦି ଏହିପରି ହୁଅନ୍ତା, ତେବେ ବହୁତ ମନ୍ଦ୍ୟମାନ ଯାହାର ଅନ୍ୟାୟ ତାହାକୁ କମ୍ ନିଶା ଲାଗେ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାୟୀ ଲୋକକୁ ବେଶି ନିଶା ହୁଏ । ତେବେ ଏହି ଯୁକ୍ତି ଅନୁସାରେ ବହୁ ପାପପୁଣ୍ୟ କରିବା ଲୋକ ଦୁଃଖ ଫଳପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତା ଏବଂ ସ୍ୱଳ୍ପ ପାପପୁଣ୍ୟ କରିବା ଲୋକ ଅଧିକ ଫଳ ଭୋଗ କରନ୍ତା ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯାହାର ଯେପରି ସ୍ୱଭାବ, ତାହାର ସେହିପରି ଫଳ ହୋଇଥାଏ ।

ଉତ୍ତର—ଯଦି ସ୍ୱଭାବାନୁସାରେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୁଏ, ତେବେ ତାହାର କୁଟଣ ବା ମିଳନ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ହଁ, ଯେପରି କୌଣସି ନିମିତ୍ତ ମଲ୍ଲ ଲାଗିଯାଏ, ପୁଣି ତାହାର କୁଟଣ ଗୁଡ଼ିକ ନିମିତ୍ତରୁ ଯାଇଥାଏ = ଯେ ମାନବା ଉଚିତ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ବିନା ସଂଯୋଗରେ କୌଣସି କର୍ମ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେପରି ଶୀରରେ ଖଟା ନ ମିଶିଲେ ଦହି ହୁଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ଜୀବର କର୍ମ ସହଜ ଯୋଗ ନ ହେଲେ ତହିଁରୁ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର—ଯେପରି ଦୁଧ ଓ ଖଟାକୁ ମିଶାଇବାପାଇଁ ତୃଣାୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ସେହିପରି ଜୀବକୁ କର୍ମଫଳ ସହଜ ମିଶାଇବାକୁ ତୃଣାୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ହେବା ଉଚିତ । କାରଣ, ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ କେବେହେଁ କୌଣସି ନୟମାନୁସାରେ ସ୍ୱୟଂ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ, ପୁଣି ଜୀବ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଳ୍ପଜ୍ଞ ହେବାପାଇଁ ନିଜ କର୍ମଫଳ

ପ୍ରାୟ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, ଶିଶୁରଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି
କର୍ମସାଧନା କର୍ମଫଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

ଶ୍ଳୋ—ସେ କର୍ମବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଏ, ତାକୁ ଶିଶୁର କୁହା ଯାଏ ।

ଶିଶୁର—ଯଦି ଅନାଦିକାଳରୁ ଜୀବ ସହିତ କର୍ମ ଲାଗି ଅଛି, ତେବେ ଜୀବ
କର୍ମରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

ଶ୍ଳୋ—କର୍ମବନ୍ଧ ସାଦି ଅଟେ ।

ଶିଶୁର—ଯଦି ସାଦି ଅଟେ, ତେବେ କର୍ମଯୋଗ ଅନାଦି ହୋଇପାରେ
ନାହିଁ କର୍ମଯୋଗ ଆଦିରେ ଜୀବ ନିଷ୍ପର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ନିଷ୍ପର୍ଣ୍ଣ ଜୀବଠାରେ ଯଦି
କର୍ମ ନାହିଁ, ତେବେ ମୁକ୍ତଜୀବଠାରେ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିକ । କର୍ମ ଓ କର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟରେ
ଅର୍ଥାତ୍ ନିତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥାଏ ! ଏହା ଅନ୍ୟଥା କଦାପି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।

କର୍ମ ସମୁଦ୍ଧାସରେ ଯାହା ଲେଖା ଅଛି, ତାହାହିଁ ମାନବୀ ଠିକ୍ ହେବ । ଜୀବ
କର୍ମ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଯେତେ ବଢ଼ାଇଲେହେଁ ତାହାର ଜ୍ଞାନ ପରିମିତ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ
ସୀମିତ, ଶିଶୁରଙ୍କ ସମାନ କଦାପି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ହଁ ଯେତେ ସାମର୍ଥ୍ୟ
ହେଉ, ଜୀବ ଯେତେ ଯୋଗଦ୍ଵାରା ବଢ଼ାଇପାରେ । ଜୈନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ଶୈଶ୍ୟ କରନ୍ତି ଯେ, ଦେହର ପରିମାଣ ଅନୁସାରେ ଜୀବର ପରିମାଣ ।

କର୍ମରେ ଜୀବ କାଟିକିତରେ ଏବଂ କାଟିରଜୀବ ହାତୀକିତରେ କିପରି ରହି-
ଥାଏ କେବଳ ମୂର୍ଖତା । କାରଣ, ଜୀବ ଏକ ଅଜୀବ ସୃଷ୍ଟି ପଦାର୍ଥ, ଯାହା
କର୍ମସମ୍ପର୍କିତରେ ମଧ୍ୟ ଅବସ୍ଥିତ କରିପାରେ; ପରନ୍ତୁ ଏହାର ଶକ୍ତି
ସୀମିତ, ବହୁତ ଓ ନାହିଁ ସହିତ ସ୍ଵଲଗ୍ନ ଥିବାଯୋଗୁଁ ଜୀବ ଶିଶୁରର
କର୍ମ ଜୀବ ଅନୁଭବ କରିପାରେ । ସହଜ ବା କୁସଙ୍ଗରୁ ଜୀବାତ୍ମା ଯଥା-
ସମ୍ଭବ ବାହାରି ହୁଏ ।

ଜୈନମାନଙ୍କର ଧର୍ମବିଷୟରେ ଏହିମତ =

—ରେ ଜୀବ ଭବଦୁହାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ହରଇ ଜଣମୟଂ ଧନ୍ନଂ ।
ଇସ୍ଵରଣଂ ପରମଂ ତୋ ସୁହକସ୍ତ୍ୟେ ମୃତ ମୁସିତସି ॥

ପ୍ରକରଣ ରହାକର--ଭାଗ ୨ । ଶତକ ୭ । ସୁନାକ ॥୩॥

ଶ୍ରୀ ବାତସ୍ଵରାଷ୍ଟିକ ଏକମାସ ଧର୍ମ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କ ସ୍ଵସାର ସମୁଦ୍ଧାସ

ଜଳଜରମରଣାଦି ଦୁଃଖହର୍ତ୍ତା ଅଟେ । ଏହିପରି ଜୈନମତାବଲମ୍ବୀ ସୁଦେବ
 ସୁଗୁରୁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣ । ଚଷ୍ଟଭାଦେଠାରୁ ମହାଶାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗତିରାମାନଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ
 ହରିହର ବ୍ରହ୍ମାଦି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ କୁଦେବ ଅଟନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର ନିମନ୍ତେ
 ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁମାନେ ସେବା ପୂଜା କରନ୍ତି, ସେମାନେ କେବଳ ଭ୍ରମର ପିଠି ଭଳି
 ରିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ବାକ୍ୟର ଭାବାର୍ଥ ଏହି ଯେ, ଜୈନମତର ସୁଦେବ ସୁଗୁରୁ
 ତଥା ସୁଧର୍ମକୁ ଗୁଡ଼ି ଅନ୍ୟ କୁଦେବ, କୁଗୁରୁ ଏବଂ କୁଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ହେ
 କଲ୍ଲୀଶ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ବିଦ୍ବାନ୍ ଲୋକମାନେ ଏବେ ଚତୁର କରି ଦେଖନ୍ତି, ଜୈନମତର
 ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ କିପରି ନିରାବାଦଯୁକ୍ତ ।

ମୂଳ—ଅରିହନ୍ ଦେବୋ ସୁଗୁରୁ ସୁଦ୍ଧଂ ପଶଂ ଚ ପ୍ରଞ୍ଜ ନନକାରେ ।

ଧନାଶଂ କପୃକ୍ଳାଶଂ ନିରନ୍ତରଂ ବସଲ ହୃଦୟନ୍ତି ।

ପ୍ରକ-ବ-୨ । ଷଷ୍ଠୀ ୭ । ସ୍ୱ, ୧ ।

ଅରିହନ୍ ଦେବେନ୍ଦ୍ରକୁଳ ପୂଜାଦିକର ଯୋଗ୍ୟ ଅନ୍ୟକୌଣସି ଯୋଗ୍ୟ ହେ
 ନୁହେଁ । ଯେ ଦେବମାନଙ୍କର ଦେବ, ଶୋଭାପୂର୍ଣ୍ଣମାନ, ଅରିହନ୍ତା ଦେବ, ଜ୍ଞାନୀ
 ହି ପ୍ରାଚୀନ, ଶାସ୍ତ୍ରର ଉପଦେଷ୍ଟା, ଶୁଦ୍ଧ, ନିଷ୍ପାପ, ସମ୍ୟକ୍ ବିନୟ ଓ ଦୟାଳୁ
 ଶ୍ରୀ ଜନଭାଷିତ ଯେଉଁ ଧର୍ମ । ତାହାହିଁ କେବଳ ଦୁର୍ଗତିରୁ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର
 କରୁଛି । ହରିହରାଦିମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କୁ ସଂସାରବନ୍ଧନରୁ ଉଦ୍ଧାର କରୁନା
 ନାହିଁ । ମହାପୁରୁଷ ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କ କଥାତ ରୂପଧର୍ମ ସବୁହେତୁ ଏବଂ ଧର୍ମ, ଶାସ୍ତ୍ର,
 ଦୟା, କ୍ଷମା, ସମ୍ୟକ୍ତା, ଦଶନ ସଦାଚର ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ମନୁଷ୍ୟମାତ୍ର ପ୍ରତି ଦୟା ନାହିଁ, ତେବେ ତାହା ବସନ୍ତ
 କି ଶମା ନୁହେଁ । ନିଜେ ଅଜ୍ଞାନ ରହି ଜ୍ଞାନର ପ୍ରଶଂସା କରିବା, ସଂସ୍କୃତି
 ଅନ୍ଧକାରରେ ରହିବା କିମ୍ବା ଭୋକଉପାସରେ ମରିବା କ'ଣ ଭଲ କଥା ?

ଜୈନମତରେ ଧର୍ମ ପ୍ରଶଂସା—

ମୂଳ—ଜୈନ କୁଣସି ତବଚରଣଂ ନ ପତିସି ନ ବ୍ରହ୍ମେଣି ଦେବିନୋତ୍ତମଂ

ତାଲଭିପଂ ନ ସକ୍ତିସିକଂ ଦେବୋ ଜଳ୍ପକ ଅରିହନ୍ତୋ ।

ପ୍ରକ-ବ-୨ । ଷଷ୍ଠୀ ୭ । ସ୍ୱ, ୧ ।

ହେ ମନୁଷ୍ୟ ଯଦି ତୁ ତପାଶ୍ଚରଣ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ, ସ୍ୱପ୍ନ ପରି ପାରିବୁ ନାହିଁ
 ପ୍ରକରଣାଦିର ବିଚାର କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ, ସୁପାସରେ ଦାନ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ

ଥାପି ତୁ ଆମର ଏକମାତ୍ର ଆରାଧନାଯୋଗ୍ୟ ଦେବ ଅବିହନ୍ତା, ତଥା ସୁଗୁରୁ,
 ଓ ଜୈନମତରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରଖିପାରିଲେ ଉତ୍ତମ ଏବଂ ଉଚ୍ଚାରର କାରଣ ଦେବ ।
 କେବଳ ଦେବ ଅବିହନ୍ତାକୁ କେବଳ ଆରାଧନା ଯୋଗ୍ୟ । ପୁଣି ଜୈନ
 ଶିଳ୍ପୀ କର ଯାହା କି ସବୋକ୍ଷ୍ମ ଧର୍ମ, ତେବେ ତୁମେମାନେ ଏହି ସ୍ଵପାର
 ମୁକ୍ତି ପାଇବ ।

ସମୀକ୍ଷକ = ଯଦି ଦୟା ଓ କ୍ଷମା ଉତ୍ତମ ଗୁଣ, ତଥାପି ପକ୍ଷପାତଯୁକ୍ତ ହେଲେ
 ତଥା ଅଦୟା ଓ ଅକ୍ଷମା ହୋଇଯାଏ । ପ୍ରୟୋଜନ ଏହା କି କୌଣସି ଜୀବକୁ
 କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦୁଃଖ ନ ଦେବା ସବଦା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । କାରଣ, ଦୁଷ୍ଟ-
 ଲୋକ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ମଧ୍ୟ ଦୟା ଅଟେ । ଯଦି ଏକ ଦୁଷ୍ଟକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆ ନ ଯାଏ,
 ତେବେ ଦେବା ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଏ ହେତୁ ସେହି ଦୟା ଓ
 ଅଦୟା ଓ ଅକ୍ଷମା ହୋଇଯାଏ । ସବୁପ୍ରାଣୀର ଦୁଃଖନାଶ ଓ ସୁଖପ୍ରାପ୍ତି
 ଯେଉଁ କର୍ମ କରାଯାଏ, ତାହାକୁ ଦୟା କୁହାଯାଏ । କେବଳ ପାଣିକୁ ଗୁଣି
 ଶିଖରୀରୁ ଖଟାଶୁମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ତ ଦୟା ନୁହେଁ । ଏହି ଦୟା କେବଳ
 ଜନମାନଙ୍କ କଥାରେ ମାତ୍ର ଅଛି, କାରଣ, କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ-
 ଯେ କୌଣସି ମତାବଲମ୍ବୀ ହେଉ ନା କାହିଁକି, ଅନୁଜଳ ଦି ଦେଇ ସତ୍ତ୍ଵକାର
 ଶକ୍ତି ଓ ଭଲଧର୍ମବଲମ୍ବୀ ବିଦ୍ଵାନ୍ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମାତ୍ର ଏବଂ ସତ୍ତ୍ଵକାର
 ଶକ୍ତି ତ ଦୟା ନୁହେଁ ? ଯଦି ଏମାନଙ୍କର ସଥାଅ ଦୟା ଥାଏ, ସେମାନଙ୍କର
 ଶକ୍ତିର ଉତ୍ତର ୨୨୧ ପୃଷ୍ଠାରେ କଣ ଲେଖା ଅଛି ଦେଖ—

ପ୍ରଥମରେ କେହି ଅନ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀର ସୁଖ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁଣକାର୍ଯ୍ୟ କରବ
 ନାହିଁ । ଦ୍ଵିତୀୟରେ ତାହାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ବଦନା ମଧ୍ୟ କରବ ନାହିଁ ।
 ତୃତୀୟରେ ଆଳମନ ଅର୍ଥାତ୍ ଭଲମତାବଲମ୍ବୀସହ ସ୍ଵଳ୍ପମାତ୍ରରେ କଥାବର୍ତ୍ତା
 କରେ । ଚତୁର୍ଥରେ ସ୍ଵଳପନ ଅର୍ଥାତ୍ ଗାରମ୍ଭର ବେଶୀ କଥା କହିବ ନାହିଁ ।
 ପଞ୍ଚମରେ ତାହାକୁ ଅନୁବଦ୍ଧ ଦେଇ ସତ୍ତ୍ଵକାର କରବ ନାହିଁ । ଷଷ୍ଠରେ ଗର-
 ବ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ଦେବ ଦେବୀର ପୂଜା ଆରାଧନା ନିମନ୍ତେ ସୁଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ ଚନ୍ଦନାଦି
 ଦାନ ନାହିଁ । ଏହି ଛଅ ପ୍ରକାର ଯତନା ଅର୍ଥାତ୍ କର୍ମ ଜୈନମତାବଲମ୍ବୀ
 କଦାପିକରିବେ ନାହିଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଲୋକେକବରୁର କରି ଦେଖନ୍ତୁ କି ଏହି ଜୈନମାନଙ୍କର

ଅନ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କପ୍ରତି କପରି ଅଦୟା, କୁଦୃଷ୍ଟି ଏବଂ ଦେଶଭବନା ଅଛି ।
 ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ ମତସ୍ଥ ମନୁଷ୍ୟପ୍ରତି ଏମାନଙ୍କର ଏପରି ଅଦୟା, ତେବେ
 ଏମାନଙ୍କୁ ଦୟାହୀନ ବୋଲିବାକୁ ହେବ । କାରଣ, ନିଜ ଘରଲୋକକୁହିଁ ସେବା
 କରିବା ବିଶେଷ ଦୟା ବା ଧର୍ମ ନୁହେଁ । ଜୈନମାନେ କେବଳ ଜୈନମତାବଲମ୍ବୀ-
 ଲୋକକୁ ସଜ୍ଜାର କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କାହାର ସଜ୍ଜାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ଜୈନ-
 ମାନଙ୍କୁ କେହି ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ କପରି ଦୟାବାନ କହିପାରେ ? ବିବେକୀ
 ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ମଥୁରା ରାଜାର ନମୁର ନାମକ ମନ୍ତ୍ରୀକୁ ବିବେକୀ ପ୍ରାୟ
 ଜାଣି ଜୈନଯତିମାନେ ତାହାଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇଥିଲେ; ପୁଣି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରି ଦେଖି
 ନରହତ୍ୟା ପାପରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାକର୍ମରେ କି ଜୈନମାନଙ୍କର ଦୟା
 ଧର୍ମ ନାଶକ କର୍ମ ନୁହେଁ ? ଯଦି ଅନ୍ୟ ମତସ୍ଥମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣ ନେବା ଯେଉଁ
 ସେମାନଙ୍କର ବୈରଭାବ ଥାଏ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁଦୟାଲୁ ପରିବର୍ତ୍ତେ ହିଂସ୍ର
 କହିବା ଅଧିକ ସମୀଚୀନ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟ ଦର୍ଶନାଦିର ଉଚ୍ଚତମ ଅବସ୍ଥାରେ
 ସଂଗ୍ରହ ପରମାଗମନସାର'ରେ କଥିତ ଅଛି ଯେ, ସମ୍ୟକ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧାନ, ସମ୍ୟକ୍
 ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଚରଣ—ଏହି ଚାରି ମୋକ୍ଷମାର୍ଗର ସାଧନ । ଏହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଯୋଗେ
 କରିଅଛି । ଯେଉଁ ରୂପରେ ଜୀବାଦି ଦ୍ରବ୍ୟ ଅବସ୍ଥିତ, ସେ
 ରୂପରେ ଜନପ୍ରତିପାଦିତ ଗ୍ରନ୍ଥାନୁସାର ବିପରୀତ ଅଭିନବେଷାଦି ରହିତ ଯେଉଁ
 ଅର୍ଥାତ୍ ଜନମତରେ ପ୍ରୀତି ରଖିବା ହିଁ ସମ୍ୟକ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧାନ ଏବଂ ସମ୍ୟକ୍ ଦର୍ଶନ ଅଟେ ।

ରୁଚିର୍ଜିନୋକ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱେଷୁ ସମ୍ୟକ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧାନମୁଚ୍ୟତେ ॥
 କିନୋକ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱରେ ସମ୍ୟକ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବ, ଅନ୍ୟସି କରିବ ନାହିଁ ।
 ପୃଥାବସ୍ଥିତ ତତ୍ତ୍ୱାନାଂ ସଂକ୍ଷେପାଦ୍ବିସ୍ତରେଣ ବା ।
 ସ୍ୱା ବୋଧସ୍ମୃତମହାତ୍ମ୍ୟଃ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନଂ ମନଶିଃ ॥
 ଜୀବାଦି ତତ୍ତ୍ୱର ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବା ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ବୋଧ କରନ୍ତି ।
 ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକମାନେ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ କହନ୍ତି ।
 ସଦ୍‌ଆଚରଣବଦ୍ୟ ସ୍ୱୋଗାନାଂ ତ୍ୟାଗଶ୍ଚାରିସମୁଚ୍ୟତେ ।
 କାର୍ତ୍ତିତଂ ତଦାହଂସାଦି କ୍ରତତ୍ତେଦେନ ପଞ୍ଚଥା ॥
 ଅହଂସାସୁନୃତାସ୍ତେୟବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାପରିବ୍ରତାଃ ॥
 ସଦ୍‌ପ୍ରକାର ନିନ୍ଦନୀୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମତସମ୍ବନ୍ଧର ପରିତ୍ୟାଗକୁ ଚାରିପଦ କହନ୍ତି ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭେଦରେ ବ୍ରତ ପାଞ୍ଚପ୍ରକାର ପ୍ରଥମ (ଅହିଂସା) କୌଣସି ପ୍ରାଣୀକୁ ନ
କ୍ଷାଦି ଶ୍ଵେଦ (ସୁନୂତା) ପ୍ରିୟବଚନ କହିବା । ତୃତୀୟ [ଅସ୍ତେୟ] ଶ୍ଵେଦ ନ କରିବା
(ବୃତ୍ତରଥୀ) ଉପସ୍ଥେୟ ସ୍ଵର ସଦମ ଏବଂ ପଞ୍ଚମ [ଅପରିଗ୍ରହ] ସକଳ ପଦାର୍ଥ
ନ କରିବା । ଏଗୁଡ଼ିକରେ ଅନେକ କଥା ଉତ୍ତମ ଅର୍ଥାତ୍ ଅହିଂସା ଓ ଶ୍ଵେଦ
ନିମନ୍ତ୍ରଣକର୍ମର ତ୍ୟାଗ ଉତ୍ତମ କଥା । କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ଅନ୍ୟମତକୁ ନିନ୍ଦା
କରି ଇତ୍ୟାଦି ଦୋଷରୁ ଭଲ କଥାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଅଛି ।
ପ୍ରଥମ ସ୍ଵରରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ; ହରିହରାଦି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧର୍ମ
ସମାନଙ୍କୁ ଏହି ସ୍ଵପାରରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିପାରେ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ଧର୍ମର ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଧ୍ୟୟନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବରଣ ଓ ପାର୍ମିକତା ଜାତ ହୁଏ,
ତାହା ନିନ୍ଦା କରିବା, ପୁଣି ନିନ୍ଦାନ୍ତ ଅସମ୍ଭବ କଥା ଗୁଡ଼ାଏ ଓଷ୍ଠର କରି ଜୈନ
ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ସ୍ମୃତି କରିବା, କେବଳ ଅବବେନୋମାସ । ଭଲ କୌଣସି ଜୈନ
ସମ୍ପ୍ରଦାୟ, ମୂର୍ଖ ଏବଂ ଅଦାତା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଜୈନ ଧର୍ମର ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିବା
କହି ଉତ୍ତମ ହୋଇପାରେ ? ପୁଣି କେହି ଅନ୍ୟ ମତାବଳମ୍ବୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
ଅନ୍ୟ ହୋଇଯାଇପାରେ ? ଏପରି କହିବାଲୋକକୁ ଭ୍ରାନ୍ତ ଓ ବାଳବୃଦ୍ଧି ନ କହି
କହିବା ? ଏହି କଥାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଜୈନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାନେ ସ୍ଵାର୍ଥପର ଏବଂ
ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବାନ୍ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ସକଳ ଧର୍ମର ନିନ୍ଦା କରି ନ ଥିଲେ
ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏହିସବୁ ମିଥ୍ୟା ଓପଞ୍ଚରେ କେହି ଭୁଲନ୍ତେ ନାହିଁ କି ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥ-
ପର ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରନ୍ତା ନାହିଁ । ଦେଖ, ଏହା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, ଜୈନମତ ସର୍ବ-
ତ୍ରୁତ କରିବା ଏବଂ ବେଦମତ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉଦ୍ଧାରକ । ହରିହରାଦି ଦେବ ସୁଦେବ ଓ
ମାନଙ୍କ ଋଷଭ ଦେବାଦି ସମସ୍ତେ କୁଦେବ—ଏହିପରି ଅନ୍ୟକେହି କହିଲେ କ'ଣ
ସେମାନଙ୍କୁ ଖରପଲଗିବ ନାହିଁ ? ଜୈନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭ୍ରାନ୍ତ ପାରଣ
ଦେଖ—

ମୂଳ—ଜଣାବର ଆଶା ଭଂଗଂଭନଗ୍ରାତ ସ ଉତ୍ସୁକ ଲସ ଦେସଶତ୍ତ ।

ଆଶାଭଂଗେ ପାବଂତା ଜଣମୟ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଧନମ୍ ॥

ପ୍ରକାର ଭଗ ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ଶଂ୭ । ସ୍ଵ, ୧୧ ॥

ଉଦ୍ଧାର ଉତ୍ସରୁ ଲେଖ ଦେଖାଇବାରୁ ଯେ ଜନବର ଅର୍ଥାତ୍ ବିତରଣ
ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଯେଉଁ ଆଜ୍ଞା ଭଙ୍ଗ ହୁଏ, ତାହାହିଁ ଦୁଃଖର ହେତୁ ପାପ ଅଟେ ।

ଜୈନେଶ୍ୱରଙ୍କର କଥିତ ସମ୍ୟକ୍ତାଦି ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ବଡ଼ କଠିନ । ଯେପରି ଜନ ଆଜ୍ଞା ଭଙ୍ଗ ନ ହୁଏ, ସେହିପରି କରିବା ଉଚିତ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ନିଜେ ନିଜର ପ୍ରସଂସା କରିବା ଓ ଆପଣା ଧର୍ମକୁ ବଡ଼ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ନିନ୍ଦା କରିବା କେବଳ ମୁର୍ଖତା । କାରଣ ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଲୋକ ଯାହାର ପ୍ରସଂସା କରନ୍ତି, ତାହାହିଁ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଚୋର ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଆପଣାର ପ୍ରଶଂସା କରେ, ତ ସେମାନେ କ'ଣ ପ୍ରଶଂସନୀୟ ? ସେହିପରି ଜୈନମାନଙ୍କ କଥା ।

ମୂଳ—ବହୁଗୁଣ ବିଶ୍ୱାସନିଳୟେ ଉତ୍ସୁକତା ଯା ତହା ବିମୁଗ୍ଧେ ।

ଜହ୍ନବରମଣି କୁତା ବିହୁ ବିଗୁଳରେ ବିସମ୍ଭରେ ଲେଏ ॥

ପ୍ରକର-ଭା ୨ । ଷଷ୍ଠୀ, ପୃ. ୧୮ ॥

ଯେପରି ବିଷଧର ସର୍ପଠାରେ ଥିବା ମଣି ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ ସେହିପରି କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେ ପାମିକ ପଣ୍ଡିତ ହେଉ ପଛକେ ଜୈନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ସେ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖ, ଜୈନଧର୍ମର କପରି ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ! ଜୈନ ଅନେକ ମାନେ ବିଦ୍ୱାନ୍ ହୋଇଥିଲେ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି । ଜୈନ ଶୀର୍ଷକରମାନେ ନିଜେ ଅପଣ୍ଡିତ, ତ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାନ୍ୟ କାହିଁକି କରନ୍ତି, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମଳ ବା ଧୂଳିରେ ପଡ଼ିଥିଲେହଁ କେହି ତାଙ୍କୁ ଛୁଡ଼ି ଥାଏ ? ଏହୁ କି ବିଦିତ ହୁଏ ଯେ, ଜୈନ ବିନା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସପ୍ରଦାୟୀ ଏପରି ପଣପାଣ ଅଟେ ବୁଦ୍ଧଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୱାନ ନୁହନ୍ତି ।

ମୂଳ—ଅରସପୃଷ୍ଠା ବିପ୍ଳ ପାବ ଧନ୍ନ ଅପବିତ୍ରେ ସୁତୋ ବିପାବରୟା ।

ନ ଚଳନ୍ତି ସୁଦ୍ଧ ଧନ୍ନା ଧନ୍ନା କବିପାବପକେସୁ ।

ପ୍ରକର, ଭା, ୨ ଷଷ୍ଠୀ, ପୃ. ୧୯ ॥

ଅନ୍ୟଦର୍ଶନୀ କୁଳିଙ୍ଗୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୈନମତବିରୋଧୀ ଲୋକକୁ କେହି ଜୈନ ଦେଖିବା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—କୁଣ୍ଡି ମାନଲୋକେ ବିଚାର କରିବେ କି ଏହା କପରି ପାମବର । ସତ୍ୟ ତ ଏହା କି ଯାହାର ମତ ସତ୍ୟ ସେ କାହାରିକୁ ଉରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜୈନ

ଜ୍ଞାନମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ଜୈନ ମତ ଅନ୍ୟନ୍ତ ଭ୍ରାନ୍ତ ଏବଂ ଅସୌ-
 ଯ୍ୟ; ସୁତରାଂ ଅନ୍ୟକୁ ଶୁଣାଇଲେ ଖଣ୍ଡନ ହୋଇଯିବ । ସେହେତୁ ସେମାନେ
 ଧର୍ମକୁ ନିନ୍ଦା କରିବା ଆପଣାର ଫରା କରି ମୂର୍ଖ ନିବୋଧ ଲୋକମାନଙ୍କୁ
 ପକାଇଥାନ୍ତି ।

ମୂଳ—ନାମଂ ପିତସ୍ ସଅସୁହଂ ଜେଶନଦିଠାଇ ମିଛ ପଦ୍ଧତି ।

ଜେସିଂ ଅଶୁ ସଂଗାତ୍ ପନ୍ନି ଶବ୍ଦ ହେଇପାବମଇ । ।

ପ୍ରକର, ଗ୍ରା, ୭ ଷଷ୍ଠୀ, ସୁ, ୨୭

ଯେଉଁ ଧର୍ମ ଜୈନ ଧର୍ମବିରୋଧୀ, ତାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ପାପଯୁକ୍ତ କରିଦିଏ ।
 ତାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧର୍ମକୁ ନ ମାନି କେବଳ ଜୈନଧର୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ
 ଯଥା ।

ସମ୍ଭାଷକ—ଏଥିରୁ ଏହା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, ଜୈନଧର୍ମ କେବଳ ମନୁଷ୍ୟ-
 ଜଗତରେ ବୈର, ବିରୋଧ, ନିନ୍ଦା, ଈର୍ଷ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦି ଜାତ କରି ଦୁଷ୍ଟ କର୍ମରୂପ
 ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦିଏ । ଜୈନମାନେ ଯେପରି ସର୍ବନିନ୍ଦକ, କେହି
 ଧର୍ମବଲ୍ଲମ୍ବୀ ସେହିପରି ମହାନିନ୍ଦକ ଓ ଅଧାର୍ମିକ ହୁଅନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କ ନିନ୍ଦା
 କରି ଆପଣାର ପ୍ରଶଂସା କରିବା ଠେ ଲୋକର କାର୍ଯ୍ୟ କୁହେଁ କି ? ବିବେକ
 ଥିଲେ ଲୋକମାନେ ଯେ କୌଣସି ଧର୍ମବଲ୍ଲମ୍ବୀ ହୁଅନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର
 ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ଏବଂ ତୋଷର ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି ।

ମୂଳ—ହାହା ଗୁରୁଅ ଅକର୍ତ୍ତ୍ତଂ ଧାର୍ମନ ହୁ ଅଛି କସ୍ ସ ପୁକ୍ତକରମେ ।

କହ ଜଣ ବୟା କହ ସୁଗୁରୁ ସା ବୟା କହ ଇସ୍ ଅକର୍ତ୍ତ୍ତମ୍ ॥

ପ୍ରକର, ଗ୍ରା, ୨ ଷଷ୍ଠୀ, ସୁ, ୩୫ ॥

ସର୍ବଜ୍ଞସ୍ଥିତ ଜନ ବଚନ ଜୈନଙ୍କ ସୁଗୁରୁ ଓ ଜୈନଧର୍ମ କାହିଁ ଆଉ
 ମନେ ବୁଝୁଛନ୍ତି କୁଗୁରୁ ଅନ୍ୟମାର୍ଗର ଉପଦେଶକ କାହିଁ !! ଅର୍ଥାତ୍ ଆମର ଗୁରୁ
 ଗୁରୁ, ସୁଧର୍ମ ଓ ଅନ୍ୟର କୁଗୁରୁ କୁଦେବ କୁଧର୍ମ ଅଟନ୍ତି ।

ସମ୍ଭାଷକ—କୋଳି ପସାରଣୀ ମାନଙ୍କପରି ଏହି ଜୈନମାନଙ୍କର କଥା ।
 ସେମାନେ ନିଜ ଗଣାକୋଳିକୁ ମିଠା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଲୋକର ମିଠାକୋଳିକୁ
 ଖଟା କହିଥାନ୍ତି, ସେହିପରି ଏହି ଜୈନମାନେ । ଏମାନେ ଭଲ ମତାବଲମ୍ବୀ-
 ମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗରେ କରିବାରେ ପାପ ମଣ୍ଡନ୍ତି ।

ମୂଳ—ସପ୍ତପା ଲଙ୍କା ମରଣ କୁଗୁରୁ ଅଣ୍ଟା ତାଲ ଦେହ ମରଣାର ।
ତୋ ବରସପ୍ତପା ଚନ୍ଦ୍ରପୁ ମା କୁଗୁରୁ ସେବଣ ଉଦୟ ॥
ପ୍ରକରଣ ୩, ୨ । ପୃ. ୩୭ ॥

ସେପରି ପ୍ରଥମରେ ଲେଖା ଯାଇଛି କି ସର୍ପଠାରୁ ମଣିର ମଧ୍ୟ ପରିଚୟ
କରିବା ଉଚିତ, ସେହିପରି ଶେଷ ପାର୍ଶ୍ବ ପୁରୁଷ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମରେ
ଲୋକକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ । ଏମାନେ ତା'ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ନିଜ
ଅନ୍ୟମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କୁ କରା ଥା'ନ୍ତି । ଭଲ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ କୁଗୁରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସେ
ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଅଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଲୋକ । ସେମାନଙ୍କ ଦଶନ, ସଙ୍ଗ ବା ଶ୍ରେଣୀ
କାର କରିବା କଦାପି ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ ସର୍ପସଙ୍ଗରେ ରହିଲେ ଅନ୍ୟ ମନ
ମରବାକୁ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ କୁଗୁରୁ ଉପଦେଶରୁ ବାରମ୍ବାର ଜନ୍ମ ମରଣ ଦୁଃଖ ସେ
କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏଣୁକରି ହେ ଭଦ୍ର ! ଅନ୍ୟ ମାର୍ଗର ଗୁରୁନିକଟରେ ଛୁଟି ମ
ହୁଅ ନାହିଁ । ନରକରେ ପଡ଼ିବୁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖ, ଜେ ନିମାନଙ୍କ ପରି ନିଷ୍ଠୁର, ଦେଖା, ନିନ୍ଦକ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାହୀନ
ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ନ ଥିବେ । ଏହି ଜେ ନିମାନେ ବସୁର ଲୋକ
ଯଦି ଆମେମାନେ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ନିନ୍ଦା ଓ ନିକ ମତର ପ୍ରଶଂସା ନ କରିବୁ, ତେବେ
ଆମମାନଙ୍କର ସେବା ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବଢ଼ିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହିପରି ବସୁର ଲୋକ
ଏମାନଙ୍କ ଦୌର୍ଭାଗ୍ୟର ଅଟେ । କାହିଁକି, ଯେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ
ଧର୍ମିକ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଓ ସେବା ନ କରିବେ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏମାନେ ଯଥାର୍ଥରେ
ଓ ସତ୍ୟ ଧର୍ମ ଲାଭ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଜେ ନିମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଓ
ଭାବ କଥା ଛାଡ଼ି ବେବଦାଳ ସତ୍ୟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ । ଯଦ୍ବାବ କି ଯେ
ନଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ହୋଇ ପାରିବ ।

ମୂଳ— କି ଭଣିମୋ କି କରମୋ ତାଣ ହସ୍ତାସାଣ୍ୟଂ ଧୃତଂ ॥
ଜେ ଦଂସିଉଣ ଲଙ୍କା ଶିବଂ ତ ନରପୁତ୍ର ମୁକ୍ତକଣ ॥
ପ୍ରକରଣ ୩, ୨ ଶର୍ଣ୍ଣା ପୃ. ୪୦ ॥

ଯାହାର କଲ୍ୟାଣ ଆଶା ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇ ଅଛି, ତେଣୁ ଏବଂ ଦୁଷ୍ଟ କର୍ମ ନିମନ୍ତେ
ବାରେ ନିପୁଣ ତା'ର ସଙ୍ଗ ବନ୍ଧନ କରିବାକୁ ହେବ । କାରଣ, ଯେଉଁ ଲୋକ

ଉପକାର କରେ ତ ଓଲଟା ତାହାର ନାଶ କରେ । ଯେପରି କେହି ଦୟା
କରି ଶୁଣିବ ତସୁ ବନ୍ଦନ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଯାଏ ତ ସେହି ସିଂହ ପ୍ରଥମେ ତାହାକୁ
ମାର ଖାଇ ଦିଏ । ସେହିପରି ଅନ୍ୟଧର୍ମୀ ଅର୍ଥାତ୍ କୁରୁମାନଙ୍କ ସେବା
ଅର୍ଥ ନିଜ ନାଶ କରିବା । ଅତଏବ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ସର୍ବଦା ଦୂର
ରହବା ଉଚିତ ।

ସମୀକ୍ଷକ— ଜୈନମାନେ ଯେପରି ବରୁର କରନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନେ
ଯେପରି ବରୁର କଲେ, ଜୈନମାନଙ୍କର କି ଶୋଚନୀୟ ଅବସ୍ଥା ହୁଅନ୍ତା ?
ତୁମ୍ଭେ ଅନ୍ୟ କେହି ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଉପକାର କରନ୍ତା ନାହିଁ; କୌଣସି କାମ
ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ସେମାନେ କେତେ ଦୁଃଖ ପାଆନ୍ତି ? ଜୈନମାନେ ସେହି-
ସହି ଅନ୍ୟପ୍ରକାର କାହିଁକି ବରୁର କରନ୍ତି ନାହିଁ ?

ମୂଳ— ଜହ ଜହ ଭୁଢ଼େଇ ଧମ୍ମୋ ଜହ ଜହ ଦୁଠାଣ ହୋଇ ଅଇ ଉଦର୍ଭ ।
ସମଜିତି କିୟାଣଂ ତହ ତହ ଉଲ୍ଲସଇ ସମର୍ଥଂ ॥

ପ୍ରକ ଗ୍ର ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ସ୍ୱ ୪୨ ॥

ବର୍ତ୍ତମାନ, ପାପୀ, ଦୁର୍ବରୁଷା ଗୁରୁମାନଙ୍କର ଶୁଣି ବିଦଗ୍ଧୀପରିବାଜକ ଓ
ଭୋକ ଦୁଷ୍ଟ ଦୁର୍ବଳମାନଙ୍କର ଯେତେ ସେବା ସକାର କରନ୍ତି, ଜୈନ ଗୁରୁ-
ମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ ଜନ ସେତେ ବକାଶ ପ୍ରାୟ ହୁଏ ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବସ୍ତୁ ।
ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖ, ଏହି ଜୈନମାନଙ୍କ ପରି ଶିଷ୍ୟ । ଦ୍ଵେଷ ଓ ବୈରବୁଦ୍ଧି
ଅନ୍ୟ କେହି ଅଛନ୍ତି ? ହଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ମଧ୍ୟ ଶିଷ୍ୟ, ଦ୍ଵେଷ ଦେଖା-
ଯାଏ, କିନ୍ତୁ ସେତକ ଜୈନମାନଙ୍କ ଅଛି, ସେତକ ଅନ୍ୟ କାହାର ନାହିଁ ।
ତୁମ୍ଭେ ଶିପର ମୂଳ ଅଟେ, ସୁତରାଂ ଜୈନଧର୍ମରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ପାପାତରଣ
କରିବ ନ ଥିବ ?

ମୂଳ—ସଗୋଟି ଜାଣ ଅଛନ୍ତିତେ ସିଂଧମ୍ମାଲ ଜେପ କୁଜାନ୍ତି ।

ମୁଖ୍ୟ ଶ୍ରେୟସଂଗଂ କରନ୍ତି ତେ ଶ୍ରେୟଂ ପାବା ॥

ପ୍ରକର ଗ୍ର ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ସ୍ୱ, ୨୫ ॥

ହେଉ ମୁଖ୍ୟପ୍ରୟୋଜନ ଏତିକି ହିଁ ଯେପରି ମୁତଜନମାନେ ଯେପରି ଶ୍ରେୟ-
କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେହିପରି ଜୈନଧର୍ମରୁ ଭଲ ଅନ୍ୟ ସକଳ ଶ୍ରେୟଧର୍ମରେ
ଜୈନମାନେ ନିଜ ଅକଲ୍ୟାଣକୁ ଉତ୍ପାଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ — ଯେ ଯେପରି ମନୁଷ୍ୟ, ସେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ଆଗାୟିତ୍ୱ
ମନେ କରେ । ଅନ୍ୟ ସବୁମତ ବୋଧମତ ଏବଂ ଜୈନମତ କେବଳ ସାମ୍ବନ୍ଧୀୟ
ମତ—ଏହା କି ସତ୍ୟ ହୋଇପାରେ ? ଯେ ଯେମିତି ଲୋକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଜ୍ଞାନ ଥାନ୍ତି
ଏବଂ ଦୁଷ୍ଟସଙ୍ଗରୁ ବୁଦ୍ଧିହୀନ ହୋଇଥାଏ, ସେ ଯେମିତି ଅନ୍ୟ ଲୋକପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା
ଆଦି ଦୁଷ୍ଟ କର୍ମରୁ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଜୈନମତପରି ବେଶୀ ଅନ୍ଧ
କୌଣସି ମତ ନୁହେଁ ।

ମୂଳ—ଜଳ ସମୁଦ୍ରସ୍ଥ ଲରକା ପକ୍ଷ ହୋଇଛି ପାବ ନ ବର୍ମାଏ ।

ପୁଅନ୍ତୁ ତଂପି ସତତା ହାସିଲ ବାପୁରାସୁସ୍ଥ ॥

ପ୍ରକର ଗ୍ରା ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ସ ୭୩ ॥

ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ଜୈନଧର୍ମ ଛଡ଼ା ଆଉସବୁ ଧର୍ମ କେବଳ
ମିଥ୍ୟା, ଅର୍ଥାତ୍ ଜୈନମାନେ କେବଳ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା, ଅନ୍ୟ ସବୁ ଲୋକ ପାପୀ । ତେ-
ବେ ଯେଉଁମାନେ ମିଥ୍ୟାଧର୍ମର ସହାୟତା କରନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ପାପୀ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଯେପରି ଅନ୍ୟଜଗ୍ଞାନରେ ଗୁମାସ୍ତା, କାଳିକା, ଜ୍ଞାନ, ପୁରୁଷ
ସାମନାରେ କରାଯାଉଥିବା ପାପ ନବର୍ମା ବ୍ରତ ଆଦି ଏହି ପାପକର୍ମ, ସେହି
ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ପଳ୍ଲବ ଆଦି ବ୍ରତ ଉପବାସ, ଯେଉଁଥିରୁ କି କଷ୍ଟ ହୁଏ, କି
ପାପକର୍ମ ନୁହେଁ ? ଏହା ସବୁ ଉପବାସ ବୃଥା, ବହୁକଷ୍ଟଦାୟକ । ବାମନାର୍ଜୁନଙ୍କ
ପୂଜାବିଧାନକୁ ଜୈନମାନଙ୍କର ଖଣ୍ଡନ କରିବା ଅବଶ୍ୟ ଉଚିତ ହୋଇଥିବୁ
ସେହିପରି ଶାସନଦେବୀ ଓ ମରୁତଦେବୀ ପୂଜାର ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡନ କରିଥିଲେ ଭଲ ଉଦା-
ହାର । ଯଦି କହନ୍ତି କି ଆମର ଦେବୀ ହିନ୍ଦୀ କରନ୍ତି ନାହିଁ,
ତେବେ ତାହା ମିଥ୍ୟା, ଯେହେତୁ, ଶାସନଦେବୀ କୌଣସି ପୁରୁଷର ପୁତ୍ରୀ କୌଣସି
ଏକ ଛେକର ଆଖି ଖୋଳି ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ତେବେସେ ବେଶୀ ଦୁର୍ଗା ଓ
କାଳିକା ସଖ୍ୟ ଭଉଣୀ କୁହା ନ ଯିବ କାହିଁକି ? ପୁଣି ନିଜ ଧୂଳିଖାଣି ଆଦି ବ୍ରତ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବଂ ବାମନାର୍ଜୁନଙ୍କ ନବର୍ମା ଆଦି ପୂଜାକୁ ଦୁଷ୍ଟ କହିବା କେବଳ ଜୈନ-
ମାନଙ୍କର ମୁଖ ତା । ଅନ୍ୟର ଉପବାସାଦି ବ୍ରତକୁ ନିନ୍ଦା କରି ନିଜର ଉପବାସ
ବ୍ରତର ପ୍ରଶଂସା କରିବା କେବଳ ମୁଖଲୋକର କଥା । କେବଳ ସତ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା
ଦ୍ରବ୍ୟଚରଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଉତ୍ତମ । ଜୈନ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମତବାଦୀ
ମାନଙ୍କର ଉପବାସ ସବୁ ମିଥ୍ୟା ।

ମୂଳ—ବେସାଣ ବନ୍ଦୟାଣୟ ମାହଣ ଡୁଂବାଣ ଜରକସିରକାଣ ।
 ଉଦ୍ଧୃତକାଣ ବନ୍ଦୟାଣ ଜନ୍ତୁ ଦୁର୍ବରଣ ॥

ପ୍ରକ ଗ୍ର ୨। ଷଷ୍ଠୀ ସ୍ୱ ୮୨ ॥

ଦେବ ମୁଖ୍ୟପ୍ରୟୋଜନ ଏହା କି ଯେଉଁମାନେ ବେଶ୍ୟା, ଚାରିଣ, ଗ୍ରାସ୍ତ୍ରୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣ
 ପୁଣି ଗଣେଶାଦି ଦେବ, ଦୃଷ୍ଟିଦେଶୀ ଇତ୍ୟାଦି ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ମାନନ୍ତି,
 ସେମାନେ ନିଜେ ଅଜ୍ଞାନରେ ବୁଝି ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ତହିଁରେ ବୁଝାଇ ଦିଅନ୍ତି ।
 ସେମାନେ ସେହି ଦେବଦେବୀଠାରେ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ମାନନ୍ତି । ଏଣୁକରି
 ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ସେମାନେ ଦୂରରେ ରହନ୍ତି ।

ସମୀକ୍ଷକ— ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟା ଏବଂ ନିଜ ଦେବଦେବୀ-
 ମାନଙ୍କୁ ବୋଲି ମାନବା କେବଳ ପ୍ରସପାତ କଥା । ଜୈନମାନେ ବାମନାଶୀ-
 ଦେବଦେବୀମାନଙ୍କୁ ହିଂସ୍ରକ ବୋଲି ଅବଜ୍ଞା କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର
 ଅନ୍ତରାତ୍ମାରେ ଧର୍ମ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, କୌଣସି ଏକ ପୁରୁଷ ଏକ ଦିନ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମ କରି ଶ୍ରୋତବ୍ୟ କରିଥିଲା ବୋଲି ଶାସନଦେଶ ତାହାକୁ ଚାପଡ଼ି
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଏକ ଆଖି ଖୋଲି ନେଇ ଯାଇ ତାହା ସ୍ଥାନରେ ଏକ ହେଲିର ଆଖି
 ଖୋଲି ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଶାସନଦେଶକୁ ହିଂସକ ମାନୁ ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?
 ମୂଳ ଗ୍ର ୧ ପୃଷ୍ଠା ୭୭ ରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ମରୁତ୍ ଦେଶୀ ଏକ ପ୍ରସ୍ତର
 ଉପରେ ପଥକମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ତା'କୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କାହିଁକି
 ମାନାନ୍ତି ?

ମୂଳ— କି ସୋପି ଜଣେ ଜାଣି ଜାଣୋଜଣଣୀ ଇକିଂ ଗଞ୍ଜି ବଞ୍ଚି ।

ଜଳ ମିଛରଞ୍ଜି ଜାଣି ଗୁଣେସୁତହମଜ୍ଜର ବହଇ ॥

ପ୍ରକ ଗ୍ର ୨। ଷଷ୍ଠୀ ସ୍ୱ ୮୧ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଜୈନମତରାଶି ମିଥ୍ୟାଭ୍ରା ଅର୍ଥାତ୍ ମିଥ୍ୟା ଧର୍ମବଲମ୍ବୀ,
 ସେମାନେ କାହିଁକି ଜନ୍ମିଲେ ? ଯଦି ଜନ୍ମିଲେ ବଢ଼ିଲେ କାହିଁକି ? ଅର୍ଥାତ୍
 ତହିଁ ମର ଯାଉଥିଲେ ଭଲ ହେଉଥାନ୍ତା ।

ସମୀକ୍ଷକ— ଦେଶୀମାନଙ୍କ ଶାସନଗ୍ରନ୍ଥର ଦୟାଧର୍ମ, ଅନ୍ୟ ମତର
 ସମ୍ମାନେ ବଞ୍ଚିବା ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କର ଅସହ୍ୟ ହେଉଅଛି; ଏମାନଙ୍କ ଦୟାଧର୍ମ

ଶାଳି କଥନମାସ । ଆଉ ଯାହା କିଛି ଅଛି, ସେ କେବଳ ଶୁଦ୍ଧ ପଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ; କେ ନ ଭଲ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କପାଇଁ ନୁହେଁ ।

ମୂଳ—ସୁଦେ ମରଗେଜାୟା ସୁଦେଶ ଗଜେତ ସୁଦେ ମରଗେମ ।
କେ ପୁଣି ଅମରଗ ଜାୟା ମରଗେ ଗଜେତ ତେ ରୁପ୍ୟ ॥
ପ୍ରକ. ଭା. ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ସଂ. ୮୩ ॥

ଏହାର ପ୍ରୟୋଜନ କି, କେ ନକୁଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ମୁକ୍ତି ପାଇବ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ କେ ନକୁଳରେ ଜନ୍ମ ନ ହୋଇ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମିଥ୍ୟାଧର୍ମରେ ଜନ୍ମ ନ କରି ମୁକ୍ତି ପାଇବାହଁ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା । ଏହାର ପରିଚାର ଯେ କେ ନମାନେ କେବଳ ମୁକ୍ତି ହୁଅନ୍ତି, ଅନ୍ୟ କେହି ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ କେ ନମତ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନେ ନରକଗାମୀ ହୁଅନ୍ତି ।

ସମୀକ୍ଷକ—କ'ଣ କେ ନକୁଳରେ କେହି ପୁଣ୍ୟ ବା ନରକଗାମୀ ନାହାନ୍ତି ? କେ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ସମସ୍ତେ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେହି ନାହିଁ—ଏହା କି ଭଲ ଲୋକର ଓକାପ ନୁହେଁ ? ନିତାନ୍ତ ନିବୋଧ ପାତଳ ବିନା ଅନ୍ୟ କେହି କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରେ ?

ମୂଳ—ଉକ୍ତପୁରାଣ ପୁଅ ସମସ୍ତ ଗୁଣାବେଶାବେଶୀ ଭାବିଥା ।
ସାବଧୁ ମିତ୍ରତ୍ୱପୁରା କିଣ ସମସ୍ତେ ଦେଖିଆ ପୁଅ ।

ପ୍ରକ. ଭା. ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ସଂ. ୮୩ ॥

କେ ନ ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜା ଉତ୍ତମ, ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜା ଅଧମ । ଯେ କେ ନକୁଳ ଆଜ୍ଞାପାଳନ କରେ, ସେ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ଅନ୍ୟ କେହି ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ନାହିଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ବା ! ହା ! ବା ! କ'ଣ କହିବା :: ବୈଷ୍ଣବାଦମାନଙ୍କ ମୁଖି ତୁମର ମୁର୍ତ୍ତି କ'ଣ ପାଷାଣାଦି ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ ନୁହେଁ ? ଯେପରି ତୁମର ମୁର୍ତ୍ତି ମିଥ୍ୟା, ସେହି ପରି ବୈଷ୍ଣବାଦଙ୍କ ମଧ୍ୟ । ତୁମେ କେବଳ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନରେ ମତବାଦୀମାନଙ୍କୁ ଅତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ କରିଦେବ—ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ତୁମ ମତ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ।

ମୂଳ—କିଣ ଅଣାଏ ଧନ୍ୟା ଆଶାରହି ଆଶପୁତ ଅନ୍ତମୁର୍ତ୍ତି ।

ଇନ୍ଦ୍ରମୁଖି ଉତ୍ତମ ତତ୍ତ୍ୱ କିଣ ଅଣାଏ କୁଣ୍ଡଳ ଧନ୍ୟ ॥

ପ୍ରକ. ଭା. ୧ । ଷଷ୍ଠୀ ସଂ. ୮୩ ॥

ଜୈନଦେବଙ୍କ ଦୟାସିମାଦି ଆଜ୍ଞା କେବଳ ଧର୍ମ, ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଆଜ୍ଞା ଅଧର୍ମ

୫୫ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖ, ଏହା କିପରି ଅନ୍ୟାୟ କଥା । ଜୈନମତରୁ ଭିନ୍ନ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି କ'ଣ ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ ଧର୍ମୀୟା ହୁଏନୁ ? କ'ଣ ସେହି ଧର୍ମୀୟା-ମତେ ପାଳନ ଅନୁଚିତ ? ଯଦି ଜୈନମାନଙ୍କର ମୁଖନ ସିକାଦି ଚର୍ମ ଖୋଲ ନ ଥାନ୍ତା, କେବଳ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମୀମାନଙ୍କର ସେପରି ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ଏକଥା କାଳେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା । ଏହିଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଜୈନ ଧାର୍ମିକମାନେ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଶଂସା କରିବାରେ ଗ୍ରାସ୍ତମାନଙ୍କର ଗୁରୁ ଅଟନ୍ତି ।

ମୂଳ—ବନ୍ଦେମି ନାରାୟା ଉବ ଜେସି ଦୁରକାଲ ସନ୍ତରଂ ତାଣମ୍ ।

ଉକାଶ ଜଣାଇ ହରିହର ଚିନ୍ତି ସମିକ୍ଷା ବି ରଞ୍ଜୋସ୍ ॥

ପ୍ରକ ଗ୍ର ୨ ଷଷ୍ଠୀ ସ୍ୱ ୧୫ ॥

ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ, ହରିହରାଦି ଦେବଙ୍କର ବିଭୂତି କେବଳ ମନରେ ହେଉ । ତାହାକୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ଜୈନମାନଙ୍କର ରୋମାଞ୍ଚ ହୁଏ । ମନେ ଭଜ କର ମଣିଷ ଯେପରି ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖ ପାଏ, ସେହିପରି ଜୈନ-ମତେ ଅନେକ ଭଜ କଲେ ଲୋକ କାହିଁକି ଜନ୍ମ ମରଣ ଦୁଃଖ ନ ପାଇବ ?

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖ, ଜୈନ ଆତ୍ମର୍ଥ୍ୟମାନଙ୍କର ମାନସୀକୃତି ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ତର କପଟାକ୍ଷର ଉପେକ୍ଷାକ ଭିତର ମଧ୍ୟ ଖୋଲଗଲା । ହରିହରାଦି ଓ ସେମାନଙ୍କ ଉପାସକଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ ଦେଖି ଜୈନମାନଙ୍କର ରୋମାଞ୍ଚ ଜାତହୁଏ; କାରଣ, ଅନ୍ୟ ଲୋକର ଉପେକ୍ଷା ସମାନେ ସହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ କି, ସମସ୍ତ ଶିଶୁଙ୍କୁ ଧରି ମିଳି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଲୋକେ ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଆଉ ରାଜାଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ଏଥିପାଇଁ ଦିଅନ୍ତି କି ଜୈନମାନେ ରାଜ୍ୟର ବଡ଼ ତୋଷାମୟ, ଅସତ୍ୟବାଦୀ ହୋଇ ଅଟନ୍ତି । କ'ଣ ରାଜାଙ୍କ ଅସତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ଅନ୍ୟାୟ ଆଜ୍ଞା ମଧ୍ୟ ପାଳନ କରାଯାଉ ପରେ ? ଜୈନମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଉତ୍ତରାଦେଶୀ ଅନ୍ୟ କେହି ନାହିଁ ।

ମୂଳ—ଜେ ଦେଇ ଶୁଦ୍ଧଧର୍ମ ଯୋ ପରମପୁରା ଜୟନ୍ତି ନହୁ ଅନେ ।

କିଂ କର୍ମପଦ୍ମଂ ସରିତୋ ଇୟୁରତରୁ ହୋଇକଲୟାବି ॥

ପ୍ରକ ଗ୍ର ୨ ଷଷ୍ଠୀ ସ୍ୱ ୧୦୧ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଜୈନଧର୍ମର ବିରୋଧୀ ସେମାନେ ମୂର୍ଖ ଅଟନ୍ତି । ଜନେନ୍ଦ୍ରଦେବ
ଧର୍ମୋପଦେଶକ, ସାଧୁ ଗୁହସ୍ତ ଓ ଗୁରୁକର୍ଣ୍ଣାମାନେ ଶାସ୍ତ୍ରର ସମାନ ଅଟନ୍ତି ।
ସେମାନଙ୍କ ତୁଲ୍ୟ ଅନ୍ୟ କେହି ହେଲେ ନାହିଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—କାହିଁକି ନ ହେବ ! ଯଦି ଜୈନମାନେ ବାଳକବୃଦ୍ଧି ନ ହେଉ,
ତେବେ ଏପରି କଥାରେ କିପରି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତୁ । ବେଶ୍ୟାମାନେ ଯେପରି ଅନ୍ଧ
ଆପଣାର ପ୍ରାଣ ସା ବ୍ୟାଜିତ ଅନ୍ୟ କାହାର କରି ନ ଥାନ୍ତି, ସେହିପରି ସ୍ତ୍ରୀ
ଜଣାଯାଉଛି ।

ମୂଳ — ଜେ ଅମୁଣିଆ ଗୁଣ ଦୋଷା ତେ କହଅ ବୁଢ଼ାଣ ହୁକୁମହୋ ।
ଅନ୍ଧ ତେ ବିଦ୍ଧ ମହତ୍ତା ତା ବିସ ଅମିଆଣ ତୁଳ୍ଲିଞ୍ଚୁ ॥

ପ୍ରକ ଛା ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ସ୍ୱ ୧୦୨ ॥

ଜନେନ୍ଦ୍ରଦେବ, ତାହାଙ୍କର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏବଂ ଜୈନମତର ଉପଦେଶମାନଙ୍କୁ
ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଜୈନଙ୍କ ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଏହା ଜୈନମାନଙ୍କର ଅବଚେତନ, ପକ୍ଷପାତ ଓ ଅବିଚାର
ଫଳ ନୁହେଁ ତ ଆଉ କ'ଣ ? କିନ୍ତୁ ଜୈନମତର ମାତ୍ର କେତେକ କଥା ଗୁଡ଼ିକ
ସବୁ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଜୈନଦେବଙ୍କୁ ଥରେ ଯେଉଁ
ବା ସେମାନଙ୍କ ଗୁରୁ ଓ ଉପଦେଶମାନ ଶୁଣିଲେ ନିଃସନ୍ଦେହ ସେହି ଶିକ୍ଷା ଜୈନ
ମତ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବେ ।

ମୂଳ—ବୟାବେ ସୁଗୁରୁ ଜଣବଲ୍ଲଭସ୍ତ ସ କେସିଂ ନ ଉଲ୍ଲସଇ ସଂ ।
ଅହ କହସି ଶମଣିତେୟଂ ଉଲ୍ଲୁଆଣଂ ହରଇ ଅନିଞ୍ଚୁ ॥

ପ୍ରକ ଛା ୨ । ଷଷ୍ଠୀ-୧୦୮ ସ୍ୱ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଜୈନବଚନର ଅନୁକୂଳ ଆଚରଣକାରୀ, ସେମାନେ ସ୍ୱର୍ଗ
ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରତିକୂଳ ଆଚରଣକାରୀ ସେମାନେ ଅପୂର୍ବ । ଜୈନ ଗୁରୁମାନଙ୍କୁ
ମାନବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ଗୁରୁମାନଙ୍କୁ ମାନବ ନାହିଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଭଲ୍ ! ଯଦି ଜୈନମାନେ ଅଜ୍ଞାନ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତେଲ କରୁଛନ୍ତି
ତୁଲ୍ୟ ବାନ୍ଧ ନ ଥାନ୍ତେ ତେବେ ସେମାନେ ମୂଢ଼-ସ ଧନ ଅବଲମ୍ବନ କରି ନିଜ ଧର୍ମ

କରି ନିଅନ୍ତେ । ଯଦି କେହି ଲୋକ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କୁମାରୀ, କୁମାରୀ ଏବଂ
କନ୍ୟା, ତେବେ ତୁମ ମନରେ କେତେ ଦୁଃଖ ଜାତ ହୁଅନ୍ତା ? ସେହି-
ତୁମେ ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖଦାୟକ ଅଟ । ଏଣୁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଅସାର କଥାର ଉତ୍ତାର
ଅଟ ।

ମୂଳ—ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଜଣ ମରଂତଂ ବଠୁଣ ନିଅନ୍ତୁ କେ ନ ଅପ୍ରାଣ ।

ବରମଂତ ନ ପାବାଉ ଧର୍ମୀ ଧୂରଣଂ ତାଣମ୍ ॥

ପ୍ରକଂ ଗ୍ରା ୨। ଷଷ୍ଠୀ ସୂ ୧୦୯ ॥

ଯଦି ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖ ହୁଏ, ତଥାପି ଜୈନମାନେ କୃଷି ବାଣିଜ୍ୟ କରିବେ
ଯେହେତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ନରକକୁ ନେଇଯାଇ ଥାଏ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି କେହି ଜୈନମାନଙ୍କୁ ପଚାରେ କି ତୁମେ କାହିଁକି ବ୍ୟାପାରୀ
କରୁ ? ଏଗୁଡ଼ିକର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଦେଉ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଯଦି ପରିତ୍ୟାଗ
କରି, ତେବେ ତୁମର ଶରୀରପୋଷଣ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆଉ ତୁମ
ଅନ୍ତରାତ୍ମାରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ସେହି ବୃତ୍ତି ଗ୍ରହଣନ୍ତେ, ତେବେ ତୁମେମାନେ କ'ଣ
କରିବ ? ଏପରି ଅତ୍ୟାଚାର ଉପଦେଶ ଦେବା ବ୍ୟର୍ଥ ଅଟେ । କ'ଣ
କରିବେ ବରୁଣମାନେ, ବନ୍ୟା-ସାହୁକା ବିନା ଯାହା ଆସିଲା କହିଦେଲେ ।

ମୂଳ—ତଇୟା ହମାଣ କାରଣ ଅହମା ରହୟା ଅନାଣ ଗଜେଣ ।

ଜେ ଜଂପନ୍ତ ଉସ୍‌ସୁତଂ ତେସିଂ ଦିକ୍ଷିକ୍ତ ପନ୍ନିତଂ ॥

ପ୍ରକଂ ଗ୍ରା ୨। ଷଷ୍ଠୀ ସୂ ୧୧୧ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଜୈନମତବିରୁଦ୍ଧଶାସ୍ତ୍ରକୁ ମାନନ୍ତି, ସେମାନେ ଅଧର୍ମାଧର୍ମ ।
ଯେଉଁ ପ୍ରୟୋଜନଯିବ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜେ ନିଧର୍ମବିରୁଦ୍ଧ କହିବା ବା ମାନବା
ନାହିଁ । କୌଣସି ଲଭ ହେଉଥିଲେହେଁ ଜୈନଭିକ୍ଷୁମାନଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା ।
ସମୀକ୍ଷକ—ତୁମର ମୂଲଭୂଷଣରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେକ ହେଲେଣି ଓ
ସେମାନେ ଅନ୍ୟଧର୍ମର ନିନ୍ଦା ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଅନ୍ୟ କିଛି କରି ନାହାନ୍ତି ଓ
ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲନ୍ତି ନାହିଁ, ତ ଏପରି ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା କଥା ଗୁଡ଼ାଏ କହି
କରି ଶିରଫ ଶୁଣା କି ହେଉ ନାହିଁ । ଏହାବଡ଼ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ।

ମୂଳ—ଜମ୍ବୀର ଜଣସ୍ବଜ୍ଞ ଓ ମିରଇ ଉତ୍ସୁକଲେପଦେଶଣେ ।
ସାଗର କୋଡ଼ାକୋଡ଼ି ହିଁ ମଇ ଅଇସ୍ବମ ଭବରଣେ ॥

ପ୍ରକ ଗ୍ର ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ପୃ ୧୨୨ ॥

ଯଦି କେହି କହେ କି ଜୈନଧାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କଠାରେ ଧର୍ମ ଅଛି, ସ୍ବର୍ଗ ଅଛି
ମାନଙ୍କଠାରେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ଅଛି । ତେବେ ସେହିଲୋକ କୋଟି କୋଟି ବର୍ଷ ଗଠି
ନରକରେ, ପରଶେଷରେ ନାଟକଲୁଗ୍ରହଣ କରେ !

ସମୀକ୍ଷକ—ବାଃ ! ବାଃରେ ବିଦ୍ୟାଶତ୍ରୁଗଣ !! ଏହି ବିଚାର ନେଇ
ଆମ୍ଭର ମିଥ୍ୟାବଚନଗୁଡ଼ିକର ଖଣ୍ଡନ କରି ନ ପାରୁ । ଏଣୁ ଏହି ଉତ୍ସୁକ
ଅସମ୍ଭବ କଥା ଲେଖିଛ । ଏବେ ତୁମକୁ କ'ଣ ବୁଝାଇବା ? ତୁମେ ତ ନିଜାତ
ଅନ୍ୟ ମତର ବିରୋଧ କରିବାରେ କଟିବଦ୍ଧ ହୋଇ ନିଜ ପ୍ରୟୋଜନ ସିଦ୍ଧ କରିବା
ମୋହନ ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ବ ମନେ କରି ନେଲଣି ।

ମୂଳ—ଦୂରେ କରଣଂ ଦୂରନ୍ତି ସାହସଂ ତହସ୍ବଭାବଣା ଦୂରେ ।
ଜଣାଧନ ସଦାହାଣଂ ପିତର କଦୁରକାଳ ନଠବର ।

ପ୍ରକ ଗ୍ର ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ପୃ ୧୨୨ ॥

କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଜୈନଧର୍ମର ନିୟମପାଳନ ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ଜୈନ
ସତ୍ୟ, ଅନ୍ୟ ସବୁ ନୁହେଁ ବୋଲି ବଶ୍ୟାସ କରେ, ତେବେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଦୂର
ସାଗର ପାରହୋଇ ଯାଏ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଭଲ, ଏହା ମୂର୍ଖଜନକୁ ନିଜ ମତଜାଲ ପକାଇବା ଉଚିତ
କିଛି ହୋଇପାରେ ? ମୂର୍ଖମାନଙ୍କୁ ଠକ ଦେବାପାଇଁ ଜୈନମାନେ ଏହି ଜାଲ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
କରିଛନ୍ତି । କୌଣସି କର୍ମ ନ କରି ମୁକ୍ତି ମିଳି ଯାଉ --ଏପରି ଉଲ୍ଲୁକ ଅତି
ପାରେ କାହିଁ ?

ମୂଳ—କଇୟା ହୋସ୍ତା ଦବସୋ ଜଇୟା ସୁଗୁରୁପୋସ୍ତ ମୂଳନ୍ତି ।
ଉତ୍ସୁକ ଲେବସଲବର ହିଲେ ଓ ନିୟୁଣ ସୁଜଣଧନ ॥

ପ୍ରକ ଗ୍ର ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ପୃ ୧୨୩ ॥

କେବଳ ଜୈନଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଶୁଣିବ, ଉତ୍ସୁକ ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମପୁଷ୍ଟି
ନାହିଁ, ଏତିକି ଇଚ୍ଛା କରୁ ଥିବା ଲୋକ କେବଳ ସେହି ଇଚ୍ଛା ମାନରେ
ସାଗରରୁ ତର ଯାଇଥାଏ ।

ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଏହାମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଫାଶରେ ପକାଇବା ପାଇଁ ।
ଏହି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଇଚ୍ଛାରେ କେହି ଲୋକ ଇନ୍ଦ୍ର ବା ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର ପାପର ଫଳ
ଶ୍ରେଣୀ ନ କରି କଦାପି ଦୁଃଖ ସାଗରରୁ ପାର ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।
ସେମାନେ ଯଦି ଏହିପରି ମିଥ୍ୟା ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୟାବରୁଦ୍ଧ କଥା ନ ଲେଖନ୍ତି,
ସେମାନଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ ବେଦାଦି ସତ୍ ଶାସ୍ତ୍ର ଦେଖି, ଶୁଣି, ଏହି ମିଥ୍ୟାଗ୍ରନ୍ଥ
କରିଥାନ୍ତେ । କେହି ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଲୋକ ଏହି ପ୍ରବର୍ତ୍ତନାରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା
ମଧ୍ୟ ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି ଲୋକପକ୍ଷରେ ସେହି ମିଥ୍ୟାଜାଳରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ବଡ଼
କଷ୍ଟ ।

ମୂଳ—ଜହ୍ନ ଜଟଣୀଂ ଭଣିୟୁଂ ସୁପ୍ତ ବବାହାରଂ ବିସାହୟଂ ତସ୍ମିନ୍ ।

ଜାୟୁର ବିଶୁଦ୍ଧ ବୋହାଜଣ ଆଶା ରହନ୍ତାଃ ॥

ପ୍ରକ. ଭା ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ସୂ. ୧୩ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଲୈନାବୃତ୍ତି ଲିଖିତ ସ୍ତବ୍ଧ ନିରୁକ୍ତ ଶ୍ରବ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢ଼ନ୍ତି,
ସେମାନେ ସେହି ଶୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ଚରିତ୍ରବାନ୍ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଯୁକ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ
କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟମତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦେଖିଲେ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରେଣୀପାସଦ୍ଵାରା କଷ୍ଟସହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା କୁହାଯାଏ
ଏହି ଶ୍ରେଣୀପାସଦ୍ଵାରା ମରବା ହିଁ ଚାହୁଁଥିବା ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଅନେକ
ଦୃଷ୍ଟି ଅନାଗ୍ରହରେ ବା ମରୁଡ଼ିବେଳେ ଶ୍ରେଣୀ ମରଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଶୁଦ୍ଧ
ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧକୁ ପ୍ରାୟ ହେବା ଉଚିତ । ତେଣୁ ସେମାନେ ଶୁଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି, କି
ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପିତୃପୁତ୍ର ଯେଉଁ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଦୁଃଖଶ୍ରେଣୀ କରନ୍ତି ।
ଶ୍ରେଣୀଗ୍ରହଣକାରୀ, ସତ୍ୟଶ୍ରବଣ ଓ ନ୍ୟାୟାଚରଣ ଧର୍ମ ଏବଂ ଅସତ୍ୟ ଶ୍ରବଣ ଓ
ନ୍ୟାୟାଚରଣ କର୍ମ ଅଧର୍ମ ବା ମାନ ଅଟେ । ପୁଣି ପ୍ରୀତିପୁତ୍ରକ ପରୋପକାର
କରିବା ଶୁଦ୍ଧ କର୍ମ । ଜୈନମତବାଦୀମାନଙ୍କ ଶୁଧା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମ ନାହିଁ ।

ଏହି ସୂକ୍ଷ୍ମ-ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ମାନବାଦୀର ଅତ୍ୟନ୍ତସତ୍ୟ ଓ ଅଧିକମିଥ୍ୟାକୁ ପ୍ରାୟ-
ଦୁଃଖସାଗରରେ ବୁଡ଼ି ମରବାକୁ ହୁଏ ।

ମୂଳ—ଜଳଜାଣିଥି ଜଣନାହୋ ଲେୟାୟାବ ବିପରକ୍ୟ ଭୂତ ।

ଚାତଂତଂ ମନଂତୋ କହ ମନସି ଲେଅ ଆୟାବଂ ।

ପ୍ରକ. ଭା ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ସୂ. ୧୩ ॥

ଯେଉଁମାନେ ଉତ୍ତମ ପ୍ରାରବ୍ଧବାନ୍ ପୁରୁଷ, ସେମାନେ ହିଁ ଜୈନଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ ଜୈନଧର୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନେ ପ୍ରାରବ୍ଧ ନଷ୍ଟ ଅଟେ ।

ସମୀକ୍ଷକ—କ'ଣ ଏହା କଥା ମିଛକୁହେଁ ? କ'ଣ ଅନ୍ୟ ମତରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠପ୍ରାରବ୍ଧ ଏବଂ ଜୈନମତରେ ନଷ୍ଟପ୍ରାରବ୍ଧୀ କେହି ନାହାନ୍ତି ? ଆଉ ଯେଉଁ ସର୍ପମାନେ ଜୈନ ଧର୍ମମାନେ ପରସ୍ପର ଦ୍ଵେଷ ନ କରନ୍ତି, ପ୍ରୀତିପୂର୍ବକ ରହନ୍ତି । ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼େ କି ଅନ୍ୟର ସହୃଦ କଲହ କରିବାରେ ଜୈନମାନେ ମନସ୍କୁ ନ ଥିବେ । ଜୈନମାନଙ୍କର ଏହି କଥା ଫୁଲୁଫୁଲୁ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ କାରଣ, ସଜ୍ଜନମାନେ ସଜ୍ଜନ ସଙ୍ଗେ କରନ୍ତି ଏବଂ ଦୁଃସ୍ଥ ମାନଙ୍କୁ ଶିଷାଦେଇ ସୁଧାରୁ ପୁଣି ଲେଖାଅଛନ୍ତି ଯେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଶିବଶାସ୍ତ୍ରୀ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ବୈଶ୍ୟ ଆଦି ସମସ୍ତେ ଜୈନ ମତର ହେଁ ଅଟନ୍ତି । ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହିପରି ଶମ୍ଭୁଜ୍ଞାନ କରିବା କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ଜୈନଧର୍ମର ଦୟା ଓ ଶମା କାହିଁ ? କାରଣ, ଅନ୍ୟ ପ୍ରତିଦ୍ଵେଷ କଲେ ଦୟା ଶମା ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏବଂ ଏହିପରି ଅନ୍ୟକୌଣସି ହିଂସାରୂପ ଯେ ନାହିଁ । ଜୈନଙ୍କ ଭୁଲ ଦେଖି ଆଉ ଅଛନ୍ତି କି ? ଯଦି କେହି କେହି କିଛି ଦେବତାରୁ ମହାବୀର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୈଦିକ ଶାସ୍ତ୍ରର ରୀତି, ଦେଖି ଏବଂ ମିଥ୍ୟାତା ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଜୈନମତ ମାନବା ଲୋକ ସନ୍ନିପାତ କ୍ଷାମୟୀ, ଜୈନଧର୍ମ ଲୋକ ଏବଂ ବିଷ ସମାନ, ତେବେ ଏହି କଥାରୁ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ କେତେ ଦୁଃଖ ହେବ ? ଏଣୁକରି ଜୈନମାନେ ପର ନିନ୍ଦା ଏବଂ ପର ମତ ଦ୍ଵେଷ ରୂପ ନିଷେଧ ପତି ମହାଲୋଚନା ଭୋଗକରୁଅଛନ୍ତି । ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣଦେଲେ ସୁନ୍ଦର ହୁଅନ୍ତା

ମୂଳ—ଏ ଗୋ ଅଗୁରୁ ଏଗୋ କି ସାବଗୋଟି ଇଆଣି ବିବହାଣି ।

ତଳପୂଜଂ ଜଣଦବ୍ବଂ ପରୁପ୍ରଗନ୍ତଂ ନ ବିଚନ୍ତି ॥

ପ୍ରକ. ଗ୍ର ୨ । ଷଷ୍ଠୀ ପୃ ୧୫୦ ॥

ପ୍ରାବକମାନଙ୍କର ଦେବ ଗୁରୁ ଧର୍ମ ଏକ । ଚୈତ୍ୟବନ୍ଦନ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଉଳ ଓ ଜାନ ଦ୍ରବ୍ୟର ରକ୍ଷା ଏବଂ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା କରିବା ଅଟେ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖ, ଏବେ ଯେତକ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାର ଦୁଷ୍ଟବ୍ୟାପାର ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଛୁ, ସେ

ଜୈନମାନଙ୍କର ଘରରୁ ଏବଂ ପାଷଣ୍ଡତାର ମୂଳ ମଧ୍ୟ ଜୈନମତ । ମୁର୍ତ୍ତି-
ପ୍ରମାଣ ସମ୍ବନ୍ଧେ 'ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର' ୧ ପୃଷ୍ଠା ଦେଖ—

ନବ୍ କାରେଣି ବିବେଚ୍ୟୋ ॥୧॥ ଅନୁସରଣଂ ସାବତ୍ତ ॥୨॥
ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିମେ ॥୩॥ ଜୋଗୋ ॥୪॥ ଚପ୍ତ ବନ୍ଦଣୋ ॥୫॥ ସୂଚରଣାଣଂ ତୁ
ସୁକ୍ଷମ ॥୬॥

ଜୈନମତାବଳମ୍ବି ମାନଙ୍କୁ ଜୈନମତର ପ୍ରଥମଦ୍ୱାରାରେ ନବକାରଜପ
କରୁ ହେବ ॥୧॥ ଦ୍ୱିତୀୟଦ୍ୱାରାରେ ନବକାରଜପ ପରେ ମୁଁ ଜୈନଧର୍ମୀ ବୋଲି
କରିବି ॥ ୨ ॥ ତୃତୀୟ ଦ୍ୱାରାରେ ଆମ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଅଣୁ ବ୍ରତାଦିକ
ଅନୁସାଧୁ ପଦ୍ଧତି ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମନରେ ଭାବିବାକୁ ହେବ ॥୩॥ ଚତୁର୍ଥଦ୍ୱାର-
ାରେ ଜୀବନର ଚତୁର୍ବିଧ ମଧ୍ୟରେ ମୋଟ ହିଁ ପ୍ରଧାନ । ତେଣୁ ତାହା ଜ୍ଞାନାଦିକ
। ଏହି ଜ୍ଞାନମାର୍ଗକୁ ଯୋଗ କୁହାଯାଏ । ଏହି ଯୋଗମାର୍ଗ ରୁଅ
। ଏହାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିର୍ମଳ ହୋଇ ପାପମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ॥୪॥ ପଞ୍ଚମ-
ାରେ ଚୈତ୍ୟବନ୍ଦନା ଅର୍ଥାତ୍ ମୁର୍ତ୍ତିକୁ ନମସ୍କାର କରି ପୂଜାଦ୍ୱୟ ଅର୍ପଣ କରି-
ବି ହେବ ॥୫॥ ଷଷ୍ଠଦ୍ୱାରାରେ ନବକାର ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥପାଠ ବ୍ୟବହାର
କରିବି ॥୬॥ ଏହି ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥରେ ଆହୁରି ଅନେକ ପ୍ରକାର ବଧୁ ବିହିତ ଅଛି, ଯଥା—
ନବକାରଜପମଧ୍ୟରେ ଜନବନ୍ଧୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତକରମାନଙ୍କ ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜା କରିବାକୁ
ନିୟମିତ ମନ୍ଦିରଦ୍ୱାରକୁ ମଧ୍ୟ ପୂଜା କରିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଦ୍ୱାରପୂଜା ସମ୍ବନ୍ଧ-
ରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ନିୟମ ଅଛି । ଯେଉଁନିର୍ମାଣ ନିୟମ — ପୁରାତନ ମନ୍ଦିର-
ରେ ନିର୍ମାଣକଲେ ମୁକ୍ତି କର ହୁଏ, ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଯାଇ ବସି ବହୁ ପ୍ରୀତି
ପୁଷ୍ପ ପୂଜା କରି “ନମୋ ଜୈନେନ୍ଦ୍ରେଭ୍ୟଃ” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ରରେ ମୁର୍ତ୍ତି-
ପୂଜା କରାଇବ । ପୁଣି “ଜଳଚନ୍ଦନପୁଷ୍ପଧୂପପତନେ” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ରରେ
ପୂଜା କରାଇବ । ରତ୍ନସାର ଭାଗ ୧୨ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ପୂଜା-
କଲେ ପୂଜା କାହାର ଝଙ୍କେ କେବେ ଅଧୀନ ରହିବେ ନାହିଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଏସବୁ କଥା କେବଳ କପୋଳକଳ୍ପିତ । କାରଣ, ବହୁ
ଜୈନପୂଜାଶାସନାଧୀନ ଅଛନ୍ତି । ରତ୍ନସାର ତୃତୀୟ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖା
ଅଛି—ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜାଦ୍ୱାରା ରେଣୁ ପୀଡ଼ା ପୁଣି ମହା ମହା ଦୋଷମାନ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ।

କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଞ୍ଚ କଉଡ଼ି ମୂଲ୍ୟର ଫୁଲ ମୁଣ୍ଡିତପରେ ଚଢ଼ାଇବାରୁ ୧୮
ରଜ୍ୟର ରଜା ହେଲେ । ତାହାଙ୍କର ନାମ କୁମାରପାଳ । ଏ ସବୁ ଶୁଣି
ସବଦା ମିଥ୍ୟା ଓ କେବଳ ମୁର୍ଖଲୋକକୁ ଭୁଲାଇବା ପାଇଁ । କାରଣ, ଅନ୍ୟ
ଜୈନପୂଜାରୀ ପୂଜା କରି କରି ରୋଗ ଲାଗିତ ହୁଅନ୍ତି, ଏବଂ ଏକ ବଡ଼ା ଜମିର ମା
ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପାଞ୍ଚକଡ଼ା ମୂଲ୍ୟର ଫୁଲ ଚଢ଼ାଇଲେ ଯଦି ରଜା
ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ତେବେ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ କଉଡ଼ିର ଫୁଲ ଦେଇ ସମସ୍ତ ଭୂଗୋଳର
କାହିଁକି କରି ନେଉ ନାହାନ୍ତି ? ରଜଦଣ୍ଡ କାହିଁକି ଶୋଭା କରନ୍ତି ? ଯଦି ମୁଣ୍ଡି
ପୂଜାଦ୍ୱାରା ଏହି ଭବସାଗରରୁ ଚରିଯାଅ ତ ଜ୍ଞାନ, ଦର୍ଶନ ଓ ଚରିତ୍ରର ସମସ୍ତ
କାହିଁକି କରି :

ରହସାର ଭାଗ ୧୩ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାଅଛି କି ଗୌତମଙ୍କ ଅଙ୍ଗ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ
ଏବଂ ତାହାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ ମନୋବାଞ୍ଛିତ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

ସମୀକ୍ଷକ— ଯଦି ସେମର ହେଉଥାନ୍ତା, ତେବେ ଜୈନମାନେ ଅନ୍ୟ କେହି
ପିତା କଥା, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ତ ଅନ୍ୟ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ହୋ କେବଳ
ମୁର୍ଖମାନଙ୍କୁ ଭୁଲାଇବା କଥା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ତତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ ।

ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡିପୂଜା ଶ୍ରେଣୀର ରହସାର ଭାଗ ୫୨ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାଅଛି—
ଜଳଚନ୍ଦନଧୂପନିରୁଦ୍ଧ ପାପାନ୍ତକେନିନୌ ବେଦ୍ୟବସ୍ୟଃ ।
ଉପରୁରବରେଜିନେନ୍ଦ୍ରାନ ରୁଚିରେରଦ୍ୟ ପୂଜାମତେ ॥

ଆମେ ଜଳ, ଚନ୍ଦନ, ତଣ୍ଡୁଳ, ପୁଷ୍ପ, ଧନ, ପାପ, ନୈବେଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର
ଅତିଶୟ ଉପରୁରେ ଜନେନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତୀୟମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରୁଁ ।

ଏହାକୁ ଆମେ କହୁଁ ଯେ ମୁଣ୍ଡିପୂଜା କେବଳ ଜୈନମାନଙ୍କଠାରୁ ହେଉଛି ।
ବିବେକସାର ୨୧ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାଅଛି— ଜୈନ ମନ୍ଦିରରେ ମୋଡ଼ ହୁଏ
ନାହିଁ ଏବଂ ଏହା ଭବସାଗରରୁ ପାର କର୍ତ୍ତା ଅଟେ । (୫୧ ଓ ୫୨ ପୃଷ୍ଠା)
ମୁଣ୍ଡିପୂଜାର ମୁକ୍ତି ମିଳେ, ଜୈନ ମନ୍ଦିରକୁ ଗଲେ ସବୁ ଶୁଣି କାନ୍ଦନ୍ତି ।
କେହି ଜଳ ଚନ୍ଦନାଦିରେ ଜାତୀୟର ପୂଜା କରେ, ସେ ନରକର ଦଣ୍ଡ
ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଏ ।

(୫୫ ପୃଷ୍ଠା)—ଜୈନମନ୍ଦିରରେ ଚାଷଭଦେବାଦିଙ୍କ ମୁର୍ତ୍ତିର ପୂଜା କଲେ
ଅର୍ଥ-କାମ-ମୋକ୍ଷର ଲଭ ହୁଏ । [୬୧ ପୃଷ୍ଠା]—ଜୈନମୁର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କୁ ପୂଜା
କଲେ କେବଳ କଳ୍ପେ ଦୂର ହୋଇ ଯାଏ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖ ଏମାନଙ୍କର ଆବଦ୍ୟା ସ୍ଵଭୂତ ଅସମ୍ଭବ କଥା । ଯଦି
ପୂଜା ଦାଗ ପାପ ଶୟ ହୁଏ, ମୋହ ଦୂର ହୁଏ, ଭବସାଗରରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳେ,
ଲୋକ ଲଭ ହୁଏ, ନରକ ଛାଡ଼ି ସ୍ଵର୍ଗ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ଧର୍ମ-ଅର୍ଥ-କାମ-ମୋକ୍ଷ ଲଭ
ହେ ସକଳ କଳ୍ପେଦୂର ହୁଏ, ତେବେ ଜୈନଲୋକେ କାହିଁକି ପୁଣି ରହି
ଯାନ୍ତି ଲଭ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ?

ସେହି ଚବେକସାର ୩ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାଅଛି କି ଯେଉଁମାନେ ଜୈନମୁର୍ତ୍ତି
ପୂଜା କଲେ, ସେମାନେ ନିଜର ଏବଂ ନିଜ କୁଟୁମ୍ବର ଜୀବନା ମାନ୍ୟ ହିଁ କରିଅଛନ୍ତି ।
୧୨୫ ପୃଷ୍ଠାରେ--ଶିବ, ବିଷ୍ଣୁ ଆଦିଙ୍କରମୁର୍ତ୍ତିରପୂଜା ମହାମନ୍ଦକର୍ମ ଅର୍ଥାତ୍
ସୁମରଣ ସାଧନ ବିଶେଷ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଶିବାଦି ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜା ନରକର ସାଧନ, ତେବେ ଜୈନମୁର୍ତ୍ତି
ପୂଜା ସେହିପରି ନୁହଁନ୍ତି କି ? ଯଦି କହନ୍ତି କି ଜୈନମୁର୍ତ୍ତି ସବୁ ତ୍ୟାଗୀ ଶାନ୍ତ,
ସ୍ଵଚ୍ଛେଦକ । ଅତଏବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟନ୍ତି । ଶିବାଦି ମୁର୍ତ୍ତି ସେପରି ନୁହଁନ୍ତି । ଅତ-
ଏବ ନିକୁଷ୍ଠ । ତଦୁତ୍ତରରେ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାବ୍ୟୟରେ
ମନ୍ଦିରରେ ତୁମ ମୁର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ରହନ୍ତି ଏବଂ ତଦନ କେଶବଦି ଚିତାଯାଏ,
କେବେ ତ୍ୟାଗୀକପରି ? ଶିବାଦି ମୁର୍ତ୍ତିଚିବନାଗ୍ରପୁରେ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତି, ତେବେ
କହିବା ସେମାନେ ତ୍ୟାଗୀ ନ ହେବେ ? ଶାନ୍ତ ସମ୍ଭବତଃ ବୋଲିଯାଇ ପାରେ
ନା, ସବୁ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ନିଶ୍ଚଳ ହେବୁ ଶାନ୍ତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ଦିର ମୁର୍ତ୍ତିପୂଜା ବ୍ୟର୍ଥ
କଟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଜୈନମୁର୍ତ୍ତି ବସ୍ତ୍ରାଭରଣାଦିଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଏହି ହେତୁ ଉତ୍ତମ ।
ଉତ୍ତର—ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ନଗ୍ନମୁର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ରହିବା ଏବଂ ରଖିବା ପାଗ-
ସେବ କର୍ମ ଅଟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ସ୍ତ୍ରୀର ଚନ୍ଦ୍ର ବା ମୁର୍ତ୍ତି ଦେଖିଲେ ଯେପରି କାମ ଜାତ ହୁଏ, ସେହିପରି
ମୁଖ୍ୟ ଯୋଗୀଙ୍କ ମୁର୍ତ୍ତିଦର୍ଶନରେ ଶୁଭଗୁଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

ଉତ୍ତର—ଯଦି ପାଷାଣମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ଦଶ ନିଦ୍ରା ଶୁଭପରୀକ୍ଷାମାନଙ୍କ
ତେବେ ତାହାର ଜଡ଼ଭାବଗୁଣ ମଧ୍ୟ ତୁମ ମଧ୍ୟରେ ଆସିଥିବ । ଜଡ଼ଗୁଣି ତେବେ
ତୁମେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ପୁଣି ଉତ୍ତମ ବଦାହଙ୍ଗ ରହିତ ହେବା ହେତୁ ମୂର୍ତ୍ତିର
ଅଧିକ ହେବ । ଯେଉଁ ଦୋଷଗୁଡ଼ିକ ଏକାଦଶ ସମୁଦ୍ଧାସରେ ଲିଖିତ, ତାହା ପାଷା-
ଣାଦିମୂର୍ତ୍ତିପୁଜକମାନଙ୍କୁ ହୋଇଥାଏ । ଯୋଗର ଜୈନମାନେ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାର ବ୍ୟ-
ବସ୍ଥାପାର ଚଳାଇଛନ୍ତି, ସେହିପରି ସେମାନଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଅସମ୍ଭବ
କଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ । ଏମାନଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଏହା— ରହସ୍ୟାରତ୍ନ ପୃଷ୍ଠା ୧)

ନମୋ ଅଶ୍ୱିନନ୍ଦାଣଂ ନମୋ ସିଦ୍ଧାଣଂ ନମୋ ଆୟୁର୍ଯ୍ୟାଣଂ
ନମୋ ଭବଜ୍ଞାୟାଣଂ ନମୋ କ୍ଷେପ ସକ୍ତାୟାଣଂ ଏସୋ ପଞ୍ଚ
ନମୁକ୍ତାରେ ସର୍ବ ପାବ ପ୍ରତ୍ୟାସଣୋ ମଙ୍ଗଳାଚରଣଂ ସର୍ବେ
ସିପତିମଂ ହବଇ ମଙ୍ଗଳମ୍ ॥୧୧॥

ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ମହାମାହାତ୍ମ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ପୁଣି ସବୁ ଜୈନଙ୍କ
ଏହା ଗୁରୁମନ୍ତ୍ର ଅଟେ । ସେମାନେ ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଏପରିଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା
କରିଛନ୍ତି କି ତାହାଙ୍କ, ଗୌରୀଶିଳ ଓ ଭୀଷମାନଙ୍କର କଥା ଯା' ନିକଟରେ ତୁ
‘ଶ୍ରୀଜଦିନକୃତ୍ୟ’ ୩ ପୃଷ୍ଠା—

ନମୁକ୍ତାର ତତ୍ତ୍ୱ ପଠତ ॥୧॥ ଜଡ଼କର୍ମା ମନ୍ତ୍ରାଣ ମନ୍ତ୍ରା ପରମେ କମୁଦି
ଯୋୟାଣସ୍ୟସ୍ତଂ ପରମଂ କମୁଦି । ତତ୍ତ୍ୱଗତତ୍ତ୍ୱଂ ପରମଂ ସବତ୍ତଂ ସ୍ୱଧାର ସତ୍ତ୍ୱ
ଦୁହାକୟାଣଂ ॥୧୦॥ ତାଣଂ ଅନନ୍ତଂ ନୋଅନ୍ତସ୍ତ । ଜବାଣଂ ଭବଧାୟକ
ବୁଦ୍ଧତ୍ତଂ ତାଣଂ କମଂ ମୁଦୁନ ମୁକ୍ତାରଂ ସୁସପାୟସ୍ତମ୍ ॥୧୧॥ କର୍ମା-
ଅଶିଷ୍ଟଜ ଉତ୍ତଂ ତରସ୍ତ ତଥାଣଂ । ଦୁହାଣଂ ସାସ୍ତର ଅମଣୁ ସାସ୍ତ୍ରାଣଂ ।
କଶ୍ଚେୟ ଭକ୍ତାଶିଭବଜ୍ଜ ନାସ୍ୟା ନ ଜାବପତତ୍ତ ନବକାରମନ୍ତା ॥୧୨॥

ଏହି ମନ୍ତ୍ର କେବଳ ପବନ ନୁହେଁ— ପରମପବନ ଅଟେ । ଶାନ୍ତସାଧ୍ୟାମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ପରମ ଯେସ୍ତ, ତତ୍ତ୍ୱଗୁଡ଼ିକମଧ୍ୟରେ ଶେଷ । ସମୁଦ୍ର ପାରହେବା ପାଇଁ ଯେଉଁ
ନୌକା, ଦୁଃଖପୀଡ଼ିତସମାଜପକ୍ଷରେ ସେହିପରି ଏହି ମନ୍ତ୍ର ॥୧୦॥ ଏହି ନବକାର
ମନ୍ତ୍ର ନୌକା ସମାନ ଅଟେ । ଯେଉଁମାନେ ଏହାକୁ ଶୁଦ୍ଧି, ସେମାନେ

ଦୁଃଖର ଗୁଣ ମରନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଦୁଃଖ-
 ରୁ ଚିର ଯାଆନ୍ତି । ସମସ୍ତ ଦୁଃଖହାରକ, ପାପନାଶକ, ଏବଂ ମୁକ୍ତିଦାୟକ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମନ୍ତ୍ର ନାହିଁ ॥୧୧॥ ଅନେକ ଭବନ୍ତରରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମୁଦ୍ଧାସଦୃଶପାତ୍ରରୁ ଭବ୍ୟଜୀବମାନଙ୍କ ଶାଣକର୍ତ୍ତା ହେଉଛି
 ମନ୍ତ୍ର । ନବକାର ମନ୍ତ୍ରପ୍ରାୟ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବ ଭବସାଗରରୁ ପାର ହୋଇ-
 ନାହିଁ । ସ୍ଵପ୍ନରେ ଏହିପରି ଅର୍ଥ ଲେଖା ହୋଇଅଛି । ଅଷ୍ଟପ୍ରକାର ମହା-
 ଦୁଃଖର ସହାୟକ ଏକା ଏହିମନ୍ତ୍ର । ମଣିମାନଙ୍କରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଦିକ ଶୁଣି ଯୁକ୍ତ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅମୋଦଶସ୍ତ୍ର ଯେପରି ସାଦର ଗ୍ରହଣୀୟ, ଏହି ମନ୍ତ୍ର ସେହିପରି ଗ୍ରହଣ
 ଯୁକ୍ତ । ଦ୍ଵାଦଶ ନବକାର ମନ୍ତ୍ରମଧ୍ୟରେ ଏହି ମନ୍ତ୍ର କେବଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ । ଏହି
 ମନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ—

ନମୋ ଅଗ୍ନି ହିରଣ୍ୟାଣାଂ—ସବୁ ଶୀର୍ଷକରକୁ ନମସ୍କାର । ନମୋ ସିଦ୍ଧାଣାଂ -
 ନିରାକାର ସମସ୍ତ ସିଦ୍ଧପୁରୁଷକୁ ନମସ୍କାର । ନମୋ ଅପୂରିୟାଣାଂ—ଜୈନ-
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମସ୍ତ ଆତ୍ମାର୍ଥୀକୁ ନମସ୍କାର । ନମୋ ଉଚ୍ଚଜାତୀୟାଣାଂ—ଜୈନମତର ସବୁ
 ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ନମସ୍କାର । ନମୋ ଲୋକ ପ୍ରକ ସାହାଣାଂ—ଏହି ଲୋକରେ ଥିବା
 ସମସ୍ତ ସାଧୁମାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର । ଯଦି ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ‘ଜୈନ’ ପଦ ନାହିଁ ତଥାପି ଏହାହିଁ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅର୍ଥ । ଯେହେତୁ, ଜୈନମାନଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଜୈନ-
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ନମସ୍କାର କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ କରାଯାଇଅଛି । ତହିଁ ବ୍ୟବେକ
 ଏହି ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାଅଛି, ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ କାଠାଦିରେ ବସି ବସି ଚିନ୍ତା
 କରେ, ସେହି ଉତ୍ତମ ଫଳପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଏହିପରି ହୋଇଥିଲେ ସମସ୍ତ ଦାସ ନ କରି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଫଳପ୍ରାପ୍ତ
 ହେବା ନ ହୁଅନ୍ତେ ?

ଉତ୍ତର—ଭାଗ ୧୦ ପୃଷ୍ଠା—ପାର୍ଶ୍ଵ ନାଥର ମୁଖିବର୍ଗରେ ପାଠ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ।
 ପୃଷ୍ଠା ୫୧ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାଅଛି, ୧ ଲକ୍ଷ ୨୫ ହଜାର ମନ୍ତ୍ରର ଜୀବନ୍ତୀକାର
 ହୋଇଅଛି । ଏହିପରି ଅନେକ କଥା ମୁଖିପୁଜା ବିଷୟରେ ଜୈନଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ
 ଲେଖାଅଛି । ଅତଏବ ମୁଖିପୁଜାର ମୂଳକାରଣ ଜୈନମତ ଅଟେ ।

ଏବେ ଦେଖ, ଜୈନ ସାଧୁମାନଙ୍କର ଲୀଳା ! ବିବେକସାର ୨୨୮ ପୃଷ୍ଠା—ଏକ

ଜୈନସାଧୁ କୋଶାନାମ୍ନୀ ବେଶ୍ୟ ସମ୍ମୋଗ କରି ପଶ୍ଚାତ୍ତ୍ୟାଗୀ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗପୁର
 ହେଲା । ବିବେକସାର ୧୦ ପୃଷ୍ଠା—ଅର୍ଥୁକ ମୁନି ଚରଣବ୍ରହ୍ମା ହୋଇ ନେତୃତ୍ୱ
 କରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘଡ଼ି ଶେଠ ଘରେ ବିଷୟଭୋଗ କରି ପରିଶେଷରେ ଦେବଲୋକ
 ଗଲା । ସ୍ଥାଳିଆ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପୁର ଉଦ୍ଦଣ ମୁନିକୁ ଭୋଗେ ନେଇ
 ପରିଶେଷରେ ଦେବତା ହେଲା । ବିବେକସାର ୧୫୭ ପୃଷ୍ଠା—ଜୈନ ସାଧୁ କିନ୍ତୁ
 ଅର୍ଥାତ୍ ବେଶ୍ୟର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସକ୍ତାର ଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି; ଜୈନ ସାଧୁ ସକ୍ତବିବାହୀ
 କରନ୍ତି ହୁଅନ୍ତି, ପୁନିମୟ ଅଟନ୍ତି । ୧୭୮ ପୃଷ୍ଠା—ଜୈନସାଧୁ ଚୈତନ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
 ଅନ୍ୟ ମତର ସାଧୁ ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ରେଷ୍ଠତର । ୧୭୯ ପୃଷ୍ଠା—ଜୈନମାନେ ଜୈନସାଧୁ
 ଚରଣସ୍ଥାନ ଓ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାଙ୍କ ସେବା କରିବା ଉଚିତ । ୧୮୦
 ପୃଷ୍ଠା—ଏକ ଶ୍ରେର ଆପଣା ବାଳ କାଟି ସକ୍ତବିବାହଣ କଲେ । ପଶ୍ଚାତ୍ତ୍ୟାଗ
 କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ କଲେ, ଶତ୍ରୁମାସ ମଧ୍ୟରେ ଜ୍ଞାପପାତ୍ର ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗପୁର ହୋଇଗଲା ।

ସମୀକ୍ଷକ-ଦେଖ, ଏହି ଜୈନ ସାଧୁ ଓ ଗୃହସ୍ଥ ମାନଙ୍କ ଲାଲ । ଏହାକମଳ
 ସାଧୁ ବହୁତ କୁର୍ମ କଲେ ମଧ୍ୟ ସଦ୍‌ବୃତ୍ତି ନାହିଁ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବିବେକସାର ୧୯୭
 ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତାହାଙ୍କୁ ନରକଗାମୀ ହେଲେ; ୧୯୫ ପୃଷ୍ଠାରେ
 ଧନୁରାଶି ନରକପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ, ୨୮ ପୃଷ୍ଠାରେ ଅନ୍ୟମତବାଦୀ ଯୋଗୀ, ନିଜମ, କାମ
 ମୁକ୍ତା ଇତ୍ୟାଦି ଅନେକ ଲୋକ ତପକଷ୍ଟ ମାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଅଜ୍ଞାନ ହେବା ହେବୁ କୁହେ
 ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ରତ୍ନସାର ଭାଗ ୧୭୧ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ନବବାସୁଦେବ
 ଅର୍ଥାତ୍ ସିପୁଷ୍ଟ ବାସୁଦେବ, ଦ୍ୱିପୁଷ୍ଟ ବାସୁଦେବ, ସ୍ୱୟଂଭୁ ବାସୁଦେବ, ପୁରୁଷୋ-
 ଭାବ ବାସୁଦେବ, ସିଂହ ପୁରୁଷ ବାସୁଦେବ, ପୁରୁଷ ପୁଣ୍ୟଶାଳ ବାସୁଦେବ, ଭୃ-
 ବାସୁଦେବ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବାସୁଦେବ, ପୁଣି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବାସୁଦେବ—ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ୧୧ଶ, ୧୨ଶ,
 ୧୩ଶ, ୧୪ଶ, ୧୫ଶ, ୧୬ଶ, ୧୭ଶ ଏବଂ ୧୮ଶ ଜାତକରମାନଙ୍କ ସମୟରେ ନରକଗାମୀ
 ହେଲେ, ପୁଣି ନବପ୍ରତି ବାସୁଦେବ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଶ୍ୱଶ୍ରୀବପ୍ରତିବାସୁଦେବ, ଭାରତପ୍ରତି-
 ବାସୁଦେବ, ମୋଦକପ୍ରତିବାସୁଦେବ, ମଧୁପ୍ରତିବାସୁଦେବ, ନିଶ୍ୱାସପ୍ରତିବାସୁଦେବ,
 ବଳୀପ୍ରତିବାସୁଦେବ, ପ୍ରଜ୍ଞାପ୍ରତିବାସୁଦେବ, ରାବଣପ୍ରତିବାସୁଦେବ, ପୁଣି ଜଗନ୍ନାଥ-
 ପ୍ରତିବାସୁଦେବ—ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ମଧ୍ୟ ନରକକୁ ଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲେଖା
 ଅଛି; କେବଳ ଋଷଭ ଦେବଠାରୁ ମହାବୀର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୪ ଜାତକର ସମସ୍ତେ ମୋକ୍ଷ-
 ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଭଲ, କେହି ବିଦ୍ୱାନ ବ୍ୟକ୍ତି ବାବୁର ଦେଖନ୍ତୁ କି ଜୈନ ସାଧୁ,

ଓ ଶର୍ଥକରମାନେ ଯେତେ ଦୁଷ୍ଟ ଦୁର୍ବରୁଣ ହୁଅନ୍ତୁ, ଶେର, ଶଠ, ଲଂପଟ
 ଯାହା ହୁଅନ୍ତୁ, ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଯିବେ ଏବଂ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିବେ, କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
 ଆର୍ମି ମହାତ୍ମାମାନେ ନରକକୁ ଯିବେ ଏହା କେତେ ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ମନ୍ଦ
 କଥା !! ପ୍ରକୃତ କହିବାକୁ ଗଲେ ଜୈନ ସଙ୍ଗ କରବା କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖା
 ଯିବା କରା ବନ୍ଧ୍ୟ ମନ୍ଦ, ଯେହେତୁ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗ କରିବ ଏହିପରି ମିଥ୍ୟା-
 ଅଭିମତ ତା'ର ହୃଦୟରେ ରହିଯିବ । କୁହସାସ ଦୁର୍ବରୁଣମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରୁ ମନ୍ଦ
 ଭଲ ଫଳ ଫଳେ ନାହିଁ । ଜୈନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପ୍ରକୃତ ସଜ୍ଜନ,
 ଯେ ଚାହାନ୍ତି ସଙ୍ଗ କଲେ କୌଣସି ଦୋଷ ନାହିଁ । ପୁଣି ଦେଖ, ବିବେକସାର
 ଶୁଷ୍କରେ ଲେଖା ଅଛି,—ଗଙ୍ଗାଦ ଶାର୍ଥ ପୁଣି କାଶୀ ଆଦି ସେହି ସେବନରେ
 ସେହି ପରମାର୍ଥ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଗିରିନାର, ପାଳିଚାନା ଏବଂ ଆଳୁ ଆଦି
 ଖର ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଲାଭ ହୁଏ । ବିରୁଦ୍ଧ କଲେ ଦେଖାଯିବ ଯେ, ଶୈବ, ବୈଷ୍ଣ-
 ଶୂନ୍ୟ ଶାର୍ଥସେବ ଯେପରି ଜଳ, ସ୍ଥଳ ଇତ୍ୟାଦି ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ, ଜୈନ ଶାର୍ଥ ଓ
 ଯେମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ । ଅତଏବ ଏକର ନିନ୍ଦା ଓ ଅନ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା
 କେବଳ ମୁର୍ଖତା ।

(ଜୈନମୁକ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣନା)

ରହସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ୨୩ ପୃଷ୍ଠା—ମହାଶର ଶର୍ଥକରଗୌତମଙ୍କୁ କହିଥିଲେ କି
 ଶେକରେ ସିଦ୍ଧଶିଳା ନାମକ ଏକ ସ୍ଥାନ ଅଛି । ଏହା ସ୍ଵର୍ଗପୁର ଉପରେ ୪୫
 ଯୋଜନ ଲମ୍ବା, ଓ ସେତକ ହିଁ ଯୋଜନ ଚଉଡ଼ା, ପୁଣି ୮ ଯୋଜନ ମୋଟା
 ଅଟେ । ଶେକ ମୋଡ଼ିଆର ବା ଦୁର୍ଗପରି ଉଚ୍ଚଳ, ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ପରି ତେଜସ୍ଵର;
 ଯେଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ମଳ । ଏହି ସିଦ୍ଧଶିଳା ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ଭୁବନଶିଖରଉପରେ ଅବ-
 ଥିତ । ଏହା ଉପର ଲବପୁରା ଧାମ ଅଛି । ସେଠାରେ ମୁକ୍ତିଜୀବମାନେ ବାସ
 କରନ୍ତି । ସେଠାରେ ଜନ୍ମମରଣାଦି କୌଣସି ଦୁଃଖ ନାହିଁ, ସବୁ ଆନନ୍ଦମୟ ।
 ଯେଉଁ କେହି ଜନ୍ମମରଣ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଉ ମୋରନ୍ତି ନାହିଁ, ସମସ୍ତ କର୍ମ ବନ୍ଦନରୁ
 ମୁକ୍ତି । ଏହା ଜୈନମାନଙ୍କ ମୁକ୍ତି ।

ସମାପ୍ତ—ବିରୁଦ୍ଧପୁରକ ବୁଝିଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଯେପରି ଗୌରଶିବ-
 ଶେକର, କୈଳାସ, ମୋଲିକ, ଶ୍ରୀପୁର ଆଦି ଶ୍ରୀଷ୍ଠିସ୍ଥାନମାନଙ୍କର
 ଶାର୍ଥ ଆକାଶ; ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ସବୁମ ଆକାଶ ମୁକ୍ତିର ସ୍ଥାନ ଅଟେ ସେପରି
 ଜୈନମାନଙ୍କର ମୁକ୍ତିସ୍ଥାନ ସିଦ୍ଧଶିଳା ଓ ଶିବପୁର । ଯାହାକୁ ଜୈନମାନେ ଉକ୍ତ

କହନ୍ତି ଏହି ଭୂଗୋଳର ଅନ୍ୟ ଦେଶବାସୀ ତାହାକୁ ମାନ କହି ପାରନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ
ବୋଲି କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ପଦାର୍ଥ ନାହିଁ, ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତବାସୀ ଜୈନମତେ ପ୍ରାକୃ
ଉଚ୍ଚ କହନ୍ତି, ଆମେରିକ ବାସୀ ତାହାକୁ ମାନ ବୋଲନ୍ତି । ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତବାସୀ ପାହା
ମାନ କହନ୍ତି, ଆମେରିକାବାସୀ ତାହାକୁ ଉଚ୍ଚ କହନ୍ତି । ପିଣ୍ଡଶିଳା ଏଠାରୁ ନିକ
ଲକ୍ଷ ହୋଇ ଦୂର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥିତ ମୁକ୍ତଜୀବମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ବନ୍ଧନ ହୁଏ
ସେହେତୁ, ସେହି ସୀମାବଦ୍ଧ ଶିଳା ପ୍ରାୟଶଃ ବାହାର ହେଲେ ମୁକ୍ତାବସ୍ଥା ଆସି ଶୁଦ୍ଧ
ପାରିବ ନାହିଁ । ପୁଣି ସେହି ଜୀବମାନଙ୍କର ସେହି ସ୍ଥାନପ୍ରତି ଆସନ୍ତି ଏବଂ ତାହା
ବିଚଳିତର ବିରକ୍ତି ଜାତ ହେଉଥିବେ । ଯେଉଁଥିରେ ପ୍ରୀତି ବା ବିରକ୍ତି ଜାତ ହୁଏ
ତାହାକୁ ମୁକ୍ତି କିପରି କୁହାଯିବ ? ନବମ ସମୁଦ୍ଧାରରେ ବାଣ୍ଟିତ ମୁକ୍ତି ହିଁ
ଅଟେ । ଜୈନମାନଙ୍କର ଏହି ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ଧନ ଅଟେ । ଜୈନମତ
ମୁକ୍ତି ବିଷୟରେ ଭ୍ରମଜାଲରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ବେଦବାକ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ଅର୍ଥବାସନା
ମୁକ୍ତିର ସ୍ବରୂପକୁ କଦାପି ଜାଣିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୈନମାନଙ୍କର ଆହୁତି କେତେକ ଅନୁସନ୍ଧ୍ୟା କରୁଛି—
 ବିବେକସାର ୨୮ ପୃଷ୍ଠା—ମହାବୀରଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ସମୟରେ ଏକ କୋଟି ଶତ
 ଲକ୍ଷ ଜଳଶିଳା ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରାଯାଇଥିଲା । ୧୩୭ ପୃଷ୍ଠା—ଦଶାଶ୍ଵ ରାଜା ମହାବୀର
 ଦର୍ଶନପାଇଁ ଗଲା । ସେଠାରେ କିଛି ଅଭିମାନ ନାହିଁ । ତାହାର ନିକାରଣ ନିମନ୍ତେ
 ସେଠାରେ ୧୭୭୭୭୭୭୭୦୦୦ ଜଣ ଲୋକରୁପରେ ଏବଂ ୧୩୩୩୩୩୩୩୦୦୦
 ୦୦୦୦ ଜଣ ଲୋକାଶିରୁପରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ
 ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ସମୀକ୍ଷକ—ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଚାରକରିବା କଥା କି ଏହି ଇନ୍ଦ୍ର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରାମାନ
ଖାଲି ଠିଆ ହେବାପାଇଁ ଆମର ଭୂଗୋଳ ପରି ଆଉ କେତେଟା ଭୂଗୋଳ ଚରଣ
ହେବ । ଶ୍ରୀରାମ ଦିନ କୃତ୍ୟ ଆତ୍ମନିନ୍ଦା ଘଟଣା ୩୧ ପୃଷ୍ଠା—କୃଷ୍ଣ ଓ ଶେଷ
ଗୋଟିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଭଲ, ଯଦି ସମସ୍ତେ ଜୈନମତ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ଏବଂ ଭୁବ୍, ପୃଷ୍ଠ-
 ବିଶୀ ଇତ୍ୟାଦି ଜଳାଶୟ ଖୋଳା ନ ଯିବ । ତେବେ ଲୋକେ ଜଳ ପାଇବେ କେହି
 ଠାରୁ ?

ପ୍ରଶ୍ନ — ପୁଷ୍କରିଣୀ ଆଦି ଖୋଳାଗଲେ ତହିଁରେ ଜୀବମାନେ ପଡ଼ି ମରି ଯାଇ-
ଲେବେ ଖୋଳାଇବା ଲୋକ ପାପଭାଗୀ ହେବ । ଏଣୁ ଆମେଜୈନମାନେ
କାମ କରୁ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର — ତୁମର ବୁଦ୍ଧି ଭ୍ରଷ୍ଟ କାହିଁକି ହେଲା ? ଦେଖ ଯେ, ସୁଦୃଢ଼ ଜୀବ
ଯେପରି ପାପରେ ଗଣନାକର ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଗାଈ ଆଦି ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନ
ଅତି ସକାଶେ ଜଳ ଯୋଗାଇ ଦେବା ଦ୍ଵାରା ତତୋଽଧିକ ପୁଣ୍ୟଲାଭ ହୁଏ
ସେହିପରି ଗଣୁନାହିଁ ନାହିଁକି ?

ଉତ୍ତରବେଳ ୧୯୭ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା-ଏହି ନଗରରେ ନନ୍ଦମଣିକାର ନାମକ ଏକମହାଜନ
ଏ ସ୍ଥାନାଗାର ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିବାରୁ ୧୭ ପ୍ରକାର ମହା ରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ
ହୋଇଲେ । ପୁଣି ସେହି କୁଅରେ ବେଙ୍ଗ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହେଲା । ସେହି ବେଙ୍ଗ
ବେଙ୍ଗ ଦର୍ଶନ କଲେ ତାହାର ଜାତି ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଲା । ମହାଶର କହନ୍ତି,
ସର ଅସିବ । କଥାଶୁଣି ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ ମୁଁ ତାହାର ଧର୍ମଦ୍ରୋହ ଥିବା କଥା
ଜଣେ ହେତୁରୁ ସେ ମୋର ବନ୍ଦନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀ-
ଭାଷା ଟାପରେ ସେହି ବେଙ୍ଗ ମରି ଶୁଭ୍ରଧାନ ଯୋଗରୁ ଦୟାବ୍ରତ ନାମକ
ବେଙ୍ଗ ଦେବତା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ପରିମିତ ଜ୍ଞାନ ହେତୁ ମହାଶର ଆସିବାକାଣି
କରିବାପ୍ରବଳ ଆପଣାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଦେଖାଇ ଚାଲିଗଲା ।

ସମୀକ୍ଷକ — ଏହିସବୁ ବିଦ୍ୟା ଚରୁଡ଼, ଅସମ୍ଭବ, ମିଥ୍ୟା କଥା କହିଥିବା ମହା-
ଶର ସଙ୍ଗେଷ୍ଠ ମାନବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭ୍ରାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଶ୍ରୀରାଧନକୃତ୍ୟ ୩୭
ରେ — ଲିଖିତ ଅଛି କି ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ବସ୍ତ୍ର ସାଧୁ ଲୋକ ନେଇଯିବେ ।

ସମୀକ୍ଷକ — ଦେଖ, ଏହି ଜୈନ ସାଧୁମାନେ ମଧ୍ୟ ମହାଗ୍ରାହଣ ପରି ହେଲେ ।
ଲୋକେ ତ ବସ୍ତ୍ର ନେଇଯିବେ, କିନ୍ତୁ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଅନଙ୍ଗାରମାନ କିଏ
କରିବ ? ବୋଧ ହୁଏ, ବହୁମୂଲ୍ୟବାନ ହେବା ହେତୁ ନିଜ ଘରେ ରହି ନେଉ-
ଛନ୍ତି । ତେବେ ନିଜେ କିଏ ?

ଉତ୍ତର ୧୯୫ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା — ଭକ୍ତିବାକାଣିବା, ପେଟିବା ଏବଂ ଭେନ କରିବା
ଭାବେ କର୍ମରେ ପାପ ହୁଏ ।

ସମୀକ୍ଷକ — ଦେଖ, ଏହାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡପଣ । ଭଲ, ଏ ସବୁ କର୍ମ କରା ନ
ମନୁଷ୍ୟାଦି ପ୍ରାଣୀମାନେ କିପରି ବଞ୍ଚିବେ ? ଜୈନମାନେ ମଧ୍ୟ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ

ମରି ଯିବାରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ରହସ୍ୟାର ୧୦୪ ପୃଷ୍ଠା—ବଚିରୁ ଲଗାଇବାରେ ମାଳିକୁ ଏକ ଲକ୍ଷ ୭୭ ଲାଗେ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ମାଳିକୁ ଲକ୍ଷ ପାଞ୍ଚ ଲାଗେ, ତଥାପି ଅନେକ ଜାତିର ପୁଷ୍ପ, ଫଳ, ଗୁଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏଣୁ ଅଶେଷ ପୁଷ୍ପମୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ହିଁ ଥାଏ । ଜୈନମାନଙ୍କର ଏହା ନ ଭାବିବା ବଡ଼ ଅସ୍ମର ।

ତତ୍ତ୍ୱ ବିବେକ ୨୨୨ ପୃଷ୍ଠା—ଲବ୍ଧ ନାମକ ଏକ ଜୈନ ସାଧୁ ଦିନେ ଗୁମ୍ଫା ବଶତଃ ଏକ ବେଶ୍ୟା ଦରକୁ ଯାଇ ଧର୍ମ ନାମରେ ଭିକ୍ଷା ମାଗିଲେ । ବେଶ୍ୟା ସହ ଏଠାରେ ଧର୍ମନାହିଁ, କେବଳ ଧନଲୋଭା ଅଛି, ସାଧୁ ସେହିଠାରେ ସାବଧାନ ଲକ୍ଷ ସୃଷ୍ଟିମୁଦା ବର୍ଷଣ କରିଦେଲେ ।

ସମୀକ୍ଷକ—କିନ୍ତୁ କିଲେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ କିଏ ଏହି କଥାକୁ ଗ୍ରହଣ କୋକମାନରେ ?

ରହସ୍ୟାର ଭାଗ ୭୭ ପୃଷ୍ଠା—ଏକ ପାଷାଣମୂର୍ତ୍ତି ଘୋଡ଼ା ଡିଏ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଯଦି କେହି ସ୍ମରଣ କରେ, ତେବେ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ଚାହାରଣ କରେ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ହଁ କହ ଜୈନ ଭାଇ ! ଆଜିକାଲି ଭ୍ରମରେ ଶ୍ରେଣୀ ଡକାଯିବ ତଥା ଶତ୍ରୁତ୍ୱାଦି ହେଉଛି ହିଁ; ତ ଭ୍ରମ ତା'ର ସ୍ମରଣ କରି କାହିଁକି ଶକ୍ତି ପାଇ କରି ନେଉ ନାହିଁ ? ଆରାଧନା ଆଦି ରାଜସ୍ଥଳ ମାନଙ୍କରେ କାହିଁକି ବୃଥାରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ପଡ଼ିବ ?

ବର୍ତ୍ତମାନ ଏମାନଙ୍କ ସାଧୁ ମାନଙ୍କ ଲାଗେ—

ସରଜୋହରଣା ଶ୍ରେଷ୍ଠଭୂକୋ ଲୁଚିତମୁଖଃ ॥ ୧ ॥

ଶ୍ରେତାମୁରଃ ସମଶୀଳା ନିଃସଞ୍ଜା ଜୈନସାଧବଃ ॥ ୧ ॥

ଲୁଚିତା ପିଚ୍ଛିକାହସ୍ୟା ପାଣିପାତ୍ରା ଦତ୍ତମୁରଃ ।

ଉଦ୍ଧୃଷ୍ଟିନୋ ବୃନ୍ଦେ ଦାତୁର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଠୟଃ ସୁଧର୍ମନିର୍ଭୟଃ ॥ ୨ ॥

ଭ୍ରୁଂକ୍ତୋ ନ କେବଳୀ ନ ସ୍ତ୍ରୀ ମୋକ୍ଷମତ୍ତେ ଦତ୍ତମୁରଃ ।

ପ୍ରାବୁରୋଷାମୟଂ ଭେଦୋ ମହାନଂ ଶ୍ରେତାମୁରଃ ସହ ॥ ୩ ॥

ଜନଦତ୍ତପୁର ଏହି ଶ୍ଳୋକରେ ଜୈନ ସାଧୁ ମାନଙ୍କ ଲକ୍ଷଣ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ତଥା ରଖିବା ଓ ଭିକ୍ଷା ମାଗି ଖାଇବା କେଣ ଉପାଦି ଦେବା, ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ଧାର୍ଯ୍ୟ

ସମାଧିକୁ ରହିବା, କାହାର ସଙ୍ଗ ନ କରିବା--ଏହିପରି ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ
କର୍ମକୁ ଯଦି କୁହାଯାଏ ॥ ୧ ॥

ଦ୍ଵିତୀୟ ଦିଗମ୍ବର ଅର୍ଥାତ୍ ବସ୍ତ୍ରଧାରଣ ନ କରିବା, ଶିରକେଶ ଉପାଡ଼ି ଦେବା
କରିବା, ଝାଡ଼ୁ କରିବାପାଇଁ ଲେମ୍ବୁସ୍ଥର ଏକ ଝାଡ଼ୁ ସବଦା ପାଖେ
କେହି ଭିକ୍ଷା ଯାଚିଦେଲେ ତାମାରେ ନେଇ ଖାଇବା--ଏହି ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ
କର୍ମ ଦିଗମ୍ବର ସାଧୁ କୁହାଯାଏ ।

ଶ୍ରେୟନଦାତା ଗୃହସ୍ଥ ଶ୍ରେୟନ କରି ସାରିଲା ପରେ ଯେଉଁମାନେ ଖାନ୍ତି,
ମାନଙ୍କୁ ଜନସି ଅର୍ଥାତ୍ ତୃଣାୟ ପ୍ରକାର ସାଧୁ କହନ୍ତି । ଦିଗମ୍ବର ଓ ଶ୍ରେୟନ-
ରେ ଭେଦ ଏହି ଯେ, ଦିଗମ୍ବରମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର ମୋଷ ନାହିଁ ବୋଲି କହନ୍ତି
ଶ୍ରେୟନମାନେ ମାନନ୍ତି ॥୩॥ ଜୈନ ସାଧୁମାନଙ୍କର କେଶ ଉପାଡ଼ି ଦେବା
ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ଅନ୍ତତଃ ପାଞ୍ଚମୁଠା ବାଳ ଉପାଡ଼ି ଦେବା ବିଧି ଅଛି । ବିବେକସାରସ୍ଵ-
ତୀ ୧୭ ପୃଷ୍ଠା--କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ମୁଣ୍ଡରୁ ପାଞ୍ଚମୁଠା ବାଳ ଉପାଡ଼ି ଦେଇ ଚାରିପ
ଟି କଳ ଅର୍ଥାତ୍ ସାଧୁ ହେଲା । କଳସ୍ପର୍ଶକ୍ଷଣ ୧୦୮ ପୃଷ୍ଠା--ସାଧୁମାନଙ୍କର
ମୁଣ୍ଡ ତୁଳ ବାଳ ମାତ୍ର ରଖିବା କି ସବୁ ଉପାଡ଼ି ଦେବା ଉଚିତ ।

ସମୀକ୍ଷକ--ଏବେ କହ ଶୁଭ ଜୈନମାନେ ! ତୁମର ଦୟାଧର୍ମ କ'ଣ ? ନିଜ
ରେ ବାଳଉପାଡ଼ି କିମ୍ବା ଚୁରୁ ବା ଆଉ କେହି ଦିପାଡ଼ନ୍ତି, ଏହାଦ୍ଵାରା କେତେ
ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବକୁ କେତେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଉଥିବ ? ଜୀବକୁ କଷ୍ଟ ଦେବା ହିଁ ହିଂସା
ହୋଇ ଥାଏ । ବିବେକସାରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି,--ବିହମ ସମ୍ବତ୍ ୧୯୩୩ ରେ
ଜୈନ ମାନଙ୍କରୁ ତୁଣ୍ଡିଆ ଓ ତୁଣ୍ଡିଆମାନଙ୍କରୁ ତେରପନ୍ଥୀ ଆଦି ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧ
ହୋଇଲେ । ତୁଣ୍ଡିଆ ସାଧୁମାନେ ପାଷାଣମୁଣ୍ଡି ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନେ ସ୍ନାନ,
କଳ ସମୟ ଛଡ଼ା ସବଦା ମୁହଁରେ କୁଗା ବନ୍ଧ ରଖିଥାନ୍ତି, ପୁଣି ଆଦି ମଧ୍ୟ
ଜଣେ ଚିତ୍ତବା ସମୟରେ ମୁଖରେ କୁଗା ବାନ୍ଧିଥାନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ--ମୁଖରେ ପଟି ବାନ୍ଧିବା ଅବଶ୍ୟ ଉଚିତ । କାରଣ, ବାୟୁକାୟ ଅର୍ଥାତ୍
ସୂକ୍ଷ୍ମଶରୀର ଶୀତ ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ ରହନ୍ତି, ସେ ସବୁ ମୁଖର ଉଷ୍ମ ବାୟୁ
କିମ୍ବା ଯାଆନ୍ତି, ଏବଂ ମୁଖର ପଟି ବାନ୍ଧିଲେ ଥିବା ଲୋକକୁ ଜୀବହତ୍ୟା ପାପ
ହୁଏ । ଏଣୁ ଆମ୍ଭମାନେ ମୁଖରେ ପଟି ବାନ୍ଧିବା ଉଚିତ ମନେ କରୁ ।

ଉତ୍ତର—ଏହିକଥା ବଦ୍ୟା ଓ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦି ପ୍ରମାଣରେ ଅଯୋଗ୍ୟ,
ଯେହେତୁ ଜୀବ ଅଜର ଓ ଅମର । ପୁଣି ମୁଖର ବାସ୍ତବେ ନଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ ।
ପ୍ରଶ୍ନ—ଜୀବ ମରେ ନାହିଁ ସତ, ପରନ୍ତୁ ମୁଖର ଉଷ୍ଣବାସ୍ତବେ ତାହାକୁ କଷ୍ଟ ହୁଏ
ଏହି କଷ୍ଟ ଦେବା ଲୋକର ପାପହୁଏ । ଏହେତୁ ମୁଖର ପଟିବାନ୍ଧବା ଉତ୍ତମ ଅଟେ ।

ଉତ୍ତର—ଏହି ଯୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସବଧା ଅସମ୍ଭବ । କାରଣ, ବିନା ପୀଡ଼ାରେ
କୌଣସି ଜୀବର କିଛି ହେଲେ ନିବ୍ୟାହ ଦୋଷପାତର ନାହିଁ । ଯଦି ମୁଖର ବାସ୍ତବ
ଦ୍ଵାରା ଜୀବକୁ ପୀଡ଼ା ହୁଏ, ତେବେ ତୁମର ଗୁଲିବା, ବୁଲିବା, ବସିବା, ହାତ ଢଳି-
ଇବା, ନେତ୍ରାଦି ଗୁଳନ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଅବଶ୍ୟ ଜୀବକୁ ପୀଡ଼ା ହେଉ-
ଥିବ ଏ ହେତୁ ତୁମ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଜୀବକୁ ପୀଡ଼ା ନ ଦେଇ ରହିପାରିବନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ହଁ, କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସମ୍ଭବ, ଜୀବକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ । ଅଥଚ
ଆମ ସଞ୍ଚାର ଅସମ୍ଭବ ସ୍ଥଳରେ ତାହା ଅସମ୍ଭବ । ବାୟୁ ଆଦି ପଦାର୍ଥରେ ବସ୍ତୁ
ଜୀବ ଅବସ୍ଥିତି କରନ୍ତି; ମୁହଁରେ ପଟି ନ ବାନ୍ଧିଲେ ଅନେକ ଜୀବ ମରିଯାନ୍ତି ଏବଂ
ପଟି ବାନ୍ଧିବା ଦ୍ଵାରା ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ଜୀବ ମରନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର—ତୁମର ଏହି କଥା ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତିହୀନ । ମୁଖରେ କମିତା ପଟି ବାନ୍ଧିବା
ଦ୍ଵାରା ଜୀବକୁ ଅଧିକ ଦୁଃଖ ହୁଏ । ଯଦି କେହି ଲୋକ ଆପଣା ମୁଖରେ କମିତା
ବାନ୍ଧି ରଖେ, ତେବେ ତାହାର ମୁଖର ବାୟୁ ରୁଦ୍ଧହୋଇ ନିମ୍ନ ବା ପାର୍ଶ୍ଵ ଦେଶରେ
ପୁଣି ମୌନ ବେଳେ ନାସାଚଳିତ୍ଵଦ୍ଵାରା ବଳପୂର୍ବକ ବନ୍ଧିବେ ହୁଏ । ତେଣୁ
ବାୟୁର ଅଧିକ ଉଷ୍ଣତା ଯୋଗୁଁ ଜୀବକୁ ତୁମମନୋହାରରେ ଅଧିକ ପୀଡ଼ା ହେଉ-
ଥିବ । ଦେଖ, ଯେପରି ଗୁହର ସବୁଦ୍ଵାର ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ କିମ୍ବା ପରତା ପକାଇ-
ଦେଲେ ସେଠାରେ ଅଧିକ ଉଷ୍ଣତା ଜାତ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଘର ଖୋଲିଥିଲେ ସେତେ
ରହେନାହିଁ, ସେହିପରି ମୁଖରେ ଲୁଗା ବାନ୍ଧିରଖିଲେ ସେତେସ୍ଥ ବାୟୁ ଅଧିକ ଉଷ୍ଣ
ହୋଇଯାଏ; ପୁଣି ଖୋଲି ଥିଲେ ନୁହେଁ । ଅତୀତ ତୁମର ମନୋହାରରେ ବସି
ଜୀବଙ୍କ ଅଧିକ ଦୁଃଖ ଦାୟକ ଅଟେ । ଯେତେବେଳେ ମୁଖ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଯାଏ,
ସେତେବେଳେ ରୁଦ୍ଧବାୟୁ ନାସି ନାରିବୁ ବାଟେ ଖୁବ୍ବେଗରେ ବାହାରି ଶ୍ଵାସକ୍ଷମନକୁ
ଅଧିକ ଧକ୍କା ଲାଗେ ଏବଂ ଅଧିକ ପୀଡ଼ା ମଧ୍ୟ ହେଉଥିବ ।

ଦେଖ, ଯଦି କେହି ନିଆଁକୁ ମୁହଁରେ ଥୁଲେ, ପୁଣି କେହି ନିଳାରେ ବ

ପ୍ରଜ୍ଞା ବାସୁ ବସନ୍ତ ହୋଇଯିବା ହେତୁ ଅଗ୍ନିରେ କମ, ଲଗେ, କିନ୍ତୁ
 ପ୍ରଜ୍ଞା ବାସୁ ସଙ୍ଗୀତରେ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଶୁଦ୍ଧିବାକୁ ଅଧିକ ବେଗରେ
 । ସେହିପରି ପଟିବାନ୍ଧ ମୁଖରୁ କରାବଦ୍ଧା ନାସିକାଦ୍ଵାରରେ ବାସୁର ଗତି
 ଶବ୍ଦ ମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ଦୁଃଖ ଦିଏ । ଏ ହେତୁରୁ ମୁଖବାନ୍ଧ ରଖିବା ଲୋକଙ୍କ
 ମୁଖ ଖୋଲ ରଖିବା ଲୋକ ଧାର୍ମିକ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ମୁଖ ବନ୍ଦ କରାଇଲେ
 ସେମାନଙ୍କର ଯଥାରୋଗ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପ୍ରସନ୍ନ ସହ ଉଚ୍ଚାରଣ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।
 ଧାର୍ମିକ ଅନ୍ତରଗୁଡ଼ିକୁ ସାମୁଦାୟିକତାରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାଦ୍ଵାରା ତୁମକୁ
 ହୁଏ । ପୁଣି କୁଣ୍ଡାରେ ମୁଖ ବାନ୍ଧ ରଖିବାଦ୍ଵାରା ମୁଖରେ ଅଧିକ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ
 ହୁଏ । କାରଣ, ଶରୀର ଭିତରେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଯଥେଷ୍ଟ । ଶରୀରରୁ ଯେଉଁ ବାସୁ
 ଉତ୍ସର୍ଜିତ ହୁଏ, ତାହା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ଯଦି ତାହା
 ବାହାରେ, ତେବେ ଅଧିକ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହୋଇଉଠେ । ପାଇଖାନା ଯଦି ରୁଦ୍ଧ
 ଥାଏ, ତେବେ ଅଧିକ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଖୋଲ ରହିଲେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନ୍ୟୁନ
 ହୁଏ । ସେହିପରି ମୁଖରେ ପଟିବାନ୍ଧ ରଖିବା, ତଥା ଦନ୍ତଧାବନ, ମୁଖପ୍ରକାଶନ
 ଯୋଗ୍ୟ ନ କରିବା ତଥା ବସ୍ତ୍ର ନ ଧୋଇବା ଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଯେତେ ପୀଡ଼ା ହୁଏ,
 ତାହା ତୁମକୁ ହୁଏ ।

ଯେପରି ମେଳା ଆଦିରେ ଅଧିକ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହେବାହେତୁ ବସ୍ତ୍ରାବୃତ୍ତି ଆଦି
 ଯୋଗୁଁ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତମ ହୋଇ ଜୀବଗଣକୁ ବହୁତ ଦୁଃଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ,
 ସେମାନେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହେଲେ ଶରୀର ମଧ୍ୟ ନ୍ୟୁନ ହୋଇ ଜୀବଙ୍କୁ ନ୍ୟୁନଦୁଃଖ ପ୍ରାପ୍ତ
 ହୋଇଥାଏ । ଏହିହେତୁ ତୁମେ ଅଧିକ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ବତାଉ ଥିବାରୁ ଅଧିକ ଅପରାଧୀ
 ହେଉଛାମାନେ ମୁହଁରେ କୁଣ୍ଡା ବାନ୍ଧି ନାହିଁ, ଦନ୍ତଧାବନ, ମୁଖପ୍ରକାଶନ, ସ୍ନାନ
 ଯୋଗ୍ୟ କରି ସ୍ଥାନ, ବସ୍ତ୍ର ଓ ହେତୁକୁ ପରିଶୁଦ୍ଧ ରଖନ୍ତି, ସେମାନେ ତୁମ ଅପେକ୍ଷା
 ଧାର୍ମିକ । ଅନ୍ୟଜନମାନଙ୍କ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ସହ୍ୟକାରୀ ପୃଥକ୍ ରହୁଥିବାବ୍ୟକ୍ତି
 । ଯେପରି ଅନ୍ୟଜନମାନଙ୍କ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ସହ୍ୟକାରୀ ବୁଦ୍ଧି ନିର୍ମଳ ହୋଇ ନ ଥାଏ,
 ସେହି ତୁମ ଓ ତୁମର ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ବଢ଼େ ନାହିଁ । ଯେପରି ଗୋଟିଏ
 ଗୋଟିଏ ଓ ବୁଦ୍ଧିର ନ୍ୟୁନତା ହେତୁ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରେ ବ୍ୟାଧିକୃତ ଥାଏ, ସେହିପରି
 ତୁମ ଓ ତୁମର ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥାମଧ୍ୟ ହେଉଥିବ ।

ସ୍ତବ୍ଧ = ଯେପରି ରୁଦ୍ଧଗୁହରେ ପ୍ରଜ୍ଵଳିତ ଅଗ୍ନିରଜ୍ଵାଳା ବାହାରକୁ ଯାଇ ବାହା-

ରର ଜୀବମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦେଇ ପାରି ନ ଥାଏ, ସେହିପରି ଅନ୍ୟ ମୁଖପଟି ବା
ବାୟୁକୁ ରୁଦ୍ଧ କରି ବାହାର ଜୀବମାନଙ୍କୁ ନ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖ ଦେଇଥାଉ । ମୁଖବନ୍ଦ କଲେ
ବାରେ ବାହାରବୟୁରେ ଥିବା ଜୀବମାନଙ୍କୁ ପାତ୍ରା ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ସମ୍ଭବତଃ କେହି
ଥିବା ଅତି ଆଗେ ଦାନ୍ତକୁ ଆଡ଼ି ରଖିଲେ ଅତିର ତାପ ବେଶି ଲାଗି ନାହିଁ ଏ
ବାୟୁରେ ଥିବା ଜୀବମାନେ ଶୋରଧାଣ ହୋଇ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଶ
ପାତ୍ରା ହୋଇଥାଏ ।

ଉତ୍ତର—ତୁମର କଥାଟକ ବାଲକୋଚିତ । ପ୍ରଥମେ ଦେଖ, ଯେଉଁଠାରେ
ଛୁଦ୍ର ଓ ଭିତର ତଥା ବାହାରବାୟୁମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ଥାଏ, ସେଠାରେ ଅତି
କଳି ହିଁ ପାରିବନାହିଁ । ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ଯଦି ରହିଛି, ତେବେ କୌଣସି ମୁଖ-
ରୁଦ୍ଧ ପାତ୍ରରେ ଘନ ଲଗାଇ ରଖ, ଦେଖିବ ଯେ, ଘାପଟା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଯିବ ।
ସେପରି ପୃଥ୍ବୀରେ ବାସ କରିଥିବା ମଣିଷାଦି ଧାର୍ମୀ ବାହାର ବାୟୁର ବିନା ସମ୍ଭା-
ଗରେ ବସ୍ତ୍ର ଧାରନ୍ତ ନାହିଁ, ସେହିପରି ଅତି ଘନ କଳି ପାରେ ନାହିଁ । ଅତି ଗଭୀର
ଏକ ଦିଗରେ ରୁଦ୍ଧ କଲେ ଅପର ଦିଗରେ ଅଧିକ ବେଗରେ ବାହାର ଥାଏ । ଯଦି
କୁ ଆଡ଼ି ରଖିଲେ ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଧାଁ ସଙ୍ଗେ ନାହିଁ ସତ, କିନ୍ତୁ ହାତରେ ଅତି
ତାପ ଲାଗେ । ଏଣୁ ତୁମର କହିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଏହା ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ଯଦି କେହି ଗୋଟି ଲୋକ କୌଣସି ବଡ଼
ଲୋକ ସହକାରେ କାମରେ ବା ଅତି ସମୀପରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରେ, ତେବେ ସେ ଗୋଟି
ମୁଖ ଆଗରେ ବସ୍ତ୍ରାଞ୍ଜଳ ବା ହାତ ରଖି ଥାଏ । ଏହା ଭାବ କି ମୁଖରୁ ଥିବା ବା
ବା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଯାଇ ତାକୁ ଲାଗି ନ ଯିବ । ପୁଣି ପୃଷ୍ଠକ ପଡ଼ିବା ବେଳେ ଥିବା ବା
ଯାଇ ତା ଉପରେ ପଡ଼ି ଉଠିବୁ ହୋଇ ତାହା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଏହି କାରଣେ
ମୁହଁରେ ପଟି ବାନ୍ଧ ରଖିବା ଉଚିତ ।

ଉତ୍ତର—ଏଥିରୁ ଏହା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, ଜୀବରରକ୍ଷା ପାଇଁ ମୁଖରେ ବା
ବାନ୍ଧ ରଖିବା ବ୍ୟର୍ଥ । କେହି ବଡ଼ ଲୋକ ସହକାରେ କଥା ହେବାବେଳେ ମୁଖରେ
ଅଞ୍ଜଳ ବା ହାତ ଦେବାକୁ ହୁଏ, ଯଦିବା ସେହି ଗୁପ୍ତ କଥା ଅନ୍ୟ କେହି ଶୁଣି
ନ ପାରେ । କାରଣ କେହି ଲୋକ ପ୍ରକାଶ୍ୟ କଥା କହୁଥିବାବେଳେ ମୁଖପଟି
ହାତ ରଖି ନ ଥାଏ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, କେବଳ ଗୁପ୍ତକଥା କହିବା ପାଇଁ

ପ୍ରଥମେ ଧ୍ୟାନାବସ୍ଥା ନ କରିବା ଫଳସ୍ୱରୂପ ଭ୍ରମର ମୁଖାଦି ଅବସ୍ଥାବୁ
 ଯଦି ତ ହୋଇଥାଏ । ଯଦି ଭ୍ରମେ କାହାରି ପ୍ରାଣରେ କନ୍ୟା ଅନ୍ୟକେହି ଭ୍ରମ
 ବସ୍ତୁଥିବ ତ ଦୁର୍ଗତ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଅନ୍ୟକହି ହେଉଥିବ ? ଇତ୍ୟାଦି କାରଣରୁ
 କରିଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଅନେକ କାରଣ ଅଛି । ଯଥା—
 ଲୋକଆଗରେ ଗୁପ୍ତକଥା କହିବାବେଳେ ମୁଖ ଆଗରେ ହାତକୁ
 ନ ଲେଇ ଅନ୍ୟ ଲୋକେ ସେହି ଗୁପ୍ତ କଥା ଶୁଣିଯାଇ ପାରନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ବାୟୁ
 କଥାଟା ଚାରିଆଡ଼େ ପ୍ରସରି ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଦୁଇ ଜଣ ଲୋକ ଏକାନ୍ତ
 ହେବାବେଳେ ମୁଖଆଗରେ ହାତ ଆଡ଼ ରଖିବା ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ; କାରଣ,
 ଲୋକେ କେହି ତ ଶୁଣୁ ଲୋକ ଶୁଣିବାକୁ ନ ଥାଏ । ଯଦି ବଡ଼ଲୋକ ଉପରେ
 ଲୋ ନ ଯିବ ବୋଲି କ'ଣ ସାଧନ ଲୋକ ଉପରେ ଥିବା ପକାଯିବା ଉଚିତ ?
 ଏହି ମୁଖନିଷ୍ପତ୍ତି ଥିବାରୁ କାହାରି ପକ୍ଷେ ବଞ୍ଚିବା ସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ, କାରଣ ଆମେ-
 ଯେତେବେଳେ ରହି କଥା କହିଲେ ମଧ୍ୟ ବାୟୁ ଯୋଗରେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ
 ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପରେ ଚାଲିଯାଏ । ଏଥିରେ ଦୋଷ ଧରିବା କେବଳ
 ନାହିଁ । ଯଦି ମୁଖର ଉଷ୍ମତାରେ ଜୀବ ମରେ ବା କଷ୍ଟ ପାଏ, ତେବେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ-
 ଯୁଗ ପ୍ରତି ସୂର୍ଯ୍ୟ ତାପରେ 'ବାୟୁକାୟ' ଜୀବମାନଙ୍କ ମରିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ
 କିଛି କିନ୍ତୁ କାହିଁ ସେମାନେ ତ ମରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଭ୍ରମର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅମୂ-
 ଲ । କାରଣ, ଭ୍ରମର ଜର୍ଣ୍ଣକରମାନେ ବିଦ୍ୱାନ ହୋଇଥିଲେ ଏହିପରି ଗୁଡ଼ାଏ
 ପ୍ରମାଣ କାହିଁକି କରି ଥା'ନ୍ତେ ? ଦେଖ କେବଳ ସଦ୍‌ବାଚସ୍ତବରେ ମନୋ-
 ବିଚାରମାନ ଥିବାଜୀବମାନଙ୍କୁ ପୀଡ଼ା ହୁଏ । ଏଥିରେ ପ୍ରମାଣ—

ପ୍ରଜାବଦ୍ଧେ ଗୋପାଳାୟ ନମଃ ॥ ଅ ୫, ସ୍ତ ୨୭ ॥

ଆହୁଧ୍ୟାୟର ପୁଅ ଅଟେ । ଯେତେବେଳେ ପାଞ୍ଚଲୁ ପୁର ପାଞ୍ଚ ବନ୍ଧୁ
 ଓ ସମୁଦ୍ର ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଜୀବର ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ ଜାତହୁଏ । ବଧୂରକୁ
 ଯେବା, ଅଳିକୁ ରୂପ ଦେଖାଇବା, କନ୍ୟା ତାହା ଆଗରେ ସପ୍ତ ବ୍ୟାଘ୍ର ଆଦି
 ଯିବ ଜୀବକ ଚାଲିଯିବା, ଭଲକଲି ସୁସ୍ଥାନ ବ୍ୟକ୍ତି ଘର ପିନସରୋଗୀପ୍ରସରେ
 ଓ କିନ୍ତାସ୍ଥାନ ଲୋକ ପ୍ରସରେ ରଥ ଆସ୍ଥାନ ଯେପରି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ,
 ଯେ ଜୀବମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେହି ଅବସ୍ଥା ।

ଦେଖ, ସୁମୁଦ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ମନୁଷ୍ୟର ସୁଖଦୁଃଖ କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ ।

କାରଣ, ଆମ୍ଭା ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ କରୁଥିବା ଶକ୍ତିର ବାହ୍ୟସ୍ଥିତି ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ଥିବାରୁ ସୁଖ ଦୁଃଖ କିଛି ଅନୁଭବ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବୈଦ୍ୟ ବା ଡାକ୍ତରମାନେ ରୋଗୀ ଲୋକକୁ ନିଶା ପଦାର୍ଥ ଖୁଆଇ ବା ଶୁଣାଇ ତାହାର ଶରୀରରେ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ କିଛି ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ବାୟୁକାୟ ଅଥବା ଅନ୍ୟସ୍ଥାବର ଶରୀରଧାରୀଙ୍କର ଶରୀରକୁ ସୁଖ କିମ୍ବା ଦୁଃଖ କଦାପି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଯେପରି ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ପ୍ରାଣୀ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଜାଣେ ନାହିଁ, ସେହିପରି ବାୟୁ କାୟ ବା ଅନ୍ୟସ୍ଥାବର ଶରୀର ଜୀବ ମଧ୍ୟ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ଥିବାରୁ ସୁଖ ଦୁଃଖର ଅନୁଭବ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୀଡ଼ାରୁ ବଞ୍ଚାଇବା ତଥା କିପରି ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରିବ ? ଏହି ଜୀବମାନଙ୍କର ସୁଖଦୁଃଖର ଭେଦ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭୂତ ହୁଏ ନାହିଁ, ତେବେ ଅନୁମାନାଦି ପ୍ରମାଣ ଏଠାରେ କିପରି ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ସେମାନେ ଯଦି ଜୀବ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ସୁଖ ଦୁଃଖ କାହିଁକି ନ ହେବ ?

ଉତ୍ତର—ଶୁଣିଯାଅ ଗୋଲଗଲ ! ତୁମେ ଶୋଇଥିବାବେଳେ ତୁମର ସୁଖଦୁଃଖ ବୋଧ କାହିଁକି ହୁଏ ନାହିଁ ? ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅର୍ଥାତ୍ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସହିତ ଆତ୍ମାର ସମ୍ବନ୍ଧ ଶ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବର କାରଣ । ଏଥିପ୍ରକ୍ତି କୁହାଯାଇଅଛି ଯେ, ଡାକ୍ତରମାନେ ନିଶା ଖାଇ ଅଜ୍ଞାନବଦନ କଲାବେଳେ ରୋଗୀକୁ ଯେପରି କୌଣସି ପୀଡ଼ା ବୋଧହୁଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ଲୋକକୁ ମଧ୍ୟ ସୁଖ ଦୁଃଖ ବୋଧହୁଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କଠାରେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବର ସତେବେଳେ କୌଣସି ସାଧନ ନ ଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଦେଖ, ଆମ୍ଭମାନେ ଟାକ, କନ୍ୟାମୂଳାଦି କେତେ ପଦାର୍ଥ ଖାଉଥାଉଁ । କାରଣ, ଟାକରେ ବହୁତ ଓ କନ୍ୟାମୂଳରେ ଅଳ୍ପ ଜୀବ ରହନ୍ତି । ଯଦି ଆମ୍ଭମାନେ ସେହି ପଦାର୍ଥ ଖାଉଁ, ତେବେ ସେହି ଜୀବମାନଙ୍କୁ ମାରିବା ତଥା କଷ୍ଟ ହେବେ ତେଣୁ ଆମେ ଦୂଷିତ ହୋଇଯିବୁଁ ।

ଉତ୍ତର—ଏହା ତୁମର ଘୋର ଅବଦ୍ୟାର ଫଳ ବିଶେଷ । ଟାକାଦି ଖାଇବାରେ ତୁମେ ଜୀବର ମୃତ୍ୟୁ ବା ପୀଡ଼ା କିପରି ମାନୁଛ ? କୌଣସି ଜୀବର ପୀଡ଼ା ହେବାର ତୁମେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖିପାରୁ ନାହିଁ, ଯଦି ଦେଖି ପାରୁଛ, ତେବେ ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଇ ଦିଅ । ତୁମେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖି ବା ଆମକୁ ଦେଖାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ, ତେବେ ଅନୁମାନ ଉପମାନ ବା ଶବ୍ଦ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ କଦାପି

କି ପରିବ ନାହିଁ । ଏହି ଆକ୍ଷେପର ଉତ୍ତର ଏଥିପ୍ରକାର ଆମେ ଦେଇ ଆସିଛୁ ।
 ଅନ୍ଧକାର, ମହାସୁଷୁପ୍ତି ଏବଂ ଘୋର ନିଶାରେ ଥିବା ଜାତୀୟର ସୁଖଦୁଃଖର
 ମାନବା, ଯେଉଁମାନେ ତୁମକୁ ଏହିପରି ଯୁକ୍ତି ଏବଂ ବିଦ୍ୟାବିରୁଦ୍ଧ ଉପଦେଶ
 ଦେଇଛନ୍ତି, ସେହି ଜାତିଙ୍କର ମାନଙ୍କର ମହାତ୍ତମମାନ ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ହୁଏ ।
 କୌଣସି ଗୃହସମୀପ, ତେବେ ସେହି ଗୃହମଧ୍ୟରେ ରହିବାବ୍ୟକ୍ତ କପରି ଅସୀମ
 ଲାଭପାରେ ? ଯଦି କନ୍ଦମୂଳର ଅନ୍ତ ଦେଖାଯାଏ, ତେବେ ତହିଁରେ ରହୁଥିବା
 ମାନଙ୍କର କପରି ନାହିଁ ? ଅତଏବ ତୁମର ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନିତାନ୍ତ ଭ୍ରାନ୍ତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଦେଖ, ତୁମେମାନେ ପାଣିକୁ ଉଷ୍ଣ ନ କରି ପିଅ । ଯଦ୍ଵାରା କି ବଡ଼
 ହୁଏ, ଏଣୁ ଆମେ ଯେପରି ଗରମ ପାଣି ପିଇ, ତୁମେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି
 କର ।

ଉତ୍ତର—ଏହା ମଧ୍ୟ ତୁମର ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା । ଯଦି ତୁମେ ପାଣିକୁ ଉଷ୍ଣ କର,
 ତେବେ ତହିଁରେ ଥିବା ଜୀବାଣୁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଆଉ ଯେପରି ପାନ ମହ-
 ର ଅଳ୍ପ ତଥାପି ହୁଏ, ସେହିପରି ସେହିମୃତ ଶରୀର ରସ ଉକ୍ତ ଜଳ ସହିତ ମିଶି
 ତେ ପକାର ପାଚକରସ ହୋଇଯିବ । ଏଥର କୁହାଯାଇ ପାରେ କି ତୁମେ ମୃତ-
 ଶରୀର ନିର୍ମିତ ପାଚକରସ ପାନ କରୁଅଛୁ ଏଣୁଜରି ତୁମେ ମାନେ ବଡ଼ପାପୀ,
 ଯେମାନେ ଶୀତଳ ଜଳ ପାନ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ନୁହନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଶୀତଳ
 ଜଳରେ ଥିବା ଜୀବାଣୁ ଉଦରସ୍ଥ ଉଷ୍ଣତା ପାଇବା ମାତ୍ରେ ଉଷ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ଵାସ ହୋଇ
 ତାକୁ ବାହାର ପଡ଼ନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ନିୟମାନୁସାରେ ଜଳକାୟ ଜୀବମାନଙ୍କୁ
 ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଥଣ୍ଡା ବା ଗରମ ଜଳ ପାନରେ
 କେଉଁକୁ ମାପ ବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଯଦି ଉଦରସ୍ଥ ଉଷ୍ଣତା ପାଇବା ଜଳକାୟ ଜୀବ ବଞ୍ଚିବାର ହୋଇଯାଏ
 ତେବେ ଜଳରୁ କାହିଁକି ବାହାର ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର—ହଁ, ବାହାର ଯାଇ ପାରିବେ; କିନ୍ତୁ ଯଦି ମୁଖର ଉଷ୍ଣନିଶ୍ଵାସରେ
 ଯେ ମରିଯାଏ ବୋଲି ମାନ୍ୟ, ତେବେଜଳକୁ ଉଷ୍ଣ କରିଦେବାଦ୍ଵାରା ତୁମର ମତାନ୍ତ-
 ଯରେ ଜୀବ ନିଶ୍ଚୟ ମରିଯାନ୍ତି ବା ଅଧିକ ପୀଡ଼ାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ବାହାର ହୁଅନ୍ତି, ଏବଂ
 ସେମାନଙ୍କ ଶରୀର ଗରମ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ଅତଏବ ତୁମେମାନେ ଅଧିକ ପାପୀ
 ହେଉ କି ନାହିଁ ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ଆମେମାନେ ନିଜ ହାତରେ ଜଳ ଉଷ୍ଣ କରୁନାହିଁ କିମ୍ବା ଉଷ୍ଣ କରା
ଦେବା ପାଇଁ କୌଣସି ଗୃହସ୍ଥକୁ ଅନୁରୋଧ କରୁନାହିଁ । ସୂତରା ଆମର କଣ୍ଠ
କିଛି ପାପ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ତୁମେମାନେ ଉଷ୍ଣଜଳ ନ କେଲେ ବା ପାନ ନ କଲେ କେ
ଲେକ କାହିଁକି ଜଳ ଉଷ୍ଣ କରନ୍ତା ? ଅତଏବ ତୁମେମାନେହିଁ ସେହି ପାପର ଗୋ
ତୁମେମାନେ ଗୃହସ୍ଥ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପାପୀ ହେବ । କାରଣ, ଯଦି ତୁମେମାନେ
କୌଣସି ଏକ ଗୃହସ୍ଥକୁ ଜଳ ଉଷ୍ଣ କରିବା ପାଇଁ କହିଥାନ୍ତା, ତେବେ କେବଳ ତ
ଗୃହରେ ଜଳ ଉଷ୍ଣ କରାଯାଇଥାନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ତୁମେମାନେ କେତେବେଳେ କେହି ଗୃହ
ଯିବ ଜାଣି ନ ପାରି ପତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥ ନିଜନିଜଘର ତୁମ ସାଧୁଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି
ଉଷ୍ଣ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ଏହି ପାପର ମୁଖ୍ୟ ଭାଗୀ ତୁମେ ହିଁ । ପୁଣି ସୂକ୍ଷ୍ମତର
ଅନୁସାରେ ରେଷେଇ, କୃଷି ଏବଂ ବ୍ୟାପାର ଆଦି ବ୍ୟବହାରରେ ଅଧିକ ପାପ
ନରକଗାମୀ ତୁମେମାନେହିଁ । ପୁଣି ତୁମେହିଁ ଉଷ୍ଣଜଳ କରିବାରେ ମୁଖ୍ୟ ଭାଗୀ
ପଦ ତୁମେହିଁ ଗରମଜଳ ପିଇବା ଓ ଅଣ୍ଡା ଜଳ ନ ପିଇବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ
ଅଛୁ । ଏଣୁ କରି ତୁମେହିଁ ମୁଖ୍ୟ ପାପଭାଗୀ ଅଟ । ଆଜି ଯେଉଁମାନେ ତୁମର
ଦେଶରୁ ଏପରି କହନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ପାପୀ ଅଟନ୍ତି ।

ଦେଖ, ତୁମେମାନେ ଅବିଦ୍ୟା ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଅଛ କି ନାହିଁ ? ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜଣ
ଏତେ ଦୟା ଦେଖାଇ ଅନ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀ ମନୁଷ୍ୟର ନିନ୍ଦା ଓ ଅପକାର କରିବା
କମ୍ ପାପ । ଯଦି ତୁମ ଶାର୍ପଙ୍ଗରମାନଙ୍କରକଥା ସତ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ସୃଷ୍ଟି
ଶିଶୁର କାହିଁକି ଏତେ ବର୍ଷ, ନଦୀ ପ୍ରବାହର ସୃଷ୍ଟି ଓ ଏତେ ଜଳ କଲେ
ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ନ ଥାନ୍ତେ । କାରଣ ଏଗୁଡ଼ିକରେ ତୁମ ମତାବଲମ୍ବୀ
କୋଟି କୋଟି ଜୀବ ମରିଯାଉଥିବ, ତୁମର ଶିଶୁରମାନେ ଯେଉଁମାନେ କି ସୃଷ୍ଟି
ଆଦ୍ୟରୁ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିଲେ, ଦୟାକରି ସୂର୍ଯ୍ୟର ତାପ ଓ ମେଘର ବୃଷ୍ଟି ଯଦି
ନ ଦେଲେ କାହିଁକି ? ପୂର୍ବୋକ୍ତ ନିୟମାନୁସାରେ କନ୍ଦମୂଳାଦି ପଦାର୍ଥରେ ଥିବା ଉଷ୍ଣ
କାଟାଣୁକୁ ଦୁର୍ଗଦୁର୍ଗର ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ । ସଦୃଶ ସବୁ ଜୀବ ପ୍ରତି ଏପରି
କରିବା ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ଗର କାରଣ ହୋଇ ଥାଏ । ଯଦି ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ତୁମ ମତାବଲମ୍ବୀ
ହୋଇଯାଆନ୍ତି, ଏବଂ ଗୈର, ଉଚ୍ଚାୟତ ମାନକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡ ସତ୍ୟ
ଥାଏ, ତେବେ ଜଗତରେ କେତେ ପାପ ହୋଇଯିବ ? ଅତଏବ ମୁଣ୍ଡକୁ ଯଥାକ୍ରମେ

ଏବଂ ଶିକ୍ଷାକୁ ପାଳନ କରିବାହିଁ ଦୟା; ଏହାର ବିପରୀତ ଆଚରଣହିଁ ଧର୍ମ
ଦୟାର ନାଶ ହୁଏ ।

ଅନେକ ଜୈନ ଲୋକ ଦୋକାନ କରନ୍ତି, ପୁଣି ତଦ୍‌ବ୍ୟବାହାରକ ମିଥ୍ୟା କହି
ପଡ଼େ, ଗରିବ ଲୋକଙ୍କୁ ଜଟି ଭଣ୍ଡା ଦେବା ଦେଇ ଧନ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି, ଏହି
ନ କରି ବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ? କୌଣସି
ଶୁଣ କଲବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ମଫକରୁ କେଶ ଉପାଡ଼ି ଦେବା, ପୁଣି ଶୁଆ
ସେମାନଙ୍କୁ ରଖିବା ଦ୍ଵାରା ସେମାନେ ନିଜକୁ ଏବଂ ପରକୁ କାହିଁକି ଅପଥା ପୀଡ଼ା
ଦିଅନ୍ତି ? ପୁଣି ହାଣ୍ଡା, ଘୋଡ଼ା ଓଟ ଇତ୍ୟାଦି ଚଢ଼ିବା ଏବଂ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମଜୁର
କରି ଶଟାଇବା ଜୈନମାନେ କାହିଁକି ପାପରେ ଗଣନ୍ତି ନାହିଁ ? ସହ ତୁମର
ତୁମ୍ଭମାନେ ତୁମର ଏହିସବୁ ଅସାର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ସତ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ତେଣୁ
ତୁମ୍ଭମାନେ ପଥ୍ୟ ସତ୍ୟ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ତୁମେ
ଅନ୍ୟଥାଅ, ସେତେବେଳେ ତୁମ ମତାନ୍ତରାରେ ତୁମ୍ଭ ଓ ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ
ଅବରୋଧ । ଏଣୁ ତୁମେମାନେ ଏହିପାପର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ କାହିଁକି ହୋଇଥାଅ ?
କିଛି କଥାରେ କିଛି ଗ୍ରାହକେ ବୁଝି ନେବା କଥା କି ଜଳ ସ୍ଥଳ ଓ ବାୟୁ
ମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରାହକ ଶରୀରାଶ୍ରୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୁକ୍ତି ଖବରମାନଙ୍କୁ କଦାପି କୌଣସି ପ୍ରକାର
କୃଷ୍ଣର ପାତ୍ର ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଜୈନମାନଙ୍କର ଆଉ କେତେକ ଅସମ୍ଭବ
କଥା କରବା । ତାହା ଶୁଣିବା ଏବଂ ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ କି ନିଜ ହାତରେ
କିନ୍ତୁତର ମାତ୍ରକୁ ଧନୁଷ କୁହାଯାଏ, ପୁଣି କାଳ ନିଶ୍ଚୟ ବିଷୟରେ ପୁର-
ସ୍କାରିତବା ଭବିତ । ଗୁରୁଦିନ ୧୭୭ । ୧୭୭ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖା

ପ୍ରକାର ଦେବଙ୍କ ଶରୀର	୫୦୦ ଧନୁଷ	ଲମ୍ବ	ପରମାୟୁ	୮୪ ଲକ୍ଷ 'ସୁବ' ବର୍ଷ
ଅନନ୍ତ ନାଥ—	୪୫୦	—	୭୨	—
ବିଷ୍ଣୁ ନାଥ—	୪୦୦	—	୭୦	—
ଅନନ୍ତନ—	୩୫୦	—	୫୦	—
ସୁବିନାଥ—	୩୦୫	—	୪୦	—
ପଦ୍ମପୁର—	୧୪୦	—	୩୦	—

୭ ପାଶୁନାଥ—	୨୦୦	୨୦
୮ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ—	୧୫୦	୧୦
୯ ସୁବିଧାନାଥ—	୧୦୦	୨
୧୦ ଶୀତଳନାଥ=	୯୦	୧
୧୧ ପ୍ରେମାସନାଥ—	୮୦	୮୪
୧୨ ବାସୁଦେବ ସ୍ବାମୀ--	୭୦	୭୨
୧୩ ବିମଳନାଥ—	୬୦	୬୦
୧୪ ଅନନ୍ତନାଥ—	୫୦	୩୦
୧୫ ଧର୍ମନାଥ=	୪୫	୧୦
୧୬ ଶାନ୍ତନାଥ—	୪୦	୧
୧୭ କୁନ୍ତୁନାଥ—	୩୫	୧୫ ସହସ୍ର
୧୮ ଅମରନାଥ--	୩୦	୮୪
୧୯ ମଲ୍ଲିନାଥ--	୨୫	୫୫
୨୦ ମୁନିରୁବୁଦ୍ଧି	୨୦	୩୦
୨୧ ନମିନାଥ	୧୪	୧୦
୨୨ ନେମିନାଥ	୧୦	୧
୨୩ ପାଶୁନାଥ	୯	୧ ତେ
୨୪ ମହାଶର ସ୍ବାମୀ	୭	୭୨ ବର୍ଷ ଅଧି

ଏହି ୨୪ ଶୀର୍ଷକର ଜୈନମତ ପ୍ରଚାରକ ଆରୁର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଗୁରୁ । ଏମାନେ ଜୈନମାନେ ଶିଶୁର ମାନନ୍ତି । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି । ମାନବ୍ୟକ୍ତି କିଏ ବିରୁର୍ଯ୍ୟକ ଏତେ ବଡ଼ ଶରୀର ଏବଂ ଏତେ ଶାନ୍ତ ମାନବ ନରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ? ଏପରି ହେଲେ ଏହି ଜଗତରେ ଅନ୍ୟ କେହି ନିବାସ କରି ପାରିବେ । ଜୈନମାନଙ୍କର ଏହି କପୋଳ କଳ୍ପିତ ଗପବିଶେଷ ଅନୁକରଣରେ ପୌରାଣିକମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ଏକଲକ୍ଷ, ଦଶ ସହସ୍ର, ଏକହଜାର ଇତ୍ୟାଦି କରି ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ଗୁରୁ ଯେତେବେଳେ ଅସମ୍ଭବ ତେବେ ଜୈନମାନଙ୍କର କଥା କପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ?

ଆଉ ଶୁଣ ଅସମ୍ଭବ କଥା---

କଳ୍ପସ୍ତୁତ୍ୟ ୪ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାଅଛି—ନାଶାକେତେ ଅଜଣା ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗୁଳର
 ଶରୀରର ଏକ ବଡ଼ ପଥର ଉଠାଇଲେ, ୩୫ ପୃଷ୍ଠା—ମହାବୀର ନିଜ ଅଙ୍ଗୁଳ -
 ପଥରକୁ ଚପି ଦେବାରୁ ଶେଷ ନାଶ କଂପିତ ହୋଇଗଲା; ୪୭ ପୃଷ୍ଠା—ମହା-
 ବୀର ସର୍ବ ଦଂଶନ କଲା; ଛୁପୁର ବଦଳରେ ଶୀର ନିର୍ଗତ ହେଲା; ସେହି ସର୍ବ
 ପଥରକୁ ଗଲା, ୪୭ ପୃଷ୍ଠା—ମହାବୀରଙ୍କ ପାଦଉପରେ ଶିର ରକ୍ତା ହେଲା;
 ପଥର ପୋଡ଼ିଗଲା ନାହିଁ ୧୭ ପୃଷ୍ଠା—କୌଣସି ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ପାତ୍ର ଉପରେ ଏକ
 ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଠିଆ କରାଗଲା; ରତ୍ନସାର ୧ ଭାଗ ୧୪ ପୃଷ୍ଠା—ଦେହରୁ ମଳି ଛୁଡ଼ାଇବା
 ବେଳେସାର ୧ ଭାଗ ୧୫ ପୃଷ୍ଠା—ମହାବୀରଙ୍କ ପ୍ରିୟପାତ୍ର ଦମସାର ନାମକ
 ଜୈନ ସାଧୁ ଉଦ୍‌ବେଗଜନକ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନ ପାଠକର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମକୁ ପୋଡ଼ି-
 ଗଲା, ୧୨୭ ପୃଷ୍ଠା—ରାଜାଙ୍କ ଅବଶ୍ୟ ପାଳନ କରିବା ଉଚିତ; ୨୨୭ ପୃଷ୍ଠା—
 ରାଜା ନାମ୍ନୀ ଏକ ବେଶ୍ୟା ଥାଳରେ ସେତେ କୁଡ଼କରି, ଫୁଲ ଘୋଡ଼ା
 ଉଠୁବା ଏକ କୁଞ୍ଜ ଚାଲିଲା, ସେ ସେହିକୁଞ୍ଜ ଉପରେ ସୁନ୍ଦର ନୃତ୍ୟ କଲା, ଚାନ୍ଦାର
 ସେହି ସେହି ଗଲିଗଲା ନାହିଁ କି ସୋରଷ କୁଡ଼ ବଞ୍ଚିଗଲା ନାହିଁ । ଉଦ୍‌ବେଗକ
 ୧୭ ପୃଷ୍ଠା—ଏହି ଜେଣି ବେଶ୍ୟା ସହିତ ସୁଲମୁନ ନାମକ ଏକ ଜୈନ ସାଧୁ ୧୨
 ଭାଗ ବଳାସରେ ମାଡ଼ିବା ପରେ ଘାଟା ଗ୍ରହଣ କରି ସଦ୍‌ଗତି ଲାଭ କଲା;
 ବେଶ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଜୈନ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । ବେଳେସାର ୧
 ଭାଗ ୧୫ ପୃଷ୍ଠା—କୌଣସି ସିନ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିର କନ୍ୟା ଗଳାରେ ଧାରଣ କରିବା ଫଳରେ
 ବେଶ୍ୟା ନିତ୍ୟ ୫୦୦ ମୋହର ପାଏ, ୨୨୮ ପୃଷ୍ଠା—ବଳବାନ ପୁରୁଷର ଅଜ୍ଞା,
 ଶରୀର ଘେରବନରେ କଷ୍ଟର ନିଦ୍ରା, ଗୁରୁ, ମାତା, ପିତା, କୁଳାଚାର୍ଯ୍ୟ, ଜାତି-
 ଓ ଧର୍ମୋପଦେଷ୍ଟା ଇତ୍ୟାଦି ଛଅଙ୍କର ଅନୁଗୋଧରେ ଧର୍ମ ନିୟମ ପାଳନ ନ
 କରି ଧର୍ମରେ ହାନି ହୁଏନାହିଁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖନ୍ତୁ, ଏହି ସବୁ କଥା କପରି ମିଥ୍ୟା । ଜଣେ ମଣିଷ ଗ୍ରାମ
 ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡକୁ କେବେ ଅଙ୍ଗୁଳରେ ଧରି ପାରିବ ? ପୃଥ୍ବୀଅଙ୍ଗୁଳରେ ଚପି
 ଗଲା ବସ୍ତୁର ପାରେ ? ଶେଷ ନାଶ ହିଁ ନାହିଁ ତ କଂପିତକିଏ ? ଶରୀର କାଟିଲେ
 ପଥର ଉଠିବା କେହି କେବେ ଦେଖି ନାହିଁ, ଇନ୍ଦ୍ରଜାଳ ଛଡ଼ା ଏହା ଅନ୍ୟ କିଛି
 ଗୋଟିଏ ଜୈନ ସାଧୁକୁ କାମୁଡ଼ିଥିବା ସାପ ତ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲା; କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାଦି

ମହାତ୍ମାମାନେ ତଥାପି ନରକକୁ ଚଳେ—ଏହା କ'ଣ ମିଛ ମାତ୍ର । ମହାତ୍ମାମାନେ
ପାଦ ଉପରେ ଡିରି ରହିବା ଦେଖିବାକୁ ପାଦଟା ଗୋଡ଼ି କପର ନ ଚଳେ ? କେତେ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାଦ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଓଟ କେବେ ରହିପାରେ ? ଯେଉଁମାନେ ଶରୀରକୁ
ଏହି ବାହାର କରୁ ନ ଥିବେ, ସେମାନେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧରୁପ ସଦ୍ୟ ନରକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରୁ
ଥାନ୍ତେ । ଯେଉଁ ସାଧୁ ଗ୍ରାମଟାକୁ ଯୋଡ଼ିଦେଲା, ତାହାର ଆଉ ଦୟା କଣ ନାହିଁ ?
ଏହି ମହାତ୍ମାମାନେ ସଙ୍ଗରେ ପୁରୀ ସେହି ସାଧୁର ଆତ୍ମା ପଦେ ଦେଲା ନାହିଁ, କେବେ
ମହାତ୍ମାମାନେ ଉତ୍ତର ତାହାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ଜୈନମାନେ କଦାପି ପବନ ହୋଇ-
ପାରିବେ ନାହିଁ । ରାଜାଙ୍କ ଅବଶ୍ୟ ପାଳନକରିବା ଉଚିତ, ପରନ୍ତୁ ଜୈନମାନେ
ବଣିକ ଥିବାପୋଖି ରାଜାକୁ ଭରି ଏହି କଥା ଲେଖି ଦେଇଥିବେ । କୋଣା କେବଳ
ଶରୀର ଯେତେ ହାଲୁକା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଗର୍ବ ହେଉଛି । ଶୁଣି ଶୁଣି
ଉପରେ ନାଚିବା, ପୁଣି ଶୁଣିବା ପାଦରେ ଚଳି ନ ଯିବା ଓ ଯୋଗିଷ୍ଠିତା ହେ-
ହୋଇ ନ ଯିବା—ଏସବୁ କଥା ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ ତ କଣ ? ଯାହାକି ହେଉଛି
କାହାରି ପକ୍ଷେ ଯେ କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ଛାଡ଼ିବା ଛାଡ଼ି ନୁହେଁ
ଗୋଟାଏ ବସ୍ତୁ ନିର୍ମିତ କରୁ ନିଜ୍ୟ ୫୦୦ ମୋହର କପର ଦେଲାରେ ? ହେଉ
ଏମାନଙ୍କର ଅସନ୍ନତ କାହାଣୀ ରୁଡ଼ିକ ଲେଖି ବସିଲେ ଏହି ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବା
ହୋଇଯିବ । ଅନ୍ୟତମ ଅଧିକ ଲେଖିବା ବ୍ୟର୍ଥ । ଏହିପରି ଜୈନମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ
କେତେକ କଥା ଶୁଣି ବାକି ସବୁ ମିଥ୍ୟା ଜାଲରେ ପୁଣି ।

ତୋହସି ଦୋରବ ପଡ଼ିଲେ । ଦୁଗୁଣା ଲବଣ ମିଥ୍ୟା ହସିଲେ ।

ବାଇସସୀ ବାଉସରବ । ତତ୍ୟଦ୍ଧ କନି ଦଠସସି ଚଳିଗଲା ॥

ପ୍ରକରଣ ଗ୍ର ୪ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ୨୭ ॥

ଯେଉଁଜମୁଦ୍ରାପରେ ବିସ୍ତୃତ ୧ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ଅର୍ଥାତ୍ ୪ ଲକ୍ଷ କୋଟ, ତେଣୁ
ଏହାକୁ ପ୍ରଥମକ୍ରମେ କୁମାଯାଏ । ଏଥିରେଦୁଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଦୁଇଚନ୍ଦ୍ର । ଲକ୍ଷ ସମୁଦ୍ର
ଏହାର ଦୁଇଗୁଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁଣ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଓ ଚନ୍ଦ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥା ଧାର୍ମାଶ୍ରମରେ ଗଲ
ଚନ୍ଦ୍ରମା ଓ ବାରପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହାକୁ ତିନିଗୁଣ କଲେ ଛଅଟା ହୁଏ । ତା ପହିଲି ମୁଦ୍ରା
ଦ୍ଵୀପର ଦୁଇ ଏବଂ ଲବଣ ସମୁଦ୍ରରଗୁଣ ମିଶି କପାଳିଣ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଓ କପାଳିଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ
କାଳୋଦୟ ସମୁଦ୍ରରେ ଅଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଦୁଇ ଓ ସମୁଦ୍ରରେ ସୁବାକି ସୁବା-
ଲିଖକୁ ହିନି ଗୁଣ କଲେ ଏକଶହ ଛଅଟା ହେବ । ଏଥିରେ ଧାର୍ମାଶ୍ରମରେ ଗଲ

ସମୁଦ୍ରରୁ ଏବଂ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ଦୁଇ ଟି ଶବ୍ଦ ଚଉଗଳିଶ ଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ଶବ୍ଦ
 ଚଉଗଳିଶ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଷ୍ଠରଦ୍ୱୀପରେ ଅଛନ୍ତି । ଏହା କେବଳ ଅର୍ଦ୍ଧ ମଣିଷସେତର
 । ପୃଷ୍ଠ ସହିତ ମନୁଷ୍ୟ ରହନ୍ତି ନାହିଁ, ତହିଁରେ ବହୁତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମା
 । ପୃଷ୍ଠର ଅର୍ଦ୍ଧ ପୃଷ୍ଠରଦ୍ୱୀପରେ ଥିବା ଅସଂଖ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ଥିର । ପୃଷ୍ଠୋକ୍ତ
 ଚଉଗଳିଶକୁ ଭିନ୍ନଗୁଣ କଲେ ଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ବଦଳି ଯେବ । ତହିଁରେ ଦୁଇଟି
 ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଷ୍ଠୋକ୍ତ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର, ଶୁଭେଷି ଲେଖାଏଁ ଲବଣ ସମୁ-
 ଦ୍ର ଲେଖାଏଁ ଧାତୁକାଶଣ୍ଡର ଏବଂ କାଳୋଦୟର ବୟାଳିଶକୁ ମିଶାଇଲେ
 ଚନ୍ଦ୍ର ବୟାନବ ଚନ୍ଦ୍ର କଥା ଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ବୟାନବ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଷ୍ଠରଦ୍ୱୀପରେ
 । ଏହି ସବୁ କଥା 'ଶ୍ରୀଜନଭଦ୍ରଗଣିଷମଣ୍ଡପଣ' ବୃନ୍ଦ 'ସୁଦୃଶୀ' ରେ
 'ସୋଦୟକରଣିକ ପୟନା' ମଧ୍ୟ ଏବଂ "ଚନ୍ଦ୍ର ପନ୍ଦିତ" ଓ "ସୁରପନ୍ଦିତ"
 ଯେ ପୃଷ୍ଠ ପିତାମହପୁତ୍ରକରେ କହିଅଛନ୍ତି ।

ସମ୍ପାଦକ—ଶୁଣନ୍ତୁ, ଭୂଗୋଳ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବୁଦ୍ଧ ! ଏହି ଏକହିଁ ଭୂଗୋଳରେ
 ସମୁଦ୍ରର ଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ବୟାନବ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଅସଂଖ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ
 କଥା ଜୈନମାନେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତି । ଆତ୍ମଜନମାନେ ବଡ଼ ଭାଷ୍ୟ ଶାଳୀ ସେହିଭଳି
 ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତାଦିକେ ଧ୍ୟାନପୂର୍ବକ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଭୂଗୋଳ ଏବଂ
 ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପଥାପଥ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇପାରିଲେ । ଯଦି ଜୈନମତାନ୍ତରେ ପଡ଼ିଆରେ
 ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଜୈନମାନଙ୍କ ପରି ଜନ୍ମପାଳ ସେହି ମହାଲକାର ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ି
 ଯିବୁ ମଡ଼ିଆନ୍ତ । ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପରେ ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଏକ ଚନ୍ଦ୍ରରେ କାମ କରି-
 ଯାହିଁ ବୋଲି ମୁଖ୍ୟ ଜୈନମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷ ହେଲେ । ଜାରଣ, ସେମାନେ
 ଯଦି, ଏକ ପୁଅକୁ ୩୦ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ କପରି ଆସି ପାରିବେ ।
 ସେମାନେ ପୁଅକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟାସନ୍ନତାରୁ ବଡ଼ ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହିପରି
 କହନ୍ତି ।

କିମ୍ବା ସପ୍ତି କୋରକ ପନ୍ଦ୍ରୀଏଶାନ୍ତରୁଦ୍ୱାଳ ସଠି ସଂଖ୍ୟାୟା ।

ମେଘୁ ପଦ୍ମୋଦ୍ଭବତା ମାଣ୍ଡୁସଖାରେ ପରିଅନ୍ତଃତ ॥

ପ୍ରକରଣ ଗ୍ର ୪ । ସଂଗ୍ରହ ୦ ୭୯ ॥

ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରମା ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟର ପଂକ୍ତିସଂଖ୍ୟା କୁହାଯାଉ ଅଛି । ଚନ୍ଦ୍ର
 ସୂର୍ଯ୍ୟରୁ ଛୋଟା ଶ୍ରେଣୀ ଅଛି । ଉଦୟ ଶ୍ରେଣୀ ପରେ ଏକ ଲକ୍ଷ ଶୁଦ୍ଧ ଲକ୍ଷ

କୋଣ ଅନ୍ତରରେ ବୁଲନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ଉତ୍ତର ଯେପରି ଚନ୍ଦ୍ରଶ୍ରେଣୀ, ଚନ୍ଦ୍ର
ପରି ସେହିପରି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ । ଏହି ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ବୃକ୍ଷଶ୍ରେଣୀ । ଏହି
ଚନ୍ଦ୍ରଶ୍ରେଣୀରେ ୭୭ ଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୂର୍ଯ୍ୟଶ୍ରେଣୀରେ ୭୭ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର
ସେହି ବୃକ୍ଷାଧାରକ ଶ୍ରେଣୀ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ମେରୁ ପର୍ବତକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରୁ କରୁ ମୃତ୍ୟୁ
ସେତରେ ପରିଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ମେରୁ
ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣଦିଗରେ ଭ୍ରମଣ କରେ, ସେହି ସମୟରେ ଆଉ ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟ
ଉତ୍ତରଦିଗରେ ଭ୍ରମଣ କରେ । ସେହିପରି ଲବଣ ସମୁଦ୍ରର ଏକ ଏକ ପକ୍ଷ
ଦୁଇଟା ଲେଖାଏ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଲନ୍ତି । ଧାର୍ମିକଶାସ୍ତ୍ରର ଛଅ, କାଳୋଦୟର ଛଅ
ପୁଷ୍କରାକ୍ଷର ଛଅ—ଏହିପରି ସବୁ ମିଶି ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଛଅଟି ଏବଂ ଉତ୍ତରଦିଗରେ
ଛଅଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ ନିଜ ନିଜ ନିୟମ ନୁହେଁରେ ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି । ଦୁଇଦିଗରେ ସବୁଦିନ
ଏକଦିନ କଲେ ଏକଶହ ବଡ଼ିଣ ହୁଏ । ସେହିପରି ଛଅଟି ଲେଖାଏଁ ଦୁଇ ପକ୍ଷର
ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଉତ୍ତପୃଷ୍ଠାରେ ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ମିଶାଇଲେ ଏକ ଶହ ବଡ଼ିଣ ଚନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ
ଲୋକରେ ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି । ଏହିପରି ଚନ୍ଦ୍ରମା ସଙ୍ଗରେ ଅନେକ ନକ୍ଷତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର

ସମୀକ୍ଷକ = ଏବେ ଦେଖ ଭାଇ ! ଏହି ଭୂଗୋଳରେ ଏକଶହ ବଡ଼ିଣ ଚନ୍ଦ୍ର
ଏକଶହ ବଡ଼ିଣ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜୈନମାନଙ୍କ ଦାନଭୋଗରେ ଉଦନ୍ତି । ଏବେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ତର
ଏମାନେ କପରି ଜୀବନଧାରଣ କରିପାରନ୍ତି ? ପୁଣି ରାତିରେ ଡେରି ଶେଷରେ
ଯାଉ ଥିବେ ? ଭୂଗୋଳ ଶାସ୍ତ୍ରୋପାଦେୟ କିନ୍ତୁ ଜାଣି ନ ଥିବା ଲୋକମାନେ କେବଳ
ଏହି ଧର୍ମ ଅପମାନ କଥାରେ ବଶ୍ମାସ କରନ୍ତି । ଯେବେ ଏକମାତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ
ଭୂଗୋଳପରି ଅନେକ ଭୂଗୋଳକୁ ଆକ୍ରମଣ ଦେଇପାରେ, ତେବେ ଏହି ସ୍ତବ୍ଧ
କଟା ବା କ'ଣ ? ଯଦି ପୃଥିବୀରୁ ଲା ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଥିବୀର ଚକ୍ରଦିଗରେ ଭ୍ରମଣ
ଥାନ୍ତା, ତେବେ ଏକ ଏକ ଦିନ ରାତି ଦେବାକୁ ବର୍ଷାଧିକ ସମୟ ଲାଗିଥାନ୍ତା ।
ଲମ୍ବ ଛଡ଼ା ସୁମେରୁ ନାମରେ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ଏକ ଘଟ ଚୁଲନରେ
ସୋରଷ ଯେପରି, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚୁଲନରେ ଏହି ପୃଥିବୀ ଅନ୍ତର ଅଧିକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ପାରେ । ଜୈନମାନେ ସେହିପରି ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟ ଅଜ୍ଞାନ
ବୁଝି ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ କେବଳ ଅନ୍ଧାରରେ ଅଣ୍ଟାକି ହେଉଥିବେ ।

ସମତ୍ତରଣ ସହିତ ସବୁଠା ଲୋଗ ଧୂସେ ନିରବସେ ।

ସତ୍ୟ ଚଉଦସରାଏ ପଂଚମ୍ବୁପଦେସବରଞ୍ଜିଏ ॥

ପ୍ରକରଣ ୩୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର

ସଂକଳିତ କେବଳୀ କେବଳ ସମୁଦ୍ରଦାତ ଅବସ୍ଥାରୁ ଚଉଦଭୁବନକୁ ଆମ୍ଭ-
କରି ଫେରିବେ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଜୈନମାନେ ଚଉଦଭୁବନ ମାନନ୍ତି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଭୁବନର ଶିଶୁ-
ସଂପ୍ରସିଦ୍ଧିବିମାନର ଧୂଳାଉପରେ କିଛି ଦୂରରେ ସିଦ୍ଧଶିଳା ତଥା ବାବ୍ୟ
ଶିବପୁର କୁହାଯାଏ । ଯେଉଁମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣଜ୍ଞାନ ଓ ସର୍ବପଦସ୍ତୁତି
କେବଳ ସେହି ଶିବପୁରକୁ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ଆମ୍ଭପ୍ରଦେଶରେ ସର୍ବଜ୍ଞ ରହନ୍ତି ।
ସେ ପ୍ରଭବ ଅଛି, ସେ ବିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ; ସେ ବିଦ୍ଧ ନୁହେଁ, ସେ
ସେହି କେବଳଜ୍ଞାନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଯାହାର ଆତ୍ମା ଏକ-
ସେ ଯାତାୟତ କରେ ସୁଖ ବନ୍ଧ ମୁକ୍ତି, ଓ ଜ୍ଞାନ ଅଜ୍ଞାନ ହୁଏ; ସର୍ବବ୍ୟାପ୍ୟ
କଦାପିସପରି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଜୈନମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଶୀର୍ଷକାରମାନେ
ସର୍ବରୂପ ଏବଂ ଅଲ୍ପଜ୍ଞ ଥିଲେ, ସେମାନେ କଦାପି ସର୍ବବ୍ୟାପୀ, ସର୍ବଜ୍ଞ ହୋଇ
ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ପରମାତ୍ମା ଅନାଦି, ଅନନ୍ତ ସର୍ବବ୍ୟାପକ, ସର୍ବଜ୍ଞ,
ଏବଂ ଜନସ୍ବରୂପ ଅଟନ୍ତି, ତାହାକୁ ଜୈନମାନେ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବିଭିନ୍ନଭାବର ପକ୍ଷପାତ । ତିନାର ଉକ୍ତିକାସ ତେ

ଜଗନ୍ନାଥ । ମୁକ୍ତିମ ରୁହାବ ଅନ୍ତମୁକ୍ତି । ଅଜ୍ଞାନ ଅସଂଗ୍ରାହଣ

ସଂଗ୍ରହଣୀ ॥ ୨୪୧ ॥

ଅର୍ଥ—ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଦୁଇହେଣୀରେ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏକ ଗର୍ଭଜ, ଅପର ବନା
ସଂଯୋଗରେ ଜାତ ହୁଅନ୍ତି । ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗର୍ଭଜ ଉତ୍ତମ । ଏମାନଙ୍କ ତିନି
ଅବସ୍ଥା ଅଛି ଏବଂ ଶରୀର ତିନିକୋଣ ଲମ୍ବା ଥାଏ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ତିନି ପଲ୍ଲୋପମକାଳ ଆୟୁଷ୍ଟାନ ଏବଂ ତିନିକୋଣ ଲମ୍ବ ଶରୀର-
ସମ୍ବେଦ ଏହି ଜଗତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାତ୍ତ ରହିପାରନ୍ତି । ପୁଣି ତିନି ପଲ୍ଲୋପମ
ଯେଉଁ କି ପ୍ରଥମରୁ ଲେଖି ଆସିଅଛି, ପର୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚିଲେ ସେହିପରି ସେମା-
ନର ସନ୍ତାନଗଣ ମଧ୍ୟ ତିନି କୋଣଲମ୍ବଶରୀର ଧାରୀ ହେବା ଉଚିତ । ବୟାବ
ସମ୍ବରରେ ଏପରି ଦୁଇଜଣ ପୁଣି କଳିକତାରେ ମଧ୍ୟ ତିନି ଗୁରୁଜଣ ରହିପାରିବେ ।
ଜୈନମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଏକ ଏକ ସହରରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ନିବାସ
କରି, ତେବେ ସେହି ନଗରର ବିସ୍ତୃତ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କୋଣ ହେବା ତେବେ
ତେଣୁଗୋଲରେ ଏହିପରି ଏକ ନଗର ମଧ୍ୟ ରହିପାରିବ ନାହିଁ ।

ପଶ୍ୟାନ୍ତ ଲଭକ ସୋୟାସା । ବରକସ୍ତ୍ରା ପିନ୍ଧି ପିଲ୍ଲଫଳିତା ବସନା ।
ତଦୁବାରି ଗଜୋୟାଶନ୍ତେ ଲେଟେନ୍ତା ଚକ୍ତ ପିନ୍ଧ ପିନ୍ଧ ॥ ୨୫୮ ॥

ସତ୍ୟାର୍ଥପିନ୍ଧକମାନସୁକର ବାର ଯୋଜନ ଉପରେ ଶିଖିଶିଲା ଅଛି ।
ବହୁତ ପକ୍ଷର ଶୁଳିଣ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ପ୍ରମାଣ । ପିନ୍ଧି ଶିଳନର ଧବଳ ଉଦ୍ଧୃତ
ସମାନ ନିର୍ମଳ ପିନ୍ଧିଶ୍ଚାନ ଅଛି । ଏହାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ର 'କ୍ଷେତ୍ର' 'ପ୍ରାଣ' ଇତ୍ୟାଦି
ଏହା ସତ୍ୟାର୍ଥ ପିନ୍ଧିଶିଳାବସନାଠାରୁ ବାର ଯୋଜନ ଦୂରସ୍ଥ ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ ।
ତହିଁ କେବଳ ପରମାର୍ଥ ଜ୍ଞାନମାନେ ଜାଣନ୍ତି । ସତ୍ୟାର୍ଥ ପିନ୍ଧିଶିଳାରୁ ମଧ୍ୟ
ଯୋଜନସ୍ଥଳ ସେଠାରୁ ବରଦତ୍ତ ଓ ବରଦତ୍ତବନ୍ଧୁର ବହୁସ୍ଥ ହୋଇ ମହିଳା
ସଦୃଶ ପାତଳା ଖୋଲି ହସାକାରରେ ଏହା ଆବୃତ । ଏହି ଶିଳା ଉପରକୁ
ଯୋଜନ ଅନ୍ତରରେ ଲେଟାନ୍ତି ଦୁଃ । ପିନ୍ଧି ଲେଟାମାନେ ସେଠାରେ ନିବାସ କରନ୍ତି

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ବହୁତ କରିବା କରନ୍ତି ଯେ, ସତ୍ୟାର୍ଥପିନ୍ଧକମାନସୁକର
ପଞ୍ଚଶୁଳିଣ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ବହୁସ୍ଥ ଏକ ଶିଳା ହିଁ ଜୈନମାନଙ୍କର ମୁକ୍ତିସ୍ଥାନ ଅଛି ।
ଏହା ଯେତେ ଦୂରର ସୁକ୍ତ ନିର୍ମଳ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏଠାରେ ନିବାସ କରୁଥିବା ମୁକ୍ତି
ଜ୍ଞାନମାନେ ଏକ ପ୍ରକାର ଆବଦି ରହନ୍ତି । କାରଣ, ଏହି ଶିଳାଉପରେ କେବଳ
ହେବାମାନେ ସେମାନେ ମୁକ୍ତିସ୍ଥଳରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବେ । ଯଦି ହେବ
ରହୁଥିବେ, ତେବେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ମଳ ବାସ୍ତୁ ଗାଇପାରୁ ନ ଥିବେ । ହେ ଶୁଭ
କେବଳ ମୁଣ୍ଡଲେକକୁ ଭୁଲିବାପାଇଁ ଉପକାଳ ମାତ୍ର ।

ବିଧି ଚଉରଂ ଦିଅ ସଗରଂ । ବାର ସଜୋୟାଶନ୍ତେ ଲେଟାସଂ ।

ଚଉକୋସଂ କୋୟାଶ ସଦୟ ପଶିଦୟ । ଉଦେ ବୁକ୍ତ ବସିସଦୟ ॥

ପ୍ରକରଣ ଦ୍ଵାଂ । ପ୍ରଗତ ପୃ ୨୫୭

ସମାନ୍ୟରୂପରେ ଏକେନ୍ଦ୍ରିୟ ଜୀବର ଶରୀର ଏକ ସଦୟ, ଯୋଜନ ମଧ୍ୟ
ଦୁଇ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜ୍ୟୋତି ଜୀବର ଶରୀର ବାର ଯୋଜନ ଲମ୍ବ; ପ୍ରମୁଖ ଲକ୍ଷଣ
ନ୍ଦ୍ରିୟସୂକ୍ଷ୍ମ ଜୀବର ଶରୀର ଗୁଣ କୋଣ ଲମ୍ବ ଏବଂ ପଶ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟଜୀବର ଶରୀର
ସଦୃଶ ଯୋଜନ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁଣ ସଦୟ କୋଣ ବୋଲି ଜାଣିବା ଉଚିତ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଗୁଣ ସଦୃଶ କୋଣ ପରମିତ ଶରୀରଧାରୀ ଜୀବ ହେବେ

କୌଣସି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଶବ୍ଦେ ଦୁଇ ଶବ୍ଦେ ଲେଖରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ; କାହାରି
କେବଳ ଚଳ ପ୍ରଚଳ ହେବାକୁ ଆଡ଼ଜାଗା ରହିବ ନାହିଁ । ପୁଣି ଲେଖନାନଙ୍କନବାସ-
ହେଉ ଓ ମାର୍ଗ କାହିଁ ଅଛି ବୋଲି ଜୈନମାନଙ୍କୁ ପଚାରନ୍ତୁ । ସଦା ସେମାନେ
କେବଳ ଲେଖିଛନ୍ତି, ତେବେ ନିଜ ନିଜ ଘରେ ରଖନ୍ତୁ । ଶୁଣି ସହସ୍ର କୋଟି ପରିମିତ
ସ୍ଵର୍ଗାଧାର କୌଣସି ଏକ ଜୀବକୁ ରଖିବାପାଇଁ ବଢ଼ିଛି ସହସ୍ର କୋଟି ପରିମିତ ଶୁଦ୍ଧ
ସୃଷ୍ଟି । ଜୈନମାନଙ୍କ ସବୁ ଧନ ବ୍ୟୟ କରିଦେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏପରି ଏକ ଘର
ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆଠ ହଜାର କୋଟି ପରିମିତ ସ୍ଵର୍ଗପାଇଁ କି-
ଛି କେଉଁଠାରୁ ଆସିବ ? ଆଉ ଯଦି ଏହି ଘରେ ସ୍ତମ୍ଭ ଲଗାଯାଏ, ତେବେ
ସ୍ଵର୍ଗର ପ୍ରବେଶ ମଧ୍ୟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଏ ସବୁ କଥା ମିଥ୍ୟାପୁରୁଷ ।

ତୋଥିଲା ପଲ୍ଲେ ବିଦୁଷୀବିଜ୍ଞାନେ ବହୁକ୍ତି ସର୍ବବେଦ ।

ତେଲେ କୁକ୍କୁଳ ଅସ୍ତ୍ରଶୋଭୁହମେ ଖନ୍ଦେ ପକପଦେ ॥

ପ୍ରକରଣ ଗ୍ର ୪ । ଲଘୁସେଷସମାସପ୍ରକରଣ ସ୍ଵ ୪ ॥

ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଏକ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲେମ୍ବ ଖଣ୍ଡରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୁଣିକୋଟି ଆକାର ତଥା ଗୁଣି-
କୋଟିରେ ଏକ କୁଅ । ସେହି ଅଙ୍ଗୁଳି ପରିମାଣର ଲେମ୍ବଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ମିଳି
କିଛି ଲକ୍ଷ ସତ୍ତାବନ ସହସ୍ର ଏକଶତ ବାବନ ହେବ । ଅଧକରୁ ଅଧକ ହେଲେ
ନିରୋଳକାର ଘନ ଯୋଜନ ପରମ୍ପରାପଥରେ ସବୁ ସ୍ଥଳ ଲେମ୍ବର ସଂଖ୍ୟା ୩୩୩-
୨୨୨୪, ୨୪୭୫୭୨୫, ୪୨୧୯୯୭୦, ୯୭୫୩୭୦୦୦୦୦୦୦୦ ହେବ । ଏହା
ଅସଂଖ୍ୟ କାଳ ହେବ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଏକ ଲେମ୍ବଖଣ୍ଡର ଅସଂଖ୍ୟଖଣ୍ଡ ମନରେ କଳ୍ପନା
କରି ଥାଇ ଅସଂଖ୍ୟ ସୂକ୍ଷ୍ମରେମାଣୁ ହେବ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ହେଉଛି, ଜୈନମାନଙ୍କର ଶେନା ପ୍ରଣାଳୀ । ଏକ ଅଙ୍ଗୁଳପରି-
ଲେମ୍ବଖଣ୍ଡକୁ କେତେ ଖଣ୍ଡ କଲେ । ଏହା କ'ଣ କହାଯି ଶେନା କରାଯାଇ
ହେବ ? ପୁଣି ଏହି ଖଣ୍ଡର ଅସଂଖ୍ୟଖଣ୍ଡ ମନରେ କଳ୍ପନା କରନ୍ତି । ଏଥିରୁସିଦ୍ଧ
କି ପ୍ରଥମେ ହାତରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରା ଯାଇଥିବ । ପୁଣି ହାତରେ ନ ହେବାରୁ
କି ଖଣ୍ଡମାନ କଳ୍ପନା କଲେ ଏକ ଅଙ୍ଗୁଳ ପରିମିତ ଲେମ୍ବଖଣ୍ଡ ଅସଂଖ୍ୟ ଖଣ୍ଡରେ
ଖଣ୍ଡିତ କରାଯାଇ ପାରେ :— ଏହାକି ସନ୍ଦେହ ?

କମ୍ବୁଦୀପଥମାଣଂ ଗୁଳଜୋତ୍ପାଶଲରକି ବଞ୍ଚି ବିଭକ୍ତଂଭୋ ।

କିଶୋରୀ ଯୂସେଧା । ବଳଦ୍ଵାରା ଦୁରୁଣା ଦୁରୁଣାୟୁ ॥

ପ୍ରକରଣ ଗ୍ର ୪ । ଲଘୁସେଷସମାସସ୍ଵ ୧୨ ॥

ପ୍ରଥମ ଜନ୍ମଦ୍ୱୀପର ଆୟତନ ଏକଲକ୍ଷ ଯୋଜନ । ଏହାର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଗୋଟିଏ
ଅଛି । ଆଉ ବାକୀ ଲବଣାଦି ସାତ ସମୁଦ୍ର ଏବଂ ସାତଦ୍ୱୀପଜନ୍ମଦ୍ୱୀପ ପ୍ରମୁଖ
ଦୁଇଗୁଣଲେଖାଏଁ । ଏହି ଏକ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମଦ୍ୱୀପାଦି ସାତଦ୍ୱୀପ ଏବଂ ସମୁଦ୍ର ଅଛି ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଜନ୍ମଦ୍ୱୀପ ଏକଲକ୍ଷ ଯୋଜନ, ଦ୍ୱୀପସ୍ତୁ ଦୁଇଲକ୍ଷ ଯୋଜନ, ଉତ୍ତର
ରୁରଲକ୍ଷ ଯୋଜନ, ଚତୁର୍ଥ ଆଠଲକ୍ଷ ଯୋଜନ, ପଞ୍ଚମ ଷୋଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ,
ଷଷ୍ଠ ବଡ଼ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ, ସପ୍ତମଦ୍ୱୀପ ଚଉଷଠି ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ପୁଣି ଏହା
ବା ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ସାତସମୁଦ୍ର ୧୫ ସହସ୍ର ଯୋଜନ ପରିସ୍ଥ ପୃଥିବୀର କେତେ
ରହିପାରେ ? ଅତିଏବ ଏମନ୍ତ କଥାମିଛ ।

କୁରୁନଇ ରୁଲ୍ୟା ସହସ୍ରା । କ୍ରି ଶେବନ୍ତରନଇ ଉପଇ ଚକ୍ରପୁଂ ।
ଦୋଦୋ ମହା ନଇଉ । ଚନ୍ଦ୍ରଦସ ସହସ୍ରା ଉପଉତ୍ତପୁଂ ॥

ପ୍ରକରଣରହାକର ଗ୍ର ୪ । ଲଘୁ ଶେଷସଃ ପୃ ୭୩ ॥

କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଚଉବର୍ଗ ନଦୀ ଅଛି ।

ସମୀକ୍ଷକ — କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଷ୍ଟ୍ରୀ ପ୍ରଦେଶ, ଏହାକୁ କେବଳ ନଦୀ
ଶୁଣି ଏପରି ମିଥ୍ୟା ଲେଖିବାକୁ ଟିକିଏ ସଂଜ୍ଞାତ ବା ଲଜ୍ଜା ନାଥ ହେଉନାହିଁ ।

ସ୍ୱାମୁତ୍ତରାଉ ଚାଉ । ଲଗେଗ ସିନ୍ଧାସଗାଉ ଅଇସୁରୁଂ ।

ଚଉସୁ ବତାସୁ ନିଆସଗ, ଦସି ଭବ ଜଣ ମଜ୍ଜଣଂ ହୋଇ ॥

ପ୍ରକରଣରହାକର ଗ୍ର ୪ । ଲଘୁ ଶେଷସଃ ପୃ ୧୭ ॥

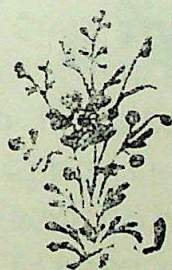
ସେହି ଶିଳାର ବିଶେଷ ଦକ୍ଷିଣ ଓ ଉତ୍ତରଦିଗରେ ଏକ ଏକ ଶିଖର
ଅଛି । ଉକ୍ତ ଶିଳାର ଦକ୍ଷିଣଦିଗକୁ ‘ଅଭିଗାଣ୍ଡ କନ୍ୟା’ ଏବଂ ଉତ୍ତରଦିଗକୁ
‘ଅଭିରକ୍ତ କନ୍ୟା’ କୁହାଯାଏ । ଉକ୍ତ ସିନ୍ଧାସଗ ଉପରେ ଶୀର୍ଷକରମାନେ ବସି

ସମୀକ୍ଷକ—ବେଶନ୍ତ; ଏହି ଶିଳାରେ ଶୀର୍ଷକରମାନଙ୍କର ଜନ୍ମାନ୍ତର
ଯାଏ । ଏହାହିଁ ଜୈନମାନଙ୍କର ମୁକ୍ତିର ସିଦ୍ଧଶିଳା ଅଟେ । ଏହାରେ ଏମନ୍ତ
ଅନେକ ଗୋଳମାଳିଆ ଗଳ୍ପ ଲେଖାଅଛି । ସେ ସବୁ କେତେ ଲେଖିବା ।

ପିଇବା ସୁସ୍ଥ ଜୀବପ୍ରତି ନାମମାତ୍ର ଦୟା ରଖିବା, ଗତିବେଳେ ଭୋଜନ ନ
 ଏହି ଭିନ୍ନକଥା ଶୁଣି ଜୈନମାନଙ୍କର ବାକୀ ସବୁକଥା ମିଥ୍ୟା ଏବଂ ଏକାନ୍ତ
 । ଏହି ସନ୍ଧିପୁ ଲେଖାରୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକମାନେ ସବିଶେଷ କଥା ଜାଣି-
 । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତସ୍ଵରୂପ ଏହିତକ ମାତ୍ର ଲେଖାଗଲା । ଜୈନମାନଙ୍କର ସେ ସବୁ
 ଧର୍ମକଥାମାନ ଲେଖିବାକୁ ଗଲେ ଅନେକ ପ୍ରକାଶ, ପୁସ୍ତକ ହେବ କି ସେ ସବୁ
 ଏକ ପୁରୁଷରପରମାୟୁ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ । ଯେପରି ହାଣ୍ଡିରୁ
 ଯିଏ ଶୁଣି ଚିପି ଦେଖିଲେ ଧବୁ ଶୁଣି ହେବା ନ ହେବା ଜଣାଯାଏ, ସେହିପରି
 ଧବୁ ଲେଖାରୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକମାନେ ବହୁକଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରନ୍ତି ।
 ଧବୁ ଗାଠକମାନଙ୍କପାଇଁ ବେଶି ଲେଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ, ଯେହେତୁ ଦିଗ୍
 ମାନସ ସେମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶୟ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ।

କୋପରେ ସମୁଦ୍ଧାସରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର୍ମସମୁଦ୍ଧରେ ଲେଖାଯିବ ।

ଶ୍ରୀମଦ୍‌ସ୍ଵାମୀନନ୍ଦ ସରସ୍ଵତୀ ସ୍ଵାମି କର୍ମଚିତ୍ତ ସତ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶଣ
 ବଭୂଷିତେ ନାସ୍ତି କମତାନ୍ତର୍ଗତଚ୍ଚାକବୌଦ୍ଧଜୈନମତ
 ଶ୍ରୀମତ୍ତନବିଷୟ ଦ୍ଵାଦଶ ସମୁଦ୍ଧାସ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥୧୭॥

ଅନୁଭୂତିକା ୩୩

ବାଇବେଲର ଯେଉଁ ମତ, ତାହା କେବଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନମାନଙ୍କର ମତ ନୁହେଁ । ଅଧିକୃତ ଲେଖକ ପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ବୃହତ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ ମତ ବିଷୟରେ ଲେଖିବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି ଯେ, ଆଜିକାଲି ବାଇବେଲ ମତ କହିଲେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ ଓ ଗୌଣତଃ ଇନ୍ଦୁଧର୍ମ ଆଦି ବୃହତ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଗୌଣ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ହୋଇଯାଏ । ଏଣୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ପୁରାଣରେ ଇନ୍ଦୁଧର୍ମମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ଏ ପୁରାଣରେ କେବଳ ବାଇବେଲକୁ ଆଧାର କରି ଲେଖା ଯାଇଛି । କାରଣ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ ଏବଂ ଇନ୍ଦୁଧର୍ମ ସମସ୍ତେ ବାଇବେଲକୁ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ଓ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ନିଜ ଧର୍ମର ମୂଳ ମାନନ୍ତି ।

ଏହି ମତର ବଡ଼ ବଡ଼ ପାଦ୍ମୀମାନେ ବହୁଭାଷୀରେ ବାଇବେଲର ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଦେବନାଗରୀ ବା ସଂସ୍କୃତାନୁବାଦ ପାଠ କରି ମଧ୍ୟ ବାଇବେଲ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁ ସଫଳ ଉତ୍ତପନ୍ନ ହେଲେ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ସମସ୍ତଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଏହି (ସମ୍ବୋଦନ) ସମ୍ବଳାସରେ ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି । ଶେଷ ପ୍ରସାର ଓ ଅସତ୍ୟର ହାସ କରବା ଏହାର ଏକ ମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଦେବା, କାହାର ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ କରିବା ବା କାହା ଉପରେ ମିଥ୍ୟାବୋଧ କରିବା ଏହାର ଅଭିପ୍ରାୟ ନୁହେଁ । ବାଇବେଲ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନତର ସ୍ୱରୂପ ପରିଚ୍ଛେଦ ପ୍ରଦତ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତେ ବୁଝି ପାରିବେ ।

ଏହି ଲେଖାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଏହିମତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଦେଖିବା, ଶୁଣିବା ଲେଖିବା ଅତି ସହଜ ହୋଇଯିବ ଓ ବାପା ଏବଂ ପୁତ୍ରାଦିପରିବାରରେ କଲେ ମତର ଆନ୍ଦୋଳନ କପରି, ତାହା ବୁଝି ହେବ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଆଜି ଏକ ଶତାବ୍ଦୀ ପାସ୍ତର ହେବ ଯେ, ଲୋକମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇ, ପରମ୍ପରା କଅଣ, ଅସତ୍ୟମତ କଅଣ ? କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ କଅଣ ଓ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମ କଅଣ ? କଣ ପଡ଼ିବ ? ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସତ୍ୟ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ତଥା ଅତ୍ୟାଧିକାରୀ ଓ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମ ତ୍ୟାଗ କରିବା ସହଜସାଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ।

ସକଳ ମତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ପଠକରି ଓ ବୁଝି ନିଜର ସମ୍ପର୍କ ବା ଅନ୍ତରାଳ ଦେବା ଲେଖକଙ୍କ କରିବା ଅଥବା ଶୁଣାଇବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଅଧ୍ୟୟନ ଦ୍ୱାରା ଯେପରି ପଣ୍ଡିତ ହୁଏ, ସେହିପରି ଶୁଣିବା ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ବୁଝି

ହେଉ । ଯଦି ଶ୍ରୋତା ଅନ୍ୟକୁ ବୁଝାଇ ନ ପାରେ ତଥାପି ସେ ସ୍ୱୟଂ ତ ବୁଝି
 ଯେଉଁମାନେ ପକ୍ଷପାତରୂପୀ ରଥରେ ଆରୁତ ହୋଇ ଦେଖନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ
 କିମ୍ବା ଅନ୍ୟର ଗୁଣ ଦୋଷ ଦେଖାଇ ଦିଏ ନାହିଁ ।

ମାନବାମ୍ବା ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅଛି । ଯେ
 ଶ୍ରୋତା ଆତ୍ମନ ଓ ଶ୍ରବଣ କରନ୍ତି, ସେ ସେତେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ।
 ଯଦିକିମ୍ବ ମତାବଲମ୍ବୀମଧ୍ୟରେ ଯଦି ଏକର ମତ ଅପର ଜାଣି ନ ଥା'ନ୍ତି, ତେବେ
 ସମ୍ଭବ ମଧ୍ୟରେ ଯଥାଯୁକ୍ତ ସମ୍ବାଦ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଅଜ୍ଞାନମାନେ ଭ୍ରମ-
 କରେ ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତି । ଏହା ନ ହେଉ, ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ସମସ୍ତ, ମତ-
 ଶ୍ରୋତାସମୂହରେ କିଛି କିଛି ଏହି ପ୍ରସ୍ତୁତ ଲେଖା ଯାଇଛି । ଏତକରେ ହିଁ
 ଶ୍ରୋତା ବିଷୟସମୂହ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ସତ୍ୟ ଓ କିଏ ମିଥ୍ୟା, ତାହା ମଧ୍ୟ ଅନୁମାନ
 ହୋଇପାରେ । ଯାହା ସର୍ବମାନ୍ୟ ସତ୍ୟ, ତାହା ସମସ୍ତ ମତରେ ସମାନ । ଯଦିକିମ୍ବ
 ଶ୍ରୋତା ବିଷୟ ନେଇ ବିବାଦ ହୁଏ । ଅଥବା ଏକ ସତ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ହେଲେ,
 ଯାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସମାନ୍ୟ ବିବାଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯଦି ଶ୍ରୋତାମାନ
 ଶ୍ରୋତାସମୂହ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ପାଇଁ ବାସ୍ତବ ପ୍ରତିବାଦୀ ରୂପେ ବିତର୍କ କରୁଥାଏ, ତାହାହେଲେ
 ସତ୍ୟର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହୋଇପାରେ । କର୍ତ୍ତମାନ, ମୁଁ ସମ୍ପାଦକ ସମୁଦ୍ଧାସରେ
 ଶ୍ରୋତାମତ ବିଷୟକ କିଛି କିଛି ଲିଖିତ ଆଲୋଚନା ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ
 ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଅଛି । ଏହା କାମର, ତାହା ସେମାନେ ବିଚାର କରିବେ ।

ଫଳମତଲେଖନ ବିଚକ୍ଷଣବରେଷୁ ।

ଅଥ ଦୟୋଦଣ ସମୁଦ୍ଧାରମୂଳ

ଅଥ କୃଷ୍ଣାନମକବିଷୟମଂ ବ୍ୟାଖ୍ୟାସ୍ୟାମଃ

ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହିଠାରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ମତ ବିଷୟରେ ଲେଖା ଯାଉଛି । ତାହା ସମସ୍ତ ଜାଣି ପାରିବେ ଯେ, ଏମାନଙ୍କ ମତ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ତଥା ବାଇବେଲ ଗ୍ରନ୍ଥ ଶିଶୁରକୃତ ଅଟେ ବା ନୁହେଁ ?

ପ୍ରଥମତଃ ପ୍ରାଚୀନ ବାଇବେଲ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉଛି—

୧—ଆରମ୍ଭରେ ଶିଶୁର ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । (ସେତେବେଳେ) ପୃଥିବୀ ବକ୍ରତାକାର ଓ ଶୂନ୍ୟ ଥିଲା । ନିମ୍ନ ପ୍ରଦେଶ ଅନ୍ଧକାରାବୃତ ଥିଲା । ଶିଶୁର ଆତ୍ମା ଜଳ ଉପରେ ଭସୁଥିଲା । ପର୍ବ ୧ । ଆୟ ୧-୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଆରମ୍ଭ କାହାକୁ କହୁଛ ?

ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ—ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଥମ ଉତ୍ପତ୍ତିକୁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଏହି ସୃଷ୍ଟି କଅଣ ପ୍ରଥମ ଥର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ? କିମ୍ବା ପୁରୁଷ କଅଣ କେବେ ହୋଇ ନଥିଲା ?

ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ—ଆମକୁ ଜଣା ନାହିଁ, ହୋଇଥିଲା କି ନାହିଁ ଶିଶୁରଙ୍କୁ ଜଣା ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଜଣା ନାହିଁ, ତେବେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତୁତ ଉପରେ କାହିଁକି ଶିଶୁର କଲି, ଯଦ୍ୱାରା ସନ୍ଦେହ ନିବାରଣ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ? ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଆଶ୍ୱାସେ ଲୋକଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଏହି ସନ୍ଦେହ ମତରେ ସେମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ଜଡ଼ିତ କରୁଛ ? ନିଶ୍ଚୟେନ୍ତ ସବୁସମୟ ନିବାରକ ବେଦମତକୁ କାହିଁକି ଗ୍ରହଣ କରୁନାହିଁ ? ଶିଶୁର ସୃଷ୍ଟି ତହିଁ ନଜାଣିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଶୁରଙ୍କୁ ଜାଣିବ କିପରି ? ଆକାଶ କାହାକୁ ଜୁଟ ?

ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ—ଶୂନ୍ୟ ଏବଂ ଉପରକୁ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଶୂନ୍ୟର ଉତ୍ପତ୍ତି କିପରି ହେଲା ? କାରଣ, ଶୂନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପଦାର୍ଥ, ଏହା ନିମ୍ନରେ ତଥା ଉଚ୍ଚରେ ଏକ ସମାନ । ସେତେବେଳେ ଆକାଶର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଶୂନ୍ୟ ଓ ଆକାଶ ଥିଲା ବା ନାହିଁ ? ଯଦି ନଥିଲା, ତେବେ ଶିଶୁର, ଜଗତର କାରଣ ଓ ଜୀବ କେଉଁଠି ରହୁଥିଲେ ? ବିନାଆକାଶରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ତୁମ୍ଭେ କାହିଁ

ନିରାଶ୍ରୟ ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ । ଶିଶୁର ଏବଂ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ କର୍ମ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ-
ଅଥବା ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ?

ଶ୍ରୀଶ୍ରୀସ୍ଥାନ—ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ତେବେ ଶିଶୁର ରଚିତ ପୁସ୍ତକ ବକ୍ତୃତାକାର ଥିଲାବୋଲି କାହିଁକି
କଲେ ?

ଶ୍ରୀଶ୍ରୀସ୍ଥାନ—ବକ୍ତୃତାକାରର ଅର୍ଥ ହେଉଛି—ଉଚ୍ଚ ମାନ ଥିଲା, ସମତଳ ନ

ସମୀକ୍ଷକ—ପୁଣି ସମତଳ କଲା କିଏ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଏହା କଅଣ ଉଚ୍ଚ
ନୁହେଁ ? ସୁତରାଂ ଶିଶୁରଙ୍କ କର୍ମ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟସ୍ଥାନ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ; କାରଣ
ହେଉଛି, ତାଙ୍କ କର୍ମରେ କଥାପି ଭ୍ରମ ପମାତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବାଲ-
କର ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ଶିଶୁରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟସ୍ଥାନ ଥିଲା । ଏଣୁ ଏହି
ଶିଶୁରଙ୍କୁ ହୋଇ ନ ପାରେ । ପ୍ରଥମେ କହନ୍ତୁ, ଶିଶୁରଙ୍କ ଆତ୍ମା କି ପଦାର୍ଥ ?

ଶ୍ରୀଶ୍ରୀସ୍ଥାନ—ନେତନ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ସେ ସାକାର ଅଥବା ନିରାକାର ? ବ୍ୟାପକ ନା ଏକଦେଶୀ ?

ଶ୍ରୀଶ୍ରୀସ୍ଥାନ—ସେ ନିରାକାର, ନେତନ ଓ ବ୍ୟାପକ ଅଟନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ
“ନାମନ ପଦ୍ମବ ବସନରେ ଓ ଚକ୍ର ଅଳଙ୍କାର ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ବସନ-
ଧାରଣ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଶିଶୁର ନିରାକାର, ତେବେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲ କିଏ ? ଆଉ
ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ, ସେ କଳ ଭ୍ରମରେ କଥାପି ଭ୍ରମିମାରେ ନାହିଁ । ଆଜ୍ଞା ଯଦି ଶିଶୁ-
ର ଆତ୍ମା ମାଣି ଭ୍ରମରେ ବସୁଥିଲା, ତେବେ ଶିଶୁର କେଉଁଠି ଥିଲେ ଏହି
ପୁସ୍ତକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯେ, ଶିଶୁରଙ୍କ ଶରୀର ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ରହୁଥିଲା । ଅଥବା ସେ ନିଜ
ସ୍ୱୟନ ବସୁତାଣ ମାଣି ଭ୍ରମରେ ନିସ୍ତାକଥାବେ । ଯଦି ଏହା ସତ୍ୟ, ତେବେ ସେ
କେଉଁଠି ଓ ସଙ୍କଳ୍ପ ହୋଇ ନିମାନ୍ତ । ଯଦି ଚିତ୍ତ ନୁହନ୍ତି, ତେବେ ସେ କରତର
ପରି, ଧାରଣ ପାଳନ, ଜୀବରକର୍ମବ୍ୟବସ୍ଥା ତଥା ପ୍ରଳୟ କଥାପି କରି ମାରିବେ
। କାରଣ, ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଏକଦେଶୀ, ତାହାର ଗୁଣ, କର୍ମ ଓ ସ୍ୱଭାବ ମଧ୍ୟ ଏକ-
ଦେଶୀ ହୋଇଥାଏ । ସୁତରାଂ ସେ ଶିଶୁର ହୋଇ ମାରିଲା ନାହିଁ । କାରଣ, ବେଦରେ
ଅଛି ଯେ, ଶିଶୁର ସଙ୍କ୍ୟାବେଶ, ଅନନ୍ତ ଗୁଣକର୍ମସ୍ୱଭାବ ବଶିଷ୍ଠ, ସକ୍ତିଦାୟକ
ବିଷୟ, ଶୁଦ୍ଧ, ବୁଦ୍ଧ ମୁକ୍ତିସ୍ୱଭାବ, ଅନାଦି ଏବଂ ଅନାଦି ଲକ୍ଷଣ ବଶିଷ୍ଠ ଅଟନ୍ତି ।
ସୁତରାଂ ସେ ଶିଶୁର ହୋଇ ତୁମ୍ଭର କଲ୍ୟାଣ ହେବ । ଅନ୍ୟଥା ହେବ ନାହିଁ ॥ ୧ ॥

୨—ପୁଣି ଶିଶୁର କହିଲେ--“ ପ୍ରକାଶ ହେଉ, ପ୍ରକାଶ ହୋଇଗଲା । ଶିଶୁର ଦେଖିଲେ ଯେ ଆଲୋକ ଉତ୍ତମ ଅଟେ । ପଦ ୨ । ଆ ୩-୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ - ଜଡ଼ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶ ଶିଶୁରଙ୍କ କଥା କଅଣ ଶୁଣିଲ ? ଯଦି ଶିଶୁର ତେବେ ଆଜିନାଲି ମଧ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଯାପକ ଓ ଅଗ୍ନିର ପ୍ରକାଶ ଆମ୍ଭ ତୁମ କଥା କହିବା ଶୁଣୁ ନାହିଁ ? ପ୍ରକାଶ ଜଡ଼ ଅଟେ । ସେ କେବେ କାହାର କଥା ଶୁଣି ପାରେ ନାହିଁ କ’ଣ ଶିଶୁର ପ୍ରକାଶକୁ ଦେଖିଲ ପରେଯାଇ ଆଲୋକ ଉତ୍ତମବୋଲି ଜାଣି ପରେ ପ୍ରଥମେ ଜାଣି ନଥିଲେ; ଯଦି ଜାଣିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଦେଖିଲପରେ ଭଲ କେବେ କାହିଁକି କହନ୍ତେ ? ଯଦି ସେ ଜାଣି ନଥିଲେ, ତେବେ ଶିଶୁରହିଁ ନୁହନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ବାଇବେଲ ଶିଶୁରହିଁ ନୁହଁ କିମ୍ବା ତଦ୍ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶିଶୁର ସବୁ ନୁହନ୍ତି ।

୩—ପୁଣି ଶିଶୁର କହିଲେ ଯେ, ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଆକାଶ ହେଉ ଓ ଜଳର ଜଳଠାରୁ ପୃଥକ୍ କରୁ । ଶିଶୁର ସହିତ ଆକାଶ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆକାଶର ଉତ୍ପତ୍ତି ଜଳଠାରୁ ଆକାଶର ଅଧଃସ୍ଥିତ ଜଳକୁ ପୃଥକ୍ କଲେ । ଏହା ସେହି ହୋଇଲେ । ଶିଶୁର ଆକାଶକୁ ସ୍ୱର୍ଗ କହିଲେ । ଆଉ ସନ୍ତାନ ଓ ପ୍ରାଣୀମାନେ ହେଲେ ସେହି ସ୍ୱର୍ଗରେ ବସନ୍ତି । ପଦ ୧ । ଆ ୭ । ୧-୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଜଳ ଓ ଆକାଶ କଅଣ ଶିଶୁରଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲେ ? ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଆକାଶ ନଥାନ୍ତା । ତେବେ ଜଳ ରହନ୍ତା କେଉଁଠି ? ପ୍ରଥମ ଆଦମର ଆକାଶସୃଷ୍ଟିର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ସୂଚକ ସୂଚକର ଆକାଶ ରଚନା ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଟେ । ଶିଶୁର ସ୍ୱର୍ଗ କୁହାଗଲା । ଆକାଶ ତ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ତେଣୁ ସ୍ୱର୍ଗ ସର୍ବସ୍ଥ ହେଲା । ଏହି ସ୍ଥଳରେ ଉଦ୍ଧୃତ ଶିଶୁର ସ୍ୱର୍ଗ କହିବା ନିରର୍ଥକ । ଯେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ତମ ହୋଇନଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଦିନ ଓ ରାତି କୁଆଡୁ ଆସିଲା ? ଏହିପରି ଅନ୍ୟ କଥା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆଦ୍ୟତମାନଙ୍କରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଛି ।

୪—ପରେ ଶିଶୁର କହିଲେ ଆମ୍ଭେ ଆଦମକୁ ନିଜ ସ୍ୱରୂପରେ ନିଜ ସମ୍ପର୍କ ନିର୍ମାଣ କରିବା । ପରେ ଶିଶୁର ଆଦମକୁ ନିଜ ସ୍ୱରୂପାନୁସାରେ ନିର୍ମାଣ କଲେ । ଶିଶୁରଙ୍କ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ରୂପରେ ତାହାର ନିର୍ମାଣ ହେଲା । ସେ ତାହାର ନିଜ ଓ ନାଶ କରି ରଚନା କଲେ । ତତ୍ପରେ ଶିଶୁର ତାହାକୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଦେଖିଲା । ପଦ ୧ । ଆ ୨୭ । ୨୭ । ୨୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଆଦମକୁ ଶିଶୁର ନିଜ ସ୍ୱରୂପରେ ନିର୍ମାଣ କଲେ, ତେବେ

ସେପରି ପଦ୍ମ, ଜ୍ଞାନସ୍ୱରୂପ ଏବଂ ଆନନ୍ଦମୟ ଆଦି ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ, ସେହିପରି
 ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ନହେଲା ? ସେହିପରି ନ ହେବାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଆଦମ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ୱରୂପରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏହାଛଡ଼ା, ଆଦମକୁ ନିଜ ସ୍ୱରୂ-
 ପ ନିର୍ମାଣ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି ଯେ, ଈଶ୍ୱର ନିଜ ସ୍ୱରୂପକୁ ହିଁ ଉଦ୍ଦିପତ୍ତି
 କରିଦେଲେ । ତେବେ ସେ ଅନନ୍ତ ନହେବେ କାହିଁକି ? ପୁଣି ସେ ଆଦ-
 ମ କେଉଁ ବସ୍ତୁରେ ନିର୍ମାଣ କଲେ ?

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯାନ — ମୃତ୍ତିକାରେ ନିର୍ମାଣ କଲେ ।

ସମୀକ୍ଷକ--ମୃତ୍ତିକା ଆସିଲା କେଉଁଠୁ ?

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯାନ--ନିଜ କୁଦରତ ଅର୍ଥାତ୍ ସାମର୍ଥ୍ୟରୁ ।

ସମୀକ୍ଷକ--ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅନାଦି ଅଟେ ଅଥବା ନଗ୍ନ ?

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯାନ--ଅନାଦି ଅଟେ ।

ସମୀକ୍ଷକ--ଯଦି ଅନାଦି ତେବେ ଜଗତର କାରଣ ସମ୍ଭାବନା ହେଲା । ସୁନ୍ଦର
 ସ୍ୱରୂପର ଉଦ୍ଦିପତ୍ତି କାହିଁକି ମାଗୁଛି ?

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯାନ--ସୃଷ୍ଟି ପୂର୍ବରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନ ଥିଲା ।

ସମୀକ୍ଷକ--ଯଦି ନ ଥିଲା; ତେବେ ଏ ଜଗତ କେଉଁଥିରୁ ନିର୍ମିତ ହେଲା ?

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯାନ--ସାମର୍ଥ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମ୍ୟ ଅଟେ ଅଥବା ଗୁଣ ? ଯଦି ବ୍ରାହ୍ମ୍ୟ ଅଟେ, ତେବେ ଈଶ୍ୱର
 ଯେଉଁ ଭାବ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଥିଲା । ଆଉ ଯଦି ଗୁଣ ଅଟେ, ତେବେ ଗୁଣରୁ ବ୍ରାହ୍ମ୍ୟ
 ଯେପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଯେପରି ରୂପରୁ ଅଗ୍ନିର ଓ ରସରୁ ଜଳ ଉତ୍ପନ୍ନ
 ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଯଦି ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ ଜଗତ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ତାହା ଈଶ୍ୱ-
 ରଙ୍କ ସଦୃଶ ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱରୂପ ଥାନ୍ତା ହୋଇଥାନ୍ତା । ଗୁଣ-କର୍ମ ଓ ସ୍ୱରୂପରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ
 ଉଦ୍ଦିପତ୍ତି ନଥିବାରୁ ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ହୁଏ ଯେ, ଜଗତ ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇନାହିଁ ।
 ତେଣୁ ଜଗତ ନିଜର କାରଣଭୂତ ପରମାତ୍ମା ଆଦି ନାମଧେୟ ଜଗତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ-
 ନାହିଁ । ଜଗତ ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବେଦାଦିଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯାହା ଲେଖ ଅଛି ତାହା ହିଁ ମାନନୀୟ ।
 ଆଦମର ଆନ୍ତରିକ ସ୍ୱରୂପ ଜାଣି ସଦୃଶ ଓ ବାହ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ମନୁଷ୍ୟ ସଦୃଶ, ତେବେ
 ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ସେପରି କାହିଁକି ନୁହେଁ ? ଯଦି ଆଦମ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ୱରୂପରେ ନିର୍ମିତ
 ହେବେ ଈଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ଆଦମ ସଦୃଶ ଅବଶ୍ୟ ରହିବା ଉଚିତ ॥ ୩ ॥

୪—ମରେ ଈଶ୍ୱର ଭୂମିର ଧୂଳିରେ ଆଦମକୁ ନିର୍ମାଣ କଲେ ଏବଂ ତାହାର

ନାସାହୁତ୍ତ୍ୱ ରେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଫୁଟିଲେ । ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ଆଦମ ଜୀବତ ପ୍ରାଣୀ ହେଲେ ଏହି
ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ବାନ୍ ଉତ୍ତର ଏତେନର ପୂର୍ବଭାବରେ ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ୟାନ ଜଗନ୍ନାଥ
ଏବଂ ସ୍ୱରଚିତ ଆଦମକୁ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ରଖିଲେ । ଆଉ ସେହି ଉଦ୍ୟାନର ମଧ୍ୟ
ମନ୍ଦିର ଜୀବନ-ବୃକ୍ଷ ତଥା ସଦସତ ଜନ ଦାୟକ ବୃକ୍ଷ ଉତ୍ପନ୍ନ କଲେ ।

ପଦ ୨। ଆ ୭। ୩।

ସମୀକ୍ଷକ— ସେତେବେଳେ ଉତ୍ତର ଏତେନର ଉଦ୍ୟାନ ରଚନା କଲେ
ସେଠାରେ ଆଦମକୁ ରଖିଲେ, ସେତେବେଳେ କ'ଣ ଉତ୍ତର ଜାଣି ନଥିଲେ ସେ, ପୂର୍ବ
ବାର ଆଦମକୁ ଚାନ୍ଦି ବାହାର କରିବାକୁ ଯେବେ ? ଯଦି ଉତ୍ତର ଆଦମକୁ ଫୁଲ
ତଥା କଲ, ତେବେ ଉତ୍ତରଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ହେଲା ନାହିଁ । ଯଦିବା ହୋଇଥିଲା, ତେବେ
ଉତ୍ତରଙ୍କ ଫୁଲରେ ତଥା କ'ଣ ଥିଲା ? ସେତେବେଳେ ଉତ୍ତର ଆଦମର ନାସାହୁତ୍ତ୍ୱ
ରେ ଯେଉଁ ପ୍ରାଣବାୟୁ ନିଷ୍କାସିତ କଲେ, ସେତେବେଳେ ତାହା ଉତ୍ତରଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଥିଲା
ନା ଅନ୍ୟ କିଛି ଥିଲା ? ଯଦି ଅନ୍ୟ କିଛି ଥିଲା, ତେବେ ଆଦମ ଉତ୍ତରଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ
ରୂପରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ନଥିଲା । ଯଦି ସେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉତ୍ତରଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଥିଲା, ତାହା
ହେଲେ ଉତ୍ତର ଏବଂ ଆଦମ ଉଭୟେ ଏକସମାନ ଥିଲେ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ
ଆଦମଙ୍କ ସଦୃଶ ଉତ୍ତରଙ୍କଠାରେ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ, ମରଣ, ବୁଦ୍ଧି, ଚକ୍ର, କ୍ଷୟ, ବୃଦ୍ଧି
ଆଦି ଦୋଷ ଆସିବ । ତାହାହେଲେ ସେ କିପରି ଉତ୍ତର ହୋଇ ପାରିବ ? ସ୍ୱର୍ଗ
ତୋରେତ (ପ୍ରାଚୀନ ବାଲବେଳ) ର ଉକ୍ତି କଥାଟି ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ଦେଖିବା
କି ଏହି ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତର ରଚିତ ବୋଲି ପ୍ରାମାଣିତ ହୁଏ ନାହିଁ ॥୩॥

୭— ପୁଣି ସଦୃଶ ଉତ୍ତର ଆଦମକୁ ଗାଈ ନିଦ୍ରାରେ ନିଦ୍ରାତ ଗଣନା
କରି ସେ ଶୋଇଗଲା । ପରେ ସେ ତାହାର ପାଶ୍ୱାଦେଶରୁ ଗୋଟିଏ ନାଡ଼ ବାହାର
କଲେ ଓ ମାଂସ ଦ୍ୱାରା ଚିକ୍ତ ସ୍ଥାନଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ କରଦେଲେ । ଏହିପରି ଉତ୍ତର
ଆଦମର ସେହି ପାଶ୍ୱାଦେଶରୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ରଚନା କଲେ ଏବଂ ତାହାକୁ ଆଦମ ନିଜ
ଟକୁ ଅଣିଲେ ॥ ପଦ ୨। ଆ ୨। ୨୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଯଦି ଉତ୍ତର ଆଦମକୁ ଫୁଲରେ ଉତ୍ପନ୍ନ କଲେ ତେବେ ତାହାର
ସ୍ତ୍ରୀକୁ କାହିଁକି ଫୁଲରେ ଉତ୍ପନ୍ନ କଲେ ନାହିଁ ? ଆଉ ପର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ
କରାଗଲା, ତେବେ ଆଦମକୁ କାହିଁକି ହାତରେ ନିର୍ମିତ କରାଗଲା ନାହିଁ ? ତେବେ
ନିଦ୍ରାଠାରୁ ନିର୍ଗତ ହେବାରୁ ନାହିଁ ନାମ ପଡ଼ିଲା, ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ନାହିଁ ନାମ
ହେବା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ । ଆଉ ଉତ୍ତରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରୀତି ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ପୁରୁଷ ପ୍ରେମ କରେ, ସେହିପରି ପୁରୁଷ ସହିତ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରେମ
କରିବା ଉଚିତ । ବିଦ୍ୟାଦେବୀ ଦେଖନ୍ତୁ, ଈଶ୍ଵରଙ୍କ କପରି ଚମତ୍କାର
ସୂକ୍ଷ୍ମ-ବିଦ୍ୟା ଓ ଫିଲେସଫି ଏଠାରେ ଘାସି ଲାଭ କରୁଛି ? ଯଦି ଆଦମର ଖଣ୍ଡିଏ
ସ୍ତ୍ରୀ ବାହାର କରି ସେଥିରେ ନାଶର ରଚନା ହେଲା, ତେବେ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ-
ଗୋଷ୍ଠିଏ ଥୋଟିଏ ପାଶୁ ଶୁଣି କାହିଁକି କମ୍ ନାହିଁ ? ଏହାଛଡ଼ା ଗୋଟିଏ ପାଶୁ
ର ରଚିତ ହେବାହେତୁ ସ୍ତ୍ରୀର ଶରୀରରେ ଗୋଟିଏ ପାଶୁ ଶୁଣି ହେବା ଉଚିତ ।
ଉପାଦାନରେ ସମସ୍ତ ଜଗତ ନିର୍ମିତ, ସେହି ଉପାଦାନରେ କଅଣ ସ୍ତ୍ରୀର
ନିର୍ମାଣ ହୋଇ ପାରୁ ନ ଥିଲା ?

ହେତୁ ବାଇବେଲ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଏହି ସୃଷ୍ଟି ନିମ୍ନ ସୃଷ୍ଟି ବିଦ୍ୟାବିରୁଦ୍ଧ ଅଟେ ।
୧-ସଦାଧୃପତି ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ନିର୍ମିତ ଭୂରପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବ ସର୍ବାପେକ୍ଷା
ଉଚ୍ଚ । ସେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପଚାରିଲେ “ଈଶ୍ଵର କଅଣ ବାହୁରେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ତୁମ୍ଭେ
ଉଦ୍ୟାନସ୍ଥ କୌଣସି ବୃକ୍ଷର ଫଳ ଖାଇବ ନାହିଁ” । ସ୍ତ୍ରୀ ସର୍ବକୁ ଉତ୍ତର
କରି “ଆମେ ତ ଏହି ଉଦ୍ୟାନସ୍ଥ ବୃକ୍ଷର ଫଳ ଖାଉଁ । ପରନ୍ତୁ କେବଳ ଉଦ୍ୟାନ-
ସ୍ଥ ଲତାଗଛରେ ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷ ଅଛି, ସେହି ଫଳ ସମ୍ଭବରେ ଈଶ୍ଵର କହିଅଛନ୍ତି
ତୁମେ ସେ ଫଳ ଖାଇବ ନାହିଁ କି ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ନାହିଁ; ନଚେତ୍ ମରିଯିବ” ।
ତେବେ ସର୍ବ ସ୍ତ୍ରୀକୁ କହିଲା-“ତୁମେ କେବେ ହେଲେ ମରିବ ନାହିଁ । କାରଣ,
ଯଦି ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ଯେଉଁଦିନ ତୁମ୍ଭ ତାହା ଖାଇବ, ସେହିଦିନ ତୁମ୍ଭ ଚଷ୍ଟ
କରିବ ଓ ତୁମ୍ଭେମାନେ ସଦାସତ୍ ଜ୍ଞାନରେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ସଦୃଶ ହୋଇଯିବ ।
ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ଦେଖିଲା ଯେ, ଏହି ବୃକ୍ଷର ଫଳ ଖାଇବାକୁ ସୁସ୍ଥାସୁ, ଦେଖିବାକୁ
ସୁନ୍ଦର ଓ ବୁଦ୍ଧି ଦାୟକ ଅଟେ, ସେତେବେଳେ ସେ ସେହି ବୃକ୍ଷର ଫଳ ଭୋଜି
ଦେଖିଲା ଓ ନିଜ ସ୍ଵାମୀକୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲା । ତଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କର ଆଖି
ଖଲିଲା ଓ ସେମାନେ ଜାଣି ପାରିଲେ ଅମୃତ ଲଜ୍ଜା । ତେଣୁ ସେମାନେ ଭିତ୍ତି
ପିଲେଇ କରି ନିଜ ପାଇଁ ପରିଧାନ ନିର୍ମାଣ କଲେ । ପରେ ସଦାଧୃପତି ଈଶ୍ଵର
କହିଲେ ଯେ ତୁ ଏହି କାମ କରିଅଛୁ, ଏଣୁ ତୁ ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଓ ବନ୍ୟ ପଶୁ-
ପକ୍ଷୀଙ୍କ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଅଭିଶପ୍ତ ହେବୁ । ତୁ ପେଟ ଭରା ଦେଇ ଚାଲିବୁ
କେନି ସାରା ଧୂଳି ଖାଉଥିବୁ । ଆଉ ତୁ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ତଥା ତୁମ୍ଭ
ଦ୍ଵାରା ମଧ୍ୟରେ ଶତ୍ରୁତା ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବ । ସେ ତୋର ମସ୍ତକ ଚୁଣ୍ଟି କରିବ

ଓ ତୁ ତାହାର ପାଦଦେଶରେ ଦଂଡନ କରିବୁ । ପରେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ କହିଲେ ଯେ, ମୁଁ ତୋର ଗର୍ଭଧାରଣବେଦନାକୁ ବହୁତ ଦେଉଛ ଦେବ । ତୁ କଷ୍ଟରେ ସନ୍ତାନ ସ୍ତବ୍ଧ କରିବୁ । ସ୍ବାମୀର ଆଶ୍ରୟରେ ତୋର ଲଜ୍ଜା ରହିବ ଏବଂ ସେ ତୋ' ଉଚ୍ଚେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବିସ୍ତାର କରିବ । ପୁଣି ସେ ଅଦମ୍ଭକୁ କହିଲେ ଯେ, ଯେ-କି ତୁ ହେ ପତ୍ନୀର କଥା ମନ ମୋର ମନା କରିଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ବର୍ଜିତ ଦୃଷ୍ଟର ଫଳ ଖାଇବୁ, ତେଣୁ ତୁମି ତୋ ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେୟ ରହିଲ । ତୁ ଆଜ୍ଞାବନ କ୍ଳେଶସହନ କରି ଏହା ଉପଭୋଗ କରିବୁ । ଆଉ ତୋ ପାଇଁ ଏହି ତୁମିରେ କଣ ଓ କଣକିତ ଗୋଟିଏ ଛେ ଉତ୍ତମ ନୁହେଁ ଓ ତୁ ଜମିରୁ ଉତ୍ତମ ଶାଫସି ଖାଇବୁ ।

ଗୌରେତ ଉତ୍ତମ ପଦ ୩ । ଆ ୧-୭ । ୧୪-୧୮

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ଦାନଙ୍କ ଈଶ୍ଵର ସବୁଙ୍କ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେ ଏହି ଧର୍ତ୍ତ ସର୍ବ ଅଥାତ୍ ଶକ୍ତିତାନକୁ କାହିଁକି ଉତ୍ତମ କରିଥାନ୍ତେ ? ଉତ୍ତମ କରିଥିବା ହେତୁ ଈଶ୍ଵର ଅପରାଧର ଭାଗୀ ଅଟନ୍ତି । କାରଣ, ତାକୁ ଦୃଷ୍ଟି ରୂପେ ଜନ୍ମ ଦେଇ ନଥିଲେ ସେ ବା କାହିଁକି ଦୃଷ୍ଟିତା କରିଥାନ୍ତା ? ସେ ତ ସ୍ବୟଂ କେହି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତାହାହେଲେ ବିନା ଅପରାଧରେ ତାକୁ ପ୍ରାଣୀ ରୂପେ କହିବା ନିର୍ମାଣକଲେ ? ବାସ୍ତବରେ କିନ୍ତୁ କଲେ ସେ ସର୍ବ ନଥିଲେ; ମନୁଷ୍ୟ ଥିଲା କାଣ୍ଡ, ମନୁଷ୍ୟ ନଥିଲେ ମନୁଷ୍ୟଭାଷାରେ କିନ୍ତୁ କହି ପାରୁ ଥାନ୍ତା ? କିନ୍ତୁ ଯେହୁ ମିଥ୍ୟାରେ ପରିଚିତ କରେ, ତାକୁ ହିଁ ଶକ୍ତିତାନ କହିବା ଉଚିତ । ସ୍ବର୍ଗ ଓ ପାରେ ସର୍ବ ଶକ୍ତିତାନ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟବାଦୀ । ତେଣୁ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନ ହେଲେ ସତକଥା କହିଦେଲା । କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ଵର ଆଦମ ଓ ହାବ୍ବାକୁ ମିଶ୍ର କହିଥିଲେ ଯେ, ଯେ ଫଳ ଖାଇଲେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ମରିଯିବ । ସେହିଦୃଷ୍ଟି ଜ୍ଞାନଦାତା ଓ ଅମରତା ଦିବାସ୍ଥଳେ ତା'ର ଫଳ ଖାଇବାକୁ ମନା କାହିଁକି କଲେ ? ମନା କରିବା ହେତୁ ଈଶ୍ଵର ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ଓ ବଞ୍ଚକ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲେ । କାରଣ, ଉକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିର ଫଳ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପାଇଁ ଜ୍ଞାନଦାତା ଓ ସୁଖକାଶୀ ଥିଲା, ଅଜ୍ଞାନ ଓ ମୃତ୍ୟୁ କାରକ ନଥିଲା । ଯଦି ଈଶ୍ଵର ଦୃଷ୍ଟର ଫଳ ଖାଇବାକୁ ମନା କଲେ, ତେବେ ସେ କାହିଁକି ସେହି ଦୃଷ୍ଟକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥିଲେ ? ଯଦି ନାନ ପାଇଁ କରିଥିଲେ, ତେବେ କ'ଣ ସେ ହେଉ ଅଜ୍ଞାନ ଓ ମୃତ୍ୟୁସର୍ପୀ ଥିଲେ ? ଆଉ ଯଦି ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ରଚନା କରିଥିଲେ, ତେବେ ଫଳ ଖାଇବାରେ କିଛି ମଧ୍ୟ ଦୋଷ ନଥିଲା । ଆଜିକାଲି ତ ଏପରି କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟି ଜ୍ଞାନଦାତା ଓ ମୃତ୍ୟୁକାରକ ଦୃଷ୍ଟି ତୋତେ ଦେଖି ନାହିଁ । ତେବେ କହେ ଈଶ୍ଵର

କରି ଦେଲେଣି ? ଏହିପରି କଥାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଛଳି ଓ
 କୁହାଯାଏ । ତେବେ କଅଣ ଈଶ୍ଵର ସେହିପରି ହେଲେ ନାହିଁ ? କାରଣ,
 ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ସହିତ ଛଳ କପଟର ବ୍ୟବହାର କରେ, ସେ ବା
 ଛଳି ଓ କପଟୀ ନ ହେବ ? ଏହାଛଡ଼ା ବିନା ଅପରାଧରେ ଉକ୍ତ ଚିନ୍ତନଶୀଳ
 ଦେବାରୁ ଈଶ୍ଵର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ହେଲେ । ବାସ୍ତବରେ ଏହି ଅଭି-
 ଶିଷ୍ଟ ମିଳିବାର ଥିଲା । କାରଣ, ସେ ମିଛ କହିଥିଲେ ଓ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରତା-
 ପିତା ଥିଲା । ପୁଣି ଏହି “ଫିଲୋସଫି” ଦେଖ; କଅଣ ବିନାକଷ୍ଟରେ ଗର୍ଭଧା-
 ଓ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ ହୋଇପାରେ ? ପରିଶ୍ରମ ନକରି କଅଣ କେହି ନିଜର
 ନିବାହ କରି ପାରେ ? ଆରମ୍ଭରେ କଅଣ କଣ୍ଟା ଆଦିର ବୃକ୍ଷ ନଥିଲା ?
 ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟପକ୍ଷରେ ଶାଳାହାର ଉଚିତ ଥିଲା,
 ଗାଈବେଲର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭାବରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ମାଂସ ଯେତେନ କଥା ମିଥ୍ୟା
 ନହେବ ? ମାଂସଭକ୍ଷଣ ସତ୍ୟ ମାନିଲେ ଶାଳାହାର ମିଥ୍ୟା ମାନିବାକୁ
 ଯେତେବେଳେ ଆଦମର ଟିକିଏ ହେଲେ ଅପରାଧ ସିଦ୍ଧ ହେଉନାହିଁ,
 ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ କେବଳ ଆଦମର ସନ୍ତାନ ହେବା ହେତୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ-
 ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଅପରାଧୀ କାହିଁକି କହନ୍ତି ? ଏଣୁ ଏପରି ପୁସ୍ତକ ଓ ଏପରି ଈଶ୍ଵ-
 ରଙ୍କ କେତେ ବୁଦ୍ଧିମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ମାନସ୍ତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ? ॥୬॥

୮-ପରେ ପ୍ରଭୁ ପରମେଶ୍ଵର କହିଲେ, ଦେଖ, ଆଦମ ସଦୃଶ ଜ୍ଞାନ
 ଶକ୍ତିରେ ଯୋଗୁଁ ହୋଇ ଗଲେଣି । ଏବେ ଆଉ ଏହା ଯେପରି ନହୁଏ ସେ, ସେ
 ଶକ୍ତି ବିହୀନ କରି ଜୀବନ ବୃକ୍ଷରୁ ମଧ୍ୟ ପଳ ଛୁଣ୍ଟାଇ ଖାଇ ଯାଇ ଓ ଅମରତ୍ଵ
 ହରାଇ । ଏହା ଭାବ ସେ ଆଦମକୁ ଏତେନ ଉଦ୍ୟାନରୁ ତଡ଼ିଦେଲେ ଓ ଜୀବନ
 ଶକ୍ତିର ରକ୍ଷା ସକାଶେ ଏତେନ ଉଦ୍ୟାନର ପୂର୍ବଭାଗରେ ଗୋଟିଏ ଦିବ୍ୟଦ୍ରୁତ
 (ସ୍ତ୍ରୀମାନ) ନିୟୋଜିତ କଲେ ଯିଏ କି ତତ୍ତ୍ଵଗିତର ଜୁଲନ୍ତ ଖଦ୍ଗ ବୁଲୁଥିଲା ।
 ଲୋ ପଦ ୩ । ଆ ୨୨ । ୨୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ = ଆହୁ, ଆଦମଜ୍ଞାନରେ ମୋରୁକି ହୋଇ ଗଲବୋଲି ଈଶ୍ଵରଙ୍କ
 ଶକ୍ତି ଶେଷ୍ୟା ଓ ଭ୍ରମ କାହିଁକି ହେଲା ? ଏହା କଅଣ ଶରୀର କଥା ? ଏହା କି
 ଶରୀର କାହିଁକି ? କାରଣ, ଅନ୍ୟ କେହି ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଭୁଲ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ
 ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଏହା ମଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରେ ସେ, ସେ ଈଶ୍ଵର ନଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍

ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ଥିଲ । ବାଇବେଲର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ବଚନ ଥିଲା ସେଠାରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ି ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ଏବେ ଦେଖ ! ଆଦମର ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି ହେଲା । ଈଶ୍ଵର କେତେ ଦୁଃଖୀ ହେଲେ ଓ ଅମର ବୃକ୍ଷର ଫଳ ଖାଇବା ଦ୍ଵାରା ସେ କେତେ କଷ୍ଟାନ୍ୱିତ ହେଲେ । ପ୍ରଥମରେ ଆଦମକୁ ଉଦ୍ୟାନରେ ରଖିବା ସମୟରେ ସ୍ଵର୍ଗରକୁ କଅଣ ଜ୍ଞାନ ନଥିଲା ଯେ, ଉଦ୍ୟାନରେ ପୁନର୍ବାର ତାହାକୁ ବାହାର କରିବା ପଡ଼ିବ ? ସୁତରାଂ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କର ଈଶ୍ଵର ସବୁଜ ନ ଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଉତ୍କଳ ଖଡ୍ଗ ସହିତ ପହଞ୍ଚି ଦେବା, ଏହା ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ, ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ବୃଦ୍ଧି ॥ ୮ ॥

୯—ପୁଣି କିଛି ଦିନ ପରେ ଏପରି ଘଟଣା ଘଟିଲା ଯେ, କାଲନ ଭୂମିରେ ଗୁଡ଼ିକଆଣି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେବାପାଇଁ ଆଣିଲା ଓ ହାବଲ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଗର୍ବ ପଲ୍ଲବ ଦୃଷ୍ଟିପୁଷ୍ପ ଓ ପ୍ରଥମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କେତୋଟି ମେଣ୍ଟା ଆଣି ଉପସ୍ଥିତ କଲା । ମେଣ୍ଟାର ହାବଲକୁ ଆଦର କଲେ ଓ ତାହାର ଉପହାର ଗ୍ରହଣକଲେ । କିନ୍ତୁ ତାହାର ଓ ତାହାର ଉପହାରକୁ ସ୍ଵୀକାର କଲେ ନାହିଁ । ଏହି କାଲନ ବହୁ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇ ନିଜ ମୁହଁ ଫୁଲାଇ ବସିଲା । ସେତେବେଳେ ପରମେଶ୍ଵର କାଲନକୁ କହିଲେ “ତୁ କାହିଁକି ରାଗିଛୁ ଓ ମୁଁ ଫୁଲେଇ ବସିଛୁ” ? ତା’ର ପତ୍ନୀ ଓ ଆ-୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଈଶ୍ଵର ହାବଲର ଆଦରପୁରକ ତାହାର ମେଣ୍ଟାଉପହାର ଗ୍ରହଣ କଲେ ତଥା କାଲନ ଓ ତାହାର ଉପହାର ଗ୍ରହଣକଲେ । ଯଦି ଈଶ୍ଵର ମଧ୍ୟ ହାବଲ ହୋଇ ନଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେ ଏପରି କାହିଁକି କରୁଥାନ୍ତେ ? ଏହାର ବିବାଦ ବଢ଼ାଇ ହାବଲର ମୃତ୍ୟୁ କରାଇବାରେ କେବଳ ଈଶ୍ଵର ଛାଡ଼ି କାରିଗ୍ରହଣ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେପରି ପରସ୍ପର ବାଣୀଲାପ କରନ୍ତି, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ଈଶ୍ଵର କଥା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ଉଦ୍ୟାନରେ ଗାୟନାଗମନ ଓ ତାହାର ନିର୍ମାଣ ମଧ୍ୟ ଷ୍ୟଙ୍କ କାମ । ଏଥିରୁ ବୁଝାଯାଏ ଯେ, ଏହି ବାଇବେଲ ଗ୍ରନ୍ଥ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟ ରଚିତ ॥ ୯ ॥

୧୦—ଯେତେବେଳେ ଈଶ୍ଵର କାଲନକୁ ପଚାରିଲେ ତା’ର ଘର ହାବଲ କେଉଁଠି ଅଛି” ? ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା—“ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ, ମୁଁ କଅଣ ମୋ ଘର ରଖିକ” ? “ସେତେବେଳେ ଈଶ୍ଵର କହିଲେ—“ତୁ କଅଣ ନିଜ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଘରର ରକ୍ତପୁନି ମୋତେ ଡାକୁଛୁ । ଏବେ ତୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧୁ ଅଭିଶପ୍ତ ହେଲୁ । ତା’ର ପତ୍ନୀ ଓ ଆ-୧୧ ॥

ପ୍ରମାଣକ—କ୍ଷୁର କଅଣ କାଳନକୁ ନ ପରୁର ହାବଲର ବୃଥାନ୍ତ ଜାଣିପାରୁ
 ? ରକ୍ତର ଧୂନି କେବେ କଅଣ କାହାକୁ ଡାକି ପାରେ ? ଏ ସବୁ ମୂର୍ଖଙ୍କ
 ପ୍ରଶ୍ନ ଏହି ପୁସ୍ତକ କ୍ଷୁର କମ୍ପା ବିଦ୍ଵାନ୍ ରଚିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ॥୧॥

୧୧—ଆଉ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକର ଜନ୍ମ ପରେ ହନୁଜ ଉଦ୍ଧୃତ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ପ୍ରଜା ପଙ୍କେ ପଙ୍କେ ଚାଲୁଥିଲା । ତୌ ପଦ ୫ ଆ ୨୨ ॥

୧୨—ଆଉ, ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମିପ୍ତାନମାନଙ୍କ କ୍ଷୁର ମନୁଷ୍ୟ ନ ହୋଇଥିଲେ ହନୁଜ ପ୍ରଜା
 ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଚାଲିଲେ ? ଅତଏବ ବେଦୋକ୍ତ ନିରାକାର କ୍ଷୁରକୁ ମାନିଲେ ହିଁ
 ପ୍ତାନମାନଙ୍କର କଳାଶ ସାଧୁତ ହେବ ।

୧୩—ପରେ ତାଙ୍କଠାରୁ କନ୍ୟାମାନେ ଜାତ ହେଲେ । କ୍ଷୁରଙ୍କ ପୁତ୍ରଗଣ
 ମଧ୍ୟ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଯେ, ସେମାନେ ସୁନ୍ଦର । ତେଣୁ ସେମାନେ ଯାହା-
 ସାହସ କଲେ ତାଙ୍କ ସହସ୍ର ବିବାହ କଲେ । ସେହି ସମୟରେ ଦାନବମାନେ
 ମଧ୍ୟ ବାଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ କ୍ଷୁରଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଆଦମଙ୍କ
 ପୁତ୍ର ପରସ୍ପର ସାଗନରେ ବଳବାନ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ । ଯେ କି ପରେ
 ଜାତ ହେଲେ । ପରେ କ୍ଷୁର ଦେଖିଲେ ଯେ, ପୃଥିବୀରେ ଆଦମର ଦୌରାନ୍ତ୍ୟ
 ଉଚ୍ଚ ଚିତ୍ତକାଣ୍ଡି ତଥା ତାହାର ମନୋବୃତ୍ତି ଓ ଶ୍ରବଣ ପ୍ରତିଧ୍ବନି କେବଳ ଶରପ
 ଉପରେ କରୁଛି । ତେଣୁ ପରମେଶ୍ଵର ଆଦମକୁ ପୃଥିବୀରେ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା ହେତୁ
 ଉପଶ୍ରାବ ଓ ଶୋକ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେତେବେଳେ ପରମେଶ୍ଵର
 କହିଲେ ଯେ, “ମୁଁ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛି, ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ
 ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ପଶୁ, ସରୀସୃପ ଓ ନଭରତମର୍ଷୀମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହି
 ପୃଥିବୀରେ ନଷ୍ଟ କରିଦେବ” । କାରଣ, ଏମାନଙ୍କୁ ନିର୍ମଣ କରି ମୋତେ ଅନୁଭାବ
 ଦେବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ।

ତୌ: ପଦ: ୬ ଆ: ୧.୮.୪-୭ ॥

ପ୍ରମାଣକ—ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମିପ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ପରୁରବା ଦରକାର ଯେ, କ୍ଷୁରଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନେ
 ? ଆଉ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, ଶାଶୁ ଶଶୁର, ଶଳା ଓ ବନ୍ଧୁ-ବାନ୍ଧବ କେଉଁମାନେ ?
 ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର ସହସ୍ର କ୍ଷୁରଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପିତ ହେବା
 କ୍ଷୁର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ବନ୍ଧୁ-ବାନ୍ଧବ ଲାଗିଲେ । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
 ସନ୍ତାନମାନେ ପୁତ୍ର, ପ୍ରପୌତ୍ର ହେଲେ । ଏପରି କଥା କଅଣ
 ଓ କ୍ଷୁର ରଚିତ ପୁସ୍ତକର ହୋଇପାରେ ?

କିନ୍ତୁ ଏହାଦ୍ୱାରା ସ୍ପଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧ ହେଉଛି ଯେ, ଏହି ପୁସ୍ତକ ଜଣାଲ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପାଇଁ
ରଚିତ ହୋଇଅଛି । ଯେ ସର୍ବଜ୍ଞ ନୁହେଁ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର କଥା ଜାଣେ ନାହିଁ, ସେ ଶିକ୍ଷା
ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନ ଅଟେ । ସୃଷ୍ଟି ନିର୍ମାଣ ସମୟରେ ଶିଶୁରୁ କଅଣ ଜଣା ନଥିଲା
ଭବିଷ୍ୟତରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଦୁଷ୍ଟ ହେବେ ? ପଶୁପକ୍ଷୀ କରିବା, ଅତି ଶୋକାହୀନ
ହେବା, ଭୁଲ ବେଠା କାମ କରି ପଛରେ ଅନୁମୋଦ କରିବା ଆଦି ଗୁଣ କେବଳ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦ୍ୱାନକନ୍ତିତ ଶିଶୁରକାଳରେ ଘଟିପାରେ । ବାସ୍ତବରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦ୍ୱାନକ ଶିଶୁ
ଯୋଗୀ ଓ ପୃଷ୍ଠବିଦ୍ୱାନ ମଧ୍ୟ ନଥିଲେ । ଅନ୍ୟଥା ସେ ଶାନ୍ତ ଓ ବିଜ୍ଞାନପ୍ରେମୀ
ଶୋକ ଆଦିରୁ ପୃଥକ୍ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତେ । ଆଉ ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ ମଧ୍ୟଦୁଷ୍ଟ ହୋଇପାରନ୍ତି ।
ଯଦି ଉକ୍ତ ଶିଶୁର ସର୍ବଜ୍ଞ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଏହି ବିଷୟକୁ କହିବା
ହୁଅନ୍ତୁ ? ସୁତରାଂ ଏ ଶିଶୁର ଓ ଏହି ପୁସ୍ତକ ଶିଶୁର ରଚିତ ହୋଇ ନପାରେ ।
ଯେପରି ବେଦୋକ୍ତ ପରମେଶ୍ୱର ସମସ୍ତ ପାପ, କ୍ଳେଶ, ଦୁଃଖ ଓ ଶୋକାଦି ରହେ
‘ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ସ୍ୱରୂପ’ ଅଟନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଯଦି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦ୍ୱାନମାନେ ମନିଥାନ୍ତେ ବା ଏବେ
ମଧ୍ୟ ମାନନ୍ତେ, ତେବେ ନିଜର ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ସମ୍ପର୍କ କରି ପାରନ୍ତି ॥ ୧୨ ॥

୧୩—ସେହି ନାବର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ତିନିଶହ ହାତ, ପ୍ରସ୍ଥ ପକ୍ଷର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ଗଭୀରତା
ତିରିଶ ହାତ ହେବ । ତୁ ନିଜର ପୁରୁଷତା, ଧର୍ମ ଓ ପୁରସ୍କାରମାନଙ୍କୁ ପାଖରେ
ନାବରେ ବସିବୁ ଓ ସର୍ବବୟସ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଗରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ
ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷର ଜୀବିତ ଯୁଗଳ ନେଇ ନାବରେ ରଖିବୁ, ଯେପରି କ ସେମାନେ ଗୋ
ସହଜ ଜୀବିତ ରହିବେ । ସବୁ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ, ପଶୁ ଓ ଭୃତର ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ
ମଧ୍ୟରୁ ଯୋଡ଼ିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ଜୀବନ ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ତୋ ପାଖରେ ରହିବେ । ନିଜର
ଓ ସେମାନଙ୍କର ଆହାର ପାଇଁ ସବୁ ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ-ସାମଗ୍ରୀ ଆଣି ନିଜ ପାଖରେ ରଖି
କରିବୁ । ନୂତନ ଶିଶୁରଙ୍କ ସବୁ ଆଜ୍ଞା ଯଥାବଦ୍ଧ ପାଳନ କଲ ।

ତୈ: ପ୍ର: ୭ । ଆ: ୧୫ । ୧୮-୨୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଆଉ, କୌଣସି ହେଲେ ବଦ୍ଧାନ୍ ଏପରି ବଦ୍ୟବରୂପ ଓ ଅ-
ନୁବକଥାର ବକ୍ତାକୁ କଅଣ ଶିଶୁର ମାନ ପାରନ୍ତି ? ହସ୍ତୀ, ହସ୍ତିନୀ ଉଷ୍ଣ ଓ ଉଷ୍ଣୀ
ପ୍ରଭୃତି କୋଟି କୋଟି ଜନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ଓ ଏମାନଙ୍କ ପରିବାରର ତଥା ନୂତନ ଓ
ତାହାର ପରିବାରର ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାମୟ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତ ଏହି ପରି ଦୈର୍ଘ୍ୟ
ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ଉଚ୍ଚତା ବିଶିଷ୍ଟ ନାବରେ କଅଣ ସମାବସ୍ଥ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ? ସୁତରାଂ ଏହି

ମନୁଷ୍ୟକୃତ ଅଟେ । ଆଉ ଏହି ପୁସ୍ତକ ଯେ ଲେଖିଛି, ସେ ବିଦ୍‌ବାନ୍ ମଧ୍ୟ
ହୁଏ ॥ ୧୩ ॥

୧୪—ପୁଣି ନୂଆ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବେଦା ନିର୍ମାଣ କଲେ ।
ପ୍ରକାର ପବନ ପଶୁ-ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକଙ୍କୁ ନେଇ ସେହି ବେଦା
କରି ଉପହାର ସ୍ୱରୂପ ହୋଇ କଲ । ପରମେଶ୍ୱର ତାହାର ସୁଖ୍ୟ ଆଦ୍ରାଣ
ମନରେ ବିଚାର କଲେ ଯେ, ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟ ନିର୍ମିତ ଭୂମିକୁ ଆଉ କେତେ ଅଭି-
ମତେ ନାହିଁ । କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟର ମନରେ ଭାବନା ତାହାର ବାଞ୍ଛାକାଳରୁ
ଅଧିକ ପ୍ରାପ୍ତ । ଯେଉଁ ପକ୍ଷୀରେ ମୁଁ ସମସ୍ତ ଜୀବଧାରୀକୁ ସହାର କରି ଆଉ ସେପରି
ସମାନଙ୍କୁ ମାରିବି ନାହିଁ ॥ ଭୌ: ପଦ: ୮ । ଆ: ୨୦ । ୨୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ବେଦା ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ହୋମାନୁଷ୍ଠାନର ଉଲ୍ଲେଖ ଦ୍ୱାରା ଏହା ସିଦ୍ଧ
ଯେ ଏ କଥା ବେଦରୁ ବାହାରିବାକୁ ଆସିଛି । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର କଅଣ ନାମ
ଅଛି ନା, ସେ ପୁରୁଷ ସୂକ୍ତିରେ ? ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ଉକ୍ତି ଶିଶୁର କଅଣ
ସଦୃଶ ଅଳ୍ପଙ୍କୁ ନୁହନ୍ତି ? ସେ କେବେ ଗାପ ଦିଅନ୍ତି, କେବେ ଅନୁଗାପ କରନ୍ତି
କେବେ କହନ୍ତି ଯେ ଆଉ ଅନୁଗାପ ଦେବ ନାହିଁ; ପୁରୁଷର ଅନୁଗାପ ଦେଇଥିଲେ
ଶ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଦେଇପାରନ୍ତି; ପ୍ରଥମରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସହାର କରିଥିଲେ, ଏବେ କହୁ-
ଛନ୍ତି ଯେ, ଆଉ କେବେ ମାରିବି ନାହିଁ !! ଏହା ସବୁ ବାଳକୋଚିତ କଥା, ଶିଶୁର-
କୃତ କଥା କୌଣସି ବିଦ୍‌ବାନ୍ ଲୋକର ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । କାରଣ, ବିଦ୍‌ବାନ୍
କରି ବଚନ ଓ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଅଟଳ ଅଟେ ॥ ୧୪ ॥

୧୫—ପୁନଃ ଶିଶୁର ନୂଆ ଓ ତା'ର ସୁସମାନଙ୍କୁ ଆଖିବାଦ ଦେଲେ ଓ
କି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗମନଶୀଳ ଜୀବତ ପ୍ରାଣୀ ଭୂମିମାନଙ୍କର ଆହାର ହେବ । ମୁଁ
ସଦୃଶ ସଦୃଶ ଭୂମିକୁ ଏହି ସବୁ ପ୍ରଦାନ କଲ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ମାଂସ ଖାଇବ,
ଅର୍ଥାତ୍ ରକ୍ତ ସହିତ ମାଂସ ଖାଇବ ନାହିଁ ॥ ଭୌ: ପଦ: ୯ । ଆ: ୧ । ୩-୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଜଣକର ପ୍ରାଣ-ବିନାଶ କରି ଅନ୍ୟକୁ ଆନନ୍ଦ ଦେବାଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀଷ୍ଠି-
କର ଶିଶୁର କଅଣ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ନୁହନ୍ତି ? ଯେଉଁ ମତାପିତା ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନକୁ
ଅନ୍ୟସନ୍ତାନକୁ ଖୁଆନ୍ତି, ସେ କଅଣ ମହାପାପୀ ନୁହନ୍ତି ? ଏହା ମଧ୍ୟ ତଦ୍ରୂପ ।
ତେଣୁ, ଶିଶୁରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ସୁଖଭୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ

ଶିଶୁର ଯେପରି ନ ହୋଇ କସେଇ ସଦୃଶ କାମ କରନ୍ତି । ଏପରିକି ସେ କେବଳ ସମସ୍ତମନୁଷ୍ୟକୁ ହିଁ ସକଳ କରି ଅଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହେବା କିପରି ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ସ୍ଥାନଙ୍କ ଶିଶୁର ପାଖି କାହିଁକି ନ ହେବେ ? ॥ ୧୫ ॥

୧୬—ଆଉ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀର ଗୋଟିଏ ମାତ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଗୋଟିଏ ମାତ ମରଣ ଥିଲା । ପୁନଃ ସେମାନେ କହିଲେ ଯେ ଆସ ! ଆମ୍ଭମାନେ ନିଜ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ନଗର ଓ ଗୋଟିଏ ଗଗନରୁମ୍ଭୀ ଗମ୍ଭଜ ନିର୍ମାଣ କରି ନିଜ ନାମ ବିଖ୍ୟାତ କରିବା । ଏହା ଯେପରି ନହୁଏ ସେ ଆମ୍ଭେମାନେ ସମସ୍ତେ ପୃଥିବୀରେ ଛିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ି ପରେ ଆଦମର ସନ୍ତାନମାନେ ଯେଉଁ ନଗର ଓ ଗମ୍ଭଜନିର୍ମାଣ କରୁଥିଲେ, ତାହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଶିଶୁର ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ସେତେବେଳେ ଶିଶୁର କହିଲେ ତ ଦେଖ ! ଏମାନେ ସମସ୍ତେହିଁ ପରସ୍ପର ଅଭିନ୍ନ ଓ ଏକ ଭାଷାଭାଷୀ । ଏବେ ଏମାନେ ଏହିପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲେଣି ଯେ, ଏମାନେ ଆଗର ଯାହା କିଛି ଜଣା ପଡ଼ି ନ ଥିଲା କରବେ, ସେଥିରୁ ଏମାନଙ୍କୁ ପୃଥିବୀ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ତେ ମାନବ ଓହ୍ଲାଇ ସେମାନଙ୍କ ଭାଷାକୁ ଗୋଳମାଳ କରିଦେବା ଯେତେବେଳେ ମାନବେ ପରସ୍ପରର ଭାଷା ବୁଝି ନ ପାରନ୍ତି । ଏହିପରି ପରମ୍ପରା ଦ୍ଵାରା ସେମାନେ ସେହିଠାରୁ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀରେ ଛିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ହୋଇଗଲେ ଓ ନଗର ନିର୍ମାଣର ସେମାନଙ୍କୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତୋ: ପଦ ୧୧ । ଆ: ୧ । ୪-୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯେଉଁ ସମୟରେ ସମଗ୍ରପୃଥିବୀର ଗୋଟିଏ ଭାଷା ଓ ଗୋଟିଏ କାଣୀ ପ୍ରଚଳିତ ହୁଏ, ସେ ସମୟରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପରସ୍ପର କେତେ ମହା-ଅନନ୍ଦରେ ରହୁନଥିବେ ? କିନ୍ତୁ ଉପାୟ କ'ଣ ? ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ଶିଶୁର ସମସ୍ତଙ୍କ ଭାଷାରେ ଗୋଳମାଳ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ସମସ୍ତଙ୍କ ସଂନାଶ କଲେ । ଏହା ତାଙ୍କର ମହା ଅପରାଧ କାର୍ଯ୍ୟ । ଏହା କ'ଣ ଶୈତାନର କର୍ମଠାରୁ ମଧ୍ୟ କିଛି କର୍ମ ନୁହେଁ ? ଏଥିରୁ ଏହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ, ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ସ୍ଥାନଙ୍କ ଶିଶୁର ସମସ୍ତ ଆଦି କୌଣସି ପଦର ଉପର ନିବାସ କରୁଥିଲେ ତଥା କୌଣସି ପ୍ରାଣୀର ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନତ ହେଉ ନଥିଲେ । ସୁତରାଂ ଏହା କୌଣସି ମୂର୍ଖବ୍ୟକ୍ତିର କଥା ବନା ଶିଶୁର ବାଣୀ ହୋଇ ନପାରେ କିମ୍ବା ଏହି ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟ ଶିଶୁରୋକ୍ତ ହୋଇ ନପାରେ ॥ ୧୬ ॥

୧୭—ସେତେବେଳେ ସେ ନିଜ ଭାଷା ସବୁ କହିଲେ—“ଦେଖ ! ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ ତୁ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର । ଏଣୁ ମିଶରବାସୀମାନେ ସେତେବେଳେ ତୋତେ

ଦେଖିବେ, ସେତେବେଳେ ତୋତେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ଜାଣି ମୋତେ ମାରିଦେବେ,
ତୋତେ ଜୀବିତ ରଖିବେ” । ଏଣୁ ତୁ କହିବୁ “ମୁଁ ତାହାର ଭଉଣୀ” ।
ତାହାହେଲେ ତୋ କାରଣରୁ ମୋର ମଙ୍ଗଳ ହେବ ଏବଂ ମୋର ପ୍ରାଣ ବଞ୍ଚିଯିବ ।

ତୌ: ପଦ: ୧୨ । ଆ: ୧୧-୧୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଆଦ୍ୟାହମ ଶ୍ରୀକ୍ଷିତ୍ୱାନ ଓ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର
ମହାନ ପେଗମ୍ବର ଭାବେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । କିନ୍ତୁ ସେ ମିଥ୍ୟାଭାଷଣାଦି ଅସତ୍ତ୍ୱ
କଲେ । ଭଲ, ଯାହାଙ୍କ ପେଗମ୍ବର ଏହିପରି, ତାହାଙ୍କୁ କପର ବିଦ୍ୟା ବା
ସ୍ତ୍ରୀର ମାର୍ଗ ମିଳିପାରେ ॥ ୧୭ ॥

୧୮—ଶିଶୁର ଆଦ୍ୟାହମକୁ ପୁଣି କହିଲେ “ତୁ ଓ ତୋ ପର ତୋର
ପୁରୁଷାନୁକମେ ମୋ ନିୟମ ମାନ ନଳିବ, ତୋ ସହିତ ଓ ତୋର
ସଂସାରଙ୍କ ସହିତ ସ୍ଥାପିତ ମୋର ଯେଉଁ ନିୟମକୁ ତୁମ୍ଭମାନେ ପାଳନ କରିବ,
ତାହା ଏହି ଯେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରୁଷର ‘ଶତନା’ କରାଯିବ ।
ତୁମ୍ଭମାନେ ନିଜ ନିଜର ଲିଙ୍ଗାଗ୍ରଗର ଚର୍ମ ଛେଦନ କର । ତାହାହିଁ ତୁମ୍ଭ ଓ ମୋ
ମଧ୍ୟରେ ନିୟମ ସ୍ଥାପନର ଚିହ୍ନ ହୋଇ ରହିବ । ପୁରୁଷାନୁକମେ ତୁମ୍ଭ ବଂଶର ହେଉ
କୌଣସି ପରବଦନୀ ଅସ୍ତ୍ରଦଳ ବୟସ୍କ ବାଳକ ଯେଉଁ ତ ତାହାର ଶତନା କରା-
ଯିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମ୍ଭ ଘରେ ଉତ୍ତପନ୍ନ ହୋଇଥିବା କନ୍ୟା ତୁମ୍ଭ ଅର୍ଥହୀନ ବାହାରି
ଯାଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଳକର ଅବଶ୍ୟ ‘ଶତନା’ କରାଯିବା ଉଚିତ । ଆଜ
ତୁମ୍ଭମାନେ ମୋର ନିୟମ ସବୁଦିନ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ମାଂସରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିବ । କିନ୍ତୁ
ତୋର ଲିଙ୍ଗାଗ୍ରଚର୍ମ କଟା ହୋଇ ନ ଥିବ, ଏପରି ଅଛନ୍ତି ନିର୍ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଜ ଲେକକ
କରି ବାହାର କରି ଦେବାକୁ ହେବ । ଯେହେତୁ, ସେ ମୋର ନିୟମ ଭଙ୍ଗ କଲ ।

ତୌ: ପଦ: ୧୭ । ଆ: ୧-୧୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଶିଶୁରଙ୍କର ଚିରୁଦ୍ଧ ଆଜ୍ଞା । ଶତନା କରିବା
ଶିଶୁରଙ୍କର ଅଭିପ୍ରେତ ଥିଲେ, ସେ ସ୍ତ୍ରୀର ଆରମ୍ଭରେ ଏହାର ରଚନା ହିଁ କରି
ଥାନ୍ତେ । ଚୟୁର ଉତ୍ତରସ୍ଥିତ ଚର୍ମ ସଦୃଶ ମୋମର ସ୍ଥର ରସା ହିଁ ଉକ୍ତ
ଚର୍ମ ନିର୍ମାଣର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । କାରଣ, ଉକ୍ତ ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋମଳ । ତାହା
ପେଶର ଚର୍ମ ନ ଥିଲେ କୌଣସି ଜୀବଦଂଶନରେ ଅଥବା ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତରେ

ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟାନ୍ତର ବୁଝନ୍ତା । ଓ ମୁସତାମା ପରେ ବସ୍ତୁରେ କିଛି ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ
ଯାଆନ୍ତା । ଏହି ନିମିତ୍ତ ଉକ୍ତ ନିର୍ମଳେଦନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏବେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
ସ୍ଥାନମାନେ ଏହି ଆଜ୍ଞା କାହିଁକି ମାନ୍ୟ ନାହାନ୍ତି ? ଏହି ଆଦେଶ ତ ସାବଧାନ
ଅଟେ । ଏହାକୁ ପାଳନ ନ କରୁଥିବାରୁ “ବ୍ୟବସ୍ଥା ପୁସ୍ତକର ବନେ ବନେ
ମଧ୍ୟ ମିଥ୍ୟାହୁଡ଼େ” ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହି ସାଷ୍ଟ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ହେଲା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ଥାନମାନେ ଏହିପରି
କିଛି ହେଲେ ବସ୍ତୁର କରନ୍ତି ନାହିଁ ॥ ୧୮ ॥

୧୯—ପରେ ଶିଶୁର କଥୋପକଥନ ଶେଷ କରି ଆଗ୍ରାହ୍ୟ ନିକଟକୁ ଯିବା
କୁ ଚାଲିଲେ । ଗୋ. ପଦ. ୧୭ । ଆ. ୨୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏଥିରୁ ଏହା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, ଉକ୍ତ ଶିଶୁର ମୁଖ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀ
ସଦୃଶ ଥିଲେ, । ଯେକି ତତ୍ତ୍ୱ ଉପରକୁ ଓ ଉପରୁ ତଳକୁ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିଲେ ।
ଏହା କୌଣସି ଐତିହାସିକ ମନୁଷ୍ୟଭଳି ଜଣା ପଡ଼ୁଛି ॥ ୧୯ ॥

୨୦—ପୁଣି ଶିଶୁର ତାକୁ ମନରେ ବଶରେ ଦେଖା ଦେଲେ । (ସାଧୁ-
ବେଳେ) ସେ ଦିନବେଳେ ଘରରେ ନିଜ ତନ୍ମୁଦ୍ରାର ଆଗରେ ବସିଥିଲା । ସେ ଅତି
ଉଠେଇ ଦେଖିଲା ଯେ, ତିନିଜଣ ମନୁଷ୍ୟ ତା ସମୀପରେ ଛୁଡ଼ା ମୋଇଛନ୍ତି । ସେ
ଓ ତାଙ୍କ ସହ ସାକ୍ଷାତ୍ତର ସକାଶେ ସେ ନିଜ ତନ୍ମୁଦ୍ରାରୁ ଉଠି ଦେଖିଲା ଓ ପ୍ରଶ୍ନ
ତାଙ୍କୁ ଭ୍ରମିଷ୍ଟ ପ୍ରଶ୍ନମାନ କଲା । ସେ କହିଲା--“ସେ ମୋର ପ୍ରସ୍ତ ! ଯଦି ଅତି ଅତି
ମୋ ଉପରେ କୃପାଦୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, ତେବେ ମୋର ବିନୀତତା ଯେ ଅତି
ଦାସକୁ ଛୁଡ଼ି ଯାଆନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଯଦି ଲଜ୍ଜା ଅଛି, ତାହାମଧ୍ୟେ ମୁଁ କିଛି ପାଣି ଅଣୁଛି
ଆପଣ ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ବୃଷତଳେ ବସ୍ତ୍ରମାନ କରନ୍ତୁ; ଖାଣ୍ଡ ରୁଟି ଅଣୁଛି । ଉପରି
ଆପଣାୟିତ ହୋଇ ପରେ ଆପଣ ଆଗକୁ ଯିବେ । କାରଣ, ଏଥିପାଇଁ ଆପଣ ତାହା
ନିକଟକୁ ଆସି ଅଛନ୍ତି । ତାପରେ ସେ କହିଲେ “ଯାହା କହିଲୁ ତାହା କର ।” ଏହି
ଶୁଣି ଆଗ୍ରାହ୍ୟ ବ୍ୟଗ୍ରତାପୂର୍ବକ ତନ୍ମୁଦ୍ରାରେ ପରଃ ନିକଟକୁ ଯାଇ କହିଲା--“ସେ
କରି, ତିନି ମୁଠା ଭଲ ଅଟାରେ ରୁଟି ତିଆରି କର” । ଏଣେ ଆଗ୍ରାହ୍ୟ ଗୋଡ଼
ଯାଇ ଗାଈମଳରୁ ଗୋଟିଏ ଭଲ-କୋମଳବାଳୁଣୀ ଧରି ଆଣିଲା ଓ ଚାରିପଟେ
ଦେଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ନେଇ ଶୀଘ୍ର ଚାଲି ଦେଲା । ତା ପରେ ସେ ଲୁହାଣୀ, ଯୁଧି
ଓ ରଜା ବାଳୁଣୀମାନଙ୍କ ନେଇ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ରଖିଲା ଓ ନିଜେ ଗୋଡ଼
ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହେଲା । ସେ ତାହା ଗୋଟନ କଲେ ।

ଗୋ. ପଦ. ୧୮ । ଆ. ୧୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଉଦ୍ର ମହୋଦୟ ଗଣ ! ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଯାହାଙ୍କ ଈଶ୍ଵର ବାହୁଶ୍ରୀ-
 ଶାସ୍ତ୍ରୀ, ତାହାଙ୍କ ଉପାସକମାନେ ଗାନ୍ଧୀ, ବାହୁଶ୍ରୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଣ୍ଡାକୁ
 କାହିଁକି ? ଯାହାଠାରେ ତଳେ ହେଲେ ଦୟା ନାହିଁ ଓ ସେ ମାଂସ ଖାଇବାକୁ
 ଅନୁରୋଧ, ସେ ଜଣେ ହିଂସକ ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ କେବେ ଈଶ୍ଵର ହୋଇ ନ
 ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ମାଙ୍ଗଳେ ଦୁଇ ଜଣ ମନୁଷ୍ୟ କିଏ ଥିଲେ ? ଏଥିରୁ
 ହୁଏ ଯେ, ବରୁଣା ଲୋକଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମଣ୍ଡଳୀ ଥିଲା । ସମ୍ଭବତଃ ସେହି
 ପ୍ରମୁଖକୁ ବାଇବେଲରେ ଈଶ୍ଵର ନାମ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହିସବୁ କଥାରୁ ବୁଦ୍ଧି-
 ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ବୋଲି ମାନ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଈଶ୍ଵର
 କିମ୍ବା ଈଶ୍ଵର ବୋଲି ସ୍ଵୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ ॥୨୦॥

୨୧—ପରମେଶ୍ଵର ଆକାଶକୁ କହିଲେ—“ସରଃ ମୁଁ ତ ବୁଢ଼ୀ ! ସତରେ
 ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରି ଯାଉଛି ?” କାହିଁକି ଏହା କହି ଦିଅନ୍ତୁ ? ପର-
 ମେଶ୍ଵର ପକ୍ଷରେ କେଉଁ କାମ ଅସାଧ୍ୟ ?” ଗୋଟି: ଗବ: ୧୮ । ଆ: ୧୩. ୧୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକ୍ଷିପ୍ତାନଙ୍କ ଈଶ୍ଵରଙ୍କର ଲାଲା ! କପରି ବାଳକ
 ସମୀକ୍ଷକ ସଦୃଶ ଉଦ୍ରଙ୍କୁ ହୋଇ ଟାହୁଲି କରନ୍ତି !!! ॥ ୨୧ ॥

୨୨—ତା ପରେ ପରମେଶ୍ଵର ନିଜ ତରଫରୁ ସମୁଦୟର ନଗର ଉପରେ
 ଓ ଅଗ୍ନି ବର୍ଷା କଲେ । ଘୋର ସମୁଦ୍ର ନଗର, ସମସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ, ସମଗ୍ର
 ଉପରାସୀ ସହ ଭୂମି ଉପରେ ଯାହା କିଛି ଉଦ୍ଭିଦ ହୁଏ, ସେ ସମସ୍ତବସ୍ତୁ ଓଲଟ
 ହୋଇଗଲା । ଗୋଟି: ଉଦ୍ର: ପଦ ୧୯ । ଆ: ୨୪. ୨୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ବାଇବେଲ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଏହି ଲାଲା ମଧ୍ୟ ଦେଖନ୍ତୁ ଯେ,
 ଈଶ୍ଵର ଶିଶୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଅଶୁ ମାନ୍ୟ ଦୟା ଅର୍ପିଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ
 ସମସ୍ତେ ଅପରାଧୀ ଥିଲେ ଯେ ଈଶ୍ଵର ଭୂମିକୁ ଓଲଟାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଚାପି
 ହେଲେ ? ଏହା ନ୍ୟାୟ, ଦୟା ଓ ବବେକବରୁଦ୍ଧକଥା । ଯାହାଙ୍କ ଈଶ୍ଵର
 କାମ କରନ୍ତି, ତାହାଙ୍କ ଉପାସକମାନେ ବା ସେହିପରି କାହିଁକି ନ କରିବେ? ॥୨୨॥

୨୩—ଆସ, ଆମେ ନିଜ ପିତାଙ୍କୁ ଦ୍ରାଷ୍ଟାର୍ଥ ପିଆଇ ତାଙ୍କ
 ସକାଶେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଶୟନ କରିବା । ତାହାପରେ ସେମାନେ ସେହି
 ନିଜ ପିତାଙ୍କୁ ଦ୍ରାଷ୍ଟାର୍ଥ ପିଆଇଲେ । ପରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠକନ୍ୟା ନିଜ ପିତାଙ୍କ
 ଶୋଇବାକୁ ଗଲା । (ତହିଁ ଅରଦ୍ଧନ ଧ୍ୟ ଛୋଟଭଉଣୀକୁ କହିଲା)

“ଆଜି ରାତିରେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧେ ଦୁହେଁ ତାଙ୍କୁ ଦ୍ରାକ୍ଷାରସ ପିଆଇବା, ଯେଉଁକୁ ଯାଇ ଯେ ସହିତ ଶ୍ଯୁନ କର ।” ଏହି ଭାବରେ ଲୁଚର ଦୁଇ ପୁଅ ନିଜ ପିତାଙ୍କୁ କହିଲେ । ତୌ: ଉତ୍ତପ: ପଦ ୧୯ । ଆ: ୩୨-୩୪ । ୩୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଦେଖନ୍ତୁ ! ଯେଉଁ ମଦ୍ୟପାନର ମାଦକତାରେ ବର୍ଣ୍ଣାବ୍ରତ ହେଉ ପିତା-ପୁଅ ମଧ୍ୟ କୁକର୍ମରୁ ବରତ ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ, ସେହି ଜଗନ୍ନାଥ ମଦ୍ୟପାନର ଆସକ୍ତ ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ଯୁଗମାନଙ୍କ କୁକର୍ମର କୌଣସି ପାରବାର ନାହିଁ । ଅତଏବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପକ୍ଷରେ ମଦ୍ୟପାନର ନାମ ନେବା ମଧ୍ୟ ଅନୁଚିତ ॥ ୨୩ ॥

୨୪— ପରେ ପରମେଶ୍ୱର ନିଜ ବଚନାନୁସାରେ ସରଃ ସହିତ ଦେଖି କେନ୍ଦ୍ର ଓ ତାହାକୁ ଯାହା ବଚନ ଦେଇଥିଲେ ତା ସହିତ ସେହି କଥା କଲେ ଓ ସରଃ ବଞ୍ଚି ବଞ୍ଚି ହେଲେ । ତୌ: ଉତ୍ତପ: ପଦ ୨୧ । ଆ: ୧, ୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଚିନ୍ତା କରି ଦେଖନ୍ତୁ, ସରଃକୁ ଦର୍ଶନ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚି କଲେ । ଏ କାମ କିପରି ହେଲା ? ପରମେଶ୍ୱର ଓ ସରଃ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଗୁଣର ନୌଷ୍ଠି ତୃଣସ୍ୱ କାରଣ କଅଣ ଦେଖା ଯାଉଛି ? ଏଥିରୁ ଜଣା ଯାଉଛି ଯେ, ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କଦ୍ୱାରା ସରଃ ଗର୍ଭବତ୍ତା ହେଲା ! ! ! ॥ ୨୪ ॥

୨୫— ପରେ ଆକ୍ରାନ୍ତମ ସକାଳୁ ଉଠି ରୁଟି ଓ ଗୋଟିଏ ଜଳପୁଣ୍ଡ ପହଞ୍ଚିଲା । ସେ ସବୁ ହାଜିରଃର କାନ୍ଦରେ ରଖି ପିଲଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପର୍କି ଦେଲା ଓ କହି ଦିଆ କର ଦେଲା । ସେ ସେହି ବାଲକଟିକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟମୂଳେ ପହଞ୍ଚିଲା ଓ ତା ଆଗରେ ବସି ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେହି ସମୟରେ ପରମେଶ୍ୱର ବାଲକଟିର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲେ ॥ ତୌ: ଉତ୍ତପ: ପଦ: ୨୧ । ଆ: ୧୪-୧୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ଯୁଗମାନଙ୍କ ଉତ୍ତରଙ୍କ ଲାଲା ! ପ୍ରଥମେ ସେ ସରଃ ସହିତ ପକ୍ଷପାତ କରି ହାଜିରଃକୁ ସେଠାରୁ ବାହାର କରାଇ ଦେଲା, ଦୃଷ୍ଟସ୍ୱରେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିଲା ହାଜିରଃ, କିନ୍ତୁ ଏଇ ଶୁଣିଲେ ବାଲକର କିପରି ଅଭିଭୂତ କଥା ? ଅନୁମାନ ହୁଏ ଯେ, ପିଲଟି କାନ୍ଦୁଛି ବୋଲି ଉତ୍ତରଙ୍କୁ ହୋଇଥିବ । ଆଗ୍ର, ଏପରି କଥା କ’ଣ କେବେ ଉତ୍ତରଙ୍କ କନ୍ୟା ତାଙ୍କର ଗର୍ଭରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେ ? ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିର କଥା ଛଡ଼ା ଏହା ଅନ୍ୟ କାହାର କଥା ନ ପାରେ । ଅଳ୍ପ କେତେକ ସତ୍ୟ କଥା ଛଡ଼ା ଏହି ପୁସ୍ତକଟି ମଧ୍ୟ କେତେକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ୨୫ ॥

୨୭—ତା'ପରେ ଶିଶୁର ଆଗ୍ରାହମର ପରୀକ୍ଷା ନେଲେ । ତାକୁ ସେ କହିଲେ—
 ଆଗ୍ରାହମ ! ତୁ ନିଜର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରିୟତମ ପୁଅ ଇଜହାକକୁ ଯଜ୍ଞ ସକାଶେ
 କର ।” ସେ ନିଜପୁଅ ଇଜହାକକୁ ବାନ୍ଧି ଆଣି ବେଘାରେ ରଖି
 କାଠ ଲଦିଦେଲା । ଯେତେବେଳେ ଆଗ୍ରାହମ ଛୁଣ୍ଟା ନେଇ ନିଜ
 ମରବା ସକାଶେ ହାତ ବଢାଇଲା, ସେତେବେଳେ ଶିଶୁରଙ୍କ ଦୂତ ତାକୁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ
 କହିଲେ—ଆଗ୍ରାହମ ! ପିଲା ପ୍ରତି ହାତ ବଢାଅ ନାହିଁ କିମ୍ବା ତାହା ପ୍ରତି ଅନ୍ୟ କିଛି
 ନାହିଁ । କାରଣ, ଏବେ ମୁଁ ଜାଣିଲି ଯେ ତୁ ଶିଶୁରଙ୍କୁ ଡରୁ ॥”

ତୌ: ଉତ୍ତ: ପଦ: ୨୨ । ଆ: ୧.୨ । ୯-୧୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା ଯେ, ବାଇବେଲର ଏହି ଶିଶୁର ସବୁଜ
 ଅନୁଜ୍ଞ ଅଟନ୍ତି । ଏହାଛଡା ଆଗ୍ରାହମ ମଧ୍ୟ ଜୋଟିଏ ନିବୋଧ ଲୋକ ଥିଲା ।
 ଏହାର ଚେଷ୍ଟା କାହିଁକି କରନ୍ତା ? ଆଉ ଯଦି ବାଇବେଲ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶିଶୁର
 ଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେ ନିଜ ସବୁଜତା ଦ୍ୱାରା ଆଗ୍ରାହମର ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଣୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ
 ଖଣି ପାରିଥାନ୍ତେ । ଏଥିରୁ ନିଶ୍ଚିତ ହୁଏ ଯେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଶିଶୁର ସବୁଜ
 ନୁହେଁ ॥ ୨୭ ॥

୨୮—ଆପଣ ଆମ୍ଭ କବରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ କବର ସ୍ତମ୍ଭରେ
 ସେଥିରେ ନିଜର ବେ ପୋତିଛନ୍ତି । ତୌ: ଉତ୍ତ: ପଦ: ୨୩ । ଆ: ୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଶବ ପୋତିବାଦ୍ୱାରା ସଂସାରର ବଡ଼ ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ । କାରଣ,
 ଶବ ପୋତିବାଦ୍ୱାରା ବାସ୍ତୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ହୋଇ ଶ୍ୱେତବସ୍ତ୍ରର କରେ ।
 ପ୍ରଶ୍ନ-ଦେଖ ! ଯାହାକୁ ଆମ୍ଭେ ଭଲ ପାଉଁ, ତାହାକୁ ଜଳାଇଦେବା ଉଚିତ
 ନୁହେଁ । ମାଟିରେ ପୋତିଦେବା ଶୁଆଇଦେବା ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଏଣୁ ପୋତିବା
 ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଉତ୍ତର—ଯଦି ମୃତବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭଲ ପାଅ, ତେବେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଘରେ କାହିଁକି
 ନାହିଁ ? ପୋତିଛ ବା କାହିଁକି ? ଯେଉଁ ଜୀବାତ୍ମା ସହିତ ପ୍ରୀତି ଥିଲା, ସେ ତ
 ସ୍ୱର୍ଗ ଗଲା, ଏବେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ମାଟି ସାଙ୍ଗରେ କି ପ୍ରୀତି ? ଯଦି ବା ତା ସହିତ
 ଥିଲା, ତେବେ ତାହାକୁ ଭୂମିରେ କାହିଁକି ପୋତି ପକାଉଛ ? କାରଣ, ଯଦି
 ତାହାକୁ କେହି କହେ କି, ତୋତେ ମାଟିରେ ପୋତି ଦିଆଯିବ, ତେବେ ସେ ଏ

କଥା ଶୁଣି କହାପି ଯନ୍ତ୍ରସ୍ଥ ହୁଏନାହିଁ । ତାହାର ମୁହଁ, ଆଖି ଓ ଦେହ ଉପରେ ପଡ଼ି
ପଥର, ଲତା ଓ ଚୂନ ପକାଇବା ଏବଂ ଗୁଡ଼ିଆପଥର ପଥର ରଖିବା କ'ଣ ପ୍ରକାର
କାର୍ଯ୍ୟ ? ଶବକୁ ବାକ୍ସ ମଧ୍ୟରେ ରଖି ପୋତିଲେ ଅଧିକଦୂରର ଜାତ ହୁଏ
ଭୂମିରୁ ବାହାର ବାହୁକୁ ଦୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ ତଥା ଦାରୁଣ ରୋଗ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା
ଏହାଛଡ଼ା ଗୋଟିଏ ଶବ ପାଇଁ ଅନ୍ୟତମ ଛଅଟା ଲମ୍ବା ଓ ବୃଦ୍ଧିତା ନାହିଁ
ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ହସାବରେ ଶବେ, ହଜାରେ, ଲକ୍ଷେ ବା କୋଟିଏ ମୃତ୍ୟୁ
ବହୁ ପରିମାଣରେ ଭୂମି ବୃଦ୍ଧି ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ । ସେହି ଭୂମି ବୃଦ୍ଧି
ଉଦ୍ୟାନ ଅଥବା ବାସଭୂମି ଆଦି ପାଇଁ ଆଉ ଯୋଗ୍ୟ ରହେ ନାହିଁ । ଏହା
ପୋତିବା ସଦାଧିକ ନିକୃଷ୍ଟ ପ୍ରଥା । ଜଳରେ ଭସାଇ ଦେବା ତାହା ଅପେକ୍ଷା
କମ ହାନି । କାରଣ, ପାଣିରେ ପକାଇଲ ମାତ୍ର ଜଳଚକ୍ର ତାକୁ ଛିନିଭିଲ କରି
ଯାଆନ୍ତି । ତଥାପି ଯେଉଁ ହାତ ଓ ମଳ ଅବଶିଷ୍ଟ ରହେ, ତାହା ପାଣିରେ ପଡ଼ି
ତକୁ ଦୁଃଖ ଦିଏ । ଜଳରେ ପକାଇବା ଭୂଲନାରେ ବଣରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେବା ଶ୍ରେୟ
ଦୋଷାବହ । କାରଣ, ଶବକୁ ତରଳାଳ ମାଂସାହାରୀ ପଶୁମଣି ଟାଣି ଛୁଇଁ
ଯାଆନ୍ତି । ତଥାପି ଶବର ଅସ୍ଥି, ମସ୍ତିଷ୍କ ଓ ମଳ ପ୍ରଭୃତି ପତ୍ର ଦୂରର ଉଦ୍ୟାନ
ଜଗତର ଅନ୍ଧସ୍ଥ କରେ । ତେଣୁ ଜଳାଇ ଦେବା ସବୋତ୍ତମ କର୍ମ ଅଟେ । ଏହା
ସମସ୍ତବଦାର୍ଥ ଅଶୁଭ୍ରମ ଧରି ବାସ୍ତବରେ ଉଚିତ ।

ପ୍ରଶ୍ନ— ଦାହ କଲେ ମଧ୍ୟ ଦୂର୍ଗନ୍ଧ ହୁଏ ।

ଉତ୍ତର— ବସ୍ତୁପୁବକ ଦାହ ନ କଲେ କିଛି ଦୂର୍ଗନ୍ଧ ଅବଶ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।
କିନ୍ତୁ ପୋତିବା ଆଦି ଫିସ୍ତା ଭୂଲନାରେ ଏହାର ମାତ୍ରା ବହୁତ କମ୍ । ବେଦବିଦି
ବସ୍ତୁପୁବକ ଦାହଫିସ୍ତା ଅର୍ଥାତ୍ ଶବହାତରେ ତିନି ହାତ ଖେର, ସାତେ ତିନି ଗଜ
ଓସାର, ପାଞ୍ଚ ହାତ ଘର୍ଦ୍ଦ ଓ ତଳ ଭାଗ ଅଠର ଅଙ୍ଗୁଳ ଓସାରର ଏକ ବେଶ ଖୋଲା
ଯାଏ । ଶବ ପରିମାଣରେ ଘିଅ, ପ୍ରତି ସେର ଘିଅରେ କସ୍ତୁରୀ ଓ କେଶର ପଥର
ରଖି ଓ ମସାଏ ଲେଖାଏଁ ମିଶାଇ ରଖାଯାଏ; ନ୍ୟୁନ ପକ୍ଷରେ ଅଧ ମହଣ ଚନ୍ଦନ
କାଠ ପୁଣି ଧୂଳିପୁରୁଷାଗଜାଷ୍ଟାଦି ବେଞ୍ଜରେ ସ୍ଥାପନ ପୂର୍ବକ ଶବକୁ ଗା
ଉପରେ ରଖି, ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଘୃତର ବେଞ୍ଜମୁଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ତଃସ୍ଥାପନ କରାଯାଉଥିବା
ଦାହ କର୍ମକୁ ଅନ୍ୟେଷୁ, ନରମେଧ ଯଜ୍ଞ କୁହାଯାଏ । ଏହାହାର ଅର୍ଥେ ଦୂର୍ଗନ୍ଧ
ହାଇ ନ ଥାଏ । ନେହା ଦରିଦ୍ର ଥିଲେ ପୁଣି ନ୍ୟୁନପକ୍ଷେ କୋଡ଼ିଏ ସେର ଘିଅ
ଚିତାରେ ଦେଉ । ସେ ସେଥିପାଇଁ ଭୀଷା କରୁ, ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଶୁ କରା

ଆଶୁକନ୍ତ ଦାହନିୟା ପୁରୋକ୍ତ ପ୍ରକାର କରୁ । ଯଦି ଦୃଢ଼ାଦି କୌଣସି
 ନ ମିଳେ, ତଥାପି ପୋଡ଼ିବା ଅପେକ୍ଷା କେବଳ କାଠର ଶବକୁ ଜଳାଇ
 ଉଦ୍ଧାର । କାରଣ, ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣା ଏ ଭୂମିରେ ଅଥବା ଗୋଟିଏ ବେଦାନ୍ତପର ଲକ୍ଷ
 କୋଟି କୋଟି ଶବ ଦାହ କରାଯାଇପାରେ । ପୋଡ଼ା ଅପେକ୍ଷା ଦାହଦ୍ୱାରା ଭୂମି
 ଦୂଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । କବରକୁ ଦେଖିଲେ ଭୟ ମଧ୍ୟ ଜାତ ହୁଏ । ଅତଏବ
 ଦାହ ଆଦି ନିୟା ସର୍ବଥା ନିଷିଦ୍ଧ ॥୨୭॥

୨୮—ମୋର ସ୍ୱାମୀ ଆତ୍ମାହମଙ୍କ ପ୍ରଭୁ ପରମେଶ୍ୱର ଧନ୍ୟ । ସେ ମୋର
 ନିଜ ଦୟା ଓ ସତ୍ୟରୁ ପୃଥକ୍ କର ନାହାନ୍ତି । ପରମେଶ୍ୱର ମୋର ସ୍ୱାମୀ—
 ଉତ୍ତମାନଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବାପାଇଁ ରାସ୍ତାରେ ମୋର ମାର୍ଗପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ।
 ତୌ: ଉତ୍ତ: ଗବ ୨୪ ଆ: ୨୭॥

ସ୍ୱାମୀଙ୍କ—ସେ କଅଣ କେବଳ ଆତ୍ମାହମଙ୍କ ଶରୀର ଥିଲେ ? ଶରୀର ଯଦି
 ଲାଲର ଭୂତ୍ୟ କିମ୍ବା ପଥପ୍ରଦର୍ଶକଙ୍କ ପରି ରାସ୍ତା ଦେଖାଇ ଥିଲେ, ତେବେ ଆଜି
 ଯେ କାହିଁକି ଦେଖାଇ ନାହାନ୍ତି ? ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ବାଣ୍ଟିଲାପ
 କରୁ ନାହାନ୍ତି ? ସୁତରାଂ ଏପରି ସବୁକଥା ବନ୍ୟମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ
 ଶରୀରର କିମ୍ବା ଶରୀରର ପୃଷ୍ଠକସ୍ଥ ନୁହେଁ ।

୨୯—ଲକ୍ଷ୍ମୀଲଲର ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ଏହା:- ବଡ଼ ପୁଅ ନବତ, ଅନ୍ୟ କାଦାର,
 ଉତ୍ତମ, ମିତ୍ରସ ମ, ମିତ୍ରମୟ, ଦୁଃଖ, ମଧ୍ୟସା, ହୃଦୟ, ତୌମା, ଲଭର, ନିର୍ଦ୍ଦୀପ
 ବିଦ୍ୟମ ॥ ତୌ: ଉତ୍ତ: ଗବ: ୨୫ । ଆ ୧୩-୧୫ ॥

ସ୍ୱାମୀଙ୍କ:—ଏହା ଲକ୍ଷ୍ମୀଲଲ ଆତ୍ମାହମଙ୍କ ଭ୍ରାତୃପୁତ୍ର ଦାସୀ ମାଜିରର
 ଶରୀର ଜାତ ହୋଇଥିଲା ॥ ୨୯ ॥

୩୦—ମୁଁ ତୋର ପିତାଙ୍କ ରୂପ ଅନୁସାରେ ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ ଗାଦ୍ୟ ତିଆରି କରି
 ଦେଖୁଛି । ତୁ ଏହାକୁ ନିଜ ପିତାଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇ ଯାଆ । ସେ ଏହା ଖାଇ ନିଜ
 ପୁତ୍ରରୁ ତୋତେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେବ । ଏହାପରେ ଶକେ ନିଜ ଘରୁ ନିଜ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ୱର ଏସୌର ସୁନ୍ଦରପରିଧାନ ନେଇ ପ୍ରାକୃବକୁ ପିନ୍ଧେଇ ଦେଲା ।
 ପିତାଙ୍କ ହାତ ଓ ଗଳାର ଚୋମଳ ସ୍ଥାନରେ ହେଳିକୁଆର ଚମଡ଼ା ବାନ୍ଧି ଦେଲା ।
 ଗୋଟିଏ ପ୍ରାକୃବ ନିଜ ପିତାଙ୍କୁ ଯାଇ କହିଲା “ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଏସୌ
 ଶକେ । ଆପଣ ଯାହା ଆଜ୍ଞା ଦେଇଥିଲେ, ତାହା କରୁଛି । ଆପଣ ଉଠି ବସନ୍ତ ଓ

ମୋର ଆଶିଷ୍ଟବା ଦରଶ ମାଂସ ଖାଆନ୍ତୁ; ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରାଣ ମୋତେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଉ ।” ତୋ: ଉତ୍ତ: ପଦ: ୨୭ । ଅ. ୯. ୧୦. ୧୫. ୧୬. । ୧୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ: — ଦେଖନ୍ତୁ ! ଏହିପରି ମିଥ୍ୟା ଓ କପଟତାର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଶିଷ୍ଟବା ଦେଇ ପରେ ସିଦ୍ଧ ଓ ପେଟମୂର ଘୋଳନ୍ତି । ଏହା କଅଣ ଅଶ୍ୱିନୀ କଥା ନୁହେଁ ? ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ଲୋକ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମି ପ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଅଗ୍ରଣୀ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମତରେ କଅଣ କମ୍ ଗୋଳମାଳ ଥିବ ? ॥ ୩୦ ॥

୩୧ — ପରେ ପୂଜାକୁ ଘେରୁଛନ୍ତି ନିଜେ ତକିଆ ରୂପରେ ବ୍ୟବହାର କରି ଥିବା ପଥରରେ ଗୋଟିଏ ଖମ୍ବ ଢାଆନ୍ତି କଲେ ଓ ତାହା ଉପରେ ତେଲ ତାଳ ଖେଳୁ ଛାନର ନାମ ଦେଇଥିଲେ ରଖିଲେ, ଏବଂ କହିଲେ ଯେ ତାହା ଶିଶୁରଙ୍କ ଦର ହେବ ॥ ତୋ: ଉତ୍ତ: ପଦ: ୨୮ । ଅ. ୧୮, ୧୮, ୨୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ: — ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଏହି ଜଙ୍ଗଲମୟଙ୍କ କାମ ! ଏହିମାନେ ପଥର ପୂଜା କରି କରୁଛନ୍ତି । ଏହାକୁ ମୁସଲମାନମାନେ “ବସୁତଲମୁକଦ୍ଦ” କହନ୍ତି । କଅଣ ଏହି ପଥର ଖଣ୍ଡକୁ ଶିଶୁରଙ୍କ ଦର ଥିଲା ଓ କେବଳ ଏହି ପଥର ମଧ୍ୟରେ ଶିଶୁର ବାସ କରୁଥିଲେ ? ଧନ୍ୟ ! ଧନ୍ୟ ! ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମି ପ୍ରିୟମାନ ! କହିବା କଅଣ କହିବା ? ମହାପୋଷ୍ଟକ ତ ତୁମ୍ଭେମାନେ ହିଁ ॥ ୩୧ ॥

୩୨ — ଶିଶୁର ରଖିଲେ ସୁରଣ କଲେ ଓ ତା’ର ଡାକ ଶୁଣିଲେ; ସେ ତାକୁ ଗର୍ଭମୁକ୍ତ କଲେ । ସେ ଗର୍ଭ ବଢ଼ି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଜନ୍ମ କରି କହିଲେ, “ଶିଶୁର ମୋର ଅପବାଦ ଦୂର କରିଦେଲେ ।” ତୋ: ଉତ୍ତ: ପଦ: ୨୯ । ଅ. ୨୨ । ୨୩

ସମୀକ୍ଷକ — ବାଃ ! ବାଃ !! ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମି ପ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଶିଶୁର !!! କେତେ ବଡ଼ ଡାକର ! ସେ କେଉଁ ଅସ୍ତ୍ରପାତ୍ର ଓ ଭ୍ରଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟରେ ନାଶର ଗର୍ଭ ଶୟ ଉନ୍ମୋଚନ କଲେ ? ଏସବୁ କଥା ଅଜ୍ଞାନପରମ୍ପରା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ ॥ ୩୨ ॥

୩୩ — କିନ୍ତୁ ରାବିକାଳରେ ଶୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଲବନକୁ ସ୍ପର୍ଶରେ ଦେଖାଦେଇ ଶିଶୁର କହିଲେ, “ତୁ ସତର୍କ ରହ । ପ୍ରଭୁ ପୂଜାରୀକୁ ତୁ ଭଲମନ୍ତ୍ର କହିବା ନାହିଁ । କାରଣ, ତୁ ନିଜ ପିତାଙ୍କ ଦରକୁ ଯିବାକୁ ଏକାନ୍ତ ଅଭିଳାଷୀ । କିନ୍ତୁ ତୁ କାହିଁକି ମୋର ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରେୟ କଲୁ ?

ତୋ: ଉତ୍ତ: ପଦ: ୩୧ । ଅ. ୨୪ । ୩୦

ପ୍ରମାଣିକ—ଆମେ ଏହା ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଲେଖୁଛୁ । ବାଇବେଲରେ ଲିଖିତ
 ଯେ, ଶିଶୁର ସହସ୍ର ସହସ୍ର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ନିକଟକୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଅସି କଥା-
 କଲେ, ପାଷାଣ ଦର୍ଶନ ଦେଲେ ; ଖୁଆ ପିଆ କଲେ ଓ ଯିବା ଆସିବା ଆଦି
 ମଧ୍ୟ କଲେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, କିଛି ଜଣା ପଡ଼ିନାହିଁ ।
 ଏବେ କାହାକୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଅଥବା ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ଦର୍ଶନ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ।
 ଏହା ଏକଥା ଜଣା ଗଲା ଯେ, ସେହି ବନ୍ୟମନୁଷ୍ୟମାନେ ପାଷାଣାଦି ମୂର୍ତ୍ତିକୁ
 ଦର୍ଶନ ମାନ ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ଯୁଗର ଶିଶୁର ମଧ୍ୟ ପଥରକୁ ଦେବତା
 କରୁଥିଲେ । ନଚେତ୍ ଦେବତାମାନଙ୍କର ଅପହରଣ କିପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇ-
 ଯିବ ? ୩୩ ॥

୩୪—ଏବଂ ଯୁକ୍ତବ ନିଜ ମାର୍ଗରେ ଯାଉଥିବାବେଳେ ଶିଶୁରଙ୍କ ଦୃଢ଼ ତା-
 ପାଶର କଲେ । ଯୁକ୍ତବ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି କହିଲେ ଯେ, ସେମାନେ ଶିଶୁରଙ୍କ
 ଅଛନ୍ତି । ତୋ: ଉତ୍ତର: ପଦ: ୩୨ । ଆ: ୧୨ ॥

ପ୍ରମାଣିକ—ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ଯୁଗର ଶିଶୁର ମନୁଷ୍ୟ—ଏଥିରେ ତିଳେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।
 ତାଙ୍କର ସେନା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସେନା ଯେତେବେଳେ ଅଛି, ତେବେ ଅସ୍ତ୍ର-
 ଶସ୍ତ୍ର ଥିବା ଏବଂ ସେ ଯାହା କାହା ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରି ଯୁଦ୍ଧ ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟ
 ହେବ । ନୋହଲେ ସେନା ରଖିବାରେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ॥ ୩୪ ॥

୩୫—ଏବଂ ଯୁକ୍ତବ ସେଠାରେ ଏକାକୀ ଥିଲ । କେହିବ୍ୟକ୍ତି ତାହା ସହିତ
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଞ୍ଜିଯୁଦ୍ଧ କଲ । କିନ୍ତୁ ତାହାକୁ ଜୟ କରିବା ଅସମ୍ଭବପରି ଜାଣି ସେ
 ବନ୍ଧୁର ଜୟକୁ ଉତ୍ତରପାଶରୁ ହୁଲି ଦେଲା । ଏହିପରି ମଞ୍ଜିଯୁଦ୍ଧଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତବର
 ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ଥାନରୁ ତ ହୋଇଗଲା । ତାହା ପରେ ସେ କହିଲା, ଏବେ ମୋତେ
 କିକୁ ଦେ ! କାରଣ, ପ୍ରଭାତ ହେବାକୁ ଅଟିଲଣି । ଯୁକ୍ତବ ହେଲା—“ମୋତେ
 କିବାଦ ନ ଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ତୁମକୁ ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ । ତା ପରେ ସେ ତାକୁ
 କହିଲେ “ତୁମ ନାମ କଣ ?” ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ଯୁକ୍ତବ” । ଏହା ଶୁଣି ସେ
 କହିଲା, ତୋର ନାମ ଏଣିକି ଯୁକ୍ତବ ନ ହୋଇ ଇସ୍ରାଏଲ ହେବ । କାରଣ,
 ତୁମେ ସବୁଠାରୁ ଶିଶୁରଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଜୟ ଲାଭ କଲୁ । ଏହା ଶୁଣି ଯୁକ୍ତବ
 କହିଲେ, “ଆପଣଙ୍କର ନାମ ?” ସେ କହିଲେ—“ତୁ କାହିଁକି ମୋ ନାଁ ପଚା-
 ର ?” ଏକଥା କହି ସେ ତାକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଲେ ।

ଏଠାରେ ମୁଁ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍ କଲି ଓ ମୋର ପ୍ରାଣ ବଞ୍ଚିଗଲା— ଏହା କହୁ
 ଯାକୁର୍ ସେହି ସ୍ଥାନଟିର ନାମ ଫରୁଏଲ ରଖିଲା । ଏହାପରେ ସେ ଯେତେବେଳେ
 ଫରୁଏଲ ଛାଡ଼ି ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ, ସେତେବେଳେ ତା' ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକରଣ ପଡ଼ିଲା । ସେ
 ସମୟରେ ସେ ଛୋଟ ଉ ଥାଏ ; ଏବଂ ଇସ୍ରାଏଲର ବଂଶଧରମାନେ ଅନ୍ଧାରି
 ସେହି ଜଙ୍ଗଲର ସ୍ଥାନରୁ ଶିର ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ, ସେ ଯାକୁର୍ ସେହି
 ଶିରକୁ ଛୁଇଁଥିଲେ । ଗୋ: ଉତ୍: ପଦ: ୨୩ ଆ: ୨୪-୩୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଈଶ୍ଵର ମଙ୍ଗିଯୋଜା; ତେବେ ତ ସେ ସବୁ ଓ
 ରାଜାଙ୍କ ପୁଅ ପ୍ରାପ୍ତିରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ । ସେ କି କେବେ ଈଶ୍ଵର ହୋଇପାରେ ?
 ଆଉ ଲାଲ ଦେଖ ! କି କେହି ପଚାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଈଶ୍ଵର ନିଜ ନାମ କହିବାକୁ
 କୁଣ୍ଠିତ ! ଈଶ୍ଵର ଯାକୁର୍ ବର ନାହିଁ ଅପସୃତ କରି ଦେବାରୁ ସେ ପରାଣିତ ହେଲା ।
 ପରନ୍ତୁ ଈଶ୍ଵର ତାଙ୍କର ହୋଇଥିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ତାହାର ଜଞ୍ଜଳ ନାହିଁ ଭଲ କରି
 ଦେଇଥାନ୍ତେ । ସେହି ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଭକ୍ତି କରୁଥିବା ଅନ୍ୟ ଭକ୍ତମାନେ ଯାକୁର୍ ଛାଡ଼ି
 ଛୋଟାଉଥିବେ । ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଶରୀର ଧାରଣ ବନା ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଓ ତାଙ୍କ
 ସହିତ ମଙ୍ଗିଯୁକ୍ତ ଆଦି କିପରି ସମ୍ଭବ ହେବ ? ସୁତରାଂ ଏହା ବାବୁଲତା ମଧ୍ୟ ॥ ୩୫ ॥

୩୬— ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧଦାହର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁଅ ଏବଂ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପୁଣି
 ଥିବାରୁ ସେ ତାକୁ ମରି ପକାଇଲେ । ତେଣୁ ଯୁଦ୍ଧଦାହ ଓନାନକୁ କହିଲା, “ତୁ
 ନିଜ ଭାଇର ପତ୍ନୀ ନିକଟକୁ ଯାଆ ଏବଂ ତାହା ସହିତ ବବାହ କରି ଭାଇର ବଂଶ
 ବଢ଼ା ।” ଏହି ବଂଶ ନିଜର ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ଭାବ ଓନାନ ଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭକୁ
 ଯାଇ ସୁଦ୍ଧା ଭୂମିରେ ବାସ୍ୟପାତ କଲା । ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଖରାପ
 ମାୟୁ ହୋଇ ଥିବାରୁ ସେ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ବଧ କଲେ । ଗୋ: ଉତ୍: ପଦ: ୩୮ ଆ: ୨-୧୦ ।

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ନା ଈଶ୍ଵରଙ୍କର ॥
 ଏହା ତ ଏବରର ଭାସ୍ୟ ସହିତ ନିୟୋଗର ବ୍ୟାଧାନ ଥିଲା, ତେବେ ଈଶ୍ଵର ତାକୁ
 କାହିଁକି ମାରିଲେ ? ତା'ର ବୁଦ୍ଧିକୁ ନିର୍ମଳ କାହିଁକି କରି ନ ଦେଲେ ?

ଏହାଦ୍ଵାରା ଏହା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, ବେଦୋକ୍ତ ନିୟୋଗପ୍ରଥା ପ୍ରଥମେ ସଦୃଶ
 ମାନ୍ୟରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ॥ ୩୬ ॥

* ତୋରେତ ଯାହା ପୁସ୍ତକ *

୩୭— ମୁସା ବୟସ୍କ ହେଲା ପରେ ଦିନେ ଜଣେ ମିଶରବାସୀ ତାହାର ଭ୍ରାତୃ

ଇବାନକୁ ମାରୁଥିବା ଦେଖିଲ । ସେ ସେତେବେଳେ ଇତସ୍ତତଃ ଦୃଷ୍ଟି
କଲ । ସେ ସେଠାରେ ଅନ୍ୟ କାହାରକୁ ନ ଦେଖି ସେହି ମିଶରଦେଶ-
ମାର ଦେଇ ବାଲରେ ଲୁଚୁଇ ଦେଲ । ପରଦିନ ବାହାରକୁ ଆସି ଦୁଇଜଣ
ପରସ୍ପର ହସତା କରୁ ଥିବା ସେ ଦେଖିଲ । ସେ ଦୋଷୀବ୍ୟକ୍ତିକୁ କହିଲ
ନିଜ ପଡୋଶୀ ଲୋକକୁ କାହିଁକି ମାରୁଥିଲ ? ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲ, “ଆମ
ନ୍ୟାୟାର୍ଥୀ ଦେବାକୁ ତୋତେ କିଏ କହିଲ ? ଏହା ଶବ୍ଦକୁ ଯେଉଁ
ମିଶରନବାସୀକୁ ହତ୍ୟା କଲ ସେହି ଶବ୍ଦରେ ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ମାର ଦେବ ?”
ଶୁଣି ମୁଖା ଉପରେ ପସାଇଲ ॥ ଗୌ: ଯା: ପଦ: ୨ । ଆ: ୧୧-୧୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ବାଇବେଲମତର ପ୍ରତିଷ୍ଠାଣା ଓ ଆରୁର୍ଯ୍ୟ
କରିବ କପରି ନୋଧାଦି ଦୁର୍ଗୁଣରେ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ; ଏ ସ୍ତୋତ୍ର ଓ ନରହନ୍ତା
ପ୍ରତିଦେଶରୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ବୁଝାନ୍ତି । କାରଣ, ସତ୍ୟକଥାକୁ ଲୁଚୁଥିବା ପୁଲେ
ବିଶ୍ୱାସ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ । ଆଉ ସେହିପରି ବ୍ୟକ୍ତି ଶିଶୁରଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରି ପେଟମୁର
ଦୁଃଖୀ ଅବସ୍ଥା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା । ସେହି ମୁଖା ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ରା ପ୍ରଭୃତି ମତ ଚଳା-
ଇ । ଥିଉ ବୁଝାଯାଏ ଯେ ମୁଖା ପ୍ରମୁଖ ଶାସ୍ତ୍ର ସ୍ୱାନମାନଙ୍କ ମୂଳ ସ୍ମରଣର
ଆଧାର ଅବସ୍ଥା ଥିଲେ ॥ ୩୭ ॥

୩—ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କୁଆକୁ ମାର । ମୁଠାଏ ସୁଗନ୍ଧିତ ଘାସ ନେଇ
କୁଆପିଣ୍ଡର ରକ୍ତରେ ସିକ୍ତ କରି ତଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ଉପରେ ତଥା ହାରର
କୁଆର ଗୁପ୍ତ ଲଗାଇ ଦିଅ । ସକାଳ ଯାଏଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି
କି ଘରଭିତରୁ ପହାକୁ ବାହାର ନ ଯାଉ । ପରମେଶ୍ୱର ମିଶର
ମନକୁ ମାରିବାପାଇଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଘର ଦେଇ ଗଲବେଳେ ଉକ୍ତ ରକ୍ତର ଗୁପ୍ତ
କୁଆର ଗୁପ୍ତ ଆଗକୁ ଚାଲିଯିବେ ଏବଂ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ମାରିବାପାଇଁ ତୁମ୍ଭ ଘରକୁ
ପହଞ୍ଚିବେ ନାହିଁ ।
ଗୌ: ଯା: ପ୍ର: ୧୨ । ଆ: ୨୧-୨୩

ସମୀକ୍ଷକ—ଭଲ, ଯିଏ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କୁଆକୁ ମାରୁଅଛି କି କେବେ ସବୁଜ
କୁଆର ଗୁପ୍ତରେ ? ରକ୍ତଗୁପ୍ତ ଦେଖିଲ ପରେ ହିଁ ଲସ୍ । ଏଲ ବର୍ଣ୍ଣା ଘର ବୋଲି
ଅନ୍ୟଥା ନାହିଁ । ଏହା ତ ସୁଦୃଢ଼ ମନୁଷ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ ଭଲଆ ଅଟେ !
ଶୁଣି ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଏହି କଥାସବୁ କୌଣସି ବଞ୍ଚୁଆ ଲୋକଲିଖିତ ॥ ୩୮ ॥

୩୯—ଥରେ ଏପରି ଘଟଣା ଘଟିଲ ଯେ, ଅନ୍ଧା ଶବ୍ଦସମୟରେ ପରମେଶ୍ୱର

ସିଂହାସନାରୁ ଫିରାଉନର ପ୍ରଥମଜାତ ସନ୍ତାନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମିଶରରେ ଶୁଣି
ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଓ କାରାଗାରସ୍ଥିତ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସନ୍ତାନ, ଏପରି କି
ପଶୁମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଶାବକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲେ । ଶିବି ସମୟରେ
ଫିରାଉନ, ତାହାର ସେବକ ଗଣ ଓ ସମସ୍ତ ମିଶରରବାସୀ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ । ମିଶର
ଦେଶରେ ବହୁତ କାନ୍ଦ-ବୋବାଲି ପଡ଼ିଗଲା । କାରଣ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରର କନ୍ଦେ
ଲେଣାଏଁ ମରିଥିଲେ । ଭୌ: ଯା: ପ: ୧୨ । ଆ: ୨୯-୩୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ବାଃ ! ଭଲ କଥା । ଅଧିଗତରେ ଡକାୟତ ସମ ହୁଟିଥିବା
ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ନିଦଂସ୍ତ ଈଶ୍ବର ନିରପରାଧ ଶିଶୁ, ଶୁଦ୍ଧ ଓ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା
କଲେ । ମିଶର ଦେଶରେ ଏତେ ବଡ଼ କାନ୍ଦ-ବୋବାଲି ପଡ଼ିଗଲା; ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ
ଈଶ୍ବରଙ୍କ ହୃଦୟରୁ ନିଷ୍ଠୁରତାର ମାନ୍ଦା ଲେଖମାନ୍ଦା କମିଲା ନାହିଁ । ଏହିପରି ବାଃ
ଈଶ୍ବରଙ୍କ କଣ୍ଠ, କୌଣସି ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟର ମଧ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବାହାରେ । ଏହା ଅଶୁଭ
ନୁହେଁ । କାରଣ, ଲେଖାଅଛି, “ମାଂସାହାରୀଶଃ କୁତୋ ଦୟା” ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ
ଈଶ୍ବର ମାଂସାହାରୀ ହେବାରୁ ଦୟାରେ ବା ତା’ର କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ॥୩॥

୪୦— ପରମେଶ୍ବର ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ କରିବେ । ଲସ୍ରାଏଲର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ
କୁହାଟଲା, ତୁମେ ଆଗେ ବଢ଼ । ଆଉ ତୁମେ ନିଜ ଛୁତି ଉଠାଇ, ସମସ୍ତ
ଉପରେ ନିଜ ହସ୍ତ ବିସ୍ତାର କରି ତାହାହାର ସମୁଦ୍ରକୁ ଦୁଇ ଭାଗ କର । ଲସ୍ରାଏଲର
ସନ୍ତାନମାନେ ସମୁଦ୍ରର ଠିକ୍ ମଝିରେ ଶୁଷ୍କଭୂମି ଦେଇ ଚାଲିଯିବେ ।

॥ ଭୌ: ଯା: ପ: ୧୩ ଆ: ୧୪-୧୬ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— କେମନ୍ତ କରି ? ପ୍ରଥମରେ ତ ଈଶ୍ବର ମେଷପଲ ପକ୍ଷରୁ
ମେଷପାଳକ ଭଳି ଲସ୍ରାଏଲ ବଂଶ ପଛରେ ଧାଁ ଧପଡ଼ା କରୁଥିଲେ । ଏବେ କୁଆଡ଼େ
ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଗଲେ ? ନୋହଲେ ସମୁଦ୍ର ମଝିରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଚେନିପି
ନିର୍ମାଣ କରି ଦିଅନ୍ତେ ଯଦ୍ଭାବ ସାରା ସଂସାରର ଉପକାର ହୁଅନ୍ତା; ନୌକାବି ନିର୍ମାଣ
କରିବା ଶ୍ରମରୁ ବିଶ୍ରାମ ମିଳନ୍ତା ! ଉପାୟ ଆଉ କଅଣ ? ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ଈଶ୍ବର
ଧେ କୁଆଡ଼େ ଲୁଚି ରହିଛନ୍ତି । ବାଇବେଲର ଈଶ୍ବର ଏହିପରି ମୁଖା ସହିତ ଅନେକ
ଅସମ୍ଭବ ଲୀଳା-ଖେଳା କରି ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହାହାର ଜଣା ଗଲା ଯେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟି-
ୟାନମାନଙ୍କ ଈଶ୍ବର ଯେପରି, ତାହାଙ୍କ ଅନୁଯାୟୀ ଓ ତଦ୍ବରାହତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ମଧ୍ୟ ସେହି

। ଏହିପରି ପୁଅଟି କିନ୍ତା ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନ ରହିଲେ
ଆତ୍ମର ମଙ୍ଗଳ ହେବ ॥ ୪୦ ॥

୪୧—ଯେହେତୁ ମୁଁ ପରମେଶ୍ୱର, ତୁମର ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ପ୍ରକାଶକ ସବୁ-
କିଛି ଅଟେ, ତେଣୁ ମୋ ସହିତ ବୈରଭାବ ରଖୁଥିବା ପିତୃଗଣଙ୍କ ଅପରାଧର
ସେମାନଙ୍କ ସନ୍ତାନସନ୍ତତିମାନଙ୍କୁ ତୁମ ଚାରି ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେବ ॥

ତୌ: ଯା: ପ: ୨୦ । ଆ: ୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଆଜ୍ଞା, ଏହା କି ନ୍ୟାୟ ଯେ ପିତାର ଅପରାଧରେ ଚାରି ପୁରୁଷ
ତାହାର ବନ୍ଧୁରମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ଉଚିତ ହେବ ? ଉତ୍ତମ ପିତାର ଦୁଷ୍ଟ
ସନ୍ତାନ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ପିତାର ଉତ୍ତମ ସନ୍ତାନ କଅଣ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ? ଯଦି ଏହା ସତ୍ୟ,
ତେବେ ତୁମ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଣ୍ଡ କିପରି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ? ଆଉ ଯଦି ପଞ୍ଚମ
ପୁରୁଷ ଆଗକୁ ଲୋକ ଦୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ କଅଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଗବାନ ଦଣ୍ଡ
ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ? ଅପରାଧ ବ୍ୟତୀତ କାହାରିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟର
ଅଟେ ॥ ୪୧ ॥

୪୨—ତାହାର ପବିତ୍ରତା ରଖିବା ପାଇଁ ବିଶ୍ରାମ ଦିନକୁ ସ୍ମରଣ ରଖ । ଛଅ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ପବିତ୍ରତା କର । ସପ୍ତମଦିନଟି ତୁମର ପ୍ରଭୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ
ଉପାସ ଦିବସ ଅଟେ । ପରମେଶ୍ୱର ବିଶ୍ରାମ ଦିବସକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ।

ତୌ: ଯା: ପ: ୨୦ । ଆ: ୮-୧୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—କଅଣ ଲେବଳ ରବିବାର ଦିନ ପବିତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଛଅ ଦିନ
ଅବିତ ? ପରମେଶ୍ୱର କଅଣ ଛଅ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଠିନ ପରୀକ୍ଷା କରିଥିଲେ ଯେ
ତୁମ ସପ୍ତମଦିନ ଶୋଇଗଲେ ? * ଯଦି ରବିବାରକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଲେ,
ତେବେ ଛଅ ଦିନକୁ... ? ଅଛୁଟାପ ଦେଲେ ? ଏପରି କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୱାନ୍ମନେ ମଧ୍ୟ
ନାହିଁ, ତେବେ ଭିନ୍ନ କିପରି ଏହା କରିବେ ? ଆଜ୍ଞା କହିଲୁ, ରବିବାରରେ
ପୁଣି ଓ ସୋମବାର ଆଦିରେ କି ଦୋଷ ଥିଲା ଯେ ଜଣକୁ ପବିତ୍ର କରି ବର
ଦେଲା ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେହିପରି ଅପବିତ୍ର ଛାଡ଼ି ଦିଆଗଲା ? ॥ ୪୨ ॥

ତୌ: ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ: ବ୍ରାହ୍ମଣରେ ପ୍ରକାଶିତ = ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ = ମହାଦେବ, ବିଷୟରେ ଲେଖା
ହେଉଛି “ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଭୂତା ଅଶ୍ୱତ୍ତର” । ଏହାକୁ ବୁଝି ନ ପାରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପୁନଃମନେ ଭିନ୍ନ-
ଭିନ୍ନ ଶୋଇବା ଲେଖିଦେଲେ ।

୪୩—ତୁମ୍ଭ ପଡ଼ୋଶୀ ଲୋକଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମିଥ୍ୟାସାକ୍ଷ୍ୟ କିଅ ନାହିଁ । ପଡ଼ୋଶୀଦରୁ ଦାସ-ଦାସୀ; ତାହାର ବଳଦ ଓ ଗାଈ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରତି ଲୋଭ କର ନାହିଁ । ଗୋ: ଯା: ପ: ୨୦ ॥ ଆ: ୧୭-୧୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ବା: ! ବା: !! ତେଣୁକରି ତ ଯେପରି ସୁଧାର୍ଥୀ ଅନୁପ୍ରାପ୍ତ ଓ ବୃଦ୍ଧ ଲୋକ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି, ସେହିପରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନେ ବିଦେଶୀୟ ନୈତିକ ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଝାମ୍ପ ମାରନ୍ତି ! ଏହା କେବଳ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ । ବୋଧ ହୁଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଏହିପରି ହୋଇଥିବେ ଯଦି କହନ୍ତି, “ଆମେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଜର ପଡ଼ୋଶୀ ମନେ କରୁ ।” ବାହାଃ ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କାହାର ଧର୍ମ ବା ଦାସୀ ଅଛି ସେ ତାହାକୁ ପଡ଼ୋଶୀ ବୋଲିବ ? ସୁତରାଂ ଏହିସବୁ ସ୍ୱାର୍ଥୀ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ କଥା, ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ନୁହେଁ ॥ ୪୩ ॥

୪୪—ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ଓ ପୁରୁଷ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବଧ କର । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ କନ୍ୟାମାନେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ନାହାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜପାଇଁ ଜୀବିତ ରଖ । ଗୋ: ଗିନତ: ପ: ୩୧ । ଆ: ୧୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ବା: ବା: !! ଯେଗମ୍ଭର ମୁସା ଓ ତୁମ୍ଭର ଈଶ୍ୱର ଧନ୍ୟ ! ତୁମ୍ଭ କି ସ୍ତ୍ରୀ, ବାଳକ, ବୃଦ୍ଧ ଓ ପଶୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାରେ ତିରସ୍କରିତ ହେବେ ବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚିତରୂପେ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ ମୁସା ଏ ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲା । ଯଦି ସେ ସେହିପରି ନ ଥାନ୍ତା, ତେବେ ଅନ୍ତତଃସାଧୁ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁରୁଷସମାଗମରହିତଜନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଜପାଇଁ କାହିଁକି ଆବଶ୍ୟକ ମନେ କରନ୍ତା ବା ଏପରି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଓ ଲମ୍ପଟଚାରିତ ଆଦେଶ କାହିଁକି ଦିଅନ୍ତା ? ॥ ୪୪ ॥

୪୫—ଯଦି କେହି ଘାତକ କାହାରିକୁ ମାରେ, ତେବେ ସେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରାଣେ ପାଇବା କଥା ନା ଆଉ, ଯଦି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଈଶ୍ୱର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତାହା ଘାତରେ ସମର୍ପଣ କରି ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ତୋତେ ପଲାଇ ଲୁଚି ଯିବାର ସ୍ଥାନ କହିଦେବି ।

ଗୋ: ଯା: ପ: ୨୧ । ୧୭-୧୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଏହି ନ୍ୟାୟସତ୍ୟ, ତେବେ ଯେତେବେଳେ ମୁସା ଜନୈକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହତ୍ୟାପୁରକ ମାଟିରେ ପୋତି ଦେଇ ପଲାଇଲେ, ସେତେ-

ତାହାକୁ ଶିଶୁର କାହିଁକି ଦଣ୍ଡ ନ ଦେଲେ ? ଯଦି କୁହାଯାଏ ଯେ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶିଶୁର ମୁଖା ହାତରେ ତାକୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ, ତେବେ ପ୍ରତିପାତ ହେଲେ । କାରଣ, ଗୁପ୍ତ ନିୟମାନୁସାରେ ସେ ମୁଖାର ନ୍ୟାୟ କରିବାକୁ ଦେଲେ ନାହିଁ ।

୪୭— ମଙ୍ଗଳ ନିମିତ୍ତ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମରେ ବଳଦ ମାଟି ବଳି ଦିଆ-
ଯାଏ । ସନ୍ତୋଷରେ ମୁଖା ଅଥା ରକ୍ତ ନେଇ ପାତ୍ରରେ ରଖିଲା ଓ ଅଥା ରକ୍ତ ବେଦ୍ୟ
ରେ ସିଞ୍ଚି ଦେଇ କହିଲା, — “ଦେଖ, ଏହା ସେହି ନିୟମର ରକ୍ତ ଅଟେ ଯାହାକୁ
ପରମେଶ୍ୱର ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ଭୁକ୍ତମାନଙ୍କ ସହଚ ସ୍ଥିର କରି
ଛନ୍ତି ।” ପୁଣି ପରମେଶ୍ୱର ମୁଖାକୁ କହିଲେ, “ତୁ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସି
କରି । ମୁଁ ତୋତେ ଦୁଇଟି ପ୍ରସ୍ତର ଫଳକ ଦେବି, ସେଥିରେ ମୁଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା
କରିଛୁ । ଗୋ: ମା: ପ: ୨୨ ଆ: ୫-୭-୮-୧୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଏହିସବୁ ‘ଜଙ୍ଗଲୋକମାନଙ୍କ’ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ
କିଏ କ’ଣ ? ପରମେଶ୍ୱର ବଳଦ ବଳି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ଓ ବେଦ୍ୟ ଉପରେ
ସିଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ଏହା କେତେ ବଦାରତା ଓ ଅସଭ୍ୟତା ପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ? ଯଦି ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମାୟ
ର ମଧ୍ୟ ବଳଦ ବଳି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ତେବେ ତାହାଙ୍କ ଅନୁଯାୟୀମାନେ ଗୋ-
ର ପ୍ରସାଦ ଗ୍ରହଣ କରି ନିଜ ଉଦର ବା କାହିଁକି ପୂରଣ ନ କରିବେ ? ଜଗତର
କିଏ ବା କାହିଁକି ନ କରିବେ ? ବାଲବେଳ ଏହିପରି ଜୟନ୍ୟକଥାରେ ପରି-
ଣତ । ଏହି ବାଲବେଳର କୁହାହାରରେ ପ୍ରସାଦିତ ହୋଇ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମା ପ୍ରାଣମାନେ ବେଦ-
ସ୍ଥଳରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ମିଥ୍ୟାବାସୀଭାବେଷର ବାଣ୍ଟି କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବେଦରେ
କିଏ ବସବୁର ନାମଗନ୍ଧ ସୁନ୍ଦା ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ଏହା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏଯେ, ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମା-
ନଙ୍କ ଶିଶୁର ଜଣେ ପାହାଡ଼ିଆ ଲୋକ ଥିଲେ ; ପାହାଡ଼ ଉପରେ ରହୁ-
ଥିଲେ । ଉକ୍ତ ଶିଶୁର କାଳ, କଲମ ଓ କାଗଜର ନିର୍ମାଣ ଜାଣି ନ ଥିବାରୁ କନ୍ୟା
ସବୁ ପଦାର୍ଥର ଅଭାବରୁ ପ୍ରସ୍ତର ଫଳକ ଉପରେ ଲେଖି ଲେଖି ଅନ୍ୟକୁ ଦେଉ
ଥିଲେ । ସେଠାକାର ବସୁଆଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଶିଶୁର ବୋଲି ମାନ୍ୟ
କରିଥିଲେ ॥ ୪୭ ॥

୪୮— ପୁଣି କହିଲେ, “ତୁ ମୋର ରୂପ ଦେଖି ପାରିବୁ ନାହିଁ । କାରଣ,

କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ମୋତେ ଦେଖି ଜାଣିବ ରହି ପାରିବେ ନାହିଁ ।” ତାହାପରେ ସେ
ମେଣ୍ଟର କହିଲେ, “ଦେଖ, ମୋ ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ଅଛି, ତୁ ଯାଇ ସେ
କିଛି ଉପରେ ଛିଡ଼ା ରହ । ତାହାପରେ ଯେତେବେଳେ ମୋର ପ୍ରାଣ ସେହି
ଦେଇ ଅଗ୍ରସର ହେବ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତୋତେ ଗୋଟିଏ ଚିର କବିତା
ଲୁଚାଇ ଦେବି । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ସେହିସ୍ଥାନ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧମ ନ କରିବି, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ତୋତେ ନିଜ ହାତରେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବି । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ମୋର ଅନ୍ତ
ହଟାଇ ଦେବି, ସେତେବେଳେ ତୁ ମୋର ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ଦେଖିବୁ; କିନ୍ତୁ ମୋର
ରୂପ ଦେଖି ପାରିବୁ ନାହିଁ ।” ତୌ: ଯା: ପ: ୩୩ । ଆ: ୨୦-୨୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଈଶ୍ବର କେବଳ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ
ଦେହଧାରୀ ଥିଲେ । ସେ ମୁସା ସହଚର ଛଦ ପ୍ରଦକ୍ଷ କରି କପରି ସ୍ବର୍ଗକୁ ଉଡ଼ି
ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ରୂପ ନ ଦେଖାଇ ପଛଦ୍ୱାର ମାଧ୍ୟମରେ
କପରି କାହାରିକୁ ନିଜହାତଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କି ପାରିବ ? ଯେତେବେଳେ ଈଶ୍ବର ନିଜ
ହାତରେ ମୁସାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଥିବେ, ସେତେବେଳେ କଅଣ ମୁସା ତାଙ୍କ ରୂପ ଦେଖି
ନ ଥିବ ? ॥ ୪୭ ॥

ଲଘୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପୁସ୍ତକ

୪୮—ଏବଂ ପରମେଶ୍ବର ମଣ୍ଡଳୀର ତନ୍ମୁରେ ଥାଇ ମୁସାକୁ ଡାକି କହିଲେ,
“ତୁମ୍ଭେ ଇସ୍ରାଏଲର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ କୁହ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ
ପରମେଶ୍ବରଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜର ଉପହାର ସ୍ବରୂପ ସ୍ବ
ଅର୍ଥାତ୍ ଗାଈ, ବଳଦ ମେଣ୍ଟା ଓ ଛେଳି ଆଦି ଉତ୍ତୁଷର୍ଗ କରନ୍ତୁ ।”

ତୌ: ଲ ପୁ: ପ: ୧ । ଆ: ୧୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ବିଚାର କରନ୍ତୁ ! ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ଯେଉଁ ପରମେଶ୍ବର
ଗାଈ, ବଳଦ ଆଦି ଉପହାର ନିଅନ୍ତି; ନିଜ ପାଇଁ ଏମାନଙ୍କର ବଳିଦାନ କରିବାକୁ
ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି; ସେ ଗୋରୁଗାଈ ଆଦି ପଶୁମାନଙ୍କର ରକ୍ତପିପାସା ଓ ମାଂସ-
ଲୋଲୁପ ନୁହନ୍ତି ତ ଆଉ କଅଣ ? ସୁତରାଂ ତାହାଙ୍କୁ ଅନ୍ଧାନ୍ତ ଓ ଈଶ୍ବର କଦାପି
କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ବହୁତଃ ସେ ଜଣେ ମାଂସାହାରୀ ପ୍ରପଞ୍ଚୀ ମଣିଷ ସମାନ ॥୪୯॥

୪୯—ଏବଂ ସେହି ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବଳି ଦେବ ଓ ହାତ୍ତିନର
ପୁର ଯାଜକ ଶବେ ନିଜ ନିକଟକୁ ଆଣି ମଣ୍ଡଳୀର ତନ୍ମୁହାରସ୍ଥିତ ଉପ

ପର ଚରଣାଦେ ସେହି ରକ୍ତକୁ ସିଞ୍ଚିବେ । ତତ୍ପରସ୍ଥାତ୍ ସେହି ଯଜ୍ଞବଳିର
 ବାହାର କରି ତାହାକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବେ । ତଦନନ୍ତର ହାରୁନର ଯାଜକ
 ଯଜ୍ଞବେଦୀରେ ଅଗ୍ନି ଜଳାଇ ତାହା ଉପରେ କାଷ୍ଠ ଚୟନ କରିବେ ।
 ଯଜ୍ଞର ସେହି ଯାଜକ ପୁତ୍ରମାନେ ଯଜ୍ଞବେଦୀର ଅଗ୍ନି ଉପରେ ରଖା ଯାଇଥିବା
 ଉପରେ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭକ୍ତ ମାଂସଖଣ୍ଡ, ଶିର ଓ ମେଦ ସ୍ଥାପନ କରିବେ । ଏହି-
 ଶ୍ରବଣେ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ସୁଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିରେ ଦିଆ
 ଯିଥିବା ବଳିଦାନ ଉପହାରଯୋଗ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେବ । କୌ: ପ: ୧ । ଆ ୫-୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଟିକିଏ ବିଚାରନ୍ତୁ ! ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଆଦେଶରେ ତାଙ୍କ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ
 ପରମାର୍ଥ, ରକ୍ତକୁ ଚରଣାଦେ ସେତନ କରିବା, ଅଗ୍ନିରେ ହୋମ କରିବା,
 ଶୁଣି ପୁରସ୍କରଣ କରିବେ—ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କସାଇମାନଙ୍କ ଗୃହଲୋକାଠାରୁ କ'ଣ
 ହେବ ? ଏହାହାର ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ, ବାଇବେଲ୍ ଈଶ୍ଵରପ୍ରଣୀତ ନୁହେଁ । ଆଉ
 ଈଶ୍ଵର ଆନନ୍ଦସମ୍ପନ୍ନ ପଦୁଣ ଆଚରଣ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପରମେଶ୍ଵର ହୋଇ ନ
 ଥାନ୍ତି ॥ ୪୯ ॥

*—ତତ୍ପରସ୍ଥାତ୍ ଶରମଣ୍ଡର ମୁଖକୁ କହିଲେ, “ଯଦି ଅଭିଷିକ୍ତ ଯାଜକ
 ଆରଣ୍ୟ ଲେକଙ୍କପରି ପାପୀରୁଣୀ କରେ, ତେବେ ସେ ସ୍ଵକୃତ ପାପମାର୍ଗ ପର-
 ମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ପାମ-ନିବାରକ ବଳିରୂପରେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବାହୁଣ ଅର୍ପଣ କରିବ ।
 ଯଦି ବାହୁଣମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ନିଜ ହାତ ରଖି ତାକୁ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଆଗରେ ବଳି-
 ଦେବ ।” କୌ: ଲ: ବ୍ୟ: ପ: ୪ । ଆ: ୧-୩-୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ପାପନିବାରଣାର୍ଥ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତର ସ୍ଵରୂପ !
 ଯଦି ପାପ କରନ୍ତି ଓ ତାହାର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସଜାଣ ଗବାଦ ଉପକାଶ ପଶୁକୁ ହତ୍ୟା
 କରିବ । ଆଉ ସ୍ଵର୍ଗ ଈଶ୍ଵର ଏହି ହତ୍ୟାପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଦେବ । ଧର୍ମ ସେ
 ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତମାନେ ! ଯେ କି ଏହି ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ଈଶ୍ଵର
 ଶୁଣି ବୋଧ କରନ୍ତି ଏବଂ ତାହାଠାରୁ ମୁକ୍ତି ଆଦି ପାଇବାକୁ ଆଶା କରନ୍ତି !!! *
 ୫୧—ଯଦି କୌଣସି ଅଧର୍ମ ପାପ କରେ, ତେବେ ସେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ
 ପଶୁ ଛେଳିକୁଆ ଉପହାର ସ୍ଵରୂପ ଆଣିବ । ତତ୍ପରସ୍ଥାତ୍ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ସମ୍ମୁ-
 ଖରେ ତାହାକୁ ବଳି ଦେବ । ଏହା ପାପଶାଳନର ଉପହାର ଅଟେ ।

କୌ: ଲ: ପ: ୪ । ଆ: ୨୨-୨୪ ॥

ମନୀଷକ—କି ସୁନ୍ଦର କଥା ! ଯଦି ଏପରି କଲେ ପାପ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ
ତେବେ ଏମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ଓ ସେନାପତି ଆଦି ପାପ କରିବାକୁ
କାହିଁକି ଡରୁଥିବେ ? ନଜେ ମନଇଚ୍ଛା ପାପ କର ଓ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବଦଳରେ ଶୁଦ୍ଧି
ବାହୁଣ୍ଡ ଓ ଛେଳି ଆଦି ପ୍ରାଣୀକୁ ହତ୍ୟା କର । ଏଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାୟନମଃ
କୌଣସି ପଶୁ ବା ପକ୍ଷୀର ଯାଗ ନଦବାକୁ ତଳେହେଲେ ଶକ୍ତି ତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତି ।
ହେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାୟନମଃ ! ଶୁଦ୍ଧି ଏବେ ଏହି ବଦଳମତ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସୁସ୍ବଚ୍ଛା
ମୟ ବେଦମତ, ଯଜୁର କି ତୁମ୍ଭର କଲ୍ୟାଣ ହେବ, ସ୍ୱୀକାର କର ॥ ୫୧ ॥

* ୨—ଆଉ ଯଦି ମେଣ୍ଟା କଣିକାକୁ ପଇସା ନ ଥାଏ, ତେବେ ନିଜକୁ
ଅପରାଧ ସକାଶେ ଦୁଇଟି କମୋତ ପକ୍ଷୀ ଓ ଦୁଇଟି ପାଟକୁଆ ପରମ୍ପରାକୁ
ଆଣିବ । ସେଗୁଡ଼ିକର ବେକ ମୋଡ଼ିଦେବ, କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡ ଛିଣ୍ଡାଇ ଅଲଗା କରିବା
ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହେବ ଓ ତାହାକୁ ଶମା ବ୍ୟାପିବ । କିନ୍ତୁ
ଯଦି ତାହା ପାଖରେ ଦୁଇଟି କମୋତ ଓ ଦୁଇଟି ପାଟକୁଆ କଣିକାକୁ ପଇସା
ଥାଏ, ତେବେ ନିଜକୁ ଅପରାଧ ସକାଶେ ଉପହାରସ୍ୱରୂପ ଏକଦଶାଶ୍ୱେର ଖନ
ଅଟା ଆଣିବ * । କିନ୍ତୁ ତାହା ଉପରେ ତେଲ ଦେବ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ମାନ୍ୟତା
ପାରେ ଶମା ମିଳିବ ॥ ଭୌ: ଲ: ପ: ୫ । ଆ: ୭-୮ । ୧୦-୧୩ ॥

* ଯେଉଁ ଈଶ୍ୱର ଗୋବତ୍ସ, ମେଷସ୍ତ୍ରାଗଣାବକ, କମୋତ ଓ ଅଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରହଣ
କରିବାକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ! ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ତ ଏହି ଯେ
ସେ ଏଥିପାଇଁ କମୋତଟାବକମାନଙ୍କ ବେକ ମୋଡ଼ାଇ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ କି ତାକୁ
ବେକ ମୋଡ଼ିବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ନ ପଡ଼ୁ । ଏହିସବୁ କଥା ଦେଖି ଜଣ-
ଯାଏ ଯେ ବଶୁଆଲକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ କେହି ଚତୁର ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ସେ ପାତକ
ଉପରେ ରହି ନିଜକୁ ଈଶ୍ୱରରୂପରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କଲେ । ବଶୁଆମାନେ ମୁଖ ଥିଲେ
ତାହାକୁ ଈଶ୍ୱର ବୋଲି ମାନି ନେଲେ । ନିଜ ଯୁକ୍ତିବଳରେ ସେ ପାତକଉପରେ ଅତି
ନିଜ ଖାଇବାସକାଶେ ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ ଓ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ମଗାଇ ନେଉଥିଲେ ଓ ତାହା
ମୌଜ ଉଡ଼ାଉଥିଲେ । ତାହାର ଭୂତ୍ୟାଣେ ଫରିସ୍ତା (ଦେବଦୂତ)ର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।
ସଜ୍ଜନବୃନ୍ଦ ବିଚାର କରି ଦେଖନ୍ତୁ ଯେ, କାହିଁ ଛେଳି, ଶ୍ଵେତ, ବାହୁଣ୍ଡ ଓ ଶୁଣ୍ଠି
ଅଟା ଭାଷଣକାରୀ ବାଲବେଲ ପ୍ରତିପାଦିତ ଈଶ୍ୱର ଓ କାହିଁ ସବବ୍ୟାପକ, ସବୁ
ଅଜନ୍ମା, ନରକାର, ସବୁଶକ୍ତିମାନ ତଥା ନ୍ୟାୟକର୍ତ୍ତା ଆଦି ଉତ୍ତମବୃନ୍ଦ
ବେଦୋକ୍ତ ଈଶ୍ୱର !!

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଶୁଣନ୍ତୁ ! ବୋଧହୁଏ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦ୍ଵାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧନ
 ଧରିବା କେହି ହେଲେ ପାପ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ୍ତ ହେଉ ନ ଥିବେ । କାରଣ,
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସେମାନଙ୍କପାଇଁ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତବ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରଳ କରିଦେଇ-
 ଥିଲେ । ଅନାୟାସରେ ପାପପକ୍ଷରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦ୍ଵାନମାନଙ୍କ
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପାୟ ଅଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଥମ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦ୍ଵାନମାନଙ୍କ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜୀବନ୍ତୀୟା କରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦରେ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦ୍ଵାନମାନଙ୍କ ପାପର ମନୋହର ହୁଏ ଯେ, ପାପ ଶାନ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଗଲା
 ହେଲେ ସମ୍ଭବତଃ କପୋତଶାବକ ବହୁଶଃ ଧରି ଛଟପଟ ହୁଅନ୍ତି । ତଥାପି
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦ୍ଵାନମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ କରୁଣାର ଉଦ୍ଭେଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ହେବ ବା କାହିଁକି ?
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଯେ ହିଂସାର ଉପାଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । ସଦା ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତପାଇଁ
 ସବୁ ବ୍ୟାପନ ଅଛି, ତେବେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପରେ ବଶ୍ୟାସ କଲେ ପାପ ମୋଚନ
 ହୋଇଥାଏ ବୋଲି ବୃଥା ଆତ୍ମମୁଗ୍ଧ କାହିଁକି କରାଯାଏ ॥୫୭॥

୫୭— ବଳିଦାସହୋଇଥିବା ପଶୁର ଚର୍ମ ଯାକ ନେବେ ।
 ଗୋ ଓ ଗୋରୁଆରେ ଗୋ ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତ ଶ୍ଵେତନୋପହାର ମଧ୍ୟ ସେହି
 ଘେର ହେବ ॥ ଗୋ: ଇ: ପ: ୭ । ଆ: ୮-୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଅନେକମାନ ଜାଣୁଥିଲୁ ଯେ, ଏ ଦେଶର ଦେଶଭକ୍ତ ଓ ମନ୍ଦିରର
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ‘ପୋପଲ୍ଲୀ’ ବରଷ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶବାସୀମାନଙ୍କୁ ମିଳୁଛି
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦ୍ଵାନମାନଙ୍କ ଓ ତାଙ୍କ ପୂଜାସମାନଙ୍କ ପୋପଲ୍ଲୀ ତଦପେକ୍ଷା ସହସ୍ର ଶୁଣ
 କରିବେ । କାରଣ, ନମର ଦାମ ଓ ଖାଇବାକୁ ପ୍ରଭୃତି ଶ୍ଵେତସାମଗ୍ରୀ ପାଇ
 ଥିବୁଏ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦ୍ଵାନମାନେ ଖୁବ୍ ମଜା କରିଥିଲେ— ଏବେ ମଧ୍ୟ କରୁଥିବେ ।
 ଶ୍ଵେତ ବାଳକକୁ ହତ୍ୟାକରି ତା’ର ମାଂସ ଅନ୍ୟ ବାଳକର ଖାଇବାପାଇଁ ଦେବା
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମନୁଷ୍ୟପତ୍ନରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ? ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟ, ପଶୁ-
 ଆଦି ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପୁତ୍ରଭୂତ ଅଟନ୍ତି । ସୁତରାଂ ପରମେଶ୍ଵର
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ, ବାଲିବଲ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ତ
 ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ମନୁଥିବା ଲୋକେ କଦାପି ଧର୍ମଜ୍ଞ
 ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଲଘୁବ୍ୟବସ୍ଥା ଆଦି ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କରେ ଏହିପରି ଗୁଡ଼ାଏ
 ଧର୍ମଜ୍ଞ କଥା ପୁର ରହିଛି ॥୫୮॥

ଗଣନ ପୁସ୍ତକ

୫୮— ତାହାପରେ ଗପ ଦେଖିଲୁ ଯେ, ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଦୁଇ ହାତରେ ଶକ୍ତି ।

ନେଇ ରାସ୍ତାରେ ଛୁଟା ହୋଇଛି । ତେଣୁ ଗଧ ରାସ୍ତା ଛାଡ଼ି ଦେଇ ବଲ୍ଲକୁ ଫେରାଇ । ଏହି ହେତୁ ଗଧକୁ ରାସ୍ତାକୁ ଆଣିବାପାଇଁ ବଲ୍ଲମ ତାକୁ ଠେଙ୍ଗାରେ ପିଟିଲା । ସେତେବେଳେ ପଟ୍ଟେଶ୍ୱର ଗଧର ମୁଁହ ଖୋଲି ଦେଲେ । ଗଧ ବଲ୍ଲମକୁ କହିଲା—“ମୁଁ ଗୋଟିଏ କି ଅପରାଧ କଲି ଯେ ତୁ ମୋତେ ଡିନିଆର ବାଡ଼େଇଲୁ ?” ପ: ୨୨ । ଆ: ୨୩ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ପ୍ରଥମେ ତ ଗଧ ମଧ୍ୟ ଶିଶୁରଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ଦେଖି ମାରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ବିଶାପ ଏବଂ ପାତ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଥବା ନିକୃଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ହେଲେ ଶିଶୁର କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଆଜିକାଲି ପଟ୍ଟେଶ୍ୱର ଓ ତାହାଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାମାନେ କ'ଣ ନାହାନ୍ତି ? ଯଦି ଅଛନ୍ତି, ତେବେ କଅଣ ଗାଈ ନିକୃଷ୍ଟ ନିକୃଷ୍ଟ ? ଅଥବା ରୋଗେଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି ନା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭୂମଣ୍ଡଳକୁ ବନ୍ଦୀ ଯାଇଛନ୍ତି ? କ'ଣ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାମ-ଧନ୍ଦାରେ ଲାଗିଲେଣି ଅଥବା ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମ ସ୍ଥାନଙ୍କ ଉପରେ ରାଗି ଯାଇଛନ୍ତି ? କି ମରିଲେଣି ? କଣ ତ ପଡ଼ିଲା କ'ଣ ହେଲା ବୋଲି । ସେ ଆଜିକାଲି ନାହାନ୍ତି କି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉ ନାହିଁ ତେଣୁ ଅନୁମୟ କି ପୂର୍ବେ ମଧ୍ୟ ସେ ନ ଥିଲେ କି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ମଧ୍ୟ ହେଉ ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଏହି ସବୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଭଲେ ମାତ୍ର ॥ ୫୪ ॥

* ସାମୁଏଲର ଦୃଢ଼ାୟୁପୁସ୍ତକ *

୫୫—ଏବଂ ସେହି ରାତିରେ ନାତନକୁ ପରମ୍ପରାଗତ ଆଦେଶ ପଢ଼ିବାକୁ “ତୁ ଯାଇ ମୋର ଭୃତ୍ୟ ଦାଉଦକୁ ବନ୍ଧୁକୁ ଯେ ସେ ମୋର ନିବାସପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଘର ତିଆରି କରିବ । କାରଣ, ଯେଉଁ ଦିନରୁ ଇସ୍ରାଏଲର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ମିଶର ଦେଶରୁ ବାହାର କରି ଆଣିଲା, ସେହି ଦିନରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କୌଣସି ଘର ରହିନାହିଁ; କେବଳ ତମୁ ଓ ଅସ୍ଥାୟୀ ଆବାସରେ ଯିବାଆସିବା କରୁଅଛୁ ।” ପ: ୭ । ଆ: ୪-୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଃସନ୍ଦେହ କଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମ ସ୍ଥାନଙ୍କ ଦେହଧାରୀ । ପୁଣି ମୁଁ ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ କଲି; ଏବେତେଣେ ବୁଲିଲି; ଯଦି ତାହା ଘରତିଆରି କରିଦେବ, ତେବେ ମୁଁ ସେଥିରେ ବସ୍ତାନ କରିବି ବୋଲି ନିଜ କଥା ଦେଖାଉଛନ୍ତି । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମ ସ୍ଥାନମାନେ ଏପରି ଶିଶୁର ଓ ଏପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ମାନବାରେ କାହିଁକି ଲାଜିତ ହେଉ ନାହାନ୍ତି ? କିନ୍ତୁ ଉପାୟ କଅଣ ? ଶିଶୁରଙ୍କ

ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାପାଇଁ ପୁରୁଷାର୍ଥ କରିବା
॥ ୫୫ ॥

* ରାଜାମାନଙ୍କର ପୁସ୍ତକ *

୫୬=ପୁନଶ୍ଚ ବାବୁଲର ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଧାନସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ ନବସୁର ଅଦାନ ନବ-
ନରକ ଶାସନର ଉନବିଂଶତି ବର୍ଷର ପଞ୍ଚମମାସର ସପ୍ତମଦିନରେ କେରୁକେଲ-
ପର୍ବ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ମନ୍ଦିର, ରାଜଭବନ, କେରୁକେଲମର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼
ନବକୁ ଜଳାଇ ଦେଲା ଏବଂ ସେହି ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ ସାଥୀରେ ଥିବା ସୈନ୍ୟମାନେ
କେରୁକେଲ ଚତୁର ପ୍ରାଚୀରଗୁଡ଼ିକ ନଷ୍ଟ କରିଦେଲେ ।

ତା: ରା. ପ. ୨୫ । ଆ. ୮-୧୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଆହା, ବିଚର ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସ୍ୱାନକ୍ଷର ନିଜ ବିଶ୍ୱାସପାଇଁ ଦାଉଦଦ୍ୱାରା
ଦରଦରାଆରି କରାଇ ସେଥିରେ ନିବାସ କରୁଥିଲେ । କ'ଣ ହୋଇଗଲା !!
ନବସୁର ଅଦାନ କ୍ଷରଙ୍କ ଦରକି ଶ୍ରୀ ରୁମାର କରି ଦେଲା ଓ କ୍ଷର
ରାଜ ସେନା କିଛି ହେଲେ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ? ପ୍ରଥମେ ତ ସେହି କ୍ଷର
ବଡ଼ ଯୁଦ୍ଧ କରି ବିଜୟୀ ହୋଇଥିଲେ । ମରୁଛ ନିଜ ଦରକା ରୁମାର
ପୁଅକୁ ବେଳେ ତାଙ୍କର ରୁପସୁପ ବସି ରହିବାର କାଣେ ? ତାହାଙ୍କ ଦୁଇ
ମଧ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ପଲ୍ଲଙ୍କାଲେ; ଏପରି ସମୟରେ କେହି କୌଣସି କାମରେ
ନାହିଁ ? ଆଉ କ୍ଷରଙ୍କ ପ୍ରସାଦନ ମଧ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲା । ଯଦି ଏହା
କଲିଆଏ, ତେବେ ପୁରୋକ୍ତ ସମସ୍ତ ବିଜୟ ବୃତ୍ତନ୍ତ ମିଥ୍ୟା । କ'ଣ ସେ
ନିଗରଦେଶର ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାରେ ଗର ? ଏବେ ଶୁର ସନ୍ନିଧିରେ
ସିପ ? ନା, ଏହାଦ୍ୱାରା ତ ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସ୍ୱାନ କ୍ଷର ନିନ୍ଦିତ ଓ ଅପ୍ରତିଷ୍ଠ ହୋଇ-
ଲା । ହଜାରସଂଖ୍ୟରେ ଏହିପରି ଅସାରଗପ ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ପୁର ରହିଛି ॥୫୬॥
ଧର୍ମସଙ୍ଗୀତ ଦ୍ୱୀପୀୟ ଶ୍ରୀ

* କାଳିଏମାରୁରର ପ୍ରଥମ ପୁସ୍ତକ *

୫୭=ତେଣୁ ମୋର ସେହି ମହାପ୍ରଭୁ ଡେରିତ ମହାମାରୀରେ ଇସ୍ରାଏଲର
ଶିକାର ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରାଣହାନି ହେଲା । କାଳ: ଦୁ: ୨ । ପ: ୨୧ । ଆ: ୧୪ ॥
ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଇସ୍ରାଏଲର ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସ୍ୱାନକ୍ଷରଙ୍କ ଲାଲା !
ଇସ୍ରାଏଲ ବଂଶକୁ କ୍ଷର ବନ୍ଧୁବାର ବର ଦେଇଥିଲେ ଓ ଯହାର ହିଁ ପାଳନ
କରିବାରେ ବିନୟତା ଲାଗିରହିଥିଲେ, ଏବେ ସେ ହଠାତ୍ ତାହା ରପରେ ଗରିଯାଇ

ମହାମାରୀର ସତ୍ତ୍ୱବିକାର ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାର ପକାଇଲେ ? କେହି କବି ଚିନ୍ତା
ଲେଖିଛନ୍ତି =

କ୍ଷଣେ ରୁଷ୍ଟଃ କ୍ଷଣେ ତୁଷ୍ଟଃ । ରୁଷ୍ଟପୁଷ୍ଟଃ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ।

ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତଃ ପ୍ରସାଦୋଽପି ଭୟଂକରଃ ॥ ୧ ॥

ଅର୍ଥାତ୍ ଯଦି କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ କ୍ଷଣକରେ ପ୍ରସନ୍ନ ଓ ଅପର କ୍ଷଣକରେ ଚା-
ପନ୍ନ ରହେ, ତେବେ ତାହାର ପ୍ରସନ୍ନତା ମଧ୍ୟ ଭୟଂକାରକ ଅଟେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ
କିଶ୍ଟରଙ୍କର ଲାଲା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ॥ ୫୭ ॥

● ଅସୁବ ପୁସ୍ତକ ●

୫୮— ଦିନେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଘଟିଲା ଯେ, କିଶ୍ଟରଙ୍କ ପୁସ୍ତକର
ଆସି ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଛିଡ଼ାହେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଛଇତାନ ମଧ୍ୟ ଛିଡ଼ା
ହୋଇଥିଲା । ପରମେଶ୍ୱର ଛଇତାନକୁ ପଚାରିଲେ— “ତୁ କେଉଁଠୁ ଆସିଲା ?”
ଛଇତାନ କିଶ୍ଟରଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଲା ଯେ ସେ ପୃଥିବୀର ଏକତରଫେ ଭ୍ରମଣ କରୁ
କରି ସେଠି ପହଞ୍ଚି ଥିଲା । ତତ୍ପରେ କିଶ୍ଟର ଛଇତାନକୁ ପଚାରିଲେ, “ତୁ ମୋ
ଭାଷା ଅସୁବକୁ ପଢ଼ାଷା କଲୁ ? ତାହାପରି ସିଦ୍ଧ, ସରଳ, କିଶ୍ଟରଙ୍କର ଓ ପାପୀୟ-
ରହିତ ମନୁଷ୍ୟ ସଂସାରରେ ଆଉ କେହି ନାହିଁ । ସେ ଅଦ୍ୟାପି ସତ୍ୟଭିମାନେ ହେ-
ରହିଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ତୁ ତାକୁ ନିଷ୍କାରଣ ମାରବାପାଇଁ ମୋତେ ଉତ୍ତେଜିତ କଲୁ ।
ଛଇତାନ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲା,— “ହଁ, କେକମନେ ମୋର
ମ ଓ ପ୍ରାଣପାଇଁ ସବସ୍ତ ଦେବ । କିନ୍ତୁ ଏବେ ତୁମେ ନିଜତାର ବେଳ
ଦ୍ୱାରା ହାତ ଓ ମାଂସ ଛୁଅ । ସେ ଅବଶ୍ୟ ତୁମ ସମ୍ମୁଖରେ ଖିନ୍ତି
ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ ।” ପରମେଶ୍ୱର ଛଇତାନକୁ କହିଲେ, “ଦେଖ, ସେ ତୋ ହାତ
ରେ ଅଛି; କେବଳ ତାର ପ୍ରାଣଟି ବଞ୍ଚାଇ ଦେ ।” ଏହାପରେ ଛଇତାନ ପରମେଶ୍ୱ-
ରଙ୍କ ଆଗରୁ ଚାଲି ଯାଇ ଆସୁବର ସଂଜାଙ୍ଗରେ ବ୍ରାଣୀତା ଦେଲା ।

ଅସୁ: ପ: ୨ । ଆ: ୧-୭ ।

ସମୀକ୍ଷକ — ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ କିଶ୍ଟରଙ୍କ କେତେ ସାମର୍ଥ୍ୟ !
ଛଇତାନ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ତାଙ୍କ ଭକ୍ତକୁ ଦୁଃଖ ଦେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଛଇତାନକୁ ତେ-
ଦେବା କିମ୍ବା ନିଜ ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ସାମର୍ଥ୍ୟ କିଶ୍ଟରଙ୍କଠାରେ ନାହିଁ ।
ତାଙ୍କର କୌଣସି ଦୂରଠାରେ ମଧ୍ୟ ଛଇତାନ ବରୁଣରେ ଠିଆହେବା ପାଇଁ ସାହସ ନାହିଁ ।
ଏକାକୀ ଛଇତାନ ନମସ୍ତୁକୁ ଡରାଇ ରଖିଛି । ଏହାଛଡ଼ା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ କିଶ୍ଟର

ମଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ସବୁଜି ହୋଇଥିଲେ ସେ ଶରତାନନ୍ଦ୍ରୀର ଅଧିକର ପରୀକ୍ଷା କରୁଥାନ୍ତେ ? ॥୫୮॥

ଉପଦେଶ ପୁସ୍ତକ

୫୯—ହଁ, ମୋର ଅନ୍ତଃକରଣ ଜ୍ଞାନ ଓ ମୂର୍ଖତା ଆଦି ଜାଣିବାରେ ମନ ଥିଲା । ମୁଁ ଜାଣିପାରିଲି ଯେ, ଏହିସବୁ କେବଳ ମନର ବ୍ୟବସ୍ଥା । କାରଣ, ବୁଦ୍ଧିରେ ଅଧିକ ଶୋକ ଜାତ ହୁଏ; ଜ୍ଞାନ ବଢ଼ିଲେ ଦୁଃଖ ବଢ଼େ ।

ଜ: ଉ: ପ: ୧ । ଆ: ୨୭-୧୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ବୁଦ୍ଧି ଓ ଜ୍ଞାନ ଉଭୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟବାଚକର । ପ୍ରଥମ ବୋଲି ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ି ତାକୁ ଦୁଇଟି ପୃଥକ୍ ପଦ କରାଯାଇଅଛି । ପୁଣି ବୁଦ୍ଧିକୁ ଦୁଃଖ ଓ ଶୋକର କାରଣ ମନେ କରିବା ମୂର୍ଖବ୍ୟକ୍ତିବ୍ୟଙ୍ଗିତ ଆଉ କିଏ ଲେଖିପାରେ ? ଅତଏବ ଏହି ବାକ୍ୟବେଳେ କଣ୍ଠର ରଚିତ ହେବାରେ ଆଉ କୌଣସି ବିଦ୍ବାନ୍ ରଚିତ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ॥ ୫୯ ॥

ପ୍ରଚୀନ ବାକ୍ୟବେଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏଠାରେ କିଛି ଲେଖାଗଲା । ଏହାପରେ ପ୍ରକୃତି ସୁସମାଚାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଲେଖାଯାଉଅଛି । ଏହା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ଥାନମାନ-ସମାଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ ଉଚିତ ଅଟେ । ଏହାର ନାମ ସୁସମାଚାର ରଖାଯାଇଛି । ଏହା କିଛି ସମୀକ୍ଷା ଏଠାରେ କରାଯାଉଅଛି ।

—ମାଧୁରିକାସିତ ସୁସମାଚାର—

୬୦—ସର୍ବଶୁଣ୍ଠିଙ୍କ ଜନ୍ମଗତି ଏହିପ୍ରକାର:—ତାଙ୍କ ମାତା ମେଘ ଯୋଗେଷ୍ଠୀର ବାଉଁଶର ଘୋରାଥିଲେ । ଜନ୍ମ ସେମାନଙ୍କ ସହବାସ ପୂର୍ବରୁ ଜଣାଗଲା ଯେ, ଶେଷସ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭ ବଢ଼ି । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଜଣେ ଦୂତ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଆସି କହିଲା, ତାହାର ସନ୍ତାନ ଯୋଗେଷ୍ଠୀ ! ତୁ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ମେଘକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହ ନା । କାରଣ, ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଗର୍ଭ ରହିଅଛି, ତାହା ପବନ ଅନାଦାର ସ୍ତ୍ରୀପିତାଙ୍କୁ ଅଛି ॥ ” ପ: ୨ । ଆ: ୧୮ ୨୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—କେବଳ ମୂର୍ଖ ଓ ବନ୍ୟଲୋକବ୍ୟଙ୍ଗିତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସତ୍ୟ ମନ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହିପରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦିପ୍ରମାଣ ଓ ସୃଷ୍ଟି ନିମନ୍ତେ କଥା ଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । କେବେ କେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନିୟମ ଭଙ୍ଗ କରି

ପାରେ ? ଯଦି ପରମେଶ୍ୱର ନିଜେ ନିୟମ ଭଙ୍ଗ କରନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଅନୁସାରେ କିଏ ମାନବ ? ସେ ନିୟମ ଓ ସର୍ବଜ୍ଞ ଅଟନ୍ତି । ଏହିପରି ତ ଯେ କୌଣସି କନ୍ୟାର ଗର୍ଭ ରହିଲେ କୁହାଯାଇପାରିବ ଯେ, ସେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ କୃପାରୁ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଅଛି । କେହି ମିଛରେ ମଧ୍ୟ କହିଦେଇପାରେ ଯେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଦୃଢ଼ ତାକୁ କହିଲେ କି ସେହିଗର୍ଭ ପରମାତ୍ମା ପକ୍ଷରୁ ସ୍ଥାପିତ । ଏହି ଅସମ୍ଭବ ପ୍ରପଞ୍ଚରତନା ପରି ସୂର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା କୁନ୍ଦୀର ଗର୍ଭବତୀ ହେବା ଅସମ୍ଭବ କଥା ମଧ୍ୟ ସୁଗଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ନିବୋଧ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସୀମାନେ ହିଁ ଏହିଭଳି କଥା ସବୁରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଭ୍ରମଜାଲରେ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ଏ ସ୍ଥଳରେ ଏପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ଯେ, ମେଘ କୌଣସି ପୁଷ୍ପ ସହିତ ସମାଗମଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଥିବେ । କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜେ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କେହି ବାସ୍ତବକ କଥାଟାକୁ କୁଲୁଇ ଦେଇ ଏକ ଅସମ୍ଭବ କଥା କହିବାରେ ଲାଗିଲେ ତ ସେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଛନ୍ତି ॥ ୭୦ ॥

୭୧—ସେତେବେଳେ ଶେତାନଦୀର ପରୀକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଆତ୍ମା ଯିଶୁଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲକୁ ନେଇଗଲେ । ସେଠାରେ ସେ ଚାଲି ଯିବାବେଳେ ଉପବାସ କରି ଶୁଆ ଅନୁଭବ କଲେ । ସେତେବେଳେ ପରୀକ୍ଷକ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ “ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ଈଶ୍ୱର ପୁତ୍ର, ତେବେ ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ଯେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ରୁଟି ହୋଇଯାଉ ॥”

ପ: ୪ । ଆ: ୧-୩ ॥

ପରୀକ୍ଷକ—ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ ଯେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ସତ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । କାରଣ, ଯଦି ସେ ସର୍ବଜ୍ଞ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେ ଶେତାନଦୀର ପରୀକ୍ଷା ନ କରାଇ ସ୍ୱୟଂ ଜାଣି ପାରିଥାନ୍ତେ । ଆଜ୍ଞା, ଆଜ୍ଞାଲି କୌଣସି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନକୁ ଚାଲିଯିବା ଓ ଚାଲିଯିବା ବେଳେ ଭୋକରେ ରହିଲେ ସେ କଅଣ ବସ୍ତ୍ର ପାରିବ ? ଏଥିରୁ ଏହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ, ଯୀଶୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପୁତ୍ର ନ ଥିଲେ କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ଠାରେ କୌଣସି ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା । ନୋହିଲେ ଶେତାନଦୀର ସାମନାରେ ପଥରକୁ ରୁଟି କାହିଁକି ତିଆରି କରି ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତେ ? ନିଜେ ଭୋକରେ କାହିଁକି ରହିଥାନ୍ତେ ? ବାସ୍ତବକ ପିଛାନ୍ତୁ ଏହା ଯେ, ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପଥରକୁ କେହି ଫେରେ ରୁଟିରେ ପରିଣତ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏପରିକି ଈଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ପୃଥକ୍ତ ନିୟମ ଭଙ୍ଗି ପାରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଯେ ସର୍ବଜ୍ଞ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନସ୍ୱପ୍ନସଦୃଶ ହୋଇଥାଏ ॥ ୭୧ ॥

୭୨—ସେ ତାହାକୁ କହିଲା, “ମୋ ପଛରେ ଆସ, ମୁଁ ତୁମକୁ ଏପରି
କି ମାଛ ପରିବର୍ତ୍ତେ ମଣିଷ ଧରି ପାରିବି ।” ସେମାନେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ
ଉଡ଼ିଦେଇ ତାହାର ଅନୁଗମନ କଲେ । ପ: ୪ । ଆ: ୧୯-୨୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ତୋତେତର ଦଶଆଜ୍ଞାମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି
ସନ୍ତାନମାନେ ମାତାପିତାଙ୍କ ସେବା ଓ ସମ୍ମାନ କରନ୍ତୁ ଯଦ୍ୱାରା କି ସେମାନେ
ହେବେ । କିନ୍ତୁ ଯୀଶୁ ତ ନିଜ ମାତାପିତାଙ୍କ ସେବା କଲେ ନାହିଁ । ବରଂ
ନିଜ ମାତାପିତାଙ୍କ ସେବାରୁ ବିରତ କରାଇଲେ । ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଏହିପରି
ଅନ୍ୟ ଫଳରେ ଯୀଶୁ ଆର୍ଯ୍ୟଜୀବ ହେଲେ ନାହିଁ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଜଣାଯାଏ ଯେ,
ମାଛ ଧରିବା ପରି ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ନିଜ ମତଜାଲରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ସ୍ୱାର୍ଥ ପୂର୍ତ୍ତି
କରିବାକୁ ସେ ଏକ ମନ୍ତବ୍ୟଗେଷର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ । ଯଦି ଯୀଶୁ ଏପରି
କରିବେ ଆଜିକାଲିର ପାପୀମାନେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଜ ମତଜାଲରେ ଆବଦ୍ଧ
କରିବାକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କ’ଣ ? କାରଣ, ଯେପରି ଅନେକ ବଡ଼ ମାଛ
ରେ ଧରି ପାରିଲେ ଧୀରରକୁ ଖୁସି ହୁଏ ଓ ଉତ୍ତମ ଶେଫରୀ ମିଳେ, ସେହିପରି
ସମ୍ମାନ ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ସ୍ୱମତରେ ଆକର୍ଷିତ କରି ପାରନ୍ତି, ସେହି ପାପୀମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ
ଉପାୟ ନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ କହିବା । କେବଳ ସତ୍ତା ବା ଶୁଣି ନ ଥିବା ସରଳମତି ଲୋକଙ୍କୁ
ନିଜ ଭ୍ରାନ୍ତମତଜାଲରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର କୁଟୁମ୍ବରୁ ପୃଥକ
କରିଥାନ୍ତି । ସୁତରାଂ ସ୍ୱୟଂ ପାପୀମାନଙ୍କ ଭ୍ରମଜାଲରୁ ଦୂରରେ ରହି ନିଜର
ଅନ୍ୟ ଅନଭିଜ୍ଞ ଭାଇଭଉଣୀମାନଙ୍କୁ ତହିଁରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାରେ ତତ୍ପର ରହିବା
ର ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ ॥ ୭୨ ॥

୭୩— ସେତେବେଳେ ଯୀଶୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗାଲିଲ ଦେଶରେ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ
ଲାଗିଲେ । ସେଠାରେ ସେ ଲୋକମାନଙ୍କ ସଭାରେ ଉପସଦେଶ ଦେଲେ; ରାଜ୍ୟରେ
ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର କଲେ ଓ ଲୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରୋଗ ଦୂର କରିବାକୁ
ଲାଗିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ନାନାବିଗ୍ରହୀୟ ଭୂତଗ୍ରସ୍ତ, ମୂର୍ଖା ରୋଗାହୀନ୍ତ ଓ
ବିଭିନ୍ନ ରୋଗୀ ଥିଲେ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସି ରୋଗମୁକ୍ତ
ହେଲେ ॥ ପ: ୪ । ଆ: ୨୩-୨୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଆଜିକାଲିର ମନ୍ତ୍ର, ପୁରସ୍କାରଣ, ଆଶୀର୍ବାଦ, ଶକ୍ତି ଓ ଉପହାସ-
ଭିତ୍ତିକାତମ ଓ ରୋଗନିବାରଣ ଆଦି ପୋପଲୁଲା ସତ୍ୟ ହୁଏ, ତେବେ

ସୁସମାଚାରର ଏହି ବୃତ୍ତନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ହେବ । ବସ୍ତୁତଃ ନିବୋଧ ଲେଖକ
ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରିବାଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହିସବୁ କଥା ଲେଖାଯାଇଅଛି । ଯଦି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ
ମାନେ ଯାଶୁଙ୍କ ବଚନକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ଏଠାକାର ହେବହେବ
ପୂଜକଙ୍କ କଥା କାହିଁକି ମାନନ୍ତି ନାହିଁ ? କାରଣ, ଉଭୟଙ୍କ କଥାରେ ତ ସାଦୃଶ୍ୟ
ଅଛି ॥ ୭୩ ॥

୭୪— ଯାହାଙ୍କଠାରେ ମାନସିକ ଦୈନ୍ୟ ଅଛି, ସେହିମାନେ ହିଁ ଧର୍ମ ।
କାରଣ, ସେମାନେ ହିଁ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ଅଟନ୍ତି । ମୁଁ ଭୁବନୀନନ୍ଦ ଛାତ୍ର
କହୁଛି ଯେ, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ ସ୍ଥିର ଅଛି, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥାର
ଗୋଟିଏ ମାତ୍ରା କିମ୍ବା ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ସୁଦ୍ଧା ସଫଳ ନ ହୋଇ ଲୁପ୍ତ ହେବ ନାହିଁ ।
ତେବେ ସେ କେହି ଏହି ଅତି ସ୍ୱଳ୍ପ ଆଜ୍ଞାମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏକୁ ଉଦ୍ଧୃତ
କରିବ ଓ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେହିପରି ଶିକ୍ଷା ଦେବ ସେ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ବୃହତ୍
ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେବ ॥ ପ: ୫ । ଆ: ୩, ୪ । ୧୮-୧୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଯଦି ସ୍ୱର୍ଗ ଗୋଟିଏ, ତେବେ ରାଜା ମଧ୍ୟ ଜଣେ ହେବା ଉଚିତ ।
ଯେତେ ଘନ ଅଛନ୍ତି, ଯଦି ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଆନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟ
କିଏ ସ୍ୱର୍ଗର ରାଜା ହେବ ? ଏହି କଥା ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର କେତେ
ଉତ୍ସୁକ୍ତି ଓ ରାଜ୍ୟବ୍ୟବସ୍ଥା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇଯିବ । ଘନ ଶବ୍ଦର କାଜାଳ ଅତି
କରିବା ଏଠାରେ ଅସମ୍ଭବ । ଯଦି ନିରଭିମାନ ଅର୍ଥ କରାଯାଏ, ତାହା ବି ତି
ହେବ ନାହିଁ । କାରଣ, ଘନ ଓ ଅଭିମାନ ଏକାର୍ଥବୋଧକରେ ନୁହେଁ । ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି
ମାନସିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଘନ, ତାକୁ କେବେହେଲେ ସନ୍ତୋଷ ମିଳେ ନାହିଁ । ଅନ୍ତେ
ଏହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ ଟଳି ଯିବାବେଳେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଟଳିଯିବ ।
ଏହିପରି ଅନିତ୍ୟବ୍ୟବସ୍ଥା ମନୁଷ୍ୟର ହୋଇ ଥାଏ; ସର୍ବଜ୍ଞ ଶିଶୁରଙ୍କର ହୁଏ ନାହିଁ ।
ଏହା କେବଳ ପ୍ରଲେଭନ ଓ ଭୟ ଦିଆଯାଇଛି ଯେ, ଯେ କେହି ଏହି ଅନ୍ତେ
ଅମାନ୍ୟ କରିବ, ସେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ନିକୃଷ୍ଟ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେବ ॥ ୭୩ ॥

୭୫— ଆଜି ଦିନକର ଭୋଜନ ଆମକୁ ପ୍ରଦାନ କର । ଭୁବନୀନେ ପୃଥିବୀର
ନିଜପାଇଁ ଧନସମ୍ପଦ କର ନାହିଁ ॥ ପ: ୭ । ଆ: ୧୧ । ୧୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଥୁରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଯେଉଁ ସମୟରେ ଯାଶୁଙ୍କର ଜନ୍ମ

ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ସେହି ସମୟରେ ଲୋକମାନେ ବଶୁଆ ଓ ଦରିଦ୍ର ଥିଲେ । ଯାଶୁ ମଧ୍ୟ
ଦରିଦ୍ର ଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ତ ସେ ଦାନକପାଳ ଭୋଜନ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁ-
ନ ଓ ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । ଯଦି ତାଙ୍କ କଥା ସତ, ତେବେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପୁନର୍ମାନେ
କାହିଁକି କରନ୍ତି ? ସେମାନେ ଯାଶୁଙ୍କ ଆଦେଶାନୁସାରେ ସବୁ ଦାନକରି
ଦେଇ ଯାଆନ୍ତୁ ॥ ୭୫ ॥

୭୫—ମୋତେ ହେ ପ୍ରଭୁ ! ହେ ପ୍ରଭୁ ! ବୋଲି ଡାକୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି
ପ୍ରବେଶ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ପ: ୭ । ଆ: ୨୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଭାବ ଦେଖନ୍ତୁ : ଯଦି ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଯାଜକ, ବ୍ରହ୍ମଣ ଓ
ପୁନର୍ମାନେ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ, ଯାଶୁ ଏ ସ୍ଥଳରେ ଯାହା କହିଛନ୍ତି, ତାହା ସବୁ
କରିବାକୁ ଯାଶୁଙ୍କୁ ପ୍ରଭୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହିବା ସେମାନଙ୍କର କଦାପି
ନୁହେଁ । ଯଦି ସେମାନେ ଏ କଥା ନ ମାନନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ କଦାପି
ନୁହେଁ ମୋର ପାରିବେ ନାହିଁ ॥ ୭୬ ॥

୭୬—ସେହି ଦାନ ଅନେକ ମୋତେ ଆସି କହିବେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ
କହିବି ଯେ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ଜାଣି ନାହିଁ; ହେ ପାପାଶୁ
ତୁମେମାନେ ମୋଠାରୁ ଦୂର ହୋଇଯାଅ ॥ ପ: ୭ । ଆ: ୨୨ ୨୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖନ୍ତୁ ! ଯାଶୁ ବନ୍ୟମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଶ୍ୟାସ ଉଦ୍‌ଘୋଷ
କରି ସକାଶ ସ୍ଵର୍ଗରେ ବସିବେଳେ ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଚାହିଁଥିଲେ । ଏହା କେବଳ
ବନ୍ୟମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ॥ ୭୭ ॥

୭୭—ଆଉ ଦେଖ ! ଜଣେ କୁଷ୍ଠରୋଗୀ ଯାଶୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସି ପ୍ରଣାମ କରି
—“ହେ ପ୍ରଭୁ ! ଯଦି ଆପଣଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ, ତେବେ ମୋତେ ପବିତ୍ର କରି
ଦିଅ” ଯାଶୁ ହାତ ବଢାଇଲେ ଓ ତାକୁ ଛୁଇଁ କହିଲେ, “ମୁଁ ଚାହୁଁଛି, ତୁ ଗୁରୁ
ହୋଆ” । ତତ୍କାଳ ତାହାର କୁଷ୍ଠରୋଗ ଭଲ ହୋଇଗଲା ।

ପ: ୮ । ଆ: ୨ ୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏ ସବୁ କଥା କେବଳ ନିବୋଧଲୋକଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରିବା
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଠା ଯାଇଛି । ଯଦି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପୁନର୍ମାନେ ଏହି ଚାନ୍ଦାସୁଷ୍ଟି ନିମନ୍ତରୁଦ୍ଧ-
ପୁରୁଷ ସତ୍ୟ ବୋଲି ବଶ୍ୟାସ କରନ୍ତି, ତେବେ ଶୁଦ୍ଧାଚାର୍ଯ୍ୟ, ଧନୁନ୍ତରୀ ଏବଂ

କଣ୍ୟା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଆଖ୍ୟାୟ କାଗୁଡ଼ିକୁ ମିଥ୍ୟା କହିବାର କାରଣ କ'ଣ ? ପୁଣି ତଥା ମହାବ୍ରାହ୍ମଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ, ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କର ବହୁ ମୃତ୍ୟୁବେଳକୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ବୃହସ୍ପତିର ପୁତ୍ର କଚକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଚଣ୍ଡ ଓ ମହ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଖୁଆଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ତାହା ସତ୍ତ୍ୱେ ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ ତାହାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ଦେଇଥିଲେ । ତତ୍ ପଶ୍ଚାତ୍ କଚକୁ ମାରି ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଖୁଆଇ ଦିଆଗଲା । କିନ୍ତୁ ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ ତାହାକୁ ପେଟେମଧ୍ୟରେ ଜୀବିତ କରି ପଦାକୁ ବାହାର କରି ଦେଇ ଶେ ନିଜେ ମରିଗଲେ; କିନ୍ତୁ କଚ ତାହାଙ୍କୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରିଦେଲେ । କଣ୍ଡେ ରୁଷି ତପକଦ୍ୱାରା ଭସ୍ମୀଭୂତ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ବୃଷକୁ ପୁନର୍ବାର ବଞ୍ଚାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଧନୁରା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ, ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କୁଷ୍ଠରୋଗୀଙ୍କୁ ଶେ-ମୁକ୍ତ ଏବଂ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଅନ୍ଧଙ୍କୁ ଚକ୍ଷୁଦାନ ଓ ବଧୂରମାନଙ୍କୁ କର୍ଣ୍ଣ ଦାନ କରିଥିଲେ । ଏହି ସବୁ କଥାକୁ ମିଥ୍ୟା କହିବାର କାରଣ କ'ଣ ? ଯଦି ଏହିସବୁ କଥା ମିଥ୍ୟା, ତେବେ ଯୀଶୁଙ୍କ କଥା ବା କାହିଁକି ମିଥ୍ୟା ନ ହେବ ? ଅନ୍ୟର କଥାକୁ ମିଥ୍ୟା ଓ ନିଜର ମିଥ୍ୟା କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ କହିବା କେବଳ ବଦରତା । ଏହିପରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାନଙ୍କ କଥାଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଦୁରାଗ୍ରହ ଓ ବାଳକଙ୍କ କଥା ସଙ୍ଗେ ସମାନ ॥ ୬ ॥

୭୯—ସେ ସମୟରେ ଭୂତଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକମାନେ କବରସ୍ଥାନରୁ ବାହାର ଉଦ୍ଧାର ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେମାନେ ଏତେ ପ୍ରତୀତି ଥିଲେ ଯେ ସେହି ଶୁଣି ଦେଇ ନିଜସ୍ୱ ଯାଇପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଆଉ ଦେଖ ! ସେମାନେ ପାଟିକରି କହିଲେ, “ହେ ଭିକାରୀ ପୁତ୍ର ଯୀଶୁ ! ଆମଠାରେ ଆପଣଙ୍କର କି କାମ ? ଆପଣ କଣ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣକରିଛନ୍ତି ? ଆମମାନଙ୍କୁ ଯାତନା ଦେବାପାଇଁ ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ?” ଏହିପରି ଭୂତମାନେ ତାହାଙ୍କୁ ବିନୟପୂର୍ବକ କହିଲେ, “ଯଦି ଆପଣ ଆମମାନଙ୍କୁ କାଢ଼ିଦେବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି, ତେବେ ଦୟାକରି ଏହି ଦୁଃଖପଲରେ ସ୍ଥାନ ଦିଅନ୍ତୁ ।” ସେ ତାହାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଶୁଣିଯାଅ ।” ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ସେଠାରୁ ବାହାର ଯାଇ ଦୁଃଖପଲଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଆଉ ଦେଖ ! ସମସ୍ତ ଦୁଃଖପଲ ଅତି ବେଗରେ ପାହାଡ଼ର ତାଳ ପ୍ରଦେଶରୁ ଧମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ିଲେ ଓ ଜଳରେ ବୁଡ଼ି ମଲେ । ପ: ୮ । ଆ: ୨୮-୩୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ବାସ୍ତବରେ ବିଚାର କଲେ ଏହିସବୁ ମିଥ୍ୟା ଜଣାପଡ଼େ । କାରଣ, କୌଣସି ମୃତବ୍ୟକ୍ତି କଦାପି କବରସ୍ଥାନରୁ ବାହାରକୁ ଆସିପାରେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ

ନିଜକୁ ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ କିମ୍ବା କାହାର ସହିତ କଥୋପକଥନ କରିପାରେନାହିଁ ।
 ଅଜ୍ଞାନଲୋକଙ୍କ କଥା । ଏସବୁକୁ ନିଜର ବଶୁଆଲୋକମାନେ
 ବିଶ୍ୱାସ କରିଥାନ୍ତି । ସେହି ଦୁଷ୍ଟରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା ଓ ଦୁଷ୍ଟରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର
 ହତ୍ୟା ଯାଣୁ ପାପପୁଣ୍ୟ ହୋଇଥିବେ । ଯଦି ଶାସ୍ତ୍ର ଧ୍ୱାଜ ମତରେ ଯାଣୁ ପାପ-
 ମାନସ ଓ ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତା, ତେବେ ସେ ସେହିମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ପବିତ୍ର କରିପାରିଲେ
 ? ଦୁଷ୍ଟରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ଶତପୁଣ୍ୟ କାହିଁକି କଲେ ନାହିଁ ? ଆଧୁନିକ ସୁଶିକ୍ଷିତ
 ଧ୍ୱାଜରେ କଥାମାନେ କ'ଣ ଏହିସବୁ ଗଣକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ? ଯଦି କହୁ-
 ନ, ତେବେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରମଜାଲରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ॥ ୭୯ ॥

୭୯— ଦେଖ, କେତେ ଜଣ ଲୋକ ଖଟରେ ଶୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷୀ-
 ଶବ୍ଦକୁ ତାଙ୍କ ନିଜଟିକୁ ନେଇ ଆସିଲେ । ଯାଣୁ ତାହାର ବିଶ୍ୱାସ ଦେଖି
 ଶବ୍ଦକୁ କହିଲେ— “ହେ ବନ୍ଧୁ ! ସାହସ ଧର ! ତୋର ପାପ ଦୂର ହୋଇ
 ଯିବୁ । ମୁଁ ଧର୍ମିକ ପାଇଁ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଅନୁଗାମି କରାଇବା ସକାଶେ କେବଳ ପାପ
 କୁ ଡାକବାକୁ ଆସିଛି ॥ ପା. ୯ । ଆ. ୨ । ୧୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ପୁରୀର ଅନ୍ୟତମ ବିଷୟ ଭଳି ଏହା ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ଗଳ୍ପ ।
 ଧର୍ମ ଲୋକଙ୍କୁ ବିମୋହିତ କରିବାପାଇଁ ପାପକ୍ଷମାର କଥା କୁହାଯାଇଛି ।
 ଧର୍ମ ଲୋକେ ବ୍ୟକ୍ତି ମତ୍ୟ, ଭାଙ୍ଗି ଆସି ପିଇଲେ, କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଖାଇଲେ ଅନ୍ୟକୁ
 ଧର ନାହିଁ, ସେହିପରି ଜଣକଦ୍ୱାରା ହୋଇଥିବା ପାପ ଅନ୍ୟ ନିଜଟିକୁ
 ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯିଏ କରଥାଏ, ସିଏ ହିଁ ଭୋଗେ । ଏହା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନ୍ୟାୟ ।
 ଜଣକର ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ମିଳେ, କିମ୍ବା ସ୍ୱୟଂ ନ୍ୟାୟାଧୀନ ତାହା
 କରନ୍ତି, ଅଥବା କହୁ କୁ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଫଳ ନ ମିଳେ, ତାହାହେଲେ ଈଶ୍ୱର
 ନ୍ୟାୟକାଣ୍ଡ ପ୍ରମାଣିତ ହେବେ । ଦେଖ ! ଧର୍ମ ହିଁ କଲ୍ୟାଣକାରକ ଅଟେ । ଯାଣୁ
 ଧର୍ମ କେହି ନୁହନ୍ତି । ଧର୍ମାତ୍ମାଲୋକଙ୍କପାଇଁ ଯାଣୁ ଆଦିଙ୍କର ଆଦୌ ଆବ-
 ଶ୍ୟ ନାହିଁ କିମ୍ବା ପାପୀମାନଙ୍କପାଇଁ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଫଳ ନ ଭୋଗିବା
 କାହାର ହେଲେ ପାପ ଖଣ୍ଡନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ॥ ୮୦ ॥

୮୦— ସମସ୍ତ ଅଶୁଦ୍ଧତାକୁ ତଡ଼ିଦେବାପାଇଁ ନିଜର ବାରଜଣ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ
 ଦେଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରୋଗକୁ ଦୂର କରିବାପାଇଁ ଯାଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ
 କହିବା ଲୋକ ଭ୍ରମେ ନୁହଁ, ଭ୍ରମ ପିତାଙ୍କ ଆତ୍ମା ଭ୍ରମ ଭିତରେ ଥାଇ

କହୁଛି । ପୃଥିବୀରେ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶାନ୍ତି ସକାଶେ ଆସିଛି ବୋଲି ମୋତେ ମନ
କର ନାହିଁ; ମୁଁ ତ ଅସ୍ତ୍ର ଚଳାଇବାପାଇଁ ଆସିଛି । ମୁଁ ପିତାଠାରୁ ପୁତ୍ରକୁ ମାଉସୀଠାରୁ
କନ୍ୟାକୁ ଓ ଶାଶୁଠାରୁ ପୁତ୍ରବଧୂକୁ ବଢ଼ିକରି କରିବାଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସିଛି । କିନ୍ତୁ
ଦରଲୋକ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ଧର୍ମ ହେବେ । ପ: ୧୦ । ଆ: ୧୩ । ୩୪-୩୬ ॥

ସମୀକ୍ଷକ = ଉପରୋକ୍ତ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କେବଳ ଭବିଷ୍ୟତ
ଲୋକରେ ଯାଶୁକୁ ଧରଇ ଦେଇଥିଲେ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ବଦଳି ଯାଇ ଛୁନୁଛନ୍ତି ବୋଲି
ପଚାରି ପାଇଥିଲେ । ଦୂତମାନଙ୍କର ପାତାୟୁତ ଓ ଔଷଧ କିମ୍ବା ପଥ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ସେ
ଦୂର ହେବା ଆଦି କଥା ସୃଷ୍ଟି ହେବାପରେ ଅସମ୍ଭବ ଅଟେ । ଏହି ଦେଶ
ଅଜ୍ଞାନମାନେ ଏହି ଭଳି ସବୁକଥାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଯଦି ଜୀବାତ୍ମା ଜନ୍ମ ନାହିଁ,
ଜୀବ ପୁଣି ଭବିଷ୍ୟତ କହନ୍ତି, ତେବେ ଜୀବ କି କାମ କରେ ? ଭବିଷ୍ୟତ ହିଁ ସତ୍ୟ ଶକ୍ତି
ର ପଳ ସୁଖ ଓ ମିଥ୍ୟାଭାଷଣର ପଳ ଦୁଃଖ ଗୋଟି କରୁଥିବେ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଗୋଟି
ମିଥ୍ୟାକଥା । ଯାଶୁ ବିଦ୍ରାଢ଼ ସୃଷ୍ଟି କରଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଲଜାଇବାକୁ ଅସିଥିବେ
ଅଜ୍ଞାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାହା ବଢ଼ିଗଲିଛି । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଉପେକ୍ଷ
ଦୁଃଖଦାୟକ ଅନୈକ୍ୟ ଅଣିବା କି ଅସୁନ୍ଦର କଥା ! ମନେହୁଏ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମି ସ୍ଥାନମାନେ
ତାହାହିଁ ଗୁରୁମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ଧରି ନେଇଛନ୍ତି । ଯାଶୁ ଯଦି ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ଭେଦଭାବ ହେବାକୁ ଉତ୍ତମ ମନେ କରୁଥିଲେ, ତେବେ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମି ସ୍ଥାନମାନେ ବା ଗାଁ
ତାହା ନ କରିବେ ? ଦରଲୋକଙ୍କୁ ହିଁ ଶମ୍ଭୁ କରିବା କାମ ଯାଶୁ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ
କୌଣସି ଶ୍ରେଷ୍ଠପୁରୁଷ କରିବେ ନାହିଁ ॥ ୭୧ ॥

୭୨— ତା'ପରେ ଯାଶୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଖରେ
କେତେ ଖଣ୍ଡ ରୁଟି ଅଛି ?” ସେମାନେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ସାତ ଖଣ୍ଡ ଓ କେତେଟି
ଗୋଟି ମାଛ ଅଛି ।” ଏହାପରେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୂମିରେ ବସିବାକୁ ଅନୁରୋଧ
ଦେଇ ଉକ୍ତ ସାତ ଖଣ୍ଡ ରୁଟି ଓ ମାଛଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଧନ୍ୟବାଦ ସୂଚକ ଭାବେ
କରି ନିଜ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଲେ— ଶିଷ୍ୟମାନେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଲେ । ଏହି
ପରି ଭାବରେ ସମସ୍ତେ ଖାଇ ଭୃତ୍ ହେଲେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡରେ ସାତଟି ଟେକିଲେ
ପୁରି ଯାଇଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସେଠାରେ ଚାରି ହଜାର ଲୋକ ଶୋଇ
କରିଥିଲେ ॥ ପ: ୧୫ । ଆ: ୩୪-୩୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଏହା କ'ଣ ଆଜିକାଲିର କପଟୀ ସିଦ୍ଧି ଓ

କାଳିକା କାର୍ଯ୍ୟ ଭଳି ଛଳପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ନୁହେଁ ? ସେହି ରୁଚିଭରୁ ଅନ୍ୟ ରୁଚି
ଅସିଲ ? ଯଦି ଯୀଶୁଙ୍କୁ ଏପରି ସିଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ଥିଲା, ତେବେ ନିଜେ ଶ୍ରେକରେ
ଫଳ ଖାଇବାକୁ ଏକାକୀରେ କାହିଁକି ବୁଲୁଥିଲ ? ନିଜ ପାଇଁ ମାଟି, ପଥର
ପରି ମୋହନଭାବ ଚିନ୍ତା ରୁଚି ଆଦି କାହିଁକି ଭିଆରି କରିପାରୁ ନ ଥିଲେ ?
କଥା ବାଳକୋଚିତ ମାତ୍ର । ଯେପରି ଆଜିକାଲି କେତେ ସାଧୁ-ବୈଶାଖୀ
ନିଃସଂସାର ନିଃସଂସାରମୁଖ୍ୟଙ୍କୁ ଧୂଆରିତ କରିଥାନ୍ତି, ଏହି କଥା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍
ହେଉ ॥ ୭୨ ॥

୭୩ - ଏବଂ ସେହି ସମୟରେ ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତାହାର କର୍ମାନୁସାରେ
ଦେବ ॥ ପ: ୨୭ । ଆ: ୨୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ - ଯଦି କର୍ମାନୁସାରେ ଫଳ ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ
କ୍ଷମା ଦେବାର ଉପଦେଶ ଦେବା ନିରର୍ଥକ । ଆଉ ଯଦି ପାପ-କ୍ଷମା ସତ୍ୟ,
ତେବେ କର୍ମାନୁସାରେ ଫଳ ଦେବା ମିଥ୍ୟା । ଯଦି କେହି କହେ ଯେ, ଯେ କ୍ଷମାପ୍ରାପ୍ତ
କ୍ଷମା ଦିଆଯାଏ ଓ ଯେ କ୍ଷମାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ, ତାକୁ କ୍ଷମା ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ - ଏହା
ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କାରଣ, ସମସ୍ତ କର୍ମର ଫଳ ଯଥାଯଥ ଶ୍ରାବ୍ୟ ଦେବାହିଁ ନ୍ୟାୟ
ହୁଏ ତଥା ଅଟେ ॥ ୭୩ ॥

୭୪ = କେ ଅବଶ୍ୟାସୀ ଦୁରାଚାରୀ ମନୁଷ୍ୟଗଣ ! ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟ କହୁଛି ।
ତୁମଠାରେ ସୋରଷ ମରମାଣରେ ବଶ୍ୟାସ ଥାଏ, ତେବେ ତୁମେ ପବିତ୍ରକୁ
ପ୍ରାୟ ଅନ୍ୟତ୍ର ଶୁଦ୍ଧିପାଆଁ ବୋଲି କହିଲେ ତାହା ଶୁଦ୍ଧିପିବ; ତୁମ୍ଭେ ମନରେ
କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ଅସାଧ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ ॥ ପ: ୧୭ । ଆ: ୨୭ । ୨୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ - ଆଜିକାଲି ଯେଉଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନେ ଉପଦେଶ ଦେଇ ବୁଲନ୍ତି;
ଆମ ମତ ଗ୍ରହଣ କର; ତୁମ ପାପପାଇଁ କ୍ଷମା ଦିଆଯିବ - ମୁକ୍ତି ଲଭ କର - ସେ
କଥା ମିଥ୍ୟା ଅଟେ । କାରଣ, ଯଦି ଯୀଶୁଙ୍କର ପାପଶୂନ୍ୟ, ବଶ୍ୟାସ ସ୍ଥାପନ ଓ
କ୍ଷମା ଦେବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ସେ କାହିଁକି ନିଜ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର
ଅପରାଧ ନିଷ୍ଠାପ, ବଶ୍ୟାସୀ ଓ ପବିତ୍ର କରି ପାରୁନା ନାହିଁ ? ଯେଉଁ ଶିଷ୍ୟମାନେ
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବୁଲୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଯଦି ସେ ଶୁଦ୍ଧ, ବଶ୍ୟାସୀ ଓ କଳାଶକାଶ
କରି ପାରୁନା ନାହିଁ, ତେବେ ଯୀଶୁ ମରଯାଇ ସାରିଲେଣି - ତାଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ
ସ୍ଥିତି କିପରି ନାହିଁ - ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ସେ କିପରି କାହାକୁ ପବିତ୍ର କରି

ପାରିବ ? ଯେହେତୁ ଯାଣୁକ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କଠାରେ ଯୋରସପରମାଣରେ ମନ
ବଞ୍ଚାସ ନ ଥିଲା, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ କୃତ ସୁଧମାତ୍ମକ କଥାପି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ
ପାରେ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟାସୀ, ଅଶୁଦ୍ଧାମ୍ଭା ଓ ଅଧର୍ମୀ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ରଚନାକୁ ବିଶ୍ୱାସ
କରିବା କଲ୍ୟାଣାକାଂକ୍ଷୀ ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଏକଥା ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ
ଶିତ ହୋଇ ପାରେ ଯେ, ଯଦି ଯାଣୁକ ବାକ୍ୟ ସତ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ
ତେବେ କୌଣସି ଶ୍ରୀକ୍ଷୁଦ୍ଧାନ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଯୋରସପରମାଣବିଶ୍ୱାସ ଅସ୍ତିତ୍ୱ
ନିଷ୍ପାପରତା ନାହିଁ । ଯଦି କେହି କହେ; “ଆମର ପୁର ବା କମ୍ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି,
ତେବେ ତାକୁ କହିବ, “ତୁମ୍ଭେ ଏହି ପାହାଡ଼କୁ ଗହ୍ୱରୁ ଖଟାଇ ଦିଅ ।” ଯଦି ତାହା
କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି, ତଥାପି ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଯେ, ତାଙ୍କଠାରେ କୌଣସି
ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, କାରଣ ତାଙ୍କଠାରେ ଯୋରସପରମାଣରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି । ମନ
ଯଦି ତାହା କରି ନ ପାରନ୍ତି, ତେବେ ତ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଶ୍ରୀକ୍ଷୁଦ୍ଧାନଙ୍କଠାରେ
ଲେଶମାତ୍ର ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଯଦି କେହି କହେ ଯେ, ଏଠାରେ ଅଜ୍ଞାନ ଅଟେ
ଦୁର୍ଗୁଣକୁ ପଦ୍ମ କୁହାଯାଇଛି, ତଥାପି ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯଦି ଏହା
ଅଥ ଏହିପରି କରାଯାଏ, ତେବେ ମୃତଶରୀରରେ ଜୀବନ ସଞ୍ଚାର, ଅନ୍ଧ, ବୁଝିବେ
ଏବଂ ଭୁବିଷ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ଆଗୋର୍ୟବିଧାନ ପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପମୁଆର ଅଳ୍ପସଂକଳ୍ପର
ଅଜ୍ଞାନତା, ବିଷୟାଧିକାର ବିଷୟାଧିକାରୀ ଓ ଭ୍ରାନ୍ତବୁଦ୍ଧିର ଭ୍ରାନ୍ତନିବାରଣ ଅଥବା
କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବେ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ବୁଝିବା ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯଦି
ନିଜ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେପରି କରି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଏହିପରି ଅପମୃଦ୍ଧ କଥା-
ଦ୍ୱାରା ଯାଣୁକର କେବଳ ଅଜ୍ଞାନତା ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । ଯଦି ଯାଣୁ ଅଳ୍ପକିଛି ବୁଝି
ପଡ଼ିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ବଶୁଆଲୋକଙ୍କଠାର ନିରର୍ଥକ କଥାସବୁ କହି ନ ଥାନ୍ତେ
ତଥାପି, ଯଦିଦେଶର ଦ୍ରୁମମା ନାହିଁ ଏରଣ୍ୟାସି ଦ୍ରୁମାୟତେ—ଯେଉଁ ଦେଶରେ
ବଡ଼ ବୃକ୍ଷ ନାହିଁ, ସେଠାରେ ଗବଗଛ ମଧ୍ୟ ମନ୍ଦହାତ୍ତମବୃକ୍ଷ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହୁଏ
ସେହିପରି ନିଜାନ୍ତ ବଶୁଆ ଓ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ଦେଶରେ ସମ୍ଭବତଃ ଯାଣୁ ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୁଝି
ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ବିଦ୍ୱାନ୍ ସମାଜରେ ଯାଣୁ ନାଶ୍ୟ ॥ ୭୪ ॥

୭୫—ମୁଁ ଭୁଲ୍ଲମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟ କହୁଛି । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ମନ ମରିବର୍ତ୍ତନ ନ କରି
ଓ ବାଳକ ସଦୃଶ ନ ହୁଅ, ତେବେ ଭୁଲ୍ଲ କୌଣସି ମତେ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟରେ ଉତ୍ତର
କରି ପାରିବ ନାହିଁ ॥ ପ: ୨୮ । ଆ: ୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ନିଜର ହିଁ ଇଚ୍ଛାରେ ମନର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଚାହେଁ

ବା ସ୍ୱର୍ଗ ବା ନରକର କାରଣ ହୁଏ, ତେବେ ଏକର ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ଆରେକ
 ଶୁଦ୍ଧ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଆଉ ଶିଶୁ ସଦୃଶ ହେବାପାଇଁ ଲିଖିତ ବସ୍ତୁରୁ
 ଯାଏ ଯେ, ଯୀଶୁଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକ ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ସୃଷ୍ଟିକର୍ମର ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିପରୀତ
 । ସେ ହୁଏତ ଏହା ଭାବିଥିବେ ଯେ, ଲୋକମାନେ ଶିଶୁ ସଦୃଶ ପରସ୍ତ ଉଚର
 ଆଖିବନ୍ଦ କରି ତାଙ୍କ କଥାତକ ମାନ ନିଅନ୍ତୁ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
 ଲୋକଙ୍କର ଏହିପରି ବାଳବୁଦ୍ଧି ଭରି ରହିଛି । ନୋହିଲେ ସେମାନେ ଏପରି
 ଓ ଜ୍ଞାନ ବିପରୀତ କଥା କାହିଁକି ମାନନ୍ତେ ? ଏହା ମଧ୍ୟ ବୁଝାଯାଏ ଯେ,
 ଶିଶୁ ବହୁଧ୍ୟାନ ଓ ବାଳବୁଦ୍ଧି ଥିଲେ । ନଚେତ୍ ସେ ଅନ୍ୟକୁ କାହିଁକି ଶିଶୁ
 ହେବାକୁ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତେ ? କାରଣ, ଯେ ଯେପରି ଆସାନ୍ତୁ, ସେ ଅନ୍ୟକୁ
 ସେହିପରି କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ॥ ୭୫ ॥

୭୬— ମୁଁ ଭୁଲ୍ଲମାନଙ୍କୁ ସତ କହୁଛି ଯେ, ଧନମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ ସ୍ୱର୍ଗ-
 ପ୍ରବେଶ କରିବା ବଡ଼ ଦୁଃସାଧ୍ୟ ହେବ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଭୁଲ୍ଲକୁ କହୁଛି
 ଶିଶୁରଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ଧନବାନ୍ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଅସମ୍ଭବ କୁଞ୍ଜକଣାରେ ଓଟର
 କରିବା ସଦୃଶ୍ୟାୟ ॥ ପ: ୧୯ । ଆ: ୨୩, ୨୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏଥିରୁ ଏହା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ ଯୀଶୁ ଦରିଦ୍ର ଥିଲେ । ଧନ-
 ଲୋକେ ସମ୍ଭବତଃ ତାଙ୍କର ଆଦର କରୁ ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ଏପରି
 ଥିବ । କିନ୍ତୁ ତାହା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଧନ-ଦରିଦ୍ର ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
 ପରାଧୀନ ଥିଆନ୍ତି । ଯେ କେହି ଭଲ କାମ କଲେ ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ କାମ କଲେ
 ମନ୍ଦ ପାଏ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଯୀଶୁଙ୍କ ମତରେ ଶିଶୁରଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଏକ
 ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନରେ ଥିଲା; ସବୁଠି ନୁହେଁ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ତ ସେହି ଶିଶୁର
 ଶୁଣି ନୁହନ୍ତି । ଶିଶୁରଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ତ ସବୁଠି । ଏଣୁ ସେଥିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା
 କରିବା କଥା କେବଳ ଅଜ୍ଞାନ କଳ୍ପିତ ଅଟେ । ଆଉ କ'ଣ ଧନାତ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟି-
 ଯମାନେ ନରକରେ ପଡ଼ିବେ ଓ ସମସ୍ତ ଦରିଦ୍ର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବେ ? ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ
 ଯେତେବେଳେ ବିଚାର କରିଥାନ୍ତେ ଯେ, ଧନାତ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖର ଯେତେ ସାମଗ୍ରୀ
 ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସେତେ ନ ଥାଏ । ଯଦି ଧନବାନ୍‌ବ୍ୟକ୍ତି ବିବେକ-
 ଧର୍ମମାର୍ଗରେ ଧନବ୍ୟୟ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ଉତ୍ତମଗତକୁ ପ୍ରାପ୍ତ
 ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦରିଦ୍ରମାନେ ସ୍ଥାନାବସ୍ଥାରେ ହିଁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି ।

୭୭- ଯାଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟ କହୁଛି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟିରେ ମନୁଷ୍ୟପୁତ୍ର ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନତା ଶିଂହାସନରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହେବ, ସେତେବେଳେ ମୋର ଅନୁଗାମୀ ତୁମେମାନେ ମଧ୍ୟ ବାରଗୋଟି ସିଂହାସନ ଉପରେ ଉପବିଷ୍ଟ ହୋଇ ଇସ୍ରାଏଲର ବାଟ ବଢ଼ିବେ ନ୍ୟାୟ କରିବ । ସେ କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋର ପାଇଁ ଘର-ଘାର, ଭାଇ-ଭଉଣୀ, ମାଆ-ବାପ, ସ୍ତ୍ରୀ, ସନ୍ତାନ ବା ଭ୍ରମିତ୍ୟୋଗ କରିଥିବ, ସେ ତତଫେରା ଶତଗୁଣ ଲଭି କରେ ତଥା ଅନନ୍ତ ଜୀବନର ଅଧିକାରୀ ହେବ ॥ ପ: ୨୯ । ଆ: ୨୮. ୨୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଯାଣୁଙ୍କ ମନଭରର ବଥା ବୁଝିଲୁ । ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହି ଯେ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମଧ୍ୟ କେହି ତାଙ୍କ ଜାଲରୁ ବାହାରି ନ ପାରନ୍ତୁ । ମାତ୍ର ଚରିତ୍ର ଟଙ୍କା ଲେଉଟେ ନିଜ ରୁଚି ଯାଣୁଙ୍କୁ ଧରିଇ ଦେଇ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ମାର୍ଗ ଘୋଷଣା କରି ପାଆନ୍ତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପାଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଶିଂହାସନରେ ବସି ଇସ୍ରାଏଲରେ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ପରମାତ୍ମପୂଜକ କେବଳ ନ୍ୟାୟ ହିଁ କରିବେ ନାହିଁ, ଅନ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସମସ୍ତ ପାପ ଧର୍ମା କରାଯିବ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କୁଳର ନ୍ୟାୟରେ କରିବେ । ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନେ ସ୍ୱପର୍ଯ୍ୟାୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦେଇଥାନ୍ତି । କୌଣସି ଗୋରା କୌଣସି ଜଳାଲେକକୁ ହତ୍ୟା କଲେ ମଧ୍ୟ ବହୁଧା ହତ୍ୟାକାରୀ ଏହି ପରମାତ୍ମ ପୂଜକ ତାହାକୁ ନିରାପରାଧ ଘୋଷିତ କରି ଶୁଦ୍ଧି ଦିଆଯାଏ * । ଯାଣୁଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ନ୍ୟାୟ ହେଉଥିବ । ବହୁତ ଏହାଦ୍ୱାରା ଗୁରୁତର ଅପରାଧ ହୁଏ । କାଗେ, ଜଣେ ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭରେ ମଲ୍ଲ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପ୍ରଳୟ ରାତିର ଓହ୍ଲି ପୂର୍ବରୁ ମଲ୍ଲ । ଜଣେ ତ ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରକାଶରେ ପଡ଼ି ରହିଲେ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନ୍ୟାୟ ମିଳିଲେ । ଏହା କେତେ ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ ? ନରକକୁ ଯିବା ଲୋକ ଅନନ୍ତ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନରକ ଭୋଗ କରିବ; ପୁଣି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବା ଲୋକ ସବୁଦିନ ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ଭୋଗ କରିବ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟ । କାଗେ, ସୀମାବଦ୍ଧ ସାଧନ ଓ କର୍ମର ଫଳ ମଧ୍ୟ ସୀମିତ ହେବା ଉଚିତ । ପୁନଶ୍ଚ, ଦୁଇଟି ଜୀବର ପାପ ବା ପୁଣ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଡୋଇପାରେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ପୁଣ୍ୟ-ପାପର ତାରତମ୍ୟାନୁସାରେ ନ୍ୟୁନାତମ ସୁଖଦୁଃଖ ସୃଷ୍ଟି

* ଲଂରେଜଅମଳରେ ଏପରି ସମାଲୋଚନା ପୁଣ୍ୟ ସ୍ୱାମୀମହୋଦୟଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ପରିଚାଳିତ ।

ଓ ନରକ ରହିଲେ ହିଁ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ-
 ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ କୌଣସିଠାରେ ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏହି
 ଶ୍ରେଣୀରୁ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ଯାଣୁ ମଧ୍ୟ କଦାପି ଶ୍ରେଣୀରୁ ନ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି ।
 ଲୋକର ତେ ଫଳ ମତା-ପିତା ହେବା ଅନର୍ଥକ କଥା । ଜଣେ ଲୋକର
 ଯେ ମତା ଓ ଗୋଟିଏ ପିତା ହେବା ସ୍ବାଭାବିକ କଥା । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ
 ପ୍ରାକୃତିକ 'ସ୍ବର୍ଗ'ର ଜଣେ ପୁରୁଷକୁ ୭୨ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀ ମିଳନ୍ତି' ଉକ୍ତି ସମ୍ଭବତଃ
 କଥାଯାଇଅଛି ॥ ୭୭ ॥

୭୮—ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଘରକୁ ଫେରିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ଭୋଗ
 ମାର୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ଉମିଦ୍‌ବୃତ୍ତି ଦେଖି ସେ ତାହା ପାଖକୁ ଚଳେ । କିନ୍ତୁ
 ଲୋକର ପତ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ତାକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ
 ଯେ ଆଉ କେବେ ଫଳ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଏହି କଥାରେ ବୃଷଟି ଚତୁର୍ଦ୍ଧା
 ପା. ୨୧ । ଆ. ୧୮ . ୧୯ ॥

୭୯—ସମସ୍ତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଯାନ ପାଦ୍ମୀ କହନ୍ତି ଯେ ଯାଣୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶାନ୍ତଶାମ-
 ଓ କ୍ଷୋଧାବିଦୋଷରହିତ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତି କଥାରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ସେ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣରହିତ ଓ ବନ୍ୟପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ଥିଲେ । ଆକ୍ଷା, ବୃଷ ଓ ଜଡ଼
 ଗୋର କ ଅପରାଧ ଥିଲା ଯେ ତାକୁ ଶାପ ଦିଆଗଲା । ତାହା ତାଙ୍କ ଶାମର
 ନ ଥିବ, ହିଁ କୌଣସି ଉଷଧଦ୍ବାରା ଶୁଣି ଯାଇଥିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ॥ ୭୮ ॥

୮୦—ସେତେବେଳେ ଲୋକ ପରେ ଶୀଘ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ତକାରୀବୃତ୍ତ ହୋଇଯିବ,
 କେବଳ ଦେବ ନାହିଁ; ଆକାଶରୁ ନକ୍ଷତ୍ରମାନେ ହେବ ଓ ଆକାଶମଣ୍ଡଳର ସେନା
 ତ ହୋଇ ଉଠିବେ ॥ ପା. ୨୨ । ଆ. ୨୯ ॥

୮୧—ବାଃ ଯାଣୁ ମହାଶୟ, କି ତମକାର ! ନକ୍ଷତ୍ରମାନେ ଆକାଶରୁ
 ଉଠିବେ ବୋଲି କେଉଁ ବିଦ୍ୟାରୁ ଜାଣିଲ ? ପୁଣି ଆକାଶର ସେନା କିଏ ଯେ
 ଉଠିବେ ହୋଇଯିବେ ? ଯାଣୁ ଯଦି କେବେ ଅଳ୍ପକିଛି ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିଥାନ୍ତେ,
 ତେବେ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣି ପାରୁଥାନ୍ତେ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନକ୍ଷତ୍ର ଗୋଟିଏ ଲୋକାଏ
 ପୁଣି, ତାହା ବା କାହିଁକି ଖସିବ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଯାଣୁ ବଡ଼େଇ କୁଳରେ
 ଉଠି କରୁଥିବା ହେତୁ ସେ ସବୁଦିନ କାଠ ଚରିବା, ଶୁଣିବା, କାଟିବା ଓ ଯୋଡ଼ିବା

ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବେ । ସେହି ବଣୁଆଦେଶରେ ପେଟମର ହେବାର ବିଷୟ
 ତରଙ୍ଗ ଉଠିଲାବେଳେ ସେ ଏହିପରି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କ ମୁଖରୁ
 କଥାଗୁଡ଼ିକରୁ ମାତ୍ର କେତେକ ଭଲ; କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ଦ । ସେଠାକାର ଲୋକେ
 ବଣୁଆ ଥିବା ହେତୁ ସବୁ କଥା ମାନିଲେ । ଆଜିକାଲି ଯୁଗେସବୁ ଯେପରି ଉନ୍ନତ-
 ଶାଳି, ସେହିପରି ସେ ସମୟରେ ଥିଲେ, ଏହାଙ୍କର ଅଲୌକିକ ସିଦ୍ଧି ପ୍ରଦର୍ଶନ ଥିଲା
 ଟିକିଏ ହେଲେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରି ନ ଥାନ୍ତା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଯୁଗେସବୁ
 ମାନେ ଅଳ୍ପ କିଛି ବିଦ୍ୟାବାନ୍ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ବ୍ୟବହାରରେ ପେଟ ରଖିବା ଓ
 ଦୁର୍ବ୍ରାହ୍ମଣିକତା ହେତୁ ଏହି ଅନ୍ୟପାରମ୍ପରିକମତ ଗୁଡ଼ିକରୁ ନାହାନ୍ତି କି ସତ୍ୟ
 ସତ୍ୟ ବେଦମାର୍ଗପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉ ନାହାନ୍ତି । ହୋ ଏମାନଙ୍କ ମନେ
 ହୁଅନ୍ତି ॥୨୯॥

୮୦— ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ ଟଳି ଯାଇ ପଡ଼ିଲୁ; କିନ୍ତୁ ମୋ ବାନ୍ଧ୍ୟା କିପରି
 ଟଳିବ ନାହିଁ । ପ: ୨୪ ॥ ଅ: ୨୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଅବିଦ୍ୟା ଓ ମୁର୍ଖତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ଅଜ୍ଞ, ଅକଳ
 ବିଚଳିତ ହୋଇ କେଉଁ ଆଡ଼େ ଯିବ ? ତାହା ଅତିସୂକ୍ଷ୍ମ ହେତୁ ଅଦୃଶ୍ୟ, ଏହି
 ତାହାର ହଲଲେ କିଏ ଦେଖି ପାରିବ ? ଆଉ ନିଜ ମୁଖରେ ଅମ୍ଭ ବସନ ଥିବା
 ପ୍ରକାଶ କରିବା ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତମଲୋକଙ୍କ କାମ ନୁହେଁ ॥ ୮୦ ॥

୮୧— ତାହାପରେ ସେ ତାହାର ବାମପାଶୁରେ ବସିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ କହିବା
 “ହେ ଅଭିଷେକ ଲୋକମାନେ ! ମୋର ନିକଟରୁ ଦୂର ହୁଅ ଓ ଶିକତାନ ଗୋ
 ତାଙ୍କ ଦୁତମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଯେଉଁ ଅନନ୍ତ ଅଗ୍ନି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି, ସେଥିରେ ପଡ଼ି
 ପଡ଼ ।” ପ: ୨୫ । ଅ: ୨୬ ।

ସମୀକ୍ଷକ— ନିଜ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପଠାଇବା ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ନି
 ଅଗ୍ନିରେ ପକାଇବା ଭଳି ଭୟଙ୍କର ପକ୍ଷପାତିତାଠାରୁ ଅଜ୍ଞ ବଡ଼ ପଣପତି
 କଅଣ ହୋଇପାରେ ? ପରନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଆକାଶ ହିଁ ରହିବ ନାହିଁ, ସେତେ-
 ବେଳେ ତାଙ୍କ ଲେଖାନ୍ତୁସାରେ ଅନନ୍ତ ଅଗ୍ନି-ନରକ ଓ ସ୍ୱର୍ଗ କେଉଁଠି ରହିବ ?
 ଯଦି ଶିଶୁର ଶିକତାନ ଓ ତାଙ୍କ ଦୁତମାନଙ୍କୁ ନିର୍ମାଣ କରି ନ ଥାନ୍ତେ, ତେବେ ତାଙ୍କୁ
 ଏତେ ନରକ ତିଆରି କରିବାକୁ କାହିଁକି ପଡ଼ିଥାନ୍ତା ? ଜଣେ ଶିକତାନ ଶିଶୁରୁ

କରିବା ପ୍ରାଣେ ସେ କି କରିବ ? କାରଣ, ସେ ତାଙ୍କର
 ଉଦ୍ଘୋଷାରେଣ କଲ । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ଧର ବନ୍ଦୀଗୃହରେ
 ଲଗା ପାରିଲେ ନାହିଁ କି ମରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ତ ତାଙ୍କର କରିବତା କାହିଁ ?
 ଯେ ଭଲଣ ଦାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖ ଦେଲ, ସୀଶୁ ମଧ୍ୟ ତାର କହି କର ପାରିଲେ
 । ଗହାଗହଳେ ତାଙ୍କର କରିବପୁର ହେବା ବ୍ୟଥ । ପୁରବଂ ସୀଶୁ କରିବଙ୍କ
 କି କାଲବେଳ ବଢ଼ିବ କରିବ, କରିବ ଦୁଃଖ ॥ ୮୧ ॥

୮୨— ସେ ସମୟରେ ବାରଜଣ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଇନ୍ଦ୍ରବିଦ୍ୟାତ ପୃଥ୍ବୀ
 ଶେଷ ପ୍ରଧାନ ପାତନ ନିକଟକୁ ଯାଇ କହିଲ, “ଯଦି ମୁଁ ସୀଶୁଙ୍କୁ ଭୁଲ ହାତ
 ଭର ଦେବି, ତେବେ ତୁ ମୁଁମାନେ ମୋତେ କଅଣ ଦେବ ?” ସେମାନେ
 ଭେଦ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ଠିକ୍ କଲେ । ପ: ୨୭ । ଆ: ୧୪ । ୧୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଏହିଠାରେ ସୀଶୁଙ୍କ କରମତ ଓ କରିବପଣିଆ
 ଖାଲ ପଡ଼ିଲା । ଯଦି ତାହାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ ତାଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍ ସମ୍ପର୍କରେ
 ହୋଇ ପକ୍ଷପାତୀ ହୋଇ ପାରିଲ ନାହିଁ, ତେବେ ସୀଶୁ ମଲ୍ଲ ପରେ କାହାକୁ କ’ଣ
 କରି ପାରିବେ ? ସୀଶୁଙ୍କ ବଶ୍ୟାସୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ନିର୍ଭର କରି କେତେ କା
 ଶନ ନ ହେଉଛନ୍ତି ? କାରଣ, ସାକ୍ଷାତ୍ ସମ୍ପର୍କ ଆଇ ପୁଣି ଶିଷ୍ୟର କହି
 କରି ପାରିଲ ନାହିଁ, ସେ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ କାହାର କଅଣ କଲ୍ୟାଣ କରି
 ବ ? ॥ ୮୨ ॥

୮୩— ପରେ ସେମାନେ ଖାଇ ବସିଥିଲାବେଳେ ସୀଶୁ ରୁଟି ନେଇ ଆଗବାଦ
 ଶୁଣି ଶୁଣି କରି ତାହା ଖାଇବା ପାଇଁ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଇ କହିଲେ, “ଏହା
 ବର୍ଣ୍ଣର ।” ଚତୁର୍ଥେ ସେ ପାନପାତ୍ର ନେଇ ଧନ୍ୟବାଦ ପୂର୍ବକ ସେମାନଙ୍କୁ
 ଦେଇଲେ, “ତୁ ମୁଁମାନେ ସମସ୍ତେ ଏହା ପିଅ । କାରଣ, ଏହା ମୋର ରକ୍ତ
 ଯୁକ୍ତ ନିୟମର ରକ୍ତ ଅଟେ ॥” ମ: । ଆ: ୨୭-୨୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— କୌଣସି ସତ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି କି ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରେ ? ଜ୍ଞାନସ୍ଥାନ
 ଶିଷ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କେହି ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁକୁ ନିଜର ମାଂସ ଓ ପାଳପୁବସ୍ତୁକୁ
 ଦେଲେ ନିଜ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ କହିପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ-
 ଶିକ୍ଷାକୁ ପ୍ରଭୁଭୋଜନ ଅର୍ଥାତ୍ ଶାନ୍ତ୍ୟପେୟ ବସ୍ତୁକୁ ସୀଶୁଙ୍କ ମାଂସ ଓ ରକ୍ତ

ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏହା ବଡ଼ ମନ୍ଦ କର୍ମ ଅଟେ । ସେହିମାନେ ନିଜ ଗୁଣର କ୍ରମାଂସକୁ ମଧ୍ୟ ଖାତ୍ୟପେୟ ଭାବନାରେ ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ପୁଣ୍ୟରୁ ଧୂସର-ମାଂସ ବା କଢ଼ି ଛାଡ଼ି ପାରିବେ ? ୮୩ ॥

୮୪—ଏବଂ ସେ ପିତାଙ୍କୁ ଓ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଦୁଇ ପୁଅଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଗଲବେଳେ ଦୁଃଖୀ ଓ ବ୍ୟକୂଳ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମୋ ମନରେ ମରବା ଭଳି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖ ।” ପରେ ସେ କହି ଦୂର ଯାଇ ମୁହଁ ଢାଳି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ହେ ମୋର ପିତା ! ତୁ ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ତେବେ ଏହି ପାନପାଣିଟି ମୋଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଉ ॥” ପ: ୭୭। ୩। ୩୭-୩୯

ସମୀକ୍ଷକ—ସଦୃଶ, ଯାହା ଯଦି କେବଳ ମନୁଷ୍ୟ ନ ହୋଇ ଶିଶୁରୂପ ପୁଅ, ହିକାଲଦଣ୍ଡୀ ଓ ବିଦ୍ବାନ୍ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେ ଏପରି ଅଶେଷତା କରି ନ ଥାନ୍ତେ । ଏହି ସ୍ତବ୍ଧ ବିଦିତ ହୁଏ ଯେ, ସେ କିମ୍ବା ତାହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଏହି ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଶଂସା ରଚନା କରନ୍ତି ଯେ, ସେ ଶିଶୁରୂପର ପୁଅ, ଭୂତ ରକ୍ଷାଙ୍କ ଶ୍ରୀ ଓ ପାପପ୍ରମାଦୀ ଅଟନ୍ତି । ବସୁନ୍ଧରା ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଏହି କେବଳ ଜଣେ ସତ୍ୟ ସରଳ ଅବିଦ୍ବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ; ବିଦ୍ବାନ୍ ଯୋଗୀ କିମ୍ବା ସ୍ଥିର ପୁଣ୍ୟମାନ ଥିଲେ ॥ ୮୪ ॥

୮୫—ସେ ସେତେବେଳେ କିଛି କହୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଗୋଟିଏ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସ୍ୱହୃଦାନ୍ତ ନାମକ ଜଣେ ଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାହା ଶିଷ୍ୟ ଯାହାଙ୍କୁ ଧରିବା ସକାଶେ ପ୍ରଧାନଯାଜକ ତଥା ପ୍ରାଚୀନବର୍ଗଙ୍କ ତରଫରୁ ଅନେକ ଲୋକ ଶ୍ରୀ ଓଠୋବାଡ଼ି ଧରି ଆସିଥିଲେ । ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ବରୁ ପୂଜା ଦେଇଥିଲା ଯେ ସେ ଯାହାକୁ ରୁମ୍ଭେ କରିବ ତାହାକୁ ସେମାନେ ଧରିବେ । ସେ ଯାହାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ‘ହେ ଗୁରୁଦେବ ! ମୋର ପ୍ରାଣାତ୍ମ ବୋଲି କହି ତାଙ୍କୁ ରୁମ୍ଭେ କଲି । ସାଙ୍ଗେସାଙ୍ଗେ ସେହି ଲୋକମାନେ ହାତ ବଢାଇ ଯାହାଙ୍କୁ ଧରିନେଲେ । ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ଶିଷ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଛୁଡ଼ିଦେଇ ପଳାଇଗଲେ । ଶେଷରେ ଦୁଇଜଣ ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ ଆସି କହିଲେ, “ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ଶିଶୁରୂପ ମନ୍ଦରକୁ ଗଲି ଭୂମିପାତ୍ର କଲି ତାକୁ ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମଦାନ ମଧ୍ୟରେ ତଥାପି କରୁଥିବା ପାଇଁ କହୁଥିଲି ।” ସେତେବେଳେ ମହାଯାଜକ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଯାହାଙ୍କୁ କହିଲା ଯେ ସେହି ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କେତେ କିଛି ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ ହେଁ ସେ କାହାର ହେଲେ କିଛି ଧ୍ୟାନ ନାହାନ୍ତି ॥

ନ ଥିଲେ । ତଥାପି ଯାଣୁ ନିବାକ ରହିଲେ । ତତ୍ପରସ୍ତୁତ ମହାଯାଜକ ତାଙ୍କୁ
 କଲେ, “ମୁଁ ତୁମକୁ ଜୀବନଦାତା ଭିକ୍ଷୁରଙ୍କ ରାଣ ଦେଇ ପଚାରୁଛି ଯେ ତୁମେ
 ଶୁଭରକ୍ଷ ପ୍ରସ ଶ୍ରୀଷ୍ଠ ଅଟ କି ନୁହଁ ।” ଯାଣୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ତୁମ୍ଭ ତ କହି
 ଶୁଭରକ୍ଷ ।” ଏହା ଶୁଣି ମହାଯାଜକ ନିଜ ବସ୍ତ୍ର ଚିରି ଦେଇ କହିଲେ, “ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି
 ଶୁଭରକ୍ଷର ନିନ୍ଦା କରୁଅଛି, ଏବଂ ଆମକୁ ଅନ୍ୟ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କର କିଛି ପ୍ରତ୍ୟାଜ୍ଞନ
 ନାହିଁ । ଦେଖ, ତୁମ୍ଭମାନେ ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ମୁହଁରୁ ଭିକ୍ଷୁର ନିନ୍ଦା ଶୁଣିଲ । ଏବଂ
 କିପରି ବନ୍ଦର କରୁଛ ? ସେ ବ୍ୟୟୋଚ୍ୟ ଅଟେ ।” ଏହା ପରେ ସେମାନେ
 ମୁଁ ଉପରେ ହେନ ପଳାଇ ତା’ ଉପରେ ଦ୍ରାମାକଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କୁ
 ମୁତ ମରି କହିଲେ, “ହେ ଶ୍ରୀଷ୍ଠ ! ଆମ ମାଗଣର ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କହ ଯେ ଲୋକେ
 ମାରନ୍ତି ?” ପିତୃରାସ ଅଗସ୍ୟା ଚାହାରେ ବସିଥିଲା । ଜଣେ ଦାସୀ ତା ନିକଟକୁ
 ଯି କହିଲା, “ତୁ ମଧ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ଯାଣୁ ସଙ୍ଗରେ ଥିଲୁ ।” କିନ୍ତୁ ସେ ସଂସ୍ତକ
 ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ରାକାର କରି କହିଲା, “ତୁ କଅଣ କହୁଛୁ ମୁଁ କିଛି ହେଲେ ବୁଝି ପାରୁ-
 ନାହିଁ ।” ଯେତେବେଳେ ସେ ବାହାର ପିଣ୍ଡା ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା, ତାକୁ ଅନ୍ୟ
 ଦାସୀ ଦେଖି ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଲୋକଙ୍କୁ କହିଲା ଯେ ସେହିବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ
 ଶୁଭରକ୍ଷ ଯାଣୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଥିଲା । ସେ ଶପଥ କରି ଯୁକ୍ତି ଅସ୍ତ୍ରାକାର କଲ ଯେ ସେ
 ମନୁଷ୍ୟକୁ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଚାନ୍ଦାପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ତାକୁ ଧକକାର କରି ରାଣ
 କଲେ ଯେ ସେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଜାଣେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରା. ୧୭ । ଆ. ୧୭-୪୦ । ୭୧-୭୨ ୭୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ = ଯେ ଆପଣମାନେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଯାଣୁଙ୍କର ନିଜ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ
 ଉପର ଦୃଢ଼ବିଶ୍ୱାସ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବାଯୋଗ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଶମଭା ନ ଥିଲା । ଲୋଭାସକ୍ତି
 ତାଙ୍କ ନିଜ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଧରାଇ ଦେବା କଥାକୁ ଅସ୍ତ୍ରାକାର କରିବା, ମିଥ୍ୟା କହିବା ଓ
 ମିଥ୍ୟା ଶପଥ କରିବା ବଦଳରେ ନିଜ ପ୍ରାଣ ଦେଇ ଦେବା ସେହି ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର
 ଶିକ୍ଷା ଥିଲା । ଯାଣୁଙ୍କର ଲୌଗସ୍ଥି ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା । ପ୍ରାଚୀନ ବାଲ-
 ଲକ୍ଷରେ ଏପରି ଲେଖା ଅଛି ଯେ, କୁତଳ ଘରେ ରହିଥିବା ଅଜ୍ଞତମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟ-
 ଲୋକ ନିମିତ୍ତ ବହୁଜନକ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଘୋଡ଼ି ଆସିଥିଲେ । ସେଠାରେ ଥିବା
 ଶୈବଙ୍କ ଦୁଇଜଣ ଦୂତ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଟକ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ।
 ଶୈବଙ୍କଠାରେ ସେତକ ଶମଭା ନ ଥିଲା ମଧ୍ୟ ଆଜିକାଲିର ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସ୍ଥାନମାନେ ତାଙ୍କ
 ଲୌକିକ ଶକ୍ତିକୁ କେତେ ବଢ଼ାଇ କହିଥାନ୍ତି । ଏପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ମରବା

ମରବା ଅପେକ୍ଷା ସ୍ୱୟଂ ଯୁଦ୍ଧ କରି, ସମାଧିପ୍ତ ହୋଇ ଅଥବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟରେ ଯଦି ଯାଣୁ ପାଶତ୍ୟାଗ କରିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟାବିନା ସେ ବୁଦ୍ଧି ଆସିବ କେଉଁଠୁ ? ପୁଣି ସେହି ଯାଣୁ ଏପରି ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି ଯେ — ॥ ୮୫ ॥

୮୬— ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜ ପିତାଙ୍କ ପାଖରେ ବନସ୍ତ କରୁନାହିଁ । ସେ ମୋ ନିକଟକୁ ସ୍ୱର୍ଗଦୂତଙ୍କ ବାରଜଣ ସେନା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପଠାଇବେ ନାହିଁ ।

ପ: ୭୭ । ଅ: ୫୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ସେ ଅନ୍ୟକୁ ଭରସା ଥାନ୍ତି, ନିଜର ଓ ନିଜ ପିତାଙ୍କର ଗୌରବ ଗାନ ମଧ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ କିଛି ହେଲେ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଦେଖ, ଏହା କେତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା । ଯେତେବେଳେ ମହାଯାଜକ ପରୁରଲ ଯେ ଏହି ସମ୍ବଳମାନ ଭ୍ରମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଣି ଦେଉଛନ୍ତି; ଏହାର ଉତ୍ତର ଦିଅ । ସେତେବେଳେ ଯାଣୁ ବୁଝ ରହିଲେ । ଏକଥାରେ ମଧ୍ୟ ଯାଣୁ ଠିକ୍ କଲେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଯାହା ସମ୍ଭାସନା ଥିଲା, ତାହା ଯଦି ସେ ସେଠାରେ କହି ଦେଇଥାନ୍ତେ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏପରି ନିଜର ବହୁତ ଅନଙ୍ଗାର ଧୂର୍ବନ କରିବା ଉଚିତ ନ ଥିଲା । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ମିଥ୍ୟାବୋଧାବେଶ କରି ଗାଳି ଦେଇ କଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଉଚିତ କରି ନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁ ଅମର୍ୟ ପାଇଁ ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଅଭିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ, ସେପରି ଅପରାଧ ତାଙ୍କର ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବଶୁଆଲେକ ଥିଲେ; ନ୍ୟାୟ ବିଚାର ବା କଅଣ ବୁଝିବେ ? ଯଦି ଯାଣୁ ନିଜ ମିଥ୍ୟାମୂଳକ କିଣ୍ଡର-ପୁସ ବୋଲି ଛଳନା କରି ନ ଥାନ୍ତେ ଓ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଯାଣୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଏପରି ନିଷ୍ଠୁରତା ଆଚରଣ କରି ନ ଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଉଭୟଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ତାହା ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ପରନ୍ତୁ ଏତେ ବିଦ୍ୟା, ଧର୍ମ ଓ ନ୍ୟାୟପରସ୍ତତା ସେମାନେ ପାଇଥାନ୍ତେ କେଉଁଠୁ ? ॥ ୮୬ ॥

୮୭— ଯାଣୁ ଆକ୍ଷୟ ଆଗରେ ଛୁଡ଼ା ଦେଲେ । ଆକ୍ଷୟ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ତୁମ୍ଭେ କଅଣ ଲବ୍ଧସାମାନଙ୍କର ରାଜା ?” ଯାଣୁ ତାହାଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଆମେ ହିଁ ତ କହୁଛନ୍ତି ।” ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଧାନ ଯାଜକ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ବର୍ଗ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଦୋଷାବେଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସେତେବେଳେ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଇ ନାହିଁ । ତେଣୁ ପିଲାତ ତାଙ୍କୁ କହିଲା, “ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କଅଣ ଶୁଣାଯାଉ ନାହିଁ ଯେ ମୋନେ କୁମ୍ଭ

କେତେ ପାଣି ଦେଉଛନ୍ତି ?” କିନ୍ତୁ ସେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ କଥାର ଉତ୍ତର
 ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଅଭିଶପ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟମ୍ବିତ ହୋଇଗଲେ । ପିଲାଟି
 କହିଲା ଯେ, ଶାଶୁ ନାମରେ କଥିତ ସେହି ଯାଣୁଙ୍କ ପ୍ରତି ତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
 ଅଛି । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ତାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟରେ ଚିତାଇ ଦିଅ ।” ସେ
 କୋରଡ଼ରେ ପିଟି ନିଶ୍ଚୟରେ ଚିତାଇବାପାଇଁ ସମର୍ପିତ କରିଦେଲା । ତତ୍ପରେ
 ସୈନିକମାନେ ଯାଣୁଙ୍କୁ ରାଜବାଟୀ ଭିତରକୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ଗୃହପାଖରେ
 ନିଜ ମଞ୍ଜୁ କମା କରାଇଲେ । ସେମାନେ ତାଙ୍କ ବସ୍ତ୍ର କାଢ଼ି ତାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡେ ଲାଲ
 ପିନ୍ଧାଇ ଦେଲେ ଓ ମୁଣ୍ଡରେ କଣ୍ଠାରେ ଗୁନ୍ଥା ଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ମୁକୁଟ ରଖି-
 ଥିଲା ତଥା ଡାହାଣ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ନଳ ଧରାଇଦେଲେ । ତଦନନ୍ତର
 ସେମାନେ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନଚିତାକୁ ହୋଇ ଏହିପରି ଉପହାସ କରିବାକୁ
 ଲାଗିଲେ, “ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ରାଜା ! ପ୍ରଣାମ ।” ତାହାପରେ ସେମାନେ ଯାଣୁଙ୍କ
 ଉପ ପକାଇଲେ ଓ ଉକ୍ତ ନଳକୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ଉପରେ ପିଟିବାକୁ ଲାଗିଲେ;
 ଯଦି କରି ସାରିଲା ପରେ ସେମାନେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଲାଲ ବସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡିକ କାଢ଼ି
 ଥିଲା ଓ ତାହାଙ୍କୁ ନିଜ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇ ନିଶ୍ଚୟରେ
 ଚିତାଇବା ନିମନ୍ତେ ନେଇଗଲେ । ପରେ ସେମାନେ ଗଳ୍ପଥା ନାମକ
 ଗାୟକ, ଯାହାକୁ କି କପାଳପ୍ଥଳ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି, ପଦ୍ମସ୍ଥ ପିଠିମିଶ୍ରିତ ଏକ ପ୍ରକାର
 ଖିଆ ତରଳ ପଦାର୍ଥ ତାହାଙ୍କୁ ପିଇବାପାଇଁ ଦେଲେ । ପରନ୍ତୁ ସେ ଚିତ୍କାର-
 କରୁ ଗାୟା ପିଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ନାହିଁ । ଏହାପରେ ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟରେ
 ଚିତାଇ ଦେଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ରଖିଦେଲେ । ସେହି
 ସ୍ଥଳରେ ଦୁଇଜଣ ଦୟାଳୁ ମଧୁର ଜଣକୁ ତାଙ୍କ ଡାହାଣ ପାଖରେ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ
 ଡାହାଣ ପାଖରେ ନିଶ୍ଚୟରେ ଚିତାଇ ଦିଆଗଲା । ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ସେହି ପଥରେ
 ଚାଲିବା କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ହଲାଇ ଏହି ଶବ୍ଦରେ ନିନ୍ଦା କରି-
 ବା କରୁଥିଲେ, — “ହେ ମନ୍ଦର ରାଜା ! ତୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କର । ଯଦି ତୁ ଶିଶୁରାଜ
 ଶିଶୁରାଜ ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଓହ୍ଲାଇ ଆସ ।” ହେ ପ୍ରଜାମାନେ ପ୍ରଧାନ ଯାଜକଗଣ,
 ଯାଜକପୁତ୍ର ତଥା ପାତାଳବର୍ଗର ମଙ୍ଗାମାନେ ଅଧା କରି କହିଲେ, — “ସମ ଅନ୍ୟକୁ
 ଚିତାଇ ଥିଲେ, ଏବେ ନିଜକୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଯଦି ସେ ଲସ୍ତାଏଲର ରାଜା,
 ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସନ୍ତୁ । ତାହାହେଲେ ଆମେ
 ଶୁଣିବା । ସେ ଶିଶୁରାଜ ଉପରୁ ଭରସା ରଖନ୍ତି । ଯଦି ଶିଶୁରାଜ ତାଙ୍କ
 ଉପରୁ, ତେବେ ସେ ଏବେ ତାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାନ୍ତୁ । କାରଣ, ନିଜେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଯଦି

ଶିଶୁର ପୁଅ ।” ମୋର ଦୟାମାନେ ତାଙ୍କ ସହିତ ନିଜ ଉପର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ
 ଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରକାରେ ତାହାଙ୍କ ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶିଶୁ
 ପ୍ରହରରୁ ଡ଼କାୟି ହେଉ ଯାଏ ସମସ୍ତ ଦେଶରେ ଅନ୍ଧକାର ବ୍ୟାପିଗଲା । ଶିଶୁ
 ପ୍ରହର ଆରମ୍ଭରେ ଯାଣୁ ବଡ଼ ଚିତ୍କାର କରି ‘ଏଲ୍‌ଏଲ୍‌ ଲମ୍‌ ସବ୍‌କ୍‌ଲ୍‌’ ଅର୍ଥାତ୍
 ମୋର ଶିଶୁର ! ହେ ମୋର ଶିଶୁର ! ତୁ ମୋତେ କାହିଁକି ପରିତ୍ୟାଗ କଲୁ ଶିଶୁ
 ଜନ୍ମଥାନ୍ତି । ସେଠାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଏହି
 ଶୁଣି କହିଲେ ଯେ ସେ ଏଲ୍‌ୟାକୁ ଡାକୁଛି । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ କିଛି ଶାସ୍ତ୍ର ଶୁଣି ଧର୍ମ
 ସ୍ତମ୍ଭ ଶାସ୍ତ୍ର ନେଇ ଆସିଲା ଓ ତାକୁ ପୁରାଣାଳୟରେ ବୁଝାଇବା ଏବଂ ନିଜର
 ଚାଟି ତାଙ୍କୁ ପିଇବାକୁ ଦେଲା । ତତ୍ପରସ୍ପାତ୍ ଯାଣୁ ପୁନର୍ବାର ଉକ୍ତ ସ୍ଥଳରୁ ଉଠି
 କରି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ॥ ପ:-୨୭ । ଆ: ୧୧-୧୪ । ୨୭-୩୧ । ୩୩-୩୪ ୩୬-୪୦

ସମୀକ୍ଷକ—ସେହି ଦୟାମାନେ ଯାଣୁଙ୍କ ସହିତ ସପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦୟାବଦ୍ଧ
 କରିଥିଲେ । ତହିଁରେ ଯାଣୁଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଦୋଷ ଥିଲା । କାରଣ, କେହି ଶିଶୁର ପୁଅ
 ନୁହନ୍ତି କି ଶିଶୁର କାହାର ପିତା ନୁହନ୍ତି । ଯଦି ସେ କାହାର ପିତା ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ
 ସେ ଅନ୍ୟ କାହାର ଶିଶୁର, ଶାଳା ଓ ସମ୍ଭରୀ ଆଦି ମଧ୍ୟ ହେବେ । ସ୍ତମ୍ଭ ଆଦି
 ପରିବାରରେ ଯଦି କଥା କହି ଦେବା ଉଚିତ ଥିଲା । ଯଦି ପୂର୍ବଦି ଅଶୁଭ
 କର୍ମ ସତ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ଯେତେବେଳେ ସେ ଶିଶୁ ମୃତ ହେଲା ତା
 ହୁଏ ନିଜର ଶିଷ୍ୟ କରି ପାରିଥାନ୍ତେ । ଆଉ ଯଦି ସେ ଶିଶୁର ପୁଅ ହୋଇଥାନ୍ତା
 ତେବେ ଶିଶୁର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ଦେଇଥାନ୍ତେ । ଯଦି ସେ ନିଜାଳଦର୍ଶୀ ହୋଇ
 ଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେ ଚିତ୍କାର କରି ପିତୃମିତ୍ରତ ପାମାୟୁକୁ ଶୁଣିଯାଉନାହିଁ କାହିଁକି
 ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥାନ୍ତେ ? ସେ ତ ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ଜାଣି ପାରିଥାନ୍ତେ । ଯଦି ସେ ତା
 ତାଙ୍କର ପୁରୁଷ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ରହି ଗ୍ରନ୍ଥ କାହିଁକି ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଥାନ୍ତେ
 ସୁତରାଂ ଜାଣିବା ଉଚିତ ଯେ, କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେ ଅଧିକ ଚାହୁଁ ନେଇ ମି
 ଶେଷରେ ସତ୍ୟ ହିଁ ସତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟା ହିଁ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ । ଏଥିରୁ କେତେ
 ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ, ଯାଣୁ ସେହି ସମୟର ବଞ୍ଚୁଆଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କିଛି ନ
 ଲୋକ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ, ଶିଶୁର ଗୁଣ କିମ୍ବା ବିଶେଷ
 ନ ଥିଲା । କାରଣ, ତାହା ହୋଇଥିଲା ସେ ଏପରି ଦୁଃଖ କାହିଁକି ଭୋଗିଥାନ୍ତେ

୮—ଆଉ ଦେଖ ! ମହାଭୂମିକମ୍ପ ହେଲା । କାରଣ, ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ କ୍ରୋଡ଼
 ଦୂତ ଅବତରଣ କରି କବରଦ୍ୱାରରୁ ପଥର ଖଣ୍ଡିଏ ଟାଣି ଆଣି ତାହା ଉପର

କଲେ । ସେ ଏଠାରେ ନାହାନ୍ତି । କାରଣ, ସେ ନିଜ କଥାନାନୁସାରେ ଜୀବିତ
କଲେଣି । ନିଜ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସନ୍ଦେଶ ଦେବାପାଇଁ ଯାଉଥିଲାବେଳେ ସେ ଦୁହିଁକୁ
ପ୍ରାପ୍ତ କରି କହିଲେ, “ତୁମ୍ଭର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ ।” ସେମାନେ ନିକଟକୁ ଯାଇ
ସ୍ବର୍ଗର ପୂର୍ବକ ପ୍ରଶାମ କଲେ । ତତ୍ପରସ୍ପାତ୍ ଯାଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ତୁମ୍ଭ-
ର ଉଦ୍ଧୃତ କରି ନାହିଁ, ଯାଇ ମୋର ଭାଇମାନଙ୍କୁ କହି ଦିଅ ସେ ସେମାନେ ଗାଳି-
ପୁଲୁଆଆନ୍ତୁ । ସେଠାରେ ସେମାନେ ମୋତେ ଦେଖି ପାରିବେ ।” ପରେ ଯାଣୁଙ୍କ
ଦ୍ଵାରା ଜଣ ଶିଷ୍ୟ ଯାଣୁନିରୁପିତ ଗାଳିଲର ପଟ୍ଟ ଉପରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ସେମାନେ
ସ୍ବର୍ଗ ଦର୍ଶନ କରି ପ୍ରଶାମ କଲେ । ମରନ୍ତୁ କେତେକଣ ସନ୍ଦେହ କଲେ । ଯାଣୁ
ନିକଟକୁ ଯାଇ କହିଲେ, “ସ୍ବର୍ଗ ଓ ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଅଧିକାର ମୋତେ
ଦିଆଯିବ । ଆଉ ଦେଖ ! ମୁଁ କରତର ପ୍ରଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର୍ବଦା ତୁମ୍ଭର ସଙ୍ଗେ
ଅଛି ।” ପ: ୨୮ । ଆ: ୨, ୭, ୯, ୧୦, ୧୭-୧୮, ୨୦ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହେବ ଓ ବିଜ୍ଞାନବିରୁଦ୍ଧ ବସ୍ତୁ ମାନଙ୍କୁ ନୁହେଁ ।
କାରଣ କଅଣ କଲେକ୍ଟର ନା ତତ୍ପରସ୍ପାତ୍ ଯାଇ ଯେ ତାଙ୍କ ନିଜ-
ର ଦୃଢ଼ମାନେ ରହୁଥିଲେ; ଦୃଢ଼ଙ୍କୁ ସେ ଇତସ୍ତତଃ ପଠାଉଥିଲେ ? ଯାଣୁ କଅଣ
ଶରୀରରେ ସ୍ବର୍ଗକୁ ଯାଇଥିଲେ ଓ ଜୀବିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ? କାରଣ, ସେହି
ଦୃଢ଼ଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ାଧର ପ୍ରଶାମ କରିଥିଲେ । ତାହାହେଲେ କଅଣ ସେହି
କି ଥିଲା ? ସ୍ବର୍ଗ ଉପର ମଧ୍ୟରେ ତାହା ସତ୍ତ୍ୱ ନ ଗଲ କାହିଁକି ? ନିଜ ମୁହଁରେ
ସ୍ବର ଅଧିକାରୀ କହିଦେବା କେବଳ ଦାମ୍ଭିକତାର ପରିଚୟ ମାତ୍ର । ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ
ପ୍ରତିମିଳନା ଓ ତାଙ୍କ ସହିତ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ଅସମ୍ଭବ କଥା ।
ସବୁ କଥା ଯଦି ସତ୍ୟ, ତେବେ ଆଜିକାଲି କାହିଁକି କେହି ଜୀବିତ ହୋଇ ଯାଉ-
ନାନ୍ତି ? ଆଉ ସେହି ଶରୀରରେ ସ୍ବର୍ଗକୁ ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ଯାଉ ନାହାନ୍ତି ?

ଠାରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାୟାଭଳି ଯୁସମାବୁର ବସନ୍ତରେ ଆଲୋଚିତ
। ଏବେ ମାର୍କରଚିତସୁସମାବୁରସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲେଖାଯାଉଛି ।

* ମାର୍କରଚିତସୁସମାବୁର *

୧—ଏ କଅଣ ବଡ଼େଇ ନୁହେଁ ? ପ: ୭ । ଆ: ୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ପ୍ରକୃତରେ ଯୋଗେଷ ବଡ଼େଇ ଥିଲେ । ସୁତରାଂ ଯାଣୁ ମଧ୍ୟ
ଥିଲେ । ସେ କେତେ ବର୍ଷ ଧରି ବଡ଼େଇ କାମ କରିଥିଲେ । ପରେ ଟେଗ-
ହେଉଁ ହେଉଁ ଶିଶୁରଙ୍କ ପୁଅ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବଞ୍ଚୁଆଲେକମାନେ ଏ କଥାରେ

ବିଶ୍ୱାସ କରିନେଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ସେ ଅଧିକ ଚାହୁଁଥିବା ଦେଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । କଟା-କଟି କରିବା ଓ ଚିତ୍ତବା, ଦାଣ୍ଡିବା ଆଦି ତାଙ୍କର ବୃତ୍ତି ଥିଲା ।

● ଲଞ୍ଜ ଉଚିତ ସୁସମାଚାର ●

୯୦— ଯାଶୁ ତାହାକୁ କହିଲେ—“ତୁ ମୋତେ ସବୁକ୍ଷେତ୍ର କାହିଁକି କହୁଛୁ ? ଶୁଣିଲୁ କି ନା କେହି ସବୁକ୍ଷେତ୍ର କୁହନ୍ତି ।” ପ: ୧୮ । ଆ: ୧୯ ॥

ସମୀକ୍ଷ = ଯାଶୁଶ୍ରୀଷ୍ଠ ଯଦି କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ଶୁଣିଲୁ ଏକ ଓ ଅନ୍ୟ ଯେ ଚେବେ ଶ୍ରୀଷ୍ଠ ସ୍ଥାନମାନେ ପବନାସ୍ତା, ପିଲା ଓ ପୁଅ— ଏବଂ ତୁ ମୋତେ କେହି ଆଣିଲେ ? ॥ ୯୦ ॥

୯୧— ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ହିରୋତ ନିକଟକୁ ପଠାଇଲା । ହିରୋତ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଅତି ଧ୍ୟାନ ଦେଲେ । କାରଣ, ସେ ତାହାକୁ ଅନେକ ଦିନରୁ ଚାହୁଁ ବାକୁ ଚାହୁଁ ଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ବହୁତ କିଛି କଥା ଶୁଣିଥିଲେ । ତାଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଅଲୌକିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବା ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା । ହିରୋତ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ କଥା ପଚାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯାଶୁ ତାଙ୍କୁ କିଛି ହେଲେ ଉତ୍ତର ଦେବା ନାହିଁ । ପ: ୨୩ । ଆ: ୮, ୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ମାୟାଜି ଲିଖିତ ସୁସମାଚାରରେ ଏହାର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ଏହି ସାକ୍ଷ୍ୟ ବିକୃତ । କାରଣ, ସାକ୍ଷ୍ୟ ସମାନ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଚିତ । ଯାଶୁ ଯଦି ବଡ଼ ବୟସରେ ଚତୁର ଓ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସିନା ହିରୋତ ଉତ୍ତର ଦେଇଥାନ୍ତେ ଓ ଚମତ୍କାରୀ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଇ ଥାନ୍ତେ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଯାଶୁଙ୍କଠାରେ ବିଦ୍ୟା ଓ ଚମତ୍କାର କିଛି ହେଲେ ନ ଥିଲା ॥ ୯୧ ॥

● ଯୋହନ ଲିଖିତ ସୁସମାଚାର ●

୯୨— ଆଦିରେ ବାଣୀଥିଲା, ସେହି ବାଣୀ ଶୁଣିଲୁକ ସଙ୍ଗରେ ଥିଲା ବାଣୀ ଶୁଣିଲୁ ଥିଲା । ସେ ଆରମ୍ଭରେ ଶୁଣିଲୁକ ସଙ୍ଗରେ ଥିଲା । ତାହାପରେ ଯେ କିଛି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି । ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ବସ୍ତୁ ତାହା କିନା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନାହିଁ । ତହିଁରେ ଜୀବନ ଥିଲା । ଓ ସେହି ଜୀବନ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜ୍ୟୋତି ଥିଲା । ପ: ୧ । ଆ: ୧-୩ ।

ସମୀକ୍ଷକ— ଆରମ୍ଭରେ ବକ୍ତା ବିନା ବାଣୀ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ ।
 ବାଣୀ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ପାଠକଙ୍କ ପାଇଁ, ଏପରି କହିବା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ଆଉ ବାଣୀ
 କହାପି ଶୁଣିବା ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ବାଣୀ ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିବା
 ପାଇଁ, ସେତେବେଳେ ବାଣୀ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ପୁଣି କିଛି ଶୁଣିବା ବାଣୀ
 ପାଇଁ— ଏପରି ପ୍ରୟୋଗ ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧ ଅଟେ । କାରଣ ନ ଥିବା
 ବାଣୀଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି କେବେ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହାଛଡ଼ା କିଛି, ବାଣୀ
 ମଧ୍ୟରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ । ଖବର କଥା ଓ କେଉଁଠିରେ
 — ଏହି ବଚନଦ୍ୱାରା ଯଦି ଖବର ଅନାଦି ମନେ ହୁଏ, ତେବେ ଆଦମର
 ଶୁଣିବା ପାଇଁ ବା କଥାଟା ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟା ହେଲା ।
 କଥା କଅଣ କେବଳ ଖବର ଉତ୍କଳ; ପଶୁ ଆଦିଙ୍କର
 ? ॥ ୯୨ ॥

୯୩— ଏବଂ ନେତ୍ରେନ ସମୟରେ ଲେଖନ ଶିଳ୍ପରେ ପୁଣି ପୁଣି
 ପ୍ରୟୋଗର ମନରେ ତାହାକୁ ଧରାଇ ଦେବାର ସକଳ ଛାତ୍ର କର ସାରିଥିଲା ।
 ଗ: ୧୩ । ଅ: ୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏ କଥା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦ୍ୱାନାମକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରାଯାଇ
 କି ଯଦି ଲେଖନ ସମୟକୁ ବଢ଼ାନ୍ତି, କହିଦିଅ, ତାହାହେଲେ ଲେଖନକୁ
 ବଢ଼ାନ୍ତି କରେ ? ଯଦି କୁହ ଯେ ଲେଖନ ସ୍ୱୟଂ ବଢ଼ାନ୍ତି ହୁଏ, ତେବେ
 ମଧ୍ୟ ନିଜେ ନିଜେ ବଢ଼ାନ୍ତି ହୋଇପାରେ । ପୁନଃ ଲେଖନର ପ୍ରୟୋଗର
 ? ଆଉ ଯଦି ଲେଖନକୁ ରାଗବାନ ନିର୍ମାଣ ତଥା ବଢ଼ାନ୍ତି କରନ୍ତି, ତେବେ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦ୍ୱାନାମକୁ ଶୁଣିବା ଲେଖନର ଲେଖନ ଅଟନ୍ତି । ସେହି କେବଳ ଲେ-
 ଖନ ସମୟକୁ ବଢ଼ାନ୍ତି କରାଯାନ୍ତି । ଏହିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କଅଣ ଶୁଣିବା
 ପାଇଁ ସମ୍ଭବ ? ସତ୍ୟ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଯେଉଁମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦ୍ୱାନାମକୁ ଏହି ପୁସ୍ତକ
 କରି ଅଛନ୍ତି ତଥା ପାଠକୁ ଶୁଣିବା ପୁସ୍ତକରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି,
 ସମ୍ଭବ ହେଁ ହୁଏ ତ ଲେଖନ ହୋଇପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବରେ ଏହି ପୁସ୍ତକ
 ଲେଖିବା ନୁହେଁ, ଏହି ପୁସ୍ତକ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶୁଣିବା ବାସ୍ତବିକ ଶୁଣିବା ନୁହେଁ କିମ୍ବା
 ଶୁଣିବା ପୁଣି ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ॥ ୯୩ ॥

୯୪— କୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ମନ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ନ ହେଉ । ଶୁଣିବା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ

କର ଓ ମୋ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କର । ମୋର ପିତାଙ୍କ ଶୂନ୍ୟର ଅନ୍ତରାଳ
 ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଅଛି । ନ ଥିଲେ ମୁଁ ତୁମକୁ କହିଥାନ୍ତି । ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ
 ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ମୁଁ ଯାଇ ତୁମମାନଙ୍କ ଧର୍ମରେ ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ବାସସ୍ଥାନ
 କରି ପାରିଲେ ଏଠାକୁ ଆସି ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ନିଜ ନିକଟକୁ ନେଇଯିବି ।
 ଯେଉଁଠି ରହିବ, ତୁମମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିଠାରେ ରହିବ । ଯାହା ତାଙ୍କୁ କହିବ
 “ମୁଁ ହିଁ ମାର୍ଗ, ସତ୍ୟ ଓ ଜୀବନ ଅଟେ । ମୋର ମାଧ୍ୟମ ବିନା କେହି ପିତାଙ୍କ ଶୂନ୍ୟ
 ରେ ପହଞ୍ଚି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୋତେ ଜାଣିଲେ ହିଁ ପିତାଙ୍କୁ
 ପରବ । ଏ. ୧୪ । ଆ. ୧-୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଯାହାଙ୍କୁ ଏ ସବୁ କଥା କଥା ମୋର କଥା
 ଅନ୍ତରାଳରେ ଅଟେ କି ? ଏହାର ପ୍ରମାଣ ଦିଅନ୍ତୁ । କେହି ନିଜର କଥା
 କାହିଁକି ସେହି ମନୋକାଳରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇଥାନ୍ତି ? ଯାହା କହିବା ଲାଗି ନିଜ ପିତାଙ୍କୁ
 ଠିକାରେ ନେଇଥିଲେ ? ଶୁଣିବ ଯଦି ଯାହାଙ୍କ ବାଣୀରୁ ଅଟେ, ତେବେ ସେ ପିତାଙ୍କ
 ଧନ ହେବାରୁ ଶୁଣିବ ହିଁ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ଶୁଣିବା କାରଣରୁ
 ସେ ଶୁଣିବ ନାହିଁ । ଯାହାଙ୍କୁ ପୁରୁଷ କଥା ନେଇ ଶୁଣିବକୁ ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ର
 ଏହିପରି ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଆଦର ପ୍ରଦାନର ଦେବା, ନିଜ ମୁହଁରେ ନିଜକୁ ପ୍ରଦାନ, ସତ୍ୟ
 ଜୀବନ କହିବା ସପ୍ତର୍ଷି ଦାନ କିତାର ପରିଚୟ ମାତ୍ର । ପୁରୁଷ ଏହା କଥା କହିବା
 ସତ୍ୟ ହୋଇ ନ ପାରେ ॥ ୧୪ ॥

୧୫—ମୁଁ ତୁମକୁ ସତ୍ୟ କହୁଛି ଯେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ
 ସେ ମଧ୍ୟ ମୋରକାମ ଭଳିଆ କାମ କରୁବ । ଏହାର କି କାର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ବଡ଼
 କରିବ । ପ୍ର. ୧୪ । ଆ. ୧୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଯଦି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦାନମାନେ ଯାହାଙ୍କୁ ସପ୍ତର୍ଷି
 ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, ତାହାତୁଲେ ସେମାନେ ମୃତସଂଜ୍ଞାବନ ଆଦି ବିଦ୍ୟା କାହିଁକି
 ପାରିବ ନାହିଁ ? ଆଉ ଯଦି ବିଶ୍ୱାସ କରି ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି
 ନାହିଁ, ତେବେ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଯେ ଯାହା ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ
 କରୁ ନ ଥିଲେ । ଯାହା ସ୍ୱୟଂ କହିଛନ୍ତି—“ତୁମମାନେ ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ
 କରିବ” କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି କୌଣସି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦାନ ସେହିପରି କୌଣସି କେହି
 କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ତେବେ କିଏ ଅଜ୍ଞାନର ଯେ ଯାହାଙ୍କୁ ମୃତସଂଜ୍ଞାବନ
 କାର୍ଯ୍ୟର କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ? ॥ ୧୫ ॥

୧୭—କିଶ୍କର ଅନ୍ତର ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା ଅଟନ୍ତି ॥ ପ: ୧୭ । ଆ: ୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି କିଶ୍କର ଏକ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ତର, ତେବେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କର
 କିଶ୍କର ମାନବା ସଦୃଶା ସିଧାମୂଳକ ॥ ୧୭ ॥

ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୋଦ୍ଧନର ଅତ୍ୟନ୍ତ କଥା ଶୁଣନ୍ତୁ—

୧୮—ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ନିଜ ମସ୍ତକପତ୍ତର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁକୁଟ ଥିଲା ଏବଂ ସେହି
 ସମୟରେ ସାତଗୋଟି ଗାଈ କଳ୍ପଥିଲା ଏବଂ ତାହା କିଶ୍କରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ ଥିଲା ।
 ସେହି ସମୟରେ ସିଂହାସନସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ କାଚମୟ ସମୁଦ୍ର ଅଛି ଓ ସିଂହାସନ
 ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପାଣି ଅଛି । ସେମାନଙ୍କର ଆଗ ଓ ପଛ ଦେଶରେ ପର-
 ଅଛି । ପ: ୪ । ଆ: ୪-୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ତେବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଗୋଟିଏ ଉପରେ ଉଠି ଅଟେ ।
 ସେମାନଙ୍କ କିଶ୍କର ମଧ୍ୟ କଳ୍ପ ଗାଈ ସମୂହ ଅଛି ଅଟେ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁକୁଟ ପ୍ରଭୃତି
 ଲୋକ ଧାରଣ କଥା ଆଗ ଓ ପଛରେ ଦେଖିବାପାଇଁ ଖବର ଅଛି । ଅସମ୍ଭବ
 କଥା । ଏହାଛଡ଼ା ସେ ସ୍ଥାନରେ ସିଂହ ପ୍ରଭୃତି ଉପରେ ପଶୁଙ୍କ ଉପଲବ୍ଧ ଥିବା
 କିମ୍ବା କିଏ ବଞ୍ଚାଏ କରି ପାରିବ ? ॥ ୧୭ ॥

୧୯—ଏବଂ ସିଂହାସନରେ ଉପବିଷ୍ଟ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ଶକ୍ତି ଏ
 ଓ ଚକ୍ର ଥିଲା । ତାହାର ଉତ୍ତର ଓ ବାହାର ହସ୍ତରେ ତଥା ସାତଗୋଟି ମୁଦ୍ରାରେ
 ଚିତ୍ତ ଥିଲା । ସେହି ପୁଅକୁ ଖୋଲି ଡାହାଣ ହସ୍ତ ଦ୍ୱାରା କରି ପାରିବା
 କିଏ ସମର୍ଥ ? ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେ, ପୃଥିବୀ ଉପରେ କିମ୍ବା ପୃଥିବୀ ତଳେ କେହି ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି
 ଥିବା ଦେଖି ସେହି ପୁଅକୁ ଖୋଲି ଦେଖି ପାରୁନା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ବହୁତ
 ଚିନ୍ତା କଲି । କାରଣ, ସେହି ପୁଅକୁ ଖୋଲିବାକୁ କିମ୍ବା ତାହାପ୍ରତି ଚାହିଦା କରି-
 ବା ମୁଁ ତାହାକୁ ଦେଲେ ଯୋଗ୍ୟ ପାଇଲି ନାହିଁ । ପ: ୫ । ଆ: ୧-୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖନ୍ତୁ ! ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେ ସିଂହାସନ ଏବଂ ମାନବ-
 ଆକୃତିର ଅଛି । ତା ଉପରେ ବହୁତ ଲୋକରାୟକୁ ପୁଅକ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ
 ପୃଥିବୀ କାହାକୁ ଦେଲେ ଏହାକୁ ଖୋଲିବା ବା ଦେଖିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ ।
 ସେମାନେ କାହିଁବାକୁ ଲାଗିବାରୁ ଜଣେ ପ୍ରାଚୀନ ଲୋକ କହିଲେ ସେ ଯିଶୁ କେବଳ
 ଶୋଲି ପାରନ୍ତି । କଥାଟି ଅଛି—“ବାହାଘର ପାହାଘର, ଗାଈ ଗୋବର
 ଯିଶୁଙ୍କର କେବଳ ମାତୃସ୍ୱ ବଢ଼ାଇବାପାଇଁ ଏପରି କଥା ଲେଖା ଅଛି,
 କଥା ତାହା କେବଳ କେପାଇଁ ତୁମ ମାତ୍ର ॥ ୧୯ ॥

୧୯—ପୁନଶ୍ଚ ମୁଁ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ଦେଖିଲି ଯେ ସିଂହାସନ, ଭାରି ପ୍ରାଣୀ ତଥା
ପ୍ରାଚୀନବର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମେଷଣାବକ ନିହତ ଦେଲପରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି ।
ତାହାର ସାତ ଗୋଟି ସିଙ୍ଗ ଓ ସାତଗୋଟି ଆଖି ଅଛି । ସେହି ତମ୍ବୁ ପୁଅଙ୍କୁ ଡୋ-
ରାଇଥିବା ଉତ୍ତରଙ୍କର ସପ୍ତ ଆତ୍ମା ଅଟେ ॥ ପ: ୫ । ଆ: ୭ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଯୋହନର ସ୍ୱପ୍ନର ମନାବୃତ୍ତି କିପରି । ସ୍ୱପ୍ନ
ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟରେ କେବଳ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମି ପ୍ତାନମାଣ, ବୁଝେଟି ପଶୁ ଓ ଯାଶୁଙ୍କ ବ୍ୟଗତ ଅନା-
କେହି ନାହାନ୍ତି । ଏହା ଅନ୍ୟତ୍ର ଅଦ୍ଭୁତ କଥା ଯେ, ସେଠାରେ ଯାଶୁଙ୍କର ଦୁଇଟି
ମାସ ନେସ ଥିଲା, ସିଙ୍ଗ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଯାଇ ତାହାଙ୍କର ସାତ ଗୋଟି ସିଙ୍ଗ
ଓ ସାତ ଗୋଟି ନେସ ହୋଇଗଲା । ପୁଣି ସେ ସବୁ ବାହୁକର ଉତ୍ତରଙ୍କ ଅନ୍ତର-
ଥୁଲା । ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଯେ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମି ପ୍ତାନମାନେ ଏହିସବୁ କଥାକୁ ବୁଝାଏ କରିଛନ୍ତି,
କିନ୍ତୁ ଦେଲେ ତ ବୁଝିବ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତୁ ! ॥ ୧୯ ॥

୧୦୦—ସେ ଯେତେବେଳେ ବହୁଖଣ୍ଡିତ ତାଳକୁ ନେଲ, ସେହି ସମୟରେ
ଭାରିପ୍ରାଣୀ ଓ ପ୍ରାଚୀନବର୍ଗର ଚକ୍ର ଲଗା ବ୍ୟକ୍ତି ମେଷଣାବକର ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରସି-
ପାତ କଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କାଶା ଓ ପବିତ୍ର ଲେଖା
ପ୍ରାର୍ଥନାୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ପାସ ଥିଲା । ପ: ୫ । ଆ: ୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଆହୁ ! ଯେଉଁ ସମୟରେ ଯାଶୁ ସ୍ୱର୍ଗରେ ନ ଥିଲେ, ସେ ସମ-
ୟରେ ଉକ୍ତ ବିଚାରମାନେ ଧୂପ, ଘାପ, ନୈବେଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ତାହାର ପୂଜା କରୁଥିଲେ ?
ଏଠାରେ ତ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମି ପ୍ତାନମାନେ ମୁଖିପୂଜାର ଶୃଙ୍ଘଳା କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ
ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗ ମୁଖିପୂଜାର ବୃଦ୍ଧସ୍ୱରୂପ ହୋଇଅଛି ॥ ୧୦୦ ॥

୧୦୧—ପରେ ମୁଁ ଦେଖିଲି ଯେ ଯେତେବେଳେ ଯେହି ମେଷଣାବକର ସେହି ସାତଟି
ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମମୁଦ୍ରାଟିକୁ ଖୋଲିଲ, ସେତେବେଳେ ସେହି ଭାରି ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ
ପ୍ରାଣୀର ମେଘ ଗର୍ଜନ ଭୂଲ୍ଲ ଏହା କହୁଥିବା ଶୁଣିଲା, ଆସ ଓ ଦେଖ । ମୁଁ ଦୃଷ୍ଟି ପାତ କଲି ।
ଆଉ ଦେଖ ! ଗୋଟିଏ ଧଳାଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଯେଉଁ ଲେକଟି ବସିଛି, ତାହା ପାଖ-
ରେ ଧନୁ ଅଛି, ତାହାକୁ ଗୋଟିଏ ମୁକୁଟ ଦିଆଯାଇଛି ଏବଂ ସେ ଜୟ ଜୟ କରି
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜୟ କରିବା ନିମିତ୍ତ ବାହାରିଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ସେ ଦୃଢ଼ାୟ ମୋର
ଖୋଲିଲେ, ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଲଲଘୋଡ଼ା ବାହାରି ଆସିଲା । ପୁଣି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ
ସୂକ୍ୟ ନଷ୍ଟ କରିବାପାଇଁ ତାହାକୁ ଆଦେଶ ଦିଆଗଲା । ଯେତେବେଳେ ସେ ଉଡ଼ିଲା

ମନ୍ଦର ଖୋଲିଲେ, ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ କଳାଘୋଡ଼ା ଦେଖାଗଲା । ପରେ
ତେବେଳେ ଚତୁର୍ଥ ମୋହର ଖୋଲିଲେ, ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ହଳଦିଆ-
ଘୋଡ଼ା ଦେଖାଦେଲା । ତାହା ଉପରେ ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ମୃତ୍ୟୁ ଥିଲା ।
ଅନ୍ୟ ॥ ପ: ୭ । ଆ: ୧, ୫, ୭, ୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ — ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଏହା ପୁରାଣର ଗଣଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ମିଥ୍ୟା-
ଆଟେ କି ନୁହେଁ । ଅଗ୍ନି ! କହନ୍ତୁ ତ ପୃଥିବୀର ମୋହର ଭିତରେ ଅଗ୍ନି
ଅଶ୍ୱାବେହ୍ନୀ କିପରି ରହି ପାରିଥିବେ ? ଏହି ସ୍ୱପ୍ନର ପ୍ରଳାପକୁ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ
ଏହି ବୋଲି ମାନି ନେଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଅଜ୍ଞାନତା କହିଲେ ନ ସରେ ॥୧୦୧॥

୧୦୨— ସେମାନେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ଡାକି କହିଲେ, “ହେ ପବନ ଓ ଧୂଆ-
ନାମୀ ! ତୁମ୍ଭେ ନ୍ୟାୟ କରିବାକୁ ତଥା ପୃଥିବୀ ନିବାସୀମାନଙ୍କୁ ମୋର ରକ୍ତ-
ର ପ୍ରତିଫଳ ଦେବାକୁ କେତେଦିନ ବଳୟ କରିବ ?” ସେତେବେଳେ
ତାଙ୍କୁ ଶୁଣୁବସୁ ଦିଆଗଲା ଓ ସେମାନଙ୍କୁ କୁହାଗଲା, “ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀ,
ସ ଓ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ଭଲ ବଧ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାପ୍ତ ହୋଇ
ନୁହେଁ, ସେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି ବିଶ୍ରାମ କର ॥ ପ: ୭ । ଆ: ୧୦. ୧୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ: = ଯେ କେହି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବେ, ସେମାନେ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର
କରିବାକୁ କାନ୍ଦୁଥିବେ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ବେଦମତ ସ୍ୱୀକାର କରିଥାନ୍ତି,
ସେମାନଙ୍କର ନ୍ୟାୟ ବିଚାରପାଇଁ ଟିକିଏ ଯେତେ ବଳୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ-
ଙ୍କୁ ଚୋରିବା ଉଚିତ ଯେ ଆଜିକାଲି କଅଣ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନ୍ୟାୟାଳୟ ବନ୍ଦ ଅଛି ?
ତାଙ୍କ ନ୍ୟାୟକାର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ ନାହିଁ, ତେବେ କଅଣ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ହୋଇ
ଗଲା ? ଏ ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଉତ୍ତର ସେମାନେ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।
ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ସହଜରେ ଭୁଲି ମଧ୍ୟ ଯାଆନ୍ତି । କାରଣ, ଈଶ୍ୱର
ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ମାତ୍ରେ ତତ୍କାଳ ସେମାନଙ୍କୁ ଶବ୍ଦଠାରୁ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାକୁ
ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଏପରି ନୃତ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ଯେ, ମଲ୍ଲପରେ ମଧ୍ୟ
ବିଶେଷାଧନ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶାନ୍ତି ଟିକିଏ ହେଲେ
ନାହିଁ । ଆଉ ଯେଉଁଠି ଶାନ୍ତିର ଅଭାବ, ସେଠି ଦୁଃଖର କି ପାରାବାର ଥିବ ॥୧୦୩॥

୧୦୩— ଆଉ ଯେପରି ପ୍ରବଳ ବାୟୁବେଗରେ ଦୋଳାୟିତ ହୋଇ ଉମ୍ବି-
ର କଥା ଫଳଗୁଡ଼ିକ ଝଡ଼ିପଡ଼େ, ସେହିପରି ଆକାଶମଣ୍ଡଳର ଚାନ୍ଦ

ସବୁ ପୃଥ୍ବୀ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଓ ଆକାଶ କାଗଜ ସଦୃଶ ମୋଡ଼ି ହୋଇ ଉଠିବ
ହୋଇଗଲା ॥ ପ: ୭ । ଆ: ୧୩, ୨୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଭବିଷ୍ୟଦ୍‌ବକ୍ତା ଯୋହନ ବିଦ୍ୟାବିହୀନ ସ୍ତ୍ରୀ-
ହେତୁ ହିଁ ଏହିପରି ନିରର୍ଥକ କଥା କହିଯାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଶ୍ଚୟ ଗୋଟିଏ
ଲେଖାଏଁ ଭୂମଣ୍ଡଳ । ତେଣୁ ସେମାନେ କିପରି ପୃଥ୍ବୀଗର୍ଭରେ ପଡ଼ି ପାରିବେ ? ଯୋ-
ଛତା ସୂର୍ଯ୍ୟାଦିଙ୍କ ଆକର୍ଷଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଇଚ୍ଛୁକତା ସିବାଆସିବା କିପରି କରାଇବ ?
ଯୋହନ କଅଣ ଆକାଶକୁ ପଟି ଭାବିଛନ୍ତି ? ଏହି ଆକାଶ ସାକାର ପୂର୍ବରୁ
ସେ ତାକୁ କିଏ ମୋଡ଼ି ପାରବ ବା ଏକସ କରି ପାରବ । ସୁତରାଂ ଯୋହନ ଅତି
ବନ୍ୟମନୁଷ୍ୟ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟରେ କ'ଣ ଜଣା ? ॥ ୧୦୩ ॥

୧୦୪ = ତତ୍ପରସ୍ପାର ମୁଁ ମୁଦ୍ରାକ୍ରିତ ଲେକକର ସାଖ୍ୟା ଶୁଣିଲି । ଇସ୍ରାଏଲ
ବଂଶୀୟ ଏକ ଲକ୍ଷ ଚଉବଳିଶ ହଜାର ସନ୍ତାନ ମୁଦ୍ରାକ୍ରିତ ହୋଇଥିଲେ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
ବଂଶର ବାର ହଜାର ଲେକକଙ୍କୁ ମୁଦ୍ରାକ୍ରିତ କରାଯାଇଥିଲା ॥ ପ: ୭ । ଆ: ୪, ୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ବାଇବେଲ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଈଶ୍ୱର କେବଳ ଇସ୍ରାଏଲ ପ୍ରଭୃତି ଶୁଣି
ସ୍ୱାମୀ ବା ସମସ୍ତ ଜଗତର ସ୍ୱାମୀ ? ଜଣାଯାଏ ଯେ କେବଳ ବନ୍ୟମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ
ନୋହିଲେ ତାଙ୍କ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ସହଯୋଗ ନ ଦିଅନ୍ତେ କାହିଁକି ? ଅତଏବ
ସେ ପ୍ରକୃତ ଈଶ୍ୱର ନୁହନ୍ତି । ଇସ୍ରାଏଲବଂଶୀୟ ଲେକକ ଉପରେ ମୋହର ଲଗା-
ଇବା ଅଲ୍ପଜ୍ଞତାର ପ୍ରତୀକ କିମ୍ବା ଯୋହନର ମିଥ୍ୟା କଲ୍ପନା ଅଟେ ॥ ୧୦୪ ॥

୧୦୫—ଏହି ହେତୁ ସେମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସିଂହାସନ ସମ୍ମୁଖରେ ରହି ଗର୍ବ
ମନ୍ଦିରରେ ଦିନରାତି ସେବା କରନ୍ତି ॥ ପ: ୭ । ଆ: ୧୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏହା କି ମହାପୌରୁଷକତା ନୁହେଁ ? କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର
ମଣିଷସମ ଦେହଧାରୀ ଓ ଏକଦେଶୀ ନୁହନ୍ତି ? ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର କି ପ୍ରକାର
ଶୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ? ଯଦି ଶୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ପୂଜା କିପରି କରୁଥିବେ ?
ସମ୍ଭବତଃ ତାଙ୍କର ନିଦ୍ରା ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ଯଦି ସେ ଦିନରାତି ଚେଇଁ ରହି
ତେବେ ସେ ବିଷି ପ୍ର କିମ୍ବା ଅତିରୋଗୀ ହୋଇଥିବେ ॥ ୧୦୫ ॥

୧୦୬—ଏବେ ଆଉ ଏକ ଦୂତ ଆସି ଧୂଳିଦାନଭାବେ ବେଦ ନିକଟରେ ଶୁଣି
ହେଲା । ତାହାକୁ ଅନେକ ଧୂପକାଠି ଦିଆଗଲା । ପବିତ୍ରଲେଖକ ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ

ହସ୍ତରୁ ସେହି ଧୂପଧୂମ ଉପର ଉତ୍ତରଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲିଗଲା । ପରେ ଦୂତ
ଧୂପଦାନ ନେଇ ସେଥିରେ ବେଘାର ନିଆଁ ଭର୍ତ୍ତି କରି ତାକୁ ପୃଥିବୀ ଉପରେ
ତେଲ । ତଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ, ମେଘଗର୍ଜନ, ବହୁତ ଓ ଭୂମିକମ୍ପ ଜାତ ହେଲା ।
ପ: ୮ । ଆ: ୩-୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମିୟାନମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ପାପ,
ବିବେକ ଏବଂ ତତ୍ତ୍ୱବଦ୍ୟର ଶବ୍ଦ ଅଛି । ବ: ୫ : ବୈଶ୍ୱାମୀନଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅପେକ୍ଷା
ମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗ କ'ଣ କମ୍ ? ବରଂ ଆଡ଼ମ୍ବର ଅଧିକ ଅଛି ॥ ୧୦୭ ॥

୧୦୭—ପ୍ରଥମରେ ଦୂତ ତତ୍ତ୍ୱ ବଜାଇଲା ! ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ରକ୍ତମିଶ୍ରିତକୁଆ-
ର ଏବଂ ନିଆଁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ତାକୁ ପୃଥିବୀରେ ପକାଇ ଦିଆଗଲା । ତଦ୍ୱାରା
ସ୍ୱର୍ଗର ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ପୋଡ଼ିଗଲା ॥ ପ: ୮ । ଆ: ୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଧନ୍ୟ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମିୟାନମାନଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟଦ୍ ବକ୍ତା ! ଉତ୍ତର, ଉତ୍ତରଙ୍କ
ଓ ତତ୍ତ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଏବଂ ପ୍ରଳୟର ଲାଳା ସବୁ ତ କେବଳ ପିଲାଖେଳ ଭଳି ଜଣା
ଦେଉଛି ॥ ୧୦୭ ॥

୧୦୮—ଏବଂ ପଞ୍ଚମ ଦୂତ ତତ୍ତ୍ୱ ଫୁଲିଲା ଓ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଖସି ପୃଥିବୀରେ ପଡ଼ିଥିବା
ତାରାକୁ ମୁଁ ଦେଖିଲି । ତାହାକୁ ଅଗାଧ କୁଣ୍ଡଳପରି ବୁଦ୍ଧିକାନ୍ତି ଦିଆଗଲା । ସେ
ଅଗାଧ କୁଣ୍ଡଳ କୁନ ଖୋଲିଲା । ସେହି କୁନରୁ ବଡ଼ ଗୁଡ଼ିର ଧୂଆଁ ଭଳି ଧୂଆଁ
ଉଠିଗଲା ଓ ସେହି ଧୂଆଁରୁ ପଟ୍ଟପାଳମାନେ ପୃଥିବୀକୁ ବାହାର ଆସିଲେ । ପୃଥି-
ବୀ ଚିତ୍ତର କ୍ଷମତା ସଦୃଶ ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମତା ଦିଆଯାଇ କୁହାଗଲା ଯେ ଯେଉଁ-
ମାନଙ୍କ ଲଳଟରେ ଉତ୍ତରଙ୍କ ମୋହର ଲାଗି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ସ୍ତବ୍ଧ ରଖାଯାଉ ॥ ପ: ୯ । ଆ: ୧-୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ତତ୍ତ୍ୱଶବ୍ଦ ଶୁଣି ନକ୍ଷତ୍ରଗଣ ସମ୍ଭବତଃ ସେହି ଦୂତମାନଙ୍କ ଉପରେ
ସେହି ସ୍ୱର୍ଗରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବେ । କାରଣ, ଏଠାରେ ତ ପଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଉତ୍ତର
କେତେ ପ୍ରଳୟ ସକାଶେ ସେହି କୁପ ଓ ପଟ୍ଟପାଳ ପାଲଟନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ପଟ୍ଟ-
ପାଳରୁ ମୋହରକୁ ଦେଖି ବୁଦ୍ଧି ନିଅନ୍ତି ଯେ, ମୋହର ଲାଗିଯାଇଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ
କାନ୍ଦିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ନିବୋଧ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଭୟ ଦେଖାଇ ପ୍ରଭାତରା ପୂର୍ବକ
ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମିୟାନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଏପରି କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଯଦି କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମିୟାନ

ନ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ପଟ୍ଟପାଳମାନେ କାମୁଡ଼ିବେ । ସେହିଦିନେ
ବନ୍ଦୀର ଅଭାବ, କେବଳ ସେହି ଦେଶରେ ଏକଥା ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ପାରେ ।
ଆତ୍ମୀକର୍ତ୍ତାରେ ନୁହେଁ । ଏହାକୁ କଅଣ ପ୍ରଳୟ କୁହାଯାଏ ? ॥ ୧୦୮ ॥

୧୦୯—ଏବଂ ଅଶ୍ୱାସୋପାସେନ୍ୟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କୋଡ଼ିଏ କୋଟି ଥିଲା ।

ପ: ୯ । ଆ: ୧୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—କହନ୍ତୁ ଭଲ ! ଏତେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଘୋଡ଼ା ସ୍ୱର୍ଗରେ ଗୋଟି
ରହୁଥିଲେ, କେଉଁଠି ରହୁଥିଲେ ଓ କେତେ ମଳତ୍ୟାଗ କରୁଥିଲେ ? ପୁଣି ଗୋଟି
ଦୁର୍ଗର ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ କେତେ ହେଉଥିବ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ ଆମ୍ଭ ଆତ୍ମୀକର୍ତ୍ତା
ଏପରି ସ୍ୱର୍ଗ, ଏପରି ଭିତ୍ତିର ଓ ଏପରି ମତକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇଅଛୁ । ସବୁକିମ୍ଭର
ପରମପୁରୁଷ କୁମାରୀ ଯଦି ଏ ଜଞ୍ଜାଳି ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି
ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ଉତ୍ତମ ॥ ୧୦୯ ॥

୧୧୦—ଏବଂ ମୁଁ ଆଉ ଜଣେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଦୂତକୁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ
ଦେଖିଲି । ସେ ମେଘଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ଥିଲା । ତା'ର ମସ୍ତକଉପରେ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଥିଲା, ମୁଁ
ତା'ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ସଦୃଶ ଓ ପାଦ ଅଗ୍ନି ସଦୃଶ ଥିଲା । ସେ ତା'ର ଦକ୍ଷିଣାପାର୍ଶ୍ୱ ସମୁଦ୍ର-
ମଧ୍ୟରେ ଓ ବାମପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଭୂମିଉପରେ ରଖିଥିଲା ॥ ପ: ୧୦ । ଆ: ୧-୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖନ୍ତୁ, ଏହି ଦୂତମାନଙ୍କ କଥା-ପୁରାଣର ଗଳ୍ପ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କର
ସୁଦୃଢ଼ ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ବଳିଗଲା ॥ ୧୧୦ ॥

୧୧୧—ଏବଂ ବାଡ଼ିଭଳି ଗୋଟିଏ ନଳ ମୋଡେ ଦିଆଯାଇ ଭିତ୍ତିର
ମନ୍ଦିର, ଯଜ୍ଞବେଦୀ ଓ ସେଠାରେ ଥିବା ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଝିଟି ମାପିବାକୁ କୁହାଗଲା ।
ପ: ୧୧ । ଆ: ୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏଠାକାର କଥା ତ ଦୂରେ ଥାଉ, ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ସ୍ଥାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗରେ ମଧ୍ୟ
ମନ୍ଦିର ତିଆରି ହୋଇ ମପାଯାଏ । ଠିକ ଅଛି—ତାଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ବଚନରେ ସଦୃଶ୍ୟ
ଅଛି । ଏଣୁକରି ପ୍ରଭୁଭୋଜନସମୟରେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ସ୍ଥାନମାନେ ଶାନ୍ତ୍ୟପ୍ରେୟ ପଦାର୍ଥକୁ
ସୀଶୁଙ୍କ ଶରୀରବୟସର ରକ୍ତ-ମାଂସ ବୋଲି ଭାବନା କରି ଭୋଜନ କରନ୍ତି ।
X X ଗିର୍ଜାଦରମଧ୍ୟରେ ହୁଣର ଆକାର ରଖିବା ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ମୂର୍ତ୍ତିସ୍ଥାପନ
ଅଟେ ॥ ୧୧୧ ॥

୧୧୭— ଏବଂ ଶିଶୁରଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥମନ୍ଦିର ଖୋଲଗଲା ଓ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା
ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥମନ୍ଦିର ସିନ୍ଦୁ କ ଦେଖାଗଲା ॥ ପ: ୧୧ । ଆ: ୧୯ ॥

ପ୍ରମାଣକ— ବୋଧହୁଏ ସ୍ୱର୍ଗର ମନ୍ଦିର ପ୍ରାୟ ବନ୍ଦ ଥାଏ, କେବେ କେବେ
ଦେଖିଥାଏ । X X ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ କୌଣସି ମନ୍ଦିର ଦେବା କଅଣ
? ବେଦୋକ୍ତ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର କୌଣସି ମନ୍ଦିର ନ ଥାଏ । ହିଁ
ସ୍ୱାନାମନଙ୍କ ଶିଶୁର ସାକାର ଥିବାହେତୁ ତାଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗରେ ହେଉ ବା ପୃଥିବୀ-
ରେ ମନ୍ଦିର ଥାଇପାରେ । ଏହି ସ୍ଥାନର ଲାଲା ଭଲ ସ୍ୱର୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ଟନ୍
ପୁଁ ପୁଁ ସହ ନାରେ ପୂଜା ଦେଖିଥାଏ । ସମ୍ଭବତଃ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣସ୍ଥାନମାନେ ଧର୍ମ-
ରେ ସିନ୍ଦୁ କଟାକୁ ସନ୍ଦର୍ଶ ସମୟରେ ଦେଖି କି ପ୍ରାୟାଜନ ସିଦ୍ଧ କରୁଥିବେ ।
ତେଣୁ ଏହି ମନ୍ଦିର କଥା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଭୁଲାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
କରାଅଛି ॥ ୧୧୭ ॥

୧୧୮— ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ପରିଧାନ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଦତଳେ
ଓ ମସ୍ତକ ଉପରେ ଦ୍ୱାଦଶ ନକ୍ଷତ୍ର-ଖଗଡ଼ ଗୋଟାଏ ମୁକୁଟ - ଏପରି ଏକ
ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଗଲା । ପୁଣି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗା ଓ ଆହଲପ୍ରସବା । ତେଣୁ
କାଳୀନଗ୍ରୀଡ଼ା ହେତୁ ଚିକ୍କାର କରୁଥାନ୍ତି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗରେ
ଗଲା ଯେ, ସେଠାରେ ଲେହନବର୍ଣ୍ଣର ଗୋଟାଏ ବରଟ ଅଜଗର ସର୍ପ ବଦ୍ୟ-
। ତା'ର ସାତଟା ମୁଣ୍ଡ ଓ ଦଶଟା ସିଙ୍ଗ ଅଛି । ତା'ର ମୁଣ୍ଡରେ ସାତଗୋଟି
ମୁକୁଟ ଅଛି ଓ ସେ ତା'ର ଲଞ୍ଜିତ୍ୱର ଆନାଗସ୍ତ୍ର ନକ୍ଷତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ-
ଦ୍ୱାଂଶ ଟାଣି ଆଣି ପୃଥିବୀର ପକାର ଦେଇଛି ॥ ପ: ୧୨ । ଆ: ୧-୪ ॥

—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଏକ ଲମ୍ବା-ବୈଢ଼ା ଗତ । ଏମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗରେ ମଧ୍ୟ
ଏହି ଦୃଶ୍ୟମାନ ସ୍ତ୍ରୀ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେହି ତା'ର ଦୁଃଖ ଶୁଣୁ ନାହାନ୍ତି
। ସେହି ଅଜଗରର ଲଞ୍ଜି କେତେ ବଡ଼ ଥିଲା ଯେ, ସେ ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳର ଏକ
ଦ୍ୱାଂଶ ପୃଥିବୀର ପକାର ଦେଲା ? ଆସ୍ତ୍ର, ପୃଥିବୀ ତ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ନକ୍ଷତ୍ରମାନେ
ଏହି ଗୋଟିଏ ସୁବିଶାଳ ଭୂମଣ୍ଡଳ । ସୁତରାଂ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ନକ୍ଷତ୍ର
ଆସି ପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଅନୁମାନ ହୁଏ ଯେ ଉକ୍ତ ଏକଦ୍ୱାଂଶ ନକ୍ଷତ୍ର
କଥା ଲେଖିଥିବା ଲୋକ ୨ ଦର ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା । ଆ ୨ ଯହିଁ ଅଜଗରର
ଲଞ୍ଜିତ୍ୱର ବାନ୍ଧ ହୋଇ ସମସ୍ତ ନକ୍ଷତ୍ରର ଏକ ଦ୍ୱାଂଶ ଆସି ଭୂମିରୁପରେ

ପଡ଼ିଗଲା, ସେହି ଅଜଗର ମଧ୍ୟ ଲେଖକର ଘର ଛାଁ ବୋଧହୁଏ ରହୁଥିବ । ୧୧୩

୧୧୪—ଏବଂ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା, ମୀଶାଏଲ ଓ ତା'ର ଦୂତମାନେ ଆଗର ସହୃଦ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ: ୧୨ । ଆ: ୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ = ଯେ କେହି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଉଥିବ, ତାକୁ ସେଠାକାର ଯୁଦ୍ଧ ହେତୁ ଦୁଃଖ ହେଉଥିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିବ । ଅତିଏବ ଏପରି ସ୍ୱର୍ଗର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଏହିଠାରେ ରୂପରୂପ ରହ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଶାନ୍ତିରାଜ୍ୟ ଓ ଉପସ୍ଥାପନ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସେହି ସ୍ଥାନ ଉପସ୍ଥାପନ ॥ ୧୧୪ ॥

୧୧୫—ଏବଂ ସେହି ବିଶାଳ ଅଜଗରକୁ ତଳେ ପକାଇ ଦିଆଗଲା । ସାରାସାରରେ ଭ୍ରାନ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ କାରଣ ସେହି ପୁରାତନ ଶକ୍ତିତାନ ନାମକ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ପ: ୧୨ । ଆ: ୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ = ଯେତେବେଳେ ଶକ୍ତିତାନ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଥିଲା, ସେତେବେଳେ କେହି ସେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଭ୍ରାନ୍ତିରେ ପକାଇ ନ ଥିଲା ? ଶକ୍ତିତାନକୁ ଯାବତ୍ତାବନ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଥବା ମାରିଦିଆଗଲା ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଯଦି ଶକ୍ତିତାନ ସଂସାରରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରଲୋଭିତ କରେ, ତେବେ ଶକ୍ତିତାନକୁ କିଏ ପ୍ରଲୋଭିତ କରେ ? ଯଦି ସେ ନିଜକୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରେ, ତେବେ ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଶକ୍ତିତାନ ବିନା ପ୍ରଲୋଭିତ ହେବେ । ଯଦି ଶିଶୁର ଶକ୍ତିତାନକୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରନ୍ତି, ତେବେ ଜାଣିବାକୁ ହେବେ ଶିଶୁର ନୁହନ୍ତି । ଜଣାପଡ଼ୁଛି ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ଶିଶୁର ମଧ୍ୟ ଶକ୍ତିତାନ ଉପସ୍ଥାପନ । କାରଣ, ଯଦି ସେ ଶକ୍ତିତାନ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଶକ୍ତିତାନ ଅପସାଦ କରିବା ମାତ୍ରେ ତାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଉଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ତଳେ ଶକ୍ତିତାନର ଯେତେ ରାଜ୍ୟ, ତାହାର ଏକ ସହସ୍ରାଂଶ ମଧ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ଶିଶୁରଙ୍କର ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ ଏଥିପାଇଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଶିଶୁର ଶକ୍ତି ଦୁର୍ବଳତା ହଟାଇ ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଏଥିରୁ ଏହା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ, ଅତିଶୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ରାଜ୍ୟାଧିକାରୀମାନେ ଯେପରି ଧାକ, ଚୋର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି, ସେତିକି ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଶିଶୁର ମଧ୍ୟରେ ନାହିଁ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଏପରି ନିବୋଧ ମନୁଷ୍ୟ କିଏ ଅଛି ଯେ କି ବୈଦିକମତ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଯୁଦ୍ଧମତ ଗ୍ରହଣ କରିବ ? ॥ ୧୧୫ ॥

୧୧୬—ହାୟ ! ହେ ପୃଥିବୀ ଓ ସମୁଦ୍ରବାସୀମାନେ ! ଶକ୍ତିତାନ ତୁମ ନିକଟରେ ଓହ୍ଲାଇଅଛି । ପ: ୧୨ । ଆ: ୧୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—କିଣ୍ଠର କଅଣ କେବଳ ସେହି ସ୍ଥାନର ସ୍ବାମୀ ଓ ରକ୍ଷକ ଅଟନ୍ତି?
 ଅନ୍ୟ ପୃଥିବୀ ଓ ମନୁଷ୍ୟାଦି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଅଧିଗତ ଓ ରକ୍ଷକ ନୁହନ୍ତି ? ଯଦି
 ପୃଥିବୀର ମଧ୍ୟ ଅଧିଗତ, ତେବେ ସେ ଶକ୍ତିତାନକୁ କାହିଁକି ମରାଯାଇଲେ ନାହିଁ?
 ତାନ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରତାପିତ କରୁଥିବା ସ୍ଥଳେ କିଣ୍ଠର ଦେଖୁଥା'ନ୍ତି ମାତ୍ର, ତାହାକୁ
 ସ୍ବୀକାର କରୁନାହାନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଜଣା ପଡୁଛି ଯେ ଦୁଇଟି କିଣ୍ଠର ଅଛନ୍ତି - ଗୋଟିଏ
 ପ୍ରକୃତ ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ଅବସ୍ଥାକୃତ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ ଦୃଷ୍ଟପ୍ରକୃତ ॥ ୧୧୭ ॥

୧୧୭—ତାହାକୁ ବୟାଳିଶ ମାସ ମର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଶମତା ଦିଆଗଲା ।
 ସେ କିଣ୍ଠରଙ୍କ ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କ ନାଁରେ, ତାଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱ ଓ ସ୍ବର୍ଗ-
 ଶକ୍ତିରୁ ଗର୍ବିତ ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ମୁହଁ ଖୋଲିଲା । ଏହାଛଡ଼ା ତାହାକୁ ସନ୍ତାନ-
 ଶକ୍ତି ସନ୍ତାନ ଯୁଦ୍ଧ କରି ତାଙ୍କୁ ଜୟ କରିବାକୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ କୁଳ, ଗ୍ରାମ ଓ
 ଶକ୍ତିପର ଅଧିକାର କରିବାକୁ ଶମତା ଦିଆଗଲା ॥ ପ: ୧୩ । ଆ: ୫-୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଆଗ୍ନି ! ଯେଉଁ ଲୋକ ପୃଥିବୀରାସୀମାନଙ୍କୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରିବା
 ପାଇଁ ଶକ୍ତିତାନ ଓ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ପଠାଏ ଓ ପବନ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରାଏ,
 ତାର କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷ-ସର୍ବୋତ୍ତମର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଙ୍ଗ ସମାନ ନୁହେଁ ତ ଆଜି
 କଣ ? ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କୌଣସି କିଣ୍ଠର ବା କିଣ୍ଠରଭକ୍ତର ହୋଇପାରେ
 ନାହିଁ ॥ ୧୧୭ ॥

୧୧୮—ଆଜି ଦେଖ ! ପରମ୍ଭେ ଦୁଷ୍ଟପାତ୍ର ଲୋକ ଯେ, ସିଂହାସନପତ୍ନୀ-
 ଶକ୍ତିର ମେଷଣାବଳିରେ ଭିତ୍ତି ହୋଇଥିଲା । ତାହା ସଙ୍ଗରେ ଏକ ଲକ୍ଷ ଚଉବି-
 ଶହର ଲୋକ ଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ କ୍ରାନ୍ତର ନିଜ ନିଜ ନାମ ଓ ପିତାଙ୍କ
 ମଧ୍ୟ ଲେଖା ଥିଲା ॥ ପ: ୧୪ । ଆ: ୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଯେଉଁଠାରେ ଶ୍ରୀକ୍ଷୁଙ୍କ ବାପା ରହୁଥିଲେ,
 ସେଠାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ସିଂହାସନପତ୍ନୀଚଉବିଶହର ତାଙ୍କ ପୁଅ ମଧ୍ୟ ରହୁଥିଲେ ।
 ତାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ ଚଉବିଶହର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଗଣନା କାହିଁକି ? କେବଳ ଲକ୍ଷ
 ଚଉବିଶହର ମନୁଷ୍ୟ କଅଣ ସ୍ବର୍ଗବାସୀ ହେଲେ ? ଅବଶିଷ୍ଟ କୋଟି କୋଟି
 ସିଂହାସନ ମୁଣ୍ଡରେ ମୋଦର କାହିଁକି ଦିଆ ନ ହେଲା ? ଏମାନେ କଅଣ ସମସ୍ତେ
 ଶକ୍ତିର ଗଲେ ? ଶ୍ରୀକ୍ଷୁ ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ ଯାଇ ଦେଖିବା ଦରକାର ଯେ ସିଂହାସନପତ୍ନୀ-
 ଶକ୍ତିର ଶ୍ରୀକ୍ଷୁଙ୍କ ବାପ ଓ ତାଙ୍କ ସେନା ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ? ଯଦି ସେମାନେ ଥାଆନ୍ତି,

ତେବେ ତ ଏହି ଲେଖା ଠିକ୍, ନଚେତ୍ ମିଥ୍ୟା । ଯଦି ସେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ସେଠାକୁ ଆସିଲେ, ତେବେ ସେ ସ୍ଥାନ କାହିଁ ? ଯଦି କୁହ ଯେ ସ୍ୱର୍ଗ, ତେବେ ସେମାନେ କଅଣ ପକ୍ଷୀ ଥିଲେ, ଯେ ଏତେ ବିଶାଳ ସେନାସୂତ ତ ନିଜେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଉପର ଲେଉଟି ଯିବା-ଆସିବା କରୁଥିଲେ ? ଯଦି ଯିବା-ଆସିବା କରୁଥିଲେ, ତେବେ ସେ କୌଣସି ଜିଲ୍ଲାର ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ସମାନ ହେବ । ଯଦି ସେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି କିମ୍ବା ତିନୋଟି ଅଟନ୍ତି, ତେବେ ମଧ୍ୟ କାମ ଚଳି ପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭ୍ରମଣ୍ଡଳପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଈଶ୍ୱର ଦରକାର । କାରଣ, ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଅଥବା ତିନୋଟି ଈଶ୍ୱର ଅନେକ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ନ୍ୟାୟ କରିବାକୁ ତଥା ସବୁଦିନ ବେଳକୁ ପରିଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ କଦାପି ସମର୍ଥ ହୋଇ ନ ପାରିବ । ॥ ୧୧୮ ॥

୧୧୯— ହଁ, ଆମ୍ଭା କହିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ପରିଶ୍ରମରୁ ଶ୍ରାନ୍ତ ମିଳିବ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ କର୍ମ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ । ପ: ୧୪ । ଆ: ୧୩ ।

ସମୀକ୍ଷକ— ଦେଖନ୍ତୁ ! ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ତ କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ସେମାନଙ୍କ କର୍ମ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହିବ ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଜ କର୍ମଭାରରେ ଫଳ ମିଳିବ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସ୍ୱାମୀମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସେମାନଙ୍କ ସମସ୍ତ ପାପ ନିଜ ଉପରକୁ ନେଇଯିବେ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଷମା ମିଳିବ । ସୁଧୀଗଣ ! ଏଠାରେ ବହୁ କରନ୍ତୁ ଯେ, ଈଶ୍ୱର ଓ ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସ୍ୱାମୀ— ଏହି ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାହା କଥା ସତ । ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ଦୁହେଁଙ୍କ ଭିନ୍ନ କଥା ତ ନେଇଯାଇଲେ ସତ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହିଜଣେ ଅବଶ୍ୟ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ହେବ । ଯାହାକି ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ହୁଅନ୍ତୁ ବା ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସ୍ୱାମୀମାନେ ନିଜେ ହୁଅନ୍ତୁ, ଆମର ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ॥ ୧୧୯ ॥

୧୨୦— ଏବଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ହୋଧରୂପବିଶାଳରସକୁଣ୍ଡଳମଧ୍ୟରେ ତାକୁ ପକାଇ ଦିଆଗଲା । ପରେ ନଗରର ବାହାରେ ଏହି ରସକୁଣ୍ଡକୁ ମନ୍ତ୍ରନ କରାଗଲା । ତାହା ଦ୍ୱାରା ରସକୁଣ୍ଡରୁ ରକ୍ତ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ଶହେ କୋଟି ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବାହିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ॥ ପ: ୧୪ । ଆ: ୧୯-୨୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ବିଚାର କରନ୍ତୁ ଯେ, ଏମାନଙ୍କ ଗତ ସୁରାଗର ଗମ୍ୟାସ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ କି ନା ? ବୋଧହୁଏ ଶ୍ରୀଷ୍ଠି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ହୋଧାବସ୍ଥାରେ ବହୁତ ଦୁଃଖାନୁଭବ କରୁଥିବେ । ଆଉ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ କୋପର କୁଣ୍ଡ ମରିଯୁଅଛି, ସେ

କଅଣ ପାଣି ନା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ତରଳ ପଦାର୍ଥ ? ଏହାଛଡ଼ା ହେଉ କୋଣ
ରକ୍ତ ପ୍ରବାହିତ ହେବା କଥା ଅସମ୍ଭବ । କାରଣ, ବାୟୁ ସ୍ପର୍ଶରେ ରକ୍ତ
କମାଟ ବାନ୍ଧିଯାଏ । ଏଣୁ ତାହାର ପ୍ରବାହ ଅସମ୍ଭବ । ଅତଏବ ଏପରି
କଥା ମିଥ୍ୟା ଅଟେ ॥ ୨୨୦ ॥

୧୨୧—ଆଉ ଦେଖ ! ସ୍ପର୍ଶରେ ସମ୍ୟ ଦାହର ତନ୍ମୁକର୍ମିତମନ୍ଦର ଖୋଲି
ଲେ ॥ ପ: ୧୫ । ଆ: ୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ଈଶ୍ଵର ସବୁଜ୍ଞ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ
ପାଣି ଦରକାର ପଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତା । କାରଣ, ସେ ସବୁକିଛି ସ୍ପର୍ଶ କାଣି
ନେ । ଏଥିରୁ ସବୁଥା ଏହି ନିଶ୍ଚୟ ହୁଏ ଯେ, ଯେମାନଙ୍କ ଈଶ୍ଵର ସବୁଜ୍ଞ ନୁହନ୍ତି;
ସମ୍ଭବ୍ୟ ସଦୃଶ ଅଲ୍ପଜ୍ଞ । ତାଙ୍କ ମନରେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କୁ କର୍ମ କରିବା କଅଣ ସମ୍ଭବ?
ହାପି ନୁହେଁ । ଏହାଛଡ଼ା ଏହି ପ୍ରକରରେ ଦୁଇଙ୍କ ସମ୍ଭବରେ ଗୁଡ଼ାଏ ବଡ଼
ସମ୍ଭବ କଥା ଲେଖାଅଛି । ତାହାକୁ କେହିମନେ ସତ୍ୟ ବୋଲି ବିଶ୍ଵାସ କରି-
ବେ ନାହିଁ । କ'ଣ କହିବା, ଯେତେବେଳେ ଏହିକଥା କଥାରେ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ॥ ୧୨୧ ॥

୧୨୨—ଏବଂ ଈଶ୍ଵର ତାହାର କୁକର୍ମିଗୁଡ଼ିକୁ ସୁରକ୍ଷା କଲେ । ସେ ଯେପରି
ମନକୁ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେହିପରି ତୁମ୍ଭେମାନେ ତାଙ୍କୁ ହଅ । ତାକୁ ତାହାର କର୍ମ-
କ୍ଷମା ଶୁଣି ପ୍ରତିଫଳ ପ୍ରଦାନ କର ॥ ପ: ୧୮ । ଆ: ୫, ୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖନ୍ତୁ, ପଦ୍ୟମାନଙ୍କ ଦେଖାଯାଉଛି ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ
ଅନ୍ୟଦର୍ଶନୀ । କାରଣ, ଯେ ଯେମାନେ ବା ଯେତେ କର୍ମ କରିଛନ୍ତି, ତାକୁ
ଓ ସେତେ ଧର୍ମ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ନ୍ୟାୟ କୁହାଯାଏ । ସେଥିରୁ ଅଧିକ
ମାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଅନ୍ୟାୟ ଅଟେ । ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ଉପା-
ରେନ୍ତି, ସେମାନେ ବା କାହିଁକି ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ନ ହେବ ? ॥ ୧୨୨ ॥

୧୨୩—ମେଣ୍ଟାକୁଆର ବିବାହ ସମୟ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଓ ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ
ସାଥେ ନିଜକୁ ପ୍ରସୂତ କଲା ॥ ପ: ୧୯ । ଆ: ୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏବେ ଶୁଣନ୍ତୁ ! ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ସ୍ପର୍ଶରେ ବିବାହ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।
ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିବାହ ଈଶ୍ଵରଙ୍କଠାରେ କରାଯାଇଥିଲା । ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଲା ଯେ,
କି ଶୁଣୁ, ଶୁଣୁ ଓ ଶଳା କିଏ ଥିଲେ ? ତାଙ୍କର କେତୋଟି ସନ୍ତାନ ହୋଇ-
ଲା ? ସର୍ଯ୍ୟନାଥ ହେବାରୁ ବଳ, ବୁଦ୍ଧି, ପଦ୍ମସମ ଓ ଆୟୁ ଆଦିର ସେ ହାସ

ହେବାଦ୍ୱାରା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମ ନିଜ ଶୋର ତ୍ୟାଗ ବୋଧହୁଏ କରୁଥିବା ବେଶି । କାରଣ, ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ, ସଂଯୋଗରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ, ତାହାର ବିଚାର ଅବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରାନ୍ତମାନେ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଅଛନ୍ତି । ଜଣା ନାହିଁ ଏହିପରି ଆଉ କେତେକାଳ ପ୍ରଭାବର ସୂଚକ ହେବେ ॥ ୧୭୪ ॥

୧୭୪—ପୁନଃ ସେ ଅପବାଦକ ଓ ଶଇତାନରୂପୀ ଅଜଗର ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାନ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧରି ହଜାର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାନ୍ଧ ରଖିଲେ । ତତ୍ପରଶ୍ୱାର ତାହାକୁ ଧରି କୁଣ୍ଡରେ ନିଷେପ କରି କୁଣ୍ଡର ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ସେଥିରେ ମୋଡ଼ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଲେ ଯେପରି ସେ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପୂର୍ବ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପୁନଃବାର ତେଜସ୍ୱୀ ମାନଙ୍କୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରି ନ ଦେବ । ପ: ୨୦ । ଆ: ୨, ୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖ, ସେ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଶଇତାନକୁ ଧରିଲେ ଓ ହଜାର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ପୁନଃବାର ମୁକ୍ତ ହେଲେ ପରେ କେବଳ କ'ଣ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରିବ ନାହିଁ ? ଏପରି ଦୁଷ୍ଟକୁ ତ ବନ୍ଦୀଗୃହରେ ହିଁ ରଖିବା ଅବଶ୍ୟକ ମରିଦେଲେ ପରେ ହିଁ ମୁକ୍ତ କରିବା ଉଚିତ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଶଇତାନର ଅଭିମତ କେବଳ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରାନ୍ତମାନଙ୍କର ଭ୍ରାନ୍ତଧାରଣାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ବାସ୍ତବରେ ଶଇତାନ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ଏହା ଲୋକମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଉତ୍ତର ନିଜ ଜାଲରେ ପକାଇ ବାର ଫକାମାସ । ଯେପରି କୌଣସି ଧର୍ମ ବ୍ୟକ୍ତି କେତେକ ସରଳମତ ମନୁଷ୍ୟ କହିଲା, “ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସ, ତୁମକୁ ଦେବତା ଦର୍ଶନ କରାଇଦେବି” ପ୍ରଭୃତି ସେ ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟକୁ କୌଣସି ଏକାନ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇ ତାକୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧାରରେ ବୁଦ୍ଧା ଭିତରେ ଛାଡ଼ି କରାଇଦେଲା । ତାହାପରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କହିଲା, “ଆଜି ବୁଦ୍ଧିଦିଅ । ଯେତେବେଳେ କହିବି ସେତେବେଳେ ଖୋଲିବ ଓ ପୁନଃବାର ମାତ୍ର ଆଖି ବନ୍ଦ କରିଦେବ । ଯେ ଏପରି ନ କରିବ ସେ ଅନ୍ଧ ହୋଇଯିବ । ଏହାପରେ ଯେତେବେଳେ ସେହି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଜାକାର ମନୁଷ୍ୟ ସମ୍ମୁଖରେ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ସେହି ଧର୍ମ ଦେଖିବାକୁ ଲୋକଙ୍କୁ କହିଲା, ପୁନଃ ତତ୍କାଳ ଆଖିବନ୍ଦ କରିବାକୁ କହିଲା । ଯେତେବେଳେ ସେହି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ମନୁଷ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିଭିତରେ ନୁହେଁ ସେତେବେଳେ ସେ ଲୋକଙ୍କୁ ଆଖି ଖୋଲିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇ କହିଲା “ଦେଖିବାକୁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ନାଗପୁଣ୍ୟ ଦର୍ଶନ ଦେଲେ ।” ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଲୋକମାନଙ୍କର ଏହି ମତ ଲୀଳା ଆସ । ଏହି ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରାନ୍ତମତବାଦୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି କହନ୍ତି ଯେ ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ତାଙ୍କ ମତ ସ୍ୱୀକାର ନ କରିବ, ସେ ଶଇତାନଦ୍ୱାରା ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଅଛି ବୋଲି ଏଥିପାଇଁ ଏମାନଙ୍କ କପଟଜାଲରେ ପଡ଼ିବା କାହାର ଉଚିତ ନୁହେଁ ॥ ୧୭୫ ॥

୧୨୫—ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରୁ ପୃଥ୍ବୀ ଓ ଆକାଶ ପଳାଇଗଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ
 ଖଜା ଜାଗା ମିଳିଲା ନାହିଁ; ଏବଂ ମୁଁ କେଣିଲି ଯେ ଗ୍ରେଟ-ବର୍ଥ ସମସ୍ତ ମୃତବ୍ୟକୁ
 ଶୁଣିବ ସମ୍ମୁଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ପରେ ପୃଥ୍ବୀଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲି ଗଲା ଓ
 ଏକ ପୃଥ୍ବୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନ ପୃଥ୍ବୀ ମଧ୍ୟ ଖୋଲିଗଲା । ସେହି ସବୁ ପୃଥ୍ବୀ-
 ଗୁଡ଼ିକ ଯାହା ଲେଖାଥିଲା ତଦନୁସାରେ ମୃତବ୍ୟକୁ କର୍ମାନୁସାର ସେମାନଙ୍କ ବର
 ଦେଲା ॥ ପ: ୨୦ । ଆ: ୧୧, ୧୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖନ୍ତୁ ! ଏହା କିପରି ବାଳକୋଚିତ କଥା । ଆଜ୍ଞା ! ପୃଥ୍ବୀ ଓ
 ଆକାଶ କିପରି ପଳାଇଯାଇ ପାରିବେ, ଯାଇପୁଣି କାହାଉପରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବେ ?
 ମୋନେ ଯାହା ଆଗରୁ ପଳାଇଗଲେ ସେ ଓ ତାହାର ସିଂହାସନ କେଉଁଠି ଥିଲା ?
 ଏ ମୃତବ୍ୟକୁ ମାନଙ୍କୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଛୁଡ଼ା କରାଯାଇଥିଲା, ତାହା-
 ଗଲେ ବୋଧହୁଏ ପରମେଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ବସିଥିବେ ବା ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିବେ ? କ'ଣ
 ଯୋକାର କତେବୀ ଓ ଦୋକାନକାମପରି ଶୁଣିବ କାର୍ଯ୍ୟ ପୃଥ୍ବୀଲେଖାନୁସାରେ
 ହୁଏ ? ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଘଟନାବଳୀ ଶୁଣିବ ଲେଖିଛନ୍ତି ନା ତାଙ୍କ ଗୁମାସ୍ତାମାନେ ?
 ଶୁଣିଲେ ସବୁ କଥାଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ଯୁଗ ପ୍ରଭୃତି ମତବାଦୀମାନେ ଅମଣ୍ଡରକୁ ଶୁଣିବ ଓ
 ଶୁଣିବକୁ ଅମଣ୍ଡର କରିଦେଇଛନ୍ତି ॥ ୧୨୫ ॥

୧୨୬—ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ପାଖକୁ ଆସି ମୋ ସହିତ ଆଳାପ କରି
 ଥିଲା, “ଆସ, ମୁଁ ତୁମକୁ ସେହି ବସ୍ତୁ ଅର୍ଥାତ୍ ମେଷଣାବକର ଭୂସୂଚିକୁ ଦେଖାଇ
 ଦେବି ।” ପ: ୨୧ । ଆ: ୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ବାଃ ! ସ୍ୱର୍ଗରେ ମାଣ୍ଡୁଖାଣ୍ଡୁ ବସୁଛି ଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ତମ ସ୍ୱୀଟିଏ
 ପାଇଲେ; ବୋଧହୁଏ ମଜା କରୁଥିବେ । ଯେଉଁ ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ଯୁଗମାନେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଉଥିବ
 ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପତ୍ନୀ ମିଳୁଥିବ ଓ ସନ୍ତାନାଦି ହେଉଥିବେ । ଆଉ ବହୁତ ଭୃତ୍ତି-
 ଶୁଦ୍ଧି ହେବାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ରୋଗରେ ମରୁଥିବେ ମଧ୍ୟ । ଏପରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ତ ଦୂରରୁ
 ଧରିଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର ॥ ୧୨୬ ॥

୧୨୭—ଏବଂ ସେ ନଳରେ ନଗରକୁ ମାପିଲେ, ତାହା ୭୫୦ କୋଶ ପରି-
 ମିତ । ତା'ର ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ଉଚ୍ଚତା ସମାନ । ପରେ ସେ ତାହାର କାନ୍ଥ
 ମାପିଲେ । ତାହା ମନୁଷ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୂତର ପରିମାଣାନୁସାରେ ଏକ ଶହ ଚଉବିଲକ୍ଷ
 ପାତ ଥିଲା । କାନ୍ଥଟି ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ଥମଣିରେ ଗଢା ଯାଇଥିଲା ଓ ନଗରଟି ସୁକ୍କକାଚ
 ଖୁଣ୍ଟା ବଶୁଦସ୍ତୁନିର୍ମିତ ଥିଲା । ନଗର-ପ୍ରାଚୀରର ମୂଳଦୁଆ ଅନେକ ପ୍ରକାର

ବହୁମୁଖ ପ୍ରସରଣର ବହୁଷିତ ଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ମୂଳଦୁଆ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ମଣିରେ, ଦୃଢ଼ାୟ ମାଳମଣିରେ, ତୃଢ଼ାୟ ତାମମଣିରେ, ଚତୁର୍ଥ ମରକତରେ, ପଞ୍ଚମ ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟରେ, ଷଷ୍ଠ ମାଣିକ୍ୟରେ, ସପ୍ତମ ପୀତମଣିରେ, ଅଷ୍ଟମ ପରାଗମଣିରେ, ନବମ ପରାଗରେ, ଦଶମ ଲକ୍ଷ୍ମୀମୟରେ, ଏକାଦଶ ଧୂମ୍ରକାନ୍ତରେ ତଥା ଦ୍ଵାଦଶ ମୂଳଦୁଆ ମଞ୍ଜିଷ ମଣିରେ ନିର୍ମିତ ଥିଲା । ବାରଟାହାକ ପାଟକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ମୁଦ୍ରାରେ ନିର୍ମିତ ଥିଲା ଓ ନଗରର ପଥଗୁଡ଼ିକ ସ୍ପଷ୍ଟକାର ପରି ନିର୍ମଳ ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ ଥିଲା ।

ପା. ୨୧ । ଆ. ୧୭-୨୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏ ସ୍ଵର୍ଗର ବର୍ଣ୍ଣନା ! । ଯଦି ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମିୟାନମାନେ ହେଉ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜନ୍ମଲଭ କରୁଛନ୍ତି, ତେବେ ଏତକ ବଡ଼ ନଗରରେ ସେମାନେ ସମାବେଶ କିପରି ହୋଇ ଯାରିବ ? କାରଣ ସେଥିରେ ନେବଳ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଗମ ଅଛି, ନିର୍ଗମ ନାହିଁ । ଆଉ ଅମୂଲ୍ୟରତ୍ନ ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତନଗର ରୂପର ସ୍ଵର୍ଗର-ବର୍ଣ୍ଣନା ସରଳମତ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରମୋଦିତ ଦେଇ କେବଳ ନିଜ ଜାଲରେ ପକାଇବାପାଇଁ କରାଯାଇଅଛି । ଆହା ! ସେହି ନଗରର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ସମୁଦ୍ରରେ ଯାହା ଲେଖାଅଛି, ତାହା ହୋଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ତା'ର ଉଚ୍ଚତା ଯାହେ ଧାରଣ କୋଣ କିପରି ହୋଇପାରେ ? ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କପୋଳ କଳ୍ପିତ ମିଥ୍ୟା କଥା ଅଟେ । ଆଉ ବା ଏତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ମୋତି କେଉଁଠୁ ଆସିଥିବ ? ବୋଧହୁଏ ଏହି ସବୁ ଗପଲକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଥିବା ମାଠିଆରୁ ବାହାରିଛି । ଏସବୁ ଗପ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ବାପ ଅଟେ ॥ ୧୨୭ ॥

୧୨୮— ଆଉ କୌଣସି ଅପବିତ୍ର ବସ୍ତୁ ଅଥବା କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟିନକର୍ମକର୍ମ କିମ୍ବା ମିଥ୍ୟାବାଦୀ କୌଣସି ଉପାୟରେ ସେଠାରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ପା. ୨୦ । ଆ. ୨୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଯଦି ଏକଥା ସତ, ତେବେ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମିୟାନମାନେ କାହିଁକି କହନ୍ତି ଯେ, ପାପୀ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମିୟାନ ହେଲେ ସ୍ଵର୍ଗକୁ କରି ପାରନ୍ତି ? ଏକା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଯଦି ଠିକ୍ ହୋଇଥାଏ, ତାହାହେଲେ ଯୋହନ କହାପି ସ୍ଵର୍ଗରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଯାଉ ନ ଥିବେ । କାରଣ, ସେ ସପ୍ତାବସ୍ଥାରେ ମିଥ୍ୟା ବ୍ୟବହାର କରୁ ଥିଲେ । ଏହିପରି ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମି ମଧ୍ୟ ବୋଧହୁଏ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଯାଇ ନ ଥିବେ । ଯେହେତୁ ଉକ୍ତ ଜଣେ ନିଜ ପାପ ହେତୁ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ, ଅନ୍ୟେକ ପାତକୀ ପାତକୀରର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସେ କିପରି ଯାଇ ସ୍ଵର୍ଗରେ ବାସ କରି ଯାରିବ ? ॥ ୧୨୮ ॥

୧୨୯— ଏବେ ଆଉ କୌଣସି ଅଭିହାସ ଦେବ ନାହିଁ । ସେଠାରେ ଶୁଣିବେ ତଥା ମେଷଣାବକର ସିଂହାସନ ରହିବ । ତାହାର ସେବକମାନେ ତା'ର ସେବା

କେବେ ଓ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ମୁଖଦର୍ଶନ କରିବେ । ସେମାନଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ତାଙ୍କ ନାମ ଲେଖା ରହିବ । ସେଠାରେ ଗର୍ବି ହେବ ନାହିଁ ଓ ତାହାକୁ ଘାପକ କିମ୍ବା ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକା-
ରେ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିବ ନାହିଁ । 'ବ'ରା, ମହାପ୍ରଭୁ ପରମେଶ୍ଵର ତାଙ୍କୁ ଜ୍ୟୋତି
ଦେବେ ଓ ସେ ସର୍ବଦା ରାଜ୍ୟ କରିବେ ॥ ପ: ୨୨ । ଆ: ୩-୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖନ୍ତୁ ! ଏହି ଦେଉଛି ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମିୟାନମାନଙ୍କ ସ୍ଵର୍ଗର ଚିତ୍ର ।
ଶ୍ଵର ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ କଅଣ ନିରନ୍ତର ସିଂହାସନରେ ବସି ରହିବେ ଓ ତାହାଙ୍କ ଦାସ-
ମନେ ସର୍ବଦା ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଥିବେ : ଅଜ୍ଞା, ଏବେ କହନ୍ତୁ ତ ତାଙ୍କ
ଶ୍ଵରଙ୍କ ମୁହଁ ସୁନ୍ଦରୀୟଲେକଙ୍କ ଭଳି ଗୋର ନା ଆଫ୍ରିକାନବାସୀମାନଙ୍କ ଭଳି
କଳା ? କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦେଶବାସୀଙ୍କ ଭଳି ? ତାଙ୍କର ଯେହି ସ୍ଵର୍ଗ ମଧ୍ୟ
ଗୋଟିଏ ଦେଶନ । କାରଣ, ଯେଉଁଠାରେ ଛୋଟ ବଡ଼ର ଦେଉଥିବ ଆସ ତଥା
କେବଳ ସେହି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଅବଶ୍ୟ ରହିବାକୁ ପଡ଼େ, ତେବେ ସେଠାରେ
କାହିଁକି ବା ଦୁଃଖ ହେଉ ନ ଥିବ ? ଆଉ ମୁହେଁ ଈଶ୍ଵର କଦାପି ସର୍ବଜ୍ଞ ନୁହନ୍ତି ।

୧୩୦—ଦେଖ, ମୁଁ ମୋର ଦୃଢ଼ପଲ ଧର୍ମରେ ନେଇ ଯାଏ ଅସୁଛି ।
ସେଥିରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ତାଙ୍କର କର୍ମାନୁସାରେ ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିବ ॥ ପ: ୨୨ । ଆ: ୧୨
ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ମନୁଷ୍ୟକୁ କର୍ମାନୁସାରେ ଫଳ ମିଳେ, ତେବେ ଯେଉଁ ଧର୍ମ
ଗୋପି ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଦି ଧର୍ମ ମିଳୁଥାଏ, ତେବେ ବାଇବେଲ୍ କଥା ମିଥ୍ୟା
ହୋଇ ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ଯଦି କୁହାଯାଏ ଯେ ବାଇବେଲ୍ରେ ଧର୍ମ କହିବା କଥା
ମଧ୍ୟ ଲେଖା ଅଛି, ତେବେ ତ ପୁରାପର ବିରୁଦ୍ଧ ହେବାହେଲ ତାହା ମିଥ୍ୟା ପ୍ରମାଣ
ହେବ । ସୁତରାଂ ତାକୁ ମାନବା ରୂପ ଦେବା ଉଚିତ ।

ଏବେ ଆମ୍ଭ ଅଧିକ ଲେଖିବାର କି ପ୍ରୟାସନ ? ସମାନଙ୍କ ବାଇବେଲ୍ରେ
କେ ଲକ୍ଷ ବିଷୟ ଖଣ୍ଡନଯୋଗ୍ୟ ଅଛି । ଏଠାରେ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମିୟାନମାନଙ୍କ ବାଇବେଲ୍
ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଦର୍ଶନ କରାହେଲା । ଏହିକରେ ବିଦ୍ଵାନମାନେ ବହୁତ କିଛି
ବୁଝିନେବେ । ଅଳ୍ପ କେତେକ ଅଂଶକୁ ଗ୍ରହଣକରି ଅବଶିଷ୍ଟ ସମସ୍ତ ମିଥ୍ୟାକଥାରେ
ବିସ୍ଫୁର୍ଣ୍ଣ । ଯେମାନେ ଅସତ୍ୟମିଶ୍ରିତ ସତ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧ ନୁହଁ, ସେହିପରି ବାଇବେଲ୍
ସ୍ଵଳ ମଧ୍ୟ ମାନସ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବେଦକୁ ସ୍ଵୀକାର କଲେ ହିଁ
ଶୁଦ୍ଧ ସତ୍ୟ ଗୃହୀତ ହୁଏ ॥ ୧୩୩ ॥

କିଛି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ ସରସ୍ଵତୀସ୍ଵାମୀନିର୍ଦ୍ଦେଶ ସଂସ୍ଥା ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ
ସ୍ଵାଧୀନତାଦିନେ କୃଷ୍ଣାନମତବିଷୟ ସପ୍ତାଦଶ ସମୁଦ୍ଧାସ ସମ୍ପାଦିତ ॥

ଅନୁଭୂମିକା [୪]

ଶାନ୍ତ-ଅର୍ଥାତ୍ ବିଷୟରେ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମତଭେଦ ଥିବାର ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଉଥିଲେ ହେଁ ସେମାନଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ସମ୍ମାନ୍ୟତା ହେଉଛି ନେତୃତ୍ୱ ସେହି କୋରାନ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ମତସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହି ଚେତନା ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ... କୋରାନ ଆରମ୍ଭ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲିଖିତ ତା'ର ଅର୍ଥ ମୌଲ୍‌ବାନୀରେ ଉଦ୍‌ଘୋଷଣା କରା ଅଛନ୍ତି । ସେହି ଅର୍ଥର ଫଳ ନାଗରାଜପୁର ଆର୍ଯ୍ୟାଗ୍ରନ୍ଥାଳୟର କରାଗଲା । ତା'ପରେ ଆରବୀଗ୍ରନ୍ଥାଳୟର ମହମ୍ମଦ୍ ଦ୍ୱାରା ତା'ର ସଂଶୋଧନ କରାଇ ଲେଖାଯାଇଅଛି । ଯଦି ଏହି ଆଲୋଚନାରେ ସମସ୍ତ ଅର୍ଥ କରାଯାଇନାହିଁ ବୋଲି କେହି ବ୍ୟକ୍ତି କହନ୍ତି, ତେବେ ସେ ପଥରେ ଯେ ମୌଲ୍‌ବାନୀଙ୍କର ଟୀକାର ଖଣ୍ଡନ କରନ୍ତି; ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିବେ । ସମସ୍ତ ମତଗ୍ରନ୍ଥରୁ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଜ୍ଞାନାର୍ଜନ କରି ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବକ ଦୋଷବର୍ଜନ ଏବଂ ଗୁଣଗ୍ରହଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ମଣିଷ ସକ୍ଷମ ହେଉ—ଏହାହିଁ ଉଲ୍ଲେଖିତ ଅଭିପ୍ରାୟ; ଏହିମତ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟକୌଣସି ମତଭେଦରେ ବୃଥା ଗୁଣ-ଦୋଷ ଅନ୍ୱୟ କରିବାପାଇଁ ନୁହେଁ । ଅବଶ୍ୟ ଭଲକୁଭଲ ଓ ମନ୍ଦକୁ ମନ୍ଦ ମଣିବା ପ୍ରତ୍ୟେକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କେହି କାହାର ଉପରେ ମିଥ୍ୟା ବ୍ୟବହାର କିମ୍ବା କାହାରିକୁ ଧର୍ମବ୍ୟବହାର କରିବା ନ କରୁ; ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ପରେ ସେ ସ୍ୱୟଂ ଲଜ୍ଜାପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଓ ତଦୁପରି ଆଚରଣ କରିବାର— କାହାରିକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଯିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅପରର କିମ୍ବା ନିଜର ଦୋଷଗୁଡ଼ିକୁ ଦୋଷ ଏବଂ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ଗୁଣଜ୍ଞାନ କରି ଗୁଣଗ୍ରହଣ ଓ ଦୋଷବର୍ଜନ ହିଁ ସଜ୍ଜନବୃନ୍ଦର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଦୁର୍ଗ୍ରହଣୀକବ୍ୟକ୍ରମରେ ବୁଦ୍ଧି ଗ୍ରହଣ ମାତ୍ରା ନ୍ୟୁନ କରିବା ବିଧ୍ୟସ୍ତ; ପସପାତର ପରଶାମ ସ୍ୱରୂପ ଅନର୍ଥକ ।

୩ ବାସ୍ତବରେ ନିଜର କିମ୍ବା ଅନ୍ୟର ଲାଭ ନ କରି ଏହି ଅନିଷ୍ଟ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ରାଜାବନରେ ଅନ୍ୟର କ୍ଷତି କରିବା ମନୁଷ୍ୟତା ନୁହେଁ । ଏଥିରେ ଯଦି କିଛି ଚିନ୍ତା ଉଲ୍ଲେଖ ଆସ, ତେବେ ସଜ୍ଜନବୃନ୍ଦ ଜଣାଇବେ । ପରେ ଯଥାଚିତ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ମାନ କରାଯିବ । କାରଣ, ଦୁର୍ଗ୍ରହଣ, ଈର୍ଷ୍ୟା, ବଦ୍ଧେଷ, ବାଦବିବାଦ, ଏବଂ ବିବେଚନା ମାନ ନ୍ୟୁନ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ଲେଖାଯାଇଅଛି । କେହି କାହାର କ୍ଷତି ନ କରି ପରମ୍ପରାରେ ଲାଭ କରିବା ହିଁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟକର୍ମ ଅଟେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଏହି ଚେତନା ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମତବିଷୟ ସଜ୍ଜନମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ନିବେଦନ କରୁଅଛି । ଗୁଡ଼ି ବିରୁଦ୍ଧ ଲକ୍ଷ୍ମଗ୍ରହଣ ଏବଂ ଅନିଷ୍ଟବର୍ଜନ କରନ୍ତି ।

ଅଳମତବିସ୍ତରେଣ ବୁଦ୍ଧିମଦ୍ୟୋଷୁ ॥

ଇତ୍ୟନ୍ତୁଭୂମିକା ॥

* ଅଥ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶସମୁକ୍ତାସାରମୂଃ *

ଅଥ ଯବନମତବିଷୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟାସ୍ୟମଃ

ଏହିଠାରୁ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମତବିଷୟରେ ଲେଖିବା ।

୧-ସମାଶୀଳ ଓ ଦୟାଳୁ ଆଲ୍‌ହାଙ୍କ ନାମରେ ଆରମ୍ଭ କରୁଅଛୁ
ମଞ୍ଜିଳ ୧୧ ପିପାସ ୧ । ସୂରତ ୧ ।

ସମାସକ = ମୁସଲମାନମାନେ କହନ୍ତି ଯେ କୋରାନ ଗ୍ରନ୍ଥ ଶିଶୁବେଳେ ଅଟେ ।
ଉପରେ କଥାକୁ ଜଣା ପଡୁଛି ଯେ ଏହାର ରଚୟିତା ଅନ୍ୟ କେହି । ଯଦି
ଶିଶୁରରଚିତ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ 'ଆଲ୍‌ହାଙ୍କ ନାମ ସାକ୍ଷରେ ଆରମ୍ଭ'
ରେ କୁହାଯାଇନଥାନ୍ତା । 'କିନ୍ତୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚାରପାଇଁ' ଏହିପରି କହିଥାନ୍ତା ।
ଯଦି ଏଭଳି କହିବାପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଇଛି ବୋଲି କୁହା-
ଯାଏ, ତଥାପି ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଏହା ଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କ ନାମରେ ପାପର
ସମ୍ମତ ହୋଇ ଶିଶୁରଙ୍କ ନାମ ମଧ୍ୟ କଲଙ୍କିତ ହୋଇଯିବ । ଯଦି ଶିଶୁର ସମା-
ଶୀଳ ଓ ଦୟାଳୁ, ତେବେ ସେ ନିଜ ସୃଷ୍ଟିରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ସୁଖପାଇଁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀ-
ଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରି, ସେମାନଙ୍କୁ ଦାରୁଣଦୁଃଖ ଦେଇ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟଦ୍ଵାରା ମରାଇ ମାଂସ
ଭୋଜକୁ ଆଦେଶ କାହିଁକି କଲେ ? ସେହି ପ୍ରାଣୀମାନେ କଅଣ ନିରପେକ୍ଷ
ଥାନ୍ତି ଶିଶୁରସୃଷ୍ଟି ନୁହନ୍ତି ? 'ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମ ସହ ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ'
ନୁହେଁ-ଏହା ମଧ୍ୟ କହିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ଏହାଛଡ଼ା ପୂର୍ବୋକ୍ତ କଥନ
ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତପନ୍ନ କରେ । କାରଣ, ଏହି ବଚନର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ
ସ୍ଵର ରୋଷ-ଜାଣି ତଥା ମିଥ୍ୟାଭାଷଣାଦି ଅଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା
କି ଉଚିତ ? ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ଦେଖ ଯେ କସେଇ ଆଦି ମୁସଲମାନ-
ମାନେ ଗାଈ ଆଦି ପଶୁଙ୍କ ଗଳା କାଟିବାସମୟରେ ମଧ୍ୟ 'ବସୁମିଳ୍ଲାତ୍' ଏହି ବଚନ
କହିଥାନ୍ତି । ଯଦି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ବଚନର ଅର୍ଥ ଏହି ଲେବେ ମୁସଲମାନମାନେ ଶିଶୁରଙ୍କ
ସ୍ଵର ଅଧର୍ମଚରଣ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ କୁଣ୍ଡାବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତଦ୍ଵାରା
ମାନଙ୍କ 'ଖୁଦା' ମଧ୍ୟ ଦୟାଳୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ, ପଶୁମାନଙ୍କ

ଉପର ତାଙ୍କର ଦୟା ନାହିଁ । ଯଦି କୁହାଯାଏ ଯେ, ମୁସଲମାନମାନେ ଏହାର ଫାଇଦା
 ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ଏହି ଚିନ୍ତନର ରଚନା ବ୍ୟର୍ଥ ଅଟେ । ଯଦି ମୁସଲମାନ
 ମତରେ ଏହି ବାକ୍ୟର ଅନ୍ୟ କିଛି ଅର୍ଥ ଥାଏ, ତେବେ ଏହାର ସତ୍ୟତା ଅର୍ଥ ହେବ
 ଇତ୍ୟାଦି ॥ ୧ ॥

୨— ଯେ ପରବରଦିଗାର ଅର୍ଥାର୍ଥ ଏହି ସମସ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ପାଳନକାରୀ
 ଅଟନ୍ତି, ସେହି ପରମେଶ୍ୱର ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ । ସେ ଶିମାଦାତା ତଥା ତୁମ୍ଭ
 ଅଟନ୍ତି ॥ ମ: ୧ । ପି: ୧ । ଅ: ୧ । ୨ ॥

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ— କୋରନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶିଶୁର ସଂସାରର ପାଳନକାରୀ, ସମସ୍ତଙ୍କ
 ଶିମାଦାତା ଓ ଦୟାଳୁ ହୋଇଥିଲେ, ମୁସଲମାନଙ୍କ ହାତରେ ଅନ୍ୟ ମତବାଦୀଙ୍କ
 ଶ୍ରେଣୀ ଅଦି ପ୍ରାର୍ଥନାକର ହତ୍ୟା କରବାକୁ ଅଜ୍ଞା ହେଲେ ନ ଥାନ୍ତେ । ସେହି
 ଶିମାଦାତା, ତାହାହେଲେ କଣ ପାପୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କ୍ଷମା ଦେନ୍ତି ? ଯଦି ସେ ପାପୀ
 ମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମା ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ଏହା ପରେ ଲେଖା ଯାଉଥିବା ବିଷୟ, କାହିଁକି
 ହତ୍ୟା କର (ଅର୍ଥାର୍ଥ ଯେଉଁମାନେ କୋରନ ଓ ଫେରମ୍ବର ସାହେବଙ୍କୁ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ
 ସେମାନେ କାହିଁର ଅଟନ୍ତି) ଏପରି କାହିଁକି କହିଥାନ୍ତେ ? ଏହି ଶ୍ରେଣୀ କୋରନ
 ଶିଶୁବେଳୁ ପ୍ରଜାତ ହୁଏ ନାହିଁ ॥ ୨ ॥

୩— ହେ ନ୍ୟାୟଦିବସର ଅଧିପତି ! ଆମ୍ଭମାନେ କେବଳ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
 କରୁଛୁ ଓ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟଭିକ୍ଷା କରୁଛୁ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସତ୍ତ୍ୱପଥ ଦେଖାନ୍ତୁ ।
 ମ: ୧ । ପି: ୧ । ଅ: ୧ । ୩ ॥

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ— ଶିଶୁର କଅଣ ନିତ୍ୟ ନ୍ୟାୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କେବଳ କେବଳ
 ନିଜ ଶୁଦ୍ଧ ଦିନରେ ନ୍ୟାୟ କରନ୍ତି ? ଏହାଦ୍ୱାରା ତ ଅନ୍ୟାୟ ଜଣାଯାଏ । କେବଳ
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଉକ୍ତି କେବଳ ଓ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯାହା ଯାହା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ପାଇଁ
 ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି କେବଳ କେବଳ କେବଳ କେବଳ କେବଳ କେବଳ କେବଳ କେବଳ
 କେବଳ କେବଳ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମତ ହିଁ ସତ୍ୟମାର୍ଗ ନା ଅନ୍ୟ କାହାର ମତ ଅଟେ
 ମୁସଲମାନମାନେ କାହିଁକି ସତ୍ୟମାର୍ଗରେ ଚାଲୁ ନାହାନ୍ତି ? ସେମାନଙ୍କ
 ପାପ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତ ବୃଦ୍ଧ ? ଯଦି ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଭଲ କଥାଗୁଡ଼ିକ ସମସ୍ତଙ୍କ
 ମଧ୍ୟରେ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ କୌଣସି ବିଶେଷତା ରହିଲେ ନାହିଁ
 ଆଉ ଯଦି ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟତା ଅଛି ବୋଲି ନ ମାନନ୍ତି,

ଅନ୍ୟତା ଅଛି ବୋଲି ନ ମାନନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ହିଁ ପକ୍ଷପାତୀ ଅଟନ୍ତି ॥
୪—ଯାହାଙ୍କ ଉପରେ ତୁମ୍ଭେ କୃପା କରିଅଛୁ, ସେମାନଙ୍କର ମାର୍ଗ ଆନୁମୋଦିତ ହେଉ । ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରତି ତୁମ୍ଭର ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋପ ଦୃଷ୍ଟି ଅଛି ଓ ଯେଉଁମାନେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଟନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମାର୍ଗ ଆନୁମୋଦନକୁ ଦେଖାଅ ନାହିଁ ।

ମ: ୧ । ସି: ୧ ସୁ: ୧ । ଆ: ୭ ॥

ସମୀକ୍ଷିତ—ମୁସଲମାନମାନେ ପୂର୍ବଜନ୍ମ ଓ ପୂର୍ବକୃତ ପାପ-ପୁଣ୍ୟର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ତ ଶିଶୁର (ଖୁଦା) କାହାରିଉପରେ ଦୟାକରିବା ଓ କାହାରିଉପରେ ନ କରିବାଦ୍ୱାରା ପକ୍ଷପାତୀ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଅନ୍ତି । କାରଣ, ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ମାନା କାହାରିକୁ ଦୁଃଖ-ସୁଖ ଦେବା ଅନ୍ୟାୟ ଅଟେ । ନିଷ୍ଠାରଣ କାହାରିଉପରେ ଦୟା କରିବା ବା କାହାକୁ ହୋଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବା କଥା ମଧ୍ୟ ଅସ୍ୱାଭାବିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ସେ ଦୟା ବା ହୋଧ କରି ନ ପାରନ୍ତି । କାରଣ, ଯଦି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର କୌଣସି ପୂର୍ବସଞ୍ଚିତ ପାପ ପୁଣ୍ୟହିଁ ନାହିଁ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ହୋଧ ବା ଦୟା କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇନପାରେ । ଏହି ବାକ୍ୟର ଟିପ୍ପଣୀରେ ଲେଖା ଅଛି, “ଆଲ୍ଲା ହେବ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଏହିବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରିତ କରାଇଛନ୍ତି, ଯଦ୍ୱାରା କି ସମାନେ ସମସ୍ତେ ସେହିପରିହିଁ କହୁଥିବେ ।” ଯଦି ଏକଥା ଠିକ୍ ତେବେ ଖୁଦା ସା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ହିଁ ଆରବୀୟ ବନ୍ଧୁମାଳା ପତାଇଥିବେ । ଯଦି କହ ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବିନା ଏହି ବାକ୍ୟ କପରି ପଡ଼ିପାରିଲେ ? କଅଣ ସେ କେବଳ ମୌଖିକ କହିଗଲେ ? ଯଦି ଶିଶୁର ହୁଏ, ତେବେ ସେ ସମସ୍ତ କୋରାନ ହିଁ ସେହିପରି ପତାଇ ଥିବେ । ଯେଉଁ ଶିଶୁରରେ ପକ୍ଷପାତପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ଥାଏ, ସେ ପୁସ୍ତକ ଶିଶୁରରେ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଶିଶୁରର ସ୍ୱରୂପ, କୋରାନ ଆରବୀ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଆରବବାସୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ପଡ଼ିବା ସୁଯାଗ ଓ ଅନ୍ୟ ଭାଷାଭାଷୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଦୁଃସାଧ୍ୟ ଅଟେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଖୁଦାଙ୍କ ପକ୍ଷପାତତା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ସଂସ୍କୃତ ସମସ୍ତ ଦେଶଭାଷାଠାରୁ ବଲିଷ୍ଠ ଓ ସମସ୍ତ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମାନ ଅଟେ, ସମସ୍ତ ସଂସାରପ୍ରତି ନ୍ୟାୟ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ପରମେଶ୍ୱର ସେହିଭାଷାରେ ଶୁଣିବା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଖୁଦା ଯଦି ଏହିପରି କରିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ତାଙ୍କ ଶିଶୁର କୌଣସି ଦୋଷ ଆସି ନ ଥାନ୍ତା ॥ ୪ ॥

୫—ଏହି ପୁସ୍ତକରେ କୌଣସି ସଂସ୍କୃତ ନାହିଁ । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ସେହି ପୁଣ୍ୟମାନଙ୍କର ପଥପ୍ରଦର୍ଶନ କରେ ଯେ କି ପ-ରାଷ ଚତୁରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି; ପର-ମାତ୍ତଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି ଓ ମୁଁ ଦେଇଥିବା ଧନ ବ୍ୟୟ କରନ୍ତି । ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକ

ତୋ ମଧ୍ୟମରେ କିମ୍ବା ତୋଠାରୁ ପ୍ରଥମେ ଅବତରଣ ହୋଇଅଛି, ସେହି ପ୍ରକାର
ଉପରେ ତଥା ପ୍ରକୃତ ଉପରେ ଯେଉଁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଓ ନିଜ ପ୍ରକୃତ
ଆଦେଶାନୁସାରେ ଚଳନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ
କାହିଁର, ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ତୋର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ବା ନ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ
କାରଣ, ସେ କେବେହେଲେ ଏହିପରି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତେ ନାହିଁ । ଆତ୍ମା
ଲୋକଙ୍କ ଦୃଢ଼ତା ଓ କର୍ମଫଳରେ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ମତ୍ତ
ଲ ପଡ଼ିଛି; ସେମାନେ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖଭୋଗ କରନ୍ତେ । ମ: ୧ ସ୍ୱ: ୨ ଆ: ୨-୭ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ନିଜ ମୁହଁରେ ନିଜ ପୁଅକର ପ୍ରଶଂସା କରିବା ଖୁଦ୍ଧାବସ୍ଥା
କହାର ପରିଚୟକ ନୁହେଁକ ? ଯେଉଁମାନେ ଧାର୍ମିକ, ସେମାନେ ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
ମର୍ଗାନ୍ତର ଅଟନ୍ତି । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ମିଥ୍ୟା-ଫଳେ ଫଳକ, ଫେଲକ୍ସ ଫଳ
କୋରନ ସତ୍ୟମାର୍ଗ ଦେଖାଇ ନ ପାରେ, ତେବେ ଏହାର ଆଉ କି ପ୍ରୟୋଗ
ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ଓ ପୁରୁଷାର୍ଥକୁ ଲକ୍ଷ ନ କରି ଖୁଦ୍ଧା କଥା ଖଟି କରିବାକୁ ନିଜ
ରୁ ଦାନ କରନ୍ତି ? ଯଦି ହୁଏ, ତେବେ ଯନ୍ତ୍ରକୁ କାହିଁକି ହୁଏ ନାହିଁ ? ଅନ୍ୟ
ମୁସଲମାନ ପରିଶ୍ରମ କାହିଁକି କରନ୍ତି ? ଯଦି ବାଲିବେଲ ଆଦି ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କ
ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଉଚିତ, ତେବେ ମୁସଲମାନମାନେ କୋରନ ସତ୍ୟ ସେହି
ଉପରେ କାହିଁକି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ ? ଯଦି ବାଲିବେଲ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି,
ତେବେ କୋରନର ଆଉ ପ୍ରୟୋଗନ କଅଣ ? ଯଦି କହିବ ଯେ କୋରନରେ ଅନ୍ୟ
ବିଷୟ ଅଛି, ତେବେ ବୋଧ ହୁଏ ପରମାତ୍ମା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ପୁସ୍ତକରେ ସେ
ଲେଖିବା ଭୁଲ ଯାଇଥିଲେ । ସେ ଭୁଲ ନାହାନ୍ତି, ତେବେ କୋରନ ପ୍ରକାଶ କରିବା
ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଗନ । ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଁ ଯେ, ବାଲିବେଲ ଓ କୋରନର ମଧ୍ୟ
କେତୋଟି ଛୁତ୍ତଦେଲେ ବାକ୍ୟସବୁକଥା ସମାନ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କେବଳ କେବଳ
ଭଳି ଗୋଟିଏ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁସ୍ତକ ଖୁଦ୍ଧା କାହିଁକି ପ୍ରକାଶ ନ କରନ୍ତି । କେବଳ ପ୍ରକୃତ
ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ, ଆଉ କଅଣ କିଛି ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ? ୧-୩ ॥ କେବଳ
ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଓ ମୁସଲମାନମାନେ ହିଁ ଖୁଦ୍ଧା ଶିକ୍ଷାନୁସାରେ ଚଳନ୍ତି ? ସେମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ କଅଣ କେହି ହେଲେ ପାପୀ ନାହାନ୍ତି ? ପାପୀ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଓ ମୁସଲମାନ
ମାନେ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବେ; କିନ୍ତୁ ଇତର ଧର୍ମାନ୍ତରାମାନେ କି ମୁକ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ
ଯଦି ଏହାହିଁ ହୁଏ, ତେବେ ଏହିପରି ବଳି ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅଜ୍ଞାନତା ଆଉ କଣ
ହୋଇପାରେ ? ॥ ୪ ॥ ଯେଉଁମାନେ ମୁସଲମାନମତରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ,

ହୁଁ କାହିଁର କହିବା କଅଣ ଏକ ତରଫା ଡିଡି ନୁହେଁ ? ॥ ୫ ॥ ଯଦି ପରମେ-
 ହୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ତଃକରଣ ଓ କାନକୁ ମୁଦ୍ରାକିତ କରିଛନ୍ତି ଓ ସେହି ଦେହ
 ପରେ ପାପ କରୁଛନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନଙ୍କର ତ କିଛି ହେଲେ ଦୋଷ ରହିଲା
 ନାହିଁ । ଏହି ଦୋଷ ତ କେବଳ ଖୁଦାଙ୍କର ଅଟେ । ଏଣୁ ସେମାନେ ପାପ-ପୁଣ୍ୟର
 ବା ପୁଣ୍ୟ ଗ୍ରାଣୀ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । ଏଣୁ ସେହିମାନଙ୍କର ପାପ ବା ପୁଣ୍ୟ
 ଯଦିରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାରେ କୌଣସି କାରଣ ମଧ୍ୟ
 ନାହିଁ । ୧ ॥ ୫ ॥

୭—ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ତଃକରଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠେଷ୍ଠ । ଆଲ୍‌ହାସେମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠେଷ୍ଠ ବଢ଼ାଇ
 ରଖନ୍ତି ॥ ମ: ୧ ସି: ୧ । ସ: ୨ । ଆ: ୧୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏହା କିପରି ଯେ, ବିନା ଦୋଷରେ ଖୁଦା ସେମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
 ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ ? ତାଙ୍କୁ ଦୟା ଆସିଲା ନାହିଁ ? ଏହାଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚୟ ଲୋକଙ୍କୁ ବହୁତ
 ଖୋଇଥିବ । ଏହା କଅଣ ଶିକ୍ଷାଦାନର କାର୍ଯ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଦୋଷାବହ
 ନାହିଁ ? କାହାର କାନ ଉପରେ ମୋହର ଲଗାଇବା, କାହାର ଶ୍ରେଷ୍ଠକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେବା
 କାର୍ଯ୍ୟ ଶିଶୁରଙ୍କର ହୋଇ ନ ପାରେ । କାରଣ, ନିଜ ଦୁଷ୍ଟତା ଦ୍ୱାରା ହୁଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
 ହୋଇଥାଏ ।

୭—ଯେ ଭୁଲ୍‌ପାଇଁ ପୁଅଙ୍କୁ ବଛନ୍ତି ଓ ଆକାଶକୁ ଗୁଡ଼ିଆରେ ରଚନା
 କରନ୍ତି । ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସ: ୨ । ଆ: ୨୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଆକାଶ କେବେ କି କାହାର ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇପାରେ ? ଏହା ମୂର୍ଖ-
 ପୁଅ କଥା । ଆକାଶକୁ ଗୁଡ଼ିଆ ମନେ କରିବା ଦ୍ୱାସ୍ୟାସ୍ତବ କଥା । ଯଦି ଅନ୍ୟ
 କିଛି ଭୁଲ୍‌ପାଇଁ ଆକାଶ ବୋଲି ବୟର କରାଯାଉଥାଏ, ତେବେ ତାହା ତାଙ୍କ
 ଗୁଡ଼ିଆ ନୁହେଁ ॥ ୭ ॥

୮—ଆମେ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ନିଜ ପେଟପୁରୁଷଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଅବତାରଣା କରିଥାଉଁ
 ସେହିପରି ଯଦି ଭୁଲ୍‌ପାଇଁ ସମେତ ହୁଏ, ତେବେ ସେହି ଭୁଲ୍ ଆଜି ଗୋଟିଏ ରଚନା
 କି ? ଯଦି ଭୁଲ୍ କଥା ସତ, ତେବେ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଖୁଦାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନିଜର
 ସାମାନ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତି କର । ଯଦି ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଭୁଲ୍‌ପାଇଁ ନ ହୁଏ; ବସ୍ତୁତଃ
 ହୋଇ ବି ପାରିବ ନାହିଁ, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପୋଡ଼ିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
 ଏବଂ ଅବଶ୍ୟାସୀ ମାନଙ୍କୁ ନିର୍ମିତ ପଥରକୁ ଭସ୍ମ କର ।

ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସ: ୨ । ଆ: ୨୩.୨୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏ କି କଥାଯେ ସେପରି ଏକ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ କରି ନ ଚାହୁଁ
ଆକବରଙ୍କ ସମୟରେ ମୌଲ୍‌ବା ଫୈଜା ବିଦ୍‌ସ୍ତାନ କୋରାନ କି ରଚନା କରି ନ
ଥିଲେ ? ସେହି ନରକର ଅଗ୍ନି କିପରି ? ଆଉ ଏହି ଭୌତିକ ଅଗ୍ନି କିପରି
କରିବା ଜନସ୍ତ ନୁହେଁ ? ଏହି ଅଗ୍ନିରେ ମଧ୍ୟ ଯାହାକି ପଡ଼େ, ତାହା ଜଳଯାଏ ।
କୋରାନରେ ଯେପରି ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ଅବଶ୍ୟାସୀମାନଙ୍କପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତର ପ୍ରସ୍ତର ଅଛି
ସେହିପରି ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତିମାନଙ୍କପାଇଁ ଘୋର ନରକ ବ୍ୟାପନର କଥା
ଲେଖାଅଛି । ଏବେ କହନ୍ତୁ ଯେ, କାହା କଥା ଧର ବୋଲି ମାନବାକୁ ହେବ ।
ନିଜ ନିଜ ବଚନାନୁସାରେ ଉଭୟ ସ୍ୱର୍ଗଗାମୀ ଓ ଅପର ମତାନୁସାରେ ନରକଗାମୀ
ଅଟନ୍ତି । ଏଣୁ ଏମାନଙ୍କର କଳହ ମିଥ୍ୟା । କିନ୍ତୁ ସବୁ ମତାନୁସାରେ ମଧ୍ୟ
ଧାର୍ମିକ ମାନେ ସୁଖ ଓ ପାପୀମାନେ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବେ ॥ ୮ ॥

୯—ଯେଉଁମାନେ ଏହା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଉତ୍ତମକର୍ମ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ
ଏହି ସୁ ସମ୍ଭାବ ଦିଅ ଯେ, ସେମାନଙ୍କପାଇଁ ସ୍ୱର୍ଗରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସେବା
ଅଛି । ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେଠାରେ ଫଳ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯିବ, ସେତେବେଳେ
ବେଳେ ସେମାନେ କହିବେ, “ଏହା ତାହା, ଯାହାକି ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ବରୁ ଦିଆଯାଇ
ଥିଲା ।” ଆଉ ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କପାଇଁ ସର୍ବଦା ପବିତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥମାନେ ରହିଛନ୍ତି ।
ମ: ୧ । ପି: ୨ । ଆ: ୨୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଆଜ୍ଞା କହିଲ ! କୋରାନବର୍ଣ୍ଣିତସ୍ୱର୍ଗ କି ଗୁଣରେ ଏହି ସ୍ୱର୍ଗରେ
ବଡ଼ ? କାରଣ, ମୁସଲମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗରେ ମିଳୁଥିବା ପଦାର୍ଥ ଏହି ସ୍ୱର୍ଗରେ ମିଳି
ଯାଏ । ସେଠାକାର ବିଶେଷତା ଏତିକି ଯେ ଏଠାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜନ୍ମ-
ମରଣ ତଥା ଯିବା ଆସିବା ହୁଏ, ସେସବୁ ସେଠାରେ ନାହିଁ । ଏହାଛଡ଼ା ପୃଥିବୀରେ
ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସବଦା ରହନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ସୁନ୍ଦରୀମାନେ ସବଦା ଜୀବନ୍ତ ରହି-
ଥାନ୍ତି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରଳୟ-ଗର୍ବି ନ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ନିଶ୍ଚୟ ସ୍ତ୍ରୀ-
ମାନଙ୍କର ଦିନ କିପରି କଟୁଥିବ ? ହଁ, ଯଦି ଖୁଦା ତାଙ୍କ ଉପରେ କୃପା କରୁଥିବେ,
ତେବେ ଭଲକଥା । ବାସ୍ତବରେ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ଏହି ସ୍ୱର୍ଗ ଏବଂ ଗୋକୂଳସ୍ୱର୍ଗ
ଗୋସାଇଁମାନଙ୍କର ଗୋଲକ ଓ ମଦିରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାଦୃଶ୍ୟ ଦେଖା-
ଯାଏ । କାରଣ, ଯେପରି ଗୋଲକରେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ବଦଳରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ
ସମ୍ମାନ ଅଧିକ, ସେହିପରି ଖୁଦାଙ୍କ ଗୃହରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଆଦର ବେଶୀ ଓ ସେମାନେ

ଖୁଦାଙ୍କର ସର୍ବାଧିକ ପ୍ରିୟପାତ୍ର; ପୁରୁଷମାନେ ବୁଝନ୍ତି । ଏହି ହେତୁ ଖୁଦା ସ୍ୱର୍ଗରେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ନ ରଖି ସର୍ବଦା ସୁଦୃଶ୍ୟ ନାଶମାନଙ୍କୁ ରଖିଛନ୍ତି । ନଚେତ୍, ଏହି ପୁରୁଷମାନେ ଖୁଦାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନୁରୂପରେ ସ୍ୱର୍ଗରେ କିମ୍ପରି ରହି ପାରନ୍ତେ ? ଯଦି ଏକଥା ଯଥାର୍ଥ, ତେବେ ଖୁଦା ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ॥ ୯ ॥

୧୦—ସେ ଆତମକୁ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁର ନାମ କହି ଦେଲେ । ତତ୍ପରଶ୍ୱର ଦେବଦୂତମାନଙ୍କୁ ଆଗକୁ ଡାକ କହିଲେ “ଯଦି ତୁମ୍ଭେମାନେ ସତ୍ୟବାଦୀ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ନାମ କୁହ ।” ଏହାପରେ ପରମେଶ୍ୱର କହିଲେ, “ଆଦାମ ! ସେମାନଙ୍କୁ ଯଦି ନାମ କହି ଦେ ।” ସେ କହି ଦେବାରୁ ଖୁଦା ଦେବଦୂତମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, ମୁଁ କଅଣ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କହି ନ ଥିଲି ଯେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ପ୍ରଥମ ଓ ଆକାଶସ୍ଥ ଲୁକ୍ମାଦ୍ରି ତପଦାର୍ଥ ତଥା ପ୍ରକଟ-ଅପ୍ରକଟ କର୍ମଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣି ।”

ମ: ୧ । ସି: ୧ ସୁ: ୧୨ ଆ: ୩୧, ୩୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏହିପରି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦେବଦୂତମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତାରଣ କରି ନିଜର ବଞ୍ଚଣା ଦେଖାଇବା କଅଣ ଖୁଦାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରେ ? ହାଁ ତ ଗୋଟିଏ ଦାର୍ମିକ କାର୍ଯ୍ୟ । କୌଣସି ବିଦ୍ୱାନ୍ ଏହାକୁ ମାନ ପାରିବ ନାହିଁ ଓ ଏପରି ଅଭିମାନ ମଧ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ । ଖୁଦା କଅଣ ଏହି ସବୁ କଥାଦ୍ୱାରା ନିଜର ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ? ହଁ, ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ବଶୁଆଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ମନ-ହୋଇ ଭ୍ରାନ୍ତମତ ଚଳାଇ ପାରେ; କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହାସମ୍ଭବ ॥ ୧୦ ॥

୧୧—ଆମେ ଦେବଦୂତମାନଙ୍କୁ କହିବାରୁ ସେମାନେ ବାବା ଆଦାମକୁ ଦଣ୍ଡିତ କରି ପ୍ରଣାମ କଲେ; କିନ୍ତୁ ଶରତାନ ମାନଙ୍କୁ ନାହିଁ । ବରଂ ଗର୍ବ କର । କାରଣ, ସେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ କାର୍ଯ୍ୟର ଥିଲେ ॥ ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସୁ: ୨ । ଆ: ୩୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏହାଦ୍ୱାରା ଜଣା ଯାଉଛି ଯେ, ଖୁଦା ସର୍ବଜ୍ଞ ଅର୍ଥାତ୍ ଭୂତ, ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନର ସର୍ବସ୍ଥ ବିଷୟ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଯଦି ଜାଣିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେ ଶରତାନଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଦେଲେ ? ଏହା ଛଡ଼ା ଖୁଦା ପ୍ରତାପସ୍ଥାନ । କାରଣ, ଶରତାନ ଖୁଦାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ମାନବାକୁ ମନା କରିଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ଖୁଦା ତାହାର କିଛି କଲେ ଅନିଷ୍ଟ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆଉ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟର ଶରତାନ ଖୁଦାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ହରାଇ ଦେଲେ । ଏପରିସ୍ଥାନ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମତାନୁସାରେ ଯିହୋରେ କୋଟି ସନ୍ତାନରେ କାର୍ଯ୍ୟର ଅଛନ୍ତି, ସେଠାରେ ତ ଖୁଦା ଓ ମୁସଲମାନମାନେ ଆଗକୁ ହୋଇପଡ଼ି ଥିବ ? ସମସ୍ତ ସମୟରେ ଖୁଦା କିମ୍ପରି ରୋଗ

ବତାଇ ଦିଅନ୍ତି ତ କାହାକୁ ପଥ-ଭ୍ରଷ୍ଟ କରି ଦିଅନ୍ତି । ବୋଧ ହୁଏ ଏ ସବୁ କଥା ଖୁଦା ଶରତାନଠାରୁ ଶିଖିଥିବେ ଓ ଶରତାନ ଖୁଦାଙ୍କଠାରୁ । କାରଣ, ଖୁଦାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ଶରତାନର ରୁଚି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ॥ ୧୧ ॥

୧୨— ମୁଁ କହିଲି, “ଆଦମ ! ତୁ ଓ ତୋର ସ୍ତ୍ରୀ— ଉଭୟେ ଉଦ୍ୟାନର ରହି ଆନନ୍ଦ ପୂର୍ବକ ଲକ୍ଷ୍ମୀସାରେ ଫଳ ଭୋଗ କର । କିନ୍ତୁ ସେହି ବୃକ୍ଷତଳକୁ କଦାପି ଯିବ ନାହିଁ । ଗଲେ ପାପୀ ହୋଇଯିବ ।” ଶରତାନ ସୋ-ନଙ୍କୁ ଡେଇଁ ଦେଇ ସ୍ୱର୍ଗ ସୁଖରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ କହିଲି, “ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଆ, ତୁମ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କେହି ଶତ୍ରୁ ଅଛି । ତୁମର ବାସସ୍ଥାନ ଓ ସେଠାକାର ସୁଖର ଅବଧି ସୀମାବଦ୍ଧ ।” ଆଦମ ନିଜ ପ୍ରବଚନ କିଛି କଥା ଶିଖା କରି ପୃଥିବୀକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା । ମ:୧। ସି:୧। ସ:୨। ଆ:୩୫.୩୬।

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଖୁଦାଙ୍କ ଅନୁକ୍ରମର ଉଦାହରଣ ନିଅନ୍ତୁ । ପ୍ରଥମ ସ୍ୱର୍ଗରେ ରହିବାକୁ ସେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଇ ପୁନଃ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ବାହାର ଯିବାକୁ କହିଲେ । ଯଦି ସେ ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଜାଣିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଏତେ ବେଳେ କାହିଁକି ଦେଇଥାନ୍ତେ ? ଏହାଛଡ଼ା ପ୍ରତାରକଶରତାନକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଖୁଦାଙ୍କର ନାହିଁ ବୋଲି ଦେଖା ଯାଉଛି । ସେ କାହାପାଇଁ ସେହି ବୃକ୍ଷ ଉପରେ କରିଥିଲେ ? ନିଜପାଇଁ ନା ଅନ୍ୟଙ୍କପାଇଁ ? ଯଦି ଅନ୍ୟପାଇଁ, ତେବେ ସେ ମନା କଲେ କାହିଁକି ? ସୁତରାଂ ଏହିପରି ସବୁ କଥା ଖୁଦାଙ୍କର କିମ୍ବା ଖୁଦାରଗତସୁଖର ହୋଇ ନ ପାରେ । ଆଦମ ସାହେବ ଖୁଦାଙ୍କଠାରୁ କେତେ କଥା ଶିଖି ଆସିଲେ ? ସେ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିବା ସମୟରେ କିପରି ଆସିଲେ ? ଉକ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ନା ଆକାଶରେ ? ସେଠାରୁ ସେ କିପରି ଓହ୍ଲାଇଲେ ? ପଶୀ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ ନା ଆସିଲେ ନା ଉପରୁ ପଥର ଖସିଲା ପରି ଖସି ପଡ଼ିଲେ ? ଏଥିରୁ ବିଦିତ ହୁଏ ଯେ, ଯଦି ଆଦମ ସାହେବ ପୃଥିବୀରୁ ନିର୍ମିତ, ତେବେ ତ ଏମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ପୃଥିବୀ ଥିବ ? ଆଉ ସେଠାରେ ଉଦ୍ୟାନ ଆଦି ଯେତେ ଅଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବ ? କାରଣ, ପାଥିକ ଶରୀର ନ ହେଲେ ଲାଘୁପୁରୁଷ ଥିବନା ? ଯଦି ପାଥିକ ଶରୀର ଅଛି, ତେବେ ସେଠାରେ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ଯଦି ସେଠାରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ, ତେବେ ସେମାନେ ତାହାପରେ କୁଆଡ଼େ ଯାଆନ୍ତି ? ଆଉ ଯଦି ସେଠାରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ନାହିଁ, ତେବେ ତ ସେମାନଙ୍କର ଜନ୍ମ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଯଦି ଜନ୍ମ ଅଛି, ତେବେ

ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଅଛି । ଯଦି ଏହା ଯଥାର୍ଥ, ତେବେ କୋରାଳକ୍ଷିତ 'ସ୍ୱର୍ଗରେ
ତେବେ ସୁନ୍ଦର ରମଣୀମାନେ ରହନ୍ତି' କଥା ମିଥ୍ୟା ସିଦ୍ଧ ହେବ । ଏପରି ଅବ-
ସ୍ଥାରେ ସ୍ୱର୍ଗପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ॥ ୧୨ ॥

୧୩—ସେହି ଦିନଗୁଡ଼ିକୁ ଭର, ଯେଉଁଦିନ କୌଣସି ଜୀବ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଭରସା
କରି ନାହିଁ, କାହାର ହେଲେ ଅନୁରୋଧ ରଖା କରାଯିବ ନାହିଁ; କାହାରୁ ସତ-
ତା ଆଦାୟ କରାଯିବ ନାହିଁ କି କେହି ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପାଇବେ ନାହିଁ ॥

ମ: ୧ । ସି: ୨ । ସ: ୨ । ଆ: ୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ବର୍ତ୍ତମାନ ଦିନରେ କ'ଣ ଭୟ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ? କୁଳମି
ତ୍ରାସ ପଡ଼ିବା ଉଚିତ । ଯଦି ସୁପାରଶ ସ୍ୱାକାର କରାଯିବ ନାହିଁ, ତେବେ
କେବଳ ସୁପାରଶର ଖୁଦାଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗ ଦେବା କଥା ସତ କିପରି ହେବ ? ଖୁଦା
କେବଳ ସ୍ୱର୍ଗବାସୀଙ୍କର ସହାୟକ, ନରକ ବାସୀଙ୍କର ନୁହନ୍ତି ? ଯଦି ଏହା
ତେବେ ତ ଖୁଦା ନିଶ୍ଚୟ ପସପାନ୍ନ ଅଟନ୍ତି ॥ ୧୩ ॥

୧୪—ମୁଁ ମୁସାକୁ ପୁସ୍ତକ ଏବଂ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ଦେଇ ତାହାକୁ ନିନ୍ଦିତ
କରି ହୋଇ ଯିବାକୁ କହି ତାହାର ଆଗର ଓ ପଛରେ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ
ଏହି ଭୟ ଦେଖାଇଲି ଏବଂ ବଶ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଲି ॥

ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସ: ୨ । ଆ: ୫୩, ୬୫, ୬୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ମୁସାକୁ ପୁସ୍ତକ ଦିଆଗଲା, ତେବେ କୋରାଳର ପ୍ରକାଶନ-
ସୂଚନା । ତାହାକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଶକ୍ତି ଦେବା କଥା ବାଲବେଳ ଓ କୋରାଳରେ
ଲେଖା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏହା ବଶ୍ୟାସ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯାହା ପୁରସ୍ତ
କାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଥିବା ଉଚିତ । ଯଦି ବର୍ତ୍ତମାନ ନାହିଁ, ତେବେ ପୁରସ୍ତ
ନ ଥିଲା । ଯେପରି ଆକାଶ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାର୍ଥପରପୁଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ମୁଖ୍ୟ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ପ୍ରସ୍ତୁତ ବୋଲନ୍ତି, ସେହିପରି ସେ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଛଳ-ପ୍ରପଞ୍ଚ କରିଥିବ ।
ଖୁଦା ଓ ତାହାଙ୍କ ସେବକମାନେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଖୁଦା ଆଜି-
କାଲି ସେବକମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ବପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଶକ୍ତି କାହିଁକି ଦେଉନାହାନ୍ତି ?
କେହି ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି କାହିଁକି ଦେଖାଇ ପାରୁ
ନା । ଯଦି ମୁସାକୁ ପୁସ୍ତକ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ତେବେ ପୁରସ୍ତ କୋରାଳ
ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା ? ଯଦି ଭଲ ମନ୍ଦ ଆଚରଣ କରିବା ନ

କରିବା ସମ୍ଭବରେ ଉପଦେଶ ସବୁ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏକା ପରି, ତେବେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସମାନ କଥା ଲେଖିବାଦ୍ୱାରା ପୁନରୁକ୍ତ ହୋଇ ଉତ୍ତର ହୁଏ । ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ ଯେଉଁ ସବୁ ପୁସ୍ତକ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା ଖୁଦା କଅଣ ସେଥିରେ କିଛି ଲେଖିବା ଯାଇଥିଲେ ? ଯଦି ଖୁଦା ନିଜର ବାନ୍ଧବ ହେବା କଥା କେବଳ ଭୟ ହେବା ପାଇଁ କହିଥିଲେ, ତେବେ ତାଙ୍କ କଥା ମିଛ ହେଲା ବା ସେ ଛଳ କରନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି କଥା କହେ ବା ଯେଉଁଥିରେ ଏ ରି କଥା ଲେଖା ଥାଏ ସେ ଖୁଦା ସେ ପୁସ୍ତକ ଖୁଦା ରଚିତ ହୋଇ ନ ପାରେ ॥ ୧୪ ॥

୧୫— ତୁମେ ଯେପରି ବୁଝି ପାରିବ, ସେଥିପାଇଁ ଖୁଦା ଏହିପରି ମୂଢ଼ମାନଙ୍କୁ ଚିତ୍ତ କରନ୍ତି ଓ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ନିଜର ସାଙ୍ଗେତକ ଚିନ୍ତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ॥ ମ: ୧ । ସି: ୧ । ପୃ: ୨ । ଆ: ୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ — ଖୁଦା କଅଣ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଆଜିକାଲି କାହିଁକି କରୁ ନାହାନ୍ତି ? ପ୍ରଳୟ ରାଶି ଆସିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବମାନଙ୍କୁ କବର ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ହେବ ? ଆଜିକାଲି କଅଣ ଗୋଟିଏ ବୁଲୁଛନ୍ତି ? ଈଶ୍ୱରଙ୍କର କଅଣ କେବଳ ଏତିକି ଚିନ୍ତା ଅଛି ? ପୃଷ୍ଠା ପୃଷ୍ଠା ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାଦି କଅଣ ସମ୍ପାଦକ ନୁହନ୍ତି ? ସଂସାରରେ ଯେଉଁ ବିଷୟ ରହିଛି ସେହିସବୁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ, ସେ ସବୁ ସଙ୍ଗେତ କଅଣ କମ୍ ? ॥ ୧୫ ॥

୧୬— ସେମାନେ ସଦୈବ ବୈକୁଣ୍ଠରେ ବାସ କରନ୍ତି ॥

ମ: ୧ । ସି: ୧ । ପୃ: ୨ । ଆ: ୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ — କୌଣସି ଜୀବନରେ ଅସୀମ ପାପ-ପୁଣ୍ୟ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ସଦୈବ ନରକ ବା ସ୍ୱର୍ଗରେ ନିବାସ କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ଖୁଦା ଏପରି ବିଧାନ କରନ୍ତି, ତେଣୁ ସେ ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ଓ ଅସଙ୍ଗତ ପ୍ରମାଣ ଦେବେ । ଯଦି ପ୍ରଳୟ ରାଶିରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ନ୍ୟାୟ ବିଚାର ହୁଏ, ତେବେ ମୃତ୍ୟୁଙ୍କର ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ସମାନ ହେବା ଉଚିତ । ଯାହା ଅନନ୍ତ ନୁହେଁ, ତାହାର କିପରି ଅନନ୍ତ ହୋଇପାରେ? ଏହିସବୁ କୁମାର ସାତ ଆଠ ଦୁଇ ବର୍ଷ ହେବା ବୋଲି ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ । ତା'ହେଲେ କଅଣ ଏହା ପୁରୁଷ ଶକ୍ତିର ବେକାର ବର୍ଷ ରହିଥିଲେ ? ପ୍ରଳୟରାଶି ପରେ ମଧ୍ୟ ବେକାର ହୋଇ ବସିବେ ଏହା ସବୁ ବାଟଲାଗିତ କଥା । ବହୁତଃ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ କର୍ମ ସଦୈବ ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଥାଏ । ସେ ଯାହା ଯେତେ ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ତାକୁ ସେତିକି ଫଳ ଦିଅନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଲୋକମାନଙ୍କର ଏ ବିଷୟରେ ଯାହା ଲେଖାଅଛି, ତାହା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ।

୧୭—ମୁଁ ତୁମକୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ କରାଇଛି ଯେ ତୁମେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ କାହାର ରକ୍ତପାତ କରିବ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ନିଜ ଭିତରେ କେହି କାହାକୁ ବୃତ୍ତର ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବ ନାହିଁ । ତୁମର ଏହି ପ୍ରତିଜ୍ଞାର ତୁମେ ହିଁ ସାକ୍ଷୀ ଅଟ । ତଥାପି ତୁମେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ହତ୍ୟା କରୁଛ ଓ ନିଜ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଦଳକୁ ତଳ କରିବାହାର କରି ଦେଉଛ ॥ ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସ୍ୱ: ୭ । ଆ: ୮୪-୮୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଆଜ୍ଞା ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବାବା କରାଇବା ଅଳ୍ପଜ୍ଞ ଲୋକଙ୍କ କାମ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର କାମ ? ଖୁଦା ଯଦି ସବୁଜ୍ଞ, ତେବେ ସେ ସାମାନ୍ୟ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ କାହିଁକି କରିବେ ? ଆଜ୍ଞା । ଏହା କି ଭଲ କାମ ଯେ ନିଜ ଭିତରେ ପରସ୍ପର ରକ୍ତପାତ କରିବ ନାହିଁ କି ସୁମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କୁ ଭର ବାହାରିବା କରିବ ନାହିଁ, ଅଥଚ ଭଲ ମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ସହ ରକ୍ତପାତ କରିବ (ସେମାନଙ୍କୁ ଭର ବାହାରିବା କରିଦେବ ? ଏହା ମିଥ୍ୟାଭାର ମୁଖ୍ୟତା ତଥା ପକ୍ଷପାତକାରୀ ମିଥ୍ୟା ଅଟେ । ଖୁଦା ତଥା ପ୍ରଥମରୁ ଜାଣି ନ ଥିଲେ ସେ ଏମାନେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରୁଛ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ? ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ମୁସଲମାନଙ୍କ ଖୁଦା ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଖୁଦା ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଅନ୍ତରେ ସମାନତା ଅଛି । ଏହାଛଡ଼ା ଏହି କୋରାନ ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ରଚନା ହୋଇ ନ ପାରେ । କାରଣ, ଅଳ୍ପ ଜ୍ଞାନେକ କଥା ଗୁଡ଼ିକ ଥିଲେ ବାକୀ ସବୁ କୋରାନର କଥା ବାଇବେଲରେ ଅଛି ॥ ୧୭ ॥

୧୮—ଏମାନେ ପାରଲୌକିକ ଜୀବନ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆହ୍ୱାନ ଜୀବନ ହେଉଛି । ଏପରି ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟ କଦାପି କମ୍ କରାଯିବ ନାହିଁ କି ଏମାନଙ୍କ ଆତ୍ମା ମଧ୍ୟ ବିଆସିବନାହିଁ ॥ ମ: ୧ । ସି: ୨ । ସ୍ୱ: ୭ । ଆ: ୮୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଭଗ୍ବର କଅଣ କେବେ ଏପରି ବର୍ଣ୍ଣନା ଓ ଦେଖିମୁଲକ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ? ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପାପ ନ୍ୟାୟ କରାଯିବ ବା ସେମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା ଦିଆଯିବ, ସେମାନେ କିଏ ? ଯଦି ପାମୀମାନଙ୍କୁ ପାପର ପଳ ଦିଆ ନ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କର ପାପନ୍ୟାୟ କରିଦିଆଯାଏ, ତେବେ ତାହା ଅନ୍ୟାୟ ହେବ ନାହିଁକି ? ଯଦି ଶୁଦ୍ଧାନ ପୂର୍ବକ ପାପ ନ୍ୟାୟ କରାଯାଏ, ତେବେ ଏହି ‘ଆୟତ’ରେ ସାହାଜ୍ଞାତ ଲେଖା ଅଛି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱଗତ କରି ପାପମୁକ୍ତ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । ତତ୍ତ୍ୱ ନ ଦେଇ ପାପ ନ୍ୟାୟ କରିବା ଅନ୍ୟାୟର କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପାପ ନ୍ୟାୟ କରିବା କଥା ଏଠାରେ ଲେଖାଅଛି, ସେମାନେ ଯଦି ଧର୍ମାତ୍ମା, ତେବେ ସେମାନେ

ନଙ୍କର ପାପ ତ ସ୍ୱଭାବତଃ ନ୍ୟୁନ ଥାଏ, ପୁଣି ଖୁଦାଙ୍କର କି କାମ ? ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଏହା କୌଣସି ବିଦ୍ୱାନର ରଚନା ନୁହେଁ । ବାସ୍ତବରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଧାର୍ମିକମାନଙ୍କୁ ସୁଖ ଓ ଅଧାର୍ମିକମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ମିଳିବା ଲାଗିଛି ॥ ୧୮ ॥

୧୯—ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ମୁସାକୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଇଛି । ତତ୍ପରଶ୍ୱାତ୍ ପେଗମ୍ବରଙ୍କୁ ଅଣାଛନ୍ତି, ତତ୍ପରଶ୍ୱାତ୍ ମେଗ୍ସଙ୍କ ପୁଅ ଯୀଶୁଙ୍କୁ ଓ ରୁଡ୍ରଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ପ୍ରକଟଦେବାଗଣଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିଛି । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରୀତିକର ନୁହେଁ, ପେଗମ୍ବର ଯେତେବେଳେ ସେହି ବସ୍ତୁ ଧରି ଆସିଲେ, ସେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭେ ଅଭିମାନ କଲ; ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି କହି ଜଣକୁ ମାରିଦେଲ ॥ ମ: ୧ । ପି: ୧ ସ୍ୱ ୨ । ଆ: ୮୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—କୋରୁନ ଯଦି ସାକ୍ଷୀ ଦେଉଛି ଯେ ଶିଶୁର ମୁସାକୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଇଛନ୍ତି, ତେବେ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ମାନବୀ ଆବଶ୍ୟକ ଅଟେ । ଅଳ୍ପ ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ଯାହା ଦୋଷ ଅଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମତଭେଦ ସ୍ୱଭାବତଃ ଆସିଯାଏ । ଏହାଛଡ଼ା ‘ଦେବାଗଣ’ ବୋଲି ଯାହା ଲେଖାଅଛି, ତାହା ମଧ୍ୟ ମିଥ୍ୟା । ନବୋପସରଳମତଲୋକଙ୍କୁ ଭୁଲାଇବାପାଇଁ ଏହି ସବୁ ରଚନା କାରଣ, ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ଓ ବିଦ୍ୟାର ବିରୁଦ୍ଧ କଥାସବୁ ଅବଶ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ଅଟେ । ଯଦି କୁହାଯାଏ ଯେ ସେ ସମୟରେ ‘ଦେବାଗଣ’ ଥିଲା, ତେବେ ଆଜିକାଲି କୂଅରେ ଗଲା ? ଯାହା ଆଜିକାଲି ନାହିଁ, ତାହା ସେ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ॥ ୧୯ ॥

୨୦—ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷିତ କରିବାପାଇଁ କାମନା କରିଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ତାହା (କୋରୁନ) ଆସିଲା, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଥିଲେହିଁ ଶୀଘ୍ର ଅବଶ୍ୟାସୀ ହୋଇଗଲେ । ଅବଶ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆହ୍ଲାଙ୍କର ଅଭିଶାପ ଅଛି ॥ ମ: ୧ । ପି: ୧ ସ୍ୱ ୨ । ଆ: ୮୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯେପରି ଅନ୍ୟ ମତାବଳମ୍ବୀମାନଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟର ବହୁଳ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କଅଣ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟର କହନ୍ତି ନାହିଁ ? ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କଅଣ ତାଙ୍କ ନିଜ ମତର ଶିଶୁରଙ୍କ ତରଫରୁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଧିକ୍କାର କରନ୍ତି ନାହିଁ ? କେବଳ କହନ୍ତି ସତ୍ୟବାଦୀ କିଏ ଓ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ କିଏ ? ଯଦି ବିଶ୍ୱରପୂର୍ବକ ଦେଖାଯାଏ, ତେବେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସବୁମତରେ କିଛି ନା କିଛି ମିଥ୍ୟା ରହିଅଛି । ଆଜି ଯଦି ମତ୍ୟ, ତାହା ସବୁବିଧା ମାନ । କେବଳ ମୂର୍ଖତା ହିଁ ଏହିସବୁ ବାଦବିବାଦର ମୂଳ ଅଟେ ॥ ୨୦ ॥

୨୧— ବଶ୍ୟାସାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନନ୍ଦ-ସନ୍ଦେଶ । ଯେଉଁମାନେ ଆଲୁ ଦ୍ରା, ଦେବ
ପ୍ରମୁଦର, କିନ୍ତୁ ଭଲ ଓ ମୀନାଲଙ୍କ ପ୍ରତି ଶତ୍ରୁତା ରଖନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ
ଆଲୁ ମଧ୍ୟ ଶତ୍ରୁତା ରଖନ୍ତି ॥ ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସୂ: ୨ । ଆ: ୧୨, ୨୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ମୁସଲମାନମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଖୁଦାଙ୍କର କେହି ଅଂଶୀଦାର
ନାହିଁ, ଏହି ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କର ଦଳ କେଉଁଠୁ ଆସିଲା ? ଯେ ଅନ୍ୟର
ସେ କଥା ଖୁଦାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଶତ୍ରୁ ? ଏହା ସତ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଶତ୍ରୁର
ହେଲେ ଶତ୍ରୁ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

୨୨— ଷମା ମାଗୁଛୁ ବୋଲି କହ । ଆମେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଓ ସତ୍‌କର୍ମକାଣ୍ଡ-
ପଥ ଷମା କରିଦେବୁଁ ॥ ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସୂ: ୨ । ଆ: ୫୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଆଜ୍ଞା, ତେବେ କହ, ଖୁଦାଙ୍କ ଏପରି ଉପଦେଶରେ ସମସ୍ତେ
ହେବେ କି ନାହିଁ ? କାରଣ, ପାପୀମାନ ଭରସା ମିଳିଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଆଉ
କୌଣସି ଭୟ ରହେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଏପରି ଉପଦେଶ କର୍ତ୍ତା, ଖୁଦା
ଖୁଦାଙ୍କ ପୁସ୍ତକ ହୋଇ ନ ପାରେ । କାରଣ, ଖୁଦା ନ୍ୟାୟକାଣ୍ଡ, ସେ କଦାପି
କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ପାପ ଷମା କଲେ ଅନ୍ୟାୟକାଣ୍ଡ ହୋଇଯିବେ ।
ଏ ଯଥାବଦ୍ଦ ଦଣ୍ଡ ଦେଲେ ହିଁ ନ୍ୟାୟକାଣ୍ଡ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ॥ ୨୨ ॥

୨୩— ମୁସା ସୁଜାତଲେକଙ୍କପାଇଁ ପାଣି ମାଗିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପଥର ଉପରେ
ବାଡ଼ି ପିଟିବାକୁ କହିଲି । ତତ୍‌କାଳ ପଥରରୁ ବାରଟି ଝରଣା ପ୍ରବାହିତ
ହେଲା ॥ ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସୂ: ୨ । ଆ: ୭୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଦେଖନ୍ତୁ ଏବେ ! ଏପରି ଅସମ୍ଭବ କଥା ଏହାଙ୍କ ଭଳି ଆଉ
କିଏ ? ଖଣ୍ଡେ ପଥରରୁ ଦଣ୍ଡାତୀତଦ୍ୱାରା ବାରଟି ଝରଣା ବାହାରିବା ସଦୃଶ
ଅଟେ । ଅବଶ୍ୟ ସେହି ପଥରଭିତରେ ଗାତ ଖୋଳି ସେହି ଗାତରେ
ସୁରକ୍ଷା ସେଥିରେ ବାରଟି ଛୁଦ୍ଦ କରିଥିବା କଥା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ।
ଏହା ଅସମ୍ଭବ ॥ ୨୩ ॥

୨୪— ଭଗବାନ୍ ପାତାକୁ ଚାନ୍ଦିନୀ, ନିଜ ଦୟାରେ ତାହାକୁ ପ୍ରଧାନ କରି
ଛା ॥ ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସୂ: ୨ । ଆ: ୧୦୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— କ'ଣ ଅପାତକୁ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନ ମୁଖ୍ୟ ଓ ଦୟାର ପାତ୍ର

କରି ଦିଅନ୍ତି ? ଯଦି କରନ୍ତି; ତେବେ ତ ଖୁଦା ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟକାରୀ । ଏପରି ଅନ୍ୟାୟ
ସ୍ଥାରେ ଭଲ କାମ କିଏ କାହିଁକି କରିବ ଓ କୁଳମି କିଏ କାହିଁକି ଛାଡ଼ିବ ? କାରଣ
କର୍ମଫଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନ କରି ଏମାନେ ଖୁଦାଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନତା ଉପରେ ନିର୍ଭର
କରନ୍ତି । ଫଳରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭ୍ରାତାସୀନ୍ୟ ଆସିବାଦ୍ୱାରା କର୍ମେକ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରସନ୍ନତା
ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ॥ ୨୪ ॥

୨୫—ଦେଖ, ଯେପରି କାଫିରମାନେ ଭୃମ୍ଭମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ବିଚଳିତ କରି
ନ ଦିଅନ୍ତି; କାରଣ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱାସୀମାନଙ୍କର ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ଅଛନ୍ତି ।
ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସ୍ୱ: ୨ । ଆ: ୧୦୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖନ୍ତୁ, କାଫିରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସଦୂର କରି ଦେଇ
ପାରନ୍ତି—ଏହି ସତ୍ୟତାରେ ଖୁଦା ସ୍ୱୟଂ ସେମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରି ଦେଉଛନ୍ତି ।
ଖୁଦା କି ଅଳ୍ପଜ୍ଞ ? ଏପରି କଥାସବୁ ଖୁଦାଙ୍କର ହୋଇ ନ ପାରେ ॥ ୨୫ ॥

୨୬—ଯେଉଁଦିନକୁ ମୁହଁ କରିବ ଖୁଦାଙ୍କ ମୁହଁସେହିଦିନେ ଅଛି ।

ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସ୍ୱ: ୨ । ଆ: ୧୧୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏହିକଥା ସତ୍ୟତାହାର୍ଥରେ ମୁସଲମାନମାନେ ମକ୍କା ଅଡ଼େ
କାହିଁକି ମୁହଁ କରନ୍ତି ? ଯଦି କହନ୍ତି, “ମକ୍କା ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରିବାପାଇଁ ଅନୁମତି
ଆଦେଶ ଅଛି” । ତା’ହେଲେ ଏ ଆଦେଶ ମଧ୍ୟ ଅଛି ଯେ, ଯେଉଁ ଦିଗକୁ ଇସ୍ଲାମ୍
ଦିଗକୁ ମୁହଁ କର ! ତା’ହେଲେ କେଉଁ କଥା ସତ ଓ କେଉଁ କଥା ମିଥ ? ଇସ୍ଲାମ୍
ଆଲ୍ଲାହଙ୍କର ମୁଖ ଅଛି, ତା’ହେଲେ ସେ ସବୁ ଦିଗକୁ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ
ଗୋଟିଏ ଦିଗକୁ ହିଁ ରହିଯାଉ ସବୁଦିଗକୁ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଏ ଯୁକ୍ତି ଅସତ୍ୟ
ଅଟେ ॥ ୨୬ ॥

୨୭—ଆକାଶ ଏବଂ ପୃଥିବୀର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା କିଛି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ
ତାହୁଁ କିଛି ଜାମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ‘ହୋଇଯାଆ’ ବୋଲି କହିଲେ
ସବୁ ହୋଇଯାଏ ॥ ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସ୍ୱ: ୨ । ଆ: ୧୧୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଆଜ୍ଞା, ‘ହୋଇ ଯାଆ’ ଖୁଦାଙ୍କର ଏହି ଆଦେଶ କିଏ ଖୁଦାଙ୍କ
ଖୁଦା ଜାହାକୁ ଶୁଣାଇଲେ ? ଆଉ କିଏ ହୋଇଗଲା ? କେଉଁ କାରଣରୁ
କଲେ ? କୋରସରେ ଏହା ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ସୃଷ୍ଟି ସୃଷ୍ଟି ଖୁଦାଙ୍କ ବାକୀ
ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନ ଥିଲା, ତେବେ ଏହି ସ୍ୱପ୍ନର ଆସିଲା କେଉଁଠି ? ଯେହୁଣ୍ଡି
କାରଣ ଦିନା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ, ତେବେ ଏବେ ବଡ଼ ସ୍ୱପ୍ନର ବାକୀ

କିନ୍ତୁ କେଉଁଠୁ ଆସିବ ? ସୁତରାଂ ଏହା କେବଳ ବାଳାକେତକ କଥା ଅଟେ ।
ପୂର୍ବପକ୍ଷୀ— ନା ନା, ଖୁଦାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରୁ ।

ଉତ୍ତର ପକ୍ଷୀ— ତୁମ୍ଭ ଇଚ୍ଛାରେ କଅଣ ମାଛର ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ
ପରେ ? ପୁଣି କିପରି କହୁଛ ଯେ, ଖୁଦାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ଏହି ସମସ୍ତ ଜଗତ
ହୋଇଗଲା ?

ପୂର୍ବପକ୍ଷୀ— ଖୁଦା ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ଅଟନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା
ପାରିବ ।

ଉତ୍ତର ପକ୍ଷୀ— ସର୍ବଶକ୍ତିମାନର ଅର୍ଥ କଅଣ ?

ପୂର୍ବପକ୍ଷୀ— ସେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କରିପାରେ ।

ଉତ୍ତର ପକ୍ଷୀ— ତାହାହେଲେ ଖୁଦା କଅଣ ଅନ୍ୟ ଖୁଦା ଉତ୍ପନ୍ନ କରି
ପାରିବ ? ସ୍ୱୟଂ ମରି ପାରନ୍ତି ? ମୂର୍ଖ, ଶ୍ୱେଗୀ ଓ ଅଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରନ୍ତି ?

ପୂର୍ବ ପକ୍ଷୀ— ଏପରି କହାଯି ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର ପକ୍ଷୀ— ଅତୀତ ପରମେଶ୍ୱର ନିଜର ଓ ଅନ୍ୟର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱଭାବ
ନିଜେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ତିଆରି କରିବାକୁ ବା
କ୍ଷଣକୁ ଗଲେ ପ୍ରଥମ ତିନାଟି କାରଣର ଆବଶ୍ୟକତା ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରଥମ-
ଭୂମି, ଯଥା କୁନ୍ଦାର; ଦ୍ୱିତୀୟ- ମାଟିଆର ଉପାଦାନ ଅର୍ଥାତ୍ ମାଟି ଓ ତୃତୀୟ
ପାତାସାଧ୍ୟରେ ମାଟିଆ ନିର୍ମିତ ହୁଏ, ସେହି ସାଧନ ସମୂହ । କୁନ୍ଦାର ଯେପରି
ସାଧନ ସାହାଯ୍ୟରେ ମାଟିଆ ତିଆରି କରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମାଟିଆ ନିର୍ମାଣ ହେବା
କୁନ୍ଦାର, ମାଟି ଓ ତାହାର ସାଧନ ଥାଏ, ସେହିପରି ଏହି ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି
ପୂର୍ବରୁ ଜଗତର କାରଣ ପ୍ରକୃତି ତଥା ତା'ର ଅନାଦି ଗୁଣ, କର୍ମ ଓ ସ୍ୱଭାବ
ଅଟେ ଥାଏ । ସୁତରାଂ କୋଟିଗୁଣ ବାକ୍ୟ ସର୍ବଦା ଅସମ୍ଭବ ଅଟେ । ୧୭୩

ମହାବେଦରେ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କପାଇଁ ମକ୍ତକାକୁ ପବିତ୍ର ତଥା ସୁଖଦାୟକ
କର୍ମ ନିର୍ମାଣ କରିଅଛି, ତେଣୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଉପାସନାପାଇଁ ଇଚ୍ଛାହୀନଙ୍କ
ଗମନ କର ॥ ମ: ୧ । ସି: ୧ ସ୍ତ: ୨ । ଆ: ୧୨୫ ॥

ସମାପ୍ତି- ମକ୍ତକା ପୂର୍ବରୁ ଖୁଦା କଅଣ ଆଉ କୌଣସି ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ ନିର୍ମାଣ
କରିଥିଲେ ? ଯଦି ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ, ତେବେ ମକ୍ତକାକୁ ନିର୍ମାଣ କରିବାର କି
କାରଣ ଥିଲା ? ଯଦି ନିର୍ମାଣ କରି ନ ଥିଲେ, ତାହେଲେ ମକ୍ତକା ପୂର୍ବରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ

ପଳ ହୋଇଥିବା କରତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଖୁଦା ପବନ ସ୍ଥାନରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିଥିଲେ ।
ବୋଧହୁଏ, ଖଦା ସେ ସମୟରେ ପବନସ୍ଥାନ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ।

୨୫--କିଏ ସେ ଇବ୍ରାହିମଙ୍କ ଧର୍ମକୁ ନ ମାନିବା ବ୍ୟକ୍ତି ? ଯେଉଁମାନେ
ବୁଦ୍ଧି ଉନ୍ନାତମାନେ, ସେମାନେ କେବଳ ଏହିପରି ଲୋକ ଅଟନ୍ତି । ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବେ
ସଂସାରରେ କେବଳ ସେହି ମୋର ପ୍ରିୟପାତ୍ର ଓ ନିଶ୍ଚୟ ସେ ପରଲୋକରେ ମଧ୍ୟ
ଧାର୍ମିକ ଅଟେ ॥ ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସୂ: ୨ । ଆ: ୧୩୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ--ଏ କି କଥାଯେ, ଯେଉଁମାନେ ଇବ୍ରାହିମଙ୍କ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ
ହେବା କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନେ ମୁହଁ ? ଖୁଦା କେବଳ ଇବ୍ରାହିମଙ୍କ ପଦେ କଲେ,
ଏହାର କାରଣ କଣ ? ଯଦି ସେ ଧର୍ମସ୍ଥ ହେବା ହେତୁ ଖୁଦାଙ୍କର ପ୍ରିୟପାତ୍ର;
ତେବେ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଧର୍ମସ୍ଥ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ଧର୍ମସ୍ଥ ନ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ
ଯଦିସେ ପ୍ରିୟପାତ୍ର, ତେବେ ତାହା ଅନ୍ୟାୟ କଥା । ହଁ, ଏ କଥା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ ।
ଯେ, କେବଳ ଧର୍ମସ୍ଥ ମାନେଇଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହୁଅନ୍ତି; ଅଧର୍ମୀ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

୩୦--ନିଶ୍ଚୟ ମୁଁ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଥିବା ତୋତେ ଦେଖିଛି । ମୁଁ
ନିଶ୍ଚୟ ସେହି କାବା ଆଡ଼କୁ ତୋର ମୁହଁ ପେରାଇ ଦେବି । ତାହା ତୋ ପକ୍ଷରେ
ପ୍ରୀତିକର ହେବ । ଅତଏବ ତୁ ମସ୍ତକ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କର । ତୁ ଯେ କୌଣସି
ସ୍ଥାନରେ ରହ; ସେହି ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କର ।

ସମୀକ୍ଷକ--ଏହା କି ସାଧାରଣ ମୂର୍ଖିୟତା ?

ସୂତ୍ରପଞ୍ଚୀ--ଆମ୍ଭେ ମୁସଲମାନମାନେ ମୂର୍ଖିୟତା ନୋହୁଁ; କିନ୍ତୁ ମୂର୍ଖିୟତା
ଅଟେ । ଆମ୍ଭେ କାହାକୁ ଖୁଦା ଭାବୁ ନା ।

ଉତ୍ତର ପଞ୍ଚୀ--ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯାହାକୁ ମୂର୍ଖିୟତା କୁହ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୂର୍ଖି
ଗୁଡ଼ିକୁ ଇଶ୍ୱର ମାନନ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଭକ୍ତି କରନ୍ତି ।
ଯଦି ତୁମ୍ଭେମାନେ ମୂର୍ଖିଭଞ୍ଜକ, ତେବେ ସେହି ବଡ଼ ମୂର୍ଖିକାବାର ମସ୍ତକକୁ
କାହିଁକି ଭାଙ୍ଗିଲ ନାହିଁ ?

ସୂତ୍ରପଞ୍ଚୀ--ବାଃ ! ବାଃ ! ଆମ୍ଭକୁ ତ କାବା ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରିବାପାଇଁ
କୋରନର ଆଦେଶ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏପରି କରିବାପାଇଁ ବେତରେ ଆଶେ
ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେମାନେ ମୂର୍ଖିୟତା ନୁହନ୍ତି ତ ଆମେ ? ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଖୁଦାଙ୍କ
ଆଜ୍ଞା ଅବଶ୍ୟ ପାଳିବାକୁ ହେବ ।

ଉତ୍ତର ପକ୍ଷୀ—ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଯେପରି କୋରାଣରେ ଅଛା ଅଛୁ, ସେମାନଙ୍କପାଇଁ
 ପ୍ରସାଦରେ ଅଛୁ । ତୁମ୍ଭମାନେ ଯେପରି କୋରାଣକୁ ଖୁଦାଙ୍କ ବାଣୀ ମାନ,
 ପରି ଗୌରୀକମାନେ ମଧ୍ୟ ପୁରାଣକୁ ଶ୍ରୀରାମବତାରବ୍ୟାସଙ୍କ ବାଣୀ ବୋଲି
 ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ତୁମ୍ଭ ଓ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାର କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ ।
 ତୁମ୍ଭମାନେ ବଡ଼ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜକ ଆଉ ସେମାନେ ଛୋଟ । ଲେହବ୍ୟକ୍ତି
 ପଣିଆଲୁପ୍ତ ବା ବରଡ଼କୁ ଘରୁ ଘଉଡ଼ୁ ଘଉଡ଼ୁ ଓଲଟା ଘରେ ପଣିଆଏ, ଠିକ୍
 ପରି ମହମ୍ମଦ ସାହେବ ତ ଛୋଟ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମତରୁ ବାହାର କରି-
 ନ, କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ମୂର୍ତ୍ତି : ସେତ ପବ୍ତ ତେ ମକ୍କା ମସଜିଦ୍ ! ତାକୁ ସେ
 ସେମାନଙ୍କ ମତଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇ ଦେଲେ । ଏହା କଅଣ ସାମନ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି-
 ? ଅବଶ୍ୟ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସଦୃଶ ଯଦି ତୁମ୍ଭମାନେ ବୈଦିକମତାନୁଯାୟୀ
 ଲାଭାଅ, ତେବେ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ଅଦି କୁକର୍ମରୁ ବରତ ହୋଇପାରିବ । ଅନ୍ୟଥା
 ତୁମ୍ଭମାନେ ନିଜର ବିଶାଳ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାରୁ ଯେପରିଂ ବରତ ନ ହୋଇଛୁ,
 ପରିଂ ଅନ୍ୟଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ଶ୍ରେଣରୁ ଲଜ୍ଜା ପୂର୍ବକ ବରତ ହେବା ତୁମ୍ଭ-
 ମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ପ୍ରଥମେ ନିଜକୁ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାରୁ ପୃଥକ ରଖି ପବିତ୍ର ରଖିବା
 ତ ॥ ୩୦ ॥

୩୧—ଯେଉଁମାନେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ମାର୍ଗରେ ନିହତ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ‘ମୃତ’
 କୁହ ନାହିଁ; ବସ୍ତୁତଃ ସେମାନେ ଜୀବନ୍ତ ॥ ମ: ୨୮। ସି: ୨ ସ୍ୱ ୨ । ଆ ୧୫୪
 ସମୀକ୍ଷକ—ଅଜ୍ଞା କହିଲ, ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ମାର୍ଗରେ ମରିବା ବା ମରିବାର
 ପୂଜନ କଅଣ ? ଏପରି କାହିଁକି କହୁନାହିଁ, “ଏହାର ପ୍ରୟୋଜନ କେବଳ ସ୍ୱାର୍ଥ-
 ଲେଭ ଦେଖାଇଲେ ଲୋକମାନେ ଉଦ୍‌ଯାତ୍ର ସହିତ ଲଢ଼ିବେ, ଫଳରେ ଆମର
 ଧର୍ମ ଘେବ, ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଲୋକେ ଡରିବେ ନାହିଁ, ଲୁଣ୍ଠନ କଲେ ଧନ
 ଶ୍ରେୟ ମିଳିବ ଓ ପଶ୍ଚାତ୍ତ ବିଷୟଭୋଗ କରିବୁଁ ଇତ୍ୟାଦି ନିମିତ୍ତ ଏପରି ବିଶେଷତ
 ଶରଣ ଦିଆ ଯାଇଛି ” ॥ ୩୧ ॥

୩୨—ଆଲ୍‌ହା ନିଶ୍ଚୟ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖ ଦାତା । ଶଇତାନ ପକ୍ଷରେ ଯାଅ
 । ସେ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶତ୍ରୁ ଅଟେ । ସେ ଅସତ୍ ଓ ନିର୍ଲଜ୍ଜ କାର୍ଯ୍ୟ
 ଶତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅଦେଶ ଦିଏ ନାହିଁ । ଆଲ୍‌ହାଙ୍କ ସମ୍ମୁ-
 ଖେ ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ ନା, ସେ ତାହାହିଁ ଉପଦେଶ ଦେବ ॥

ମ: ୧। ସି: ୨। ସ୍ୱ: ୨। ଆ: ୧୭୫, ୧୭୮, ୧୭୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଖୁଦା ପାଣିମାନଙ୍କୁ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ଓ ପୁଣ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୟା
ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ନା କେବଳ ମୁସଲମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରତି ନିର୍ଦ୍ଦୟତା
ଦେଖାନ୍ତି ? ଯଦି ଦୃଷ୍ଟାୟ କଥା ଠିକ୍, ତେବେ ସେ ଈଶ୍ବର ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ
ନୁହନ୍ତି । ଯଦି ସେ ପରିପାକ୍ଷୀ ନୁହନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଯେ କୌଣସି ଧର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି
ଫିରରେ ଦୟା କରିବେ ଓ ଅଧର୍ମିକକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବେ । ପୁଣି ମହମ୍ମଦ ସାହେବ
ତଥା କୋରାନକୁ ମାନବୀୟ କିଛି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଲା ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଶଇତାନ
ସମସ୍ତଙ୍କର ଶତ୍ରୁ, ତାକୁ ଖୁଦା ଜନ୍ମ ଦେଲେ କାହିଁକି ? ଭବିଷ୍ୟତରେ କଅଣ
ଘଟିବ ବୋଲି ସେ ଜାଣି ନ ଥିଲେ କି ? ଯଦି ଜାଣିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପରୀକ୍ଷାପାଇଁ ତାକୁ
ଜନ୍ମ ଦେଇ ଥିଲେ, ତଥାପି ତାହା ସତ୍ୟ ହୋଇ ନ ପାରେ । କାରଣ, ଶତ୍ରୁ
କରିବା ଅଳ୍ପଜ୍ଞର କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ଯେ ସବୁଜ୍ଞ, ସେ ସବୁଦିନ ଶାବମାନଙ୍କର ଧର୍ମ
ଅସତ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ୟକ୍ ରୂପେ ଜାଣିଥାନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ, ଯଦି ଶଇତାନ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ଭୁଲାଇ ଦିଏ, ତେବେ ଶଇତାନକୁ କିଏ ଭୁଲାଇଛି ? ଯଦି କୁହ ନେ ଶଇତାନ ସ୍ବୟଂ
ଭୁଲେ, ତେବେ ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ସ୍ବୟଂ ଭୁଲି ପାରନ୍ତି । ପୁଣି ଶଇତାନର କାର୍ଯ୍ୟ
କଅଣ ? ଆଉ ଯଦି ଖୁଦାହିଁ ଶଇତାନକୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରିଛନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଖୁଦା
ଶଇତାନର ଶଇତାନ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେବେ । ଅତଃ ଏ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଈଶ୍ବର-
ଙ୍କର ହୋଇ ନ ପାରେ । ଯେ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହୁଏ, ସେ କୁସଙ୍ଗ ଓ ଅଜ୍ଞାନତାରୁ ପ୍ରାକ୍ତପଣ
ଅବଲମ୍ବନ କରେ ॥୩୨॥

୩୩ — ମୃତ ପ୍ରାଣୀ, ରକ୍ତ, ଦୁଷ୍ଟମାଂସ ତଥା ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ଅଲ୍ଲାଙ୍କ ନାମ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କାହାର ନାମ ନିଆଯାଏ, ସେ ସମସ୍ତ ଭୂମାନଙ୍କ ଶି-
ରେ ନିଷିଦ୍ଧ ଅଟେ ॥ ମ: ୧ । ସି: ୧ । ସ: ୨ । ଆ: ୧୭୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ = ଏଠାରେ ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ ଯେ, କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ନିଜକୁ
ମାରୁ ବା ତାକୁ କେହି ମାରୁ ଉଭୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ସମାନ । କି ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
କିଛି ଅଲ୍ପଭେଦ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ମୃତକତାରେ କୌଣସି ଭେଦ ନାହିଁ । ଆଉ ଯଦି
ଦୁଷ୍ଟମାଂସ ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ ତାହାହେଲେ, କଅଣ ମନୁଷ୍ୟ ମାଂସ ଖାଇବା ଉଚିତ ?
ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ନେଇ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ଉପକାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେବା ତଥା ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ
ହତ୍ୟା କରିବା କଅଣ ପ୍ରାଣସମ୍ପାଦକ କାର୍ଯ୍ୟ ? ଏହାଦ୍ୱାରା ଈଶ୍ବରଙ୍କ ନାମ କଳଙ୍କିତ
ହୋଇଯାଏ । ପରମେଶ୍ବର ଏହି ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀକୁ ସ୍ବର୍ଗ ଜନ୍ମର ଅବସର ଦେବା

ମାନଙ୍କ ହାତରେ ଦାରୁଣ କଷ୍ଟ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କାହିଁକି କଲେ ? ସେ କଣ
ପ୍ରତି ଦୟାକୁ ନୁହନ୍ତି ? ସେମାନେ କଅଣ ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନ ଭୁଲୁ ନୁହନ୍ତି ?
ପଶୁମାନଙ୍କ ହତ୍ୟାର ନିଷେଧ କରା ଯିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଖୁଦା ଏମାନଙ୍କୁ
କରିବାର ପ୍ରଣୟ ଦେଇ ଜଗତର ହାନି କରନ୍ତି ଓ ହିଂସାରୁପୀ ପାପରେ
ଜିତି ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଏପରି ସବୁକଥା ଖୁଦାଙ୍କର ଏବଂ ଖୁଦାରଚିତପୁତ୍ରଙ୍କର
ପିତା ହୋଇ ନ ପାରେ ॥ ୩୩ ॥

୩୪—ଉପବାସ ରୀତିରେ ନିଜ ନିଜ ପତ୍ନୀସହୃଦ ସମାଗମ କରିବାପାଇଁ
ନ କରାଯାଇଛି । ତୁମ୍ଭର ପତ୍ନୀମାନେ ତୁମ୍ଭପାଇଁ ଓ ତୁମ୍ଭମାନେ ତାଙ୍କପାଇଁ
ରଖି ସ୍ବରୂପ ଅଟ । ଆଲ୍‌ହା କାଣିଥିଲେ ଯେ, ତୁମ୍ଭମାନେ ବେଶ ଅର୍ଥାତ୍
ଭୁବ୍ବର କରିଥାଅ । ତେଣୁ ସେ ଏ ବିଷୟରେ ଧମା କରିଦେଲେ । ତୁମ୍ଭମାନେ
ପତ୍ନୀମାନଙ୍କ ସହୃଦ ମିଳିତ ହୋଇ ଶିଶୁରଙ୍କ ଲିଖିତ ସନ୍ତାନ ପ୍ରାପ୍ତିର ଅନୁ-
ମାନ କର । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କପାଇଁ ରାଧିର କୃଷ୍ଣ ତନ୍ତ୍ର ଦବନ୍ଦର ଶୁକୁ
ନିର ପରିଣତ ହୋଇନାହିଁ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମ୍ଭମାନେ ଯଥେଚ୍ଛା ଖାଅ ଏବଂ ପିଅ ।
ନ: ୧ । ସି: ୧ । ସୂ: ୧ । ଆ: ୧୮୭ ॥

ସ୍ବର୍ମାଷକ—ଏଠାରେ ଏହା କଣ ପଡ଼ୁଛି ଯେ, ଯେଉଁ ସମୟରେ ମୁସଲମାନ-
ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେଲା, ସେହି ସମୟରେ କିମ୍ବା ତାହା ପୂର୍ବରୁ କେହି ଏକମାସ ବ୍ୟାପୀ
ପୂର୍ଣ୍ଣବ୍ରତର ନିୟମ କଅଣ ବୋଲି କୌଣସିପିତାପୁତ୍ରଙ୍କୁ ପଚାରିଥିବ । ଚନ୍ଦ୍ରକଳାର
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାରେ ଖାଦ୍ୟ-ଗ୍ରାସର ହ୍ରାସ-ବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ସମ୍ବନ୍ଧିତ
କ୍ଷୟ ନ ଜାଣି ହୁଏ ତ ସେହି ପୌରାଣିକ କହିଥିବ ଯେ ତନ୍ତ୍ର ଦର୍ଶନ କରି ଭୋଜନ
କରି ଉଚିତ । ସେହି କଥାକୁ ମୁସଲମାନମାନେ ଏହି ରୂପେ ପାଲଟାଇ ଲୁଚିଲେ ।
ପ୍ରତି ବ୍ରତକାଳରେ ସ୍ତ୍ରୀସମାଗମ ବର୍ଜିତ, ତଥାପି ଖୁଦା ଗୋଟିଏ କଥା ବତାଇ
ଥିଲେ ଯେ, ମନ ନହଲେ ସ୍ତ୍ରୀସଂସର୍ଗ ମଧ୍ୟ କର ଓ ରାତିର ଯେତେଥର ଇଚ୍ଛା
କରଥର ଖାଅ । ଆଜ୍ଞା, ଏ କି ପ୍ରକାର ବ୍ରତ ଯେ ଦିନରେ ନ ଖାଇ ରାତିରେ
କେଳିକା ସେତେ ଖାଇବ ? ଏପରି କରିବା ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ହିମରବିରୁଦ୍ଧ ଅଟେ ।

୩୫—ଯେଉଁମାନେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି, ଆଲ୍‌ହାଙ୍କ ମାର୍ଗରେ
ସହୃଦ ଯୁଦ୍ଧ କର । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପାଅ, ସେ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟା
କର । ହତ୍ୟା ଅପେକ୍ଷା କୁପ୍ତ ଅଧିକ ନିନ୍ଦନୀୟ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁପ୍ତ ଦୁର୍ଗଭୂତ ଓ
ନିନ୍ଦକ ଧର୍ମ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନ ହୋଇଛି, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁଦ୍ଧ କର । ଯେଉଁମାନେ

ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି ଯେତେ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି, ତୁମ୍ଭେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସେତେ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କର ॥ ମ: ୧ । ସି: ୨ । ସ: ୨ । ଆ: ୧୯୦, ୧୯୨, ୧୯୩, ୨୯୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି କୋରାଜରେ ଏପରି କଥା ଲେଖା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା, ତେବେ ମୁସଲମାନମାନେ ଭିନ୍ନମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏତେ ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ କରି ନ ଥାନ୍ତେ । ନିରପରାଧକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ମହାପାପ । ଯେଉଁମାନେ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ, ମୁସଲମାନମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ‘କୁପ୍ତ’ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମତରେ କାଫିରଙ୍କୁ ରଖିବା ଅପେକ୍ଷା ହତ୍ୟା କରିବା ଶ୍ରେୟସ୍କର । ତେଣୁ ସେମାନେ ଏହିପରି କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଧର୍ମପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ କରି କରି ଶେଷରେ ଏମାନେ ରାଜ୍ୟାଦିରୁ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ । ଏହି ହେତୁ ଏମାନଙ୍କ ମନୋବୃତ୍ତି ଅନ୍ୟମତାବଲମ୍ବୀଙ୍କପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠୋର ହେଥାଏ । ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରତିଶୋଧ କଅଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ? ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ରେଣୀ କରି ଆମର ଯେତେ ଅପରାଧରେ, ଅନ୍ୟ ମଧ୍ୟ କଅଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରି ସେହି ତା’ର ଅପରାଧ କରିବା ? ଏହା ସବୁଥା ଅନ୍ୟାୟ ଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ । ଯଦି କୌଣସି ଅଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି ଆମକୁ ଗାଳିଦିଏ, ତେବେ କଅଣ ଆମେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଗାଳି ଦେବା ? ଏପରି କଥା ଈଶ୍ଵର ବା ଈଶ୍ଵରଭକ୍ତଙ୍କର କହିବା ସବୁଥା ଅସମ୍ଭବ । ଈଶ୍ଵରଭକ୍ତ ପୁସ୍ତକରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି କଥା ହୋଇ ନ ପାରେ । ବାସ୍ତବରେ ଏହା କେବଳ ସ୍ଵାର୍ଥ ମୁର୍ଖଲୋକଙ୍କର କଥା ଅଟେ ॥ ୩୫ ॥

୩୬—ଈଶ୍ଵର କଲହ କରିବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ହେ ମନୁଷ୍ୟଣେ! ଯଦି ବିଶ୍ଵାସ ଅଛି, ତେବେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଲସ୍‌ଲମରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୁଅ ॥

ମ: ୧ । ସି: ୨ । ସ: ୨ । ଆ: ୧୦୫, ୨୦୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଖୁଦା ଝଗଡ଼ା କରିବା ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ସେ ସ୍ଵୟଂ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ଝଗଡ଼ା କରିବାପାଇଁ କାହିଁକି ପ୍ରେରିତ କରନ୍ତି ଓ କଲହ ପ୍ରିୟ ମୁସଲମାନଙ୍କ ସହିତ ମିତ୍ରତା ରଖନ୍ତି ? ଖୁଦା ଯଦି ମୁସଲମାନ ମତ ଗ୍ରହଣ କଲେ ହିଁ ଆନନ୍ଦିତ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କେବଳ ପସିପାତ କରନ୍ତି । ଏଣୁ ସେ ସମସ୍ତ ସଂସାରର ଈଶ୍ଵର ନୁହନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଜଣାପାଏ ଯେ, କୋରାଜ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ନୁହେଁ କି ତହିଁରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଖୁଦା ମଧ୍ୟ ଈଶ୍ଵର ନୁହେଁ ॥

୩୭—ଖୁଦା ଯାହାକୁ ଭଲପାଆନ୍ତି, ତାହାକୁ ଖାବିକାର ଅନନ୍ତ ସାଧନ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ॥ ମ: ୧ । ସି: ୨ । ସ: ୨ । ଆ: ୨୧୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ — ଖୁଦା କଅଣ କାହାର ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ନ ଦେଖି ନିଷ୍କାରଣ ଜୀବକାର
 ଦାନ କରନ୍ତି ? ତାହାହେଲେ ତ ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ଉପରେ କିଛି ଅନ୍ତର ରହିଲ
 । କାରଣ, ଦୁଃଖ ସୁଖ ମିଳିବା ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ।
 ତେଣୁ ମୁସଲମାନମାନେ ଧର୍ମବିମୁଖ ହୋଇ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଭାବରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ—
 । ଆଉ କେହି କେହି କୋରାନର କଥା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନ କରି ଧର୍ମାତ୍ମା
 ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ॥ ୩୭ ॥

୧୮—କେହି ତୁମକୁ ରଜସ୍ୱଳା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ତୁମେ କୁହ ଯେ
 ନେ ଅମନ୍ୟ । ଋତୁକାଳରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଅ ନାହିଁ । ମସିହା ନ
 ଧର୍ମାତ୍ମା ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ରହ । ଋତୁସ୍ଥାନ ପରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ବିଧି
 ଉପରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଅ । ତମର ପତ୍ନୀମାନେ ତମର କ୍ଷେତ୍ର । ଅତଏବ
 ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନିଜ ନିଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବସବାସ କର । କୃତା ଶପଥ କଲେ ଆଲ୍‌ହା
 ମକୁ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ ॥ ମ:୧ । ସି:୨ । ସ:୧ । ୨୨୨ ୨୨୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ — ରଜସ୍ୱଳାର ସ୍ୱର୍ଗ ବାହ୍ୟର୍ଗ ନ କରିବା କଥା ଯାହା ଲେଖା ଅଛି,
 ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କ୍ଷେତ୍ର ଭାବ ତାଙ୍କ ସହୃଦ ଯଥେଚ୍ଛା
 କଥା ଯାହା ଲେଖା ଅଛି, ତାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ବିଷୟାସକ୍ତ କରିବାର କାରଣ
 । ଯଦି ଖୁଦା ମିଥ୍ୟା ଶପଥର ଦୋଷ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ
 କରିବେ; ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପାଳିବେ ନାହିଁ । ଏହାହାର ଖୁଦା ମିଥ୍ୟାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ
 ॥ ୩୮ ॥

୧୯—ଏପରି ଲୋକ କିଏ ଅଛି ଯେ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଋଣ ଦାନ କରିବ ? ଆଜ୍ଞା
 ଲବ୍ଧିବାସୀ ତାହାକୁ ଦୁରଗୁଣ ଦାନ ଦେବେ । ମ: ୧ । ସି: ୨ । ସ: ୨ । ୨୪୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ — ଆଜ୍ଞା : ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଋଣ ନେବାରେ କି ପ୍ରାୟାଜନ ଅଛି ?

୧୯୧୩ରଦ୍ୱୟମା ନାମକ ପୁସ୍ତକର ଏହି ବଚନର ଭାଷ୍ୟରେ ଲେଖା ଅଛି
 ଈଶ୍ୱର ମନୁଷ୍ୟ ମହମ୍ମଦ ସାହେବଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସି ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ, “ହେ
 ଦୁତ ! ଖୁଦା କାହିଁକି କରନ୍ତି ମାଗନ୍ତି ? ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ତୁମକୁ
 ପଦ୍ମ ଚୁଇବାପାଇଁ ।” ସେ ଲୋକ କହିଲେ, “ଆମର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ହେଲେ ମୁଁ
 ” ମହମ୍ମଦ ସାହେବ ତା’ର ଜାମିନ ହେଲେ । ଖୁଦାଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ
 ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଦୁତଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ହେଲେ ।

ଅଖିଳ ବିଶ୍ୱର ସୂକ୍ଷ୍ମା କି ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ଭେଦ ନାହିଁ ? କହାଯିବ ନୁହେଁ । କେବଳ ନିବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି କରିପାରେ । ଶିଶୁରଙ୍କ ପନାଗାର କଅଣ ଖାଲି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ? ସେ କଅଣ ହୁଣ୍ଡି କାମରେ ଏବଂ ବେପାର ଆଦିରେ ଲିପ୍ତ ହୋଇ ଶତଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଯେ, ଉଧାର ନେବାକୁ ଗଲେ ଓ ଦି.ଗୁଣ ଦେବାକୁ ଗଲେ ? କୌଣସି ବଣିକ କଅଣ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରେ ? ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେବାଳିଆ ହୋଇଯାଏ, କିମ୍ବା ଯାହାର ଆୟ ଅମେଧ ବା ଅଧିକ ହୋଇଥାଏ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି କେବଳ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଶିଶୁରଙ୍କୁ ଏପରି କରିବା ପଡ଼େ ନା ॥ ୩୯ ॥

୪୦—ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ନାହିଁ ଏବଂ କେତେକ କା'ପିର ହୋଇଗଲେ । ଆଲ୍‌ହା ବୁଝିଥିଲେ ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ନଥାନ୍ତେ । ସେ ଯାହା ବୁଝାନ୍ତି ତାହା କରନ୍ତି ॥ ମ: ୧ । ସି: ୩ । ସ: ୨ । ଆ: ୨୫୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯେତେ ଯୁଦ୍ଧ ହୁଏ, ସେ ସବୁ କଅଣ କେବଳ ଶିଶୁରଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ? ଶିଶୁର ବୁଝିଲେ କଅଣ ପାପକର୍ମ ମଧ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି ? ତାହାହଲେ ସେ ଶିଶୁର ହିଁ ନୁହନ୍ତି । କାରଣ ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କରି ଝଗଡ଼ା କରିବା କୌଣସି ସତ୍ତ୍ୱ ପୁଣି-ହର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଏହି କୋରନ ଶିଶୁର ରଚିତ ନୁହେଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ଧାର୍ମିକ ବିଦ୍ୱାନ ରଚିତ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ॥ ୪୩ ॥

୪୧—ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀରେ ଯାହା କିଛି ଅଛି, ତାହା ସବୁ କେବଳ ତାଙ୍କର ପାଇଁ । ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାରେ ତାଙ୍କର ସିଂହାସନ ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀକୁ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ କରିଅଛି ॥ ମ: ୧ । ସି: ୩ । ସ: ୨ । ଆ: ୨୫୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ପରମେଶ୍ୱର ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଜଗତର ପାଇଁ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି; ନିଜପାଇଁ ନୁହେଁ । କାରଣ, ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ଅଟନ୍ତି । ତାଙ୍କ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରୟୋଜନ ନ ଥାଏ । ଯଦି ତାଙ୍କର ସିଂହାସନ ଅଛି, ତେବେ ସେ ଏକଦେଶୀ ଅଟନ୍ତି । ଯେ ଏକ ଦେଶୀ, ତାଙ୍କୁ ଶିଶୁର କୁହାଯାଏ ନାହିଁ । କାରଣ ଶିଶୁର ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଅଟନ୍ତି ॥ ୪୧ ॥

୪୨—ଆଲ୍‌ହା ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ପୂର୍ବ ଦିଗରୁ ଆନୟନ କରନ୍ତି । ଆଜ୍ଞା ! ତୁ ତାଙ୍କ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରୁ ତ ଆନୟନ କର । ଏହା ଶୁଣି ଅବଶ୍ୟାସୀମାନେ ଚକିତ ହୋଇ ଗଲେ । ବାସ୍ତବରେ ଶିଶୁର ପାପୀମାନଙ୍କୁ ପଥ ଦେଖାନ୍ତି ନାହିଁ ॥ ମ: ୧ । ସି: ୩ । ସ: ୨ । ଆ: ୨୫୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଦେଖନ୍ତୁ କପରି ଅଜ୍ଞାନତା ! ସୂର୍ଯ୍ୟ କେବେହେଲେ ପୃଥ୍ବୀକୁ
କମ୍ପା ପଶ୍ଚିମରୁ ପୃଥ୍ବୀକୁ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ନିଜ ପରିଧି-
ରୁ ଥାଆନ୍ତି । ଏଥିରୁ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, କୋବେ-ରଚୟିତାଙ୍କୁ
ଓ ଭୂଗୋଳବିଦ୍ୟା ଜଣା ନ ଥିଲା । ଯଦି ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଖୁଦା ପାର୍ସୀ-
ପଥ ଦେଖାନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ଧାର୍ମିକମାନଙ୍କପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର କିଛି ପ୍ରୟୋ-
ଗ ନାହିଁ । କାରଣ, ଧାର୍ମିକମାନେ ଆଗରୁ ଧର୍ମପଥରେ ଥାଆନ୍ତି । ମାର୍ଗ ତ
ଅଛୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ବତାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ସୁତରାଂ ଏହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୁ
ହୋଇ କୋବନର କହି ମସ୍ତବଜ ଭୁଲ କରିଅଛନ୍ତି ॥ ୪୨ ॥

୪୩— ସେ କହିଲେ, ଚାଲିଯିବ କିନ୍ତୁ ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ଆକୃତି ଚିହ୍ନି ରଖ ।
ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏଁ ରଖି ସେମା-
ତାଙ୍କ । ସେମାନେ ଦୌଡ଼ ଦୌଡ଼ ତୁମ ପାଖକୁ ଚାଲି ଆସିବେ ॥
ମଂ ୧ । ସିଂ ୩ । ସ୍ୱଂ ୨ । ଅଂ ୨୬୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ୧୫ ! କି ଚମତ୍କାର !! ଦେଖ, ମୁସଲମାନଙ୍କ ଖୁଦା କପରି
ନାଟ ଭଳି ଯାଦୁଖେଳ କରୁଛନ୍ତି । ଏହିଭଳି କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା କି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ
ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ? ବୁଦ୍ଧିମାନ ମନୁଷ୍ୟ ଏପରି ଖୁଦାଙ୍କୁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଦେଇ
ରେ ରହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟମାନେ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାସ କରନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଖୁଦାଙ୍କ
ବୁଦ୍ଧି ପରିବର୍ତ୍ତରେ ହାସ ହେବା ଜଣାଯାଏ ॥ ୪୩ ॥

୪୪— ସେ ଯାହାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ତାହାକୁ ମନେପକାନ୍ତି ଦିଅନ୍ତି ॥
ମଂ ୧ । ସିଂ ୩ । ସ୍ୱଂ ୨ । ଅଂ ୨୭୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଯଦି ଖୁଦା ଯାହାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ତାହାକୁ ମନେପକାନ୍ତି ଦିଅନ୍ତି,
ତେଲେ ବୋଧହୁଏ ଯାହାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ, ତାହାକୁ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିବେ
କି ଈଶ୍ୱରୋଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ଯେ ପକ୍ଷପାତ ପରିତ୍ୟାଗ ପୃଥକ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ସେହି କେବଳ ଈଶ୍ୱର ଓ ଆତ୍ମା ନିରାଲୋଚନ; ଅନ୍ୟ
କିଛି ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ॥ ୪୪ ॥

୪୫— ସେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ କାହାରିକୁ କ୍ଷମା କରିବେ କିମ୍ବା ଦଣ୍ଡ
ଦେବ । କାରଣ, ସେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ବଳବାନ । ମଂ ୧ । ସିଂ ୩ । ସ୍ୱଂ ୨ । ଅଂ ୨୮୪ ।

ସମୀକ୍ଷକ— ସମଣୀୟ ଲୋକକୁ କ୍ଷମା ନ ଦେଲେ ଅସମଣୀୟକୁ କ୍ଷମା ଦେବା
ମୂର୍ଖତାର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ କି ? ଯଦି ଈଶ୍ଵର କାହାରିକୁ ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ପଦ
ବା ପୁଣ୍ୟାମ୍ବା କରନ୍ତି, ତେବେ ଜୀବ ପାପ ପୁଣ୍ୟର ଦାୟୀ ହେବ କାହିଁକି ? ଈଶ୍ଵର
ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ପାପୀ ବା ପୁଣ୍ୟାମ୍ବା କଲେ ଜୀବକୁ ଦୁଃଖ ସୁଖ ମିଳିବ
ନୁହେଁ । କାରଣ ଯେପରି କୌଣସି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନିଜ ଯେନା-
ପତର ଆଙ୍ଗନୁସାରେ କାହାରିକୁ ହତ୍ୟା କଲେ କିମ୍ବା ରକ୍ଷାକଲେ ସୁଖ ଗର୍ଭାସୁତ
ଦାୟୀ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେହିପରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଦୁଃଖ ସୁଖ
ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି ॥ ୪୫ ॥

୪୬— ଧର୍ମପରାୟଣ ଲୋକଙ୍କୁ କୁହ କି ସେମାନଙ୍କୁ ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ସୁଖ
ସମାଗର ଆଉ କଅଣ ଦେବ । ଆଲହା ତାଙ୍କପାଇଁ ଯେଉଁ ସ୍ଵର୍ଗର ବ୍ୟବସ୍ଥା କର
ଛନ୍ତି, ସେଠାରେ କୃତ୍ରିମ ଝରଣା ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ ଓ ସବଦା ସେଠାରେ ଅନୁଭବ
ସୁନ୍ଦରତାମଣିମାନେ ନିବାସ କରନ୍ତି । ଆଲହା ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଅନୁଚରମାନଙ୍କ
ସହିତ ପ୍ରୀତିପୁଣ୍ଡ ଲୋଚନରେ ଦେଖିଥାନ୍ତି ॥ ମ: ୨ । ସି: ୩ । ସ: ୩ । ଆ: ୧୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଆଜ୍ଞା କହିଲ ଭଲ ! ତାହା ସ୍ଵର୍ଗ ନା ବେଶ୍ୟାଳୟ ? ଏହା ଈଶ୍ଵରଙ୍କ
ଈଶ୍ଵର କୁହାଯିବ ନା ହେଁ ? ଯେଉଁ ପୃଥିବୀରେ ଏପରି କଥା ସବୁ ଲୋକଙ୍କୁ
ତାକୁ କେହି ବିଦ୍ଵାନ ଈଶ୍ଵରୀୟ ମାନବ ନାହିଁ । ଈଶ୍ଵର ପକ୍ଷପାତ କାହିଁକି କରନ୍ତି
ସ୍ଵର୍ଗରେ ସବଦା ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ରହନ୍ତି, ସେମାନେ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କର
ପରେ ସେଠାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ନା ସେହିଠାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛନ୍ତି ? ଯଦି ସେଠାରେ
ଜନ୍ମହେଲ ପରେ ସେଠାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଳୟ ପୂର୍ବରୁ ଆଲହା ସେମାନଙ୍କୁ
ଭୁକାଇ ନେଲେ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଵାମୀମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ଭୁକାଇ ନେଲେ ନାହିଁ ?
ଏହାଛଡା ‘ପ୍ରଳୟର ଗର୍ଭରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ନ୍ୟାୟ ବିଚାର କରାଯିବ’—ଏହା ସ୍ଵପ୍ନ
ସେ କାହିଁକି ଭୁଲ୍ କଲେ ? ଯଦି ସେମାନେ ସେହିଠାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବେ ତେବେ ପ୍ରଳୟ
ଗର୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ କପରି ଜୀବନ ଯାପନ କରନ୍ତି ? ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ
ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ତେବେ ଖୁଦା ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଯାଉଥିବା ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ କୁହ
ଆଣି ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗାଇବେ ? ଖୁଦା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କପରି ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ବିରସ୍ତ୍ରୀ
କଲେନାହିଁ କାହିଁକି ? ସୁତରାଂ ମୁସଲମାନଙ୍କ ଖୁଦା ଅନ୍ୟାୟୀ ଓ ନୀତିହୀନ
ଅଟନ୍ତି ॥ ୪୬ ॥

୪୭—ଇସ୍ଲାମ୍ ଧର୍ମ ନିଶ୍ଚୟ ହିଁ ଆଲ୍ଲାଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇଅଛି ॥

ମ: ୧ । ସି: ୩ । ପ: ୩ । ଆ: ୧୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ — ଈଶ୍ୱର କ'ଣ କେବଳ ମୁସଲମାନଙ୍କର ? ଆଉ କାହାର ? ତେର ଶବ୍ଦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ କ'ଣ ଈଶ୍ୱରସ୍ୱରୂପ ଆଦୌ ନ ଥିଲା ? ଥିଲା କଣ ଯାହାକୁ ଯେ ଏହି କୋରାନ ପୁସ୍ତକ ଈଶ୍ୱରକୃତ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାଦାତା ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ? ॥ ୪୭ ॥

୪୮— ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବକୁ ତାହାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାଜ୍ଞାନ ଦିଆଯିବ । କାହାପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କରାଯିବ ନାହିଁ । କୁହ, “ହେ ଆଲ୍ଲା !! ତୁମ୍ଭେ କେବଳ ରାଜ୍ୟର ଅଧିପତି ଅଟ । ତୁମ୍ଭେ ଯାହାକୁ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କର, ତାହାକୁ ଦିଅ ଓ ଯାହାଠାରୁ ଖାଇ ନେବାକୁ ଚାହୁଁ, ତାହାଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଅ । ତୁମେ ହିଁ ଯାହାକୁ ଇଚ୍ଛାକର, ତାହାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବା ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରଦାନ କର । ସବୁ କିଛି ତୁମ୍ଭେ ହାତରେ; ସବୋ-ର ତୁମ୍ଭେ । ତୁମ୍ଭେ ହିଁ ଦିନକୁ ରାତିରେ ଓ ରାତିକୁ ଦିନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କର; ଋତୁ ମୃତକକୁ ଓ ମୃତକରୁ ଜୀବିତକୁ ଲାହାର କର । ତୁମ୍ଭେ ଯାହାକୁ ଇଚ୍ଛା, ତାହାକୁ ଅପରିମିତ ଅଳ୍ପ ପ୍ରଦାନ କର । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମୁସଲମାନ-ମାନଙ୍କ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସହାୟତା ମିଳିତା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଚାହୁଁ ବୋଲି କହ, ତେବେ ମୋର ଅନୁସରଣ କର । ଈଶ୍ୱର ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନି ପାଇବେ ଓ ତୁମ୍ଭର ପାପକୁ କ୍ଷମା କରିବେ । ସେ କରୁଣାମୟ ଅଟନ୍ତି ।

ମ: ୧ । ସି: ୩ । ପ: ୩ । ଆ: ୨୪-୨୭, ୩୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବକୁ ତାହାର କର୍ମର ପୁରା ପୁରା ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ । ତେବେ କ୍ଷମା କରାଯିବ ନାହିଁ । ଆଉ ଯଦି କ୍ଷମା କରାଯାଏ, ତେବେ ଫଳ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ । ଫଳତଃ ଅନ୍ୟାୟ ହେବ । ଯଦି ବିନା ଉତ୍ତମକାର୍ଯ୍ୟ-ର ଈଶ୍ୱର ରାଜ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ସିଦ୍ଧ ହେବେ । ଜୀବିତରୁ ମୃତକର ଓ ମୃତକରୁ ଜୀବିତର ଉଦ୍ଧୱ ଅସମ୍ଭବ । କାରଣ, ଈଶ୍ୱରସ୍ୱରୂପ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଅଭେଦ୍ୟ ଅଟେ । ତାହାର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ଯେ, ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁମାନେ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି କହିବା କେତେଦୂର ପସପାତ କଥା । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ

ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ମିଶିତା ନ କରିବାକୁ ଓ ଦୁଷ୍ଟପ୍ରକୃତି ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶିତା କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେବା ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଈଶ୍ଵରଭରୁ ବହୁତ କାମ୍ୟ ଅଟେ । ଏଥିରୁ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, କୋରାନ, କୋରାନବର୍ଣ୍ଣିତ ଈଶ୍ଵର ଓ ମୁସଲମାନମାନେ ପୂର୍ବପୁର ପକ୍ଷପାତ ଓ ଅବଦ୍ୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଟନ୍ତି । ଏହି କାରଣରୁ ମୁସଲମାନମାନେ ଅନ୍ଧକାରରେ ପଡ଼ିରହିଛନ୍ତି । ଏବେ ମହମ୍ମଦ ସାହେବଙ୍କ ଲୀଳା ଦେଖ ! ସେ କହିଛନ୍ତି, “ଯଦି ତୁମ୍ଭେମାନେ ମୋର ଅନୁସରଣ କରିବ, ତେବେ ଖୁଦା ତୁମ୍ଭର ପକ୍ଷ ନେବେ । ତୁମ୍ଭେ ପାପ ପଡ଼ିରୁପ ପାପ କଲେ, ସେ ତମା ମଧ୍ୟ କରିଦେବ । ଏହାଦ୍ଵାରା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, ମହମ୍ମଦ ସାହେବଙ୍କ ଅନ୍ତଃକରଣ ପବିତ୍ର ନ ଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ସେ ନିଜ ପ୍ରୟୋଜନ ସିଦ୍ଧ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୋରାନରଚନା କରିଛନ୍ତି କିମ୍ବା କାହାକୁ କରାଇଛନ୍ତି ॥ ୪୮ ॥

୪୯—ଯେଉଁ ସମୟରେ ଦେବଦୂତମାନେ କହିଲେ, “ହେ ମରୟମ ! ଅଲ୍ଲା ଜଗତର ସମସ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଗତ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ ଦି ପବିତ୍ର କରିଛନ୍ତି ।

ମ: ୧ । ସି: ୩ । ସମ୍ପା: ୨୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଆଜିକାଲି ଖୁଦା ଓ ତାହାଙ୍କ ଦୂତମାନେ କାହାରିସହିତ କଥା-ବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି, ତେବେପ୍ରଥମ ଆସିଥିବେ ବୋଲି କି ବିଶ୍ଵାସ ହେଉ ନାହିଁ । ଏହାଯାଏ ଯେ, ପୂର୍ବ ଲୋକମାନେ ପୁରାଣୀୟ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏବେ ନାହାନ୍ତି, କେବଳ ଏକଥା ମିଥ୍ୟା । ବାବରରେ ଶ୍ରୀକ୍ରିଷ୍ଣାନ ଓ ମୁସଲମାନମାନେ ଯେଉଁ ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲେ, ସେ ସମୟରେ ତତ୍କାଳୀନ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ଦୁ ବଶ୍ୟୁଆ ଓ ମୂର୍ଖ ଥିଲେ । ଏଣୁ ଏପରି ବିଦ୍ୟାହରୁଦ୍ଧମତ ସେଠାରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ପାରିଲା । କିନ୍ତୁ ଏବେ ଲୋକମାନେ ଅଧିକ ବିଦ୍ଵାନ । ତେଣୁ ଏହିମତ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ବରଂ ଏହିପରି ନିଃସାର ମତମତାନ୍ତର ଗୁଡ଼ିକ ବୁଦ୍ଧି ନ ପାଇ ଦିନକୁଦିନ ଲୋପ ପାଇବାକୁ ଯାଉଛି ॥ ୪୯ ॥

୫୦—ଅଲ୍ଲା ତାହାକୁ କହିଲେ, “ହୋଇ ଯାଆ”—ଏତକରେ ସେ ହୋଇଗଲା । କାଫିରମାନେ ପ୍ରତାରଣା କଲେ । ଈଶ୍ଵର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତାରଣା କଲେ । ଖୁଦା ବହୁ ମାୟାଶୀ ॥ ମ: ୧ । ସି: ୩ । ସମ୍ପା: ୨୨, ୫୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ମୁସଲମାନମାନେ ଯଦି ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ବାକ୍ୟର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ମୃତି ସତ୍ୟ ସ୍ଵୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ; ତେବେ ଖୁଦା କାହାକୁ କହିଲେ ଓ ତାଙ୍କ କହିବା ଅନୁସାରେ କିଏ ହୋଇଗଲା ? ମୁସଲମାନମାନେ ସାତଜନ୍ମରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଉତ୍ତର

ଉଲ୍ଲ ପାରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଉପାଦାନ କାରଣ ଅଭାବରେ କଦାପି କୌଣସି
 ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ବିନା ମାତା-ପିତାରେ କାହାର ଶରୀର ହେବା
 ଅସମ୍ଭବ, ସେହିପରି କାରଣ ବିନା କାର୍ଯ୍ୟୋତ୍ପତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ । ଯେ ପ୍ରତା-
 ପ ହୁଏ ଏବଂ ପ୍ରତାରଣା ଓ ଦମ୍ଭ କରେ, ସେ କଦାପି ଈଶ୍ଵର ପଦବାର୍ଥ୍ୟ ହୋଇ
 ପାରି ନାହିଁ । ଏପରି କି କୌଣସି ଶିଷ୍ଟ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଆଚରଣ କରିପାରନ୍ତି
 ନାହିଁ ॥ ୫୦ ॥

୫୧— ଆଲ୍ପା ତୁମକୁ ଭିନ୍ନ ହଜାର ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଦେବଦୂତଙ୍କଦ୍ଵାରା ସହାୟତା
 ଦାନ କରିବେ । ଏହା କଅଣ ତୁମ୍ଭ ପକ୍ଷରେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ ।

ମଂ: ୧ । ପି: ୪ । ସ: ୩ । ଆ: ୧୨୩

ସମୀକ୍ଷକ— ଯଦି ସେ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ହଜାର ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଦେବଦୂତଙ୍କ-
 ଦ୍ଵାରା ସହାୟତା କରୁଥିଲେ, ତେବେ, ଏବେ ଯେଉଁ ଅନେକ ମୁସଲମାନରାଜ୍ୟ ନଷ୍ଟ
 ହୋଇଗଲାଣି ; ଅନେକ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଛି, ତାଙ୍କୁ ଖୁଦା କାହିଁକି ସହାୟତା କରୁ
 ନାହିଁ ? ସୁତରାଂ ଏହି ମହା ଅନ୍ୟାୟମୂଳକ କଥା କେବଳ ଲୋଭ ଦେଖାଇ
 ମାନଙ୍କୁ ହସ୍ତଗତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗତା ଯାଇଛି ॥ ୫୧ ॥

୫୨ = କାଫିରମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନୁମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା ଦିଅ । ଆଲ୍ପା
 ମାନଙ୍କର ସବୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସହାୟକ ତଥା କାର୍ଯ୍ୟସାଧକ ଅଟନ୍ତି । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ
 ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିତ ହୁଅ, ତେବେ ଜାଣ ଯେ ଏହା ଆଲ୍ପା
 ଦୟା । ମଂ: ୧ । ପି: ୪ । ସ: ୩ । ଆ: ୧୪୭, ୧୪୯ । ୧୫୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ମୁସଲମାନମାନେ ଭିନ୍ନ ମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ
 ସାହାଯ୍ୟ ଚାହାନ୍ତି— ଏହା ତାଙ୍କର ଏକ ଭ୍ରମ ମତ । ଈଶ୍ଵର
 ଏପରି ନିବୋଧ ଯେ ତାଙ୍କ ସେପରି ପ୍ରାର୍ଥନା ସ୍ଵୀକାର କରିବେ ? ଯଦି ଆଲ୍ପା
 କାର୍ଯ୍ୟସାଧକ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କର ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କାହିଁକି ହୁଏ ?
 ଉତ୍ତର ଜଣା ପଡ଼ୁଛି ଯେ, ଆଲ୍ପା ମଧ୍ୟ ମୁସଲମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିବେଚନା ମୋହାସକ୍ତ ।
 ଖୁଦା ଏପରି ପକ୍ଷପାତୀ, ତେବେ ସେ ଧର୍ମାନ୍ତରମାନଙ୍କର କଦାପି ଉପାସ୍ୟ ହୋଇ
 ପାରି ନାହିଁ ॥ ୫୨ ॥

୫୩— ଆଲ୍ପା ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପରୋପକାରୀ ଜଣାନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜ
 ମୁସଲମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଯାହାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ତାକୁ ଜ୍ଞାନ ଦିଅନ୍ତି । ଅତଏବ
 ଖୁଦା ଓ ତାଙ୍କ ପ୍ରେମୀଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ କର ॥ ମଂ: ୧ । ପି: ୧୪୩ । ଆ: ୧୭୯

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ମୁସଲମାନମାନେ ଖୁଦାଙ୍କ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ; କାହାକୁ ଖୁଦାଙ୍କ ସହଯୋଗୀ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ଖୁଦାଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ସମୟରେ ମହମ୍ମଦସାହେବଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସହଯୋଗୀ କାହିଁକି ସମ୍ମାନିତ କଲେ ? ଆଲ୍ଲା ଯେମିତି ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ କହିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଯେମିତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଅଂଶୀଦାର ସ୍ଥିତି ହେଲେ ଏଣୁ ଖୁଦାଙ୍କୁ ‘ଅଦ୍ୱିତୀୟ’ କହିବା ଅସଙ୍ଗତ ହେଲା । ଯଦି ଏହାର ଅର୍ଥ ଏପରି ବୁଝାଯାଏ, ମହମ୍ମଦ ସାହେବଙ୍କୁ ଯେମିତି ବୋଲି ମାନବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ତେବେ ପ୍ରତି ଜଣେ ମହମ୍ମଦ ସାହେବଙ୍କଠାରେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ଯଦି ଖୁଦା ମହମ୍ମଦ ସାହେବଙ୍କୁ ଯେମିତି ନ କଲି ଫର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱୟଂ ନିଜର ଅଭିପ୍ରେତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଶକ୍ତିସ୍ଥାନ ଅଟନ୍ତି ॥ ୫୩ ॥

୫୪—ହେ ବିଶ୍ୱାସକାରୀ ମନୁଷ୍ୟ ! ସନ୍ତୋଷ ପାଶେ ବର, ଯେତେବେଳେ ରଖ, ଯୁଦ୍ଧରେ ଚିତ ରହ ଓ ଆଲ୍ଲାଙ୍କୁ ଭୟକର । ତାହାହେଲେ ତୁମେ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବ ॥ ମ:୧ । ସି:୪ । ସ: ୩ । ଆ: ୨୦୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏହି କୋରାନବର୍ଣ୍ଣିତଖୁଦା ଓ ଯେମିତି ଦୁହେଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଥିଲେ । ଯେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଆଜ୍ଞା ଦିଏ, ସେ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକାଣ ହୋଇଥାଏ । ଖୁଦା ନାମମାତ୍ର ଥିଲେ କଥା ମୁକ୍ତି ମିଳିଯାଏ ? ଅଥବା ଅଧର୍ମମୁକ୍ତ ଯୁଦ୍ଧ ଉତ୍ତର ଦ୍ୱାରା ମୁକ୍ତିଲାଭ ହୁଏ ? ଯଦି ପ୍ରଥମ କଥା ଠିକ୍, ତେବେ ତ ଏପରି ଉତ୍ତର ଓ ଉତ୍ତରରେ କୌଣସି ଭେଦ ନାହିଁ । ଆଉ ଯଦି ଦ୍ୱିତୀୟ କଥା ଠିକ୍, ତେବେ ତାହା ମୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ଅଟେ ॥ ୫୪ ॥

୫୫—ଆଲ୍ଲାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦାତନମୟ ଏହି ଯେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଲ୍ଲାଙ୍କ ରୟାଲ୍ ଆଜ୍ଞା ପାଳିବ, ସେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବ । ସେଠାରେ କୃଷିମନ୍ତ ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ ଏହି ଦୂର୍ଗୋପ୍ତି ଯେବେ ଉମ କାମ୍ୟ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଲ୍ଲା ଓ ତାଙ୍କ ରୟାଲ୍ ଆଜ୍ଞା ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବ ଓ ନିୟତ ଯୋଦ୍ଧାରୁ ବାହାର ଯିବ, ତାକୁ ଶାନ୍ତି ଅଭିପ୍ରେତ ଜଳାଇ ଦିଆଯିବ । ତାହାପାଇଁ ଦୁର୍ବିସୟ ଦୁଃଖ ପ୍ରସୂତ ଅଛି ॥

ମ:୧ । ସି:୪ । ସ:୪ । ଆ: ୨୦୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଖୁଦା ସ୍ୱୟଂ ଯେମିତି ସାହେବଙ୍କୁ ନିଜର ଅଂଶୀଦାର ନେଇଛନ୍ତି । ଏକଥା ସେ ନିଜେ କୋରାନରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଯେମିତି ଯେମିତି ଯେମିତି ଏପରି ମୋହଯୁକ୍ତ ଯେ, ସେ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗରେ ନିଜର ଅଂଶୀଦାର ନେଇଛନ୍ତି ।

କରିବ । କୌଣସି କଥାରେ ମଧ୍ୟ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଖୁଦା ସ୍ତବ୍ଧ ନୁହନ୍ତି । ତେଣୁ
 ଅତି ଶୀଘ୍ର କହିବା ବୃଥା । ଏପରି ସବୁକଥା ଶୁଣିଲେ ପୁସ୍ତକରେ ଥିବା
 ଚିନ୍ତା ॥ ୫୫ ॥

୫୬—ଆଲ୍‌ହା ଗୋଟିଏ ସସରେଣୁ ପରିମାଣ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।
 କଲାଣକାଣକୁ ଦିଗୁଣ ଲଭ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ॥ ମ: ୧ । ସି: ୫ । ସୂ: ୧ । ଆ: ୪୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଖୁଦା ସସରେଣୁ ପରିମାଣରେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ,
 ତେବେ ସେ ପୁଣ୍ୟକର୍ମର ଦିଗୁଣ ଫଳ କାହିଁକି ଦିଅନ୍ତି ? ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି
 ପତ କାହିଁକି କରନ୍ତି ? ଯଦି ବାସ୍ତବରେ ଖୁଦା କୃତକର୍ମରେ ଦିଗୁଣ ବା ନ୍ୟୁନ
 ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଅନ୍ୟାୟ ॥ ୫୬ ॥

୫୭—ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ତୁମ୍ଭର ନିକଟଦେଇ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତି,
 ତେବେଲେ ସେମାନେ ତୁମ୍ଭ କଥନର ପ୍ରତିକୂଳ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି । ଆଲ୍‌ହା ସେମା-
 ନ ପରିମାଣ ଲେଖି ରଖନ୍ତି । ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ କୃତକର୍ମ ନିମିତ୍ତ ବିପତଗାମୀ
 କରନ୍ତି । ଆଲ୍‌ହା ଯାହାକୁ ପଥପ୍ରସ୍ଥ କରନ୍ତି, ତୁମ୍ଭେ କଟଣ ତାଙ୍କୁ ସତ୍ପଥରେ
 ଶିବାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛ ? କିନ୍ତୁ ସେ ଯାହାକୁ ପଥପ୍ରସ୍ଥ କରନ୍ତି, ସେମାନେ କଦାପି
 ପଥପ୍ରସ୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ॥ ମ: ୧ । ସି: ୫ । ସୂ: ୧ । ଆ: ୮୧, ୮୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଆଲ୍‌ହା ଦୈନିକ ଚିନ୍ତା ଲେଖି ରଖନ୍ତି, ତେବେ ସେ ସବୁ
 କିଛି । ଯେ ସବୁଜ୍ଞ, ତାହାର ଲେଖି ରଖିବା କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ମୁସଲମାନମାନେ
 କିନ୍ତୁ ଯେ ଛେତାନ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରୁଥିବାରୁ ସେ ଦୁର୍ବୃତ୍ତ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ,
 ଖୁଦା ମଧ୍ୟ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ପଥପ୍ରସ୍ଥ କରନ୍ତି, ତେବେ ଖୁଦା ଓ ଛେତାନ ମଧ୍ୟରେ
 କି ପ୍ରଭେଦ ରହିଲା ? ହଁ, ଏତକି ପ୍ରଭେଦ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ, ଖୁଦା ହେଉ-
 ନି ଗୁଣ ଛେତାନ ଓ ସେ ହେଉଛି ଛୋଟ । କାରଣ, ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମତରେ
 ପ୍ରସ୍ତୁତକାଣକୁ ଛେତାନ କୁହାଯାଏ । ଉକ୍ତ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଅନୁସାରେ ଖୁଦାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଛେ-
 ନ କରାଯାଇଲା ॥ ୫୭ ॥

୫୮—ଯଦି ସେମାନେ ହାନି ଉଠାଇବା ବଦନ କରନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କୁ
 ଯେଉଁଠି ପାଅ ସେଇଠି ହତ୍ୟାକର । ମୁସଲମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ
 ଶତାଧିକ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯଦି କେହି କାହାକୁ ଅଜ୍ଞାନସାରେ ମାରଦିଏ,
 ତେବେ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ଦାସଭରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଦେବାକୁ ହେବ । ଆଉ,

ଯଦି କେହି ଜାଣିଶୁଣି କୌଣସି ମୁସଲମାନକୁ ମାରିଦିଏ, ତେବେ ସେ ଅନନ୍ତର
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନରକରେ ପଡ଼ିରହିବ ଓ ଆଲ୍‌ହାକ୍ ହୋଏ ଓ ଧୂଳିକାରର ପାତ୍ର ହେବ
ମ: ୧ । ସି: ୫ । ସ: ୪ । ଅ: ୧୧-୧୩

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଯେଉଁମାନେ ମୁସଲମାନ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ
ଯେଉଁଠି ପାଇବେ ସେଠି ମାର ଦେବେ; କିନ୍ତୁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ନ ମାରିବା ବରଫ
ପଟପାତ ଅଟେ । ଭୁଲ୍‌ବଶତଃ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ମାରିଲେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ; କିନ୍ତୁ
ଅନ୍ୟକୁ ମାରିଲେ ସ୍ତବ୍ଧ ମିଳିବ । ଏପରି ଉପଦେଶକୁ ରସାତଳରେ ପକାଇ ଦେବା
ଉଚିତ । ଏହିଭଳି ପୁସ୍ତକ, ଏହିଭଳି ପେଟମୁର, ଏହିଭଳି ଖୁଦା ଓ ଏହିଭଳି ମନ
ସମୁଦ୍ଧାରା ଈଶ୍ଵରନି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵରେ ଅନ୍ୟ କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ । ଏ ସମସ୍ତ ଲୁହ ଶ୍ରେଣୀ
ମଙ୍ଗଳ । ଏହିଭଳି ଭ୍ରାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ମତବାଦୀମାନଙ୍କରୁ ଦୂରରେ ରହି ବେଦୋକ୍ତ ବସ୍ତୁ
ଦେଖି ମାନି ଚାଲିବା ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କାରଣ, ଏଥିରେ କେହି
ଅସତ୍ୟ ନାହିଁ । ଜଣକର ମତରେ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲେ ନରକ ମିଳେ
କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମତରେ ସେମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲେ ସ୍ତବ୍ଧ ମିଳେ । ଏବେ କହନ୍ତୁ
ଏହି ଦୁଇ ମତ ମଧ୍ୟରୁ କାହାକୁ ମାନିବା ଓ କାହାକୁ ନ ମାନିବା ? ସ୍ପଷ୍ଟ ଏହା
ମୁହଁପକାନ୍ତି ତମତଗୁଡ଼ାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି, ବେଦୋକ୍ତ ମତ ଗ୍ରହଣ କରିବା
ଉଚିତ । କାରଣ, ସେଥିରେ ଉପଦିଷ୍ଟ ଅଛି ଯେ, ଆତ୍ମୀମାର୍ଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠପୁରୁଷ
ମାର୍ଗରେ ଚାଲିବା ଓ ଦୟା ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଷ୍ଟଲୋକଙ୍କ ମାର୍ଗରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ମନୁଷ୍ୟର ସର୍ବ ଉତ୍ତମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ ॥ ୫୮ ॥

୫୯— ଶିକ୍ଷା ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ପରେ, ଯେଉଁମାନେ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ
ମୁସଲମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ନରକରେ ପକାଇବି ॥

ମ: ୧ । ସି: ୫ । ସ: ୪ । ଅ: ୧୧-୧୩

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଖୁଦା ଓ ଦେଲ୍ କଣେ ମନେ ହୁଏ
ମହମ୍ମଦ ସାହେବ ଆଦି ଭାବୁଥିଲେ ଯେ, ଖୁଦାଙ୍କ ନାମ ନେଇ ଏପରି କଥା କ
ଲେଖିଲେ, ନିଜ ଖ୍ୟାତି ବଢ଼ିବ ନାହିଁ; ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି ମିଳିବ ନାହିଁ । ପରିଣାମରେ
ଆନନ୍ଦୋପଭୋଗ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ବିଦିତ ହୁଏ ଯେ, ସେମାନେ ଅନ୍ୟ
ପ୍ରୟୋଜନ ନଷ୍ଟ କରି ନିଜର ସ୍ଵାର୍ଥସାଧନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିପୁଣ ହେଲେ । ତେଣୁ ସେ
ଆସ୍ତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମର ସାକ୍ଷାତ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟା ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଆସ୍ତ୍ର ବିଦ୍ଵାନମାନଙ୍କ
ଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କ କଥା କଦାପି ଗ୍ରାହ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ॥ ୫୯ ॥

୭୦—ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି ଆଲହା, ତାଙ୍କ ଦେବଦୂତ, ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରକ, ରସୁଲ ତଥା
ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ ଅଟେ । ଯେଉଁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ
କରି ପୁନର୍ବାର ଅବଶ୍ୟାସୀ ଅର୍ଥାତ୍ କାଫିର ହୁଅନ୍ତି, ତଥା ଆଉଥରେ ବିଶ୍ୱାସୀ
ରେ ମଧ୍ୟ ପୁନଃ ଅବଶ୍ୟାସୀ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ଓ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅବଶ୍ୟାସ
ଏ, ଆଲହା-ସେମାନଙ୍କୁ କଦାପି କ୍ଷମା କରିବେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ସତ୍ତ୍ୱେପଥ ଦେଖା-
ନାହିଁ ॥ ମ: ୧ । ସି: ୫ । ସୁ: ୪ । ଆ: ୧୩୭, ୧୩୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏ ସବୁ କଥା ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଖୁଦା ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇ
କି ? ଏକ ପକ୍ଷରେ ଖୁଦାଙ୍କୁ ଅଦ୍ୱିତୀୟ କହୁ ଥିବା ଓ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ
ସହିତ ଅନେକଙ୍କୁ ଅର୍ଶାଦାର ମାନୁଥିବା କଅଣ ପରସ୍ପର ବିରୋଧ ନୁହେଁ ?
କଅଣ ତନୟର କ୍ଷମା ଦେଲା ପରେ ଆଉ କ୍ଷମା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ? ତନବାର
ସ୍ତ୍ରୀ ଦେଲା ପରେ ସେ ପଥପ୍ରଦର୍ଶନ କି କରନ୍ତି ନାହିଁ ? ଯଦି ସେ ଚତୁର୍ଥ ଥର
ଆଉ ପଥପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ଚାରିଥର ଅବଶ୍ୟାସୀ ହେଲେ ଅବ-
ସାନକ ବଢ଼ିଯିବ ॥ ୭୦ ॥

୭୧—ପରମେଶ୍ୱର ନିଶ୍ଚୟ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧ ଓ ନୀତିକ (କାଫିର) ମାନଙ୍କୁ ନରକରେ
କରିବ । ନିୟମିତ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ (ଓ ଈଶ୍ୱର ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧମାନଙ୍କୁ
କରନ୍ତି । ହେ ବିଶ୍ୱାସୀଜନ! ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଛଡ଼ି କାହାର ସହିତ ମିଶିବା
ନାହିଁ । ମ: ୧ । ସି: ୫ । ସୁ: ୪ । ଆ: ୧୪୦, ୧୪୧, ୧୪୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ନରକକୁ ଯିବାର
କି ଅଟଣ ? ଧନ୍ୟ! ଧନ୍ୟ! ଯେଉଁ ଈଶ୍ୱର ଦୁଷ୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରତାରଣ ହୁଅନ୍ତି ଓ
ପ୍ରତାରଣ କରନ୍ତି, ଆମଠାରୁ ତାଙ୍କର ଦୂରରେ ରହିବା ଭଲ । ସେ ଯାଇ
ସମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଓ ପ୍ରତାରକମାନେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯାହନ୍ତି । କାରଣ—

ଯାହୁଣୀ ଶୀତଳାଦୋଷଦୃଶ୍ୟ ଶରବାହନ ॥

ଯେହାକୁ ତେହା ଦେଖିଲେ ଜାମ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚଳେ । ଯାହାଙ୍କ ଖୁଦା ବିଶ୍ୱା-
ସୀ, ତାଙ୍କ ଉପାସକମାନେ ବା କାହିଁକି ବିଶ୍ୱାସଯାତ୍ରା ଦୁଷ୍ଟ ନ ହେବେ ମୁସଲମାନ
ମିଶିବା କରି ମୁସଲମାନଭଲ ଶ୍ରେଷ୍ଠବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ଶତ୍ରୁତା ରଖିବା ଭଲ କଥା ? ୭୧

୭୨—ହେ ଲୋକମାନେ! ନିୟମିତ ସେଗନ୍ଧର ସତ୍ୟକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ
କି ଚରପତ୍ର ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ଅତଏବ ତୁମ୍ଭ ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ
ଆଲହା ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ତାସ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ॥ ମ: ୧ । ସି: ୬ । ସୁ: ୪ । ଆ: ୧୭୦, ୧୭୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଦେଖନ୍ତୁ, ପେଗମ୍ବରଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା କଥା କେଉଁ
ଅଛି । ଏଣୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାରେ ପେଗମ୍ବର ଖୁଦାଙ୍କ ସହିତ ଅନ୍ତରାତ୍ମାର ହେଉଛି
ନାହିଁ ? ଯଦି ପେଗମ୍ବର ଆଲ୍ଲାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଆନ୍ତା ତ କରୁଥିଲେ, ତେବେ ଆଲ୍ଲା
ଏକଦେଶୀ । ଯେ ଏକଦେଶୀ, ସେ କେବଳ ଶରୀର ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । କେବଳ
ନରେ ଆଲ୍ଲାଙ୍କ ଏକ ସ୍ଥଳେ ସଦାବେଶୀ ତ ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥଳେ ଏକଦେଶୀ ରହିବ
ବର୍ତ୍ତନା କରିପାରିବ । ଏଥିରୁ ବିଦିତ ହୁଏ ଯେ, କୋରନ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କୁ
ସାମୁହିକ ଲେଖା ॥ ୭୭ ॥

୭୩— ମୁସ୍ଲିମ୍ମାନଙ୍କୁ, ଉପର, ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କ ଆଲ୍ଲାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କାହା
ନାମରେ ସମ୍ବୋଧିତ ବସ୍ତୁ, ଗଳାଗପି ମାରିଦିଆ ଯାଇଥିବା ପ୍ରାଣୀ, ବାଡ଼ି କିମ୍ବା ପିଞ୍ଜି-
ର ଆଦି ଉପରେ ନିହତ, ଉପରୁ ପଡ଼ିଯିବାଦ୍ୱାରା ମୃତ ଅଥବା ଜୌଷ୍ଣସି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ-
ହାତୀ ଉପରିସ୍ଥାଣୀ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ ଅଟେ ।

ମ: ୨ । ପି: ୭ । ସ୍ୱ: ୫ । ଆ: ୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ମାତ୍ର ଏତକି ପଦାର୍ଥ ନିଷିଦ୍ଧ ? ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ
କାଟ-ପତଙ୍ଗାଦି ମୁସଲମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଗ୍ରହଣୀୟ ? ଏଣୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଶିଶୁମତ୍ସର
ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟକଲ୍ପିତ । ଅତଏବ ଏହା ପ୍ରମାଣସାଗ୍ୟ ନୁହେଁ ॥ ୭୩ ॥

ଆଲ୍ଲାଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ରଜା ଦିଅ । ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ପାପରୁ ମୁକ୍ତ କରିବି
ଓ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପଠାଇବି ॥ ମ: ୨ । ପି: ୭ । ସ୍ୱ: ୫ । ଆ: ୧୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ବୋଧହୁଏ, ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଖୁଦାଙ୍କ ଘରେ ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତିର
ବିଶେଷ ଅଭାବ ଅଛି । ନଚେତ୍ ତାଙ୍କର କେତେ କରିବାରେ କି ପ୍ରୟୋଗନ ?
ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କୁଳମର୍ତ୍ତୁ ମୁକ୍ତ କରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପଠାଇବି ବୋଲି କହି ଲୋକଙ୍କୁ ବିକଳି
କରିବାର କାରଣ କ'ଣ ? ଏଥିରୁ ଅନୁମିତ ହୁଏ ଯେ, ଶରୀରରେ ନାମରେ ମଧ୍ୟ-
ମିତ ଧାନ୍ଦେବ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ପୂର କରିଛନ୍ତି ॥ ୭୪ ॥

୭୫— ଆଲ୍ଲା ନିଜ ଲକ୍ଷ ନୁସାରେ ଜଗତୁ କ୍ଷମା କରି ପାରନ୍ତି, ଅଥବା
ଦୁଃଖ ଦେଇପାରନ୍ତି । ଯାହା କାହାରିକୁ ଦିଆଯାଉ ନ ଥିଲା, ତାହା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଲା ॥
ମ: ୨ । ପି: ୭ । ସ୍ୱ: ୫ । ଆ: ୧୮, ୨୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଶଇଲାନ ଆହାକୁ ଚାହେଁ, ତାକୁ ଯେପରି ପାପରେ ପକାଇ
ଦିଏ, କ'ଣ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଖୁଦା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କରନ୍ତି ? ଯଦି ଏହା ସତ,

ଚିତ୍ରଦର୍ଶନ ସମୁଦ୍ଧାୟ

୨୨୫

ବେ ଖୁଦାକୁ ହିଁ ନରକ ତଥା ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବା ଉଚିତ । କାରଣ, ପାପ ଓ ପୁଣ୍ୟର
ସେ, ଜୀବ ତ ପରାଧୀନ ଅଟେ । ଯେପରି ସେନାପତିର ଆଦେଶାନୁସାରେ ସେନା
ବାହିନୀ ମାରେ ଓ କାହାକୁ ରକ୍ଷା କରେ । ତାହାର ଭଲମନ୍ଦ ଫଳାଫଳ ସେନାକୁ
ମନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେନାପତିକୁ ମିଳେ ॥ ୭୫ ॥

୭୭ = ଆଲ୍‌ହାଙ୍କ ଏବଂ ରସୁଲଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଳନ କର ॥

ମ: ୧ । ସି: ୭ । ସୂ: ୫ । ଆ: ୯୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଖୁଦା କଦାପି ଅଦ୍ୱିତୀୟ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । କାରଣ ରସୁଲ
ନିରାପାତ୍ର ।

୭୭—ପୂର୍ବ ଯାହା କରାଯାଇଛି, ଆଲ୍‌ହା ତାହା କ୍ଷମା କରିଦେଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ
କେହି ପୁନର୍ବାର କୁକର୍ମ କରେ, ତେବେ ଆଲ୍‌ହା ତାହାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବେ ।

ମ: ୨ । ସି: ୭ । ସୂ: ୫ । ଆ: ୯୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—କୃତପାପକୁ କ୍ଷମା କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆଜ୍ଞାଦେଇ ପାପ କରି-
ପଣକୁ ଦେବା । ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମରେ ପାପକ୍ଷମା କରିବା କଥା ଲେଖା ଅଛି, ତାହା
କିମ୍ବା ବିଦ୍ୱାନ ରଚିତ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ତତ୍ତ୍ୱାତ୍ମା ଅଦ୍ୱିତୀୟ ପାପର ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ।
ଭବିଷ୍ୟତ ପାପକର୍ମରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାପାଇଁ କାହା ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା
ସୁବକୃତପାତ୍ରରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାପାଇଁ ସ୍ୱୟଂ ଯତ୍ନଶୀଳ ହେବା ଏବଂ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ
ଉଚିତ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ପାପାଚରଣ ପରିତ୍ୟାଗ ନ କରି କେବଳ ଅନୁତାପ-
କରି ହେଲେ ଲଭ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ॥ ୭୭ ॥

୭୮—ଯାହା ପ୍ରତି ପ୍ରତ୍ୟାଦେଶ ହୋଇନାହିଁ, ସେ ଯଦି ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ନାଁ
ମୋତେ ପ୍ରତ୍ୟାଦେଶ ହୋଇଅଛି ଆଲ୍‌ହାଙ୍କ ସଦୃଶ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦୈବୀସ୍ୱଦେଶ
କରିବାକୁ ବୋଲି ମିଛ କହେ, ତାହାହେଲେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ଅଧିକ ପାପୀ
ହୁଏ ଅଛି ? ॥ ମ: ୧ । ସି: ୭ । ସୂ: ୭ । ଆ: ୯୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏହି କଥାରୁ ଜଣା ପଡୁଛି ଯେ ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରୁ ମୋ ନିକ-
ଟରେ ଗୁଣର ବଚନ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି ବୋଲି ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ
ଏହା ପ୍ରକୃତ କରୁଥିଲେ, ହୁଏତ ସେହି ସମୟରେ ଅନ୍ୟ କେହି ଜଣେ ମଧ୍ୟ
ସାହେବଙ୍କ ଭଳି ଲାଲା ରଚି ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରେମର ବୋଲି ମାନ୍ୟ କରି
ନିଜର କହିଥିବ । ତାହାକୁ ଦୂରକରି ନିଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବୃଦ୍ଧି ସକାଶେ ଏହି
କେଳିମନ କରିଛନ୍ତି ॥ ୭୮ ॥

୭୧— ନିଃସନ୍ଦେହ ମୁଁ ତୁମକୁ ଉତ୍ତମ କରିବୁ ଓ ତୁମର ଆକୃତି ନିର୍ମଳ କରିଅଛି । ମୁଁ ହିଁ ଦୁତମାନଙ୍କୁ କହିଲି, ଯେ ତୁମେମାନେ ଆଦମକୁ ଦଣ୍ଡିବୁ ପ୍ରଣାମ କର । ସେମାନେ ଦଣ୍ଡିବୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ; କିନ୍ତୁ ଶରତାନ କଲେନାହିଁ । ଆଲ୍‌ହା କହିଲେ, “ମୁଁ ତୁମକୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲି, କିନ୍ତୁ ଶରତାନକୁ ଦଣ୍ଡିବୁ କରିବାକୁ କିଏ ବାରି କଲ” ? ଶରତାନ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, ମୁଁ ଆଦମଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାରଣ, ତୁମେ ମୋତେ ନିଆଁରେ ଓ ଆଦମକୁ ମାଟିରେ ତିଆରି କରିଛ । ଆଲ୍‌ହା କହିଲେ, ତୁ ଏଠାରୁ ଓଲଟାଇ ଯାଆ ; କାରଣ, ଏ ସ୍ଥାନ ତୋ ଭଳି ଅନ୍ଧକାର ବ୍ୟକ୍ତିମଣ୍ଡଳରେ ରହିବା ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ ।” ଶରତାନ କହିଲା, “ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ କବର ରୁ ଉଠିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ଏ ଆଜ୍ଞାରୁ ଟିକିଏ ମେଲିଣି ଦିଅନ୍ତୁ ।” ଆଲ୍‌ହା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ତୋତେ ନିଶ୍ଚୟ ଏ ବିଷୟରେ ଅବକାଶ ଦିଅଗଲା ।” ଶରତାନ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର କଲା, “ମୁଁ ଶପଥ କର କହୁଛି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ମୋତେ ପଥପ୍ରସ୍ଥ କରିଅଛ, ଅତଏବ ସେମାନଙ୍କପରି ତୁମର ସଦ୍‌ପଥରେ ମୁଁ ଅବସ୍ଥାନ କରିବି । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ପ୍ରାୟଶ ତାକୁ କୃତଜ୍ଞଶୀଳ ପାଇବ ନାହିଁ ।” ଆଲ୍‌ହା କହିଲେ, “ତୁ ଅବଶ୍ୟ ଦୁର୍ଘାତ୍ରୟ ହୋଇ ଏଠାରୁ ବାହାରି ଯାଆ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନେ ତୋ ପଥରେ ଯେବେ, ତୋ ସହିତ ସେମାନଙ୍କୁ ନରକରେ ସ୍ଥାନ ଦେବ ।”

ସମୀକ୍ଷକ— ପ୍ରିୟ ପାଠକ କୁହ ! ଏବେ ଟିକିଏ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ଖୁଦା ଓ ଶରତାନର ବିବାଦ ବୁଝିଲୁ ଶୁଣି,—

ଶରତାନ ନିଃସନ୍ଦେହ ସେବକ ସଦୃଶ ଜଣି ଦେବଦୂତ ଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଖୁଦାଙ୍କୁ ଉଚିତ ନାହିଁ ବା ଖୁଦା ତାହାର ଆତ୍ମାକୁ ପବିତ୍ର କରି ପାରିଲେନାହିଁ । ଏହାଛଡ଼ା ଖୁଦାଙ୍କର ବଡ଼ ଭୁଲ୍ ଏହା ଯେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପତ୍ନୀ ହୋଇ ବିବାହ କରୁଥିଲା, ତାକୁ ସେ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ଶରତାନ ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରେ; କିନ୍ତୁ ଖୁଦା ତାକୁ ମଧ୍ୟ ପଥପ୍ରସ୍ଥ କରନ୍ତି । ଅତୀ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ, ଖୁଦା ଶରତାନ ମଧ୍ୟ ଶରତାନ ଅଟନ୍ତି । କାରଣ, ଶରତାନ ସ୍ୱୟଂ କହେ ଯେ, ଖୁଦା ମୋତେ ପଥପ୍ରସ୍ଥ କରିଛନ୍ତି । ଏହାହାର ଖୁଦାଙ୍କଠାରୁ ପବିତ୍ରତାର ଆଶ୍ରୟ ମଧ୍ୟ ମିଳେ ନାହିଁ । ବରଂ ସେ ସମସ୍ତ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କ ଜନକ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ । ଏହା ଖୁଦାଙ୍କୁ ମୁସଲମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା କୌଣସି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭିତ୍ତି ଦେଇ ସ୍ଥାନୀୟ କରି ନାହିଁ । ଏହାଛଡ଼ା ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଏହି ଖୁଦା ଦେବଦୂତଙ୍କ ସହିତ ମୁଖ୍ୟ ସଦୃଶ ବାଣିଜ୍ୟ କରୁଥିବାରୁ ସେ ଦେହଧାରୀ, ଅନ୍ତର୍ଗତ ଓ ନ୍ୟାୟରହୀତ ବୋଲି

ଶିତ ହୁଅନ୍ତି । ଅତଏବ ବିଦ୍ଵାନ୍ମାନେ ଇସ୍‌ଲମ୍‌ମତକୁ ଅନୁମୋଦନ କରନ୍ତି
॥ ୭୯ ॥

୭୦— ଅଲ୍‌ହା ନିଶ୍ଚୟ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରଭୁ । ସେ ଛଅ ଦିନରେ ପୃଥିବୀ ଓ
ମଣି ରଚନା କରି ତତ୍ପରଶ୍ଵାତ୍ ଉଦ୍ଧୃତ ଲୋକରେ ନିଜ ସିଂହାସନରେ ଅବସ୍ଥାନ
କରି । ଘନତାପୁଷ୍ପକ ନିଜ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଡାକ ॥ ମ: ୨ । ସି: ୮ । ସୂ: ୭ । ଆ: ୫୪, ୫୫ ॥
ସମୀକ୍ଷକ—ଭଲ, ଯେଉଁ ଈଶ୍ଵର ଛଅ ଦିନରେ ସୃଷ୍ଟି ରଚନା କରନ୍ତି ଓ
ପ୍ରସ୍ତୁତ ଉଦ୍ଧୃତ ଲୋକରେ ସିଂହାସନାରୁତ ହୋଇ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି, ସେ କି ସର୍ବ-
ମାନ୍ ଓ ବ୍ୟାପକ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ? ଏହାର ଅଭାବରେ ସେ ଖୁଦା ମଧ୍ୟ ହୋଇ
ନାହାଁ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ଖୁଦା କଅଣ ବଧୂର ଯେ, ଡାକ ଦେଲେ ଯାଏ
କେ ? ସୁତରାଂ ଏ ଧରୁ ବଚନ ଈଶ୍ଵରଙ୍କୁ ନୁହେଁ । ଏହାଦ୍ଵାରା କୋରନ ଈଶ୍ଵ-
ର ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଯିବା ହୋଇନାହିଁ । ଯଦି ଛଅ ଦିନରେ ସ୍ଵୟାର ରଚନା
କରି ଓ ସପ୍ତମ ଦିବସ ଉଦ୍ଧୃତ ଲୋକରେ ବିଶ୍ରାମ କଲେ, ତାହାହେଲେ ହୁଏତ ସେ
ଯାଇଥିବ । ସେ ଏଫ୍‌ସିଂଲ୍ ଶୋଇଛନ୍ତି ନା କାଗିଶଲେଣି ? ଯଦି ସେ ନାଗ୍ରତ
ହୁଏ, ତେବେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଂଲଗ୍ନ ଅଛନ୍ତି ନା ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହୋଇ ଇତସ୍ତତଃ
ଓ ବିଳାସ-ବ୍ୟସନରେ କାଳାନ୍ତପାତ କରୁଛନ୍ତି ॥ ୭୦ ॥

୭୧— ପୃଥିବୀରେ କାହା ସହିତ ଜଳନ୍ତ ବ୍ୟାପାରରେ ବ୍ୟାପୃତ ହୁଅ ନାହାଁ ।
ମ: ୨ । ସି: ୮ । ସୂ: ୭ । ଆ: ୭୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏ ଉପଦେଶ ତ ଉତ୍ତମ । କିନ୍ତୁ କୋରନର ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ
ର ବିପକ୍ଷର ଧର୍ମଯୁକ୍ତ କରିବାକୁ ତଥା କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ
ଅଛନ୍ତି । ଏବେ କହନ୍ତୁ ଯେ, ଏହା ପୂର୍ବାପର ବିରୁଦ୍ଧ ନୁହେଁ କି ? ଏଥିରୁ ଜଣା-
ଦେବାପଦ୍ଧତି ମହମ୍ମଦ ସାହେବ ଦୁବଳାବସ୍ଥାରେ ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନ
କରି ଓ କ୍ଲିଶାଳୀ ହେଲେ ପରେ ଶେଷୋକ୍ତ କଥା ଅର୍ଥାତ୍ ଲଢ଼ାଇ ଝଗଡ଼ା
ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ । ସୁତରାଂ ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧ ହେବା ହେତୁ ଉଭୟ
ତଳ ମିଥ୍ୟା ॥ ୭୧ ॥

୭୨— ବେଶ୍ ସେ କେବଳ ୧୫ ମାସ ନିଜ ଆଶାବାଞ୍ଛିତ ପକାଇ ଦେଲେ
ହେଉଛି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅକଗର ସାପରେ ପଶେଇ ହୋଇଗଲା ।
ମ: ୨ । ସି: ୯ । ସୂ: ୭ । ଆ: ୧୦୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଏହି ଲିଖିତ ବୁଝନ୍ତୁ କଣଦାଏ ଯେ, ଖୁଦା ଏବଂ ମହ-
ମ୍ମଦଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଏହି ସ୍ଵରୁ ମିଥ୍ୟା କଥା ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ କରୁଥିଲେ । ଏପରି

ଅବସ୍ଥାରେ ଦୁହେଁଯାକ ଅବଦାନ ଥିଲେ । ବସୁନ୍ଧର କେହି ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମକୁ ବଦଳାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଟାଭରଣଦ୍ୱାରା ଦଶନ ଓ କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରା ଶ୍ରବଣ ଆଦିର ନିୟମକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା କାହାରପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସୁତରାଂ ଏ ସବୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ॥୨୨॥

୨୩— ଏହାପରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜଳପ୍ଲାବନ, ଡେପାନ, ଡକ୍ଟୁଣୀ, ବେଙ୍ଗ ଓ ରକ୍ତ ପଠାଇ ଟୋକାଠାରୁ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇ ଯେମାନଙ୍କୁ ନିଜେ ବୁଢ଼ାଇ ମାରିଦେଲି । ଇସ୍ରାଏଲର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ସମୁଦ୍ର ଆର ପାର ହେଉଥିଲା ଦେଲି । ନିଶ୍ଚୟରୂପେ ସେମାନଙ୍କ ଅଙ୍ଗୀକୃତ ଧର୍ମ ଓ ନିୟମାବଳୀ ମିଥ୍ୟା ଅଟେ ॥
ମ: ୨ । ସି: ୯ । ସୁ: ୭ । ଆ: ୧୩୩, ୧୩୭, ୧୩୮, ୧୩୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଯେପରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କାହାରକୁ ଉପହାସ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହେ, “ତୋତେ ମାରିବାପାଇଁ ମୁଁ ସାପ ପଠାଇବି,” ସେହିପରି ଏହି କଥା ମଧ୍ୟ । ଆଜ୍ଞା ! ଖୁଦା ଏପରି ପରିପାକ୍ଷ ଯେ ଗୋଟିଏ ଜାତିକୁ ନିଜରେ ବୁଢ଼ାଇ ମାରିବ ଓ ଅନ୍ୟଜାତିକୁ ନିଜରୁ ପାର କରି ଦେବୁ, ସେ ଆମକୁ ନୁହନ୍ତି ତ ଆଉ କ'ଣ ? ଯେଉଁ ମନ ହଜାର ହଜାର କୋଟି କୋଟି ଲୋକଙ୍କ ମତକୁ ମିଥ୍ୟା ଏବଂ ନିଜ ମତକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରେ, ତାହାଠାରୁ ମିଥ୍ୟା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, କୌଣସି ମତରେ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ଭଲ କିମ୍ବା ମନ୍ଦ ନ ଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବଦ୍ୱାରା ଏକ ଚରଣା ଉଡ଼ି ଯିବା ନିତାନ୍ତ ମୁରଖାପତ କାର୍ଯ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନ ବାଲବେଲନ ମତ କ'ଣ ମିଥ୍ୟା ଥିଲା ? କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମତ ଥିଲା, ତାହାକୁ କି ମିଥ୍ୟା କୁହା ଗଲା । ଯଦି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମିଥ୍ୟା ମତ ଥିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ସେ ମତଟି କ'ଣ ? କୋରାନ୍ରେ ତାହାର ନାମ କ'ଣ ? ॥ ୨୩ ॥

୨୪— ଅତିଏବେ ତୁ ମୋତେ ନିଃସନ୍ଦେହ ଦେଖି ପାରବୁ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଭୁ ପଦ୍ମତ ଉପରେ ନିଜର ପ୍ରକାଶ ବିସ୍ତାର କଲେ, ସେତେବେଳେ ପଦ୍ମତ ଅଶୁ ଭଲ ବୃକ୍ଷ ବୃକ୍ଷ ହୋଇଗଲା ଓ ମୁସା ମୁକ୍ତି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ॥
ମ: ୨ । ସି: ୯ । ସୁ: ୭ । ଆ: ୧୩୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଯେ ଦୃଶ୍ୟ, ସେ କଦାପି ବ୍ୟାପକ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଅତି ସଦି ଖୁଦା ସେତେବେଳେ ଏପରି ତମଜାର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ, ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ

ଆଉ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ଏହା ସର୍ବତୋଭାବରେ ସୃଷ୍ଟି ନିୟମର ବରୁଣ ହେବା
ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ॥ ୭୪ ॥

୭୫—ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଭୟ ଓ ଧାନତାପୁଷ୍ପଗିରିରେ ନିଜ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ
ପୁରରେ ପୁରଣ କର ॥ ମ: ୨ । ସି: ୯ ସ: ୭ । ଆ: ୨୦୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—କୋରୁନର ସ୍ଥଳେ ସ୍ଥଳେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରରେ ଓ ସ୍ଥଳେସ୍ଥଳେ ମନ୍ଦ-
ର ନିଜ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପୁରଣ କରିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏବେ କହନ୍ତୁ ଯେ, କେଉଁ
ସତ ଓ କେଉଁଟା ମିଛ ? ପରସ୍ପରବରୁଦ୍ଧବାକ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖାତସଙ୍ଗେ ସମାନ
ଯଦି ବା ଭ୍ରମବଶତଃ କୌଣସି ପରସ୍ପରବରୁଦ୍ଧକଥା ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ତେବେ
ସ୍ୱୀକାର କରନେଲେ ଦୋଷ ରହେ ନାହିଁ ॥ ୭୫ ॥

୭୬—ଭୁମ୍ଭୁକୁ ଲୁଣ୍ଠିତ ପଦାର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରଗଲେ କୁହ ଯେ ଏହା
ଓ ରସୁଲଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲୁଣ୍ଠିତ । ଏଣୁ ଆଲ୍‌ହାକୁ ଡର ॥

ମ: ୧ । ସି: ୯ ସ: ୮ । ଆ: ୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ନିତାନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଯେ, ଯେଉଁମାନେ ପରକୁ ଲୁଣ୍ଠିତ
କରି ଦସ୍ୟୁବୃତ୍ତି କରନ୍ତି ତଥା ଅନ୍ୟକୁ ଏପରି କରିବାପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଦିଅନ୍ତି,
ନେ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ଖୁଦା, ପେଗମ୍ବର ଓ ଈଶ୍ୱର ବିଶ୍ୱାସୀ କହିବାକୁ ସାହସ
ଦିଅନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା ସେମାନେ ଏଣେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଡରାବାରୁ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି,
ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଧକାୟତ ଆଦି କୁକର୍ମ ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ଥାନ୍ତି । ପୁଣି, ସବୁ-
ଆମ୍ଭ ମତ ଉତ୍ତମ ବୋଲି ଭଲହେଲେ ଲଜ୍ଜା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ
ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଦମତ ଗ୍ରହଣ ନ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ
ସ୍ୱାଧୀନ ଆଉ କଅଣ ହୋଇପାରେ ? ॥ ୭୬ ॥

୭୭...କାହିଁରମାନଙ୍କର ମୂଳକ୍ଷେତ୍ର କରିଦିଅ । ନିଶ୍ଚୟ, ମୁଁ ଏକ ସହସ୍ର
ବୃତ୍ତ ପଠାଇବି, ଯେ କି ଭୁମ୍ଭର ଅନୁଚର ହୋଇ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ମୁଁ
ସେମାନଙ୍କ ଦୃଢ଼ତାରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରର ମଧ୍ୟ କରିବି । ସେମାନଙ୍କର ବେକ କାଟି-
ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗ-ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଖଣ୍ଡିତ କରିଦିଅ ॥

ମ: ୨ ସି: ୯ ସ: ୮ । ଆ: ୭, ୯,

ସମୀକ୍ଷକ...ବନ୍ଧା ଦେଖନ୍ତୁ, ଖୁଦା ଓ ପେଗମ୍ବର କପରି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ? ସେ
ନିମ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତାବଳମ୍ବୀମାନଙ୍କର ମୂଳକ୍ଷେତ୍ର କରିବାକୁ ଧୂଳି ଦିଅନ୍ତି ।

ଖୁଦା ଅବଶ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଗଲା କାଟିଦିଅ ଓ ହାତ ଗୋଡ଼ର ଗଣ୍ଠି କାଟି ଅଲଗା କରିଦିଅ
ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା, ସହାୟତା ଓ ସମ୍ମତ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ଏପରି ଖୁଦା
ଲଙ୍କାପତି ରାବଣଠାରୁ କୌଣସି ଅଂଶରେ କମ୍ ନୁହନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ ଏ ସବୁ
ପ୍ରପଞ୍ଚ କୋରନ ରଘୁବିଜୟ ଅଟେ; ଖୁଦାଙ୍କର ନୁହେଁ । ଯଦି ଏହା ଖୁଦାଙ୍କ
ଆଦେଶ, ତେବେ ଏପରି ଖୁଦାଙ୍କଠାରୁ ଆମ୍ଭେ ଓ ଆମ୍ଭଠାରୁ ଏପରି ଖୁଦା ପୂଜା
ରହିବା ଉଚିତ ॥ ୨୭ ॥

୨୮— ଆଲ୍‌ହା ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ସାଥୀ ଅଟନ୍ତି । ହେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ
ଯଦି ଆଲ୍‌ହାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କର, ତେବେ ଆଲ୍‌ହା ଓ ରଘୁଲଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପାଳନ କର
ହେ ଛାକାଳୁ ଜନ ! ଆଲ୍‌ହା ଓ ରଘୁଲଙ୍କ ଧନ ତଥା ନିଜ ପାଖରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ
ବସ୍ତୁ ଧନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କର ନାହିଁ । ଆଲ୍‌ହା କପଟତାପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।
ପ୍ରଭାବକମାନଙ୍କର ଶିରୋମଣି ଅଟନ୍ତି । ମ: ୨। ସି: ୯। ସୁ: ୮। ଆ: ୧୯। ୨୪। ୨୬। ୩୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଆଲ୍‌ହା କଅଣ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ପକ୍ଷପାତୀ ? ଯଦି ହୋଇ
ତେବେ ଅଧର୍ମିକ ଅଟନ୍ତି । କାରଣ, ଶିଶୁର ତ ସମସ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗୁର ଅଟନ୍ତି । ଖୁଦା
କାଲି ଯେ ପାଟି କରି ନ ଡାକିଲେ ଶୁଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ? ଆଲ୍‌ହାଙ୍କ ସହିତ ରଘୁଲ-
ଙ୍କୁ ସମ୍ମିଳିତ କରିବା କି ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ? ଆଲ୍‌ହାଙ୍କର କେଉଁ ପରପୂର୍ଣ୍ଣ ଧନ
ଭଣ୍ଡାର ଅଛି ଯେ, ସେଠାରୁ ଧନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରିବା ଅନୁଚିତ ? ରଘୁଲଙ୍କ ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି
ଓ ନିଜ ନିକଟରେ ଥିବା ବସ୍ତୁ ଧନ ଛଡ଼ା କଅଣ ଅନ୍ୟ ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ
କରିବା ଉଚିତ ? ଏପରି ଉପଦେଶ ତ କେବଳ ଅବହାନ ଓ ଅଧର୍ମୀଙ୍କୁ ଭେଦ
ପାରେ । ଯେ ଛଳପ୍ରପଞ୍ଚ କରେ ଓ ଛଳପ୍ରପଞ୍ଚକାରୀ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅଟେ; ସେହି
ଖୁଦା କପଟୀ, ଛନ୍ଦୀ ଓ ଅଧର୍ମୀ କାହିଁକି ନ ହେବେ ? ଅତଏବ ଏହି କୋରନ
ଶିଶୁବେଳୁ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଛଳ କପଟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ରଚନା ହୋଇ-
ଥିବ । ନଚେତ୍ ଏପରି ବହୁଳ କଥାମାନ କାହିଁକି ଲେଖା ଯାଇଥାନ୍ତା ? ॥ ୨୮ ॥

୨୯— କାର୍ଯ୍ୟରମାନେ ବଳହୀନ ହେବାଯାଏ ଏବଂ ଆଲ୍‌ହାଙ୍କ ଧର୍ମ ପ୍ରତି-
ଷ୍ଠିତ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କର । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏ କଥା
ଜାଣିରଖ ଯେ, ତୁମ୍ଭ ଲୁଣ୍ଠିତସମ୍ପତ୍ତିର ଏକପଞ୍ଚମାଂଶ ନିଶ୍ଚୟ ଆଲ୍‌ହା ଓ ରଘୁଲଙ୍କର
ଅଟେ । ମ: ୨। ସି: ୯। ସୁ: ୮। ଆ: ୩୯, ୪୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ମୁସଲମାନଙ୍କ ଖୁଦା ବ୍ୟତୀତ ଏପରି ଶାନ୍ତିର ସେ କିଏ ହେବ
ଯେ ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ବକ ଯୁଦ୍ଧ ନିଜେ କରି ଅନ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବ ? ଏବଂ

ଆଲ୍‌ହା ଓ ରସୁଲଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ସମସ୍ତ ଜଗତକୁ ଲୁଣ୍ଠନ କରିବା ଓ କରାଇ
ଦେବା । ଏହା କ'ଣ ଲୁଣ୍ଠନକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ? ଡକାୟତ ମାଲର
ଦେବାଦାର ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଯେ ଖୁଦା ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଡକାୟତ । ଏପରି
କାରୀଙ୍କୁ ପକ୍ଷପାତୀ ହୋଇ ଖୁଦା ନିଜ ନାମରେ କଲଙ୍କ ଲଗାଇଛନ୍ତି । ବଡ଼
କଥା ଯେ, ଏପରି ପୁସ୍ତକ, ଏପରି ଖୁଦା ଓ ଏପରି ରସୁଲ ସଂସାରରେ
ଓ ଶାନ୍ତି ଭଙ୍ଗକରି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦେବାପାଇଁ କେଉଁଆଡୁ ଆସି-
ବ ? ଯଦି ଏହିଭଳି ମତମାନ ଜଗତରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା, ତେବେ
ମହାଶାନ୍ତିରେ ରହିଥାଆନ୍ତା ॥ ୭୯ ॥

୮୦—ଯଦି ତୁମ୍ଭେ କେବଳ ଦେଖ, ତେବେ ଜାଣି ପାରିବ ଯେ, ଦେବଦୂତ-
କାଫିରମାନଙ୍କୁ ଧରି ହତ୍ୟା କରନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ମୁଖ ଓ ପୃଷ୍ଠଦେଶରେ
କରି କହନ୍ତି, “ହେ କାଫିରମାନେ ! ନରକଯାତନା ଭୋଗ କର । ସେମା-
ନ ପ୍ରକାଶେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବିନଷ୍ଟ କରିଅଛି । ମୁଁ ଫିରୋସ୍ତାନର ସ୍ୱଜାତ-
ଙ୍କୁ ବୁଡାଇ ମାରିଛି । ତୁମ୍ଭେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ବିନାପୋଇଁ ଯାହା କରିପାର,
ଗାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହ” ॥ ମ:୨ । ସି:୯ । ସ୍ୱା: ୫୦, ୫୪-୭୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—କି ହୋ ମହାଶୟ ! ଆଜକାଲି ତ ରୁଷିୟାଦ୍ୱାରା ତୁର୍କି ଆଦି
ଇଂଲଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ମିଶର ଆଦିଦେଶବାସୀମାନେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗୁଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ
ଦୂତମାନ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟକ କହୁ ନାହାନ୍ତି ? କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ଶୋଇଛନ୍ତି କି ?
ଏକଥା ସତ୍ୟ ଯେ, ଖୁଦା ପ୍ରଥମେ ନିଜ ଅନୁଯାୟୀମାନଙ୍କ ଶତ୍ରୁକୁ ବୁଡାଇ
ଥିଲେ, ତେବେ ଆଜକାଲି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କରି ଦେଖାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ତାହା ହେଉ
ସାରି ଉପରାଜ୍ଞ କଥାମାନ ବିଶ୍ୱାସ୍ୟ ଯାଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ଦେଖନ୍ତୁ ! ଏହା କିପରି
ଅଦେଶ ଯେ, ବିଶ୍ୱାସୀମାନ ଅନ୍ୟମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଯଥାସାଧ୍ୟ
ଆକ୍ରୋଧ କରନ୍ତି । କୌଣସି ବିଦ୍ୱାନ୍ ଓ ଦୟାବାନ୍ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି
ଦେଶ ଚଳେଇବାରେ ନାହିଁ; ତଥାପି ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଖୁଦା ଦୟାକୁ ଓ ନ୍ୟାୟ-
ଅଟନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ ହେତୁ କଥାରୁ ତ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ
ନ୍ୟାୟଦୟାଦି ସବୁଗୁଣରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ॥ ୮୦ ॥

୮୧—ହେ ପେଗମ୍ବର ! ଆଲ୍‌ହା ଓ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁମାନେ
ପକ୍ଷପାତୀ, ସେମାନେ ତୋ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଟନ୍ତି । ତୁ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ସୁ-

ପାଇଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କର । ତୁମ୍ଭ ଭିତରୁ ୨୦ ଜଣ ଯୁଦ୍ଧଦୁର୍ମଦସାର ପୁରୁଷ ଜଣ
 ସେମାନଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ଅଟନ୍ତି । ତୁମ୍ଭେ ଲୁଣ୍ଠିତବସ୍ତୁ ଗୋଟି କର । ତୋ
 ନ୍ୟାୟୋପାଦାନ ଓ ପବନ ଅଟେ । ସେହି ଆଲ୍‌ହାଙ୍କୁ ଡର ସେ କି ପାତ୍ର ଶମ-
 ଦିଅନ୍ତି ଓ ଦୟାଳୁ ଅଟନ୍ତି ॥ ମ: ୨ । ସି: ୧୦ । ସ୍ୱ: ୮ । ଆ: ୭୪ । ୭୫ । ୭୬ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟାୟପଥର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରେ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର
 ପକ୍ଷ ନେଇ ତା'ର ଲାଭ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟାକରିବା କି ନ୍ୟାୟ, କହଣ୍ଡ ଓ ଧର୍ମୋଚିତ କଥା
 ହୋଇପାରେ ? ଯେ ପ୍ରଜା ମଧ୍ୟରେ ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କରି ଯୁଦ୍ଧ କରେ ଓ କରିବାକୁ
 ପ୍ରେରଣା ଦିଏ ତଥା ଲୁଟମାର କରି ପାଇଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ନ୍ୟାୟୋପାଦାନ ବୋଲି କହେ,
 ତାହାକୁ କ୍ଷମାକାଣ୍ଡ ଓ ଦୟାଳୁ ଖୁଦା କହିବା ତ ଦୂରରେ ଥାଉ, ଶିଷ୍ଟ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ
 କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଏହିସବୁ କଥନଦ୍ୱାରା କୋରାଜ କଦାପି ଶୁଣେନା
 ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ॥ ୮୧ ॥

୮୨ —ଯାହା ନିକଟରେ ପୁଣ୍ୟର ମହାନ ପୁରସ୍କାର ଅଛି, ଆଲ୍‌ହା ତା
 ମଧ୍ୟରେ ସବୁଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରିବେ । ହେ ଶୁଣ୍ଠିର ବଶାସୀନ ! ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର
 ପିତା ଓ ଭ୍ରାତୃମାନେ କାଫିରମାନଙ୍କ ସହିତ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ କଲେ, ତାଙ୍କ ସହିତ
 ମିତ୍ରତା ରଖିନାହିଁ । ଆଲ୍‌ହା ନିଜ ରସୁଲ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସାନ୍ତ୍ୱିକାର
 ଦେଉଁ ସେନା ପଠାଇଛନ୍ତି, ତାକୁ ତୁମ୍ଭେ ଦେଖି ନାହିଁ । ଅବଶାସୀମାନଙ୍କ ପାତ୍ର
 ଦଣ୍ଡ ଦେଇଛନ୍ତି । କାରଣ, ଏହାହିଁ କାଫିରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପୁରସ୍କାର । ଅଲ୍‌ହା
 ଦଣ୍ଡଦେଲ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ବାରଂବାର କାଶିତ ହେବେ । ଯେଉଁ-
 ମାନେ ଅବଶାସୀ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କର ।

ମ: ୨ । ସି: ୧୦ । ସ୍ୱ: ୯ । ଆ: ୨୨, ୨୩, ୨୪, ୨୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଆଜ୍ଞା ! ଯଦି ଆଲ୍‌ହା ସ୍ୱର୍ଗବାସୀମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ରହିବେ
 ତେବେ ସେ ସବୁବ୍ୟାପକ କିପରି ହୋଇପାରିବେ ? ସବୁବ୍ୟାପକ ନ ହେଲେ
 ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ଓ ନ୍ୟାୟକାଣ୍ଡ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ନିଜର ମାତା-ପିତା ଭ୍ରାତୃ-ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ
 ଠାରୁ ଅଲଗା କରିବା ନିଃସନ୍ଦେହ ଅନ୍ୟାୟ କଥା । ତୁ ତାଙ୍କର ଅନୁଚିତ ଆଦେଶ
 ପାଳିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କର ସବୁଦିନ ସେବା କରିବା ଉଚିତ ।
 ଯଦି ଏକଥା ସତ ଯେ, ପୁଣି ଆଲ୍‌ହା ମୁସଲମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରସନ୍ନ ଥିଲେ, ତାଙ୍କ
 ସହାୟତାପାଇଁ ସର୍ବନ୍ୟ ଅବସ୍ଥା କରୁଥିଲେ, ତେବେ ସେହିପରି ଆଜିକାଲି କାହିଁକି

ନାହାନ୍ତି ? ଆଉ, ଯଦି ସେ ପ୍ରଥମେ କାଫିରମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଉଥିଲେ ଓ
ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ, ତେବେ ଆଜିକାଲି
ତୁମ୍ଭେ ଆସୁଛନ୍ତି ? ଖୁଦା ସୁଦ୍ଧା ବିନା କଅଣ ନିଜପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସ ଉତ୍ତପନ୍ନ
ହୋଇଛନ୍ତି ନାହିଁ ? ଏପରି ଖୁଦାଙ୍କଠାରୁ ଆମର ସବୁଦିନୀ ଦୂରରେ ରହିବା ହିଁ
ସ୍ୱର । ଏ ଖୁଦା ଜଣେ ଖୋଲାଳି ନା ଆଉ କଅଣ ? ॥ ୮୨ ॥

୮୩— ଈଶ୍ୱର ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭ ପାପର ଦଣ୍ଡ ନିଜେ ଦେବେ କି ଆମ୍ଭଦ୍ୱାରା
ଦେବେ, ଆମ୍ଭେ ସେହି କଥା ଦେଖିବାପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଅଛୁ ।

ମ: ୨ । ସି: ୧୦ । ସ: ୧ । ଆ: ୫୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ମୁସଲମାନମାନେ ହିଁ କଅଣ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପୋଲିସ ହୋଇଛନ୍ତି
ଅଲହା ସେମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କୁ ଧରାଇ ନେବେ ? ଈଶ୍ୱର
ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ ? ପାପୀ ମୁସଲମାନ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ଈଶ୍ୱ-
ର ପ୍ରିୟ ? ତାହାହେଲେ ତ ଏହା ଅନ୍ଧାର ରାଜ୍ୟର ଅବସ୍ଥା ରାଜାର ନ୍ୟାୟ
ସମାନ ହେବ । ବୁଦ୍ଧିମାନ ମୁସଲମାନମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମୂଳକ
ସ୍ଥାନ ମତକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି, ଏହା ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ ଅଟେ ॥ ୮୩ ॥

୮୪— ଈଶ୍ୱର ଆସ୍ତି କି ନରନାଶ୍ତମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗପ୍ରାପ୍ତିର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ-
ଥାଏ । ସ୍ୱର୍ଗର ଚଳଦେଶରେ କୃଷି ମ ନଦୀ ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ । ସେହିଠାରେ ସେମାନେ
ଦା ରହିବେ । ଅଦନର ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ଉଦ୍ୟାନରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତି ସୁନ୍ଦର ବାସ
ମିଳିବ । କିନ୍ତୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କାମନାର ପୂର୍ତ୍ତି ହେଉଛି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନତା ପ୍ରାପ୍ତି
ବା । ଯେଉଁମାନେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ଉପହାସ କରନ୍ତି, ପରମାତ୍ମା ତାଙ୍କର ଉପ-
ହାସ କରନ୍ତି ॥ ମ: ୨ । ସି: ୧୦ । ସ: ୧ । ଆ: ୭୨, ୭୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ଦେଇ
ନିରାଶ୍ୱାସମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଲେଭନ ଦେବା ଇଚ୍ଛା ଏହା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । କାରଣ, ଏପରି
ଲିଭନ ଦେଇ ନ ଥିଲେ କିଏ କାହିଁକି ମହମ୍ମଦ ସାହେବଙ୍କ ଜାଲରେ ପଡ଼ି-
ଲା ? ଅନ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ମତି ଧରିଥାନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ
ଠାରେ ପରସ୍ପର ହାସ-ପରହାସ ଚାଲିବା ସ୍ୱାଭାବିକ କଥା । କିନ୍ତୁ ଖୁଦାଙ୍କୁ ଚି-
ହ୍ନ କରିବା କାହାରପରିଷରେ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏ କୋରନ କଅଣ ? ଗୋଟିଏ ବଡ଼
ସାଧନ ॥ ୮୪ ॥

୮୫— କିନ୍ତୁ ରସୁଲ ଓ ତାଙ୍କ ଅନୁଯାୟୀମାନେ ନିଜର ଧନ-ଜୀବନ ଦେଇ
ଧର୍ମଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ହିଁ କଲ୍ୟାଣ ହେବ । ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି
ନାହିଁ ଯେ, ଆଲ୍ଲା ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ମୋହର ମାର ଅବରୁଦ୍ଧ କରିଦେଇଛନ୍ତି ॥

ମ: ୨। ସି: ୧୦। ସୁ: ୯। ଆ: ୮୮, ୯୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଏହି ମହାସ୍ୱାର୍ଥୀଙ୍କ କଥା । ସେହିମାନେ
ମହମ୍ମଦ ସାହେବଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, କେବଳ ସେମାନେ ହିଁ ଭଲ । ଆଉ ସେହି-
ମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ମନ୍ଦ । ଏହା କଅଣ ପକ୍ଷପାତ
ଓ ମୁଖ୍ୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ନୁହେଁ । ଯଦି ଖୁଦା ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟଟାକୁ ମୋହର ମାର
ବନ୍ଦ କରିଦେଇଛନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ପାପକାରୀ କର ଅପରାଧୀ ହେବେ ନାହିଁ;
କିନ୍ତୁ କେବଳ ଖୁଦା ଅପରାଧୀ ହେବେ । କାରଣ, ଖୁଦା ସେହି ହତଭାଗ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ
ହୃଦୟକୁ ମୋହରଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସତ୍‌କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରୁ ହେତୁ କରି
ଅଛନ୍ତି । ଏହା କେତେ ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ ॥ ୮୫ ॥

୮୬— ଦାନସ୍ୱରୂପ ଦେଇଥିବା ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରି ତୁ ସେମାନଙ୍କର
ଅନ୍ତର ଓ ବାହାର ଚିତ୍ତ କର । ନିଶ୍ଚୟ, ଅଲ୍ଲା ସ୍ୱର୍ଗେ ଗମନରେ ମୁସଲ-
ମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଓ ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି କଣି ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଆଲ୍ଲାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନ୍ୟକୁ ନିହତ କରିବେ ଓ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ନିହତ ହେବେ ॥

ମ: ୨। ସି: ୧୧। ସୁ: ୯। ଆ: ୧୦୩, ୧୧୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ମହମ୍ମଦ ସାହେବ ! ଧନ୍ୟ !! ଆଉ ତ ଗୋ-
କୁଳୀୟ ଗୋସାଇଁଙ୍କପରି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । କାରଣ, ଅନ୍ୟର ମାଲ ନେଇ ତାଙ୍କୁ
ପବିତ୍ରତା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଗୋସାଇଁମାନଙ୍କର କାମ । ଧନ୍ୟ ଖୁଦା ମହାଶୟ !
ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଏହି ଚମତ୍କାର ବ୍ୟବସାୟ ଚଳାଇଛନ୍ତି ଯେ ମୁସଲମାନଙ୍କ ହାତରେ
ଅନ୍ୟ ଚେକିଲେଙ୍କ ପ୍ରାଣ ନେଲେ ମଙ୍ଗଳ ହେବ । ସେହି ଅସହାୟମାନଙ୍କ
ହତ୍ୟାର କାରଣ ହୋଇ ତଥା ନୃଣାଂସ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗ ପ୍ରଦାନ କରି ମୁସଲମାନଙ୍କ
ଖୁଦା ନ୍ୟାୟ ଓ ଦୟାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ଏହିପରି ନିଜର ଶତ୍ରୁରୁ
ଉପରେ କଳଙ୍କ ଲଗାଇ ଥିବାରୁ ବିଦ୍ୱାନ୍ ପାମିକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦୃଶ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ
ଦେଖନ୍ତି ॥ ୮୬ ॥

୮୭— ହେ ବିଶ୍ୱାସୀ ମୁସଲମାନବୃନ୍ଦ ! ତୁମ୍ଭେମାନେ ନିଜର ପ୍ରତିବେଶୀ
କାଫିରମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କର । ସେମାନେ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ଯେ, ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ

କପର ଦୃଢ଼ତା ଅଛି । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଥରେ ଦୁଇଥର ନିଜେ ଦୁଇ ଶାଗ୍ରସ୍ତ ହେବା କଥା ସେମାନେ ଦେଖି ପାରୁନାହାନ୍ତି ? ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନେ ଅନୁତାପ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି କାହିଁ ।

ମ: ୨ । ପି: ୧୨ । ସ: ୯ । ଆ: ୧୧୩ । ୧୨୭

ସମୀକ୍ଷକ—ଆହୁରି ବିଶ୍ୱାସଯାଚକତାର କଥା ଦେଖନ୍ତୁ ! ଖୁଦା ମୁସଲମାନ-ମାନଙ୍କୁ ଯେ ପ୍ରତିବେଶୀ ହେଉ କିମ୍ବା କାହାର ଭୃତ୍ୟ ହେଉ, ଯେତେବେଳେ ପାଥ, ସେତେବେଳେ ତାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ମାରି ପକାଅ । କୋରା-ହାଲ ଲେଖାହେଉ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଦୁଷ୍ଟାଚାରୀ ବହୁତ ବଢ଼ିଯାଇଛି । ମଧ୍ୟ, ଯଦି ମୁସଲମାନମାନେ ଗୁଡ଼ିଗୁଡ଼ି କୋରାନର ଏହି ହାଜକର ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତେ, ତେବେ ବହୁତ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ॥ ୮୭ ॥

୮୮—ପରମେଶ୍ୱର ନିଶ୍ଚୟ ତୁମ୍ଭର ପାଳନକର୍ତ୍ତା ଅଟନ୍ତି, ସେ ଛଅ ଦିନରେ ଓ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ରଚନା କରି ତରପଣାକୁ ଉଦ୍ଧୃଷ୍ଟ ସିଂହାସନରେ ଉପବେଶନ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରନ୍ତି । ମ: ୩ । ପି: ୧୧ । ସ: ୧୦ । ଆ: ୩ । ସମୀକ୍ଷକ—ଆକାଶ ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥ । ତାହା ସୃଷ୍ଟି ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ଅନାଦି । ନରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଆକାଶ ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ନର ରଚୟିତାକୁ ପଦାର୍ଥବଦ୍ୟର ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସ ସ୍ତୁତି ପାଇଁ କଅଣ ଛଅଦିନ ଲାଗିପାରେ ? କିନ୍ତୁ “ମୋର ଥାଙ୍ଗରେ ହୋଇଯାଆ ଲାଗିଲା,” କୋରାନର ଏହି ଲେଖାନୁସାରେ ଛଅଦିନ ଲାଗିବା ସ୍ୱପ୍ନ ଅସ-ସୁତରାଂ ଛଅଦିନ କଥା ମିଥ୍ୟା । ଯଦି ଖୁଦା ବ୍ୟାପକ, ତେବେ ସେ କାଶରେ କାହିଁକି ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି ? କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବା ହେତୁ ଖୁଦା ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଭେଦ ରହିଲା ନାହିଁ । କାରଣ, ଯେ ସେ ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ବସି ରହି କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରବନ୍ଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ହୁଏ ଯେ, ସମ୍ଭବତଃ ଇଶ୍ୱରଜ୍ଞାନବିହୀନବନ୍ୟଲୋକମାନେ ଏହି ପୁସ୍ତକ ମିଶ୍ରଣ କରୁଅଛନ୍ତି ॥ ୮୮ ॥

୮୯—ମୁସଲମାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ହିଁ ଦୟା ଏବଂ ଉପଦେଶ ॥

ମ: ୩ । ପି: ୧୧ । ସ: ୧୧ । ଆ: ୫୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଖୁଦା କଅଣ କେବଳ ମୁସଲମାନଙ୍କର ? ଅନ୍ୟ କାହାର ? ସେ କଅଣ ଯକ୍ଷପାତ୍ରା ଯେ କେବଳ ମୁସଲମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା କରନ୍ତି;

ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରତି କରନ୍ତି ନାହିଁ ? ଯଦି କିଛିର ବିଶ୍ୱାସୀଙ୍କୁ ମୁସଲମାନ କୁହାଯାଏ, ତେବେ ତାଙ୍କପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଯଦି ଖୁଦା ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କାହାରକୁ ଉପଦେଶ ଦିନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ତାଙ୍କୁ କାନ ହିଁ ନିରର୍ଥକ ଅଟେ ॥ ୮୯ ॥

୯୦—ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭିତରେ କିଏ କର୍ମୀୟସ, ଆଲ୍ଲା ସେ ବିଷୟରେ ପରୀକ୍ଷା କରିପାରନ୍ତି । ଯଦି କହିବ, ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ମୃତ୍ୟୁପରେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର ଦେବେ । ମଂ: ୩ । ସି: ୧୧ । ସ୍ୱ: ୧୧ । ଆ: ୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଖୁଦା ଯଦି କର୍ମୀୟସ ପରୀକ୍ଷା କରନ୍ତି, ତେବେ ସେ ସବୁଙ୍କ ଉଦ୍ଧାର ନ ପାରନ୍ତି । ଯଦି ଖୁଦା ମରଶାନ୍ତର ପ୍ରାଣୀକୁ ଉଠାଇ ଆ'ନ୍ତି, ତେବେ 'ପ୍ରାଣୀ' ମାନେ ନିଜ କର୍ମର ଫଳ ପାଇବାପାଇଁ ନିୟତିକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି । 'ଇଶ୍ୱରାୟ ନୟମ ଏହିପରି, ମୃତପ୍ରାଣୀ ପୁନର୍ଜୀବିତ ହୁଏ ନାହିଁ— ଏହି ବୁଦ୍ଧି ନୟମ ଭଲ ହୁଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଖୁଦାଙ୍କ ନାମରେ କଲଙ୍କ ଲାଗେ ॥ ୯୦ ॥

୯୧— ଏବଂ ହେ ପୃଥିବୀ ! ତୁ ଆପଣା ଜଳ ପିଇଯାଆ, ଆଉ ନଦୀ ଆକାଶ 'ତୁ ଜଳଚୂଷ୍ଟି ବନ୍ଦ କର'— ଏହା କହିଲା ମାତ୍ରେ ଜଳ ଶୁଖିଗଲା । ହେ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ ଯୁଗଣ । ଏହି ମାଛି ଓଟଟି ତୁମ୍ଭ ସକାଶେ ଇଶ୍ୱରାୟ ଚିହ୍ନ । ଅତଏବ ଏହାକୁ ଏହି ଇଶ୍ୱରନିର୍ମିତ ପୃଥିବୀର ବିଚରଣ ସୂଚକ ଚରଣପାଇଁ ଗ୍ରହଣଅ ॥

ମ: ୩ । ସି: ୧୧ । ସ୍ୱ: ୧୧ । ଆ: ୪୪, ୪୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ — ଏହା ପିଲୁକିଆ କଥା ମାତ୍ର । ପୃଥିବୀ ଓ ଆକାଶ କଅଣ କେବେ କଥା ଶୁଣି ପାରନ୍ତି ? ବାଃ! ବାଃ! ଖୁଦାଙ୍କର ମାଛି ଓଟ ମଧ୍ୟ ଅଛି ! ତାହାକି କେବେ ଅଣ୍ଟିର ଓଟ ମଧ୍ୟ ଥିବ ? ଏହିପରି ହାଣ୍ଡା, ଘୋଡ଼ା ଓ ଗଧ ଆଦି ମଧ୍ୟ ଥିବେ ? ଖୁଦାଙ୍କ ମାଛି ଓଟଦ୍ୱାରା ବିଲର ଫସଲ ନଷ୍ଟ ହେବା କଅଣ ଭଲ କଥା ? ଖୁଦାଙ୍କ କଅଣ ମାଛି ଓଟ ଉପରେ ଚଢ଼ନ୍ତି ? ତାହାହେଲେ ହୋପହୁଏ ଖୁଦାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନବାଗ ଆଡ଼ମ୍ବର ବହୁତ ହୁଏ ॥ ୯୧ ॥

୯୨— ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ ରହିଥିବା ଯାଏ ସେମାନେ ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ନିବିଡ଼ିତ କରିବେ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍ମାନେ ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତେ । ମ: ୩ । ସି: ୧୨ । ସ୍ୱ: ୧୧ । ଆ: ୧୦୮, ୧୦୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଯଦି ପ୍ରକୃତ ପରେ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ନରକକୁ ଯିବେ, ତେବେ ପୃଥିବୀ ଓ ଆକାଶ କାହିଁକି ରହିବ ? ଆଉ ଯଦି ପୃଥିବୀ ଓ ଆକାଶ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିବେ

କିମ୍ବା ନରକରେ ବାସ କରିବାକୁ ହେବ, ତେବେ ଚରକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗ
ମୁହାଁ ନରକରେ ରହିବା କଥା ମିଥ୍ୟା ହେଲା । ଅଞ୍ଜବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏହିପରି କଥା
କହି, ଈଶ୍ଵର କିମ୍ବା ବିଦ୍ଵାନ ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ ଏପରି କହିବା ଅସମ୍ଭବ ॥ ୧୨ ॥

୧୩—ଯେତେବେଳେ ଯୋଗେଷ ନିଜ ପିତାଙ୍କୁ କହିଲେ, ହେ ପିତା ! ମୁଁ
ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖିଲି-- । ମ: ୩ । ସି: ୧୨ । ସ: ୧୩ । ଆ: ୪-୧୦୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏହି ପ୍ରକରଣଟି ପିତା-ପୁତ୍ରର ସମ୍ବାଦରୂପ କାହାଣୀରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ।
ଏବଂ ଏହା ଈଶ୍ଵରଙ୍କୁ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟଲିଖିତ ମନୁଷ୍ୟର ଇତିହାସ
॥ ୧୩ ॥

୧୪—ଯେ ଏହି ଆକାଶକୁ ନିରାଧାର ଛିଡ଼ା କରିଛନ୍ତି, ସେ ହିଁ ହେଉଛନ୍ତି
ହା । ତୁମ୍ଭେ ଦେଖୁଛ ଯେ, ସେ ସିଂହାସନାରୁ ତ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ର-ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ
ହରେ ଚଳାଉଛନ୍ତି । ସେ ହିଁ ପୃଥିବୀକୁ ନିସ୍ତାର ଓ ଆକାଶରୁ ଜଳବର୍ଷଣର
ବିସ୍ତାର କରିଛନ୍ତି । ତଦ୍‌ଦ୍ଵାରା ଉପଯୁକ୍ତ ପରିମାଣରେ ଜଳଧାରା ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ ।
ହା ସ୍ଵଚ୍ଛାରେ କାହାକୁ ପ୍ରଭୁରାମାତାରେ ଆହାରିଏ ବସ୍ତୁ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ତଥା
ହାର ଆହାରିଏବସ୍ତୁର ମାତା ଅବଲୁକ୍ତ କରିଦିଅନ୍ତି ॥

ମ: ୩ । ସି: ୧୩ । ସ: ୧୩ । ଆ: ୨ । ୩ । ୧୭ । ୨୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଖୁଦାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ପଦାଧିବ୍ୟାପାର ଜ୍ଞାନ
ଥିଲା । ନଚେତ୍ ଗୁରୁଭୟାନ ଆକାଶକୁ ସ୍ତମ୍ଭ ଉପରେ ରଖିବା ନ ରଖିବା କଥା
କହିଲେ କାହିଁକି ? ଯଦି ଖୁଦା ଉଚ୍ଚ ଲୋକଙ୍କ ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି,
ତେବେ ସେ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଓ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଖୁଦାଙ୍କୁ ମେଘ
ଧାର ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା । କାରଣ, ସେ ଆକାଶରୁ ପାଣି ପଡ଼ିବା କଥା କହିଲେ;
ତେ ପୃଥିବୀରୁ ଆକାଶକୁ ପାଣି ଚଢ଼ିବା କଥା ଲେଖିଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ
ହି ତରୁଣେ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, କୋରାନର ଲେଖକ ବୃଷ୍ଟି ବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଜାଣି ନ ଥିଲା ।
କିନ୍ତୁ ଯେ ଭଲମନ୍ଦ ବିଚାର ନ କରି ସୁଖ ଦୁଃଖ ପ୍ରଦାନ କରେ, ସେ ପକ୍ଷାଞ୍ଜ,
ସ୍ତମ୍ଭାୟାୟାକାଶ ତଥା ମୁଖରାଜ ପଦବାର୍ତ୍ତ ଅଟେ ॥ ୧୪ ॥

୧୫—କହ, ଆଲ୍‌ହା ନିଶ୍ଚୟ ଯାହାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ତାକୁ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ କରି
ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଯେ ତାହାଙ୍କ ଅଭିମୁଖୀ ହୁଅନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ସେ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଆସିବାପାଇଁ
ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତି ॥ ମ: ୩ । ସି: ୧୩ । ସ: ୧୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଯଦି ଅଲହା ଲୋକଙ୍କୁ ବିପଥଗାମୀ କରନ୍ତି, ତେବେ ଖୁଦା ଓ
 ଶକ୍ତିତାନ ଯେତେ ଆଉ କଅଣ ମାଧ୍ୟମ ରହିଲା ? ଯଦି ଶକ୍ତିତାନ ଅନ୍ୟକୁ ପଥ-
 ଭ୍ରଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଯେତେ ଦୁଷ୍ଟ, ତେବେ ସେହିପରି ଦୁଷ୍ଟମାନେ କରିବାହେତୁ ଖୁଦାଙ୍କୁ
 ମଧ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟ ଗଢ଼ିତାନ କାହିଁକି କୁହା ନ ଯିବ ? ଆଉ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ
 ଅଲହା ନରକକୁ କାହିଁକି ବା ନ ଯିବ ? ॥ ୧୫ ॥

୧୬—ଏହିପରି ମୁଁ ଏହି କୋରାନ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଆରମ୍ଭ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଅବତରଣ କରି
 ଅଛି । ତୁମ୍ଭ ନିକଟରେ ଏହିବିଦ୍ୟା ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ପରେ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ
 ପକ୍ଷର ଅନୁସରଣ କର । ସମସ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ ଏହି ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉ
 ଏକମାତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଦ୍ଵିଧାବ ରଖିବା ଦାୟିତ୍ଵ ମୋ ଉପରେ ॥

ମ: ୩୩ ସି: ୧୩ ସ୍ଵ: ୧୩ ଆ: ୩୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— କୋରାନ କେଉଁ ଦିଗରୁ ଅବତରଣ ହେଲା ? ଖୁଦା କଅଣ
 ଉପରେ ରହନ୍ତି ? ଯଦି ଏ କଥା ଠିକ୍, ତେବେ ସେ ଏକମତଶୀ ହେବାରୁ ଶକ୍ତିର
 ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ଶକ୍ତିର ହେଉଛନ୍ତି ଏକତତ୍ଵ ଏବଂ ବ୍ୟାପକ ।
 ସନ୍ଦେଶ ପ୍ରକାଶିତବା ବାହ୍ୟବନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ । ଆଉ ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ସଦୃଶ ଏକତତ୍ଵ,
 ତାକୁ ହିଁ ସନ୍ଦେଶ ବାହକର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼େ । ଦ୍ଵିଧାବ ନେବା-ଦେବା ଶକ୍ତି-
 ରକ୍ଷର ନୁହେଁ; ମନୁଷ୍ୟର କାମ । ଯେହେତୁ ଶକ୍ତିର ସବୁ । ଏଥିରୁ ନିଶ୍ଚିତ ହୁଏ
 ଯେ, କୋରାନ କୌଣସି ଅଲ୍ଲହ ମନୁଷ୍ୟର ରଚନା ॥ ୧୬ ॥

୧୭— ସେ ଚନ୍ଦ୍ର-ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ସାଦୃଶ୍ୟ ଭ୍ରମଣୀୟ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ନିଶ୍ଚୟ,
 ମନୁଷ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ଓ ପାପୀୟ ଅଟେ । ମ: ୩୩ ସି: ୧୩ ସ୍ଵ: ୧୩ ଆ: ୩୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଚନ୍ଦ୍ର-ସୂର୍ଯ୍ୟ କଅଣ କେବଳ ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି । ପୃଥିବୀ କି
 ଭ୍ରମଣ କରେ ନାହିଁ ? ପୃଥିବୀ ଭ୍ରମଣ ନ କଲେ ଦିନ ରାତି ଅନେକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ଲମ୍ବା ହୋଇଯିବ । ଯଦି ମନୁଷ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ପାତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟାୟୀ, ତେବେ କୋରାନର
 ଶିକ୍ଷା ତା ପକ୍ଷରେ ବ୍ୟର୍ଥ । କାରଣ, ଯେ ସ୍ଵଭାବତଃ ପାପୀ, ସେ କଦାପି ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା
 ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ବିପରୀତ ସ୍ଵଭାବରେ ସର୍ବସ୍ଵ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ହୋଇ-
 ପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ବିପରୀତ ସ୍ଵଭାବରେ ସର୍ବସ୍ଵ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ତଥା ପାପୀୟ
 ବ୍ୟକ୍ତି ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି । ଅତଏବ ଏପରି କଥା ଶକ୍ତିର ପୃଷ୍ଠରେ ହୋଇ-
 ପାରେ ନାହିଁ ॥ ୧୭ ॥

୯୮—ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ତାକୁ ନିର୍ମାଣ କରି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର
ଆତ୍ମାକୁ ନିଶ୍ଚୟିତ କରିବି, ସେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ତାହାକୁ ସାକ୍ଷାତ୍
ମୁହାଁ କରିବ । ଶକ୍ତିତାନ କହିଲା, ‘ହେ ମୋର ପାନନକର୍ତ୍ତା ! ଯେହେତୁ ତୁମ୍ଭେ
ମୋର ପଥପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଅଛୁ, ଅତଏବ ପୃଥିବୀରେ ସେମାନଙ୍କପାଇଁ ମୁଁ ପାପ ପ୍ରସ୍ତୁତ
କରି ରଖିବି ତଥା ସେମାନଙ୍କୁ ପଥପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବି ।’ ମ: ୩ । ସି: ୧୪ । ସୂ: ୫ ଆ: ୧୪୭

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଖୁଦା ଆଦମ ସାହେବଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ଆତ୍ମାକୁ ଅନୁ-
ବିଷ୍ଣୁ କରିଥିଲେ, ତେବେ ଆଦମ ମଧ୍ୟ ଖୁଦା ହେଲେ । ଯଦି ସେ ଖୁଦା ନୁହନ୍ତି,
ତେବେ ପ୍ରଣାମ କରାଯାଉ ଭକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନସମ୍ବଳରେ ଖୁଦା ଆଦମ ସାହେବଙ୍କୁ କାହିଁକି
ନିଜ ସହସଂପାଦି କଲେ ? ଯଦି ଖୁଦା ଶକ୍ତିତାନକୁ ପଥପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି, ତେବେ
ଶକ୍ତିତାନର ମଧ୍ୟ ଶକ୍ତିତାନ, ବଡ଼ ଭାଇ ଓ ଗୁରୁ କାହିଁକି ନ ହେବେ ? କାରଣ,
ସେମାନଙ୍କ ମତରେ ଶକ୍ତିତାନ ପଥପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ; ଖୁଦା ଶକ୍ତିତାନକୁ ପଥପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି ।
ଶକ୍ତିତାନ ଶିଶୁରୂପେ ସାକ୍ଷାତ୍ରେ “ମୁଁ ପଥପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବି” ଏହା କହିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଶିଶୁର
ରୂପେ ଦଣ୍ଡିତ କରି କାରଗାରରେ ବନ୍ଦୀ କଲା ବଧ କଲେ ନାହିଁ ? ॥ ୯୮ ॥

୯୯—ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜନସମୁଦାୟପାଇଁ ପ୍ରେମର ପଠାଇଅଛି ।
ଯେତେବେଳେ ଜଣା ଦୃଢ଼, ମୁଁ ତାହାକୁ କହେ, “ତୁ ହୋଇ ଯାଆ ।” ତାହା
ପକ୍ଷୀରୂପେ ହୋଇଯାଏ ॥ ମ: ୩ ସି: ୨୪ । ସୂ: ୧୨ । ଆ: ୩୭ । ୩୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଖୁଦା ସମସ୍ତ ମାନବ ଗୋଷ୍ଠିପାଇଁ ପ୍ରେମର ପଠାଇଛନ୍ତି,
ତେବେ ସମସ୍ତ ତ ପ୍ରେମରମାନଙ୍କ ମତାନୁସାରେ କେତେକ, ସୁଖି ସେମାନେ
କିପରି ହେଲେ କିପରି ? ତୁମ୍ଭ ପ୍ରେମରଙ୍କୁ ବ୍ୟଙ୍ଗିତ କଅଣ ଅନ୍ୟ ପ୍ରେମର
ନୁହନ୍ତି ? ଯଦି ଖୁଦା ସବୁ ଦେଶରେ ପ୍ରେମର ପଠାନ୍ତି, ତାହାହେଲେ
ସିଂହପର୍ବତରେ କେଉଁ ପ୍ରେମରଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ ? ଏହା ତ ସବୁଥା ପକ୍ଷୀପାତମୂଳକ
। ସୁତରାଂ ଏ କଥା ମାନସସ୍ତୁ ନୁହେଁ । ଯେତେବେଳେ ଖୁଦା ଜଣା କରନ୍ତି
କହିନ୍ତି, “ପୃଥିବୀ ତୁ ହୋଇ ଯାଆ” ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଆଦେଶ କିପରି
ସିଂହପର୍ବତ ହୋଇ ପାରିବ ? କାରଣ, ପୃଥିବୀ ତ ବଡ଼ ପଥାଣ୍ଡ । ସେ କଦାପି ଶୁଣି-
ନାହିଁ । ଆଉ ତୁମ୍ଭ ତ ଖୁଦାଙ୍କ ବ୍ୟଙ୍ଗିତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅନ୍ତର
କରିନାହିଁ । ତେବେ ଖୁଦାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲ କିଏ; ହୋଇଗଲା କିଏ ? ଏହି-
ମୁଖଙ୍କ କଥା । ନିବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଏହିପରି କଥାକୁ ବଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ॥ ୯୯ ॥

୧୦୦—ସେମାନେ ଶିଶୁରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କନ୍ୟା ସମର୍ପଣ କରନ୍ତି । ଶିଶୁ ମହନ୍ତ, ସେ ଯାହା ଚାହାନ୍ତି, ତାହା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଅଛି । ମୁଁ ଶିଶୁରଙ୍କ ନାମ ଶପଥ କରି କହୁଛି ଯେ, ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ସେମାନଙ୍କ ପଠାଇଅଛି ॥

ମ: ୩ । ସି: ୧୪ । ସ: ୧୭ । ଆ: ୫୭, ୫୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ତୁମ୍ଭେ କାହାଙ୍କର କି କାମ ? ତୁମ୍ଭେ ତ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ତୁମ୍ଭେମାନେ କେବଳ ଅସିଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି; ପୁଅମାନେ କାହିଁକି ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଶପଥ କରିବା ଶିଶୁରଙ୍କ ନୁହେଁ; ମିଥ୍ୟାବାଦୀର କାମ । ପ୍ରାୟଶଃ ସ୍ଵାଗତରେ ଯେଉଁ ଯାଏ ସେ, ସତ୍ୟବାଦୀମାନେ ମିଥ୍ୟାବାଦୀଙ୍କ ଭଳି ବଣି ପକାନ୍ତି ନାହିଁ ॥ ୧୦୦ ॥

୧୦୧—ଆଲ୍‌ହା ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ; କର୍ମ ଓ ଚରଣ ମୋହର ଦେଇ ବଢ଼ି କରିଅଛନ୍ତି । ଏଣୁ ଏମାନେ ପମାତରସ୍ତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜଣେ ତା'ର କର୍ମନୁସାରେ ଉଚିତ ଫଳ ଦିଅନ୍ତି; କାହାକୁ ଅନ୍ୟାୟ କରାଯିବ ନାହିଁ ॥

ମ: ୩ । ସି: ୧୪ । ସ: ୧୭ । ଆ: ୧୦୮, ୧୧୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଖୁଦା ସ୍ଵୟଂ ମୋହରଦ୍ଵାରା ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ଏ ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିନାଦୋଷରେ ବିନଷ୍ଟ କରିଦେଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥନୀତା ମଧ୍ୟ ଅପହରଣ କରି ନେଲେ । ଏହା ଗୁରୁତର ଅସରାଧ୍ୟ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷେ କୁହାଯାଉଛି ଯେ, ଯହାର ଯେପରି କର୍ମ, ତାହାକୁ ସେହିପରି ଫଳ ମିଳିବ; ଉଣା ବା ଅଧିକ ମିଳିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ତ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରତାପୂର୍ବକ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଶିଶୁର ତାଙ୍କଦ୍ଵାରା କରା ଇଲେ । ଏଣୁ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଦୋଷ ନାହିଁ । କର୍ମର ଫଳ ସେମାନଙ୍କୁ ନ ମିଳି ଖୁଦାଙ୍କୁ ମିଳିବା ଉଚିତ । ଆଉ ଯଦି ପୁରା ପୁରା ଫଳ ଦିଆଯାଏ, ତେବେ କ୍ଷମା କରାଯାଏ କାହାକୁ ? ଯଦି କ୍ଷମା କରାଯାଏ, ତେବେ ତ ନ୍ୟାୟ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ହୋଇଯାଏ । ଏପରି ଅନର୍ଥକ କଥା ଶିଶୁରଙ୍କର କଦାପି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏହା କେବଳ ନିବୋଧ ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ଅଟେ ॥ ୧୦୧ ॥

୧୦୨—ମୁଁ କାପିରମାନଙ୍କୁ ଅବରୋଧ କରିବାପାଇଁ ନକେ ନିର୍ମଣ କରିଅଛି; ପ୍ରତ୍ୟେକର କଣ୍ଠଦେଶରେ ତା'ର କର୍ମସୂକ ବାନ୍ଧି ଦେଇଛି । ପ୍ରକୃତ ଦିବସରେ ସେମାନଙ୍କପାଇଁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକ ବାହାର କରିବି । ତାକୁ ସେମାନେ ଭଲ ଭାବେ କରି ଦେଖି ପାରନ୍ତି । ନୂତନ ପରେ ମୁଁ ବହୁ ଜାତିଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନ କରିଅଛି ।

ମ: ୩ । ସି: ୧୫ । ସ: ୧୭ । ଆ: ୮, ୧୩, ୧୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ — ଯେଉଁଠି କୋରା, ପେଟମୁର, କୋରାବର୍ଣ୍ଣିତ ଶିଶୁର, ମ ଆକାଶ ଏବଂ 'ନମାକ' ପ୍ରଭୃତିକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କୁ କାପିର ନକେଟୋମୀ କହିବା ଫଳପାତ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ । ଏହା କି ସମ୍ଭବ ହୋଇ-
 ର ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋରାବର୍ଣ୍ଣିତ ଶିଶୁ ଓ ଅନ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀ ମନ୍ଦ ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଳେ କର୍ମପୁସ୍ତକ ସାଲଗ୍ନ ଅଛି ବୋଲି କହିବା ନିତାନ୍ତ ବାଳକୋଚିତ । ଆମ୍ଭେମାନେ ତ କାହାର ଗଳାରେ କର୍ମପୁସ୍ତକ ବନ୍ଧାଯିବା ଦେଖି ନାହିଁ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର କର୍ମର ଫଳ ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ସ୍ୱର ଦୃଢ଼ ଓ ନେତାତ୍ୱକୁ ମୋହର ଦେଇ ବନ୍ଦ କରିବା ତଥା ପାପକ୍ଷମା ଆଦି କଥା ଲେଖିବାକଥା ଖେଳ-ତାମସା କଥା ନୁହେଁ ? ପ୍ରଳୟ ଶକ୍ତିରେ ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକ ବାହାର କରିବେ, ତାହା ଅଜିକାଳି କେଉଁଠି ଅଛି ? ଖୁଦା ଶ ବେପାରୀମାନଙ୍କପରି ଖାତାପତ୍ର ଲେଖନ୍ତି ? ଏଠାରେ ବିଚାର କରିବାର କଥା ଯେ, ଜୀବର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ନ ଥିଲେ ତା'ର କର୍ମ ନ ଥାଏ । ତାହାହେଲେ ତାଙ୍କର ପୁସ୍ତକ ଲେଖାହେଲ କପରି ? କର୍ମ ନ ଥିବା ଧନ୍ତେ ଯଦି ଲେଖାହୁଏ, ତେବେ ଜୀବକପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କରିଯାଇଛି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । କାରଣ, ସଦ-କର୍ମ ବ୍ୟତୀତ ସୁଖଦୁଃଖ ଦିଆଗଲା କାହିଁକି ? ଯଦି କୁହାଯାଏ ଯେ, ଖୁଦା ରେ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଦେଲେ, ତେବେ ଖୁଦା ଅନ୍ୟାୟ କରିଛନ୍ତି । କାରଣ, ଭଲ-କର୍ମ ନ ଦେଖି ନ୍ୟାୟିକ ସୁଖଦୁଃଖରୂପୀ ଫଳ ଦେବାକୁ ଅନ୍ୟାୟ କୁହାଯାଏ । ସମୟରେ ଖୁଦା କଅଣ ନିଜେ ସେ ପୁସ୍ତକ ଡିଜିଟେ ନା ତାଙ୍କର କେହି ଅଧ-କର୍ମରୂପ ପଡ଼ି ଶୁଣାଇବେ ? ଯେଉଁ ସମୟ ପ୍ରାଣୀ ଘାତକାଳ ଧରି ଅପ୍ରକ୍ଷା ଛାଡ଼ି, ଯଦି ଖୁଦା ତାଙ୍କୁ ବନା ଅପ୍ରକ୍ଷରେ ବନ୍ଦ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଅନ୍ୟା-ହେବେ । ଅନ୍ୟାୟକାରୀ କଦାପି ଶିଶୁର ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ ॥ ୧୦୨ ॥

୧୦୩—ପ୍ରମାଣ ସ୍ୱରୂପ, ମୁଁ ସମୁଦକୁ ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଜୁଷ୍ଟି ଦେଇଛି । ଯାହାକୁ ତାକୁ ଭଣ୍ଡାଅ । ସେହିଦିନ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଦଳପତି ସହିତ ଡକା-
 । ସେମାନଙ୍କ ଡାହାଣହାତରେ କର୍ମପୁସ୍ତକ ଦିଆଯାଇଛି ॥

ମ: ୪ । ପି: ୨୫ । ସୁ: ୫୯, ୬୩, ୭୧

ସମୀକ୍ଷକ—ବାଃ ବାଃ ! ଖୁଦାଙ୍କର ଯେତେବେଳେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଚିନ୍ତା ଅଛି ସେହି ମାତ୍ର ଓଟଟି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଅଧିଭାର ପ୍ରମାଣ ଅଥବା ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରାସନ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିତାନ୍ତ କରିବାପାଇଁ ଖୁଦା ଶକ୍ତିତାନ୍ତକୁ ଆବଦ୍ଧ ଦେଇଛନ୍ତି, ତେବେ

ସେ ସ୍ୱୟଂ ଶକ୍ତିତାନର ସଦ୍‌ବୀର ଓ ସକଳ ପାପକର୍ମର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ । ସେ ଶକ୍ତି
 ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖୁଦା କହିବା କେବଳ ନିବୋଧତାର ପରତତ୍ତ୍ୱ ମାତ୍ର । ସଦ୍‌ବୀର ପ୍ରକୃତ
 ରେ ନ୍ୟାୟ କରିବା । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଖୁଦା ପେଟମୁର ଓ ତାଙ୍କ ମତାବଳମାନଙ୍କ
 ଆହ୍ୱାନ କରନ୍ତି, ତେବେ ତ ତଳକୁ ନ ଆସିଲୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ପ୍ରା
 ଶାରେ ବସି ରହିବେ । ନ୍ୟାୟ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ୍ୟାୟର ପ୍ରଶଂସାରେ ବସି ରହି
 ବଡ଼ ଦୁଃଖଦାୟକ । ଏହି ବିଚାରପ୍ରତିପତ୍ତରେ ସବୁର ନ୍ୟାୟବିଚାର କରିବା ଶକ୍ତି
 ସ୍ୱର ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ଖୁଦାଙ୍କ ନ୍ୟାୟ ତ 'ପୋଷା' ବା 'କା'ଙ୍କ ନ୍ୟାୟ ସଦୃଶ ହେବ ।
 ସଦ୍‌ବୀର ଶକ୍ତିର ପ୍ରତି କରନ୍ତ ଯେ, ପରୁଷ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱର ଓ ମାୟା ଏକ
 ନ ରହିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହାରିକୁ ଦଣ୍ଡ ବା ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯିବ ନାହିଁ—ତାଙ୍କ ସ୍ୱର
 ପର ଖୁଦାଙ୍କ ନ୍ୟାୟ ମଧ୍ୟ । ଅର୍ଥାତ୍ ଜଣେ ପରୁଷ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଚାରାଳୟରେ
 ଆଉ ଜଣେ ଆଜି ଧରାଗଲ ; କିନ୍ତୁ ଉଭୟଙ୍କ ବିଚାର ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ହେବା
 କିନ୍ତୁ ଏପରି ହେବା ଅନୁଚିତ । ନ୍ୟାୟସମ୍ବନ୍ଧରେ ବେଦ ଓ ମନୁସ୍ମୃତି ଶେଷକୁ ସ
 ଯେଉଁଥିରେ ବ୍ୟାଧି ଅଛି ଯେ, ନ୍ୟାୟ ବିଚାର କରିବାରେ ଅଶୁମାର କଳମ କର
 ଯାଏ ନାହିଁ ଓ ସବୁଦା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଜ କର୍ମାନୁସାରେ ଫଳପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ନ୍ୟାୟବିଚାର
 ରେ ପେଟମୁରମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷୀ ସଦୃଶ ରଖିଲେ ଶିଶୁରୁଙ୍କ ସଦୃଶତାରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ମାତ୍ର
 ଅବଶ୍ୟ ଏପରି ପୁଣ୍ୟର ଶିଶୁରୁରୁତ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଉପ
 ଦେଖା କଦାପି ଶିଶୁର ଘୋରପାରନ୍ତ ନାହିଁ । ୧୦୩ ॥

୧୦୪— ସେମାନଙ୍କ ବିଚାରାଳୟର ଉଦ୍ୟାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ସେହି
 ଉଦ୍ୟାନର ନିମ୍ନ ଦେଶରେ ଜଳ-ପ୍ରଖାଳୀ ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ । ସେମାନେ ଉକ୍ତ ପ୍ରାନ୍ତର
 ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଙ୍କଣ ଏବଂ ଦରୁବର୍ଣ୍ଣର ରେଣୁକାବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନପୂର୍ବକ ଉପଧାନପୂର୍ବକ
 ସନରେ ଉପବେଶନ କରିବେ । ପୁଣ୍ୟଲତା ଓ ସୁଗନ୍ଧର ଉଭୟ ଉଦ୍ଭିଦ
 ଅଟେ ॥ ମ.୪ ସି.୧୫ ସ.୧୮ । ଆ.୩୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ? ନୋରାବର୍ଣ୍ଣିତସ୍ତୁତି କି ଚମତ୍କାର ! ବାଃ ! ବାଃ !
 ସେଠାରେ ଆନନ୍ଦୋପଗ୍ରୋହପାଇଁ ଉଦ୍ୟାନ, ଅଳଙ୍କାର, ବସ୍ତ୍ର, ସିଂହାସନ ଓ ତଳଆ
 ଅଛି । ଆଜ୍ଞା, ସଦ୍‌ବୀର ଶକ୍ତିର ଶାଳି ପୁରୁଷ ଭୁଜନା କରେ, ତେବେ ତେଣୁ
 ପାରିବ ଯେ, ଏଠାକାର ଭୁଜନାରେ ମୁସଲମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା
 ଅନ୍ୟ କିଛି ଅଧିକ ନାହିଁ । ସେ ଅନ୍ୟାୟ ହେଉଛି—ସର୍ବାମ କର୍ମର ଅର୍ଥାମ ଫଳା ପ୍ରଦାନ

ସ୍ଥାନ ଖାଇଲେ, କିଛିଦିନ ପରେ ତାହା ବିଷଭଳି ଲାଗିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ।
 ଦୁଇପରି ସବଦା ସୁଖଭୋଗ କଲେ ସେହି ସୁଖ କିଛି ଦିନ ପରେ ଦୁଃଖରୂପ ହୋଇ-
 ଏ । ଏଥିପାଇଁ ମହାକାବ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁକ୍ତିସୁଖ ଭୋଗ କଲ ପରେ ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମ
 କରିବା ହିଁ ସତ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅଟେ ॥ ୧୦୪ ॥

୧୦୫—ଏହି ନଗରର ଅଧିବାସୀମାନେ ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ
 ସମାନଙ୍କୁ ଧୂଂସ କରିଅଛି; ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅନ୍ୟାୟ କଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧୂଂସ କରିବି
 କଲ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ମଧ୍ୟ କରିଅଛି ॥ ମଂ:୪ । ସିଃ:୧୫ । ସଂ:୧୮ । ଆ:୫୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ନଗରଯାକ ଲୋକ ପାପୀହେବା କି ସମ୍ଭବ କଥା ? ପୁଣି ଅନ୍ୟାୟ
 କରି ସାରିଲ ପରେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିବାରୁ ଖୁଦା ସବଜ୍ଞ ହେଲେ ନାହିଁ; ଅର୍ଥାତ୍
 ସମାନେ ଅନ୍ୟାୟ କରିବେ ବୋଲି ଖୁଦା ପୂର୍ବରୁ ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ଏହାଛଡ଼ା
 ସକାଶ ହେତୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ, ସେ ନିଜ ଯୁ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ॥ ୧୦୫ ॥

୧୦୬—ସେହି ବାଳକର ମାତା-ପିତା ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ବଞ୍ଚାସୀ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ
 ମାତା ଆତଙ୍କିତା ଥିଲା ଯେ, ସେ ତାହାଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟାସୀ ଓ ଧର୍ମଦ୍ରୋହୀ କରିପାରେ ।
 ସେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିଲବେଳକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ
 ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପକ୍ଷପୂର୍ଣ୍ଣ ଝରଣାମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି । ସେ କହିଲେ, ହେ ଜୁଲକର-
 ନିନ ! ନିଶ୍ଚୟେନ୍ଦ୍ର ଯାଜୁଜ ଓ ମାଜୁଜ ପୃଥିବୀରେ ଅନିଷ୍ଟ ଉତ୍ପତ୍ତିକାରୀ ଅଟନ୍ତି ॥
 ମଂ:୪ । ସିଃ:୧୭ । ୨୮ । ଆ:୯୮, ୯୯, ୧୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖନ୍ତୁ, ଖୁଦା କେଡ଼େ ନିବୋଧ ! ତାଙ୍କୁ ଅବକା ହେଲା ଯେ,
 ବାଳକର ମାତା-ପିତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ମାର୍ଗରୁ ହଟାଇ ଉନ୍ନୀତଗାମୀ କରି ଦିଆ-
 ଯାଇପାରେ । ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଧର୍ମରେ ଏପରି କଥା କଦାପି କୁହାଯାଇପାରେ ନାହିଁ ।
 ବେ ଆଦୂର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିବୋଧତା ଦେଖନ୍ତୁ । କୋରନ ରତୟିତାର ମତରେ
 ସୂର୍ଯ୍ୟ ରାତ୍ରେ କୌଣସି ହ୍ରଦ ମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି ଓ ସକାଳେ ପୁନର୍ବାର ତହିଁରୁ
 ଉଦ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଥିବୀ ଅପେକ୍ଷା ଅନେକ ବୃଦ୍ଧରେ ବଡ଼ । ସୁତରାଂ ହ୍ରଦ
 ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ରରେ ସେ କିପରି ବୁଡ଼ି ପାରନ୍ତି ? ଏହାଦ୍ୱାରା ଜଣାଯାଏ ଯେ, କୋରନ
 ରତୟିତାକୁ ଭୁଗୋଳ ଓ ଝଗୋଳ ବିଦ୍ୟାସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା । ଅନ୍ୟଥା
 ଏପରି ବଜ୍ଞାନବରୁଦ୍ଧ କଥା କାହିଁକି ଲେଖିଥାନ୍ତେ ? ଯେଉଁମାନେ ଏହି ପୁସ୍ତକକୁ
 ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଜ୍ଞ । ତା ହୋଇ ନ ଥିଲେ ସେମାନେ ଏପରି

ମିଥ୍ୟାପରପୁଣ୍ୟ ପୁସ୍ତକକୁ ବାଣ୍ଟି କରନ୍ତେ କାହିଁକି ? ଏଠାରେ ଦେଖନ୍ତୁ ଖୁଦାଙ୍କର
କି ଅନ୍ୟାୟ; ସେ ପୃଥିବୀର ପ୍ରଭୁ, ରାଜା ଓ ବିଚାରପତି ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ସାଧୁକ ଓ
ମାନୁଷ୍ୟକୁ ପୃଥିବୀରେ ଉପଦ୍ରବ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଲେ । ଏହା ମଧ୍ୟ ପରମେ-
ଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ୱଭାବବିରୁଦ୍ଧ କଥା । ଅତଏବ ବନ୍ୟହେଁକେ ହିଁ ଏପରି ପୁସ୍ତକଖରଣ
କରିବା କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ ॥ ୧୦୭ ॥

୧୦୭— ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ମେଣ୍ଟାଙ୍କର ବୃତ୍ତନ୍ତକୁ ସ୍ମରଣ କର । ମେଣ୍ଟା ନିଜ
ଘରୁ ବାହାରି ପୃଥ୍ବୀର ଆଡ଼କୁ ଗଲେ । ସେ ଖଣ୍ଡି ଏ କୁଟା ପିନ୍ଧିଥିଲେ । ମୁଁ ମୋର
ଆତ୍ମା ଅର୍ଥାତ୍ ଦୂତକୁ ପଠାଇଲି । ସେ ହସ୍ତ-ପୁଷ୍ପ ମନୁଷ୍ୟରୂପରେ ମେଣ୍ଟାଙ୍କ ନି-
ଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ମେଣ୍ଟା କହିଲେ, ମୁଁ ଦୟାମୟ ଶିଶୁରଙ୍କ ଶରଣାଗତ
ଅଟେ, ତେଣୁ ତୁମ୍ଭେ ସାଧତ ହୁଅ ।” ଦୂତ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ମୁଁ ଶିଶୁରଙ୍କର
ପ୍ରେରିତ, ଏହାଛଡ଼ା ମୁଁ ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହେଁ । ମୁଁ ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ସନ୍ତାନ
ଦେବାପାଇଁ ଏଠାକୁ ପଠାଯାଇଛି ।” ମେଣ୍ଟା କହିଲେ, “କୌଣସି ପୁରୁଷ ମୋର
ସ୍ପର୍ଶ କରି ନାହିଁ ଏବଂ ମୁଁ ପାପୀରୁ ଶୁଦ୍ଧ ନୁହେଁ; ତେବେ ମୋର ପୁତ୍ର କିପରି ହେବ ?”
X X X ସେ ଚର୍ଚ୍ଚବଣୀ ହେଲେ ଓ ତାହା ସହିତ ଘରୁ ଦୂତକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଳ
କୁ ଚାଲିଗଲେ ॥ ମ:୪ ସି:୧୭ ସୂ:୧୯ ଆ:୧୭-୨୦-୨୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏବେ ବୁଦ୍ଧିମାନମାନେ ବିଚାର କରନ୍ତୁ ଯେ, ଯଦି ଦୂତମାନେ
ଖୁଦାଙ୍କ ଆତ୍ମା, ତେବେ ସେମାନେ ଖୁଦାଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ ନୁହନ୍ତି । ଧୂନଶ୍ଚ କୁମର
ଅବସ୍ଥାରେ ମେଣ୍ଟାର ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ । କାରଣ, ସେ କାହା ସହିତ
ସମ୍ପର୍କ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ ନ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଖୁଦାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ଦୂତ ତାଙ୍କୁ ଚର୍ଚ୍ଚବଣୀ
କଲେ । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ । କୋରସରେ ଏହିପରି ଆତ୍ମିକ ମଧ୍ୟ ଅନେକ
ଅସଭ୍ୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ଲେଖାଅଛି । ସେ ସବୁର ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ମୁଁ ଅନୁଚିତ
ମନେକରେ ॥ ୧୦୭ ॥

୧୦୮— ତୁ କଅଣ ଦେଖିନାହୁଁ ଯେ, କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତୀତି କରିବାପାଇଁ
ମୁଁ ଛେତାନମାନଙ୍କୁ ପଠାଇଛି ॥ ମ:୪ ସି:୧୭ ସୂ:୧୯ ଆ:୧୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଯଦି ଖୁଦା ପ୍ରତୀତି କରିବାପାଇଁ ସ୍ୱୟଂ ଛେତାନମାନଙ୍କୁ
ପଠାଉଛନ୍ତି, ତେବେ ସେଥିରେ ଛେତାନମାନଙ୍କର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ; ସେମାନେ
କେବେହେଲେ ଦଣ୍ଡମୟ ନୁହନ୍ତି । କାରଣ, ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଖୁଦାଙ୍କ ଆଦେଶରେ

। ଏଣୁ ତାହାର ଫଳ ମଧ୍ୟ ଖୁଦାଙ୍କୁ ମିଳିବା ଉଚିତ । ଯଦି ଖୁଦା ବାସ୍ତବିକ
କାରୀ, ତେବେ ସେ ଏକାକୀ ହିଁ ସବୁ କୁଳମୀର ଫଳସ୍ୱରୂପ ନରକଭୋଗ
ଉଚିତ । ଯଦି କେହି ନ୍ୟାୟ ବଦଳରେ ଅନ୍ୟାୟ କରେ, ତେବେ ସେ
ପୁକାରୀ; ସେ ନିଶ୍ଚିତରୂପରେ ପାପୀ ଅଟେ ॥ ୧୦୮ ॥

୧୦୯— ଯେ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କରେ ଓ ବିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ସକ୍ଷମାନୁଷ୍ଠାନ କରେ,
ମୁଁ ତାକୁ ଶମା କରେ ॥ ମ: ୪ । ସି: ୧୭ । ସ୍ୱ: ୨୦ । ଆ: ୧ ॥

ମୀକ୍ଷକ— ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କଲେ ପାପର ଶମା ହୁଏ, ଏକଥା ଯଦି କୋରାନ୍ତରେ
ତେବେ ଏହି ଉକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପାପରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରେ । କାରଣ, ଏହାଦ୍ୱାରା
ମାନଙ୍କର ପାପ କରିବାକୁ ସାହସ ବଢ଼ିଯାଏ । ଅତଏବ ଏହି ପୁସ୍ତକ ଓ ଏହାର
ପ୍ରତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାପୀମାନଙ୍କୁ ପାପ କରିବାକୁ ସାହସ ଦିଅନ୍ତୁ । ସୁତରାଂ ଉକ୍ତି
ଉଚିତ୍ କୃତ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ତହିଁରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଖୁଦା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ୍ ନୁହନ୍ତି ॥ ୧୦୯ ॥
୧୦— ପୃଥିବୀ ଯେପରି ଦୋହଲମାନ ନ ହୁଏ, ତାହାପାଇଁ ମୁଁ ନନ୍ଦ୍ୟରେ ପବନ
କରିଅଛି ॥ ମ: ୪ । ସି: ୧୭ । ସ୍ୱ: ୨୧ । ଆ: ୩୧ ॥

ମୀକ୍ଷକ— ଯଦି କୋରାନ୍ତର ଗତ୍ୟୁ ତା ପୃଥିବୀର ଭ୍ରମଣାଦି କଥା ଜାଣିଥାନ୍ତା,
ଏକଥା କହାଯି ଲେଖି ନ ଥାନ୍ତା ଯେ, ପୃଥିବୀକୁ ସ୍ଥିର ରଖିବାପାଇଁ
ସେ ପବନ ଶ୍ରେଣୀ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଛି । ହୁଏତ, ମନରେ କୋ ଉଠିଥିବ ଯେ
ଉଚିତ୍ ନ ଥିଲେ ପୃଥିବୀ ହଲୁଥାନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ଏହା ଧର୍ମେ ଭୂମିକମ୍ପରେ
କାହିଁକି ହଲି ଉଠେ ? ॥ ୧୧୦ ॥

୧୧୧— ମୁଁ ସେହି ହିଁଲେକଟିକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଲି; ସେ ନିଜର ଗୁପ୍ତାଙ୍ଗଟି ରକ୍ଷା
ଓ ମୁଁ ତାହା ମଧ୍ୟର ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ନିଃଶ୍ୱସିତ କଲି ॥

ମ: ୪ । ସି: ୧୭ । ସ୍ୱ: ୨୧ । ଆ: ୧୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏପରି ଅଶ୍ଳୀଳକଥାମାନ ଖୁଦାଙ୍କ କାହିଁକି, କୌଣସି ସତ୍ୟ ମନୁ-
କ ପୁସ୍ତକରେ ମଧ୍ୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସୁନ୍ଦର ଅଟେ । ଏଣୁକରି
ଶୁଣି ଦୁଷଣୀୟପୁସ୍ତକ ଅଟେ । ଯଦି ସେଥିରେ ଉତ୍ତମ କଥାମାନ ଥାନ୍ତା, ତେବେ
ସେପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶଂସନୀୟ ହୋଇଥାନ୍ତା ॥ ୧୧୧ ॥

୧୧୨— ତୁ କି ଦେଖି ନାହୁଁ ଯେ, ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର,
ବୃକ୍ଷ ଓ ପଶୁ ଆଦି ସମସ୍ତେ ଆଲ୍ଲାଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି । ସେଠାରେ ସେମାନେ

ନିଜ ଦୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ କଙ୍କଣ, ମୁକ୍ତା ଓ ରେଣୁକାଦି ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦିଆଯିବ । ଶେର ଓ
ହୋଇଥିବା ଲୋକଙ୍କମାନଙ୍କ ମୋର ଦରତି ପବନ ରଖ । ନିଜର ମନରେ
କରିବା ଉଚିତ । ତେଣି ଦେବାପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ସକଳକୁ ପୁର କରି ଦୁର୍ବଳ
ବୃଦ୍ଧର ଭେଦିନ ପରିଦେଖା କର । ଶରୀରଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କର ॥

ନଂ: ୪ ସି: ୧୭। ସ: ୨୨। ଆ ୧୮, ୨୩, ୨୭, ୨୯, ୩୪

ସମୀକ୍ଷକ— ଜଡ଼ ବସ୍ତୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ଜଣିପାରେ ନାହିଁ; ପୁଣି ସେ ଭାବୁଛି
ଭାବୁ କିପରି କରି ପାରିବ ? ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଏହି ପୁସ୍ତକ କଥାଟି ଶୁଣିବା
କୃତ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଭ୍ରାନ୍ତବ୍ୟକ୍ତିର ଚେନା । ବାଃ ! ୧୮୩ ସେ ସ୍ତୁତି
ଦେଉଁଠି ସ୍ତୁତି, ମୁକ୍ତା ଓ ରେଖମାଳା ପିନ୍ଧିବାକୁ ମିଳେ । ଏବେ ସ୍ତୁତି ଓ ଯୋଗ
ରଜା ମହାରଜାମାନଙ୍କ ଘରଠାରୁ ବିଚେଷ କିଛି ନୁହେଁ । ଅତି ଯତ୍ନ ପରମ୍ପରା
ଙ୍କର ଘର ଅଛି, ତେବେ ସେ ସେହି ଘର ନିଶ୍ଚୟ ରହୁଥିବେ । ଗାନ୍ଧୀଜୀ
ଏହାକୁ ମୁର୍ଖିପୁଜା କୁହାଯିବ ନାହିଁକି ? ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମୁର୍ଖିପୁଜା
ଙ୍କର ଖଣ୍ଡନ କରିବାର କାରଣ କ'ଣ ? ଦେଉଁ ଖୁଦା ପୂଜାସାମ୍ପ୍ରାଦି
କରନ୍ତି, ନିଜ ଘରର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରିବାପାଇଁ ଅଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତି ଓ ଶୁଦ୍ଧତା ରଖିବା
କ୍ଷେତ୍ର କରନ୍ତି, ସେ ତ ଫିରିବାସୀ ଭେଦେ ଓ ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ସମାନ ତଥା ଗୋଡ଼ା
ମୁର୍ଖିପୁଜାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଅଟନ୍ତି । କାରଣ, ମସ୍ତିକ୍ ମୁର୍ଖିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ବୃକ୍ଷର
ଅତି ଖୁଦା ଓ ମୁସଲମାନ ବଡ଼ ଏବଂ ଜୈନମାନେ ଛୋଟ ମୁର୍ଖିପୁଜା
ଅଟନ୍ତି ॥ ୧୧୨ ॥

୧୧୩—ନିଶ୍ଚୟ ଭୁବନୀନାଥଙ୍କୁ ପୁନଃ ପ୍ରଳୟ ଦିବସରେ ଉଠାଇ ଦିଅନ୍ତି ।
 ଧୃତ । ପି: ୧୮ । ସୁ: ୩ । ଅ: ୧୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ମୃତାହାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଳୟ ଦିବସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କବର ଭିତରୁ
 ସ୍ଥାନରେ ଶେଷେବେ ? ଯଦି କବର ଭିତରେ ଶେଷେ, କ'ଣ ପ୍ରାଣୋତ୍ଥାନେ
 ପରୁ ଓ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ଶରୀରରେ ନିବାସ କରି ଦୁଃଖଭୋଗ କରିବେ ? ଏହାକୁ ଶୁଣିବା
 ମ୍ୟାୟ । ଏହାଛଡ଼ା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଅଧିକ ହେବାଦ୍ୱାରା ରୋଗେ, ତତ୍ପ୍ରତି କରି ଶରୀର ଓ ମୁଣ୍ଡ
 ଲମ୍ପାନ ଉଦୟ ପାପଭରା ହେବେ ॥ ୧୧୩ ॥

୧୧୪—ସପ୍ତ ଦିନ ସେମାନଙ୍କ କିହା ଓ ଚନ୍ଦ୍ର-ପାପାଦି ଲାଙ୍ଗର ବୁଲେ
 ସମୁଦ୍ରରେ ଭାସି ଦେବେ । ପରମେଶ୍ୱର ପୃଥିବୀ ଓ ଆକାଶର ଜ୍ୟୋତି ଅଟେ
 ତାଙ୍କର ଜ୍ୟୋତି ପ୍ରାଚୀର ସଲଗ୍ନ ପାପାଧାରରେ ସ୍ଥିତି ଓ ଭାରପରି ଚଳନ୍ତି

ପାପୀୟ ଆବୃତ୍ତଦୀପର ଆଲୋକ ଦେଖାଯିବାର ଅଟେ । ଏହି ଘାପଟି ପବନ
ଲିଭ ବୃକ୍ଷର ତୈଳଦ୍ରାବ ଜଳୁଥାଏ । ସେହି ବୃକ୍ଷଟି ଭୁବ କମ୍ପା ପଶ୍ଚିମଦେଶୀୟ
ହୁଏ । ଏହାର ତୈଳ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ ବିନା ମଧ୍ୟ ଆଲୋକ ବିସ୍ତାର କରେ ।
ଲୁହା ସ୍ଫେଜ୍ଜାହୁସାରେ ଘାହାଳୁ ବୁଢ଼ାନ୍ତି, ତାହାକୁ ନିଜ ଜ୍ୟୋତିଦ୍ରାବ ପଥ ଦେଖାନ୍ତି ।
ମ: ୪୩ । ସ: ୨୪ । ସ: ୨୫ । ଆ: ୨୧।୩୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ହାତଗୋଡ଼ ଆଦି ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ କଦାପି ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଇପାରନ୍ତି
ନାହିଁ । ଏକଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହିମର ବିପରୀତହେତୁ ମିଥ୍ୟା ଅଟେ । ଖୁଦା କଅଣ ନିଆଁ
ବିଜୁଳି ? ଏଠାରେ ବିଧାୟକସ୍ୱରାଜପଣ ଶିଶୁରସମ୍ବନ୍ଧରେ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ
ସ୍ତ୍ରୀଶିଶୁ ସାକାର ବସ୍ତୁସମ୍ବନ୍ଧରେ ହିଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୋଇପାରେ ॥ ୧୧୪ ॥

୧୧୭—ଶିଶୁର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀକୁ ଜଳରୁ ଉତ୍ତପନ୍ନ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ
ରୁ କେତେକ ପେଟଜୀବରେ ଭରା ଦେଇ ବୁଲନ୍ତି । ଆଲୁହା ଓ ରସୁଲଙ୍କ ଅଜ୍ଞାନ
କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୁହ “ଆଲୁହା ଓ ରସୁଲଙ୍କ ଆଜ୍ଞାପାଳନ କର, ଏହାଦ୍ୱାରା
ତୁମ୍ଭଜପରେ ଦୟା କରିବେ ” ॥ ମ: ୪ । ସି: ୧୮ । ସ: ୨୪ । ଆ: ୪୫।୫୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଏହା କହେ ‘ଦର୍ଶନ’ ଯେ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଶରୀରରେ ଧବବିଧ
ଦାନ ଦେଖାଯାଉଥିବା ସ୍ଥଳ ମଧ୍ୟ କୁହା ଯାଉଛି ଯେସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଜଳରୁ
ର କରଯାକଛି । ଏହା କେବଳ ଅବିଦ୍ୟାମୂଳକ କଥା ରୂପେ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।

୧୧୭—ମେଘମାଳାସହ ଆକାଶମଣ୍ଡଳ ପାଟିଯିବା ଦିନ ଦେବଦୂତମାନେ ଅବ
ନିବେଶ । ଅନ୍ଧା ବ୍ୟାପୀମାନଙ୍କ କଥା ମାନ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ସହ ଝଗଡ଼ା
। ଆଲୁହା ତାଙ୍କ ପଦକୁ ପୃଷ୍ଠରେ ବଦଳାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁଚାପ
ସହକର୍ମୀନୁଷ୍ଠାନ କରେ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଦୃଢ଼ । ମ: ୪
। ସ: ୨୫ । ଆ: ୨୫, ୫୭, ୭୦, ୭୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ମେଘ ସହସ୍ର ଆକାଶର ପାଟିଯିବା କଥା କଦାପି ସତ୍ୟ ହୋଇ
ନାହିଁ । କାରଣ, ଆକାଶ କୌଣସି ମୁର୍ତ୍ତିମାନ ବସ୍ତୁ ନୁହେଁ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ଏହି
ନି ପୁସ୍ତକ ନିତାନ୍ତ ଶାନ୍ତିଭଂଗକାରୀ କଥା କଳହ ଓ ବିଦ୍ରୋହଜନକ ଅଟେ ।
ଆଲୁହାଙ୍କ ଆଦେଶ ସହସ୍ର ପେଟମୁରଙ୍କ ଆଦେଶ ମଧ୍ୟ ପାଳନ କରିବା ଉଚିତ
ତେବେ ସେ ଖୁଦାଙ୍କ ଅଂଶୀଦାର ହେଲେ କି ନାହିଁ ? ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଖୁଦା
ନି ଅନୁସାରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ହେଲେ କିପରି ? ॥ ୧୧୫ ॥

ଏଥପାଇଁ ଧାର୍ମିକ ବିଦ୍ଵାନଜନ ଏହାକୁ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅପାକ
 ଦେଲେ ହେତା କି ଉତ୍ତମ ନ୍ୟାୟର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନ ? ଏହା କଅଣ ଭଲ ଓ ଭଲ ହୋଇଥିବା
 ସେ ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅଦଳ-ବଦଳ ହୋଇ ପାରିବ ? ଯଦି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କି
 ପାପର ଖଣ୍ଡନ ହୁଏ ଓ କଷ୍ଟରକ୍ତ ଦଣ୍ଡନ ହୁଏ, ତେବେ କେହିନିହେଲେ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଲ
 କରିବାକୁ ଡରିବେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଏହିସବୁ କଥା ବିଜ୍ଞାନବିରୁଦ୍ଧ ଅଟେ । ୧୧୬

୧୧୭—ମୋର ଅନୁଯାୟୀମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ପ୍ରସ୍ତାନ କରିବାକୁ ଶୁଣାଶୁଣିବ
 ପୁସ୍ତକଦ୍ଵାରା ମୁଁ ମୁଖାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲି । ନିଶ୍ଚୟ ତାର ଅନେକ କରାଯିବ
 ଫିରୋଜ ନଗରରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବାପାଇଁ କର୍ମଶୂଳ ପଠାଇଛନ୍ତି ।
 ଦାତା ପୁରୁଷ ହିଁ କେବଳ ମୋତେ ମାର୍ଗ ଦେଖାନ୍ତି; ଖାଦ୍ୟ-ପେୟ ଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କ
 ଆଶା ଯେ, ସେ ଶେଷବର୍ତ୍ତରୁଦ୍ଧନ ମୋର ଅପରାଧ କ୍ଷମା କରିବେ ।

ମ : ୫ ସି : ୧୯ । ସ : ୨୭ । ଆ : ୫୨, ୫୩, ୫୪, ୫୫ ।

ସମ୍ପାଦକ—ଯଦି ଖୁଦା ମୁଖା-ଗାଗକୁ ଶୁଣାଶୁଣିବ ପୁସ୍ତକ ପଠାଇଛନ୍ତି, ତେବେ
 ପୁନର୍ବାର ଦାଉଦ, ଯୀଶୁ ଓ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ପଠାଇଲେ ? କାରଣ, ପ୍ରାୟ
 ପ୍ରତି ଜ୍ଞାନ ସବୁଦିନ ଏକରୂପ ଓ ନିତ୍ରାନ୍ତ ଥାଏ । ସୁତରାଂ ପ୍ରଥମ ପୁସ୍ତକ
 ପ୍ରୋତ୍ସାହନ କଲପରେ କୋରାନ ଥାଏ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶୁଣାଶୁଣିବ ପୁସ୍ତକ ପଠାଇବା
 ବୁଝାଯାଏଯେ, ପ୍ରଥମ ପୁସ୍ତକ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶ୍ରାନ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ଯଦି ଶେଷାଂଶ
 ପୁସ୍ତକ ସତ, ତେବେ କୋରାନ ନିଶ୍ଚୟ ହିଁ ମଥ୍ୟା । କାରଣ, ପରସ୍ପର ବିରୋଧ
 ବୁଝାଶୁଣାଯାଏ ବହି କଦାପି ପୂର୍ଣ୍ଣସତ୍ୟ ହୋଇ ଯାଏ ନାହିଁ । ଯଦି ଖୁଦା ଜଗତ
 ଜନ୍ମ ଦେଇଛନ୍ତି, ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ମରାଯିବ । ଯଦି ପରମେଶ୍ଵର ହିଁ ମହମ୍ମଦ
 ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଖୁଆନ୍ତି-ପିଆନ୍ତି ତେବେ କାହାରକୁ ବୋଧ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ
 ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ-ରୋଗ ହୋଇଥାଏ । ଏଣୁ ଖୁଦା ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈଦ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି
 ଯଦି ଖୁଦା ହିଁ ଜୀବକୁ ମାରନ୍ତି ଓ ଜନ୍ମ ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ପାପ-ପୁଣ୍ୟର ପ୍ରାୟ
 ମିଳିଥିବ । ଯଦି ଖୁଦା ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତରର ଅର୍ଜିତକର୍ମାନୁସାରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଥିବେ
 ତେବେ ତାଙ୍କୁ କିଛି ଦୋଷ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଯଦି ସେ ପାପ କ୍ଷମା କରନ୍ତି ଓ ପ୍ରଳୟ
 ଦିବସରେ ନ୍ୟାୟ କରନ୍ତି, ତେବେ ଖୁଦା ପାପବନ୍ଧକ ହେଲେ । ଏଣୁ ସେ ନିଜ
 ପାପୀ । ଆଉ ଯଦି ସେ ପାପ କ୍ଷମା କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ କୋରାନର ମିଥ୍ୟା
 ମୂଳକ ॥ ୧୧୭ ॥

୧୧୮--ନାଁ ତୁମେ ଚମର ଭଳି ଜଣେ ମଣିଷ । ଯେଉଁମାନେ ସତ୍ୟବାଦୀ

ମାଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଚନ୍ଦ୍ର ନେଇ ଆସ । ସେ କହିଲେ, “ମାତ୍ର ଥରେ ପାଣିପିଉଥିବା
ଏହି ମାଙ୍କଡ଼ଟି ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ର । ମଃ ୫ । ପିଃ ୧୯ । ସୁଃ ୨୭ । ଆଃ ୧୫୪, ୧୫୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଆଜ୍ଞା ! ପଥରଭିତରୁ ମାଙ୍କଡ଼ଟି ବାହାରେ ବୋଲି କିଏ ବଶ୍ୟାସ
କରିବ ? ଏପରି କଥାରେ ବଶ୍ୟାସ କରିଥିବାଲେକମାନେ ବଶୁଆ ଥିଲେ । ଓଟ-
୧୫୫ ଦେଖାଇବା ଜଙ୍ଗଲଲେକଙ୍କ ଛଡ଼ା ଶିଶୁରଙ୍କ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଏ ପୁସ୍ତକ
ଶିଶୁରଙ୍କୁ ହୋଇଥିଲେ ଅନର୍ଥ କଥା ଭଣ୍ଡାର ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ॥ ୧୧୮ ॥

୧୧୯—ହେ ମୁସା ! ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ସବୁକ୍ରିମାନ୍ ପରମେଶ୍ୱର ଅଟେ । ତୁ
ତାର ଆଶା ବାଡ଼ଟା ଫଙ୍ଗି ଦେ । ତଦନନ୍ତର ମୁସା ଦେଖିଲେ ଯେ ବାଡ଼ଟି ସାପ
ଲି ହଲ-ଲେ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଶିଶୁର କହିଲେ, “ହେ ମୁସା ! ତୁ ଡର
ନା । ପେଗନ୍ଦର ମୋ ପାଖରେ ଡରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଲ୍‌ହାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି
ଶିଶୁ ଉପାସ୍ୟ ନୁହେଁ । ଯେ ମହାନ୍ ଉଲ୍‌ଲେକର ଅଧୀଶ୍ୱର ଅଟନ୍ତି । ମୋ
ରୁଦ୍ଧରେ ଉପଦ୍ରବ କର ନାହିଁ । ମୁସଲମାନ ହେଲେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସ ।

ମଃ ୫ । ପିଃ ୧୯ । ସୁଃ ୨୭ । ଆଃ ୧, ୧୦, ୨୭, ୩୧

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖନ୍ତୁ ! ଅଲ୍‌ହା ନିଜଗୁଣନିଜେ ବଖାଣୁଛନ୍ତି । ଏଣୁ ସେ ଶିଶୁର
ହୁଅନ୍ତି । କାରଣ, ହେଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ପ୍ରଶଂସା ନିଜେ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଏଣୁ କୌଣସି ବଶୁଆମନ୍ତ୍ରଣ ନିଜର ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଳୁତା ଜଙ୍ଗଲଲେକଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ
କରି ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଜେ ଖୁଦା ପାଜିଥିଲେ ବୋଲି ଅନୁମେୟ । ଏପରି ଗପ ଶିଶୁ-
ରଙ୍କୁ ପୁସ୍ତକରେ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ଯଦି ଖୁଦା ସପ୍ତମ ଆକାରେ ଅଧୀଶ୍ୱର,
ତେବେ ସେ ଏକଦେଖି ହେଲେ ଏଣୁ ସେ ଶିଶୁର ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । ଯଦି ଉପ-
ଦ୍ରବ କରିବା ନିରାମୟ, ତେବେ ଖୁଦା ଓ ମହମ୍ମଦ ସାହେବ ଅନେକ ଲେକଙ୍କୁ
ହତ୍ୟା କରି ନିଜ ନିଜ ଆତ୍ମା ପ୍ରଶଂସାରେ ବସ୍ତ୍ରଟି ଭରି ଦେଇଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଏହା-
ଧାରା ସେ ଉପଦ୍ରବକାରୀ ହେଲେ କି ନାହିଁ ? ଏହିପରି ପୁନଃ ଓ ପୁନଃପରବରୁ
କଥାରେ କୋରାନ୍ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ୧୧୯ ॥

୧୨୦—ତୁମ୍ଭେ ପବଂଚଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଅନୁମାନ କରୁଛ ଯେ, ଏମାନେ ଅଚଳ,
କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ମେଘପରି ସଞ୍ଚରଣଶୀଳ । ଏହାହିଁ ଶିଶୁରଙ୍କର ଶିଳ୍ପବୃତ୍ତି । ସେ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁକୁ ଦୃଢ଼ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ତୁମେ ଯାହାକି କର ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣନ୍ତି ।
ମଃ ୫ । ପିଃ ୧୦ । ସୁଃ ୨୭ । ଆଃ ୮୮ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ସମ୍ବନ୍ଧେ କୋରନନିର୍ମାତାଙ୍କ ଦେଶରେ ପଦ୍ମବୃକ୍ଷ ମେଘ
ଚଳ-ବୁଲ କରୁଥିବ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଏପରି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ବିଦ୍ରୋହ ଶୁଣି
ତାନକୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧରି ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ନ ପାରିବାହାର ଖୁଦାଙ୍କର ସତ୍ୟାବଳୀ;
ଜଣାଯାଏ ॥ ୧୨୦ ॥

୧୨୧— ସେତେବେଳେ ମୁସା ତାହାକୁ ମୁସ୍ଲି ପ୍ରହାରୀର ମାରି ଦେଲେ
ତାହାପରେ ସେ କହିଲେ, “ହେ ପ୍ରଭୁ ! ମୁଁ ଅନ୍ୟାୟ କରିଛି; ମୋର ଶ
ଦିଅ ।” ତେଣୁ ଆଲ୍ଲା ତାକୁ ଶମା କରେଲେ । କାରଣ, ସେ ଯେମିତି
ଦିଅନ୍ତି ଅଟନ୍ତି । ତୁମ୍ଭର ପ୍ରଭୁ ମାଆ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ତହାହିଁ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି
ମ:ଖ ସି:୨୦ ସ:୮ । ଆ:୧୫୧୭୭

ସମୀକ୍ଷକ— ପାଠକମାନେ ! ଏବେ ଆଉ ମଧ୍ୟ ଦେଖନ୍ତୁ, ମୁସଲମାନ ଏ
ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ପ୍ରେମପୁର ଓ ଖୁଦାଙ୍କୁ ! ମୁସା ନରହତ୍ୟା କଲେ ମଧ୍ୟ ଖୁଦା ତାଙ୍କ
ଶମା କରିଦିଅନ୍ତି ! ଉଭୟେ ଅନ୍ୟାୟୀ ହେଲେ କି ନାହିଁ ? ଖୁଦା କି ନିଜ ଲୋକ
ନୁହାରେ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ? ସେ କଅଣ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ହିଁ ଜାହାକୁ ଗଳା, କାହାକୁ
ପକାର; କାହାକୁ ବିଦ୍ବାନ୍ ଓ କାହାକୁ ମୁଖ ଆଦି କରନ୍ତି ? ତେବେ କୋରନ
ସତ୍ୟସୁଦ୍ଧକ ନୁହେଁ; ନଦ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଖାମ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟୀ । ଏଣୁ ସେ ଶିଶୁର
ନୁହନ୍ତି ॥ ୧୨୧ ॥

୧୨୨— ମାତା-ପିତାଙ୍କ ମେଘା କରିବା ସକାଶେ ମୁଁ ମୁସ୍ଲମାନଙ୍କୁ ଅଛ
ଦେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ବସୟ କ୍ରମେ ଜାଣି ନାହିଁ, ସେ ବସୟରେ ସେମାନେ ନିଜ
କୁ ମୋର ସ୍ବଦୟୋଗୀ ମନେ କରି ତୁମକୁ ତା କହଣ ମାନିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କଲେ,
ସେମାନଙ୍କ ଆଦେଶମାନେ କରିବ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମୋର ଆଶ୍ରୟ ନେବ । ମୁଁ
ନୁହେଁ ତା'ର ସ୍ବଜାତୀୟମାନଙ୍କ ମାତ୍ରକୁ ମଠାଇଛି, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ନୂ
ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରୁଷ ବର୍ଷ କମ ଏକ ଦକାର ବର୍ଷ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ ॥
ମ:ଖ ସି:୨୦ ସ:୨୧ ଆ:୨୧୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ମାତା-ପିତାଙ୍କର ସେବା କରିବା ଅବଶ୍ୟ ଭଲ କଥା । ନିଜକୁ
ଶିଶୁରଙ୍କ ସଦୟୋଗୀ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର କହିବା କଥାଟା ନ ମାନିବା ମଧ୍ୟ ତି
ଅଟେ । କିନ୍ତୁ, ଯଦି ମାତା-ପିତା ମିଥ୍ୟାଶ୍ରୟୀ ଶାସ୍ତ୍ର କୁଳମ୍ପି କରିବାକୁ ଆଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତି,
ତେବେ କଅଣ ତାହା ମାନିବା ଉଚିତ ? ସୁତରାଂ ଉପରେକ୍ତ ବଚନ ଅଧାର

ପଥା ମନ୍ଦ । ଖୁଦା କଅଣ କେବଳ ନନ୍ଦ ଆଦି ପେଗମ୍ବରମାନଙ୍କୁ ସଂସାରକୁ
ନାହିଁ; ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ପଠାନ୍ତି ନାହିଁ ? ତାହାହେଲେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ କିଏ
ନାହିଁ ? ଆଉ, ଯଦି ଭଗବାନ ହିଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଠାନ୍ତି, ତେବେ ସମସ୍ତେ ବା କାହିଁକି
ମୃତ୍ୟୁ ନ ହେବେ ? ଏହାଛଡ଼ା ଯଦି ଆରମ୍ଭରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଆୟୁ ନିଜାର
ହେଉଥିଲା, ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେତିକି କାହିଁକି ହେଉ ନାହିଁ ? ସୁତରାଂ ଏ
କଥା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ॥୧୨୨॥

୧୨୩—ଭଗବାନ ପ୍ରଥମ ଥର ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ଏବଂ ସୁଖି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଥର
କରିବେ । ତତ୍ପରସ୍ପାଦ ତୁମ୍ଭେମାନେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିଯିବ । ନ୍ୟାୟ
ବାପାଙ୍କ କଲ୍ୟାଣବଦ୍ଧରେ ପାର୍ଥୀମାନେ ନିରାଶ ହେବେ । କନ୍ଦୁ, କଣ୍ଟାସୀ ଓ
ମୂର୍ଖମାନେ ଉଦ୍ୟାନମଧ୍ୟରେ ବିଭୂଷିତ ହେବେ । ଆଉ ଯଦି ମୁଁ ତୋପାନ
ଲବ୍ଧି ଏ, ତେବେ ଦେଖିବ ଯେ ଶସ୍ୟସେଷଗୁଡ଼ିକ ହଳଦିଆ ହୋଇଯାଇଥିବ ।
ପରି ଆଲ୍ଲା ସେମାନଙ୍କ ଦୃଢ଼ତାକୁ ମୁହାଙ୍ଗିତ କରି ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ଦିଅନ୍ତି ।
ସୁ ସେମାନେ କିଛି ବୁଝି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ॥

ମ: ୫ । ପି: ୨୧ । ସ: ୩୦ । ଅ: ୧୧, ୧୨, ୧୫, ୫୧, ୫୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଭଗବାନ କେବଳ ଦୁଇଥର ଉତ୍ପତ୍ତି କରିବା ଯୋଗୁଁ
କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ସେ ପ୍ରଥମେ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟଥର ଉତ୍ପତ୍ତି କରିବା
ପରେ ଓ ପରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ବସି ଆଥା କି ? ଏହାଦ୍ଵାରା ତ ଭଗବାନଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ
ଅତି ହୋଇଯିବ । ବିଚାର ଦିନ ପାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ନିରାଶ ହେବା କଥା ତ ଭଲ;
ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ, ମୁସଲମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ପାର୍ଥୀ
ସେମାନଙ୍କୁ ନିରାଶ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏ କଥା ଲେଖିବାର କାରଣ ଏହି ଯେ,
ଭଗବାନର ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ମୁସଲମାନଭିନ୍ନମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କୁ ପାର୍ଥୀ ବୋଲି
କାଯାଇଛି । ମୁସଲମାନଙ୍କ ମତରେ ଉଦ୍ୟାନରେ ନିବାସ କରିବା ଏବଂ ବେଶ-
କାହାଣୀ ଶୋରକୁ ସଜାଇବାକୁ ଯଦି ସ୍ଵର୍ଗ କୁହାଯାଏ, ତାହାହେଲେ ତ ଏସବୁ ସ୍ଵର୍ଗ
ସ୍ଵର୍ଗଠାରୁ ବିଶେଷ କିଛି ନୁହେଁ । ୧୫ବର୍ଷ ସେହି ସ୍ଵର୍ଗରେ ମାତ୍ର ଓ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣକାର
ଥାଉଥିବେ କିମ୍ବା ଖୁଦା ନିଜେ ସେମାନଙ୍କ କାମ କରୁଥିବେ । ଯଦି ସେଠାରେ
କାହାକୁ କମ୍ ଓ କାହାକୁ ବେଶୀ ଗହଣା ମଳୁଥିବ, ତେବେ ତ ସେଠାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଥାଉଥିବ ? ଅତଏବ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵର୍ଗରୁ ବାହାର କରି ନରକରେ ଠେକି
ଆସାଉଥିବ । ଫଳରେ ‘ସବୁଦା ସ୍ଵର୍ଗରେ ରହିବେ’—ଏହା ମିଥ୍ୟା ହେବ ।

ଯଦି କୃଷକମାନଙ୍କ ଚାଷପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଖୁଦାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଅଛି, ତେବେ ନିଜର
ଏହି ବିଦ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଅନୁଭବରୁ ହିଁ ମିଳିଥିବ । ଯଦି ଏକଥା ସ୍ୱୀକାର
କରାଯାଏ ଯେ ଖୁଦା ସ୍ୱୀକାର ଜ୍ଞାନ ଶକ୍ତିରେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଜାଣନ୍ତି, ତେବେ ଏହା
ଭଲ ଦେଖାଇବା ଆମ୍ଭାଶ୍ୱାସୀ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।

ଯଦି ଆଲ୍‌ହା ମୋହର ଦେଇ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ମନ ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ଦେଇଛନ୍ତି
ତେବେ ଖୁଦା ସେମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ମାଧ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି । ଅତଏବ ପାପର ପ୍ରାଣୀ ଖୁଦା
ଅଟନ୍ତି; ପ୍ରାଣୀ ନୁହନ୍ତି । ଯେଉଁର ସ୍ୱଭାବର ଜୟ-ପରଜୟର ଦାୟିତ୍ୱ ସମ୍ଭାଳିବା
ମିଳେ, ସେହିପରି ସମସ୍ତ ପାପର ଫଳ ଖୁଦାଙ୍କୁ ମିଳିବା ଉଚିତ ॥ ୧୨୩ ॥

୧୨୪—ଏହି ବଚନଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଜ୍ଞାନପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁସ୍ତକର ଅନୁରୋଧ
ଅଟେ । ତୁମେ ଦେଖି ପାରୁଛ ଯେ, ଖୁଦା ସ୍ୱୟଂ ବିନା ଆକାଶକୁ ନିରବଳମ୍ବ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର
କରିଛନ୍ତି ଓ ହଳଚଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ପଡ଼ି ପାରନ୍ତି
ନାହିଁ । ତୁମେ କଅଣ ଦେଖି ପାରୁ ନାହିଁ ଯେ, ଆଲ୍‌ହା ବିନା ଯେଉଁର ଶକ୍ତି ଓ ଶକ୍ତି
ମଧ୍ୟରେ ବିନ ପ୍ରବନ୍ଧ କରିଛନ୍ତି ? ତୁମେ କଅଣ ଦେଖି ନାହିଁ ଯେ, ଭବନମାନଙ୍କ
ଦୟାଳୁ ସମୁଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ଜଳଧାନଗୁଡ଼ିକ ଯାତାୟାତ କରୁଛନ୍ତି ? ଏହିସବୁର ଖୁଦାଙ୍କ
ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଚିହ୍ନ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ମ.ମ. ମି. ୨୧ । ସ୍ୱ. ୧ । ଆ. ୨, ୧୦, ୨୦, ୩୧ ।

ସମୀକ୍ଷକ— ବାଃ ବାଃ ! କି ପୁରାତନ ଜ୍ଞାନର ପୁସ୍ତକ ! ଆକାଶର ଉପରିଆ
ତାହାର ସ୍ୱୟଂ ନ ଥିବାର କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ପୃଥିବୀର ପ୍ରତିରୋଧାତ୍ମକ ସେଥିରେ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ
କରି ପ୍ରାପନା— ସବୁ ପାକ ତ ବଞ୍ଚାନବିହୀନ କଥା ! ! ସାମାନ୍ୟତମମୁଖ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଏହି
ଲେଖକ ନାହିଁ କି ମାନବ ନାହିଁ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ବାକି ବା ବିନର ଗ୍ରହ ବା ଅଗ୍ରହଣକାରୀ
ବିନ ବା ଗ୍ରହର ଅଗ୍ରହ ବା ଗ୍ରହ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୋହରରେ ଉଭୟର ଗ୍ରହଣ
ଏକତ୍ର ଲାଗିଛି— ଏହା ଭ୍ରାନ୍ତ ମାନ । ଏହି ମୋହର ବିଦ୍ୟାର ପୁସ୍ତକ ହୋଇପାରେନା
ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ହିଁ ପ୍ରାକୃତିକତାଦ୍ୱାରା ନୌକାମାନଙ୍କରେ ସମୁଦ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ତାପିତ
ଥିବା ଦେଖି ତାହା ଖୁଦାଙ୍କର କୃପା କହିବା ବିଦ୍ୟାସାଧନା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।
କୃପା ଓ ପଥରରେ ନୌକା ତିଆରି କରି ଶିଶିରକ ଅଭିଜ୍ଞାନରେ ସମୁଦ୍ରରେ
ଉପାସିଲେ ଗୁଡ଼ିଆର କି ନାହିଁ ? ଅତଏବ ଜିନିଷ ପୁସ୍ତକ ଶିଶିରକ କିମ୍ବା କୌଣସି
ବିଦ୍ୟାନଙ୍କ ରଚିତ ନୁହେଁ ॥ ୧୨୪ ॥

୧୨୫— ସେ ଆକାଶଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପୃଥିବୀପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଜଗତର
ଉତ୍ଥାପନ କରୁଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ବିନର ପରିମାଣ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଚେତନାପରିଚୟ

ମୁଁ ବର୍ଷ, ସେହିଦିନ ଏହିପରି ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଫେରିଯିବ । ସେ ପରେଷ ଓ
 ଯାବତ୍ତାୟ ବସବୁର ଜାତା, ସର୍ବାଙ୍ଗକୁମାର ତଥା ଦୟାଳୁ ଅଟନ୍ତି । ପଶ୍ଚାତ୍ତ
 ଏହି ସମୟ ନିର୍ମାଣ କରି ତା ମଧ୍ୟରେ ନିଜ ଆତ୍ମା ନିଶ୍ଚୟିତ କରିଅଛନ୍ତି ।
 ମୁଁ ମୃତ୍ୟୁଦୂତ ଭୂମିମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କରାଯାଇଛି, ସେ ଭୂମିର ଆତ୍ମାକୁ
 ରୁଚି ଶାନ୍ତ କରି ନେବ । ମୁଁ ଚାହୁଁଥିଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବକୁ ଅବଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷା
 ଦେବାକୁ; କିନ୍ତୁ ମୋ ମୁହଁର ଯେଉଁ ବାକ୍ୟ ବାହାରିବ, ତାହା ଅବଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ
 । ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ କହିବୁ ଯେ; ନିଶ୍ଚୟ ମୁଁ ଦୈତ୍ୟ ଓ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା
 ନିଜକୁ ପୁଣି କରିବି ॥ ମ.ଖ.ମି. ୨୧୧:୩୨:୫, ୬, ୯, ୧୧, ୧୩ ॥

ପ୍ରମାଣନ — ଏବେ ଭୁବରୂପ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା ଯେ, ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଖୁଦା
 ସ୍ୱପ୍ନର ଏକଦେଶୀ । କାରଣ, ବ୍ୟାପକ ହୋଇଥିଲେ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ
 ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ତଥା ଅବତରଣ ଆଗେହଣ ଆଦି କିପରି ସମ୍ଭବପର ହୋଇ
 ନାହିଁ । ଯଦି ଖୁଦା ଦେବଦୂତ ପଠାନ୍ତି, ତେବେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏକକେଶୀ ପ୍ରମା-
 ଣ ହେଲେ । କାରଣ, ସେ ଆକାଶରେ ଲମ୍ବବଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇ ଦେବଦୂତ-
 ନିକ୍ଷିପ୍ତ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରନ୍ତି । ଯଦି ଏହି ଦେବଦୂତମାନେ କାହାଠାରୁ କିଛି ନେଇ
 ମିଳାଇ କରି କିଛି କିମ୍ବା କୌଣସି ମୃତପ୍ରାଣୀକୁ ଗ୍ରହଣ ଦେଇ ଯାଆନ୍ତି, ତେବେ
 ତାହା ତାହା କିପରି ଜାଣି ପାରବେ ? ଅବଶ୍ୟ ଯେ ସର୍ବଜ୍ଞ ଓ ସର୍ବବ୍ୟାପକ, ସେ
 ଖୁଦାଙ୍କୁ ଜାଣି ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଖୁଦା ତ ସେପରି ନୁହନ୍ତି । କାରଣ, ସେ ଦେବଦୂତ
 ଠାରୁ ବିଭିନ୍ନ ଲୋକଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ପରୀକ୍ଷା ନେଉଛନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ ଏକ-
 କାରବର୍ଷ ପରେ ଦେବଦୂତମାନଙ୍କର ଯିବା ଆସିବା ଆଦି ପବନଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଜଣା-
 ପଡ଼ି ଯେ, ସେ ସର୍ବାଙ୍ଗକୁମାର ନୁହନ୍ତି । ଯଦି କେହି ମୃତ୍ୟୁଦୂତ ଥାନ୍ତି, ତେବେ
 ସେମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କ'ଣ ? ଯଦି ସେମାନେ ଚରସ୍ଥାୟୀ ତେବେ ଅମର, କିନ୍ତୁ
 ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଖୁଦାଙ୍କର ସହଯୋଗୀ ହେଲେ । ଜଣେ ଦୁରପକ୍ଷରେ ଏକ ସମୟରେ
 ମୁଁ ତୁ ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଜୀବକୁ ନରକକୁ ଯିବାପାଇଁ ଆହେଣ ଦେବା ଅସମ୍ଭବ ଓ ସେମା-
 ନଙ୍କୁ ବିନା ଦୋଷରେ ନିଜ ଲକ୍ଷ୍ୟପଥରେ ନରକକୁ ପଠାଇ ଯିବା ଦେବା ତଥା
 ତାଙ୍କର ତାମଣା ଦେଖିବାଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ, ଖୁଦା ପାତୀ, ଅନ୍ୟାୟକାରୀ
 ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଥିଲେ । ଏହିପରି କଥା ଭରା ପୁସ୍ତକ କହାଯି କୌଣସି ବିଦ୍ୱାନ୍ କହା-
 ନାହିଁ ପ୍ରକାଶ ନୁହେଁ । ଆଉ ଯେ ଦୟା ଓ ନ୍ୟାୟରହିତ, ସେ ମଧ୍ୟ କହାଯି ଶକ୍ତିର
 ବିରୋଧୀ ନାହିଁ ॥ ୧୨୫ ॥

୧୨୭— କହୁ ଯେ, ଯଦି ମୃତ କିମ୍ବା ନିନ୍ଦିତ ହେବା ଉପରେ ପଳାଇ ପାରୁ
 ତେବେ ସେଥିରେ ତୁମ୍ଭେ କିଛି ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ । ହେ ପେଟେମ୍ଭରଙ୍କ ପତ୍ନୀମାନେ
 ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ପକାଣ୍ୟରେ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବ୍ୟବହାର କଲେ, ତାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
 ଦୁର୍ଲ୍ଲକ୍ଷ ଯଜ୍ଞା ଦିଆଯିବ । ଏହା କରିବା ଭଣ୍ଡାରକ ପକ୍ଷରେ ଅତି ସରଳ ॥
 ମ:୫ । ପି:୨୧ । ସ:୩୩ । ଆ:୧୭ । ୩୦ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ବୋଧହୁଏ ମହମ୍ମଦ ସାହେବ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହା ଲେଖିଛନ୍ତି
 ବା ଲେଖାଇଛନ୍ତି ଯେ ଯେପରି କେହି ଯୁକ୍ତ ବେଳରୁ ପଳାଇ ନ ପାରନ୍ତି ଓ ନିରାଶ
 ହୁଏନ କଲେ । କାରଣ, ଏହାଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତରେ ବିଳମ୍ବ ମିଳନ, ବିଶ୍ୱାସୀ ଚିତ୍ତ
 ଓ ମତର ବିହାର ହେବ । ଯଦି ପତ୍ନୀମାନେ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ହୋଇ ପତାକୁ ଅସିବେ
 ନାହିଁ, ତେବେ କଅଣ ପେଟେମ୍ଭର ସାହେବ ନିର୍ଲଜ୍ଜତା ପୂର୍ବକ ପତାକୁ ଅସିବେ
 ଏହି ଅପରାଧରେ ପତ୍ନୀମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡିତ କରାଯିବ; କିନ୍ତୁ ପେଟେମ୍ଭର ସାହେବ ବହୁ
 ଯତ୍ନେ; ଏହା କି ନ୍ୟାୟ ? ॥ ୧୨୭ ॥

୧୨୮— ତୁମ୍ଭେମାନେ ନିଜ ଘର ଭିତରେ ହିଁ ରହ । ଅଲ୍ହା ଓ ପେଟେମ୍ଭରଙ୍କ
 ରକ୍ତ ଅଙ୍ଗପାଳନ କର; ତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ଜେତ (ମହମ୍ମଦ ମିର୍ସା;
 ପାଲତପୁର) ନିଜ ପତ୍ନୀସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୟୋଜନୀୟ ବ୍ୟବହାର କରି କଲମରେ ମୁଁ ଲେଖି
 ସହିତ ତାହାକୁ ପରିଷ୍ଠାୟ ଯୁଗରେ ଆବଦ୍ଧ କଲ । ତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ପର୍ଯ୍ୟବେଶୀମାନଙ୍କ
 ବିବାହବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଅପରାଧଜନକ ନ ଗ୍ରହଣ । ଏ ବସ୍ତୁରେ ଅଲ୍ହାଙ୍କ ଅନୁରୋଧ
 ପ୍ରତିପାଳିତ ହୋଇଅଛି । ଏଥିରେ ପେଟେମ୍ଭରଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କରିବାର କାରଣ ନାହିଁ
 କାରଣ, ମହମ୍ମଦ କାହାରି ହେଲେ ପିତା ନୁହନ୍ତି । ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟବେଶୀମାନେ ନାଶ୍ତରୀ
 ଯୋତୁକ ବନା ପେଟେମ୍ଭରଙ୍କୁ ନିଜ ଜୀବନ ଅର୍ପଣ କରିବେ, ସର୍ବାନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କୁ
 ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ । ତୁମ୍ଭେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାରିକୁ ସେଞ୍ଚାରେ ଶୁଦ୍ଧ ପାରିବ
 ଅଥବା ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବ । ଏହାଦ୍ୱାରା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କୌଣସି ପାପ ଲାଗିବ ନାହିଁ ।
 ପର୍ଯ୍ୟବେଶୀମାନେ ! ତୁମ୍ଭେମାନେ ପେଟେମ୍ଭରଙ୍କ ଘରେ ପଶ ନାହିଁ ॥
 ମ:୫ । ପି:୨୨ । ସ:୩୩ । ଆ:୩୭, ୩୮, ୪୦, ୪୧, ୪୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଘରଭିତରେ ନାଶ୍ତରୀମାନେ ବନ୍ଦୀ ସଦୃଶ ବଦ ରହିବେ ଏବଂ
 ପୁରୁଷମାନେ ମୁକ୍ତ ରହିବେ, - ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ କଥା । ଶୁଦ୍ଧବାସୀ ସେବକ
 କରିବାକୁ, ପବନ ସ୍ଥାନରେ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ବିବିଧପଦାର୍ଥ ଗ୍ରହଣ

ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ ? ଏହି ଅନ୍ୟାୟମୂଳକବ୍ୟବସ୍ଥା ହେତୁ
 ରାଜତଃ ମୁଖଲମାନପୁରକମାନେ ଭ୍ରମଣପ୍ରିୟ ଓ ବସପ୍ରିୟ ହୋଇଥାନ୍ତି ।
 ହା ଓ ରସୁଲଙ୍କ ଆଜ୍ଞା କି ଅଭିନି ? ଯଦି ଅଭିନି, ତେବେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନି ଆଜ୍ଞା-
 ନ କର, ଏପରି କହିବା ନିସ୍ତୁରାଜନ । ଆଉ ଯଦି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ, ତେବେ
 କଥାଟା କାହାର ? ଏହିପରି ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଖୁଦା
 ଅନ୍ୟ ଜଣକ ଶରତାନ; ଶରତାନ ଖୁଦାଙ୍କ ଅଂଶୀଦାର ଅଟେ । ଧନ୍ୟ କୋରନ
 ଖୁଦା !! ଧନ୍ୟତୋର ପେଗମ୍ବର ! ପରର ଅନିଷ୍ଟ କରି ସ୍ୱାର୍ଥସାଧକ
 ହିଁ ଏହିପରି ପ୍ରପଞ୍ଚରଚନା କରିଥାଏ । ମହମ୍ମଦ ସାହେବ ଅନ୍ୟନ୍ତାବଦ୍ୟାୟକ
 ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । ନବେରୁ ସେ ନିଜ ପାଳିତପୁଷ୍ପର ପତ୍ନୀକୁ ନିଜ ପତ୍ନୀରୂପେ
 ଶ କରିଥାନ୍ତେ କାହିଁକି ? ପୁଣି ଏପରି ଅନ୍ୟାୟକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଖୁଦାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ
 ଯୁ ବେବେରତ ହେଲା । ବନ୍ୟମନୁଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଏପରିକାର୍ଯ୍ୟ କରି ନ ଥାନ୍ତି;
 ପେଗମ୍ବରଙ୍କ ଏପରି ଲମ୍ପଟ-ଲୀଳା ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରତିବନ୍ଧ ନାହିଁ- କି
 ବ୍ୟାୟ ? ଯଦି ପେଗମ୍ବର କାହାର ପିତା ନ ଥିଲେ, ତେବେ କେଉଁ କାହାର
 ଚିତ୍ତପୁଷ୍ପ ଥିଲା ? ଏହାର ଲେଖାଯିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି । ଏଥିପାଇଁ
 ପେଗମ୍ବର ସାହେବ ନିଜ ପୁଷ୍ପବ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ କରିବାକୁ ପ୍ରତି ପାରିଲେ
 ନାହିଁ; ସେ ପୁଣି ନିଜକୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କଠାରୁ କିପରି ରକ୍ଷା କରି ପାରୁଥିବେ ?
 ପେଗମ୍ବର ଚାହୁଁଥିବା ଲେଖାଯାଏ କେବେକେବଳ କୁର୍ବୀ ନିଦାବ୍ ସାହ ମିଳିପାରେ ନାହିଁ
 ହେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ପେଗମ୍ବରଙ୍କ ଉପରେ ନାହିଁ । ଯଦି ହେଉ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କିବା
 କରିବାକୁ ଚାହୁଁଲେ ତାହା କିବା ହେଉ ତେବେ ? ଏହା କଅଣ ମହା ଅଧର୍ମିକଥା ନୁହେଁ
 ? ମହମ୍ମଦ ସାହେବ ତ ନିଜ ଲଜରେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପ୍ରତିପଦେଇ ପାରିବେ; କିନ୍ତୁ
 ପେଗମ୍ବର ସାହେବ ଅପରାଧୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ କେବେକେବଳ ଛାଡ଼ି
 ଚାଲିବ ନାହିଁ । ଯେପରି ବ୍ୟଭିଚାର ଦୃଷ୍ଟିରେ ପେଗମ୍ବରଙ୍କ ଘରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା
 ହେଉ, ସେହିପରି ପେଗମ୍ବର ସାହେବଙ୍କ ଘରେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଘରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା
 ହେଉ । ପେଗମ୍ବର ସାହେବ କଅଣ ନିଃଶଙ୍କ ହୋଇ ଯାହା-
 କି ଇଚ୍ଛା ତାହାଘରେ ପଶି ମଧ୍ୟ ମାନସକୁ ହୋଇ ପାରିବେ ?
 କୌଣସି ବିଚାରଶୀଳ ପୁରୁଷ କୋରନ, ଖୁଦା ଏବଂ ମହମ୍ମଦ ଭଳି ପେଗମ୍ବର
 ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ । ଏହା ବଡ଼ ଆୟୁର୍ଯ୍ୟକଥା, ଆରବ ଆଦି ଦେଶର
 ଲୋକମାନେ ଏପରି ସୁକ୍ଷ୍ମଶୂନ୍ୟ ଓ ଧର୍ମବିରୁଦ୍ଧ ମତ କହନ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀକାର କଲେ ? ॥୧୭୭

୧୨୮ = ମେଘମୁରକୁ କଷ୍ଟ ଦେବା କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନ
ସହାୟତା କରିବା ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ପକ୍ଷରେ ଭବିଷ୍ୟ ନୁହେଁ । ନିଶ୍ଚୟ, ତାହା
ଭବିଷ୍ୟତ ସମୟରେ ମହାପାପ । ଆଲ୍‌ହା ଏବଂ ତାଙ୍କ ରସୁଲଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟଦେହରେ
ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ଦ୍ଵାରା ଅଭିଷେପ ହୁଅନ୍ତୁ ଏବଂ ମୁସଲମାନନରାଶିକୁ ଭବିଷ୍ୟତ
କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ମିଥ୍ୟାବୁର ଓ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷପାପର ଫଳଭାଗୀ ଅଟନ୍ତି । ସେମାନେ ଅସ୍ତ୍ର
ବିଧି । ସେମାନଙ୍କୁ ସେଉଁଠି ପାଇବ, ସେଠାରେ ଧରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରେ ନିତ୍ୟା କରିବାକୁ
ହେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପ୍ରଭୁ ! ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦିଅ ଓ ଭୟଙ୍କର ରୋଗ ଅଭିଷେପ
କର ॥ ମ:୫ । ସି:୨୨ । ସୁନ୍ନା । ଆ:୫୩, ୫୭, ୫୮, ୬୧, ୬୮ ॥

ସମାପ୍ତି — ୩୫ ! ୩୫ !! ଖୁଦା ଖୁଦା ଧର୍ମର ନିକଟ ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖାଉ
ହୁଏ ! ଅବଶ୍ୟ, ରସୁଲଙ୍କୁ ଭବିଷ୍ୟତ କରିବାକୁ ନିଷେଧ କରିବା ସ୍ଵଳ୍ପ ହଜିରା
କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭବିଷ୍ୟତ ନ କରିବାପାଇଁ ରସୁଲଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ହଜିରା ଦେବା
ଭବିଷ୍ୟତ ଥିଲା । ତାହା ସେ କଲେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? କାହାରିକୁ ଦୁଃଖ ଦେବା, କହିବା
ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖୀ ହୋଇଯାଆନ୍ତୁ ? ଏହା ସତ୍ୟ ହୁଏ, କେବେ ସେ କହୁଥିବା
ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । କେବଳ ଆଲ୍‌ହା ଓ ରସୁଲଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦେବାକୁ ନିଷେଧ
କରିବାଦ୍ଵାରା ଏହା କଅଣ ସିଦ୍ଧ ନ ହୁଏ ଯେ, ଖୁଦା ଓ ରସୁଲ ଯାହାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ
ଦୁଃଖ ଦେଇପାରିବ ? ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କଅଣ ଦୁଃଖ ଦେବା ଭବିଷ୍ୟତ ? ସେହିପରି
ମୁସଲମାନନରାଶିମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦେବା ଚିହ୍ନିତ, ସେହିପରି ଅନ୍ୟ ମୁସଲମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟ କଷ୍ଟ ଦେବା ଅବଶ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟାୟ ଅଟେ । ଏହା ନ ମାନିବା ମଧ୍ୟ ପରାଧୀନ
ହୁଏ ଆଜି କିନ୍ତୁ ନୁହେଁ । ଧନ୍ୟ ଉପଦେଶକାରୀ ଖୁଦା ଓ ମେଘମୁର ! ଏମାନଙ୍କ
ପରି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ସ୍ଵାଧୀନର ବରଳ । କୋରାନରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ମୁସଲମାନ ଭିନ୍ନ
ନରନାଶୀମାନଙ୍କୁ ସେଉଁଠି ପାଇବ, ସେଠାରେ ଧରି ନିତ୍ୟା କରିବ, ସେହିପରି ଅନ୍ୟ
କେହି ମୁସଲମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏମିତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ଏ କେହି
ଶପଥ ଲାଗିବ କି ନାହିଁ ? ଏହି ମେଘମୁରମାନେ ହିଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲେ । ନାହିଁ
ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୁଇଗୁଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେବାପାଇଁ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା
ବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟ ପରାଧୀନତା, ସ୍ଵାର୍ଥପରତା ଓ ଭୋରତା
ଅଧର୍ମ ଅଟେ । ଏଣୁ ଆଜିକାଲି ମଧ୍ୟ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଅନେକ
ଶଠିକୃତ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ, ଶିକ୍ଷା ବିନା ମନୁଷ୍ୟ ଶତ୍ରୁ ସମାଜ
ହୋଇଥାଏ ॥ ୧୨୮ ॥

୧୨୯—ଯାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ବାୟୁପ୍ରେରଣ ହୁଏ, ମେଘମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ଗ୍ରସି ଉଠେ; ମୃତପାଣୀକୁ ନିଜ ନିକଟକୁ ଡାକ ନିଅନ୍ତି, ସେହି ହେଉଛନ୍ତି କେବଳ ଶରୀର । ଏହିପରି ମୃତସ୍ତୁତ୍ପତ୍ତିକୁ ପୁନଃ ଡାକ କଲି ଓ ଏହିପରି ସମସ୍ତେ କବରରୁ ବାହାର ପ୍ରସିଦ୍ଧିବେ । ସେ ନିଜର ଦୟାଳୁତାଦ୍ୱାରା ବିରକାଳ ନିବାସ କରିବାପାଇଁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ରହିବାଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ କିମ୍ବା କ୍ଳାନ୍ତି ଅନୁଭବ ହୁଏ ନାହିଁ । ମ:୫ ଗ୍ରି ୨୨ । ସ:୩୫ ଆ:୯, ୩୫ ।

ଏମାଷକ = ବା ଦେଶ ଖୁଦାଙ୍କ ଦାର୍ଶନିକତା ! କପରି ସେ ବାୟୁକୁ ପଠାଇ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ସଞ୍ଚାଳନ କରନ୍ତି ଓ ମୃତ ପାଣୀକୁ ଜୀବିତ କରି ଦିଅନ୍ତି !! ଶରୀରଙ୍କ ଉପରେ ଏମରି କଥା କଥାପି କୁହାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଶରୀରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଯଦି ଏକରୂପ ହୋଇଥାଏ । ଘର ଥିଲେ, ତାହା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବ । ଆଉ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା କଥାପି ଚିରସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ନ ପାରେ । ପରିଶ୍ରମ ନ କଲେ ଶରୀରୀୟକୁ ଉପାସ ସହିବାକୁ ପଡ଼େ । ଯଦି ଏକ ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ପରାଗଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ରୋଗପୁକ୍ତ ହୋଇ ଶେଷ, ତେବେ ଯହାର ଅନେକ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି, ତାର କି ଦୁଇଟି ହେଉ ନ ଥିବ ? ତେଣୁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀବାସ ସୁଖଦାୟକ ନୁହେଁ ॥ ୧୨୯ ॥

୧୩୦—ମୁଁ ମହାନ କୋରାନ ପ୍ରମାଣାନୁସାରେ ଗପଥ କରୁଛି ଯେ, ନିଃସନ୍ଦେହ ଭୂପୃଷ୍ଠ ତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ । ସର୍ବୋକ୍ତମାନ ତଥା ଦୟାଳୁ ଭଗବାନ ସରଳ ମାର୍ଗ ଦେଖାଇବାପାଇଁ ତୋତେ ଅବତାରଣ କରିଅଛନ୍ତି ॥ ମ:୫ ଗ୍ରି ୨୩ ମ: ୩୬ । ଆ: ୨-୫ ।

ଏମାଷକ — ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! କୋରାନ ଶରୀରପ୍ରଣୀତ ହୋଇଥିଲେ, ଶରୀର ପ୍ରମାଣାନୁସାରେ ଗପଥ କରଲେ କାହିଁକି ? ଯଦି ମେଘର ଶରୀର-ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଥିଲେ, ତେବେ ସେ ନିଜସ୍ୱୟର ପତ୍ନୀପୁତ୍ର ମୋହାସକ ଦୃଶ୍ୟର କାହିଁକି ? କେବଳ କୋରାନ-ଶରୀରୀମାନେ ହିଁ ସରଳ ମାର୍ଗ-ଗାମୀ ଅଛନ୍ତି, ଏହା ନିରର୍ଥକ । କାରଣ, ଯେଉଁ ପଥରେ ସତ୍ୟବିଦ୍ୱାସ, ସାଧ୍ୟକଥନ, ସତ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ, ପ୍ରସ-ନ ରହିତ ନ୍ୟାୟରୂପୀଧର୍ମର ଆବରଣ ପଡ଼ି ଗୁଣ ଥାଏ, ତାହାହିଁ ସରଳପଥ । ତାର ବାପଶ୍ୱର ମାର୍ଗ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ । କିନ୍ତୁ କୋରାନରେ, ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଖୁଦାଙ୍କ ଆବରଣରେ ଉପସିଦ୍ଧି ଗୁଣଗୁଡ଼ିକର ପରିଚୟ ମିଳେ ନାହିଁ । ଯଦି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସାହେବ ସର୍ବବେଶ୍ୱ ମେଘସ୍ୱର ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତାହାଲେ ସେ ସ୍ୱୟଂ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ବିହୀନ ଶୁଭଗୁଣପୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତେ । କୋଳି ବିଦେହୀର ନିଜାକି ଯେପରି ମିଠା, ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଠିକ ସେହିପରି ॥ ୧୩୦ ॥

୧୩୧—ପୁଣି ତୁରୀ ବାଜିବା ବେଳେ ସମସ୍ତେ ସହଯା କବରରୁ ଉଠି ନିକାସନ
ଭଗବାନଙ୍କ ଆଜ୍ଞାକୁ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିବେ । ସେମାନଙ୍କ ଚରଣ ତାଙ୍କ କର୍ମସମ୍ବନ୍ଧରେ
ସାକ୍ଷୀ ଦେବ । ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ସେ କହୁଥାନ୍ତି ।
ଉତ୍ତର କରିବାକୁ ବୁଝାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେ କହନ୍ତି— “ହୋଇଯାଅ”, ତେଣୁ ସେ
ତାହା ହୋଇଯାଏ । ମ:ଖାସି: ୨୩୩: ୩୩୩: ୫୧, ୬୫, ୮୨ ॥

ସମାଧାନ—ଏବେ ଶୁଣନ୍ତୁ, ଏହି ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ କଥା ! ଗୋଡ଼ କି ଲେବେ ମାଣ
ଦେଇପାରେ ? ଭଗବାନଙ୍କ ଛତା ସେତେବେଳେ ଆଉ କିଏ ଥିଲା ସେ, ତାକୁ
ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ? ଶୁଣିଲା କିଏ ଓ କିଏ ନିର୍ମଳ ହୋଇଗଲା ? ସଦା କହ ସେ, କିଏ
ଥିଲା; ତେଣୁ “ଶତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନ ଥିଲା ଓ ଶତା ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ
କରିଦେଲେ”— ଏକଥା ମିଥ୍ୟା ହେଲା ॥ ୧୩୧ ॥

୧୩୨— ମହାପ୍ରମାଦନଙ୍କପାଇଁ ଆନନ୍ଦ ଦାୟକ ଶୁଣ ଶୁଣିବେଳେ ମହାପ୍ରମାଦନ
ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପଡ଼ିବେଶ କରିଯିବ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସୁନ୍ଦର ନୟନଯୁକ୍ତ
ଶୀମାନେ ମୁହଁ ତଳ କରି ବସିଥିବେ । ସେମାନଙ୍କ ଆଖିରୁ ଯେଉଁ ଯାଉଥିବା
ସତେ ଯେପରି ଆକୃଷ୍ଟ ଅଟେ । ଆମେ କି ମରିବୁ ନାହିଁ ? ଲବ ନିଶ୍ଚୟ ମୋର
ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଥିଲେ । ମୁଁ ତାହାକୁ ମୋର ସହର ମୁକ୍ତି ଦେଇ
କିନ୍ତୁ ପଛରେ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବୁଝା ଥିଲା । ଯୋଗରେ
ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିନାଶ କଲି ॥ ମ:ଖାସି: ୨୩୩: ୩୩୩: ୫୧, ୬୫, ୮୨, ୫୩, ୧୩୩
୧୩୩ ॥

ସମାଧାନ = କିମିତି ? ଏଠାରେ କି ମୁସଲମାନମାନେ ମହାକୁ ମହା ମଣିବ
କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ତରରେ ? ମହର ଅଳସ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ! ଅବଶ୍ୟ ଏଠାରେ ମହା ମଣିବ
ବାପାଙ୍କ କୌଣସି ପକାରେ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ବାଟେ କି ପାଉଥିବା କିଛି
ହୁଣ୍ଡମୟ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ତରରେ ତାର ସୀ। ହିଁ ଯାଇଛି । ଗୋଟିଏ ମହା
ଏଠାରେ ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ ହେତୁ କାହାରି ମନ ଶିର ରହି ନ ଥିବ; ତେଣୁ
କିଛି ଶେଷମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଶେଷଥିବେ । ସେଠାରେ କେହି ଶେଷପାଶ ରହିଥିଲେ
ନିଶ୍ଚୟ ମରିବ । ଆଉ କେହି ଶେଷପ୍ରାୟ ଥିଲେ ଶେଷ-ଶିଳାପ କଦାପି ହୋଇ
ପାରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ତରକୁ ଯିବା ନିରର୍ଥକ ।

ଲବକୁ ଯେତେବେଳେ ବୋଲି ସ୍ତରର କବରରେ ବାଇବଲ ନିଶ୍ଚୟ ଲବକୁ

କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ଚେତନା ଦୁଇଟି ପୁଅ ଜନ୍ମିଥିଲେ- ଏ କଥା କପରି
କେ ? ଯଦି ପୁଅଜନ୍ମ କଥା ସତ, ତେବେ ଏପରି ଲକ୍ଷଟିକୁ ପେଟାମୁର କହିବା
ଥାଏ । ଯଦି ସପରିବାର ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖୁଦା ମୁକ୍ତି ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ସେ ମଧ୍ୟ
ସ୍ବର୍ଗ ପ୍ରକୃତିର ବ୍ୟକ୍ତି ଅଟନ୍ତି । କାରଣ, ବୃତ୍ତୀର ଗପ କହୁଥିବା ଓ ଅନ୍ୟାୟରେ
ବ୍ୟକ୍ତି ମାଡ଼ୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କଦାପି ଖୁଦା ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଏପରି ଖୁଦାଙ୍କ
ସୃଷ୍ଟି କେବଳ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ବାସନ୍ତ ॥ ୧୩୨ ॥

୧୩୩—ସେମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତାବାସନାକୁ ସ୍ବର୍ଗ ଲୋକ ଲକ୍ଷ୍ୟଅଛି । ସେମାନେ
କଥା ଦେଇ ଅବସ୍ଥାନ କରିବେ । ସେମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଫଳ ଓ ପାମୟ ବସ୍ତୁ
ପାରିବ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନର ନେହିଁ ସମକପୃଷ୍ଠାମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିବେ ।
ସେ ଦେବଦୂତ ନମସ୍କାର କଲେ । କିନ୍ତୁ ଶକ୍ତିବାନ ପ୍ରାଣୀ କରବାକୁ ଶକ୍ତି ହେଲେ
ନାହିଁ । ସେ କାହିଁକିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ ଥିବା ଓ ନିଜର ଗର୍ବ ପ୍ରକାଶ କରୁ-
ଥିବା । ଶିଶୁର ତାକୁ କହିଲେ, “ସେ ଶକ୍ତିବାନ । ମୁଁ ତାହାକୁ ଦୁଇ ଦାନ୍ତରେ ଧରିବା
ପାରିବି, ତାକୁ ନମସ୍କାର କରିବାରେ ଲୋକ ଆପଣେ କାହିଁକି ? ତୁ କଅଣ ଉଚ୍ଚପଦାର
ପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଣେ ଅଟେ ସେ, ଏହିପରି ଅବହାନ ଦେଖାଉଛୁ ?” ତୁ
କହିଲେ ବୃଥା ଅଭିମାନରେ ଥିବା ଉଠୁ ? ଶକ୍ତିବାନ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “କେମିତି ମୋତେ
ଶିଖିବେ ଓ ତାକୁ ମୁହଁରେ ଧରିବା କରିବ ? କେବେ ମୁଁ ତାହା ଅପେକ୍ଷା
କରିବି ।” ଶିଶୁର କହିଲେ, “ତୁ ଏହି ସ୍ବର୍ଗାମୟ ଦୂର ଦେଇଯାଆ, ନିଶ୍ଚୟ ତୋତେ
ଜ୍ଞାନ କରି ଦିଆଯାଇ । ନିଶ୍ଚୟେହ, ଶକ୍ତିବାନର ବସନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁ ମୋ ଦାନ
ଭାଗ୍ୟ ରହିବ ।” ଶକ୍ତିବାନ କହିଲେ, “ସତ ପତ୍ର ! ମୁତମାନଙ୍କ ପୁନରୁତ୍ଥାନ-
କଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେମିତି ମୋ ପରି ଟିକିଏ ନମ୍ବ ବ୍ୟବହାର କର ।” ଶିଶୁର ଉତ୍ତର
ଦେଲେ, “ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତି ନମ୍ବ ବ୍ୟବହାର କରିବି, ନିଶ୍ଚୟ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୁ
ଅଟିବି ରହିବୁ ।” ଶକ୍ତିବାନ କହିଲେ, “ମୁଁ ତୁମ ଗାମରେ ଗପ ଅ କରୁଅଛି ସେ, ମୁଁ
ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କରିବି- ।” ମତ । ପୃ. ୨୩ । ୩୩ । ଆ. ୧୦, ୧୧, ୧୨, ୧୩, ୧୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଲୋକାଳର ବର୍ଣ୍ଣନାମାନଙ୍କର ସ୍ବର୍ଗରେ ଯଦି ଉତ୍ଥାନ, କୁଠି, ନର,
ପାଲକ ଆଦି ଥାଏ, ତା ହେଲେ ସେ ସବୁ ଚିରଦିନ ସେଠାରେ ନ ଥିବା କିମ୍ବା-
ରଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ସଂଯୋଗରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁ ସଂଯୋଗ
ବିହୀନ ନ ଥିବା କିମ୍ବା ଭବିଷ୍ୟତରେ ବାୟୁର ପଥ ମଧ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ । ଯଦି ସ୍ବର୍ଗ

ହିଁ ଚରକାଳ ରହେ ନାହିଁ, ତେବେ ସ୍ୱର୍ଗବାସୀମାନେ କିପରି ରହି ପାରନ୍ତି ? କେ
 ନରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ସ୍ୱର୍ଗରେ ଗନ୍ଧା, ତକିଆ, ପଲ ଓ ପାମସୁ ବସ୍ତ୍ର ମିଳେ
 ଏଥିରୁ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ, ମୁସଲମାନମତର ପ୍ରଚଳନ କାଳରେ ଆରବ ଦେଶର
 ଥିଲା । ତେଣୁ ମହମ୍ମଦ ସାହେବ ତକିଆ ଆଦି ବସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଚାରଣ ଦେଖାଇ
 ଲୋକଙ୍କୁ ନିଜ ମତରେ ବାନ୍ଧିନେଲେ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ୱାମୀନେ ଥାଆନ୍ତି, ସେଠା
 ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ନି ସୁଖ କିପରି ରହିପାରେ ? ଓହ୍ଲ ନାଶ୍ତ୍ରମାନେ ସେଠାକୁ ଆସିଲେ କିପରି
 ପତ୍ର ସେମାନେ ସେଠାକାର ବାସିନ୍ଦା, ତେବେ ଶେଷବର୍ତ୍ତରହିବସ୍ୟ ଆସିବା ପ୍ର
 ସେମାନେ ସେଠାରେ କ'ଣ କରୁଥିଲେ ?

ଏବେ ଖୁଦାଙ୍କ ତେଜସ୍ୱି ତା ଦେଖନ୍ତୁ ଯେ ସମସ୍ତ ଦେବଦୂତ ତ ତାଙ୍କ
 ମାନ ଆଦର ସାହେବକୁ ନମସ୍କାର କଲେ; କିନ୍ତୁ ଗୋତାନ ମାନିଲା ନାହିଁ ।
 ତାକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ଏଣୁକୋରାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଖୁଦା ଦୁଇହାତ
 ମନୁଷ୍ୟ ଥିଲେ ଗୋତାନର ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ଦେଖି ଖୁଦାଙ୍କ ଚିତ୍ତିବାର ନାହିଁ କି
 ଆଜ୍ଞା, ଭଗବାନ ନିଜକୁ ସୃଷ୍ଟି ଠାରୁ କିପରି ଅଲଗା କରି ପାରନ୍ତି ?
 ସୃଷ୍ଟି କି । ଏଣୁ କୋରାନର ଖୁଦା ଜେବଲ ସ୍ୱର୍ଗର ଅଧିଶ୍ୱର ଥିଲେ । ସୃଷ୍ଟି
 ତାନକୁ ଅକାରପୁରକ ବନ୍ଦୀ କରି ନେବାରୁ ଲୋତାନ ସମା ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ।
 ନିଜର ଖୁଦା ଜୋଷାମୋଦର ବଶାବୁର୍ତ୍ତ ହୋଇ ରାକୁ ଛୁଡ଼ି ଦେଲେ । ତେ
 କାରମୁଖ୍ୟ ଖୁଦାଙ୍କ ଅଧିକ ଉତ୍ତମାଦି କରିବାରେ କ୍ଷମା । ଖୁଦା ତେଜ
 ନରକରେ ପକାଇଦେବାତ ଧନକ ଦେଲେ ।

୧୩୦ — ଅଲ୍ଲାହା ସମସ୍ତ ପାପ, କ୍ଷମା କରେ । ସେ ନିଜର ନିଜ
 ଦୟାଳୁ । ଶେଷବର୍ତ୍ତରହିବନରେ ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କ ମୁଠାଭିତରେ ଓ ଅଲଗା
 ହୋଇ ତାଙ୍କ ଡାହାଣହାତରେ ଲୁଚି ରହିବ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରକାଶରେ ସୃଷ୍ଟି
 ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଛାଡ଼ିବ । କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ପଡ଼ିବ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେ
 ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ନିୟମିତ ହେବ ।

ମ: ୭ । ପୃ: ୮୯ । ଅ: ୫୩, ୫୪, ୫୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ = ଯଦି ଖୁଦା ସମସ୍ତ ପାପ କ୍ଷମା କରେ, ତେବେ କାଣିକା
 ଯେ ସେ ସମସ୍ତ ସଫାରକୁ ପାପରେ ନିଜେ କରେ । କଣିକା, ଦୁଷ୍ଟ
 କ୍ଷମା କରିବାଦାର ସେ ଅଧିକ ଦୁଷ୍ଟ ହେବେ । ଯଦି ନିଜ ଅପରାଧ
 କ୍ଷମା କରିବାଦାର ସେ ଅଧିକ ଦୁଷ୍ଟ ହେବେ । ଯଦି ନିଜ ଅପରାଧ

ସୁଦ୍ଧା ସମସ୍ତ ଜଗତ ପାପରେ ହିଁ ମରପୁଣ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ପରମେଶ୍ୱର କଅଣ ଅଗ୍ନି ଭଳି ପ୍ରକାଶମୟ ? କର୍ମପଥ କେଉଁଠି ଜମା ଥାଏ ? ତାକୁ ଲେଖେ କିଏ ? ଯଦି ମେନମ୍ବର ଓ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଖୁଦା ନ୍ୟାୟ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଅଲୁକ୍ଷ । ଯଦି ସେ କେବଳ ନ୍ୟାୟ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ କର୍ମନୁସାରେ ନ୍ୟାୟ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର କର୍ମଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୟାୟର ପରିପାତକ ॥ ୧୩୧ ॥

୧୩୫—ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ଓ ସର୍ବଜ୍ଞ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କଦ୍ୱାରା ଏହି ପୃଥିବୀ ଅବ-
ତରିତ ହୋଇଅଛି । ସେ ପାପ ଶିମା କରନ୍ତି ଓ ଅନୁକମ୍ପା ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ॥

ମ:ଭାସି:୨୩୩:୪୦ଆ:୨,୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ — ଆଲ୍‌ହାଙ୍କ ନାମ ନେଲେ ନିରୋଧ ଲୋକ ଏହି ପୃଥିବୀ ଉପରେ ବର୍ଣ୍ଣାସ କରିବେ ବୋଲି ଏପରି କୁହାଯାଇଛି । ଏହି ପୃଥିବୀର ମାତ୍ର ଲୋକେକ ଅଂଶ ବ୍ୟତୀତ ସମସ୍ତ ଅସତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ସେହି ସତ୍ୟ ଟିକକ ମଧ୍ୟ ଅସତ୍ୟର ସ୍ୱସଗରେ ଚଳିପାରି ହୋଇଯାଇଛି । ଏଣୁ ଜୋରନର ଖୁଦା ଏବଂ କୋହନ ଧର୍ମମାନେ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ପାପ ପବନ କି ଅଟନ୍ତି । କାରଣ, ପାପ ଶିମା କରବା ଅଧର୍ମ ଅଟେ । ପାପକୁ ଶିମା ହୋଇଯିବ କିମ୍ବା ମୁସଲମାନମାନେ ପାପ ଓ ଉପଦ୍ରବ କରିବାକୁ କିମ୍ବା ଭୟ କରନ୍ତି ॥ ୧୩୫ ॥

୧୩୬—ମୁଁ ଦୁଇଦିନରେ ସଦସ୍ତର ନିମାଣ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱର୍ଗପାଇଁ ଉଦ୍ଧୃତ-
ଯୋଗାବ୍ୟାପାର କରା ଶକ୍ତ କରିଦେଇଛି । ସେମାନେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଅଖି, କାନ ଓ ଗୋଟାଙ୍କ କୁଳକର୍ମର ସାକ୍ଷୀ ଦେବେ । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ନିଜ ଚର୍ମକୁ ପରସ୍ପର, “ତୁ କାହିଁକି ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସାକ୍ଷୀ ଦେଉଛୁ ?” ଚର୍ମ କହିବ ଯେ, ଆଲ୍‌ହା ତାଙ୍କୁ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପରାଅଗୁଡ଼ିକୁ ଉକାଳି ଅଛନ୍ତି । ନିଶ୍ଚୟ ସେ ମୃତସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ସୁନଙ୍ଗ କରି କରି ଅଛନ୍ତି ।

ମ:ଭାସି:୨୩୩:୪୧ଆ:୧୩ ୨୦,୨୧,୩୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ = ଧର୍ମ ମୁସଲମାନଗଣ ! ତୁମେ ଯାହାକୁ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣାସ କର, ତାଙ୍କୁ କଅଣ ସାତଟି ସ୍ୱର୍ଗ ଉପାରି କରିବାକୁ ଦୁଇଦିନ କରିବ ? ଆଜ୍ଞା ! ଈଶ୍ୱର ତ ଅଖି, କାନ ଓ ଗୋଟାକୁ ନେଇ ରୂପରେ ନିର୍ମଣ କରୁଛନ୍ତି, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକ ସାକ୍ଷୀ ଦେବେ କିପରି ? ଯଦି ସାକ୍ଷୀ ଦିଆଇବେ, ତେବେ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଉକାଳି କିଛି କଲେ କାହିଁକି ? ଏ ସବୁ ସର୍ବପରମପୁରସ୍କାରକାରୀ

କାହିଁକି ? ଆଜି ଚର୍ମ ଖାଦ୍ୟକୁ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସାକ୍ଷୀ ଦେବାରୁ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ
ଚର୍ମକୁ ତହିଁର କାରଣ ପଚାରିଲେ । ଚର୍ମ ଉଡ଼ିବ ବୋଲି ସେ ସେବା କଥା କରନ୍ତି ।
କିନ୍ତୁ ତ ତାକୁ ସାକ୍ଷୀଦେବାକୁ କହିଲେ । ରହା କି କେବେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବାର
ଯଦି ଆଲ୍‌ହା ମୃତକୁ ଜୀବିତ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେ ପ୍ରଥମରେ ତାକୁ ମାରିଲେ କହିଲେ
ଖୁଦା ଜୀବ ମାନଙ୍କର ଶୀତ ବରୁଣ ନ କରି ବିନା ଅପରାଧରେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଳୟ କରି
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧୀନ ରଖିଲେ ବାହିକ ? ଏହିପରି କଥାହାର ତାଙ୍କର ଶିଶୁରୁ
ନଷ୍ଟ ହୁଏ ॥ ୧୩୭ ॥

୧୩୮—ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀର ଗୁପ୍ତ ଅଛି । ସେ ନିଜ ଜ୍ଞାନ
ନୁସାରେ କାହାପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଶାର ଖୋଲି ଦିଅନ୍ତି ତ କାହାକୁ କଷ୍ଟ ଦିଅନ୍ତି
ସେ ଯାହା ଚାହାନ୍ତି, ତାହା ତହିଁର କରନ୍ତି । କାହାକୁ ପୁଅ, କାହାକୁ କନ୍ୟା
କାହାକୁ ପୁଅ-କନ୍ୟା ଉଭୟ ଦିଅନ୍ତି ତ କାହାକୁ ବନ୍ୟା କରିଦିଅନ୍ତି । ଏପରି କେହି
ଚକ୍ରାଳୀ ତାହାନ୍ତି ଯେ, ଉତ୍ତର ତାଙ୍କ ସହିତ କଥୋପକଥନ କରିବେ । କିନ୍ତୁ
କିନ୍ତୁ ହୃଦୟରେ କିମ୍ବା ଚକ୍ରାଳୀର * ଅନ୍ତରାଳରେ ଥାଇ ଜନ ଦିଅନ୍ତି ଅଥବା
ବାହ୍ୟବହମାନଙ୍କୁ ପଠାଇଥାନ୍ତି । ମ.୭ । ପ୍ର:୨୫ । ସଂ୨ । ଅ:୧୨, ୫୦-୫୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ = ବୋଧହୁଏ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଗୁପ୍ତକାନ୍ତିର ଏକ ଗୁଣ ଅଛି
କାରଣ, ତାଙ୍କୁ ସବୁ ଜ୍ଞାନର ତାଙ୍କ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହା ପିତାମହ କଥା
ଖୁଦା କଥା ପାପ-ପୁଣ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧ ନ କରି ଯାହାକୁ ଜ୍ଞାନ ତାହାକୁ ଦର୍ଶନ
କିମ୍ବା ଦର୍ଶନୀୟାନ କରି ଦିଅନ୍ତି ? ତେବେ ସେ ମହା ଅନ୍ୟତମଙ୍କ । ଯେ
ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ବିମୋହିତ ହୋଇ ଜାଲରେ ଆସି ପଡ଼ିବେ, ସେହିପରି ବିଷ୍ଣୁ
ସିଂହ କୋରା ରଚୟିତାଙ୍କର । ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ ! ଯଦି ଖୁଦା ଯାହା ଚାହାନ୍ତି ତାହା
ଉପେକ୍ଷା କରନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଅନ୍ୟ ଖୁଦାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଉପେକ୍ଷା କରିପାରନ୍ତି କି ନାହିଁ
ଆଜ୍ଞା, ଯଦି ଖୁଦା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମନଇଚ୍ଛା ପୁଅ-କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ତେବେ

* ଏହାର ଦ୍ଵୟ 'ପ୍ରାଣୀ'ରୁ 'ସର୍ବ' ଯାଏଁ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ସେହିପରି ସାବେର ଦୁର୍ଗ
ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଥାଇ ଖୁଦାଙ୍କ ବାଣୀ ଶୁଣିଥିଲେ । ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ମାର୍ଗ
ନିମ୍ନ କରିବାକୁ ପ୍ରାୟ ୧ ମହୁର ବର୍ଷ ଲାଗୁଥିଲା । ବୁଦ୍ଧିମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବିବେଚନା
ଏହି ଯେ, ସେ ଖୁଦା ଥିଲେ ନା ପୃଥାରେ ରହୁଥିବା କୌଣସି ନାଶ ? ବାସ୍ତବରେ
ଆରବବାସୀମାନେ ବିଦ୍ଵାନ ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କଥା ବା ସେମାନେ କାହିଁକି ପାଲଟି

ମାତ୍ର, କୁକୁଡ଼ା ଓ ଦୁଷ୍ଟ ଶୁଆଦିକୁ ? ଏହାଛଡ଼ା ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷର ସମାଗମ ବନା
କିମ୍ବା କାହିଁକି ପିଲା-ହୁଆ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ? ସେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ କାହିଁକି କାହାକୁ
କରି କଷ୍ଟ ଦିଅନ୍ତି ? ବାଃ, ଖୁଦା ଏପରି କେଜଣି ସେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ କେହି
କିମ୍ବା କିଛି ପାରେ ନାହିଁ ? କିନ୍ତୁ ସେ ପୁଣି କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ପର୍ବୀ ଅନୁରାଗରେ
କିଛି ତାଙ୍କ ସହିତ କଥା-ବାନ୍ତି ହୁଏ; ଦେବଦୂତ ଓ ତାଙ୍କ ପ୍ରେମର ତାଙ୍କ ସହିତ
କିଛି ଲାପ କରନ୍ତି । ସେ ଏପରି କରେ ସେ ଖୁଦା ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଚକ୍ର
ନୁଷ୍ଠ ବଚେଷ । ସୁରାଏ ଏହି କୋରା ନଦୀପି ଶିଶୁରକୁ ନୁହେଁ ॥ ୧୩୭ ॥

୧୩୮— ସାବୁଖିଆ ଯେତେବେଳେ ପଦ୍ୟସ ପ୍ରମାଣରୁପ ଆସିଲେ—

ମ: ୭ । ସ: ୨୫ । ସ: ୪୩ । ଅ: ୬୩ ॥

ସମାଜ — ଯଦି ସାବୁ ମଧ୍ୟ ଶିଶୁରକୁ ନଦୀରେ, ତେବେ ଖୁଦା ଓ ସାବୁ
କୋରା ଓ ବାଲିରୁ ମରୁର ବରୁଣ ନାହିଁ ? ଅତିଏବ କୋରା ବା
କୋରା ଶିଶୁରକୁ ନୁହେଁ ॥ ୧୩୮ ॥

୧୩୯— ସେମାନଙ୍କୁ ପରିପାଶ ଓ ଟାଣିଲେ ନରକରେ ଠେଲିଦିଅ ।
ସମାନେ ସେଠାରେ ରହେବ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଗୁରୁନେତ୍ରୀଗୋରବଣ୍ଡ ସମାନଙ୍କ
ସହ ବିବାହ କରିଦିଅନ୍ତି । ମ: ୭ । ସ: ୨୫ । ସ: ୪୩ । ଅ: ୬୩ ॥

୧୪୦— ଯଦି ! ଯଦି ! ଖୁଦା ! ନ୍ୟାୟ ଲାଗୁ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ ପରମ
ହାତୀ ! ଯଦି ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ଖୁଦା ଏହିପରି, ତେବେ ମୁସଲମାନମାନେ
କି ଅନାଥ ଓ ନ୍ୟାୟ ଲାଗୁ ନାହିଁ ବା ଦୟାହୀନ, ତେବେ ସେଥିରେ
କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ଖୁଦା ପଦ୍ମବିବାହ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ବୋଧ
ହୁଏ, ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋରବଣ୍ଡ କରନ୍ତି ॥ ୧୩୯ ॥

୧୪୧— କାହିଁକି ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ମରବାଧାଏ ପ୍ରକାର କର ।
ସେମାନଙ୍କୁ କାହାକୁ କେତେବେଳେ କେତେବେଳେ କରା କରା କରା । ସେହି ବସ୍ତ୍ରର ଅଧୀ-
ଧାରୀ ନିଜ କୁମ୍ଭକର୍ତ୍ତା ଓ ନେତାମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଶୈଶାଳୀ ହେତୁ ସେମାନଙ୍କୁ
କରିବା କରାଯାଇଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ କରା ଯେଲା । କେହିଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ
ଆସୁବା କଲେ ନାହିଁ । ସାଧୁ କେଳିକଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦିଆଯାଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀରେ ସ୍ୱଳ୍ପ-
କଲିନତା ଓ ଦୁର୍ଗନ୍ଧା ପ୍ରଦାନ ହୁଏ । କାହାର ସ୍ୱାଦ କେବେହେଲେ ବଦଳି
ନାହିଁ । ସେଠାରେ ମଦ୍ୟପାନ ଆନନ୍ଦ ପକାଣେ ମଦ୍ୟର ନଦୀ ଓ ସ୍ୱଳ୍ପ ମଧ୍ୟରୁ
ସ୍ୱାଦ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥାଏ । ଖୁଦା ସେମାନଙ୍କପାଇଁ ସେଠାରେ ନାନାପ୍ରକାର ପିନ

କୃଷିକୃତ୍ୟାମ୍ ୧ । ପିଃ ୨୭ । ସ୍ତ୍ରୀ ୪୭ । ଆ ୪, ୧୩, ୧୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ — ଦେବତା ଉପଦେଶ ଦେଖୁ ଏହି କୋରନ, ଖାଦ୍ୟ ଓ ମୁସଲମାନ ମାନେ ବିଦ୍ଵାନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ନାହିଁ, ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୁଃଖର କାରଣ, ସ୍ଵାର୍ଥୀମାନ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଅଟନ୍ତି । କୋରନର କେଶାବସାରେ ଭଲମତାବଲମ୍ବ ମାନେ ଯଦି ମୁସଲମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସେହିପରି ଆଚରଣ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିବ କି ? ମହମ୍ମଦ ପାନ୍ଦେବଙ୍କୁ ବିଚାରଣ କରିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଲେ । ଏଣୁ ସେ ନିଶାନ୍ତ ପରିପାତ୍ର ହେଲେ ॥୧୪॥

୧୪୧ = ଦୁଇଜଣା ଯୁଦ୍ଧରାଜା ଉଠିବା ୫ ଭ୍ରମରାଜା ସହାୟତା ଖଣ୍ଡ-ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରବର୍ତ୍ତ ରୂପର ଉଦ୍ଘୋଷିତା ଦିନ ଯେ ଡାହାଣର ବସିବା ଯୋଗ୍ୟ, ସେ ଡାହାଣ ପାଖରେ ଓ ଯେ ବାଆଁ ପାଖରେ ବସିବା ଯୋଗ୍ୟ ସେ ବାଆଁ ପାଖରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବେ । ସେମାନେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଖଚିତ ମଲ୍ଲଙ୍କ ଉପରେ ମୁଖମୁଖ ହୋଇ ବସିଲେ । ସେଠାରେ ସହଦା ବାଳକମାନେ ମଦ-ପିଆଳ ଧରି ଭଲ ନିକଟକୁ ଯାକାୟତ କରିବେ । ଚଣ୍ଡୁର ମଦ୍ୟପାନ ହେତୁ ସେମାନଙ୍କର ଶିରଃପାତ ହେବ ନାହିଁ କି ମନୋହର ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦର ଫଳ ଓ ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ ମାଂସ ମିଳିବ । ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନ ମୁକ୍ତାନୟନା ରମଣୀମାନେ ରହୁଥିବେ ଓ ପ୍ରଶଂସା ଶ୍ରଦ୍ଧାମାନ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଥିବ । ନିଶ୍ଚୟ, ମୁଁ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ବଶେଷତା ସେ ନିର୍ମାଣ କରିଅଛି । ସେମାନେ କୁମାରୀ, ପୋତାବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ସମବୟସୀ ଅଟନ୍ତି । ତୁମ୍ଭେମାନେ ତଦ୍ଵାରା ପେଟ ଭରିବ । ମୁଁ ପଡ଼ୁଥିବା ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମର ଶବ୍ଦ ମଧୁର ॥ ମାତ୍ର ପି ୨୭ ସ୍ତ୍ରୀ ୪୭ ଆ ୪-୭, ୮, ୯, ୧୫-୨୦, ୩୫-୩୭ ୫୩, ୫୫ ॥

ସମୀକ୍ଷକ — ଏବେ କୋରନରତରୁ ତାଙ୍କ ଲାଳା ଦେଖନ୍ତୁ, ପୁଅଙ୍କ ବସନ୍ତର ଉତ୍ସାହମାନ; ସେ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ରହିବ । ବୋଧହୁଏ, କୋରନର ପୁଅ ପୁଅଙ୍କୁ ସ୍ଥିର ମାନୁ ଥିଲେ । ଆଜ୍ଞା, ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ କପରି ସମୀକ୍ଷକ ଭଲ ଉଡ଼ିବ ଦିଆଯିବ ? ବନ୍ଧା ! ବନ୍ଧା ! ଖାଦ୍ୟ ଯଦି ଶରୀରଧାରୀ ଦୁହନ୍ତୁ, ତେବେ ତାଙ୍କ ଉଡ଼ିବା ଓ ବାଆଁ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହେବ କପରି ସମ୍ଭବ ? ଯଦି ସେଠାରେ ମଲ୍ଲଙ୍କ ସୁନାଚାରରେ ବୁଣା, ତେବେ ତ ସେଠାରେ ବଳେଇ, ସୁନାଶ ଆଦିଲେକେ ରହୁଥିବେ ? ସେମାନେ ସୂର୍ଗରେ କେବଳ ତଳିଆ ଲଗାଇ ବେକାର ବସିରହୁଥାନ୍ତି ନା କିଛି କାମ କରୁଥାନ୍ତି ? କିଛି କାମ କରୁ ନ ଥିଲେ ସେଗାହୋଇ ଶୀଘ୍ର—

ଉତ୍ତର ? ଆଜି ପଦ୍ମ କରୁଥିବେ, ତେବେ ଏଠାରୁଲ୍ଲ ପରିଶ୍ରମ କରି
 ରେ ଜୀବନା ନିବାହ କରୁଥିବେ । ଏହି ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ରହିଲା
 ଯଦି ଏଠାରେ ସବୁଦିନ ବାଳକମାନେ ରହନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ମାତା
 ଓ ଶାଶୁ-ଶଶୁର ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରୁଥିବେ । ଫଳରେ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼
 ବସିଯାଇଥିବ । ଲୋକଙ୍କ ବହୁତ ମଲ-ମୁସଦାଗ ବହୁତ ଶେଗ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ-
 ପଦ୍ମସ୍ତ୍ରୀ ଫଳ ଓ ପଶୁ ପକ୍ଷୀଙ୍କ ମାଂସ ଖାଇଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଅନେକ ପ୍ରକାର
 ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ହେବ । ମାଂସ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଖାଇଲେ କଥାଇ ଖାନା ସ୍ୱପ୍ନ-
 ଏଣେତେଣେ ହାତରୁଡ଼ିକ ବହୁତ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିବ । ଫଳରେ ସ୍ୱର୍ଗ ଅପ-
 ର ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ତ ସେପରି ସ୍ୱର୍ଗ ତ ଆରବଦେଶ ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଶେଷ
 ମନେ ହୁଏ !!! ମଦ ପିଇ ମାଂସ ଖାଇ ମତାଳ ହୋଇଥିବା ଲୋକଙ୍କପାଇଁ
 ସ୍ୱୀ ଓ ବାଳକମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଜନ ପଡ଼େ । ନଗରର ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ
 ଉଷ୍ମତା ବଢ଼ିଯାଏ ଯେ, ସେମାନେ ପାଗଳ ଭଳି ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ସେହେତୁ
 ସ୍ୱର୍ଗରେ କୁମାରମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ କରନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ତ କୁମାରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ
 ନି କରନ୍ତି । ଆଜ୍ଞା, ପୃଥିବୀରୁ ଆଶା ନେଇ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଉଥିବା କୁମାରଙ୍କ କୁମାର-
 ନଙ୍କ ସହିତ ବାହା ବ୍ୟବସ୍ଥା ତ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଚରସ୍ୱର୍ଗବାସୀ କୁମାରମାନଙ୍କର
 ମା ସହିତ ବାହା ହେବ, ଏକଥା ତ ସେ ଲେଖି ନାହାନ୍ତି । ସୁରକ୍ଷର ବୟସ ସ୍ତ୍ରୀ
 ସୁଧର ପ୍ରାୟ ଦୁଇଗୁଣ ହେବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ମୂଢ଼ଲମାନମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଯମ-
 ସୁଧ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁରକ୍ଷ ରହନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧାଙ୍କର ଏପରି ଭୁଲ ହେଲା ? ନରକବାସୀଙ୍କ ସମ୍ବ-
 ରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ସମସ୍ତଙ୍କର କଠିନଜୀବନ ବୃକ୍ଷର ଫଳ ଖାଇ କଠର ପୁଣି
 ରବେ । ତାହାହେଲେ ନରକର କଠାବନ ଅଛି ଓ ବୟସ କଠାବନ ଜୀବନରେ
 ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଆଜି ନରକକୁ ଯାଉଥିବା ଲୋକେ ଦୁଃଖଦାୟକ ଚରା-ପାଣି
 ଖାନ୍ତି । ମିଥ୍ୟାବାସୀମାନେ ହିଁ ମିଥ୍ୟାଗପଥ କରିଥାନ୍ତି, ଏହି ଖତା ମଧ୍ୟ
 ଆବାଦ ॥ ୨୪୧ ॥

୧୪୨ = ସେହିମାନେ ଆଲ୍ଲାଙ୍କ ମାର୍ଗରେ ଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି, ନିଶ୍ଚୟ ଆଲ୍ଲାଙ୍କ
 ସମାନଙ୍କର ମିତ୍ର । ମ. ୭ । ମ. ୮ । ପ. ୭୧ । ର. ୧ ।

ସମାପ୍ତ—ବାଃ ! ଠିକ୍ କଥା ! ଶୁଦ୍ଧାଙ୍କ ଏହିପରି ଉପଦେଶକୁ ହିଁ ଧରି-
 ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆରବବାସୀମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଲୋକ ଉଚିତା କରି ପୁଣି ଦରଆକର

ବୁଦ୍ଧି ମନେ । ଏଣୁ କୌଣସି ବୁଦ୍ଧି ମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ଖୁଦାଙ୍କୁ ବିଚାର କଲେ ନାହିଁ ॥ ୧୪୭ ॥

୧୪୮— ହେ ପେଗମ୍ବର ! ଖୁଦା ତୋ ପାଇଁ ସେଉଁ ବସ୍ତୁ ବିଧାନ କରିଛନ୍ତି ତାହା ତୁ କାହିଁକି ତୋର ପତ୍ନୀମାନଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନତା ନିମିତ୍ତ ନଷ୍ଟ କରିଛୁ ? ଆଜି ସମକାଳୀ ଓ ଦୟାଳୁ ଅଟନ୍ତି । X X X ପେଗମ୍ବର ତୁମକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କର ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ତାଙ୍କୁ ତୁମ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ତୁମ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମନ୍ୟୁସ୍ୱର୍ଗ, ଶାନ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ବିଶ୍ୱାସିନୀ, ସେବାପ୍ରସ୍ତୁତା, ଅନୁଭବୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀମୟ ଓ ଅତିର ଅପବାଦପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ॥ ମ: ୭ । ସି: ୨ । ପ: ୭୭ । ଆ: ୧, ୫ ॥

ସମାଧିକ— ଶାସ୍ତ୍ରବଦ୍ଧ ଯେ ଖୁଦା ଅଟେ, ତାହା ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯାହାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ଦାୟିତ୍ୱର ପ୍ରବଚନକର୍ତ୍ତା ଅଟେ । ତଳେ ଯାଇଥିଲେ, ସେହି ଯାହାଙ୍କର ଅନେକ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଟେ । ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପିତୃ ପିତୃ ମୋକ୍ଷାଦେୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରାଯାଉ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ନ ଯୋଗ୍ୟ ଅଟେ । ହେଲେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯାହାଙ୍କର ଅପରାଧର ଆଶ୍ରୟ ପିତୃବାକ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରର କାଳୀ । ଦିନେ ବୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖକୁ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଯିବାର ମାଲ ଅଟେ । ସେହି ସାହେବ ଶାସ୍ତ୍ରର ତାହା ଉପକୁ ମାଲ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀ ମାଲରେ ନାହିଁ । ହେ ବୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ବାପ ସବୁକୁ ବୁଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ । ତେଣୁ ମହମ୍ମଦ ସାହେବ ବୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ବୋଟି କଟାଇଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକଥା ଜାଣି ଚାଲିଗଲା । ସେତେବେଳେ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀ ସେମିତି କାମ ନ କରିବାକୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କର କାହାର ଆଗରେ ତାହା ନ ଯିବ । ପାଇଁ ଅନୁଭବ କରାଅଲେ । କିନ୍ତୁ ପରେ ସେ ଏକଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇଲା ଏହି କଥାକୁ ନେଇ ଖୁଦା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅନୁକୂଳ ବସ୍ତୁର ଅବତାରଣା କରନ୍ତି । ତେଣୁ ମାନ ବୁଦ୍ଧି ମାନ ମାନ ବିଚାର କରନ୍ତି ଯେ ଖୁଦା କିପରି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମିମାଂସକ ଅଟେ । ଅନ୍ୟ କିଛି : ଏହାଛଡ଼ା ଏହି କଥାକୁ ମହମ୍ମଦ ସାହେବଙ୍କ ମେଲେ ପଶିଥା କଥା ଯାଉଛି । କେହି ଠିକ୍ ଦିଅଁ କହୁଛନ୍ତି = କାମକୁରାଣୀ ବା ନ ଉପୁ ନ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ॥ ତେଣୁ ତ ମହମ୍ମଦ ଦାସୀସମ୍ପର୍କ ସମ୍ପାଦନ କରୁଥିଲେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ବୁଦ୍ଧି ମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଚାର କର ସ୍ତ୍ରୀ ଅନୁଭବ କର ପାରିବେ ଯେ କେତେ କୌଣସି ବିଧାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ରଚନା କରନ୍ତି ; କିନ୍ତୁ କେହି ମୁଖ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥପରତାବ୍ୟକ୍ତି ରଚନା କରୁଅଛନ୍ତି ।

ସମ୍ଭବତଃ ସହସ୍ରଦ ସାହେବଙ୍କ ସହର ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଲମାଲ ନ
ପାଇଁ ଯଦି ସହସ୍ରଦ ସାହେବ ତୁମକୁ ଘରୁ ବାହାର କରିନେବା ବୋଲି ଭୟ
ଲ ଅଛନ୍ତି । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଦେଶ-କାଳକୁ ବିଚାର କରି ନିଜ
ଜନ ପୁର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସହସ୍ରଦ ସାହେବ ହିଁ ଖୁଦାଙ୍କ ନାମରେ
କଥା କହି ଦେଉଥିଲେ ॥ ୧୪୩ ॥

୧୪୪—ହେ ପେଟାମୁର ! କାରିର ଓ ଗୁପ୍ତଚକ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି
ପ୍ରତି କଠୋର ବ୍ୟବହାର କର ॥ ମ:୭ । ମି:୨୮ । ସ:୭୭ । ଆ:୯ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଦେଖନ୍ତୁ ଖୁଦାଙ୍କ ଲୀଳା, ସେ କିପରି ଅନ୍ୟମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ
ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପେଟାମୁର ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରନ୍ତି !! ଏଥିପାଇଁ
ମାନମାନେ ସତ୍ୟତା ଉପଦ୍ରବ କରିବାରେ ଆଗଭର ରହିଥାନ୍ତି । ଭଗବାନ
ନିଜ ଉପରେ ଏପରି କୃପା କରନ୍ତି, ଯଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଲଜାଇ-ଝଗଡ଼ା
ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ମିତ୍ରତାପୂର୍ବକ ବାସ କରନ୍ତି ॥ ୧୪୪ ॥

୧୪୫—ସେ ଦିନ ଆକାଶ ଖଣ୍ଡ-ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଶିଥିଳ ହୋଇଯିବ ଉପରେ ।
ଏକ ପାଣ୍ଠିରେ ସ୍ୱର୍ଗପୁରମାନେ ବସିବେ । ସେ ଦିନ ଆଠ ଜଣ ଲଙ୍କା ତୁମ୍ଭ
ସିଂହାସନଠାରୁ ଧରିବେ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେଦିନ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥିତ
କରି ଓ କୌଣସି ଗୁପ୍ତକଥା ରହିବ ନାହିଁ । ଯାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତା'ର
ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିଆଯିବ, ସେ କହିବ—“ମୋ କର୍ମପତ୍ର ପଡ଼ି; କିନ୍ତୁ ଯାହାକୁ ତା'ର ବାଆଁ
ରେ କର୍ମପତ୍ର ଦିଆଯିବ, ସେ କହିବ ସେ ହାସ୍ତ ! ହାସ୍ତ ! ଏ କର୍ମପତ୍ର ମୋତେ
ନ ଯାଇଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ” ମ:୭ । ମି:୨୯ । ସ:୭୯ । ଆ:୧୭, ୧୯, ୨୫

ସମୀକ୍ଷକ—ବାଃ ! ବାଃ ! କି ଦାର୍ଶନିକତା ! ଆକାଶ କି ଚଳେବ ମାଟି
ପାରେ ? ଯଦି ଉଚ୍ଛ୍ୱେବେକକୁ ଆକାଶ କୁହାଯାଏ, ତେବେ ଏହା ବଜ୍ରନିର୍ମଳ
କାନ୍ଥରେ କୋଣେ ଖୁଦା ଶରୀରପାଶ୍ୱ, ଥିଲେ । କାରଣ, ସିଂହାସନରେ
ବା ଓ ଆଠ ଜଣ ବାହକଙ୍କଦ୍ୱାରା ସିଂହାସନ ଉଠାଇବାକାର୍ଯ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟମାନ-
ଙ୍କ ବିନା ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ଖୁଦା ସର୍ବଜ୍ଞ, ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଓ ସର୍ବଶକ୍ତି-
ଶାଳୀପାରନ୍ତୁ ନାହିଁ କିମ୍ବା ସର୍ବ ଜୀବଙ୍କ ଯାକଣ୍ଠକୁ କର୍ମ ଜାଣି ପାରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।
ଆଉ ଏବଂ ପବନାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାତରେ କର୍ମପତ୍ର ଦେବାଆଦି ଅଭ୍ୟାସ
କିଛି ନୁହେଁ କଥା ! ଏ ମତ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କଦାପି ପରକେଶ୍ୱରଙ୍କ ହୋଇ ନ ପାରେ । ୧୪୫

୧୪୭—ସେ ଦିନ ଦେବଦୁତ ଓ ଜୀବାତ୍ମାମାନେ ତାଙ୍କ ଅଭିମୁଖରେ ଆସି
 ଦଣ୍ଡ କରିବେ । ସେହି ଦିନର ପରିମାଣ ପରୁଣ ହଜାର ବର୍ଷ ଅଟେ । ଜୀବା
 ମାନେ କବଚରୁ ଦୌଡ଼ି-ଦୌଡ଼ି ବାହାରକୁ ବାହାରିବା ବେଳେ ମନ ହେବ
 ସେମାନେ କୌଣସି ମୁର୍ଖିୟାନକୁ ଦୌଡ଼ୁଛନ୍ତି । ମ: ୭ । ପି: ୨୯ । ପୃ: ୭୦ । ଅଧ୍ୟାୟ ୧୦

ସମୀକ୍ଷକ—ଦିନର ପରିମାଣ ପରୁଣ ହଜାର ବର୍ଷ ହେଲେ ଗଣି ମ
 ସେତକ ବର୍ଷ ହେବା କଥା ? ଏହି ପରୁଣ ହଜାର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖୁଦା, ଦେବ
 ଦୁତ ଓ କର୍ମପଥସାଥୀ ଜୀବାତ୍ମାମାନେ କଅଣ ବସି ରହିଥାନ୍ତି ? ସେମାନେ କ
 କବଚରୁ ବାହାରି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ିବେ ? କବଚରେ ଥି
 ଯମପୁରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଡାକରାଯିବ କିପରି ଯାଏ ? ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରୀ ପୁରୁଷ
 ଓ ପାପାତ୍ମାମାନଙ୍କୁ କବଚରେ ଏତେକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଦୁକରିବାରୁପରେ ତାଙ୍କ
 ଗଲ କାହିଁକି ? ବୋଧହୁଏ ଆଜିକାଲି ଖୁଦାଙ୍କ କରେଣ ବର ଅଛି ଓ ତାଙ୍କ ମହା
 ଦେବଦୁତମାନେ ନିଜ ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ବସି ରହିଛନ୍ତି । ବନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ହୁଏତ
 କେହି ଏପରି କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ ॥ ୧୪୭ ॥

୧୪୮—ତୁମକୁ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଅନେକରୂପରେ ଡରାଇ କରିଛନ୍ତି । ତିନି
 ତଳ ଉପର କରି ସବୁ ଆକାଶ ସୃଷ୍ଟି କରି ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଗୁମାକୁ ଆଲୋକ
 ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଫାପକରୂପରେ ଅବଲୋଚିତ କରିଛନ୍ତି ?

ମ: ୭ ପି: ୨୯ ॥ ପୃ: ୧୩୮: ୧୪ । ୧୫, ୧୬ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଉତ୍ତରଦୟା କହଣି ଅମର ଓ ନିରାତ୍ମାକାଳରେ ନାହିଁ କ
 ସୁତରାଂ ଉତ୍ତର ଜୀବ ଅନେକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିପରି ସ୍ୱର୍ଗରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି
 ଆକାଶ ନିରାକାର ଓ ଖାଲି । ସୁତରାଂ ଉତ୍ତରୀୟରେ ତାହା କିପରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରାଏ ?
 କୌଣସି ଗୁମ୍ଫାକୁ ଆକାଶ ନାମ ଦେବା ନିରର୍ଥକ । ଗୋଟିଏ ଆକାଶ ଉପରେ ଅନି
 ଏହି ଆକାଶର ନିର୍ମାଣବଦ୍ଧେ ଉଭୟ ମାଧ୍ୟମରେ ତେ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଅବସ୍ଥିତି
 ଅସମ୍ଭବ । ॥ ୧୪୮ ॥

୧୪୯—ଏହି ସମସ୍ତ ମହାଦେବ ଆଲୁହାଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ନିର୍ମିତ । ଅନ୍ୟେ ମୋ
 ସହିତ ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ଅନ୍ଧାନ କରି ନାହିଁ ॥ ମ: ୬ ପି: ୨୯ ପୃ: ୨୭ । ଆ: ୮ ।

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ଏହି ଉପଦେଶ ସତ୍ୟ, ତେବେ ମୁସଲମାନମାନେ
 “ଲଜ୍ଜାଲହା ଲଜ୍ଜାଲହା ମହମ୍ମଦର ‘ମୁଜ୍ଜାଲହା’” ଏହା କହି ଖୁଦାଙ୍କ ପାଣି ମନୁଷ୍ୟ
 କାହିଁକି ଡାକନ୍ତି ? ଏହା କୋରାନବଦ୍ଧେ କଥା । ଯଦି ଏହା ସ୍ୱୀକାର କରା ନ ଯାଏ

କେବେ କୋରନର କଥା ତକ ମିଥ୍ୟା ॥ ୧୪୮ ॥

୧୯୦— ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରିବି । ମଂତ୍ରା ସିଂହା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆସ ॥
ସମୀକ୍ଷକ— ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ କେବେ କେହି କି ଏକତ୍ର କରିପାରେ ?

ହାର ପ୍ରୟୋଗନ ମଧ୍ୟ କଅଣ ? ଏହା କପରି ନିବ୍ୟାଧର କଥା ? । ୧୪୯ ॥

୧୫୦— ସ୍ୱର୍ଗବାସୀମାନେ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାତାୟାତ କରିବେ । ସେହି
ଲକ୍ଷ୍ୟମାନେ ମୋଡ଼ି ସଦୃଶ । ସେମାନଙ୍କୁ ରକ୍ତଚକ୍ରାଂଶୁର ଭୂଷିତ କରିବି ଓ
କର ପ୍ରଭୁ ତାଙ୍କୁ ପବନ ମଦରପାନ କରିବେ ॥

ମଂତ୍ରା ସିଂହା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆସ ୧୯୧ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ମୋହର ମୁକ୍ତାରଙ୍ଗ ବାଳକମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ରଖିବ ?
ବଳ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଲେଖନୀନ କଅଣ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ? ଯଦି ଶ୍ରୀକାହିଁ
କୁ ମଦ ପିଆନ୍ତି, ତେବେ ସେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସେବକରୁ ଅଟନ୍ତି ॥ ୧୫୦ ॥

୧୫୧— କର୍ମବୃକ୍ଷରେ ଫଳ ଦିଆଯିବ । ମାନସାସ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ସେବନ
ଗାୟା ଦୁରମାନେ ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ଧାତବାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ ॥

ମଂତ୍ରା ସିଂହା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆସ ୧୯୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— କର୍ମବୃକ୍ଷରେ ଫଳ ଦିଆଯାଉଥିଲେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ରହୁଥିବା କୁମାର,
ପୁର ଓ ମୁକ୍ତା ସଦୃଶ ବାଳକମାନେ କେଉଁ କର୍ମଫଳରୁ ଚରସନ ସ୍ୱର୍ଗବାସ ?
ସ୍ୱର୍ଗ ମହାମାନ ଦେବ ସେମାନେ ଉଲ୍ଲଭ ହୋଇ କାହିଁକି ବା ଲଭାଇ ହୋଇ
କରିବେ ? ‘ହୁଏ’ ଜଣେ ଦେବଦୂତର ନାମ ଅଟେ । ସେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ।
ସ୍ୱର୍ଗ ଦୁରମାନଙ୍କୁ ଠିଆ କରିବ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଗଣିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ? ଯଦି ପ୍ରକୃତ
ସ୍ୱର୍ଗରେ ସେ ତାଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଲେଖନୀକୁ ବାନ୍ଧି ନିଅନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କର
ବିକଳ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଯାଆନ୍ତା । ॥ ୧୫୧ ॥

୧୫୨— ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଗୁଡ଼ାଇ ଦିଆଗଲେ ନକ୍ଷତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ମଲିନ ଓ ପଦ୍ମଚର
ବିକଳ ହୋଇ ପଡ଼ିବେ ; ଆକାଶରେ ଚମଡ଼ା ବାହାର କରି ନିଆଯିବ ।

ମଂତ୍ରା ସିଂହା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆସ ୧୯୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଗୋଳାକାର ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଗୁଡ଼ାଇ ଦିଆଯିବା କଥା ନିଜାନ୍ତ
ନିବ୍ୟାଧର ପରିବୃତ୍ତ । ତାରାଗୁଡ଼ିକ କପରି ମଲିନ ହେବେ ଓ ଜଡ଼ି ପଦ୍ମ
କପରି ଗତିଶୀଳ ହେବ ? ଆକାଶ ପଶୁ ହୁଏ ସେ ତାହାର ଚମଡ଼ା ବାହାର କରି
ଦେବ ॥ ୧୫୨ ॥

୧୫୩— ସୁନଶୁ ଆକାଶ ପାଟିଗଲେ ନକ୍ଷତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଝଡ଼ିପଡ଼ିବେ । ସମୁଦ୍ରର ତରା ଯିବ ଓ କବରମାନଙ୍କୁ ଜୀବନ କରି ଉଠାଇ ଛୁଡ଼ା କରି ଦିଆଯିବ ।
ମ: ୭ । ସି: ୩୩ । ସୁ: ୮୨ । ଆ: ୧୨୩୩୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଦେଖନ୍ତୁ ! କୋରାଟ ରତ୍ନସିଂହାର କି ଦାର୍ଶନିକତା ! ଆକାଶ କିପରି ପାଟିବ ? ତାରାଗଣ କିପରି ଝଡ଼ିବେ ? ସମୁଦ୍ର କିପରି ତରାଯିବ ? କବର ଗୁଡ଼ିକ କି ମୃତପ୍ରାଣୀ ଯେ, ସୁନାଶୁ ବିଚ ଦେବ ? ଏ ସବୁ ବାଳକୋଚିତ କଥା । ୧୫୩ ॥

୧୫୪— ଆକାଶ ନକ୍ଷତ୍ର ଖଣିତ । ମହାନ କୋରାଟ କୁହା ପେଟିରେ ସୁର-କ୍ଷିତ ॥ ମ: ୭ । ସି: ୩୩ । ସୁ: ୮୫ । ଆ: ୧୨୧୨୨ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଏହି କୋରାଟରତ୍ନସିଂହାର ଭୂଗୋଳ ବା ଖଗୋଳଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା । ନୋହିଲେ ଆକାଶକୁ ଦୁର୍ଗ ସହିତ ଭୁଲନା ଜାଣିକି କରନ୍ତା ? କୋଣସି ନକ୍ଷତ୍ରକୁ ଅଟଳିକା କରବା ଅନୁଚିତ ॥ ୧୫୪ ॥

୧୫୫— ଖୁଦା ପ୍ରଭାତକ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପରାବରକ ।

ମ: ୭ । ସି: ୩୩ । ସୁ: ୮୬ । ଆ: ୧୨୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଖୁଦା କଣେ ଠକ ? ବେହାନ ପ୍ରହରୋଧେ ବେଶ ଓ ମିଥ୍ୟାରେ ପ୍ରବେଶେ ମିଥ୍ୟା ଅନ୍ୟାୟ ମଜାତ ॥ ୧୫୫ ॥

୧୫୬— ଭୃମ୍ଭର ପ୍ରଭୁ ଓ ଦେବଦୂତମାନେ ଯାଉ ହୋଇ ଅସିଲେ । ନରକକୁ ମଧ୍ୟ ପଶାଯିବ ॥ ମ: ୭ । ସି: ୩୩ । ସୁ: ୮୭ । ଆ: ୨୨୨୩ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ଖୁଦା ବୋଧହୁଏ ପୋଲିସ କର୍ମୀରୂପେ କିମ୍ବା ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ । ନରକଟା ଦଟ କି ? ସେତେ ଛୋଟ ସ୍ଥାନରେ ଅସଂଖ୍ୟ ବନ୍ଦୀ କିମର୍ତ୍ତ କରି ପାରନ୍ତୁ ? ॥ ୧୫୬ ॥

୧୫୭— ଖୁଦାଙ୍କ ମାଉଠିଟିକୁ ରକାକର ପାଣି ପିଆଇବାକୁ କୁହାଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମେମାନେ ତା'ର ଗୋଡ଼ କାଟି ଦେଲେ । ତେଣୁ ମହା ମାଉଁ ପଳାଇଲେ । ମ: ୭ । ସି: ୩୩ । ସୁ: ୧୮୧ । ଆ: ୧୩ । ୧୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ— ମାଉଠିଟି ସହିତ ଖୁଦାଙ୍କ ପରିଚିତ । ବୋଧହୁଏ ତା'ର ଡାକରା ବାହନ ? ପ୍ରଳୟ ଦିବସ ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମହାମାଣ ପୋଲିଦେଲେ ଜାଣିକି ? ଦେଶରେ ଓଟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଭାରବାସୀ ପଶୁ ନ ଥିଲେ । ଅନ୍ୟେ କୋରାଟରତ୍ନସିଂହାର ଜଣେ ଆରବବାସୀ ॥ ୨୫୭ ॥

୧୫୮— ସେ ନିବର୍ତ୍ତିତ ନ ହେଲେ ମୁଁ ତା'ର ମୁଣ୍ଡକାଳ ଧରି ଟାଣିବି; ନରକର ଦୂତମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଡାକିବି । ମ: ୧ । ସି: ୩୩ । ସୁ: ୨୭ । ଆ: ୧୫ । ୧୬ । ୧୭ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଟଣା ଓଟରକାରୀ ତ ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀୟକର । ଏଣୁ ଖୁଦା
ଟା ମାତଲେକ । ବାଲ କ କେବେ ମିଥ୍ୟାକହେ ? ଖୁଦା ଜଗୁଆଳ ଡାକନ୍ତି ।
ସେ ଭିକାର ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି ? ॥ ୧୫୮ ॥

୧୫୯—ମୁଁ କଦର ଗଣିରେ କୋରାନ ବାହାର କରିଅଛି । ସେ ରାତି କ'ଣ
ତୁମେ କପରି ଜାଣିବ ? ତହିଁର ଦେବଦୂତ ଓ ପବନାମାନେ ସଂସାରର
କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଆସନ୍ତି । ମ:୭ । ପି:୩ । ୯୭ । ଆ ୧,୨,୪ ॥

ସମୀକ୍ଷକ—ଯଦି ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ରାତିରେ କୋରାନ ପ୍ରକାଶିତ, ତେବେ
ଗାନ ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କିଭଳି ସମୟରେ ପ୍ରକାଶିତ-ଏ କଥା କପରି ସତ୍ୟ ହୋଇ
ର ? ରାତି ଅନ୍ଧକାର ଆସ, ଏହା ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବ ଦୂତ ଓ
ପବନାମାନେ ସଂସାର କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଆସନ୍ତି । ଏହା ମିଥ୍ୟାମାତ୍ର ।

ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୋରାନରେ ଖୁଦା, ଦେବଦୂତ ଓ ପେଟମ୍ବର-ଏହି ତିନିଜଣଙ୍କ
ପରେ ଆନନ୍ଦଚର ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ଏବେ ଏକ ଚତୁର୍ଥ 'ପବନାମା' ବାହାର
ଲା । ଏହାର ଅର୍ଥ କ'ଣ ? ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମି ସ୍ଥାନମାନେ ପିତା, ସୁତ ଓ ପବନାମା - ଏହି
ଙ୍କୁ ମାନନ୍ତି । ଯଦି ତୁମେ ଏମାନଙ୍କୁ ଖୁଦାବୋଲି ନ ମାନ, ପବନାମା ପୃଥକ
ଲ, ଦୂତ ଗଣ ଓ ପେଟମ୍ବର ମହତ୍ତ୍ୱମ୍ବା ନୁହନ୍ତି କି ? ଅଳ୍ପଦେ ପବନାମା ନାମରେ
କି ବ୍ୟକ୍ତି ନେଇ ନାହିଁ । ତୁମ ଖୁଦା ବୋଧା, ଓଟପଡ଼ି ପଶୁ ଦିନର ଓ
ରାତିର ନାମରେ ଶପଥ କରନ୍ତି । ଶପଥ କରିବା ସବୁସ୍ୱରୂପର କର୍ମକୁହେଁ ୧୬୦

କେହି ପ୍ରଭାତର ହୋଇ ନିଜ ଜୀବନକୁ ବ୍ୟର୍ଥରେ ଅତିବାହିତ ନ କରନ୍ତୁ--
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସୁଧ ଟେକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ କୋରାନସମ୍ବନ୍ଧୀ ଆନେନୋ ରଖାଗଲା ।
କଟିର ବିଷୟରେ ସେମାନେ ବିଚାର କରିବେ । ଏହି ପୃଥକକର ଅନୁ କେତେ
ବେଦାବଧ୍ୟତ୍ୟପୁସ୍ତକର ଅନୁକୂଳ ଦେଖୁ ମନମାନରହିଲେକଙ୍କ ମାନସ ।
ସବୁ ଅବଦ୍ୟା ଓ ଭ୍ରମକାଳ । ସମସ୍ତ ମାନବକାନ୍ତି ପରମାତ୍ମଙ୍କ କୃପାରୁ ପା-ପର
ଓ ସୁଖବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ହେବାକୁ ହୁଅନ୍ତି । ଆମେ ଯେପରି ପସିତ ଭରସା ହୋଇ
ଓ ଆତ୍ମାର ମହତ୍ତ୍ୱକୁ ଗ୍ରହଣକରି ଦୋଷ ପ୍ରକାଶିତ କରୁଛୁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି
ପରି କଲେ ପରସ୍ପରିକବିବାଦର ଅବସାନ, ଅନନ୍ତପ୍ରାପ୍ତି ଓ ଏକମତ ହୋଇ
ବିଷୟ ଶୁଦ୍ଧିକରି କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ । କୋରାନସମ୍ବନ୍ଧରେ ହେବ-

କିଛି ଲେଖାଗଲା । ତଦ୍ୱାରା ବୃତ୍ତିମାନ ଧାର୍ମିକଜନମାନେ ଗୁରୁକୃତ୍ତିର ଅଭିପ୍ରାୟ
ଉପଲବ୍ଧ କରି ନଭବାର ହେବେ । ଯଦି ଭ୍ରମବଶତଃ କିଛି ଅନ୍ୟଥା ଲେଖା
ଯାଇଥାଏ, ସେମାନେ ତାହା ସଂଶୋଧନ କରି ନେବେ । ଆଉ ଏକ କଥା
ଅନେକ ମୁସଲମାନଙ୍କର ଏପରି କହନ୍ତି ଓ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ, ଗୁରୁ
ସଂପ୍ରଦାୟର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧ୍ୟବସରରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଅଛି ! ଏହାର ଉତ୍ତର ଏକ ସେ ଅ
ବେଦରେ ଏ ବିଷୟର ନାମ ଲେଖା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ତୁମେ କ'ଣ ସମସ୍ତ ଅଧ୍ୟବସର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛ ? ତେଣୁ
ଅକ୍ଷୋପନିଷଦ ଦେଖ, ସେଥିରେ ଶ୍ଵେତ ଲେଖାଅଛି:—

ଅଧ୍ୟାକ୍ଷୋପନିଷଦଂ ବ୍ୟାଖ୍ୟାଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଅଧ୍ୟାକ୍ଷାଂ ଜଗନ୍ନାଥ ମିତ୍ରାବରୁଣା ବିବ୍ୟାଜିତ - ଲତ୍ୟାବରୁ ମୁସଲମାନମାନେ ବେଦମୂଳକ

ଉତ୍ତର = ତୁମେମାନେ ଅଧ୍ୟବସର ଦେଖି ନାହିଁ; ଏଥିରେ ତୁମ ସେମାନଙ୍କ
କ ନାମ ବା ମତର ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଅଧ୍ୟବସର, ଗୋପାଳାବତୀଦେବୀ
ହୋଇ ନାମୋଚ୍ଚାରଣ ନାହିଁ । ସମାପ୍ତ ଆକବରଙ୍କ ସମୟରେ ଏହି ଗୁରୁ ଲେଖା
ଯାଇଥିବା ବୋଲି ଅନୁମାନ । ଏହାର ଉତ୍ତର ଗୁରୁ ଆରଣ ଓ ଅନୁମତରେ ସଂଶୋଧନ
ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥିବା ବୋଲି ଜଣାଥାଏ । ଏହି ଉପନିଷଦର ଅର୍ଥ କ୍ରମେ, ଅସଙ୍ଗତ ଓ
ବେଦବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ଅଟେ । ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତାବଲମ୍ବୀ ଓ ସମାପ୍ତ
ମାନେ ମୁସଲମାନମାନେ, ନୃସିଂହଚାରିତା, ରାମଚାରିତା, ଗୋପାଳାବତୀ ଇତ୍ୟାଦି
ନାମର ଉପନିଷଦ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ = ଯଦି ଲେଖା ଦିଅ ନାହାନ୍ତି, ତେବେ ତୁମ କଥା କ'ଣ ହେବ ?

ଉତ୍ତର—ତୁମ ମାନ ବା ନ ମାନ ଆମ୍ଭ କଥା ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ । ଯଦି ତୁମେ ମଧ୍ୟ
ସୃଷ୍ଟିସୃଜା ପ୍ରମାଣ ଦେଖିପାର, ତାହା ହେଲେ ତାହା ଗ୍ରହଣୀୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଦେଖ ! ଆମ୍ଭ ଧର୍ମରେ କିପରି ମୁଖ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର; ମନ୍ତ୍ରଗଣରେ ମୂଳମନ୍ତ୍ର

ଉତ୍ତର—ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ନାମ ଏହିପରି କହେ; କାହା ମତ ଯଦି ?

ସତ୍ୟବାଦିତା, ଅସିଂଧା, ତନ୍ତ୍ରାଧିକୃତ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଯେ ଲେଖିମାନେ ମତର
ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣୀୟ । ମିଥ୍ୟାବାଦିତାକୁ ଦୂର୍ଗଣ ବର୍ଜନୀୟ । ଏହେ ଯଦି ଲେଖା ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ
ଦେଖା କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ତେବେ ବୈଦିକମତ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।

ଏହାପରେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ 'ହୁମନାନ୍ତ୍ୟାମନୁବ୍ୟାପକାଶ' ଲେଖାଯାଇଛି ।

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ସ୍ବାମିନ୍ୟ ସ୍ଵରୂପାବିଷ୍ଣୁମିନିତେ ମତ୍ୟାଥ ପ୍ରକାଶେ ସୁସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ
ବିଭୂଷିତେ ଯଦନମତବିଷୟେ ଚତୁର୍ଥଃ ସଂସ୍କୃତାଃ ସଂସ୍କୃତାଃ ॥

* ସ୍ୱନନ୍ତବ୍ୟାମନ୍ତବ୍ୟପ୍ରକାଶଃ *

ଯେଉଁ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ସାବତ୍ତୋମିକ ଓ ସାବଜନିକ ଧର୍ମକୁ ସର୍ବଦା
 ସମସ୍ତେ ମାନି ଆସିଛନ୍ତି, ଏବେ ମଧ୍ୟ ମାନୁଛନ୍ତି ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ମାନିବେ; ଏବଂ
 ଯେଉଁ ଧର୍ମର ବିରୋଧ କେହି ହେଲେ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ତାକୁ ହିଁ ସନାତନ ଓ
 ନିତ୍ୟଧର୍ମ କୁହାଯାଏ । ଅଳ୍ପ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଥବା ବିଭିନ୍ନ ମତବାଦିଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ହୋଇ
 ଯେଉଁମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଜ୍ଞାନ ଅଥବା ଧାରଣା ପୋଷଣ କରିଥାନ୍ତି, ତାହା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାବୃତ୍ତ
 ବା ଗ୍ରହଣୀୟ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆୟୁର୍ବ୍ୟକ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ସତ୍ୟବିଶ୍ୱାସୀ, ସତ୍ୟବାଦୀ,
 ତ୍ୟକର୍ମୀ, ପରହିତବୁଝା ଓ ପରପାତରହୀତ ଜ୍ଞାନମାନେ ଯାହା ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି,
 ତାହାହିଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ ଅଟେ । ସେମାନେ ଯାହା ବିଶ୍ୱାସ
 କରନ୍ତି ନାହିଁ ତାହା ବିଶ୍ୱାସ ଓ ପ୍ରମାଣଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଶରୀର ଓ ଯାବ-
 ଦ୍ୱ ପଦାର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବେଦାଦିସତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଯାହା ଲିଖିତ ଅଛି ଓ
 ହିନ୍ଦୁଙ୍କଠାରୁ ଜୈନମାନଙ୍କ ଯାହା ମୁନି-ବ୍ରହ୍ମମାନେ ଯାହା ବିଶ୍ୱାସ କରି ଆସିଛନ୍ତି,
 ତାହା ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଓ ତାହାହିଁ ସଜ୍ଜନବୃତ୍ତଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ପରୀକ୍ଷା କରାଯିବ ।
 କାରଣ ଯେ ଯାହା ଶିକାଳରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମାନ ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ
 ଯାତ୍ୟ, ତାହାହିଁ ମୋର ମନ୍ତବ୍ୟ । କୌଣସି ନବନ କଳ୍ପନା ବା ନବନ ମତ ପ୍ରତି-
 ପତ୍ତି କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କେବଳେ ମୋ ମନରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
 ହେଉଛି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଅସତ୍ୟପରିତ୍ୟାଗ ସୁଦ୍ଧା ଅପରକୁ ମୋର
 ପକ୍ଷରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଓ ଅସତ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ କରିବା-
 ଯା । ଯଦି ମୁଁ ପରପାତ ହୋଇଥାନ୍ତି ତେବେ ମୁଁ ଅର୍ଥାବର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରତିଜ୍ଞାପନ-
 କରୁଛି ମଧ୍ୟମ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ମତପ୍ରତି ଆଗ୍ରହଶୀଳ ହୋଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ
 ଅର୍ଥାବର୍ତ୍ତୀୟ କିମ୍ବା କୌଣସି ଅପର ବେଳେ ଧର୍ମବିରୁଦ୍ଧ ଆଚାର-ବ୍ୟବହାର ଗ୍ରହଣ
 କରି ନାହିଁ କି ଧର୍ମସଙ୍ଗତ ଆଚାର-ବ୍ୟବହାର ତ୍ୟାଗ କା ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଲଜ୍ଜା
 ଅନୁଭବ କରି ନାହିଁ । କାରଣ, ଏପରି ବ୍ୟବହାର ମାନବତାର ବହୁତ ନଷ୍ଟ ।
 ଯେଉଁମାନେ ମନଶୀଳ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଓ ଲାଭ-ହାନିକୁ ନିଜର ବୋଲି
 ମନ କରନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଶ୍ରେଣୀ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରମାନଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ
 ସୁଦ୍ଧା ଧର୍ମସାଜ୍ଞତାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରହନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ
 ମନୁଷ୍ୟ । କେବଳ ଯାହାହିଁ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସ୍ୱାଧୀନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଶ୍ୱାସ
 ଓ ଧର୍ମର ଅଭାବ, ବୁଦ୍ଧି ଓ ଗୁଣଗୁଣ ହେଲେ ମୁଁ ଧର୍ମଶ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ରକ୍ଷା

ଏ ସେମାନଙ୍କ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଯାଧନରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଆଚରଣ ସମ୍ପର୍କ
କରିଥାନ୍ତି । ଅତି ଶେଷମାନେ ଅଧର୍ମିକ, ସେମାନେ ସମ୍ଭାଷ୍ୟାଧିକାରୀ, ସମ୍ଭାଷ୍ୟ
ସମ୍ପର୍କ, ଏବଂ ପରାମର୍ଶଦାତା ଓ ଗୁଣବାନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ
ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ବିନାଶ ପାଥନରେ ସାବଧାନ ମନେଷୁ ଆସି ଓ ସେମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟାପକ
ଆଚରଣ କରିଥାନ୍ତି ।

ତାହାଙ୍କୁ ଏହି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି ଅନ୍ୟାୟକାରୀମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଷ୍ୟ
ସମ୍ଭାଷ୍ୟରେ ବିକ୍ରିକାରୀ କରି ନ୍ୟାୟକାରୀମାନଙ୍କୁ ବିକ୍ରିକାରୀ କରିବା । ଏଥିପାଇଁ ସେ
କିଛି ଦୁଃଖ ଭାବ, ଏବଂ କି ପାଣି ବିସର୍ଜନ, କିଛିବାକୁ ପଡ଼ି, ତଥାପି ଏଥିପାଇଁ ସେ
ପ୍ରତି ଦୃଢ଼ ନ ହୋଇ ଧର୍ମ ପାଥନରେ ତପ୍ତ ହେବାକୁ ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ଏ ବିଷୟରେ ଶ୍ରୀମଦ ମହାଭାରତ ଉଦ୍ଧୃଷ୍ଟି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜ୍ଞାନମାନଙ୍କ ବିବରଣୀ
କରିଥାନ୍ତି । ଶାକ ନିମ୍ନରେ କିଛି କିଛି ଯାହାହୁଏ—

ନାମ ମାତ୍ରମାତ୍ରା ଯଦି ବା ସ୍ତବ୍ଧ,

କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ସମାବେଶେ ଚକ୍ଷୁ ବା ହୃଦୟ ।

ଅଦୈବିକ ବା ମହାମୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ବା,

ନ୍ୟାୟାତ୍ ପଥେ ପବିତ୍ରେଣ ପଥେ ନ ଧ୍ୟାୟ ॥ ୧ ॥

(ମହାଭାରତ ୧୦୮)

ନ କାହିଁ କାମାନ ଉଦ୍ଧାନ ହେଉ, ଧର୍ମ ଲୋକଙ୍କୁ ବିଚାରମାନ ହେଲେ ।

ଧର୍ମେ ନିତ୍ୟ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦେ ଉଦ୍ଧାତ୍ୟ, ଜୀବିତାନ୍ତରାୟ ହୋଇବେ ଉଦ୍ଧାତ୍ୟ ।

(ମହାଭାରତେ ଉଦ୍ଧାତ୍ୟ ୪୦୧)

ଏକ ଏବଂ ସୁଦୃଢ଼ମୈ ନିଧାନେ ଧ୍ୟାୟାତ୍ ୧୫ ।

ସେତେବେଳେ ଧର୍ମ ନାହିଁ ସଦାମୟାହିଁ କେହି ॥ ୩ ॥ (ମହାଭାରତ ୧୭)

ସତ୍ୟମେବ ଜୟତେ ନାନୁତଂ ସତ୍ୟେନ ହିତା ବିଚିତ୍ତୋ ମହତୀନଃ ।

ଯେନାମିମନ୍ତ୍ୟାସାଂ ସ୍ୟାଦ୍ଧର୍ମାୟାଂ ସତ୍ତ୍ୱେନ ସତ୍ୟମେବ ପରମଂ ବିଧାନମ୍ ।

(ମୁଣ୍ଡକୋପନିଷଦ୍ ୩୧)

ନହିଁ ସତ୍ୟତ୍ୱପରେ ଧର୍ମେ ନାନୁତଂ ପାତକଂ ପରମ୍ ।

ନହିଁ ସତ୍ୟତ୍ୱ ପରଂ ଜ୍ଞାନଂ ତସ୍ମାତ୍ ସତ୍ୟଂ ସମାଚରେତ୍ ॥ ୩ ॥ (ଉ. ନା.)

ଏହି ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟାଚରଣଶୈଳୀପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଢ଼ ନିଶ୍ଚୟ ହେବା

ପ୍ରାୟୋଗିକ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ମୋର ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ, ତାହା ଏ ହିମାଳୟ

ପେପରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଉଛି । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକରଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବ୍ୟାଘ୍ରାତ୍ମକର ବିଶେଷ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଅଛି । ପ୍ରଥମତଃ:—

୧— ଶିଶୁର:— ବ୍ରହ୍ମ ଏବଂ ପରମାତ୍ମା ଆଦି ଯାହାର ନାମ, ଯେ ସର୍ବଦା-ନାଦିଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ, ଯାହାର ଗୁଣ, କର୍ମ ଓ ସ୍ୱଭାବ ପବନ, ଯେ ଶିଶୁର, ନିରାକାର ସର୍ବଜ୍ଞ, ସର୍ବବ୍ୟାପକ, ଅଜନ୍ମା, ଅନନ୍ତ, ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ, ଦୟାଳୁ, ନ୍ୟାୟକାଣ୍ଡ, କଳ ସୃଷ୍ଟିର କର୍ତ୍ତା, ଧର୍ମ, ଦଣ୍ଡ ଏବଂ ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟାନୁସାରେ ଜୀବମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶଦାତା, ତାଙ୍କୁ ହିଁ ମୁଁ ପରମେଶ୍ୱର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରେ ।

୨- ବେଦ:— ମୁଁ ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରାଣ୍ଥମୂଳକେଦ ସହିତା ଚତୁଷ୍ଟୟକୁ ବଦ୍ୟା ଧର୍ମଯୁକ୍ତ ଶିଶୁର ପ୍ରଣୀତ, ଅଭ୍ରାନ୍ତ ଓ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରମାଣ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ବେଦ ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରମାଣ ସ୍ୱରୂପ, ବେଦର ପ୍ରମାଣପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥର ଅପେକ୍ଷା ନାହିଁ । ପରମ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରଜାପତି ସ୍ୱଭାବତଃ ନିଜ-ନିଜ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶ କରି ଭୂମଣ୍ଡଳ ଆଦିକୁ ପ୍ରାଣିତ କରନ୍ତି, ଗୁରୁତ୍ୱବଦ୍ ସେହିମଧ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରକାଶକ । ଗୁରୁ ବେଦର ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଛଅ ଶାସ୍ତ୍ର, ଛଅ ଉପାଙ୍ଗ, ଗୁରୁ ଉପବେଦ ଓ ୧୧୨୭ (ଏଗାର ଶହ ସତାଇଶ) ଶାଖା ଅଛି । ଏହି ସମସ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ବେଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ରୂପରେ ବ୍ରହ୍ମାଦି ମହର୍ଷିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ ହୋଇଥିବାରୁ ପରତଃ ପ୍ରମାଣ ଅଟେ । ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ବଦାନୁକୂଳ ହେଲେ ହିଁ ପ୍ରମାଣିକ ଓ ତନ୍ମଧ୍ୟର ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ବଚନଗୁଡ଼ିକୁ ଅପ୍ରାଣିକ ମନେ କରେ ।

୩- ଧର୍ମଧର୍ମ:— ପରମାତ୍ମରହିତ ନ୍ୟାୟାଚରଣ, ସତ୍ୟ ଗ୍ରାଣ୍ଥାଣାଦିଯୁକ୍ତ ଶିଶୁର ତଥା ବେଦର ଅବରୁଦ୍ଧକାର୍ଯ୍ୟକୁ ଧର୍ମ ଓ ଚତୁର୍ବିଧସତ ପରମାତ୍ମଯୁକ୍ତ ନ୍ୟାୟ ଆଚରଣ, ମିଥ୍ୟାଗ୍ରଣ, ଶିଶୁରଜ୍ଞା ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ଓ ବେଦବିରୁଦ୍ଧକାର୍ଯ୍ୟକୁ ଧର୍ମ ବୋଲି ମନେ କରେ ।

୪- ଜୀବ:— ଯେ ଇଚ୍ଛା, ହେଷ, ସୁଖ ଦୁଃଖ ଓ ଜ୍ଞାନାଦି ଗୁଣଯୁକ୍ତ, ଅକ୍ଷୁଦ୍ଧ ନିତ୍ୟ ଅଟେ, ସେ ହିଁ ମୋ ମନରେ ଜୀବାତ୍ମା ଅଟେ ।

୫- ଶିଶୁର ସହିତ ଜୀବର ସମ୍ବନ୍ଧ:— ସ୍ୱରୂପ ଓ ବୈଧର୍ମ୍ୟ ବଶତଃ ଜୀବ ଓ ଶିଶୁର ଭିନ୍ନ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାପ୍ତ ବ୍ୟାପକତ୍ୱ ଓ ସାଧର୍ମ୍ୟ ବଶତଃ ଅଭିନ୍ନ ଅଟନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ସେପରି ମୂର୍ତ୍ତି ବସ୍ତୁ ଆକାଶଠାରୁ କେବେହେଲେ ଟିକାକରେ ଥିବା ନି ଆଦି, ସେହିପରି ମୁଁ ପରମେଶ୍ୱର ଓ ଜୀବ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାପ୍ତ-ବ୍ୟାପକ, ଉପାଧ୍ୟ-ଉପାସକ ଏବଂ ପିତା ପୁତ୍ର ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ୱୀକାର କରେ ।

୬— ଶିଶୁର-ଜୀବ-ପ୍ରଭୃତି:—

ପ୍ରଥମ ଶିଶୁର, କିଛିପୁ ଜୀବ, ତୃଣପୁ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଗତର କାରିଗ୍ରହ ଏହି ତିନି ଗୋଟି ପଦାର୍ଥ ଅନାଦି ଓ ନିତ୍ୟ ଅଟେ । ସେ ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ତାହାର ଶୁଦ୍ଧ କର୍ମ, ସ୍ୱଭାବ ମଧ୍ୟ ନିତ୍ୟ ଅଟେ ।

୭— ପ୍ରବାହରୂପର ଅନାଦି:— ସମୋତ୍ତର ଉତ୍ପତ୍ତି, ଦ୍ରବ୍ୟ, ଗୁଣ ଓ କର୍ମ ବିଯୋଗ ପରେ ରହେ ନାହିଁ । ପରନ୍ତୁ ଯେଉଁ ସାମର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରଥମ ସମୋତ୍ତର କାରଣ ତାହା ଏହି ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନାଦି ଅଟେ । ତତ୍ତ୍ୱାତ୍ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ସମୋତ୍ତର ଓ ବିଯୋଗ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପର୍କିତ ହୁଏ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ତିନି ପଦାର୍ଥକୁ ମୁଁ ପ୍ରବାହ ରୂପରେ ଅନାଦି ବୋଲି ମାନେ ।

୮— ସୃଷ୍ଟି:— ପ୍ରଥମ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଜ୍ଞାନ ଓ ସୃଜନଶକ୍ତିର ପରସ୍ପର ମିଳିତ ହେବାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ନାନା ରୂପ ଧାରଣ କରେ ତାକୁ ସୃଷ୍ଟି କୁହାଯାଏ ।

୯— ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରସ୍ତାବନା:— ଶିଶୁରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିର ନିମିତ୍ତଭୂତ ଗୁଣନିମିତ୍ତର ସୃଷ୍ଟି ମାଧ୍ୟମରେ ସମ୍ପର୍କିତ କରା କରେ । ଯେପରି କେହି କାମକୁ ଯଦି ସୃଷ୍ଟି କରେ ସେ ଆଖିର ପ୍ରୟୋଗନ କଅଣ ? ସେ ଉତ୍ତର ହୁଏ, “ହେଁନା” । ସେହି ଧରଣ ସୃଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଶକ୍ତି କରିବାଟି ହୁଏ ଯେ ଜୀବାତ୍ମାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ମମାଳାରେ ଆଦି ସମ୍ପର୍କ ହୁଏ ।

୧୦— ସୃଷ୍ଟି ସକର୍ତ୍ତା:— ସୃଷ୍ଟିର ଗରନା ଦେଖିଲେ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସାମାନ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । କାରଣ, ଯେତେବେଳେ ସେ ଏହାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ ସେ ସେହିଭଳି ନିଜେ-ନିଜେ ପଥାଯୋଗ୍ୟ ହେବାରେ ମିଳିତ ହୋଇ ଜୀବାଦି ଗୁଣରୂପ ଧାରଣ କରି ପାରନ୍ତି । ଅତଏବ ଏହି ସୃଷ୍ଟିର କର୍ତ୍ତା ଅବଶ୍ୟ ଅଛନ୍ତି ଓ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ପରମେଶ୍ୱର ।

୧୧— ବଳ ସମିତ୍ତ:— ଅବଶ୍ୟକ୍ତି ବଳନର କାରଣ । ଶିଶୁରଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟର ଉପାସନାରୂପ ପାପକର୍ମ ଓ ଅଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭୃତିର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଦୁଃଖ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏହି ଦୁଃଖକୁ ବଳନ କୁହାଯାଏ । କାରଣ, ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହା ଭୋଗ କରାଯାଏ ପରେ ।

୧୨— ମୁକ୍ତି:— ସର୍ବବସ୍ତୁ ଦୁଃଖରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ବଳନରହିତ, ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଶିଶୁର ଓ ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ବିଚାରଣ କରିବାକୁ ମୁକ୍ତି କୁହାଯାଏ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁକ୍ତି-ସୁଖ ଉପଭୋଗ କଲ ପରେ ଜୀବାତ୍ମା ସୁନବାଗ ସଂସାରକୁ ଆସେ ।

୧୩—ମୁକ୍ତିର ସାଧନ:—କ୍ଷଣ୍ଣରୋପାସନା ଅର୍ଥାତ୍ ଯୋଗାଭ୍ୟାସ, ଧର୍ମନୁଷ୍ଠାନ, ଅର୍ଥସାଧାରଣ ବ୍ୟାପାର, ଆୟବତ୍ତାନ ମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ, ସତ୍ୟବଦ୍ୟା, ସୁଖର ପୁରୁଷାର୍ଥ ଆଦି ମୁକ୍ତିର ସାଧନ ଅଟେ ।

୧୪—ଅର୍ଥ:—ଯାହା କେବଳ ଧର୍ମଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ତାକୁ ଅର୍ଥ ଓ ଯାହା ଧର୍ମଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ, ତାକୁ ଅନର୍ଥ କୁହାଯାଏ,

୧୫—କାମ:—ଧର୍ମ ଓ ଅର୍ଥଦ୍ୱାରା ଯାହା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ତାକୁ କାମ କୁହାଯାଏ ।

୧୬—ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ:—ମୁଁ ଗୁଣକର୍ମର ଯୋଗ୍ୟତାକୁପାରେ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାନ କରେ ।

୧୭—ରଜା:—ଯେ ଶୁଦ୍ରଗୁଣକର୍ମସ୍ଥାବଦ୍ୱାରା ପ୍ରଜାଶାମାନ୍, ଯେ ପକ୍ଷପାତ-ତନ୍ୟାୟଧର୍ମାଚରଣଦ୍ୱାରା ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ସହିତ ପିତୃବତ୍ ଆଚରଣ କରେ ଓ ମାନଙ୍କୁ ସୁଖ ମନେ କରି ସେମାନଙ୍କ ଭଲ ଓ ଖୁସିକୁ ନେଇ ସତେକ ସତେକ୍ଷ୍ଟ ହୁଏ, ତାକୁ ରଜା କୁହାଯାଏ ।

୧୮—ପ୍ରଜା:—ଯାହାର ଗୁଣକର୍ମସ୍ଥାବଦ୍ୱାରା ପବନ, ଯେ ପକ୍ଷପାତରତନ୍ୟାୟ-ଆଚରଣଦ୍ୱାରା ରଜା ଓ କଳତାର ଭଲତା କାମନା କରେ ତଥା ଯେ ରଜାଙ୍କ ବିରୁ-ଦ୍ଧେ ବିଦ୍ରୋହାଚରଣ ନ କରି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସୁଖକୁ ଆଚରଣ କରେ ତାକୁ ପ୍ରଜା କୁହାଯାଏ ।

୧୯—ନ୍ୟାୟକାଣ୍ଡ:—ଯେ ସବୁଦିନ କରୁ କରୁ ଅନ୍ୟକୁ ହୁତେ ଓ ଅନ୍ୟକୁ ସ୍ୱୀକାର କରେ, ଯେ ଅନ୍ୟାୟକାରୀମାନଙ୍କୁ ନିରୁଦ୍ଧାତ ଓ ନ୍ୟାୟକାରୀମାନଙ୍କୁ ନିରୁଦ୍ଧାତ କରେ, ଯେ ନିଜର ଆତ୍ମା ଭଲ ସମସ୍ତଙ୍କର ସୁଖ ହେଉ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନ୍ୟାୟକାଣ୍ଡ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରେ ।

୨୦—ଦେବ—ଅସୁର—ଗୁଣସ-ପିଣ୍ଡ:—ମୁଁ ବଦାନ ମାନଙ୍କୁ ଦେବ, ମୁଖି-ମାନଙ୍କୁ ଅସୁର, ପାପୀମାନଙ୍କୁ ଗୁଣସ ଓ ଅନାଗୁଣମାନଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡ ବୋଲି ମନେକରେ ।

୨୧—ଦେବପୁତ୍ର:—ପୁତ୍ରୋକ୍ତି ବଦାନ, ମାତା-ପିତା, ଆତ୍ମୀୟ ଅଭିଷ୍ଟ, ନ୍ୟାୟଦାନ, ରଜା, ଧର୍ମସ୍ଥା, ପବିତ୍ରତା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସ୍ୱାମୀ ପତି, ଏହି ସମସ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ରାର୍ଥ ବାବୁ ଦେବ ପୁତ୍ର କୁହାଯାଏ । ଏହାର ବିପକ୍ଷରେ ଆଚରଣକୁ ଅଦେବ ପୁତ୍ର ବୋଲାଯାଏ । ମୁଁ ପୁତ୍ରବାକ୍ ମୁହିଁମାନ ବାବୁକୁ ପୁତ୍ର ଓ ଭଲର ପାଶାଶାନ୍ତି ଜଡ଼ ମୁହିଁମାନଙ୍କୁ ପୁତ୍ର ଆତ୍ମବ୍ୟ ମନେ କରେ ।

୨୭- ଶିଖା— ପାହାଡ଼ରୁ ବନ୍ଦ୍ୟା, ସତ୍ୟତା, ଧର୍ମପରାୟଣତା ଓ କରୁଣା
ସୂଚକ ପ୍ରଭୃତି ସତ୍ତ୍ୱ ଶିଖା ବଳେ ଓ ଅଜ୍ଞାନତା ଆଦି ଦୁର୍ଗୁଣ ଦୂଷିତ ହୁଏ, ଶିଖା
ଶିଖା କହାଯାଏ ।

୨୩- ପୁରାଣ = ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗୁଣ ଓ ପୁରାଣ ମୂର୍ତ୍ତି । ଅପିତ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ
ରାଜା 'ସାବିତ୍ରୀ' ପ୍ରଭୃତି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୁଣ ସମୂହକୁ ପୁରାଣ, ଇତିହାସ, କଳ୍ପ, ଗାଥା
ଓ ନାଟ୍ୟାଦି ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଏ ।

୨୪- ଶ୍ରୀ— ସତ୍ୟଭାଷଣ, ବିଦ୍ୟାଚରଣ, ସହଜ, ଯମକ ଯୋଗାଭାଷଣ
ପୁରୁଷାର୍ଥ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଦାନ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ସବୁ କର୍ମଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଦୁଃଖସାରେରୁ
ପାରି ହୁଏ, ତାକୁ ମୁଁ ଶ୍ରୀ ମାନେ । ଅନ୍ୟ ଜଳ-ସ୍ଥଳ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନ ଶ୍ରୀ ଅଟେ
ପଦବାର୍ଥକୁ ନୁହେଁ ।

୨୫- ପ୍ରାରବ୍ଧ ଓ ପୁରୁଷାର୍ଥ:— ଯେତେବେଳେ ପୁରୁଷାର୍ଥଦ୍ୱାରା ସଞ୍ଚିତ ପ୍ରାରବ୍ଧ ଉତ୍ତର ଦ୍ୱୟ ଏବଂ ଯାହା ସମ୍ୟକ୍ତ୍ୱେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସଫାସୁଚିତ ହୁଏ ଓ ଚିକ୍ଷିତ ହେଲେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଚିକ୍ଷିତ ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ ପ୍ରାରବ୍ଧ ଅପେକ୍ଷା ପୁରୁଷାର୍ଥକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମନେ କର ।

୨୭-ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ - ପୁଣ୍ୟ-ଦୁଃଖ ଓ ଲାଭହାନି ବିଷୟ ନେଇ ସଂସ୍କୃତି
ସହିତ ଆତ୍ମବଳ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଶ୍ରେୟସ୍କର ଅଟେ । ତତ୍ ବିଷ-
ୟର ଆଚରଣ ଗ୍ରହଣ ଅଟେ ।

୨୩- ସଂସାର:— ମହାବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର, ମନ ଓ ଆତ୍ମାର ଭିନ୍ନତା ସାଧକ ବୃକ୍ଷ
 ତର ନାମ ସଂସାର । ଗର୍ଭାଧୀନତାରୁ ଅନ୍ତର୍ଭାଷ୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋକ ପ୍ରଣାମ
 ସଂସାରକୁ ମୁଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରେ । ଦାହ କାର୍ଯ୍ୟ ପରେ ମୃତକ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟ
 କୌଣସି ହେଲେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନା ଥାଏ ।

୨- ଯଜ୍ଞ:— ବିଦ୍ବାନ୍ ମାନକ ପ୍ରତି ସମ୍ମୁତ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦାନ, ଶିଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ରସାୟନ ଆଦି ପଦାର୍ଥ ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗ, ବିଦ୍ୟା ଆଦି ଶୁଦ୍ଧି ଗୁଣ ପ୍ରଦାନ, ବାୟୁ, ଜଳ, ବୃକ୍ଷ ଓ ଔଷଧର ପବନ-କାରକ ଅଗ୍ନି-ହାରିତ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ସଜ୍ଜା କୁହାଯାଏ । ଏହାହାର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଚାରୁ ଓ ସଫଳ ଏହାକୁ ମୁଁ ଉତ୍ତମ ମନେ କରେ ।

ସତ୍ୟକୁ ମୁଁ ଉତ୍ତମ ମନେ କରେ ।
୨୯- ଆର୍ଯ୍ୟ-ଦୟା: — ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆର୍ଯ୍ୟ ଓ କର ବିପକ୍ଷର ଦୁଷ୍ଟ
ମାନଙ୍କୁ ଦୟା କୁହାଯାଏ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏହି ମତ ସ୍ୱୀକାର କରେ ।

୩୦—ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ:—ଏହି ଦେଶର ନାମ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ । କାରଣ, ଅତିମୁଖ୍ୟରୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଏହି ଦେଶରେ ନିବାସ କରି ଆସୁଛନ୍ତି । ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର ଉତ୍ତରେ ହିମାଚଳ, ଦକ୍ଷିଣରେ ବର୍ୟାଚଳ, ପଶ୍ଚିମରେ ଅଟଳ ଓ ପୂର୍ବରେ ବ୍ରହ୍ମପୁଷ୍ପ ନଦୀ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ଚତୁଃ ସୀମାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଭୂମିଖଣ୍ଡ “ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ” କୁହାଯାଏ । ଯେଉଁମାନେ ଆବହମାନକାଳରୁ ଏହି ଦେଶରେ ନିବାସ କରି ଆସୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଆର୍ଯ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

୩୧—ଆର୍ୟ୍ୟ:—ଯେ ସାଙ୍ଗୋପାଙ୍ଗେ ବେଦର ଅଧ୍ୟାପକ, ଯେ ସତ୍ୟର ପ୍ରସାର ଓ ମିଥ୍ୟାବାର ପରାବର୍ଜନ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଆର୍ୟ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

୩୨—ଶିଷ୍ୟ:—ଯେ ସତ୍ୟବିଦ୍ୟା ଓ ସତ୍ୟଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବାପାଇଁ ଶିଖୁଅଟନ୍ତି, ଯେ ଧର୍ମସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବିଦ୍ୟାଭିଳାଷୀ ଏବଂ ଯେ ଆର୍ୟ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଅଟନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଶିଷ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

୩୩—ଗୃହ:—ମାତା ଓ ପିତା ଦୁହେଁ ଗୁରୁ । ତେବେ ଯେ ସତ୍ୟର ପ୍ରସାର ଓ ଅସତ୍ୟର ବର୍ଜନ ପ୍ରକାଶେ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି, ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁ କୁହାଯାଏ ।

୩୪—ପୁରୋହିତ:—ଯେ ଯଜ୍ଞମାନର ହତକାନ୍ତ ଓ ସତ୍ୟୋପଦେଷ୍ଟା, ତାଙ୍କୁ ପୁରୋହିତ କୁହାଯାଏ ।

୩୫—ଉପାଧ୍ୟାୟ:—ଯେ କେବଳ କୌଣସି ଧର୍ମ ଅଥବା ବେଦାଙ୍କ ପ୍ରସାର ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ଅଟନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଉପାଧ୍ୟାୟ କୁହାଯାଏ ।

୩୬—ଶିଷ୍ଟାଚାର:—ଧର୍ମାଚରଣ ଓ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟପାଳନଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରମାଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ଶିଷ୍ଟାଚାର କୁହାଯାଏ । ଯେଉଁମାନେ ଏହା ପାଳନ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଶିଷ୍ଟ ଅଟନ୍ତି ।

୩୭—ପ୍ରମାଣ:—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଆଦି ଅଠ ପ୍ରକାର ପ୍ରମାଣକୁ ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି ।

୩୮—ଆୟ:—ଯେ ଯଥାର୍ଥ ବକ୍ତା, ଧର୍ମସ୍ତ୍ରୀ ତଥା ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସୁଖପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ଆଣି, ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଆୟ କୁହାଯାଏ ।

୩୯—ପରୀକ୍ଷା:—ପରୀକ୍ଷା ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର । ପଥମତଃ ଶରୀର ଓ ତାଙ୍କ ମନ—ସ୍ୱଚ୍ଛା ଏବଂ ବେଦବିଦ୍ୟା; ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦି ଅଷ୍ଟବିଧ ପ୍ରମାଣ; ତୃତୀୟତଃ ସ୍ମୃତି ହିମ; ଚତୁର୍ଥତଃ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର; ପଞ୍ଚମତଃ ନିଜ ଆତ୍ମାର ସେବକା ଏବଂ ବିଦ୍ୟା — ଏହି ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ସତ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ ଓ ଅସତ୍ୟକୁ ବର୍ଜନ କରିବା ଉଚିତ ।

୪୦—ପରୋପକାର:—ଯାହାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୁର୍ବେଶ ଓ ଦୁଃଖ ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇ ଶିଷ୍ଟାଚାର ଓ ସୁଖ ବଞ୍ଚିବ ତଥା, ତାକୁ ପରୋପକାର କୁହାଯାଏ ।

୧୧--ପ୍ରବଚନ ଓ ପ୍ରବଚନ.--କିନ୍ତୁ ନିଜ କର୍ମ କରିବାରେ ମନେ, କିନ୍ତୁ ଫଳ ଶ୍ରେଣୀ ବସ୍ତୁରେ ଆଶ୍ରିତ କିମ୍ବା ନିଜର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପରମେଶ୍ୱର ସହ ସେହିପରି ପରି ତାହାର ସତ୍ୟ ଓ ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଟନ୍ତି ।

୧୨--ପ୍ରଶ୍ନ.--ଅନ୍ୟତ୍ର ସୁଖଶ୍ରେଣୀ ଓ ତାହାର ସାଧନ ପ୍ରାପ୍ତି କି କି ହୋଇଥାଏ ।

୧୩--ଉତ୍ତର.--ଅନ୍ୟତ୍ର ସୁଖଶ୍ରେଣୀ ଓ ତାହାର ସାଧନ ପ୍ରାପ୍ତି ନିମ୍ନ କି ହୋଇଥାଏ ।

୧୪--ଜନ୍ମ.--ଶିଶୁର ପାରିଶି କିଛି ପ୍ରକଟ ହେବାକୁ ଜନ୍ମ କି ହୋଇଥାଏ । ଅସ୍ତତ୍ତ୍ୱ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱ ହେତୁରେ ଜନ୍ମ କିଛି ପ୍ରକାଶ ଅଟେ ।

୧୫--ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁ.--ଶିଶୁର ପ୍ରକୃତ ଜୀବାତ୍ମା ସଂଯୋଗକୁ କି ଓ ବିଯୋଗକୁ ମୃତ୍ୟୁ କୁହାଯାଏ ।

୧୬--ବିବାହ.--ସ୍ୱେଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପ୍ରାକାଶରେ ପ୍ରଥମେ ଯାହାପ୍ରଥମ କରିବାକୁ ବିବାହ କୁହାଯାଏ ।

୧୭--ନିର୍ଯ୍ୟାସ.--ବିବାହ ପରେ ପ୍ରକୃତ ମୃତ୍ୟୁ ହେଉଥିବା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣ ବଶତଃ ପ୍ରକୃତସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ହେଲେ, ଆତ୍ମା ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରାୟ ନିର୍ଯ୍ୟାସକାରୀ ଆତ୍ମା ଶ୍ରେଣୀ ଭିତ୍ତିରେ ହେଲେ ସ୍ୱୀର ସବର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମା ନିର୍ଯ୍ୟାସକାରୀ ବର୍ଣ୍ଣସ୍ୱ ସ୍ୱରୂପତାର ଓ ସ୍ୱରୂପର ତାହାର ସ୍ୱୀକାର ପରାମୋହିତ କରିବାକୁ ନିର୍ଯ୍ୟାସ କୁହାଯାଏ । ଏହା ଏକ ଆପତ୍ତିକାରକ ବିଧାନ ଅଟେ ।

୧୮--ସୂଚକ.--କାହାର ଗୁଣଜ୍ଞାନ, ଗୁଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଗୁଣ ପ୍ରକାଶ ସୂଚକ କୁହାଯାଏ । ଏହାପାଇଁ ପ୍ରାୟ ଆତ୍ମା ଶ୍ରେଣୀ ସୂଚକ ।

୧୯--ପ୍ରାର୍ଥନା.--ସାମର୍ଥ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ପରେ ଶିଶୁର ସ୍ୱସଂଯୋଗରେ ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତି ପ୍ରକାଶେ ଶିଶୁରଜ୍ଞାନରେ ପାଦନା କରିବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କୁହାଯାଏ । ପ୍ରାର୍ଥନା ପ୍ରକାଶ ହେଉଛି ନିରାପତ୍ତିର କରାଯାଇ ଜନ୍ମ ।

୨୦--ଉପାସନା.--ଶିଶୁର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱରୂପ ସ୍ୱରୂପ ନିଜର ଗୁଣ-କର୍ମ-ସ୍ୱରୂପର ପ୍ରକାଶ କରିବା ଏକ ଶିଶୁର ସ୍ୱସଂଯୋଗ, ମୁଁ ତାଙ୍କ ସାମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରାୟ ସେ ମୋ ନିକଟରେ ଅଛନ୍ତି, ଏହିପରି ଜ୍ଞାନ ସ୍ୱରୂପରେ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ୱରୂପ ସାକ୍ଷାତ୍ତ୍ୱକୁ ଉପାସନା କୁହାଯାଏ । ଉପାସନାଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନୋନ୍ନତ କରାଯାଏ ଉପାସନା ସୂଚକ ।

୧୧- ସଗୁଣ ଓ ନିର୍ଗୁଣ ପ୍ରକ-ପ୍ରାର୍ଥନା-ଉପାସନା — ପରବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-
 ଗାରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଗୁଣ ବିଦ୍ୟମାନ, ତାହାକୁ ଚିତ୍ତଗୁଣକୃଷ୍ଣ ଏବଂ ଯେଉଁ ସବୁ
 ଗୁଣର ଅଭାବ ତାହାକୁ ଚିତ୍ତଗୁଣରହିତ ମନେକରି ପ୍ରଣାମା କରିବାକୁ ସମ୍ଭବମେ
 ଗୁଣ ଓ ନିର୍ଗୁଣ ପ୍ରକ କହାଯାଏ । ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଲାଗି
 ଦୋଷରହିତ ହେବା ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଗୃହିକାଙ୍କୁ ସଗୁଣ ନିର୍ଗୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା କହା-
 ଯାଏ । ସେହିପରି ସବୁମେଣ୍ଡରକୁ ସବୁ ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ସବୁଦୋଷରହିତ ମନେ
 କରି ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ତାଙ୍କ ଓ ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାବରଣରେ ଆସିବ କରି ଦେବାକ
 ଗୁଣ ନିର୍ଗୁଣ ଉପାସନା କହାଯାଏ ।

ଏଠାରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ମୋର ଜ୍ଞାନସ୍ୱରୂପ ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଲା ।
 ଯଦି ସବୁର ବିଶେଷ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଏହି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶକରି ଦେଇ ପ୍ରକରଣରେ କରାଯା-
 ଯାଏ । 'ଉପଦେଶାବଳୀ' ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀର ଗୁଣରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସବୁର ବ୍ୟାଖ୍ୟା
 କରାଯାଇଅଛି । ତାହା ଏହି ସେ, ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ସମସ୍ତେ ଏକମତ, ସେ ସବୁକୁ
 ମୁଁ ମଧ୍ୟ କଣ୍ଠାସ କରେ । ଯେପରି ସମସ୍ତ ମତବାଦୀଙ୍କୁ ଶେଷ ଓ ଅସତ୍ୟକୁ
 ହେତୁ ମନେ କରନ୍ତି, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ସ୍ୱୀକାର କରେ । ଏହା-
 ଙ୍କା ମତମତାନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପାରସ୍ପରିକ ବିରୋଧବାସ୍ତବ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସବୁ ଅଛି,
 ସେମାନେ ପ୍ରୀତିକର ନୁହେଁ । କାରଣ, ଏହିସବୁ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ମତବାଦୀ-
 ଶାସ୍ତ୍ର ମୋ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରୀତିକର ନୁହେଁ । କାରଣ, ଏହିସବୁ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ମତବାଦୀ-
 ଶାସ୍ତ୍ର ମୋ ନିଜ ମତପ୍ରସାରଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର କରି ସେମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର
 ବିରୁଦ୍ଧରେ ପରିଣତ କରିଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଅସତ୍ୟର ଶତ୍ରୁ ଓ ସତ୍ୟର
 ସ୍ତମ୍ଭରାସୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖିମୁକ୍ତ କରି ଗୋଟିଏ ମତକ ଆଣିବାକୁ ଯତ୍ନ କରୁଅଛି ।
 ମୋର ଅଭିପ୍ରାୟ, ଏହିସେ, ସମସ୍ତେ ବିଦେଶ ପରିତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ପରସ୍ପର ପରମ ପ୍ରୀତି
 ରସୁଣ ହୁଅନ୍ତୁ ତଥା ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଧାରଣ କରି ସୁଖଲଭ କରିବେ ।

ସବୁଶକ୍ତିମାନ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସାଧାରଣ ଓ କୃପା ଏବଂ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ସହାନୁଭୂତି
 ଲାଭେ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅତି ଶୀଘ୍ର ପ୍ରସାରଣରେ ସର୍ବସମ୍ମତ ହେଉ । ଏହି
 ଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରସାରଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତେ ଧର୍ମ-ଆର୍ଥ-କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ସଦା ଲାଭ
 ଆନନ୍ଦ ଲଭ କରନ୍ତୁ । ଏହା ହିଁ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ।

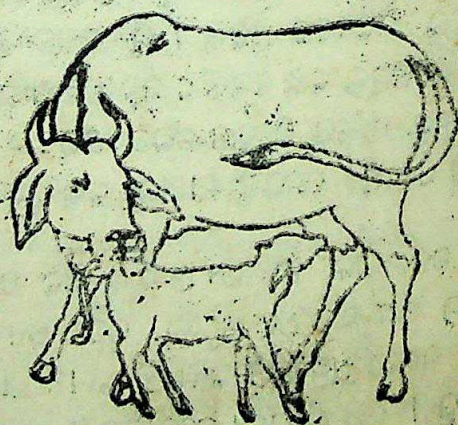
ଅନନ୍ତନାଥପୁରୀରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ସତ୍ୟବତୀ

72257

ଓମ୍ ନମୋ ମିତ୍ରଃ ଶଂ କରୁଣଃ ଶନେ । ଭବତୁ ମେ । ଶନେ ଶନେ
 ବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧଃ ଶନେ । ବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧମ୍ ॥ ନମୋ ବୁଦ୍ଧଶେ ନମସ୍ତେ ବାସ୍ତବେ ଭବତୁ
 ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ ବ୍ରହ୍ମାସି ଜାମେକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ ବ୍ରହ୍ମାବାଦିଷମ୍ । ଭବତୁ ମାଦିଷମ୍
 ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମବାଦିଷମ୍ । ଭବତୁ ମାବାଦୁ ତଦ୍ ବକ୍ତାରମବାଦୁ । ଅବତାରମ୍
 ଆବଦ୍ଧକାରମ୍ ।

ଓମ୍ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ॥ ୧ ॥

କିଂ ଶ୍ରୀମତୁ ପରମଃ ଯ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣାବ୍ୟୁତଃ । ପରମବଦୁଷାଂ ଶ୍ରୀ ବିରାଟ-
 ନାମ ସପ୍ତେଷ୍ଠାମିନାଂ ଶିଷ୍ୟେଷାଂ ଶ୍ରୀମତୁ ଦୟାଳୟ ପରବ୍ରହ୍ମା ସ୍ଵାମିନା ବିରାଟଃ
 ସ୍ଵାନ୍ତରାମାନ୍ତରାସିଦ୍ଧାନ୍ତସମ୍ପଦଃ ସୁପ୍ରମାଣସୁକ୍ତଃ ସୁକ୍ତାବତୁଷିତଃ ସ୍ଵେତ-
 ପ୍ରଜାବୋଧଂ ବ୍ରହ୍ମଃ ସମ୍ପଦଃ ମିମମତଃ ॥

72257

